image
not
available

XRI
SU PERATA TELLUS SIDERA DOMAT
THEO DOSIVS INVICTVS
FL. STILICO TVTELA IMPERII
CLAVDII
CLAVDIANI
SCRIPTORIS PRÆGLORIOSISSIMI
quæ Exstant
CASPAR BARTHIVS
S. R. IMP. EQVES EX X
Amplius libris Manu
Scriptis
Emendauit et Animaduer-
sionibus longè locupletio-
ribus illustrauit
IMPENSIS
IOHANNIS NAVMANNI
Bibliopolæ Hamburgensis.
1650.

CL. CLAUDIANI, PRINCIPUM, HEROUMQUE POETÆ

Prægloriosissimi, Quæ exstant,

CASPAR BARTHIUS OPE SEPTEMDECIM MANVSCRIPTOrum Exemplarium restituit:

COMMENTARIO MVLTO LOCVPLEtiore, Grammatico, Critico, Philologo, Historico, Philosophico, Politicoque, ita illustravit:

VT AVCTOR PRETIOSISSIMVS OMNI ÆTATI,
Scholastica, Academicæ, Aulicæ, Politicæq; esse debeat ex commendato commendatissimus.

FRANCOFVRTI,
Apud JOANNEM NAUMANNUM, Bibliop. Hamburgensem.
ANNO MDC L.

Series Operis.

ORDINE hoc Libros locavimus, ut Heroum Encomia, Prior pars Poematum Claudiani, priorem locum obtineret, nobilius quippe ista officium Poeseos functa est, quæ propositis commendatisq; exemplis vocat ad imitationem Posteros. Huic junximus Libros de Raptu, Poematiaq; cætera, ejusdem potissima ex parte materiæ, certè horsum referenda potius quam aliorsum. Posterior Tomus habeat Vituperia maleficorum hominum, quos ideo persequitur vates, dirisq; & Satirico sale devovet exagitatq;, ut absterreat paribus ausis humanum genus; cujus quidem admonitionem instructionemque profitetur utrimque.

CL. CLAUDIANI VITA,

EX

LILII GREGORII GYRALDI de Latinis Poëtis Dialogo Quarto.

CL. CLAUDIANUS, Theodosii & filiorum Arcadii & Honorii temporibus floruit. Patria ei fuit Alexandria Ægyptia. id quod & Suidæ, & aliorum testimonio facile cognoscimus. idem & suis ipse carminibus comprobat, ut cùm cecinit:

& nostro cognite Nilo.

Quidam tamen insulse eum Hispanum, alii Florentinum existimavere. Franc. Petrarcha, & Landinus, nulla, ut reor, auctoritate nixi, ut in ejusmodi re opus erat, Florentinum Claudianum arbitrantur fuisse, patre natũ mercatore, qui ob Italiæ bella, quæ tum forte erant, in Ægyptum secesit: quo in loco, ducta uxore, Claudianum filium genuit. Quibus & Politianus, amore, ut puto, regionis, his versibus assentitur:

Aut Pelusiaci missum de plebe Canopi,
Pulcra suum quem nunc Florentia jactat alumnum,
Gaudentem Stygio dominum junxisse marito.

Idem & Florentinorum olim scriba P. Collutius:

Ægypto genitum nova me Florentia civem
Legibus agnovit, magnis jam diva poëtis.
Infernos raptus Cereris pugnasque Deorum,
Cæsareas laudes, nec non Stiliconis honores.

& reliqua. Et ex Ægypto illum scribit his versiculis Apollinaris:

Non Pelusiaco satus Canopo,
Qui ferrugineos toros mariti,
Et Musa canit inferos superna.

Florentino, viro clarissimo & insigni, in litterarum omne genus gratissimus fuit. Cujus quidem Florentini apud Græcos quædam in re rustica leguntur, quæ ab Herone & Constantino afferuntur. ejus & inter legum scriptores non rara mentio. Ad hunc eundem Florentinum & Claudiani exstat elegia, cujus est hoc principium:

Otia.

Otia sopitis ageret cum cantibus Orpheus,
Neglectumque diu deposuisset opus.

Non multis abhinc annis, Romæ, in ruinis vetustum marmor repertum fuit, quod statuæ Claudiani suppositum fuisse, Pomponius Lætus, aliique viri antiquitatis periti credidere, cum hujusmodi inscriptione. Cl. CLAUDIANO V.C. *Cl. Claudiano* V.C. *Tribuno, & notario, inter ceteras ingentes artes prægloriosissimo poetarum, licet ad memoriam sempiternam carmina ab eodem scripta sufficiant, attamen testimonii gratia, ob judicii sui fidem* DD.NN. *Arcadius, & Honorius, felicissimi & doctissimi Imperatores, Senatu petente, statuam in foro Divi Trajani erigi, collocarique jusserunt.*

Εἰν ἑνὶ Βιργιλίοιο νόον καὶ μοῦσαν Ὁμήρου,
Κλαυδιανὸν Ῥώμη καὶ βασιλεῖς ἔθεσαν.

Cognoscite quanto in pretio fuerit Claudianus, cum in eo uno & Virgilii mentem, & Homeri Musam fuisse testentur doctissimi Imperatores. Hujus quidem statuæ & epigrammatis meminit ipse idem Claudianus, in quadam præfatione, cum inquit:

Sed prior effigiem tribuit successus aënam,
Oraque patricius nostra dicavit honos.
Annuit his Princeps, titulum poscente Senatu.

& reliqua. Christophorus Landinus Claudianum Christianæ pietati addictum affirmat fuisse. illum enim scribit, primo quidem tempore diis gentium initiatum, verum mox mutata in melius sententia, Christianum factum, ob illud videlicet, ut reor, ipsius epigramma ad Christum Deum:

Christe potens rerum, redeuntis conditor ævi,
Vox summi, sensusque Dei: quem fudit ab alta
Mente Pater, &c.

Idem & alii nonnulli asserunt, qui & alia Claudiani poëmata ad Christum afferunt, ut illud:

Proles vera Dei, cunctisque antiquior annis,
Nunc genitus, qui semper eras.

Et item alia, quæ paullo ante sunt in Germania publicata. Sed enim qui eadem ferme Claudiani ætate claruerunt, Aurel. Augustinus, & P. Orosius, id ex toto falsum esse docent. Ab illo enim in v. de civitate Dei, Claudianus à Christi nomine alienus dicitur: ab hoc in historiis paganus, ut ejus verbis utar, & quidem pervicacissimus: cum quibus & hac in re Paulus Diaconus convenit. Quibus usque adeò major est fides habenda, quam Landino, & nostræ tempestatis cæteris. Illa etiam ego carmina vel alterius Claudiani putem, vel potius in Christianissimi Imperatoris gratiam composita, nam & Trebonianus si Suidæ stamus, à Christi religione alienus, ex Iustiniani Imperatoris sententia in Pandectis, de Christo, & Trinitate admiranda scripsit. Composuit verò multa Claudianus, quæ in manibus habentur, inter quæ & nonnulla Græca, ut Gigantomachiam, ex qua & Græcos versus legimus, ut hi sunt, quos Arsenius in suis apophthematis adducit; quod argumentum & Latinè tra-
ctavit,

ctavit, vel potius inchoavit. Exstant & Claudiani in Græcorum epigrammatum volumine, de crystallo versus, quæ de re ejusdem & Latini leguntur. Exstat item poëma de Ætna monte, quod an ipsius legitimum sit, nec probare, nec refellere ausim: ex antiquissimo certe, & castigato codice, qui Francisci Petrarchæ fuisse creditur, illud ego ipse exscripsi. Hac cum dixissem, ratus de Claudiano, haud me plura dicturum, sic Piso ait: Istius ego poët aà prim s usque annis studiosus fui: ejus enim mihi carmen non sonorum modo, & elegans, sed & floridum semper visum est. Idem dicere velle videbatur puer Picus: cum ego: Nec equidem, puer, ego umquam Claudiani versus contempsi. sed cum minime numeros, & liniamenta variet, idemque sit ubique, ab aliquibus eo nomine in ordinem redigitur. At si cui forte illius numeri satis placent, placeant: ejus certe flaccescit inventio. Nam cum primo animi impetu, ut videmus, pulcre materiam apparet, & animosius feratur, mox tamquam ventus hominem deficit, nec principiis satis postrema respondent. Omnino tamen, ut Piso dicebat, est poëta canorus, volubilis, & valde dulcis: sed certe parum idoneus, dignusque ut tantopere illum imitari studeatis. Sunt quidem in eo, si cum delectu decerpantur, flores, qui mirum dictu est, quam vobis prodesse possint. Sed de his satis, ne viribus majora tractemus.

Fuit & alter Claudianus Mamercus Viennensis, ex Gallia, quem miris laudibus effert Sidonius Apollinaris. eum enim excelluisse ait cum in omni poëtica, tum etiam in omni Philosophia & Theologia. De quo haud mihi in præsentia sunt vobis plura dicenda, cum, si Sidonii epistolarum librum quartum legeritis, tertiam invenietis totam in laudes ipsius Claudiani esse compositam: undecimam vero in ejus jam defuncti commendationem, ejusque epitaphium. Ejusdem præterea Gennadius in libro illustrium virorum meminit. Legi ego hujus Claudiani librum de statu animæ, in quo multa bonæ frugis documenta, ac doctrinæ recondita reperi. Sunt & qui ea, quæ de Christo carmina leguntur, non prioris Claudiani, sed hujus posterioris esse affirment; ea in primis ratione persuasi, quod & varius sit stilus, & quod ille, ut diximus, à Christiana pietate fuerit alienus. Doctiorum tamen esto hæc censura. Et huc usque de utroque Claudiano.

AVCTO-

AUCTORUM VETERUM, SEMI-VETERUM, NONNULLORUM DE RECENTIBUS, DE CL. CLAUDIANO TESTIMONIA.

ROMÆ REPERTUM MARMOR ANNO D. D. N. JESU CHRISTI. M CCCC. XCIII. Quod Basin Statuæ Claudiani fuisse Pomponius Lętus, aliiq; Antiquitatis periti censuerunt, translatum a. est postea in humilem quandam domum in thermis Constantinianis, ut testatur B. Marlianus Romæ suæ Libro V. cap. 1. hanc habuit inscriptionem.

CL. CLAUDIANI. V. C.

CL. CLAUDIANO. V. C. TRIBUNO. ET. NOTARIO. INTER; CÆTERAS. INGENTES. ARTES. PRÆGLORIOSISSIMO. POETARUM. LICET. AD. MEMORIAM. SEMPITERNAM. CARMINA. AB. EODEM. SCRIPTA. SUFFICIANT. ADTAMEN. TESTIMONII. SUI. GRATIA. ET. OB. JUDICII. SUI. FIDEM. DD. NN. ARCADIUS. ET. HONORIUS. FELICISSIMI. ET. DOCTISSIMI. IMPERATORES. SENATU. PETENTE. STATUAM. IN. FORO. DIVI. TRAIANI. ERIGI. COLLOCARIQUE. JUSSERUNT.

Vide Christ. Brouveri, viri doctissimi, Scholia ad Fortunatum lib. III. Carm. XXI.

ΕΙΝ. ΕΝΙ. ΒΙΡΓΙΛΙΟΙΟ. ΝΟΟΝ. ΚΑΙ. ΜΟΥCΑΝ. ΟΜΗΡΟΥ.
ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΝ. ΡΩΜΗ. ΚΑΙ. ΒΑCΙΛΕΙC. ΕΘΕCΑΝ.
VIRGILII. MENTEM. MVSAM. VNO. IN. PECTORE. HOMERI.
HIC. STATVVNT. REGES. ROMAQVE. CLAVDIANVM.

Sic in marmore, non Κλαυδιανῷ, fuiſſe, notat Marlianus, in margine ſui Libri, ſua manu.

Vide Adverſar. lib. CLXXI. cap. XX.

Evagrius Hiſtor. Eccleſ. lib. I. cap. XIX.

Ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις Θεοδοσίου ἐπαναστάσεις συχναὶ κατὰ τὴν Εὐρώπην γεγόνασιν, Οὐαλεντιανοῦ Ῥώμης βασιλεύσαντος, ἃς καθεῖλε Θεοδόσιος μεγάλας δυνάμεις ἐκπέμψας ἐς αὐτῶν. Τότε φασὶ καὶ Κλαυδιανὸν, καὶ Κῦρον, τοὺς ποιητὰς ἀναδειχθῆναι. Κῦρον δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγιστον τῶν ὑπάρχων ἀναβῆναι θρόνον, ὃν ὕπαρχον τῆς αὐλῆς οἱ πρὸ ἡμῶν κεκλήκασι: καὶ τῶν ἑσπερίων ἐξηγήσασθαι δυνάμεων, Καρχηδόνος ὑπὸ Βηνδάλων κατηθείσης, Γιζερίχου τῶν βαρβάρων ἡγουμένου.

ΣΟΥΙΔΑ.

ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΣ, ἀλεξανδρεὺς, ἐποποιὸς νεώτερος, γέγονεν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀρκαδίου, καὶ Ὁνωρίου.

Nicephorus Calliſti, libro. XIV. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. LVII.

Quo tempore etiam Cyrus & Claudianus Poetæ floruere. Cyrum vero fama eſt ſummum etiam Præfecturæ honorem geſſiſſe. Qui præfectus Aulæ anteà dictus erat, & Occidentalium copiarum dux fuerat, Carthagine à Vandalis capta, Genſerico eorum Barbarorum Rege.

Aurelius Auguſtinus de Civitate DEI lib. V. cap. XXVI.

Unde & Poeta Claudianus, quamvis à Chriſti nomine alienus, in eius tamen Laudibus cecinit. *O nimium dilecte DEO.*

Eadem verba uſurpando nobilitat Paullinus Benedictus Petrocorius lib. V. de Vita B. Martini V. DLXXIV.

Paulus Oroſius, lib. V. Hiſtoriarum cap. XXXV.

Quando unus ex iis, Poeta quidem eximius, ſed paganus pervicaciſſimus, huiuſmodi verſibus & DEO & homini teſtimonium tulit.

Marcellinus Comes, Chronico.

Hic Eutropius, omnium ſpadonum primus atque ultimus Conſul fuit, de quo Claudianus Poeta ait. Omnia ceſſerunt Eunucho Conſule monſtra.

C. Sollius.

TESTIMONIA.

C. Sollius Apollinaris Sidonius ad Felicem.

Non Getulicus hic tibi legetur,
Non Marsus, Pedo, Silius, Tibullus.
Non quod Sulpiciæ jocus Thaliæ
Scripsit blandiloquum suo Caleno.
Non Persi rigor, aut lepos Properti,
Sed nec centimeter Terentianus:
Non Lucilius hic Lucretiusque est,
Non Turnus, Memor, Ennius, Catullus,
Stella & Septimius, Petroniusque,
Non qui tempore Cæsaris secundi
Æterno incoluit Tomos reatu.
Nec qui consimili deinde casu
Ad vulgi tenuem strepentis auram
Irati fuit histrionis exsul.
Non Pelusiaco satus Canopo.
Qui ferruginei toros mariti
Et musa canit inferos superna.

Panegyricos non laudat, quos imitatur ut exscribat pene.

M. Aurelius Cassiodorus Senator, Chronico.

Hoc tempore Claudianus Poeta insignis habetur.

Prosper Aquitanus, Chronico.

Anno II. Honorii & Arcadii Claudianus Poeta admiratione dignus habetur.

Prosper Tiro, Chronico.

Olybrio & Probino Coss. Claudianus Poeta insignis habetur.

Prosperi Chronicon vulgare iisdem Coss.

Hoc tempore Claudianus Poeta innotuit.

Ennodius lib. II. Epist. VI.

Nescimus quia quid, qua mente homo legerit quod hac profert deliberatione sententiam. Maximè cum scriptum sit; *Ipse patiens vatum princeps Heliconis Iudicis excepit tela severa Nata.*

Paullus VVarnefridus Diaconus lib. XII. Historiarum.

Ad eius laudes ob insignem victoriam, Poeta quidam eximius; sed infidelis, inter cætera hos versiculos cecinit. *O nimium. &c.*

b 2 *Landul-*

Landulfus Sagax, lib. XIII. Histor.

Ad cuius Laudem ob insignem victoriam, Poeta quidam, nomine Claudianus, eximius, sed paganus; inter cætera huiusmodi testimonium homini & Deo cecinit. *O nimium dilecte DEO, &c.*

Eosdem versus exprimit versificator quidam semivetus, cuius versus ponit Joan. Picardus, notis ad Bernardi Claræv. Epistolas pag. MM. CC. XVII.

Engelbertus, Abbas Admontensis in Speculo Virtutum lib. XII. cap. VI. MS.

Vnde & quidam Poeta Claudius, egregiè de hac victoria scribens ait: *O nimium dilecte DEO, cui militat æther.*

Sigebertus Gemblacensis Chronico. Anno CCC. XCI.

Claudianus, gentilis Poeta, Romæ claret.

Otho Frisingensis lib. IV. Histor. cap. XIIX.

Quod etiam quidam ex paganis Poeta, ex virtute DEI factum considerans in laudem principis huiusmodi prosecutus est. *O nimium.*

Sedulius, de Rege. cap. XV.

De Theodosio quidam Eleganter sic ait: *O nimium dilecte DEO.*

Ioannes Saresburiensis, lib. IV. Policratici, cap. IV.

Celebre illud versificatoris egregii, sensum & verba Theodosii Magni exprimentis. *In commune iubes si quid. &c.*

Robertus Monachus Chronol. Altißiod.

Gulielmus Rhemensis Episcopus, quem nimis reddidere notabilem, & munerum iniusta acceptio, & prodigialis effusio, ita ut illud ei possit Claudiani non incongruenter aptari. Idem: De hac victoria sic loquitur Claudianus, Poeta quidem eximius, sed paganus. *O nimium. &c.*

Hermannus Contractus, Chronico.

Claudianus Poeta clarus habetur.

Auctor Expeditionis Barbarossæ, coævus.

O scelus inauditum; ô immanis perfidia: Revera juxta illud Claudiani. *Didicit simulare fidem, sensusque minaces Protegere.*

Poeta Vetus, Raptum Proserpinæ explens.

——————— licet accola Nili
Musarum Antistes sua per vestigia ductum
Indignetur opus. ———————

Floren-

Florentius VVigorniensis. Chronico.

Olybrius Urbis Consul: Claudianus Poeta insignis habetur.

Suppletor Matthæi Parisii, in Anno M. CC. LII.

Cum in se tenebrosus sit, qui Rex appellatur, qualiter illuminabit obfuscatos? Vnde Statius: tunc omnia jure tenebis cum poteris Rex esse tui: sunt verba Claudiani.

Matthæus VVestmonasteriensis. Floribus Historiarum.

Anno Gratiæ. CCCC. Rufinus, Magister Orientalis Militiæ, Imperii cupiditate fractus, studioque principandi rebellans, à Stilicone, Militiæ Occidentalis Magistro perimitur: De cuius interitu Claudianus, Poeta eximius, sic ait.

Idem *Matthæus* nomine citat Claudianum in Anno M. LXVI.

Albertus Stadensis, Chronico.

Arcadius Orientem, Honorius obtinuit Occidentem. Claudianus & Prudentius claruerunt.

Auctor Libri qui inscribitur Communiloquium, pag. LXXV.

De hoc Claudianus egregiè, alloquens Theodosium. Tu licet extremos.

Gobelinus Persona, Ætate VI. *cap.* XX.

Beatus Augustinus regulam & Ordinem Canonicorum Regularium instituit, eo tempore Claudianus Poeta floruit.

Phil. Galterus *lib.* V. *Alexand.*

Tota ducum series, vel quos Hispana Poesis
Grandiloquo modulata stilo; vel Claudius altis
Versibus insignit, respectu Principis huius
Plebs erit; ut pigeat tanto splendore Lucanum
Cæsareum cecinisse melos, Romaque ruinam,
Et Macedum claris succumbat Honorius armis.

Conradus à Liechtenavv, Abbas Vrspergensis in Chronico.

Ad laudem vero Theodosii ob insignem victoriam, Poeta quidam insignis (sic M.S) nomine Claudianus, sed paganus, inter cætera huiusmodi versibus DEO & homini testimonium cecinit.

Iacobus Casollius Comment. de Ludo Stachorum MS. lib. III.

Vir fortis & sapiens non debet è vita fugere, sed exire: Unde Claudianus ---- *quicquid liquidus complectitur æther.*

Idem. Eodem libro.

Claudianus in maiori volumine. ——— *potius est servasse quæsitum quam quæsisse novum.*

Nic. Clemangius Epist. XXXV.

Ruinam sibi quærunt, qui grandia quærunt, juxta verbum Claudiani, *Tolluntur in altum*. &c.

Idem de Lapsu Justitiæ, cap. XVII. Poeta non ignobilis Claudianus.

Marinus Sanutus lib. III. *Secretorum Fidel. Crucis. Part.* XV. *cap.* XVII.

Talis esse debet Rex Hierusalem ut populus Christianus inibi merito & numero augeatur. Nam, ut pulcrè ait Anticlaudius (Claudianus) ——— *componitur Orbis Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, quam vita regentis.*

Idem cap. XX.

A regimine igitur sui discat Rex regere subditos universos, dicente Ethnico Claudiano ——— *Si metuis si plura cupis, si duceris ira. Si vitii patiere iugum, tolerabis iniquas Interius leges: Tunc omnia jure tenebis. Cum poteris Rex esse tui.*

Bernardinus de Bustis. Serm. XXVII.

Ubi nunc Homeri, Virgilii, Lucani, Juvenalis, Horatii, Martialis, Persij, Terentij, Tibulli, Catulli, *Statii*, Claudiani, Prudentii, Sedulii, Lucretii, Menandri & Achatesii & Felicis *atque* Aratoris carminum disciplina?

Iacobus Philippus Bergomensis, Lib. Nono Chronicorum.

Claudianus Poeta, Natione Ægyptius his temporibus apud Florentiam Etruriæ Urbem in pretio existens, duos libros, Claudianum scilicet majorem & minorem edidit: in quibus certè multæ exstant Sententiæ celebres, ac notabilia Proverbia. Librum quoque de Theodosii Laudibus versibus exaratum confecit.

Hartmannus Schedelius, Chronico.

Claudianus Poeta, natione Ægyptius, his temporibus apud Florentiam; Etruriæ Urbem, in pretio existens, duos libros. Claudianum scilicet maiorem & minorem edidit: in quibus certè multæ exstant sententiæ celebres, & notabilia proverbia; Librum quoque de Theodosii Laudibus versibus exaratum ferunt. In eius item Laudem Claudiani Poetæ carmine exstant. *O nimium dilecte DEO. &c.*

VVerne-

TESTIMONIA.

VVernerus Rolevinkius, Fasciculo Temporum.

AEtate Sexta.

Claudius Poeta Romæ veneratur.

Blondus Flavius, Historiar. lib. I.

Civile illud Bellum Claudiani litteris celebratum.

Idem Romæ Triumfantis lib. VII. pag. 152. Eugenium tyrannum superavit, quod eius historiæ celebrator Claudianus Poeta, & ipse Hispanus genere, apud Florentiam Italiæ habitator, his versibus indicat. *O nimium.*

Fallitur Blondus magnopere.

Ioannes Bocatius, lib. XIV. *Geneal. cap.* XIX.

Hesiodum, Euripidem, Statium, Claudianum, conspicuos vates.

Idem. lib. I. cap. I. Eiusdem Operis.

Suavi stilo atque accurata & explicata Oratione Claudianus describit, quid sit æternitas.

Leonardus Aretinus, lib. VII. *Epist.*

Non minus verè quam eleganter Claudianus.

Eodem. Idem.

CLaudianus Poeta cui multum tribuo. Et Mox: Ego Claudiano assentior, qui & doctissimus in Historia fuit, Græcæq; linguæ peritissimus, Mediolani quoque versatus; utpote qui sub Honorio Aulicus fuerit & miles.

Angelus Decembrius, de Politia Litterarum Libro. I.

Celebrantur & Catullus, Martialis, Propertius, Claudianus uterque. Cuius minus opus de Raptu Proserpinæ non iniucundum.

Augustinus Dathus. lib. x. de Immortalitate Animæ.

Claudianus hos elegantissimos versus de infernis edidit.

Idem. Lectionibus Virgilianis.

Insignis Poeta, Claudianus.

Ioan. Iovianus Pontanus de Principe.

Prudentissimè Claudianus *componitur Orbis Regis ad exemplum.*

Idem in Actio Dialogo.

Ponam versus aliquot è Proserpina Claudiani, Poetæ tum summi quidem studii, tum magni etiam exercitatique ingenii.

Phil. Beroaldus in Principe.

Claudianus, luculentus Poeta.

M. Anto-

M. Antonius Sabellicus Ennead. VII. *Histor. Libro.* IX.

Claudianus Poeta Ægyptius, cuius hodiè Poemata exstant, multa & varia, nitidus & ferax in sententiis, maiorque inventione, quam figura carminis. Sic quoque talis, ut si in recentiorum numerum ponas, sit haud dubiè primus, & veterum ultimus.

Raphael Volaterranus Lib. XXIII. *Comment. Vrb.*

Stiliconis Res gestæ familiaris eius Claudiani versibus ornantur.

P. Crinitus lib. V. *de Poetis.*

Claudius Claudianus, insignis Poeta: Ingenio eleganti fuit, maximeque apto ad carmen componendum. Nam & assurgit feliciter, variisque figuris & sententiis mirificè delectat: ut videatur à natura ipsa factus ad Poeticam facultatem.

I. Baptista Pius, Annot. Post. cap. XXIII.

Claudianus, utriusque linguæ consultissimus.

I. Pierius Valerianus ad IV. *Georgic.*

Claudianus, Poeta luculentissimus.

I. Baptista Egnatius in Vita Theodosij Magni.

Militante illi æthere, & coniuratis in auxilium eius ventis, ut Poeta eleganter cecinit victoriam est insignem adeptus.

Ioachimus Vadianus, Catechesi Geograph.

Jam Raptus Proserpinæ adeo insignibus montium, Urbium, lacuum, amnium, locis refertus est, ut piaculum mihi videatur, si quis, Geographiæ expers, tam eruditum Poema evolvat.

Ibidem.

Quem alium quam Geographum Claudianum dixeris? Transeo Encomia in Stiliconem, ob hoc maximè erudita, quod locis Geographia explicandis referta sunt.

Idem Libro de Poetica.

Hos secuti magna laude sed non pari gratia æstimantur Claudianus Alexandrinus, Calpurnius, Nemesianus Aviens, Ausonius, &c.

Uberiorum plenamque laudem ex Vadiani æstimatione infra reperies.

Lud. Vives de Tradendis Disciplinis
Libro. III.

Ausonius Gallus, ubique argutus & excitans: nec lectorem sinit dormitare. Claudianus melior & ingenii ac Spiritus plane Poetici.

Idem,

Idem. Commentario ad Augustinum de Civit. DEI lib. V. cap. XXVI.

CLaudianus,) Hunc Ægyptium fuisse vulgatior fama est. Et sic tradit Possidonius; qui fuit eius familiaris, non Philosophus ille Rhodius, sed præsul quidam Afer. Ad carmen natus fuit, quod elegantissimè scripsit: Poetico vir ingenio, & ad superstitionem propensior. Tametsi de Christo exstet carmen eius nomini inscriptum. Quod credo ab eo in Honorii gratiam compositum, ut fuit assentator maximus.

Gaudentius Merula lib. I. de Antiquitatibus Galliæ Cisalpinæ, cap. III.

Claudianus, Poeta celeberrimus. Aliud ponitur infr.

Idem, lib. II. cap. XIII.

Quanta sit harum Alpium altitudo, mira ingenii ubertate Claudianus his versibus expressit. *Aliud infr.*

Ioannes Cuspinianus, Theodosio.

Poeta Claudianus, non minus verè quam eleganter canit.

Ibidem.

Omnia eleganter Claudianus persequitur.

Idem in Arcadio & Honorio.

Scripsit hoc bellum Poetice & eleganter Claudianus.

Vdalricus Zasius IC. ad cap. II. de Orig. Iuris.

Quam totam rem Claudianus ad Honorium elegantissimo, immò aureo Carmine complexus est. Quam benè haberet si celeberrima huiusmodi carmina, divino ingenio scripta, principibus Romanis tam operosè ingererentur.

Angelus Politianus, Nutritia.

Aut Pelusiaci missum de plebe Canopi,
Pulcra suum quem nunc Florentia jactat alumnum;
Gaudentem Stygio Dominam junxisse tyranno,
Magnanimique vagos Ducis ostentare labores.

Belisarius, Neritinorum Princeps, de singulari Certamine. pag. CLXXVII.

Nihil indignius est, quam post acquisitam Victoriam, quasi post obductam cicatricem, vulnera refricare, nihilque dignius quam clementia uti. Quare appositissimè à Claudiano dictum est, nam cum vincamus in omni Munere, sola Deos æquat Clementia nobis.

Pierius Collutius, voce Claudiani.

Ægypto genitum nova me florentia civem
Legibus agnovit; magnis jam digna Poetis.

Conradus Gesnerus, Bibliotheca.

Claudianus, insignis Poeta.

Iof. Simlerus Bibliotheca.

Cl. Claudianus, Poeta insignis.

Hieron. Cagnolus, lib. de Principe.

Est idcirco ad benè rectèque regendum & gubernandum, salubris & aureis signanda litteris Claudiani ad Honorium admonitio.

Petrus Faber, Comm. de Iustitia & Iure.

Id autem non meo tantum, sed, Poetæ Clarissimi Claudiani, judicio.

Idem, de Origine Iuris.

Elegans & Politus Poeta, Claudianus.

Idem ad Regulas Iuris, cap. XLVIII.

Eleganter alicubi cecinit Claudianus *quem ratio non ira movet.*

Idem denuò Lib. de Origin. Iuris pag. LXIII.

Eodem spectant pulcerrimi & Antiquitatis refertissimi versus qui apud Claudianum exstant.

Alexander Graphæius.

Paratonij cedro dignissima vatis Carmina.

Franc. Asulanus, præf. Edit. Aldinæ.

Ea fuit Claudiani virtus, is spiritus, ut in quamcunque partem se verteret, summus & excellens exsisteret Poeta: Ita est aliquando festivus, ita concinnus, ita elegans; nihil ut fieri possit argutius; ita vero aliquando insurgit, & artificiosa verborum conclusione carmen explicat, nihil ut sit magnificentius.

Nicol. Erythræus, Proleg. Virgil.

Poeta non ignobilis, Claudianus.

Beatus Rhenanus lib. I. German.

Cultissimus Poeta Claudius Claudianus.

Idem, Eodem.

Alpestrem Rhetiam elegantissime describit Cl. Claudianus.

Henr. Glareanus ad Sextum Cæsaris.

Cl. Claudianus, insignis Poeta.

Georg. Bucananus de Reg. Iure Scotiæ.

Claudianus Poeta summo ingenio summaque doctrina præditus.

Iul.

TESTIMONIA.

Iul. Cæsar Scaliger Poet. lib. VI.

Maximus Poeta Claudianus, solo argumento ignobiliore oppressus, addit de ingenio quantum deest materiæ. Felix in eo calor, cultus non invisus, temperatum judicium, dictio candida, numeri non affectati, acutè dicta multa sine ambitione.

Idem Lib. V. cap. VI.

Quam palmam sicut de Homero tulit ille: ita de eo Claudianus. Cuius verba cum perpenderimus inveniemus nostros nullis numeris, nullis apparatibus cedere Græcorum inventioni.

Iosephus Scaliger, in AEtnam.

Claudianus, eruditissimo carmine ad Mallium. De Fratribus Catanæis. Claudianus, qui eos elegantissimo carmine celebravit.

Idem Scaliger ad Tibulli librum II.

Claudianus primo in Eutropium. Lege reliqua quæ divinitus dicta hunc locum illustrant.

Idem ad Manil. lib. V.

Claudianus pulcrè his versibus designavit.

Isaacus Casaubonus ad Persium.

Claudianus, Poeta facundissimus.

Idem ad Lib. VI. Strabonis.

Claudianus, Poeta perelegans.

Idem ad lib. II. Suetonii.

Elegantissimè Poeta Claudianus.

Idem ad Stephanum Claverium.

Μάλλιε, ἴδου, μάλλιν, καὶ σοφὸς εὗρε σοφόν,
Τοῦ μὲν γὰρ γλυκίων μέλιτος ῥέει αὐδὴ ἀοιδοῦ,
Φέγγει δ' ἡ τούτου πολυμαθημοσύνη.

Hugo Grotius, Præfat. Poematum.

Agnosco me ipse alibi Lucani Spiritu plenum, interdum Manilij plusquam satis est esse studiosum: Nonnumquam castigatius aliquid ad Statij & Claudiani instar conantem.

Iustus Lipsius, Admirand. lib. I. cap. II.

Habes pleraque versibus iis ab alto & animoso Poeta, talis fuit Claudianus, inserta.

Idem lib. XV. *c.* XII. *Admirand.*

Claudianus, magnificè. O verba & res pulcra. Et poteſtne maior eſſe voluptas aut commoditas.

M. Antonius Muretus. Orat.

Optimus ævi ſui Poeta, Claudianus.

Idem ad Propertium lib. III. *Eleg.* IX.

Quod ſi quis Claudiani auctoritatem levem ac deſpiciendam putat, valde ille à me diſſentit.

Conr. Ritterhuſius, ad Oppiani Alieut. I.

Magnus Poeta, Claudianus.

Adrianus Iunius Animadv. lib. I. *cap.* VI.

Recondito & minimè vulgari uſu verborum gaudet Claudianus.

Idem lib. de Coma. cap. VII.

Officium pectinis eleganter his verſibus expreſſit Claudianus fœminarum curioſam diligentiam commode reddens.

Deſid. Heraldus, ad lib. I. *Arnobij.*

Politus ſcriptor, Claudianus.

I. *Secundus. lib.* III. *Eleg.* XVI.

Aut legere infeſtas qui Cæſaris intonat iras,
Et deflet Magni colla reſecta Ducis.
Quin & Claudiani doctas evolvere cartas,
Hic Reges etiam, nec minus arma canit.

Franciſcus Modius Novantiq. Epiſt. XXXV.

Ingenioſus & terſus Poeta, Claudianus.

Frid. Lindebrogius, ad Catalecta.

Claudianus, Poeta Elegantiſſimus.

Idem ad Ammianum lib. XIV.

Lectiſſimis verſibus Claudianus.

I. *Durantius, Variar. lib.* I. *cap.* II.

Diſſertiſſimus Poeta Claudianus.

Lud. Carrio Antiq. Lect. lib. II. *cap.* VII.

Doctus Poeta, Claudianus.

Nicod. Friſchlinus, praf. in Callimachum.

Graviſſimus Poeta Claudianus. Sic & M. A. DELRIUS.

Vincen-

TESTIMONIA.

Vincentius Contarenus, Variar. cap. XXX.

Claudianus, Poeta bonus & grandis.

Ioannes Funccius, Chronologia.

Scripsit hoc bellum Poeticè & eleganter Claudianus.

Abr. Bucholcerus, Chronologia.

Hoc tempore vixit Claudianus Poeta, qui horum temporum historiam accuratè & eleganter descripsit.

Martinus Antonius Delrio. præfat. Not.

Claudianus Poeta gravissimus, cui nihil ad summam laudem præter materiam ipsam, defuit, quæ ad utilissimam illam posteriorum temporum historiam pertinet; & quo nullus Poetarum plura continet ad jus Romanum pertinentia. &c. Præfatione Notarum. *Infra plura.*

Paulus Eberus, Kalendario Historico de Rufino.

Ad portam Orbis à militibns circumdatus & occisus pœnas luit immanium scelerum; quæ duobus eruditis Libris Claudianus Poeta exposuit.

Petrus Roverius notis ad Panegyricum suum.

Claudianus præclarissimè hanc Fortunæ Reducis & Virtutis seu Magnanimitatis societatem expressit, Panegyrico ad Mallium.

Fr. Balduinus Prolegomenis in Optatum.

Claudianus Elegantissimis versibus describit Gildonem in Africa tyrannum & Latronem.

Idem Lib. II. *de Historia:*

Tenet illud Opt. Max. Imperatoris Theodosij ad filium Honorium, quod Claudianus eleganter expressit, præceptum.

Joan. Isacius Pontanus Originum Francicarum, lib. I. *cap.* I.

Claudianus, ut solet, elegantissimè extulerat.

Libro eodem. cap. III.

Tetigit Magnifice atque eleganter Claudianus, Entheo quodam œstro.

Idem ad Macrobium lib. I. *cap.* XIX.

Saturn. Omnium disertissimè Claudianus.

Joann. Bernartius ad Boethium lib. II. *Consol.*

Claudianus, his aureolis versibus, quos merito recitabo.

Carolus Paschalius, lib. x. de Coronis, cap. XXI.

Claudianus, in his præclarissimis versibus.

Idem lib. IX. *cap.* IX.

Claudianus, in his propè gemmeis versibus.

Andr. Schottus lib. I. *cap.* XXII. *Nod. Ciceronis.*

Claudianus. Venustus Poeta.

Joann. Savaronius, ad Carmen. IX. *Sidonij.*

Proserpinæ Raptum Claudianus tribus elegantissimis Libris descripsit.

Idem ad Lib. II. *Epist.* I.

Claudianus, elegans scriptor.

Ludovicus Nonnius, Hispania cap. V.

Animosus Poeta, Claudianus.

Idem cap. LIII.

Claudianus, elegans Poeta.

Julius Cæsar Bulengerus de Imperatore, lib. I. *c.* X.

Egregiè Claudianus, de Veteri Roma.

Ibidem.

Quod à Claudiano graphicè pingitur.

Claudius Dausquens ad librum. XIV. *Silii Italici.*

Claudiani exquisita in huius miraculi narratu disertitudo. *Vide Mox.*

Justus Zinzerlingus, Promulsidis cap. XLIX.

Elegantissimus Poeta.

Idem.

Lenocinium Eutropij pulcerrimè & exquisitissimis verbis depingit Claudianus.

Stephanus Claverius Proleg. in Persium.

Aquinas Poeta & Claudianus, qui se ubivis humo tollunt. Alia ejusdem infra.

Idem ad Satiram Primam.

Magnus Claudianus.

M. Anton. Delrio ad Solini caput. XI.

Claudianus, insignis Poeta.

Jac.

TESTIMONIA.

Jac. Sirmondus ad Sidonium. Paneg. Anthem.

Illa pax est quam Stilico composuit, eleganter & copiose describit Claudianus.

Jac. Omphalius de Propugnat. Reipubl. Christiana.

Persuasit hoc prudentissimè Imperatori Theodosio Claudianus.

Christoph. Myleus, Historiar. lib. V.

His extremis Temporibus Claudianus Varia imprimis & docta Poemata dedit, cui Honorius & Arcadius cum honorifica inscriptione statuam erexerunt.

Joannes Langus, ad Nicephorum lib. XII. *cap.* XXXIX.

Hoc prælium Claudianus Poeta Panegyricè ad Honorium recens Imperatorem renunciatum pulcerrimis carminibus est complexus.

Cyprianus Popma ad Henricum Mediolanensem. *p.* 76.

Venusto Carmine ostendit Claudianus.

Jacobus Gothofredus, præfat. de Paganis.

Potissimi gentilium scriptores, Themestius, Pacatij, Symmachus, Claudianus.

Idem ad eum Titulum Cod. Theod. LXV.

Claudianus testis locupletissimus.

Gasp. Gevartius Elect. lib. II. *cap.* VII.

Claudianus in Elegantissimo illo ac eruditissimo de Flavij Manlij Theodosi Consulatu Panegyrico.

Eustathius Suvartius, Analect. lib. I. *cap.* XIII.

Laudatissimus Poeta Claudianus; cujus ingenium & Eloquentia licet ævo inciderint jam procliviori in vitium, nomini tamen ab ipso Augustæo ævo, puritate, candore, & Magnificentia Sermonis cessurus est.

Christ. Brouverus ad Fortunati Lib. III. *Carm.* XXI.

Ingenium eruditissimum Claudiani.

Franc. Juretus ad Symmachum lib. III. *Epist.* XLVII.

Eutropius, in quem altè detonuit Claudianus.

Claud.

Claud. Dausqueius ad lib. IX. Silii.

Claudianus, præfatione in III. Consul. Honorii γλαφυρώτατα id cecinit.

Idem ad Librum XII.

Felici Carmine Claudianus effunditur in Laudes Aponi. *Vide suprà.*

Ludovicus Cresollius Theatri Sophist. lib. 1. cap. XV.

Rem Poetica venustate Claudianus expressit. Plura infra.

Scipio Gentilis, lib. I. de Coniurationibus.

Stilico, Ruffinus, Gaines, Excitaverunt Vandalos in Romani Imperij provincias, Tyrannidis sibi parandæ caussa. Claudianus Eleganter. Libro I. in Rufinum. Impius ille Proditor Imperij.

Reinerus Reineccius Comment. Orig. Saxonic.

Apposite & præclare Claudianus.

Lilius Greg. Gyraldus, Dialog. XXIII.

Claudiani Liber tum amicis legebatur, cum forte incidimus in carmina illa quæ mira facilitate res vulgo non protritas continent.

Stephanus Pighius Hercule Prodicio.

Constat T. Livium. Q. Horatium, Statium Papinium, Claudium Claudianum, Poetas celebres; Annæum Senecam Philosophum, aliosque infinitos qui ingenio scriptisq; suis præclaris nomen sibi pepererunt, immortale, sæpius Neapolim studiorum caussa concessisse.

Marcus Velserus, lib. VI. *Rerum Augustan.*

Claudianus elegantissimis versibus expressit. Infra plura.

Georgius Sabinus, ad lib. IX. *Metam. Ovidian.*

Quam humanæ mentis cogitationem Poeta Claudianus erudite complexus est.

Joannes Borcholtius Comment. ad Institut. Justin.

Huc pertinent elegantissimi & Antiquitatis pleni versus Claudiani in Quartum Consulatum Honorij.

Alphonsus Dansius, ad Elisabetham Regin. Angliæ.

Ab vena friget, sin benigna desuper
Faves, fovesque non minorum gratium
Me fama vatem, sed Maronis æmulum
Sed Claudiani nuncupabit asseclam.

Theod.

Theod. Sitzmanus ad Boethium lib. IV. *Carm.* VII.

Claudianus, rotundissimo isto Epigrammate.

Horatius Tursellinus, lib. V. Epit. Histor.

Honorij Principatus illustribus Poetis floruit; Claudiano, Prudentio, Sedulio, Paullino, qui deinde Nolanus Sanctimonia insignis exstitit.

Joachimus Vadianus, ad Melæ lib. I. *cap.* IX.

Eleganter & bellè Claudianus. Plura supra. Et mox.

Albericus Gentilis; si quis Imp. Maledixerit. pag. XII.

Theodosium, cujus hæc est constitutio, laudant scriptores omnes, Ambrosius, etiam funebri Oratione. Etiam Poeta quidem eximius, sed paganus pervicacissimus, Claudianus. *Ex Augustino & Orosio.*

Idem ad L. Jul. Majestat.

Claudianus acutissimè concessam vita dolori. V. Rufin.

Franciscus Bencius.

Hic est Claudius ille Claudianus,
Urbs quam Virgilio parem probavit.

Joachimus Vadianus, in Editionem Camertis.

Vates Claudius optimus disertus,
Clarus Niliacis alumnus oris.
Vates multi juga eruditionis,
Et post Virgilium mihi secundus.
Succinctus, Lepidus, politus, acer,
Ut res fert celeri potens Minerva.
Et sensis Sophiæ haud malis refertus,
Dignus quem juvenes enant senesque,
Divinus quibus est amatus auctor. Plura infra.

Joannes Camers.

Exornant hunc Poetam inter cætera facunda & exquisita Elegantia, Variæ locorum ac rerum descriptiones, Artificiosæ Orationes, Aptissimæ comparationes, Historiarum Nobilium frequens commemoratio, Multiplices ex intimo Philosophiæ sumptæ, sententiæ. Hujus igitur Poema ab omnibus his convenit legi, qui quid sit pulcrum, quid turpe, quid non, Plenius & melius Chrysippo & Crantore dicit.

Petrus de Mexia, Eques Hispanus, Vita Theodosii.

Floreciò Paulo Orosio, execelente Historiador, y Prudentio Poeta Christiano, y Claudiano, singular Poeta, aunque infiel, Ægyptio de nacion.

Gul. Godelevaus ad Livii lib. I.

Claudianus ad Honorium elegantissimè scribit.

Stanislaus Kobierzykius de Luxu Romanorum lib. II. *cap.* III.

Claudianus in carmine elegantissimo quo Eutropium Eunuchum Consulem exagitat.

Idem eodem Libro cap. VI.

Felicissimi caloris Poeta, Claudianus.

Lib. I. *cap.* I.

Animosus & ingeniosissimus Poeta.

Lib. II. *cap.* I.

Maximus Poeta Claudianus.

Lib. II. *cap.* VI.

Felicissimi caloris Poeta, Claudianus.

Stephanus Claverius ad Martialis Spectacul. Epigramm. XXVI.

Claudianus, nullius prope rei inscius. Aliud eiusdem infra & supra.

Ioan. Isacius Pontanus ad Macrobium Saturnal. lib. I. *cap.* XIX.

Statius, Tertullianus, sed omnium disertissimè Claudianus de Laudibus Stiliconis.

Ioannes Heringius, de Fame, Annona, Dardanariis, &c. num. CLXVII.

Altissimæ reconditæque Prudentiæ Poeta, Claudianus.

Idem de Molend. cap. II.

Poeta nulli secundus Claudianus.

Frid. VVendelinus, de Nilo, cap. IV.

Audiamus Claudianum, suavissimè canentem.

Ange-

TESTIMONIA.

Angelus Roccha in Bibliotheca Vaticana.

Cl. Claudianus Poeta insignis, aptus & facilis fuit ad carmen componendum variis figuris & sententiis plenum.

Ioan. Gebhardus ad Propertii lib. II. *El.* XXII.

Intellexit hoc Claudianus, Naturæ, Legum, Militiæ, scientissimus vates.

Idem ad lib. I. *Eleg.* XV.

Imitatus est facundissimus Claudianus: sed quantâ ubertate, quanto splendore! infra alia.

Ios. Ant. Gonsalius *ad Petronium.*

Nec aliud Claudianus voluit, *ubi* eleganter inquiit. *Speculi nec vultus egebat Iudicio.*

Ibidem.

Multis indicat Claudianus. Lib. 3. Stilicon. cujus & elegans illa clausula est.

—— Exsanguis dextera torpet
Remigis, & proprium metuebat Navita mercem.

Eodem Opere.

Sic Elegantissimi Venus hoc Mariæ dedit, novæ Nuptæ Honorij, ejus Formam extollens apud Claudianum hisce verbis.

CL. Salmasius Præfatione in Exercitationes Plinianas.

CLaudianus domo Alexandrinus, Poeta utraque Lingua celebris.

Ioannes Grialius *Notis in Isidori Originum lib.* III. *cap.* XXI.

De Organis vulgaribus exstant pulcerrimi versus apud Claudianum in Libro de Manlij Theodori Consulatu.

Leonardus Coquæus. Commentar. ad Augustin. Civ. Dei lib. V. cap. XXVI.

Claudianus prælium Theodosij contra Eugenium, & insignem victoriam de eo reportatam pulcerrimis versibus ad Honorium, recens Imperatorem renunciatum, complexus est.

Henricus VVangnereccius ad D. Augustini Confess. lib. I. cap. XVI.

Etsi enim in lascivis Poetis verba Latina, velut vasa electa atque pretiosa in stercore multæque ingenij & eruditionis gemmæ lateant, numquam tamen permiserim incauto juveni, ut cum periculo pudoris ista tangat. Evolvat prius Ciceronem, Cæsarem, Livium, Curtium, Sallustium, Florum, Æmilium Probum, Virgilium, Senecam, Statium, Claudianum, Ovidium, Martialem, Horatium, ab obscuritate purgatos, & hos similesque in succum suum redigat, &c.

Andreas Schottus Comment. in Auctorem de viris Illustribus, cap. XXIX.

Quod enim Eusthatium & Propertium advocant, non me movent. Nihil enim convincit. Claudiani auctoritatem opponam, qui sic in Eutropium.

Ioan. Aventinus lib. II. Annal. Boior.

Quemadmodum quoque docet Claudianus Alexandrinus, vates doctissimus.

Idem eiusdem Operis libro Eod.

Claudianus eleganter ad Honorium de hoc bello ita scribit:

Barbarus Hesperias, &c.

Idem lib. II. Eodem.

Contigere huic seculo præclarissima ingenia, Gregorius Naz. Greg. Nyssenus. &c. Claudianus Poeta, Prudentius Poeta. Ausonius Poeta.

Iac. Omphalius lib. VIII. de Vsurpatione Legum, cap. IX.

Claudianus in eleganti illo carmine ad Theodosium.

Levinus Lemnius, de Miracul. Naturæ, lib. II. cap. XXXI.

Venusto hoc carmine demonstrat Claudianus.

Nic. Lostalius pag. 180.

Libri Gallici, qui L'Avent Victorieux inscribitur. Seneca, nec minus eleganter Claudianus. *Ipsa idem virtus pretium sibi.*

Nicol. Gerbelius lib. II. Graciæ.

Cum hac Athenæi sententia congruit egregius Poeta Claudianus.

Idem

Idem Libro V. de Parnasso Monte.

Finxerunt Poetæ in totius Orbis modis situm esse, quod Claudianus Poeta verè poeticè his luculentissimis versibus exposuit.

Eodem Libro.

Quod Claudianus in Laudibus Serenæ breviter & admodùm venustè complexus est.

Chr. Brovverus ad lib. III. Fortunati. Carm. XXI.

Non absimile de Claudiano prodidit Volaterranus, argumento veteris inscriptionis sua memoria repertæ, fidem meritus; qua CLAUDIANO SCRIPTIS LICET SUIS COMMENDATISSIMO, attamen testimonij gratia ob judicij fidem. DD. NN. Arcadius & Honorius Felicissimi & doctissimi Imperatores, statuam in foro D. Traiani erigi collocarique jusserunt.

Ioan. Gebhardus Curar. Iuv. lib. I. cap. XVII.

Facundissimus Claudianus. Disertissimus ac nitidissimus Poeta Claudianus. Alia supra.

Gaudentius Merula, Antiq. Gall. Cisalp. lib. I. c. IV.

Quisque mediocriter eruditus persuaserit sibi tantum Poetam, Claudianum, vel gravem aliquem auctorem secutum, vel famæ perseverantis, quæ plerumque vim testimonij habet, opinionem: Aliud supra.

Paulus Iovius in descriptione Lacus Larii.

Has Aduæ rupes Claudianus Poeta, cum Stiliconem adversus Gothos armato exercitu in Germaniam penetrantem, celebraret, jucundissimè descripsit his versibus.

Franciscus Patritius lib. III. de Inst. Princip. cap. VIII.

Hujus rei rationes Claudianus non ignobilis Poeta aperit, cum de ea aliter liqueretur. Ait enim. *Consulit ardentes radios, &c.*

Diodorus Tuldenus lib. III. de Cognitione Sui.

Eruditè, ut solet, in Stiliconis Laudibus Claudianus.

Idem lib. I. cap. XI.

Rectè, & pro Philosopho, ut solet, sublimis ille vates, Claudianus,

neminem invenire virtutem affirmat. *Qui non cognoverit antè*
Semet, & incertos animi placaverit æstus.

AEmilius Portus dedicatione Thucydidis.
Idem lib. 1. cap. XI.

Claudianus ad Honorium Augustum præclarè scribit.

Lud. de La Cerda. Adversar. cap. CXII.

Vide Claudianum elegantissimè Funambulam describentem.

Ioachimus Vadianus Libro ad Fratrem de Poetica, cap. XXIX.

Claudianum adeo diversa à Manilio sententia tenuit ut nulli propè rei in phrasi sua majorem impendisse operam fateatur, quam compositioni & ipsi, ut sic dicam, carminis filo. Totas siquidem paginas legenti vix promptum est unum aut alterum versum reperire, quem aut Elleipsis aut Synalefa à nativo suo splendore deijceret. Et illa tamen omnibus Poetis concessa non vitia dico sed quasi ornamenta sunt; compacta in eo omnia & solida, nec lubrica quidem, sed ita placide manantia, & numerus numerum & syllabam syllaba suavi lapsu excipiat. Mira in eo, ingenij felicitas, & Naturalis in artem promtitudo, nec trivialis eruditio, ut statuam sibi Romæ positam, non favore sed merito se consecutam asserere possit, Eulogio ejus in uno pectore Virgilij mentem & Homeri Musam eminere attestantur. Est suavis, luculentus, & inoffensi stili, sententijs acutus, in narrando subtilis & enucleatus, rerum quoque prope omnium peritia, nullius quod quidem præclarum solidumq; Poetam absolvat, inscius. Denique Maronianæ illi maturitati, immo majestati, perpulcrè approximans, licet intervallo; quis enim omnium cui ita affulserit omnia, ut nullius penuria prematur? Mihi certè, cum omnes à Marone distent, is laudatissimus erit, qui breviore ab eo distet intervallo. Quod de Claudiano omnino mihi persuadeo, nec alios interim contemno. Atque utinam nullam prorsus Labem communis temporum calamitas Claudiano aspersisset, ut in altiori eum gradu pro ingenij sui amplitudine collocarem, modo quod incredibili gratia & studio singulari altior ætate sua fuit, qua pessum abire litteræ ceperant, sit satis eum magna victoriæ spe cum felicissimis Poetis decertare. Hunc, quia castissimus est, & adeo carmine verecundus ut etiam vita fuisse videatur, omnibus alijs à teneris post Maronem & Ovidium legi mallem, nam cum rerum tum verborum in eo exoptabilis copia est.

Franci-

TESTIMONIA.

Franciscus Sansovinus in Chronologia Mundi Lib. I. sub Anno CCC. LXXXVIII.

Huomini Illustri. Sedulio Theologo, Ottavio Oraticno Medico, Claudiano & Prudentio Poeti, Enodio Justo, fioriscono.

Lupus Vega Carpius Iudice Arcadiæ.

Claudiano, Poeta Ægypcio, de los Tiempos de Theodosio y Honorio, escrivio tres libros del robo de Proserpina, y otras festivas Epigrammas.

Petrus Gothofredus, de Amore lib. XI. *cap.* IV.

Cecinit sat tersè Claudianus.

Joan. Ludovicus Braßicanus in Nutrit. Politiani.

Claudianus is est qui Alexandrinus non Florentinus fuit, &c. Hunc Poetam emendatissimum olim ostendit Mariangelus Accursius.

Baptista Guarinus ad Ioannem Pannonium.

Mordacisque jocos & salsa Epigrammata Marci.
Quæ cantet Latius Punica bella senex
Quicquid Pierides, mollis sonuere Canopi:
Quos laniet Satiris Musa Latina suis.

Iulius Nigronus de non legendis Libris Amatoriis.

Deinde hortor ut eos perlegant, quos inoffensis oculis & moribus percurrere licet. Persium, Senecam, Silium, Lucanum, Manilium, Valerium Flaccum, Claudianum, exque Italis, Dantem.

Laurentius Finkelthusius IC. Oratione de Certitudine Iurisprudentiæ.

Omnia moderata, æqua, bona commoda Reip. & saluti subditorum congrua mandari, & à principe exspectari par est ac decet, qui veri & sapientis principis, qui viri boni, patris Patriæ, æqui bonique custodis, conservatoris Legum, Deique in terris Vicarij laudem & decus affectat, quique moribus & vita exprimere nititur id quod sapientissimus Poeta Claudianus in Honorio requirit:

Tu civem patremque geras, tu Consule cunctis,
Nec tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.

Ianus A. Parrhasius. Vita Claudiani.

Quod si nihil aliud ad Claritatem sui nominis Alexandria protulisset, illustraretur hercule vel uno Claudiano, qui præter ingenij monumenta, quæ de se

de se prædicant, in vita tantus fuit ut Honorio Arcadioque gratus amplissimis ab utroque muneribus honestaretur.

Stephanus Aquæus ad Plinii lib. VIII. *cap.* XVI.

Leonum clementiam elegantissimè expressit Claudianus hoc carmine. *Prætereunt subjecta feræ, &c.*

Paullus Cypræus de Sponsalibus cap. IX. §. XX.

Honorij Conjux (errat, Serena enim fuit, Socrus Honorij.) Claudiano Poetæ; cujus elegantissima exstant opera, Uxorem per Epistolam despondit.

Marianus Victorius Reatinus, Comm. in Epist. III. *B. Hieronymi.*

Rufini vitia miseriasque Claudianus eleganti prosequitur carmine.

Beatus Rhenanus lib. I. *Rer. Germ.*

Alpestrem Rhetiam elegantissimè describit Claudianus ad Stiliconem, ijs versiculis. *Sed latus Hesperiæ.* &c.

Stephanus Claverius Præfatione Paraphraseos Gallicæ Monitorum Theodosii ad Honorium, ex IV. *Conf. Honorii apud Claudianum.*

Nous avons de tout temps une infinite de traicter en diverses langues, touchant l'instruction des Princes. Mais il ne se voit rien qui soit gueres mieux reçeu, & imitè, qué le discours Poetique de Claudian. Qui mesme à eu' cest honneur de servir d'exemple à un des plus grands Roys de la Chrestiente. Lequel autheur cy devant mis en lumiere, & illustrè d'Annotations, à tellement estè recherché, qu'aujourduy l'on est apres une seconde edition, qui sera bien plus belle, & conferée avec Exemplaire plus ancien. Quam quidem Editionem nos etiamnum expectamus.

Ioannes Freinshemius Notis ad Florum, lib. III. *cap.* XI.

Exemplum avaritiæ post mortem exprobatæ est Rufinus. Quod venustè, suo more, describit Claudianus lib. II. in Rufin. v. 436.

Carolus Stephanus vel ipse vel qui eum supplevit. Dictionario Poetico, &c. Ex Crinito.

Claudianus Poeta insignis Theodosij & Honorij temporibus floruit, Patria Alexandrinus. Quidam Florentinum faciunt, sed falso. Ingenio excellenti fuit, maximeque apto ad carmen componendum. Nam & assurgit felici-

feliciter variisque figuris ac sententijs mirificè delectat. Hujus meminit Suidas.

Marcus Velserus lib. VI. Rerum Aug. Vindel.

Quam Claudianus elegantissimis versibus sub Auroræ persona in Eutropij Eunuchi Invidiam expressit. Eodem opere, Lib. VIII. Non pigebit versus asscribere quibus Claudianus occasionem nactus regionis situm eleganter ob oculos posuit.

Lavinus Torrentius, Comm. ad lib. I. *Od.* XVI. *Horat.*

At pulcerrimè Claudianus, lib. II. in Eutropium.

Idem ad Epod. VII. *Seu Carmen ad Canidiam.*

Eruditus Poëta, Claudianus.

Joannes Levineius ad Panegyr. XI.

Claudiani versus pulcerrimos adscribam.

Justus Rykcius, de Capitolio cap. XXV.

Coronidis vicem illustrem Cl. Claudiani locum adscribam, in quo Colossi isti & reliqua Tarpeiæ arcis decora velut in tabella quadam nobili expressa pinguntur.

Ibidem cap. XLVI.

Claudianus posteriorum Temporum, non postremus sanè. Poeta.

Theod. Pulmanus dedicatione sua Editionis.

Claudianus non est Poeta ex mollioribus istis & lumbos scalpentibus. Sed talis, ut plurima ejus argumenta Historiam contineant, cum semper cognitu dignissimam, tum hoc maximè tempore, quo & Stilicones & Rufinos in præsentibus rebus invenire licet.

Hector Boethius lib. VII. *Historiæ Scoticæ, p.*115.

Fuere hoc tempore, aut certè non multum ab eo remoto viri ingenio clari; Claudianus Poeta, Ægyptius genere, multa scitu dignissima, & inter ea nonnulla nostræ gentis egregie gesta, suis Poematibus complexus, Apollinaris Laodicensis, &c.

Fridericus Taubmannus ad Culicem Virgilij.

Claudianus, Poeta Maximus.

Matth. Raderus ad Martialem lib. VI. *Epigr.* XXVI.

Eleganter Claudianus Panegyr. de IV. Consul. Honorij. Ep. XXVIII. Fontem Aponum Patavio vicinum nobili Poemate laudat Claudianus.

Germanus Audebertus in Parthenope.

Sæpe etiam indulsit genio proprioque locique
Sidereus vates, cui gens dat Claudia nomen,
Tartareosque Hecates Raptus, & bella gigantum,
Cæsareasque tuba intonuit Memphitide laurus.

Carolus Molinæus Parte prima, de Origin. & Excellentia Monarchiæ Francicæ.

Claudian *a.* illustre Poete qui vivoit & escrivoit audict temps en à faict mention à ses carmes; ou il flatte Poetiquement Stilicon Lieutenant *b.* desloyal audict Honorius d'avoir defendu la grande Bretaigne, province Romaine, contre l'incursion des Pictes, Escossoys, & Saxons.

b. Vir præstantissimus litem de Stiliconis perfidia suam facit, eam affirmando. Nolim ego; non enim futiles nobis conjecturæ occurrunt quæ docent, & penè persuadent, summum Ducem calumnijs oppressum potius, quibus anteacta vita & perpetuus Principum cultus in eo Heroe accedunt. Non enim falsissimum illud Poetæ. *Nemo repente fuit turpissimus.*

a. *Sic in Exemplari manu Molinæi castigato quod penes nos est; Nam vulgata mittunt*]ò illustre.

Thomas Farnabius ad Librum. IX. *Lucani. v. 906.*

Quam rem elegantissimè expressit Claudianus præf. in III. Consul. Honor.

Mart. Antonius Delrius Adversariis ad Senecæ Agamemnonem pag. 275.

Quæ cuncta ferè Claudianus ex Marone decerpsit, ut vel eo solo pervincat quis magnam Claudianum imitationis curam habuisse, non omnia illum sua afferre.

Idem ad eundem Agamemnonem, pag. 267.

Id ipsum sensit Cl. Claudianus, Poeta Prudentissimus.

Idem ad Medeam, pag. 8.

Ad hunc locum respexit Claudianus. Eo excellentior Claudianus, quod non contentus dixisse, hos illi cedere quem laudabat, addit etiam amicis iudicibus illi cessuros, quæ maxima victoria est.

Idem ad Hippolytum. pag. XCV.

His Claudiani doctissimo versibus exponendis, Parrhasius & Cælius valdè laborarunt, nec tamen omnia sunt assecuti. Ego fortassis aliquando id latius exsequar.

Idem Commentario ad Medeam Eiusdem pag. 27.

Ut Terentij, Virgilij, Catulli, Claudiani, & aliorum convincit Auctoritas.

Idem Comment. in Hercul. Oetaeum, p. 322.

Claudianus de IV. Consulatu Honorij elegantissimis versibus humanam describens animam, cupiditates omnes in jecore collocavit.

Gualterus Naldsonus, in Oeconomico.

Oraculi loco sit illud Claudiani IV. Cons. Honor.

——tum promtius ibunt
Te socio, tum conspicuus gratusque feretur
Sub te teste, Labor.——

Lud. Cresollius Vacat. Aut. lib. I. cap. IV.

Bonus omnium Opinione Vates, Claudianus.

Ibidem cap. V.

Magnus animo Consilioque Theodosius multa graviter præcipiens Honorio monet. Laus est Claudiani, qui illa excogitavit præcepta.

Idem lib. III. cap. XXI.

Sapienter Bonus Poeta Claudianus Stiliconem laudat.

Ibidem cap. XXV.

Mallius Theodorus à Poeta valdè bono ita pingitur.

Famianus A Strada Prolus. V. Acad. I. Lib. II.

Claudiani Poesis eadem cum ornatu, qui in ejus marmorea statua ad forum Trajanum visebatur: plexum hedera capillamentum, chlamys acu picta: Nulli in veste sinus aut rugæ, explicata omnia ac Poetico planè metro composita.

Christophorus Colerus ad Sallustium, pag. CCC.

Claudianus, sublimis Poeta.

Iac. Mycillus ad Geneolog. Bocatij lib. I. cap. XIV.

Descriptio Inferorum est apud Virgilium, Homerum, Silium, Ovidium. Non minus elegans, quamquam brevis, apud Claudianum, Lib. II. in Rufinum.

Rob. Balforeus ad Cleomedem lib. I. p. CLIII.

Elegantes Poetæ, Virgilius, Tibullus, Claudianus.

Ioannes Lauterbachius IC. Tractatione de armis & Litteris.

Plinius eleganter ad Trajanum, & argute admodum Claudianus in Admonitione ad Honorium Componitur Orbis Regis ad exemplum.

Claudius Minos Comment. in Alciati Emblem. cap. CXV.

In Claudiani Seirenum descriptione acumen enitet ingeniosæ sedulitatis.

Iac. Dalecampius notis ad Plinium lib. XVI. cap. X.

Lustrales faces Claudianus Sexto Conf. Honorij describit luculenter.

Ioann. Levineius ad Theodori Studitæ Serm. CXVII.

Eruditus Poeta, Claudianus.

Idem ad Propertii Lib. IV. El. I. p. 147.

Claudiani Elegans Epigramma in Curetium.

Cosmas Rosellius Florentinus, lib. I. de Memoria artificiosa, pag. LXII.

Viri docti & litterarum amantissimi, eodem Ordine. Alcibiades. Ausonius. Aristides. Aeschines. Bularchus. Berosus, Bessarion. Claudianus. Cicero. Cyrus Poeta, Cato. Diagoras, Demosthenes. &c.

Albericus Gentilis, Dissput. IV. ad L. Iul. Maj.

Concessaque vita dolori. Acutissimè Claudianus, & ad hæc tempora Legis nostræ.

Ioann. Bernartius ad Lib. I. Boethii de Con. Ph. p. CCVII.

Egre-

Egregiè olim Claudianus Medium non deserit numquam Cæli Phœbus iter —— Idem ad Lib. III. 248. Explicabit fusius aureolis versibus Claudianus.

Levinus Torrentius ad Suetonii Tiberium, cap. XIV.

De Aponi fonte elegans Claudiani carmen.

Matthæus Raderus, ad Spectacula Martialis Epigram. XXV.

Claudianus elegantissimè magnificentissimeque Taurum hunc non ab Neptuno immissum sed è cœlo Lunæ demissum in Cretam canit.

Ibidem pag. LXV.

Splendidissimè Claudianus in Laude Herculis. Eadem Pag. Claudianus, ut Omnia, egregiè.

Idem ad Lib. XII. *Epigr.* XLII.

Raptum Proserpinæ nobilitavit generoso carmine Claudianus.

Lamb. Danæus, ad cap. LXXVIII. *Augustini de Hæresibus.*

Claudianus Poeta pulcerrime expressit his versibus.

Lamb. Hortensius, ad lib. I. *Lucani pag.* LXXXIV.

Id quod Heroico carmine eruditè testatur Claudianus.

Idem ad eumdem Librum, pag. XCV.

Saxones media correpta apud Claudianum, non vilem auctorem.

Iac. Spigelius, Commentario in Librum IV. *Austriados Richardi Bartholini, pag.* 540.

Navigandi Humanam temeritatem Eleganter cecinit Claudianus in præfatione Raptus, & Seneca in Medea.

Idem ad Librum Nonum, Pag. DCXLV.

Claudianus Eleganter *tenero tractari pectore nescit Publica Majestas.*

Idem ad Gunteri Ligurinum pag. 398. *lib.* VIII.

Unde aurea illa Theodosij Aug. filium apud Claudianum de IV. Honorij Consulatu monentis sententia regibus principibusque reliquis assiduè cogitanda est. Sis pius in primis. &c.

Alexander Donatus de Poetica lib. III. *cap.* XXII.

In secundo genere facinus præclarum cujus gratia scribitur, fusius est exponen-

ponendum. Ut Bellum Geticum à Claudiano, illustribus explanationibus, Episodijs figmentis, collationibus, sententijs.

Greg. Bersmanus Comm. in 1. Georg. Virgilii.

Claudianus tribus libris argumentum de Raptu Proserpinæ eleganter tractavit.

Nicolaus Henelius Comm. de Veteribus ICtis pag. 282.

Eadem mente animi, qualem Stiliconi fuisse lectissimis versibus refert Claudianus.

Bernardus Rottendorffius, Notis ad Hugonis Floriac. Chronicon.

De miraculosa hac Marcomannorum cæde elegantissimè Claudianus, homo à Christiana Religione abhorrens, nisi quod illam non Christianis acceptam referat.

Emericus Cruceus, ad Papinii Epithalamion Stellæ.

Duo cultissimi Poetæ. Papianus & Claudianus.

Albertus Lollius, lib. XIV. Epistolarum à Thoma Porcachis Editarum, pag. 566.

Ne meno lasciate di redere quel bello Epigramma di Claudiano, scritto al Senator Veronese. * Errat homo non indoctus, ex sene agricola Senatorem faciens Urbanum.

CASP.

CL. CLAVDIANI
quæ exſtant:

DE OLYBRII ET PROBINI
Fratrum Conſulatu,

Panegyris.

SOL, qui flamiferis mundum complexus habenis
Voluis inexhausto redeuntia ſæcula motu,
Sparge diem meliore coma, crinemque repexi
Blandius elato ſurgant temone iugales
Efflantes roſeum frenis ſpumantibus ignem.
Iam noua germanis veſtigia torqueat annus
Conſulibus, lætique petant exordia menſes.
Scis genus Anthemium, nec te latuere parentes
Anniadæ: nam ſæpe ſoles ductoribus illis
Inſtaurare vias; & curſibus addere nomen.
His neque per dubium pendet fortuna pauorem,
Nec nouit mutare vices, ſed fixus in omnes
Cognatos procedit honos, quemcumque requires
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de Conſule naſci.
Per faſces numerantur ani, ſemperque renata
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur
Continuum ſimili ſeruantia lege tenorem:
Nec quiſquam procerum tentat, licet ære vetuſto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se iactare parem: ſed prima ſede relicta,
Anthemiis de iure licet certare ſecundo.
Haud ſecus ac tacitam Luna regnante per Arcton
Sidereæ cedunt acies, cum fratre retruſo
Æmulus aduerſis flagrauerit ignibus orbis.
Tunc iubar Arcturi languet: tunc fulua Leonis
Ira perit: Plauſtro iam rara intermicat Arctos
Indignata tegi: iam caligantibus armis
Debilis Orion dextram miratur inermem.
Quem prius aggrediar? veteris quis facta Probini
Neſciat, aut nimias laudes ignoret Olybri?
Viuit adhuc, complet vagis ſermonibus aures
Gloria fuſa Probi, quam nec ventura ſilebunt
Luſtra, nec ignota rapiet ſub nube vetuſtas.
Illum fama vehit trans æquora, tranſque remotas
Tethyos ambages, Atlanteoſque receſſus.
Audiit, &, gelido ſi quem Mæotica paſcit
Sub Ioue, vel calido ſi quis coniunctus in axe
Naſcentem te, Nile, bibit, virtutibus ille
Fortunam domuit, numquamque leuantibus alte
Intumuit rebus: ſed mens circumflua luxu
Nouerat intactum vitio ſeruare vigorem.
Hic non diuitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnauit opes: ſed largior imbre
Sueuerat innumeras hominum ditare cateruas.
Quippe velut denſo currentia munera nimbo
Cernere ſemper erat: populis vndare Penates:
Aſſiduos intrare inopes: remeare beatos.
Præceps illa manus fluuios ſuperabat Iberos
Aurea dona vomens, ſi quid tellure reuulſa
Sollicitis fodiens rimatur collibus aurum:

Quantum stagna Tagi rudibus stillantia venis
Effluxere decus: quanto pretiosa metalli
Hermi ripa micat. quantas per Lydia culta
Despumat rutilas diues Pactolus arenas.
Non, mihi centenis resonent si vocibus ora,
Multifidusque ruat centum per pectora Phœbus,
Acta Probi narrare queam. quot in ordine gentes
Rexerit, ad summi quoties fastigia iuris
Venerit, Italiæ late cum frena teneret,
Illyricosque sinus, & quos arat Africa campos.
Sed nati vicere patrem, solique merentur
Victores audire Probi. non contigit illi
Talis honor, prima cum parte viresceret æui.
Non consul cum fratre fuit. vos nulla fatigat
Cura diu maiora petens: non anxia mentem
Spes agit. & longo tendit præcordia voto.
Cœpistis quo finis erat. primordia vestra
Vix pauci meruere senes: metasque tenetis.
Ante genas dulces quam flos iuuenilis inumbret,
Oraque ridenti lanugine vestiat ætas.
Tu precor ignarum doceas, Parnassia, vatem,
Quis Deus ambobus tanti sit muneris auctor.
Postquam fulmineis impellens viribus hostem
Belliger Augustus trepidas laxauerat Alpes,
Roma Probo cupiens dignas persoluere grates,
Sedula pro natis dominum flexura rogando
Ire parat. famuli currum iunxere volantem.
Impetus, horribilisque Metus, qui semper agentes
Prælia cum fremitu Romam comitantur anhelo,
Siue petat Parthos, seu cuspide turbet Hydaspen.
Hic ligat axe rotas. hic sub iuga ferrea mittit
Cornipedes, rigidisque docet seruire lupatis.
Ipsa, triumphatis quæ possidet æthera regnis,
Assilit. innuptæ ritus imitata Mineruæ.
Nam neque cæsariem crinali stringere cultu,
Colla nec ornatu patitur mollire retorto,
Dextrum nuda latus, niueos exserta lacertos.
Audacem retegit mammam, laxumque coercens
Mordet gemma sinum, nodus, qui subleuat ensem,
Album puniceo pectus discriminat ostro.
Miscetur decori virtus, pulcerque seuero
Armatur terrore pudor, galeæque minaci
Flaua cruentatum prætenditur vmbra iubarum,
Et formidato clipeus Titana lacessit
Lumine. quem tota variarat Mulciber arte.
Hic patrius Mauortis amor, fetusque notantur
Romulei. post amnis inest, & bellua nutrix.
Electro Tiberis, pueri formantur in auro.
Fingunt æra lupam Mauors adamante coruscat.
Iam simul emissis rapido velocior Euro
Fertur equis. stridunt Zephyri, cursuque rotarum
Saucia diuiduis clarescunt nubila sulcis:
Nec traxere moras, sed lapsu protinus vno
Quem poscunt tetigere locum, qua fine sub vno
Angustant aditum curuis anfractibus Alpes,
Claustraque congestis scopulis durissima tendunt,
Non alia reseranda manu, sed peruia tantum
Augusto, geminisque fidem mentita tyrannis.
Semirutæ turres, auulsaque mœnia fumant.
Crescunt in cumulum strages, vallemq. profundam
Æquauere iugis. stagnant immersa cruore
Corpora. truduntur permisto funere Manes.
Haud procul exacto lætus certamine victor
Cespite gramineo consederat, arbore fultus
Acclines humeros. dominum gauisa coronat
Terra suum, surguntque rotis maioribus herbæ.
Sudor adhuc per membra calet, crebroque recurrit
Halitus, & placidi radiant in casside vultus.
Qualis lassitie. a populatus cæde Gelonos
Procubat horrendus Getico Gradiuus in aruo.
Exuuias Bellona leuat, Bellona repentes
Puluere soluit equos, immensaque cornus in hastam
Porrigitur, tremulisque ferit splendoribus Hebrum.
Vt stetit ante ducem discussas Roma per auras,
Conscia tunc sonuit rupes, & inhorruit atrum
Maiestate nemus. prior hic, o Numen amicum,
Dux ait, & legum genitrix, longeque regendo
Circumfusa polo, consors adiuncta Tonanti,
Dic agedum, quæ caussa viæ? cur deseris arces
Ausonias, cœlumque tuum? dic maxima rerum.
Non ego vel Libyeos cessem tolerare labores,
Sarmaticosue pati medio sub frigore Coros,
Si tu, Roma, velis. pro te quascumque per oras
Ibimus, & nulla sub tempestate timentes
Solstitio Meroën, bruma tentabimus Istrum.
Tum regina refert. non me latet, inclite rector,
Quod tua pro Latio victricia castra laborent,
Nec quod seruitium rursus, Furiæque rebelles,
Edomitæ paribus sub te cecidere triumphis.
Sed precor hoc donum cum libertate recenti
Adiicias, si vera manet reuerentia nostri.
Sunt mihi pubentes alto de semine fratres
Pignora cara Probi, festa quos luce creatos
Ipsa meo foui gremio. cunabula paruis
Ipsa dedi, cum matris onus Lucina beatum
Solueret, & magnos præferrent sidera partus,
His ego non Decios pulcros, fortesue Metellos
Prætulerim: non qui Pœnum domuere ferocem
Scipiadas, Gallisque genus fatale Camillos.
Pieriis pollent studiis, multoque redundant

Eloquio.

Eloquio, nec desidiis, dapibusue paratis
Indulgere iuuat: nec tanta licentia vitæ
Arripit, aut mores ætas lasciua relaxat:
Sed grauibus curis animum sortita senilem
Ignæa longæuo frenatur corde iuuentus.
Illis, quam propriam ducunt ab origine, sortem
Oramus præbere velis, annique futurum
Deuoueas venientis iter. non improba posco.
Non insueta dabis. domus hæc de more requirit.
Annue. sic nobis Scythicus famuletur Araxes,
Sic Rhenus per vtrumque latus: Medisque subactis,
Nostra Semiramiæ timeant insignia turres;
Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
Ductor ad hæc: optata iubes, vltroque volentem
Diua rogas: non hæc precibus tentanda fuissent.
Vsque adeone meam condunt obliuia mentem,
Vt pigeat meminisse Probi, quo *iudice* totam
Vidimus Hesperiam, fessasque resurgere gentes?
Ante dabunt hiemes *Nilum*: per flumina damæ
Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus;
Ante Thyesteis iterum conterrita mensis
Intercisa dies refugos vertetur in ortus,
Quam Probus à nostro possit discedere sensu.
Dixerat & velox iam nuntius aduolat vrbem.
Extemplo strepuere chori, collesque canoris
Plausibus impulsi septena voce resultant.
Lætatur veneranda parens, & pollice docto
Iam parat auratas trabeas, currusque micantes
Stamine: quod molli tondent de stipite Seres,
Frondea lanigeræ carpentes vellera siluæ:
Et longum tenues tractus producit in aurum,
Filaque concreto cogit squalere metallo.
Qualis purpureas præbebat candida vestes
Numinibus Latona suis, cum sacra redirent
Ad loca nutricis iam non errantia Deli.
Illa feros saltus, & desolata relinquens
Mænala, lassato certis venatibus arcu,
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis
Exstincto Pythone ferens. tunc insula notos
Lambit amica pedes, ridetque Ægæus alumnis
Lenior, & blando testatur gaudia fluctu.
Sic Proba præcipuo natos exornat amictu;
Quæ decorat mundum: cuius Romana potestas
Foribus augetur. credas ex æthere lapsam
Stare pudicitiam, vel sacro thure vocatam
Iunonem Inachiis oculos aduertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latiæ cecinere tubæ, nec Græca vetustas.
Coniuge digna Probo: nam tantum cœtibus exstat
Femineis, quantum supereminet ille maritos:

* Ceu sibi certantes sexus qui possit vterque
Hunc legere ad herum. taceat Nereida nuptam
Pelione duplici fœcundam Consule matrem
Felicemque vterum, qui nomina parturit annis.*
Vt sceptrum gessere manu, membrisque rigentes
Aptauere togas, signum dat summus hiulca
Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
Prospera vibrati tenuerunt omina nimbi.
Accepit sonitus curuis Tiberinus in antris.
Ima valle sedens, arrectisque auribus hæsit.
Vnde repentinus populi fragor, ilicet herbis
Pallentes thalamos, & structa cubilia musco
Deserit, ac Nymphis dominam commendat herilem
Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu,
Cæruleis insecta notis, reddentia patrem
Oceanum. crispo densantur gramine colla.
Vertice luxuriat toto crinalis arundo:
Quam neque fas Zephyris frangi, nec sole perustam
Æstiuo candore mori: sed viuida frondet
Æquæuum complexa caput. taurina leuantur
Cornua temporibus raucos sudantia riuos.
Distillant per pectus aquæ. frons hispida manat
Imbribus. in liquidos fontes se barba repectit.
Palla graues humeros velat, quam neuerat vxor
Ilia percurrens vitreas sub gurgite telas.
Est in Romuleo procumbens insula Tibri,
Qua medius geminas interfluit alueus vrbes
Discretas subeunte freto, pariterque minantes
Ardua turrigeræ surgunt in culmina ripæ.
Hic stetit, & subitum prospexit ab aggere votum:
Vnanimes fratres iunctos stipante Senatu
Ire forum, strictasque procul radiare secures,
Atque vno biiuges tolli de limine fasces.
Obstupuit visu, suspensaque gaudia vocem
Oppressam tenuere diu, mox inchoat ore.
Respice si tales iactas aluisse fluentis
Eurota Spartane tuis. quid protulit æquum
Falsus olor, valido quamuis decernere cestu
Norint, & ratibus sæuas arcere procellas?
En noua Ledæis soboles fulgentior astris.
Ecce mei ciues: quorum iam Signifer optat
Aduentum, stellisque parat conuexa futuris.
Iam per noctiuagos dominetur Olybrius axes
Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Probini.
Ipsi vela regent. ipsis donantibus auras
Nauita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare Deis, nunc soluere multo
Nectare corda libet. niueos iam pandite cœtus
Naides, & totum violis prætexite fontem.
Mella ferant siluæ. iam profluat ebrius amnis

Mutatis in vina vadis. iam sponte per agros
Sudent irriguæ spirantia balsama venæ.
Currat, qui sociæ roget in conuiuia mensæ
Indigenas fluuios, Italis quicumque suberrant
Montibus, Alpinasque bibunt de more pruinas:
Vulturnusque rapax, & Nar vitiatus odoro
Sulfure, tardatusque suis erroribus Vfens:
Et Phaëthonteæ perpessus damna ruinæ
Eridanus, flauæque terens querceta Maricæ
Liris, & OEbaliæ qui temperat arua Galesus,
Semper honoratus nostris celebrabitur vndis
Iste dies: semper dapibus recoletur opimis.
Sic ait, & Nymphæ patris præcepta secutæ
Tecta parant peplis: ostroque infecta corusco
Humida gemmiferis illuxit regia mensis.
O bene signatum fraterno nomine tempus:
O consanguineis felix auctoribus annus,
Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
Prima tibi procedat hiems non frigore torpens,
Non canas vestita niues, non aspera ventis,
Sed tepido calefacta Noto. ver inde serenum
Protinus, & liquidi clementior aura Fauoni
Pratis te croceis pingat. te messibus æstas
Induat, autumnusque madentibus imbuat vuis.
Omni nobilior lustro, tibi gloria soli
Contigit exactum numquam memorata per æuum,
Germanos habuisse duces: te cuncta loquetur
Tellus, te variis scribent in floribus Horæ.
Longaque perpetui ducent in sæcula fasti.

CL. CLAVDIANI

IN MALLII THEODORI Consulatum,

Prologus.

AVdebisne, precor, doctæ subiecta cateruæ
Inter tot proceres nostra Thalia loqui?
Nec te fama vetat, vero quam celsius actam
Vel seruasse labor, vel minuisse pudor.
An tibi continuis creuit fiducia castris?
Totaque iam vatis pectora miles habet?
Culmina Romani, maiestatemque Senatus,
Et, quibus exsultat Gallia, cerne viros.
Omnibus audimur terris, mundique per aures
Ibimus, ah nimius Consulis vrget amor.
Iupiter, vt perhibent, spatium cum discere vellet
Naturæ, regni nescius ipse sui,
Armigeros vtrimque duos æqualibus alis
Misit ab Eois, occiduisque plagis.
Parnassus geminos fertur iunxisse volatus;
Contulit alternas Pythius axis aues.
Princeps non aquilis terram cognoscere curat.
Certius in nobis æstimat imperium.
Hoc ego concilio collectum metior orbem.
Hoc video cœtu quidquid vbique micat.

CL. CLAVDIANI

De Consulatu MALLII THEODORI,

Panegyris.

IPsa quidem virtus pretium sibi, solaque late
Fortunæ secura nitet, nec fascibus vllis
Erigitur, plausuve petit clarescere vulgi;
Nil opis externa cupiens, nil indiga laudis,
Diuitiis animosa suis. immotaque cunctis
Casibus ex alta mortalia despicit arce
Hanc tamen inuitam blande vestigat, & vltro
Ambit Honor, docuit toties à rure profectus
Lictor, & in mediis Consul quæsitus aratris.
Te quoque naturæ sacris, mundique vacantem,
Emeritum pridem, desudatisque remotum
Iudiciis etiam rursus complexa potestas
Euehit, & reducem notis imponit habenis.
Accedunt trabeæ. nil iam, Theodore, relictum,
Quo virtus animo crescat, vel splendor honore.
Culmen vtrumque tenes talem te protinus anni
Formauere rudes, & dignum vita curuli
Traxit iter, primæque senes cessere iuuentæ.
Iam tunc canities animi, iam dulce loquendi
Pondus, & attonitas sermo qui duceret aures.
Mox vndare foro victrix opulentia linguæ,
Tutarique reos. ipsa hæc amplissima sedes
Orantem stupuit, bis laudatura regentem.
Hinc te pars Libyæ moderantem iura probauit,
Quæ nunc tota probat. longi sed pignus amoris
Exiguæ peperere moræ, populumque clientem
Publica mansuris testantur vocibus æra
Inde tibi Macedum tellus, & condita Pellæ
Mœnia, quæ famulus quondam ditauit Hydaspes,
Tantaque commissæ reuocasti gaudia genti

Mitibus

Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
Floruit, aut nigri cecidit cum regia Tori.
Sed non vlterius te præbuit urbibus aula
Maluit esse suum. terris edicta daturus,
Supplicibus responsa venis. oracula Regis
Eloquio creuere tuo. nec dignius vmquam
Maiestas meminit sese Romana locutam.
Hinc sacræ mandantur opes, orbisque tributa:
Possessi quidquid fluuiis euoluitur auri:
Quidquid luce procul venas rimata sequaces
Abdita pallentis fodit sollertia Bessi.
Ac velut excitus lentandis nauita tonsis
Præficitur lateri custos, hinc ardua proræ
Temperat, & fluctus tempestatesque futuras
Edocet, assiduo cum Dorida vicerit vsu.
Iam clauum, totamque subit torquere carinam.
Sic cum clara diu rerum documenta dedisses,
Non te parte sui, sed *in omni corpore* sumpsit
Imperium, cunctaque *dedit* tellure regendos
Rectores. *Hispana* tibi, Germanaque Tethys
Paruit, & *nostro* diducta Britannia mundo:
Diuersoque tuas coluerunt gurgite voces
Lentus Arar, Rhodanusque celer, & diues Iberus.
O quoties doluit Rhenus, qua barbarus ibat,
Quod te non geminis frueretur iudice ripis.
Vnius fit cura viri, quodcumque rubescit
Occasu, quodcumque dies deuexior ambit.
Tam celer assiduos expleuit cursus honores:
Vna potestatum spatiis interfuit ætas,
Totque gradus fati iuuenilibus intulit annis.
Postquam parta quies, & summam nacta cacumen,
Iam secura petit priuatum gloria portum.
Ingenij redeunt fructus, aliique labores,
Et vitæ pars nulla perit: quodcumque recedit
Litibus, incumbit studiis, animusque vicissim
Aut curam imponit populis, aut otia Musis.
Omnia Cecropiæ relegis secreta senectæ,
Discutiens quid quisque nouum mandauerit æuo,
Quantaque diuersæ producant agmina sectæ.
Namque aliis princeps rerum disponitur aer:
Hic confidit aquis: hic procreat omnia flamis.
Alter in Ætnæas casurus sponte fauillas
Dispergit, reuocatque Deum, rursusque receptis
Nectit amicitiis quidquid discordia soluit.
Corporis hic damnat sensus, verumque videri
Pernegat. hic semper lapsuræ pondera terræ
Conatur rapido cæli fulcire rotatu,
Accenditque diem prærupti turbine saxi.
Ille ferox, vnoque tegi non passus Olympo,
Immensum per inane volat, finemque perosus
Parturit innumeros angusto pectore mundos.
Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis.
Numina constituunt alij, casusque relegant.
Graiorum obscuras Romanis floribus artes
Irradias, vicibus gratis formare loquentes
Suetus, & alterno verum contexere nodo.
Quidquid Socratico manauit ab ordine, quidquid
Docta Cleantheæ sonuerunt atria turbæ,
Inuentum quodcumque tuo, Chrysippe, recessu,
Quidquid Democritus risit, dixitque tacendo
Pythagoras, vno se pectore cuncta vetustas
Condidit, & maior collectis viribus exit.
Ornantur veteres, & nobiliore magistro
In Latium *spretis Academia* migrat Athenis,
Vt tandem *propius discat*, quo fine beatum
Dirigitur; quæ norma boni, quis limes honesti;
Quænam membra sui virtus diuisa domandis
Obiectet vitiis; quæ pars iniusta recidat,
Quæ vincat ratione metus, quæ frænet amores.
Aut quoties elementa doces, semperque fluentis
Materiæ caussas: quæ vis animauerit astra,
Impleritque choros: quo viuat machina motu.
Sidera cur septem retro nitantur in ortus
Obluctata polo, variisque meatibus idem
Arbiter, an geminæ connectant æthera mentes.
Sitne color proprius rerum, lucisque repulsu
Eludant aciem. tumidos quæ Luna recursus
Nutriat Oceani, quo fracta tonitrua vento.
Quis trahat imbriferas nubes; quo saxa cientur
Grandinis, vnde rigor niuibus: quæ flama per auras
Excutiat rutilos tractus, aut fulmina velox
Torqueat, aut tristem figat crinita cometen.
Iam tibi compositam fundauerat ancora puppim.
Telluris iam certus eras. facunda placebant
Otia, nascentes ibant in sæcula libri.
Cum subito liquida cessantem vidit ab æthra
Iustitia, & tanto viduatas iudice leges.
Continuo frontem limbo velata pudicam
Deserit autumni portas, qua vergit in austrum
Signifer, & noctis reparant dispendia Chelæ.
Pax auibus, quacumque volat, rabiemque frementes
Deposuere feræ. lætatur terra reuerso
Numine, quod prisci post tempora perdidit auri.
Illa per occultum Ligurum se mœnibus infert.
Et castos leuibus plantis ingressa Penates
Inuenit ætherios signantem in puluere cursus,
Quos pia sollicito deprendit pollice Memphis:
Quæ moueant momenta polum, quam certus in astris
Error. quis tenebras Solis, causasque meantem
Defectum videat numerus. quæ linea Phœben

Damnet, & excluſo pallentem fratre relinquat.
Vt procul adſpexit fulgentia Virginis ora,
Cognouitque Deam: vultus veneratus amicos
Occurrit, ſcriptæque notas confundit arenæ.
Tunc ſic Diua prior: Malli, ſincera bonorum
Congeries, in quo veteris veſtigia recti,
Et ductos video mores meliore metallo:
Iam ſatis indultum ſtudiis; Muſæque tot annos
Eripuere mihi, pridem te iura repoſcunt.
Aggredere, & noſtro rurſum te redde labori.
Nec tibi ſufficiat tranſmiſſæ gloria vitæ.
Humanum curare genus quis terminus vnquam
Præſcripſit? nullas recipit prudentia metas.
Adde quod hæc potuit multis contingere ſedes.
Sed meritis tantum redeunt, actuſque priores
Commendat repetitus honor, virtuſque reducit.
Quos fortuna regit. melius, magnoque petendum
Credis in abſtruſa rerum ratione morari?
Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis
Erexere magis, quam qui reſponſa ſecutus
Obruit Eoas claſſes, vrbemque carinis
Vexit, & arſuras Medo ſubduxit Athenas.
Spartanis potuit robur præſtare Lycurgus
Matribus, & ſexum leges vicere ſeueræ.
Ciuibus & vetitis ignauos cedere muro
Tutius obiecit nudam Lacedæmona bellis.
At non Pythagoræ monitus, annique ſilentes
Famoſum OEbalij luxum preſſere Tarenti.
Quis vero inſignem tanto ſub principe curam
Reſpuat? aut quando meritis maiora patebunt
Præmia? quis demens adeo, qui iungere ſenſus
Cum Stilicone neget? ſimilem quæ pertulit ætas
Conſilio, vel Marte virum? nunc Brutus amaret
Viuere ſub regno tali, ſuccumberet aulæ
Fabricius, cuperent ipſi ſeruire Catones.
Nonne vides, vt noſtra ſoror Clementia triſtes
Obtundat gladios: fratres amplexa ſerenos
Aſſurgat pietas: fractis vt lugeat armis
Perfidia, & laceris morientes crinibus hydri
Lambant inualido Furiarum vincla veneno?
Exſultat cum pace fides. iam ſidera cunctæ
Linquimus, & placidas inter diſcurrimus vrbes,
Nobiſcum. Theodore, redi. ſubit ille loquentem
Talibus. agreſtem dudum me Diua, teuerti
Cogis, & infeſtum longi rubigine rutis
Ad tua ſigna vocas. numquam mihi cura tot annis
Altera, quam duras ſulcis mollire nouales,
Noſſe ſoli vires, nemori quæ commoda rupes,
Quis felix oleæ tractus, quæ gleba faueret
Frugibus, aut quales tegeret vindemia colles.
Terribiles rurſum lituos veteranus adibo,
Et deſueta vetus tentabo cærula vector?
Collectamque diu, & certis vtcumque locatam
Sedibus in dubium patiar deponere famam?
Nec me quid valeat natura fortior vſus
Præterit, aut quantum neglectæ defluat arti.
Deſidis aurigæ non audit verbera currus:
Nec manus agnoſcit, quem non exercuit arcum.
Eſſe ſed iniuſtum fateor quodcumque negatur
Iuſtitiæ, in prima hominem ſilueſtribus antris
Elicis, & fœdo detergis ſæcula victu.
Te propter colimus leges, animoſque ferarum
Exuimus. nitidis quiſquis te ſenſibus hauſit,
Irruet intrepidus flammis, hiberna ſecabit
Æquora: conſertos hoſtes ſuperabit in armis.
Ille vel Æthiopum pluuiis ſolabitur æſtus.
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aër.
Sic fatus tradente Dea ſuſcepit habenas
Quatuor ingenti Iuris temone refuſas.
Prima Padum, Tiberimque ligat, crebriſque micantem
Vrbibus Italiam: Libyas, Pœnoſque ſecunda
Temperat: Illyrico ſe tertia porrigit orbi:
Vltima Sardiniam, Cyrnon, trifidamque retentat
Sicaniam, & quidquid Tyrrhena tunditur vnda,
Vel gemit Ionia, nec te tot limina rerum,
Aut tantum turbauit onus. ſed vt altus Olympi
Vertex, qui ſpatio ventos hiemeſque relinquit,
Perpetuum nulla temeratus nube ſerenum,
Celſior exſurgit pluuiis, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua calcat:
Sic patiens animus per tanta negotia liber
Emergit, ſimiliſque ſui; iuſtique tenorem
Flectere non odium cogit, non gratia ſuadet.
Nam ſpretas quis opes, intactaque pectora lucro
Commemoret? fuerint aliis hæc forte decora.
Nulla poteſt laus eſſe tibi, quæ crimina purget.
Seruat inoffenſam diuina modeſtia vocem.
Temperiem ſeruant oculi. nec lumina feruor
Aſperat, aut rabidas diffundit ſanguine venas.
Nullaque mutati tempeſtas proditur oris.
Quin etiam ſontes expulſa corrigis ira,
Et placidus delicta domas. nec dentibus vnquam
Inſtrepis horrendum, fremitu nec verbera poſcis.
Qui fruitur pœna, ferus eſt, legumque videtur
Vindictam præſtare ſibi, cum viſcera felle
Canduerint; ardet ſtimulis, ferturque nocendi
Prodigus, ignarus cauſſæ. Diis proximus ille eſt,
Quem ratio, non ira mouet: qui facta rependens
Conſilio punire poteſt. mucrone cruento
Se iactent alii, ſtudeant feritate timeri

Addicto-

Addictoque hominum cumulent gratia cenſu.
Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus extat
Vtilior, nullas confeſſus murmure vires.
Acrior at rapidus tacitas prætermeat ingens
Danubius ripas. eadem clementia ſæui
Gurgitis immenſum deducit in oſtia Gangem.
Torrentes immane fremant, lapſiſque minentur
Pontibus. inuoluant ſpumoſo vertice ſiluas.
Pax maiora decet, peragit tranquilla poteſtas,
Quod violenta nequit, mandataque fortius vrget
Imperioſa quies. idem prædurus iniquas
Accepiſſe preces: rurſus quæ digna petitu
Largitor facilis: nec, quæ comitatur honores,
Auſa tuam leuiter tentare ſuperbia mentem.
Frons priuata manet, non ſe meruiſſe fatetur,
Qui creuiſſe putat: rigidi ſed plena pudoris
Elucet grauitas faſtu iucunda remoto.
Quæ non ſeditio, quæ non inſania vulgi
Te viſo lenita cadat? quæ diſſona ritu
* Barbaries Medi. quam non reuerentia frangat?
Vel quis non ſitiens ſermonis mella politi
Deſerat Orpheos blanda teſtudine cantus?
Qualem te legimus teneri primordia mundi
Scribentem, aut partes animæ: per ſingula talem
Cernimus, & ſimiles agnoſcit pagina mores.
Nec dilata tuis Auguſto iudice merces
Officiis. illumque habitum, quo iungitur aulæ
Curia, qui ſocios proceres cum principe nectit,
Quem quarter ipſe gerit, perfecto detulit anno,
Depoſuitque ſuas te ſuccedente curules.
Creſcite virtutes, fœcundaque floreat ætas.
Ingeniis pateat campus, certuſque merenti
Stet fauor. ornatur propriis induſtria donis.
Surgite ſopitæ, quas obruit ambitus, artes.
Nil licet inuidiæ Stilico dum proſpicit orbi,
Sidereuſque gener. non hic violata curulis,
Turpia non Latios inceſtant nomina faſtos.
Fortibus hæc conceſſa viris, ſoliſque gerenda
Patribus, & Romæ numquam latura pudorem.
Nuntia votorum celeri iam fama volatu
Mouerat Aonios audito Conſule lucos.
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, & docti riſerunt floribus amnes.
Vrania redimita comas, qua ſæpe magiſtra
Mallius igniferos radio deſcripſerat axes,
Sic alias hortata Deas: patimurne, ſorores,
Optato procul eſſe die? nec limina noſtri
Conſulis, & ſemper dilectas viſimus ædes?
Et faſces ſubiiſſe libet? miracula plebi
Colligite, & claris nomen celebrate theatris.
Tu Iouis æquorei ſubmerſam fluctibus aulam
Oratum volucres Erato iam perge quadrigas,
A quibus haud vmquam palmam rapturus Arion.
Illuſtret Circum ſonipes, quicumque ſuperbo
Perſtrepit hinnitu Bætim, qui ſplendida potat
Stagna Tagi, madidoque iubas adſpergitur auro.
Calliope liquidas Alciden poſce palæſtras.
Cuncta Palemoniis manus explorata coronis
Adſit, & Eleo pubes laudata Tonanti.
Tu iuga Taygeti. frondoſaque Mænala Clio
I Triuiæ ſupplex. non aſpernata rogantem
Amphitheatrali faueat Latonia pompæ.
Audaces legat ipſa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula niſu.
Ipſa truces fetus, captiuaque ducat ab antris
Prodigia, & cædis ſitientem deferat arcum.
Conueniant vrſi, magna quos mole ruentes
Torua Lycaoniis Helice miretur ab aſtris
Perfoſſique ruant populo pallente leones
Quales Mygdonio curru frenare Cybelle
Optat, & Herculei mallent fregiſſe lacerti.
Obuia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permiſto geniti cum forte Leænæ
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter;
Hi maculis patres referunt, & robore matres.
Quidquid monſtri feris nutrit Getulia campis,
Alpina quidquid tegitur niue, Gallica quidquid
Silua timet, iaceat. largo diteſcat arena
Sanguine. conſumant totos ſpectacula montes.
Nec molles egeant noſtra dulcedine ludi.
Qui lætis riſum ſalibus mouiſſe facetus,
Qui nutu, manibuſque loquax, cui tibia flatu,
Cui plectro pulſanda chelys qui pulpita ſocco
Perſonat, aut alte graditur maiore cothurno,
Et qui magna leui detrudens murmura tactu
Innumeras voces ſegetis moderatus aënæ
Intonat erranti digito, penituſque trabali
Vecte laborantes in carmina concitat vndas.
Vel qui more auium ſeſe iaculantur in auras,
Corporaque ædificant celeri creſcentia nexu,
Quorum compoſitam puer augmentatus in artem
Emicet, & vinctus plantæ vel cruribus hærens
Pendula librato figat veſtigia ſaltu,
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis,
Inque chori ſpeciem ſpargentes ardua flamas
Scena rotet. varios effingat Mulciber orbes
Per tabulas impune vagus, pictæque citato
Ludant igne trabes, & non permiſſa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.
Laſciui ſubito confligant æquore lembi,

Stagna-

Stagnaque remigibus spument inuersa canoris.
Consul per populos, idemque grauissimus auctor
Eloquii, duplici vita subnixus in æuum
Procedat pariter libris fastisque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, & cœptis ne desit fascibus hæres.
Decurrat trabeata domus, tradatque secures
Mutua posteritas, seruatoque ordine fati
Mallia continuo numeretur Consule proles.

CL. CLAVDIANI

DE

LAVDIBVS STILICONIS

LIBER I.

COntinuant Superi pleno Romana fauore
Gaudia, successusque nouis successibus augent.
Coniugii necdum festiuos regia cantus
Sopierat, cecinit fuso Gildone triumphus,
Et calidis thalami successit laurea sertis,
Sumeret vt pariter princeps nomenque mariti,
Victorisque decus. Libyæ post prælia crimen
Concidit Eoum, rursusque Oriente subacto
Consule defensæ surgunt Stilicone secures.
Ordine vota meant. equidem si carmen in vnum
Tantarum sperem cumulos aduoluere rerum,
Promptius imponam glaciali Pelion Ossæ
Si partem tacuisse velim, quodcumque relinquam,
Maius erit veteres actus, primamque iuuentam
Prosequar? ad sese mentem præsentia ducunt.
Narrem iustitiam? resplendet gloria Martis.
Armati referam vires? plus egit inermis,
Quod floret Latium Latio quod reddita seruit
Africa, vicinum quod nescit Iberia Maurum,
Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum.
An gelidam Thracem, decertatosque labores,
Hebro teste canam? magnum mihi panditur æquor,
Ipsaque Pierios lassant procliuia currus
Laudibus innumeris. etenim mortalibus ex quo
Tellus cœpta coli, numquam sincera bonorum
Sors vlli concessa viro. quem vultus honestat,
Dedecorant mores: animus quem pulcrior ornat,
Corpus destituit. bellis insignior ille,
Sed pacem fœdat vitiis. hic publica felix,
Sed priuata minus. partitum singula quemque
Nobilitant. hunc forma decens, hunc robur in armis.
Hunc rigor, hunc pietas, illum sollertia iuris,
Hunc soboles, castique tori. sparguntur in omnes,
In te mista fluunt, & quæ diuisa beatos
Efficiunt, collecta tenes. quid facta reuoluam,
Militiamque patris? cuius protendere famam,
Si nihil egisset clarum, nec fida Valenti
Dextera duxisset rutilantes crinibus alas,
Sufficeret natus Stilico. mens ardua semper
A puero, tenerisque etiam fulgebat in annis
Fortunæ maioris honos. erectus & acer
Nil breue moliri, nullis hærere potentum
Liminibus, fastisque loqui iam digna futuris.
Iam tunc conspicuus, iam tunc venerabilis ibas,
Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris,
Membrorumque modus, qualem nec carmina fingunt
Semideis. quacumque alte gradereris in vrbe,
Cedentes spatiis, assurgentesque videbas
Quamuis miles adhuc. taciti suffragia vulgi
Iam tibi detulerant quidquid mox reddidit aula.
Vix primæuus eras, pacis cum mitteris auctor
Assyriæ. tanta fœdus cum gente ferire
Commissum iuueni. Tigrim transgressus, & altum
Euphratem, Babylona petis. stupuere seueri
Parthorum proceres, & plebs pharetrata videndi
Flagrauit studio, defixæque hospite pulcro
Persides arcanam suspirauere calorem.
Thuris odoratæ cumulis, & messe Sabæa
Pacem conciliant aræ. penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque iuuencos
Chaldæo strauere Magi. Rex ipse micantem
Inclinat dextra pateram, secretaque Beli
Et vaga testatur voluentem sidera Mithram.
Si quando sociis tecum venatibus ibant,
Quis Stilicone prior ferro penetrare leones
Cominus. aut longe virga transfigere tigres?
Flectenti faciles Medus tibi cessit habenas.
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.
Nubilis interea naturæ virginis ætas
Vrgebat patrias suspenso principe curas:
Quem simul imperioque ducem, natæque maritum
Prospiceret, dubius toto quærebat ab axe
Dignum coniugio generum, thalamisque Serenæ.
Iudicium virtutis erat. per castra, per vrbes,
Per populos animi cunctantis libra cucurrit.
Tu legeris, tantosque viros, quos obtulit orbis,
Intra consilium vincis, sensumque legentis,
Et gener Augustis olim socer ipse futurus
Accedis. radiis auri, Tyriaque superbit
Maiestate torus, comitata parentibus exit

Purpu-

Purpureis virgo. stabat pater inde tropæis
Inclitus: inde pium matris Regina gerebat
Obsequium grauibus subnectens flamea gemmis.
Tunc & Solis equos, tunc exsultasse choreis
Astra ferunt mellisque lacus, & flumina lactis
Erupisse solo, cum floribus æquora vernis
Bosporus indueret, roseisque cuncta coronis
Certantes Asiæ tedas Europa leuaret.
Felix arbitrij princeps, qui congrua mundo
Iudicat, & primus sensit quod cernimus omnes.
Talem quippe virum natis adiunxit, & aulæ;
Cui nec luxuries bello, nec blanda periclis
Otia, nec lucis fructus pretiosior vnquam
Laude fuit. quis enim Mysos in plaustra feroces
Reppulit, aut sæua Promoti cæde tumentes
Basternas vna potuit delere ruina?
Pallantis iugulum Turno moriente *piauit*
Æneas, tractusque rotis *victricibus Hector*
Irato vindicta fuit *vel quæstus* Achilli.
Tu neque vesano *raptas* venalia curru
Funera, nec vanam corpus meditaris in vnum
Sæuitiam. turmas equitum, peditumque cateruas,
Hostilesque globos tumulo prosternis amici.
Inferijs gens tota datur, nec Mulciber auctor
Mendacis clipei, fabricataque vatibus arma
Conatus iuuere tuos. tot barbara solus
Millia iam pridem miseram vastantia Thracem
Finibus exiguæ vallis conclusa tenebas.
Nec te terrisonus stridor venientis Alani,
Nec vaga Chunnorum feritas, non falce Gelonus,
Non arcu pepulere Getæ, non Sarmata conto.
Exstinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Augustas occultus proditor aures,
Obstrueretque moras, strictumq; recondere ensem,
Solueret obsessos præberet fœdera captis.
Assiduus castris aderat, rarissimus vrbi,
Si quando trepida princeps pietate vocaret.
Vixque salutatis Laribus, vix coniuge visa,
Deterso nec dum repetebat sanguine campum.
Nec stetit, Eucherij dum carperet oscula saltem
Per galeam. patris stimulos, ignesque mariti
Vincit cura ducis. quoties sub pellibus egit
Edonas hiemes, & tardi flabra Bootæ
Sub dino Rhipæa tulit! cumque igne propinquo
Frigora vix ferrent alij, tunc iste rigentem
Danubium calcabat eques niuibusque profundum
Scandebat cristatus Athon, lateque corusco
Curuatas glacie siluas vmbone ruebat.
Nunc prope Cimmerij tendebat litora Ponti:
Nunc dabat hibernum Rhodope nimbosa cubile.
Vos Æmi gelidæ valles quas sæpe cruentis
Stragibus æquauit Stilico, vos Thracia testor
Flumina, quæ largo mutastis sanguine fluctus.
Dicite Bisaltæ, vel qui Pangæa iuuencis
Scinditis, offenso quantæ sub vomere putres
Dissiliant glebis galeæ, vel qualia rastris
Ossa peremptorum resonent immania Regum.
Singula complecti cuperem: sed densior instat
Gestorum series, laudumque sequentibus vndis
Obruimur. Genitor cæsi post bella tyranni
Iam tibi commissis conscenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapsus
Æquali ceruice subis. sic Hercule quondam
Sustentante polum, melius librata pependit
Machina, nec dubiis titubauit signifer astris,
Perpetuaque senex subductus mole parumper
Obstupuit proprij spectator ponderis Atlas.
Nil ibi barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentauit nouitas, tantoque remoto
Principe mutatas orbis non sensit habenas.
Nil inter geminas acies, ceu libera frenis
Ausa manus. certe nec tantis dissona linguis
Turba, nec armorum cultu diuersior vnquam
Confluxit populus. totam pater vndique secum
Mouerat Auroram. mistis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius, hic picta Saces, fucataque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus.
Hic Rhodani procera cohors. hic miles alumnus
Oceani. ductor Stilico tot gentibus vnus.
Quot vel progrediens, vel conspicit occiduus Sol.
In quo tam vario vocum, generumque tumultu
Tanta quies, iurisque metus seruator honesti
Te moderante fuit, nullis vt vinea furtis,
Aut seges erepta fraudaret messe colonum:
Vt nihil aut sæuum rabies, aut turpe libido
Suaderet: placidi seruirent legibus enses.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum;
Vtque ducum lituos, sic mores castra sequuntur.
Denique felices aquilas quocumque moueres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi montesque latebant.
Vexillum nauale dares, sub puppibus ibat
Ionium, nullis seccincta Ceraunia nimbis,
Nec iuga Leucatæ feriens spumantia fluctu
Deterrebat hiems. tu si glaciale iuberes
Vestigare fretum, securo milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deserta Noti, fontem si quærere Nili,
Æthiopum medios penetrassent vela vapores.

Te memor Eurotas, te rustica Musa Lycæi,
Te pastorali modulantur Mænala cantu,
Parrheniumque nemus, quo te pugnante resurgens
Ægra caput mediis erexit Græcia flamis.
Plurima Parrhasius tunc inter corpora Ladon
Hæsit; & Alpheus Geticis angustus aceruis
Tardior ad Siculos etiam nunc pergit amores.
Miramur rapidis hostem succumbere bellis,
Cum solo terrore ruant? non classica Francis
Intulimus: iacuere tamen. non Marte Sueuos
Contudimus, queis iura damus: quis credere possit?
Ante tubam nobis audax Germania seruit.
Cedant, Druse, tui, cedant, Traiane, labores.
Vestra manus dubio quidquid discrimine gessit;
Transcurrens egit Stilico, totidemque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuistis in annis.
Quem ferro, alloquiis, quem vos cum milite, solus
Impiger à primo descendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora
Fulmineum perstrinxit iter. ducis impetus vndas
Vincebat celeres. & pax à fonte profecta
Cum Rheni crescebat aquis. ingentia quondam
Nomina, crinigero flauentes vertice Reges,
Qui nec principibus donis, precibusque vocati
Paruerant, iussi properant, segnique verentur
Offendisse mora. transuecti lintribus amnem
Occursant vbicumque velis. nec fama fefellit
Iustitiæ. videre pium, videre fidelem.
Quem veniens timuit, rediens Germanus amauit.
Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat; & fœda requiem mercede pacisci
Natis obsidibus pacem tam supplice vultu,
Captiuoque rogant, quam si post terga reuincti
Tarpeias pressis subeant ceruicibus arces.
Omne quod Oceanum, fontesque interiacet Istri,
Vnius incursu tremuit. sine cæde subactus
Seruitio Boreas, exarmatique Triones
Tempore tam paruo. tot prælia sanguine nullo
Perficis, & Luna nuper nascente profectus,
Ante redis, quam plena fuit. Rhenumque minacem
Cornibus infractis adeo mitescere cogis,
Vt Salius iam tuta colat, flexosque Sicambri
In falcem curuent gladios geminasque viator
Cum videat ripas, quæ sit Romana requirat.
Vt iam trans fluuium non indignante Cayco
Pascat Belga pecus mediumque ingressa per Albim
Gallica Francorum montes armenta pererrent:
Vt procul Hercyniæ per vasta silentia siluæ,
Venari tuto liceat lucosque vetusta
Relligione truces, & robora Numinis instar
Barbarici nostræ feriant impune bipennes:
Vltro quinetiam deuota mente tuentur,
Victorique fauent. quoties sociare cateruas
Orauit, iungique tuis Alemania signis!
Nec doluit, contempta tamen, spretoque recessit
Auxilio laudata fides. prouincia missos
Expellet citius, fallax quam Francia Reges,
Quos dederis. acies non iam pulsare rebelles,
Sed vinclis punire licet. sub iudice nostro
Regia Romanus disquirit crimina carcer.
Marcomeres, Sunnoq. docet. quorum alter Etruscum
Pertulit exilium. cum se promitteret alter
Exsulis vltorem, iacuit mucrone suorum.
Res auidi conscire nouas, odioque furentes
Pacis, & ingenio scelerumque cupidine fratres.
Post domitas Arctos alio prorumpit ab axe
Tempestas, &, ne qua tuis intacta tropæis
Pars foret, Australis sonuit tuba. mouerat omnes
Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
Et quos interior nimio plaga Sole relegat:
Quos vagus humectat Cinyps, & proximus hortis
Hesperidum Triton, & Gir nouissimus amnis
Æthiopum, simili mentitus gurgite Nilum.
Venerat & paruis redimitus Nuba sagittis,
Et velox Garamas: nec quamuis tristibus Ammon
Responsis alacrem potuit Nasamona morari.
Stipantur Numidæ campis. stant puluere Syrtes
Gætulæ. Pœnis iaculis obtexitur aër.
Hi virga moderantur equos: his fulua leones
Velamenta dabant. ignotarumque ferarum
Exuuiæ, vastis Meroe quas nutrit arenis.
Serpentum gestant patulos pro casside rictus.
Splendent vipereæ squamosa pelle pharetræ.
Non sic intremuit Simois, cum montibus Idæ
Nigra coloratus produceret agmina Memnon:
Non Ganges, cum tela procul vibrantibus Indis
Immanis medium vectaret bellua Porum.
Porus Alexandro, Memnon prostratus Achilli:
Gildo nempe tibi. nec solum feruidus Austrum,
Sed partes etiam Mauors agitabat Eoas,
Quamuis obstreperet pietas. his ille regendæ
Transtulerat nomen Libyæ, scelerique profano
Fallax legitimam regni prætenderat vmbram.
Surgebat varia geminum formidine bellum.
Hoc armis, hoc triste dolis, hoc Africa sæuis
Cinxerat auxiliis, hoc coniuratus alebat
Insidiis Oriens. illinc edicta meabant
Corruptura duces. hinc frugibus arua negatis
Vrgebat, trepidamque fames obsederat vrbem.
Exitiale palam Libycum; ciuile pudoris

Obtentu

Obtentu tacitum. tales vtrimque procellæ
Cum fremerent, laterumque alternis ictibus anceps
Impetium pulsaret hiems, nil fessa remisit
Officii virtus, contraque minantia fata
Peruigil, euentusque sibi latura secundos
Maior in aduersis micuit: velut arbiter alni,
Nubilus Ægæo quam turbine versat Orion,
Exiguo claui flexu declinat aquarum
Verbera, nunc recta, nunc obliquante carina
Callidus, & pelagi cælique obnititur iræ.
Quid primum mirer, Stilico? quod cautus ad omnes
Restiteris fraudes, vt te nec noxia furto
Litera, nec pretio manus inflamata lateret:
Quod nil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio: responsa quod ardua semper
Eois dederis, quæ mox effecta probasti
Securus, quamuis & opes, & rura tenerent,
Insignesque domos. læuis hæc *iactura*: nec vmquam
Publica privatæ cesserunt commoda caussæ.
Dividis ingentes curas, teque omnibus vnum
Obiiciis inueniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens *paranda* manu. dictate paratus,
Quæ *scriptis* peragenda forent, quæ brachia centum,
Quis Briareus aliis numero crescente lacertis
Tot simul objectis posset confligere rebus:
Euitare dolos: veteres firmare colores:
Explorare novas: duplices disponere classes
Quæ fruges vel bella ferant, aulæque tumultum,
Et Romæ lenire famem? quod nube soporis
Immunes oculi. per tot discurrere partes,
Tot loca sufficerent, & tot longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine cinctum
Corporis excubiis vnam seruasse iuuencam.
Vnde tot allatæ segetes? quæ silua carinas
Texuit? vnde rudis tanto tirone iuuentus
Emicuit, senioque iterum vernante resumpsit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectu Tyrij sub vomere Cadmi
Tam subitas acies concepto dente draconis
Exsiluisse reor, Dircæis qualis in aruis
Messis cum proprio mox bellatura colono
Cognatos strinxit gladios, cum semine iacto
Terrigenæ galea matrem nascente ferirent,
Armifer & viridi floreret milite sulcus.
Hoc quoque non parua fas est cum laude relinqui,
Quod non ante fretis exercitus adstitit vltor,
Ordine quam prisco censeret bella Senatus.
Neglectum Stilico tot iam per sæcula morem
Rettulit, vt ducibus mandarent prælia Patres,
Decretoque togæ felix legionibus iret
Tessera. Romuleas leges rediisse fatemur,
Cum procerum iussis famulantia cernimus arma
Tyrrhenum poteras cunctis transmittere signis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Consilio stetit ita minor, ne territus ille
Te duce, suscepto Martis grauiore paratu
Aut in arenosos æstus, zonamque rubentem
Tenderet, aut Solis fugiens transiret in ortus,
Missurusue sibi certæ solatia mortis,
Oppida dirueret flamis. res mira re atu:
Ne timeare, times; &, quem vindicta manebat.
Desperare vetas. quantum fiducia nobis
Profuit hostilis! saluæ Carthaginis arces,
Illæsis Tyrij gaudent cultoribus agri,
Quos potuit vastare fuga: ipse captus inani
Nec se *surripuit pœnæ*, *nostrisque* pepercit
Demens: qui numero tantum, non robore mensus
Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis; & quod iactare solebat,
Solibus effetos mersurus puluere Gallos.
Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fusum crebris hastilibus imbrem,
Non equitum nimbos Latiis obsistere pilis.
Sternitur ignauus Nasamon, nec spicula supplex
Intorquet Garamas. repetunt deserta fugaces
Autololes. pauidus proiecit missile Mazax.
Cornipedem Maurus nequidquam hortatur anhelum.
Prædonem lembo profugum, ventisque repulsum
Suscepit merito fatalis Tabraca portu
Expertum, quod nulla tuis elementa paterent
Hostibus, & lætæ passurum iurgia plebis,
Fracturumque reos humili sub iudice vultus.
Nil tribuat fortuna sibi. sit prospera semper
Illa quidem. sed non vni certamina pugnæ
Credidimus, totis nec constitit alea castris
Natatura semel. si quid licuisset iniquis
Casibus, instabant aliæ post terga biremes.
Venturus dux maior erat. victoria nulla
Clarior, aut hominum votis optatior vmquam
Contigit. an quisquam Tigranen, armaque Ponti,
Vel Pyrrhum, Antiochiq; fugam, vel vincla Iugurthæ
Conferat? aut Persen, debellatumque Philippum?
Hi propagandi fuerant pro limite regni:
Hic stabat Romana salus. ibi tempora tuo
Traxerunt dilata moras. hic vincere tarde
Vinci pene fuit. discrimine Roma supremo
Inter supplicium populi deforme pependit,
Et tantum Libyam fructu maiore recepit,
Quam peperit, quantum grauiorem amissa dolorem
Quam nec dum quæsita mouent. quis Punica gesta,

Quis vos, Scipiadæ, quis te iam, Regule, nosset?
Quis lentum caneret Fabium, si iure peremto
Insultaret atrox famula Carthagine Maurus?
Hæc omnes veterum reuocauit adorea laurus.
Restituit Stilico cunctos tibi, Roma, triumphos.

CL. CLAVDIANI
DE
LAVDIBVS STILICONIS
LIBER II.

HActenus armatæ laudes. nunc qualibus vrbem
Moribus, & quanto frenet metuendus amore,
Quo tandem flexus trabeas auctore rogante
Induerit, fastisque suum concesserit annum,
Mitior incipiat fidibus iam Musa remissis.
Principio magni custos Clementia mundi,
Quæ Iouis incoluit zonam, quæ temperet æthram
Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolum (nam prima Chaos Clementia soluit
Congeriem miserata rudem, vultuque sereno
Discussis tenebris in lucem sæcula fudit.)
Hæc Dea pro templis, & thure calentibus aris
Te fruitur, posuitque suas hoc pectore sedes.
Hæc docet, vt pœnis hominum, vel sanguine pasci
Turpe ferumque putes: vt ferrum Marte cruentum
Sic cum pace premas, vt non infensus alendis
Materiam præstes odiis: vt fontibus vltro
Ignouisse velis: deponas ocius iram,
Quam moueas, precibus nunquã implacabilis obstes,
Obuia prosternas, prostrataque more leonum
Despicias; alacres ardent qui frangere tauros.
Transiliunt prædas humiles. hac ipse magistra
Das veniam victis hac exhortante calores
Horrificos, & quæ numquam nocitura timentur
Iurgia, contentus solo terrore coherces,
Ætherij patris exemplo: qui cuncta sonoro
Concutiens tonitru, Cyclopum spicula differt
In scopulos, & monstra maris, nostrique cruoris
Parcus in OEtæis exercet fulmina siluis.
Huic Diuæ germana Fides, eademque sorori
Corde tuo delubra tenens sese omnibus actis
Inserit. hæc nullo docuit liuescere fuco,
Numquam falsa loqui, numquam promissa morari,
Inuisos odisse palam, non virus in alio
Condere, non lætam speciem prætendere fraudi,
Sed certum, mentique parem componere vultum,
Occulto sæuire vetat, prodesse remittit.
Hæc & amicitias longo post tempore firmat,
Mansuroque adamante ligat: nec mobile mutat
Ingenium, paruæ strepitu nec vincula noxæ
Dissolui patitur, nec fastidire priorem
Allicitur veniente nouo: benefacta tenere,
Respuere offensas facilis, pariterque minoris
Officij, magnique memor superare laborat:
Vtque hostes armis, meritis sic vincit amicos.
Hæc fouet absentes, hæc longe sola remotis
Consulit, hæc nullis auidam rumoribus aurem
Pandit, vt ignarum numquam læsura clientem
Insidiosa tuos alienent murmura sensus.
Non viuis annexus amor meminisse sepultos
Desinit. in prolem transcurrit gratia patrum.
Hac tu Theudosium, tenuit dum sceptra, colebas:
Hac etiam post fata colis: nec pignora curas
Plus tua, quam natos, dederat quos ille monendos,
Tutandosque tibi. iustos, nimiumque fideles
Fama putat, qui, cum possent commissa negare,
Maluerint nullo uiolati reddere quæstu.
Ast Stilico non diuitias, aurique relictum
Pondus, sed geminos axes, tantumque reseruat
Depositum teneris, quantum Sol igneus ambit.
Quid non intrepidus credas, cui regia tuto
Creditur? hoc clipeo munitus Honorius altum
Non gemuit patrem, vitæque, & lucis in ipso
Limine contemptus numquam, dat iura subactis
Gentibus, & secum sentit creuisse triumphos.
Quem tu sic placida formas, sic mente seuera
Vt neque desidiæ tradas, dum pronus ad omne
Quodlibet obsequeris: nec contra nixus ouantem
Confringas animum, ceu cernas consona regno,
Ceu iuuenem doceas moles quid publica poscat,
Ceu sanctum venerere senem, patrisque gubernes
Imperium monitis, dominum submissus adores,
Obsequio moderere ducem, pietate parentem.
Hinc fuit, vt primos in coniuge disceret ignes,
Ordirique virum non luxuriante iuuenta,
Sed cum lege tori casto cum fœdere vellet.
Principe tu felix genero: felicior ille
Te socero. fratrem leuior nec cura tuetur
Arcadium: nec, si quid iners, aut impia turba
Prætendens proprio nomen regale furori
Audeat, adscribis iuueni: discordia quippe
Cum fremuit, numquam Stiliconis canduit ira
Sæpe lacessiti probris, odiisque petiti.
Vt bello furias vltum, quas pertulit, iret
Illicito, caussamque daret ciuilibus armis,

Cuius

Cuius fulta fide mediis diſſenſibus aulæ
Intemeratorum ſtabat reuerentia fratrum.
Quin & Sidonias chlamydes, & cingula baccis
Aſpera, gemmataſque togas, virideſque ſmaragdis
Loricas, galeaſque renidentes hyacinthis,
Geſtatoſque patri capulis radiantibus enſes,
Et vario lapidum diſtinctas igne coronas
Diuidis ex æquo, ne non Auguſta ſupellex,
Ornatuſque pares geminis heredibus eſſent.
Mittitur & miles, quamuis certamine partes
Iam tumeant. hoſtem muniri robore mauis,
Quam peccare fide: permittis iuſta petenti,
Idque negas ſolum, cuius mox ipſe repulſa
Gaudeat, & quidquid fuerat deforme mereri.
Omnes præterea, puro quæ crimina pellunt
Ore Deæ, iunxere choros, vnoque receptæ
Pectore diuerſos tecum cinguntur in vſus.
Iuſtitia vtilibus rectum præponere ſuadet,
Communeſque ſequi leges, iniuſtaque numquam
Largiri ſociis. durum Patientia corpus
Inſtruit, vt nulli cupiat ceſſiſſe labori.
Temperies, vt caſta petas. Prudentia, ne quid
Inconſultus agas. Conſtantia, futile ne quid
Infirmumque geras. procul importuna fugantur
Numina, monſtriferis quæ Tartarus edidit antris.
At primum ſcelerum matrem, quæ ſemper habendo
Plus ſitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Auaritiam, cuius fœdiſſima nutrix
Ambitio, quæ veſtibulis, foribuſque potentum
Excubat, & pretiis commercia poſcit honorum,
Pulſa ſimul. nec te gurges corruptior æui
Traxit ad exemplum, quod iam firmauerat annis
Crimen, & in legem rapiendi verterat vſus.
Denique non diues ſub te pro rure paterno,
Vel Laribus pallet: non inſidiator oberrat
Facturus quemcumque reum: non obruta virtus
Paupertate latet, lectos ex omnibus oris
Euehis. & meritum, nunquam cunabula quæris,
Et qualis, non vnde ſatus. ſub teſte benigno
Viuitur. egregios inuitant præmia mores.
Hinc priſcæ redeunt artes: felicibus inde
Ingeniis aperitur iter. deſpectaque Muſæ
Colla leuant, opibuſque fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum ſtudio, cum cernat vterque.
Quod nec inops iaceat probitas, nec Inertia ſurgat
Diuitiis. nec te iucunda fronte fefellit
Luxuries prædulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitriis hebetat caligine ſenſus,
Membraque Circæis effeminat acrius herbis,
Blanda quidem vultu, ſed qua non tetrior vlla
Interius: fucata genas, & amicta dolotis
Illecebris toruos auro circumlinit hydros.
Illa voluptatum multos innexuit hamis.
Te numquam conata capit. non praua libido
Aduigilat ſtupris: non tempora ſomnus agendi
Fruſtratur: nullo citharæ conuiuia cantu,
Non pueri laſciua ſonant. quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remiſſum,
Aut indulgentem dapibus, ni cauſſa iuberet
Lætitiæ? non indecores æraria laſſant
Expenſæ: paruo non improba littera libro
Abſentum condonat opes. à milite parcus
Diligeris. neque enim neglectas pace cohortes
Tunc diras, cum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos ſpreuerit, offert
Serus, & incaſſum ſeruati prodigus auri.
Anteuenis tempus non exſpectantibus vltro
Munificus, menſæque adhibes. & nomine quemque
Compellas clari. ſub te quod geſſerat olim,
Admonitor facti, figendaque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas, iactatum ſæpius idem
Exprobrare ſoles: nec quos promoueris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios. quin ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſollenne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere paſſim,
Affarique licet. non Inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi
Seria quiſque iocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum, regnique parentem,
Miratur conuiua parem, cum tanta poteſtas
Ciuem lenis agat. te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles,
Adſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Præferat Aonios meditantem carmine muros.
Nec velit Orpheo migrantes pectine ſiluas.
Hinc amor, hinc veris & non fallacibus omnes
Pro te ſolliciti votis: hinc nomen vbique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flama vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis deuius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni ſemper honorem
Reſpueres? decus hoc rapiat quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.
Hic ſolus ſpreuiſſe poteſt, qui iure meretur.
Vndique legati properant, genetique ſub ore
In tua centenas aptant præconia voces.

Grates Gallus agit, quod limite tutus inermi,
Et metuens hostile nihil, noua culmina totis
Ædificet ripis, & sæuum gentibus amnem
Tibridis in morem domibus præuelet amœnis.
Hinc Pœni cumulant laudes, quod rura tyranno
Libera possideant. hinc obsidione solutus
Pannonius, potorque Saui, qui clausa tot annis
Oppida laxatis ausus iam pandere portis
Rursum cote nouat nigras rubigine falces,
Exesosque situ cogit splendere ligones.
Agnoscitque casas, & collibus oscula notis
Figit, & impresso glebis non credit aratro.
Exsectis, inculta dabant quas sæcula, siluis,
Restituit terras. & opacum viribus Istrum
Conserit, & patrium vectigal soluere gaudet,
Immunis qui clade fuit. te sospite fas est
Vexatum laceri corpus iuuenescere regni.
Sub tot principibus quæcumque amisimus olim
Tu reddis. solo poterit Stilicone medente
Crescere Romanum vulnus rectura cicatrix,
Inque suos fines tandem redeunte colono,
Illyricis iterum ditabitur aula tributis.
Nec tamen humano cedit cæleste fauori
Iudicium. cingunt Superi concordibus vnum
Præsidiis, hostesque tuos aut litore produnt,
Aut totum opposui claudunt fugientibus æquor,
Aut in se vertunt furiis, aut militis ense
Bacchati laniant Pentheo corpora ritu.
Insidias retegunt, & in ipsa cubilia fraudum
Ducunt. ceu tenera venantem nare Molossi,
Ominibus ventura notant, aut alite monstrant,
Aut monitos certa dignantur imagine somnos.
Pro quibus innumeræ trabearum insignia terræ
Certatim petiere tibi. poscentibus ipse
Restiteras, & mens aliorum prona fauori,
Iudex dura sui, facibus succensa pudoris,
Tarda verecundis excusat præmia caussis.
Ergo auidæ, tantosque noui spe Consulis annos
Elusæ, dominæ pergunt ad limina Romæ.
Si minus annueres precibus, vel cogere certe
Cunctantem, votoque moras auferre paratæ
Conueniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucet
Monte Palatino. glaucis tum prima Mineruæ
Nexa comam foliis, fuluaque intexta micantem
Veste Tagum, tales profert Hispania voces:
Cuncta mihi semper Stilico, quæcumq; poposci,
Concessit, tantumque suos inuidit honores.
Augusti potuit soceri contemnere fasces.
Iam negat & genero. si non vt ductor, ab orbe,
Quem regit, accipiat saltem cognatus ab aula.
Exiguumne putat, quod sic amplexus Iberam
Progeniem nostros immoto iure nepotes
Sustinet, vt patrium commendet purpura Bætim?
Quod pulcro Mariæ secundet germine regnum?
Quod domini speratur auus? tum flaua repexo
Gallia crine ferox, euinctaque torque decoro,
Binaque gesa tenens, animoso pectore fatur.
Qui mihi Germanos solus, Francosque subegit,
Cur nondum legitur fastis? cur pagina tantum
Nescit adhuc nomen, quod iam numerare decebat?
Vsqueadeone leuis pacati gloria Rheni?
Inde Caledonio velata Britannia monstro,
Ferro picta genas, cuius vestigia verrit
Cærulus, Oceanique æstum mentitur amictus,
Me quoque vicinis pereuntem gentibus inquit,
Muniuit Stilico, totam cum Scotus Iernam
Mouit, & infesto spumauit remige Tethys.
Illius effectum curis ne bella timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne litore toto
Aspicerem dubiis venturum Saxona ventis.
Tum spicis, & dente comas illustris eburno,
Et calido rubicunda die sic Africa fatur:
Sperabam nullas trabeis Gildone perempto
Nasci posse moras. etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat fasces præbere triumpho:
Qui mihi Maurorum penitus lacrimabile nomen
Ignorare dedit. post hæc OEnotria lentis
Vitibus intorquens ederas, & palmite largo
Vina fluens, si vos adeo Stilicone curules
Augeri flagratis, ait, quas sola iuuare
Fama potest: quanto me dignius incitat ardor,
Vt præsente fruar, conscendentemque tribunal
Prosequar, atque anni pandentem claustra salutem?
Talibus alternant studiis. Romamque precantes
Pro cunctis hortantur eat. nec segnius illa
Paruit officio, raptis sed protinus armis
Ocior excusso per nubila sidere tendit.
Transuehitur Tuscos Apenninusque volatu
Stringitur: Eridanus clipei iam fulgurat vmbra.
Constitit ante ducem, terrica nec Pallade vultu
Deterior, nec Marte minor. tremit ore corusco
Iam domus, & summæ tangunt laquearia cristæ.
Tum prior attonitum gratis affata querelis:
Seruatas Stilico per te venerande curules
Ornatas necdum fateor. quid profuit anni
Seruilem pepulisse notam? defendis honorem,
Quem fugis; & spernis, tanta quem mole tueris;
Respuis oblatum, pro quo labente restitis.
Quænam caussa moræ? quonam cunctabere rursus
Ingenio? nullus Boreæ metus, omnis & Austri

Ora

Ora silet. cecidit Maurus, Germania cessit.
Et Ianum pax alta ligat. te Consule nec dum
Digna feror. titulumne leuem, paruique nitoris
Credimus, Augusti quo se decorare fatentur?
Sub iuga quo gentes captiuis Regibus egi?
Non, si prodigiis casus natura futuros
Signat, polluimur macula, quod rebus Eois
Omen erat. quamquam nullis mihi cognita rebus
Fabula. vix tanto risit de crimine rumor.
Opprobriis stat nulla fides. nec littera venit
Vulgatura nefas: in quo vel maxima virtus
Est tua, quod nostros qui consulis omnia Patres
De monstris taceas pellendis. denique nulla
Dedecoris sanctum violant oracula cœtum,
Nec mea funestum versauit Curia nomen.
Pars sceleris dubitasse fuit. quæcumque profanus
Pagina de primo venisset limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia castis
Auribus Italiæ factorum exempla nocerent:
Publicus ille furor, quantum tua cura peregit,
Secretum meruit. lætetur quisquis Eous
Scribere desierit. fastos portenta Gabinos
Ista latent. propriam labem tersisse laborent.
Cur ego, quæ numquam didici sensiue creatum,
Gratulor exemtum? delicti pœniteat illos.
Nec nos credidimus. fuerit tamen omnibus vnum
Crimen, & ad nostras manauerit vsque secures.
Plus ideo sumenda tibi fastigia iuris,
Ne pereat tam priscus honos, qui portus honorum
Semper erat. nullo sarciri Consule damnum,
Excepto Stilicone, potest. bene præscia tempus
Mens tua distulerat. titulo tunc crescere posses.
Nunc per te titulus. Consul succurre grauatis
Consulibus. quicumque fuit, quicumque futurus,
Annum redde tuum, quem mox secura sequatur
Posteritas, nec iam doleat defensa vetustas.
Sic trabeis vltor Stilico, Brutusque repertor.
Libertas populi primo tunc Consule Bruto
Reddita per fasces: hic fascibus expulit ipsis
Seruitium. instituit sublimem Brutus honorem:
Asseruit Stilico. plus est seruasse repertum,
Quam quæsisse nouum. quid tardius ore verendo
Annuis, & solitus frontem circumfluit ignis.
Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.
Hos etiam, quamuis corrumpi munere nullo
Te certum est, mitare libens, ac suscipe cinctus,
Quos tibi diuino mecum Tritonia duxit
Pectine. tincta simul reperito murice fila
Contulimus pensis. & eodem neuimus auro,
Aurea quo Lachesis sub te mihi secula texit.
Hic ego promissam sobolem, sperataque mundo
Pignora prælusi. veram mox ipse probabis
Me vatem, nostræque fidem venientia telæ
Fata dabunt. dixit. gremioque rigentia profert
Dona, graues auro trabeas. insigne Mineruæ
Spirat opus. rutilis hic pingitur aula columnis,
Et sacri Mariæ partus Lucina labores
Solatur. residet fulgente puerpera lecto.
Sollicitæ iuxta pallescunt gaudia matris.
Susceptum puerum redimitæ tempora Nymphæ
Auri fonte lauant. teneros de stamine risus,
Vagitusque audire putes. iam creuerat infans
Ore ferens patrem Stilico maturior æuo
Martia recturo tradit præcepta nepoti.
Parte alia spumis fucantem Serica frena
Purpureo primæ signatus flore iuuentæ
Eucherius flectebat equum, iaculisque, vel arcu
Aurea purpureos tollentes cornua ceruos
Aureus ipse ferit. Venus hic inuecta columbis
Tertia regali iungit connubia nexu,
Pennatique nurum circumstipantur Amores
Progenitam Augustis, Augustorumque sororem.
Eucherius timido iam flammea subleuat ore
Virginis. arridet læto Thermantia fratri.
Nam domus hæc vtroque petit diademata sexu.
Reginasque parit, Reginarumque maritos.
Talibus inuitat donis dextraque tenendum
Diua simul porrexit ebur. sollennibus vrnam
Commouet auspiciis, auibusque incepta secundat.
Tunc habiles humeros armis, Dea vestibus ambit
Romuleis. Latij sederunt pectore cultus,
Loricæque locum decuit toga. talis ab Istro,
Vel Scythico victor rediens Gradiuus ab axe
Deposito mitis clipeo candentibus vrbem
Ingreditur trabeatus equis. spatiosa Quirinus
Frena regit, currumque patris Bellona cruentum
Ditibus exuuiis, tendens ad sidera quercum.
Præcedit lictorque Metus cum fratre Pauore
Barbara ferratis innectunt terga catenis,
Velati galeas lauro: propiusque iugales
Formido ingentem vibrat succincta securim.
Vidit vt optato se Consule Roma potitam,
Nunc, ait, Elysij lucos irrumpere campi
Nunc liber, vt tanti Curiis miracula voti
Fabriciisque feram, famæ qui vulnere nuper
Calcatam fleuere togam. iam prata choreis
Pulsent, nec rigidos pudeat lusisse Catones
Audiat hoc senior Brutus, Pœnisque tremendi
Scipiadæ. geminis tandem quod libera damnis
Vnius auxilio fasces Libyamque recepi,

Quod.

Quod superest, vnum precibus, fortissime Consul,
Adde meis, vrbique tuum largire parumper,
Quem rogat, aduentum; quam tu belloque fameque
Depulsa terris iterum regnare dedisti.
Splendida suscipiant alium te Rostra Camillum.
Vltorem videant, seruatoremque Quirites.
Et populus, quem ductor amas, quibus Africa per te,
Nec prius auditas Rhodanus iam donat aristas:
Vt mihi vel Massyla Ceres, vel Gallica prosit
Fertilitas, messesque ferat nunc humidus Auster,
Nunc Aquilo. cunctis ditescant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminiam stipabunt millia vulgi!
Fallax o quoties rumor deludet amorem
Suspensum veniens omni dum crederis hora!
Spectabunt cupidæ matres, spargentur & omnes
Flore viæ, superet cum Pythia limina Consul
Assiduus, antiqui species Romana Senatus.
Pompeiana dabunt quantos proscenia plausus,
Ad cœlum quoties vallis tibi Martia ducet
Nomen, Auentino, Pallanteoque recessu!
Nunc te conspiciam castris, permitte, relictis,
Mox & cum genero trabeis visura secundis.
Hæc dum Roma refert, iam fama loquacibus alis
Peruolat Oceanum, linguis & mille citatos
Festinare iubet proceres, nullique senectus,
Non iter, hibernis obstant nec flatibus Alpes.
Vincit amor meriti pridem, clarique vetustis
Fascibus ad socii properant & vindicis annum.
Sic vbi fecunda reparauit morte iuuentam,
Et patrios idem cineres, collectaque portat
Vnguibus ossa piis, Nilique ad litora tandem
Vnicus extremo Phœnix procedit ab Euro.
Conueniunt Aquilæ, cunctæque ex orbe volucres,
Vt Solis mirentur auem. procul ignea lucet
Ales, odorati redolent cui cinnama busti.
Nec minor in cælo chorus est. exsultat vterque
Theudosius, Diuique tui. Sol ipse quadrigis
Vere coronatis dignum tibi præparat annum.
Est ignota procul, nostræque imperuia menti
Vix adeunda Deis annorum squalida mater,
Immensi spelunca æui, quæ tempora vasto
Suppeditat, reuocatque sinu: complectitur antrum,
Omnia qui placido consumit numine serpens,
Perpetuumque viret squamis, caudamque reducto
Ore vorat. tacito relegens exordia lapsu.
Vestibuli custos vultu longæua decoro
Ante fores Natura sedet, cunctisque volantes
Dependent membris animæ. mansura verendus
Scribit iura senex, numeros qui diuidit astris,
Et cursus, stabilesque moras, quibus omnia viuunt,
Ac pereunt fixis cum legibus. ille, recenset
Et certum quid Martis iter, certumque Tonantis
Proficiat mundo, quid velox semita Lunæ,
Pigraque Saturni quantum Cytherea sereno
Curriculo, Phœbique comes Cyllenius erret.
Illius vt Phœbus ad limen constitit antri,
Occurrit Natura potens, seniorque superbis
Canitiem inclinat radiis. tunc sponte reclusos
Laxauit postes adamas, penetrale profundum
Panditur, & sedes, æuique arcana patescunt.
Hic habitant vario facies distincta metallo
Sæcula certa locis: illic glomerantur aëna.
Hic ferrata rigent, illic argentea candent.
Eximia regione domus, contingere terris
Difficilis, stabat rutili grex aureus anni:
Quorum præcipuum pretioso corpore Titan
Signandum Stilicone legit. tunc imperat omnes
Pone sequi, dictisque simul compellat euntes.
En, cui distulimus melioris sæcla metalli,
Consul adest. ite optati mortalibus anni.
Ducite virtutes hominum. florescite rursus
Ingeniis. hilares Baccho, frugumque feraces.
Non inter geminos anguis glaciale Triones
Sibilet, immodico nec frigore sæuiat Vrsa.
Non toruo fremat igne Leo, nec brachia Cancri
Vrat atrox æstas, madidæ nec prodigus vrnæ
Semina prærupto dissoluat Aquarius imbre.
Phrixeus roseo producat fertile cornu
Ver Aries: pingues nec grandine tundat oliuas
Scorpius. autumni maturet gramina Virgo.
Lenior & grauidis allatret Sirius vuis.
Sic fatus, croceis rorantes ignibus hortos
Ingreditur, vallemque suam. quam flammeus ambit
Riuus, & irriguis largum iubar ingerit herbis,
Quas Solis pascuntur equi. flagrantibus inde
Cæsariem sertis, & lutea lora, iubasque
Subligat alipedum. gelidas hinc Lucifer ornat,
Hinc aurora comas, iuxtaque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Consulis annus,
Inque nouos iterum reuoluto cardine cursus,
Scribunt æthereis Stiliconem sidera fastis.

CL. CLAV-

CL. CLAVDIANI

IN LIBRVM TERTIVM

De

LAVDIBVS STILICONIS

Præfatio.

MAIOR Scipiades, Italis qui ſolus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non ſine Pieriis exercuit artibus arma.
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus teſtes ſibi iungere Muſas.
Carmen amat, quisquis carmine digna gerit.
Ergo ſeu patriis primæuus manibus vltor
Subderet Hiſpanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuſpide vires
Inferret Libyco ſigna tremenda mari:
Hærebat doctus lateri, caſtriſque ſolebat
Omnibus in medias Ennius ire tubas.
Illi poſt lituos pedites fauere canenti,
Laudauitque noua cæde cruentus eques.
Cumque triumpharet gemina Carthagine victa,
(Hanc vindex patris vicerat, hanc patriæ.)
Cum longi Libyam tandem poſt funera belli
Ante ſuas mæſtam cogeret ire rotas;
Aduexit reduces ſecum Victoria Muſas,
Et ſertum vati Martia laurus erat.
Noſter Scipiades Stilico, quo concidit alter
Hannibal, antiquo ſæuior Hannibale.
Te mihi poſt quinos annorum Roma recurſus
Reddidit, & votis iuſſit adeſſe ſuis.

CL. CLAVDIANI

DE LAVDIBVS STILICONIS

LIBER III.

QVem populi plauſu, procerum quem voce petebas
Adſpice Roma, virum. iam tempora deſine longæ
Dinumerare viæ. viſoque aſſurgere ſemper
Puluere. non dubiis vltra torquebere votis.
Totus adeſt oculis, aderat qui mentibus olim,
Spe maior, fama melior. venerare curulem,
Quæ tibi reſtituit faſces. complectere dextram,
Sub iuga quæ Pœnos iterum Romana relegit,
Excipe magnanimum pectus, quo frena reguntur
Imperij, cuius libratur ſenſibus orbis.
Os ſacrum, quod in ære colis, miraris in auro,
Cerne libens. hic eſt felix bellator vbique,
Defenſor Libyæ, Rheni pacator & Iſtri.
Oſtentare ſuos priſco ſi more labores,
Et gentes cuperet vulgo monſtrare ſubactas;
Certarent vtroque pares à cardine laurus.
Hæc Alemanorum ſpoliis, Auſtralibus illa
Ditior exuviis. illinc flauente Sicambri
Cæſarie, nigris hinc Mauri crinibus irent.
Ipſe albis veheretur equis, currumque ſecutus
Laurigerum. feſto fremuiſſet carmine miles.
Hi famulos traherent Reges: hi facta metallis
Oppida, vel montes captiuaque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugerent cornibus amnes:
Inde catenato gemeret Germania Rheno.
Sed non immodicus proprii iactator honoris
Conſul Roma tuus. non illum præmia tantum,
Quam labor ipſe iuuat. ſtrepitus faſtidit inanes,
Inque animis hominum pompa meliore triumphat.
Non alium certe Romanæ clarius arces
Suſcepere ducem, nec cum cedente rediret
Fabritius Pyrrho. nec cum Capitolia curru
Pellææ domitor Paullus conſcenderet aulæ.
Nec ſimilis Latias patefecit gloria portas
Poſt Numidas Mario, poſt claſſica Martis Eoi
Pompeio. nulli pars æmula defuit vmquam,
Quæ grauis obſtreperet laudi. ſtimuliſque malignis
Facta ſequebatur quamuis ingentia liuor.
Solus hic inuidiæ fines virtute reliquit,
Humanumque modum. quis enim liueſcere poſſit,
Quod numquam pereant ſtellæ? quod Iupiter olim
Poſſideat cœlum? quod nouerit omnia Phœbus?
Eſt aliquod meriti ſpatium, quod nulla furentis
Inuidiæ menſura capit. ductoribus illis
Præterea diuerſus erat fauor. æquior ille
Patribus, inuiſus plebi. popularibus illi
Munito ſtudiis languebat gratia Patrum.
Omnis in hoc vno variis diſcordia ceſſit
Ordinibus. lætatur Eques, plauditque Senator,
Votaque patricio certant plebeia fauori.
O felix, ſeruata vocat quem Roma parentem!
O mundi communis amor! cui militat omnis
Gallia, quem Regum thalamis Hiſpania nectit,
Cuius & aduentum crebris petiere Quirites
Vocibus, & meruit genero præſtante Senatus.

Non ſic virginibus flores, non frugibus imbres,
Proſpera non feſſis optantur flamina nautis,
Vt tuus adſpectus populo. quæ numine tanto
Littora fatidicas attollunt Delia lauros,
Venturi quoties affulſit Apollinis arcus?
Quæ ſe aurifero Pactoli fonte tumeſcit
Lydia, cum domitis apparuit Euius Indis?
Nonne vides & plebe vias, & tecta latere
Matribus? his, Stilico, cunctis inopina reluxit
Te victore ſalus. ſeptem circumſpice montes,
Qui Solis radios auri fulgore laceſſunt,
Indutoſque arcus ſpoliis, æquataque templa
Nubibus, & quidquid tanti ſtruxere triumphi.
Quantum profueris, quantam ſeruaueris vrbem,
Attonitis metire oculis. hæc fabula certe
Cuncta forent, ſi Pœnus adhuc incumberet Auſtro
  Mos erat in veterum caſtris. vt tempora quercu
Velaret, validis fuſo qui viribus hoſte
Caſurum potuit morti ſubducere ciuem.
At tibi quæ poterit pro tantis ciuica reddi
Mœnibus? aut quantæ penſabunt facta coronæ?
Non ſolàm populi vitam debere fatetur
Armis Roma tuis; ſed, quod iucundius eſſet
Lucis honoratæ fructu, venerabile famæ
Pondus, & amiſſas vires, & regna recepit.
Iam non prætumidi ſupplex Orientis ademptam
Legatis poſcit Libyam, famuloſue precatur,
Dictu turpe, ſuos: ſed robore freta Gabino
Te duce Romana tandem ſe vindicat ira.
Ipſa iubet ſignis, bellaturoque togatus
Imperat, & ſpectant aquilæ decreta Senatus.
Ipſa tibi trabeas vltro dedit. ipſa curulem
Obtulit. hæc vltro faſtos ornare coëgit.
Nil perdit decoris priſci, nec libera quærit
Sæcula, cum donet faſces, cum prælia mandet:
Seque etiam creuiſſe videt. quis Gallica rura,
Quis meminit Latio Senonum ſeruiſſe ligones?
Aut quibus exemplis fecunda Tibris ab Arcto
Vexit Lingonico ſudatas vomere meſſes?
Auxilium non illa ſeges modo præbuit vrbi,
Sed fuit indicio, quantum tibi Roma liceret.
Admonuit Dominæ gentes. inſtarque tropæi
Rettulit ignotum gelidis vectigal ab oris.
Hoc quoque maieſtas augeſcit plena Quirini
Rectores Libyæ populo quod iudice pallent;
Et poſt emeritas moderator quiſque ſecures
Diſcrimen letale ſubit: quod Pœnus arator
Intulerit, madidus quantum tranſmiſerit Auſter.
Ardua qui late terris reſponſa dedere,
Hinc trepidant humiles. tremuit quos Africa nuper,
Cernunt Roſtra reos. cani virtutibus æui
Materiam pandit Stilico, populumque vetuſti
Culminis immemorem, dominandi rurſus in vſum
Excitat, vt magnos calcet metuendus honores,
Pendat iuſtitia crimen, pietate remittat
Errorem, puroſque probet, damnetque nocentes,
Et patrias iterum clemens exerceat artes.
Fallitur, egregio quiſquis ſub principe credit
Seruitium. numquam libertas gratior exſtat,
Quam ſub Rege pio. quos præficit ipſe regendis
Rebus, ad arbitrium plebis Patrumque reducit
Conceditque libens, meritis ſeu præmia poſcant,
Seu punire velint. poſito iam purpura faſtu
De ſe iudicium non indignatur haberi.
Sic docuit regnare ſocer: ſic caſta iuuentæ
Frena dedit. teneros his moribus imbuit annos.
Verior Auguſti genitor, fiducia belli,
Pacis conſilium, per quem ſqualore remoto
Priſtina Romuleis infloruit artibus ætas:
Per quem fracta diu, tranſlataque pene poteſtas
Non oblita ſui, ſeruilibus exſulat aruis,
In proprium ſeducta Larem: victricia reddit
Fata ſolo, fruiturque iterum, quibus hæſerat olim
Auſpiciis, capitique errantia membra reponit.
  Proxime Dis Conſul, tantæ qui proſpicis vrbi,
Qua nihil in terris complectitur altius æther:
Cuius nec ſpatium viſus, nec corda decorem,
Nec laudem vox vlla capit: quæ luce metalli
Æmula vicinis faſtigia conſerit aſtris.
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum, legumque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula iuris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, paruaque à ſede profecta
Diſperſit cum Sole manus. hæc obuia fatis,
Innumeras vno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas caperet. Siculas ſubmitteret vrbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum,
Numquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas maior, Trebiamque fremebat.
Et cum iam premerent flammæ, murumque feriret
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit Oceano: remiſque ingreſſa profundum,
Vincendos alio quæſiuit in orbe Britannos.
Hæc eſt, in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fouit
Matris, non dominæ ritu: ciueſque vocauit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua reuinxit.
Huius pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus vtitur hoſpes.

Quod

Quod ſedem mutare licet: quod cernere Thulen,
Rurſus & horrendos quondam penetrare receſſus:
Quod bibimus paſſim Rhodanum, potamus Orontē,
Quod cuncti gens vna ſumus. nec terminus vnquam
Romanæ ditionis erit. nam cætera regna
Luxuries vitiis, odiiſque ſuperbia vertit.
Sic male ſublimes fregit Spartanus Athenas,
Atque idem Thebis cecidit. ſic Medus ademit
Aſſyrio, Medoque tulit moderamina Perſes.
Subiecit Perſen Macedo, ceſſurus & ipſe
Romanis. hæc auguriis firmata Sibyllæ,
Hæc ſacris animata Numæ eſt. hinc fulmina vibrat
Iuppiter: hanc tota Tritonia Gorgone velat.
Arcanas huc Veſta faces, huc Orgia ſecum
Tranſtulit & Phrygios genitrix turrita leones.
Huc depulſurus morbos Epidaurius hoſpes
Reptavit placido tractu, vectumque per vndas
Inſula Pæonium texit Tiberina draconem.
Hanc tu cum Superis, Stilico præclare, tueris.
Protegis hanc clipeo matrem Regumq; ducumque,
Præcipueque tuam. dedit hæc exordia lucis
Eucherio, puerumque ferens hic regia mater
Auguſto monſtrauit auo: lætatus at ille
Suſtulit in Tyria reptantem veſte nepotem.
Romaque venturi gaudebat præſcia fati,
Quod te iam toto meruiſſet pignore ciuem.
Nec tamen ingratum, nec qui benefacta referre
Neſciat, hunc credas populum. ſi voluere priſcos
Annales libeat, quoties hinc prælia ſumpſit
Pro ſociis, quoties dono conceſſit amicis
Regibus Auſonio quæſitas ſanguine terras!
Publica ſed numquam tanto ſe gratia fudit
Aſſenſu. quis enim princeps hæc omnibus egit
Obſequiis, ſeſe dominum, patremque vocari,
Quod tibi continuis reſonant conuexa diebus?
Macte nouis Conſul titulis. Manortia plebes
Te dominum, Bruto non indignante, fatetur.
Et quod adhuc nullo potuit terrore coacta
Libertas Romana pati, Stiliconis amori
Detulit. exſultant auidi quocumque decorus
Conſpiciare loco, nomenque ad ſidera tollunt.
Nec vaga dilecto ſatiantur lumina vultu:
Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres:
Seu celebres ludos: ſolio ſeu fultus eburno
Cingas iure forum: denſo ſeu turbine vulgi
Circumfuſa tuæ conſcendant Roſtra ſecures.
Quæ vero procerum voces, quam certa fuere
Gaudia, cum totis exſurgens ardua pennis
Ipſa duci ſacras Victoria panderet ædes,
Et palma viridi gaudens, & amicta tropæis.
Cuſtos imperii virgo, quæ ſola mederis
Vulneribus, nullumque doces ſentire laborem:
Seu tibi Dictææ placuerunt aſtra Coronæ:
Seu magis æſtiuo ſedes vicina Leoni:
Seu ſceptrum ſublime Iouis, ſeu Palladis ambis
Ægida: ſeu feſſi mulces ſuſpiria Martis:
Adſis perpetuum Latio, votiſque Senatus
Annue, Diua, tui. Stilico tua ſæpius ornet
Limina, teque ſimul rediens in caſtra reducat.
Hunc bellis comitare fauens: hunc redde togatum
Conſiliis. ſemper placidis ſe moribus egit,
Seruauitque piam victis, nec polluit vmquam
Laurum ſæuitia, ciuem nec fronte ſuperba
Deſpicit, aut trepidam vexat legionibus vrbem.
Sed verus patriæ Conſul ceſſantibus armis
Contentus lictore venit, nec inutile quærit
Ferri præſidium, ſolo munitus amore:
Magnarum nec parcus opum geminare profundas
Diſtulit impenſas, & poſt miracula caſtris
Edita, vel genero Romæ maiora reſeruat.
Auratos Rhodiis imbres, naſcente Minerua
Indulſiſſe Iouem perhibent, Bacchoque paternum
Iam pulſante femur, mutatus palluit Hermus
In pretium, votique famem paſſurus auari
Ditabat rutilo, quidquid Mida tangeret, auro:
Fabula, ſeu verum canitur. tua copia vincit
Fontem Hermi, tactumq; Midæ, pluuiaſq; Tonantis.
Obſcurat veteres, obſcurabitque futuros
Par donis, armiſque manus. ſi ſolueret ignis,
Quas dedit immanes vili pro pondere, maſſas:
Argenti potuere lacus, & flumina fundi.
Nec tibi, quæ pariter ſiluis dominaris, & aſtris,
Exiguam Stilico mouit, Latonia, curam.
Tu quoque nobilibus ſpectacula noſtra laboras
Illuſtrare feris, ſummoque in vertice rupis
Alpinæ ſocias arcu ceſſante pudicas,
Et pharetratarum comitum inuiolabile cogis
Concilium. veniunt humeros & brachia nudæ,
Armatæque manus iaculis, & terga ſagittis;
Incomptæ, pulchræque tamen. ſudoribus ora
Puluerulenta rubent. ſexum nec cruda fatetur
Virginitas. ſine lege comæ. duo cingula veſtem
Crure tenus pendere vetant. præcedit amicas
Flaua Leontodame. ſequitur nutrita Lycæo
Nebrophone, teliſque domat quæ Mænala Thero.
Ignea Cretæa properat Britomartis ab Ida,
Et curſu Zephyris numquam ceſſura Lycaſte.
Iungunt ſe geminæ metuenda feris Hecaërge:
Et ſoror, optatum numen venatibus Opis.
Progenies Scythiæ. Diuas, nemorumque potentes

Fecit Hyperboreis Delos prælata pruinis.
Hæ septem venere duces. exercitus alter
Nympharum incedunt, acies formosa Dianæ
Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
Et totidem casto genuit quas flumine Ladon.
Quas vbi collectas vidit, sic Delia cœpit:
O sociæ, mecum thalami quæ iura perosæ
Virgineo gelidos percurritis agmine montes,
Cernitis vt Latio Superi communibus ornent
Hunc annum studiis: quantos Neptunus equorum
Donet ab orbe greges: laudi quam nulla canendæ
Fratris plectra vacent. nostram quoque sentiat idem,
Quam meritis debemus, opem. non spicula poscit
Iste labor. maneant clausis nunc sicca pharetris,
Omnis & à solitis noster venatibus arcus
Temperet. in solam cruor hic seruetur arenam.
Retibus, & claustris dilata morte tenendæ
Ducendæque feræ. cupidas arcere sagittas.
Consulis in plausum casuris parcite monstris.
Acceleret diuisa manus. mihi cursus anhelas
Tenditur ad Syrtes, mecum Dictæa Lycaste
Et comes Opis eat. steriles iuuat ire per æstus.
Namque feras aliis tellus Maurusia donum
Præbuit huic soli debet, ceu victa, tributum.
Dum nos horribiles Libyæ scrutamur alumnos,
Europæ vos interea perquirite saltus.
Et scopulos. posita ludat formidine pastor,
Securusque canat Stiliconem fistula siluis.
Parent Numinibus montes, vt legibus vrbes.
Dixit, & extemplo frondosa fertur ab Alpe
Trans pelagus cerui currum subiere iugales,
Quos decus esse Deæ primi sub lumine cæli
Roscida fecundis concepit Luna cauernis.
Par nitor intactis niuibus. frons discolor auro
Germinat, & spatio summas æquantia fagos
Cornua ramoso surgunt procera metallo.
Opis frena tenet. fert retia rara Lycaste.
Auratasque plagas: immortalesque Molossi
Latrantes medii circum iuga nubibus ibant.
Quinque aliæ paribus (Phœbe sic iusserat) armis
Diuersa regione ruunt; ducitque cohortem
Quæque suam variæ formis, & gente sequuntur,
Ingenioque canes illæ grauioribus aptæ
Morsibus: hæ pedibus celeres, hæ nare sagaces.
Hirsutæque fremunt Cressæ, tenuesque Lacænæ,
Magnaque taurorum fracturæ colla Britannæ.
Dalmatiæ lucos, abruptaque brachia Pindi
Sparsa comam Britomartis agit. tu Gallica cingis
Lustra. Leontodame Germanorumque paludes
Eruis, & si quis defensus arundine Rheni
Vastus aper nimio dentes curauerat æuo.
Nubiferas Alpes, Apenninique recessus,
Garganique niues Hecaërge prompta fatigat.
Speluncas canibus Therò rimatur Iberas,
Informesque cauis vrsos detrudit ab antris,
Quorum sæpe Tagus manantes sanguine rictus
Non satiauit aquis, & quos iam frigore segues
Pyrenæa tegit latebrosis frondibus ilex.
Cyrneis, Siculisque iugis venata virago
Nebrophone ceruos, aliasque in vincula cogit
Non sæuas pecudes, sed luxuriantis arenæ
Delicias, pompam nemorum, quodcumq; tremendum
Dentibus, aut insigne iubis, aut nobile cornu,
Aut rigidum setis capitur: decus omne, timorque
Siluarum non caute latent: non mole resistunt
Fortia: non volucri fugiunt pernicia cursu.
Hæc laqueis innexa gemunt: hæc clausa feruntur
Ilignis domibus. fabri nec tigna polire
Sufficiunt. rudibus fagis texuntur & ornis
Frondentes caueæ. ratibus pars ibat onustis
Per freta, vel fluuios. exsanguis dextera torpet
Remigis, & propriam metuebat nauita mercem.
Per terram pars ducta rotis, longoque morantur
Ordine plaustra vias. montanis plena triumphis,
Et fera sollicitis vehitur captiua iuuencis,
Explebat quibus ante famem: quotiesque reflexi
Conspexere boues, pauidi temone recedunt.
Iamque pererratis Libyæ flagrantibus oris,
Legerat eximios Phœbi germana leones,
Hesperidas qui sæpe fugant, ventoque citatis
Terrificant Atlanta iubis, armentaque longe
Vastant Æthiopum, quorumque impune fragosa
Murmura pastores numquam excepere per aures.
Non illos retiæ ardentes, non strata superne
Lapsuro virgulta solo, non vocibus hædi
Pendentis stimulata fames, non fossa fefellit.
Vltro se volnere capi, gaudentque videri
Tantæ præda Deæ. respirant pascua tandem.
Agricolæ referant iam tuta mapalia Mauri.
Tum virides pardos, & cætera colligit Austri
Prodigia, immanesque simul Latonia dentes,
Qui secti ferro in tabulas, auroque micantes,
Inscripti rutilum cælato Consule nomen
Per proceres, & vulgus eant, stupor omnibus Indis.
Plurimis ereptis elephas inglorius errat
Dentibus insedit nigra ceruice gementum,
Et fixum Dea quassat ebur, penitusque cruentis
Stirpibus auulsus patulos exarmat hiatus.
Ipsos quin etiam nobis miracula vellet
Ducere: sed pigra cunctari mole veretur

Tyrrhenas.

Tyrrhenas fetus Libycos amplexa per vndas.
Classica turba sonat, caudamque à puppe retorquens
In proram iacit vsque leo. vix subleuat vnum
Tarda ratis. fremitus stagnis auditur in imis,
Cunctaque prosiliunt cete, terrenaque Nereus
Confert monstra suis: sed non æquare fatetur,
Æquora sic victor quoties per rubra Lyæus
Nauigat, intorquet clauum Silenus, & acres
Insudant tonsis Satyri. taurinaque pulsu
Baccharum Bromios inuitant tympana remos.
Transtra ligant ederæ. malum circumflua vestis
Pampinus. antennis illabitur ebria serpens.
Perque mero madidos currunt, saliuntque rudentes
Lynces, & insolitæ mirantur carbasa tigres.

Cætera desiderantur.

CL. CLAVDIANI
IN LIBRVM
DE BELLO GETICO, vel Pollentiaco: vel de victoria Stiliconis contra Alaricum,

PRÆFATIO.

POST resides annos longo velut excita somno
Romanis fruitur nostra Thalia choris.
Optatos renouant eadem mihi culmina cœtus,
Personat & noto Pythia vate domus.
Consulis hic fasces cecini, Libyamque receptam,
Hic mihi prostratis bella canenda Getis.
Sed prior effigiem tribuit successus ahenam,
Oraque patricius nostra dicauit honos.
Annuit his princeps titulum poscente Senatu.
Respice, iudicium quam graue Musa subis.
Ingenio minuit merces properata fauorem.
Carminibus veniam præmia tanta negant:
Et magis intento studium censore laborat.
Quod legimur medio, conspicimurque foro.
Materies tamen ipsa iuuat, solitumque timorem
Dicturo magna sedula parte leuat.
Nam mihi conciliat gratas impensius aures
Vel meritum libri, vel Stiliconis amor.

CL. CLAVDIANI
DE
BELLO GETICO
LIBER.

INtacti cum claustra freti coëuntibus æquor
Armatum scopulis audax irrumperet Argo,
Æetam, Colchosque petens pro prore periclo,
Omnibus attonitis solus post numina Tiphys
Incolumem tenui damno seruasse carinam
Fertur, & ancipitem montis vitasse ruinam,
Deceptoque vagæ concursu rupis in altum
Victricem duxisse ratem. stupuere superbæ
Arte viri domitæ Symplegades, & noua passæ
Iura soli, faciles cunctis iam puppibus hærent,
Vt vinci didicere semel. quod si ardua Tiphyn
Nauis ob innocuæ meritum sic gloria vexit,
Quæ tibi pro tanti pulso discrimine regni
Sufficient laudes, Stilico? licet omnia vates
In maius celebrata ferant, ipsamque secandis
Argois trabibus iactent sudasse Mineruam,
Nec nemoris tantum iunxisse carentia sensu
Robora, sed cælo Tomari Iouis augure luco.
Arbore præsaga tabulas animasse loquaces.
Plurima sed quamuis variis miracula monstris,
Ingeminent teneras vincturi carmine mentes,
Harpyiasque truces, insopitumque refusum
Tractibus aurati custodem velleris anguem,
Et iuga taurorum rapidis ambusta fauillis,
Et virides galeis sulcos, fœtasque nouales
Martis, & in segetem crescentia semina belli:
Nil veris æquale dabunt: prohibere rapaces
Scilicet Harpyias, vnaque excludere mensa
Nobilior titulus, quam tot potuisse paratas
In Latij prædam Geticas auertere fauces.
Ann' ego terrigenas potius mirabor in ipsis
Procubuisse satis, vitæ quibus attulit idem
Principium finemque dies, quam cæsa Getarum
Agmina: quos tantis aluit Bellona tropæis,
Toraque sub galeis Mauortia canuit ætas?
Per te namque vnum mediis exuta tenebris
Imperio sua forma redit, claustrisque solutæ
Tristibus exsangues audent procedere leges.
Iamque potestates priscus discriminat ordo
Iustitiæ, quas ante pares effecerat vna

Nube timor. tua nos vrgenti dextera leto
Eripuit, tectisque suis redduntur & agris
Damnati fato populi, virtute renati.
Iam non in pecorum morem formidine clausi
Prospicimus sæuos campis ardentibus ignes:
Alta nec incertis metimur flumina votis
Excidio latura moram. non poscimus amnes
Vndosam seruare fidem, nubesque fugaces,
Aut coniuratum querimur splendere serenum.
Ipsa quoque interius furiis exercita plebis
Securas iam Roma leuat tranquillior arces.
Surge precor veneranda parens, & certa secundis
Fide Deis, humilemque metum depone senectæ,
Vrbs æquæua polo. tum demum ferrea sumet
Ius in te Lachesis, cum sic mutauerit axem
Fœderibus natura nouis, vt flumine verso
Irriget Ægyptum Tanais, Mæotida Nilus,
Eurus ab occasu, Zephyrus se promat ab Indis,
Caucasiisque iugis calido nigrantibus Austro
Getulas Aquilo glacie constringat arenas.
Fatales hucusque manus, crebrisque notatæ
Prodigiis abiere minæ: nec sidera pacem
Semper habent, ipsumq; Iouem turbante Typhœo,
Si fas est, timuisse ferunt. cum brachia centum
Montibus armaret totidem, spirasque retorquens
Lamberet attonitas erectis anguibus Arctos.
Quid mirum, si regna labor mortalia vexat?
Cum gemini fratres, genuit quos asper Aloeus
Martem subdiderint vinclis, & in astra negatas
Tentarint munire vias, steteritque reuulsis
Pene tribus scopulis cælesti machina bello.
Sed caret euentu nimius furor. improba numquam
Spes læta diu: nec peruenere iuuentæ
Robur Aloidæ. dum vellere Pelion Otus
Nititur, occubuit Phœbo, moriensque Ephialtes
In latus obliquam proiecit languidus Ossam.
Adspice, Roma, tuum iam vertice celsior hostem:
Adspice quam rarum referens inglorius agmen
Italia detrusus eat, quantumque priori
Dissimilis, qui cuncta sibi cessura ruenti
Pollicitus patrii numen iurauerat Istri
Non nisi calcatis loricam ponere Rostris.
O rerum fatique vices! qui fœda parabat
Romanas ad stupra nurus, sua pignora vidit
Coniugibus permista trahi. qui mente profunda
Hauserat vrbis opes, vltro victoribus ipse
Præda fuit. nostri quondam qui militis auro
Aggressus tentare fidem, desertus ab omni
Gente sua manibusque redit truncatus & armis.
Hoc quoque quod veniam leti valuere mereri
Si positis pendas odiis, ignoscere pulcrum
Iam misero, pœnæque genus vidisse precantem.
Quæ vindicta prior, quam cum formido superbos
Flectit, & assuetum spoliis affligit egestas?
Sed magis ex aliis fluxit clementia caussis.
Consulitur dum, Roma, tibi. tua cura coëgit
Inclusis aperire fugam, ne peior in arcto
Sæuiret rabies venturæ nuntia mortis.
Nec tanti nomen stirpemque abolere Getarum,
Vt propius peterere, fuit. procul arceat altus
Iupiter, vt delubra Numæ, sedemque Quirini
Barbaries oculis saltem temerare profanis
Possit, & arcanum tanti deprendere regni.
Quamquam, si veterum certamina rite recordor,
Tunc etiam, pulcra cum libertate vigerent,
Et proprio late florerent milite Patres,
Semper ab his famæ petiere insignia bellis,
Quæ diuersa procul iusto trans æquora virtus
Exercere dabat. currus, Regumque catenæ
Inter abundantis fati ludibria ductæ.
At vero Italiam quoties circumstetit atrox
Tempestas, ipsumque caput læsura pependit:
Non illis vani ratio ventosa fauoris,
Sed grauitet spectata salus, ductorque placebat,
Non qui præcipiti traheret simul omnia casu,
Sed qui maturo vel læta, vel aspera rerum
Consilio momenta regens nec tristibus impar,
Nec pro successu tumidus spatiumque morandi,
Vincendique modum mutatis nosset habenis.
Cautius ingentes morbos, & proxima cordi
Vlcera Pæoniæ tractat solertia curæ,
Parcendoque secat. ferro ne longius acto
Irreuocandus eat sectis vitalibus error.
Sublimi certe Curium canit ore vetustas,
Æaciden Italo pepulit qui litore Pyrrhum.
Nec magis insignis Marij, Paulique triumphus,
Qui captos niueis Reges egere quadrigis.
Plus fuga laudatur Pyrrhi, quam vincla Iugurthæ.
Et quamuis gemina fessum iam clade fugarit,
Post Decij lituos, & nulli peruia culpæ
Pectora Fabricij donis inuicta, vel armis,
Plena datur Curio pulsi victoria Pyrrhi.
Quanto maius opus solo Stilicone peractum
Cernimus! hic validam gentem, quam dura niuosis
Educat Vrsa plagis, non Chaonas, atque Molossos,
Quos Epirus alit, nec Dodonæa subegit
Agmina, fatidicam frustra iactantia quercum.
Primus fulmineum lento luctamine Pœnum
Compressit Fabius. campo post ausus aperto
Marcellus vinci docuit. sed tertia virtus

Scipiadæ Latiis tandem deterruit oris.
Vnus in hoc Stilico diuersis artibus hoste
Tres potuit complere duces, frangitque furentem
Cunctando, vincitque manu, victumque relegat.
Atque hæc tanta breui miscentem incendia Pyrrhum
Sustinuit toto mærens OEnotria lustro,
Et propeter senas Itali per graminis herbas
Massylus Pœno sonipes vastante cucurrit,
Hannibalemque senem vix ad sua reppulit arua
Vindex sera patrum post bellum nata iuuentus.
Hic celer effecit, bruma ne longior vna
Esset hiems, rerum primis sed messibus æstas
Temperiem cælo pariter, belloque referret.
Sed quid ego Hannibalē contra, Pyrrhumq; tot annis
Certatum memorem? vilis cum Spartacus omne
Per latus Italiæ ferro bacchatus & igni,
Consulibusque palam toties congressus inertes
Exuerit castris dominos, & strage pudenda
Fuderit imbelles aquilas seruilibus armis.
Nos terrorum expers, & luxu mollior ætas
Deficimus queruli. si bos abductus aratro,
Si libata seges. non hanc ergastula nobis
Immisere manum, nec coniurantis arenæ
Turba fuit. qualem Stilico deiecerit hostem,
Thraces, & Æmonij poterunt Mœsique fateri.
Frigida ter decies nudatum frondibus Æmum
Tendit hiems vestire gelu, totiesque solutis
Ver niuibus viridem monti reparauit amictum,
Ex quo iam patrios gens hæc oblita Triones,
Atque Istrum transuecta. semel vestigia fixit
Threicio funesta solo; seu fata vocabant,
Seu grauis ira Deum, seriem meditata ruinis.
Ex illo quoscumque vagos impegit Erinnys,
Grandinis, aut morbi ritu per deuia rerum
Præcipites, per claustra ruunt. nec contigit vllis
Amnibus, aut scopulis proprias defendere terras.
Nil Rhodope, nil vastus Athos, nil profuit Æmus
Odrysiis. facili contemnunt Strymona saltu,
Et frustra rapidum damnant Aliacmona Bessi.
Nubibus intactum Macedo miratur Olympum
More pererratum campi. gerit irrita Tempe
Thessalus, & domitis irrisam cautibus OEtam.
Sperchiusque, & virginibus dilectus Enipeus
Barbaricas lauere comas. non obiice Pindi
Seruati Dryopes: nec nubifer Actia texit
Littora Leucates. ipsæ, quæ durius olim
Restiterant Medis, primo conamine ruptæ
Thermopylæ. vallata mari Scironia rupes,
Et duo continuo connectens æquora muro
Isthmos, & angusti patuerunt claustra Lechæi.
Nec tibi Parrhasios licuit munire colonos
Frondosis, Erymanthe, iugis, equitataque summi
Culmina Taygeti trepidæ vidistis Amyclæ.
Tandem supplicium cunctis pro montibus Alpes
Exegere Getas. tot tandem flumina victor
Vindicat Eridanus. docuit nunc exitus alte
Fatorum secreta tegi. quisquamne reclusis
Alpibus vlterius Latij fore credidit vmbram?
Nonne velut capta rumor miserabilis vrbe
Trans freta, trans Gallos, Pyrenæumque cucurrit?
Famaque nigrantes succincta pauoribus alas
Secum cuncta trahens à Gadibus vsque Britannum
Terruit Oceanum, & nostro procul axe remotam
Insolito belli tremefecit murmure Thulen.
Mandemusne Noti flabris, quoscumque timores
Pertulimus, festæ doleant ne tristibus aures?
An potius meminisse iuuat, semperque vicissim
Gaudia præmissi cumulant inopina dolores?
Vtque sub occidua iactatis Pleiade nautis
Commendat placidum maris inclementia portum;
Sic mihi tunc maior Stilico, cum læta periclis
Metior, atque illi redeunt in corda tumultus.
Nonne videbantur, quamuis adamante rigentes,
Turribus inualidis fragiles procumbere muri,
Ferrataque Getis vltro se pandere portæ?
Nec vallum, densæque sudes arcere volantes
Cornipedum saltus. iam iam conscendere puppes,
Sardoosque habitare sinus, & inhospita Cyrni
Saxa parant, vitamque freto spumante tueri.
Ipsa etiam diffissa breui Trinacria Ponto,
Si rerum natura sinat, discedere longe
Optat, & Ionium refugo laxare Peloro,
Fultaque despiciens auro laquearia diues,
Tutior Æoliis mallet vixisse cauernis.
Iamque oneri creduntur opes, tandemque libido
Hæsit auaritiæ grauioribus obruta curis.
Vtque est ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens, credique timor, tunc somnia vulgo
Narrari; tunc monstra Deum, monitusque sinistri:
Quid meditentur aues, quid cum mortalibus æther
Fulmineo velit igne loqui, quid carmine poscat
Fatidico custos Romani carbasus æui.
Territat assiduus Lunæ labor, atraque Phœbe
Noctibus horrisonas crebris vlulata per vrbes.
Nec credunt vetito fraudatam Sole sororem
Telluris subeunte globo: sed castra secutas
Barbara Thessalidas patriis lunare venenis
Incestare iubar. tunc anni signa prioris,
Et si quod fortasse quies neglexerat omen,
Addit cura nouis: lapidosos grandinis ictus,

Molitas

Molitasque examen apes, passimque crematas
Perbacchata domos nullis incendia caussis,
Et numquam cælo spectatum impune cometem,
Qui primum roseo Phœbi prolatus ab ortu,
Qua micat astrigera senior cum coniuge Cepheus,
Inde Lycaonia paullatim expulsus ab Arcto
Crine vago Getici fœdauit sidera plaustri,
Donec in exiguum moriens vanesceret ignem.
Sed grauius mentes cæsorum ostenta luporum
Horrificant. duo quippe lupi sub principis ora,
Dum campis exercet equos, violenter adorti
Agmen, & excepti telis, immane relatu
Prodigium, miramque notam duxere futuri.
Nam simul humano geminas de corpore palmas
Vtraque perfossis emisit bellua costis;
Illo læua tremens, hoc dextera ventre latebat
Intentis ambæ digitis, & sanguine viuo.
Scrutari si vera velis, fera nuntia Martis
Ore sub Augusti casurum prodidit hostem.
Vtque manus vtero virides patuere retecto,
Romula post ruptas virtus sic emicat Alpes.
Sed malus interpres rerum metus omne trahebat
Augurium peiore via, truncataque membra,
Nutricemque lupam Romæ, regnoque minari.
Tunc reputant annos, interceptoque volatu
Vulturis, incidunt properatis sæcula metis.
Solus erat Stilico, qui desperantibus augur
Sponderet meliora manu: dubiæque salutis
Dux idem vatesque fuit. durate parumper
Inquit, & excussis muliebribus ore querelis
Fatorum toleremus onus. nil nautica prosunt
Turbatæ lamenta rati: nec segnibus vndæ
Planctibus, aut vanis mitescunt flamina votis.
Nunc iuuare manu, toto nunc robore niti
Communi pro luce decet; succurrere velis,
Exhaurire fretum, varios aptare rudentes,
Omnibus & docti iussis parere magistri.
Non si perfidia nacti penetrabile tempus
Irrupere Getæ, nostras dum Rhætia vires
Occupat, atque alio desudant Marte cohortes,
Idcirco spes omnis abit. mirabile posset
Esse mihi, si fraude noua, vel calle reperto
Barbarus ignotas inuaderet inscius Alpes.
Nunc vero geminis clades repetita tyrannis
Famosum vulgauit iter. nec nota fefellit
Semita perstructum bellis ciuilibus hostem.
Per solitas venere vias, aditusque sequendos
Barbarico Romana dedit discordia bello.
Sed nec præteritis hæc res incognita sæclis.
Sæpe lacessitam, sed non impune, fatemur
Ausoniam. hæc Senonum restinxit sanguine flamas.
Hæc & Teutonico quondam patefacta furori
Colla catenati vidit squalentia Cimbri.
Vile decus; quod non erexit præuius horror.
Ingentes geminant discrimina magna triumphos.
Quid turpes iam mente fugas, quid Gallica rura
Respicitis, Larioque liber post terga relicto
Longinquum profugis Ararim præcingere castris?
Scilicet Arctois concessa gentibus vrbe
Considet regnum Rhodano, capitique superstes
Truncus erit. vestros stimulant si pignora sensus,
Me quoque non impar naturæ cura remordet.
Nec ferro sic corda rigent, vt nosse recusem,
Quam sanctum soceri nomen, quam dulce mariti,
Quantus prolis amor. sed numquam oblita decoris
Obscenam latebram pietas ignaua requiret.
Nec vobis fortis monitor mihi cautior vni.
Hic coniux, hic progenies, hic carior omni
Luce gener. pars nulla mei subducta procellæ.
Accipe tu nostræ, tellus OEnotria, mentis
Pignora communes tecum subeuntia casus,
Exiguamque moram muris impende tuendis,
Dum redeo lectum referens in classica robur.
His dictis pauidi firmauit inertia vulgi
Pectora, migrantisque fugam compescuit aulæ.
Ausaque tum primum tenebris emergere pulsis
Hesperia, vt secum iunxisse pericula vidit
Augustum, tantoque sui stetit obside fati.
   Protinus, vmbrosa vestit qua litus oliua
Larius, & dulci mentitur Nerea fluctu,
Parua puppe Lacum præteruolat ocius: inde
Scandit inaccessos brumali sidere montes,
Nil hiemis, cæliue memor. sic ille relinquens
Ieiunos antro catulos immanior exit
Hiberna sub nocte leo, tacitusque per altas
Incedit furiale niues. stant colla pruinis
Aspera. flauentes adstringit stiria setas.
Nec meminit leti, nimbosue aut frigora curat,
Dum natis alimenta paret. sublimis in Arcton
Prominet Hercyniæ confinis Rhætia siluæ:
Quæ se Danubij iactat Rhenique parentem,
Vtraque Romuleo prætendens flumina regno.
Primo fonte breues, alto mox gurgite regnant,
Et fluuios cogunt vnda coëunte minores
In nomen transire suum. te Cimbrica Tethys
Diuisum bifido consumit, Rhene, meatu.
Thracia quinque vadis Istrum vorat Amphitrite.
Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
Terga rotis; ambo Boreæ, Martisque sodales.
Sed latus, Hesperiæ quo Rhætia iungitur oræ,

Præruptis

Præruptis ferit aſtra iugis, panditque tremendam
Vix æſtate viam. multi ceu Gorgone viſa
Obriguere gelu. multos hauſere profundæ
Vaſta mole niues, cumque ipſis ſæpe iuuencis
Naufraga candenti merguntur plauſtra barathro.
Interdum ſubitam glacie labente ruinam
Mons dedit, & trepidis fundamina ſubruit Auſtris
Pendenti malefida ſolo. per talia tendit
Frigoribus mediis Stilico loca. nulla Lyæi
Pocula; rara Ceres. raptos contentus in armis
Delibaſſe cibos, madidoque oneratus amictu
Algentem pulſabat equum. nec mollia feſſo
Strata dedere torum. tenebris ſi cæca repreſſit
Nox iter. aut ſpelæa ſubit metuenda ferarum,
Aut paſtorali iacuit ſub culmine fultus
Ceruicem clipeo. ſtat pallidus hoſpite magno
Paſtor, & ignoto præclarum nomine vultum
Ruſtica ſordenti genitrix oſtendit alumno.
Illa ſub horrendis prædura cubilia ſiluis:
Illis ſub niuibus ſomni, curæque, laborque
Peruigil. hanc requiem terris, hæc otia rebus
Inſperata dabant. illæ tibi, Roma, ſalutem
Alpinæ peperere caſæ. iam fœdera gentes
Exuerant, Latiique audita clade feroces
Vindelicos ſaltus, & Norica rura tenebant.
Ac veluti famuli; mendax quos mortis herilis
Nuntius in luxum falſo rumore reſoluit,
Dum marcent epulis, atque inter vina, chorosque
Perſultat vacuis effrena licentia tectis.
Si reducem dominum ſors improuiſa reuexit,
Hærent attoniti; libertatemque peroſus
Conſcia ſeruilis præcordia concutit horror,
Sic ducis adſpectu cuncti ſtupuere rebelles.
Inque vno princeps Latiumque, & tota refulſit
Roma viro. frons læta parum, non triſtior æquo,
Non deiecta malis, miſta ſed nobilis ira:
Qualis in Herculeo, quoties infanda iubebat
Euryſtheus, fuit ore dolor: vel qualis in atram
Sollicitus nubem mæſto Ioue cogitur æther.
Tantane vos, inquit, Getici fiducia belli
Erigit? hinc animo fruſtra tumuiſtis inani?
Non ita Romanum fati violentia nomen
Opprimit; vt veſtros nequeant punire tumultus
Parte ſui: neu vos longe ſermone petito
Demorer, exemplum veteris cognoſcite facti.
Cum ferus Auſonias perſtringeret Hannibal arces,
Et Trebiam ſæuo geminaſſent funere Cannæ,
Nequidquam Emathium pepulit ſpes vana Philippum,
Vt velut afflictos ferro tentaret inertes.
Romanos commouit atrox iniuria Patres,
Vrgerent maiora licet, grauiterque tulere
Vrbibus inter ſe diris de culmine rerum
Congreſſis, aliquid gentes audere minores.
Nec pœnam differre placet; ſed bella gerenti
Punica Leuino Regis quoque prælia mandant.
Paruit imperiis Conſul, fuſuſque Philippus,
Vilia dum grauibus populis interſerit arma,
Prætereunte manu, didicit non eſſe potentum
Temnandas, mediis quamuis in luctibus, iras.
Hoc monitu pariter naſcentia bella repreſſit,
Et bello quæſiuit opes, legitque precantes
Auxilio, menſus numerum, qui congruus eſſet,
Nec grauis Italiæ, formidanduſue regenti.
Nec minus accepto noſtræ rumore cohortes
(Sic ducis vrget amor) properantibus vndique ſignis
Conueniunt, viſoque animi Stilicone recepti
Singultus varios lacrimoſaque gaudia miſcent.
Sic armenta boum, vaſtis quę turbida ſiluis
Spargit hiems, cantus & ſibila nota magiſtri
Certatim repetunt, vel notæ paſcua vallis,
Inque vicem ſe voce regunt. gaudentque fideles
Reddere mugitus, & qua ſonus attigit aurem,
Rara per obſcuras apparent cornua frondes.
Accurrit vicina manus, quam Rhætia nuper
Vindelicis auctam ſpoliis defenſa probauit.
Venit & extremis legio prætenta Britannis,
Quæ Scoto dat frena truci, ferroque notatas
Perlegit exangues Picto moriente figuras.
Agmina quin etiam flauis obiecta Sicambris,
Quæque domant Cattos, immanſuetoſq; Cheruſcos
Huc omnes vertere minas, tutumque remotis
Excubiis Rhenum ſolo terrore relinquunt.
Vllane poſteritas credet? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix inſtantibus olim
Principibus tota poterat cum mole teneri,
Iam ſeſe placidam præbet Stiliconis habenis,
Vt nec præſidiis nudato limite tentet
Expoſitum calcare ſolum, nec tranſeat amnem,
Incuſtoditam metuens attingere ripam.
Celſior ô cunctis, vnique æquande Camillo.
Veſtris namque armis Alarici fracta quieuit
Ac Brenni rabies. confuſis rebus vterque
Diuinam tribuiſtis opem ſed tardior ille
Iam captæ vindex patriæ; tu ſoſpitis vltor.
O quantum mutata tuo fortuna regreſſu!
Vt ſeſe pariter diffudit in omnia regni
Membra vigor, viuuſque redit calor vrbibus ægris!
Creditur Herculeis lucem renouaſſe lacertis
Femina dilecti fatis impenſa mariti.
Et iuuenem ſpretæ laniatum fraude nouercæ

Non sine Circæis Latonia reddidit herbis.
Cretaque, si verax narratur fabula, vidit
Minoum rupto puerum prodire sepulcro:
Quem senior vates auium clangore repertum
Gramine restituit: miræ nam munere sortis
Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.
At tuus aduentus non vnum corpus ab Vmbris,
Sed tot communi populos sub morte iacentes,
Totaque Tartareis è faucibus oppida traxit
Ipso Roma die, nec adhuc ostenditur auctor.
Personuit venisse ducem, lætisque Quirites
Vocibus auspicium certi plausere triumphi,
Muniti Stilicone suo. quis gaudia vero
Principis, amplexus alacris quis differat aulæ?
Pulueris ambiguam nubem speculamur ab altis
Turribus, incerti, socios apportet, an hostes
Ille globus. mentem suspensa silentia librant,
Donec puluereo sub turbine sideris instar
Emicuit Stiliconis apex & cognita fulsit
Canities. gauisa repens per mœnia clamor
Tollitur. Ipse venit. portas secura per omnes
Turba salutatis effunditur obuia signis.
Non iam delectus miseri, nec falce per agros
Deposita, iaculum vibrans ignobile messor.
Non tentat clipeum proiectis sumere rastris
Bellona ridente Ceres, humilisque nouorum
Seditio clamosa ducum: sed vera iuuentus,
Verus ductor adest, & viuida Martis imago.
Prospera sed quantum nostræ spes addita menti:
Tantum exempta Getæ: qui vertice proximus astris
Post Alpes iam cuncta sibi promittit apertas,
Nil superesse ratus, postquam tot flumina pulsis,
Cinctaque fluminibus crebris tot mœnia cernit,
Tot subito pedites, equitum tot conspicit alas,
Seque velut clausum laqueis, sub pectore furtim
Æstuat, & nimium prono feruore petitæ
Iam piget Italiæ, sperataque Roma teneri
Visa procul. magni subeunt iam tædia cœpti.
Occultat tamen ore metum, primosque suorum
Consultare iubet bellis, annisque verendos.
Crinigeri sedere patres, pellita Getarum
Curia: quos plagis decorat numerosa cicatrix,
Et tremulos regit hasta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis non exarmata senectus.
Hic aliquis grauior natu, cui plurima dictis
Consiliisque fides, defixus lumina terræ,
Concutiensque comam, capuloque acclinis eburno,
Si numero non fallor ait, tricesima currit
Bruma fere rapidum postquam transnauimus Istrum,
Romanamque manum tantis elusimus annis:
Sed numquam Mauors adeo constrinxit in arctum
Res, Alarice, tuas. per tot certamina docto
Crede seni, qui te tenero vice patris ab æuo
Gestatum parua solitus donare pharetra,
Atque aptare breues humeris puerilibus arcus.
Sæpe quidem frustra monui, seruator vt icti
Fœderis Emathia tutus tellure maneres.
Sed quoniam calidæ rapuit te flama iuuentæ,
Nunc saltem, si cura tibi manet vlla tuorum,
His claustris euade precor, dumque agmina longe,
Dum licet, Hesperiis præceps elabere terris,
Ne noua prædari cupiens & parta reponas,
Pastorique lupus scelerum delicta priorum
Intra septa luas. quid palmitis vber Etrusci,
Quid mihi nescio quam proprio cum Tibride Romam
Semper in ore geris? referunt si vera parentes,
Hanc vrbem insano nullus qui Marte petiuit
Lætatus violasse redit. nec numina sedem
Destituunt. iactata procul dicuntur in hostem
Fulmina, diuinique volant pro mœnibus ignes.
Seu cælum, seu Roma tonat. si temnis Olympum,
A magno Stilicone caue, qui semper iniquos
Fortuna famulante premit. scis ipse perelis
Arcadiæ quam densa rogis cumulauerit ossa:
Sanguine quam largo Graios calefecerit amnes.
Extinctusque fores, ni te sub nomine legum
Proditio regnique fauor texisset Eoi.
Talia grandæuum flamata fronte loquentem
Obliquisque tuens oculis non pertulit vltra;
Sed rupit rapidas accensa superbia voces:
Si non mentis inops fraudataque sensibus ætas
Præberet veniam, numquam hæc opprobria linguæ
Turpia Danubius me sospite ferret inultus.
Anne tot Augustos Hebro qui teste fugaui,
Te patiar suadere fugam, cum cesserit omnis
Obsequiis natura meis? subsidere nostris
Sub pedibus montes, arescere vidimus amnes.
Non ita Dij Getici faciant, Manesque parentum,
Vt mea conuerso relegam vestigia cursu.
Hanc ego vel regno victor, vel morte tenebo
Victus humum. per tot populos vrbesque cucurri,
Fregi Alpes, galeisque Padum victricibus hausi.
Quid restat nisi Roma mihi? gens robore nostra
Tunc quoque pollebat, nullis cum fideret armis,
At nunc Illyrici postquam mihi tradita iura,
Meque suum fecere ducem, tot tela, tot enses,
Tot galeas multo Thracum sudore paraui,
Inque meos vsus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo iussu Romana coëgi.
Sic me fata fouent. ipsi, quos omnibus annis

Vastabam,

Vastabam, seruire dati. nocitura gementes
Arma dabunt, flammisque diu mollitus, & arte
In sua damna chalybs fabro lugente rubebit.
Hortantes his adde Deos. non somnia nobis
Nec volucres; sed clara palam vox edita luco est:
Rumpe omnes, Alarice, moras. hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad vrbem.
Huc iter vsque datur. quis iam post talia segnis
Ambigat, aut cælo dubitet parere vocanti?
Sic ait, hortaturque suos, belloque, viaque
Instruit. attollunt vanos oracula fastus.
O semper tacita sortes ambage malignæ
Euentuque patens, & noxia vatibus ipsis
Veri sacra fides! Ligurum regione suprema
* Peruenit ad fluuium miri cognominis vrbem, *
Atque illic domitus vix tandem interprete casu
Agnouit dubiis illusa vocabula fatis.
Nec non & Stilico pugnam poscentia monit
Pleno castra gradu, dictisque instigat euntes.
Nunc nunc, ô socij, temeratæ sumite tandem
Italiæ pœnas. obsessi principis armis
Excusare nefas. deploratumque Timauo
Vulnus, & Alpinum gladiis abolete pudorem.
Hic est, quem toties campis fudistis Achiuis;
Quem discors odiisque anceps ciuilibus orbis
Non sua vis tutata diu, dum fœdera fallax
Ludit, & alternæ periuria venditat aulæ.
Credite nunc omnes, quas dira Britannia, gentes,
Quas Ister, quas Rhenus alit, pendere paratas
In speculis. vno tot prælia vincite bello.
Romanum reparate decus, molemque labantis
Imperii fulcite humeris. hic omnia campis
Vindicat. hæc mundo pacem victoria sancit.
Non in Threiciis Æmi decernimus oris:
Nec super Alpheas vmbrantia Mænala ripas
Constitimus. non hic Tegean, Argosque tuemur.
Visceribus mediis, ipsoque in corde videtis
Bella geri. patrem clipeis defendite Tibrim.
Talia nunc pediti turmæ, nunc mistus equestri
Dicta dabat. simul externis præcepta ferebat
Auxiliis. ibat patiens ditionis Alanus,
Qua nostræ iussere tubæ: mortemque petendam
Pro Latio docuit genti prælatus Alanæ;
Cui natura breues animis ingentibus artus
Finxerat, immanique oculos infecerat ira.
Vulneribus pars nulla vacat, rescissaque cunctis
Gloria fœdari splendet iactantior oris.
Ille tamen mandante procul Stilicone citatis
Accelerauit equis, Italamque momordit arenam
Felix, Elysiisque plagis, & carmine dignus,
Qui male suspectam nobis impensius arsit
Vel lero purgare fidem: qui iudice ferro
Diluit immeritum laudato sanguine crimen.
Morte viri turbatus eques flectebat habenas:
Totaque præciso mutassent agmina cornu,
Ni celer instructa Stilico legione secutus
Subsidiis peditum pugnam instaurasset equestrem.
Quis Musis, ipsoque licet Pæane recepto
Enarrare queat, quantum Gradiuus in illa
Luce suæ dederit fundator originis vrbi?
Altius haud vmquam toto descendimus ense
In iugulum Scythiæ; tanta nec clade superbum
Contudimus Tanaim, vel cornua fregimus Istri.
Inuisum miles sitiens haurire cruorem
Per varias vestes, onerataque plaustra metallo
Transit, & argenti cumulos, & cædis auarus
Contemptas proculcat opes. pretiosior auro
Sanguis erat. passim neglecti prodiga lucri
Ira furens strictis odium mucronibus explet.
Purpureos cultus, assumptas igne valentis
Exuuias, miserisque graues crateras ab Argis,
Raptaque flagranti spirantia signa Corintho
Callidus ante pedes venientibus obiicit hostis
Incassum; neque enim feralis præda moratur,
Sed iustos præbent stimulos monumenta doloris.
Asseritur ferro captiuum vulgus, & omnes
Diuersæ vocis populi, quos traxerat hostis
Seruitio, tandem dominorum strage redemti
Blanda cruentatis affigunt oscula dextris,
Desertosque Lares, & pignora læta reuisunt.
Miratur sua quemque domus, cladesque renarrant
Ordine cognatis, referunt miracula belli.
Quis tibi tunc, Alarice, dolor, cum Marte perirent
Diuitiæ, spoliisque diu quæsita supellex,
Pulsaretque tuas vlulatus coniugis aures:
Coniugis, inuicto dudum quæ freta marito
Demens Ausonidum gemmata monilia matrum,
Romanasque alta famulas ceruice petebat?
Scilicet Argolicas, Ephyreiadasque puellas
Cœperat, & pulcras iam fastidire Lacænas.
Sed Dea, quæ nimiis obstat Rhamnusia votis,
Ingemuit, flexitque rotam. domat aspera victos
Pauperies, vnoque die Romana rependit,
Quidquid ter denis acies amisimus annis.
O celebranda mihi cunctis Pollentia sæclis!
O meritum nomen felicibus apta triumphis!
Virtutis fatale solum: memorabile bustum
Barbariæ! nam sæpe locis, ac finibus illis
Plena lacessito rediit vindicta Quirino.
Illic Oceani stagnis excita supremis

Cimbrica tempeſtas, aliaſque immiſſa per Alpes
Hiſdem procubuit campis. iam protinus ætas
Adueniens geminæ gentis permiſceat oſſa,
Et duplices ſignet titulos commune tropeum.
Hic Cimbros, fortesque Getas Stilicone peremptos
Et Mario, claris ducibus, tegit Itala tellus.
Diſcite veſanæ Romam non temnere gentes.

CL. CLAVDIANI
IN LIBRVM
DE
BELLO GILDONICO
Præfatio.

PANDITE defenſum reduces Helicona ſorores.
Pandite, permiſſis iam licet ire choris.
Nulla per Aonios hoſtilis buccina campos
Carmina mugitu deteriore vetat.
Tu quoque ſecuris pulſa formidine Delphis,
Floribus vltorem Delie cinge tuum.
Nullus Caſtalios latices, & præſcia fati
Flumina polluto Barbarus ore bibit.
Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
Sanguineas belli retulit vnda notas.
Agnovitque nouos abſens Arethuſa triumphos,
Et Geticam ſenſit teſte cruore necem.
Immenſis, Stilico, ſuccedant otia curis,
Et noſtræ patiens corda remitte lyræ.
Nec pudeat longos interrupiſſe labores,
Et tenuem Muſis conſtituiſſe moram.
Fertur & indomitus tandem poſt prælia Mauors
Laſſa per Othryſias fundere membra niues,
Oblitusque ſui, poſita clementior haſta,
Pieriis aures pacificare modis.

CL. CLAVDIANI
DE
BELLO GILDONICO
LIBER.

REdditus imperiis Auſter, ſubiectaque rurſus
Alterius conuexa poli rectore ſub vno.
Conſpirant gemini frenis communibus orbes.
Iunximus Europam Libyæ. concordia fratrum
Plena redit. patriis quod ſolum defuit armis,
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
Horret adhuc animus, manifeſtaque gaudia differt,
Dum ſtupet, & tanto cunctatur credere voto.
Nec dum Cinyphias exercitus attigit oras,
Iam domitus Gildo. nullis victoria nodis
Hæſit. non ſpatio terræ, non obice ponti
Congreſſum. profugum, captum vox nunciat vna,
Rumoremque ſui præuenit laurea belli.
Quo, precor, hæc effecta Deo? robuſta, vetuſque
Tempore tam paruo potuit dementia vinci?
Quem veniens induxit hiems, ver perculit hoſtem.
Exitium iam Roma timens, & feſſa negatis
Frugibus, ad rapidi limen tendebat Olympi,
Non ſolito vultu, nec qualis iura Britannis
Diuidit, aut trepidos ſubmittit faſcibus Indos.
Vox tenuis, tardique gradus, oculique iacentes.
Interius fugere genæ. ieiuna lacertos
Exedit macies. humeris vix ſuſtinet ægris
Squalentem clipeum. laxata caſſide prodit
Canitiem, plenamque trahit rubiginis haſtam.
Attigit vt tandem cælum, genitribuſque Tonantis
Procubuit, tales orditur mœſta querelas;
Si mea manſuris meruerunt mœnia naſci,
Iupiter, auguriis, ſi ſtant immota Sibyllæ
Carmina, Tarpeias ſi necdum deſpicis arces,
Aduenio ſupplex, non vt proculcet Araxem
Conſul ouans, noſtræque premant pharetrata ſecures
Suſa, nec vt rubris Aquilas figamus arenis.
Hæc nobis, hæc ante dabas. tunc pabula tantum
Roma precor. miſerere tuæ, pater optime, gentis.
Extremam defende famem, ſatiauimus iram,
Siqua fuit. lugenda Getis, & flenda Suëvis
Hauſimus. ipſa meos horreret Parthia caſus.
Quid referam morbiue luem, tumuloſque repletos
Stragibus, & crebras corrupto ſidere mortes?

An flu-

An fluuium, per tecta vagum, summisque minantem
Collibus? ingentes vexi submersa carinas,
Remotumque sonos, & Pyrrhæ sæcula sensi.
Hei mihi, quo Latiæ vires, vrbisque potestas
Decidit? in qualem paullatim fluximus vmbram?
Armatis quondam populis, patrumque vigebam
Consiliis. domui terras, hominesque reuinxi
Legibus. ad solem victrix vtrumque cucurri.
Postquam iura ferox in se communia Cæsar
Transtulit, elapsi mores, desuetaque priscis
Artibus in gremium pacis seruile recessi.
Tot mihi pro meritis Libyam, Nilumque dedere,
Vt dominam plebem, bellatoremque senatum
Classibus æstiuis alerent, geminoque vicissim
Litore diuersi complerent horrea venti.
Stabat certa salus. Memphis si forte negasset,
Pensabam Pharium Gætulis messibus annum.
Frugiferas certare rates, lateque videbam
Punica Niliacis concurrere carbasa velis.
Cum subiit par Roma mihi, diuisaque sumpsit
Æquales Aurora togas, Ægyptia rura
In partem cessere nouam. spes vnica nobis
Restabat Libyæ, quæ vix ægreque fouebat,
Solo ducta Noto, nunquam secura futuri,
Semper inops ventique fidem poscebat, & anni.
Hanc quoque nunc Gildo rapuit sub fine cadentis
Autumni. pauido metimur cærula voto,
Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
Vel pudor extorsit domino, vel præda reliquit.
Pascimur arbitrio Mauri, nec debita reddi,
Sed sua concedi iactat, gaudetque diurnos,
Vt famulæ, præbere cibos, vitamque, famemque
Librat barbarico fastu, vulgique superbit
Fletibus, & tantæ suspendit fata ruinæ.
Romuleas vendit segetes, & possidet arua
Vulneribus quæsita meis. ideone tot annos
Flebile cum tumida bellum Carthagine gessi?
Idcirco voluit contempta luce reuerti
Regulus? hæc damnis, genitor, Cannensibus emi?
Incassum toties lituis naualibus arsit
Hispanum, Siculumque fretum? vastataque tellus,
Totque duces cæsi, ruptaque emissus ab Alpe
Pœnus, & attonitæ iam proximus Hannibal vrbi?
Scilicet, vt domitis frueretur Barbarus Afris,
Muro sustinui Martem, noctesque cruentas
Collina pro turre tuli. Gildonis ad vsum
Carthago ter victa ruit? hæ mille gementis
Italiæ clades, impensaque sæcula bellis?
Hoc Fabius, fortisque simul Marcellus agebant,
Vt Gildo cumularet opes? haurire venena
Compulimus dirum Syphacem, fractumque Metello
Traximus immanem Marij sub vincla Iugurtham,
Et Numidæ Gildonis erunt? proh funera tanta,
Proh dolor! in Bocchi regnum sudauit vterque
Scipio. Romano vicistis sanguine Mauri.
Ille diu miles populus, qui præfuit orbi,
Qui trabeas, & sceptra dabat, quem semper in armis
Horribilem gentes, placidum sensere subactæ,
Nunc inhonorus, egens, perfert miserabile pacis
Supplicium, nulloque palam circumdatus hoste,
Obsessi discrimen habet. per singula letum
Impendet momenta mihi, dubitandaque pauci
Præscribunt alimenta dies. heu prospera fata.
Quid mihi septenos montes, turbamque dedistis,
Quæ paruo non posset ali? felicior essem
Augustis opibus. mallem tolerare Sabinos,
Et Veios. breuior duxi securius æuum.
Ipsa nocet moles. vtinam remeare liceret
Ad veteres fines, & mœnia pauperis Anci.
Sufficerent Etrusca mihi, Campanaque culta,
Et Quincti, Curiique seges, patriæque petenti
Rusticus inferret proprias Dictator aristas.
Nunc quid agam? Libyam Gildo tenet, altera Nilum.
Ast ego, quæ terras humeris, Pontumque subegi,
Deseror. emeritæ iam præmia nulla senectæ.
Dii, quibus iratis creui, succurrite tandem.
Exorate patrem, tuque ô, si sponte per altum
Vecta Palatinis mutasti collibus Idam,
Prælatoque lauas Phrygios Almone leones,
Maternis precibus natum iam flecte Cybelle.
Sin prohibent Parcæ falsisque elusa vetustas
Auspiciis, alio saltem prosternite casu,
Et pœnæ mutate genus. Porsenna reducat
Tarquinios. renouet ferales Allia cædes.
Me potius sæui manibus prosternite Pyrrhi,
Me Senonum Furiis, Brenni me reddite flamis.
Cuncta fame leuiora mihi. sic fata, refusis
Obticuit lacrimis. mater Cytherea, parensque
Flet Mauors, sanctæque memor Tritonia Vestæ.
Nec Cybele sicco, nec stabat lumine Iuno.
Mærent indigetes, & si quos Roma recepit.
Aut dedit ipsa Deos. genitor iam corde remitti
Cœperat, & sacrum dextra sedare tumultum.
Cum procul insanis quatiens vlulatibus axem
Et contusa genas, mediis apparet in astris
Africa. rescissæ vestes. & spicea passim
Serta iacent. lacero crinales vertice dentes,
Et fractum pendebat ebur. talique superbas
Irrupit clamore fores. quid magne mutatis
Iupiter, auulso nexu, pelagique solutis

Legibus, iratum populis immittere fratrem?
Mergi prima peto. veniant prærupta Pachyno
Æquora. laxatis ſubſidant Syrtibus vrbes.
Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
Me rape Gildoni. felicior illa peruſtæ
Pars Libyæ, nimio quæ ſe munita calore
Defendit, tantique vacat ſecura tyranni.
Creſcat zona rubens. medius flagrantis Olympi
Me quoque limes agat. melius deſerta iacebo
Vomeris impatiens. pulſis dominentur aratris
Dipſades, & ſitiens attollat gleba ceraſtas.
Quid me temperies iuuit? quid mitior æther?
Gildoni ſecunda fui. iam Solis habenæ
Bis ſenas torquent hiemes, ceruicibus ex quo
Hæret triſte iugum: noſtris iam luctibus ille
Conſenuit, regnumque ſibi tot vindicat annis,
Atque vtinam regnum! priuato iure tenemur
Exigui ſpecie fundi. quod Nilus, & Atlas
Diſſidet, occiduis quod Gadibus arida Barce,
Quodque Parætonio ſecedit litore Ganges,
Hoc ſibi tranſcribit proprium. pars tertia mundi
Vnius prædonis ager. diſtantibus idem
Inter ſe vitiis cinctus: quodcunque profunda
Traxit auaritia, luxu peiore refundit.
Inſtar terribilis viuis, morientibus heres,
Virginibus raptor, thalamis obſcenus adulter.
Nulla quies. oritur præda ceſſante libido.
Diuitibuſque dies. & nox metuenda maritis.
Quisquis vel locuples, pulcra vel coniuge notus,
Crimine pulſatur falſo. ſi crimina deſunt,
Accitus conuiua perit. mors nulla refugit
Artificem, varios ſuccos, ſpumaſque requirit
Serpentum virides, & adhuc ignota nouercis
Gramina. ſi quiſquam vultu præſentia damnet,
Liberiuſve gemat, dapibus crudelis in ipſis
Emicat ad nutum ſtricto mucrone miniſter.
Fixus quiſque toro tacita formidine libat
Carnifices epulas incertaque pocula pallens
Haurit, & intentos capiti circumſpicit enſes.
Splendet Tartareo furialis menſa paratu,
Cæde madens, atrox gladio, ſuſpecta veneno.
Vt vino calefacta Venus, tum ſæuior ardet
Luxuries: miſtis redolent vnguenta coronis.
Crinitos inter famulos pubemque canoram
Orbatas iubet ire nouis. nuperque peremptis
Arridere viris. Phalarim, tormentaque flammæ
Profuit, & Siculi mugitus ferre iuuenci,
Quam tales audire choros. nec damna pudoris
Turpia ſufficiunt. Mauris clariſſima quæque
Faſtidita datur. media Carthagine ductæ
Barbara Sidoniæ ſubeunt connubia matres.
Æthiopem nobis generum, Naſamona maritum
Ingerit. exterret cunabula diſcolor infans.
Hi fretus ſociis, ipſo iam principe maior
Incedit. peditum præcurrunt agmina longe.
Circumdant equitum turmæ, Regeſque clientes,
Quos noſtris ditat ſpoliis. proturbat auita
Quemque domo, veteres detrudit rure colonos.
Exiliis diſperſa feror. numquamne reuerti
Fas erit, errranteſque ſolo iam reddere ciues?
Iret adhuc in verba dolor, niſi Iupiter alto
Cœpiſſet ſolio. voces adamante notauit
Atropos, & Lacheſis iungebat ſtamina dictis.
Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam
Africa. communem proſternet Honorius hoſtem.
Pergite ſecuræ. veſtrum vis nulla tenorem
Separat: & ſoli famulabitur Africa Romæ.
Dixit, & afflauit Romam meliore iuventa.
Continuo redit ille vigor, ſeniique colorem
Mutauere comæ. ſolidatam criſta reſurgens
Erexit galeam, clipeique recanduit orbis,
Et leuis excuſſa micuit rubigine conus.
Humentes iam noctis equos, Lethæaque ſomnus
Frena regens, tacito voluebat ſidera curſu.
Iam duo diuorum proceres, maiorque, minorque
Theudoſij pacem laturi gentibus ibant:
Qui Iouis arcanos monitus, mandataque ferrent
Fratribus, & geminis ſancirent fœdera regnis.
Sic cum præcipites artem vicere procellæ,
Aſſiduoque gemens vndarum verbere nutat
Deſcenſura ratis, cæca ſub nocte vocati
Naufraga Ledæi ſuſtentant vela Lacones.
Circulus vt patuit Lunæ, ſecuere meatus
Diuerſos. Italas ſenior tendebat ad oras.
At pater, inſtantem Pontum qua Boſporus arctat,
Arcadij thalamis. vrbique illapſus Eoæ.
Quem ſimul vt vidit natus (nam clara nitebat
Cynthia) permiſto tremuerunt gaudia fletu,
Complexuque fouens, quos non ſperauerat artus,
O mihi poſt Alpes nunc primum reddite, dixit,
Vnde tuis optatus ades? dat tangere dextram,
Qua gentes cecidere feræ. quis tale remouit
Præſidium terris? vt te mortalia pridem
Implorant, lugentque pium, fortemque requirunt,
Cui pater in tales rupit ſuſpiria voces.
Hoc erat in fratres? medio diſcordia Mauro
Naſcitur, & mundus, germanaque diſſidet aula?
Gildonisne ſalus tanti ſit cauſſa furoris?
Scilicet egregius morum, magnoque tuendus,
Et cuius meritis pietas infracta recedat.

In primo

In primo genitore, vide, ciuile calebat
Dissidium: dubio stabant Romana sub ictu.
Quis procul Armenius, vel quis Mæotide ripa
Rex ignotus agit, qui me non iuvit euntem?
Auxilio fauere Getæ, venere Geloni.
Solus at hic non puppe data non milite misso
Subsedit fluitante fide. si signa petisset
Obuia, deiecto summissius hoste dolerem.
Restitit in speculis fati, turbaque reductus
Librauit geminas euentu iudice vires,
Ad rerum momenta cliens, seseque daturus
Victori. fortuna simul cum Marte pependit.
O si non cupidis essem præreptus ab astris,
Exemplum sequerer Tulli, laniandaque dumis
Impia diuersis aptarem membra quadrigis.
Germani nunc vsque tui responsa colebat,
En iterum calcat. tali te credere monstro
Post patrem, fratremque paras? sed magna rependit,
Inque tuam sortem numerosas transtulit vrbes.
Ergo fas pretio cedet? mercede placebit
Proditio? taceo, læsi quod transfuga fratris,
Quod leuis ingenio, quamuis discrimine summo
Proditor apportet suspensa morte salutem,
Numquam gratus erit. damnamus luce recepta
Perfidiam: nec nos patimur committere tali
Hoc genus emptori. ciues cum mœnibus offert.
Hic vendit patriam. plerique in tempus abusi
Mox odere tamen. tenuit sic Graia Philippus
Oppida. Pellæo libertas concidit auro.
Romani scelerum semper spreuere ministros.
Noxia pollicitum domino miscere venena
Fabricius Regi nudata fraude remisit,
Infesto quem Marte petit, bellumque negauit
Per famuli patrare nefas. ductosque Camillus
Trans murum pueros obsessæ reddidit vrbi.
Traduntur pœnis alii, cum prælia soluant.
Hic manet, vt moneat, quod respuit alter in hostem.
Suscipis in fratrem? longi proh dedecus æui:
Cui placet, australes Gildo condonat habenas,
Tantaque mutatos sequitur prouincia mores,
Quaslibet ad partes animus mutauerit anceps:
Transfundit secum Libyam, refluumque malignus
Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
Tollite Massylas fraudes. remouete bilingues
Insidias, & verba doli spirantia virus.
Ne consanguineis certetur cominus armis
Deprecor. hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis;
In Mauros hoc crimen eat. quid noster iniquum
Molitur Stilico? quando non ille iubenti
Paruit? an quisquam nobis deuinctior exstat?
Vt sileam varios, quos mecum gesserit, actus,
Quæ vidi post fata, loquar. cum Diuus abirem,
Res incompositas, fateor, tumidasque reliqui.
Stringebat vetitos etiamnum exercitus enses
Alpinis odiis, alternaque iurgia victi,
Victoresque dabant. vix hæc amentia nostris
Excubiis, nedum puero rectore quiescet.
Heu quantum timui vobis, quod libera tanti
Militis auderet moles. cum cæca remoto
Ferueret iam læta metu. dissensus acerbus,
Et grauior consensus erat. tunc ipse paterna
Successit pietate mihi, tenerumque, rudemque
Fouit, & in veros eduxit principis annos,
Rufinumque tibi, quem tu tremuisse fateris,
Depulit. hunc solum memorem, solumque fidelem
Experior. volui si quid, dum vita maneret,
Aut visus voluisse, gerit: venerabilis illi
Ceu præsens, numenque vocor, si tanta recusas,
Aut soceri reuerere faces, aut respice fratris
Connubium, pignusque meæ regale Serenæ.
Debueras etiam fraternis obuius ire
Hostibus, ille tuis. quæ gens, qui Rhenus, & Ister
Vos opibus iunctos, conspirantesque tulisset?
Sed tantum permitte, cadat. nil poscimus vltra,
Ille licet sese prætentis Syrtibus armet,
Oppositoque Atlante tegat: licet arua referta
Anguibus, & Solis medios obiecerit æstus:
Noui consilium, noui Stiliconis in omnes
Æqualem casus animum. penetrabit arenas.
Inueniet virtute viam. sic Diuus, & inde
Sic natus. iussis genitor parebitur vltro.
Amplector præcepta lubens. nec carior alter
Cognato Stilicone mihi. commissa profanus
Ille luat. redeat iam tutior Africa fratri.
Talia dum longo secum sermone volutant,
Hesperiam peruenit auus, castumque cubile
Ingreditur, Tyrio quo fusus Honorius ostro
Carpebat teneros Maria cum coniuge somnos.
Assistit capiti. tunc sic per somnia fatur.
Tantane deuictos tenuit fiducia Mauros
Care nepos? iterum post me coniurat in arma
Progenies vesana Iubæ, bellumque resumit
Victoris cum stirpe sui? Firmumne iacentem
Obliti Libyam nostro sudore receptam
Rursus habent? ausus Latio contendere Gildo?
Germani nec fata timet? nunc ire profecto
Nunc vellem, notosque senex ostendere vultus.
Nonne meam fugiet Maurus, cum viderit, vmbram?
Quid dubitas? exsurge toris. inuade rebellem.
Captiuum mihi redde meum. desiste morari.
Hoc ge-

Hoc generi fatale tuo, dum sanguis in orbe
Noster erit, semper pallebit Regia Bocchi.
Iungantur spoliis Firmi, Gildonis opima,
Exornet geminos Maurusia laurea currus.
Vna domus toties vna de gente triumphet.
Dij bene, quod tantis interlabentibus annis
Seruati Firmusque mihi, fraterque nepoti.
Dixit, & afflatus vicino Sole refugit.
At iuvenem stimulis immanibus æmula virtus
Exacuit. iam puppe vehi, iam stagna secare
Feruet, & absentes inuadere cuspide Mauros.
Tunc iubet acciri socerum, dextramque vocato
Conserit, & quæ sit potior sententia, quærit.
Per somnos mihi, sancte pater, iam sæpe futura
Panduntur, multæque canunt præsagia noctes.
Namque procul Libycos venatu cingere saltus,
Et iuga rimari canibus Gætula videbar.
Mærebat regio sæui vastata leonis
Incursu. pecudum strages, passimque iuvenci
Semineces; & adhuc infecta mapalia tabo,
Sparsaque sanguineis pastorum funera campis.
Aggredior latebras monstri, mirumque relatu
Conspicio. dilapsus honos. ceruice minaces
Defluxere iubæ. fractos inglorius armos
Supposuit seruile gemens, iniectaque vincla
Vnguibus, & subitæ collo sonuere catenæ.
Nunc etiam patribus secum certare tropæis
Hortator me cogit auus. quonam vsque remoti
Cunctamur? decuit pridem complere biremes,
Et pelagi superare moras. transmittere primus
Ipse paro. quæcunque meo gens barbara nutu
Stringitur, adveniat. Germania tota feratur
Nauibus, & socia comitentur classe Sicambri.
Pallida translatum iam sentiat Africa Rhenum.
An patiar tot probra sedens, iuuenisque relinquam
Quæ tenui, toxique puer? bis noster ad Alpes
Alterius genitor defensum regna cucurrit.
Nos prædæ faciles insultandique iacemus?
Finierat. Stilico contra, cui talia reddit:
Aduersusne tubam, Princeps, dignabere Mauri?
Auferet ignauus clari solatia leti,
Te bellante mori? decernet Honorius inde,
Hinc Gildo? prius astra Chaos miscebit Auerno.
Vindictam mandasse sat est. plus nominis horror,
Quam tuus ensis, aget. minuunt præsentia famam.
Qui stetit, æquatur campo, collataque nescit
Maiestatem acies. sed quod magis vtile factu,
Atque hosti grauius, sensus aduerte, docebo.
Est illi patribus, sed non & moribus iisdem
Mascizel; fugiens qui dira piacula fratris
Spesque suas, vitamque tuo commisit asylo.
Hunc vbi tentatis frustra mactare nequiuit
Insidiis, patrias in pignora contulit iras;
Quosque manu pueros paruos gestauerat, vna
Occidit iuuenes, inhumataque corpora vulgo
Dispulit, & tumulo cognatas arcuit Vmbras:
Naturamq; simul, fratremque, hominemq; cruentus
Exuit, & tenuem cæsis inuidit arenam.
Hoc facinus refugo damnauit Sole Mycenas,
Auertitque diem sceleri. sed reddidit Atreus
Crimen, & infandas excusat coniuge mensas.
Hoc odium, non pœna fuit. te perdita iura,
Te pater vltorem, te nudi puluere Manes,
Te pietas polluta rogat. si flentibus aram.
Et proprium miseris nomen statuistis Athenæ:
Si Pandionias planctu traxere phalanges
Inachides, belloque rogos meruere maritis:
Si mæstas squalore comas, lacrimisque Senatum
In Numidas pulsus solio commouit Adherbal:
Hunc quoq; nunc Gildo, tanto quem funere mersit,
Nunc doleat venisse ducem, seseque minorem
Supplicibus sciat esse tuis. quem sede fugauit,
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiscat;
Agnoscatque suum, trahitur dum victima, fratrem.
Hæc vbi sederunt genero; notissima Marti
Robora, præcipuos electa pube manipulos
Disponit, portuque rates instaurat Etrusco.
Herculiam suus Alcides, Iouiamque cohortem
Rex ducit Superum: premitur nec signifer vllo
Pondere festinant adeo vexilla moueri.
Neruius insequitur, meritusque vocabula Felix,
Dictaque ab Augusto Legio, nomenque probantes
Inuicti clipeoque animosi teste Leones.
Dictis ante tamen princeps confirmat ituros
Aggere conspicuus. stat circumfusa iuuentus
Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aures:
Gildonem domitura manus promissa, minasque,
Tempus agit. si quid pro me meruistis in armis,
Ostentate mihi. iusto, magnoque triumpho
Ciuiles abolete notas, sciat orbis Eous,
Sitque palam, Gallos caussa, non robore vinci.
Nec vos, Barbariem quamuis collegerit omnem,
Terreat. An Mauri fremitus, raucosque repulsus
Vmbonum, & nostros passuri cominus enses?
Non contra clipeis tectos, galeisque micantes
Ibitis. in solis longe fiducia telis.
Exarmatus erit, cum missile torserit, hostis.
Dextra mouet iaculum. prætentat pallia læua.
Cætera nudus eques. sonipes ignarus habenæ.
Virga regit. non vlla fides, non agminis ordo.

Arma

Arma oneri, fuga præsidio. connubia mille.
Non illis generis nexus, non pignora curæ;
Sed numero languet pietas. hæc copia vulgi.
Vmbratus dux ipse rosis, & marcidus ibit
Vnguentis, crudusque cibo, titubansque Lyæo,
Confectus senio, morbis, stuprisque solutus.
Excitet incestos turmalis buccina somnos,
Imploret citharas, cantatricesque choreas
Offensus stridore tubæ, discatque coactus
Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes.
Nonne mori satius, vitæ quam ferre pudorem?
Nam quæ iam regio restat, si dedita Mauris
Regibus. Illyricis accesserit Africa damnis?
Ius Latium, quod tunc Meroë, rubroque solebat
Oceano cingi, Tyrrhena clauditur vnda.
Et cui non Nilus, non intulit India metas,
Romani iam finis erit Trinacria regni?
Ite recepturi, prædo quem sustulit, axem,
Ereptumque Notum. caput insuperabile rerum
Aut ruet in vestris, aut stabit Roma lacertis.
Tot mihi debetis populos, tot iura, tot vrbes
Amissas. vno Libyam defendite bello.
Vestros imperium remos, & vestra sequatur
Carbasa. despectas trans æquora ducite leges.
Tertia iam ceruix solito mucrone rotetur,
Tandem funereis finem positura tyrannis.
Omina conueniunt dicto, fulvusque Tonantis
Armiger ad liquidam cunctis spectantibus æthram
Correptum pedibus curuis innexuit hydrum,
Dumque reluctantem morsu partitur obunco,
Hæsit in vngue caput. truncatus decidit anguis.
Ilicet auguriis alacres per saxa citati,
Torrentesque ruunt. non mons, non silua retardat.
Pendula ceu paruis moturæ bella colonis
Ingenti clangore grues æstiva relinquunt
Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo,
Ordinibus variis per nubila texitur alis
Littera, pennatumque notis inscribitur aër.
Vt fluctus tetigere maris, tunc acrior arsit
Impetus. arripiunt naues, ipsique rudentes
Expediunt, & vela legunt, & cornua summis
Associant malis. quatitur Tyrrhena tumultu
Ora, nec Alpheæ capiunt naualia Pisæ.
Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia classem
Solueret, innumeris feruebat vocibus Aulis.
Non illos strepitus, impendentisque procellæ
Signa, nec aduentus dubii deterruit Austri.
Soluite iam socii, clamant, aut rumpite funem.
Per vada Gildonem quamuis aduersa petamus.
Ad bellum nos trudat hiems. per deuia Ponti
Quassatis cupio tellurem figere rostris.
Heu nimium segnes. cauta qui mente notatis,
Si reuolant mergi, graditur si litore cornix.
Ora licet maculis adsperserit occiduus Sol,
Lunaque conceptis liuescat turbida Coris.
Et confusa vagos iaculentur sidera crines.
Imbribus humescant Hædi, nimbosaque Taurum
Ducat Hyas, totusque fretis descendat Orion:
Certa fides cæli, sed maior Honorius auctor.
Illius auspiciis immensa per æquora miles,
Non Plaustris, Arctoque regor. contemne Booten
Nauita. turbinibus mediis permitte carinas.
Si mihi tempestas Libyam, ventique negabunt,
Augusti fortuna dabit. iam classis in altum
Prouehitur. dextra Ligures, Etruria læua
Linquitur, & cæcis vitatur Corsica saxis.
Humanæ speciem plantæ se magna figurat
Insula Sardiniam veteres dixere coloni.
Diues ager frugum. Pœnos, Italosque petenti
Opportuna situ. quæ pars vicinior Afris,
Plana solo, ratibus clemens. quæ respicit Arcton,
Immitis, scopulosa, procax, subitisque sonora
Fluctibus. Insanos infamat nauita montes.
Hinc hominum, pecudumq; lues, hinc pestifer aër
Sæuit, & exclusis regnant Aquilonibus Austri.
Quos vbi luctatis procul effugere carinis;
Per diuersa ruunt sinuosæ litora terræ.
Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos:
Partem litoreo complectitur Olbia muro.
Vrbs Libyam contra Tyrio fundata potenti
Tenditur in longum Caralis, tenuemque per vndas
Obuia dimittit fracturum flamina collem.
Efficitur portus medium mare, tutaque ventis
Omnibus ingenti mansuescunt stagna recessu.
Hanc omni petiere manu; prorisque reductis
Suspensa Zephyros exspectant classe fauentes.

Reliqua desiderantur.

CL. CLAVDIANI

LAVS SERENÆ REGINÆ

Vxoris Stiliconis.

Dic mihi, Calliope, tanto cur tempore differs
Pierio meritam serto redimire Serenam?
Vile putas donum, solitam consurgere gemmis
Aut rubro radiare mari si floribus ornes
Reginæ Regina comam? si floribus illis,
Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius vrit
Æstibus, æterno sed veris honore rubentes
Fons Aganippea Permessidos educat vnda:
Vnde piæ pascuntur apes, & prata legentes
Transmittunt sæclis Heliconia mella futuris.
Dignius an vates alios exercuit vnum
Femineæ virtutis opus: quod sponte redempto
Casta maritali successit Thessala fato.
Inque suos migrare virum non abnuit annos?
Hoc Graij memorant: Latiis mouet ora Camenis
Præscia fatorum Tanaquil, rediensque per vndas
Clœlia Tibrinas. & eodem flumine ducens
Claudia virgineo cunctantem crine Cybellen.
An ne aliud toto molitur carminis actu
Mæonij mens alta senis? quod stagna Charybdis
Armauit, quod Scylla canes, quod pocula Circes,
Antiphatæ vitata fames, surdoque carina
Remige Sirenum cantus transvecta tenaces:
Lumine fraudatus Cyclops, contempta Calypso,
Penelopes decus æquæuum, cui tanta paratur
Scena pudicitiæ, terræ, pelagique labores,
Et sæui totidem bello, quot fluctibus anni
Coniugii docuere fidem. sit Claudia felix
Teste Dea, castosque probet sub numine mores,
Absoluens puppisque moras, crimenque pudoris.
Penelope trahat arte procos, fallatque furentes
Stamina nocturnæ relegens sollertia telæ.
Non tamen audebunt titulis certare Serenæ,
Quod si nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in semina caussæ,
Quis venerabilior sanguis? quæ maior origo,
Quam regalis, erit? non te priuata dedere
Lumina, nec tantum poterat contingere nomen
Angustis Laribus. patruo te principe celsam
Bellipotens illustrat auus: qui signa Britanno
Intulit Oceano, Getulaque reppulit arma.
Claram Scipiadum taceat Cornelia gentem,
Seque minus iactet Libycis dotata tropæis.
Cardine tu gemino laurus prætendis auitas.
Inde Caledoniis, Australibus inde parentum
Cingeris excubiis: necdum moderamina mundi
Sumpserat illa domus, cum te Lucina beatis
Adderet astrorum radiis. ô maxima rerum
Gloria: post genitam didicit regnare Serenam.
Quid dignum memorare tuis, Hispania, terris
Vox humana valet? primo leuat æquore Solem
India: tu fessos exacta luce iugales
Proluis, inque tuo respirant sidera fluctu,
Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fecunda piis. tibi sæcula debent
Traianum. series his fontibus Ælia fluxit.
Hinc senior pater, hinc iuuenum diademata fratrum.
Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit,
Aut armis domuit, varios aptantur in vsus
Imperij. Phariæ segetes, & Punica messis
Castrorum deuota cibo. dat Gallia robur
Militis. Illyricis sudant equitatibus alæ.
Sola nouum Latiis vectigal Iberia rebus
Contulit Augustos. fruges, æraria, miles
Vndique conueniunt, totoque ex orbe leguntur:
Hæc generat qui cuncta regant: nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æque
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu,
Flaccillam Mariamque daret, pulcramque Serenam.
Te nascente ferunt per pinguia culta tumentem
Diuitiis vndasse Tagum. Gallæcia risit
Floribus, & roseis formosus Duria ripis.
Vellere purpureo passim mutauit ouile
Cantaber. Oceanus vicino litore gemmas
Exspuit effossis nec pallidus Astur oberrat
Montibus. oblatum sacris natalibus aurum
Vulgo vena vomit. Pyrenæique sub antris
Ignea fulmineis legere Ceraunia nymphæ:
Quæque relabentes vndas, æstumque secutæ
In refluos venere palam Nereides amnes,
Confessæ plausu dominam cecinere futuris
Auspicium thalamis. alio tum paruus in axe
Crescebat Stilico, votique ignarus agebat,
Debita cui longe coniux, penitusque remoto
Orbe parabatur tanti concordia fati.
Nec tua mortalis meruit cunabula nutrix,
Vbera prima dabant gremiis redolentibus Horæ;
Ternaque te nudis innectens Gratia membris
Afflauit, docuitque loqui. quocumque per herbam
Reptares, fluxere rosæ, candentia nasci

Lilia. si placido cessissent lumina somno,
Purpura fulgebat violæ factura cubile
Gramineum, vernansque toti regalis imago.
Omina non audet genitrix tam magna fateri,
Successusque suos arcani conscia voti
Spe trepidante tegit. gestabat Honorius arcto
Te pater amplexu: quoties ad limina princeps
Theudosius priuatus adhuc fraterna veniret,
Oscula libabat, teque in sua tecta ferebat.
Lætior in matrem teneris conuersa querelis,
Quis me de propriis auferre Penatibus, inquit,
Imperat? hic semper præsagia luserat error,
Et dedit augurium regnis infantia linguæ.
Defuncto genitore tuo sublimis adoptat
Te patruus, magnique animo solatia luctus
Restituens, propius, quam si genuisset, amauit
Defuncti fratris sobolem. nec carior olim
Mutua Ledæos deuinxit cura Lacones.
Addidit & proprio germana vocabula nato,
Quaque datur, fratris speciem sibi reddit adempti.
Denique cum rerum summas dilectus habenas
Susciperet, non ante suis intendit amorem
Pignoribus, quam te pariter, fidamque sororem
Litus ad Eoum terris acciret Iberis.
Deseritur iam ripa Tagi, Zephyrique relictis
Sedibus, Auroræ famulas properatur in vrbes.
Incedunt geminæ proles fraterna puellæ,
Inde Serena minor, prior hinc Thermantia natu,
Expertes thalami, quarum Cythereia nec dum
Sub iuga ceruices niueas Hymenæus adegit.
Vtraque luminibus timidum micat: vtraque pulcras
Excitat ore faces. qualis Latonia virgo,
Et solo Ioue nata soror, cum forte reuisunt
Æquorei sortem patrui, spumantia cedunt
Æquora, castarum gressus venerata Dearum.
Non ludit Galatea procax, non improbus audet
Tangere Cymothoen Triton, totoque seueros
Inducit mores pelago pudor, ipsaque Proteus
Arcet ab amplexu turpi Neptunia monstra.
Tales sceptriferi visuræ tecta parentis
Limen Honoriades penetrant regale sorores.
Ambas ille quidem pectore complexus amore:
Sed merito pietas in te procliuior ibat.
Et quoties, rerum moles vt publica cogit,
Tristior, aut ira tumidus flagrante rediret,
Cum patrem nati fugerent, atque ipsa timeret
Commotum Flaccilla virum, tu sola frementem
Frangere, tu blando poteras sermone mederi.
Alloquiis hærere tuis. secreta, fidelis,
Prisca puellares reuerentia transilit annos.
Non talem Triuiæ confert laudator Homerus,
Alcinoo genitam: quæ dum per litora vestes
Explicat, & famulas exercet læta choreas,
Auratam iaculata pilam post naufraga somni
Otia, progressum foliis expauit Vlyssem.
Pierius labor, & veterum tibi carmina vatum
Ludus erat: quos Smyrna dedit, quos Mantua libros
Percurrens, damnas Helenam, nec parcis Elisæ.
Nobiliora tenent animos exempla pudicos.
Laodamia sequens remeantem rursus ad vmbras
Phylaciden, & prona ruens Capaneia coniux
Communes ardente viro mistura fauillas,
Et grauis incumbens casto Lucretia ferro.
Vulnere quæ proprio facinus testata tyranni
Armauit patriæ iustos in bella dolores,
Exsule Tarquinio: memorandaque concidit vno
Vita pudicitiam libertatemque cruore.
Talia facta libens non tu virtute minore,
Sed fato meliore legis. iam nubilis ætas
Principe sollicito votis exercerat aulam
Incertis, quem tanta tori fortuna maneret.
Antiquos loquitur Musarum pagina Reges,
Quod dura sub lege procos certare iuberent
Empturos thalamum dubij discrimine leti,
Et sua crudeles gauderent pignora mortis
Ambitione peti. curru Pisæa marino
Fugit tela Pelops. nam prouidus obiice Regis
Prodidit OEnomaï deceptus Myrtilus axem.
Hippomenes trepidus cursu, ferroque secutam
Aurato volucrem flexit Schœneida pomo.
Herculeas vidit fluuio luctante palæstras
Mœnibus ex altis Calydon, pretiumque laboris
Deianira fuit, cum pectore victor anhelo
Alcides fremeret, retroque Acheloius iret
Decolor. attonitæ stringebant vulnera Nymphæ.
Saucia truncato pallebant flumina cornu.
Te non Hesperidum pomis, non amne subacto,
Non socerum fallente rota, sed iudice dignus
Augusto, variis Stilico spectatus in armis
Accipit, & regni dotes virtute parauit.
Sæpe duces meritis bello tribuere coronas.
Hunc cingit muralis honos: hunc ciuica quercu
Nexuit: hunc domitis ambit rostrata carinis.
Solus militiæ mira mercede iugalem
Promeruit Stilico, socero referente, coronam,
Agnouit patrui similem Thermantia curam:
Nupsit & illa duci. sed longe fata sororis
Inferiora tuis. alio tibi numine tedas
Accendit Romana salus, magnisque coronis
Coniugium fit cura tuum. delectus equorum,

Quos Phrygiæ matres, Argeaque gramina pastæ
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt,
Primus honor. gemino mox Idæ germine duxit
Agmina, commissosque labor sic gessit honores,
Vt semper merito princeps cum magna dedisset,
Deberet maiora tamen, si bellica nubes
Ingrueret, quamvis annis & iure minori
Cedere grandæuos equitum, peditumque magistros
Adspiceres, totumque palam committere Martem.
Nec gradus, ætatisque pudor senioribus obstat,
Ne iuueni parere velint. ceu flumine molli,
Tranquillisque fretis clauum sibi quisque regendum
Vindicat. incumbat si turbidus Auster, & vnda
Pulset vtrumque latus: posito certamine nautæ
Contenti meliore manu, seseque pauere
Confessi finem studiis fecere procella.
Haud aliter Stilico, fremuit cum Thracia belli
Tempestas, cunctis pariter cedentibus, vnus
Eligitur ductor: suffragia quippe peregit
Iudex vera timor. victus ratione salutis
Ambitus, & pulsus iacuit formidine liuor.
Quis tibi tunc per membra tremor, quantæq; cadebāt
Vbertim lacrimæ, cum sæua vocantibus arma
Iam lituis, madido respectans limina vultu
Optares reducem, galeæque inserta minaci
Oscula cristati raperes festina mariti?
Gaudia quæ rursus, cum post victricia tandem
Classica sidereas ferratum pectus in vlnas
Exciperes: castæ tuto per dulcia noctis
Otia pugnarum seriem narrare iuberes?
Non illo nitidos vmquam bellante capillos
Comere. non solitos gemmarum sumere cultus.
Numinibus, votisque vacas, & supplice crine
Verris humum. tegitur neglectæ gratia formæ
Cum proprio reditura viro: nec deside cura
Segnis marcet amor. laudem prudentia belli
Feminea pro parte subit, dum gentibus ille
Confligit, vigili tu prospicis omnia sensu:
Ne quid in absentem virtutibus obuia semper
Audeat invidiæ rabies, neu fervor iniquus,
Ne qua procul positis furto subsederit armis
Calliditas nocitura domi. tu sedula quondam
Rufino meditante nefas, cum quæreret artes
In ducis exitium coniuratosque foueret
Contra pila Getas, motus rimata latentes,
Mandatis tremebunda virum, scriptisque monebas.

Reliqua desiderantur.

CL. CLAVDIANI

IN EPITHALAMIVM

Palladii & Celerinæ

Præfatio.

Carmina per thalamum, quamvis festina, negare
Nec volui genero, nec potui socero.
Hic socius, dux ille mihi, nostrique per aulam
Ordinis. hic consors, emicat ille prior.
Hunc mihi coniungit studiis communibus ætas:
Hunc mihi præponit vel senium, vel honos.
Carmen amor generi, soceri reuerentia poscit,
Officio vatis, militis obsequio.

CL. CLAVDIANI

EPITHALAMIVM.

Palladii & Celerinæ.

Forte Venus blando quæsitum frigore somnum
Vitibus intexti gremio susceperat antri,
Densaque sidereos per gramina fuderat artus,
Acclinis florum cumulo. crispatur opaca
Pampinus, & vitem sudantem ventilat vuis.
Ora decet neglecta sopor, fastidit amictum
Æstus, & exuto translucent pectore frondes.
Idaliæ iuxta famulæ, triplexque vicissim
Nexa sub ingenti requiescit Gratia quercu.
Pennati passim pueri, quo quemque vocauit
Vmbra, iacent. fluitant arcus, ramisque propinquant
Pendentes placido suspirant igne pharetræ.
Pars vigiles ludunt, aut per virgulta vagantur.
Scrutantur nidos auium, vel roscida læti
Mala legunt donum Veneris, flexusque sequuntur
Palmitis, & summas pennis librantur in vlmos.
Defendunt alij lucum, Dryadesque procaces
Spectandi cupidas, & rustica Numina pellunt,
Siluestresque Deos, longeque tuentibus antrum
Flammea lasciuis intendunt spicula Faunis.

Cum

Cum subito varius vicina clamor ab vrbe,
Et fausti iuuenum plausus, mistæque choreis
Auditæ per tuta lyræ. Celerina per omnes
Italiæ canitur montes, omnisque maritum
Palladium resonabat ager. peruenit ad aures
Vox iucunda Deæ, strepituque excita resedit,
Et reliquum nitido detersit pollice somnum.
Vtque erat interiecta comas, turbata capillos,
Mollibus assurgit stratis, reuocatque suorum
Agmen, & in numeris Hymenæum quærit Amoris.
Hunc Musa genitum legit Cytherea, ducemque
Præfecit thalamis. nullum vinxisse cubile
Hoc sine, nec primas fas est attollere tedas.
Conspicitur tandem. platano namque ille sub alta
Fusus inæquales cera texebat auenas,
Mænaliosque modos, & pastoralia labris
Murmura tentabat relegens, orisque recursu
Dissimili tenuem variabat arundine ventum.
Restitit, vt vidit Venerem, digitisque remissis
Ad terram tacito defluxit fistula lapsu.
Dulce micant oculi. niueas infecerat igni
Solque, pudorque genas: dubiam lanuginis vmbram
Cæsaries intonsa tegit. prior ipsa silentem
Compellat: Numquam ne, puer, dilecta relinques
Carmina? maternis numquam satiabere donis?
Dedite Musarum studio, nimiumque parentis
Æmule, quid medio tecum modularis in æstu?
Iamne tibi sordent citharæ? iam lustra Lycæi,
Atque pecus cordi, redituraque rupibus Echo?
Huc ades, & tantæ nobis edissere caussas
Lætitiæ, quæ pompa toro tam clara resultet,
Quæ noua dotetur virgo, patriamque genusque
Pande, quibus terris orti, quo semine ducti.
Haud ignarus enim. nec te connubia fallunt
Vlla. tuo primæ libantur fœdere noctes.
Ille refert: Equidem dudum te, Diua, morantem
Mirabar, quod adhuc tanti secura maneres
Coniugij. non parua tibi mandatur origo.
Fascibus insignes, & legum culmine fultæ
Conuenere domus. & qui lætissimus vrbi
Sanguis erat. rubris quæ fluctibus insula latrat.
Quis locus Æthiopum, quæ sic imperuia famæ
Successit regio, quo non rumore secundo
Palladij penetrauit amor, mentisque benigna
Temperies, doctique sales, & grata senectus?
Per cunctos iit ille gradus, aulæque labores
Emensus tenuit summæ fastigia sedis
Eoum stabili moderatus iure Senatum.
Hic splendor iuueni. cunabula prima puellæ
Danubius, veteresque Tomi. Mauortia matris
Nobilitas spoliis armisque exsultat auitis,
Immensamque trahit Celerini robore lucem,
Qui quondam Meroen iussus, Nilumque tueri,
Cum sibi post domitas, & Parthica fulmina, Cartas
Sceptra daret miles, rebusque imponere vellet,
Despexit fremitus, & prætulit otia regno.
Respuit incestum, quod vi, quod poscere ferro
Posthabita pietate solent. non purpura primum
Inferior virtute fuit, metuitque repulsam
Obuia maiestas, doluit fortuna minorem
Se confessa viro. magnum delata potestas,
Maiorem contempta probat. cognomina sumpsit
Plena ducum genitor. paulatim vectus ad altum
Princeps militiæ, quo non illustrior exstat
Alter, cunctorum tabulas assignat honorum.
Regnorum tractat numeros, cuneosque recenset.
Sparsas imperii vires constringit in vnum
Depositum. quæ Sarmaticis custodia ripis,
Quæ sævis obiecta Getis, quæ Saxona frenat,
Vel Scotum legio. quantæ cinxere cohortes
Oceanum: quanto pacatur milite Rhenus.
Casta domus, sincera fides, industria sollers.
Elegit Stilico, nihil vltra laudibus addi,
Iudicioue potest, tali nubente puella
Nonne tibi cessare nefas? duc protinus omnes,
Duc age. marcentes cupio quassare coronas,
Et vibrare faces, & noctem ducere ludo.
Hæc quoq; non vilem mihi fistula commodat vsum,
Responsura choris. vix hæc Hymenæus. at illa
Fontibus abluitur gelidis, legemque capillo
Reddit, & ornatum formæ, prælisque solutæ
Mira Dionææ sumit velamina telæ.
Floribus exstruitur currus. iuga floribus halant.
Florea purpureas annectunt frena columbas.
Vndiq; concurrunt volucres, quæcumque frementem
Permulcent Athesim cantu, quas Larius audit,
Quas Benacus alit, quas excipit amne quieto
Mincius. ereptis obmutuit vnda querelis.
Eridani ripas, & raucæ stagna Padusæ
Diffugiens nudauit olor. lætantur Amores,
Frenarisque truces auibus per nubila vecti
Ostentant se quisque Deæ, magnoque tumultu
Confligunt, pronique manus in verbera tendunt.
Consequitur, vincitque suos auriga iugales,
Atque impune cadunt lapsu meliore volantes.
Vt thalami tetigere fores, tum vere rubentes
Desuper inuertunt calathos, largosque rosarum
Imbres, & violas plenis sparsere pharetris,
Collectas Veneris prato, quibus ipse pepercit
Sirius, & teneras clementi sidere fouit.

Gemmatis alii per totum balsama tectum
Effudere cadis, duro quæ saucius vngue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.
Aggreditur Cytherea virum, flentemque Cupido
Detraxit matris gremio. matura tumescit
Virginitas, superatque nives ac lilia candor,
Et patrium flauis testatur crinibus Istrum.
Tum dextram complexa viri, dextramque puellæ
Tradit, & his vltro sancit connubia dictis.
Viuite concordes, & nostrum discite munus.
Oscula mille sonent. liuescant brachia nexu.
Labra ligent animos. nec tu virtute paterna
Confidas, iuuenis. non est terrore domanda,
Sed precibus placanda tibi. concede marito
Tu quoque, nec Scythicas infensis vnguibus iras
Exercere velis. vinci patiare rogamus.
Sic vxor, sic mater eris. quid lumina tingis?
Virgo crede mihi, quem nunc horrescis, amabis.
Dixit: & aligeros geminos, arcuque, manuque
Præstantes e plebe vocat. puer ilicet Æthon,
Et Pyrios rutilas dispersi murice plumas
Prosiliunt, puroque imbutis melle sagittis,
Hic nuptam petit. ille virum. sonuere reducta
Cornua. certa Notos pariter sulcavit arundo,
Et pariter fixis hæserunt tela medullis.

CL. CLAVDIANI

IN TERTIVM CONSVLATVM Honorii Augusti.

Præfatio.

PArvos non aquilis fas est educere fetus
Ante fidem Solis, iudiciumque poli.
Nam pater, excusso saliit cum germine proles,
Ouaque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos,
Et recto flamas imperat ore pati.
Consulit ardentes radios, & luce magistra
Natorum vires, ingeniumque probat.
Degeneres refugo torsit qui lumine visus,
Vnguibus hunc sæuis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Sustinuitque acie nobiliore diem;
Nutritur volucrumque potens & fulminis heres,
Gesturus summo tela trisulca Ioui.
Me quoque Pieriis tentatum sæpius antris
Audet magna suo mittere Roma Deo.
Iam dominas aures. iam regia tecta meremur,
Et chelys Augusto iudice nostra sonat.

CL. CLAVDIANI

DE TERTIO CONSVLATV Honorii Augusti

Panegyris.

TErtia Romulei sumant exordia fasces,
Terque tuas ducat bellatrix pompa curules.
Festior annus eat, cinctusq; imitata Gabinos
Dives Hydaspeis augescat purpura gemmis,
Succedant armis trabeæ. tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad signa secures.
Tuque ó, qui patrium curis æqualibus orbem
Eoo cum fratre regis, procede secundis
Alitibus, Phœbique nouos ordire meatus,
Spes votumque poli, quem primo à limine vitæ
Nutrix aula fouet: strictis quem fulgida telis
Inter laurigeros aluetuni castra triumphos.
Ardua priuatos nescit fortuna Penates,
Et regnum cum luce dedit. cognata potestas
Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro,
Lustrauitque tuos aquilis victricibus ortus
Miles. & in mediis cunabula præbuit hastis.
Te nascente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, mouitque suas formidine silvas
Caucasus, & positis Numen confessa pharetris
Ignauas Meroë traxit de crine sagittas.
Reptasti per scuta puer, Regumque recentes
Exuuiæ tibi ludus erant, primusque solebas
Aspera complecti torvum post prælia patrem.
Signa triumphato quoties flexisset ab Istro
Arctoa de strage calens, & poscere partem
De spoliis Scythicos arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, vel iaculum Daci, vel frena Suevi.
Ille coruscanti clipeo te sæpe volentem
Sustulit arridens, & pectore pressit anhelo
Intrepidum ferri, galeæ nec triste timentem
Fulgur, & ad summas tendentem brachia cristas.
Tunc sic lætus ait: Rex ó stellantis Olympi
Talis perdomito redeat mihi filius hoste,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde superbus

Assy-

Assyria: sic ense rubens, sic flamine crebro
Turbidus, & grato respersus puluere belli,
Armaque gauiso referat captiva parenti.
Mox vbi firmasti recto vestigia gressu,
Non tibi desidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec somnos genitor permisit inertes.
Sed nova per duros instruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires:
Frigora sæua pati, grauibus non cedere nimbis,
Æstivum tolerare iubar, transnare sonoras
Torrentum furias, adscensu vincere montes,
Planitiem cursu, valles, & concaua saltu.
Nec non in clipeo vigiles producere noctes,
In galea potare niues, nunc spicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda.
Quoque magis nimium pugnæ inflamaret amorem,
Facta tui numerabat aui, quem litus adustæ
Horrescit Libyæ, ratibusque impervia Thule.
Ille leues Mauros, nec falso nomine Pictos
Edomuit, Scotumque vago mucrone secutus
Fregit Hyperboreas remis audacibus vndas,
Et geminis fulgens vtroque sub axe tropæis
Tethyos alternæ refluas calcauit arenas.
Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum,
Hæc exempla dabat. non ocius hausit Achilles
Semiferi præcepta senis, seu cuspidis artes,
Siue lyræ cantus, medicas seu disceret herbas.
Interea turbata fides, ciuilia rursus
Bella tonant, dubiumque quatit discordia mundum.
Proh crimen Superum, longi proh dedecus æui,
Barbarus Hesperias exsul possederat vrbes,
Sceptraque deiecto dederat Romana clienti.
Iam princeps molitur iter, gentesque remotas
Colligit Auroræ, tumidus quascumque pererrat
Euphrates, quas lustrat Halys, quas dicat Orontes.
Turiferos Arabes saltus, vada Caspia Medi,
Armenij Phasin. Parthi liquere Niphaten.
Quæ tibi tunc Martis rabies, quantusque sequendi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
Optaras audire tubas, campique cruenta
Tempestate frui, truncisque immergere plantas?
Vt Leo, quem fului matris spelunca tegebat
Vberibus solitum pasci, cum crescere sensit
Vngue pedes, & terga iubis, & dentibus ora;
Iam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Gætulo comes ire patri; stabulisque minari
Æstuat, & cæsi terga absorbere iuuenci.
Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
Et sacro meritos ornat diademate crines,
Tantaque se rudibus pietas ostentat in annis,
Sic ætas animo cessit, quererentur vt omnes
Imperium tibi sero datum. victoria velox
Auspiciis effecta tuis pugnastis vterque:
Tu fatis, genitorque manu. te propter & Alpes
Inuadit faciles. cauto nec profuit hosti
Munitis hæsisse locis. spes irrita valli
Concidit, & scopulis patuerunt claustra reuulsis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adversas acies, reuolutaque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hiemes; cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.
Alpinæ rubuere niues, & frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus iuuisset flumina sanguis.
At ferus inuentor scelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, duplexque tepebat
Ensis, & vltrices in se conuerterat iras.
Tandem iusta manus. iam libertate reducta
Quamuis emeritum peteret natura reuerti
Numen, & auratas astrorum panderet arces,
Nutaretque oneri venturo conscius Atlas,
Distulit Augustus cupido se reddere cælo,
Dum tibi pacatum præsenti traderet orbem.
Nec mora, Bistoniis alacer consurgis ab oris,
Inter Barbaricas ausus transire cohortes.
Impauido vultu linquis Rhodopeia saxa
Orpheis animata modis: iuga deseris OEtes
Herculeo damnata rogo: post Pelion intras
Nereis illustre choris. te pulcer Enipeus
Celsaque Dodone stupuit, rursusque locutæ
In te Chaoniæ mouerunt carmina quercus.
Illyrici legitur plaga litoris: arua teruntur
Dalmatiæ: Phrygij numerantur stagna Timaui.
Gaudent Italiæ sublimibus oppida muris
Aduentu sacrata tuo. submissus adorat
Eridanus, blandosque iubet mitescere fluctus,
Et Phaëtonteas solitæ deflere ruinas
Roscida frondosæ reuocant electra sorores.
Quanti tum iuuenes, quantæ spreuere pudorem
Spectandi studio matres, puerisque seueri
Certauere senes, cum tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per vrbem,
Velaretque pios communis laurea currus.
Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
Credidit, aut iunctum Bromio radiare Tonantem?
Floret cristatis exercitus vndique turmis,
Quisque sua te voce canens. præstringit aena
Lux oculos, nudique seges Mauortia ferri

Ingemi-

Ingeminat splendore diem. pars nobilis arcu,
Pars longe iaculis, pars cominus horrida contis.
Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla leuant, multusque tumet per nubila serpens
Iratus stimulante Noto, viuitque receptis
Flatibus, & vario mentitur sibila tractu.
Vt ventum ad sedes; cunctos discedere tectis
Dux iubet, & generum compellat talibus vltro:
Bellipotens Stilico, cuius mihi robur in armis,
Pace probata fides. quid enim per prœlia gessi
Te sine? quem merui te non sudante triumphum?
Odrysium pariter Getico fœdauimus Hebrum
Sanguine, Sarmaticas pariter prostrauimus alas.
Ripæaque simul fessos porreximus artus
In glacie, stantemque rota sulcauimus Istrum.
Ergo age, me quoniam cælestis regia poscit,
Tu curis succede meis, tu pignora solus
Nostra foue, geminos dextra tu protege fratres.
Per consanguineos thalamos, noctemque beatam,
Per tædas, quas ipsa tuo Regina leuauit
Coniugio, sociaque virum produxit ab aula,
Indue mente patrem, crescentes dilige fetus
Vt ducis, vt soceri. iam iam securus ad astra
Te custode ferar. rupta si mole Typhoeus
Vinclis prosiliat. Tityus si membra resoluat,
Si furor Enceladi proiecta mugiat Ætna,
Opposito Stilicone cadent. nec plura locutus
Sicut erat, liquido signauit tramite nubes,
Ingrediturque globum Lunæ, limenque reliquit
Arcadis, & Veneris clementes peruolat auras.
Hinc Phœbi permensus iter, flammamque nocentem
Gradiui, placidumque Iouem, stetit arce suprema
Algenti quo zona riget Saturnia tractu.
Machina laxatur cæli, rutilæque patescunt
Sponte fores. Arctoa parat conuexa Bootes,
Australes reserat portas succinctus Orion,
Inuitantque nouum sidus, pendentque vicissim
Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
Dignetur stellis, aut qua regione moueri.
O decus ætherium, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus natali gurgite lassum
Excipit, & notis Hispania proluit vndis.
Fortunate parens. primos cum detegis ortus,
Adspicis Arcadium. cum te procliuior vrges,
Occiduum visus remoratur Honorius ignem,
Et quocumque vagos flectis sub cardine cursus,
Natorum per regna venis: qui mente serena,
Maturoque regunt iunctas moderamine gentes;
Sæcula qui rursus, formant meliore metallo.
Luget auaritiæs Stygiis innexa catenis,
Cumque suo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes: non corrumpentia sensus
Dona valent. emitur sola virtute potestas.
Vnanimi fratres, quorum mare, terraque fatis
Debentur, quodcumque manus euasit auitas,
Quod superest patri. vobis iam Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat.
Brontes innumeris exasperat ægida signis:
Altum fulminea crispare in casside conum
Festinat Steropes. nectit thoraca Pyracmon,
Ignifluisque gemit Lipare fumosa cauernis.
Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per cærula possint
Ferre viam, segetemque leui percurrere motu,
Nesciat vt spumas, nec proterat vngula culmos.
Iam video Babylona rapi, Parthumque coactum
Non ficta trepidare fuga: iam Bactra teneri
Legibus, & famulis Gangem pallescere ripis,
Gemmatosque humilem dispergere Persida cultus.
Ite per extremum Tanaim, pigrosque Triones.
Ite per ardentem Libyam. superate vapores
Solis, & arcanos Nili deprendite fontes.
Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas.
Vestri iuris erit quidquid complectitur axis.
Vobis rubra dabunt pretiosas æquora conchas,
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

CL. CLAVDIANI
DE QVARTO CONSVLATV
Honorii Augusti
Panegyris.

AVspiciis iterum sese regalibus annus
Induit, & noua fruitur iactantior aula.
Limina nec passi circum priuata morari
Exsultant reduces Augusto Consule fasces.
Cernis vt armorum proceres, legumque potentes
Patricios sumunt habitus, & more Gabino
Discolor incedit legio, positisque parumper
Bellorum signis sequitur vexilla Quirini?
Lictori cedunt aquilæ, ridetque togatus
Miles. & in mediis effulget Curia castris.
Ipsa Palatino circumuallata Senatu
Iam trabeam Bellona gerit, parmamque remouit
Et galeam, sacras humeris vectura curules.
Nec te laurigeras pudeat, Gradiue, secures
Pacata gestare manu, Latiaque micantem

Loricam

Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata iugales
Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti
Vlpia progenies, & quæ diademata mundo
Sparſit, Ibera domus: nec tantam vilior aula
Promeruit ſeriem gentis. cunabula fouit
Oceanus, terræ dominos, pelagique futuros
Immenſo decuit rerum de principe naſci.
Hinc proceſſit auus: cui, poſt Arctoa frementi
Claſſica, Maſſylas annexuit Africa lauros.
Ille, Caledonijs poſuit qui caſtra pruinis,
Qui medio Libyæ ſub callide pertulit æſtus,
Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
Litoris, ac pariter Boreæ vaſtator, & Auſtri.
Quid rigor æternus, cæli quid frigora proſunt,
Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades. incaluit Pictorum ſanguine Thule.
Scotorum cumulos fleuit glacialis Ierne.
Quid calor obſiſtit forti? per vaſta cucurrit
Æthiopum, cinxitque nouis Atlanta maniplis.
Virgineum Tritona bibit, ſparſoſque venenis
Gorgoneos vidit thalamos, & vile virentes
Heſperidum riſit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incenſa Iubæ, rabies Mauruſia ferro
Ceſſit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longe trangreſſus auitas
Subdidit Oceanum ſceptris, & margine cæli
Clauſit opes: quantum diſtant à Tigride Gades,
Inter ſe Tanais quantum, Niluſque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per ſe quæſita tropeis
Non generis dono, non ambitione potitur.
Digna legi virtus. vltro ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.
Nam cum barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & miſto turbine gentes
Iam deſerta ſuas in nos transfunderet Arctos,
Danubij totæ vomerent cum prælia ripæ,
Cum Geticis ingens premeretur Myſia plauſtris,
Flauaque Biſtonios operirent agmina campos:
Omnibus afflictis, & vel labentibus ictu,
Vel prope caſuris, vnus tot funera contra
Reſtitit, extinxitque faces, agriſque colonos
Reddidit, & leti rapuit de faucibus vrbes.
Nulla relicta foret Romani nominis vmbra,
Ni pater ille tuus iam iam ruitura ſubiſſet
Pondera, turbatamque ratem, certaque leuaſſet
Naufragium commune manu, velut ordine rupto
Cum procul inſanæ traherent Phaëtonta quadrigæ,
Sæuiretque dies, terramque & ſtagna propinqui
Haurirent radii, ſolito cum murmure toruis
Sol occurrit equis: qui poſtquam rurſus heriles
Agnouere ſonos; rediit meliore magiſtro
Machina concentuſque poli, curruſque recepit
Imperium, flammæque modum. ſic traditur illi,
Seruaturque Oriens. at non pars altera rerum
Tradita, bis poſſeſſa manu, bis parta periclis.
Per varium gemini ſcelus erupere tyranni
Tractibus occiduis. hunc ſæua Britannia fudit;
Hunc ſibi Germanus famulum delegerat exſul
Auſus vterque nefas, domini reſperſus vterque
Inſontis iugulo. nouitas audere priori
Suadebat, tantumque dabant exempla ſequenti.
Hic noua moliri præceps: hic quærere tuta
Prouidus. hic fuſis, collectis viribus ille.
Hic vagus excurrens: hic inter clauſtra reductus.
Diſſimiles; ſed morte pares. euadere neutri
Dedecus, aut miſtis licuit procumbere telis,
Amiſſa ſpecie: raptiſque inſignibus ambo
In vultus redire ſuos, manibuſque reuinctis
Oblati gladiis ſubmittunt colla paratis,
Et vitam veniamque rogant. proh damna pudoris!
Qui modo tam denſas nutu mouere cohortes,
In quos iam dubius ſeſe librauerat orbis,
Non hoſtes victore cadunt, ſed iudice ſontes
Damnat voce reos, petiit qui Marte tyrannos.
Ambo rei periere duces, hic ſponte carina
Decidit in fluctus: illum ſuus abſtulit enſis.
Hunc Alpes, hunc Pontus habet. ſolatia cæſis
Fratribus hæc vltor tribuit. necis auctor vterque
Labitur. Auguſtas par victima mitigat Vmbras.
Has dedit inferias tumulis, iuuenumque duorum
Purpureos merito placauit ſanguine Manes.
Illi iuſtitiam confirmauere triumpho;
Præſentes docuere Deos. hinc ſæcula diſcant
Indomitum nihil eſſe pio, tutumue nocenti.
Nuntius ipſe ſui longas incognitus egit
Præuento rumore vias. inopinus vtrumque
Perculit, & clauſos montes, vt plana, reliquit.
Exſtruite immanes ſcopulos, attollite turres,
Cingite vos fluuiis, vaſtas opponite ſilvas,
Garganum Alpinis, Apenninumque niualem
Permiſtis ſociate iugis, & rupibus Æmum
Addite Caucaſiis, inuoluite Pelion Oſſæ.
Non dabitis murum ſceleri. qui vindicat, ibit.
Omnia ſubſident meliori peruia cauſſæ.
Nec tamen oblitus ciuem cedentibus atrox
Partibus infremuit. non inſultare iacenti
Malebat. mitis precibus, pietatis abundans,
Pœnæ parcus erat. paci non intulit iram.
Poſt acies odiis idem, qui terminus armis.

Profuit hoc vincente capi, multosque subactos
Aspera laturæ commendauere catenæ.
Magnarum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens conuertere fata.
Hinc amor, hinc validum deuoto milite robur.
Hinc natis mansura fides. hoc nobilis ortu
Nasceris, æquæua cum maiestate creatus,
Nullaque priuatæ passus contagia sortis.
Omnibus acceptis vltro te regia solum
Protulit, & patrio felix adolescis in ostro,
Membraque vestitu numquam temerata profano
In sacros cecidere sinus. Hispania patrem
Auriferis eduxit aquis. te gaudet alumno
Bosporus. Hesperio de limine surgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi. pro pignore tanto
Certatur. geminus ciuem te vindicat axis.
Herculis, & Bromii sustentat gloria Thebas.
Hæsit Apollineo Delos Latonia partu;
Cretaque se iactat tenero reptata Tonanti.
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc Numen regio. non litora nostro
Sufficerent angusta Deo. nec inhospita Cynthi
Saxa tuos artus duro læsere cubili.
Acclinis genitrix auro, circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros. vlulata verendis
Aula puerperiis. quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces auium? quanti per inane volatus?
Quis vatum discursus erat? tibi corniger Ammon,
Et dudum taciti rupere silentia Delphi.
Te Persæ cecinere Magi. te sensit Etruscus
Augur, & inspectis Babylonius horruit astris.
Chaldæi stupuere senes, Cumanaque rursus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro
Instrauit Corybas. exercitus vndique fulgens
Adstitit. ambitur signis augustior infans.
Sensit adorantes galeas, redditque ferocem
Vagitum lituis. vitam tibi contulit idem
Imperiumque dies. inter cunabula Consul
Proueheris signans posito modo nomine fastos.
Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
Ipsa Quirinali paruum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.
Vberibus sanctis, immortalique Deorum
Crescis adoratus gremio. tibi sæpe Diana
Mænalios arcus, venatricesque pharetras
Suspendit, puerile decus. tu sæpe Mineruæ
Lusisti clipeo, fuluamque impune pererrans
Ægida tractasti blandos interritus angues.
Sæpe tuas etiam iam tum gaudente marito
Velauit Regina comas, festinaque voti
Præsumtum diadema dedit. tum leuibus vlnis
Sustulit, & magno porrexit ad oscula patri.
Nec dilatus honos. mutatus principe Cæsar
Protinus æquaris fratri: nec certius vmquam
Hortati Superi. nullis præsentior æther
Affuit ominibus. tenebris inuoluerat atris
Lumen hiems, densosque Notus collegerat imbres.
Sed mox, cum solita miles te voce leuasset,
Nubila dissoluit Phœbus, pariterque dabantur
Sceptra tibi, mundoque dies. caligine liber
Bosporus aduersam patitur Chalcedona cerni.
Nec tantum vicina nitent, sed tota repulsis
Nubibus exuitur Thrace. Pangæa renident,
Insuetosque palus radios Mæotica vibrat.
Nec Boreas nimbos, aut Sol ardentior egit.
Imperii lux illa fuit. præsagus obibat
Cuncta nitor: risitque tuo Natura sereno.
Visa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso
Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes:
Emicuitque plagis alieni temporis hospes
Ignis, & agnosci potuit, cum luna lateret.
Siue parens Augusta fuit, seu forte reluxit
Diuus auus. seu te claris properantibus astris
Cernere Sol patiens cælum commune remisit.
Apparet quid signa ferant. ventura potestas
Claruit Ascanio, subita cum luce comarum
Innocuus flagraret apex, Phrygioque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor.
At tua celestes illustrant omina flammæ.
Talis ab Idæis primæuus Iupiter antris
Possessi stetit arce poli, famulosque recepit
Natura tradente Deos. lanugine nondum
Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant
Moturæ conuexa comæ. tum scindere nubes
Discebat, fulmenque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natisque superbus
Iam paribus, duplici fultus consorte redibat,
Splendebatque pio complexus pignora curru.
Haud aliter summo gemini cum patre Lacones
Progenies Ledæa sedent: in vtroque relucet
Frater, vtroque soror. similis chlamys effluit auro.
Stellati pariter crines, iuuat ipse Tonantem
Error, & ambiguæ placet ignorantia matri.
Eurotas proprios discernere nescit alumnos
Vt domus excepit reduces, ibi talia secum
Pro rerum stabili fertur ditione locutus.
Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset
Care puer, terrisque procul venerandus Eois

Bar-

Barbarus Arſacio conſurgeret ore tiaras:
Sufficeret ſublime genus, luxuque fluentem
Deſide nobilitas poſſet te ſola tueri.
Altera Romanæ longe rectoribus aulæ
Conditio. virtute decet, non ſanguine niti:
Maior, & vlterior, fato coniuncta potenti.
Vile latens virtus. quid enim ſubmerſa tenebris
Proderit? obſcuro veluti ſine remige puppis,
Vel lyra, quæ reticet; vel, qui non tenditur, arcus.
Hanc tamen haud quiſquam, qui non agnoverit ante
Semet, & incertos animi placauerit æſtus,
Inueniet. longis illuc ambagibus itur.
Diſce orbis, quod quiſque ſibi. Cum conderet artus
Noſtros, ætheriis miſcens terrena, Prometheus,
Sinceram patrio mentem furatus Olympo
Continuit clauſtris, indignantemque reuinxit.
Et, cum non aliter poſſent mortalia fingi,
Adiunxit geminas. illæ cum corpore lapſæ
Intereunt: hæc ſola manet, buſtoque ſuperſtes
Euolat. hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, proſpecturamque labori.
Illas inferius collo, præceptaque ſummæ
Paſſuras dominæ digna ſtatione locauit.
Quippe opifex veritus confundere ſacra profanis,
Diſtribuis partes animæ, ſedeſque remouit.
Iram ſanguinei regio ſub pectore cordis
Protegit imbutam flamis, auidamque nocendi,
Præcipitemque ſui. rabie ſuccenſa tumeſcit.
Contrahitur tepefacta metu. cumque omnia ſecum
Duceret, & requiem membris veſana negaret;
Inuenit pulmonis opem, madidumque furenti
Præbuit, vt tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At ſibi cuncta petens, nil collatura cupido
In iecur, & tractus imos compulſa receſſit.
Quæ, velut immanes reſerat dum bellua rictus,
Expleri, paſcique nequit: nunc verbere curas
Torquet auaritiæ. ſtimulis nunc flagrat amorum,
Nunc gaudet, nunc mæſta dolet, ſatiataque rurſus
Exoritur, cæſaque redit pollentius Hydra.
Hos igitur potuit ſi quis ſedare tumultus,
Inconcuſſa dabit puræ ſacraria menti.
Tu licet extremos late dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent:
Si metuis, ſi praua cupis, ſi duceris ira,
Seruitij patiere iugum: tolerabis iniquas
Interius leges. tunc omnia iure tenebis,
Cum poteris rex eſſe tui. procliuior vſus
In peiora datur, ſuadetque licentia luxum,
Illecebriſque effrena fauet. tunc viuere caſte
Aſperius, cum promta Venus. tunc durius iræ
Conſulitur, cum pœna patet. ſed comprime motus:
Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit,
Occurrat, mentemque domet reſpectus honeſti.
Hoc te præterea crebro ſermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoſcas, cunctis tua gentibus eſſe
Facta palam; nec poſſe dari regalibus vſquam
Secretum vitiis. nam lux altiſſima fati
Occultum nihil eſſe ſinit, latebraſque per omnes
Intrat, & obſtruſos explorat fama receſſus.
Sis pius in primis. nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis.
Neu dubie ſuſpectus agas: neu falſus amicis,
Rumorumue auidus. qui talia curat, inanes
Horrebit ſtrepitus nulla non anxius hora.
Non ſic excubiæ, nec circumſtantia pila,
Quam tutatur amor. non extorquebis amari.
Hoc alterna fides, hoc ſimplex gratia donat.
Nonne vides, operum quod ſe pulcerrimus ipſe
Mundus amore liget, nec vi connexa per æuum
Conſpirent elementa ſibi? quod limite Phœbus
Contentus medio, contentus litore Pontus?
Et qui perpetuo terras ambitque vehitque,
Nec premat incumbens oneri, nec ceſſerit aër?
Qui terret, plus ipſe timet. ſors iſta tyrannis
Conuenit. inuideant claris, forteſque trucident,
Muniti gladiis viuant, ſeptique venenis
Ancipites habeant arces, trepidique minentur.
Tu ciuem, patremque geras. tu conſule cunctis,
Nec tibi. nec tua te moueant, ſed publica vota.
In commune iubes ſi quid, cenſeſque tenendum,
Primus iuſſa ſubi. tunc obſeruantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi. componitur orbis
Regis ad exemplum. nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, vt vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.
His tamen effectis, nec faſtidire minores,
Neu pete præſcriptos homini tranſcendere fines.
Inquinat egregios adiuncta ſuperbia mores.
Non tibi tradidimus dociles ſeruire Sabæos;
Armeniæ dominum nec te præfecimus oræ;
Nec damus Aſſyriam, tenuit quam femina, gentem.
Romani, qui cuncta diu rexere, regendi:
Qui nec Tarquinij faſtus, nec iura tulere
Cæſaris. annales veterum delicta loquuntur.
Hærebunt maculæ. quis non per ſæcula damnat
Cæſareæ portenta domus? quem dira Neronis
Funera, quem rupes Caprearum terra latebit
Inceſto poſſeſſa ſeni? victura feretur

Gloria Traiani; non tam quod Tigride victo,
Nostra ttiumphati fuerat provincia Parthi,
Alta quod inuectus stratis Capitolia Dacis,
Quam patriæ quod mitis erat. ne desine tales
Nate sequi. si bella tonant, prius agmina duris
Exerce studiis; & sæuo præstrue Marti.
Non brumæ requies, non hibernacula segnes
Eneruent torpore manus. ponenda salubri
Castra loco: præbenda vigil custodia vallo.
Disce vbi densari cuneos, vbi cornua tendi
Æquius, aut iterum flecti: quæ montibus aptæ,
Quæ campis acies, fraudi quæ accommoda vallis:
Quæ via difficilis. fidit si mœnibus hostis,
Tum tibi murali libretur machina pulsu.
Saxa rotet præceps aries, prætentaque portas
Testudo feriat. ruat emersura iuuentus
Effossi per operta soli. si longa moretur
Obsidio; tum vota caue secura remittas,
Inclusumue putes. multis damnosa fuere
Gaudia. dispersi pereunt, somnoque soluti.
Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
Neu tibi regificis tentoria larga redundent
Deliciis, neue imbelles ad signa ministros
Luxuries armata trahat: neu flantibus Austris,
Neu pluuiis cedas: neu defensura calorem
Aurea summoueant rapidos vmbracula Soles.
Inuentis vtere cibis: solabere partes
Æquali sudore tuas. si collis iniquus,
Primus ini. siluam si cædere prouocat vsus,
Ne pudeat sumpta quercum strauisse bipenni.
Calcatur si pigra palus, tuus ante profundum
Prætentet sonipes. fluuios tu protere curru
Hærentes glacie. liquidos tu scinde natatu.
Nunc eques in medias equitum te confere turmas:
Nunc pedes assistas pediti. tum promptius ibunt
Te socio: tum conspicuus, grauisque geretur
Sub te teste labor. dicturum plura parentem
Voce subis: equidem, faueant modo Numina cœptis,
Hæc effecta dabo: nec me fratrique, tibique
Dissimilem populi commissaque regna videbunt.
Sed cur non potius, verbis quæ dissetis, vsu
Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes.
Duc tecum comitem. figant sine nostra tyrannum
Spicula pallescat nostro sine barbarus arcu.
Italiamne feram furiis prædonis acerbi
Subiectam? patiar Romam seruire clienti?
Vsqueadeone puer? nec me polluta potestas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
er strage; equitare libet. da protinus arma.
ur annos obicis? pugnæ cur arguor impar?
Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
Verteret. & patri non degeneraret Achilli.
Denique si princeps castris hætere nequibo,
Vel miles veniam delibat dulcia nati
Oscula, miratusque refert. laudanda petisti:
Sed festinus amor. veniet robustior ætas.
Ne propera. nec dum decimas emensus aristas
Aggrederis metuenda viris. vestigia magnæ
Indolis agnosco. fertur Pellæus, Eoum
Qui domuit Porum, cum prospera sæpe Philippi
Audiret, lætos inter fleuisse sodales,
Nil sibi vincendum patris virtute relinqui.
Hos video motus. fas sit promittere patri.
Tantus eris: nostro nec debes regna fauori,
Quæ tibi iam natura dedit. sic mollibus olim
Stridula ducturum pratis examina regem
Nascentem venerantur apes, & publica mellis
Iura petunt, traduntque fauos. sic pascua paruus
Vindicat, & nec dum firmatis cornibus audax
Iam regit armentum vitulus. sed prælia differ
In iuuenem; patiensque meum cum fratre tuere
Me bellante locum; vos impacatus Araxes,
Vos celer Euphrates timeat. sit Nilus vbique
Vester, & emisso quidquid Sol imbuit ortu.
Si pateant Alpes, habeat si caussa secundos
Iustior euentus, aderis, partesque receptas
Suscipies, animosa tuas vt Gallia leges
Audiat, & nostros æquus modereris Iberos.
Tunc ego securus fati, lætusque laborum
Discedam, vobis vtrumque regentibus axem.
Interea, Musis animus dum mollior, instes,
Et, quæ mox imitere, legas: nec desinat vnquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
Antiquos euolue duces. assuesce futuræ
Militiæ. Latium retro te confer in æuum.
Libertas quæsita placet? mirabere Brutum.
Perfidiam damnas? Metij satiabere pœnis.
Triste rigor nimius? Torquati despue mores.
Mors impensa bonum? Decios venerare ruentes.
Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto
Oppositus Cocles, Mucij te flamma docebit.
Quid mora perficiat, Fabius: quid rebus in arctis
Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
Discitur hinc nullos meritis obsistere casus.
Prorogat æternam feritas tibi Punica famam
Regule. successus superant aduersa Catonis.
Discitur in quantum paupertas sobria possit?
Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis.
Pauper Fabritius. Pyrrhi cum sperneret aurum.
Sordida Serranus flexit Dictator aratra.

Lustratæ

Luſtratæ lictore caſæ, faſceſque ſalignis
Poſtibus affixi. collectæ Conſule meſſes,
Et ſulcata diu trabeato rura colono.
Hæc genitor præcepta dabat. velut ille carinæ
Longæuus rector, variis quem ſæpe procellis
Explorauit hiems, Ponto iam feſſus & annis
Æquoreas alni nato commendat habenas,
Et caſus, arteſque docet, quo dextra regatur
Sidere, quo fluctus poſſint moderamine falli:
Quæ nota nimborum: quæ fraus infida ſerenis
Quid Sol occiduus prodat: quo ſaucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.
Adſpice nunc quacunque micas, ſeu circulus Auſtri,
Magne parens, gelidi ſeu te meruere Triones:
Adſpice. completur votum. iam natus adæquat
Te meritis. &, quod magis eſt optabile, vincit,
Subnixus Stilicone tuo: quem fratribus ipſe
Diſcedens clipeum, defenſoremque dediſti.
Pro nobis nihil ille pati, nullumque recuſat
Diſcrimen tentare ſui: non dura viatum,
Non incerta maris. Libyæ ſqualentis arenas
Audebit ſuperare pedes, madidaque cadente
Pleiade, Gætulas intrabit nauita Syrtes.
Hunc tamen in primis populos lenire feroces,
Et Rhenum pacare iubes. volat ille citatis
Vectus equis, nullaque latus ſtipante caterua,
Aſpera nubiferas qua Rhetia porrigit Alpes,
Pergit, & hoſtiles, tanta eſt fiducia, ripas
Incomitatus adit. totum properare per amnem
Attonitos Reges humili ceruice videres.
Ante ducem noſtrum flauam ſparſere Sicambri
Cæſariem, pauidoque orantes murmure Franci
Procubuere ſolo. iuratur Honorius abſens,
Imploratque tuum ſupplex Alemania nomen
Baſternæ venere truces. venit accola ſiluæ
Bructerus Hercyniæ. latiſque paludibus exit
Cimbrus, & ingentes Albim liquere Cheruſci.
Accipit ille preces varias, tardeque rogatus
Annuit, & magno pacem pro munere donat.
Nobilitant veteres Germanica fœdera Druſos,
Marte ſed ancipiti, ſed multis cladibus emta.
Quis victum meminit ſola formidine Rhenum?
Quod longis alij bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stiliconis iter. poſt otia Galli
Limitis, hortatis Graias fulcire ruinas.
Ionium tegitur velis, ventique laborant
Tot curuare ſinus, ſeruaturaſque Corinthum
Proſequitur facili Neptunus gurgite claſſes.
Et puer Iſthmiaci iam pridem litoris exſul
Secura repetit portus cum matre Palæmon.
Caſtra cruore natant. metitur pellita iuuentus.
Pars morbo, pars enſe perit. non luſtra Lycæi,
Non Erymantheæ iam copia ſufficit vmbræ
Innumeris exuſta rogis, nudataque ferro.
Sic flagraſſe ſuas lætantur Mænala ſiluas.
Excutiat cineres Ephyre, Spartanus, & Arcas
Tutior exſangues pedibus proculcet aceruos.
Feſſaque penſaris reſpiret Græcia pœnis.
Gens, qua non Scythicos diffuſior vlla Triones
Incoluit: cui paruus Athos, anguſtaque Thrace,
Cum tranſiret. erat; per te, vireſque suorum
Fracta ducum, lugetque ſibi iam rara ſuperſtes,
Et, quorum turbæ ſpatium vix præbuit orbis.
Vno colle latent, ſitiens, incluſaque vallo
Ereptas quæſiuit aquas, quas hoſtibus ante
Contiguas alio Stilico deflexerat arcu,
Mirantemque nouas ignota per auia valles
Iuſſerat auerſo fluuium migrare meatu.
Obuia quid mirum vinci, cum Barbarus vltro
Iam cupiat ſeruire tibi? tua Sarmata diſcors
Sacramenta petit. proiecta pelle Gelonus
Militat. In Latios ritus tranſiſtis Alani.
Vt fortes in Marte viros, animiſque paratos,
Sic iuſtos in pace legis, longumque tueris
Electos, crebris nec ſuccedentibus vrges
Iudicibus, notis regimur, fruimurque quietis,
Militiæque bonis; ceu bellatore Quirino,
Ceu placido moderante Numa. non imminet enſis:
Nullæ nobilium cædes: non crimina vulgo
Texuntur: patria mæſtus non truditur exſul:
Impia continui ceſſant augmenta tributi:
Non infelices tabulæ: non haſta refixas
Vendit opes. auida ſector non voce citatur.
Nec tua priuatis creſcunt æraria damnis.
Munificus largis, ſed non es prodigus auri.
Perdurat non empta fides, nec pectora merces
Alligat. ipſa ſuo pro pignore caſtra laborant.
Te miles nutritor amat. quæ denique Romæ
Cura tibi? quam fixa manet reuerentia patrum?
Firmatur ſenium iuris, priſcamque reſumunt
Canitiem leges, emendanturque vetuſtæ,
Acceduntque nouæ. talem ſenſere Solonem
Res Pandioniæ. ſic armipotens Lacedæmon
Deſpexit muros rigido munita Lycurgo.
Quæ ſub te vel cauſſa grauis, vel iudicis error?
Nec legitur dubiis quis litibus addere finem
Iuſtior, & merſum latebris educere verum.
Quæ pietas, quantuſque rigor, tranquillaque magni
Vis animi, nulloque leuis terrore moueri;
Nec noua mirari facilis! quæ docta facultas

Ingenij, linguæque modus! responsa verentur
Legati. grauibusque latet sub moribus ætas.
Quantus in ore pater! radiat quam torua voluptas
Frontis, & augusti maiestas grata pudoris!
Iam patrias imples galeas: iam cornus auita
Tentatur. vibranda tibi promittitur ingens
Dextra rudimentis, Romanaque vota moratur.
Quis decor, incedis quoties clipeatus,& auro
Squameus, & rutilus cristis,& casside maior!
Sic cum Threicia primum sudaret in hasta,
Flumina lauerunt puerum Rhodopeia Martem.
Quæ vires iaculis! vel cum Gortynia tendit
Spicula, quam felix arcus, certique petitor
Vulneris, & iussum mentiri nescius ictum!
Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas
Armenius, refugo quæ sit fiducia Partho.
Sic Amphioniæ pulcer sudore palæstræ
Alcides pharetras, Dircæaque tela solebat
Prætentare feris, olim domiturus Gigantes,
Et pacem laturus polo: semperque cruentus
Ibat, & Alcmenæ prædam referebat ovanti.
Cæruleus tali prostratus Apolline Python
Implicuit fractis moritura volumina siluis.
Cum vectaris equo, simulacraque Martia ludis,
Quis molles sinuare fugas, quis tendere contum
Acrior, aut subitos melior flexisse recursus?
Non te Massagetæ, non gens exercita campo
Thessala, non ipsi poterunt æquare bimembres.
Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur
Agmina, ferventesque tument post terga dracones.
Vtque tuis primum sonipes calcaribus arsit,
Ignescunt patulæ nares. non sentit arenas
Vngula, discussæque iubæ sparguntur in armos.
Turbantur phaleræ. spumosis morsibus aurum
Fumat. anhelantes exundant sanguine gemmæ,
Ipse labor, puluisque decet, confusaque motu
Cæsaries. vestis radiato murice Solem
Combibit. ingesto crispatur purpura vento,
Si dominus legeretur equis, tua posceret vltro
Verbera Nereidum stabulis nutritus Arion,
Seruiretque tuis contempto Castore frenis
Cyllarus, & flavum Xanthus spreuisset Achillem.
Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
Portaretque libens, melioraque pondera passus
Bellerophonteas indignaretur habenas.
Quin etiam velox Auroræ nuncius Æthon,
Qui fugat hinnitu stellas, roseoque domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Inuidet, inque tuis mauult spumare lupatis.
Nunc quoq; quos habitus, quantæ miracula pompæ
Vidimus, Ausonio cum iam succinctus amictu
Per Ligurum populos solito conspectior ires,
Atque inter niueas alte veherere cohortes,
Obnixisque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus! sic Numina Memphis
In vulgus proferre solet. penetralibus exit
Effigies; breuis illa quidem: sed plurimus infra
Liniger imposita suspirans veste sacerdos
Testatur sudore Deum. Nilotica sistris
Ripa sonat, Phariosque modos Ægyptia ducit
Tibia. submissis admugit cornibus Apis.
Omnis nobilitas, omnis tua sacra frequentat
Tibridis, & Latij soboles. convenit in vnum
Quidquid in orbe fuit procerũ, quibus auctor honoris
Vel tu, vel genitor. numeroso Consule Consul
Cingeris, & socios gaudes admittere patres.
Illustri te prole Tagus, te Gallia doctis
Ciuibus, & toto stipauit Roma Senatu,
Portatur iuuenum ceruicibus aurea sedes,
Ornatuque nouo grauior Deus. asperat Indus
Velamenta lapis, pretiosaque fila smaragdis
Ducta virent. amethystus inest,& fulgor Iberus
Temperat arcanis hyacinthi cærula flammis.
Nec rudis in tali suffecit gratia textu:
Auget acus meritum, picturatumque metallis
Viuit opus, multa que ornantur iaspide vultus,
Et variis spirat Nereia bacca figuris.
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem
Ambitiosa colus? vel cuius pectinis arte
Traxerunt solidæ gemmarum stamina telæ?
Inuia quis calidi scrutatus stagna profundi
Tethyos inuasit gremium? quis diuitis algæ
Germina flagrantes inter quæsiuit arenas?
Quis iunxit lapides ostro? quis miscuit ignes
Sidonij rubrique maris? tribuere colorem
Phœnices, Seres subtemina, pondus Hydaspes.
Hoc si Mæonias cinctu graderere per vrbes,
In te pampineos proferret Lydia thyrsos,
In te Nysa choros dubitarent Origa Bacchi
Cui fuerent. irent blandæ sub vincula tigres.
Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus.& Calpia flectit eburnis
Colla iugis. Satyri circum, crinemque solutæ
Mænades adstringunt ederis victricibus Indos.
Ebrius hostili velatur palmite Ganges.
Adspice. mox lætum sonuit clamore tribunal.
Te fastos ineunte quater, sollennia ludit
Omnia libertas. deductum Vindice morem
Lex celebrat, famulusque iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat securior ictu.

Tristis

Triftis conditio pulfata fronte recedit
In ciuem. rubuere genæ, tergoque remouit
Verbera promiffi felix iniuria voti.
Profpera Romuleis fperantur tempora rebus
In nomen ventura tuum. præmiffa futuris
Dant exempla fidem. quoties te curfibus æui
Præfecit, toties acceffit laurea patri.
Aufi Danubium quondam tranfnare Gothunni
In lintres fregere nemus. tibi mille ruebant
Per fluuium plenæ cuneis immanibus alni.
Dux Odothæus erat. tantæ conamina claffis
Incipiens ætas & primus contudit annus.
Submerfæ federe rates. fluitantia numquam
Largius Arctoos pauere cadauera pifces.
Corporibus premitur Peuce per quinque recurrens
Oftia, Barbaricos vix egerit vnda cruores.
Confeffufque parens Odothæi Regis opima
Rettulit, exfuuiafque tibi. ciuile fecundis
Conficis aufpiciis bellum. tibi debeat orbis
Fata Gothunnorum, debellatumque tyrannum.
Ifter fanguineos egit te Confule fluctus.
Alpinos genitor rupit te Confule montes.
Sed patrius olim fueras fucceffibus auctor,
Nunc eris ipfe tuis. femper venere triumphi
Cum trabeis. fequiturque tuos victoria fafces.
Sis precor affiduus Conful, Mariique relinquas
Et fenis Augufti numerum. quæ gaudia mundi,
Per tua lanugo cum ferpere cœperit ora:
Cum tibi prodiderit feftas nox pronuba tædas!
Quæ tali deuota toro, quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti Regina mariti?
Quænam tot Diuis veniet nurus, omnibus arvis,
Et toto dotanda mari? quantufque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus & Euri!
O mihi fi liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis, fi te iam dicere patrem
Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor,
Arcadius captæ fpoliis Babylonis onuftus
Communem maiore toga fignabitis annum,
Crinitufque tuo fudabit fafce Suëuus:
Vltima fraternas horrebunt Bactra fecures.

CL. CLAVDIANI
IN SEXTVM CONSVLATVM Honorii Augufti
Præfatio.

Omnia, quæ fenfu voluuntur vota diurno,
Pectore fopito reddit amica quies.
Venator defeffa, toro cum membra reponit,
Mens tamen ad filuas, & fua luftra redit.
Iudicibus lites, aurigæ fomnia currus,
Vanaque nocturnis meta cauetur equis.
Furto gaudet amans, permutat nauita merces,
Et vigil elapfas quærit auarus opes.
Blandaque largitur fruftra fitientibus ægris
Irriguus gelido pocula fonte fopor.
Me quoque Mufarum ftudium fub nocte filenti
Artibus affuetis follicitare folet.
Namque poli media ftellantis in arce videbar
Ante pedes fummi carmina ferre Iouis.
Vtque fauet fomnus, plaudebant numina dictis,
Et circumfufi facra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat, victufque Typhoeus:
Hunc premit Inarimes, hunc gravis Ætna domat:
Quam lætus poft bella Iouem fufceperit æther,
Phlegrææ referens præmia militiæ.
Additur ecce fides, nec me mea lufit imago,
Irrita nec falfum fomnia mifit ebur.
En princeps, en orbis apex æquatus Olympo,
En, quales memini, turba verenda Dei.
Fingere nil maius potuit fopor, altaque vati
Conuentum cælo præbuit aula parem.

CL. CLAVDIANI
DE SEXTO CONSVLATV Honorii Augufti.
Panegyris.

AVrea Fortunæ reduci fi templa priores
Ob reditum vouere ducum, non dignius vmquam
Hæc Deo pro meritis amplas fibi pofceret ædes,
Quam fua cum pariter trabeis reparatur & vrbi
Maieftas. nec enim campi follennis & vrnæ

Ludit ur

Luditur in morem: species nec dissona cœtu,
Aut peregrina nitet simulati iuris imago.
Indigenas habitus natiua Palatia sumunt.
Et, patriis plebem castris sociante Quirino,
Mars Augusta sui renouat suffragia campi.
Qualis erit terris, quem mons Euandrius offert
Romanis auibus, quem Tibris inaugurat, annus?
Quamquam omnes, quicumq; tui cognominis, anni,
Semper inoffensum dederint successibus omen,
Sintque tropæa tuas semper comitata secures;
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu
Vrbis & Augusti geminato nomine felix.
Namque velut stellas Babylonia cura salubres
Optima tunc spondet mortalibus edere fata,
Cælicolæ cum celsa tenent, summoque feruntur
Cardine, nec radios humili statione recondunt.
Haud aliter Latiæ sublimis signifer aulæ,
Imperii sidus prima cum sede locauit,
Auget spes Italas: & certius omnia surgunt,
Victrici concepta solo, cum pulcer Apollo
Lustrat Hyperboreas Delphis cessantibus aras.
Nil tum Castaliæ riuis communibus vndæ
Dissimiles, vili nec discrepat arbore laurus.
Antraque mœsta silent. inconsultique recessus.
At si Phœbus adest, & frenis grypha iugalem
Riphæo tripodas repetens detorsit ab axe,
Tunc siluæ, tunc antra loqui, tunc viuere fontes,
Tunc sacer horror aquis, adytisque effunditur Echo
Clarior, & doctæ spirant præsagia rupes.
Ecce Palatino creuit reuerentia monti,
Exsultatque habitante Deo, potioraque Delphis
Supplicibus late populis oracula pandit,
Atque suas ad signa iubet reuirescere lauros.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Esse larem, nullóque magis se colle potestas
Æstimat, & summi sentit fastigia iuris.
Attollens apicem subiectis regia rostris
Tot circum delubra videt. tantisque Deorum
Cingitur excubiis. iuuat intra tecta Tonantis
Cernere Tarpeia pendentes rupe Gigantes,
Cælatasque fores, mediisque volantia signa
Nubibus, & densum stipantibus æthera templis,
Æraque vestitis numerosa puppe columnis
Consita, subnixasque iugis immanibus ædes,
Naturam cumulante manu, spoliisque micantes
Innumeros arcus. acies stupet igne metalli.
Et circumfuso trepidans obruditur auro.
Agnoscisne tuos, princeps venerande, Penates?
Hæc sunt, quæ primis olim miratus in annis,
Patre pio monstrante, petis. nil optimus ille
Diuorum toto meruit felicius æuo,
Quam quod Romuleis victor sub mœnibus egit
Te consorte dies, cum se melioribus addens
Exemplis, ciuem gereret terrore remoto,
Alternos cum plebe iocos dilectaque passus
Iurgia, patriciasque domos, priuataque passim
Visere deposito dignatus limina fastu.
Publicus hinc ardescit amor, cum moribus æquis
Inclinat populo regale modestia culmen.
Teque rudem vitæ, quamuis diademate necdum
Cingebare comas, socium sumebat honorum
Purpureo fotum gremio, paruumque triumphis
Induit, & magnis docuit præludere fastis.
Te linguis variæ gentes, missique rogatum
Fœdera Persarum proceres cum patre sedentem
Hac quondam videre domo, positoque tiara
Submisere genu. tecum prælarga vocauit
Ditandas ad dona tribus. fulgentia tecum
Collecti trabeatus adit delubra Senatus,
Romano puerum gaudens offerre fauori,
Vt nouus imperio iam tunc assuesceret heres.
Hinc tibi concreta radice tenacius hæsit,
Et penitus totis inoleuit Roma medullis,
Dilectæque vrbis teneris conceptus ab annis
Tecum creuit amor: nec te mutare reuersum
Eualuit propria nutritor Bosporus arce.
Et quoties optare tibi, quæ mœnia malles,
Alludens genitor regni pro parte dedisset,
Diuitis Auroræ solium. sortemque paratam,
Sponte remittebas fratri. regat ille volentes
Assyrios. habeat Pharium cum Tigride Nilum:
Contingat mea Roma mihi. nec vota fefellit
Euentus. Fortuna nouum molita tyrannum
Iam tibi quærebat Latium, belloque secundo
Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suscipis Hesperiam patrio bis Marte receptam.
Ipsa per Illyricas vrbes Oriente relicto
Ire Serena comes, nullo deterrita casu
Materna te mente fouens, Latioque futurum
Rectorem, generumque sibi. seniore supernas
Iam repetente plagas, illo sub cardine rerum
Sedula seruatum per tot discrimina pignus
Restituit sceptris patrui, castrisque mariti.
Certauit pietate domus, fidæque reductum
Coniugis officio Stiliconis cura recepit
Felix ille parens, qui te securus Olympum
Succedente petit. quam lætus ab æthere cernit
Se factis creuisse tuis! duo namque fuere
Europæ, Libyæque hostes. Maurusius Atlas
Gildonis furias, Alaricum barbata Peuce

Nutrierat;

Nutrierat: qui ſæpe tuum ſpreuere profana
Mente patrem. Thracum venienſe finibus alter
Hebri clauſit aquis; alter præcepta vocantis
Reſpuit, auxiliiſque ad proxima bella negatis,
Abiurata palam Libyæ poſſed...at arua.
Quorum nunc meritam repetens non immemor iram
Suppliciis fruitur, natoque vltore triumphat.
Enſe Thyeſtiadæ pœnas exegit Oreſtes:
Sed miſtum pietate nefas, dubitandaque cædis
Gloria maternæ laudem cum crimine penſat.
Pauit Iuleos inuiſo ſanguine Manes
Auguſtus. ſed falſa pij præconia ſumſit
In luctum patriæ ciuili ſtrage parentans.
At tibi cauſſa patris rerum coniuncta saluti
Bellorum duplicat lauros, iiſdemque tropeis
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi iam pridem captum Parnaſſia Maurum
Pieriis egit fidibus chelys. arma Getarum
Nuper apud ſocerum plectro celebrata recenti.
Adventus nunc ſacra tui liber edere Muſis,
Grataque patratis exordia ſumere bellis.
Iam Pollentini tenuatus funere campi
Conceſſaque ſibi (rerum ſic admonet vſus)
Luce, tot amiſſis ſociis, atque omnibus vna
Direptis opibus, Latio diſcedere iuſſus
Hoſtis, & immenſi reuolutus culmine fati,
Turpe retexit iter. qualis piratica puppis,
Quæ cunctis infenſa fretis, ſceleruṁque referta
Diuitiis, multaſque diu populata carinas
Incidit in magnam bellatricemque triremem,
Dum prædam de more putat, viduataque caſis
Remigibus, ſciſſis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis ſaucia fractis,
Ludibrium pelagi vento iactatur & vnda,
Vaſtato tandem pœnas luitura profundo:
Talis ab vrbe minas retro flectebat inanes
Italiam fugiens, & quæ venientibus ante
Prona fuit, iam difficilis, iam dura reuerſis.
Clauſa putat ſibi cuncta pauor, retroque relictos,
Quos modo terrebat, rediens exhorruit amnes.
Vndoſa tum forte domo, vitreiſque ſub antris
Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas
Voluebat pater Eridanus: quis bella maneret
Exitus: imperiumne Ioui, legeſque placerent,
Et vitæ Romana quies, an iura peroſus
Ad priſcos pecudum damnaret ſæcula ritus.
Talia dum ſecum mouet anxius, aduolat vna
Naiadum reſoluta comam, complexaque patrem,
En Alaricus, ait, non qualem nuper ouantem
Vidimus, exſangues, genitor, mirabere vultus.
Percenſere manum, tantaque ex gente iuuabit
Relliquias numeraſſe breues. iam deſine mæſta
Fronte queri, Nymphaſq; choris iam redde ſonoris.
Dixerat. ille caput placidis. ſublime fluentis
Extulit, & totis lucem ſpargentia ripis
Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
Non illi madidum vulgaris arundine crinem
Velat honos. rami caput vmbrauere virentes
Heliadum, totiſque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos humeros, curruque paterno
Intextus Phaëthon glaucos incendit amictus.
Fultaque ſub gremio celatis nobilis aſtris
Æthereum probat vrna decus. namque omnia luctus
Argumenta ſui Titan ſignauit Olympo,
Mutatumque ſenem plumis, & fronde ſorores,
Et fluuium, nati qui vulnera lauit anheli.
Stat gelidis auriga plagis, veſtigia fratris
Germanæ ſeruant Hyades, Cycnique ſodalis
Lacteus extentas aſpergit circulus alas:
Stellifer Eridanus ſinuatis fluctibus errans
Clara Noti conuexa rigat. gladioque tremendum
Gurgite ſidereo ſubterluit Oriona.
Hoc Deus effulgens habitu proſpexit euntes
Deiecta ceruice Getas. tunc talia fatur.
Siccine mutatis properas, Alarice, reuerti
Conſiliis? Italæ ſic te iam pœnitet oræ?
Nec iam cornipedem Tiberino gramine paſcis,
Vt rebare, tuum: Tuſcis nec figis aratrum
Collibus. ô cunctis Erebi digniſſime pœnis.
Tune Giganteis vrbem tentare Deorum
Aggreſſus furiis? nec te meus, improbe, ſaltem
Terruit exemplo Phaëthon, qui fulmina præceps
In noſtris efflauit aquis, dum flamea cæli
Flectere terrenis meditatur frena lacertis,
Mortalique diem ſperat diffundere vultu?
Crede mihi, ſimili bacchatur crimine, quiſquis
Adſpirat Romæ ſpoliis, vt Solis habenis.
Sic fatus Ligures Venetoſque erectior amnes
Magna voce ciet. frondentibus humida ripis
Colla leuant, pulcer Ticinus, & Addua viſu
Cæruleus, & velox Atheſis, tarduſque meatu
Mincius, inque nouem conſurgens ora Timauus.
Inſultant omnes profugo, pacataque lætum
Inuitant ad prata pecus. iam Pana Lycæum.
Iam Dryades reuocant, & ruſtica Numina Faunos.
Tu quoque non paruum Getico, Verona, triumpho
Adiungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
Contulit Auſoniis, aut mœnia vindicis Aſtæ.
Hic rurſus dum pacta mouet, damniſque coactus
Extremo mutare parat præſentia caſu:

Nil sibi periurum sensit prodesse furorem,
Conuerti nec fata loco, multisque suorum
Diras pauit aues, inimicaque corpora voluens
Ionios Athesis mutauit sanguine fluctus.
Oblatum Stilico violato fœdere Martem
Omnibus arripuit votis, vbi Roma periclo
Iam procul, & belli medius Padus arbiter ibat:
Iamque opportunam motu strepuisse rebelli
Gaudet perfidiam, præbensque exempla laboris
Sustinet accensos æstiuo puluere Soles.
Ipse manu metuendus adest, inopinaque cunctis
Instruit arma locis, &, qua vocat vsus, ab omni
Parte venit. fesso si deficit agmine miles,
Vtitur auxiliis. damni securus, & astu,
Debilitat sæuum cognatis viribus Istrum,
Et duplici lucro committens prælia, vertit
In se barbariem nobis vtrimque cadentem.
Ipsum te caperet, letoque, Alarice, dedisset,
Ni calor incauti male festinatus Alani
Dispositum turbasset opus. prope captus anhelum
Verbere cogis equum. nec te vitasse dolemus.
I potius gentis reliquum, tantisque superstes
Danubij populis, & nostrum viue tropæum.
Non tamen ingenium tantis se cladibus atrox
Deiicit. occulto tentabat tramite montis,
Si quas per scopulos subitas exquirere posset
In Rhætos, Gallosque vias. sed fortior obstat
Cura ducis (quis enim diuinum fallere pectus
Possit) & excubiis vigilantia lumina regnis:
Cuius consilium non vnquam repperit hostis,
Nec potuit texisse suum. secreta Getarum
Nosse prior, celerique dolis occurrere sensu.
Omnibus exclusus cœptis consedit in imo
Colle tremens, frondesque licet depastus amaras,
Arboreo figat sonipes in cortice morsus,
Et terris collecta cibis, annique vapore
Sæuiat aucta lues. & miles probra superbus
Ingerat obsesso, captiuaque pignora monstret:
Non tamen aut morbi tabes, aut omne periculum
Docta subire fames, aut prædæ luctus ademptæ,
Aut pudor, aut dictis mouere procacibus iræ,
Vt male tentato toties se credere campo
Cominus auderet. nulla est victoria maior
Quam quæ confessos animo quoq; subiugat hostes,
Iamque frequens rarum decerpere transfuga robur
Cœperat, inque dies numerus decrescere castris:
Nec iam deditio paucis occulta parari,
Sed cunei, totæque palam discedere turmæ.
Consequitur, vanoque fremens clamore retentat,
Cumque suis iam bella gerit: mox numina supplex
Cum precibus, fletuque ciet. veterumque laborum
Admonet, & frustra iugulum parcentibus offert,
Defixoque malis animo sua membra, suasque
Cernit abire manus. qualis Cybeleia quassans
Hyblæus procul æra senex reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quæ sponte relictis
Desciuere fauis; sonituque exhaustus inani
Raptas mellis opes, solitæque oblita latebræ
Perfida deplorat vacuis examina ceris.
Ergo vbi præclusæ voci laxata remisit
Frena dolor, notasque oculis humentibus Alpes
Adspicit, & nimium diuersi stamine fati
Præsentes reditus, fortunatosque reuoluit
Ingressus, solo peragens cum murmure bellum,
Protento leuiter frangebat mœnia conto,
Irridens scopulos. nunc desolatus, & exspes
Debita pulsato reddit spectacula monti.
Tunc sic Ausonium respectans æthera fatur:
Heu regio funesta Getis, heu terra sinistris
Auguriis calcata mihi, satiate nocentum
Cladibus, & tandem nostris inflectere pœnis.
En ego, qui toto sublimior orbe ferebar,
Ante tuum felix aditum, ceu legibus exsul,
Addictusque reus statu propiore sequentum
Terga premor. quæ prima miser, quæ funera dictis
Posteriora querar? nec me Pollentia tantum,
Nec raptæ cruciatis opes: hæc aspera fati
Sors tulerit, Martisque vices. non funditus armis
Concideram, stipatus adhuc, equitumque cateruis
Integer, ad montes reliquo cum robore cessi,
Quos Apenninum perhibent. hunc esse ferebat
Incola, qui Siculum porrectus adusque Pelorum
Finibus ab Ligurum populos amplectitur omnes
Italiæ, geminumque latus stringentia longe
Vtraque perpetuo discriminat æquora tractu.
Hæc ego continuum si per iuga tendere cursum,
Vt prior iratæ fuerat sententia menti,
Iam desperata voluissem luce, quid vltra?
Omnibus oppeterem fama meliore perustis,
Et certe moriens propius te, Roma, viderem.
Ipsaque per cultas segetes mors nostra secuto
Victori damnosa foret. sed pignora nobis
Romanus, carasque nurus, prædamque tenebat.
Hoc magis exertum raperem succinctior agmen.
Heu, quibus insidiis, qua me circumdedit arte
Fatalis semper Stilico! dum parcere fingit,
Rettulit hostiles animos, bellumque remenso
Eualuit transferre Pado. proh fœdera sæuo
Deteriora iugo! tunc vis extincta Getarum,
Tunc mihi, tunc letum pepigi violentior armis

Omnibus

Omnibus expugnat noſtram clementia gentem.
Mars grauior ſub pace latet, capiorque viciſſim
Fraudibus ipſe meis. quis iam ſolatia feſſo,
Conſiliumue ferat? ſocius ſuſpectior hoſte.
Atque vtinam cunctos licuiſſet perdere bello,
Nam quiſquis duro cecidit certamine, nunquam
Deſinet eſſe meus. melius mucrone perirent.
Auferretque mihi luctu leuiore ſodales
Victa manus, quam læſa fides. nullaſne clientum
Permanet? infenſi comites. odere propinqui.
Quid moror inuiſam lucem? qua ſede recondam
Naufragii fragmenta mei? quæue arua requiram,
In quibus haud vmquam Stilico nimiumq; potentis
Italiæ noſtras nomen circumſonat aures?
Hæc memorans inſtante fugam Stilicone retendit
Expertas horrens Aquilas. comitatur euntem
Pallor, & atra fames, & ſaucia liuidus ora
Luctus, & inferno ſtridentes agmine morbi.
Luſtralem ſic rite facem, cui lumen odorum
Sulfure cæruleo, nigroque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda ſacerdos,
Rore pio ſpargens, &, dira fugantibus herbis
Numina, terrificumque Iouem, Triuiamq; precatus
Trans caput auerſis manibus iaculatur in Auſtrum
Secum rapturas cantata piacula tedas.
Acrior interea viſendi principis ardor
Accendit cum plebe Patres. & ſæpe negatum
Flagitat aduentum. nec tali publica vota
Conſenſu tradunt atani caluiſſe per vrbem.
Dacica bellipotens cum fregerat Vlpius arma,
Atque indignantes in iura redegerat Arctos,
Cum cinxere faces Hypanim, mirataque leges
Romanum ſtupuit Mæotica terra tribunal.
Non tantis patriæ ſtudiis ad templa vocatus
Clemens Marce redis, cum gentibus vndiq; cinctam
Exuit Heſperiam paribus fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum: nam flameus imber in hoſtem
Decidit: hunc dorſo trepidum fumante ferebat
Ambuſtus ſonipes: hic tabeſcente ſolutus
Subſedit galea, liquefactaque fulgure cuſpis
Canduit, & ſubitis fluxere vaporibus enſes.
Tunc contenta polo mortalis neſcia teli
Pugna fuit. Chaldæa mago ſeu carmina ritu
Armauere Deos: ſeu, quod reor, omne Tonantis
Obſequium Marci mores potuere mereri.
Nunc quoque præſidium Latio non deeſſet Olympi,
Deficeret ſi noſtra manus. ſed prouidus æther
Noluit humano titulos auferre labori,
Ne tibi iam, Princeps, ſoceri ſudore paratam,
Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum.
Iam toties miſſi proceres reſponſa morandi
Retulerant, donec differri longius vrbis
Communes non paſſa preces penetralibus altis
Proſiliit, vultuſque palam confeſſa coruſcos
Impulit ipſa ſuis cunctantem Roma querelis,
Diſſimulata diu triſtes in amore repulſas:
Veſtra parens, Auguſte, queror. quonam vſq; tenebit
Prælatus mea vota Ligur, veritumque propinqua
Luce frui, ſpatiis diſcernens gaudia paruis
Torquebit Rubicon vicino nomine Tibrim?
Nonne ſemel ſpreuiſſe ſat eſt, cum reddita bellis
Africa ventura ſpe luſit Principis vrbem,
Nec duras tantis precibus permouimus aures?
Aſt ego frenabam geminos, quibus altior ires,
Electi candoris equos, & nominis arcum
Iam molita tui, per quem radiante decorus
Ingredere te toga, pugnæ monumenta dicabam,
Defenſam titulo Libyam teſtata perenni.
Iamque parabantur pompæ ſimulacra futuræ
Tarpeio ſpectanda Ioui. cælata metallo
Claſſis, vt auratos ſulcaret remige fluctus,
Vt Maſſyla tuos anteirent oppida currus.
Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis, & in ære trementem
Succinctæ famulum ferrent Atlanta cohortes.
Ipſe Iugurthinam ſubiturus carcere pœnam
Præberet fera colla iugo vi captus & armis,
Nec Bocchi Syllæue dolis. ſed prima remitto.
Num præſens etiam Getici me laurea belli
Declinare poteſt? ſedeſne capacior vlla
Tantæ laudis erit? tua te benefacta morantem
Conueniunt, meritiſque ſuis obnoxia virtus
Quod ſeruauit, amat. iam flaueſcentia centum
Meſſibus æſtiuæ detondent Gargara falces,
Spectatoſque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus ſæcula conſul,
His annis, qui luſtra mihi bis dena recenſent,
Noſtra ter Auguſtos intra pomeria vidi,
Temporibus variis: eadem ſed cauſſa tropæi
Ciuilis diſſenſus erat. venere ſuperbi
Scilicet vt Latio reſperſos ſanguine currus
Adſpicerem. quiſquamne piæ lætanda parenti
Natorum lamenta putat? fauere tyrannis,
Sed nobis periere tamen. cum Gallica vulgo
Prælia iactaret, tacuit Pharſalica Cæſar.
Namque inter ſocias acies, cognataque ſigna,
Vt vinci miſerum, numquam viciſſe decorum.
Reſtituat priſcum per te iam gloria morem
Verior, & fructum ſinceræ laudis ab hoſte
Deſuetum iam redde mihi, ſumptiſque furoris

Externi spoliis sontes absolue triumphos.
Quem precor ad finem Laribus seiuncta potestas
Exulat, imperiumque suis à sedibus errat?
Cur mea quæ cunctis tribuere Palatia nomen
Neglecto squalent senio? nec creditur orbis
Illic posse regi? medium non deserit vmquam
Cæli Phœbus iter radiis tamen omnia lustrat.
Segnius an veteres Istrum, Rhenumque tenebant,
Qui nostram coluere domum? leuiusne timebant
Tigris, & Euphrates, cum fœdera Medus, & Indus
Hinc peteret pacemque mea speraret ab arce?
Hic illi mansere viri, quos mutua virtus
Legit, & in nomen Romanis rebus adoptans
Iudicio pulcram seriem, non sanguine duxit.
Hic proles atauum deducens Ælia Neruam,
Tranquillique Pij. bellatoresque Seueri.
Hic ciuis dignare forum, conspectaque dudum
Ora refer. pompam recolens sub mente priorem.
Quem tenero patris comitem susceperat æuo,
Nunc duce cum socero iuuenem te Tibris adoret.
Orantem medio Princeps sermone refouit.
Numquam aliquid frustra per me voluisse dolebis,
O Dea, nec legum fas est occurrere matri.
Sed nec post Libyam (falsis ne perge querelis
Incusare tuos) patriæ mandata vocantis
Spreuimus. advectæ misso Stilicone curules,
Vt nostras tibi, Roma, vices pro principe Consul
Impleret, generoque socer. vidistis in illo
Me quoque. sic credit pietas; nec sanguine solo,
Sed claris potius factis experta parentem.
Cuncta quidē centum nequeam perstringere linguis,
Quæ pro me, mundoq; gerit: sed ab omnibus vnum,
Si fama nondum patuit, te, Roma, docebo,
Subiectum nostris oculis, & cuius agendi
Spectator, vel caussa fuit, populator Achiuæ,
Bistoniæque plagæ, crebris successibus amens.
Et ruptas animis spirans immanibus Alpes
Iam Ligurum trepidis admoverat agmina muris,
Tutior auxilio brumæ, quod gentibus illis
Frigore consuetis fauet inclementia cæli.
Meque minabatur calcato obsidere vallo,
Spem vano terrore fouens, si forte remotis
Præsidiis vrgente metu, qua vellet, obirem
Conditione fidem. nec me timor impulit vllus,
Hoc duce venturo fretum, memoremque tuorum
Roma ducū, quibus haud vnquam vel morte parata
Fœdus lucis amor pepigit dispendia famæ.
Mox & per Latium stellarum more videbam
Barbaricos ardere focos. iam classica primos
Excierant vigiles, gelida cum pulcer ab Arcto
Aduentat Stilico. medius sed clauserat hostis
Inter me socerumque viam, pontemque tenebat
Addua, quo scissas spumosior incitat vndas.
Quid faceret? differret iter? discrimina nullas
Nostra dabant adeunda moras. perrumperet agmen?
Sed paucis comitatus erat. nam plurima retro,
Dum nobis properat succurrere, liquerat arma
Extera, vel nostras acies. hoc ille locatus
Ancipiti, longum socias, tardumque putavit
Exspectasse manus, & nostra pericula tendit
Posthabitis pulsare suis, mediumque per hostem
Flamatus virtute pia, propriæque salutis
Immemor, & stricto præsternens obuia ferro
Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.
Nunc mihi Tydiden attollant carmina vatum,
Quod iuncto fidens Ithaco patefacta Dolonis
Indicio, dapibusque simul, religataque somno
Thracia sopiti penetrauerit agmina Rhesi,
Graiaque rettulerit captos ad castra iugales.
Quorum, si qua fides augentibus omnia Musis,
Impetus excessit Zephyros, candorque pruinas.
Ecce virum, taciti nulla qui fraude soporis
Ense palam sibi pandit iter, remeatque cruentus,
Et Diomedeis tantum præclarior ausis,
Quantum lux tenebris, manifestaque prælia furtis.
Adde quod & ripis steterat munitior hostis,
Et, cui non vigilem fas est componere Rhesum,
Thrax erat: hic Thracū domitor. non tela retardant,
Obiice non hæsit fluuij. sic ille minacem
Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens
Traiecit clipeo Tibrim, quo texerat vrbem
Tarquinio mirante Cocles, mediisque superbus
Porsennam respexit aquis. celer Addua nostro
Sulcatur socero. sed cum transnaret, Etruscis
Ille dabat tergum, Geticis hic pectora telis.
Exsere nunc doctos tantæ certamine laudis
Roma choros, & quanta tuis facundia pollet
Ingeniis, nostrum digno sonet ore parentem.
Dixit, & antiquæ muros egressa Rauennæ
Signa mouet, iamque ora Padi, portusque relinquit
Flumineos, certis vbi legibus aduena Nereus
Æstuat, & pronas puppes nunc amne secundo,
Nunc redeunte vehit, nudataque litora fluctu
Deserit, Oceani lunaribus æmula damnis.
Lætior hinc Fano recipit Fortuna vetusto,
Despiciturque vagus prærupta valle Metaurus,
Qua mons arte patens viuo se perforat arcu,
Admisitque viam sectæ per viscera rupis,
Exsuperans delubra Iouis, saxoque minantes
Apenninigenis cultas pastoribus aras.

Quin & Clitumni sacras victoribus vndas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis,
Visere cura fuit. nec te miracula fontis
Prætereunt. tacito passu quem si quis adiret,
Lentus erat: si voce gradum maiore citasset,
Commistis feruebat aquis. cumque omnibus vna
Sit natura vadis, similes vt corporis vmbras
Ostendant: hæc sola nouam iactantia sortem
Humanos properant imitari flumina mores.
Celsa dehinc patulum prospectans Narnia campum
Regali calcatur equo, rarique coloris
Non procul amnis abest vrbi, qui nominis auctor
Ilice sub densa siluis arctatus opacis
Inter vtrumque iugum tortis anfractibus albet.
Inde salutato libatis Tibride lymphis,
Excipiunt arcus; operosaque semita vastis
Molibus, & quidquid tantæ præmittitur vrbi.
Ac velut officiis trepidantibus *ora puellæ*
Spe propiore tori mater sollertior ornat
Adueniente proco, vestesque & cingula comit
Sæpe manu, viridique angustat iaspide pectus,
Substringitque comam gemmis, & colla monili
Circuit, & baccis onerat candentibus aures:
Sic oculis placitura tuis insignior auctis
Collibus, & nota maior se Roma videndam
Obtulit. addebant pulcrum noua mœnia vultum,
Audito perfecta recens rumore Getarum.
Profecitque opifex decori timor. & vice mira,
Quam pax intulerat bello discussa senectus
Erexit subitas turres, cinctosque coegit
Septem continuo montes iuuenescere muro.
Ipse fauens votis. solitoque decentior aër,
Quamuis assiduo noctem fœdauerat imbre,
Principis, & solis radiis detersa remouit
Nubila. nam pluuiis ideo turbauerat omnes
Ante dies, lunamque rudem madefecerat Auster,
Vt tibi seruatum scirent conuexa serenum.
Omne, Palatino quà pons à colle recedit
Muluius, & quantum licuit consurgere tectis,
Vna replet turbæ facies. vndare videres
Ima viris, altas effulgere matribus ædes.
Exsultant iuuenes æquæui Principis annis:
Temnunt prisca senes, & in hunc sibi prospera fata
Gratantur durasse diem. moderataque laudant
Tempora, quod clemens aditu, quo tempore solos
Romanos vetuit currum præcedere Patres:
Cum tamen Eucherius, cui regius vndique sanguis,
Atque Augusta soror, fratri præberet ouanti
Militis officium. sic illum dura parentis
Instituit pietas, in se. vel pignora parci,
Quique neget nato, procerum quod praestet honori.
Hoc sibi cura senum, maturaque comprobat ætas,
Idque inter veteris speciem, præsentis & aulæ
Iudicat hunc ciuem, dominos venisse priores.
Conspicuas cum flore genas, diademate crinem
Membraque gemmato trabeæ viridantia cinctu,
Et fortes humeros, & certatura Lyæo
Inter Erythræos surgentia colla smaragdos
Mirari sine fine nurus: ignaraque virgo,
Cui simplex calet ore pudor. per singula cernens
Nutricem consultat anum, quid fixa draconum
Ora velint, ventis fluitent, an vera minentur
Sibila suspensum rapturi faucibus hostem.
Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes; quanam de gente rogabat
Ferrati venere viri? quæ terra metallo
Nascentes informat equos? num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, simulacraque bellis
Viua dedit? gaudet metuens, & pollice monstrat,
Quod picturatas galeæ Iunonia cristas
Ornet auis, vel quod rigidos vibrata per armos
Rubra subaurato crispentur serica dorso.
Tunc tibi magnorum mercem fortuna laborum
Persoluit, Stilico, curru cum vectus eodem
Vrbe triumphantem generum florente iuuenta
Conspiceres, illumque diem sub corde referres,
Quo tibi confusa dubiis formidine rebus
Infantem genitor moriens commisit alendum.
Virtutes variæ fructus sensere receptos:
Depositum seruasse Fides: Constantia paruum
Præfecisse orbi: Pietas fouisse propinquum.
Hic est ille puer, qui nunc ad Rostra Quirites
Euocat, & solio fultus genitoris eburno
Gestarum Patribus caussas ex ordine rerum,
Euentusque refert: veterumque exempla secutus
Digerit imperij sub iudice facta Senatu.
Nil cumulat, verbisque nihil fiducia celat.
Fucati sermonis opem mens conscia laudis
Abnuit. agnoscunt proceres, habituque Gabino
Principis, & ducibus circumstipata togatis
Iure paludatæ iam Curia militat aulæ.
Affuit ipsa suis ales Victoria templis
Romanæ tutela togæ: quæ diuite penna
Patricij reuerenda fouet sacraria cœtus,
Castrorumque eadem comes indefessa tuorum,
Nunc tandem fruitur votis, atque omne futurum
Te Romæ, seseque tibi promittit in æuum.
Hunc te iam patriis Laribus via nomine vero
Sacra refert. flagrat studiis concordia vulgi,
Quam non illecebris dispersi colligis auri;

Nec tibi venales captant æraria plausus
Corruptura fidem. meritis offertur inemptus
Pura mente fauor: nam munere carior omni
Adstringit sua quemque salus. procul ambitus errat.
Non quærit pretium, vitam qui debet amori.
O quantum populo secreti numinis addit
Imperij præsens species, quantamque rependit
Maiestas alterna vicem cum regia Circi
Connixum gradibus veneratur purpura vulgus,
Consensuque cauæ sublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor, vnaque totis
Intonat Augustum septenis arcibus Echo.
Nec solis hic cursus equis: assueta quadrigis
Cingunt atua tigres, subitæque adspectus arenæ
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Hic & belligeros exercuit area lusus.
Armatos hic sæpe choros, certaque vagandi
Textas lege fugas, inconfusosque recursus,
Et pulcras errorum artes, iucundaque Martis
Cernimus: insonuit cum verbere signa magister
Mutatosque edunt pariter tunc pectora motus,
In latus allisis clipeis. aut rursus in altum
Vibratis graue parma sonat mucronis acutum
Murmur, & vmbonum pulsu modulante resultans
Ferreus alterno concentus plauditur ense.
Vna omnis submissa phalanx, tantæque salutant
Te, princeps, galeæ. partitis inde cateruis
In varios docto discurritur ordine gyros,
Quos neque semiferi Gortynia tecta iuuenci,
Flumina nec crebro vincant Mæandria flexu
Discreto reuoluta gradu. torquentur in orbes
Agmina, perpetuisque immoto cardine claustris
Ianus bella premens. læta sub imagine pugnæ
Armorum innocuos paci largitur honores.
Iamque nouum fastis aperit felicibus annum
Ore coronatus gemino. iam Tibris in vno
Et Bruti cernit trabeas, & sceptra Quirini.
Consule lætatur post plurima sæcula viso
Pallanteus apex. agnoscunt Rostra curules
Auditas quondam proauis, desuetaque cingit
Regius auratis fora fascibus Vlpia lictor.
Et textas Getica præuelans fronde secures
Colla triumphati proculcat Honorius Istri.
Exeat in populos cunctis illustrior annus,
Natus fonte suo: quem non aliena per arva
Imbuit hospes honor: cuius cunabula fouit
Curia: quem primi tandem videre Quirites:
Quem domitis auspex peperit victoria bellis.
Hunc & priuati ritus famulantibus anni,
Et quos armipotens genitor, Regesque priores
Diuersis gessere locis, ceu Numen adorent.
Hunc & quinque tui, vel quos habiturus in vrbe,
Post alios Auguste colant: licet vnus in omnes
Consul eas, magno sextus tamen ille superbit
Nomine, prætcritis melior, venientibus auctor.

CL. CLAVDIANI

IN NVPTIAS HONORII AVGVSTI Et Mariæ FESCENINA.

Alcaicum.

PRinceps corusco sidere pulcrior,
Parthis sagittas tendere certior,
Eques Gelonis imperiosior,
Quæ digna mentis laus erit arduæ?
Quæ digna formæ laus erit igneæ?
Te Leda mallet, quam dare Castorem,
Præfert Achilli te proprio Thetis.
Victum fatetur Delos Apollinem.
Credit minorem Lydia Liberum.
Tu cum per altas impiger ilices
Præda citatum cornipedem teges,
Ludentque ventis instabiles comæ;
Telis iacebunt sponte tuis feræ,
Gaudensque sacris vulneribus leo
Admittet hastam morte superbior.
Venus reversum spernit Adonidem,
Damnat reductum Cynthia Virbium.
Cum post labores sub platani voles
Vrentis vmbra. vel gelido specu
Torrentiorem fallere Sirium,
Et membra somno fessa resoluetis:
O quantus vret tum Dryades calor?
Quot æstuantes ancipiti gradu
Furtiua carpent oscula Naiades?
Quis vero acerbis horridior Scythis?
Quis belluarum corde furentior?
Quis, cum micantem te prope viderit,
Non optet vltro seruitium pati?
Quis non catenas arripiat libens,
Colloque poscat vincula libero?
Tu si niualis per iuga Caucasi
Sæuas petisses pulcer Amazonas,
Peltata pugnas desereret cohors,
Sexu recepto: patris & immemor
Inter frementes Hippolyte tubas

Strictam

Strictam securim languida poneret.
Et seminudo pectore cingulum
Forti negatum solueret Herculi,
Bellumque solus conficeret decor.
Beata, quæ te mox faciet virum,
Primisque sese iunget amoribus.

AGe cuncta nuptiali
Redimita vere tellus
Celebra toros heriles.
Omne nemus cum fluuiis
Omne canat profundum.
Ligures fauete campi,
Veneti fauete montes.
Subitisque se rosetis
Vestiat Alpinus apex,
Et rubeant pruinæ.
Athesis strepat choreis,
Calamisque flexuosus
Leue Mincius susurret,
Et Padus electriferis
Admoduletur alnis.
Epulisque iam repleto
Resonet Quirite Tibris,
Dominique læta votis
Aurea septemgeminas
Roma coronet arces.
Procul audiant Iberi;
Fuit vnde semen aulæ:
Vbi plena laurearum,
Imperio feta domus,
Vix numerat triumphos.
Habet hinc patrem maritus;
Habet hinc puella matrem,
Geminaque parte ductum
Cæsareum flamineo
Stemma recurrit ortu.
Decorent vireta Bætim,
Tagus intumescat auro,
Generisque procreator
Sub vitreis Oceanus
Luxurietur vndis;
Oriensque regna fratrum,
Simul Occidensque plaudat.
Placidæ* lætentur vrbes,
Quæque nouo, quæque nitent
Deficiente Phœbo.
Aquiloniæ procellæ,
Rapidi tacete Cori.
Taceat sonorus Auster.
Solus ouantem Zephyrus
Perdominetur annum.

SOlitas galea fulgere comas
Stilico molli necte corona.
Cessent litui, sæuumque procul
Martem felix teda releget.
Tractus ab aula rursus in aulam
Redeat sanguis patris officiis.
Iunge potenti pignora dextra.
Gener Augusti pridem fueras,
Nunc rursus eris socer Augusti.
Quæ iam rabies liuoris erit?
Vel quis dabitur color inuidiæ?
Stilico socer est, pater est Stilico.

ATtollens thalamis Idalium iubar
Dilectus Veneri nascitur Hesperus.
Iam nuptæ trepidat sollicitus pudor:
Iam produnt lacrimas flamea simplices.
Ne cessa, iuuenis, cominus aggredi,
Impacata licet sæuiat vnguibus.
Non quisquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec spoliat fauos,
Si fronti caueat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella tegunt apes.
Crescunt difficili gaudia iurgio,
Accenditque magis, quæ refugit, Venus.
Quod flenti tuleris, plus sapit, osculum.
Dices: ô quoties hoc mihi dulcius,
Quam flauos decies vincere Sarmatas!
Adspirate nouam pectoribus fidem,
Mansuramque facem tradite sensibus.
Tam iunctis manibus nectite vincula.
Quam frondens edera stringitur æsculus.
Quam lento premitur palmite populus.
Et murmur querula blandius alite
Linguis assidue reddite mutuis.
Et labris animum conciliantibus,
Alternum rapiat somnus anhelitum,
Amplexu caleat purpura regio,
Et vestes Tyrio sanguine fulgidas
Alter virgineus nobilitet cruor.
Tum victor madido prosilias toro
Nocturni referens vulnera prælij.
Ducant peruigiles carmina tibiæ;
Permissisque iocis turba licentior
Exsultet tetricis libera legibus.
Passim cum ducibus ludite milites.
Passim cum pueris ludite virgines.
Hæc vox ætheriis insonet axibus.
Hæc vox per populos per mare transeat:
Formosus Mariam ducit Honorius.

CL. CLAVDIANI
IN NVPTIAS
HONORII ET MARIÆ,
Præfatio.

Svrgeret in thalamum ducto cum Pelion arcu,
Nec caperet tantos hospita terra Deos;
Cum socer æquoreus, numerosaque turba sororum
Certarent epulis continuare dies,
Præberetque Ioui communia pocula Chiron,
Molliter obliqua parte refusus equi;
Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
OEtæis fluerent spumea vina iugis;
Terpsichore facilem lasciuo pollice mouit
Barbiton, & molles duxit in antra choros.
Carmina nec superis, nec displicuere Tonanti,
Cum teneris nossent congrua vota modis.
Centauri, Faunique notant, quæ flectere Rhœcum
Quæ rigidum poterant plectra mouere Pholum.
Septima lux aderat cælo, toties que renatus
Viderat exactos Hesperus igne choros.
Tum Phœbus, quo saxa domat, quo pertrahit ornos,
Pectine tentauit nobiliore lyram.
Venturumque sacris fidibus iam spondet Achillem,
Iam Phrygias cædes, iam Simoenta canit.
Frondoso strepuit felix Hymenæus Olympo,
Reginam resonant Othrys, & Ossa Thetim.

C·L. CLAVDIANI
DE
NVPTIIS
HONORII ET MARIÆ.

Hauserat insolitos promissæ virginis ignes
Augustus, primoque rudis flagrauerat æstu,
Nec nouus vnde calor, nec quid suspiria vellent
Nouerat incipiens, & adhuc ignarus amandi.
Non illi venator equus, non spicula curæ:
Non iaculum torquere libet. mens omnis aberrat
In vultus, quos finxit amor. quam sæpe medullis
Erupit gemitus! quoties incanduit ore
Confessus secreta rubor! nomenque beatum
Iniussæ scripsere manus! iam munera nuptæ
Præparat, & pulcros, Mariæ sed luce minores
Eligit ornatus, quidquid venerabilis olim
Liuia, Diuorumque nurus gessere superbæ.
Incusat spes ægra moras, longique videntur
Stare dies, segnemque rotam non voluere Phœbe.
Scyria sic tenerum virgo flamabat Achillem,
Fraudis adhuc expers, bellatricesque docebat
Ducere fila manus, & mox, quos torruit, idem
Thessalico roseos nectebat pectine crines.
Hæc etiam queritur secum: quonam vsque verendus
Cunctatur mea vota socer? quid iungere differt
Quam pepigit, castasque preces implere recusat?
Non ego luxuriam Regum; moremque secutus
Quæsiui vultum tabulis, vt nuntia formæ
Lena per innumeros iret pictura Penates:
Nec variis dubium thalamis lecturus amorem
Ardua commisi falsæ connubia ceræ.
Non rapio præceps alienæ fœdera tedæ,
Sed quæ sponsa mihi pridem, patrisque relicta
Mandatis vno materni sanguinis ortu
Communem partitur auum. fastigia supplex
Deposui, gessique procum de limine sacro.
Oratum misi proceres, qui proxima nobis
Iura tenent. Stilico, fateor, non parua poposci:
Sed certe merear princeps hoc principe natus,
Qui sibi te generum fraterna prole reuinxit,
Cui Mariam debes. fœdus mihi solue paternum.
Redde suos aulæ. mater fortasse rogari
Mollior. ô patrui germen, cui nominis heres
Successi, sublime decus torrentis Iberi,
Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus infans,
Inque tuo creui gremio, patruque remoto
Tu potius Flaccilla mihi. quid diuidis ergo
Pignora? quid iuueni natam non tradis alumno?
Optatusne dies aderit? dabiturne iugalis
Nox vnquam? tali solatur vulnera questu.
Risit Amor, placidæque volat trans æquora matri
Nuntius, & totas iactantior explicat alas.
Mons latus Eoum Cypri præruptus obumbrat,
Inuius humano gressu, Phariumque cubile
Proteos, & septem despectans cornua Nili.
Hunc neque candentes audent vestire pruinæ.
Hunc venti pulsare timent. hunc lædere nimbi.
Luxuriæ, Venerique vacat. pars acrior anni
Exsulat. æterni patet indulgentia veris.
In campum se fundit apex. hunc aurea sepes
Circuit, & fuluo defendit prata metallo.
Mulciber, vt perhibent, his oscula coniugis emit
Mœnibus, & tales vxorius obtulit arces.
Intus prata micant, manibus quæ subdita nullis

Perpetuum florent, Zephyro contenta colono:
Vmbrosumque nemus, quo non admittitur ales,
Ni probet ante suos Diua sub iudice cantus.
Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
Viuunt in Venerem frondes, omnisque vicissim
Felix arbor amat. nutant ad mutua palmæ
Fœdera. populeo suspirat populus ictu,
Et platani platanis, alnoque assibilat alnus.
Labuntur gemini fontes. hic dulcis, amarus
Alter, & infusis corrumpit mella venenis,
Vnde Cupidineas armauit fama sagittas.
Mille pharetrati ludunt in margine fratres.
Ore pares, æuo similes. gens mollis Amorum.
Hos Nymphæ pariunt, illum Venus aurea solum
Edidit. ille Deos cælumque, & sidera cornu
Temperat, & summos dignatur figere reges.
Hi plebem feriunt. nec cætera numina desunt.
Hic habitat nullo constricta licentia nodo,
Et flecti faciles iræ, vinoque madentes
Excubiæ, lacrimæque rudes, & gratus amantum
Pallor, & in primis titubans audacia furtis,
Iucundique metus, & non secura voluptas,
Et lasciua volant leuibus periuria pennis.
Hos inter petulans alta ceruice Iuuentas
Excludit Senium luco. procul atria Diuæ
Permutant radios, siluaque obstante virescunt.
Lemnius hæc etiam gemmis exstruxit & auro,
Admiscens artem pretio, grauibusque smaragdis
Supposuit cæsas hyacinthi rupe columnas.
Beryllo paries, & iaspide lubrica surgunt
Limina, despectusque solo calcatur achates.
In medio glebis redolentibus area diues
Præbet odoratas messes. hic mitis amomi,
Hic cassæ matura seges, Panchæaque turgent
Cinnama, nec sicco frondescunt vimina costo,
Tardaque sudanti prorumpunt balsama succo.
Quo postquam delapsus Amor, longasque peregit
Penna vias; alacer, passuque superbior intrat.
Cæsariem tunc forte Venus subnixa corusco
Fingebat solio. dextra læuaque sorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
Dat varios nexus. & iusto diuidit orbes
Ordine, neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit: speculi nec vultus egebat
Iudicio. similis tecto monstratur in omni,
Et rapitur quodcumque videt, dum singula cernit,
Seque probat. nati venientis conspicit vmbram;
Ambrosioque sinu puerum complexa ferocem,
Quid tantum gauisus, ait? quæ prælia sudas,
Improbe? quis iacuit telis? iterumne Tonantem
Inter Sidonias cogis mugire iuuencas?
An Titana domas? an pastoralia Lunam
Rursus in antra vocas? durum, magnumque videris
Debellasse Deum. suspensus in oscula matris
Ille refert: lætare parens. immane tropæum
Rettulimus. nostrum iam sensit Honorius arcum.
Scis Mariam, patremque ducem, qui cuspide Gallos,
Italiamque fouet: nec te præclara Serenæ
Fama latet. propera. regalibus annue votis.
Iunge toros. nauim gremio Cytherea remouit:
Et crines festina ligat, peplumque fluentem
Alleuat, & blando spirantem numine ceston
Cingitur. impulsos pluuiis quo mitigat amnes,
Quo mare, quo ventos. irataque flumina soluit.
Vt stetit ad litus, paruos affatur alumnos:
Ecquis erit, pueri, vitreas qui lapsus in vndas
Huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum
Deferar? haud vmquam tanto mihi venerit vsu.
Sacri, quos petimus, thalami, pernicius omnes
Quærite, seu concha Libycum circumsonat æquor,
Ægæas seu frangit aquas. quicumque repertum
Duxerit. aurata donabitur ille pharetra.
Dixerat, & sparsi diuersa parte feruntur
Exploratores pelagi. sub fluctibus ibat
Carpathiis Triton, obluctantemque petebat
Cymothoën. timet illa ferum, seseque sequenti
Surripit, & duris elabitur vda lacertis.
Heus, inquit speculatus Amor, non vestra sub imis
Furta tegi potuere vagis. accingere nostram
Vecturus dominam. pretium non vile laboris,
Cymothoën facilem, quæ nunc detrectat, habebis,
Hac mercede veni. prorumpit gurgite toruus
Semifer. vndosi velabant brachia crines.
Hispida tendebat bifido vestigia cornu,
Qua Pristis commissa viro. ter pectora mouit.
Iam quarto Paphias tractu sulcabat arenas.
Vmbratura Deam retro sinuatur in arcum
Bellua. tum viuo squalentia murice terga
Purpureis mollita rosis. hoc nauigat arcu
Fulta Venus. niueæ delibant æquora plantæ.
Prosequitur volucer late comitatus Amorum,
Tranquillumq; choris quatitur mare. serta per omnes
Neptuni dispersa domos. Cadmeia ludit
Leucothoë, frenatque rosis delphina Palæmon.
Alternis violis Nereus interserit algas.
Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.
Nec non & variis vectæ Nereides ibant
Audito Tritone feris. hanc pisce volutam

Subleuat Oceani monstrum Tartessia tigris.
Hanc timor Ægæi ruptutus fronte carinas
Trux aries. hæc cæruleæ suspensa leænæ
Innatat: hæc viridem trahitur complexa iuuencum,
Certatimque nouis onerant connubia donis.
Cingula Cymothoë, rarum Galatea monile,
Et grauibus Spatale baccis diadema ferebat
Intextum, rubro quas legerat ipsa profundo.
Mergit se subito, vellitque coralia Doto.
Vimen erat, dum stagna subit, processerat vndis:
Gemma fuit. nudæ Venerem cinxere cateruæ,
Plaudentesque simul tali cum voce sequuntur.
Hos Mariæ cultus, hæc munera nostra precamur
Reginæ Regina feras dic talia nunquam
Promeruisse Thetim, nec cum soror Amphitrite
Nostro nupta Ioui deuotum sentiat æquor.
Agnoscat famulum virgo Stiliconia Pontum.
Victrices nos sæpe rates, classemque paternam
Veximus, ad tristes cum tenderet vltor Achiuos.
Iam Ligurum terris spumantia pectora Triton
Appulerat, lassosque fretis extenderat orbes.
Continuo sublime volans ad mœnia Gallis
Condita, lanigeræ suis ostentantia pellem
Peruenit. aduentu Veneris spissata recedunt
Nubila. clarescunt puris Aquilonibus Alpes.
Lætitiæ causas ignorat dicere miles,
Lætatur que tamen Mauortia signa rubescunt
Floribus, & subitis animantur frondibus hastæ,
Illa suum dictis affatur talibus agmen:
Gradiuum, nostri comites, arcete parumper,
Vt soli vacet aula mihi. procul igneus horror
Thoracum, gladiosque tegat vagina minaces.
Stent bellatrices aquilæ, sæuique dracones.
Fas sit castra meis hodie succumbere signis,
Tibia pro lituis, & pro clangore tubarum
Molle lyræ, festumque canant. epulentur ad ipsas
Excubias. mediis spirent crateres in armis,
Laxet terribiles maiestas regia fastus,
Et sociam plebem non indignata potestas
Confundat turbæ proceres. soluantur habenis
Gaudia: nec leges pudeat ridere seueras.
Tu festas, Hymenæe, faces; tu, Gratia, flores
Elige; tu geminas, Concordia, necte coronas.
Vos, pennata cohors, quocumque vocauerit vsus,
Diuisa properate manu. neu marceat vlla
Segnities. alii funalibus ordine ductis
Plurima venturæ suspendite lumina nocti.
Hi nostra nitidos postes obducere myrto
Contendant: pars nectareis adspergere tecta
Fontibus, & flamma lucos adolere Sabæos.
Pars infecta croco velamina lutea Serum
Pandite, Sidoniasque solo præsternite vestes.
Ast alii thalamum docto componite textu.
Stamine gemmato, picturatisque columnis
Ædificetur apex: qualem non Lydia diues
Erexit Pelopi. nec quem struxere Lyæo
Indorum spoliis, & opaco palmite Bacchæ,
Illic exuuias omnes cumulate parentum:
Quidquid auus senior Mauro, vel Saxone victis:
Quidquid ab innumeris socio Stilicone tremendus
Quæsiuit genitor bellis: quodcunque Gelonus
Armeniusue dedit: quantum crinita sagittis
Attulit extremo Meroë circumflua Nilo:
Misit Achæmenio quidquid de Tigride Medus,
Cum supplex emeret Romanam Parthia pacem,
Nobilibus gazis, opibusque cubilia surgant
Barbaricis. omnes thalamo conferte triumphos.
Sic ait, & sponsæ petit improuisa Penates.
Illa autem secura tori, tedasque parari
Nescia diuinæ fruitur sermone parentis,
Maternosque bibit mores. exemplaque discit
Prisca pudicitiæ. Latios nec voluere libros
Desinit, aut Graios, ipsa genitrice magistra,
Mæonius quæcumque senex aut Thracius Orpheus,
Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho.
Sic Triuiam Latona monet: sic mitis in antro
Mnemosyne docili tradit præcepta Thaliæ.
Cum procul augeri nitor, & iucundior aër
Attonitam lustrare domum, fundique comarum
Gratus odor. mox vera fides. numenque refulsit.
Cunctatur stupefacta Venus. nunc ora puellæ.
Nunc flauam niueo miratur vertice matrem.
Hæc modo crescenti. plenæ par altera Lunæ
Assurgit: ceu forte minor sub matre virenti
Laurus. & ingentes ramos, olimque futuras
Promittit iam parua comas: vel flore sub vno
Ceu geminæ Pæstana rosæ per iugera regnant.
Hæc largo matura die, saturataque vernis
Roribus indulget spatio: latet altera nodo,
Nec teneris audet foliis admittere Soles.
Adstitit, & blande Mariam Cytherea salutat.
Salue sidereæ proles augusta Serenæ,
Magnorum soboles Regum, parituraque Reges.
Te propter Paphias ædes, Cyprumque reliqui.
Te propter libuit tantos explere labores,
Et tantum transnasse maris. ne vilior vltra
Priuatos patiare Lares, neu tempore longo.
Dilatos iuuenis nutriret Honorius ignes,
Accipe fortunam. generis diadema resume,
Quod tribuas natis, & in hæc penetralia rursus,

Vnde

Vnde patens progressa, redi, fac nulla subesse
Vincula cognatæ: quamuis aliena fuisses
Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
Quæ propior sceptris facies? quis dignior aulæ
Vultus erit? non labra rosæ, non colla pruinæ,
Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
Quam iuncto leuiter sese discrimine confert
Vmbra supercilij! miscet quam iusta pudorem
Temperies! nimio nec sanguine candor abundat.
Auroræ vincis digitos, humerosque Dianæ.
Ipsam iam superas matrem. si Bacchus amator
Dotali potuit cælum signare corona,
Cur nullis virgo redimitur pulcrior astris?
Iam tibi molitur stellantia serta Bootes,
Inque decus Mariæ iam sidera parturit æther.
O digno nectenda viro, tantique per orbem
Consors imperii! iam te venerabitur Ister.
Nomen adorabunt populi. Iam Rhenus, & Albis
Seruiet. in medios ibis Regina Sicambros.
Quid numerem gentes, Atlanteosque recessus
Oceani? toto pariter dotabere mundo.
Dixit, & ornatus, dederant quos nuper ouantes
Nereides, collo, membrisque micantibus aptat.
Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus:
Flamea virgineis accommodat ipsa capillis.
Ante fores iam pompa sonat, pilentaque sacram
Prædiant ductura nurum. calet obuius ire
Iam princeps, tardumque cupit discedere Solem.
Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
Sollicitauit odor, tumidus, quatiensque decoras
Curuata ceruice iubas Pharsalia rura
Peruolat, & notos hinnitu flagitat amnes,
Naribus accensis. mulcet fecunda magistros
Spes gregis, & pulcro gaudent armenta marito.
Candidus interea positis exercitus armis
Exsultat soecerum iuxta: nec signifer vllus,
Nec miles pluviæ flores dispergere ritu
Cessat, purpureoque ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro, myrtoque canebant.
Diue parens, seu te complectitur axis Olympi,
Seu colis Elysias animarum præmia valles,
En promissa tibi Stilico iam vota peregit.
Iam gratæ rediere vices. connubia pensat,
Acceptum reddit thalamum, natoque reponit
Quod dederat, genitor. numquam te, sancte, pigebit
Iudicii. nec te pietas suprema fefellit.
Dignus cui leges, dignus cui pignora tanti
Principis, & rerum commendarentur habenæ.
Dicere possemus quæ prælia gesta sub Æmo,
Quaque cruentarint fumantem Strymona pugnæ.
Quam notus clipeo, quanta vi fulminet hostem.
Ni prohiberet Hymen: quæ tempestiua relatu
Nunc canimus. quis consilio, quis iuris & æqui
Nosse modum melior? quod semper dissidet, in te
Conuenit: ingenio robur. prudentia forti,
Fronte quis æquali? quem sic Romana decerent
Culmina? sufficerent tantis quæ pectora curis?
Stes licet in populo, clamat, quicumque videbit,
Hic ille est Stilico, sic te testatur, & offert
Celsa potestatis species non voce feroci,
Non alto simulata gradu, non improba gestu.
Affectant alij quidquid, fingique laborant,
Hæc donat natura tibi. pudor emicat vna,
Formosusque rigor, vultusque auctura verendo
Canities festina venit. consorte remota;
Contingit senii grauitas, viresque iuuentæ.
Vtraque te cingit propriis insignibus ætas.
Ornatur fortuna viro. non vlla nocendi
Tela, nec infecti iugulis ciuilibus enses.
Non odium terrore moves, nec frena resoluit
Gratia. diligimus pariter, pariterque timemus.
Ipse metus te noster amat, iustissime legum
Arbiter, egregiæ pacis fidissime custos.
Optime ductorum, fortunatissime patrum,
Plus iam plus domino cuncti debere fatemur,
Quod gener est, inuicte, tuus. vincire corona.
Insere te nostris contempto iure choreis.
Sic puer Eucherius superet virtute parentem:
Aurea sic videat similes Thermantia tedas:
Sic vterus crescat Mariæ: sic natus in ostro
Parvus Honoriades genibus considat auitis.

CL. CLAVDIANI
IN
LIBRVM PRIMVM
DE RAPTV PROSERPINÆ
Ad Florentinum,

Præfatio.

INventa secuit primus qui naue profundum,
Et rudibus remis sollicitauit aquas:
Qui dubiis ausus committere flatibus alnum,
Quas natura negat, præbuit arte vias,

Tranquillis primum trepidus se credidit vndis,
  Litora securo tramite summa legens:
Mox longos tentare sinus, & linquere terras,
  Et leni cœpit pandere vela Noto.
Ast vbi paullatim præceps audacia creuit,
  Cordaque languentem dedidicere metum:
Iam vagus irrupit pelago, cælumque secutus
  Ægæas hiemes, Ioniasque domat.

CL. CLAVDIANI DE RAPTV PROSERPINÆ

Liber I.

INferni raptoris equos, afflataque curru
Sidera Tænario, caligantesque profundæ
Iunonis thalamos audaci promere cantu
Mens congesta iubet. gressus remouete profani.
Iam furor humanos nostro de pectore sensus
Expulit, & totum spirant præcordia Phœbum.
Iam mihi cernuntur trepidis delubra moueri
Sedibus, & claram dispergere culmina lucem,
Aduentum testata Dei. iam magnus ab imis
Auditur fremitus terris, templumque remugit
Cecropidum, sanctasque faces extollit Eleusis.
Angues Triptolemi strident, & squamea curuis
Colla leuant attrita iugis, lapsuque sereno
Erecti roseas tendunt ad carmina cristas.
Ecce procul ternis Hecate variata figuris
Exoritur, lenisque simul procedit Iacchus
Crinali florens edera, quem Parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit vngues.
Ebria Mæoniis fulcit vestigia thyrsis.
  Dii, quibus in numerum vacui famulatur Auerni
Vulgus iners, opibus quorum donatur auaris
Quidquid in orbe perit, quos Styx liuentibus ambit
Interfusa vadis, & quos fumantia torquens
Æquora vorticibus Phlegethon perlustrat anhelis:
Vos mihi sacrarum penetralia pandite rerum,
Et vestri secreta poli, qua lampade Ditem
Flexit Amor, quo ducta ferox Proserpina raptu
Possedit dotale Chaos; quantasque per oras
Sollicito genitrix errauerit anxia cursu.
Vnde datæ populis fruges, & glande relicta
Cesserit inuentis Dodonia quercus aristis.
  Dux Erebi quondam tumidas exarsit in iras
Prælia moturus Superis, quod solus egeret
Connubiis, sterilesque diu consumeret annos,
Impatiens nescire torum, nullasque mariti
Illecebras, nec dulce patris cognoscere nomen.
Iam quæcumque latent ferali monstra Barathro,
In turmas, aciemque ruunt, contraque Tonantem
Coniurant Furiæ, crinitaque sontibus hydris
Tisiphone quatiens infesto lumine pinum
Armatos ad castra vocat pallentia Manes.
Pene reluctatis iterum pugnantia rebus
Rupissent elementa fidem, penitusque reuulsis
Carcere laxatis pubes Titania vinclis
Vidisset cæleste iubar, rursusque cruentus
Ægæon positis arcto de corpore nodis
Obuia centeno vexasset fulmina motu.
Sed Parcæ vetuere minas, orbique timentes
Ante pedes, soliumque ducis fudere seueram
Canitiem, genibusque suas cum supplice vultu
Admouere manus, quarum sub iure tenentur
Omnia, quæ seriem fatorum pollice ducunt,
Longaque ferratis euoluunt sæcula pensis.
Prima fero Lachesis clamabat talia Regi
Incultas dispersa comas: ô maxime noctis
Arbiter, Vmbrarumque potens, cui nostra laborant
Stamina; qui finem cunctis, & semina præbes,
Nascendique vices alterna morte rependis:
Qui vitam, letumque regis. nam quidquid vbique
Gignit materies, hoc te donante creatur,
Debeturque tibi, certisque ambagibus æui
Rursus corporeos animæ mittuntur in ortus.
Ne pete firmatas pacis dissoluere leges,
Quas dedimus, neuitque colus: neu fœdera fratrum
Ciuili conuerte tuba. cur impia tollis
Signa? quid incestis aperis Titanibus auras?
Posce Iouem, dabitur coniux. vix ille pepercit,
Erubuitque preces, animusque relanguit atrox,
Quamuis indocilis flecti. ceu turbine rauco,
Cum grauis armatur Boreas, glacieque niuali
Hispidus, & Getica concretus grandine pennas
Bella cupit, pelagus, siluas, camposque sonoro
Flamine rapturus; si forte aduersus aënos
Æolus obiecit postes, vanescit inanis
Impetus, & fractæ redeunt in claustra procellæ.
  Tunc Maia genitum, qui feruida dicta reportet,
Imperat acciri. Cyllenius adstitit ales
Somniferam quatiens virgam, tectusque galero.
Ipse rudi fultus solio, nigraque verendus
Maiestate sedet. squalent immania fœdo

Sceptra situ situ sublime caput mæstissima nubes
Asperat,& diræ riget inclementia formæ.
Terrorem dolor augebat. tunc talia celso
Ore tonat. tumefacta silent dicente tyranno
Atria. latratum triplicem compescuit ingens
Ianitor,& presso lacrimarum fonte resedit
Cocytus,tacitisque Acheron obmutuit vndis,
Et Phlegethonteæ requierunt murmura ripæ.
Atlantis Tegææ nepos, commune profundis
Et superis numen, qui fas per limen vtrumque
Solus habes. geminoque facis commercia mundo,
I celer,& proscinde Notos, & iussa superbo
Redde Ioui. Tantumne tibi sæuissime fratrum
In me iuris erit? si nobis noxia vires
Cum cælo fortuna tulit,non robur, & arma
Perdidimus. si rapta dies, an forte iacentes,
Ignauosque putas, quod non Cyclopea tela
Stringimus,aut vanas tonitru deludimus auras?
Nonne satis visum est, grati quod luminis expers
Tertia supremæ patior dispendia sortis,
Informesque plagas; cum te lætissimus ornet
Signifer,& vario cingant splendore Triones?
Sed thalamos etiam prohibes? Nereia glauco
Neptunum gremio complectitur Amphitrite.
Te consanguineo recipit post fulmina fessum,
Iuno sinu.quid enim narrem Latonia furta?
Quid Cererem, magnāq; Themin? tibi tanta creandi
Copia. te felix natorum turba coronat.
Ast ego deserta mærens inglorius aula
Implacidas nullo solabor pignore curas?
Non adeo toleranda quies. primordia testor
Noctis,& horrendæ stagna intemerata paludis,
Si dicto parere negas, patefacta ciebo
Tartara. Saturni veteres laxabo catenas.
Obducam tenebris lucem. compage soluta
Fulgidus vmbroso miscebitur axis Auerno.
Vix ea fatus erat, iam nuntius astra tenebat.
Audierat mandata pater, secumque volutat
Diuersos ducens animos, quæ tale sequatur
Coniugium,Stygiosque velit pro Sole recessus.
Certa requirenti tandem sententia sedit.
Æthnææ Cereri proles optata virebat
Vnica;nec tribuit sobolem Lucina secundam,
Fessaque post primos hæserunt viscera partus,
Infecunda quidem; sed cunctis altior exstat
Matribus,& numeri damnum Proserpina pensat,
Hanc fouet,hanc sequitur.vitulā non blandius ambit
Torua parens;pedibus quæ non dum proterit arua,
Nec noua lunatæ curuauit germina frontis.
Iam vicina toro plenis adoleuerat annis
Virginitas: tenerum iam pronuba flamma pudorem
Sollicitat: mistaque tremit formidine votum.
Personat aula procis. pariter pro virgine certant,
Mars clipeo melior, Phœbus præstantior arcu.
Mars donat Rhodopen, Phœbus largitur Amyclas,
Et Delon, Clariosque Lares. hinc æmula Iuno,
Hinc poscit Latona nurum. despexit vtrumque
Flaua Ceres; raptusque timens heu cæca futuri
Insidis natam Laribus commisit alendam.
Æthera deseruit, Siculasque relegat in oras
Ingenio confisa loci. Trinacria quondam
Italiæ pars vna fuit: sed Pontus, & æstus
Mutauere situm. rupit confinia Nereus
Victor, & abscissos interluit æquore montes;
Paruaque cognatas prohibent discrimina terras.
Nunc illam socia ruptam tellure trisulcam
Opponit natura mari. caput inde Pachyni
Respicit Ionias protentis rupibus iras.
Hinc latrat Gætula Thetis, Lilybæaque pulsat
Brachia consurgens; hinc dedignata teneri
Concutit obiectum rabies Tyrrhena Pelorum.
In medio scopulis se porrigit Ætna perustis:
Ætna Giganteos nunquam tacitura triumphos,
Enceladi bustum,qui saucia membra reuinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur,
Et quoties detrectat onus ceruice rebelli
In dextrum, læuumque latus; tunc insula fundo
Vellitur, & dubiæ nutant cum mœnibus vrbes.
Ætnæos apices solo cognoscere visu,
Non aditu tentare licet. pars cætera frondet
Arboribus, teritur nullo cultore cacumen.
Nunc vomit indigenas nimbos, piceaque grauatum
Fœdat nube diem: nunc motibus astra lacessit
Terrificis, damnisque suis incendia nutrit.
Sed, quamuis nimio feruens exuberet æstu,
Scit niuibus seruare fidem, pariterque fauillis
Durescit glacies tanti secura vaporis,
Arcano defensa gelu,fumoque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.
Quæ scopulos tormenta rotent? quæ tanta cauernas
Vis glomeret? quo fonte ruat Vulcanius ignis?
Siue quod obiicibus discurrens ventus opertis,
Offenso per saxa furit rimosa meatu,
Dum scrutatur iter,libertatemque reposcens
Putrida multivagis populatur flatibus antra.
Seu mare sulfurei ductum per viscera montis
Oppressis ignescit aquis,& pondera librat.
Hic vbi seruandum mater fidissima pignus
Abdidit,ad Phrygios tendit secura Penates,
Turrigeramque petit Cybelen,sinuosa draconum

Membra regens, volucri qui pervia nubila tractu
Signant, & placidis humectant frena venenis.
Frontem crista tegit: pingunt maculosa virentes
Terga notæ: rutilum squamis intermicat aurum.
Nunc spiris Zephyros tranant: tunc arua volatu
Inferiore secant. cano rota puluere labens
Sulcatam fecundat humum, flavescit aristis
Orbita: surgentes condunt vestigia fruges.
Vestit iter comitata seges. iam linquitur Ætna,
Totaque decrescit refugo Trinacria visu.
Heu quoties præsaga mali violauit oborto
Rore genas: quoties oculos ad tecta retorsit
Talia voce mouens: Salve gratissima tellus,
Quam nos prætulimus cælo. tibi gaudia nostri
Sanguinis, & caros vteri commendo labores.
Præmia digna manent. nullos patiere ligones,
Et nullo rigidi versabere vomeris ictu.
Sponte tuus florebit ager cessante iuuenco.
Ditior oblatas mirabitur incola messes.
Sic ait, & fuluis serpentibus attigit Iden.
Hic sedes augusta deæ, templique colendi
Relligiosa silex, densis quam pinus obumbrat
Frondibus, & nulla lucos agitante procella
Stridula coniferi modulantur carmina rami.
Terribiles intus thiasi, vesanaque misto
Concentu delubra gemunt. vlulatibus Ide
Bacchatur. timidas inclinant Gargara siluas.
Postquam visa Ceres; mugitum tympana frenant.
Conticuere chori. Corybas non impulit ensem.
Non buxus, non æra sonant, blandique leones
Summisere iubas, adytis gauisa Cybelle
Exsilit, & pronas intendit ad oscula turres.
Viderat hæc dudum summa speculatus ab arce
Iupiter, & Veneri mentis penetralia nudat.
Curarum secreta tibi Cytherea fatebor.
Candida Tartareo nuptum Proserpina Regi
Iam dudum decreta dari. sic Atropos vrget:
Sic cecinit longæua Themis. nunc matre remota
(Rem peragit tempus) fines inuade Sicanos,
Et Cereris prolem patulis illudere campis,
Crastina puniceos cum lux detexerit ortus,
Coge tuis armata dolis; quibus vrere cuncta,
Me quoque sæpe soles. cur vltima regna quiescunt?
Nulla sit immunis regio, nullumque sub Vmbria
Pectus inaccessum Veneri. iam tristis Erinnys
Sentiat ardores: Acheron, ditisque seueri
Ferrea lasciuis mollescant corda sagittis.
Accelerat præcepta Venus, iussuque parentis
Pallas, & inflexo terret quæ Mænala cornu,
Addunt se, comites. diuino semita gressu
Claruit. augurium qualis laturus in orbem
Præceps sanguineo delabitur igne cometes
Prodigiale rubens. non illum nauita tuto,
Non impune vident populi: sed crine minaci
Nunciat aut ratibus ventos, aut vrbibus hostes.
Deuenere locum, Cereris qua tecta nitebant,
Cyclopum firmata manu. stant ardua ferro
Mœnia. ferrati postes, immensaque nectit
Claustra chalybs. nullum tanto sudore Pyracmon,
Nec Steropes construxit opus: nec talibus vnquam
Spirauere notis animæ: nec flamine tanto
Incoctum maduit lassa fornace metallum,
Atria cingit ebur, trabibus solidatur aënia
Culmen, & in celsas surgunt electra columnas.
Ipsa domum tenero mulcens Proserpina cantu
Irrita texebat rediture munera matri.
Hic elementorum seriem, sedesque paternas
Insignibat acu: veterem qua lege tumultum
Discreuit Natura parens, & semina iustis
Discessere locis. quidquid leue, fertur in altum:
In medium graviora cadunt. incanduit æther:
Egit flama polum: fluxit mare: terra pependit,
Nec color vnus erat. stellas accendit in auro,
Ostro fundit aquas, attollit litora gemmis,
Filaque mentitos subter celantia fluctus
Arte tument. credas illidi cautibus algam,
Et raucum bibulis inserpere murmur arenis.
Addit quinque plagas. mediam subtemine rubro
Obsessam feruore notat. squalebat adustus
Limes, & assiduo sitiebant stamina Sole.
Vitales vtrinque duas; quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris, tum fine supremo
Torpentes traxit geminas, brumaque perenni
Fœdat, & æterno constringit frigore telas.
Nec non & patrui pingit sacraria Ditis,
Fatalesque sibi Manes. nec defuit omen.
Præscia nam subitis maduerunt fletibus ora.
Cœperat & vitreis summo iam margine texti
Oceanum sinuare vadis. sed cardine verso
Sensit adesse Deas. imperfectumque laborem
Deserit, & niueos infecit purpura vultus
Per liquidas succensa genas, castique pudoris
Illuxere faces. non sic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod femina tinxerit ostro.
Merserat vnda diem. sparso nox humida somno
Languida cæruleis inuexerat otia bigis.
Iamque viam Pluton Siculas molitur ad arces
Germani monitu. toruos inuisa iugales
Alecto temone ligat, qui pascua mandunt
Cocyti, pratisque Erebi nigrantibus errant,

Stagnaque tranquillæ potantes marcida Lethes
Ægra soporatis spumant obliuia linguis.
Orphnæus crudele micans, Æthonque sagitta
Ocior, & Stygij sublimis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus, Alastor
Stabant ante fores iuncti, sæuumque fremebant
Crastina venturæ spectantes gaudia prædæ.

CL. CLAVDIANI
IN LIBRVM II.
DE
RAPTV PROSERPINÆ
Ad Florentinum
Præfatio.

OTia sopitis ageret cum cantibus Orpheus,
  Neglectumque diu deposuisset opus:
Lugebant erepta sibi solatia Nymphæ,
  Quærebant dulces flumina mæsta modos.
Sæua feris natura redit. metuensque leonum
  Implorat citharæ vacca tacentis opem.
Illius & duri fleuere silentia montes,
  Siluaque Bistoniam sæpe secuta chelym.
Sed postquam Inachiis Alcides missus ab Argis
  Thracia pacifero contigit arua pede,
Diraque sanguinei vertit præsepia Regis,
  Et Diomedeos sanguine pauit equos:
Tum patriæ festo lætatus tempore vates
  Desuetæ repetit fila canora lyræ,
Et resides leni modulatus pectine neruos
  Pollice festiuo nobile duxit ebur.
Vix auditus erat: venti frenantur, & vndæ.
  Pigrior adstrictis torpuit Hebrus aquis.
Porrexit Rhodope sitientes carmina montes.
  Excussit gelidas pronior Ossa niues.
Ardua nudato descendit populus Æmo,
  Et comitem quercum pinus amica trahit,
Cirrhæique Dei quamuis despexerit artes,
  Orpheis laurus vocibus acta venit.
Securum blandi leporem fouere Molossi,
  Vicinumque lupo præbuit agna latus.
Concordes varia ludunt cum tigride damæ,
  Massylam cerui non timuere iubam.
Ille nouercales stimulos actusque canebat
  Herculis & forti monstra subacta manu.
Qui timidæ matri pressos ostenderit angues,
  Intrepidusque fero riserit ore puer.
Te neque Dictæas quatiens mugitibus vrbes
  Taurus non Stygij terruit ira canis:
Non leo sidereos cæli rediturus ad axes,
  Non Erymanthei gloria montis aper.
Soluis Amazonios cinctus, Stymphalidas arcu
  Appetis; occiduo ducis ab orbe greges:
Tergeminique ducis numerosos deiicis artus,
  Et toties vno victor ab hoste redis.
Non cadere Antæo, non crescere profuit Hydræ:
  Non ceruam volucres eripuere pedes.
Caci flama perit: subuit Busiride Nilus:
  Prostratis maduit Nubigenis Pholoë.
Te Libyci stupuere sinus: te maximus Atlas
  Horruit, imposito cum premerere polo.
Firmior Herculea mundus ceruice pependit.
  Lustrarunt humeros Phœbus, & astra tuos.
Thracius hæc vates. sed tu Tyrinthius alter
  Florentine mihi. nam mea plectra moues.
Antraque Musarum longo torpentia somno
  Excutis, & placito ducis ab ore sonos.

CL. CLAVDIANI
DE
RAPTV PROSERPINÆ
Liber II.

IMpulit Ionios præmisso lumine fluctus
Nondum pura dies. tremulis vibrauit in vndis
Ardor, & errantes ludunt per cærula flammæ.
Iamque audax animi, fidæque oblita parentis
Fraude Dionæa riguos Proserpina saltus
(Sic Parcæ voluere) petit. ter cardine verso
Præsagæ cecinere fores. ter conscia fati
Flebile terrificis gemuit mugitibus Ætna.
Nullis illa tamen monstris, nulloque mouetur
Prodigio. comites gressum iunxere sorores.
Prima dolo gaudens, & tanti conscia furti
It Venus, & raptus metitur corde futuros,
Iam durum flexura Chaos, iam Dite subacto,
Ingenti famulos Manes ductura triumpho.
Illi multifidos crinis sinuatur in orbes
Idalia diuisus acu. sudata marito
Fibula purpureos gemma suspendit amictus,
Candida Parthasij post hanc Regina Lycæi,
Et Pandionias quæ cuspide protegit arces.
Vtraque virgo ruunt: hæc tristibus aspera bellis

Hæc

Hæc metuenda feris. Tritonis casside fulua
Cælatum Typhona gerit, qui summa peremtus
Ima parte viget, moriens & parte superstes.
Hastaque terribili surgens per nubila gyro
Instar habet siluæ. tantum stridentia colla
Gorgonis obtentu pallæ fulgentis inumbrat.
At Triuiæ lenis species, & multus in ore
Frater erat, Phœbique genas & lumina Phœbi
Esse putes, solusque dabat discrimina sexus.
Brachia nuda nitent: levibus proiecerat auris
Indociles errare comas, arcusque remisso
Otia nervus agit. pendent post terga sagittæ.
Crispatur gemino vestis Gortynia cinctu
Poplite fusa tenus, motoque in flamine Delos
Errat, & aurato trahitur circumflua Ponto.
Quas inter Cereris proles, nunc gloria nostris,
Mox dolor, æquali tendit per gramina passu,
Nec membris, nec honore minor, potuitque videri
Pallas, si clypeum ferret; si spicula, Phœbe.
Collectæ tereti nodantur iaspide vestes.
Pectinis Ingenio numquam felicior arti
Contigit euentus. nulli sic consona telæ
Fila, nec in tantum veri duxere figuram.
Hic Hyperionio Solem de semine nasci
Fecerat, & pariter Lunam, sed dispare forma
Auroræ, noctisque duces. cunabula Tethys
Præbet, & infantes gremio solatur anhelos,
Cæruleusque sinus roseis radiatur alumnis.
Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce grauem, nec pubescentibus alte
Cristatum radiis. primo clementior æuo
Fingitur, & tenerum vagitu despuit ignem.
Læua parte soror vitrei libamina potat
Vberis, & paruo signantur tempora cornu.
Tali luxuriat cultu. comitantur euntem
Naiades, & socia stipant vtrinque corona,
Quæ fontes Crimnise tuos, & saxa rotantem
Pantagiam, nomenque Gelan qui præbuit vrbi,
Concelebrant: quas pigra vado Camarina palustri,
Quas Arethusæi latices, quas advena nutrit
Alpheus, Cyane totum supereminet agmen.
Qualis Amazonidum peltis exultat aduncis
Pulchra cohors, quoties Arcton populata virago
Hippolyte niueas ducit post prælia turmas,
Seu flauos strauere Getas, seu forte rigentem
Thermodoontiaca Tanaim fregere securi.
Aut quales referunt Baccho solennia Nymphæ
Mæoniæ, quas Hermus alit, ripasque paternas
Percurrunt auro grauidas. lætatur in antro
Amnis, & vndantem declinat prodigus vrnam.

Viderat herboso sacrum de vertice vulgus
Ætna parens florum, curuaque in valle sedentem
Compellat Zephyrum. pater ô gratissime veris,
Qui mea lasciuo regnas per prata volatu
Semper, & assiduis irroras flatibus annum,
Respice Nympharum cœtus, & celsa Tonantis
Germina, per nostros dignantia ludere campos.
Nunc adsis, faueasque precor. nunc omnia fetu
Pubescant virgulta velis, vt fertilis Hybla
Inuideat, vincique suos non abnuat hortos.
Quidquid thuriferis spirat Panchaia siluis,
Quidquid odoratus longe blanditur Hydaspes,
Quidquid ab externis ales longæua colonis
Colligit, optati referens exordia sæcli,
In venas disperge meas, & flamine largo
Rura foue, vt merear diuino pollice carpi.
Et nostris cupiant ornari Numina sertis.
Dixerat. ille novo madidantes nectare pennas
Concutit. & glebas fecundo rore maritat.
Quaq; volat, vernus sequitur color: omnis in herbas
Turget humus, medioque patent conuexa sereno:
Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
Induit, & dulci violas ferrugine pingit.
Parthica quæ tantis variantur cingula gemmis
Regales iunctura sinus? quæ vellera tantum
Ditibus Assyrij spumis fuscantur aëni?
Non tales volucer pandit Iunonius alas.
Nec sic innumeros arcu mutante colores
Incipiens redimitur hiems, cum tramite flexo
Semita discretis interuiret humida nimbis.
Forma loci superat flores: curuata tumore
Paruo planities, & mollibus edita cliuis
Creuerat in collem. viuo de pumice fontes
Roscida mobilibus lambebant gramina riuis.
Siluaque torrentes ramorum frigore Soles
Temperat, & modico brumam sibi vindicat æstu,
Apta fretis abies, bellis accommoda cornus,
Quercus amica Ioui, tumulos tectura cupressus,
Ilex plena fauis, venturi præscia laurus.
Fluctuat hic denso crispata cacumine buxus.
Hic ederæ serpunt, hic pampinus induit vlmos.
Haud procul inde lacus, (Pergum dixere Sicani)
Panditur, & nemorum frondoso margine cinctus
Vicinis pallescit aquis. admittit in altum
Cernentes oculos, & late peruius humor
Ducit inoffensos liquido sub gurgite visus,
Imaque perspicui prodit secreta profundi.
Huc elapsa cohors gaudet per florea rura,
Hortatur Cytherea legant. nunc ite sorores
Dum matutinis præsudat Solibus aër:

Dum

Dum meus humectat flauentes Lucifer agros,
Roranti prouectus equo. sic fata dolotis
Carpit signa sui. varios tum cætera saltus
Inuadere cohors. credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum, cum cerea reges
Castra mouent, fagique caua demissus ab aluo
Mellifer electis exercitus obstrepit herbis.
Pratorum spoliatur honos. hæc lilia fuscis
Intexit violis: hanc mollis amaracus ornat:
Hæc graditur stellata rosis: hæc alba ligustris.
Te quoque flebilibus mærens, hyacinthe, figuris,
Narcissumque metunt, nunc inclita germina veris,
Præstantes olim pueros. tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit. te disci perculit error:
Hunc fontis decepit amor. te fronte retusa
Delius, hunc fracta Cephissus arundine luget.
Æstuat ante alias auido fermore legendi
Frugiferæ spes vna Deæ. nunc vimine textos
Ridentes calathos foliis agrestibus implet:
Nunc sociat flores, seseque ignara coronat
Augurium fatale tori. quippe ipsa tubarum,
Armorumque potens, dextram, qua fortia turbat
Agmina, qua stabiles portas, & mœnia vellit,
Iam leuibus laxat studiis, hastamque reponit,
Insolitisque docet galeam mitescere sertis.
Ferratus lasciuit apex. horrorque recessit
Martius, & cristæ placato fulgure vernant.
Nec, quæ Parthenium canibus scrutatur odoris,
Aspernata choros. libertatemque comarum
Iniecta voluit tandem frenare corona.
Talia virgineo passim dum more geruntur,
Ecce repens mugire fragor, confligere turres,
Pronaque vibratis radicibus oppida verti.
Caussa latet. dubios agnouit sola tumultus
Diua Paphi, mistoque metu perterrita gaudet.
Iamque per anfractus animarum rector opacos
Sub terris quærebat iter, grauibusque gementem
Enceladum calcabat equis. immania findunt
Membra rotæ, pressaque Gigas ceruice laborat
Sicaniam cum Dite ferens, tentatque moueri
Debilis, & fessis serpentibus impedit axem.
Fumida sulfureo prælabitur orbita dorso.
Ac velut occultus securum prodit in hostem
Miles, & effossi subter fundamina campi
Transilit elusos arcano limite muros,
Turbaque deceptas victrix erumpit in arces,
Terrigenas imitata viros: sic tertius heres
Saturni tenebrosa vagis rimatur habenis
Deuia, fraternum cupiens exire sub orbem.
Ianua nulla patet. prohibebant vndique rupes
Oppositæ, duraque Deum compage tenebant.
Non tulit ille moras, indignatusque trabali
Saxa ferit sceptro. Siculæ sonuere cauernæ.
Turbatur Lipare, stupuit fornace relicta
Mulciber, & trepidus deiecit fulmina Cyclops.
Audiit & si quem glacies Alpina coërcet.
Et qui te latis non dum præcincte tropæis
Tibri natat, missamque Pado qui remigat Isnum.
Sic, cum Thessaliam scopulis inclusa teneret
Peneo stagnante palus, & mersa negaret
Arua coli, trifida Neptunus cuspide montes
Impulit adversos. tum forti saucius ictu
Dissiluit gelido vertex Ossæus Olympo.
Carceribus laxantur aquæ, fractoque meatu
Redduntur fluuiique mari, tellusque colonis.
Postquam victa manu duros Trinacria nexus
Soluit, & immenso late discessit hiatu:
Apparet subitus cælo timor. astra viarum
Mutauere fidem. vetito se proluit Arctos
Æquore. præcipitat pigrum formido Booten.
Horruit Orion. audito palluit Atlas
Hinnitu. rutilos obscurat anhelitus axes
Discolor. & longa solitos caligine pasci
Terruit orbis equos. pressis hæsere lupatis
Attoniti meliore polo. rursusque verendum
In Chaos obliquo certant temone reuerti.
Mox vbi pulsato senserunt verbera tergo,
Et Solem didicere pati: torrentius amne
Hiberno, tortaque ruunt pernicius hasta.
Quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri,
Non leue sollicitæ mentis discurrit acumen.
Sanguine frena calent: corrumpit spiritus auras
Letifer: infectæ spumis vitiantur arenæ.
Diffugiunt Nymphæ: rapitur Proserpina curru,
Imploratque Deas. iam Gorgonis ora reuelat
Pallas, & intento festinat Delia cornu:
Nec patruo cedunt. stimulat communis in arma
Virginitas, crimenque feri raptoris acerbat.
Ille, velut stabuli decus, armentique iuuencam
Cum Leo possedit, nudataque pectora fodit
Vnguibus, & rabiem totos exegit in armos,
Stat crassa turpis sanie, nodosque iubarum
Excutit, & viles pastorum despicit iras.
Ignaui domitor mundi, teterrime fratrum,
Pallas ait. quæ te stimulis, facibusque profanis
Eumenides movere? tua cur sede relicta
Audes Tartareis mundum incestare quadrigis?
Sunt tibi deformes Diræ: sunt altera Lethes
Flumina: sunt tristes Furiæ te coniuge dignæ.
Fratris linque domos: alienam desere sortem:

Nocte tua contentus abi. quid viva sepultis
Admisces? nostrum quid proteris advena mundum?
Talia vociferans auidos transire minaci
Cornipedes vmbone ferit, clipeique retardat
Obiice. Gorgoneisque premens assibilat hydris,
Prætentasque aperit cristas. libratur in ictum
Fraxinus, & nigros illuminat obuia currus.
Missaque pæne foret, ni Iupiter æthere summo
Pacificas rubri torsisset fulminis alas,
Confessus socerum. nimbis Hymenæus hiulcis
Intonat, & testes firmant connubia flammæ.
Inuitæ cessere Deæ. compescuit arcum
Cum gemitu, talesque dedit Latonia voces.
Sis memor. ô longumque vale. reuerentia patris
Obstitit auxilio. nec nos defendere contra
Possumus. imperio vinci maiore fatemur.
In te coniurat genitor, populoque silenti
Traderis, heu, cupidas non adspectura sorores,
Æqualesque choros. quæ te fortuna supernis
Abstulit, & tanto damnauit sidera luctu?
Iam neque Partheniis innectere retia lustris,
Nec pharetram gestare libet. securus vbique
Spumet aper, sæuique fremant impune leones.
Te iuga Taygeti, posito te Mænala flebunt
Venatu mæstoque diu lugebere Cyntho.
Delphica quin etiam fratris delubra tacebunt.
Interea volucri fertur Proserpina curru
Cæsariem diffusa Noto, planctuque lacertos
Verberat, & questus ad nubila fundit inanes.
Cur non torsisti manibus fabricata Cyclopum
In nos tela pater? sic me crudelibus Vmbris
Tradere, sic toto placuit depellere mundo?
Nullane te flectit pietas? nihilumne paternæ
Mentis inest? tantas quo crimine mouimus iras?
Non ego, cum rapido sæuiret Phlegra tumultu,
Signa Deis aduersa tuli: non robore nostro
Ossa pruinosum vexit glacialis Olympum.
Quod conata nefas, aut cuius conscia culpæ
Exsul ad immanes Erebi detrudor hiatus?
O fortunatas, alii quascunque tulere
Raptores. saltem communi Sole fruuntur:
Sed mihi virginitas pariter cælumque negatur,
Eripitur cum sole pudor, terrisque relictis
In felix Stygio ducor captiua tyranno.
O male dilecti flores, despectaque matris
Consilia: ô Veneris deprensæ serius artes.
Mater io, seu te Phrygiis in vallibus Idæ
Mygdonio buxus circumsonat horrida cantu,
Seu tu sanguineis vlulantia Dindyma Gallis
Incolis, & strictos Curetum respicis enses,
Exitio succurre meo: compesce furentem:
Comprime ferales torui prædonis habenas.
Talibus ille ferox dictis, fletuque decoro
Vincitur, & primi suspiria sentit amoris.
Tunc ferrugineo lacrimas detersit amictu,
Et placida mæstum solatur voce dolorem.
Desine funestis animum, Proserpina, curis,
Et vano vexare metu. maiora dabuntur
Sceptra, nec indigni tedas patiere mariti.
Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
Seruit, & immensum tendit per inane potestas.
Amissum ne crede diem. sunt altera nobis
Sidera, sunt orbes alii. lumenque videbis
Purius, Elysiumque magis mirabere solem,
Cultoresque pios. illic pretiosior ætas
Aurea progenies habitat. semperque tenemus,
Quod superi meruere semel. nec mollia desunt
Prata tibi. Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit Ætna.
Est etiam lucis arbor prædiues opacis
Fulgentes viridi ramos curuata metallo.
Hæc tibi sacra datur. fortunatumque tenebis
Autumnum, & fuluis semper ditabere pomis.
Parua loquor. quidquid liquidus complectitur aër,
Quidquid alit tellus, quidquid maris æquora verrunt,
Quod fluuij voluunt, quod nutriuere paludes,
Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis
Lunari subiecta globo, qui septimus auras
Ambit, & æternis mortalia separat astris.
Sub tua purpurei venient vestigia Reges
Deposito luxu, turba cum paupere misti.
Omnia mors æquat. tu damnatura nocentes:
Tu requiem latura piis: te iudice sontes
Improba cogentur vitæ commissa fateri.
Accipe Lethæo famulas cum gurgite Parcas.
Sit fatum quodcumque velis. hæc fatus ouantes
Exhortatur equos, & Tænara mitior intrat.
Conueniunt animæ quantas truculentior Auster
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.
Cunctaque præcipiti stipantur Tartara cursu
Insignem visura nurum. mox ipse serenus
Ingreditur facili passus mollescere risu.
Dissimilisque sui dominis intrantibus ingens
Assurgit Phlegethon. flagrantibus hispida riuis
Barba madet, toroque fluunt incendia vultu.
Occurrunt propere lecta de plebe ministri.
Pars altos reuocant currus, frenisque solutis
Vertunt emeritos ad pascua nota iugales.
Pars aulæa tenent. alij prætexere ramis

Limina.

Limina; & in thalamis cultas extollere veſtes.
Reginam caſto cinxerunt agmine matres
Elyſiæ, teneroſque leuant ſermone dolores.
Et ſparſos religant crines, & vultibus addunt
Flamea ſollicitum præuelatura pudorem.
Pallidæ lætatur regio, genteſque ſepultæ
Luxuriant, epuliſque vacant genialibus Vmbræ.
Grata coronati peragunt convivia Manes.
Rumpunt inſoliti tenebroſa ſilentia cantus.
Sedantur gemitus Erebi; ſe ſponte relaxat
Squalor, & æternam patitur tareſcere noctem:
Vrna nec incertas verſat Minoia ſortes,
Verbera nulla ſonant, nulloque frementia luctu
Impia dilatis reſpirant Tartara pœnis.
Non rota ſuſpenſum præceps Ixiona torquet:
Non aqua Tantalicis ſubducitur inuida labris.
Soluitur Ixion, inuenit Tantalus vndas.
Et Tityus tandem ſpatioſos erigit artus:
Squalentiſque novem detexit iugera campi.
Tantus erat. lateriſque piger ſulcator opaci
Inuitus trahitur laſſo de pectore vultur,
Abreptaſque dolet iam non ſibi creſcere fibras.
Oblitæ ſcelerum, formidatique furoris
Eumenides cratera parant, & vina feroci
Crine bibunt, flexiſque minis iam lene canentes
Extendunt ſocios ad pocula plena ceraſtas,
Ac feſtas alio ſuccendunt lumine tedas.
Tunc & peſtiferi pacatum limen Auerni
Innocuæ tranſiſtis aues, flatumque repreſſit
Amſanctus. tacuit fixo torrente vorago.
Tunc Acheronteos mutato gurgite fontes
Lacte novo tumuiſſe ferunt, ederiſque virentem
Cocyton dulci perhibent ſtagnaſſe Lyæo.
Stamina non rupit Lacheſis. nec turbida ſacris
Obſtrepitant lamenta choris. mors nulla vagatur
In terris, nullæque rogum planxere parentes.
Nauita non moritur fluctu, non cuſpide miles.
Oppida funerei pollent immunia leti.
Impexoſque ſenex velauit arundine crines
Portitor, & vacuos egit cum carmine remos.
Iam ſuus inferno proceſſerat Heſperus orbi.
Ducitur in thalamum virgo. ſtat pronuba iuxta
Stellantes Nox picta ſinus, tangenſque cubile
Omina perpetuo genitalia fœdere ſanxit.
Exſultant cum voce pii, Ditiſque ſub aula
Talia pervigili ducunt exordia plauſu.
Noſtra parens Iuno. tuque ó germane Tonantis.
Et gener vnanimi conſortia ducite ſomni,
Mutuaque alternis innectite colla lacertis.
Iam felix oritur proles: iam læta futuros
Exſpectat natura Deos nova numina rebus
Addite, & optatos Cereri proferte nepotes.

CL. CLAVDIANI DE RAPTV PROSERPINÆ

Liber III.

IVpiter interea cinctam Thaumantida nimbis
Ire iubet, totoque Deos arceſſere mundo.
Illa colorato Zephyris illapſa volatu
Numina conclamat pelagi, Nymphaſque morantes
Increpat, & fluvios humentibus euocat antris.
Ancipites, trepidique ruunt, quæ cauſſa quietos
Excierit, tanto quæ res agitanda tumultu.
Vt patuit ſtellata domus, conſidere iuſſi.
Nec confuſus honor. Cæleſtibus ordine ſedes
Prima datur. tractum proceres tenuere ſecundum
Æquorei. placidus Nereus, & lucida Phorci
Canities. Glaucum ſeries extrema biformem
Accipit, & certo manſutum Protea vultu.
Nec non & ſenibus fluviis conceſſa ſedendi
Gloria plebeio ſtat cætera more iuuentus.
Mille amnes. liquidis incumbunt patribus vdæ
Naiades, & taciti mirantur ſidera Fauni.
Tum grauis ex alto genitor ſic orſus Olympo eſt:
Adduxere meas iterum mortalia curas
Iam pridem neglecta mihi, Saturnia poſtquam
Otia, & ignavi ſenium cognovimus æui,
Sopitoſque diu populos torpore paterno
Sollicitæ placuit ſtimulis impellere vitæ,
Incultis ne ſponte ſeges grandeſceret aruis,
Vndaret neu ſilua fauis, neu vina tumerent
Fontibus, & totæ fremerent in pocula ripæ.
Haud equidem inuideo (nec enim liueſcere fas eſt,
Vel nocuiſſe Deos) ſed quod diſſuaſor honeſti
Luxus, & humanas oblimat copia mentes,
Provocet vt ſegnes animos, rerumque remotas
Ingenioſa vias paullatim exploret egeſtas.
Vtque artes pariat ſollertia, nutriat vſus.
Nunc mihi cum magnis inſtat Natura querelis
Humanum releuare genus, durumque tyrannum,
Immitemque vocat, regnataque ſæcula patri

Commemorat, parcumque Iovem se diuite clamat:
Cur campos hortere situ, dumisque repleri
Rura velim, & nullis exornem fructibus annum?
Se iam, quæ genitrix mortalibus ante fuisset,
In diræ subito mores transisse nouercæ.
Quid mentem traxisse polo, quid profuit altum
Erexisse caput, pecudum si more pererrant
Auia, si frangunt communia pabula glandes?
Hæccine vita iuuat siluestribus abdita lustris
Indiscreta feris? tales cum sæpe parentis
Pertulerim questus, tandem clementior orbi
Chaonio statui gentes auertere victu,
Atque ideo Cererem, quæ nunc ignara malorum
Verberat Idæos totum cum matre leones,
Per mare, per terras auido discurrere luctu
Decretum, donec natæ lætata repertæ
Indicio tribuat fruges, currusque feratur
Nubibus, ignotas populis sparsurus aristas,
Et iuga cærulei subeant Actæa dracones.
Quod si quis Cereri raptorem prodere Diuum
Audeat: imperii molem, pacemque profundam
Obtestor rerum, natus licet ille, sororue,
Vel coniux fuerit, natarumue agminis vna,
Se licet illa meo conceptam vertice iactet,
Sentiet iratam procul ægida, sentiet ictum
Fulminis, & genitum diuina sorte pigebit,
Optabitque mori. tunc vulnere languidus ipsi
Tradetur genero, passurus prodita regna.
Et sciet an propriæ conspirent Tartara caussæ.
Hoc sanctum. mansura fluant hoc ordine fata.
Dixit, & horrendo concussit sidera motu.
At procul armisoni Cererem sub rupibus antri
Securam, placidamque diu iam certa peracti
Terrebant simulacra mali: noctesque timorem
Ingeminant, omnique petit Proserpina somno.
Namque modo immissis inuadi viscera telis,
Nunc sibi mutatas horret nigrescere vestes,
Nunc steriles mediis frondere Penatibus ornos.
Stabat præterea luco dilectior omni
Laurus, virgineos olim quæ fronde pudica
Vmbrabat thalamos. hanc ima stirpe recisam
Vidit, & incomtos fœdari puluere ramos,
Quærentique nefas Dryades dixere gementes
Tartarea furias debellauisse bipenni.
Sed tunc ipsa sui, iam non ambagibus vllis
Nuntia materno facies inserta sopori.
Namque videbatur tenebroso obiecta recessu
Carceris, & sæuis Proserpina vincta catenis,
Non qualem Siculis olim mandauerat aruis,
Nec qualem roseis nuper conuallibus Ætnæ
Suspexere Deæ. squalebat pulcrior auro
Cæsaries, & nox oculorum infecerat ignes.
Exhaustusque gelu pallet rubor. ille superbi
Flammeus oris honos, & non cessura pruinis
Membra colorantur picei caligine regni.
Ergo hanc vt dubio vix tandem agnoscere vultu
Evaluit: cuius tot pœnæ criminis? inquit.
Vnde hæc informis macies? cui tanta potestas
In me sæuitiæ est? rigidi cur vincula ferri
Vix aptanda feris molles meruere lacerti?
Tu mea tu proles? an vana fallimur vmbra?
Illa refert: Heu dira parens, natæque peremptæ
Immemor. heu fuluas animo transgressa leænas,
Tantane te nostri tenuere obliuia? tantum
Vnica despicior? certe Proserpina nomen
Dulce tibi, tali quæ nunc, vt cernis, hiatu
Suppliciis inclusa feror. tu sæua choreis
Indulges, Phrygiasque etiamnum interstrepis vrbes.
Quod si non omnem pepulisti pectore matrem,
Si tu sancta Ceres, & te non Caspia tigris
Edidit: his oro miseram defende catenis,
Inque superna refer. prohibent si fata reuerti,
Vel saltem visura veni. sic fata, trementes
Tendere conatur palmas. vis improba ferri
Impedit, & motæ somnum excussere catenæ.
Obriguit visis. gaudet non vera fuisse,
Complexu caruisse dolet. penetralibus amens
Prosilit, & tali compellat voce Cybellen.
Iam non vlterius Phrygia tellure morabor
Sancta parens. reuocat tandem custodia cari
Pignoris, & cunctis obiecti fraudibus anni.
Non mihi Cyclopum quamuis exstructa caminis,
Culmina fida satis. timeo, ne fama latebras
Prodiderit, leuiusque meum Trinacria celet
Depositum. terret nimium vulgata locorum
Nobilitas. aliis sedes obscurior oris
Exquirenda mihi. gemitu, flammisque propinquis
Enceladi nequeunt vmbracula nostra taceri.
Somnia quinetiam variis infausta figuris
Sæpe monent, nullusque dies non triste minatur
Augurium, quoties flauentia serta comarum
Sponte cadunt: quoties exsudat ab vbere sanguis:
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniussæque manus mirantia pectora tundunt.
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt:
Tympana si quatiam, planctum mihi tympana reddũt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.
Heu longæ nocuere moræ. procul irrita venti
Dicta ferant. subicit Cybele: non tanta Tonanti
Segnities, vt non pro pignore fulmina mittat.

I tamen, & nullo turbata reuertere casu.
Hæc vbi; digreditur templis, sed nulla ruenti
Mobilitas. tardos queritur non ire iugales,
Immeritasque mouens alterno verbere pinnas
Sicaniam quærit, cum nec dum adscenderit Idam,
Cuncta pauet, speratque nihil. sic æstuat ales,
Quæ teneros humili fetus commiserit orno
Allatura cibos, & plurima cogitat absens:
Ne gracilem ventus discusserit arbore nidum:
Ne furtum pateant homini, neu præda colubris,
Vt domus excubiis incustodita remotis,
Et resupinati neglecto cardine postes,
Flebilis & tacitæ species apparuit aulæ;
Non exspectato respectu cladis, amictus
Conscidit, & fractas cum crine auellit aristas.
Hæserunt lacrimæ: nec vox, aut spiritus oris
Redditur, atque imis vibrat tremor ossa medullis.
Succidui titubant gressus, foribusque reclusis,
Dum vacuas sedes, & desolata peterrat
Atria, semirutas confuso stamine telas,
Atque interceptas agnoscit pectinis artes.
Diuinus perit ille labor, spatiumque relictam
Audax sacrilego supplebat aranea textu.
Nec deflet, plangitque malum: tamen oscula telæ
Figit, & abrumpit mutas in fila querelas,
Attritosque manu radios, proiectaque pensa,
Cunctaque virgineo sparsa oblectamina ludo.
Ceu natam pressat gremio, castumque cubile,
Desertosque toros, &, sicubi sederat olim,
Perlegit. attonitus stabulo ceu pastor inani,
Cui pecus aut rabies Pœnorum inopina leonum,
Aut populatrices infestauere cateruæ.
Seruus at ille redit, vastataque pascua lustrans
Non responsuros ciet, imploratque iuuencos,
Atque ibi secreta tectorum in parte iacentem
Adspicit Electram, natæ quæ sedula nutrix
Oceani priscas inter notissima Nymphas.
Par Cereri pietas. hæc post cunabula dulci
Ferre sinu, summoque Ioui deducere paruam
Sueuerat, & genibus ludentem aptare paternis.
Hæc comes, hæc custos, hæc proxima mater haberi.
Tum laceras effusa comas, & puluere cano
Sordida sidereæ raptus lugebat alumnæ.
Hanc aggressa Ceres postquam suspiria tandem
Laxauit, frenosque dolor, quod cernimus, inquit,
Excidium? cui præda fetor? regnatne maritus?
An cælum Titanes habent? quæ talia vivo
Ausa tonante manus? rupitne Typhoëa ceruix
Inarimen? fractane iugi compage Vesevi
Alcyoneus per stagna pedes Tyrrhena cucurrit?
An vicina mihi quassatis faucibus Ætna
Protulit Enceladum? nostros an forte Penates
Appetiit centum Briareia turba lacertis?
Heu, vbi nunc est nata mihi? quo mille ministræ?
Quo Cyane? volucres quæ vis Sirenas abegit?
Hæccine vestra fides? sic fas aliena tueri
Pignora? contremuit nutrix, mærorque timori
Cessit. & aspectus miseræ non ferre parentis
Emtum morte velit, longumque immota moratur
Auctorem dubium, certumque expromere funus.
Vix tamen hæc. acies vtinam vesana Gigantum
Hanc dederit cladem. leuius communia tangunt;
Sed Diuæ, multoque minus quod rere, sorores
In nostras nimium coniurauere ruinas.
Insidias Superum, cognataque vulnera cernis
Inuidiæ. Phlegra nobis infensior æther.
Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere, nec virides audebat visere saltus
Præceptis obstricta tuis. telæ labor illi,
Sirenes requies, sermonum gratia mecum,
Mecum somnus erat, castique per atria ludi.
Cum subito (dubium quonam monstrante tenebras
Præscierit) Cytherea venit suspectaque nobis
Ne foret, hinc Phœben comites, hinc Pallada iunxit.
Protinus effuso lætam se fingere risu,
Nec semel amplecti, nomenque iterare sororis:
Et dura de matre queri, quæ tale recessu
Maluerit damnare decus, vetitamque Dearum
Colloquio patriis procul absentauerit astris.
Nostra rudis gaudere malis, & nectare largo
Instaurare dapes; nunc arma, habitumque Dianæ
Induitur, digitisque attentat mollibus arcum.
Nunc crinita iubis galeam laudante Minerua
Implet, & ingentem clipeum gestare laborat.
Prima Venus campos, Ætnæaque rura maligno
Ingerit afflatu, vicinos callida flores
Ingeminat, meritumque loci velut inscia quærit,
Nec credit, quod bruma rosas innoxia seruet.
Quod gelidi rubeant alieno gramine menses,
Verna nec iratum timeant virgulta Booten.
Dum loca miratur, studio dum flagrat eundi,
Persuadet teneris, heu, lubrica moribus ætas.
Quos ego nequidquam planctus, quas irrita fudi
Ore preces? ruit illa tamen confisa sororum
Præsidio. famulæ longo post ordine Nymphæ.
Itur in æterno vestitos gramine campos,
Et prima sub luce legunt, cum rore serenus
Alget ager, sparsosque bibunt violaria succos.
Sed postquam medio sol altior adstitit orbe,
Ecce polum nox alta rapit, tremefactaque nutat

Insula cornipedum strepitu, cursuque rotarum.
Nosse nec aurigam licuit: seu mortifer æstus,
Seu mors ipsa fuit. lutor permansit in herbis.
Deficiunt riui. squalent rubigine prata.
Et nihil afflatum vivit. pallere ligustra,
Exspirare rosas, decrescere lilia vidi.
Vt rauco reduces tractu detorsit habenas,
Nox sua prosequitur currum; lux redditur orbi,
Persephone nulla est. voto rediere peracto,
Nec mansere Deæ. mediis invenimus arvis
Exanimem Cyanen. ceruix redimita iacebat,
Et caligantes marcebant fronte coronæ.
Aggredimur subito, casus scitamur heriles,
(Nam propior cladi steterat) quis vultus equorum?
Quis regat? illa nihil: tacito sed lapsa veneno
Soluitur in laticem. subrepsit crinibus humor.
Liquitur, in roremque pedes, & brachia manant,
Nostraque mox lambit vestigia perspicuus fons.
Discedunt aliæ rapidis Acheloides alis
Sublatæ. Siculi latus obsedere Pelori,
Accensæque malo iam non impune canoras
In pestem vertere lyras. vox blanda carinas
Alligat. audito frenantur carmine remi.
Sola domi luctu senium tractura relinquor.
Hæret adhuc suspensa Ceres, & singula demens,
Ceu nondum transacta timet: mox lumina torquens
Vultu ad Cælicolas furiato pectore fertur.
Arduus Hyrcana quatitur sic matre Niphates,
Cuius Achæmenio Regi ludibria natos
Auexit tremebundus eques. fremit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
Dispergit maculis, iamiamque haustura profundo
Ore virum, vitreæ tardatur imagine formæ.
Haud aliter toto genitrix bacchatur Olympo,
Reddite vociferans: non me vagus edidit amnis:
Non Dryadum de plebe sumus: turrita Cybelle
Me quoque Saturno genuit. quo iura Deorum,
Quo leges cecidere poli? quid vivere recte
Proderit? en audet noti Cytherea pudoris
Ostentare suos post Lemnia vincula vultus.
Hos animos bonus ille sopor. castumque cubile
Præbuit. amplexus hoc promeruere pudica.
Nec mirum, si turpe nihil post talia ducit.
Quid vos expertes thalami? tantum ne relictus
Virginitatis honos? tantum mutata voluntas?
Iam Veneri, & sociis iunctæ raptoribus itis?
O templis Scythiæ, atque hominem sitientibus aris
Vtraque digna coli. tanti quæ causa furoris?
Quam mea vel dicto tenui Proserpina læsit?
Scilicet hæc caris pepulit te, Delia, siluis:
Aut tibi commissas rapuit, Tritonia, pugnas.
An grauis alloquio? vestros an forte petebat
Importuna choros? atqui Trinacria longe,
Esset ne vobis oneri, deserta colebat.
Quid latuisse iuvat? rabiem livoris acerbi
Nulla potest placare dies. his increpat omnes
Vocibus. ast illæ (prohibet reverentia patris)
Aut reticent, aut nosse negant, responsaque matri
Dant lacrimas. quid agat? rursus se victa remittit,
Inque humiles demissa preces, Ignoscite, si quid
Intumuit pietas: si quid flagrantius actum est
Quam decuit miseram. supplex, miserandaq; vestris
Advoluor genibus. liceat cognoscere sortem.
Hoc tantum liceat, certos habuisse dolores.
Scire vero quæ forma mali: quamcunque dedistis
Fortunam, si nota, feram, fatumque putabo,
Non scelus. adspectum precor indulgere parenti.
Non repetam quæsita manu. securus habeto
Quisquis es. affirmo prædam. desiste vereri.
Quod si vos aliquo præuenit munere raptor;
Tu certe, Latona refer. confessa Diana
Forte tibi. nosti quid sit Lucina, timorque
Progenitis, & quantus amor, partusque tulisti
Tu geminos: hæc vna mihi. sic crine fruaris
Semper Apollineo, sic me felicior æuum
Mater agas. largis tunc imbribus ora madescunt.
Quid tantum est dignum fleri, dignumque taceri
Hei mihi, discedunt omnes quid vana moratis
Vlterius? non bella palam cælestia sentis?
Quin potius natam pelago, terrisque requiris?
Accingar lustrare diem per devia rerum
Indefessa ferar. nulla cessabitur hora.
Non requies, non somnus erit, dum pignus ademtum
Inveniam, gremio quamuis mergatur Iberæ
Tethyos, & rubro iaceat vallata profundo.
Non Rheni glacies, non me Rhipæa tenebunt
Frigora: non dubio Syrtis cunctabitur æstu.
Stat fines penetrare Noti, Boreæque nivalem
Vestigare domum. primo calcabitur Atlas
Occasu, facibusque meis lucebit Hydaspes.
Impius errantem videat per rura per vrbes
Iupiter. exstincta satietur pellice Iuno.
Insultate mihi: cælo regnate superbi.
Ducite præclarum Cereris de stirpe triumphum.
Sic fatur, notæque iugis illabitur Ætnæ,
Noctivago tedas inflammatura labori.
Lucus erat prope flumē Acin, quod candida præfert
Sæpe mari, pulcroque secat Galatea natatu,
Densus, & innexis Ætnæa cacumina ramis,
Qua libet vsque tegens. illic posuisse cruentam

Ægida,

Ægida, captivamque pater poſt prælia prædam
Aduexiſſe datur. Phlegræis ſilua ſuperbit
Exuuiis, totumque nemus victoria veſtit.
Hic paruli rictus: hic prodigioſa Gigantum
Tergora dependent, & adhuc crudele minantur
Affixæ facies truncis; immaniaque oſſa
Serpentum paſſim tumulis exſanguibus albent,
Et rigidæ multo ſuſpirant fulmine pelles,
Nullaque non magni iactat ſe nominis arbor.
Hæc centumgemini ſtrictos Ægeonis enſes
Curuata vix fronde leuat. liuentibus illa
Exſultat Cœi ſpoliis. hæc arma Mimantis
Suſtinet. hos onerat ramos exutus Ophion.
Altior & cunctis abies, vmbroſaque late
Ipſius Enceladi fumantia geſtat opima
Summi terrigenum Regis, caderetque grauata
Pondere, ni lapſum fulciret proxima quercus.
Inde timor, numenque loco, nemoriſque ſenectæ
Parcitur, ætheriiſque nefas nocuiſſe tropæis.
Paſcere nullus oues, nec robora lædere Cyclops
Audet, & ipſe fugit ſacra Polyphemus ab vmbra.
Non tamen hoc tardata Ceres. accenditur vltro
Relligione loci, vibratque incerta ſecurim,
Ipſum etiam perituræ Iovem. ſuccidere pinus,
Et magis enodes properat proſternere cedros,
Exploratque habiles truncos, rectique tenorem
Stipitis, & certo prætentat brachia niſu.
Sic qui vecturus longinqua per æquora merces
Molitur tellure ratem, vitamque procellis
Obiectare parat; fagos metitur, & alnos,
Et varium rudibus ſilvis accommodat vſum.
Quæ longa eſt; tumidis præbebit cornua velis:
Quæ fortis; clauo potior: quæ lenta; fauebit
Remigio: ſtagni patiens, aptanda carinæ.
Tollebant geminæ capita inuiolata cupreſſus
Ceſpite vicino; quales non rupibus Idæ
Miratur Simois; quales non diuite ripa
Lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes.
Germanas adeo credas: ſic frondibus æquis
Adſtant, & ſocio deſpectant vertice lucum.
Hæ placuere faces. pernix invadit vtramque
Cincta ſinus, exſerta manus, armata bipenni:
Alternaſque ferit, totiſque obnixa trementes
Viribus impellit. pariter traxere ruinam,
Et pariter poſuere comas, campoque recumbunt,
Faunorum Dryadumque dolor. complectitur ambas.
Sicut erant, alteque levat, retroque ſolutis
Crinibus adſcendit faſtigia montis anheli,
Exſuperatque æſtus, & nulli pervia ſaxa,
Atque indignantes veſtigia calcat arenas.

Qualis peſtiferas animare ad crimina taxos
Torua Megæra ruit; Cadmi ſeu mœnia poſcat;
Siue Thyeſteis properet ſæuire Mycenis.
Dant tenebræ, Maneſque locum, plantiſque reſultant
Tartara ferratis: donec Phlegethontis in vnda
Conſtitit, & plenos accepit lampade fluctus.
Poſtquam eſt peruentum ſcopuli flagrantis in ora;
Protinus arſuras auerſa fronte cupreſſus
Faucibus iniecit mediis, lateque cauernas
Texit, & vndantem flammarum obſtruxit hiatum.
Compreſſo mons igne tonat, clauſuſque laborat
Mulciber. obducti nequeunt exire vapores.
Coniferi micuere apices. creuitque fauillis
Ætna novis. ſtridens admiſſo ſulfure rami.
Tum, ne deficerent tantis erroribus ignes,
Semper inocciduos, inſopitoſque manere
Iuſſit, & arcano perfudit robora ſucco;
Quo Phaëthon irrorat equos, quo Luna iuuencos.
Iamque ſoporiferas nocturna ſilentia terris
Explicuere vices. laniato pectore longas
Inchoat illa vias, & ſic ingreſſa profatur.

Non tales geſtare tibi, Proſerpina, tedas
Sperabam: ſed vota mihi communia matrum,
Et thalami, feſtæque faces. cæloque canendus
Ante oculos Hymenæus erat. ſic Numina fatis
Voluimur, & Lacheſis nullo diſcrimine ſæuit.
Quam nuper ſublimis eram, quantiſque procorum
Cingebar ſtudiis! quæ non mihi pignus ob vnum
Cedebat numeroſa parens? tu prima voluptas,
Tu poſtrema mihi: per te fecunda videbar.
O decus, ô requies, ô grata ſuperbia matris:
Qua geſſi florente Deam: qua ſoſpite numquam
Inferior Iunone fui: nunc ſqualida, vilis.
Hoc placitum patri. cur autem adſcribimus illum
His lacrimis? ego te, fateor, crudelis ademi,
Quæ te deſerui ſolam: quæ inſtantibus vltro
Hoſtibus expoſui. raucis ſecura fruebar
Nimirum thiaſis, & læta ſonantibus armis
Iungebam Phrygios, cum tu raperere, leones.
Accipe, quas merui, pœnas. en ora fatiſcunt
Vulneribus, grandeſque rubent in pectore ſulci.
Immemor en vterus crebro contunditur ictu,
Qua te parte poli, quo te ſub cardine quæram?
Quis monſtrator erit? quæ me veſtigia ducent?
Quis currus? ferus ille quis eſt? terræne, mariſne
Incola? quæ volucrum deprendam ſigna rotarum.
Ibo, ibo quocumque pedes, quocumque iubebit
Caſus. ſic Venerem quærat deſerta Dione.
Efficietne labor? rurſus te, nata, licebit
Amplecti? manet ille decor? manet ille genarum
Fulgor

Fulgor? an infelix talem fortasse videbo,
Qualis nocte venis? qualem per somnia vidi?
Sic ait, & prima gressus molitur ab Ætna.
Exitiique reos flores, ipsumque rapinæ
Detestata locum sequitur dispersa viarum
Indicia, & pleno rimatur lumine campos,
Inclinatque faces. omnis madet orbita fletu,
Omnibus admugit, quacumque it, in æthere siluis.
Abnatat vmbra fretis, extremaque lucis imago
Italiam, Libyamque ferit. clarescit Etruscum
Litus, & accenso resplendent æquore Syrtes.
Antra procul Scyllæa petit, canibusque reductis
Pars stupefacta silet, pars nondum exterrita latrat.

Reliqua desiderantur.

CL. CLAVDIANI
GIGANTOMACHIA.

Terra parens quondam cælestibus inuida regnis,
Titanumque simul crebros miserata dolores,
Omnia monstrifero complebat Tartara fœtu,
Inuisum genitura nefas: Phlegramque rerexit
Tanta prole tumens, & in æthera protulit hostes.
Fit sonus. erumpunt crebri, necdumque creati
Iam dextras in bella parant, superosque lacessunt,
Stridula voluentes gemino vestigia lapsu.
Pallescunt subito stellæ, flectitque rubentes
Phœbus equos, dacuitque timor reuocare meatus.
Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones
Occasum voluere pati, tum feruida natos
Talibus hortatur genitrix in prælia dictis:
O pubes domitura Deos, quodcumque videtis,
Pugnando dabitur. præstat victoria mundum.
Sentiat ille meas tandem Saturnius iras.
Agnoscat quid Terra potest. si viribus vllis
Vincor, cur Cybele nobis meliora creauit?
Cur nullus Telluris honos? qui semper acerbis
Me damnis vrgere solet, quæ forma nocendi
Defuit? hinc volucrem viuo sub pectore pascit
Infelix Scythica fixus conualle Prometheus.
Hinc Atlantis apex flamantia pondera fulcit,
Et per canitiem glacies asperrima durat.
Quid dicam Tityon, cuius sub vulture sæuo,
Viscera nascuntur granibus certantia pœnis?
Sed vos ô tandem veniens exercitus vltor
Soluite Titanas vinclis, defendite matrem.
Sunt freta, sunt montes. vestris nec parcite membris.
In Iouis exitium telum non esse recuso.
Ite precor, miscete polum, rescindite turres
Sidereas. rapiat fulmen, sceptrumque Typhoeus.
Enceladi iussis mare seruiat. alter habenas
Auroræ pro Sole regat. te Delphica laurus
Stringat Porphyrion, Cirrhæaque templa tenebis.
His vbi consiliis animos elusit inanes,
Iam credunt vicisse Deos, mediisque reuinctum
Neptunum traxisse fretis. hic sternere Martem
Cogitat. hic Phœbi laceros deuellere crines.
Hic sibi promittit Venerem, speratque Dianæ
Coniugium, castamque cupit violare Mineruam.
Interea Superos prænuntia conuocat Iris,
Qui fluvios, qui stagna colunt. cinguntur & ipsi
Auxilio Manes. necne, Proserpina, longe
Vmbrosæ tenuere fores. Rex ille silentum
Lethæo vehitur curru, lucemque timentes
Insolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spissas cæruleis tenebras è naribus efflant.
Ac, velut hostilis cum machina terruit vrbem,
Vndique concurrunt arcem defendere ciues:
Haud secus omnigenis coeuntia Numina turmis
Ad patrias venere domos. tum Iupiter infit:
O numquam peritura cohors, ô debita semper
Cælo progenies, nullisque obnoxia fatis;
Cernitis, vt Tellus nostrum coniuret in orbem
Prole noua, dederitque alios intertita partus.
Ergo quot dederit natos tot funera matri
Reddamus. longo maneat per sæcula luctu,
Tanto pro numero partibus damnata sepulcris.
Iam tuba nimborum sonuit, iam signa ruendi
Bis æther, bis terra dedit, confusaque rursus
Pro domino natura timet. discrimina rerum
Miscet turba potens. nunc insula deserit æquor:
Nunc scopuli latuere mari. quot litora restant
Nuda? quot antiquas mutarunt flumina ripas?
Hic rotat Æmoniam præduris viribus OEten:
Hic iuga connixis manibus Pangæa coruscat.
Hunc armat glacialis Athos: hoc Ossa mouente
Tollitur: hic Rhodopen Hebri cum fonte reuellit,
Et socias truncauit aquas, summaque leuatus
Rupe Giganteos humeros irrorat Enipeus.
Subsidit patulis tellus sine culmine campis,
In natos diuisa suos. horrendus vbique
It fragor, & pugnæ spatium discriminat aër.
Primus terrificum Mauors non segnis in agmen
Odrysios impellit equos, quibus ille Gelonos,
Siue Getas turbare solet. splendentior igni
Aureus ardescit clipeus, galeamque nitentes
Arrexere iubæ. tunc concitus ense Pelorum
Transfigit adverso, femorum qua parte volutus

Duplex

Duplex semiferis connectitur ilibus anguis,
Atque vno ternas animas interficit ictu.
Tunc superinsultans auidus languentia currus
Membra terit, cultumque rotæ spargere cruoris.
Occurrit pro fratre Mimas, Lemnumque calentem
Cum Lare Volcani spumantibus eruit vndis:
Et prope torsisset, si non Mauortia cuspis
Ante reuelato cerebrum fudisset ab ore.
Ille viro toto moriens, serpentibus imis
Viuit adhuc stridore ferox, & parte rebelli
Victorem post fata petit. Tritonia virgo
Prosilit, ostendens rutila cum Gorgone pectus,
Adspectu contenta suo, non vtitur hasta.
Nam satis est vidisse semel. primumque furentem
Longius in faciem saxi Pallanta reformat.
Ille procul subitis fixus sine vulnere nodis,
Vt se letifero sensit durescere visu,
Et steterat iam pæne lapis, quo vertimur? inquit.
Qui serpit per membra silex? qui torpor inertem
Marmorea me peste ligat? vix pauca locutus,
Quod timuit, iam totus erat, sæuusque Damastor
Ad depellendos faculum dum quæreret hostes,
Germani rigidum misit pro rupe cadauer.
Hic vero interitum fratris miratur Echion.
Inscius auctorem dum vult tentare nocendo,
Te Dea respexit, solam quam cernere nulli
Bis licuit. metuit sublata audacia pœnas,
Et didicit eum morte Deam. sed turbidus Idam
Palleneus oculis aduersa tuentibus atrox
Ingreditur, extasque manus in Pallada tendit.
Hunc mucrone ferit Dea cominus, ac simul angues
Gorgoneo riguere gelu, corpusque per vnum
Pars moritur ferro, partes periere videndo.
Ecce autem medium spiris delapsus in æquor
Porphyrion trepidam conatur vellere Delon,
Scilicet ad superos vt torqueat improbus axes.
Horruit Ægæus. stagnantibus exsilit antris
Longæuo cum patre Thetis, desertaque mansit
Regia Neptuni, famulis veneranda profundis.
Exclamant placido cunctæ de vertice Nymphæ:
Nymphæ, quæ rudibus Phœbum docuere sagittis
Errantes agitare feras, primumque gementi
Latonæ struxere torum, cum lumina cæli
Parturiens geminis ornaret fœtibus orbem.
Implorat Pæana suum conterrita Delos,
Auxiliumque rogat. si te gratissima fudit
In nostros Latona sinus, succurre precanti.
En iterum conuulsa feror. succurre rogant.

Reliqua desiderantur.

CL. CLAVDIANI

EPISTOLÆ.

Ad Hadrianum.

VSque adeone tuæ producitur impetus iræ?
Nullus erit finis lacrimis, subitisque furorem
Permutas odiis? quo mens ignara nocendi,
Quo sensus abiere pij? tantumne licebit
Inuidiæ? tantum strepitus valuere maligni?
Me dolor incautus, me lubrica duxerit ætas;
Me timor impulerit, me deuius egerit ardor:
Te tamen haud decuit paribus concurrere telis.
Humanæ Superos numquam tetigere querelæ,
Nec vaga securum penetrant conuicia cælum.
Excessit iam pœna modum. concede iacenti.
En adsum. veniam confessus crimina posco.
Manibus Hectoreis atrox ignouit Achilles.
Victrices Furias matris placauit Orestes.
Reddidit Alcides Priamo, quas ceperat, arces.
Pellæum iuuenem Regum flexere ruinæ.
Darium famuli manibus doluisse peremptum
Fertur, & ingenti solatus fata sepulcro.
Tradita captiuo spatiosior India Poro.
Conditor hic patriæ. sic hostibus ille pepercit.
Hunc virtus tua digna sequi. quemcumque Deorum
Læsimus, insultet iugulo, pascatque furorem.
Gratia defluxit. sequitur feralis egestas.
Desolata domus. caris spoliamur amicis.
Hunc tormenta necant: hic vndique truditur exsul.
Quid superest damnis? quæ sæua pericula restant?
Emollit rabiem prædæ mortisque facultas.
Prætereunt subiecta feræ, toruique leones
Quæ strauisse valent, ea mox prostrata relinquunt.
Nec nisi bellantis gaudent ceruice iuuenci.
Nobiliore fame fecuit nascentia vota
Liuor, & ingesto turbauit gaudia luctu.
Iam iam suppliciis fessos, humilesque serenus
Respice. quid tanta dignaris morte clientem?
In breuibus numquam sese probat Æolus vndis,
Nec capit angustus Boreæ certamina collis.
Alpes ille quatit, Rhodopeia culmina quassat.
Incubuit numquam cælestis flamma salictis.
Nec parui furtices iram metuere Tonantis.
Ingentes quercus, annosas fulminat ornos.

Hoc pro supplicibus ramis, pro fronde Minervæ,
Hoc carmen pro ture damus. miserere tuorum.
Me precor, heu, me redde mihi, gravibusque medere
Vulneribus, vitamque iube, famamque reverti.
Quæ per te cecidit, per te fortuna resurgat.
Sanus Achilleis remeavit Telephus herbis:
Cuius pertulerat vires, & sensit in vno
Letalem placidamque manum. medicina per hostem
Contigit, & pepulit, quos fecerat ipse, dolores.
Quod si nec precibus, fletu nec flecteris vllo,
Eripe calcatis non prospera cingula Musis.
Eripe militiam. comitem me pelle sodalis.
Scilicet insigni de paupere vate triumpho,
Scilicet egregiis ornabere victor opimis.
Sæuiat in miseros cognata potentia cives.
Audiat hæc commune solum, longeque carinis
Nota Pharos, flentemque attollens gurgite vultum
Nostra gemat Nilus numerosis funera ripis.

Ad Serenam.

ORphea cum primæ sociarent lumina tedæ,
Ruraque complere Thracia festus Hymen:
Certauere feræ, picturatæque volucres,
Dona suo vati quæ potiora darent.
Quippe antri memores, cantus vbi sæpe sonoræ
Præbuerant dulci mira theatra lyræ,
Caucaseo crystalla ferunt de vertice lynces:
Gryphes Hyperborei pondera fulua soli.
Furatæ Veneris prato per inane columbæ
Florea connexis serta tulere rosis,
Fractaque nobilium ramis electra sororum
Cycnus olor. feri vexit ab amne Padi.
Et Nilo Pygmæa grues post bella remenso
Ore legunt rubri germina cara maris.
Venit & extremo Phœnix longævus ab Euro
Apportans vnco cinnama rara pede.
Nulla avium, pecudumque fuit, quæ ferre negaret
Vectigal meritæ connubiale lyræ.
Tunc opibus, totoque Heliconis sedula regno
Ornabat propriam Calliopea nurum.
Ipsam præterea dominam stellantis Olympi
Ad nati thalamos ausa rogare parens.
Nec spreuit Regina Deum, vel matris honore,
Vel iusto vatis ducta favore pij,
Qui sibi carminibus toties lustraverat aras,
Iunonis blanda numina voce canens.
Præliaque altisoni referens Phlegræa mariti,
Titanum fractas, Enceladique minas.
Illicet aduentu noctem dignata iugalem
Addidit augendæ munera sacra toris:
Munera mortales non admittentia cultus:
Munera, quæ solos fas habuisse Deos.
Sed quod Threicio Iuno placabilis Orpheo,
Hoc poteris votis esse, Serena, meis.
Illius exspectant famulantia sidera nutum:
Sub pedibus regitur terra fretumque tuis.
Non ego, cum peterem solenni more procorum,
Promisi gregibus pascua plena meis:
Nec quod mille mihi lateant sub palmite colles,
Fluctuet & glauca pinguis oliva coma:
Non quod nostra Ceres numerosa falce laboret,
Auratæque ferant culmina celsa trabes.
Suffecit mandasse Deam. tua littera nobis
Et pecus, & segetes, & domus ampla fuit.
Inflexit soceros, & maiestate petendi
Texit pauperiem nominis vmbra tui.
Quid non perficeret scribentis voce Serenæ
Vel genius regni, vel pietatis amor?
Atque vtinam sub luce tui contingeret oris,
Coniugis in castris, & solio generi
Optatum celebrare diem! me iungeret auspex,
Purpura me sancto cingeret aula toro,
Et, mihi quam scriptis desponderat ante, puellam
Coniugis eiusdem pronuba dextra daret.
Nunc medium quoniam votis maioribus æquor
Invidet, & Libycæ dissidet ora plagæ:
Saltem absens, Regina, fave, reditusque secundos
Annue fide, eo læta supercilio.
Terrarum tu pande vias: tu mitibus Euris
Æquora pacari prosperiora iube.
Vt tibi Pierides, doctumque fluens Aganippe
Debita servato vota, cliente canant.

Ad Olybrium.

QVid rear, affatus quod non mihi dirigis vllos,
Nec redit alterno pollice ducta salus?
Scribendine labor? sed quæ tam prona facultas.
Carmina seu fundis, seu Cicerone tonas?
Cedere diuitiis animi fortuna fatetur,
Et tantas oris copia vincit opes.
An rarus qui scripta ferat? quin tempore nullo
Cessant Flaminiæ pulverulenta viæ.
Cum fluat ingenium, cum sit qui dicta reportet,
Quæ, nisi contemnor, caussa relicta tibi?
Despicis ergo tuum, si fas est credere, vatem
Perfidus, & spatio debilitatur amor.
Excidimusne tibi? lucem iam condat Hydaspes;
Et Tartessiaco Sol oriatur vado:
Candescat Geticis Meroe conspersa pruinis,

Claraque

Claraque se vetito proluat Vrsa mari:
Et si iam nostros fastidit Olybrius ignes,
Constat Oresteam nil valuisse fidem.
Quin age rumpe moras, remoraturusque sodalem
Absens eloquio fertiliore doce.
Crebraque secundo festinet littera cursu,
Digna tuis animis, insinuanda meis.
Dignatus tenui Cæsar scripsisse Maroni.
Et tibi dedecori scribere? Musa vale.

Ad Probinum.

QVem precor inter nos habitura silentia finem?
Quando dabit gratas littera nostra vices?
Me timidum, vel te potius dixisse superbum
Convenit. alterius crimen vtrumque tenet.
Transfluxere dies, & dum scripsisse priorem
Pœnitet, æternas itur in vsque moras.
Sed quid agam? cœpisse vetat reverentia vestri.
Hinc amor hortatur scribere. vincat amor.
Fors iuvat audentes, Cei sententia vatis.
Hac duce non dubitem te reticente loqui.
Audax aut. si quid penitus peccasse videbor,
Arguat, ingrati non subiturus onus.
Romanos bibimus primum te Consule fontes,
Et Latiæ cessit Graia Thalia togæ.
Incipiensque tuis à fastibus omina cœpi.
Fataque debebo posteriora tibi.
Ergo lacessitus tandem rescribe roganti,
Et patria florens sorte, Probine, vale.

Ad Gennadium Proconsulem.

ITaliæ commune decus, Rubiconis amœni
Incola, Romani fama secunda fori;
Graiorum populis, & nostro cognite Nilo.
Vtraque gens fasces horret, amatque tuos.
Carmina ieiunas poscis solantia fauces?
Testor amicitiam, nulla fuisse domi.
Nam mihi mox nidum pennis confisa relinquunt,
Et Lare contempto non reditura volant.

Ad Æternalem.

QVidquid Castalio de gurgite Phœbus anhelar,
Quidquid fatidico mugit cortina recessu,
Carmina sunt: sed verba negant communia Musæ.
Carmina sola loquor. sic me meus implet Apollo.

Ad Maximum.

DVlcia dona mihi tu mittis, Maxime, semper,
Et quidquid mittis, mella putare decet.

CL. CLAVDIANI
EPIGRAMMATA.

De Phœnice.

OCeani summo circumfluus æquore lucus
Trans Indos, Eurumque viret, qui primus anhelis
Sollicitatur equis, vicinaque verbera sentit,
Humida toranti resonant cum limina curru,
Vnde rubet ventura dies, longeque coruscis
Nox afflata rotis refugo pallescit amictu.
Hæc fortunatus nimium Titanius ales
Regna colit, solusque plaga defensus iniqua
Possidet intactas ægris animalibus oras.
Sæua nec humani patitur contagia mundi
Par volucer Superis: Stellas qui vividus æquat
Durando, membrisque terit redeuntibus ævum,
Non epulis saturare famem. non fontibus vllis
Assuetus prohibere sitim: sed purior illum
Solis feruor alit, ventosaque pabula libat
Tethyos, innocui carpens alimenta vaporis.
Arcanum radiant oculi iubar. igneus ora
Cingit honos. rutilo cognatum vertice sidus
Attollit cristatus apex, tenebrasque serena
Luce secat. Tyrio pinguntur crura veneno.
Antevolant Zephyros pennæ. quas cærulus ambit
Flore color, sparsoque super ditescit in auro.
Hic neque concepto fetu, nec semine surgit:
Sed pater est, prolesque sui, nulloque creante
Emeritos artus fecunda morte reformat,
Et petit alternam totidem per funera vitam.
Namque vbi mille vias longinqua retorserit æstas,
Tot fuerint hiemes, toties ver cursibus actum,
Quas tulit autumnus, dederit cultoribus vmbras:
Tunc multis gravior tandem * subiungitur annis,
Lustrorum numero victus. ceu lassa procellis
Ardua Caucasio nutat de vertice pinus
Seram ponderibus pronis tractura ruinam.
Pars cadit assiduo flatu: pars imbre peresa
Rumpitur: abripuit partem vitiosa vetustas.
Iam breue decrescit lumen, languetque senili
Segnis stilla gelu: qualis cum forte tenetur
Nubibus, & dubio vanescit Cynthia cornu.
Iam solitæ medios alæ transcurrere nimbos
Vix ima tolluntur humo. tunc conscius ævi

Defuncti, reducisque parans exordia formæ,
Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
Et cumulum texens pretioſa fronde Sabæum
Componit buſtumque ſibi partumque futurum.
Hic ſedet, & Solem blando clangore ſalutat
Debilior, miſcetque preces, & ſupplice cantu
Præſtatura novas vires incendia poſcit.
Quem procul adductis vidit cum Phœbus habenis,
Stat ſubito, dictiſque pium ſolatur alumnum:
O ſenium poſiture rogo, falſiſque ſepulcris
Natales habiture vices, qui ſæpe renaſci
Exitio, proprioque ſoles pubeſcere leto,
Accipe principium rurſus, corpuſque coactum
Deſere. mutata melior procede figura.
Hæc fatus, propere flauis è crinibus vnum
Concuſſa ceruice iacit, miſſoque volentem
Vitali fulgore ferit: nam ſponte crematur,
Vt redeat, gaudetque mori feſtinus in ortum.
Feruet odoratus telis cæleſtibus agger,
Conſumitque ſenem. nitidos ſtupefacta iuvencos
Luna premit, pigroſque polus non concitat axes.
Parturiente rogo curis natura laborat
Æternam ne perdat auem, flamaſque fideles
Amouet, vt rerum decus immortale remittant.
Continuo diſperſa vigor per membra volutus
Æſtuat. & venis redivivus ſanguis inundat.
Victuri cineres nullo cogente moveri
Incipiunt, plumaque rudem veſtire fauillam.
Qui fuerat genitor, natus nunc proſilit idem,
Succeditque novus geminæ confinia vitæ
Exiguo medius diſcrimine ſeparat ignis.
Protinus ad Nilum Manes ſacrare paternos,
Auctoremque globum Phariæ telluris ad oras
Ferre iuuat. velox alienum tendit in orbem,
Portans gramineo clauſum velamine funus.
Innumeræ comitantur aves, ſtipatque volantem
Alituum ſuſpenſa cohors. exercitus ingens
Obnubit vario late convexa meatu.
Nec quiſquam tantis è millibus ebrius audet
Ire duci: ſed regis iter flagrantis adorant.
Non ſeuus accipiter, non armiger ipſe Tonantis
Bella movent: commune facit reverentia fœdus.
Talis barbaricas fluvio de Tigride turmas
Ductor Parthus agit: gemmis & diuite cultu
Luxurians ſertis apicem regalibus ornat.
Auro frenat equum perfuſam murice veſtem
Aſſyria ſignatur acu, tumiduſque regendo
Celſa per Tyrias acies diſione ſuperbit.
Clara per Ægyptum placidis notiſſima ſacris
Vrbs Titana colit, centumque immane columnis
Inuehitur templum Thebano monte revulſis.
Illic, vt perhibent, patriam de more reponit
Congeriem, vultumque Dei veneratus herilem
Iam flammæ commendat onus: iam deſtinat aria
Semina relliquiaſque ſui. myrrhata relucent
Limina, divino ſpirant altaria fumo.
Et Peluſiacas productus aduſque paludes
Pervenit Indus odor; penetrat, completque ſalubri
Tempeſtate viros & nectare dulcior aura
Oſtia nigrantis Nili ſeptena vaporat.
O felix, hereſque tui: quo ſolvimur omnes,
Hoc tibi ſuppeditat vires. præbetur origo
Per cinerem. moritur te non pereunte ſenectus.
Vidiſti quodcumque fuit. te ſæcula teſte
Cuncta revolvuntur. noſti quo tempore Pontus
Fuderit elatas ſcopulis ſtagnantibus vndas:
Quis Phaëthonteis erroribus arſerit annus.
Et clades te nulla rapit, ſoluſque ſuperſtes
Edomita tellure manes. non ſtamina Parcæ
In te dura legunt, non ius habuere nocendi.

II. De Hyſtrice.

AVdieram memorande tuas Stymphalie volucres
Spicula vulnifico quondam ſparſiſſe volatu:
Nec mihi credibilis ferratæ fabula pinnæ
Viſa diu. datur ecce fides, & cognitus hyſtrix
Herculeas affirmat aves. os longius illi
Aſſimilat porcum. mentitæ cornua ſetæ
Summa fronte rigent. oculis rubet igneus ardor.
Parva ſub hirſuto catuli veſtigia dorſo.
Hanc tamen exiguam miro natura tueri
Præſidio dignata feram. ſtat corpore toto
Silua minax, iaculiſque rigens in prælia creſcit
Picturata ſeges, quorum cute fixa tenaci
Altera ſuccreſcit alternanteſque colorum
Cincta vices, ſpatiis intus nigrantibus, exit
In ſolidæ ſpeciem pinnæ, tenuataque furtim
Lævis in extremum ſeſe producit acumen.
Sed non hæc acies ritu ſilveſtris echini
Fixa manet. crebris propugnat iactibus vltro,
Et longe ſua membra regit, tortumque per auras
Evolat excuſſo nativum miſſile tergo.
Interdum fugiens Parthorum more ſequentem
Vulnerat. interdum, poſitis velut ordine caſtris,
Terrificum denſa mucronem verberat vnda,
Et conſanguineis haſtilibus aſperat armos.
Militat omne feræ corpus, vibrataque rauco
Terga fragore ſonant ſtimulis accenſa tubarum.
Agmina collatis credas confligere ſignis.
Tantus in anguſto ſtrepitus furiis additur: armis

Calliditas

Calliditas, parcusque sui timor, iraque numquam
Prodiga telorum caute contenta minari.
Nec nisi seruandæ iactus impendere vitæ.
Error abest. certum sollertia destinat ictum,
Nil spatio fallente modum: seruatque tenorem
Muta cutis, doctique regit conamina visus.
Quis labor humanus tantum ratione sagaci
Proficit? eripiunt trucibus Gortynia capris
Cornua. subiectis eadem lentescere cogunt
Ignibus. intendunt taurino viscere nervo[s]
Instruitur pinnis, ferroque armatur arundo.
Ecce breuis propriis munitur bestia telis,
Externam nec quærit opem. fert omnia secum.
Se pharetra, sese iaculo, sese vtitur arcu.
Vnum animal cunctas bellorum possidet artes.
Quod si omnis nostræ paulatim industria vitæ
Fluxit ab exemplis; quidquid procul appetit hostem;
Hinc reor inuentum: morem hinc traxisse Cydonas
Bellandi, Parthosque retro didicisse ferire
Prima sagittiferæ pecudis documenta secutos.

III. De Torpedine.

QVis non indomitam diræ torpedinis artem
Audiit, & merito signatas nomine vires?
Illa quidem mollis, segnique obnixa natatu
Repat; & attritis vix languida serpit arenis.
Sed latus armavit gelido natura veneno;
Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis
Miscuit, & proprias hiemes per viscera duxit.
Naturam iuuat ipsa dolis, & conscia sortis
Vtitur ingenio. longeque extenta per algas
Hac confisa iacet. successu læta resurgit,
Et vivos impune ferox depascitur artus.
Si quando vestita cibis incautior æra
Hauserit, & curvis frenari senserit hamis;
Non fugit, aut vano conatur vellere morsu;
Sed propius nigræ iungit se callida setæ,
Et meminit captiua sui; lon[g]e per vndas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per setam vis alta meat, fluctusque relinquit
Absentem victura virum. metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila secutus
Transit arundineos arcano frigore nodos,
Victricemque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædamque rebellem
Iactat, & amissa redit exarmatus habena.

IV. De Mulabus Gallicis.

ADspice morigeras Rhodani torrentis alumnas
Imperio nexas, imperioque vagas,
Dissona quam varios flectant ad murmura cursus,
Et certas adeant voce regente vias.
Quamvis quæque sibi nullis discurrat habenis,
Et pateant duro libera colla iugo;
Ceu constricta tamen seruit, patiensque laborum
Barbaricos docili concipit aure sonos.
Absenti longinqua valent præcepta magistri,
Frenorumque vices lingua virilis agit.
Hæc procul angustat sparsas, spargitque coactas,
Hæc sistit rapidas; hæc properare facit.
Læua iubet? læuo deducunt limite gressum.
Mutavit strepitum? dexteriora petunt.
Nec vinclis famulæ, nec libertate feroces,
Exutæ laqueis, sub ditione tamen,
Consensuque pares, & fulvis pellibus hirtæ
Esseda concordes multisonora trahunt.
Miraris, si voce feras pacauerit Orpheus,
Cum pronas pecudes Gallica verba regant?

V. De Apro & Leone.

TOrvus aper, fulvusque leo coiere superbis
Viribus: hic setis, sævior ille iuba.
Hunc Mars, hunc Cybele laudat dominatur vterque
Montibus. Herculeus sudor vterque fuit.

VI. De Locusta, Fragmentum.

HOrret apex capitis: medio fera lumina surgunt
Vertice. cognatus dorso durescit amictus.
Armavit natura cutem; dumique rubentes
Cuspidibus parvis multis acuere rubores.

* * *

VII. Descriptio armenti; Fragmentum.

NOn tales quondam species tulit armentorum
Tellus tergemino subdita Geryoni.
Non tales, Clitumne lavas in gurgite tauros,
Tarpeio referunt quos pia vota Iovi:
Non tales Tyrias sparsisse iuvencus arenas
Dicitur, optatum quando reuexit onus.
Non Cretæus ager, nec amari conscia tauri
Cnossos, nec similes pauerit Ida feras.
Ipse & dispariles monstro diffisus in artus,
Qui crimen matris condidit ore novo.
Cres puer haud talem potuisset reddere formam,
Portassent totum si fera membra patrem.

VIII. De Apono.

FOns, Antenoreæ vitam qui porrigis vrbi,
Fataque vicinis noxia pellis aquis,
Cum tua vel mutis tribuant miracula vocem,
Cum tibi plebeius carmina dictet honos,
Et sit nullo manus, cuius non pollice ductæ

Testentur memores prospera vota notæ;
Nonne reus Musis pariter, Nymphisque tenebor,
Si tacitus soli prætereare mihi?
Indictum neque enim fas est tacitumque relinqui
Hunc, qui tot populi provocat ora, locum.
Alto colle minor, parvis erectior arvis,
Conspicuo clivus molliter orbe tumet.
Ardentis fecundus aquæ, quacumque cavernas
Perforat, offenso truditur igne latex.
Spirat putre solum, conclusaque subter anhelo
Pumice rimosas perforat vnda vias.
Humida flammarum regio, Volcania terræ
Vbera, sulfureæ fervida regna plagæ.
Quis sterilem non credat humum? fumantia vernant
Pascua. luxuriat gramine cocta silex.
Et cum sic rigido cautes fervore liquescant,
Contemptis audax ignibus herba viret.
Præterea grandes effossi marmore sulci
Saucia longinquo limite saxa secant.
Herculei (sic fama refert) monstratur aratri
Semita, vel casus vomeris egit opus.
In medio pelagi late flagrantis imago,
Cærulus immenso panditur ore lacus
Ingenti fusus spatio: sed maior in altum
Intrat, & arcanæ rupis inane subit
Densus nube sua, tactuque immitis, & haustu,
Sed vitreis idem lucidus vsque vadis.
Consuluit natura sibi ne mersa lateret,
Admisitque oculos, quo vetat ire calor.
Turbidus impulsu venti cum spargitur aër,
Glaucaque fumiferæ terga serenat aquæ;
Tunc omnem liquidi vallem mirabere fundi:
Tunc veteres hastæ regia dona micant:
Quas inter nigræ tenebras obscurus arenæ
Discolor abruptum flumen hiatus agit.
Apparent intra latebræ: quas gurges opacus
Implet, & abstrusos ducit in antra sinus.
Tunc montis secreta patent; qui flexus in arcum
Æquora pendenti margine summa ligat.
Viva coronatos adstringit scæna vapores,
Et levis exili cortice terra natat
Calcantumque oneri numquam cessura virorum
Sustentat trepidum fida ruina pedem.
Facta manu credas. sic lenes circuit oras
Ambitus, & tenuis perpetuusque riget.
Hærent stagna loco plenas æquantia ripas.
Præscriptumque timent transiliisse modum.
Quod superat, fluvius devexa rupe volutus
Egerit & campi dorsa recurva petit.
Devehit exceptum natiuo spuma meatu.
In patulas plumbi labitur inde vias.
Nullo cum strepitu madidis infecta favillis
Despumat niveum fistula cana salem.
Multifidas dispergit opes, artemque secutus
Qua iussere manus, mobile torquet iter,
Et iunctos rapido pontes subtermeat æstu,
Afflatosque vago temperat igne tholos.
Acrius interius rauci cum murmure saxi
Spumeus eliso pellitur amne vapor.
Hinc pigras repetunt fessi sudore lacunas:
Frigora queis longæ damna dedere moræ.
Salve Pæoniæ largitor nobilis vndæ:
Dardanij salve gloria magna soli:
Publica morborum requies, commune medentum
Auxilium, præsens Numen, inempta salus.
Seu ruptis inferna ruunt incendia ripis,
Et nostro Phlegethon devius orbe calet:
Sulfuris in venas gelidus seu decidit amnis,
Accensusque fluit, quod manifestat odor:
Siue pares flammas vndarum lance rependens,
Arbiter in fœdus mons elementa vocat:
Ne cedant superata sibi; sed legibus æquis
Alterius vires possit vtrumque pati:
Quidquid erit caussæ, quocumque emitteris ortu,
Non sine consilio currere certa fides.
Quis casum meritis adscribere talibus audet?
Quis negat auctores hæc statuisse Deos?
Ille pater rerum, qui sæcula diuidit astris,
Inter prima poli te quoque sacra dedit,
Et fragilem nostri miseratus corporis vsum
Telluri medicas fundere iussit aquas,
Parcarumque colos exorata severas
Flumina laxatis emicuere iugis.
Felices, proprium qui te meruere, coloni,
Fas quibus est Aponum iuris habere sui.
Non illis terrena lues, corrupta nec Austri
Flamina, nec sæuo Sirius igne nocet
Sed quamvis Lachesis [illegible]li stamine damnet,
Inde sibi fata prosperiora petunt.
Quod si forte malus membris exuberat humor,
Languida vel nimio viscera felle virent;
Non venas reserant, nec vulnere vulnera sanant,
Pocula nec tristi gramine mista bibunt.
Amissum lymphis reparant impune vigorem,
Pacaturque ægro luxuriante dolor.

IX. *De Balneis Quintianis.*

Fontibus in liquidis paullum requiesce viator,
Atque tuum rursus carpe refectus iter.
Lympharum dominum nimium miraberis hospes,

Inter

Sacra duta viæ balnea qui posuit.

X. De Nilo.

FElix, qui Pharias proscindit vomere terras.
Nubila non sperat tenebris condentia cælum:
Nec graviter flantes pluviali frigore Coros
Invocat, aut arcum variata luce rubentem.
Ægyptus sine nube ferax, imbresque serenos
Sola tenet, secura poli, non indiga venti.
Gaudet aquis, quas ipsa vehit, Niloque redundat:
Qui rapido tractu mediis elapsus ab Austris,
Flammiferæ patiens zonæ, Cancrique calentis,
Fluctibus ignotis nostrum procurrit in orbem,
Secreto de fonte cadens, qui semper inani
Quærendus ratione latet: nec contigit ulli
Hoc vidisse caput. fertur sine teste creatus,
Flumina profundens alieni conscia cæli.
Inde vago lapsu Libyam dispersus in omnem
Æthiopum per mille ruit nigrantia regna,
Et loca continuo Solis damnata vapore
Irrorat, populisque salus sitientibus errat,
Per Meroen, Blemyasque feros, atramque Syenen.
Hunc bibit effrenis Garamas. domitorque ferarum
Cirrhæus, qui vasta colit sub rupibus antra,
Qui ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos,
Et gens compositis crinem velata sagittis.
Nec vero similes caussas crescentibus undis,
Ut tempus, meruit. glacie non ille soluta,
Nec circumfuso scopulis exuberat imbre.
Nam cum tristis hiems alias produxerit undas,
Tunc Nilum retinent ripæ. cum languida cessant
Flumina, tunc Nilus mutato iure tumescit.
Quippe quod ex omni fluvio spoliaverit æstus,
Hoc Nilo natura refert, totumque per orbem
Collectæ partes unum revocantur in amnem.
Quoque die Titana Canis flagrantior armat,
Et rapit humores madidos, venasque calore
Compescit, radiisque potentibus æstuat axis;
Nilo bruma venit, contraria tempora mundo.
Defectis solitum referens cultoribus æquor
Effluit Ægeo stagnantior, acrior alto
Ionio, seseque patentibus explicat arvis.
Fluctuat omnis ager, remis sonuere novales.
Sæpius, æstivo iacuit cum forte sopore,
Cernit cum stabulis armenta natantia pastor.

XI. Descriptio portus Zaritensis.

VRbs in conspectu montana cacumina velat,
Tranquillo prætenta mari. ducentia portum
Cornua pacatas removent Aquilonibus undas.
Hic exarmatum terris cingentibus æquor
Clauditur, & placidam discit servare quietem.

XII. Descriptio Insulæ.

EST procul ingenti regio summota recessu
Insula, quæ resides fluctus mitescere cogit,
In longum producta latus; fractasque per undas
Ardua tranquillo curvantur brachia portu.

XIII. De Concha.

TRansferat huc liquidos fontes Heliconia Nais,
Et patulo conchæ divitis orbe fluat.
Namque latex doctæ qui laverit ora Serenæ,
Ultra Pegaseas numen habebit aquas.

XIV. De Magnete.

QVisquis sollicita mundum ratione secutus
Semina rimatur rerum, quo Luna laborat
Defectu, quæ causa iubet pallescere Solem,
Unde rubescentes ferali crine cometæ,
Unde fluant venti, trepidæ quis viscera terræ
Commoveat motus, quæ fulgura ducat origo,
Unde tonent nubes, quo lumine floreat arcus:
Hoc mihi quærenti, si quid deprendere veri
Mens valet, expediat. lapis est cognomine Magnes
Decolor, obscurus, vilis. non ille repexam
Cæsariem Regum, nec candida virginis ornat
Colla, nec insigni splendet per cingula morsu:
Sed nova si nigri videas miracula saxi,
Tunc superat pulcros cultus, & quidquid Eois
Indus litoribus rubra scrutatur in alga.
Ex ferro meruit vitam, ferrique rigore
Vescitur. has dulces epulas, hæc pabula novit.
Hinc proprias renovat vires. hinc fusa per artus
Aspera secretum servant alimenta vigorem.
Hoc absente perit. tristi morientia torpent
Membra fame, venasque sitis consumit apertas.
Mavors, sanguinea qui cuspide verberat urbes
Et Venus, humanas quæ laxat in otia curas,
Aurati delubra tenent communia templi,
Effigies non una Deis: sed ferrea Martis
Forma nitet, Venerem magnetica gemma figurat.
Illis connubium celebrat de more sacerdos.
Ducit flamma choros. festa frondentia myrto
Limina cinguntur, roseisque cubilia surgunt
Floribus, & thalamos dotalis purpura velat.
Hic mirum consurgit opus. Cytherea maritum
Sponte rapit, cælique toros imitata priores

Pectora

Pectora lasciuo flatu Mauortia nectit.
Et tantum suspendit onus, galeæque lacertos
Implicat, & vivis totum complexibus ambit.
Ille lacessitus longo spiraminis actu
Arcanis trahitur gemma de coniuge nodis.
Pronuba fit natura Deis, ferrumque maritat
Aura tenax, subitis sociantur Numina furtis.
Quis calor infundit geminis alterna metallis
Fœdera? quæ duras iungit concordia mentes?
Flagrat anhela silex, & amicam saucia sentit
Materiem. placidosque chalybs cognoscit amores.
Sic Venus horrificum belli compescere Regem,
Et vultum mollire solet, cum sanguine præceps
Æstuat, & strictis mucronibus asperat iras.
Sola feris occurrit equis, mollitque rumorem
Pectoris, & blando præcordia temperat igni.
Pax animo tranquilla datur, pugnasque calentes
Deserit, & rutilas declinat in oscula cristas.
Quæ tibi, sæue puer, non est percussa potestas?
Tu magnum superas fulmen, cæloque relicto
Fluctibus in mediis cogis mugire Tonantem.
Iam gelidas rupes, vivoque carentia sensu
Membra feris. iam saxa tuis obnoxia telis,
Et lapides suus ardor agit, ferrumque tenetur
Illecebris. rigido regnant in marmore flammæ.

XV. De Crystallo.

POssedit glacies naturæ signa prioris:
  Quæ fit parte lapis. frigora parte negat.
Sollers lusit hiems, imperfectoque rigore
  Nobilior mistis gemma tumescit aquis.

XVI. De eodem.

NYmphæ, quæ tegitis cognato corpore lymphas,
  Et quæ nunc estis, quæque fuistis aquæ.
Quod vos ingenium iunxit? qua frigoris arte
  Torpuit. & maduit prodigiosa silex?
Quis tepor inclusus securas vindicat vndas?
  Interior glacies quo liquefacta Noto?
Gemma quibus claustris arcano nobilis æstu
  Vel concreta fuit, vel resoluta gelu?

XVII. De eodem.

SOlibus indomitum glacies Alpina rigorem
  Sumebat nimio iam pretiosa gelu.
Nec potuit toto mentiri corpore gemmam:
  Sed medio mansit proditor orbe latex.
Auctus honor, liquidi crescunt miracula saxi.
  Et conseruatæ plus meruistis aquæ.

XVIII. De eodem.

ADspice correptam splendenti fragmine venam,
  Qua trahitur limes lucidiore gelu.
Hic nullum Boream, nec brumam sentit opacus
  Humor, sed varias itque reditque vias.
Non illum constrinxit hiems, non Sirius axis:
  Ætatis spatium non tenuavit edax.

XIX. De eodem.

CLauditur immunis conuexo tegmine riuus,
  Duratisque vagus fons operitur aquis.
Nonne vides, propriis vt spumet gemma lacunis,
  Et refluos ducant pocula bina sinus?
Vdaque pingatur radiis obstantibus Iris,
  Secretas hiemes sollicitante die?
Mira silex, mirusque latex, qui flumina vincit,
  Nec lapis est merito, quod fluit, & lapis est.

XX. De eodem.

DVm crystalla puer contingere lubrica gaudet,
  Et gelidum tenero pollice versat onus;
Vidit perspicuo deprensas marmore nymphas,
  Dura quibus solis parcere novit hiems:
Et siccum relegens labris sitientibus orbem
  Irrita quæsitis oscula figit aquis.

XXI. De eodem.

MArmoreum ne sperne globum, spectacula transit
  Regia, nec rubro vilior iste mari.
Informis glacies, saxum rude, nulla figuræ
  Gratia: sed raras inter habetur opes.

XXII. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ.

Χιονέη κρύσταλλος ὑπ' ἀνέρος ἀσκηθεῖσα.
Δεῖξεν ἀκηρασίοιο παναίολον εἴκελα κόσμου
Οὐρανὸν ἄγκας ἔχοντα βαρύκτυπον ἔνδοθι
  πόντον.

XXIII. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ.

Εἴπ' ἄγε μοι κρύσταλλε, λίθῳ πεπυκασμένον
  ὕδωρ
Τίς πῆξεν, Βορέης. ἢ τίς ἔλυσε, Νότος.

XXIV. In Sire-

XXIV. *In Sirenas.*

DVlce malum pelago Siren, volucresque puellæ
Scyllæos inter fremitus, auidamque Charybdin,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra.
Blanda pericla maris; terror quoque gratus in vndis.
Delaris licet hac incumberet aura carinis,
Implessentque sinus venti de puppe ferentes,
Figebat vox vna ratem: nec tendere certum
Delectabat iter reditus, odiumque iuvabat:
Nec dolor vllus erat. mortem dabat ipsa voluptas.

XXV. *De Amphinomi & Anapii piorum fratrum statuis.*

ADspice sudantes venerando pondere fratres,
Divino meritos semper honore coli.
Iusta quibus rapidæ cessit reverentia flammæ,
Et mirata vagas reppulit Ætna faces,
Complexi manibus fultos cervice parentes,
Attollant vultus, accelerentque gradus.
Grandævi gemina sublimes prole feruntur.
Et cara natos implicuere mora.
Nonne vides, vt sæua senex incendia monstret?
Vt trepido genitrix invocet ore Deos?
Erexit formido comam, perque omne metallum
Fusus in attonito palluit ore color.
In iuvenum membris animosus cernitur horror,
Atque oneri metuens, impavidusque sui.
Reiectæ vento chlamydes. dextram erigit ille,
Contentus læua sustinuisse patrem.
Ast illi duplices in nodum colligit vlnas
Cautior in sexu debiliore labor.
Hoc quoque præteriens oculis ne forte relinquas,
Artificis tacitæ quod meruere manus.
Nam consanguineos eadem cum forma figuret,
Hic propior matri sit tamen, ille patri.
Dissimiles annos solertia temperat artis.
Alter in alterius redditur ore patens.
Et nova germanis paribus discrimina præbens,
Divisit vultus cum pietate faber.
O bene naturæ memores. documenta supernæ
Iustitiæ, iuvenum numina, vota senum:
Qui spretis opibus medios properastis in ignes
Nil præter sanctam tollere canitiem.
Haud equidem immerito tanta virtute repressas
Enceladi fauces obriguisse reor.
Ipse redundantem frenavit Mulciber Ætnam,
Læderet exempli ne monumenta pij.
Senserunt elementa fidem. pater affuit æther,
Terraque maternum sedula iuvit onus.
Quod si notus amor provexit in astra Lacones,
Æneam Phrygio raptus ab igne pater;
Si vetus Argolicos illustrat gloria fratres,
Qui sua materno colla dedere iugo;
Cur non Amphinomo, cur non tibi fortis Anapi
Æternum Siculus templa dicavit honos?
Plura licet summæ dederit Trinacria laudi,
Noverit hoc maius se genuisse nihil.
Nec doleat damnis, quæ devius intulit ardor:
Nec gemat exustas igne furente domos.
Non potuit pietas flamma cessante probari.
Emptum est ingenti clade perenne decus.

XXVI. *In Sphæram Archimedis.*

IVpiter in parvo cum cerneret æthera vitro,
Risit, & ad Superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curæ?
Iam meus in fragili luditur orbe lyceum,
Iura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,
Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et vivum certis moribus vrget opus.
Percurrit proprium mentitus Signifer annum,
Et simulata novo Cynthia mense redit.
Iamque suum voluens audax industria mundum
Gaudet, & humana sidera mente regit.
Quid falso insontem tonitru Salmonea miror?
Æmula naturæ parva reperta manus.

XXVII. *De Quadriga marmorea.*

QVis dedit innumeros vno de marmore vultus?
Surgit in aurigam currus, paribusque lupatis
Vnanimes frenantur equi. quos forma diremit,
Materies cognata tenet, discrimine nullo.
Vir sedit in currum: ducuntur ab axe iugales:
Ex alio se quisque facit. quæ tanta potestas?
Vna silex tot membra ligat, ductusque per artem
Mons patiens ferri varios mutatur in artus.

XXVIII. *Fragmentum.*

SOrdibus ex humeris nodo dependet amictus,
Exercentur equis, & colla comantia pectunt.

XXIX. *De sene Veronensi.*

FElix, qui propriis ævum transegit in arvis;
Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem:
Qui baculo nitens, in qua reptavit arena,

Vnius numerat sæcula longa casæ.
Illum non vario traxit fortuna tumultu,
Nec bibit ignotas mobilis hospes aquas.
Non freta mercator timuit, non classica miles:
Non rauci lites pertulit ille fori.
Indocilis rerum, vicinæ nescius vrbis
Adspectu fruitur liberiore poli.
Frugibus alternis, non Consule, computat annum:
Autumnum pomis, ver sibi flore notat.
Idem condit ager Soles, idemque reducit,
Metiturque suo rusticus orbe diem.
Ingentem meminit parvo qui germine quercum,
Æquumque videt consenuisse nemus.
Proxima cui nigris Verona remotior Indis,
Benacumque putat litora rubra lacum.
Sed tamen indomitæ vires, firmisque lacertis
Ætas robustum tertia cernit avum.
Erret, & extremos alter scrutetur Iberos.
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

XXX. *De paupere amante.*

PAupertas me sæva domat, dirusque Cupido.
Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

XXXI. *De eodem.*

ESuriens pauper telis incendor amoris.
Inter vtrumque malum deligo pauperiem.

XXXII. *De sepulcro speciosa.*

PVlcris stare diu Parcarum lege negatur.
Magna repente ruunt: summa cadunt subito.
Hic formosa iacet Veneris sortita figuram,
Egregiumque decus inuidiam meruit.

XXXIII. *De Polycaste, & Perdice.*

QVid non sævus amor flamarum numine cogat?
Sanguinis affectum mater amare timet.
Pectore dum niveo miserum tenet anxia nutrix,
Illicitos ignes iam fovet ipsa parens.
Vltrices pharetras tandem depone Cupido.
Consule iam Venerem, forsan & ipsa dolet.

XXXIV. *De Cingulo Equi Arcadii.*

ACcipe parva tuæ, Princeps venerande, sororis
Munera, quæ manibus texuit ipsa suis.
Dumque auro phaleræ, gemmis dum frena renident,
Hac veterum zona cinge frementis equi.
Sive illum Armeniis aluerunt gramina campis;
Turbidus Argæa seu nive lavit Halys;
Sanguineo virides morsu versare smaragdos,
Et Tyrio dignum terga rubere croco.
O quantum formæ sibi conscius erigit armos,
Spargit & excussis colla superba iubis!
Augescit brevitas doni pietate Serenæ,
Quæ volucres etiam fratribus ornat equos.
Stamine resplendens, & mira textilis arte
Balteus alipedis regia terga ligat,
Quem decus Eoo fratri, pignusque propinqui
Sanguinis Hesperio misit ab ore soror.
Hoc latus adstringi velox optaret Arion.
Hoc proprium vellet cingere Castor equum.

XXXV. *De muneribus Honorio Imp. à Serena missis.*

NOn semper clipei metuendum gentibus orbem
Dilecto studiosa parens fabricabat Achilli:
Lemnia nec semper supplex ardentis adibat
Antra Dei nato galeam factura comantem:
Sed placidos etiam cinctus, & mitia pacis
Ornamenta dabat, bello quibus ille peracto
Conspicuus Reges inter fulgeret Achivos.
Ipsa manu chlamydes ostro texebat, & auro.
Frenaque quæ voluerē Xanthum, Baliumque decerēt,
Æquoreo quæsitis onerabat sedula gemmis.
At tibi diversis, Princeps altissime, certant
Obsequiis, socer en Stilico Mavortia confert
Munera, barbaricas strages, Rhenique triumphos.
Reginæ contenta modum servare Serena
In tua sollicitas vrget velamina telas.

XXXVI. *De freno, phaleris & cingulo equi Honorij à Serena missis.*

O Felix sonipes, tanti cui frena mereri
Numinis, & sacris licuit servire lupatis:
Seu tua per campos vento iuba lusit Iberos:
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argææ lauere nives: seu lata solebas
Thessaliæ rapido perstringere pascua saltu,
Accipe regales cultus, & crine superbus
Erecto virides spumis perfunde smaragdos.

Luxurient.

Luxurient tumido gemmata monilia collo.
Nobilis auratos iam purpura vestiat armos,
Et medium te zona liget varia: a colorum
Floribus, & castæ manibus sudata Serenæ,
Persarum gentile decus, sic quippe laborat
Maternis studiis, nec dedignatur equestres
Moliri phaleras genero latura decorem.

XXXVII. *De Birro Castoreo.*

Nominis umbra manet veteris: nam dicere Birrum,
* Si Castor niteat, Castoreum nequeo. *
Sex emptus solidis, quid sit iam scire potestis.
Si mihi nulla fides, credite vel pretio.

XXXVIII. *In Alethium quæstorem.*

Sic non Æthiopum campos æstate peterem,
Nec brumam Scythico sub Iove nudus agam:
Sic non imbriferam noctem ducentibus Hædis
Ionio credam turgida vela mari:
Sic non Tartareo Furiarum verbere pulsus
Irati relegam carmina grammatici:
Nulla meos traxit petulans audacia sensus,
Liberior iusto nec mihi lingua fuit.
Versiculos, fateor, non cauta voce notavi,
Heu miser ignorans quam grave crimen erat.
Orpheos alii libros impune lacessunt,
Nec tua securum te, Maro fama vehit.
Ipse parens vatum princeps Heliconis Homerus
Iudicis excepit tela severa notæ.
Sed non Virgilius, sed non accusat Homerus.
Neuter enim quæstor, pauper uterque fuit.
En moveo plausus, & pallidus omnia laudo,
Et elatum repeto terque quaterque sophos,
Ignoscat placidus tandem, flatusque remittat,
Et tuto recitet quodlibet ore: placet.

XXXIX. *In Curetium.*

Fallaces vitreo stellas componere mundo,
Et vaga Saturni sidera sæpe queri.
Venturumque Iovem paucis permittere nummis,
Cureti genitor noverat Uranius.
In prolem dilata ruunt periuria patris,
Et pœnam merito filius ore luit.
Nam spurcos avide lambit meretricis hiatus,
Consumens luxu, flagitiisque domum.
Et quas fallacis collegit lingua parentis,
Has eadem nati lingua refudit opes.

XL. *In eundem.*

Si tua, Cureti, penitus cognoscere quæris
Sidera, parte tuo certius ipse loquar.
Quod furis, adversi dedit inclementia Martis:
Quod procul à Musis, debilis Arcas erat:
Quod turpem pateris iam cano podice morbum,
Femineis signis Luna, Venusque fuit.
Attrivit Saturnus opes hoc prorsus in uno
Hæreo, quæ cunnum lambere caussa facit.

XLI. *In Iacobum Magistrum Equitum.*

Per cineres Pauli, per cani limina Petri,
Ne laceres versus, dux Iacobe meos:
Sic tua pro clipeo defendat pectora Thomas,
Et comes ad bellum Bartholomæus eat;
Sic ope sanctorum non barbarus irruat Alpes,
Sic tibi det vires sancta Susanna suas:
Sic quicumque ferox gelidum tranaverit Istrum,
Mergatur; volucres ceu Pharaonis equi:
Sic Geticas ultrix feriat romphæa catervas,
Romanasque regant prospera tela manus:
Sic tibi det moriens magnos conviva triumphos,
Atque tuam vincant dolia fusa sitim:
Sic numquam hostili maculetur sanguine dextra.
Ne laceres versus, dux Iacobe, meos.

XLII. *In Podagrum.*

Quæ tibi cum pedibus ratio? quid carmina culpas?
Scandere qui nescis, versiculos laceras.
Claudicat hic versus, hæc, inquit, syllaba nutat,
Atque nihil prorsus stare putat podager.

XLIII. *De Iracundo.*

In iaculum quodcumque gerit dementia mutat.
Omnibus armatur rabies pro cuspide ferri.
Cuncta volant, dum dextra ferox in vulnere sævit.
Pro telo geritur quidquid suggesserit ira.

XLIV. *De Theodoro & Hadriano.*

Mallius indulget somno noctesque, diesque.
Insomnis Pharius sacra profana rapit.
Omnibus hoc, Italæ gentes, exposcite votis,

Mallius vt vigilet, dormiat vt Pharius.

XLV. CARMEN PASCHALE.

Christe potens rerum redeuntis conditor ævi,
Vox summi, sensusque Dei: quem fudit ab alta
Mente Pater, tantique dedit consortia regni.
Impia tu nostræ domuisti crimina vitæ,
Passus corporea mundum vestire figura,
Affarique palam populos, hominemque fateri.
Quemque vtero inclusum Mariæ, mox numine viso
Virginei timuere sinus, innuptaque mater
Arcano stupuit compleri viscera partu,
Auctorem paritura suum. mortalia corda
Artificem texere poli, mundique repertor
Pars fuit humani generis, latuitque sub imo
Pectore, qui totum late complectitur orbem,
Et, qui non spatiis terræ, non æquoris vnda,
Nec capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & supplicij nomen, nexusque subisti,
Vt nos subriperes leto, mortemque fugares
Morte tua: mox ætherias euectus in auras,
Purgata repetis lætum tellure parentem.
Augustum foveas, festis vt sæpe diebus
Annua sinceri celebret ieiunia sacri.

XLVI. *Laus Christi.*

PRoles vera Dei, cunctisque antiquior annis,
Nunc genitus, qui semper eras, lucisque repertor
Ante tuæ, matrisque parens: quem misit ab astris
Æquævus Genitor, verbique in semina futum
Virgineos habitare sinus, & corporis arcti
Iussit inire vias, parvaque in sede morari:
Quem sedes non vlla capit: qui lumine primo
Vidisti quidquid mundo nascente crearas.
Ipse opifex, opus ipse sui, dignatus iniquas
Ætatis sentire vices, & corporis huius
Dissimiles perferre modos, hominemque subire,
Vt possis monstrare Deum, ne lubricus error
Et decepta diu varii sollertia mundi
Pectora tam multis fineret mortalia sæclis
Auctorem nescire suum. te conscia partus
Mater, & attoniti pecudum sensere timores.
Te nova sollicito lustrantes sidera visu
In cælo videre prius, lumenque secuti,
Munere Magi. tu noxia pectora solvis,
Elapsasque animas in corpora functa reducis,
Et vitam remeare iubes. tu lege recepti
Muneris, ad Manes penetras, mortisque latebras.
Immortalis adis. nasci tibi nam fuit vni
Principium, finisque mori: sed nocte refusa.
In cælum, patremque redis, rursusque perenni
Ordine purgatis adimis contagia terris.
Tu solus, Patrisque comes: tu Spiritus insons,
Et toties vnus, triplicique in nomine simplex.
Quid, nisi pro cunctis, illud? quis credere possit,
Te potuisse mori, poteras qui reddere vitam?

XLVII. *Miracula Christi.*

ANgelus alloquitur Mariam, quo præscia verbo
Concipiat, salua virginitate, Deum.
Dant tibi Chaldæi prænuntia munera Reges,
Myrrham homo, rex aurum, suscipe thura Deus.
Permutat lymphas in vina liquentia Christus:
Quo primum facto se probat esse Deum.
Quinque explent panes, pisces duo, millia quinque:
Et Deus ex parvo plus superesse iubet.
Editus ex vtero cæcus nova lumina sensit,
Et stupet ignotum se meruisse diem.
Lazarus e mundo, Christo inclamante, resurgit,
Et duræ mortis lex resoluta perit.
Nutantem quatit vnda Petrum: cui Christus in alto
Et dextra gressus firmat, & ore fidem.
Exsanguis Christi contingit femina vestem.
Stat cruor in venis: fit medicina fides.
Iussus post multos graditur paralyticus annos,
Mirandum lecti portitor ipse sui.

CL. CLAVDIANI

Liber I.

IN RVFINVM

Præfatio.

PHœbeo domitus Python cum decidit arcu,
Membraque Cirrhæo fudit anhela iugo:
Qui spiris regeret montes, hauriret hiatu
Flumina, sanguineis tangeret astra iubis:
Iam liber Parnassus erat, nexuque soluto
Cœperat erecta surgere fronde nemus.
Concussæque diu spatiosis tractibus orni
Securas ventis explicuere comas.
Et qui vipereo spumavit sæpe veneno
Cephissus, liquidis purior ibat aquis.
Omnis io Pæan regio sonat, omnia Phœbum
Rura canunt. Tripodas plenior aura rotat.
Auditoque procul Musarum carmine dulci,
Ad Themidis coeunt antra severa Deæ.

Nunc

Nunc alio Domini telis Pythone peremto
Convenit ad nostram sacra caterva lyram,
Qui stabilem servant Augustis fratribus orbem,
Iustitia pacem, viribus arma regunt.

CL. CLAVDIANI
IN RVFINVM
Liber I.

SÆpe mihi dubiam traxit sententia mentem,
Curarent Superi terras, an nullus inesset
Rector,& incerto fluerent mortalia casu.
Nam cum dispositi quæsissem fœdera mundi,
Præscriptosque maris fines, annique meatus,
Et lucis, noctisque vices: tunc omnia rebar
Consilio firmata Dei, qui lege moveri
Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
Qui variam Phœben alieno iusserit igne
Compleri, Solemque suo porrexerit vndis
Litora: tellurem medio libraverit axe.
Sed cum res hominum tanta caligine volui
Adspicerem, lætosque diu florere nocentes,
Vexarique pios: rursus labefacta cadebat
Relligio, caussæque viam non sponte sequebar
Alterius, vacuo quæ currere semina motu
Affirmat, magnumque novas per inane figuras
Fortuna, non arte, regi: quæ Numina sensu
Ambiguo vel nulla putat, vel nescia nostri.
Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Absoluitque Deos. iam non ad culmina rerum
Iniustos crevisse queror. tolluntur in altum,
Vt lapsu graviore ruant. vos pandite vati
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
Invidiæ quondam stimulis incanduit atrox
Alecto, placidas late cum cerneret vrbes.
Protinus infernas ad limina tetra sorores
Concilium deforme vocat. glomerantur in vnum
Innumeræ pestes Erebi, quascumque sinistro
Nox genuit fœtu: nutrix Discordia belli,
Imperiosa Fames, leto vicina Senectus,
Impatiensque sui Morbus, Liuorque secundis
Anxius,& scisso mærens velamine Luctus,
Et Timor,& cæco præceps Audacia vultu,
Et Luxus populator opum, cui semper adhærens
Infelix humili gressu comitatur Egestas,
Fœdaque Avaritiæ complexæ pectora matris
Insomnes longo veniunt examine Curæ.
Complentur vario ferrata sedilia cœtu,
Torvaque collectis stipatur Curia monstris.
Alecto stetit in mediis, vulgusque tacere
Iussit,& obstantes in tergum reppulit angues,
Perque humeros errare dedit: tum corde sub imo
Inclusam rabidis patefecit vocibus iram.
Siccine tranquillo produci sæcula cursu,
Sic fortunatas patiemur viuere gentes?
Quæ nova corrupit nostros clementia mores?
Quo rabies innata perit? quid inania prosunt
Verbera? quid facibus nequiquam cingimur atris?
Heu nimis ignauæ, quas cælo Iupiter arcet,
Theudosius terris. en aurea nascitur ætas.
En proles antiqua redit, concordia, virtus,
Cumque fide pietas alta cervice vagantur,
Insignemque canunt nostra de plebe triumphum:
Pro dolor, ipsa mihi liquidas delapsa per auras
Iustitia insultat, vilisque à stirpe recisis
Elicit oppressas tenebroso è carcere leges.
At nos indecores longo torpebimus æuo,
Omnibus eiectæ regnis? agnoscite tandem
Quid Furias deceat, consuetas sumite vires;
Conventuque nefas tanto decernite dignum.
Iam cupio Stygiis invadere nubibus astra,
Iam flatu violare diem, laxare profundo
Frena mari, fluvios ruptis immittere ripis,
Et rerum laxare fidem. sic fata cruentum
Mugiit. & totos serpentum erexit hiatus,
Noxiaque effudit concusso crine venena.
Anceps motus erat vulgi. pars maxima bellum
Inde eit Superis: pars Ditis iura veretur,
Dissensuque alitur rumor. ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi, cum flamine fracto
Durat adhuc, sæuitque tumor, dubiumque per æstum
Lassa recedentis fluitant vestigia venti.
Improba mox surgit tristi de sede Megæra,
Quam penes insani fremitus animique profanus
Error,& vndantes spumis furialibus iræ.
Non nisi quæsitum cognata cæde cruorem,
Illicitumque bibit, patrius quem fuderit ensis,
Quem dederint fratres. hæc terruit Herculis ora;
Hæc defensores terrarum polluit arcus:
Hæc Athamantheæ direxit spicula dextræ:
Hæc Agamemnonios inter bacchata Penates
Alternis lusit iugulis: hac auspice tedæ
OEdipodem matri; natæ iunxere Thyesten.
Quæ tunc horrisonis effatur talia dictis.
Signa quidem, ó sociæ Divos attollere contra
Nec fas est, nec posse reor: sed lædere mundum
Si libet & populis commune intendere letum,
Est mihi prodigium cunctis immanius hydris,
Tigride mobilius fera, violentius Austris,

Acrius Harpyiis, æstuis incertius vndis
Rufinus: quem prima meo de matre cadentem
Suscepi gremio. reptauit paruus in isto
Sæpe sinu, teneroque per ardua colla volutus
Vbera quæsivit fletu. linguisque trisulcis
Mollia lambentes finxerunt membra cerastæ.
Me tradente dolos, gestus artemque nocendi
Edidicit simulare fidem, sensusque minaces
Protegere, & blando fraudem prætexere risu,
Plenus sæuitiæ, lucrique cupidine fervens.
Non Tartessiacis illum satiaret arenis
Tempestas pretiosa Tagi, non stagna rubentis
Aurea Pactoli: totumque exhauserit Hermum,
Ardebit maiore siti. quam fallere mentes
Doctus, & vnanimes odiis turbare sodales
Talem progenies hominum si prisca tulisset;
Pirithoum fugeret Theseus; offensus Orestem
Desereret Pylades; odisset Castora Pollux.
Ipsa quidem fateor vinci, rapidoque magistram
Præuenit ingenio: nec plus sermone morabor.
Solus habet scelerum quidquid possedimus omnes,
Hunc ego, si vestræ res est accommoda turbæ,
Regalem ad summi perducam principis aulam.
Sit licet ille Numa grauior, sit denique Minos,
Cedet, & insidiis nostri flectetur alumni.
Orantem sequitur clamor, cunctæque profanas
Porrexere manus, inventaque tristia laudant.
Illa vbi cæruleo vestes connexuit angue,
Nodauitque adamante comas: Phlegethonta sonorum
Poscit, & ambusto flagrantis ab aggere ripæ
Ingentem piceo succendit gurgite pinum,
Pigraque veloces per Tartara concutit alas.
Est locus, extremum pandit qua Gallia litus
Oceani prætentus aquis, quo fertur Vlysses
Sanguine libato populum movisse Silentum.
Illic Vmbrarum tenui stridore volantum
Flebilis auditur questus. simulacra coloni
Pallida, defunctasque vident migrare figuras,
Hinc Dea prosiluit, Phœbique egressa serenos
Infecit radios, vlulatuque æthera rupit
Terrifico. sensit ferale Britannia murmur,
Et Senonum quatit arua fragor, revolutaque Tethys
Substitit, & Rhenus proiecta torpuit vnda.
Tunc in canitiem mutatis sponte colubris
Longævum mentita senem, rugisque severas
Persulcata genas, & ficto languida passu
Invadit muros Elusæ notissima dudum
Tecta petens, oculisque diu liuentibus hæsit,
Peiorem mirata virum. tunc talia fatur.
Otia te, Rufine, iuvant, frustraque iuventæ
Consumis florem patriis inglorius arvis?
Heu nescis quid fata tibi, quid sidera debent,
Quid fortuna paret. toti dominabere mundo,
Si parere velis. artus ne sperne seniles.
Namque mihi magicæ vires, ævique futuri
Præscius ardor inest. novi quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar, quid signa sagacis
Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes
Arboribus succi, funestarumque potestas
Herbarum, quidquid lethali germine pollens
Caucasus, & Scythiæ vernant in gramine rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Manes, sacrisque litavi,
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis, multosque canendo
Quamvis Parcarum restarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flamina state coëgi,
Versaque non prono curuavi flumina lapsu.
In fontes reditura suos. neu vana locutum
Me fortasse putes, mutatos cerne Penates.
Dixerat: & niueæ, mirum, cœpere columnæ
Ditari subitoque trabes lucere metallo.
Illecebris capitur, nimiumque elatus auaro
Pascitur intuitu. sic Rex ad prima tumebat
Mæonius, pulcro cum verteret omnia tactu.
Sed postquam riguisse dapes, fulvamque revinctos
In glaciem vidit latices; tunc munus acerbum
Sensit, & inviso votum damnavit in auro.
Ergo animi victus, Sequimur quocumque vocabis,
Seu tu vir, seu Numen, ait: patriaque relicta
Eoas Furiæ iussu tendebat ad arces,
Instabilesque olim Symplegadas, & freta remis
Inclita Thessalicis: celsa qua Bosporus arce
Splendet, & Othrysiis Asiam discriminat oris.
Vt longum permensus iter, ductusque maligno
Stamine fatorum claram subrepsit in aulam,
Ilicet ambitio nasci; discedere rectum;
Venum cuncta dari. profert arcana, clientes
Fallit, & ambitos a principe vendit honores.
Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
Nutrit, & exiguum stimulando vulnus acerbat.
Ac veluti innumeros amnes accedere Nereus
Nescit, & vndantem quamvis hinc hauriat Istrum,
Hinc bibat æstivum septeno gurgite Nilum,
Par semper, similesque meat: sic fluctibus auri
Expleri calor ille nequit. Cuicunque monile
Contextum gemmis, aut prædia culta fuissent,
Rufino populandus erat. dominoque parabat
Exitium fecundus ager, metuenda colonis

Fertilitas

Fertilitas. Laribus pellit, detrudit avitis
Finibus, aut aufert viuis, aut occupat heres.
Congestæ cumulantur opes, orbisque ruinas
Accipit vna domus. populi seruire coacti.
Plenaque priuato succumbunt oppida regno.
Quo vesane ruis? teneas vtrumque licebit
Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
Iungantur solum Crœsi, Cyrique tiara:
Numquam dives eris, numquam satiabere quæstu.
Semper inops, quicumque cupit. contentus honesto
Fabricius parvo spernebat munera Regum,
Sudabatque gravi Consul Serranus aratro,
Et casa pugnaces Curios angusta tegebat.
Hæc mihi paupertas augustior: hæc mihi tecta
Culminibus maiora tuis. tibi quærit inanes
Luxuries nocitura cibos, mihi donat inemtas
Terra dapes. rapiunt Tyrios tibi vellera succos,
Et picturatæ saturantur murice vestes.
Hic radiant flores, & prati viva voluptas
Ingenio variata suo. fulgentibus illic
Surgunt strata toris. hic mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura soporem.
Turba salutantum latas tibi perstrepit ædes:
Hic avium cantus, labentis murmura riui.
Vivitur exiguo melius. natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognoverit vti.
Hæc si nota forent, frueremur simplice cultu:
Classica non fremerent: non stridula fraxinus iret:
Non ventus quateret puppes. non machina muros.
Crescebat scelerata sitis, prædæque recentis
Incestus flagrabat amor. nullusque petendi
Cogendive pudor. crebris periuria miscet
Blanditiis: sociat periuro fœdere dextras.
Si semel è tantis poscenti quisque negasset,
Effera prætumido quatiebat corda furore.
Quæ sic Getuli iaculo percussa leæna,
Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus,
Aut serpens calcata furit? iurata Deorum
Maiestas teritur: nusquam reverentia mensæ,
Non coniux: non ipse simul, non pignora cæsa
Sufficiunt odiis: non exstinxisse propinquos,
Non notos egisse sat est. extinguere cives
Funditus, & nomen gentis delere laborat.
Nec celeri mittit letho: crudelibus ante
Suppliciis fruitur. cruciatus, vincla, tenebras
Dilato mucrone parat. pro sævior ense
Parcendi rabies, concessaque vita dolori.
Mors adeone parum est? caussis fallacibus instat:
Arguit attonitos se iudice cætera segnis,
Ad facinus velox: penitus regione remotas
Impiger ite vias. non illum Sirius ardens,
Brumaue Rhipæo stridens Aquilone retardat.
Effera torquebant avidæ præcordia curæ.
Effugeret ne quis gladios, ne perderet vllum
Augusto miserante nefas non flectitur annis:
Non ætate labat. iuvenum rorantia colla
Ante patrum vultus stricta cecidere securi.
Ibat grandævus nato moriente superstes
Post trabeas exsul. quis prodere tanta relatu
Funera, quis cædes posset deflere nefandas?
Quid tale immanes vmquam gessisse feruntur
Vel Sinis Isthmiaca pinu, vel rupe profunda
Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sulla?
O mites Diomedis equi: Busiridis aræ
Clementes. iam Cinna pius, iam Spartace lenis
Rufino collatus eris. deiecerat omnes
Occultis odiis terror, tacitique sepultos
Suspirant gemitus, indignarique verentur:
At non magnanimi virtus Stiliconis eodem
Fracta metu: solus, medioque in turbine rerum
Contra letiferos rictus, contraque rapacem
Movit tela feram, volucris non præpete cursu
Vectus equi. non Pegaseis adiutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic sola pericli
Turris erat, clipeusque trucem porrectus in hostem.
Hic profugis sedes, adversaque regna furori,
Servandis hic castra bonis: hucusque minatus
Hærebat. retroque fuga cedebat inerti.
Haud secus hiberno tumidus cum vertice torrens
Saxa rotat voluitque nemus pontesque revellit,
Frangitur obiectu scopuli, quærensque meatum
Spumat, & illisa montem circumtonat vnda.
Qua dignum te laude feram, qui pene ruenti,
Lapsuroque tuos humeros obieceris orbi?
Te nobis trepidæ ceu sidus dulce carinæ
Ostendere Dei, geminis quæ lapsa procellis
Tunditur, & victo trahitur iam cæca magistro.
Inachius rubro perhibetur in æquore Perseus
Neptuni domuisse pecus; sed tutior alis.
Te non penna vehit. rigida cum Gorgone Perseus,
Tu non vipereo defensus crine Medusæ.
Illum vilis amor suspensæ virginis egit.
Te Romana salus. taceat superata vetustas.
Herculeos conferre tuis iam desinat actus.
Vna Cleonæum pascebat silva leonem.
Arcadiæ saltum vastabat dentibus vnum
Sævus aper: tuque ó comprensa matre rebellis
Non vltra Libyæ fines. Antæe, nocebas:
Solaque fulmineo resonabat Creta iuvenco,
Lernæamque virens obsederat Hydra paludem

Hoc

Hoc monstrum non vna palus, non vna tremebat
Insula: sed Latia quidquid ditione subactum
Vivit, & à primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
Ianitor æquabat, nec si concurrat in vnum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flama Chimæræ.
Certamen sublime diu, sed moribus impar
Virtutum, scelerumque fuit. iugulare minatur:
Tu prohibes. ditem spoliat: tu reddis egenti.
Eruit: instauras. accendit prælia: vincis.
Ac velut infecto morbus crudescere cælo
Incipiens primo pecudum depascitur artus;
Mox populos, vrbesque rapit, ventisque perustis
Corruptos Stygiam pestem desudat in amnes:
Sic avidus prædo iam non per singula sævit;
Sed sceptris inferre minas, omnique peremto
Milite, Romanas ardet prosternere vires.
Iam gentes, Istrumque mover, Scythiamque receptat
Auxilio, traditque suas hostilibus armis
Relliquias. mistis descendit Sarmata Dacis,
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes, patriamque bibens Mæotin Alanus.
Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
Rufino collecta manus. vetat ille domari,
Innectitque moras, & congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas strauisset dextera turmas,
Vlta Ducis socii letum, parsque vna maneret
Debilior, facilisque capi: tunc impius ille
Proditor imperij, coniuratusque Getarum
Distulit instantes eluso principe pugnas,
Hunnorum laturus opem. quos affore bello
Norat, & invisis mox se coniungere castris.

Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanaim: quo non famosius vllum
Arctos alit. tristes habitus, obscenaque visu
Corpora; mens duro numquam cessura labori,
Præda cibus, vitanda Ceres, fratresque necare
Ludus, & occisos pulcrum iurare parentes.
Nec plus Nubigenas duplex natura biformes
Cognatis aptavit equis. acerrima nullo
Ordine mobilitas, insperatique recursus.
Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebri
Tendis aquas, sic ante tubas ferrumque precatus:
Mauors, nubifero seu tu procumbis in Æmo,
Seu te cana gelu Rhodope, seu remige Medo
Sollicitatus Athos, seu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum
Et Thracas defende tuos: si lætior adsit
Gloria, vestita spoliis donabere quercu.
Audiit illa pater, scopulisque nivalibus Æmi
Surgit, & hortatur celeres clamore ministros.
Fer galeam, Bellona, mihi, nexusque rotarum
Tende, Pavor: frenet rapidos Formido iugales.
Festinas vrgete manus. meus ecce paratur
Ad bellum Stilico, qui me de more tropæis
Ditat, & hostiles suspendit in arbore cristas.
Communes semper litui, communia nobis
Signa canunt, iunctoque sequor tentoria curru.
Sic fatus campo insiluit, lateque fugatas
Hinc Stilico turbas, illinc Gradivus agebant
Et clipeis, & mole pares. stat cassis vtrique
Sidereis hirsuta iubis, loricaque cursu
Æstuat, & largo satiatur vulnere cornus.

Acrior interea voto, multisque Megæra
Luxuriata malis, mæstam deprendit in arce
Iustitiam, diroque prior sic ore lacessit.
En tibi prisca quies, revocataque sæcula rursus,
Vt rebare, vigent. en nostra potentia cessit,
Nec locus est vsquam Furiis. huc lumina flecte.
Adspice Barbaricis iaceant quod mœnia flamis,
Quas mihi Rufinus strages, quantumque cruoris
Præbeat: & quantis epulentur cædibus hydri.
Linque homines, sortemque meam: pete sidera: notis
Autumni te redde plagis, qua vergit in Austrum
Signifer, æstivo sedes vicina Leoni.
Iam pridem gelidæ cessant confinia Libræ,
Atque vtinam per magna sequi convexa liceret.

Diva refert. non vlterius bacchabere demens.
Iam pœnas dabit iste tuus: iam debitus vltor
Imminet, & terras qui nunc, ipsumque fatigat
Æthera nec vili moriens condetur arena.
Iamque aderit læto promissus Honorius ævo,
Nec forti genitore minor, nec fratre corusco:
Qui subiget Medos, qui cuspide proteret Indos.
Sub iuga venturi Reges. calcabitur asper
Phasis equo, pontemque pati cogetur Araxes.
Tuque simul gravibus ferri religata catenis
Expellere die, debellatasque draconum
Tonsa comas imo Barathri claudere recessu.
Tunc tellus communis erit: tunc limite nullo
Discernetur ager: nec vomere sulcus adunco
Findetur. subitis messor gaudebit aristis.
Rorabunt querceta favis; stagnantia passim
Vina fluent, oleique lacus; nec murice tinctis
Velleribus quæretur honor; sed sponte rubebunt
Attonito pastore greges. Pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis nascentibus algæ.

CL.CLAV-

CL. CLAVDIANI IN RVFINVM

Liber II.

IAm post edomitas Alpes, defensaque regna
Hesperiæ, merita complexus sede parentem
Auctior adiecto fulgebat sidere mundus,
Iamque tuis, Stilico, Romana potentia curis,
Et rerum commissus apex. tibi credita fratrum
Vtraque maiestas, geminæque exercitus aulæ.
Rufinus (neque enim patiuntur sæva quietem
Crimina pollutæque negare arescere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, & solito pacem turbare tumultu.
Hæc etiam secum. qua nam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
Arte queã? premor hinc odiis: hinc millite cingor.
Heu quid agam? non arma mihi, non principis vllus
Auxiliatur amor. matura pericula surgunt
Vndique, & impositi radiant cervicibus enses.
Quid restat, nisi cuncta novo confundere luctu,
Insontesque meæ populos miscere ruinæ?
Everso iubar orbe mori? solatia leto
Exitium commune dabit; nec territus ante
Discedam. cum luce simul linquenda potestas.
Hæc fatus, ventis veluti si frena remittat
Æolus, abrupto gentes sic obiice fudit,
Laxavitque viam bellis, &, ne qua maneret
Immunis regio, cladem diuisit in orbem,
Disposuitque nefas. alij per terga ferocis
Danubii solidata ruunt, expertaque remos
Frangunt stagna rotis. alii per Caspia claustra,
Armeniasque niues inopino tramite ducti
Invadunt orientis opes. iam pascua fumant
Cappadocum, volucrumque parens Argeus equorũ.
Iam rubet altus Halys: nec se defendit iniquo
Monte Cilix. Syriæ tractus vastantur amœni,
Assuetumque choris, & læta plebe canorum
Proterit imbellem sonipes hostilis Orontem.
Hinc planctus Asiæ: Geticis Europa catervis
Ludibrio prædæque datur, frondentis adusque
Dalmatiæ fines: omnis qua mobile Ponti
Æquor, & Hadriacas tellus interiacet vndas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis,
Instar anhelantis Libyæ, quæ torrida semper
Solibus humano nescit mansuescere cultu.
Thessalus ardet ager. reticet pastore fugato
Pelion. Emathias ignis populatur aristas.
Iam plaga Pannoniæ, miserandaq; mœnia Thracum,
Arvaque Mysorum: iam nulli flebile damnum,
Sed cursus solennis erat, campusque furori
Expositus, sensumque malis detraxerat vsus.
Eheu quam brevibus pereunt ingentia caussis.
Imperium tanto quæsitum sanguine, tanto
Servatum, quod mille ducum peperere labores,
Quod tantis Romana manus contexuit annis,
Proditor vnus iners angusto tempore vertit.
Vrbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
Et Chalcedonias contra despectat arenas,
Iam non finitimo Martis terrore movetur;
Sed propius lucere faces, & rauca sonare
Cornua, vibratisque peti fastigia telis
Adspicit. hi vigili muros statione tueri,
Hi iunctis properant portus munire carinis.
Obsessa tamen ille ferus lætatur in vrbe,
Exsultatque malis, summoque à culmine turris
Impia vicini cernit certamina campi.
Vinctas ire nurus, hunc per vada cærula mergi,
Semineem hunc subito percussum vulnere labi
Dum fugit, hunc animam portis efflare sub ipsis,
Nec canos prodesse seni, puerique cruore
Maternos vndare sinus. immensa voluptas,
Et risus plerumque subit. dolor afficit vnus,
Quod feriat non ipse manu. videt omnia late
Præceptis incensa suis. & crimine tanto
Luxuriat, carumque sibi non abnegat hostem.
Iactabatque vltro, soli quod castra paterent,
Sermonumque foret vicibus permissa potestas:
Egregii quoties exisset fœderis auctor
Stipatus sociis, circumque armata clientum
Agmina priuatis ibant famulantia signis.
Ipse inter medios, ne qua de parte relinquat
Barbariem, revocat fulvas in pectore pelles,
Frenaque, & immanes pharetras, arcusque sonoros.
Assimulat, mentemque palam testatur amictus.
Nec pudet Ausonios currus, & iura regentem
Sumere deformes ritus, vestemque Getarum,
Insignemque habitum Latij mutare, togæque.
Mærent captivæ pellito iudice leges.
Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura furtim?
Nam miseris nec flere quidem, aut lenire dolores
Colloquiis impune licet. quo nam vsque feremus
Exitiale iugum? diræ quis terminus vmquam
Sortis erit? quis nos funesto turbine rerum,

Aut tantis solvere lacrimis: quos Barbarus illinc,
Hinc Rufinus agit: quibus arva fretumque negatur?
Magna quidem per rura lues: sed maior oberrat
Intra tecta timor. tandem succurre ruenti
Heu patriæ, Stilico. dilecta hic pignora certe,
Hic domus: hic thalamis proprium genialibus omen.
Hæc tibi felices erexit regia tedas.
Vel solus sperate veni. te prælia viso
Languescent, avidique cadet dementia monstri.
Talibus vrgetur discors Aurora procellis.
At Stilico Zephyris cum primum bruma remitti,
Et iuga diffusis nudari cœpta pruinis,
Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis.
Vtraque castra movens Phœbi properabat ad ortus,
Gallica discretis. Eoaque robora turmis
Complexus. numquam tantæ ditione sub vna
Convenere manus, nec tot discrimina vocum.
Illic Armeniæ vibratis crinibus alæ.
Herbida collectæ facili velamina nodo.
Inde truces flavo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus,
Quosque rigat retro pernicior vnda Garumnæ,
Oceani pleno quoties impellitur æstu.
Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt.
Vulnera. non odit victus, victorue superbit.
Et quamvis præsens tumor & civilia nuper.
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
In ducis eximium conspiravere favorem.
Haud aliter Xerxem toto simul orbe secutus
Narratur rapuisse vagos exercitus amnes,
Et telis vmbrasse diem, cum classibus iret
Per scopulos, rectumque pedes contemneret æquor.
Vix Alpes transgressus erat. nec iam amplius errat.
Barbarus, adventumque timens, se cogit in vnam.
Planitiem, tutoque includit pascua gyro.
Tum duplici fossa non exsuperabile vallum
Asperat alternis sudibus. murique locata
In speciem cæsis obtendit plaustra iuvencis.
At procul exsanguis Rufinum perculit horror:
Infectæ pallore genæ. stetit ore gelato
Incertus peteretne fugam, veniamve subactus
Posceret, an tantos sese transferret in hostes.
Quid nunc divitiæ, quid fulvi vasta metalli
Congeries, quid purpureis effulta columnis
Atria, prolatæve iuvant ad sidera moles?
Audiit iter, numeratque dies, spatioque viarum
Metitur vitam. torquetur peste futura,
Nec recipit somnos, & sæpe cubilibus amens
Excutitur, pœnamque luit formidine pœnæ.
Sed redit in faciem, scelerumque immane resumit
Ingenium, sacrasque fores prædivitis aulæ
Intrat, & Arcadium misto terrore precatur.
Per fratris regale iubar, per fata parentis
Ætherij, floremque tui tē deprecor ævi
Eripe me gladiis. liceat Stiliconis iniquas
Evitare manus. in nostram Gallia cædem
Coniurata venit. quidquid ligat vltima Tethys,
Extremos vltra volitat gens si qua Britannos,
Mota mihi. tantis capiendi credimur armis.
Tot signis vnum petitur caput. vade cruoris
Ista sitis? geminum Stilico sibi vendicat axem,
Et nullum vult esse parem. succumbere poscit
Cuncta sibi. regit Italiam, Libyamque coërcet:
Hispanis Gallisque iubet. non orbita Solis,
Non illum natura capit. quascumque paravit
Hic Augustus opes, &, quas post bella recepit,
Solus habet. possessa semel non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur:
Nos premat obsidio? quid partem invadere tentat?
Deserat Illyricos fines; Eoa remittat
Agmina; fraternas ex æquo dividat hastas;
Nec sceptri tantum fueris, sed militis heres.
Quod si dissimulas nostræ succurrere morti,
Nec prohibere paras: Manes, & sidera testor,
Hæc ceruix non sola cadet. miscebitur alter
Sanguis, nec Stygias ferar inconitatus ad vmbras,
Nec mea securus ridebit funera victor.
Hæc vbi dictatus facinus, missusque repente,
Qui ferat exortas invito principe voces.
Interea Stilico iam lætior hoste propinquo,
Nec multo spatii distantibus æquore vallis
Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armeniis frons læva datur; per cornua Gallos
Dexteriora locat. spumis ignescere frena,
Pulveris extolli nimbos, lateque videres
Surgere purpureis vndantes anguibus hastas,
Serpentumque vago cælum sævire volatu.
Implet Thessaliam ferri nitor, antraque docti
Cornipedis, teneroque amnis repratus Achilli,
Et nemus OEtæum resonat clamore. nivalis
Ossa tonat, pulsoque fragor geminatur Olympo.
Intumuit virtus, & lucis prodigus arsit
Impetus. haud illos rupes, haud alta retarent
Flumina. præcipiti stravissent omnia cursu.
Si tunc his animis acies collata fuisset,
Prodita non tantas vidisset Græcia clades:
Oppida semoto Pelopeia Marte vigerent:
Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis arces:
Non mare fumasset geminum flagrante Corintho,

Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.
Illa dies potuit nostris imponere finem
Cladibus, & sceleris caussas auferre futuri.
Invida, proh, quantum rapuit Fortuna triumphum,
Inter equos, interque tubas mandata feruntur
Regia, & armati veniunt ductoris ad aures
Obstupuit; simul ira virum, simul obruit ingens
Mæror, & ignavo tantum licuisse nocenti
Miratur. dubios anceps sententia volvit
Eventus: peragat pugnas, an fortia cœpta
Deserat. Illyricis ardet succurrere damnis:
Præceptis obstare timet. reverentia frangit
Virtutis stimulos. hinc publica commoda suadent.
Hinc metus invidiæ. tandem indignatus ad astra
Extollit palmas, & ab imo pectore fatur:
Numina Romanis nondum satiata ruinis,
Si iuvat imperium penitus de stirpe revelli,
Vno si placuit deleri sæcula lapsu,
Si piget humani generis; prorumpat in arva
Libertas effrena maris, vel limite nullo
Devius errantes Phaëthon confundat habenas.
Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
Hoc auctore pudet. mediis revocamur ab armis,
Proh dolor, & strictos deponere cogimur enses.
Vos arsuræ vrbes, perituraque mœnia testor.
Cedo equidem, & miserum permitto cladibus orbem.
Flectite signa, duces. redeat iam miles Eous.
Parendum est. taceant litui. prohibete sagittas.
Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hosti.
His dictis, omnes vna fremuere manipli:
Quantum non Italo percussa Ceraunia fluctu:
Quantum non madidis illisa tonitrua Coris.
Secernique negant. ereptaque prælia poscunt,
Insignemque ducem populus defendit vterque,
Et sibi quisque trahit. magno certatur amore,
Alternamque fidem non illaudata lacessit
Seditio, talique simul clamore moventur.
Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis
Excutit, & solvi curvatos imperat arcus?
Quisnam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflamata semel nescit mitescere virtus.
Iam iam barbaricos sitientia pila cruores
Sponte volant, vltrixque manus mucrone furenti
Ducitur, & siccum gladium vagina recusat.
Non patiar. semperne Getis discordia nostra
Proderit? en iterum belli civilis imago.
Quid consanguineas acies, quid dividis olim
Concordes aquilas? non dissociabile corpus,
Coniunctumque sumus. te, quo libet ire, sequemur,
Te vel Hyperboreo damnatam sidere Thulen,
Te vel ad incensas Libyæ comitabor arenas;
Indorum si stagna petas, rubrique recessus
Litoris, auriferum veniam poturus Hydaspen.
Si calcare Notum, secretaque litora Nili
Nascentis iubeas, mundum post terga relinquam.
Et quocumque loco Stilico tentoria figet,
Hic patria est. Dux inde vetat: desistite quæso,
Atque avidam differte manum. cadat iste minacis
Invidiæ cumulus. non est victoria tanti,
Vt videar vicisse mihi. vos fida iuventus
Ite mei quondam socij. nec plura locutus
Flexit iter. vacuo qualis discedit hiatu
Impatiens remeare leo, quem plurima cuspis,
Et pastorales pepulerunt igne catervæ,
Inclinatque iubas, demissaque lumina velat,
Et trepidas mœsto rimatur murmure silvas.
Vt sese legio videt disiuncta relinqui,
Ingentem tollit gemitum, galeasque solutis
Humectat lacrimis, pressamque morantia vocem
Thoracum validos pulsant suspiria nexus.
Tradimur, heu, tantumq; sequi prohibemur amorem,
Exclamant tradisne tuas Dux optime dextras,
Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
Nos adeo viles? adeo felicior axis
Hesperius, meruit qui te rectore teneri?
Quid nobis patriam, quid cara revisere tandem
Pignora, dilectosve iuvat coluisse Penates?
Te sine dulce nihil. iam formidata tyranni
Tempestas subeunda mihi: qui forte nefandas
Iam parat insidias: qui nos aut turpibus Hunnis,
Aut impacatis famulos præstabit Alanis.
Quamquam non adeo robur defecerit omne,
Tantave gestandi fuerit penuria ferri.
Tu licet occiduo maneas sub cardine Solis,
Tu mihi dux semper, Stilico, nostramque vel absens
Experiere fidem. dabitur tibi debita pridem
Victima. promissis longe placabere sacris.
Tristior Æmoniis miles digressus ab oris
Tangebat Macedum fines. murosque subibat
Thessalonica tuos. sensu dolor hæret in alto
Abditus, & tacitas vindictæ præstruit iras,
Spectaturque favens odiis locus, aptaque leto
Tempora, nec quisquam tanta de plebe repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quæ non posteritas, quæ non mirabitur ætas
Tanti consilium vulgi potuisse taceri,
Aut facinus tam grande tegi, mentisque calorem
Non sermone vinci, non inter pocula rumpi?
Æqualis tantam tenuit constantia turbam,
Et fuit arcanum populo. percurritur Hebrus,

Deseritur Rhodope, Thracumq; per ardua tendunt,
Donec ad Herculei perventum nominis vrbem.
Vt cessisse ducem, propius venisse cohortes
Cognita Rufino: magna ceruice triumphat,
Omnia tuta ratus, sceptrumque capessere feruet,
Et coniuratos hortatur voce clientes:
Vicimus, expulimus. facilis iam copia regni.
Nullus ab hoste timor. quis enim, quem vincere solum
Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
Quis ferat armatum, quem non superavit inermem?
I nunc exitium nobis meditare remotus
Incassum Stilico dum nos longissima tellus
Dividat, & mediis Nereus interstrepat vndis,
Alpinas transire tibi me sospite rupes
Haud dabitur. iaculis illinc me figere tenta.
Quære ferox ensem. qui nostra ad mœnia tendi
Possit ab Italia. non te monumenta priorum,
Non exempla vetant? quisnam conatus adire
Has iactat vitasse manus? detrusimus orbe
Te medio, tantisque simul spoliavimus armis.
Nunc epulas tempus, socii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum.
Opportuna meis oritur lux crastina votis.
Quod nolit, Rex ipse velit, iubeatque coactus
In partem mihi regna dari contingat in vno
Privati fugisse modum, crimenque tyranni.
Talibus acclamat dictis infame nocentum
Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,
Et quos vna facit Rufino caussa sodales,
Illicitum duxisse nihil. delicta fuere
Nexus amicitiæ. iam iam connubia læti
Despondent aliena sibi, frustraque vicissim
Promittunt quas quisque petat, quas devoret vrbes.
Cœperat humanos alto sopire labores
Nox gremio, pigrasque sopor diffuderat alas.
Ille diu curis animum stimulantibus æger
Labitur in somnos. vix toto corde quierat,
Ecce videt diras alludere protinus Vmbras,
Quas dedit ipse neci: quarum, quæ clarior, vna
Visa loqui: proh surge toro. quid plurima voluis
Anxius? hæc requiem rebus, finemque labori
Allatura dies. omni iam plebe redibis
Altior, & læti manibus portabere vulgi.
Has canit ambages: occulto fallitur ille
Omine, nec capitis fixi præsagia sensit.
Iam summum radiis stringebat Lucifer Æmum,
Festinamque rotam solito properantior vrget.
Tandem Rufini visurus funera Titan
Prosiluit stratis, densæque capacia turbæ
Atria regifico iussit splendere paratu
Exceptura dapes, &, quod post vota daretur,
Inscribi propriis aurum fatale figuris.
Ipse salutatum reduces post prœlia turmas
Iam regale tumens, & principe celsior ibat,
Collaque femineo gestabat mollia gestu
Imperii certus: tegeret ceu purpura dudum
Corpus, & ardentes ambirent tempora gemmæ.
Vrbis ab angusto tractu, qua vergit in Austrum,
Planities vicina patet. nam cetera Pontus
Circuit exiguo dirimi se tramite passus.
Hic vitrix acies ornatu fulgida fert
Explicuit cuneos. pedites in parte sinistra
Consistunt. equites illinc poscentia cursum
Ora reluctantur pressis sedare lupatis.
Hinc alii sævum cristato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit, formatq; chalybs. coniuncta per artem
Flexilis inductis hamatur lamina membris.
Horribilis visu. credas simulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros spirare metallo.
Par vestitus equis. ferrata fronte minantur,
Ferratosque movent securi vulneris armos.
Et iusso stat quisque loco. metuenda voluptas
Cernenti, pulcerque timor, spirisque remissis
Mansuescunt varii vento cessante dracones.
Augustus veneranda prior vexilla salutat.
Rufinus sequitur, qui fallere cuncta solebat
Callidus affatu, devotaque brachia laudat
Nomine quemq; vocans: natosq; patresq; reversis
Nuntiat incolumes illi dum plurima ficto
Certatim sermone petunt, intendere longos
A tergo amplexus, insperatoque suprema
Circuitu sociare parant, decrescere campus
Incipit, & clipeis in se redeuntia iunctis
Curvo paulatim sinuantur cornua ductu.
Sic ligat immensa virides indagine saltus
Venator. sic attonitos ad litora pisces
Æquoreus populator agit, rarosque plagarum
Contrahit anfractus, & hiantes colligit oras.
Excludunt alios: cingi se fervidus ille
Nescit adhuc, graviterque apprensa veste morantem
Increpat Augustum. scandat sublime tribunal:
Participem sceptri, socium declaret honoris.
Cum subito stringunt gladios. vox desuper ingens
Infremuit: Nobis etiam, deterrime, nobis
Sperasti famulas imponere posse catenas?
Vnde redi nescis? patiarne audire satelles,
Qui leges aliis, libertatemque reduxit?
Bis domitum civile nefas, bis rupimus Alpes.
Tot nos bella docent nulli servire tyranno.

Diri-

Diriguit. ſpes nulla fugæ. ſeges vndique ferri
Circumfuſa micat. dextra, læuaque revinctus
Hæſit, & enſiferæ ſtupuit mucrone coronæ.
Vt fera, quæ nuper montes amiſit auitos,
Altorumque exſul nemorum damnatur arenæ
Muneribus, commota ruit, vir murmure contra
Hortatur, nixuſque genu venabula tendit.
Illa pavet ſtrepitus, cuneoſque erecta theatri
Deſpicit, & tanti miratur ſibila vulgi.
Vnus per medios audendi pronior enſe
Proſilit exerto, dictiſque, & vulnere torvus
Appetit. hac Stilico, quem iactas pellere, dextra
Te ferit: hoc abſens invadit viſcera ferro.
Sic fatur, meritoque latus transverberat ictu.
Felix illa manus, talem quæ prima cruorem
Hauſerit. & feſſi pœnam libraverit orbis.
Mox omnes fodiunt haſtis, artuſque trementes
Dilaniant. vno tot corpore pila tepeſcunt,
Et non infecto puduit mucrone reverti.
Hi vultus avidos. & adhuc ſpirantia vellunt
Lumina. truncatos alij rapuere lacertos.
Amputat ille pedes, humerum quatit ille ſolutis
Nexibus. hic fracti reſerat curvamina dorſi.
Hic iecur, hic cordis fibras, hic pandit anheli
Pulmonis latebras. ſpatium non invenit ira,
Nec locus eſt odiis. conſumpto funere vix tum
Deſeritur, ſparſumque perit per tela cadaver.
Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
Mænades, aut ſubito mutatum Actæona cornu
Traderet inſanis Latonia virgo Moloſſis.
Criminibuſne tuis ſperas fortuna mederi?
Et male donatum certas æquare favorem
Suppliciis? vna tot millia morte rependis?
Everſis agedum Rufinum divide terris.
Da caput Odryſiis. truncum mereantur Achivi.
Quid reliquis dabitur? nec ſingula membra peremptis
Sufficiunt populis. vacuo plebs vndique muro
Iam ſecura ruit. ſenibus non obſtitit ætas,
Virginibuſne pudor. viduæ, quibus ille maritos
Abſtulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres,
Inſultantque alacres laceros iuvat ire per artus,
Preſſaque calcato veſtigia ſanguine tingi.
Nec minus aſſiduis certant elidere ſaxis
Prodigiale caput, quod iam de cuſpide ſumma
Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa.
Dextera quinetiam ludo conceſſa vagatur
Æra petens, pœnaſque animi perſoluit avari
Terribili lucro, vivoſque imitata tenentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.
Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſque Deos, ac lubrica Numina diſcat.
Illa manus, quæ ſceptra ſibi geſtanda parabat,
Cuius ſe toties ſubmiſit ad oſcula ſupplex
Nobilitas, inhumata diu, miſeroque revulſa
Corpore feralem quæſtum poſt fata popoſcit.
Adſpiciat, ne quis nimium ſublata ſecundis
Colla gerat. triviis calcandus ſpargitur ecce,
Qui ſibi pyramidas, qui non cedentia templis
Ornatura ſuos exſtruxit culmina Manes,
Et, qui Sidonio velari credidit oſtro,
Nudus paſcit aves. iacet en, qui poſſidet orbem,
Exiguæ telluris inops, & pulvere raro
Per partes tegitur, numquam, totieſque ſepultus,
Senſerunt convexa necem, telluſque nefandum
Emolitur onus. iam reſpirantibus aſtris,
Infernos gravat Vmbra lacus. pater Æacus horret,
Intrantemque etiam latratu Cerberus vrget.
Tunc animæ, quas ille fero ſub iure peremit,
Circumſtant, nigrique trahunt ad iudicis vrnam,
Infeſto fremitu. veluti paſtoris in ora
Commotæ glomerantur apes, qui dulcia raptu
Mella trahit, pennaſque cient, & ſpicula tendunt,
Et tenuis ſaxi per propugnacula cinctæ
Rimoſam patriam, dilectaque pumicis antra
Defendunt, pronoque favos examine velant.
Eſt locus, infauſtis quo conciliantur in vnum
Cocytus, Phlegethonque vadis: inamœnus vterque
Alveus. hic voluit lacrimas: hic igne redundat.
Turris per geminos flamis vicinior amnes
Porrigitur, ſolidoque rigens adamante ſiniſtrum
Proluit igne latus. dextra Cocytia fundit
Æquora, triſte gemens, & fletu concita plangit.
Huc poſt emeritam mortalia ſæcula vitam
Deveniunt, vbi nulla manent diſcrimina fati,
Nullus honor, vanoque exutum nomine Regem
Proturbat plebeius egens. quæſitor in alto
Conſpicuus ſolio pertentat crimina Minos,
Et iuſtis dirimit ſontes. quos nolle fateri
Viderit, ad mala mox tranſmittit verbera fratris.
Nam iuxta Rhadamanthus agit. cum geſta ſuperni
Curriculi, totoſque diu proſpexerit actus;
Exæquat damnum meritis, & muta ferarum
Cogit vincla pati. truculentos ingerit vrſis,
Prædoneſque lupis. fallaces vulpibus addit.
At qui deſidia ſemper, vinoque gravatus
Indulgens Veneri voluit torpeſcere luxu,
Hunc ſuis immundi pingues detrudit in artus.
Qui iuſto plus eſſe loquax, arcanaque ſuevit
Prodere, piſcoſas fertur victurus in vndas,
Vt nimiam penſent æterna ſilentia vocem.

Quos vbi per varios annos, per mille figuras
Egit Lethæo purgatos flumine; tandem
Rursus ad humanæ revocat primordia formæ.
Tum quoque, dum lites, Stygiique negôtia soluit
Dura fori, veteresque reos ex ordine quærit,
Rufinum procul ecce notat, visuque severo
Lustrat, & ex imo concussa sede profatur.
Huc superum labes, huc insatiabilis auri
Proluvies, pretioque nihil non ause parato,
Quodq; mihi summũ scelus est, huc improbe legum
Venditor, Arctoi stimulator perfide Martis,
Cuius ob innumeras strages angustus Averni
Iam sinus, & plena lassatur portitor alno.
Quid demens manifesta negas? en pectus inustæ
Deformant maculæ, vitiisque inolevit imago,
Nec sese commissa tegunt. genus omne dolorum
In te ferre iubet. dubio tibi pendula rupes
Immineat lapsu. volucer te torqueat axis.
Te refugi fallant latices, atque ore natanti
Arescat decepta sitis, dapibusque relictis
In tua mansurus migret præcordia vultur.
Quamquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant,
Pars quota sint, Rufine, tui? quid tale vel audax
Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit,
Aut inconcesso Tytius deliquit amore?
Cunctorum si facta simul iungantur in vnum,
Præcedes numero. quo tanta piacula quisquam
Supplicio conferre valet? quid denique dignum
Omnibus inveniam, vincant cum singula pœnas?
Tollite de mediis animarum dedecus Vmbris.
Adspexisse sat est. oculis iam parcite nostris,
Et Ditis purgate domos, agitate flagellis
Trans Styga, trans Erebũ, vacuo mandate Barathro
Infra Titanum tenebras, infraque recessus
Tartareos, nostrumque Chaos, quo ditis opaci
Fundamenta latent, præceps vbi mersus anhelet,
Dum rotet astra polus, feriant dum litora venti.

CL. CLAVDIANI
IN EVTROPIVM
Liber I.

Semiferos partus, metuendaque pignora matri,
Mœnibus in mediis auditum nocte luporum
Murmur, & attonito pecudes pastore locutas.
Et lapidum duras hiemes, nimboque minacem
Sanguineo rubuisse Iovem, puteosque cruore
Mutatos, visasque polo concurrere Lunas,
Et geminos Soles mirari desinat orbis.
Omnia cesserunt eunucho Consule monstra.
Heu terræ cælique pudor. trabeata per vrbes
Ostentatur anus, titulumque effeminat anni.
Pandite Pontifices Cumanæ carmina vatis,
Fulmineos sollers Etruria consulat ignes,
Immensumque nefas fibris exploret haruspex,
Quæ nova portendant Superi. Nilusne meatu
Devius, & nostri tentat iam transfuga mundi
Se rubro miscere mari? ruptone Niphate
Rursum barbaricis Oriens vastabitur armis?
An morbi ventura lues? an nulla colono
Responsura seges? quæ tantas expiet iras
Victima? quo diras iugulo placabimus aras?
Consule lustrandi fasces ipsoque litandum
Prodigio: quodcunque parant hoc omine fata
Eutropius cervice luat. sic omnia voluis?
Hoc regni fortuna tenes? quænam ista iocandi
Sævitia? humanis quantum bacchabere rebus?
Si tibi servili placuit fœdare curules
Crimine, procedat laxata compede Consul.
Rupta Quirinales sumant ergastula cinctus.
Des saltem quemcumq; virum. discrimina quædam
Sunt famulis, splendorque suus, maculamque minorẽ
Conditionis habet, domino qui vixerit vno.
Si pelagi fluctus, Libyæ si discis arenas,
Eutropij numerabis heros. quod iura, quot ille
Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit?
Nudatus quoties, medicum dum consulit emtor,
Ne qua per occultum lateat iactura dolorem?
Omnes pœnituit pretii, venumque redibat,
Dum vendi potuit. postquam deforme cadaver
Mansit, & in rugas totus defluxit aniles;
Iam specie doni certatim limine pellunt,
Et fœdum ignaris properant obtrudere munus.
Tot translata iugis summisit colla vetustum
Servitium, semperque novum, nec destitit vmquam,
Cœpit sæpe tamen. cunabula prima cruentis
Debita suppliciis. rapitur castrandus ab ipso
Vbere. suscipiunt, matris post viscera, pœnæ.
Advolat Armenius certo mucrone recisos
Edoctus mollire mares, damnoque nefandum
Aucturus pretium. secundum corporis ignem
Sedibus exhaurit geminis. vnoque sub ictu
Eripit officium patris, nomenque mariti.
Ambiguus vitæ iacuit, penitusque supremum
In cerebrum secti traxerunt frigora nervi.
Laudemusne manum, quæ vires abstulit hosti?
An potius fato caussam tribuisse queramur?

Profuerat

Prosuetat mansisse virum, felicior exstat
Opprobrio. serviret adhuc, si fortior esset.
Inde per Assyriæ trahitur commercia ripæ.
Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,
Permutatque domos varias. quis nomina possit
Tanta sequi? miles stabulis Ptolemæus in illis
Notior. hic longo lassatus pellicis usu
Donat Arintheo. neque enim iam dignus haberi,
Nec maturus emi, cum fastiditus abiret.
Quæ gemuit? quanto planxit divortia luctu?
Hæc erat heu, Ptolomæe, fides? hoc profuit ætas
In gremio consumpta tuo, lectusque iugalis,
Et ducti toties inter præsepia somni?
Libertas promissa perit. viduumne relinquis
Eutropium? tantasque premunt oblivia noctes?
Crudelis. generis proh sors durissima nostri.
Femina cum senuit, retinet connubia partu,
Uxorisque decus matris reverentia pensat.
Nos Lucina fugit nec pignore nititur ullo.
Cum forma dilapsus amor. defloruit oris
Gratia. qua miseri scapulas tutabimur arte?
Qua placeam ratione senex? sic fatus acutum
Aggreditur lenonis opus. nec segnis ad artem
Mens erat, officiique capax, omnesque pudoris
Hauserat insidias. custodia nulla tuendo
Fida toro. nulli poterant excludere vectes.
Ille vel ærata Danaen sub turre latentem
Eliceret. fletus domini tingebat amantis,
Indomitasque mora, pretio lenibat avaras,
Lasciuasque iocis. nec blandior ullus euntis
Ancillæ tetigisse latus, leviterque reductis
Vestibus occulto crimen mandasse susurro.
Nec furtis quæsisse locum. nec fraude reperta
Cautior elusi fremitus vitare mariti.
Haud aliter iuvenum flamis Ephyreia Lais
E gemino ditata mari, dum serta refundit
Canities, dum turba procax, noctisque recedit
Ambitus, & raro pulsatur ianua tactu,
Seque reformidat speculo damnante senectus,
Stat tamen, atque alias succingit lena ministras,
Dilectumque diu quamvis longæva lupanar
Circuit, & retinet mores, quos perdidit ætas.
Hinc honor Eutropio, cumq; omnibus unica virtus
Esset in eunuchis, thalamos servare pudicos,
Solus adulteriis crevit. nec verbera tergo
Cessauere tamen, quoties decepta libido
Irati caluisset heri, frustraque rogantem,
Iactantemque suos tot iam per lustra labores,
Dotalem genero, nutritoremque puellæ
Tradidit. Eous rector, Consulque futurus
Pectebat dominæ crines, & sæpe lavanti
Nudus in argento lympham gestabat alumnæ.
Et cum se rapido fessam proiecerat æstu,
Patricius roseis pavonum ventilat alis.
Iamque ævo laxata cutis, fulcisque genarum
Corruerat passa facies rugosior uva.
Flava minus presso finduntur vomere rura:
Nec vento sic vela tremunt, miserabile turpes
Exedere caput tineæ: deserta patebant
Intervalla comæ: qualis sitientibus arvis
Arida ieiunæ seges interlucet aristæ:
Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoratur trunco brumalis hirundo.
Scilicet ut trabeis iniuria cresceret olim,
Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris
Luxuriæ fortuna suæ; cum pallida nudis
Ossibus horrorem dominis præberet imago
Decolor. & macies occursu læderet omnes
Aut pueris larua metus, aut tædia mensis,
Aut crimen famulis, aut procedentibus omen.
Et nihil exhausto caperent in stipite lucri.
Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ
Membra negant. aurum, vestes, arcana tueri
Mens infida vetat. quis enim committere vellet
Lenoni thalamum? tandem ceu funus acerbum,
Infaustamque suis trusere Penatibus Umbram.
Contemptu iam liber erat. sic pastor obesum
Lacte canem, ferroque ligat. pascitque revinctum,
Dum validus servare gregem, vigilique rapaces
Latratu terrere lupos, cum tardior idem
Iam scabie laceras demisit sordibus aures,
Solvit, & exuto lucratur vincula collo.
Est ubi despectus nimius iuvat. undique pulso
Per cunctas licuit fraudes impune vagari,
Et fatis aperire viam. proh quisquis Olympi
Summa tenes, tantone libet mortalia risu
Vertere? qui servi non est admissus in usum,
Suscipitur regnis, &, quem privata ministrum
Dedignata domus, moderantem sustinet aula.
Ut primum vetulam texere Palatia vulpem,
Quis non ingemuit? quis non increpere sacris
Obsequiis doluit toties venale cadaver?
Ipsi quin etiam tali consorte fremebant
Regales famuli, quibus est illustrior ordo
Servitij, sociumque diu sprevere superbi.
Cernite quem Latiis poscant annectere fastis:
Cuius & eunuchos puduit. sed vilior ante
Obscuræ latuit pars ignotissima turbæ,
Donec Abundanti furiis, qui rebus Eois
Exitium, primoque sibi produxit, ab imis

Erectus

Evectus thalamis summos invasit honores.
Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
Fructus consilii primis auctoribus instet.
Sic multos fluvio vates arente per annos,
Hospite qui cæso monuit placare Tonantem,
Inventas primum Busiridis imbuit aras,
Et cecidit sævi, quo dixerat, hostia sacri.
Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
Qui funesta novo fabricaverat æra dolori,
Primus inexpertum Siculo cogente tyranno
Sensit opus, docuitque suum mugire iuvencum.
Nullius Eutropius, quam qui se protulit ante,
Direptas possedit opes. nullumque priorem
Perculit exsilio, solumque hoc rite peregit,
Auctorem damnare suum. Postquam oblitus ævo
Semivir excelsam rerum sublatus in arcem,
Quod nec vota pati, nec fingere somnia possunt,
Vidit sub pedibus leges, subiectaque colla
Nobilium, tantumque sibi permittere fata.
Qui nihil optasset plus libertate mereri,
Iam iam dissimulat dominos, alteque tumescunt
Serviles animi. procerum squalore repletus
Carcer, & exsulibus Meroë, campique gemiscunt
Æthiopum. pœnis hominũ plaga personat ardens,
Marmaricus claris violatur cædibus Ammon.
Asperius nihil est humili, cum surgit in altum:
Cuncta ferit, dum cuncta timet: desævit in omnes,
Ut se posse putent. nec bellua tetrior ulla est,
Quam servi rabies in libera colla furentis.
Agnoscit geminus, & pœnæ parcere nescit
Quam subiit, dominiq; memor, quem verberat, odit.
Adde quod eunuchus nulla pietate movetur,
Nec generi natisve cavet. clementia cunctis
In similes, animosque ligant consortia damni.
Ille nec eunuchis placidus? sed peius in aurum
Æstuat. hoc uno fruitur succisa libido.
Quid nervos secuisse iuvat? vis nulla cruentam
Castrat avaritiam. parvis exercita furtis
Quæ vastare penum, neglectaque sueverat arcæ
Claustra remoliri, non uberiore rapina
Peccet in orbe manus? quidquid se Tigris ab Æmo
Dividit, hoc certa proponit merce locandum
Institor imperij, caupo famosus honorum.
Hic Asiam villa pactus regit: ille redemit
Coniugis ornatu Syriam. dolet ille paterna
Bithynos mutasse domo. suffixa patenti
Vestibulo pretiis distinguit regula gentes.
Tot Galatæ, tot Pontus eat. tot Lydia nummis.
Si Lyciam tenuisse velis, tot millia ponas:
Si Phrygas, adde parum. propriæ solatia sortis
Communes vult esse notas, & venditus ipse
Vendere cuncta cupit. certamium sæpe duorum
Diversum suspendit onus, cum pondere iudex
Vergit, & in geminas nutat provincia lances.
Non pudet heu, Superi, populos venisse sub hasta
Vendentis? certe pudeat, quod iure sepultum
Mancipium tot regna tenet, tot distrahit urbes.
Pollentem solio Crœsum victoria Cyri
Fregit, ut Eunucho fluerent Pactolus & Hermus?
Attalus heredem voluit te Roma relinqui,
Restitit Antiochus præscripto margine Tauri,
Indomitos curru Servilius egit Isauros,
Et Pharos Augusto iacuit, vel Creta Metello?
Ne non Eutropio quæstus numerosior esset,
In mercem veniunt Cilices; Iudæa; Sophene,
Romanusque labor, Pompeianique triumphi?
Quo struis hos auri cumulos? quæ pignora tantis
Succedunt opibus? nubas, ducasve licebit:
Numquã mater eris, nunquam pater. hoc tibi ferrum,
Hoc natura negat. te grandibus India gemmis,
Te foliis Arabes ditent, te vellere Seres:
Nullus inops adeo, nullum sic urget egestas,
Ut velit Eutropij fortunam, & membra pacisci.
Iamque oblita sui; nec sobria divitiis mens
In miseras leges, hominumque negotia ludit.
Iudicat eunuchus. quid iam de Consule miror?
Prodigium est quodcunque gerit. quæ pagina lites
Femineas meminit? quibus umquam sæcula terris
Eunuchi videre forum? sed ne qua vacaret
Pars ignominia, neu quid restaret inausum,
Arma etiam violare parat, portentaque monstris
Aggregat. & secum petulans amentia certat.
Erubuit Mavors, adversaque risit Enyo,
Dedecus Eoum quoties intenta sagittis
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon:
Arbiteraut quoties belli, pacisque recurrit,
Alloquiturque Getas, gaudet, cum viderit, hostis,
Et sentit iam deesse viros. incendia fumant.
Muris nulla fides. squalent populatibus agri,
Et medio spes sola mari: trans Phasin aguntur
Cappadocum matres, stabulisque abducta paternis
Caucasias captiva bibunt armenta pruinas,
Et Scythicis mutant Argei pabula silvis.
Extra Cimmerias Taurorum claustra paludes
Flos Syriæ servit: spoliis nec sufficit atrox
Barbarus. In cædem vertit fastidia prædæ.
Ille tamen (quid enim servum, mollemque pudebit?
Aut quid in hoc poterit vultu flagrare ruboris?)
Pro victore redit. peditum vexilla sequuntur,
Et turmæ similes, Eunuchorumque manipli,

Helle-

Hellespontiacis legio dignissima signis.
Obvius ire cliens, defensoremque reversum
Complecti. placet ipse sibi, laxasque laborat
Distendisse genas, fictumque inflatus anhelat.
Pulvere respersus tineas, & Solibus ora
Pallidior, verbisque sonat plorabile quiddam
Vltra nequitiam fractis, & prælia narrat,
Perque suam tremula testatur voce sororem
Defecisse vagas ad publica commoda vires:
Cedere livori nec sustentare procellas
Invidiæ, mergique fretis spumantibus orat.
Exoretque vrinam. dum talia fatur, ineptas
Detergit lacrimas, atque inter singula dicta
Flebile suspirat. qualis venit arida socrus
Longinquam visura nurum. vix lassa resedit,
Et iam vina petit. quid te turpissime bellis
Inseris, aut sævis pertentas Pallada campis?
Tu potes alterius studiis hærere Minervæ.
Tu telas, non tela pati. tu stamina nosse;
Tu segnes operum sollers vrgere puellas,
Et niveam dominæ pensis involuere lanam.
Vel si sacra placent, habeas pro Marte Cybellem.
Rauca Celænæos ad tympana disce furores.
Cymbala ferre licet, pectusque illidere pinu,
Inguinis & reliquum Phrygiis abscindere cultris.
Arma relinque viris. geminam quid dividis aulam,
Conarisque pios odiis committere fratres?
Te magis, ah demens, veterem, si respicis, artem
Conciliare decet. gestis pro talibus annum
Flagitat Eutropius, ne quid non polluat vnus
Dux acies, iudex prætoria, tempora Consul.
Nil adeo fœdum est, quod non exacta vetustas
Ediderit, longique labor commiserit ævi.
OEdipodes matrem, natam duxisse Thyestes
Cantatur. peperit fratres Iocasta marito,
Et Pelopea sibi. Thebas, ac funera Troiæ
Tristis Erichthei deplorat scena theatri.
In volucrem Tereus, Cadmus se vertit in anguem.
Scylla novos mirata canes. hunc arbore figit,
Elevat hunc palma, squamis hunc fabula vestit.
Hunc solvit fluvio. numquam spado Consul in orbe,
Nec iudex, ductorve fuit quodcumque virorum
Est decus, eunuchi scelus est. exempla creantur
Quæ socci superent risus, luctusque cothurni.
Quam pulcer conspectus erat. cum tenderet artus
Exsangues, onerante toga. cinctuque gravatus,
Inductoque senex obscenior iret in auro!
Humani qualis simulator simius oris;
Quem puer arridens pretioso stamine Serum
Velavit, nudasque nates, ac terga reliquit;
Ludibrium mensis. Erecto pectore dives
Ambulat, & claro sese deformat amictu.
Candida pollutos comitatur Curia fasces.
Forsitan & dominus præbet miracula lictor
Consule nobilior, libertatemque daturus,
Quam nondum meruit. scandit sublime tribunal,
Atque inter proprias laudes Ægyptia iactat
Somnia prostratosque canit se vate tyrannos.
Scilicet in dubio vindex Bellona pependit,
Dum spado Tiresias, enervatusque Melampus
Reptat, ab extremo referens [illegible]ula Nilo.
Obstrepuere avium voces. exhorruit annus
Nomen, & insanum gemino proclamat ab ore,
Eunuchumque vetat fastis accedere Ianus.
Sumeret illicitos etenim si femina fasces,
Esset turpe minus. Medis, levibusque Sabæis
Imperat hic sexus Reginarumque sub armis
Barbariæ pars magna iacet. gens nulla probatur,
Eunuchi quæ sceptra ferat. Tritonia, Phœbe,
Vesta, Ceres, Cybele, Iuno, Latona coluntur.
Eunuchi quæ templa Dei? quas vidimus aras?
Inde sacerdotes: hæc intrat pectora Phœbus:
Inde canunt Delphi. Troianam sola Minervam
Virginitas Vestalis adit, flamasque tuetur.
Hi nullas meriti virtas, semperque profani.
Nascitur ad fructum mulier, prolemque futuram.
Hoc genus inventum est, vt serviat. Herculis arcu
Concidit Hippolyte. Danai fugere bipennem
Penthesilea tuam. claras Carthaginis arces
Creditur, & centum portis Babylona superbam
Femineus struxisse labor. quid nobile gessit
Eunuchus? quæ bella tulit? quas condidit arces?
Illas præterea rerum natura creavit:
Hos fecere manus. seu prima Semiramis astu
Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, levesque genæ se prodere possent,
Hos sibi coniunxit similes: seu Parthica ferre
Luxuries vetuit nasci lanuginis vmbram,
Servatoque diu puerili flore coëgit
Arte retardatam Veneri servire iuventam.
Fama prius falso similis, vanoque videri
Ficta ioco. levior volitare per oppida rumor,
Riderique nefas: veluti nigrantibus alis
Audiretur olor, corvo certante ligustris.
Atque aliquis gravior morum, si talibus, inquit,
Creditur, & nimiis rugeat mendacia monstris:
Iam testudo volat, profert iam cornua vultur:
Prona petunt retro fluvii vada: Gadibus ortum
Armenii texere diem: iam frugibus aptum
Æquor, & assuetum silvis delphina videbo:

Iam coehleis homines junctos, & quidquid inane,
Nutrit, Iudaicis quæ pingitur India velis.
Subiicit & mistis salibus lascivior alter:
Miraris? nihil est, quod non in pectore magnum
Concipit Eutropius: semper non grandia semper
Diligit, & celeri degustat singula sensu.
Nil timet a tergo: vigilantibus undique euris
Nocte, dieque patet: lenis, facilisque moveri
Supplicibus, mediaque tamen mollissimus ira
Nil negat, & sese vel non poscentibus offert.
Quodlibet ingenio subigit, traditque fruendum.
Quidquid amas, dabit illa manus communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.
Hoc quoque consiliis peperit, meritoque laborum
Accipit, & trabeas argutæ præmia dextræ.
Postquam vera fides facinus vulgavit Eoum
Gentibus, & Romæ jam certius impulit aures:
Eutropiumne etiam nostra dignabimur ira?
Hæc quoque Romani meruit pars esse doloris?
Sic effata rapit cœli per inania cursum
Diva potens, unoque Padum translapsa volatu
Castra sui rectoris adit, tum forte decorus
Cum Stilicone gener pacem implorantibus ultro
Germanis responsa dabat, legesque Caycis
Arduus, & flavis signabat jura Suevis.
His tribuit Reges, his obside fœdera sancit
Indicto: bellorum alios transcribit in usus,
Militet ut nostris detonsa Sicambria signis,
Læta subit Romam pietas, & gaudia pæne
Moverunt lacrimas, tantoque exsultat alumno.
Sic armenta suo jam defensante juvenco
Celsius assurgunt erectæ cornua matri.
Sic jam terribilem stabulis, dominumque ferarum
Crescere miratur genitrix Massyla leonem.
Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens.
Tunc sic orsa loqui: Quantum te principe possim,
Non longinqua docent, domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto secura Britannia Picto.
Ante pedes humili Franco, tristique Sueuo
Perfruor, & nostrum video, Germanice, Rhenum.
Sed quid agam? discors oriens felicibus actis
Invidet, atque alio Phœbi de cardine surgunt
Crimina, ne toto conspiret corpore regnum.
Gildonis taceo magna cum laude receptam
Perfidiam, & fretos Eoo robore Mauros.
Quæ suscepta fames, quantum discriminis urbi,
Ni tua vel soceri nunquam non provida virtus
Australem Arctois pensasset frugibus annum?
Invectæ Rhodani Tiberina per ostia classes,
Cinyphiisque ferax Aratis successit aristis.
Teutonicus vomer, Pyrenæique juvenci
Sudavere mihi, segetes mirantur Iberas
Horrea: nec Libyæ senserunt damna rebellis
Jam Transalpina contenti messe Quirites.
Ille quidem meritas solvit, scit Tabraca, pœnas,
Ut pereat quicumque tuis conflixerit armis.
Ecce recens iisdem cladibus à partibus exit,
Terrorisque minus, sed plus habitura pudoris,
Eutropius Consul. pridem tolerare fatemur
Hoc genus, Arsacio postquam se regia fastu
Sustulit, & nostros corrupit Parthia mores.
Præfecti sed adhuc gemmis, vestique dabantur
Custodes, faeroque adhibere silentia somno.
Militia eunuchi numquam prægressa cubile,
Non vita spondente fidem, sed merita tantum
Mentis pignus erat. secreta monilia servent,
Ornatus curent Tyrios: à fronte recedant
Imperij, tenero tractari pectore nescit
Publica majestas, numquam vel in æquore puppim
Vidimus eunuchi clavo parere magistri.
Nos adeo sperni faciles? orbisque carina
Viliori? Auroram certe, quæ talia ferre
Gaudet, & assuetas sceptris muliebribus urbes
Possideant, quid belliferam communibus urunt
Italiam maculis, nocituraque probra severis
Admiscent populis? peregrina piacula forti
Pellantur longe Latio, ne transeat Alpes
Dedecus. in solis, quibus exstitit, hæreat arvis.
Scribat Halys, scribat famæ contemtor Orontes.
Per te, perque tuos obtestor, Roma, triumphos,
Nesciat hoc Tibris, numquam poscentibus olim
Qui dare Dentatis annos, Fabiisque solebat.
Martius eunuchi repetet suffragia campus?
Æmilios inter, servatoresque Camillos
Eutropius? jam Chrysogonis tua, Brute, potestas,
Narcissisque datur. natis hoc dedere pœnæ
Profuit, & misero civem præponere patri?
Hoc mihi Janiculo positis Etruria castris
Quæsiit, & tantum fluvio Porsenna remotus?
Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mutius igne?
Visceribus frustra castum Lucretia ferrum
Mersit, & attonitum tranavit Clœlia Tibrim?
Eutropio fasces adservabantur ademti
Tarquiniis? quemcunque meæ vexere curules
Lætus ab Averno veniat socij spectator Averno.
Impensi sacris Decij prorumpite bustis,
Torquatique truces, animosaque pauperis umbra
Fabricij, tuque ô si forte inferna piorum
Jugera, & Elysias scindis, Serrane, novales,
Pœno Scipiade, Pœno præclare Lutati,

Sica-

Sicania Marcelle ferox.gens Claudia surgat,
Et Curij veteres,& qui sub jure negasti
Vivere Cæsareo parvo procede sepulcro
Eutropium passure Cato. remeate tenebris
Agmina Brutorum,Corvinorumque catervæ.
Eunuchi vestros habitus insignia sumunt.
Ambigui Romana mares rapuere tremendas
Hannibali,Pyrrhoque togas.flabella perosi
Adspirant trabeis. jam non umbracula gestant
Virginibus,Latias ausi vibrare secures.
Linquite femineas infelix turba latebras,
Alter quos pepulit sexus,nec suscipit alter,
Exe cti Veneris stimulos,& vulnere casti,
Mista duplex ætas inter puerumque, senemque,
Nil medium,falsi complete sedilia patres.]
Ite novi proceres, infecundoque senatu
Eutropium stipate ducem , celebrate tribunal
Pro thalamis. verso jam discite more curules,
Non matrum pilenta sequi.ne prisca revolvam,
Neu numerem quantis injuria mille per annos
Sit retro ducibus.quanti fœdabitur ævi
Canities? unam subeant quot sæcula culpam?
Inter Arinthei fastus,& nomen herile
Servus erit,dominoque suos æqualis honores
Inferet. heu, semper Ptolemæi noxia mundo
Mancipia. en alio lædor graviore Pothino
Et patior majus Phario scelus. ille cruorem
Consulis unius Pellæis ensibus hausit.
Inquinat hic omnes. si nil privata movebunt,
At tu principibus, nostræ tu prospice caussæ,
Regalesque adverte notas. hunc accipit unum
Aula magistratum.vobis, patribusque recurrit
Hic alternus honos in crimen euntibus annis
Parce quater Consul.contagia fascibus oro
Defendas ignava tuis,neu tradita libris
Omina,vestitusque meos,quibus omne,quod ambit
Oceanus,domui,tanta caligine mergi,
Calcarique sinas. nam quæ jam bella geramus
Mollibus auspiciis? aut quæ connubia prolem,
Aut frugem laturus ager?quid fertile terris?
Quid plenum sterili possit sub Consule nasci?
Eunuchi si jura dabunt, legesq; tenebunt,
Ducant pensa viri, ꝯturbatoque ordine rerum
Vivat Amazonio confusa licentia ritu.
Quid trahor ulterius? Stilico quid vincere differt
Dum certare pudet?nescis quod turpior hostis
Lætitia majore cadit?piratica Magnum
Erigit. illustrat servilis laurea Crassum.
Annuis.agnosco fremitum,quo pallnit Eurus,
Quo Mauri,Gildoque ruit.quid Martia signa
Sollicitas? non est jaculis,hastisue petendus.
Conscia succumbent audito verbere terga.
Ut Scytha post multos rediens exercitus annos,
Cum sibi servilis pro finibus obvia pubes,
Iret,& arceret dominos tellure reversos,
Armatam ostensis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile repulit horror
Vulgus,& addictus sub verbere torpuit ensis.

CL. CLAUDIANI IN LIBRUM II. IN EUTROPIUM

Prologus.

Qui modo sublimes rerum flectebat habenas
  Patritius,rursus verbera nota timet,
Et solitos tardæ passurus compedis orbes,
  In dominos vanas luget abisse minas.
Culmine dejectum vitæ fortuna priori
  Reddidit,insano jam satiata joco.
Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
  Fascibus & tandem vapulat ille suis.
Illicitas Consul pœnas se Consule solvit.
  Annus qui trabeas,hic dedit exilium.
Infaustum populis in se quoque vertitur omen,
  Sævit in auctorem prodigiosus honor.
Ablato penitus respirant nomine fasti,
  Mixturamque luem sanior aula vomit.
Dissimulant socij,conjuratique recedunt.
  Procumbit pariter cum duce tota cohors;
Non acie victi,nec seditione coacti,
  Ne pereant ritu , quo periere viri.
Concidit exiguæ dementia vulnere chartæ.
  Confecit sævum littera Martis opus.
Mollis femineâ detruditur arte tyrannus,
  Et thalamo pulsus perdidit imperium.
Sic juvenis mutante fide,veterique reducta
  Pellice deflectam linquit amica domum.
Canitiem raram largo de pulvere turpat,
  Et lacrimis rugas implet anile gemens.
Suppliciter pias humilis prostratus ad aras
  Mitigat iratas voce tremente nurus.
Innumeri glomerantur heri.sibi quisque petentes
  Mancipium solis utile suppliciis.

Quamvis fœdus enim, mentemque obscenior ore,
Ira dabit pretium. pœna meretur emi.
Quas spado nunc terras, aut quem transibis in axem?
Cingeris hinc odiis, inde recessit amor.
Vtraque te gemino sub sidere regia damnat.
Hesperius numquam, iam nec Eous eris.
Miror cur aliis qui pandere fata solebas,
Ad propriam cladem cæca Sibylla taces?
Iam tibi nulla videt fallax insomnia Nilus.
Pervigilant vates nec, miserande, tui.
Quid, furor audebit tecum conscendere puppem,
Et veniet longum per mare fida comes?
An fortasse toros eunuchi pauperis odit,
Et te nunc inopem dives amare negat?
Eunuchi iugulum primus secuisse fateris.
Sed tamen exemplo non periere tuo.
Vive pudor fatis. en quem tremuere tot vrbes;
En cuius populi sustinuere iugum.
Direptas quid plangis opes, quas natus habebit?
Non aliter poteras principis esse pater.
Improbe quid pulsas muliebribus astra querelis,
Quod tibi sub Cypri litore parta quies?
Omnia barbarico per te concussa tumultu.
Crede mihi, terris tutius æquor erit.
Iam non Armenios iaculis terrebis, & arcu.
Per campos volucrem non agitabis equum.
Dilecto caruit Byzantius ore senatus.
Curia consiliis æstuat orba tuis.
Emeritam suspende togam, suspende pharetram.
Ad Veneris partes, ingeniumque redi.
Non bene Gradivo lenonia dextera servit.
Suscipiet famulum te Cytherea libens
Insula læta choris blandorum mater amorum.
Nulla pudicitiæ cura placere potest.
Prospectant Paphiæ celsa de rupe puellæ,
Sollicitæ, saluam dum ferat vnda ratem.
Sed vereor, teneant ne te Tritones in alto
Lascivas doctum fallere Nereidas:
Aut idem cupiant pelago te mergere venti,
Gildonis nuper qui tenuere fugam.
Inclita captivo memoratur Tabraca Mauro.
Naufragio Cyprus fit memoranda tuo.
Vecturum moriens frustra delphina vocabis.
Ad terram solos devehit ille viros.
Quisquis adhuc similes eunuchus tendit ad actus,
Respiciens Cyprum desinat esse ferox.

CL. CLAVDIANI
IN
EVTROPIVM
Liber II.

Mygdonij cineres, & si quid restat Eoi,
Quod pereat, regnet, certe non augure falso
Prodigij patuere minæ. frustraque peracto
Vulnere, monstriferi præsagia discitis anni.
Cautior ante tamen violentum navita Corum
Prospicit, & tumidæ subducit vela procellæ.
Quid iuvat errores mersa iam puppe fateri?
Quid lacrimæ delicta levant? stant omina vestri
Consulis. immotis hæsere piacula fatis.
Tunc decuit sentire nefas. tunc ire recentes
Detersum maculas. veteri post obruta morbo
Corpora, Pæonias nequidquam admoveris herbas.
Vlcera possessis alte suffusa medullis
Non leviore manu, ferro sanantur, & igni,
Ne noceat frustra mox eruptura cicatrix.
Ad vivum penetrant flammæ, quo funditus humor
Defluat, & vacuis corrupto sanguine venis
Arescat fons ille mali. truncatur & artus,
Vt liceat reliquis securum vivere membris.
At vos egregie purgatam creditis aulam,
Eutropium si Cyprus habet, vindictaque mundi
Semivir exsul erit. quis vos lustrare valebit
Oceanus? tantum facinus quæ diluet ætas?
Induerat necdum trabeas. mugitus ab axe
Redditus inferno. rabies arcana cavernas
Vibrat, & alterno confligunt culmina lapsu.
Bacchatus per operta tremor Chalcedona movit
Pronus, & ingeminas nutavit Bosporus vrbes.
Concurrere freti fauces. radice revulsa
Vitant instabilem cursus Symplegada nautæ.
Scilicet hæc Stygiæ præmittunt signa sorores,
Et sibi iam tradi populos hoc consule gaudent.
Mox oritur diversa lues. hinc Mulciber ignes
Sparserat. hinc victo proruperat obice Nereus.
Hinc flagrant; hinc tecta natant. quam numina pœnam
Servatis sceleri cuius tot cladibus omen
Constitit? incumbas vtinam Neptune tridenti,
Pollutumque solum toto cum crimine mergas.
Vnam pro mundo Furiis concedimus vrbem.
Vtque semel patuit monstris iter, omnia tempus
Nacta

Nacta suum properant nasci. tum decolor imber,
Infantumque novi vultus, & dissona partu
Semina. tum lapidum fletus, armentaque vulgo
Ausa loqui, mediisque feræ se credere muris.
Tum vates sine more rapi, lymphataque passim
Pectora fatidici stimulis ignescere Phœbi.
Fac nullos cecinisse Deos. adeone retusi
Quisquam cordis erit, dubitet qui partibus illis
Affore fatalem castrati Consulis annum?
Sed quam cæcus inest vitiis amor! omne futurum
Despicitur, suadentque brevem præsentia fructum,
Et ruit in vetitum damni secura libido,
Dum mora supplicii lucro, serumque quod instat,
Creditur. haud equidem contra tot signa Camillo
Detulerim fasces, nedum, proh sexus, inerti
Mancipio. cui cuncta licet responsa iuberent,
Hortantesque licet sponderent prospera Divi,
Turpe fuit cessisse viros. exquirite retro
Crimina, continui lectis annalibus ævi.
Prisca recensitis evolvite secula fastis.
Quid senis infandi Capreæ, quid scena Neronis
Tale ferunt? spado Romuleo succinctus amictu
Sedit in augustis Laribus. vulgata patebat
Aula salutantum studiis. huc plebe senatus
Permista, trepidique duces, omnisque potestas
Confluit. advolvi genibus. contingere dextram
Ambitus, & votum deformibus oscula rugis
Figere. præsidium legum, genitorque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.
Posteritas admitte fidem. monumenta petuntur
Dedecoris, multisque gemunt incudibus æra
Formatura nefas. hæc iudicis, illa togati.
Hic nitet armati species: numerosus vbique
Fulget eques: præfert eunuchi Curia vultus.
Ac veluti caveant, ne quo consistere virtus
Possit pura loco, cunctas hæc ora laborant
Infectare vias. maneant immota precamur,
Certaque perpetui sint argumenta pudoris.
Subter adulantes tituli, nimiæque leguntur
Vel maribus laudes: claro quod nobilis ortu
Conviva est Domini: quod maxima prælia solus
Impleat, & pariter miles: quod tertius vrbis
Conditor. hoc Byzas, Constantinusque videbunt?
Inter quæ tumidus leno producere cenas
In lucem, fœtere mero, dispergere plausum
Empturas in vulgus opes, totoque theatris
Indulgere dies, alieni prodigus auri.
At soror, &, si quid portentis creditur, vxor
Mulcebat matres epulis, & more pudicæ
Coniugis eunuchi celebrabat vota mariti.
Hanc amat, hanc summa de re, vel pace, vel armis
Consulit. huic curas, & clausa palatia mandat,
Ceu stabulum, vacuamque domum. sic magna tueri
Regna nihil, patiensque iugi deluditur orbis.
Mitior alternum Zephyri iam bruma teporem
Senserat, & primi laxabant germina flores.
Iamque iter in gremio pacis solenne parabant
Ad muros Ancyra tuos, auctore repertum
Eutropio, pelagi ne tædia longa subirent,
Sed vaga lascivis flueret discursibus ætas:
Vnde tamen tanta sublimes laude redibant,
Ceu vinctos traherent Medos, Indumque bibissent.
Ecce autem flavis Gradivus ab vsque Gelonis
Arva cruentato repetebat Thracia curru.
Subsidunt Pangæa rotis, altoque sonoro
Strident axe nives. vt vertice constitit Æmi,
Femineasque togas pressis conspexit habenis,
Subrisit crudele pater, tristisque micantem
Quassavit galeam. tunc implacabile numen
Bellonam alloquitur, quæ sanguine sordida vestem
Illyricis pingues pectebat cladibus hydros.
Necdum mollitiæ, necdum germana mederi
Possumus Eoæ. numquam corrupta rigescent
Sæcula. Cappadocum tepidis Argæus acervis
Æstuat. infelix etiam nunc pallet Orontes.
Dum pereunt, meminere mali. si corda parumper
Respirare sinas, nullo tot funera sensu
Prætereunt, tantique levis iactura cruoris.
Adspicis obscœnum facinus? quid crinibus ora
Protegis? heu quales sese diffundit in actus
Parva quies! quantum nocuerunt otia ferri!
Qui caruit bellis, eunucho traditur annus.
Actum de trabeis esset, si partibus vna
Mens foret Hesperiis: rueret derisa vetustas,
Nullaque calcati starent vestigia iuris,
Ni memor imperii Stilico, morumque priorum
Turpe relegasset defensa à Tibride nomen,
Intactamque novo servasset crimine Romam.
Ille dedit portum, quo se pulsata referret
Maiestas Latij, deformatæque secures.
Ille dedit fastos ad quos Oriente relicto
Confugeret sparsum maculis servilibus ævum.
Quam similes hæc aula viros! ad mœnia visus
Dirige. Non saltem tacita formidine mussant:
Non damnant animo. plaudentem cerne Senatum,
Et Byzantinos proceres, Graiosque Quirites.
O patribus plebes, ô digni Consule patres.
Qui quod & armati cessant, & nulla virilem
Inter tot gladios sexum reminiscitur ira?
Huccine nostrorum cinctus abiere nepotum?

Sic Bruti despectus honos? ignosce parenti
Romule, quod serus temerariis fascibus ultor
Advenio. jamjam largis hæc gaudia faxo
Compensent lacrimis. quid dudum inflare moraris
Tartaream Bellona tubam? quid stringere falcem,
Qua populos à stirpe metis? molire tumultus,
Excute delitias. Thracum, Macedumque ruinæ
Tædet, & ingentes iterum sævire sepultas.
Damna minus consueta movent. trans æquora sævas
Verte faces. aliis exordia sume rapinis.
Non tibi Rhipæis hostis quærendus ab oris.
Non per Caucasias accito turbine valles
Est opus. Ostrogothis colitur, mistisque Gothunnis
Phryx ager. hos parvæ poterunt impellere caussæ
In scelus, ad mores facilis natura reverti.
Sic erat in nostro quando jam milite robur
Torpuit, & molli didicit parere magistro.
Vindicet Arctous violatas advena leges.
Barbara Romano succurrant arma pudori.
Sic fatus, clipeo, quantum vix ipse Deorum
Arbiter, infesto cum percutit æthera nimbo,
Intonuit. responsat Athos, Æmusque remugit,
Ingeminat Rhodope raucum concussa fragorem.
Cornua cana gelu mirantibus excutit undis
Hebrus, & exanguem glacie timor alligat Istrum.
Tunc adamante gravem, nodisq; rigentibus hastam,
Telum ingens, nullique Deo jaculabile torsit.
Fit late ruptis via nubibus. illa per auras
Tot freta, tot montes, vno contenta volatu
Transilit, & Phrygiæ mediis affigitur oris.
Sensit humus, gemuit Nysæo palmite felix
Hermus, & aurata Pactolus inhorruit unda,
Totaque submissis fleverunt Dindyma silvis.
Nec Dea præmissæ stridorem segnius hastæ
Consequitur, centumque vias meditata nocendi,
Tandem Targibilum (Geticæ dux improbus alæ
Hic erat,) aggreditur. viso tum forte redibat
Eutropio vacuus donis, feritasque dolore
Creverat, &, teneris etiam quæ crimina suadet
Ingeniis, Scythicum pectus flammabat egestas.
Huic sese vultu simulatæ conjugis offert,
Mentitoque ferox incedit barbara gressu,
Carbaseos induta sinus. post terga reductas
Vberibus propior mordebat fibula vestes:
Inque orbem tereti mitra redeunte capillum
Strinxerat, & virides flavescere jusserat angues,
Advolat, & niveis reducem complectitur ulnis,
Infunditque animo furiale per oscula virus.
Principe quam largo veniat, quas inde reportet
Divitias, astu rabiem motura requirit.
Ille iter ingratum vanos deflere labores,
Quos super eunuchi fastus, quæ probra tulisset.
Continuo secat ungue genas, & tempore pandit
Arrepto gemitus, i nunc, devotus aratris
Scinde solum, positoque tuos mucrone sodales
Ad rastros sudare doce. bene rura Gothunnus
Excolet, & certo disponet sidere vires.
Felices aliæ, quas debellata maritis
Oppida, quas magnis quæsitæ viribus ornant
Exuviæ: quibus Argivæ, pulchræque ministrant
Thessalides, famulas & quæ metuere Lacænas.
Me nimium timido, nimium junxere remisso
Fata viro, totum qui degener exuit Istrum,
Qui refugit patriæ ritus, quem detinet æqui
Gloria, concessoque cupit vixisse colonus,
Quam dominus rapto. quid pulcra vocabula pigris
Prætentas vitiis? probitatis inertia nomen,
Justitiæ formido subit. tolerabis iniquam
Pauperiem, cum tela geras? & flebis inultus,
Cum pateant tantæ nullis custodibus vrbes?
Quippe metus pœnæ. pridem mos ille vigebat,
Vt meritos colerent, impacatisq; rebelles
Vrgerent odiis. at nunc, qui fœdera rumpit,
Ditatur: qui servat, eget. vastator Achivæ
Gentis, & Epirum nuper populatus inultam
Præsidet Illyricis, jam, quos obsedit, amicus
Ingreditur muros, illis responsa daturus,
Quorum conjugibus potitur, natosq; peremit.
Sic hostes punire solent. hæc præmia solvunt
Excidiis. cunctaris adhuc? numerumq; tuorum
Respicis, exiguamq; manum? tu rumpe quietem.
Bella dabunt socios. nec te tam prona monerem,
Si contra paterere viros. nunc alter in armis
Sexus, & eunuchis se defensoribus orbis
Credidit. hos Aquilæ, Romanaque signa sequuntur.
Incipe barbaricæ tandem te reddere vitæ.
Te quoq; jam timeant, admirenturq; nocentem,
Quem sprevere pium. spoliis prædaq; repletus,
Cum libeat, Romanus eris. sic fata, repente
In diram se vertit avem, rostroque recurvo
Turpis, & infernis tenebris obscurior alas
Auspicium veteri sedit ferale sepulcro.
Ille, pavor postquam resoluto corde quievit,
Et rigidæ sedere comæ, non distulit atrox
Iussa Deæ: sociis, quæ viderit, ordine pandit,
Invitatque sequi. conjurat barbara pubes
Nacta ducem, Latiisque palam descivit ab armis.
Pars Phrygiam, Scythicis quæcunq; Trionibus alget:
Proxima Bithynos: Solem quæ condit Ionas:
Quæ læva, attingit Galatas: vtrimque propinqui

Finibus obliquis Lydi, Piſidæque feroces
Continuant auſtrale latus: gens una fuere
Tot quondam populi, priſcum cognomen, & unum,
Appellata Phryges. ſed quid non longa valebit
Permutare dies, dicti poſt Mæona regem
Mæones. Ægæos inſedit Græcia portus.
Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.
Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
Illis ante vagus tandem regionibus hæſit,
Geſaq; depoſuit jam Graio mitis amictu
Pro Rheno poturus Halym. dat cuncta vetuſtas
Principium Phrygibus, nec rex Ægyptius ultra
Reſtitit, humani poſtquam puer uberis expers
In Phrygiam primum laxavit murmura vocem.
Hic cecidit Libycis jactata paludibus olim
Tibia, fœdatam cum reddidit umbra Minervam.
Hic & Apollinea victus teſtudine paſtor
Suſpenſa memores illuſtrat pelle Celænas.
Quatuor hic magnis procedunt fontibus amnes
Auriferi: nec miror aquas radiare metallo.
Quæ toties lavere Midam. diverſus ad Auſtrum
Curſus, & Arctoum fluvius mare. Dindyma fundunt
Sangarium, vitrei paro qui gurgite Galli
Auctus Amazonij defertur ad oſtia Ponti.
Icarium Pelagus, Mycalæaque litora juncti
Marſya, Mæanderque petunt: ſed Marſya velox
Dum ſuus eſt, flexuque carens, jam flumine miſtus
Mollitur, Mæandre, tuo, contraria paſſus,
Quam Rhodano ſtimulatus Arar: quos inter aprica
Planities Cererique favet, denſiſque ligatur
Vitibus, & glaucos fructus attollit olivæ,
Dives equis, felix pecorum, pretioſaque picto
Marmore, purpureis cedit cui Synnada venis.
Talem tum Phrygiam Geticis popularibus uni
Permiſere Dei. ſecuras Barbarus urbes
Irrupit, facileſque capi. ſpes nulla ſalutis:
Nulla fugæ. putribus jam propugnacula ſaxis
Longo corruerant ævo, paciſque ſenecta.
Interea gelidæ ſecretis partibus Idæ
Dum ſedet & thiaſos ſpectat de more Cybelle,
Curetumque alacres ad tympana ſuſcitat enſes;
Aurea ſanctarum decus immortale comarum
Defluxit capiti turris, ſummoque volatus
Vertice crinalis violatur pulvere murus.
Obſtupuere truces omen Corybantes, & imo
Fixa metu tacitas preſſerunt Orgia buxos.
Indoluit genitrix, tunc ſic irata profatur:
Hoc mihi jampridem Lacheſis longæva canebat
Augurium: Phrygiæ caſus veniſſe ſupremos
Delapſus teſtatur apex: heu, ſanguine qualis
Ibit Sangarius, quantaſque cadavera lentis,
Mæandri paſſura moras? immobilis hæret
Terminus. hæc dudum nato placuere Tonanti.
Paret finitimis luctus, fruſtaque Lyæi
Non defenſuros implorat Lydia thyrſos.
Jamque vale Phrygiæ tellus, perituraque flammis
Mœnia, conſpicuas quæ nunc attollitis arces,
Mox campi, nudumque ſolum, dilecta valete
Flumina, non veſtris ultra bacchabor in antris:
Non juga ſulcabit noſter Berecyntia currus.
Dixit, & ad triſtes convertit tympana planctus.
Labentem patriam ſacris ululatibus Atys
Perſonat, & lacrimis torvi maduere leones.
Eutropius, nequeat quamvis metuenda taceri
Clades, & trepidus vulgaverit omnia rumor,
Ignorare tamen fingit, regnique ruinas
Diſſimulat, parvamque latronum errare catervam;
Adſtantes tormenta magis, quam tela parati:
Nec duce frangendas jactat, ſed judice vires.
Vaſta velut Libyæ venantum vocibus ales
Cum premitur, calidas curſu tranſmittit arenas,
Inque modum veli ſinuatis flamine pennis
Pulverulenta volat, ſi jam veſtigia retro
Clara ſonent, oblita fugæ ſtat lumine clauſo
Ridendum revoluta caput, creditque latere,
Quæ non ipſa videt. furtim tamen ardua mittit
Cum donis promiſſa novis, ſi forte rogatus
Deſinat. ille ſemel nota dulcedine prædæ
Se famulo ſervire negat: nec grata timentum
Munera, militiam nullam, nec prima ſuperbus
Cingula dignari. nam quis non Conſule tali
Vilis honos? poſtquam precibus miteſcere nullis,
Non auro ceſſiſſe videt, creberque recurrit
Nuntius incaſſum, nec ſpes jam fœderis exſtat:
Tandem conſilium belli confeſſus agendi,
Ad ſua tecta vocat juvenes. venere protervi,
Laſcivique ſenes, quibus eſt inſignis edendi
Gloria, corruptaſque dapes variaſſe decorum:
Qui ventrem invitant pretio, traduntque palato
Sidereas Junonis aves, &, ſi qua loquendi
Gnara coloratis viridis defertur ab Indis,
Quæſitus trans regna cibus: quorumque profundum
Ingluviem non Ægæus, non alta Propontis,
Non freta longinquis Mæotica piſcibus explent.
Veſtis odoratæ ſtudium, laus maxima riſum
Per varios moviſſe ſales, minimeque viriles
Munditiæ, compti vultus, onerique vel ipſa
Serica. ſin Hunnus feriat, ſin Sarmata portas,
Sollicitì ſcenæ, Romam contemnere ſueti,
Miranque ſuas, quas Boſphorus abluit, ædes:

Saltan-

Saltandi dociles, aurigarumque periti.
Pars humili de plebe duces: pars compede suras,
Cruraque signati nigro liventia ferro
Iura regunt, facies quamvis inscripta repugnet,
Seque suo prodat titulo. sed prima potestas
Eutropium præfert, Hosio subnixa secunda.
Dulcior hic sane cunctis, prudensque novandi
Iuris, & admoto, qui temperat omnia, fumo,
Fervidus; accensam sed qui bene decoquat iram.
Confidunt apices gemini ditionis Eoæ:
Hic coquus, hic leno, defessi verbere terga,
Servitio, non arte pares. hic sæpius emptus,
Alter ad Hispanos nutritus verna Penates.
Ergo vbi collecti proceres, qui rebus in arctis
Consulerent, tantisque darent solatia morbis;
Obliti subito Phrygiæ, bellisque relictis
Ad solitos cœpere iocos, & iurgia Circi
Tendere nequidquam. magna confligitur ira,
Quis melius vibrata puer vertigine molli
Membra rotet: vertat quis marmora crine supino:
Quis magis enodes laterum detorqueat artus:
Quis voci digitos, oculos quis motibus aptet.
Hi tragicos meminere modos. his fabula Tereus.
His necdum commissa choro cantatur Agave.
Increpat Eutropius: Non hæc spectacula tempus
Poscere: nunc alias armorum incumbere curas.
Se satis Armenio fessum pro limite cingi,
Nec tantis vnum subsistere posse periclis.
Ignoscant senio: iuvenes ad prælia mittant.
Qualis pauperibus nutrix invisa puellis
Assidet, & tela communem quærere victum
Rauca monet. festis illæ lusisse diebus
Orant. & positis æquævas visere pensis,
Irataeque operi iam lasso pollice fila
Turbant. & teneros detergunt stamine fletus.
Emicat extemplo cunctis trepidantibus audax
Crassa mole Leo, quem vix Cyclopea solum
Æquatura fames, quem non ieiuna Celæno
Vinceret. hinc nomen fertur meruisse Leonis.
Acer in absentes, linguæ iactator, abundans
Corporis exiguusque animi, doctissimus artis
Quondam lanificæ, moderator pectinis vnci.
Non alius lanam purgatis sordibus æque
Præbuerit calathis: similis nec pinguia quisquam
Vellera per tenues ferri producere rimas.
Tunc Aiax erat Eutropij lateque fremebat,
Non septem vasto quatiens vmbone iuvencos,
Sed quam perpetuis dapibus, pigroque sedili,
Inter anus, interque colos onerave rat alvum.
Exsurgit tandem, vocemque expromit anhelam:
Quis novus hic torpor, socij? quonam vsq; sedemus
Femineis clausi thalamis, patimurque periclum
Gliscere desidia? graviorum turba malorum
Texitur, ignavis trahimus dum tempora votis.
Me petit hic sudor. numquam mea dextera segnis
Ad ferrum. faveat tantum Tritonia cœptis.
Inceptum peragetur opus iam cuncta furore
Qui gravat, efficiam leviorem pondere lanæ
Targibilum tumidum, desertoresque Gothunnos
Vt miseras populabor oves, & pace relata
Pristina restituam Phrygias ad stamina matres.
His dictis iterum sedit. fit plausus, & ingens
Consilii clamor. qualis resonantibus olim
Exoritur caveis, quoties crinitus ephebus
Aut rigidam Nioben aut flentem Troada fingit.
Protinus exciti iter irremeabile signis
Arripit, infaustoque iubet bubone moveri
Agmina, Mygdonias mox impletura volucres.
Pulcer, & vrbanæ cupiens exercitus vmbræ,
Assiduus ludis, avidus splendere lavacris,
Nec soles, imbresve pati, multumque priori
Dispar; sub clipeo Thracum qui ferre pruinas
Dum Stilico regeret, nudoque hiemare sub axe
Sueverat, & duris haurire bipennibus Hebrum.
Cum duce mutatæ vires. Byzantia robur
Fregit luxurias, Ancyranique triumphi.
Non peditem præcedit eques. non commoda castris
Eligitur regio. vicibus custodia nullis
Advigilat vallo non explorantur e undæ
Vitandæque viæ nullo se cornua flectunt
Ordine. confusi passim per opaca vagantur
Lustra, per angustas ignoto tramite valles.
Sic vacui rectoris equi, sic orba magistro
Fertur in abruptum casu. non sidere puppis.
Sic ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas cui prævius edocet vndas,
Immensumque pecus parvæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.
Illa natat rationis inops. & cæca profundi
Iam brevibus deprensa vadis, ignara reverti
Palpitat, & vanos scopulis illidit hiatus.
Targibilus simulate fugam, flatusque Leonis
Spe nutrit e leves, improvisusque repente,
Dum gravibus marcent epulis, hostique catenas
Inter vina crepant. largo sopita Lyæo
Castra subit. pereunt alij dum membra cubili
Tarda levant: alij leto iunxere soporem:
Ast alios vibrina palus sine more ruentes
Excipit, & cumulis immanibus aggerat vndas.
Ipse Leo dama cervoque fugacior ibat

Sudanti

Sudanti tremebundus equo: qui pondere postquam
Decidit implicitus limo, cunctantia pronus
Per vada reptabat. cœno subnixa tenaci
Mergitur, & pingui suspirat corpore moles,
More suis; dapibus quæ iam devota futuris
Turpe gemit, quoties Hostis mucrone corusco
Armatur, cingitque sinus, secumque volutat,
Quas figat verubus partes, quæ frustra calenti
Mandet aquæ, quantoque cutem distendat echino.
Flagrat opus. crebro pulsatus perstrepit ictu.
Contexit varius penetrans Chalcedona nidor.
Ecce levis frondes à tergo concutit aura:
Credit tela Leo. valuit pro vulnere terror,
Implevitque vicem iaculi, vitamque nocentem
Integer, & sola formidine saucius efflat.
Quis tibi tractandos pro pectine, degener, enses,
Quis solio campum præponere suasit avito?
Quam bene textorum ludebas carmine tutus,
Et matutinis pellebas frigora mensis!
Hic miserande iaces: hic, dum tua vellera vitas,
Tandem fila tibi neverunt vltima Parcæ
Iam vaga pallentem densis terroribus aulam
Fama quatit: stratas acies, deleta canebat
Agmina, Mæonios fœdari cædibus agros,
Pamphylios, Pisidasque rapi. metuendus ab omni
Targibilus regione sonat. modo tendere cursum
In Galatas, modo Bithynis incumbere fertur.
Sunt qui per Cilicas rupto descendere Tauro,
Sunt qui correptis ratibus, terraque marique
Adventare ferant. geminantur verba pavoris
Ingenio. longe spectari puppibus vrbes
Accensas, lucere fretum. ventoque citatas
Omnibus in pelago velis hærere favillas.
Hos inter strepitus funestior advolat alter
Nuntius, armatam rursus Babylona minari
Rege novo: resides Parthos ignava perosos
Otia Romanæ finem iam quærere paci.
Rarus apud Medos Regum cruor, vnaque cuncto
Pœna manet generi, quamvis crudelibus æque
Paretur dominis. sed quid non audeat annus
Eutropij? socium nobis, fidumque sodalem
Perculit. & Persas in regia vulnera movit,
Rupturasque fidem, leto pars ne qua vacaret,
Eumenidum tedas trans flumina Tigridis egit.
Tunc vero cecidere animi, tantisque procellis
Deficiunt. septi latrantibus vndique bellis
Infensos tandem Superos, & Consulis omen
Agnovere sui. nec iam revocabile damnum
Eventu stolido rerum didicere magistro.
Namque ferunt geminos vno de semine fratres
Iapetionidas generis primordia nostri
Dissimili finxisse manu. quoscumque Prometheus
Excoluit, multumque innexuit æthera limo,
Hi longe ventura notant, dubiisque parati
Casibus occurrunt fabro meliore politi.
Deteriore luto pravus quos edidit auctor,
Quem merito Grai perhibent Epimethea vates,
Et nihil ætherij sparsit per membra vigoris,
Hi pecudum ritu non impendentia vitant,
Nec res ante vident: accepta clade queruntur,
Et sero transacta gemunt. iam sola renidet
In Stilicone salus, & cuius semper acerbum,
Ingratumque sibi factorum conscius horror
Credidit adventum: quem si procedere tantum
Alpibus audissent, mortem, pœnasque tremebant.
Iam cuncti venisse volunt. scelerumque priorum
Pœnitet, hoc tantis bellorum sidus in vndis
Sperant. hoc pariter iusti, sontesque precantur.
Ceu pueri, quibus alta pater trans æquora merces
Devehit, intenti ludo, studiisque soluti,
Lætius amoto passim custode vagantur.
Si gravis auxilio vacuas invaserit ædes
Vicinus, laribusque suis proturbet inultos,
Tum demum patrem implorant, & nomen inani
Voce cient, frustraque oculos ad litora tendunt.
Omnes supplicio dignos, letoque fatentur,
Qui se tradiderint famulis, Stilicone relicto.
Mutati stupuere diu, sensuque reducto
Paullatim proprij mirantur monstra furoris,
Avertuntque oculos. proiectis fascibus horret
Lictor, & infames labuntur sponte secures.
Quales Aonio Thebas de monte reversæ
Mænales, infectis Pentheo sanguine thyrsis,
Cum patuit venatus atrox, matrique rotatum
Conspexere caput. gressus caligine figunt,
Et rabiem desisse dolent. quin protinus ipsa
Tendit ad Italiam supplex Aurora potentem,
Non radiis redimita comam, nec flamea vultum,
Nec croceum vestita diem. stat livida luctu:
Qualis erat, Phrygio tegeret cum Memnona busto.
Quam simul agnovit Stilico, nec caussa latebat,
Restitit. illa manum victricem amplexa moratur,
Atque ita vix lacrimas inter suspiria fatur.
Tamne te nostri cœperunt tædia mundi?
Sic me ludibrium famulis risumque relinquis,
Dux quondam, rectorque meus, solamque tueris
Hesperiam? domiti nec te post bella tyranni
Cernere iam licuit? sic te victoria nobis
Eripuit, Gallilque dedit? Rufinus origo
Prima mali. geminas inter discordia partes

Hoc auctore fuit: sed iam maiora moventi
Occurrit iusta radiens exercitus ira,
Fortis adhuc, ferrique memor. brutis inde reluxit,
Falsaque libertas. rursum Stiliconis habenis
Sperabam me posse regi. proh cæca futuri
Gaudia! fraterno coniungi cœperat orbis
Imperio (quis enim tanto terrore recentis
Exempli, patibus sese committeret ausis?)
Cum subito monstrosa mihi, turpisque relatu
Fabula Rufini castratus prosilit heres:
Et similes iterum luctus fortuna reduxit,
Vt solum domini sexum mutasse videret,
Hic primum thalami claustris delicta tegebat
Clam, timideque iubens. erat invidiosa potestas,
Sed tamen eunuchi. necdum sibi publica iura
Sumere, nec tantas audebat vertere leges.
Sed postquam pulsisque bonis, & fæce retenta
Peiores legit socios, dignosque sodales,
Hinc Hosius stetit, inde Leo: fiducia crevit,
Regnandique palam flagravit aperta libido.
Patricius Consul maculat, quos vendit, honores.
Plus maculat, quos ipse gerit. iam signa, tubæque
Mollescunt. ipsos ignavia fluxit in enses.
Exsultant merito gentes, facilisque volenti
Præda sumus. iam Bistoniis, Æmoque nivali
Vastior expulsis oriens squalebit aratris.
Hei mihi quas vrbes, & quanto tempore Martis
Ignaras vno rapuerunt prœlia cursu!
Nuper ab extremo veniens equitatus Araxe
Terruit Antiochi muros, ipsumque decoræ
Pene caput Syriæ flamis hostilibus arsit.
Vtque gravis spoliis, nulloque obstante profundæ
Lætus cæde redit. sequitur mucrone cruento
Continuum vulnus. nec iam mihi Caucasus hostes,
Nec mittit gelidus Phasis. nascuntur in ipso
Bella sinu legio pridem Romana Gothunni,
Iura quibus victis dedimus, quibus arva, domosque
Præbuimus, Lydos, Asiæque vberrima vastant
Ignibus, & si quid tempestas prima reliquit,
Nec duce, nec numero freti: sed inertia nutrit,
Proditioque ducum, quorum per crimina miles
Captivus dat terga suis, quos teste subegit
Danubio, partemque timet, qui reppulit omnes.
Aula choris, epulisque vacat, nec perdita curant.
Dum superest aliquid. ne quid tamen orbe reciso
Venditor amittat, provincia quæque superstes
Dividitur, geminumque duplex passura tribunal
Cogitur alterius pretium sarcire peremptæ.
Sic mihi restituunt populos. hac arte reperta
Rectorum numerum terris pereuntibus augent.
In te iam spes vna mihi. pro fronde Minervæ
Has tibi protendo lacrimas, succurre ruenti.
Eripe me tandem servilibus eripe regnis.
Neve adeo cunctos paucorum crimine damnes:
Nec nova tot meritis offensa prioribus obstet.
Iam iam flecte animum. suprema pericula semper
Dant veniam culpæ, quamvis iratus & exsul
Pro patriæ flamis non distulit arma Camillus.
Non te subtrahimus Latio. defensor vtrique
Sufficis. armorum liceat splendore tuorum
In commune frui, clipeus nos protegat idem,
Vnaque pro gemino desudet cardine virtus.

ANONY-

ANONYMI POETÆ LAVDES HERCVLIS.

Pieridum columen, cuius Parnassia magno
Numine tépla sonant, læto precor huc age, Phœbe.
Te coniunge choro: penetralia sancta sororum,
Et nova Castalios latices per rura petentem
Hippocrenæum victorem insistere fontem
Me fac. namque tuam non nunc novus advena turbã
Ingredior, laurosque gerens,& florea sertis
Tempora vincta tuis, doctorum munera vatum.
Testor adhuc veteres quamvis desuetus honores.
Alcides mihi carmen erit, non vana Tonantis
Progenies, dignus eredi post viscera Numen
Semper ob immensos invicti roboris æstus.
Nec nasci potuisse vacat. nam lucis in ipsis,
Inclite, principiis, tardo v x editus ortu
Fecisti de patre fidem. sed cur mihi lentis
Ludis adhuc Cyrrhea modis, tenerumque resultans
Luxuriante leves impellis pollice chordas?
Pone habitum, quo mollis amas:& frondis amatæ
I inque nemus, mollique exutus tempora lauro
Populea mecum carmen luctare sub vmbra.
Iam grave plus etiam, quam ventis tempora vellent,
Alcmenam tendebat onus. sed regia Iuno
Impedit.& partus prohibet, nascique vetabat,
Vt metus ipse Deum monstret. nec vivida cæli
Semina mortales norunt sentire latebras,
Nec possunt sufferre moras. datur inde novercæ
Materies gravibusque odiis augmenta ministrat,
Quod vi. ei cœpisse pudet, mox improba binos
In tua membra iubet, dum nasceris, ire dracones.
Incumbunt celeres illi, squamosaque iussus
Armat colla furor: nec quamvis maxima tractu
Tardantur spiris. sequitur pars cetera pectus,
Tristis Tartarea vibratur sibilus aura.
Morte rubent oculi, trifidisque horrentia linguis
Ora sonant, nigrumque fremens levat ira Venenum.
Quid nunc invictis fraudes innectere fatis
Cælicolum Regina iuvat? cur obiicis angues?
Cur parvo geminos? anne vnum posse necari
Iam strato Pythone times? licet omnia mundi
Monstra voces, ipsamque armes serpentibus Hydram,
Defendet natura Deum, patremqoe probabit.
Quod non vis, constare Iovem, iamque irrita tetri
Iussa parant implere angues, miseroque furore
In tua fata tument. cernit tua membra petentes,
Horrescitque parens, numenque ignara creasse
Mortali pietate timet. Nil sancta superbæ
Pellicis insidias cælo modo freta tremiscas,
Neve hæc monstra tibi faciant, Alcmena, pavorem,
Sic mater potes esse Dei. iam tolle serenum
Læta animum. tantoque libens hæc adspice vultu,
Vt deceat genuisse Iovem. depone timorem
Indignum partu, natum quæ exemplar habebas.
Cui, metuis, nil ipse timet. nam numine recto
Ridebas tu, Dive, trucesque, animosque superbos
De genitore tenes, votisque aptissimos orbis
Gaudebas tantam iam tum metuisse novercam,
Corripis exiguis mox grandia guttura palmis,
Et quamvis teneris, cogens in brachia pondus,
Corripis, illidens pressos tellure dracones.
Efferat ætherium quantum volet orbis in axem
Latoidas, verosque probet sua fabula Divos,
Quod Delo iam stare licet. non æqua laborum
Gloria, nec parvi serpentes forte necarunt.
Illi vnum ferro: geminos hic inermis,& vnus.
His cœptis non vlla parat cunabula partus
Diva tibi. sed cum totis iam bruma rigeret
Imbribus,& solidis hærerent flumina lymphis,

Nudum prægelidis durando firmat in vndis.
Vtque rudis primo tentasti robore gressus,
Frondosæ deserta vagus penetralia silvæ
Secura iam matre petis, telisque tremendis
Ludis, & ætherias adducto deiicis arcu,
Aut funda violenter aves, noctemque sub astris
Exigis. & puram fractis bibis amnibus vndam.
Immanem interea Nemeæ per lustra leonem
Ipsa Chimæræa cretum de gente noverca
In tua depastis armabat vota iuvencis,
Augebatque fero vires, rabiemque iuvabat,
Naturam minus esse putans. heu quanta virorum
Funera! quam multos stravit cum dentibus apros!
Non illum magnæ viduatis montibus vrbes
Armorum fregere minis, Martique domando
Assuetas motu fudit graviore catervas.
Hunc gravis Eurystheus (nam, te quocumq; levares,
Imperium duri voluit sufferre tyranni,
Sic mundo fortuna favens) hunc sternere leto
Imperat. At nullum virtus reticenda per ævum,
Dignaque sidereos post membra intrare recessus
Posse mori quam vile putat: namque impiger vltro
Vadis, & immensæ scrutatus devia silvæ
In nova sanguineos armantem vulnera rictus,

* * *

Admonita feritate, iuba, visuque cruentus
Excussis movet arma toris, dubiumque residens
Infremit. invadis trepidum, solisque lacertis
Grandia corripiens eliso guttura morsu,
Imbellem fractis prosternis faucibus hostem,
Tunc & flavicomis radiantia tergora villis,
Ceu spolium fuso victor rapis. emicat omnis
In laudes mox turba tuas, longoque relicta
Currit in arva metu. iuvat ire, & libera rura,
Defensosque videre locos, silvamque iuvencis
Iam facilem, & nullis resonantes fletibus agros.

Mœnalium petis inde nemus, fletamque colonis
Arcadiam, & steriles raro iam robore silvas.
Namque hic immensa membrorum mole cruentus
Indomitus regnabat aper, soloque tremendus
Corpore lunatis sundebat dentibus ornos,
Sternebatque suos lugentia rura colonos.
Horrebant trifidis nigrantia corpora setis,
Duratosque armos scopulis, totosque per artus
Difficilis potuisse mori. non spicula in illum,
Nodosumve rapis * gravato pondere robur.
Armati viduatur honos. nec vulnera virtus
Extemplo tibi facta timet. iamque arripis vltro
Spumantem, cogisque diem sufferre tuendo,
Atque supinato mirantem lumine vinci
Argolici victor portas sub tecta Tyranni.
Fama celer toto victorem sparserat orbe,
Auxiliumque Dei poscebat Creta cruento
Victa malo. taurus medio nam sidere Lunæ
Progenitus Dictæa Iovis possederat arva.
Fulmen ab ore venit, flamisque furentibus ardet
Spiritus, & terram, non cæli flama perurit,
Sed flatus monstri. * dextro iam Siria cessent
Sidera, Solque licet glaciali frigore victus
Abstrusum mundo claudat iubar, aurea condens
Lumina, & ignifluo stupefactus in orbe repescat.
Æstus habet Cretam, pereunt silvæque, lacusque,
Graminaque, & fontes sacri, montesque perurit
Flama ferox. Idam Superis spectantibus ignis
Dissipat, & magno cunabula grata Tonanti
Igne suum monstrum, si fas est dicere, vincit.
Tandem fama celer Dictæa ad littora magnum
Duxerat Alciden, cum Taurum dira minantem
Excipit, & sævum cornu, flamasque vomentem
Corripit, atque artus constringens fortibus vlnis
Ignifluos flatus, animamque in pectore clausit.

Replen-

Replendis pagellis additum

INCERTI AVTORIS

DE PHOENICE

Carmen.

EST locus in primo felix oriente remotus,
Qua patet æterni ianua celsa poli:
Nec tamen æstivos, hiemisque propinquus ad ortus:
Sed qua Sol verno fundit ab axe diem,
Illic planicies tractus diffundit apertos;
Nec tumulus crescit, nec cava vallis hiat.
Sed nostros montes, quorum iuga celsa putantur,
Per bis sex vlnas eminet ille locus,
Hic solis nemus est; & consitus arbore multa
Lucus perpetuæ frondis honore viret.
Cum Phaëtonteis flagrasset ab ignibus axis;
Ille locus flammis inviolatus erat.
Et cum diluvium mersisset fluctibus orbem;
Deucalioneas exsuperavit aquas.
Non huc exangues morbi, non ægra senectus.
Nec mors crudelis, nec metus asper adit,
Nec scelus infandum, nec opum vesana cupido,
Aut Mars, aut ardens cædis amore furor.
Luctus acerbus abest, & egestas obsita pannis,
Et curæ insomnes, & violenta fames.
Non ibi tempestas, nec vis furit horrida venti;
Nec gelido terram rore pruina tegit.
Nulla super campos tendit sua vellera nubes,
Nec cadit ex alto turbidus humor aquæ.
Sed fons in medio est; quem vivum nomine dicunt;
Perspicuus, lenis, dulcibus vber aquis.
Qui semel erumpens per singula tempora mensum,
Duodecies vndis irrigat omne nemus.
Hic genus arboreum procero stipite surgens,
Non lapsura solo mitia poma gerit.
Hoc nemus, hos lucos avis incolit vnica Phœnix,
Vnica, sed vivit morte refecta sua.
Paret, & obsequitur Phœbo memoranda satelles.
Hoc natura parens munus habere dedit.
Lutea cum primum surgens aurora rubescit,
Cum primum rosea sidera luce fugat;
Ter quater illa pias immergit corpus in vndas;
Ter quater e vivo gurgite libat aquam.
Tollitur, ac summo consedit in arboris altæ
Vertice, quæ totum despicit vna nemus,
Et conversa novos Phœbi nascentis ad ortus
Expectat radios, & iubar exoriens.
Atque vbi sol pepulit fulgentis limina portæ,
Et primi emicuit luminis aura levis:
Incipit illa sacri modulamina fundere cantus,
Et mira lucem voce ciere novam.
Quam nec Iuleæ voces, nec tibia possit
Musica Cyrrhæis assimilare modis.
Sed neque olor moriens imitari posse putatur,
Nec Cyllenææ fila canora lyræ.
Postquam Phœbus equos in aperta refudit olympi.
Atque orbem totum protulit vsque means;
Illa ter alarum repetito verbere plaudit
Non errabilibus nocte dieque sonis.
Atque eadem celeres etiam discriminat horas;
Igniferumque caput ter venerata, silet,
Antistes nemorum, & luci veneranda sacerdos,
Et sola arcanis conscia, Phœbe, tuis,
Quæ postquam vitæ iam mille peregerit annos,

Ac se reddiderint tempora longa gravem,
Vt reparet lassum spatiis vrgentibus ævum,
Assueti nemoris dulce cubile fugit.
Cumque renascendi studio loca sancta reliquit;
Tunc petit hunc orbem, mors vbi regna tenet.
Dirigit in Syriam celeres longæva volatus;
Phœnices nomen cui dedit ipsa vetus:
Secretosque petit deserta per avia lucos,
Hic vbi per saltus silva remota latet.
Tum legit aërio sublimem vertice palmam,
Quæ gratum Phœnix ex ave nomen habet.
Quam nec dente nocens animal perrumpere possit,
Lubricus aut serpens, aut avis ylla rapax.
Tum ventos claudit pendentibus Æolus antris,
Ne violent flabris aëra purpureum;
Neu concreta Noto nubes per inania cæli
Summoveat radios Solis, & obsit avi.
Construit inde sibi seu nidum, sive sepulcrum.
Nam perit, vt vivat; se tamen ipsa creat.
Colligit hinc succos, & odores divite silva,
Quos legit Assyrius, quos opulentus Arabs:
Quos aut Pygmææ gentes, aut India carpit;
Aut molli generat terra Sabæa sinu.
Cinnama dehinc, auramque procul spirantis amomi
Congerit, & misto balsama cum folio.
Non casiæ mitis, nec olentis vimen acanthi,
Nec thuris lacrimæ, guttaque pinguis abest,
His addit teneras nardi pubentis aristas,
Et sociat myrrhæ pascua grata nimis.
Protinus in strato corpus mutabile nido,
Vitalique toro membra quieta locat.
Ore dehinc succos membris circumque, supraque
Inijcit, exequiis immoritura suis.
Tunc inter varios animam commendat odores.
Depositi tanti nec timet illa fidem.
Interea corpus genitali morte peremptum
Æstuat, & flammas parturit ipse calor;
Aërioque procul de lumine concipit ignem.
Flagrat, & ambustum solvitur in cinerem.
Hos velut in massam cineres in morte coactos
Conflat, & effectum seminis instar habet.
Hinc animal primum sine membris fertur oriri,
Sed fertur vermis lacteus esse color.
Crevit immensum subito cum tempore certo,
Seque ovi teretis colligit in speciem.
Inde reformatur, qualis fuit ante figura;
Et Phœnix ruptis pullulat exuviis,
Ac velut agrestes, cum filo ad saxa tenentur,
Mutari tineæ papilione solent.
Non illi cibus est nostro concessus in orbe;
Nec cuiquam implumem pascere cura subest.
Ambrosios libat cælesti nectare rores,
Stellifero teneri qui cecidere polo.
Hos legit; his mediis alitur in odoribus ales,
Donec maturam proferat effigiem.
Ast vbi primæva cœpit florere iuventa;
Evolat ad primas iam reditura domos.
Ante tamen, proprio quicquid de corpore restat,
Ossaque, vel cineres, exuviasque suas.
Vnguine balsameo, myrrhaque, & thure soluto
Condit, & in formam conglobat ore pio.
Quam pedibus gestans contendit solis ad ortus.
Inque ara residens, ponit in æde sacra,
Mirandam sese præstat, præbetque videnti:
Tantus ibi decor est, tantus abundat honor.
Principio color est, qualis sub sidere cæli,
Mitia quem croceo punica grana legunt.
Qualis inest foliis, quæ fert agreste papaver,
Cum pendens vestit Sole rubente polus,
Hoc humeri pectusque decens velamine fulgent.
Hoc caput, hoc cervix, summaque terga nitent.
Caudaque porrigitur fulvo distincta metallo;
In cuius maculis purpura mista rubet.
Clarum inter pennas insigne est desuper, Iris
Pingere ceu nubem desuper alta solet.
Albicat insignis misto viridante smaragdo;
Et puro cornu gemmea cuspis hiat.
Ingentes oculos credas, geminosque hyacinthos;
Quorum de medio lucida flamma micat.
Æquatur toto capiti radiata corona,
Phœbæi referens verticis alta decus.
Crura tegunt squamæ flavo distincta metallo;
At vngues roseus pingit honore color.
Effigies inter pavonis mista figuram
Cernitur, & mistam Phasidis inter avem.
Magniciem terris Arabum quæ gignitur ales,
Vix æquare potest, seu fera, seu sit avis.
Non tamen est tarda, vt volucres, quæ corpore magno
Incessus pigros per grave pondus habent.
Sed levis, & velox, regali plena decore.
Talis in aspectu se exhibet vsque hominum.
Convenit Ægyptus tanti ad miracula visus;
Et raram volucrem turba salutat ovans.
Protinus insculpunt sacrato in marmore formam;
Et signant titulo remque diemque novo.
Contrahit in cœtum sese genus omne volantum;
Nec prædæ memor est vlla, nec vlla metus.
Alituum stipata choro volat illa per altum,

Turba-

Turbaque prosequitur munere læta pio.
Sed postquam puri pervenit ad ætheris auras:
Mox redit ista: suis conditur ille locis.
Hæc fortunatæ sortis, fatique volucris,
Cui de se nasci præstitit ipse Deus.
Fœmina, vel mas hæc, vel neutrum sit mage, felix,
Felix, quæ Veneris fœdera nulla colit.
Mors illi Venus est; sola est in morte voluptas;
Vt possit nasci, hæc appetit ante mori.
Ipsa sibi proles; suus est pater, & suus heres,
Nutrix ipsa sui, semper alumna sibi.
Ipsa quidem, sed non eadem : quia & ipsa , nec ipsa est,
Æternam vitam mortis adepta bono.

F I N I S.

CASP. BARTHII
AD CL. CLAVDIANI
Panegyricum,
IN CONSVLATVM PROBINI ET OLYBRII,
Animadversiones.

PRIMUS hic est Librorum, quos Latio sermone Claudian' publicavit, ut testatum ipsemet voluit, Epist. IV. quę est ad alterum horũ Consulum, Probinum:

Romanos bibimus primum te Consule fontes:
Et Latiæ cessit Graia Thalia togæ.

Fontis enim illâ Musici haustio, initiatio est Apollineorum sacrorum; quem qui bibisse plenius, potentius, plectrum Musicum movisse dicebatur, ut Papinius œstro suo percitus de se ubique gloriatur, & nos altero Adversariorum Volumine ad Martianum Capellam notamus. Scriptus Liber est Anno Christiano CCCXCV. quo Consules fuere hi Germani, & tum Claudianum cœpisse inclarere accuratè notant, Chorus Chronologorum, Prosper, Cassiodorus, Sigebertus, alij: Non verò temerè invenies Poetam, cujus diligentius à Christianis memoria servata fuerit, cui rei caussam dedisse arbitror Augustini primum, deinde Orosij testimonium; Et nobilissimas utilissimasque, de penetralibus Sapientiæ petitas, sententias; quarum copia & splendore vatem unum hunc cæteris de Latio universis opponere possis. Ut mirer esse doctos elegantisq ingenij homines, qui hoc nomine in ordinẽ redigere virum judicii divini voluerint: quasi alio modo tractari Laudes virorum, quibus orbis egregium tum innitebatur, summorum possent; & non instruendi quoque essent hoc modo posteri à Poëta Regiam Sapientiam professo. Sed de hoc alibi. De Titulo, quem huic alijsq; nostri restitutum voluerunt nonnulli eruditorum Panegyris nimirum, ego vehementer dubito; malimque Panegyricum usitata scriptoribus optimis inscriptione, eaque jam olim apud Latinos. Nam Panegyricum Augusto scripsit Varus, teste Schol. Horatij lib. I. Epistol. XVI. Alius ejusdem Scholiastes notissimum Panegyricum Augusti appellat, quorum nescio an illa quispiam usus fuerit, utive adeò voluerit; licet Hesychius tale quid excusatum venire videatur, qui πανηγυρεῖν,

inter cætera *ἰταμῶς* exponit: cui si exemta testimonia auctorum non essent, posset exemplum dubiæ hujus præscriptionis forte superesse. Interim de olim vulgata probaq; nos nihil mutamus. Ipse titulus in veterioribus editis sic concipitur. IN CONSULATUM PROBI, PROBINI, & OLYBRII. Non prorsus ineptè, si tempora, à Romano more mutantia consideramus. Probus enim Præfectus Prætorio, & Consul Ordinarius, quidni cum filiis geminis eundem honorem habuerit; nomine Consul, si non reipsa, qui Consulum Pater? idque datum fuerit longis & perpetuis ejus in Rempublicam meritis? Ut Ordinarius Consul perhibeatur, qui summis honoribus præfuerit XXX. ipsos annos, quibus filios instruxit eo successu, ut Consules post Patrem fierent. Sane & Hieronymus trium Heroum horum Ordinarios Consulatus memorat, continuatos honores domus ejusdem intelligẽs; Epist. ad Demetriadem: *Proba, inquit, illa omnium dignitatum, & cuncta Nobilitatis in orbe Romano nomen illustrius cujus sanctitas, & in universos effusa bonitas, etiam apud Barbaros venerabilis fuit, quam trium Liberorum, Probi, Probini, & Olybrij, non fatigarunt Ordinarij Consulatus.* Itaq; Inscriptionem illam, Parentem filiis jungentem, ab ipso Claudiani ævo permansisse censeas. Probi emerito velut & omnes honores emenso nomine, accedente Liberorum titulis, Ordinarius ipsius Consulatus dicis gratia fuerit, cum filii verum obtinerent: eodem respiciunt Ausoniana hæc, Epistol XVI, ad Probum ipsum istum:

Dico hunc Senatus præsulem
Præfectum eumdem & Consulem.
Nam Consul æternum cluit.

Quo Catone contenti esse poterimus. Cæterum Proba illa, de qua B. Hieronymus loquitur. Probi fuit mater, avia Probini horum & Olybrii; qua de caussa. *Liberorum*, non *filiorum* nomine usus est prudentissimus senex. Liberorum enim designatio tam ad Nepotes quàm Filios pertinet, auctoribus Jureconsultis. Vide Paullum cap X. de Gradibus Cogn. quosque describunt Doctores hodierni ad Titulum de Liberis & Posthumis. Ordinarii porrò Consulis honos non soli huic Probo contigit; sed pariter capiendum arbitramur, insecuti temporis viris præclarissimis, Boethio, & Cassiodoro, qui pares meritis in Remp. vix paucos postea habuerunt. Alia res fuit sub prioribus principibus, ut nemo ignorat, tu consulere habes doctissima Commentaria Turnebi, libro V. cap. X. Advers. quæque docti ad Symmachum & Sidonium commentantur. Claudianus verò noster, ab hoc Panegyrico recitato, videtur Patronos nactus hos Germanos, certè promotionem suam non obscurè iisdem acceptam fert. Eadem ad Probinum Epistola.

Incipiensq; tuis à fastibus omina capi:
Fataq; debebo posteriora tibi.

Sic enim eo loco rectè emendatum Josepho Scaligero, Doctorum Principi, & manifestò præferunt membranæ nobis collatæ. Porrò Probi liberorum iste Consulatus ut Lumen Litteris insigne, ævo quidem illo princeps, Romanis dedit, in præclaro hoc Vate, ita Reipublicæ eripuit longè fulgentissimum, Theodosium nimirum invictissimum Principem, cui parem post non habuit ullum, paucissimos etiã priora, ut in ejus Panegyrico à nobis rebus necessariis demonstratum est, refutato dedita opera virilitigatore Zosimo.

Versu. I. SOL qui] Solem compellat invocatq;, ut lætum diem producat; Antiquissimò more felicitatis observandæ, ut momentum Principi laudando, faciat non ultimum serenitas diei. Inde enim mores principis æstimabantur. Græcos omittam. Papinius. XVII. Consulatu Domitiani.

Aspicis ut templis altius nitor, altior aris
Ignis, & ipsa mea tepeant tibi sidera bruma
Moribus atq; tuis. ——————

Plenus noster, & ab eo Sidonius, Ennodius, Corippus, Venantius. Accedit superstitio prisca quæ Numinum favorem cœli serenitate

tate metiebatur. Noster Quarto Consulatu Honorii —— *tenebris involverat atris*

Lumen hiems, densosq; notus collegerat imbres.

Sed mox, cum solita miles te voce levasset,

Nubila dissolvit Phœbus, pariterque dabantur

Sceptra tibi mundoq; dies. ——

Imperii lux illa fuit; præsagus obibat

Cuncta nitor. risitq; tuo Natura sereno.

Quo loco vide nostras Notas. Solem exoratum hic, alibi pari te suis favisse Heroibus, videri vult. De Consulatu Stiliconis, lib. II. Laudum.

—— *exultat uterque*

Theudosius, divique tui: Sol ipse quadrigis

Vere coronatis dignum tibi præparat annum.

In Nuptijs ejusdem, Libro. I.

Tunc & Solis equos; tunc exsultasse choreis

Astra ferunt, mellisq; lacus. ——

Solis nomine omnes summos Deos intellige. Eorum enim temporum Sophistæ, sive Philosophi, quorum principali propagine ortus hic vates, Soli Regi omnia summa Deorum tribuebant, ut vides vel in solo Juliani Apostatæ Hymno: cui jungas Heliodorum, Themistium, Libanium, Zosimum. &c.

Sol. qui.] Exprimit hæc magni ingenii vates, maximus, si in alia tempora incidisset, Venantius Fortunatus Lib. VI. carm. II. in Nuptias Brunechildis & Sigeberti Regum:

Felicem, Sol, pande diem, radiisq; serenis

Sparge comas, thalamos sincero lumine complens.

Idque carmen ferè frustillatim de variis Claudiani locis contextum est: Unde videre habemus penè solum imitatione dignum eo ævo æstimatum; ut neque Sidonio & Ennodio ulla pagina ferè sine lublectione nostri.

Sol.] Solem invocat, ut dixi, maximi Deorum vicem: Is enim visibilium Corporum præstantissimum, quem Opificem etiam hominum censuerunt alij. Notum Philosophi dictum. SOL *& sperma perficiunt hominem* Ausonius pulcrè Eclogario. Sic Sapientes Romani eum ex antiquo adorabant. Cicero in somnium Scipionis: *Gratias tibi ago summe Sol, vobisq; reliqui cœlites, quod antequam ex hac vita migro, conspicio in meo Regno P. Cornelium Scipionem.* Cicero enim loquitur etiamsi in alia persona. Oriens Universus velut privilegio quodam Numinum Solem præcipuum venerabatur, ut nunc quoq; Persæ ignem, licet Mahumetani: & Novi Orbis incolæ. Caussæ, ex se sapienti, ut nunc est, mortali, videntur maximæ sideris hujus actu venerandi fuisse, ob perpetua beneficia, & operationes in vitam humanam. *Sol enim fons est vitalis potentia, Luna naturalis.* Ptolemæus Centiloquij cap. LXXXVI. *Sol & Luna post Deum omnium viventium vita sunt.* Hermes Aphorismo primo. Scriptor Sapientiæ Salomonis. cap. XIII. *Vani sunt homines quibus non subest scientia* DEI, *neque enim operibus attendentes, agnoverunt quis esset artifex, sed aut ignem aut spiritum, aut Solem & Lunam rectores orbis terrarum Deos putaverunt.* Hic fons est & origo Temporum, Rex & Illustrator cæterorum astrorum, cujus exortu nova vita & Lætitia erigit universa momentis Legibusque suis viventia. Idem Dici & Harmoniæ illius cœlestis, quam rerum omnium subjectarum Concordia & conspiratio sequitur, auctor, teste Martiano Capella, Libro I. Laudes habes apud eundem Capellam, cujus Satirico multa insunt interioris veterũ Theologiæ mysteria, Hymno peculiari, ut & Proclum, Orpheum, Homerum, Julianum Parabaten; Quorum hic quidem ita sermocinatur, ut in contumeliam Creatoris dedita opera Creationem laudare voluisse videatur. Solem non Lucem solum, sed Lucem Intellectus capacem, fontem ipsum Intelligentiæ celebrant alij Vestius Valens: *Sol omnium rerum inspector est igneus, & lumen intellectuale, sensuumq; animi instrumentum.* Unde νοερῦ πυρὸς βασιλεὺς Proclo initio eruditissimi in eũ Carminis.

Κλῦθι πυρὸς νοεροῦ βασιλεῦ, χρυσήνιε Τιτάν,

Κλῦθι φάους ταμία. ζωάρχηος ὦ ἄνα πηγῆς.

Et non minus pulcrè Martianus Capella, nec sine veritatis notitia.

Ignoti vis celsa Patris, vel prima propago,

Fomes sensificus, Mentis Fons, Lucis Origo,

Regnum Naturæ, Decus atque Assertio Divûm.

Νοερὸν appellabant etiam Stoici, cum de cæteris: non nemo Philosophus portentosè nugaretur, quorum scita habes apud Plutarchum (modo is sit Collectionis illius non prudentissimæ auctor) ἀρεσκόντων Libro II. De meritis sive Beneficijs summi siderum in vitam Humanam Julianus Imperator:

Καὶ γὰρ οὐδέν ἐστιν ἀγαθὸν κατὰ τὸν βίον, ὃ μὴ παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦδε λαμβάνειν ἔχομεν, ἤτοι παρὰ μόνου τέλειον, ἢ διὰ τῶν ἄλλων θεῶν παρ' αὐτοῦ τελειούμενον.

Vide totum libellum, quem tribus à se noctibus evigilatum ait homo jactantissimus, velut nec Dei ipsius, quem laudabat, ope ad scribendum quæ vellet velit opus habens. Alij solorum sapientium patrem censebant solē uti auctor est Christianus Sophista Zacharias aureolo Dialogo de Mundo, quem illustratum cum Æneâ Gazæo in Bibliothecæ armarijs habemus.

V.1. FLAMMIFERIS.] Pars Belgicorum Codicum Panegyricum hunc non habent; qui habent, consensu referunt--*flammigeris*. Quibus & Noster assentitur. Flammiferi hinnitus equorum solis sunt apud Ovidium Metam. II.

——*hinnitibus auras Flammiferis implent.*—

Flagrantes, ipsi equi, flammigeri scilicet, apud Papinium, lib. III. Th.

Solverat Hesperij devexo margine ponti
Flagrantes Sol pronus equos. ——

MUNDUM] τὸ πᾶν. Universam rerū machinam. Uti Græcis κόσμος. Ocellus Lucanus.

Τὸ δέ γε λεγόμενον ὅλον, καὶ τὸ πᾶν ὀνομάζω τὸν σύμπαντα κόσμον. Cleomed. lib. I. κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις φύσεων.

Vide Stobæum Physicis, Auctorē de Mundo, & Apuleium, Solem autem Deorum hominumque, nedum universæ Conditionis, Illuminatorem Oculumque celebrant Poëtarum filij.

MUNDUM COMPLEXUS.] Non mole ipsa flammigeri corporis, quo enim decurrit, minor spatio est Sol, περιέχει γὰρ τοῦτον ὁ Οὐρανός, ait Zacharias noster, & Leōtius in Sphæra Aratæa: οὐρανός ἐστιν ὁ περιέχων τὰ πάντα πλὴν αὐτοῦ; sed Luce, Radijs, fulgore. Complectendi enim voce sic utuntur Poëtæ, alijque scriptores. Papinius Equo Maximo.

Quæ super imposito moles geminata colosso
Stat Latium complexa forum

Cujus nobilissimum decus erat, quodque forum illustrabat. Vel ad cursum aut volatum ejusque velocitatem spectat; ut Idem Theb. III.

Nonne sub excelso spirantis limite cæli
Amphiarae, vides, cursus ut nulla serenos
Ales agat, liquidoque polum complexa meatu
Pendeat, aut fugiens placabile plauserit omen.

Est enim *Complecti*, ambire, circumire. Rutilius Numatianus libro I. Itinerarij de Roma sua.

Tu quoque Legiferis mundum complexa triumfis
Fœdere communi vivere cuncta facis.

Alioquin cœli est revera amplecti omnia, non Solis. Claudian. III. Stilic.

tante qui prospicis Vrbi,
Qua nihil in terris complectitur altius æther.

Ita

Ita verò *continere*, id est, fovere, circumplecti luce & vita omnia Solem, idem Rutilius canit, Romæ Encomio eodem.

Volvitur ipse tibi, qui continet omnia,
Phœbus.

Quod verbum vi sua nemini observatum elucidatumq; memini, unde parum intellecti scriptores, ipso eruditius usi. Petronius: *Nondum juvenes Declamationibus continebantur, cum Sophocles atque Euripides invenerunt verba quibus deberent loqui.* Hoc est *compescebantur*, ne evaderent Scholasticos limites, vitio factos, & generosos naturæ motus in Orationem ingenuam sequerentur. Quintilianus, Lib. III. cap. VIII. *Si quid in his unum sequi oporteret, potior fuisset apud me Ciceronis sententia, qui hoc materia genus dignitate maximè contineri putat.* Id est, utile esse, gaudere, absolvi. Cæsar, lib. I. de bello Gallico: *Eorum una pars: quam Gallos obtinere dictum est, initium capit à flumine Rhodano; continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum.* Varro de Vino.

Hoc continet coagulum convivia.

Cicero Lib. IV. Tusculan. Quæst. *Reliquas enim virtutes frugalitas continet.* Quam lectionem non mutandam Exempla hæc docent, contra quam voluit nuperus qui ultimò ostentavit. Simili usu Phœdrus lib. II.

Exemplis continetur Aesopi genus.

Arnobius Libro VII. *Et quis ita est hominum Deus prorsus qui sit ignorans, ut eos existimet contineri alicujus alimonia genere.* Salvianus libr. I. *Pecudes ipsas & minutissima quaque domesticorum animantium genera, non nisi humana ordinatione atque consilio, quasi quadam manu atq; gubernaculo contineri.* Cassiodorus de Anima. De Deo: *Potestas incomprehensibilis, Beatitudo mirabilis, ex qua beantur quacunque beata sunt; vivificantur quacunque viventia sunt, continentur, quacunque subsistunt.* Hoc est servantur, in forma, specie, substantiaque custodiuntur propria, quam vim Soli Rutilius proposito versu adscribit. Euchetius, sive Eusebius, ut volunt, de Gallia, Homilia in Feriam Sextam Adventus: *Semper ejus Beatitudinem Ecclesia concinit, in qua simul omnes generationes continentur.* Potest verò ut continuum etiam, contentumque cursum Sideris idem Vates indicet, velut *contentum gradum* Socratis Cicero duxit. *Contentus* enim, qui stricto cursu vadit, nec moratur quippiam, quod de Sole eruditè dixerit. Germanicus Arato:

Hunc sequitur rapido contenta canicula
cursu,

Valerius Flaccus, lib. III. Argonaut.

Per piceos accensa globos, & pectus arundo
Per medium contenta fugit.

Lucanus, libro VII.

Quis languida tela
Quis contenta ferat.

Sed horum plus satis isto loco: Ubi verò Claudiano complecti ambire, sic ambitum alijs designat Complexio. Prosper. lib. I. de vita Contempl. cap. II. *Minus concipit mentis humana, quamlibet profunda, complexio, quam se habet rei ipsius magnitudo.*

V. 2. VOLVIS INEXHAUSTO REDEUNTIA SECULA MOTU.] Longè doctissima temporis periphrasis, quod à Sole per annuos recursûs vertitur, & constituitur; in orbem immensum rediens ab emenso, seq; repetens atq; conficiens. Eustathius fine libro II. ex Examero Basilij Magni: *Hac ratio est volubilium schematum, ut à se incipientia semper in semetipsa ferantur. Quod etiam seculorum proprium est, qua per sua se incessanter vestigia revolvendo, terminum nulla ratione percipiunt.* Inde nomen anno. Servius Aeneid. I. *Annus quasi annulus quod in se redeat.* Quo genere suavi acumine Poëtarum omne genus ludit. Scilicet quod unius anni exitum hauriat in se alterius initium, seque reperat ex se, quod cum consumi videatur, renascitur de fine suo, orbem perpetuum obiens. Virgilius Georgico.

redit agricolis labor actus in Orbem,
Atque in se sua per vestigia volvitur an-
nus.

Pertinere huc videbis quæ de Tempore commentantur, Aristoteles Physic. libro IV. cap XVI: ejusque Commentatorum numerus. Nicephorus Blemmydes cap. IX. Stobæus Eclogis. Laërtius Platone, Plato Timæo, & alibi. Timæus de universo, Seneca de Brevitate vitæ, Plotinus locis plurimis. Augustinus lib. XII. de Civit. Dei, & lib. XI. Confessionum. Plutarchus περὶ Ἀρεσκ. libr. I. cap. XXI. Sextus Pyrrhonius, Zacharias de Opificio Mundi, magnaq; vis aliorum. Nos Poëtarum nonnulla scita Rerum orbem cum nostro hunccelebrātia, proponemus, inspersis & aliorum quorundam dictis. Minutius Felix, cujus ad verbum aliqua alibi Claudianus reponit, Octavio: *In fontem refluunt, & in sese omnia revertuntur.* Dropanius Florus, vates Christianus.

Tempora transcursis in se redeuntia rivis.

Ovidius, Libro XIV. Varius, Augustæi ævi scriptor, apud M. Victorinum, libro I. Grammat.

Varij additi vocum modi,
Ad quos resonat mundi tenor
Volventis in vestigia
Sua se ——————

Sic concinnandi ij versiculi penes Victorinum. Fulgentius. Mythol lib. I. de Saturno: *Falcem etiam fert non immerito, sive quod omne tempus in se vergat, ut curvamina falciū, sive propter fructum.* Vide Plinium lib. II. c. VI. Sic veteres Ægyptij annum Dracone notabant, qui postrema caudæ suæ deglutiret. Orus Apollo, sive Philippus Byzantius, Hieroglyph. de Tempore:

Αἰῶνα δὲ ἐπίζως γράψαι βυλόμϑυοι, ὄφιν ζωγραφῦσιν ἔχοντα τὴν ὀρὰν ὑπὸ τὸ λοιπὸν σῶμα κρυπ͂αμϑύλω, ὃν καλῦσι Αἰγύπτιοι, ὀραῖον, ὅ ἐςιν ἑλληνιςὶ βασιλίσκον.
Et sequenti capite Idem de Mundo.

Κόσμον βυλόμϑυοι γράψαι, ὄφιν ζωγραφῦσιν τὴν ἑαυτῦ ἐσθίοντα ὀρὰν. καθ' ἕκαςον δὲ ἐνιαυτὸν τὸ γῆρας ἀφεὶς ἀποδίεται, καθ' ὃ καὶ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνιαύσιος χρόνος ἐναλλαγὴν ποιύμϑυος, νεάζει. τὸ δὲ ὡς τροφῇ χρῆσθαι τῷ ἑαυτῦ σώματι σημαίνει τὸ πάντα ὅσα ἐκ τῆς θείας προνοίας ἐν τῷ κόσμῳ γίνεται, ταῦτα πάλιν καὶ τὴν μείωσιν εἰς αὐτὸν λαμβάνει.

Anastasius Sinaita, lib. I. Comment. in Hexameron: *Ægyptij quoque sacra ratione Draconem, qui vorat caudam, insculpunt pyramidibus, æternam & individuam circumactionē divinarum rerum significantes, Draconem enim in Deos referebant Ægyptij.* Martianus Capella, lib. I. Itidem de Saturno: *Verum sator eorum (L. Deorum) gressibus tardus ac remorator incedit, glaucoq; amictu velatus caput, prætendebat dextra flammivomum quendam Draconem, cauda sua ultima devorantem, quem credebant anni numerum nomine producere.* Albricus, scriptor medij ævi, sed exscriptor Meliorum: *Saturnus pingebatur homo senex, canus, prolixa barba, curvus, tristis & pallidus; tecto capite, colore glauco, qui una manu, scilicet dextra, falcem tenebat, & in eadem serpentis, portabat effigiem, qui caudam propriam dentibus commordebat. Saturnus hic temporis erat effigies, Dracunculus anni.* Alia in hanc rem lege in Macrobij Commentario super somniū Scipionis, Appuleio Dogmate Platonis, alijs: Excurrunt enim ista instituti Operis Limites. De Poetis quod diximus, instar cæterorum erit omnium Cresconius Corippus, ornatissimis, ultra seculum, versibus lib. Quarto.

Lux octava novo nascentis lumine Christi
In se volventis vestigia flexerat anni.
Circulus alterius referens de fine dierum
Principium, teretemq; rotam novus ordine mensium
Vrgebat numerus, totum qua volvitur ævum,
Et finit sine fine dies. ————

Satisque docte & Musicè media Barbarie Arnulphus Lexoviensis. Carm. IV.

Sic

Sic abit ut redeat, redit ut retranseat, annus.
Præcipitem revocans præcipitansq; rotam.
Sic rota perpetuos agit alternatio menses,
Et veteres renovat, inveteratq; novos.
Hunc divina frequens ludit Sapientia ludũ,
Et varianda movens invariata manet

Ad orbem istum exprimendum alijs etiam figuris utebantur Mythologi Theologique, veteres: ita Coronam ferebant indicem omnium in se redeuntium, in Daphnophorijs, de qua Proclus, in Chrestomathia Photiana Poetica.

2. REDEUNTIA SECULA.] Male Liber noster ——— *Sidera* ——— Contrà cęteros omnes. De tempore enim annuo, quod repetitum in secula exerescit, sermonem habet, uti in sese scilicet recurrat, & ex sese redeat. Sic Columbanus ad Hunaldum:

Omnia tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur,
Alternantq; elementa vices, & tempora mutant:
Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus:
Ver, Æstas, Autumnus, Hyems: redit Annus in Annum.

Elegantissimè Ovidius, tum alibi sæpius, tum in XV. Metamorphosi.

Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu.
ut unda impellitur unda
Vrgeturq; eadem veniens, urgetque priorem,
Tempora sic fugiunt pariter, pariterq; sequuntur.
Et nova sunt semper &c.

Claudianus lib. II. de Laudibus Stiliconis.

Immensi spelunca avi, qua tempora vasto
Suppeditat revocatque sinu: complectitur antrum
Omnia qui placido consumit numine serpens;
Perpetuumque viret squamis, caudamq; reducto
Ore vorat; tacito relegens exordia lapsu.

Pari sensu Solem eundem atque alium redire dixit Horatius Carmine Seculari.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis & celas, aliusq; & idem
Nasceru. ———

Secula omne ævum denotant, nihil enim non absolvitur horum censu, unde in secula ad secula, per secula Æternitatem indicant. Papinius lib. V. extremo.

Felices, longum quibus hinc per secula nomen.
Dum Lernaa palus, & dum pater Inachus ibit.

Virgilius, sive alius quis, Ceiri.

inter sese tristes Haliaetos iras
Et Ceiris memori servant ad secula fato.

Adi Hieronymum in Epistolam ad Galatas, Seculorum autem, sive seculi, non una Romanis significatio. Vide Servium ad versum Æn. VIII.

Sed mihi tarda gelu secluq; effœta senectus.

3. MELIORE COMA.] Radijs nitidioribus. Apollinis enim Coma, radij sunt Solis. Papinius libro III. Thebaid.

Solverat Hesperij devexo margine ponti
Flagrantes Sol pronus equos, rutilamq; lavabat
Oceani sub fonte comam.

Sic aliorum omnium siderum, De stellis Juvencus, libro IV.

Amittet cursum Lunaris gratia Lucis,
Igni comaq; ruent stella

Avienus Astronomicis de fulgure.

axe supremo
Si Borea, stringat rutili coma fulguris auras.

De globo flammæ idem Papinius, eodem Libro.

volat ignea moles
Sæva Dei mandata ferens, cœlumq; trisulca
Territat omne coma.

Crinita incendia, flammas spargentia, apud Marium Victorem lib. II. Geneseos.

Scin-

Scintillamq; ciet, sicco qua fomite nata
Exsilit in flammam, & crinita incendia latè
Extendēs, tota jam silva ardebat adepta.

Hinc Solem, nunquam non lucentem, semper crinitum fingebant.

Avienus Periegesi:

Icarus ignicomo Soli sacra.

Porta Priapæus.

Phœbus comosus, Hercules lacertosus.

Silius Italicus, lib. XIV.

Criniger astiferis Titan ferroribus Ita enim legendum; non *astriferis.* —— De Coma Apollinis, Homerus, Orpheus, Proclus, Callimachus, Hymnis, Macrobius, Saturnal. Lib. I. cap. VII. Martianus Capella lib. I. Alij. Notatum supra felicia tempora vovere Claudianum serenæ diei postulatione. Contra turbulenta tempestas, adversam Fortunam denotat. Ovidius:

Cum Deus intonuit non se subducere nimbo,
Hoc demum Pietas, hoc socialis Amor.

Nubila tempora. Idem. Tristium, I.

Donec eris felix multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Sic in sacris litteris nocti tenebrisque infortunia æquantur. Sæpè in Psalmis. Hiobi cap. XXIII.

Κύριος δὲ ἐμαλάκυνε τὴν καρδίαν μου, ὁ δὲ παντοκράτωρ ἐσπούδασέν με. οὐ γὰρ ᾔδειν ὅτι ἐπελεύσεταί μοι σκότος, πρὸ προσώπου δὲ, τὸ ἐμὸν ἐκάλυψε γνόφος.

Nox enim mortis imago, ut dies vitæ. Hilarius Arelatensis in Genesi.

Quo mage forma dies vita, nox mortis imago.

Tertullianus Carm. III. in Marcionem.

Nox est mortis imago.

Sic apud Cebetem miseri in loco sunt σκοτεινῷ καὶ σκοτεινῷ. Unde divinam felicitatem Augusto spondet Maro, notissimo elegantissimoque Epigrammate:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,
Divisum Imperiū cum Ioue Cæsar habet.

4. BLANDIUS ELATO SURGANT TEMONE JUGALES.] Distinctione peccant vulgati libri. Sententia enim sic concipienda est, ut temonem blandius attollere reperi dicantur jugales: ne scilicet cum furore ineant, aut asperis animis, diei illius cursum. Blandam exsultationem Solis equis adscribit, ut lib. I. de Laudibus Stiliconis:

Tunc & Solis equos tunc exsultasse choreis
Astra ferunt

5. ROSEUM IGNEM] Rubicundiorem diurno, qualis solet esse Auroræ aspectus, cujus Aula plena ideo fingitur Rosarum. Ovidius Metam. II.

ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas, Aurora fores, & plena rosarum
Atria

Papinius III. Silv. I.

roseâ sub luce reversi
Artifices mirantur opus, Hoc est, Prima Aurora. *Ambrosium pudorem* pulcrè dicit Martianus Capella. Blandiorem ergo ignem poscit Solis vates: *Roseus* enim suavitatis est colos, ipso nomine vernum & hilare aliquid inferens, Veneris Gratiarumque flori concolore conspectu. Ipsi Consules vix primo flore vestiti genas, floridum diem roseumque Solem videbantur exposcere. Ignem alioquin in nares generosorum equorum ponunt Poetæ. Nemesianus Cynegetico.

Fumant humentes calida de nare vapores.

Claudianus IV. Consulatu Honorij.

Vtq; tuus primum sonipes calcaribus arsit
Ignescunt patula nares.

Virgilius, Georgic. III.

micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens volvit sub naribus ignem.

5. EFFLANTES.] Hoc Poëtæ dedere Solis equis. Virgilius.

alto se gurgite tollunt
Solis equi, Lucemq; elatis naribus efflant.

Ovidius.

hinnitibus auras Flammiferis implent.

4. ELA-

4. ELATO SURGANT TEMONE.) Bentinianorum Codicum quispiam

Blandius elato rubeant temone--

Qua mutatione opus non est. Ex Oceano enim surgere dicuntur Solis equi, velut eo mersi, quod Epicuri serium commentū multis irridet Cleomedes, unde & Ros, qui Aurora surgente terræ incidit, his decidere fingitur, Papinius Achill. II.

Iam premit astra dies, humilisq; ex æquore Titan
Rorantes evolvit equos, & ab æthere magno
Sublatum curru pelagus cadit

Silius Italicus, Lib. VI. Punicor.

flammiferum tollentes æquore currum
Solis equi, sparsere diem.

6. NOVA GERMANIS CONSULIBUS.] Non tamen hi primi fratres Consules: Sub Constantino JULIANUM & PAULINUM lego Romanas Curules tenuisse. Vide Notas ad extremum hunc Panegyricum.

6. ANNUS] Nomine suo Annū insignire, hoc est, Consulem esse, summus tunc quoque honos: & laudat infinitis locis Claudianus. Annuæ verò pleræque potestates Romanæ caussis sapientibus. Cassiodorus, libro VII. Epist. II. *Prudenter omnimodis inspexit Antiquitas, Provinciarum dignitates annua successione reparari, ut nec diuturna potestate unus insolesceret, & multorum provectus gaudia reperirent.* De *Anno* à Consulibus nomen sumente sequentibus Commentariis uberius. Illud nec indignum nota Sacerdotum Augustorum parem Consulari honorem fuisse jam inde à primo Octaviano, qua de re vide Collectanea Julij Cæsaris Bulengeri de Imperatore, libro. I. cap. XIII.

7. LAETIQVE PETANT EXORDIA MENSES.] Ex Pollione Maronis:

incipient magni procedere menses.

Plerisq; Consularibus Panegyricis sequitur Claudianis, breve Papinij Carmen in Decimum Septimum Domitiani.

8. SCIS GENUS AUCHENIUM.] Mira portenta Libri & Librarij hic confecerunt. Noster Codex-- *Anthemum*- Belgici, quotquot habuerunt hoc Carmen--*Ancherium*-Claverius ex Cujacianis *Anicium* Quomodo & Delrius. Scaliger-*Anthemium*- quod nobis probatum quondam. Aldus *Auchenium* ut & Michael Bentinus, edidit. Claverium ex optimis Codicibus optimè emaculasse censeo, nec syllabæ ea est ratio ut moram facere veritati recipiendæ debeat. Quamvis nec Auchenij frustra sint. Nam Aniciorum vocabulum & hoc fuisse docent Fasti, in quibus hoc eodem ævo sub Honorio Cos. nominatur. ANICIUS AUCHENIUS BASSUS. Et ita voluit doctissimus Sirmondus, ut proditum Casp. Scioppio ad Symmachi lib. X. Epist. XL. *Anthemius* sanè vix fuit hujus familiæ cognomen, neq; in Proborum titulis comparet, nec alibi legitur tantæ hoc ævo generositatis. De Aniciorum verò summa nobilitate, tumq; antèq;, & postea Romanarum stirpium ferè præcipua, ex Livio, Prudentio, Ambrosio, Gaudentio, Cassiodoro, Fortunato, Ammiano, notarunt doctissimi viri. Nec sinit dubitare, quod eandem lectionem alio infrà loco repeti monuit idem Claverius.

V. 9. ANNIADÆ.] Mira hic etiam librorum hallucinatio. In nostro vera scriptura disertè comparet *Anniada* Alij Belgici libri- *Anniada*. Sed dubitandum non est de ANNIIS, junctis ANICIORUM nobilitati. Ausonius Epistola XVI. ad Probum.

Stirpis novator Anniæ,
Paribusq; comit insulis.
Aniciorum stemmata.

Sic duo hæc jungit, florem Romanæ Nobilitatis nominatim recensens Prudentius, lib. I. in Symmachum, Proborum sanguinem utriq; innectens.

Anniadum soboles, & pignora clara Proborum.
Fertur enim ante alios generosus Anicius Orbis
Illustrasse caput.

Nihil itaque deinceps de veritate scripturæ dubitandum.

PARENTES ANNIADÆ.] Duo Belgici Libri-*potentes* Nihil mutandum, tanta absentiente cæterorum copia.

9. DUCTORIBUS ILLIS] Consulibus, qui Duces anni, & Honores Omnes suo illustrant, ducuntq;. Papinius.IV.Silvarum.I.

gaudent turmæque, tribusque,
Purpureiq; patres, Lucemque à Consule ducit
Omnis honos.

10. INSTAURARE vias.] Recentare annos, & felicibus titulis mactare. Papinianum est, ex eodem Carmine, Jano Cæsarem alloquente:

Salve, Magne parens mundi, qui secula mecum
Instaurare paras.

10. ADDERE NOMEN.] Honoris ipsius Anni, dicere vult, gratia. Noster alibi *Ornatur Fortuna viro*-Cassiodorus de Consulari pariter dignitate, lib.VI.Epist. XX. *Sed quale tibi debet esse, quod curules inclutas probatur ornare.* Ennodius Panegyrico Theodosii. *Ad vicissitudinem operum tuorum fasces accepisti, non quo tibi accederet Genius de Curuli, sed ut de te pretium palmata mereretur.* Venantius Fortunatus, lib IX.

Aequali serie vos nobilitando vicissim,
Tu genus ornasti, te genus ornat avi.

Frequentia Consulum cuivis notari obvia.

11. HIS NEQUE PER DUBIUM PENDET FORTUNA PAVOREM.] Liber Nobis collatus. - *His neque per dubium pendi Fortuna Pavorẽ, Nec novit mutare vices* Hoc est-ignorat æstimari, non solet censeri ab his dubio pavore. Scriptura eleganti cum de Judicio hominum prudentissimorum loquatur, qui Fortunam ipsam in su habeant arbitrio. Sic de Stilicone Libro primo Laudum.

Nil tribuat Fortuna sibi: sit prospera semper.
Illa quidem, sed non uni certamina pugna

Credidimus, totis non constitit alea castris.

Nihil tamen mutamus, tot alijs, & quidem consensu, nolentibus. Pavor autem incerti inconstantisq; animi signum. Ausonius Protreptico.

Degeneres animos timor arguit

Prudentius Psychomachia Superbiæ

Mens humilis, quam degenerem trepidatio prodit.

Contra, pericula nulla metuere, Nobilitatis indicium est. Adrastus de futuris sibi generis, prima Thebaide.

prodite tandem,
Unde orti? quo fertis iter? quæ jurgia? Nam vos
Haud humiles tanta ira docet: generisque superbi
Magna per effusum clarescunt signa cruorem.

12. FIXUS IN OMNES COGNATOS PROCEDIT HONOS.] Fato velut debitus & immobilis. Pana dixit, nisi lævo animo obliquè sensisset, Nævius de suæ Tempestatis Consulibus velut Ordinarijs, apud Asconium & Terentianum.

Fato Metelli Romæ fiunt Consules:

13. PROCEDIT HONOS.] Ordine non interrupto. Hinc cognomen nacta Nobilitas Probinorum & Olybriorum, ut *Trabeata* speciatim appellaretur. Qua de re vide notata doctissimo viro ad Symmachum lib IX. Epistola CII. Eadem de perpetuis ejusdem Consulatibus Hieronymus ad Demetriadẽ, Probæ Neptem, Filiam Julianæ, Horum Consulum, ut conjicere licet, sororem. Nam Probæ, ejus aviæ, liberos nominat Olybrium, & Probinum idem Hieronymus, Nepotes dicturus, nisi unà Probum jungeret; cujus verba ex parte suprà posuimus.

14. CERTUM EST DE CONSULE NASCI] Hieron *scilicet nunc, mihi Proborum & Olybriorum repetẽda sunt nomina & Illustre Anicij sanguinis genus, in quo aut nullus est aut rarus, qui non meruerit Consulatum.* Tales autem homines Fortunam cũ parato murice sem-

semper lectari non inscitè dicit, Purpureos insuper vocans, velut natos factosq; ad Consularem purpuram gestandam, Sidonius; Panegyrico Anthemiano.

Purpureos Fortuna viros cum Murice semper
Prosequitur: solum hic tantum mutatur in illis
Ut regnet, qui Consul erat.

15. PER FASCES NUMERANTUR AVI.] Singulos Patrum ait Consules fuisse. Avos proavosque omnes nominibus Fastos decorare. In alia re parissimè locutus Carippus, Panegyrico fragmento.

Quis toties victos numeret per prælia Francos,
Edomitosq; Getas.

Quot illic præmia, tot victoriæ; quot hic Avi, tot Consulatus. Tempora notarunt ὡς ἐν πλάτει jam alij.

16. SEMPERQUE RENATA NOBILITATE VIRENT.] Nullam obscuritatem subijsse genus hoc, sed sibi quemq; per gradus nobilitatem avitam reparasse ait, indicans non tam jactasse stemma, quam vindicasse sibi contentione virtutum & gloriæ cum Patribus. Verè Nobili injungit Sapientia reparationem perpetuam amissæ generositatis, quoties indignum quid titulo avito commisit, aut non excoluit acceptas laudes. Horatius lib. IV. Car. IV.

Utcunq; defecere mores,
Degenerant bene nata culpa.

Imo parentum virtus Lux est, quæ omnibus sobolis culpas manifestat; Quod egregiè Juvenalis occinit, Satira VIII.

Quod si præcipitem rapit ambitus atque libido,
Incipit ipsorum contrà te stare parentum
Nobilitas, claramq; facem præferre pudendis.

Virer autem, Flos, ἀκμή, cujusq; rei memoratur. *Virens* existimatio apud Symmachum lib. V. Epist. XLVII Ovidius de Athenis.

Ingeniis opibusq; & festa pace virentem.

Revirere, reparari, reflorescere. Silius Italicus, lib VIII.

Cui Dux promissa revirescens pignore laudis
Nymfa, decus generis.

Lib. XV. *Pars credunt torvos patrui revirescere vultus.* Sic enim legendum existimo, secus licet sentiat doctissimus interpres, qui & cavillo de Locusta opus non habebat, cum pariter locutus sit Silius hic posito loco. Et sic libro hoc eodem Idem Marcellus loquitur:

Urbe Sicana
Qualem te vidi nondum permitteret ætas
Cum tibi bella, meo tractantem prælia vultu.

17. PROLEM FATA SEQUUNTUR.] Auctorem suum æmulatur & παρῳδιάζει, Papinium, prima Thebaide.

immutabile sanctis
Pondus adest verbis, & vocem fata sequuntur.

18. CONTINUUM SIMILI SERVANTIA LEGE TENOREM.] In membranis nobis collatis erat

Continuum simili signantia lege Nepotem.

Ut velut Characterem aliquem Consularis dignitatis innasci diceret Aniciorum & Anniorum stirpi. Dicas Lectionem non esse natam in cerebro librariorum alicujus. Nihil tamen mutamus.

19. LICET AERE VETUSTO FLOREAT.] De Imaginum apud Romanos æstimatione & usu lege Polybium Lib. VI. Quæque Justus Lipsius, politissimus Bonarum Litterarum vindex, notavit Electorum libr. I. Qui connivet tamen in Papinij loco de æreis. Verba Poëtæ. Theb. II.

species est cernere avorum
Cominus, & vivis certantia vultibus æra

Veritatem asserat vel solus iste Claudiani locus. At idem Papinius, lib. VI.

Exin magnanimûm series antiqua parentum,
Invehitur, miris in vultum animata figuris.
Primus anhelantem duro Tyrinthius ingens
Pectoris attritu sua frangit in ossa Leonem.
Haud illum impavidi, quamvis & in aere, summq;
Inachida videre decus.

Et Juvenalis, Satira VII.

hujus enim stat currus aheneus, alti
Quadrijuges in vestibulis.

Ovidius, Fastorum VI.

Vidimus ornatos ærata per atria pictæ
Veste, triumphales procubuisse senes.

Quem & ipsum non suo judicio corrigere voluit idem Lipsius. Certum enim ex his locis tam æreas quam cereas imagines frequentatas: Auctor Dialogi de Corrupta Eloquentia: *Nec Comitatus istos & gressus aut frequentiam salutationum concupisco. Non magis quam æra & imagines, quæ etiam jam me nolente in domum meam irruperunt.* Et jungit utrasque ipsemet Papinius noster lib. II. Silv. carm. II.

Quid referam veteres cerave ærive figuras,
Si quid Apellæi gaudent animasse colores.

Qui licet ubique de Romanis non loquatur, morem tamen simul exprimit.

19. CINGATUR ROMA SENATU.] Ad Copiam Nobilium Senatorum respicit, qui ipsam Romam velut compleant. *Cingere* enim talem ferè vim habet. Alibi

assueta quadrigis Cingunt arva Tigres ———

Lucanus, lib. IX.

Audet in ignotas agmen committere gentes,
Armorum fidens, & terra cingere Syrtes.

20. PRIMA SEDE RELICTA ANICIIS.] Anicios suos omnes Romanorum Procerum familias nobilitate excellere facit: exceptis quidem Principibus, quos forte fastigium eximebat, licet in Provinciis natis majoribus, nec stirpe Senatoria aut Romana adeò, natos. De iisdem Cassiodorus ipsis penè Imperatoribus æquat lib. X.[?] Epist. XI. *Anitios quidem, penè principibus pares, ætas prisca progenuit, quorum nominis dignitas ad te sanguinis fonte perducta, collectis viribus hilarior instaurata rutilavit.* Duplex ergo horum, felicitas, & nobilitas: nam & pari, principibus videlicet proximo, gradu ponebantur propter Consulatum, quem secundos fasces ideo vocat Ausonius Epist. XVI. ad Parentem eorundem, Probum.

Columen curulis Romulæ,
Primum in secundis fascibus.
Nam primus in cunctis erit
Consul, secundus Principi.

Distinctionem olim corrigendam arbitrati sumus, PRIMA SE DE RELICTA ANICIIS, DE JURE LICET CERTARE SECUNDO. Cui sententiæ nunc etiam hæremus. Sors enim Principum in æstimationem non venit, & ultrò Aniciis omnem cæterám Nobilitatem cedere dicit, Ordinarios simul Consulatus & Generositatem generis celebrans, Claudianus. Eam probant Editiones Aldinæ & Michaelis Bentini. Contra Plantinianæ minutæ, Scaligero Correctore, & in Variis à nobis in Belgio redemtis, Theod. Pulmannus.

21. JURE LICET CERTARE SECUNDO.] Jus Jurisdictionem denotat, Honorem, Magistratum. Ut alibi huic scriptori. Scitius tamen, mea opinione legas SECUNDÆ. Sedis nimirum, quæ idem valet.

22. TACITAM LUNA REGNANTE PER ARCTON.] Partem cœli intelligit Septentrionalem, ubi propter aeris frigiditatem, lucidiores stellæ, & Lunæ Regnum illustrius est. Sic Horatius lib. II. Carm. XV.

nulla decempedis
Metata privatis, opacam
Porticus excipiebat Arcton.

Hoc

Hoc est sublustrem lucem, qualis Luna opacis porticibus immissa. Non abit hac interpretatione Scholiastes Cruquianus.

23. SIDEREÆ CEDUNT ACIES.] Matri nimirum non injuria. Stellarum enim Mater Luna. Ordines dicit acies, sive chorum. Ineptè Delrius qui Comm. ad Senecæ Hippolytum facies legit: Similitudinem cum laude Claudiani illustrans. Tibullus.

currumq; sequuntur
Matris, lascivo sidera fulva choro

Comparatio similis in Horatio

micat inter omnes
Iulium sidus, velut inter ignes Luna minores.

Quintus Calaber, Paralipom. I.

ὡς δ' ὅταν οὐρανὸν εὐρὺν ἐν ἀστράσι δῖα σελήνη
ἐκπρέπει, ἐν πάντεσσιν ἀριζήλη γεγαυῖα,
Αἰθέρος ἀμφιραγέντος ὕπαι νεφέων ἐριδούπων.

Heliodorus lib. III.

Τί σὺν δή σοι τὰ νῦν ἔδοξεν, ὦ ἀγαθέ. ἄρα ἵνα τῇ πομπῇ κόσμον ἤνεγκεν; εὐφήμησον, εἶπον, ὥσπερ καὶ τὴν σελήνην διαπρέπειν, τῶν ἄλλων ἥρωας ἀστέρων.

23. FRATRE RETUSO.] Noster & unus Belgicarum Codicum RECUSSO Quam scripturam præfero vulgatæ, ut ποιηπικώτερον, &c. prudentiorem; repercutit, aut recutit, enim potius Solem Luna, quam retundit, cum Lumen ejus instar speculi capit & remittit. Vide de re ad priorem in Rufinum. Absurdè extulit Nonnus, ingeniosus sed pinguedinis prorsus inconditæ scriptor, lib. V. Dionysiac.

ὁππότε μήνη
Ἠελίου γενετῆρος ἀμέλγεται αὐτόγονον πῦρ.

Dici vix potest quanta absurditas insit huic effato. Genitorem mulgeri, quis citra prodigium dicat? Quis in Prisco auctore tale quid legens, non erubeat, infandarum libidinum commonitus, quibus orbis tum flagrabat gẽtilis? Deinde quomodo mulgetur, celerrimum rapidissimumque Elementum, Ignis, qui uno ictu concipitur à speculo & redditur? Taceam mulctra & stabula cœlo & divinis luminibus illata, decoro omni neglecto. Sed futilitas Nonni neque hic quicquam præter solitum.

24. ÆMULUS ORBIS.] Plenum Lunæ orbem dicit: Cujus pulcritudo Proverbium fecit, ut alibi plenius notamus. Petronius: Delectata illa risit tam blandum, ut mihi videretur plenum os extra nubem Luna proferre. Nonnus, lib. X.

Εἰ δὲ βοογλήνων ἀνέμων, εὐφεγγέϊ κύκλῳ
Ὀφθαλμοὺς ἑλέλιζεν, ὅλη σελάγιζε σελήνη.

Idem lib. IV.

Εἶπε δινδύων φρενοπληθέα κύκλον ὀπωπῆς
Ὀφθαλμοὺς ἑλέλιζεν, ὅλη σελάγιζε σελήνη.

Tryphiodorus, Nonni discipulorum unus.

ὡς ὁπότε πλήθουσα πυρὸς γλυκεροῖο σελήνη
Οὐρανὸν αἰγλήεντα καταχρύσωσε προσώπῳ.

Auctor Arabs de Rebus Machumetis, cum Alcorano vulgatus: *Mando igitur ut Mecham pergas, invenies enim illic gratiam, & ampla beneficia, unde cum splendore redibis, tamquam Plenilunium.*

24. ADVERSIS IGNIBUS.] Ab Oppositione Solis illuminari Lunæ globum, doctrina Physicorum plerorumque. Cujus documentum vel maximum terra interveniens utrumque Sidus. Tum enim Luna obscuratur, cum Solem non excipit adversum. Au-

ctor Carminis, quod Varroni Atacino adscribunt, ipso non indignum, vereq; Romanum.

sed vasto corpore tellus
Quæ medium tenet ima polum; dum Lumina fratris
Detinet umbriferis metis; tum sidere casso
Pallescit teres umbra rota, dum transeat axem.
Aggeret velox tumuli, speculoq; rosanti
Fraternas reparat per cælum libera flammas.

Vide Lucretium libro V. Higini Poeticon Astronomicon, non ut vulgò circumfertur, sed ut ex duobus scriptis Codicibus restituit Gulielmus Morellius.

24. ÆMVLVS IGNIS] Parem splendorem dignitatemque affectans, & deterior tamen reipsa. Hic est enim Æmulus, & hoc æmulari. Palladius lib. IV. de Re Rustica, cap.IX. *de pomis suspensis: Feruntur hæc pomis recentibus æmulari.* Juvenalis, Sat.XI.

de corbibus iisdem
Æmula Picenis, & odoris poma recentis.

25. JVBAR ARCTVRI.] Ipse Arcturus. Varro Atacinus.

Purpureumq; jubar nivei cur tabeat oris.

Jubar enim stellarum fulgor. Idem:

Ast chorus astrorum reliquus non tangitur umbris.
Et proprium cunctis jubar est.

Facem appellat Avienus Periegesi, v. LIV. Cui fortè non invitis Musis & carmen illud generosum adscripseris.

26. LEONIS IRA PERIT.] Ipse Leo. Petronius de Trojæ oppugnatoribus & Equo Trojano

huc decenni prælio
Irata virtus abditur

26. INTERMICAT ARCTOS.] Modo micat, modo obscuratur, perq; intervalla relucens, tandem cedit Lunæ. Est dictum cum Papinio, lib.XII.

ut ingentes murorum porrigat Vmbras
Campus, & è speculis moriens intermicat ignis.

27. INDIGNATA TEGI.] Conscia lucis suæ. Quod enim præter dignitatem nobis accidere videtur, illud Indignari dicimur: Poetarum frequenti usu, præcipuè Papinij. Prima Theb.

Indignata sequi torquentem cornua Mithram.

Libro X.

Calydonius Hopleus
Menaliusque Dymas, dilecti Regibus ambo.
Regum ambo comites; quorum post funera mœsti
Vitam indignantur

Eodem.

insignemq; animam mucrone corusco.
Dedignantem artus pridem, mœstamque teneri
Arripit, inque uno quæsitam vulnere rumpit.

Libro VIII.

Accipit ille preces, indignaturque moveri.

Lib.XI.

abducit genitor, sævumq; minatur
Indignans veniam

27. CALIGANTIBVS ARMIS.] Orionis Sidus armatum fingi, nemo nescit. Papinius.

Magnus quanto mucrone minatur
Noctibus hibernis, & sidera terret Orion.

Ovidius lib. XIII.

nitidumq; Orionis ensem.

Picturæ tamen veteres lituum illi in manus dant, ensem tectum ad latus. Ineptissimè Erythræus & alij qui *Orionis hic*, de monstro monstrum legunt.

20. VETERIS QVIS FATA PROBINI.] Fata vitam omnem denotant. Alibi

in melius gaudens convertere fata.

De Principe Benigno. Quomodo & Pacatus Panegyrico. Belgici Libri cum Nostro- *Facta* præferunt. Non inscitè. Ne scilicet fatis adscribatur honos virtute partus; quod cum de

Me-

Metellis dixisset Nævius, malum ab ijs tulit: Dicto tamen permanente; ut Metellum sui ævi, honoris loco fatalium illorum numero exemtum memoret Cicero, Verrina II. Nihil tamen mutamus. Facta sunt, memoratu dignæ res gestæ, ut in inscriptione Strategematum Julij Frontini. Ennius Epitaph. Scipionis. *Nemo est qui factis me æquiparare queat.* De Probino Veteri & Olybrio, vide Notas Claverij.

21. NIMIAS LAUDES IGNORAT.] Immensas, summas. Appulejus Libro VIII. *Abactum sibi nocte asinum perquirentes, nimio studio cuncta diversoria scrutantur.* Vita Vetus B. Simeonis: *Cum nimia esset serenitas tanta fulgura exstiterunt, uti templum trifariam scinderetur.* Ita omne vulgus temporum sequiorum. Etiam meliorum, ut sæpius Plautus. Noster sæpius. Nimium malum & miserum quandoque notare tradit Donatus ad Adelphos.

30. OLYBRI.] Olymbrium malunt nonnulli Belgicorum Codicum, Ut & Noster. Secus cæteri, veriusque, ut ex Fastis Græcis videre est. Isthic enim Ὀλύβριος est; & in alijs Fastis, ubi cum Ausonio Consul scribitur.

31. VIVIT ADHUC.] Integram gloriam indicat. Ovidius de semper florente, secundum Lucretium, Homero, lib. I. Amor.

Vivet Mæonides Tenedos dum stabit & Ida,
Dum rapidas Simois in mare volvet aquas.

32. GLORIA FUSA PROBI.] Sextus Petronius Probus est in Inscriptione prisca, ubi collectio honorum.

SEXTO. PETRONIO. PROBO.
V. C. PROCONSULI. AFRICÆ.
PRÆFECTO.
PRÆTORIO. QUATER. ITALIÆ.
ILLYRICI.
AFRICÆ. GALLIARUM. CONSULI.
ORDINARIO. PATRI. CONSULUM.

33. NEC IGNOTA RAPIET SUB NUBE VETUSTAS.] ταυτολογίαν hic Claudianum librarij, puto, fecerunt. Eadem enim citra omnem exceptionem sunt

ventura lustra non silebunt,
Nec rapiet vetustas sub nube.

At de præterito etiam ævo loqui habebat, sieque repetitio illa odiosa ei fuisset. Ego de librarijs suspicari pergo, affirmoque relictum Poetæ:

quem nec ventura silebunt
Lustra, nec ignota rapuit sub nube vetustas.

Nobilitatem vetustissimam modo supra commendavit *Per Fasces numerantur avi*. Ut ergo nulla ei vetustas nocuerit hactenus; sic spondet illi posterorum porro celebrationem.

33. SUB NUBE.] Obscuritate. Pindarus Olympion. VII.

ἐπὶ μὰν βαίνει τι καὶ
Λάθας ἀτέκμαρτα νέφος,
Καὶ παρέλκει πραγμάτων ὀρ-
θὰν ὁδὸν γ' ἔξω φρενῶν.

Cui divino carmini ne facilè tale quid accideret, aureis litteris in Templo Minervæ Lenææ dedicatum fuisse notat Scholiastes Demetrius Triclinius. De *nube* plura ad Bellum Geticum.

35. THETYOS AMBAGES.] Ambages sunt exorbitationes & evagationes de via. Alibi Claudianus

longis illuc ambagibus itur.

Lucretius lib. VI.

Et nimium longis ambagibus est adeundum.

Ambagiones dicebant veteres, ut videre est in Verronis lib. VI. de Ling. Lat. *Atlantæi recessus solitudines sunt immanes Africæ, quæ recesserunt velut à locis habitabilibus.* Sic gloriabundus de Romana potentia Rutilius omnem recessum eam colere argutatur, lib. I. Ubi Nos Adi.

36. MOEOTIA PASCIT.] Palus scilicet. Par notum illud Ennij de Patrono suo, Scipione.

A Sole exoriente supra Mæotis paludes
Nemo est qui factis me æquiperare queat.

Et

Et patissimè multis Mamertinus Genethliaco. Rectè verò Claverius *Maotia* de suis edidit, cum omnes cæteri libri, etiam Aldus & Scaliger-*Maotica*-legant. *Maotia* enim *Maotia* palus est, ut *Castalia*, fons Castalius, de quo ad Nemesianum. Infra-*Parnassia*- Musa in Parnasso habitans. Sic Mæotis perhibetur alij. Vibius Sequester-*Maotis Scythia*. Seneca.

Maotis in me gelida transfundat mare.

Dionysius Alexandrinus.

Συρόμενος Τάναις Μαιώτιδος εἰς μυχὰ πίπτει. Sic legendum & apud Lucanum, libro II.

quas tenet æquore denso
Pigra palus, Scythici patiens Maotia plaustri.

Est verò & alia ignobilior Græciæ palus, eodem nomine nuncupata, ignobilior licet. Hysychius.

Μάιωνα φασὶν εἶναι ποταμὸν τῆς Ἀχαΐας, καὶ Μαιῶτιν λίμνην ἐν Ἑλλάδι. *Maota populi*, quos inter γυναικοκρατουμένους ponit Scylax Caryandenus, & πολυανθρώπους vocat, Hermolaus Byzantinus Ethnicorum Stephani correptor.

37. SUB JOVE GELIDO.] Horatius.

manet sub Iove frigido
Venator, teneræ conjugis immemor.

Hoc est aëre frigido. Juppiter enim *Aer*, aut Temperies quæcunq; cœli. Nam hanc Jovis vultum dicebant, ut ex Homero, Cicerone, aliis, alibi monemus. Ennius expressim.

Hic est is Iuppiter quem dico, quem Graci vocant Ærem

Thetzes in priorem librum ἔργων:

Ζεὺς σημαίνει βασιλέα πραγματικῶς. ψυχικῶς δὲ τὸν νοῦν, ὃς καὶ τὰς γνώσεις Μούσας γεννᾷ. Στοιχειακῶς δὲ πᾶν τὸ οὐράνιον σῶμα, καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ, τὸν αἰθέρα, καὶ τὸ νεφελῶδες κατάστημα, καὶ ὄμβριον, τὸν ἥλιον, τὸν ἀστέρα, τὸν πλανήτην, καὶ τὴν εἱμαρμένην, κατὰ τοὺς στωϊκούς.

Exstant hujus argumenti quatuor elegãtissimi versus Pacuvii, alibi nobis emaculati. Minutius Felix: *Interpretãtur Iunonem aera, Iovẽ cœlũ Neptunum mare. Ignẽ esse Volcanum.* Homerus ἐκ Διὸς. Scholiastes: ἀντὶ τοῦ ἐκ νεφελῶν. Διὸς ὄμβρος. apud Theocritum. Homerus, Iliad. E.- ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος. Hesiodus & Theognis. ὕοντος τοῦ Διὸς, Theophrastus charactere περὶ περιεργίας. Philippus Epigrammatum Poëta, lib. I. Antholog. Latini Pariter. Virgilius, Georg. II.--*pulvisq; movendus. Et jam maturis metuendus Iuppiter uvis.* Juvenal. Sat. V.-- *fremeret sæva cum grandine vernus Iuppiter*- Claudianus. I. Eutrop.-*nimboq; minacem Sanguineo rubuisse Iovem*- Valerius Flaccus, lib. V.

Qualiter ex alta cum Iuppiter arce coruscat
Pleiadas ille movens, mistumq; sonoribus imbrem,
Horriferamq; nivem

Martialis lib. VI. Epigramm. XXXV.

Cũ pluvias madidumq; Iovem perferre nequiret
Et rudis hibernis villa nataret aquis.

Horatius lib. I. Carm. XXII.

Quod latus mundi nebula, malusq; Iuppiter urget.

Fusius Bibaculus merito irriso ab Horatio versu.

Iuppiter hibernas cana nive conspuit Alpes.

Alij ætherem perhibebant Jovem. Ennius apud Ciceronem.

Adspice hoc sublime candens quem invocant omnes Iovem.

Alij ignem, ut Empedocles, qui de Elementis ita loquitur:

Ζεὺς ἀργὴς, ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' Ἀϊδωνεὺς,
Νῆστις θ' ἃ δακρύοισιν ἐπικροῖ ὄμμα βρότειον.

38. CALIDO SI QVIS CONJVNCTVS IN AXE.] *Cognatus* in Editionibus nonnullis. Scripti omnes *conjunctus*. Omne homi-

hominum genus, quod ad eum colit, huic fluvio conjunctum cognatumque dici potest, quippe eluvionibus evagationibusq; suis accolas pascente, velut ille ita eodem cum ipsis limo nutriatur, & consanguinitatis quoddam jus habeat. Pium eum à largitate illa suorum munerum nuncupat Avienus Periegesi:

Luce sub Eoâ constrictior usq; Syenen
Tenditur; Unde pij volvuntur cornua Nili flumina.

Cognatum quidem, quod unicè diligitur, amittendum summo dolore. Paulinus, Natali VII.

cognoscat amicos
Mitis hirundo dies, & pinnis candida nigris
Ales; & illa pia Turtur cognata Columba.

Cognatam dicit, quod ambarum velut una anima: Exspirante enim altera ave, altera perpetuò mœret: velut Aelianus libr. III. cap. XLIV. ὡς ἐν συμπνέουσιν Palumbes dicit: quo pertinent notata nobis ad priorem in Rufinum, V. CCCXIX. *Conjunctum* pari vi Claudianus intelligit. Curtius lib. VI. *Rex, tumultu cognito, legem se conjunctis sontium remittere edixit.* Hoc est sanguine propinquis. Sic sodalem usurpat Plinius. Sic cõnexam cœlo urbem Papinius, libro VI.

quibus Arges alumnis
Connexum cœlo.

Et *Cognatas Baccho Thebas*, libro primo. *Unde graves ira cognata in mœnia Baccho.* Ut Angeli cœlo cognati penes Bedam, Poëtam ævo suo minimè contemnendum. Vita Cutberti, cap. VII.

atherea descenderat hospes ab aula,
Cognatisq; levis se reddidit aliger astris.

Cognata Laio Tartara, idem Papinius, Eodem I. Th. *nec enim velocius ullas Itq; reditq; vias, cognataq; Tartara mavult.* Cognatum porrò suis accolis Nilum repræsentat figura ipsius, toto undiq; corpore ex scaturientibus infantibus verminans, indicio, eum patrem omnium esse mortalium ijs regionibus nascentium: qualem, ab Antiquarijs editã nunc, olim cultam, allusisse Claudianus, Ægypto ipse oriundus: nec enim *cognati* scriptura celebris librariorum enata censenda est. *Connexum*, maximè amicum sonat etiam Juvenco, lib. II. Hist. Evang.

nam patria impletur cuicunque voluntas
Ille meum proprio connectit sanguine corpus.

Et connexi, cognati. Tacitus, Annal. IV. *Publium Dolabellam socium delationis exstitisse miraculo erat, quia claris majoribus, & Varo connexus, suam ipse nobilitatem, suum sanguinem, perditum ibat.*

38. NASCENTEM TE NILE BIBIT.] De ignotissimis remotissimisq; gentibus proverbij vicem dicebatur. Lucanus, lib. I.

Sub juge jam Seres, jam barbarus isset Araxes
Et gens si qua jacet nascenti conscia Nilo.

Conscius fontis, qui ad eum genitus: sic Ausonius De Bissula.

Bissula trans gelidum stirpe & lare prosata Rhenum.
Conscia nascentis Bissula Danubij.

Niliacarum fontium ignoratio priscis notissima. Vide Senecam Naturalibus Inventos jam dum Claudij Ptolemæi, Astrologorum Principis, ævo, alij asserunt. Nostra ætate descriptos nescio cui Hispano memorat L. Ranurcsius. Joannis Scottiæ, aliorumq; Disputationes nemini non obviæ.

39. VIRTUTIBUS ILLE FORTUNAM DOMUIT.] Summa laus in potentissimo homine. Vellejus pulcrè de Catone libro II. *Hic genitus pro avo Marco Catone, principe illo familia Portia, homo virtuti simillimus, & per omnia ingenio Dijs quam hominibus propior. Qui nunquam rectè fecit, ut facere videretur, sed quia aliter (facere) non poterat: cuique id solum visum est rationem habere quod haberet Iustitiam, omnibus humanis vitiis immunis, semper Fortunam in sua potestate habuit.* Lucanus, lib. IX. *Fortunaq; perdat Opposita virtute minas*

Manilius, lib. I. Et *Cato Fortunæ Victor*. Noster sæpius alibi; Panegyristę Latini innumeris locis, ut Encomiastæ Græci, & Græco Romani, Isocrates, Demosthenes, Plutarchus Libanius, Aristides, Dio Chrysostomus, Themistius, Julianus; denique Ennodius, Cassiodorus, Sidonius. Corippus, Venantius.

40. NUMQUAMQUE LEVANTIBUS ALTE INTUMUIT REBUS.] Utriusque Fortunæ Victor, nec elatus prospera, nec victus adversa. Horatius.

Rebus angustis animosus atq;
Fortis appare: sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

Talia qui congerere velit, hinc Commentarium magnum faciat. Pulcrè Prosper in sententiis.

Quæ fuero adversis hac utar mente secundis,
Nec Mala me mergent, nec Bona me capient.

Certum alioquin quod asseverat Ovidius.
Non facile esse æqua commoda mente pati.
Sciebant Abdolonymus apud Curtium, Agathocles Ausonium, &c.

40. CIRCUMFLUA LUXU.] Abundantissimam Abundantiam dicere vult. Catullus. *Et ille nunc superbus & circumfluens Perambulabit omnium Cubilia.* Crispi Nepotem ex Tacito, nos olim hic & Claverius, ignoti alter alteri, notavimus. Summa in luxuria summam vigilantiam penes Alcibiadem commendat Græcia, Romanus in Mœcenate; ut Vellejus præ cæteris & Seneca testantur. Fuit Galienus Imperator paris ingenij, fuit Petronius, Neronianarum Libidinum Arbiter; qui de scriptis etiam voluit suis summam Prudentiam, exquisitam Sapientiam, & elegantissimam Eloquentiam, inter propudiosissimas libidines elucere; illudens uti ; dictis scriptisq; vanitati curarum humanarum; homo voluptatibus corpore, Animo virtuti deditus, ut docet omnis scena Satirici illius.

41. VIGOREM.] Nobilitatem animi, rebus gerendis aptam & superstitem. Qualem in eodem Petronio commendat Tacitus. Lucretius sic. lib. V. *Ingenio qui præstabant, & corde vigebant,*
Condere cœperunt urbes
Idem lib. I. *mente vigenti Avia Pieridum peragro loca*--- Sic Patrium vigorem laudat Horatius in Druso invictarum gentium domitore. Libro IV. Carm. IV.

Olim juventas & patrius vigor
Nido laborum propulit inscium.

In duobus libris, Belgicorum uno, & nostro, alia lectio est. *Noverat intactum vitio Regnare vigorem.* Nihil mutem. Etsi *Regnare* rem it Romanum dictu non sit, nec inconcinnus sensus in isto. Horatius.

regnata petam Laconi Rura Phalanto.

Virgilius lib. VI.

Egregius, si unquam regnandam acceperit Albam

Et cōsentiunt duo, alioquin diversissimi, Codices. Sed nihil mutandum. *Regnare* cum secundo gradu usurpasse Horatium, norat Servius Aen. XI. Parissimè Claudiano locutus alibi Seneca Tragicus.

42. HIC NON DIVITIAS.] Largitatem & Liberalitatem ubique in viro Principe commendat. De Theodosio.

largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens convertere Fata.

Modum, ordinemq; docet secundo Laudum.

non indecores araria lassant
Expensa.... parcus
Diligeris.
Antevenis tempus, non exspectantibus ultrò
Munificus.

Avaritiam ubiq; inter prima monstra primam detestatur.

Primùm scelerum matrem, quæ semper habendo
Plus sitiens, patulis rimatur faucibus aurum.
Trudis Avaritiam.

ABDI.

ABDIDIT ANTRIS.] More multorum Principum: præcipuè apud Constantinopolim sequentium, quorum non pauci immanes dictu thesauros subterraneis specubus condiderunt; alij conditos repererunt, ut Tiberius, Justini successor. Consule Temporum Historias.

41. LARGIOR IMBRE.] Proverbialis locutio, non ignota Scripturæ. Sparsionem intelligit, plena manu, larga mente factam. Papinius de Sparsionibus Domitiani.

Ducat nubila Iuppiter per orbem
Et latis pluvias minetur agris,
Dum nostri Iovis hi ferantur imbres.

44. DENSO CURRENTIA MUNERA NIMBO.] Non sit inepta lectio, quam in Libro offendit Delrius *densos nimbos* Sanè antiquitus aliam infuisse isthic suadere etiam noster Codex velit, in quo *vel de denso* scriptum offendimus. Nihil tamē mutamus. Currentia munera flumine velut perenni dixit: eorum enim est *currere*. Virgilius. *Et passim rivis currentia vina repressit.* Nimbi & Imbres omnem Copiam Poetis notant, nec opus aliquo ex his exemplorum. Probi Liberalitatem commendat Epigramma Epitaphij veteris Quod, cum præcedentia pariter omnemque Probi vitam illustret, adscribere non pigebit.

Sublimes quisquis tumuli miraberis arcus,
Dices: quantus erat, qui, PROBVS, hic situs est!
Consulibus proavis, socerisque & Consule major.
Quod geminas Consul reddidit ipse domos.
Præfectus quartum, totâ dilectus in urbe,
Sed fama emensus quicquid in orbe hominum est.
Aeternos, heu, Roma tibi qui posceret annos,
Cur non vota tui vixit adusq; boni?
Nam cū sex denos mensis suspēderet annos
Dilecta gremio raptus in athra Proba.
Sed periisse Probum meritis pro talibus absit;
Credas, Roma, tuum; vivit, & astra tenet.
Virtutis, Fidei, Pietatis, Honoris, amicus,
Parcus opum nulli, largus at ipse fuit.
Solamen tanti conjux tamen optima luctus,
Hoc, Proba, sortita est, jungat ut urna pares.
Felix, heu, nimium felix; dum vita maneret,
Digno juncta viro, digna simul tumulo.

Multimodis corruptum hoc Epigramma iratis Musis nobis, dum res tanti viri in tanto vate tractamus, præteteatur irrestitutum. Primo versu *Arcus- Arcibus* extritis reposuimus, veritati assensuris qui viderint aliqua veterum monumenta. Tertio scribendum existimo. *Consulibus proavis, soceris, & Consule major.* Omnia vicisse ait, deniq; se Consulem, quæ summa laus est. Idemque omninò dicit Claudiano, verbis modo illustratis.

mens circumflua Luxu
Noverat intactum vitio servare vigorem.

Vide plura ad Quartum Consulatum Honorij. *Cum poteris Rex esse tui.* &c. Quod *geminas Consul reddidit ipse domos.* Ad illustre aliquod factum Probi spectant hæc verba, quod latet, latebitque, tanta cordatorum scriptorum illius ævi raritate. Si ad duos filios Consules nostros referre lubuerit, sic quoque idoneum sensum habebis, modo animum inducas rescribere.

Quod geminos Consul reddidit ipse domo.

Ipse Consul quod de sua domo geminos Reipublicæ reddidit, à qua tot honores fuerat indeptus, Consules videlicet. *Vota tui vixit adusque boni* Puto I. dolorum destructionem intelligi ad quam vitam non tenuerit tantus Vir, licet tam celebris urbis amator. *Mensis suspenderet annos.* Sexaginta annos

 vixisse

vixisse mense uno minus ait. *Dilecta gremio* Insere voculam *Dilecta is gremio raptus in astra Proba.* Sic non modo apta, sed & elegans lectio perditum locum repetit. Apage *athra* quod de Barbarie sequentium seculorum ineptus homo intrusit, repetitionem vocis non ferrens, quæ tamen venustate non caret. *Largus at ipse fuit* Plebejum tinnit τὸ *ipse.* Legam usq; fuit. Id est nullo non tempore Claudianus *velut denso currentia munera nimbo Cernere semper erat Felix, heu nimium felix* Exclamandi vocula non semper dolorem, sæpè habet & admirationem, ut hoc loco; videlicet sibi condolente scriptore, quod nequiret æquare tantam ipse felicitatem.

45. POPULIS UNDARE PENATES.] Ex notissimo illo Maronis

Mane salutantum totis vomit ædibus undam.

Quod & Papinius alibi expressit. *Vndatim*, copia magna, apud Ammianum libro XXVI. *Quibusdam atrox visus est in Amphitheatrali curriculo undatim coeunte plebe aliquoties caussas dispiciens criminum maximorum.* Pariter Sacra Scriptura per *undam* confluens hominum vulgus indicat. Apocalypsi: *Vox ejus tanquam vox aquarum multarum.* Victorinus Martyr in Commentario: *Aqua multa populi hujus mundi intelliguntur.* Idem. *Aqua nutriet illum, hoc est multa millia hominum, subjecta erunt illi.*

46. ASSIDUOS INTRARE INOPES, REMEARE BEATOS.] Locupletes de pauperibus. Mille loca Panegyristarum Græcorum Latinorumque huc pertinent. Secutus autem videtur Claudianus auctorem non contemnendi Carminis ad Pisonem, quod neque Lucani est, neq; Panegyrici omniuò titulo inscribendum, quorum utroque sibi docti placuerunt. Verba:

Additur huc & justa Fides, & plena Pudoris
Libertas, animusq; mala ferrugine purus.
Ipsaq; possesso mens est opulentior auro.
Quis tua cultorũ, juvenis facunde, tuorum
Limina pauper adit, quem non animosa beatum
Excipit, & subito juvat indulgentia censu.

Cujuscunque auctoris, certè multis annis Claudiano antiquior est hæc Ecloga, quam ad verba penè exprimere dignatus, ostendit non incelebris Poëtæ fœtum esse. *mens circumflua luxu* est illud *possesso mens est opulentior auro* Illud *populis undare penates*, cultorum copiam, & facundiam hominis indicat, celebratam Vati Romano. *Limina* Penates Animosa indulgentia subito cum suo censu fecit *Præcipitem manum* nostri Beatorum autem ipsum vocabulum retinere Claudiano visum, ut nullo non genere largiundæ felicitatis facilem faceret Heroem suum. Panegyris tota nostri duriuscula est, & nescio quomodo cæteris Poëmatis hærentior; sentias minus adsuetum Musarum Latinarum cultorem, etiamsi testimonium auctoris absit.

46. REMEARE BEATOS.] Tale quid de Stilicone suo dicere voluit, licet ad bellicam Laudem respiciat attentius.

Quem veniens timuit, rediens Germanus amavit.

Inopis enim Timor est ad Magnates, locupletati subitò, Amor eorundem. De Divitijs Aniciorum, quibus omnes Romanas familias superarint, Zosimus lib. VI. 828.

47. PRÆCEPS ILLA MANUS.] Si in Origine vocis argutari velis, unde argumenta rei illustrandæ solent petere Jureconsulti principes, *Præcipitem manum* singulari acumine dictam dicas, quod ipsa videlicet vota Liberalitas Probi præcipere quiverit; qualem in Stilicone laudat, Libro II. Ejus Laudum idem Claudianus noster, præcipiens exemplo, non exspectandam necessitatem, sed præcipiendam hominum Largitate benivolentiam, cum eam nondum exspectent, tum enim longè acceptissimam cadere.

neq; neglectas in pace cohortes
Tum ditas, cum bella fremunt

Servas,

Servus, & incassum servati prodigus auri.
Antevenis tempus; non exspectantibus ultrò
Munificus.
Hinc amor, hinc veris, & non fallentibus omnes
Pro te solliciti votis

Et veteres *Præcipitem* in hunc sensum pro insigniter benefico, propensique animi, usurpasse, docet auctor Glossarij, doctis commendatissimi, sive Philoxenus, sive quispiam alius. Præceps, ἀκαταίφορ@, ἐπίφορος. Elegantius igitur locutus Claudianus, quam capere potuerunt, qui Præcipitem effusionem hic intelligentes, cum incesserunt. Pariter pronum largitorem. IV. Conf. Honorij laudat Theodosium:

Magnarum largitor opum; largitor honorum
Pronus, & in Melius gaudens convertere Fata.

Libri nihil mutant.

47. FLUVIOS IBEROS.] Proverbijs fabulisque notissima flumina.

48. SI QUIS TELLURE REVULSA.] Varietas veteris scripturæ magna in hoc loco. Belgici Codices, extra unum solum, cui adsentiuntur quos Michael Bentinus contulit, *miratur* illud servant: Servat & Noster cum Aldo, alijsque priscis Editionibus. Claverius promulgavit.

sic quis tellure revulsa
Sollicitis fodiens miretur collibus aurum.

Sed nihil neque libros neque Criticos hactenus hic operæpretij fecisse, res ipsa indicat, utique enim transpositione opus est, quæ omnia sic restituet:

Præceps illa manus fluvios superabat Iberos,
Aurea dona vomens; quanto pretiosa metallo
Hermi ripa micat, quantas per Lydia culta
Despumat rutilas dives Pactolus arenas.
Quantum stagna Tagi, rudibus stillantia venis.
Effluxere decus, si quis tellure revulsa.
Sollicitis fodiens rimatur collibus aurum.

Sic cohærent omnia, cum sesqui versus vulgo non suo loco positus, conturbet totum negotium. Fabulæ sunt notissimæ. Fefellit autem sive Criticos sive Librarios veteres Tempus verbi *Effluxere* Poeticè positum ἀντὶ effluant. Quo ritè capto nihil difficultatis remanet.

49. SOLLICITIS COLLIBUS.] Duriusculè dictum. Intelligit autem Naturæ sive Telluris curam in abscondendis pretiosioribus metallis, ne tot scilicet indignitatum caussam & materiam facile homines invenirent. Ovidius Metamorph. I. de Seculo Ferreo.

Nec tantum segetes alimentaq; debita Lives,
Poscebatur humus: sed itum est in viscera terræ
Quasq; recondiderat, Stygijsq; admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Plinius, Præfatione Lib. XXXIII. *Imus in viscera telluris, & in Sede Manium opes quærimus, Illa nos premunt, illa nos ad Inferos agunt, quæ occultavit ut qui demersit.* Boethius de Consolatione lib. II. C. V.

EFFLUXERE DECUS.] Decus aurum, quod omnia condecorat; Unde Aureus Latinis Græcisque quicquid pulcrum. ἀρχαϊσμὸς autem, *Effluere decus* cum nullo negotio *Effudere* scribere potuisset. Hujus generis locutionibus scatet Heroa Poesis Festi Avieni. Potest & Omissio voculæ IN capi, de qua multis ad Appuleium alibique. Noster Codex etiam superiore loco tale quid infert *Quantum pretiosa metalli Hermi ripa micat* Sanè *metalli.* Omnes pariter cæteri Codices habent.

RUDIBUS STILLANTIA VENIS.] Intactis eatenus: Rude quidvis ut natum est, ornatu

ornatu nullo extra accedente. Tertullianus de Habitu Muliebri, cap. II. *Vtrumne mulieres sine materijs splendoris, & sine ingenijs decoris placere non possent hominibus; quæ adhuc inculta & incomposita, & ut ita dixerim, cruda, ac Rudes, Angelos moverunt?* Virgilius lib IX.

ille rudem nodis ac cortice crudo,
Intorquet, summis adnixus viribus, hastam.

53. NON MIHI CENTENIS.] Sollemnis Formula rebus arduis exprimendis, Poetis. Homerus, Hostius, apud Macrobium lib. VI. cap. III. Virgilius, Persius, &c. Sedulius è Christianis, Alcimus Avitus, alij, Medijs tenebris Petrus Pictavensis ad Petrum Mauritium Panegyrico.

Verum quid facio; si linguis mille sonarem,
Non possem tanti gesta referre viri.

54. RESONENT SI VOCIBUS ORA.] Ita vulgus omne Librorum cæterum. At Noster, & unus Belga *Non mihi centenis pateant si vocibus ora* Prior insuper etiam *sub vocibus* quomodo abundante ea vocula usos veteres demonstrari potest. Vide Commentaria ad Gratium & Nemesianum. τὸ *pateant* ab alia Poetæ esse editione arbitror, non enim librarium sapit.

55. MVLTIFIDVSQVE RVAT.] Belga ille liber, qui singularia habet non pauca *Multi fideq; ruat* Deum in partes findere, durum dictu; quo de genere Panegyricus iste sæpius fatetur inadsuetiorem Latinæ perennitati vatem. Guttur centicanum pari redixit insignis obscurorum temporum scriptor, Hericus Altissiodorensis, lib. VI. Germ.

facundia quamquam
Nunc mihi suppeteret, soliti quam carmine vates
Gutture centicano, totidemq; exposcere linguis:
Singula nec modicis possem constringere verbis
Quæ pater Ausonij miracula gesserit oris.

56. ACTA PROBI] Non est animus his Animadversionibus Historias, Vitasve Procerum connectere. Fecerunt id pridem summi Viri, præcipuè Annalium Conditor Operosissimus, qui, ubi ambigua Scriptorũ fides, ad Vatem nostrum optimo Consilio arbitriũ ponere solet. De Probo præter eum Consule & Miscellanea doctissimi Scholiastæ Symmachiani.

56. QVOD IN ORDINE GENTES.] Numquam interea privatus. Voculam abundantem Ordini hoc modo & alij applicant.

57. SVMMI IVRIS.] Consulatum dicit; quem homô Romanæ Veteris studiosus & commendator præcipuus, retrò oculos habens, solet præsentibus rebus præponere. Ita alibi Portum honorum omnium vocat: & III. Laudum exclamat *Proxime Dijs Consul* Dij enim Principes erant. Errare puto virum doctum ad Symmachum, & qui de Imperatore congessit, qui Præfecturam Prætorio capiunt: Claudiano solente ut Liberis, vel Libertati proximis Reipublicæ rebus loqui. Res vero ab ævo rara frequens Consul, ut etiam Imperio honorabiliorem, idque post ipsa hæc tempora, pronuntiare audeat Sidonius ad Anthemium.

quamquam diademate crinem
Fastigatus eas, humerosque, ex more priorum;
Includat Sarrana chlamys: te picta togarum
Purpura plus capiat, quia res est semper ab ævo
Rara, frequens Consul.

58. ITALIÆ CVM FRAENA TENERET.] Tum scilicet Acta. Iam loquitur citra controversiam de Præfectura Prætorij, Honore tum reipsa Imperatoribus proximo. Italia autem non suberat Præfecto P. Illyrici; quo nomine bona pars tum Romani Imperij censebatur. Vide Scriptorem Provinciarum. Itaque de diversis Honoribus loquitur manifestò Claudianus, orsus scilicet à Consulari. Unde nec inepta Lectio est. *Acta Probi numerare queam.* Quam ex suo libro protulit Antonius Delrius. Porro cum quatuor forent

rent Præfecturæ Prætorio, quatuor omnes administravit hic Probus, ut clarum ex Inscriptione, suprà posita.

60. QVOS ARAT AFRICA.] Fertilem partem pro universa Romana intelligit. Quæ enim sterilis, immo noxia, non memoratur.

61. NATI VICERE PATREM.] Optabilis grataque, parentibus Victoria. Exempla sunt apud Senecam, lib. III. De Beneficijs, cap. XXXVII. Sed parum abest quin de Nobilioribus omnia. Exprimit hæc alibi Sidonius.

62. SOLIQVE MERENTUR VICTORES AUDIRE PROBI.] Nec alius enim ea tempestate Patriciorum honoribus pluribus hoc Viro functus.

63. NON CONTIGIT ILLI TALIS HONOR.] Non habuit fratrem Probus qui virenti ævo cum eo gereret Consulatum: quam liberorum felicitatem vidit, eaque fruitus est. In nostro Libro est. *Nunc contigit.* Aliquo sensu, si argutator affuerit. Sed nihil mutandum.

64. PRIMA CUM PARTE VIRESCERET ÆVI.] Primum ævum, prima adolescentia, ut primævus, adolescentem notat. In duobus de Belgio libris prodigiose scriptum *prima parte virescere orbi* & *Orbus.* Cum addito ad oram *ævi.* An in spem orbis virentem dixerit? Nugas dicere malo, & à vulgata cæterorumque MSS. lectione nil mutandum.

65. VOS NVLLA FATIGAT CVRA DIV.] Velocem alibi Ingeniosum hominem, dextræque Naturæ nuncupat. Semper intentus majoribus animus, feliciter ardua & cito, minora velut transitu expediens, laudatur sæpiùs infrà in Stilicone: exemplo sumto de Ptolemæo Callimachi, hymno in Jovem.

Ἡμετέρῳ μεδέοντι. περιπρὸ γὰρ εὐρὺ βέβηκεν.
ἑσπέριος κεῖνός γε τελεῖ, τὰ κεν ἦρι νοήσῃ.
ἑσπέριος τὰ μέγιστα, τὰ μείονα δ' εὖτε νοήσῃ.

Quos versus ita nos transtulimus.

Rege meo. Imperij latissimus induperator
Ille volet quod mane, effectum vespere ponet.
Sint graviora? dies peraget: leviora? Voluntas.

Habet is Poeta doctos quatuor interpretes, Vulcanium, Achillem Statium, Henricum Stephanum, Nicodemum Frischlinum: nec tamen nos absterruerunt omnes nova translatione procudenda. Primus doctus est, multa dextrè reddit, plerumque tamen Venetem suam Marti non invidet. Secundus ordine, postremus, quod in tanta eruditione mirum, erit merito: nec enim negligentius quicquam potuit, qui syllabas in *maritalia Scaturiginem biparam Stygem* attendere noluit. Stephanus laxus est aut aridus, neque quicquam Poeticum. Postremus diligentior cæteris, Scholam sapit ubique, semper & serpit & se premit. Utinam cætera reddidisset cum uno Palladis Loturæ Hymno Angelus Politianus; paucis enim demtis locis, cætera Catullum scripsisse dicas, si titulus absit. Et sanè mirificum ingenium hominis fuit, nec stilo Antiquitatem quisquam propius, quam ille voluit, accessit.

66. CVRA DIV.] Prodigiosissimè Noster Liber *Dei, majora petit u anxia mentem* Nihil mutandum à recepta Lectione. Idem sensus in laude Stiliconis Nil breve moliri.

67. NON ANXIA MENTEM SPES AGIT.] Pusillanimitatis index. Non votis manibus perdere momenta rerum, neque aggrediundis cunctari autumat. Spes enim, quod divinè ait Papinius, mentem extrahit. Thebaid. I.

Spes anxia mentem
Extrahit, & longo consumit gaudia voto.

Quem expressit solens noster. *Spes inter summos animi tyrannosq;* cruciatus hinc Sapientibus nostris. Idem lib. II. Theb.

Et

Et qua non gravior mortalibus addita cura
Spes ubi longa venit

Boethius l. de Consol. carm. IV.

Quid tantum, miseri, feros tyrannos,
Mirantur, sine viribus furentes?
Nec speres aliquid, nec extimescas,
Exarmavaris impotentis Iram.

Itaque spem domasse pro re magna Claudiano. Papinius Silv. lib. II. C. II.

Quem non ambigui fasces, non mobile vulgus,
Non Leges, non Castra tenent: qui pectore magno
Spemq; metumq; domas, vitio sublimior omni.

Joannes Saresburiensis Euthetico ad librum de Nugis Curialium.

Omnia tutus agit, quem nec spes nec timor angit.

Vide Stobæum, & Philosophos: Inter hos quidem secta peculiari fuere *Elpistici*, qui summi in Vita numinis loco habuerunt, scriptore Plutarcho in Sympofiacis.

67. LONGO TENDIT PRÆCORDIA VOTO.] Sapientiam, Rationem, extrahit, ut Papinius scitè extulit. Ex cujus Thebaide I. hoc est verbis modo positis. In uno Belgico est *lento*.

68. CÆPISTIS QVO FINIS ERAT.] Quo loco. Melius scripseris, Quà Quà alij destiterant, inquit, vos incipiebatis. Laus multis adscripta, ex imo, ut dicamus ita fundamine commendandis. Gregorius Nyssenus vita Thaumaturgi:

ἔτος δὲ αὐτῷ τῆς διαγωγῆς ἐν Αἰγύπτῳ, κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ Ἀλεξάνδρου πόλιν, εἰς ἣν καὶ ἡ πανταχόθεν συνέρρει νεότης, τῶν περὶ φιλοσοφίαν τε καὶ ἰατρικὴν ἐσπουδακότων, χαλεπὸν ἦν τοῖς ὁμήλιξι θέαμα, νεὸς ὑπὲρ τὴν πολιὰν ἐν σωφροσύνῃ κοσμούμενος.

Callimachus in Jovem.

Ὀξὺ δ' ἀνήβησας, ταχινοὶ δέ τοι ἦλθον ἴουλοι,
Ἀλλ' ἔτι παιδνὸς ἐὼν ἐφράσσαο πάντα τέλεια.

Interpres Apollonij Tyrij: Aspectu adolescens, quantum ad ingenium, senex. Prudentius, Hymno Eulaliæ:

Ore severa, modesta gradu,
Moribus & nimium teneris
Canitiem meditata senum.

Sedulius, lib II.

Ast ubi bissenos ætatis contigit annos,
Hoc spatium de carne trahens, avique meatus,
Humana pro parte tulit; senioribus esse
Corde videbatur senior.

Paullinus VC. Carmine de B. Baptista.

At postquam robur membris accessit ab avo,
Iam mens, plena Deo, tardos prævenerat annos.

Hieronymus ad Demetriadem: *ne vocis meæ pro virili parte desit testimonium in ejus virtutibus explicandis, cujus; ut incluti Oratoris utar sententia, spes magis laudanda quam res est; quamquam puellares annos fidei ardore superarit, & inde cœperit, ubi alijs desiisse perfecta consummataq; virtus est.* Dicas Claudianum describere voluisse, Sidonius Panegyrico Majoriani.

conjuncta potestas
Patritij, celerique gradu privata cucurrit
Culmina, conscenditq; senum, puer ipse, Curulem.
Sedit & emerito Iuvenis Veteranus in auro.

Ennadius, Dictione in Epiphanium, XXX. anno Sacerdotij.

Alter in hoc senium teneris miratus in annis,
Alter in antiqua jactabat stirpe parentes.

Benedictus Paullinus lib. I. Martin.

Quisnam, quæso, bonus sic consummare valebit,

Vt cœpit teneris felix Martinus in annis?

Pontius Diaconus, vita Cypriani: *Hic de imperitis gentibus veniens, tam matura cœpit fide, quanta pauci fortasse perfecerint.* Media etiam dominante Barbaria, sic illustria ingenia cecinere. Justinus Poëta de Comitibus Lipsiæ:

Crescunt in puero mores, crescentibus annis,
Et mens in tenero corpore cana patet.

Arnulphus Lexoviensis, Carmine ad Nepotem, quo ei Heliconem resignat.

Depueroq; senem formans doctrina Poëtam,
Indidit ætati non sua verba tuæ.
Verba senem sapiunt, ipsumque professa Maronem,
Imberbi floret pagina canitie.

Beda in Cutberto; cap. II.

Hæc ait, & pueri grandævum in pectore sensum
Spiritus instituit, cunctum Comes almus in ævum.

Petrus Mauritius, Hymno in B. Benedictum.

Sancta te comsit puerum senectus.

Petrus Pictaviensis, Panegyrico Mauritij, Eleganter.

Certè vos aliquid puero vidistis inesse
Vnde sui posset patribus esse pater.

Dudo Sanguintinius lib. III. de Ducibus Normannis: *Erat juvenis mansuetus, omni probitate repletus, morum bonitate grandævus.*

QUA FINIS ERAT.] Ita censemus reponendum. Vocula enim *ubi* indicat. Horatius, lib. III. Carm. III.

quà medius liquor
Secernit Europen ab Afro
Quà tumidus rigat arva Nilus.

Idem, Lib. II. Epist. I.

quà populus adsita certis
Limitibus vicina refigit jurgia.

Ita enim eo loco legendum, non *refugit*, ut vulgus librorum gannit. Virgilius, Georg. I. *Obliquus quà se signorum verteret ordo.* Ineptè eo loco Servius. τὸ *QVA* enim locum signat, ut Donatus notat ad Hecyram. Actu. III. Scen. II. Idem de ventis. *Quà data porta ruunt.* Appulejus. Lib. IV. *Sensim immissa manu, quà clavis immittendæ foramen patebat.* Catullus. *quàm septemgeminus colorat Aequora Nilus.* Propertius lib. I. *Quà jacet Herculeæ semita Littoribus.* Lucretius lib. VI. *Et quod in Aegypto est, quà mundi claudicat axis.* Seneca Apolocynth. *Ararq; dubitans quà suos cursus agat.* Avienus *Quà profundum semet insinuat Salum.*

69. GENAS DULCES.] Pueriles, cum pulcritudo inter puellam & puerum media non discernitur. De dulcedine tali Philostratus, Epist. LXIV.

Τί μοι τὰ γένεια, ὦ παῖ, δεικνύεις; οὐ παύη κάλλους ἀλλ' ἀρχή. τὸν ὑπηνήτην καὶ Ὅμηρος λέγει χαριέστατον, ποιητὴς εἰδὼς κάλλος καὶ βλέπειν, καὶ ποιεῖν. οὐκ ἂν δὲ πότε τοῦτο ἀπεφαίνετο. εἰ μὴ πρῶτος αὐτὸς ἐρωμένου καὶ ἥψατο γενείων, καὶ κατεφίλησε. πρὶν μὲν γὰρ ἀνθεῖν οὐδὲν ἀπεῖχεν γυναικὸς αἱ σαὶ παρειαί· οὕτω ἁπαλαί, καὶ διαυγεῖς, ὅτε δὴ ἤδη χνοάζεις ἀνδρικώτερος εἶ σεαυτοῦ καὶ τελειότερος.

69. FLOS JUVENILIS] Prima barbæ eruptio; quæ cum sit tenuior obumbrare genas scitè dicitur. Sic *vestigia primi floris* eandem nuncupat Lanuginem Calpurnius, Eclog. II.

quoties mollissima tango
Ora manu, primique sequor vestigia floris.

Floris nomen eadem habet, quod index maturitatis ad generandum, ἀνθεῖν ita Philostratus, verbis modo productis. II. Laudum Stil.

Purpureo prima signatus flore juventa.

Lucanus, Lib. VI.

Illa genæ florem primævo corpore rupit.
Illa comã lævâ morienti abscidit Ephebo.

Favonius Eulogius Commentario in somnium Scipionis: *Infantium dentes à septimo mense prorumpere, septimo mutari anno, bis septimo incipere pubertatem, ter septimo florem barbæ juvenilis erumpere.* Pindarus Olympionicon I.

> πρὸς δ' εὐάνθεμον ὅτε φυὰν
> λάχναι νιν μέλαν γένειον ἔρεφον.

Flos porrò omnem pilum denotat. Sammonicus Serenus.

> *Mobilis hirsutas horret lascivia setas,*
> *Et gaudet rapto nudari flore pilorum.*

69. INUMBRET.] Elegantissimè. Ut dubites utrum vera lanugo sit, an umbra quædam ejus. Apulejus: *glabellum fœminal potius obumbrans de industria, quam tegens verecundia.* Statius Theb. IV. Dum roseis venit umbra genis.

70. VESTIAT ÆTAS.] Vestire, tegere, inducere. Lucretius:

> *Iuventas*
> *Incipit & molli vestit lanugine malas.*

Virgilius de Gallis. *Aurea Cæsaries ollis, atq; aurea vestis.* Servius: *Barba: Vnde investes contra dicimus imberbes. Vnde est. Tunc mihi prima genas vestibat flore Iuventas.* Appuleius, lib. V. *prome mihi tu, quæ sola servis amãter, nomen ejus, qui puerum ingenuum & investem sollicitavit. Vesticeps*, jam barba potitus. Tertullianus de Anima, cap. LVI. *Ecce obijt, verbi gratia, infans sub fontibus uberum, puta nunc puer investis, puta vesticeps, qui tamen Octoginta annos victurus fuisset.* Festus. *Vesticeps puer, qui jam vestitus est pubertate. Investis contra, qui nec dum pubertate vestitus est.* Appulejus Apologia. *Investem à nobis accepisti, vesticipem illicò reddidisti. Lanugo*, primitiæ barbæ. Appulejus Libro VII. *præter cæteram corporis molem toto vertice cunctos antepollebat, & ei commodum Lanugo malis inserpebat.* Sueton. Nerone cap. XXXIV.

71. DOCEAS PARNASSIA VATEM.] Musam principem, sive Ducem Chori, Calliopen appellat. Quo exemplo Parnassiam dicat, non satis memini: nisi ut Pallas Athene; ab civitate dedita ipsi. *Pellæus* Alexander, eam urbem celebrem faciens.

> *fertur Pellæus Eoum*
> *Qui domuit Porum, cum prospera sæpè Philippi*
> *Audiret, lætos inter flevisse sodales.*

72. FULMINEIS IMPELLENS VIRIBUS HOSTEM.] Eugenium dicit quem perperam Cassiodorus tradit his Consulibus debellatum. Cum Claudiano rectè Idatius, victoriam eam in annum XVI. Theodosij collocans, qui XVII. Imperii sui his ijsdem Consulibus excessit, ut suprà monitum. Ut autem impulsus contrà ipsius ferè spem tyrannus fuerit, memorant Augustinus. Orosius, Zosimus; præter eos, atq; ex iis porrò alii.

73. BELLIGER AUGUSTUS.] Revera talis Theodosius, à quo Victorijs Bellisq; debellatis omnes post Principes longè afuerũt. Vide armatarum ejus Laudum partem Tertio & Quarto Honorij Consulatibus.

75. ROMA.] Numen, & peculiari simulacro Temploq; pro tali culta. Simulacrum in Notitia Imperij & Nummis superest. Templum adnotarunt pridem doctissimi viri. Descriptam Deam habes in Bello Gildonico, Sexto Consulatu Honorij. Alibi, & apud Sidonium Paneg. Anthem.

75. PERSOLVERE GRATES.] Alludit de more mores primi Imperij Romani, sub Cæsaribus Republica etiamnum sibi similiore. Eo enim tempore pro præmio ob maximas res gestas Consulatus tribuebatur. Marcus Imp. apud Vulcatium Gallicanum: *Habetis, P. C. pro gratulatione victoriæ generum meũ Consulem, Pompejanum dico. Cujus ætas olim remuneranda fuerat consulatu, nisi viri fortes intervenissent, quibus reddi debuit, quod à Republica debebatur.*

76. DOMINUM FLEXURA.] Consules enim in annum futuri designabantur ab Imperatoribus, missa trabea Consulari: Exemplum habes in Gratiarum Actione Ausonij ad Gratianum. Hinc est quod Plinius, talium vestis-

tissimus, cæteriq; Panegyristæ, non Reipublicæ, non Senatui, non Populo, sed in quē hujus jus translatum erat, Imperatori gestis honoribus Gratias commemorant.

77. FAMULI.] De Curru Martis famulos, ejus soboli, Romæ, adjungit. Vide Papinium, libro VII. Theb.

78. ROMAM COMITANTUR.] Alludere etymon dicas Romæ. Valentia enim ei Latinum vocabulum. Solinus, cap. I. *Sunt qui videri velint Romæ vocabulum ab Evandro primum datum, cum oppidum ibi offendisset, quod extructum antea Valentiam dixerat juventus Latina, servataque significatione prius impositi nominis, Ῥώμην Græcè Valentiam nominatam.* Extat in urbem Erynnæ Lesbiæ Poetriæ Odation, quod perperam *Robori Græco* nonnulli adscriptum, id occasione hac Latinis numeris descriptum cum bono Musarum, Musarorumq; hominum favore apponere placet.

Χαῖρέ μοι, Ῥώμα, θυγατὴρ Ἄρηος,
χρυσεόμιτρε, δαΐφρων ἄνασσα,
Σεμνὸν ἃ ναίεις ἐπὶ γᾶς Ὄλυμπον,
Αἰὲν ἄθραυστον.
Σοὶ μόνᾳ πρεσβίστα δέδωκε μοῖρα
Κῦδος ἀρρήκτω βασιλήϊον ἀρχῆς,
Ὄφρα κοιρανήϊον ἔχοισα κάρτος.
Ἁγεμονεύῃς.
Σᾷ δ' ὑπὸ ζεύγλᾳ κρατερῶν λεπάδνων,
Στέρνα γαίας καὶ πολιᾶς θαλάσσας
Σφίγγεται. σὺ δ' ἀσφαλέως κυβερνᾷς
Ἄστεα λαῶν.
Πάντα δὲ σφάλλων ὁ μέγιστος αἰών,
Καὶ μεταπλάσσων βίον ἄλλοτ' ἄλλοις,
Σοὶ μόνα πλησίστιον οὖρον ἀρχᾶς
Οὐ μεταβάλλει.
Ἦ γὰρ ἐκ πάντων σὺ μόνα κρατίστους
Ἄνδρας αἰχματὰς μεγάλῳ λοχεύεις
Εὔσταχυν Δάματρος ὅπως ἀνεῖσα
Καρπὸν ἀπ' ἀνδρῶν.

Vel aliorsum vel planè nihil viderunt, qui luculentum hoc Odarium de Robore sive Vi aut Violentia scriptum suspicari potuerunt. Quomodo enim ea Domina Terræ & Maris, quo titulo nec Martem ipsum indigitatum legere velis. Deinde, si Dea est sive Valentia illa, sive alio nomine nominanda, quam Poetria celebret, quid Tempori cum Dea, quid Parcæ? An solum hoc numen Tempori exemtum, cæteræ subjaceant? θυγατὴρ Ἄρηος, Victorijs omnes populos memorabiles obtinens, & ex historiis natalium scitè vereq; (ut fabulæ possunt) sic appellatur. Χρυσεόμιτρε Quis nescit auro inducta aut tincta saltim Tecta Romanorum Templorum; unde *Aurea* tota Poëtis. Ὄλυμπον. Notum dictum sive dicterium Romam Concilium Regū. Hæc Deos non sine Gratijs fecit; similia apud Dionysium Alexandrinum, Oppianum, Epigrammatarios. Αἰὲν ἄθραυστον Aeterna Urbs. Imperium sine fine dedi. Et hoc genus nota mille alia. Etiam Aeneæ regnum ab Homero prægnitum huc pertinet perpetuum. Sic si singula exigantur penè Romanis dictis compositum videbitur integrum Carmen. Nos alia hic agimus, ad quæ revertemur, posita interpretatione.

Filia, ô Martis, mihi, Roma, salve;
Aureo pollens apice, Imperatrix,
Quæ sacrum in terris habitas Olympum,
Sede perenni.
Maxima hoc uni tibi Parca donat
Regium æternum decus Imperanti.
Ut potestatem Domina potita
Cuncta gubernes.
Tu tuis terras pelagusq; habenis
Et jugo æternum valido coerces,
Quisque te victa populus per Orbem.
Urbis adorat.
Cuncta percellens fuga te avitatis

 Exci-

Excipit forti, variisq; vitas
Differens ventis,tua regna nescit
Tangere turbo.
Sola magnorum genitrix virorum,
Filiis munis tua regna firmis.
Nec Ceres densis tua vincat umquam
Germina aristis.

80. CUSPIDE TURBET HYDASPEN.] Innuit alluditq; Picturam Urbis, quæ hastata producitur. Bello Gildonico:

humeris vix sustinet agris
Squallentem clypeum,laxata casside prodit
Canitiem, plenamq; trahit rubiginis hastam.

Sidonius,Panegyrico Anthemij,

Fibula mordaci refugas à pectore vestes
Dente premit:micat hasta minax, quercusq; tropæis
Curva tremit,placidoq; Deam sub fasce fatigat.

Descriptio nostri hæc pulcra est;eo tamen, meo animo, deformior semetipsa, quod aliquam multas alias per Poëmata Claudiani peperit. Cum enim necessario sorores sint hoc genus, non nimis castè aliam alia matrem nuncupare possit.

82. DOCET SERVIRE LUPATIS.] Inconsideratius positum τὸ *DOCET.* Nec enim actu uno docetur tale quid, & Cornipedes isti non tum primum instituebantur officium suum ad currum facere. Possidere æthera Romam dicis quia consecrata,interq; Deos illos egregios relata erat, cum Venere commune fanum sortita.

83. TRIUMPHATIS REGNIS.]Omnibus sub unum redactis. Verum caussam docet Prudentius, verbis ad Augustini primum de C.D. Nobis relatis; item Eucherius ad Valerianum his verbis: *Nationes & Regna putasne ob aliud in ditionem aejus cessisse Romanum, & ob alìud magnam partem generis humani in unum transisse populum,nisi ut facilius,tanquam medicamentum, per corpus unum, ita per unam gentem fides infusa penetraret, ut capiti ingesta velociter se per membra diffunderet? Quando autem istud inter nationes,aut multitudine innumeras, aut immanitate Barbaras, exstitisset? Inde est,quod nunc terra à solis ortu & occasu, ab Aquilone & meridie Christum resonat. Quod ad vitam omnia mundi latera concurrunt: dum fidem Thrax, fidem Libys, fidem Syrus, fidem receptat Hispanus. Magnum ergo & hoc divinæ pietatis argumentum est,quod sub Cæsare Octavio,cum utiq; Romana possessio verticem tenuit, tunc se Deus terris dedit.*

Encomia Romæ apud nostrum obvia.Vide Rutilium Numatianum cum nostris.

83. REGNIS.] Imperijs per Habitabilem notumq; orbem, magna parte, ut cautè Eucherius,sparsis. Regnum legitimi Regis Imperium,quod Regem Regiæ sustentet,defendere possit. Sulpitius Severus lib. I. Hist. *Id modo adnotandum curavimus XX.& IX.regna Imperio Hebræorum subjecta. Regnum possidere,* tam esse potentem ut tale Imperium, tantum terrarũ opumq; possis æquare.Dionysi⁹ Cato.

Vtilius regno est meritis sibi quærere amicos.

Quomodo *Regem esse* Horatius dixit *Rex eris ajunt.* Regno carius,quod summum velut humanæ rei votum exscendat. Hilarius Arelatensis in Martyrio septem Macabæorum fratrum.

Parve puer, tenerisque tuis mihi carior annis.
Carior es Regno,vita quoque carior ipsa.

Quæ omnia Proverbium sapiunt. Romanum verò Imperium Universum etiam non fugit Regni Titulum. Claudianus II.Stilic.

Quem videt Augusti socerum, Regnique parentem,
Miratur,conviva,parem.

Et ea imitatione Imperium etiam Germanicum Gunterus Regnum appellandum censuit,libro V.

Teutonici sedato turbine regni,
Principis adventus, veluti nova Solis imago,

Cæpe-

Cœperat optata radios effundere Pacis.
Regnorum autem legitimorum certa erat dimensio certus splendor redituum, intrà quos nomen illud non constabat. Itaque apud majores nostros *Ducatus*, suam habebant necessar iam dignitati, amplitudinem, Duodecim videlicet Comitatuum. Adelmus Monachus in Annalibus Francorum, de Carolo Magno. *Tassilonem in Ducatum restituit; Domumq; reversus, Grifonem, more ducum, duodecim Comitatibus donavit.* Sed decrevit jam olim, nec longè post Caroli tempora, hic numerus, donec dignitas aut possidentis honor amplitudinem territorij supplevit. Olim dixi, nam de Friderico primo ita scribit idem Gunterus, lib. V. extremo:

> *Rex Patruo, cum tres Comitatus ille teneret,*
> *His quasi compactis, & in uno corpore junctis,*
> *Consilio Procerum celebrem dedit esse Ducatum,*

TRIVMPHATIS REGNIS.] Regnorum sanè communis velut vastities erat Imperium Romanum, in se absorbens omnia, non sine nota ingluviei & avaritiæ inexplebilis. Vide Epistolam Regis Mithradatis ad Regem Arsacem, apud Sallustium, Quarti Historiarum Fragmentis: qui regna subvertere, morem Romanum dicit. Noster Codex, facinoris socio sibi uno de Belgicis allecto *triumfatum* hic *athera* agnoscere mavult. Idem ubi cæteri habent *servire lupatis* Scribere portento verbi *subjure* ut *subiisse*, vel & deterius aliquid aliud instillare lectori possit scilicet. Nobis utroq; loco nullam omnino mutationem admittentibus.

84. INNVPTÆ MINERVÆ.] Semper virginis. Coluthus.

> ἐς γάμον ἠμάρτησε, γάμων δ' ἀδίδακτ@, ἀθήνη.

Eum Poetam etsi ad Principes parum facere arbitremur, majoris tamen facimus, quam ut Sophisticanti alicui Devonio postponamus. Habendum dicimus, Ut in quo splendorem suum minimè omnem amittat Antiquitas: Acuminum autem illa Scholasticorum mancipia ultrò eum turbant & corrumpunt.

84. RITVS IMITATA MINERVÆ.] Armaturam, habitum. Exemplo Papinij, Qui & *morem* ita capit lib. IV. Arcadici morem tenet ille galeri.

85. CÆSARIEM.] Incusat vir summus, Scaliger, *in fœmina Cæsariem* dici quamcunq; etiam comam. Quos cum nostro accuset, monebimus ad illud Nuptiarum Honorianarum. *Cæsariem tum forte Venus subnixa corusco Pingebat solio* *Crinita Roma effigie* exprimit Lucanum.

86. ORNATV RETORTO.] Torquem intelligit, etymo alluso. *Mollire*, effœminari ἀρχαϊσμῷ. De quo sequentibus Commentarijs.

86. NVDA GENV.] Græcismus. Julius Rufinianus Rhetor Latino nomine, additis de Marone Sex septem exemplis.

87. EXERTA LACERTOS.] Talis Romæ Figura, utpote pugnam nunquam meturus, ut præsenti semper intenta. Tales ad conflictum paratos inducit non uno loco Papinius.

87. AVDACEM RETEGIT MAMMAM.] Habitu Heroinarum ad prælium euntium, aut armatarum. Sidonius de eadem:

> *Sederat exerto bellatrix pectore Roma*
> Alibi.
> *vidit ipse Deum, submissus adorat*
> *Pectus, & exsertam tetigerunt cornua mammam*

Juvenalis Sat. I. *Mævia Tuscum Figat aprum, & nuda tentat venabula mamma*, Virgilius, lib. XI. de Camilla.

88. GEMMA.] *Fibula gemmea* I. de Raptu Pros. Papinius lib. VII. &c.

89. NODVS QVI SUBLEVAT ENSEM. ALBVM PVNICEO PECTVS DISCRIMINAT OSTRO.] Humero enim vetus consuetudo ensem suspendebat. Virgilius.

Tum lateri atque humero Tegeaum subligat ensem.

Ita quidem ut ad lævum latus penderet. Sidonius Panegyr. Anthemij.

bullis hostilibus asper
Applicat à læva surgentem baltheus ensem.

Nempè ut prono mucrone vergeret tergum versus, ut indicant hæc Sidonij.

90. MISCETVR DECORI VIRTVS.] Commendatione Heroum Heroinarumque perpetua, jam inde ab Homero.

91. ARMATVR TERRORE PVDOR.] Palladi propria descriptione, Vt viraginem virginem agnoscas. Alibi *Augusti majestas grata pudoris.*

92. GALEÆQVE MINACI.] Monstra enim conis galearum infingebant veteres, Dracones, Gryphas, Leones, Chimeras, Notarunt docti.

93. FLAVA CRVENTARVM PRÆTENDITVR VMBRA JUBARUM.] Cruentas jubas rubras dicit. Priapæorum Auctor.

Frontem cruentos Arcadas vides Faunos.

Id est minio infectos. Eo autem ad cristas gaudebat militia colore vetus. Virgilius de Turno

maculis quem Thracius albis
Portat equus, cristaq; tegit galea aurea rubra.

Apto scilicet sanguineo Martis negotio, ut ex Philostrato alijsque notamus alibi fuisse qui omnem habitum militarem hoc potissimum fuco tingerent. *Flava umbra*, aura est, infecta quodammodo ipsa umbra, quam flavescentem jacit rubeus colos. Auram vocat Maro lib. VI.

Discolor unde auri per ramos aura refulsit.

Priscianus Periegesi.

Atque aura viridi legitur qua splendet Iaspis.

Umbra fulva apud nostrum fine. III. Raptus Proserp.

quacunq; it in aquore, fulvis
Adnatat umbra fretis

Papinius eadem re variatum coloribus flammæ & aquæ mare dicit. Lib. XII.

Orbe Ceres magna variabat imagine flamma
Hesperium Siculumq; fretum.

94. FORMIDATO LVMINE.] Terrificum Clypei jubar: Talibus multis Papinius, ut de armis Thesei eodem Libro.

Vt vero aquoreus quercum Marathonida Theseus
Extulit, erecta cujus crudelis in hostem
Vmbra cadit, campumq; trucem lux cuspidis implet.

Et alibi non uno loco.

94. TITANA LACESSIT.] Ejusdem Martij Poetæ est, de Libro VI.

Qualis Bistonijs clypeus Mavortis in arvis
Luce mala Pangaa ferit, Solemque refulgens
Territat, incussaque Dei grave mugit ab hasta.

Sic præstringentem in acie hostium oculos clypeum jactat miles Plautinus Vir doctus qui Titana pro Sole Gigantem capit, aberrat visu. *Sol Titan*, ut pueri norunt. Petronius:

Deformi Titan vultus caligine texit.

Lucanus.

Vnde venit Titan & nox ubi sidera condit.

96. PATRIVS MAVORTIS AMOR.] Quo Patrem Romuli & Remi Mars fatetur. Mira est in Libris variatio, quorum architecti minimè intelligebant quæ scriberent. Nostri *Hic patrius Mavortis erat.* Stultè omnes. Patrius Amor Mavortis, qui eum patrem fecit tam nobilium Puerorum, quemq; ille fatetur Romuli & Remi glorians esse pater.

97. FOETVSQVE NOTANTVR ROMVLEI] Romani, Romulus & Remus. Mira locutio, cum eorum fœtuum alter fuerit Romulus, non pater. Incuriosa non pauca insunt huic libro, quibus & istuc addas. Sanè qui

qui fœtus Castoreos dicat Castorem & Pollucem, sibilum mereat. Sed referendum ad *Mavortis* nomen *Martis fœtus Romulei* Concubitum cum Rhea, & agnitionem inde filiorum Martis dicit.

97. POST AMNIS INEST.] Omnes manuscripti libri *pius* agnoscunt. Quibus quidem nobis usus datus est: Et cur tot testibus non adsentiamus. Cum Tiberis foverit Martios geminos, & Iliam post Vxorem duxerit, uti Poetarum Chorus consentit. Pietas amnis fuit, cum jussos mergi pueros recens natos, non admisit perniciei. Ovidius, Fast. III.

Hoc ubi cognovit contemtor Amulius, aqui
Nam raptas fratri victor habebat opes.
Amne jubet mergi geminos, scelus unda refugit:
In sicca pueri destituuntur humo.

Hanc pietatem expresserat Vulcanus, Tiberim cedentem fingens. Vera ergo scriptura restituatur, quam non intelligentes mutarunt Librarij.

97. BELLVA NVTRIX.] Lupa. Flodoardus, Historiæ Rhemensis conditor suo etiam ævo commonstratum antrum tradit, quo Romulum Remumque nutricata fuerit bellua. Sed eum de more, aliquem priscum scriptorem exscribere verius est quàm de suo commentari.

98. TINGUNT AERA LUPAM.] *Fingunt* scripsit Claudianus. Ausonius de ærea bucula, Epigramm. LXIII.

Aerea mugitum poterat dare vacca Myronis,
Fingere sed similem viva, quam vivere, plus est.

Eam restitutionem nostram firmant Libri Claveriani: *Aes* accenset pretiosissimis metallis, more prisco, quem & de Sacris Litteris alibi explicamus.

100. SIMUL EMISSIS.] Simul ac Zephyros aerem sereniorem, minimè gravibus ventis turbatum, intelligunt. Noster de Iride III. Raptus.

Illa colorato Zephyros illapsa volatu
Numina conclamat.

His ferri numina, ut & aliis ventis. Papinius, lib. I. Theb.

Portantes præcede Notos, Cyllenia proles.

Claudianus I. de Raptu.

I celeres proscinde Notos.

101. CURSUQUE ROTARUM SAUCIA.] Idem dicit Papinius, lib. I. Eod.

Nec mora, sublimes raptim per inane volatus
Carpit, & ingenti dissignat nubila giro.

Hoc est dispescit, ut orbita in ijs appareat. Ita scribendum eo loco ex optimis membranis, quarum collatione totum eum Poëtam, Thebaide quidem, repexum sumus in lucem daturi; Ex enim *dissignat* clarè præferunt.

102. CLARESCUNT NUBILA.] Semitam enim lucidiorem facit Rota perlabens aut pervolans. Nemesianus Cynegetico.

Obvia Calliope facias consistere prato
Complacito, rudibus quà luceat orbita sulcis.

Hoc est, quà nos rudem terram lucente semita signemus, primi invecti.

103. NEC TRAXERE MORAS.] Suum exprimit Papinium.

Nec mora, sublimes raptim per inane volatus
Carpit

Qui illapsum inventos uno ictu corporis Mercurium pulcrè præfinxit, cum dixit *Desiluit, tenuiq; exceptus inhorruit aura.*

Cui similimè de Psyche Zephyris credente sese sermocinatur Appuleius.

104. QUEM POSCUNT TETIGERE LOCUM.] Sola voluntate: Unde scitè etiam dixit *lapsu protenus uno* quod ipsum omninò tempus considerationi eximit. Appulejus lib. IV. de Venere. *Ecce jam profundi maris udo resedit vertice, & ipsum quod incipit velle, statim quasi pridem præcepit, non moratura* (sic emaculandum) *marinum obsequium.* Dij autem

tem quod vellent, continuo id factum habere dicebantur, effectum illico nacta voluntate, si quid fieri placuisset. Martianus Capella, lib. I. versibus, etiam post doctorum Curam contaminatis.

Anxia cum trepidis nutat sententia rebus,
Fluctuat incertis aut Sors ignota futuris,
Consultat mortale genus: quodque indiga Veri
Cura facit dubium, vel Spes incerta fatigat.
At praescire Deis vacuum est; cunctatio nulla est,
Quod superi voluere, licet de pectore fixis
Praeoptare caret, si quod placet atque necesse est.

Mortale genus, & quod Cura veritatis inscia, dubium facit, vel incerta spes fatigat, uno protelo homines capiendi sunt, ut sententiam oris intricati percipias. Vacuum est, facile, Spe & Cura dictis vacuum. Scribe *Quod super, volucre, liquet*. Expeditum scilicet scitur, nulla dubitatione, cura, Spe, fatigatum, quae tormenta humanitatis modo dixit. *De fixis pectore carent* (sic enim scribendum) *votis*: non indigent optationibus, votis, desiderijs. Melius etiam scribas *pectora*. Vt nullam scire Deorum corda moram dicat, quin norint res penitus, sintque eae ita ut volunt ipsi. Corrupta circumferuntur ferè omnia hujus Scriptoris carmina, caussa ea quod medijs temporibus in Scholis artes ejus praelegerentur, ut ex Gregorio Turonensi, Joanne Saresburiense, Nicolao Clemangio, alibi notatum; quibus exosa erant omnia ad rem, ut opinio erat, non facientia, nec tot modi & genera metrorum; cujusquam ferè captum subibant, consuetudine accedente quae paganismum talibus indeclinabilem asscriberet. Vltimo versu *Atque* illico, confestim, notat, usu non protrito, quem habes apud Gellium lib. X. cap. XXIX. & Nonium, Pariter Ovidius lib. VIII.

immensa est, finemq; potentia Caeli
Non habet, & quicquid superi voluere peractum est.

104. QVEM POSCVNT TETIGERE LOCVM.] Ipsi videlicet Equi noverant quo eundum foret. Vide ad finem primi de Raptu Proserpinae.

104. QVA FINE SVB VNO.] Nonnulli librorum *Quem fine* Inepte. Scribendum autem existimem *fine sub imo* Ne vox repetatur scilicet, quae correctores admonere erroris debebat. Sed potius est ut scripserit Claudianus ——— *qua fine supino Angustant aditum curvis amfractibus Alpes.* Quasi supini illic montes procumbant; elegantiori sensu quam ferri potuerit vel sapientiori librariorum turbae. Alpium descriptio apud Petronium, Silium Italicum, alios. Quibus non iniquo Marte aut Apolline certare posse arbitror nostratem Poetam, Gunterum, cujus ingenium media circumstante Barbaria, Romano tamen Sole illustre fuit. Versus, qui propè miraculo sint, & fauces etiam nostro indicatas, praescribunt, adscribam, de Libro IV.

Ventum erat ad fauces, angustaq; claustra viarum
Qua se nubiferis horrenda rupibus Alpes,
Exiguo tantum penetrandas limite praebent.
Vniusque capax scopuloso semita calle
Arcta laboranti pandit vestigia turbae.
Hic fractis praerupta jugis tenebrosa vorago
Pandit inane chaos, barathrique simillimus horror
Exanimes fecisse potest; Athesinque fragosis
Sub pedibus rauco certantem murmure saxis
Accipit attonita, quem non videt, aure viator.
Hinc se nubifero super aethera vertice rupes

Tollit;

Tollit, & ingenti latè loca protegit umbra.

Eq; supercilio scopulosi verticis unus
Conatu facili, lapsuraq; saxa movendo,
Mille potest arcere viros; aditusque viarum
Claudere, vel missis incautos prendere saxis.

Sanè miraculo digna res, unde tanta copia electorum verborum, ij numeri, ea concinnitas sermonis, is Spiritus, eo ævo huic homini contigerint. Qui furere translationibus, & ratione efferri non voluerit. Romanus Poëta nemo melius hæc proferat.

105. ANGUSTANT ADITUM.] Ita omnes calamo exarati Libri. Vulgo *Angustare*. Quod ad τὸ *tendunt* sequentis versus, relatione tamen duriuscula, possis. Nos cum doctis vetustatem sequimur. Verbo utitur alibi

Viridiq; angustat Iaspide pectus.

Papinius lib. IV.

rabidi cum colla minantia monstri,
Angeret, & tumidos animam angustaret in artus.

Lib. XII.

At procul ingenti Neptunius agmina Theseus
Angustat clypeo.

106. CONGESTIS SCOPULIS.] Arctè junctis. Translatione ab opera humana. Lucanus libro V.

venit ætas omnis in unam
Congeriem.

Alpium molem congestis pluribus alijs montibus majorem ponit Silius Italicus Libro III.

caligat in altis
Obtutus saxis, abeuntq; in nubila montes.
Mixtus Athos Tauro, Rhodopeq; adjuncta Mimanti,
Ossaq; cum Pelio, cumque Hæmo cesserit Othrys.

107. RESERANDA MANU.] Quia Claustra dixit ante: quorum est injecta clavi reserari. Describit Germanicus Arato.

ferrato se obici clavicula dente
Subjicit, & foribus reducis vincula claustri.

Ita legimus ex prisca scriptura eos versus, nemini integrè intellectos.

108. SED PERVIA TANTUM AUGUSTO.] Theodosio scilicet. In nostris mēbranis disertim scriptum est *AVGVSTA*. An *Augusta* reliquit Claudianus, magis Poëticè, magisq; eleganter. Nihil Mutamus.

108. GEMINISQUE FIDEM MENTITA.] Eugenio & eum ducenti Magistro Equitum, Arbogasti: hos enim admiserunt Alpes, non transmiserunt, superatos occupanti Theodosio transitum. Possis & de Maximo capere, quem & alibi incessit in gratiam suorum Principum Claudianus, vituperat verò impensè Latinus Pacatus, cujus Panegyricus nescio quam gratus obvenire debuerit Theodosio, adeo contra rationem sæpè adulatur. *Maximum* sanè insignem Principem faciunt Ambrosius, Sulpitius Severus, alij; in quo pecuniæ studium facilè excusaverit temporum necessitas. Sed hæc alterius Musæ sunt. De Eugenij rebus Consulas Historiam Ecclesiasticam, Tripertitam Epiphanij, Orosium, Augustinum, Zosimum, Zonaram, Idatium, Prosperum, Victorem, Diaconum, Cedrenum, Niceforum, Contractum, Marianum, Sigebertum, & ejus alios generis Rapsodos.

108. TYRANNIS.] Usurpatores illegitimi Imperij hoc nomine censentur scriptoribus Augustorum; qui supra cæteros Principes magnam partem id solum peccarunt tamen, quod Fortunam in potestate non habuerunt. De cætero tot bonos tyrannos facilè offendas, quot ægrè Imperatores.

109. SEMIRUTAS TURRES.] Bellorum monumenta. Lucanus, lib. I.

nunc semirutis pendent quod mœnia tectis,
Vrbibus Italiæ, lapsique ingentia muris
Saxa jacent.

Idem lib.III.

Inter semirutas magna Carthaginis arces.

Papinius V.Silo.

Exsere semirutos subito de pulvere vultus

Parthenope.

109. MOENIA FUMANT.] Urbibus pessumdatis incendio. Papinius lib. VII. in Martis aulâ & Apparitoribus describendis.

Innumeris strepit Aula minis, tristissima Virtus

Stat medio, lætusq; furor; vultuque cruento

Mors armata sedet: Bellorum solus in aris

Sanguis, & incensis qui raptus ab urbib. Ignis.

110. CRESCUNT IN CUMULUM STRAGES.] Noster & duo de Belgicis Libris *in tumulum.* Quæ scripturâ videri possit melior. De parvis enim velut collibus loquitur prius, deinde de vallibus.

111. ÆQUAVERE JUGIS.] Expletas valles ait cadaveribus. Vide Bello Getico, versum. DXIII Quæque cum bono Deo ibi notari poterunt. Luculentam stragem hostium fecisse Theodosium paret; quod multis abinde annis nemo tyrannus ejus Liberis de Imperio bellum moverit.

111. STAGNANT IMMENSA CRUORE CORPORA.] Innumera. Scripti libri Belgici, Claveriani, Aldus, Scaliger, *IMMERSA* Ut nimirum sanguis texerit, & penè abstulerit cadavera. Hoc probem potius. Neq; impariter Papinius, lib.X.

stagnant nigrantia tabo

Gramina, sanguineis nutant tentoria rivis.

Immensa tamen corpora, ultra modum & fidem multa magnaq; dixerit, ut immensum cruorem alibi Papinius idem.

Caspia non aliter, magnorum in strage juvencûm

Tigris, ubi immēso rabies placata cruore.

Benè multum, magnum, longum, notat hæc vox. Hoc apud Ovidium lib.V.

immensos edera collecta capillos.

Idem lib.VI.

Formosa, movens q; decoro

Cum capite immensos humerum per utrumq; capillos.

Sic enim isto loco optimi libri manuscripti.

112. TURBANTUR P.F. MANES.] Permistum funus, tumultuaria sepultura, raptim per acervum congestis cadaveribus, Claverij autem & de Belgicis libri aliquot, Scaliger, Delrius, scribunt. *TRADUNTUR* Id Claudiani esse non dubito. *Trudi* enim violentè exigi. Secundo Laudum.

primum scelerum matrem Trudis avaritiam

Noster, Aldus, alij *traduntur*, turbantur. Illud verius. Similè autem in alia re locutus Columella lib.X.

pelagi streperent sub pondere Manes.

114. CESPITE GRAMINEO CONSEDERAT.] More Heroum veterum, spernens sellas Imperatorias, pompamq; magnificorum stratorum: qualis Carus apud Synesium, Oratione de Rego, Parthorum legatos excipiens. Continentiam Theodosij commendant Victor, Epitome Principum, & scriptores Christum professi Iis fidem derogare nititur, alia omnia tradens, Zosimus. Paganum nos canem, cum Magistro suo, Eunapio, os compescere jubemus, Claudianum ei de proximo custodem moderatoremq; apponentes.

113. EXACTO LÆTUS CERTAMINE.] Unæ membranæ exhausto.

115. ARBORE FULTUS ACCLINES HUMEROS.] Sic optimi Codices. *Acclinis*, rei cuipiam acclinans sese: Vox corrupta multis optimis auctoribus, redditaque parti viris doctissimis. In Glossario Philoxeni ubi editur *adclivis* προσκεκλιμένος, & in Onomastico vetere *adclive* ἐπικλινὲς, utrobiq;

bique hanc testituendam arbitror. Columella lib. XII. cap. XV. Crates *super terram plana disponuntur, ut cum Sol in occasum fuerit erigantur, & inter se acclines, testudineato tecto, more tuguriorum, inarescentem ficum à rore, & interdum à pluvia defendant.* Sic emendandum & in isto. Valerius Flaccus, lib. I.

adclivisq; tapetis

In medijs, vacuo condit caput, Hippasus, auro.

Papinius Epicedio Patris, V. Silvarum.

Ordior, acclinis tumulo, quo mollo quiescis.

Epicedio Alumni, Eodem:

Acclinis tumulo, luctus in carmina verto.

Thebaide Prima.

ignotaq; acclinis postibus aula.

Invitat tenues ad dura cubilia somnos.

Libro V.

Acclinis malo mediis intersonat Orpheus.

Remigijs Lib. X.

Cœtibus hos medijs vina inter & arma jacentes.

Acclines clypeos alijs. Valerius Flaccus libro II.

Acclinem scopulo inveniunt, miserentq;, foventq;.

Horatius, lib. II. Satir. Eclog. II.

Acclinis falsis animus, meliora recusat.

Ita enim legendum ex libris, & docet Commentator priscus. Virgilius lib. X.

Vulnera siccabat limfis, corpusque fovebat

Arboris acclinis trunco.

Martianus Capella, Lib. I. *Quicquid verò terra confine, ac propinquum, ramis acclinibus fuerat, gravitas rauca quatiebat.* Arnobius, libro VII. *tum deinde salutet adclinis, ancillarum aut servuli pavibundas trepidationes imitatus.* *Acclinatum* pari vi Papinius usurpat, unde veritas hujus, præ illo *adclivi*, inepto plerisq; locis, patefit. V. Silvarum, IV.

cecidit horror (*scunt*

Aequoris, & terris maria acclinata quie-

Libro III. Theb.

tunc pectora summo

Acclinata jugo, vultumq; obliqua madentem Incipit.

116. DOMINUM GAVISA CORONAT TERRA SUUM.] Agnoscens Legitimum Principem, pulsis tyrannis. Deo acceptis sanctisq; mortalibus Coronatio aut cultus talis à Tellure adscribitur. Persius.

quicquid calcaverit hic, rosa fiet.

Claudianus Nuptijs Honorij

Mavortia signa rubescunt

Floribus, & subitis animantur frondibus hasta.

Nihil igitur hic de corona Triumphali, hominum manibus datam: licet eam meritus fuerit tantus Imperator, quod vir doctus de Tropæis &c. congerens, autumavit. Graminea etiam corona Obsidionalis, cum qua quid hic negotio Victori? Vide Gellium lib. V. cap. VI. *Tacitè* autem universæ terræ Imperatorem facit Theodosium

116. SURGUNTQUE TORIS MAJORIBUS HERBÆ.] Enascuntur terra sese subjiciente. Papinius.

Gramineos dedit herba toros.

117. PER MEMBRA CALET SUDOR.] Humor & calor laboris & anxietatis comites indicesque. Propertius, ut verè emendatur:

Humida de tota fronte calebat aqua.

Musæus. αἰδοῦς ὑγρὸν ἔρευθος. Papinius, Achilleide I.

fax vibrata medullis

In vultus atq; ora redit, lucemque genarum

Tingit, & impulsam tenui sudore perrat.

Bellicum calorem memorat noster, ut III. Conf. Honorij.

Signa triumfato quoties flexisset ab Istro Arctoa de strage calens.

118. CREBROQUE RECURRIT HALITUS.] Major pars librorum nostrorum CREBERQUE recurrit. Optimè & sic scriptum Poëtæ.

119. PLACIDI RADIANT IN CASSIDE VULTUS.] Etiam in medio fervore belli Clementiæ dulces radios in vultu Victoris agnoscit. Papinius.

juvat ora tueri
Mixta notis belli, placidamque gerentia Pacem.

Pertinet huc ridens terror apud Ennodium, Epigramm. XVIII. Noster Quarto Consulatu Honorij.

radiat quam torva voluptas
Frontis, & Augusti majestas grata pudoris.

119. LETHIFERA CÆDE.] Gentes enim totas exscindere Martem Poëtæ ajunt, cum furori se suo dedit, ut sæpè Poëtæ: Eaq; illi voluptas apud Thracas Gelonosque suos. Papinius, lib. VII.

seu posita respirat cuspide Mavors,
Quamquam invisa quies, seu; quod reor; arma tubasq;
Insatiatus habet, caraq; in sanguine gentis
Luxuriat.

Caussam fictioni dedit perpetuus gentium earum in vicinas, & semetipsam intestinus furor, vel uni exsuli Ovidio contestatissimus.

120. GETICO GRADIVUS IN ARVO.] Duo libri; Noster, & Belgicorum princeps veram hic scripturam servarunt *Gradivus in Aemo.* Quod sanè neque librariorum commentum est, & respicere videntur sequentia. Mons & regio Martis domicilio notissima, ibiq; quiescebat post bella. Noster priore in Rufinum.

Mavors, nubifero seu tu procumbis in Aemo,
Seu te cana gelu Rhodope tenet.

121. BELLONA LEVAT.] Armigera Martis. Ipse loquitur eodem nostri libro.

Fer galeam, Bellona, mihi: nixusque rotarum
Tende, Pavor.

Soror ejusdem. Lutatius, in Thebaidem Quintam. *Enyo, Bellona, soror Martis, ideo Martiam dixit: quæ qui nomen pro actu ipse accepit, quasi bello nata.* Quamquam filiam potius dedisse ei videatur is Grammaticus, cum Bellum ei Avum ponat, quo satus dici possit Mavors. Et sic noster I. Stilic. V. CCCLXXII. *currumq; patris Bellona cruentat Ditibus exuvijs.*

122. IMMENSAQUE CORNUS IN HASTAM PORRIGITUR.] Hasta ex corno facta. Sic Appulejus, *lapis in Dianam factus*; & centum talia, alibi nobis notata. Libri nihil variant. Tamen adolescens non ineptè suspicatus sum scribendum *cornus in hostem* Ut splendore nimirum aut umbra ipsa tangeret hostes, quos in utraq; confligentium parte habebat Mavors. Similimè Papinius, quem videtur noster exprimere isthic voluisse. libro XII.

quercum Marathonida Theseus
Extulit, erecta cujus crudelis in hostem
Umbra cadit, campumq; trucem lux cuspidis impl[e]t.

Et non absimiliter Valerius Flaccus libro VI.

ingentem campis hostilibus umbram
Fert abies, obnixa genu.

Licet is de pluribus loquatur.

Sarmatica coiere manus.

Placet tamen *in actum porrigitur* Id est propè Hebrum in littus hasta ponitur. Ut cum quiescente domino & ipsa respiret. Ita legimus ad hunc Papinij locum. Lib. XII. Theb. V. DCCXXXIII.

124. DISCUSSAS ROMA PER AURAS.] Dij enim nebulis amicti inter homines, ne visu videlicet nugacitas eorum deprehenderetur, versari dicebantur à Poëtis. Hesiodus de Indigetum censu.

Οἵ ῥα φυλάσσουσί τε δίκας, καὶ σχέτλια ἔργα,
Ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντῃ φοιτῶντες ἐπ' αἶαν,
πλουτοδόται

Horatius.

tandem venias, precamur,

Nube candentes humeros amictus, Augur Apollo,

125. CONSCIA TUNC SONUIT RUPES.] Adventu Deæ: Et inanimata enim eos præsentes sentiebant. Callimachus in Apollinem. Claudianus initio Panegyrici in Sextum Consulatum Honorij.

125. INHORRUIT ACRI MAJESTATE NEMUS.] Tres nobis Codices servarunt veram Lectionem. Quæ enim acris majestas? Et non satis ea, ut solet de Numinibus loquentibus, per se dicta? Scribunt ij libri inhorruit atrum Majestate nemus. Ipsam densam & atram in Alpestribus illis confragis Silvam inhorruisse tanti Numinis accessu ait. Nihil verius, nam in talibus locis gesta res, & convenit Principem suum Roma. Inhorrescere cum de silvis dicitur, mitem concussionem indicat. Horatius lib. I. Carm XXIII.

Nam seu mobilibus Veris inhorruit
Adventus folijs, seu virides rubrum
Dimovere lacerti.

Papinius prima Thebaide. *Desiluit, tenuique exceptus inhorruit aura.* Sanè vera est emendatio, Majestate enim, eaque atri, nemus inhorrescere, nihil magnum dixerit: Atrum vero Nemus id facere, & rupem ipsam Numen agnoscere, grande satu est, & inter [illegible] aptum.

127. DUX AIT.] Imperator Romanus. Prudentius de ejus Filijs.

Hæc ubi Legatus; reddunt placidissima fratrum
Ora ducum.

127. LEGUM GENITRIX.] Quibus Orbis terrarum in unam velut Gentem redactus est. Vide Eucherij ad Valerianum verba, supra posita. Noster pulcerrimè, lib. III. de Laudibus Stiliconis.

Quæ septem scopulis Zonas imitatur Olympi,
Armorum Legumq; parens; quæ fundit in Omnes
Imperium, primique dedit cunabula Iuris.

Humanumque genus communi nomine vinxit,
Matris, non Dominæ, ritu, civesque vocavit
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.

Augustinus, de Consensu Evangeliorum, lib. II. cap. XXV. Rutilius Itin. I.

128. CIRCUMFUSA POLO.] Ex ambitione Romana, qui Limitibus cœli non comprehendi suum jactant Imperium. Epigrammatarius Vetus.

Sol citra nostrum flectitur Imperium.

Sic Romanum diem vocavit Papinius, Equo Maximo.

stabit dum terra polusque,
Dum Romana dies.

Martialis, lib. IX. Epigr. II.

Manebit altum Flaviæ decus gentis,
Cum Sole & astris, cumq; Luce Romana.

Lucanus, libro VII.

Haud multum terræ spatium restabat Eoæ,
Vt tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther;
Omniaque errantes stellæ Romana viderent.

Quos versus vel æmulatus est, vel imitatus, Petronius, Initio Speciminis de Bello Civili, quo nos primum nomine id Carmen nuncupavimus.

Orbem jam totum victor Romanus habebat,
Quà mare, quà tellus, quà sidus currit utrumque.

129. CONSORS ADJUNCTA TONANTI.] Velut assidens atque affixa ei. Recte capitur de Templo. Alludit enim in monte Palatino juncta Jovis & Romæ Fama. Noster Liber *Consors adducta* Velut in thalamum dicas, expulsa Junone illa Punica atque Argiva. Ei assentitur de more etiam Princeps Belgicorum. Bentinianus *addicta* Ut alij Belgæ. Nihil mutamus. Adjungi enim, est in famili-

liam alicujus venire, pari cum eo honore mactari. Manilius de eadem Urbe, lib. I.

quam rerum maxima Roma
Imposuit terris, cœloque adjungitur ipsa.

De familia, Virgilius de Turno

quem Regia conjux
Adjungi generum miro properabat, Amore.

Jovem porro Romæ habitare usque adeo statuebatur, ut & de Tarpeio monte fulminare perhiberetur. Vide nos ad Horatium, lib. I. Carm. II.

130. COELVMQVE TVVM.] Sedem tuam. Claudianus eam *densum stipantibus æthera Templis fuere* ait ipse in VI. Consul. Honorij. Ausonius:

Prima urbes inter, divûm domus, aurea Roma.

Rutilius ad Eam.

Non procul à cœlo per tua Templa sumus,

Urbs enim quoddam Templum Universi erat. Ammianus, lib. XVII. *Roma, id est in Templo mundi totius.* Quæ mox Theodosius pro Salute Imperij sese exantlaturum pollicetur, ea sæpius & in hoc & in alijs suis Heroibus repetit Claudianus, adulandi perquam prudens, more & velut officio Panegyristarum. Quod tamen ego ita interpretari soleo, voluisse sagaces & in rebus exercitatos homines docere laudando præsentes, quid poscant præcepta Sapientium à sequentibus Principibus: intemperantiæ enim Encomiorum miscent cordata præcepta, quibus opus minus ut traderentur esset, si vita ubique actibusque exprimerentur. Id genus egregiè excoluit Xenophon nobili illa Pædia Cyri; quā tamen tam excordi sunt stultitia facti homines qui in Chronologias pro Vera Historia conferant, nimirum ne desit pueris qnoque consultioribus, quod in delirijs senum rideant. Eo censu non inutile Hispanis opus commentatus est, qui Marcum Imperatorem effinxit. Pari pene cum Xenophonte infelicium ingeniorum fatuitate, pro rerum gestarum Conditore æstimari cœptus. Sed hæc aliena his notis.

131. LIBYCOS LABORES.] Scriptorum nonnemo *vapores.* Quæ vera lectio ex subjectione frigorum contrariorum patet. Est illud Catullianum, de Theocrito haustum:

Ni te perditè amo, atq; amare porrò
Omnis sum assiduè paratus annos,
Quantum qui potè plurimum perire,
Solus in Libya Indiaq; tosta
Casio veniam obvius Leoni.

Pariter III. Honorij Conf.

Ite per ardentem Libyam superate vapores
Solis, & arcanos Nili deprendite fontes.

Libyci Labores, quales in desertis ejus exantlarunt, Alexander apud Curtium, Arrianum; Cato, Lucanum lib. IX. Alios. Sed illa lectio est vera.

132. COROS.] Vise Gellium Lib. II. cap. XXII.

134. NVLLA SVB TEMPESTATE TIMENTIS.] Quocunque cœlo, ait, favente, sive advertante. Sic Honorium assuefecit Theodosius idem.

Frigora sæva pati, gravibus non cedere nimbis,
Æstivum tolerare jubar, transnare sonantes
Torrentum Furias.

Ipse quidem virtutis exemplar verum: de filio autem alia res. Et quidem utroque.

135. BRVMA TENTABIMVS ISTRVM.] Unus Libet. HEBRUM. Non mutamus illum celeberrimum barbarie fluvium: Sanè ad eum ejusque gentium clade egregie Remp. tutatus est Theodosius, ut Noster scriptoribus alijs alibi attestatur. Ipse ad Stiliconem III. Conf. Hon.

Othrysium pariter Getico fœdavimus Hebrum
Sanguine; Sarmaticas pariter prostravimus alas.
Riphæaque simul fessos porreximus artus

In

In glacie, stantemque rota sulcavimus Istrum.

137. VICTRICIA CASTRA.] Vide Priscianum, lib.V. & VII. Noster Sexto Consf. Honorij. *victrici concepta solo. Signa victricia* apud Justinum lib. XLIV. Prudentium I. in Symmachum. Silium I. Punicorum. Sidonium Hendecasyllabis. *Victricia arma*, Virgil. Æn.III. Propert. lib. IV. *Tropæa Victricia. Minut.* Felix Octavio. *Vltricia regna.* Gunter. lib.II. Alia insequens ætas etiam primo generi hanc flexionem tradidit, contemtis legibus Artigraphorum. *Sic Triumfum Victricem* legis apud Vigilium Lib. I. Contra Eutychen. *Cuncta inferni Iura victrici congressionis triũfo copulans, ad superos repedavit.* Victricem gladium in Petro Mauritio, Cluniacensium Principe. lib. IV. Epist. XXIII.

Victrici gladio mox publicus hostis obibit.

Sic alia mutato genere, ut *assertor mare* apud Aratorem lib. II. Hist. Apostolicæ.

sanctumq, patescat Assertore mari

Albertus Aquensis lib. III. c. LIV. *Victriti eventu.*

138. SERVITIUM RURSUS FURIÆQUE.] Arbogasten summum Belli ducem per Furiarum vocabulum intellige, per Servitium hominem primum tenuis Fortunæ & Ludimagistrum Eugenium, mox verò sceptro quoque Romano instinctu Arbogastis aspirantem, & jam penè positum. Arbogastes quidem sub ipso Theodosio antea præclarè fortiterque bellaverat, & sub Eugenij umbra utique Imperium ipse moderaturus erat. Paulus Orosius: *Mortuo Valentiniano Augusto Arbogastes Eugenium tyrannum mox creare ausus est, legitq, hominem, cui titulum Imperatoris imponeret, ipse acturus Imperium. Vir barbarus animo, consilio, manu, audacia, potentiaq, nimius, contraxit undiq, innumeras invictasque copias, vel Romanorum præsidijs, vel auxilijs barbarorum, alibi potestate, alibi cognatione subnixus &c.* De Eugenio, Socrates, exque eo Epiphanius, Tripertitæ lib. IX. c. XLV. *Respublica eo tempore ex hujusmodi caussa turbabatur. In occidentis partibus Grammaticus quidam nomine Eugenius, Latinarum litterarum Doctor; relinquens Scholas suas, in Palatio militabat. Eratq, Imperatoris Antigrapheus, & propter Eloquentiam à multis honorabatur. Tũ ergo ut fertur, non mediocria cogitans, cooperatorem assumsit Arbogasten de minoribus Gallijs ortum, Militaris Ordinis Ducem; virum sævum, & ad cædes paratum.* Vide Zosimum, qui mirificè laudat.

139 PARIBUS.] Rursum, Priorem simul Victoriam de Maximo & Victore intelligit. Vtrobique mira Virtute & Felicitate paucis numeris innumeras hostium copias superavit, ut merito pares Triumfi dicantur.

140. LIBERTATE RECENTI.] Barbarum hominem perstringit, velut in servitutem rapturo Rempublicam Arbogaste.

142. ALTO DE SEMINE.] Generoso, Illustri. Virgilius lib. IX. *Thebana de matre, nothum Sarpedonis alti*, Servius: *id est nobilis.* Idem lib X.

143. PIGNORA CARA.] Quis enim dubitet, Græca imitatio.

145. FESTA QUOS LUCE CREATOS.] Minimè omine adverso, aut die nefasto atque adspernabili. Natales fratrum horum Observatos & incidisse in diem Lætum Reipublicæ hinc constat. Ita Observatus Claudij Imperatoris, incidens in eum diem, quo Urbs Natalitia Lugdunum Festum diem agebat, ob primam dedicationem Aræ Augusti, scriptore Suetonio Dies autem rebus constituendis Lectos, exempla memorantur alibi. Ovidius de Palilibus:

Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro:
Sacra Palis suberant: inde movetur opus.

Et Propertius, lib. IV.

Vrbi festus erat, dixere Palilia Patres,
Hic primus cœpit mœnibus esse dies.

Honos *Festos dies* vero & Familiæ singulæ peculiares suos habebant, & in iis personæ. Macrobius Saturnalium lib. I. cap. XV. *Sunt feriæ pro-*

propria familiarum, ut Claudia vel Æmilia, seu Iulia, sive Cornelia. Et si quas ferias proprias quaque familia ex usu domestica celebritatis observat. Sunt singulorum, Vt Natalium, Fulgurum susceptiones, item Funerum atq; Expiationum. Sic fausta nomina observabantur. Tacitus Hist. IV. In Restitur. Capitolij: *Spatium omne quod templo dicabatur evinctum vittis coronisque. Ingressi milites quibus fausta nomina, felicibus ramis.* Quod male mutant.

144. FOVI GREMIO.] Excepi: sublatione solemni. Nuptijs Honorij.

sic natus in ostro
Parvus Honoriades genibus confidat avitis.

Parentes enim recens natos Liberos sublatos gremio imponebant. Mos doctis quamplurimis notatus. Gremio Educationem indicare nostrum, Notabimus infra. Hos ergo & suscepisse & educasse sese ait Roma. Ut Stellam Venus, apud Papinium Epithalamio.

145. MATRIS ONVS LVCINA BEATVM.] Beatum an alio Librorum vocasset nescio. Eo ad explendum versum sæpè abutitur Venantius Fortunatus, cum suorum discipulorum choro. Onus, partus. Arnobius lib. III.

146. PRÆFERRENT S DERA PARTVS.] Omnino scribendum proferrent. Ut noster Codex præfert, utque octo ipsi Belgici. Sidera allaborasse omnia tanto præferendo versui dicit, ut Naturam in Phœnice:

cunis Natura laborat, Æternam ne perdat avem

Imitatio autem est Pollionis Maroniani. Quē in hanc partem etiam Papinius florentissimis suis Silvis exprimit.

146. SOLVERET.] Lucina tenebat, & solvebat maturos partus. *Aperire* dicit Horatius, Carmine seculari.

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya; tuere matres.

Dicta exinde quod ejus officio Luci præstentur infantes, auctore Junio Pilarguro in Georgicum III. *Aperire vulvam* simili locutione scriptura.

147. DECIOS PULCROS.] Pulcrum enim mortem pro Laude pacisci. Historia notissima, ut & cæterorum Heroum de Roma, qui istic nominantur.

149. GALLISQUE GENUS FATALE CAMILLOS.] Summum Heroem pro numero omni magnorum nominat. Furius Camillus gloria penè omnium princeps, alter Urbis reparando Condito: servando enim eam condidit, ut Manilius loquitur eo numero. Propertius, Libro III.

Crede mihi magnos aquabunt illa Camillos
Iudicia: & venies tu quoq; in ora virum.

Et Lucanus, lib. VII.

Si Curiis his fata darent reducesq; Camillos
Temporibus, Deciosque caput fatale voventes.

150. *Pieriis pollent studiis.*] Omnem humanitatem, omnem ingenij cultum intellige. Papinius de Stella, eruditorum ferè principe:

Grande quidem, rarumq; virus, quos ipsa probavi,
Pierius votum juvenis cupit.

150. REDUNDANT ELOQUIO.] Summa laus Nobilitatis Romanæ. Petronius: *Vnicum filium extulit, Iuvenem ingentis Eloquentia.* Undatio autem illa exercitationem fori denotat. Panegyr. Manlij.

Mox undare foro victrix Opulentia Lingua.

151. NEC DESIDIIS.] Numerus insuetior, omnibus tamen Libris firmatus. Voluit omnes ansas & instrumenta omnia nequitiæ, quæ desidia parit & fovet, semel proloqui, præsertim variis ejus speciebus sese ex Opulentia subjicientibus, quam celebrat in ijsdem Heroibus. Desidia nimirum est quæ juvenes inescat, & ad umbram vocat, itaq; insigniter laudatur, qui, præcipuè litterarum cultor, eam

eam effugerit. Papinius Præfatione Secundi Silvarum: *Ad Vrsum quoq; nostrum, Iuvenem Candidissimum, & sine jactura desidiæ doctissimum scriptam de puero amisso consolationem, super ea, quæ ipsi debeo, huic libro libenter inserui.* Solens autem Bonis scriptoribus ita Unitatis numero, subdere plurium. Quo genere Vitruvius præcipuè & Salvianus delectantur. Ille, Procemio lib. I. *Vt majestas imperij publicorum ædificiorum egregias haberet auctoritates.* Cap. I. *Architectura variis eruditionibus ornata.* Ibidem *Ductiones, Expressiones, Circuitiones, Industria, pluresq; tales leguntur Veneres*, cũ singulis res posset expediri. Procemium libri VII. *Vetustatibus, Dulcedinibus, Industriis, sollertiis, usu altero* frequentiore, scatet. Salviani primum saltim ad Ecclesiam Catholicam volumen inspice; Inibi *Invidias, Crudelitates, Luxurias, Impudicitias, Pravitates, Impietates, Asperitates, Negligentias, misericordias, &c.* invenies. Etiam Appulejus talibus indulget quandoq;, sed & novitatis amantior Arnobius.

152. LICENTIA VITÆ ABRIPIT.] Quæ virtus summa est. Laudavit supra in Patre

Mens circumflua Luxu,
Noverat intactum vitijs servare rigorem. Alibi
Tunc vivere castè Asperius, cum prompta Venus

152. AUT MORES] Bellè Claverius *nec tanta licentia vita Abripit, ut mores ætas lasciva relaxet* Confirmante nostro Codice. Scaligerum miror vulgò accedere suo illo divino judicio maluisse. *Mores* Ordo vitę ad Sapientiam compositæ, virtutum cultus in certum statum reductus, exemplis alibi positis. *Abripit* assimulatio est de fluctu aliquo aut torrente, lectione asserenda veritati etiam contrà eumdem Scaligerum & Librariorum populum. Juventutem æstui maritimo, flumini, Pontove ipsi, comparatam habes in Oratione Marci Imperatoris, Filium R.P. Commendantis, in Herodiani primo; nosq; exemplis illustramus processu harum Commentationum.

152. MORES RELAXAT.] Vitam ad præcepta virtutum compositam. Initio Libri Secundi Laudum Stiliconiarum.

Hactenus armata laudes, nunc qualibus orbem
MORIBVS, & quanto franet metuendus Amore.
Mitior incipiat fidibus jam, Musa remissis.

152. PARATIS.] Paratu facilibus, tanta opum Copia. Petronius.

Nolo quod cupio statim tenere,
Nec Victoria mi places parata.

154. ANIMUM SORTITA SENILEM.] Notatum supra. Aeschylus Septem Thebanis. Γέροντα τὸν νοῦν σάρκα δ' ἡβῶσαν φέρει. Gregorius Magnus, lib. II. Dialogorum: *Fuit vir vitæ venerabilis, gratia Benedictus & nomine, ab ipso pueritiæ tempore cor gerens senile, Aetatem quippè moribus transiens, nulli voluptati animum dedit. Sed dum in hac terra adhuc esset, quo temporaliter liberè uti potuisset, despexit, jam quasi aridum mundum in flore suo.* Ubi Zacharias, interpres Græcus mentionem senilis ętatis omisit: ἐκ παιδόθεν τῇ τῆς καρδίας καθαρότητι ἐλαμπρύνετο. Noster Consulatu Manlij.

155. IGNEA JUVENTUS.] Impetum effrenem & furibundum dicit ad desideriorum expletionem. Alibi. *Sed quoniam calida rapuit te flamma Iuventa.* Sic *facem Iuventæ* legimus apud L. Florum. De Periculis, adversitatibus, ærumnis, quibus Juventus Rationem Animumque oppugnat, pulcrè Demetrius Cydonius, aureolo libello de Contemnenda Morte; Cujus pluscula adscribemus:

Εἰ δὲ μὴ καὶ δοίημεν, μηδεμίαν ἀπὸ τοῦ σώματος περοχὴν συμβαίνειν τῇ ψυχῇ ὅτε νόμιμεν τῶν παραδόξων ἂν νομισθείη. τίς ἂν ἀρκέσειε διηγούμενος τῶν ἐν νεότητι

F καὶ

καὶ ὑγιειαὶ παρὰ τῶν σωμάτων ταῖς ψυχαῖς ἐγειρόμενον σάλον; ἀτέχνως γὰρ οὐδ' ἄνθρωποι τότε συγχωροῦνται εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ὥσπερ ὑπὸ λινῶν κυμάτων τοῦ τῆς διανοίας κλύδωνος εἰς τὴν τῶν ἀλόγων ἐξωθούμενοι φύσιν. τὸ γὰρ ἀνδραποδῶδες τῆς ψυχῆς, καὶ δουλεύειν ὀφεῖλον τῷ λόγῳ, καίτοι λαβούμενον, καὶ διὰ κόρον ὑβρίζον, στασιάζει μὲν πρὸς τὸν νοῦν, καὶ ὑπακούειν οὐκ ἔτ' ἀνέχεται. ἁρπάσαν δὲ τὴν ψυχὴν τοὺς μὲν σώφρονας τῶν λογισμῶν, καὶ κοσμίους φυγαῖς, καὶ ἀτιμίαις κολάζει, δι' ἑαυτοῦ δὲ ποιησάμενοι τὴν ἡγεμονίαν, ἐφ', ὅτι, ἂν τύχοι φέρεται, ἀρετῆς μὲν πάσης ὡς ἀδυναμίας καταφρονοῦν, μόνην δὲ ἀνδρείαν τὴν κακίαν οἰόμενον, καὶ λοιπὸν συνέχει μέθη, καὶ ἀκολασίᾳ, καὶ πάσῃ παρανομίᾳ τὸν ἄνθρωπον παραδίδωσε, πλὴν ὀνόματος μηδὲν ἄλλο συγχωροῦν αὐτῷ τοῦ προτέρου φέρεσθαι σχήματος, οὕτως οὐχ ἧττον ἐν ταῖς ἡδοναῖς, ἢ ταῖς ἀηδίαις τὴν ψυχὴν ἀλγύνει τὸ σῶμα, μᾶλλον δὲ αὐτῇ παρὰ τῆς ἀνέσεως μείζων ἡ βλάβη. ἐπεὶ καὶ ἡνίοχος χεῖρον ἂν πάθοι, διὰ κακὴν τροφὴν, καὶ κόρον σφριγώντων αὐτῷ καὶ πηδώντων ἀτάκτως τῶν ἵππων, ἢ δι' ἀτροφίαν, καὶ ἀσθένειαν ἡσυχῇ προϊόντων.

Platonis loca & doctrinam nemo ignorat.

155. LONGÆVO CORDE.] Prudentia & Sapientia Senili. Cor enim senium cordatum denotat. Ausonius Epigrammatis.

Qui Reminisco putat se dicere posse Latinè:
Hic ubi Co scriptum est, legeret cor, si COR haberet.

Symposius Aenigmatis, de Vulpe.

Corpore sum parvo, sed cor mihi corpore majus.

156. DUCUNT AB ORIGINE SORTEM.] Debitum stirpi videlicet Consulatum. Sic Nævius de Metellis, ut & suprà monitum.

Fato Metelli Romæ fiunt Consules

Quod ambiguum auctori malo fuit; responsum enim à Metellis:

Dabunt malum Metelli Nævio Poetæ.

Versu repositus versus auxit Vatibus metra, Auctori ærumnas dedit.

158. DOMUS HÆC DE MORE REQUIRIT.] Divus Hieronymus: *Scilicet nunc mihi Proborum & Olybriorum repetenda sunt Nomina; Et Illustre* (ita legendum) *Anicij sanguinis genus, in quo aut nullus aut rarus erit, qui non meruerit Consulatum.* Inscriptiones priscas huc pertinentes Laudavit jam olim Georgius Fabritius, Notis ad Vates Christianos.

158. DEVOVEAS.] Nomini ipsorum adscribendum.

160. SIC NOBIS SCYTHICUS FAMULETUR ARAXES.] Clausula voti Romani, usurpata nostro sæpius. Ut III. Consulatu Honorij, fine, & Quarti.

SCYTHICUS ARAXES.] A vicinitate Scythiæ. *Araxes* enim Armeniæ fluvius, de quo ut in Scythiam venias, transfretatione opus est, si fides Plutarcho de Fluminibus. Duo autem hujus nominis: alter in Thessalia: Stephanus περὶ πολ. Ἀράξης ποταμὸς ἀρμενίας, καὶ Θετταλίας. Eundem Ducis Scythiæ populis, ut notat Servius, jungit Maro, lib. VIII. Habitant ad Araxem Massagetæ, gens Scythica, horumq; more sanguinis Equini potatrix. Avienus Periegesi Dionysiana. Ejus subjectio, votum ex ultimis Romanæ Potentiæ Lucanus Libro I. nostro expressus.

Hoc quem civiles hauserunt sanguine dextra
Unde venit Titan, & nox ubi sidera condit,
Quaq; dies medius flagrantibus æstuat horis,

Et

Et quà bruma rigens, ac nescia vere remitti,
Adstringit Scythicum glaciali frigore pontum,
Sub Iuga jam Seres, jam barbarus isset Araxes.
Et gens si qua jacet nascenti conscia Nilo.

161. RHENUS PER UTRUMQUE LATUS.] Alterum invictis gentibus cultum, eludebat Romanas vires. Alibi idem dicit, summo voto. I. Stil.

Rhenumq; minacem
Cornibus infractis adeò mitescere cogis,
geminasq; viator
Cum videat ripas, quæ sit Romana, requirat.

Scilicet quod Gallicum latus Rheni Germani incurrerent semper, nullo metu Romani offensi. Eodem Libro ejusdem virtuti adscribit:

Latio quod reddita servit
Africa, vicinum quod nescit Iberia Maurum.
Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum.

Libro secundo. Usqueadeone levis pacati Gloria Rheni?

161. MEDISQUE SUBACTIS.] Parthos dicit. Horatius:

Neu sinas Medos equitare inultos Te Duce, Cæsar.

Commentator priscus Collectitius. *Parthos à quibus Crassus occisus est.*

162. SEMIRAMIÆ TURRES.] Babylonem dicit, sive Parthorum Metropolim, Lucanus.

Cumq; superba foret Babylon spolianda tropæis
Ausoniis; umbraque erraret Crassus inulta.

163. ROMANA PER OPPIDA.] Utrinque ripa subdita Romanis. Insignia dicit Aquilas, erectas locis domitis; ut clarum exemplo earum quas cum Imaginibus Principis Hierosolymis Procuratores voluerunt; unde vastities tandem florentibus Judæorum rebus inducta.

166. QUO JUDICE.] Ita omnes libri, excepto eo quo usus est Antonius Delrius, qui VINDICE maluit. Nihil mutandum, cũ *Iudice*, Præfectus, censeantur. Alibi sæpius. Sidonius:

Præfectus, Consul & idem
Iudiciis populos, atque annum nomine rexit

Præfectus enim Prætoriis Probus, ut notum ex superioribus.

167. FESSASQUE RESURGERE GENTES.] In nostro Codice est *falsasq; resurgere* Minimè mutemus.

168. ANTE DABUNT HYEMES NILUM. Producent, mittent. Nilum calidissimis locis ori initio hujus Panegyrici memoratum est. Expressit secutusq; est hæc Licentius, B. Augustini amicus, cujus versus ponam integros, ut quà tales non sunt, possint emaculari

Ante sub Aegæo optabunt pia tecta palumbes.
Et versa Alcyone componet in arbore nidos.
Esuriens vitulos alet ante Leæna sequaces,
Atque impasta diu teneros, lupa, nutriet agnos.
Mutantesque suis divisum partibus orbem.
Aut Barcæus alet Taurum, aut Hyrcania Tauros.
Ante Thyestæis iterum malè territa mēsis
Interrupta dies refugos vanescet in ortus.
Ante dabunt Imbres Nilum, super athera Dama
Errabunt, montesq; canent, & flumina plaudent.
Quam mihi post tergum veniant tua dona, Magister.

Secundo versu scribendum *Et verna Alcyone* vernante scilicet, florente. Divisus orbis, est sibi contrarius ipsi. Sexto emacula:

Aut Barcaeus alet Tigrim, aut Hyrcania Tauros:

Hispania Tauris nobilis, Vnde ludi nunc quoque.

De Hyrcanis Tigribus in Raptu Proserpinæ. *Dabunt imbres Nilum* Ex Claudiano emaculandum *hiemes Nilum*. Est autem oratio inversa voce. Dicendum enim fuerat. *Ante Nilus dabit hiemes* hoc est ex ejus partibus spirabit Aquilo, hibernas tempestates ferens. Sic frequentes Scriptores. Plautus Curculione: *Caruit ne te hodie febris?* Arnobius lib. I. *Atyn Phrygem abscissum & spoliatum viro.* Cum illi abscissa fuerint genitalia. Lucanus. *Et habent mortalia casum.* Eo enim ipsos vexari dicere vult. Avidius Cassius, apud Vulcatium Gallicanum: Ubi *L. Cassius, cujus nomen nos frustrà tenet?*

171. ANTE THYESTÆIS.] Paullum mutavit Licentius. De cujus expressione vides auctoritatem Poetæ, ipso eo ævo quo floruit, quod paucissimis favor Musarum indulsit.

172. INTERCISA DIES.] Incisa velut, interrupta, interpolata. Sic CÆSA penes Rhetoras sunt commata, seu intercisiones stili sive orationis, vide Romanum Aquilam, cui *cæsa* Oratio, *intercisa*. Interruptam reddidit Licentius. Alij sunt intercisi dies apud Varronem libro V. de LL. Imitatio est intercisi tumultus apud Papinium, Libro VI.

Ipse datum quoties, intercisique tumultus,
Conticuit stupefacta domus; solatur Adrastus
Alloquiis genitorem ultro.

Ipsa immò dies in eadem re ejusdem est. Lib. II.

utinam his manibus permittere gentes
Iuppiter æquè velis, quas Daricus alligat undis
Isthmos, & alterno quas margine submovet infrà.
Non fugeret diras lux intercisa Mycenas.

Qui creber usu aliorum hoc genus. Sic *intercisa tenebra* in Mario Victore, docto acutoq; Christi vate. lib. I. Geneseos.

Noctem intercisæ parilem fecere tenebræ.

Intercisi dies in veteri Jure Pontificio Pompiliano tam hominibus quam Dijs dati, uti in quibus & humana negotia, & relligiosa tractari possent, veluti non integros dicas, nec huic nec illi parti addictos, de quo post Varronem Macrobius Saturnal lib. I. capite XVI. *Limites intercisivi, qui agros integros esse non sinerent, sed velut intersicarent apud Frontinum Agri mensorem.* Ita opus suum intercidēdum, ne in perennem exiret prolixitatem, dicit Gulielmus Brito, imitatione veterum, & suo ingenio pro tempore non adspernandus scriptor, quem nos liberioribus Animadversionibus cum aliquando vacaret, illustratum in armarijs habemus, libro VIII.

Sed ne continui nos frangat cura Laboris,
Intercidat opus brevis hic pausatio nostrum.
Tempore quo modico vel respirare queamus.

174. DIXERAT ET VELOX.] Extemplo: simul ac emissa vox Principis. Per omnia Theodosium Deo exæquat, etiam in os Pacatus Panegyrico, & Ausonius Dedicatione Poematum. *Non tutum renuisse Deo.* Exprimit autem suum hic illum versum

Dixerat, & velox jam nuntius astra tenebat.

175. STREPUERE CHORI.] Divinitus impulsi. Sic sæpius.

176. RESULTANT COLLES] *Resonant.* Usu Papiniano. Concinere, Concordare, sequior ætas voluit. Ut Alanus initio AntiClaudiani.

Vt sibi juncta magis Natura dona resultent,
Et proprium donet donis mixtura favorem.

Idem, lib. V. *Hic ardet Cancer, urit Leo, Virgo resul-*

resultat. Hoc est resplendet. Nam de hac mitius aliquid dicere voluit. *Plausibus* libri consentiunt.

177. LÆTATUR VENERANDA PARENS.] Priscorum Heroum more, quibus matres illustriores habitus concinnabant, ut pro miro dixerit de tali Papinius *non matris opus.* Probam summæ laudis matronam nobilitavit Epigramma suprà positum emendatumq;. Successus autem & felicitas liberorum parentum justa lætitia est. Demosthenes in Epitaphio.

Χαλεπὸν πατρὶ καὶ μητρὶ παίδων στερηθῆναι, καὶ ἐρήμοις εἶναι τῶν οἰκειοτάτων γηροτρόφων, σεμνὸν δὲ γε ἀγήρως τιμὰς, καὶ μνήμην ἀρετῆς δημοσίᾳ κληρωμένους ἐπιδεῖν, καὶ θυσιῶν καὶ ἀγώνων ἠξιωμένους ἀθανάτων. λυπηρὸν παισὶν ὀρφανοῖς γεγενῆσθαι πατρὸς καλὸν δὲ γε κληρονομεῖν πατρῴας δόξας, &c.

Matrum verò & fatuus est Amor, de quo Auctor Declamationum Quintiliano adjici solitarum, quem ipsum tamen nuncupat disertim ut & suprà monitum. Ennodius, Declam. XIIX.

179. CURRUSQUE MICANTES.] Ineptissima Lectio. Vera in nostro Codice *cinctusque micantes* Quomodo centies Claudianus. Mirum tot homines eruditos acutosq; hic cæcutiisse tot insignes libros, præter unum illum, delirasse.

179. MOLLI TONDENT DE STIPITE SERES.] Quomodo molli stipite? Stipesne ergo ideo mollis, quia abinde Sericum tale detondebatur? Alludit crebram aspersionem Aquæ, qua materia stipiti hærens molliebatur, ut deduci depective posset. Ammianus, lib. XXIII. *Cæli apud Seras jucunda temperies, salubrisq; aëris facies munda; leviumque ventorum commodissimus flatus, & abundè silva sublucida, à quibus arborum fœtus aspergibus aquarum crebris, velut quadam vellera, mollientes, ex Lanugine & liquore mixtam subtilitatem tenerrimam pectunt.* Plinius lib. VI. cap. XVII. *Primi sunt hominum, qui noscuntur, Seres, lanitio silvarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem, unde geminus fœminis nostris labor, redordiendi fila, rursumq; retexendi.* Solinus, cap. LIII. *Primos hominum Seres cognoscimus, qui aquarum aspergine inundatis frondibus vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, & lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequiam.* Sic alij. Nec Lectio vacillaret si citra Codicem nostrum foret, cui disertim inest *tondēt de cespite* Quem librum cum descripserit ex vetustissimo homo prorsus indoctus, quem nihil eorum quæ scriberet intellexisse, certò nobis constat, ideoq; minimè dolosus aut præsumtor corrigendi, non de nihili esse mutationes plerumq; deprehendimus. Sic hoc loco cespes. humi natas herbas notare potest; quibus depecti sericum solitum commemorant fide digni scriptores. Dionysius Alexandrinus.

καὶ ἔθνεα βάρβαρα Σηρῶν
Οὔτε βόας μὲν ἀναίνονται ἢ ἴφια μῆλα.
Αἰόλα δὲ ξαίνοντες ἐρήμης ἄνθεα γαίης,
Εἵματα τεύχουσιν πολυδαίδαλα, τιμήεντα,
Ειδομένα χροιῇ λειμώνιδος ἄνθεσι ποίης,
Κείνοις οὔ τι κεν ἔργον ἀραχνάων ἐρίσειεν.

Quos versus novitius interpres, duabus minutis varibus interpretandis immortalem gloriam merito magnam teneas, sic reddidit.

& barbara secula Serum
Queis nec cura boum, pecorum nec pascua cordi
Florea sed vasta pectentes gramina terra.
Arte parant varia vestes, sumtuque superbo

 Flo-

Florida diversis quæ prata coloribus æquent.

Non illis operum certarit aranea laude.

Priscianus, Translator Vetus

plurima millia Serum:

Illis nulla boum, pecorum nec pascua Cura.

Vestibus utuntur quas texunt floribus ipsi,

Quos tenuant lectos desertis finibus ipsi.

Inscitè indoctè que: modo non corrupti sint posteriores duo versus, quod crediderim potius. *Avienus* relicto auctore, quem numquam nimis presse sectatur, vulgatam sententiam sequitur, & Seras non incuriosos, sed permixtos ovibus bobusq; vivere scribit.

& inhospita Seres

Arva habitant, gregibus permixti oviumq; boumq;

Vellera per silvas Seres nemoralia carpunt.

Nisi si in medio versu mendum sit. Cur enim tam disertè contrà suum aliosq; auctores tam eruditus auctor eat? Sensus esse dicatur: Seres habitant permixti, arva in hospita gregibus ovium & boum. Utrique generi inhospita: hoc est ex sententia Dionysij, qui floribus inimica animantia abhorrere memorare vult. Si recipimus *τὸ cespite* utramque sententiam doctissimus scriptor junxerit, de arborum scilicet & florum Lana.

180. LONGUM TENUES TRACTUS] Dicas videre te ut hoc conflat. Non poterat melioribus verbis describi. Aurum tenuare in Lamellas subtilissimas, unde decisæ lineolæ circumplicantur filis, concrescere elegantissime dixit Claudianus, adeò non fuit ignotum veteribus, ut unam unciam in DCC. & L. bracteas dilatatam, quarum singulæ habuerint quatuor, in quadrum digitos, scribat Plinius libro XXXIII. capite III. Ita enim is locus intelligendus ex ipsamet auctoris mente, & vidit Hermolaus Barbarus, industriæ doctrinæque laude vir clarissimus.

181. CONCRETO METALLO.] Ita enim artificiosè aurum circum fila Serica ducitur, ut ita natum, nec aliam materiem tegere videatur. Pariter Cataphractis equis cognatum metallum addicit, II. in Rufinum.

credas simulacra moveri

Ferrea, cognatoque viros spirare metallo.

Benè noster & Claveriani Libri qui hanc lectionem tuentur: Malè Belgici, qui *conserto* substituunt; quæ est naluti hominis correctio.

182. SQVALERE.] Vide Nonium, Gellium lib.II Macrobium lib.VI. cap.VII. Servium, ad Æneid.X. videbis quam benè familiaris fuerit alter alteri. Ineptit Agrimensor incerti nominis qui agrum *squalidum* dictum autumat, velut *excolidum : sicut*, inquit, *dicitur Exconsule, qui deposuit Consulatum.* Non vidi cor Zenodotæo similius.

183. PVRPVREAS PRÆBEBAT CANDIDA VESTES.] Vterque color purpuræ, & candidus scilicet, & qui vulgo dicitur. Candidæ purpuræ mentio clara apud Plutarchum Alexandro: Unde *purpuream nivem* appellavit Pedo Albinovanus. De cætero colore notavit vir doctus in Lectionibus Virgilianis. Candidum Deum, (Latonam hic dicit) interpretatur Servius in Eclogam Quintam.

184. NVMINIBVS LATONA SVIS.] Ex se natis. Erant statim numina cum in Vitam prodirent: non per vitam mortalem fortiter faciendo opus habebant cœlum acquirere, ut Hercules, alijque nonnulli Jovis Filij. Hoc intelligi voluit Claudianus.

185 REDIRENT.] Venatu & Serpentum persequutione.

186. JAM NON ERRANTIA.] Fixerat enim Insulam eatenus fluctuantem Latonæ partus. Seneca Hercule Furente.

Quibusque natis mobilis tellus stetit:

Vide Hymnum Callimachi, & alterum de Raptu Proserpinæ v. 34.

186. ILLA FEROS SALTVS.] Loca

alijs

aliis venantibus intacta. In concinnior tamen scriptio; malimque Claudiano scriptum dicere,

Illa feris saltus & desolata relinquens Mænala

A copia enim captarum ferarum æstimatur bonitas Venatoris. Columella lib. V. initio. *Est in magna silva boni Venatoris feras quamplurimas capere.* Inseritur vulgo ei dicto vox Appulejo, Sidonio, aut Ennodio dignior, quam Columellæ, nec rei admodum utilis *indaganter feras quamplurimas capere.* Ineptè interpolata sententia, & oratione candida tanti scriptoris.

188. LASSATO CENTVM VENATIBVS ARCV.] Sic ex libris Cujacianis Stephanus Claverius. Vulgo *Certam* huc intruserant: tam apte quam Butrubattam Nævij. Bentiniani & Belgici libri, una cum nostro, qui rarò tamen ijs consonat, *certis ven.* præferunt, quam lectionem de suis & Delrius eduxit, probante insuper Scaligero. Veritatem adhuc latere arbitror, quid enim attinet hic certas aut centum Venationes dicere. Cum aptius quid nullo negotio succurrere potuerit? Claverianum tamen illud admittam, dum aliunde exoriatur Veritas.

188. NIGRIS RORANTIA TELA VENENIS.] Maximè mortiferis. Joannes Cassianus de Incarnatione Verbi: lib. VII. *Dehiantia novi serpentis ora, & tumentia nigris venenis colla conterere.* Pythonem dicit quemlibet serpentem, non illum solum famosissimum: Apollinis enim officium unde & nomen habet, talibus mundum exonerare.

190. LAMBIT AMICA PEDES.] Sordidula scriptio: Cani enim aut catello aliquo dignius hoc quam Insulæ aut Regno. Libri nil mutant.

190. RIDETQVE ÆGÆVS.] Numen quoddam Ægæo ponto peculiare. De eo vide Commentarium doctissimi Delrij ad Senecæ Tragœdias. Quo opere Poeticis talibus fictionibus illustrandis optima opera navata est.

191. TESTATVR GAVDIA FLVCTV.] Theognis, initio Gnomologiæ. Fluminibus omnes humanos affectus adscribi notamus alibi.

192. PROBA.] Testimonium luculentum generosæ Matronæ est Inscriptio vetus in hæc verba conservata. ANICIÆ. FALCONIÆ. PROBÆ. FIDEI. ET NOBILITATIS. ANTIQVÆ. ORNAMENTO. ANICIANÆ. DOMVS. FAMILIÆ. SERVANDÆ. AC. DOCENDÆ. CASTITATIS. EXEMPLO. CONSVLVM. MATRI. CONSVLVM. PROLI.

Falconiæ nomen ineptè deturpatum est in Faltoniæ. Falconia enim Romanum, siquidem Falconi expressim scribit Plinius Junior. Hæc est. Cujus Centones Virgiliani ad nos pervenerunt, non Theodosij Junioris Uxor, ut autumare audent alij: teste exemplari Manuscripto apud inclutam Angliæ Oxoniam, quod disertim PROBAM FALCONIAM illi Opusculo præscribit. Veteres primæque Editiones, librariorum petulantia in frontispicio VALeriam Probam appellant, credo ut tandem optimo Grammaticorum filia accederet, in ipso Libro, Falconiam. Fatetur initio Nobilissima mulier alia sese plurima in litteras misisse, tumque demum de profanis ad sacra argumenta converti. Teritur manibus Editio Henrici Stephani, qui non æquè bene, ac de alijs, de hoc Libello meritus est; illud vero facinus commisit illaudabile, quod Notas Virgilianorum Librorum marginibus depulit, unde sedes argutè traductorum in Centones versuum & Hemistichiorum memoria eximuntur.

193. DECORAT MVNDVM.] Consulum geminorum partu & ornatu, & Institutione. Sic contra Eutropio Consule mundum dedecori clamat.

194. ROMANA POTESTAS.] Consulatus Majestatem dixit in Manliano:

nec dignius unquam
Majestas meminit sese Romana locutam.

Pote-

Potestas', magistratus quoslibet summos, summisve proximos, qui cum Potestate scilicet prosint, indicat Salvianus lib. I. de Gubern. Dei. *Itaque tunc illi pauperes magistratus opulentam Rempublicam habebant, nunc autem dives potestas pauperem facit esse Rempublicam.* Præcipuè sub collapsa Majestate Romani sermonis, unde in Idiotismis hodiernis Italorum Hispanorumque permansit. Fridericus I. Imp. In conditionibus Mediolanensibus bello devictis præscriptis, penes Burccardum Notarium: *totum fossatum planare, Potestatem, quam vellet Imperator, sive Teutonicam, sive Longobardicam, recipere.* Ludovvicus Imp. Diplomate quodam, Marquardo Frehero edito: *Ludovicus Dei Gratia Romanorũ Imperator, semper Augustus; Providis viris, Vicario, Rectoribus, Officialibus, Potestati, Consiliarijs, de Petra Alta.*

194. AVGETVR.] Veteri sensu *ornatur, decoratur.* Pariter Plinius Panegyrico: *Consulatus, qui sibi attolli, & tuis humeris augescere videtur.*

195. STARE PVDICITIAM EX ÆTHERE LAPSAM.] Astare præsentem, rebus humanis adesse, quas fugerat à Saturni regno. Seculo enim ferreo subolescente, Pudicitia cœlum petierat, abominata tot mala facta, cædes, insidias, raptus, bella, ejus rei caussa, quam deterrimam bello Trajano fuisse, & ante Helenam adeo, dicit Horatius Juvenalis, Sat. VI.

> *Credo Pudicitiam, Saturno Rege moratam*
> *In terris, visamque diu; cum frigida parvas*
> *Præberet spelunca domos.*
> *Paullatim deinde ad superos Astræa recessit,*
> *Hac comite; atque duæ pariter cessere sorores.*

Astræam Pudicitia comite terris excessisse ait. Turbatis enim matrimoniorum sacris, Virginitate stupris polluta, Iustitiam bella & cædes profligarunt. Non satis dextrè capiuntur hæc optimi Vatis verba vulgo. Cæteras sorores indicare tibi poterit Plutarchus, cum scribit: ἡ δὲ Δίκη παρθένος ἐστὶ, καθ' Ἡσίοδον, ἀδελφὸς : Αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης καὶ ὠφελείας ἔνοικος. Alia ad eundem Aquinatis nostri lucum.

195. SACRO THVRE VOCATAM.] Sacrum, ob plerorumque omnium Deorum cultum, thure administratum. Non vetustissima autem res apud Romanos & Græcos thuris consecratio. Arnobius lib. VII. *Acprimum illud à vobis isto ipso quærimus percontamurque de thure: Vnde quo tempore nosse illud aut scire potueritis, ut meritò existimetis aut esse dijs dandum, aut eorum acceptissimum voluptati. Novella enim propemodum res est, neq; annorum inexplicabilis series, ex quo ejus notitia profluxit in has partes, & delubris meruit interesse divinis. Nam neque temporibus, quemadmodum creditur & perhibetur, Heroicis, quidnam esset thus scitum est, scriptoribus ut comprobatur à priscis, quorum in libris posita ejus mentio nulla reperitur. Neque genitrix & mater superstitionis Hetruria opinionem ejus novit & famam: sacellorum ut indicant ritus, neq; quadringentis annis, quibus Albana res viguit, in usum, cuiquam venit, sacra cum res fieret, neque ipse Romulus, aut Religionibus artifex in comminiscendis, Numa, aut esse scivit aut nasci, ut pium far monstrat, quo peragi mos fuit sacrificiorum solemnium munia.*

197. JVNONEM INACHIIS.] Græciæ enim præcipuè addicta fingebatur Juno, jam inde ab injuria spretæ formæ. Fabulæ ad lubitum Poetarum fictæ refictæque ludibrio exponunt Sapientiam in sese quærentes, ut exemplo Musarum ex Varrone docet B. Augustinus de Doctrina Christiana lib. II. cap. XVII.

197. OCULOS ADVERTERE.] Quod cum facit placidi vidissimo ore est, Matronalem gravitatem Gratiosis temperans artificibus. *Respectus Deorum* felicitas mortalium. Sic Germanicum pro Deo adulatur Ovidius I. Fast.

Respice

Respice pacato, Cæsar Germanice, vultu
Hoc opus, & timidæ dirige navis iter.
Da mihi te placidum, dederis in carmina vires:
Ingenium vultu statque caditq; tuo.

Unæ alteræque membranæ *oculos avertere Templis.* Ineptè utcunque ad torqueas. Non enim Inachijs templis avertere, est Romanis oculos advertere. Respicientium Numinum cultus notior est, quam ut indicari debeat. Fortunam, in Decimam Regionem urbis collocat Publius Victor.

198. ANTIQVIS PAGINA LIBRIS.] Usitatum doctissimo Vati Antiquorum depressione suos extollere Heroas, sua commendare Tempora: ut viginti ipsis locis in Censione Poetarum mihi observatum memini. Pagina scripta, paginis inserta & comprehensa. Laudibus Serenæ.

Antiquos loquitur Musarum pagina Reges.

Avienus Ora Maritima.

Regionis ejus, quam vetustis paginis
Secretiore lectione exceperam.

199. NEC LATIÆ CECINERE TVBAE.] Granditatem sermonis augere videtur Lectio quæ inest nostro Libro: *Non Latiæ cecinere tubæ, non Graja vetustas.* Quod inferre non est librariorum; certè minimè istius. *Tubas* Latio præ cæteris Musices instrumentis assignat, ob ruditatem agrestis Musæ in primis ejus vatibus; tum quod Romani sermonis major omninò asperitas, Greco spontè suapte mollius in omni genus modulorum veniente. Vetustatem etiam merito Græciæ dato cujus discipula Eruditio omnis Latia. Quintilianus, lib. XII. *Latina mihi facundia, Inventione, dispositione, consilio, cæterisq; hujus generis artibus similis Græcæ ac prorsus discipula ejus videtur.* Non semel Cicero.

199. CONIVGE DIGNA PROBO.] Vt omnia semel absolvam: Dictum vult.

199. EXSTAT.] Eminet. Ex Papinij Epithalamio, ubi Venus loquitur.

quantum ego me Nereidos exsto.

200. CEV SIBI CERTANTES.] Colon hoc quatuor versuum à nullo Belgicorum librorum, non nostro, non Aldinis, agnoscitur. In Cujacianis ita reperisse contestatur Stephanus Claverius.

Ceu sibi certantes sexus quid posset uterque
Hunc legere torum. (taceat Nereida nuptam
Pelion.) O duplici fœcundam, Consule matrem,
Felicemque uterum qui nomina parturit annis.

Scaliger, pressius alioquin illos eosdem libros sequi solitus, nec tales eos Editioni suæ indere voluit, sed ut vulgati sunt, asterisco affixo. Mihi penè & esse Claudiani & non esse videntur: Editos suspicanti prima promulgatione, mox abolitos, qui tamen obhæserint, sequioribus seculis lacunam arbitrantibus, si excessent. Prorsus autem ut Claverius dedit, relinquendi, demta solum parenthesi, quæ nulli usui est, additisq; asteriscis. Pelion autem potius quam Peleum ipsum Nereidos filius, sive Thetydis maritum, dixit, quod eo loco convenerint omnes Dij Nuptijs Pelei, ut per locum ipsa illa nobilissima congregatio, si honoris ergo, intelligatur Pelion, inquit, taceat cum toto illo Numinum grege, lectissimos ab omni vetustate illos conjuges, Nereiden & Regem Thessaliæ. Erudiriora omnia sunt, quam pro Librarijs, aut effarctore aliquo de vulgo. * Hæc nunc placent: Adjiciam quæ adolescentulus edidi. Claverianis illis sive Cujacianis Libris nec consultis, nec quæsitis. Insunt enim quæ perire nolim. * Revera adulterini sunt quatuor versus, nec auctorem sapiunt Claudianum; Nec in duobus Pulmani, Vno Delrij MSS. & priscis editionibus comparent. Quicunque tamen malè officiosus horum auctor fuit, non scripsisse videtur quales hodiè circumferuntur. Quin ad hunc potius morem modumque.

Ceu sibi certantes sexus quid posset uterque,

Hoc legerent par Herûm. Taceat Nereida nuptam
Peleus: O duplici fœcundam Consule matrem,
Felicemque uterum, qui nomina parturit annis.

Non catuit eruditione quicunq; hos hîc versus infersit. *Heros* vocavit, summo magistratu functum Virum, cum conjuge. Sic Ausonius de Eodem Probo. Epist. XVI.

exceptis tribus
Herus herorum maximus.

Pariter, more optimorum auctorum, Papinii & Claudiani, nomina annorum pro Consulibus dixit, cum ab horum vocabulis illi dicerentur. Papinius, in XVII. Consulatum Domitiani.

nondum omnis honorem
Annus habet, cupiuntq; decem tua nomina menses.

Claudianus, de Rustico Sene Veronensi, qui prædium paternum numquam excesserat.

Frugibus alternis non Consule, computat annum.

Idem Quarto Consulatu Honorij. Prospera Romuleis sperantur tempora rebus
In nomen ventura tuum.

Latinus Pacatus, Panegyrico: *Consul creatur? habiturus est nomen annus.* Lucanus, lib. V.

Instabatq; dies qui dat nova nomina fastis.
quid tempora Legum
Egimus, aut annos à Consule nomen habentes?

Sidonius, Panegyrico Anthemij. *Indicijs populos atque annum nomine rexit.* Lactantius, lib. VI. cap. IV. *Invisibilis hostis alios inflammat ambitionibus; Hi sunt qui ad gerendos magistratus omnem vitæ suæ operam, omnemq; curam convertunt, ut fastos signent, & annis nomen imponant.* Illud etiam cum bona ratione, bonorumq; auctorum consensu, quod felicitatem parentum ex Fortuna liberorũ prospera æstimat, exemplis Homeri, Virgilii, Ovidij, Musæi, Petronij, Boethij, aliorum. Superest Ratio syllabæ *par* quam perperam hac correctione positam Canon Regulæ Romanę autumabit. Ego verò scriptores ævi jam Theodosiani corripuisse voculam ajo, ut novum hoc nihil fecerit iste Criticaster. Prudentius Romano: *Meatus unus impar ad Laudes Dei.*

Idem in Symmachum. Lib. I.

coitus fuit impar utrique. Ausonius Grypho.

Tris primas par impar habet Avianus in Fabulis.

Cum spes in pretium munera dispar agit.

Auctor Iliadis parvæ, scriptor omnium suppositiorum præstantissimus, Laurentio olim Vallæ, ut ajunt, insanum amatus.

Aeacidæ nec compar erat

Parturit, ut finem aliquando faciamus, Poëticum est ἀντὶ *paris* Columella, Lib. X.

habilis natura soli, quæ gramine læto
Parturit, & rutilas ebuli creat uvida baccas.

Hactenus ista. * Cum autem scribitur *taceat Nereida nuptam.* Contemtum insignem alterius præ suo isto miraculo indicat. Sic Gregorius Nyssenus vita Thaumaturgi:

Σιγάτω παρὰ ταῦτα πᾶσα τεχνικὴ τῶν λογογράφων πλεῖστα. τὰς ἐπινοήσεις τῶν θαυμάτων διὰ λόγος ἱστορίας, καὶ ῥητορείας ἐπὶ τὸ μεῖζον ἐξαίροντα.

Symmachus, lib. II. Epist. II. *Taceat prodiga laudis vetustas.* *Nomina Annorum*, quod dixi, sunt Consules. Idq; summæ loco gloriæ. Plinius Panegyrico: *Sic olim servitus pulsa, privata fastis nomina induxit.* Seneca de Brevitate vitæ, cap. XIX. *Cum videris itaque prætextam sæpè jam sumtam, cum celebre in foro nomen: non invideris. Illa vita damno parantur. Vt unus ab illis numeretur annus, omnes annos suos conterent.* Salvianus, lib. VI *Cum hæc illi faciant, à quib. anni exordium sumunt, & qui annis nomina tribuunt.*

105. UT SCEPTRUM GESSERE MANU.] Majestatis Consulatus insigne sceptrum ex E-

ex Ebore, cui insidens Aquila erat effícta, Romanę virtutis avis index. Livius lib XXX. *Ibi Massinissam primum Regem appellatum, eximiuq. ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, sella curuli eburnea, & scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat. Addit verbis honorem, neq. magnificentius quicquam triumpho apud Romanos, neque triumfantibus ampliorem eo ornatum esse.* Quod de Triumphalibus dixit Livius, clarum de subsequentibus, Consularia eadem Ornamenta fuisse, cum Senatum amico Regi talia decrevisse memorat, qualia Consuli præberi moris foret: *Vnde lux datur loco Valerii Maximi de triumphali pratexta, quem capere alibi non potuit vir doctissimus.* De Aquila eadem Juvenalis. Sat. X.

> *Da nunc & volucrem sceptro qua surgit eburno.*

Commentator: *Virga, quam Consules portant: quia supra (Lege quam supera) Aquilas faciunt.* Prudentius.

> *Post trabeas & eburnam aquilam, sellamq. curulem.*

Innuit Noster, lib. II. Laudum.

> *Talibus invitat donis, dextraque regendum.*
> *Diva simul commisit ebur.*

Et Ennodius lib. VIII. Epist. I. *Propè inops ad Scipionem adducitur suffragij Consularis, qui tantum de parentibus gloriatur.* Idem Panegyrico Theoderici: *Serranum Scipionibus aratra peperarunt.* Idem Parænesi Didascalica: Ante *Scipiones & trabeas est pomposa recitatio.* Idem Dictione, XIII. Alij.

205. RIGENTES TOGAS.] Jauro ductili. Grave enim tale indumentum, ut molem trabealis metalli, Togam Consularem dixerit Sidonius,

206. SIGNUM DAT SUMMUS HIULCA NUBE PATER.] Erupta subito nube. *Fulmen sanciens* confirmásq; magistratum intelligit; contractibus enim alijsque rerum gerendarum auspicijs secundum fulmen. Notamus sequentibus Libris.

207. GRATAMQUE FACEM] Sic cæteri scripti editiq; Libri. At noster: *geminamq, facem* disertis litteris præfert. Asseverem Claudiano scriptam geminamque Allusione Duorum fratrum Consulum. Vulgata Scriptura de compendiosa prodierit veteriorum librariorum.

208. PROSPERA VIBRATI TENUERUNT OMINA NIMBI.] Vibrati, non immissi. Ostensos, non incussos pompæ Consulari dicit. Tempestatem enim imminentem velut continuisse ait felicitatem Consulum. Ineptiæ talium observationum Consulatum ineuntibus obversabantur etiam Christianis Temporibus. Salvianus, lib. VI. *Quid enim? numquid non Consulibus, & pulli adhuc gentilium sacrilegiorum more pascuntur, & volantis penna auguria quæruntur, & penè omnia fiunt, quæ etiam pagani veteres frivola atq. irridenda duxerunt.*

208. OMINA.] Rectè ita docti ex suis, & Noster Codex.

209. TYBERINUS.] Tiberis fluvius. Tiberinus ipsum numen. Fuit is Albanorum Rex, ut commentatur Servius, in Aeneiden. III. Descriptionem Historicam longam habes apud Dionysium Halicarnassæum. Poëticam nullam ullibi ista meliorem.

210. IMA VALLE SEDENS.] Pulcrè, &, more suo, arctatè, Sidonius:

> *Illicet ingreditur Tiberini gurgitis antrum;*
> *Currebat fluvius residens, & arundinis alta*
> *Concolor in viridi fluitabat silva capillo.*
> *Dat sonitum mento unda cadens; licet hispida setis*
> *Supposítis, multum sedaret barba fragorem.*
> *Pectore ructabat latices, lapsuq; citato*
> *Sulcabat madidam jam torrens alveus alvum.*

Vitiose distinctus est Sidonij hic locus in libris vulgatis.

211. ARRECTISQUE AURIBUS HÆSIT.] Variant mirificè Libri. Ex Cujacianis ita, & quidem optimè, vir doctus. Unus Belgicorum erectis vallibus. Alius cum nostro *erectis auribus hæsit.* Duo alij *arrectis auribus hausit.* Aldus & Scaliger. Sequimur Cujacianos. Est illud Maronianum lib. II. *arrectisq; auribus asto.* Licet minus propriè de homine dicatur aures arrigere, ut quæ numquam jaceant, id tamen attentè audientes agunt, ut auribus adsint, auditumque acuant solum, sensibus cæteris eò se velut conducentibus. Unde apud Terentium in re capitali sua adolescens ait *arrige aures Pamphile* Omnem conatum eo convertens. Contra Horatius *Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus.*

212. HERBIS PALLENTES.] Veteri musco obsitos.

213. NYMFIS DOMINAM COMMENDAT HERILEM.] Sic omnes Libri, præter Nostrum, qui URnam herilem Dominæ substituit, & Cujacianum qui *ATQUE DOMUM* retulisse scribitur. Nos cum Scaligero cæterisque nihil mutamus. *Domus herilis*, antrum Idolo fluminis habitari fictum fuerit. Horatius *Domus Albuneæ resonantis.* Nymfis notum talia antra data, unde Nymfæa etiam intra urbem, fictæ at naturalium speciem speluncæ, fontibus manantes. *Domina herilis*, Ilia Tiberini Uxor. Nymfis re ipsa, Domina marito grata affectus blanditie. More honorandarum conjugum verè Romano. Ovidius lib. III. Trist. Eleg. III. quæ est ad Uxorem super morbo suo.

Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
Ut foret amentis nomen in ore tuum.
Si jam deficiam, suppressaque lingua palato
Vix instillato restituenda mero.
Nuntiet huc aliquis dominam venisse: resurgam,
Spesq; tui nobis caussa vigoris erit.

Idem inibidem post.

Nec mea consueto languescent corpora lecto?
Depositum nec me qui fleat, ullus erit?
Nec domina lacrymis in nostra cadentibus ora
Accedent animæ Tempora parva meæ?

215. PATREM OCEANUM.] In uno Codice alia lectio *reddentia* membris Oceanum. Inepta, & nullius rei.

217. ÆSTIVO CANDORE.] Incandescente velut aere. Ovidius.

Siccis aer fervoribus ustus Canduit.

218. MORI.] Deficere, exsiccescere, quæ mors & abolitio fluviorum. Mors à spirantibus ad alia pulcre translata. Pariter Petronius.

Flumina per notas ibant morientia ripas.

De Igni Papinius.

anxia turre suprema
Sestias in speculis; moritur propè conscius ignis.

Libro X.

primesq; hortantia somnos
Languida succiduis exspirant lumina flammis.

Noster. bello Getico.

Donec in exiguum moriens vanesceret ignem. Sic de alijs sensim velut exspirantibus. Papinius lib. VIII.

jam vanescentibus armis
Vitta manet; ramumque tenet morientis oliva.

Virgilius Ceiri:

Virginis in longo moritur querimonia cursu.

Ita ignem vivere. Ovidius Lib. VII. *exstinctaq; flamma revixit.* Uti habent libri calamo exarati. Pariter *interficere calorem* Vitruvius lib. I. cap. IV. *Ergo in quibus corporibus cum exsuperat calor, tum interficit dissolvitque cætera fervore.* Malum odorem interficere Catullus. Defectum verò in homine etiam insigniorem morte indicari moris est. Ut cum Petro-

nius extremè lassus describit: *occurrit mihi aquè lassus ac moriens Ascyltos.* Quia nempè spississimo anhelitu videbatur animam jam acturus, idq; non bonis cum faventibus Musis mutatum voluerunt tum alij, tum Laurentius Ramiresius. Plutarchus de Amico & Adulatore. ἐγὼ δὲ ἐξέθνησκον γέλωτι. Heliodorus, lib. VI. ὑπὸ δέους ἐθνήσκεν.

217. CRINALIS ARUNDO.] Loco crinis. Supra de Roma. Nam neq; cæsariem crinali stringere cultu. Sic alibi sæpius, unde cavillo obnoxium voluerunt nasuti homines, cum tamen exemplis Maronis, Ovidij, Lucani, firmetur etiam frequens usus, ut infra docebitur.

220. TAURINA LEVANTUR CORNUA.] Pictura Fluviorum veteri. Est apud nos Gemma, rubricans Amethystus, cui figura hæc inest.

Fluvium utique contrà Solem sese effundentem designans, aliquot avium speciebus intervolantibus, egregiè quidem retrò Cornutum.

220. RAUCOS SUDANTIA RIVOS.] Malè hæc congrua. *Sudare* enim coactũ quid & rarum, rauci rivi vim profluam aquarum notant. In Nostro Libro est *Cornua Temporibus, etrausos sudantia rivos.* Ut aliquid illitere incongruæ voci dicas. Distinctio castiganda.

Taurina levantur
Cornua temporibus, raucos sudantia rivos.

Rauci rivi ebullientes cornibus aquas, non ineptè notent, sed τὸ *sudantia* sic quoque parum considerate sit positum.

222. SE BARBA REPECTIT.] Sponsæ sua componit, velut pectine depressa *atque* discriminata. Sic rectè viri docti ex Cujacianis vulgò *recepit* insciteè scribitur. Noster *repedit* veritatis vestigio. Belgici quinque *resolvit.* Nec ipsum ineptum. Sed nos cum Scaligero illud sequimur.

223. PALLA GRAVES HUMEROS VELAT.] Noster *Palla gravis.* Nihil mutamus. Nam tarditas & moles procumbentis illo censetur, cum Heroum sit præterea latis laudari humeris. Papinius lib. I. Theb.

Tydea per latos humeros ambire laborant
Exsuvia, Calydonis honos.

Lucanus.

Et Salius lato portans ancilia collo.

Homer. Iliad. ψ.

224. QUAM NEVERAT UXOR ILIA.] Uxor Tiberini. Viri docti certatim Veritatem Lectionis asserunt, contemto primo inventore. Ilia sive Rhea mersa Tiberi, ab eo in conjugem assumta memoratur. Horatius: *Vidimus flavum Tiberim retortis Littore Ethrusco violenter undis Ire dejectum monumenta Regis Templaq; Vesta, Ilia dum se nimium querenti Iactat ultorem Vxorius amnis.* Commentarius priscus: *Ilia, matri Romuli, uxori sua. Ilia, Ennio auctore, in amnem Tiberim, jussu Amulij Regis Albanorum, pracipitata est. Ante Anieni matrimonio juncta fuit.* Horatius loquitur quasi Tiberi potius nupta fuerit, Papinius Glaucia.

Iam secura parens Tuscis regnabat in undis
Ilia.

Silius Italicus, lib. XII.

Ad genitorem Anio labens sine murmure Tibrim;
Hic ut signa ferox dimensaque castra locavit,
Et ripas tremefecit Eques: perterrita pulsis.
Ilia prima vadis sacro se conjugis alveo
Condidit, & cuncta fugerunt gurgite Nymfa.

Ovidius aliquot locis. Sidonius ad Majorianum:

pars proxima Tybrin
Exprimit: hic scabri fusus sub tegmine tophi,
Proflabat madidum per guttura rauca soporem.
Pectus palla tegit, quam noverat Ilia conjux,
Liquenti quæ juncta toro.

226. PROCUMBENS INSULA.] De ea notarunt hic docti. Procumbens scitè, ob planitiem. Sic de Nilo per Plana exeunte Valerius Flaccus:

septem projectus in amnes Nilus

Nobilior vero altera in Tiberi insula, intra portum Urbis & Ostiam de memoria non indignum quod scribit Antonius Æthicus auctor priscus, sed ab non unius seculi manu interpolatus. *Insula*, inquit, *quam facit Tiberis intra Ostiam & Urbis portum, tanta viriditatis amœnitatisque est, ut neque æstivis mensibus, neque hiemalibus pastura admirabiles herbas dehabeat. Ita autem vernali tempore rosa vel cæteris floribus adimpletur, ut præ nimietate sui odoris & floris insula ipsa Libanus alma Veneris nuncupetur.* Fides sit penes scriptorem.

227. QVA MEDIVS GEMINAS INTERFLVIT ALVEVS VRBES.] Est hodieque celebris ea insula, intra pontes duos, regione Vrbis XIV. Vide Æthicum.

228. SVBEVNTE FRETO.] Fluvio, non admodum lato. Freta proprie maria, quæ vicinas terras interfluunt. Lutatius Thebaide VII. *Dicta velut* aqua ferveat. Varro, lib. VI. Isidorus lib. XIII. cap. XVIII. Servius ad Eclog. I. De quovis undarum cumulo dici judica Maro, ponti adjiciens vocem I. Georg.

aut freta ponti
Incipiunt agitata tumescere.

Horatius lib. III. Epist. III.

Aut freta vicinas inter currentia turres.

228. PARITERQVE MINANTES.] Excelsæ. *Minacem* eminentem capit idem Lutatius ad Thebaidem XII. Virgilius.

minaq; Murorum ingentes.

229. SVRGVNT IN CVLMINA RIPÆ.] Tiberis ripa, quà amnis urbem transit, amœnissimis prætorijs erat prævelata. Claudian. II. Stilic.

Grates Gallus agit, quod limite tutus inermi
Et metuens hostile nihil, nova culmina totis
Ædificet ripis, & sævum gentibus amnem
Thybridis in morem domibus prævelet amœnis.

230. VOTUM.] Rem diu votis omnibus desideratam. Sic κατ' ἐξοχὴν in libris Juris & alibi Nuptiæ *Votum* dicuntur puellarum. Vide ad Apulejum.

231. UNANIMES FRATRES JUNCTOS STIPANTE SENATU.] Frequens Senatus ante ædes fratrum Consulum convenerat, ijs producendis, in Curiam, aut ad Rostra, ubi ad populum aut Patres verba facerent. Lectio in Libris priscis variat. Noster *IVNCTO stipante Senatu* Unde firmatur vetus conjectatio nostra *cuncto stipante Senatu.* Et sic IV. Cons. Hon.

te Gallia doctis
Civibus & toto stipavit Roma Senatu.

Sane *unanimes* illo enarrare voluit glossularius, non passus integrum Senatum adolescentum honori adesse. Similem Deductionem ad parem honorem, duorum etiam fratrum, liberorum suorum, vidit post Severinus Boethius, & ipse Anicia stirpe prosatus, doctorum autem hominum longe & illo & multis sequentibus seculis princeps: Sic enim eum alloquitur lib. II. de Consolat. cap. III. Philosophia: *Si quis rerum mortalium fructus ullum Beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria Lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter Consules Liberos tuos domo provehi, sub frequentia Patrum, sub plebis alacritate, vidisti? Cum ijsdem in*

in Curia curules insidentibus tu Regia Laudis Orator, ingenij gloriam facundiaq; meruisti? Cum in Circo duorum medius Consularis, circumfusa multitudinis exspectationem triumfali largitione satiasti. Hæc illa: verbis tamen à corruptione non conservatis. Cum enim in priscis Editionibus, altera anni M CCCCCV. altera M. CCCC. XCIII. libroque nostro membraneo, ultrà quatuor seculorum ætatem habente, constanti consensu legatur *duorum medius Consulum*, eamque lectionem & alijs collati Codices tueantur: nec minus τὸ *Consularis* teneant in Belgio olim collati, mihi nihil certius quam suum liberorum titulo honorem junxisse Severinum, & reliquisse scriptum duorum medius Consulum Consularis circumfusæ multitudinis exspectationem triumfali largitione satiasti. Consulatus quidem ipsius tam recens, ut præcedente Liberorum annum anno, eum gesserit, quod ex eo liquet, quod ipsis fratribus Magistratum ineuntibus Pater Laudum Regiarum Panegyricum, suo sibi testimonio, dixerit; id faciebant scilicet Consulatu decedentes, in actionem gratiarum; Orationibus id genus summorum suæ cujusque ætatis virorum adhuc superstitibus. Quæ rès tempora indagantibus nobis indicium facere potest ex Fastis Capitolinis, Liberos eos Boethij Consulatu functos Anno Urbis Conditæ M. CC. LXIII. Centum & Septendecim ipsis à Probini & Olybrij Fascibus, ingenti rerum Romanarum interveniente mutatione, & eos esse qui in ijs Fastis FELIX Gallus, & Secundinus, nuncupantur. Sed de his ad ipsum aureolum de Consolatione libellum. Duo fratres Consules fuere sub Constantino, anni quo nobilissima illa Synodus Nicææ congregata est, Paullinus & Julianus, ut præter alios videre est in Concilijs Isidoro collectis, ipso exordio Capitulorum ejus Concilij, Consules simul fuere Otho & Titianus fratres, anno quo ille Galbam interfecit, ut auctor Tacitus Lib. I. Historiarum.

231. UNANIMES.] Hoc etiam ad augmentum Laudis facit, ne scilicet Thebanum par Romani Fasces committerent. Unanimes, uno spiritu, una velut anima, constantes: velut una mens in duobus foret corporibus indivisa, ut loquitur Minucius Felix. Ita Epitaphium Vetus.

Viximus unanimes Luciusque & Flavius ———

Pariterque de pare Iunctissimorum amicorum, Martianus Capella:

Consilium vis ferre meum: sic semper ab omni
Velle capis socium, faciuntque unam abdita mentem.

Aristoteles, Diogene Laertio memorante, rogatus definitionem amici: Anima, inquit, una duobus divisa corporibus. Arnobius, lib. II. *vos cateros qui unius estis mentis.* Id est Sententiæ Voluntatisque conspirantis, Prudentius lib. II. in Symmachum:

nec enim fit copula Christo
Digna, nisi implicitas societ mens unica gentes.

Divus Lucas, Actuum cap. V.

τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία.

Arator, lib. I. Histor. Apostol.

Ecce tot egregijs unum cor inesse catervis,
Cernitis, atque animam populus nanciscitur unam.

Clemens Vita Petri, Libellus translatus ex Clementis, ut volunt, Romani Recognitionibus, inter ἀρέσκοντα θεῷ ponit ἐν πολλοῖς σώμασι μίᾳ γνώμῃ στοιχοῦντας, ὅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ θέλει τοῦτο καὶ περὶ τὸ πλησίον φρονεῖν. Vigilius PP. apud Victorem Tunnunensem: *Anima una & Cor unum sit nobis in Deo.* Gulielmus Aremoricus lib. III. Philippidos.

mens omnibus una
Conatu toto cunctas impendere vires.

232. IRE FORUM.] Vide quæ docti homines

mines notarunt alibi & ad Corripum. De fascibus, Securibus, Postibus Consulum fixis; omnique re insignium Romani Magistratus, tot libri pleni jam sunt scripti rescriptique, tamque vulgo nota Collectanea, ut tædiosum sit quicquam docere velle.

233. BIJUGES.] Ineptissimè nonnulli librorum *vigiles.* Duorum fratrum eadem habitatio; duplices ergo fasces una domo procedere miraculum Tiberino bono seni, alumnorum tantorum ergo lætabundo.

234. GAUDIA VOCEM TENUERE DIU.]In uno libro *suppressaque gaudia.* Quod non attendam. De Gaudijs insperatis animum percellentibus pulcrè Latinus Pacatus: *Nam cujus est animi nec vota hominum fatigare, nec adhibere muneribus artem difficultatis, sed denunciare præstanda, ut & prolixior sit sensus bonorum, nec repentina felicitas faciat attonitos & similes reddat ingratis. Animos enim nostros subitis affectibus impares, perinde lætitia ac dolor, si deprehendat, externat.* Exempla etiam mortuorum gaudio obvia. In Nostro Libro est *ostensaque.*

235. INCOAT ORE.] Virgilianum. Servius, Æneide II.

237. EVROTA SPARTANE.] *Fluvium Fluvius* alloquitur, Græcum Romanus, *Castoras provocans contrà Gloriam Probi filiorum.* Eurotas notus Laconiæ fluvius. Scholiastes in Anthologiam Epigr. lib. IV. cap. I. Εὐρώτης ποταμὸς λακώνων. Quærendum vero ex Claudiano hic olim censui, ut Castori & Polluci prætolerit suos Consules, quem Deorum habeat Honorio & Arcadio suis conferendum, fratribus & ipsis, & Aniciorum Dominis, utcunque Consulum.

241. STELLISQVE PARET CONVEXA.] Ut in Deorum numerum referantur, Choris astrorum adscripti. Similia in Prima Thebaide ad pessimum principem, Domitianum. Cujus aliorumq; cum laudes à Poetis consponsas, reminiscor: subit Fatum Romanorum Regum mirari, quibus rarissimi, nunc etiam nulli fuerint rerum gestarum descriptores; cum nemo non Vatum tamen, alia omnia concinentium, illuc ingenium collaturum promittat, Græcorum alia res fuit, etsi injuria temporum par propè exitus.

245. IPSI VELA REGANT.] Navium magisterio Imperia omnia humana multis locis scriptorum comparantur, non minus incertis quippe dilata ut plurimum turbinibus vita nostra, quam rates in pelago solent. Hinc Poetæ adulatores principibus, quos bene regna sua gubernasse videri volunt, ab excessu spondent de cœlo moderationem navigiorum, navigantiumque vota ijs addicunt, exemplo Castorum, quos Salutares vela facientibus nuncupant stellas. Sic Virgilius Georgico Primo, Papinius initio Thebaidos, sic exordio Argonauticorum Valerius Flaccus, sic Ovidius. alijque.

246. IPSIS DONANTIBUS AVRAS.] Scripti nonnulli *Dominantibus auras.* Adeò nihil tam liquidum ferè quod ex cerebri illi descriptorculi non commutarint conspurcarintque. Hoc tamen loco, etsi mutationem nolimus, in Romanum nihil, cum ipse Maro ita sit locutus.

247. PATERAS LIBARE DEIS]Quod rebus lætis solitum, ad curandum Genium veniendum ait, Divorum non oblitos. De libationibus qui Convivialia, & id genus priscos ritus congesserunt, hic non repetenda.

248. SOLVERE MULTO NECTARE CORDA LIBET.] Nectar potio facta ad lætificandos Deos, ut vinum homines. Claudianus III. Raptus de Proserpina ipsa, Veneri decepta.

> *Nostra rudis gaudere malis, & nectare largo*
> *Instaurare dapes,*

Deos majores veneratur minor. Fluviorum enim non magna auctoritas in censu Numinum. Prætereà ipsa illa ingentia & Tonantia non erant secura majorum potestatum; velut ipse Bello Titanico Juppiter, aræ sidera cœlo induxit, si quæ majora sibi notis ullibi essent

Numi-

Numina, ea devenerabundus, ne adversæ parti faverent, ut auctor est Manilius. *Solvere* curis exsuere. Soluta enim mens, quę lęticiam sequitur, bono sub Libero duce: re tamen in malum plerumq; sensu decidēte. Minutius Felix. *Animus, ut luxu solvitur, ita frugalitate firmatur. Resolutus*, iners. Frōtinus Stratagem. lib.II.c.IX. *rebus prosperè gestis, & ob id suis resolutis in nimiam securitatem. Dissolutus*, penitus nullius virtutis. Arnobius, lib. I. *Dissoluti est animi in rebus seriis quærere voluptatē*. Prosper de vita Contempl. lib.III cap.VI. *Plerosq; gula & abundantia vini turpiter in Luxuriam solvunt*. Cætero usu obvium; nos isthæc & ob eximias sentētiolas ponere nō abhorrebamus.

249. NIVEOS JAM PANDITE CÆTUS.] Occlusos ante velut choros. Sic alibi, victoria reparatis Temporibus.

Pādite defensum reduces Helicona sorores,
Pandite, permissis jam licet ire choris.

Quapropter nihil mutandum. Petulantia Librariorum nunc *plaudere*, nunc nescio quid aliud induxit sermoni Tiberis; quo illo omni facilè carere poterit. Niveus autē habitus ob restitutam libertatem; & lætissimæ ætatis Cōsules: qua mente cum renascerentur per Baptismum Deo veteres Christiani Albis tunicis induebantur, abjecto videlicet Idolorum servitio. De quo docti ad Tertullianum: *Festos verò* lætosq; dies colebant Romani niveis Togis aut comparatis aut reparatis. De quo, ut altero etiamnos alibi, cum bona rerum elegantium observatione.

250. VIOLIS PRÆTEXITE FONTEM.] Velate. Postes ita myrto obducere imperat Nuptiali festo, Venus, Epithalamio Honorij. Papinius lib. VIII.

Stygio prætexam Hyperiona cælo.

251. MELLA FERANT SILVÆ.] Noster cum tribus alijs libris *Mella fluant* Quomodo suprà.

Quantum stagna Tagi, rudibus stillantia venis,
Effluxere decus. Sanè & ferunt alioquin mella silvæ; & *Profluat* illud de proximo non obest meliori lectioni, ornatui cedens potius quam dedecori si acutè inspiciatur. Aurei Seculi paria fert felicitas apud Poëtarum principes. Nihil tamen mutare pertendimus.

251. EBRIUS AMNIS.] Scitè: nam & Isti Elemento affingitur, quod ejus esse non potest; uti unda natans in Manilio.

252. SPIRANTIA BALSAMA.] Suaveolentia. Spiritus enim odor Poëtarum filijs. Symposius Aenigmate XLVI. de Lilio.

Spiritus est magnus, quamvis sim corpore parvo.

Ausonius Rasis. In nostro Libro est *spumantia*. Ineptè insciteq;.

255. VULTURNUSQUE RAPAX] Vibius Sequester: *Vulturnus Campaniæ fluvius, à quo Vulturnum oppidum juxta Puteolos.*

256. NAR VITIATUS ODORO SULFURE.] Virgilius: *Sulfurea Nar albus aqua.* Vibius: *Nar Sabinorum ex Appēnino per Narniam in Tiberim fluit.* Cato Fragmentis Originum: *A Nare amne ad Aequicolos tenent Sabini.* Sēpronius, aliusve quis vet' auctor: *A Nare amne usq; ad fontes Silaris montes tenent Sabini.* A Sulfure capiēdus Silius Italicus, ubi ait:

Narq; albescentibus undis
In Tiberim properans. Salubritatem aëris circa hunc fluvium commendat Gunterus, lib. IV.

meliori subdita cœlo
Castra locat gelidas viciniNaris ad undas.

257. VFENS.] In aliquot libris Belgicis *Oufens* legitur. Veteri nimirum scriptura: Romani enim tenuius atq; nos hodie Germani, V *suum* efferebant, sed ut Galli nunc, tennius, velut V Græcum. Quod ita sese habere docere potest Græcorum translatio, qui sua hac illam Latinam litteram reddūt, vicissimq; isti, quas voces trans mare duxerunt, illam habētes Græcam, reposuerunt sua; cui rei exempla suppeditat Historia Romana Græcè scripta, originesve vocum Romanarum. Dissentire tamen videtur *Terentianus Maurus*, qui Græcos non sufficere ad V cismarinum exprimendum ait.

258. TENENS QUERCETA MARICÆ

 LYRIS.

LYRIS.] Unus Librorum *terens* Non ineptè. Tenere dixit, quod Regnum illic quodāmodo Liris habeant fluenta. De eo & Marica; nemore ejusdem Campaniæ, docti ad Sidoniū, Virgilium, Horatium. Pulcre in Re Accipitrū Galliç Procerū doctrina & candore Princeps.

Audiet hoc Tibris, & rerum pulcerrima Roma,
Audiet umbrosa Liris, qui lustra Marica
Amne secat placido, vestinis auctior undis.

260. QUI REPARAT ARVA.] Qui Oebaliam his locis repræsentat; ne scilicet Lacedæmoni cedat Tarentus. Verum omnes scripti Libri, præter Bentinianas membranas, *temperat* prçferunt. clara veritate, ut opus non sit syllabæ invidia Vatem onerare, talium ferè immunem.

261. SEMPER HONORATUS.] Annuo, perpetuoq; cultu. Pariter Sidonius.

Quicquid agis, quocunq; loci es, semper mihi Faustus
Semper honoratus, semper quoque maximus esto.

Quo die veterum cuipiam insigniter benè Fortuna fecisset, eum ipsi diem cultum, exempla suppetunt, vel in solis Amatoriarum rerum Scriptoribus.

263. NYMPHÆ.] Regnatori fluviorum adscribuntur, quæ alioquin Mari. Silius Italicus, Libro XII.

Ilia prima vadu sacroso conjugis alveo
Condidit, & cuncta fugerunt gurgite Nymfa.

264. OSTROQUE INFECTA CORUSCO.] Vocula *QVE* abundans posita. Non enim connectitur oratio. Nymfæ parant tecta, ostroq; reluxit Regia Sic supra hac Poematio.

Audacem retegit mammam: laxumque coercens
Mordet palla sinum.

Septimius Serenus in Moreto.

Tandem concepto tenebra fulgore recedunt,
Oppositaq; manu Lumē defendit ab aura.

Virgilius, Ceiri.

Huic verò misera, quoniam damnata Deorum
Iudicio, gnatiq; & conjugis ante fuisset,
Infesti apposuitq; odium crudele parentis.

Valerius Flaccus lib. VIII. Alij. *INfecta* agnoscunt omnes libri veteres. Vulgati non pauci *refecta* Neutrum penitus placet. Naturalem muricem intelligit potius quam adjectum aliquid ornamenti purpurei.

263. GEMMIFERIS MENSIS.] Gemmis in pocula cavatis veteres usos nemo nescit. Virgilius.

Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro:

Hodie cavandarum artificium vix superesse, notant qui de Murrhinis commentati sunt. Hæ verò Gemmæ in fluvio prognatæ indicantur. Ne scilicet ulli concedat quippiam egregius iste Epulator. Regia Domus enim fluminibus assignabant. Notabimus fortè ad Papinium Lib IV v. 832.

267. CONSANGUINEIS.] Fratribus. Etsi Germanos potius fuisse puto, ut clarè initio & fine hujus Panegyrici testatur: *Consanguinei* enim à Paullo Sentent. lib. IV. cap. VIII. Ejusq; Scholiaste Aniano definiuntur eodem Patre, sed diversis matribus editi. Vide infrà ad Epigrammata: Poëta tamen hos dicens, illos intellexit, jure usuq; suo.

270. CANAS VESTITA NIVES] ἀρχαϊσμός. Illustratus alibi.

271. TREPIDO CALEFACTA NOTO.] Omnes Libri & scripti & excusi, hanc scripturam servant, solis Aldinis exceptis qui veram lectionem tepido receperunt. Dicas stultitiæ Notum omnes perculisse.

272. LIQUIDI FAVONI.] Clari, Sereni. *Liquidus ignis* in Marone, Ecloga VI.

Semina terrarumque animaq; marisque fuissent,
Et liquidi simul ignis.

Servius: puri ætherei, quem Cicero ignitum liquorem dixit. Lucretius.

Devolet in terram liquidi color aureus ignis.

Sic

Sic liquidus Favonius, ut liquidum Serenum apud Cyprianum Genesi.

dum dicet, Lumina promtim
Candenti perfusa die, liquidumq; serenũ
Affulsisse sibi.

274. PRATIS TE CROCEIS.] Picturatis, pulcris. Omnem grati coloris Aspectum Croceum vocare Poëtas, nemini nescium, ut rutilum, purpureum &c.

275. MADENTIBUS IMBUAT UVIS.] Vino fluentibus, uberantibus. De felicissimo proventu vini Auctor Aetnæ *Ipse suo Bacchus flueret pede* Libri autem, Noster, Bentiniani, Belgæ, Delrij consentiunt scribendo *ambiat uvis* accedente etiam Aldo. Nihil mutamus à Cujacianis.

276. TIBI GLORIA SOLI CONTIGIT.] Dubia non tam quam prorsus falsa hæc assertio: Poeticè scilicet laudans, non Historicè describens. Vitellij fratres fuere simul Consules, Suetonius Vit. cap. II. Sed suffectus alteri alter. Marcus Antoninus Caracalla, & Antoninus Geta pariter Consulatum habuerunt Anno DCCCCLIX. Iterumq; sequenti, Consentientibus Fastis Græcis & Latinis. Sub Constantino. Anni MLXXII. Crispus Cæsar & Constantinus, liberi Magni, iterumque ijdem fratres à quadriennio aut Quinquennio. Anni MXCIV. gesserunt Constantius & Constans, ijdem quoque fratres Quorum ætas à Claudiano vix semiseclum remota. In prisca Republica, cujus statum exprimere ubiq; allaborat, nihil tale, quo se nomine tueatur. Paulinus & Julianus fratres Consules signantur, eodem Cõstantino Principe: simul Arcadius & Honorius Anno Urbis MCXLVIII. testibus Græcorum Fastis. De Liberis Boethij notatum est supra ad versum CCXXXI. Insignem gloriam fuisse pater ex inscriptione Probo data, ubi post honorum gestorum titulos, clausulam felicitatis habet, quod PATER fuerit CONSULUM.

278. SCRIBENT IN FLORIBUS HORÆ.] Ut priscorum Heroum nomina æternitati consecrare volentes, floribus inscriptas finxerunt eandem Litteras primi Poëtarum. Horæ temporum moderatrices Græcis vatibus notæ. Iidem eleganter commenti sunt Virgines esse Horas, Virgines illas Horas perpetuæ vacare textrinæ, textrinam illam variorum minutiorum omnis generis esse florũ, qui in corollam tandem egregiæ pulcritudinis evadant. Easdem lanificij ritu texere stamina & subtemina. Stamina illa & subtemina in nobile tandem textum, sive pannũ aliquem procedere. Corollam post sive texturam illam eximiam esse Annum ipsum Solarẽ, perpetuo suo se obitu repetentem, unde lustra tandem, seculaq; perennia confitiantur. Vide sis Theodorum Prodromum Amicitia exsulante. Horarum ridicula origo à mictione animalis Ægyptij, ab Hermete Trismegisto notata, legitur apud Victorinum Commentario in Primum Rhetoricum Ciceronis Superstitio singularis in ijs Planetarum arbitrio adscribendis exstat penes Bethemum, Libro singulari ei nugacitati destinato. Horas cœlo Janitrices apponit Ovidius: soli Ornatrices Papinius & Valerius Flaccus.

279. LONGAQUE.] Aeterna, perpetua. Uti Longævus immortalem sonat Maroni, interprete A. Gellio. Multis alibi.

CASP. BARTHII
AD CL. CLAUDIANI
Panegyricum,
IN CONSULATUM FL. MANLII THEODORI.
Animadversiones.

FLavius Manlius Theodorus, Vir Clarissimus & Doctissimus, Consul fuit Anno Urbis Conditæ.M.C.L I. Reparatæ Salutis, CCCXCIX. Quadriennio post Olybrium & Probinum. Collegam habuit in Oriente Eutropium Eunuchum, ut alterum egregiè laudarit, alterum Consulum vehementius etiam vituperarit, eodem tempore, Claudianus. Spadonis nomen, ipso damnato, inq; Cyprum seposito, erasum est Fastis, undè nec in Chronologorum monumẽtis comparet, solo Manlio Togati Magistratus locũ obtinente. Ita Fasti Græci, Cassiodorus, cuj⁹ vulgatis libris malè inserta est vocula *Manli⁹ & Theodorus* Suida ex alio scriptore: ὅτω μὲν ὁ ἀπεόκιος δίκας τῆς ἁμαρτάδος ὑπέσχε, καὶ ἐξ αὐτοῦ ὅ καταλόγου τῶν ὑπάτων ἠλείφθη. μόνου ὅ συνυπατεύοντος Θεοδώρου γεγραμμένου.) Prosper. Alij. Marcellinus Comes honorem Eunucho hactenus habuit, ut cum Theodoro nostro nominaret, adscito notæ vicem, Claudiani versu. Eruditi homines, qui Manilium; certissimum Augustæi ævi Scriptorem, sub hujusdem Manlij Nomen redigere voluerunt, nisi sententiam mutaverint. Dubiorum Scriptorum Commentario à nobis monebuntur. Honori Ejusdem aliquid demere alij putant, quod B. Augustinus Retractationum Libris inseruit, nimirum sese ipsi tribuisse, ei rei idoneam caussam adhuc quæro, cum bonitate & simplicitate suæ etiã Optimo Maximoq; plus adscribere potuerit vir sanctissimus & innocentissimus, quam publicè lectũ omnibus probari posset: neq; opinioni virtutis præjudicare debet, quod somnolentiæ in Epigrammatis à nostro incessi videatur; cum dubia sit liberi Carminis persona, & videamus talibus licentiam sumtam, etiam minimos in amicis nævos notandi. Neque videtur illa desidia alia esse, quam qua tantus vir Musis suis secesserit, posita Reipublicæ, diu administratæ, Cura; Ut damna hinc suborta quodãmodo quieti ejus adscribi quiverint, quo eodem respexisse Hipponensem quoq; Antistitem existimes. Scripta plurimi generis commentatum docet hic Panegyricus. Aliqua apud

apud Cujacium superfuisse, memorant qui viderunt: Auctorem De Metris, & Ratione carminum Manlium Theodorum citat Beda; Rhetorem Theodorum Contractor, ita enim censemus, Curij Fortunatiani: qui an ad istum pertineant, decidere non possumus. Quantus ad Reipublicæ munia vir fuerit non legerant apud Symmachum, puto, qui eo nomine contemtiorem faciunt. Videas compendio vitum priscæ gravitatis & nobilitatis, libris V. & IX. Epistolarum. *Genus Manlio fuit* generosum. Unde *illustrem virum* idem Symmachus appellat, nec dubium ejus majores fuisse, qui Theodori ab eodem summi viri commemorantur, & nobilissimam progeniem celebrat Claudianus. *Sancti mores*, bonorum frequenti adstipulatione laudantur eidem libro V. Epist. III *Probitas*, Benignitas, *Constantia*, Epist. VI. *Pietas*, Quinta; religiosa erga amicos *Officiositas*. VII. Gaudet tantus vir, summis *honoribus gestis Manlij* sibi familiarem Epistolam contigisse. *Singularis generositas* evehitur ibidem. *Eloquentia præcipua*, Epist. IX. *Vetustatis Patrocinium*, Eadem. *Consulatus egregiè gestus*, cum voto plurium honorum, X. Hospitio eum excipere gaudet XI. Litteris ejus ita afficitur Symmachus, uti desiderium exsatiare posse desperet. XII. Fratrem habuit *Lampadium*, quem paribus passibus ad honores euntem ipsi commendat idem Epist. XVI. Fuitque post Præfectus Urbi, ut vides libro VIII. Epist. LXII. Unde potest ut postea genus duxerit, qui cum Oreste illum nobilem Romanis Legibus Consulatum gessit, Justiniano Principe. Librum istum Consulatum Theodosij perperam nominat Doctissimus Delrius Adversarijs ad Senecæ Oedipum.

Præfatione.

Epigramma hoc docet, quæ talia Libris præfixerit Claudianus, pronunciata cum ipsis fuisse, non edendis demum accessisse, velut Persius, Prudentius, Ausonius, Sidonius Poëmatis publicum visuris, anteambulones id genus præmiserunt: Alloquitur quippè Consessum summorum virorum qui honoris Manlij ergo convenerant Mediolani. Hac enim in Civitate Consulatum sumsisse credibile est: Romæ certè non sumsisse docet, cum ad jam Consulem scribit, Symmachus libro V. Epist. XI. *Adventum tuum serum esse mirabar: Sed ubi patefacta caussa tarditatis, & brevi affore scripta prænuncia spoponderunt, in gaudium cura convertit. Ergo hospitij securus appropera, & Roma aliquantulo intervallo quietus refotus, auspicatissimas attolle fasces. Nostra erga te diligentia, quicquid instructus Consularis flagitat, providebit.* Mediolanum autem ei celebritati dedit Theodosius Imperator, qui ibidem & vixit libenter, & mortem deniq; oppetijt; cujus alios exemplo, ibi summos honores sumsisse, indicat, quod Sextum Honorio Consulatum Romæ initum pro nova re ejus Panegyrico celebrat: Honoriumque ipsum ibidem, cum sponsa vixisse, Nuptiasque non alio loco celebrasse, docet Claudianus noster libris sequentibus.

V. 1. DOCTÆ SUBJECTA CATERVÆ.] Judicio exposita summorum doctissimorumque virorum. *Mos Consulum* Amplissimos accersite, quorum præsentia Magistratus initia decorarentur. Sic ad Concilium hoc evocaverat Symmachum etiam Manlius, qui quo minus adsit, filij se sui unici rebus excusat libro V. Epistola V. *Spectata est tibi, ut arbitror, amicitia mea Veritas. Hinc factum ut me in consortium festorum tuorum Consul adsciscere. Præstetur, oro, his litteris eadem fides, qua nos evocatione dignos judicavit*, &c. Et Ipsemet Symmachus ad suos Consulis honores vicissim nostrum istum invitat, Epist. XV. Ejusdem Libri, ea tamen civilitate, ut electioni ejus rem relinquat.

V. 3. VERO QUAM CELSIUS ACTAM.] Jam dum prægloriosum illud publicæ inscriptionis decus fama tenuisse hinc vides. Ex præceptis autem Sapientiæ veram

potius gloriam quam ingentem quærit. Philo Judæus.

Σοφὸς δὲ, οὐκ ἔνδοξος, ἀλλ' εὐκλεής. τὸν μὴ κολακείᾳ νοθευόμενον, ἀλλὰ ἀληθείᾳ βεβαιούμενον καρπούμενος ἔπαινον. Quo pertinet, quod minuit Veritatis se probantis apud conscientiam secretum, qui ostentando ambit famæ pretium, ut scribit Boethius De Consol. lib. I. cap. IV. Hinc distinctio elegans, inter Claritatem & Vanam gloriam, Hispanorum hodierno sermone celebris: Nec tamen Latio ignota etiam. Theodorus Priscianus Præf. *In his igitur voluminibus non studium Vana-gloriæ neque eloquentia posui, sed Laborem. Vana-gloria;* jactatio falsa ingentium rerum, Hypocritarum, apud Radulfum Ardentium Homil. XXXVII in Evang. Auctor Dialogi De statu Ecclesiæ, cum Hincmaro editus. *Et verè fateor, quia, qui nunc per ambitionem, vel avaritiam, vel timorem, vel vanam gloriam, cito mendaciis favent, apparente omnium malorum capite, Anti Christo, cito fidem negaturi sunt.* Vide Vitiorum & Virtutum Christianos descriptores.

4. SERVASSE LABOR.] Laborat enim ea Magnitudine sua, utpote modum excedens, qualia omnia instabili loco pendent. Seneca Oedipo:

Quicquid excessit modum
Pendet instabili loco.

Fama, gloriam Poeticam designat. Virgilius Ceiri.

Irritaque expertum fallacis præmia vulgi

Ovidius.

Quid petitur sacris tantum nisi fama, Poetis.
Hoc votum nostri summa laboris habet.

Papinius lib. IV. Silvarum.

nos otia vitæ
Solamur cantu, ventosaque gaudia famæ
Quærimus.

5. CONTINUIS CREVIT FIDUCIA CASTRIS.] Militia, quam sectantes audaciores effici constat. Tribunus enim Claudianus. Idem Papinius Equo Maximo.

te signa ferente
Et minor in leges iret gener, & Cato castris.

Hoc est militia decederet Cato, privatus & inermis sub te servire mallet, quam Imperator summus esset ad exercitum; qui tamen adeo sua castra dilexit, ut per Libyæ deserta ducere, quam alteri credere aut cedere maluerit. Nollem eum locum Papinij tentasse doctos. Claudianus præfatione III. Laudum.

Hærebat doctus lateri, castrisque solebat
Omnibus in medias Ennius ire tubas.

6. MILES HABET.] Militaris audacia. Alibi.

7. CULMINA ROMANI.] Ita omnes Libri nostri. Nec caussa mutandi. Summus enim magistratus, Apex Nobilitatis Romanæ hac voce censetur. Paullinus, Ausonij Nepos, in Eucharistico

Sub genitore meo Proconsule rursus ad æquor,
Expertasque vias revocor, visurus & orbis
Inclyta Culminibus præclara mœnia Romæ.

Ausonius ad Syagrium.

Cujus ego Comes & Quæstor, &, culmen honorum
Consul, collega posteriore, fui.

Mos autem Antiquus Patribus Romanis probare Carmina insigniores vatum. Papinius Epicedio Patris:

primusque dedisti
Non vulgare loqui, & famam sperare sepulcro.
Qualis eras, Latios quoties ego carmine Patres
Mulcerem, felixque tui spectator ad esses Muneris

8. QVI-

8. QVIBUS EXSULTAT GALLIA.] Non semel Galliæ eruditissimos viros suo ævo tribuit hic Scriptor. Quam & omni habuit. Sic cum Nobilitatem, ob Theodosium, Hispaniæ dedisset, doctrinam adscribit eidem IV. Conf. Honorij.

Illustri te prole Tagus, te Gallia doctis
Civibus, & toto stipavit Roma Senatu.

Hieronymus contra Vigilantium: *Multa in Orbe monstra generata sunt: Sola Gallia non habuit, sed viris semper fortissimis & eloquentissimis abundavit. Exortus est subito Vigilantius, seu Dormitantius, &c.* Quæ verba celebrat Jonas Episcopus Aureliorum contra Claudium Taurin.

9. OMNIBUS AUDIMUR TERRIS.] Rara felicitate, ut & celebretur ubique, & ipse intersit suis laudibus, quam sibi gratulatur & Martialis.

Hic est quem legis, ille, quem requiris,
Toto notus in orbe Martialis,
Cui, Lector studiose, quod dedisti
Viventi decus atque sentienti,
Rari post cineres habent Poetæ.

Item Papinius Peoratione Thebaidos.

Durabis ne procul, Dominoque legere superstes,
O mihi bissenos multum vigilata per annos
Thebai? Iam certe præsens tibi fama benignum
Stravit iter, cœpitque novam monstrare futuris.
Iam te magnanimus dignatur noscere Cæsar,
Itala jam studio discit memoratque juventus.

Qui tamen, meo judicio, de bissenis illis annis aliquos alij Operi impendisset prudentius, cum id Opus nulla re magis laboret, quam nimio labore, quem contra Genium Libri, & ingenium Auctoris adhibitum multi loci testantur, testatur Stilus omnis, si cum Silvis compôsueris.

9. MUNDIQUE PER AURES.] Omnium mortalium. Fine Probin.

—— *Te Cuncta loquetur Tellus.* ——

9. PER AURES IBIMUS.] Scite, velut Recitatio ista ijs omnibus locis audiretur, quibus legendus obveniret, post Editionem, Liber. Similiter *per ora virum Ire* alij dixerunt. Aures notant Judicium, ab recitatione consueta ante promulgationem, tot enim Judices ibi quot auditores. Horatius. Arte Poetica

si quid tamen olim
Scripseris, in Metij descendet judicis aures.

Hoc est ab eo probabitur. Persius, Satira V.

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.

Calpurnius, Ecloga Prima

silvestre licet videatur acutis
Auribus, & nostro tantum memorabile pago.

Martiali lib. VI. Epigramm. I, *Aure tergere*, pensiculatè examinare.

Sextus mittitur hic tibi libellus,
In primis mihi care Martialis.
Quem si terseris aure diligenti,
Audebit minus anxius tremensq;
Magnas Cæsaris in manus venire.

Doctæ aures, subactum Judicium. Sulpitius Severus, Dialogo III. *Religiosas potius quam doctas aures attulistis.* Favonius Eulogius ad somnium Scipionis: *quæ si doctis auribus tuis placere pervidero, ad alia operum stilumque convertam.*

10. AH NIMIUS.] Noster Codex *Ha nimius* Quomodo & pleraque pars cæterorum. Ita vetustissimus Thebaidos Statianæ liber, cujus ope totum Opus illustravimus: Ita aliquot Ovidiani *septem octo seculorum Codices*: Qui ijdem *hanelum* ubique etiam scribunt.

11. UT PERHIBENT.] Fabula nota, auctoresq; ab alijs indicati. Lutatius ad Thebaidem primam: *Audijt & medius cœli Parnassus.* Bene medius, quia umbilicus terræ Parnassus dicitur. Nam cum Juppiter mundi medium locum vellet agnoscere, ex ortu atq; occa-

occasu duas aquilas dimisisse fertur, quæ volatu lassæ in Parnassi vertice consederunt. Quibus verbis illa *volatu lassa* non admodum satisfaciunt rei. Potius *pari* aut ejus aliquid sententiæ posuisset.

11. SPACIUM NATURÆ.] Natura Vniversum, Omnem, ut Tertullianus loquitur, Conditionem denotat. Claudian. Gigantom ach. V. LXIII. Cicero, lib. II. de Natura Deorum: *Natura est qua continet mundum omnem, eumque tuetur.* Ennodius, Epithalamio Maximi.

> *Annus Sole novo teneras dum format aristas,*
> *Natura in thalamis, orbe tepente, sedet.*

Priscianus Periegesi. *Natura genitor, qua mundum continet omnem.* Gregorius Magnus, Homil. I. *Nihil in rerum Natura cœlo & terra durabilius.* Virgilio, Georg. II. *Natura partes, qua ad Solem, Lunam, & talia pertinent.* Utrum quippiam sit, & quæ Natura rerum dici possit, disquirit capitali ingenio scriptor Sextus Pyrrhon. Hypotyp II. cap IX.

12. REGNI NESCIUS IPSE SUI.] Scita irrisio. Omnia enim nescivit quæ ad Harmoniam, Ordinem, Motum, pertinent, qui Centrum nescivit. Non vero bellus hic fuerit Conditor naturæ & Conservator?

13. ARMIGEROS UTRINQVE DUOS] De suis Armigeris. Bello Gildonico: *fulvumq; Tonantis Armiger ad liquidam cunctis spectantibus athram Correptum pedibus curvis innexuit hydrum.* Valerius Flaccus lib. I.

> *Talia conanti lævum Iovis armiger æthra*
> *Advenit, & validis fixam gerit unguibus agnam.*

Silius Italicus, lib. X.

> *Armiger haud aliter magni Iovis anxia nido,*
> *Cum dignos nutrit gestanda ad fulmina fœtus.*

> Διὸς αἰετὸς αἰετὸς ὄρνις.

Theocrit. Idyll. XVII. Pythionic. I. Pindarus. Immolabatur etiam Patrono suo. Nonnus, lib XL. Dionys.

> Αἰετὸν ἀντιπάλλοντα ἰδὲ αὐτοδίδακτον ... μαχαίρῃ
> Ζηνὶ καὶ ὑδρομέδοντι.

13. ÆQVALIBUS ALIS.] Ætate & robore.

15. JUNXISSE VOLATUS.] Vnus Liber *Volatu*. Nihil mutamus.

16. ALTERNAS.] Ambas dicere vult. Apud Plautum Trinummo *alterna dicuntur perire arbores*, quæ succedens altera alteri in interitum, abolentur. Papinius lib. II. Thebaid. de Isthmo.

> *Quas Doricus alligat undis*
> *Isthmos, & alterno quas margine summovet infrà.*

Idem in Silvis.

> *alternas servant prætoria ripas.*

Id est utrasque.

17. PRINCEPS NON AQVILIS TERRAM COGNOSCERE CURAT.] Melior Ordo sit, meo captu, si legas.

> *Non curat aquilis terram cognoscere Princeps.*

Vel.

> *Non curat Princeps Aquilis cognoscere terram.*

17. CVRAT.] Studet, satagit. Vide Notas ad Concionem Galli Confessoris. Præcipuè enim eadem ætas sic loqui voluit. VINcentius Commonitor I. Gildasius Objurgatorio. Eugippius Severin cap XXIV. Dionysius Exiguus ad Felicianum. Dugalus contra Claudium. Albo Cernuus, lib. I.

18. NOBIS.] Qui honoris ejus gratia, subque nutu ipsius huc convenimus, Generoso animo sese agnoscit ducibus Achivis permistum. Sunt libri qui excluso Poeta *vobis* reducere malint. Nobis cum melioribus invitis. In nostro vero illo singulari etiam glossa adscripta est per nos.

19. QVICQVID UBIQVE MICAT.] Senatum

Senatum Romanum, illic præsentem, certè bonam aut meliorem partem, *Culmina* enim & Majestatem ejus adesse memorat superioribus, Florem generis humani dici. Regum Concilium alludere autumes, à Græco homine dictum. Sic eosdem Patres Concilium Deorum Nemesianus, Eclog. I.

cælo dignus canente senecta
Concilioque Deûm.

Noster Liber, cum Belgicis nonnullis *Quicquid in Orbe micat*. Ut repetitio vocis elegantiæ & splendori serviat. *Orbis* enim *Curia*, Quicquid in Orbe præclarum, ipsi illi Consultissimi Patres. Nihil tamen mutamus.

Ad Panegyricum.

Eruditissimum, Eloquentissimum, tantumq; non divinum hunc librum, Humanæ Sapientiæ mysteria magnam partem indicantem, si enarrare ex merito velis, Græciæ Latiique penetralia omnia necesse erit ut excutias. Multa similia habet cum Gregorij Thaumaturgi Oratione in Origenem, quam Charisterium inscribit: adeoq; ut vel una in schola auctores ambos eruditos, licet per intervalla temporis, dixeris; vel Claudianum summi Christiani Antistitis Lectionem ita probasse, ut usum ejus translatione sententiarum commendare voluerit. Et quid in isto nobis gratificemur, cum de ipso Fonte Veritatis, Scriptura Sacra, ad verbum non pauca in eodem hoc, vatum seculo suo, principe deprehendamus?

PANEGYRICUS.] Veterum nonnulli, mutato genere, Panegyricum. Nihil mutandum à recepta scriptura.

FL. MANLI THEODORI.] Pleriq; libri *Mallij*. Usu à pronunciatione promiscuo. Manilium idem nomen scripta exemplaria tam Græca quam Latina Romanæ Historiæ arguunt, saltim vulgi confusione Noster hunc omnium disciplinarum consultum facit; *Beda* librum ejusdem nomine super Metris citat: curiositate Romanorum Procerum: Quorum Principes de Litteris, syllabis, Analogia commentati sunt, ut Cæsar, Augustus, Nero, Claudius, Titus, Domitianus, Antoninus, Gratianus. Id genus multa cum blattis cernere oculari testes testari possumus. In Bibliotheca Athenæi Rauracorum, in Xantensi ad Rhenum, ingentia volumina vidimus Metrorum leges cum exemplis, & per metra rem litterariam tractantes, scripta multis abhinc seculis.

V. 1. IPSA QUIDEM VIRTUS PRETIUM SIBI.] Quippè Virtutis possessio, summa Felicitas. Felicitas absoluta non est, nisi quæ omnia in se habet. Unde extra virtutem Bonum nullum, omnia turpia & prava. Plato Menexeno:

χρὴ μεμνημένους τῶν ἡμετέρων λόγων, ἐάν τι καὶ ἄλλο ἀσκῆτε, ἀσκεῖν μετ' ἀρετῆς, εἰδότες ὅτι τούτου λειπόμενα πάντα καὶ κτήματα καὶ ἐπιτηδεύματα αἰσχρὰ καὶ κακά.

Ipsa supra bona omnia, & nullis vitæ opibus comparabilis. Idem V. de Legibus:

τὸ γὰρ τῆς ψυχῆς τίμιον ἅμα καὶ καλὸν ἀποδίδεται μικροῦ χρυσίου. πᾶς γὰρ ὅ τ' ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς χρυσὸς, ἀρετῆς, οὐκ ἀντάξιος.

Vide multis Julianum Orat, III. de Constantio, Themistium εἰς τὸν αὑτοῦ πατέρα. Itaq; possessionum optima. Isocrates ad Demonicum.

Τῆς ἀρετῆς οὐδὲν κτῆμα σεμνότερον, οὐδὲ βεβαιότερόν ἐστι. ἡ γὰρ τῆς ἀρετῆς κτῆσις οἷς ἂν ἀκιβδήλως ταῖς διανοίαις συναυξηθῇ, μόνη μὲν συγγηράσκει. πλούτου δὲ κρείττων, χρησιμωτέρα δ' εὐγενείας ἐστίν. τὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀδύνατα, δυνατὰ καθιστῶσα, τὰ δὲ τῷ πλήθει φοβερὰ, θαρσαλέως ὑπομένουσα. καὶ τὸν μὲν ὄκνον ψόγον, τὸν δὲ πόνον ἔπαινον ἡγουμένη.

Generale & Universale bonum sola. Sextus

tus contra Mathematicos. Libro Decimo.

τὴν ἀρετῆς γνησίαν μόνον τὸ ἀγαθὸν ῥητέον.

Unde natum hoc ipsam sui esse pretium. Seneca Epist. LXXXI. *Virtutum omnium pretium in ipsis est. Non enim exercentur ad præmium: rectè facti merces est fecisse.* Idem lib. de vita Beata, cap. IX. *Interrogas quid petam ex virtute? ipsam. Nihil enim est melius; quæ pretium sui est.* Idem Primo de Clementia: *Rectè factorum verus est finis fecisse, nec ullum virtutum pretium illis extra ipsas est.* Silius Italicus, lib. XIII.

Ipsa quidem virtus sibimet pulcerrima merces.

Vetus Poëta apud Clementem. Strom. IV.

ἀρετὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
οὐκ ἐν θυραίων τ' ἀπέχεται λαμβάνει,
Αὐτὴ δ' ἑαυτῆς ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.

Tyrtæus:

ἡδ' ἀρετὴ τὸ δ' ἄεθλον ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστον.

Facit eodem definitio: *Virtus est habitus animi in naturæ modum* Rationi consentaneus, apud Victorinum Comment. Rhetor. I. Vide Alcuinum etiam Dialogo Rhetorices, Augustinum lib. LXXXIII. Quæst. Barlaamum Gyracensem lib. I. Ethicæ Stoicæ, cap. VI. Gemisthum Plethonem, libro singulari, Anonymum, περὶ ἀρετῆς. Si enim modum Naturæ non excedit, Rationi animum componit, Felicitatem conficere certum est, nec affectibus nec cupiditatibus expugnabilem, omne bonum complexam. Hinc in scientia suæ præstantiæ omnem absolvit beatitudinem Symmachus lib. IX. Epist. CIX. *In sola Conscientia est Ratioq; Fructus virtutis nihil moror statuas, & publica falsa titulorum, qui fucum faciunt oculis, qui animis.* Quæ ipsa sententia est, quam Manlij menti imponit hoc exordio Claudianus. Abinde Gregorius Thaumaturgus animam hominis virtute præditi αὐταρκῆ vocat: De Davide loquens Charisterio Origenis;

οὐ γὰρ τὸ κρεῖττον αὐταρκὲς ὂν ἔλοιτο ἂν τῷ αὐτοῦ συνδεδέσθαι χείρονι.

Et gloriam talis viri sibi sufficere pulcrè Pontius in vita Cypriani Martyris. *Numerositas Gloriarum sibimet ipsa sufficiens, alieno præconio non eget.* Quæ verba ipsa penè sunt nostri, Cæsarius similiter Homil. XXV. *In ipso Opere quod gerimus, partem præmij possidemus. PLanè magnus vitæ fructus est seculum despicere potuisse, & Deo servire cœpisse. Pietas* enim erga Deum est summa virtutis, & præmium sibi verum. Plato Epinomide:

μεῖζον μὲν ἀρετῆς μηδεὶς ἡμᾶς ποτε πείθῃ τῆς εὐσεβείας εἶναι τῷ θνητῷ γένει.

Multis Synesius de Regno. Bonum hominem *ipsa sui bonitate pretium* Virtutis, felicitatem nimirum, recipere, certum est. Salvianus, libro I. de Gubernat. *Græci quidam Sapientiæ sectatores, usque ad contemtum doloris & mortis Doctrina sua culmen erexerunt, dicentes scilicet etiam in catenis atq; suppliciis beatum esse Sapientem. Tantam virtutis vim esse voluerunt, ut non posset esse umquam vir bonus non beatus.* Eodem spectat parum digne habitum vulgo illud Plauti, cum sit doctissimum.

Virtus omnia in se bona habet, omnia adsunt bona
Quem penes est virtus.

Ovidius, secundo de Ponte.

mercede caret, perseque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.

Idem alibi de stultitia hominum conquestus.

Nec facilè invenies multis è millibus unum,
Virtutem pretium qui putet esse sui.

Immo adeo in virtute omne præmium vitæ possideri perhibent Philosophi, ut omninò extra eam nihil utile esse homini censeant, quod monuimus suprà. Hierocles in Carmina Aurea, cap. XXVI.

πρώ-

πρώτης ὢν τῆς ψυχῆς, τάχα καὶ μόνης, ἐπιμελήσεται, εἴπερ ἡ τῶν μετ' αὐτὴν ἐπιμέλεια πρὸς τὴν ταύτης προηγουμένην τείνει. πᾶν δὲ τὸ παρὰ τὴν ἀρετὴν ἔστω ἴσον, ὅτι τοί μὴ βέλτιον ἐστιν. ὢ γὰρ σύμφερον ἡ ἀρετή, τούτῳ τὸ παρ' ἐκείνην ἀσύμφορον.

Solusque dives, nobilis, felix, virtutis possessor, quod Stoicis carmen decantatissimum. Julianus. Orat. III. ad Constantium.

περὶ γὰρ ὅτι ὑπὸ γῆς καὶ ἐπὶ γῆς χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος, θαρρῶντες ἂν ἤδη πλούσιον καλοῦμεν τὴν ταύτην ἔχοντα. οἶμαι δὲ ἐγώ, καὶ εὐγενῆ, καὶ βασιλέα μόνον τῶν ἁπάντων, &c.

Quo ducas ponasq; infinita ex Cicerone, PLatone, PLotino, Jamblycho, Antonino, Seneca, Simplicio, Aspasio, Ammonio, Luciano, ut nullus fuerit finis Commentandi. Contra ut Virtus sui sibi sit pretium, sic Stulticiam sive Improbitatem Pœnam suis sibi facessere moribus, scitum, docetque in Homilia. Idola non esse colenda, præter vim aliorum magnam, Eucherius.

PRETIUM SIBI.] Caussa sui appetendi ipsamet sibi, nullo sub præmio, nulla externa commoditate, fructu a io nullo. Sic de Roma Petronius, Specimine Belli Civilis contra Lucanum aut Neronem, locutus.

quare jamperdita Roma
Ipsa sui merces erat, & sine vindice præda.

Ideo nimirum ambitis magistratibus, ut diriperentur viscera Reipublicæ & civiũ. Eumq; secutus, ut Poetari solet, Florus, lib. III. *Misera Respublica in exitium suum merces erat.* Vergit verò in eam disquisitionem hæc Claudiani sententia, qua disceptatur in Philosophis utrum Sapienti & Virtutis compoti honores sint capessendi, si se ingerant. Non enim ambiendos, extra controversiam est saniori parti. Certum illò, quod alibi ait:

Vile latens virtus, quid enim submersa tenebris
Proderit?

Et hoc ipso Panegyrico. *Esse sed injustum fateor, quodcunque negatur* Justitia. *Quæ sanè* umbram non habet, nec patitur. Soli qui ii sermones laudem merentur, qui rebus ad commune bonum exprimuntur, ut docet eleganter Maximus Tyrius, Serm. XV. Ne fiat Athleta ille, in balneo solium adsidentibus pugnas suas denarrans, de quo pulcrè Themistius, Oratione II. εἰς τὸν αὐτοῦ πατέρα.

SOLAQUE.] ἀδέσποτος nimirum, Suum in se Imperium nulli cedens. Pulcerrimè Apollonius, qui inscribitur, Tyaneus Epistola XV.

τὴν ἀρετὴν ἀδέσποτον εἶναι Πλάτων ἔφησεν, εἰ δὲ μὴ τιμᾶ ἔστω τις, ἢ γέγηθεν ἐπ' αὐτῇ, ἀλλὰ ἢ ὤνιος γίνεται χρημάτων, πολλοὺς δεσπότας ἑαυτῆς ποιεῖ.

Hinc virginem virtutem, incorruptam suis in se bonis florentem antiquissimi Sapientium sciverunt. Oraculum Priscum.

Λαιῆς ἐν λαγόσιν ἑκάτης ἀρετῆς πέλε πηγή,
Ἔνδον ὅλη μένουσα τὸ παρθένιον οὐ προϊεῖσα.

Psellus Commentator: τὴν ἑκάτην οἱ χαλδαῖοι θεὸν δοξάζονται μεσαιτάτην ἀγνοοῦσι τάξιν. ἢ οἷον κέντρον ἔχουσι τῶν ὅλων δυναμένων, ἢ ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς αὐτῆς μέρεσι τίθεασι τὴν πηγὴν τῶν ψυχῶν, ἐν δὲ τοῖς ἀριστεροῖς τὴν πηγὴν τῶν ἀρετῶν. καί φασιν ὅτι ἡ μὲν πηγὴ τῶν ψυχῶν ἕτοιμός ἐστιν εἰς τὰς ἀπογεννήσεις. ἡ δὲ πηγὴ τῶν ἀρετῶν ἐν ὅροις μένει ἔνδον τῆς ἰδίας οὐσίας: ἢ οἷον παρθένος ἐστί, ἢ ἀμιγὴς τὸ στάσιμον ἔστω, ἢ ἀκίνητον ἀπὸ τῆς τῶν ἀμειλίκτων λαβοῦσα δυνάμεως, ἢ ζωστῆρι κοσμηθεῖσα παρθενικῷ.

V. 2. FORTUNÆ SECURA.] In animum enim Virtute Compositum nullum jus Fortunæ. Et sic Manlium hunc ipsum Fortunæ domitorem vocat B. Augustinus, Libro ei inscripto de vita beata. Pertinet eo scitum nobile Carneadis, relatum Fulgentio in Continentia Virgil. πᾶσαι τύχη αἴθυιον φρονοῦντος κατοικεῖ. Cicero Paradoxis: *Nescis, insane, nescis quantas vires virtus habeat. Nomen tantum virtutis usurpas,* (In libro veteri melius legitur *Nomen tantum tu ejus usurp.*) *quid ipsa valeat, ignoras. Nemo potest non beatissimus esse, qui totus aptus est ex sese quique in se uno sua ponit omnia. Cujus autem spes omnis, & Ratio & cogitatio pendet ex Fortuna, huic nihil potest esse certi.* Horatius lib. II. Sat. Ecloga VII.

> *Quisnam igitur liber? sapiens sibi qui imperiosus?*
> *Quem neq; pauperies, neq; mors, neque vincula, terrent,*
> *Responsare cupidinibus, contemnere honores,*
> *Fortis, & in se ipso totus teres atque rotundus,*
> *Externi ne quid valeat per leve morari,*
> *In quem manca ruit semper Fortuna.*

Ausonius:

> *Iudex ipse sui totum se explorat ad unguem*
> *Quid Proceres, vaniq; ferat quid opinio vulgi*
> *Securus; mundi instar habens, teres atque rotundus.*
> *Externa ne quid labis per levia sidat.*

Valerius Maximus, lib. IV. *Bona mentis usurpatio nullum recipit tristioris Fortunæ incursum.* Seneca, Epist. XCVIII. *Valentior omni est Fortuna animus, in utramque partem ipse res suas ducit, beataq; ac misera vita sibi caussa est.* Idem, Epist. LXXXII. *Multa extrà sunt, quæ circumeunt nos, quò aut fallant aut urgeant. Multa intus, quæ etiam in media solitudine exæstuant. Philosophia circumdanda est. Inexpugnabili loco stat animus, qui externa deseruit, & arce sua se vindicat. Infrà eum omne telum cadit. Non habet, ut putamus, Fortuna longas manus, neminem occupat, nisi hærentem sibi.*

NITET.] Ad Lævorem illum & rotunditatem respicit, quam Horatius & Ausonius modo positis versibus ex Pythagora & Platone dixerunt.

2. FASCIBUS ULLIS.] Ullo omnino honorum genere. Ambitionem animo Sapientis omninò excludit.

Τίμων ὁ Μισάνθρωπος στοιχεῖα ἔφη τῶν κακῶν εἶναι ἀπληστίαν καὶ φιλοδοξίαν.

Tres Libri calamo exarati *Fastibus* Nihil à vulgata scriptura mutandum.

3. ERIGITUR.] In Arrogantiam Fortunam aut successus vix optabiles non debere extollere animum sapientis sciscunt docti. Cicero I. Officiorum: *In rebus prosperis, & ad voluntatem nostram fluentibus superbiam magnoperè, fastidium, arrogantiamque fugiamus. Nam ut adversas sic secundas res immoderatè ferre levitatis est, præclaraque est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus eademque frons.* Livius, lib. XXV. *Nihil in quemquam superbè ac violenter consulere decet, nec præsenti credere Fortunæ, cum quid vesper vehat incertum sit. Is demum vir erit, cujus animum nec prospera flatu suo efferat, nec adversa infringat.* Inde de laudatiss. Heroe Gunterus.

> *casusq; sinistros*
> *Except.s habitu quo prospera, mentis eodem.*

Cum verò proclivis in tumorem talem humanus sit animus, Prosperam Fortunam difficilius adversa ferri memoratur. Architas Pythagoricus.

ὥσπερ τὸ σῶμα βλάπτει μὲν καὶ τὸ τὰς ἐνδείας, καὶ τὸ τὰς ὑπερβολὰς εἶδος, ἀλλὰ μᾶλλον ἀλλὰ νόσως τε μείζονας ἐμποιεῖν πέφυκεν αἱ ὑπερβολαὶ, καὶ τὰ καλεόμενα πλειο-

περιστώματα, οὕτω καὶ ψυχὰν βλάπτει μὲν καὶ τὸ λίας εὐτυχίας ἢ ἀτυχίη εἶδος ἀχρείως παραγενόμενον, οὐ μὰν, ἀλλὰ νόσος τι καὶ μέζονας τὰν πέφυκεν ἁ λεγόμενα παρὰ πάντεσσιν εὐτυχία, ὥσπερ οἶνος χαλαμεθύοισι τοῖς ἀγαθοῖς τὰν διάνοιαν. Idem pulcrè. ὥσπερ τὸ λαμπρὸν φάος μαρμαρυγίαν περιλάμπει τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὕτω καὶ ἁ ὑπερβάλλουσα εὐτυχία τῷ νόῳ τὰς ψυχᾶς. Moderationem inter utramque veteres castitatem animi appellabant, quam æquabilitatem Cicero. Vide Joannem Chrysostomum de Virginitate, cap. LXXVII.

3. PLAUSUVE PETIT CLARESCERE VULGI.] Ut Auræ Popularis captatores. Paucis omnia dicit Epicurus ad Pythocl. οὐ γὰρ ἤδη ἀλογίας καὶ κενῆς δόξης ὁ βίος ἡμῶν ἔχει χρείαν, ἀλλὰ τοῦ ἀθορύβως ἡμᾶς ζῆν. Irridet scitè hoc genus Philosophia apud Boethium lib. II. cap. VII. Vos, nisi ad populares auras, inanesque rumores rectè facere nescitis, & relicta Conscientiæ virtutisque præstantia de alienis præmia sermunculis postulatis. Eum vide, libello libellorum omnium gemma unica. Marcus Imperator lib. IV.

ἀλλὰ τὸ δοξάριον σε περισπάσει. Απιδὼν εἰς τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος, καὶ τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως, καὶ τὸ εὐμετάβολον καὶ ἄκριτον τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων, καὶ τὸ στενὸν τοῦ τόπου ἐν ᾧ περιγράφεται, &c.

Seneca Hercule Furente; rem similitudine exprimit.

Illum populi favor attonitum
Fluctuq; magis mobile vulgus
Aura tumidum voluit inani.

Vanus animus aura captus frivola, *Vulgi mancipium*, apud Phædrum, Fab. LXXXVIII. Seneca, Epist XIV. *Circumspiciendum est nobis quomodo à vulgo tuti esse possimus. Primum nihil exinde petamus, unde rixa est inter competitores, deinde nihil habeamus, quod cum emolumento insidiantis eripi possit, quam minimum sit in corpore tuo spoliorum &c.* Idem, alijque mille alijs locis. Vide & Simplicium in cap. XLVIII. Enchir.

VULGI.] Prodigiosa scriptura in nostro libro. *clarescere Tagi.*

4. NIL OPIS EXTERNÆ.] Nil, penitus non, modo nullo. Frequen usus Papinio, Lib. IX. Thebaid.

cujus non mollia signa
Militiamque trucem, sexum in[...]ta, frequento,
More nihil Grajo.

Libro VII.

Monitus iramque parentis
Ede, nihil parcens.

Eodem.

ausa circum mugire juvenca.
Quippe nihil grassata fames.

Libro III.

prodiga vitæ.
Pectora, & extremam nihil horrescentia mortem. Lib. II.

capto postquam nihil obstat Amori
Pœna, nec ultrices castigavere catenæ.

Primo Silvarum, Balneo Hetrusci.

Ite, Deæ virides, liquidosque avertite vultus,
Veste nihil tectæ, quales emergitis altis Fontibus.

Phœbadius, contra Arianos: *Quod piaculum, quod facinus, in hoc verbo? Qua ex parte Catholicam fidem pulsat? Vtrumne sono vocabuli, an interpretatione rei ipsius? Nihil fallo: interpretatio caret culpa.* Hilarius Senior, Fragmẽtis Historicis: *Tria illa superiora perfectionem immutabilem consequuntur, & nihil aut extrinsecus mutabuntur, aut ultra quam obtinent uberius acquirent.* Bacchiarius de Lapsis: *sic nihil est ex omnibus emplastris ejus quod sanare possit vulnus, quod infixit inimicus.* Evantius Abbas, de Esu sanguinis: *si, ubicunque legunt sanguinem prohibitum, & hoc ad litte-*

tam intelligunt. & nihil spiritualiter hoc dictum putant, quid est quod propheta dixit? &c.

4. OPIS EXTERNÆ CUPIENS.] Cum opibus enim *subsidiisque* vulgi Idolis, parum virtuti commercij, nisi ut ijs utatur aliorum emolumento, de quo Archytas Tarentinus fragmentis Moralium. Apollonius, sic volũt, Tyanæus, Epist. XXXV.

ἀρετὴ καὶ χρήματα παρ' ἡμῖν ἀλλήλοις ἐναντιώτατα. Μειούμενον γὰρ τὸ ἕτερον αὔξει τὸ ἕτερον, αὐξάμενον δὲ μειοῖ. πῶς οὖν δυνατὸν ἀμφότερα περὶ τὸν αὐτὸν γενέσθαι, πλὴν εἰ μὴ τῷ γε τῶν ἀνοήτων λόγῳ παρ' οἷς καὶ ὁ πλοῦτος ἀρετή.

Nec divitiæ hoc censu solę nihil faciunt ad felicitatem, verum nec aliud quicquam externum. Barlaamus Gyracensis, Ethica Stoicorum, lib. I. cap. XIII. *Patet igitur ex conclusis, quod nec indolentia, nec corporea voluptas. Nec omnino aliquid eorum quæ dicuntur corporea bona & externa, ad Beatitudinē, quam quærimus, pertinet. Horum enim alia sunt communia hominis & bestiarum, alia beati hominis & miserrimi. Et omnia communiter sunt extrà nostram potestatem, & fragilia & caduca, & exstingui & amitti invitus possunt. Et nec omnia simul nec aliqua eorum sua præsentia hominem bonum faciunt, vel ab eis homo bonus jure laudatur, & talis appellatur Ergo cum hujusmodi omnia exclusa essent à Beatitudine, & ipsa corpora & externa necessario excluduntur.* Philosophorum PLatonicorum, Stoicorumque Volumina obvia.

5. DIVITIIS ANIMOSA SUIS.] Domesticis bonis, animi nimirum ex Sapientia immobili moderatione. Non cupiens quæ non habet, quorum copia est, ijs contenta. Ausonius eodem respexit, de suo Parente:

Felicem duxi non qui quod vellet, haberet,
Sed qui per fatum non data non cuperet.

Et Symmachus lib. II. *Siquidem virtus, sua laude conspicua, aversatur auxilium commendationis alienæ.* Horatius pulcrè se involvere virtute dixit, exosum opes. Carm. XXIX. libro III.

Fortuna sævo læta negotio, &
Ludum insolentem ludere pervicax.
Transmutat incertos honores
Nunc mihi, nunc alij, benigna.
Laudo manentem; si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit, & mea
Virtute me involvo, probamq;
Pauperiem sine dote quæro.

ANIMOSA.] Vox contemtum divitiarum inferens. Alibi *animosaq; pauperis Umbra Fabritij.* Vise ad eum locum I. Eutrop. CCCCLIII.

6. EX ALTA MORTALIA DESPICIT ARCE.] Arx vera, omnium mortalium contemtus, & Conscientia benè factorum, ut loquitur M. Brutus. Virtutis unicæ, immobilis cultus: Sapiētię recessus. Seneca Ep. LXXXII. *Philosophia circumdanda est, inexpugnabilis murus, quem Fortuna multis machinis lacessitum, non transit. In insuperabili loco stat animus, qui externa deseruit, & arce se sua vindicat, infra illum omne telum cadit.* Jamblichus:

καθάπερ εἰς ἄσυλον τέμενος τὴν ἀρετὴν ὅπως ὁρμητέον ὅπως εἰς μηδεμίαν ἀγεννῆ τύχης ὕβριν ὦμεν ἔκδοτοι.

Arcem hanc securitatis concinnarunt potissimum Stoici, ut ex Cicerone ipsisque notum. Inde alij. Virg lius Ceiri.

Si me jam summa sapientia pangeret arce
Quatuor antiquis quæ hæredibus est data consors,
Unde hominum errores longè lateq; videreper orbem
Despicere, atque humiles possem contemnere curas.

Papinius, lib. II. Silvarum.

celsa tu mentis ab arce
Despicis errātes, humanaq; gaudia rides:

Ele-

Elegantissimè Lucretius, lib. II.

nil dulcius est, benè quam munita tenere
Edita doctrina Sapientum Templa serena.
Despicere unde queas alios, passimq; videre
Errare, atque viam palanteis quærere vitæ.
Certare ingenio, contendere Nobilitate.
Noctes atq; dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes, rerumque potiri.

Ipse porrò constitutus suo judicio, in tali arce, ad universum genus humanum exclamat deinceps:

O miseras hominum mentes; ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis,
Degitur hoc ævi quodcunq; est.

Sublimem speculam tale animi munimentum vocat Aeneas Gazæus, Tali imponit Platonem Sidonius, Paneg. Anthemij.

quodcunq; Platonis
Ingenium, quod in arce fuit, docet.

Petronius, Lucretij versibus respectatis.

Ipse Pater veri, doctos, Epicurus in arce
Iussit, & hanc vitam dixit habere Deos.

In quo non incommodè rescripseris *docta se Epicurus in arce.* Quam nimirum docuerat alios, quam tenebat quoq; jam ipse. Eodem respicit de Juliano suo Ammianus Marcellinus scribens libro XV. *Expergefactius explorabat per semetipsum vigiliarum vices, & Stationum: post hac seriò ad arces confugiens doctrinarum.* Sic enim scribendum. Sic *Arx Musicæ*, summus firmusq; apex, apud Priscianum, Præfat. *Cujus mentem tam Virgilij credo quam Homeri anima constare, quorum uterq; arcem possedit Musica.* A similitudine locorum summorum in urbibus, munitorumq;. Asconius in Divination. *Arx vel sedes tyranni dicitur, vel editus in civitate locus, & munitior, ad salutem civium.* Ut Virgilius.

Quo res summa loco, Panthu, quam prendimus arcem? Solinus Polyhist. cap. I. *tutissima urbium arces vocantur.* Hinc Sedes rerum quantumlibet firmiores, Arces. ἄκρον ἀρετῆς Pindarus Nemeonic. VI. *Arx Deliciarum*, Symmach. lib. VII. Epist. XXXVI. *Honorum*, lib. II. Epist. XIII. apud Sidonium. *Rerum*, Claudian. I. in Eutrop. Vincentius, Commonitorio. I. *Ait impius ille Porphyrius, excitum se fama Origenis Alexandriam puerum ferè pertexisse, eumq; ibi vidisse, jam senem, sed planè talem tantumq; qui Arcem totius scientiæ condidisset.* Hieronymus ad Paullinum, de Institut. Monachi: *Huic Prudentiæ & Eloquentiæ si accederet vel studium vel intelligentia scripturarum, viderem te brevi Arcem tenere nostrorum.* Id est esse Principem. Sedes enim Regia scitè ad alias res transfertur, Prosper. lib. de Providentia.

Mors hominem, culpa in cunctos manante minores.
Quæ semel antiqua pulsos virtutis ab arce,
Non uno tantum transfuso errore parentum,
Implicuit. &c.

Hoc est divina sede. Juvencus, lib. IV. Hist. Evang.

Sed vos noluerim præcelsi nominis arcem
Affectare.

Prosper de Libero Arbitrio: *Cur invictissima veritatis arce deserta gradatim ad præcipitia Pelagiana decurris.* Auctor de Caussis Corruptæ Eloquentiæ: *Tecum mihi, Materne, res est, quod cum natura tua in ipsam Arcem eloquentiæ ferat, errare mavis, & summa adepturus,* (sic emaculandum) *in levioribus subsistis.* Eucherius Serm. de B. Romano: *In oppugnando famosissimo bellatore, ipsas primitus tanti certaminis moras occupat, credens cujuslibet deinceps munitionis obstacula facilè cessura, perfectionis*

Bionis turre, ac fidei arce dejecta. Auctor Vetus Epitaphij B. Alcini Aviti.

> *Vnus in arce fuit, cui quilibet ordine fundi*
> *Orator nullus similis, similisq; Poeta.*

Ut fuerit Proverbialis semper velut locutio, *In arce esse.* Faustus Reiensis, Epist. VI. ad Ruritium: *despecto tandem seculo infelici, arcem ejus magnam rapuit, felicitatem & lucrum sui de mundo pereunte acquisivit.* Nicetas Dadrybenus in Nazianzeni Principia. *Qui mundana Sapientia arcem tenere sibi visi sunt, omnia ea quæ oriuntur, ad tres præcipuas ac primarias caussas & principia retulerunt.* Hericus Altis Siodor. lib. I. Germanidos.

> *Crescebat meritis mactus successibus Heros,*
> *Perfectique sequax, primam tendebat ad arcem.*

Petrus Damianus, Epist. ad Hildebrandum: *Nos etiam ad ejus exemplum Apostolicæ sedis, auctore Deo, cupimus ordinare pontificem, ac protinus à proprij Pontificatus arce recedere.* Amedeus Lausan. Homil. VII. *At illa residens in arce sublimissima Virtutum, & pelago divinorum affluens Charismatum, abyssum Gratiarum, qua cunctos excesserat, credenti & sitienti populo largissima emanatione profundebat.* Auctor Vitæ Frodoberti, ante annos ferè mille Commentatus: *At vir Deo dignus in humilitatis arce persistere cupiens; nil de se præsumere, nil unquam passus est suis viribus assignare.*

7. ATTAMEN INVITAM.] Libri Belgici plerique *Hanc tamen* Quod Scaliger etiam probavit, contra Cujacianos cæterosque: nobis nihil mutantibus.

INVITAM BLANDE VESTIGAT ET ULTRO AMBIT HONOR] Ferè sic fieri videmus, ut quem abstinere homines dignitatibus vident, iis promtius impeditum velint, cum res sit magnæ æstimationis etiam apud impudentes fulgorem Ambitionis contemnere. Virtus ita dum non postulat honorem gloriam adipiscitur. Sic *Comitem* ei hanc dat Xenophon libello de Republica Spartanorum. Eodem in conjunctione ædium sive Templorum, allusit antiquitas Notissima sunt omnia. Hunc autem honoris ambitum non abnuerunt viri summi, sapientum etiam principes, qui discipulos suos ita instituerunt ut singuli integras Respublicas regere possent; velut Pythagoras, pater cæterorum; Porphyrius Malchus, ejus vita.

Πυθαγόρας δὲ ἄχρι πολλοῦ κατὰ τὴν Ἰταλίαν οὕτως ἐθαυμάζετο, αὐτός τε, καὶ οἱ συνόντες αὐτῷ ἑταῖροι, ὥστε καὶ τὰς πολιτείας τοῖς ἀπ' αὐτοῦ ἐπιτρέπειν τὰς πόλεις.

Contra alij Virtutem cupere Honorem, cumque pro unica mercede agnoscere statuebant, ut Lælius Ciceronianus; de quo adi Lactantium Lib. V. cap. XIX.

8. DOCUIT TOTIES A RURE PROFECTUS LICTOR.] Crebro in hanc rem Heroum horum exemplis utuntur Panegyristæ scriptores, alijque. Manilius lib. IV.

> *Nec jacet in sulcis, solvitque in pulvere pectus,*
> *Serranos, Curiosque tulit; fascesque per larva*
> *Tradidit, eque silo Dictator venit aratro.*

Pacatus Panegyrico: *Sic agrestes Curij, sic veteres Coruncani, sic, nomina reverenda, Fabritij; cum induciæ bella suspenderant, inter aratra vivebant, &, ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iovis laureis; triumfales viri rusticabantur. Inde est quod accepimus datos ferentibus fasces, & missas cum curulibus suis per rura palmatas: quod agricolas consulares, Pastoresq; Trabeatos, & Dictatores inter armenta vestitos. Sed illos quidem angusta res familiaris addicebat labori, ut quibus ipsis suburbani horti, præcepsq; Ianiculum, & jugera arctata pomerio, vomere essent aut ligone versanda, ne incuria cujus reverteretur ad Dominos, cum deerant quibus juberent.* Apud Virgilium, Horatium, Ovidium, Senecam, Lucanum, Claudianum alibi, Sidonium, Ennodium

dium paria alibi notantur nobis. Inepté edidit, qui Cujacianorum Librorum dedit Editionem à rupe profectus.

10. TE QUOQUE.] Etsi non egens, neque operi forté manum admovens, æque tamen quieti velut rusticæ vacabat Theodorus, speculationibus indulgens in locis ei dedicatis, atque Heroes illi veteres Romani. Indicatur autem ætate jam aggravescente Consulatum inijsse.

11. EMERITUM PRIDEM.] Militiæ togatæ annis velut emensis. Veteranus miles post emerita stipendia, signis abscedens condebat sese in secessum, & commoda capiebat, adscriptus agris colendis, alijve vitæ generi certum præstanti, sine magno labore, victum. Notatum millies alijs.

11. DESUDATISQVE.] Labore & industria superatis, exantlatis, &c. Sidonius, lib. V. epist. V. *velim dicas unde subito hauserint pectora tua Euphoniam gentis alienæ; ut modo mihi post ferulas Lectionis Maronianæ, postque desudatam varicosi Arpinatis opulentiã loquacitatemque, quasi de Halario vetere novus Falco prorumpat.* Prosper. de Vita Contemplativa lib. I. cap. I. *Nec vincentes securos faciunt viriliter desudata jam prælia sed magis sollicitant adversariorum rediviva certamina.* Multus talium fictione Papinius, Latio adaucto.

11. REMOTUM.] In optatam Quietem & otium rebus benè gestis promeritum. Remotus enim solum designat. Horatius lib. II. Carm. III.

Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.

Sic remota nemora apud Catullum Galliambo.

Egone à mea remota hæc ferar in nemora domo.

Et remotus, prorsus sepositus. Lucanus, libro V.

Seponere tutum
Conjugii decrevit onus, Lesboq; remotam
Te procul à sævi strepitu, Cornelia, belli,
Occulere, &c. *Secessum hoc genus* pulcrè depingit Papinius ad Claudiam suam.

12. EADEM RURSUM COMPLEXA POTESTAS.] Bis eumdem magistratum gessisse Theodorum indicat. Fuit autem iterum *præfectus pretorio*, ut indicant Inscriptiones Legum, XLV. & XLVI. Cod. Theodosij de Hæreticis, notaruntque jampridem alij. *Reducem*, ex alio vitæ Instituto.

14. ACCEDUNT TRABEÆ.] De more, homo Romanarum rerum Veterum pertinax, Consulatum præponit cæteris omnibus dignitatibus.

15. SPLENDOR.] *Magnificentia, gloria.* Sic *splendidi natales* apud Diocletianum Imp. & Maximianum, L. IX. de Quæstionibus. *Splendor Consularis*, Ciceronem, *Splendidæ urbes* Arcadium & Honorium l. XI Cod. de Oper. Publ. *Splendidus*, magnificum, liberalem, notat, citra sumtuositatem. Nepos Attico: *Nam & non intemperanter concupiscere, quod à pluribus videas, Continentis debet duci: & potius diligentia quam pretio parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus, splendidus, non sumtuosus omni diligentia munditiam non affluentem affectabat.*

16. CULMEN UTRUMQUE TENES.] Magnanimitatis & Gloriæ.

16. TALEM TE PROTENUS ANNI FORMAVERE RUDES.] Laus omnibus ferè magnis viris data, puerili ętate, virili fuisse animo. Exempla ad Pan. Probini scripsimus. *Repetit noster* sæpius: Sic Strabus, scriptor non prorsus barbarus barbarorum temporũ, vita Mammæ Monachi:

non segnior ille repertus
Moribus ætatem, sensu tener extulit annos.
Carne puer, sed corde senex.

17. DIGNUM VITA CURULI TRAXIT ITER.] Alibi de puero dixit.

fastiq; loqui jam digna futuris

ri vita autem *juventa* applicandum. Tamen mendilli aliquid obhęrere suspicio est in voce

TRAXIT. Etsi nullus Codex quicquam mutet.

18. PRIMÆQUE SENES CESSERE JUVENTÆ.] Senes inquit indolem venerabantur in juvene divinam. Insigne hoc encomium, cum senilis ætas summa sit contemtrix & cavillatrix juventutis: Ita de Pythagora Jamblychus, Vitæ cap. II.

ἀποθανόντος δὲ τοῦ πατρὸς, σεμνότατος, σωφρονέστατος τε, ηὔξανετο. κομιδῇ νέος ἔτι ὑπάρχων, ἐν τροπῆς πάσης, καὶ αἰδοῦς ἠξιοῦτο ἤδη, καὶ ὑπὸ τῶν πρεσβυτάτων ὀφθεὶς τε καὶ φθεγξάμενος ἐπέτρεφε πάντας.

Sidonius lib. II. Epist. X. *Præditus es, quanquam juvenis hac animi maturitate, ut tibi etiam natu priores gerere morem concupiscamus.* PLura aliis Commentationibus.

19. CANICIES ANIMI.] Gregorius Nyssenus vita Thaumaturgi:

Χαλεπὸν ἦν τοῖς ὁμήλιξι θέαμα, νέος ὥσπερ τὴν πολιὰν ἐν σωφροσύνῃ κοσμούμενος.

Pindarus Olympian. IV.

φύοντι καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ ἅμα καὶ παρὰ τῆς ἡλικίας ἐοικότα χρόνον, Menander:

> Οὐχ' αἱ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν,
>
> Ἀλλ' ὁ τρόπος ἐνίων, ἐπὶ τῇ φύσει γέρων.

20. DULCE LOQUENDI PONDUS] Nervositas, gravitas. Papinius de Jove: *grave & immutabile sanctis Pondus adest verbis, & vocem fata sequuntur.* Jamblichi de Pythagora, cujus tum Platonicæ infusa maximè regnabant scita, animo habuisse verba videtur Claudianus, dicto cap. II.

ὥντε ἐλάλει καὶ ἐπεράττεν εὐδίᾳ, καὶ ἀμιμήτῳ τινὶ γαλήνῃ μήτε ὀργῇ ποτέ, μήτε γέλωτι, μήτε ζήλῳ, μήτε φιλονεικίᾳ, μήτε ἄλλῃ ταραχῇ ἢ προπετείᾳ ἁλισκόμενος, ὡς δὲ δαίμων τις ἀγαθὸς ἐπιδημῶν τῇ σάμῳ.

Vide secundum Laudum de Stilichone.

> *mens ardua semper*
>
> *A puero, teneris que etiam fulgebat in annis*
>
> *Fortunæ majoris honos: erectus & acer.*
>
> *Nil breve moliri, nullis hærere potentum*
>
> *Liminibus, fastiq. loqui jam digna futuris.*
>
> *Iam tunc conspicuus, jam tunc venerabilis ibas,*
>
> *Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris.*

Dulce pondus, è corpore pulcro gravitas gratior loquendi. Non affectatus superbia aut δοκησισοφίᾳ, non depressus sermo puerilitate.

21. ATTONITAS SERMO QUI DUCERET AURES.] Eloquentiam Theoderi commendat Symmachus lib. V. Epist. IX. *Notat noster pulcrè* ejus vim velut suavi quadam catena, aut grato flumine mentes hominum percellentem, configentem, ducentem. Gregorius Thaumaturgus de Origene.

οὐκ ἔχω νῦν ἐγὼ λέγειν ὅσας τινὰς ἐξῆγε φωνὰς προτρέπων φιλοσοφεῖν, οὐ μιᾶς ἡμέρας μόνης, ἀλλὰ καὶ πλειόνων, ὅσων αὐτοῦ προσῄειμεν, τῶν πρώτων βεβλημένοι μὲν ὥσπερ τινὶ βέλει τῷ παρ' αὐτοῦ λόγῳ, καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας, ἦν γὰρ πῶς ἡ ἡδεῖα τινὶ χάριτι, ἡ πειθοῖ, ἡ ἀνάγκη τινὶ μεμιγμένος. ἀφικάσθαι δὲ πάλιν, οὐκ οἶδ' ὅπως, οὐ δυνάμενοι. ἀεὶ δὲ ὥσπερ ὑπό τισιν ἀνάγκαις μείζοσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἑλκόμενοι.

Martianus Capella lib. V. de Eadem Eloquentia: *Denique creditum quod instar Iovis eadem possit etiam fulmina jaculari. Nam velut impotens rerum omnium Regina, & impellere.*

lere quo vellet, & unde vellet deducere, & in lacrymas flectere, & in rabiem concitare, & in alios etiam vultus sensusq; convertere, tam Urbes quam Exercitus praeliantes, & quaecunq; poterat agmina populorum. Pulcrè Tryphiodorus Halosi Ilii.

> Ἄφνω δ' ἀενάων ἐπέων ὠδῖνας ἀνοίξας,
> Δεινὸν ἀνεβρόντησε, καὶ ἱερῆς ἀπὸ πηγῆς
> Ἐξέχεεν μέγα κῦμα μελισταγέος νιφετοῖο.

De Demosthene, Cassius Longinus; capite XXX.

Διὰ τοῦτο οἷς ἔχει καλοῖς ἅπαντας ἀεὶ νικᾷ, καὶ ὑπὲρ ὧν οὐκ ἔχει, καὶ ὡσπερεὶ καταβροντᾷ καὶ καταφέγγει τοὺς ἀπ' αἰῶνος ῥήτορας. καὶ θᾶττον ἄν τις κεραυνοῖς φερομένοις ἀντανοῖξαι τὰ ὄμματα δύναιτο, ἢ ἀντοφθαλμῆσαι τοῖς ἐπαλλήλοις ἐκείνου πάθεσιν.

Multa eodem facientia Eunapius in Sophistis, Lucianus Hercule Gallico, alij.

DUCERET AURES.] Harmoniam dicit miram verborum, animum audientis per eum sensum rapuisse. Dionysius idem Longinus, cap XXXIV.

οὐκ οἰόμεθα δ' ἄρα τὴν σύνθεσιν, ἁρμονίαν τινὰ οὖσαν λόγων ἀνθρώποις ἐμφύτων, καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, οὐχ. τῆς ἀκοῆς μόνης ἐφαπτομένων ποικίλας κινοῦσαν ἰδέας ὀνομάτων, νοήσεων, πραγμάτων, κάλλους, εὐμελείας. πάντων ἡμῖν ἐντρόφων καὶ συγγενῶν, καὶ ἅμα τῇ μίξει, καὶ πολυμορφίᾳ τῶν ἐν αὐτοῖς φθόγγων τὸ παρεστὼς τῷ λέγοντι πάθος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πέλας παρεισάγουσαν, καὶ εἰς μετουσίαν αὐτοῦ τοὺς ἀκούοντας ἀεὶ καθιστᾶσαν τῇ τε τῶν λέξεων ἐποικοδομήσει τὰ μεγέθη συναρμόζουσαν, δι' αὐτῶν τούτων, κηλεῖν τε ὁμοῦ πρὸς ὄγκον τε καὶ ἀξίωμα, καὶ ὕψος, καὶ πᾶν ὃ ἐν αὐτῇ περιλαμβάνει, καὶ ἡμᾶς συνδιατιθέναι, παντοίως ἡμῶν τῆς διανοίας ἐπικρατοῦσαν. Vide primam PLatonicam Aristidis

21. UNDARE PORO.] Primam adolescentiam in forum agebat Procerum Romanorum Disciplinam, quam exagitat eo nomine Petronius initio Satirici fragmenti. *Opulentiam nudantem* aequare vult Ciceronianae atq; Demosthenicae: sic idem Petronius de eadem

> *mox flumine largo*
> *Plenus, Pierio defundes nectare verba.*

Claudianus in Probi Filios:

> *Pierijs pollent studiis, multoq; redundant*
> *Eloquio.* Sic abundantia litterarum capienda apud Interpretem Apollonij Tyrij. in adolescente Regio: *Adolescens quidam Tyrius, patria sua princeps, locuples valdè, Apollonius nomine, fidens abundantia litterarum, navigans attigit Antiochiam.* Petrus Mauritius, aevo barbaro mirè eloquens & eruditus scriptor.

> *Alpibus Ambrosius celsior Italicis,*
> *Non magis Eridanus terras vicinus inundat*
> *Quando tumens pluviis unda superba furit.*
> *Quam patris Ambrosij, caelestibus imbribus auctum,*
> *Eloquij flumen arida corda rigat.*

FORO.] Ubi campus exerendae Eloquentiae, patrocinio reorum, quo nobilitas Romana inclarescebat. Varro apud Gellium, libro XIII. cap. XI. *Nec loquaces convivas, nec mutos legere oportet, quia Eloquentia in foro & apud subsellia, silentium verò non in convivio sed in cubiculo esse debet.*

22. OPULENTIA LINGUAE.] Fusa quaedam abundansq; copia Epistola ad Olybrium:

> *Cedere divitiis animi, fortuna fatetur,*
> *Et tantas aris copia vincit opes.*

K 2 Cypria-

Cyprianus Dictione ad Donatum: *In judicii contentione pro rostris opulenta facundia volubili ambitione jactetur.* *Opulentia*, Arpinatis, Ciceronianum flumen, Sidonio, libro V. Epist. V.

23. TUTARIQUE REOS.] Studia primævæ nobilitatis Romanæ priusquam ad honores gerendos accedere possent: summi enim rituli erat eloquentem esse. Sic in exercitijs caussidicinæ omnem spem processus in fratre hujus Theodori Lampadio ponit Symmachus, lib. V. Epist. XVI. *Sancto Lampadio Germano tuo & ad spem processus, & ad bonam vi:m morum caussidicinam credidi profuturã. Vnde factum est, ut Domino & fratre meo Præfecto ante consu'to, ad castra forensia mitteretur: eo præsertim tempore quo tuo adminiculo possit institui.* Principum liberos id etiam studuisse adeo verum est, ut & hinc laudem inscriptionibus publicis ambiverint. Vopiscus Numeriano: *Hujus oratio ad Senatum missa tantum fertur habuisse Eloquentiæ, ut illi statua nõ quasi Cæsari, sed quasi Rhetori decerneretur ponenda in bibliotheca Vlpia, cui subscriptum est. NVMERIANO CÆSARI, ORATORI TEMPORIBVS SVIS POTENTISSIMO.* Summus etenim semper Eloquentiæ honos, ut *honestissimi* etiam titulus diserti postponeretur. Vegetius prologo Veterinar. *Forsan ipsa opera Mulomedicorum videtur abjectior, notitiæ autem curationis, non solum honestissimis, sed etiam disertissimis convenit.*

23. IPSA HÆC AMPLISSIMA SEDES.] Curiam dicit. Ut Varro modo positis verbis *subsellia Eloquentiæ* campum. Mediolanensem verò æquat Romanæ, ut suprà Senatum. *Vbi enim Princeps, ibi Roma est*: sicque Senatus ubicunque frequens, Curiam faciebat Romanam.

24. ORANTEM STUPUIT.] Verba facientem. Inscrip io vetus. SEXTILIUS. AGESILAUS ÆDESIUS V.C. CAUSSARUM. NON IGNOBILIS. TRIBUNI. AFFRICANI ORATOR. Et Oratores qui Rhetoricam & Eloquentiam docebant magnatum liberos. Sidonius, libro V. Epist. V. *Pueritiam tuam competenter scholis liberalibus memini imbutam, & sæpè numero acriter, eloquenterq; declamasse coram oratore, satis habeo, compertum.* Unde *ad discrimen caussidici* Forenses Oratores dicebantur: Lampridius Alexandro: *Ad Athenæum audiendorum & Græcorum & Latinorum Rhetorum vel Poetarum caussa frequenter processit. Audivit autem etiam forenses Oratores caussas recitantes, quas vel apud ipsum, vel apud præfectos Vrbis egerant.* Idem Eodem Libro: *Rhetoribus, Grammaticis, Medicis, Aruspicibus, Mathematicis, Mechanicis, Architectis salaria instituit, & auditoria decrevit, & discipulos cum annonis pauperum filios, modo ingenuos, dari jussit. Etiam in provincijs Oratoribus forensibus multum detulit, plerisq; etiam annonas dedit, quos constitisset gratis agere.* *Stupuit*, ad Eloquentiæ vim pertinet, attonito quodammodo auditore. Longinus, cap. I.

οὐ γὰρ εἰς πειθὼ τοὺς ἀκροωμένους, ἀλλ' εἰς ἔκστασιν ἄγει τὰ ὑπερφυᾶ. πάντη δέ γε σὺν ἐκπλήξει τοῦ πιθανοῦ, καὶ τοῦ πρὸς χάριν ἀεὶ κρατεῖ τὸ θαυμάσιον.

24. LIBYÆ MODERANTEM JURA.] Proconsulem Africæ intellige. Moderatores eo ævo Provincijs præfecti. Symmachus, lib. X. Epist. LIII. *Merito Puteolanorum ac Terracinensium caussam, quæ post Campani moderatoris examen ad sacrum auditorium ex provocatione migravit, majestatis vestræ arbitrio reservavi.* Partem tamen Libyæ prius administrasse Mallium ait, de cujus distinctione Notitiæ.

26. EXIGUÆ PEPERERE MORÆ.] Quibus ijs adfuisti. Nisi si spacium inter utrumq; honorem, minorem & majorem, intelligit. Pignus Amoris Statuam, quam mox nominat, indicare voluit. Nam hoc genus instar æterni cultus ponebatur, ut infinitarum inscriptiones docent.

26. POPULUMQUE CLIENTEM.] Patro-

Patronum Manlium Ære Publico inscripsit Provincia Africa. Patronos à Provincijs & Civitatibus scriptos viros Magnates, rebus benè administratis notum ex Inscriptionibus priscis, monueruntq; docti ad Appulejum alibique. Clientes propriè, quippè bonis commodisq; affecti ab Patrono Manlio: Cujus vocis veram unamq; interpretem non habet Græcia; nam quod ἐθελόδουλεν vult novitius ejus Aristarchus in Schediasmatis, aliud negotium est. Clientum ordo sui juxta commodi satagebat, neq; dominorum solius, ut genus omne servorum.

27. MANSURIS VOCIBUS.] Vera hæc scriptio. Nostro libro, Aldinis. Castigatoribus, & Scaligero, contestata. Unus Bentinianus, Delrianus, & sex Belgæ mansuetis produxerunt. In nostro *Ora* est non *ara* improbè etiam. *Æreas inscriptiones* & imagines notat. II. Laudum.

> *Quæ non incudes streperent? quæ flamma vacaret*
> *Fabrilis? quæ non fluerent fornacibus æra;*
> *Effigies ductura tuas? quis devius esset*
> *Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus*
> *Dilectos coleret, talem nisi semper honorem*
> *Respueres?*

Vocem tribuunt inanimatis rebus, durabilioribus nempè viventibus, quoties æternitatem inducunt parituras. Martialis libro XII, Epigr. IV.

> *Quod Flacco Varioque fuit, summoq; Maroni*
> *Mæcenas, atavis Regibus ortus eques.*
> *Gentibus & populis hoc te mihi, Prisce Terenti,*
> *Fama fuisse loquax cartaque dicet anus.*

Muti contra lapides, nullis inscripti titulis. Higinus de Limitibus. *Lapides inscripserunt, reliquos sine inscriptione ad parem apposuerunt, quos ideò quia nulla significatione appareat, quoto loco numerentur, mutos appellant.*

27. TESTANTUR.] Iudicio suo declarent, ut in Statuæ Claudiani nostri inscriptione Imperatores Arcadius & Honorius. Siculus Flaccus de Conditionibus Agrorum: *Horum ergò agrorum, nullum æs, nulla forma, quæ publicæ fidei possessoribus testimonium reddat; quoniam non ex mensuris actis unusquisq; miles modum accepit, sed quod aut excoluit, aut in spe colendi occupavit.* Testimonia hoc genus inanimis rebus nemo dat frequentior Panopolitano histrione, qui nihil ebriam suam Musam dedecere arbitratus est.

28. INDE TIBI MACETUM TELLUS.] Ita rectè noster Codex; non *Macedum* quod vulgo ubique fere perperam scribitur. Macetæ ijdem qui Macedones. Macetia, eadem quæ Macedonia, ut docuit princeps litteratorum in Ausonianis Lectionibus. Gratius Cynegetico.

> *Quid Macetum immensos libeat si dicere contos?*

Eustathius in Dionysium: Ιω̄ δὲ ἡ ϰεμοῖρα Μακεδονίας, Μακέτη λεγομένη, ἐξ ἧς ϰ ἡ Μακεδονία Μακετία ἐλέγετο.

38. CONDITA PELLÆ MÆNIA.] Hæc est scriptura in omnibus Belgicis libris, item Bentinianis; Aldinis, Camertis, alijsque priscis Editionibus. Noster clarè abit *CREDITA* scribendo, quam in alijs repertam quoque alii mordicus tenent, lacerata prius altera. Mihi vera prior videtur, accedente summo Scaligeri judicio: nec est enim librariorum tam doctam de suo elargiri cerebro, & altera illa utique clarum verioris glossema; eruditio autem vel sola asserat τὸ *CONDITA*: Idem est enim ac si de integro positam urbem, restitutam certè abolito suo decori dixerit, quæ summa est commendatio Boni Moderatoris: nec minorem Manlio quam Philippo olim Regi, Magnorum Deorum publicè contubernio adscripto, aut Alexandro Macedoniæ Indiam subjicienti: honorem Pellæ hujus civitatis reconditæ velut, adscribere

bere satagit Claudianus, Poetico suo modo ut immane quantum præcedat hæc alteram adulteram genuina scriptio. Sicque de summis Urbium conservatoribus, restitutoribusque Optimi Auctores. Manilius lib.I. de Roma tam à Bruto & Camillo, qui recuperarunt & vindicarunt, quam ipso Romulo, condita.

Romamq; Camillus
Servando posuit, Brutusque à Rege recepta
Conditor, & Pyrrhi per bella, Papirius, ultor.

Pariter Syracusas à militum violentia servando condidisse Silius Italicus Marcellum suum canit, Libro XIV. Punicorum.

amulus ipse
Ingenij superum, servando condidit urbem.
Ergo exstat seclis, stabitque insigne tropæum.

Et sic in Timoleonte Æmilius Probus, Nepotis Correptor. *Civitatibus Leges Libertatemque reddidit. Et maximo bello tantum otij toti insulæ conciliavit, ut hic conditor Urbium earum, non illi qui initio deduxerant videretur.*

Hanc sententiam Claudiano an adserere mavelis, quam adscribere vulgarem trivialemque alteram, videris. Nos hæc loca non librarios, sed ipsum familiaria habuisse, demumque expressisse credimus. Faciunt eodem Inscriptiones veteres sic locutæ; & quod populi quoque condi dicuntur, qui in ordinem, statum, prosperitatem, rediguntur. Ut Silius, lib.IV.

Mos erat in populis, quos condidit advena Dido,
Poscere cæde Deos veniam.

Advena certi non potuit condere, si vulgari usu capias, quos reperit accedens. Conditorem ergo suum, summi honoris ipsius gratia, Manlium dixerunt Pellæi, ut Eutropium Consulem eodem anno Constantinopolitani. Claudianus idem, lib.II. in eum, sese hic ipsum firmans.

claro quod nobilis ortu,
Cum vivant Domini: Quod maxima prælia solus
Impleat. Et patitur miles? Quod tertius Urbis
Conditor: hoc Byzas, Constantinusque videbunt?

Sic optimè meritum Lucullum Conditorem sibi nuncupabant Urbes. Plutarchus Lucullo. Sic Antiquissimos Heroas aliæ, ut apud Papinium, lib.X. Menæceum, morte ipsius servatæ, Thebæ.

subit agmine longo
Colla inter juvenum, lætisque favoribus omni
Concinitur vulgo Cadmum atque Amphiona suprà
Conditor: hi sertis, hi veris honore soluto
Accumulant artus, patriaque in sede reponunt.

Ineptissimè vulgo, etiam ex Editiones qui Provinciarum Bibliothecas jactant, cum nihil ultra titulum sapiant, *Amphiona supra Conditur.* Cum sequatur statim *patriaque in sede reponunt.* Quod confutet bliteam stultitiam. Condi, porro posteritati commendari perenne fieri, sonat auctoribus. Appulejus lib.I. *Hymettos Attica, & Isthmos Ephyrea, & Tænaros Spartiaca gleba felices, libris felicioribus condita, mea vetus prosapia est.* Quo spectat nonnulla ad Epigramma. XXVII. nostri conscribenda.

29. FAMULUS DITAVIT HYDASPES.] Alexandrum dici clarum, qui Pellæus ab ista urbe, Claudianus alibi.

fertur Pellæus, Eoum
Qui domuit Porum, cum prospera sæpe Philippi.
Audiret, lætos inter flevisse sodales.

Urbs ista Thessaliæ non longe Thessalonica. Paullinus, Ausonij Nepos, inde & ipse Oriundus, in Eucharistico:

Editus ut Pellis inter cunabula quondam

Regis

Regis Alexandri, propè mœnia Thessalonica,
Orbis ab alterius discretas æquore terras
Perveherer, trepidis nutricum creditus ulnis.

Plures enim in Græcia, etiam ejusdem nominis. Stephani Epitomator:

Πέλλα, πόλις Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, κοίλης Συρίας, ἡ βοῦς λεγομένη. Ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Πέλλα τοῦ κτίσαντος, ὁ πολίτης Πελλαῖος.

31. BELLANTE PHILIPPO.] Argutè. Bella enim & gerebat & seminabat qua poterat, ferro & ingenio metuendissimus princeps. De ejus sceleribus Demosthenes multis, bellis Diodorus, Justinus, &c. Plures vulpino quam leonino animo congressuque superasse scribit Aristides, initio prioris de societate. Qui idem tanta versutia violentiaque valuisse, ut quorum amicus, eorum esset & Dominus. Eadem Oratione:

ἡγοῦμαι δ᾽ εἰ μὲν συνεισεβάλλετε, πλείους ἐλπίδας ὑμῖν εἶναι κρατηθεῖσιν ἐλευθέροις γενέσθαι, ἢ νικῶσιν, ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐγκλήματα πολλοῖς ἤδη παρήκαμεν, Φίλιππος δὲ ὧνπερ φίλος, τῶν αὐτῶν καὶ δεσπότης ἐστί. Invenit tamen laudatorem eximium, Isocratem, mille locis qui tantum facit ut nihil, nisi Deum fieri, restitisse videri velit Epistola III.

Ταῦτα δὲ καταπράξασθαι πολὺ ῥᾷόν ἐστιν ἐκ τῶν νῦν παρόντων. ἢ προελθεῖν ἐπὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν δόξαν, ἣν ἔχεις περὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ὑπαρξάσης, οὐδὲ γὰρ ἔσται λοιπὸν ἔτι πλὴν θεὸν γενέσθαι. Ubi ad bellum eum Persicum adhortatur.

32. NIGRI CECIDIT CUM REGIA PORI] Unus solus Belgicorum Codicum *gloria Pori.* Nulla variatione opus. Regia regnum denotat. Utrique amplissimi & ipsa nominis, cum statura Regis quinque cubitorum fuerit. Arrianus libro V.

ἀλέξανδρος δέ, ὡς προσαγόντα ἐπύθετο, προσιππεύσας πρὸ τῆς τάξεως ξὺν ὀλίγοις τῶν ἑταίρων, ἀπαντᾷ τῷ πώρῳ, καὶ ἐπιστήσας τὸν ἵππον τό τε μέγεθος ἐθαύμαζεν, ὑπὲρ πέντε πήχεις μάλιστα ξυμβαῖνον, καὶ τὸ κάλλος τοῦ πώρου.

Fabulis autem intersita hæc omnia, adeo quidem mirificis, ut ipsi qui adfuerunt contraria litteris tradiderint; quapropter cautè nigrum potius quam quidvis aliud Porum Claudianus dixit, hujus scilicet notæ securus. Regiam hujus Regis nominasse videtur tum ob alia, tum ob vineam in ea auream, ingentis thesauri utique negotium. Sidonius ad suum Librum:

Quis pomaria prisca Regis Indi
Hic nunc comparet, aureasq; vites,
Electro viridante pampinatas,
Cum Porus posuit, crepante gaza,
Fulvo ex palmite vineam metalli,
Gemmarum fluitantibus racemis.

33. AULA.] Imperator ipse. Quæstorem fuisse Manlium docent sequentia, cujus notum officium, eademque explicant.

34. TERRIS EDICTA DATURUS.] Magna dignitas, ingens honos Quæstoris in Comitatu Aulaque Imperatoris. Corippus, lib. I.

carmenq; impellit adire
Quæstor Anastasius, sancti pars magna Senatus.
Compositor morum, Iuris Legumque Sacerdos.

Eo autem seculo officium habebat rescripta sermonesque Principis formare. Cassiodorus lib. VI. Form. V. *Si tantum claræ sunt dignitates, quantum nostris affatibus perfruuntur, si præsentia frequens prodit dominantis affectum, nullus ita judicum potest esse gloriosus quam ille qui est in cogitationum nostrarum participatione susceptus. Alijs enim pecuniæ publicæ committimus procurationem, alijs caussas concedimus audiendas, alijs patrimonij nostri jura delega-*

delegamus. Quæsturam toto corde recipimus, quam nostra lingua vocem esse censemus. Hæc nostris cogitationibus necessariò familiariter applicatur, ut propriè dicere possit, quod nos sentire cognoscit, & ita mentis nostræ velle suscipit, ut à nobis magis putetur exisse quod loquitur, &c.

35. ORACVLA.] Ad majestatem servandam, populosque tot unius Imperio subjectos retinendos, Romani principes plerasque suas domesticas res divinitati adscribunt, Decreta præcipuè, Responsa, Edicta quæ oracula perhiberi voluerunt, quorum magisterium penes Quæstores erat, viros insigniter eruditos, quorum ore loquerentur, qui se Divinos videri volebant. Sidonius præfatione Panegyrici Anthemiani:

Sic nos à Cæsar, nostri spes maxima secli,
Post Proceres magnos parvula tura damus.
Audacter docto coram doctore canentes,
Aut Phœbi aut vestro qui solet ore loqui.
Qui licet æterna sit vobis Quæstor in aula,
Æternum nobis ille magister erit.

Oraculorum appellatio frequens Principalibus litteris, aut mandatis. Symmachus lib. II. Epist. XIII. *Neque enim te exhauserit, quod adeuntium preces indefesso absolvis afflatu, quod venerandi Principis mentem loqueris & oracula.* Theodosius & Valentinianus L. V Cod. si contrà jus &c. *Et si Legibus consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis.* Justinianus, L. XIII. de Legitimis Hæredd. *Sive per sacrum Oraculum emancipatio procedat, sive alio legitimo modo à sacris paternis fuerint absoluti.* Arcadius & Honorius L. V. de Jurisdict. *Omnium Iud. Id verò qui suam caussam, sive criminalem, sive civilem, sine cœlesti Oraculo in vetito vocavit examine, actor propositi negotij actione multetur, reus verò pro condemnato habeatur, Cœleste Oraculum, quod motus* animi Principis ex cœlesti arbitrio sumserit rectè appellatur, vi Legis primæ de Summa Trinitate. Cum cor Regis sit in manu Domini, scripturæ testimonio, laudato à pagano Oratore, Themistio; licet impiè Assyrijs (nisi quo ad Abrahamum) adscribat. De Humanitate Theodosij & περὶ τῶν ἡττηχηκότων ἐπὶ Οὐάλεντος. Exempla alia in L. X. de Sacros. Eccl. L. IV. de Apostatis. *Numen* L. VII. de Nuptijs. Quæstura autem ideo litteratissimis non nobilissimis aut potentissimis viris demandabatur, ut quam eloquentissimè divina oracula concinperentur. Theodoricus Rex apud suum, Cassiodorum lib. V. Epist. IV. *Vobis permiscetur dignitas litterarum. Omnes enim quos ad Quæsturæ culmen evehimus doctissimos æstimamus, quales Legum interpretes, & nostri Consilij decet esse participes. Dignitas quæ nec divitiis, nec solis natalibus* (Legendum *divitiis solis nec natalibus*) *invenitur, sed tantum eam doctrina cum conjuncta potest impetrare prudentia. Est nimirum curarum nostrarum felix portio, januam nostræ cogitationis, pectus quo generales curæ volvuntur, agnoscit. Hinc negotia quoq; litterata prudentia,* & Relligionis studiis atq; disceptationibus definienda, Quæstoribus committebantur, ut Arianorum cum Catholicis controversiæ, Auxentio & Hilario Ducibus: Auxentius, ad Valentinianum & Valentem: *Excitati ab Hilario & Eusebio perturbantes quosdam, Hæreticum me vocaverunt; jussit verò Pietas vestra cognoscere de his viros laudabiles, Quæstorem & Magistrum.* Hilarius contrà eam Epistolam: *Quibus rebus permotus audiri nos à Quæstore & Magistro præcepit, considentibus una nobiscum Episcopis ferè Decem.*

36. ELOQUIO CREVERE TUO.] Splendorem sumserunt ab Eloquentia. Sic alibi sæpius.

Dives Hydaspæis augescat purpura gemmis.

III. Stilic.

Hoc quoq; majestas augescit plena Quirini,
Rectores Libyæ populo quod judice pallent.

RE-

REGIS.] Principis Romani, contemta religione prisca. In duobus scriptis Libris *glossa* est *Honorium indicari*: Theodosium potius puto. Quarto enim ab excessu hujus anno Consulatum gessit Theodorus, Honorio etiam tum sub curatione Stiliconis ob ætatem degente, qui non paullò tamen ante Consulatum Quæstor fuit, ut ex nostro constat.

37. MAJESTAS ROMANA.] Imperatoria, Sermonem celebrat Manlij gravitati Romanæ congruum; qualis in Epistolis eo tempore Symmachi comparet, mirifi. è laudatus omnibus scriptoribus, nec satis laudandus certè umquam, si citrà infectionem ævi foret: Gravem Sermonem Latio adscribit jam olim auctor Epigrammatis, quod Priapæorum prologum facit.

Carminis incomti lusus lecture procaces,
Conveniens Latio ponè supercilium.

Hoc est Latinæ Eloquentiæ robur & dignitatem. De eadem Sermonis Romani Majestate Gregorius Thaumaturgus Panegyrico Origenis:

οἱ θαυμαστοὶ ἡμῶν τῶν σοφῶν νόμοι, οἷς νῦν τὰ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνθρώπων κατευθύνεται πράγματα, οἱ μὲν οὔτε συγκείμενοι, οὔτε καὶ ἐκμανθανόμενοι ἀταλαιπώρως. ὄντες μὲν αὐτοὶ σοφοί τε καὶ εὐσεβεῖς καὶ ποικίλοι, καὶ θαυμαστοὶ, καὶ συνελόντα εἰπεῖν, ἑλληνικώτατοι. ἐκφρασθέντες δὲ καὶ παραδοθέντες ῥωμαίων φωνῇ καταπληκτικῇ μὲν καὶ ἀλαζόνι, καὶ συσχηματιζομένῃ τῇ ἐξουσίᾳ τῇ βασιλικῇ φορτικῇ δὲ, ὅμως ἐμοί.

Latinam artem pari sensu Græcæ eruditioni opponit Avianus prologo Fabularum, loco vulgo fœdè contaminato.

37. LOCUTAM] Ore quippè Quæstoris loquitur Princeps. Cassiodorus verbis modo relatis Rutilius Numatianus, Itin. I.

Hujus facundè commissa Palatia lingua;
Primævus meruit principis ore loqui.

Sidonius Paneg. Maj. *Cujus dignatur ab ore Cæsar in orbe loqui, licet & quæstore diserto polleat.* *Eam dignitatem* semper honoratam auctor in Anecdotis Procopius.

39. SACRÆ MANDANTUR OPES.] Comitiva sacrarum Largitionum. Ejus collatio apud Cassiodorum lib. V. Epist. XL. Vide quæ ad Notitiam Utriusque Imperij, & alibi Commentantur viri docti.

40. ORBISQUE TRIBUTA.] Contaminata distinctio in omnibus Libris Scribe *Orbisq; tributa Possessi. quicquid fluviis evolvitur auri.* Universi Orbis, Romanis devicti, sub manum Manlij convenisse dicit: Imperio Romano Orbem mensos, notamus alibi. In nostro libro clarè servata est hæc distinctio, cum totus alioquin vix denas habeat. Hanc etiam partem illustrarunt docti, qui Opes & Reditus Romanos collustrarunt.

41. ABDITA SOLLERTIA.] Alijs populis ignota. Semper enim metallo fodiendo natura alios alijs industruosiores fecit Germanorum nostrorum Laus adeo hic nobilis nunc, ut in Asiam transductos Operarios scribat Petrus Bellonius.

41. PALLENTES.] Perpetuus color taliũ Operarum. Papinius

Pallidus fossor redit, erutoque Concolor auro.

Silius Italicus.

Et redit infelix effosso concolor auro.

41. BESSI.] Mira sollertia hujus populi ad rem metallicam celebratur alioquin indomiti Barbarique. Paullinus ad Nicetam: sua Bessi nive duriores,

Quasq; cervices dare servituti
Semper à bello indomiti negarunt,
Nunc jugo veri Domini subactas
Sternere gaudent,
Nunc magis dives pretio laboris
Bessus exsultat, quod humi manuq;

L *Ante*

Ante quaerebat, modo mente caelo
Colligit aurum.

Pacatus Panegyrico: *Parum ille pretiosum putabat aurum, quod de venis montium aut fluminum* Glareis *quaesitor Bessus, scrutator Callaicus eruisset: illud purius splendidiusq; credebat, quod dedissent dolentes, quod hominum lacrymae, non omnium aqua abluissent.* Quae verba respexisse puto Claudianum, qui & alibi eum scriptorem de propinquo sequitur. Sunt verò Thraciae medij populorum Bessi, teste praeter alios Livio lib. XXXIX. *Oppidum habuerunt Vscudamam, quod devicit, qui primis eis congressus* Romanorum memoratur, Lucullus, utrumq; memorante Eutropio lib. VI. Fortitudine famaq; caeteros Thracas excelluisse scribit Jornandes. Audacissimam gentem, Ammianus Marcellinus, lib. XXVII. De arte auri fodiendi elegantissima exstat Epistola Cassiodori III Libro Nono.

42. AC VELUT EXCITUS] Sic Librorum Cujaciani, Aldini, unusque Belga, quos sequitur & Scaliger. Caeteri consensu omnes *velut exsertus* Scribas consultissimè omnium *expertus* modo addicant Libri. Tamen *exsertus* strenuum notet. Spartianus Severo: *Tribunatum plebis Marco Imperatore decernente promeruit, eumq; se verissimè exsertissimeq; egit.* Prosper libro Contra ingratos. *Nec sola est illis synodorum exserta potestas* Idem Epigrammatis: *Cum DEVS exserta peccantes verberat ira.* Tertullianus, contra Valentinian. cap. III. *Meritò itaq; non simplices, meritè tantummodo prudentes, qui talia neq; facilè producunt, neq; exsertè defendunt.* Idem de Spectaculis, cap. III. *Planè nusquam invenimus, quemadmodum apertè positum est, non occides, non coles idolum, non adulterium, non fraudem admittes, sic exertè definitum non in Circum ibis* &c. Appulejus lib. II. Miles *Cum corporis mei custos hic fugacissimus exertam mihi teneret vigiliam cantatrices anus me ciere nomine non desierunt.* &c.

42. LENTANDIS TONSIS] Tonsi dicti remi à decutiendis fluctibus, sicut tonsores à decutiendis & tondendis capillis. Servius Aeneid. VII. Ἰδου πῆδημα. *Lentare* tonsas dicuntur nautae, quia lentè obluctando majoribus fluctibus aut planè strato mari navim emoliuntur. Id indicat Maro ipse.

Cum venti posuere, omnisqve repentè resedit
Flatus, & in lenta luctantur marmore tonsae.

Idem, Aen. III. *Ante & Trinacria lentandus remus in unda* Servius: *aut lentè ibi navigandum, nam totam Siciliam circumijt, aut lentandus, id est flectendus, unde lentum vimen dicimus flexibile. Quidam novè verbum fictum putant: sed in Ennij Annalibus legitur.* Lutatius, Theb I. *Lentandus, flectendus. Servij locus addito* Ennij nomine sic emaculandus, quod correpsit in novam scripturam ignoratione veteris. Ea autem Virgiliana Commentaria etiam uti novissimè edita, post diuturnam exspectationem non adeo satisfacient eruditionem quaerenti in eruditissimo expositorum, nisi, veteri more aliquis renovato locis legitimis album, adulterinis nigrum colon adfixerit.

43. LATERI CUSTOS.] Inspector operarum nauticarum; quales singulis Lateribus navigij appositos hinc clarum.

44. TEMPERAT.] Regit. Papinius, libro IX.

nonne hanc, Gradive, protervam
Virginitate, vides mediis se ferre virorum
Coetibus, usque acies audax & Martia signa
Temperet?

44. TEMPESTATESQUE FUTURAS.] De Prognosticis sermo; qualia Arato, Maroni, Vegetio lib. IV. Rei Mil. alijsq; notata, hodie olimque in immensum excreverunt, adeo ut Libros nobis etiam Superstitionum integro uno auxerint.

45. CUM DORIDA VICERIT USU.] Pontum, maritimamque Fortunam velut pedibus

dibus

dibus subjecerit. *Doris* pontum denotat. Quintus Serenus.

> *Prodest & potus vel mulsus Doridis humor.*

Sic *Thetys, Nereus, Amphitrite, Neptunus.* Distinctio ab hoc versu tollenda est, quod peccarunt Parisienses.

46. SUBIT TORQUERE.] Orditur, Incipit. Papiniano exemplo, qui inter pauca alia & amat & mirificè usurpat hoc verbum. De quo ad ipsum.

47. NON TE PARTE SUI SED IN OMNI CORPORE SUMSIT IMPERIUM.] Futiles sunt Libri calamo exarati hanc lectionem adulterantes, quæ perspicuè & vera & clara est. Rectè noster & Cujaciani, & Scaliger, qui nihil mutant.

48. IMPERIUM IN OMNI CORPORE.] Corpori enim exæquatur universum illud Imperium, quantumcunq; etiam. Ejus pluria membra plures sunt magistratus, quorum singulis diversa officia. Corippus, lib. II. Cæsaris dictis.

> *Romanum Imperium corpus benè ponitur unum*
> *Compositum multis, quod fas est dicere, membris,*
> *Nos sumus ergo caput solidati corporis hujus,*
> *Huic sacro capiti facta est Sapientia consors,*
> *Quæ mihi commissum pariter regat inclusa mundum,*
> *Sede sedens una: vos ô mihi proxima membra*
> *Conscripti Patres, nostri spes maxima regni,*
> *Vos estis pectus, vos brachia verticis hujus,*
> *Nos imitatores factoris, & omnia dantis*
> *In quantum natura valet, contendimus esse,*
> *Utque Deus voluit propriis caput impero membris.*
> *Justitiam populis generaliter omnib. æquâ*
> *Et Iuris servate modos, disponite plebes,*
> *Ut decet Imperij veros disponere Patres,*
> *Utq; pedes proprios & membra minora fovete.*

Et reliqua, versibus paullum remissioribus quam ut sint verè Romani.

49. CUNCTA TELLURE.] Minima quidem parte; sed hæc est ex Ambitione Romana locutio. Porrò, quod nunc monere incidit, inter Epistolas Fulgentij Episcopi Ruspensis, viri verè Apostolico Spiritu pleni, sexta est scripta ad Theodorum, ex Consule Senatorem Romanum, quem vixerit, ut & Tempora & status conditioque hominis alium, quam hunc nostri Manlium, esse patiantur, & monuit vir doctus ad Symmachum, nullis tamen cum argumentis. Audivit Augustinum Fulgentius, ut σύγχρονος ipsi auctor vitæ testatur. Manlio verò adeo certè convixit Augustinus, ut & librum de Vita Beata ei inscripserit, ceu testatur ipse Retractation. lib. I. cap. II. Consul fuit Theodorus noster; fuit & ille, ut dicemus. Jam alterius Theodori ea dignitate functi nulla mentio est, vel in Græcis Fastis, vel Cassiodori, Marcelliniq; catalogis, usq; ad tempora Anastasij, Augusti & Theoderici Gothorum Regis in Italia: Suum Theodorum tum Consulem fuisse, quum ipse eam scriberet, secundo Epistolæ capite autumat Fulgentius: Unde certa conclusio hoc ipso Consulatu Manlij nostri Fulgentium eas litteras scripsisse. Jam exornandis urbibus celebrem suum Manlium facit Claudianus noster; sui Theodori domos marmoratas celebrat Fulgentius, cap IV. Divitias Claudianus & eorum contemtum sui laudat noster: easdem & eundem vir Sanctus, c. VI. quo loco virtus quoq; ejus Theodori laudatur multis nominibus nostro commendata. Humilitatem superbiæ contemtum magnoperè etiam Claudianus in suo laudat, respondet itidem Fulgentius, c. V. ultimo.

timo. Temporaquo magis etiam convenire possint, attendemus, quod Romulum Sanctum Fratrem Fulgentius appellat, cap. Primo; qui utique est ille, quem Auspicij filium, sanctum & religiosum hominem dicit Sulpitius Severus, eorundem & ipse temporum auctor, Dialogo III. De Sancto Martino. Hocque isto loco, non alienum laudibus Manlij nostri, notare placuit, decerptum Dubiorum Scriptorum Commentario. Judicium etiam Augustini nunc aspiciemus, parum equidem attente etiam doctissimis hominib. habitum: Cum enim dedicatione Libri de vita Beata summopere Manlium laudasset Antistes ille cordatissimus, Libro postea Retractationum primo cap. I I. hæc verba posuit: *Displicet autem illic quod Manlio Theodoro, ad quem Librum ipsum scripsi; quamvis docto & Christiano viro plus tribui quam debui, & quod Fortunam etiam illic sæpe nominavi.* Non sunt ita capienda hæc sanctissimi viri quasi Manlius minus dignus fuerit laude quã quivis alius; sed quod majores ipsi laudes adscripserit ipse, quam decebat Antistitem, Christianæ religionis consultissimum, videlicet quia pagani illi tituli deceperant ipsum, oblitusq; quodammodo fuerat, ob tanti viri præconium, quid deceret serio Christo devotam animam. Ejusdem enim sententię hoc peccatum esse debet, cum illo, quo Fortunam nominavit; quam Conscientia salva non potest, qui verum Deum agnoscit. Hoc si attendissent nonnulli doctorum nequaquam tanto viro, tam docto, tam illustri, tam etiam pio, maculam hanc addidissent, neque Augustino proprium tanto post tempore errorem imputassent.

49. REGENDOS RECTORES.] Videnos ad Rutilium lib. I. V. D LIII.

50. HISPANA TIBI GERMANAQUE THETYS PARUIT.] Omnis Hispania & Gallia usq; ad Oceanum. Præfecturam Prætorio Galliarum intelligit; Germaniam pro Gallia dicens, nam duæ Provinciæ Germanicarum populo Romano suberant, eæque inter Septendecim Gallicanas numerabantur. Nomina Septendecim Provinciarum Galliæ sunt. I. Viennensis, II. Narbonensis Prima. III. Narbonensis secunda. IV. Aquitania Prima. V. Aquitania Secunda. VI. Novempopulonia. VII. Alpes maritimæ. VIII. Belgica prima, in qua est Treveris & Bellica. IX. Belgica Secunda, in qua est Transitus in Britanniam. X. Germanica prima, in qua est transitus super Rhenum, in qua est Maguntia. XI. Germanica Secunda, in qua est Agrippina. XII. Maxima Sequanorum, in qua est Vesontiacensis. XIII. Alpes Graiæ & Pœninæ, in qua Tarantasia. XIV. Lugdunensis Prima. XV. Lugdunensis Secunda. XV. Lugdunensis Tertia. XVII. Lugdunensis Quarta, quæ & Senonia. Has Provincias Galliarum recenset vetus Liber Notitiæ titulo: in qua tum Octava juxta Treverim *Bellica* vicum utique eum denotat, quem habitare gaudent hodie ejus ditionis Principes, Germanicam Thetyn ergò adulabundus Romanos suos pro Gallica dixit Claudianus. Quomodo non semel Rhenum pro Germanis, cum id flumen Germanos tantum tangeret, à Belgis eos segregans. Vibius Sequester: *Rhenus fluvius Germaniæ, Germanos à Belgis segregans.*

51. NOSTRO DIDUCTA BRITANNIA MUNDO.] A primo domitore Julio Cæsare Britannia hoc habuit, ut velut in alio mundo collocata censeretur, quippe quæ Romanis catenus ignota fuerat, qui Terrarum Orbem Victorijs emensi esse videri volebant. Erat autem opinio quondam Romanorum eam insulam, quæ circumquaq; post cognita talis, & emensa est, non minore spatio patere, quam reliquum omnem terrarum Orbem: Rufinus, sive quis alius, interpres Josephi, lib. II. Alos. cap. XVI. *Considerate autem etiam Britannorum muros, Qui Hierosolymorum muris confiditis. Illos siquidem circumdatos Oceano, & penè non minorem, quam noster est, Orbem habitantes, Romani navigantes redegerunt in ditionem suam, quatuorque Legiones tantæ amplitudinis insulam tuentur.* Quo loco quod

quod is scriptor insulam vocat Britanniam, errorem Dionis Cassij & Joannis Xiphilini notare facit, qui sub Titi Imperio primum innotuisse tradunt Britanniam insulam esse. Hæc verò verba Josephi, quin id Imperium præcipiant, dubitandum non est: nisi tamen Josephum hallucinatum augurare potius, quod non semel ipsi contigit alibi, sive quia homo fuit, sive quia de rebus minus cognitis pro perito loqui ambitio eum sua coegit domestica. Hujus porrò etiam cognitæ Insulæ dimidiam tantum partem Severo jã Principe Romanis paruisse auctor est idem Dionis Contractor in Severo, quo libro mores gentis generaq; armorum non injucundè describuntur, ut & à Strabone, Libro III. Longius continente abesse Britannorum gentem, eoq; incultiorem, tradit Pomponius Mela libro III. cap. VI. Imperitiam ætatis demonstrans. Feroces Britannos dicit in Itinerario Rutilius Numatianus:

Et quæcunque ferox regna Britannus habet.

Etiam ipse arguens nec suo satis tempore mores gentis Romanis perspectos. De ferocia & Timore junctim Tacitus, Vita Agricolæ: *In deposcendis periculis eadem, quæ Galliarum, audacia, & ubi advenere, eadem formido. Plus tamen ferociæ Britanni præferunt, ut quos nondum longe Pax emolliverit.* Audaciam contemtumque Deorum Gildas notat in Invectiva. *Hæc insula erectã & cervice & mente, ex quo inhabitata est, nunc Deo, interdum civibus, nonnunquam etiam transmarinis Regibus, & subjectis ingrata consurgit. Quid enim deformius, quidque iniquius potest humanis ausibus vel esse vel intromitti negotium; quam Deo timorem, bonis civibus caritatem, in altiore dignitate positis, absque fidei detrimento debitum denegare honorem: & frangere divino humanoq; sensui debitam fidem, & abjecto cœli terræq; metu proprijs libidinibus regi?* Gulielmus Britto, Lib. X. Philippidos. *Audacesq; viri, quos illa Britannia gignit.* De victu, & in talibus tolerantiâ veterum Britannorum pulcerrimè Bundvvica Bellatrix; in Oratione quâ centum & viginti millia militum adversus Romanos armavit; apud Dionem Cassium Libro LXI. cum insigni hostium vituperio:

ἀλλ' οἱ μὲν (Romani puta) καὶ σκιᾶς καὶ σκέπης, σίτου τε μεμαγμένου, καὶ οἴνου, καὶ ἐλαίου, δέονται. κἂν ἄρα τι τούτων αὐτοὺς ἐπιλίπῃ, διαφθείρονται. ἡμῖν δὲ δὴ πᾶσα μὲν πόα καὶ ῥίζα σῖτός ἐστι. πᾶς δὲ χυμὸς ἔλαιον, πᾶν δὲ ὕδωρ οἶνος, πᾶν δὲ δένδρον οἰκία, καὶ μὴν καὶ τὰ χωρία ταῦτα, ἡμῖν μὲν συνήθη, καὶ σύμμαχα, ἐκείνοις δὲ δὴ καὶ ἄγνωστα, καὶ πολέμια, καὶ τοὺς ποταμοὺς ἡμεῖς μὲν γυμνοὶ διανέομεν, ἐκεῖνοι δὲ οὐδὲ πλοίοις ῥᾳδίως περαιοῦνται.

Dionis Epitomator in Severo, eosdem latius describit, quæ cum alijs huc apponenda non duximus, Britannos sic describit Epitomator Strabonis, Libro III.

Εἰσὶν δὲ οἱ Βρεττανοὶ εὐμήκεις τοῖς σώμασιν. τὰ δ' ἤθη ἁπλούστερα, καὶ βαρβαρώτερα ἔχουσιν, ἢ οἱ Κελτοί. ὡς ἔνιοι διὰ τὸ ἀγνοεῖν, καί τοι γάλακτος εὐποροῦντες, οὐ τυροποιοῦσιν. ἄπειροι δὲ εἰσὶν καὶ κηπείας, καὶ λινῶν γεωργίας τρόπων. πόλεις δὲ αὐτοῖς οἱ δρυμοί εἰσιν, περιφράξαντες γὰρ δένδρεσι καταβεβλημένοις, εὐρυχωρῆ κύκλον, ἐνταῦθα καὶ αὐτοὶ καλυβοποιοῦνται, καὶ τὰ βοσκήματα κατασταθμεύουσιν, οὐ πρὸς πολὺν χρόνον.

Tyrannorum quondam nutriculam, suo tempore Philosophiæ domicilium factã eam insulam scribit Gulielmus Malmsburiensis libro I. Regum Angliæ. Non tamen etiam antiquissimis temporibus sine cultu ingeniorum fuit, adeo ut Druydas, Galliæ Philosophos, disciplinam suam inde petijsse in Galliam scribat Julius Cæsar, libro VI. Belli Gallici: *eoque commigrasse ejus cupidos.*

Priscianus Ennius aut Annius, alij Fannium repererint) Periegesi Dionysiana.

tellus quo cingitur æquore tota
Non tamen assiduo teres, undiq; margine circum
Clauditur hac

Interrupto assiduus opponitur. Versus enim Græci sic sonant:

Οὐ μὲν πᾶσα διαπρὸ περίδρομος,
ἀλλὰ διαμπὶς
Ὀξυτέρη βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους.

Non potuit omnibus anquisitis meliore verbo uti Priscianus. Et sic Auctor Elegantissimi Carminis de Laudibus Domini:

Iam freta ne nullis agerentur in hospita terris
Assiduumq; alacer numeraret navita Pontum,
Crebra satis tumido defigitur insula ponto.

Sic capias assiduum laborem apud Martialem primo Spectaculorum.

59. CURSUS.] Ad majora festinantis intellige. Sic alibi transcursu Stiliconem egisse memorat, quæ alij vix summo labore potuerint.

59. HONORES.] Magistratus, dignitates. Prosper de Providentia.

Felices dici mos est, quos blanda potestas,
In summos apices tumidorum evexit honorum.

59. UNA ÆTAS.] Sequitur haud dubiè togatorum doctissimum. Marcus enim Varro seorsim ab alijs sentiens, ætatis spatium XV. annis definivit. Itaque una juvenili ætate, hoc est ab anno XV. ad XXX. Manlium omnes honores emensum autumat Claudianus: vel sane ab anno XXX. usque XLV. Censeas, quæ tertia ætas est, & propriè juvenilis, eidem Varroni. Alios alio ordine alias ætates distinxisse tradit Censorinus, cap. XIV. de Die Nat. Verè autem an secus Claudianus, non disputo, quod enim verum esse videri vult, hoc ei cedimus merito. Si tamen Fulgentij supra memorata Epistola ad istum Manlium referenda, quod maximè Fasti volunt; vereor ne tam benè juvenis ad Consulatum is pervenerit: quod & Poeta post ipse arguit.

61. GRADUS FATI.] Summas Potestates & Magistratus Romanis fatales habitos, alibi monuimus. Pertinent huc fragmenta Vettij Valentis Græcè, ut arbitramur, scripta, Firmicique & Manilij totæ paginæ. Fata sic pro ipsis dignitatibus aut honoribus ponebantur, ut cum mutare eorum Fata perhibentur Principes, quos in melius erigunt, vide ad III. Cons. *Honorl. Gradus autem* intervalla, de minoribus ad majores, plerisque rebus adscribunt. Dignitatum sunt apud Laberium:

Summum ad gradum cum dignitatis veneris
Consistes ægrè & citius, quam adscendes, decides.

Quia scilicet non uno protenus saltu ad dignitatum culmen pervenitur. Vopiscus in Caro: *Hic per civiles & militares gradus, ut tituli statuarum ejus indicant, Præfectus Prætorio à Probo factus.* Symmachus, lib. X. Ep. XL. *Nunc Ioannes, vir perfectissimus, non eum gradum, quem subrogandu dederunt divalia scripta, sed summo proximum conatur adipisci.* Appulejus Lib. X. *Vt ejus prosapia atque dignitas postulabat, gradatim permensis honoribus, quinquenali magistratui fuerat destinatus. Sic militiæ gradus* apud Jornandē, *Gradus laborū* in studijs apud Petronium, *Gradus virtutum,* Paterculum, *Vocis* Curium Fortunatianum, lib. III. Rhetor. *Perceptionis* Augustin. Confessionum lib. V. cap XIV. *Exercitationum* Militarium, Vegetium prologo Rei Militaris. *Gradus vitiorum*, Cassianum libr. VI. Institut, cap. VII. *Perfectionis*, Fulgent. Epist II. cap. VII. *Stili*, Sidonium lib. IV. Epist. III. *Gradibus per crimina crescere, paullatim criminosis-*

minosissimum evadere. Hilarius in Genesi, de deterioribus hominibus.

Progenies sequitur gradibus per crimina crescens.

Gradus creaturarum, quarum alia alia nobilior, Claudianus Mamertus præfat. Librorum de Statu Animę. Sic κλιμακηδὸν ἀνιέναι πρὸς σοφίαν dixit Synesius Dione. Hincque præstantissimus Joannis Moschi Liber, quo Vitæ Sanctorum per gradus virtutum ad Beatitudinem evectæ describuntur, *Scala Paradisi* nuncupatur; auctorque inde Climaci nomen adeptus.

61. PARTA QUIES.] Post diuturnos labores gratissima. Germanicus Cæsar Arato, ad Augustum parentem, eam artium nutricem pariter canit.

Quantum etenim prosint anni certissima signa
Si non parta quies te præside, puppibus æquor
Cultoriq; daret terras.

Claudianus secessum studiorum gratia Manlij loquitur; quibus optimum virum ita immersum fuisse, ut rerum communium curam velut omnem abjecerit, arguit liber nostri cavillus, Epigramm. XXXVI.

Mallius indulget somno noctesque diesque,
Insomnis Pharius sacra profana rapit.
Omnibus hoc Itala gentes exposcite votis,
Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.

Quo contraria quodammodo duo hominum nomina fuisse allusa arbitror, alterum scilicet à Varietate, aut Protei mutabilitate, apud Pharum versari soliti, alterum à mansione, sive stabilitate, excessu utroq; peccantur.

62. PRIVATUM.] Ab administratione publicorum Officiorum, privata vita velut in portum venit, & tranquillitas censetur. Sapientium priscorum non pauci penitus non conversandum vulgo sciscebant. Unde Symbolum Pythagoræ:

Τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν. scilicet secedere ab rebus humanis, divinis considerationibus accedere. Jamblychus.

Τὰς λεωφόρους ὁδοὺς ἐκκλίνων, διὰ τῶν ἀτραπῶν βάδιζε. τοῦτο τὴν μὲν δημώδη, καὶ ἀνθρωπίνην ζωὴν ἀφίεναι παραγγέλλει, τὴν δὲ χωριστὴν καὶ θείαν μεταδιώκειν ἀξιοῖ, καὶ τὰ μὲν δοξάσματα τὰ κοινά φασὶ δεῖν ὑπερορᾷν, τὰ δὲ ἴδια, καὶ ἀπόρρητα περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι. καὶ τὰ μὲν ἀνθρώπινα ἔθη ἐᾷν, ὡς δημώδη, τὰς δὲ τῶν θεῶν θρησκείας, ὡς ὑπερέχουσαν τὴν δημώδη ζωὴν ἀνταλλάττεσθαι. Ipse Pythagoras fugiebat populi conversationem. Malchus Porphyrius. τὴν δὲ καθ' ἡμέραν αὐτοῦ διαγωγὴν ἀφηγούμενος ὁ Διογένης φησίν, ὡς ἅπασιν μὲν παρηγγύα φιλοτιμίαν φεύγειν, καὶ φιλοδοξίαν, τῷ περ μάλιστα φθόνον ἐργάζεσθαι. ἐκτρέπεσθαι δὲ τὰς μετὰ τῶν πολλῶν ὁμιλίας.

Quies autem quęsita erudito viro ad commentandum, speculandumq;. Plinius libro I. Epist. VI. *Silentium incitamentum cogitationis* appellat. Horatius lib. II. Epist.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes,
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis & umbra.

Gregorius Thaumaturgus Panegyrico Origenis. εἴγε νοήσει μὲν καὶ εὑρέσει φίλον πῶς ἢ σύνεργον ἐστὶ σιωπή. Sic umbram suorum scriptorum ducem facit, exemplum placidissimi stili, Tibullus, Lib. III.

Per vos auctores hujus mihi carminis oro,
Castaliamque umbram, Pieriosque lacus.

62. PORTUM.] Certam fidamque stationem, tutam ab omnibus turbis & Tempe-

 stati-

ſtatibus. Gregorius Nyſſenus libro de vita Thaumaturgi:

ἀλλὰ φεύγων πανταχόθεν τὰς πρὸς τὸν τῦφον ὕλας, εἰδὼς ἀρχηγὸν ὡς τὰ πολλὰ τῆς κακίας βίου; τὸ καθ' ὑπερηφανίαν πάθος γινόμενον, ὥσπερ τινὰ λιμένα τὸν ἡσύχιον ἐπὶ τῆς πατρίδος μετεισῄει βίον.

Portus Relligionis, receſſus in Monaſterium, relictis rerum humanarum Tumultibus; Vincentio Lirinenſi, Commonit. I. *Sed & noſtri propoſiti in id convenit, quippe qui, cum aliquandiu variis ac triſtibus ſecularis militiæ turbinibus volveremur, tandem nos in portum Relligionis cunctis ſemper fidiſſimum, Chriſto adſpirante, condidimus. Portus quietis* in Ruricio lib. II. Epiſt. VIII. *Illud ſpeciali prece depoſcens, ut miſericordiã Dei noſtri aſſiduis petitionibus flagitetis, omnibus delictis meis atque criminibus, opitulantibus vobis, conſuetudinaria clementia & copioſa bonitate deletis, etſi non ad idem præmium, ſaltim ad eumdem nos portum Quietis jubeat pervenire.* Ita legendus locus is optimè animati ſcriptoris, vulgò prodigioſè contaminatus. Sic Caſſiodorus de Anima: *Cum jam ſuſcepti Operis optato fine gauderem, meq; duodecim voluminibus jactatum Quietis portus exciperet.* Sidonius, lib. VI. Epiſt. III. *Si peregrinationem portitoris prompto favore foveatis, grandis actionibus illius portus ſecuritatis aperietur.*

63. ALIIQUE LABORIS.] Ineſt huic *alij* contemtus quidam occultus & ingenioſus priorum Laborum. Virgilius Ceiri, eadem re, ijsdem verbis.

me vario jactatum laudis amore
Irritaque expertum fallacis præmia vulgi,
Cecropius, ſuaves exſpirans, hortulus, auras
Florentis viridi Sophiæ complectitur umbra.
Nec mea quis Ratio dignum tibi cudere carmen,

Longe ALIUD ſtudium, atq; ALIOS accincta LABORES.

Ea enim loci obſcuri & contaminati videtur vera ſcriptura, quam nobis præivit Editio vetus, nata cum ipſis Typographiæ initijs, manus mangonum minus paſſa, quam contulerunt olim duo docti Belgæ. Ratio dogma denotat, ſive Scita ſectæ, cui ſe tradiderat cum iſta ſcriberet, Maro. Sic Cicero ex verbis Epicuri, lib. II. de Finibus: *compenſabatur tamen cum his omnibus animi Lætitia, quam capiebam, memoria Rationum inventorumque noſtrorum.* Idem, I. Officiorum: *Cynicorum Ratio tota eſt ejicienda, eſt enim inimica verecundiæ.* Lucretius lib. III. Ubi Epicurum, de cujus doctrina & Maro loquitur.

Nam ſimul ac Ratio tua cœpit vociferari
Naturam rerum haud divina mente coortam,
Diffugiunt animi terrores.

In Claudiano nihil mutandum, fruſtra nobis olim conatis. In uno libro noſtro eſt *ſtudijque labores.* Quod verſus ab illo alter coarguit.

65. VITÆ PARS NULLA PERIT.] Diſtincta univerſa incommodi publici, & tranquillitatis Muſicæ curam. Perire dicit, quæ malè impendatur, ut parum vitæ habere ambitioſum hominem præ quieto, Epigrammate in Senem Veronenſem:

Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

Eleganter Dominum *vitæ* ſive temporis ſic ſe ſui vovet Pentadius:

Pars ego ſim populi, nullo conſpectus honore,
Dum vivam Dominus temporis ipſe mei.

Et hic autem multi quoq; gentiliũ peccabãt, vitam alia ratione perdentes ſcilicet, voluntarijs ſeſe ærumnis, duplici inſania, cruciantes. Seneca Epiſt. V. *Videamus ne iſta, per quæ admirationem parare volumus, ridicula & odioſa ſint. Nempè propoſitum noſtrum eſt ſecundum Naturam vivere; Hoc contrà naturam*

vam est torquere corpus suum, & faciles odisse munditias, & squallorem appetere, & cibis non tantum vilibus uti, sed tetris etiam & horridis. Quemadmodum delicatas res desiderare Luxuria est, ita usitatas, & non magno parabiles fugere; dementia est. Frugalitatem exigit Philosophia, non pœnam. Potest autem esse non incomta frugalitas. Vide ejusdem Epist. CV.

64. QUODCUNQUE RECEDIT LITIBUS.] Quacunq; ratione. Glossa est exemplaris scripti. Nos *quodcunq;* ad vitæ partem reducimus. Quodcunq; vitæ Judiciis demere potest, impendit litteris. Clara veritate.

65. LITIBUS.] Forensibus negotijs, Martialis

Vitam quæ faciunt Beatiorem?
Lis numquam, toga rara; mens quieta.

Spectat eadem Satira de Lite, scriptoris aliquot jam secula nati, quam Illustratam proposuimus libro VII. cap. XVII. Adversar.

66. IMPONIT POPULIS.] Leges nempè suis oraculis velut. Virgilius I. Georgico: has leges, æternaque fœdera certis Imposuit Natura locis. Idem:

numinis aram
Vana superstitio, veterumq; ignara Deorum
Imposuit

Positum, constitutum. Lucanus, lib. II.

Sive parens rerum, cum primum informia regna
Materiamq; rudem flamma cedente, recepit.
Fatorum immoto divisit limite mundum:
Sive nihil positum est, sed fors incerta vagatur.

66. OTIA MVSIS.] Otium, studia curarum fugientia, expers vita tumultuum. Synesius, Epist. XCIX.

σχολὴ μέγιστον ἀγαθὸν, ἵν᾽ εἴποι τις ἂν ὥσπερ χωρίον πάμφορον ἁπάντων καλὰ φέρειν τῇ τοῦ φιλοσόφου ψυχῇ.

Virgilius absoluto emendatissimo Georgicorum Opere.

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, studijs florentem ignobilis Otij.

Talem requirit Vatis egregij exemplar Juvenalis, Sat. VII.

Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Anxietate carens animus facit; omnis acerbi
Impatiens, cupidus silvarum, aptusque bibendis
Fontibus Aonidum.

Mille paginas impleas hujus generis recensendis amœnitatibus.

67. CECROPIÆ SENECTÆ.] Antiquitatis Græcanicæ. Senes sunt Philosophi, Auctoritatem Sapientiæ habentes. Martialis lib. VII. Epist. LXIIX. de Epicuro.

Hanc sibi jure petat magni senis Atticus hortus.

Eclecticum autem facit quemdam suum Heroem, omnia legentem, nulli se addicentem, qualem se profitetur Horatius. Sic de suo Sidonius:

Nec minus hæc inter veteres audire Sophistas,
Præterea quicquid Latiaribus indere Libris
Prisca ætas studuit, suetus percurrere totum.

Et hoc suadet in Quarto Consulatu Honorio Theodosius.

neque desinat umquam
Tecum Graja loqui, tecum Romana vetustas.

Omnium igitur evolutationem Opinionum Manlio adscribit. Omnium sanè à vetustate summa mirabilis & origo & processio, mihi semper visa est; quæ sanè non nisi divino nutu in tamdem certas Rationes redactæ sunt, certisque sectis subscriptæ, cum præter pertinaciam in tuendis inventis, & Fortunam in inveniendis rerum argumentis nihil haberent

miseri mortales principiorum, qui vel rerum Naturam, vel cœlestia corpora, vel mores humanos, & Fata, & Vanitatem Fortunarum speculabantur; Talibus initijs Philosophia, quam vocant, Græca, eo tandem benigni Numinis nutu pervenit, ut nihil non expiscaretur, usq; ad divinarum Legum captum, Æternitatisq; quemdam intellectum. Et sic Christi amicus, de illis miseris divinus Philosophus, Gregorius Thaumaturgus, Panegyrico in Origenem: *Talem nobis*, inquit, *egregij & disertissimi sollertissimiq; Græci Philosophiã exhibuerunt: qua primum quisq; nactus est, impetu quodam ductus, hæc sola vera esse dicens, reliqua omnia aliorum Philosophorum nugas censet atque fallaciam, cum ipse nihilo melius sua confirmet, quam cæteri omnes, sua quisque defendunt: ne de gradu extre sententiamque, aut vi aut persuasione mutare cogatur. Nullam aliam, si verum fateri libet, habens, præter ineptum ad Philosophiam, atq; hæc placita quæ vera credit, impetum, atque delectum. Et ne incredibile, quod dico, videatur, nullam aliã præter, judicii expertem. cæcam Fortunam; hac unusquisq; amans, in qua primum inciderit. A quibus irretitus alijs rebus dare operam nequit, si quod fortè habeat, quod de singulis rebus cum veritatis demonstratione differat, & quo falsas esse adversariorum Rationes doceat. quippe cum etiam sine probatione seipsum temerè. tamquam inopinatum, atq; inexpectatum quoddam lucrum sperans, anticipatis Rationibus addixerit*, &c.

68. QUID QUISQUE NOVUM.] Aures Philosophicæ novarum doctrinarum cupidæ, ut in Actis Apostolorum omnes Atticæ. Incumbebant autem, pauci non studio gloriolæ, in Opiniones novas, innovandas priores addendumq;, & exigendum de suo, si quid alij minus plenè aut obscurè statuissent. Unde *Reperta* dicuntur, cujusq; Rationes Lucretius:

Grajorum obscura reperta
Difficile illustrare Latinis versibus esse.

Inventum appellat Tertullianus, cap. II. de Anima; ubi pulcerrimè de fortuita Philosophorum inventione Veritatis. *Planè*, inquit, *non negabimus aliquando Philosophos juxtà nostra sensisse. Testimonium est Veritatis etiam Inventus ipsius. Nonnunquam & in procella confusis vestigijs cœli & freti aliqui portus offenditur, prospero errore; nonnunquam & in tenebris aditus quidam & exitus deprehenduntur, cæca felicitate, sed & natura pleraque suggeruntur, quasi de publico sensu, quo animam Deus dotare dignatus est*, &c. Ubi latius exiguntur, quæ de Origine processuq; Opinionum modo diximus: nullas hic exacturi, utcunque Claudiano tangantur, cum proprij operis ea res sit.

69. QUANTAQUE.] Quot agminibus singulæ sectæ stipentur. Non enim auctores tantum Sectarum singularum suas habebant asseclas, sed Discipuli quoq; sub doctoribus velut, atq; eminentioribus inde adhærentes, in una secta diversa agmina conficiebant. Donec eo res redierit, ut Philosophia merus esset titulus; Heroum veterum nomina, qui Familias velut fecissent, mera vulgi ludibria, ut ex Gellio, Luciano, alijsque videre licet. *Agmina* ergò scitè dixit. Sed & copiam discipulorum potest ut alludat, quæ quidem ingens aliquando fuit, ut aliquot millia unius subsellia frequentaverint; exemplum præbente Attico Theophrasto.

69. SECTÆ.] *Secta* Familiæ sunt Philosophorum. Secta enim doctrina quam quis proposuerit sequendam præ cæteris Suetonius vita Persij; *Cornutus illo tempore Tragicus fuit, secta Stoica*. Minutius Felix: *Si places ut ipsius Secta homo cum ipso disputem*. Idem: *de qua tot omnibus seculis sectarum plurimarum usq; adhuc ipsa Philosophia deliberat*. Sic omnes aliæ familiæ aut Scholæ quædam Sectæ perhibentur. Secta forensium Patronorum, apud Eumenium Panegyrico. *Sectatores*, qui tali sectæ adhærent, apud Gellium, lib. II. cap. II. Macrobium Saturn: libro I. cap. II. Quos SEQUACES Sidonius & ab eo velut edocti alij scriptores dicunt. *Secta Catholica*, Salvifica Fides. Impp. Honorius & Theo-

Theodosius L.II.C. Si sanctum Baptisma iteretur, &c.

70. ALIIS PRINCEPS RERUM DISPONITUR AER.] Anaximenis Milesij doctrina. Plutarchus, lib.I.Placit.cap.III.

Ἀναξιμένης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀέρα ἀπεφήνατο. ἐκ γὰρ τούτου τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύεσθαι, οἷον ἡ ψυχή, φησὶν, ἡ ἡμετέρα ἀὴρ οὖσα, συγκρατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀὴρ περιέχει. Confutat eam opinionem mox Plutarchus, sive quis alius auctor Operis minimè omnium consideratissimi: ἁμαρτάνει δὲ οὗτος ἐξ ἁπλοῦ ἀέρος, καὶ μονοειδοῦς πνεύματος δοκῶν συνεστάναι τὰ ζῶα. ἀδύνατον γὰρ ἀρχὴν μίαν τὴν ὕλην τῶν ὄντων, ἐξ ἧς τὰ πάντα ὑποστῆναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιοῦν αἴτιον χρὴ ὑποτιθέναι, οἷον οὐκ ἄργυρος ἀρκεῖ πρὸς τὸ ἔκπωμα γίνεσθαι, ἂν μὴ καὶ τὸ ποιοῦν ᾖ, τουτέστιν ὁ ἀργυροκόπος· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ, καὶ τοῦ ξύλου, καὶ τῆς ἄλλης ὕλης. Laertius lib.II. Ἀναξιμένης ἀρχὴν ἀέρα εἶπε, καὶ τὸ ἄπειρον.

Qui duas nomine ejus Epistolas ponit. Et scripsit vero pauca hic auctor, & ignobilius dogma videtur, quam ut sectatoribus perennarit, licet adeo vetus ut Thaleti & Pythagoræ conversatum Anaximenen constet. Hesychius mentionem ejus planè omisit, Suidas D. Laërtij verba exscripsit, de scitis nec unum quidem addere dignatus. De ἀπείρῳ Aeri juncto aliter alij, & opinioni proprium auctorem dantes. Justinus Martyr Paræuetico ad Græcos:

Θαλῆς μὲν γὰρ ὁ Μιλήσιος, ὁ πρῶτος τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἄρξας, ἀρχὴν εἶναι τῶν ὄντων ἁπάντων τὸ ὕδωρ ἀπεφήνατο. ἐξ ὕδατος γὰρ φησι τὰ πάντα εἶναι καὶ εἰς ὕδωρ τὰ πάντα ἀναλύεσθαι. Ἀναξίμανδρος δὲ μετ' αὐτὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὁρμώμενος Μιλήτου, τὸ ἄπειρον ἀρχὴν ἁπάντων ἔφησεν εἶναι, ἐκ τούτου γὰρ δὴ τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς τοῦτο τὰ πάντα φθείρεσθαι. Τρίτος Ἀναξιμένης, καὶ οὗτος ἐκ τῆς Μιλήτου ὑπάρχων, ἀέρα τῶν πάντων ἀρχὴν εἶναι λέγει. ἐκ γὰρ τούτου τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς τοῦτον πάντα ἀναλύεσθαι φησίν. Plutarchi quæ adscripsi ipsa verba usurpavit Joannis Stobæus Eclog. Physic. cap. XIII. Nec interprete nec alijs animadvertentibus.

71. HIC CONFIDIT AQVIS.] Notissima Thaletis doctrina. Lege Plutarchum dicto loco. Diogenem Laertium lib.I. Eusthatium in Odysseam ξ. Stobæum dicto capite. Scholiasten Pindari, Olympion.A. Lactantium lib.I. cap.V. Ciceronem Academ. IV. Arnobium lib.II. Tertullianum de Anima cap.V. & Lib.I. in Marcionem, cap.XIII. Minutium Octavio Theodoretum. Therapeut Eusebium Præparat. lib.XIV.cap.V. Vitruvium præfat. lib.VIII. Justinum Paræneſi ad Græcos. Alios infinitos.

72. PROCREAT OMNIA FLAMMIS.] Ita docet, ut procreari videri velit. Heraclitum dicit clarum, de quo Omnia nota.

72. IN ÆTNÆAS CASURUS SPONTE FAVILLAS.] Notissima sive Historia sive Fabula de Empedoclis Morte; qui inter deliros Sophistas locum principem ambiens nusquam reperiri maluit, quam humano more tumulari: ut quidem nonnullis traditum: Plerosque enim aliter sensisse docent Collectanea Diogenis Laertij. Sic omnium mortalium videlicet vaferrimus, Ætnæos Crateras insiluisse dictus est: dictus inquam; non enim facile fidem dabit rei, qui Strabonis Sextum leget: nec in urbanè illam stultam ambitionem irridet Tatianus, velut transiens, scriptor singularia non pauca habens.

Ἐμπεδόκλης γὰρ τὸ ἀλαζονικὸν αἰ μετὰ τὴν Σικελίαν τοῦ πυρὸς ἀναφυσήσεις ἀπέδειξαν, ὅτι μὴ θεὸς ὢν οὗθ' ὅπερ ἔλεγεν εἶναι κατεψεύδετο.

Horatius frigidum vocat in ipso illo Immortalitatis saltu dogma etiam illudens.

Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles ardentem frigidus Ætnam
Insiluit

Acro Commentator. *Empedocles unum dicebat ingenia frigido circum præcordia sanguine impediri.* Sic veteres Editiones; nam secutus Commentariorum Collector omnia pro lubitu mutare licitum putavit. Legendum autem puto: *Empedocles vulgo dicebat ingenia frigido circum præcordia sanguine impediri.* Versum haud dubio quemdam Empedoclis & Poeta & Grammaticus animo habuerunt. Et Maro. Georg. II. *Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis.* Porro indicium egregij illius saltus dedisse adfabulati sunt soleas æreas, quas hausto corpore Empedoclis vorago flammea revomuerit. Gregorius Nazianzenus:

Ἐμπεδόκλης σὲ μὲν αὐλίκ' ἐτώσια φυσιόωντα,
Καὶ βροτὸν Αἰτναίοιο πυρὸς κρητῆρες ἔδειξαν,
Σάνδαλ' ἀποβράσσοντες ἐλαφρόνοιο θεοῖο,
Χάλκεα, καὶ σὲ βροτοῖσιν ἐπιχάρχεα πᾶσιν ἔθηκαν,
Κῦδος ἱμείροντα δι' ἅλματος αἰνομόροιο.

Nec invenustè tanti viri Sapientiam cavillatur Theodorus Prodromus, optimæ mentis, licet futilium numerorum, scriptor; non potuisse videlicet exputare flammam urendi esse facultate præditam: Amicitia Exsule.

Ὁ φλήναφος γὰρ Ἐμπεδόκλης ἐρρέτω,
Τὸ Νεῖκος εἰπὼν δημιουργὸν τῶν κάτω;
Τί γὰρ νοήσει, καὶ συνείσεται λέγε,
Ἄνθρωπος, οὐ γνοὺς ὡς τὸ πῦρ καίει φύσει;
Ἀλλ' εἰς πυρὸς κρατῆρας ἐμπεσὼν μέσους.

Cæterum non sic modo immortalitatem affectavit hic Sophus; sed palam de se ornatissimis versibus cecinit, quorum tamen exegesis Grammaticorum expositione major est. Sextus contra Disciplinas. lib. I.

Καὶ μὴν ὡς ἐν τούτοις ἐστὶ τυφλὸς (τῶν ὠφρυωμένων γραμματικῶν χορὸς) οὕτω κἂν τοῖς περὶ αὐτῶν (τῶν φιλοσόφων) γεγραφέσι ποιήμασιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς λέγοντος·
Χαίρετ' ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός,
Πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμημένος·
Καὶ πάλιν.
Ἀλλὰ τί τοῖς δ' ἐπίκειμ' ὡσεὶ μέγα χρῆμά τι πράσσων,
Εἰ θνητῶν περίειμι πολυφθερέων ἀνθρώπων.

Ὁ μὲν γὰρ γραμματικὸς, καὶ ὁ ἰδιώτης ὑπολήψονται κατ' ἀλαζονείαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὑπεροψίαν, ταῦτ' ἀνεφθέγχθαι τὸν φιλόσοφον. ὅπερ ἄλλο τι οὐκ ἐστι τοῦ κἂν μετρίαν ἕξιν ἐν φιλοσοφίᾳ ἔχοντος, οὐχ ὅτι γε τοῦ τοσούτου ἀνδρός. ὁ δὲ ἀπὸ φυσικῆς ὁρμώμενος θεωρίας, σαφῶς γινώσκων ὅτι ἀρχαῖον ὅλως τὸ δόγμα ἐστι τοῖς ὁμοίοις τὰ ὅμοια γινώσκεσθαι, ὅπερ ἀπὸ Πυθαγόρου δοκοῦν κατεληλυθέναι, κεῖται μὲν καὶ παρὰ Πλάτωνι ἐν τῷ Τι-

τῷ Τιμαίῳ. εἴρηται δὲ πολὺ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ Ἐμπεδοκλέους:

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
Αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον.
Στοργὴν δὲ στοργῇ, νεῖκος δέ γε νείκεϊ λυγρῷ.

Συνήσει, ὅτι ὁ Ἐμπεδοκλῆς θεὸν ἑαυτὸν προσαγορεύσειν, ἐπεὶ μόνος καθαρὸν ἀπὸ κακίας τηρήσας τὸν νοῦν, καὶ ἀνεπισκότωτον, τῷ ἐν ἑαυτῷ Θεῷ τὸν ἐκτὸς κατείληφεν. De saltu quidem in Crateras, immortalitatis ambitione minus mirum facinus hominis Veritatem nescientis, cum superiori seculo auri indagandi gratia monti flammi vomo immissus tradatur in India monachus quidam, igne diro cavo expulsus interemtusque.

73. DISPERGIT REVOCATQVE DEUM.] Mentem sacram docebat Empedocles per universa diffusam movere & vegetare omnia: nam cum rejecisset eorum scita & traditiones, quos non puderet Dijs humana membra affingere, ita subjuuxit.

Ἀλλὰ φρὴν ἱερὴ, καὶ ἀθέσφατος ἔπλετο μοῦνον
Φροντίσι κόσμον ἅπαντα, καταΐσσουσα θοῇσι.

Referente Ammonio in Librum περὶ ἑρμηνείας. Ex ea opinione hausit Maro divinos illos versus, quibus mundi animam Deum cecinit.

totamq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Quam ipsam aliorum Deorum vocabulis insigniunt alij; ut Auctor Pervigilij Veneris,

Ipsa Venas atque mentem permeante spiritu
Intus occultis gubernat procreatrix viribus,
Perque cœlum perque terras, perq; pontum subditum,
Pervium sui tenorem, seminali tramite,
Imbuit jussitque mundum nosse nascendi vias.

Qui versus idem dicunt cum Claudiani Empedocle; sparsisse nimirum & recollegisse Deum, per universum, & in singula. Pulcrè Julius Firmicus, Libr. I Mathem. cap. III. *Mens divina, animusq; cœlestis per omne mundi corpus in modum circuli collocatus, & nunc intrinsecus, nunc extrinsecus positus, cuncta regit atque componit, & propria originis generatione conceptus, se ad procreanda & conservanda omnia, ignita ac sempiterna agitatione perpetuat.*

73. REVOCATQVE.] In singula videlicet creaturæ corpora, à qua rerum universarum, totiusque creaturæ. Elementa, ac ulteriore tamen sensu, pro Dijs habuisse Empedoclem ipsius versus superstites testantur, apud Diogenem Laertium. lib. VIII. Complementum Ambitionis ut coronatus circum civitates iret, Deum se gerens, & hæc canens.

Ὦ φίλοι, οἳ μέγα ἄστυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος
Ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεως, ἀγαθῶν μελεδήμονες ἔργων,
Χαίρετ' ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητὸς,
Πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικε,
Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσίν τε θαλείοις,
Τοῖσιν ἅμ' εὖτ' ἵκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθάοντα,
Ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι.

Suida

timo. Temporaquo magis etiam convenire possint, attendemus, quod Romulum Sanctum Fratrem Fulgentius appellat, cap. Primo; qui utique est ille, quem Auspicij filium, sanctum & religiosum hominem dicit Sulpitius Severus, eorundem & ipse temporum auctor, Dialogo III. De Sancto Martino. Hocque isto loco, non alienum laudibus Manlij nostri, notare placuit, decerptum Dubiorum Scriptorum Commentario. Judicium etiam Augustini nunc aspiciemus, parum equidem attentè etiam doctissimis hominib. habitum: Cum enim dedicatione Libri de vita Beata summoperè Manlium laudasset Antistes ille cordatissimus, Libro posteà Retractationum primo cap. II. hæc verba posuit: *Displicet autem illic quod Manlio Theodoro, ad quem Librum ipsum scripsi, quamvis docto & Christiano viro plus tribui quam debui, & quod Fortunam etiam illic sæpè nominavi.* Non sunt ita capienda hæc sanctissimi viri quasi Manlius minus dignus fuerit laude quā quivis alius; sed quod majores ipsi laudes adscripserit ipse, quam decebat Antistitem, Christianæ religionis consultissimum; videlicet quia pagani illi tituli deceperant ipsum, oblitusq; quodammodo fuerat, ob tanti viri præconium, quid deceret serio Christo devotam animam. Ejusdem enim sententię hoc peccatum esse debet, cum illo, quo Fortunam nominavit; quam Conscientia salvā non potest, qui verum Deum agnoscit. Hoc si attendissent nonnulli doctorum nequaquam tanto viro, tam docto, tam illustri, tam etiam pio, maculam hanc addidissent, neque Augustino proprium tanto post tempore errorem imputassent.

49. REGENDOS RECTORES.] Vide nos ad Rutilium lib. I. V. DLIII.

50. HISPANA TIBI GERMANAQUE THETYS PARUIT.] Omnis Hispania & Gallia usq; ad Oceanum. Præfecturam Prætorio Galliarum intelligit; Germaniam pro Gallia dicens, nam duæ Provinciæ Germanicæ tum populo Romano suberant, eæque inter Septendecim Gallicanas numerabantur. Nomina Septendecim Provinciarum Galliæ sunt. I. Viennensis. II. Narbonensis Prima. III. Narbonensis secunda. IV. Aquitania Prima. V. Aquitania Secunda. VI. Novempopulonia. VII. Alpes maritimæ. VIII. Belgica prima, in qua est Treveris & Bellica. IX. Belgica Secunda, in qua est Transitus in Britanniam. X. Germanica prima, in qua est transitus super Rhenum, in qua est Maguntia. XI. Germanica Secunda, in qua est Agrippina. XII. Maxima Sequanorum, in qua est Vesontiacensis. XIII. Alpes Grajæ & Pœninæ, in qua Tarantasia. XIV. Lugdunensis Prima. XV. Lugdunensis Secunda. XV. Lugdunensis Tertia. XVII. Lugdunensis Quarta, quæ & Senonia. Has Provincias Galliarum recenset vetus Liber Notitiæ titulo: in quarum Octava juxta Treverim *Bellica* vicum utique eum denotat, quem habitare gaudent hodie ejus ditionis Principes, Germanicam Thetyn ergò adulabundus. Romanos suos pro Gallica dixit Claudianus. Quomodo non semel Rhenum pro Germanis, cum id flumen Germanos tantum tangeret, à Belgis eos segregans. Vibius Sequester: *Rhenus fluvius Germaniæ, Germanos à Belgis segregans.*

51. NOSTRO DIDUCTA BRITANNIA MUNDO.] A primo domitore Julio Cæsare Britannia hoc habuit, ut velut in alio mundo collocata censeretur, quippè quæ Romanis catenus ignota fuerat, qui Terrarum Orbem Victorijs emensi esse videri volebant. Erat autem opinio quondam Romanorum eam insulam, quæ circumquaq; post cognita talis, & emensa est, non minore spatio patere, quam reliquum omnem terrarum Orbem: Rufinus, sive quis alius, interpres Josephi, lib. II. Alos. cap. XVI. *Considerate autem etiam Britannorum muros, Qui Hierosolymorum muris confiditis. Illos siquidem circumdatos Oceano, & penè non minorem, quam noster est, Orbem habitantes, Romani navigantes redegerunt in ditionem suam, quatuorque Legiones tantæ amplitudinis insulam tuentur.* Quo loco quod

quod is scriptor insulam vocat Britanniam, errorem Dionis Cassij & Joannis Xiphilini notare facit, qui sub Titi Imperio primum innotuisse tradunt Britanniam insulam esse. Hæc verò verba Josephi, quin id Imperium præcipiant, dubitandum non est: nisi tamen Josephum hallucinatum augurate potius, quod non semel ipsi contigit alibi, sive quia homo fuit, sive quia de rebus minus cognitis pro perito loqui ambitio eum sua coegit domestica. Hujus porrò etiam cognitæ Insulæ dimidiam tantum partem Severo jā Principe Romanis paruisse auctor est idem Dionis Contractor in Severo, quo libro mores gentis generaq; armorum non injucundè describuntur, ut & à Strabone, Libro III. Longiùs continente abesse Britannorum gentem, eoq; incultiorem, tradit Pomponius Mela libro III. cap. VI. Imperitiam ætatis demonstrans. Feroces Britannos dicit in Itinerario Rutilius Numatianus:

Et quæcunque ferox regna Britannus habet.

Etiam ipse arguens nec suo satis tempore mores gentis Romanis perspectos. De ferocia & Timore junctim Tacitus, Vita Agricolæ: *In deposcendis periculis eadem, quæ Galliarum, audacia, & ubi advenere, eadem formido. Plus tamen ferociæ Britanni præferunt, ut quos nondum longe Pax emolliverit.* Audaciam contemtumque Deorum Gildas notat in Invectiva. *Hæc insula erecta & cervice & mente, ex quo inhabitata est, nunc Deo, interdum civibus, nonnunquam etiam transmarinis Regibus, & subjectis ingrata consurgit. Quid enim deformius, quidque iniquius potest humanis ausibus vel esse vel intromitti negotium; quam Deo timorem, bonis civibus caritatem, in altiore dignitate positis, absque fidei detrimento debitum denegare honorem: & frangere divino humanoq; sensui debitam fidem, & abjecto cæli terræq; metu proprijs libidinibus regi?* Gulielmus Britto, Lib. X. Philippidos. *Audacesq; viri, quos illa Britannia gignit.* De victu, & in talibus tolerantia veterum Britannorum pulcerrimè Bunduvica Bellatrix; in Oratione quā centum & viginti millia militum adversus Romanos armavit; apud Dionem Cassium Libro LXI. cum insigni hostium vituperio:

ἀλλ' οἱ μὲν (Romani puta) καὶ σκιᾶς καὶ σκέπης, σίτου τε μεμαγμένου, καὶ οἴνου, καὶ ἐλαίου, δέονται· κἂν ἄρα τι τούτων αὐτοὺς ἐπιλίπῃ, διαφθείρονται. ἡμῖν δὲ δὴ πᾶσα μὲν πόα καὶ ῥίζα σῖτός ἐστι. πᾶς δὲ χυμὸς ἔλαιον, πᾶν δὲ ὕδωρ οἶνος, πᾶν δὲ δένδρον οἰκία, καὶ μὴν καὶ τὰ χωρία ταῦτα, ἡμῖν μὲν συνήθη, καὶ σύμμαχα, ἐκείνοις δὲ δὴ καὶ ἄγνωστα, καὶ πολέμια, καὶ τοὺς ποταμοὺς ἡμεῖς μὲν γυμνοὶ διανέομεν, ἐκεῖνοι δὲ οὐδὲ πλοίοις ῥᾳδίως περαιοῦνται.

Dionis Epitomator in Severo, eosdem latius describit, quæ cum alijs huc apponenda non duximus. Britannos sic describit Epitomator Strabonis, Libro III.

Εἰσὶ δὲ οἱ Βρεττανοὶ εὐμήκεις τοῖς σώμασιν. τὰ δὲ ἤθη ἁπλούστερα, καὶ βαρβαρώτερα ἔχουσιν, ἢ οἱ Κελτοί. ὡς ἐνίους διὰ ἀγνοεῖν, καίτοι γάλακτος εὐποροῦντας, οὐ τυροποιοῦσιν. ἄπειροι δέ εἰσι καὶ κηπείας, καὶ λινῶν γεωργίας τρόπων. πόλεις δὲ αὐτοῖς οἱ δρυμοί εἰσιν, περιφράξαντες γὰρ δένδρεσι καταβεβλημένοις, εὐρυχωρῆ κύκλον, ἐνταῦθα καὶ αὐτοὶ καλυβοποιοῦνται, καὶ τὰ βοσκήματα κατασταθμεύουσιν, οὐ πρὸς πολὺν χρόνον.

Tyrannorum quondam nutriculam, suo tempore Philosophiæ domicilium factā eam insulam scribit Gulielmus Malmisburiensis libro I. Regum Angliæ. Non tamen etiam antiquissimis temporibus sine cultu ingeniorum fuit, adeo ut Druydas, Galliæ Philosophos, disciplinam suam inde perijsse in Galliam scribat Julius Cæsar, libro VI. Belli Gallici: *eoque commigrasse ejus cupidos.*

ὥστε ἔτι καὶ νῦν οἱ ταύτην ἀκριβῶς μανθάνειν θέλοντες, εἰς τὴν Βρεταννίαν ἀπιᾶσιν. Ait ejusdem auctoris interpres Græcus. Ob crebram rebellionem & seditiones à Romanis obsidebantur Britanni, intrà spatia destinata oppositis legionibus, ut scribit Tertullianus libro contra Judæos. Munitionibus insula divisa ab Adriano. Octogitna millia passuum longis; ut scribit Spartianus Muro cespititio divisit Antoninus Pius, ut Julius Capitolinus: *Per trãsversam, insulam murum duxit, utrimque ad fines Oceani munitum,* Severus, ut idem Spartianus testatur. *Maxima insularum habita.* Unde *μεγάλη νῆσος* Græcis; velut per excellentiam, notante doctissimo viro ad Vopisci Tacitum: quo pacto planè postremi ævi auctores Latini *Insulam* saltim nominarunt, ut ad Adamannum Scotum alibi notamus. Joannes Saresburiensis, *extremos hominum,* populares quidē suos nominat. Epist. CLIX. Sub tempore ritu inhumano asperam vitam coluisse tradit Julius Solinus, cap. XXV. Ubi Bellicosam gentem & inhospitam additis non paucis convicijs nominat. Atque ut tale quid eo tempore non diffitear; ita nemo negabit ultimis, Fidem, Justitiam, Constantiam Britanniæ incolarum fuisse nobilissimam, adeò ut & in invidiam Francorum eas in ipsis virtutes mirificè laudet Nicolaus Clemangius, Epistola XCVII. Stuporis contra notantur Walafrido Strabo Carmine de Grimaldo Magistro.

> *Sic Bulgar, Sarraq; cinus, malus hospes Iberis,*
> *Brutus Britto, Danus versutus, & horridus Afer.*

Utut lusus isti ingeniorum Livore aut Favore raptorum sese habeant: cum Barbaries Septentrionalium Populorum Romanum imperium omni ferè disciplinarum humaniorum cultu exsuisset, diffiteri nequibit quicunque temporum momenta attentius didicerit, bonam partem earum nobilissimam hanc Insulam confugisse, inibiq; non servatam solum, sed inde etiam velut ex promtuario quopiam in provincias cæteras denuò devenisse, atque diffusam esse: quod videbit clarius qui Caroli Magni res gestas evolvet. Videbit enim magistros illos, quibus summus princeps Orbem Occidentis erudiendum, & disciplinas nocte illuni obductas, illustrandas & instaurandas dedit; bonam partem ex Britannia & Scotia oriundos fuisse. Divinoq; velut quodam instinctu ductos, in Italiam, Galliam, Germaniam, traductos esse; illos quidem ferè omnes ex disciplina Magni illius, (quid enim ad tantam doctrinam stilus ignobilior obfuscādam faciat?) Bedæ; cujus schola, humanarum & divinarum litterarum consulta, in Universum Occidentem doctos viros emisit. Fato igitur quodam disciplinarum optimarum diducta à mundo reliquo fuit Britannia, ut illius videlicet unicum ornamentum eò secederet, donec æstus illi Barbariæ omnia inundantis defervescerent. Quo nomine hanc etiam istuc schedam condelere nobis visum non est, hinc licet aliorsum antehac pridem delatam.

52. TUAS VOCES.] Responsa, Jurisdictionem. Fluvios cum divinitatis participes Poëtę faciant: magnum est eorum nominibus pro regionum incolis uti. Non enim sedes tantum magistratuum ordinarias, sed universos populos intelligit. Sic in auctoribus sacris oracula divina Eloquia nuncupantur. Et Grillus Glossographus *λόγιον Eloquium* interpretatur, quod Onomastici veteris auctor Oraculum exponit. Plura ad Phæbadium.

53. LENTUS ARAR.] Flumen Galliæ, Lugdunum prę fluens, Rhodanoque se infundens. Lentum alioquin, & stanti simile Rhodanoque propterea oppositum. Silius Italicus, lib. III.

> *Spumanti Rhodanus proscindens gurgite campos,*
> *Ac properè in pontum lato ruit incitus alveo*
> *Auget opes, stanti similis, tacitoq; liquore*
> *Mistus Arar.*

Auctor

Auctor incertus Carminis de Laudibus Domini.

Nam qua stagnanti prælabitur agmine ripas
Tardus Arar, pigrumq́; diu vix explicat amnem,
Qua fratrum Rheno progignitur Hedua pubes.

Etymon indicare satagit inanilogus auctor, titulo Plutarchi de Fluminibus: Ἄραρ ποταμός ἐστι τῆς Κελτικῆς, τὴν προσηγορίαν εἰληφὼς παρὰ τὸ ἡρμόσθαι τῷ ῥοδανῷ. καταφέρεται γὰρ εἰς τοῦτον κατὰ τὴν χώραν τῶν ἀλλοβρόγων.

53. RHODANUSQUE CELER.] Notissimus Galliæ amnis describitur ab Ammiano Marcellino, Libro XV. *Silere super Rhodano, maximi nominis fluvio, incongruum est & absurdum. A Paninis Alpibus effusiore copia fontium Rhodanus fluens, & procl.vi impetu ad proniora digrediens, proprio agmine ripas occultat, & paludi sese ingurgitat nomine Lemano, eamq; intermeans nusquam aquis miscetur externis, sed altrinsecus summitates unda praterlabens, quaritans exitus, viam sibi impetu veloci molitur: Unde sine jactura rerum per densa paludium fertur; & Sequanos, longeq; progressus, Viennensem latere sinistro perstringit, dextro Lugdunensem, & emensus spatia fluctuosa, Ararim, quem Sauconnam appellant, inter Germaniam primam fluentem, suum in nomen adsciscit: qui locus est exordium Galliarum: exindeque, non millenis passibus, sed Leucis itinera metiuntur. Ubi Rhodanus auctus, aquis advenis locupletior, vehit grandissimas naves, ventorum flatu jactari sapius adsuetas, finitusq; inter valles, quas ei Natura prascripsit spumeus Gallico mari incorporatur per patulum sinum; quem vocant ad gradus ab Arelate Octavo decimo fermè lapide disparatum.*

53. DIVES HIBERUS:] Ob metalla Hispaniæ, præcipuè aurum. Vide Latini Pacati Panegyricum, nostrum alibi, nosque ad eum

54. QUOTIES DOLUIT RHENUS.] Pariter tres fluvios conjungit Sidonius, Panegyrico Majoriani.

rigidis hunc abluit undis.
Rhenus, Arar, Rhodanus, Mosa, Matrona, Sequana, Ledus.

55. TE JUDICE.] Præfecto, Præposito. Alibi notatum. *Barbarus Rhenus*, quà non parebat Romanis. Eratque *tum limes Imperii. Barbari omnes* qui extra Romanum Imperiũ. Vide nos, lib. X. Advers. cap. XVII. Ineptè Aldus *quam barbarus ibat.* Nullo sensu, contraque omnes libros, præter duos.

56. UNIUS FIT CURA VIRI.] Iterum Romano Imperio terrarum orbem addicit. Exempla Panegyrico Probiniano, aliisque locis laudavimus. De Consulari Imperio pariter Sidonius, Ausonius, Noster alibi, Ennodius. At Reipublicæ ampliore regno sub Domitiano pudentius Papinius; idque ad Principem Consulem IV. Silvarum.

tantum permitte triumfos,
Restat Bactra novis, restat Babylona tributis.
Frenari; nondum gremio Iovis Indica laurus,
Nondum Arabes, Seresq; rogant.

57. QUODCUNQUE DIES DEVEXIOR AMBIT.] Universum Occidentis Imperium; diversis tamen temporibus. Præfecti non erant semper generales totius partis alteri Cæsarum parentis. Constantini enim distinctio servabatur; qua erant introducti uno sublato, quatuor Prætorio præfecti. Videlicet Galliarum, Italiæ, Illyrici, Orientis: quamvis dignitas imminuta & tyrannorum proluvie ordinariæ ditiones fuerint confusæ, ut & nomina Provinciarum peculiarium. Præfectis plurium adscripta: quæ norunt jam omnes.

58. ASSIDUOS HONORES.] Numquam interruptos velut altero alterum assidente, perpetuave catena adhærente. Sic Priscianus Favonius (ut eum auctorem appellari debere suspicio est, cum in Libro scripto sit.

Prisci-

Priscianus Ennius aut Annius, alij Fannium reperierint) Periegesi Dionysiana.

tellus quo cingitur æquore tota
Non tamen assiduo teres undiq; margine circum
Clauditur hac

Interrupto assiduus opponitur. Versus enim Græci sic sonant:

Οὐ μὲν πᾶσα διαπρὸ περίδρομος,
ἀλλὰ διαμφὶς
Ὀξυτέρη βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους.

Non potuit omnibus anquisitis meliore verbo uti Priscianus. Et sic Auctor Elegantissimi Carminis de Laudibus Domini:

Iam freta ne nullis agerentur in hospita terris
Assiduumq; alacer numeraret navita Pontum,
Crebra satis tumido desigitur insula ponto.

Sic capias assiduum laborem apud Martialem primo Spectaculorum.

59. CURSUS.] Ad majora festinantis intellige. Sic alibi transcursu Stiliconem egisse memorat, quæ alij vix summo labore potuerint.

59. HONORES.] Magistratus, dignitates. Prosper de Providentia.

Felices dici mos est, quos blanda potestas,
In summos apices tumidorum evexit honorum.

59. UNA ÆTAS.] Sequitur haud dubiè togatorum doctissimum. Marcus enim Varro seorsim ab alijs sentiens, ætatis spatium XV. annis definivit. Itaque una juvenili ætate, hoc est ab anno XV. ad XXX. Manlium omnes honores emensum autumat Claudianus: vel sane ab anno XXX. usque XLV. Censeas, quæ tertia ætas est, & propriè juvenilis, eidem Varroni. Alios alio ordine alias ætates distinxisse tradit Censorinus, cap. XIV. de Die Nat. Verè autem an secus Claudianus, non disputo, quod enim verum esse videri vult, hoc ei cedimus merito. Si tamen Fulgentij supra memorata Epistola ad istum Manlium referenda, quod maximè Fasti volunt; vereor ne tam benè juvenis ad Consulatum is pervenerit: quod & Poeta post ipse arguit.

61. GRADUS FATI.] Summas Potestates & Magistratus Romanis fatales habitos, alibi monuimus. Pertinent huc fragmenta Vettij Valentis Græcè, ut arbitramur, scripta, Firmicique & Manilij totæ paginæ. Fata sic pro ipsis dignitatibus aut honoribus ponebantur, ut cum mutare eorum Fata perhibentur Principes, quos in melius erigunt, vide ad III. Cons. *Honor I. Gradus autem* intervalla, de minoribus ad majores, plerisque rebus adscribunt. Dignitatum sunt apud Laberium:

Summum ad gradum cum dignitatis veneris
Consistes ægrè & citius, quam adscendes, decides.

Quia scilicet non uno protenus saltu ad dignitatum culmen pervenitur. Vopiscus in Caro: *Hic per civiles & militares gradus, ut tituli statuarum ejus indicant, Præfectus Prætorio à Probo factus.* Symmachus, lib. X. Ep. XL. *Nunc Ioannes, vir perfectissimus, non eum gradum, quem subrogandis dederunt divalia scripta, sed summo proximum conatur adipisci.* Appuleijus Lib. X. *Ut ejus prosapia atque dignitas postulabat, gradatim permensis honoribus, quinquennali magistratui fuerat destinatus.* Sic *militiæ gradus* apud Jornandē, *Gradus laborū* in studijs apud Petronium, *Gradus virtutum*, Paterculum, *Vocis* Curium Fortunatianum, lib. III. Rhetor. *Perceptionis* Augustin. Confessionum lib. V. cap XIV. *Exercitationum Militarium*, Vegetium prologo Rei Militaris. *Gradus vitiorum*, Cassianum libr. VI. Institut. cap. VII. *Perfectionis*, Fulgent. Epist II. cap. VII. *Stili*, Sidonium lib. IV. Epist. III. *Gradibus per crimina crescere, paullatim criminosis-*

minosissimum evadere. Hilarius in Genesi, de deterioribus hominibus.

Progenies sequitur gradibus per crimina crescens.

Gradus creaturarum, quarum alia alia nobilior. Claudianus Mamertus præfat. Librorum de Statu Animę. Sic κλιμακηδὸν ἀνιέναι πρὸς Σοφίαν dixit Synesius Dione. Hincque præstantissimus Joannis Moschi Liber, quo Vitæ Sanctorum per gradus virtutum ad Beatitudinem evectæ describuntur, *Scala Paradisi* nuncupatur; auctorque inde Climaci nomen adeptus.

61. PARTA QUIES.] Post diuturnos labores gratissima. Germanicus Cæsar Arato, ad Augustum parentem, eam artium nutricem pariter canit.

Quantum etenim prosint anni certissima signa
Si non parta quies te præside, puppibus æquor
Cultoriq; daret terras.

Claudianus secessum studiorum gratia Manlij loquitur; quibus optimum virum ita immersum fuisse, ut rerum communium curam velut omnem abjecerit, arguit liber nostri cavillus, Epigramm. XXXVI.

Mallius indulget somno noctesque diesque,
Insomnis Pharius sacra profana rapit.
Omnibus hoc Italæ gentes exposcite votis,
Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.

Quo contraria quodammodo duo hominum nomina fuisse allusa arbitror, alterum scilicet à Varietate, aut Protei mutabilitate, apud Pharum versari soliti, alterum à mansione, sive stabilitate, excessu utroq; peccantur.

62. PRIVATUM.] Ab administratione publicorum Officiorum, privata vita velut in portum venit, & tranquillitas censetur. Sapientium priscorum non pauci penitus non conversandum vulgo sciscebant. Unde Symbolum Pythagoræ:

Τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν. scilicet secedere ab rebus humanis, divinis considerationibus accedere. Jamblychus.

Τὰς λεωφόρους ὁδοὺς ἐκκλίνων, διὰ τῶν ἀτράπων βάδιζε. ὅτι τὴν μὲν δημώδη, καὶ ἀνθρωπίνην ζωὴν ἀφίεναι παραγγέλλει, τὴν δὲ χωριστὴν καὶ θείαν μεταδιώκειν ἀξιοῖ, καὶ τὰ μὲν δοξάσματα τὰ κοινά φασὶ δεῖν ὑπερορᾷν, τὰ δὲ ἴδια, καὶ ἀπόρρητα περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι. καὶ τὰ μὲν ἀνθρώπινα ἔθη ἐᾷν, ὡς δημώδη, τὰς δὲ τῶν θεῶν θρησκείας, ὡς ὑπερέχουσιν τὴν δημώδη ζωὴν ἀντικαθίστασθαι. Ipse Pythagoras fugiebat populi conversationem. Malchus Porphyrius. τὴν δὲ καθ' ἡμέραν αὐτοῦ διαγωγὴν ἀφηγούμενος ὁ Διογένης φησὶν, ὡς ἅπασιν μὲν παρηγγύα φιλοτιμίαν φεύγειν, καὶ φιλοδοξίαν, τῶ περ μάλιστα φθόνον ἐργάζεσθαι. ἐκτρέπεσθαι δὲ τὰς μετὰ τῶν πολλῶν ὁμιλίας.

Quies autem quęsita erudito viro ad commentandum, speculandumq;. Plinius libro I. Epist. VI. *Silentium incitamentum cogitationis* appellat. Horatius lib. II. Epist.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes,
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis & umbra.

Gregorius Thaumaturgus Panegyrico Origenis. εἴγε νοήσει μὲν καὶ εὑρέσει φίλον πῶς ἡ σύνεργον ἐστὶ σιωπή. Sic umbram suorum scriptorum ducem facit, exemplum placidissimi stili, Tibullus, Lib. III.

Per vos auctores hujus mihi carminis oro,
Castaliamque umbram, Pieriosque lacus.

62. PORTUM.] Certam fidamque stationem, tutam ab omnibus turbis & Tempe-

stati-

ſtatibus. Gregorius Nyſſenus libro de vita Thaumaturgi:

ἀλλὰ φεύγων πανταχόθεν τὰς περὶ τὸν τῦφον ὕλας, εἰδὼς ἀρχηγὸν ὡς τὰ πολλὰ τῆς κατὰ κακίαν βίου; τὸ καθ' ὑπερηφανίαν πάθος γινόμενον, ὥσπερ τινὰ λιμένα τὸν ἡσύχιον ἐπὶ τῆς πατρίδος μέτεισι βίον.

Portus Religionis, ſeceſſus in Monaſterium, relictis rerum humanarum Tumultibus; Vincentio Lirinenſi, Commonit. I. *Sed & noſtri propoſiti in id convenit, quippe qui, cum aliquandiu variis ac triſtibus ſecularis militiæ turbinibus volveremur, tandem nos in portum Religionis cunctis ſemper fidiſſimum, Chriſto adſpirante, condidimus.* *Portus quietis* in Ruricio lib. II. Epiſt. VIII. *Illud ſpeciali prece depoſcens, ut miſericordiã Dei noſtri aſſiduis petitionibus flagitetis, omnibus delictis meis atque criminibus, opitulantibus vobis, conſuetudinaria clementia & copioſa bonitate deletis, etſi non ad idem præmium, ſaltim ad eumdem nos portum Quietis jubeat pervenire.* Ita legendus locus is optimè animati ſcriptoris, vulgò prodigioſè contaminatus. Sic Caſſiodorus de Anima: *Cum jam ſuſcepti Operis optato fine gauderem, meq; duodecim voluminibus jactatum Quietis portus exciperet.* Sidonius, lib. VI. Epiſt. III. *Si peregrinationem portitoris prompto favore foveatis, grandis actionibus illius portus ſecuritatis aperietur.*

63. ALIIQUE LABORIS.] Ineſt huic *alij* contemtus quidam occultus & ingenioſus priorum Laborum. Virgilius Ceiri, eadem re, iiſdem verbis.

me vario jactatum laudis amore
Irritaque expertum fallacis præmia vulgi,
Cecropius, ſuaves exſpirans, hortulus, auras
Florentis viridi Sophiæ complectitur umbra.
Nec mea quit Ratio dignum tibi cudere carmen,
Longe ALIUD ſtudium, atq; ALIOS accincta LABORES.

Ea enim loci obſcuri & contaminati videtur vera ſcriptura, quam nobis præivit Editio vetus, nata cum ipſis Typographiæ initijs, manus mangonum minus paſſa, quam contulerunt olim duo docti Belgæ. Ratio dogma denotat, ſive Scita, ſectæ, cui ſe tradiderat cum iſta ſcriberet, Maro. Sic Cicero ex verbis Epicuri, lib. II. de Finibus: *compenſabatur tamen cum his omnibus animi Lætitia, quam capiebam, memoria Rationum inventorumque noſtrorum.* Idem, I. Officiorum: *Cynicorum Ratio tota eſt ejicienda, eſt enim inimica verecundiæ.* Lucretius lib. III. Ubi Epicurum, de cujus doctrina & Maro loquitur.

Nam ſimul ac Ratio tua cœpit vociferari
Naturam rerum haud divina mente coortam,
Diffugiunt animi terrores.

In Claudiano nihil mutandum, fruſtra nobis olim conatis. In uno libro noſtro eſt *ſtudijque labores.* Quod verſus ab illo alter coarguit.

65. VITÆ PARS NULLA PERIT.] Diſtincta univerſa incommodi publici, & tranquillitatis Muſicæ curam. Perire dicit, quæ malè impendatur, ut parum vitæ habere ambitioſum hominem præ quieto, Epigrammate in Senem Veronenſem:

Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

Eleganter Dominum *vitæ* ſive temporis ſic ſe ſui vovet Pentadius:

Pars ego ſim populi, nullo conſpectus honore,
Dum vivam Dominus temporis ipſe mei.

Et hic autem multi quoq; gentiliũ peccabãt, vitam alia ratione perdentes ſcilicet, voluntarijs ſeſe ærumnis, duplici inſania, cruciantes. Seneca Epiſt. V. *Videamus ne iſta, per quæ admirationem parare volumus, ridicula & odioſa ſint. Nempè propoſitum noſtrum eſt ſecundum Naturam vivere; Hoc contrà naturam*

vam est torquere corpus suum, & faciles odisse munditias, & squallorem appetere, & cibis non tantum vilibus uti, sed tetris etiam & horridis. Quemadmodum delicatas res desiderare Luxuria est, ita usitatas, & non magno parabiles fugere; dementia est. Frugalitatem exigit Philosophia, non pœnam. Potest autem esse non incomta frugalitas. Vide ejusdem Epist. CV.

64. QUODCUNQUE RECEDIT LITIBUS.] Quacunq; ratione. Glossa est exemplaris scripti. Nos *quodcunq;* ad vitæ partem reducimus. Quodcunq; vitæ Judiciis demere potest, impendit litteris. Clara veritate.

65. LITIBUS.] Forensibus negotijs, Martialis

Vitam quæ faciunt Beatiorem?
Lis numquam, toga rara, mens quieta.

Spectat eadem Satira de Lite, scriptoris aliquot jam secula nati, quam Illustratam proposuimus libro VII. cap. XVII. Adversar.

66. IMPONIT POPVLIS.] Leges nempè suis oraculis velut. Virgilius I. Georgico: has leges, æternaque fœdera certis Imposuit Natura locis. Idem:

numinis aram
Vana superstitio, veterumq; ignara Deorum
Imposuit

Positum, constitutum. Lucanus, lib. II.

Sive parens rerum, cum primum informia regna
Materiamq; rudem flamma cedente, recepit.
Fatorum immoto divisit limite mundum:
Sive nihil positum est, sed fors incerta vagatur.

66. OTIA MVSIS.] Otium, studia curarum fugientia, expers vita tumultuum. Synesius, Epist. XCIX.

σχολὴ μέγιστον ἀγαθὸν, ἵν' εἴποι τις ἂν ὥσπερ χώραν πάμφορον ἅπαντα καλὰ φέρειν τῇ τοῦ φιλοσόφου ψυχῇ.

Virgilius absoluto emendatissimo Georgicorum Opere.

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, studijs florentem ignobilis Otij.

Talem requirit Vatis egregij exemplar Juvenalis, Sat. VII.

Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Anxietate carens animus facit; omnis acerbi
Impatiens, cupidus silvarum, aptusque bibendis
Fontibus Aonidum.

Mille paginas impleas hujus generis recensendis amœnitatibus.

67. CECROPIÆ SENECTÆ.] Antiquitatis Græcanicæ. Senes sunt Philosophi, Auctoritatem Sapientiæ habentes. Martialis lib. VII. Epist. LXIIX. de Epicuro.

Hanc sibi jure petat magni senis Atticus hortus.

Eclecticum autem facit quemdam suum Heroem, omnia legentem, nulli se addicentem, qualem se profitetur Horatius. Sic de suo Sidonius:

Nec minus hac inter veteres audire Sophistas,
Prætereà quicquid Latiaribus indere Libris
Prisca ætas studuit, suetus percurrere totum.

Et hoc suadet in Quarto Consulatu Honorio Theodosius.

neque desinat umquam
Tecum Graja loqui, tecum Romana vetustas.

Omnium igitur evolutationem Opinionum Manlio adscribit. Omnium sanè à vetustate summa mirabilis & origo & processio, mihi semper visa est; quæ sanè non nisi divino nutu in tamdem certas Rationes redactæ sunt, certisque sectis subscriptæ, cum præter pertinaciam in tuendis inventis, & Fortunam in inveniendis rerum argumentis nihil haberent

miseri mortales principiorum, qui vel rerum Naturam, vel cœlestia corpora, vel mores humanos, & Fata, & Vanitatem Fortunarum speculabantur; Talibus initijs Philosophia, quam vocant, Græca, eo tandem benigni Numinis nutu pervenit, ut nihil non expiscaretur, usq; ad divinarum Legum captum, Æternitatisq; quemdam intellectum. Et sic Christi amicus, de illis miseris divinus Philosophus, Gregorius Thaumaturgus. Panegyrico in Origenem: *Talem nobis*, inquit, *egregij & disertissimi sollertissimiq; Græci Philosophiā exhibuerunt: quā primum quisq; nactus est, impetu quodam ductus, hac sola vera esse dicens, reliqua omnia aliorum Philosophorum nugas censet atque fallaciam, cum ipse nihilo melius sua confirmet, quam cæteri omnes, sua quisque defendunt: ne de gradu exire sententiamque, aut vi aut persuasione mutare cogatur. Nullam aliam, si verum fateri libet, habens, præter ineptum ad Philosophiam, atq; hæc placita quæ vera credit, impetum, atque delectum. Et ne incredibile, quod dico, videatur, nullam aliā præter, judicii expertem, cœcam Fortunam; hæc unusquisq; amans, in quā primum inciderit. A quibus irretitus alijs rebus dare operam nequit, si quod fortè habeat, quod de singulis rebus cum veritatis demonstratione differat, & quo falsas esse adversariorum Rationes doceat, quippe cum etiam sine probatione seipsum temerè, tamquam inopinatum, atq; inexpectatum quoddam lucrum sperans, anticipatis Rationibus addixerit*, &c.

68. QUID QUISQUE NOVUM.] Aures Philosophicæ novarum doctrinarum cupidæ, ut in Actis Apostolorum omnes Atticæ. Incumbebant autem, pauci non studio gloriolæ, in Opiniones novas, innovandas priores addendumq;, & exigendum de suo, si quid alij minus plenè aut obscurè statuissent. Unde *Reperta* dicuntur, cujusq; Rationes Lucretius:

Grajorum obscura reperta
Difficile illustrare Latinis versibus esse.

Inventum appellat Tertullianus, cap. II. de Anima; ubi pulcerrimè de fortuita Philosophorum inventione Veritatis. *Planè*, inquit, *non negabimus aliquando Philosophos juxtà nostra sensisse. Testimonium est Veritatis etiam Inventus ipsius. Nonnunquam & in procella confusis vestigijs cœli & freti aliqui portus offenditur. prospero errore; nonnunquam & in tenebris aditus quidam & exitus deprehenduntur, cæca felicitate, sed & natura pleraque suggeruntur, quasi de publico sensu, quo animam Deus dotare dignatus est*, &c. Ubi latius exiguntur, quæ de Origine processuq; Opinionum modo diximus: nullas hic exacturi, utcunque Claudiano tangantur, cum proprij operis ea res sit.

69. QUANTAQUE.] Quot agminibus singulæ sectæ stipentur. Non enim auctores tantum Sectarum singularum suas habebant asseclas, sed Discipuli quoq; sub doctoribus velut, atq; eminentioribus inde adhærentes, in una secta diversa agmina conficiebant. Donec eo res redierit, ut Philosophia merus esset titulus; Heroum veterum nomina, qui Familias velut fecissent, mera vulgi ludibria, ut ex Gellio, Luciano, alijsque videre licet. *Agmina* ergò scitè dixit. Sed & copiam discipulorum potest ut alludat, quæ quidem ingens aliquando fuit, ut aliquot millia unius sub sellia frequentaverint; exemplum præbente Attico Theophrasto.

69. SECTÆ.] *Secta* Familiæ sunt Philosophorum. Secta enim doctrina quam quis proposuerit sequendam præ cæteris Suetonius vita Persij; *Cornutus illo tempore Tragicus fuit, secta Stoica.* Minutius Felix: *Si places ut ipsius Secta homo cum ipso disputem.* Idem: *de qua tot omnibus seculis sectarum plurimarum usq; adhuc ipsa Philosophia deliberat.* Sic omnes aliæ familiæ aut Scholæ quædam Sectæ perhibentur. Secta forensium Patronorum, apud Eumenium Panegyrico. *Sectatores*, qui tali sectæ adhærent, apud Gellium, lib. II. cap. II. Macrobium Saturn: libro I. cap. II. Quos SEQUACES Sidonius & ab eo velut edocti alij scriptores dicunt. *Secta Catholica*, Salvifica Fides. Impp. Honorius & Theo-

Theodosius L.II.C. Si sanctum Baptisma iteretur, &c.

70. ALIIS PRINCEPS RERUM DISPONITUR AER.] Anaximenis Milesij doctrina. Plutarchus, lib.I.Placit.cap.III.

Ἀναξιμένης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀέρα ἀπεφήνατο. ἐκ γὰρ τούτου τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύεσθαι, οἷον ἡ ψυχή, φησὶν, ἡ ἡμετέρα ἀὴρ οὖσα, συγκρατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀὴρ περιέχει. Confutat eam opinionem mox Plutarchus, sive quis alius auctor Operis minimè omnium consideratissimi: ἁμαρτάνει δὲ οὗτος ἐξ ἁπλοῦ ἀέρος, καὶ μονοειδοῦς πνεύματος δοκῶν συνεστάναι τὰ ζῶα. ἀδύνατον γὰρ ἀρχὴν μίαν τὴν ὕλην τῶν ὄντων, ἐξ ἧς τὰ πάντα ὑποστῆναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιοῦν αἴτιον χρὴ ὑποτιθέναι, οἷον οὐκ ἄργυρος ἀρκεῖ πρὸς τὸ ἔκπωμα γενέσθαι, ἂν μὴ καὶ τὸ ποιοῦν ᾖ, τουτέστιν ὁ ἀργυροκόπος· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ, καὶ τοῦ ξύλου, καὶ τῆς ἄλλης ὕλης. Laertius lib.II. Ἀναξιμένης ἀρχὴν ἀέρα εἶπε, καὶ τὸ ἄπειρον.

Qui duas nomine ejus Epistolas ponit. Et scripsit vero pauca hic auctor, & ignobilius dogma videtur, quam ut sectatoribus perennarit, licet adeo vetus ut Thaleti & Pythagoræ conversatum Anaximenen constet. Hesychius mentionem ejus planè omisit, Suidas D. Laërtij verba exscripsit, de scitis nec unum quidem addere dignatus. De ἀπείρῳ Aeri juncto aliter alij, & opinioni proprium auctorem dantes. Justinus Martyr Paræneticо ad Græcos:

Θαλῆς μὲν γὰρ ὁ Μιλήσιος, ὁ πρῶτος τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἄρξας, ἀρχὴν εἶναι τῶν ὅλων ἁπάντων τὸ ὕδωρ ἀπεφήνατο. ἐξ ὕδατος γὰρ φησι τὰ πάντα εἶναι καὶ εἰς ὕδωρ τὰ πάντα ἀναλύεσθαι. Ἀναξίμανδρος δὲ μετ' αὐτὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὁρμώμενος Μιλήτου, τὸ ἄπειρον ἀρχὴν ἁπάντων ἔφησεν εἶναι, ἐκ τούτου γὰρ δὴ τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς τοῦτο τὰ πάντα φθείρεσθαι. Τρίτος Ἀναξιμένης, καὶ οὗτος ἐκ τῆς Μιλήτου ὑπάρχων, ἀέρα τοῦ παντὸς ἀρχὴν εἶναι λέγει. ἐκ γὰρ τούτου τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς τοῦτον πάντα ἀναλύεσθαι φησίν. Plutarchi quæ asscripsi ipsa verba usurpavit Joannis Stobæus Eclog. Physic. cap. XIII. Nec interprete nec alijs animadvertentibus.

71. HIC CONFIDIT AQVIS.] Notissima Thaletis doctrina. Lege Plutarchum dicto loco. Diogenem Laertium lib.I. Eusthatium in Odyssæam ξ. Stobæum dicto capite. Scholiasten Pindari, Olympion.A. Lactantium lib.I. cap.V. Ciceronem Academ. IV. Arnobium lib.II. Tertullianum de Anima cap.V. & Lib.I. in Marcionem, cap.XIII. Minutium Octavio Theodoretum. Therapeut Eusebium Præpar.at. lib.XIV.cap.V. Vitruvium præfat. lib.VIII. Justinum Paræneſi ad Græcos. Alios infinitos.

72. PROCREAT OMNIA FLAMMIS.] Ita docet, ut procreari videri velit. Heraclitum dice clarum, de quo Omnia nota.

72. IN ÆTNÆAS CASURUS SPONTE FAVILLAS.] Notissima sive Historia sive Fabula de Empedoclis Morte; qui inter delitos Sophistas locum principem ambiens nuspiam reperiri maluit, quam humano more tumulari: ut quidem nonnullis traditum: Plerosque enim aliter sensisse docent Collectanea Diogenis Laertij. Sic omnium mortalium videlicet vaferrimus, Ætnæos Crateras insiluisse dictus est: dictus inquam; non enim facile fidem dabit rei, qui Strabonis Sextum leget: nec in urbanè illam stultam ambitionem irridet Tatianus, velut transiens, scriptor singularia non pauca habens.

Εμπεδόκλης γὰρ τὸ ἀλαζονικὸν αἰ κατὰ τὴν Σικελίαν τῦ πυρὸς ἀναφυσήσεις ἀπέδειξαν, ὅτι μὴ θεὸς ὢν εἴη ὅπερ ἔλεγεν εἶναι κατεψεύδετο.

Horatius frigidum vocat in ipso illo Immortalitatis saltu dogma etiam illudens.

Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles ardentem frigidus Ætnam
Insiluit

Acro Commentator. *Empedocles unum dicebat ingenia frigido circum præcordia sanguine impediri.* Sic veteres Editiones; nam secutus Commentariorum Collector omnia pro lubitu mutare licitum putavit. Legendum autem puto: *Empedocles vulgo dicebat ingenia frigido circum præcordia sanguine impediri.* Versum haud dubio quemdam Empedoclis & Poeta & Grammaticus animo habuerunt. Et Maro. Georg. II. *Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis.* Porro indicium egregij illius saltus dedisse adfabulati sunt soleas æreas, quas hausto corpore Empedoclis vorago flammea revomuerit. Gregorius Nazianzenus:

Εμπεδόκλης σὲ μεν αὐλίκ' ἐτώσια φυσιόωντα,
Καὶ βροτὸν Αἰτναίοιο πυρὸς κρητῆρες ἔδειξαν,
Σάνδαλ' ἀποβράσαντες ἐλαφρόνοιο θεοῖο,
Χάλκεα, καὶ σὲ βροτοῖσιν ἐπιψόγεα πᾶσιν ἔθηκαν,
Κύδεος ἱμείροντα δι' ἅλματος αἰνομόροιο.

Nec invenustè tanti viri Sapientiam cavillatur Theodorus Prodromus, optimæ mentis, licet futilium numerorum, scriptor; non potuisse videlicet exputare flammam urendi esse facultate præditam: Amicitia Exsule.

Ο' φλήναφος γὰρ Εμπεδόκλης ἐρέτω,
Το Νεῖκος εἴπων δημιουργὸν τῶν κάτω;
Τί γαρ νοήσει, καὶ συνείσεται λέγος
Ἄνθρωπος, οὐ γνοὺς ὡς τὸ πῦρ καίει φύσει;
Ἀλλ' εἰς πυρὸς κρατῆρας ἐμπεσὼν μέσους.

Cæterum non sic modo immortalitatem affectavit hic Sophus; sed palam de se ornatissimis versibus cecinit, quorum tamen exegesis Grammaticorum expositione major est. Sextus contra Disciplinas. lib. I.

Καὶ μὴν ὡς ἐν τούτοις ἐστὶ τυφλὸς (τῶν ὠφρυωμένων γραμματικῶν χορὸς) οὕτω κἂν τοῖς περὶ αὐτῶν (τῶν φιλοσόφων) γεγραφέσι ποιήμασιν, οἷον Ἐμπεδόκλης λέγοντος·
Χαίρετ' ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός,
Πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμημένος·

Καὶ πάλιν.

Ἀλλὰ τί τοῖς δ' ἐπίκειμ' ὡσεὶ μέγα χρῆμά τι πράσσων,
Εἰ θνητῶν περίειμι πολυφθορέων ἀνθρώπων.

Ο' μὲν γὰρ γραμματικὸς, καὶ ὁ Ιδιώτης ὑπολήψονται κατ' ἀλαζονείαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὑπεροψίαν, ταῦτ' ἀνεφθέγχθαι τὸν φιλόσοφον. ὅπερ ἄλλο τεῖον ἐστὶ τοῦ κἂν μετρίαν ἕξιν ἐν φιλοσοφίᾳ ἔχοντος, οὐχ ὅτι γε τοῦ τοσούτου ἀνδρός. ὁ δὲ ἀπὸ φυσικῆς ὁρμώμενος θεωρίας, σαφῶς γινώσκων ὅτι ἀρχαῖον ὅλως τὸ δόγμά ἐστι τοῖς ὁμοίοις τὰ ὅμοια γινώσκεσθαι, ὅπερ ἀπὸ πυθαγόρου δοκοῦν κατεληλυθέναι, κεῖται μὲν καὶ παρὰ πλάτωνι ἐν τῷ Τι-

τῶ Τιμαίῳ. εἴρηται δὲ πολὺ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ Ἐμπεδοκλέους:

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
Αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον.
Στοργὴν δὲ στοργῇ, νεῖκος δέ γε νείκεϊ λυγρῷ.

Συνήσει, ὅτι ὁ Ἐμπεδοκλῆς θεὸν ἑαυτὸν προσαγορεύει, ἐπεὶ μόνος καθαρὸν ἀπὸ κακίας τηρήσας τὸν νοῦν, καὶ ἀνεπιθόλωτον, τῷ ἐν ἑαυτῷ θεῷ τὸν ἐκτὸς κατείληφεν. De saltu quidem in Crateras, immortalitatis ambitione minus mirum facinus hominis Veritatem nescientis, cum superiori seculo auri indagandi gratia monti flammi vomo immissus tradatur in India monachus quidam, igne diro cavo expulsus interemtusque.

73. DISPERGIT REVOCATQVE DEUM.] Mentem sacram docebat Empedocles per universa diffusam movere & vegetare omnia: nam cum rejecisset eorum scita & traditiones, quos non puderet Dijs humana membra affingere, ita subjunxit.

Ἀλλὰ φρὴν ἱερὴ, καὶ ἀθέσφατος ἔπλετο μοῦνον
Φροντίσι κόσμον ἅπαντα, καταΐσσουσα θοῇσι.

Referente Ammonio in Librum περὶ ἑρμηνείας. Ex ea opinione hausit Maro divinos illos versus, quibus mundi animam Deum cecinit.

totamq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Quam ipsam aliorum Deorum vocabulis insigniunt alij; ut Auctor Pervigilij Veneris.

Ipsa Venus atque mentem permeante spiritu
Intus occultis gubernat procreatrix viribus,
Perque cœlum perque terras, perq; pontum subditum,
Pervium sui tenorem, seminali tramite,
Imbuit jussitque mundum nosse nascendi vias.

Qui versus idem dicunt cum Claudiani Empedocle; sparsisse nimirum & recollegisse Deum, per universum, & in singula. Pulcrè Julius Firmicus, Libr. I Mathem. cap. III. *Mens divina, animusq; cœlestis per omne mundi corpus in modum circuli collocatus, & nunc intrinsecus, nunc extrinsecus positus cuncta regit atque componit, & propria originis generatione conceptus, se ad procreanda & conservanda omnia, ignita ac sempiterna agitatione perpetuat.*

73. REVOCATQVE.] In singula videlicet creaturæ corpora, à cura rerum universarum, totiusque creaturæ. Elementa, ac ulteriore tamen sensu, pro Dijs habuisse Empedoclem ipsius versus superstites testantur, apud Diogenem Laertium. lib. VIII. Complementum Ambitionis ut coronatus circum civitates iret, Deum se gerens, & hæc canens.

Ὦ φίλοι, οἳ μέγα ἄστυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος
Ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεως, ἀγαθῶν μελεδήμονες ἔργων,
Χαίρετ' ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός,
Πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικε,
Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσίν τε θαλείοις,
Τοῖσιν ἅμ' εὖτ' ἵκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθάοντα,
Ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι.

Suida

Suida ex auctore magis priſco: ἦν ὁ Ἐμπεδοκλῆς στέμμα ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χρυσοῦν, καὶ ἀμύκλας ἐν τοῖς ποσὶ χαλκᾶς, καὶ στέμματα δελφικὰ ἐν ταῖς χερσὶν, ἐπῄει τὰς πόλεις δόξαν περὶ αὐτοῦ κατασχεῖν, ὡς περὶ θεοῦ, βουλόμενος.

Quam rem ſanè nemo Pyrrhonius ſtultiſſimæ jactantiæ excuſaverit. Alij vero hoſtem etiam ambitionis faciunt, velut ex Xantho Laertius, etiam regiam dignitatem oblatam aſpernatum. Verum in hoc genere relationum ſuper Philoſophorum vitiis rebusque, ſumma fuit ſemper nugonum inconſtantia, ut vel ex hujus Sophiſtæ apud Laertium Collectaneis videre potes.

73. NECTIT AMICITIIS QVICQVID DISCORDIA SOLVIT.] Vetuſtiſſimorum Sophorum ſententia eſt, omnia ſecundum Litem fieri, principe aſſertorum Heraclito. Laertius, lib. IX. πῦρ εἶναι στοιχεῖον, καὶ πυρὸς ἀμοιβὴν τὰ πάντα ἀραιώσει καὶ πυκνώσει γινόμενα, γίνεσθαι πάντα κατ' ἐναντιότητα, καὶ ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμοῦ δίκην. τῶν δὲ ἐναντίων τὸ μὲν ἐπὶ τὴν γένεσιν ἄγον καλεῖσθαι πόλεμον καὶ ἔριν, τὸ δὲ ἐπὶ τὴν ἐκπύρωσιν ὁμολογίαν καὶ εἰρήνην.

Idem dogma Empedoclis, contraria nimirum Elementa conſiderantis; Inimicitias & Amicitias omnia facere, has connectendo, illas diſſolvendo in vitam & mortem quicquid ſpirat & vivit. Idem Diogenes:

ἐδόκει δὲ αὐτῷ τάδε στοιχεῖα μὲν εἶναι τέτταρα, πῦρ, ὕδωρ, γῆν, ἀέρα, φιλίαν δὲ ᾗ συγκρίνεται καὶ νεῖκος, ᾧ διακρίνεται.

Verſus ipſius, Oracula ſi Lucretio credimus, ſunt.

> Ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα
> Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορούμενα νείκεος ἔχθει.

Pariter ante utrumque, ut volunt, Orphei doctor, Linus:

> ὡς καὶ ἔρευ συνάπαντα κυβερνᾶται διὰ παντὸς
> ἐκ παντὸς δὲ τὰ πάντα, καὶ ἐκ πάντων τὸ πᾶν ἐστί.

Veritas ſciti per omnem orbem clara, adeo ut nec amor ipſe conſtet ſine concertatione. Ovidius, Amor. I. Eclog. VIII.

> *Non benè, ſi tollas prælia, durat Amor.*

RURSUMQUE RECEPTIS.] Abundat vox. Satis enim foret, ſi *receptu* ſcripſiſſet. Vitruvius lib. X cap. XIII. *In his axes ſunt ex torno ſubacti, & ibi collocati, qui, cum recipit arcula animam, ſpiritum non patientur, obturantes foramina, rurſus redire.* Appulejus, Metam. III. *Nec qui laverim, qui domum rurſus reverterim, præ rubore memini.* Gratius, Cynegetico:

> *ipſe ſuos ubi contigit ignis honores*
> *Deſugit ab ſacris, rurſusq; reconditur antro.*

75. CORPORIS HIC DAMNAT SENSUS.] Supputando eo facilè devenit humana ratio, ut, quæ ſenſibus comprehenduntur, incertò ſciri & cognoſci, perſpicere valeat. Scitè autem corporis ſenſus dicit ab Animæ Rationalis perſpicacitate eorum captum diſtinguens; non enim nobilitas ea ſenſuum, ut apud quos omnia ſint incerta, vix ipſi idonei inſtrumenta eſſe ad res vitæ communi objectas. Vide non ineptè Claudianum Mamertum, lib. III. De Statu Animæ, cap. XI. item lib. I. cap. VII. Ubi Elementares ſenſus ſtatuit. De incertitudine ſenſuum omnia plena. Contra ſtatuunt alij, Epicuræi ſcilicet, divinorum contemtores, Lucretius Libro IV.

> *Invenies primis ab ſenſibus eſſe creatum*
> *Notitiam veri, neque ſenſus poſſe refelli.*

Libro Primo:

> *quid nobis certius ipſis*
> *Senſi-*

Sensibus esse potest, quo vera ac falsa notemus.

De quo auctore mirum cur aliter hac in parte scribat Victor. in I. Rhetoricum: *Ut Lucretius,* inquit, *veros negat esse sensus odoris, visus, tactus, saporis, auditus.* Argumento plures Lucretio Libros scriptos, ut jampridem alia documenta auctorum notata sunt; & materies tacta potius quam expleta videtur poscere. Minimè enim explet Poëta quæ promittit. Et magnæ molis castigationem ejus fuisse constat ex Cicerone. Præterea libro Sexto, qui nunc postremus est, ipsemet testatur.

Multa tamen restant & sunt ornanda politis
Versibus.

76. VERUMQUE VIDERI PERNEGAT.] De incertitudine sensuum quod dixi, plena sunt omnia. Vide Ciceronem Academ. IV. Claudianum Mamertum locis nominatis &c. Petronius:

Fallunt nos oculi, vagiq; sensus
Oppressa ratione mentiuntur.

At de cognitione Veritatis in rebus loquitur Claudianus: in hac certitudinem non esse cum Ens ipsum comprehendi nequeat, docet Plotinus Libro περὶ τῶν γενῶν τοῦ ὄντος. Ut Sextum taceam, qui tota hujus argumenti volumina jactat. Sed hæc exsequi alius locus postulat. Deliravit mirè in talibus Valentinus Hæreticus; dum geminas Germanas sorores concinnavit de suis sibi insaniis; matre Charite, patre Aeone novi, & non unius generis monstro, sensum & veritatem, de quibus postea progenerati sint Sermo & Vita: ab his porrò descendunt Homo & Ecclesia: vide Tertullian. Præscription. capite XXXIII.

77. HIC SEMPER LAPSURÆ PONDERA TERRÆ.] Eleganter hominibus operam ipsam adscribit rerum, quas tales considerabant, aut docebant. Celebris autem opinio rapiditatem circumvolutionis cœlestis ipso suo impetu sustinere corpus terrestre, in aere pendens, ne labatur. Multi in hac traditione etiam Poëtæ. Vide Ausonium Eclogario, Ovidium lib. I. Metam. Manilium libro I. Cleomedem Meteoris &c.

78. COELI FULCIRE ROTATU.] Ut celeritas illa summa nullibi aërem findi; ad pondus terræ permittendum sineret. Pulcrè Manilius, lib. I.

orbisq; per undas
Exsilijt; vasto clausus tamen undique ponto,
Imaq; de cunctis mediam tenet undique sedem,
Idcircoque manet stabilis, quia totus ab illa
Tantumdem refugit mundus, fecitq; cadendo
Undique ne caderet: medium totius & imum est.
Ictaque contractis consistunt corpora plagis,
Et concurrendo prohibent in longius ire.

Qui versus clarum sensum non habent, excisa generis medij vocula, unde de quare sermo sit minus perspicitur. Scribe.

Terraq; de cunctis mediam tenet undiq; sedem
Idcircoque manet stabilis, quia totus ab illa
Tantumdem refugit mundus.

Vide qui de Cœlo scripserunt Philosophos.

79. ACCENDITQVE DIEM.] Solem dicit. Quem Patrem diei Pindarus. Notamus fortè sequentibus his libris.

79. PRÆRUPTI TURBINE SAXI.] Futilium balathronum fuere aliqui qui Solem ingens Saxum esse commentarentur. Juvat de Sole adscribere deliramenta veterum Physicorum, ut ridere habeat Lector. περὶ οὐσίας ἡλίου.

Ἀναξίμανδρος κύκλον εἶναι ὀκτωκαιεικοσαπλασίονα τῆς γῆς ἁρματείῳ τρόχῳ τὴν ἁψῖδα παραπλήσιον ἔχοντα κοίλην, πλή-

πλήρη πυρός, ἧς κατά τι μέρος ἐκφαινούσης διὰ στομίου τὸ πῦρ ὥσπερ διὰ πρηστῆρος αὐλοῦ, καὶ ταῦτ' εἶναι τὸν ἥλιον. Ξενοφάνης ἐκ πυριδίων τῶν συναθροιζομένων μὲν ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως, συναθροιζόντων δὲ τὸν ἥλιον, ἢ νέφος πεπυρωμένον, Οἱ Στωϊκοὶ ἄναμμα νοερὸν ἐκ θαλάττης. Πλάτων ἐκ πλείστου πυρός. Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος, Μητρόδωρος, μύδρον ἢ πέτρον διάπυρον. Ἀριστοτέλης σφαῖραν ἐκ τοῦ πέμπτου σώματος. Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος ὑαλοειδῆ, δεχόμενον μὲν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πυρὸς τὴν ἀνταυγίαν. διηθοῦντα δὲ πρὸς ἡμᾶς αὐγήν. καὶ γὰρ ταύτην προσαγορεύομεν ἥλιον, οἱονεὶ εἴδωλον εἰδώλου. Εμπεδόκλης δύο ἡλίους, τὸν μὲν ἀρχέτυπον πῦρ ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡμισφαιρίῳ τοῦ κόσμου, πεπληρωκὸς τὸ ἡμισφαίριον ἀεὶ καταντικρὺ τῇ ἀνταυγείᾳ ἑαυτοῦ τεταγμένον. τὸν μὲν φαινόμενον ἀνταυγείαν ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡμισφαιρίῳ τῷ τοῦ ἀέρος τοῦ θερμομιγοῦς πεπληρωμένῳ ἀπὸ κυκλοτεροῦς τῆς γῆς, κατ' ἀνάκλασιν ἐγγινομένην εἰς τὸν ἥλιον τὴν κρυσταλλοειδῆ. συμπεριελκομένην δὲ τῇ κινήσει τοῦ πυρίνου, ὡς δὲ βραχέως εἰρῆσθαι συντεμόντα, ἀνταύγειαν εἶναι τοῦ περὶ τὴν γῆν πυρὸς τὸν ἥλιον. Επίκουρος γήινον πύκνωμα κισηροειδὲς ταῖς κατατρήσεσιν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀνημμένον.

Ne verò Solem ſaxeum modo ſciſcebant alij, ſed cætera etiam aſtra, ut memorat PLutarchus PLacit. lib II cap. XIII. Igneam glebam non impariter Solem vocat Euripides Phaetonte, apud Anaxagoram Diogenis Laërtij, quem Lege.

79. UNOQUE TEGI NON PASSUS OLYMPO.] Vagorum hominum vanitatem ſcitè arguit. Tot mundos ſciſcebant nonnulli, quot eſſent ſtellæ, ut loco dicto de Pythagoræis tradit PLutarchus. Plures cœlos qui ſtatuant, non opus memorati. Idem cum iſto Pythagoræorum Leucippi & Epicuræorum tradit Diogenes Laërtius. Hæc autem tam ſcitè ſine guſtu veritatis non fuiſſe irriſurum Claudianum arbitror. Et mirum, ſi, tantoperè gentilis, ut faciunt, placuerit vel iſti Manlio.

80. ANGUSTO PECTORE MUNDOS.] Scitè juxta poſito Epitheto ſententiam ſuam declaravit, nimirum hominis conatus ridiculos eſſe ad talium rerum doctrinam. Sic Horatius de Empedocle *ardentem frigidus Æthnam Inſiluit* uno verbo integro de dogmate quid ſentiret, patefecit. De infinitate mundorum in cerebro Philoſophorum non neminis alij alibi. Vide Stobæum Eclog. Phyſ. cap. XXV.

8. VAGA PRIMORDIA.] Atomos Doctrina Leucippi, Democriti, Epicuri; cœcæ plagæ nexus & hamuli deliris hominibus ficti. Viſe Lucretium : Lactantium de Ira Dei, cap. X.

81. NUMINA CONSTITUUNT ALII.] Firmant, expediunt ut ſint velut, quæ antea non fuerant certa. Irriſio ſalſa, ut totum hoc comma de Philoſophis. Dubitatio hæc inter caſum & Deos tangitur priore in Rufinum, quo loco variorum ſcriptorum verba proponemus. Lucanus libro II. initio. Tacitus aliquot locis Annalium &c. De Sophiſtarum argumentationibus non hic diſſerendi locus Cum auem *Conſtituit* dixit Claudianus, cogitare debebat irridere ſimul Romanas Apotheoſes : quarum fictiones non ſunt minus ridiculæ (deſcriptas habes apud Herodianum) quam cum tot millia numinum Poëtæ, Theologi, Philoſophiq; veteres commētati, quorum hiſtoriæ ſunt apud Mythologos, eoſque de Chriſtianis ſcriptoribus qui expreſſos contrà Nationes libros ſunt commentati. Arnobium, dico, Euſebium, Minutium Felicem, Athenagoram, Firmicum,

Tatia-

Tatianum, Tertullianum, Theophilum, Cyprianum, Justinum Martyrem. Cyrillum, Clementem, Augustinum, Prudentium, Originem, Aeneam, Theodoretum, & ejus censûs cæteros.

83. GRAJORUM OBSCURAS.] Quia Consulem Romanum laudat deprimit Græciæ res, modo litterarum, supra armorum. De obscuritate ejusdem gentis scriptorum idem queritur Lucretius, lib. I.

Non me animi fallit Grajorum obscura reperta
Difficile illustrare Latinis versibus esse.

Si Chrysippi, Heracliti, aliorumq; talium scripta cõsideramus etiam difficilimos Latij scriptores meros flores dictitabimus. Flores ad carmina referimus, quæ sunt flos omniũ scribendorum. Idem Lucretius de suo Poëmate.

juvatq; novos decerpere flores,
Vnde prius nulli velarunt Tempora Musæ.

81. ROMANIS FLORIBUS.] Ornamentis dicendi, Orationis amœnitate, res spinosas roseis velut tractans leporibus. Sic pingere Orationem dicit Romanus Aquila Rhetor. De Carminibus dixi, pariter Synesius Hymno Sexto Odoratis carminum floribus se Filium Dei coronare autumat.

Μετὰ πηγῆς ἁγίας ἀναπλεχθέντα
Ἀρρήτων ἐνοτήτων ἐπέκεινα,
Θεὸν ἀμβρότου θεοῦ κύδιμον ἦα,
Μόνον ἐκ μόνου πατρὸς παῖδα θαρόντα
Στεφανώσω σοφαῖς ἄνθεσιν ὕμνων.

Noster Panegyrico Serenæ, Conjugis Stiliconis.

Dic mihi, Calliope, tanto cur tempore differs
Pierio meritam serto redimire Serenam.
floribus illis
Quos neq; frigoribus Boreas, nec Seirius urat
Aestibus, aeterno sed veris honore rubentes

Fons Aganippæa Permessus educat unda.

Ita Flos Orationis Ciceroni præfat. Paradoxorum; *Cato autem perfectus, mea sententia, Stoicus etiam ea sentit, quæ non sanè probantur in vulgus, & in ea est hæresi quæ nullum sequitur florem Orationis.* Sermonis. Hieronymus Præf. in Esaiam, *Esaias vir nobilis & urbanæ Eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio Rusticitatis admistum; unde accidit, ut præ cæteris florem sermonis ejus translatio non potuerit conservare.* Hoc est amœnitatem dicendi & Veneres. Flores Rhetorici. Idem Præfat. in Danielem. *Deniq; & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullij Lectionem ac flores Rhetoricos, cum me in Linguæ hujus pistrinum reclusissem.* Flores Camœnæ. Porphyrius, in Figura aræ.

Tot contra sertis & Camœnæ floribus
Heliconijs locanda lucis carminum.

Pariter Theodoretus prologo Historiæ Ecclesiasticæ. Ζωγράφοι μὲν σανίσι, καὶ τοίχοις τὰς παλαιὰς ἐγγράφοντες ἱστορίας, τέρψιν μὲν τοῖς ὁρῶσι προσφέρουσι, τῶν δὲ γεγενημένων τὴν μνήμην, ἐπὶ πλεῖστον αὔξουσαν φυλάττουσι. λογογράφοι δὲ ἀντὶ μὲν σανίδων ταῖς βίβλοις, ἀντὶ δὲ χρωμάτων, τοῖς τῶν λόγων ἄνθεσι κεχρημένοι, διαρκεστέραν, καὶ μονιμωτέραν τῶν προγεγενημένων ποιοῦσι τὴν μνήμην. Barbaro ævo Robertus Catanensis, præfatione Alcorani Latinè exscripti. Perpulcrè Gregorius Thaumaturgus, Panegyrico Origenis. ἐπειδὴ γε οὐδὲν ἕτερον ἢ εἰκόνες τινές εἰσι τῶν τῆς ψυχῆς ἡμῶν παθημάτων αἱ λέξεις ἡμῶν. τοῖς μὲν δυνατοῖς εἰπεῖν ὥσπερ ἐστιν ἀγαθοῖς ζωγράφοις, καὶ τέχνη μὲν ὅτι τεχνικωτάτοις, πλουσίοις δὲ καὶ τῇ τῶν χρωμάτων ὕλῃ οὐχ ὁμοίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ποικίλας, καὶ περικαλλεῖς, τῷ πολυμιγεῖ τῶν ἀνθῶν γράφειν εἶναι τὰς γραφὰς κατὰ μηδὲν ἐμποδιζομένοις ὁμολογήσαιμεν.

Purpura Sermonis pariliter apud Sidonium lib. II. Epist. X. *Omnes nobiscum sermonum purpura per incuriam vulgi decolorabuntur.* Horti Hesperidum florulenti Virgilij Poëmas Omnibus dicendi floribus comtum. Fulgentius Continentia Virgiliana: *Esto ergo contentus leviori fasciculo, quem tibi Hesperidum florulentis decerpsimus hortulis.* Flores carminum Laudatoriorum apud Pindarum, ἄνθεα ὕμνων νεωτέρων. Cantus florigeri media barbaria in Metelli Quirinalibus Carm. X.

Nos in laude tua sollicitos juva,
Infantile decus dum tibi nectimus.
Cantu florigero serta nitentia
Felix hac puer accipe.

Sic Jornandes, fine Geticarum: *Hac qui leges scito me veterum scripta secutum, ex eorum spatiosis pratis paucos flores collegisse, unde inquirenti pro captu meo coronam contexerem.* Prosper Prologo Epigrammatum.

Dum sacris mentem placet exercere loquelis,
Cœlestiq; animum pascere pane juvat.
Quosdam ceu prato libuit decerpere flores,
Distinctisq; ipsos texere versiculis.

Græciæ flores contra nostrum apud Hieronymum de Instit. Monachi ad Paulinum: *Sanctus Hilarius Gallicano cothurno adtollitur, & cum Gracia floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur.* Sic flos Facundiæ vernæ apud Taurentium Epist. ad Ruritium: *Probatis in dogmate vos antiquos scripturarum interpretes, & divinorum voluminum Tractatores, Veneranda mihi nomina, Cyprianum, Augustinum, Hilarium, Ambrosium, sed & illustres alios facundia flore vernantes.* Auctor ad Pisonem.

Dulcia seu mavis, liquidoque fluentia cursu,
Verba, nec incluso, sed aperto pingere flore
Inclyta Nestorij cedit tibi gratia mellis.

Petrus Chrysologus, Sermone XVIII. *In hac Lectione quid Spiritualis intelligentia lateat, si scire volumus, verborum flosculos non quæramus.* Ennodius, Dict. X. *Ecce jam ex hyemali pectore, & corde algido dictionum flosculi vernant, & ridentia verborum germina depingunt calathos exhibentis.* Stemmata seu Coronæ loquendi eidem Hymno S. Cypriani.

Parvas loquendi stemmate
Moras reliquit ictibus.

Idem Epigrammate de Venerio: *Aurea fluxerunt locupletis stemmata Lingua.* Priorem locum frustrà mutat alter Editorum. Romanos flores dicit, facundiæ Græcæ eorum cultum velut opponens. Victor Uticensis libro III. *Eusebij translator, Graca facundia Latinaque floribus Rufinus ornatus.*

85. VICIBUS GRATIS FORMARE LOQUENTES.] Per Dialogos intelligit Modo scribendi Socratico, alijsq; Philosophis dilecto. Latinorum Princeps Cicero adeò hoc genus frequentavit, ut per contemtum inde Dialogistæ nomen invenerit, ut ex Avidio Vulcatij, ipsiusque ad Atticum Epistolis Adversariorum Libris docuimus. PLatonem primum Dialogos introduxisse Phavorinus tradidit. Alij Zenonem Eleatem præponunt. ἔστι δὲ Διάλογος λόγος ἐξ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως συγκείμενος περί τινος τῶν φιλοσοφουμένων, καὶ πολιτικῶν, μετὰ τῆς πρεπούσης ἠθοποιίας τῶν παραλαμβανομένων προσώπων. καὶ τῆς κατὰ τὴν λέξιν κατασκευῆς, difinitore Diogene Laertio vita Platonis. Illam πρέπουσαν ἠθοποιίαν Formandi verbo doctè intellexit Claudianus; cum in ea Dialogorum omnis dexteritas consistat. Gratiam tractationis pariter indicat, qua sanè admirabilis PLato, Dialogistarum Pater. Ipsis Dialogis Dialogos intexunt alij, artificio pulcro, & recreante de novo lectorem, ut vides facere Zachariam Mitylenæum de Opificio Mundi & Deo; quem libellum cum Aenea Gazæo alijsque paris pretij duobus Editioni paratum habemus.

86. ALTERNO VERUM CONTEXERE NODO.] Socraticis captionibus, offi-

officio Dialecticæ, quod pulcrè mihi delineasse visus est PLotinus. Enneade. I, Libro III. cap. III. his verbis:

Τίς δὲ ἡ διαλεκτική; ἣν δεῖ καὶ τοῖς προτέροις παραδιδόναι· ἔστι μὲν δὴ ἡ λόγῳ περὶ ἑκάστου δυναμένη ἕξις εἰπεῖν, τί τε ἕκαστον καὶ τί ἄλλων διαφέρει καὶ τίς ἡ κοινότης, ἐν οἷς ἐστι, καὶ ποῦ τούτων ἕκαστον, καὶ εἰ ἔστιν ὅ ἐστι. καὶ τὰ ὄντα ὁπόσα; καὶ τὰ μὴ ὄντα αὖ, ἕτερα δὲ ὄντων. αὕτη καὶ περὶ ἀγαθοῦ διαλέγεται, καὶ περὶ μὴ ἀγαθοῦ, καὶ ὅσα ὑπὸ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὅσα ὑπὸ τὸ ἐναντίον, καὶ τί τὸ ἀίδιον δηλονότι, καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον. ἐπιστήμῃ περὶ πάντων, οὐ δόξῃ. παύσασα δὲ τῆς περὶ τὸ αἰσθητὸν πλάνης, ἐνιδρύει τῷ νοητῷ, κἀκεῖ τὴν πραγματείαν ἔχει, τὸ ψεῦδος ἀφεῖσα ἐν τῷ λεγομένῳ ἀληθείας πεδίῳ τὴν ψυχὴν τρέφουσα, τῇ διαιρέσει τῇ Πλάτωνος χρωμένη μὲν καὶ εἰς διάκρισιν τῶν εἰδῶν. Sejungit deinde Logicam, circa Syllogismos & propositiones occupatam: quam uno versiculo cum altera junctim Claudianus complectitur, nodo rem connectendi scilicet artificem. Vide Sextum Pyrrhonicorum Hypotypos. lib II. cap. XIII. XIV. & XXII.

87. SOCRATICO MANAVIT AB ORDINE.] Septem Sapientibus *Pythagoraq; demtis, reliquarum sectarum in Philosophia auctorem principes ferè adgnoverunt Socratem*; ne ijs demtis quidem, qui in speciem alia omnia ab ejus doctrina sciverunt. Vellejus pulcrè lib. I. *Philosophorum quoque ingenia, Socratico ore defluentia, omnium, quos paullo antè enumeravimus, quanto post PLatonis Aristotelisque mortem floruere spatio?* Ea verba doctis Lacunam sapiunt, non immeritò, cum illa enumeratio penitus non exstet. Sic Epicuræos & Stoicos hæreditatem Socratis crevisse auctor Boethius lib. I. de Consol. cap. IV. *Ipsa Philosophia loquens: Socratesinjusta victoriam mortis, me adstante, promeruit. Cujus hæreditatem cum deinceps Epicureum vulgus ac Stoicum, cæteriq; pro sua quisq; parte, raptum ire molirentur, meque reclamantem, renitentemq;, velut in partem prædæ traherent, vestem, quam meis texueram manibus, disciderunt; abreptisque ab ea panniculis, totam me sibi cessisse credentes, abiere.* Quatuor Hæredes Socratis ponit Maro in Ceiri, quorum nullus tamen ab ipso sese nominavit. Peripateticos videlicet, Academicos, Stoicos, Epicuræos: Hinc Principem Sapientiæ eumdem dicit Minutius Felix Octavio: Quamquam si Philosophandi libido est, Socratem Sapientiæ Principem, quisquis vestrum tantus est, imitetur. Vide Augustinum primis Capitibus lib. VIII. de Civ. Dei. Tribuitur huic ingens Humani orbis Magisterium, Formatio nimirum Morum mortalitatis. Jul. Firmicus, lib. I. cap. III. Mathes. *Socrates verò*, cujus *Prudentia testimonio divinitatis ornatur, formatis moribus hominum, & divina institutione compositis, falsis accusationibus obrutus est. Et acerbæ delationis oneratus invidia, indefensus & proditus, severæ animadvertentium potestati succubuit.* Hic totam Philosophiam revocavit ad mores, & hanc summam dixit esse sapientiam, bona malaque distinguere. Ut auctor Seneca Epist. LXXI. Elogia omnia nec ingens liber capiat.

88. DOCTA CLEANTEÆ.] Doctrinam Cleanthis verè commendat. Ejus enim viri ingenium erat hebes, nec proficiebat nisi ærumnabili Labore, cui idcircò adeò se dedidit ut alter Hercules diceretur. Laertius, lib. VII. de Vitis Phil.

ὅθεν δὴ καὶ δεύτερος Ἡρακλῆς ὁ Κλεάνθης ἐκαλεῖτο. ἦν δὴ πονικὸς μὲν, ἀφυὴς δὲ, καὶ βραδὺς ὑπερβαλλόντως. διὸ καὶ Τίμων περὶ αὐτοῦ φησιν οὕτως.

Τίς δ' οὗτος κτίλος ὣς ἐπιπωλεῖται
στίχας ἀνδρῶν,
[illegible]

Μωλύτης, ἱππέων φίλος, Ἄσπιος,
ὅλμος, ἄτολμος.

Plutarchus. ὥσπερ ὁ Κλεάνθης, καὶ ὁ Ξενοκράτης, βραδύτεροι δοκοῦντες τῶν συσχολαστῶν. Fuerat pugil prius, ut ex mage priscis Suida Magni meriti, inter Philosophos, ut eorum numero accenseat, quibus semper assurgat, Seneca Epist. LXIV. Cleanthea turba, Stoici, quorum iste post Zenonem princeps & Pater. Exemplum vel primum parce vitam transigentium ponit Aelianus. Scripta cum interciderint, luculenta tamen monita supersunt.

Κλεάνθης ἔφη τὸν ὀμνύοντα ἤτοι εὐορκεῖν, ἢ ἐπιορκεῖν, καθ' ὃν ὄμνυσι χρόνον. ἐὰν μὲν γὰρ οὕτως ὀμνύῃ ὡς ἐπιτελέσων, τὰ κατὰ τὸν ὅρκον εὐορκεῖν. ἐὰν δὲ πρόθεσιν ἔχων, μὴ ἐπιτελεῖν, ἐπιορκεῖν. Κλεάνθης ἔφη τοὺς ἀπαιδεύτους μόνῃ τῇ μορφῇ τῶν θηρίων διαφέρειν. Στωπώντος τοῦ Κλεάνθους ἐπεί τις ἔφη, τί σιγᾷς καὶ μὴν ἡδὺ τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν. ἡδὺ, ἔφη, ἀλλ' ὅσον ἥδιον, τοσῷ δὲ μᾶλλον αὐτοῦ τοῖς φίλοις παραχωρητέον. Ὁ Κλεάνθης ἔλεγε τὴν λύπην ψυχῆς παράλυσιν. Κλεάνθης ἕλκους αὐτῷ ὑπὸ γλώττης γινομένου τὴν τροφὴν οὐκ ἐδύνατο παραπέμπειν, ὡς δὲ ῥᾷον ἔσχε, καὶ ὁ ἰατρὸς αὐτῷ τροφὴν προσήγαγεν, σὺ δὲ με, ἔφη, βούλει ἤδη τὸ πλέον τῆς ὁδοῦ κατανύσαντα ἀναστρέφειν εἶτα πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν αὐτὴν ἄρχεσθαι: καὶ ἐξῆλθεν τοῦ βίου. Κλεάνθης ἐρωτώμενος πῶς ἄν τις εἴη πλούσιος εἶπεν, εἰ τῶν ἐπιθυμιῶν πένης. Κλεάνθης ἔλεγεν εἰ τέλος ἐστὶν ἡδονή, πρὸς κακοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὴν φρόνησιν δίδοσθαι.

Hæc apud Stobæum, alibi alio. Sextus contra Mathem. lib. I. cavillatur nescivisse utrum homo esset, an bellua variabilis, verus Stoicomastyx, qui portenta ex eorum doctrinis prodit, lib. III. Hypotypos. non uno capite. Egregia ejusdem fuere carmina, superstitibus nonnullis in eodem Stobæo, & memorabilissimis his Seneca, Epist. CVIII. translatis.

Ἄγου δέ μ' ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη,
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος,
ὡς ἕψομαι γ' ἄοκνος, ἢν δὲ μὴ θέλω
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.

Duc me parens, celsique dominator poli,
Quacumque placuit, nulla parendi mora est.
Assum impiger; fac nolle, Comitabor gemens.
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt,
Malusq; patiar quod pati licuit bono.

Quanta Libertate transferendi, nemo non videt. Scripseris *facere quod licuit bono.* At sensus hic est.

O Parca duc me, & magna majestas Iovis,
Quacunque vobis destinatus; vivimus.
Sequar impiger quocunque, si nolim malus
Invitus adigar struere nil juvet pedem.

Atria vitam hominis alludunt.

90. CHRYSIPPE RECESSU.] De Chrysippo notæ historiæ, exstatq; magno commodo omnium Litterarum Diogenes Laertius; cujus Rhapsodiæ licet diligentissimæ exactissimæq; non sint, summa tamen utilitate & voluptate leguntur, ut multis vegrandibus carere præ isto velle Sapientia sit. Codicum non nemo non prorsus absurdè habet *recessu.* Nihil tamen mutamus. Verba nefaria de Incestu permisso, edunda carne humana, abjiciundis cadaveribus. Verba Chrysippi refert Sextus Empiricus dicto lib. III. Hypotyp. cap. XXV.

91. DEMOCRITUS RISIT.] Sapientium hominum non postremus, cum primis censendus doctorum veterum, meo judicio: summam studiorum & felicitatis humanæ in tranquillitate Animæ ponebat, quam ἐυεστὼ nominabat, cætera omnia fato ferri visa (Eatenus ratio videlicet humana pertingebat) joco ludibrioq; habebat. Hesychius Illustrius:

Ὁρᾶν δὲ ἡμᾶς καὶ εἰδώλων ἐμπτώσεις, πάντα δὲ καὶ ἀνάγκην γίνεσθαι, docebat scilicet Democritus. Τῆς δίνης αἰτίας οὔσης τῆς γενέσεως ἁπάντων, ἣν ἀνάγκην λέγει. τέλος δὲ εἶναι τὴν εὐθυμίαν, οὐ τὴν αὐτὴν οὖσαν τῇ ἡδονῇ ὡς ἔνιοι παρακούσαντες ἐξεδέξαντο; ἀλλὰ καθ' ἣν γαληνῶς καὶ εὐσταθῶς ἡ ψυχὴ διάγει, ὑπὸ μηδενὸς ταραττομένη φόβου, ἢ δεισιδαιμονίας, ἢ ἄλλου τινὸς πάθους, καλεῖ δὲ αὐτὴν εὐεστὼ, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ὀνόμασι.

Summam hujus viri æstimationem indicat Sextus Empiricus, Jovis voci assimulatum memorans, lib. I. Contra Mathemat. De Socrate.

ἐγὼ γὰρ οὐκ οἶδα (sic scribendum, negatione perperam in editis omissâ) φησίν, εἴτε ἄνθρωπός εἰμι, εἴτε καὶ ἄλλο τι θηρίον Τυφῶνος πολυπλοκώτερον. Δημόκριτος δὲ ὁ τῇ Διὸς φωνῇ παρεικαζόμενος, καὶ λέγων τάδε περὶ τῶν ξυμπάντων, ἐπεχείρησε τὴν ἐπίνοιαν ἐκθέσθαι. Alia obvia Hesychium illum *Tabularium* Illustrium vocamus, Græco abusu; qui Latinis ob dignitatem illustrem, hoc modo transferunt. Ut quod Gregorius scripsit lib. II. Dialog. cap. XXVI. *Sed neque hoc silendum puto, quod Illustri viro Antonio narrante cognovi*. Ita Græcè recenset Zacharias PP. νομίζω μηδὲ σιωπῆς ἄξιον ὑπάρχειν, ὅπερ Ἰλλουστρίῳ ἀνδρὶ, Ἀντωνίῳ τοὔνομα, διηγουμένῳ, ἤκουσα.

91. DIXITQUE TACENDO PYTHAGORAS.] Quinquennij taciturnitate initiabantur doctrinæ suæ Pythagorici ad cœlestia capienda ut fierent idonei. Sidonius.

> *Asserit hic Samius post docta silentia lustri*
> *Pythagoras; solidum princeps quod Musica mundum*
> *Temperet, & certis concentum reddat ab astris.*

Non tamen omnes; quibusdam enim biennium dabatur, triennio ipso deciso. Gellius lib. I. Cap. IX. Vide Jamblychum, Porphyrium, Laërtium, Vita Pythagoræ Acumen autem elegans in oppositione vicina. Vitalis Gallicus Querulo. Libro I. *namque Qui tacet est melior; dicere disce tacens.* Doctrina ejus Philosophi ubiq; per nostrum Poëtam sparsa est. Cum enim Platonicus esset, ut pleriq; gentilium eruditorum ejus ævi, non potuit non & illum spirare, quæ jam olim à PLatone ipso fuerat sub numeros velut Socraticorum Scitorum redacta. Pulcrè Hieronymus in Rufinum: *PLato post Academiam, & innumerabiles discipulos, sentiens multum deesse suæ doctrinæ, venit ad magnam Græciam, ibiq; ab Archyta Tarentino & Timæo Locrensi Pythagoræ doctrina imbutus, elegantiam & Leporem Socratis cum hujus miscuit disciplinis. Tum verò una ferè erat Pythagoras & PLato, cum ista commentaretur Claudianus, ut clarum ex Sophistarum libris.*

92. UNO SE PECTORE CUNCTA VETUSTAS CONDIDIT.] Antiquitatis notitiam summam eruditionem habet, Alibi ad Honorium.

> *nec desinat umquam*
> *Tecum Graja loqui, tecum Romana vetustas.*

Ennius de viro laudatissimo doctissimoque, quem se ipsum indicare voluisse autumat Aelius Stilo apud Gellium.

> *Scitus secunda loquens in tempore, commodus, verbum*

Pan-

Paucum; multa tenens antiqua sepulta. Vetustas
Quæ facit, & mores veteresq; novosq; tenentem.
Multorum veterum Leges Divûmq; hominumq;
Prudentem.

93. MAJOR COLLECTIS VIRIBUS EXIT.] A ventis, aut Spiritibus alioquin alijs. Pariter de Aetna Lucretius, lib. I & scitè fulmen à collectione flammei vaporis magnum conamen eundi sumere, lib. VI.

Et celeri fermè pergunt se fulmina lapsu,
Nubibus ipsa quod omninò prius incita se vis
Colligit, & magnum conamen sumit eundi:
Exprimitur vis, atq; ideo volat impete miro
Vt validis quæ de tormentis missa feruntur.

94. ORNANTUR VETERES.] Insigniore gloria, quam parit novorum Librorum conditio: ut & ampliore labore. Justinianus Imp. *Qui non subtiliter factum emendat, laudabilior est eo qui primus invenit.* Alterum indicat Ovidius cum de suis Poematijs loquitur.

Non tamen emendo, Labor hic quam scribere major.

Vetustatis patronum eumdem Manlium nostrum vocat, cum titulum & ipse ambiens, Symmachus, lib. V. Epist. IX. *Merebitur*, inquit, *ad ipsum, orationis assertio, ut tu etiam, vetustatis patronus, auctoritati Ordinis manum porrigas.*

94. ACADEMIA.] Notæ Athenæ Atticæ Sapientum Philosophorumq; turbis: Nota & Academia ea in urbe, & Hecademi Silvæ, ubi verum magnis follibus excoquebatur. Urbs propter hoc vulgus Dijs carissima habebatur, cum qua omnia postponit Latio Claudianus. Libanius Prosphonetico Juliani.

εἰς γὰρ τὴν ἀρχαιοτάτην, καὶ σοφωτάτην, καὶ θεοφιλεστάτην, καὶ κοινὴν ἑςτιαμένην ἀνθρώπων περὶ καὶ θεῶν γῆν, τὰς Ἀθήνας ἐκπέμπει. Minervam ipsam visam eam divinis armis tutari nugatur Zosimus canis paganus, Dei & Veritatis hostis, suo isto tempore lib. V.

ἐπιὼν Ἀλάριχος πανστρατιᾷ τῇ πόλει, τὸ μὲν τεῖχος ἑώρα περινοστοῦσαν τὴν πρόμαχον Ἀθηνᾶν, ὡς ἔστιν αὐτὴν ὁρᾶν ἐν τοῖς ἀγάλμασιν, ὡπλισμένην καὶ οἷον τοῖς ἐπιοῦσιν ἀνθίστασθαι μέλλουσαν. τοῖς δὲ τείχεσι προεστῶτα τὸν Ἀχιλλέα τὸν ἥρωα τοιοῦτον οἷον αὐτὸν τοῖς Τρωσὶν ἔδειξεν Ὅμηρος, ὅτε καθ' ὀργὴν τῷ θανάτῳ τοῦ Πατρόκλου τιμωρῶν ἐπολέμει. ταύτην ὁ Ἀλάριχος τὴν ὄψιν οὐκ ἐνεγκὼν, πάσης μὲν ἀπέστη κατὰ τῆς πόλεως ἐγχειρήσεως, ἐπεκηρυκεύετο δὲ, καὶ προσδεξαμένων τοὺς λόγους, ὅρκους τε λαβόντων καὶ δόντων, εἰσῄει σὺν ὀλίγοις Ἀλάριχος εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ejusdem Civitatis laus perpetua est studium divinorum Sermonum. Nonnus lib. XXVIII. Dionysiacorum,

αἰεὶ δὲ θεορρήτων περὶ μύθων
Ἀτθίδος ἀρχαίης φιλοπευθέες εἰσὶ πολῖται.

Major & felicior omnibus cæteris humana velut sorte exemta. Aristides Priore de Pace:

ἐγὼ τοίνυν ἡγοῦμαι τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν τῶν μὲν ἑλληνίδων εὐτυχεστάτην εἶναι καὶ, νὴ Δί', εἰ βούλεσθε προσθήσω, καὶ τῶν ἁπασῶν, ἢ μὴν πῶς τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης κρείττονα.

Chao eamdem per Lucem cœlestem pulso, primam terra emersisse recenset Hermogenes principio Rhetoricorum. Athenis eodem hoc tempore Platonicorum scholas floruisse

fuiſſe conſtat ex Sophiſtarum ſcriptis, & Aeneæ noſtri Theophraſto. Eorum non poſtremus fuit Maximus, homo nobilis, amplis opibus, cui frater Germanus Claudianus, (cum tertio Nymphidiano,) quem Poetę noſtri patrem fuiſſe exinde auguror quod Maximum ſenem, ejus, ut dictum, germanum, ſibi juveni viſum Eunapius tradit, ipſum verò Claudianum Alexandriam commigraſſe, ibique Philoſophiam docuiſſe. Jam Ægyptium hunc noſtrum Alexandriæque natum Suidas disertè ſcribit, nec diffitetur Vates ipſe. Claudianum eum in Nymphidiano ſic porrò deſcribit Eunapius, ut ipſe Dei hoſtis:

Μάξιμος δὲ ἦν ὁ φιλόσοφος ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ Κλαυδιανὸς ἕτερος, φιλοσόφων καὶ αὐτὸς ἄριστα, Ἀνὴρ δὲ τῆς μὲν Ἀθήνησι παιδείας καὶ ἀγωνίας οὐ μετεσχηκώς, γενναίως δὲ εἰς ῥητορικὴν, καὶ τοῦ τῶν σοφιστῶν ὀνόματος ἄξιος.

Sic Philoſophorum ſummatum proſapia oriundus, commendat eos merito, doctrinamq; ubique ingerit manifeſtis indicijs auctor præſtantiſſimus. In Voce *Academia* variant regulæ Poeticæ, Syllabam enim extendit Laurea Tullius, apud Plinium, libro XXXI. cap. II.

> *Atq; Academiæ celebratam nomine villam.*

De ea abundè alijs notatum.

95. UT TAMDEM PROPIUS DISCAT.] Uſui ipſi, & gubernationi tanti magiſtratus admota. *Propius*, certius, facilius, ſemotis obſtaculis. Gratius Cyneg.

> *Neve levem prædam, aut propioris pignora lucri*
> *Amplexus, primo nequicquam offenderet actu.*

Idem: *Diſce modos, & quæ tutela eſt proxima, tenta.* De Finibus, de Summo Bono, de Juſtitia, Honeſtate, Virtutibus, quæ hic tanguntur, Philoſophorum opiniones hic excutere non eſt. Noti Fontes omnium publicè.

96. VIRTUS DIVISA.] Unam ſtatuit virtutem diviſam in Juſtitiam, Temperantiam, Fortitudinem, cæteras. Pulcrè Seneca, Epiſt. LXVI. *Animus intuens vera peritus fugiendorum ac petendorum, non ex opinione, ſed ex natura pretia rebus imponens; toti ſe inferens mundo, & in omnes ejus actus contemplationem ſuam mittens, cogitationibus actionibusq; intentus, ex æquo magnus ac vehemens, aſperis blandisq; pariter invictus, neutri ſe Fortunæ ſubmittens, ſuprà omnia quæ contingunt, acciduntque, eminens; pulcerrimus cum decore, cum viribus ſanus ac ſiccus, imperturbatus, intrepidus, quem nulla vis frangat, quem nec attollant fortuita, nec deprimant. Talis animi virtus eſt, hæc ejus facies, ſi ſub unum veniat adſpectum, & ſemel tota ſe oſtendat. Cæterum multæ ejus ſpecies ſunt, quæ pro vitæ varietate, & pro actionibus, explicantur, nec minor fit aut major ipſa. Decreſcere enim ſummum bonum non poteſt, nec virtuti ire retrò licet, ſed in alias atq; alias qualitates convertitur, ad rerum, quas actura eſt, habitum figurata.* Hic eſt egregius Claudiani Interpres.

98. OBJECTET VITIIS.] Virtus enim fugere vitia. Multa hæc interpretantur in Quartum Honorij Conſulatum relata.

99. VINCAT RATIONE METUS.] Ratio nimirum in id data homini, ut Sapientiæ & Bonæ Mentis ſtudioſus, vitia omnia deformesq; larvas fugiat, ſuperet, decliner, exſcindat. Epicurus apud Laertium, lib. X.

βλάβας ἐξ ἀνθρώπων ἢ διὰ μῖσος, ἢ διὰ φθόνον, ἢ διὰ καταφρόνησιν γίνεσθαι αὐτῷ δοκεῖ, ὧν τὸν σοφὸν λογισμῷ περιγίνεσθαι. Hanc adeo divinam, ut omnia gubernare poſſit, faciunt diſcipuli ipſius egregij. Manilius lib. II.

> *Hic igitur Deus, & Ratio, quæ cuncta gubernat,*
> *Ducit ab æthereis terrena animalia ſignis.*

Quam & infallibilem idem nominat, oppoſita nimirum ſenſuum incertitudine. Eod. Libro.

Ipsa Fides operi faceret pondusque fidemque,
Nam neque decipitur Ratio, nec decipit umquam.

Hæc enim est, quæ quicquid certi scimus docet, quæ rerum fines modosque indagat, ut censent Sapientum ad eam principes, gnata optimarum superi inferiq; mundi rerũ. Idem Manilius de primis hominibus, qui utendo & abutendo Rationem acuerunt excitaruntque, donec in speciem utilem, statumq; velut istum divinum, compulerunt. quo tot modo rerum perspicax est.

Omnia conando docilis sollertia vincit:

Melius legas, vicit, ad ea quæ subjiciuntur:

Nec prius imposuit rebus finem modumque
Quam cælum adscendit, Ratio: cæpitque profundis
Naturam rerum caussis, viditque quod usquam est.
Pervidit, solvitque oculis miracula rerum.
Quæ postquam in proprias deduxit singula caussas,
Vicinam ex alto mundi cognoscere molem
Intendit, totumque animo comprendere cælum.

Hanc ideo datam homini exputarunt, (sanè non sine cœlesti adjutorio) uti Naturam considerare, & Opera Dei mirabilia perspicere. Hierocles in Libro de Nuptijs (Juvat enim prolixius hæc inspicere): *Nobis Natura Rationem donavit, ut & alia omnia & cum omnibus, immò ante omnia ipsam Naturam consideret, quo ad ipsam, ceu scopum, recte riteq; propositum feratur, & quicquid illi consonum est, eligens, ad vitam decentem nos promoveat. Et ut sit domina & moderatrix cupiditatum, secundum quod scribit* Demosthenes apud Stobæum, Serm. XV. *Perpetuum hoc esse debet Sapientis institutum, ut Rationem cupiditatum Dominam constituat.* Et præclarè eadem duo considerat, ignotus scriptor, in ejusdem Sermone LXIIX. *Cupiditates esse mulieris Rationem vero viri instar in rebus humanis. Ratio quidem* inquit, *Patrifamilias & Principi consimilis est, utputa natura senior & generatione sua ad considerandum cogitandumq; apta: Cupiditas verò cum sit muliebris, tenera, & mollis animi affectus mulierem repræsentat. Qua in re considerandum tamen ne aut excessu aut defectu abutamur Rationis Imperio:* hoc est, ut civili Officio velut erga mulierem, contra muliebre cupiditatum desiderium utamur. Tria enim genera sunt modorum, quibus fœmina regitur, Herile, quod ipsi odio plerumq; habetur, Præfectorium, quod contemnitur, civile; quo solo rectè gubernatur, ut in quo & admirentur & ament mulieres maritos suos, uti pluribus exsequitur Callicratides Lacon, libro de Felicitate Familiarum, relatore eodem Stobæo, Serm. LXXXIII. Ad perfectam porrò rerum cognitionem opus est scientia caussarum, *quibus Ratio usui* est indagandis, uti eæ non ab Eventibus dijudicentur, in quibus dominatur Experientia. Artemidorus Onirocrit. lib. IV. Cap. XXI.

Πολλὰ γὰρ ἀποβαίνει συνεχῶς καὶ ἅς τι μὲν κατὰ λόγον ἀποβαίνει, ἴσμεν ἐκ τοῦ πάντοτε ὁμοίως ἀποβαίνειν. τὰς δὲ αἰτίας δι' ἃς οὕτως ἀποβαίνει, ἔχειν οὐ δυνάμεθα, ὅθεν ἡγούμεθα τὰς μὲν ἀποβάσεις ὑπὸ τῆς πείρας εὑρῆσθαι, τὰς δὲ αἰτιολογίας ἀπὸ ἡμῶν αὐτῶν, κατὰ τὴν ἑκάστου δύναμιν.

His supputationibus & excogitationibus eò ventum est denique ut Ratio adversus omnia accidentia ita stabiles firmosq; doctorum hominum animos reddiderit, ut omnia extrinsecus ingruentia, velut ad ipsos nihil omninò facientia, contemtui haberent, utpotè minimè generositatem animo contrà omnia fortuita conceptam, tangentia; sed procul ab ea cum ijs conflictantia quibus pretium sola opinio affingeret. Securitas enim divina, ni unita argumentis Sapientiæ, omnia cognita, nihil improvisum habet, ideoque notarum rerum

rerum casibus, quod de ignotis accidere solet, non percelluntur. Jamblychus cap XXXII. Vitæ Pythag.

ἦν δὲ καὶ τοῦτο μέγιστον εἰς γενναιότητος ἔρυμα, τὸ πεπεῖσθαι, ὡς οὐδὲν δεῖ τῶν ἀνθρωπίνων συμπτωμάτων ἀπροσδόκητον εἶναι παρὰ τοῖς νοῦν ἔχουσιν. ἀλλὰ πάντα προσδοκᾶν, ὡς μὴ τυγχάνουσιν αὐτοῖς κύριοι ὄντες.

Idq; adeò firmiter concipit Sapientia Ratione nixa, ut hujus sectæ homines, uti vincti, more gladiatorum, non detrectarint, potius quidem quam quicquam de doctrinæ, animo conceptæ, rigiditate remittere. Idem Jamblychus: *Amici quoq; & familiares Pythagoræ potius quam quicquam eorum, quæ ab eo definita fuerant, violarent, mori eligebant, & variis modis fortunisq; explorati, eumdem morem constanter servabant, inque immensis versantes miseriis, nullo umquam modo ab iis vel latum unguem declinaverunt.* Quæ quidem ea sunt, quæ Claudianus paucis his verbis docet, &, veritate revelata, consummarunt, certitudine cœlestium præmiorum, Christiani: etiam in eo paribus rebus, quod alterum alter certis, & ei rei destinatis, carminibus quibusdam sunt consolati, confirmantes persuasionem doctrinæ jam animo perceptæ, ut sequentibus eo loco scribit idem Jamblychus. Et revera, quod utcunq; de Stoicis dixit Hieronymus, eos in plerisq; dogmati Christiano convenire; id de Pythagoræ discipulis sanioribus, recteq; captis dogmatis, affirmavero; venietq; in sententiam qui trimestre aliquod spatium penitus excutiendis omnibus impenderit. Duce præcipuo aureolo Commentario Hieroclis in Aurea Carmina. Porrò de Ratione ipsa, variæ Sapientum priscorum Opiniones fuerunt: PLato, & qui ejus bonam partem fecit, Pythagoras, Animam hominis exire bipertitam censuerunt, in Iracundiam nimirum, & Cupiditatem: Stoici octo Animæ partes dederunt; quarum omnium suprema sit Rationalis, cæteris utens velut instrumentis, ut ea vi mentis, quæ videt, audit, odoratur, gustat, tãgit, loquitur, proseminat. Quorum opinionem irridens, perpetuus ipsorum, neque immeritò, insectator, Plutarchus, animam facere uti sit instar Polypi, ait: Eadem Ratio auriga affectuum ponitur, cum exorbitare nimirum & efferri extrà præscriptum volunt, ut eos compescat atq; coerceat, uti hoc loco Merum ab ea domari Claudianus asserit. Nota loca PLatonis, Antonini, Aeneæ, aliorum, alibi nobis examinata. Isidorus Pelusiota lib. II. Epist. CLXXXIX.

ὅταν ὁ θυμὸς τὰς ἡνίας τοῦ ἡνιοχοῦντος λογισμοῦ ἀποῤῥήξῃ ἔξω τῶν τῆς φύσεως ὅρων ἀπάγει πολλάκις τὸ τοῦ ἀνθρώπου φρόνημα.

Quâ de re peculiarem librum commentatus est Josephus. Rationis ergo ductum semper & ubique (secundum Philosophos) sequi debemus, ita enim fiet, ut rebus rectè perpensis, nihil temere agentes, numquam à statu mentis percellamur. Plato II de Republ. ὅμως εἰ μέλλομεν εὐδαιμονήσειν, ταύτῃ ἰτέον, ὡς τὰ ἴχνη τῶν λόγων φέρει.

Marcus Antoninus, lib. X. χωλὸν αὐτὸ ἅμα καὶ εὐκίνητόν ἐστι, καὶ φαιδρὸν ἅμα, καὶ συνεστηκὸς ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενος. Sine vero hac contra nihil quicquam benè geritur. Plato Epinom. Στερόμενος ἀληθοῦς λόγου, σοφὸς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο.

Rutilius Lupus, Libro I. *Furor non Ratio, sine qua nihil umquam populus ex sententia gessit.* Definitio sive descriptio non inanis est apud Petrum Lombardum lib. II. Sententiar. cap IV. *Ratio vis est animi superior, duas habens partes; superiorem & inferiorem. Rationis pars superior æternis Rationibus conspiciendis vel consulendis adhæret; Portio inferior ad Temporalia gubernanda deflectitur. Et illa Rationis intentio, qua suprema contemplamur, & æterna; Sapientia appellatur, illa verò, qua benè utitur rebus temporalibus, scientia deputatur.* Hæc

enim definitione usus Rationis egregiè proponitur: Sapientia videlicet quod ijs inhæreat, quæ fallere non possunt. quoniam floris sunt æterni. Scientia autem cum transeat pariter corporis bonis, illis adstringitur, quibus rectè utendis absolvitur. Quamquam qui & hæc exactius excutere velit in alia venturus sit, cum Sapientiæ utiq; sit gradus quidam Scientia. Nec Ratio umquam constet sine utraq;. Distinguitur porrò ab alijs Animæ facultatibus, ut sunt, Intelligentia, & Memoria. Gulielmus Hirsaugiensis, in Locis Philosophicis: *Animæ sunt diversæ potentiæ. Intelligentia, Ratio, Memoria. Et est intelligentia vis animæ, qua percipit homo incorporalia. Cum certa ratione quare sit ita. Ratio verò est vis animæ qua percipit homo, quid sint res, in quo conveniant, in quo differant. Memoria est qua firmè retinet homo ante cognita.* Cum verò non exactè distinguere omnia possit Ratio, neque tamen pauca sint, quorum perfectam cognitionem habens rectè ijs uti possit, aliam & ipsa distinctionē subijt, in Veracem videlicet & Opinatricem. Chalcidius Commentario in Timæum: *Propterea oportuisse caput in excelso totius corporis collocari, ut domicilium esset partis animæ principalis, quod ἡγεμονικὸν à Philosophis dicitur, id est Ratio: Cujus duplex virtus, altera intelligens, opinatrix altera, juxta quas Sapientia cum disciplina, & item Prudentia cum Rectis opinionibus convalescunt.* Hæc natura sua bona atq; sancta est; & ubi illa dominatur, exest omne animi corruptrix vitium. Victorinus, in primum Rhetoricorum: *Ubi Ratio est & Sapientia, malitia inesse non potest. Hæc cum in anima hominis constans firmum sui fundamentum fecerit, usuiq; suo hominem totum assuefecerit, ut omnia ad nutum suum & imperium, constanti tenore fiant; perfectam in eodem gignit virtutem, quæ Beatitudinem tamdem legitimam producit.* Cicero, Tusculan. II. *Præsto est Domina omnium & Regina, Ratio, quæ connixa per se & progressa longius, fit perfecta virtus. Hæc ut imperet illi parti Animi, quæ obedire debet, id videndum est viro.* Hujus porrò est inventio scientiarum, & quicquid usui vitæ atq; auxilio est, hac magistra est excogitatum, ut nimirum omnia nūc certis regulis terminisq; constent, quibus comprehensa possint disci usuiq; applicari. Gratius, de primis hominibus.

Te sociam. Ratio, rebus sumsere gerendis,
Hinc omne auxilium vitæ, certusq; reluxit
Ordo, & contiguas didicere ex artibus artes
Proferere: hinc demens cessit violentia retrò.

Hæc cum partibus ordine & scitè coagmentatis generalia proponit, assumtis alijs, ut quod cupit demum velut necessariò ex illis sequatur. Ratiocinationem gignit, instrumentum doctrinatum docendarum, quam Syllogismum nonnumquam vocant Græci, ut vides apud Quintilianum lib. VII. cap. VIII. & definit, licet crassè & mechanicè. Vitruvius lib. I. cap. I. *Est & Ratio collectio quædam ex sensibus perceptis, quæ videntur, scilicet, visave sunt: perspiciuntur, perspectave sunt.* Epictetus apud Arrianum lib. I. cap. XX. Disp.

ὁ οὖν λόγος πρὸς τί ποτε ἀπὸ τῆς φύσεως παρείληπται; πρὸς χρῆσιν φαντασιῶν, οἵαν δεῖ. Αὐτὸς οὖν τί ἐστι; σύστημα ἐκ ποιῶν φαντασιῶν. Tantum vero hujus Imperium in rebus humanis, videlicet cum ut debet agit, ut auctoritatem ejus divinæ veterum Sapientes æquaverint. Manilius verbis suprà adscriptis. Hierocles in Aureum Epos: οὐδενὶ χρὴ πείθεσθαι, πλὴν τῷ ὀρθῷ λόγῳ. τουτέστι τῷ λογικῷ κατὰ φύσιν διαληφθέντι. ὅτι δὲ καὶ διορίζειν δύναται λεκτέα τε καὶ πρακτέα. λόγῳ δὲ ὀρθῷ πείθεσθαι, καὶ θεῷ ταὐτόν ἐστι. τὸ γὰρ λογικὸν γένος εὐμοιρῆσαν τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως. ταῦτα βούλεται ἃ ὁ θεῖος ὁρίζει νόμος, καὶ γίνεται σύμψηφος θεῷ, ἡ κατὰ θεὸν διακειμένη ψυχή.

ψυχή. καὶ πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὸ λαμπρὸν ἀποβλέπουσα πράττει, ἃ ἂν πράττῃ.

Est etenim vera & recta illa Ratio divinitati proxima, adeoq; ut communis sit Deo & homini, siquidem fidem adhibemus Stoicis, ex quibus (licet nolint alij) Seneca, cum egregia tamen & Christiana conditione ait. Epist. XCII. *Ratio diis hominibusq; communis est; hac in illis consummata est, in nobis consummabilis.* Quæq; secernit hominem cæteris animantibus: Idem Epist. LXXVI. *Ratio perfecta proprium hominis bonum est, cætera illi cum animalibus satisq; communia.* Quæ latius deducuntur ibidem, ut & alio loco ab Apollinari Sidonio, qui Lib. VII Epist. XIV. probat sensus esse animantibus nonnullis quam hominibus præstantiores. *Ratio* porrò est animæ purissima pars, quibus ea Dijs cognata perhibetur: Legendus Macrobius, libro I. in Somnium Scipionis, cap. XIV. Plato, Plotinus, & alij ejus dogmatis, inprimis Marsilius Ficinus, non indignus scientia Platonicorum scriptorum, veteribus adscribi, licet eloquio fere destituatur. In anima verò humana, quæ est divinæ originis, omnium Sapientium consensu pars Sanctissima est Rationalis facultas. Appulejus Apologia: *Eum nostri non modo majorem & Comitialem, verum etiam divinum morbum, ut Græci ἱερὸν νόσον, ferè nuncuparunt. Videlicet quod animi partem Rationalem, quæ longè sanctissima est, eam violet.* Hæc quomodo nata sit ex charitate suiipsius à natura insita, ut nobis nostroque usui utilia quæque indicet, docemur à Tauro Philosopho, apud Gellium, lib. XI. cap. V. Ubi exemplum est *Rationis* Dolori confligentis. Hanc eamdem præsidem humanarum rerum adeo sanxerunt veteres, ut conderent Leges arbitrio ejus, unde & anima harum perhibetur à Justitiæ Sacerdotibus: Hæc ita est, cum sana est, ut Aequitati divinæ maximè consentiat, & ea suadeat, quibus meliora homo invenire non possit, quapropter de Contrarijs Legibus dicunt scriptores, non Ratione, sed libidine Imperantum natas pessundare omnia. Gunterus noster. Ligurini. lib. VIII.

qualesve tyrannos
Senserit Italia Fortuna miserrima plebis,
Cum toties proscripta bonis, addictaque ferro,
Aut spolijs nudas aut sanguine pasceret iras.
Nec Legem Ratio, sed Regum sola libido
Poneret, & ferro gaudens, non lege, Potestas.

Non secus vero in medica quoque administratione, nihil tam considerandum quam Ratio, quæ summam humanæ expensionis facit, quæ Veritas & Æquitas ideo esse videtur, quia ulterius mens procedere non potest, uti multis locis Galenus, Rationalium scriptorum copiosissimus, testatur. Neque ullius magis scientiæ aut Notitiæ esse, rationem usui adhibere quam Medicinæ, Exempla contrà inconsultorum Experimentariorum demonstrant. Divinarum speculationum mystæ veteres consulti, quid in vita maximum optimumque sit censendum, responderunt, id esse, vota facere Deo, & Ratione ab illo oriunda bene sapienterque uti. Vide Arrianum Dissertat. Epist. lib I. cap. I. Præter porrò etiam humanum genus, nihil in orbe sine hac eadem sibi constat omnia ab hac pendent, omnia ad hanc adligata sunt, omnia hac conservantur. Hieronymus ad Fabiolam de Vestitu Sacerdot. *Ratione cuncta sunt plena & terrena hærent cœlestibus; immò Ratio terrenorum & temporum, Caloris & frigoris, & duplex inter utraq; Temperies, de cœli cursu, & Ratione descendit.* Nec deest animantibus pro suo cuique genere, (licet Chrysippus eorum velut hostis fuerit, ut tradit Sextus lib. I. Pyrrhon. cap. de Ratione irrationabilium) tantum Rationis, quanto ei usus est. Vide Lactantium cap. VII. De Ira Dei. Non autem generare traditur homo in hominem suam ipsi Rationem, sed cœlitus ea dimittitur, & condito, sive qui jam conditur, homini immittitur, uti pulcrè docet Anastasius Si-

naita Libro de Imagine Dei in Nobis. Christiani autem dogmatis vindices, quamvis eidem indulgeant, in eaque agnoscant superstes aliquid de vi cœlesti; vitæ nimirum honestæ gubernatricem, & affectuum domitricem, quæ sola rerum caducarum pretia æstimare possit, & quid se deceat, contemtu futilitatis cognoscere; superis aspirare, casus doloresque frangere, investigare etiam summam Sapientiæ divinæ Bonitatem; quatenus illa notam esse vitam istam colentibus se voluerit; cum tamen ad contemplationem mysteriorum divinorum, & sacrosanctorum Salutis dogmatum venerit, nequaquam ejus judicio quicquam cedunt, sed ineptam cæcamque cum suis sibi litteris Antiquorum Sophistarum pronunciant.

Consentiunt loca mille scripturæ; indicatque rubum igneum accessurus quod calceamenta pedibus demere jubetur Moses. Ezechielus Poeta, penes Eusebium προπαρασ. lib. IX. cap. XXIX. verba Dei sic reddit.

> Ἐπίσχες, ὦ φέριστε, μὴ προσεγγίσῃς,
> Μωσῆ, πρὶν ἤ τῶν σῶν ποδῶν λύσῃ δέσιν.
> Ἁγία γὰρ ἡ γῆ, ὅπου σὺ ἐφέστηκας πέλει.

Fide videlicet accessurus Deum exsuat Rationis subsidium. Et verissimus est Aphorismus Justini Martyris: Σαφὴς ἔλεγχος τῆς ἀπιστίας τὸ πῶς περὶ θεοῦ λέγειν. Hieronymus, Græcus Theologus, libello de Trinitate, absterret acumen humanum scrutatione mysteriorum exemplo Fulicis, cujus naturam nullo modo comprendere aut perdiscere homo, utcunque satagens, queat. εἰπέ μοι, inquit, σὺ ὁ τὸν ἀκατάληπτον ποιητὴν καὶ θεὸν δοκιμάζων μαθεῖν, καὶ πολυπραγμονεῖν, λέγε μοι πρῶτον, τί ἐστιν ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς, καὶ ὁποία ἐστιν ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁποία ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. καὶ πῶς αὐτὴ ἀνυποστάτως συνίσταται; καὶ πῶς λογισμὸν ἡ [illegible] ἐπισάμενος, ἐρῶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ φεύγει φοβούμενος τὸν θάνατον. πόθεν δὲ οἶδεν ὅτι θανάτῳ ἀπόκειται; ποιοῖς δὲ λογισμοῖς βλέπει; πόθεν ἔμαθεν ὅτι ἐχθρὸς αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος καθέστηκε; ποῦ δὲ ἡ μνημονικὴ αὐτοῦ ἀπόκειται δύναμις; τίς δὲ ἐδίδαξεν αὐτὴν ἐν ταῖς γαλαῖς καὶ διὰ τί ἐν τῶν ἱματίων κρύπτεσθαι; τί δὲ ἄρα καὶ ὀνομάζειν τὸν φίλον ὀφείλομεν ὅσοι ἐξερευνῶμεν τῆς θεότητος. ἄρα τετράποδον αὐτὴν εἴπωμεν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ἄρα ἑρπετόν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ζῶον, &c. Vide Chrysostomum Hom. II. in Genesin, Procopium, lib. I. Gothicorum, Arnobium, lib. II. Infinitosque alios, qui perspicuè clareque docent quatenus Agar Saram, domina servam sequatur, quo hic sacramento uti scriptores sancti cum Prudentio solent.

99. METUS AMORES] Duæ Furiæ Tranquillitatis humanæ, Boethius:

> *Quid tantum miseri, feros tyrannos*
> *Mirantur, sine viribus furentes,*
> *Nec speres aliquid, nec extimescas,*
> *Exarmaveris Impotentis iram.*

Non inscitè B. Augustinus duo cupiditatum genera facit, alterum flagellum nuncupans, quod animum occupari hominis perpere velut scutica torqueat; Alterum perhibens facinus, videlicet alteri nocere quod gestiat. Coercenda vero prorsus Cupiditas, Amores hic vocat Claudianus; radix videlicet malorum, mater transgressionis, magistra nocendi, principalia iniquitatis, auriga malitiæ, sicaria virtutum, origo seditionum, offensionum fovea tradente Petro Chrysologo. *Timor & Cupiditas contraria duæ Furiæ*, alia tamen ex alia oriundæ, ut in una quodammodo utramque confeceris Seneca, Epist. V. *Ut hujus quoque diei lucellum tecum communicem, apud Hecatonem nostrum inveni, cupiditatum finem etiam*

etiam ad Timoris remedia proficere. Desines, inquit, *timere; si sperare desieris. Ista quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt. Spem metus sequitur. Nec miror ista sic ire; Utrumque pendentis animi est, utrumque futuri exspectatione solliciti.* De utraque supra ad nostrum, adde Manilium, sapientissimis toto opere versibus, qui exstant initio Libri Quarti.

99. FRÆNET AMORES.] Injecto velut fræno coerceat. Juvenalis.

pone ira frena modumque,
Pone & Avaritiæ.

Pertinet eodem Consilium Senecæ, de Tranquill. cap. X. *Non sunt Cupiditates in longum mittendæ: in vicinum illas egredi permittamus, si includi ex toto non patiuntur; propè posita, speique nostræ alludentia sequamur.* Pariter Boethius.

Quænam frena cupidinem
Certo fine retentent.

100. SEMPERQUE FLUENTIS MATERIÆ CAUSSAS.] Plutarchus: Οἱ ἀπὸ Θάλεω καὶ Πυθαγόρου, καὶ οἱ Στωικοὶ τρεπτὴν καὶ ἀλλοιωτὴν, καὶ μεταβλητὴν, καὶ ῥευστὴν ὕλην δι' ὅλου φασὶ τὴν ὕλην. Zeno. Οὐσίαν δὲ εἶναι τὴν τῶν ὄντων πάντων πρώτην ὕλην, ταύτην δὲ πᾶσαν ἀΐδιον, καὶ οὔτε πλείω γιγνομένην οὔτε ἐλάττω. Chrysippus: τῶν καὶ ποιότητα ὑφισταμένων πρώτην ὕλην, ταύτην δὲ ἀΐδιον, οὔτε αὔξησιν, οὔτε μείωσιν ὑπομένουσαν. Plura ad Æneam & alibi. PLotini doctrinam habes in Macrobio lib. II. in somn. cap. XII. Eandem Ægyptiorum apud Laertium prologo. Aliter Trismegistus; materiam scilicet talem nequaquam sine forma posse existere. ἀγέννησία, inquit, τῆς ὕλης ἀμορφία ἦν, ἡ δὲ γένεσις τὸ ἐνεργεῖσθαι. Altera opinio tangitur & Boethio, lib. III. cap. IX. de Deo.

Quam non externæ pepulerunt fingere caussæ
Materiæ fluitantis opus.

Hoc est non decrescentis. Illum perpetuum fluorem. Tenorem videntur eodem suum referre Stoici. Censorino adjici consuetum Fragmentum: *Initia rerum eadem Elementa & principia dicuntur. Ea Stoici credunt Tenorem atque Materiam; Tenorem, qui rarescente materia à medio tendat ad summum, eadem concrescente rursus à summo referatur ad medium.* Recte eo loco Scholiastes nihil mutandum censuit: sit enim Tenor perpetuus ille Formarum in corpora decursus & regressus, quo de morte alterius succedunt alia in vitam, ut materia nimirum in uno rarescens concrescat in alterum, fitque orbis perpetuus Vitarum & Mortium: De materia etiam Theodoretus Serm. IV. Therap. Augustinus lib. VIII. de Civ. Dei. Aristoteles I. Physic. Niceforus Blemmid. Phys. cap. VI. Cicero Academ. Q. lib. IV. Materies æterna Lucretio. Joannes Saresbur. Metal. lib. IV. cap XXXV. *Bernardus Carnotensis, perfectissimus inter Platonicos seculi nostri, hanc sententiam metro complexus est:*

Non dico esse quod est, gemina quia parte coactum
Materia formam continet implicitam.
Sed dico esse quod est, una quod constet earum,
Hoc vocat Ideam, illud Achivus ὕλην.

Licet Stoici Materiam & Idæam Deo crederent coæternam. Alludit eamdem ejusdem æternitatem Philosophis statutam Fulbertus Carnotensis Epigrammate isto, satis ad ea tempora luculento, ad Deum.

Tu qui de nihilo mundum finxisse probaris,
Nam tibi materies nulla coæva fuit.
Et nutu facili, noto tibi tempore, solves,
Tam diuturne dehinc, quam prius exstiteras.

Sejungit vero Materiam hanc perennem ab Elementis Claudianus, quoniam hæc ex ea profluere dicebantur. Vide PLutarchum Placitis, Stobæum Ecl. Phys. cap. περὶ ὕλης.

Favo-

Favonius Eulogius, in somnium Scipionis: *At non sic mundus unus, cujus aut duæ sunt partes, Mens & Materia, aut vero quatuor Elementa, momentis potentiaq; distantia.* Nostri pro eadem solam Dei Voluntatem habent. Gregorius Nyssenus in Vita Thaumaturgi. ἐν γὰρ τοσαύτη τοῦ δούλου ἡ δύναμις, ὡς ῥήματι κινεῖν τὰ ἀκίνητα, καὶ προστάγματι κεχρῆσθαι κατὰ τῶν ἀναισθήτων, καὶ τοῖς ἀψύχοις διακελεύεσθαι, πόσην εἰκὸς ἐστι περιουσίαν δυνάμεως ἐν τῷ δεσπότῃ τοῦ παντὸς κατανοῆσαι; οὗ τὸ θέλημα, οἱονεὶ ὕλη, καὶ κατασκευὴ, καὶ δύναμις, αὐτὴ δὲ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πάντων, καὶ τῶν ὑπὲρ ὄντων ἐγένετο. Inde solum Deum esse æternum constat, neque ante Voluntatem ejus mundi creandi ulla materia fuit, quam miseri mortales ultimo speculationum suffugio fabricarunt, ut divina scilicet mens quodam adjumento ad Creationem rerum suffulta accesserit. Hippolytus Martyr, Homilia de Uno & Trino contra Noetum: *Deus solus cum esset, nihilq; sibi coævum haberet, voluit mundum efficere, & mundum cogitans ac volens, & dicens, effecit; continuoq; exstitit ei factus, sicut voluit. Et, ut voluit perfecit. Satis igitur nobis est scire solum, nihil esse Deo coævum: qui cum vult facit, quando cogitat, perficit, quando loquitur, ostendit.*

100. ANIMAVERIT ASTRA.] Vitas Geniosque suos astrorum corporibus adscribebant veteres, consensu ferè Auctorum. At in Orphicis mysterijs tradebatur singulos mundos singulis stellis inesse, ut memorat Plutarchus ἀρεσκ. lib. II. cap. XIII. Angelos inibidem collocabant Pythagoræi, quod genus Dæmonum προστάχες τοῖς γεραίοις appellabant. Lege Hieroclem in Versum Secundum Carminis Aurei. Multa huc facientia in Poemate Manilij, quod ad hunc Claudiani Mallium nolim relatum doctis nobisq; amicis hominibus. Manilium vocant Veteres editiones, cum Typographia natæ: vocat exemplar manu exaratum quod in Bibliotheca Corporis Dominici Oxoniæ servatur. Citatur eadem nomenclatura apertè addito etiam Marci prænomine, ante sexcentos abhinc annos à Gerberto Rhemensi, Ravennate, & mox Romano, Pontifice Epist. CXXX. in hæc verba: *Age ergo, te solo conscio, ex tuis sumtibus fac ut mihi scribantur Marcus Manilius de Astrologia. Victorinus de Rhetorica, Demosthenes Ophthalmicus:* Apollinaris Sidonius, æquævorum superiorumque Poëtarum recensitor ambitiosus; si Manlium Theodorum hoc tam curioso argumento tam eruditum & eloquens Poema scripsisse novisset, putas, Catalogos suos non fuisse eo nomine ornaturum, præcipuè, cum Christianus auctor intactam gentilibus materiem tam luculenter explicasset? Quæ verò nubes Ignorantiæ tanti viri studia & Bibliothecam hoc illustri vate spoliare potuerit? Tanta in Astronomico hoc temporum, tam certa designatio est, Heroes Romani nominati usq; ad Tertium Cæsarem, post eum nemo ullus, clades Variana, Augusti excessus, Catonis virtus, aliaq; id genus ita posita, ut nequaquam dubitari possit quæ ætas fuerit scriptoris. Præter hæc senex scribit, aut senectuti proximus Manilius, quod ipsius testimonium contestatur *Annosa & molli contingat vita senecta Ut possim rerum tantas emergere moles* quod minimè omnium personam Theodori nostri fert, quem Claudianus juvenem, & ante Consulatum talibus scribundis studuisse prodit. Augustus qui Manilio colitur, adoratur, nihil commune cum Theodosio ulla ratione habet; nec enim Filius consecrati fuit Cæsaris, nec ullo modo ita compellandus. Sed omnem dubitationem tollunt Membranæ vetustissimæ, quas laudat Bonincontrius, C. Manilium multis paginis nominantes, quem compendio improbo redegerint in Mallium Librarij recentiores. Codicem Gemblacensem ipsi vidimus, sed nihil ille ad Bonincontrianum, recentior utiq; quam videri velint, qui tantoperè ejus scripturam æsti-

æstimant: eique alij insuper opponi possunt, veteri Romanæ notæ propiores; inter eos & qui viro docto laudantur ad Solini Polyhistorem. Verum, nisi clausis oculis veritatem impugnare malimus, extra controversiam est tempus scriptionis Manilianę, etiam stilo dissidente: quem exempla tamen excusant, & suę servant ætati. Quis Vellejum, Valerium Maximum, Vitruvium, ei assereret, qua scripserunt, collatione cæterorum instituta, nisi certo constarent omnia?

101. IMPLERITQUE CHOROS.] Sic libri Cujaciani & Camertis. Belgæ Tres. Aldus Noster, & Veteres Editiones *Impuleritq;* Nos priores sequitur, accedentibus Bentinianis, & judicio Josephi Scaligeri. Numerosos enim illos & certis legibus me antea in Chorum plenum atq; compositum, astrorum cursus intelligit; vatum optimorum consensum imitatus. Manilius lib. II.

Signorumq; choros, & mundi flammea tecta.

Auctor de Luna:

At chorus astrorum reliquus non tangitur umbris. Papinius, lib III. Silvarum.

habent & Numina legem,
Servit & astrorum velox chorus.

Sic infiniti alij. *Chorus* enim compositum agmen, scitumq; omne denotat, cum nihil lætum fere haberetur priscis Græciæ vatibus sine choreis, choriq; omnibus adessent, Sacris, Fabulis, Ludis, Convivijs, Noster, II. Laudum.

Nec minor in cœlo chorus est, exsultat uterq;
Theudosius.

Hoc est festa frequens lætitia. Docti ad Sidonium scribentes, de avium cœtu ea verbera perperam intellexerunt, cum Deorum ipsorum exsultationem Poeta indicet. Est enim Chorus propritium concinctium hominum, & in coronam orbemve coeuntium agmen, ut scribit Isidorus lib. I. de Divinis Offic. cap. III. Sic isthic *implere chorum astra* dicuntur, ne quod scilicet desit officio ordinive suo, ad complendum illud cœlo ornando constitutum agmen. Ita Apostolorum Chorus Fulgentio, concordi videlicet doctrina ingruentium. lib. I. de Prædestinatione: *ob hoc ipsum Apostolorum Chorus, qui Spiritum non hujus mundi acceperat, sed Spiritum qui ex Deo est, ab ipso sibi Fidem postulabat augeri.* Quomodo Nilus Thessalonicensis lib. I. de P.P.

ὡς τάγε ἐμοὶ πεπεισμένα νόμῳ τοῖς ἄλλοις, κορυφαίῳγε ἀποδειχθὲν τῆ ἱερῆ χορῆ.

Sic Romanum Imperium toti ferè tum noto mundo Imperans, parentium jubentiumque consono florens moderamine Chorum appellat Aristides, Encomio Romæ:

ἀλλ' ὥσπερ αὐλῆς σφαίρα ἐκκεκαθαρμένῳ, ἥτως πᾶσα ἡ οἰκυμένη. χορῦ ἀκριβέστερον, ἓν φθέγγεται, συνεύχομένη μένειν τὸν ἅπαντα αἰῶνα τὴν δὲ τὴν ἀρχὴν. ἥτω καλῶς ὑπὸ τῆτε τῆ κορυφαίε ἡγεμόνος συμπεραίνεται.

Sic Anni Harmoniam, partibus suis concinnam, Avienus Arato:

Nec desit genitis pater ullo in tempore rebus;
Istius ille anni pulcer chorus; alta ut hebescat
Terra gelu, ver ut blandis arrideat arvis,
Pulverulenta situ tellurem ut torreat æstas.
Et gravis autumni redeat fœtura parentis.

Plura Adversariorum libro. XLVI. cap. XI.

101. IMPLERITQUE.] *Impuleris* alij, quod sit animaverit, in suum hunc statum adegerit; quo pacto eo verbo utitur, sæpè mirificè, Papinius. Sed meliorum nos Codicum meliorem etiam Lectionem servamus. Impleverit, suis confecerit, absolverit, numeris. Vegetius lib. I. cap. VI. Milit. *Sed qui delectum acturus est, vehementer intendat, ut ex vultu, ex oculis, ex omni conformatione membrorum eos eligat,*

eligat, qui implere valeant officium Bellatoris. Horatius lib. I. Serm. X.

> *In silvam non ligna feras insanius, ac si*
> *Magnas Graecorum malis implere catervas.*

Tertullianus, cap. XIX. de Spectaculis: *Nemo hac omnia plenius exprimere potest quam qui spectat; malo non implere, quam meminisse.* Hoc est ita spectare, ut absolutè omnia sciam. Petronius: *Ne putes te tot verba perdidisse, Amatorem invenisti: Ego laudes tuas carminibus implebo.* Idem: *audacius ille tamen Tragœdiam implebat, quia sciebat se illam habere novaculam, qua jam sibi cervicem praeciderat.* Aldus exsit qui Chaos choro substituit.

102. QUO VIVAT MACHINA MOTU.] Quis ille sit Spiritus, qui mundum omnem moveat, & intus agat. Multis de hoc; Deo nempè ipso, Timaeus Locrus, Ocellus Lucanus, Aristoteles, Nicomachus Gerasenus lib. I. Musices. Julius Firmicus Mathes. lib. I. cap. III. PLato, ejusq; Exegetae, PLotinus, Interpretes Maroniani. Motu autem vivit machina, alioquin subsessura. Manilius lib. II. His ornatissimis, omnis affectationis expertibus, verbis:

> *Namq; canam tacita Naturae mente potentem*
> *Infusumque Deum coelo, terrisque, fretoque,*
> *Ingentem aequali moderantem foedere molem.*
> *Totumque alterno consensu vivere mundum,*
> *Et Rationis agi motu, cum Spiritus unus*
> *Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem.*
> *Omnia pervolitans, corpusque animale figuret;*
> *Quod nisi cognatis membris contexta maneret*
> *Machina, & imposito pareret tota magistro,*
> *Ac tantum mundi regeret Prudentia censum,*
> *Non esset statio terris, non ambitus astris,*
> *Haereretq; vagus mundus, standoque rigeret,*
> *Nec sua dispositos servarent sidera cursus,*
> *Noxque alterna diem fugeret, rursumq; fugaret,*
> *Non imbres alerent terras, non aethera venti,*
> *Non pontus gravidas nubes, nec flumina pontum,*
> *Nec pelagus fontes, nec staret summa, per omnes.*
> *Par semper partes, aequo digesta parente,*
> *Vt neque deficerent undae, nec sidera nobis,*
> *Nec coelum justo majusve minusve volaret:*
> *Motus alit non mutat opus.*

Innuitur Harmonia etiam coelestis, sive ficta sive ratiocinando exclusa veteribus. Pythagoras quidem auribus se audire jactabat. Porphyrius:

καὶ τοῖς μὲν ἑταίροις ἡρμόζετο ταῦτα. αὐτὸς δὲ τῆς τοῦ παντὸς ἁρμονίας ἠκροᾶτο, συνεὶς τῆς καθολικῆς τῶν σφαιρῶν, καὶ τῶν κατ' αὐτὰς κινουμένων ἀστέρων ἁρμονίας, ἧς ἡμᾶς μὴ ἀκούειν, διὰ σμικρότητα τῆς φύσεως.

Illa certè formosissima machina, mirabilisq; creaturae concentus etiam vetustissimos mortalium excitavit ad Numinis venerationem. De Abrahamo Gregorius Nyssenus Vita Thaumaturgi:

Καθάπερ γὰρ τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ ὁ λόγος κατέχει τῆς χαλδαϊκῆς φιλοσοφίας ἐν ἐπιστήμη γενόμενον, καὶ τὴν ἐναρμόνιόν τε. καὶ τεταγμένην τῶν ἄστρων κατανοήσαντα θέσιν καὶ κίνησιν, ὑπερβάθρα χρήσασθαι τῇ περὶ ταῦτα γνώσει, πρὸς τὴν τοῦ ὑπερκειμένου ἀγαθοῦ θεωρίαν, λογισάμενον

μϑμον, ὡς εἰ τὰ τῇ αἰσθήσει ληπτὰ τοιαῦτα δὲ ἂν εἴη τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν, κ̀ οὕτως τ͂ ζητουμένου τυχεῖν, οἷον ἐπιβαίνω τῆς ἔξω σοφίας, κ̀ χρώμϑμον δι' αὐτῆς ὑψηλότερον, ὥστε προσεγγίσαι τρόπον ἵνα δι' αὐτῆς τοῖς ἀλλοτρίοις.

103. SIDERA CUR SEPTEM RETRO NITANTUR IN ORTUS.] Planetas dicit, ut notum vel ex Elementis Astrorum. Geminus

ὑποκεῖται πρὸς ὅλην τὴν ἀστρολογίαν, ἥλιόν τε ϗ Σελήνην, ϗ τοὺς πέντε πλανήτας ἰσοταχῶς ϗ ἐγκυκλίως, ϗ ὑπεναντίως τῷ κόσμῳ κινεῖσθαι. Victorinus in I. Rhetor. *Septem stellæ septem circulis contrà cœlum volvuntur.* Vide Geminum cap. X. ὅτι τὴν ὑπεναντίαν τῷ κόσμῳ κίνησιν οἱ πλάνητες ποιοῦνται.

Plinius lib. II. cap. VIII. *Omnium errantium siderum meatus, interq; ea Solis & Lunæ, contrarium mundo agere cursum, id est lævum, illo semper in dextrum præcipiti; & quamvis assidua conversione immensa celeritatis attollantur ab eo, rapiamurq; in occasum, adverso tamen ire motu per suos quæq; passus.* Nicephorus Blemmydes Physic. cap. XIII. Sero hanc doctrinam Græciæ illatam, à profectionis nimirum Ægyptiæ socijs, Platone, Eudoxo, Euripide, notat ad Manilium vir summus. Portenta de his commenti sunt alij, nisi mysteria dicere malis, ut Canes Proserpinæ dictos Pythagoræ notat in Vita ejus, Veritatis hostis, Malchus Porphyrius.

104. VARIISQUE MEATIBUS.] Sequor veterem Conjecturam nostram. *VARIISNE.* Perspicua magis sententia.

105. AN GEMINÆ CONVERTANT ÆTHERA MENTES.] Contrariæ scilicet duæ, ut omnia alia secundum Litem fiunt. Opiniones Philosophorum non excutimus. Exstant apud PLutarchum, Stobæum, Laertium. Inter Hæreticos Marcionitarum eadem sententia. Augustin. Hær. cap. XXII. Philastrius. XLV. Mendosa excerpta Honorij Augustodunensis: *Marcionitæ à Marcione quodam dicti. Hi alterum bonum alterum injustum DEVM asserunt, tamquam duo principia creationis dicant. Aether,* cœlum, machina superna. Poetarum licentia, cum specia-tim æther sit τὸ ἄϋλον κ̀ ἀΐδιον σῶμα. Hierocli ad versum. LXX. Carminis Aurei.

105. MENTES.] Dij. Deum enim Animam Mentemq; machinæ hujus Universi statuit omnis verè Sapientium Philosophorum Schola. Virgilius.

totamq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Sic γῆς ὄχημα Jovem vocat Euripides. Et Oraculum Apollinis Smynthij apud Lactantium lib. I. cap. VII. Harmoniam Mundi semet.

Ἁρμονίη κόσμοιο, φαέσφορε, κὴ σοφὲ Δαῖμον.

Empedocles.

Ἀλλὰ φρὴν ἱερὴ κ̀ ἀθέσφατος ἔπλετο μοῦνον
Φροντίσι κόσμον ἅπαντα, καταΐσσουσα θοῇσι.

Pulcrè in hanc rem media Barbaria Arnaldus Abbas in Hexaemero: *Omnium quæ sunt, moventur, & vivunt, unum principium Deus, in coæterna sibi Sapientia dictavit & fundavit originem: & quasi magni corporis umbram rerum Naturas distinguens, propria nomina & loca, congruas mensuras & officia, assignavit. Nihil apud Deum confusum, nihil informe in illa Antiquitate fuit, quia rerum materia, ubi facta est, statim in congruas sibi species est formata. Quicquid de mundi æternitate, quicquid de Hyle vel Idæis, vel de illa mundi Anima, quam NOYN dicunt, sensere Philosophi, plura inducentes principia, primum Geneseos caput abolet & confundit: Vnum præfigens omnis creaturæ principium, scilicet Deum, in quo non est aliud*

Providentia, vel Sapientia, Ratio, vel Ordo, Vita, Forma, vel materia, quam ipse, qui in verbo suo, quod est æterni secreti manifestatio, quod dicit facit, & quod illuminat format. Hæc ille ex Antiquioribus. Eodem pertinet, quod adorans Deum cœli girum circumire dicit Rogerius, si is est, Londinensis Collectaneis de Contemtu Mundi. cap. XXII.

106. SITNE COLOR PROPRIUS RERUM.] Magna disceptatio inter Philosophos, *color* qui visum subit, sit ne in rebus, an lucis appulsu generetur, ipsisve oculorum radijs constat, inque ijs differentiam suam faciat. Vide Stobæi Collectanea Physica, cap. XIX Plutarchum, seu quisquis est Collector, PLacitorum lib. I. cap. XV. Julius Firmicus Colores rerum affingit stellarum influentijs. Lib. I. cap. III. Ut fato omnia vitæ humanæ momenta. De Visu universo. Gellius lib. V. cap. XVI. *De videndi ratione, deq, cernendi natura diversas esse opiniones Philosophorum animadvertimus. Stoici caussas esse videndi dicunt radiorum ex oculis in ea, quæ videri queunt, emissionem, aerisq, simul intentionem. Epicurus autem affluere semper ex omnibus corporibus simulacra quædam corporum ipsorum, eaq, sese in oculos inferre, atq, ita fieri sensum videndi putat. PLato existimat genus quoddam ignis Lucisq, de oculis exire, idque conjunctum continuatumq, vel cum Luce Solis, vel cum alterius ignis lumine sua vi & externa nixum efficere, ut, quæcunq, offenderit, illustraveritq, cernamus.* Quæ PLatonis opinio est illa Claudiani sequens *lucisq; repulsu eludant aciem* Favonius Eulogius, Commentario in Somnium Scip. *Color, qui veluti novus accedit, non naturis corporum, sed lucis jactibus impressionibusq, tribuitur. Vnde rectè Virgilius reb. nox abstulit atra colorē.* Contrariū aliquid probare videtur Heliodorus Larissæus, non afferre videlicet, sed invenire colorum diversitates aciem oculorum, ut colorem in rebus tradit esse Macrobius lib. VII. Sat. cap. XIV. Virgilius ex Epicuro & Aristarcho tenebras colores eximere dixit, distinguēte Aristotele.

Ἀρίσταρχος καὶ Ἐπίκουρος τὰ ἐν τῷ σκότῳ χρώματα οὐκ ἔχειν χροίαν, Ἀριστοτέλης πέρας ἐν ὡρισμένῳ διαφανεῖ. διαφανὲς δὲ τὴν ὕλην εἶναι διῃρημένην καθαρὰν καὶ ἀμιγῆ, τούτου δὲ αἰτεῖ τὸ κινητὸν χρῶμα ὑπάρχειν. ἐν δὲ τῷ σκότῳ τὰ χρώματα χρόαν δυνάμει μὲν ἔχειν, ἐνεργείᾳ δὲ μηδαμῶς.

Eum secuti alij Poetæ Lucem afferre rebus colores, demere tenebras. Drepanius Florus.

Atq, dies varios distinguens luce colores.

Venustè Hilarius Genesi:

Insequitur nox atra diem, densaque tenebra
Corporibus somnos quæ ferrent, otia fessis.
Et cunctis unam faciem, similemque figuram:
Namque dies variè rerum discriminat ora
Et dat cuique suum, dujecta nocte, colorem.

Et Paullinus. Natali. VI. Felicis.

Noctis & extrema fuga, rarescentibus astris,
Cœperat ambiguos rerum reserare colores.

Aliorum loca obvia. Disputantur autem hæc & longum disputabuntur, nullo fine modove definiendi, ut sunt captus & ingenia.

107. LUCISQUE REPULSU ELUDANT ACIEM.] Qui, quæve? *Res* dixeris. Sed mendum in scriptura est. Lege.

Sitne color proprius rerum, lucisve repulsus
Eludant aciem.

Ipsissima veritate. Hæreatne in rebus color, an repulsiones lucis eludant aciem oculorum, finganrq; colores. Platonicus vates PLatonis sententiam refert, dubius tamen. Verba Gellij modo adscripta rem declarant. Proprium rerum colorem cum dicit Pythagori-

cum dogma alludit, hi enim superficiem statuebant. Stobæus:

Πυθαγόρειοι χροιὰν ἐκάλουν τὴν ἐπιφάνειαν τὴν τοῦ σώματος. Πλάτων φλόγα ἀπὸ τῶν σωμάτων μόρια σύμμετρα ἔχουσαν πρὸς τὴν ὄψιν.

Hæ sunt Luces quas, ad colores cum venerint aciem illis illudere dicit Claudianus. Eādem PLatonis opinionē recenset: & penè eidē Galeni cōponit Nemesius c. VII. de Homine:

Πλάτων κατὰ συναύγειαν τοῦ μὲν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν φωτὸς ἐπὶ ποσὸν ἀπορρέοντος εἰς τὸν ὁμοιογενῆ ἀέρα. τοῦ δὲ ἀπὸ τῶν σωμάτων ἀντιφερομένου, τοῦ δὲ περὶ τὸν μεταξὺ ἀέρα εὐδιάχυτον ὄντα, καὶ εὐτρεπῆ, συνεκτεινομένου τῷ πυροειδεῖ τῆς ὄψεως &c. Consule pluribus Plotinum tertio περὶ ψυχῆς ἀπορίων.

De Visus ipsius Nobilitate, Utilitate, multis Chalcidius in Timæum; Theophilus Protospatarius lib. IV. de Fabrica hominis cap. XXIII. Stoicis pro Deo cultum Chalcidius memorat. PLatonis illam celebrem Luminum obviationem *συναύγειαν* apud Plutarchum lib. IV. cap. XIII. Ἀρέσκ. Non ineptè Corradiantiam vertit vir Græcè doctissimus. Verba Philosophi sunt in Timæo, & apud Stobæum Physic. cap. XLIII. Vide & Niceph. Blemmydem cap. XXI.

107. RECURSUS LUNA NUTRIAT OCEANI.] Æstum sive Reciprocationem Oceani dicit, ignorabile portentum Naturæ, caussis semper laturis, ad Lunaria tamen incrementa, horasque ejus sideris fieri, res demonstrat. Nos istud non agimus, ut talia inquirantur isthic. Quæ Varro, Lucanus, Mela, Plutarchus, Plinius, Silius, Seneca, Auctor de Mundo, Aristoteles, Strabo, Gellius, Ambrosius, Cicero, Alexander Aphrodis, Ptolemæus, Averroes, scripserunt, abunde notata & disceptata alijs.

107. QVÆ LUNA.] Quota hora. Lunaribus enim horis velut appensum movetur pelagus. Varro lib. VIII. de LL. *Sed quid plura de astris, ubi difficilius reperitur, quid sit aut fiat in motibus dissimiliter; an in mari credo (L. cedo) motus non habent dissimilitudines geminas, qui in XXIV. horis Lunaribus quotidiè quater se mutant. At cum Sex horis æstus creverunt, totidem decreverunt, rursus ijdem, item ab his. Mendosa ultima verba sic emaculanda arbitramur rursus ijdem timent ab his. Urgentibus nimirum horis.* Varroniane planè, qui oratione eruditiore uti consueverat quam ut commodè litteratoriæ tractationi eam submittere posset.

108. QVO FRACTA TONITRUA VENTO.] Ab Elementis astrisque ad meteororum tractationem venit. Socratico vero & Platonico more omnia refert ad caussas naturales, contemtor opinionum vulgarium, quæ singula hoc genus singulis numinibus adscribebant. Socratem tamen ipsum cum Divo suo nō insulsè irridet Aristophanes Nebulis. De Vento, Tonitruum caussa, Lucretius, lib. VI.

Hoc etiā pacto tonitru concussa videntur
Omnia sæpè gravi tremere; & concussa repente,
Maxima dissiluisse capacis mœnia mundi.
Cum subito validi venti collecta procella
Nubibus intorsit sese; collectaque ibidem
Turbine versanti magis ac magis undique nubem
Cogit, uti fiat spisso cava corpore circum.
Post, ubi commovit vis ejus, & impetus acer,
Tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem.

Et paullo supra:

tonitru quatiuntur cerula cœli
Propterea, quia concurrunt sublimè volantes
Ætheria nubes, contrà pugnantibus vētis

 Vide

Vide Anaximandrum, Anaximenem, Heraclitum. Chrysippum, apud Stobæum Eclogis Physicis. Ibidem Arianus.

ὅσοι δὲ ξηροὶ ἀτμοὶ ῥυένθες μὲν εὐθὺς ἀνέμους εἰργάσαντο; ἐν νέφει δὲ ἀποληφθέντες, ἔπειτα ῥηγνῦντες βίᾳ τὸ νέφος, βροντάς τε καὶ ἀστραπὰς ἐξεφήναντο.

108. FRACTA TONITRVA.] Qua vi sonitus illi perterricrepi fractis fiunt nubibus. Metrodorus: ὅταν εἰς νέφος πεπηγὸς ὑπὸ πυκνότητος ἐμπέσῃ πνεῦμα, τῇ μὲν θραύσει τὸν κτύπον ἀποτελεῖ, τῇ τε πληγῇ, καὶ τῷ σχισμῷ διαυγάζει. Aristoteles: ἐξ ἀναθυμιάσεως, καὶ τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι τῆς ξηρᾶς. ὅταν οὖν ἐντύχῃ μὲν τῇ ὑγρᾷ παραβιάζηται δὲ τὴν ἔξοδον, τῇ μὲν παρατρίψει, καὶ τῇ ῥήξει τὸν ψόφον τῆς βροντῆς γίνεσθαι.

Vide Epicuri Epistolam, si genuina est ut omne illud Laertianum pecus, ad Pythoclem.

109. QVIS TRAHAT IMBRIFERAS NUBES.] Hoc vero est Divi illius Socratici negotium. Jovi vulgus secuti Poetæ hanc vim tribuunt, quem Strepsiades per ingens cribrum mejentem pluvias facere crediderat. Noster Codex ita profert hunc versum.

Quis trahat umbriferas nubes, quo saxa ferantur
Grandinis

Nihil mutamus, reliquorum omnium consensum secuti. τὸ *ferantur* tamen etiam Aldini agnoscunt. Camers. *Quo saxa creantur.*

110. SAXA GRANDINIS.] Ab effectu, saxis pari. Sic Columella Jovem dilapidare grandine culta dicit, lib. X.

Sæpe ferus, duros jaculatur, Iuppiter, imbres.
Grandine dilapidans hominumque boumque labores.

110. QVÆ FLAMMA PER AURAS.] Sic Cujaciani libri. Scaligero & aliis assentientibus. Optimè: vox enim *crinita*, tertio versu insequens, nequaquam hic *Flagra* aut *Flabra* admittit.

111. EXCUTIAT.] Ad celeritatem velut excussæ per auras tormento flammæ alludit. Sic altero Laudum Stiliconiarum.

Ocyor excusso per nubila sidere tendit.

Et lapsus illi celerrimi flammarum intelliguntur cum sidus velut è sidere præceps deruit. Zeno Veronensis, Sermone Ultimo: *Stella præcipites labuntur è cælo, & à tergo longo flammarum albescentium tractu funereæ faces solemnitate in occasus suos velut quibusdam deducũtur exsequiis, quæ si per plagas, unde refixæ sunt, quæras; redivivi hominis lege suis sedibus resurrexisse agnoscas.*

112. RUTILOS TRACTUS.] Noster Codex. *rutilos ignes* Magis placet alterum, exemplo etiam Poetæ *longos flammarum albescere tractus* Georg. I.

112. TRISTEM COMETEN.] Nuntium utriq; impendentium Tristium. Theophylactus Simocatta lib. VII.

ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις κομήτης ἐν τῷ ὑπεκκαύματι φαίνεται. περὶ τούτων τοιγαροῦν τῶν δοκούντων συνεστάναι ἀστέρων, οἱ μὲν φιλόσοφοι πρὸς μετεωρολογικὰς καταφεύγουσιν ἀμορφάς, ἃς σαγηνεύεται, καὶ πλάτωνες ἐν τῷ ἑλικῶνι τῆς μνήμης βίβλοις ἐναπεγράψαντο. Ἀστρολόγοι δὲ καὶ ἱστοριογράφοι προαγορεύουσιν ἐσομένων τινῶν λυπηρῶν ἀπεφήναντο. Omnia notissima.

112. FIGAT.] Eruditè, ad veterum doctrinam. Physici enim statuebant Cometen non suo sed ætheris motu ferri. Vide Plutarchum Placitis. Stobæum Eclogis Physicorum.

112. CRINITA.] Duæ Cometarum Species. Cometæ, & Pogoniæ. Aristoteles: κομήτας δὲ ὅταν πάντῃ ἐξανθῇ, καὶ πρὸς πλείονα διαμένῃ χρόνον, ὁ μὲν ἀστὴρ

ἀστέρος φαινομένου κάτωθεν, τῆς δὲ κόμης ἄνωθεν ἐπιλαμπούσης. Πωγωνίας τε ὅθεν ἔμπαλιν ὁ μὲν ἀστὴρ ἄνωθεν θεωρεῖται: ἡ δὲ κόμη κάτω παρεχομένης τῷ σχήματι πώγωνος ἔμφασιν. Nicephorus Gregoras, lib. XI. μᾶλλον δὲ οὐ κομήτης ἦν, ἀλλὰ πωγωνίας, ῥομφαίᾳ ἦν ἐοικώς, εἴ τις ἀκριβολογεῖν ἐθέλοι.

Exstiterunt tamen & aliæ formæ Cometarum: Ut ejus qui Andronicum, hominem serpentino ingenio, etiam belluæ ejus specie expressit, memorante Niceta Choniate, in rebus Alexij Manuelis Comneni.

113. COMPOSITAM PUPPIM.] Philosophica vox. Qui enim omnibus affectibus liber contemplationi rerum & Virtutis cultui sese dedicavit, dicitur se composuisse. Cōpositi enim à morte, qui nihil cum rebus jam humanis habent, etiam cadaveribus curatis. Horatius lib. I. Sat. IX.

est tibi mater?
Cognati, queis te salvo est opus? haud mihi quicquam.
Omnes composui. Felices! nunc ego resto.

De alteris Persius, Sat. III.

tandemq; beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis,
In portam rigidos calces extendit.

De ijs qui Sapientiæ secesserunt rebus humanis, Seneca cap. VI. ad Helviam: *Qui Rationi cessit, in perpetuum componitur.* Hieronymus Vita Joannis Monachi: *vitia & passiones resecent ex animo suo, moresq; componant.* Vestritius Spurinna, cujus fragmenta primi vulgavimus:

Soli qui Sapientia
Post florem trepidum, nec stabilem gradum
Aetatis senium dicat,
Mentis composita.

Pulcrè transtulit ad bestias Nemesianus, Cynegetico:

Mox liquidos lactis sensim superadde fluores,
Ut non cunctantes haustus infundere, cornu.
Inserto, possis Furiasq; repellere tristes,
Atque iterum blandas canibus componere mentes.

Compositam puppim subtractam dicit tumultibus vitæ communis. Pelagus enim nare dicuntur, qui populi sub favore serviunt ambitioni. Seneca. Fur.

Illum populi favor attonitum
Fluctuq; magis mobile vulgus
Aura tumidum volvit inani.

Vide Antoninum Imp. libro IV. Eclogarum, Boethium, II Consolat. VII. &c. In Nemesiani versu, *Tristes furia,* morbi genus notant, brutis frequens, ut contristentur, minuta quadam insania, nullis rebus excitandi animi, ut non raro apud Vegetium Veterinarium, lib. I. *Continuò animal quod valetudo tentaverit, tristius invenitur, aut pigrius, nec consueto utitur somno, nec solito se more transvolvit.* Cui eidem exinde, quod ita plerique morbi ordium capiant, tristitia omnem denotat. *Infantes* etiam tali perculsioni obnoxij. Appulejus de Herbis, cap. XIX. *Si infans contristatus fuerit, herba Aristolochia eum suffumigabis, infantem hilarem faciet, & convalescet.*

113. FUNDAVERAT.] Arci illi Stoicæ intulerat. Respectu animi Sapientia compositi omnia mortalia pelagus. Pulcrè Lucretius initio lib. II.

114. FACUNDA PLACEBANT.] Sequentia arguunt concinnius scribi fœcunda Quod in nullo tamen tot librorum offendimus.

115. NASCENTES LIBRI.] Par ratio Librorum & Libertorum. Et illi enim progenerari nobis dicuntur. Synesius Epistola I.

Παῖδας ἐγὼ λόγους ἐγεννησάμην. τοὺς μὲν ἀπὸ σεμνοτάτης φιλοσοφίας, καὶ τῆς συνναοῦ ταύτῃ ποιητικῆς.

Suc-

Suetonius de Nerone: *Venere in manus meas pugillares libellique cum quibusdam notissimis versibus, ipsius Chirographo scriptis. Vt facilè appareret, non translatos, aut dictante aliquo exceptos, sed planè quasi à cogitante atque generante, exaratos.* Plinius, lib. VIII. Epistol. IV. *prima quaque, ut absolveris, mitte: immò etiam antè quam absolvas, sic, ut erunt, recentia, sic rudia, si adhuc similia nascentibus.* Idem suos libros *peperisse* Demosthenem scribit libro II. Epistol. III.

114. IBANT IN SECULA LIBRI.] Mira elegantia locutionis, qua scripta Genium habentia sensim excedere pectore auctoris, & in Aeternitatem. Famæq; perennem favorem prodire finguntur. Pari Venustate Alij super alijsque rebus æternitati consecrandis. De Clarorum hominum Memoria Symmachus lib. X. Epist XXXII. *Hinc factum est, ut rusticis adhuc seculis optimi quiq; civium manu & arte formati, in longam memoriam mitterentur.* Focas, vetus Litterator, Vita Virgilij.

Et monstrare viam graditurà in secula Fama.

Sic enim cartaceum vetus exemplar habet eo loco. Minutius Felix Octavio: *Si qui alij artium inventores in memoriam exierunt.* Cassiodorus lib. II. Epist. I. *Felix à Consule sumat annus auspicium, portamque dierum, tali nomine dicatus, annus introeat.* Pacatus, Panegyr. Theodosij: *Memorabile putavit Antiquitas, quod Actiaco aliquando bello, ducibus motibusq; Romanis peregrina Aegyptus arma permiscuit: tantumq; res credita est habere novitatis, ut nisi frequenter isset in litteras, apud posteros videretur facti fides laboratura.* Prudentius priore in Symmachum.

processit in ævum Mos patrius.

Venantius Fortunatus, lib. I. carm. II.

O nimium Felix, æternum in lumen iture,
Cujus vita suo proficit ipsa Deo.

PLinius, Panegyrico: *Ibit in secula fuisse principem, cui florenti & incolumi numquam nisi modici honores, sæpius nulli, decernerentur.* Silius Italicus, Lib. IX.

Deæ, quarum mihi sacra coluntur,
Mortali totū hunc aperire in secula possa
Ore diem, speramus nec

Idem lib. XII.

Factoq; in secula ituro,
Lætantur tribuisse locum

Lib. VI.

Hæc mitte in populos.

Lucanus, lib. X.

potuit discrimine nullo
Cæsaris, ista dies in famam & secula mitti.

Pari Elegantia noster, hoc carmine, V. CCCXXX.

Consul per populos idemque gravissimus auctor
Eloquii, duplici vita subnixus in ævum
Procedat; pariter Fastis Librisq; legēdus.

Ducere in Secula. Panegyrico Probini.

te varijs scribent in floribus Horæ,
Longaq; perpetui ducent in secula fasti.

114. *SECVLA.*] Aeternitatem. παρίσασθαι εἰς τὸν αἰῶνα dicit Dionysius Longinus cap. I. περὶ ὕψους. non satis cognita vulgò locutione. Pulcrè Nicephorus Gregorius Initio Historiæ: Illustriorum ingeniorum monumenta, Libros nimirum, non aliter condere Deum Omnipotentem, quam Solem & Lunam olim fecerit, eo tantum discrimine, quod per instrumenta humanarum cogitationum illos procudat.

115. *LIQVIDA ÆTRA.*] Pura. Servius in VI. & VII. Æn.

115. VIDIT AB ÆTHRA.] Notum Justitiæ Numen, primis hominibus conversari solitum, ingruentibus malis pejorum ætatum moribus, cœlum repetijsse traditum, ibique juxta Libram consedisse. Aratus cum Scholiastis & Interpretibus suis. Vidisse autem ait, omni tuentem ejus oculum alludens. Justitia Piorum observatrix perpetua, sicq; sibi hujus Manlij. Symmachus li. VIII. Ep. XXXI.

Faciet

Faciet iustitia, qua pios respicit, ut post hujus incommodi otium transitum vitæ tuæ prospera longius porrigantur. Nicetas Choniates lib. III. Rerum Alexij Comneni.

Καὶ τὴν πάντα περισκοποῦσαν τὰ θνητῶν πράγματα δίκην διηνεκῶς ὑποβλέπειν.

Eam constitutam dicunt, ut notata hominum facta renunciet deferatq; Jovi. Val. Flaccus, lib. I. Argon.

> *tu nuntia sontium*
> *Virgo Iovi, terras oculis quæ prospicis æquis,*
> *Vltricesq; Dea.*

Euripides Menalippe.

> Δοκεῖτε πηδᾶν τ' ἀδικήματ' εἰς θεοὺς,
> Πτεροῖσι, κἄπειτ' ἐν Διὸς δέλτου πτυχαῖς
> Γράφειν τιν' αὐτὰ, Ζῆνα δ' εἰσορῶντά νιν
> Θνητοῖς δικάζειν. οὐδ' ὁ πᾶς ἂν οὐρανὸς
> Διὸς γράφοντος τὰς βροτῶν ἁμαρτίας
> Ἐξαρκέσειεν; οὐδ' ἐκεῖνος ἂν σκοπῶν
> Πέμπειν ἑκάστῳ ζημίαν, ἀλλ' ἡ δίκη
> Ἐνταῦθά πού 'στιν ἐγγὺς, εἰ βούλεσθ' ὁρᾶν
> Ταύτας μὲν ἀνθρώποισιν, ὦ γύναι, θεοὶ
> Τοῖς. διδοῦσιν, οὓς ἂν ἐχθαίρωσ' ἐπεὶ
> Οὔ σφιν πονηρόν ἐστιν

Idem Alibi, eodem sensu:

> Τὴν γὰρ δίκην λέγουσι παῖδ' εἶναι χρόνου,
> Δείκνυσι δ' ἡμῶν ὅστις ἐστὶ κακός-
> περ.

De oculo aureo, omnia conspicante Sophocles Electra.

> τὸ χρύσεον δὲ τᾶς δίκας
> Δέδορκεν ὄμμα, τὸν δ' ἄδικον ἀμείβεται.

PLura eodem spectantia apud Stobæum cap. VII. Physicorum. Illa autem Inspicientia hujus Numinis indicat Justitiæ officium, omnium habere Curam; ita ut propriæ rei minorem debeat vir justus. Ambrosius, libro I. Offic. *Iustitia est quæ nihil alienum vindicat, quæ cuilibet dat quod suum est, quæ negligit propriam utilitatem, ut servet communem æquitatem.* Richardus de S. Victore, lib. III. Contemplat. *Perfecta justitia jubet inimicos diligere, parentes & propria relinquere; illata mala Patienter ferre, oblatam gloriam declinare.*

116. VIDUATAS LEGES.] Velut perpetuas illius alioquin contubernales. Horatius *viduus faretra Risit Apollo* Quam semper gestabat. Quod inepte cavillantur Grammatistæ. Ride jocularem eorum coryphæi curiositatem ad Octavam Aeneiden. Leges, Magistratum dicit, Legum Exercitorem, Justitiam à magistratu pendentem. Sic sæpius, & Alij.

117. LIMBO FRONTEM VELATA PUDICAM.] Pudicitiæ veteris Ratio obtinebat Virgines in publicum non procedere, nisi obvelatis vultibus, ut hic justitia domo sua cœlesti in terram descensura. Eò capiendus Columella, lib X.

> *& ingenuo confusa rubore*
> *Virgineas adoperta genas, rosa, prabet honores.*

Germanicus Cæsar, Arato, de eadem cum nostra Virgine.

> *Iustitia, inviolata malis, placidissima virgo,*
> *Seraq; ab excelsis descendens mõtibus, ore*
> *Velato, tristiq; genas abscondita rica.*

Legendus doctissimi Tertulliani Liber de velandis Virginibus, de quibus ita censebat Antiquitas, eo pudiciores quo tectiores esse, & simul cum amictu vestis honorem corporis & pudorem animi poni, & revelatam virginitatem velut contrectandam proponi, ut loquitur B. Cyprianus cap. XV. de disciplin. Virgin. Quo alludens Ovidius videndo impudicos homines contrectare puellas dicit. Lib. VI. Metamorph.

> *Spectat eam Tereus, praecontrectatque videndo,*
> *Osculaq;, & collo circumdata brachia cernens,*
> *Omnia pro stimulis, facibusq;, ciboq; furoris*
> *Accipit.*

Qua ratione nullo pacto Virgines patiebantur in publicum prodire, sed thalamis clausas adservabant. Eucherius de B. Maria: *Non enim in plateis erat, non in publico morabatur, intus erat, in penetralibus sola sedebat, nec tamen sola; tanto virtutum exercitu circumscripta.* Exempla in Hieronymo, Cypriano, Tertulliano, Aliis. Phocylides Nuthetico.

> Παρθενικὴν δὲ φύλασσε πολυκλείστοις θαλάμοισι,
> Μηδέ μιν ἄχρι γάμων πρὸ δόμων ὀφθῆναι ἐάσῃς.
> Κάλλος δυστήρητον ἔφυ παίδων τεκέεσσι.

Aristænetus, lib. II Epist. V.

Καί τι δὴ κατιλιπὼν ἐκεῖνος ὁ δαδοῦχος θεὸς τὰς ἐπιτηδείας αὐτῷ, καὶ συνήθεις, ἀμύκτον βιάζεται κόρην, καὶ πολεμεῖται πυρσοκάρδιον ἀφρὸν ἀφροδίτης, ἔτι θαλαμευόμενον, ἔτι φρουρουμένην καὶ μόλις ὑπὸ φύλαξιν ἰδεῖν ὅτι προκύπτουσαν τῆς οἰκίας. Θαλαμευομένας dictas has puella hinc clarum: Erant hactenus sub pudicæ Veneris tutela, dum concubitu immaturæ, ut docet Scholiastes Theocriti; unde Divæ illi titulus accessit, θαλάμων ἄνασσα ut vocaretur; cum alioquin ij ad Junonis arbitrium spectarent. Hesychius. Θαλάμων ἄνασσα, Αφροδίτη. Sic enim in eo scribendum. Heroicas veterum puellas, Medeam, Deidamiā, Helenam, &c. tales fictas nemo nescit. Talis thalamo uni suo dedicata erat illa omnium celeberrima Hero.

117. LIMBO.] Hæc est lectio omnium omninò Librorum, veterum & recentium: me tamen dubitante; fasciolæ enim illæ, quibus frontem obvelabant fœminæ *Nimbi* appellabantur potius. Isidor. lib. XIX Orig. cap. XXX. *Nimbus est fasciola transversa, ex auro adsuta in linteo, quod est in fronte fœminarum.* Arnobius, libro II. *Laminas pertunderent aurium imminuerent frontes nimbis.* Hæc est vera viri docti lectio, quam *limbo* vulgato perperam alius mutavit sub fictitio nomine. Sic nimbata frons in Pseudolo Plautina rectè legitur. De limbis etiam ad Papinium libro II. Achill. v. 176. Corruptè in Trebellij Pollionis Quieto *tunicæ, & limbi, & pennulæ matronales*, ut mille alijs auctorum locis. Nimbi enim redimicula frontium, muliebrium, nec breves fasciæ erant. Juvenal. Sat. II.

> *accipient te*
> *Paullatim, qui longa domi redimicula sumunt*
> *Frontibus.*

Hoc est, sensim ac per gradus de sexu transibis, donec morbum apertè profitearis. Erant enim qui jactarent etiam. Vide Cælium Aurelianum lib. IV. Tardarum. cap. IX. Correctum nobis, Adversar. libro XLIII. capite XXI.

118. *FRONTEM PUDICAM.*] Ea enim judicia animorum perscripta leguntur, ait Nazarius Panegyr. *In serenis frontibus animorum indicia perleguntur. Iusticia verò quid pudicum magis?* Qualis frons pudorem, qualis fœtitatem notet docet Adamantius Sophista:

Μέτωπον μαλακὸν εὐαισθησίαν, καὶ εὐμαθίαν, καὶ αἰδῶ δείκνυσι. μὴ γὰρ κυρτὸν ἐπαί-

ἐπαίνει, καὶ ὑψηλὸν, καὶ περιφερὲς, ἀναιδησίαν γὰρ, καὶ ἀναισχυντίαν σημαίνει.

Sic enim explenda ea verba ex membranis quas apud Helvetios sumus indepti. Locus est, lib. II. Physiogn. cap. XIX. Alijs pudoris sedes in genis quæ erubescunt, homini eo affectu insigni. Vide Rufum Ephesium libro I. Corp. Hum. Appell. cap. VII.

119. DESERIT AUCTUMNI PORTAS.] Statio Virginis nota in Cœlo. Portæ, ut πύλαι Homero & Tragicis, loca ἀίδαο πύλῃσι. &c. Sic *porta* Laboris apud Manilium lib. II. Astronom. Chelas noctis dispendia reparare dicit, quod Sole in ea gradiente ferè pares lux & tenebræ. Ausonius.

> *Libra diei somnique pares determinat horas.*

120. NOCTIS DISPENDIA.] Damnum, luce ampliorem partem obtinente. Philoxenus Glossario. *Dispendium*, ζημία. Cyrillus: ζημία, *Iactura, mulcta, Dispendium, Fraus, Detrimentum; Damnum.*

121. Pax *AVIBVS QVACVNQVE VOLAT.*] Vis & jus contraria: In Pace jus, in bello Vis, unde Justitiæ amica Pax. *Iustitia*, inquit sub nomine Cypriani Vetus scriptor de XII. Abusibus, *Regis Pax Populorum. Tutamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, Cura languorem. Gaudium hominum, temperies aeris, Serenitas maris, Terræ fœcunditas, Solatium pauperum, Hæreditas filiorum, sibimetipsi spes futuræ Beatitudinis.* Hac in terris regnante omnia erant pacata, omnia per se proveniebant, omnium rerum, exclusa invidia atq; avaritia, communis erat fructus. Pulcrè Avienus Arato.

> *Denique cum placidas crebrò Dea viseret urbes,*
> *Tectaque justa virum passim succederet illa.*
> *Ferventis latè pelagi Natura, salumq;*
> *Fluctibus instabile, & glauci vada turgida ponti*
> *Nulla petebantur, neque longis navita terris*
> *Insinuare ratem jus fecerat*
> *Omnia sed cunctis nasci dabat aurea terris*
> *Iustitia, & nullo discreverat aere regna.*

Non immemorabile traditum de Virgine hac Nigidij, apud Germanicum Aratis, nam & solutæ orationis commentaria ei Principi palam adscribit Lactantius, quæ nunc tamen mirificè supersint interpolata. *Nigidius de Virgine ita refert: Virginem justitiam dici sive æquitatem, quæ ab hominibus recesserit, & ad immortales merito transierit. Nam cum inter mortales conveniret, omnibus locis conciliabulisq; solitam consistere, & præcipere ne temerè à Iustitia & æquitate discederent: qui quamdiu monitu ejus obedirent, diu in vita sine cura & sollicitudine futuros. Sed cum negligentius æquitatem observantes declinarent, insidiisq;, cupiditate, & avaritia alter alterum deciperet, ab hominibus discessisse, & digna cœlesti numero immortale Præmium Pietatis possedit.* Nec debebant abjungere eum Auctorem Arateis Collectaneis doctissimi viri, cui exinde quoque major imminet obscuritas. Licet multa ejus apud Higinum legantur, sequitur tamen Aratum, ut ejus nomine citatur Lactantio, Isidoro, alijs. Primus autem commentus est Astrææ hujus fabulam Hesiodus, à quo hausisse Aratum idem Higinus observat. Illustrat nonnihil hæc nostri ad Libánij Encomium, isthuc legendum Fed. Morellus.

VOLAT.] Alis enim prædita fingitur Theon. in Aratum:

> Οἶδε γὰρ ὁ Ἄρατος τὴν παρθένον δύο πτέρυγας ἔχουσαν, καθάπερ καὶ ἄλλοι μαρτυροῦσι τὸ πτέρυγας αὐτὴν ἔχειν ἐν τοῖς καταστερισμοῖς.

Cum avolavit olim ad superos, Comites secum abstulit sorores suas duas. Juvenalis, Sat. VI.

> *Paullatim deinde ad superos Astræa recessit*
> *Hac Comite; atque duæ pariter fugere sorores.*

Hæc est vera ejus loci distinctio. Quatuor enim finguntur divæ cœlum simul petiisse; Justitia cum Pudicitia comite, quas nominat Juvenalis; Fides, quam memorat Interpres ejus priscus, sed malè solam; & Frugalitas sive Temperantia. De hac ad hunc locum pulcrè Joannes Saresberiensis lib. VIII. de Nugis Curial. cap. XIII. *Simpliciter*, inquit, *constat frugalitatem in bonis numerandam, utpotè illam, quæ, Saturno regnante, regna aurea temperavit, & eorumdem omnia dispensavit officia. Hæc est quæ Astræam & Pudicitiam in terris diutius tenuit, donec eas, invalescente Luxu, regnante Iove, in cœlum contigit evolasse. Nos hæc fabula respicit, ut sciamus, sine Frugalitate non posse Iustitiam aut Pudicitiam conservari; siquidem necessitas exercendi luxus excludit Iustitiam, & exerciti Voluptas Pudicitiam propellit.*

122. *RABIEMQVE FREMENTES DEPOSVERE FERÆ.*] Alludit Officium & Beneficium Justitiæ; cui nimirum soli debeatur conjunctio humanæ Societatis, cum sine illa, citraque ejus Imperium, omnis vita ferino more coleretur. Nŏster Infrà, hoc Panegyrico:

> *Te propter colimus leges, animosque ferarum*
> *Exsuimus: nitidis quisquis te sensibus hausit*
> *Irruet intrepidè flammis.*
> *tu prima hominem silvestribus antris*
> *Elicis, & fœdo deterges secula victu.*

Hanc Juppiter Optimus Maximus datis Legibus homines docuit, ne scilicet mutuis cædibus interirent, sed violentiam æquitas coerceret. Aristides Hymno in Jovem:

Θεῶν μὲν γὰρ βία οὐχ ἅπτεται, δίχα γὰρ τιμῶν οὐδὲν δέονται. Ἀνθρώπους δ᾽ ἂν μόνους τῶν ἄλλων ζώων ἐνόμιζε. Φόνῳ δὲ ὅπως μὴ φθείρωνται, καὶ ἁρπαγαί, καὶ βίαι μὴ γίγνωνται. Ἀλλὰ Δίκη βίας ἐμπροσθεν ᾖ. Ταῦτα δὲ ἐνομοθέτει Ζεὺς ὅτε ἐπεμπεν εἰς ἀνθρώπους Αἰδῶ καὶ Δίκην μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν ἐπιμελεσομένους ἀνθρώπων, καὶ φυλάξοντας αὐτοῖς τὸν βίον.

Unde & æquum est Justitiæ maximum honoris Titulum deferre, nec lucem ferè ipsam ea cariorem existimare. Aristoteles id voluit Lib. V. Ethicorum, cap. III.

Κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ Δικαιοσύνη, καὶ οὐθ᾽ ἕσπερος οὔτ᾽ ἑῷος οὕτω θαυμαστός.

Scitissimè PLato affectuum in humano animo depugnantium, quamdam compositionem & Harmoniam ad veram ἀρρυθμίαν dicit Justitiam; quæ scil. omnes motus homini cum bestijs communes componat; & Aequitatem generet, omnibus affectibus imperantem. Vide eum multis, libro IV. πολιτ. Aristoteli concinit Plotinus, cap. IV. libri de Pulcritudine:

οὐκ ἔστι περὶ ἀρετῆς φέγγους λέγειν τοῖς μηδὲ φαντασθεῖσιν ὡς καλὸν τὸ τῆς Δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης πρόσωπον. καὶ οὔτε ἕσπερος οὔτε ἑῷος οὕτως καλά.

PLato verò, verum Deorum amicum hominem justum, Deoq; similem evadere, autumat. Decimo de Rep.

Οὐ γὰρ δὴ ὑπό γε θεῶν ποτὲ ἀμελεῖται, ὃς ἂν προθυμεῖσθαι ἐθέλῃ δίκαιος γίγνεσθαι. καὶ ἐπιτηδεύων ἀρετὴν εἰς ὅσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ ὁμοιοῦσθαι θεῷ. Idem Philebo: Δίκαιος ἀνήρ, καὶ εὐσεβής, καὶ ἀγαθὸς πάντως, ἆρ᾽ οὐ θεῷ φίλος ἐστί: Τ. τί μήν. Σ. τί δ᾽ ὁ ἄδικός τε καὶ παντάπασι κακός, ἆρ᾽ οὐ τοὐναντίον ἐκείνῳ: Π. πῶς δ᾽ οὔ.

Quibus quidem duobus omnis Beatitudo absolvitur. Porrò rabiem illam ferinam,

nam, non solum erga alios in animis nostris compescit Justitia, sed ipsos nos erga nos etiam adeo stabiles facit, ut nullius nobismet ipsi caussa simus, vel incommodi, vel commotionis, & ita se ipso hominem hæc virtus uti docet, ut voluptati ipsi omnia commodoque cedant, ut pulcerrimè demonstrat Diogenes: & Plato indicat dum Justitiam animæ suæ ipsam præmium esse optimum autumat. Eodem. X. de Republ. αὐτὴν δικαιοσύνην αὐτῇ ψυχῇ ἄριστον ηὕρομεν μισθόν. Ne scilicet quicquam extrà petat: quo allusum nostro principio hujus Panegyrici. Hæc virtus omnium est cæterarum Imperatrix, cujus utilitas in omnes universalia commoda distribuit, ut Polus Pythagoricus docet; eam nutricem omnium aliarum, &, cum eodem Platone, Harmoniam Animæ, & concordiam Morum appellans, apud Stobæum Sermone Septimo: Quo eodem tendit definitio quoq; ejusdem post multam disceptationem ibidem proposita ab Hierace Philosopho: *Iustitiam esse animæ habitum rationabilem, rectitudinem, sive Aequitatem, curantem. Hanc penes justissimos Indiæ populos semper à dijs Immortalibus, neque ab hac aliud quicquam precibus expeti scripsit* Nicolaus Damascenus, in Moribus Populorum. Hujus Deæ in omnium hominum animis esse à Natura constitutas aras, ut nemini non veneranda sciatur, auctor est Demosthenes prima in Aristogitonem.

Καὶ Δίκης γε καὶ Εὐνομίας, καὶ Αἰδοῦς εἰσὶν ἅπασιν ἀνθρώποις βωμοί. οἱ μὲν κάλλιστοι, καὶ ἁγιώτατοι ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ ἑκάστου, καὶ τῇ φύσει. οἱ δὲ καὶ κοινοὶ τοῖς πᾶσι τιμᾶν ἱδρυμένοι.

Hanc ut colere valerent, & per hanc vitam honestam vivere, civitates sunt constitutæ, & hominum catervæ in ordines Legitimos redactæ, unde Βάθρον πόλεων appellatur à Pindaro. Neq; ulla Utilitas illi præferenda, sive Bellicis sive Pacis temporibus, ut prolixè demonstrat Archidamus Isocratis. Hæc nos isto loco, copiosiores talium hoc Panegyrico, ubi visum fuit, ne ad res tantas muti videremur, potius quidem quam quod tali loco tractata placeant admodum.

122. LÆTATUR TERRA REVERSO NUMINE.] Insignis Hyperbole. Hac enim ratione sub Jovis imperio nemo umquam fuerit justus Princeps, isto demum Consule Justitia in terras reversa. Pariter Calpurnius

Aurea secura sub pace renascitur ætas,
Et redit ad terras tandem squalore situque
Alma Themis posito.

123. PRISCI AURI.] Aurea ætas naturali æquitate vitam colens, ordine ingenuo, Hesiodi, Ovidij, Arati, Virgilij, Theocriti, aliorumq; carminibus celebris. Sequioribus Temporibus Fabium Pictorem de hoc ævo finxerunt; vel ideò malæ fidei, quod Regium in id Imperium ponat. Memorabilia tamen sunt verba, & proculdubio melioris alicujus Indigeti exscripta. *Ea*, inquit, *ætate nulla erat Monarchia quia mortalium pectoribus nondum haserat ulla regnandi cupiditas. Principes, quia justi erant, & Religionibus dediti, jure habiti Dij & dicti: Non enim Arbitria illorum ab aquo, vel populus à Iure innato discedebant. Nullo tunc vindice* (agnoscis verba Ovidij) *aut metu; sed sponte sua retinebant Fidem & Rectũ. Pudor ipse regebat populos, & jus Principes; Domus illis non exstructa vel ornata, luxuriaque insignes erant & splendida, sed vel crypta, vel viminum tuguria, & cava arborum ligna erant. Victum sponte nascentia præbebant, aut in diem victus quærebatur venatu. Bella tunc non ignota modo, sed nec cogitata in mentem venerant. Primus omnium Ninus Rex Assyriorum hos aureos mores, nova regnandi cupiditate mutavit, & primus limites transgressus, Bella finitimis movit.* Ejus generis in eadem Collectione est Sempronio inscriptum Fragmentum, quod potest, ut auctorem habeat ejus nominis doctissimum virum qui Ausonio & Olybrio Consulibus claruit, teste Prospero Tiro-

Tirone, item Catonis fragmenta, interpola à monacho falsario, minimè scripta. Nam & Philonis titulo Opusculum mediorum temporum est, & Xenophon, Berosus, Manetho, Myrsilus, Metasthenes, Archilochus, deliria longè sunt primo Typogropho antiquiora.

124. LIGURUM SE MOENIBUS INFERT.] Mediolanum dicit. Eam enim Theodosius Magnus elegerat Aulæ sedem, & Veteri Romæ quodammodo succidaneam: quem Patris affectum annis felicioribus Imperij secutus est Honorius, Nuptijs etiam inibi celebratis, ut ex nostro constat, qui & educatum eumdem ibi innuit. De obitu Theodosij dividiæ sunt scriptorum. Mediolani excessisse memorat Victor, sive Victorinus, Epitoma: *Theodosius in pace rebus humanis, annum agens quinquagesimum apud Mediolanum excessit. Vtramq; Rempublicam utriq;, id est Arcadio & Honorio, quietam relinquens. Corpus ejus eodem anno Constantinopolin translatum atq; sepultum est.* Cui quidem ego prorsus assentior, cum ita exacte unica pagella etiam intimas tanti Principis res exigat, ut familiarius eum cognitum habuisse videatur omnibus cæteris scriptoribus; adsignetque tempus etiam novam Romam translati cadaveris: Id cum ab excessu breve admodum fuerit decepisse videtur Zosimum ut, qui Sepulturæ locum certo sciret, etiam illic obijsse Principem arbitraretur.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, inquit, Θεοδόσιος, τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐθ. κ, καὶ Ἴβηρας, καὶ Κέλτους, καὶ προσέτι γε Λιβύην ἅπασαν Ὀνωρίῳ τῷ παιδὶ παραδοὺς αὐτὸς εἰς τὴν Κωνσταινούπολιν ἐπανιὼν, ἐτελεύτησε νόσῳ. καὶ τὸ τούτου σῶμα ταριχευθὲν τοῖς ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει βασιλικοῖς τάφοις ἐναπετέθη.

Victori assentiuntur plures. Cassiodorus; Prosper Tiro, Marcellinus Comes, Idatius, Chronicis. Paullus Orosius lib. VII. cap. XXXV. Hermannus Contractus; Marianus Scotus, qui mendosus est *Sexagesimum* ætatis annum ponens; Constat enim Septendecim imperasse. Anno XXXIII. Imperio admotum fuisse Theodosium, ut disertim notat ex Antiquioribus Paullus Diaconus. Gotfridus Viterbiensis, lib. XVI. Panthei. Otho Frisingensis lib. IV. cap. XIIX Paullus Diaconus, lib. XIII. Jornandes de successionibus. Freculphus Tom. II. Lib. III. cap. XXIIX. Robertus Monachus Chronologia Altissiodorensi. Albertus Stadensis, Chronico. Sozomenus lib. VII. cap. XXVIII. Qui & noctem obitus adsignat, Honorio Constantinopoli evocato:

Μετὰ δὲ τὴν κατὰ Εὐγενίου νίκην, ἔτι ἐν Μεδιολάνῳ διάγων Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς, ἀῤῥώστως διετέθη, εἰνεχθεὶς τὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ μοναχοῦ προφητείαν, ὑφωρᾶτο τελευτὴν, ἐν τάχει τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνεκαλέσατο, καὶ παραγενόμενον ἰδὼν ἔδοξε ῥᾷον ἔχειν. ὥστε καὶ ἐπὶ θέαν ἱπποδρομίας αὐτοῦ ξυμπαρελθεῖν. ἐξαπίνης δὲ μετὰ τὸ ἄριστον κακῶς διατεθεὶς, ἐκέλευσε τῷ παιδὶ τὴν θέαν ἐπιτελέσαι. τῆς δὲ ἐρχομένης νυκτὸς τὸν βίον μετήλλαξεν. Ὀλυβρίου καὶ Προβίνου τῶν ἀδελφῶν ὑπατευόντων.

Sic enim legenda ea verba: Zosimum tamen excusare possit quod non in Urbe Constantini; sed eo contendentem Theodosium obijsse intelligi possit sensisse. Immò ita omnino sensit, cum alibi in Italia, excessisse Theodosium scribat. lib. V.

Τελευτήσαντος γὰρ μετὰ τὴν Εὐγενίου καθαίρεσιν ἐν Ἰταλίᾳ Θεοδοσίου στρατηγὸς ἦν τοῦ παντὸς στρατεύματος ὁ Στελίχων.

125. CASTOS PENATES.] Non enim alios numen illud æquissimum intraverit: Cum Justitiæ vel prima regula sit alieno toro, omnique incesta libidine abstinere. PLato præcipit Octavo Legum: μηδεὶς τολμάτω μηδενὸς

μηδενὸς ἅπτεσθαι τῶν γυναικῶν ἅμα καὶ ἐλευθέρων, πλὴν γαμετῆς ἑαυτοῦ γυναικός. Casti ergo penates ex disciplina Platonica est conjugium incorruptum, quod qui contemeraret, non solum orbis Romani Jura, qui Æquitate ut parente & nutrice ducebatur, uti auctor est Ammianus, lib XXI. *conculcabat atque profanabat, sed ipsam illam cœlestem & Naturalem Iustitiam, penatibus suis avertebat. Qui enim torum suum injuria afficit, offendit natalitios Deos, ut qui domui & cognationi suæ Germanos auxiliatores avertat, inferat vero, quantum in ipso est, spurios.* Quin etiam perfidus est, erga naturæ Deos, per quos juraverat una cum parentibus & cognatis suis, se victurum legitimè conjugi suæ, ad vitæ communionem, & liberorum in firmam stirpem progenerationem: in patriam quoque peccat non persistens in institutis. Cum insuper in his rebus delinquere, quibus maxima pœna constituta est. Mors ipsa, propter magnitudinem sceleris, quod Voluptatis caussa petulantiæque committitur, omninò nefarium, & omni venia prorsus indignum sit, quæ est commonefactio Phintyos, mulieris Pythagoricæ, in Libro de Temperantia, conservata Joanni Stobæo, Sermone LXXII.

125. LEVIBUS PLANTIS.] Utpote divina aura, Ignis ætherius. Quam substantiam Dijs suis cum effigie ejusdem humana adtribuebant Sapientes prisci. Absurdissimè nonnulli libri *Levibus plaustris.* Et quidem Belgici omnes, duobus demtis, etiam Aldus, & vulgatæ Gallicanæ Editiones, cum Camerte. Contra veritatem asserunt Cujaciani, Noster, Bentiniani, Delriani, Veteres Editi Germaniei, Scaliger.

125. CASTOS INGRESSA PENATES.] Contra fugit Consceleratorum hominum habitacula, ut ætate jam corrupta; Cæsar Germanicus.

> *Nullosque Larem, nullos adit illa penates*

Et de universo Deorum numero, mira dulcedine Sermonis Catullus, Nuptijs Pelei, castos penates invisere consuevisse.

> *Præsentes namque ante domos invisere castas*
> *Sæpius, & sese mortali ostendere cætui*
> *Cœlicolæ, nondum spreta Pietate, solebant.*
> *Sed postquam tellus scelere est imbuta nefando,*
> *Iustitiamq; homines* (sic leg.) *cupida de mente fugarunt,*
> *Omnia fanda nefanda, malo permista furore,*
> *Iustificam nobis mentem avertere Deorum.*
> *Quare nec tales dignantur visere cætus,*
> *Nec se contingi patiuntur lumine claro.*

Adolescens suspicabar tot librorum lectionem in hoc versu non esse de nihilo, sed illatere aliam, in speciem difficiliorem, quam Librarij veteres non fuerint assecuti *levibus claustris* sponte sese submoventibus, adventu tantæ Deæ *Claustra* quælibet fores. Vide ad Raptum Proserpinæ.

126. INVENIT ÆTHEREOS.] Nobilissimas scientias, Astronomiam & Geometriam tradit in manus Manlio, utpote homine cordato dignissimas. Astrologia enim velut scalæ quæpiam, cœlestibus inscendendis. Gregorius Thaumaturgus, Panegyrico Origenis:

Τί δεῖ λέγειν τὰ τῶν ἱερῶν μαθημάτων; Γεωμετρίαν μὲν γὰρ τὴν πᾶσι φίλην, καὶ ἀναμφισβήτητον, καὶ Ἀστρονομίαν τὴν μετεωροπόρον; ἃ δὴ ἕκαστα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐνετύπωσε, διδάσκων ἢ ἀναμιμνήσκων. ἢ οὐκ οἶδ᾽ ὅτι χρὴ λέγειν, τὴν μὲν ὡς ὑποβάθραν πάντων ἀπλῶς ποιησάμενος ἕδραν ἀσειστον τὴν γεωμετρίαν, καὶ κρηπῖδα ἱερὰ ἀσφαλῆ. ἀνάγων δὲ καὶ μέ-

χρι

χει ὧν ἀνωτάτω διὰ τῆς ἀστρονομίας, ὥσπερ διὰ κλίματός τινος οὐρανομήκους ἑκατέρου τοῦ μαθήματος βατὸν ἡμῖν τὸν οὐρανὸν παρασκευάσας.

Astronomiæ quidem ſtadia qualemcunq; Numinis Contemplationem mortalibus reſtituiſſe ſcimus. Gregorius Nyſſenus de Abrahamo, Vita Thaumaturgi:

Καθάπερ δὲ τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ ὁ λόγος κατέχει, τῆς Χαλδαϊκῆς φιλοσοφίας ἐν ἐπιστήμῃ γενόμενον, καὶ τὴν ἐναρμόνιόν τε καὶ τεταγμένην τῶν ἄστρων κατανοήσαντα θέσιν καὶ κίνησιν ἀποβάθρᾳ χρήσασθαι τῇ περὶ ταῦτα γνώσει πρὸς τὴν ὑπερκειμένου ἀγαθοῦ θεωρίαν, λογισάμενον, ὡς εἰ τὰ αἰσθήσει ληπτὰ τοιαῦτα τί ἂν εἴη τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν, καὶ οὕτως τοῦ ζητουμένου τυχεῖν, οἷον ἐπιβάντα τῆς ἔξω σοφίας, καὶ γενόμενον δι' αὐτῆς ὑψηλότερον, ὥστε προσστηρίσαι τρόπον τινὰ δὲ αὐτῆς τοῖς ἀλλήλοις, οὕτω καὶ ὁ μέγας οὗτος τῇ ἔξω φιλοσοφίᾳ δι' ἐπιμελείας καθομιλήσας, δι' ὧν ὁ ἑλληνισμὸς τοῖς πολλοῖς βεβαιοῦται, διὰ τούτων ὡδηγήθη πρὸς τὴν τοῦ χριστιανισμοῦ κατανόησιν. &c.

126. SIGNANTEM.] Delineantem: Signa enim Elementa, prima rudimenta. Horatius.

Vnde, & quo, Catius? Non eſt mihi tempus, aventi
Ponere ſigna novis præceptis, qualia vincant
Pythagoram, Anytiq; reum, doctumque Platona.

126. PULVERE.] Uſus veterum ad Mathematum lineas ſubtiliſſimi pulveris. Perſius, Satira I.

Nec qui abaco numeros, & ſecto in pulvere metas
Scit riſiſſe vafer.

Cornutus Grammaticus: *Geometræ conſueti ſunt radio in abaco, ſive aliquo ſtilo formas aliquas & menſuras in ſumme terra annotare.* Summum illud terræ pulvis eſt iſte. Licentius ad Auguſtinum.

Inde figurarum poſitas ſine pulvere formas
Poſco amens, aliasque graves offendo tenebras.

Rhemnius Fannius, ſive Favonius Priſcianus:

Nam quod dimidium ſuperat, pars eſſe negatur,
Vt docuit tenui ſcribens in pulvere Muſa.

Apulejus à tenuitate pulviſculum vocat. Apologia; de libro Archimedis: *Quem tu librum, Æmiliane, ſi noſſes, non modo campo & glebis, verum etiam abaco & pulviſculo te dediſſes.* Cornutum Grammaticum dixi, ut ab alijs ſepararem. Inſaniunt enim nonnulli de Philoſopho ipſo. Eſt, mea opinione, is quem laudant Virgilij interpretem Cariſius, Gellius, Servius; ſed interpolatus ad ſequiorum temporum captum atque Uſum.

127. QVOS PIA.] Cultui numinum dedita: mater & nutrix Mathematicarum Diſciplinarum. Lucanus, Lib I.

quem non Ægyptia Memphis
Æquarit viſu, numeriſque decentibus aſtra.

Idem, Lib. VI.

Tunc Babylon Perſæa licet, ſecretaque Memphis
Omne vetuſtorum ſolvat penetrale Magorum. Nota omnia.

128. SOLLICITO POLLICE.] Curioſa opera. *Pollice* ſic ſæpe utitur noſter, notatque eruditiſſimus Perſij Interpres. Perſius Sat. V.

Artificemque tuo ducit ſub pollice vultum.

Alluditur etiam computationis priſcæ ratio, in qua ſuæ partes etiam pollici. Vide libellum Bedæ de ratione ea. De numeris, fundamen-

damento omnium disciplinarum, Latè exactèque alibi.

128. DEPRENDIT.] Curam intelligit velut fugientes. Ut in illo. *Deprendit tacitis dominantia Legibus astra.* Sic clepere mundum, dictum Manilio *quis enim condentibus illis clepsisset furto mundum* Nos in Gratiam Ægyptiaci Poëtæ, Ægyptijs rebus hic pagellas aliquot dabimus, quoniam alioquin Liberior in hunc Panegyricum stilus sumtus est. Ægyptiorum pleræq; pulcræ utilesq; scientiæ inventionem jactant, unde Græci aliæq; gentes hauserunt doctrinarum secreta & instituta, summi Philosophi eò profecti, adeò ut in Theophrasto memoret Æneas Gazæus Apollinem monuisse Græcos, Ægyptiorum inventis acquiescerent.

Αὐτὸς, inquit, ὁ Απόλλων καὶ ὁ τούτου παῖς, ὁ πλάτων, ὁμογνόμενες τοῖς Αἰγυπτίοις γεγόνασι. ὁ μὲν οὕτως πως χρησμῳδῶν ὁ Απόλλων, ἐκελεύων τοῖς τῶν Αἰγυπτίων ἐυρήμασι πανταχοῦ πείθεσθαι, ὁ δὲ δὴ πλάτων. &c.

Quæ res impulisse veterum non paucos videtur, ut Ægyptiaca instituta, mores, doctrinam, litteris commendarent, inter quos fuisse Senecam docet Servius, ad Æneid. VI. Licet is de Sacris ceremonijsq; tantum commentatus videatur. Scripserat Latinis etiam aliqua *Ammianus Marcellinus, santa eruditionis miles,* ut omnis aliquando Antiquitatis evolutionem jactet, in rebus Adriani & Severi Principum, ut ipsemet testatur, lib. XXII. quo & ejusdem argumenti non pauca notavit. Græcorum qui fuerint, Indices Scriptorum testantur, Latinis enim feliciores talibus illi. Vocabulum Regionis ipsum exponitur à Grammaticis. *Ægyptus, coarctans, angustians.* Ut Genes. XVI. Ægyptij angustiantes. Numeror. XIV. *Aegyptius,* idem. Exodi II. Ægyptij affligentes, Isidorus lib. IX. Orig. cap. II. Ægyptij ab Ægypto quodam suo Rege, vocati sunt: Nam antea *Aerij vocabantur.* Interpretantur autem Lingua Hebraica *Aegyptij affligentes. Mundum* eandem vocem designare sensu sacratum litterarum scribit Hieronymus Epistola Paullæ & Eustochij ad Marcellam. *Tenebras,* Gaudentius in Tractatibus, *Vitam præsentem,* Aerumnis & laboribus obsitam Petrus Damianus de Institut. Monial. cap. II. *Ægyptus* obscuritas interpretatur, Lucas Abbas Sancornelianus Epitoma Commentationum Aponij in Canticum Cantic. *Ægyptus, mundus tenebris horribilibus involutus.* Joachimus Abbas in caput XX. Hieremiæ. *Ægyptus, mare vita* hujus caducæ, Joannes Abbas Raichu Epist. ad Joannem Climacum. *Ægyptus, vita improba typus.* Prudentius, Hymno Epiphaniæ. Sed omissis allusionibus istis sciamus Ægyptum nomine Regem, regioni, nationique vocabulum dedisse. Higinus: Fuit is filius Beli, Frater Danaï, eodem traditore, cap. CLXIIX. Fab. Vide Eusebium Chronico. Honorius Augustodunēsis, li. III. de Imag. Mundi: *Danaus habuit Quinquaginta filias. Frater ejus Ægyptus totidem filios. Ab hoc Ægypto Ægyptus est dicta. Alij faciunt fluvium eo nomine, qui dein Nilus sit vocatus,* à quo Regno hæserit titulus, ut Homerus apud Ammianum, lib. XXII. Lege Herodotum, Arrianum, Anabasi. V. Diodorum Siculum, lib. I. Nomen ipsum viris etiam alijs datum: Sic Atin Silvium, Albanum Regem *Ægyptum* appellatum memorat ex antiquioribus Honorius Augustodunensis Chronico. Eodem vocabulo est alter Dialogistarum adud Æneam Platonicum Christianum, & apud Egesippum Pseudopropheta triginta millia Judæorum pessumdedit libro II. capite VII. nisi eo loco patria hominis potius indicatur. Porrò Rex ille Ægyptus tantæ regionis appellator, quinquaginta filiorum pater fuit, ut ex Higino modo indicatum est, & contestatur Nonnus. libro III. Dionys. gregem illi masculæ sobolis adscribēs.

Καὶ σοφὸς Αἰγυπτίης ναέτης Αἰγύπτος ἄρσενης,

Αὐτοτόκος πολύτεκνος, ὃς χρονοτριβοῖ γενέθλη

Ἥροσι τοσσατίων μινυώρεα πάντα παίδων.

Ex plurimis uxoribus. Apollodorus, libro II. Biblioth. γίγνονται δὲ καὶ ἐκ πολλῶν γυναικῶν Αἰγύπτῳ παῖδες πεντήκοντα. Alij unam tot filiorum matrem ponebant. Phlegon Trallianus. ἱστόρεῖ τὸ φησὶν ἐν τῷ περὶ Μίνω Αἴγυπτον ἐκ μιᾶς γυναικὸς εὐφύπτης (Leg. ἰυφώπης) τῆς Νείλε, πεντήκοντα υἱὲς γεννῆσαι. Ipse Ægyptus filius erat celeberrimi illius Beli, Babyloniorum & deinde aliorum numinis famigeratissimi. Eustathius in Dionysium: ὁμώνυμος δὲ ἡ Αἴγυπτος Αἰγύπτῳ τῷ Βήλε, τῷ Δαναῦ ἀδελφῷ. Higinius, alij. Atque hoc nomen tenuit regnum nobilissimum, cum alioquin alijs non paucis cenferetur, per princeps illud obliteratis. Idem Eustathius: ἐκλήθη δέ ποτε καὶ τὴν ἱστορίαν ἡ τοιάυτη χώρα καὶ Αέρια, καὶ Ποταμία, καὶ Αἰθιοπία, διὰ τοὺς ἐκεῖ Αἰθίοπας, περὶ ὧν πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἱστορῶσι. καὶ Μῖν, καὶ Αετία, ἐκ τινός Ινδῦ, ἀετῦ καλυμένε. καὶ ὠγυγία δὲ καὶ Μελάμβωλος, καὶ Ηφαιςία.

Aeriæ titulus videtur celebrior fuisse. Vide Eusebium Chronico. Gellium lib. XIV. cap. VI. Marianus Scotus Chronico: *Anno mundi MMDCCXIV. Ægyptus, quæ prius Aeria dicebatur, ab Ægypto, tunc ibi regnante nomen accepit.* Ægyptum insulam nonnulli appellant à fluvij Nili munitione naturali, & situ adeò munito ut aquarum, sive Oceani, circumfluxum supplesse visus sit. Lege prolixè Diodorum Siculum, lib. I. Ammianum lib. XXII. Herodotum lib. II. Strabonem. Sed verius est ita appellari partem ejus inferiorem, quã Nilus ambiens includit. stadiorum trium millium, ut vides in Strabonis libro XVI. quem librum legens pauca memorabilia regionis ignorabis. Fuere qui Aegyptum mediam telluris ponerent. Orus Apollo, Hieroglyphicis.

Μόνη δὲ ἡ Αἰγυπτίων γῆ, ἐπεὶ μέση τῆς οἰκυμένης ὑπάρχει, καθάπερ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἡ λεγομένη κόρη, θέρυς ἄγει τὴν τῦ Νείλε ἑαυτῇ ἀνάβασιν.

Eadem alijs pars Asiæ. PLinius, lib. V. cap. IX. Pomponius Mela, lib. I. Asiæ & Africæ terminum Herodotus, itemq; utriq; finitimam, lib. III. Alij adscribunt Africæ, Vt PLutarchus Agide, Eumene, Antonio. Caret collibus, unde caussa observati cœlestium siderum cursus. Cicero lib. I. de Divinat. *Etenim Ægyptij & Babylonij in camporum patentium æquoribus habitantes, cum ex terra nihil emineret, quod contemplationi cœli officere posset, omnem curam in siderum cognitione posuerunt.* Quamquam verò talis, inepta tamen Equestribus rebus, ob crebritatem fossarum. Herodotus, lib. II. Olim in XII Regulorum Imperia distribuebatur, eodem auctore: nomina apud Plinium lib. V. cap. IX. Munitissima naturali situ, & manu dehinc impensisque Regum. Justinus lib. II. de his. *Ægyptum autem, quæ tot Regum, seculorum, cura impensaq; munita sit, & adversum vim incurrentium aquarum tantis structa molibus.* De Naturali munitione Diodorus Siculus lib. I. *Aegyptus tota ferè ad meridiem recedit, quæ naturali quadam munitione, soliq; amœnitate non parum alia regna præcellere videtur. Nam ab occasu deserta pars Lebya, & belluis infesta, inq; longinquum procurrens, eam munit. Vbi propter aquarum inopiam & defectum alimenti, non solum difficilis, sed etiam periculosus commeatus est. Ab Austro Cataracta Nili, & montium confinia, eam tutantur. Quæ ad ortum vergunt, partim amni obfirmantur partim deserta sunt, & palustribus campis, barathra vocant, includuntur.* Itaque non abs re *difficilem aditu* vocat Tacitus, Histor. I. *Aegyptum, copiasq; quibus exercetur, jam inde à Divo Augusto Equites Romani obtinent, loco Regum. Ita*

visum expedire provinciam aditu difficilem, annona fœcundam, superstitione ac lascivia discordem ac mobilem. Munitiones illas, à situ & specie cornua vocant. Florus, lib IV. cap. XI. Mox secutus Antonius, sed instare vestigiis Cæsar. Itaque nec aperta in Oceanum fuga, nec munita præsidiis utraq; Aegypti cornua, Pelusiacum, atq; Paratonium, profuere. Nisi si angulos aut spacia prominentia intelligas. Paullus Diaconus, lib. VII. Antonius & Cleopatra communes Liberos cum parte Regia Gaza ad Rubrum mare præmittendo censuerunt. Ipsi præsidiis circa duo Aegypti cornua, Pelusium, Paratoniumque, dispositis, classem & copiam instaurando bello paraverunt. De eadem difficultate aditus Hirtius de Bello Alexandrino: Tota Aegyptus maritimo accessu Pharo, pedestri Pelusio velut claustris munita existimatur. Victorinus, Epitoma Cæsarum: Regionem Aegypti, inundatione Nili accessu difficilem, inviamque paludibus, in provinciæ formam redegit. Paludum crebra mentio & descriptio velut in Heliodoro. Lucanus, lib. VIII.

Syrtibus hinc Libycis tuta est Aegyptus, at illinc
Gurgite septeno rapidus mare submovet amnis,
Terra suis contenta bonis, non indiga mercis, Aut Iovis

Abatos sive Styx. Palus Aegyptiaca, huc pertinet, de qua post alios Servius ad VI. Aen. Aegyptus porrò distincta erat in gentes XXIV. Orosius, lib. I. Aegyptus superior in Orientem per longum extenditur, cui est à Septentrione sinus Arabicus, à meridie Oceanus. Nam ab occasu ab inferiore Aegypto incipit, ad Orientem rubro mari terminatur, ubi sunt gentes XXIV. Ipsius Provinciæ nota sequens distinctio ex Geographis. Aevo Iustiniani duæ erant Aegypti Provinciæ, uni Augustali præfecto parentes, qui Alexandriæ præsidebat, exceptis duobus oppidis, Mareota & Menelaita, toti olim Regno, imperans. Vide ejus Principis Edictum XIII. cap. I. Temporibus antiquioribus Tres erant Aegypti partes, post Quinque. Ammianus, lib. XXII. Tres provincias Aegyptus habuisse fertur, Temporibus priscis: Aegyptum ipsam, & Thebaidem, & Libyam, quibus duas adjecit posteritas ab Aegypto Augustamnicam, & Pentapolim à Libya sicciore disparatam. De populositate infra. Civitates habuisse memoratur vicies mille. Pomponius Mela, lib. I. cap. IX. Viginti millia urbium Amasi regnante habitarunt, & multæ nunc habitant. Quod non indoctè tamen Germanus Scholiastes ad omnia parentia Ægypto regna refert. Aliter alii. ἐς Θυμαβας, Μαχλίας, τειάκοντα τρεῖς inibidē civitates agnoscat Theocritus Encomio Ptolemæi, & Scholiastes nuperus, veterum collector, Zacharias Calliergus. Præcipuè earum nominantur Pomponio Melæ, dicto loco, Ammiano libro XXII. Straboni ejusq. Epitomatori, lib. XVII. Aliis. Facile nobilissima antiquitus Memphis, quam pro universa Aegypto habet hoc loco Claudianus. Babel à Cambyse structa, ut ex aliis memorat Honorius August. lib. I. de Imag. Mundi, cap. XIIX. me quidem dissentiente, qui Diodoro Siculo magis credo Uchoreum Aegypti longè vetustiorem Principem eam urbem construxisse. Hæc quidem caput Regni fuit usque ad Alexandrum Macedonem, cui conditam Alexandriam omnes secuti Reges amplificarunt, ornarunt, ut ab Roma omnium toto terrarum Orbe usq; ad Constantinopolim fuit excellentissima. Lege Diodorum lib. I. Antiquitas Aegyptiorum gloriosa præ cæteris nationibus, licet nec ineptè ab aliis oppugnetur Mela, lib. I. cap. IX. ipsi vetustissimi, ut prædicant, hominum, trecenos & triginta Reges ante Amasin, & supra Tredecim millium annorum ætates certis annalibus referunt. Herodotus, lib II.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι πρὶν μὲν ἢ Ψαμμήτιχον σφέων βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑωυτοὺς πρώτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων.

Ubi ex re tentata per infantis vocē à Psammeticho, solis Phrygibus concessisse Aegyptios subdit, cæteris omnibus gentibus ipsarum.

summe testimonio Antiquiores. Ejus historiæ meminit etiam Noster. II. in Eutropiam V. CCLI. Ammianus lib. XXII. cum Scythis certasse Aegyptios memorat. *Aegyptiam gentem omnium vetustissimam, nisi quod super antiquitate, certat cum Scythis, à meridiali latere Syrtes majores, & Phycus promontorium, & Borium & Garamantes, nationesq; variæ claudunt.* Scythas verò argumentis litem hanc obtinuisse, ideoq; antiquiores semper visos, decidit Justinus ex Trogo. lib. II. Pro Aegyptijs contra stat Diodorus, lib. I. Biblioth. Nō stetit vero retrò tot millibus annorū̄m jactandis Aegyptia Vanitas; sed amplius centum millibus numerabant, ex quo siderum cursus observassent ipsorum majores, quod stolidum mendaxq; commentum solide confutavit auctor Historiarum quondam consultissimus, Marcus Varro, suam ætatem nec duo integra millia annorum ab Iside afuisse docēs, à qua litteras primum Aegyptij apprehenderint, teste B. Augustino lib. XIIX. de Civit. Dei, cap. XL. Pariter explodendo mendacio tradebant *Vulcanum, Filium Nili*, Regem fuisse majoribus, tam altæ Antiquitatis ut ab eo ad Alexandri Magni in Aegyptum Imperium decurrerint Anni Quadragesies Octies mille, Octingenti, Sexaginta tres, ut commemorat lib. I. Diogenes Laërtius; Rati videlicet tam admirabili mendacio fidem neminem daturum, nisi & minorem numerum aliquem vastiori illi accuderent. Sunt autem Chamo oriundi Aegyptij, si qua fides ex putationibus doctorum. Prosper in Psalmum. CIV. *Quod est Israel, hoc est Iacob, & quod est Aegyptus, hoc est terra Cham. De semine enim Cham filij Noa exorta est gens Aegyptiorum, apud quos peregrinati sunt Israelitæ. Oriundi à Mesre filio Chami, non admodū vitiata appellatione, quando Aegyptum Mesrem, Aegyptios Mesraos, sua etiam ætate à Iudæis dictos* scribat Josephus libro I. Archæol. cap VII. Scientias etiam suas, cum anteà vel rudes essent, vel discordibus opinionibus dissiderent, ab Abrahamo in ordinem redactas tenuerunt, hac etiam gloria Chaldæis inferiores, qua de re adeundus idem Josephus lib. I. cap. IX. & Joan. Zonaras Tomo I. Annalium. *Primos Reges* ista regio habuisse jactavit, *Solem* sibi principem principasse testata; ut ex Diodoro notandum, quem à Solis Imperio ad Alexandum Magnum numerare annos vicies ter mille, ab Osiride, item ad eumdem Alexandrum supra X. millia annorum, notavit doctissimus Laërtij illustrator. Primos autem regibus paruisse Aegyptios, primosq; regiam civitatem instituisse, illud ab alijs; hoc docemur à Plinio, lib. VII. cap. LVI. Horum *majores rudissimi* fuerunt morum, ut tum primum nati homines fingebantur; voce confusa, ratione obducta, ignari rerum ad vitam pertinentium, ut auctor est Diodorus Siculus, lib. I. Quare & *immanes* eorum *mores* à scriptoribus commemorantur, ut hospitum jugulatio, cujus princeps Busiris. Vide Higin. fab. XXXI. Isocratem Encomio Busiridis. *Fertilitas regionis toto mundo celeberrima*, & nescio an non omnium princeps, Temperiei aeris, ubertati soli, & fœcundatione Nili debita: Unde imago cœli perhibetur Aegyptus ab Hermete Trismegisto, quamvis ejus verba & Sapientiam divinarum rerum indicent. Nunquam pauper laudatur ab Aristide, Encomio Romæ, ubi memorabile factum cujusdam Aegyptij memorat, Cābysi, omnia vastanti, Calycem Niloticæ aquæ & glebam de terra ostendentis.

ὅτι ἕως ἂν Αἴγυπτον αὐτὴν, καὶ τὸν ποταμὸν Νεῖλον μετενεγκεῖν μὴ δύνηται, μηδὲ ἀπαγεῖν ἃ ἅρπαστον, οὔπω τῶν Αἰγυπτίων πλοῦτον εἴληφεν, ἀλλὰ ταχέως αὐτοῖς ἄλλα τοσαῦτα γενήσεται, τούτων μενόντων, καὶ οὔποτε ἐπιλείψει πλοῦτος Αἴγυπτον.

Multa super hac felicitate ejus encomia præ cæteris orbis terrarum, ut dixi, provincijs, Theocritus Encomio Ptolemæi.

Μύρια ἄπειροι τε καὶ ἔθνεα μύρια
φωτῶν

Ἄηιεν

Ἄγιον ἀλδήσκουσιν ὀφελλόμενον Διὸς ὄμβρῳ.

Ἀλλ' οὔτις τόσα φύει, ὅσα χθαμαλὸς Αἴγυπτος.

Inter fertillissimas terras recenset Encomio Italiæ Dionysius Alicarnassæus lib. I. Si enim ad unam aliquam, magnitudine parem, terram conferas, non solum in Europa, verum etiam toto orbe optima, meo judicio, est Italia. Quamvis me non lateat, quod multis incredibilia videbor dicere, cogitantibus Aegyptum & Africam, & Babyloniam, & si quarum aliarum celebrata est felicitas. Dionysius Periegesi, de eadem.

ἀνλήστιμι, καὶ αὐτῆς πείρατα γαίης,

Καὶ μορφὴν, οὐ μὲν γὰρ ὀλίζονος ἔμμορε τιμῆς

Οὐ δὲ μὲν, οὐδ' ὀλίγη μέγεθος πέλει, ἀλλὰ τις ἄλλων

Εὔβοτος, ἰυλείμων τε, καὶ ἀγλαὰ πάντα φέρουσα.

Aristides. Encomio Romæ: γεωργίαι δὲ ὑμῶν, Αἴγυπτος, Σικελία, Λιβύης ὅσον ἥμερον, κάταπλοι δὲ καὶ ἀπόπλοι οὔποτε λείπουσιν.

Arva frugum vocat per excellentiam, Paullinus Jambo ad Cytherium, de Josepho.

distractus in servum puer
Ad arva frugum missus est.

Inde ferebantur in Græciam thesauri bonarum rerum. Bacchylides, apud Athenæum lib. II.

Χρυσῷ δ' ἐλέφαντί τε
Μαρμαίρουσιν οἶκοι.
Πυροφόροι δὲ κατ' αἰγλήεντα
Νῆες ἄγουσι ἀπ' Αἰγύπτου
Μέγιστον πλοῦτον,
ὡς πίνοντος ὁρμαίνει πέαρ.

Id est, bona omnia maxima, quæ optare quis possit. Hinc in usum venit proverbium, frumentum Ægypto invehere: Suida.

Εἴπις ἐν Αἰγύπτῳ σῖτον ἄγει. καὶ ἐν Κιλικίᾳ κρόκον. ὅμοιόν ἐστι τῷ γλαῦκα ἀθήναζε. ἐπὶ τῶν μάτην συζευγνύντων τινὰ περιπάρχοντα.

Fruges Ægyptiacæ cito maturescunt; sexto nimirum septimove mense. PLinius. lib. XIIX. cap. VII. *In Ægypto enim ordeum sexto à satu mense, frumenta septimo metuntur.* Oleam *ibi omni mense fert*, testatur idem lib. XVII. cap. XIX. nullo, puto, anni tempore non apto ad id officium. Agri reddunt centuplum: Idem lib. XVIII. cap. X. *Cum centesimo grano & Leontini Siciliæ campi fundunt, aliiq. & tota Bætica, & inprimis Ægyptus.* Septuagesimum agnoscit Ammianus, lib. XXII. *Tanta puritas frumenti, ut nulla* inutilis herba segetem interveniat, sed solum frumentum ex semine jacto. Sic capiendus locus Columellæ lib. II. cap. XII. *Sunt enim regionum propria munera sicut Ægypti & Africæ, quibus Agricola post sementem ante messem segetem non attingit, quoniam cæli conditio & terræ bonitas ea est, ut vix ulla herba exeat, nisi ex semine jacto, sed quia rari sunt imbres, sive quia qualitas humi sic se cultoribus præbet.* Quo loco *rari imbres* ideò prodesse segeti dicuntur, quoniam eorum crebritas multum vitiosi simul humoris secum afferat, unde inutiles herbæ sparsim segetem vitiant. Et hæc vera est Columellæ sententia, alioquin absurda; cum constet tantum herbarum per Ægyptum provenire, ut ex iis, sine usu frumenti, omnes incolæ vivere possint. PLinius, lib. XXI. c. XV. *Sequuntur herbæ sponte nascentes, quibus pleraque gentium utuntur in cibos, maximeq. Ægyptus: frugum quidem fertilissima, sed ut prope sola iis carere possit, tanta est ciborum ex herbis abundantia.* Quo facit quod Herodoto traditum, Ægyptiis quandoque probrosum fuisse frumento vel hordeo vivere. *Tritico* autem non perinde ut cætero frumento glo-

riosa fuisse Ægyptus videtur, cum postremo ferè loco id ponat Theophrastus Hist. plant. lib. VIII. cap. IV.

Πολλὰ δὲ γένη καὶ τῶν πυρῶν εὐθύς ἐστιν ἀπὸ τῶν χωρῶν ἔχοντα τὰς ἐπωνυμίας, οἷον Λιβυκοὶ, πόντικοι, Θρᾷκες, Ἀσσύριοι, Αἰγύπτιοι, Σικελοί· διαφέροντες δὲ καὶ ταῖς χροιαῖς, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς εἴδεσι, καὶ ταῖς δυνάμεσιν.

Hæc vero fertilitas non ad victum saltim pertinentium rerum spectat, sed ut Theocritus & Bacchylides verbis modo laudatis censuerunt, ad omnia pretiosa atque æstimabilia. Ita ferax Gemmarum celebratur eadem Ægyptus: *Smaragdus Ægyptia* ab Isidoro Originum lib XVI. cap. VII. Solino, cap. XIX. *Ægyptilla* gemma coloris atri, soli illi regioni innata, eidem Isidoro lib. eodem, cap. XI. Fertilis præterea pecudum, aquatilium, & terrestrium. Ammianus lib. XXII. *Exuberat Ægyptus etiam pecudibus multis, inter quas terrestres sunt & aquatiles, aliæq; humi & in humoribus vivunt, unde amphibia nominantur.* Piscium uberem testis est Esaias Propheta, cap. XIX. ubi piscatorum multitudini minatur Deus malum. Fæcunda etiam hominum. *Septipara* enim ibi fuere mulieres. Plinius lib. VII. cap. III. *in Ægypto septenos uno utero simul auctor est Trogus.* Solinus cap. III. *Quamlibet Trogus auctor affirmet, in Ægypto septenos uno utero simul gigni: quod ibi minus mirum, cum fætifero potu Nilus non tantum terrarum, sed & hominum fœcundet arva.* Gemini partus usitati mulieribus Ægyptijs. Columella, lib. III. cap. VIII. *Rerum natura quibusdam gentibus numerosam progenerandi sobolem dedit ut Ægyptijs & Afris, quibus gemini partus familiares ac penè solemnes sunt. De tergemino partu* Plinius capite modo laudato. Hinc populosissima Ægyptus. Diodorus Siculus lib. I. *Olim longè omnium populosissima terrarum, per orbem cognitarum, & ad hanc ætatem nulla cæterarum inferior. Memorabiles quondam vicos habuit, & Vrbes ultra Octodecim millia, ut in Commentarijs sacris suo loco notatum est. Ptolemæo Lagi regnante plures III. M, recensita sunt. Quæ frequentia adhuc constat. In populi quondam universi censu Septuagies Centena Millia fuisse, numerata dicunt, nec adhuc infra tricies centena millia censeri.* Hæc Diodorus, cujus numerales notas corruptionis nemo mihi excusaverit. Qui enim postremus numerus ponitur, vix Civium Romanorum æquat censum, qui in urbe & suburbijs fuisse notatus est jam alijs. Nec defuit sibi etiam media Barbarie ea populositas. Benjamin Tudelensis, Itinerario: *Nulla in toto terrarum orbe regio habitationum frequentia Ægypto conferri potest. Regio autem omnis plana, omnisq; fertilissima, & bonis refertissima est.* Potior caussa assentiendi Josepho, qui, lib. II H. Ios. cap XVI. Etiam Alexandriæ habitatoribus demtis, decies tanto majorem Ægypti incolarum numerum facit. *Sed quid opus est,* inquit, *longè petitis exemplis potentiam declarare Romanorum; cum eam possitis de vicina nobis Ægypto diligenter inspicere? Hæc enim cum usq; ad Æthiopas porrigatur, opulentamque Arabiam, contigua quoq; sit Indiæ, septingenta & quinquaginta centena millia incolarum habens, præter Alexandrinorum plebem, tamen Vectigalia, quorum magnitudinem de censu singulorum capitum æstimare licet, devotissimè penditans, Romanum non dedignatur imperium.* Ex quo loco Diodorum corrigendum certa res est, non admodum remotis temporibus conciliandum Josepho quem ne quis contaminatum potius censeat, eccum firmatorem Egesippum lib. II. cap. IX. *Quæ magis,* ait is, *poterat ad rebellandum quam Ægyptus excitari, quæ centies Septingenta & Quinquaginta millia hominum, præter Alexandriæ incolas, populos, Romanis fascibus numerat adscriptos.* Ita enim in eo scribendum, cum ineptè edatur *Decies septingenta.* Qui numerandi modus planè inusitatus Antiquitatis sermoni. Si spacium Regionis, populosissimæ nomine nobilis, cum aliarum componas, neutiquam Diodori plusquam inepto numero

numero acquiescas. Et Benjamin quidem ille, non omninò adspernabilis auctor, pleraque omnia Regna suo ævo visa habens, Ægyptum cæteris omnibus præponit. Hanc tam nobilem provinciam vino carere vel optima sui parte testis est Herodotus, lib. II. Quod perperam capiunt qui ad universum regnum protendunt; Clarè enim Sibyaniticum tribus uvarum generibus nobile in Ægypto agnoscit Plinius, lib. XIV. cap. VII. Et penes Alexandrum Aphrodisæum Problem. LV. quæstio est, cur in Ægypto, regione calidissima, vinum gignatur frigidum. Alexandriam autem excipiunt Iosephus & Egesippus, quod ea velut alter quidem mundus esset, certè post Romam tum civitatum princeps, ut verticem omnium etiam tanto post tempore nuncupaverit Ammianus, lib. XXII. Alia notamus nos ad Zachariæ Mitylenæi librum de Mundo. *Aegyptiis aer quam saluberrimus*, immutabilis quippè turbinibus nimborum. Herodotus, lib. II. *Sunt alioquin Aegyptij omnium hominum; secundum Libyas, maximè salubri corpore, tempestatis, meo arbitrio, beneficio, quæ numquam immutatur: ex cujus alterationibus præcipuè existunt in hominib. morbi.* Neq; opus habebant domus propterea tectis munire. Lactantius, lib. II. cap. IV. Div. Instit. *Sed omnium primi qui Aegyptum occupaverũt, cœlestia suspicere atq; adorare cœperunt; & quia neq; domicilijs tegebantur, propter aeris qualitatem; neq; enim ullu in ea regione nubibus subtexitur cœlum, cursus siderum & defectus notaverunt.* Ea temperies neq; frigore neque æstu ullo tempore incolas lædebat. Justinus libro II. ex Trogo: *Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neq; hiberna frigora, nec æstivi Solis ardores incolas ejus premerent.* Alexandria diem numquam non serenum tradit Ammianus, dicto Libro: *Alexandria aura salubriter spirantes, aer tranquillus, & clemens, ut q; periculum docuit, varias collectum ætates, nullo penè die incolentes civitatem hanc, Solem serenum non vident.* Subdita Arieti, Veris principi. Manilius, lib. IV.

Laniger in medio sortitus sidera mundo:
Illum etiam vicina colit venerata Propontis,
Et Syriæ gentes, & laxo Persis amictu:
Vestibus ipsa suis hærens, Nilusque tumescens
In Cancrum, & tellus Aegypti jussa natare.

Fœcunda medicamentis optimis, venenisq; contrà pessimis, ut notarunt pridem alij. Venenata ejus reptilia memorat Nicander Theriacis, fortassis ex parte alibi non inveniunda. Inter quæ Rhodiorum vocabulo, ut Scholiastes notat, phalæna est. οὗτοι γὰρ αὐτοὶ τὰ περὶ τοὺς λύχνους πετόμενα θηρία καλοῦσι. Quarum caussa calores sine imbribus: Imbres enim ibi nulli, Homines ipsi incolæ Sani, Longævi; nec ob cœli solum temperiem, sed victus etiam Rationem, cum cibus & dieta utetentur optimis. Isocrates Encomio Busiridis; de medicina ipsorum:

ἃ τὴν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ᾽ ἡμέραν. τὰς δὲ ὠφελείας τηλικαύτας, ὥστ᾽ ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους καὶ μακροβιωτάτους εἶναι.

Ubi & ingeniositas eorum celebratur. Ingenia & mores pulcrè describit Ammianus, sæpè jam nominato libro vigesimosecundo, Ubi *reposcones* vocat *acerrimos*, ad tormenta sustinenda durissimos, de quibus, alijsque horundem vitijs, prolixè alibi. Hoc notandum gentem hãc, Herodoto, Diodoro, Straboni, alijsque ita laudati, ut rarò puræ sint laudes, sed sinu g rant plerumque quippiam vituperij. *Sagacem* Aegyptum vocat Claudius noster. I. in Rufin. CXLVII. *Versuti* eidem, Suida in voce Δεινός, Philostratus Apollon lib. V. cap. VIII. *Divinatores* Herodotus, lib. II. *Aegyptus Sapientia domicilium.* Nicephorus Gregoras, lib. VIII Xenophon Epistola ad Aeschinem. *Ab omnibus gentibus habitum*, Georgius Cedrenus Annalibus. *Mater artium*, Macrobius Saturn, lib. I. cap. XV. *Rerum*

rum arcanarum Magistra. Ammianus, lib. XXII. *Incola culti Legibus & moribus.* Strabo lib. XVII. *Poeta egregij.* Eunapius Proæresio. *Mathematici præclari.* Themistius, Orat. XVI. de Platone:

ἐν Αἰγύπτῳ δὲ μόνον ἐφιλοχωρεῖτο μαθήματα. ταῦτα δὲ οὖν ἅπαντα ξυνήρμοσε μόνος πρῶτον ὥσπερ μέλη, ἑνὸς ζώου, διερριμμένα, καὶ ξύμπνοα ἔδειξε.

Sapientia Ægyptiaca discipulus fuit, mortalium Sapientissimus, Socrates. Lactantius lib. III. cap. XX. *Mulieres eorum negotiosa,* ex constitutione Sesoostris Ægyptij. Nymphodorus lib XIII. Barbaricorum, apud Athenæum: *Apud Græcos quidem viri res foro agendas administrant, at mulieres, domi manentes, lanificio dant operam. Apud Ægyptios verò mulieres quidem in foro ambulant, & cauponariam exercent, at viri domi textoriam.* Eadem Herodotus, lib. II. Mela lib. I. cap. IX. *Forum ac negotia fœminæ, viri pensa ac domos curant.* Atque hinc factum puto ut in muliebrem viri naturam velut transirent, delicijs fœmineis vitam impendentes, unde decantatissima eorum mollities, pœnæ loco à Sesoostre talibus injunctis moribus, qui semel recepti nequaquam paterentur eos ad masculam virtutem resurgere, aut animos viriles, bellis ipsius fractos, recuperare. Idem Nymfodorus: *Sesoostris* (ita hoc nomē scribendum ex Paulini apud Ausonium versibus) *viros effœminare volens, utpote cum multi & in regione amplissima essent, ne conspiratione inter se facta ad consequendam Iuris æquabilitatem animum converterent, illorum opera mulieribus, at muliebria illis adsignavit. Vti non solum armis privati, id quod necesse erat illis contingere, sed etiam propter eam animi remissionem qua illud vitæ genus consequebatur, libenter in eodem rerum statu permanerent. Vnde etiam hos quidem glabros esse, illas verò capillos promittere imperavit: & hos super capitibus onera portare; illas super humeris, coegit. Insuper mulieribus quidem amicula duo, at viris unicum dedit,* *existimans animos etiam effœminari eorum, qui vitam sic colerent.* Color Ægyptiorum niger. Plautus Pœnulo.

> *Iam pol ego illam pugnis totam faciam ut sit merula.*
> *Itaq; replebo atritate, atrior multo ut siet*
> *Quam Ægyptij, aut qui cortinam ludis per circum ferunt.*

Herodotus, lib. II. Et Æthyopas olim vocatos scribit Eustathius ad Dionysium. Qui tamen exactius descriptos voluerunt, non tam atros testantur; certe Æthiopibus & Indis minus. Manilius, lib. IV.

> *Æthiopes maculant orbem, tenebrisque figurant,*
> *Perfusas hominum gentes: Minus India testes*
> *Progenerat, mediumque facit moderata tenorem,*
> *Iam propior: tellusque natans Ægyptia Nilo*
> *Lenius irriguis infuscat corpora campis.*

Staturam & formam exprimit Ammianus dicto sæpius libro. Omnes ferè vitæ vias, huic deberi scribit Dionysius Periegesi.

> Τῶν πάρα ναιετάουσιν ἀριπρεπέων γένος ἀνδρῶν,
> Οἳ πρῶτοι βιότοιο διεστήσαντο κελεύθους.
> πρῶτοι δ' ἱμερόεντος ἐπειρήσαντο ἀρότρου,
> Καὶ σπόρον ἰθυτάτης ὑπὲρ αὔλακος ἁπλώσαντο,
> Πρῶτοι δὲ γραμμῇσι πόλον διεμετρήσαντο,
> Θυμῷ φρασσάμενοι λοξὸν δρόμον ἠελίοιο.

Ubi duobus principalibus vitæ adjumentis omnia ferè cætera complectitur scriptor talium eruditus: scilicet quæ ad vitam sustinendam pertinent, ea nomine frumenti, quo ad animi

animi cultum Geometria & Astrologia circumscribens. Vide Eusthatium, qui tamen τὸ θυμῷ meo animo nō aptissimè αὐλοδιδάκτως interpretatur, cum non obscurum sit multa & hausisse à Chaldæis, & hausta non dissimulasse Aegyptios. Plurima his benè excogitata memoriæ ex diversissimis scriptoribus servavit Plinius lib. VII. cap. LVI. *Simulacra* horumdem inventum testantur Herodotus, lib. II. Strabo lib. XVII. *Aras* ijdem, & Diodorus Siculus. Eorumdem est *constitutio Duodecim Capitalium Deorum*, toto deinde Orbe, extra Palæstinam quidem, cultorum, Herodotus ibidem. Primi etiam Ægyptij Deorum in universum notitiam habuisse dicebantur, templa constituisse Ludos, & Conventus sollemnes instituisse, primi sacros sermones docuisse, nomina sacra intellexisse. Lucianus de Dea Syria:

Πρῶτοι μὲν ὦν ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Αἰγύπτιοι λέγονται θεῶν τε ἐννοίην λαβεῖν, καὶ ἱρὰ εἵσασθαι, καὶ τεμένεα, καὶ πανηγύριας ἀποδέξαι. πρῶτοι δὲ καὶ οὐνόματα τὰ ἱρὰ ἔγνωσαν, καὶ λόγους ἱροὺς ἔλεξαν, μετὰ δὲ οὐ πολλῷ χρόνῳ παρ' Αἰγυπτίων λόγον Ἀσσύριοι ἐς θεοὺς ἤκουσαν, καὶ ἱρὰ καὶ νηοὺς ἤγειραν. ἐν τοῖσι καὶ ἀγάλματα ἔθεντο, καὶ ξόανα ἐστήσαντο. τὸ δὲ παλαιὸν καὶ παρὰ Αἰγυπτίοισι ἀξόανοι νηοὶ ἔσαν.

Medicina horumdem repertis adscripta. Plinius, dicto loco. Medicinam Ægyptij apud ipsos volunt repertam, alij per Arabum Babylonis, & Apollinis filium, Herbariam & Medicamentariam à Chirone Saturni & Philyræ filio. Isocrates, Encomio Busiridis:

Μεθ' ὧν ἐκεῖνοι βιοτεύοντες, τοῖς μὲν σώμασιν ἰατρικὴν ἐξεῦρον ἐπικουρίαν οὐ διακινδυνευομένοις φαρμάκοις κεχρημένην, ἀλλὰ τοιούτοις ἃ τὴν μὲν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ' ἡμέραν, τὰς δὲ ὠφελείας τηλικαύτας, ὥς ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους καὶ μακροβιωτάτους εἶναι.

Qui Medicinam simplicem & priscarum primam cum dieta maximè consentientem intelligit. Divinationes ex astris ab Æthiopibus voluerunt oriundas alij, ab Aegyptijs vero ita excultas, ut vel primi hi earum auctores visi sint. Lucianus lib. de Astrologia:

Ταῦτα μὲν οὖν Αἰθίοπες ἐν τῷ ἔργῳ ἐπέβη ἔφαν. μετὰ δὲ γείτοσιν οὖσιν Αἰγυπτίοισιν ἀτελέα τὸν λόγον παρέδοσαν. Αἰγύπτιοι δὲ παρὰ σφέων ἐκδεξάμενοι, ἡμιεργέα τὴν μαντικὴν ἐπὶ μέζον ἤγειραν, μέτρα δὲ τῆς ἑκάστου κινήσιος ἐσημήναντο, καὶ ἐτέων ἀριθμὸν, καὶ μηνέων, καὶ ὡρέων διετάξαντο.

Et ita quidem ut Divinatio Ægyptiorum ars dicta fuerit, quasi præ cæteris gentibus omnibus huic soli debita. Aristides, Platonica prima:

τὴν δὲ Αἰγυπτίων ἐπιστήμην τίς οὐκ οἶδε τῶν ἐντετυχηκότων; ὡς ἄγ' ἂν ἢ φοβῆται περὶ τοῦ μέλλοντος, ἢ ὑπόσχηται, τόν γε τρόπον καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὸ μέτρον οὐκ ἔχει διορίσασθαι. ἀλλ' ἢ πλοῦτον ἢ πενίαν, ἢ λύπην, ἢ χαρὰν, ἢ θάνατον, ἢ πράξεις, ἢ τὰ τοιαῦτα λέγει, αὐτὰ δὲ ἕκαστα οὐ συνείληφεν.

Vide B. Hieronymum, in cap. XIX. Esaiæ. *Annalium*, sive Memoriarum veterum conservationes Aegyptijs debitas argumento est, quod Tatianus Assyrius principio Libri contrà Græcos auctor est, Historias ad exemplum Annalium Ægyptiacorum esse conscriptas. *Magica* etiam scientiæ originem suam Aegyptijs adscribunt. Lucanus, lib. VI. Sacræ Litteræ, alij. Quin eo impiæ stoliditatis venerunt ut Christum, Deum Opt. Maximum, per Aegyptiaca nomina, & Magicas eorundem curas tot miracula exegisse dixerint. Arnobius, lib. I. *Occursurus forsitan*

rursus est cum aliis multis calumniosis illis & puerilibus vocibus: Magus fuit: clandestinis artibus omnia ista perfecit. Ægyptiorum ex adytis Angelorum potentium nomina & remotas furatus est disciplinas. Quid dicitis, ô parvuli, incomperta vobis & nescia temeraria vocis loquacitate garrientes? Philosophia Aegypto originem duxit in Græciam & Italiam, debita Magis & Chaldæorum Antistitibus, quorum primis eam Antiquitatem Græca fabulositas adscripsit, ut etiam Judæorum majores ab ijs oriundos litteris mandaverit, vide Diogenem Laertium Proœmio. Quin *ipsa Litteræ* inventū sunt Aegyptiorum, ut ipsi sibi testes tradunt apud Diodorum Siculum, libro I. Alij distinguunt, *ut Aegyptiacas litteras* intelligas, quas invenerit Isis. Gotfridus Viterbiensis ex Antiquioribus, lib. IV. Chron. Illa Isis dicitur fuisse Regina Ægyptiorum, nata ex Æthiopia, quæ litteras Ægyptiacas invenit. Mathematum ijsdem principia adscribuntur, Ammianus, lib. XXII. Strabo lib. XVII. PLinius, alij. *Arologia*, idem Plinius lib. VII. cap. LVI. Manilius, lib. I. Eoq; proficiscebantur, sideralibus scientijs operam navaturi. Exemplum dedit Pythagoras. Justinus, lib. XX. *Aegyptum primo, mox Babyloniam ad perdiscendos siderum motus, originemq; mundi spectandam profectus, summam scientiam consecutus erat:* Ab eodem: & ante eum plerique omnes nobiliores Philosophi, Linus, Orpheus, Solon, Lycurgus, Democritus, Eudoxus, Euripides, PLato, & immensa vis aliorum. Alij ab Assyrijs aut Æthiopibus inventa hoc genus studia Ægyptios excoluisse autumant. Lege aureolum scriptum Luciani de Astrologia. Genethliacen invenisse Theutem quemdam Ægyptium auctor est Arnobius, lib II. *Quando siderum motus, aut ratio cœpta est Genethliaca sciri? Non post Theutin Aegyptium, aut post Atlantem, ut quidam ferunt, gestatorem, bajulum, tibicinem illum ac destinam cœli?* Alij Chaldæis dant, inter quos Sextus Empiricus. *Geometriam* peculiarem Ægyptijs adsignant, Herodotus, Strabo, Tatianus; Porphyrius, vita Pythagoræ, alij. Etiam *Belli usum* Ægyptij tradiderunt. Higinus, Fab. CCLXXIV. *Afri & Ægyptij primum fustibus dimicaverunt. Postea Belus Neptuni filius gladio belligeratus est, unde est Bellum dictum.* Inepte iste super etymo. de fustibus Afrorum & Ægyptiorum eadem Plinius: quo pertinet *pugna sacra* ad templum Martis *fustuaria*, apud eosdem Aegyptios, descriptore Herodoto, lib. II. *Primi nubes condiderunt*, primis urbium debentur munitiones. Higinus, cap. CXLIX. *Iuppiter Epaphum quem ex Io procreaverat, Aegypto oppida communire, ibiq; regnare jussit. Is oppidum primum Memphim & alia complura constituit, & ex Cassiepaa uxore procreavit filiam Libyen, à qua terra est appellata.* Alij notarunt *scuta, galeas, aliasque* armaturæ partes ijsdem excogitatas. *Lucernas* alij, cribra, idq; genus alia rei domesticæ adminicula. *Pictura* etiam, æmula veritatis, huic genti refcribitur, apud quam sex ipsis annorum millibus viguisse ante Græcorum cognitionem, ipsis testibus, memoratur, à Plinio lib. XXXV. cap. III. *Compendiariam scientia* ejusdem Aegyptios invenisse auctor est Petronius Satirico, quem enarrantem eumdem Plinium alibi produximus. *Theologia Aegyptiorum* nullibi non exstant munumenta, eos rerum divinarum anxios cultores facientia: *Theologia* plurimum deditos dicit Philostratus lib. V. Hist. Apollonij. *Numen* statuebant *unum*, omnium potens Arnobius, lib. IV. *Quinam iste est unus, interrogabitis? Fortè possumus istum veris auctoribus dicere: sed ne nobis fidem habere nolitis, Aegyptios, Persas, Indos, Chaldaos, Armenios, interrogetis: omnesque illos alios qui interioribus viderunt, & cognoverunt hac artibus. Iam profectò discetis, quinam sit Deus unus, vel sub eo qui plurimi, qui Deos se fingant, & humani generis imprudentiam ludant.* Ijdem tamen *Duodecim* illorum Inventores, ut supra notatum. Iidem primi, velut videri quidē voluerunt humanæ animæ immortalitatē tradiderunt, Herodotus, lib. II. in cujus verbis videbis & Py-

& Pythagoricam de Transmigratione animæ sententiam, totum post orbem pervagatam, Aegyptiorum doctrina oriundam. Hęc & alia talia, ijsdem adscripta, *Hieratica* appellabantur. Suida, verbis ignoti scriptoris:

Ἱερατικὴ καὶ φιλοσοφία. οὐκ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἄρα ἀρχῶν. ἀλλ' ἡ μὲν φιλοσοφία ἀπὸ τῆς μιᾶς τῶν ὅλων γενῶν θείωντε, καὶ τῶν μετὰ θεοὺς κρειττόνων, καὶ ἐν τρίτῳ, φασὶ, βήματι φαινομένων. ἓν γὰρ οὐδέν ἐστι τῶν καθόλου περιεχομένων τοῖς ἑκατέρωθι φιλοσόφοις. ὥστε καὶ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν ἐφαρμογὴν τῷ βουλομένῳ προσαρμόττειν τοῖς Αἰγυπτίοις τὰ τῶν ἑλλήνων. τὴν δὲ ἱερατικὴν, ἡ ἐστὶ θεῶν θεραπεία, ἐντεῦθεν ποθὲν ἀπὸ τῶν προειρημένων αἰτιῶν ἄρχεσθαι, καὶ περὶ ταῦτα πραγματεύεσθαι περὶ ἀθανασίας ψυχῶν, ὅτι καὶ τὰ αὐτὰ καὶ Αἰγυπτίοις φιλοσοφεῖται. τῶν δὲ ἐν ᾅδου μυρίων λέξιων ποιντείων πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν ἀφωρισμένων, τῶν δὲ περὶ τὸν βίον μεταβολῶν μυρίων, ὡς ἄλλης τε ἐν ἄλλοις σώμασιν, ἢ γένεσι ζώων καὶ φυτῶν διατελεσῶν Αἰγύπτιοι δὲ ταῦτα εἰσιν οἱ πρῶτοι φιλοσοφοῦντες, ἀπὸ γὰρ τῶν Αἰγυπτίων ἕκαστα τούτων οἱ πυθαγόρειοι ἐξήνεγκαν εἰς τοὺς ἕλληνας. Crassam eorumdem opinionem prodit Æneas Gazæus in Theophrasto:

Αἰγυπτίοις μὲν γὰρ δοκεῖ τὴν αὐτὴν ψυχὴν καὶ ἄνθρωπον καὶ βοῦν, καὶ κύνα, καὶ ὄρνεον, καὶ ἰχθὺν μεταμπίσχεσθαι, καὶ νῦν μὲν αὐτοῖς οἷον ἢ θηρίον μύρμηξ ἢ κάμηλος τὴν γῆν νέμεται. νῦν δὲ εἰς ἰχθὺν ὀλισθήσασα, κῆτος, ἢ μεμβρὰς γινομένη τὴν θάλατταν ᾤκησεν. αὖθις δὲ εἰς ὀρνέου φύσιν μετατιθεμένη, κολοιὸς ἢ ἀηδὼν ὀφθεῖσα εἰς ἀέρα διέπτη, ἄλλοτε ἄλλο δεικνῦσα τῶν ζώων, ἕως ἅπαντα διεξελθοῦσα πάλιν ἀναδράμοι ὅθεν τὸ πρῶτον κατέβη.

Statuebant Originem rerum omnium, non æternum hoc corpus universi, ut Pythagoræorum nonnulli, Aristoteles, & alij infiniti. Scholiastes Ptolemæi.

περιττῶς εἰώθασι λέγειν γένεσιν Αἰγύπτιοι κόσμου, καὶ γὰρ ἀρχὴν μίαν οὐκ ἔχει. πολλὰς δὲ. τὰ δὲ μερικὰ καὶ πολλὰς, καὶ μίαν. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀστέρων σύγκρασιν, ἣν εἰώθασι πῆξιν οἱ ἀποτελεσματικοὶ καλεῖν.

Alia persequi immensi sit operis. Deos autem, quos & Græci, colebant, licet adjectis ridiculis bestiarum figuris, sive ad cælandam superstitionem vulgus, sive mysticis alijs de caussis; sacra enim penitius inspecta summum scelus erat propalare, ut Herodotus multa futilia commenta, & Antistitum vanissimas fabulas tangens, ipsas religiones non sine summo scelere enarraturum asserit, quod idem de Græcorum mysterijs Pausanias. De Deorum figuris Lucianus de Sacrificijs:

Ταῦτα μὲν ἴσως μέτρια. καὶ τὰ ὑπ' ἀσσυρίων γιγνόμενα, καὶ ὑπὸ Φρυγῶν, καὶ λυδῶν, ἣν, δὲ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἔλθῃς τότε δὴ τότε ὄψει πολλὰ τὰ σεμνὰ, καὶ ὡς ἀληθῶς ἄξια τοῦ οὐρανοῦ, κριοπρόσωπον μὲν τὸν Δία. κυνοπρόσωπον δὲ τὸν βέλτιστον ἑρμῆν, καὶ τὸν πᾶνα ὅλον τράγον, καὶ ἶβιν τινὰ, καὶ κροκόδειλον ἕτερον καὶ πίθηκον.

Addit his nugacissimorum hominum rationes, quibus inducti tam congruentes Dijs suis formas assignaverint. Porrò Leges suas atque statuta Ægyptij à Mercurio sese indepros jactabant, quo allusit Lucianus βέλτιστον eum appellans verbis modo adscriptis. Judices habebant quos & Sacerdotes. Horum Coryphæus erat natu maximus, qui sententiam ferebat in cæteros, ipse primum dicundæ jus habens. Eumdem oportebat esse justissimum, nulla assentatione, nullo ære corruptibilem: collo gestabat imaginem Saphininam, veritatis titulum præferentem. Aelianus Variar. lib. XIV. cap. XXXIV.

Αἰγύπτιοι φασὶ παρ᾽ Ἑρμοῦ τὰ νόμιμα ἐκμουσωθῆναι. οὕτω δὲ καὶ ἕκαστα τὰ παρ᾽ ἑαυτοῖς σεμνύνειν προήρηνται· δικασταὶ δὲ τὸ ἀρχαῖον παρ᾽ Αἰγυπτίοις ἱερεῖς ἦσαν ἦν δὲ τούτων ἄρχων ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐδίκαζεν ἅπαντας. ἔδει δὲ αὐτὸν εἶναι δικαιότατον ἀνθρώπων, καὶ ἀφειδέστατον. εἶχε δὲ καὶ ἄγαλμα περὶ τὸν αὐχένα ἐκ σαπφείρου λίθου, καὶ ἐκαλεῖτο τὸ ἄγαλμα Ἀλήθεια.

Mercurius ille, qui Ægyptijs Leges tradidisse dicebatur, quintus fuit ejus nominis, tradente Cicerone. idemq; ille quem Theutæ nomine ex Arnobio suprà posuimus, cultus inibidem; & appellatione Septembris mensis honoratus. Lactantius, lib. I. capite VI. *Apud Ciceronem C. Cotta Pontifex disputans contrà Stoicos de Relligionibus, deque varietate opinionum, quæ solent esse de Dijs, ut, more Academicorum, omnia faceret incerta, quinq; fuisse Mercurios ait, & enumeratis per ordinem quatuor, quintum fuisse eum à quo sit Argus occisus, ob eamq; caussam in Aegyptum profugisse, atq; Aegyptijs Leges ac litteras tradidisse. Hunc Aegyptij Theut appellant, à quo apud eos primus anni sui mensis September, nomen accepit. Idem oppidum condidit, quod etiam nunc Græcè vocabatur* Ἑρμόπολις, *& Saitæ servant coluntque eum religiosè.* Plures Dij inibidem religiosè culti. *De Marte & Cerere* Herodotus, de alijs alij. *Minervæ Saitis* celebre erat festum, quod lychnis accensis vel in fano Deæ celebrabant peregrè venientes, vel domi suæ suspensis pro se quisque lampadibus, scilicet cum morbo aut alia aliqua difficultate ipsum fanum accedere perhiberentur. Themistius Orat XIII.

Αἰγύπτιοι τὴν Ἀθηνᾶν τὴν ἐν Σάϊ τά τε ἄλλα σέβονται, καὶ πέμπουσιν αὐτῇ ἐτήσιον ἑορτὴν ἄγοντες, ἣν καλοῦσι λυχνοκαΐαν. ἐπειδὰν δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ χρόνος ἐπανίῃ τῆς πανηγύρεως, οἱ μὲν πολλοὶ τὰ λύχνα ἐνθέμενοι ἐν τοῖς βάρεσι, πλέουσι, διὰ τοῦ Νείλου ἐπὶ τὴν Σάϊν, καὶ ἀφικόμενοι εἰς τὸν νεών, ἵνα τὸ ἄγαλμα ἵδρυται τῆς θεοῦ. ταῦτα ἄλλα θρησκεύουσιν ᾗ τάττει ὁ νόμος, καὶ τὰ λύχνα ἀνακαίουσιν ὕπαιθροι περὶ τὰς σκηνάς, καὶ τὰ κράσπεδα τοῦ περιβόλου, καὶ ἡ Σάϊς καταλάμπεται ἱερῷ πυρὶ τὴν νύκτα ὅλην ἐκείνην.

De Mercurio quod diximus, is litteras docuisse Aegyptios confirmatur PLinio lib. VII. cap. LVI. *Iudicijs porrò præsidebant Philosophi*, & jus dicebant apud Aegyptios, Sacerdotum nomine macti, ut suprà attigimus, unde assimilasse celebrem suam sententiam videtur PLato de Philosophorum imperio felicibus Rebuspublicis: & ad eum morem Principem legitimum nobis præpinxisse videtur Philo libro II. de Vita Moysis. *Medicina Aegyptijs ita florebat*, ut omnes ferè medicorum titulis insignes essent. Diogenes Laërtius, lib. III. de Euripide:

ὅθεν καὶ εἰπεῖν Θάλασσα κλύζει πάντα τ᾽ ἀνθρώπων κακά· ἀλλὰ καὶ καθ᾽ Ὅμηρον φάναι πάντας ἀνθρώπους Αἰγυπτίους ἰατροὺς εἶναι.

Alexandria maximè hac florebat, Aetate Ammiani, qui scribit, lib. XXII. *Medicinæ autem, cujus in hac vita nostra nec parca nec sobria desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur indies, ut licet opus ipsum redoleat, pro omni tamen experimento sufficiat medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandriæ se dixerit eruditum.* PLerosque verò Ægyptios *medicos* fecerit, vel ea consuetudo quam refert ex alijs Rufinus Hist. Eccles. lib. I. cap. X. *Moris apud Aegyptios esse dicitur, ut si puerulus ægrotet, circumferatur à matre per singulas domos, quo si quis aliquid expertis remedij noverit, conferat id laboranti.* Multa de Ægyptijs Medicis, Herodotus, Diodorus Siculus, Aristoteles, Politic. lib. III capite XI. Zacharias Scholasticus de Opificio Mundi. Fuisse peculiares singulis ferè membris humani

mani

mani corporis testatur Herodotus, libro II. *Iejunio aut vomitu curam frequentasse.* clarum ex ijs quæ notant viri docti ad Aristotelis caput jam nominatum. *Sacerdotum professio* ad jus dicundum accedebat etiam Mathesin, ut scribit Strabo libro XVII. Unde ea in orbem terrarum traducta est, monente Ammiano libro XXII. Astronomia excolebatur præcipuè apud Thebas, celeberrimam regionis urbem, cujus incolis etiam in ordinem redacta scribitur. Strabo.

ὅπη ἡ Ἀστρονομία μάλιστα καθηγηθείη ὑπὸ Θηβαίων τῶν Αἰγυπτίων, ἐν αἰῶ πα-τος ἑρμῆς ὁ τρισμέγιστος.

Erat multum à Græca diversa, licet originem inde ducente. *Annum habebant menstruum*, quem falsum Antiquitatem ijs subjecisse autumat Joannes Zonaras. Plinius, lib. VII. cap. XXIIX. *Annum alij æstate unum determinabant, alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere. Quidam Lunæ senio, ut Ægyptij, itaq; apud eos aliqui & singula millia annorum vixisse produntur.* Tales annos inter veros connumeratos alij tradunt, intermixtis quadrimestribus. Plutarchus Numa: *Aegyptiis menstruus annus fuit, mox quadrimestris. Qui quamvis regionem colant maximè novitiam, habentur vetustissimi, & numerum Annorum in Annalibus suis infinitum supputant, mensibus inter annos adnumeratis.* Ergo annus talis, XXX. nonnumquam tantum dierum fuit. Lactantius, lib. II. cap. XIII. *Ait Varro, apud Aegyptios pro annis menses haberi, ut non Solis per XII. signa circuitus faciat annum; sed Luna, quæ orbem illum signiferum XXX. dierum spatio illustrat.* Antiquissimum annum Aegyptium alij bimestrem tradunt, mox crevisse in quadrimestrem, mox in tredecim totos menses, additis quinq; diebus, extitisse. Censorinus, de die Natali, cap. XIX. *Et in Ægypto quidem antiquissimum ferunt annum bimestrem fuisse, post inde ab Isone Rege quadrimestrem factum, novissimè Arminon ad tredecim menses & dies quinque perduxisse.* De anno autem sui temporis Ægyptiaco magnoque eorundem, lege eumdem cap. XVIII. De *Magno Anno* diversæ aliorum sententiæ, alibi indicatæ. In *diebus* porrò *discernendis* Aegyptiorum summa erat superstitio, ut vulgò Romanis Aegyptiaci dies vocarentur, quibus velut malè ominatis quippiam incipiendum mathematici negabant, ut jam alij quoque animadverterunt. *Hieroglyphica* Ægyptiorum nota sunt, magisq; indies magisq; à doctis hominibus illustrantur. De ridiculis superstitionibus Esaias Propheta, cap. XIX. Satira incerti auctoris Juvenali adjecta. Vide Plutarchum de Iside & Osiride. Minutium Octavio. Justinum, lib. I. Saresberiens. Policrat. lib. I. ca[illegible]. X. Tertullian. in Marcionem lib. III. cap. XIII. Sic & *Ægyptus nonnumquam totus orbis* intelligitur apud illum superstitionis & maledictionis elogio. Idem de Spectac. cap. VIII. *Obelisci enormitas, ut Hermateles affirmat, Soli prostituta, scriptura ejus & census de Aegypto superstitio est.* Hinc Vanitas religionis Aegyptiacæ traducta scriptoribus. Lucanus, lib. VIII.

Hunc genuit custos Nili crescentis in arva
Memphis, vana sacris: illo cultore Deorum
Lustra sua Phœbes non unus vixerat Apis,

Qui numina mortis ad tempus certa, irridet. Idem comestos Ægyptiorum Deos Satirica urbanitate dicit, lib. X.

quod Luxus inani
Ambitione furens toto quæsivit in orbe
Non mandante fame: Multas volucresq; ferasq;
Ægypti posuere Deos.

Male vulgo distinguitur locus iste Lucani. Hinc pulcrè ebriam, hoc est insanam cultu tali monstrorum Ægyptum incessit Georgius Pisides Cosmurgia.

Ὡς μή τις αὐτῶν τὰς ἐπαίρσεις προσ-
βλέπων,
Πύθοι λεληθὼς δυσσεβεῖς ἀπο-
ψίας,
Ὅ καὶ πέπονθεν ἡ κατ᾽ αἴγυπτον
μέθη,
Οὐ τοῖς μεγίστοις ἡπατημένη μό-
νον
Ἀλλ᾽ ἄχρι φαύλων ἑρπετῶν καὶ
θηρίων
Τῆς δυσσεβείας ἐκ πάσης τὸν
σάλον.

Ab his subjicit idem Hebræos superstitionum suarum fluvios, velut de salo omnium impietatum, duxisse.

Οἷς καὶ μαθητεύσαντες Ἑβραῖοι
πάλαι
Τοῦ αὐτὸν ἐζήλωσαν ἐν κακοῖς
βίον,
Καὶ μέχρι μυίας ἐκ θεοῦντες τῶν
κτισιν.

Eam persuasionem habuerunt etiam alij. Sic Idololatriam Hebræorum Ægyptiorum ritus vocant scriptores. Lactantius, lib. IV. c. X. *Pro his tamen divinis beneficijs honorem Deo non reddiderunt, sed, depulsa jam servitute, jam siti fameque deposita, in Luxuriam prolapsi ad profanos Ægyptiorum ritus animos transtulerunt. Cum enim Moses, Dux eorum, adscendisset in montem, atq; ibi quadraginta dies moraretur, aureum caput Bovis, quem vocant Apin, quod eos signo præcederet, figurarunt.* Ita haben priſci Codices Lactantij, editiones etiam Aldinæ. Commentariorum concinnator mutavit *quod eos in signum præcederet.* Ego ex ductu scripturæ veteris emaculandum reor *Quo Deus signo procederet* hoc volebant nimirum, notum Ægyptiorum Numen signo hoc suo includi, & ita præcedere iter posteà facturos. Talibus vero stultitijs pejus omnibus alijs gentibus Ægyptios erraſſe ſciſcebant ſcriptores Chriſtiani. Auctor Hiſtoriæ Barlaami: *sumentes homines occasionem à dijs suis perpetrant omnem iniquitatem & luxuriam, & impietatem; polluentes terram & aerem pravis suis actibus. Ægyptij vero sceleratiores & stolidiores his existentes, deterius omnibus gentibus, quæ sunt in terra, erraverunt. Non enim contenti fuerunt Chaldæorum & Græcorum cultibus; sed insuper & bruta animalia induxerunt Deos esse, terrena videlicet & aquatilia & arbores, & germinantia, & contaminati sunt omni insania & luxuria, deterius omnibus gentibus, quæ sunt in terra: Nam quidam illorum coluerunt ovem, quidam hircum, alij vitulum & porcum, nonnulli corvum & accipitrem, & vulturem, & aquilam. Alij verò Crocodilum, quidam cattum & canem, & Lupum, & Simiam, & Draconem, & aspidem: alij cepas & allia & spinam.* Qui falſe cum Lucano addit Deos ſuos comediſſe: *Videntes enim Deos suos comestos, & interfectos ab alijs hominibus, & concrematos & putrefactos non intellexerunt de ipsis quia non sunt Dij.* Qui ſanctiſſimus auctor eruditè & copioſe illa excutit, & rationibus inductis confutat. Profanos Ægyptiorum ritus etiam gentiles exſibilant; Romani urbe quoque expulerunt. Tacitus Annal. II. *Actum & de sacris Aegyptijs Iudaicisq; pellendis. Factumque patrum consultum ut IIII. millia libertini generis ea superstitione infecta, quis idonea ætas, in insulam Sardiniam veherentur, coercendis illis Latrocinijs, & si ob gravitatem cœli interijssent vile damnum: cæteri cederent Italia, nisi certam antè diem profanos ritus exuissent.* Cujus impium os Chriſtianos haud dubiè etiam ſentitur. Ægyptiorum vero abſurdiſſima ſuperſtitio eo fœditatis devenit tandem, ut & per obſcæna corporis emiſſos ſonos, quodam divinitatis horrore proſequerentur. Minutius Felix Octavio: *Nonne & Apim bovem cum Aegyptijs adoratis & pascitis? Nec eorum sacra damnatis, instituta serpentibus Crocodilis, belluis cæteris, & avibus & piscibus, quorum aliquam Deum si quis occiderit, etiam ca-*

piste punitur. Iidem Aegyptij cum plerisque vobiscum non magis Isidem, quam separum acrimonias metuunt, nec Serapidem magis quam strepitus per pudenda corporis expressos, extremiscunt. In ipsis sacrificijs inusitata alijs gentibus multa habebant, ut quod caput victimæ exsecrabantur, Græcisque negotiatoribus vendebant, aut abiiciebant in profluentem, Herodoto teste: aliquando vetitis & exsecratis vescebantur, ut in sacris Liberi & Lunæ, eodem scriptore: quare strictè verum non est, quod Ælianus Animal. lib. X. cap. XVI. tradit, suibus in perpetuum abstinuisse. *Apin boum principem* coluisse, nota res, cæteros etiam boves magna æstimatione habebant, ut & sepelirent mortuos, singulari superstitione cornu alterum humo exstare facientes, ut notat idem Herodotus; & cultum ejus animantis irridet Anaxandrides Comicus apud Athenæum, Ægyptios alloquens.

> οὐκ ἂν δυναίμην συμμαχεῖν ὑμῖν ἐγώ,
> Οὔθ' οἱ τρόποι γὰρ ὁμονοοῦσ' οὔθ' οἱ νόμοι,
> Ἡμῶν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διέχουσιν πολύ.
> Βοῦν προσκυνεῖς, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς θεοῖς.

Hortensia olera, porrum, cepe, allia, numinum vicem celebrant; quam iridem superstitionem Romanis moribus invexerant, servatam quidem ad ultima etiam gentilitatis, jam exspirantis tempora, quicquid aliquando urbe expulsum scribat Tacitus. Clara Minutij verba, modo producta, & quod post eum Prudentius canit, Lib. II. in Symmachum:

> *Sunt qui quadrivijs brevioribus ire parati,*
> *Vilia Niliacis venerantur oluscula in hortis,*
> *Porrum & cepe Deos imponere nubibus ausi,*
> *Alliaq; & (Lege Vt) Serapin cæli super astra locare.*
> *Bis enim & Serapis, & grandi simia cauda,*
> *Et Crocodilus id est quod Iuno, Laverna, Priapus,*
> *Hos tu, Nile, Deos colis, & tu, Tibris, adoras.*
> *Vna superstitio est, quamvis non concolor error.*

Apim tam horribili religione colebant, ut mortuo etiam capillum ponerent, Lucianus, fine Libri de Sacrificijs:

> ὁ μὲν γὰρ Ἆπις ὁ μέγιστος θεὸς τοῖς Αἰγυπτίοις, ἢν ἀποθάνῃ, τίς οὕτω περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὴν κόμην, ὅστις οὐκ ἀπεξύρησεν, καὶ ψιλὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ πένθος ἐπεδείξατο, κἂν τὸν Νίσου ἔχῃ πλόκαμον, τὸν πορφυροῦν.

Licet alioquin lugentes non tonderentur, si fides Herodoto. Talium Deorum aliquem occidere, capitale erat homini, ut ex Minutio supra monitum. Tertullianus Apolog. cap. XXIV. *Nemo se ab invito coli vellet, ne homo quidem. Atq; adeo & Aegyptijs permissa est tam vana superstitionis potestas, avibus & bestijs consecrandis, & capite damnandis qui aliquem hujusmodi Deum occiderint.* Quin neque fando auditum apud superstitiosissimos mortalium lædi tale Numen, Cicero, lib. I. de Nat. Deorum: *At non Aegyptij nec Syri, nec ferè cuncta Barbaries, firmiores enim ferè videas apud eos opiniones esse de bestijs quibusdam, quã apud nos de Sanctissimis templis & simulacris Deorum. Etenim fana multa exspoliata, & simulacra Deorum de locis sanctissimis ablata vidimus à nostris. At verò ne fando quidem auditum est Crocodilum, aut Ibin, aut felem violatum ab Aegyptio.* Quin atrocia potius tormenta subibant, quam quicquam tale committerent, per imprudentiam peccantes sese expiatorijs cruciatibus subdebant Cicero idem lib. V. Tusculan. *Ægyptiorum morem quis ignorat, quorum imbutæ mentes pravis erroribus*

roribus quamvis carnificinam prius subierint, quam Ibin aut aspidem aut felem, aut canem, aut crocodilum violent, quorum etiam si imprudentes quippiam fecerint. pœnam nullam recusant. Aspis bos adeo sacer sanctusque, ut sepulcrum ejus indicare piaculum fuerit. Arnobius lib VI. *yniram Regem cum familia omni sua, immo cum omni prosapia in Veneris templo situm esse, Ptolemæus litterarum auctoritate declarat. Infinitum est & immensum, quibus quique in fanis toto sint orbe describere. Nec exactam desiderat curam, quam pœnam constituerit Aegyptus in eum qui publicasset quibus Apis jaceret absconditus.* Sed nos diu extra oleas vagati, ad Claudianum tamdem revertamur.

127. QVÆ MOVEANT MOMENTA POLUM.] Pendentem velut in æquilibrio. Pulcerrimis versibus Ausonius in Eclogario. *Momenta* motus hinc, inde ducentes pondera, donec constent; & ipse stilus ferreus, indicans æquationem. Glossarium Vetus: *Momentum, stilus quo momentaria inclinatur, Momentaria, seu Momentanea*, ipsa LanX. Idem: *Momentanea duabus lancibus & uno in medio stilo æqualiter constat. Momenta*, vim, vires, denotant. Favonius Eulogius, in Somnium Scipionis: *At non sic mundus unus, cujus aut duæ sunt partes, mens & materia, aut verò quatuor elementa, momentis potentiaque distantia.* Cicero IV. Academ. *Horum aliquid vestro sapienti certum videtur: nostro nec quid maximè sit probabile quidem occurrit, ita sunt in plerisque contrariarum rationum paria momenta.*

127. CERTUS IN ASTRIS ERROR.] Vagus & ratus circuitus, Claudianus Mamercus lib. II. De Statu Animæ, cap. XIII. *Numquid hoc cœlum visibile non hominibus datum est? aut Solaris fulgor & calor, vel Lunaris globi per incrementa & detrimenta variatio: Vel astrorum vagus ratusq; circuitus, vel per magnos orbes ingressus siderum, & statuta progressio, sive cum dierum noctiumq; vices variant, sive quia caloris ac frigoris alterno foto mundū temperant.* Multa talia Manilius, Avienus. Et usui scriptorum amatæ contrariorum compositiones. Sic *Pacificum bellum* Marius Victor dixit. *Fulgentes tenebras* Valerius Flaccus, lib. VII. *Inopem opulentiam* Paullinus Nat. IX. Alia doctis notata.

129. CAUSISQUE MEANTEM.] Non pro miraculo aut portento habendum, sed ratis certisq; caussis contingentem, & velut ingredientem. Allusit illud Maronianum

cæliq; meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent.

Stultitiam vulgi seponit, monstro non caussis Defectum Solis adsignantem. Alibi notamus quam plebs militaris sit sæpè defectibus Luminum cœlestium mota, & res magnæ peractæ.

130. VIDEAT NUMERUS.] Prænunciet. Variant libri. Belgici quinque in videat *Noster, dicat numerus* Nos sequimur cæteros quinihil mutant. *Numerus*, calculus, ratio, expensio. Lucanus, lib. I.

quem non Ægyptia Memphis
Aequarit visu, numerisque docentibus astra.

Joannes Camers ex suis libris edidit.

quam certus in astris
Error, quis tenebras casus, Solisq; meantem
Defectum videat numeris.

Sequitur Cujacianos, Scaligerum, aliosq; nihil mutantes. Videre, intelligere, cognoscere, ut in Lucani verbis adscriptis. Manilius de Astrologorum primis.

primiq; per artem
Sideribus videre vagis pendentia fata.

131. PALLENTEM.] Obscuratam, orbatam lumine. Varro Atacinus.

tum sidere casso
Pallescit teres umbra rota, dum transeat axem
Aggeris velox tumuli

Ovidius, Metamorph. de Sole,

Nec

Nec tibi quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles.

Sic rubent astra, cum claré nitent. Seneca Hippolyto:

Et nuper rubuit, nullaq; lucidis
Nubes sordidior vultibus obstitit.

132. VIRGINIS.] Inculpatæ, quæ cum castitas hominum decresceret, reliquit cætus eorum. Avienus. V. CCCXLVIII. Arati,

Sic justa in populos mox virginis inculpata
Exarsere odia.

Theon in Aratum: ὁ μὲν τοι ποιητὴς τὴν δίκην, ὡς ἀδιάφθαρτον κόρην ὑποτίθεται, καταλιποῦσαν μὲν τὴν πλείστον κόσμον διὰ τὴν τῆς πονηρίας αὔξησιν, καταλαβοῦσαν δὲ τὸν οὐρανόν.

Parthenon nomen puellæ faciunt alij, eamque post præcocem mortem ab Apolline inter sidera relatam, ut auctor est Higinus Poetico Astronomico, *Fulgentia ora Divæ* intelligit; Numina enim talia fingebantur: alioquin fidu· virginis constat obscura & vix agnoscibili stella caput damnari.

133. VULTUS VENERATUR AMICOS.] Nullum dubium Poetam scripsisse *veneratus amicos*. Idque recepit jam olim Jos. Scaliger. In nostro Codice est *veneranter* indicio variantis scripturæ.

135. TUNC SIC.] Subitam allocutionem notat. Tertio Consulatu Honorij.

Tunc sic lætus ait: Rex ô stellantis Olympi.

In nostro est *Cum sic diva prior* Nec inepté.

136 SINCERA BONORUM CONGERIES.] Sic ipsum hominem appellat, Exquisita omnium bonorum commendatione, velut in naturam ea hominis transierint. Sic Claudius Rutilius lib. I.

Sed mihi Protadium visere cura fuit.
Quem qui forte velit certis cognoscere signis,
Virtutis speciem corde vigente petat.

Hoc est Virtutis perfectam effigiem. Rutilius Lupus, lib. I. *Prorsus ut aut ex hoc vitia, aut ipse ex vitijs ortus videatur.* Martialis lib. II. Epig. XCIII.

Mentitur qui te vitiosum, Zoile, dicit.
Non vitiosus homo es, Zoile; sed vitium.

Pariter Ausonius Epist. XVII. *Quid enim aliud es, quam ex omni bonarum artium ingenio collecta perfectio.* Boethius lib. II. cap. IV. de Cons. Philos. *Quod vita pretio non segnis emeres, vir totus ex virtutibus factus.* Tertullianus, lib III. in Marcionem.

Quorum discipuli, qui successere per orbem,
Conflati virtute viri, nostrisque magistri,
Conjunctis operis nobis tribuere decores.

Interpres, *seu quis alius*, in Josephi. lib. XIIX. cap. VII *Erat eidem Mundo liberta quædam ex parentibus, nomine Ida, omnium malorum & iniquitatum coagulum.* Media Barbarie Saxo Grammaticus lib. XV. *Dania Slesvvicensium Antistes Fridericus, perfectissimum Honestatis specimen.* Hermannus Lerbecius Chronico: *Comes Adolphus tantus erat fide & Bonitate, Consilio atq; Prudentia, ut universis videretur constructus virtutibus.* Sic coagulum omnium ærumnarum Palladius apud Ammianum, lib. XXIX. Athanasium qui laudat, ipsam virtutem laudat. Gregorius Nazianzenus initio ejus Encomij, Oratione XXI. Sophocles Electra Ægistheum πᾶσαν βλάβην vocat, V. CCCII. Ut notamus Adversar. lib. CXXIV. Pulcré non tali ævo Guibertus Abbas lib. VII. Histor. Palæstin. cap. XII. Dux Gothofredus cui pené omnis ex virtute constabat natura.

137. VETERIS VESTIGIA RECTI.] Simplicitatem priscam intellig t, omni ævo sequenti laudatam. Rectum, probitatem, æquitatem inconcussam intellige. Sanctitatem

morum in eodem Theodoro commendat, eadem laude, Symmachus, lib. V. Epist. IV. scribens ei: *Bonorum frequens adstipulatio de Sanctis moribus tuis, in hoc me desiderium provocat, ut amicitias tuas impatienter exoptem. Nam qui omnium ore celebrantur, & probitatis laude conspicui sunt, incognitos quosq; ad amorem familiaritatis invitant.* Rectum, Constantiam æquitatis, inimicam lucro. Lucanus: lib. VIII.

> *sidera terra*
> *Vt distant, & flamma mari, sic utile recto.*

138. DUCTOS VIDEO MORES.] Metallo ductos. Ducere enim verbum ei rei est. Virgilius. *Aut leveis ocreas lento ducunt argento* Appulejus Excerptis Floridorum: *Cum primis Alexandri illud præclarum, quod imaginem suam solus Polycletus ære duceret, solus Apelles coloribus delinearet, solus Pyrgoteles cælamine excuderet. Mores aurei sæculi* notissimi: quibus æquatur qui laudatur maximè.

139. JURA REPOSCUNT.] Judicia. Jurisdictio. Honores, Officia. Sic in Eutropium jura Eunuchum rexisse ait. Valerius Flaccus, lib. II. cum maritos occidissent conjuges.

> *vacuaq; in mœnibus urbis*
> *Iura novant: donant solio, sceptrisque paternis,*
> *Vt meritam; redeuntq; piæ sua præmia menti.*

140. RURSUM TE REDDE] Melior videtur fieri versus, nostri Libri scriptione. Rursum nostro te redde Labori. *Rursum reddere*, non cum vulgo dictum, abundante voce. Gratius Cynegetico:

> *ipse suos ubi contigit ignis honores*
> *Defugit ab saxis, rursumque reconditur antro.*

Vitruv. l. X. c. XIII. E *modiolis autē fistulæ sunt continēter conjunctæ ligneis cervicibus pertingentesq; ad nares, quæ sunt in arcula, in quibus axes sunt ex torno subacti, & ibi collocati, qui, cum recipit arcula, animam, spiritum non patientur obturantes foramina, rursus redire.* Apulejus, lib. III. *Nec qui lavarim, qui tersérim, qui domum rursum reverterim, præ rubore memini.*

141. TRANSMISSÆ GLORIA VITÆ.] Jam ante enim Reipublicæ adfuerat, antequam se conderet in illum suum Parnassum. Suprà, v. LX.

> *Postquam parta quies, & summum nacta cacumen,*
> *Iam secura petit privatum gloria portum,*
> *Ingenij redeunt fructus.*

142. HUMANUM CURARE GENUS.] In Romanis Magistratibus. Hanc enim ambitionem loquendi perpetuo servat, Romanæ rei humanum genus addicendi. Secundo in Stiliconem de Roma.

> *Hæc est in gremium victos quæ sola recepit*
> *Humanumq; genus communi nomine fovit*
> *Matris, non Dominæ, ritu.*

144. NULLAS RECIPIT PRUDENTIA METAS.] Nemo eam emeritus est: quamdiu vitæ usus, tamdiu Prudentia opus est. Omnium temporum arbitram atque rectricem esse Prudentiam, celebre Isocratis dictum est. Eandem virtutes cæteras excellere, ut Visum reliquos sensus, scivit Bion.

145. SEDES.] Honoris locus, fastig um Magistratus. Multis semel, rari iterum contigisse summos honores dicit. Secundum Consul non fuit Manlius: at constat bis Præfectum fuisse Prætorio, qui honos tum summus, principi propior reapse etiam Consulatu, ut notum.

145. MERITIS TANTUM REDEUNT.] Paullo obscurior sermo, quam loqui assolet Claudianus. Actus redeunt tantum meritis. Virtuti adscribit repetitum honorem, Fortunæ inceptum.

146. VIRTUSQVE REDUCIT QVOS FORTUNA REGIT.] Et hic sermo obscurior: nec diffitear laborare locum vitio, ut ad se-

ad sequentium mox temporum rythmos inserciend's librarij non semel nimis officiosi deprǽhenduntur. Sensum jam diximus: Fortunam nimirum dare honores, iterare Virtutem. Omnia plana erunt si legeris. *Quos Fortuna dedit* Propius litteras. *Quos Fortuna gerit.* Id est affert, donat, fert Ad vulgatum faciat Sidonij sententia.

Purpureos Fortuna viros cum murice semper
Prosequitur ———

Non inepta viri docti ad suum Panegyricum lectio, qui quidem omnium solus vacillate lectionem pervidit. *Virtusq. reducis. Quis fortuna redit.*

Tamen deseritur sic sententia, quæ continuè de Honoribus loquitur. Virtutem potentiorem Fortuna facit, rariora enim & operosiora conficere. Virtutem autem Prudentiam intelligit, ut huc spectet pulcrum *Carneadu dictum* πάσαν τύχλω αἰσθησιν φρονῦντος κατοικεῖν. Quod refert Fulgentius ad Virgilium. Cæterum impeditior scriptio totis his versibus suspicari facit hemistichium unum alterumve excidisse.

148. MAGNOQVE PETENDUM CREDIS.] Magno pretio, nulla non opera. Maro

magnoq. optaverit emtum
Intactum Pallanta

Lucanus, lib. I.

magnoq. æterna parantur
Regna Deis. ———

148. ABSTRUSA RERUM RATIONE.] Investigatione Rationum & Repertorum Philosophicorum. Abstrusam vocat, quia in umbra procul à rerum splendore hæreat, satis etiam intricata, ut obscuras Grajorum artes suprà dixit. De Umbra pulcrè Maro, seu quis alius, Ceiri.

Pierius suaves exspirans hortulus auras
Florentis viridi Sophiæ complectitur umbra.

Tacitus, Annali XIV. Verbis Senecæ: *Ego quid aliud adhibere potui, quàm studia in umbra, ut sic dixerim, educata.* PLatonicos vero incessere quodammodo Astræa hic videtur, qui vitam Speculativam Sapienti migrandam vix censuerunt, nisi tribus incidentibus τῷ στρατηγεῖν, τῷ δικάζειν, τῷ πρεσβεύειν. Alij tamen eorumdem ajunt: ἥμισυ μὲν ὁ θεωρητικὸς βίος, ἐπόμενος δὲ καὶ ἀναγκαῖος ὁ πρακτικός. Cumque malorum aliquis Reipublicæ se ingerit omnino discipulis præ ipiunt ei succurrere, rebusque gerendis manum applicare. ἥξει γὰρ ὁ σπουδαῖος ἐπὶ τὰ κοινά, ὁπόταν εἰδῇ κακῶς διοικούμενα πρός τινων αὐτά. πρακτικὰ μὲν οὕτως ἡγούμενος, τὸ στρατηγεῖν τὸ δικάζειν, τὸ πρεσβεύειν. Ita tamen, ut, dum adsunt Actionibus, Speculationum non obliviscantur prorsus. Subjiciunt ergo: πρέπει δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων τῷ φιλοσόφῳ μηδαμῶς τῆς θεωρίας ἀπολείπεσθαι, ἀλλ᾽ αἰεὶ ταύτην τρέφειν, καὶ αὔξειν, ὡς ἑπόμενον δὲ καὶ ἐπὶ τὸν πρακτικὸν χωρεῖν βίον.

149. TUI PLATONIS.] Temporum etiam eorum Philosophiæ, extrà eam quæ Sacris Litteris debita, princeps Plato. Christianis quoque doctoribus commendatissimus. Eum sibi Deorum existentiam persuasisse fatetur Symmachus lib. I. Epist. III. Nectar ejus doctrinæ commendat lib. IX. Epist. LXXXII. Suum, honoris ejus gratia, dicit cum nostro Julianus Imperator initio Cæsarum, &c. Quantam sectam tum habuerit, docent Jamblychus, Numenius, Atticus, Proclus, Plotinus, Porphyrius, Eunapius, Æneas, Zacharias, & alij. Christianus vir, Manlius noster, æstimatione Christiana eumdem dilexit, ut ex eo se didicisse indagationem corporeæ Veritatis fatetur B. Augustinus, Confession. lib. VII. cap. XX. Prudentiam summam ei adscribit Hieronymus, Apologet. ad Domnionem. Præcipuum Philosophorum

phorum vocat Minutius Felix, sublimem apicem Philosophorum, Arnobius lib. I. Ingenium in Arce omnium, Sidonius. Nestorem ob mella facundiæ, Tertullianus de Anima, cap. XXXI. apud quem testimonium dicit summo inter omnes Philosophos loco. Θεαπεσίαν φωνὴν ipsi dat Synesius, Epist. CXXXIX. Deum verum, æternum, verè agnovisse testatur Athenagoras Legatione. πρῶτον τὸν παρ' ἕλλησιν φιλόσοφον vocat Justinus Martyr Parænetico. Alijque utriusque generis infiniti.

149. PATRIAM.] Athenas dicit, servatas Oraculo rectè exposito Themistocli, homini non litterato, sed acris ad omnia prudentiæ.

150. RESPONSA SECVTVS.] Deo dixit Sapientiam & Consilium rescripsisse Themistoclem, ipsum consilium responsumque prudenter explicavisse. Historia apud Herodotum, PLutarchum, Trogum, Probum, alios: quam scitius nemo recensuerit Maximo Tyrio, Sermone III.

150. QVAM QVI.] Eruditioni & Speculationi Platonicæ opponit Prudentiam sine illis in Themistocle, quo sanè vix ullus Principum id genus fuit felicior, naturali virtute pollentem. Thucydides.

ἦν γὰρ ὁ Θεμιστοκλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχὺν δηλώσας, καὶ διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἑτέρου ἄξιος θαυμάσαι. οἰκεία γὰρ ξυνέσει, καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν, οὔτ' ἐπιμαθὼν, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιπλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. καὶ ἃ μὲν μετὰ χεῖρας ἔχοι, καὶ ἐξηγήσασθαι οἷός τε. ὧν δὲ ἄπειρος εἴη κρῖναι, ἱκανῶς οὐκ ἀπήλλακτο. τό τε ἄμεινον ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι, προεώρα μάλιστα, καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης τε βραχύτητι κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο.

151. URBESQVE CARINIS VEXIT.] Inepta Lectio. De solis enim Athenis loquitur. Noster Codex, Belgici ad unum omnes, Scaliger, Aldus, *Vrbemq.* Optimè, nam & κατ' ἐξοχὴν Vrbs Athenæ. Historia cum Oraculo apud Polyænum lib. I.

ἡνίκα δὲ τὴν ἐξέλασιν ἐπιστώσατο ὁ θεὸς χρήσαντος. Τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον δίδοι εὐρύοπα Ζεύς, οἱ μὲν ἄλλοι Ἀθηναῖοι τειχίζειν τὴν ἀκρόπολιν ἠγόρευον. Θεμιστοκλῆς δὲ εἰς τὰς τριήρεις ἐμβαίνειν, ὡς ταύτας οὔσας τὸ ξύλινον τεῖχος τῶν Ἀθηναίων. ἐπείσθησαν, ἐπέβησαν, ἐναυμάχησαν, ἐνίκησαν.

VEXIT.] Alij libri *Texit*, non inscitè. Immo magis apte murorum in Oraculo munitioni. Sic sine muris *nudam* mox Spartam dicit.

Tutius objecit nudam Lacedæmona bellis.

Vexit urbem, populum, quo urbs constat. Papinius, Theb. IV.

Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ.

B. Marcus, Evang. cap. I. καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ιουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται. Hoc est incolæ Judææ.

151. MEDO.] Persarum Regi, Medis Imperanti tum. Non enim erat Medorum etiamnum tum imperium. Maximus Tyrius de eadem Expeditione:

ὅτι οἱ Μῆδοι ἐπὶ τὴν ἑλλάδα ἐστρατεύοντο, ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι τῷ θεῷ τί χρὴ δρᾶν ἐπιόντας αὐτοῖς βαρβαρικοῦ στόλου, ἁρμάτων περσικῶν, ἀσπίδων Αἰγυπτίων. &c.

Juvenalis.

epotaq; flumina Medo Prandente

Vide Thucydidem Proœmio.

152. SPARTANIS MATRIBUS.] Institutum

stitutum Lycurgo, gymnastica exercitia fœminis cum viris communia esse; rei rationem rogatus respondisse memoratur, uti in robusto exercitatoque matris corpore firmus valensque fœtus gigneretur; utque ipsæ mulieres, ubi necessitas postularet, armis pariter patriæ adessent. Spartanarum hinc mulierum virilia facinora leguntur, ut apud Justinum, lib. XXV. Pausaniam, IV. &c. Vide & consignata doctissimo viro Nicolao Cragio lib. III. de Rep. Lacedæmon. Item Ubboni Emmio in Illustrata Græcia.

153. SEXUM VICERE.] Viriliter agendo. Hic enim titulus fortiter facientibus fœminis datur; ut sexui defuisse mares dicuntur, cum remissè agunt.

153. LEGES SEVERÆ.] Spartanæ Leges notæ severitatis. Valerius Maximus lib II. cap. VI. proxima majorum nostrorum gravitati Spartana civitas, quæ severissimis Lycurgi Legibus obtemperans, aliquandiu civium suorum oculos à contemplanda Asia retraxit. Vellejus, Libro I. ea ætate clarissimus Graij nominis Lycurgus Lacedæmonius, vir generis regij fuit, justissimarum, severissimarumque Legum auctor.

154. IGNAVO MURO.] Satis munitis virtute Legibus oriunda. Noster Quarto Consulatu.

sic armipotens Lacedæmon
Despexit muros, rigido munita Lycurgo.

Nota res, & eventus. Nota virq; jam de Republica Lacedæmoniorum Commentario III. Nicolaus Cragius: Quod opus cur contemn. ant qui post eum meliora non invenerunt, nondum nos docuerunt. Contra murorum inopiam priscis civitatibus detrimento summo fuisse, notat Thucydides, Proœmio.

156. MONITUS ANNIQUE SILENTES.] Nota omnia. Monitus & annos silentes conjunxit, ut supra tacendo locutum memoravit; ignaviæ simul umbraticam Sapientiam notans, ut modo antè. Silentio autem auctoritatem secreti Deorum cultus, scitumque majestatem sibi peperit Pythagoras; quibus accedentibus nonnullis portentis, cultum penè divinum habuit. Ammianus paucis omnia jungit, lib. XXII. *Hac institutus prudentia Pythagoras, colens secretius Deos, quicquid dixit aut voluit, auctoritatem esse institutis ratam: & femur suum aureum apud Olympiam sæpe monstrabat, & cum aquila colloquens sæpe videbatur.* *Silentium Christianis pariter cultum, sibiq; ipsis injunctum, ostendunt Patrum Vitæ: Daniel Monachus Vita Ioannis Sinaitæ: Cum venerandus hic Pater verbo gratiæ ad se venientes affatim exsatiaret, ac doctrinæ fluenta largissimè profunderet, maligni quidam homines, invidiæ facibus inflammati, tantamq; frugem, quanta ex illius doctrina gignebatur, cohibere molientes, loquacem illum ac nugacem vocare cœperunt. Quod ille animadvertens, cuncta quod in eo, qui ipsum confortabat, Christo, posse edoctus, nec solum per sermonis exhortationem eos qui ad se utilitatis suæ caussa, veniebant, erudire v lens sed multo potius per silentium, & per operum Philosophiam ut sicut scriptum est, abscinderet quærentium occasiones, usq; ad certum tempus tacere instituit, mellifluumq; doctrinæ fluvium compescere.* Sic Severus Sulpitius, Conditor eloquij inter Christianos penè Sallustiani, erratum suum silentio castigavit ad mortem servato: Gennadius. *Severus Presbyter, cognomento Sulpitius, Aquitanicæ provinciæ, vir genere & litteris nobilis, & paupertatis atq; humilitatis amore conspicuus: in senectute sua à Pelagianis deceptus, & agnoscens loquacitatis culpam, silentium usq; ad mortem tenuit, ut peccatum, quod loquendo contraxerat, tacendo penitus emendaret.* Joannes Patriarcha Hierosolymitanus, Vita Joannis Damasceni: *Ita pater filio, & magister discipulo præscribebat, adjiciens simul & hæc monita. Ne ad aliquem mitteris Epistolam; ne omnino loquaris aliquid externæ disciplinæ. Silentium cum intelligentia exerce: nam hoc scio non nostrorum tantum Philosophorum esse præceptum. Nam & Pythagoras ille*

Samius discipulis nuper ad discenda Philosophiæ suæ mysteria admissis, imperavit silentium multorum annorum. Sermonem autem virtutis doctrinæ officere rebantur Philosophi, ideoque, quamdiu discerent, eo abstinebant. Sextus Pyrrhon, Hypotyp. lib I. περὶ δὲ τοῦ περὶ φυσικοῦ λόγου, πῶς μὲν οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον ζητεῖν, τοῦτον γὰρ καὶ τῶν δογματικῶν ἔνιοι παρῄτησαν, ὡς ἀντιπράττοντα τῇ τῆς ἀρετῆς ἀναλήψει. διὸ καὶ περὶ τὸν τῆς μαθήσεως χρόνον ἤσκησαν σιωπήν. Illudit non uno loco mira festivitate, Lucianus.

158. FAMOSUM LUXUM.] Tarentini vitæ summam ponebant in Voluptate, extra hanc omnia adspernentes. Dictum recenset Athenæus: τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους διὰ τὸ φιλοπονεῖσθαι καὶ περὶ τὰς ἐργασίας διατρίβειν, παρασκευάζεσθαι ζῆν. αὐτοὺς δὲ διὰ τὰς συνουσίας καὶ ἡδονὰς οὐ μέλλειν, ἀλλ' ἤδη βιῶναι.

Hinc Proverbium fecerunt. Voluptates eorumdem memorat Symmachus lib. VII. Epist. XV. Convivia perpetua, Strabo, lib. VII. Delicias Florus. *Molle* vocat, à lascivia Horatius lib. II. Sat. IV. à popinatione perpetua unctum Sidonius, de Pyrrho,

> *cujus vires Oenotria pallens*
> *Ipsaque, quæ petijt, trepidaverat uncta Tarentos,*

Madidum, ab ebrietate, Juvenalis, Sat. VI.

> *Et Sibaris colles, hinc & Rhodos & Mitylene,*
> *Atque coronatum, petulans, madidumq; Tarentum.*

OEBALII TARENTI.] Spartani. Ut Tyndareum, Silio. lib. XV.

> *Tunc & Tyndarei Latias Fortuna Tarenti*
> *Auxit opes, laudemq; simul.*

Nota res. *Spurios Spartanorum* eo commigrasse tradit Servius ad Maronem. Georg. IV. & Æneid. III. Vide Pausaniam, lib. X.

157. INSIGNEM CURAM.] Quo major dignitas enim, eo amplior cura quam non fugiat homo Philosopha sententia, nisi simul ignava opera.

159. MERITIS MAJORA PATEBUNT PRÆMIA.] Noster Codex *majora dabuntur.* Nihil mutamus. Præmia autem virtuti data, commendant temporum felicitatem. Theodosius, eorum auctor, L. IV. de Imaginibus & Statuis; *Virtutum præmia convenit tribui merentibus. Demosthenis scitum nobile;* qui præmia tollat, ipsum benè faciendi usum exstirpaturum, non secus scilicet quam Pœnarum sublatio apertura sit valvas omni generi malorum facinorum. Verè Euripides Hecuba.

> ἐν τῷ δὲ γὰρ κάμνουσιν αἱ πολλαὶ πόλεις
> Ὅταν τις ἐσθλὸς καὶ πρόθυμος ὢν ἀνὴρ,
> Μηδὲν φέρηται τῶν κακιόνων πλέον;
> *In hoc laborant civitates plurimæ*
> *Civis beneficus quod probusque ut plurimum*
> *Nullo malorum præmij fert amplius.*

Præmium enim speratum, duplicem facit industriam. Sophocles, non enim alter, Rheso.

Κέρδος πρὸς ἔργῳ τὴν χάριν τίκτει διπλῆν.

Quod si præmiorum spes tolletur cultoribus virtutis; facilis dabitur scelerum sectæ janua. Dio Cassius, lib. XLI.

ὅτι ἂν τὸ μὲν τῶν φόβων τῆς δίκης ἐλευθερωθῇ, τὸ δὲ τῆς ἐλπίδος τῶν ἄθλων στερηθῇ. ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν, κακὰ δὲ μυρία ἀπεργάζεται.

Sic felicitatem seculi agnoscit contrà hic noster. Et alibi, *egregios invitant præmia mores.* De ejusdem eadem liberalium etiam studiorum nomine, exsultat Symmachus l. I. Epist. XXXVII. *Vetus sententia est, artes honore nutriri. Eam nostra ætatis usus confirmavit. Nemo enim belli notus, aut domi clarus, exsortem*

tem præmij sensit industriam : ita cum dignis fructus tribuitur, eandem viam capescentibus spes paratur. Glisco igitur gaudio. Laudabilis ei rei Ægyptiorum Respublica, apud quam & Pœnæ & præmia omnibus in propatulo. Diodorus Siculus, lib.I.cap.XCIII. contemtis Græcorum etiam publicis nugis:

τοῖς δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἐ μυθώδεις, ἀλλ᾽ ὁρατῆς, τοῖς μὲν πονηροῖς τῆς κολάσεως, τοῖς δ᾽ ἀγαθοῖς, τῆς τιμῆς ἐσης, καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἀμφότεροι τῶν ἑαυτοῖς προσηκόντων ὑπομιμνήσκονται, καὶ διὰ τούτου ὁ τρόπος μεγίστη καὶ συμφορωτάτη διόρθωσις γίνεται τῶν ἠθῶν.

De militiæ præmijs, pulcrè Philo lib.I. de Vita Moysis, quod ad omnia protendendum: *Nam qui, ait, ab aliquo donatus est, ipso munere auctoratus impigriorem se militia præbet, existimans se necessarium debitum luere, non gratiam promereri. Hinc magistratuum officium proditum*, viris bonis bona facta commendantibus, mala castigantibus, communi civium consensu. Columella lib. XII. cap III. *Quod in benè moratis civitatibus semper est observatum, quarum primoribus atq; optimatibus, non satis visum est bonas leges habere, nisi custodes earum diligentissimos cives, creassent: Quos Græci Νομοφύλακας appellant. Horum erat officium, eos, qui legibus parerent, prosequi laudibus, eos autem qui non parerent, pœna mulcare, quod nunc faciunt magistratus, assidua jurisdictione vim legum custodientes.* Pœnas qui tollit nocentium, innocentium salutem projicit. Stratocles Rhetor, apud Rutilium Lupum, Lib. I. objurgans suos cives: *Quæritis novam rationem administrandæ Reipublicæ? at reperire meliorem, quam à majoribus accepistis, non potestis. Quæritis maximis sumptibus faciendis quomodo tributa ne conferatis. At consilijs captas ærarij opes, quas cupitis, augere non potestis. Quæritis quemadmodum scelere contaminatis hominibus parcatis? At ignoscendo nocentibus, innocentium salutem custodire non potestis.* Pariterque Lycurgus apud eumdem, fine lib.II. *Vos hæc, Iudices, vos hæc facere debetis. Nam cum in sententijs ferundis nocentibus remissionem paratis vos improborum studia ad peccandum excitatis.* Et egregie Leo Philosophus cap. II. Ταχτικῶν v.XLVII. ὁ γὰρ μετὰ δικαιοσύνης φόβος, καὶ ἡ μετὰ φανέρωσιν τῆς αἰτίας εὔλογος ἐπεξέλευσις, ἐ κόλασις, ἀλλὰ σωφρονισμὸς τοῖς καλοῖς φρονεῖν λογίζεται.

Nihil enim magis congruum veræ Sapientiæ effectui, quam mala & turpia facta emendare castigando. Euripides noster Romanus.

Quæ justa sunt facessere est boni viri,
Injusta pœnis facta consistim sequi.

Ea mente idem alibi suppliciorum metũ conservatorẽ Reip. dicit. Et Sophocl. tempestivè *Metu incidendum criminum usum*, alioquin quamlibet benè constitutam Rempublicam, funditus corruituram, apud Stobæum, Serm. XLI. De præmijs non absurdè ibidem Democritus, Legem ambire ut adsignentur benè merentibus præmia, hanc videlicet ipsius naturam esse. Et Socrates æquum esse ut probi homines ex prosperitate civitatum indipiscantur fructum. Sic laudantur principes. Ut Severus ab Victore, sub quo vel maximè floruit Romanum Imperium; *delictis implacabiles, strenuitati numquam defuisse præmijs.* Romanam virtutem Tribuni Plebis excitant his verbis apud Livium, lib. Quarto: *eo impendi laborem ac periculum, unde emolumentum atque honos speretur. Nihil non aggressuros homines si magna conatu magna præmia proponantur.*

160. IVNGERE SENSVS CVM STILICONE.] Sensus, consilium, sententiam, multis locis dicit hic scriptor. Sic Cn. Mattius.

Quapropter edulcare convenit vitam,
Curasq; acerbas sensibus gubernare.

Ratione, intellectu. Plura alibi.

164. QVÆ

164. QVÆ PERTVLIT ÆTAS.] Codices nō pauci scripti *quæ protulit atas.* Quomodo editum Aldo etiam. *Pertulit* ad difficultatem raritatemque pertinet, neque mutatur nobis.

164. CONSILIO VEL MARTE.] Bello & Pace: quibus late laudes decantat libris Laudum. *vel* jungit, non disparat. Exempla infra & in Libris Adversariorum posita, notato etiam Hellenismo.

165. NVNC BRVTVS AMARET.] Distinctio in omnibus libris viriata Lege *nunc Brutus amaret Vivere sub regno: tali succumberet Aula Fabritius.* Mirum quo viderit tanta vis castigatorum. De Heroibus istis omnia sunt notissima.

165. SERVIRE.] Suo quodam Servitio. Capiendum ad id quod dicit alibi.

Fallitur egregio quisquis sub principe credit
Servitium: nunquam Libertas gratior exstat
Quam sub Rege pio.

Aulam pro regno non semel dicit alibi, item Regia familia.

CATONES.] Ipsos dicit, cum atrocius exemplum contra Reges Principesque pervicaciæ nulla ætas umquam tulerit. Apud Lucanum suum ipse affirmat non prius cessaturum obniti Cæsaris armis, quam combustam omnino viderit Libertatem, tum se ei immoriturum scilicet.

procul hunc arcete furorem
O superi, motura Dacas ut clade, Getasque,
Securo me, Roma, cadat: ceu morte parentem
Natorum orbatum longum producere funus
Ad tumulum jubet ipse dolor: juvat ignibus atris
Inseruisse manus, constructoque aggere busti,
Ipsum atras tenuisse faces: non ante revellar
Exanimem quam te complectar, Roma, tuumque
Nomen, Libertas, & inanem prosequar umbram.

Ne serviret Cato non passus est animam per vulnus à se factum corpore excedere, sed humanæ omnis necessitatis victor, manu injecta velut visceribus eam suis extraxit, ut scribit Seneca, Epist. LXX.

166. NOSTRA SOROR.] Quæ temperet nimium Justitiam, velut agnata ei, & sanguinis ejusdem. Elegantissimi in pari omnino resunt versus Calpurnij, quo simpliciores, eo omnibus turgentibus generosiores.

Aurea secura cum Pace renascitur ætas,
Et redit ad terras tandem squallore situque
Alma Themis, posito: juvenemque beata sequuntur
Secula, maternis caussam qui lusit in ulnis.
Dum populos Deus ipse reget: dabit impia victas
Post tergum, Bellona, manus: spoliataque telis
In sua vesanos torquebit viscera morsus.
Et modo quæ toto civilia distulit orbe.
Secum bella geret: nullos jam Roma Philippos
Deflebit, nullos ducet captiva triumfos.
Omnia Tartareo subigentur carcere bella,
Immergentque caput tenebris, lucemque timebunt.
Candida Pax aderit, nec solum Candida vultu,
Qualis sæpè fuit, quæ libera Marte professo:
Quæ domito procul hoste, tamen grassantibus armis,
Publica diffudit tacito Discordia ferro.

Omne

Omne procul vitium simulata cedere pacis
Iussit, & insanos Clementia condidit enses.
Nulla catenati feralis pompa Senatus,
Carnificum lassabit opus : nec carcere pleno
Infelix raros numerabit Curia Patres.
Plena quies aderit, quæ stricti nescia ferri
Altera Saturni revocet Latialia regna.

Falletur qui suaviores versiculos toto Latio quæret: qui quo sunt humilitatis affectantiores, eò sunt gratiosiores, si casti tamen maneant.

167. FRATRES AMPLEXA SERENOS.] Nullus titulus, nulla laus dignior summo principe. Serenitate; quæ scilicet Imperator proximus fit supremo numini quod tranquillum, & inturbabile statuitur. Papinius, cum omnia numina fremerent, Capaneo turribus, & ipsi prope cœlo (ut is auctor fingere amat) imminente. libro decimo Thebaid.

Non tamen hæc turbant pacem Iovis.

Mox:

Ingemuit dictis superum dolor : ipse furentem
Risit

Sic cum summa omnia Marti dat Juppiter, Pacem etiam suam turbandam largitur, lib.III.

tibi fas ipsos incendere bello
Cælicolas, pacemq́ meam.

Noster infrà hoc Libro. *Pax majora decet.* Sic Serenitatis titulus maximis principibus datur. Capitolinus Macrino : *Hæc de Macrino, de pluribus collecta, Serenitati tuæ, Diocletiane Auguste, detulimus.* Eutropius ad Valentem : *Vt Tranquillitatis tuæ possit mens divina lætari, prius se Illustrium Virorum facta in administrando Imperio secutam, quam cognosceret lectione.* Sæpè Symmachus & Panegyristæ.

169. PERFIDIA.] Opponit hanc Pietati: quia nulla magis re Deorum Numina contemni credebant veteres quam pejerando. Sic in summa omnium scelerum noster ait de Rufino, lib.I.v.CCXXVIII.

Iurata Deorum Majestas teritur

Exempla ultionum in fabulis crudelissimarum, si qui per Dianam, Cererem, aut aliquod aliud Numen pejerasset.

170. FVRIARVM VINCLA.] Ipsas simul catenis impeditas dicere vult, omnia obtinente Pace, Pietate, &c. Virgilius.

Furor impius intus
Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis, fremit horridus ore cruento.

Agnoscunt veram lectionem omnes cæteri libri : Delirat solus noster qui *Furiarum colla* temorè substituit.

170. EXSVLTAT CVM PACE FIDES.] Priore in Ruf. Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur. Vbi ijsdem jungit Concordiam. Hæc in Pace. At de bellicis rebus Lucanus contra, lib.X.

Nulla Fides Pietasq́ viris, qui castra sequuntur.

Fides verò Paci optimè jungitur, quoniam sine ejus adminiculo nullam certum est constare inter homines societatem, ut differit Appius Crassus apud Livium, Libr. VI. Vt meritò eam *certissimum humanæ Salutis pignus dicat.* Valerius Maximus, libro sexto cap.VI.

171. PLACIDAS VRBES.] Pariter de rebus sub Stiliconis Auspicijs florentibus, priore in Rufinum.

Invidiæ quondam stimulis incanduit atrox

Alecto, placidas latè cum cerneret urbes.

Avienus de Justitia & Aureo Seculo.

Denique cum placidas latè Dea cerneret urbes
Tectaq; justa virum passim succederet.

171. INTER.] Permixtæ populo, ut de aureo seculo canunt Poetæ. Avienus luculento ex Arato Poemate.

tu, cum sincera priorum
Vita hominum, nullis ageret sub Legibus ævum,
Aureaque innocuos servarent secula mores,
Sponte sua; nec criminibus via promta pateret,
Inter confusos populorum libera coetus
Versabare libens.

Fidem placidis urbibus vel primam dederis, cum prospero statu earum vel sola ipsas regat nullo Legum metu coactis moribus. Vti Livius lib. I. De Numæ ætate scribit. Paria in Sacris non uno loco.

172. NOBISCVM.] Arguta cum Viro Temporum commendatio.

172. AGRESTEM DVDVM.] Agriculturæ deditum: hoc est secessui rurali: Se suaque contemtim nominat, excusabundus Officium Vrbanum.

173. REVERTI COGIS.] Primæ Justitiæ suasioni cedit, quæ probo viro est coactio, nempe quod nefas obluctari Virtuti, cui insint cæteræ omnes.

174. RVBIGINE RVRIS.] Desidia, radices agente. Translatione à metallis ad res ingenij humani. Ovidius lib. V. Trist. El. XIII.

Ingenium longa rubigine læsum Torpet

De Eloquentia Appulejus Floridis: *Vt gladius usu splendescit, situ rubiginat; ita vox in vagina silentij condita diutino rubore hebetatur.*

174. SVLCIS MOLLIRE NOVALES.] Agrum colere. Severus Rhetor.

Mollito penitus farra dabam solo,
Largis putris erat gleba liquoribus.

Molle, quod egregie subactum, tenue. Virgilius lib. I.

Tunc agni pingues, tunc & mollissima vina.

Hoc est jucundissima. *Molles pulveres*, & alia id genus apud Cælium Aurelianum aliosque Medicos, ut in Glossario ad eum plenius docemus, illustrandis Latinis facto.

175. SOLI VIRES.] Fœcunditatem. Virgilius, Georg. I.

levem stipulam crepitantibus urere flammis
Sive inde occultas vires & pabula terræ
Pinguia concipiunt.

175 RVPES.] Omnem collem montemq; indicat hac voce Claudianus. De Parnasso doctæ spirant præsagia rupes. De Cypri promontorio. Mons latus Eoum Cypreæ rupis obumbrat. Etsi hic colles insequuntur.

176. GLEBA FAVERET FRVGIBVS.] Virgilius de Tellure.

Altera frumento quoniam vacat, altera Terra.
Densa magis Cereri; rarissima quæque Lyæo.

178. VETERANVS] Præmia velut in assignatis agris jam indeptus. Ætatem Manlio seriorem hinc des; sed ad virtutem, & dexteritatem quoque ante gesti magistratus referas, ut Veteranus juvenis apud Sidonium.

Emerito splendet juvenis veteranus in auro.

179. VECTOR.] Nauta, navigij gubernator. Vt in illo Juliæ Augustæ apud Macrobium, lib. II. Saturn. cap. V. *numquam nisi nave plena tollo vectorem.* Vector alioquin & qui conducto navigat, ut in Petronio: *Omnis vector nihil prius quærit, quam cujus se diligentiæ credat.*

180. COLLECTAMQVE DIV.] Gloriam dicit Ambitionis præmium, & laborum pro Republica. Fama magna, & omnium ore celebrata fuisse testatur Symmachus, lib. V. Epist. IV, *Vtcunque* ad instabilitatem rumorum

rum

rum ducendum, à nobilitate vulgi pendentem. Seneca Herc. Furente:

Illum populi favor attonitum
Fluctuq; magis mobile vulgus
Aura tumidum voluit inani.

Fabulam vulgi confusam scitè dicit Propertius. Irridet pulcrè Boethius lib. II. de Cons. cap. VII. *Vos nisi ad populares auras inanesque rumores rectè facere nescitis, & relicta Conscientiæ Virtutisque præstantia, de alienis præmia sermunculis postulatis.* Vide Marcum Imperat. lib. IV. *Vtcunque* illud casum imminentem de alto gradu, paucisque vitatum, indicat, Laberius Mimis:

Summum ad gradum cum claritatis veneris
Consistes ægrè, & citius, quam adscendas, decidas.
Cecidi ego, cadet qui sequitur; laus est publica.

Etiam instabilitas hæc ad mores præcedentium temporum referri possit. Sub tyrannis enim Claritas & gloria à benè gestis magistratibus non paucis præclaris viris detrimento & eversioni fuit.

181. PATIAR DEPONERE.] Insuetior locutio, nec mutanda. Tantum enim est, ac si DEPONI dixisset. Gratius Cynegetico.

Ante vetant quam maturis accenderit annus
Ignibus.

Idem. Quod si improvisus cœlo profuderit imber. Profusus fit. Ædit
uus apud Gellium. *Atque imber cœlo candidus præcipitans.* Arnobius lib. VII. *Casibus non est in his locus, sed inenarrabili omnia necessitate conficiunt.* Hoc est, *conficiuntur.* Quintilianus Declamat. CCXCVIII. *Et primò quidem deformavit tantum diligentior cultus.* Deformatus est. Florus, lib. I. de re Romana. *Inertia Cæsarum quasi consenuit & decoxit* Virgilius Ceiri.

Altius ad magni suspendit sidera Mundi.

Prudentius Hamart.

Involvens niveam spiris torquentibus alvum.

Tortis. Vt Maro volventibus annis *Volutis* Lucretius, lib. I.

Ex infinito jam tempore res reparare.

Calpurnius Eccl. I.

Non per utrumque polum, sicut solet, igne citato
Spargit, & ardenti scintillat sanguine lampas.

182. NATVRA FORTIOR VSVS.] Curtius, lib. V. Pauci hujus sententiæ fuerunt, cæteros consuetudo, natura potentior, vicit. Alibi naturæ exæquatur. Horatius, lib. I. Sat. III.

denique teipsum
Concute, numqua tibi vitiorum inseverit olim,
Natura, aut etiam consuetudo mala.

Eleganter Augustinus: *consuetudo quasi secunda & affabricata natura dicitur. Transeunt enim res usu usitata velut in naturam.* Difficultatem ergo caussatur recedendi ab usu rusestris vitæ. Basilius Episcopus nescio quis: *Non parvus est labor, ut se quis à priore consuetudine reflectat. Quoniam quidem mos, longo tempore confirmatus, vim quodammodo obtinet Naturæ.* Menander apud Stobæum, Serm. XLI.

Ἔργον ἐςὶν, ὦ πάνια, μακρὰν συνήθειαν, ἐν βραχεῖ λῦσαι χρόνῳ.

183. DEFLVAT.] Ipso in usu evanescat.

184. DESIDIS AVRIGÆ NON AVDIT.] Exemplis è Vita communi dictum confirmat. Scriptus est apud nos Libellus, Titulo ORTHodoxorum Proverbia: Inepto quidem, sed plenus bonarum rerum. *In eo exprimitur* sententia hæc Claudiani: *Serò aut raro correptus arcus manui, bos jugo, equus rebellat freno.* Sidonius in orationem solutam traduxit, lib. IX. Epist. XII. *Quisnam enim ignoret cunctis aut artificibus aut artibus maximum decus usu venire? Cumque studia consueta non frequentantur, brachia in corporibus, ingenia pigrescere in artibus? Vnde est il-*

lud, quod sero correptus aut rarò, plus arcus manui, jugo bos, equus fræno, rebellat. Vide Saresberiensem Policratico lib. VI. cap XIX Ovidium, lib. V. Tristium, Eleg. XIII. Vide Stobæum, Serm. XXVIII.

184. AVDIT.] Attendit, ei obsequitur, obtemperat, pulcra translatione Ovidius Metamorph. V.

de mille sagittis
Vnam sepofuit, sed qua nec acutior illa
Nec minus incerta est, nec qua magis audiat arcum.

Virgilius, Georg. I.

frustrà retinacula tendens
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Sic surdus arcus in Papinio, lib. X.

& surdos expedit arcus.

Nostrum exprimit Alanus, lib. V.

Æmoniusque senex arcu dictante sagittam
Excitat ad motum: nullo tamen illa volatu
Effugit, aut monitus arcus evadit eundo.

Quo loco emaculandum prorsus *arcus exaudit eundo.* Ex Claudiano. *Audire* sic sæpe legitur apud Gulielmum Tyrium. lib. IX. cap. XXIII. *Tandem invalescente morbo, nec exaudiente remedia, assumto Salutis nostra viatico, devotè pœnitens, viam universa carnis ingressus est.* Lib. XV. cap. XXII. *Illi autem pro Domini sui Salute valdè solliciti, curam adhibent, sed interius recepta pestis mortifera, remedia non audit, & Salutis vias intercludit*, lib. XIIX. cap. XIX. *Physici, adhibitis remedijs, quæ illius infirmitas minus exaudire videbatur, de vita Noradini desperabant penitus.*

187. NEC MANVS AGNOSCIT.] Non potest eo uti secundum id quod opus erat. Cœlius Aurelianus, lib. III. cap. III. *Venter non agnoscit Officium.* Theodorus Priscianus lib. III. cap. V. *si phlebotomo adhibito nec dum tempus sua secreta cognoverit, dulci tunc oleo, vel anetino, vel rutano inguina sunt fovenda.*

Encomia justitiæ congerere non est hujus Operæ. Vide sermonem septimum Joannis Stobæi.

190. NITIDIS SENSIBVS.] Purificatis: talibus enim adeundos Deos sapientiores sciscunt. Nota purgatio Pythagorica, Tantoperè Luciano irrisa. Hierocles in Aurea Carmina:

Χωρεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον, ὅθεν καὶ μόνος ἱερεὺς ὁ σοφὸς λέγεται. μόνος θεοφιλὴς, μόνος εἰδὼς εὔξασθαι. μόνος γὰρ οἶδε τιμᾷν ὁ τὴν ἀξίαν μὴ συγχέων τῶν τιμωμένων, καὶ ὁ προηγουμένως ἱερεῖον ἑαυτὸν προσάγων, καὶ ἄγαλμα θεοῦ τεκταίνων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ναὸν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θείου φωτὸς τὸν ἑαυτοῦ κατασκευάζων νοῦν. τί γὰρ τοιοῦτον προσάξεις ἀπὸ τῶν ἐν μέσῳ κειμένων ὑλῶν, ὃ τῷ θεῷ προσφυὲς ἄγαλμα ἱερὸν, ἢ δῶρον αὐτοῦ ἐνθάδε δυνάμενον. ἃ δὴ ἐπὶ τῆς λογικῆς οὐσίας καθαρθείσης συμβαίνειν ἀνάγκη; ὡς γὰρ οἱ αὐτοὶ ἄνδρες φασὶ, ψυχῆς καθαρᾶς τόπον οἰκειότερον ἐπὶ γῆς θεὸς οὐκ ἔχει. οἷς καὶ ὁ Πύθιος συμφέρεται, λέγων. Ευσεβέσιν δὲ βροτοῖς γάνυμαι τόσον, ὅσσον Ολύμπῳ.

Qualis sit, esseque debeat Boni viri animus, multis Philosophi, & tangit Seneca primorum princeps, Epist. CXV.

191. IRRUET INTREPIDUS FLAMMIS.] Omnia pericula spernet. Ducunt eo ingnitæ disputationes, præcipuè Stoicorum. Ignis summa periculi. Ut in illo Platonis. πρὸς εὐδαιμονίαν καὶ διὰ πυρὸς βαδιστέον. Chion Epist. XVII. quam scripsit tyrannum mox trucidaturus: πέμπεται δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ πομπὴ τῷ Διονύσῳ, καὶ δοκεῖ ὀλιγωρότερον ἕξειν δι᾽ αὐτὴν τὰ τῶν δορυφόρων. εἰ δὲ μή γε κἂν δέῃ διὰ πυρὸς ἐλθεῖν, οὐκ ὀκνήσομεν.

De

De Viro bono & justo omnes Sophi paria. Horatius:

Justum & tenacem propositi virum,
Non civium ardor, prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, nec Auster
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iovis manus:
Si fractus illabatur Orbis
Impavidum ferient ruinæ.

CONFERTOS HOSTES.] Pars scriptorum Codicum hanc Lectionem habet, pars *consertos*. Duo alij *confectos*. Vera vulgata. Scaliger maluit *consertos* cui assentiuntur Liber Noster, Aldus, Camers.

192. INERMIS.] Sic omnino scribendum. Multi libri mendosè *in armis*. Idem mundum in Euthetico Johannis Saresberiensis.

Quis ferat armatam, quæ sola triumfat inermis.

Duxit enim ad effigiem illius Ausoniani, verbo Veneris ad Sororem:

armatam tu me, temeraria, temnis
Qua, quo te vici tempore, nuda fui.

193. ILLE VEL ÆTHIOPUM.] Mira omnino locutio. Delrius ex suis Libris. *Ille per Æthiopum.* Joannes Camers, ex suis Codicibus promulgavit pulvis solabitur æstus. Delriana lectio verior videtur: Et sic ansam errori dederit usus τῶ SOLABITUR vi patiendi. *Solabitur pluvijs per Æthiopum æstus.* Sed veritas adhuc latet, libri enim cæteri omnes nostri Cujaciani, Bentiniani, Belgici, &c. à vulgo sentiunt. * Verissima utique Delriana Lectio; cœlum enim ei mittere pluvias dicit, vel in medijs Æthiopum æstibus, alludens animum immobilem virtutis possessione. De his omnia nota. In æstiva solitudine deprehendi summum discrimen est apud Theocritum & Catullum.

194. TRANS SCYTHIAM VERNUS COMITABITUR AER] Ubique serenam inturbabilemque vitam viver. Sapientis justique viri Constantia describitur à contemptu exsilij; quam subierunt multi ob contemtum fortunæ, virtutisque cultum, summi Sapientum Coryphæi. Bona animi virtute compositi commendat. Solus noster Codex *Trans Tanaim*. Non ineptè. Sic enim summa & atrocissima Barbaries indicatur. Horatius.

Non qui profundum Danubium bibunt
Edicta rumpent Itala; non Getæ,
Non Seres, infidive Persæ,
Non Tanaim prope flumen orti:

De re vide Stobæi Sermonem de Exsilio, aliosque Sapientiæ doctores.

195. HABENAS.] Moderamen Imperij Romani currui regendo exæquat; forte ex PLatonis sui Philosophia, qui summum suum Deum curru per inane vehi, & sic moderari res mortalium fingit. Horatius Providentiam præpingens.

Namq; Diespiter
Igni corusco nubila dividens,
Plerumq; per purum tonanteis
Egit equos, volucremq; currum.

Quo loco PLatonis verba, aliaque admodum adolescentes non inutilia notabamus, cum eum auctorem omnium primum Scholijs illustraremus. Distinctio sequens sic concinnanda.

Sic fatus, tradente Dea, suscepit habenas
Quatuor; ingenti Iuris temone refusas.

Quadrigam enim intelligit.

198. LYDOS POENOSQUE SECUNDA.] Nihil ineptius hac Lectione. Cur enim populos jungat, Lydos Asiæ, Pœnos Africæ? De Lydia pro parte Italiæ, ἀπροσδιόνυσον. Jam enim totam nominavit. Emacula.

Libyas Pœnosq; secunda.

Quod video etiam Josepho Scaligero visum Clara res, Libyas subjicere Manlij Jurisdictioni. Et sic suprà, v. XXV.

Hinc te pars Libyæ moderantem jura probavit
Quæ nunc tota probat.

200. CYRNON.] Corsicam, à fœmina Corsa. Distans sesqui diei itinere ab ora Italiæ insula. ScylaX Caryandenus: κατὰ δὲ τὴν Τυῤῥηνίαν κεῖται νῆσος Κυρνός, ἐστὶ δὲ ἀπὸ Τυῤῥηνίας ὁ πλοῦς εἰς Κύρνον ἡμέρας καὶ ἡμίσεως. Eadem inter insulas amplitudine Sexta. Idem Scriptor: Μεγέθη νήσων. Μεγίστη Σαρδώ, δευτέρα Σικελία, τρίτη Κρήτη, τετάρτη Κύπρος, πέμπτη Εὔβοια, ἕκτη Κύρνος, ἑβδόμη Λέσβος. De Corsa fœmina, unde nomen usitatius: Rutilius Itinerario: lib. I.

Hac ponti brevitas auxit mendacia famæ.
Armentale ferunt namque natasse pecus.
Tempore Cyrneas quo primum venit ad oras
Forte secuta vagum, fœmina Corsa, bovem.

200. TRIFIDAM.] Talis toto situ Sicilia. Strabo: ἐστὶ δὲ ἡ Σικελία τρίγωνος τῷ σχήματι. καὶ διὰ τοῦτο Τρινακρία μὲν πρότερον, Θρινακὶς δ᾽ ὕστερον προσηγορεύθη. Vide alia ad Raptum Proserpinæ.

201. RETENTAT.] *Retinet*. Exemplo Maronis, lib. V.

pars vulnere clauda, retentat
Nexantem nodis, seque in sua membra plicantem.

201. TYRRENA FVNDITVR.] Affunditur. Habent hanc scripturam omnes prisci Libri, uno Belgicorum demto, qui *refunditur* tenet. Mihi vera scriptura videtur, quam Josephus Scaliger publicavit *tunditur*. Catullus.

Longum ubi littus resonans Eoa
Tunditur unda.

Quæ scriptura simul bona est, simul sonum undæ ubertim appellentis proponit: quam rem totam ferè expingit verbis Accius, his divinis Anapæstis.

Ac ubi curvo littore latrans
Vnda sub undis labunda sonat
Simul & circum magni sonantibus
Excita saxis, sæva sonando,
Crepitu clangente cachinnat.

Correctionem firmat etiam vox *gemit* in sequenti versu.

203. TOT CVLMINA RERVM.] Ita Cujaciani. Cæteri libri plerique omnes LIMINA. Veram scripturam puto *Lumina* tot fulgentibus rerum luminibus non perculsum fuisse Mallium pro magno dicit.

204. VELUT ALTUS OLYMPI VERTEX.] De Cacumine seu Apice montis Olympi Augustnus, lib. I. Contrà Manichæos: *Mons Macedoniæ Olympus tanta altitudine esse dicitur; ut in ejus cacumine nec ventus sentiatur, nec nubes se colligant, quia excedit totum istum aerem humidum, in quo aves volant: quod ab eu perceptum dicitur qui per singulos annos solebant cacumen ejus scandere, & aliquot notas in pulvere scribere, quas alio anno integras inveniebant, quod fieri non posset si ventum aut pluviam locus iste pateretur.* Vibius Sequester: *Olympus Mons Macedoniæ altissimus. Qui altitudine sua pluvias & nubes excedit. Tanta altitudinis ut nulla avis eo subvolet, cum perpendiculo tamen Geometrico emensus, non faciat integra decem stadia,* ut scribit Appulejus Libro de Deo Socratis. Vide Nos ad Papin. II. Theb. v. 34.

207. SVB PEDIBUS NIMBOS.] Ima pars montis, pes Poetis. Hegesinus apud Pausaniam, lib. X. Ἀσκρη, ἣ θ᾽ Ἑλικῶνος ἔχει πόδα πιδακόεντα.

209. PATIENS ANIMUS.] Omnia enim vincit, quantumvis aspera tolerantis patientia, omnia levia facit quæ atrocia videbantur, ubi animus repugnabat fato, nolensque subibat ejus Legem. Seneca, de Tranquillitate animi, cap. X. *Ast in aliquod genus vitæ incidisti difficile, & tibi ignoranti vel publica Fortuna, vel privata, laqueum impegit, quem nec solvere possis, nec abrumpere. Cogita compe-*

compeditos primò ægre ferre onera & impedimenta crurum; deinde, ubi non indignari illa, sed pati, proposuerunt: necessitas ferre fortiter docet, consuetudo facile. Invenies in quolibet vita genere oblectamenta, & remissiones, & voluptates, si nolueris malam putare vitam potius, quam invidiosam facere, &c. Sequentia qui dictis scitisque Sapientum composita, velit illustrare, molem magnam Commentario concinnet.

210. PER TANTA NEGOTIA LIBER.] Quibus inhærescit, libertatemque suam quodammodo vendit & addicit animus præceptis veris Sapientiæ non imbutus. Libertas est, nulli subdita, omnibus imperans, animi Nobilitas, quam tantoperè commendant Stoici, inprimis Epictetus & Marcus Imperator, non se rebus, sed sibi subjicere res. Eadem dicunt hæc nostri ad Olybrium & Probinum Consules.

virtutibus ille
Fortunam domuit, numquamque levantibus alte
Intumuit rebus, sed mens circumflua Luxu,
Noverat intactum vitijs servare vigorem.

211. SIMILISQVE SVI.] Constantia Justitiæ animum ita occupante, ut non mutet umquam vultum, rideat, fortunam, Spem, Timorem, Voluptatem vigore perpetuo nobilis, nec à se desciscens.

211. JUSTIQVE TENOREM.] Strictam velut Lineam. Tenere cursum, rectà percurrere, unde Tenor, rectus perpetuusq; cursus. Illustramus alibi.

212. NON GRATIA SVADET.] Persuadet. Sic scriptores alij. Papinius Lib. VII. descriptione Martis ejusque sodalitij.

bonus omnia credi
Auctor, & horrificis lymfare incursibus urbes,
Si geminos soles, ruituraque suadeat astra
Ah miseri, vidisse putent.

Eucherius ad Valerianum: *Illic etiam feliciora suadeberis, cum dicetur, Fidelium conjugiorum fructus est Continentia.* Paullinus Benedictus, de Vita Martini.

Nam verbi comperta movent præsentia rebus,
Suadentur non visa quidem, sed visa probantur.

Mendoso priore versu: Legendum enim *Nam veris comperta movent præsentia rebus.* Veræ res, documenta certa. *Suasio*, jussio. Anastasius Bibliothecarius, Fragmentis Historicis: *Diversas autem angustias tanta ejus anima scripsit pati se ibi, non solum corporalibus angustijs, sed etiam habitantium & dominantium ibi malis oppressus, ita ut penitus contritus male pejus moreretur, suasione videlicet dominantium in Byzantio.*

Suadere, verbum Rhetorum: Sulpitius Victor Principio Institut. Orat. *Nec illa quidem definitio probanda, quum dicunt pleriq; esse Rhetoricam persuadendi peritiam, ideò quod nemo omnium invenitur Orator, qui semper suaserit.* Sic ex vetustissimo Exemplari Spirensi olim Edidit Beatus Rhenanus, Malè posteà vir doctissimus, Collectione Rhetorum mendosissimè edita. *Suadere* persuadere sonat in hoc etiam loco Tertulliani. Cap. I. de Habitu Mulierum: *Tu es Diaboli janua, tu es arboris illius resignatrix, tu es divinæ Legis prima desertrix, tu es quæ eum suasisti, quem Diabolus aggredi non valuit.* Perperam etiam eum locum tentant vel mutant. Appulejus, lib. IX. *adhuc anus: jam tibi ego probè suasum & confirmatum animi amatorem illum alacrem vadimonio sistam.* Hoc est in tuam omninò sententiam traductum. Sic & Faustus Reiensis lib. I. de Lib. Arbitr. *Incluti gustus male suasa præsumtio facta est ex accidenti mortis occasio.* Hoc est, Fraude persuasa. Gregorius Magnus, lib. III. Dialog. cap. XXXI. *Quem pater Arrianus, ut eamdem hæresim crederet, & præmijs suadere. Et minis terrere conatus est.* Hericus, Altissiodorensis.

I nunc

I nunc Maonijs adacte pinnis
I dextro, liber, alite felix.
Nec te non monitum, nec insuasum
Olim discessisse graveris.

Hoc est indoctum rerum imminentium. Dissuasus, cui res suadendo est exemta. Higinus Fab. CCXIX. *Ille ab amicis dissuasus, fidem fraudavit.* Media Barbaria Gulielmus Neubrig. lib. IV. cap. XIII. *Cum equo sedens filium visendi & alloquendi studio, cum paucis amnem vellet medium transmeare, dissuasus ab amicis, extrema eum sorte urgente non acquievit.*

212. INTACTAQVE PECTORA LVCRO. Avaritiam vel principem Omnium Heroum suorum pectoribus eliminat. De Stilicone II. Laudum.

Et primo scelerum matrem, quæ semper habendo
Plus sitiens, patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis avaritiam.

213. QVÆ CRIMINA PVRGET.] Non ait, virtutibus tuis accenseam expulsionem vitiorum, aut ijs te carere, cum præsentia earum has laudes contemnat. Ausonius de Parente suo:

Deliquisse nihil laudem numquam esse putavi,
Atque bonos mores Legibus antetuli.

214. SERVAT INOFFENSAM DIVINA MODESTIA VOCEM.] Animi compositi tranquillitas elucet placiditate sermonis, non commoto affectibus animo, ut in voces erumperet iracundas. Sedatum animum summam Sapientiæ declarant Scriptores. Gregorius Thaumaturgus, Panegyrico Origenis.

αἱ δὲ ἁπάντων εἰσὶ κορυφαιόταται, ὧν μάλιστα ἕνεκα πᾶν τὸ φιλόσοφον διαπονεῖται γένος, ὥσπερ ἐκ φυτείας ποικίλης τῶν ἄλλων ἁπάντων μαθημάτων, καὶ φιλοσοφίας μακρᾶς καρποὺς ἀγαθοὺς ἐνδεχόμενον. τὰς θείας ἀρετὰς τὰς περὶ ἦθος, ἐξ ὧν ἡ ἀτάραχος καὶ εὐσταθὴς τῶν ὁρμῶν τῆς ψυχῆς κατάστασις γίνεται. καὶ ἀλύπους μὲν καὶ ἀπαθεῖς ἁπάντων κακῶν, εὐτάκτους δὲ καὶ εὐσταθεῖς, καὶ θεοειδεῖς ἤμελλεν ἡμᾶς ὄντως καὶ μακαρίους καταστήσεσθαι.

Hinc iratis omnio non loquendum sanxerunt Sapientiæ consulti: Quum vicissim Æschyli etiam illud verum sit, ex vanis nihilque verbis iram procedere.

215. NEC LVMINA FERVOR ASPERAT.] Immanis enim illa commotio animi nobilissimum etiam sensuum inficit, ut scintillæ quædam furoris in ipsis oculis appareant. Maro Æneide XII.

His agitur Furijs, totoque ardentis ab ore
Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.

Apollonius, lib. I. Argonautic.

τὼ δέ οἱ ὄσσε
Οὐλύγγες μαλεροῖο πυρὸς ὡς ἰνδάλλοντο.

Oppianus, Cynegetico III.

Ἄγριος, ἄγριος, ἤνυσεῖο περισμώπια τεχεχύνονται,
Ὄμματα φοινίχθη δὲ, τὰ ἂν πῦρος αἰγλήεντα.

Quintus Smyrnæus, lib. III. Paralip.

ἐκ δέ οἱ ὄσσων
Πῦρ ἄμοτον μάρμαιρε.

Joannes in Vita Barlaami & Josaphati: Anastasio Bibliothecario interprete. *Iterum Rex egressus ad venandum, vidit duos monachos per eremum gradientes, quos teneri, & ad se deduci præcepit, furibundeque respiciens, & quasi scintillas ex oculis jaculans, ait: Hinc proverbium, uti ignem spirare dicantur,* qui irata verba jactant animo furibundo. Theodorus Prodromus Amicitia Exsule.

Δέον κακῶς γὰρ τὴν θεράπαιναν λέγειν,

Ἤ τις

Ἤ τις πῦρ ἰσῖν, λώϊσθης σὺ, μωρίαν.
Αὕτη γὰρ αὐτὸν εἰς τὸ μῦσος ἕλκυει,
Συνδ'αλλ' ἐκείνην ἐξάγης τῆς ἐνθύμης
Πνέεις δὲ πῦρ αὐληρως ἀμφι τὸν βίον.

Alia exempla legere habes apud Alexandrum Aphrodisiensem Problem. CII. Homerum, Iliad. I. Apollonium lib. III. Argonaut. Claudianum, Bello Get. v. DLXXXV. Boethium de Consol. lib. I cap. I. Arnobium, Lib. I. Valerium Flaccum, lib II. Senecam de Ira, lib. I. cap. I. Lactantium Lib. de Ira Dei, cap. V.

213. RABIDAS DIFFUNDIT SANGVINE VENAS.] Iracundos tumere venis, rubefieri, sanguine foras eluctabundo, quotidie videmus. Cassius, Iatrosophista, Problem. MΘ.

Διὰ τί οἱ μὲν ὀργιζόμενοι ἐρυθραίνονται τὸ πρόσωπον, ὠχριῶσι δὲ οἱ φοβούμενοι; ἡ μὲν ὀργὴ, ἄθροα τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἐκδρομὴ, ὁ δὲ φόβος ὑποστολή. ὅθεν ὅπου μὲν πλεονάζει, πυροῖ, ἔνθα δὲ ὑστερεῖ, ψύχει, Rabidas venas, quia furor est Ira Philemon. Μαινόμεθα πάντες ὁπόταν ὀργιζόμεθα. Iram à viro cordato abjicit, quoniam perpetuam illam pusillanimitatis indicem sapientiæ consulti posuerunt. Vide Menandrum in Stobæi Sermone XIIX.

214. TEMPESTAS ORIS.] Feritate expressa velut fluctibus. Sic irarum fluctus apud Maronem & Quartillæ bilem tonitribus imbribus comparat Petronius Satirico. Pariter loquitur Lactant. cap. V. de Ira Dei.

215. SONTES EXPULSA CORRIGIS IRA.] Ne videaris ad affectum tuum vindicem agere: sed tanta animi tranquillitate vitia punis, ut invitus quodammodo legibus; parere eas exigentibus, videaris. Eadem initio Libri II. in Stiliconem. Iram à Sapiente prorsus amandat Julianus Misopogone. εἶτα καὶ πάντα φέρειν ἐν κρατῶς, καὶ μὴ χαλεπαίνειν, μηδ' ἐπιτρέπειν τῷ θυμῷ, παιδαγωγεῖν δὲ αὐτὸν, ὡς ἐνδέχεται, καὶ σωφρονίζειν.

Ratio, cur etiam in supplicia meritos iracundia abstinendum sit, ea potissimum videtur, quod Deo curæ sint qui pœnas facinorum suorum exantlarunt. ejus enim miseratione castigari certum est: Synesius, Ep. LVII. μάστιξ δὲ ἀποτρόπαιον θεμῷ γὰρ ὑπηρετεῖται. καὶ ὅς ἤδη χρησάμενος αὐτῇ μεταμνήσει τῶν μὲν τοι κολαζομένων ὁ θεὸς κήδεται, οὐδὲ γὰρ, οὐδὲ ἔτι μικρὸν ἐπισκοπῆς ἀξιωθῆναι θεοῦ, καλλαθῆσεσθαι διὰ δίκης τὰ ἁμαρτήματα. Nos in Fabulis.

Projectos calcare cave; sacer ille Deorum est
Qui patitur, tutelamq́; meretur vindice pœna.

218. DENTIBUS UMQUAM INSTREPIS HORRENDUM.] Furentis Iracundiæ modo, quem notare licet in hominibus bile transversa raptis. B. Lucas, Actuum. VII.

ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. Theodorus Abucaras, Opus XXI. ὁ δὲ φησὶν τὸ λαθραίως θεῷ ἐπαγομένῳ, τὸ γὰρ ἐστιν ἡ ὄντως εὐσέβεια. ὑμεῖς δὲ ἀκούοντες, καὶ τοὺς ὀδόντας βρύχοντες, ὡρμήσατε φονεύειν αὐτόν. Athanasius, Vita Antonij, de Animabus & Diabolo: ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς πίπτουσι ἔτριζε τοὺς ὀδόντας ὁ μακρὸς ἐκεῖνος, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀποπίπτουσιν, ἔχαιρε. Petrus Damianus, Epist. XII. de eisdem. *Ecce Beatus Petrus Apostolus splendidus & coruscans occurrit, eumq́; de portantium humeris raptum nexibus, quibus angebatur, absolvit. Illi mox, relicta præda, stridentes dentibus, & ejulantes, abscedunt, factum-*

factumque sibi præjudicium flebiles queruntur.

219. FREMITU NEC VERBERA POSCIS.] Ut in famulos irati Domini. Exempla Præsidum ita frementium in Prudentij hymnis περὶ στεφάνων, & Martyrologijs omne genus. Nonnulli Codices *verba reposcis.* Inepte.

220. QVI FRUITUR POENA FERUS EST.] Quem delectant cruciatus sontium: exempla suppeditant Tyrannorum voces, & spectacula. De Rufino noster paria lib. I. v. CCXXXV.

crudelibus ante
Supplicijs fruitur: cruciatus, vincla, catenas,
Dilato mucrone, parat.

Sic pasci Sanguine, vituperio crudelitatis dicit lib. II. Stiliconiar. de Clementia:

Hæc docet ut pœnis hominum vel sanguine pasci
Turpe ferumque putes.

Sic pœna suapte frui Murium Scævolam, manum cremantem, dixit Martialis, lib. VIII. Epigramm. XXX.

Adspicis, ut teneat flammas, pœnaque fruatur
Fortis, & adtonito regnet in igne manus.

Frui ad voluptatem pertinet; reliquis rebus usu absolvendis, ut norunt Jure consultorum Filij. Agobardus sic media barbaria libro de Comparatione Regiminis Politici & Ecclesiastici: *Nunc igitur,* inquit, *omnes timentes & amantes Deum, Regem quoque & Regnum, pacata societate, rebus mundi utentes, rebus divinis fruentes, omni conamine dare operam debent, ut exprimatur vulnus iniquitatis, & obducatur cicatrix sanitatis.* Galterus Tarvanensis in Vita Caroli Flandri, cap. XIV. *Quibus omnibus nimium exsaturatus, in superbiam nimiam est miser elevatus. Quod profecto, ut fidenter arbitror, gratia Dei protegente, ei nequaquam accidisset, si bona Dei creatura ad viaticum in hac valle lacrymarum nobis concessa humiliter uti non autem, ordine perverso, frui ac delectari voluisset.*

223. LEGUMQVE VIDETUR VINDICTAM PRÆSTARE SIBI.] Non tam secundum earum rigorem, quam affectum suum, supplicia exercens. Cordatum enim virum nullo vindictæ gaudio eam exercere volunt Sapientiæ præceptores in noxios: sed procul odio & tyrannica lætitia, justitiam facessere. Seneca, Lib. I. de Ira, cap. XVI. *Etsi perversa induenda magistratui vestis, & convocanda classico concio est, procedam in tribunal, non furens, nec infestus, sed vultu Legis: & illa solemnia verba, severa magis gravique quam rabida voce, concipiam, & agi jubebo; non iratus, sed severus. Et cum cervicem noxie præcidi imperabo, & cum parricidam insuam culleo, & cum mittam in supplicium militare, & cum Tarpeio proditorem hostemq; publicum imponam; sine ira, eo vultu animoq; ero, quo serpentes, & animalia venenata percutio. Iracundia opus est ad puniendum. Quid tibi videtur Lex irasci, quos non novit, quos non videt, non futuros sperat? Illius itaq; sumendus est animus, qua non irascitur, sed constituit. Nam si bono viro ob mala irasci facinora convenit, & ob secundas res malorum hominum invidere conveniet. Quid enim est indignius, quam florere quosdam, & eos indulgentia fortunæ abuti, quibus nulla potest satis mala inveniri fortuna? Sed tam commoda eorum sine invidia videbit, quam scelera sine ira. Bonus judex damnat improbanda, non odit. Quid ergo; non cum ejusmodi aliquid Sapiens habebit in manibus, tangetur animus ejus, eritq; solito commotior. Fateor, sentiet levem quemdam, tenuemque motum; nam, ut dixit Zeno, in sapientis quoque animo, etiam cum vulnus sanatum est, cicatrix manet. Sentiet itaq; suspiciones quasdam, & umbras affectuum.* Hæc uberius, quia nostrum unicè illustrant.

215. FELLE CANDUERINT] Ignis enim quidam pestilens est ira, cujus flos est ira, cujus flos est candor. Vide I. Rufin. *incanduit atrox Alecto.*

224. AR-

224. ARDET STIMULIS] Ab hoc ardore Pythagoræi non cædendum esse ignem dicebant, cum iratum hominem non efferandum vellent. Porphyrius Synopsi Vitæ Pythagoræ:

ἦν δὲ καὶ ἄλλο εἶδος τῶν συμβόλων τοιῶνδε. ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν. τουτέστι, μὴ πλεονεκτεῖν, Μὴ τὸ πῦρ τῷ μαχαίρᾳ σκαλεύειν, ὅπερ ἦν: μὴ τὸν ἀνοιδοῦντα, ἢ ὀργιζόμενον κινεῖν λόγοις τεθηγμένοις.

225. FERTURQVE NOCENDI PRODIGUS.] Nocere homini sapientiæ abominabilis animi. Beatus Eligius *innocentiam veram definit quæ nec sibi nec alteri noceat.* Homilia II. Sic Drusum laudat Pedo Albinovanus, Consolatione ad Liviam:

Quid tenuisse animum contrà sua secula rectum,
Altius & vitiis exseruisse caput?
Nec nocuisse ulli, & Fortunam habuisse nocendi,
Nec quemquam nervos extimuisse tuos?

Alius scriptor, in Obitum Mœcenatis.

Regis eras genus Etrusci: tu Cæsaris almi
Dextera; Romanæ tu vigil urbis eras.
Omnia cum posses tanto tam carus amico,
Te sensit nemo posse nocere tamen.

Xystus, Sententia CCXCII. *Sapiens non est, qui nocet.* Sic commendantur maximè illi qui justitiæ observantiam non flectunt metu eorum, qui potestatem nocendi magnam habent, Sapientiæque laudantur. Exemplo & raro quidem, Alipius sic apud B. Augustinum Confession. lib. VI. cap. X. *Potentissimus Senator, cujus & beneficiis obstricti multi, & terrore erant subditi, voluit sibi licere nescio quid ex more potentiæ suæ, quod esset per leges illicitum. Restitit Alipius, promissum est præmium; irrisit animo. Prætenta minæ: calcavit. Mirantibus omnibus inusitatam animam, quæ hominem tantum, & innumerabilibus præstandi nocendique modis ingenti fama celebratum, vel amicum non optaret, vel non formidaret inimicum.*

224. IGNARUS CAUSSÆ.] Non enim perspicere aut æstimare finit iracundia aut crudelitas animi caussas motuum & Pœnarum.

224. DIIS PROXIMUS ILLE EST.] Non potest humana felicitas in majus extolli, quam cum divinæ proxima collocatur. Hinc proverbium venit. *Diis proximus* de præclaro viro. Claudianus, libro III. Stilicon.

Proxime Diis Consul, tanta qui prospicis Urbi.

Sic Deorum similem se habitum scribit Apollonii larva. Epistola LII.

Τί θαυμαστὸν; εἴ με τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἰσόθεον ἡγουμένων, ἐνίων δὲ καὶ θεὸν, μόνη μέχρι νῦν ἡ πατρὶς ἀγνοεῖ.

Socrates cum maximè Diis similem dicebat, qui minimo egeret, penes Laertium, lib. II. Homerus nullos non Heroas suos pari ratione commendat, brevibus adjectis vocibus summam omnium virtutum & laudum complexus, quod Latini vates neutiquam potuerunt æmulari. Salomon ipse sic, Sapientiæ cap. VII. *Infinitus Sapientiæ est thesaurus hominibus, quo qui usi sunt participes facti sunt Dei.* Scriptor Medii ævi, qui Martialem Lemovicenum procreavit. Cap. XII. Epistolæ ad Tholosanos: *Hæc autem vobis communia erunt, si proximi Deo fueritis, si amatores ejus, si imitatores.* Hoc est, si summo ad veram virtutem conamine enitebimini. Ennodius, Paneg. Theoderici. *Inter Deo proximos agnovisse qui præstitit, reddidisse est beneficium. Hoc est inter eos quos virtus & Felicitas quodammodo humanæ sorte exemit.* Porphyrius vita Pythagoræ.

Μάλιστα δὲ ἀληθεύειν. τοῦτο γὰρ μόνον δύνασθαι τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖν τῷ θεῷ

 παρα-

προαληπτίας. Gregorius Thaumaturgus Paneg. Origenis: καὶ ἄλυπος μὲν καὶ ἀπαθὴς ἁπάντων κακῶν ἐντάκτως τι καὶ εὐπαθὴς καὶ θεοειδὴς ἔμελλεν ἡμᾶς ὄντως, καὶ μακαρίους κατασκήσασθαι. Ibidem: καὶ ἐπὶ γῆς τὰ πάντα θεῷ ἴσον εἶναι τὸν σοφὸν ἄνθρωπον, ἀποδείξωσι. Gregorius Nyssenus in Vita Thaumaturgi: μία γένους σεμνότης, ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἀγχιστεία.

Pari omnino ratione cœlo dignum esse est mortalium fortunam prorsus excedere. Joan. Chrysostomus de Virginitate:

ὁ γὰρ οὕτω πρὸς τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐπτοημένος, καὶ τὸν παρόντα βίον θαυμάζων, ὡς καὶ μετὰ τοσαύτην περιφάνειαν αἰσχύνης ἄξιον νομίζειν εἶναι, ὅ τῶν οὐρανῶν ἄξιόν ἐστι. καὶ τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας ἐγγύς πως ἂν ἠνέχετο συμβουλῆς, εἰς τοῦτο ἐναγούσης αὐτόν. Idemque valet Astra tangere. Aristoteles, Epistola IV. οἱ διαφέροντες τῶν βασιλέων, καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς τῶν ἄστρων ψαύοντες, εὐεργετοῦσιν, οὐδὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς πολιτευόμενοι χαίρους.

Dijs proximi Reges, vicem eorum in terris gerentes. Arnobius libro IV. *Sedet cunctus populus & Senatus: Consulatibus functi Patres, Dijs proximi atque Augustissimi Reges.*

225. RATIO NON IRA.] In hoc data est homini Ratio, ut moderetur eum, &, principatu suo usa, admoveat divinitati, subtrahatque rebus fortunæ parentibus. Est enim in humano pectore, quod sibi constat, occulta quædam Sapientia, gubernatrix affectuum, quam cum sequetur homo, videbit se superiorem omnibus calamitatibus, intrà se habere divinam ductricem operum suorum, directricem conatuum, ad cujus consilium tranquille possit vivere domitor opinionum, Dominus affectuum, itaque composito animo felix, ut Deorum vitam vivat inter mortales. Ita Plato in Gorgia, generosi hominis animum Rationi se tamquam medico committere debere ait; ejusdem munere effici ut homo felicitate vera mactetur, tradit & probat Plotinus lib. περὶ εὐδαιμονίας, cap. IV. & Alijs. Alia supra & alibi.

225. FACTA REPENDENS.] Justa libra aut statera examinans. Corippus, libro II.

> *Quod dixi geminos pariter consurgere soles,*
> *Nec vacuis verbis, nec inanibus acta figuris*
> *Ore feras prolata meo, si dicta rependis.*

226. CONSILIO PUNIRE POTEST.] Non affectu, aut odio: Similia apud Siracidem, cap. X.

227. MUCRONE CRUENTO SE JACTENT ALII.] Sæpius paria in Honorianis & Stiliconis Laudibus, dulcissimis & sapientissimis monitis. Serio Sapientibus priscis adeo crudelitas & sanguinis Amor displicebant, ut etiam Cocis atque venatoribus eo nomine cohabitare abnuerent. De Pythagora Malchus sive Porphyrius:

τοσαύτη γε ἁγνεία φησὶν Εὔδοξος ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῆς γῆς περιόδῳ κεχρῆσθαι, καὶ τῇ περὶ τοὺς φόνους φυγῇ, καὶ τῶν φονευόντων, ὡς μόνον τῶν ἐμψύχων ἀπέχεσθαι. ἀλλὰ καὶ μαγείροις καὶ θηράτορσι μηδέποτε πλησιάζειν. Vide Senecam primo de Clementia.

227. FERITATE TIMERI.] Bruto fœdoque amore cædium: quo homo transit in naturam ferarum. Seneca, lib. I. de Clement. cap. XXIV. *Crudelitas minimè humanum malum est, indignum tam miti animo. (Scribe animante) Ferina ista rabies est sanguine gaudere ac vulneribus; & abjecto homine in sylvestre animal transire: quid enim interest, oro te Alexander, Leoni Lysimachum objicias, an ipse laceres dentibus tuis? Tuum illud os, tua est feritas. O quam cuperes tibi potius ungues esse tibi, rictum*

rictum illum, edendorum hominum capacē, &c. *Timeri*, votum tyrannicum. Ut in illo notissimo *oderint, dum metuant*.

228. ADDUCTOQUE HOMINUM CUMULENT ÆRARIA CENSU.] Cujacianum Exemplar: *Abductoque hominum cumulent araria sensu.* Veritas utique est in Nostro, Belgicis tribus quatuor, Scaligeri castigatione, Camertis & Aldi Libris *Addictoque*. Fisci rem qui præferunt privatorum commodis, tyrannos regnant: qui secus, laudantur. Ut suum Principem commendat Corippus, ne alios afferamus, lib. II.

> *Omnia sufficiunt sacrati commoda fisci,*
> *Ex quibus est commune bonum, commune levamen,*
> *Tutetur fiscus; justorum nemine læso,*
> *Quæ sua sunt capiat, quæ sunt privata, relinquat.*

229. LENE FLVIT NILES.] Commendatio Tranquillitatis à fluminibus profundis, non rapidis. Cobares apud Curtium, Libro VII. *Consilio non impetu opus est. Adjicit deinde quod apud Bactrianos vulgo usurpabant, canem timidum vehementius latrare quam mordere: altissima quaque flumina minimo sono labi.* Lucanus lib. X. unde noster duxit.

> *quis tam lene fluentem*
> *Moturum tantas violenti gurgitis undas,*
> *Nile, putet.*

Tactu etiam leniorem cæteris fluminibus. θίγειν προσηνέστατον dicit Heliodorus, li. II. Æthiopic. Quem ante alios vide.

230. VTILIOR.] Nota & jam peculiaribus libris contestata omnia.

231. ACRIOR AT RAPIDVS.] Cujaciani *at Rhodanus*. Belgici maximam partem, Acrior ac tactus. Alij *aut rapidus*. Noster *Acrior & rapidus*. Scaliger cum Aldo *Acrior & rapidus*. Dissensu tanto, quid facias? Rhodanus non incommodè nominetur, notæ rapacitatis; & alioquin vel summis amnibus accensitus, ut vel Gellius docet, lib. X. cap. VII. Cum tamen solus hic tribus contrà medijs ponatur, valde ingenuitatis habeo suspectum. Si ariolari placeat, legas

> *Lene fluit Nilus, sed cunctis amnibus exstat*
> *Vtilior: nullas confessus murmure vires,*
> *Carior at rapidis. Tacitas prætermeat ingens*
> *Danubius ripas, &c.*

Sic omnia congruant. Nisi libri succurrant, vix invenias meliorem scripturam. Nam, ut dixi, solum Rhodanum tribus cæteris minimè opposuit Claudianus: Neque nos commentum eruditiorum quam cautiorum hominum probamus.

231. TACITAS PRÆTERMEAT INGENS] Danubij placiditas grandis aloqui & velut gravidi amnis fecit proverbium vulgare, vetus Germanis; esse omnium amnium uxorem, ut ob strenuitatem Maritum Rhenum. Jungit Nilo noster, quod ab hoc Danubius omnium amplissimus, si fides mage veteribus scriptoribus, ex quibus Getica sua collegit Jornandes.

232. EADEM CLEMENTIA SÆVI.] Sævus gurges, nisi Clementia eum duceret in ostia. Sic capere possis. Sed nihili scriptura est sævus & immensus parum sapiunt simul. Quatuor Belgæ Libri SANI referunt, assensu nostri. Quæ scriptura genuina nobis obvenit. Sanus enim gurges, cujus immensitatem Clementia in ostia deducit. Gangis amplitudinem Centum stadiorum facit Arrianus Indica, etiam quà maximè amnis est angustus.

Τὸ δ' εὖρος τοῦ Γάγγου ἵνα περ αὐτὸς ἑωυτοῦ στεινότατος, εἰς ἑκατὸν σταδίους. Alia nota de Geographis.

234. LAPSISQVE MINENTUR PONTIBUS.] Collapsis minentur diluvium agris. Nulla mutatione opus.

234. PAX MAJORA DECET.] Notatum suprà divinitati homines admovere

Tranquillitatem magnanimam. De Deo veneranda Tranquillitate omnia moderante Liber Sapientiæ cap. XII. Cyri & Agesilai summorum Regum neminem umquam asperius verbum audivisse ex Xenophonte memorat Cicero lib. I. Epist. ad Quintum Fratrem Epist. 2. incipit *Statius*. Alibi *Tranquillaque magni Pax animi.* Pax animi, Tranquillitas. Gulielmus Brito, ævi barbari sed eloquio facilis & bonæ mentis vates, lib. XII. Philippid.

quis umquam
Rex Hebræorum, quis princeps, quis populi Dux,
Tanta pace animi, tanta Pietate refulsit?

Pacifici mores, conciliatores affectuum. Columbanus.

Sint tibi pacifici, magna dulcedine, mores.

Hinc Serenitas, Tranquillitas, titulus commendatissimorum Principum. Vt γαληνὸς Græcis. Vrbicius Vetus Tacticus: λογισάμενος ὅτι συγγνώμην ἕξει παῤῥησία, κοινὸν συμφέρον, γνωρίζουσα γαληνοτάτῳ πάντων δεσπότῃ. Hoc est omnium potentissimo, & tantum divinissimo. Seneca fine lib. II. de Ira: *Sala sublimus & excelsa virtus est, nec quicquam magnum, nisi quod simul & placidum.* Vide eum de Tranquillitate, & multa insignia monita veterum Sapientum apud Joannem Stobæum, unum omnium utilissimum scriptorem, solis sacris demtis.

234. PAX.] Communis fluctibus & humanis animis. Sic alibi noster Impacata quies pelagi. Papinius Tertio Silvarum.

Quos tibi currenti praceps ferat Adria mores?
Qua Pax Carpathio.

236. MAJORA DECET.] Translatione a rebus suprà Lunam, quæ in summa florentissimaque pace sunt perpetuo. Lucanus, Lib. II.

melius tranquilla sine armis
Otia solus ages: sicut cælestia semper,
Inconcussa suo volvuntur sidera Lapsu,
Fulminibus, propior terra, succenditur aer,
Imaque telluris ventos tractusque coruscos
Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus,
Lege Deum minimas rerum Discordia turbat,
Pacem summa tenent.

Alanus, lib. VII. Commentar. in Merlinum: Suprà *Lunam nulla pluviarum procella, nulla ventorum rabies, nullus fulminum fragor, sed omnia tranquilla sunt & pacata.* Vide Ciceronem in somnium Scip. Ejusque Interpretes. Quæ sequuntur hic maximos Commentarios illustranda faciant. Seneca, Panegyristæ, Plutarchus, Synesius, Libanius, Julianus, Themistius, Isocrates, Dion Chrysostomus, Alijque Præceptionum Laudationumque scriptores multis paginis exscribantur, si quis id studeat, ut pretiosissimæ hæ sententiæ paribus alijs extenduntur, exigantur, commendentur.

240. LARGITOR.] Vox peculiarem magnanimitatem dantis indicans. Sic de Theodosio Imp. alibi.

Magnarum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens convertere fata.

Noster Codex

Largiri facilis.

Frustrà contrà tot alios.

241. COMITATVR HONORES AVSA TVAM L. T. SVPERBIAM.] Comes nota felicitatis. Secundo Stiliconiarum, pariter ejusdem Herois decoribus accenset.

nec prospera flatus
Attollunt nimios, quin ipsa superbia latè
Discessit,

Discessit, vitium rebus solenne secundis,
Virtutumq; ingrata comes.

Nascique eam ex opulentia testantur sapientes. Longinus περὶ ὕψους c. XXXIX. ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ ἀμέτρῳ πλούτῳ, καὶ ἀκολάστῳ συνημμένη καὶ ἴσα, (φασὶ) βαίνουσα πολυτέλεια, καὶ ἅμα ἀνοίγοντος ἐκείνου τῶν πόλεων καὶ οἴκων τὰς εἰσόδους, εἰς ἃς ἐμβαίνει, καὶ συνοικίζεται. χρονίσαντα δὲ ταῦτα ἐν τοῖς βίοις, νεοττοποιεῖται κατὰ τοὺς σοφούς, καὶ ταχέως γενόμενα περὶ τεκνοποιΐαν* ἀλαζονείαν τε γεννῶσι, καὶ τῦφον, καὶ τρυφήν, οὐ νόθα ἑαυτῶν γεννήματα, ἀλλὰ καὶ πάνυ γνήσια. ἐὰν δὲ καὶ τούτους τις τοῦ πλούτου τοὺς ἐκγόνους εἰς ἡλικίαν ἐλθεῖν ἐάσῃ, ταχέως δεσπότας ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτουσιν, ἀπαραιτήτους, ὕβριν, καὶ παρανομίαν, καὶ ἀναισχυντίαν.

Et Salvianus Epist. II. Arguo itaque hoc & emendare volo, si tamen negligentiæ est, non superbiæ. Pedisequa enim novi honoris plerumque est arrogantia. Prudentibus vero superbia detrimenti præsagium, unde Regum talium ab omni ævo, nequaquam postremus Ludovicus Franciæ XI. dicere solitus, *quand orgueil chevauche devant, honte & dommage le suivent de bienpres.*

241. FRONS PRIVATA MANET.] Eadem prorsus laudata in Stilicone. Antiquiorum Heroum exemplum sit Trajanus, de quo Victor & Plinius.

243. QVI CREVISSE PVTAT.] Sapientem non debere tantum tribuere fortunæ, ut ejus bonis posse sese crescere arbitretur: Vno tenore animi omnem vitam obeundam dicit. Præterea merita sua omni honore altiora æstimare debet, Virtute nimirum mera solidaque oriunda, quæ ipsa sibi merces est. Sic initio hujus Libri de eadem. *nec fascibus ullis Erigitur, &c.*

245. GRAVITAS FASTU JUCUNDA REMOTO.] Idem dicit alibi Lætaque vultu Severitas. Et non uno loco alibi. Vide Secundo Stilicon.

246. QVÆ NON SEDITIO.] Adscribitur viris solidæ virtutis in vulgus ea auctoritas, ut tumultus, seditionesque prodeuntes in confertos turbatores confutent. Maro, Æneide II.

si forte coorta est
Seditio, sævitque animis ignobile vulgus,
Tum Pietate gravem, &, meritis si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus astant.

Noster de militari tumultu, & Stilicone, II. in Rufin.

Vel solus, sperate, veni: te prælia viso
Languescent, avidique cadet dementia monstri.

Sic in Actibus Apostolorum cap. XIX. Scriba publicus prodiens vecordes vulgi tumultuationes facile compescit. Tibullus, Laudibus Messallæ.

seu diversi fremat inconstantia vulgi,
Non alius sedare queat: seu judicis ira
Sit placanda, tuis poterit mitescere verbis.

De gratia Caligulæ pueri apud Milites Suetonius cap. IX. *Apud milites quantum Amore & gratia valuerit, maximè cognitum est, cum post excessum Augusti tumultuantes, & in furorem usque præcipites, solus haud dubiè conspectu suo flexit.* Exemplum aliud tale Antigonus Rex prudentia potentiaque illustris apud Polyænum, lib. IV. Strateg. cap. VI. Vbi Antipatrum auctoritate conspectus sui lapidationi militum subducit.

Οἱ Μακεδόνες, ὡς ἀνδρὶ τῶν ἐπιφανῶν ἐξεχώρουν, καὶ παρῄεσαν, καὶ πάντες εἶπον ἀκουσόμενοι ὧν λέγειν μέλλει. ἐπεὶ δὲ ἐσίγησε τὸ πλῆθος, μακρὰ ἐδημηγόρησεν ἀπο-

ἀπολογούμενος ὑπὲρ Ἀντιπάτρου, ἐπαγγελλόμενος παρακαλῶν, διαμαρτάνων ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς μακρᾶς δημηγορίας, Ἀντίπατρος μετὰ τῶν ἱππέων τὴν γέφυραν παρελθὼν, ἐξέφυγεν τοὺς ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν λίθους.

247. MEDII QVAM NON REVERENTIA FRANGAT?] Vera certe hæc scriptura Cujacianis libris debita, quam confirmarunt alij. *Medius* idem qui *Mediator*, duobus dissentientibus interveniens, Lucanus lib. I.

> *Crassus erat belli medius mora; qualiter undas*
> *Qui secat & geminum gracilis mare separat Isthmos.*

Silius Italicus, lib. XVI. Punicor.

> *Haud deformis erit vobis, ad fœdera versis,*
> *Pacator, mediusque, Syphax.*

Horatius, lib. II. Od. XIX. In Bacchum.

> *Quamquam choreis aptior & jocis,*
> *Ludoque dictus, non sat idoneus*
> *Pugnæ ferebaris, sed idem*
> *Pacis eras mediusque belli.*

Avienus, luculento Poemate, Aratæa Paraphrasi, de Astræa Virgine:

> *Inter confusos populorum libera cœtus*
> *Versabare libens, nullique obnoxia culpæ,*
> *Corda inhibens MEDIA*

Mediatrix scilicet, modo sana sit lectio, cum sequatur *casto res more tenebas*. Severianus Episcopus Sermone in Nativitatem Domini. *Nunc Pax Domini MEDIA assistens, & utrumque nostrum gremio palpante connectens, discreta corpora in unum convenire animum ulnis jungentibus, docet* Petrus Chrysologus, Serm. CXLIII *Missus est Angelus à Deo, Ubi mediator est Angelus, humana cessat opinio; ubi cœlestis est nuntius, interpretatio terrena pellatur.* Lactantius lib. IV. cap XXV. *Fuit igitur & Deus & homo inter Deum & hominem medius constitutus, unde illum Græci μεσίτην vocant, ut hominem perducere ad Deum posset, id est ad immortalitatem.* Augustinus Confess. lib. IX. cap. IX. *Socrum sic victe obsequijs, ut illa ultro filio suo medias linguas famularum proderet, quibus inter se & nurum pax domestica turbabatur.* Otbertus, ἀνώνυμος, Vita Henrici Quarti: *Cumque potentiores utriusque partis, tamquam tanti dissidij mediatores, convenirent, qui ex parte Imperatoris erant, persuasibilibus pellecti sunt verbis.* Claudianus Mamertius lib. II. de Statu Animæ, cap. V. *Hoc pondere suo tamen anima non solum alijs jungitur, sed ipsa quoque solidatur, quia consilij ac mentis Amore Medio, & mens Consilio, & Consilium mente de igitur.* Gulielmus Tyrius libro V. cap. XVII. *Monet ergo, & per fidem invitat mediam, ut nocte proximè subsequente, auctore Domino, res effectui mancipetur.* Idem, lib. XIX. cap. XIIX. *Sed in fide media, per quam se solent obligare principes, omnia debent esse nuda, & aperta, cum sinceritate.* Lucianus Lapithis. οὐ γὰρ ἐπαύσαντο οἱ ἀμφὶ τὸν Ζηνόθεμιν, καὶ Κλεόδημον, φιλονεικοῦντες, ἐπεὶ μέσος αὐτῶν ὁ Ἀρισταίνετος ἐγένετο. Hoc est, *Conciliare* eos niteretur quomodo Leones Medij dicebantur. Epigramma vetus apud Hegesippum Oratione de Halineso: ἁρμοστὴς δὲ Αὐτὸς ἄναξ μακάρων ἐστὶ μέσος Κρονίδης. Isidorus Glossis. Leno, Lecator, Mediator. Petrus Ravennas, Epist. ad Eutychen: δίκαιος μεσίτης οὐκ ἔστιν ὃς ἑνὸς μέρους οὕτως ἀκούει, ὡς ἑτέρῳ μέρει μηδὲν φυλάξαι. Theodorus Prodromus, Amicitia Exsulante:

> Ἀγχιθυρεῖ δὲ, καὶ καθ' ἀλλήλων πνεῖ,
> Ἀλλ' ἡ μέση πνεῦσα ταύταις ὑγρότης,
> Ἄμφω ξυνάπτει, καὶ πρὸς εἰρήνην φέρει.

Radulphus Ardens, Homilia in V. Quadragesimæ:

gesimæ: *Christus quoq; Medius & verus fuit Pontifex, assistens Deo, & antesistens hominibus. Fuit enim medius inter Deum & Hominem natura, quia naturalis homo cum hominibus & naturalis Deus cum Deo.* Medij tam honorifica appellatio oriunda esse potest ex loci dignitate, quæ apud veteres prima erat trium, ut dudum exemplis docuerunt docti: Servatam rem ad barbara tempora docet Petrus Mauritius, ad Petrum Pictavensem, suum Panegyristen.

Huic sacer iste chorus concessit sponte cathedram,
Sublimem; medio dans residere loco.

247. REVERENTIA.] Ob eruditionis claritudinem, quæ quidem talis est, ut ipsi etiam hostes eam venerentur. Themistius, Orat. I. Lyconem eo claritatis venisse doctrinæ gloria testatur, ut ob eam, deprenso in mari, etiam hostes abstinuerint.

ἐν δόξῃ δὲ ὢν ἐπὶ παιδείᾳ τοσαύτῃ, ὁ λύκων, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους διὰ τὸ κλέος ἐν τῇ θαλάττῃ λαβόντες ἱερῶν ἀπέχεσθαι τῶν λύκωνος πλοίων, ὅμως οὐκ ἐδυσχέραινε πρὸς τὸν Ἀρίστωνα ἔτι, &c.

Exempla collecta alijs, Fabulisque & Historijs approbata.

249. SITIENS.] Animi enim pabula sunt flores Eloquentiæ. Athenæus: τροφαὶ γὰρ τῶν ψυχῶν, οἱ καλοὶ λόγοι. Exemplum egregium talis viri qui ducat & trahat oratione persuasoria animos audientium in Origene Præceptore nobis proponit Panegyrico ad eum Gregorius Thaumaturgus:

οὐκ ἔχω, inquit, νῦν ἐγὼ λέγειν ὅσας τοιαύτας ἐξῆγε φωνὰς προτρέπων φιλοσοφεῖν. οὐ μιᾶς ἡμέρας μόνης, ἀλλὰ καὶ πλειόνων ὅσων αὐτῷ προσῄειμεν τῶν πρώτων βεβλημένοι μὲν ὥσπερ τινὶ βέλει τῷ παρ' αὐτοῦ λόγῳ, καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας. ἦν γὰρ πως καὶ ἡδεῖα τινὶ χάριτι καὶ πειθοῖ, καὶ τινὶ ἀνάγκῃ μεμιγμένος. ἀφίστασθαι δὲ πάλιν οὐκ οἶδ' ὅπως οὐ δυνάμενοι, ἀεὶ δὲ ὥσπερ ὑπό τισιν ἀνάγκαις μείζοσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἑλκόμενοι. ἕως πολλοὺς τοιούτους ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἐπαντλῶν λόγους, ὥσπερ τινὰς καταγεγοητευμένους ἐπὶ πλεῖστα τῆς αὐτοῦ τέχναις, ἀκινήτους ἀτεχνῶς φέρων ἡμᾶς προσιδρύσατο λόγοις τοῖς αὐτοῦ, οὐκ οἶδ' ὅπως σύν τινι θείᾳ δυνάμει. καὶ γὰρ καὶ φιλίας ἡμῖν κέντρον ἐνέσκηψεν, οὐκ εὐκαταγώνιστόν τε δριμὺ δὲ καὶ ἀνυποκώτατον, δεξιότητος καὶ διαθέσεως τῆς ἀγαθῆς, ὅση εὐνοϊκὴ πρὸς ἡμᾶς αὐταῖς φωναῖς αὐτοῦ προσφθεγγομένου καὶ ὁμιλοῦντος ἐνεφαίνετο. οὐκ ἐκπεῖσαι ἡμᾶς ἄλλως λόγοις πειρωμένου δεξιᾷ δὲ καὶ φιλανθρώπῳ, καὶ χρηστοτάτῃ γνώμῃ σώζειν τε καὶ ἄλλων κοινωνοὺς τῶν τε ἐκ φιλοσοφίας ἀγαθῶν κατασκευάσασθαι, καὶ τῶν ἄλλων μάλιστα, ὅσα τὸ θεῖον παρὰ τοὺς πολλοὺς εἰ καὶ παρὰ πάντα ἴσως τοὺς νῦν ἀνθρώπους αὐτῷ μόνῳ ἐδωρήσατο.

Quæ tanta adscripsi, quod vivis coloribus describunt, qualem Claudianus indicat.

250. SERMONIS MELLA POLITI.] Elegantissima comparatio eloquii cum melle, nectare, & id genus dulcibus; frequentata scriptoribus. Petronius.

His animum succinge bonis, sic flumine largo
Plenus, Pierio defundes nectare verba.

Paullinus Jambo ad Cytherium.

Referensq; paucos de tuis scriptis logos,
Quasi labra melle adsperserit
Sic de favorum mihi tuorum guttulis
Dulcissimum gustum offerens,
Magis coegit, quas aventi non dabat,
Desiderari litteras.

Calpurnius, de Poeta seculi principe, Ecleg. IV.

Tam liquidum tam dulce canit, ut non ego malim
Quod Peligna solent examina, lambere nectar.

Auctor incertus Epigrammatum, Senecæ perperam adscriptorum.

Cujus Cecropio pectora melle madent.

Varro, velut volunt, Atacinus, de defectu Lunæ.

Castalios inter latices, & Musica flabra,
Pierio liquidam perfundis nectare mentem.

Hoc est Eloquentiæ alijsque artibus deditus es. Sæpissimè & ad nauseam usque sic Amatores, alijque recentiores Græci Heliodorus, Achilles, Tatius, Ælianus, Aristanetus, Eustathius, Longus, Theophylactus, Gregoras, & id genus cæteri. Lucianus Imaginibus: τὸ γλυκίον ἀπὸ τῆς γλώττης περὶ αὐτοῦ μᾶλλον ἢ περὶ τοῦ πυλίου γέροντος ἐκεῖνον ὁ Ὅμηρος ἂν εἴρηκε.

Hesiodus Theogonia

ὁ δ᾽ ὄλβιος, ὅν τινα μοῦσαι
φιλεῦνται, γλυκερή οἱ ἀπὸ στόματος ῥέει αὐδή.

Theocritus:

Μολπὰν, τὰν Μοῖσαι μοὶ ἀεὶ ποθέοντι δέδονεν
Τὰν γλυκερὰν Μολπάν

Lucretius, de suis Musis.

Et Quasi Musæo dulci contingere melle.

Pindarus, Olympionic. VII.

καὶ ἐγὼ νέκταρ χυτὸν μοισᾶν δόσιν
Ἀθλαφόροις ἀνδράσιν πέμπων,
γλυκὺν καρπὸν φρενός.

Theocritus, Thalysijs.

Οὕνεκα οἱ γλυκὺ μοῖσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ.

Scholiastes. αἱ μοῖσαι αὐτὸν γλυκύτατον ἀοιδὸν ἐποίησαν. δηλοῖ δὲ διὰ τοῦ νέκταρος ὑπερβολικὴν τὴν μελιχρότητα, ἢ τὴν γλυκυφωνίαν.

Martianus Capella, lib. IX. *Post hos honoratior fontigenarum virginum chorus Pergasea vocis nectare diffluebat.* Hoc est, quam suavissimè cantitabat. Licentius, Carmine ad Augustinum.

Scripta salutiferi sermonis. & illa piorum
Æquiperanda favis, reputans quæ, pectore in alto
Conceptum, in lucem vomuisti nectareum mel.

250. DESERAT ORPHÆOS.] Relinquat Orpheum, & isti accedat. Lectio tamen suspectissima est, libris omnibus invitis. Solus Camers mutavit, edendo *Disceret.* Mihi Poeta scripsisse videtur *Deferat* Laudem ut Orphei deferri dicat Manlio nostro. Testudo Poesin notat, ex more Musicæ priscæ, quæ jungebatur versibus vocalis. Vt ad lyram, chelyn, cytharam, nablium, & instrumenta alia carmina canerentur.

250. TENERI PRIMORDIA MUNDI.] Egregium opus Theodori hoc utinam ad nos pervenisset. Placiditatem morum, vitæque, cum gratia carminum & doctrinæ conspirantem prædicat. Physicum hoc scriptum utrumque (geminum enim arbitramur) fuit, & ad partes animæ forsan Ethicum quoque. Nihil ad hæc Manilius, nec Theodorus ad illum.

251. PAGINA.] Libri. Auctor Ætnæ.

Quicquid in antiquum jactata est pagina carmen.

Ita enim eo loco vetus scriptura.

253. AVGVSTO JVDICE MERCES OFFICIIS.] Præmium tantorum laborum dicit Consulatum, quem summi honoris loco viris eruditis tribuebant Principes, unde tantoperè eo paullò antè donatus gloriatur Ausonius, Plinius Panegyrico auctor est, Bellorum socijs, periculorum consortibus, & parcè

parcè tamen etiam his tributos Consulatus. Noster qua potest dignitatis hujus splendorem extollit. Eumdem hunc Theodoro præmium suum dicit Symmachus, lib. V. Epist. X. Qui & Romam venturum novum hunc Consulem de instructo Consulari sua cura securum esse jubet Epist. sequente. Merces, commodum est, emolumentum. Auctor de Re Militari ad Arcadium & Honorium. *Illic enim, solitudine suffragante, integra fides moneta præstabitur, nec erit fraudi locus, ubi nulla est mercis occasio.*

254. QUO JUNGITUR AULÆ CURIA.] Consularis Imperatoriæ dignitas Non enim ullum legimus ex magistratibus alium suscepisse Principes, penes quos plenum omnium rerum arbitrium erat. Noster alibi ipsi Aulæ splendorem accedere à Consulatu ait.

titulumne levem, parviq; nitoris
Credimus, Augusti quo se decorare fatentur.

Curia Senatum notat hic. Ætate sequenti Aulam ipsam, sive Imperatorium Comitatum. Salvianus, lib. III. Vita Curialium iniquitas. Hoc est qui Aulam sequuntur. Zacharias Pontifex in Vita Benedicti, cap. XI. Τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸν κλιζόμενον τοῖχον κατέστρεψε, καὶ ἕνα μοναχὸν, ἔτι νέαν ἄγοντα τὴν ἡλικίαν, υἱὸν γενόμενον κοεμαλίου τινὸς, τὸ γεγονὸς σύμπτωμα συνέτεμψεν.
Hoc est Aulici cujuspiam.

255. SOCIOS PROCERES.] Melius Ornatiusq; scribas socio Proceres cum Principe. *Sed socios Proceres* frequentem Senatum dixit.

257. QUEM QUATER.] Hæc est vera lectio, omnibus melioribus Libris confirmata, perperam vulgo adulterata. Anno enim Consulatum Manlij præcedente quartum eum honorem gessit Honorius Imp. Anno Christiano CCCXCIIX.

258. PERFECTO ANNO.] Expleto à sese, Stringit fatuam & inertem ambitionem multorum retrò principum, qui plures Consulatus nomine tantum inierunt, paucis diebus gerendos.

260. INGENUIS PATUIT.] Hanc scripturam Claveriani alijque nonnulli cum nostro etiam, Codices, præferunt. Poetam tamen scripsisse arbitror:

Crescite virtutes, fœcundaque floreat ætas,
Ingenijs pateat campus, certusque merenti
Stet favor, ornetur proprijs industria donis.

261. ORNETUR PROPRIIS INDUSTRIA DONIS.] Eadem commendat in Stilicone II. Laudum

non obruta virtus
Paupertate latet; lectos ex omnibus oris
Evehis, & numquam meriti cunabula quæris.
Sed qualis, non unde satus: sub teste benigno
Vivitur, egregios invitant præmia mores.
Hinc prisca redeunt artes; felicibus inde
Ingenijs aperitur iter, despectaque Musa
Colla levant, opibusque fluens, & pauper, eodem
Nititur ad fructum studio, cum cernat uterque
Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia surgat
Divitijs.

261. PROPRIIS INDUSTRIA DONIS.] Meritis, nulla ambitione, nullis donis ipsi subtractis. Ipsa enim virtus suorum sibi donorum mater est.

262. AMBITUS, INVIDIÆ.] Portenta duo humanorum Laborum quibus virtus sæpius quam ulla vi hostili, concutitur, & præmijs ingenuitatis suæ intervertitur.

261. NIL LICET INVIDIÆ] Distinctio in optimis libris vitiata, Scribe:

Nil licet invidia, Stilico dum prospicit orbi
Sidereusque gener; non hic violata curulis.

263. NON HIC VIOLATA CVRVLIS.] In invidiam Orientalium partium hoc dicit, quibus Consulatum inijt cum Mallio hoc nostro Eutropius Eunuchus.

266. INCESTANT.] Contemerant, violant, Virgilius.

totamq; incestat funere classem.

Incestare de mortuis dicitur, quorum tactus abominabilis. Incestatæ familiæ in quibus cadaver. Lutacius ad Papinium: *Hac caussa est quare cupressus divitum funeribus adhibetur: quia incestatas familias Romani hac notabant.* Male vir doctus ad Petronium, qui verba Lutacij corrigere vult, ut vel ex adscriptis Maronianis clarum. Pariter Papinius, Quinto Silvarum.

qua vestra sorores
Orgia Pieria, quas incestavimus aras.

Idem XI. Thebaidos.

Illas ut summo vidit pater almus Olympo
Incestare diem; trepidumque Hiperionis orbem
Suffundi maculis, torvo sic inchoat ore.

Tacitus Histor V. De Judæis: *Profana illic omnia, qua apud nos sacra. Rursum concessa apud illos, quæ nobis incesta.*

266. SOLISQVE GERENDA PATRIBVS.] Senatoribus & Viris. Scita enim ambiguitas in voce Patrum, ad illusionem Orientalium procerum, qui æterno Romanorum fastorum dedecore Eunuchum fecerunt Consulem. Sic I. in Eum.

nubas, ducasve licebit
Numquam matereris, numquam Pater. ———

266. ROMÆ LATVRA PVDOREM.] Sic in Eutropium.

Heu cœli terraq; pudor; trabeata per urbem
Ostentatur anus, titulumque effœminat anni.

Sic pudorem & dedecus Græcorum Thersiten vocat Quintus Smyrnæus. libro I. Paralipomen. Plura alibi his Commentationibus.

267. VOTORVM.] Bonorum successuum. Ita omnes Temporum scriptores.

267. AONIOS LVCOS.] Musarum chorum. Papinius

neq; enim Aonium nemus advena pulso.

269 FELIX HELICON.] Omnis chorus Liberaliter eruditorum hominum. Vide quæ ad Nemesiani Cynegeticon notamus.

270. RISERVNT FLORIBVS.] Subito natis: portentum enim lætificum indicat. Sic in Nuptijs Honorianis.

Mavortia signa rubescunt
Floribus, & subitis animantur frondibus hasta.

Quod minus intellexit vir præclaræ doctrinæ ad Tacitum de signis à milite ornatis; cum docere mentem auctor suam ipse debuisset, in Epithalamio præcinens.

Subitisque se rosetis Vestiat Alpinus apex.

271. DOCTI AMNES.] Qui doctos faciunt potores. Vide ad Nemesianum.

272. RADIO DESCRIPSERAT.] Ad Mathesin Manlij nostri pertinet, non ad Poesin; de hac enim aliter utique omnino scripsisset noster.

274 LIMINA NOSTRI.] Allusus mos Romanus quo Officij gratia novus Consul producebatur ab amicis alijsque Proceribus, ad capessendum honorem. Boethius lib. II. de Consol. Philos. cap. III. de Liberis suis. *Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria Lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter Consules, Liberos tuos, domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti? Cum ijsdem in curia curules*

rules insidentibus tu, Regia laudis orator, ingenij gloriam facundiaq; meruisti.

276. FASCES SVBIISSE LIBET.] Sub ejus magistratu censeri De rebus Theatri & Circi parum hic notabitur, cum vix aliquid possit, nisi excussis prius doctorum de utriusque rebus Collectaneis, quæ Consulantur potius.

277. MIRACVLA PLEBI.] Portentosas bestias, miraculi instar singulas videndas. Infrà noster hoc Libro.

Vrsi, magna quos mole ruentes
Torva Lycaonijs Helice MIRETVR ab astris.

Et Libro II. de Laudibus Stiliconis.

Magnarum nec parcus opum, geminare profundas
Distulit impensas, & post MIRACVLA castris
Edita, vel genero Roma majora reservat.

Et Eodem, de Elephantis.

Ipsos quin etiam, nobis MIRACVLA, velles
Ducere, sed pigra cunctari mole veretur.

Miraculum, quicquid stuporem movet, inusitata figura. Symmachus lib. X. Epist XVII. *Absit ut moderator Vrbis Liberæ, & ideo devota, tamquam Salmoneus alius invehatur. Nihil moramur externa MIRACVLA, Irritamentum superbiæ Roma vestra non patitur.* Sese autem talia Amici ludis suffecturas dicunt Musæ, quia in talibus versabatur Amicitia, succurrentibus familiaribus, ne nimijs impensis spectaculorum Patrimonia exhaurirentur. Appulejus lib. IV. de Demochare: *Sed præter cæteram speciosi muneris supellectilem totis utcunq; patrimonij viribus immanis ursæ comparaverat numerum copiosum. Nam præter domesticis venationibus captas, præter largis emtionibus partas, amicorum etiam donationibus varijs certatim oblatas, tutela sumtuosa sollicitè nutriebat.* In nostro Libro est Phœbi Colligite.

272. Nomen celebrate.] Ridenda ambitione Romanorum Procerum. Qui ut populo spectaculis placerent, patrimonia pessum f[illegible]ndebant. Invehuntur multis Sapientiæ Professores, & Patres Latini Græcique. Pulcrè Lactantius: *Quid est*, inquit, *dicendum de i[illegible]s, qui, populari levitate ducti, vel magnis urbibus suffecturas opes exhibendis muneribus impendunt? Nisi eos dementes ac furiosos, qui præstent id populo, quod & ipsi perdant, & nemo eorum, quibus præstatur, accipiat? Atque, ut est omnis voluptas caduca ac brevis, oculorum maximè & aurium, aut obliviscuntur homines, & alterius damna pro ingratis habent, aut etiam offenduntur, si non est libidini vulgi satisfactum? Vt etiam homines stultissimi malum sibi malo comparaverint, ut si adeo placuerint, nihil amplius quam inanem favorem, paucorumq; dierum fabulas assequantur. Sic quotidiè levissimorum hominum patrimonia in res supervacuas prodiguntur*

275. NOMEN CELEBRATE.] Musas celebrare id hortatur, quod nullis non Musicis instrumentis theatra personabant. Nomen adjicit, quia nominatim in plausibus ciebantur præsentes Heroes. Horatius.

datus in theatro
Cum tibi plausus
Care, Mæcenas, eques; ut paterni
Fluminis ripa, simul & jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Et hoc genus parabatur patronis bene merentibus ab Editoribus: Ut sese Stiliconi benè merito facturum pollicetur Symmachus, lib. IV. Epist. XI.

278. JOVIS ÆQVOREI.] Neptuno dicatus Circus Maximus. Salvianus lib. VI. *Colitur namque & honoratur Minerva in gymnasijs, Venus in theatris, Neptunus in Circis, Mars in arenis, Mercurius in palæstris.* Vide Tertullianum de Spectaculis.

280. ARION.] Equus fabulis notus. Lutatius, Thebaide IV. *Arion natus est Neptuni munere & terra, equus nimia velocitatis, quem*

nunc Adrastus currui junctum ducebat ad bellum. Alij dicunt Filium ipsius Neptuni, eum (sic inserenda vocula) *Pelopi donasse, ad Adrastum à Pelope venisse. Cum igitur adhuc ignotus esset equorum usus* (sic scribendum) *mortalibus. & horum animalium natura egeret terra: Neptunus, remediaturus humanos successus, virtutibus ac potentia, in Thessalia terram tridente percussit, subitoque, mirum dictu, solo prosilierunt duo equi, scilicet Scyphos & Arion. Inde optima natura equi Thessalici per orbem feruntur.* Priore loco reddidimus sobolem suam Neptuno, ipso Papinio auctore, libro VI.

> *Ducitur ante omnes rutila manifestus Arion*
> *Igne juba; Neptunus equo, si certa priorum*
> *Fama, pater.*

Ibidem.

> *Æquoreus sonipes premit evaditque parumper Gavisos.*

281. ILLUSTRET CIRCUM SONIPES.] Lecti ex certis oris equi. Sic *Phrygiorum* subjugatio maximarum Editionum prætoribus conceditur à Valente & Valentiniano L.XIX. de Prætor. & Quæstor. C. Theod. *Hispanorum* mentio plurimis locis apud Symmachum, &c. Varios equos nominat Claudianus, ob fastidium, quod unius generis greges populo faciebant. Symmachus lib. IV. Epist. LXIV. *Quatuor ex grege Laudicianorum quadrigas, quas tua d floret electio, ad me opto deduci. Credo mireris ut non potius de gregibus tuis postulem, qui potissimos Iberorum nobilitate prævertunt. Fastidium uniformis spectaculi patitur civitas, cujus satietas mihi varietate vincenda est*

28:. STAGNA TAGI] Notissimus Hispaniæ amnis, auro fluens. Nostra ætate viri docti notarunt caussam obscuratæ tantæ rei; vetitum videlicet Regijs interdictis aurum in eo flumine quæri, ne expulsa ultra ripas vis aquarum, scrutantibus metallum hominibus, pessundet agrorum culta. Ne autem fides singularis testatæque rei intercideret, sancitum, usuque receptum, non alio auro facta sceptra gestare Lusitaniæ Reges, quam quod de hoc alveo sit petitum.

284. LIQVIDAS.] A perpetua unctione Palæstritarum. Hinc lubricos ipsosmet vocat Sidonius lib. II. Epist II.

285. PALÆMONIIS.] Alludit nobilissimas Græcarum urbium palæstras, quarum Olympiæ Elide celebratæ in honorem Jovis, Isthmiæ Palæmonis memoriæ institutæ. Vide Ausonium Eclogario, Pausaniam, alios.

285. EXPLORATA.] Examinata, subacta crebris certaminibus. Lucanus, lib. IV.

> *Hac igitur Regis trepidat jam Curia fama*
> *Et quod Cæsareis numquam devota juventus*
> *Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis*
> *Exploratus erat, Corfini captus in arce.*

Papinius Equo Maximo.

> *Atque exploratas jam laudet Vesta ministras.*

285. CORONIS] Agonibus, certaminibus. Pro his enim quandoque sumuntur Coronæ. Vopiscus Numeriano: *Nam & cum Olympio Nemesiano contendit, qui Alieutica, Cynegetica, & Nautica, scripsit: quique omnibus Coronis illustratus emicuit.* Hoc est retulit coronas omnibus agonibus.

286. JUGA TAYGETI.] Mons Laconiæ, Vibius, alij.

287. MÆNALA.] Arcadiæ in Tegea mons. Vibius idem. Eleo autem Tonanti laudatam pubem dixit Olympionicas. Erat enim ijs ludis præpositum simulacrum ingens Jovis, velut judicium laturum super concertantibus. De quo capiendi versus Antipatri Poetæ in Anthologia.

> ἐδ' Ολύμπ@
> Ζεὺς ἀπεόμητ@ εἶδεν ἀλδεας, ἠ-
> νίκα

Πυκ-

Πυκμὴν ἐνίκα Νικοφῶν Ὀλύμπια.

288. TRIVIÆ SVPPLEX.] Ob successus Venationis. Sic Phœbum alloquitur Leo Epigrammatarius Anthologia Prima.

> Τοξότα, πτερίδων μεδέων, ἑκατηβελέτα Φοῖβε,
> Εἰπὲ κασιγνήτῃ κεραπεὺς ἵνα θήρας ἐγείρῃ
> Ὅσσον ἐπιφαύσῃ μερόπων δέμας.

Talium autem Spectaculorum editio ordinaria Consulibus, ab ijsque exspectabatur sollemni spe quadam. Vide Cassiodorum lib. V. Epist. XLII.

290. AVDACES VIROS.] παράβολοι. Notarunt pridem doctissimi homines ad Manilium, Martialem, alibi.

291. COLLA FERARUM ARTE PREMAT.] Constrangulet injectis manibus & lacertis belluas: Non intellexerunt qui de sago injecto aut mansuetarijs intellexerunt. *Arte*, agilitate corporis intellige, qua sola tantarum belluarum insultus evadere poterant, ut ijs postea nocerent luctatores venatoresque improbi. Describit luculentè Cassiodorus dicta Epist. *Itur*, inquit, *ad talia, quæ refugere deberet humanitas. Primus fragili ligno confisus currit ad ora bestiarum, & illud, quod cupit evadere, magno impetu videtur appetere. Pars in se cursu festinant & prædator & præda, nec aliter tutus esse potest, nisi huic, quem vitare cupit, occurrerit. Tunc in aëra saltu corporis elevato, quasi vestes levissima, supinata membra jaciuntur, & quidam arcus corporeus, suprà belluam libratus, dum moras discedendi facit, sub ipso velocitas ferina discedit. Sic accidit ut ille magis possit mitior videri, qui probatur illudi. Alter angulis in quadrifaria mundi distributione compositis, rotabili facilitate præsumens, non discedendo fugit non se longius faciendo discedit; sequitur insequentem, poplitibus se reddens proximum, ut ora vites ursorum: Ille in tenuem regulam venire* (lege *veruve* hoc est hastam quampiam rectam, nec admodum crassam) *suspensus, invitat exitiabilem feram, & nisi periclitatus fuerit, nil, unde vivere possit, acquirit: alter se gestabili muro cannarum contrà sævissimum animal, ericij exemplo, receptatus includit, qui subito in tergus suum refugiens intra se collectus absconditur, ut, cum nusquam discesserit, ejus corpusculum non videatur. Nam sicut ericius, veniente adversario, revolutus in sphæram naturalibus defensatur aculeis; sic iste, consutili crate præcinctus munitior redditur, fragilitate cannarum: Alij tribus, ut ita dicam, dispositis ostiolis paratam in se rabiem provocare præsumunt, in patenti area cancellosis se postibus occulentes; modo terga monstrantes. Vt mirum sit evadere quos ita respicis per Leonum dentes unguesq; volitare. Alter labente rota feris offertur, eadem alter erigitur, ut periculis auferatur.* Hæc ille, quod genus feralis ludi nusquam legas copiosius.

293. PRODIGIA.] Genera bestiarum Populo Romano catenus invisa. Monstra vocat Calpurnius, qui ita describit quæ ipsemet spectavit.

> *Ordine quid referam? vidi genus omne ferarum,*
> *Hic niveos lepores, & non sine cornibus apros,*
> *Manticoram silvis etiam* (Lege *cinctam*) *quibus editur, Alcen.*
> *Vidimus & tauros quibus aut cervice levata*
> *Deformis scapulis torus eminet; aut quibus hirta*
> *Iactentur per colla juba: quibus aspera mento*
> *Barba jacet, tremulisq; rigent palearia setis.*
> *Nec solum nobis silvestria cernere monstra*
> *Contigit: æquoreos ego cum certantibus ursis*

Spectavi

Spectavi vitulos, & equorum nomine dignum
Sed deforme pecus; quod in illo nascitur amne
Qui sata riparum venientibus irrigat undis.

294. CÆDIS SITIENTEM.] Poetarum Theologia Dianam perpetuis venationibus gaudere, etiam apud superos, in consortio Numinum. Arnobius, Socraticus irrisor gentilium. lib. II. *In cœlo enim cantatur & psallitur, & ut intervalla & numeros vocum novem conspirant scitula & modulentur sorores? Sunt in sidereis montibus silva? sunt lustra? sunt nemora? Venationum præpotens habetur in expeditionibus Diana?*

295. DEFERAT ARCUM.] Ita omnes alij libri. Male. Veram lectionem nobis servarunt soli libri noster & Camertis qui differat scribunt. Vbique enim ipsam cædibus præsentem Dianam adesse debere autumat.

296. URSI MAGNA QVOS MOLE.] Cumprimis spectaculis expetitam hanc feram constat: Scilicet quod mole & robore diutius resisteret una multis, & lassaret plures congressores. Appulejus, lib. IV. De Demochare: *Qui præterea numerus, quæ facies ferarum? Nam præcipuo studio forensis etiam advexerat generosa illa damnatorum capitum funera. Sed præter ceteram speciosi muneris supellectilem, totis utcunq; patrimonij viribus immanis ursa compara: erat numerum copiosum* Crebro Symmachus.

298. MALLENT FREGISSE.] *Frangere Heroas* eos quos devicerant more Leonum, &c. ajunt Poetæ. De Herculis lacertis in Priapæis.

Phœbus comosus, Hercules lacertosus.

299. FULMINEI PARDI.] Ob velocitatem & impetum. Pardorum ob speciem grata exhibitio; quam speciatim à Principe fuisse expetendam docet Symmachus li. VII. Epist. LIX.

300. PROPERENT AD VULNERA.] Epithalamio Honorij.

Tellus jacebunt sponte tuis feræ;
Gaudensq; sacris vulneribus Leo
Admittet hastam, morte superbior.

300. VIRIDIS] A virore quodam ex flavedine, quem in maculis Pardorum notare licet Lib. III. in Stiliconem.

Tum virides Pardos, & cætera colligit Austri
Prodigia.

301. ADULTER.] Corrupto scilicet Leænæ genere. *Adulterium* enim permistio non congruorum. Manilius, lib. V.

Vt sit adulterio succorum gratia major.

Sunt tamen qui Leænam inter feras conjugium servare, nec misceri alieno concubitu tradant, ut Basilius Seleuciensis Oratione XIIX. quos totum Pardorum hoc genus confutat.

303. ALPINA QVICQVID TEGITUR NIVE.] *Libyarum* recessus ob spectacula excussos mentio frequens in auctoribus. De Alpibus Salvianus lib. VI de Gubern. Dei. *Nihil fermè est vel criminum vel flagitiorum quod in spectaculis non sit: ubi summum deliciarum genus est, mori homines. Aut, quod est morte gravius, acerbiusque; lacerari; expleri alvos ferarum humanis carnibus, comedi homines, cum circumstantium lætitia, conspicientium voluptate. Hoc est, non minus penè hominum aspectibus quam bestiarum dentibus devorari: atque, ut hoc fiat, orbis impendium est. Magna enim cura id agitur, & elaboratur, adeuntur etiam loca abdita, lustrantur invij saltus, peragrantur silvæ inexplicabiles, conscenduntur nubifera Alpes, penetrantur nivifera valles. Et, ut devorari possint à feris, viscera hominum, non licet naturam rerum aliquid habere secretum.*

307. MOLLES LUDI.] Gymnasia omnium flagitiorum, turpitudinum, incestuum. Notæ descriptiones Procerum Ecclesiæ, Tertulliani, Cypriani, Salviani, Augustini, Hieronymi, Chrysostomi.

307. NOTA DULCEDINE.] Hæc utique

utique vera scriptura Cujacianorum Librorum. *Dulcedo* omnem ludiorum facetiam notat, tam vocis Musicæ, quam instrumentorum. Epigramma vetus in Citharœdum.

Vt dubium tibi sit, gemina dulcedine capto,
Vox utrumne canat, an lyra sola sonet.

Non inconcinnè legas postea *nota dulcedine ludij*. Nam de hominibus loquitur, non ludis ipsis. *Ludij*, ludionum omne genus. Nil tamen muto.

308. QVI LÆTIS RISUM SALIBUS.] Pantomimos, Ludionum omne genus dicit. Pantomimi, omnibus ludicris apti. Manilius, lib. V.

soluság, per omnes
Ibit personas, & turbam reddet in uno,
Omnes fortuna vultus per membra reducet.
Æquabitq; choros gestu.

Vide Cassiodorum lib. IV. Epist. ult. Nec nos aliena tollimus, aut Analectorum placet collectio; cum abundè hæc alij docuerint.

309. QVI NUTU MANIBUSQVE LOQVAX.] Ingens horum hominum in scena Romana gloria, qui ore & gestibus, quæ vellent, exprimerent, populo non aliter capienda, quam si verbis enunciarentur. Hos, digitis, manibus, gestibus, loqui, autumant scriptores. Epigramma Vetus.

Mascula fœmineo derivans pectora sexu,
Atq; aptans lentum, sexum ad utrumque, latus.
Ingressus scenam populum, saltator, adorat,
Solerti pendet prodere verba manu.
Nam cum grata chorus diffundit carmina dulcis,
Quæ resonat Cantor, motibus iste probat.
Pugnat, ludit, amat, bacchatur, vertitur, astat,
Illustrat verum, cuncta decore replet.
Tot linguæ quot membra viro; mirabilis ars est
Quæ facit articulos, ore silente, loqui.

Aliud de Citharœdo.

Musica contingens subtilis stamina pulli
Ingreditur vulgus auribus ut placeat.
*Stat * tactuquepotens, cui brachia linguæ*
Concordant, sensu conciliata pari.
Nam jura amborum æquali moderamine librat,
Atque oris socias temperat arte manus.
Vt dubium tibi sit, gemina dulcedine capto,
Vox utrumne canat, an lyra sola sonet.

Tertio versu scribe.

Stat cantu tactuq; loquens

Noster in Eutrop. II.

Quis magis enodes laterum detorqueat artus,
Quis voci digitos, oculos, quis moribus aptet.

Sidonius, Narbone:

Coram te Caramallus & Phabanton
Clausis vocibus, & loquente gestu,
Nutu, Crure, genu, manu, rotatu
Toto in schemate vel semel lateret.

Cassiodorus, lib. I. Epist. XX. *Mutam Musicam vocat: Hanc partem Musicæ disciplinæ mutam nominavere majores, scilicet quæ ore clauso manibus loquitur.* Idem, lib. IV. Epist. L. *linguosos digitos, loquacissimas manus* in iisdem agnoscit. Cyprianus Epist. Contrà spectacula: *Item in articulos sonum frangens, loqui digitis elaborat, ingratus artifici, qui linguam dedit.* Quamquam de tibicine is potius loquatur. Pronuntiabant hoc modo veteres: venustatis gratia, quod in speciosissima muliere pulcrè extulit Petronius Satirico, digitos vocem gubernare. *Delectata illa risit tam blandum ut videretur mihi plenum os extrà nubem Luna proferre. Mox digitis gubernantibus vocem, si non fastidis, inquit, fœminam ornatam,*

natam, & hoc primum anno virum expertam, concilio tibi sororem. Quomodo digitis loqui qui lyram tangat, dictus Tibullo lib. III. Eleg. IV.

> *plectro modulatus eburno.*
> *Felices cantus ore sonante dedit.*
> *Sed postquam fuerant digiti cum voce locuti*
> *Edidit hac tristi dulcia verba modo.*

Pronunciationes scitè delineat lib. XI. Quintilianus. Idem Petronius de mimario puero, gesticulationibus amabili, colore Æthiope.

> *Tinctus colore Noctis*
> *Manu, puer, loquaci.*

Manilius lib. IV. de Gesticulatoribus generatim. *Et quodcunq; manu loquitur.* Martialis, lib. V. Epigramm. XIX. *Aretalogum* describens magnidicum.

> *Magna voce sonas, manuq; tota.*

De Musa, præside ludicrorum carminum Ausonius:

> *Signat cuncta manu, loquitur Polyhymnia gestu.*

Alia huc spectantia Lucianus περὶ ὀρχήσεως. Artemidorus lib. I. cap. LXXIIX. Ovidius, Metamorph. IV. *Pro voce manus fuit.* Nonnus lib. IV. Dion.

> Ὄρθια συνδέουσα νοήμονι δάκτυλα παλμῷ,
> Ἁρμονίην ἐκάλεσσε τύπῳ τεχνήμονι φωνῆς.

Hoc sensu manus ministras Eloquentiæ Ciceronianæ dicit Cor. Severus.

> *sacratque manus, operumque ministras*
> *Tantorum*

Nisi de scriptura is librisque loquatur potius. Orationem alterius manu prosequi; hoc est commendare, laudare, probare, dicit Plinius lib. IX. Epist. XXXIV. Vide de Roscio Dionem Cassium, lib. XXXVI. De Socrate Diogenem Laertium lib. II. De Tiberio Suetonium lib. III. cap. III. cap. LXVIII. *Digitorum gesticuli supputarij*, sunt numeros computantium gestus apud Tertullianum, cap. XIX. Apologetici. De quibus alio loco.

309. TIBIA FLATU.] Tibicines in spectaculis noti. Exagitationem vide apud Cyprianum libello modo Nominato.

310. PLECTRO PULSANDA CHELYS.] Citharœdos dicit & id genus alios. Omnem rem spectaculorum petas ab collectoribus.

310. SOCCO.] Comœdos dici notissima res, ut statim Tragœdos.

312. INNUMERAS VOCES.] Organum, quod speciatim nunc vocant, Musicum intelligit. Veteribus ex Elephantinis follibus usu fuisse quindecim æreis fistulis fabrefactum, tanta vi, ut ultra mille passus audiretur, constat ex Hieronymo seu alio quodam, ad Dardanum. *Primum omnium,* inquit, *ad Organorum, eò quod majores esse his in sonitu & fortitudine nimia computantur clamores, veniam. De duabus elefantorum pellibus concavum conjungitur, & per duodecim fabrorum sufflatoria compensatur: per quindecim cicutas aheneas in sonitum nimium, quos in modum tonitruum concitat, ita ut per mille passuum spatia, sine dubio sensibiliter, utiq; & amplius, audiatur. Sic apud Hebræos de Organis, quæ ab Hierusalem usq; ad montem Oliveti & amplius sonantur, audiuntur, comprobantur.* Species fuit, fistulis sensim crescentibus, ut fierent quandoque XXVI. velut docet Optatianus Porphyrius, qui totidem versibus expressit, Panegyrico ad Constantinum subjectis.

> *Hac erit in varios species aptissima cantus*
> *Perque modos gradibus surget fecunda sonoris,*
> *Aere cavo, & tereti, calamis crescentibus, aucta.*

Subposita erant quadrata plectra, quibus ab artifice tactis, soni ad modum fistularum temperabantur, ut nunc quoque fit. Idem Porphyrius:

cala-

calamis crescentibus aucta,
Quis bene suppositu quadratu ordine ple ctris
Artificis manus in numeros clauditque, aperitq;
Spiramenta, probans placitis bene consona rithmis.

Ducebantur Spiramenta illa vel follibus Elephantinis, ut ex Pseudo Hieronymo modo adnotatum, vel ventis conceptis ad impellendas undas, juncto ad numerum, humano labore. Idem optimus Poeta, nisi spiritum nugis adstrinxisset.

Sub quibus unda latens, properantibus incita ventis,
Quos vicibus crebris juvenum labor, haud sibi discors,
Hinc atq; hinc, animaq; agitant; augetq; reluctans,
Compositum ad numeros, propriumq; ad carmina praestat.
Quodq; queat minimum ad motum intremefacta frequenter
Plectra adaperta sequi, aut placidos benè claudere cantus.
Iamque metro & rithmis praestringere quicquid ubiq; est.

Rhytmos vocat Porphyrius sonos respondentes sibi invicem; metra, ipsam modulationem, cujus quantum ingenium fuerit facilè hinc elucet, quod tam ineptè anxijs angustijs adstrictus, potuerit tamen tam eloquenter & clare haec proponere. Quarto versu omnino emaculandum *Compositum ad numerum.* Nam ab *numeri* voce sic posita dependent omnia. In eodem Carmine Anacreontici versus, fistulis Organi subditi, plectra indicare debent, totidem scilicet, quod sunt ipsae cicutae, & pares spatio atque longitudine, unde & omnes pari numero litterarum constant, aerumnabili & verè exsilij, labore. In Exegesi legitur. *Incedunt * versus qui longo cum labore positi sunt, & habent metrum Iambicum diametrum Catalecticum, omnes litterarum octonum denum.* Scribendum existimo. *In sede sunt versus.* Ubi enim *plectra, sedes est* Organi. Longe ante Porphyrium tale organum Archimedi inventori adscribit Tertullianus cap. XIV. Libri de Anima: *Specta portentosissimam Archimedis munificentiam organum Hydraulica dico, tot membra, tot partes, tot compagines, tot itinera vocum, tot compendia sonorum, tot commercia modorum, tot acies tibiarum & una moles erunt omnia. Sic & spiritus qui illic de tormento aqua anhelat, non ideo separabitur in partes, quia per partes administratur substantia solidus, opera divisus.* Cadenti aetati hoc genus usitatum fuisse ex Aldgelmo de Virginitate, Ademaro in Chronico Francorum, & Prudentio Trecensi, notatum Adversariorum libro XLIV. cap. XIX. Quibus adde Notkerum, (is enim esse videtur) Monachum Regiae prosapiae Sangallensem, de Vita Caroli Magni lib. II. cap. X. *Adduxerunt*, inquit, *etiam iydem missi omne genus organorum: sed & variarum rerum, quae cuncta ab opificibus sagacissimi Caroli quasi dissimulanter aspecta, accuratissimè sunt in opus conversa: Et praecipuè illud Musicorum organon praestantissimum, quod * DELUS ex aere conflatis, follibusq; taurinis per fistulas a-reas mire perflantibus, rugitum quidem tonitruì boatu, garrulitate vero lyra, vel cymbali dulcedine, coaquabat.* Quo loco scribendum *quod cicutis ex aere conflatis* errore ex compendiosa scriptura profecto.

313. LEVI TACTU.] Plectrorum. Eleganter Julianus in Epigrammate jam alijs proposito; Totum organum descripsit pari metro Angelus Politianus, auctoribus priscis, ingenio, eloquentia, doctrina, comparandus.

314. ERRANTI DIGITO.] Unum pro omnibus dicit. *Error* Poetis omnis velocior cursus, cujus ordinem non facile comprehendas.

314. PENITUSQVE.] Omnino benè verèque emendarunt docti *Pedibusq;* Vectem, qui folles aut undas spiritu impulerit, pedibus moderatum dicit. Notando more,

ut ipse sibi ventum suffecerit: Modulator. De Hydraulis veterum Vitruvius lib.X. Athenæus lib. IV. Tertulliani & Ammiani loca notarunt jam alij. Observandum hic gladiatorum mentionem in rebus spectaculorum non fieri à Claudiano, quippe qui sublati ante fuerint Edicto Constantini, quod retulit uterque Codex. Vestigia quidem sunt in Symmacho, sed mero ut arbitror, favore veterum morum: quamquam reliquias hæsisse dicas, ex eo, quod nonnulli Chronologi ludos gladiatorios hoc ipso demum Manlio Consule sublatos adnotarunt, ut est ex veterioribus scribens Hermannus Contractus, nobilior homo quam qui fingere quicquam voluerit. Isto quidem nostro Consule fana gentilium pleraque demolita, quæ summa ei sit gloria, tradit Idatius in Fastis Consularibus.

315. CONCITAT UNDAS.] Ctesibij inventum. Vide Vitruvium lib.IX. cap. Nono. Juvene vero opus qui primum aquam concitaret, ut adversas fistulas intrans sonum cieret, vide Athenæum. Et Porphyrij verba adscripta. De tali à Gerberto, post Pontifice fabricato non ineptè Continuator Bedæ lib. II. cap. XIV. *Exstant Rhemis doctrinæ ejus documenta Horologium arte mechanica compositum. Organa hydraulica, ubi mirum in modum per aquæ violentiam ventus emergens implet concavitatem barbiti, & per multiforatiles tractus ænea fistulæ modulatos clamores emittunt.*

316. MORE AVIUM SESE JACULANTUR IN AURAS.] Saltatores & funambuli, qui miris modis corpora vibrare, & tantum non volare norunt. Sic volantibus exæquat Vetus Poeta in Epigrammate, quod totum huic rei singulare, adscribam.

Stupea suppositis tenduntur vincula lignis,
Quæ fido adscendit docta juventa gradu.
Quæ supra aereus prætendit crura viator,
Vixque avibus facili tramite currit homo.
Brachia distendens, gressum per inane gubernat,
Ne lapsa è gracili planta rudente cadat.
Dædalus astruitur terras mutasse volatu,
Et medium pennis prosecuisse diem.
Præsenti exemplo firmatur fabula mendax,
Ecce hominis cursum funis & aura ferunt.

Vide Niceforum Gregoram aliosque apud nos, Adversar. lib. V. cap XIX.

319. CORPORAQVE ÆDIFICANT.] Videmus talia quando volumus, ut opus non sit descriptione: Veterum res collegerunt Manilianus Scholiastes, & qui de Theatro sunt Commentati. Pulcrè Manilius:

Ad numeros etiam ille ciet cognata per artem
Corpora, quæ valido saliunt excussa petauro.
Alternosque cient motus: elatus & ille
Nunc jacet, atq; hujus casu suspenditur alter.

320. QVORUM COMPOSITAM.] Non intellexerunt hæc doctissimi viri. Utique scripsit Claudianus *in Arcem*. Ex multis hominibus una arx componitur, ei imponitur puerulus, pede vinctus, qui mirificos saltus in summo ciet. *Augmentatus.* Veram scripturam puto. Modo enim parvus, subito succedentibus alijs erigitur, sublevatur, donec tanta hominum copia in sublime attollatur, ut Arx exeat, cui puer impositus & insistens, qui modo humi erat, mirificos saltus faciat, stupentibus spectatoribus. τὸ *ARCEM* agnoscunt Noster Codex, & aliquot Belgæ; nec scripturâ dubia esse debet. Mirum quo viderint docti tot homines, eam non agnoscentes. De Pegmatis & omnibus hic sequentibus theatralibus nugis plurimi dudum notarunt: neque nos sumus vel sublectores vel Recoctores.

323. ARDVA FLAMMAS SCENA ROTET.] Flammis artificialibus emissis, mun-

munitis ante tabularijs. Vide Scaligerum ad Manilium.

316. FIDA INCENDIA]Miraculo spectatorum, velut ars histrionum naturam Elementi mutaverit. Ipsam celeritatem circumacti ignis in caussa esse ne noceat tabulatis, sententia est.

319. SVBITO ÆQVORE.] Vnda subito arenæ immissa. Martialis.

Si quis ades longis serus spectator ab oris,
Cui lux prima sacri muneris ista fuit.
Ne te decipiat ratibus navalis Enyo,
Et par unda fretis : hic modo terra fuit.
Non credis ? spectes dum laxent æquora Martem,
Parva mora est, dices: hic modo pontus erat.

Simili prodigio, ad oculos vulgi, speluncæ fiebant in arena, enascebantur arbores, & aquis subito natis innatabant marinæ belluæ. Calpurnius:

Ah trepidi quoties nos discedentis arena
Vidimus in partes, ruptaq; voragine terra
Emersisse feras, & ijsdem sæpè latebris
Aurea cum croceo creverũt arbuta libro.

Quorum versuum primus corruptus est, deficiente verbo, quod indicet quid discedentis arenæ visum sit, nec ulli hactenus intellectus. Scribe.

Ah trepidi quoties noctem cedentis arena
Vidimus.

πιτλικῶς, speluncam atram, penè inferis ipsis comparabilem. De marinis monstris idem versibus præcedentibus.

328. REMIGIBVS CANORIS.]Musicis instrumentis & celeusmatis personantibus.

328. INVERSA.] Viremorum. Noster Codex *immissa*. Nihil mutamus.

331. IDEMQVE GRAVISSIMVS.]Scripti libri partim *gratissimus*. Nos, assensu nostri Codicis, nihil mutamus. Cum mutatio tantum jucunditatẽ relinquat Eloquio Manliano, illa lectio adscribat & Vtilitatem.

332 DVPLICI VITTA]Sacerdos velut Gloriæ & Æternitatis, duplicibus infulis, duplici corona, insignitus. Quo genere Deo dilectos, & singularibus in Bonum Publicum homines meritis Poetæ describunt. Belgæ aliquot libri, & noster *Duplici mitra.* Nihil mutandum. Etsi simpliciter *vita* non sit improbum.

333. IN ÆVVM PROCEDAT.] Exeat in memoriam cultumque hominum. Prudentius I. in Symmachum.

longum miseris processit in ævum
Mos patrius

Consulibus autem à tanto honore æternitatem spondebant nominis, relatis videlicet in Fastos Romanos, quos non nisi cum Imperio perituros norant: Imperium verò ipsum nulli fatorum Deorumve delebile censebant. Epigramma Vetus in Valerium Proculum.

Ter vice qui sacra discrevit jurgia judex,
Consul & æterno decoravit nomine Fastos.

Ævum, notat Æternitatem. Symmachus lib. IX. Epist. CIV. *Nec in præsentia modo floret facti & studij tui gloria, sed, ut mens augurat, ævum vigebit.* Idem, lib. VI. Epist. LXXIX. *Ævum maneat hic dies qui te nobis, filia, dedit,* Vt Græcorum æon. Sibylla de Deo.

Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθ᾽. ἡγήτορα κόσμου
Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἐτύχθη.

Procedere, ad gravitatem & Sanctitatem facit. Virgilius:

incipiant magni procedere menses,

334. TRABEATA DOMVS.]Consulibus perpetuo venerabilis. Sic *nobilitas Trabeata* apud Symmachum lib. II. Epist. CII.

335. SERVATOQVE ORDINE FATI.] Ne Filij moriantur ante Patres, quo modo turbari Ordinem fatorum dicebant, ut notatum jam alijs. Sic *Domus sua Ordinem salvum* dicit Paullin. Pellæus in Eucharist. Et spectat eodem quod legimus apud Horat. l. I. Ser. IX.

est tibi mater ? Cognati queis te salvo est opus?

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI,

DE LAVDIBVS STILICONIS, LIBRVM PRIMVM

Animadversiones.

BONAM PARTEM Lectionis nostræ ad Principum Sapientiam pertinentis Commentarijs in hos Libros immisimus. Animadversiones nunc istas inde excerpimus, strictim libatis quæ necessaria Auctori visa. Cæterum Commentarium peculiari volumine dabimus, toto isto opere etiam ampliorem. Quartum Tribus Libris ex re ipsa addidimus: Bellum enim Geticum meræ sunt Laudes Stiliconis; duce etiam Aldo, quem constat suas Editiones optimis per Europam Codicibus extudisse, etsi inscitioribus & audacioribus nonnumquam correctoribus usum. Favent Camertis etiam aliæque Veteres Editiones, qui Victoriam Stiliconis contrà Alaricum eumdem librum inscribunt. Non observamus autem Tempora, inutili cura in disponendis auctorum monumentis, cum scripta ipsa & argumenta ordinem sanciant melius. Præconiorum Scriptores, si quis, dum nostræ Commentationes expediuntur, conferre voluerit Stiliconis commendationibus; habet Isocratis Nicoclem & Evagoram, Plutarchi Opuscula aliquot, vulgo nota; Libanij Orationes, Themistium, Julianum Cæsarem, Synesij librum de Regno, Dionis Chrysostomi ipsos Quatuor, Philonis Moysen, & alios Commentariolos, Xenophontis Pædiam, Theocriti Encomium Ptolemæi, Onosandri Strategicum, Eusebij Constantinum, Basilij Imperatoris Paræneticum ad Filium, Emanuelis Palæologi Capita instructionum, Agapeti Schedam Regiam, Aristidis Panegyricum, Marci Imp. Panegyristas Latinos, Taciti Agricolam, Ausonij Panegyricum Gratiani, Sidonium, Corippum; denique Ennodium, Venantium, & sequiorum post temporum non paucos scriptores, unde & Encomiorum & Præceptorum Principalium magnam vim colligere, & his nostri scitis componere valeat. De Stilicone ipso nota omnia, notæ Inscriptiones ejus in Rempublicam meritorum publicæ testes. Nomen addita adspiratione opus non habet, etiam contra Græcos scriptores & librarios. Græci Romana & Barbara solentes emollierunt, ut ratio eorum habenda non sit. Sic Archadium, Alarichum, & mille alia corruperunt & Romano homini additum ita legitur in Inscriptione Hispanica CX. Gruter. L. POSTVMIVS STILICON

CON NESCANIENSIS, ut neque nomine prorsus Barbarus fuerit tantus Heros. De Laudibus ejus laudari possit & Zosimus, malignus tamen scriptor, ob perditum paganismi Amorem, cujus raptu ambigua ubi dicta dicta conferas, sæpe loquitur, (ut solent veritatem vel ignotam oppugnantes) nec sibi ipsi satisfacit, quod ex inconstantia clarum. Plenus earumdem & Liber Quartus Symmachi, cujus existimationis summam habes Epistola decima quarta, ubi Parentem Publicum dicit Stiliconem, quem titulum maximo Heroi largitur etiam Prudentius. Scilicet dum fuit in Luce Potestatis, tantæ virtutes, tantique successus habuere præcones & admirationem; cum sive merito, (certè non sine affectu servandæ aut restaurandæ Reipublicæ) sive fraudibus Aulicis procubuit, vêrus Atlas Romanæ rei, magna seges vituperatorum undique exorta est: Vt vides in Orosio, Rutilio, alijsque, præcipuè Christianis; quorum simplicitas, æternitati intenta, & credens rumoribus æquo facilius, inquisitionem scribendorum ut plurimum posthabuit. Laudes summorum virorum, post Divinas, materies digna vatibus, nominis sui Sanctimoniæ consciis. Sic ab Hymnis Deorum, ad Res & Præconia Heroum venit. Antiquissima Poesis, officio suo in his satisfaciens, ut ad virtutem laudibus præteritorum vel præsentium excitaretur Posteritas. Metro ei rei digno adhibito, quod Heroicum argumento titulum participavit, ob numeros scilicet magniloquentiæ aptissimos. Dionysius Longinus. περὶ ὕψους, cap. XXXIV. ἀλλ' αὐτῆς τῆς διανοίας οὐκ ἔλαττον τῇ ἁρμονίᾳ πεφώνηται. ὅλον τε γὰρ ἐπὶ τῶν δακτυλικῶν εἴρηται ῥυθμῶν, εὐγενέστατοι δὲ οὗτοι, καὶ μεγεθοποιοί. διὸ καὶ τὸ ἡρῷον, ὡς ἴσμεν, κάλλιστον μέτρον συνιστᾶσιν.

STILICONIS.] Prorsus abit Latina pronuntiatione hoc nomen, siquidem aspirationem addideris. Sic perperam Archadius legitur in scriptis Exemplaribus Marcellini Comitis, sic Alarichum semper nominat Zosimus, ad Græcæ nimirum volubilitatis obsequium à quo abest Romana gravitas. Librum autem hunc primum duo scripti Codices de Consulatu Stiliconis inscribunt. Id indicat separatim editos hos libellos, nisi quod secundus tamen omninò adhæret primo, in Consulatum Stiliconis.

V. 1. CONTINUANT SUPERI.] Vt fluunt res mortalium, interpolata felicitas, nulla felicitas est. Vt autem ea continuetur constanter etiam atque perseveranter virtutis studijs erit incumbendum viro Principi, adeo ut ab omnibus vitæ delicijs hoc nomine sese separet, somni sit parcissimi, sollicitudinum infinitarum, uti scribit ad Arcadium Synesius: quæ in Commentario late deducimus. Sic Felicitatem non esse in rebus humanis, nisi quæ continuata fuerit usque ad excessum, Ovidius sciscit.

dicique Beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Quod est alterum caput Commentationis. Deos autem Romana gaudia continuare ait, Felicitatem indicans temporum, ut de ijsdem, aut paullò certè superioribus scribit Basilici fine Libanius, tum primum incepisse Imperium Romanum ad voluntatem Deorum administrari; ut sic illi par pari retulerint. Idque tertium est ejusdem hic Commentationis themema.

1. PLENO FAVORE.] Quanto possunt, Optimo Maximo. Sic plena incolumitas apud Largium Designatianum: spondeo autem pro ingenita docilitate, qua nostram quoque super ijs rebus sollertiam probas, monitis meis auscultantem posse te reliquum vitæ tempus firma valetudine & plena incolumitate producere. Cyprianus, Libro de Opere & Eleemosyna: *Si ergò verè filios tuos diligis, si eis exhibes plenam & paternam dulcedinem caritatis, operari debes ut eos Deo commendes.*

2. AV-

2. AVGENT.] Mactant, beant. Priscianus Periegesi.

Quos misit quondam mare rubrum, laudibus auctos.

Catullus, Epithalamio Pelei; Virgilius, alij.

3. REGIA.] Imperialem domum sive familiam dicit. III. Consulatu.

sociaq; virum produxit ab aula

Quarto Consulatu *ululata verendu Aula puerperijs*. Per Regiam Reges ipsos indicans, quos alibi Cæsares vocat. Libri hic variant, sed ut stultitia eorum nec referri mereatur.

3. FESTIVOS CANTUS.] Fescenninos & Nuptiales. Quare ineptiunt libri, qui *Festinos* reducere volunt.

5. CALIDIS THALAMI SERTIS] Adhuc calentibus, recentibus de halitu nuptialium festivitatum. Possit & myrtus intelligi; usque adeò calida ut baccæ ejus aliquando piperis loco condiendis obsonijs fuerint, ut auctor est Plinius lib. XV. cap. XXIX. Quo loco memorat ex Massurio etiam triumfantes aliquando myrto coronatos, ovantes verò plerumque. Sed prior sensus melior. Pariter enim festorum calorem legimus apud Sidonium, Epithal. Ruritij.

Proxima quin etiam festorum afflata calore,
Iam minus alget hiems.

5. SVCCESSIT LAVREA.] Pariter idem Sidonius Paneg. Anthemij.

Hos thalamos, Ricimer, virtus tibi pronuba poscit,
Atque Dionæam dat Martia Laurea myrtum.

Proximam lauro mirtum collocat & Maro, scilicet memores omnes Veneris cum Marte conjugij. Regiam autem myrto & lauru coronatam dicit Claudianus, Veneris eam Aulæ comparans, quam talibus sertis semper recentem fingunt Poetarum filij. Valerius Flaccus lib. VI. Argon.

Hinc Veneris thalamos, semperq; recentia sertu
Tecta petit, visa jamdudum prosilit altiu
Diva thoris, volucrumq; exercitus omnis Amorum.

7. CRIMEN EOVM.] Eutropius, quem superum crimen, cœli terræque pudorem, inter alios titulos, ipsi congruos, appellat. Libyæ prælia Gildonem domitum denotant. Orientem, Orientale clima, dicit imperium Arcadianum. Virgilius Culice:

Urit Echionias Oriens non ignibus arces.

Suetonius, Neronis cap. V. *Comes ad Orientem C. Cæsaru.* Mamertinus Panegyrico: *Hoc idem Diocletianum rogat Oriens.* Pro Asia usurpant recentiores Græci, ut Georgius Phranzes, lib. I. c. XXXIX, *Imperator & Mahumetes inter se in mari consalutarunt, & colloquentes usque ad Asiæ sive Orientis littus pervenerunt.* Scriptores qui bella Hierosolymitana Christianorum descripserunt, Orientem vocant partem Syriæ, in qua sita Metropolis Antiochia. Vide Gulielmum Tyrium.

9. CONSVLE.] Bis Consul fuit Stilico, primùm cum Aureliano, deinde cum Anthemio, ut ex Cassiodoro, Fastis, Chronologisq; alijs constat. Ad priorem pertineant duo isti libri, Tertius ad secundum. Ita Bellum Geticum, si tempora sequamur, collocandum sit post secundum horum libellorum, ut Tertius fiat Quartus, & illud insequatur, siquidem Encomia Stiliconis conjungere placeat. Vir doctus, Stephanus Claverius qui totos tres Libros uni Consulatui dedit, non animadvertit posteriorum duorum præconia ad duos diversos Consulatus pertinere, ratus, ut existimare licet, obscurè enim satis loquitur, semel tantum eum honorem Stiliconi gestum. Vide Fastos Græcos & Latinos, Idatij, Cassiodori, Marcellini Comitis, Chronica. Laudes autem primi Consulatus ita partitus est Claudianus, ut primo hoc libro Bellicæ, altero togatæ celebrentur, ut ex initio secundi patet. Qualem honorem nescio an vel Augusti fasces habuerint.

9. SVRGVNT STILICONE.] Eriguntur in pristinum decus. Stiliconis Honorum hoc monumentum exstat ad nos: reperta Romæ sub

mæ sub Templo Concordiæ Inscriptio:

FL. STILICONI. V. C.

FL. STILICONI. ILLVSTRISSIMO. VIRO. MAGISTRO. EQVITVM. PEDITVMQVE. COMITI. DOMESTICORVM. TRIBVNO. PRÆTORIANO. ET. AB. INEVNTE. ÆTATE. PER. GRADVS. CLARISSIMÆ. MILITIÆ. AD. COLVMEN. GLORIÆ. SEMPITERNÆ. ET. REGIÆ. ADFINITATIS. EVECTO. PROGENERO. D. THEODOSII. COMITI. D. THEODOSI. A. IN. OMNIBVS BELLIS. ET. VICTORIIS. ET. AB. EO. IN. AFFINITATEM. REGIAM. COOPTATO. ITEMQVE. SOCERO. D. N. HONORI. A. AFRICA. CONSILIIS. EIVS. ET. PROVISIONE. LIBERATA. EX. SC.

Exstat item alia quam in magnis Inscriptiónum Conditorijs videbis. Rebus vero vertentibus, idem hic noster Heros ab eodem Imperatore Honorio *Hostis Publicus & Proditor*, damnatur L. 1. C. Theod. de litt. & Itin. Cust. Et, L. XXI. De Bonis Proscriptorum. Exemplo Casuum Humanitatis. Nomen est Germanum Stelke, quod in Saxonia & Dithmarsia adhuc usitari scribit Paullus Cypræus JCtus non inhumanus de Sponsalibus cap. VI. Vt & Thmantiæ alterum.

10. ORDINE VOTA MEANT.] Velut ad ordinem præscriptum. Virgilius:

> *Insere nunc, Melibæe, pyros; pone ordine vites.*

Vota, optabiles successus, omni isti scriptorum generi.

SI CARMEN IN UNUM.] Dicit quod optimi scriptores solent, cum ad summoperè aliquem laudandum veniunt, non posse assequi rei præsentis præstantiam. Petronius: *Nulla vox est quæ formam ejus possit comprehendere, quicquid dixero, minus erit.* Sulpitius Severus; Vita Martini. *In Martino omnia majora sunt quam ut verbis concipi queant.* Gregorius Nyssenus, Vita Thaumaturgi: ἀρίστη γὰρ ἀνδρὸς εὐφημία, τὸ ἀποδεέστερα φαίνεσθαι τῆς δυνάμεως τῶν εὐφημούντων ἀμείνονα. Julianus, adhuc Christianus, Oratione prima ad Constantium.

11. ADVOLVERE.] Ob molem & Copiam.

12. PROMTIUS IMPONAM.] Hæc simplex & vera procul dubio Lectio est, Scaligero, Libris Cujacianis, Nostro, & omnibus, uno solo excepto, Belgicis, Camerti, Bentino, Aldoque, probata. Vnus Belga cum Delriano *Protenus* Quod vir doctus hic, & notis ad Solinum probare voluit, me invito. Etsi enim aliquando Afranij & talium scriptis accersitam interpretationem capiat illud *protenus* nullis nos tamen difficultatibus onerari Claudianum, contra Genium suum, patimur, tot insuper membranis innisi. Noster etiam erroris fontem indicat, scribendo *Promtius*.

12. PELION OSSÆ.] Proverbium ex Fabulis Gigantomachiæ ductum. Latinorum nos Stromateum scripsimus, ad exemplum noti Græci.

13. QVODCVNQVE RELINQVAM MAJUS ERIT.] Tanta, ait, rerum narrandarum frequentia est, etiam paritas. Avarum quodammodo sibi animum facit res tantas prædicandi. Pariter Ennodius Panegyrico. *Sed quid faciam, cui fæcunda actuum tuorum seges occurrit, ubi universa eligentem superant? Nescio quas aristas horreo inferam, quas relinquam!* Similia & Libanius Basilico.

14. VETERES ACTVS.] Auctor ad Pisonem paria.

> *Vnde prius cœpti surgat mihi carminis ordo,*
> *Quosve canam titulos dubius feror: hinc tua, Piso,*
> *Nobilitas; veterisque citant sublimia Calpi*
> *Nomina, Romanas inter fulgentia gentes.*
> *Hinc tua me virtus rapit, & miranda per omnes*
> *Vita modos.*

Aa Supe-

Superiore autem versu eleganter. Noster Codex: *si partem tenuisse velim. Vt cursum tenere, Terram tenere*, & talia, dicimus. Nihil tamen mutamus, cum nec vulgata Lectio improba sit.

14. ACTVS.] Res gestas, actiones. Præfatione II. in Eutropium:

> *Quisquis adhuc similes Eunuchus tendit ad actus*
> *Respiciens Cyprum, desinat esse ferox.*

Tibullus ad Messallam: *humilis tantu sim conditor actis.*

15. PRIMAM JUVENTAM.] In Omnibus suis Heroibus laudat adolescentiam Prudentiorem aliorum virili ætate, vel & senili: Vide ad Panegyricum Probinianum.

17. JUSTITIAM.] Togata decora, quorum summa est Justitia: juxtà Vetus Oraculũ.

> Εὐ δὲ δικαιοσύνη συλλήβδην πᾶσ' ἀρετὴ ἔστι.

Et in justitia perfectionem vitæ esse Diogenes auctor est in Sermone. VII. Stobæi. Vt ibidem Plato in Theæteto inter mortales Deo similiorem neminem esse, quam qui sit justissimus. Polusque Pythagoricus eodem Capite Justitiam matrem esse & nutricem cæterarum virtutum omnium; cujus notabilia sunt verba:

> Δοκεῖ μοι τῶν ἀνδρῶν τὰν δικαιοσύναν ματέρα τε καὶ τιθηνὰν τῶν ἄλλων ἀρετῶν προσειπεῖν. ἄτερ γε ταύτης οὔτε σωφροσύνη, οὔτε ἀνδρεῖον, οὔτε φρόνιμον οἷόν τε εἶναι. ἁρμονία γάρ ἐστι, καὶ εἰρήνα τᾶς ὅλας ψυχᾶς μετ' εὐρυθμίας. &c.

Exsequitur enim effati hujus veritatem. Hinc autem pro omni Togata virtute Justitiam ponit doctissimus noster Vates Cui Bellica gloria quodammodo opponitur, cum certum sit, ut libet justis armis; tamen silere Leges, atque opprimi usum mansuetiorem veræ justitiæ, quare bellum vel justissimum, iniquissimæ etiam paci postponendum meritò scivit Cicero, lib. VI. Familiar. Epist. VI.

18. LATIO QVOD REDDITA SERVIT AFRICA.] Exstinctis Gildonis Furijs, quo sanè bello virtus & consilia summam felicitatem habuerunt. Sic V. CCVII. Ejus Panegyrici. *soli famulabitur Africa Romæ.* Quod, ut & ista hoc loci, ad abstractam Orientis partibus eam provinciam & Romæ veteri subditam, pertinere putes. *De Stiliconis* hac in *re opera* testis modo probata inscriptio. Gildonis quæ fuerit potentia, satis comparet ex inscriptione L. IX. Cod. Theodos. ad L. Juliam de Adulter. Vbi Comes & Magister utriusque Militiæ per Africam appellatur.

19. VICINUM QVOD NESCIT IBERIA MAVRVM.] Vtique enim Africa abstracta bellum in Hispaniam translaturus erat Gildo. Nescire, acutius positum, præsentis hostis quandam absentiam ingerit. Sic Gregorius Magnus, Homil XXXVI. *Quos talis in mundo necessitas ligat, ut ex omni parte exsui à mundo non possint, sic debent ea quæ mundi sunt, tenere, ut tamen eis nesciant ex fractione mentis succumbere.*

20. QVOD MIRATVR GALLIA RHENVM.] Infessum alioquin semper & infestum Germanorum insultibus. Quæ ante Honorij tempora in partibus Rheni bella gesta sint, notum faciunt superiorum Principum Historiæ, & collegit non unus doctorum Labor. Claudianus sæpè pro ferè exitialibus Imperio Romano Rheni accolas rebelles ponit, & pacatum eum, summum facinus militare. Alibi.

> *& pax à fonte profectæ*
> *Cum Rheni crescebat aquis*

21. Thracen.] Θρῄκην. Græcanicum.

21. DECERTATOSQVE.] Papinius, Theb. I. *alternaq; regna profanis Decertata odijs* Sic *Deprœliari* apud Horatium. *Demoliri*, παθητικῶς Curio pater apud Priscianum, lib. VIII. *Detumere* Prudentio & Petronio. *Dedicere*, Cælio, Annal. I. *Dememorare.* Valerio Flacco, quod ex vetusto ei Codice optimè restituit qui Scholia in aliquot Gellij paginas

nas scripsit. Nullo labore melius de Posteritate promeriturus, quam si eum Laborem pertexuisset.

21. LABORES.] Instar Herculis illorum celebrium. Habet hæc vox apud Poetas virtutem Bellicam cum singulari effectu. Noster I. in Eutrop.

In mercem veniunt Cilices, Indæa, Sophene,
Romanusque Labor, Pompeianique triumphi.

Valerius Flaccus, lib. VIII. Argon.

Corripit optatum decus, extremumque laborem
Æsonides, longosque diu gestata per annos
Phryxea monumenta fuga vix reddidit arbor.
Cum gemitu, tristesque super coiere tenebræ.

Virgilius.

Disce puer virtutem ex me, verumque Laborem,
Fortunam ex aliis.

Magnanimitatem scilicet, effectricem operum summorum.

22. HEBRO TESTE.] Illic victos Gothos autumat. VI. Consul. CVII. de Alarico.

Thracum veniens se finibus alter
Hebri clausit aquis.

Initio Imperij Theodosiani apud Thraciam multi conflictus inter Gothos & Romanos fuere: donec Athanaricus Rex illi se tradidit: quam tamen infidam pacem fuisse Idatius, atque alij scriptores commemorant. Stilico verò earum pugnarum Theodosio perpetuus Comes, ut Princeps ipse ait in Tertio Consulatu Honorij.

Belli potens Stilico, cujus mihi robur in armis,
Pace probata fides: quid enim per prælia gessi
Te sine? quem merui, te non sudante, triumfum?
Othrysium pariter Getico fœdavimus Hebrum
Sanguine, Sarmaticas pariter prostravimus alas.

22. MARE.] Mare vel Oceanum Laudum dicit Stiliconiarum. Infrà.

laudumq; sequentibus undis Obruimur.

Loquitur sic Cicero, & non unus Panegyristes. Silvam ingentem se laudum inire pari translatione dixit Corippus ad Anastasium:

Immensam silvam laudum, vir juste, tuarum
Ingressus, celsos nitor contingere ramos.

Quod est Theocriticum, Encomio Ptolemæi.

Ἴδαν εἰς πολύδενδρον ἀνὴρ ὑλητόμος ἐλθὼν
παπταίνει παρεόντος ἄδην πόθεν ἄρξεται ἔργου.
Τὶ πρᾶτον καταλέξω, ἐπεὶ πάρα μυρία εἰπεῖν
Οἷσι θεοὶ τὸν ἄριστον ἐτίμησαν βασιλήων.

23. LASSANT.] Non se posse ait tantarum rerum seriem enarrare, quin subsidat ijs omnis vis eloquentiæ. Infinities ista Panegyristæ alij. Sulpitius Severus *hoc inertium Poetarum esse*, nec minus tamen in B. Martini rebus sibi usu venire asserit: *Iam, inquit, finem Liber postulat: sermo est claudendus, non quod omnia, quæ de Martino fuerint dicenda, defecerint, sed quia nos, ut inertes Poetæ, extremo in opere negligentes victi materiæ mole succumbimus.* Pacatus Panegyr: *Quid faciam? novam patior ex copia difficultatem.*

23. PIERIUS CURRUS.] Eloquentiam Poeticam, sæpè curribus & equis comparatam. Lycophron Cassandra.

Ἀνεῖμαι λοξῶν ἐς διεξόδους ἐπῶν,
Πρώτην ἄραξας νύσσαν, ὡς πτηνὸς δρομεύς.

Ovidius, lib. II. de Remedio Amoris.

attrahe lora
Fortius, & gyro curre, Poeta, tuo.

Nemesianus Cynegetico.

juvat aurato procedere curru
Et parere Deo.

Pindarus, Isthmionic. II.

οἱ μὲν πάλαιοὶ φῶτες
Ὅσοι χρυσαμπύκων ἐς δίφρον
Μοισᾶν ἔβαινον.

Idem Od. VIII.

Τὸ καὶ νῦν φέρει λόγον, ἔσσυταί τε
Μοισαῖον ἅρμα Νικοκλέος
Μνᾶμα πυγμάχου κελαδῆσαι &c.

Germanicus Virgine:

medio mihi cursu
Stabunt quadrupedes, & flexis latus habenis
Teque tuumque canam terris venerabile numen.

Alij armis carmina comparant, ut ferrearum metaphorarum pater Pindarus, Jaculis, Pythionicon prima.

23. PROCLIVIA.] Loca prona. Donatus in Andriam.

24. NUMQUAM SINCERA BONORUM.] Nemo ab omni parte beatus. Bacchylides Epinicijs.

Ὄλβιος ᾧ τινι θεὸς μοῖράν τε καλῶν ἔπορεν,
Σύν τ' ἐπιζήλῳ τύχᾳ ἀφνειὸν βιοτὰν διάγειν.
Οὐ γάρ τις ἐπιχθονίων πάντ' εὐδαίμων ἔφυ.

Nicostratus Comicus, Euripidis sententiam commendans.

Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ,
Νὴ τὴν Ἀθηνᾶν. συντόμως γε, φίλτατε,
Εὐριπίδη, τὸν βίον ἔθηκας εἰς στίχον.

Philippides pariter Comicus:

Ὅταν ἀτυχεῖν σοι συμπέσῃ τι, δέσποτα,
Εὐριπίδου μνήσθητι σύ, καὶ ῥᾴων ἔσῃ,
Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.
Εἶναι δ' ὑπόλαβε καὶ σὲ τῶν πολλῶν ἕνα.

Plinius Panegyrico: *Adhuc nemo exstitit cujus virtutes nullo vitiorum confinio læderentur:* *Qui tamen eod. lib. scribit*, disci experientia, cui una adsit, eum stipare omnem virtutum chorum. Idem cum nostro dicit Pindarus Olympion, VII. ubi ait,

ὃ δ' ὄλβιος ὃν φᾶμαι
Κατέχοντ' ἀγαθαί.
Ἄλλοτε δ' ἄλλον ἐποπτεύει χάρις.

Notatio obvia, quam ad sua sacramenta extendunt etiam Christiani, fatentes dona Sacri spiritus non omnia uni tribui. Radulphus Ardens ex alijs Homilia XCV. in Evangel. & Epist. *Unus atq; idem Spiritus Sanctus hæc omnia operatur, dividens singulis, non omnia tribuens uni, ne superbiret, nec alicui nulla, ne desperaret, sed potius singula singulis, ut scilicet nullus alium contemneret, sed unusquisque alio indigens, ei quoq; subvenire disceret.*

25. SORS ULLI.] Scribendum *uni.* Quod fatua argutia correxerunt librarij, consentientes quidem. Eximunt hinc tamen nonnullos Heroas scriptores, ut de Germanico Suetonius initio Caligulæ: *Omnes Germanico corporis animiq; virtutes, & quantas nemini cuiquam, contigisse satis constat.*

26. QUEM VULTUS HONESTAT DEDECORANT MORES.] Juxta Petronium: *Raram facit mixturam Forma cum Sapientia.* Honestas autem formæ est intra virilem, extraque metuendam in viro, non muliebriter vel ornata vel figurata, nec horrida tamen aut torva. Terentius Andria *Honestam & Liberalem faciem* jungit, quo respexerit

xerit Claudianus. Honor oris, formæ excellentia Lucretio, lib. IV.

Sed tamen esto jam quantovis oris honore
Quos Veneris membris vis omnibus exoriatur.

Caput honestum pro speciosissimo in Marone. Horatius ad Canidiam.

tunc mens & sonus
Relapsus, atq; notus in vultus honor.

Propertius, lib. II. Eleg. XIII.

Non ego sum formæ tantum mirator honestæ

Alanus lib. V.

ut Forma nobis exponit honestas.

27. ANIMVS QVEM PVLCRIOR ORNAT CORPVS DESTITVIT.] Noster Codex *animus quem plurimus ornat.* Nihil mutandum. Innumera vero exempla animi pulcerrimi in fœdo corpore degentis. Vel unus Phryx Æsopus divinus animo, corpore bellua fuit. Ante octo hæc secula idem voluit indicare qui fabulam Marculphi cum Salomone colloquentis effinxit. Ad Principem autem Ducemque egregium tam corporis quam animi felicitas requiritur. Leo Philosophus, Tacticorum Epilogo:

Καὶ τῷ σώματι δὲ ῥωμαλέον, καὶ πρὸς πᾶσαν ὅπλισιν ὥστε χρῆσθαι αὐτῇ δυνατῶς καὶ ἀνεμποδίστως, καὶ εὐπρεπῆ δὲ ἐντεῦθεν γίνεσθαι τὴν ἰδέαν, καὶ κατασκευάζεσθαι τῇ παντευχίᾳ τῶν ὅπλων, καλῶς, καὶ εὐπρεπῶς, καὶ ἀπόνως, ὡς γενναῖον τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα εὔρωστον. Idem cap. II. v. XXVI. κεφάλαιον δὲ εἰπεῖν χρὴ τὸν στρατηγὸν, εἰ δυνατόν ἐστιν, καὶ τὸ σῶμα εὐπρεπῆ, καὶ ἀνδρεῖον, καὶ φιλόπονον, καὶ ὀξύτατον τὴν γνώμην, καὶ γενναῖον, καὶ σπουδαῖον, καὶ φιλοκίνδυνον, καὶ μάλιστα θεοσεβῆ, καὶ περὶ τὰ θεῖα πράγματα ἐπιμελέστατον. Addit prosapiam Claudianus, quam requirit idem Leo eodem cap. V. XV. XXI.

28. BELLIS INSIGNIOR ILLE SED PACEM FOEDAT VITIIS.] Plinius Panegyrico: *Enituit aliquis in bello? Sed obsolevit in pace. Alium toga, sed non & arma honestarunt.* Exempla in Alcibiade, Mæcenate, alijs. Hinc Auctor incertus Pisonem suum commendat.

Nos quoque pacata Pisonem laude nitentem
Exæquamus avis, nec enim, si bella quierunt,
Occidit & virtus: licet exercere togata
Munera militiæ. ———

Quæ verba pacem Romanarum rerum arguunt, eamque, meo sensu, sub aliquo Principe longè Lucano posteriore; cum Genius carminis Calpurnium aliquem referat potius quam illum bacchabundum, Spiritu tamen Phœbeo, invectorem. Fuit Consul Piso hujus Poetæ, pacatis rebus publicis, idq; ut à Consulatu laudarit Principem, ut Panegyristes iste Clarè testatur:

Quis dignè referat, qualis tibi luce sub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu,
Cum tua bissenos numeraret purpura fasces,
Cæsareum grato cecinisti pectore numen.

Quare, ut antiquus sit, collocem eum ad annum XIII. Trajani, quo Consul fuit, consensu Fastorum, Lucius Calpurnius Piso.

29. IN PVBLICA FELIX SED PRIVATA MINVS.] Plinius Panegyrico: *Ille quæsitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit.* Scripti aliquot Belgæ *hic publica felix.* Quod Josephum Scaligerum recte in Editionem recepisse existimo.

30. PARTITVM SINGVLA QVEMQVE.] Cujaciani libri *Partito.* Variant & Delriani. Vnus Belga clare *PARTITIM.* Quam ego veram scripturam ita

agnosco, ut nihil sentire dicam qui secus sentiat, licet cæteri omnes absentiant. Expressit hæc florente Barbarie Wipo versificator ad Henricum Tertium Imperatorem, ut tum quoque admiratores suos habuit Claudianus.

Forma, genus, probitas, concordant omnia Regi,
Omnia conveniunt, concurrunt cuncta per illum,
Solus habet totum quod plures auxerat olim.

33. IN TE MIXTA FLUUNT.] *Sparsioni* argutè *fluxum* opponit. Victorinus Epitoma Cæsarum, *Trajano: Tantus erat in eo maximarum rerum modus, ut quasi temperamento quodam virtutes miscuisse videretur.* Sic de B. Maria Virgine Matre, Eucherius, Homilia in IV. Adventus: *Quis umquam tantam gratiam habuit, quantam Virgo Maria? Alijs enim ad mensuram Gratia datur, hæc autem Gratia plena dicitur.* Vopiscus Floriano: *Nunc nobis aggrediendus est Probus, vir domi forisq; conspicuus: vir Aureliano, Trajano, Adriano, Antoninis, Alexandro, Claudioq; præferendus: nisi quia in illis varia in hoc omnia præcipua tunc fuere.* Quæ ut emendanda sint, vide lib. CXXXV. Adversar. cap. V. Libanius Prosphonetico ad Julianum: ὅ, τι γὰρ παρ' ἄλλῳ καλὸν, τοῦτο παρὰ σοὶ μειζόνως. καὶ μόνος συνείληφας ἃ τοὺς ἄλλους μεμερισμένα κοσμεῖ. Arator, Elegia ad Parthenium.

Quis bona tanta canat? breviter loquar: omnia tecum
Quæ faciunt magnos singula, solus habes.

Paria Barbaro ævo Petrus Pictavensis Panegyrico Petro Mauritio dicto. Livius li. XXX. *Bello quoq; bonus habitus ad cætera, quibus nemo ea tempestate instructior civis habebatur: congestis omnibus humanis à natura fortunaque bonis; nobilis idem ac dives erat; forma viribusque corporis excellebat, facundissimus habebatur, Iuris Pontificij peritissimus; super hæc bellica quoque laudis Consulatus compotem fecerat.* Sic ab omnibus partibus laudantur qui verè laudantur. Petrus Chrysologus, Ser. CXLIII. *Singulis se est largita Gratia per partes, Mariæ vero simul se totam dedit Gratiæ plenitudo.* Venantius Fortunatus lib. VI. Carm. III. ad Regem Sigebertum:

Iustitia cultor Pietatis Amore coruscas,
Quod te plus habeat certat utrumque bonum.
Lingua, decus, virtus, Bonitas, mens, gratia, pollent,
Ornarent cunctos singula vestra viros.

Arnulphus Lexoviensis, Carm. II.

Quod per multiplices dispensat Gratia formas,
Hoc in te totum contulit illa simul.
Non aliud corpus hac dignum mente, nec ista
Mens alio fuerat corpore digna tegi.

Idem. Carmine XVI.

Quicquid dispensat & compartitur in omnes,
Gratia contulerat præstiteratq; viro.

Diodorus Siculus, lib. XV. De Epaminonda. παρὰ μὲν γὰρ ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἓν ἂν εὕροι προτέρημα τῆς δόξης, παρὰ δὲ τούτῳ πάσας τὰς ἀρετὰς ἠθροισμένας. καὶ γὰρ ῥώμῃ σώματος, καὶ λόγου δεινότητι, πρὸς δὲ τούτοις ψυχῆς λαμπρότητι, καὶ μισαργυρίᾳ, καὶ ἐπιεικείᾳ, καὶ τὸ μέγιστον, ἀνδρείᾳ, καὶ στρατηγικῇ συνέσει πολὺ διήνεγκε πάντων. Pariter de Probo Imp. Manlius Statianus apud Vopiscum, pag. CCCL. Edit. Casaub.

34. ET ORÆ COLLECTA.] Probo Codicis nostri scripturam, qui unus omnium Veritatem conservavit.

In te mixta fluunt: Tu quæ divisa beatos
Efficiunt, collecta tenes.

36. PRO-

36. PROTENDERE FAMAM.] Sic optimè libri Cujaciani, Bentiniani, Camertis, Aldi. Cæteri optimum verbum sordidè viliterque mutant. Maro.

——famam extendere factis, Hoc virtutis opus.——

Horatius:

Vivet extento, Proculeius ævo
Notus in fratres animi paterni.

Plinius: *memoriam sui operibus extendunt.* Symmachus lib. X. Epist XXXII. *Vt æternitatem sinu gerat hæc vox. Porrigere vitam*, idem sonat Ausonio, Parentalium II.

38. RVTILANTES CRINIBVS.] Barbarorum turmas dicit à Patre Stiliconis ductas. Hujus Herois nomen potest ut legatur alibi nobis ideo ignotum quod non sit addita filij mentio. Barbarorum ultra Rhenum nota ista non ignobilis. Seneca, lib. III. de Ira, cap. XXVI. *Non est Æthiopis inter suos insignitus color, nec rufus crinis & coactus in nodum apud Germanos.* Calpurnius Flaccus Declamat. II. *Sua cuiq; genti etiam facies manet, rutili sunt Germanorum vultus, & flava proceritas.* Alij multi.

39. SVFFICERET NATVS STILICO.] Patris felicitatem ponit in virtute Filij, ut alibi non semel in rebus Theodosij & Filiorum. Contra infelicitas parentum, degenerans soboles. Ausonius, de Marco Antonino.

Hoc solum Patriæ, quod genuit, nocuit.

Vide Promtuarium Humanæ Sapientiæ, Stobæum dico, Sermonibus. LXXIV. LXXV.

39. MENS ARDVA SEMPER A PVERO.] Altam indolem, & Spiritum excelsum agnoscit in primæva etiam ætate Heroum suorum. Fescenninis.

Quæ digna menti laus erit ardua?
Quæ digna formæ laus erit ignea.

Vopiscus: *Diocletianum, Augustum appellaverunt, amantem Reipublicæ; amantem suorum, ad omnia, quæ tempus quæsierat, paratum; consilij SEMPER ALTI* Vide Panegyristas, & nostra hic Commentaria.

40. FORTUNÆ MAJORIS HONOS.] Ut in illo *NEC TE TROIA CAPIT.* Quomodo de Alexandro Philippus. Exempla in omni censu laudantium. Eodem spectat quod infra ait.

Fastisq; loqui jam digna futuris.

41. ERECTUS ET ACER.] Tacitus, de Agricola adhuc Puero: *scilicet sublime ac erectum ingenium pulcritudinem ac speciem excelsæ magnæq; gloriæ vehementius, quam cautè appetebat.* ACER, Constantem in urgendo proposito designat. Appulejus, Lib. IX. *Nec quicquam moratus ac suspicatus acer & egregius ille maritus, accensa lucerna, descende, ait.* Εἰρωνικῶς quidem. Erectus, magnanimum omni ævo valet. Auctor vitæ Henrici Quarti, Libri cordati & eloquentis pro eo ævo: *Exercitum contra gentem illam duxit, conflixit, vicit: vicit, inquam, aciem contra se instructam, non obstinationem erectam.* Viro autem Heroicæ gravitatis etiam corpus erectum non adspernabile allaudari. Quia congruum. Adamantius Sophista:

Τὸν δὲ εὐφυῆ, ποιὸν δὲ εἶναι χρὴ, μεγέθους ἥκοντα, λευκὸν, ὑπέρυθρον, ξανθὸν, οὐ πάνυ οὖλον, οὐδὲ εὐθύτριχα. Τὸ πᾶν σῶμα ὄρθιον ὄντα, μέλη μεγάλα, τὰ ἄρθρα ἀπολελυμένα ἀλλήλων. &c.

42. NIL BREVE MOLIRI.] Animum excelsum non applicare rebus frivolis; aut minoris momenti, nec talia aggredi quadam contentione, debita magnis negotijs. Demosthenes Orat.

περὶ συντάξεως: ἔστι δὲ οὐδέποτ' οἶμαι, δυνατὸν μικρὰ καὶ φαῦλα πράττοντας μέγα καὶ νεανικὸν φρόνημα λαβεῖν.

Sic de Jove, Regum Rege, adolescente, Callimachus.

Ἀλλ' ἔτι παιδνὸς ἐὼν ἐφράσσαο πάντα τέλεια.

Et de Rege suo, Ptolemæo, amovet molimen grande rerum minutarum, Eodem Jovis Hymno.

ἐοικὰ

> ἔοικε δὲ τεκμαίρεσθαι
> Ἡμετέρῳ μεδέοντι, περὶ πρὸ γὰρ εὐρὺ βέβηκεν.
> Ἑσπέριος κεῖνός γε τελεῖ τὰ κεν ἠοῖ νοήσῃ.
> Ἑσπέριος τὰ μέγιστα, τὰ μείονα δ' αὖτε νοήσῃ.

Æschines Epist. V. Τὸ μὲν γὰρ τὰ μικρὰ πάνυ ἀπεργαστάζεσθαι. μικρολογίας φημὶ εἶναι καὶ ἀπειροκαλίας.

De Davide non imparia Beatus Ambrosius lib.I. Officior. cap.XXIV. Vt de Ingeniosis pueris Quintilianus lib.I.Instit.Orat.cap.III. Diotogenes Pythagoricus, de Regno & Rege: δεῖ δὲ τὰ σεμνότατα καθεστᾶσθαι περὶ αὐτὸν μηδὲν ταπεινὸν ἐπιτηδεύοντα, μηδὲ τῶν πολλῶν ἀντάξιον, ἀλλὰ τῶν θαυμαζομένων, καὶ τὸν ἀγεμονίᾳ, καὶ σκαπτυχίᾳ πεφυκῶν, ἀμιλλώμενον ἀεὶ μὴ τοῖς μείονεσι, μηδὲ τοῖς ἴσοις, ἀλλὰ τοῖς μειζόνεσι. Et Principi non inhærendum minutis. Leo Tacticon. II. κελεύομεν τοίνυν εἶναι τὸν στρατηγὸν σώφρονα, μηδὲ μικρόψυχον, ὡς καὶ τῶν μικρῶν πραγμάτων ἐπιθυμεῖν, καὶ ἁπλῶς εὐγενῆ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα. De Agesilao Diodorus Siculus, lib.XV. *Si ob urgentem domi necessitatem Spartani Agesilaum non revocassent, credibile erat toti Persarum Regno periculum fuisse allaturum. Erat quippe vir ad res gerendas acer; & cum prudentia audax, nec nisi rebus arduis & magnificis occupabatur.* Vitium huic magnanimitati contrarium, minutijs occupari, μικρολογία appellant Sapientes, quod contrarium omninò esse animo rerum momenta intellecturo, ajunt. Alcinous Platonicorum Dogmatum cap.I. δεῖ δὲ καὶ ἐλευθέριον εἶναι τῇ γνώμῃ τὸν μέλλοντα φιλοσοφεῖν. ἐναντιώτατον γὰρ μικρολογία ψυχῇ μελλούσῃ θεωρεῖν τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα.

Latini *acinari* Tricari, dicebant. Isidorus Glossis: *Acinari, Tricari, in parvo morari.* Adde quæ notamus ad Marci Antonini de Vita sua librum. I, cap.I.

41. NIL BREVE.] Minutum, exiguum. Persius.

> *Hæreat in stultis brevis ut semuncia recti.*

Cui contrarium MOLIRI, quod conatu ingenti aliquid aggredi designat. Horatius.

> *Quanto rectius hic, qui nil molitur ineptè.*

Avianus, Fab.XII.

> *Rusticus impresso molitur vomere terram.*

Alcuinus, ejus in membranis Scholiastes: *semper aliquid cum moliendi verbo capiendum, quod laborem designet.* Curtius lib.VI. Uno verbo id tricare. Glossæ Isidori Tricari, *in parvo morari.* Ita Terentius de Choragio Mulierum:

> *Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.*

Hoc est enim vera lectio loci illius: idem enim dixit quod urbanè Juvenalis, castra movere mulieres, dum aliquò grogressum parant, Sat.VI.

> *gravis occursu, teterrima vultu,*
> *Balnea nocte subit: conchas & castra moveri*
> *Nocte jubet.*

Ineptè qui *poliuntur* contra versum in Varijs Lectionibus legit.

42. HÆRERE POTENTUM LIMINIBUS.] Uti emendicabundus fortunam prosperiorem. Humilia omnia & Servilia Heroe suo amovet.

43. FASTISQVE LOQVI.] Indole Consulari, quæ proxima Imperatoriæ. Formam, incessum, habitum, gestusque Stiliconis etiam alibi commendat.

45. SPONDEBATQVE DUCEM CELSI NITOR IGNEUS ORIS.] Ignea Forma commendatur in Fescenninis Honorij.

rij. Ubi pluribus. Formæ inest Regia dignitas, & hæc illa exornatur. Euripides.

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

Quo respectu Deorum formam maximè fingebant pulcram. Longus, Poemen. II, καὶ αὐτῷ ἐφίστανται αἱ τρεῖς Νύμφαι, μεγάλαι γυναῖκες καὶ καλαί. Contra Cacodæmonas maximè atroci diroque conspectu. Achilles Tatius, lib. I. ἐφίσταται δέ μοι γυνὴ φοβερὰ, καὶ μεγάλη, τὸ πρόσωπον ἀγρία, ὀφθαλμοὶ ἐν αἵματι, βλοσυραὶ παρειαί, ὄφεις αἱ κόμαι.

Vide Plutarchum Bruto & Dione, Lucianum plurimis locis. Forma autem Regia aliquando Regni caussa, ut Bryennio apud Nicetam Choniatem, lib. I. Ad quem ut talem specie, defecisse ait omnes Joannis Comneni cognatos. Vide Basilium Imp. cap. LIII. ad Filium. Ratio non inepta apud Pacatum Panegyrico Theodosij: *Velut*, inquit, *hæc tua forma venerabilis, quam fortuna sua par est! Quam longè lateq; conspicua, commendat imperium! Ut planè in ambiguo sit, utrum te mentibus nostris magis virtus, an obtutibus vultus insinuet. Non frustra planè opinione Sapientium, qui naturalium momenta caussarum subtilius sciscitati, arcanis cœlestibus nobiles curas intulerunt, Augustissima quæq; species plurimum trahere creditur de cœlo. Sive enim divinus ille animus, venturus in corpus, dignum prius metatur hospitium; sive, cum venerit, fingit habitaculum pro habitu suo, sive alterum ex altero crescit, & cum se paria junxerunt utraque majora sunt, parcam arcanum cœleste rimari.* Vide Leonem Philosophum quali corpore debeat esse Imperator cap. XXXVIII. Epilogi Tacticorum. *Igneum os, igneam mentem portendit. Mens enim semen cœlestis ignis.* Ennius Epichatmo: *Isthic est de sole sumtus ignis.* Zeno Citticeus: *Animalium semen ignis, qui anima, & Mens, qui calor è cœlo, quod heic innumerabiles & immortales ignes.* Utrumque citat Varro lib. IV. Noster IV. Conf.

46. NEC CARMINA FINGUNT.] Etiam Poetarum fictionibus præstantiorem temperiem membrorum dicit. Hanc enim *Modus* hoc loco indicat. In nostro Exemplari est.

Nec carmina fingent Semidei.

46. ALTE GRADERERIS.] Incessum Heroicum celsæ staturæ, & speciosissimo vultui jungit. Nota Poetarum figmenta & Laudatorum Encomia. Pulcrè Leo, quo, ut Imperatore, libenter teste utimur, cap. XLIII. Epilogi:

Μὴ δύσειδης ὑπάρχῃς, μὴ πολυπράγμων, μηδὲ πολύλογος. τῇ δὲ ἐσθῆτι μέτριος, ἐν τῷ σχήματι, ἢ τῷ βαδίσματι. ἐν μᾶλλον τῶν ἄλλων τὸ ἀνεπίφθονον διαφύλαττε.

Nam & noster affectatum incessum in Rufino vituperat, cædi jam propinquo.

Ipse salutatum reduces post prælia turmas
Iam Regale tumens, & principe celsior, ibat.

Ad ista de Stilicone pulcrè Noster de Nuptijs Honorij. V. CCCXX. de Eodem:

quis Consilio, quis Iuris & æqui
Nosse modum melior? Quod semper dissidet, in te
Convenit; ingenio robur, sollertia forti,
Fronte quis æquali? Quem sic Romana decerent
Culmina? Sufficerent tantis quæ pectora curis?
Stes licet in populo, clamat quicunq; videbit,
Hic ille est Stilico: sic te testatur & offert
Celsa Potestatis species, non voce feroci,
Non alto simulata gradu, non improba gestu.
Affectant alij quicquid, fingique laborant,

Hoc donat fortuna tibi; Pudor emicat uni
Formosusq; rigor.

46. ALTE.] Cum majestate & decore. Sic Papinius, Eq. Max.

exhaustis Martem non altius armis
Bistonius portat sonipes.

Vide Lib. CLXXI. Adversf. cap. VI.

48. ASSUR GENTESQVE.] Honos habitus dignioribus penes Romanos. Isque à Poetis adscribitur etiam primis hominibus. Juvenalis de his Sat. XIII.

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicunque puer, licet ipse videret
Plura domi farra, & majoru glandis acervos.

Notavit in elegantissimis Electorum Libris Justus Lipsius.

48. CEDENTES SPACIIS.] Hoc quoque cum assurrectione honoris delati indicium. Ausonius, Claris Urbibus:

Constantinopoli assurgit Carthago priori,
Non toto CESSVRA gradu

De assurrectione Romanorum exempla alia apud Suetonium, Cæsaris cap. LXVIII. Dionem, lib. XLVII. Appianum, Civil. I. Papinium, IV. Silv. &c.

49. TACITI SVFFRAGIA VULGI.] Jam oculis omnium notabaris futurus Imperator, Principis Affinis &c. Nec ullus erat qui tibi non faveret.

50. REDDIDIT AVLA.] Velut debitum. Alibi paria de Honorio.

51. PRIMÆVUS.] Ephebos egressus. Hos enim Primævos videntur Latini perhibere, usu vocis parum cognito. Legationem ait ad Parthos obijsse instar maximæ rei, adhuc primævum, quod in Anthemium suum transfegit Sidonius:

Huic quondam juveni reparatio credita, pacis
Assyriæ: stupuit primis se Parthus in annis.
Consilium non ferre senis: conterritus hasit
Quisq; sedens sub Rege, Satrapes: ita vinxerat omnes
Legati genius.

Vide lib. CXLVIII. Adv cap. XVI.

Male legitur ibi vulgo *Ita junxerat omnes* Vinctum animum timore dixit, ut Amore Cupidine, alij; Malitia Accius apud Nonium in Componere. *Sic vinctus animus quorum atroci malitia est.* Qui & ipse locus inquinatus est vulgo. Cætera Sidonij omnia sunt ex nostro. Primævus ita sonat in plurimis scriptorum locis. Virgilius, lib. X.

Curibus, fidens primævo corpore, Lausus
Advenit.

Claudianus, Quarto Consulatu Honorij.

ab Idæis primævus Iuppiter antris.

Nemesianus, Cynegetico.

læto flore juventus,
Corporis, & venis primævis sanguis abundat.

Pedo Albinovanus, sive quis alius, de Mæcenatis Obitu.

Mene, inquit, juvenis primævi Iuppiter antè
Augustam Bruti non cecidisse fidem!

Valerius Flaccus, lib. II. Argonautic.

——— *centum primæva ministri Corpora* ———

Venantius Fortunatus.

Ast ubi primæva cepit florere juventa.

Primum ævum, sic juventa, eidem Valerio, lib. VII. Aliter primævus, æternus, ab initio natus, Onomasticon Vetus. *Primævus* ἀρχέγονος. Quæ hæc pax fuerit notat ad istum Sidonij locum vir doctissimus, Jacobus Sirmondus. Est autem Persica eadem, nam Parthi Persarum nomen ingressi sunt ex quo sub Alexandro Mammææ, ut scribit Lampridius, Artabanus Persa Parthos devicit. Quanta di-

ta discrimina Romanis paullo antè inde docuerit velutus Ammianus.

53. BABYLONA PETIS.] Regiam Persarum, ut olim Parthorum Lucanus.

Cumque superba foret Babylon spolianda tropæis
Ausonijs, umbraque erraret Crassus inulta.

55. SEVERI PARTHORUM PROCERES.] Disciplinam Parthorum innuit legum patriarum custodem talem, ut præ ea Romana fuerit ferè ridicula. Ammianus, fine lib. XXIII. *Leges apud eos impendio formidata, ex qua diritate exsuperans latè contrà ingratos & desertores, & abominanda alia, per quas ob noxam unius omnis propinquitas perit. Ad judicandum autem rerum usu spectati destinantur & integri, parum alieni consilijs indigentes, unde nostram consuetudinem rident, qua interdum facundos jurisque publici peritissimos post indoctorum collocat Terga.*

56. PLEBS PHARETRATA.] Semper cum pharetris Persæ isti, quippe sagittandi exercitio à pueris destinati. Herodianus l. VI. Τόξοις δὲ καὶ ἵπποις οὐκ εἰς τὸ πολεμεῖν μόνον χρῶνται, ὥσπερ Ῥωμαῖοι, ἀλλ' ἐκ παίδων σὺν αὐτοῖς ἀνατρέφονται, καὶ θηρῶντες διαιτῶνται, οὔτε τὰς φαρέτρας ποτὲ ἀποτιθέμενοι, οὔτε τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες, ἀεὶ δὲ αὐτοῖς χρώμενοι, ἢ κατὰ πολεμίων, ἢ κατὰ θηρίων. Vide Ammianum, lib. XXV.

57. DEFIXÆ HOSPITE PULCRO.] Oculis eum intentis, velutque attonitis. Hospitem vocat ex ipsarum admiratione, quibus omnia ipsius peregrina erant, nomen ignotum. Itaque appellabantur jam olim quorum ignorabantur vocabula, cæteri ipsis suis appellationibus. Hippocrates Epist. de Se & Democrito:

Ὁ δὲ μετὰ μικρὸν τῆς φορῆς λήξας τοῦ γράφειν, προσέβλεψέ τε εἰς ἐμὲ προσιόντα, καὶ φησί· χαῖρε ξεῖνε. κἀγώ, πολλὰ δὲ καὶ σύ, Δημόκριτε, ἀνδρῶν σοφώτατε. ὁ δὲ αἰδεσθεὶς, οἶμαι, ὅτι ὀνόμασι οὐ προσεῖπέ με, σὺ δὲ, ἔφη, τίνα καλέομεν, ἀγνοίη γὰρ τοῦ σοῦ ὀνόματος πρόφασις τῆς τοῦ ξείνου προσηγορίας, &c.

Paria his noster alibi, ubi ex Panegyrico Plinij; & Paulinus Benedictus, lib. I. de Vita Martini.

57. ARCANUM SUSPIRAVERE CALOREM.] Non ausæ fateri Amorem, tanti Herois. Similiter de Amore Sidonius Epithalam. Ruritij.

Ruritius nostris facibus, dulcique veneno
Tactus, votivum suspirat corde dolorem.

Quod vero Theseo in Cretam, Jasoni Colchos, venientibus, adscribunt Poetæ veteres, Regiarum puellarum super amoribus, in Stiliconem suum transfert Claudianus.

58. THURIS ODORATI.] Pacem juratam dicit, adhibitis sacrificijs. Hanc autem veram scripturam asserimus cum nostro libro, dissentientibus plerisque cæteris.

59. IGNEM SACRATUM.] Quem pro Numine habent hoc genus Orientalium gentium. Sidonius, ex nostro, de hisdem.

——— Magis juratur ab illis
Ignis & Unda Deus. ———

Georgius Cedrenus: ἴδιον ὅτι Χαλδαῖοι τὸ πῦρ πάντων ἀνακτικὸν σέβονται, καὶ πάντας τοὺς Ἑλλήνων θεοὺς κατέδραμον. De Ægyptijs idem memorat Diodorus Siculus, Atheniensibus Pausanias, Persis Strabo, Lacedæmonijs Nicolaus Damascenus: *Turcis,* Theophylactus Simocatta lib. VII. cap. VIII. *Unde apparet tum temporis* eam gentem proluvie Mahometanæ spurcitiæ nondum fuisse obrutam. Ægyptij vero ignem ita honorabant, ut ejus cultui fuerint dedicatæ celeberrimæ illæ Pyramides, auctore Niceta fragmento de Septem miraculis. Id quidem elementum sacris etiam Veritatis litteris hono-

noratius observat Joannes Cyparissiotus Decad. VI. cap. II. *Adyta sacrata locum vocat Claudianus* ubi à Magis Ignis custodiebatur, quem Magnum Pyreum nuncupatum scribit Procopius. Ignem Mithræ, de quo sermo hic, in spelunca servatum memorat. Julius Firmicus, libello multa non vulgaria docente, de Errore Profan. Religion.

61. REX IPSE MICANTEM.] Ad firmationem fœderis Regem ipsum ait sacrificio vinum adlibasse. Sidonius.

> *Hic Divos testatur avos: Chaldæus in exstu*
> *Pontificum de More, Senex arcana peregit*
> *Murmura: gemmantem pateram Rex ipse retentans*
> *Fundit thuricremis carchesia cernuus aris.*

Uterque sequitur hæc Maroniana. lib. IV.

> *Ipsa tenens dextra pateram, pulcerrima Dido,*
> *Candentis vaccæ media inter cornua fudit.*

Facit eodem quod de Xerxe vinum ponto fundente scribit Herodotus. Vide & Ecclesiasticum Historicum apud Epiphanium, Tripartitæ lib. XI. cap. VIII.

61. RITU CHALDÆO.] Adhibitis Chaldæorum ceremonijs. Magos Persarum dicit, quorum crebra mentio apud Xenophontem. Ritui Chaldæo Magos jungit, quoniam illis adscribebatur cura rerum cœlestium, his sacrificiorum quæ duo jungi conveniebat. Porphyrius. Vita Pythagoræ: γεωμετρίας μὲν γὰρ ἐκ παλαιῶν χρόνων ἐπιμεληθῆναι Αἰγυπτίους, τὰ δὲ περὶ ἀριθμοὺς καὶ λογισμοὺς, Φοίνικας, χαλδαίους δὲ τὰ περὶ τὸν οὐρανὸν θεωρήματα, περὶ δὲ τὰς τῶν θεῶν ἁγιστείας, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν περὶ τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων παρὰ τῶν Μάγων φησὶ διακοῦσαί τε, καὶ λαβεῖν.

62. SECRETAQVE BELLI] Verissima Emendatio Josephi Scaligeri, doctorum Principis *BELI*. Belum Chaldæis Jovem esse, notat Diodorus Siculus lib. II. quem præsidem auctoremque fœderum, nescit nemo. Bel Danielis, idem Numen Vetustissimi Regis cultu. Sulpitius Severus lib. II. *Erat apud Babylonios ea tempestate Beli, antiquissimi Regis, cujus etiam Virgilius meminit, ex ære simulacrum, quod superstitione hominum consecratum, Cyrus quoq; adorare erat solitus, antistitum ejus dolo illusus, qui vesci illam effigiem, atque potare affirmabant.* Hujus templum sua ætate Babylone superasse notat Plinius, lib. VI. cap. XXVI. Primum hunc ex omnibus mortalibus divino cultu consecratum Cyrillus, lib. IV. Contra Julianum. Meminit Sedulius historiæ ejusdem Commentario ex Vetustioribus in eam ad Romanos, cap. I. *Primi Babylonij Deum vocaverunt figmentum Beli, hominis mortui, qui principatum dicitur in eis egisse. Id vero Numen Babylonij maximè semper coluerunt, à Nino consecratum filio.* Hieronymus Commentario in Hoseam: *Ninus in tantam pervenit gloriam, ut patrem suum Belum referret in Deum, qui Hebraice dicitur Bel.* De ævo Alexandri Arrianus, lib. III.

Ἀλέξανδρος δὲ παρελθὼν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὰ ἱερὰ, ἃ Ξέρξης καθεῖλεν, ἀνοικοδομεῖν προσέταξε Βαβυλωνίοις. τά τε ἄλλα καὶ τοῦ Βήλου τὸ ἱερὸν, ὃν μάλιστα θεῶν τιμῶσιν οἱ Βαβυλώνιοι.

Hoc tamen tam celebri in illis partibus antiquoque numine antiquiorem esse Moysen auctor est Theophilus, libro Tertio ad Autolycum.

ὅτι μὲν οὖν ἀρχαιότερος ὁ Μωσῆς δείκνυται ἁπάντων συγγραφέων, οὐκ αὐτοὺς δὲ μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ πλείους μετ᾽ αὐτὸν προφῆται γενόμενοι, καὶ Κρόνου καὶ Βήλου, καὶ τοῦ Ἰλιακοῦ πολέμου. κατὰ γὰρ τὴν Θάλλου ἱστορίαν ὁ Βῆλος προγενέστερος εὑρίσκεται τοῦ Ἰλιακοῦ πολέμου ἔτεσι τκβ.

ὅτι δὲ πρὸς τοῦ ἔτεσι π. καὶ. λ. πρεσάγει ὁ Μωσῆς τῆς Ἰλιακῆς ἁλώσεως ἐν τοῖς ἐπάνω δεδηλώκαμεν. Quæ verba citat alibi Lactantius.

63. MITRAM.] Solem Persis & Chaldæis hoc nomine cultum. Martianus Capella. Hymno ad eum, lib. II.

Solem te Latium vocitat, quod solus honore
Post Patrem sis Lucis apex ——
Te Serapim Nilus, Memphis veneratur Osirim,
Dissona sacra Mithram.

Notarunt ubertim Docti ad Paganismi Oppugnatores. Vaga sidera volventem, ijs imperantem, Ducem eorum, quippe quem totus annus sequatur, Principem Moderatoremque omnium astrorum cæterorum, qui ejus ductu absolvunt orbes suos, & ad ejus spatia censentur suis cursibus. Sic initio in Probinum.

Sol qui flammiveris mundum complexus habenis,
Volvis inexhausto redeuntia secula motu.

64. VENATIBVS.] Meditatio Bellorum in Pace. Multis nos in Commentario. Debitum enim hoc exercitium primæ ætati virorum Principum. Promtum ad id laudat Honorium adolescentem in ipsius Encomijs.

66. VIRGA TRANSFIGERE TIGRES.] Vtique vera Lectio, Contra veritatem alijs nobis virgatas de suo Tigrides obtrudentibus. Virga est jaculum gracilius, figendis feris, ut ῥαβδὸς Græcis. Georgius Cedrenus : καὶ κατόπιν τρέχοντας λαγωοὺς τῇ ῥάβδῳ ἐξ ἵππου καθήλατο πρὸς τὸ σφάξαι τὸν λαγωόν. Hesych. ῥαβδὸς. βέλος. Fefellit hic usus doctissimum & elegantissimum Lipsium ut corrigere vellet Claudianum. At bene Scaliger, qui vulgatam scripturam retinet cum omnibus Libris Nostris. *Longè figitur Tigris*, ob periculum Venatoris, & insanam belluæ celeritatem. De Captura ejus scripsisse se cum alijs memorat Ammianus, lib. XXIII.

67. MEDVS TIBI CESSIT.] Medi nobiles equitatu. Horatius, lib. I. Od. II.

Neu sinas Medos equitare inultos
Te Duce, Cæsar.

Persarum, qui eidem tunc, nobilitatem omnem Equitem ijsse ad bellum cui pro calonibus fuerint peditum copiæ, auctor Ammianus, libro XXIII. extremo : *Militari cultu ac disciplina, præludijsq; continuis rei castrensis, & armatura metuendi, vel exercitibus maximis, Equitatus virtuti confisi, ubi desudat nobilitas omnis & splendor Pedites enim in speciem Mirmillonum contecti jussa faciunt, ut calones: sequiturque semper hac turba, tamquam addicta perenni servitio, nec stipendijs aliquando fulta nec donis.*

68. REFVGVM.] Quarto Consulatu Honorij.

refugo quæ sit fiducia Partho.

Parthi, lingua Scytharum, fugaces. Jornandes Getica. Parthorum pugnax fuga notissima. Sidonius, lib. IX. Epistolarum.

It equo, reditq; telo,
Resupina flexus ora,
Fugiens fugansq; Parthus.

Boethius lib. IV. De Consolatione.

ubi versa sequentum
Pectoribus figit spicula, pugna fugax.

70. PATRIAS SVSPENSO PRINCIPE.] Serena hæc erat filia Honorij, qui frater fuerat Theodosij Principis. Claudianus ob curam, &, ut loqui amat, Pietatem, Principis, ipsi filiam adscribit. Honorius ipse Imperator in Nuptijs suis Patrui sui germen vocat, v. XXXIX. Vide Zosimum, libro V.

71. DVCIS.] Titulus aptissimus Stiliconi. Non enim Augustus, non Cæsar, non Imperator, non Rex, non Princeps Imperij Romani, sed Dux fuit, Pater Tutorque Principum. Ambrosius Oratione funebri Theodosij Prudent. l. II. in Symmach. Symmachus ipse l. IV. Epist. XIV. Claudianus noster locis infinitis.

72. TOTO QVÆREBAT AB AXE.] Summa Stiliconis gloria, prudentissimum principem toto Imperij Romani Orbe non invenisse quem Liberis Tutorem daret, Stilicone potiorem. Infrà.

tantosq; viros, quos obtulit Orbis,
Intrà Consilium vincis sensumque legentis.

Et Mox.

Felix arbitrij Princeps, qui congrua mundo
Iudicat.

Quomodo laudatur Historia Augusta Valerianus, à quo lecti, omnes summo fuere imperio digni.

74. IVDICIVM VIRTVTIS ERAT.] Omnis omnium Heroum virtus vocabatur in Judicium & examen, ut certò præstantissimus caperetur. Non Opes, non genus, non aliud quidvis, Virtutem solam ait ponderatam.

75. ANIMI CUNCTANTIS LIBRA.] Eleganter animus librans momenta rerum, ut potissimam seligat, æquiparatur Libræ, ut & aliæ, quarum rerum incerta sunt momenta, priusquam certi quid concludatur. Sic Minutius Felix Octavio: *In præsentiarum ita tibi formandus est animus, ut libram teneas æquissimi Iudicis, nec in alteram partem propensus incumbas. Petilianus Episcopus* In Gestis Collationis Karthaginensis. *Vir nobilis mediam semper Libram judicij tui suspensam tenes.* Gulielmus Tyrius, lib.IX cap.XV. *Demum post multa deliberationum libramenta, prædictum venerabilem virum, Daimbertum de communi omnium consilio in sedem collocant.* Philo Judæus lib. III. de Vita Moysis, improborum hominum semper incertam ait esse sententiam, & velut in lance pendentem, momento minimo in diversa vergere. Philippus Galterus pro ævo non prorsus contemnendus versificator, lib.I. Alexandr.

Si lis inciderit te judice, dirige libram
Iudicij, ne flectat Amor, ne munera palpent.

Quos versus in sententiam citat Sparanus in Rosarij, cap.XV. Claudianus alibi de Gildone, tali, de qualibus loquitur Philo.

Libravit geminas, eventu judice, vires.

Unde libra Judicij, ut hic.

Claudianus Mamertus, lib I de Statu Animæ, cap.XIII. *Eja nunc egredere, si audes, & elementorum molibus excussis, trutinæq; judicij corporum ponderibus impositis, appende mundum* Plinius, lib.VII.cap.VII. *Is demum profecto vitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.* Papinius, lib.VIII.

incerta formidine gaudia librat,
An fidi Proceres, an pugnet vulgus habenis.

Claudianus, Bello Gildonico:

vitamq; famemq;
Librat Barbarico fastu.

Idem III Stilicon. v X.

magnanimum pectus, quo fræna reguntur
Imperij, cujus libratur viribus orbis.

Quarto Consulatu Honorij.

nutu movere cohortes,
In quos jam dubius sese libraverat orbis.

Metaphora elegans pluribus sequiorum ætatum scriptoribus usurpata: Aliquos jam posuimus, ponemus & alios, si ore minus nitido, at sensibus eximios. Auctor incertus de Gestis Ludovici, Philippi Filij, Francorum Regis, cap.XVI. *Provideat igitur imperialis Providentia, & ponat in statera judicij, quæ mandamus, ne velit trahere locum à potentia vel voluntate.* Gunterus, lib.I Lig.

diverso magna favore Pondera librantes

Salomon Episcopus, ad Dadonem Episcopum.

Quæ spe suspensus semper cœlestia sperem,
Casibus in mundi quæ me Patientia firmet,
Libra quæ pendam veniant si, prospera, forsan,

Heri-

Hericus Altissiodorensis, ad Librum suum.

Nec libras animo, quid ille, quid nos,
Quid potuit spes altera Roma

Jonas Scotus in Vita Attalæ Lerinensis: *Cum cerneret Monachos nequaquam regularis disciplinæ habenis colla submittere, cœpit anxio animo trutinare, quà prioris consilij aditus viam panderet.*

76. CONSILIVM.] Deliberationem, Judicium. Ausonius ad Gratianum: *Consilium meum ad Deum retuli. Et quemadmodum solus, cui præsto est tam grande Consilium?* Consilium sæpissimè Judicium Claudiano; *Adamannus*, vetus satis auctor, Vita Columbani: *Erat aspectu Angelicus, sermone nitidus, Opere sanctus, Ingenio optimus, Consilio Magnus.* Plura alio loco.

77. SENSUMQVE.] Animi acumen, Ingenium, Cæsar. lib IX. ad Atticum, Epist. XVI. *Dolabella tuo scito nihil mihi esse jocundius; hanc habeo gratiam illi. Neq; enim aliter facere poterit, tanta ejus humanitas, is sensus, ea est in me Benivolentia.* Tertullianus, in Hermogenem. cap. XLV. *Vides quemadmodum Operatione Deus cuncta constituit, valentia facientis terram, intelligentia parantis orbem, sensu extendentis cœlum.* Claudian. III. Stilic.

cujus libratur sensibus orbis.

78. GENER AVGVSTIS.] Tamquam Honorius cum frater Theodosio, principatum participasset, vel Serena filia hujus fuisset, non illius. Concordiam atque Unanimitatem summam fratrum hæc tacitè laudant, ut quibus Imperium vel ipsum, vel proles, pari fuerit in Potestate. Idem Commendat Victorinus Epitoma Cæsarum in Theodosio: *Patruum Theodosius colere tamquam genitorem, fratris mortui, sororisque Liberos habere pro suis, agnatos affine que parentis animo complecti.* Verè ergo ex que mente Principis Claudianus.

79. ACCEDIS.] In familiam scilicet eorum. Sic Maro. Adjungi generum miro cupiebat Amore. Martianus Capella, lib. II,

Beata virgo tantis
Qua siderum choreis
Thalamum cupis jugalem,
Ac sic favente mundo
Nurus adderis Tonanti.

Noster infrà hoc Libro

Talem quippe virum natis adjunxit & Aula.

89. TYRIAQVE SUPERABIT MAJESTATE THORUS.] Thoros Nuptiales purpura cultos dicit; Vestem stragulam purpuream cape: Petronius de Nuptijs Virgunculæ: *Iam ebria mulieres longum agmen plaudentes fecerant, torumq; ingesta exornaverant veste.* Claudianus II. de Raptu. Nuptijs Plutonis:

alij prætexere ramis
Limina, & in thalamum cultas extollere vestes.

Vestes purpureæ erant, ut splendor incurreret oculos, Cortinæ sericeæ, ut moverentur facile. Paullinus Benedictus lib. III. de Vita Martini.

Dives in excelsis splendescit purpura fulcris:
Mollia puniceo mutantur serica fuco.

Sternebantur & humi vestes hoc genus pompis Nuptialibus. Noster Epithalamio Honorij,

Pars infecta croco velamina lutea Serum,
Pandite, Sidoniasque solo prosternite vestes.

Lecti exstruebantur vestibus injectis, etiam Togis. Procopium vide lib. I. Gothicarum, de Obitu Regis Theoderici.

80. COMITATA PARENTIBUS.] Ab ijs ducta. III. Cons. Hon. v. CLVI.

sociaq; virum produxit ab aula.

81. PVRPVREIS.] Augustis. Dignitate Principali. Sidonius.

Purpureos Fortuna viros cum murice semper
Prosequitur.

Ovidius, Metamorph. VII.

medio

medio Rex ipse resedit

Agmine purpureus.

Purpureus hic simpliciter Regem notat, Πορφύρεος nulla adjectione mortem, apud Abbianum Poetam lib. I. Anthol.

83. MATRIS R. G. O. G. SUBNECTENS FLAMMEA GEMMIS.] Matris & pronubæ officium simul obiisse Augustum ait: Harum enim novam nuptam flammeo obducere, idque deinde demere. Claudianus II. de Raptu Pros.

Reginam casto cinxerunt agmine matres
Elysiæ, tenerosque levant sermone dolores.
Et sparsos religant crines, & vultibus addunt
Flammea, sollicitum prævelatura pudorem.

Martianus Capella, lib. IX.

Crinalem spicam pharetris deprome Cupido,
Libens capillum solvere.
Flammea virgineum quæ obnubere suetæ pudorem,
Regina deme pronuba.

84. SOLIS EQVOS EXSULTASSE.] Initio Panegyrici Probiniani.

85. CHOREIS ASTRA.] Tripudiasse choreis suis astra dicit. Sic Astricæ choreæ apud Varronem. Sic de læta nocte Tibullus, lib. II.

Ludite, jam nox jungit equos, currumq; sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro.

Capella, lib. II.

Beata virgo tantis
Quæ siderum choreis
Thalamum capis jugalem.

Alibi noster:

Nec minor in cœlo chorus est.

85. MELLISQVE LACUS.] Sidonius.

Te nascente ferunt exorto flumina melle
Dulcatis cunctata vadis.

Ovidius de Aureo ævo.

Flumina tunc Lactis, tunc flumina Nectaris ibant
Flavaq; de viridi stillabant ilice mella.

Virgilius Pollione. Sacræ Litteræ de Palæstina.

86. FLORIBUS ÆQVORA VERNIS.] Vide Fescennina.

87. EVINCTA.] Male mutant Libri. Virgilius Ecl. VII.

Puniceo stabis suras evincta cothurno,

Idem lib. V.

Purpureis ibant evincti tempora tæniis

Eodem:

Consequitur viridi Mnestheus evinctus oliva.

Iterum:

Ipse caput tonsa ramis evinctus oliva.

Ut fuerit sollemne verbum. Papinius, Thebaide I.

Phœbum omnis ad aras
Laude ciet comitum, famulumq;, evincta pudica
Fronde manus

Idem, Libro Quinto:

Helimum temeraria Gorge
Evinctum ramis, altaque in mole tapetum
Vulnere disjecta rimatur veste

88. ASIÆ EVROPA.] Utraque gaudens Consiliis Stiliconis, utraque ab eo conservata. Levare faces, Pronubarum. Alibi:

Per tædas quas ipsa tuo Regina levavit.
Connubio, sociaque virum produxit ab Aula.

Idem dicit in Laude Serenæ:

alio tibi numine tædas.
Accendit Romana salus.

90. CONGRUA MUNDO JUDICAT.] Judicium Principis in Eligendo Genero laudat, diis hominibusque consentienbus, Lib. II.

Nec tamen humano cedit cæleste favori
Judicium: cingunt superi concordibus unum
Obsequiis.

90. CER-

90. CERNIMUS.] Decernimus, arbitramur, judicamus. Lucilius, lib. V.

Postquam præsidium castris educere crevit.

Pacuvius, Armorum Judicio.

& aequum est & rectum quod postulas.

Iurati cernunt.

Intelligit quod dixit supra.

taciti suffragia vulgi
Iam tibi detulerant, quicquid mox reddidit Aula.

91. TALEM QVIPPE VIRUM.] Vis singularis in his verbis, commonstrans Heroem omni velut Posteritati. Initio Lib. III.

Quem populi plausu, Procerum quem voce petebas,
Adspice, Roma, virum!

92. BLANDA PERICLIS OTIA.] Catullus.

Otium & Reges prius & beatas
Perdidit urbes.

Perit natura, ubi quis Otij Voluptatibus vincitur, ait Euripides. Idem in Hecuba mortuum hominem otioso feliciorem dicit. Eidem pariter Deos hominesque male velle Hesiodus scitcit; Deos eum omnes aspernari & deserere Sophocles. Febricitante pejorem esse Menander; hostem capitalem communis Vitæ Alexis. Otio contabescerì corpus, labefactarique animum, Eusebius affirmat apud Stobæum, Sermone XXVIII. Multa præclara in hunc sensum Seneca.

93. LUCIS FRUCTUS.] Vita ipsa, jucundissimus ille *fructus* Lucis vitalis. Alibi

quo jucundior esset Lucis honorata fructus

Sic FRUI sonat VIVERE in Inscriptionibus priscis. Una vetus.

C. NÆVIVS. Ɔ L. DROMO. ET NÆVIA.
PHILVMENA. DVM. LICVIT. SVAVITER.
FRVCTI. SVNT. ANNOS. LV.

94. LAUDE.] Virtute, parente Laudum.

94. MYSOS.] Thraciæ gentem, Zosimus, Libro III, Thracum Stiliconi cum Theodosio domitorum multoties meminit Claudianus.

95. PROMOTI CÆDE TUMENTES.] Ita reduxerunt viri docti ex libris Cujacianis & alijs, probante Scaligero. In omnibus cæteris, Belgis, Nostro, Bentinianis, Camertis, Aldi *Propontí* legitur. Inepté. Ducem fortissimum Promotum dolo ab Rufino, Barbaris immissis, trucidatum, memorat Zosimus, lib. IV. Quæ historia hic tangitur. Usum Basternis ad hoc facinus Rufinum tradit noster, Barbaros pro Barbaris ponens, nam Geticas turmas eadem in re memorat priore in Rufinum. De Bastarnis, Plutarchus in Paullo, Appianus, alij.

96. UNA RUINA.] Pugna capitali. Sic mox.

Hostilesque globos tumulo prosternis amici.

Vide Præfationem Belli Getici.

98. TRACTUSQVE ROTIS ULTRICIBUS HECTOR.] Vel vindictam vel quæstum caussam fuisse Hectoris tracti autumat: cavens velut judicium interponere liti tam duræ. Accusatur enim hujus nundinationis gratia Achilleus, à nobilissimis scriptoribus, vel Homerus potius, tantus viri præco. Vide virum doctum, qui doctrinæ ferè eloquentiam intercipit, Albericum Gentilem, lib. II. de Jure Belli, cap. XXIV. Amorem in Patroclum Achillis, quo incitatus interemit Hectorem, multis exsequitur Æschines contrà Timarchum. Cadaver Hectoris venditum negant nonnulli scriptores, sed Priamo aurum suum reddidisse Achillem asserunt, inter quos est Latinus auctor Parvæ Iliados, ævi non quidem antiqui, medij tamen vel princeps. Verba ejus, verbis primum Trojani Regis:

Et pater esse meo mitis de funere disce,
Hectoris interitu vicisti Dardana regna,
Vicisti Priamum: Sortis reminiscere Victor
Humanæ; Variosque ducum tu respice casus.

His tandem precibus grandævi motus Achilles
Allevat à terra, corpusque ex sangue parenti
Reddidit Hectoreum. Posthac sua dona reportat
In Patriam Priamus, tristesque ex more suorum
Comparat exsequias, supremaque funera ducit.

Deformi vitio emaculavimus inter describendum hos versus, quod inepté vulgo grandævum facit Achillem, Priamo circumscripto. Eadem tamen ætas, certè non multum diversa, alibi venditum Corpus Hectoreum tradit. Notkerus, Sangallensis, generosus sanctique voti monachus:

Non Iovis aurum
Fluxit in Imbre.
Sed quod adulter
Obtulit aurum
Aureus ille
Fingitur Imber.
Amphiaraum,
Prodidit auro
Perfida conjux,
Hectoris Heros
Vendidit auro
Corpus Achilles.

100. VESANO.] Ob indecorem iracundiam, cujus notatur Achilles. Horatius:

Scriptor honoratum si forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.

101. FUNERA.] Cadavera. Manilius, lib. IV.

Sed rapit ex sceptro funus Fortuna superbo.

Sæpissimè Papinius. Lib. VIII. *armato turbavit funere manes.* Optatus Afer, lib. II. *Vnicuique sepulcro sufficit unum funus, & clauditur.* Rusticus Elpidius, de Paralytico, cadaveri quam homini similiore:

vulsis compagibus æger
Vix anima residente, redit; quin mortua funus
Ora trahit,

101. VANAM.] Ubi spacium non est. Sic de iracundo, insaniæ proximo, in Epigrammatis. Et alibi *Spatium non invenit Ira.* In nostro Codice perperam scriptum est *variam.*

102. TURMAS EQVITUM.] Hoc est Τεθόασεν ὅλας φάλαγγας, Ut loquitur Anna Comnena lib. VII. Quod virtutem & Iram Heroicam fortasse melius capit. Sic in tumulos mactare, est parentare Papinio, Lib. V. v. 675. Tali modo fratri suo parentasse. M. Antonium legimus in Seneca, cap. XXXV. Consol. ad Polybium: *Tulit hoc tam triste vulnus animi eadem magnitudine, qua omnia alia adversa toleraverat. Et hoc fuit eligere, viginti legionum sanguine fratri parentare.* Emacula *hoc fuit elugere.* Turmæ, Equitum agmina, peculiari significatu. Vide ad Papinium.

103. SOCII.] Socij enim Duces, Promotus & Stilico. Priore in Rufinum.

Nam tua cum Geticas stravisset dextera turmas,
Vlta Ducis socij lethum.

Fuerat enim vir fortissimus Promotus. Adeo ut Theodosio ipso quandoque fugæ dato, restituerit rem Romanam. Zosimus.

105. FABRICATAQVE VATIBUS ARMA.] Elegantissimè. Non enim fuerunt umquam talia: Dicendum fuerat *fabricata Dijs aut Cyclopibus.* Talibus scatet doctissimus & urbanissimus liber Senecæ in Obitum Claudij. Cujus titulus in cassum negotium facit doctis hominibus; cum enim Boletum dicere deberet, Colocyntham maluit, ridiculi gratia. Sic apud Juvenalem perperam illud vel capitur vel mutatur de eodem Claudij interitu.

minus ergo nocens erit Agrippina
Boletus: siquidem unius præcordia pressit
Ille senis, tremulumque caput descendere jussit
In cælum.

Adscen-

Adscendere dicendum fuerat, vel *ad manes* non in cœlum. Recte enim locum sic capiendum docuimus alibi, consentiente Scholiaste Prisco.

107. JAMPRIDEM.] Longe etiam ante Valentis tempora. Adi Historias.

108. CONCLUSA.] Et dimissa, adjicit Orosius. Eum cum Zosimo lege.

109. VENIENTIS ALANI.] Repræsentat stridorem cum metu ipso procul ingruentis atrocissimi hostis. Emphasis ingens in voce VENIENTIS. Sic de famigeratissimo Bellatore, Pyrrho, Florus lib. I. cap. XVIII. *Pyrrhus cum totius viribus Epiri, Thessaliæ, Macedoniæ, incognitisq; in id tempus elefantis, mari, terra, equis, viris, armis, addito insuper ferarum terrore, VENIEBAT.* De Alanis vide Josephum lib. VII. Excidij. *Qui mirificam eorum pugnandi rationem tradit,* procul missis in acie laqueis trahere hostes; uti penè ceperant Tiridaten Regem, ægrè fuga elapsum, fune inciso.

110. CHUNORUM.] Sic rectè ex libris doctissimi viri. Jungit eosdem Alanis & Marcellinus libro XXXI. Vide Diatriba in Ausonium sagacis ingenij, doctrinæ, judicij, non contemnendum, Mariangelum Accursium. Qui septingentis mendis Claudianum exonerasse jactat. Id quod eo ævo tanta librorum optimorum copia instructo amico avito nostro facilè accredimus.

10. FALCE GELONUS.] Falcato gladio, ei genti usitato. Papinius, Achilleide Secunda.

> *Quo Macetæ sua gesa citent, quo turbine testum*
> *Sauromates, arcumque Getes, falcemque Gelonus,*
> *Tenderet.*

Ita legendum in Papinio ex hoc Claudiani loco, cum falx vulgò Getæ, arcus Gelono adscribatur.

111. SARMATA CONTO.] In Papinij modo adscriptis pariter legimus *quo turbine contum Sauromates.* De cestu enim ineptum. Val. Flaccus lib. VII.

> *comitumq; celer mutator equorum*
> *Massus, & ingentis frenator Sarmata conti.*

113. OCCULTUS PRODITOR.] Rufinum dicit. Potest tamen ut intelligatur etiam occultior alius: Ut miræ tenebræ sunt in personis hujus ævi. Vel tacentibus vel dissidentibus scriptoribus.

114. STRICTUMQVE RECONDERET ENSEM.] Altero in Rufinum CCXXVII.

116. URBI.] Constantinopolim dicit, quo secedebat Theodosius, non præsentibus periculis, si fides Zosimo. lib, IV.

Εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανελθὼν ὁ Θεοδόσιος, ἐπιτρέψας τὰ περὶ τὰ πολεμικὰ Προμώτῳ, αὐτὸς τῆς προτέρης ἀνεμιμνήσκετο διαίτης, πολυτελῆ δεῖπνα δειπνῶν, καὶ πολυπραγμονῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς, καὶ θεάτροις, καὶ ἱπποδρομίαις ἐναβρυνόμενος. ὥστε ἐπεισί μοι θαυμάζειν τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐφ' ἑκάτερα τοῦ βίου ῥοπήν. φύσει γὰρ ὢν ἐκμελὴς, ῥαθυμίᾳ τε πάσῃ, καὶ οἷς προεῖπον, ἐκκείμενος, λυπηροῦ μὲν αὐτὸν οὐδενὸς ἢ δέους ἐπάγοντος, ἐνοχλοῦντος, ἐνεδίδου τῇ φύσει. καθιστάμενος δὲ εἰς ἀνάγκην, σαλεύειν τὰ καθεστῶτα προσδοκωμένην, ἀπετίθετο μὲν τὴν ῥαθυμίαν, καὶ τῇ τρυφῇ χαίρειν εἰπὼν, εἰς τὸ ἀνδρωδέστερον καὶ ἐπίπονον καὶ τληπαθὲς ἀνεχώρει. Dicas trepida sua pietate ad prius comma, sive ejus sensum, nostrum respexisse.

117. TREPIDA PIETATE.] Timeus Liberis suis.

118. VIXQVE SALUTATIS LARIBUS.] Exemplo strenui militis, qualem exibet in actis Hebræorum Regum Urias. Salutabant autem Lares, domum ut primum revertebantur. Exempla in Comœdiis. Symmachus lib. V. Epist. LXXIV.

119. DETERSO NEC DUM SANGVINE.] Adhuc ense rubens, ut Theodosius in Tertio Consulatu Honorij. Facie etiam dicas, hostili cruore inquinata, ut Belisarius, prima Gothicarum Procopij.

120. OSCULA SALTEM PER GALEAM.] Tertio Consulatu, v.XXX. De Eucherio ipso, ut paganus fuerit, ut Imperio paratus à patre, multis Christiani Chronologi. Non solum paganum, sed & Christianis insidiantem petijsse auctor est Marcellinus Comes: A puero, & privato meditantem persecutionem eorumdem P. Orosius lib. VII. cap. XXXVII. Unde hausere cæteri. Atque in gratiam hujus adolescentis, Philosophica prosapia hominem, Claudianum nostrum paganismo adhæsisse, cui videret videlicet Imperium, sobole Imperatoria non exstante, credibile mihi. Non tamen cum patente intermtus est Eucherius: Stiliconem enim interfecit Heraclianus; Adolescentem postea Terentius & Arsacius Eunuchi; Vt tanti Herois soboles manu effœminata tamdem interiret, ludibrio fatorum. Lege Zosimum.

122. VINCIT CVRA DVCIS.] Ingenitis omnibus affectibus majorem Virtutem & Fidelitatem Stiliconis laudat. Vise Commentarium.

122. SUB PELLIBUS.] Pellibus militum ædiculæ factæ, Festus, in Contubernales. Tabernacula dicta sunt, licet ex tentorijs & pellibus fiant. Vide qui de Militia Romana collegerunt. Et Jacobum Rævardum Var. lib. IV. cap. III.

123. Ædonas hyemes.] Riphæas, Thracias. Papinius, Theb. V.

Dulcius Edonas hyemes, Arctonque frementem
Excipere.

Vide Servium ad Æneidem XII.

117. NIVIBVSQVE PROFVNDVM.] Exemplum hujus generis insigne in Cæsare, Alpes transmittente, in Specimine belli Civilis apud Petronium. De Stilicone non semel alibi eadem noster. Tolerantiæ talis exemplum Adrianus Imperator apud Spartianum, Annibal penes Silium Italicum, &c.

132. STRAGIBUS ÆQVAVIT.] Hyperbole Poetica. Exempla in Commentario: & similia Bello Getico. Alibi etiam de amnibus sanguine mutatis.

134. BISALTÆ.] Servius, Georg. III. *Bisaltæ populi Scytharum, qui fugientes equorum sanguine aluntur, lacte permixto.* Val. Flaccus, lib. VI.

Proxima Bisaltæ regio, ductorque Colaxes,
Sanguis & ipse Deum, Scythicis quem Iuppiter oris
Progenuit.

Ad Strymonem fluvium habitasse auctor Gratius, Cynegetico.

Sic & Strymonio facilis tutela Bisaltæ.

Fuit & Heroina Bisaltis, de qua Higini Epitoma, cap. CLXXXVIII. Fab.

135 PVTRES.] Potest ut veram scripturam solæ nostræ membranæ conservarint, in quibus scriptum superest.

offenso quanta sub vomere ruptis
Dissiliant glebis galea.

Inconcinnum sanè sonat altera, licet cæteris libris contestata.

137. OSSA REGVM.] Barbarorum Regum immanem staturam ex ossibus peremtorum dat conjiciendam posteritati. Prudentius de Getica Victoria.

mirabere seris
Posteritas seclis inhumata cadavera late
Qua Pollentinos texerunt ossibus agros.

139. LAVDVM VNDIS.] Fluctibus. Omnem copiam fluminibus, torrentibus &c. comparari notissima res est. Sequentibus dicit ex natura Elementi, supervenit enim aquæ vis aquam, perpetuo lapsu. Horatius, lib. II. Epist.

perpetuus nulli datur usus, & hæres
Hæredem alterius velut unda supervenit undam.

140. GENITOR.] Præsentium Principum.

pum. Tyrannum cape Eugenium, qui cum Arbogaste suo ultimus Theodosio peremtorum.

141. COMMISSIS TERRIS.] Vtriusque Principis Regno. Secundo in Rufinum Consulatibus Honorij, Tertio, Quarto, Sexto, & alibi.

142. RVITVRO CVLMINE.] Ruinam minabundo. Alibi post mortem jam in Deos receptus ait Theodosius.

cum divus abirem
Res incompositas, fateor, tumidasque reliqui.

Quod sanè verissimum dixit.

143. CERVICE SVBIS.] Nusquam inclinante: quali ante sustentaverat ipse Theodosius. Priore in Rufinum:

Qua dignum te Laude feram, qui penè ruenti
Lapsuroq; tuos humeros subjeceris orbi.

De Hercule cœlum subeunte notissima fabulis omnia.

146. TVRBIDA RVPTO ORDINE NOVITAS.] Novitatem sive mutationem rerum non sine turbis esse Platonicum est.

150. MVTATAS ORBIS NON SENSIT HABENAS.] Successore eadem benignitate animi in subditos, qua fuerat præcessor. Pariter Calpurnius Ecl. I.

Scilicet ipse Deus Romanæ pondera molis
Fortibus excipiet sic inconcussa lacertis,
Vt neque tralati sonitu fragor intonet orbis,
Nec prius ex meritis defunctos Roma Penates
Sentiat, occasus nisi cum respexerit ortus.

Sic sine motibus Justino suo sumtum Imperium commendat Corippus, libro I.

Imperij culmen, rerum non motibus ullis
Non armis sumtum, non ambitione potitum,
Auspicio meliore cano.

Calpurnius animo habuisse videtur hæc Ciceronis, lib. II. ad Atticum Epist. XXI. *Equidem sperabam sic orbem Reipublicæ esse conversum, ut vix sonitum audire, vix impressam orbitam videre possemus.* Epist. X. *Eiusdem* Libri: *Festivè, mihi crede, & minore sonitu, quam putaram, orbis hic in Republica est conversus.*

152. NEC TANTIS DISSONA LINGVIS.] Obitus Theodosij tot diversorum populorum numeris constanti exercitui fræna laxaverat. Reverentia tamen Stiliconis nullæ omnino turbæ vel rumore perceptæ sunt. De Varijs gentibus in Exercitu eodem paria Secundo in Rufinum:

numquam tanta ditione sub una
Convenere manus, nec tot discrimina vocum, &c.

155. POPVLVS.] Turba. Vide adversariorum Volumen Primum.

155. MITRA VELATVS ARABS.] Arabes effœminationis notantur multis scriptoribus. Manilius.

Et molleis Arabas, silvarum ditia regna.

Catullus.

Sive in Hircanos, Arabasq; molles.

Mitra autem insigne mollitiarum. Prudentius, Psychomachia Luxuriæ:

Vt mitra cæsariem cohibens aurata virilem,
Combibat infusum croceo religamine nardum.

Virgilius Copa:

Copa Syrisca caput Graja redimita mitella,
Crispum sub crotalo docta movere latus.

156. CRINE DECORO.] Scripti nonnulli *decorus.* Quibus adsentiri noster vult, in quo est *decoru.* Armenium militem crispitie capilli insignit. & Libro II. in Rufinum. v. CVIII.

Illic Armenia, vibratis crinibus, ala.

157. SACES.] Sacæ nobilis Orientalium populus, quem perperam frustraque sede sua ejecere ineptiæ Librariorum. Dio Chrysostomus, lib. IV. de Regno. *Xerxes & Darius cum infinitas copias Persarum, Medorum, Sacarum,*

Arabum, Ægyptiorum, ad Græciam perdendam deducerent. Utrum Regium an coquarium opus videntur peregisse? Idem suavem eorum morem seu fingit seu refert ibidem: *An tu Sacæum festum, quod à Persis celebratur, ignoras? Captum aliquem, qui ad capitale supplicium in custodiam traditus est, in Solio Regio collocatum, eadem veste indutum, delicatè vivere, & per illos dies pellicibus regijs frui permittunt; nemine quo minus quicquid lubeat, facere possit, prohibente, post exutum flagrisque cæsum, suspendunt.* Josephus li. XX. Ἀρχαιολ. cap. II. Diodorus Siculus, lib. II. Herodotus lib. VII. *Omnes Scythas à Persis Sacas nominatos scribit*, quod unde veniat doctè notavit in Miscellis Nicolaus Fullerus. Ego tamen Herodoti illi tradito non adsentior, licet id faciente Plinio, qui sciam aliunde longè aliam à Scythis gentem habitam Sacas Persarum animo. Meminerunt hujus gentis & Strabo lib. II. Ælianus Variar. lib. XII. cap. XXXVII. mores nonnullos referens: Mela; Scientiam singularem sagittandi commendat Dionysius Periegetes.

> Τόξα Σάκαι φορέοντες, ἀμ. χέπς ἄλλος ἐλέγχει.
> Τοξευτής, οὐ γὰρ σφι θέμις ἀνεμώλια βάλλειν.

Vide ibi Eustathium. Manuscripta exemplaria mirifice torquent hoc nomen. *Sages* enim *Asaces*, *Asachas*, *Sages*, & nescio quæ alia monstra inferunt, librariorum puerperijs digna.

155. GEMMATA.] Copiam gemmarum ab Indis peti nemo nescit. Tentoria summis opibus excolunt nunc etiam Turcæ, Medorum successores.

156. RHODANI PROCERA COHORS.] Galli Germanique proceri corporibus; comparatione Romanorum. Notarunt docti ad Vegetium, nosque infra.

158. ALUMNUS OCEANI.] Accola. Sic ipsum Theodosium Oceano oriundum dicit Fescenninis, qui erat natus Chaucæ, civitate Gallæciæ, provinciæ Hispaniarum, ut adnotavit Hydatius.

161. STILICO DUCTOR TOT GENTIBUS.] Paria altero in Rufinum. Delirant librorum nonnulli qui Alanum superiori versui infarciunt.

162. OCCIDUUS SOL.] Notatum alibi Solis Ortum occasumque monosyllabis in finem carminis compactis extulisse studio priscos Poetas. Pulcerrimè omnium Ennius, Annali I.

> *Interea Sol albus recessit in infera noctis:*
> *Exin candida se radijs dedit icta foras Lux.*

Virgilius Culice:

> *Iam quatit, & bijuges Oriens Erebo cit equos Nox.*
> *Et piger aurato procedit vesper ab Oeta.*

Idem Æneide Secunda.

> *Vertitur intereà cælum, & ruit Oceano Nox.*

Cicero Arato:

> *Hac tamen æterno invisens loca curriculo Nox.*

Corruperunt hoc nomine, dum castigare laborant, editores, Juvencum lib. IV. Hist. Ev.

> *Sol rutilus furvis radios abscondit in undis.*

Membranæ enim vetustissimæ & optimæ referunt.

> *Abscondit fulvis rutilos umbris radios Sol.*

Venustate affectata, velut repræsentetur descensus. Et sic ipsemet Juvencus, minimè contemtibilis auctor, ut vulgò putant, initio lib. III.

> *Fuderat in terras roseum jubar auricomus Sol.*

Et eodem Quarto Libro.

> *Sidera jam luci concedunt, & rapidus Sol*
> *Progreditur, radijs terras crepitantibus implens.*

162. TV-

162. TUMULTU.] Varietate incondita. Vide ad priorem in Rufinum.

164. JURISQVE METUS.] Servatæ Justitiæ. Promiscue Jure & Justitia utuntur Poetæ, neque scita Jureconsultorum attendunt. Metus altera vis servandi in Officio populi, Præmijs alteram facientibus. Disciplinæ militaris vindicem Heroem suum facit: de utroque fuse in Commentario.

165. UT SEGES.] Sic omnes Libri scripti & Editi, solo nostro excepto, in quo diserte est. VEL SEGES. Benè præstans animi Scaliger qui contrà omnes AVT reduxit, cujus judicium sæpe præstat Sexcentos Codices.

166. RABIES.] Iracundia militaris, qua constat bona Virtutis ejusce pars. Vnde Papinius infinitis locis, sanè sæpe ad tædium, Iram, Iras, pro robore, aut Fortitudine posuit; ultra omnes priores loqui amans scriptor, & seipsum præteriens non raro.

166. TVRPE.] Propriè turpe quod fit per libidinem. Ovidius de Adulteris, *illi jacuere ligati Turpiter*. Vnde & Infames, libidinosi. Idem de Salmaci.

> *Vnde sit infamis, quare male fortibus undis*
> *Salmacis——*

168. IN VULGUS MANANT EXEMPLA REGENTUM.] Onosander, cap. XLII.

οὐ γὰρ οὕτως ταῖς ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἀπειλαῖς ἀναγκαζόμενοι τι ποιοῦσιν, ὡς ταῖς ἀπὸ τῶν σεμνοτέρων διατριβαῖς, milites videlicet. & subjicit. ἰδὼν δέ τις τὸν ἡγεμόνα πρῶτον ἐγχειροῦντα, καὶ ὅτι δεῖ πονεῖν ἔμαθεν. καὶ μὴ ποιεῖν * ᾐδέσθη, καὶ ἀπειθεῖν ἐφοβήθη, καὶ οὐκ ἔτι ὡς δοῦλον ἐπιτατόμενον δι' ἐπεῖχε τὸ πλῆθος, ἀλλ' ὡς * ὀπίσω παρακαλούμενον διέτρεχε. Nicetas Choniates Joanne Comneno. ὅτι καὶ φιλεῖ πως τῇ κατὰ τὸν ἄρχοντα διαθέσει συνδιατίθεσθαι τὰ πάντα, καὶ ἕπεσθαι. ἅτε γὰρ δι' αὐτὸν ἀρχῆθεν γινόμενα κακυνομένου μὲν οὗδε, καὶ αὐτὰ μεταβάλλεται, ἀγαθυνομένου δὲ πάλιν πρὸς τὴν ἐναντίαν φορὰν ἐπανίασιν. Leo Philosophus Tacticorum II. cap. LI. ταῖς γὰρ τῶν ἀρχόντων φρονήμασιν ἀεί πως συνδιατίθεται τὸ ἀρχόμενον. Nicephorus Gregoras, lib. II. τὰ δὲ ἀρχόμενα ταῖς τῶν ἀρχόντων ἀκολουθοῦσιν ὀρέξεσι, καὶ οὗτο νόμος αὐτοῖς, καὶ ἡμῖν ὃ τοῖς ἄρχουσιν δεδογμένον ἐστιν. Alia docti, & nos hic.

170. AREBANT EPOTI AMNES.] Græca de Xerxe fabula II. Rufin.

> *Haud aliter Xerxen toto simul orbe secutus*
> *Narratur rapuisse vagos, exercitus, amnes.*

172. VEXILLVM NAVALE DARES.] Vexilli propositio, indicium Belli. Virgilius.

> *Vt belli signum Laurenti Turnus ab axe*
> *Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu.*

Servius: *qui erat ducturus exercitum, ibat ad Capitolium, & exinde proferens duo vexilla, alterum roseum, quod pedites evocabat, alterum ceruleum, quod erat equitum, dicebat: qui remp. vult salvam esse, me sequatur, &c.*

173. NVLLIS.] Nimbis succincta Ceraunia, nullis deterrebant. Frustrà hic hæreas. De locis ipsis omnia sunt protrita, nihil scripsisse novellum.

175. SECVRO MILITE.] Tanta in fortuna ducis erat fiducia. Lucanus IV.

> *Stabat devota juventus securaque pugna*
> *Promisso sibi fine manu: nullique tumultus*
> *Excussere viris mentes ad summa paratas.*

De Duce ipso tali, in summo periculo Petronius:

Victa

Victa erat ingenti tellus nive, victaque cœli
Sidera; ; victa suis hærentia flumina ripis,
Nondum Cæsar erat, sed magnam nixus in hastam
Horrida securis frangebat gressibus arva.

178. STAGNA SATVRNIA.] Dionysius Periegetes:

περὶ Βορέλω, ἵνα παῖδες ἀρειμανίων, Αριμασπῶν
Πόντον μὲν καλέουσι πεπηγότα τε κρόνιόν τε,
Ἄλλοι δ' αὖ καὶ νεκρὸν ἐφήμισαν, εἵνεκ' ἀφαυρῶ
Ηελίου, βεάδιον γὰρ ὑπεὶρ ἅλα, τὴν δὲ φαείνει
Αἰεὶ δὲ σκιερῇσι παχύνεται ἐν νεφέλῃσιν.

Eustathius: κρόνιος καλεῖται, διὰ τὸ λέγεσθαι τῶν ἐκεῖ τόπων ἄρχειν τὸν Ἀστέρα κρόνου, ὃς ψύξιν τίθεται, ψυχρὸς ἀπὸ τῶν ἀποτελεσματικῶν ἐκλαμβανόμενος. διὸ καὶ τὸ ψυχρὸν αὐτοῦ ἀνακεῖται, ὁ δὲ μῦθος, καὶ τὰ τοῦ κρόνου ἐκτεμὼν αἰδοῖα, ἐκεῖ ῥίπτει.&c.

180. RVSTICA MVSA LYCÆI.] Propter cicuticinem ibidem Pana illum rurestris Musæ præsidem. Vide Calliergum in Theocritum, Historiam Alarici Græcia pulsi habes apud Zosimum, quem Christianis narrantibus junges. Arcadiam descriptam videre volens adi Geographos & Pausaniam.

182. QVOD TE PVGNANTE.] Malè mutasse doctos hanc lectionem res ipsa dicit, nec ego assentior Scaligero. τὸ *quod* enim hanc caussam Lætitiæ assignat Græciæ & Arcadiæ præcipuè. Scribe ergo *quod te pugnante*. Cum libris Cujacianis, nostro, Belgicis, Bentinianis, Camettis, Aldi.

184. MEDIIS FLAMMIS.] Ineptè libri quidam campis. Vide rem in Zosimo.

185. PARRHASIVS.] Arcas. Callimachus.

Ἐν δὲ σε παῤῥασίῃ ῥείη τίκεν

Scholiastes: ἐν ἀρκαδίας τὸ παῤῥάσιον. Ad has res gestas Stiliconis nostri pertinet Epigramma quod Bello Gildonico præfigitur vulgo, non quidem ex auctoris, ut ibi videbitur, mente.

186. ALPHÆVS GETICIS.] Eo Epigrammate.

Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
Sanguineas belli retulit unda notas.

Certum ad lib. II. in Rufinum id Epigramma spectare. *Ladon* videatur apud Pausaniam, quem celebratissimum Poetis fluvium vocat Nonnus.

187. RAPIDIS BELLIS.] Fulmineis, alibi.

189. SOLO TERRORE RVANT.] Ne minor scilicet sit Alexandro Magno Stilico, de quo Historici consentiunt solo terrore nominis gentes multas subegisse. Sidonius, de suo Anthemio.

Ad Boream pugnas, sed formidaris ad Austrum.

Noster, Quarto Consulatu Honorij.

Quis victum meminit sola formidine Rhenum?

Plinius Panegyrico: *Nonne incunabula hoc tibi, Cæsar, & rudimenta, cum puer admodum Parthica lauro gloriam Patris augens, nomenq́; Germanici jam tum mererere, cum ferociam superbiamq́; Parthorum, ex proximo auditus, magno terrore cohiberes; Rhenumq́; & Euphraten admirationis tuæ fama conjungeres.* Plinius idem, lib. II. Epist. VII. *Spurinna Bructerum Regem vi & armis induxit in regnum; ostentatoque bello ferocissimam gentem, quod est pulcerrimum victoriæ genus, terrore perdomuit.* Sic Scipionem Belli terrore plurima peregisse scribit lib. XXIX. Livius.

190. CLASSICA FRANCIS INTVLIMVS.]

MVS.] Merito hoc nominat, quos Fama ferebat tantæ magnitudinis animi, uti nihil metuerent, nisi ne cœlum quandoque irrueret. Nicetas libro de Rebus post Expugnatam Constantinopolim ijs gestis: ὡς δ᾽ οἱ μὲν κατὰ πλῆθος εἰσέρρεον, ὁ δὲ ἀντέχειν ἀπείρηκε, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ τῶν Φραγγικῶν εἰσιόντας, μὴ τοῖς ἄλλοις ὄντας παραπλησίους καὶ τὰς γνώμας, καὶ τὰ σώματα. μόνον δὲ τὸν οὐρανὸν δεδιέναι κομπάζοντας, μὴ εἴη σφίσιν ἐπιπεσὼν, μεταχωρεῖν ἐκεῖθεν ἡμῖν ὑποπτήθεισιν. Hanc nobilissimam gentem Origine omnino Germanam esse demonstramus lib XLVI Adversariorum: Cui sententiæ manifestò subscribit. Procopius, lib. I Gothic. Estque ejusdem itidem Agathias, lib. I. Contra quos diligentissimos scriptores qui sentiunt, parum sano sensu mihi videntur. Disceptatur, de Origine Nominis; eam declarare vult Libanius Basilico, cum ait: Ἔστι γένος Κελτικὸν ὑπὲρ Ῥῆνον ποταμὸν ἐπ᾽ αὐτὸν ὠκεανὸν καθῆκον, οὕτως εὖ πεφραγμένον πρὸς τὰ τῶν πολέμων ἔργα, ὥστε τὴν προσηγορίαν ἀπ᾽ αὐτῶν εὑρόμενοι τῶν πράξεων, ὀνομάζονται Φρακτοί. οἱ δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν κέκληνται Φραγκοί. Sed haud dubio Libertas illi originem dedit: quod scire videntur etiam qui ambitione novarum rerum dissimulant. Francionem Regem asserunt alij, ut Collector Chronologus ex Idatio, lib. II. Gulielmus Brito, alij: Quem confutarunt pridem eruditi. Suevorum res notioris quam ut repeti hic debeant, aut exspectentur.

191. CONTVDIMVS.] Ad repetita cum his nationibus bella alludit. Non enim semel vinci potuerunt populi tam Bellicosi. Horatius de Hercule.

diram qui contudit hydram
Notaq; fatali portenta labore subegit.

Idem, Lib III. Od. VI.

Iam bis Monæses, & Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus Nostros. ———

192. ANTE TVBAM.] Congressum. Conflictum. Juvenalis, Sat. I.

tecum prius ergo voluta
Hæc, animo, ante tubam: galeatum sero duelli
Pœnitet.

193. CEDANT, DRVSE, TVI: CEDANT, TRAJANE, LABORES.] Drusi res obscuriores, deletis, insigni damno posteritatis, XX. libris Plinij de Bellis Germanicis, illustrantur tamen à nobis Commentariolo ad Pedonis Epicedium ei scriptum. Trajano Stiliconem æquans pulcrè Poetatur: Verissimum enim ab hujus Principis Togata & Militari Fortuna, omnium retro & post principum procul abesse, ut argumenta ducenti palam conspicietur. Vide vel solum Panegyricum Plinij, in quo pauca non vero etiam minora sunt. Eutropius, lib. VIII. *Trajanus Rempublicam ita administravit, ut omnibus principibus meritò præferatur. Gloriam tamen militarem civilitate & moderatione superavit.* Eum vel solum lege.

194. TRANSCVRRENS EGIT STILICO.] Aliorsum velut properans. Seneca Troadibus, loquente de Patre Achille Filio Pyrrho:

Sparsa tot urbes turbinis vasti modo
Alterius essent gloria & summum decus:
Iter est Achillis: sic meus venit Pater,
Et tanta gessit bella, dum bellum parat.

Claudianus IV. Consul. v. CCCCLX.

Quod longis alij bellis potuere mereri
Hoc tibi dat Stiliconis iter.

Vide alia eo loco.

195. TOTIDEMQVE DIEBVS.] Strenuitas felix, magna parvo tempore exsequi. Sidonius, extremo Paneg. Anthemij.

Attamen, ô Princeps, qua nunc tibi classis & arma
Tractentur; quam magna geras, quam tempore parvo,

Aut genero lie mox aut te ter consule dicam.

196. POTVISTIS.] Summũ laborem denotat hoc verbum IV. Conf. Hon. *Quod longis alij bellis potuere mereri.* Cassiodorus lib. VII. Epist. XIII. *Quid dicamus marmora, metallis & arte pretiosa? Quæ si vacet eripere, rara manus est quæ possit à talibus abstinere. Vbi sunt exposita, quæ facere potuerunt divitiæ generales, & Labor mundi?*

198. SOLUS.] Distinctionem colloca ab hac voce.

199. AD BIFIDOS TRACTUS.] Ubi in duos alveos Rhenus scinditur. Bello Get.

te Cimbrica Thetis
Divisum bifido consumit, Rhene, meatu.

200. FULMINEUM.] Rapidissimum. Ineptè commutant Libri.

201. PAX A FONTE PROFECTA. &c.] Divine dictum, laudatumque divino Ingenio Cæsaris Scaligeri. Nec gratius pulcriusque quis quicquam excogitaverit. Tale quid fortè in illo Plinij Panegyr. *Rhenum & Euphratem admirationis tuæ fama conjungis: Cum orbem terrarum non pedibus magis quam laudibus peragrares, apud eos semper major & clarior, quibus postea contigisses,* simile illud lib. II.

secum sentit crevisse triumfos.

Papinius III. Silv. ad Claudiam.

longi tu sola Laboris
Conscia, cumq; tuis crevit mea Thebais annis.

Symmachus lib. X. Epist. XXVII. *offensæ nulli magis evitanda sunt quam juveni principi cujus gratia cum ætate debet adolescere.*

203. CRINIGERO.] Gentibus his coma fere, ut dicere solitum nobis, pro patrimonio erat; certè maximi æstimata; itaque necessarium velut hoc addit eis noster. Vide doctis notata ad Tacitum, Senecam, Sidonium.

205. LINTRIBUS] Ne moram facerent naves exspectando. Amnis κατ' ἐξοχὴν Rhenus. Alibi.

Et sævum gentibus amnem

208. FIDELEM.] Servantem promissa. Contra quidem gentis morem. Vandalus enim Natione Stilico. Vide Paullum Orosium.

209. QVEM VENIENS TIMUIT.] Doctè & numerosè. Paria Sidonius & Panegyristæ alij. Exprimere voluit Gunterus, lib. I. Ligur.

Quem qui novit amat, qui non novere, verentur.

Amorem subditorum aliorumque in Stiliconem longis logis noster laudat alibi.

210. OTIA VENDERE SEMPER.] Principes quidem ad Emendam Pacem sæpius compulerant. Id non habuisse opus etiam Trajano imputat Plinius, ne dubites summam rem indicari: Accipimus obsides ergo, non emimus: nec ingentibus damnis, immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus. Rogant, supplicant. Largimur, negamus.

213. REVINCTI.] Non aliter ac si triumphentur.

215. OMNE QVOD OCEANUM FONTEMQVE INTERJACET ISTRI.] Sidonius Anthemio.

Omne quod Eufraten Tigrimq; interjacet olim
Sola tenes.

De Fonte Istri vide Commentarium doctissimi viri ad Ausonij Mosellam; quem ab eo expolitum legere vellem: Erat enim aptissimus ei Operi, & amicorum nobis longo intervallo integerrimus.

218. LVNA NVPER.] Rem incredibilem ob temporis brevitatem, tam eo certè assignato pene est ut credibilem faciat.

220. CORNIBVS INFRACTIS.] Obstinatione populorum Rheni accolarum. Cornua enim hanc denotant. Adversar. lib. LVI. cap. XVII.

222. SALIUS.] Hanc Lectionem ex Amiano & MSS. libris restituit olim Beatus Rhenanus. Vide Origenes Francorum doctissimi

ctissimi Viri Joannis Isacij. Potest corruptum hoc nomen esse apud Gelasium Cyricenum, Actis Concilij Niceni.

Τάς γε νεωτεροποιΐας, καὶ ἀποστασίας συντόνως διέλυε, σιωπῶν μᾶλλον, ἢ φοβῶν. εἰδὼς τὰ σαύρων, καὶ τὰ φράγκων, καὶ τὰ γερμανῶν ἔθνη φιλόκαινά τε εἶναι, καὶ πρὸς τὰς τῶν βασιλέων ἐπαναστάσεις ἐνέτοιμον ἔχειν ὁρμήν. Scribas. τὰ Σαλίων.

223. SICAMBRI.] Quæ illa gens, ubi sedes habuerit, docte evestigant viri eruditi Commentarijs ad Venantium Fortunatum.

224. CUM VIDEAT RIPAS.] Rhenum utrimque Romanis moribus cultum indicare cupit; Sic de Gange, Panegyrico Probin.

Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.

225. CAYCO.] Caucialijs, Germanorum populi, Laudes vide apud Tacitum. Pro Caucis pridem notavit F. Hotomanus in Francogallia. Et usurpavit ante Lucanus crinigeros bellis arcere Caycos.

226. MEDIUMQVE INGRESSA PER ALBIM.] Tam profundam stabilitamque pacem dicit his populis indultam, ut per medium etiam flumen, qua illud profundissimum, vacaverit nationi alteri in alterius pascua pecua sua agere. Sic alibi *in medios ibis Regina Sicambros.* Profunda pace. Constat hinc inter Gallos & Francos medium Albim tunc fuisse; modo locorum satis consultus fuerit Claudianus, nec Poeticam Veritati præferat.

227. GALLICA FRANCORUM.] Vides clarissimè hic quam hi populi, hæ regiones, fuerint omninò tum diversæ. Sic Francos Occidentali Oceano admovet, ut Germanorum cum ultimis tum Julianus Imperator, Oratione prima ad Constantium, etiam prope Rhenum eosdem sedes habuisse autumans.

ἠκολούθουν δὲ αὐτῷ καὶ κατὰ τὸ συγγενὲς σύμμαχοι προθυμότατοι, Φράγγοι, καὶ Σάξονες, τῶν ὑπὲρ τὸν ῥῆνον καὶ τὴν ἑσπερίαν θάλατταν ἐθνῶν τὰ μαχιμώτατα, καὶ πόλις πᾶσα, καὶ Φρουρία παρόσια τῷ Ῥήνῳ, τῶν οἰκούντων φυλάκων ἐξερημωθέντα προὔδοτο μὲν ἀφύλακτα πάντα τοῖς βαρβάροις. &c.

228. HERCYNIÆ SILVÆ.] Vide Commentaria Doctorum ad Cæsarem. Aliosque Germanicæ Topographiæ Illustratores.

229. LUCOS.] Hercyniorum Lucorum meminit Seneca Medea.

Lucis Suevi nobiles Hercynijs.

230. RELIGIONE TRUCES.] Horrendos, cum horrore visendos, ut antiquiores lucos auctor est Quintilianus, lib X. cap.I. Non adsentimur doctissimo Lipsio *Cruces* præter ingenium Poetæ hic legenti.

230. ROBORA NUMINIS INSTAR.] Tacitus, de Germanis; *Lucos ac nemora consecrans, Deorumq; nominibus appellant secretum illud quod sola reverentia colunt.*

233. VICTORIQVE FAVENT.] Mente simul & corpore devicti. Alibi.

non est victoria major
Quam quæ confessos animo quoq; subjugat hostes.

236. ALEMANIA.] Totam Barbariam & Danubij & Rheni accolam dicere videtur. Non habuit olim certam gentis significationem hæc vox, dici enim non potest quam varie diverseque ea utantur scriptores. Pro diversis gentibus, & totis ejus oræ tractibus. Arnobius, lib.I. *Istud quod dicitur quale sit, explicabili non potest comprehensione cognosci. Si Alamannos, Persas, Scythas, idcirco Dij voluerunt devinci, quod habitarent & degerent in eorum gentibus Christiani, quemadmodum Romanis tribuere victoriam, cum habitarent in eorum quoq; gentibus Christiani?* Vbi omnem Occidentalem sive Septentrionalem Barbariem notant Alemanni. Suevos, aut peculiarem id genus gentem notat apud Mar-

tinum Dumiensem, versibus in Basilica scriptis:

> *Immanes variasque, pio sub fœdere, Christi,*
> *Adsciscis gentes: Alamannus, Saxo, Toringus,*
> *Pannonius, Rugus, Sclavus, Nara, Sarmata, Dacus,*
> *Te Duce nosse Deum gaudent.*

Aliam à Germanis gentem ponit media Barbaria Gul. Brito, lib. I.

> *Germanos, cum Teutonicis, nec non Alemannos,*
> *Tungros, cum Belgis, Saxonesque cum Lotharingis.*

Sed ejus in talibus imperitia alibi nobis castigata est Sic & diu ante Stephanus: Ἀλλάμαννοι, ἔθνος Γερμανοῖς πρόσχωρον. Alia item gens est à Gothis, cum quibus imperitè nonnulli confundunt, Cassiodoro teste, ut alios taceam. lib. XII. Epist. XXVIII. Alij sunt *Alemanni* à Bajoarijs, item confusis. Nithardus, lib. III. *His ita se habentibus Carlemannus cum ingenti exercitu Bajoariorum & Alemannorum, ad Patrem suum Moguntiam venit.* *Suevos* facit Gregorius Turonensis lib. II. cap. II. *Vandalos secuti Suevi, id est Alemanni, Galliciam apprehendunt.* Ab his sejungit Procopius, lib. I. Gothic. *Ab Hunnis, Francis, Gepidis, Saxonibus*, separat Salvianus lib. IV. de Gubernat: Galliam occidentalem veteri lingua censeri Alemanniam auctor est Nicephorus Gregoras lib. VII. ἐς δὲ τέταρτον ἔτος ἄγοντι τῷ ἐγγόνῳ ὁ βασιλεὺς Ἀνδρονίκῳ τῷ βασιλεῖ, καὶ αὖθις Εἰρήνην, τὴν ἐξ Ἀλεμαννῶν, οὓς Γαλάτας ἑσπερίους οἶδεν ἡ πάλαι καλεῖν συνήθεια. *Lemani Lacus accolas*, & inde dictos *Alemannos* scribit Isidorus, quem sequuntur alij; sed ineptè, uti constat tot aliorum auctorum testimonijs. Germanos olim Alemannorum titulo censitos auctor est Vopiscus Proculo: *Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloria splendore vicit*. Aliam contrà à Germanis gentem expressè facit Spartianus sine Caracallæ: *Nam cum Germanici & Parthici, & Arabici, & Alemannici nomen adscriberet, nam Alemannorum gentem devicerat, Helvius Pertinax dicitur dixisse, adde etiam Geticus Maximus.* A Vandalis, Getis, Francis, disjungit Corippus, lib. III.

> *Vandalici ceciderunt strage tyranni,*
> *Edomitique Geta, pubes Alemannica, Franci.*

A Langobardis & Francis Paullus Warnefridus lib. III. de Gestis Langob. cap. XXII. Vt ab alijs plerisq; notioribus gentibus Procopius & alij. Cum Saxonibus confundunt hodie multi, sed omnino indidem separat Antiquitas. Prudentius, libro II. in Symmachum.

> *Denique Romanus, Daca, Sarmata, Vandilus, Hunnus,*
> *Getulus, Garamas, Alamannus, Saxo, Galaulas.*
> *Vna omnes gradiuntur humo.*

Pacatus, Panegyrico Theodosij. *Pauciora in Annalium scrinijs quam in vestra domus titulis cognomenta legerentur. Cum ipse Saxonicus, Ipse Sarmaticus, ipse Alamannicus diceretur. Cui eidem generale plurium populorum vocabulum est: Redactum ad paludes suas Scotum loquar? Compulsus in solitudines avias omnis Alemannus, & uterq; Maurus, occurrent.* Dicas generatim Germanos dici, sed ab his rursum separat Ammianus, libro XXVI. *Omnis hic annus dispendijs gravibus rem Romanam afflixit: Alemanni enim perrupere Germania limites, solito infestius moti.* Qui idem eidem titulo plures gentes subcenset, libro XXXI. *Lentiensis, Alemannicus populus, tractibus Rhetiarum confinis, per fallaces discursus collimitia nostra tentabat.* In Gallijs collocat Eutropius, lib. X. *Moliens Constantinum, reperta occasione, interficere: qui in Gallijs ingenti jam favore regnabat, cæsis Francis atque Alemannis, captisq; eorum regibus Generale Occidentalium populorum nomen est* & in Oraculo Juliano dato, recensente Suida.

Ἀλλὰ καὶ ἑταιρείων ἀνδρῶν, ἀλαμανικὸν ἔθνος,
Τζιμίνους πυκινῶσιν ἐλῶν, ἀλλάπεξιν ἀρήρας.

Omnino ergo errant qui certo loco aut populo *Alemannicum* nomen adscribunt, inter quos est, generosissimus homo, Otho Frisingensis, non satis prudenter contrà pugnans lib.I.cap.VIII de Rebus Friderici: *A prædicto Lemanno tota illa Provincia Alemannia vocatur. Quare qui totam Teutoniam terram, Alamanniam dictam putant, omnesq; Teutonicos Alemannos vocare solent, cum illa tantum provincia, id est Suevia à Lemanno fluvio vocetur Alemannia, populiq; eam inhabitantes solummodo vocentur Alemanni.* Qui erravit, ut dixi; etiam illo, quod nescivit Rhenum ipsum Lemannum antiquitus appellatum, unde variorum populorum, ejus accolarum, fuerit denominatio. Gotfridus Viterbiensis, Pantheo.

Rhenus ab antiquis describitur esse Lemannus.

His alijsque scriptorum locis expensis, cum modo hæc, modo alia gens, nunc generatim etiam plures, hoc nomine laudentur, optimum putem sequi sententiam Agathiæ, qui lib.I. Hist. colluviem plurium populorum sic censitam auctor est: Congruente præterea etymo Germanæ vocis Germanico, omnis generis homines complectentis. Hac colluvie postmodum hinc inde pulsa, hacque & illac considente, in tam varias oras gentesque diffluxisse Alemannicum nomen existimo, remque actam agere qui certum quid spatij ejus habitationi assignare studeat. Alia res sequentibus seculis, quibus Alemannos speciatim Suevos aut mistos Suevis Helvetios designata alibi doctum.

237. PROVINCIA MISSOS.] Citius de tuis exercitibus, qui tamen sunt tibi devotissimi, comperies, ut repudient rectores, quos tu illis per provincias miseris, quam ut Francia à se constitutos Reges concutere velit. Optimè hæc constituit, veterum librorum vestigia secutus, Jos. Scaliger, cujus lectionem nequaquam porro sollicitandam existimo, modo unam demens litteram, scribere animum inducas tuum.

provincia missos
Expellet citius, fallax quam Francia, Reges
Quos dederis: acie non jam pulsare rebelles
Sed vinclis punire licet

Omnino sic persuasum habeo reliquisse Claudianum, *Missi* in provincias pro Rectoribus, *dati* in Reges Barbaris scitè opponuntur; quod non intellectum turbavit primo rem istam omnem. *Acie pulsare* profligare bello, quod æqui in potestate Stiliconis esse simul videri vult, dum opus eo non esse perhibet. Tolerabilis etiam Cujacianorum Librorum Lectio, quam *fasces* diserte præferens commendat etiam noster. Nos sententiam nostram manemus.

238. FALLAX FRANCIA.] Nota falaciarum. Hoc vitio notavit Francos hostica Antiquitas Romanorum. Salvianus, lib.IV. *Si fallat Hunnus, vel Gepida, quid mirum est, qui culpam penitus falsitatis ignorat. Si pejeret Francus, quid novi faceret, qui perjurium ipsum sermonis genus putat esse non criminis.* Notamus plura alio loco harum Animadversionum.

239. SUB JUDICE NOSTRO.] Noster Quarto Cons. Honorij à v.CCCCL. Eadem hæc tradit. Sidonius imitatur in Anthemio.

Nam te qui fugit, mandata morte peremtus,
Non tam Victoris perijt quam Iudicis ore.

240. MARCOMERES SONNOQUE. DOCENT.] Nota tunc Vocabula Regum Francicorum. Vide Originum Francicarum Conditorem, supra laudatum. Meminit Ivo Carnotensis Initio Chronici: *Franci, (egressi è Sicambria,) pervenere in extremos fines Rheni*

fluminis, in Germanorum oppida, ibique aliquot annis cum principibus suis Marcomiro & Sunnone residerunt. Fredegarius Scholasticus Chronici cap.III. *Francos transegisse comperimus usque ad Marcomerem, Sonnonem, & Genebandum, Duces, cum quibus, temporibus Theodosij Imperatoris, in Germaniam prorumpentes, pagos depopulantes, etiam Colonia metum incusserunt.* Verba maculata sunt. Tu repone ex alijs: *Francos trans Rhenum egisse comperimus.* Vide Sulpitium Alexandrum, apud Gregorium Turonensem lib.II cap.IX. Thoromachum lib. IV. Excerpt. Chronicorum. cap.III. & IV. Monachus Weingartensis Chronico Welforum: *Franci (in Sicambria manserunt usque) ad tempora Valentiniani Imperatoris. Egressi inde sub Marcomiro, Sunnone & Gennesando Ducibus, venerunt, & habitaverunt circa ripam Rheni, in confinio, Francia Orientali Germaniæ & Galliæ.* Matthæus Westmonasteriensis initio Chronici. Alij plurimi.

241. HETRUSCUM PERTULIT EXSILIUM] Sua fide isthæc narrat. Omninò tamen aliquid veri inest. Nam & ad pacta adactos Reges illos, Francorum Historiæ affirmant. Obscuritas ingens temporum rerumque dispicere accuratius verat: & repugnat velut studio gentilibus Christiani scriptores, ut veritas altercando amissa ferè sit.

244. SCELERUMQVE CUPIDINE FRATRES.] Non minus, ait, quam Natura. Hinc enim concludi debet fratres fuisse hos sive Reges, sive, ut Sulpitius Alexander appellat, Regales: quæ & caussa est quod junctim ferè ubique à scriptoribus ponantur. *Fratres*, pares per omnia. Minutius Felix Initio Octavij. Sic ἀδελφὰ Græcis. Suida. Ἀδελφὰ, οἰκεῖα, ἁρμόζοντα. *Fraternitas, communio.* Hesychius Ἀδελφιζίας κοινωνίας. Ἀδελφὰ quam simillima, Sophocli. Sic & Jureconsultis fratres, fraterni affectus viri.

245. ARCTOS.] Septentrionales, Occidentalesque populos. Alibi noster Aliquoties Papinius. Ipsum cœlum illud Frigidum. Lucanus lib. X.

> *non Arctos in illis*
> *Montibus, aut Boreas; testis tibi Sole perusti*
> *Ipse calor populi.*

247. TEMPESTAS.] Quarto Consul. Hon. *Nimbos equitum* vocat Prudentius li.II. in Symmachum. Gildonis res notissimæ.

248. AVSTRALIS SONVIT TVBA.] Similimè loquuntur Sacræ litteræ.

251. CYNIES.] Flumen Libyæ. Servius Georgico III. Rectam ei hanc scripturam asseruit acutissimus Pintianus ad P. Melæ Librum I.

252. TRITON.] Vide Plinium, lib. V. cap. IX.

252. GIR.] Siris in Plinio, dicto loco. Vbi Codices veteres *Giris* scribunt. Sidonius, Panegyrico Aviti.

> *Indorum Ganges, Colchorum Phasis, Araxes*
> *Armenia, Gir Æthiopum, Tanaisque Getarum:*

Vides ab hoc notissimis amnibus adscribi. Facilè vero Æthiopum notissimus, cum cæteri plerique minus noti forent, & commercia penè nulla. Manuscripti Claudiani variant; sed nulla mutatione opus. Adolescentulus probavi lectionem Delrio productam ex veteribus Editionibus. *Nigrisq. novissimus amnis Æthiopum. Is enim amnis disterminat Æthiopes* ab Atlanticis, & per omnia Nilo similis traditur. Idem Delrius postrema Tragœdiarum recensione & *Sir* legi posse autumat, vel *Siris &*, quod ipsum etiam, si citra primam emendationem foret, non asperneris. Vise ad Plinium, dicto loco. Avienus in Periegesi:

> *Eminus evolvunt hinc sese pinguia Nili*
> *Flumina, & intenti prolabitur aequoris unda.*
> *Hic, quà secretis incidit flexibus agros,*
> *Æthiopum lingua Siris ruit; usq; Syena*

Cærulus

Cærulus accedens diti loca flumine adulat
Nomine se claro Nilum trahit.

Potest ut tres universi omnes una eademque res sint. Mentitum vero Nilum ait Claudianus, patrij fluminis veneratione; mirum enim quam Ægypti incolæ suum illum fluvium sacrum habuerint: ita qui similis Nilo, non exprimere illum, sed mentiri dicitur, velut multo nobiliorem. Est idem iste Gir Nilus, quem ita describit Vitruvius. lib. VIII. cap. II. *In Maurusia ex monte Atlante Dyris, qui ortus ex Septentrionali regione progreditur per Occidentem ad lacum Heptabolum, & mutato nomine, dicitur Nigir: deinde ex lacu Heptabolo sub montes desertos subterfluens, per meridiana loca manat, & influit in paludem Coloe, quæ circumcingit Meroen, quæ est Æthiopum Meridianorum Regnum: ab hisq; paludibus se circumagens, per flumina Astasobam, & Astaboram, & alia plura, pervenit per montes ad catarractam, ab eaque se præcipitans, per septentrionalem pervenit inter Elephantida & Syenen, Thebaicosq; in Ægyptum campos, & ibi Nilus appellatur.* Sunt ergo diversæ sententiæ, nam Tritonem, Gir, sive Sirin, & Nilum, idem flumen facit Plinius lib. V. cap. IX. assentientibus alijs. Claudianus inde tria diversa concinnat. Non fuit vero curiositas inepta hæc notasse.

254. NUBA.] Nomen populi ejus tractus. Stephanus: Νοῦβαι ἔθνος Λιβύης περὶ Νεῖλον. Ἀπολλόδωρος δευτέρῳ περὶ γῆς. Qui tamen prolixè errat, cum addit. λέγονται καὶ Νουβαῖοι. ὡς Δαβαῖοι, καὶ Νούμιδες οἱ αὐτοί. Ajunt hujus gentis reliquias esse qui vocabulo *Cingarorum* hodie pervagantur, idque pro contestato habet vir doctus in ijs quæ Jornandi adjecit; de quo ego dubito; Zygeni enim, ut propria sua se voce ea colluvies nominat, peculiaris populus celebrantur Georgio Pachymerio, lib. III.

255. SAGITTIS.] Gentium ad Nilum hunc morem etiam alibi ingerit noster, Nec semel. Epithalamio Honorij CCXXII.

quantum crinita sagittis
Attulit extremo, Meroe, circumflua Nilo.

Tertio Consulatu Honorij.

positis numen confessa faretris
Ignavas Meroe traxit de crine sagittas.

Erant hæ sagittæ pennis etiam condecoratæ, Indorum quoque gestamen. Prudentius Hamartigenia.

non accola magni
Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus,
Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.

256. STANT.] Obducuntur. Alibi multis. Populorum situs notus.

258. POENIS JACULIS.] Melius scribas *Pœnus* ut nos olim conjectabamus. Sic Libri Cujaciani, Noster. Duo Belgæ *plenus* quod inde corruptum.

259. VIRGA.] Bello Gildonico, de ijsdem populis.

——sonipes ignarus habenæ Virga regit——

261. SERPENTUM.] Vide ad II. in Rufinum.

263. VIPEREÆ.] De prægrandium viperarum pellibus. Quod autem jaculis aetem obtexi dicit, sæpè legitur apud scriptores. Lucanus Lib. II.

cæca telorum in nube

Idem:

crebroq; simillima nimbo
Trans ripam validi torserunt tela lacerti.

Libro III.

Emissaq; tela Aera texerunt

Lib. IV.

Telorum nimbo peritura

Heliodorus, lib. IX. Pacatus Panegyrico. Gunterus lib. II. Sæpe sic Gulielmus Tyrius. *Nubes locustarum*, pari translatione, apud Hieronymum in Jovinianum lib. II. P. Orosium, lib. I. cap. X.

264 SI-

264. SIMOIS.] Nobilis olim amnis Phrygiæ, nunc vix rivus. Vide observationes Petri Bellonij. Mirifica rotunditas, & sonus mirè felix sequentibus versibus, quo genere Poetas ferè omnes noster superat.

271. HIS ILLE.] Arcadianis partibus Gildo. Pietatem inter fratres dicit.

273. LEGITIMAM.] Velut ad Arcadij partes Africæ regnum pertineret. Hoc colore, ait, sumserat arma Gildo, interim suas res agens.

274. UMBRAM.] Speciem, Colorem. Epigrammatis.

Nominis umbra manet veteris

Vide eo loco Notas.

275. GEMINUM BELLUM.] Rufini dolos dicit, Eutropij, &c. Sed potius Arcadium ob Africam Honorium impugnaturum. Bello Gildonico.

Hoc erat, in fratres medio, discordia Mauro,
Nascitur! & mundus, germanaq; dissidet Aula?

279. FAMES OBSEDERAT URBEM.] Attinebat enim frumentationem Africanam Gildo, nec classes Libycæ populo Romano subveniebant. Latè in Historia Belli Gildonici, quam tamen integram non habemus.

281. TACITUM.] Occultum. Calpurnius, Eclog. I. de Insidiosis pariter rebus:

Publica diffudit tacito discordia ferro.

Affectiones autem tacitæ periculosiores. Onosander cap. I.

Τὰ ἀόρατα νοσήματα τῶν ὁρωμένων δυσχερέστερον ἔχει τὴν θεραπείαν.

282. LATIUMQUE.] Vera hæc scriptura, Cujacianorum, cæterorumque melioris notæ Codicum, inter quos & nostri. Alij *laterumque*. Deterius. Imperium navi comparat, de quo in commentario.

285. EVENTUSQUE SIBI LATURA.] Sibi ipsi virtute viam fecisse dicit Heroem suum. Sic Bello Getico. v. CCLXXIII.

Solus erat Stilico, qui desperantibus Augur
Sponderet meliora manu; dubiaq; saluti
Dux idem vatesque fuit.

287. CLAVI FLEXU.] Gubernaculi, quo flectitur navigium. Lucanus Lib. III.

Grajis habiles pugnamque lacessere pinus,
Et tentare fugam, nec longo frangere giro
Cursum, nec tardè flectenti cedere clavo.

290. CÆLI PELAGIQUE OBNITITUR IRÆ.] Comparatio alibi quoque usurpata. Quam frangat, cui cedat aquæ, &c.

292. NOXIA FURTO.] Clam. Agebant, Claudiani sensu, hac Aulici Orientis uti dolo interverterent Africa Honorium, eamque in sese transferrent. Imperatorem Arcadium mancipium suorum præfectorum facit etiam Zosimus.

293. PRETIO MANUS INFLAMMATA.] Eorum qui Epistolas & Edicta nomine Arcadij componebant. De Edictis supra.

illinc Edicta meabant
Corruptura Duces.

Tale quod armis abscedere, militem relinquere cogit Stiliconem II. in Rufinum.

295. RESPONSA QUOD ARDUA SEMPER EOIS DEDERIS.] Immo côtrà ita magnanimitate sua utebatur Stilico, certè ipso fine ut Arcadij Imperium Honoriano subderet, certè omnibus illius ducibus, fortior, melior, felicior. Vide Zosimum. Quod innuit Claudianus aspernatum pretio venditam operam, congruit ejusdem Zosimi traditis, neminem scilicet ejus temporis Stilicone Procerum auro minus fuisse obnoxium, quo nemini tamen non vendebantur dignitates. Idem volunt ista mox

nec unquam
Publica privata cesserunt commoda caussa.

Quantus omnino Heros fuerit indicant quæ post mortem ipsius contigisse memorat idem scriptor,

scriptor, quæ & affectationem regni diluere possint.

301. ANIMO QUÆ MENTE GERENDA.] Distinctio nota inter Animum, Animam, & Mentem. Sic Animam hominis neque animum neque mentem dicendam asserit Cassiodorus, libro de Ea. *Sic Spiritum ab Anima distinguunt ex* verbis Pauli Apostoli Christiani veteres, ut vides apud Didymum lib. de Spiritu Sancto. Sic Prosper Aquitanus de Promissionibus Dei impletis. cap XXXVIII. *Eutropius quoq, prapotens plurimum, anima & mente paganus, cum in contumeliam Ecclesiæ edictum obreptitiè ab Arcadio exsculperet. Divino judicio sua sententia, prior ipse propinatus est.* Claudianus noster animum inventioni, mentem judicio assignat. Archytas Pythagoricus:

δορυφορεῖται τὰ μὴ ὄντα τῶν ἀγαθῶν μείζονα. φιλία μὲν καὶ δόξα, καὶ πλοῦτος. σῶμα καὶ ψυχὴν. ὑγίεια δὲ καὶ ἰσχὺς, καὶ εὐαισθησία ψυχάν. φρόνασις δὲ καὶ ἀνδρεία, καὶ σωφροσύνα, καὶ ἁ δικαιοσύνα τὸν νόον τᾶς ψυχᾶς, ὁ δὲ νόος τὸν θεόν. οὗτος γὰρ ὁ κράτιστός ἐστιν, καὶ ἁγεμονεύων. καὶ τούτων ἕνεκα καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀγαθῶν δεῖ παρῆμεν. στρατεύματος μὲν ἄγεῖται στραταγὸς, πλωτήρων δὲ κυβερνάτης, τῶ δὲ κόσμω θεὸς, τᾶς ψυχᾶς δὲ νόος, τᾶς δὲ περὶ τὸν βίον εὐδαιμοσύνας φρόνασις.

Qui velut interpres nostri, & disciplinam pandit, ex qua sumsit. Marcus Imperator, libro XII.

τρία ἐστὶν, ἐξ ὧν συνέστηκας. σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τἆλλα μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν σά ἐστι. τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν.

Aulus Hirtius Lib. de Bello Africano: *Quorum cum partem animum mentemque perterritam, atque in fuga destinatam habere intellexisset, amplius de ea re agere destitit.* Xystus Sententia. CCCCV. *Sapiens à Deo regitur, & idcirco beatus est. Anima ac mens Sapientis Deo probatur.* Sic animus ab anima scitè & verè distinguitur. Eucherius ad Valerianum Parænetico: *Hac me paullò latiùs ad te exarare compuli, ut commendarem animo tuo constantiam animæ tuæ, veramq, illam tibi Beatitudinem assererem.* Lucretius lib. III.

Et magis est animus, vitai claustra coercens,
Et dominantior ad vitam, quam vis animai.

Idem alibi.

Nunc animum atq, animam dico conjuncta teneri,
Inter se, atque unam naturam conficere ex se.

Isidorus, lib. XI. Orig. cap. I. *Anima vita est, Animus consilij.* Gregorius Nazianzenus, ad Apollinarium.

Νοῦν τὸν μέγιστον ἴσμεν ἀνθρώπου φύσιν,
πᾶσαν παγεῖσαν ἐκ τριῶν συγκειμένην,
ψυχῆς τε καὶ νοῦ, καὶ πάχους τοῦ σώματος.

Vide Claudianum Mamertum, Nemesium, Hugonem Eterianum, Tertullianum, Augustinum; quique alij de Anima Commentati. Sic Alanus libr. V.

in varios motus deducitur, haret
Mens, animusq, fluit.

Hinc cum totam vim interni hominis dicere voluerunt, mentem animi dixerunt scriptores. De quo docti ad Catullum.

301. INVENIENS ANIMO.] Animus laudatur ob promtitudinem & dexteritatem inveniendi. Eo pertinet officium boni Imperatoris, notatum à Leone, Tacticon. XX. cap. CLXXXVII.

γνώρισμα γνησίου στρατηγοῦ, καὶ θαυμάζεσθαι ἄξιον, τὸ τῆς ἀνάγκης ἐπικειμένης

ἐξίως νοεῖν τὰ δέοντα μᾶλλον, ἤπερ τὸ πρὸ τῆς ἀνάγκης περὶ τούτων βουλεύσασθαι, ἐν γὰρ δύνατον προβουλεύεσθαι, εἰ καὶ τὸ μάλιστα δέον, ὅσα μέλλει γίνεσθαι, ἢ τοῦ πολεμίου ἐπικειμένη περίστασις.

301. MENTE GERENDA.] Sine hac enim, Ratione scilicet iudicioque, omnia cœca sunt. Porphyrius vita Pythagoræ:

Νοῦς γὰρ καθ' αὐτὸν πάντ', ὁρᾷ, καὶ πάντ' ἀκούει. τὰ δὲ ἄλλα χωλὰ καὶ τυφλά.

Sic fine Consilio Imperatori nihil aggrediendum, hoc est, priusquam mentem suam penitus ad omnia consulat, &, momentis expensis, prudenter rem ordiatur. Leo Tacticῶν II. cap. LXV.

μηδὲν δὲ τῶν μεγάλων, καὶ ἀναγκαίων πραγμάτων χωρὶς βουλῆς διαπράττου.

Sed ea alterius Operæ sunt ad hunc vatem.

302. MANU] Opere ipso, strenuitate. Supra.

Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit
Transcurrens egit Stilico.

302. DICTARE PARATUS.] Promtus, expeditus. Quod in Cæsare ad prodigium usque laudatur. Hic verò noster id allaborat, ut omnium præconiis solum Stiliconem suum inducat.

304. BRIAREUS.] Centimanus Luctatius, Thebaid. II. *Nota fabella.* Ineptiunt autem Librariorum nonnulli, omittentes hunc versum. *Numero crescente* Etiam alteris totidem lacertis instructus, dicere vult.

305. CONFLIGERE.] Eas devincere, legitimo velut certamine. Sic vincere ad res inanimas tralatum notarunt docti ad Suetonium, & nos alibi. Lucretius, lib VI.

Hic quoque confligunt hiemes æstatibus acres,
Propterea sunt hæc bella anni nominitanda.

308. QUÆ FRUGES VEL BELLA.] Mutatis nimirum oneribus. Fruges vecturæ erant in Italiam ; inde militem in Africam. τὸ *vel* etiam & designare potest, cum de duplici Classe loquatur. Sic PLautus, alij.

308. TUMULUM] Turbas, seditionem. Suprà. *In quo tam vario vocum generumque tumultu Tanta quies, jurisq; metus servator honesti.* Intelligit dissidium Arcadij & Honorianarum partium, de quo hactenus multis.

309. ROMÆ FAMEM.] Tot capitum scilicet penuriæ prospicere. Sic fames Romana, & publica esuries, apud Sidonium, lib. I. Epist. X.

310. IMMUNES OCULI.] Vigilantiam commendat Stiliconis. Vise ad Laudes Honorianas, & isthic amplissimum Commentarium.

311. FAMA CANIT.] Alto sono. Fabulæ notissimo.

312. CINCTUM.] Undiquè obsessum. Ovidius.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat
Inde suis viribus capiebant bina quietem.

313. CORPORIS EXCUBIIS.] Non animi, ut Stilico servavit Rempublicam.

316. ENITUIT.] Optimè Scaliger contrà libros Cujacianos etiam Emicuit Bentinus eam lectionem in prisco Codice repertam asseruit. Sic mox exsiluisse velut terra insperatum militem dicit. *Emicare* pulcrè dicuntur, quæ subitò adsunt, ut relucere : Infra lib. III.

Stilico cunctis inopina reluxit,
Te Victore, Salus.

Bello Getico. *Sub turbine, sideris instar Emicuit Stiliconis apex* Arnobius lib. I. *Eluxit atque apparuit Christus, rei maxima nuntiator, auspicium faustum portans, & præconium salutare credentibus* A sideribus subitò prolucentibus ductum. Appulejus de Mundo: *Ex ea parte qua curriculis finitimi innuitur Solis, ejaculari*

culari atque emicare flamma quadam, ostendere se oculis nostris videntur, quas Graci Cometas & Docidas, & Bothynos appellant. Ita noster subito advenientes, apparentesq; tyrones istos emicasse ait. Pariter Eumenius, Panegyrico Constantini: *Iam tunc cœlestibus suffragiis ad Salutem Reipublica vocaberis, cum ad tempus ipsum, quo pater in Britanniā transfretabat, classi, jam vela facienti, repentinus tuus adventus illuxit, ut non advectus cursu publico, sed divino quodam advolasse curriculo videreris.*

316. SENIO.] Senium de detrimento rerum dixisse omnium probat Nonius.

318. NON EGO DELECTU.] Inepta scriptio. Emacula.

> *Non ego delectu; Tyrij sed vomere Cadmi*
> *Tam subitas acies, concepto dente Draconis,*
> *Exsiluisse reor.*

Mirum quo se cesserit acumen Scaligeri. τὸ *SED* rectè omnes libri agnoscunt. Cujaciani, Bentiniani, Delriani; Noster, Camertis, Aldini. Subitum hominis adventum eodem modo indicat Plautus, de terra modo erepsisse, qui nusquam fuerit. Sic autem dicebant de ijs, quorum nolebant sciri originem. Ovidius libro I. Metamorph. Ubi de Junone quærit Juno:

> *nec non, & cujus, & unde*
> *Quove sit armento, veri velut inscia, quærit.*
> *Iuppiter è terrā genitam mentitur, ut auctor*
> *Desinat inquiri.*

Cadmi fabulæ, & Terrigenæ milites fabulis notissimi.

327. DUCIBUS MANDARENT PRÆLIA PATRES.] Patres censerent Bellandum, & hostem declararent, in quem arma forent sumenda. Vide doctissimos Pithanon libros Philippi Betterij: quique alij Reipublicæ Romanæ mores illustrarunt, numero magno, diligentia non mediocri. De Tesseris, qui Militiam scripserunt. Eas non ipsi Imperatori dandas autumat Leo Tacticorum XX. cap. CLXXXVI.

330. DECRETOQUE TOGÆ.] Curiæ Romanæ, Senatus. Illud Ciceronianum verum fuisse dixeris

> *Cedant arma Togæ.*

332. PROCERUM JUSSIS FAMULANTIA. C. ARMA.] Reverentiam Patrum laudat in Stilicone, ut Honorio. IV. Consul.

> *qua deniq; Roma*
> *Cura tibi? quam fixa manet reverentia Patrum!*
> *Firmatur senium juris, priscamque resumunt*
> *Canitiem leges.*

Ea censeri bonitatem Principum videbis per omnem Augustam Historiam. Et Panegyricos scriptores; qui ut debebant esse, commendarunt Principes.

334. MANIPLIS.] Quid manipulus, & unde dictus habes apud Vegetium & Julium, qui inscribitur, Modestum. Videtur iste libellus vel ex Vegetio decerptus, vel ab ipso, ante eum factus, (cum verba ipsa consonent,) ut foret à memoria militarium rerum cuidam Principi. Non aliter quam ad rerum gestarum repetitionem scripti sunt libelli Sexti Rufi & Eutropij.

335. CONSILIO.] Prudentia, Judicio. Sic nullo consilio agere, temerè omnia administrare valet. Rutilius Lupus ex Charisio: *nimirum nullo consilio liberos procreamus, nam majorem partem ex illis doloris & contumelia capimus.* Idem: *in rebus adversis, cui præsto est consilium, non potest deesse auxilium.* Facit huc definitio Consilij apud Rhetorem incertum, ponè Sulpitium Victorem editum: *Ex consilio sumetur aliquid suspicionis. Nam consilium est aliquid faciendi, non faciendive, excogitata ratio.* Quæ verba sunt Ciceronis libro I. Rhetor. & à Mario Victorino cap. LXIIX. Enarrantur, reperunturq;

turque velut Authentica, in Rhetoricis Institutionibus Alcuino, Caroli Magni Magistro.

335. STETIT.]Coercita, alioquin ruitura in hostem rectâ.

336. TE DUCE.] Audito tuo rebellibus fatali nomine.

339. SOLATIA MORTIS.] Ultionis aliquid; damnum contrà hosti illatum, quod genus mortis jam certi pro ejus solatio habebant. Phædrus, Fab. IX.

> *Lepus semenimus, mortis in solatio:*
> *Qui modo securus nostra irridebas mala*
> *Simili querela fata deplores tua.*

Sic emaculandum, perperam enim ubique *deploras* editur; cum amara insit imprecatio, cum gaudio rei præsentis, restitutæ Lectioni. Curtius, libro IX, *Alexander non jam vitæ suæ, sed morti solatium supervenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit.* Aliquoties Appulejus. Vide secundum volumen Adversar.

340. NE TIMEARE TIMES.] Elegans & acuta sententia, non uni optimorum scriptorum usurpata. Pacatus Panegyrico: *Quo quidem tuus maximè exercitus gaudebat, cum se ultrò videret lacessi, qui nihil magis timuerat quam timeri.* Sidonius, libro I. Epistola 11. *Dicam quod sentio, timet timeri.* Nazarius Panegyrico: *tu tamen, Imperator, cum tantam belli molem videres, nihil magis timuisti, quam ne timereris.* Contrà timeri meret, qui neminem timet. Vulcatius Gallicanus in Avidio Cassio: *Tunc conquiescentibus cunctis, meruit timeri, quia non timuit.* Stilico autem metuebat, ne nimio metu virtutis suæ hostem noxium amitteret. Ita Tacitus, Annal. II. *Nihil æquè cavebatur, quam ne bellum metu eliderertur.* Modus vero huic timori ne timeatur adhibendus erit Principi is, ne in contemtum cautione sua veniat parentium. Leo Tactic. II. cap. XXXVI.

μὴ οὕτως ἐπιεικῆ καὶ πρᾶον, ὥστε καταφρονεῖσθαι, μηδὲ οὕτως φοβερὸν, ὥστε μισεῖσθαι. Ἵνα μηδὲ διὰ τὴν ἀμέλειαν ἐκλύσῃ τὸ στράτευμα, καὶ εἰς καταφρόνησιν ἀγάγῃ, μήτε διὰ τὸν φόβον μισεῖν αὐτὸν παρασκευάσῃ.

342. FIDUCIA.] In arma sua. Qui si initio statim perculsus fuisset, tot nobilissimas civitates in solatium cladis suæ perdidisset.

345. SPE CAPTUS INANI.] Tamquam metueretur à Stilicone, qui obrui poterat, nisi sic periturus cum damno Reipublicæ. Militaris hujus Prudentiæ exempla potes in omni genere scriptorum observare, & nos facimus hîc.

347. DEMENS.] Virgilianum de Salmoneo.

> *Demens qui nimbos, & non imitabile fulmen*
> *Aere, & cornipedum cursu simularat equorum.*

350. SOLIBUS EFFOETOS] Africani Caloris impatientes: Cum primum istuc trajecerint, inquiebat Barbarus, robur omne ipsa aeris vehementia & Solis inadsueto calore amittent, tum eos ego pulvere turmarum mearum enecabo. Vocem eam Gildonis exstitisse non dubito, cujus quæ potentia opesque fuerint notatur uberius ad Belli Panegyricum. Effœtus, exsuccus. Virgilius. lib. VIII.

> *seclis effœta senectus.*

Libro. V. *frigentq; effœta in corpore vires.* Effætum solum penes Columellam Præfat. viribus defectum.

351. GEMINATA VENENIS VULNERA.] Mos gentium versus eas plagas spicula veneno linere, duplici morte, ut loquuntur Poetæ. Silius lib. I.

> *Aut hydro imbutas, bis noxia tela, sagittas.*

Mul-

Multis eruditus ejus Scholiastes, lib. XV. Christianos principes hoc non abstinuisse exemplum præbet infelix Joannes Comnenus, qui cum aprum recto venabulo percussum, sustinere non posset, de sua sibi pharetra procidente sagitta vulneratus interijt, uti narrat Nicætas Choniates. Occidentales etiam gentes hac immanitate usos docet Sulpitius Alexander de Francis scribens. Romani, Quintino duce, ingressi saltus pervagati sunt. Tamdem cum ingentibus septis omnia à solido clausa invenissent, in palustres campos prorumpere molientibus, hostium rari apparuere, qui conjunctis arborum truncis, vel concidibus superstantes, velut è fastigijs turrium sagittas tormentorum ritu effudere. Illitas herbarum venenis, ut summæ cuti nec lethalibus inflicta locis vulnera, haud dubiæ mortes sequerentur. Æthiopes. Mauri. Lucanus verbis sequentibus.

355. FUGACES AUTOLOLES.] Populi Mauritaniæ, ut & Mazacum natio. Lucanus, lib. IV.

populi tot castra sequuntur:
Autololes, Numidaque vagi, semperque paratus
Inculto Getulus equo. Tum concolor Indo
Maurus; inops Nasamon; misti Garamante perusto
Marmaridæ volucres; æquaturusque sagittas
Medorum; tremulum cum torsit missile, Mazax.

Mentio harum apud Suetonium Nerone, cap. XXX. Silium, lib. III. Evagrium. Histor. Ecclesi. lib. I. cap. VII. Epitomatorem Stephum, Nemesianum Cynegetico. Ptolomæum, alios Geographos. Est & Urbs Cappadociæ, olim Mazaca. Josephus, lib. I. cap. VII. Ἀρχαιολογ. Vide & Adversar. lib. CXLIX. cap. III.

358. LEMBO.] Minuto navigio Ammonius περὶ διαφ. λεξ. λέμβος ἐστὶ πλοιαρίου λεπτοῦ εἶδος. Alveum exponit Cyrillus Glossographus.

359. MERITO.] Quia illic pœnas dedit. Quid Gildone revera factum est incertum. Claudianus hic expressè scribit pœna ordinaria exceptum, passum prius ludibria populi. Et sic Orosius lib. VII. cap. XXXVI. mortis genus adjiciens: *Gildo & ipse fugam molitus, arrepta navi, ut in altum provectus, ac deinde revocatus in Africam, post aliquot dies strangulatus interijt.* Zosimus sua manu se peremisse scribit. lib. V.

ὁ Μασκέζηλος μάχης καρτερᾶς γενομένης τοσοῦτον ἐνεργήσειεν, ὥστε γὰρ δῶνα τὸν βίον ἀπολιπεῖν ἀπαγξάμενον. τοῦτο γὰρ εἵλετο μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γένεσθαι.

Non enim aliud arbitror hæc verba innuere, quamquam & à suorum aliquo potuerit occidi. Perijt rei scena cum secundo nostri Libro.

359. TABRACA.] Urbs Libyæ. Vide Scholiastem Silij, libro III.

360. NULLA ELEMENTA.] Pulcra proclamatione idem exsequitur Quarto Cõsulatu Honorij. à versu. CIV. Eadem enim Ratio apud Nostrum Romanarum partium & Justitiæ.

361. LAETÆ JURGIA PLEBIS.] Ludibria ante mortem; cum traduceretur spectandus velut in triumpho. Fracturum vultus, dejecturum pudore.

363. NIL TRIBUAT FORTUNA SIBI.] Alias utramque paginam faciens. Demosthenes, Oratione ad Philippi Epistolam:

μεγάλη ῥοπή. μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ τύχη ἐστὶ παρὰ πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα.

Laudantur ergò summè, qui virtute sua omnia fecisse dicuntur, exclusa illa gubernatrice omnium. Cicero, pro Marco Marcello ad C. Cæsarem; *Quin etiam illa ipsa rerum humana*

humanarum domina, fortuna, in istius se societatem gloria non offert: tibi cedit, tuam esse totam ac propriam fatetur. Eumenius Panegyrico Constantini: *Inter omnes hoc habes, Constantine, pracipuum, quod Imperator es: tantaq; est nobilitas originis tua, ut nihil tibi addiderit honoris Imperium, nec possit Fortuna Numini suo imputare, quod tuum est, omissis ambitu & suffragatione.* Eodem pertingit quod fine Epithal. Honor. ait Noster.

Ornatur Fortuna viro.

Pacatus, Paneg. Theodosij: *neque enim tua illa praterita Bellica rei gloria adscribenda fortuna est, quam per tot laborum experimenta quasivisti.* Sic Timotheus, Cononis Filius gloriabatur rerum suarum Fortunæ nihil adscribendum, cum ab invidis dormienti ea pingeretur urbes capere. Vide Plutarchum Sulla. Cui contrarius in hanc partem Pericles, qui jam moriturus ad lectum recensentibus Tropæa amicis, velut ipso jam non audiense; quid inquit, hæc Fortunæ fortiter facta, mihi accuditis? Illud vero memorat nemo, quod mea opera nullus umquam civis pullatus incessit. Eodem PLutarcho, fine vitæ ejus, auctore. Noster Stiliconi suo pari sensu famulari Fortunam scripsit, Belli Getici. v. DXVII.

> *A magno Stilicone cave, qui semper iniquos*
> *Fortuna famulante, premit.*

Sic in Potestate eamdem habere dicuntur alij Heroes. Velleius de Catone: *Cuique id solum visum est rationem habere, quod haberet justitiam: Omnibus humanis vitijs immunis, semper Fortunam in sua potestate habuit.* Minorem Pompeio suo Fortunam ponit Lucanus lib. VII.

> *Quamque fuit leto per tris infida triumfos*
> *Tam misero, Fortuna, minor.*

Pulcrè Onosander, medium velut tenens, Commilitonem bene gerendis rebus Fortunam admittit, non vero Imperatricem. Prooemio: *Casus, inquit, sive Fortuna, subsidiarij, auxiliarijque, & commilitonis vicem praestat, non tamen Imperatoris: nec sunt penes ejus arbitrium omnia. Stulti qui rebus in bella malè gestis solam Fortunam, non etiam militum ignaviam, imbelliumque accusant, & Victoria laudem ducum Virtuti Consilioque ereptam, Eventui tribuunt. Nam Veritati Aequitatiq; consentaneum non est, profligato exercitu criminari Fortunam, Imperatorem prorsus inculpatum dimittere. Et contra valde ingrati animi est, Ducem; adepta Victoria, illaudatum praterire, ac omninò omnem uni Fortuna referre gratiam.* Sic sanè & Fortuna pertinet ad Beatitudinem, ut Aristoteli definitur, sive requiritur. Rutilius Lupus: *Aristoteles dicitur dixisse, ejus esse vitam beatissimam, cuique & Fortuna Sapientia, & Sapientia Fortuna suppeditet.* Hæc sapientia facit Fortunam adversam, nihil omnino posse in possessorem sui. Horatius egregie lib. II. Serm. VII.

> *Quisquam igitur liber? Sapiens sibi qui imperiosus,*
> *Quem neque pauperies, neque mors, nec vincula terrent,*
> *Responsare cupidinibus, contemnere honores,*
> *Fortis, & in seipso totus teres atque rotundus,*
> *Externi ut quid valeat per læve morari,*
> *In quem manca ruit semper Fortuna.*

Quo intelligendum quod non minus verè quam rotundè dixit Carneades, citante in Virgilium Fulgentio: πᾶζα τύχη αἴθησιν φεχρονοῦντος κατιχεῖ. Hoc est, Sapiens homo intellectu suo omnem domare asperam, omnem sibi utilem reddere Fortunam faventem potest, utriusque enim arbitrium sibi servat.

368. ALEA.] Belli. Non, ait, uno ictui Fortunæ umquam omnia credidimus. Notum Cæsaris dictum ad Rubiconem.

Iudice

Judicii Fortuna cadat alea: sumite bellum.

368. DUX MAJOR.] Ipse videlicet Stilico. Misit enim in barbarum fratrem Mascerelom, aut quocunque tantundem nomine fuit, ludus ille exscriptorum.

369. OPTATIOR.] De omnibus suis ita loquitur. Noster male *optantior*

370. VEL PYRRHUM.] Meliore sono scriptum in Nostro:

Pyrrhumve, Antiochive fugam.

373. RUERANT.] Non sollicito. Tamen melius idem Codex ruerunt. Historias norunt, vel qui prima Elementa didicerunt.

374. STABAT ROMANA SALUS.] Consistebat. Sulpitia de Rep. Romana.

Omnia Bellorum terra, quæsita marique
Præmia consilio, & molli ratione regebat.
Stabat in his, nec enim poterat constare sine illis.

Romam autem & Italiam fame conficere poterat Gildo.

375. VINCI PENE FUIT.] Acute rem in acie versantem insinuat. Sic Alexander instante Dario morbo correptus: *Lenta*, inquit, *remedia, & segnes medicos non exspectant tempora mea. Vel mori strenuè, quàm tardè convalescere mihi melius est.* Curtius lib. III.

377. SUPPLICIUM DEFORME.] *Famem*, miserrimum genus mortis. Adversariorum lib. LX. ad Augustinum.

381. QUAM NEC DUM QUÆSITA.] Xenophon Anabasi. VII.

ἐμοὶ τοίνυν μεῖζον βλάβος, καὶ αἴσχιον εἶναι τὰ ἑαυτοῦ νῦν μὴ κατασχεῖν, ἢ τότε μὴ λαβεῖν.

Vide Libro Secundo v. CCCXXVI.

382. LENTUM CANERET FABIUM.] Cunctatorem. Notissimæ Historiæ. Quas qui nesciunt, huc discitum non venient. Canere Famæ est. suprà.

Argum Fama canit centeno lumine cinctum.

382. JURE PEREMTO.] Romanis moribus, barbarie inducta. In illis ponit omne jus. Quarto Consulatu. V. DVI.

383. FAMULA CARTHAGINE.] Subdita ea urbe servitium Romæ auguratur: Non fefellit hominem prudentissimum augurium, ut tempora mox sequentia Vandalis ea potitis, & inde Roma devastata, contestantur.

384. ADOREA.] Victoria. Gloria. Appuleius Apologia? *Manio Curio tot adoreis longè incluto.* Præcipuè Bellica. Lexicon Vetus. δόξα, ἡ ἀπὸ τοῦ πολέμου, *Adorea.* Clausula libri generosa & magnifica damnat livoris & inscitiæ judicia hominum perversa, qui Spiritum benè conceptum male destituere Poesin Claudiani dixerunt. Quamquam ἀκηδία sua & eo eos homines fallere potuerit, quod libros aliquot mancos pro integris absolutisque habuerunt.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI,

DE LAVDIBVS STILICONIS LIBRVM SECVNDVM

Animadversiones.

V. I. HACTENUS ARMATÆ LAUDES.] Non sollicitamus Lectionem. In Nostro tamen Libro non est ineptior ARMATI. De *Laudum* voce non inepte Martinus Roa Singul. lib. I. cap. XII.

V. I. QUALIBUS URBEM.] Omnino *Orbem* scripsit Claudianus. Aliquoties alibi Vtrumque Imperium Stiliconis curæ à Theodosio commissum celebravit. Urbis Frænatio Præfectum ejus deceat, non Patrem Imperij, Principumq; moderatorem. *Tuentur* veritatem Noster, Belgici aliquot Libri, Camertisque & Aldi, ut & Bongarsianus Codex negligente Scaligero.

V. 2. MORIBUS.] Pacis virtutes omnes intellige. Exempla alibi dicta.

V. 2. METUENDUS AMORE.] Amori mixto metu: quæ duo juncta Venerationem faciunt Epithalamio Honorij de Eodem Stilicone:

Non odium terrore moves, nec frana resolvis
Gratia, diligimus pariter, pariterq; timemus.
Ipse metus te noster amat.

Et Rationem pulcrè subjicit.

justissime Legum
Arbiter, egregiæ Pacis fidissime custos.

De Deo, cui istum adsimilat noster, pariter Seneca apud Lactantium lib. VI. cap XXV.

V. 3. ACTORE.] Quo medio, intercessore, negotij gestore. *Actor*, qui gerit, offert, impetrat, conficit, rem alterius suove nomine. Nolentem enim recusantemque Consulatum subijsse Stiliconem videri vult. v. CCXIIX.

innumera trabearum insignia terra
Certatim petiere tibi; poscentibus ipse
Restiteras.

Sic Symmachus lib. IX. Epist. VI *Actores præsentium, quibus res longinqua remittitur. Actores Domini* in villa apud Columellam, lib. XII. cap. III. de Villica. *Nihil enim nocebit si sibi atq; auctoribus & alijs, in honore servilis vestis domi confecta fuerit, quo minus Patrisfamilias rationes onerentur.* Ovidius Epistola Helenæ.

sic acceptissima semper
Munera sunt actor, quæ pretiosa facit.

Vox

Vox sæpius mendosa est apud *Papinium*, ut ejus recensione ad optimas vetustissimasque atque membranas nuper sumus experti. Sic ex. lib.IX. v. DCCLII.

Ille trahens oculo plenam labore sagittam
Ibat in actorem.

Eodem lib. v.XX IX.

Sed postquam haud dubio clades actore reperta est.

lib.VIII. v. DCCXVI.

Ecce secat Zephyros ingentem fraxinus iram
Fortunamque ferens, teli non eminet actor.

Alijs locis. Nostro hic afferunt Scripti aliquot libri, Aldus. Glossæ Basilicorum, ακ'ωρ, πραγματευτής. *Actor Fisci*, apud Ansegisum lib.IV. cap.III. Capit. Carol. *Actores Ecclesiarum*, Episcopi. Auctor de Statu Ecclesiæ, cum Hincmaro Editus. Sic quoq; patrimonium Sanctæ Ecclesiæ, quæ Christi cohæres est, tutoribus & actoribus, id est Episcopis & Clericis alienare, vel & parentibus & amicis contradere, Leges & divinæ & humanæ terribiliter contradicunt. *Agi res*, quæ conficitur, dicitur Petro Chrysologo, initio Serm. CXLII. *Agi, qui persuadetur.* Corrippus lib.II.

Ipse autem procerum magnis oratibus actus
Non prius imperij Regalia signa recepit.

4. SUUM ANNUM.] Nomine suo signatum. *Anni* enim sunt Consulum. Noster de Sene Veronensi.

Frugibus alternis non Consule computat annum

Notamus alibi His Animadversionibus.

5. FIDIBUS REMISSIS.] Intentus enim sonus Bellicarum Laudum. Pacatæ res breviore gyro, ut Papinius loquitur, absolvuntur.

5. MUSA.] Filia Mnemosynes. Mnemosyne autem concentus cælestium Orbium, qua ratione cantus Poetarum de superno afflatu, supernisve cantibus Harmoniæ cœlestis indicare voluerunt veteres. Porphyrius, Vita Pythagoræ:

Τὰ δ' οὖν τῶν ζ. ἀστέρων φθέγματα, καὶ τῆς τῶν ἀπλανῶν ἔτι ταύτης τε ὑπὲρ ἡμᾶς λεγομένης ἣ καὶ τὴν ἀντίχθονα, τὰς ἐννέα Μούσας εἶναι διεβεβαιοῦτο. Τὴν δὲ πασῶν ἅμα σύγκρασιν, καὶ συμφωνίαν, καὶ ὡσπερεὶ σύνδεσμον, ἧσπερ ὡς ἀϊδίου τε καὶ ἀγεννήτου μέρος ἑκάστη καὶ ἀπόρροια, Μνημοσύνην ὠνόμαζεν.

Quod scitum passim sapientissimi vates alludunt, licet Aristotelico dogmate prorsus evertatur. Sed Aristotelis librorum, ob obscuritatem, puto, obscuritas magna apud veteres fuit, uti vel ex Topicis Ciceronis nemini ignotabile.

6. CUSTOS CLEMENTIA MUNDI.] Hac enim moderante omnia constant, ne ardore, frigore, vi, violentia, pessum eant. Quarto Cons. Hon.

Nonne vides operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus amore liget, nec vi connexa per ævum
Conspirent Elementa sibi.

Vide doctum Sermonem Petri Fabri lib. III. Semestrium, cap.XVII. Custos, conservatrix, Corrippus, libro Primo.

Prudens Consilium, stabilis mens, sancta Voluntas.
Eterrum custos Vigilantia.

De Clementia omnium custode Plato & Platonici Timæo. Aristoteles, si is est, & Appuleius, de Mundo. Maximus Tyrius, Plotinus, Pythagoræi &c.

7. JOVIS ZONAM.] Summa enim Potestas, à qua dependent omnia, omnesque cæteræ, necesse est sit Tranquilla, Placida, Pace divina & inturbabili omnia moderans, ut Manlio nostri Justitia suadet. Juppiter

autem consensu omnium est illa suprema, omnia moderans, gubernansq;, potestas, quo nihil Tranquillius, Clementius; unde nomen habet, quoque nominis ejus ei impositione spectarunt sapientissimi viri.

Τὴν γὰρ ὄντως ὀρθότητα τῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς ἀϊδίοις τῶν πραγμάτων χρὴ ζητεῖν, καὶ τούτων ἐν τοῖς θείοις, καὶ τῶν θείων ἐν τοῖς ἀρίστοις, ὅθεν καὶ τὸ τοῦ Διὸς ὄνομα σύμβολόν ἐστι, καὶ εἰκὼν ἐν φωνῇ δημιουργικῆς οὐσίας, τῷ τοὺς πρώτους θεμένους τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα, διὰ σοφίας ὑπερβολὴν, ὥσπερ τινὰς ἀγαλματοποιοὺς ἀρίστους διὰ τῶν ὀνομάτων, ὡς δι' εἰκόνων, ἐμφανίσαι αὐτῶν, τὰς δυνάμεις. τὰ γὰρ ἐν τῇ φωνῇ ὀνομάτων σύμβολα. τῶν ἐν τῇ ψυχῇ νοήσεων ἀπειργάζοντο.

ait Herocles. Itaque Jovis Sidus Clementiæ adscribitur à Poetis proprium, quæ servat, custodit, supremo suo numine, omnia. Lucanus lib. X.

Frigida Saturno glacies, & Zona nivalis
Cessit; habet ventos, incertaque Fulmina, Mavors.
Sub Iove Temperies, & nunquam turbidus aer.

Idem est Temperies rerum, & Chorus Temporum, quo constant per mutuas successiones omnia. Avienus principio Arati, luculentis & Theologiæ veteris plenis versibus:

Nec desit genitis Pater ullo in tempore rebus.
Istius ille anni pulcer chorus: alta ut hebescat
Terra gelu, ver ut blandis arrideat arvis,
Pulverulenta siti tellurem ut torreat æstas,
Et gravis auctumni redeat futura parentis.

Hincque aspectus sive favor ejus, omnium bonorum præbitor, ut stellam ad omnia salutarem dicit Martianus Capella; Libro VIII.

V. 7. INCOLUIT ZONAM.] Inde velut nunc in pectus Stiliconis, translata. Manuscripti nihil hic mutant. Itaque nec accedimus amico nostro Io. Frid. Gronovio, qui *involvit* reducendum autumat.

9. CHAOS CLEMENTIA SOLVIT.] Materiam confusam rerum dicit, quam digesserit & explicaverit Clementia, ut alludunt litteras Veritatis Poetæ fabulatores. Moyses certè primo loco tale quoddam condidisse Chaos Deum tradit, quod pulcrè explicavit Marius Victor. Poeta.

Usque istum faceret, dives Sapientia, mundum,
Cuncta simul genuit; sed posthac semina rerum
Ornavit superinductis informia formis.

Et Cyprianus, ut volunt, Genesi sua.

Principio Dominus cœlum terramque creavit,
Iamque erat informis, fluctuq; abscondita, tellus.
Dum chaos, & nigra fuscabant cuncta tenebra.

Hilarius etiam Arelatensis Chaos diserte agnoscit.

Omnia cum nigrum tegeret Chaos, altaque moles
Desuper urgeret informis corpora mundi,
Nec species nec forma foret, Deus intus agebat.

Materia PLatonicorum nota, de qua supra ad Panegyricum Mallij, & ad Theophrastum Æneæ Gazæi. Clementiam autem sive Temperiem confusam illam molem redegisse in ordinem, post alios, autumat & Ruritius Encomio Veris, quæ est Epistola Quinta Libri primi: *Nunc etiam tellus sterili rigore conclusa, quasi virili semine hoc verno tempore concepto, occultis maritata meatibus venas laxat ad partum. Et hinc quod delitijs suave,*

quod

quod esui dulce, quod usui utile, quod victui necessarium, quod visui jucundum, quod olfactui gratum, quod tactui blandum, omne producit. Siquidem hac est illa temperies, qua mundi nascentis materiam, quasi adhuc in cunabulis teneram, in gremio quodam, clementissima altricis complexu, nutrivit; ne substantiam, nullo labore duratam, aut æstivus fervor exureret, aut hiemalis ardor exstingueret, aut ventorum flabra portarent.

9. MAXIMA NATU] Immo æterna ideo, quia citra eam nulla Temperies, sine Temperie, nulla progeneratio: Sine progeneratione nullum exordium, Theologia quidem Poetarum, qui ex Elementorum contemperie, & partibus mundi Deos etiam suos oriundos scripserunt.

10. CONGERIEM.] Indigestam. Ovidius de Eodem Chao.

congestaque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Communem de Chao sententiam confutant Theologi multi veteres. Ex mediæ ætatis Transscriptoribus Gulielmus Hirsaugiensis lib.I. Institut. Astrolog.

10. MATERIEM RUDEM.] Vide ad Paneg. Mallianum. *Rudem*, inpolitam, Virgilius, lib.IX.

rudem nodis & cortice crudo hastam.

10. VULTU SERENO.] Placido, divino: qua ratione fictum alijs Venerem, omnium Dearum venustissimam, Chaos illud in formas rerum dedisse. Nonnus Libro XLI, de terrâ loquitur.

πρώτη κυανέης ἀπεσείσατο χεῦμα ὁμίχλης,
Καὶ χάεος ζοφόεσσαν ἀπεσυφέλιξε καλύπτρην.

Vultum autem Serenum & Serenificum Dijs tribuunt omnes Poetæ suis. Veneri Lucretius, nobili illo principio sui Operis. Ovidius Fastis. Apollini Callimachus, ejus Hymno, Minervæ Homerus, Baccho Nonnus, Jovi horum uterque. Et sic aspectus veri Soliusque Numinis pacem & exsultationem infert, aversio autem ejus oculorum ingressum dat omni malo, de quo pulcrè Clemens Alexandrinus lib 1. Pædagogi.

11. DISCUSSIS TENEBRIS.] Lux enim prima Nascentium fuit, unde rerum formæ paruere. Multis Dracontius initio Hexæmeri, quique alij Græci & Latini scripserunt ejusdem argumenti Commentaria.

11. SECULA.] Tempora, in quibus sunt, vivuntque omnia. Potest vitã omnium animantiũ, hominumq; hac voce intelligere.

12. PRO TEMPLIS.] Divina Philosophia Deum immortalem habere non alibi sedem, non alibi domicilium, ipso dignum, quam apud mentem hominis, ipsi videlicet dignitate proximam. Hierocles in Aurea Carmina:

μόνος γὰρ οἶδε τιμᾶν ὁ τὴν ἀξίαν μὴ συγχέων τῶν τιμωμένων, καὶ ὁ προσφερόμενος ἱερεῖον ἑαυτὸν προσάγων, καὶ ἄγαλμα θεῖον τεκταίνων, τὸν ἑαυτοῦ καταοκευάζων νοῦν.

Papinius de eadem hac Clementia, lib.XII.

Urbe fuit media, nulli concessa Parentum
Ara, Deûm, mitis posuit Clementia sedem;
Nulla autem effigies, nulli concessa metallo
Forma Deæ; mentes habitare & pectora gaudet.

Prudentius Romano, de Vero Numine.

Aedem sibi ipse mente in hominis condidit,
Vivam, serenam, sensualem, stabilem.

B. Paulus, priore ad Corinthios. VI. Athanasius, lib.I. de Trinitate:

καὶ οἱ ἀνθρώποι ἦσαν, καὶ εἰσίν. ἐπειδὴ καὶ ναοὶ τοῦ πνεύματος ἁγίου εἰσίν. λέγει γὰρ Παῦλος· οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ

ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστι. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν. Iustinus Martyr Paræn. II. ὁ θεὸς οὐ βούλεται τῶν σωμάτων ἀλκὴν, καὶ τύπων εὐμορφίαν, οὐδὲ εὐγενείας φρύαγμα, ἀλλὰ ψυχὴν τε καθαρὰν ὁσιότητι τετειχισμένην. Ignatius Epistola ad Ephesios: οὐδὲν λανθάνει τὸν κύριον, ἀλλὰ καὶ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν ἐγγὺς αὐτοῦ ἐστι. πάντα τὰ οὖν ποιῶμεν, ὡς αὐτοῦ ἐν ἡμῖν κατοικοῦντος, ἵνα ὦμεν αὐτοῦ ναοί.

Seneca apud Lactantium lib. VI. cap. XXV. Div. Instit. *Vultune vos Deum cogitare magnum & placidum, & majestate, leni verendum amicum, & semper in proximo? Non immolationibus, nec sanguine colendum multo: quæ enim ex trucidatione immerentium voluptas est? Sed mente pura, bono honestoque proposito.* Non Templa illi, congestis in altitudinem saxis, exstruenda sunt. Sed in suo cuiq; consecrandus est pectore. Paullinus, Epist. XII.

Corpore, mente, fide, castissimus incola Christi,
Condidit ista Deo tecta, Severus ovans:
Totus ut ipse Dei templum viget, hospite Christo.
Gaudentemque gerit corde humili Dominum.

Augustinus, Confessionum lib. II cap. III. *Sed meo ris in pectore jam inchoaverat Christus templum suum, & exordium sancta habitationis sua.* Cyprianus Dictione ad Donatum, Epist. II. *Iam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustis vestita domicilia sordebunt, cum scieris te excolendum magis, te potius exornandum, domum tibi hanc esse potiorem, quam Dominus insedit vice Templi, in qua Spiritus Sanctus capit habitare.* Idem Commentario in Orationem Dominicam veteribus libellorum commendatissimo: *conversemur quasi Dei templa, ut Deum in nobis constet habitare, qui Spiritales esse cœpimus, non nisi Spiritalia cogitemus.* Prudentius, Priore in Symmachum.

Deus illustravit alumnam
Materiem, corpusque parens habitabile fecit,
Ipse sibi, placito ut posset requiescere Templo.

Idem Eodem Libro:

Quod sunt qui summum cœli Dominum venerantur,
Iustitiamque litant, & Templum pectoris ornant.

Demosthenes Orat. I. Contra Aristagit.

καὶ δίκης γε, καὶ εὐδαιμονίας, καὶ αἰδοῦς εἰσὶν ἅπασιν ἀνθρώποις βωμοὶ, οἱ μὲν κάλλιστοι, καὶ ἁγιώτατοι, ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ ἑκάστου, καὶ τῇ φύσει, οἱ δὲ καὶ κοινοὶ τοῖς πᾶσι τιμᾶν ἱδρυμένοι, ἀλλ' οὐκ ἀναιχυντίας, καὶ συκοφαντίας, οὐδ' ἐπιορκίας, οὐδ' ἀχαριστίας.

Joannes Damascenus libro IV. capite XVI. καὶ οἱ ἐν χειρὶ θεοῦ ὄντες, ἐν ζωὴ καὶ φωτὶ ὑπάρχουσιν, ὅτι δὲ καὶ διὰ τοῦ νοῦ, καὶ τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἐνῴκησεν ὁ θεὸς φησὶν ὁ Απόστολος; οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν ναὸς τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστι; ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμα ἐστι, καὶ εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεὸς, πῶς οὖν οὐ τιμητέον τοὺς ἐμψύχους ναοὺς τοῦ θεοῦ; τὰ ἔμψυχα τοῦ θεοῦ σκηνώματα.

Augustini Sententiæ, cap. CCCXXXIV. *Quid, supplicaturus Deo, locum aptum & sanctum, requiris? Interiora tua munda; & omni inde mala cupiditate depulsa, prepara tibi in cordis tui parte secretum. Valens in templo orare, in te ora: & ita age semper, ut Dei templum sis; ibi enim Deus exaudit, ubi habitat.* Clemens Alexandrinus, lib. II. Pædag.

οὐκ ἄρα ποτὲ θνητοὺς βιωτέον ἀγαζόμενον θεῷ, οὐδὲ μὲν, ὥς φησιν ὁ παῦλος, οὐ χρὴ πόρνης ποιεῖν μέλη, τὰ τοῦ χριστοῦ μέλη, οὐδὲ μὴν νεὼν τῶν παθῶν

θῶν, τῶν αἰσχρῶν, τὸν νεὼν ϑ̃ θεϑ̃ ποιητέον. Idem lib. VII. Stromatum: Θεϑ̃ δὲ ναὸς ἐστὶν ὁ μὲν μέγας, ὡς ἡ ἐκκλησία: ὁ δὲ μικρὸς, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ὁ τὸ σπέρμα σώζων τὸ ϑ̃ Ἀβραάμ.

Laudātur ita summi Heroes, ut hic Stilico, qui Virtutes in animo suo fixas firmasque habent, ut ingenita humanitas Principibus habetur, lib. X. Cod. Theod. cap. IX. Ut scribit de Judice Amœnissimæ Eloquentiæ Atticista Aelianus, Variar. libro XIV. capite XXXIV.

ἐγὼ δὲ ἠξίουν, μὴ λίθϑ πεποιημένην, ἢ εἰκασμένην τὴν ἀλήθειαν, περιφέρειν τὸν δικαστὴν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ ἔχειν αὐτήν.

12. THURE CALENTIBUS.] perpetuo & ubere numinis cultu. Virgilius.

templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ, sertisque recentibus halant.

14. POENIS HOMINUM.] Sævitiam scitissimè ipsis penetralibus Herois sui avertit, indignum testatus gaudere sanguine, & pœnis delectari tantarum rerum effectorem. Notum illud Commendatissimum *quam vellem nescire litteras.* Sic Aristoteles de Alexandro Magno, apud Rutilium Lupum lib. I *Alexandro Macedoni, nec in deliberando consilium, neque in præliando virtus, neque in Beneficio Benignitas deerat, sed duntaxat in supplicio crudelitas. Nam cum aliqua res dubia accidisset, parebat Sapientissimus; cum autem confligendum esset cum hostibus, fortissimus; cum præmium dignis tribuendum, liberalissimus, at cum animadvertendum, clementissimus.* Pertinet præclarum scitum Ammiani Marcellini, lib. XXIX. *Nihil* inquit, *aliud est Imperium, nisi cura Salutis aliena: Bonique est Moderatoris restringere Potestatem, Resistere cupiditati omnium rerum, & implacabilibus iracundiis, nosseque, ut Cæsar dictator ajebat, miserum esse instrumentum Senectuti recordationem crudelitatis. Ideoque de vita & Spiritu hominis, qui pars est mundi, & animantium numerum complet, laturum sententiam diu multumque cunctari oportere; nec præcipiti studio, ubi irrevocabile factum est, agitari.* PLura hic in vbere Commentario. Clementia tamen sic erit restringenda cordato principi, ne impunita scelera crescant, ut Noster Sapientissimè infrà monet, quali vecordia labem totis civitatibus indui monet, monitor non indisertus, Libanius, Legatione ad Julianum.

14. SANGUINE PASCI TURPE FERUMQUE PUTES.] Panegyr. Manlii.

Qui fruitur pœna, ferus est

Feritas enim speciatim appellatur hoc vitiū. Seneca, lib. II de Clementia, cap. IV. *Nec interficere contenti sæviunt ut Sinis ille & Procustes, ut piratæ, qui captos verberant, & in ignem vivos imponunt. Possumus dicere non esse hanc crudelitatem, sed Feritatem: cui voluptati sævitia est: possumus insaniam vocare,* &c. Verbum *pasci* voluptatem hanc Feritatis ingerit, quod delectati animum indicat. Optatus Afer, lib. II. *Neque enim Ecclesia dici potest, quæ cruentis morsibus pascitur, & Sanctorum sanguine & carnibus opimatur.* Hieronymus Epist. ad Innocentium: *Igitur Consularis, passis cruore luminibus, ut fera, quæ gustatum semel sanguinem semper sitit, duplicari tormenta jubet.* Avienus Periegesi.

impiger agros
Incola decurrit, sitit atrum dira cruorem
Gens hominum, & sævo pascuntur pectora bello.

Tacitus, Histor. III. *Audita est sævissima Vitellij vox, pavisse se oculos spectata inimici morte,* Rogerius, is est, de Contemtu Mundi, cap IX. *Si quis adhuc hujus vitæ voluptatibus pascitur, ab intellectu æternæ Sapientiæ separatur.* Sic ali pœnis infelicium dixit Sulpitius Severus, Dialog. III. De Avitiano: *et illa bestia, quæ humano sanguine, & infelicium mortibus*

tibus, alebatur mitem se atque tranquillam, beato viro præsente, præstabat. Sic *pasci* perdundis animabus vitio nominatos suorum temporum Episcopos, ait Bernardus Morlanensis, libro III Rhythmorum de Contemtu Mundi.

Pastor ad ardua fercla recumbit
Vera vocabula, pasta cibis gula, re profitetur,
Sed sua pascua non nisi menstrua sunt animarum.

Sic Claudianus, priore in Rufinum *avaro Pascitur Intuitu Pasci* enim, ut dictum, voluptatem notat cum alimonia, cujus & alia exempla adscribemus. Gregorius Magnus, Homilia. XXX. *Amor verus, qui hanc repleverit, fletibus cruciat, sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur.* Idem, lib. IV. Dialog. cap. XLIV. *Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur, quia verò justus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur.* Hericus Altissiodorensis, lib. IV.

Olim fama canit feritas quod litibus omnis
Pascitur.

Glossarium vetus, Arabico Latinum: *Bibones, qui in vino pascuntur.* Nisi intellexit is tamen muscellas minutas vinarias, cum *nascuntur* Edatur, Plauto *pascere* est edere. Rudente:

Si quis avidus pascit escam avariter.

Priscianus, fine lib. XVIII. Julius Firmicus, de Error. Prof. Rel. *Cujus manis vilitas in cineres favillasq; servatur, quam rapax ignis violentia Congeniti Spiritus pascitur.* Claudianus. Infra hoc Libro.

herbis
Quas Solis pascuntur equi

Pascua pro cibo aut prandio usurpata Appulejo, lib. II. *Nec tamen domi Milonem offendo, sed tantum caram meam Fotidem, quæ suis dominis parabat viscum fartim concisum, & pulpam frustatim collectam ad pascua jurulenta.* Quæ addere volui ad tuendum Ang. Politianum maximum mihi virum, hoc usu barbatiæ olim notatum.

15 FERRUM MARTE CRUENTUM SIC CUM PACE PREMAS.] Ita omnes Libri, Cujaciani, Belgæ, Bentiniani, Camertis, Aldi; etiam Scaligeri Censio. In solo uno nostro veritas conservata est, voces male diruptas reducentes in genuinam unam *Siccum pace* Hoc est, adeo sis pacificus extra bellum, ut non sentiat, nesciat omninò, sanguinē mucro tuus, aut gladius. Tingas ensem sanguine hostium, civium cruore siccum serves. Nihil evidentius. Imposuit tot doctis viris, tot librariis relatio voculæ ut. Quam vacare perperam rati sunt, hîc τὸ *cum* legeretur cum ad anteriora se referat ea vocula. *Siccum gladium* pariter ipsemet dixit, Libro. II. in Rufinum V. CCXXXIV.

ultroq; manus mucrone furenti
Ducitur, & siccum gladium vagina recusat.

Barbarismus præterea tinnit, *cum pace gladium premere.* Nostro Codici affuit asellus quispiam bipes qui rasam vocem interstitio disiungere in vulgarem scripturam voluit, sed facinus tam laudabile non perfecit. Sententia interior est, quamcunque etiam operatum stragibus Marte adverso Stiliconem, illicò tamen, pace composita, ensis usum prorsus abjecisse; nòn vindicasse inimicitias, rebus jam sopitis, malè dissimulata offensione. Sic Theodosium laudat Quarto Consulatu Honorii.

mitis precibus, Pietatis abundans,
Pœna parcus erat: Paci non intulit iram,
Post acies odiis idem, qui terminus armis.

Idem sentit Ovidius in his, lib. III. Tristium. Eleg. V.

Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni,
Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.

At

At Lupus, & turpes instant morientibus ursi,
Et quæcunque minor nobilitate fera est.

Quæ sequentibus exprimit Claudianus. *Pacem contrariam*, quæ ferrum tegat, ut tutius eo noceat, damnat; talemq; itidem commendat Poëta scriptorque consultior quam vulgo, affectans simplicitatem, videatur, Calpurnius. Ecl. I.

Candida pax aderit, nec solum candida vultu,
Qualis sæpè fuit; quam, libera Marte professo,
Publica diffudit tacito Discordia ferro.
Omne procul vitium simulata cedere Pacis
Iussit, & insanos Clementia condidit enses:
Plena quies aderit, quæ stricti nescia ferri,
Altera Saturni revocet Latialia regna.

Quæ omnia de Veritate Emendationis dubitare non sinunt.

16. INFENSUS.] Tacitè eos odio habens, nec facilè placabiliter. Quomodo qui persequitur aliquem, certè materiam alendis odijs præstat. Non puto Linguam esse quæ τὸ INFENSUS, ut Latinis valet, pari vi exprimat. Virgilius, lib. II.

Dardanidæ infensi pœnas cum sanguine poscunt.

Quo sanè dirius odium esse non possit, & benè Servius qui plusquam inimicos dici notat.

17. ULTRO. IGNOVISSE VELIS.] Etiam non rogatus. Ut potius tibi sit ultrò ignoscere etiam merenti, quam strictè ulcisci crimina. Ita *Cicero* se ignoscendi caussas quæsivisse, cum in aliquem animadvertendum foret affirmat. Et repetit Ammianus, fine libri XIX. *Exsultare*, inquiens, *mœstis casibus effrænatè non decet, ne videantur licentia regi subditi, non Potestate. Imitandus sit Tullius, quum parcere vel lædere potuisset, ut ipse affirmat, ignoscendi quærens caussas, non puniendi occasiones, quod judicis lenti & considerati est proprium.* Pertinent eodem, quæ suadet Hydaspes Jovis Patris exemplo filio ejus, Baccho, lib. XXIV. Dionysiac. Nonni.

Ἀλλὰ χόλον πρήϋνε· τεοῖς ὅτι γούνασι πίπτω,
Μειλίξειεν στρέψας ἱκέτην ῥόον· ἐν πολέμοισι γὰρ
Εἰ θρασὺν αὐχένα κάμψε, καὶ ὅττι τοι ἔσκε πιφαυσκ...
Καὶ κεν ἀπορρίψας παλινάγρετον ὄγκον ἀπειλῆς,
Ἀστεροπὴν ἀνέκοψε πατὴρ τεός, ὑψιμέδων Ζεύς.

18. OCYUS] Promtius. Alibi

non ocyus hausit Achilles
Semiferi præcepta senis.

19. IMPLACABILIS.] Crimen à Stilicone removet, quod in Achille reprehendunt Græci ejus Laudatores: stolidè scilicet eum fecisse, qui alijs suaderet avertendæ Deorum Iræ nihil non facere, cum suæ ipse fræna imponere nesciat. Vide Libanij Legationem ad Julianum. Sæpius de hoc vitio mirifica comminiscitur Ovidius libris in exsilio scriptis, quo liberari, suisq; restitui non potuit ob diram tyrannicamq; Augusti implacabilitatem.

20. OBVIA PROSTERNAS.] Est illud. Parcere subjectis & debellare superbos. Porphyrius ad Constantinum

ad Martia Victor,
Mitior ad veniam, permulcens aspera Legum
Iustitia æterna.

Alia notabamus his diebus ad Gulielmum Britonem. Eadem in Laudibus Caroli Magni, Iterius Helpericus. Alius Poeta Chronologus, in rebus ejusdem.

Red-

Reddere jus civile bonis, terrere malignos.
Divinas, mundique pias ex ordine Leges
Tunc exerceri mandaverat, ac renovari.

Gunterus, lib. IV. De Friderico Primo:

Oppressos renovat, Pœna graviore superbos
Percutit, afflictis bonus, at metuendus iniquis.

Paria Rigordus Gothus in Rebus Philippi Augusti Franciæ Regis. Rosvveida Poetria versificatrix ad Othones. Panegyristæ hæc in immensum diducunt.

21. PROSTRATAQUE MORE LEONUM DESPICIAS.] Ex verbis modo positis Ovidij, Repetitque Epigrammate ad Adrianum. Vide notas ad Gulielmum Britonem. Pulcerrimè Seneca, lib. I. c. V. de Clementia: quod totum ad hãc materiem pertinens edicendum existimẽ. *Magni est animi proprium placidum esse, tranquillumq; & injurias atque offensiones semper despicere. Muliebre est furere in ira. Ferarum verò, nec generosarum quidem, præmordere, & urgere projectos. Elephantes Leonesque transeunt, quæ impulerunt. Ignobilis bestiæ pertinacia est. Non decet Regem sæva, nec inexorabilis ira. Non multum enim supra eum eminet, cui se irascendo exæquat. Vita etiam superiori eripitur, numquam nisi inferiori datur. Servare proprium est excellentis fortunæ, quæ numquam magis suspici debet, quam cum illi contingit idem posse quod dijs, quorum beneficio in Lucem edimur tam boni quam mali.* Sic ab Aristotele, lib. II. Rhetoricorum profertur sententia: ὅτι πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργὴ, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. Qui idem mos isthic Leonum. Par de Cane historia in Novi Orbis Narrationibus, suppli cem servulum, quam immissus stantem penè fregerat, adspernatum non læsisse.

21. ALACRES TAUROS.] Resistendi promtos. Magna vis huic voci inest, majorque vulgi ferè animadversioni, quare notare non supervacuum erit, eam enarrantia appingere. Asconius in Divinationem: *Alacris sive alacer is dicitur, qui intentus est sensibus universis, quod est indicium erecti animi atque sublimis, nam è contrario dicitur lacer, amputatis à corpore sensuum membris, hoc est auribus oculisve, quæ significatio ad animum sæpè transfertur. Ut enim plerumque adflicto animo sensibus non utimur erectis, sic alacer dicitur is, cui omnes sensus, in loco quisque suo, vegeti sunt & intenti.*

22. CUM STERNERE.] Omnes ferè libri scripti FRANGERE agnoscunt. Cur mutarint, non comminiscor, cum speciatim id verbi robori summo feratum adscribatur, & noster sic non semel alibi loquatur. Pari re Papinius lib. XI.

. . . ut cum Massyla per arva
Armenti Reges magno Leo frangit hiatu.

23. DAS VENIAM VICTIS.] Non ultra prælia sæviens, idem enim odijs & armis terminus. Jornandes rebus Geticis: *Theodoricus victor existens subactis pepercit, nec ultrà certamina sæviri permisit, præponens Suevis quos subegerat, clientem proprium, nomine Athoiulfum.* Cicero pro Marcello: *Vidimus tuam victoriam præliorum exitu terminatam, gladium in urbe vagina vacuum non vidimus.* Ovidius Tristium. II. de Augusto.

Quaque dies Bellum, Bello tibi sustinet iram.

Sic inter summè prædicandas Temperantiæ Laudes refert Julianus Misopogone: πάντα φέρειν ἐγκρατῶς, μὴ χαλεπαίνειν, μηδ' ἐπιτρέπειν τῷ θυμῷ, παιδαγωγεῖν δὲ αὐτὸν, ὡς ἐνδέχεται, καὶ σωφρονίζειν. Ne indulgeat videlicet iracundiæ in lædentium ulteriorem vindictam: quod noster Panegyrico Manlij dicit sibi hanc præstare. In illo falsissimo & doctissimo Apostatæ scripto multa sunt ad Institutionem Principis & Philosophi perti-

pertinentia, miris involucris intecta, ut non tam ineptos illos Ludiones castigare voluisse, quam sibi Officium vitæ morumque monstrare, videatur.

24. QUÆ NUMQUAM NOCITURA TIMENTUR JURGIA.] Jurgiorum ait eam esse naturam ut timeantur, licet nocitura non sint: Quæ res in Principe viro verissima est; Tremunt enim omnia eo velleviter commoto, ne dum in irata verba prorumpente. Dicit sola auctoritate aut majestate cohibere litigia, & officio suo homines adtinere Stiliconem, nec in quemquam calore iracundiæ, aut verbis gravibus commoveri.

26. AETHEREI PATRIS.] A Jove enim Reges. Homerus, Callimachus.

27. CYCLOPUM SPICULA DIFFERT IN SCOPULOS.] Similia apud Lucretium libro VI. Nostrum Epigrammatis, & in Luciani quodam.

28. MONSTRA MARIS.] Veniunt hoc nomine omnes inusitatæ formæ piscium quales marinorum, cum terrenorum animãtum collatæ. Paullinus ad Nicetam:

Audiant Amen tremefacta Cete,
Et Sacerdotem Domini canentem,
Læta lascivo procul admeabunt
Monstra natatu.

Omne genus æquoreorum animantium. Manilius, lib. V.

cæco mersa profundo
Sternere littoreis monstrorum corpora arenis.

Valerius Cato, gaudemus enim hoc nomine, in Diris.

Nigro multa mari dicunt portenta natare
Monstra.

28. NOSTRI CRUORIS PARCUS.] Persius:

Ignovisse putas, quia cum tonat ocyus ilex
Sulfure discutitur sacro, quam tuque domusque.

30. DIVÆ GERMANA FIDES.] Fides & Clementia Germanæ sorores, primæ virtutum pectus Heroicum habitantium, ut Crudelitas nulla timeatur, quia constet propositi fideique tenacem Principem. nusquam utrimque remittere. Describit hanc luculenter tota periodo Claudianus, quam exigere, & aliorum scitis componere satagit noster Commentarius: *Fides Fundamentum Iustitiæ* Ciceroni, quem vide multis, Officior. I. Eam in Imperatore primam requirit idem pro Lege Manilia. Sanctissimum humani pectoris bonum esse quod nulla necessitate ad fallendum cogatur, nullo premio corrumpatur, sancit Seneca Epist. LXXXVIII. *Ea fine non terram non æquora ullibi pacem nosse* Silius Italicus, lib. II. Qui consortem addit ex Cicerone (ut solet eum sequi) Justitiæ, & in pectore humano tacitum esse numen, &c. Hos nostri versus producit in testimonium *Sparanus Barensis*, ante aliquot secula Rosarium commentatus virtutum & vitiorum, turpiter tamen mendosos.

31. INSERIT.] Imperium velut habens omnium tuorum actuum & negotiorum. Placiditatem Numinis Constantissimi notat hoc verbum, perperam nonnullis Codicibus mutatum. Fidem omnia humana negotia regere latè demonstrat Arnobius lib. II. Contra Nationes.

32. NULLO LIVESCERE FUCO.] *Alba* quippè *fides*, albaque ejus indumenta, Symmachus lib IV. Epist. XLII. *Amor fictus in verba submittitur. Amicitiæ cultus ingenuus est; alba velamina, non segmentati amictus Fidem vestiant. Sic nudos humeros,* retecta membra, exsertos lacertos eidem adscribit Prudentius Psychomachia. *Canam, ætate ipsa fucos exosa*, Horatius.

33. NUMQUAM FALSA LOQUI.] Mentiri enim Injustitiæ est. Vide Auctorem Dialogi de Justo, Platoni falso adscriptum, Stobæi Sermonem Nonum. Legem Juliani Imperatoris memorat Libanius in Legatione, quam uti noscendam omnibus,

III. R.R. c.I. Vide Adversar. lib. XI. capite XIV.

57. VIOLATI.] Corrupti, Contaminati. Juvenalis.

Fictilis, & nullo violatus, Iuppiter auro.

59. RESERVAT.] Apud sese videlicet repositum. *Violasse Fidem* in finem Historiæ Christianæ contra Paganas volunt. Res erit in ambiguo donec libri erunt. Sane plena sunt documentis, & Veritati omnino similia quæ commentatur Zosimus; abludunt, & mera verba, quæ cæteri. Compone illi Sozomenum, libro IX. cap. IV. Videbis meris rumoribus hujus omnia constare.

60. QUANTUM SOL IGNEUS AMBIT.] Romanum Imperium intelligit, quod ambitio Scriptorum æquat toti mundo. Rutilius ad Romam.

Non Solis radijs æqualia munera tendis,
Qua circumfusus fluctuat Oceanus,
Volvitur ipse tibi; qui continet omnia Phœbus,
Inque tuis ortos in tua condit equos.

61. REGIA.] Domus, Familia, Imperatoria. Sæpius alibi.

62. CLYPEO.] Præsidio. Secundo in Eutropium, de eodem Stilicone.

clypeus nos protegat idem
Vnaque pro gemino desudet cardine virtus.

63. NON GEMUIT PATREM.] Velut Superstitem sibi in Stilicone. Patrem civium subditorumque quod faciat Principem, vide Philostratum Apollon. lib. V. cap. X. Themistium, fine Orationis Quintæ, de Clementia Theodosij.

64. VITÆQUE ET LUCIS.] Distingue;

Vitæque & Lucis in ipso
Limine, contemtus numquam, dat jura subactis
Gentibus.

Orbi, inquit; tot gentibus constanti suo Imperio à prima infantia præest Honorius, ob ætatem tenerrimam, nulli umquam contemtus, te Tutore, sub tuo Præsidio. Quando Imperium acceperit Honorius habes apud Hydatium. Vera vero hæc de Stilicone scribi, negaverit nemo. Contemtus, summum infortunium & dedecus, æstimatione Romana. Pacatus Panegyrico: *Cujus quidem ita majores nostros semper pertæsum est, ut graviorem servitute putaverint contemtum.*

65. SECUM CREVISSE TRIUMFOS.] Victorias. Supra de Pace.

& Pax à fonte profecta
Cum Rheni crescebat aquis.

66. FORMAS.] Instruis, in statum Sapientis viri. Sedulius de Servatore lib. III.

Stagna petit, parvaque sedens in Simonis alno
Littore sistentem formabat ab æquore plebem.

In formatum Ciceroni, lib. I. de Nat. Deor. *est quod à forma alicujus rei mente tenetur. Vt cum informatum Deorum humana mente anticipatum dixit.*

68. OVANTEM.] Exsultantem, alacri lætaque indole se exserentem. Glossarium Vetus: *Ovans*, γήθων. *Ovatur*, χαίρει. Est à Victoria Gaudentium.

68. CONTRA NIXUS.] Summâ inconsultaque vi, quo genere generosi animi franguntur velut, & indolis nobilitatem amittunt. Niti, vim denotat maximam. *Nixari malit* dictum Lucretius.

69. CONFRINGAS ANIMUM.] Unde servilia fiunt ingenia, loqui non audentia, constricta, hæsitantia, & assueta timiditate incerta sui, incerta rerum, sermonum; qualia amissa libertate sub tyrannico Imperio fieri etiam benè nata Dionysius Longinus περὶ ὕψους. cap. XXXIX. Quæ est confractio ista Claudiani. Similia Valenti in Oratione de Pace præcipit Themistius, de Barbaris gentibus Imperium Romanum infestantibus, scilicet cum

cet cum Prudentia domandas, exemplo affectuum humanorum, quos omnino confringere & exstirpare, nec valeas, nec usus permittat, sit vero penitus necessarium uti moderetis Intellectu & Ratione. Frangere translatum est & debilitare denotat. Papinius.

frangunt sic improba Solem Frigera

Persius.

Saturnumque gravem, nostro Iove frangimus unà.

Prudentius.

petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos solvere sensus.

Petronius: *In Venerem fregere.* Pacatus Panegyrico: *nisi æstiva in capacibus gemmis glacie Falerna fregissent.* Frangere, attonare, concutere. Sidonius lib. V. Epist. X. ad Rhetorem: *Hunc olim perorantem & Rhetoricæ sedilia plausibili ovatione frangentem, socer eloquens ultrò in familiam patritiam adscivit.* Qua mente de Papinio Juvenalis S. VII.

Curritur ad vocem jucundam, & carmem amicæ
Thebaidos, lætam fecit cum Statius urbem,
Promisitque diem: tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur, sed cum fregit subsellia versu
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.

Neq; enim audimus Josephum Scaligerum, qui excidisse Papinium hinc statuit, licet contra Isaacum Casaubonum, veritatis adsertorem, sententiam defenderit denuo. Si fregit subsellia versu ut non placeret, quid mirum dicat Iuvenalis, qui summam gloriam Poetices illi palam tribuit, cumque ea tota esurire tamen, nisi Opera vendat inedita Histrionum Principi? Omnino, Thebaidem summa exspectatione recitasse, & placuisse, nec tamen reperisse ait, qui onustiorem faceret teruncio, autumat. Et sic de Operis ejusdem plausu ipsemet Papinius sibi gratulatur, ejus peroratione.

O mihi bissenos multum vigilata per annos
Thebai; jam certè præsens tibi Fama benignum
Stravit iter; cœpitque novam monstrare futuris,
Iam te magnanimus dignatur noscere Cæsar.
Itala jam studio discit memoratque Iuventus.

Locutio ipsa. Frangere subsellia pro insignem plausum mereri, satis idoneum interpretem habet Sidonium, tantum Papinii amatorem. Crepitus etiam subselliorum eo pertinet, favoris signum. Suetonius Caligula: *Saltabat nonnumquam etiam noctu. Et quondam tres Consulares secunda Vigilia in Palatium accitos, multaque & extrema metuentes, super pulpitum collocavit, deinde repente magno tibiarum & scabellorum crepitu, cum palla tunicaque talari prosiluit, ac desultato cantico abiit.* Aemulatus nimirum favorem auditorii. Ut ut hoc sit, sensus iste Juvenalis verus est.

69. CEU CERNAS CONSONA REGNO.] Non dubium corruptum hic aliquid esse, ut & adolescens monui. Docet ratio, docent libri. In Nostro est: *secretus consona regno.* Duo Belgæ *secernis consona regno.* Vulgus eorundem reliquum *secreta consona regno.* Ita tamen ut alii duo indidem nostro adsentiantur. Eidem nostro subscribunt Aldus & Camers, hic tamen ut margini adscripserit in aliis offendisse *ceu cernas.* Vera Scriptura meliorum Belgarum videtur *secernis consona regno,* eligis, seponis, ad quæ tuum pupillum moderere; ut majestas illi servetur, nec tamen vel justo minus, vel amplius æquo illi indulgeas.

71. SANCTUM VENERERE SENEM.] Non alio cum honore venereris quam qui debetur & ab omnibus defertur senili ætati, Sanctus, non sine scelere violabilis. Vide Stobæum, Sermone CXII.

74. PRIMOS IN CONJUGE DISCERET IGNES.] Non exhaustus adolescentiam vulgivagis libidinibus, sed integram famem ad ovum afferens. Laudat sic Honorium eundem suum in Fescenninis.

Beata quæ te mox faciet virum,
Primisque sese junget Amoribus.

Recenset idem inter maxima amicorum beneficia Marcus Imperator lib. I.

καὶ τὸ μὴ πλέον ἐγκαταφθαρῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου, καὶ τὸ τὴν ὥραν διασῶσαι, καὶ τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου. Pariter Catonem Uticensem commendat, Plutarchus. ἐπεὶ δὲ ὥραν ᾤετο πρὸς γάμον ἔχειν, οὐδεμιᾷ γυναικὶ συνεληλυθώς, ἡρμόσατο Λεπίδαν. *Ignes, amores,* præsertim minus congrui. Lucretius.

Nunquam Tyndaridis, forma conflatus Amore
Ignis, Alexandri Phrygio sub pectore gliscens.
Clara accendisset sævi certamina belli.

75. ORDIRIQUE VIRUM.] Seneca Hippolyto:

— à meo primum toro
Et scelere tanto placuit ordiri virum!

75. VIRUM.] Virilem concubitum, primam Venerem, Horatius *puella Iam virum experta.* Martialis. *Et quæ te faciet prima puella virum.* Prima te fruetur. Idem noster in Stilicone laudat Tertio Consulatu Honorij *sociaque virum produxit ab Aula.* Velut tum primum virum. Quod perperam ibi mutatur. Cæterum notandum adolescentibus Romanis Proceribus fuisse institutrices maritalium rerum fœminas. Victor Epitoma: *Claudium plerique putant Gordiano satum, dum adolescens à muliere matura institueretur ad Uxorem.*

76. LEGE THORI.] Nihil in ore frequentius Græcis Poetis, quam Lex Veneris, Amoris, &c. Lex autem tori hic legitimos thalamos notat. θεσμὸς θαλάμοιο, Ut vocat Musæus. Sic pulcrè de Susanna Ioannes Chrysostomus Sermonis in eam excerptis:

ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἐν οἰκίσκῳ θαλαμευομένη, καὶ σεμνὸν βίου τρόπον ἀσκηθεῖσα, ὅτε τὸ τῆς νεότητος αὐτῆς κάλλος ἐπήνθει, πρὸς νομίμους γάμους συζυγίαν ἡρμόσθη, καὶ δὴ τὸ τοῦ γάμου μυστήριον ἀβλαβὲς τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ φυλάττουσα, οὐκ ἄμμα πρὸς νεωτερικοῦ καὶ ξένου κάλλους εἰς θέαν περιέφερεν, οὐκ ἀκοὴν ἀνοίγουσα τὴν τῶν πορνικῶν ᾀσμάτων κακοφωνίαν ἐπεδέχετο, οὐ τὴν σώφρονα ἐποίει ἀναγιγνώσκειν τὰ τῶν νεωτερικῶν ἱματίων καττύματα. &c. Quæ veram Legem thori suis numeris exscribunt, edita cum Adriani Isagoge in Scripturam.

77. TU FELIX GENERO.] Vide ad Fescennina Honoriana.

78. FELICIOR ILLE TE SOCERO.] Certe omnem in eo felicitatem habuit Honorius.

79. INERS AUT IMPIA.] Eutropium dicit & Rufinum ex suis quemque moribus. In Arcadium longè aliter animatum fuisse Stiliconem tradit Sozomenus, lib. IX. cap. IV. Sed ex Rumoribus. Nos qui adfuit rebus gestis, clienti, doctissimoque viro meliora merito ac credimus.

82. STILICONIS CANDUIT IRA.] Numerosius meliusque legas *Stiliconia.* Et variatum in scriptura indicat noster liber, in quo visitur Stilico sic canduit. *Candere,* summam commotionem animi notat. I. Ruf.

Invidia quondam stimulis incanduit atrox
Alecto.

Iracundia tyrannis, occupans animum. Sic Daniel Monachus in Vita Joannis Sinaitæ: *Cum nullius mortalis rei affectione teneetur, æternarum verò solùm sensu pasceretur, noxia Tristitia liber evasit. Iracundia vero tyrannidem in*

dem in se ipso per Obedientiæ gladium occiderat.

85. LACESSITI PROBRIS.] Ita gignendi casu prodidit Scaliger, contra libros omnes, qui *Lacessitus, petitus* habent. Summi viri castigatio omnino concinnior est, & merito suo recipienda.

86. INTEMERATORUM.] Contra alij Sozomenus.

Στελίχων δὲ, ὁ τῆς Ὀνωρίου στρατιᾶς ἡγούμενος ὕποπτος ὤν, ὡς Εὐχέριον τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ σπουδάζων ἀναγορεῦσαι βασιλέα, κατὰ τὴν ἕω, κτείνεται παρὰ τῶν ἐν Ῥαβέννῃ στρατιωτῶν: οὗτος δὲ πρότερον ἐπὶ Ἀρκαδίου καταστὰς εἰς ἔχθραν τοῖς αὐτοῦ ἄρχουσιν, ἐπεβούλευε παρ' ἑαυτὰ συγκροῦσαι τὰ βασίλεια, &c.

Priora quidem certo falsa sunt, unde judices cætera.

86. STABAT.] Inconcussa permanebat, florebat Sic Appuleio *statum* Consilium, non mutabile, Stare fidem. quæ non vacillet, dixit Plautus. Stare tempora Lucretius. Gregorius Magnus, Homil. XXVIII. *Finis temporalium ostendit, quam nihil sit quod transire potuit. Casus rerum indicat quia res transiens, & tunc propè nihil fuit, cum stare videretur.* Curius Fortunatianus lib. I. Rhetor. Schol. *Cum cognoverimus materiem consistere, quid primo quæramus? Ductum.*

88. SIDONIAS CHLAMYDES.] Omnem Vestem Augustam dicit, cujus ob inductum, innotum, intextumque aurum, purpuram, gemmas, Opusque ipsum ingens pretium. Augustam vestem vocat Corrippus, lib. II.

Accelerant fidi, cura est ut cuique ministri,
Obsequijs præbere manus: premuntque feruntque
Augustas vestes, pretiosaq; cingula gemmis,
Et Capitis diadema sacri.

68. CINGULA.] Inter insignia Majestatis Regiæ hi balthei. Corrippus, verbis jam adscriptis. Libro I. Macabæorum cap. XI. & XIV. *Ius aurei Cinguli* pro Regio ornatu capitur; quod nescio an satis considerate in *fibula* mutaverint interpretes.

91. CAPULIS RADIANTIBUS.] Manubrijs gemmis fulgentibus. Ineptiunt cum libris suis qui *scapulas* legunt & producunt. *Capuli* Ensium Regiorum inter insignia summæ Potestatis. Ovidius, lib. VII.

Sic ubi mandatam juvit facundia caussam
Aeacus, in capulo regni, intente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athena.

Capulum regni vides. In his memoria quandoque generis, quapropter & tam accurate divisorum meminit Claudianus. Idem Ovidius lib. Eodem.

Sumserat ignara Theseus data pocula dextra,
Tum pater in capulo gladij cognovit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore

Alludit in Psychomachia Iræ Prudentius?

Iam capulum retinente manu sive pendere ferri
Mentis inops: ebur infelix, decorisque pudendi
Perfida signa abicit monimentaque tristia longe.

Capulus enim fortium factorum monumenta habebat cælata. Mirum autem sceptra omittere Claudianum. Sed ea tantum duo erant, Orientalis alterum Imperij index. Sozomenus libro Nono, cap. IV, ὁ δὲ Στελίχων θάτερον τῶν σκήπτρων, ὃ λάβαρον Ῥωμαῖοι καλοῦσι, καὶ γράμματα βασιλέως λαβὼν ἐπιτρέποντα αὐτῷ εἰς ἀνατολὴν ἄφιξιν ἔμελλεν ἐκδημεῖν, τέσσαρας ἀριθμοὺς στρατιωτῶν παραλαβών. Paterna in universum

universum gestamina cara successoribus. Augustinus, de Civit. Dei, lib. I. cap. XIII. *Paterna vestis & annulus, ac si quid hujusmodi, tanto carius est posteris, quanto erga parentes major affectus.* Quæ verba sibi pro suis adscivit Julianus Toletanus, lib. I. Prognosticor. cap. XVIII.

92. IGNE.] Fulgore. Martialis.

Miratur Scythicus virentis auri
Flammas Iuppiter.

94. MITTITUR ET MILES.] Ad partes scilicet Orientales. Dicit exercitus etiam fratrum ex æquo divisisse. Meliorem tamen partem sibi & Honorio suo servasse Stiliconem memorat Zosimus, lib. V. τελευτήσαντος γὰρ μετὰ τὴν ἐυγενίου καθαίρεσιν ἐν Ἰταλίᾳ Θεοδοσίου, στρατηγὸς ὢν τοῦ παντὸς στρατεύματος ὁ Στελίχων, εἴτι δύνατον αὐτοῦ, καὶ πολεμικώτατον ἦν, τοῦτο κατέσχε. τὸ δὲ ἀπόσκληκὸς ἢ ἀπόβλητον χωρεῖν ἐπὶ τὴν ἕω ἀφίει.

95. PARTES.] Imperia duo Occidentis & Orientis. *Partes* adversæ factiones. Petronius: Triphæna, contumelia accensa, totius navigij turbam diducit in partes. Lucanus sæpè.

95. TUMEANT.] Ex dissensione in Bellum: Bello Gildonico, verbis Theodosij.

cum divus abirem
Res incompositas fateor, tumidasque reliqui.

Tumere. prægnantem esse, ut tumens provincia apud Ciceronem. Unde statim erant erupturæ turbæ. Theognis.

Κύρνε, κύει πόλις ἥδε. δέδοικα δὲ μὴ τέκῃ ἄνδρα
Εὐθυντῆρα κακῆς ὕβριος ἡμετέρης.

Tumentes armati, erupturi in Seditionem: Ammiano, lib. XXV.

99. MERERI.] Obtinere, capere. Sic alibi Meritum pro præmio.

100. OMNES PRÆTEREA.] Similia quædam sunt apud Ammianum Encomio Juliani, à morte ejus, lib. XXV. Qui perplexasq; omnes virtutes laudabilis ducitur.

101. JUNXERE CHOROS.] Connexæ enim sibi invicem quodammodo cohæreant virtutes. Nazarius, Panegyrico: *Nimirum rectè à Sapientibus ponitur connexio inter se apta virtutum. Sic enim mutuo & opera juvat, & fructum operæ partiuntur, ut facilè appareat inseparabilis & indiscreta permixtio.*

102. RECEPTÆ PECTORE.] Velut adscitæ. Quæ enim discit aliquis dicuntur animum ejus penetrare, & inserì menti, & intrare pectus, Libanius Legatione ad Julianū. ἔχε μὲν κολοφὼν τὰ θεῶν θρέμματα, Σωκράτης, πυθαγόρας, πλάτων, καὶ ὅσοι ῥύακες ἀπ' ἐκείνων ἐρρύησαν. τούτων οὐδεὶς ἔξω τῆς σῆς διανοίας, ὧν εἰσελθόντες ἐξειργάσαντο καλλὴν καὶ γενναίαν, ὥσπερ οἱ παιδοτρίβαι τὰ σώματα.

102. CINGUNTUR.] Militaturæ velut tibi. Cingulum militiæ primum insigne, post omnis dignitatis & Officij apud Romanos. Ad ista autem quæ sequūtur hoc loco, omnia, consulendum Tmema secundum Tacticorum Leonis.

104. CORPUS INSTRUIT.] Quale decet Imperatorem habere. Sic Ammianus Juliano corpus laboribus induratum, ab omni voluptate, cibo, somno, venere, temperasse scribit, dicto lib. XXV.

106. CUPIAT.] Ne velit quidem. Vide Leonem, Tact. II. cap. XLIV.

107. CASTA PETAS.] Eumdem Julianum adamasse Bacchylidis dictum ibidem idem testatur Ammianus: *ut pictor egregium vultum exornet omni industria, & ipso sese formosiorem faciat; ita Pudicitiam vitam honorare ad excelsa surgentem.* De Temperantia, Fortitudine, Prudentia junctis, pulcrè Gregorius Thaumaturgus Panegyrico Origenis.

108. IN-

108. INCONSULENTUS AGAS.] Ne quid facias sine deliberatione. Leo. Tact. II. cap. XLV.

μηδὲν τῶν μεγάλων πραγμάτων χωρὶς βουλῆς διαπράττου.

Hinc summi Proceres consilij ergo laudantur, ut Theodosius Dux Consultissimus, apud Ammianum, lib. XXIX. Sic Stiliconem suum commendat Noster, Infrà. lib. III. v. CXXII.

Verior Augusti genitor; Fiducia Belli
Pacis Consilium.

108. CONSTANTIA FUTILE NE QUID.] Turpe dicit, & Fortitudine animi indignum. Inconstantia enim Turpitudo est, Rutilius Lupus, Lib. I. *Non decet hominem, genere nobilem, mobilem videri. Nam cum omnibus, tum maximè maximo cuique inconstantia turpitudini est.* Talis autem in Sapiente cordatoq; viro hæc constantia est, ut adamantino muro, ab Apolline ipso fabricato, eam componat Themistius, Orat. VII. Quis Protrepticus ad Philosophiam. Et σωτηρίαν omnium aliarum Virtutum nuncupat Gregorius Thaumaturgus libro jam nominato. *Futilis*, fragilis, ineptus durare. Virgilius, lib. XII.

Mortali mucro, glacies ceu futilis ictu,
Dissiluit

109. INFIRMUMQUE.] Nullo nixum solido robore.

110. TARTARUS EDIDIT.] Monstrorum Pater. Priore in Rufinum.

111. SCELERUM MATREM.] Paullus Apostolus ad Timotheum *Omnium malorum radicem* dixit. Isidorus Pelusiota, lib. III. Epist. CCXVII.

Ἰὸν τῆς φιλοχρηματίας ἔχθρον, ἀπὸ πάσης κακίας πηγὴν, μιζόντες, μυρίων ἀπαλλάττονται κακῶν. Theo Progymnasmatis: Βίων ὁ σοφιστὴς τὴν φιλαργυρίαν μητρόπολιν ἔλεγε πάσης κακίας.

Crudelitatis, Rutilius Lupus. lib. I. *Crudelitatis mater est Avaritia, Pater Furor.* Valerianus Homil. XX. *Si respiciamus ad singula, quibus ab initio vitam suam habendi studio conditio humana prostituit: nihil est malorum quod non cupiditas aut concipiat aut parturiat, aut pascat, aut nutriat. Ex hoc enim fomite videmus pullulare odiorum caussas, hinc evenire criminum pugnas, hinc fraternas acies instrui, hinc amicitiarum fœdera dissipari.* Vide cætera. Laurentius Novar. Homilia de Pœnitentia. *Tolle Cupiditatem, & nemo dicet, hoc meum, hoc tuum. Fraus inde germinat, dolus inde consurgit; factio inde concinnatur: ira quoque, insidiaque, homicidia, Bella ipsa, sive publica, sive intestina, Cupiditatis & Avaritia fructus sunt, &c.* Cassiodorus lib. XII. Epist. I. *Reginam illam proc alium vitiorum Avaritiam fuge, cui cuncta Crimina detestabili devotione famulantur, ana cum pectus hominis ingressa fuerit gregatim male fidas cohortes admittit.*

Ἀρχὴ πᾶσι κακῶν φιλοχρημοσύνη,
καὶ ἄνοια.
Πηγὴ δυσσεβίης, καὶ ἀταξίας πρόοδηγὸς,
Μηχανίης πολέμων, εἰρήνης ἐχθρὸς
τ' ἄνοια
Ἐχθραίνουσα τέκνοις γονέας, καὶ τέκνα γονεῦσι.
Ἡ οὐδὲ γάμος ἅμα χρυσῷ ὄλβος
ποτὲ τιμὸς ἔσται.

Cato apud Nonium Elegantes. *Avaritiam omnia vitia habere putabant*; Romani scilicet prisci. Prosper. lib. II. de Vita Contempl. cap. XIII. *census terrenus, à quibus vitiosè diligitur, est materia dolorum.* Paullus Diaconus lib. XVII. Hist. Miscell. *Nullam bonum parat avaritia, mater autem omnium malorum consistit.* Gregorius Magnus, apud Halitgarium lib. I. de Virt. & Vit. cap XII. *Ex avaritia oriuntur invidia, furta, latrocinia, homicidia.* Stiliconem verè contemsisse hoc

monstrum testis Zosimus. lib. V. verbis excessum summi viri depingentibus:

ἤγετο Στελίχων ἐπὶ τὸν θάνατον τῶν δὲ περὶ αὐτὸν βαρβάρων, καὶ οἰκετῶν, καὶ ἄλλως οἰκείων (ἦσαν γὰρ πλῆθος οὐ μέτριον) ἀφελέσθαι τῆς σφαγῆς αὐτὸν ὁρμησάντων, σὺν ἀπειλῇ πάσῃ καὶ φόβῳ ταύτης αὐτοὺς Στελίχων ἀποστήσας τῆς ἐγχειρήσεως, τρόπον τινὰ αὐτὸς τὸν τράχηλον ὑπέσχετο τῷ ξίφει, πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἐν ἐκείνῳ δυναστευσάντων τῷ χρόνῳ γεγονὼς μετριώτερος. Θεοδοσίου γὰρ τοῦ πρεσβυτέρου συνοικήσας, ἀδελφιδῇ, καὶ ἀμφοῖν αὐτοῦ τοῖν παίδοιν τὰς βασιλείας ἐπιτραπεὶς, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ἐστρατηγηκὼς, οὐκ ἐφάνη ποτὲ στρατιώταις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπιστήσας, ἢ στρατιωτικὴν σίτησιν εἰς οἰκεῖον περιελόμενος κέρδος.

Qui ipse tanti Ducis obitus facile illum perfidiæ absolvit, accedentibus quæ post cædem facta idem scriptor narrat.

III. HABENDO PLUS SITIENS.] Numquam enim avari mens divitiis exsatiatur: quare pulcrè libro I. in Rufinum mari, omnia flumina exsorbenti, nec tamen aucto, comparatur.

III. TRUDIS AVARITIAM.] Hujus extrusione cedunt aliæ etiam pestes; alia vitia. Gregorius Nyssenus, Vita Thaumaturgi.

τὸ δὲ ἄτυφον αὐτοῦ καὶ ἀόργητον, τῇ τῶν χρημάτων ὑπεροψίᾳ συγκατωρθώθη. οὐ γὰρ ἐστιν ἄλλη τύφου τε, καὶ ὑπερηφανίας γένεσις, μὴ τῆς πλεονεξίας ἑαυτῇ τὰ τοιαῦτα πάθη συνεισαγούσης.

Ambitionem Avaritiæ Comitem dat etiam Seneca fine Consolationis ad Helviam: *Magni est animi fœmina, quam non Ambitio, non Avaritia, Comites omnis potentiæ & pestes, vicerunt.* Imperatori opus opum contemtu. Leo Epilogo Tact. cap. XXXIX. *Felicitas enim in harum spretione, ut felices Scythæ, prorsus iis carentes, ut pulcrè memorat* Nicefonus Gregoras Philosophus Historicus lib. II. *Argentum,* inquit, *aurum, Margarita, cæteraque gemmæ apud Schytas pluris non fiunt, quam pulvis. Pacata apud eos omnia, vita seditionum expers. Ut enim febres, quæ humana corpora infestant, è materia oriuntur, & tamdiu vigent, quamdiu illa præsto est: cum vero & inedia diuturna, & potionibus medicorum pravi humores consumti fuerint, statim & febris desinit, & vires corporis redeunt paullatim: Sic etiam apud illam gentem, cum eæ res notæ non sint, è quibus lites & contentiones oriuntur, mutuaque insidiæ, cædesque, constantur, neque judiciis, neque curiis, neque Legum recitationibus est opus, ac nec eloquentia quidem verborumque argutiæ & perplexæ inventiones locum habent. Sed innata quædam Iustitia illos regit, & non obnoxia invidiæ libertas.* Idem vitium in quolibet Imperante periculosum. Pulcrè Barbariem jam exspirabunda Theodericus Niemius in Vita Joannis XXIII. *Huic homini optimè, ut multiplici experientia didici, congruit illud Salomonis in Ecclesiastico: Avarus non implebitur pecunia, & qui amat divitias, fructus non capiet.* Igitur *periculosissimum est avarum præesse Reipublicæ, Ecclesiæ præsertim, vel alicui alteri eminenti dignitati: quia solum hoc studebit quomodo per fas nefasque acquirat, aurumque auro cumulet, cui satisfieri sine depeculatione plurimum non poterit, ipso fusque deque habente jure an injuria pariatur, quod habere desiderat.* Reditque huc eodem quod Claudianus modo dixit scelerum matrem esse avaritiam. Sallustius pulcrè. Ambitione itidem juncta: *Primo pecuniæ, deinde Imperii crevit, ea quasi materia omnium malorum fuere. Namque Avaritia Fidem, Probitatem, cæterasque artes bonas subvertit; pro his superbiam, crudelitatem, Deos negligere, omnia venalia habere edocuit.* Arator. Histor. Apostolic. lib. I.

Auri cessat amor, qui pectora semper adurit,

Quo

Quo capitur mortale genus, qua pullulat omne
De radice malum.

Additque noster habendo eam plura sitire. Manilius lib. IV.

Pauperiorq; bonis quisque est quo plura requirit.
Nec quod habet numerat, tantum quod non habet, optat.

Vise Columbani carmen in Avaros. Vbi ait:

Semper avarus eget, non habet quod habere videtur.

Paullinus Natali nono.

quos jugiter urit
Defectus miseri metus; & miser ardor habendi,
Atque ita & inter opes inopes; quasi Tantalus ille
Inter aquas sitiunt, nec habent quod habere videntur.

Eleganter apteq; Theocritus Charisin, Phædrus Fabulis, Salvianus ad Ecclesiam Catholicam, Seneca, Marcus Imperator, Epictetus, Lucianus, Demosthenes, Cicero, multis locis. Egregia est nec prætereunda sententia optimi scriptoris, Diodori Siculi, lib. XXI.

πᾶσαν μὲν, inquit, κακίαν φευκτέον εἶναι τοῖς νοῦν ἔχουσι, μάλιστα δὲ τὴν πλεονεξίαν, αὕτη γὰρ διὰ τὴν ἐκ τοῦ συμφέροντος ἐλπίδα προκαλουμένη πολλοὺς πρὸς ἀδικίαν μεγίστων κακῶν αἰτία γίνεται τοῖς ἀνθρώποις. διὸ καὶ μητρόπολις οὖσα τῶν ἀδικημάτων, πολλὰς καὶ μεγάλας ἀπεργάζεται συμφορὰς, οὐ μόνον τοῖς ἰδιώταις, ἀλλὰ καὶ τοῖς μεγίστοις τῶν βασιλέων.

113. NUTRIX AMBITIO.] Vtpote mater rapinarum. Lysias apud Rutilium Lupum, lib. II. *In multos largitionum abstinentia testimonium ne credideris: multò enim confidentius, hoc genus hominum furatur, nam quo magis esset ad sumtum Ambitionis, audacius facit rapinam, ut hinc ipsi Ambitioni* (ita Legendum) *copia suppeditari possit.* Plura Commentarius.

115. PRETIIS COMMERCIA POSCIT HONORUM.] Mercaturam & Nundinationem facit Honorum & Magistratuum. Hoc cum eo tempore ferè omnibus in usu esset Magnatibus, non fecit tamen Heros iste; ut testantur verba modo adscripta Zosimi Comitis. De alijs ætatis ejus lege nostri Eutropium, Rufinum, Theodosium, Manlium, Probi liberos, laudatos culpatosque; legitimi Poetæ officio, ut quisque hoc fecerit vitaverit ve. Lege ejusdem Zosimi Historiam, solentis notare indidem sine metu Proceres.

116. GURGES ÆVI.] Corrupta tempora. Petronius post enarrata vitia ubique regnantia

Hoc mersam cœno Romam, somnoque jacentem,
Quæ poterant artes sana ratione movere,
Ni furor & bellum, ferroque excita Libido?

Sic profundo præcipiti mersam mentem dicit Boethius, lib. I. cap. II. Consol.

118. QUOD.] Exemplum videlicet. Non intelligunt hæc vulgari excerptores, ut multa alia hujus auctoris, quibus Florilegia sua auctiora faciunt. Alij libri QVI Quod etiam elegantius.

119. LEGEM.] Consuetudinem, quæ vicem Legis habet.

119. RURE PATERNO.] Spoliandus. Multa huc pertinentia de tyrannis sui ævi commentatur in Rufinum, Gildonem, Eutropium, libris. Multa succinunt Panegyristæ & Historiæ.

120. OBERRAT.] Delator emissarius; quales emissi occultè à tyrannis in populum, subornati divitum eversores, quos aliquid contra tempora aut Principes fecisse, dixisse, calumniarentur. Historia Augusta plena.

120. OBRUTA VIRTUS PAUPERTATE.]

TATE.] Infrà felicitati Temporum accenset.

Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia surgat
Divitijs.

Auctor Panegyrici ad Pisonem.

Quodque magis dono fuerit pretiosius omni
Diligis ex aquo: nec te fortuna clientum
Natalesve movent: probitas spectatur in illis.
Nulla superborum patiuntur dicta jocorum.
Nullius subitos adfert injuria risus.
Vnus amicitia summos tenor ambit & imos.
Rara domus tenuem non adspernatur amicum
Illic casta licet mens, & sine crimine constet
Vita: tamen probitas cum paupertate jacebit.

Idem voluerunt Athenienses olim, cum vilissimo Mancipio, teterrimiq; adspectus homini, Æsopo statuam posuerunt, inter honoratos viros. Phædrus.

Aesopo ingentem statuam posuere Attici,
Servulum que collocarunt aterna in basi.
Patere honoris scirent ut cuncti viam,
Nec generi tribuu, sed virtuti, gloriam.

122. LECTOS EX OMNIBVS ORIS PROVEHIS.] Non secundum Patriam. Dicit hoc utique in favorem Barbarorum, & Ducum, & militum, Politicos etiam Magistratus gerentium, quibus tum Res Romana nitebatur. Alioquin censu legitimo legendorum ad honores, prævalere utique Patriæ Virtus debet. Xiphilinus ex Dione, sine Nervæ, de eo Sapientissimo Principe: *Trajanus, quamquam Nerva propinqui non deerant, tunc Cæsar, postea Imperator factus est. Nec enim ille conjunctionem sanguinis antepofuit egregio publico, nec rursus eum deterruit, quod Trajanus, homo Hispanus, nec Italus erat, nec Italicus. Quodque ante eum nemo alterius Nationis Imperium Romanum obtinuerat. Censebat enim virtutem cujusque non patriam existimari ponderarique debere.*

Ἰβηρὰ γὰρ ἀρετὴν, ἀλλ' οὐ τὴν πατρίδα ἑκάστου ἐξετάζειν δεῖν ᾤετο.

Lecti sunt maturo consilio, & deliberatione plena, digni reperti homines honoribus. Itaque hoc in summa laude. Sidonius Anthemiano.

soli tibi contulit uni
Hoc Fortuna decus; quamquam te posceret ordo,
Vt LECTVS princeps mage, quam videare relictus.

Mos talis *Lectionis* Theodosio Imperatori adscribitur à Symmacho, l. III. Epist. LXXXI. Cujus imitator sive assecla in ea re utique Stilico: *Solemne*, inquit, *est Domino nostro Theodosio in suos exercere censuram, morumque agere delectum, ac singulos ut novos semper expendere, nec consuetudini condonare judicium. Inde quod sincerissimos mores benignius recipit, quos severò ac diligenter inspexit.* Exempla dant Promoti ab ipso. Temporum istorum Principes viri, ferè omnes Barbari, aut remotis provinciis tamen oriundi. Lectio talis fecit, ut cadente lapsoque ævo *Lecti* Officiorum magnorum Administratores dicerentur, ut apud Agobardum, his Hendecasyllabis:

Rector Magnificus, piusque Princeps,
Augusto, Carolus, decore fultus.

Sceptrum

Sceptrum nobile Francicum gerebat
Subjectos populos piè gubernans
Lectos æquora jusserat secare.

Hoc est Proceres, *Legatorum officio versus* Carthaginem functuros.

113. MERITI.] Non inquiris natales ortumq; ejus, qui provehi meretur virtute. Nihil dicas mutandum hac lectione. Scaliger, duoq; Codices:

Quomodo & Noster. Alij tres Libri *meritum, non qua cunabula.* Probante, ut traditur, Cujacio. Nobis prima scriptura non displicet, qua seposita postremam dicam esse Claudiani.

114. NON UNDE SATUS.] Pulcrè Leo. Tact. II.

ὥσπερ τὰ ζῶα ἀπὸ τῶν ἰδίων πράξεων ἐξετάζομεν, εὐγενῆ, ἢ δυσγενῆ, οὕτως χρὴ σκοπεῖν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐγένειαν, οὐκ ἀπὸ τῶν προγόνων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων πράξεων καὶ κατορθωμάτων.

114. BENIGNO.] Benignè omnia interpretante, bonis amico, non fingente vitia, & præ virtutibus ea dissimulante. Secus omnia agunt Tyranni. Testem potes *Iudicem*, Inspectorem ex Officio, capere. Mamertinus ad Julianum. *Mamertine, non frustrà huc usq; vixisti, habes idoneum fidei ac industriæ judicem.* Pari aalij Panegyristæ & Biographi.

125. INVITANT PRÆMIA MORES.] Panegy. Manlij. V. CLXI.

126. PRISCÆ REDEUNT ARTES.] Symmachus, lib. I. Epist. XXXVII. *Vetus sententia est artes honore nutriri; eam nostra ætatis usus confirmabit. Nemo enim belli notus aut domi clarus exsortem præmij sensit industriam. Ita cum dignis fructus tribuitur, eamdem viam capessentibus spes paratur.*

127. INGENIIS APERITUR ITER.] Quæ sub libertate pleraque floruere, pauca sub tyrannide. Vide Longinum fine aureoli libri qui unus illius exstat. Noster hoc eodem Libro. CCCCLV.

En, cui distulimus melioris secla metalli,
Consul adest; ite optati mortalibus anni,
Ducite virtutes hominum, florescite rursus
Ingeniis.

Boni Principatus eadem cum Libertate hic Ratio. Ita sub Augusto, alijsq; Reipublicæ amantibus Principibus, Musica ingenia maximè floruerunt.

128. DESPECTAQUE MUSÆ COLLA LEVANT.] Avaritia, & crudelitate atque humanitate priorum Ducum velut oppressæ. Vide pulcerrima & verissima, apud Longinum, dicto cap XXXIX. *Sic Iulianum* laudat Claudius Mamertinus, Actione Gratiarum pro Consulatu: *Tu, maxime Imperator, exsulantes relegatasq; virtutes ad Rempublicam quodam postliminio reduxisti. Tu exstincta jam Litterarum studia flammasti: tu Philosophiam, paullò ante despectam, ac, nedum spoliatam honoribus, sed accusatam & ream nō modo judicio liberasti, sed amictam purpura, auro gemmisq; redimitam, in Regali solio collocasti.*

129. OPIBUSQUE FLUENS ET PAUPER.] Vera æstimatio Virtutis. Vera Justitia. Sententiarum vetus Auctor Manuscriptus: *Virtutem si colit Sapiens, nullo discrimine juvat pauperem & potentem.* Sic præcipit & laudat Libanius Basilico: *Regia palatia quaqua versum omnium prorsus supplicationibus patuerunt: nec ulla generis nec ætatis Ratio, nec Fortuna amplitudo ad Benignitatis Regiæ fructum distincta est. Sed principes, in excelso considentes, omnibus pariter promulgant ut confidant: Siquidem neque Iuventus neq; senectus, neq; inopia contemtæ species à communi subsidio excluduntur, neque jus contaminabit favor Iudicis, aut potentia adversarij, in promtu erit misericordia ærumnas suas profitentibus.* Sic ijsdem cum Claudiano Temporibus eamdem ob rem exsultat Symmachus libro. IV. Epist.

LVII. *Nunc interlucet homo homini. Senatus antiquum obtinet. Vivere libet: natum esse non pœnitet, & ad Salutem spectant omnia. Nulli a paupertate discrimen est, Respublica in Vetustatem se recepit, & decrepitos mutavere annos, postquam vos ad virtutem verba fecistis.* Quæ verba in finem mendosa sunt. Scribe *& decrepitos mutat Roma animos.* Vel, propius ad scripturæ ductum. *mutat urbs animos* Deinde, quæ sunt verba ad Virtutem facta? Scitè & ex sententia emaculabis *urbs animos, postquam vos ad virtutem iter patefecistis.* Videntur autem Verba ista ipsa novam ordiri debere in Symmacho Epistolam. Pulcrè & Sidonius lib. VIII. Epist. VII. *Iustè sub justo principe jacet, qui per se minimus, tantum per sua maximus, animo exiguus, vivit, & patrimonio plurimus.* Quæ ad nostri sequens comma pertinent.

129. FRUCTUM.] Utilitatem jucundam. Salvianus præfat. *Si hac Salus nostra sanaverit quorundam non bonam de Deo nostro opinionem, fructus non parvus erit quod multis profui. Sin autem id non provenerit, & hoc ipsum infructuosum non erit, quod prodesse tentavi.* Idem lib. II. *Nemo in toto humano genere tam malus est, qui ideo cum ullo hominum velit esse, quia non amet, & hoc tantum uti præsentia sua cupiat, ut majore odij fructu possit despicere præsentem.* Hoc est, *delectatione.* Myron Rhetor, apud Rutilium Lupum, lib. II. *O Fortuna, quam vehementer te rerum Varietas oblectat. & quam magno odio tibi est Beata vita perpetuus & constans fructus. Fructuosa consilia,* utilia cum delectatione, apud Valerianum. Hom. VII.

130. INERTIA SURGAT DIVITIIS.] Inertiam Probitati opponit. Ea enim improbitas mera est. *Pigro enim homine nemo est nequior,* veteri sententia. *Inertia Industria* & Virtuti omni opponitur, utpotè & nihili existens, nec ad aliquam frugem adspirans. Sententia par in verbis Sidonij ultimo adscriptis.

130. JACEAT.] Contemnatur, nullius pretij habeatur. Boethius; *Iacere bonos nostri terrore discriminis prostratos.* Petronius:

Rebus in adversis, quæ jacuere, juvant.

De Voluptate, Luxuria, Libidine, Principi fugiendis, dictis exemplisq; Commentarius noster exsaturabit Lectorem.

132. MALUM.] Verè malum.

ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀποβαλοῦσα τὰ σκῆπτρα, ἀφαιρεῖται πάντα γένη τῆς ἐλευθερίας. Themistius, Orat. XIV.

133. HEBETAT.] Obtundit, contundit. Res nota, & explicatur hic Opere destinato. Pari modo caliginem Avaritiæ legimus apud Cyprianū de Opere & Eleemosyna, cap. XIII. *Obsederunt animum tuum sterilitatis tenebra, & recedente inde lumine Veritatis carnale pectus alta & profunda avaritiæ caligo cæcavit.* Hebescendi translatio pari venustate aliis translata. Appulejus Floridis: *Vt gladius usu splendescit, situ rubiginat, ita vox, vagina silentij condita, diutino tempore hebetatur. Hebetudo cordis* apud Ruritium lib. I. Epist. V. Sic Phæbadius contra Arianos, Augustinus Confess. lib. V. cap. VIII. Symmachus, libro III. Epist. VI. Lib. IV. Epist. LXXIII. Lib. VI. Epist. XLV. &c. Verum autem ideo etiam cæteris potius Luxuria Imperatori abstinendum, quod ejus tali vecordia vitio pluribus noceat. Leo Tactic. XX. cap. CCXI.

λυμὴ στρατοῦ τρυφητὴς στρατηγὸς, καὶ ἄτακτος. &c. τυφλὸν γὰρ οὔτε πόλεμος οὔτε εἰρήνη δέχεται σωφρονοῦντα.

Silianum illud huc facit: *nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes, Quantum sola nocet animis illapsa voluptas.*

134. CIRCÆIS HERBIS.] Proverbio nota Circes incantamenta. Voluptatem Veneream ijs à Poeta circumscriptam docent Mythologi. Pariter eamdem Sirenum concentui exæquabant. De illis Horatius, Ovidius, Homerus, &c. De his Pythagoras, Porphyrius, Vita:

διττὴν γὰρ εἶναι διαφορὰν ἡδονῶν. τὴν μὲν γαστρὶ καὶ ἀφροδισίοις διὰ πολυτελείας

κεχα-

κεχαρισμένων, ἀπείκαζε ταῖς ἀνδροφόνοις τῶν Σειρήνων ᾠδαῖς, τὴν δὲ ἐπὶ καλοῖς καὶ δικαίοις, τοῖς περὶ τοῦ ζῆν ἀναγκαίοις ὁμοίως, καὶ παρέχρημα ἡδεῖαν καὶ εἰς τὸ ἔπειτα ἀμεταμέλητον. ἣν ἔφασκεν ἐοικέναι μουσῶν τινὶ ἁρμονίᾳ.

Ea ut cavenda Principi docet Musonius in Stobæi. XLVI.

136. FUCATA GENAS.] Describit Prudentius Psychomachia.

137. AURO CIRCUMLINIT.] Ita cum vulgatis & Cujacianis, Scaliger. Cæteri scripti Codices mirificè variant. Nihil mutamus.

138. VOLUPTATUM HAMIS.] Sic insidias Libidinum comparat & Philo, libro I. de vita Moysis: *Hujus regionis, ô Rex, mulieres specie reliquis longè præstant: viri autem nulla re facilius quam mulieris forma expugnari possunt. Proinde si formosissimis quæstum facere, prostareque permiseris, juventutem adversariorum velut hamis capient.* Sic de muneribus pauperum Martialis. *Imitantur hamos dona* Plinius Panegyrico: *Nonne ut Regum, ita Cæsarum munera illitos cibis hamos, opertosq; prædæ laqueos æmulabuntur?* Sic escam doloris decorem dixit Theophylactus Simocata, Epistola LXIX.

139. NUMQUAM CONATA CAPIT.] Quamlibet conata sæpè, numquam tamen decepit. Perstat in comparatione cum nexu hami qui sæpius conatur priusquam quod vult efficiat. Non absimiliter & Retia mœroris dixit Sidonius lib. II. Epist. XII. *Possis & eo sensu capere* ut τὸ numquam sit repetendum, velut solens noster loquitur. Supra hoc Libro, de Fide:

> *Hac & amicitias longo post tempore firmas,*
> *Mansuroq; adamante ligat: Nec mobile mutat*
> *Ingenium; parvo strepitu nec vincula noxa*
> *Dissolvi patitur.*

Gemina enim opus negatione *nec mutat non mobile ingenium.*

140. TEMPORA SOMNUS AGENDI FRUSTRATUR.] Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Vide ad Laudes Honorianas. Somni, si quisquam principum, parcus fuit Julianus Imperator, de quo Ammianus lib. XXV.

141. NULLO CYTHARÆ CONVIVIA CANTU.] Alludere videtur Edictum Theodosii, quo sublatæ sunt de Conviviis operæ cantorum. Victor, seu Victorinus, Epitoma: *Illa, quibus Trajanus aspersus est, vinolentiam & cupiditatem triumfandi, usque eo detestatus est, ut bella non moverit sed invenerit, prohibueritque Lege ministeria lasciva, psaltriasque, comissationibus adhiberi.* Hoc utique Stiliconi præconium Claudianus transcribit. πορνικὴν κακοφωνίαν tales cantiones vocat J. Chrysostomus fragmento de Susanna. Indignas utique viri gravis auribus. Vetitæ eædem in Canonibus veterum Christianis audiri. *Puerorum lascivia notissima,* quibus insanierunt Romani ultra omnes gentes. Papinius, Petronius, Martialis. &c.

142. TOTA MENTE REMISSUM.] Ut non simul videres sentiresque gravitatem Terrarum Orbis moderatricem. De Theodosio aliter Zosimus.

144. INDECORES.] Luxui, ejusque instrumentis imputatæ. Sumtum nimium, & non necessarium Imperatori demit Leo, Tacticon. XX.

147. PARCUS DILIGERIS.] Non ob aurum, sed virtutem. Multis autem Principibus Romanis in militem talis parcimonia exitiosa fuit.

148. NEGLECTAS IN PACE COHORTES.] Id perdidit Probum optimum Principem: nec eum perdidit solum, sed ab eo cæso milites Principum creandorum jus venale sibi tenuere, contra Senatum. Vide Aur. Victorem.

149. TUM DITAS.] Effusis largitionibus. Serò quidem hoc. Sic Maximus Imperator, homo doctus, & laudatus Ambrosio, Sulpitio, alijsque optimis scriptoribus, avaritia sua se perdidit, tum videlicet primum pecunia delinire militem orsus cum throno Imperatorio esset detrahendus. Zosimus, libro IV.

Μάξιμος ἐκ τοῦ βασιλείου κατήγετο θρόνου, χρήματα διανέμειν τοῖς ὑπ' αὐτὸν στρατιώταις ἀρξάμενος. γυμνωθεὶς δὲ τοῦ βασιλικοῦ σχήματος Θεοδοσίῳ προσήγετο.

Alia extant exempla seræ hujus Liberalitatis. Verum itaque hoc etiam negotio est, quod Gemisthus Pletho Peloponnesiaca I. non insipienter in genere scivit.

χαλεπῶς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ, καὶ τῶν κινδύνων ὁπόσοι ἐστὶν ἐπανορθοῦσθαι τῶν φαύλως ἐχόντων.

150. QUOS SPREVERIT.] Non subveniens egentibus, aut merita virtuti præmia per avaritiam denegans. Paria. II. in Eutrop. CCCXIIX.

151. PRODIGUS.] Ne perdat totum partē prodigere studens. Cui tamen hæc ipsa donatio donatio nō est. nec pro tali accipitur ab ijs quibus coacta confertur. Exemplum triste præbet & Didius Julianus Imperator.

153. MENSISQUE ADHIBES.] Victoria parta, aut re bene gesta, Leo Imperator suadet Tact. XX. cap. CXCI.

τῆς μάχης σὺν θεῷ τὴν νίκην σοι χαρισαμένης, ὦ στρατηγέ, δεόν σε φιλοφρονεῖσθαι τοὺς στρατιώτας τοῖς τῶν πολεμίων λαφύροις, εἴτε ὅπλα εἰσὶν, εἴτε ἵπποι, εἴτε ἕτερα τινὰ ἤδη. καὶ ἑστιάσεις καὶ τραπέζας αὐτοῖς παρασκευάζειν.

Alioquin summus honos mensæ principis adhiberi. Zosimus, lib. IV.

Θεοδόσιος βαρβάρους τινὰς εἰς φιλίαν ἐδέξατο. εἶχε δὲ ἐν θεραπείᾳ πάσῃ τοὺς ἑκάστης φυλῆς ἡγουμένους, καὶ τραπέζης ἠξίου κοινῆς.

153. NOMINE QUEMQUE COMPELLAS.] Blandimentum efficax apud milites, & iis gratum, Imperatori decorum ac gloriosum posse eos nomine compellare. Dionysius Halicarnassæus, lib. IX. de Fabio.

λοχαγῶν τε καὶ ταξιάρχων, καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἕκαστον, ᾧ συνήδει τι λαμπρὸν ἔργον ἐν μάχαις ἀποδεδειγμένῳ καὶ ὀνομαστὶ καταλοῦντος.

Ubi accedit & præclarorum facinorum notitia, uti penes nostrum hic. Sallustius de Petreio: *Homo militaris, quod amplius annos triginta tribunus aut præfectus, aut legatus, aut prætor, cum magna gloria in exercitu fuerat, plerosque ipsos, factaque eorum fortia noverat: ea commemorando militum animos accendebat.* Livius lib. XXX. de Pugna Scipionis cum Annibale Capitali. *Pœnus XVI Annorum in terra Italia res gestas, tot duces Romanos, tot exercitus occidione occisos, & sua cuiq; decorum, ubi ad insignem alicujus pugnæ memoria militem venerat, referebat.* PLinius, Panegyrico Trajani: *Hac olim, in præsentia quidem quinquies paullo vetustior miles, hic te commilitone censetur. Quotus enim quisq; cuius tu non antè commilito, quam Imperator? Inde est quod prope omnes nomine appellas, quod singulorum fortia facta commemoras. Hæc habent ad numeranda tibi pro Republica vulnera, quibus statim laudator & testis contigisti.* Tacitus, Hist. I de Othone: *In itinere in agmine, in stationibus, vetustissimum quemq; militum nomine vocans, ac memoria Neroniani comitatus, contubernales appellando, alios agnoscere, quosdam requirere, & pecunia ac gratia juvare.*

155. FIGENDA SENSIBUS.] Ob Amorem loquentis. Sic de Medea Jasonem diligente, Valerius Flaccus, lib. VII. Argonaut.

. . . contrà periturus Iason.
Urget, & audita crescunt in pectore voces.

Seneca

Seneca, Epist. CXXIII. *Pessimum genus hominum videbatur qui verba gestarent. Sunt quidam qui vitia gestant. Horum sermo multum nocet. Nam etiamsi non statim officit, semina in animo relinquit, sequiturque nos etiam, cum ab illis discesserimus, resurrecturum postea malum.* Sic auribus figere. Papin. I. Achill. v. 379.

156. GEMINATUR GRATIA DONI.] Vide Adversariorum Lib. CLXXVI. cap. I.

156. VERBA.] Pauca ea sint Principi. Libanius Basilico:

ὀ ῥαψωδῶς εἰς μῆκος λόγον μάταιον, ἀλλ᾽ εἰς βραχύτητα ῥημάτων ὄγκον κατακλείων πραγμάτων.

Quo spectat, quo nos libenter utimur, Hispanicum hodiernum Proverbium:

Habba poco y bien
Tener te han por alguien.

157. JACTATUM SÆPIUS.] Arrogantia, & exprobratio Beneficiorum odiosa. Nulla res auditu intolerabilior, quam sui ipsius exaltatio. Themistius Oratione prima: *Itaque in Andria ille*

istac commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficij.

Seneca, libro I. de Benef. *Lacerat animum & premit frequens meritorum commemoratio.* Idem ibidem: *Qui dedit beneficium taceat, narret qui accepit.* Eodem alludit excusatio, rem gestam narrantis, ne exprobrari sibi putet, velut immemori: Ut mater Chrysostomi filio, apud eum. I. de Sacerdotio:

καὶ μὴ που νομίσῃς ὀνειδίζουσάν με ταῦτα λέγειν νῦν.

Exemplum hoc genus commemoratoris est Silas, Agrippæ, Regis Judæorum, familiaris, & ob hoc ipsum vitium male ad extremum habitus, apud Josephum, libro XIX. capite VII.

157. FLATUS ATTOLLUNT.] Inanem superbiam, Papinius Thebaid. I.

Attollit flatus ducis & sedisse superbum
Dejecto se fratre putat.

158. QUOS PROMOVERIS.] Evexeris ad honores: Capitolinus Marco: crimini ei datum quod adulteros uxoris promoverit. Lampridius, Alagabalo: *ad honores reliquos promovit commendatos sibi pudibilium enormitate membrorum.* Lucanus, lib. VI.

sanguine multo
Promotus, Latiam longo gerit ordine vitem.

158. ALTO TURGIDUS ALLOQUERIS FASTU.] Auctor ad Pisonem.

Diligis ex aequo; nec te fortuna clientum
Natalesve movent; probitas spectatur in illis,
Nulla superborum patiuntur dicta jocorum.

Hi sunt odiosi mores, quos avertit Leo Tacticor. II.

περὶ ὀ γένου, καὶ ἀπάρεχος τοῖς ἐντυγχάνουσι. τὸ γὰρ ἄγελον τοῦ ἤθους καὶ μισεῖται καὶ ἀποστρέφεται.

159. IPSA SUPERBIA LONGE DISCESSIT V.R.S.S.] Superbia Comes Felicitatis. Prosper, Epigrammate XLVIII.

Omne genus vitij proprio tantum valet actu,
Et peccata suam quaque gerunt speciem,
Sola est innumeris armata superbia telis.
Cui possunt vires & dare gesta bene.

Sic scribendum ex optimis membranis ultimo horum versuum. Vulgo enim perit gratia scribendo *& bene gesta dare* Inconcinnitate omnibus clara. Justinus. Versificator medij ævi, Germanus, nec inanis bonæ mentis.

Hac Sors est hominis: Sapientia, Res, honor, inflant.
Omnibus his rarò fastus abesse solet.

Isidorus cap. XII Libri de Conversis: *Omnibus deterior est superbia: seu propterea quod à summis personis adsumitur, seu quod de Opere justitiæ & virtutis exoritur, minusq; culpa ejus sentitur.* Vide Prosperum lib. III. de Vita Contempl. cap. II. & capite III. *Superbiam amovet Heroe suo*, quod ea priscis moribus summum fuerit scelus. Servius ad Aeneidem II. *Apud Majores superbia ingens facinus fuit, adeò ut Tarquinius pro multis sceleribus Superbi nomen acceperit, & Virgilius Superbi Epitheton proprium Turni facit, pro ingenti scelere.* Christianis adeo exosum vitium, ut Superbum hominem Christianismo excludat. Fulgentius Respons. II. ad Ferrandum: *Hoc, inquit, sacramentum longè est à cordibus Sapientium Superborum, & ideò non Christianorum, ac per hoc non verè Sapientium.* Comitem honoribus agnoscit etiam noster Panegyr. Manlij, V. CCXLI.

> *— nec, quæ comitatur honores,*
> *Ausa tuam leviter tentare Superbia mentem.*

Leo Magnus, Serm. IV. de Quadrages. capite III. *vicinum est rectis actionibus Superbiæ malum, & de proximo semper virtutibus insidiatur elatio, quia difficile est ut laudabiliter viventem laus non capiat humana.* Salvianus Epistola ad Eucherium II. *Pedissequa plerumque novi honoris est Arrogantia.* Superbiam ut plurimum malæ & sceleratæ vitæ caussam & principium dare scribit Gregorius Nyssenus in vita Thaumaturgi.

φεύγων πανταχόθεν τὰς πρὸς τὸν τῦφον ὕλας, εἰδὼς ἀρχηγὸν ὡς τὰ πολλὰ τοῦ κατὰ κακίαν βίου τὸ καθ' ὑπερηφανίαν πάθος γενόμενον, ὥσπερ τινὰ λιμένα τὸν ἡσύχιον ἐπὶ τῆς πατρίδος μέτεισι βίον.

Ingratam eam vocat; eo nomine extremis sceleribus obligans, Valerianus, Homil. I. *Loquantur ista miseri, quos ad omne facinus diabolus, auctor mortis, invitat. Super quos regnat ebrietas, quos turpis luxuria captivos tenet, & à quibus numquam Superbia ingrata discedit.* Scilicet quod fastuosus homo omnibus exosus. Sic scribit Bessarion Cardinalis de Græcia superbis sese omnes avertere. Eam bono quoque abesse, etiam summis honoribus mactando, gloriatur Demetrius Phalereus, apud Rutilium Lupum, lib. II. Et Theoctistus in Sententijs monet *præstare Sapienti super novacula incedere, quam fastu & superbia animum efferari*, cum vita hominis tota bulla sit. Sic humilitas contrà & animi demissio laudatur, ut Joannes Patriarcha Byzantinus vita Joannis Damasceni in Comparatione ait arborem, quo sit fructuosior, eo magis tendere deorsum; & altitudinem hac virtute sublimari Sidonius libro II. Epist. III. De Utraque alia quadam vide Comment. CXXIII. Adversar. cap. ultimo ex Rufini Commentariis in Psalmos.

162. CONTINGERE PASSIM.] Non ut tyranni solent, quorum dextram contigisse pars fuerit voti, ut apud Maronem. *Pars mihi pacis erit dextrum tetigisse tyranni.* Ubicunque ait obvium accedere licet & contingere.

163. AFFARIQUE LICET.] Affabilitas inter commendati Principis Virtutes. Leo Imperator, verbis suprà positis. Gulielmus Tyrius, non ineptus Antiquis auctor accenseri, libro XVI. capite II. De Balduino Tertio Rege Hierosolymitano: *Tanta affabilitatis gratia præminebat, ut etiam contemtibilibus personis ex improviso, & nominatim, salutationibus dependeret affatum, & ad se ingredi volentibus, vel occurrentibus passim, mutuæ collocutionis aut offerret ultrò commercium, aut postulantibus non negaret. Unde tantam sibi plebis & patrum conciliaverat gratiam, ut præcessorum suorum quolibet amplius, utriq; classi haberetur acceptus.* Huc respicit Comitas in vultu, illam animi Benignitatem omnibus contestans; laudata in Heroibus; ut Demetrio: Plutarchus initio vitæ ejus. Idem Præceptis Gerendæ Reipublicæ:

ἐν τῷ

οὐ γὰρ αὐθάδης, οὐδὲ ἐπαχθὴς ὁ χρηστὸς, οὐδὲ αὐθέκαστός ἐστιν ὁ σώφρων ἀνὴρ, καὶ Στείχει πολίταις ὄμμ' ἔχων ἰδεῖν πικρόν. ἀλλὰ πρῶτον μὲν εὐπροσήγορος καὶ κοινὸς ὢν πελάσαι καὶ προσελθεῖν ἅπασιν, οἰκίαν τε παρέχων ἄκλειστον, ὡς λιμένα φύξιμον ἀεὶ τοῖς χρῄζουσι, &c.

Sic Pindarus *Sapientia Heroica & Praeceptor & Praeco*, affabilitatem Crœsi perpetuo fama vehi, truculentiam Phalaridis ubique conspui commemorat. Pythonicor. I.

> Οὐ φθίνει Κροίσου φιλόφρων ἀρετά,
> Τὸν δὲ ταύρῳ χαλκέῳ καυτῆρα νηλέα νόον
> Ἐχθρὰ Φάλαριν κατέχει παντᾶ φάτις.
> Οὐδὲ μιν φόρμιγγες ὑπωρόφιαι κοινωνίαν
> Μαλθακὰν παίδων ὀάροισι δέκονται.

Sic Caroli Magni, nullo Regum veterum minoris, Praeceptor Edelhardo Episcopo praecipit Alcuinus Epistol. I. *Esto miseris consolator, pauperibus Pater, omnibus affabilis, donec intelligas quid cuique respondeas, & semper responsio tua sale sit condita.* Et Leo Tact. II. cap. XXXV. εὐπροσήγορον, ἕτοιμον, ἀτάραχον, Imperatorem requirit.

164. NON INTER POCULA SERMO CAPTATUR.] Cum nefas quasi repellere allocuturum. Cum Genio indulgerent veteres offendi illum, & sese facinus piaculare admittere credebant, triste si tum facerent, aut dicerent aliquid. Horsum hoc trahas. Magnatum favorem captari, cum se invitant hilariuscule, quis tam incivilis ut nesciat? Stiliconi autem suo solidam humanitatem adscribit Encomiastes noster.

164. PURA LIBERTATE.] Non suffulta adulationibus, non parata & elaborata artificiis, ut aures fastu turgidas palpationibus intraret. Pulcrum praeceptum Synesij ad Arcadium, initio Aureoli libri de Regno:

πολλοῦ μὲν ἂν ἄξιος εἴη βασιλέως ἀκοῇ λόγος ἐλεύθερος. ὁ δὲ ἐφ' ἅπαντι γινόμενος ἔπαινος σὺν ἡδονῇ λυμαινόμενος, ἐοικέναι μοι δοκεῖ τῶν φαρμάκων ἃ μέλιτι δεύσαντες τοῖς ἀπολυμένοις ὀρέγουσιν. Νέου γὰρ βασιλέως γνώμην ὑπ' ἐξουσίας, ᾗ ἂν τύχῃ, βαδιουμένην συνέχει λόγων ἀλήθεια.

Sic à libertate loquendi Consiliarij Principum cum primis virtutum laudantur. Isocrates, Epist. IV. de Diodoro, quem pro tali Philippo Regi commendat:

ὃν οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν, εὖ μὲν λίαν εἴη φθονερὸς, καὶ εἰπεῖν καὶ βουλεύσασθαι οὐδενὸς ἧττον αὐτὸν δύνασθαι, καὶ δικαιότατον καὶ σωφρονέστατον εἶναι, καὶ χρημάτων ἐγκρατέστατον. Ἔτι δὲ καὶ σύμβιον ἁπάντων ἥδιστον, καὶ λιγυρώτατον. πρὸς δὲ τούτοις πλείστην ἔχειν παῤῥησίαν, οὐχ ἣν οὐ προσῆκεν, ἀλλὰ τὴν εἰκότως ἂν μέγιστον γιγνομένην σημεῖον τῆς εὐνοίας τῆς πρὸς τοὺς φίλους, ἣν τῶν δυνατῶν οἱ μὲν ἀξιόχρεων τὸν ὄγκον, τὸν τῆς ψυχῆς ἔχοντες, τιμῶσιν, ὡς χρησίμην οὖσαν. δεῖ δὲ τοὺς ἐπὶ τῷ βελτίστῳ παῤῥησιαζομένους πολλὰ σώζειν δύνασθαι, καὶ τῶν ἀπιδόξων διαφθαρήσεσθαι πραγμάτων, ὧν ἕνεκα προσήκει μὲν παρὰ πᾶσι τοῖς μονάρχοις πλέον φέρεσθαι, τοὺς μὲν ἀλήθειαν ἀποφαινομένους, τῶν ἅπαντα μὲν πρὸς χάριν, μηδὲν δὲ ἄξιον χάριτος λεγόντων.

Quae Prudentia ut rara fuit & est in Potentibus, ita in Stilicone à nostro merito cōmendatur, non fuisse scilicet summae potestatis virum ullius libertate offensibilem. Sic Julianum suum laudat Libanius Legatione: *Meam noverant apud te de his ipsis liberè loquendi libertatem, à primo diluculo ad medias*

usque noctes sæpissimè progressam, quam amicorum quidam veriti ne modum excederet, inhibuerunt. Ad tu illos, ne id facerent, prohibuisti: quod Regium esse arbitrareris, & Aula tua dignum non tacentibus imperare, sed ijs præesse, qui in medium animi sui sententias proferre possent. Quare cum tanta securitas liberè loquendi pateret, nullus umquam tacendi prætextus extitit.

165. SERIA QUISQUE JOCIS.] Mira in Dicteriis & scommatis ferendis patientia, aliquot alioqui nec mitissimorum, principum recensetur Suetonio alijsque Historiæ Augustæ Conditoribus; mira item & impunita Libertas Sapientum Insipientiumq; Monitorum. Sic Balduinum tertium, Regem Hierosolymitanum describit Gulielmus Tyrius loco modo nominato: *Erat*, inquit, *præterea jucundi sermonis, facetique, & personis quibuslibet favorabili quadam compositione se conformem tribuens, omni ætati & conditioni gratissimè se contemperabat. Vrbanitatis quoque præcipuè, eo minus, quod dicendi nimia utebatur libertate, ita ut quæ in amicis erant notabilia, sublata differentia, utrum placeret an lederet, eis in faciem publicè jacularetur. Quæ tamen, quoniam non nocendi animo, sed quadam mentis hilaritate, vel potius levitate, dicebat; non multum inde etiam eorum, quos liberiore sermone lacessebat, gratiam* (Lege ingratiam) *demerebatur: eoque amplius veniale videbatur, quod in se versa vice contorta æquanimiter dicta supportabat mordacia.* Sic noster laudat Theodosium. VI. Consul. Hon.

Alternos cum plebe jocos, dilectaque passus
Iurgia

Sic facetum laudat infrà Stiliconem. Et hoc genus in Pisone suo Panegyrici Auctor. Justinus versificator barbaro ævo non illaudabilis.

Suscipit hunc hujus patriæ dux; cuius ad aures
Venit fama favens de probitate viri.
Curia quem tota blandum sermone, facetum
Maribus, audacem pectore, laudat, amat.

In quo scriptore non infrequens occurrit nostri expressio.

165. REGNI PARENTEM.] Publicus Parens Stilico. Symmachus lib. IV. Epist. XII. ad Eum: *Consulatum meum libertate continuas: Et ut publicus parens in futuros etiam magistratus Imperialem provocas largitatem.* Ambrosius Oratione in Funus Theodosij. *De filiis nihil habebat novum quod conderet, quibus totum dederat, nisi ut eos præsenti commendaret.* Parenti. Prudentius de Honorio:

dux agminis Imperiiq;
Christipotens nobis invenis fuit, & Comes eius
Atq; parens, Stilico.

167. MIRATUR CONVIVA PAREM.] Ob comitatem conviviorum, & participatum epulandi commendantur principes. Victor Epitoma de Theodosio: *Elegans lætusq; convivium dare, non tamen sumtuosum; miscere colloquia pro personis studio, dignitatibus, sermone cum gravitate jucundo.* Eutropius de Trajano: *Gloriam militarem civilitate & moderatione superavit Romæ & per provincias æqualem se omnibus exhibens, amicos salutandi caussa frequentans, vel ægrotantes, vel cum festos dies habuissent: convivia cum ijsdē indiscreta vicissim habens: sæpe in vehiculis eorum sedens nullum Senatorem lædens.* Capitolinus de Pio: *Cum sibi & filijs honores peteret, omnia quasi privatus fecit. Frequentavit & ipse amicorum suorum convivia. Quantum vero opus sit vero Principi legitimum convivium exhibere,* indicare voluit Paulus Aemilius, quem vocatis ad se mirantibus apparatum dixisse refert Plutarchus, ejusdem ingenij dexteritatisque esse, aciem in hostes rectè ordinare, & pro amicis convivium. Sint quibus tale aliquod placeat, quale Henricum Regem exhibere consuevisse scribit Witechindus Hist. Saxonicæ. lib. I. *In Venatione,* inquit,

inquit, *tam acerrimus erat, ut una vice quadraginta, aut his amplius, feras caperet; & licet in conviviis satis esset jucundus, tamen nihil regalis disciplinæ minuebat: tantum enim fervorem pariter & timorem militibus infundebat, ut etiam ludenti non crederent ad aliquam lasciviam se dissolvendo.* Prorsus aversati verò convictum subditorum, barbarum, brutumque Principi. Plutarchus initio libri ad indoctum Principem:

Νῦν οὖν ἔχοντες οἱ πολλοὶ τῶν βασιλέων καὶ ἀρχόντων μιμοῦνται τοὺς ἀτέχνους ἀνδριαντοποιούς, οἳ νομίζουσι μεγάλους καὶ ἁδροὺς φαίνεσθαι τοὺς κολοσσούς, ἂν διαβεβηκότας σφόδρα, καὶ διατεταμένους, καὶ κεχηνότας πλάσωσι, καὶ γὰρ οὗτοι βαρύτητι φωνῆς, καὶ βλέμματος τραχύτητι, καὶ δυσκολίᾳ τρόπων, καὶ ἀμιξίᾳ διαίτης, ὄγκον ἡγεμονίας καὶ σεμνότητα μιμεῖσθαι δοκοῦσιν, οὐδ᾽ ὁτιοῦν τῶν Κολοσσικῶν διαφέροντες ἀνδριάντων, οἳ τὴν ἔξωθεν ἡρωικὴν, καὶ θεοπρεπῆ μορφὴν ἔχοντες ἐντὸς εἰσὶ γῆς μεστοὶ, καὶ λίθου καὶ μολύβδου.

Christianus Antistes quomodo convivium inire debeat paucis docet, ex veterioribus quidem, Radulphus Ardentius, Homil. in Dominicam. XVIII. à Festo S. Trinitatis: *Bonus pastor numquam extrà domum suam eat manducatum tantum comedendi gratia, præterquam gratia aliis proficiendi, ut imitatores suos, à quibus pascitur corporaliter, pascat Spiritualiter. Declinet autem in sede superbiam, in cibo saturitatem, in potu hilaritatem, in verbo levitatem, ut suos ædificet convivas, non solum verbo; sed etiam gravitatis exemplo.*

167. TANTA POTESTAS.] Homo tantæ Potestatis. Petronij ad Fortunam:

> *Rerum humanarum divinarumque potestas.*

168. CIVEM AGAT.] Civitatem commendat Stiliconis, civibus se parem gerentis. De Theodosio, Sexto Consulatu Honorij.

> *Romuleis Victor sub mœnibus egit,*
> *Te Consorte, dies, cùm se melioribus addens*
> *Exemplis, civem, gereret, terrore remoto.*

Et Quarto Conf. Ejusdem v. CXII.

> *Nec tamen oblitus civem cedentibus atrox*
> *Partibus, infremuit.*

169. DOCTUS PRISCA LOQUENTEM.] Acutè omnem Eruditionem in Eloquio & notitia Antiquitatis collocat. Ennius de viro doctrinæ absolutæ.

> *multa tenens antiqua, sepulta loquens in*
> *Tempore.*

Alibi noster.

> *nec desinat umquam*
> *Tecum Graia loqui, tecum Romana Vetustas.*

Sic Nestor Homericus laudatur, Iliade I. trium seculorum doctrinam doctus. Appuleius, lib. VII. *Medullitus ingemebam; subibatque me, non de nihilo Veteris priscaque viros finxisse ac pronunciasse cæcum & prorsus exoculatam esse doctrinam.* Hoc est absolute eruditos. Ducem memoriam multarum rerum commendare arbitratur Leo Philosophus Tact. XX. & quæ artes sciendæ sint illi, LIII cap. Epilogi designat. Ubi in Græco Codice Architectonice perperam omissa est, agnita Latino traductori.

170. ASPERSIS SALIBUS.] Non infusis. Faceta autem & comis oratio in Proceribus commendatur, ingeniositatem demonstrans. Auctor ad Pisonem.

> *Mira subest gravitas inter fora mirus, omissa*
> *Paullisper gravitate Lepos: si carmina fortè*
> *Nectere ludenti juvit fluitantia versu,*
> *Aonium facilis deducit pagina carmen:*

Sive Chelyn digitis eburno pectine pulses
Dulcis Apollinea sequitur testudine cantus.

Sic *Sullam* describit *Sallustius* aptissimum ad Joca & seria etiam cum humilibus agenda, quibus illi artibus iter ad summam potestatem & munitum. Quales hi Sales esse debeant præcipit pulcrè & sapienter Plutarchus Præceptis gerendæ Reipublicæ: *Veruntamen,* inquit, *& salsè dicta & ridiculè nonnumquam in partem Orationis Politicæ admittuntur, cum non petulanter aut scurriliter, sed ab eo qui utiliter increpet aut subsannet, proferuntur. Maximè autem probantur ista in Responsionibus & Objectionibus, nam subsannare de industria, idque non provocatus, qui volet, risum captare credetur, neque sine suspicione malignitatis, quod vitium turpavit Ciceronis, Catonis Majoris, Euxitheique sales, &c.* Sic virorum magnorum etiam minuta sunt magna, ut loquitur Pindarus Pyth. I. A quibus in Sermone abesse debet vociferatio, ut demonstratum Senecæ lib. I. de Clem. cap. VII. *Itidem vitanda loquacitas, quam in Iuliano* notat Ammianus, quæ si artis esset aut ingenij, natura hirundines præstarent hominibus, ut Nicostratus Comicus non infestivè scripsit.

Εἰ τὸ συνεχῶς καὶ πολλὰ καὶ ταχέως λαλεῖν
Ἦν τοῦ φρονεῖν παράσημον, αἱ χελιδόνες
Ἐλέγοντ᾽ ἂν ἡμῶν σωφρονέστεραι πολύ.

Sed id alterius loci est.

171. AONIOS MEDITANTEM CARMINE MUROS.] Verissima Lectio cum fabula notissima sit Amphionis cantu muros Thebarum compositas. Eam habent & agnoscunt Codices Cujaciani, Noster, Camerris, Bentini, cum nonnullis Belgicorum, probavitque optimus judicij Scaliger. Cæteri *Musas* aut *silvas* ganniunt, cum ijs quos A. Schottus, & M. Delrius contulerunt. Ineptè.

172. VELIT.] Malit. Homerus. Iliad. A.

Βούλομαι ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.

Papin. III. Theb. v. 287. vid. ibi Nos.

173. VERIS.] Vide finem Epithalamij Honoriani.

174. AURATIS FIGURIS.] Effigies, simulacra, statuas, inauratas dicit viventi positas. Tacitus de Sejano: *Cerni effigiem ejus in monumentis Pompejanis.* Dio de Tiberio: *cum multos alios post mortem statuis cohonestasset, Seiani etiam vivi aneum in theatro posuit.* Quem eundem, quod de Stilicone iste noster infinitis simulacris & statuis à Senatu, Equestri Ordine, & alijs Romanis cultum idem scribit. libro LVIII. *Antiquissimus honos statuarum,* unde origo Idolorum, celebratur ab auctore libri Sapientiæ, cap. XIV. Frequentiam hujus cultus in Stilicone confirmat Claudianus lib. III. Horum. ad Romam:

Os sacrum, quod in are colis, miraris in auro,
Cerne libens.

Materiam talium effigierum junctim posuit in Reguli ambitione exagitanda Plinius Junior lib. IV. Epist. VII. *Regulo placuit filio suo statuas & imagines quamplurimas facere: Hoc omnibus officinis agit: Illum coloribus, illum cera, illum are, illum argento, illum auro, ebore, marmore, effingit.*

176. QVÆ NON INCVDES STREPERENT.] Instar earum quæ imagines principum conficerent, quorum ingens copia erat, cum ubiq; gentium ij adorarentur. PLinius Panegyrico docet illas ad imagines solitas Principes divino honore coli. *Itaque,* inquit, *Barbari, non te apud imagines, sed ipsum præsentem audientemque consalutabant Imperatorem, nomenque quod alij domitis hostibus, tu contemtis merebaris.* Quo loco Numen scriben-

scribendum non viderunt tot Editores. Sic de Eutropio, summo post principem, honore admoto, libro. II.

> *Posteritas admitte fidem; monumenta petuntur,*
> *Dedecoris, multisque gemunt incudibus æra,*
> *Formatura nefas.*

177. FLVERENT FORNACIBUS ÆRA.] Variant hic scripti Codices; sed nullo omnino pretio operæ. Nos cum Scaligero scribimus quantis fluerent incudibus æra.

179. QVÆ NON PRO NVMINE VULTVS.] Instar beneficorum, qui divinis cultibus culti. Lampridius Alexandro: *Ipsum verò ob hæc tot & tanta bona provinciales ut Deum suspiciebant.* Notavit plura vir doctus ad Tertulliani Apologeticum.

180. TALEM NI SEMPER HONOREM RESPVERES.] Exemplo Agesilai apud Græcos, qui moriens etiam talem honorem sibi haberi vetuit. Claudij Cæsaris apud Romanos, de quo Dio lib. LX. Idem disputat Plinius *Panegyrico*, ita tamen ut ambitionem culpet in ijs, qui parcè & prudenter, exemplo sui scilicet (de quo tamen aliter alij) Trajani, admittant. Sic sancti etiam Christiani homines abnuebant talia, ut vides Paullinum unanimi alioquin sibi suo Severo non inmordaciter rescribere, tale quid postulanti, Epistola. VIII. Id quod admisit tamen idem postea, docente Epistola. XII.

181. RAPIAT.] Cupide, & ambitiose. Lucanus. lib IV.

> *Non deerat fortis rapiendo dextera leto.*

Lib. V.

> *Turpe duci visum est rapiendi tempora belli*
> *In segnes exisse moras.*

183. SPREVISSE POTEST QVI IVRE MERETVR.] Alterius enim animum non subiverit tanta generositas. Auctor in Funis Mæcenatis.

> *Majus erat potuisse tibi nec velle triumfos,*
> *Major res magnis abstinuisse fuit.*

Eodem animo statuas contemsit Cato Major, de quo Ammianus lib. IV. *Quam sit pulcrum exigua hæc spernentem & minima, ad adscensus vera gloria tendere, longos & arduos, Censorius Cato monstravit, qui interrogatus quamobrem inter multos nobiles statuam non haberet. Malo, inquit, ambigere bonos, quamobrem id non meruerim, quam, quod est gravius, cur impetraverim, mussitare.*

184. VNDIQVE LEGATI PROPERANT.] Ad Stiliçonem, Imperij Administratorem. Ejus enim potentia tanta erat, ut nutui obtemperantes haberet tam Romanos quam Barbaros. Sozomenus, lib. IX. cap. IV.

ἀναιρεῖται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Στελίχων, παρὰ τῶν ἐν ῥαβέννῃ στρατιωτῶν, ἀνὴρ, εἴπερ τις ἄλλος πώποτε ἐν πολλῇ δυνάμει γενόμενος, καὶ πάντας, ὡς εἰπεῖν, βαρβάρους τε καὶ ῥωμαίους πειθομένους ἔχων.

Summus autem honor, & proximus Principali Legatos ad aliquem destinari. Dio de Seiano, lib. LVIII. *Porro Sejanus magis etiam elatus est, decretumque ut publicè ejus natalis celebraretur; Legatosque ad ipsum, perindè atque ad Tiberim, seorsum Senatus, seorsum Equites ac plebs ex tribunis & ædilibus suis miserunt, ac per amborum fortunam juramenta conceperunt.*

185. MILITE TUTUS INERMI.] Rectè Scaliger ad libros Bentinianos. *Limite* veritatis vestigia servat noster Codex in quo *LIMINE*, disertè exaratum est. Noti exercitus ad limites rebellantium gentium.

187. SÆVUM GENTIBUS AMNEM] Rhenum dicit: cujus accolas pro invictis Romanæ rei hostibus semper in ore habet. *Gentibus*, quod infinita vocabula sint Barbararum gentium, quę ex illis partibus infestarunt Romanos. Nec id mirum, cum pagi sæpè unius incolæ, jactantia hostium, gentis integræ nomen habuerint. Sic Chamavi, pagi unius habita-

bitatores erant. Sulpitius Alexander, de Arbogaste: *Collecto ergo exercitu transgressus Rhenum, Bructeros, ripa proximos; pagum etiam, quem Chamavi [incolunt], depopulatus est, nullo usquam occursante.* Sic pagi & populi junguntur, ut ejusdem momenti. Orosius, lib. VI. cap. IX. *Cæsar Suevos, maximam & ferocissimam gentem, quorum esse centum pagos & populos multi prodidere, totamq; Germaniam adventu suo terret.* Hinc tot nomina talium gentium, mutata sæpe ad pagorum locorumque spatia & vocabula.

190. DOMIBUS AMOENIS.] Prætorijs, amœnitatis ergo ripis Rheni impositis. Delicias ædificatorum Romanorum alludit. Vide Papinium elegantissima Ecloga in Tiburtinum Manlij. Ausonium Mosella. Sidonium lib. II. Epist. II.

191. RURA TYRANNO LIBERA.] Gildonem suum intelligit.

191. OBSIDIONE.] XXX. Annorum, qua pressus fuerat ab Alarico. Prudentius lib. II. in Symmachum de hujus copijs.

Illic Terdenis gens exitiabilis annis
Pannonia, pœnas tamdem deleta pependit.

192. SAVI.] Fluvij Pannoniarum, cujus nomen inepte hic turbant Libri. Noster etiam cum glossa delirat *Fanni*, id est *Padi*, Flarus lib. IV. cap. XII. *Pannonij duobus saltibus ac tribus fluviis, Dravo, Savo, Histroque vallabantur.* De situ Pannoniarum alia hodie res est.

194. LIGONES.] Ad faciendum opus rusticum.

196. AGNOSCITQUE CASAS.] Sic emendarunt docti viri. At in plerisque Scriptis Libris *Agnoscit caussas* scriptum est. Unde scribendum arbitrere caulas veteres nimirum, tot jam annos infessas hostibus.

197. COLLIBUS.] Relligio osculatæ terræ illustratur nobis alibi.

197. NON CEDIT ARATRO.] Sciens non iri interturbatum opus hostium repentino incursu, sed pro sua jam subigens terram. Scaliger recepit CREDIT quod probat Observationum scriptor eruditus, agnoscunt Belgæ aliquot Codices, cum Nostro Aldi, amœtisque Editionibus. Nobis tamen genuinum videtur τὸ *CEDIT*, asserentibus Cujacianis, Bentinianis, & majore parte Belgicorum librorum.

198. INCULTA DABANT QUAS SECULA.] Longi anni. Propriè hic autem loquitur. Seculum enim solos XXX. annos quandoque notat. Servius ad Æneidem VIII.

seclis effœta senectus.

Notandum secla dicta etiam in uno homine, secundum eos qui dicunt seculum triginta annos habere. Quinquaginta, memorat Isidorus lib. V. cap. XXXVIII.

200. PATRIUM VECTIGAL.] Non auctum per tot militum Romanorum labores, quos innuit. Ea autem loca vitibus consevit Probus Imperator, suo quidem sub interitu. Vide Vopiscum, Victorem, &c.

222. JUVENESCERE.] Senium enim omnem morbum, omne detrimentum notat. Loquuntur sic sæpè Sacræ Litteræ, Psalmi, Prophetæ, qui sunt Veritatis Poetæ, Laudatores & interpretes veri Numinis.

223. SUB TOT PRINCIPIBUS.] Invenies mirificas turbas ante hæc tempora, convulsiones Imperij, tumultuationes, rebelliones perpetuas; quod refloruit quodammodo, Stiliconis potissimum opera, sub Honorio. Sanè nisi stolidus princeps inconsultè tantum virum interfecisset, Romam Alaricus non occupasset, quem cum Getis suis contra Constantinum Arelate sedem tyrannidis habentem, ipse in Orientem proficiscens, destinaverat Stilico. Vide Zosimum, qui unus hic vera memorare videtur. In speciem sanè res aliter apparere poterat, Alarico nimirum in Italiam accito, dum Orientem occuparet Stilico, & ita Honorio etiam mox Imperio Occidentis exsuendo; sed Mors Heroica, cum vivere posset, Stiliconis; & constans affirmatio hominum sub tormenta raptorum

ptorum de innocentia ejusdem aliud docent. De Felicitate ævi Honoriani vide Orosianæ Historiæ Epilogum. Cui in rebus Stiliconis quanta fides habenda sit vel ex eo patet quod imbellium etiam Vandalæ gentis ei objicit. lib. VII. c. XXXVIII. Corpus Regni ipsum totum atque universum Imperium est. Corippus, lib. II.

Romanum Imperium corpus benè ponitur unum
Compositum multis, quod fas est dicere, membris.

205. ROMANUM VULNUS TECTURA CICATRIX.] Non audet sanationem integram polliceri, prudens plerumque veritatis, etiam in medijs adulationibus. Pariter cicatrix morum Romanorum dicta Prudentio. I. Sym.

Vir solus, cui cura fuit, ne publica morum
Plaga, cicatricem summa leviter cute clausa,
Duceret, & latebram tabentis vulneris altè
Impressam, penitusque putri de pure perosam,
Iuncta superficies, medico fallente, foveret.

Sic scribendum: vulgo inepte *summa leviter cute clausam.* Non enim de cicatrice, quæ nondum aderat, utpote sanato jam vulnere superveniens, sed de cute leviter clausa loquitur, sub qua purulenta lateant omnia.

207. CÆLESTE JUDICIUM.] Deorum. Cœlum enim genere pro omnibus Dijs, ut notamus alibi his Notis. Tacitus, Annal. I. *Durabat & formido Cœlestis iræ, nec frustrà adversus impios sidera hebescere, ruere tempestates.* Salvianus, lib. I. *Sed ego quid de his dico quorum inconsiderantia quodammodo Deum tetigit, & ad cœlestem injuriam redundavit.* Sic Principum Res Cœlestes, pro divinis, usurpantur. Eumenius pro Restaurandis Scholis: *Ego verba illa divina, cœlestesque illas litteras, quibus mihi tanti Principes instituendam juventutem commendare dignati sunt, accipiam:*

209. JUDICIUM. [Favor, charitas, Electio; Æstimatio: Hoc enim est Judicium. Epithalam. Palladij.

Casta domus, sincera fides, industria sollers,
Elegit Stilico: nihil ultrà laudibus addi
Iudicio ve potest.

Symmachus, lib. V. Epist. XV. *mecum lateris quod Domini nostri Theodosij sacro divinoque iudicio merui Consulatum.* Idem lib. X. Epist. XLVII. ad Theodosium & Arcadium: *Omnes, qui ad amplissimos honorum gradus, iudicio Clementiæ vestræ vel favore provehimur, studio summo debemus eniti, ut famam Veritate tueamur.* Alioquin & Testimonium valet. Ut *Iudicium* populi de mortuo Prætextato pro acclamationibus, Virtutis ejus Testimonijs, apud eundem Symmachum, lib. X. Epist. XXXVII. Est & Iudicium felix judicandi de rebus sollertia, velut apud Græcos κρίσις. Mithridates in Epistolis Bruti, si non & ipse potius Brutus, aut nisi utrumque nomen fictum. Epist. XXV.

Ξάνθιοι τὴν ἐμὴν εὐεργεσίαν ὑπερειδόντες τάφον τῆς ἰδίας ἀπονοίας ἐσχήκασι τὴν πατρίδα· Παταρεῖς δὲ πιστεύσαντες ἑαυτοὺς ἐμοὶ, οὐδὲν ἐλλείπουσι διοικοῦντες τὰ καθ' ἕκαστα τῆς ἐλευθερίας, ἐξὸν οὖν καὶ ὑμῖν, ἢ τὴν Παταρέων κρίσιν, ἢ τὴν Ξανθίων τύχην ἑλέσθαι.

210. AUT LITTORE PRODUNT.] Ut ad Aquileiam Maximum, Andragathius præceps in undas sese abjecit: Gildonem Tabracam pontus expulit. Sed de isto capiendum quod sequitur *totum oppressi claudunt f. æquor.* De Gaina vide Marcellinum Comitem, sub hoc ipso Stiliconis consulatu.

212. IN SE VERTUNT.] Arbogastes, Eugenij Dux Bellicosissimus & strenuissimus sua se manu peremit. Unde natales, industrium,

dustriam, res gestas, mortem ipsius, apud Zosimum libro IV. Orosium, lib. VII. cap. XXXV. Mortem viri notat in annum Arcadij. III. & Honorij. II. Consulum incidisse Marcellinus Chronologus.

214. MILITIS ENSE.] Rufinum dicit. Penthei nota fabula.

214. CUBILIA FRAUDUM.] Penetralia arcana, à cubilibus ferarum ingeniosè effossis. Nemesianus, Cynegetico.

adorato noscunt vestigia prato
Atque etiam Leporum secreta cubilia monstrant.

Transferuntur hinc ad alia. Valerius Flaccus, lib. V.

Nam prius ignoti quam dura cubilia ferri
Eruerent, ensesque darent; odia agra sine armis
Errabant, iraque inopes, & segnis Erynnis.

Silius, lib. X.

Deprendet spissis arcana cubilia dumis.

215. TENERA NARE.] Sagacem dicit Seneca Hippolyto.

Nunc demissi nare sagaci
Captent auras, lustraque presso
Quærant rostro.

Elegantissime describit Varius, citante Macrobio, hoc genus canem, deprehendentem cubile hosticum, & quærentem tamen.

Ceu canis umbrosam lustrans Gortynia vallem,
Si veteris potuit cervæ comprendere lustra,
Sævit in absentem, & circum vestigia lustrans
Aethera per nitidum tenues sectatur odores.

217. CERTA DIGNANTUR IMAGINE SOMNOS.] Exempla non pauca suppetunt, Principes etiam Veritatis ignaros, somnijs futurarum rerum admonitos. Sic Honorius nostri gloriatur in Bello Gildonico.

Sic Marcus Antoninus, Veritatis, qua licuit, studiosissimus Princeps, Libro I. memorat tum alia sibi remedia morborum per somnum patefacta, tum contra vertiginem, & sanguinis exscreationem.

Τὸ δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πτύειν αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν.

Quo pertinet Caput Septimum Libri Primi in Valerio Maximo. Aliæ historiæ memorabiles apud Ciceronem lib. II. de Divinat. Plutarchum in Pericle. Diodorum Siculum, Scriptores Gestorum Alexandri. Alios.

218. TERRÆ.] *Provinciæ*, Sic enim Consulatus veterem dignitatem tueri Claudianus laborat, ut ob servatas Provincias collatum asseveret.

220. POSCENTIBUS IPSE RESTITERAS.] Supra de honore Imaginum & statuarum. Sic de Domitiano Papinius:

subiere novi Palatia fasces,
Et requiem bis sextus honos: precibusq. receptis
Curia Cæsareum gaudet vicisse pudorem.

PLinius pulcrè de Trajano: *Iam tempus est ipsi Consulatui præstare, ut majorem eum suspiciendo gerendoque facias. Nam sæpius recusare ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tamquam minorem putes* (forte *minoris eum*). *Tu quidem ut maximum recusasti, sed hoc persuadere nemini poteris, nisi aliquando & non recusaveris. Cum Arcus, cum Tropæa, cum statuas, deprecaris, tribuenda est Verecundiæ tuæ venia. Illa enim tibi sanè dicantur. &c.* Nova est utique ambitio recusare quod cupias, ut alij negando asciscunt sibi honores: Ut Augustus in Breviario rerum suarum, quod Ancyranum hodie dicitur, meminit Aedificiorum à se sine nominis inscriptione perfectorum, quæ sane egregia est jactantiæ declinatio.

221. ALIORUM PRONA FAVORI, JUDEX DURA SUI.] Moderatio Stiliconis Zosimo notata, jam sæpius nobis memorata est. Sic VI. Cons. Noster.

Cum

Cum tamen Eucherius, cui Regius undique sanguis,
Atque Augusta soror, fratri praestaret ovanti
Militis officium; sic illum dura parentis
Instituit Pietas in e vel pignora parci,
Quique neget nato Procerum quod praestat honori.

221. FACIBUS SUCCENSA PUDORIS.] Largo velut igne. Papinius prima Achilleide:

Nec latet haustus amor, sed fax vibrata medullis
In vultus atque ora redit; lucemque genarum
Tingit & impulsam tenui sudore pererrat,

223. TANTOS ANNOS.] Tot. Numerum & Amplitudinem vox ista simul notat. Exempla notantur alibi, neque barbarum negotium est.

224. DOMINÆ ROMÆ.] Sæpius sic. Vide Librum III.

227. TECTA DEÆ.] Templum in se habebat sibi suum Roma, cum Venere commune, Cæsarum nempe progenitrice. Prudentius, I. in Symmachum.

Delubrum Roma, colitur nam sanguine & ipsa
More Dea; nomenque loci ceu Numen habetur,
Atque Vrbis Venerisque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura Deabus.

Xiphilinus Adriano:

αὐτῆς μὲν γὰρ ἢ τῆς ἀφροδίτης τῆς τε ῥώμης ναοῦ τὸ διάγραμμα αὐτῷ πέμψας, δι' ἔνδειξιν, ὅτι καὶ ἄνευ ἐκείνου μέγα ἔργον γίγνεσθαι δύναται, ἤρετο εἰ εὖ ἔχει τὸ κατασκεύασμα.

Quæ verba interpres assecutus non est, ut ad Rutilium monuimus.

228. PRIMA.] Quia Patria Theodosij. Extiterunt, nunc Chronologiarum conditores, qui etiam Claudianum inde producunt.

229. FOLIIS MINERVÆ.] *Olea, legatorum* ramo. Tagum addit, ut præcipuum & singulare Provinciæ decus.

232 POTUIT.] Tamquam rem arduam dicat. Notatum suprà. Augusti fasces, quia Tertium Consul fuerat Theodosius, cujus fratris filiam, ab ipso Principe liberis accensitam, matrimonio habebat Stilico. Zosimus libro IV.

Θεοδόσιος τῶν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἡγεῖσθαι ἔταξεν Τιμάσιον, καὶ ἐπὶ τούτῳ Στελίχωνα. συνῴκει δὲ οὗτος Σερήνῃ τῇ βασιλέως ἀδελφοῦ θυγατρί.

Iam negat Consulatum recipere, etiam quem gener gesserat.

233. AB ORBE QUEM REGIT.] Revera sub Principe Princeps erat. Orosius, hostili in virum maximum, sed iam damnatum, animo. lib. VII. cap. XXXVIII. *Comes Stilico Vandalorum imbellis, avara, perfida, & dolosa gentis genere editus, parvipendens quod sub Imperatore imperabat.* Zosimi & Sozomeni verba supra posuimus.

236. IMMOTO IVRE] Imperio. Quod tuebatur utrique Principum.

238. PVRPVRA.] Culmen Imperatorium in Hispana familia.

240. DOMINI.] Rectè sic Scaliger, consensu Librorum. Alijs male editum *DOMVI.* Noster *Dominis.* Sed vera est illa scriptio. Honorio enim filius sperabatur, cui avus futurus Stilico.

241. TORQVE DECORO.] Veteri Gallorum cultu. Mentio apud Polybium, Livium, alios.

242. GESA.] Gallicum telum, Gellius lib. X. cap. XXV. Servius. Isidorus. Vide Lipsium Poliorcet. lib. IV. cap. IV.

242. ANIMOSO PECTORE.] Gallis propria laus. Alibi.

Animosa tuas ut Gallia Laudes,
Audiat

Ausonius Claris Vibibus *Armipotentem* vocat. Vide eundem Mosella, Cassiodorum, lib II. Variar. Epist. III. Hieronymum contra Vigilantium.

243. FRANCOSQUE SUBEGIT.] Paullus Orosius apud Gregorium Turonensem lib. II. Hist. Francor. cap. IX. *Stilico congregatis gentibus Francos protrivit, Rhenum transijt, Gallias pervagatus est, & ad Pyrenaos usque prolapsus est.*

244. PAGINA.] Immortalis consignatio. Vide Supra.

246. CALEDONIO MONSTRO.] Ignotæ feræ, dicere vult. Allusio ne ad intima Britanniarum tum nondum satis perspecta, unde monstrosa censita Provincia. Michael Psellus de Dæmonibus:

ἄτοπα μὲν γὰρ πολλὰ τῶν ὑπερβορέων ἐθνῶν, πολλὰ καὶ τῶν ἀμφὶ λιβύην καὶ Συρτιν ἱστόρηται. Ἰουδαῖοι γὰρ κακίας εἶδος οὐδεὶς ἀνῆκεν. οὔτε περὶ αὐτοὺς οὔτε περὶ Κελτοὺς, οὔτ' αὖ ἡ περὶ βρεττανίαν ἔθνος ἔκνομον καὶ ἄγριον.

Quasi damnatæ fuerint hæ oræ talibus ferendis portentis. Quo capiendum illud etiam Martialis, Libro IV. Epigrammat. LV.

Hæc tam Rustica, delicate Lector.
Rides nomina? videas licebit.
Hæc tam rustica malo, quam Britannos.

Ultima Proverbio velut dicebatur *Britannia*, cum non esset tamen, eo quidem ævo. Sulpitius Severus; lib II. Histor. Sacræ: *Instantius, quem superius ab Episcopis damnatum diximus, in Sylinam insulam, qua ultrà Britanniam sita est, deportatur.* Mansit tamen titulus ei remotissimæ oræ. Rogerius, si is est, de Contemtu Mundi, cap. III. *Singuli quique credentium, non locorum diversitatibus, sed fidei merito ponderantur. De Hierosolymis & de Britannia æqualiter patet aula cœlestis.* Quæ verba ad patriam ei scriptori conciliandam Britanniam eruditus Editor frustra producit, cum exscripta sint, de more & instituto auctoris, ex Hieronymi Epistola ad Paullinum, de Institutione Monachi, possintque eadem tam in medio orbe concepta esse, quam ejus aliquo angulo. Pro ultimo aliquo loco Oceano petendo Britanniam habet & Sermo Basilicus Libanii.

248. FERRO PICTA GENAS.] Ita omnes scripti Editique Codices habent, quorum aliqua est in hoc Scriptore auctoritas. Immanitatem gentis, & Voluptatem in sanguine etiam sic indicat, vide Julium Solinum, cap. XXV. Viri docti qui nitrum aut vitrum malint, nobis nihil persuadent. Caledonij Britanni à Silva Scotiæ, ejus Nominis. Ausonius Mosella.

Caledonijs talis Pictura Britannis.

Lucanus, lib VI.

Vnda Caledonios fallit turbata Britannos.

248. VESTIGIA VERRIT.] More Heroinarum priscarum: quibus pepli tam longi in usu, ut pedissequas alerent Vestium lacinijs ferundis. Plutarchus Cleomene, de Vxore Pantei:

αὐτὴ τὸ πέπλον κατεπτοίκλεισαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐξαγομένην ἐξειργωγάγει, τοῦτο πέπλον αὐτῆς ὑπολαμβάνουσα, καὶ θαῤῥεῖν παρακαλοῦσα.

249. OCEANI ÆSTUM.] Fluendo & refluendo.

251. SCOTUS.

251. SCOTUS IERNEN.] Hiberniam dicit à Scotis socijs in stragem Britanniæ excitam. Viri docti, quæ hæc omnia exegerunt, meminisse poterant de ignotis remotisque gentibus famam sequi scriptores temporum, præcipuèq; Poetas. Quarto Consulatu Honorij.

Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.

Hibernia vetus nomen. Caroli Magni ævo Albinus, lib. II. de vita Willibrordi,

Venerat occidui quidam de finibus Orbis,
Quem tibi jam genuit fœcunda, Britannia, mater.
Doctaque nutrivit studiis Hibernia sacris.

Vide Silvestrum Giraldum. *Ita vero Scotos ejus habitatores* facit & Jonas Scotus cap. II. Vitæ Columbani: *Hibernia insula in extremo est oceano sita. Insula situs amœnus; eam Scotorum gens incolit, Christiana religionis dogmatu florens ita, ut omnium vicinarum gentium fidem excellat.* De hac autem, remotisque gentibus aliis, mirificè mira fingebant veterum relationes, ut essent nimirum Romani omnibus terribiliores. Ex tali narratione Josephus Gorionides lib. II. de Bello Judaico, capite XV. *Quid vero, fratres & amici mei, Romanis bellum inferre contenditis? cum ipsi dominatores sint gentium, qui aperuerunt claustra India, & omnium Insularum maris, ad usque mare Oceanum, & omnes partes Orientales? Qui & Imperium habent in terminos terra usq; ad Britanniam, & in omnem Scotiam, qua aquis undique clausa est; cujus populus magnus est sicut Gigantes, Procera homines statura, & fortissimi, peritissimique jaculandi sagittis, & prastrenui milites in bello, quos subegerunt Romanorum Reges.* Porrò accedo sententiæ doctissimi Delrij, qui Comm. in Octaviam Scotos Senecæ Ludo includi non patitur à Scaligero. Itidem notans non esse vetustissimum scriptorum eorum nomen celebrantem Claudianum, cum eo priores utique scripserint Ammianus & Prudentius. Quibus addi potest B. Hieronymus qui lib. II. in Jovinianum cap. VI. se vidisse Scotos humanis carnibus vescentes autumat. Ubi Britannicam gentem vocat, præ carnibus ferinis in deliciis habentem natibus pastorum & mamillis fœminarum, abscissis pasci. Quod cum sola negatione refutat doctissimus Donaldsonus nescio an sibi ipsi satisfaciat, cap. XXXIV. Oeconomicor Sane talia multa tum de populis tradita, hodie cultissimis, ut quod eadem de Mazophagia Danubianorum tradit Cæsarius, Frater Theologi, Quæstione. XLVIII.

254. NE PICTUM TREMEREM.] De Pictis alij & nos alibi. Saxones verò circa hanc Tempestatem Britanniam in suam potestatem redegerant, Tiro Prosper Chronico. Vide eruditissimi Sirmondi notas ad Sidonium. Pictos *Pehitos* nominat semper Witechindus in Originibus Saxonicis.

255. DUBIIS VENTURUM SAXONA VENTIS.] Tanti Piratæ Saxones ut Britannicum Oceanum pellibus consutis navigare ludum haberent. Sidonius, Panegyrico Aviti:

Quin & Aremoricus Piratam Saxona tractus
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum
Ludus.

Qualem hostem metuere bona Provincia hic fatetur.

257. CALIDO DIE.] Multo Sole.

262. NOMEN IGNORARE.] Tam secura ab hoste, ut ne nomen quidem ejus auribus esset grave. Supra, Libro I.

vicinum quod nescit Iberia Maurum.

264. SOLA JUVARE FAMA POTEST] Re in Italia præsente. Ita PLinius Panegyrico Trajano suo *Consulatum in Italia gerendum suadet*, ne fama tantum ejus apud urbem esset, res alibi. Eum vide.

265. AUGERI.] Honorari. Sic fine Nuptiarum Honorij.

Ornatur Fortuna viro.
Et alibi.

268. ANNI PANDENTEM CLAUSTRA.] Exordientem Consulatum, eoq; novum annum. Ceremoniam aliquam affuisse indicatur, qua temporis novi ingressio proponeretur. Papinius. XVII. Consulatu Domitiani.

Læta bis octonis accedit purpura fastis
Cæsaris, ingentemque aperit Germanicus annum

Tribunal Consulem novum adscendisse docemur ex Quarto Consulatu, ut ex Sexto Honorij, alijsque scriptoribus. *Prosequar.* ad deductionem pertinet, ab amicis, clientibus, necessarijs. Boethius lib. II. de Cons. capite III. *poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum nocte deleri, cum duos pariter Consules liberos tuos domo provehi sub frequentia Patrum, sub plebis alacritate, vidisti.*

269. ROMAM.] Divinis honoribus hinc inde per Provincias cultam. Vide quæ doctus & industrius vir, majore & Fortuna & fama dignus notavit in caput Secundum Romæ suæ.

271. RAPTIS SED PROTENUS.] Omnes libri Belgici cum nostro *sed raptis protenus* Quo major inest properantię energia. Romæ effigies in Monumentis Priscis armata semper visitur.

272. PER NUBILA SIDERE] Quod si non cecidit potuit cecidisse videri. Tanta enim celeritate hoc fieri ajunt, ut oculorum acies prætereatur. Aliter tamen Maro, Georgico, I.

stellas, vento impendente, videbis
Præcipites cœlo labi.

Vide ejus Enarratores.

274. TETRICA PALLADE.] VIR Agine. Quæ vultum habeat in virginitate masculum. Talem describit post Græcos Latinosque alios & noster De Raptu Proserpinæ Libro II.

275. TRANSVEHITUR THUSCOS.] Scribe *Thuscus* quod poscit sermonis concintas. Nec obest in incisione syllaba. Infrà VCCCCXLI. Illius ut Phœbus ad limen constitit antri.

276. ORE CORUSCO.] Totum vultum habitumque à Poetis OS nuncupari notamus alibi. At Libri Manuscripti omnes, Noster Belgicique, agnoscunt. *orbe corusco* ut clypeum dicat, velut supra. *Eridanus clypei iam fulgurat umbra.* Nihil mutem in vulgato.

277. TANGUNNT LAQUEARIA.] Conjectare hinc licet quanta altitudine fuerint Romana Procerum Palatia: Numinum enim Formæ humanæ, sed inusitata altitudine fingebantur.

278. ATTONITUM.] De Insperato adventu carissimi Numinis.

281. SERVILEM NOTAM.] Eunuchi servilibus ministeriis tantum & nati & facti describuntur libris in Eutropium. Eutropium Eunuchum Consulem consiliis Stiliconis eversum videri vult, id quo vero dissimile non est. Idem certe Militum dux, qui auspiciis Stiliconis peremerat Rufinum, castratum quoq; ejus hæredem confecit, Gaines, Stiliconi catenus amicus. Vide Zosimum.

283. TANTA QUEM MOLE.] Tanto conatu, tantis machinis.

284. QUÆNAM CAUSSA MORÆ.] Modestiam ego arbitror, Zosimo non semel laudatam; qua neque unicum suum filiorum ultrà Tribunorum Notariorum, è quibus & Claudianus fuit, nomen evectum voluit. De quo quantus saltus ad Imperium; ut vel hinc confutentur sinistri rumores.

285. INGENIO.] Caussa ingeniosè excogitata. Sic barbato ævo ingenio, machinæ mirificis effectibus formisq; excogitatæ. Vide Notas ad Gulielmos, Tyrium & Britonem.

286. BOREÆ METUS.] Septemtrionalium Populorum. Alibi.

286. AUSTRI.] Gildonis apud Africam debellatis.

287. JA-

287. JANUM PAX ALTA LIGAT.] More priscæ Reipublicæ. Res nota, vide Plutarchum Numa, Servium ad Virgilium. VI. Consulatu.

perpetuisque immoto cardine claustris
Ianus bella premens, læta sub imagine pugnæ,
Armorum innocuos Paci largitur honores.

290. AUGUSTI QUO SE DECORARE FATENTUR.] Exstant Constitutiones Principum nunc quoq;, talia confitentium. Sidonius Paneg. Major.

decora omnia regni
Accumulant fasces, & Princeps Consule crescit.

291. PRODIGIIS.] Consule, in quem exclamat.

Consule lustrandi fasces ipsaque litandum.
Prodigio.
Et.
Omnia cesserunt Eunucho Consule monstra.

Deprecatur autem Stiliconem ne hujus mali ominis gratia Consulatum contemnat, Eventum enim Orientalibus partibus impendere. Ad sese in Occidentem nihil de rebus tam fœdi Consulis pervenisse.

293. REBUS.] Negotijs, usu ipso. Fabulam inde meram in Occidentem perlatam fuisse ait; res hæsisse in Oriente. Res, argumenta. Julianus IC. lib. LXXXVI. Digestorum: *Multa Iure civili contrà Rationem disputandi, pro utilitate communi, recepta esse, innumerabilibus rebus demonstrari potest.* Cap. LI. ad L. Aquil. Vide ad Appuleium.

294. RISIT.] Velut portentum fuerit risu dignum. Boethius de Fortuna.

Dignumque risu monstrat ostentum, si quis
Visatur una stratus ac felix hora.

296. MAXIMA VIRTUS EST TUA.] In hoc maxime, inquit, Heroica tua Prudentia elucet, quod taceas in Curia de monstris pellendis, cum alia omnia ad Patres Senatumque referas. Opprobrijs nullam fidem constare ait, hoc est non exstare Senatus consultum aut Rescriptum ullum Senatus, quo mentio fiat Eutropij Consulis; sed rem abolitam in usu pro fabula. Intelligere debes sequentia. Contemtis nec admissis Arcadij Edictis Eutropij nomen fastos Romanos numquam adiisse. Dedecoris oracula, dedecus illud nunciantia, Consulem Orientalem Romanis Fastis inferentia. Eadem dicit. II. Eutr.

Qui caruit bellis, Eunucho, traditur, annus,
Actum de trabeis esset, si partibus una
Mens foret Hesperiis; rueret derisa vetustas,
Nullaq; calcati starent vestigia Iuris.
Ni memor Imperij Stilico, morumq; priorum,
Turpe relegasset defenso Tybride nomen,
Intactamque novo servasset crimine Romam.

298. DEDECORIS ORACULA.] Nulla principis rescripta admissa Senatum, Romanosque fastos servili maculantia nomine. Ibidem de eodem suo Stilicone.

Ille dedit fasces ad quos, Oriente relicto,
Confugeret sparsum maculis servilibus ævum.

Elegantem Hellenismum capere possis *fœdare dedecoris* Cujus exempla vide ad priorem in Rufinum V. CCCLXXVIII In nostro Codice est.

in quo vel maxima virtus
Est tua, quanostros qui consulis omnia Patres,
De monstris taceas pellendi.

300. CURIA NOMEN.] Omnia agit ut Eutropij nomen Romę Occidentali ignotum faciat; certe ejus fastis minimè admissum.

303. ANTE FRETUM DELETA MIHI.] Priusquam navim scanderet, aut mari nuntius crederetur. *Mihi*, meo commodo.

Romæ

Romæ enim dignitatem servasse Stiliconem ubique videri vult. Ejus quidem memorem etiam ultimis suis rebus, Historica fide testatur Zosimus: cum enim infestus sibi Barbaris immissis Romanas copias concidere posset, reverentia nominis noluit.

ἐπὶ τούτοις ἐπαφεῖναι ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ βαρβάρους, οὔτε ὅσιον οὔτε ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι.

Maluitq; perire ipse, & perijt.

303. MIHI.] Meo commodo. Lucretius ad Venerem.

tibi rident æquora ponti
Placatumque nitet diffuso lumine cœlum.

PLuribus exemplis alibi harum Animadversionum.

304. EXEMPLA.] Exempla sunt Historiæ priorum, servientes instructioni sequentium. Sic fabulæ vetustissimi Pilosophi, Aesophi, exemplis meris constant, quod pulcrè dixit Phœdrus.

Exemplis continetur Aesopi genus.

Sic Valerij Maximi Historiæ Memorabiles Dictorum Factorumque, in priscis libris EXEMplorum inscribuntur. Est enim Exemplum res gesta, qua docetur quid gerendum sit. Manilius.

Per varios usus artem experientia fecit,
EXemplo monstrante viam.

Inde Exempla ipsi homines, ad aliorum instructionem qui vixerint. Cominius Firmus in Epitaphio puellæ pudicæ:

Exemplum periit, casta lugete puellæ.

Sic sibi exemplum est, qui nullo prævio aliquid conatur. Adrianus Imperator in Epitaphio Militis Batavi.

Viderit anne aliquis post me mea gesta sequatur,
Exemplo mihi sum, primus qui talia gessi.

Exemplare licet dicere cum Lucretio, lib. II. *Quæ vox tamen* ibi potius typum, speciemq; rei tenuem denotat. Isidorus fragmento de SS Eucharistia: Quantum est inter propositionis panis, & corpus Christi? Quæ differentia inter umbram & corpus; Inter imaginem & veritatem, inter Exemplaria futurorum, & ea ipsa quæ per exemplaria figurabantur. Exemplum, (hoc ut obiter Commentario subducam,) boni, Sapientis, Cordati, viri ut loquatur, & proponat optimi hominis speciem, ijs verbis uti ea sint omnia in animo ejus, & ipse animus impleat præscriptum verborum Canonem; tum erit, quod in dictis & vita ejus sequendum videant animo, req; ipsa sequi studeant, velut exemplum, omnium imitatione dignum, verarum virtutum studiosi. De quo Panegyrico Origenis Greg. Thaumaturgus.

305. PUBLICUS ISTE FUROR.] Scribe:

Publicus iste furor (quantum tua cura peregit!)
Secretum meruit. Lætetur quisquis Eois
Scribere desierit; Fastos portenta Gabinos
Ista latent: propriam labem rasisse laborent.

Cætera ex aliis libris certa sunt. τὸ *RASISSE* nostri est, verum etiam, ut mea fert sententia. Belgici libri amissam veritatem quærunt dubiis lectionibus, Scribunt enim *tulisse. tersisse. traxisse.* At noster illud genuinum clare tenet; confirmante quod sequitur *Gratuler exemptum.* Eutropij nomen erasum omnibus publicis monumentis testantur Historiæ.

306. SECRETUM MERUIT.] Ne innotesceret apud veterem Romam. Pari de militibus Stiliconis modo, Secundo in Rufinum.

Aequalis tantam tenuit Constantia turbam,
Et fuit arcanum populo.

Utut Amore Concordiæ Stilico tale q̃d fecerit, non illubentes tamẽ credimus Zosimo tot ineptiis Orientalium ducum, cum sibi infensos præcipuè sentiret, impulsum Stiliconem, volu-

voluisse paullo ante excessum bonam partem Arcadiano demere, & Honoriano Imperio adjicere.

307. GABINOS.] Romanos. Vetustatem morum & Ceremoniarum hoc nomine commendat. Gabini enim sub Regibus adhuc Romanis cum rebus omnibus suis in eorum potestatem devenere. Vide Livium, Dionysium, alios.

309. CREATUM.] Consulem Eutropium.

311. NOS NEC CREDIDIMUS.] Inepte nonnulli libri voculas trajiciunt.

312. PLUS IDEO.] Eo magis, amplius. Plautus Bacchidibus.

Hunc si ullus Deus amaret, plus annis decem

Plus jam viginti mortuum esse oportuit.

Lucretius, lib. VI.

plurimaque plus

Montibus in summis vestigia cernimus ignis.

Tertullianus, de Habitu Muliebri, capite III. *Nihil plus desiderare poterant qui angelos possidebant.* Romanus Aquila, in Pleonasmo, *Plus necessarius hujus figuræ usus in eo est ut verba adjiciamus, non tam enunciandæ rei necessaria, quam ut ex his magnitudo vel dignitas circumponantur.* Mendose ea verba leguntur in Editione Francisci Pithæi, ut alia multa. sic Papinius. Lib. II. Silv. VII.

Docti largius evagentur amnes,

Et plus Aonia virete silva.

Ut errent qui in nostro reprehendunt. Salvianus, lib. III. *Qui ad probandum fidem experimentis durioribus non compellimur, inferioribus saltem officiis Domino plus placere debemus.* Noster Nuptijs Honor. V. CVII. Sidonius Panegyr. Anthem. V. XXXIII. & XXXIX. Columbanus & Salomon Episcopi in versibus.

PLUS IDEO.] Versus meo animo νοϑεύει. Et spirat sagaci animo insititium, quocunque vertas. Aberit sine omni hiatu, & absit longè,

313. QUI PORTUS HONORUM SEMPER ERAT.] De dignitate Consulatus notarunt ad Symmachum. Aelianum, de Imperatore, Semestribus, viri docti atque industrij. Portus, tutum, supremumq; Confugium denotat. *Sic Pacis portus*, apud Nicephorum Gregoram, lib. I *Iudicis publici*, Sidonium, lib. I. Epist. I. Religionis Faustum Reiensem Epistolis, Vincentium Lerinensem, Commonitorio. I. Securitatis, Sidonium, lib. VI. Epist. III. Quietis, Ruricium, lib. II. Epist. VIII. Cassiodorum initio lib. de Anima. Pœnitentiæ, Cæsarium Arelatensem, Homil. X. Benevolentiæ, Lupum Ferrariensem, Epist. XXIII. Quietis, & Petrum Damianum, Epist. II. &c.

316. TITULO TUNC CRESCERE POSSES, NUNC PER TE TITULUS.] Aliquoties adulatur Stiliconem suum hoc modo. Nuptijs Honorij.

Ornatur Fortuna viro.

Alibi.

Principe tu genero felix, felicior ille.

Te socero.

318. CONSULIBUS.] Distinctio læsa. Scribe.

consul succurre gravatis

Consulibus; quicunq; fuit quicunq; futurus

Annum reddet suum.

Annis scilicet, quos à Condito Consulatu Romano contaminatos ubiq;, ubi locus fert, clamat Eutropij fascibus.

324. PER FASCES.] Consulatum Regno substitutum.

325. SUBLIMEM HONOREM.] Papinius.

Lucemq; à Consule ducit.

Omnis honos.

Potissimum magistratum appellat Sidonius lib. II Epist. III.

326. PLUS EST SERVASSE REPERTUM QUAM QUÆSISSE] Paria præcedente Panegyrico, ipso fine. Liv. lib. XXXVII. *Quæ parare & quærere arduum fuit, nescio an*

tueri non sit difficilius. Alia alibi ex Xenophonte, PLutarcho, Ovidio, alijs.

328. INSOLITUS FRONTEM CIRCUMFLUIT IGNIS.] Veram denuo scripturam vindicat nostrum exemplar *An solitus* Libri cæteri non expediunt *& solitus ut solitus* præferendo. *Pudorem* dicit, verecundiam ob honorem oblatum. *Circumfluere* ignem pulcrè dixit à contrario ipsi elemento. Pariter Propertius lib II. Eleg. XVI.

Frigida de tota fronte ca'ebat aqua.

Nonno talia familiariora quam cuiquam alteri, fortè quam & decebat: Certè tamen ebriosi Poëtæ est per tumultum ebrias res vel canere vel devociferari. Noster non impariter infrà hoc Libro torantes ignibus hortos dixit. & ποταμοὶ πυρὸς Noti sunt apud Aeschylum. Prom. Vincto.

329. CIRCUMFLUIT.] Pariter Musæus. Αἰδὼς ὑγρὸν ἔρευθος ἀπαστράπτουσα προσώπῳ. Eleganter Papinius, Achill. I. Loco jam sæpè citato.

fax vibrata medullis
In vultus atq; ora redit; lucemque genarum
Tingit, & impulsam tenui sudore pererrat.

Ut illa vehementia pudicæ flammæ generet humorem quemdam per ora labentem. Sic gaudia pudibunda sudorem habent. Heliodorus, lib. IV.

ἱδρῶτι πολλῷ διερρεῖτο τούτων εἰρημένων ὁ Κνήμων, καὶ δήλη πάντοις ἦν χαίρουσα μὲν ἐφ' οἷς ἤκουσεν, ἀγωνιῶσα δὲ ἐφ' οἷς ἤλπιζεν, ἐρυθριῶσα δὲ ἐφ' οἷς ἑαλώκει.

Et corpori etiam sudorem inducit Pudor. Aedituus apud Gellium, lib. XIX. cap. IX.

Dicere cum conor curam tibi, Pamphila, cordis,
Quid mi abs te quæram: verba labris abeunt.
Per pectus miserum manat subitò mihi sudor,
Si tacitus, subidus. duplo ideo pereo.

330. MIRARE LIBENS] Trabeam Consularem dicit mirifico aure pondere constantem, intextis imaginibus Heroum, ab imperatoribus mitti consueta designatis Consulibus. Gratianus Imperator Litteris designatorijs ad Ausonium: *Cum de Consulibus in annum creandis solus mecum volutarem, ut me nosti, ut facere debui, ut velle te scivi, Consilium meum ad Deum retuli, te Consulem designavi, & priorem nuncupavi. Palmatam tibi misi, in qua Divus Constantius, Parens noster, intextus est. Cinctus*, ab cingulo cætera continente, omnia vestimenta denotat.

333. REPETITO MURICE.] Bis tincta lana. Alcimus Avitus, lib. III.

Serica bis coctis mutabat tegmina blattis.

In loco Petronij, cui hanc sententiam asscribunt, non videntur morem acurationis suæ tenuisse viri docti. *Ille enim ubi ait* vestimenta jam semel lota dispensatori à servulo amissa, viliora ea civilitatis gratia facere vult, quamlibet verè Tyria fateatur. Ut lotio illa ad elutionem non tincturam pertineat. Palladi omne artificiosum opus tribuisse veteres alibi notamus.

334. NEVIMUS AURO.] Auro in fila ducto. Cum Cresconio Corippo Netum aurum dicimus, cujus locum perperam mutatum alibi vindicamus.

335. AUREA QUO LACHESIS.] Parcas Heroum felicium Tempora non lana, sed auro nere & ducere censebant Poetæ. Seneca Apocolocynthosi ubi adhuc non desipienti Neroni prospera omnia auguratur. Egregiis versibus.

At Lachesis, redimita comas, ornata papillas.
Pieria crinem lauru frontemque coronans,
Candida de niveo subtemine vellera sumit.

Felici

Felici moderanda manu, quæ ducta colorem
Assumsere novum: mirantur pensa sorores,
Mutatur vilis pretioso lana metallo,
Aurea formoso descendunt secula filo.

Alludit Martialis, lib. VI. Epigramm III. ubi filium spondet felicissimm Domitiano successorem:

Ipsa tibi niveos trahet aurea pollice filæ,
Et totum Phryxi, Iulea, nebit ovem.

336. PROMISSAM SOBOLEM.] Responsis videlicet Deorum, ut de omnibus felicìorum temporum auctoribus Poetæ; vide Pollionem Maronis. Martialis Epigrammate modo laudato.

Nascere Dardanio promissum numen Iulo.

Sobolem noster dicit ex Maria Stiliconia & Honorio.

337. PRÆLUSI.] Præpinxi in trabea. Præludere est per ludum velut rem aliquam præfigurare. Tertullianus, lib. III. in Marcionem cap. V. *His praluserim quasi de gradu primo adhuc, & quasi de longinquo.* Papinius præfatione Silvarum: *Nec quisquam est Illustrium Poetarum qui non aliquid operibus suis, stilo remissiore, praluserit.* Idem prima Achilleide:

magnusq; tibi praludat Achilles.

340. GRAVES AURO.] Sanè, ut molem dixerit Sidonius.

effulgens trabealis mole metalli
Annum pande novum.

341. SPIRAT OPUS.] Instar vivi, animatiq;. Bello Getico,

Raptaque flagranti spirantia signa Corintho.

Versus vestibus intextos docet Ausonius Epigrammatis.

343. FULGENTE.] Auro, gemmis, purpura.

345. PALLESCUNT GAUDIA.] Metuentem simul & gaudentem facit. Sic alibi.

Ipse metus te noster amat

Qualia modestè usitata dant Gratiam scripto, Auctori acuminis gloriam. At confusè, & per tumultum cuicunque rei locoq; inculcata, de Claudiano Sidonium faciunt aut Ennodium.

346. SUSCEPTUM PUERUM NYMPHÆ.] Ut Deorum puerperijs. His enim adsignantur Nymfæ. Notum Epigramma de Baccho. Vide Callimachi hymnos, & qui adscribuntur Homero; diversorum, nostra sententia, Auctorum, nonnulli ejusdem quoque forsan Battiadæ.

347. VAGITUS AUDIRE PUTES.] Fictio Poetica, ad vivum effigiatam speciem etiam auditui admovens. Poterat forte reipsa tale aliquid confici crepitante eo loco nonnihil veste, nam ab lamellis auri sonabant indumenta, artificio opificum. Salvianus, lib. II. *Agnoscit reus culpam, humiliatur, compungitur, confitetur, luget, pœnitet. Gemmas Regias abdicat, crepantia auro textili indumenta deponit, purpura exuitur, diademate exhonoratur.* Inpedum indumentis Regijs agnoscit Corippus, Libro Secundo:

Purpureo suras resonant fulgente cothurno,
Cruraq; puniceis induxit regia vinclis.

348. ORE FERENS PATREM.] Testata matris pudicitia. Horatius IV. Od. VI. Inter felicitates seculi recenset.

Tutus bos etenim rura perambulat,
Nutrit culta Ceres: almaq; Faustitas,
Pacatum volitant per mare navita,
Culpari metuit Fides.
Nullis polluitur casta domus stupris,
Mos & Lex maculosum edomuit nefas,
Laudantur simili prole puerpera
Culpam Pœna premit comes.

Familiarum Beatitudini Catullus adscribit, Epithalamio Manlij.

Torquatus volo parvolus
Matris è gremio sua
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad Patrem.
Semihiante labello.

Sit suo similis patri
Manlio, & facile insciis
Noscitetur ab omnibus,
Et Pudicitiam sua
Matris indicet ore.

Pariter Violantillæ & Stellæ suis filium, utrique parenti agnoscendum optat Papinius, Epithalamio

cumq; tuos tacito Natura recessu
Formarit vultus, multum de Patre decoris
PLus de Matre feras.

348. STILICO MATURIOR ÆVO.] Nomen Herois è glossa est. Multi enim Codices *sed avus maturior ævo* Aliqui etiam *ævi.* Quod utique apud librarios natum non est.

349. SPUMIS FUCANTEM.] Inconcinnius *fumantem* alij. Nos illud servamus cum Scaligero. Fumant certè non sola fræna equi halitu, & nemo sic loquatur. In Nostro est *spumis spumantem* quod est à sono vocis crassiore male concocto, edidit tamen & Joannes olim Came s.

351. AUREUS IPSE.] Auro totus factus, assimulatus, indutus, lib. III.

Seu Circum trabeis fulgentibus aureus intres.

Nuptijs Honorianis.

Aurea sic videat similes Thermantia tædas.

355. TERTIA REGALI.] Primum Conjugium Stiliconis cum Serena. Secundum Honorij, cum ejusdem paris fœmina. Tertiam addit nō ex Historia sed ex voto & præsagio, quorum tamen neutro vates fuit. Intelligas igitur Eucherij cum sorore Honorij; sequentia hoc volunt; Honorij nimirum sororem, nuptam post Gothorum Principi, spōderi Eucherio

355 FLAMMEA SUBLEVAT ORE.] Amoris conjugalis pudica & decora significatio Omnes personas Regiæ stirpis & affinitatis nu... s nominat.

358. ARRIDET.] Puerili quodammodo affectu. Catullus.

Torquatus volo parvulus
Dulce rideat ad Patrem.

359. THERMANTIA] Nomen mire apud scriptores librosque corruptum potest hinc suam tueri ingenuitatem. Alibi.

Aurea sic similes videat Thermātia tædas.

360. UTROQUE PETIT DIADEMATA SEXU.] Utraq; stirpe Imperium cōplexa.

362. EBUR.] Sceptrum Consulare ex Ebore. Paneg. Probin.

Vt sceptrum gessere manu.

Vir doctissimus de Imperatore coacervansdum ad Principem Consulem hoc refert, non consuluerat Codicem Claudiani.

363. SOLLEMNIBUS URBEM COMMOVET AUSPICIIS.] Servatis omnibus Ceremonijs & Observationibus veteris Instituti. Notæ res

364. AVIBUSQUE.] Addicentibus. Omnes sic cæteri libri. Cujaciani *anniq; incæpta* Nobis cum Scaligero invitis.

365. HABILES ARMIS.] Ex quotidiano usu, perpetuaque gestatione:

366. LATII CULTUS.] Summo quondam Latij Magistratui destinati. Origenem antiquam & auspicatam respicit. Paria in Honorio VI. Cons. Initio.

366. SEDERUNT.] Apto modo. Habilem idoneumq; togato magistratui indicat.

368. DEPOSITO MITIS CLYPEO.] Militarem pulcritudinem dicit, gratam in pacato habitu. Alibi de Amazonibus.

peltis exsultat ademtis
Pulcra cohors.

Egregia & viva hæc descriptio qualibus noster cum primis ingenij genuinam felicitatem prodit. De Marte ejusq; satellitibus Hesiodus Scuto Herculis, Homerus. Papinius Thebaide VII. Nonnus lib. XXXII. & XXXIX &c. Quercus Tropæum denotat Sidonius Majorian.

Ebria cæde virûm propter Bellona tropæum
Exstruit, & quercum captivo pondere curvat.

371. CUR-

371. CURRUMQUE PATRIS.] Bellona Martis Filia. Notatum supra.

375. INGENTEM SECURIM.] Antiquissimorum Heroum gestamen, telumque cumprimis formidatum. Vide Argonautarum & Apri Caledonij Historiam, cum alijs paris aut propinquæ ætatis.

379. FAMÆ VULNERE.] Heroum, quos nominat, res notæ sunt. Vulnera famæ vocat exsecratam sæpius Eutropij Consulis Historiam. Sic vulnera Pacis, civile & detestatum Bellum Petronio.

& læsa vulnera Pacis

Famam sauciari sic dicit PLautus Bacchidibus.

Animum fodicant, bona dissimulant,
Facta & famam sauciant.

Ausonius, Profess. VI.

tuendis additus clientibus
Famæ & salutis sauciis.

Eutropius lib. IX. de Iuliano: *fuerunt nonnulli qui vulnera ejus gloriæ inferrent.* Plura ad Secundum in Rufinum. v. CXVI.

382. LUSISSE CATONES.] Exempla Severitatis omni post ævo ambo Catones, uterque tamen, si Historias exactè consulas, non prorsus sine Nota Iniquitatis. Aleam Catonis videatur alludere, de qua Plutarchus. De Ebrietate Horatius *fertur intonsi Catonis Sæpè mero caluisse virtus.* Seneca in finem de Tranquillit. Animi: *Et Solonem & Arcesilaum indulsisse vino dicunt. Catoni ebrietas objecta est: At facilius efficiet, quisquis objecerit, hoc crimen honestum quam turpem Catonem.*

384. DAMNIS.] Ita vocat pericula famæ & famis, ab Eutropio & Gildone. Supra CCCXV.

nullo sarciri Consule damnum
Excepto Stilicone, potest.

387. VRBIQVE TVVM.] Consules apud Vrbem magistratum inire & gerere maximi facit, veneratione morum Antiquorum perpetua, licet inconsulta. Sic Theodosij factum non veretur alijs omnibus præferre. VI. Cons. Hon.

nihil optimus ille
Divorum, toto meruit felicius ævo,
Quam quod Romuleis victor sub mœnibus egit
Te consorte, dies.

Qualiscunque autem superstes fuerit illa majestas, etiam interioribus temporibus non fuit omnino nulla aut neglecta, ut in habitu Justini Minoris eam cultam commemorat Corrippus, lib. I.

Addidit antiquam, tendentem brachia, Romam,
Exerto & nudam gestantem pectore mammam,
Altricem Imperij, Libertatisque parentem.

389. DEPVLSAM.] Melius Legas *Depulsam terris.* Regimine nimirum antiquo illo penè dejectam atque excussam. Vide sequentia, placebit correctio.

390. CAMILLUM.] Tertium Urbis Conditorem. Camillus enim tali titulo cultus. Lege Vitam apud Plutarchum. Manilius. lib. I.

Romamque Camillus Servando posuit.

Pulcrè Sidonius, Panegyrico Aviti.

cum Brennica signa
Tarpeium premerent, scis, tum Respublica nostra
Tota Camillus erat, patriæ qui debitus ultor
Texit fumantes hostili strage favillas.

Sic & Claudianus Vltorem vocat.

393. QVIRITES ET POPVLVS.] Proceres & plebem: Jungit amborum in Stiliconem amorem & cultum, qui defuit plurimis de Vetustate. *Populus, PLebs* est. lib. III. CVII.

populumque vetusti
Culminis immemorem dominandi rursus in usum
Excitat.

395. NEC PRIVS AUDITAS.] Gallicum frumentum industria Stiliconis Romæ

 labo-

laboranti subvenisse aliquoties celebrat. Prio-re in Eutropium.

Ni ita vel soceri, nunquam non provida, virtus,
Australem Arctois pensasset frugibus annum,
Invecta Rhodani Tiberina per ostia classes,
Cynisisque ferax Araris successit aristis.

Tertio horum Librorum, v. XCI.

quis Gallica rura
Quis Senonum Latio meminit servisse ligones.

Massyla Ceres: annonam Africanam designat, ut notum.

395. AUSTER.] Ab Africa annonam dicit. Lib. III.

quod Pœnus arator
Intulerit, madidus quantum transmiserit Auster.

Symmach. lib. III. Epist. 82.

396. HORREA.] In Urbe Roma condendo frumento CCCVI. Horrea fuerunt, memorante Publio Victore: cujus exstat Urbis de Regionibus ejus libellus post tempora Constantini, nec diu, scriptus.

397. FALLAX O QUOTIES:] Ut solet exspectanteis rumor illudere. Vide initium libr. III. Ubi completur hoc votum. Martialis pariter, & de eadem via.

Quando mora dulces, primusque à Cæsare pulvis,
Totaque Flaminia Roma videnda via.

400. SPARGENTUR ET OMNES FLORE VIÆ.] Notissimus honor omnibus pompis, & notarunt ubertim docti. Nos alibi quoque.

401 SUPERET.] *Transeat,* Ausonius Periochis.

Chalcidicum nutrix gressu superabat anili.

402. PYTHIA LIMINA.] Templum Apollinis, aut vicum. Nam & hunc agnoscit Publius Victor.

403. SPECIES ROMANA.] Roma digna. Pompam dicit.

604. POMPEJANA PROSCENIA.] Theatrum Pompeji Magni. Ductum docuerunt docti.

405. VALLIS MARTIA.] Scribendum *MURTIA.* Quod non animadvertisse Scaligerum, miror. Murtia autem vallis juxta Spectacula. Vide notata doctissimo Jureto ad Symmachum, lib. X. Epist. XXII. Onuphrio Panvinio de Circensibus, libro I. cap. V.

405. DUCET.] Pulcra lectio, ad longum clamoris tenorem capienda. Noster cum alijs nonnullis Libris *tollet.* Quod minus placet, cui enim alterum mutemus? Cœlum autem dicit alludens Opinionem Populi Romani, continuantis tam diu eoque usque plausum, donec ab æthere ipso reddi videretur. Docet id clarè Rutilius lib. I. De Reditu suo.

Sæpius attonita resonant Circensibus aures,
Nuntiat accensus plena theatra favor.
Pulsato nota redduntur ab æthere voces,
Vel quia perveniunt, vel quia fingit Amor.

406. NOMEN.] Vocubulum Stiliconis, iteratum à plebe, favore ejus, & redditum ab Eccho. Horatius:

datus in theatro
Cum tibi plausus
Care, Mæcenas, eques: ut paterni
Fluminis ripæ, simul & jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Vide Alexandri Aphrodisæi, ut volunt, Problema. CXXXIV.

407. CUM GENERO.] Non obtigit illi votum hoc. Cum Secundum enim Consule Stilicone magistratum gessit Anthemius.

409. LINGUIS ET MILLE.] Nota Famæ Maroniana descriptio. Valerius Flaccus lib. II. Argonaut.

famamque

famamque vagam vestigat in umbra,
Quam Pater Omnipotens, digna atque indegna canentem,
Spargentemque metus, placidis regionibus arcet
Aetheris, illa fremens habitat sub nubibus imis.
Non Erebi, non diva poli: terrasque fatigat,
Quas datur; audentem primi spernuntq; foventque,
Mox omnes agit, & motis quatit oppida linguis.

Lucanus lib I. de iisdem Linguis.

Vana quoque ad veros accessit fama timores,
Irrupitque animos populi, cladem que futuram
Intulit & velox properantis nuntia belli
Innumeras solvit falsa in praeconia linguas.

411. NON ITER.] Signum verae amicitiae. Horatius:

Septimi, Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum juga ferra nostra.

Catullus:

Furi & Aureli, Comites Catulli,
Sive in extremos penetrabit Indos,
Sive in Hircanos Arabasque molles, &c.

411. ALPES.] De Alpibus vide Herodianum lib.II. & Silium. Quanto labore transcundae idem Silius, & Petronius Specimine Belli Civilis.

412. VETUSVIS FASCIBUS.] Qui longo ante tempore Consulari dignitate functi fuerant. Mos ut adessent Consulibus Consulares, ex Symmacho, Boethio, alijs, alibi traditus est. Boethij verba de Patre Consulari, & duobus filijs Consulibus, lib.II. de Cons. cap. III. nobis supra emaculanda, sed illustranda hic prolixius: *Si quis rerum mortalium fructus ullum Beatitudinis pondus habet; poteritne illius memoria lucis quanta libet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter Consules liberos tuos, domo provehi, sub frequentia Patrum, sub plebis alacritate, vidisti? Cum iisdem in Curia curules insidentibus, tu, Regiae Laudis Orator, ingenij gloriam facundiaeque meruisti: cum in Circo duorum medius Consularis circumfusae multitudinis exspectationem triumfali largitione satiasti* Vetus Exemplar nostrum *Cum in Circo duorum medius Consulum* Vera est emendatio nostra confirmata Libris in Belgio collatis, qui τὸ *Consularis* expresse servant *duorum medius Consulum Consularis. Consularis* Pater officij gratia Consules filios stipabat, ab iis honoratiore loco susceptus. Hos Liberos Boethij *Hypatium* & *Patritium*, quorum nomina in fastis leguntur, censet Onuphrius Panvinius; Iacobus Sirmondus, *Symmachum* & *Boethium*, juniores, qui aliquot annis post Severinum illum Consulatum gesserunt. Ego ut certi nihil statui posse existimo, praecipue cum Boethio illi Iuniori in Fastis nullus consulatus adscribatur. Sed Seniori Secundus is detur, quem vir doctus Iuniori tribuit, ita dixerim eos fuisse Liberos egregij illius viri, quorum apud Cassiodorum & in Fastis nomina proxime ejus Consulatum sequuntur, *Felicem* nimirum & *Secundinum*. quos ipsa pari vi vocabula consanguineos faciunt; & ita gloriam suam hanc intelligere Boethium, ut Consularis ipse praeteriti anni, inter filios Consules sequentis, tumque praesentis, consederit in Circo. Verisimilius hoc certe, quam post undecim demum annos (tot enim intercedunt) Consularem inter Consules sedendi honorem tantopere sentire. Sed haec ad ipsum aureolum libellum prolixius.

413. VINDICIS.] a masculis Eutropianis. Ultorem dixit supra.

Sit trabeis ultor Stilico, Brutusque repertor.

415. IDEM.] Alius, & non alius, tamen. Talia multa divino Epigrammate in Phoenicem.

415. PROCEDIT AB EURO.] Procedere hic emphasin habet singularem. Virgilius:

Ecce Dionaei procedit Caesaris astrum.

Hac

Hæc Claudiani imitatur simia, non tamen ingenio carens, Sidonius. Paneg. Aviti.

sic cinnama busto
Collis Erythræi portans, Phœbeius ales,
Concitat omne avium vulgus; famulantia currunt
Agmina & angustus pennas non explicat aer.

Etiam Corippus. lib. I.

Ales ut expositos cum Phœnix innovat artus,
A busto recidiva suo; concentus in unum
Stans avium spectat Solem, Solisque volucrem,
Dum veniat, Regemque novum clamore salutat.

Eurus Auroram notat. Ovidius.

Eurus ad Auroram Nabathæaq; regna recessit.

418. SOLIS MIRENTUR AVEM.] Cum eo nimirum æternam. Sol istorum temporum Philosophis cultissimus, de quorum prosapia Claudianus. Vide vel solum hymnum Iuliani Parabatæ.

420. REDOLENT CUI CINNAMA BUSTI.] Recens enim nativitate de Busto patrio Phœnix. Noster codex *redolent* & Latere quid aliud dicas.

421. CHORUS EST.] Exsultatio tripudians. Vide ad Panegyricum Manlij.

424. EST IGNOTA PROCUL.] Humanis cæteris. Poeta enim afflatu divino percitus videt alijs mortalibus invisa.

426. IMMENSI SPELUNCA ÆVI.] Aeternitatis quodammodo, & temporis, sub mensuram non cadentis, & hoc est Aevum. Censorinus, cap. XVI. *Cæterum de ævo, quod est tempus unum & maximum, non multum est quod in præsentia dicatur, est enim immensum, sine origine, sine fine, quod eodem modo semper fuit, & semper futurum est; neque ad quemquam hominum magis quam ad alterum pertinet. Hoc in tria dividitur tempora. Præteritum, præsens, futurum.* Hoc est spelunca hujus Mythologia. Immensum quod dicunt Ratio sequitur apud eundem: Quicquid enim non habet finem, collationem mensuræ non recipit, quapropter ævum neque annorum, neq; seculorum numero, neque denique ullo finiti temporis modulo mentiri conabor: hæc enim ad ætatem infinitam non sunt unius brumalis instar horæ.

426. TEMPORA VASTO SUPPEDITAT REVOCATQUE SINU.] Ordinem, distinctiones, nomina, ævi, Tempora vocat. Victorinus Commentario in Priorem Rhetoricum: *Tempus est quædam pars æternitatis, aut Annuum (aut Menstruum) aut diurnum aut nocturnum spatium significans. Ex cursu enim siderum certis temporibus certum nomen impositum est.* Eadem Auctor Excerptorum de Locis Rhetoricis. Sequentia tantum non divina sunt, & longis enarrationibus Commentarium stipant. Nulla post hunc Poetam Eloquentia tam felix Romana fuit, ut talia scriberet. Quamvis juratos ejus imitatores & æmulatores nulli ævo defuerint.

431. DEPENDENT MEMBRIS ANIMÆ.] Lege Platonem Timæo, ejusque enarratores; quique confutant doctrinam.

435. STABILESQUE MORAR.] Fixas currentesque stellas dicit: Sic tamen πολυπλανήτας hæc capias, ut cursus stabiles simul cum motis dicantur. Sic Consulatu Manlij.

Quæ moveant momenta polum, quam certus in astris
Error

Vagum ratumque circuitum dicit Claudian. Mamertus lib. II. cap. XIII.

436. QVIBUS OMNIA VIVUNT AC PEREUNT.] Omnia enim tempus suum habent, aut affixum astris, aut indicatum. Manilius lib. IV.

Fata regunt orbem, certa stant omnia Lege,
Longaque per certos signantur tempora cursus,
Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

437. IN-

437. INCERTUM MARTIS.] Incerta Martij sideris temperies, Iovis stabilis. Lucanus Libro X.

habet ventos incertaque fulmina Mavors
Sub Iove temperies, & nunquam turbidus aer.

Hinc errores in Vita humana Martis sideri subditi. Vestius Valens Floridis: *Martis stella significat violentias, bella, rapinas, clamores, contumelias, spoliationes, perjuria, errores.*

440. PHOEBIQUE COMES.] Martianus Capella lib. VIII. *Stella Mercury, licet Solem ex diversis circulis comitetur, ab eo tamen numquam ultra XXXII. partes poterit aberrare, nec duobus signis absistere. Ab eo quippe Solis lumine intra XX. momenta abesse non poterit, licet majoribus partibus aberraverit.*

441. ILLIUS UT PHOEBUS.] Notavimus supra ad v. CCLXXIV. Incisionis ergo syllabam hic negligi. Sanè ita plures libri. At noster disertè

Illius ut magno Sol limine constitit antri,

Quam lectionem olim agnitam docet unus Belgicorum, referendo.

Illius ut magno Sol limine constitit Austri.

Phœbi quidem mentio se ostentat de præcedente versu.

449. EXIMIA REGIONE DOMVS.] Tolle interpunctionem post hæc verba. De aureis enim annis, mundo contigere raris, loquitur. Scribe:

Eximia regione domus, contingere terris
Difficilis, stabat, rutili grex aureus anni.

Sequentia temperiem anni felicis moderatam innuunt, hic non diducenda.

463. ROSEO CORNU.] Blando. Sic crocei mox ignes.

465. MATVRET GRAMINA.] Ineptè. Scribe *Germina.*

466. ALLATRET SEIRIVS.] Canis æstus attatui leanino æquatur. Manilius, Libro Quinto.

Exoriturque canis, latratque canicula flammans,
Et rabit igne suo, geminatque incendia Solis.

Latratus, omnis inconditus sonus. Avienus Ora Maritima.

Circumlatratque pontus insulas duas.

Alibi impudentiam notat, ut à canibus. Juvencus lib. IV.

Post Sadducæi hinc inde latratibus urgent.

Sic enim veteres oppido bonæque membranæ.

467. CROCEIS RORANTES IGNIBVS.] Hæc est meliorum librorum lectio. Quam Cujacianis, Bentinianis, Nostro, Camerti, Aldo approbat Scaliger. Alij *finibus* aut *floribus*, perperam prorsus. Cum Solis illi horti non alio dignius quam pulcerrimo ejus Elemento irrorentur. Eadem dicit mox

irriguis largum jubar ingerit herbis.

Rorare dicitur quod sensim, nec simul influit. Ita rorantia pocula penes Ciceronem, Rorans Eloquentia Pomponium Melam, &c. leguntur.

468. VALLEMQVE SVAM] Domum, Regiam, thronum, hortos, mensas, pecora etiam, ut bono scilicet villico, Soli largiros de votis Poetas suis nemo ignorat. Cubilia monstrata etiam. Geminus Isagoga Phænomenon.

ἐπὶ δὲ τοὺς τόπους τούτους δοκεῖ καὶ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης παρεῖναι, φησὶ γοῦν ἐν τοῖς περὶ τοῦ ὠκεανοῦ πεπραγματευμένοις αὐτῷ ὅτι ἐδείκνυον ἡμῖν οἱ βάρβαροι, ὅπου ὁ Ἥλιος κοιμᾶται, συνέβαινε γὰρ περὶ τοὺς τόπους, τὴν μὲν νύκτα παντελῶς μικρὰν γίνεσθαι ὡρῶν οἷς μὲν Β. οἷς δὲ γ. ὥστε μετὰ τὴν δύσιν μικροῦ διαλείμματος γινομένου, ἐπανατέλλειν εὐθέως τὸν ἥλιον. Κράτης δὲ ὁ γραμματικὸς

μαλιϰῶς φησι τῶν τόπων τούτων ϰ̀ Ὅμηρον μνημονεῦσαι, ἐν οἷς φησιν Ὀδυσσεύς.

> Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποι-
> μένα ποιμὴν
> Ἠπύει εἰσελάων, ὁ δέ τ᾽ ἐξελάων
> ὑπακούει,
> Ἔνθα κ᾽ ἄϋπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο
> μισθούς,
> Τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ᾽ ἄργυφα
> μῆλα νομεύων,
> Ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι
> κέλευθος.

Unde ibi paucis perdoctam hujus Homerici loci Exegesin.

468. FLAMMEVS AMBIT RIVUS.] πόταμος πυρός. Aeschylo. Contrariorum Elementorum magna affinitas in fluctibus, aestibus, voluminibus, &c. apud Poetas.

469. LARGVM JVBAR.] Egregium acumen. Irriguae sunt herbae larga luce, quibus pro Iove est Solis infusi instillantisq; sese splendor. Larga autem omnia Deorum fingunt: ut quos copia omnia abundare norunt.

470. QVAS PASCVNTVR.] Vide Supra notata.

417. GELIDAS.] A rore primae diei, ultimae noctis. Blando quodam gelu praecurrente Solis vim, ad capiendam eam majore, scilicet, cum Voluptate Ausonius Eidyllio Rosarum.

> *Ver erat & blanda mordentia frigora*
> *sensu,*
> *Spirabat croceo mane revecta dies.*
> *Strictior Eoos praecesserat aura jugales,*
> *Aestiferum, suadens anticipare*
> *diem.*

Quaeque non invitis Gratijs ibi scripta sequuntur.

472. LVCIFER ORNAT.] Ornatricum aut Ornatorum, si qui fuerunt vicem adscribit famulitio Solis Luciferum & Auroram. Horis alios id munus assignasse ad Valerium Flaccum emaculandum, notamus Adversariorum lib XXVIII. cap. XIIX.

474. AVREVS ANNVS.] Felix; aurei seculi proles; quod cum aurum non haberet aureum merito dictum est, ut eleganter loquitur auctor incertus sed mirè prudens, & Reipublicae amans, Libri de Re Militari ad Arcadium & Honorium. Verba ob prudentiam adponam: *Erit igitur Cura prudentiae tua, Optime Imperator, repressa largitate & collatori prospicere, & in posterum nominis tui gloriam propagare. Denique paullisper felicium temporum respice memoriam; & Antiqua paupertatis formosa* (Sic scribam ab metallis illis quae omnes amant, vulgò famosa, quod è faece est) *regna considera, qua agros colere, & abstinere opibus norant; qua hac honoris laudi per omne aevum frugalitas incorrupta commendet.* Certe aurea nuncupamus, quae aurum penitus non habebant. Et sic ab ignoto auro alij etiam ea tempora commendantur, & Ovidius ferreo demum seculo ad id eruendum, itum esse in viscera terrae commentatur; scitè addens erutum cum auro ferrum, verum hoc illo minus noxium.

474. NOMEN PRAETENDIT CONSVLIS.] Non enim alia erat anni censio, nisi ab Vrbe Condita, & titulo Consulis. Vnde & Consulum nomina ipsis annis adscribebantur. Pacatus Panegyrico: *Consul creatur, habiturus est nomen annus.* Noster rem miram de Sene Veronensi dicit:

> *Frugibus alternis non Consule computat*
> *annos.*

Salvianus, lib. VI. *Cum haec omnia ipsi agant, qui annis nomina tribuunt, & à quibus anni ipsi exordium sumunt, credimus nobis benè annos posse procedere, qui à rebus talibus ordiantur?*

745. NOVOS ITERVM.] Anno novo veteri succedente. Ingeniosior est hic versus quam prima fronte censeas. τὸ REVOLVTO enim finem, emensi, τὸ *Novos* initium ingredientis anni praepingit, cum caeteaeum...

ta eumdem tamen & unum, de quo sermo sit, ind cent.

476. ÆTHEREIS FASTIS.] Cœlo ipso felicitatis, perennandæque memoriæ ipsius Gratia, in suos illos æternitatis fastos tanti Consulis titulum referente. Qui de Imperatore congessit, errat his versibus citandis Vox *Aetherei*, monet corrigere locum Agobardi Episcopi, Epicedio Caroli Magni.

Aurea cœlorum postquam de virgine proles
Sumsere apta sibi mundi pro trimine membra,
Iam decimus quartus post Centies octo volabat
Annus, multivagi meruit quo fervida secli
Aetherei Carolus, Francorum gloria gentis,
Aequora transire & placidum comprendere portum.

Secundo versu lege *Sumsit captivi mundi pro crimine membra*. Captivum mundum ex scriptura dicit, Zachariæ Nono: *ubi Passionis divinæ is* effectus memoratur ut eam *Captivi de fovea* sequantur in vitam. Deinde transponendi videntur versus hoc pacto.

Iam decimus quartus post centies octo volabat
Annus, multivagi meruit quo fervida secli
Aequora transire, & placidum comprendere portum
Aetherei Carolus (secli scilicet) *Francorum gloria gentis.*

476. SIDERA.] Dii Ipsi. Auctor de Aetna

non est tam sordida divis
Cura, nec extremas jus est demittere in artes
Sidera, subducto regnant sublimia cœlo
Illa, nec artificum curant tractare laborem.

Sequatur Ratione Temporis hunc Librum Bellum Geticum, ut Tertius qui nunc est, interposito isto, fiat quartus. Sed nos caussam non videmus ad tempora disponendorum operum, cum, ut Plinius de Epistolis ait, historiæ hoc nihil sit; & turbæ fiant ubique in doctorum hominum Commentarijs, qui Tertium illum citant, hac interpositione. Sequatur ergò vice Quarti is Pæan.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI,

DE LAVDIBVS STILICONIS LIBRVM TERTIVM

Animadversiones.

PRÆFATIONE.

V. 1. SOLVS.] Male hanc scripturam mutant quidem Codices Michaeli Bentino olim collati. Sanè enim contra sententiam Procerum Romanorum, & ipsius adeo Fabij trajecit in Africam, bellumque eo retulit Scipio, Consule, Historicos, videbis adeo relictum à Romana potentia, ut collatitia pecunia, nullis per Italiam delectibus permissis, bellum transtulerit in Africam.

PROPRIVM CAPVT. [Similitudo ducta videtur à fluviis vi in fontem retro versis; eorum enim fontes capita dicuntur. Horatius.

nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.

Sic aliarum rerum principia, capita. Phæbadius contra Arianos: *Incipientes igitur ab ipso capite perfidiæ, deinceps per totum corpus percurremus.* Caput rei gestæ, exordium, principium. Appuleius, lib. VIII. *Sed, ut cuncta noritis, referam vobis à capite quæ gesta sunt, quæq; possint meritò doctiores, quibus stilos Fortuna subministrat, specimen historiæ cartis involvere.*

3. NON SINE PIERIIS EXERCVIT ARTIBVS ARMA.] Favorem in homines Musicos, præcipuè Poetas, Scipionis cōmendat, Stiliconem etiam nominis sono illi comparandum præpingens, seque interim etiam melioris ævi vatibus non inepte componens. De Scipionis litteris, Cicero, Plutarchus, Polybius, Seneca, Alij. Ennij res dudum collegerunt, qui fragmenta consarcinarunt.

5. GAVDET ENIM VIRTVS TESTES SIBI JVNGERE MVSAS.] Sanè vero, & exemplo Omnipotentis Divinæ Majestatis, quæ contra immensa omnia Beneficia tua aliud nihil poscit, quam Laudari. Hoc officium Vatum non intelligunt Magnates, non percipiunt Proceres, non attendit Populus, quibus omnibus & singulis contemnuntur stolido impioque judicio. Gloria Musas comitatur, quia res Heroum grato ipsis officio concelebrant. Eo spectat quod Polemon Sophista ait Declamat. II. ἔργων δὲ τῶν πραχθέντων καλῶς ῥηθέντες λόγοι εἰσὶ τιμή. Carmine autem virtus efflorescit, & Gloriam consequitur, quam meretur, perpetuam. Theocritus.

Ἐκ μοισᾶν ἀγαθὸν κλέος ἔρχεται ἀνθρώποισι.

Horatius, lib. II. Epistol. Specula gloriosorum hominum facit Carmina.

Nec magis expressi vultus per ahenea signa,
Quam per vatis opus mores animiq; virorum
Clarorum apparent.

Ovidius, Quarto de Ponto.

Carmine fit vivax virtus, expersque sepulcri.
Notitiamq; suæ Posteritatis adit.

Summum autem Præmiorum Immortalitas. Posidippus Comicus.

ὧν τοῖς θεοῖς ἄνθρωπος εὔχεται τυχεῖν,
τῆς ἀθανασίας κρεῖττον οὐδὲν εὔχεται.

Hanc cum conferant Poetæ, Lucanus.

O sacer & magnus vatum labor, omnia letho
Eripis, & populis donas mortalibus ævum.

Meritò in pretio ob ipsum magnatum felicitatem iis habentur. Eumenius Pro Restaurandis Scholis: *Sanè interest gloriæ, quam tanti Principes tot victoriis & triumfis merentur, ut ingenia, quæ canendis eorum virtutibus excoluntur, non intra privatos parietes, sed in publica ostentatione, & in ipso urbis istius ore vegetentur.* *Itaq; qui non amat carmina, eum odisse dicitur Iuppiter*, & si quem ille, is non amat vatum sacros labores. Pindarus Pythonicon. I.

καὶ γὰρ βιατὰς Ἄρης τραχεῖαν ἄνευθε λιπὼν
ἐγχέων ἀκμὰν, ἰαίνει καρδίαν
κώματι. κῆλα δὲ καὶ
Δαιμόνων θέλγει φρένας, ἀμφί δε Λατοΐδα σοφίᾳ βαθυκόλπων τε Μοισᾶν
Ὅσσα δὲ μὴ πεφίληκε
Ζεύς, ἀτύζονται βοὰν
Πιερίδων ἀΐοντα
Γᾶν τε καὶ πόντον κατ' ἀμαιμάκετον.

Et Solis Poetarum concentibus hoc divinitus datum est virtutis, ut dicant post Martem, quis Heros aliquis fuerit. Posteritati. Idem eadem oda, quæ nescio an non omnium ipsius sit Princeps.

Μὴ δολωθῇς, φίλε, κέρδεσιν εὐτραπέλοις, ὀπιθόμβροτον αὔχημα δόξας
οἶον ἀποιχομένων ἀνδρῶν δίαιταν μανύει,
καὶ λογίοις καὶ ἀοιδοῖς
οὐ φθίνει Κροίσου φιλόφρων ἀρετά.
τὸν δὲ ταύρῳ χαλκέῳ καυτῆρα νηλέα νόον,
ἐχθρὰ Φάλαριν κατέχει παντᾷ φάτις.

Pertinent eodem quæ inibidem subjicit Sapientissimus scriptor; post vitam tranquillam, commodam, bonam, nihil esse fama, per laudum præconia parta, pulcrius:

τὸ δὲ παθεῖν εὖ, πρῶτον ἄθλων.
εὖ δ' ἀκούειν δευτέρα μοῖρ'
ἀμφοτέροισι δ' ἀνὴρ
ὃς ἂν ἐγκύρσῃ, καὶ ἕλῃ,
στέφανον ὕψιστον δέδεκται.

Quæ adscripta Claudianum illustrare jussa sunt, omnium instar, quæ immensa vi testimoniorum conduci possint. Gesta Scipionis hic recoquere opus non est. Noti vulgò Scriptores, nec quisquam tam indoctus qui non legerit:

9. FRACTURUS CUSPIDE VIRES.] Hasta vetustissimum telorum illustratur alibi nobis. Vim summam hic ostendit. Horatius de Achille

Filius quamvis Thetyos marina,
Dardanas turres quateret tremenda
Cuspide pugnax.

Claudianus alibi de Minerva.

Pandionias quæ cuspide temperat arces.

10. HÆREBAT LATERI.] Summæ familiaritatis documento. Curtius libro VII. *Longè acceptissimus Parmenioni erat Polydamas, proximus lateri in acie stare solitus.*

11. DOCTUS ENNIUS.] Ad tempora capiendum: non enim mediocrem opinionem suis habuit Ennius, cum *Tricor* etiam perhiberetur, ob inusitatum trium linguarum eruditionem. Catonem sanè majorem litteris instituit, quo omni genere litteratiorem ea ætas non habuit, jamq; ætate provectiorem, utpotè in prætura, ut scribit post alios auctor de viris Illustribus, neque Plinius, neque Nepos, neque Victor, neq; quisquam nobiliorum. Alioquin, comparatione sequentium, ingenium habuerit Ennius, artem aut doctrinam non jactaverit. Ovidius.

Ennius ingenio maximus, arte rudis.

Papinius Genethliaco Lucani.

Cedat Musa rudis ferocis Enni,
Et docti furor arduus Lucreti.

Ingeniosum Poetam & Auctorem valdè bonum vocat Cicero pro Murena.

12. CASTRIS OMNIBUS.] Omnibus bellis, Omni expeditione. Papinius ad Domitianum

te signa ferente
Et minor in Leges iret gener, & Cato castris.

Hoc est omni cum apparatu suo bellico. Plu- ribus ad ipsum.

13. IN MEDIAS ENNIUS IRE TUBAS.] Et quidem non immerito. Erat enim Centurio. Silius Italicus, libro XII. Punicorum.

Ennius antiqua Mesappi ab origine Regis,
Miscebat primas acies, Latiaque superbum
Vitis adornabat dextra decus
Is prima in pugna, vates ut Thracius olim
Spectandum sese non parva strage virorum
Fecerat; & dextra gliscebat cædibus ardor.

Errat vir doctus ad Persium, qui Silium singulare certamen sive duellum Ennij cum Osco describere memorat; cum scribat is Oscum ab Apolline interemtum, ne læderet Ennium.

14. LAUDAVITQUE.] Noster *Laudabatque*

15. CARTHAGINE VICTA.] Sic omnes alij Codices. Soli Cujaciani Victor Non mutandam reor vulgatam scripturam.

16. VINDEX PATRIS.] Novam eo die cœpit quo appulit. Ut notat Auctor idem Virorum Illustrium. De Patris obitu & vindicta in Hispania cæsi res nota.

17. FUNERA BELLI]Incredibilem hominum Bellis Punicis peremtorum multitudinem invenies, si subduxeris numerum. Factum id nobis alibi.

18. COGERET IRE ROTAS.] Triumpharet prælata effigie. Notarunt qui morem Triumphi descripserunt depinxeruntque.

20. MARTIA LAURUS.] Non Apollinea, quæ solebat; sed Martia, in gratiam Victoris. Contrà Fulvius Nobilior, sub quo item stipendia fecit Ennius, ejusdem Musis manubias de victis hostibus consecravit, Cicero pro Archia Poëta.

22. SÆVIOR ANNIBALE.] Annibal pro atrocissimo hoste Romanis Proverbium ejus loco fecit. Horatius:

Parentibusq; abominatus Annibal.

Unde Ciceroni *Annibal ad portas* summam consternationem indicat. Oratione de Provincijs Consularibus: *omnia illa domestica atque urbana mitto, quæ tanta sunt, ut numquam Annibal huic urbi tantum mali optaverint, quantum illi effecerint.* Sanè autem & verè Scipio temporum Stilico. Et amplius quidem:

dem: fine Illo enim multa eodem tempore præclarè Romani, fine isto Imperatores germani vix quicquam bene gesserunt.

23. POST QUINTOS.] Sanè quinquennio post primum iteravit Consulatum Stilico. Romæ verò ideo medio tempore desedisse Claudianum verosimile non est, qui hoc ipso Epigrammate innuit sese expeditionum Bellicarum Comitem, cum eo in urbem rediisse post victorias. Nam quod τὸ *mihi* eo trahat vir doctus, nobis secus videtur, cum capiendæ potius Musicæ sint artes, pacisque decora, quam corpus ipsum Poetæ.

24. VOTIS SUIS ADESSE.] Coram ipsa, inque sinu ejus, Consulatum gerere. Sunt eadem hæc initio sequentis Panegyrici. Vota sunt honores, votiva. Cassiodorus libro III. Epist. XXXV. *Inconcussum esse debet Principis votum, nec pro studio malignorum convelli.* Noster Epist. ad Serenam:

Nunc quoniam medium, votis majoribus, aequor
Invidet.

Votivum, optabile, Appulejo, Trebellio Pollioni.

Ad Panegyricum.

V. 1. POPULI PLAUSU PROCERUM VOCE.] Proceribus consultiorem acclamationem assignat; quamquam constet in ipso Senatu Romano stultas stolidasq; sæpè voces jactatas, notantibus Historicis Augustis. Pariter Sidonius Pan. Anthemij.

Te prece ruricola expetiit; te fœdere junctus
Assensu te castra tubis, te Curia plausu,
Te punctis scripsere tribus, collegaque misit
Te nobis, Regnumque tibi: suffragia tot sunt,
Quanta legit mundus.

Symmachus lib. IV. Epist. XII. ad Stiliconem: *In filij mei Editione testabor cum Romanam caveam Leopardorum cursus impleverit, cui justior plausus, & læta vocum suffragia debeantur.*

1. VOCE.] Dictum innui Acclamationes, quæ adeo sollennes ijs temporibus uti in certas velut formulas redactæ, requirerentur vel ab invitis, nisi aliquâ peccare vellent in morem Temporum. Respicit eodem infrà.

Cujus & adventum crebris petiere Quirites
Vocibus; & meruit, genero præstante, Senatus.

Et V. CCII.

Quæ verò Procerum voces, quam certa fuere
Gaudia, cum totis exsurgens ardua pennis,
Ipsa Duci sacras Victoria panderet ades.

Est autem eximium exordium, quod melius nemo vatum fecerit.

2. ASPICE ROMA VIRUM.] Sidonius imitator.

Hic est, ô Proceres, petiit quem Romula virtus,
Et quem vester Amor.

Sic suum principem votis & urbi, hoc est, totius Pop. Romani & Senatus desiderijs redditum, Plinius Panegyrico celebrat: *Iam urbi votisq; publicis redditus, quid est in quo magis approbaturus sis, qua, quantaque fuerint, quæ desiderabamus.* Ubi de Consulatu pariter loquitur.

3. DINUMERARE VIÆ TEMPORA.] Quod sanè poterat quivis facilè stationibus & mansionibus Principali auctoritate designatis: cujus rei notificandæ sub Nomine Antonini Imperatoris editum utique est Itinerarium quod Aethico auctori alibi asserimus.

4. VISOQUE ASSURGERE SEMPER PULVERE.] More Impatienter desiderantium adventum optati Principis. Martialis lib.

libro X. Epist. VI. Quod in hanc rem unicum est.

Felices quibus urna dedit spectare coruscum
Solibus Arctois sideribusque, Ducem!
Quando erit illa dies, qua campus, & arbor, & omnis
Lucebit Latia culta fenestra nuru?
Quando mora dulces, longusq; à Cæsare pulvis,
Totaque Flamminia Roma videnda via?
Quando Eques, & picti tunica Nilotide Mauri
Ibitis, & populi vox erit una, venit?

4. TORQUEBERE VOTIS.] Spei Tormentum vel magnis adnumerat Sapientia prisca. Papinius.

non gravior mortalibus addita cura
Spes ubi lenta venit

Idem doctè, ut solet

Spes anxia mentem
Extrahit, & longo consumit gaudia voto.

Theognidis est, Spem & Metum similia esse Dæmonia, difficilia mortalibus utraque: Euripidis Spem esse rem pessimam mortalibus, quæ multis civitatibus noxias intulerit. Menandri par sententia, omnes in Stobæo. S. CVIII.

5. ADEST OCULIS.] Summa votorum. PLinius Panegyrico pari re: *Audimus quidem te omne munus Consulis obiisse; sed audimus: Diceris justissimus, humanissimus, patientissimus fuisse; sed diceris: Aequum est aliquando nos judicio nostro, nostris oculis, non famæ semper aut rumoribus credere. Quousq; absentes de absente semper gaudebimus?*

6. SPE MAJOR, FAMA MELIOR.] Rem sanè magnam dicit, cum verò verius sit quod alibi agens dicit *Minuit præsentia famam.* Sapienter rem stipite longè adnatandi Aesopius jocus assimulavit.

7. QUÆ TIBI RESTITUIT FASCES.] Majestati Vrbanæ, id est ipsis domesticæ. Alibi pariter de Stiliconis primo Honorianisq; aliis Consulatibus.

7. COMPLECTERE DEXTRAM.] Quod solebat fieri sospitatoribus. Livius Libro XXVI. *De Allucio*, cui pulcerrimam sponsam tradebat inviolatam Scipio: *Cum adolescens simul pudore gaudioq; perfusus, dextram Scipionis tenens deos omnes invocaret ad Gratiam illi pro se referendam, parentes inde cognatique virginis appellati.* Principum honorem notamus ad lib. II. in Rufinum. Novum Consulem sollemni more manum osculandam præbuisse docet noster Secundo in Eutropium:

spado Romuleo succinctus amictu
Sedit in Augustis laribus; vulgata patebat
Aula salutantum studiis: huc plebe Senatus
Permixta, trepidiq; duces, omnisque potestas
Confluit: advolvi genibus, contingere dextram
Ambitus, & votum deformibus oscula rugis Figere.

Principum honos in quam fœditatem seculo uno post Claudianum nostrum degeneraverit, docent Arcanæ relationes Procopii.

8. POENOS.] Mauros, Victo Gildone. Idem dicere vult tota præfatio.

9. EXCIPE.] Amplexu.

10. LIBRATUR.] Ne in hanc aut illam partem peccet. Vide ad lib. I. Bello Gildonico paria dicit: Conspirant gemini frenis communibus Orbes. Libratio, consilium, judicium, Symmacho, lib. X. Epist. XXVII.

11. OS SACRUM.] Vultum, personam. Paullinus Jambo ad Cytherium.

Martinianum, spiritu fratrem mihi,
Vnaque germanum fide.
Et charitatis indicem plenum tuæ,
Vt os tuum, suscepimus.

11. ÆRE COLIS MIRARIS IN AURO.] Heroicam & propè divinam speciem non semel

mel alibi Stiliconi adscribit. Hic de omni genere statuarum, effigierum, imaginum, fusilium sculptiliumq; loquitur, quem honorem tamen Stiliconem non magni fecisse libro superiori memoravit. Consules per urbes ita circumlatos docet libro in Eutropium II.

Posteritas admitte fidem: monumenta petuntur
Dedecoris, multisque gemunt incudibus æra
Formatura nefas: hac judicis, illa togati,
Hic nitet armati species; numerosus ubique
Fulget eques; præfert Eunuchi Curia vultus.
Subter adulantes tituli.

Nota res de effigiebus ex metallo. Ad has conficiebant vario miroque opere & alias, ut de lapillis fuit mirificè facta Theoderici Regis Gothorum de qua Procopius I. Goth. *Theoderici*, inquit, *Gothorum quondam Regis in foro erat Romano effigies, lectis inq; quadrum sectilibus lapillis, varie colore variegatis, composita. Hujus eo adhuc rege superstite caput, nescio quo casu defluxerat soluta spontè lapillorum compage, indidemq; alium alio sequente. Portentum mors Principis confestim excepit. Annos abinde octo tessellæ lapidum, quæ ventrem figura faciebant, prociderunt & ipsa, moxque Athalaricus, ex sorore Theoderico nepos, fato functus est. Paullo post lapsi secretas corporis partes exprimentes lapilli Amalasuintam, Theoderici ejusdem filiam, mox obituram, prædixere. Gothis dein urbem obsidentibus à femoribus ad ima usque pedum vestigia omnis imagini lapillorum ornatus excidit, ipsaque tota de pariete exolevit. Id ostentum Romani interpretati sunt Imperatoris exercitum eo bello fore superiorem, nec aliud præseferre Gothorum Regis pedes abolitos, quam gentis ipsius excidium.*

12. FELIX BELLATOR VBIQUE.] Vera scriptura est repetenda ex libris Cujacianis a'ijsq;, *pro te bellator ubiq;* Quo congruunt alia Elogia.

13. RHENI PACATOR.] Vera scriptura, nec audimus non neminem ex libris qui malunt *Rheni calcator*. Pacati Rheni summa gloria alibi sæpius laudatur. Supra libro I. *Et pax à fonte profecta Cum Rheni crescebat aquis.* Vera autem laus, solus enim Rheni, cum Theodosio Danubij accolas pacavit Stilico.

15. VVLGO MONSTRARE.] Triumphis, arcubus, statuis, inscriptionibus, mille modis memoriarum: quo genere optimi etiam Principes fuere ambitiosi.

16. CERTARENT.] Noster Codex *Certassent*. Illud malumus.

18. FLAVENTE SICAMBRI.] Qui populi Sicambri, vide doctissimi viri Commentationes ad Venantium Fortunatum. *Flavam* earumdem cæsariem indicat noster alibi. Bello Getico:

Agmina quin etiam flavis objecta Sicambris.

Quarto Consulatu.

flavam sparsere Sicambri
Cæsariem

Sidonius, Panegyrico Aviti. *flavis in pocula fracte Sicambris.*

19. NIGRIS MAVRI CRINIBVS.] Et contortis. Auctor Moreti.

Afra genus, tota faciem testante figura,
Torta comam, labrisque tumens, & fusca colore.

21. LAURIGERUM.] Currus triumphantium lauro ornati. Sexto Cons. Hon.

cum tu genitoris amico
Exceptus gremio, mediam veherere per urbem,
Velaretque pios communis laurea vultus.

22. FESTO FREMVISSET CARMINE MILES.] Acclamatio vetus erat. IO TRIVMPHE. IO TRIVMPHE. Vide Varronem Quinto de Lingua Latina. Festum carmen lætitiam militarem dicit. Martialis, lib. VII.

Festa coronatus ludet convicia miles,
Inter laurigeros dum comes ibit equos.

Tantamquidem, ut Imperatori quæ vellet quivis miles occineret, exemplis Carmine Trochaico, alijsq; dicterijs apud Suetonium visundis.

22. FACTA METALLIS OPPIDA.] Expressa, fabre facta. Appulejus libro II. *Lapis in Dianam factus.* *Oppidorum* effigies metallo fusæ sculptæve præferebantur Triumphantibus. Cicero libro II. de Offic. *Vexatis & perditis exteris nationibus ad exemplum amissi Imperij vidimus portari in triumpho Massiliam, & ex ea urbe triumphari; sine qua numquam nostri Imperatores ex Transalpinis bellis triumfarunt.* Alia obvia, & collectaneis peculiaribus alijs ettam.

23. CAPTIVA FLUMINA] Mærentia vastationem patriarum terrarum, in ipsis effigiebus. Exemplum in Josepho libro VII. Alos. capite XXIV. Florus. Libro IV. capite II. *Cæsar patriam victor invehitur; primum de Gallia triumfum transmiserat Rhenus, Rhodanus, & ex auro captivus Oceanus. Altera laurus Ægyptia; tunc in ferculis Nilus, Arsinoe; & ad simulacrum ignium ardens * Pharus.* Notavi asterisco locum, quod videatur vocula excidisse, gemmis nimirum aut auro ardentem inducens *Pharon* in triumpho perductam. De Fluminibus triumfatis Ovidius:

Protenus argento veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque.

Propertius, lib. II. Eleg. I.

Aut canerem Aegyptum, aut Nilum, cum tractus in urbem
Septem captivis debilis ibat aquis.

25. CATENATO RHENO]Maximæ. Bonæ Fortunæ, immanisque egregij facinoris loco. Virgilius, Aeneide VIII. de Augusti triumphis,

Euphrates ibat jam mollior undis,
Extremiq; hominum Morini, Rhenusque bicornis.

26. NON IMMODICUS.] Contemtor enim honorum vulgarium, virtutumque propter ipsam amans. Supra, libro II. V. C. LXXVIII.

27. LABOR IPSE JUVAT.] Virtus; quæ cum sine Labore nulla sit aut fuerit adeo umquam, in vocabulum etiam hujus venit. Sic Maro pari utrumque vi habet

Disce puer, virtutem ex me verumq; laborem,
Fortunam ex aliis.

28. STREPITUS INANES.] Famæ, Gloriæ, Rumoris, Auræ popularis, sermonum vulgi. Quarto Consulatu Honorij.

Neu dubiè suspectus agas, neu falsus amicis,
Rumorumve avidus; qui talia curat, inanes
Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.

29. INQUE ANIMIS HOMINUM.] Vero amore ipsi addictorum, quos sibi devicit atq; subdidit benignitate, comitate, omni genere virtutum. Alibi.

non est victoria major
Quam quæ confessos animo quoq; subjugat hostes.

Pertinent huc quæ initio Libri Secundi supra scripsit.

31. FABRITIUS PYRRHO.] Ad eum diem triumfus insignior splendidiorque non fuerat actus, quam de Pyrrhi rebus quem duxerunt victores ejus. Immo nec postea temerè inventus opulentior. Vide Florum libro I cap. XIIX. Jornandem de Regnor. Succession. cap. XXIV.

33. PAUL-

33. PAULUS.] Is amplius de spolijs Macedonicis ærario intulit, quam etiam Orbe terrarum penè subjugato Pompejus, auctore Vellejo. libro II. Idem lib. I. *Pauli triumphus tantum priores excessit, vel magnitudine Regis Persei, vel specie simulacrorum, vel modo pecuniæ, ut bis millies centies sestertium ærario contulerit, & omnium anteactorum comparationem amplitudine vicerit.*

35. POST NVMIDAS MARIO.] Victo Jugurtha captoque; quem atrocissimi Populi Romani hostibus etiam alibi comparat.

36. GRAVIS LAUDI.] Clim inimica. Martialis de Delatoribus.

> *Turba gravis paci, placidaque inimica quieti.*

37. STIMULIS MALIGNIS.] Duplicibus, insidiosis. Exempla suppetunt in rebus omnis ævi clarissimorum Principum.

39. INVIDIÆ FINES VIRTUTE RELIQUIT.] Summa virtus & felicitas. Justinus libro I. De Semiramide: *Magnas deinde res gessit: quarum amplitudine ubi invidiam superatam putat, quæ sit fatetur.* Sic Martialis cæteris delinitis, unam sibi superandam restare alibi jactat invidiam. Silius Italicus, libro XIV. *Magnanima invidia virtus caret.* Sallustius Jugurtha. *Difficillimum est inter homines gloria invidiam vincere.* Eodem tendit *quod invidiam virtute superari*, & in gloriam converti semper sibi persuasum memorat Cicero, fine primæ in Catilinam.

40. QUIS ENIM LIVESCERE POSSIT.] Non tangit summas, & mortalitati subductas res Livor. Petronius: *Quid autem non commune est, quod Natura optimum fecit? Sol omnibus Lucet. Luna innumerabilibus comitata sideribus etiam feras ducit ad pabulum. Quid aquis dici formosius potest? In publico tamen manant. Sic bonis suis participandis neminem excludere debere*, instar Solis, nemini per invidiam quicquam bonorum subducere, Sapientem Principem præcipit Synesius de Regno ad Arcadium.

41. OLIM.] Tempore immemorabili. Cum natura sanè Rector fuit semper. Itaque & ei impositum, per eam Imperium nactum Poetæ aiunt. Sic usui est τὸ olim. Tacitus Agricola: *Nerva Cæsar res olim dissociabiles miscuit, Principatum & Libertatem.* Hoc est semper.

42. NOVERIT OMNIA PHOEBUS.] Ipse cum interrogaretur quomodo sibi supplicari vellet, respondit.

> πανσοφε, παναιδιδαχ τ', ἐναλ ἱεροφε, ἢ σοφὲ δαίμων.

Lactantius libro I. cap. VII. Eodem spectat quod Solem omnia contuentem, omnia audientem facit Homerus; & Latini inde nominarunt. Boethius:

> *Quem quia respicit omnia Solus*
> *Verum possis dicere Solem.*

43. MERITI SPATIUM.] Virtutis, multos demerentis. Infrà his Libris. Multa huc facientia Panegyristæ, Cicero, Græciq; Oratores.

45. DIVERSUS ERAT FAVOR.] Melius legeris DIVISVS.

48. VARIIS ORDINIBUS.] Inter se maximè dissidentibus. Allaborat non tam principum, sed liberæ Romæ Heroibus Stiliconem præferre, quem æquat data opera quum potest. Statum verò temporum consideranti magis ridiculæ quam magnanimæ aut quidvis aliud parebunt hæ laudes.

51. PARENTEM.] Hæc verò verissima laus. Dictum suprà.

51. MUNDI COMMUNIS AMOR.] Alibi de Honorio. Alluditur vetus vox de Tito, forsan revocanda, si is diutius imperasset.

55. MERVIT.] Pro re magna.

56. VIRGINIBVS FLORES.] Divitiæ puellarum, Poetis adscriptoribus. Exemplum in Rapta Proserpina apud Ovidium,

quæ cum à nigro Cacædomone sublimis auferretur, profusosque recens lectos flores videret.

Hæc quoque virgineum movit jactura dolorem.

60. NUMINE TANTO.] Apollini Stiliconem componit; ut initio Sexti Consulatus Honorium Romæ suæ, ut ille Delo, præsentem.

59. LITTORA DELIA.] Insula tam præsente Apolline clara, ut oracula inde peterentur, non secus atque Delphis. Diogenes Laërtius Diogene Cynico:

ἔνιοι ἐπιμελητὴν γενόμενον ἀναπεισθῆναι ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν, καὶ ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς, ἢ εἰς τὸ Δήλιον, ἐν τῇ πατρίδι Ἀπόλλωνος πυνθάνεσθαι εἰ ταῦτα πράξει, ἅπερ ἀναπείθεται. Stephanus. Δῆλος νῆσος μία τῶν Κυκλάδων, ἢ παρὰ τὰς γενὰς, ἢ μαντείας. ἱερὸν γὰρ Δῆλος τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ θεοῦ πρῶτον ἐν αὐτῇ γενομένου. ἢ διὰ τὰς μαντείας δηλοῦσα ἦν τὰ δυσδιέρετα.

Lucianus Pseudomante. Adversar. libro XLII.

60. FULSIT APOLLINIS ARCUS.] Ita subitum numinis adventum aut declarationem describunt ab ornamentis Poëtæ. Laurus attolli adventu ejusdem, animari, vivificari, intellige. Sexto Consf. Hon.

Tunc silvæ, tunc antra loqui, tunc vivere frondes,
Tunc sacer horror aquis.

Callimachus Hymno Apollinis.

οἷον ὁ τὠπόλλωνος ἐσείσατο δάφνινος ὅρπηξ,
Οἷα δ' ὅλον τὸ μέλαθρον· ἑκὰς ἑκὰς ὅστις ἀλιτρός.
Καὶ δή που τὰ θύρετρα καλῷ ποδὶ Φοῖβος ἀράσσει.

De Baccho & auriferis Fluminibus ejusdem semper ebrius Poëta. Qui injuriam clamare possit cum sobrietas in ipso quæritur, ex scito Ausonij: Injurium esse de scriptore malè sobrio lectorem abstemium judicare.

64. TECTA LATERE MATRIBUS.] Studio visendi etiam altissima ædificiorum loca compleri. Exemplum det domita Iudæa redeuntis Vespasiani pompa apud Josephum Al. libro VII. capite XXIV. Fœminæ talibus spectaculis summa loca occupabant, vel quia ibi degere tutiores, vel ut securiores essent ad tumultus. Sexto Consulatu Honorij:

Omne Palatino qua pons à colle recedit
Milvius, & quantum licuit consurgere tectis,
Una replet turba facies; undare videres
Ima viris, altas effulgere matribus ædes.

Adde & quæ notat princeps litterarum Casaubonus ad Athenæum lib. IV. cap. XII.

65. HIS, STILICO, CUNCTIS.] Aspice hos omnes, ait, qui, nisi tua virens immanem barbariem avertisset, aut Gildonis molitiones, famem inferentes, compescuisset, omnes interiissent. Omnes tamen libri, Cujaciani, Noster, Bentiniani, Belgici *Hic Stilico* Quæ scriptura & ideo magis altera probatur quod Romanæ majestatis sit consultior. In urbe enim velut in pectore, animaque ipsa Imperii, reluxisse salutem omnibus dicit. Humanum enim genus solens Romano censet. Considerasset hæc Scaliger, non foret tutus inscitius illud *his*. Quid enim & quo numero isti spectatores, ad eos mortales, quos per totum orbem cum Roma sua servasse non hic solum jactat Stiliconem Claudianus. Etiam Aldini & Camertis libri variarunt, Ille enim *V Tiste O Stilico*, edidit. Romam & in Roma omnia conservata victoria Gildonica, multis canit fine liber primus harum Laudum.

64. RE-

64. RELUXIT.] Instar insperatæ lucis, subitò ingruentis. Gratius Cynegytico:

Te socium, Ratio, rebus sumsere gerendis,
Hinc omne auxilium vitæ, certusque reluxit
Ordo.

Favonius Eulogius, in Somnium Scipionis. *Ab hac justitia naturalis virtus librata partium æqualitate, diluxit.* Eumenius Panegyrico: *Classi jam vela facienti repentinus tuus adventus illuxit.* Arnobius lib. I. *Eluxit atq; apparuit Christus, res maxima nuntiator, auspicium faustum portans, & præconium salutare credentibus.* Adversar. lib. IV. cap. V.

65. SEPTEM MONTES.] Colles, quibus Roma inædificata: tum nota appellatione. Symmachus lib. IX. Epist. LXXXIII. *Gallicanæ facundiæ haustus requiro, non quod his septem montibus Eloquentia Latiaris excessit, sed quia præcepta Rhetorica pectori meo senex olim, Garumnæ alumnus, immulsit. Septimontium,* nota sacra. Septizonium locus Romæ, cui Marcus & Severus Principes maxima post ædificia instruxerunt, forte hinc illustrari possit, quod Septem colles illud clauserint, de quo alibi.

66. AURI FULGORE.] Tectis auro vestitis. Ausonius.

Prima urbes inter, divum domus, aurea Roma.

Nimis simpliciter ibi interpres; nam à fulgore aureorum templorum tectorumq; sic dicta. Noster de aspectu ejus Sexto Consulatu Hon.

acies stupet igne metalli
Et circumfuso trepidans obtunditur auro.

67. ÆQUATAQUE TEMPLA NUBIBUS.] Sexto eodem Cons. v. XLVII.

70. METIRE OCULIS.] Expende. Alibi his Libris.

71. FABULA.] Penè nihil, quodque proximum nihilo, De quibus nihil super esse præter sermones hominum, nudumque nomen. Hoc enim *fabula* denotat. Horatius

Iam te premet nox, fabulæque manes.

Persius:

Manes & fabula fies.

Cicero fine libelli de Senectute: *Senectus peractio ætatis est, tamquam fabulæ, cujus defatigationem fugere debemus.* Seneca Troadibus.

Rumores vacui, verbaque inania,
Et par sollicito fabula somnio.

Callimachus Epigrammatis.

ὦ Χαρίδα, τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος. αἱ δ' ἄνοδοι τί;
ψεῦδος. ὁ δὲ Πλούτων; μῦθος. ἀπωλόμεθα.

Marcus Imp. lib. IV.

Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος. καὶ ὀλίγον δὲ καὶ Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανὸς καὶ Ἀντωνῖνος. ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ μυθώδη ταχὺ γίνεται.

Quod argumentum pulcrè prosecutus est Iambis Ioannes Euchaitensis.

71. INCUMBERET.] Impediret ejus proventum. Verbum summam vim continet. Aulus Sabinus.

Prodigio tali placidum Thesis abstulit æquor,
Aeolus infusis occubuitque Notis.

Iuvencus, lib. IV. Hist. Evangel.

Proq; meo vobis incumbere nomine gentes;
Tormentis, pœnisque feris, odiisque, necesse est,

72. QUERCU VELARET.] Vide Gellium lib. V. cap. VI. Quæque docti libris de Coronis, Tropæis, Militia, connotarunt. Stiliconem post victum Rhadagaistum, omnium Romani nominis hostium immanissimum, coronatum cum toto exercitu rediisse auctor Zosimus. lib. V. Quo confutantur qui clarissima illa victoria tantum Ducem circumscribere pudorem non habent.

78. SED QUO JUCUNDIOR ESSET.

SET.] Rectè ex Cujacianis restituitur.

Sed, quo jucundior esset
Lucis honorata fructus, venerabile Fama
Pondus, & amissas voces, & Regna recepit.

Nec benè restitutor qui alibi dubitat. Eam Lectionem Vnus tantum Belga cum Nostro agnoscit, cæteri delirant omnes. Amplius vero scribendum Tertio versu *ut amissas vires & regna* Vt enim Africam ipsam cum classibus frumentarijs, sic Gloriam etiam restituisse Romæ indicat Stiliconem.

79. VENENABILE FAMÆ PONDUS.] Quæ cum vitæ ipsius scilicet pretio æstimetur. Sic vita & Fama æquiperantur à Martiano Iureconsulto, cap. IX. de Manumissis Vindicta. Vide nos ad Augustinum; & collecta optima omnium amico olim nostro M. Frehero de Fama, Existimatione. Pondus, auctoritatem, majestatem notat. Papinius de Jove.

Pondus adest verbis, & vocem fata sequuntur.

Propertius lib. III.

Quod si contentus patrio bove verteret agros,
Verbaq; duxisset pondus habere mea.
Viveret ante suos dulcis conviva penates.

Horatius Arte Poet.

In scenam missos magno cum pondere versus.

Pondus famæ ex Lucano est, lib. VIII.

longi pœnas Fortuna favoris
Exigit à misero, quæ tanta pondere famæ
Res premit adversas, fatisque prioribus urget.

82. SVPPLEX ORIENTIS.] Supplex absolutè positum. Appuleius lib. V. supplicis anxiè pijs precibus erogatus germani complexus indulge fructum.

82. FAMULOSVE PRECATUR.] Fame & penuria coacta.

83. ROBORE GABINO.] Italico, Latino, Romano, prisco. Sæpe sic noster, & notamus alibi.

84. ROMANA IRA.] Digna Romana virtute. Ovidius.

dignas Iove concipit iras.

Iram pro omni re Martiæ virtutis multoties usurpat Papinius. Ea quod magnanimitatis index Epistola non indocta docet Angelus Politianus.

85. JUBET SIGNIS.] Imperat. Raro usu ita absolutè. Seneca:

Si judicas, cognosce; si regnas, jube.

Claudianus II. in Rufinum.

Non solum optati jubeo spectacula Circi,
Præmia sed populo & maxima dona parabo.

Iulius Exsuperantius, Epitoma Historiæ Sallustianæ: *Comitijs Consularibus universus populus, qui ad eligendum convenerat, Marium Consulem jussit.* Et erepta Metello provincia in Numidiam missus est. Sic media Barbaria Alanus Libro V. Inepti titulo Operis, quod Anticlaudianum jussit.

Nomen ab officio dominantia Numina sumunt,
Quæ, sicut superis edunt, sic ceditur ipsis.
A reliquis, pariterque jubent, parentque jubenti.

86. SPECTANT.] Observant, suspiciunt, colunt, respiciunt. Terentianus:

Additur hæc gemino non absona fabula metro,
Seu vera res est; spectet auctorem fides.

Hilarius Arelatensis in Genesi.

Sectaque per partes, formas spectantia, frusta.

Neq; audiendi collati doctissimus A. Schotto, amico nostro; licet ijs consentiant nonnulli etiam Belgici Codices.

88. FASTOS ORNARE.] Scripti ijdem Libri *fasces*. Nihil mutamus. Præcipuè cum eadem vox statim sequatur.

89. FASTOS ORNARE.] Alibi.

Ornatur Fortuna viro.

Cassio-

Cassiodorus lib. VI. Epist. XX. *Quale tibi debet esse, quod curules inclutas probatur ornare?* Ennodius Panegyr. Theoderici: *Ad vicissitudinem operum tuorum fasces suscepisti: non quo tibi accederet genius de Curuli, sed ut de te pretium palmata mereretur*, Venantius, lib. IX. Carm. I.

Aequali serie vos nobilitando vicissim
Tu genus ornasti, te genus ornat avi.

Nicephorus Gregoras, Initio lib. II.

ὁ δὲ γαμβρὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης ὁ Δούκας, σύνεσιν τῶν πώποτε φύσιν, καὶ τέχνην ἐμπειρίαν, καὶ βεβηκὸς ἦθος κατάλληλον ἀρχὴν δέδωκε, καὶ ἰσόχυσε.

89. NEC LIBERA QVERIT SECVLA.] Infra hoc Libro.

Fallitur egregio quisquis sub Principe credit
Servitium; numquam libertas gratior exstat
Quam sub Rege pio.

Roma ita parens Libertatis, & Libertatem pro arbitrio donabat, velut optimo jure Rerum ad eam Imperium pertineret. Corrippus. lib. X.

Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Altricem Imperij, Libertatisque parentem.

Alterius exempla in Historijs, ut cum Græciam Libertate donat Titus Quintus publicis Ludis, eam ob rem divino honore cultus: Quo pacto & Judæos præmij loco ob strenuè rem pro libertate & Lege patria gestam suo iure Romani liberos esse jubent in Libris Maccabæorum. *Quærit* desiderat, vovet. Petronius.

amica vincit
Vxorem, rosa cinnamum veretur.
Quicquid quæritur optimum videtur.

Idem de semivirorum habitu & moribus.

Quæque virum quærunt

91 CREVISSE VIDET.] Novo vectigali, frumentatione Gallica accedente, ea incpiæ Vrbanæ Bello Gildonico subvenisse Stiliconem, non semel attestatur Claudianus. Suprà, lib. II. Verbis Romæ.

Vltorem videant servatoremque Quirites,
Et populus, quem ductor amas: quibus Africa per te
Nec prius auditas Rhodanus jam donat aristas:
Et mihi vel Massyla Ceres, vel Gallica prosit
Fertilitas; messesque ferat nunc humidus Auster
Nunc Aquilo; cunctis ditescant horrea ventis.

Rutilius lib. I.

Aeternum tibi Rhenus aret, tibi Nilus inundet.

92. AB ARCTO.] Sic sæpe Germaniam vicinosque ei populos dicit. Populorum nomina satis sunt nota atque notata alijs:

69. AMMONVIT DOMINÆ GENTES.] Ex ambitione prisca. Belli Getici insignis clausula est *Discite vesana Romam non temnere gentes.* Nihil hic mutandum. Versu superiore ordinem noster Codex hunc habet.

Illa seges non auxilium modo præbuit Vrbi,
Sed fuit indicio quantum tibi, Roma, liceret.

Admonere etiam vim violentam infert. Horatius de Sole vehementi.

Ast ubi me fessum Sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.

Columella lib. II. cap. II. *numquam stimulo lacessat juvencum, quod retractantem calcitrosumque eum reddit. Nonnumquam tamen admoneat flagello.*

99. MAJESTAS QUIRINI.] Romani Imperij auctoritas. Majestas enim eminens omnis potestas, coli digna. Proculus JC. cap. VII. de Capt. & Postlim. Rev. *Liber autem populus*

populus est, is qui nullius alterius populi potestati est subjectus, sive is fœderatus est. Item sive æquo fœdere in amicitiam venit; sive fœdere comprehensum est, ut is populus alterius populi Majestatem comiter conservaret; hoc enim adjicitur, ut alterum populum intelligatur superiorem esse. Si hic dignitas omnibus gentibus venerandus.

99. PLENA.] Justa, absoluta. Vide ad Bellum Gildonicum.

100. POPULO JUDICE.] Velut stante Republica: antequam populus jus suum in Principes conferret.

101. EMERITAS SECURES.] Magistratus quibus rectæ provinciæ. Cum securibus fascibusque in provincias iisse notum. *Emeritas*, ait, *justum tempus absolvisse, uti id Legibus præstitutum erat, intelligens.* Emeriti qui honorum temporum tempora constituta expleverunt. Symmachus, lib. VII. Epist. CXIV. *Beatum te, qui honorum emeritus, ociaris; nos in patria salo fluctibus verberamur.* Emeritum, præmium emeritæ militiæ. Modestinus Iureconsultis in cap. Tertio de Re Militari.

102. DISCRIMEN LETHALE.] Accusatus male gestarum rerum, spoliatæ, expilatæ, Provinciæ, Repetundarum, &c. Gildonem punitum supplicio Legibus constituto tradidit etiam supra, Lib. I.

Prædonem lembo profugum, ventisq; repulsum,
Suscepit merito fatalis Tabraca portu:
Fracturumque reos humili sub judice vultus.

102. MADIDUS AUSTER.] Venti enim pluviis ingruentes Africam fœcundant, unde horrea Romana complebantur. Lucanus.

Effusis magnum Libye dedit imbribus annum.

Austros sejungit Pœnis, ut conjungat tamen.

105. HINC TREPIDANT.] Scribe cum nostro Codice *Hic* In hoc nimirum loco judicij. Belgæ habent vestigia ejusdem Lectionis *hi* aut *hij* præferentes.

106. CANI VIRTUTIBUS ÆVI.] Priscæ reverentiæ. Multa huc facientia Symmachus Relatione, & perdoctis contra libris Prudentius.

108. MAGNOS CALCET METUENDUS HONORES.] Ut summo magistratu functos vocet in jus, & secundum Leges judicet facta potentium. Eximas hinc Honorem Principis, cui quamdiu sua habetur reverentia, tamdiu stare Rem publicam Cicero scripsit Libris de Republica. Petrus Pictavensis Monachus doctior suis temporibus *Si ad gentiles Philosophos veniamus: quis eo tempore vel historiam, vel aliquid ad Liberalium artium disciplinam pertinens, nisi in Laudibus Regum aut Imperatorum scribebat? De quorum numerosa multitudine illud mihi occurrit, quod vir gravissimus M. Tullius in Libris de Republica scripsit; scilicet Principem civitatis gloria esse alendum, & tamdiu stare Rempublicam, quamdiu ab omnibus honor Principi exhiberetur.*

109. PIETATE REMITTAT ERROREM.] Clementia. Vide ad Quartum Consulatum Honorij. Augustinus, Epist. LIV. *Quanto melior tanto esto mitior, quanto sis celsior, tanto humilior fias pietate.*

110. PUROS.] Animum sordibus vitiorum non inquinatos. Maculas inde animis imprimi docemus ad Librum II. in Rufinum.

111. PATRIAS ARTES.] Gubernandi Mundum Virgilius. lib. VI.

Tu regere imperio populos, Romane, memento;
Hæ tibi erunt artes.

112. FALLITUR EGREGIO QUISQUIS SUB PRINCIPE CREDIT SERVITIUM.] Omnem Legitimi Principatus virtutem complexus est paucissimis verbis; ut nimirum infinita ejus commoda, nullam subditi sentiant gravitatem. Eo spectat quod Seneca ait lib. VII. de Benef. cap. V. Sed

V. *Sub optimo Rege omnia Rex imperio possidet, singuli dominio. Libertas sub tali Egregia.* Boethius lib. I. de Consol. cap. V. εἷς βασιλεύς ἐστω εἷς κοίρανος. *Qui frequentia civium, non depulsione lætatur: cujus agi frenis, atque obtemperare Iustitiæ summa libertas est.* Tacitus Agricola: *Nerva Cæsar olim dissociabiles miscuit, principatum ac libertatem.* Sic Romanos commendat Atticistarum Eloquentissimus Aristides Encomio Vrbis:

Ἰσοπολίτευ μὲν γὰρ ἔχοντι· Ἰσὸν ἀρχὴν ὥστω δ' ἐγκρατῶς, καὶ κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν ἄρχοντες, ἐκεῖνο καὶ πολὺ μάλιστα νενικήκατε, ὃ παντελῶς ὑμῖν ἐστιν ἴδιον, μόνοι γὰρ τῶν πώποτε ἐλευθέρων ἄρχετε.

Rutilius ad Romam eundem.

Te Dea, te celebrat Romanus ubique recessus,
Pacificoque gerit Libera colla jugo.

Infinita talia Encomiastæ, Panegyristæ.

115. PRÆFICIT IPSE REGENDIS.] Vt Tutor Imperij & Parens Publicus. Fuerunt hoc nomine cum Arcadij Ducibus inimicitiæ Stiliconi; post etiam cum Honorianis, summo seculi viro fatales. Vide Zosimum.

116. PLEBIS PATRVMQVE.] Senatus & Populi; prisca formula.

117. PVRPVRA.] Magistratus summus. Ipsum Imperatorem Legibus se submittere dicit. *Purpura* Principatus index etiam Romanis. Lactantius lib. IV. cap VII. *Erat Iudæis ante præceptum, ut sacrum conficerent unguentum, quo perungi possent ij qui vocabantur ad Sacerdotium vel ad Regnum. Et sicuti nunc Romanis indumentum purpura insigne est Regiæ dignitatis assumtæ; sic illis unctio sacri unguenti nomen & potestatem Regiam conferebat.* Loquitur autem de Honorio hactenus Claudianus, ut in eo Stiliconem clarè agnoscas.

120. CASTA JUVENTÆ FRÆNA DEDIT.] Vide Lib. II. a v. LXV.

121. VERIOR AVGVSTI GENITOR.] Illum enim necessitas & natura dedit, hunc Studium & Institutio. Phædrus:

Facit parentes bonitas non necessitas.

Sic Stiliconis Conjugi ipse in Nuptiis suis Honorius blanditur.

partuque remoto
Tu potius Flaccilla mihi.

Verus genitor, nomen re ipsa meritus: Sic verus Rex Deus Christianis, præ quo cæteri figmenta & Nugæ. Ermenoldus Diaconus in Vita Solæ Presbyteri: *Cur nos, qui Christiani sumus, taceamus gloriosum belligeratorum triumphum, pro fide Christi in omni vita sua decertantium, quin actus vitamque ipsorum tamquam VERO Regi militantium, liberiori religione describamus.* Boethius de Eodem:

Quem quia respicit omnia Solus,
VERVM possis dicere Solem.

122. FIDVCIA BELLI PACIS CONSILIVM.] Ita vocat Stiliconem, velut animam mentemque ipsam Imperij & Reipublicæ. Idem enim notat significatio penitior Consilij. Lucretius. lib. V.

Consilium, quod nos animam mentemq; vocamus;
Idque situm media regione in pectoris hæret.

Simili autem locutione Libertatem publicam Virgilium Papam vocat eruditus auctor, Arator, præfat. Histor. Apostolicæ.

Publica Libertas, Vigili sanctissime Papa,
Advenis optato, solvere vincla gregi.

Sic enim ibi membranæ veteres, citatque Waltramus Numburgensis Apologiæ contrà Hildebrandum, lib. II. cap. XXII. *& corrumpunt vulgo* malè ob peccantem syllabam. Sic Rationem sive Sermonem Jovis Mercurium appellat Martianus Capella lib. I. Jovis verbis.

Nostis Majugenam pignoris incluti
In nostris merito degere sensibus,
Nam nostra ille Fides, Sermo, benignitas,
Ac Verus genius, fida recursio.

Recursio, Memoriam notat Sic *Pectus Reipublicæ* Senatum vocat Crescouius Corippus, lib. II. Clypeum Rei Romanæ, ob bellicam tutelam noster alibi vocat Stiliconem; cujus & in Pace Consilium nusquam non commendat, hic vero præcipuè, cum Consulatum gerens laudetur.

124. INFLORUIT.] Cape ad insitam diuturnitatem quandam. Pessimè Libri nonnulli qui commutatum veniunt.

125. TRANSLATAQUE PENE.] Constantinopolim, præ qua deflorere & decrescere vetus Roma videbatur. Iniquior semper Orientali Imperij parti hic Vates, non abs re quidem, in Patroni sui gratiam; tangitque laudibus Veteris Romæ, degenerantem illam novam.

126. SERVILIBUS ARVIS.] Subjectis in armorum Romano Imperio.

127. IN PROPRIUM SEDUCTA LAREM.] à servilibus illis arvis & urbibus Romæ subjectis. Incessit Consulatus aliorum alibi quam in Capite Orbis urbe sumtos gestusque, cum Romæ ingenuus hic sit honos. Melius tamen legas.

In propr um sed ducta Larem.

Romam domum Imperij, Larem Regni, illustraremus, nisi id jam factum esset ab alijs. Vide Philippi Berterij Pithanon Commentaria.

128. HÆSERAT.] Inhæserat, infixa fuerat. Hærere enim constantem permansionem denotat. Maro

atque altè terminus hærens

Ex Lucretio similia his in Relatione Symmachum pro Ara Victoriæ.

129. REPONIT.] Ordine suo collocat, In nostro Codice est *reliquit* Nihil mutamus quamlibet suspicari subeat latere remotius aliquid Tertium.

130. PROXIME DIIS CONSUL.] Summa felicitas proximum perhiberi Deo. Quarto Consulatu Honorij.

dijs proximus ille est
Quem Ratio, non Ira, movet.

Panegyr. Mallij. CCXXIV. *Sic se Dijs simillimum jactat Apollonius*, si is est, Tyanæus, Epist. LII Symmachus, lib. X. Epist. XXXII. *In rebus dubijs una est Salubritatis via, ut divina quaque vel Deo proxima consulantur.* Id est Principes, quorum Potestas proxima divinæ. Vide P Lura ad Pan. Mallij & Itinerarium Rutilij Numatiani. De Encomijs Consulatus, ipsiusq; Romæ non recoquimus alijs jam proposita.

131. QUA NIHIL IN TERRIS COMPLECTITUR ALTIUS ÆTHER.] Non ineptum jam collapsæ Vrbis Encomium scripsit Hildebertus Cenomanensis Præsul, quod refert Anglus scriptor Gulielmus Malmesburiensis lib. IV. de Vita Gulielmi. II. in quo memorabiles hi sunt versus.

Vrbs cecidit de qua quicquam si dicere dignum
Melior; hoc potero dicere, Roma fuit.
Cura hominum potuit tantam componere Romam,
Quantam non potuit solvere cura Deum.
Hic superum formas superi mirantur & ipsi,
Et cupiunt fictis vultibus esse pares.

Dicas de magis prisco vate transsumtos. Vide Cassiodorum lib. VII. Epist. XV. Lib IX. Epist XVII. Lib. II. Epist. XXXIX &c. Cætera doctis notata.

133. NEC LAUDEM VOX ULLA CAPIT.] Petroni⁹ de formosissima muliere: *Producit è latebris, lateríque applicat meo mulierem omnibus simulacris emendatiorem. Nulla vox est qua formam ejus comprehendere possit, nam quicquid dixero, minus erit.* Vide nos eo loco.

134. LUCE METALLI ÆMULA.] Auro collucens relucensque undique. Sexto Consulatu Honorij, v. I. Notamus alibi.

134. FASTIGIA CONSERIT ASTRIS.] Ob al-

Ob altitudinem molium sive ædificiorum. Aristipes Encomio, horum fastigia injurias aeris excedere dicit.

καὶ μὴ δὴ καὶ ὅπη πόλις γε κέχυται, ἀλλ' ἀπεχνῶς ὑπὲρ τὸ παράδειγμα ὅτι πλεῖστον ἄνω ἥκει τοῦ ἀέρος, ὡς εἶναι μὴ χιόνος καταλήψει τὰ ὕψος περιζωννύσαι, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοῖς τοῖς ὄρεσιν.

Sic Olympum illam tangere dicunt Sibyllina carmina, licet alia re. lib. VII.

Ῥώμη χαῖρ' ἐρόθυμε, Μακεδονίην μετὰ λόγχην
Ἀστράψεις ἐς Ὄλυμπον.

Vide Rutilium Numatianum, & nos ad eum.

135. SEPTEM SCOPVLIS ZONAS.] Tot numero Zonas statunnt nonnulli, alij quinque solas. Orpheus Hymno. VI. in Astra.

Ἐπταφαεῖς ζώνας ἐφορώμενοι, ἠερόπλαγκτοι,
Οὐράνιοι χθόνιοί τε, πυρίδρομοι, αἰὲν ἀτειρεῖς.

Ovidius. Quinque tenent cœlum Zonæ. Eratosthenes.

Πέντε δὲ οἱ ζῶναι περιειλάδες ἐσπείρηντο
Αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο &c.

136. ARMORUM LEGUMQUE PARENS.] Panegyrico Probini. v. CXXVII. Patrona eadem Orbis terrarum. Cicero lib. II. Offic. *Regum, Populorum, Nationum, portus erat & Refugium, Senatus. Nostri autem magistratus Imperatoresque una ex hac re maximam laudem capere instituerunt, si provincias, si socios, aquitate & fide defendissent. Itaque illud Patrocinium Orbis terrarum verius quam Imperium poterat nominari* Domicilium Legum Sidonio lib. I. Epist. VI. Quo loco videnda doctorum Collectanea.

138. EXIGUIS QUÆ FINIBUS ORTA.] Principia Romanæ Potentiæ omnibus notissima sunt. Progressus initio lenti, ut primis quingentis annis parum promoverint, si cum sequentis seculi augmentis comparare venias, qua de re ex Polybio Zosimus initio Novæ Historiæ, Nos ad Augustini Civitatem Divinam ex Juliani Cæsaribus.

138. TETENDIT.] Dicas velut sagena cepisse populos, qua rupta exciderunt postea Provinciæ & Vrbes. Quomodo non ineptè Constantinus Imperator, lib. II. Thematum, cap. I.

ἀφ' οὗ γὰρ ἡ τῶν ῥωμαίων ἀρχὴ τὴν ἑαυτῆς σαγήνην ἐξήπλωσεν εἰς πάντα τὰ τοῦ κόσμου πέρατα, πάντας, ὡς εἰπεῖν, διωνέδασε πλεῖν ἕνα πάντας, ἀρξαμένης δὲ τῆς σαγήνης διασπᾶσθαι, καὶ διαρρήγνυσθαι, ἄλλως καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα μετεποιήθησαν.

De Amplitudine, Potentia, ubertim notarunt, etiam voluminibus singularibus alij: quibus in cumulum velut addi possit sub Claudio Sexagesies Centies, & Quadragies Quater mille civium capita fuisse censita, ut notat ex Antiquioribus Chronologis Hermannus Contractus. Augusti ævo Nonagies Cemies & Tercenties mille redacta in numerum auctor est ex alijs Chronologus Excerptor nominis Incerti libro Secundo ex Idatio, cap. XXXIII. Qui præcedente hoc capite mendosus est priorem numerum ad XLI. C. M. restringens Idem Rhapsodus Censum sub Claudio factum cap. XXXV. ad LXIX. Centum & LXX. ultra milia refert, numeris in talibus dubijs. Exstare notum est Monumentum Rerum Augusti Ancyranum, unde sub eo certior civium numerus conduci potest. Sanè ab initijs Romæ hæc copia immensum abit, quæ antè Ancyranum, unde sub eo certior civium numerus conduci potest. Sanè ab initijs Romæ

Oo 2 hæc

hæc copia immensum abit, quæ antè Annibalis tempora adnumeratis socijs civibusque vix Decies Centum Millia confecit, ut totius Italiæ populum ne cum una quidem natione Asiæ comparabilem scripserit, qui ista memoriæ prodit, Diodorus Siculus. lib. I. Sed hæc alibi eventilata. Illud mirari nemini multos quod de copia mancipiorum notarunt Lipsius ad Tacitum, Admirandis, alijque; Ego vero nec tantam eam incredibilem dicam, cum Corinthi, rebus florentibus (at qua contrà Romam civitate?) numerata sint Quadringenta & Quadraginta sex Servorum millia, auctore Epitimæo apud Athenæum Libro VI.

τὴν Κόρινθον οὕτως εὐδαιμονῆσαι, ὡς κτήσασθαι δούλων μυριάδας ἓξ καὶ τεσσαράκοντα.

140. DISPERSIT CVM SOLE MANVS.] Potentiam suam cum Solaris cursus amplitudine æquavit. Sic Romanus Orbis, Romana dies, in ore scriptoribus paris ambitionis. Aristides Encomio:

ὅπερ γάρ τις ἔφη τῶν λογοποιῶν περὶ τῆς Ἀσίας λέγων, ὅσην ὁ Ἥλιος πορεύεται ταύτης πάσης ἄρχειν, ἄνδρα ἕνα, οὐκ ἀληθῆ λέγων, εἰ δὴ πᾶσαν Λιβύην καὶ Εὐρώπην ἐξαίρετον ἐποιεῖτο τῶν ἡλίου δυσμῶν τε καὶ ἀνατολῶν, τοῦτο νῦν ἐξενίκησεν ἀληθὲς εἶναι τὴν ἴσην τε ἡλίου πορείαν εἶναι κτῆσιν ὑμετέραν, καὶ τὸν ἥλιον διὰ τῆς ὑμετέρας πόλεως πορεύεσθαι, &c.

quæ vide, erunt enim instar omnium.

141. PUGNAS] Bella, quæ duella olim Sic *prælia* sæpè Septiminus in Historia Belli Trojani, scriptor Symmachianorum nostrique temporum, quem ad membranas repexum infinitis glossis mendisque exoneravimus.

143. NUMQUAM SUCCUBUIT DAMNIS] Horatius verbis Annibalis.

Dixitque tandem perfidus Annibal,
Cervi Luporum præda rapacium,
Sectamur ultrò quos opimus,
Fallere & effugere est triumphus.
Gens quæ cremato fortis ab Ilio,
Iactata Thuscis æquoribus, sacra
Natosque, maturosque patres
Pertulit Ausonias ad urbes.
Duris ut Ilex tonsa pipennibus,
Nigra feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Sumit opes animosque ferro, &c.

Rutilius Numatianus libro I. ad Romam.

Adversis solemne tuis sperare secunda
Exemplo cæli ditia damna subis.
Astrorum flamma renovant occasibus ortus,
Lunam finiri cernis, ut incipiat.
Victores Brenni non distulit Allia Pœnum,
Samnis servitiò fœdera sæva luit.
Post multas Pyrrhum clades superata fugasti,
Flevit successus Annibal ipse suos.
Vtque novas vires fax inclinata resumit,
Clarior ex humili sorte superna petis.
Illud te reparat quod cætera regna resolvit.
Ordo renascendi est credere posse malis.

145. POST CANNAS MAJOR.] Florus Panegyristæ Historicus: *Magna populi Romani Fortuna, sed semper malis major resurrexit.*

146 MVRVMQVE FERIRET HOSTIS.] Alluditur Annibal ad Portas.

148. ALIO

148. ALIO ORBE.] Eatenus incognito. Vide Notata ad Rutilium.

150. IN GREMIVM VICTOS QVÆ SOLA RECEPIT.] Ut aleret, tueretur suis civibus adscriberet, diligeret, foveret; contrà mores tyrannorum. Prudentius eadem re:

Vivitur omnigenis in partibus haud secus, ac si
Congenitos cives concludat Legibus unis,
Vrbs patria, atq; omnes lare conciliemur avito.
Distantes regione plaga, divisaq; ponto
Littora, conveniunt nunc per commertia, & artes
Ad cœtum celebrem: nunc per genialia fulcra
Extremi ad jus connubij; nam sanguine misto
Texitur alternis ex gentibus una propago.

Seneca lib. II de Ira. cap. XXXIV. *Quod hodie esset Populi Romani Imperium, nisi salubris Providentia victos permiscuisset victoribus?* In Prudentio legendum *Exter adit jus conubij* De quo alibi.

151. HUMANUMQUE GENUS.] Altero in Rufinum CCIX. Vide docti viri notas ad Symmachum lib. V. Epist. XCIV. Sequentia ad verbum ferè secutus Rutilius, ad quem & nos invise.

152. MATRIS NON DOMINÆ RITV.] Exserto ubere. Symmachus libro II. Epist. VII. Vbi famem Gildonianam deplorat. Aristides Encomio: *Vt in singulis fit urbibus, ita vos in orbis totius tamquam Vrbis unius administratione Imperatores velut per comitia constituitis, qui prosint & provideant populo, non qui dominentur.* Inde Mater Roma verò vocabulo. Dionysius Alexandrinus, Periegesi.

ῥώμην τιμήεσσαν, ἐμῶν μέγαν οἶκον ἀνάκτων,
μητέρα πασάων πολίων, ἀφνειὸν ἔδεθλον.

Vide multis aureolum Plutarchi librum de Fortuna Romanorum.

152. CIVESQUE VOCAVIT QUOS DOMUIT.] Sane vero. Vlpianus lib. XXII. ad Edictum: *In Orbe Romano qui sunt, ex Constitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti sunt.* Libertis post omnibus plenum jus civitatis dedit Justinianus novella LXXVIII. Notarunt ubertim alij.

155. PATRIIS REGIONIBUS.] Roma omnium communis Patria, in qua nemo nisi servus aut barbarus peregrinabatur. Sidonius lib. I. Epist. VI. Vbi Collectanea docti enarratoris consule.

156. SEDEM MUTARE LICET.] Ubique inventa patria. Unam per omnia diffusam laudat, ut retinere potueris civitatē, quocunq; loco etiam habitatum te mœnibus ejus extulisses.

156. CERNERE THULEN.] Extremam regionem dicere vult, ut mediarum facillima habitatio, salvo jure Civitatis Romanæ, patesceret. De Thule non protrita nos alibi, & Philostratus suo Apollonio.

157. HORRENDOS RECESSUS.] Barbarie omni expulsa & moribus Romanis subdita omni regione. Recessus, extremæ regiones. Rutilius ad Romam:

Te, dea, te celebrat Romanus ubique recessus.

159. CUNCTI GENS UNA SUMUS.] Prudentius verbis jam positis. Rutilius ad Romam:

Vrbem fecisti, quod prius Orbis erat.

Aristides. ὥσπερ μιᾶς χώρας συνεχὴς, καὶ ἓν φῦλον ἅπαν ἀποδείκνυσι σιωπῇ.

160. LUXURIES VITIIS.] Otium Reges prius & beatas Perdidit Vrbes. Pulcrè Gratius Cynegetico:

Nec luxus alios, avidæve impendia vitæ
Noscant: hæc magno redit indulgentia damno.

Nec mirum: humanos non est magis altera sensus.
Tollat se Ratio, & vitiis adeuntibus obstet.

Sic emaculandus locus, parum vulgò intellectus.

Hac illa est Pharios qua fregit, noxia, reges,
Dum servata cavis potant Mareotica gemmis,
Nardiferumq; metunt Gangem, vitiisq; ministrant.
Sic & Achamenio cecidisti Lydia Cyre.
Tu quoque Luxuria victas dum colligis arteis,
Et sequeris demens alienam, Gracia, culpam.
O quantum & quoties decoris frustrata paterni.

Juvenalis, Sat. VI Caussis ruentis Imperij.

Nunc patimur longa pacis mala, savior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciscitur Orbem.

161. MALE SVB LIMES.] Inconsultè, improvidè. Prudentius Ham.

suadelis se male fabris Illectam suasisse viro

Idem. *Vt bibat illecebras malè conciliata voluptas.* ad Nemesianum. Historiæ Græcanicæ omnibus notæ.

164. TULIT.]Abstulit. Sidonius:

Nulla tamen fuso prior est Gerione pugna,
Vni tergeminum cui tulit ille caput.

165. HÆC AVGVRIIS FIRMATA SIBYLLÆ.] Eadem Symmachus Relatione. Fabulæ Idolorum notissimæ, nec hic repetendæ.

167. ANIMATA.]Inspirata. Cultus enim Numinis Anima Salutis in Republica. Et membris fortibus mentem infudit velut Sapientia Numæ. Etiam fiducia in Deos hoc verbo indicatur.

170. EPIDAVRIVS HOSPES.] In Draconis effigie Aesculapius Epidauro Romam advectus Vide Ovidium, lib. XV Serenus.

Qui colis Aeginam, qui Pergama, quiq; Epidaurum,
Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,
Tarpeias arceis atque inclita templa petisti,
Depellens tetros prasenti numine morbos.

In nostro Codice ista Claudiani sic concepta visuntur.

Huc depulsurus morbos Epidaurius ultrò
Reptavit tacito tractu; vectumque per undas
Insula Paonium texit Tiberina Draconem.

174. CUM SUPERIS] Pari, dicere vult, dexteritate. Ennius *volentibus cum magnis Dijs* Locutio pulcra, paritatem inferens. Papinius de Equo principis.

nec tando raptus propè flumina cursu.

Arnobius lib. III. *Vt in terrestribus regnis necessitate nulla compellimur, regalibus in familijs constitutos nominatim cum principibus adorare.* Hoc est pari cum Regibus veneratione. Alia in Adversariorum Libris.

175. CLYPEO.] Tuitione armata. Ad Libros in Rufinum.

176. PRÆCIPVEQVE TVAM.] Qui tam præclarè ultra priorum merita eam tueris. Vides acutè Eucherium Romano nomini inserere, qui Stiliconem, utpotè Natione Barbarum, nulla fronte poterat. Sequentia jam participem Imperio puerum augurantur.

179. SVSTVLIT.] Vt Consulatu III. v. XXVIII.

180. VENTVRI FATI.] Non clam neque obscurè Imperij successionem Eucherio spondet. Et cui poterat per Occidentem melius digniusq; impro i Honorio? Idem sentit Orosius machinatum Stiliconem cum scribit, ut unum purpura puerum indueret totius generis humani sanguinem dedisse. Omni Romano generi superstitem voluisse clamat Ruti-

Rutilius Numatianus, Calumniam infundans Proscriptionibus publicis.

180. TOTO PIGNORE.] Noster Codex tanto Vt & Andreæ Schotto collati, cum ijs quas editione sua expressit Aldus. Bentiniani toto pectore. Mihi nostri Codicis lectio non displicet, non tamen placet ut mutádam in me recipiam alteram. Vide Adversar. libro CLI. cap. XII. Et Lib. CLIV. c. XIV.

183. HINC PRÆLIA SVMSIT.] Plerique scripti libri Hic Quod præferam. Sumere, spontè suscepisse indicat Petronius de Cæsare:

Gallica projecit civilia sustulit arma.

185. DONO CONCESSIT AMICIS.] Exempla vide in Armis Romanis ab Alberico Gentili expensis, lib. II. cap. XI.

187. FUDIT.] Copia plena; alibi his Commentarijs.

189. EGIT.] Nemo peregit, omnibus licet obsequijs annixus.

189. DOMINUM PATREMQUE.] Roma Patrem Patriæ Ciceronem Libera dixit. Miranda felicitas Barbaro, Patrem & Dominum simul Romanorum perhiberi, cum veteribus moribus nec tolerasse eos ut liberi parentes hoc nomine adblandirentur, scribat in Epistolis Marcus Brutus.

190. RESONANT CONVEXA.] Plausu populi, voce Procerum: de quibus latè libro præcedente.

191. MAVORTIA PLEBES.] Populus Romanus. ῥώμα θυγατὴρ Ἄρεος. Suprà.

192. BRUTO NON INDIGNANTE.] Expulsore Tyrannorum, inductore Libertatis Romanæ, à quo Dominorum nomen Romæ inauditum Recepisse Romam, velut perditam, laudat Manilius, lib. I. *Romamque Camillus*

Servando posuit Brutusq; à Rege recepta
Conditor, & Pyrrhi per bella Papirius ultor.

195. EXSVLTANT AVIDI.] Formam Stiliconis commendat fine Nuptiarum Honorij, & superioribus hic libellis.

197. DILECTO VULTU.] Secundo Panegyrico. V. CLXXX.

quis devius esset
Angulus aut regio, qua non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem nisi semper honorem
Respueres?

198. CIRCUM.] Circum Maximum ad Spectacula Venationum, Cursuum.

198 TRABEIS FULGENTIBUS.] Auro ductili netoque.

198. SOLIO EBURNO.] Sella Curuli. Alibi de Honorio.

solio fultus genitoris eburno.

200. JURE. [MAGistratus insignibus, officioq; jus dicturi. Habitum jus dicentis ab eo separat quo crimina puniebantur. Quarto Consulatu pariter cum Magistratum Honorio initum memorat.

Firmatur Senium Iuris, priscamque resumunt
Canitiem leges, emendanturque, vetusta,
Succeduntq; nova.

201. CIRCUMFUSA.] Vide doctissimi Lipsij Admiranda lib. III. cap. VIII.

202. CERTA FUERE GAUDIA.] Non adulandi studio, non ambitione extorta; vera, ingenua, solida, certa.

204. DUCI SACRAS VICTORIA PANDERET ÆDES.] Joannes Bocatius lib. III. Genealog. Deor. *victoria panderet Alas* producit. Quam scripturam minor non attendere ullos Codices, cum sit verissima.

205. AMICTA TROPÆIS.] Noster Codex.

O palma viridi gaudens, & amicta Tropæis,
Custos Imperij Virgo.

Quam Lectionem non adspernor. *Amicta,* cincta, incincta undiq;. Ut *circumdare famam alicui principatus* dixit Tacitus Hist. IV. *Ibidemq; supremorum imaginem alicui circumdare.* Quam cum omnes etiam libri tueantur non

non mutem in sententiam Symmachiani interpretis, viri industrij, optimi, doctissimi.

206. CUSTOS IMPERII.] Tutela, tutrix. Horatius ad Augustum Optimæ Romulæ Custos gentis, abes jam nimium diu. Ennius.

ô Romule, Romule, die ô
Qualem te patriæ custodem dij genuerũt.

Sic Animarum Custodem Servatorem vocat Arnobius lib. I. *Sic Rerum Custodem Naturam* Manilius, Octavium Custodem Illyrici. Lucanus lib. IV. *Custos Domus*, qui ejus servandæ caussa inhabitat apud Antoninum Imper. L. I. Cod. de Repud. Hęredit. *Quæ adscripsi*, ne quis lectionem Claudiani mutet, quod fecit Carippi Scholiastes.

207. VULNERIBUS.] Quæ intulit Senium Vrbi & Romanis rebus. Et demis Laborum sensum; hoc est tanta es dulcedine ut omnis Labor respectu tui vanescat, vilescat, pro nullo prorsus habeatur.

208. DICTAEÆ] Quam Bacchus Ariadme puellæ Cretensi paravit.

211. FESSI MULCES SUSPIRIA MARTIS.] A perpetuis belligerationibus quibus eum astringunt Poetarum filij. Alluditur Venus Lucretiana initio.

213. STILICO TUA SÆPIUS ORNET.] Videtur in favorem Victoriæ signi scribere, quod prisca superstitio tuebatur, evertere volebant de Curia Romana Christiani. Stilico quidem ipse his addictus; at Eucheriũ filium adeo infensum faciunt Orosius atq; alij, ut inde à puero sit persecutionem admolitus. Lib. VII. cap XXXVIII. *Comes Stilico Eucherium filium suum, sicut à pleruq; traditur, jam inde Christianorum persecutionem à puero privatoq; meditantem in Imperio quoquo modo sustinere nitebatur.* In hujus igitur gratiam, perq; eum parentis paganus, pervicaci modo fuerit Claudianus.

214. TEQVE REDVCAT.] Potius te, profligatis hostibus. Sed & signa Victorię habebant in exercitu prisci Duces. Eadem dono oblata ob primitias sive auspicia Imperij Principibus, exemplum apud Ammianum libro XXVIII. In *Circo iisdem* posita Spartianus Severo.

216. PLACIDIS TE MORIBVS EGIT.] Semper mitis & clemens fuit in Victoria. Alibi monet Claudianus: Sæpius incauta nocuit Victoria turbæ Clementiam Stiliconis ubiq; commendat.

219. VEXAT LEGIONIBVS VRBEM.] Vexare est ejus qui potestatem in aliquem habeat. Cicero Catilin I. *Tantum profeci tum, cum te à Consulatu repuli, ut exsul potius tentare, quam Consul vexare Remp. posses.* Castra legionesq; aliorum principum urbem ferè integram tenuisse notum.

221. SOLO MUNITUS AMORE.] Ad cujus tutelam & munimenta nihili omnia cętera armorum & militaris virtutis. Vide ad IV. Cons. Hon.

223. NEC PARCUS OPUM.] Non parcus, nec prodigus tamen. Postquam edidit Spectacula, majora beneficia in militem & plebem reservat genero. Non vult sumtibus in militem & populum Romanum profundendis privari modum excedere, ne præjudicare videatur Principibus: Intricatior quam pro auctore locutio hoc modo trajectione unius verbi expediatur.

Magnarum nec parcus opum, geminare profundas
Distulit impensas. Et post miracula castris
Edita vel Romæ, genero majora reservat.

Miracula sunt militi & populo oblata atque condonata Spectacula. Sic alibi hoc libro. de Elefantis.

patulos exarmat hiatus:
Ipsos quin etiam, nobis miracula, vellet
Ducere, sed pigra cunctari mole veretur.

Panegyrico Manlij Theodori.

miracula plebi.
Colligite, & nomen claris celebrate tropæis.

226. AU-

226. AURATOS RHODIIS IMBRES.] Figmentum Homericum ejus Interpretibus alijsq; Mythologis enarratum.

227. JAM PULSANTE FEMUR.] Jam prodire inde gestiente. In Nostro est *jam Laxante* Nihil mutamus.

229. VOTIQUE FAMEM.] E voto natam; Cum etiam cibi in aurum commutarentur. Notæ omnes fabellæ, nec isthic enarrandæ.

234. PAR DONIS.] Contemtor pretij, nec parcè donans, nec ut ambitiosè.

235. VILI PRO PONDERE.] Evilescente pondere. Non ad libram, sed ingenti copia; similiter laudat Olybrium & Probinum fratres Consules. Contra Pacatus infamiam notat in Maximo tyranno qui conquirendis ad pondus spolijs ipse steterit ad librā, & exegerit omnia pallens & æstuans: *Spes inter hæc nulla prædonis explendi: coacta publica egestate divitiæ, aviditatem jejuna mentis acuebant. Stabat ipse purpuratus ad lances, & momenta ponderum, nutusque trutinarum pallens atque inhians exigebat.*

242. INVIOLABILE.] Virgineum, Pudicum, castum, quales Comites Dianæ. Vide Hymnum in eam Callimachi. Violare propritim ad læsam virginitatem spectare notat Varro lib. V. de LL. & Nos alibi.

243. HUMEROS ET BRACHIA.] Exsertæ ad pugnandum in belluas. Juvenalis.

Mævia Thuscum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma.

245. INCOMPTÆ PULCRÆQUE.] Ut mille locis Scriptorum Amatorium; quibus commendatio puellarum in contemtu ornatus.

246. PULVERULENTA.] A pugna silvestri. Pulvis enim Belli indicium. Claudianus noster alibi.

grato respersus pulvere belli.

247. CRUDA VIRGINITAS.] Infesta Veneri, non blanda. Horatius.

adhuc protervo Cruda marito

Fingit tales quæ aspectu sint puellari & masculo; qualem Minervam proponit Orpheus ejus Hymno.

Ἄρσην μὲν καὶ θῆλυς, πολεμόπτοκε μῆτι.

247. DUO CINGULA.] Altius cinctæ, ad expeditiorem operam.

251. IGNEA.] A cursu pernicissimo. Virgilius, lib. XI.

pernicibus ignea plantis
Transit equum cursu.

255. DELOS.] In gratiam, ibi regnantis & natæ Dianæ.

257. EXERCITUS.] Omnes copiæ hoc nomine censentur. Sic exercitus Amorum alibi. Par ratio Populi, plebis, &c.

260. CASTO FLUMINE.] Ob notam Spartanarum Pudicitiam.

265. AB ORBE.] Omni orbis parte. Neptunus primus equum dormitor. Vise interpretes Maronianos. Male alii ab Urbe.

266. NULLA.] Non. Quam omnino nullum otium det celebrandi istum Consulem Musicæ suę Apollo. Sic Comici, Higinius, alij.

273. DUCENDAQUÆ.] Vivæ ad Spectacula Stiliconis exornanda.

274. MONSTRIS.] Insusitatæ magnitudinis feris. Supra. Calpurnius Eclog. VII.

Nec solum nobis silvestria cernere monstra,
Contigit.

277. ÆSTUS.] Arenas æstuosas. Syrtes describuntur à Sallustio. Loca æstuosa Africæ à Lucano, lib. IX.

282. POSITA FORMIDINE.] Captis Feris latrocinantibus. Inf. CCCXXXVII. In Codice nostro est *laudet formidine pastor* Non inepte.

284. PARENT NUMINIBUS MONTES.] Libri nostri omnes agnoscūt hūc versum, qui tamen extra controversiam glossema est, nec agnitus libris Cujacianis. Camers edidit:

Parent muneribus montes, ut Legib. urbes.

Qua lectione aliqua mens reddatur. Munera sint spectacula, quibus ad Stiliconis obsequiũ non minus pareant montes, quam ejusdem legibus urbes. Eamdem Lectionem habet Vicetina vetus editio. In scripto libro Delrij varia scriptura retulit *vulneribus montes*. Sententia nostra est insititius versus, tamen reducta Codicis lectione, addiraque emendatiuncula non inepte legas.

posita laudet formidine pastor,
Securisq; canat Stiliconem fistula silvis,
Pareant muneribus montes, cui legibus urbes.

Consuli nimirum. Laudes ejus orbem transire autumat, ut in Fescenninis.

Hac vox per populos, per mare transeat,
Formosus Mariam ducit Honorius.

285.] CERVI JUGALES.] De vectura Lunæ vide Commentarium Delrij ad Senecæ Hippolytum.

287. DECVS ESSE DEÆ.] Ut essent. Vide ad Adpulejum, & Libros in Rufinum.

288. PRIMI SVB LVMINE COELI.] Cum primum Luna cœlo illuxit.

289. FÆCVNDIS LVNA CAVERNIS] Ex eorum opinione qui Lunam habitabilem animantibus crediderunt. Sic aliæ Poetis feræ ibidem natæ. Auctor Laudum Herculis, nostri Opusculis insitus.

Taurus medio cum sidere Luna
Progenitus. Dictæa Iovis possederat arva.

Epimenidis locum notavit Josephus Scaliger ad Ceirin; Achillis Tatij & Senecæ, Angelus Politianus, duo duorum Seculorum Soles, in Miscellis. Divina tantum non sunt quæ in nostro hic sequuntur.

296. VARIÆ FORMIS ET GENTE.] Junxit duas canum notas, ad Patriam enim & Formam legebantur. Vide Xenophontis, Gratij, Oppiani, Nemesiani, Cynegetica.

298. INGENIOQVE.] Natura. Ingenium est naturalis potentia ad videndum discendumq; res, ut Julius Severianus Rhetor definit. Quæ sane diversa in canibus. Gratius.

Mille canum patria, ductiq; ab origine mores
Cuiq; sua.

Quæ nominantur patriæ ex obvijs auctoribus petendæ.

300. CRESSAT.] Canes Cretenses. Quos pugnaces vocat Seneca initio Hippolyti.

301. TAURORUM FRACTURÆ COLLA BRITANNÆ.] Britanni canes, nũc granditate notissimi. Olim quoq; fuisse notat ex hoc nostri loco & Strabone J. Brodæus, vir doctissimus, ad Oppiani li. I. Cynegeticon.

303. AGIT.] Versat, excutit, exigit. Ut ἄγειν ἢ φέρειν. agere & ferre. Nihil reliquum sibi facere ad omnia exigenda, differenda, auferenda.

304. GERMANORUMQUE PALUDES.] Nobilissima cultissimaq; regio hodie, paludibus olim infessa. Festus Avienus Periegesi Dionysiana.

Italidum vi
Mœsta paludivagos Germania flevit alumnos.

Contra loca olim felicissima, hodie aspera, & non agnoscenda sterilitate priscis cultoribus, ut Palæstina.

305. ARVNDINE RHENI.] Amnis olim arundinetis obsitus, hodie cultissima loca permeans. Ovidius lib. III. de Ponto.

Squallidus immittat fractasub arundine crines
Rhenus, & infectas sanguine potet aquas.

307. NVBIFERAS ALPES.] Ut suspicientibus videntur vicina cœlo Alpium juga quibus Italiam natura vallavit, Mamertinus Genethliaco.

310. INFORMES URSOS.] Comparatione aliorum. Oppianus.

Ἄρκτοι δ' ἀγελάδες, φόνον γένος, αἰολόβουλον
Λάχνην μὲν πυκινὴν συσχεῖν ἀμφιέσαντο,

Moς-

Μοσχίων δ᾽ οὐκ ἀγαυλὴν παραμειδή-
πιοι προσεῖπε.

312. JAM FRIGORE SEGNES.] Vide Eundem Cyneg. III. V. CLXXIV.

314. CYRNÆIS.] Corsica Cyrna Græcis, Cyrneæ oræ Rutilio Numatiano, libro I. Ager pessimus, circuitu habēs stadia MCXX. Higinus cap. CCLXXVI.

316. POMPAM.] Ornamentum tantum spectaculi caussa quæsitum. Distinctio sequens ingeniosissimè omnia ferè Quadrupedum genera complectitur, qualium imitatio corrupit sequentium Poetarum stilos.

323. ILIGNIS DOMIBUS.] Caveis ligneis. Petronius Aulas vocat, immani luxu etiam inaurari consuetas adjiciens.

premit advena classis
Tigris, & aurata gradiens vectatur in aula,
Vt bibat humanum, populo plaudente, cruorem.

Nota Commentaria doctorum de Venatione & Circo.

329. MONTANI TRIUMPHI.] De spolijs silvarum & montium. Quanta ambitione paratæ feræ docent Symmachus, Appulejus alij. Mirificum scriptoris ingenium tanta varietate rerum egregiè elucet. Infrà quod longè sequentium Temporum omnis Poesis constitit.

330. SOLLICITIS JUVENCIS.] Natura enim bruta etiam animantia hostes suos agnoscere fa it. Et alioquin humana ijsdem donant Poëtæ. Papinius. lib. VI. de vacca.

Nunc vallem spoliata parens, nunc flumina quæstu,
Nunc armenta movet, vacuosq; interrogat agros,

331. QUIBUS.] Quorum similibus, genere.

332. PAVIDI TEMONE RECEDUNT.] Quantum possunt. In nostro libro est *TEMONE* Reducunt. Dicendum verò erat quoties conversi Respexere More Poetarum propinqua verba commutandi, de quo multis infrà.

335. HESPERIDAS.] Mauritanas Nymfas, quales nobiles ibi aureis olim malis hortos coluerant.

337. NUMQUAM IMPUNE.] Secuta de proximo strage pecorum. Genera capiendarum ferarum mox recensentur Ignis, Foveæ, fossæ pendens præda. Ea illustrant hic Commentarij; doctiq; ad Oppianum.

339. TÆDÆ ARDENTES.] Timor etiam generosissimorum animalium. Exempla in Oppiano, Alexandri Problematis, alibi. Inde est quod Furijs hæc arma dederunt. Poëtæ primùm, post & alij; ut in Neronis sceriis rebus Suetonius cap. XXXIV. *Sæpè confessus exagitari se materna specie verberibus Furiarum ac tædis ardentibus.*

340. STRATA SUPERNE LAPSURO VIRGULTA SOLO.] Fovea tecta virgultis, quæ pro terra so ida calcantes feræ ferantur in cavum. Exemplum in suavissimis Poemenicis Longi. Igni & fovea antiquissimam capturam docet Lucretius lib. V.

Nam fovea atque igni prius est venarier ortum
Quam sepire plagis saltum, canibusque ciere.

340. VOCIBUS HOEDI.] Qui noto clamore ad prædam convocaret fame furentes belluas. Silius Italicus. lib VI.

Haud secus ac stabulis procurans otia pastor,
In foveam, parvo tectam velamine frondis,
Ducit nocte lupos posita balatibus agna.

342. ULTRO SE VOLUERE CAPI.] Blanditiæ, quales apud Martialem Spectaculis, Nostrum Epithalamio Honorij. alios. Fescenninis.

Tellus jacebunt sponte tuis feræ,
Gaudensq; sacris vulneribus Leo
Admittet hastam, morte superbior.

344. RESERANT.] Cratibus ante clausa, & à

& à ferarum incursu munita. Calpurnius, Ecloga prima.

licet omne vagetur
Securo custode pecus; nocturnaque pastor
Claudere fraxinea nolit præsepia crate.

345. VIRIDES PARDOS.] Glaucis & viridantibus maculis sparsos. Glaucus viror in oculis notus, Pardorum autem maculæ oculi, qui virorem glauci referunt. PLinius, lib. VIII. capite XVII. *Panthera & Tigris macularum varietate sola bestiarum spectantur: ceteris unus ac suus cujusq; generis color est, Leonum tantum in Syria niger. Pantheris in candido breves macularum oculi.* Scribendum arbitror *in candido virides* Hoc est virentes.

347. SECTI FERRO IN TABULAS.] Tesseras eburneas dicit, quibus inscriptum Consulis nomen; vel eburneos pugillares dicit, qui inter cætera munuscula consulibus novis elargiti in populum. Vide collecta doctissimo Symmachi Scholiastæ libro II. Epist. LXXXII. Talibus erant tabellis inscripti Fasti, hoc est nomina Consulum, qui magistratum inibant tum. Sidonius libro VIII. Epistol. VI. *Adhærebam sella curuli & proximè Consuli proximus eram. Itaque ut primum brevi peracta, nec sportula brevis, datique fasti, acclamatum est ab omni Gallia cœtu primoribus advocatorum, ut festivitate præventas horas antelucanas, congrua meritorum fascium laude honestarent.* Vide eo loco doctissimos Jacobi Sirmondi Notas. Istæ autem eburneæ tesseræ constitutione principum dari erant vetitæ alijs quam Consulibus. Imppp. Valentinianus, Theodosius, Arcadius L.1.C.Theod. De Expensis Ludorum. *Illud etiam constitutione solidamus ut exceptis Consulibus Ordinariis nulli prorsus alteri auream sportulam, & Dypticha ex ebore dandi facultas sit, cum publica celebrantur officia, sit sportulis nummus argenteus, alia materia dyptichis.* Claudianum de Tabulis tesseris ve capias simul, Ita enim considerate verba ponit, ut utrumque studio indicare voluisse videatur.

349. STUPOR OMNIBUS INDIS.] Rectè qui corrigunt *Amnibus*. Fluvij enim in talibus, ut hominum Deorumque medij maximè in ore Poetis. Et notum ad amnes aquatum convenire de latibulis belluas. Rex Propheta Psalmo CIV. Plinius libro VIII. capite XVI. Nemo præter Stephanum Claverium ex Libris Cujacianis, veritatem hic attendit.

352. PENITUSQUE CRUENTIS.] Ex ipsa usque cranij propagine. Galenum vide in Anatomicis notatum hic M. Antonio Delrio.

353. EXARMAT.] Ferarum armis evulsis sic sæpè locuti scriptores. Valerius Flaccus libro VIII. de Ignivomis Tauris. *alium dehinc turbida Colchis exarmat, lentumque offert, timideque minantem.* Manilius, lib. IV. *Exarmare Tigres, rabiemque auferre Leoni.* Silius Italicus, libro I. *Nec non serpentes diro exarmare veneno.* Calpurnius, Ecloga V. *ipse videbis Serpentum cecidisse minas, non stringere dentes ulla potest uncos, sed inani debilis ore Marcet, & obtuso jacet exarmata veneno.*

355. CUNCTARI MOLE.] *Moles*, omnis res difficulter movenda. Valerius Flaccus lib. VI. *Molem belli* vocat Ariasmenum, &c.

356. AMPEXA.] Male mutant. Ex hoc enim ex mole monstri quod ægrè navi capitur.

357. JACIT.] Scribe *IACET* cum omnibus libris. *Iacere caudam*, ineptum. Apud Scaligerum putes Typographum peccasse; nisi ea Editio sit notæ cautionis.

360. TERRENAQUE NEREUS.] Optimè sic Libri. Ineptè alii *Tyrrhena* Monstra κατ' ἐξοχὴν marini pisces.

364. INSUDANT.] Plerique scripti *Assudant* Bacchi comitatus Satiri, Sileni, Bacchæ, Fauni, idque genus Semidei. Vide Strabonem lib. X. Nonnum Dionysiacis, Palæphatum, Higinum, Apollodorum, Platonem, Lucianum.

365. BROMIOS REMOS.] Ineptè sic libri nonnulli, quod item probasse Scaligeri recen-

recensionem miror. Rectè ex Cujacianis editum pronos velut sentientes Deum quem veherent, ducique cupidos.

367. EBRIA SERPENS.] Indicans blando quodam veneno Bacchi munera infecta esse, quæ mentem quodammodo intoxicent. Sic vinum à Syracide suave potu, post pungens viscera insinuatur. Vide eum, & cap. XXXII.

369. LYNCES ET TIGRES.] Bacchi pompæ sacrum utrumque animal. Papinius, lib. IV.

Liber pampineos materna ad mœnia currus
Promovet, effrena dextra lævaque sequuntur
Lynces, & uda mero lambunt retinacula tigres.

Cujus verba expressit ad marinam pompam Claudianus.

369. INSOLITÆ.] Melior, magisque Poetica lectio Cujacianorum librorum. *insolitas* Quæ ipsis etiam Bacchi carbasis aliquid peculiare appingat. Tribus his Libellis ordini suo relictis, qui Tertius intercedere ad tempora debebat, Quartum nunc addemus Laudum Stiliconiarum, secuti Aldinos Codices, qui de Bello Getico vulgo inscribitur: Laudes autem ejusdem Herois ipsemet agnoscit sibi materiem, cum versu statim decimono exclamare legatur,

Quæ tibi pro tanti pulso discrimine Regni.
Sufficient Laudes, Stilico?

CASP. BARTHII

AD CL. CLAUDIANI,

DE LAUDIBUS STILICONIS LIBRUM QUARTUM, QUI BELLUM GETICUM INSCRIBITUR,

Animadversiones.

AD PRÆFATIONEM.

Liber iste sine controversia argumẽtum habet generale Laudes Stiliconis, speciale Bellum sive Victoriam ejusdem Geticam, Alarico Gothorum Rege ad Pollentiam superato. Recitatus in Aula ipsa Stiliconis. VI. Consf.Hon.

arma Getarum
Nuper apud socerum plectro celebrata recenti.

Eodem loco & consulatum Stiliconis, & Gildonem victum decantatos docet hoc carmen. Gothos & Getas eamdem gentem docere nihil attinet. Paullus Orosius lib.I.cap. XVI Jornandes Orig. Get. Gulielmus Gemiticensis lib I. de Duc. Norman. cap.II.

V.1. RESIDES ANNOS.] Clementiore nota inertiæ. Ausonius Epist.XXV.

blando residem sermone lacessit.

Servius, Aen.I. *Resides, inertes. Resides* sanè milites inertes & pigros, dicuntur, ut Aen.VI.

residesque movebit
Tullus in arma viros.

Unde contra instantes dicimus industrios. Vox pulcra, nec uni de Græcia æquabilis. Tempora non indoctè subnotaruntalij.

V.1. VELUT EXCITA SOMNO.] Veterno quodam seu sopore, in quem lentum ducit pigritiés. Ausonius Epist XIV.

Pelle soporiferi senium nubemque veterni.

Sic Experientiam reum segnia ingenia velut somno excitare dicit Nicesorus, bonæ mentis auctor, initio Historiæ.

ἄνθρωποι οὔτε δραστήριοι ὄντες τὴν φύσιν, οὔτε πολιτικοῖς τισὶ πράγμασι συμμίξαντες, ἵνα τινὰ καὶ πρακτικὸν ὀφθαλμὸν ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς παράσχοιεν, καὶ κρεῖττον ἐμπειρίαν πεπορισμένην, ὑφ' ἧς ὁρῶμεν πολλοὺς καὶ τῶν πάνυ νωθρωτάτων εἰληχότων τὴν φύσιν ἀφυπνιζομένους, ὡς εἰπεῖν, καὶ ἀνεγειρομένους ὀψέποτε, καὶ εἰς ἀρετὴν μετηνεγμένους, &c.

2. ROMA-

1. ROMANIS CHORIS.] Publicis gaudijs. Alibi Nec minor in cœlo chorus est. Romæ ergo hæc recitasse Claudianum concluseris.

4. PYTHIA DOMUS.] Apollinis Templum quo Stiliconem Romæ divertisse aut certe prope id testatur lib. II. Supra.

Spectabunt cupidæ matres, spargentur & omnes
Flore viæ, superet cum Pythia limina Consul.
Arduus, antiqui species Romana Senatus

Constat Augustæ Aulæ Templum Apollinis fuisse vicinum. Cœtus vocat Senatum. Quem frequentem recitanti adfuisse vides ex Epigrammatis Libris in Rufinum & Panegyrico Manliano præfixis.

5. LIBYAMQVE RECEPTAM.] Quod biennio ante priorem Stiliconis consulatum factum, Gildone profligato, docent Idatius, alijque Chronologi. Propter versum igitur hic ordo temporum strictè non attenditur.

6. PROSTRATIS.] Ingentem cædem hæc vox notat. Suprà, lib. I.

Hostilesque globos tumulo prosternis amici.

Qui victoriam hanc Stiliconis extenuant, post fata ejus scribunt plerique; coram cum nostro Prudentius. Nec negem tamen Gothos non multos cecidisse. Sic conciliaveris scriptores.

7. EFFIGIEM AMOENAM.] Inepta scriptura licet plurium librorum. Veritas in Cujacianis, Scaligeo, Nostro *Ahenam*. Nota subscriptio nunc quoque superstes. Quam exactius in Adversarijs illustramus. Statuæ autem ob dotes ingeniorum Romanis moribus ponebantur. Sic Varronem principem in Bibliotheca statuam habuisse scribit Plinius lib. VII. cap. XXX. Hieronymus Catalog. cap. XIII *Iosephus Romam veniens Septem Libros Iudaicæ Captivitatis Imperatoribus patri filioque obtulit, qui & Bibliothecæ publicæ traditi sunt, & ob ingenij gloriam statuam quoque meruit.* Quæ verba inscriptionem ipsam exscribere puto. De ære, materia talium, dubiū nullum. Observandum & de viliori metallo. Plumbearum meminit Victor in Vrbis Regione Sexta. Qua differentia æs nominari solitum.

8. PATRITIUS HONOS.] Patritiatum pro summo honore collatum docet Cassiodorus lib III. Epist. V. Sed an tantus Claudiano datus? Tribunum & Notarium nominat solum inscriptio Statuæ? Quam dignitatem summis minimè ac censitam docet in Stilichonis filio, ea contento, Zosimus. Nos Patritium Honorem à Senatu exhibitum capimus; Petente enim hoc Statuam Poetæ dedisse Principes verba ejusdem Epigrammatis clarè attestantur.

8. HONOS.] Honoris continuandi diuturnitas origo statuarum viris illustribus ponendarum, ut quamdiu laudabilium personarum opinio superesset, tam diu & similitudinem vivæ substantiæ imago corporis custodiret, sermone Cassiodori lib. VII. Epist. XV. Hinc quo merita potiora, eò statuis imaginibusque potiundis cura adhibebatur acrior. Joannes Patriarcha C P. Vita Ioannis Damasceni: *Consueverunt mortales erigere statuas, & simulacra statuere in honorem eorum, qui animum divina præditum imagine, vel in prima conditionis puritate ac innocentia quadamtenus conservarunt, vel dilapsum & inquinatum in pristinū statum revocarunt. Quicunq; autem huic cultus generi deditiores sunt, pretiosioribus materijs coloribusque præcipuis; quatenus opibus artificiaque licet ad formas eorum explicandas, & lineamenta signantius exprimenda consuntur; Existimantes hac ratione majestatem charorum conspectiorem consecrari, &c.*

9. ANNVIT HOC PRINCEPS.] Cujus erat peculiari indulgentia opus. Plinius Lib. I. Epist XVII. *Titinnius Capito ab Imperatore nostro impetravit, ut sibi liceret statuam Lucij Syllani in foro ponere.* Sic vetantur extrà Imperiale Beneficium fieri statuæ ab Arcadio & Honorio, nostri fautoribus. L. r. Cod. de Statuis.

9. TITU-

9. TITULUM, POSCENTE SENATU.] Titulis ornatæ statuæ honoratiores cæteris, erant enim communes sine his. Sic Adriano, Principi suo, aliam statuam, Adriano digniorem, quæ inscribatur scilicet, poscit Arrianus initio Ponti Euxini. Vnde Titulos statuis sejunctos Leges. Firmicus Mathes. lib. VIII. c. VII. *Hic etiam honores perpetui, Tituli, & honorabilium statuarum decernentur, insignia.* Neque id mirum cum in titulo laus honorati, & judicium honorantis consignentur, ut in Epigrammate nostri. Titulus ipse enarrator, commendatorque est rei præsentis. Vt Veris indicem Ciconiam *Titulum tepidi temporis* dicit Publius apud Petronium. Sic CRux, Salutis Titulus. Paullinus ad Nicetam.

> *rate armata Titulo Salutis*
> *Victor antenna crucis ibis undis Tutus, & Austris.*

Nec tamen bonæ semper est partis: Sed & opprobrium notat. Tychonius Regula VII. *Videtur veluti principalem titulum exprobrasse corpora diaboli.* Gerardus Cremonensis, Translatione Kyramidis & Arpocrationis Alexandrini: *Nullus enim tam sapiens qui absque titulo inscientiæ reperiatur.* Hinc *Titulare*, inscribere. Tertullianus Initio de Judicio Domini.

> *Quis mihi ruricolas aptabit carmine Musas,*
> *Et verni roseas titulabit floribus auras.*

Pontius vita Cypriani: *Nec enim aliud oportebat, quam ut eum qui intra secretam conscientiæ latebram religionis & fidei toto honore florebat, etiam publicè celebrata gentilium fama titularet.* Remigius, ut volunt, Præfat. in Epist. Paulli. *Titulus est porro cum totam statuam denotat.* Auctor Vetus Fragmentorum Terminalium: *Sunt & termini cursorij in effigiem TITVLI constituti, rectitudinem tenentes, & inter se spacium habentes. Nisi tamen TVTVLI aut TVBVLI*, eo loco veram faciant scripturam. Hodie capita Librorum *Titulos* inscribunt, non ex usu Antiquitatis. Sic enim Græcis differunt ΤΙΤΛΟΣ & Κεφάλαιον, Suida auctore:

> τίτλος διαφέρει κεφαλαίου, καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος ἔχει τίτλους. ξη. κεφάλαια τ. ν.ε. ὁ δὲ μάρκος τίτλους μη. κεφάλαια λ'ς. ὁ δὲ Λύκας τίτλους π'γ. κεφάλαια τμη. Ὁ Ιωάννης τίτλους ιη. κεφάλαια σ ν β.

Si capitula fuerint quæ versiculi nunc, *Tituli* majores partes Operum. Indices verò peculiariter rerum tituli, ut Crucis dominicæ Inscriptionem λαπνίδα τίτλον ἰωῦ dicit Nonnus.

11. POSCENTE SENATV.] Senatus decernebat statuas, concedebat Imperator. Symmachus, lib. X. Epist. LVII. *Cura mihi est, ut qui animis & majestate congruitis, mutua honorificentia gaudeatis. Dignum est igitur, D. Imperator, ut decretum Senatus ad invictissimos fratres numinis tui, si ita placet, Clementia tua insinuante, deveniat. Quorum auctor & parens, ut dudum VC & illustri Officiorum magistro me scripsisse memini, statuarum Equestrium honore decoratus est. Quæ si ordo venerabilis Africani & Britannici belli recordatione decrevit, ut justis superiorum Ducum titulis, præsentium circa vos devotio procuretur.*

12. IVDICIVM QVAM GRAVE MVSA, SVBIS.] Velut iterum in aleam descendas, coacta tanto judicio inscriptionis publicæ satisfacere. Idem loquitur præfatio Manliani.

> *Audebis ne, precor, docta subjecta caterva,*
> *Inter tot Proceres, nostra Thalia, loqui?*
> *Nec te fama vetat, vero quam celsius actam*
> *Vel servasse labor, vel minuisse pudor?*

13. MERCES.] Præmium, quod sibi jam receptum canit. Veniam negare præmia tanta idem

ta idem dicet; redemtus videlicet ad egregiam operam, & subiens denuo periculum.

14. LEGIMUR.] In statua. Martialis de Libro suo: *Hic est quem legis, ille quem requiris. Toto notus in urbe Martialis.* Idem. *Ne tamen ignores ubi sim venalis, & erres Vrbe vagus tota, me duce certus eris.* Ovidius IV. Trist. X. *Ille ego qui fueram tenerorum lusor amorum. Quem legis ut noris accipe Posteritas.* Sic pro scriptione seipsos, aut stilo suo, dicunt scriptores. Vt Salvianus prologo: *Litterarum Scriptores mundialium non satis considerarunt quam probabilibus se materijs impenderent.* Honos vero summus principibus collatus est ingeniorum conservatio, & perpetuata memoria. Sic Lucano interemto parricida tyrannus memoriam Carminum reliquit, teste prisco marmore. Modo id non sit fictum. Sic summi præmij loco æterna eadem datur doctioribus in Libris Judæorum, Synodique sanctæ idem præstiterunt Patribus de doctrina Veritatis benè merentibus, uti Cyrillo factum in Concilio Chalcedonensi memorat Anastasius Sinaita in Hodego. Vide & Athanasium Vita B. Antonij.

14. MEDIO FORO.] Vtique enim & locus ipse addit honori. Vide quæ ex Cornelio Nepote & loco Macrobij emendato, notamus lib. XXIX. cap. XII. Adversar. statuarum pleræque litteratorum foro Trajani conspiciebantur, ubi & suam sibi locatam tradit Sidonius.

16. MERITUM LIBRI.] Materiæ dignitas, nobilitas. Boethius: *Homo divinum merito rationis animal.* Notata plura alibi. Est cum *mereri* pœnale sit verbum. Tertullianus de Habitu Mul. cap. II. *Hi sunt angeli quos judicari sumus: Hi sunt Angeli quibus in lavacro renuntiamus. Hæc sunt per quæ ab homine judicari meruerunt:* Hoc est sub humanum judicium condemnati sunt.

Ad Panegyricum.

V. I. INTACTI.] Argo enim prima navium, secundum nonnullos. Valerius Flaccus Initio Operis

Prima deum magnis canimus freta pervia nautis,
Fatidicamque ratem

Papinius. Achilleide. I.

Ex quo jura freti, majestatemq; repostam
Rupit Iasonia puppis Pagasæa rapina.

Qui locus Papinij non incommodus venit Valeriano interpres, interpres, inter doctos jam olim maxime controverso. Rectè Gifanius qui contrà contra tris alios *Freta Deum* capit, soli tum eorum imperio vacantia, mortalium usui intacta, cum nostro, eatenus. Pariter Pedo Albinovanus de Classe Germanici Deum sedes turbante.

Dij revocant, rerumque vetant cognoscere finem,
Mortales oculos: aliena quid æquora remis
Et sacras turbamus aquas? Divumque quietas
Turbamus sedes?

Deos consulto consilio abscidisse æquora terris eodem sensu ait Horatius. I. Carm. III.

Nequidquam Deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras; si tamen Impiæ
Non tangenda rates transiliũt vada.

Quin aperta etiam Aequora Dijs rescribit, apex Sapientiæ, Maro. Aen. V.

Dij, quibus imperium pelagi, quorum æquora curro.

Arrianus, fine Peripli Erythræi. Τὰ δὲ μετὰ τοὺς τόπους τούτους, διά τε ὑπερβολὰς χειμώνων, καὶ πάγους μεγίστους, δυσβάτων δὲ τόπων, εἶτα καὶ θείᾳ τινὶ δυνάμει θεῶν ἀνερεύνητά ἐστιν.

Velut à Dijs reservata ipsis. Pari ratione Deorum sidera dixit Mart. Capella. lib. II.

dans solus amicam
Temperiem superis, dispescens, atq; coercens
Sidera sacra Deum

Non enim ea humanis ingenijs tangi edisci ve poterunt. Male ergo qui Valerij locum aliter capiunt: quibus nollem assentiri doctissimum Germanici Vindicem. Argo prima navium etiam Silio Italico, lib. XI. Punicor.

Quin etiam Pagasæa ratis, cum cærula nondum
Cognita terrigenis, pontoque intrare negaret.
Adductum cantu venit mare.

Et Manilio. Astronom. I.

nobilis Argo
In cælum sublata mari, quod prima cucurrit.

At Ovidius Metamorph. prima diluvio Deucalionis jam dum rates agnoscit, & Dionysius Alexandrinus inventionem earum Erythræis adscribit.

τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς, οἱ Ἐρυθραῖοι γεγάασιν,
οἱ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης,
πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο.

Velificia primam Isidem, navem biproram Danao instituisse Minervam, auctor qui Higinum decerpsit. *Conciliatoris* vicem venire velit Scholiastes Apollonij Rhodij in cujus primo Commentatio legimus primam longarum navium Argo comparuisse.

1. CLAUSTRA FRETI.] Ipsum eousque clausum. Sæpè sic Valerius.

1. COEUNTIBUS ÆQUOR.] Fabulis Poetarum decantatæ Symplegades, sive rupes Cyaneæ. quia

καταιρημέναι ἀνέμων ἀργῆσιν ἀέλλαις
Ξυμπλῆτες, πίπτουσιν ἐπ' ἀλλήλῃσιν ἰοῦσαι.

Canit Orpheus Argonauticus, scriptor probus, & turgidis buccinatoribus ipsa simplicitate melior. Ad aversum corpus has caures retulerunt non tam ingeniose quam turpiter. Martialis, eoq; etiam fœdior nonnullibi, Ausonius.

2. IRRUMPERET ARGO.] Festino enim cursu concita pervolabat Argo ne à collidentibus petris tacta elideretur. Eleganter *rumpere* eo posuit noster, secutus Valerium Flaccum, lib. I.

Ausa sequi, mediosque inter juga concita cursus
Rumpere; flammifero tamdem consedit Olympo.

Legas forte medioque inter j. c. c. Rumpere *Iuga concita* interrumpere. Tmesi eleganti. Pariter Seneca Medea.

qui freta primum
Rate tam fragili perfida rupit.

Papinius etiam cum nostro, licet alia re, versibus modo adscriptis. *Argos* nonnulli Codices, ineptè. Navi ab artifice nomen adsignat Apollonius, Ab Argo filio Phryx, Pherecydes Syrus; in qualibus anquirendis laboremus si Græci simus.

3. ÆETAM.] Rectè ita ex libris & scriptoribus Scaliger, Claverius, Delrius. Aeetæ res notæ. *Licet legas & ÆEAM* quæ Colchus ipsa. Valerius, lib. V.

Debitus Aeeis dux Thessalus appulit oris.

Apollonius lib. II. ἐξ Αἴης μετὰ δ' αἶαν ἄλλις πομπῆες ἔσονται. Scholiastes: ὅτι δὲ τῆς Αἴας φησίν, τοῦτ' ἐστιν ἐκ τῶν Κόλχων θεὸς ὑμῖν κατηγήσεται, καὶ εἰς τὴν αἶαν πλεῦσι, πολλοὶ ἔσονται καθόλου πομποί? Aea, propriè im Colchorum civitas, unde Aetæ nomen nonnullis ductum. Stephani Epitoma: Αἶα πόλις Κόλχων, κτίσμα Αἰήτου, θαλάσσης ἀπέχουσα στάδια τριακόσια. ἣν περιῤῥέουσι δύο ποταμοί, Ἵππος καὶ Κυάνεος, ποιοῦντες αὐτὴν χερρόνησον. Ἔοικε δὲ τοὐναντίον ἐξ αὐτῆς

τῆς ὁ Αἰήτης εἶναι, ὡς Ασία, Ασιάτης, &c. Qui Apollonium enarrat ejusdem nominis & Thessaliæ oppidum assignans.

3. PROPIORE PERICLO.] Symplegadibus jam in collisionem sublimibus. Periculis autem virtuti imminentibus tota illa navigatio concinnata describendis.

4. POST NUMINA.] Junonem & Minervam, Tutelas Argus. Apollonius. II. Valerius. IV.

4. TYPHIS]

ὃς περὶ μὲν βύκταισι, ἠδ' ἀργήεσιν ἀέλλαις

Νῆα καλῆ͂νεν δέκαιν πολυμήτιδι τέχνῃ.

Orpheus.

4. OMNIBUS ATTONITIS.] Metum eleganter describit Valerius: *Omnibus Extemplo sæva sub imagine rupes Cyaneæ, propiorque labor; quando asserere quaque Parte putent: stant ora metu, nec fessa recedunt Lumina diversas circumservantibus urbes: Cum procul auditur sonitus, insanaque saxa, Saxa neque illa viru, sed præcipitata profundo Siderei pars visa poli, dumque ocyus instant Ferre fugam, maria ante ratem maria ipsa repente Diffugere, adversosque vident descendere montes. Omnibus & gelida rapti formidine remi.*

5. TENUI DAMNO.] Extrema puppe ruina montium conquassata. Valerius Idem lib. IV.

Saxa sed extremis tamen increpuere corymbis

Parsque nefas, deprensa jugis.

Vide Appollonium lib. II. Lucanus lib. II.

Rapta puppe minor subducta est montibus Argo

Vanaque percussit pontum Symplegas inanem.

8. STUPUERE SUPERBÆ.] Valerius lib. IV. *Tum freta qua longis fuerant impervia seclis Ad subitam stupuere ratem.* Ovidius pariter de undis stupentibus

Prima malas docuit mirantibus æquoris undis

Peliaco pinus vertice cæsa, vias.

Sic *stuporem in amne* agnoscit Ammianus, lib. XVI. *Spumans denique cruore Barbarico decolor amnis insueta stupebat argumenta.* Claudiani rupes verè stupuere fixæ exinde.

9. PASSÆ JURA SOLI.] Inviti qui quid fuerunt, pati dicuntur. Exempla ad locum Senecæ ex Thyeste Adversarijs notamus.

10. JURA SOLI] Naturam. Ante enim erant mobiles illæ rupes, fato constituto, ut quamprimum aliqua navis transiret, figerentur solo. Valerius, lib. IV.

talia fundit

Imperio fixos Iovis, æternumque revinctos

Nescius & fati: certa nam lege manebunt

Si qua per hos undis umquam ratis isset apertis,

Tum freta, qua longis, fuerant imperia seclis,

subitam stupuere ratem, &c.

Iura freti hoc modo dixit Papinius Achill. I.

10. FACILES CUNCTIS IAM PUPPIBUS HÆRENT.] Orpheus Argonaut.

καὶ ἔμπεδον αἰὲν ἔμιμνον,

Οὕτω γὰρ μοῖραι τὰ δ' ἐπεκλώσαντο βαρεῖαι.

Vide Apollonium lib. II. *Discere* ad magnum opus, insignemque difficultatem pertinet. Neque semel ita noster.

12. NAVIS AB INNOCUÆ.] Illæsæ. Raro usu. Paullinus de Iona & Ceto. Hausit & innocuum vasta ructavit ab alvo. Vide ad IV. Cons. & II. de Raptu.

13. TANTI REGNI.] Quantum Sol aureus ambit. Sæpè sic de Stilicone.

15. IN MAIVS CELEBRATA FERANT.] Alibi *si qua fides augentibus omnia Musis.* Et hoc est artificium eloquentium virorum in majus efferre minus celebrati digna;

gna; quod & ipsum in Veritate rei admirandæ excluditur. Gregorius Nyssenus in Vita Thaumaturgi:

Σιγάτω πρὸς ταύτην πᾶσα τεχνικὴ τῶν λογογράφων πλεονεξία καὶ ἐπαυξήσεις τῶν πραγμάτων διὰ λόγου ἱστορίας ἢ ῥητορείας ἐπὶ τὸ μεῖζον ἐξαίρουσα. Οὐ γὰρ πιστόν ἐστιν ἐν τοῖς εἰρημένοις τὸ θαῦμα, ὡς τῇ δυνάμει τοῦ λέγοντος ἔλαττον ἢ μεῖζον ἑαυτοῦ γενέσθαι.

Locutio nostri, par isti Græcæ ex Sallustio hausta. *Præterea*, inquit is, *seditiosi magistratus vulgum agitare, Metellum omnibus concionibus capitis arcessere, Marij virtutes in majus celebrare.* Livius non absimiliter, lib. XXIX. *Ne, quot naves vidissent, nec quanta manus agros popularetur, satu gnari, in majus omnia, metu augente, accipiebant.* Ambrosius lib I. Officior.

16. SUDASSE MINERVAM.] Minerva texendæ Argo navi præfecta, Apollonius, lib I.

Νῆα μὲν οὖν οἱ πρόσθεν ἔτι κλείουσιν ἀοιδοὶ Ἄργον Ἀθηναίης καμέειν ὑποθημοσύνῃσι. Libro II. *Τὴν γὰρ Ἀθηναίη τεχνήσατο, καὶ κάμε χαλκῷ δούρατα Πηλιάδος κορυφῆς, πελ. σὺν δ' οἱ Ἄργος τεῦξεν*

Orpheus Crotoniata, ut nos arbitramur, Argonauticis.

Καὶ ῥα καλεσσαμένη ἐπιτέλλετο Τρι-
τογενείη,
Καὶ οἱ φηγινέην πρῶτον τεχνήσατο
νῆα.

Scholiastæ Arati relatum Argo factam à Minerva quidem sed non in usum Iasonis, verum Danai, fratrem Aegyptum eâ ope fugientem, quo pertinet quod fine cap. CCLXXVII. scribit Higinus. Minervæ omnia egregia opera adscribebantur. Papinius Colosso Domit.

An te Palladiæ talem, Germanice, nobis
Effinxere manus?

Hinc artifices præcipui dicuntur ab ea docti. Cicero Arato: *Vt nemo cui sancta, magni doctissima, Pallas Sollertem ipsa dedit fabricæ rationibus artem Tam tornare cate contortos possiet orbes.* Noster lib. II. supra v. CCCXXXIII. Alanus, lib. V. *plus veste decens, habituq; decenti Gratior, & puro cæli fulgentior astro, Quam divina manus & sollers dextra Minervæ Texuit, & vestis nobis exponit honestas.*

18. TOMARI JOVIS AUGURE LUCO.] Princeps Ianus Parrhasius eruditione homo ingenioque præstans, hunc locum ita restituit. Scripti Codices plerique alludunt, in quibus est *TENERI IOVIS* alij *Tenari Iovis*. *Tomarus* autem mons est Dodonæ, Tmarus alijs nuncupatus, auctore Correptore Stephani. In Dodona vero quercus fatidicæ, unde responsa dabat Iuppiter. Duas finxere columbas alij Aegypto profugas, in oracula venisse, quarum altera in quercum Dodonæam, altera Ammonis Afri consederit delubrum. Vide Herodotum Euterpa, Silium lib. III. &c. De Tomaro Plinius lib. IV. Strabo lib. VII. Solinus, cap. XIII. &c. *Inde famulam Chaonij Iovis Argo navem vocat* Valerius Flaccus lib. I. Nimis meticulosus, qui vulgatam lectionem non adspernatur. Camers insulsè edidit *toto Iovis* Librorum alij *summi Iovis* Alij cum nostro *teneri* Sunt qui lacunam ferunt. Vt videas inusitatius aliquid librariorum animos fascinasse. *Quercum* in urbe Dodona suo ævo superstitis memoriæ memorat Constantinus Porphyrogenetes lib. II. Themate VIII.

*Μητρόπολις δὲ τοῦ θέματος πόλις, ἐφ' ἧς ἡ δρῦς, ἡ φθεγγομένη, τὰ τῶν δαιμόνων μυστήρια, ἐξ ὧν μνημονεύει καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος λέγων οὕτως. ἢ * Δωδωναίας δρυὸς λήρημα τὸ ἢ Κασταλίας μαντικώτατον πόμα.*

Alij non Iovis sed Apollinis Oraculum ibi agnoscunt Scholiast. Aeschyli, Prometh. εἰς τὴν γῆν τῆς Δωδώνης εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, μαντεῖον

μαντεῖον ἔπεμπε πολλάς. Scholiastes Euripidis in Andromacham ἱερὸν Διὸς inibidem agnoscit v. DCCCLXXXV.

18. AUGURE.] Fatidico. Servius Aeneide Septima.

19. ARBORE PRÆSAGA.] Fatidicam ratem vocat Valerius Flaccus. λάληθρον κίσσαν Lycophron Cassandra. ? αλον τρόπιν Orpheus Argonaut. Locutam in ea ferunt arborem, quam e Dodona cęsam, malum statuerit Minerva. Apollonius. I.

ἡ δὲ καὶ αὐτὴ Πηλιὰς ἴαχεν Ἀργώ, ἐπιστέρχεσθαι νέεσθαι. Ἐν γάρ οἱ δόρυ θεῖον ἐλήλατο, τόρρ' ἀνὰ μέσσην Στεῖραν ἀθηναίη Δωδωνίδος ἥρμοσε φηγοῦ. Idem l. IV. αὐτίκα δ' ἄφνω ἄϊχεν ἀνδρομέη ἐνοπῇ μεσσηγὺ θεόντων, αὐδῆεν γλαφυρῆς νηὸς δόρυ. Eadem Aeschylus, & Antipater Epigrammatis. Vide & Higinum Astronomico Poetico. *Præsagus*, ominationem quandam futurorum notat, vox elegans. Festus: *Præsagire est prædivinare, præsipere. Præsagitio dicta quod præsagire est acute sentire, unde saga anus dicta, quæ multa sciunt.* Quæ sunt transscripta de Ciceronis I. Divinat. Claudian. Bell. Gildon.

Per somnum mihi, care pater, jam sæpe futura
Panduntur, multæque canunt præsagia noctes.

Præsagi, Augures. Val. Flaccus, lib. I.

curaque ducem metus acrior omni
Mensque mali præsaga, quatit

Silius lib. Nono.

Hæc olim vates, & te præsaga tuosq;
Vulgavit terris, proavorū ætate, furores.

Paullinus Panegyrico Celsi Pueri. *Gaudebant trepidi, præsago corde, parentes.* Mart. Capella, lib. I. *Augurales vero alites ante currum Delio constiterunt, uti quis vellet vectus ascenderet. Namq; futura plerumq; conformans his, præsagire consueverat.* Lege *uti quem vellet vectum ascenderet.* Plana correctione. Vsi eadem voce Terentius, Plautus, Tertullianus, Arnobius, Appuleius, &c.

19. ANIMASSE.] Quæ enim loquebatur, erat anima quodammodo navigij. Animare, vivificare, vitam donare. Sedulius. *semina vita Divinis animantur aquis Ignem animare* caminum Sidonius lib. II. Epist. II. *Effigiem animare.* Capella lib. I. *Aera animare* Arator libro II. Histor. Apostol dixerunt.

21. VINCTURI CARMINE MENTES.] Poëtas dicit. Callimachus, bona pars eorum.

ψυχέων ἀϊόντες ἄχεν πεπήγειεν ἀκουῶ.

23. INSOPITISQUE REFUSUM TRACTIBUS.] Valerius Flaccus, Orpheus, Apollonius, Ovidius, Metamorphos. VII.

25. VIRIDES GALEIS SULCOS.] Vide Valerium & Ovidium Lib. VII.

25. POETASQUE NOVALES MARTIS.] Usum Græcismi notamus ad Rufinum.

28. UNAQUE EXCLUDERE MENSA.] Phinei. Apollonius II. Val. IV. Petronius.

Tales Herculea Stymphalidas arte coactas
In cœlum fugisse reor, sanieq; fluentes
Harpyas, Cum Phineo maduere veneno
Fallaces epulæ.

29. NOBILIOR TITULUS.] Laus, honor, commendatio. A *titulis* quibus laudatur quod per eos spectandum proponitur. Cremutius Cordus apud Senecam. Suasor. VI. de Cicerone: *Brevi ante princeps Senatus, Romanique nominis titulus, tum pretium interfectoris sui.* *Sic Titulus verni temporis Ciconia* Publio apud Arbitrum. Est ubi argumentum sonat *titulus*. Petrus Chrysologus, Serm. LI. *Afferte illum ad me: quasi longè positum curare non possit. Sed afferte vos incredulitatis vestræ caussam, infidelitatis titulum, perfidiæ documētum.* *Titularios*, vocabant veteres indiculos, *Schedia*, rerum argumenta docentia. Suidas. πιτλάριον, δέλτος, σχεδάριον, πιναχίδιον. *Titulos*, quos nunc usurpamus, *Notamina* dicebant quondam. Adrevaldus vetus scriptor, & probus, cap. V. Translationis Benedicti:

Locum adiens loculum ibidem invenit, exterius quidem vilem, interius autem retinentem margaritas magni pretij. Pro foribus petra præfixa erant notamina, quorum interius busta jacebant.

30. FAUCES.] Præsentia pericula, à feris. Cicero in Catilinam III. *Rempublicam ex flamma atque ferro ac penè ex faucibus fati ereptam ac restitutam videtis.* Arnobius, fine libri II. *Committamus nos Deo, nec plus apud nos valeat incredulitas nostra, quam illius nominis & potentiæ magnitudo, ne, dum ipsi nobis argumenta conquirimus, quibus esse videatur falsum esse id, quod esse nolimus atque abnitimur,* (sic emaculandum) *verum; obrepat dies extremus & inimica mortis reperiamur in faucibus.* Egregia Parænesi. Sic sæpè Rex Psalmographus.

30. GETICAS.] Veteri vocabulo Gothorum mavult uti, priscæ rei amore. Orosius. *Getæ, qui nunc Gothi, quos & Alexander vitandos pronuntiavit*: lib. I. cap. XVI.

31. TERRIGENAS.] Satos ex tellure. Eleganter Valerius Flaccus libro VII. Scriptor melior quam vulgò habetur, uti etiam non paullò mendosior.

34. TROPÆIS] Victoriis Nonius: *Fuga hostium vocatur τροπή. Hinc spolia capta in stipitibus fixa, vocantur Tropæa.* Varro de LL. *Malè ergo qui aliter scribunt.* Tropæa post omnem felicem pugnam statuebant Græci. Ut in Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Arriano, Diodoro, Polybio, Plutarcho, clarum.

34. ALVIT BELLONA.] Prosperos omnes successus bellicos, hoc numine sæpè indicat.

35. MAVORTIA CANVIT ÆTAS.] Virilem armisque habilem ætatem omnem in bello, usque ad canitiem ipsam, insumserunt. Martia ætas, apta pugnæ, ab anno XXX. usq; XLV. stipēdiorumq; eousq; capax. Vide Censorinum cap. XIV. Est autem locutio similis illi quam in Epithalamio Honorij illustramus. *largos hac nectarum Imbres irrigat* Cum enim canere incipit, non jam est Martia. Totam Mavortiam ætatem dicit, quæ à puero omnis ad res bellicas adulta.

36. EXUTA TENEBRIS.] Obducta indutaq; ijs ante. Quarto Cons. Hon. Nubibus exuitur Thrace *Sic peplo cœlum induere* Auroram Capellæ dictum.

> *Et jam tunc roseo subtexere sidera peplo*
> *Cœperat, Ambrosium premens, Aurora, pudorem.*

Pallam trahere per cœlum noctem, Aquilius Juvencus, concinno sermone, lib. II.

> *Iamque dies primo decedens lumine, Pontum*
> *Inciderat, furvamque super nox humida pallam*
> *Sidereis pictam flammis, per inane trahebat.*

Orpheus Hymno Astrorum. νυκτὸς ζοφοειδέα πέπλον.

38. EXSANGVES LEGES.] Velut spirantes loquitur. Vide doctos ad Symmachum.

39. POTESTATES.] Magistratus. Petronius *sparsisq; opibus conversa potestas.* Optatus Afer. lib. III. *Potestatibus & Regibus injuriam facere.* Salvianus lib. VII.

40. JUSTITIÆ.] *Iuris dicundi*, administrandæ per partes & officia Justitiæ. Dicit Metum tumultumq; Bellicum omnia Togata officia conturbasse.

41. NVBE TIMOR.] *Nubis*, quicquid confusionem, turbationem, inducit. *Timoris* id ingenium est ut mentes adeo confundat, uti futura etiam mala sentiant. Pythias Rhetor, apud Rutilium Lupum, lib. I. *Nec circumspicientes quo confugeremus, reperiebamus: Sed uno tempore nos & præsens & futurum malum perturbabat. Nam præsens tempus acerbitatis erat plenum, reliquum timoris.* Unde *nubi Mentis* comparatur. Tryphiodorus μὴ τ' ἄλλο φόβοιο νέφος Ut alij tumultus. νεφέλη ἀθεότητος apud Julianum Cæs. Misopogone: τῷ πατρίῳ θεῷ νῦν πρῶτον δημοσίᾳ ἑορ-

της

τῆς ἐνιαυσίου, ἐπειδὰν διεσκέδασαν οἱ θεοὶ τῆς ἀθεότητ☉ τὴν νεφέλην ὀργὴν ὑπὲρ αὐτῆς εἰν ...άγειν *Nubes Oblivionis* Pindarus Olympionic. VII. ἐπὶ μὰν βαίνει τι καὶ λάθας ἀτέκμαρτα νέφ☉.

Veterni. Ausonius Epist. *Pelle soporiferi senium nubemque veterni.* *Nubes meri*, Ebrietas. Valer. Flaccus libro III. *Soporis*, Idem lib. VII. *Inscitia*, Boethius lib. V. cap. II. *Spei*, Papinius, Thebaid. II. *Nubilum stultitiæ*. Fulgentius. Mythol. I. *Vetustatis*, Claudian. Pan. Probini. *Doloris*, Homerus Iliad. P. *Nebula fallacia* in Joanne Maxentio responsione ad Epistolam Hormisdæ. *Erroris*, Rogerium, si is est, cap. IX. de Contemtu Mundi. *Peccati Nubes*, Martialis Lemoviceni Auctor.

43. DAMNATI FATO POPULI, VIRTUTE RENATI.] Philosophicum, qui, ut virtutem Stoici fato opponant, omnem sapientiam insumunt. Sic Catonem Dijs opponit, suo tamen exemplo partium desertor, Lucanus.

Victrix caussa dijs placuit, sed victa Catoni.

44. FORMIDINE CLAUSI.] Formido est terriculamentum, retibus in agendis feris olim usitatum, versicoloribus terrificisque avium pennis textum: Notavit magna vis doctorum hominum in Adversariis, Miscellaneis, Antexegematis, Ad Lycophronem, Apulejum, Oppianum.

44. PECORUM MOREM.] *Palantois Trons agebat.* Sæpissimè alij omne genus.

45. METIMUR FLUMINA] VOTIS.] Qui hostem fluvio diremtum metuit, metitur, voverque insuperabilem amnem ipsum. Eleganter dictum.

46. UNDOSAM FIDEM.] Cum fluvio crescentem & decrescentem: cum aqua sit incertissimæ. I. Ruf. *prodigium flavis incertius undis.* Res eadem apud Claudium Mamertinum Panegyr. Maximiliani: *Rhenum videbatur ipsa natura sic duxisse, ut eo limite Romana provincia ab immanitate Barbaria vindicarentur. Et quis umquam ante vos principes non gratulatus est illo amne Gallias muniri? Quando non cum summo metu nostro Rheni alveum minuit diu serena tempestas? Quando non cum securitate nostra illius diluvia creverunt? Tu autem, Imperator invicte, feras illas gentes vastatione, prælijs, cædibus, ferro igniq; domuisti. Exinde igitur soluto animo ac libero sumus. Licet Rhenus arescat, tenuiq; lapsu vix leves calculos perspicuo vado pellat; nullus inde metus est.*

49. CONJURATUM SERENUM.] Favens hostibus. Exprimit illa Mamertini, vel alium ambo auctorem habēt Pariter. III Cōs.

conjurati veniunt ad classica venti.

51. LEVAT ARCES.] Papinius XVII. Cons. Domit.

Et Septemgemino jactantior æthera pulsat Roma jugo

53. SECUNDIS DEIS.] Fortunæ faventi. Papinius Theb. II.

jam pone metum, nimiumq; secundis Parce Dijs

Horatius ad Navim. *non tibi sunt integra lintea Non Dij.*

53. METUM DEPONE SENECTÆ.] Lucius Florus, lib. I *Si quis populum Romanum tamquam hominem consideret, totamq; ejus ætatem percenseat, ut cœperit, utque adoleverit, ut quasi ad quemdam juventutis Florem pervenerit, ut posteà quasi consenuerit. Quæ Floro non ideo auctori* abjudicanda, aut alius bono civi quærendus titulus, quod sub Senecæ nomine Lactantio citentur, cum Romani sapientis multa præclara volumina interierint, quibus paria scribere potuit. Ipsam Romam in ore Deam habent multi scriptores; at non desunt qui augurantur alio omnia, velut Sallustius ad C. Cæsarem, Lucanus, Alij, nec Panegyristis demtis.

ÆQUÆVA POLO.] Ex illo: His ego nec metas rerum nec tempora pono. Quod tamen mendacij accessit jam sub Domitiano Sulpitia Poetria. Hinc æterna. Ausonius.

Ignota æterna ne sint tibi tempora Romæ.

Aethicus Itinerar. Antoniniano: *Nunc nomina aquarum quæ usibus æternæ urbis formarum*

rum

rum constructionibus advecta sunt, enumeremus.

54. FERREA LACHESIS.] Inexorabilis. Papinius lib. III.

56. NOVIS.] Inusitatis, horrendis. Alibi his Libris. Notæ tales inductiones Poetis.

61. HUC USQUE.] Romæ discrimina Deorum ipsorum infortuniis excusat. Quæ eatenus grassata affirmat ut Stiliconis hæc victoria finita sint, cum ipso metu.

62. SIDERA.] Numina. Supra. Aethnæ. *nec humanas fas est dimittere in artes Sidera* sic *Aether*. Claudian. VI Cons. Hon. *providus æther Noluit humano titulos auferre labori. Cælum Petronio.* & Nostro I. Rufin.

64. SI FAS EST.] Impietatem dicto deprecatur. Vide ad Ceirin Maronis.

64. TIMUISSE FERUNT.] Ovidius Metam. V.

> *De sede Typhoea terra.*
> *Cælitibus fecisse metum, cunctosque dedisse*
> *Terga fuga.*

Manilius, Lib. I.

> *vastos cum terra Gigantas*
> *In cælum furibunda tulit, tum*
> *Dij quoq; magnos*
> *Quæsivere Deos.* Vide Nonnum primis

Libris.

63. LAMBERET.] *Tangeret.* Horatius. *qua loca fabulosus Lambit Hydaspes* sic alibi est palpantis. Gregorius Magnus, Hom. XXXVI. *Et quid per lambentem populum nisi mentes secularium designantur? Quæ terrena cuncta ambiendo quasi lambunt, dum solis temporalibus delectantur.*

67. LABOR.] Inconstantia, afflictio. Alibi his Libris.

68. GEMINI FRATRES.] Othrys & Ephialtes. Poetici cælorum oppugnatores. Notissimæ Fabulæ. Vide Auctorem de Mundo. Quintum Smyrnæum lib. I. &c.

70. STETERITQUE.] Omisso suo cursu. Dicere vult penè cœlestem machinam cōstitisse cum tres montes contulissent Gigantes.

70. NEGATAS VIAS.] Auctor de Mundo. ἐπειδὴ οὐκ ἦν πλῶ τῷ σώματι εἰς τὴν ἐσχατον ἀφικέσθαι. At vero *Cælum ipsum petitur Stultitia.*

72. CARET EVENTU NIMIUS FUROR.] Euripides Helena, Μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν Prudētius *frangit Deus omne superbum.* Philo libr. de Immutabili Deo. τὸ βίαιον ὀλιγοχρόνιον. Seneca lib. VII. Natur. Quæst. *Nulla tempestas magna perdurat: procellæ, quāto plus virium, tanto minus temporis habent venti, cum ad summum venerint, remittunt.* Xenophon apud Stobæum Serm. XLI. sancit omne violentum obnoxium esse periculo, &c.

75. PERVENERE JUVENTÆ ROBUR.] Mutant nonnulli libri *Provenere* & *robora* Ego cum Cujacianis, Nostro, Scaligero, Cameite, Aldo, & Belgicorum Codicum majori parte nihil ab hac scriptura muto Subaudi voculam *ad-ad robur* non pervenere ut alibi sæpè scriptores. Virgilius *Italiam fato profugus, Lavinaque venit Littora* Valerius Flaccus, lib. VIII. *Protenus hinc alios flectunt urbesque locosque.* Appulejus libro IV. *Tanto terrore cœtum illum turbaverat, ut usque diluculum, immo & in multum diem nemo fuerit ausus quamvis jacentem bestiam vel digito cōtingere.* Idem, Lib. VI. *nec contata diutius pergit turrim quampiam prealtam, indidem se datura præcipitem.* Lib. VII. *Postquam vos, fortissimi viri, cunctis ablatis, castra nostra remeastis.* Eodem: *Nec paucos humili servilique vita renuntiantem sectam suam conferre malle.* Hoc est sese ad sectam Latronum. Idem lib. VIII. *per mediam civitatem cursu furioso proripit se, procul dubio nescio quod scelus gestiens, monumentum mariti contendit.* Lib. IX *denique die quadam timida illius anicula sermo meas defertur aures.* Eodem: *Venditoribus tradita mercede, dorsum insidens meum, sic hortum redire.* *Pervenire* verò & Inusitatiori modo reperitur, casui nimirum Tertio datum. Victor Uticensis

censis lib. III. Persecut. Vandal. *nullis liceret alius aut convictus agere, aut exercere conventus, sed prasumta fisci viribus jungerentur, sed etiam & eorum patrimonia Ecclesiis sua Fides sociata suis antistitibus pervenissent.* Sic legitur ibi in primis editionibus, perperam mutante Francisco Balduino, qui, Codices, professus, multa deprehenditur ingenio suo in eum scriptorem permisisse. *Pervenere* fit etiam pertransiere. Sic progredi usurpat lib. V. de vita Martini Paullinus Petrocorius.

quoties propria progressus limina cella
Eminus amotam gressus movisset ad urbem:

Et noster I. Eutrop. Vbi plura.

75. ALOIDÆ.] Stultæ & effrænis audaciæ violentiæque exempla, ad terrendos animos inconsultorum. Julianus Imp. Oration. I. ad Constantium:

ὁ δὲ ταῖς παρακινήσεσιν ἐκείνου καταδεέστερος, ἐμμανέστερος δὲ μᾶλλον, καὶ τῇ μανίᾳ τοὺς Ἀλωάδας ὑπερβαλλόμενος, μονονουχὶ τὸ πλησίον ὄρος ἐγνωκὼς ἀμφικαλύψαι τῇ πόλει ἐπαφιεὶς δὲ ποταμῶν ῥεύματα, καὶ τὰ χείλη διαλύσας, οὐ δὲ ἀτειχίστου τῆς πόλεως περιγενόμενος ἔχειν ἐφ' ὅτῳ σεμνύνοιτο.

Themistius. Orat. XIV. *Philosophum Regem non in conviviis ex vinolentia & saturitate eligunt homines, convivialem utique principem, non multo post à crapula mœrore conficiendum, velut in Saturnalibus evenit. Sed is spontè nascitur & educatur, tamquam in apum examine per se ab ortus initio excitatus, quem spontè ac lætitia gestiens agmen omne circumstrepit, non ideò quod corporis excellat mole, ac communem hominum naturam transeat, novem cubitos aut ulnas erectus, quales Aloidas fuisse comminiscuntur Poeta, quos quidem prodigiosa corporum amplitudo in absurdas quasque & omni rationi contrarias cogitationes, montium scilicet exstructiones ac velut gradus quosdam & scansiones in cœlum impulit,* &c. Synesius de Insomniis:

οἱ μὲν οὖν Ἀλωάδαι κολάζονται τὰ Θετταλῶν ὄρη τοῖς θεοῖς ἐπιτειχίζοντες.

In Manuscriptis excerptis Sententiam reperio hanc: *Temeraria virium experientia Giganteo debet exemplo refrenari: Quorum audacia in favillis sepulta corruit, quia Deos inexpugnabiles vincere tentavit.* Vide Heraclidem Ponticum in Allegoriis Homericis. Aloidarum mentio etiam apud Pausaniam lib. ult. Lucianum Charonte, Philonem de Confusione Ling. Apollodorum libro I. Higinum cap. XXVIII. Qui Claudianum enarrat. Novem annos natos cœlum adscendere milites dicens. Servius ad Aen. VI. Per singulos menses novem digitos crevisse scribit.

75. PELION.] Montem Thessaliæ. Synesius. Quintus Smyrnæus.

εἰδόμενοι παίδεσσιν Ἀλωῆος μεγάλοιο οἵ ποτ' ἐπ' εὐρὺν Ὄλυμπον ἔφαν θέμεν εὐρέα μακρὴν Ὄσσαν αἰπεινὴν καὶ Πήλιον ὑψικάρηνον.

77. Aspice Roma tuum.] Geminata acclamatio ejusdem vocis auget sententiam, vimque vociferantis, quam malè turbant duo Belgici Codices. *Vertice celsior*, ad animum à victoria augescentem, vimque reflorescentem pertinet.

78. RARVM.] Velut decerptis plurimis aristis de manipulo frugum. Alibi.

Iamque frequens rarum decerpere transfuga robur.
Cœperat.

80. ITALIA DETRUSUS.] Quam spe jam devoraverat, ejus potiundæ gratia ex Epiro contendens per Illyricum. Stilicone jam exstincto Romam Alaricus occupavit, Musis nostri cum Principe suo conticentibus, Varanæ nimirum solo Consule post Octavum Honorii Consulatum: quare incogitanter vir doctus ad carmina Sidonii, captæ Vrbis historiam ex Sexto apud nostrum Consulatu ejusdem petitum mittit.

79. DETRUSUS.] Eadem jactat Sexto Consulatu Honorij.

81. PATRII NUMEN JURAVERAT ISTRI.] More gentium accolarum Danubij. Prudentius de Radagaisto à Stilicone victo, quem dedita opera dicas Claudianum Alarici rebus confundere, tam claram victoriam alias male tegentem:

Tentavit Geticus nuper tentare Tyrannus
Italiam, patrio veniens juratus ab Istro.
Has arces aquare solo.

Qui post pauca eam cladem cum Pollentina, de qua isthic sermo, Gothorum commiscet pariter: Revera autem *nuper* Prudentius: scripsit enim eos contra Symmachum libellos ante obitum Stiliconis, postque victoriam de Rhadagaisto, quod tempus septennium vix facit. Tyranni autem hujus non meminisse nostrum nominatim puto, propter absurdum primum metro Romano vocabulum, deinde etiam quod Alarici nobilior fama, voxque aptior recenseri sine offensu aurium, præterea suspectus quia Stilico habebatur cum isto collusionis. Ambo verò Reges isti simul Italiam intrarunt. Cassiodorus Chronico: *Stilicone & Aureliano Consulibus Gothi Alarico & Rhadagaisto Regibus ingrediuntur Italiam.* De *Rhadagaisti* juramento Orosius lib. VII. cap. XXXVII. *Rhadagaistus omnium præsentium antiquorumque hostium longè immanissimus, repentino impetu totam inundavit Italiam. Nam fuisse in populo ejus plus quam ducenta millia Gothorum ferunt. Hic, supra hanc incredibilem multitudinem indomitamq; virtutem paganus & Schytanerat, qui ut mos est ejusmodi barbaris gentibus omnem Romani generis sanguinem Diis suis propinare devoverat.* Qui scriptor qua astutia Stiliconis virtutem, jam defuncti, dissimulet eo capite, mirum dictu, quam solam tamen constat Reipubl. Saluti succurrisse. Lege Zosimum. Pari dissimulatione Herois Marcellinus Comes, & alij. Nomen Scythæ variè scribunt scriptores; ego vix aliter constituendum puto quam isthic posui: *A consilio & Spiritu* sive Animo composita voce. In quem sensum & alia pari sono exeuntia Veritati restituenda erunt: Ut Arbogastes, Laborem & Animum denotat. *Per Flumen juravit Scytha*, ut per Montem Daci in rebus Domitiani, per lanceam alibi Scythæ, per arcum Persæ.

84. ROMANAS NURUS.] Cœperat enim jam fastidire alias. Fine hujus Libri.

85. SUA PIGNORA VIDIT.] Alludit captivitatem Gothorum profligatorum, quæ tanta fuit, ut vilissimarum pecudum modo singulis aureis greges venderentur. Orosius. *Mens profunda* spem, præsumtionem, immensam notat; male noster Codex *morte*.

89. MANIBUS ET ARMIS.] Milite & apparatu sive instrumento bellico, spoliisque tot annorum spatio convasatis, ut noster latè Sexto Consulatu Honorij.

91. POSITIS ODIIS.] Quæ cum hoste vincit vir fortis & sapiens. Supra laudavit eumdem Heroem suum ODIIS IDEM QUI TERMINUS ARMIS.

91. IGNOSCERE PULCRUM JAM MISERO.] Exemplo Leonum. Suprà, lib. II.

sontibus ultro Ignovisse velis
precibus numquam implacabilis obstet.
Obvia prosternas, prostrataq; more Leonum.
Despicias, &c.

95. MAGIS.] Potius. Lib. III. sup.

Seu magis æstivo sedes vicina Leoni.

Sic sæpè Jureconsulti. Vide Commentaria nostra ad Indicem Appuleij.

98. NE PEJOR IN ARCTO SÆVIRET RABIES.] Sæpè clausum sæpè dimissum cum Gothis suis Alaricum alio refert Orosius. Desperationem autem innuit Claudianus, qua hostem urgente monent persecutione abstinendum sapientes. Vegetius libro III. capite XXI. *Plerique rei militaris ignari pleniorem victoriam credunt, si adversarios aut locorum angustiis, aut armatorum multitudine circumdederint, ut aditum non inveniant abscedendi. Sed clausis ex desperatione crescit*

auda-

audacia, & cum spei nihil est, sumit arma formide. Lubenter cupit commori qui sine dubio scit se moriturum. Ideoq; Scipionis laudata sententia est qui dixit viam hostibus, qua fugiunt, muniendam. Clausi enim, licet exigui numero, & infirmi viribus, hoc ipso tamen sunt hostibus pares quia desperantes sciunt aliud ibi licere non posse. Nam *una salus victis nullam sperare salutem.* Ammianus lib. XVI. *Solet abrupta sæpè discrimina salutis ultima desperatio propulsare.* Silius, Lib. I. *clausos acuunt extrema pericli. Et fractu rebus violentior ultima virtus.* Curtius lib. IX. *pugnabat pro Rege primum fama, dein desperatio magnum ad honestè moriendum incitamentum.* Mille rem probant veritatis Historiæ.

99. NUNTIA MORTIS.] Noster Codex *conscia* quod Claudiani puto.

99. NOMEN STIRPEMQ. ABOLERE.] I. Rufin. CCXXXII. *Trepaum* victoris esse Regem exercitui cæso superstitem dicit Sexto Consul CCXXIIX.

100. PROCUL ARCEAT ALTUS JUPPITER.] Non arcuit diu post hoc scriptum abominatio solita, ubi de hostium successibus sermo est. Sedem Quirini vocat Romam, cujus casu diu apud Capitolium ostentata. Adversar. lib. XXI. cap. IV.

103. ARCANUM TANTI REGNI.] Sacra, Penetralia, Sedem Imperii: quibus visis admiratio tanti Regni imminuatur; non visis, Majestas exterior numen quoddam intus habitans fingit. Spargebantur veteri more Arcana quædam Deorum deposita penetralibus magnarum urbium servari, quibus salus imperii salvis constaret. Tale *Palladium* Trojæ erat, vestæ ignis Romæ, Crinis Nisi Megaræ, vitis affingebatur Hierosolymis. Arcana Præsidia. Inscriptio Vetus Romana. Pag. LXXXIII. ANNUANT DII ROMANÆ REIPUBLICÆ ARCANAQ. URBIS PRÆSIDIA. ANNUANT, QUORUM NUTU IMPERIO ROMANO REGNA CESSERE. Sic Arcanum Romanæ Rei libros Sibyllinos facit Rutilius Numatianus: cum prodidisse Arcanum Imperij eorum exustione dicit Stiliconem. Imperium Tantalidarum tale secretum habebat Arietem. Seneca, Thyeste.

> *Est Pelopis altis nobile in stabulis pecus,*
> *Arcanus aries, ductor opulenti gregis,*
> *Hujus per omne corpus infuso coma*
> *Dependet auro; cujus è tergo novi*
> *Aurata Reges sceptra Tantalidæ gerunt*
> *Possessor hujus regnat: hunc tanta domus*
> *Fortuna sequitur.*

Romæ habebatur ædes, *Sedis Imperii* vocabulo, cui potest ut in cultum fuerit quippiam Eidoli; eā memorat Publ. Victor. Region. X. Sic *signū Vestæ* pignus Romanæ Rei vocat Livius lib. V. *Quid de æternis Vestæ ignibus, signoque, quod, Imperij pignus, ejus templi custodia detinetur, loquar? Custodem Imperij flammam* Florus lib. I. cap. II. ubi & alia pignora ejusdem memorat. de Numa: *Ille ancilia atq; Palladiū, secreta quædam Imperij pignora, Ianumq; geminum, Fidem Pacis ac belli, inprimis focum Vestæ Virginibus colendum dedit, ut ad similitudinem cœlestium siderum custos Imperij vigilaret flamma.* Additque: *hæc omnia quasi monitu Egeriæ, quo magis Barbari acciperent.* Idem *Arcanum Iudæorum Rei,* suo sensu memorat, lib. III. cap. V. *Hierosolyma defendere tentaverunt Iudæi, verum hæc quoque intravit Pompejus, & vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens, sub aureo vitem cœlo.* Sacrum Regni Trojani, Seneca Troadibus:

> *Superique testes sceleris, & quondam sacrum*
> *Regni jacentis: ille, tot Regum parens,*
> *Caret sepulcro, Priamus.*

Pignus fatale R. P. Romanæ Sibyllina carmina. Rutilius lib. II. *Nec tantum Scythicis grassatus proditor armis, Ante Sibyllinæ fata cremavit opis Odimus Althæam consumti funere torris, Nisæum crinem flere putantur aves. At Stilico æterni fatalia pignora Regni Et plenas voluit præcipitare colus.* Palladium illud esse Sacrum Romanæ Reipublicæ à Diomede Ae-

[n]ex, Minervæ jussu, donatum scribit Silius lib. XIII.

Quippè Diis visum ne cui perrumpere detur

Effigies ea quas umquam possederit, arces.

Atheniensibus tale quid fuisse videtur Vestæ cultus. Nam in Eutyphrone PLatonis accusator Socratis Melitus urbem dicitur à Vesta corrumpendam ea insimulatione sumsisse. Ait Socrates:

καὶ δὴ καὶ Μέλιτος ἴσως πρῶτον μὲν ἡμᾶς ἐκκαθαίρει, τοὺς τῶν νέων τὰς βλάστας διαφθείροντας, ὥς φησιν, ἔπειτα μὲν τοῦτο δηλονότι τῶν πρεσβυτέρων ἐπιμεληθεὶς, πλείστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος τῇ πόλει γενήσεται, ὥστε τὸ εἰκὸς συμβῆναι ἐκ τοιαύτης ἀρχῆς ἀρξαμένῳ. Respondet Eutyphro: βουλοίμην ἄν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὀῤῥωδῶ, μὴ τοὐναντίον γένηται, ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σε.

Arcana perhibentur loca etiam ipsa ubi tegebatur talia, quæ profanis oculis se movit Religio; Tacitus, lib. V. Histor de Judæis: *Romanorum primus Cn Pompejus domuit, Templumq; jure victoriæ ingressus est. Inde vulgatum nullas intus Deum effigies, vacuam sedem, & inania arcana. Arcana* etiam, Regum secreta conditoria Plinius lib. XXV. cap II. De Mithridate: *Scrinium commentationum harum, & exemplaria, effectusq; in arcanis suis reliquit.* Sic *Proceres* quoq; Romani in Domibus. Vide Ciceronem apud nos lib XXXVIII. cap. VII. Advers.

103. DEPRENDERE.] Non enim enarrabatur alioquin, nec oculis exponebatur. Sic Palladium Commodi tempore de incendio translatum, tum primum conspectum esse à Trojana evectione scribit Herodianus, lib. I.

106. PROPRIO MILITE.] Alibi laudat Stiliconem quod priscum morem reduxerit *Ut Ducibus mandarent prælia Patres.*

108. TRANS ÆQVORA VIRES EXERCERE DABANT.] Vera scriptura omnibus libris assentientibus Quare *VIRTVS* Scaligeri merito absit. Virium enim exercitium dicit.

109. CURRUS REGUMQUE CATENÆ.] Capti triumfatiq; Reges.

110. ABUNDANTIS FATI.] Quo carere poterant citra detrimentum. Abundanter, pro superfluis sumtibus, pariter in Sidonio lib. II. Epist. IX.

111. CIRCUMSTETIT.] Ut magna pericula videri solent. Virgilius Aen II.

At me tum primū sævus circumstetit horror.

Lib. VIII.

non te Rationis egentem Lernæus turba capitum circumstetit anguis. Caput, Roma ipsa, *Arx* ipsa Reip.

113. RATIO VENTOSA FAVORIS.] Vento, auræ, æquatur favor popularis. Pacatus Panegyr. *Auras omnes plausuum publicorum ventosa popularitate captantem. Ventilantur*, qui ea nobilitate moventur, Fulgentius Epist. II. cap. XIX. *In omnibus operibus bonis cave ne laudis humanæ desiderio ventileris. Laudari quippè in bonis Operibus debes, sed in Deo quod operaris hominum laudes exspectare non debes.* Ita legenda ea præclari scriptoris sententia.

118. NEC PRO SUCCESSU TUMIDUS.] Cujaciani, Noster, Belgæ libri: nimius. Illud malimus. Efferri rerum successu, contra consiliū Sapientię est. Horatius li. II. Carm. X. *Rebus angustis animosus atq; Fortis appare: sapienter idem Contrahes vento nimium secundo Turgida vela.* Nilus Parænesi. ἀλλὰ μὴ ἐπαίρου. μήποτε τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται. Demosthenes contra Legionem: δεῖ μετριάζειν ἐν ταῖς εὐπραξίαις, καὶ προορωμένους τὸ μέλλον φαίνεσθαι. Sic enim prosperæ res difficiliores adversis. Xenophon Pædia. VIII. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. Rationem cur in prosperis animi æstus compescendus, adsignat idem Xenophon Ana-

Anabas.III. Quod scilicet ut jacentem erigere, sic facilè fit etiam Deo erectum deprimere. Cui concinit initio primi ἔργων Hesiodus.

122. PARCENDOQVE SECAT.] Utrumq; simul agens, parcere & secare. Pacatus Panegyrico: *faciam quod facere præstantes arte medicos vidi; altorum vulnerũ cicatrices, postquam cutem traxerunt, manu pendente tractabo.* Sententiam exprimere voluit Wipo, barbarus verbis, non animo, ad Henricũ III. Imp.

Post justam legem comitetur gratia Regem,

Et post judiciũ venia mulcedo sequatur.

Qui misero parcit parcẽdo crimina punit.

Historiæ quę sequentibus tanguntur notæ omnibus: nec hic cumulandum aut disceptandũm quid consonum aut dissonum Claudiano de Curio, Mario, Pyrrho, Paullo, Jugurtha, Decijs, Fabritio scribant alij; quod exigere malint nonnulli morosophi, cum omnium labor sit.

127. NIVEIS QVADRIGIS.] Camillo hoc invisum Livius lib.V. *Adventus Dictatoris celebratior quam ullius anteà fuit: maximè conspectus ipse est curru albis equis juncto urbem invectus, parumq; id non civile modo sed humanum etiam visum. Iovis Soliq; equis æquiparatum Dictatorem in religionem trahebant, triũfumq; ob eam unam maximè rem clarior quam gratior fuit.* Idem Plutarchus. *Vertit* postea in usum: Vide quæ de Triumfo nuper congessit.

130. NULLI PERVIA CULPÆ.] Contemto auro Regio. In quo animositas.

131. VEL ARMIS.] Et armis. Adversaria nostra exempla habent.

136. FATIDICAM JACTANTIS QVERCVM.] Dionysius Halicarnaſſ. lib.I.

ἐν ταύτῃ δὲ λέγεται χρηστήριον Ἄρεως γενέσθαι πανὺ ἀρχαῖον, ὁ δὲ τρόπος αὐτοῦ παραπλήσιος ἦν, ὥς φασι, τῷ παρὰ Δωδωναίοις μυθολογουμένῳ ποτὲ γενέσθαι, πλὴν ὅσον ἐκεῖ μὲν ἐπὶ δρυὸς ἱερᾶς καθεζομένη περιστερὰ θεσπιῳδεῖν ἐλέγετο. παρὰ δὲ τοῖς Ἀβοριγῖσι, θεόπεμπτος ὄρνις.

Nam ex quo Columba, Aegypto profuga, in ea consederat, quercus fatidica habebatur. Vide Herodotum lib.II. Homerum Odyſſ.ξ. ejusque Scholiastas, Lucianum ἔρωσι, qui fagum quercui subdit, &c.

138. LENTO LUCTAMINE.] Quasi lucta congressus. Encomium Fabij huc pertinens adponam ex lib.XXX. Livij. *Eodem anno Q. Fabius Moritur, ætatis exactæ; siquidem verum est augurem II. & XL. Annos fuisse, quod quidam auctores sunt. Vir fuit certè dignus tanto cognomine, vel si ab eo inciperet. Superavit paternos honores, avitos æquavit, pluribus victorijs & majoribus prælijs avus insignis Rullus: sed omnia æquare unus hostis Annibal potest. Cautior tamen quam promtior hic habitus fuit, & sic ut dubites utrum ingenio cunctator fuerit, an quia bello ita propriè, quod tum gerebatur, aptum erat. Sic nihil certius est quam unum hominem nobis cunctando rem restituisse.* Scutum hinc Reipublicæ dicebatur, ut Marcellus gladius. Plutarcho, Floro, scriptoribus.

139. AUSUS.] Absolutè. *congredi* enim addendum erat. Vide ad Gildon. Fulmineum noster Annibalem vocat à præcipiti cursu audaciæ. *Fulmineus* ita aper Maroni. Alexander Lucano, *Dextera viri fortis* Silio lib.III. Appiano Civil. v. &c.

140. VIRTUS SCIPIADÆ.] Græcismus. Horatius: *Virtus Scipiadæ & mitis Sapientia Læli.* Empedocles, apud Laertium: ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός. Hesiodus apud Pausaniam: γέννα χηρωὸς κρατερὸν μένος ἱπποδάμοιο. Apollonius, lib.I. Argonaut. Οὐδὲ μὲν οὐδὲ βίην κρατερόφρονος Ἡρακλῆος Ἴξανον. Idem μέγα δ' ἔθενος Ἡρακλῆος Ἴξανον. Idem lib.III. Φεύγουσα βίην κίρκοιο πελειάς. Orpheus Argonauticis. πεῖσα μὲν εἶδα βίην Ἡρακλῆος θείοιο. Moschus Eclogis: Εἴσατο γὰρ μοι ἔχων μακέλην δίγλωχα χερσὶ παῖς ἐμὸς ἀμφοτέρῃσι βίην Ἡρακλήειν.

 Quintus

Quintus Smyrnæus, lib. I. Par. Δεσπότης μετ᾽ ἠδὲ θρασύφρονας Αἰακίδαο. Oppianus. Cyneg. II. ἢ κρυερῶν ἀέχλων ὀλοὸν θέρος. Sic Πολυνείκους βία pro ipso apud Euripidem. Latini etiam crebrò Varro Atacinus. *Quin mage pernices aquilas vis pigra Elefanti Præcurret* Pallladius lib. XIV. *Si velocis equi pigro miscetur asello Ardor.* Hincq; descendit, quod in abusum rapuit sequior ætas, dignitatem virtutemve hominis pro ipsomet dicere; Vti sæpè Plinius lib. X. Epist. cujus generis multa in Historia Augusta, Symmacho, Sidonio, Ennodio, Ambrosio, &c.

143. TRES POTUIT.] *vi potuit* arduum opus designat. Vide G. Canteri Novas Lectiones.

144. FREGITQUE.] Vel invitis libris & Emendatoribus servato temporis ordine Claudianum scripsisse arbitror. *frangitq; fur. C. vincitque m. victumque relegat.* Quæ scriptura insuper hoc etiam egregiũ habet quod indicat raptim unoque velut impetu facta ista omnia: Quo spectat quod subdit *Atque hac tanta brevi.*

145. Atque hæc.] Distingue.

> *Atque hac tanta brevi: Miscentem incendia Pyrrhum, &c.*

Quod mirum non attendisse vel Scaligeri perspicaciam. *Relegatus* vi sonat expulsum Claudiano. Supra lib. I.

> *quos interior nimio plaga Sole relegat,*

Panegyrico Mallij.

> *Numina constituunt alij, causasque relegant.*

146. MOERENS OENOTRIA.] In nostro libro *moriens* Sanè excellenter Nihil mutamus, licet hoc non fuerit inelegans De tempore Florus lib. III. cap. V. *Cum quatuor Pyrrho Decem & Septem anni Annibali suffecerint Mithridates per XL. restitit.*

147. PROPE TER SENAS] Mira dissensio scriptorum. XVII. Annis Italiam vexasse Annibalem Florus testatur, & Eutropius. XV. agnoscit solos Silius libro XVII. cum Livio lib. XXX. quibus assensum præbet & Appianus. Fasti litem composuerint.

147. TER SENAS HERBAS.] Toties renatas. Annos ab herbis intellexit, ut infra à nivibus & gelu. v. CLXVI. *Graminis herba.* Poeticum. Maro. *nec amnem Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.* Ovidius lib. X. *Area, quam viridem faciebant graminis herba. Aestates* ergò hic voluit intelligi, & per eos annos, ut infra tempestatum brumalium descriptione.

147. MASSYLUS.] Numida, Pœnus. Maro. *Massylique ruunt Equites.*

148. ANNIBALEMQUE SENEM.] Vincendo senem. Livius. lib. XXX. *Non cum Asdrubale, fugacissimo Duce, rem futuram. Sed cum Annibale propè nato in tentorio Patris, fortissimi Ducis, alito atque educato inter arma, puero quondam milite, vix dum Iuvene Imperatore: qui senex vincendo factus, Hispanias, Gallias, Italiam, ab Alpibus ad fretum monumentis ingentiũ victoriarum complesset.* Claudianus aspexit ista Silij, lib. XVII. Punic. Annibale ipso loquente ex Livio:

> *Vincendoque senex, patriam post trina labantem*
> *Lustra, & non visos tam longa ætate parentes,*
> *Ac natum, & fida jampridem conjugis ora*
> *Confisus vobis repeto.*

150. BRUMA NE LONGIOR UNA.] In Italia quidem. Nam alioquin integro triennio partes Græciæ vastatas ab Gothis ijsdem mox dicet, repetetque VI. Conf. Hon.

151. HYEMS.] *Tempestas Belli*, quam v. CXII. d xit. Distinctio ita conciliandа est.

> *Hic celer effecit bruma ne longior una*
> *Esset hiems rerum: Primis sed mensibus æstas.*
> *Temperiem cœlo pariter belloq; referret.*

Mensibus rectissimè agnoscit noster Codex, cui consentiunt quinq; Belgici; primo enim abscessu hiemis ait amovisse Italia hanc tempestatem suum Heroem.

154. VILIS

154. VILIS CUM SPARTHACUS.] Ob gladiatoriam artem, quod genus, vitæ auctoratæ, contemtissimum Romanis moribus. Formula addictionis apud Horatium lib.II. Sat. VII. Senecam, Epist. LVIII. Petronium Satirico. *Alioquin tantum vilitatis nota abfuerit hic Spartacus*; ut merito suo fortissimis Ducibus omnis ævi conferendum dixerim. Gesta sunt in Plutarcho, Appiano, Eutropio, Floro, Velleio, &c.

156. CONSULIBUS.] Sidonius. *Vel quas, Sparthace, Consulum solebas Victrici gladios fugare sica.* Castra ipsa occupasse fortissimum ducem; vera res est. Florus: *Cum obsiderentur à Clodio Glabro per fauces cavi montis elapsi vinculis, ad imas Vesuvij descendere radices; & exitu invio tale nihil opinantis Ducis subito impetu castra rapuere. Inde alia castra, Inde jam Consulares quoque aggressus, in Appennino Lentuli exercitum percecidit, apud Mutinam C Cassij delevit.* Exsuere castris est pulsum hostem ita persequi ut castris etiam victor ejiciat. Exsuere enim penitus re evertere. Frontinus Strategem lib I. cap.VI. *fudit, exsuitque præda.* Velleius lib.II. *At Rex fusus fugatusque, exsutusque omnibus copijs.* *Exsuti*, omnibus spoliati. Tacitus, Annal I. *Bruto & Cassio cæsis exsutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus nisi Cæsar dux reliquus.* *Exsuere*, amittere, miro modo, apud Papinium Theb.III.

nunc Regis iniqui
Ob noxam immeritos, Patria tot culmina cives
Exsuimus, nec adhuc calcati fœderis Argos
Fama subit.

158. STRAGE PUDENDA.] Multa id genus declamator Florus.

159. SERVILIBUS ARMIS.] Servos enim ad pileum vocabat Sparthacus.

163. CONIURANTIS ARENÆ.] Triginta primum gladiatores fuerunt exercitus Sparthaci, carcere fracto in cladem Italiæ prodeuntes. Sidonius Anthem.

Belli magis acta revolvo,
Quod bellum non parva manus, neque carcere fracto
Ad gladiaturam tu Sparthace vincte, parasti.

Qui contemtu viri nostrum imitatur.

164. DEIECERIT.] Magno scilicet opere. Virgilius

Deijcit Herminium

Martialis de Leone eximio.

Non nisi dejecta pascitur ille fera.

168. AMICTUM.] *Vestiri* terram gramine Poeticum. Alibi ex Tertulliano.

170. VESTIGIA FUNESTA.] Pestilentiæ loco ingentisque luis divinitus immissa talia discrimina gentium. Nicephorus Gregoras, lib.II. *Vt terrores de cœlo sæpè hominibus à Deo incutiuntur, ut fulmina, incendia, & nimij imbres, sæpe è terra, ut telluris hiatus & quassationes, sæpè ex aere ut Typhones, ita hi à Deo asservantur Septemtrionales & Hyperborei terrores, ut pro alia pœna quando, & quibus Providentia visum fuerit, immittantur.* Paria noster sequentibus.

173. QVOSCVMQVE VAGOS.] Scribe *quocumque* Apertum hoc miror nec Scaligerum conspexisse. Vnus ex omnibus MS. non insanit Noster Codex cum Aldo veritatem amplexus.

174. GRANDINIS AVT MORBI RITV.] Torrentis, locustarum, fulminis. Idem Gregoras. XIII. XV. & XII. *Vel incendij more*, Idem VI. Multa talia in Prophetis Veritatis ad quorum Eloquentiam omnes scriptores nugæ sunt. Ita turbo Hunnorum in Jornande, cap. XXIV. Getic. *Mox ut ingentem illam paludem transiere, gentes, quas ipsa istius Scythia insidebant quasi quidam turbo rapuerunt.* Morbus incumbentem pestilentiam notat, qualis raptum Thucydides, Lucretius. Ovidius Metam. VII. Papinius fine I. Theb. &c.

173. ERYNNIS.] Omnis fatalis clades Poetis.

177. AEMVS.] Cujaciani & noster *Hebrus*

brus Quod verum arbitror, ut sit par fluminum & montium recensio. *Hebrique* hac historia aliquoties meminit noster.

179. ALYAGMONA.] Plinius, lib. IV, cap.X. Ptolomæus.

179. BESSI.] Durissimi Thraciæ populi. Paullinus.

Nam simul terrisque animisque duri
Et sua, Bessi, nive duriores,
Nunc oves facti duce te greguntur
Pacis in Aulam,

Lege Thucydidem.

180. NVBIBVS INTACTVM.] Apuleius *Deo Socratis auctor est* ad perpendiculum demensum hunc montem, qui altissimum tamen jugum sit omnium non exscendere ultra decem stadia. De cætero noster alibi, alijque scriptores.

181. GERIT IRRITA.] Omnino cum Cujacianis omnibusq; Bentini & Belgis Codicibus Aldoque reducendum *gemit irrita.* Quod fugisse Scaligerum magnopere miror. Noster *genuit* indicio veritatis. *Tempe* altissimis montibus ossa & Olympo muniuntur. Aelianus Variar. lib. III. cap. I.

Ἔστι δὴ χῶρος μεταξὺ κείμενος τοῦ τε Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης, ὄρη δὲ ταῦτ' ἐστὶν ὑπερύψηλα. καὶ οἷον ὑπό τινος θείας φροντίδος διεσχισμένα, καὶ μέσον δέχεται χωρίον, οὗ τὸ μῆκος ἐπὶ τεσσαράκοντα διήκει σταδίους. τὸ γε μὴν πλάτος τῇ μέν ἐστι πλέθρου, τῇ δὲ καὶ πλεῖον ὀλίγου. διαρρεῖ δὲ μέσου αὐτοῦ ὁ Πηνειός, &c

183. VIRGINIBUS DILECTUS ENIPEUS.] Ob spacia choreis ducendis apta in campis Thessaliæ, cujus flumen Enipeus.

185. PINDI DRYOPES.] Plinius, Præfat. lib. IV. De Actio Dio Cassius lib. I.

188. THERMOPYLÆ.] Vide Herodotum lib. VII. Diodorum. lib. XI.

188. SCIRONIA RUPES.] Illi olim nobili latroni infessa. Isthmi Corinthiaci promontorium. Virgilius Ceiri.

Præterit abruptas Scironis protenus arceis.

Vide Pausaniam, lib. II. Murum vocat quod situs Isthmi Corinthiaci munitionem habeat velut manu factam. Pausanias memorat fuisse olim qui Peloponnesum in Insulam transfigurare vellet, hic ubi Istmos sit, destitisse, morte consummationi operis præreptum, ejusque rei sua ætate superfuisse vestigia. Quantum eidem rei Principes Romani aliqui laborarint notum. Inter opera Luciani libellus ipsius non est, sed auctoris Neroni coævi. Murus est quicquid firmat. Ovidio.

Grajorum murus Achilles.

Horatius.

hic murus aheneus esto
Nil conscire sibi

Proverbium *Stare instar muri*. Vegetius, lib. II. cap. XVII. *Excipiebat prælium gravis armatura, quæ tamquam murus, ut ita dicam, ferreus, stabat.* Venantius Fortunatus. lib. VII. Carm. Carm. XII. *Ajax in clypeo, murus Achæus, obit.*

190. CLAUSTRA LYCÆI.] Scaliger verè *Lechæi* licet absentientibus libris. Nam continuus est sermo de Achaia, cujus promontorium Lechæum. Pausanias lib. II.

193. TAYGETI.] Mons Laconiæ. Amyclæ, Sparta.

196. ERIDANUS.] Ad Pollentiam cecidit Alaricum Stilico.

197. ALTE FATORUM SECRETA TEGI.] Adeo quidem, ut ipsis etiam Dijs ignota faciat Quintus Smyrnæus Homero proximus Poeta lib. VII.

198. LATII FORE CREDIDIT UMBRAM.] Vel tenuem figuram. Persius doctè *tramam figuræ* dixit. Livius lib. V. *me non jam eumdem, sed umbram nomenque P. Licinij videtis.* Propertius.

Non ego, sed tenuis vapulat umbra mea.

201. ALAS.] A Celeritate rumoris loca pervagantis alas Famæ tribuunt Poetæ. Virgilius Aen. IV. Silius, lib. VI.

Intereà rapidas perfusa cruoribus alas

Vera

Vera ac ficta simul spargebat fama.
Nigras nostro habet ob tristem nuntium, prospero enim candidas dabant, Martialis.
Procul à libellis nigra sit meis fama
Quos Rumor alba gemmeus vehit penna.
203. CUNCTA TRAHENS.] In sententiam suam, hoc est timorem, horrorem & concussionem, cæterosque belli tumultus, de quibus Papinius. lib. VII.
204. BELLI MURMURE.] Terrore hostico. Sidonius: *Aethyopasque vagos belli terrore relegans.* Valerius Flaccus lib. II. *Veneris* sermone ad famam.
verte domos, præcurrere qualis
Bella soles, cum mille tubas, armataque campis
Agmina, & innumerum flatus confingis Equorum.
205. NOTI FLABRIS.] *Ventis dare* oblivisci, memoria & æstimatione penitus deponere, atque abjicere. Sæpius sic Horatius & Ovidius. Ille lib. I. Od. XXVI. *Tristitiam & metus Dabo protervis in mare Creticum portare ventis* Eadem re cum nostro. Naso I. de Arte. *Juppiter ex alto perjuria ridet amantum Et jubet Aeolios irrita ferre Notos.* Epist. Didus. *Atque iidem venti vela fidemque ferent.* Anacreon. Oda. XLI.

Τὸ μὲν ἦν πῆμα χερσὶν Ἁπαλοὶ φέρουσι παῖδες Τὸ δ' ἄχθος πέφευγε μιχθὲν Ἀνεμοστρόφῳ θυέλλῃ.

Alius Lyricen vetus.

Τῶ δεσπότα τῶ χρυσῶ Ἐμῶν φρενῶν μὲν αὔραις φέρειν ἔδωκα λύπας.

Sic alia in ventos dimitti dicuntur, quæ irrita fiunt. Silicus Italicus lib XII.
Risit nube sedens vani conamina cœpti
Et telum procul in ventos dimisit Apollo.
Origo dicti videtur à voce orta, quæ sereno placidoque cœlo auditur, dispergitur verò ventis bacchantibus. Plutarchus Sympos. VIII. ex Simonide:

Νηνεμία γὰρ ἠχώδης, καὶ γαλήνη, ἢ τὰ ναυτίλον, ὥς Σιμωνίδης φησίν. Οὐδὲ γὰρ ἐνοσίφυλλος αὖτα τότε ὦρτο ἀνέμων, ἥτις κατεκώλυε σκιδναμένα μελιαδέα γᾶρυν ἀραρεῖν ἀκοαῖσι βροτῶν PLuribus alibi.
206. FESTÆ DOLEANT NE TRISTIBUS AURES.] Lætis enim festisque diebus subarridente fortuna vulnerari aures credebant tristibus rebus memorandis. Horatius, redeunte Romam Victore Augusto. lib. III. Od. XIV. *vos ô pueri & puellæ*
Iam virum expertæ, male ominatis Parcite verbis.
Vopiscus Aureliano: *Hilaribus, quibus omnia festa & fieri scimus debere & dici:* Sic apud Græcos dum sacra fiebant lætæ exspectationis βλασφημήσαι abominabile habebatur ut patet ex Charactere Theophrasti περὶ δυσχερείας. Adde quæ ad Papinium lib. I. Th. v. DCLXXVI.
207. MEMINISSE JUVAT.] Animo recreando. Maro olim meminisse juvabit.
208. GAUDIA PRÆMISSI CUMULANT INOPINA DOLORES.] Repetitur sententia infra. v. CCXCIV. Columbanus non ineptè in genere.
Præmeditata quidem levius perferre valebunt
Quæ subito adveniunt multo graviora videntur.
210. COMMENDAT PLACIDUM MARIS INCLEMENTIA PORTUM.] Pulcro sermone rem prope spectandam proponit Lucretius initio. Lib. II.
210. OCCIDUA PLEIADE.] Ubi tempestuosa cœlum & mare. Nota omnis res.
213. ADAMANTE RIGENTES.] Quo summa durities indicatur. Apollonius Argonaut. II.

Οὐδ' εἰ οἱ ἀδάμαντος ἐληλάμενον κέαρ εἴη. Alexis Phædro, apud Athenæum l. XIII.

ὁ δὲ λόγος φρονῶν, ἡ δὲ σφοδρότης θρασὺς, ὁ δὲ πόνος ἀδαμάντινον πείθομεν.

Parcarum domus, ob fatorum constantiam immutabilem apud Ovidium, lib. XV. Currus Jovis adamante factus in Quinto Smyrnaeo: ἄρμα δ' οἱ αἰὲν ἐόντ@ ὅ οἱ κάμον ἀμβρόσι@ αἰὲν χερσὶν ὑπ' ἀκαμάτοισιν, ἀτειρέ@ ἐξ ἀδάμαντος. Pulcrè de tali mente Justi hominis Rogerius de Contemtu Mundi cap. II. ex Vetustiori scriptore: *Mens viri justi non debet esse similis cera, vel alterius cujuspiam mollioris materia, &c. Quin potius debet esse quoddam adamantinum signatorium ut inviolabilem mens ejus figuram sui semper servans characteris, universa qua incurrerint sibi ad qualitatem status sui signet, ipsa vero insigniri nullius incursibus possit.*

214. FRAGILES PROCUMBERE MURI.] Egregiè exprimit ingenium rumoris ante bella manifesta miracula de hostium viribus canentis.

216. SARDOOS HABITARE SINVS.] Timore cupiunt profugere in insulas. Ut illi apud Juvenalem. *Ultra Sauromatas fugere hinc libet & glacialem Oceanum quoties aliquid de moribus audent Qui Curios simulant & Bacchanalia vivunt.* Tam misere videlicet metuebant malos mores.

218. INHOSPITA CYRNI.] Saxosa loca Corsicae. Ineptissimè alij de Cypro, consensu quidem insanientibus etiam scriptis libris. Solus Scaliger veram hanc scripturam vidit, cui assentitur unus liber noster *cyani* indicio veritatis servato. *Corsicam* caecis saxis infestam memorat fine Belli Gildonici. Montes ejus procul mari conspicuos Rutilius primo de Reditu. Aethicus: *Insula Corsica multis promontoriis angulosa est* Inhospitā etiam agri ergo dixerit. Higinus Fab. CCLXXVI. *Corsica, ager pessimus, circuitu stadia MCXX.* Strabo, lib. V.

ἡ δὲ Κύρν@ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καλεῖται Κόρσικα, οἰκεῖται δ' φαύλως τραχεῖά τε οὖσα καὶ τοῖς πλείστοις μέρεσι δύσβατ@ τελέως, ὥστε τοὺς κατέχοντας τὰ ὄρη, καὶ ἀπὸ λῃστηρίων ζῶντας, ἀγριωτέρους εἶναι θηρίων.
Seneca, ut volunt, Epigrammatis.

Barbara praeruptis inclusa est Corsica saxis,
Horrida, desertis undique vasta locis.
Non poma Autumnus, segetes non educat aestas,
Canaque Palladio munere bruma caret.
Umbrarum nullo ver est laetabile vultu,
Nullaque in infausto nascitur herba solo.
Non panis, non haustus aqua, non utilis (sic lege) ignis,
Hic sola haec duo sunt, exsul & exsulium.

Cyrna, antiquum nomen, ut Cyrnaeae orae in Rutilio. Avienus Perieg. *Insula qua Cyrnus fluctu madet alludente.*

220. DIFFISSA BREVI.] Male sibi metuens ob vicinitatem. Rectè & hic Scaliger cum Belgicis & Cujacianis libris. Siciliam ob exiguum intervallum putabant olim Italiae adhaesisse, evulsam vi ponti. Justinus lib. IV. Silius lib. XIV. Val. Flaccus libr. I.

223. FVLTA AVRO.] Inauratis trabibus. Papinius. I. Thebaid. *crasso laquearia fulta metallo.* De Laquearijs Isidorus lib. XIX. cap. XII.

224. ÆOLIIS CAVERNIS.] Montium speluncis unde venti erumpunt. Paria multis locis Scripturae Sacrae, & in Apocalypsi, cap. VI.

225. TAMDEMQVE LIBIDO.] Sensus. Tum demum constitit Avaritia & gravioribus curis de vita nempe, cōcessit. Libido Avaritiae, ipsa, ut Libido regnandi Ambitio, Priori in Eutropium.

Regnandique palam flagravit aperta libido.

Quomodo libidinosus Gloriae Tertullianus, cap. XIII. de Veland. Virg. Pro crudelitate Arnobius.

227. INGENIOQVE LOQVAX.] Natura sua. Vide ad Raptum Prof. Contra Timorem vinculum Orationis Hyperides dixit. Ennius in IV. Tuscul. n. *Pavorem sibi omnem de corde Sapientiam expectorare,* Plautus Ca-

tus Celina *Timorem verba sibi prapedire*. Multa ad nostrum Stobæus Sermone, VI.

228 PLVRIMA FINGI PERMITTENS CREDIQVE.] Papinius sæpè eadem.

229. MONSTRA DEVM.] Portenta, ostenta. Alibi.

Vtque semel patuit monstris iter, omnia Tempus,
Nocta suum properant.

229. MONITVS.] Deorum sic nominantur portenta, admonentibus Dijs. Monitus, Oracula Symmacho lib IV Epist. XXXIV. *Martiorum vatum divinatio caducis corticibus inculcata est, Monitus Cumanos lintea texta sumserunt.*

231. FVLMINEO ORE.] Per fulmina enim suam mentem indicabat Iuppiter. Vnde procurari moris ea. Vide Arnobium, lib. V. *Loqui ad omnem sonum* pertinet, non prorsus inconditum. Citara *loquitur* Appuleio, lib. V. *Pinus* Maroni Eclogis. Speciatim cum Dij consuluntur. Lucanus lib. IX.

datur ecce loquendi
Cum Iove libertas, inquire in fata nefandi Casaris

Vide Animadversiones ad Phæbadium, turpiter quidem corruptas, & majorem difficiliotemque partem in Editione omissas.

232. CARBASVS.] Carbasus linteum tenuissimum, opulentiæ nomine non necessitatis, ut feriem, amictui usurpatum, auctore Nonio. Talium usus in scribendo, & inarata huic generi Sibyllina carmina. Symmachus verbis modo positis. Vbi vide Commentaria Doctorum, ut & ad Vopiscum & Sidonium. De Sibyllinis Lactantius, Gellius, & jam professa volumina Collectaneorum scripta sunt.

233. LVNÆ LABOR.] Creditus veteribus in Eclipsibus. Juvenalis de muliere loquacissima.

Vna laboranti poterat succurrere Luna

Ambrosius Homil. LXXXII. *Ipsa die circa vesperam tanta vociferatio populi extitit, ut irreligiositas ejus penetraret ad cælum. Quod cum requirerem quid sibi clamor hic vellet? Dixerunt mihi quod laboranti Lunæ vestra vociferatio subveniret. Phæben à Luna doctè sejungit*, quod ipsorum Deorum quidam esse crederentur genij, Numina dicti, Advers. libro XXIV. cap. X.

234. HORRISONAS.] Omnes libri Belgæ, noster, Cujaciani, Aldini *arisonas* à vasis nimirum æreis quibus pulsatis credebant Lunæ succurrere. Verissimè. Illustrarunt morem docti, Adversarijs ad Tacitum, Maniliū, Theocritum, Papiniū. Petronium.

236. SVBEVNTE GLOBO.] Intercedente, vide Plinium lib. II. cap Carmen quod Varroni Atacino adscribunt, in libris autem Fulgentij Astronomicon perhibe: i ajunt, nobis hic valdè absentientibus, cum priscam potius Romanam Venerem, quam ullam Africanam sapiat. Cleomedem lib. II. Manilium lib. IV. &c.

237. CASTRA SECVTAS BARBARA.] Thessaliam maximè spoliaverant barbari, lege Zosimum. Mentio & in Claudiano non uno alibi loco. Penes eam gentem Incantationum Magiæque notus fuisse principatus. Lege Appuleium, Lucanum, &c.

239. VENENIS.] Noxijs herbis. Horat.

carminibus qua versant atque venenis
Humanos animos,

Incestare, contaminare. Ad Panegyricum Manlianum.

240. ADDIT CURA NOVIS.] Etiam quæ non erant, cura condebat omina. Aut effossum ipsa oblivione dicit, Ingenio Timoris vana veris affingente, modo fieri possint aut facta fuerint umquam. Ovidius.

nos anxius omnia cogit
Qua possunt fieri facta putare timor.

Multa Papinius lib. VII. v. CX. similia in Tacito Annal. I. Ineptissimè alij *Iovis*.

240. LAPIDOSOS GRANDINIS ICTVS.] Hæc quoque inter prodigia. I in Eutrop.

attonito pecudes pastore locutas
Et lapidum duras hiemes

Lapides enim, grando grandior, unde dilapidare eam pulcrè Columella lib. X.

Saepe ferus duros jaculatur Iuppiter imbres
Grandine dilapidans hominumque boumque
Labores. Petron. Spec. Belli Civilis.

241. MOLITASQUE EXAMEN APES] Prodigiorum infestorũ celebre unum. Dio Cassius, lib. XLI. τάτε σημεῖα αὐτοῦ τὰ στρατιωτικὰ μέλισσαι περιέσχον. Qui eodem libro par aranearum ostentum memorat. Alia apud Appianum legas. Εμφ. IV. Silium, lib. VIII. Lucanum. III. Tacitum. Annal. XII. Felix contra D. Pio omen apud Capitolinum, Druso Plinium, nec scio an alibi multis locis.

242. INCENDIA.] Ignem coelo missum prodigijs belli Civilis accenset Petronius.

243. NVMQVAM COELO SPECTATVM IMPVNE COMETEN] Quamlibet non unum aliquod ostentum faciant, ait, nemo tamẽ dixerit penitus indemnem mundum vidisse Cometen. Summam complexus Ptolemaeus, Fine Centiloquii.

οἱ κομῆται, ὧν ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἡλίου ια ζώδια ἐστίν. ἢν φανῶσιν ἐν κέντρῳ βασιλέως τινὸς, τελευτήσει ὁ βασιλεύς. ἢ μέγας τις ἐν αὐτῇ, εἰδ᾽ ἐν ἐπαναφορᾷ εἰ ἕξοι τὰ τῶν κειμηλίων αὐτοῦ, ἀλλάξει τὸν διοικητὴν αὐτοῦ, εἰ δ᾽ ἐν ἀποκλίμασι γίνονται, ἀρρωστίαι, καὶ αἰφνίδιαι θανατοὶ, εἰδὲ κινεῖται, ἀπὸ δυσμῶν ἐπ᾽ ἀνατολὰς, ἐπελεύσεται ἐχθρὸς ἀλλότριος ταῖς χώραις, εἰδ᾽ οὐ κινεῖται ἐγχώριος ἔσται ὁ ἐχθρός. Sibylla. ἀστὴρ λάμψει, ὃν ἔρχουσι κομήτην Ρομφαίας, λιμοῦ, θανάτοιο δὲ σῆμα βροτοῖσι. Auctor Rerum Ludevici Primi Imp. valde prudens & cordatus eo aevo: *Mediante festivitate Paschali dirum semper ac triste portentum ibidem Cometa sidus in signo virginis apparuit.* Et ibi ipse Princeps: *Mutationem regni mortemque Principis hoc portento monstrari dicunt.* Valerius Flaccus lib. VI. *Injustis regnis ultorem dant*

Ab Iove fatales ad regna injusta Cometae

Silius Italicus lib. I.

Crine ut fatifero terret fera regna cometes

Omnibus mutatorem quae spectet, Luc. l. I. *mutantem regna Cometen*

Belli signum, Tibullus lib. II.

Hac fore dixerunt belli mala signa Cometen.

Vetus Versus: οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ φύσει κακός, Eum celebrat & Georgius Pachymerius l. III. Historiarum. *Principibus infestum*, Henricus Mediolanensis versificator temporum barbarorum non indoctus.

Tristia Principibus solet hic efflare Cometes.
Humida ut lacrymis Cynthia placet eum.

Loquitur de sidere Martis. Non tamen strictè verum *Cometas semper* malarum rerum indices; quod probavit propritim de ijs scripto Commentario Chaeremon Stoicus. Origenes lib. I. Contrà Celsum:

ἀνέγνωμεν δὲ ἐν τῷ περὶ κομητῶν Χαιρήμονος τοῦ στωικοῦ συγγράμματι, τίνα τρόπον ἔσθ᾽ ὅτε καὶ ἐπὶ χρηστοῖς ἐσομένοις κομῆται ἀνέτειλαν, καὶ ἐκτίθεται τὴν περὶ τούτων ἱστορίαν. Sic ipse Origenes Cometen aut illi simile astrum fuisse quod nativitatem Regis Regum Magis indicarit, concludit. εἴπερ οὖν ἐπὶ βασιλείαις καιναῖς, ἢ ἄλλοις συμπτώμασιν ἐπὶ γῆς ἀνατέλλει ὁ καλούμενος κομήτης, ἤ τις τῶν παραπλησίων ἀστήρ. τί θαυμαστὸν ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ καινοτομεῖν μέλλοντος ἐν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, καὶ διδασκαλίαν εἰσάγειν οὐ μόνον Ιουδαίοις, ἀλλὰ καὶ ἕλλησι, πολλοῖς δὲ καὶ τοῖς βαρβάροις ἔθνεσιν ἀστέρα ἀνατεταλκέναι, &c. De *Cometis* non ine te praeter Capitales scriptores Lupus, Abbas Ferariensis, Epist. XX. Gulielmus Hirsaug lib. II. Instit. Astrol.

247. GETICI.] Omen aptat Getis. Et veram rem puto. Raro enim omnino fingit. *Moriens* paullatim evanescens, quod de igne pulcrè dicitur. Papinius de Leandri

moritur prope conscius ignis.

Viva Lucerna sic apud Horatium ζῇ καὶ πῦρ Proverbium est eorum quae splendent ut pulcra, at nullo negotio exspirant in Adagiis Vaticanis

ticanis Centur.II. *Sic moriuntur alia sensim exspirantia.* Virgilius Ceiri.

Virginis in cursu moritur querimonia longo.

Theodorus Priscianus, lib. II. cap. XII. *Articulos eorum oleo cucumeraceo defricabo, quò calorê ingenitum emorientem reparare valeamus.*

250. HORRIFICANT.] Adigunt in horrorem. Aeneid. IV.

Multaq; præterea vatum prædicta piorũ Terribili monitu horrificant. Terrificare, Appulejo.

Quem premit ipse Iovis, quo numina terrificantur Princeps, Honorius.

253. NOTAM.] Observationem, documentum. IV. Cons. Hon. *Quæ nota nimborum.* De Lupis alia portenta in Scriptoribus, quorum non immemorabile quod vigili aliquando in Gallia Lupus ensem vagina extractum abstulit Livius fine XXI.

255. PERFOSSIS.] Noster Liber disertè PROFOSSIS.

259. ORE SVB AVGVSTI.] Ipso adspectu. modo *sub principis ora* Ineptè alii mutant.

260 VIRIDES.] Vivo plenæ sanguine. *Viridia* enim omnia quæ in flore Catullus.

Cui cum sit viridissimo Nupta, Flore puella.

Papinius lib. VI.

Si pariter virides nati libare dedisset.
Ad tua templa genas Boethius.
Gloria felicis olim viridisq; juventæ Solatur.

Gregorius Magnus Homil. I. *Sicut in Iuventute viget corpus, forte & incolume manet pectus, torosa cervix, plena sunt brachia. Ita mundus in annis prioribus velut in juventute, viguit, ad propagandam humani generis sobolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis.* Silius Italicus, lib. XIII.

felixq; juventam
Mille indefessã virides duxisse per annos.

Catullus Attyde. Val. Flaccus lib. I. Palladius, lib. VI. c. XVII. Apicius, lib. I. cap. I.

261. ROMVLA VIRTVS.] Romana. Horatius. *Romula genti date remque prolemque.*

262. MALUS INTERPRES RERUM METUS.] Papinius lib III. *Pessimus in dubiis augur Timor* Quippè Rationem turbans, prudentiam & sapientiam expectorans, ut ex Ennio suprà relatum. Confusionem inducere, cum exemplo habes apud Gulielmum Tyrium libro XII. cap. XXIII. Auctor Expeditionis Friderici I. in Palæstinam: *O res mirabilis, ô terribile vicina cladis præsagium. Vnde cunctorum audientium & intelligentium corda metu subito percelluntur, quod, juxta illud Poeticum. Pessimus in dubiis augur Timor* Metus pronior ad credenda mala. Curtius, lib. IV. *Quamquam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda proni metu, aurea catena devinxere simulacrum.* Eadem res hic in Claudiano. Onosander Strateg. cap. XLII.

ὁ γὰρ φόβος ψευδὴς μάντις ἃ δέδοικε, ταῦτα οἰήσεται, καὶ γίνεσθαι. Papinius lib. VII.

Ah miseri, vidisse putant.

Idem Eod.

turbasq; metu consternit inani,

Nil falsum trepidis. Sic animo metuenti montes esse hostes ait Georgius Pachymerius lib. III Histor. Sidonius, lib. VIII. Epist. VI. *promtius de actionibus longinquis ambigendusq;, sinistra quæque metus augurat.*

265. TUNC REPUTANT ANNOS.] Ad illos usque ab urbe condita, quos præscripserant Augures, nimirum. M. CC. Censorinus. cap. XVII. *Quid apud Varronem legerim non tacebo. Qui lib. XVIII. Antiquitatum ait, Vettium fuisse Romæ Augurio non ignobilem, ingenio magno, cuivis docto in disceptando parem, cum se audisse dicentem: si ita esset ut traderent Historici de Romuli urbis condendæ Auguriis, ac duodecim vulturibus, quoniam CXX. annum incolumis præterisset Populus Romanus, ad Mille ducentos perventurum. Ad hunc numerum reputasse annos dicit* Claudianus populum Romanum ingruentibus Gothorum Regibus. Nec sanè multum aberat ille fatalis limes, nam Stilicone & Aureliano Coss. hæc gesta sunt, ANNO Vrbis M.C.LII. Secundum

Fastorum Græcorum Latinorumque calculum. Varronis locum innuit etiam Sidonius Panegyrico Aviti. Jam prope *fata tui bissenos vulturis alas.*

Complebant; scis ipsa tuos, scis, Roma, labores.
Aetium PLacidus mactavit semivir amens,
Vixque tuo impositum capiti diadema, Petroni,
Illico Barbaries nec non sibi capta videri
Roma Getis, tellusq; tuo cessura furori.

Sanè ita putaverunt viri præclari, cum illo Aetio cecidisse Occidentis Imperium, ut clarè hic Sidonius. Marcellinus Comes: *Aetius Patritius, magna Occidentalis Imperij salus, & Regis Attila terror, à Valentiniano Imperatore cum Boethio amico in Palatio trucidatur, atque cum ipso Hesperium cecidit Regnum nec hactenus valuit revelari.* Accidit id An. MCCVI. Ut Vaticinium Vettij hac ratione fuerit verum.

266. INTERCEPTOQVE VOLATV VVLTVRIS.] Hoc est ob metus vehementiam, demserunt illi vulturum Augurio aliquot annos, ne MCC illi implerentur, & clades, metu augure, anticiparet limitē. XLVIII. ipsi anni sic decerpebantur. Poetica, acuta, elegans, locutio; cum exprobratione stultitiæ, erat enim res ipsa factu impossibilis

266. VULTURIS.] Bonum Felixq; Augurium, credo quod de alieno vivat ἔμψυχος ille τάφος, ut hoc genus avis appellavit Gorgias apud Dionys. Longinum. Papinius libro III.

flaveq; sonans avis unca Minervæ,
Non venit augurij melior quam vultur, & altis
Desuper accipitres exsultavere rapinis.

Lutatius *Id est vultur qui solet bona omina augurantibus ferre, cujus avis auspicio Roma dicitur fundata, quod Lucanus non præteriit, dicens:*

Vulturis ut primum lævo fundata volatu:

267. SOLVS ERAT STILICO.] Eximia laus divino carmine celebrata, ut hic liber egregium Epos est haustaq; ista ex Papinio 3. Theb. 668. Sanè victis Gothis coronatum rediisse Stiliconem (ita enim capienda ejus verba) scribit Zosimus cum toto exercitu. Sic Ennodius de suo Theoderico: *Dic quæso, Clementissime Domine, præter te, quid spei erat residuum in populo aut sideribus comparando? Instantibus Gepidis amne, pestilentia, iter. quod declinasses fugiens, contrà vagina nudatos gladios transvolasti, &c.* Quæ magno ingenio, sed turbido, seq; & rem angente eloquio scriptor sibi extorquet. De Theodosio Magno, Quarto Consulatu Honorij.

Omnibus afflictis, & vel labentibus ictu
Vel prope casuris, unus tot funera contra
Restitit, exstinxitq; faces, agrosq; colonis
Reddidit, & lethi rapuit de faucibus urbes.
Nulla relicta foret Romani nominis umbra?
Ni pater ille tuus jam jam ruitura subisset
Pondera, turbatamq; ratem, certaque levasset
Naufragium commune manu.

267 MELIORA MANV.] Sibi suisque felix augurium manu fecisse Stiliconem virtute perrumpentem metum & pericula, dicit. Sic sup à lib. I.

tales utrimq; procellæ,
Cum fremerent, Latiumq; alternis ictibus anceps
Imperium pulsaret hiems, nil fessa remisit
Officiis virtus, contraq; minantia fata
Pervigil EVENTVSQVE sibi LATVRA secundos,
Maior in adversis micuit. Princeps nimirum, qui aggrediatur rem, geratq; manu bella, non mandet: quali rebus afflictis opus sciscit etiam Sidonius Paneg. Aviti.

modo

modo Principe nobis
Est opus armato, veterum qui more parentum
Non mandet sed Bella gerat.

269. DUX IDEM VATESQUE.] Et spondens meliora, non perculsi animi exemplo, & adversa profligans manu atque animo. Sic ferè de Juliano Libanius Prosphonetico: *Acriter enim videt, & quovis Themistocle acrius, Rex noster, consiliis suis, ac sibi persuadens in numinibus aliquid Prudentius esse orbem terrarum sententiis inde profectis moderatur. Non exspectans oracula sursum, nec pravè tempus in Legatorum sacrorum seu Oraculorum ignavia conterens.*

οὐκ ἀναμένων χρησμοὺς ἄνωθεν. οὐδὲ παραναλίσκων, ἐν θεωρῶν ῥαθυμίᾳ τοὺς χρόνους. ἀλλ' αὐτὶ τῆς πυθίας αὐτὸς αὐτῷ καθιστάμενος. οὐκ ἀναςχόμενος βλέπειν εἰς ὀφρὺν μαντέων, οὐδὲ γνώμης ἑτέρων πρᾶγμα τοσοῦτον ἐξάψει. ἀλλ' εἰδὼς ὅτι καὶ τοῦτο ἕν τι τῶν παρὰ τῷ χείρωνι μαθημάτων, καὶ τὸν ἡρακλῆα μάντιν οὐχ ἧττον ἢ τοξότην ἐπιστάμενος παῖδα τὸν Μελάμπυν ἀπέφυνας.

Etsi alia illic res, & tamen auguria nescio an non illo sibi fine fuerit astutissimus princeps, ut executus post, divinitatis sibi opinionem adsciscerer.

270. DURATE PARUMPER.] Securo pectore ipse præcepta dat animositatis cæteris. Consolatio in talibus forti viro sit læta tristibus stipari, tribusque rursum læta succedere, nec proinde caussam ulli esse desperandi, quæ generosa vox Bertolphi, Sueviæ olim ducis notata Othoni Frising. lib. I. cap. VIII. Barbarossæ gestorum.

270. EXCUSSIS QUERELIS.] Sophoclis est οὐ δεῖ ἐπῳδεῖν πρὸς τομῶντι πήματι. Alia uberrim alibi.

271. MULIEBRIBUS QUERELIS.] Ad mulieres remissis, quæ nihil norunt aliud.

272. FATORUM TOLEREMUS ONUS.] Stoicè. Vide ad lib. I. de Civit. Dei.

274. TOTO PECTORE.] Omni vi. Ovidius

nondum me tota mente recepi.

Alludere videtur remorum actus, tonsasq; ad pectora redeuntes. *Consurgere tonsis* Maro X.

276. EXHAURIRE FRETUM.] *Aquam* marinam navi egerere. *Fretum* pro ejus aqua, ut silvam alibi pro arbore dixit. *Lucos* pro feris Paneg. Probini, & III. Laudum harum. Flumen pariter Maro.

Aut Ararim Parthus bibet.

278. NON SI.] Vera Lectio Scaligero & Cluverio asserta, quam & noster Codex cum maxima parte Belgicorum habent, itidemque Aldus & Camers. Maro;

non si miserum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

278. PENETRABILE TEMPUS.] Tempus penetrabile, aptum penetrare Gothis, laxatis nimirum excubiis Romanis. Contra pro penetrante eodem verbo usi alij scriptores Lucretius, Maro, Appulejus. *Lux penetrabilis* cum nostro, quæ oculis penetrari possit, apud Palladium lib. X. cap. XVIII. *Uvas, quas servare volumus, legamus illæsas, neque acerbitate rigidas, neque maturitate defluentes, sed quibus est & granum luce penetrabili splendidum, & tactus cum molli jucunditate callosus.*

282. CALLE REPERTO.] Invio hactenus quod fecit Annibal. Loquitur de Maximo & Eugenio, quorum exemplo, post inruptam Italiam pariter cæsorum, consolatur populum.

285. FAMOSUM.] Celebre cum nota. Vox interpretium & convitium hic media, doctis scriptoribus usurpatur pariter, ut dubites multis locis laudet ac vituperet, famam an infamiam denotet. Tacitus Histor. lib. V. de Hierosolymis: *quia famosæ urbis ultimum diem tradituri sumus.* Erat enim urbs celebris, gens impietatis infamis Romano more, ut in

ut in rebus Pompeij apud Florum. Capitur tamen & in meliorem partem. Suetonius, lib. IV. cap. XIX. *Postridiè Quadrigario habitu curriculoque biiugi famosorum equorum præ se ferens Darium puerum ex Parthorum obsidibus, commeavit.* Prudentius de Juditha viragine, Judæorum sospitatrice. *Famosum mulier referens ex hoste tropæum* Appulejus, lib. II. *Hac ipsa potissimum famosa castitate & insignis tutela nimietate instrictus atque inflammatus.* Aethicus, sine Cosmographiæ: *Hæ sunt Insulæ ab Hellesponto usque ad Oceanum pelagus de famosis, quæ & cultu & magnitudine celebres habentur.* Quo tamen loca glossema legi dicas.

286. PRÆSTRUCTUM.] Præinstructum bellis civilibus itinere tyrannorum, qua iter capessendum esset ad Italiam penetrandam.

287. SEQUENDOS.] παθητικῶς, non sine usu prisco. Ulpianus lib. IX. de Jurisd. *Quærebatur an prioris judicis sententia possit exsequi.* Idem, cap. II de Re Judic. *perrarò intrà statutum tempus sententia exsequentur.* Emporius, Rhetor elegans. *Valeat ergo interdum mos ingeneratus, dum tamen, qui supervenit, propensius exsequatur.* Vincentius Lirinensis, nullo Patrum de Latio minor. *Namquis facilè arbitraretur errare, quem tanto Imperii iudicio electum, tanto Sacerdotum studio prosecutum videret.* Optatus Afer, lib. II. *Quem à nobis persecutum esse aut dicis aut probas?* Veterem usum SE QVO habuisse, notat Priscianus, libro VIII.

288. BARBARICO ROMANA DEDIT.] Summum Politicum monitum est quod hic tangit. Sic Imperium Romanum cum summum culmen adscendisset conversum in se magnatum discordia deplorant Cicero Officiis, Lucanus & Petronius. Historiæ sequentes hìc notæ, scriptoresq; in manibus omnium.

291. SENONUM Sanguine.] Vindice Camillo. Ubi tamen omnis Majestas una arce clausa fuit.

293. COLLA CATHENATI V. S. CIMBRI.] *Cimbrorum Regem eo prœlio* à Mario captum, Teutobochum nomine, auctor Eutropius, lib. VII. *Quem Teutonis Regem facit* Florus lib. III. cap. III. Vide PLutarchum Mario. Collo autem ligati trahebantur in Triumphum. Ovidius IV. Trist. El. II.

Vinclaq; captiva Reges cervice ferentes.
Ante coronatos ire videbit equos.

294. VILE DECVS.] Vide ad Augustinum, lib. I. cap. I. *Horror*, timor, metus; periculum ipsum. Papinius, lib. VI.

illi etiam quis belli incognitus horror

Proba Falconia, præfatione Centonum.

Non mihi saxa loqui vanus persuadeat horror.

297. POST TERGA.] Retrò. Vide notas viri docti ad Symmachum.

301. STIMVLANT SI PIGNORA.] Necessitudines: alijs in discrimine ipso ablegatæ prorsus, ut Tyrijs, urbe ab Alexandro obsessa, Carthaginem. Curtius, lib. IV.

302. REMORDET.] Sæpius tangit. Morsus enim stimulus affectuum. Papinius Protreptico Crispini V. Silvar.

Rura meus Tyrrena petit saltusque Tagetis
Crispinus.
Et mea secreto velluntur pectora morsu.

Particula crebritatem notat. Maro *Faber enim quando hac te cura remordet.*

304. SANCTVM SOCERI.] Adulatio occulta; omnibus affectibus præponentis Imperatoris generis curam. Paullo post.

Hic Conjux, hic progenies; hic carior omni
Luce gener.

305. QVANTVS PROLIS AMOR.] Quo nulla umquam strictiore caritate homines natura devinxit. Macrobius Saturnal. lib. I Lege Stobæi gemmatium.

303. FERRO CORDA RIGENT.] Proverbialis locutio, rigidissimum hominem indicans. Homerus Iliad. X.

ἢ γὰρ

ἡ γὰρ σοί γε σιδήρεος ἔνδοθι θυμός. Odyssea. Σ. οὐδέ μοι αὐτῇ Θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι σιδήρεος. Aeschylus Prometh. σιδηρόφρων τε κἀκ πέτρας εἰργασμένος Ὅστις, Προμηθεῦ, σοῖσιν οὐκ ξυνασχαλᾷ Μόχθοισι. Idem Septem Thebanis: Σιδηρόφρων γὰρ θυμὸς ἀνδρείᾳ φλέγων Ἔπνει Themistius Eucharisterio: τίνα οὐκ ἂν σίδηρον καὶ ἀδάμαντος στερεώτερον μαλάξειε.

Pignora liberos suprà notant, & ita explicat Agrætius. Rectè autem emendarunt docti CAPITIQVE SVPERSTES TRVNCVS ERIT. Capite enim demto cadaveri cætero id nomen dant. Curtius lib. VII. *capite desciſſo truncum humari juſſit*. *Superstes* pulcrè dictum, qui enim, suorum præcipuè, aliquem vivendo superat, superstes illi perhibetur, unde acutè ad ipsum hominem ducitur. IV. Cós. *lugetque sibi iam rara superstes*. Cor. Tacitus Agricola: *pauci, &, ut dicam ita, non modo aliorum, sed etiam nostri, superstites sumus*. Rusticus Elpidius, de Christo Deo.

tu victor & hæres
Corporis occidui, idem & post membra superstes,
Post inferna Deus, & post mortalia vivus.

B. Ambrosius in Funere Satiri. *Quid agam mei successor hæredis? Quid agam meæ vitæ superstes?* Similis apud Martialem locutio *sibi suppositititius*. *Hermes suppositititius sibi ipsi*. In Claudiano Soceri nomen, more scriptorum notat ipsum Socerum. Petronius, nobili sententia. *Nomen amicitiæ si, quatenus expedit, hæret: Calculus in tabula mobile ducit opus.* Hoc est si amicitia eatenus hæret, quatenus utilitas, merum fortunæ ludibrium est. Augustinus lib. I. cap. XV. Civ. D. *multo minus nomen criminandum est Christianum*. Arnobius lib. I. *postquam esse nomen in terris Christianæ religionis occœpit*. Petronius idem alibi: *Reliquit veteris amicitiæ nomen, & unius noctis tactu omnia vendidit.* Hoc est veterem amicitiam ipsam. Quare superior locus ejusdem non aliter capiendus. Sic Papinius, lib. VI.

quorumq; ingentia tellus
Aonia & Tyria suspirant nomina matres.

Idem Achill I.

meq; inter prisca parentum
Nomina, cumq; suo memorant Amphione Thebæ.

Lib. II. *Illic ingentia certant Nomina.*

306. OBSCOENAM.] Turpem, pudendam. Alibi enarramus. Latebra numero Unitatis inusitatior. Glossarium Vetus: χιά, ἡ τοῦ ὄφεως κατάδυσις. Latebra. Pontius, Vita Cypriani: *eum qui intra secretam conscientiæ latebram religionis & vitæ toto honore florebat*. Seneca, Epist. XIX.

306. PIETAS IGNAVA.] Talis facta ob metum & adversas res, vel amore nimio suorum To-NUMQUAm bis positum cape, exemplis suprà memoratis.

308. NEC VOBIS FORTES.] Uti solet verti magnanimitas, sibi cauta, aliis Libera, contemtrixque periculorum. Præfero scripturam Editionis Claverianæ: *Neu vobis* sim scilicet. Oratio abruptior utpotè ardentis animi, & verbis incitatæ in proximum periculum virtutis, ut sæpè in Papinio, ad quem Vide.

308. HIC CONJUX HIC PROGENIES.] Pignora, inquit, fidelitatis meæ in Rempublicam. Pertinet huc quod Consultior Reipublicæ Princeps cum liberis quam improlis. Onosander, cap. I. Strateg.

πατέρας δὲ προὔκρινα μᾶλλον, οὐδὲ τὸν ἄπαιδα παραιτούμενος, ἂν ἀγαθὸς ᾖ, ἄν τε γὰρ ὄντες τύχωσι τέκνοι ψυχῆς εἰσιν ἰσχυρὰ φίλτρα πρὸς τὴν εὔνοιαν ἐξομηρεύσασθαι δυνάμενα στρατηγοῦ πρὸς πατρίδα, δεινοὶ καὶ ὥσπερ μύωπες πατρὸς, διότι ἀνασπῶσι θυμὸν ἐπὶ πολεμίους, ἂν δὲ τέλειοι, σύμβουλοι, καὶ στρατηγοὶ, καὶ περὶ τῶν ἀπορρήτων, ὑπηρέται γιγνόμενοι, συγκατορθοῦσι τὰ κοινὰ πράγματα.

309. CARIOR OMNI LUCE.] Summę formula Dilectionis: occurrit sæpè in scriptionibus priscis. Multa nos Iudice Amatoriarum.

310. PROCELLÆ.] Tempestati Adversæ Fortunæ. Ovidius.

Cum Deus intonuit, non se subducere nimbo

Hac demum Pietas, hic socialis Amor.

Prudentius: Martyrum semper numerus sub omni Grandine crevit. Fulgentius 1. Mythol.

311. NOSTRÆ MENTIS PIGNORA.] Bentiniani libri, Belgæ, Noster, Camertis VINCVLA Veritate clara, cum vox altera jam præcesserit. Vincula, animi amicitiæ propior nexus. Propertius.

Illa feros animis alligat una viros.

Licentius, Carmine ad Augustinum.

Hoc tamen, hoc animi vinclum, nexusq; fideles,

Non qui montosis firmatus rupibus Alpes.

Pregit, & Italicus pressit cum mœnibus urbes Rumperet

Ruritius, lib. II Epist. I. *Charitatis integra sincera trans'usio, cuius ego vinculis colligatum à vobis me gaudeo, & talibus catenis vinctus exsulto, obstringiq; me earum nexibus magis cupio quam resolvi.* Vide alibi ad Euchetium dicta.

312. MVRIS IMPENDE TVENDIS.] Ea irruptione Gothorum Vrbem novis muris munitam Honorij jussu alibi his libris notamus, & indicat hic vir doctus. Sed an non simpliciter potius urbis tuitionem loquatur, dum ipse abesit, Stilico, hoc loci, nescio, nec est tanti. Historicorum tanta in horum temporum recensione dissensio, tantaque pugna est traditionum, ut sint qui Honoriũ ipsum, ob nescio quas caussa um quisquilias Romanis se infestum sentientem, Gothos ad devastandam urbem incitasse, dicere non vereantur, ut vides apud Zonaram, qui ridicula multa de eodem Principe memorat; ut cum captam Romam audiens intelligit Gallinam ejus nominis, percellitur que animo: sedato mox mœrore ubi Gothis occupatam Vrbem rescisit. Mira vecordia scriptorum talia memorantium: rem ipsam ortam ex scriptis Eunapii canis, altjsq; talium, Christianis Principibus imminentium ad quemvis rumorem, puto. Sed & claustrales nugæ hoc ævo incipiunt.

313. LECTVM ROBVR.] Militem ex omnibus stipẽdiariis auxiliisq; electum XXX. numeros militum habuisse, quibus Rhadagaisti copias confecerit, Stiliconem, scribit Zosimus, eumq; exercitum illum totum fuisse quem in Liguria habuerit Respublica. Jam si cohortes, ut traditum Sozomeno, Numeri dicebantur, eo tempore; cohors autem numquam ultra MCC. militum fuit, e'arum quantillo exercitu infinita millia Barbarorum vir fortissimus conciderit. C C. memorant alij, Zosimus autẽ τριάκοντα μυριάδας ponit. Olympiodorus Duodecim Millia Procerum iis copiis infuisse auctor est; qui in eo turpiter lapsus, quod debellatis Optimatibus Rhadagaistum sibi associasse Stiliconem scribit:

315. MIGRANTISQVE.] Principe jam cum omni Aula Italia decessuro. Ravennæ autem tum fuisse Honorium constat ex auctoribus & Sexto Consul. Hon. nostro.

315. STETIT OBSIDE FATI.] Egregium exemplum Civilis apud Tacitum, Histor. IV. *à tergo matrem sororem, pignora cætera pugnaturis collocans.*

316. TENEBRIS PVLSIS.] Periculorum nocte, Rebus adversis, Sic sæpissimè sacræ litteræ. Rectè verò summus Cujacius indignatur scriptorum tantam confidentiam esse potuisse. vt veriti non sint asseverare Stiliconem Pollentino conflictu acie à Gothis victum, itaq; omnem hanc Claudiani cantilenam mendacium esse. Sanè impudentia inaudita fuisset victum pro victore cõmendare; illa autem est longè etiam turpior odio hominis palam veritatem negare. Ego vel soli Prudentio contra omnes blaterones credidero, Claudiano adeò accedenti; ut & victoriam Stiliconis Pietati veræ & Christianæ menti,

menti, contra paganos adscribere certet. Ratio ipsa rerum contra infrunitos illos concerptores militat. Si enim Stiliconem profligavit Gothus; cur Urbem non petijt tum, Italiam non concerpsit Alaricus; quod non potuit, nisi ab excessu Herois, licet diu ante decrevisset? Inepti lepores, qui Leoni absenti insultant eo tandem invidia delati sunt, ut annos ipsos gestorum publicorum perderent; ut Jornandes, homo Alanus qui Originibus Geticis vivo Stilicone spoliatam Romam autumat, De Successione contra Regnorum Libello, jam exstincto asserit. Rutilius Numatianus pariter quin eodem superstite idem accidisse traditum voluerit; parum cautè dissimulat, fine lib. II. ut nunc sunt.

320. MENTITUR NEREA.] Speciem marinæ aquæ præferre ait Larium, cum dulci tamen constet. Vise ad Topographos Chorographos. Lacum peculiari volumine descripsit memoria avorum Paullus Jovius.

321. PRÆTERVOLAT.] Hoc est *pervolat*. Sic sæpè optimi auctores, & docemus alibi.

322. BRUMALI SIDERE.] Frigore. Vide ad IV. Consulatum. Alibi pari rede eodem Stilicone. *nivalem Scandebat cristatus Athen.*

323. NIL HIEMIS CÆLIVE MEMOR.] Oblitus magnanimitate eorum quæ natura ipsa opponebat, & attendere cogebat, tantus ardor erat virtutis, & Amor eripiendæ cladibus Italiæ De Annibale paria tradit Silius lib. I. de Cæsare Petronius. Quisq; aliorum Panegyristarum Poëtarumq; de suo Heroe.

324. ILLE.] Excellens aliquis, aliorũ præcipuus. Vide Gal. Canteri Novas Lectiones.

330. HERCYNIÆ.] Tanta jam scripserunt collegeruntq; docti, ut ægrè intacta invenias. Vide Præfationem Aimoyni in Historiam Francicam. Meminit Hercynij scopuli Apollonius Rhod. lib. IV.

ἀλλ' ἤδη σκοπέλοιο καθ' Ἑρκυνίου ἰάχησεν Οὐρανόθεν προφανεῖσα. Ubi dubitat Scholiastes mons sit an silva Gallorum. Ut loci inculti maximè barbariq; meminit Julian' Misopogone: ἐμοὶ δὲ Κελτοὶ καὶ Γερμανοὶ καὶ δρυμὸς Ἑρκύνιος ... ἐς ἄνδρας πλείονι, καὶ διέτριψα πολὺν ἤδη χρόνον ... κυνηγέτης ... πολεμίων ... θηρείοις.

De Fontibus Danubij & Rheni disputandi hic locus non est. Jactantiam in Rheni parente memorat ob nobilitatem antiquam, cujus se filios gloriabantur summi Reges. Propertius:

Claudius at Rheno trajectos arcuit hostes
Belgica cum vasti parma relata ducis
Virdomari; genus hic Rheno iactabat ab ipso,
Nobilis erectis fundere gesa rotis.

332. UTRAQUE ROMULEO.] Vide Origines Francicas doctissimi ISacij.

333 ALTO MOX GURGITE.] Ineptè alijs editum *alio* cum horum amnium vel precipua laus sit nomen suum semper tenere, vel certè in Invidiam usq; aliorum, longè. In nostro libro est.

Primo fonte breves, alto inquit flumine regnant

Veritatem putem alto dehinc Quod illuserit oculos librariorum.

335. IN NOMEN TRANSIRE SVVM.] Pulcre Ausonius Mosella. *celerant in te consumere nomen.* Ipsa autem Sexaginta capere Danubium priusquam ponto evolvatur scribit Jornandes Geticar. Orig. cap. XII.

336. BIFIDO MEATU.] Vide Strabonem lib. IV. Noster suprà, lib. I. *totidemque diebus Edomuit Rhenum Ad bifidos tractus.* De quinque vadis Danubij noster Quarto Consulatu. DCXXXIII.

338. GLACIALIA SECTI TERGA ROTIS.] Mirum hoc in barbaris & Septentrionalibus fluvijs Romanis hominibus. At in Cappadocia etiam Asiana, ejusq; ad urbem celeberrimam Cæsaream gelu paris violentiæ agnoscit Gaudentius Tractatu in Dedicat. Basilicæ Concilij Sanctorum: *Perspiciens,* inquit,

quit, *regionis naturam nimius rigentem frigoribus, tempus etiam, quo maxima hyemis aſperitas Aquilone flante violentius incumbebat; mõtes nivibus, pruinis arva tegebantur: liquores agnoſcere ſuam Naturam ſolis ignibus cogebantur: ſtupebant ingenti glacie torrentium fluminum curſus. Stagnum quoq; urbi, in qua iſta gerebantur, ſubiacens iter ſolidum plauſtris gementibus commodabat. Terebrabantur penetralia viſcerum gelu, ita ut medullas oſſium graviſſimis [illegible]tibus internus quidam glacialis tortor urgeret.*

339. BOREÆ MARTIQVE SODALES.] Ab interrupto cultu. Sic Horatio hyemis ſodalis Hebrus lib. I. od. XXV. Carſilis Reſponſis. *Τίνα ἵτης; κυμάτων ἑταῖρος.*

340. HESPERIÆ QVA GRÆGIA JVNGITVR.] Τὰ ὑπὲρ τῶν Ἀλπείων λόφων πρὸς Ἑσπέραν, Γαλάται νέμονται, καὶ ἰήτοι. τὰ δ' ὑπὲρ τὴν ἄρκτον βάρβαροι. Julianus Oratione Tertia ad Conſtantium.

342. CEU GORGONE VISA.] Saxifico vultu Meduſæ. Nota omnia.

343. HAUSERE PROFUNDÆ NIVES.] Pulcrè Petronius, Specimine Belli Civilis. Silius lib. III.

hauris hiatu.

Nix reſoluta viros, altoq; à culmine praeceps
Viventes operit turmas delapſa ruina.

Qui ea deſcriptione ingenium, tardus alioquin, excitat.

345. BARATHRO.] Omnis vorago irremeabilis hac voce cenſetur. Alioquin notum fuiſſe pœnale antrum apud Atticam.

347. TEPIDIS FUNDAMINA SUBRUIT AUSTRIS.] Ita Edidit Scaliger. Belgæ plerique libri. TREPIDIS Cum noſtro, Cujacianis, cæteriſque omnibus, Claverij hic ſcriptionem probamus, cum τὸ AVSTRIS nulli Codicum agnoſcant.

trepidis fundamina ſubruit Aſtris
Pendenti maleſida ſolo Poetica enim licentia eò adſcendit ut nivium jugis ipſa aſtra, machinamq; cœleſtem incumbere pronuntiare audeat. Petronius de bello Civili,

Eſt locus Herculeis aris ſacer, hunc nive dura.
Claudit hiems, canoq; ad ſidera vertice tollit.
Cœlum illinc cecidiſſe putes; hyemisque pruinis
Totum ferre poteſt humeris minitantibus orbem.

Præcedunt in Petronio duo verſus, quorum priore legendum *ubi Grajo numine pulſa.* Herculem enim dicit, Græcia oriundum numen. Aſpexit Arbitri iſta noſter.

348. MALE FIDA.] Non ſervantia quod polliceri videbantur. Alibi contra.

Fida per innocuas errant incendia turres.

Et de Ætna.

Scit nivibus ſervare fidem.

350. NULLA LYÆI POCULA, NULLA CERES.] Expreſſit virtutis hanc violentiam in Anthemio, de milite ipſius Sidonius.

Cui deeſſet cum ſæpè Ceres, ſemperq; Lyæus,
Diſciplina tamen non defuit.

Multa Panegyriſtæ, Ennodius, Libanius, Plutarchus, Syneſius.

351. ONERATUS AMICTU.] Plurimum enim aquæ pluviæ nivaliſq; imbiberat. Omnem ſpem præveniſſe in occupandis cæde hoſtibus Stiliconem tradit Zoſimus.

352. NEC MOLLIA FESSO STRATA DEDERE THORUM.] Heroica cubilia corpus mollibus tormentis fovere indignantia. Sua ſic laudat Marcus Imperator libro I. Somnum ſub dio indurare auctor Hippocrates lib. II. de Diætis. καὶ ὕπαιθρος εὐνὴ πρὸς τὸ ἔθος σκληρύνει τὸ σῶμα.

354. METUENDA.] Alijs. Sic in fortitudinis laudibus recenſet Manilius occiſam ab Atalanta feram, cujus nec aſpectum aliæ tuliſſent. Lib. V.

Et Calcydonea bellantem rupe puellam;
Vincentemq; viros; & quã potuiſſe videre
Virgine maius erat, ſternentem vulnera primo.

Sic is legendus.

355. PA-

355. PASTORALI CVLMINE.] Tugurio. Culmen enim id sonat. Manilius lib. IV.

An nisi fata darent leges vitaque necisque,
Fugissent ignes Aenean? Troia sub uno
Non eversa viro fatis vicisset in ipsis?
Aut Lupa projectos nutrisset Martia fratres?
Roma casis enata foret? pecudumque magistri
In Capitolinos auxissent Culmina montes.

Ita legendus capiendusque integer is locus, nemini hactenus perceptus. Præcipuus illud *culmina* Bovincontrium & Junium ludos fecit, cum nihil eo tamen sit simplicius. Sic noster hic. Prudentius Enchiridio

ilex ubi frondea Mambra
Armenta' senis protexit culmen

Maro

congestum cespite culmen.

Paullinus Natali. VI. Felicis.

Ingrediens tuguri penetralia, rursus ab ipso
Culminis introitu taciti, ut præsepia vidit
Nuda boum.

356. FVLTVS CERVICEM CLYPEO.] Idem dicit alibi.

357. STAT PALLIDUS HOSPITE MAGNO PASTOR.] Admirans ignoti Herois speciem, inconsuetum tugurij hospitium. Sic de Trajano PLinius: *veniet tempus quo posteri visere, visendumque tradere minoribus suis gestient, quis sudores tuos hauserit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ somnum saxa protexerint, quod denique tectum magnus hospes impleveris.* Sic de hospitis miraculo lib. 2. s. v. LV. *plebs faretrata videndi Flagravit studio, defixaque hospite pulcro Persides, arcanum suspiravere calorem.* Hospites enim virginibus Regijs Amore capiundis aptiores ipsa novitate speciei & cultus. Sic apud Catullum Ariadna perit Theseum, Jasonem Medea apud Argonautas: vide & Parthenium ἐρωτ. cap. I. cap. II. cap. XIIX. Pariter hospes domicilio suo major, sive diversorium fuit, Martinus apud Paullinum Benedictum lib. II.

Succedit humili tecto celsissimus hospes,
Vt collectorum sic docta modestia fratrum,
Disceret exiguo pompam contemnere sumtu.

Eodem exemplo quo Virtutem eamdem suis ducibus militibusque prævivit Stilico. Sic animum magnum Corpori hospitem agnoscit Alanus lib. V. AntiClaud.

Vt jam corporeum non dedignetur habere
Spiritus hospitium, nec tantus desleat hospes
Hospitij labem, sed carnis regnet in aula.

Sic *tantum hospitem* Asturis, hoc est majorem quam qui deberet ab eo excipi, juxta quidem speciem, Severinum suum, vocat Eugippius, cap. I. Sic & Sidonius.

357. IGNOTO NOMINE.] Homine simplice & rustico magnum imaginante, non tamen rogare au'o.

358. SORDENTI.] In casæ talis vita. *Sordes tales* vitam innocuam commendant Martiali, Lib I. Epig. LVI.

Vota tui breviter si vis cognoscere Marci,
Clarum militia, Fronto, togaque decus.
Hoc petit: esse sui, nec magni, ruris arator,
Sordidaq; in parvis ocia rebus amat.

Quem locum alibi Commentationum sollicitare non debebam.

361. HANC REQUIEM TERRIS.] Illi labores dederunt Reipublicæ quietem. Pariter Salvianus de Fabritio, ejus paupertate crevisse opes Romanas. lib. I. *Nisi,* inquit, *antiquis illis prisca virtutis viris, Fabiis, Fabritiis, Cincinnatis, grave fuisse existimamus quod pauperes erant, cum omnia scilicet studia omnes conatus suos ad communia emolumenta conferrent, & crescentes Reipublicæ vires privata pauperta-*

pertate ditarent. Itaque tunc illi pauperes Magistratus opulentam Rempublicam habebant, unde autem dives potestas pauperem facit esse Rempublicam. Et *Labor, ærumnaque ducis, securitatem dant populo.* Antbistenes Rhetor in Vlysse poscente Achillis arma:

ἀλλ᾽ ἡνίκα ἀν ῥέγχῃς σὺ τηνικαῦτα ἐγὼ σώζω σε, καὶ τοὺς πολεμίους ἀεὶ κακόν τι ποιῶ, ἔχων τὰ δουλοπρεπῆ ταῦτα ὅπλα, καὶ τὰ ῥάκη; καὶ τὰς μάστιγας, δι᾽ ἃς σὺ ἀσφαλῶς καθεύδεις. καὶ οὔτε νὺξ πώποτέ με ἀφεῖλε. πω, ὥσπερ σὲ πολλάκις μαχόμενον ἄσμενος πέπαυκεν.

363. CASÆ. [Minuta ædificiola rustica. Isidorus lib. XV. cap. XII. *Casa est agreste habitaculum palis atque virgultis, arundinibusque contextum, quibus possint homines se tueri* (sic ex MS. legendum.) *à vi frigoris & coloris injuria.* Civilitate sua imminuentium, in Hispanismo & Italianismo hodierno quævis domus hanc sumsere appellationem, ad quarum differentiam casellæ dicebantur illæ rusticæ. Gulielmus Brito Lib. VII.

Qui fabricare sibi, castrensi more, casellas
Arboreis ramis & sicco stramine norunt.
Se quibus à pluvia tutos & frigore brumæ
Efficiant

364. GENTES.] Quas pacaret anteà, quibusque formulam fœderis scripserat Stilico, ut alibi noster non semel memorat Gentes, omnes populi extra Romanum. Fine hujus Libri.

365. NORICA RURA] Codicum nonnulli *castra* al j Rura tantumdem est, aptius tamen istud ob incursiones.

366. VELUTI FAMULI] Simile quid in Evangelio, Lucæ, cap. XII. Matthæi XXIV.

368. VINA CHOROSQUE.] Juvencus. Histo ia modo indicata.

iste infelix obscenè Luxuriatus,
Tardantem contemnit herum, servosque fatigat
Verberibus segnique indulgens ebrietati
Luxuriosorum convivia concelebrabat.

369. REDVCEM DOMINVM.] Exempla in Plauti Mostellaria & Trinummo.

372. SERVILIS HONOR.] Adsuetus flagris & tormentis. II. in Eutropium pariter de servis qui dominorum absentium statum sumserant

Notus ab inceptis ignobile reppulit horror
Vulgus, & adductus sub verbere torpuit ensis.

374. LATIVM.] Gravitas Latina. Auctor Priapæorum. *Conveniens Latio pone supercilium.* Quod non debebant mutare docti. Nihil enim obscæni versus ad vetus Latium.

375. TOTA REFVLSIT IN UNO ROMA VIRO.] Summa laus Herois alicujus, cum pro omnibus unus fuisse dicitur. Aemilius Probus de Epaminonda: *Quamdiu ille præfuerit Reipublicæ caput fuisse totius Græciæ, ex quo intelligi potest unum hominem pluris quam civitatem fuisse.* Ausonius Panegyrico: *Senatus, Curia, unus mihi omnia Gratianus.* Vide ad Petronium Recensitas Notas.

375. LÆTA PARUM NON TRISTIOR ÆQUO.] Lætam severitatem alibi dicit. Quam & Sidonius celebrat v. CCCC XL. Narbonis.

377. MISTA SED NOBILIS IRA.] Est in *ira* enim *Nobilitas* animi, quam pro hæc plurimis locis usurpat Papinius. Et *Nobilitas* iram habet. Vetus Epigramma de Leone.

Iratus rege te, sic nobilis ira Leonis
In sibi prostratos se negat esse feram.

Gunterus, lib. I. Ligurini.

Tunc verò ut justam sese collegit in iram,
Regia Nobilitas Sallustius Catilina: *Vt nonnulli Equites Romani, seu periculi magnitudine, seu animi nobilitate impulsi, egredienti ex Senatu Cæsari gladio minitarentur.* Nobilitas enim animi generosa est iracundia. Gulielmus Brito, lib. V.

Haud secus obstupuit Rex nobilis, hoste propinquo,

Dum

Dum nec eos audiet invadere, nec tamen illum
Nobilitas animi permittit abire retrorsum.

Tegeno, Decanus Pataviensis, in Expeditione Asiatica Friderici Barbarossæ: *Hæc dicens, licet multo esset defatigatus labore, animi tamen nobilitate maior Macabæo, ipse primus in gyrum verso equo irruit in hostem ut Leo.* Vide Lib.CLXIX. Adv. cap.V. ubi plura.

379. MOESTO JOVE.] Aere turbato. Petronius: *sanguineoque recens descendit Iuppiter imbre.*

379. COGITUR AER.] Qualis facit nubilum. Virgilius, lib.V. *Consurgunt venti atque in nubem cogitur aer.* Auctor Græcus & int rpres Appuleius de Mundo.

379. ATRAM NUBEM] Densam, Obscuram. Valerius Flaccus, lib.II.

Insequitur niger & magnis cum fratribus Eurus
Intonat.

Horatius: *Niger rudentes Eurus inverso mari Fractosque remos differat.* Sic alba sidera pro claris, serenis, conspicuis. *Albus æther* apud Catullum Galliambo. *Alba Stella*, Horatio lib.I.Carm.XII Sol albus apud Ennium, in I. Divinat. Ciceronianæ. *Interea Sol albus recessit in infera noctis.* Cn. Mattius. *Iam jam albicascit Phœbus, & recentatur.* Hinc *Albi dies*, pro serenis. Silius Italicus lib.XV.

Sed current albusque dies, horæque serena.

Luculenta enim & pura quæque priscis alba. Scholiastes Aeschyli Persis:

ἀγγελῶ τὴν βοῦν καλεῖ, ἢ διὰ τὸ τοῖς θεοῖς ἀεὶ τὰς βοῦς θύεσθαι, ἢ διὰ ταύτην εἶναι λευκήν. τὰ γὰρ λευκὰ καὶ καθαρὰ, καὶ φαιδρὰ, καὶ λαμπρά.

Sic *albescere*, inclarescere. Augustin. Confess. lib.XI. cap XXVII. *Insiste anime meus & attende fortiter. Deus adjutor noster, ipse fecit nos, & non ipsi nos. Attende* ubi *albescit Veritas.* Sic *Albam Auroram* hodie simpliciter dicunt, Hispani, Itali, Galli, Latinitatis usum servãtes.

382. NON ITA ROMANUM.] Plena Heroicæ Romanæ Fortitudinis Oratio. Similia. Simile quid Arsace apud Heliodorum, lib.VII.

Μὴ γὰρ οὕτω τὰ μεγάλου βασιλέως ἀσθενήσειεν, ὡς, εἰ καὶ τὸν Σατράπην ἀπεῖναι συμβαίνει, μὴ διὰ τῶν λειψάνων γοῦν τῆς ἐπ' αὐτῷ στρατιᾶς ἅπαντας ὑμᾶς σαγηνευθῆναι.

383. TUMULTUS.] Non dixit bella aut rebellionem. Florus lib.III, cap.XIX. *Primum servire bellum inter initia urbis, Herdonio Sabino Duce; sed hic tumultus magis fuit, quàm bellum.* Idem cap.XXI. *Tribus, ut sic dixerim, sideribus agitatum est primo & levi & medico, tumultu magis quam bello.* Idem lib IV. cap.XII. *Hæc ad Septemtrionem. Sub meridiano tumultuatum magis quam bellatum est.* *Tumultus* incerti nominis emotio ante rebellionem. Livius lib. XXXIV. *Boiorum gentem ad rebellionem spectare, ob eas res tumultum esse.*

386. PERFRINGERET ANNIBAL ARCES.] Paribus verbis violentiam atrocissimi hostis Licentius, Carmine ad Augustinum.

qui montosis firmatas rupibus Alpes
Fregit, & Italicas pressit cum manibus urbes.

Summis Ducibus præpositus ubique hic Pœnus; adeo Germanus etiam Vespasiani ævo Imperator Civilis illum coluerit. Tacitus Histor.IV.

388. SPES VANA PHILIPPUM.] Adeo contemtim de hoc Rege loquuntur Romani ut cum bello Vmbrasse urbes dicat Silius Italicus.

390. DE CULMINE RERUM.] Summo orbis terrarum Imperio. Silius. *Quæsitumque diu tamdem poneret arce Terrarum, Fortuna, caput.* Sic ante extremum congressum Annibalis cum Scipione Livius, libro XXX. *Arma expedirent milites, animosque ad supremum certamen, non in unum diem, sed in perpe-*

perpetuum si felicitas adesset, Victores. Roma an Carthago jura gentibus daret ante crastinam noctem scituros. Nec enim Africam aut Italiam, sed orbem terrarum Victoria praemium fore.

394. BELLA ET PRÆLIA.] Hæc quoque differre facit; prælia contemto Regi, æstimatis bella Carthaginiensibus assignans. *Poeta* tamen alijque bellum cum volunt prælium dicunt. Petronius Bello Trojano. *huc decenni pralio Irata virtus abditur* Septiminus lib. I. de Eodem: *Si legati imperfecto negotio revertissent, fore uti adversum se grande pralium concitaretur.* Eodem: *Tum communi consilio super conditione praly jusiurandum interponi hoc modo placuit.* Ita eo loco membranæ nostræ, jam ante auctoris restitutionem professi.

396. PHILIPPUS.] Fuit tamen virtutis non contemnendæ princeps, manu etiam strenuus, ut in obsidione Athenarum illustre documentum narrat Livius, lib. XXXI.

398. PRÆTEREUNTE MANU.] Velut aliud agente. Similis huic locutio apud Iustinianum Institutionibus, summis digitis tangere; & Ciceronis, digitis extremis, quas princeps recte, spretis priorum inanijs, exponere potuit And. Alciatus lib IV. de Verbor. Signif. Alibi eadem sententia noster transcurrentem Stiliconem egisse, quod magno labore vix exegissent alij canit, Achillem Senecæ imitatus. Regis Philippi res tam exiguæ aut contemtibiles non fuere, quin gravibus accenseri mereantur.

401. PRECANTES.] Deprecantes noxiam, veniæ loco, & probandæ fidelitatis precantes admitti in stipendia. Hoc vult dictum.

402. MENSUS NUMERUM.] Fuit is exercitus Stiliconis ad XXXV. aut præter propter millia militum, ut ad v. CCCXXXIII. notata exputare dant.

408. LACRYMOSÆQUE GAUDIA.] Viso incolumi Principe militiæ, ut in gaudijs maximis lacrymæ solent oboriri. Petronius. *Mentisque pavida gaudium lacrymas habet.* Diodorus Siculus in rebus Alexandri. Noster Bello Gildon.

> *Quem simul ut vidit natus*
> *mixto tremuerunt gaudia fletu.*

Sophocles Electra:

> χαρᾷ τὸ πίμπλημι ἀθυσόμμα δακρύων.

Paullus Orosius, lib. II. cap. XVII. *post inexplicabiles magnorum lacrymas gaudiorum hæc prima fundamina recuperata Libertatis Athenienses instaurant.* Rutilius Itinerario, Lib. I.

> *Laudibus amissi cogor lacrymare parentis,*
> *Fluxerunt madidis gaudia mœsta genis.*

Ennodius Carm. IX.

> *Hæc ait & lacrymas, quas promunt gaudia, fundit.*

Gunterus lib. VII.

> *Quis referat fletus lacrymosaque gaudia tanta*
> *Plebis, & interna tactos Pietate dolores.*

Petrus Chrysologus Serm. XLVI. *Hic Propheta secum fletus suorum nos desiderat fundere gaudiorum, quia semper lacrymæ, sicut dolori magno ita producuntur & gaudio.* Paullinus Natali, VI.

> *multo mersi mea Lumina fletu*
> *Non solum damno, sed & inter gaudia plorans.*

Alexander Aphrodisæus, Problem. XXXII. Cur qui dolent quique gaudent, ridentes lacrymant? Heliodorus, lib. X. Aethiopic.

> οὐκ ἔτι κατεῖχεν ἡ περσίνα, ἀλλ' ἀθρόον τε ἀνήλατο τοῦ θρόνου, καὶ προσδραμοῦσα περιεβάλλετε, καὶ προσφῦσα ἐδάκρυέ τε, καὶ πρὸς τὸ ἀκατάσχετον τῆς χαρᾶς, μυκηθμῷ τινὶ προσβολικῶς ἀνωρύετο. ὑπερβολὴ γὰρ ἡδονῆς καὶ θρῆνον πολλὲ ἀποτίκτειν φιλεῖ.

Appuleius lib. I. *Vt lacrymæ sæpiculè de gaudio prodeunt, ita & in illo nimio pavore risum nequi continere.* Oppius lib. de Bello Alexandrino: *ille ut ex carceribus in liberum cursum emissus, adeo contrà Cæsarem acriter bellum gerere*

rere capit, ut lacrymas, quas in colloquio proiecerat, videretur gaudio profudisse. B. Ambrosius de Obitu Satyri: *Non solus dolor lacrymas habet, habet & lætitia lacrymas suas, & pietas fletum excitat, & oratio stratum rigat.*

409. SIBILA NOTA.] Tauros docebant ingenia veterum pastorum ad sibila cognoscenda, & eorũ nutum mira bovinis ingeniis patranda. Exempla non infestiva in Longi suavissimo libello: ubi à prædonibus capti ad notum sonum prosiliunt navibus.

411. INQUE VICEM.] Mutuò. Lucanus lib. I.

Inque vicem gens omnis amet

415. EXTREMIS BRITANNIS.] Vltra illos enim nihil Romæ serviebat, Catullus *ultimosque Britannos.* Virgil.

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

416. PRÆTENTA.] Priore in Rufinum. CXXIV.

417. SCOTO DAT FRÆNA TRVCI.] De Barbarie tum Scotorum alibi Claudianus. Et B. Hieronymus immanibus gentibus accenset. De Legionibus Populi Romani vide Appianum Præfatione, & Commentariolum de Militia elegantissimum H. Savilis.

418. PICTO MORIENTE.] Hujusdem moris suprà facta mentio. Vise notas præstantis ingenio, doctrina, judicio, Sirmondi ad Sidonium. Cætera alijs dudum enarrata.

410 CATTOS.] Prodigiosè noster Codex *Scilos* Aldus *Citos*. Belgę libri aliquot *Citas*, *Scytus*, nõnulli alij *Scythos*. Bentiniani *Scinthos*, ut & Camers. Monstrũ ex Cattis & Scythis confusis confecerint Librarij. Sed quia utraque hæc gens notior, putem illitere ignotiorem aliam, ut *Chaucos* quam nobilissimam & amplitudine Germanarum nulla inferiorem cum Cattis & Cheruscis memorat Tacitus.

422. RHENUM SOLO TERRORE.] Alibi inter summa facinora Quis domitum meminit sola formidine Rhenum? Sic de Xerxe Emanuel Palæologus Imperator, Oratione I.

ἀλλὰ ἡ τῆς ἀκαίρου φιλοτιμίας ὑπερβολὴ, οὐδὲν ἐκείνῳ λιμῆς ἀνέπεισε περὶ τοὐναντίον σοφῆς, αὐτῷ τὴν προσδοκίαν ἀντέστρεψεν. ὁ γὰρ τῇ βροντῇ τῆς φήμης τὰ τῶν πολλῶν κινάσας φρονήματα, καὶ τούτους δείξας καλινδουμένους περὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, φθάνοντας τὰ τοῦδε προστάγματα, ἀκονιτὶ, ὡς καὶ τὴν ἑλλάδα προσκτήσεσθαι φαντάζεται.

424. GERMANIA QUONDAM ILLA FEROX POPULIS.] Germanos à Germinando dictos quidam autumarunt propter copiam se semper subjicientem. Gulielmus Malmesburiensis lib. I. Regum Angl. cap. I. *Omnis ferè terra quæ trans Oceanum Britannicum sub septemtrionali axe iacet, quia tantum hominum germinat, non iniuria vocatur Germania, licet multis provinciarum limitibus distincta.* Eadem Papias Glossario. Ego *Romanam vocem inditam* à sinceritate inconfusa existimo, quod scilicet eadem sua omnes stirde descendentes, genus non adulterarint. Tacitus: *Ipse eorum opinionibus accedo qui Germaniæ populos nullis alijs aliarum nationum connubiis infectos, propriam & sinceram & tantum sui similem gentem exstitisse arbitrantur.* Illud *sui similem* indicat nominis caussam. Ferox autem populus ab instituto vitæ Venatui & incursionibus deditæ, tum & ob proceritatem corporum quibus excellentes faciunt, Manilius, Vegetius, alij: quam ob rem cæteris quandoque nationibus prælatos ind cio sit quod L. Columella lib. III. cap. VIII. *pro miraculo attestatur*, vidisse in pompa Circensi *hominem Iudæum celsissimo Germano* altiorem: *Natura*, inquit, *Germaniam decoravit altissimorum hominum exercitibus: sed & alias gentes in totum fraudavit præcipua statura viris. Nam & M. Tullius Cicero testis est Romanum fuisse civem Navium Pollionem, pede longiorem quam quemquam longissimum: Et nuper ipsi videre potuimus in apparatu pompæ Circensium Ludorum Iudea gentis hominem*

proceriorem celsissimo Germano. Germaniæ autem Romanis his temporibus duæ erant provinciæ. *Secundam* & *primam* expressim nominat B. Hilarius initio Libri de Synodis contra Arrianos, Episcopos earum appellans: ambarumque civitates memorat Auctor Notitiæ Provinciarum. Fuere istæ: Germaniæ primæ Metropolis Civitas Magontiacensis. Civitas Argentoratensium. Civitas Nemetum. Civitas Vangionensis. Secundæ Metropolis Civitas Agrippinensium, Civitas Tungrorum. Laudem Germaniæ inter recentes Græcos habes apud Laonicum Chalcocondylem, Libro II. Qui scriptor alioquin insulsæ imperitiæ est, ut cum de nobiliss. Anglorum natione mentitur apud eam jus hospitij componi concubitu conjugum, & peregrinantibus uxores esse communes. Quæ tam temeraria inscitia risu tamē potius quam bile digna est, cum Indiæ aut Calecuti gentes, de quibus paria scribit Ludovicus Vartomanus, animo forte fuerint Græculo futilitatis tam supinæ.

426. IAM SESE PLACIDAM.] Scribe *Tam sese* Licet invitis Libris.

427. NUDATO LIMITE.] Notæ excubiæ Romani militis; castra limitanea opposita Barbararum gentium semper metuendis incursionibus. Habebant ei rei & munitiones, aggeres, castella, quas Prætenturas non semel vocat Ammianus.

430. CELSIOR O CUNCTIS.] Potestatem habuit Stilico qualem vix quisquam antea. Sozomenus, lib. VIII. cap. XXV.

Στιλίχων ἦ ὁ Ὀνωρείου στρατηγὸς, ἀνὴρ εἴπέρ τις πώποτε ἐν πολλῇ δυνάμει γεγενημένος ῥωμαίων τε καὶ βαρβάρων τοὺς νέους πειθομένους εἰς ἔχθραν καταστὰς τοῖς Ἀρκαδίου ἄρχουσιν ἐβεβούλευτο πρὸς ἑαυτὰ συγκρῆσαι τὰ βασίλεια.

Celsus Claudiano virtute potentem, Sapientipotentem eximiumque hominem denotat, Paneg. Manlij, v. CCVI.

430. UNIQUE ÆQUANDE CAMILLO.] Quem assertorem urbis censet præ cæteris Romana Antiquitas. Notavi supra. Martialis.

Qui loquitur Curios asserto resque Camillos
Nolito fronti credere, nupsit Heri.

Sine eo non fuisset Romanum ultra Imperium, ut noster Stiliconem ei comparat, Silius lib. VII.

tibi corpora cæsa, Camille
Damnata quod sunt dextra! pacata fuissent
Ni consulta viro, mensque impenetrabilis ira,
Mutassentq; solum sceptris Aeneia regna
Nullaque nunc stares terrarum vertice Roma.

Nam & alter Romulus appellatus. Cassiodorus Chronico: *His Consulibus post Vrbem captam Gallos Camillus exstinxit, de quibus triumfans in urbe, quasi & ipse patriæ conditor, Romulus meruit appellari.*

433. DIVINAM.] ἀπὸ μηχανῆς, insperatam.

434. TU SOSPITIS ULTOR.] Acutè. Vltus es eam antequam periret. Invenit unde Camillo hominem præponat.

436. PARITER.] Cum regressu tuo, opem Consiliumque ferentis.

437. VIVUS COLOR.] Genuinus. Restitutus est hic locus optimè à Cujaciano Editore: contemsisse Scaligerum miror. Habet disertè τὸ COLOR & noster Codices, post Cujacianos haud dubio optimus umquam collatorum. Aegro potius deest color vivus quam calor, cum citra hunc nec æger esse possit: Sed nullum dubium est de Restitutione.

439. FÆMINA.] Alcestis. Noti Mythologi, Zenobius Adagiis.

ἡ κόρη ἀντέπεμψεν Ἄλκηστιν. ὡς δὲ λέγουσιν ἔνιοι, ἡρακλῆς πρὸς αὐτὸν ἀνέκομισε μαχησάμενος Ἅδῃ.

440. JUVENEM.] Hippolytum: post Virbium: Nota omnia.

442. VERE

442. VERE NARRATUR FABULA.] Fabulam omnem sermonem, verum quoque, dici Vide nos Adversarijs & ad Appulejum.

443. MINOUM RUPTO.] Minoi filius erat Glaucus. Glaucus casu in grande vas oppletum melle decidens, obierat fatum. Pater Minos eam ob rem graviter succẽsens Medico filij Polyido, hominem cum puero exstincto vivum sepeliri voluit. Polyidus erat sagacissimus medicinæ: ita observaverat quondam Draconem mortuo pari herbam in os ingessisse, ea herba vitam redijsse cadaveri. Ipse quoque idcirco præfatus Deos herba inventa eadem, cum eorumdem opitulatione, os opplet Glauco, res eventum habuit: ex mortuo filium furibundo Regi restituit vivum: Pœna negligente sese, morte herilem, Regem mœrore exuit. Pallæphatus ἀπισ. cap. XXVII. Higinum cap. CCLI. Aliter Apollodori (non enim ille tot librorum scriptor ad nos ipse pervenit) Epitoma lib. III. Aeneas Gazæus Theophrasto:

ἡμεῖς δὲ εἰ τὸν γλαῦκον τὸν Μίνωος ἀποπνιγέντα τῷ μέλιτι, πολύιδος ὁ μάντις ἐξ ἄργους εἰς Κρήτην ἀφικόμενος, ἀναστῆσαι λέγοιτο παρὰ τοῦ δράκοντος τὴν πόαν μαθὼν ἀβασανίστως δέχεσθαι, &c.

444. AVIUM CLANGORE.] Bubonis, qui indicium fecit. Higinus CXXXVI.

448. SUB MORTE.] Desperata salute. De Faucibus lethi suprà.

450. IPSO ROMA DIE.] Ne quid priscarum rerum deesset etiam portenta de more Antiquitatis accersit. Sic cum Perse debellatum eodem die nuntiatum est Romæ. Florus lib. II. cap. XII. Multa hoc genus in Livio, & Valerio Maximo.

451. LAETIS VOCIBUS.] Acclamationibus. De Usu & Formulis docti & nos alibi.

452. AUSPICIUM PLAUSERE.] Felix omen. Auspiciorum enim vox late patet. Res designans auspicatas, & ipsa exordia rerum. Justinus lib. I. de Rege hinnitu Equi facto: *Tanta moderatio cæteris fuit, ut audito auspicio, confestim equis desilierint & Darium Regem salutarint.* Dixi de Rebus. Ita Idem Justinus lib. XIV. de Argyraspidum exercitu captivo: *Sequitur exercitus prodito Imperatore suo & ipse captivus, triumfumque de seipso ad victoris sui castra ducit Omnia auspicia Regis Alexandri, & tot bellorum palmas laureasque una secum victori tradentes.*

454. MUNITI STILICONE SUO.] Instar muri & clypei, ut alibi dixit. Sic in uno Imperatore esse bona omnium civium auctor est Cleocharis Vetus Rhetor, apud Rutilium Lupum. lib. I.

454. QUIS GAUDIA VERO.] Otiosior vox quam ut Claudiano eam velim adsertam. Scripti duo Libri Belgæ *veros.* Noster *veris.* Illam Lectionem veram puto, ut sic distinguamus.

quis gaudia? veros
Principis amplexus? Alacris quis differat aula?

Omninò pulcrè. Non fucatum Amorem principis; non fucatos amplexus Procerum Aulicorumque intelligit. Et sic alibi lib. II. Suprà.

Hinc amor; hinc VERIS & non fallentibus omnes.
Pro te sollicitis votis

Vera oscula, virginea, alijs.

455. DISSERAT.] Edisserat. Sæpè sic Latini. Appuleius de Platone. *Tris ejus Siciliam adventus mali quidam carpunt, diversis opinionibus differentes.* Ausonius Mosella.

Tu mihi flumineis, habitatrix Nais, in oris
Squamigeri gregis ede choros, liquidoque sub alveo
Dissere cæruleo fluitantes amne catervas.

Tacitus Hist. II. *non fuerit longum initia religionis, Templi situm Formam Deæ, paucis disserere.* Valerianus, Sermon. I. *Sanè ne quid in hoc opere subtraxisse videamur elaborabimus ut ea quæ religiosis actibus competunt, sequenti*

 tempore

tempore differamus, Lactantius lib. I. cap. I. *Veritas licet possit sine eloquentia defendi; tamen claritate ac nitore sermonis illustranda, & quodammodo disserenda est, ut potentius in animos influat, & vi sua instructa, & Luce orationis ornata.* Vincentius Lirinensis: *Hac sunt ferè qua duobus disserta Commonitorijs aliquanto nunc brevius constricta sunt recapitulandi lege.* Claudianus Mamertus lib. I. cap. XIII. de Statu Animæ.

455. PULVERIS AMBIGUAM NUBEM.] Supra initio lib. III.

457. GLOBUS.] Agmen pulvere de longinquo involutum visum. Papinius, lib. IX.

adverte oculos ubi plurimus ille
Pulvis, ubi Ille globus

457. LIBRANT.] Ambigentem etiam, vid. suprà ad Lib I.

458. SIDERIS INSTAR.] Exori subito suum Heroem dicit, ut cœleste quid ei affingat. Papinius XVII. Consulatu Domitiani.

insignemq; aperit Germanicus annũ.
Atque Oritur cum Sole novo, cum grandibus astris
Clarius ipse nitens, & primo major Eoo.

Corrippus. lib. II. v. CCXCIX. de Prodeunte Justino. *Egreditur cum LVCE sua* Mamertinus, Panegyrico Maximiani: *Trabea vestra & fasces Consulares & sella curules, & hac obsequiorum stipatio, & fulgor, & illa dux divinum verticem claro orbe complectens, vestrorum sunt ornamenta meritorum.* Qui alludit Radiorum Orbem statuis Principum alijsque imaginibus apponi solitum. Sic de divino Stiliconis fulgore noster hic, & de Henrici IV. Imperatoris fortissimi Germaniæ Auctor incertus lib. III. Belli Saxonici.

Rex cunctas acies excellens vertice celso,
Alto fertur equo, medijs in millibus extans,
Arma nitent aurata, nitentibus addita membris,
Emicat è cunctis rutilans ut Lucifer astris.

At noster & subitum exortum dicit. Arnobius lib. I. *Eluxit atque apparuit Christus rei maxima nuntiator, auspicium faustum portans, & praconium salutare credentibus.*

460. CANITIES.] Eam commendat in Stilicone & Epithalam. Hon.

pudor emicat una
Formosusque rigor: vultusque auctura verendos
Canities festina

461. REPENS.] Repentinus, insperabibilis. Valerius Flaccus lib. II. *vox inde repens ut perculit Vrbem.* Tacitus de Othone, II. Histor: *Atq; illum jam supremas curas agentem repens tumultus avertit.* Claudianus, II. Raptus Pros.

Ecce repens mugire fragor.

462. IPSE VENIT.] Velut in nullo alio spes auxilij. Martial. lib. X. Epigramm. VI.

Quando mora dulces, longusque à Cæsare pulvis.
Totaq; Flaminia Roma videnda via.
Quando eques, & picti tunica Nilotide Mauri,
Ibitis & populi vox erit una: venit?

462. SALUTATIS SIGNIS.] More & honore militibus debito: ut vicissim salutabant populum miles & princeps. Secundo in Rufinum.

Augustus vexilla prior veneranda salutat
Rufinus sequitur

463. DILECTUS MISERI.] Priorum aliorumque ducum tarditatem notat in Laudem Stiliconis, qui paratum habet, eumque exercitatum, militem ne miseros dilectus agere in habilibus bello agricolis sub signa redactis clade propinqua cogatur.

465. VERA JUVENTUS.] Dignam milita ætatem habens: Juventutem notare militem ab hac militari ætate ad Gulielmum Britonem notamus.

467. VIVIDA MARTIS IMAGO.] Qualis erat veterum, qualis speciem Romanam habet, exercitu priscis æquando. Conspectu dicas victores futuros. Similia Sexto Consulatu initio, & nos ibi ad ista.

467. VIVIDA.] Ingenua non adscititia. Supra CCCCXXXVII. vivusque redit color

urbibus

urbibus ægris. Eadem cum isto sententia.

470. VERTICE PROXIMUS ASTRIS.] Proverbialis locutio de animo supra modum elato, & quo superbior fieri vix possit. Dicit igitur Getam sese eatenus supra modum magnificum fecisse, non secus atque Plautinus illo Longurio. Horatius de summo suo voto.

Quod si me Lyricis vatibus inseris
Sublimi feriam sidera vertice

Quod tam astutè enuntiatum non est, quin acutius intuens deprehendas in eo jactantiam ultra omnem Græcam Lyram sese extollentis. Ausonius Idyll VIII.

Tunc ero bis Consul, tunc tangam vertice cœlum.

Seneca Thyeste, *Impuri hominis jactantia. Aequalis astris gradior, & cunctos super Altum superbo vertice attingens polum.* Tale in libro II. cap. IX. Macabæorum:

καὶ τὸν μικρῷ πρότερον τῶν οὐρανίων ἄστρων ἅπτεσθαι δοκοῦντα παρακομίζειν οὐδεὶς ἐδύνατο, διὰ τὸ τῆς ὀσμῆς ἀφόρητον βάρος.

Sic capiendum est quod de uxore Trimalcionis (minimè Neronis, nisi quatenus ille se senem finxit) ille apud Petronium ait: *Non sumsisses panem de manu ejus, nunc, nec quid nec quare, in cœlum abiit, & Trimalcioni τὰ πάντα est.* Sic æquari cœlo dicuntur etiam ij qui per virtutem fiunt divini. Himerius Sophista, Propemptico.

ὁ γὰρ Διὸς παῖς Ἀλέξανδρος, (συνάπτει γὰρ αὐτὸν οὐρανῷ καὶ Διὶ τὸ πολὺ κλέος καθ' Ἕλληνας) ὅτε πληρώσας τῆς ἑαυτοῦ δόξης τὴν Εὐρώπην ἅπασαν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐστέλλετο.

Proverbium perspicus agnoscit Aristænetus lib. I. Epist XI.

ἤδη ταῖς μαρτυρίαις, καὶ ὑφ' ἡδονῆς παντοδαπὰ χρώματα παρ' ἕκαστον λόγον ὑφίει, καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ἐδόκει τῇ κεφαλῇ ψαύειν τοῦ οὐρανοῦ.

472. PULSIS.] Ipsius stulta imaginatione. Loci hujus lectio numquam nobis satisfecit, quamquam conspirent Libri scripti. Quorsum enim τὸ *PULSIS?* Glossemata non sunt rara Claudiano. Agnoscam inscitiam tale quid hic, scribamq; exemta geminatione fluminum.

quantum nostra spes addita menti,
Tantum exemta Geta: qui vertice proximus astris.
Post Alpes jam cuncta sibi promittit apertas.
Nil superesse ratus: postquam tota mœnia cernit.
Tot subito pedites, Equitum tot conspicit alas,
Seque velut clausum laqueo, &c.

Omnia sic plana.

477. SPERATA TENERI.] Velut manu jam comprehendenda. Deinde verò longè visam ait abesse, cum spes omnes in contrarium fuerint versæ.

479. OCCULTAT ORE METUM.] Spem vultu simulans similia Panegyrista non unus: Primi, sunt Proceres. Senatus; concilium senum. Maro lib. XI.

Ergo concilium magnum, primosque suorum
Concilio accitos.

481. CRINIGERI SEDERE PATRES.] Capillati patres conscripti Getarum: Omnes Barbari hoc genus in comæ prolixitate majestatem ponere consueti. Vide notas viros doctos & industrios ad Jornandem Paullum Warnefridum. Gothorum capillati, illustrantur iisdem ad Sidonij lib. I. Epist. II. Rusticos Barbarioresq; mores indicatos etiam dixeris: ut intonsum Catonem Horatius *fertur & intonsi Catonis sæpè mero caluisse virtus.* De Regulo Bellatore, Silius, lib. VI.

horrida cano
Vertice descendens, ingentia colla premebat
Cæsaries, fronti, coma squallente, sedebat.
Terribilis decor.

482. PELLITA CURIA.] De consutis pellibus Barbarorum habitus, ob inclementiam cœli in Patria: unde pelliti, nota barbariæ, audiunt Romanis. Rutilius Lib. II.

Ipsa Satellitibus pellitis Roma patebat,
Et captiva prius, quam caperetur, erat.

Prosper, si is est, sanè doctus auctor, Libri de Providentia.

Quod si forte lupos, lyncesque, ursosque, creatos
Displicet; ad Scythiæ proceres, Regesque Getarum
Respice, queis ostro contemto, & vellere Serum
Eximius decor est tergis horrere ferarum.

Eugippius, Vita Severini, cap. VII. *Odovacer, qui postea regnavit Italia, ad eum divertit: cui valedicenti; inquit, vade, ad Italiam; vilissimis nunc pellibus coopertus, sed multis citò plurima largiturus.* Quarto Consulatu CCCCLXVII.

Castra cruore natant, metitur pellita juventus.

Multis fidem docti viri ad Sidonium.

482. CVRIA.] Senatus. Sæpè Symmachus.

482. DECORAT NVMEROSA CICATRIX.] Cicatricum copia virtutis indicium Barbaris, à prima ætate bellatoribus. Sic de Alanis. inf.

Vulneribus pars nulla vacat, incisaque punctis
Gloria fœdati splendet jactantior oris.

483. TREMULOS.] Ultimæ senectutis Proceres omnia expertos ait convenisse. Penes Senes enim Consilium. Leo Imperator. Epilogo Tacticorum. cap. XXXIII.

Συμβουλεύεσθαι σὲ χρὴ μετὰ γερόντων ἅμα ἐμπείρων γενομένων, τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων, καὶ ἀξιώμασι διαπρεπόντων, καὶ μετ᾽ εὐνοίας ἐν τοῖς πράγμασι περὶ ὧν ἡ βουλὴ διακειμένων. Alia multis alibi.

484. CONTIS.] Hastis quibus innitaris. Glossarium Vetus. Κοντὸς, *pertica, sudis, Camax*. Barbara vox ultima. Scribe: *Hantax. Securis cui manu innitaru.*

484. NON EXARMATA.] Ne planè exarmata incedat: pro baculo nixa conto. Erant hoc genus Barbaris gladij sive tela thecis condita, quibus pro baculis simul & gladijs uterentur: buxos vocabant, quæ vox nunc quoq; Germanis thecam notat. Chronologus Excerptor ex Idacio, lib. III. cap. X. *Cum loqueretur Paternus cum Alarico Rege, nuncians Salutem Clodovai, & diligenter inquirēs, quo ordine se deberent coniungere, Gothi fraudulenter buxos pro baculis in manu ferentes: Apprehensum unum ex his Paternus extrahit, dicens: Mendacia tua placita sunt; Rex, ut fraude coneris cum tuis Gothis Dominum meum & Francos decipere.* Ennodius, Epigrammate CXXXI. De Spata in fuste:

Vtimur incluso per fraudes ense bacillo
Mors ligni tunicis quam benè tecta latet.
Subsidium portas, quod cunctis terror haberis,
Pacificum est nobis, quod negat obsequium.

Quod Epigramma non emendavit docti, qui auctoris restitutionem professi sunt uno anno duo. Scribendum. *Subsidium portas, quo cinctus terror haberis, Pacificum est nobis, quod necat, obsequium* Quo cinctus terrori es omnibus, ensis nimirum, nunc tibi eundi est subsidium. *Quod necat, & pacificum obsequium.* Talem contum potest ut intelligat Claudianus; cùm aliquin longior sit hasta.

486. DEFIXUS LUMINA TERRÆ.] Cogitabundus, misto pudore, ad Musæum.

487. CAPULO EBURNO.] Vides gladiorum in theca rem esse: quomodo enim contus sit capulo eburno?

490. ELUDIMUS.] Vim Romanam. Non ausi palam viribus experiri. De Getarum populationibus multis Zosimus Comes.

494. GE-

494. GESTATUM.] Auctoritatem sibi hinc adsciscit. Terentianus Syrus Adelphis.

Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis.

495. HUMERIS.] In Corytho suspendebatur humero arcus. Virgilius X.

Queis tela sagitta
Corithiq; leves humeris, & lethifer arcus.

497. ICTI FOEDERIS.] Gothi Imperio Romano fœderati Φοιδέρατοι Malcho excerptus Legarionum: vide notata viro docto ad Jornandem.

498. EMATHIA.] Thessalia. Rem vide apud Zosimum.

499. FLAMMA JUVENTÆ.] Inconsulto impetu. Florus, lib. I. *prima juventa face patruum Amulium ab arce deturbat, avum reponit.* De Alarico armis Romanis clauso sæpius, dimisso semper. Orosius lib. VII. cap. XXXVII.

500. AGMINA LONGE.] Ultricia Stiliconis.

503. SCELERUM.] Rapinarum, Populationum. Notandum scelus in fera.

504. UBER.] Proventus, fertilitas. Prudentius, Secundo in Symmachum.

quamque
Ubere fœcundo largè fluat orbis opimus.

Virgilius, Georg. II.

rarum, pecoriq; & vitibus almis
Aptius uber erit.

Lib. VI.

Divitis uber agri Trojæque opulentia deerit.

505. PROPRIO CUM TYBRIDE.] Fluvius peculiaris alicujus Numinis personam sustinet. Priore in Eutropium.

Per te, perque tuos obtestor, Roma, triumphos,
Nesciat hoc Tibris, numquam poscentibus olim.
Qui dare Dentatis annos Fabiisq; solebat.

Et cultus pro tali, jam inde à primis Romæ exordiis. Etiam sic Dionysius Periegetes.

507. HANC URBEM.] Nazarius Panegyrico: *Constituta enim & in perpetuum Roma est; omnibus qui statum ejus labefactare poterant, cum stirpe deletis.*

508. LÆTATUS VIOLASSE.] Certè verum. Nec improbavit post direptam Romam exemplo suo iste idem Alaricus, ut aliis ipse fuerit pro novo; non sustinentibus vastare, quamvis non difficulter possent, urbem. Jornandes de Attila. cap. XLII. Get. *Cumque ad Romam fuisset animus ejus accedere attentus, sui eum, ut Priscus refert Historicus, removere: non urbi, cui inimici erant, consulentes; sed Alarici quondam VVesegothorum Regis objicientes exemplum, veriti Regis sui Fortunam, quia ille post fractam Romam diu non supervixerat, sed protinus rebus excesserat humanis.* Eadem Paullus Diaconus, libro XV. Hist. Miscellæ. Editione quidem amici quondam nostri, Jani Gruteri, vulgò enim historia hæc Attilæ dubitantis prorsus abest.

507. NUMINA SEDEM.] A Templorum copia. Ausonius.

Divûm domus aurea Roma.

Consecrata inibi omnium ferè gentium Idola notamus sequentibus Libris.

509. DIVINIQUE VOLANT PRO MÆNIBUS IGNES.] Ut Pœno ingruente. Silius lib. XII.

511. SEU ROMA.] Jam pro Dea ubique per Imperium suum culta.

512. OLYMPUM.] Deos omnes. Petronius: *nemo cœlum putat.* Seneca Agamemnone: *juvat vicisse cœlum, Palladem, fulmen, mare.* Infra, V. DXLIX.

512. SEMPER INIQUOS.]

Non dabitis murum sceleri; qui vindicat, ibit.
Omnia subsident meliori pervia causse.

Quarto Consul. Honorii, de Theodosio.

515. FORTUNA FAMULANTE] Quam in suo habet arbitrio. Supra, lib. I. V. CCCLXII.

514. SCIS IPSE PERESIS IRCADIÆ QVAM DENSA JUGIS CUMULAVERIT OSSA.] Ita Scaliger, consensu cæterorum Librorum. At ex Cujacianis Claverius,

scis ipse perosus

Arcadia quam densa jugis cumulaverit ossa.

Nos Scaligerum sequemur. Non est enim Librariorum ROGOS fingere, ubi non sint, faciliori voce ejecta. Tamen ut *perosis* Claudianum scripsisse arbitrer: Quid enim sunt rogi peresi? ubi præsertim nullos fuisse indicat sententia. Sanè τὸ PEROSVS etiam nostro Codici & omnibus inest Belgis, ut & Bentini, Camertis, Aldi, libris. Scribemus itaq;

scis ipse perosis

Arcadia quam densa rogis cumulaverit ossa,

Hoc est tantam aggesserit vim ossium de peremtis hostibus, ut etiam rogis ea fuerit, ob copiam dare perosus. Avertit hoc dicto crudelitatis & Impietatis suspicionem, quam ponebant veteres utramq; in prohibitione Sepulturæ. Similia de immanibus cumulis cadaverum habes in Quarto Consulatu Honorij, V.CCCCLXX. non lustra Lycæi,

Non Erymanthea jā copia sufficit umbra,

Innumeris exusta rogis, nudataq; ferro.

Sic inhumata cadavera post hanc ipsam Alarici cladem, quam ariolatur hic Senecio, miraturam Posteritatem scribit Prudentius, lib. II. in Symmachum.

Corpora famosis olim dictata rapinis

In CUMULOS CONGESTA Iacent; mirabere seris

Posteritas seclis inhumata cadavera latè.

Quæ Pollentinos texerunt ossibus agros.

Et Ovidius, licet de strage non manu facta, lib. VII.

Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.

Auctor non ineptus, nisi titulo, qui parvam Iliadem Latinam dedit.

vulgus ruit undiq; Graium

Vixq; rogis superest tellus, vix ignib. æther,

Deërat ager tumulis.

Insignis cadaverum multitudo memoratur Theophylacto Simocatæ lib. VII. cap. VIII. Quæ toties quatridui iter texerit, &c.

515. CALEFECERIT AMNES SANGUINE.] Silius ipsa flumina natasse sanguine in ingenti clade tradit, lib. XII.

cum Tyrrhena natarent

Stagna cruore virûm.

Quod perperam vel mendi vel Barbariæ accuses. Sic enim Maro, Aen. VI. Lethæumq; domos placidasq prænatat, amnem. Græcanica locutione alibi πῦρ δ' αὐτῷ Manilius libro I.

Tertia Sors undas stravit, fluctusque natantes.

Idem lib III.

Aeraq; & terram, flammasq; undamque natantem.

515. SUB NOMINE LEGUM.] Rescriptum dolo Rufini de Hoste dimittendo exprocatum innuit, cujus & alibi mentionem habet. Vid. Inf. ad V. DLXV.

517. FLAMMATA FRONTE.] Ut solet ira commotis rei alicujus indignitate frons æstuare. Ideo etiam percussa veterum tum motibus. Vide nos Characterismis.

519. OBLIQUIS OCULIS.] Obliquum ex ira contuens.

520. SUPERBIA.] Barbarus fastus in Juvene Rege, successibus & spe efferato.

521. FRAUDAQUE SENSIBUS ÆTAS.] Vera scriptura: *delirat enim senibus Linguaque mensq;* secundum Lucretium. Sensus extremos, hoc est propè jam evanescentes, in ea ætate constituto sese agnoscit Laberius, cum ait:

Necessitas

Quo me detrusit, penè extremis sensibus?

Adi Stobæi Eclogas de senectute.

523. DANUBIUS.] Numen patrium, quod lædi contumelia hac, quam putabat, videtur. Sic ei fluvio pro Numine sacra facit Alexander Magnus, ut est Auctor Arrianus Anabasi. I.

Sic

Sic juratum Rhadagaiso notatum supra de Prudentio.

525. TOT AUGUSTOS.] In Thracia dicit ante Theodosium. Non videas tamen quomodo Alarico tempore conveniant, qui juvenili ætate post captam Romam obijsse traditur: Vrbem autem trigesimo post Elevationem Theodosij anno cepit. Mendacium ergo hoc Barbarum. Theodosius primo Imperij anno Gothos profligavit. Idatius: Ausonio & Olybrio Coss. levatus est Theodosius Augustus. Ipso anno multa bella Romani cum Gothis commiserunt. Deinde victoriæ nuntiatæ sunt adversus Gothos, Alanos, atq; Hunos, die XV. KL. DEC.
Verisimiliter autem & ista consultius finxisset Claudianus.

526. CESSERIT OMNIS OBSEQUIIS NATURA MEIS.] Jactantia Barbarica. Non incongruum huic illud Gregoræ de Scythis lib. II. *Quocunq; veniant ij, omnia cedere, ut spicas in area.* Hunc ipsum Alaricum cum Romam contenderet monitum, quantum opus aggrederetur non insulsè respondisse accepimus, densum gramen melius sequi falcem. Zosimus Lib. V.

οἱ δὲ πρέσβεις ὡς αὐτὸν ἀφικόμενοι κατεδύοντο μὲν ἐπὶ τῇ χρόνον τοσοῦτον κατασχούσῃ τοὺς ῥωμαίους ἀγνοίᾳ, τὰ δὲ τῆς γερουσίας ἀπήγγελλον, ὧν Ἀλάριχος ἀκούσας, καὶ ὅτι μεταχειριζόμενος ὁ δῆμος ὅπλα παρεσκευάσθαι πολεμεῖν, δασύτερος ὢν ὁ χόρτος, ἔφη, τέμνεσθαι ῥᾴων ἀραιότερος.

528. DII GETICI.] Deos Italos Maronis alludit. Alarici Magniloquentiæ aliud exemplum idem scriptor ibidem commemorat, irridentis Legatos Romanos, & omnia summa sibi, obsessa jam urbe, Stilicone biennio ante submoto, polliciti.

ἐπειδὰν δὲ εἰς τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης ἐληλύθασι λόγους, ἐχρῆτο ῥήμασιν ἐπέκεινα πάσης ἀλαζονείας βαρβαρικῆς. ἔλεγε γὰρ οὐκ ἄλλως ἀποστήσεσθαι τῆς πολιορκίας, εἰ μὴ τὸν χρυσὸν ἅπαντα, ὅσον ἡ πόλις ἔχοι, καὶ τὸν ἄργυρον λάβοι. καὶ πρὸς τούτοις ὅσα ἐν ἐπίπλοις εὕροι κατὰ τὴν πόλιν. καὶ ἔτι τοὺς βαρβάρους οἰκέτας. εἰπόντος δὲ τῶν πρέσβεων ἑνός. εἰ ταῦτα λάβοις, τί λοιπὸν ἔτι τοῖς ἐν τῇ πόλει καταλιμπάνεις, τὰς ψυχὰς ἀπεκρίνατο.

Simile autem huic quod de Scythis Nicephorus Gregoras lib. II. tradit: *subditis gentibus omnes eorum voces velut oracula ex tripode aliquo prolata observandas facessendasq; fuisse.*

528. MANESQVE PARENTVM.] More magnatum majores suos contestandi. Virgilius:

> *Turnus ego, magnorum haud umquam*
> *indignus avorum.*

Sic apud Aelianum Epistola III. *Mulieri pretio destinata furtum si non vindicet, sese indignum majoribus suis* ait, per jocum elegantissimi scriptoris, rusticulus *quidam non pauper.* Manes Parentum in omnibus dijs suis colebat Antiqua superstitio, ne dum Barbara. Idolorum enim origo ab imaginibus & veneratione præcessorum.

530. CONVERSO.] Id factum Stiliconis consilio gloriatur Claudianus Sexto Consulatu Honorij.

> *tot amissis socijs atq; omnibus una*
> *Direptis opibus, Latio discedere jussus*
> *Hostis, & immensi revolutus culmine*
> *fati*
> *Turpe retexit iter.*

531. VEL REGNO VICTOR VEL MORTE TENEBO VICTUS HUMUM.] Generosissima vox in Rege Belligero, & in Regem educato. Getæ utique de Scythis, ut sæpè testatur Ovidius, & Origines veræ demonstrant. Scytharum autem vetus relligio mortem contemnere, quam sive virtutem sive persuasionem sequuntur illa quæ de Scythis memorant fide digni scriptores. Nicephorus

phorus Gregoras, lib. II. narratione huc pertinente. *Scythæ, quibus arma inferunt, eos plerumq; vincunt, & hostilibus regionibus dominantur. Eorum verò patriam Scythiam nemo umquam post hominum memoriam domuit. In caussa quod delicatam & luxu diffluam vitæ rationem ab initio perosi, nec panem esui, nec vinum potui curant. Quamobrem neque agros colunt, nec fruges alias serunt, unde interioris orbis incolæ victitant. Quæ cum Scythis, assuetis quippè minimè difficilia, contrà potius jucunda sint, hostibus eorum acerbissima essent, impedimenta plura armis adducentibus, &, ubi castra metati sunt, mercatum omnis generis quærentibus, ne quid vel ipsis vel jumentis desit. At illi, expedita ac tenui vita assueti, facilè quovis tēpore bella suscipiunt, ac trium dierum iter sæpè una, volucrum instar, conficiunt, & alias atque alias, ante famam adventus sui, terras occupāt: nihil quidem secum adducentes, sed ijs rebus omnibus instructi, quibus victoria facilè paretur: ea sunt; multitudo ipsorum penè innumerabilis, agilitas corporum, celerrimæ progressiones, &, qui hæc superat, Contemtus Mortis, rectoque impetu, ferarum instar, in hominem impetus.* Horum morum sive hæreditas sive imitatio Turcos hodie tot provincijs imponit.

532. GALEISQUE PADUM VICTRICIBUS HAUSI] More militari, inter frugalitatis mores relato: ut militariter prorsus loquitur hic Princeps. Papinius, lib. III.

prima ad classica, cum jam
Hostilem Ismenon galeis Dircenque bibemus.
Ne mihi tunc (moneo) lituos atque arma volenti,
Obvius ire pares.

Lutatius: *Poculum militis galea est.* Ut Lucanus.

concitus ira
Excussit galeam suffecitq; omnibus unda.

Sic Cæsari potum in galea miles fert. Seneca de Benef. lib. V. cap. XXIV.

533. ILLYRICI.] insederat eam provinciam, atq; partibus Orientalis ad Occidentale Imperium traduxerat Alaricus Stiliconis consilijs; quibus in hoc Rege, Rei Romanæ addictissimo, si paruisset Honorius, nec inerti imbellique potius nebuloni, Olympio, nec Roma capta, nec Africa Barbaris insessa aut exspoliata umquam fuisset, nec quicquid deinde cladium Occidentem inundavit, tam facilè Rempublicam evertisset. Quæ quidem nobis indubia veritas Historiæ est, licet immensum agmen Compilatorum contradicat.

537. TOT GALEAS.] Milites. Vide notata Adversariorum Volumine altero ad Cōstitutionem Caroli Feudalem, Marquardo Frehero editam, quæ hinc declaratur. Sed & de armis loqui dicas hic Alaricum, eum subjiciat occupatas à se ferrifodinas Illyricanas, vel Noricas potius. *Noricum enim* tenuisse Alaricum ex Zosimo clarum, quod & postea postulavit, æquissimis conditionibus Roma obsessa abstiturus; cujus ferrifodinarum mentio apud Plinium lib. XXXIV. cap. XIV. Unde & *Noricus ensis bis* memoratus Horatio, lib I. Od. XVI. *Tristes ut iræ, quas neq; Noricus Deterret ensis* Epodo ultima. *Voles modo altis desilire Turribus Modo ense pectus Norico recludere.*

535. ILLYRICI MIHI TRADITA JURA.] A Romanis Qui & Ducem suum agnoverunt, fidelitatem experti, dum Stiliconis Consilijs uterentur. Idem cum postea per Jovium eidem in Italia jam degenti negassent, omne Occidentis Imperium perdiderūt. Armis subegisse Illyricum & sibi tenuisse Alaricum, scribit Socrates, lib. VIII. cap. X

540. QUOS OMNIBUS ANNIS] A prima, dicere vult, ætate. Suspectior tamen Lectio.

544. HORTANTES.] Per omnia superstitionum genera. Excipit tamen sola responsa. Hortandi verbo alibi pari utitur *nil certius umquam Hortati superi.*

545. ALPIBUS RUPTIS.] Facilè obsidendis à defensoribus, & distinendo hoste, si quis custos adfuisset. Lege Zosimum.

545. AD

545. AD URBEM.] Fluvium hoc nominat, ut indicant sequentia; notarunt docti, sed testimonio nullo adjecto. Itaq; nos Pollentiam hic indicari sumus arbitrati, quæ urbs & ipsa, idem nomine Latio valet quod Roma Græciæ. Sed res clara est de fluvio ex versu DLV. Multaque alia id genus, quæ de uno tantum auctore nota habemus facilè fidem perspicuæ tanti scriptoris traditiom faciunt. Historiarum, ubi Oracula, ambiguis cladium locis nominatis consulentibus illuserint, aliquot exempla ponit Pausanias in Arcadicis, in Epaminondæ, Annibalis, Atheniensium, cladibus.

551. VANOS FASTUS.] Illudentia stolidæ arrogantiæ. De Divinationum incertitudine peculiari Libro Cicero: quatenus apud exercitum tolerandæ Leo Imp. Tactica ultima.

552. SEMPER TACITA SORTES AMBAGE MALIGNÆ.] Pulcrè Apollonius Rhodius ideo incerta à Dijs dari responsa ut opem eorum etiam porrò mortales apprecentur. De Jove, lib. II. Argonaut.

ὧδε καὶ αὐτὸς
Βούλεται ἀνθρώποις ἐπιδευέα θέσφατα φαίνειν,
Μαντοσύνης ἵνα, καί τι θεῶν χατέωσι νόοιο.

Ea enim vera eorum verborum sententia est. Pausanias aliquot exempla recenset, lib. VIII. Verum de re ipsa extulit Rigordus, barbari ævi sed politæ doctrinæ scriptor, in Rebus Philippi Augusti, Francorum Principis: post pugnam illam celebrem Bovinensem: *Sicut, inquit, fama loquacitate cognovimus, ipsa vetula comitissa Flandria Hispana genere, matertera ipsius Ferrandi, filia Regis Portugallensis, unde & Regina Comitissa appellabatur, præstigiis & sortilegiis eventus belli scire desiderans, ab Angelis, qui hujusmodi artibus præsunt, secundum morem Hispanorum tale meruerunt responsum. Pugnabitur, & in ipsa pugna Rex prosternetur in terram; & equorum pedibus conculcabitur, & carebit sepultura. Ferrandus p st victoriam cum maxima pompa à Parisiensis recipietur. Hæc omnia rectè intelligenti interpretari possunt in verum. Consuetudo enim Dæmonis est semper talibus, qui eum colunt, Amphibologicè loqui, eodem desideria palliata veritate involvens, ut suos semper cultores decipiat, & ut ipsi de se bona semper credant dici, quæ Deus ad eorum confusionem & aliorum honorem fieri disponit.*

555. EVENTUQUE PATENS.] Stolidorum magistro, ut in Eutropium ait. Exemplorum myrias cogi possit. *Ambagem* dicit incertitudinem oraculi, in utramque bonam malamq; partem torsilis, exemplo scriptorum. Tacitus, Historia. V. *pluribus persuasio erat antiquis Sacerdotum litteris contineri, eoipso tempore fore ut valesceret Oriens, profectiq; Iudæa, Rerum potirentur, quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant.* Valerius Flaccus, lib. I. Argonaut.

Iamdudum longa Minyas ambage Iovemque
Terrificant.

555. NOXIBUS VATIBUS IPSIS.] Quæ sola malorum Spirituum Justitia est.

556. VERI SACRA FIDES.] *Verum*, argumentum Oraculorum, ipsa responsa. Tacitus eodem Libro: *Vulgus, more humanæ cupiditatis, sibi tantum fatorum magnitudinem interpretari, ne adversis quidem ad Vera mutabantur.* Hoc est eam Oraculi fidem, quam credebat Tacitus talem, erat autem falsissima. Ovidius lib. X.

Talia dii vero memorantur Apollinis ore.

Papinius I Achilleid. 549.

Aut verum penitus latet, & sine numine Calchas.

Hoc est Vaticinante, fatidico. Sic *Vaticinari*, eidem auctori valet verum perhibere. *Lib. XV.* Pythagoræ verbis.

Ergone Pietas sit victa cupidine ventris

Parcite: Vaticinor, cognatus cade nefanda
Exturbare animas, ne sanguine sanguis alatur.

Verum, Vaticinium; vel invito Servio, in illo, Aeneide X. Junonis sermone.

Nunc manet insontem gravis exitus: aut ego veri
Vana feror; quod ut ô potius formidine falsa.
Ludar.

Augurium, conjecturam, notat in Nasone. Metamorph. I.

vulgusq; precari
Cœperat: irridet primo pia vota Lycaon.
Mox, ait, experiar Deus hic, discrimine aperto
An sit mortalis; nec erit dubitabile verũ.

554. SACRA FIDES.] Arcana, divina, non temerè inquirenda. Sic sacra Deorum sidera apud Martianum Capellam, Idem libro II. *Sacra fulmina cur rutilescant.* Omnia magna & veneranda *Sacra* antiquitus perhibita scribit Aretæus Cappadox Medicus lib. III. c. IV. *Mente habuit hunc locum* Josephus Devonius lib. I. Belli Troj.

Veri sacra fides longum silvescis in ævum.

Hoc est obrueris, inquinaris, adsutis barbaris opinionibus. Sic *silvescentia Rhetorices* præcepta, Heterogeneis mistis, apud Julium Severianum in Syntomatis artis, olim perperam nomine Cornelij Celsi publicatis. Male aliqui libri *SERA fides.* Fides. Veritas. Vide ad Papinium lib. VI. v. DCCCC.XXXII.

555. PERVENIT AD FLUVIUM.] Urbem nomine. Omninò hæc est genuina interpretatio de claris Claudiani verbis. Urbs nomen fluvij, inquirendum, non mutandum.

558. PLENO CASTRA GRADU.] Sermonis majestas rem exprimit. Non dispersim, non properè, non incautè, non timidè. Ingressum ad pugnam gravi sermone indicat, ut succursum mox propera: utrumq; divinè, ut est totus hic liber.

Ni celer instructa Stilico legione secutus
Subsidiis peditum pugnam instaurasset equestrem.

Ubi motus, sonitus, ardor, omnem rem præpingunt.

559. DICTIS INSTIGAT.] Brevibus quidem, ut poscere videtur usus militaris, quem optimi Historiarum scriptores parum attendunt. Et Sapienter Trogus Pompejus qui omnem directam Orationem vituperavit, ut auctor Junianus Justinus, li. XXXIIX. Brevitatem in militaribus reb. sermonis præcipit Aelianus Tactic. cap. LI.

τελευταῖον δὲ παράγγελμα τῆς ἐξοπλισίας, ἀποδοῦται ὀλίγον, προειπόντες πρῶτον μὲν ὅτι δεῖ ταῦτα σύντομα εἶναι, εἶτα μὴ ἔχοντα ἀμφιβολίαν.

560. SOCII.] Commilitones. Apta voce Imperatoribus militi blandientibus In Bello pleni Libri. Extra id in judicio etiam sic Cæsar apud Senecam lib. V. de Benef. cap. XXIV. *Cum dixisset, quid ni meminerim? Cæsar? & quidem siti confectus, quia impeditus ire ad proximum fontem non poteram, repere manibus volebam, nisi commilito, homo fortis ac strenuus, aquam mihi in galea sua attulisset.*

560. TEMERATÆ.] Barbaro citra Sacrilegium non tangendæ.

560. OBSESSI.] Gothi tale quid fecerant, per ignaviam Romani militis usque ad ipsius Principis injuriam provecti. Est omninò illa obsessio quam Honorius ipse solutam Stiliconis auspicijs innuit in Sexto suo Consulatu.

populator Ethrusca
Pristoniaque plaga, crebris successibus amens,
Iam Ligurum trepidis admoverat agmina muris,
Meque minabatur calcato obsidere vallo,
Spem vano terrore fovens, si forte remotis
Præsidiis, urgente metu, qua vellet, obirem,

Me-

Mediolani contigisse id eadem hæc verba indicant: Nec in oculis omnium gesta corruperit aut mendacijs extulerit Claudianus. Nubes temporum obscura facit omnia.

563. ALPINUM PUDOREM.] Nullo negotio Alpes hosti penetratas. Jornandes memorat Alaricum in Italiam venisse ut Hispanias à Vandalorum insessione sibi vindicádas permissu Honorij assereret; nihil ita hostile tentantem à Stilicone invasum; sed vicisse invasorem: quę omnia mera sunt mendacia Gothica aut Alanica. Et quis hostibus summi ducis credat post cædem ipsi crimina affingentibus, quem vivum totus mundus laudavit. Verisimilius Zosimus, qui propter non integrè soluta stipendia Romæ spolijs inhiasse tradit Alaricum.

565. ODIISQVE ANCEPS CIVILIBVS ORBIS.] Dum fovetur à Rufino ex patre Arcadij Imperatoris. Mentio fuit suprà. V. DXV. Zosimus, lib. V. *His à Rufino per summam nequitiam designatu, posteaquam seditiosum esse, legibusq; se eximere vidit Alaricum qui permoleste ferret militum se copiis haud præfici, sed eos dumtaxat habere barbaros quos ei tradiderat Theodosius, quo tempore cum eo tyrannidem Eugenianā everterat, secreto ei significat, ut, quos secū haberet, barbaros aliosve collectitios diversarum nationum milites ulterius duceret, omnibus absque labore potiturus. His fretus Alaricus è Toracia discedit, & in Macedoniā Thessaliamque progreditur, interjectu omnibus excisis, &c.*

568. DIRA BRITANNIA.] Majorem partem incognita Romanis. Vide supra ad Panegyricum Manlij, & alibi ad Rutilium Numatianum.

570. TOT PRÆLIA BELLO.] Sup. V. CCCXCV. Livius, lib. XXX. *Annibal, cum Adrumetum profugisset, accitusque inde Carthaginem, sexto ac Trigesimo anno postquam puer inde profectus esset, redisset, fassus in Curia est non prælio modo esse sed bello victum. Bellum,* pugna major. Witechindus lib. III. Orig. Sax. *Iejunio in castris indicto, jussū est omnes in crastinū paratos esse ad bellum.* Sic alij id genus. Monachus Engolismensis Vita Caroli Magni: *suprà nominati audientes quod Saxones rebellati fuissent, irruerunt eos, & commiserunt bellum.* Witichindus idem Lib. I. *Commisso certamine pugnatum est ancipiti bello.* Eodem: *Quumq; grave bellum oriretur, hinc plures, plures inde sternuntur, &c.*

570. PRÆLIA VINCITE.] Durius dictum videatur; nec tamen est: vincere prælia. Augustus apud Suetonium, vitæ cap. LXXI. *si exegissem aut retinuissem quod cuiq; donavi, vicissem vel Quinquaginta millia.* Vetus Epigramma in Pharsaliam Lucani.

domestica bella
Qui vincit, Laudis Deterioris erit

Pugna inferior bello, & Bellum Maxima pugna etiam Juvenco Calano in rebus Attilæ. *Signis collatis dimicatū est in campis Catalaunicis, in qua pugna, vel, quod veriùs, in quo bello, Centū Sexaginta millia utrimq; cæsa sunt.*

572. CAMPUS.] Concursus, pugna, congressus. Ad Gildonicum Pæanem.

573. SANCIT.] Confirmat, consecrat velut. Nobile usu veterum verbum, evluit postea Gildon.

Qui Iovis arcanos monitus, mandataque ferrent
Fratribus, & geminis sancirent fœdera regnis.

Vt postea essent sacra & Sancta. Silius libro I.

fidemque Deosque
In dextra nunc esse sua: dicta ocyus acer,
Intorto sancit jaculo

Idem lib. X.

hic erit ille
Qui polluta dolis jam fœdera sanciet ensis.

Lib. XV.

dicta horrida ferro
Sancit, & obtectus senium, fera prælia miscet.

Sic *sanciuntur* Nuptiæ, quas postea scindi nefas & piaculum. Martianus Capella, libro I. *Quippe convenire Cyllenio ut pro Officiorum præmijs potissimum favor cœlitum ejus vincla sanciret.* Arator lib. I. Histor. Apostol.

Omnibus exemplum sanxit vindicta duorum.

574. HAEMI.] Ita ſcribendum montis hujus Thracij nomen nullibi conſtanter exaratum, ab Hæmo ſcilicet tyranno, quem ibi interemit Byzas Heros, primus Conditor Byzantinæ civitatis. Heſychius Illuſtrius Origin. Conſtantinop.

ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἰς τὴν αὐτοῦ διῳκήσατο πόλιν, ἐχρῆν δὲ λοιπὸν τοὺς ἐπιόντας ἀπωθεῖσθαι βαρβάρους, μάλιστα τὸν Αἷμον, ὃς τῆς Θρᾴκης τύραννος ἦν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἥκει τὴν τοῦ Βυζαντίου πόλιν, αὐτὸν δὲ τὸν ἥρωα προσκαλούμενος εἰς μάχην, καὶ διαπορθεῖν ἅπαντα προθυμούμενος, οὐχ ὑπομείνας τὴν ἔφοδον τοῦ βαρβάρου, μόνος πρὸς μόνον διαγωνίζεται, καὶ καταβάλλει τὸν Αἷμον ἐπὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ λόφον.

Montes, fluvij, oppida: qui ſequuntur, notiores notiſſimis.

577. IPSOQUE IN CORDE.] Romam cor vocat Imperij Romani. Sic *Senatum* ejuſdem *Pectus* Flavius Creſconius Corippus lib. II. v. CCII.

581. IBAT PATIENS DITIONIS ALANUS.] Militabat Romanis contrà barbaros alios. Oroſius, lib VII. cap. XXXVII. *Taceo de ipſorum inter ſe barbarorum crebras dilacerationibus, cum ſe in vicem Gothorum cunei duo, deinde Alani atq; Hunni varijs cædibus populabantur.* στρατόπεδον συμμαχικὸν ἐξ Ἀλανῶν καὶ Οὔννων. in Stiliconis expeditione contrà Rhadagaiſtum, quam confundi Alarcianæ hic ſuprà monui, agnoſcit Zoſim. l. V. Jam inde autem à Theodoſij ævo nationes hoc genus militabant rei Romanæ. Pacatus Panegyrico ad eum: *Populis Barbarorum ultroneam tibi opem ferre volentibus, commilitonum munus indulges, ut & limiti manus ſuſpecta decederet, & militi auxiliator accederet. Qua tua benignitate pellectæ omnes Scythicæ nationes tantis examinibus confluebant, ut, quem remiſeras tuis. Barbaris videreris imperaſſe dilectum. O res digna memoratu: ibat ſubducibus vexilliſque Romanis hoſtis aliquando Romanus, & ſigna contrà quæ ſteterat, ſequebatur. Gothus ille & Hunnus & Alanus reſpondebat ad nomen, & alternabat excubias, & notari infrequens verebatur.* Res *ea in ſpeciem* conſilij multum habere videbatur, nam ea ratione Barbari à Barbaris, hoſtes utrimque Romani, cædebantur. Vide Oroſium lib VII. cap. VII. Corippus præfatione.

Langobardorum populos, Gepidumque feroces
Mutua per latos inter ſe vulnera campos
Miſcentes, feritate ſua; cum milite tuto,
Alternas gentes domini Fortuna necaret.

Menander Protector, Excerptis Legationum:

Βαλεντῖνον ἕνα τῶν βασιλικῶν μαχαιροφόρων πευτζέπιλο τὸ φῦλον ὁμαιχμίαν ἐπάγειν Ῥωμαίοις, καὶ κατὰ τῶν ἀντιπάλων ὁπλίζεσθαι, ἐμφρονέστατον οἶμαι. Sic legendum, προμηθούμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς ἢ νικῶντες οἱ Ἄβαροι, ἢ καὶ ἡσσώμενοι, ἐξ ἀμφοῖν παρέδωσι Ῥωμαίοις τὸ συνοσιν.

Noſter Sexto Conſulatu v. CCXX. Hiſtoriæ tamen docent his auxilijs tandem Romanos everſos.

581. DITIONIS.] Imperij. Cicero: *Ditione Deorum res geruntur.*

583. GENTI PRÆLATUS ALANÆ.] Sic correctum Scaligero, ex mente quidem ipſius. Codices Cujaciani, vel princeps certè eorum *gentis præclarus Alana Quam* ſcripturam univerſi etiam omnes Belgici libri ſervant. Noſtro inſuper, Delrianis, Bentinianis, Camertianis, Aldiniſque conſentientibus. Hoc propter neque nos eam repudiamus, quin integram aſſerere liceat; modo *gentis* accuſandi caſum ex antiqua ſcriptura capiamus: Gentes docuit pro Latio mortem oppetendam præclarus Alanæ. Rex ſcilicet, dux, vir, miles, homo. Repetitio tamen vocis & gentis tam de propinquo mihi non ſpirat tam caſtigatum vatem, & ſuſpicor, cum de natione dictum ſit, ſequaturque *Cui natura breves* Nomen viri excidiſſe. Vt Poeta reliquit

quit *Mortemq; petendam Pro Latio docuit gentes praclara* *** Cui natura breves *Praclara nimirum* Mors Alani illius. Vltima horum verborum prorsus arguunt nomen viri positum præcedentibus.

584. GVI NATVRA BREVES] Citra Alanorum alioquin Conditionem, qui statura procera gens erat. Ammianus, lib. XXXI. *Proceri autem Alani sunt penè omnes & pulcri: crinibus mediocriter flavis, oculorum temperata torvitate terribiles, & armorum levitate veloces.*

584. BREVES ANIMIS INGENTIBUS.] Quod sæpius fieri certum est, docent que exempla. Papinius de Tydeo, Thebaide I.

sed non, ut viribus, infrà
Tydea fert animus; totosque infusa per artus
Major in exiguo regnabat corpore Virtus.

585. OCULOS INFECERAT IRA.] Torvi aspectu Alani. Ammianus verbis modo positis, animi vero truculentia in oculorum torvitate. Panegyr. Mallij *nec Lumina fervor Asperat* Barbari furore ex oculis lucente. Ammianus lib. XXXI. Sidonius de Hunnis.

Gens animis membrisq; minax: ita vultibus ipsis
Infantum suus horror inest: consurgit in arctum
Massa rotunda caput: geminis sub fronte cavernis
Visus adest, oculis absentibus: actacerebri
In Cameram vix ad refugos lux pervenit orbes.

586. VULNERIBUS PARS NULLA VACAT.] Potest abesse totus hic versus. Et sanè assutitius mihi videtur, ut alij in hoc auctore multi, nulla ratione ingenuitatem probaturus, si quis statum pervicacior im. ugnaverit. Libri Belgæ, Bentiniani, Cujaciani, Aldini, Camertis, Delrij, *in cunctis* consensu agnoscunt, in quo tamen omnis err r est, si versus sua constat ingenuitas. Nostrum exemplar solum potest ut nos ducat in cubilia Veritatis, in eo enim varians antiqua Lectio adnotatur *recissaq; cunctis* vel *cōtis*. Quæ vox videtur indicare auctorem hujus versus scriptum reliquisse *invisaque comtis* alij enim libri *incisaque* expresse habent, quod fuerit illo vetere corruptum *invisaque* Sic clara res fit, quam ego tamen diutius versare nolim, cui constat Claudiani carmen hoc non esse. Allusit forte auctor illud Lucani, lib. IX. *totum est pro vulnere corpus.* Alius exaudiat quædam de PVNCTIM & *Casim* simul notato corpore. Historia eadem memoratur VI. Conf. Honor v. CCXXI.

587. GLORIA FOEDATI SPLENDET JACTANTIOR ORIS.] Virtutis testibus, cicatricibus aut vulneribus censetur militaris Formositas. Seneca, cur Bonis Mala eveniant, cap. IV. *Gaudent viri magni rebus adversis; non aliter quam bellis milites fortes. Ego Mirmillonem sub C. Cæsare de raritate munerum audivi querentem: Quam bella, inquit, ætas perit. Avida est periculi virtus & quo tendat, non quid passura sit, cogitat. Quoniam & quod passura sit gloria pars est MILITARES VIRI GLORIANTVR VVLNERIBVS; læti fluentem meliori casu sanguinem ostentant: Idem licet fecerint qui revertuntur ex acie; magis spectatur qui saucius redit.* Noster suprà hanc Gothis gloriam peculiarem adscribit.

Crinigeri sedere patres: pellita Getarum
Curia, quos plagis decorat numerosa cicatrix.

Sidonius Narbone, v. LXXVII.

Sed non hinc videare forte turpis,
Quod te machina crebra perforavit,
Namque in corpore fortium virorum
Laus est amplior amplior cicatrix.

Guido de Bellis Palæstinis, cap. XXII. in solatium inflicti vulneris æternum insigne retinet, nam quoties labra se reducunt victoriæ gloriam os nudum testatur.

588. ILLE TAMEN.] Suspectum hic latet aliquid. Docuit exemplo suo vir fortissimus mortem pro Latio subeundam. Tamen acceleratur equis citatis Stiliconis mandato.

Vides

Vides incongruentiam. Libri nihil juvant, nisi quod *madate* in nostro claris litteris exaratum offendimus. τὸ *TAMEN* monstrum redolet.

579. ACCELERATUR.] Omnes scripti Belgæ & noster *acceleravit* Quod reducendum. Affirmat enim hæc lectio ipsius studium, junctum obsequio Stiliconis.

589. ITALAMQVE MOMORDIT ARENAM.] In Italia est occisus. Virgilius X.

Et terram hostilem moriens petit ore cruento.

Seneca. Herc. Fur.

Vltrice dextra fusus adverso Lycus,
Terram petivit ore.

Horat. lib. II. Od. VII. *minaces Turpe solum tetigere mento.* Paria ex Homero aliisq; ibi Læv. Torrentius & Dionysius Lambinus. Nosque alibi ex Papinio & cæteris.

590. CARMINE DIGNIS.] Memoria Musarum æterna, Maro lib. IX. de Euryalo & Niso.

Tum super exanimem sese projecit amicum
Confossus, placidaque ibi demum morte quievit.
Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies umquam memori vos eximet ævo.

Paria in Ecloga prima Nemesiani.

593. IMMERITVM.] Famam dicit sparsisse Alanum clam collusisse Alarico, eum rumorem morte sua vir fortissimus delevit.

594. MORTE VIRI TURBATVS EQVES.] Equitem ait auxiliarium Duce cæso tota acie fluctuasse. Hæc nimirum tota est illa fuga Stiliconis, quam post abominabilem ejus cædem tantoperè odio flagrantes scriptores auxerunt.

595. MVTASSENT.] Noster Codex *nutassent* Quæ est vera Lectio.

596. CELER.] Opportunè sanè. Omnique occasione laudat Celeritatem Stiliconis, ut ne Cæsaribus aut Alexandris faciat reliquatque deteriorem.

598. RECEPTO.] Toto intrà pectus. Sic primo Raptus,

totum spirant præcordia Phœbum.

601. TOTO DESCENDIMUS ENSE.] à gladiatoribus, qui missione à populo negata occidebantur, victoribus ferrum imis visceribus immergentibus. Prudentius de Vestalibus.

Et quoties ferrum Victor jugulo inserit, illa
Delicias ait esse suas, pectusque jacentis
Virgo modesta jubet, converso pollice, rumpi.

Elegia vetus de Spe, à Petro Pithæo, libro I. Epigramm. Veterum Edita.

Et cui cedenti jugulo tincta arma notavit,
Spem, quamvis lecto jam referatur, habet.

Cætera huc pertinentia illustrarunt docti, qui de gladiatoribus, Theatro, Muneribus, & talia copiosè congesserunt. Dicas allusisse facinus Romanæ fortitudinis in primo cum Germanis conflictu Florus lib. III. cap. X. *Qui calor in præliando militum fuerit nullo magis exprimi potest quam quod elatis supra capita scutis quum se veluti testudine tegeret barbarus super ipsa Romani scuta salierunt, & inde in jugulos gladiis descendebant.* Noster exprimit de more Papinium Lib. X. v. 809. Vide parem sensum in Lucano, emaculato ex MS. libro CLXX. Advers. cap. 17.

603. TANAIM, ISTRI] Danubium & Tanaim, quæ diversissima duo flumina imperitè nonnulli confundunt. Vibius Sequester: *Tanais Scythiæ fluvius Asiam ab Europa dividit.* Idem: *Danubius, qui & Ister, Germaniæ: decurrit in Pontum per septem ostia. Flumina* pro populis usurpare, Claudiano usitatissimum.

606. CÆDIS AVARUS.] Sic Libidinem sanguinis Arnobius dixit. Est enim & in cæde inimicorum avaritia, cupide grassans etiam ultrà vindictam, aut iram.

609. IRA FURENS.] Notissimum veteris Sapientiæ scitum. Iram esse furorem. Multis Seneca peculiaribus Libris & Epistolis. Ex eodem veteres Gnomologi citant: Nihil interest inter iratum & insanum, nisi unus dies. Philemon Comicus: μαινόμεθα πάντες ὁπόταν ὀργιζώμεθα. Cicero, Tusculana, IV. *An est quicquam similius insaniæ, quam ira, quam benè Ennius initium dixit insaniæ.* Seneca lib. I. De ea. *Quidam in Sapientibus viris iram dixerunt brevem insaniam.* Cato apud Stobæum, Sermone, XX.

. ὁ ὀργιζόμενος τοῦ μαινομένου χρόνῳ διαφέρει. Persius Sat. III.

> *Nunc face supposita fervescit sanguis, & ira*
> *Scintillant oculi; dicisque, facisque, quod ipse*
> *Non sani esse hominis non sanus juret Orestes.*

Augustinus Epistolis: *Furor est ira brevis, quæ non tam malitiæ proposito, quam eventu subito contingit.* Hieronymus in Ioelem: *Ira est quæ justitiam Dei non operatur, & furori proxima, menti suæ vim eripit.* Idem ad Demetriadem: *Quid iracundo furor suus confert, quam sævissimis exagitatum stimulis conscientiæ ira omni consilio & mente deturbat.* Gregorius Magnus, lib. III. Moral. *Per iram justitia relinquitur, quia dum perturbata mens judicium sine ratione exasperat, omne quod furor suggerit rectum putat. ira quietem subtrahit; suam Spiritui Sancto claudit habitationem, cujus recessu animus vacuus ad apertam morum insaniam ducitur, & usque ad superficiem ab intimo cogitationum fundamento dissipatur.* Idem super Ezechielem: *Menti furore ebriæ omne quod rectum dicitur perversum videtur.* Isidorus, Soliloq. I. *Si non potes iram vitare, cohibe; si non potes furorem cavere, tempera. Hæc huc conscribere placuit, ut* quantillis verbis quantum dicat Claudianus, omnibus conspicuum sit.

610. ASSUMTAS IGNE.] Igne ereptas, cum Valentem exurerent Gothi. Ineptè Libri nonnulli de Ignibus gemmatum, quibus docti inconsultè assentiuntur. De exustione Valentis Ammianus lib. XXXI. relatu juvenis, qui adfuisse dixit. Zosimus, Socrates, Theodoretus, Sozomenus, Eunapius in Maximo, Zonaras, Cedrenus, Suida in Valentiniano Juniore. Victorinus Epitoma, Jornandes Getic. cap. XXVI. Idatius excerptis Chronologicis, ab Henrico Canisio Editis, Hermannus Contractus, Isidorus Chronico Gothorum, Diaconus, alij.

611. MISERIS AB ARGIS.] Spoliatis in clade illa totius Græciæ, Athenis & Thebis tantum excerptis. Rem præter omnes exponit Zosimus libro V.

612. SPIRANTIA SIGNA.] Corinthium æs notissimum, notissima etiam vasa Corinthia. Spirantia, viva penè; vivis simillima. Ausonius Epigramm.

> *ne quaso, bubulce, Myronis*
> *Æs, veluti spirans, cum bubus exagites.*

Virgilius lib. VI.

> *Excudent alia spirantia mollius æra.*

Tiberius Donatus. *Alij hæc ex marmore facient tanta subtilitate ut materia lapidis formatum animal, non jam viventis similitudinem, sed vivum ostendere videatur.* Appuleius lib. XI. *disponunt ritè simulacra spirantia.* Pacatus Panegyrico Theodosij: *Hæc ebore reddantur, hæc marmore, hæc in coloribus vivant, in ære moveantur.* Juvenalis, Sat. VIII *Phidiacum vivebat ebur* Papinius, Achilleide I. *artificis victura pollice cera* Idem Thebaide III. *perfectaque vivit in auro Nox Danai* Arator lib. II. Hist. Apost. *fusis animentur vultibus æra.* Claudianus IV. Conf. Hon. *picturatumque metallis Vivit opus* Lib. II. supra.

> *gremioque rigentia profert*
> *Dona, graves auro trabeas: insigne Minervæ*
> *Spirat opus.*

Idem alibi *Et varijs vivat Nereia bacca figuris.* Plinius lib. III. Epist. VI. de signo Corinthio, abs se emto: *effingit senem stantem:*

ossa, musculi, nervi, venæ, rugæ etiam ut spirantis apparent. Sic viva pictura, Liutprandus lib II. Histor cap. IX. *Hunc vero triumphum tam laude quam memoria dignum, ad Meresburgum REX in superiori cœnaculo domus per Zographiam, id est, picturam, notari præcepit, adeo ut rem veram potius quam verisimilem videas.* Sic Vitruvius, alij multi.

612. CORINTHO.] Nobilissimum æs Corinthium, nobilissima etiam opera Corinthi facta. Vnde Corinthia per excellentiam Seneca de Brevit. Vitæ, cap. XII. *Illum tu otiosum vocas, qui Corinthia, paucorum furore pretiosa, anxia subtilitate concinnat. Et majorem dici partem in æruginosis lamellis consumit. Exempla vulgata.* Mummio Corinthum populante primum apud Romanos studium tam carè emendorum vasorum, signorumque incubuit, de quo censores morum posteà sæpissimè, sed inani Effectu conquesti leguntur. Vide Plinium. Ipsius Mummij ea victoria rudis simplicitas notatur Velleio Paterculo, ut qui capta, direpta, funditusque eversa Corintho vasis illis de omni genere eum honorem habuerit, ut indicaret nautis transvecturis, *si perdidissent in mari, nova de suo reparaturos scirent.*

613. CALLIDUS ANTE PEDES.] Vt intentus spolijs miles à persecutione fugientium desisteret. Exempla sunt in Libris Sacris Regum IV. cap. VII. Saxone Danorum nobili Historico; alijsque, nobis in Commentarijs notata.

615. Justos præbent stimulos MONUMENTA DOLORIS.] Ad pœnam de scelerato sanguine hauriendum. Vide ultimos versus Aeneidis Maronianæ, divinos prorsus. Quos qui vel solos legerit, imperfectumque illud opus poterit credere, nullo sit judicio.

616. CAPTIVUM VULGUS.] Mulieres puerique. Zosimus lib. V.

ὁ μὲν γεόντιος ἀπεχώρει μετὰ τῶν φυλάκων, ἐνδιδοὺς ἐλθεῖν χαὶ ἀκώλυτον ἐπὶ τὴν ἑλλάδα πάροδον τοῖς βαρβάροις, οἱ δ' ἐπὶ λείαν ἕτοιμον τῶν ἀγρῶν, καὶ παντελῆ τῶν πόλεων ἀπώλειαν ἐχώρουν, τοὺς μὲν ἄνδρας ἡβηδὸν ἀποσφάττοντες, παιδάρια δὲ καὶ γυναῖκας ἀγεληδὸν ἅμα τῷ πλούτῳ παντὶ ληϊζόμενοι, &c.

619. OSCULA DEXTRIS.] Vide ad Libros in Rufinum. Loquitur tamen hic de Italis potius captivis Claudianus quam alijs, scilicet quos ad Timavum ceperat, ubi vulnus accepisse Rempublicam suprà memoravit.

deploratumque Timavo
Vulnus, & Alpinum gladijs abolere pudorem.

621. DOMUS.] Familia omnis hoc nomine censetur. Ovidius de Philemone & Baucide.

Tota domus duo sunt, iidem parentque jubentque

Catullus, Epicedio fratris: *Tecum una tota est nostra sepulta domus.*

622. COGNATIS REFERVNT MIRACVLA BELLI.] Sic Scaliger. Noster *cladesque renarrat Ordine cognati referunt miracula belli.* Cujaciani veram scriptionem habere videntur cladesque renarrant Ordine, cognati referunt miracula belli. Cognatos in Gratiam Stiliconis narrasse postliminio restitutis ait, domi suæ cuique, quanto miraculo virtutis bellum hoc confecerit Stilico. Narrationis igitur & hujus argumentum Stiliconis gloriæ datur. Aliter qui capiunt extrà rem præsentem eum. Libri Belgæ bonam partem *cum grati* habent. Sententia non inepta, non tamen τοῦ ποιητοῦ.

623. CVM MARTE PERIRENT.] Auget dolorem homini militari, inque armis educato, torque victorijs glorioso, aperto Marte perdere, quæ nullis non artibus acquisiverat. Vtpote non de Fortuna ejus solum, sed & de virtute & gloria hoste triumfante.

626. INVICTO DVDVM QVÆ FRETA MARITO.] Mirifica festivitate muliebrem

- liebrem morem & naturam indicat, quæ in mariti prosperitate semper se indigna committere videtur, nisi omnes arrogantia, superbiaque excedat, rata parum sua virum fortuna uti posse. Monilibus inest superbia potiundis, qualem magnas sæpè clades dedisse notum.

627. ROMANASQAE ALTA.] Conjugum mulierumque vexatio & Raptus in rebus adversis bellicisque tristissimorum eventuum vel primus: unde sæpe ingeritur à scriptoribus talium: ut à veteri auctore Portij Latronis vocabulo in Catilinam. Libanius Basilico:

εἰ γὰρ τις ἔροιτο ὁντινοῦν, ὅ μάλιστα βαρύτατον ἀνθρώποις τῶν εἰωθότων λυπεῖν ἐν αἰχμαλώτῳ τύχῃ, εὐθὺς ἄν, οὐδὲν περισκεψάμενος, εἴποι, τὴν τῶν γυναικῶν αἰσχύνην.

628. ARGOLICAS.] Zosimus, verbis suprà adscriptis. Noster. II. in Rufinum.

> *Non mare fumasset geminum fumante Corintho,*
> *Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.*

630. PVLCRAS LACÆNAS.] Spartanarum mulierum celebris formositas. Musæus, Amoribus Leandri.

> *Καὶ Σπάρτης ἐπέβην, Λακεδαίμονος ἔδρακον ἄστυ,*
> *Ἧχι μόθον καὶ ἄεθλον ἀκούομεν ἀγλαϊάων.*

Oraculum, quod in proverbium postea ijt.
ἵπποι θεσσαλικοί, λακεδαιμόνιαι τε γυναῖκες.
Theognis, Gnomologia.

> *Χέρνιβα δ' αἶψα θύραζε φέροι, στεφανώματα δ' εἴσω,*
> *Εὐειδὴς ῥαδιναῖς χερσὶ, λάκαινα κόρη.*

Vbi vides servitijs locupletum fuisse expertas. Nonnus, lib. XLIII.

> *οὐκ ἔτι μέλψω*
> *Νάξον ἀειδομένην, ὅτι πέρ ξεῖνος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ*
> *Εἰς πόνον, εἰς ὠδῖνας, ἐνίκηθη Λακεδαίμων.*

Quod de certaminibus earum Musæus ait referendum ad Legem Lycurgi, & statuta Vrbis, Sapientumque præcepta, quibus virginibus Spartanis, necesse erat nudis Luctari, & palæstræ morem servare cum juvenibus, ut ita amatores non magis formositate quam virtute quærerent. De illis nota omnia. Ex his Ocellus Lucanus generatim puellis præcipit.

δεῖ τοὺς παῖδας, καὶ τὰς παρθένους ἐν τοῖς γυμνασίοις τε καὶ καρτερίαις ταῖς προσηκούσαις τρέφειν, καὶ τροφὴν προσφέρεσθαι τὴν ἁρμόζουσαν φιλοπόνῳ τε καὶ σώφρονι, καὶ καρτερικῷ βίῳ.

Itaque & alia ornamenta Laconicis puellis erant prærepta; quibus scilicet satis nuda & exercitata corpora essent ad Amorem conciliandum. Heraclides Ponticus.

τῶν ἐν Λακεδαίμονι γυναικῶν κόσμος ἀφῄρηται, οὐδὲ κομᾶν ἔξεστιν, οὐδὲ χρυσοφορεῖν.

631. DEA QVÆ NIMIIS OBSTAT RHAMNVSIA VOTIS.] Nemesis Justitiæ Vindicis nomine culta contra elatos animo & verbis. Moschopulus: Νέμεσις, Δίκη, Ἀδράστεια. Ausonius, Epist. XXIV.

> *Grande aliquod verbum nimirum diximus, ut se*
> *Inferret nimijs vindex Rhamnusia votis.*

Herodes Orator Inscriptione ad viam Appiam eruta.

ἔτ' ὄπι ἔργα βροτῶν ὀρέχεις, ῥαμνουσιὰς οὔπι.

Vide ibi doctissimos Scholiastas. Rhamnusia,

sia, à loco ubi culta, Pago Attico. Lucanus Lib.V.

Et tumidis infesta colit quæ numina Rhamnus.

632. INGEMVIT.] Invidia scilicet.

633. DOMAT ASPERA VICTOS.] *Vervictu.* Eum titulum Satirarum Menippæarum uni dedit Varro, qua egisse puto de Victoribus, non insultandum scilicet victis, aut miseris: Sive adeo de rebus adversis prudentia præveniundis.

634. ACIES.] Verissima & clarissima scriptura. Martem enim illum, ob quem oculos dolere Alarico modo dixit uno conflictu prospero Romanis rependisse ait multorum annorum sequiores successus. Itaque omnes libri; demta Editione Cujaciana, quæ nulla ratione turbas dare vult. Pariter Prudentius.

At noster Stilico, congressum cominus, ipsa
Ex acie ferrata virum dare terga coegit.

634. TER DENIS]Perpulcrè Exemplar nostrum.

636. APTA TRIVMPHIS.] Adepta Lucretius lib.II. *pergam connectere rem, quæ Ex hoc apta fidem ducit.* Scaligeri hic distinctionem sequimur, non Claverij. Pollentia Vrbs pulcri nominis, alijs id genus assita, ut Industriæ, Carreæ, alias Potentiæ. PLinius lib.III. cap.V. De Victoria hac Stiliconis diversa scribunt historici & horum & sequentium Temporum, sed nostro consentit Prudentius, lib.II. in Symm. Cuis juncto præcipue nostro, crediderim potius. Ego, quam toti cæterorum alicui cohorti.

639. QVIRINO.] Rei Romanæ. Ita Prudentius.

640. OCEANI STAGNIS EXCITA SVPREMIS.] Florus lib.III. cap.III. *Cimbri, Teutones, atque Tigurini, ab extremis Galliæ profugi, cum terras eorum inundasset Oceanus, novas sedes toto orbe quærebant.*

641. TEMPESTAS.] Exercitus, instar Tempestatis ingruens, ob ingentem vim Barbarorum. Vide de Cimbris Plutarchum Mario. Sic Prudentius, II. in Symmachum.

Depulit hos nimbos equitum non pervigil anser.

Campi Tempestas in nostro III. Conf. Honor. v.LXXXV. Procella Belli Silio Italico lib.XI.

Sedes ecce vacat belli viduata procella.

Hiemem vocat noster Hoc Libro v.CCCCLIX. Sic omnis alia turbulenta persecutio, ubi vi quid agitur, Tempestas perhibetur. Sulpitius Severus, Dialogo III. *Intereà Martinus multis gravibusque Laborantium caussis ad Comitatum ire compulsus, procellam ipsam totius tempestatis incurrit.*

642. HISDEM PROCVBVIT CAMPIS.] Stephanus Claverius nescio cur Editis eatenus dicat omnibus hunc versum abfuisse, ab sese demum & Delrio restitutum: Cum totidem apicibus exstet apud Aldum & Camertem. Quorum utrumq; tractasse ipsemet prodit. Alias Alpes Tridentina juga dicit per quæ Cimbros Italiam irripuisse tradit ibidem Florus.

642. JAM PROTENVS.] Statim ex hinc. Vsus vocis *protenus* non satis est agnitus vulgo. Vide Servium. Momentum pugnandi esse in loco nemo it inficias: velut si in eo parte ab eadem parte sit ante victoria. Leo Tacticon XX. cap.CXCIX. *Vide num quo die anni aut mensis victoriam aliquã reportasti, & eodem die iterum, si ita usus ferat, bellum suscipias, ut alacriores milites sint, & meliore cum spe prælium ineant, & putent, Deo propitio hostes eodem die iterum in fugam vertendos. Et de loco in quo quis vicit similiter statuendum est.* ὁμοίως ἢ κ͵ ἐπὶ τόπῳ ἐν ᾧ νενίκηκας ποτέ.

645. STILICONE PEREMTOS ET MARIO.] Stiliconem æquat Mario instar summi Ducis huic adscribens. Sic Pescennius Niger, fortissimus Imperator. Spartianus: *Idem in concione juravit se, quam diu in Expeditionibus fuisset, essetque adhuc futurus, non aliter esse acturum quam militem, Marium ante oculos habentem & Duces tales: nec alias fabulas umquam habuit, nisi de Annibale, cæterisque talibus. Denique cum Imperatori*

tori facto quidam Panegyricum recitare vellet, dixit? Scribe Laudes Marij vel Annibalis, vel alicujus ducis optimi, vita functi, & dic quid ille fecerit ut eum nos imitemur. Amavit de Principibus Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Pium, Marcum, reliquos Fœmineos, vel venenarios vocans. Maximè tamen in Historijs Marium & Camillum, & Q. Martium Coriolanum dilexit. Stilichonem virtutis Martiæ nomine nemo nō commendavit, etiam qui clam palamq; odio habuerunt: Eaque laus servata etiam Barbari ævi scriptoribus, ut vides in Hermanno Contracto & ejusce censûs alijs.

646. DISCITE VESANÆ.] Sumtum ex formula castigationis publicæ, ubi plagis & verberibus addebatur. *NOLI HOC FACERE. DISCE HOC AGERE.* Exempla in Passione Tharaci & Andronici Martyrum, alijsq; id genus Narrationibus. Alia ex Theophane Victore Uricensi, Dione Cassio, Joannis Damasceni Historia, Ambrosio, notamus alibi ad Lampridij Alexandrum. Clausula par Elegiæ nostri in Eutropium:

> *Quisquis adhuc similes Eunuchus tendit ad actus*
> *Respiciens Cyprum desinat esse ferox,*

Nec absentit inscriptio vetus Cubitalibus litteris in Hispania reperta Catonis nomine: PAREANT ERGO ET NOSCANT OMNES SENATVS ET POPVLI ROMANI IMPERIVM ET DEORVM NVMINE ET MILITVM FORTITVDINE. ET REGI ET TVERI.

647. ROMAM NON TEMNERE.] Insignis Nobilissimi Pæanis conclusio. Elidens ingenio præstantium, sed judicio parum cautorum hominum nugas, qui defici Spiritu ad extrema operum Claudianum, nec pervehi ad portum capta favoris Musici aura ganniūt, in quos adolescens hic non injucundè invehebar. Commodior lectio quam ex Cujacianis Libris vir doctus notat.

> *Discite vesanæ Romā non tendere gentes.*

Quo spectant multa loca præclarissimi hujus Poematis. Ut

> *Hanc urbem insano nullus qui Marte petivit*
> *Lætatus violasse redijt* V. CCXC. *numquam impunè lacessitam* gentibus memoravit *Numquam impunè petitam externa genti Romam* V. DVII. Sexto Consulatu Honorij.
> *Crede mihi simili bacchatur crimine, quisquis*
> *Aspirat Romæ spolijs, vel Solis habenis.*

Quibus permotus τὸ *tendere* non de nihilo optimos Codices insidere arbitror. Aliqua tamen vulgatam scripturam tuetur similitudo illius Maroniani.

> *Discite Iustitiam moniti, & non temnere divos.*

Quantum autem ceciderit de culmine illo Romanæ Vrbis majestas, non attinet dicere. Sanè invictam tot millibus barbararum gentium, tot Regibus, tot conjuratis regnis frustra olim petitam eo redactam legere memini, ut pauci homines spoliaverint caput illud mundi: Tacebo alibi propositam nobis historiam superiori seculo occupatæ, direptæ: Memoria in primis dignum quod in vita Joānis XXIII. Pontificis scribit Theodoricus à Niem, maximam tantæ urbis partem à quingentis Ladislai Regis Militibus pro arbitrio fuisse spoliatam.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAUDIANI, BELLUM GILDONICUM,

Animadversiones.

PERTINERE aliò videbatur potius hic Liber, ad Res nimirum Honorij, cum ejus Persona rei gestæ interfit: cum toties tamen Stiliconis Virtus in hoc Bello alibi à Claudiano commendetur, isq; reapse Rebellionem confecerit, Laudibus ejusdem Herois & hunc Pæanem adnectere consultum duximus, ut uno protelo procederent omnes, & sub suis proprijs titulis Honoriana Encomia sequerentur. Librum hunc Frustra mancum opinati sunt Docti, cum ex ipso fine certa res sit Primum esse Duorum de hoc Bello scriptorum; omnia enim Consilia & Auspicia omnisque apparatus Belli insumitur hoc priore ad justam, nec auctori temere migrandam Voluminis amplitudinem: Secundo utique porrò res ipsæ sunt tractatæ; Nam totam Historiam edomiti Perduellis, confectique Belli sese litteris consignasse, aperte ipse Auctor testatur, sibiq; testimonium addicit Sexto Consulatu Honorij, cum ait.

Sed mihi jam pridem captum Parnassia Maurum
Pierijs egit fidibus chelys.

Quarum sanè rerum nihil in hoc priore Panegyrico superest. Accedit rei ipsi testimonium optimi Codicum Cujaciani, qui finito isto disertè requisivit Secundum Belli Gildonici Volumen, male damnatus judicii à Stephano Claverio. Bellum ipsum hoc incidit Quartum Honorij Consulatum. Idatius: *Honorio Augusto Quartum & Eutychiano Cõsulibus Gildo occisus est* Marcellinus Comes: *Honorio Imperatore Quartum & Eutychiano Consulib. Gildo Comes, idemque paganus, qui mortuo Theodosio principe Africa praerat, dum Arcadio & Honorio adhuc pueris, regnantibus invidet. Africamque nititur obtinere: frater ejus Mascezel, cognita ejus vesania, relictisque duobus apud Africam filijs, Italiam remeat. Gildo utrumq; fratru filium dolo trucidat. Mascezel, fratris cognito scelere, cum quinque millibus suorum contra Gildonem cum LXX. millibus armatorum sibimet obviantem infestus accedit, Gildo fugiens propria se manu strangulavit.* Quæ est ex Orosiana decerpta narratio, lib. VII. cap. XXXV. Repetitur Paullo lib XIII. Histor. Miscellæ. De Gildone cætera nota diligentia Chronographorum, quibus adjicias quæ Nicephoro Callisti adjecit interpres libro XII. cap. XXXVIII. Ejus mentio princeps in Ammiano Marcellino, Theodosio nondum Regnante; qui & fratres ejus non paucos commemorat; Sororemq; Cyriam nomine. Parens ei fuit Nubel, regulus inter Mauritaniæ potentissimos, siquidem ipse frater fuit Firmi, quod

quod contestatur idem Ammianus, li. XXIX. Filiam habuit Salvinam, Nebridio nuptam, nato ex sorore Augustæ, Theodosij conjugis condiscipulo Arcadij & Honorij, viro splendidissimo, ditissimo: de quibus ambobus Senis consulenda Hieronymi dulcissima Epistola quæ ad Salvinam super servanda Virginitate inscribitur: Ut affinitate Imperatoria nobilis fuerit Gildonis successio, neq; non & diuturna satis, siquidem Nebridio ex Salvina relictum Filium idem Antistes eadem Adhortatione commemorat. Ipse Gildo, ut ex Cod. Theodosiani li. IX. Tit. VII. apparet, Comes & Magister utriusq; per Africam Militiæ fuit, Opulentissimus; tantaq; Gratia apud patriam, ut post confectum hoc bellum decennio satellites ejus in ea provincia superfuerint, ut notarunt pridem docti viri ad Symmachum. *Gildoma*, sive *Gildonia*; cujus mentio in Capitulis Caroli apud Ansegisum, quam Franciscus Pythæus hinc descendere arbitretur, Germanicæ omninò Originis vox est, neque pertinet quicquam ad hujus vel viri vel rei Historiam.

Ad Præfationem.

PANDITE DEFENSUM.] Unus Codex Manuscriptorum de Belgio ad Secundum in Rufinum collocat hoc Epigramma. Cui cum cæteri omnes adsentiant, nec nos voluimus accedere. Res eadem est. Nam & hîc & illic omnia feliciter pro Honorio à Stilicone gesta memorantur. Locus aliud suadet, Thessaliam nimirum Stiliconi defensam; ut omninò ad perditorum aliquem Claudiani librum referendum Epigramma censeas. Utut fuerit, vel alio pertinens hic illustrabimus, ne ordo conturbetur.

PANDITE.] Velut clausum anteà. Videatur à mari deducta similitudo, quod pandi & claudi certo tempore perhibetur. Vegetius, lib. IV. cap. XXXIX. Rei Militar. *Ex die tertio Iduum Novembris usque in diem sextum Iduum Martiarum maria clauduntur. Panditur*, cum favente tempestate ductu velut numinum intratur. Rutilius Num.

> *Pande precor gemino placatum Castore Pontum,*
> *Temperet æquoream Dux Cytheræa viam.*

Quem locum contrà mentem auctoris corrigere voluit Mariangelus Accursius, Non enim portum placari Castoribus vovet, sed iter maritimum, Poëta prudens.

1. HELICONA.] Helicon reparatus Otium litterarium & Musicum notat, pulsa tyrannide cultui animorum restitutum. Martialis pariter lib. XII. Epigr. VI. de Nerva post Domitianum.

> *Contigit Ausoniæ Procerum mitissimus Aulæ*
> *Nerva: licet toto nunc Helicone frui.*

PERMISTIS.] Proba scriptio Codicum Belgicorum, accedentibus Nostro, Delrianos Scaligero, Aldoq; insuper faventibus. *permissis nunc licet ire choris.* In choris ducendis divinam quamdam & Deorum ipsorum voluptatem ponebant Veteres Poëtæ, quos permissos loco summæ felicitatis Musicæ dicit doctissimus vates. Sic Anacreonti summa est Felicitatis talis Musicæ.

> παρὰ σοῖς, Διόνυσε, σηκοῖς,
> μετὰ κούρης βαθυκόλπου,
> Ροδίνοισι στεφανίσκοις
> πεπυκασμένον χορεύειν.

Et post, Descriptione talis:

> Στεφάνους μὲν κροτάφοισι
> Ροδίνους συναρμόσαντες,
> Μεθύομεν, ἁβρὰ γελῶντες,
> ὑπὸ βαρβίτῳ δὲ κούρη
> κατὰ κισσοῖσι βρέμοντας
> πλοκάμοις φέρουσα θύρσους
> χλιδανόσφυρος χορεύει.

Numinum ipsorum felicitas in choreis sæpè apud Nonnum, Nympharum ubi. ; alias.

NULLA PER AONIOS] Manifestè Thessaliam assertam loquitur hæc exsultatio. cum

cum sequentibus omnibus, quæ res ad Getas à Stilicone illinc submotos pertinet, quorum gentis etiam mentio in varia Lectione sequẽtium versuum, & Codice uno è Belgis, qui carminis hujus inscriptionem commodam de Gothorum strage habuit, Zosimus Historiam doceat. Possit tamen ad Geticum quoque Bellum pertinere, quos Thessaliæ corruptæ in Italia pœnas dedisse ibi memoratur: Vt duplici Epigrammate insigniti sunt quidam Sidoniani Panegyrici, nostri perpetui æmulatoris. Tamen Sequentia aliam rem gestam laudatamq; indicant.

4. MUGITU DETERIORE.] Tristem & malè ominatum sonum dicit. Mugitus enim quicquid absonum inconditumq; sonat. Lucanus, lib. VI.

> *Iam fama ferebat*
> *Sæpè cavas, motu terræ, mugire cavernas.*

Arnobius, lib. V. *Hinc petra concepit, & mugitibus auditus multis prius, mense nascitur decimo, materno ab nomine cognominatus Agdestis.* De tubis noster, ex Marone:

> *Tyrrhenusque tuba mugire per æthera clangor.*

5. DELPHIS.] Thessaliam fœdi populatus cum Gothis suis erat Alaricus, ad quem tanta nube temporum referre tamen possis hoc carmen. Vide Zosimum, & Bellum.

6. FLORIBVS.] Corona. Ineptè Liber noster. *Delia cinge tuum.* Geticum Nostri.

7. PRÆSCIA FATI FLUMINA.] Quibus potatis ariolari dicebantur Poëtæ & Antistites, qui consulebantur iis locis. Notæ nugæ Poëtarum. Sequentia qui ad dictam Getarum Historiam pertinere non videt, nihil videt. Quid verò ad Africam aut Gildonem

9. SICULUMQUE PER ÆQUOR.] Hæc est nota illa, qua probare nituntur Poëtæ, Alpheum fluvium impermistum maris undis eas transire, inque amatas Arethusæ aquas pervenire talem usq; Siciliam qualis Pisis exierit. Antigonus Mirabilium cap. CLV. ex Callimacho tradit, victimarum intestina, in Alpheo purgata sordibus trans mare inficere Arethusam. Elegans Moschi Epigramma, refert Stobæus.

> Ἀλφειὸς μετὰ πίσαν ἐπὴν κατὰ πόντον ὁδεύῃ,
> ἔρχεται εἰς Ἀρέθουσαν, ἄγων κοτινηφόρον ὕδωρ.
> ἕδνα φέρων, καλὰ φύλλα, καὶ ἄνθεα, καὶ κόνιν ἱράν.
> Καὶ βαθὺς ἐμβαίνει τοῖς κύμασι, τὴν δὲ θάλασσαν,
> Νέρθεν ὑποτροχάει, κ' οὐ μίγνυται ὕδασιν ὕδωρ.
> Ἁ δ' οὐκ οἶδε θάλασσα διερχομένου ποταμοῖο.
> Κῶρος δεινοθέτας, κακομήχανος, αἰνὰ διδάσκων.
> Καὶ ποταμὸν διὰ φίλτρον ἔρως ἐδίδαξε κολυμβᾶν.
>
> *Oceanus ingressus Pisæa Alpheus ab ora*
> *Sacra ferens, oleas, floresque, & pulvere canus*
> *Donaque sacra virûm, frondes, procedit amata*
> *Ad fontes Arethusa, & subter ab æquore manat,*
> *Non undis undas miscens: transire fluentem*
> *Ignorat pelagus, nec scit commercia flumen.*
> *Vsque adeo puer acer, Amor; puer ardua patrans,*
> *Ardua quæque malo docet exantlare labore.*
> *Discere & ipsum amnem cogit sub Amore natare.*

Nec minus eleganter Nonnus, libro XIII. Dionys.

Καὶ

Καὶ Σικελὴν Ἀρέθουσαν, ὅπῃ μετανάστιος ἕρπει,
Σπέμματι πισαίῳ κομόων Ἀλφειὸς ἀλήτης.
Πορθμεύων βατὸν οἶδμα, καὶ ἀκροπάτου διὰ πόντου.
ἕλκετο δοῦλον ἔρωτος, ὑπέρτερον, ἄβροχον, ὕδωρ.
Θερμὸν ἔχων ψυχροῖο δι᾽ ὕδατος ἀπλώμενον πῦρ.

Et libro XXXVII.

Οἶστρον ἔχων πισαῖον ἐλαιοκόμου ποταμοῖο,
Ἀλφειοῦ δυσέρωτος, ὃς εἰς Ἀρέθουσαν ἱκάνει,
Ἄβροχον ἕδνος ἔρωτος ἄγων στεφανοφόρον ὕδωρ.

Hinc ἐρατεινότατον ποταμῶν vocat Dionysius Periegetes. Ἔνθ᾽ ἐρατεινότατος ποταμῶν Ἀλφειὸς ὁδεύει. ἀγαθὸν δὲ ἐστι τὸ τοιοῦτον ὕδωρ, inquit Eustathius, καὶ εἰσλευκὰς, καὶ λειχῆνας. ἐρατεινὸν δὲ ὁ Διονύσιος τὸν Ἀλφειὸν καλεῖ διὰ τὸ μυθευόμενον τῆς Σικελικῆς Ἀρεθούσας ἔρωτα, ἧς φασὶν ἐρῶν, ἕως εἰς ἐκείνην ἐκ Πελοποννήσου ἀναδίδωσι γλυκὺς ἐραστὴς, ἀμιγὲς ἅμη θαλάσσης φυλάσσων τὸ ῥεῖθρον. Epigramma vetus in hanc sententiam alibi publicabimus.

10. BELLI NOTAS.] Quicquid belli furor fert, nota ejus absentis. Papinius de Domitiano Martium spirante in ipso Pacifico habitu.

juvat ora tueri
Mistan tis belli, placidamque gerentia
Pacem.

11. ET GETICAM SENSIT.] Clara omninò scripturæ ratio hujus, ex ijs quæ de Alarici cladibus hoc Epigrammate hactenus scripta sunt. Habent hanc scripturam libri meliores, agnoscunt Scaliger, Noster Codex, Editio Camertis. Illustrissimus vir qui hinc concludit Gildonem apud Siciliam perijsse, non attendit judicia cladis ex Peloponneso in eam insulam delata memorari. Nec unum hominem, sed notas Belli loquitur Claudianus. Ad Tabracam perijsse Gildonem bis terque alibi Noster.

13. SUCCEDANT.] Mali Noster Cod. *succedent* Hortatur enim Stiliconem ad perpetuam illam armorum curam tandem remittendam.

14. REMITTE.] Ab intentione Lyræ aut Fidium, quarum remissionem flagitat usus. Vide super hoc verbo ad Quartum Consulatum Honorij.

16. CONSTITUISSE.] Ex depenso videlicet. Uti summatum virorum res non patiuntur diuturnius otium. Horatius, ad Augustum.

in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.

Malè quidam Libri *Instituisse.*

18. FUNDERE.] Extendere. In Libro Noster.

qua fusus Honorius ostro
Carpebat teneros Maria cum conjuge somnos.

Valerius Flaccus, lib. I.

molli juvenes funduntur in alga.

19. OBLITUSQUE SUI.] Perpetuo enim Belligerare & furere in armis Poetarum filijs dicitur Mars, ut hæc ipsa ejus quodammodo sit Natura. Vide Papinium, lib. VII.

20. PACIFICARE.] Mollire: & sonis traditas à curis avocantibus bellicis, instituere & delectare pacis artibus. Musicæ in humanos animos vim magnam esse, omnis ætas exemplis testatur, & confirmant quæ pulcrè notat Hieronymus Magius Miscellan. lib. IV. cap. XIII. Pluribus disceptatum illud est an vi Musices ægritudines corporis atque animi compesci fugariq; possint, leniri ve adeo. Sanè dubium non est experientiam tale quid

 docere.

docere. Rationes inquiri difficiles, solos eos non fugisse arbitror qui penitius consonantiam divinorum inter sese corporum, cumq; illis mentium humanarum, hisq; porrò corporum ipsorum, ad modulationes, numeros, accentusque & concentus Harmoniæ omnia moderantis nutu supremi illius omnium Tẽperatoris, intueri & intelligere, animis è terrenarum rerum involucris, & sordibus opinionum elevatis, potuerunt. Certè Corporis animus Imperator, multum in ejus affecti molestias jurisdictionis habet, cumq;, excitatus ipse, conspirantium modulorum concentibus, sese ad eos agnoscere & redire quodammodo in origines suas orditur, ultrà istam nubem regnorum Fortunæ elevare secum membra domicilij sui tentat, inq; ea transfundere gaudium quod sentit in se produci suavi disparium commodulatione: sic obliviscitur ipse mœrorum dolorumq; suorum, sicq; corpus proinde affectiones molis suæ ad tempus non sentit, dum melodijs occupatur animus, sanguinemq; intrinseca & nervos hilaritate perfundit, cœlestium harmoniarum æmula, ad quarum numeros conditum ipsum, & cõtemperata membra consensus est Sapientum, & arguit Delectatio omnia commoderantis Suavitatis, quæ cogitando hauriri, & ipsum corpus in exsultationem suam rapere potest: Ad hanc efferendam cum nulla sint vocabula satis; effectus quoq; ejus par est credere non subjici rationi, nisi ubi tamdem soluta erit Mens vinculis artuum, ut suis gaudijs fruendis agnoscendisq; sola vacare possit, nec per instrumenta capere ea cogetur amplius. Hanc pacificationem aurium doctissimum vatem hic sentire dicas, ut Victor nimirum hostium Heros relaxet generosum animum sibi, Musicisque cantionibus leniendum præstet post tot exantlatos labores in tuenda Re Romana. Harmoniam benè Sapientes veteres censuerunt humanorum affectuum esse moderatricem, & componere posse Spiritus, contraque etiam turbare, cui rei exempla magis sunt frequentia Eleganter Dionysius Longinus cap. XXXIV.

περὶ ὕψους, τοσούτου ἐξ ἀνάγκης προσδεήσομεν ἂν εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν, ὡς οὐ μόνον ἐπὶ πειθοῦς, καὶ ἡδονῆς ἡ ἁρμονία φυσικὸν ἀνθρώποις ἐνέργημα, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐλευθερίας καὶ πάθους θαυμαστὸν, τι ὄργανον, οὐ γὰρ αὐλὸς μόνον ἐντίθησι τινα πάθη τοῖς ἀκροωμένοις, καὶ οἷον ἔκφρονας, καὶ κορυβαντιασμοῦ πλήρεις ἀποτελεῖ, καὶ βάσιν ἐνδοὺς τινα ῥυθμοῦ πρὸς ταύτην ἀναγκάζει βαίνειν ῥυθμῷ, καὶ συνεξομοιοῦσθαι τῷ μέλει τὴν ἀκροατὴν, κἂν ἄμουσος ὅσοι παντάπασι, καὶ νὴ Δία, φθόγγοι κιθάρας οὐδὲν ἁπλῶς σημαίνοντες, ταῖς τῶν ἤχων μεταβολαῖς, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους κρούσει καὶ μίξει τῆς συμφωνίας, θαυμαστὸν ἐπάγουσι πολλάκις, ὡς ἴσμεν, θέλγητρον, &c.

Hinc tam corporis quam animi mœstitijs & laboribus Sapientes prisci pro medicina Musicos concentus adhibebant. Porphyrius, vita Pythagoræ:

κατεκήλει δὲ ῥυθμοῖς καὶ μέλεσι, καὶ ἐπῳδαῖς τὰ ψυχικὰ πάθη, καὶ τὰ σωματικά.

Et summo mane porrò talia sibi semper instrumenta adhibuisse Pythagoram memorat.

τὰς γοῦν διατριβὰς, καὶ αὐτὸς ἕωθεν μὲν ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐποιεῖτο, ἁρμοζόμενος πρὸς λύραν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ᾄδων παιᾶνας ἀρχαίους τέ τινας τῶν Θάλητος, καὶ ἐπῆδε τῶν Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ὅσα καθημεροῦν τὴν ψυχὴν ἐδοκίμαζε.

Talis est Pythagorica ista Claudiani pacificatio. Theophrastus ille melliloquij divini Librum scriptum reliquit de divinis furoribus, quo retulit Musicos concentus plurimis animi corporisque ægritudinibus mederi, eamque doctrinam exemplis confirmavit, unde nonnulla recenset Apollonius, Mirabilium cap. XLXIIX. Additq; Thebis tum quoq; affecta corpora fistulæ concentibus curari consuevisse. De furore Sauli Regis fidibus sedato ab Da-

ab Davide exemplum notum de Sacro Codice. Contrà furore citharæ sono inaudito perceptum Ericum Regem Daniæ, auctor est, Grammaticus ejus gentis Historiarum, Saxo, lib. XIII. Quam tamen rem Magicis accentibus adscripseris, ut omnis illarum gentiũ Historia id genus antiquis Dœmoniorum præstigijs scatere nota est Dabo verba, ut jucundius procedat, fabula immista, commentario: *Reversus*, inquit, *Ericus, cum more Regio domi in propatulo cœnitaret, inter alios quemdam Musicæ rationis professorem adesse contigit. Qui cum multa super artis suæ laudibus disputasset, inter cætera quoq; sonorum modis homines in amentiam furoremq; pertrahi posse firmabat. Quin etiam tantas vires fidibus inesse dicebat, ut perceptis earum modulationibus, mente constituros astantes negaret. Cumq;, an ejusmodi usu calleret, interrogatus, peritiam fateretur, tum precibus Regis tum etiam minis effectum præsentare compellitur. Qui cum nec vecordia metu nec periculi prædictione Imperantem avertere potuisset; ne furori necendi materia suppeteret, primum ade armis vacuefacta, complures extra auditum citharæ in ambitu collocandos curavit, erumpente vesania strepitu fores irrumpere, ereptamq; manibus suis citharam capiti illidere jussos, ne ulterior ejus modulatio supervenientes quoq; mente captos efficeret. Monuit quoq; præsto adesse qui furentium vesaniæ violenter occurrerent, ne limfantes, dementia in rixam versa, mutuis seipsos viribus interficerent. Obtemperatum consilio est. Igitur armis domo egestis, claustrorumque custodia obseratis, fidibus operam dare exorsus, insitatæ severitatis Musam edidit; cujus prima specie præsentes velut mœstitia ac stupore complevit: qui post modum ad petulantiorem mentis statum vegetioribus Lyræ sonis adducti, jocabundis corporum motibus gestiendo, dolorem plausu permutare cœperunt: Postremò ad rabiem & temeritatem usq; modis acrioribus incitati, captum amentia spiritum clamoribus prodiderunt. Ita animorum habitus modorum varietas inflectebat. Igitur qui in atrio, melodiæ expertes, constiterant, Regem cum admissis dementire cognoscunt, irruptaque ade, furentem complexi, comprehensum continere nequibant, quippè nimio raptu furoris instinctus eorum sese validè complexibus ernebat, Natura siquidem ejus vires etiam rabies cumulabat. Victo itaq; colluctantium robore, procursum nactus, convulsis Regiæ foribus, arreptoq; ense, quatuor militum, continendi ejus gratia propius accedentium, necem peregit. Ad ultimum pulvinarium mole, quæ undique à satellitibus congerebantur, obrutus, magno cum omnium periculo comprehenditur: ubi verò mente constitit, asæ primum militia justa persolvit, ut autem acrioribus e piationis modis pœnitentiam ederet, redimendæ noxæ gratia relligiosæ peregrinationis propositum amplexatus est.* Habes fabulam admirando verborum splendore eo ævo propositum quo nec eruditissimus quisq; quid vera eruditio aut eloquentia esset, noverat. Aliam historiã Musicis concentibus curati furoris, vi venenatarum bestiarum, illati, ipsi tum vulgò notam ante hoc sesquiseclum commentatus est Leo Baptista Albertus, qui de re Ædificatoria laudatum Angelo Politiano, eruditorum rum principi, opus reliquit, Lib. I. cap. IV. verbis mancis & deturpatis, non sperendo labore post excessum auctoris prodito: *Quid*, inquit, *hac ætate, apud Apuliam, Dij boni, in Italia, quænam incredibilis veneni vis increbuit. Ex terrestribus nonnullis araneolis, quorum morsu homines ad varia insaniæ deliramenta concitantur, atq; in furorem acti reperiuntur? Mirum dictu. Nullus gravis tumor, nullus livor exstat, qui corpore uspiam appareat, factus venefica bestia sive morsu, sive aculeo. Sed principie obrecta * mente languente attoniti, &, in epis afferatur, confestim pereunt. Hos Theophrasti medicamentis curant. Qui quidem viperarum morsus tibicine adhibito mederi asseverabat. Ergo variis modorum sonis Musici ita consternatos mulcent: cum verò ad suum ventum est canendi modum, illicò quasi exciti adsurgunt, & per alacritatem ex Libidine animi rem omni nervorum & virium contentione exsequuntur: & sic videbis demorsos illos saltitando, alios canẽdo,*

 alios

alios alia exercendo & conando, quæ Libido eorum & insania fert, ad ultimam usque lassitudinem, necquicquam intermissa opera dies plusculos desudare, & nulla alia re convalescere, nisi satietate concepta insania. Alia *huc facientia* collegerunt doctissimi tum alij superioris seculi viri, tum Joannes Bodinus libro IV. de Republica, M. A Muretus, Variarum libro XIV. cap. VI. Joan. Brodæus Miscellorum lib. IV. cap. XXXI. &c.

Ad Panegyricum.

V. 1. AUSTER.] Africa. Alibi supra *hæc nulla forent si Panus adhuc incumberet Austro.* Gildo contemta Principum ætate, Africam sibi vindicabat, eximere occasione ea Imperio Romano volens. Orosius: *Gildo Africam excerptam è societate Reipublicæ sibi usurpare ausus est.* Jornandes de successionibus: *Gildo Africæ Comes à Theodosio dudum ordinatus, ac si juvenile regnum, utrumq; despiciens, sibi velle cœpit Africam tenere.* Aliter Zosimus, ab Eutropio consceleratissimo Eunucho, ne Stilico pœnas exacturus in Orientem veniret, subornatum Africæ commovendæ, & Honorio detrahendæ provinciæ Gildonem, scribit.

V. 2. SUBJECTAQUE RURSUS ALTERIUS CONVEXA POLI.] Velut jam exemta. At improviso domitum Gildonem memorat Zosimum, cui res ipsa majorem fidem promittit. Convexum est rotunditas, seu camerationis illa cavitas, aut inclinatio, qua descendere ad nos Orbis videtur. Sæpè de cœlo usurpata vox scriptoribus, quod quasi ngruere & imminere nobis inde videtur. Calpurnius Flaccus Declam. II. *Ex altera parte qua convexus & deficiens mundus vicinum mittit Orientem.* Verbis corruptis. Quid enim mittere orientem? Scribe disertè *vicinum metuit orientem.* Terræ enim orbis videtur prono ibi cœlo vicinior, & metuere propinquum Solem. Maro

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

Quæ vicinissimæ, & metuunt ideo semper. De Convexo PLinius libro II. cap. II. *Mundus oculorum quoque probatione rotundus; quod convexus mediusque, quacunque cernatur, quod accidere in alia non potest figura.* Cœlum Poëtis. Juvencus lib. III.

> *Convexum quoties claudit vox humida cœlum.*

Cœlum vergens eidem eam habet significationem, de fulmine lib. IV.

> *cerni facilè est cunctis Orientis ab oris*
> *Usque sub occidum cœli, vergentis in orbem.*

Hoc est undique convexi. Eleganter thalamum vocat Germanicus Cæsar initio Prognosticorum:

> *Aethereum venit thalamum super, imbribus atrum*
> *Et tonitru, crebraq; abscondit grandine terras.*

Quos versus corruptos dicas, & scripsisse Germanicum.

> *Aethere cum venit thalamum super; imbribus atrum*
> *It tonitru, crebraque abscondit grandine terras.*

Ut Jovem, sive ætherem, terram supervenientem dicat in concubitum, imitatus nobilissimum illud Maronis.

> *At Pater omnipotens fœcundis imbribus æther*
> *Conjugis in læta gremium descendit, & omnes*
> *Magnus alit, magno commistus corpore fœtus.*

V. 2. RECTORE SUB UNO.] Communem dicit Patrem & Tutorem utriusque Imperij, Flaviũ Stiliconem, cujus auspicijs debellatus Gildo, & Honorio Africa Restituta. Inscriptio vetus. FLAVIO. STILICHONI. ILLUSTRISSIMO. VIRO. SOCERO. HONORII. AUGUSTI. AFRICA. CONSILIIS. EJUS. ET. PROVISIONE. LIBERATA. EX. SC.

Æmu-

Æmulatus hæc est Sidonius, &, more suo, acutum dictum adcudit

Respublica vestra
Nunc erit una magis quæ sic est facta duorum

Concordia nimirum profunda sub unum omnia Rectorem redigente, quamlibet duo sint Principes. Stilico autem jactabant, & res ipsa testatur verum perhibuisse, Vtrumque à moriente Theodosio Orbem commissum, Zosimus, lib.V.

ἐπιτετράφθαι γὰρ αὐτῷ τοῦ Θεοδοσίου πελευτᾶν μέλλοντος, τὰ καὶ ἄμφω τοὺς βασιλέας ἔχειν ἐν πάσῃ φροντίδι.

3. GEMINI ORBES.] Oriens & Occidens. Sidonius de iisdem, Eodem Anthemij Panegyrico: *geminas junxit Concordia partes*. Orbes duo, duo Imperia unius Orbis: velut Iovis loco utroque pro se principe. Sidonius ad Constantinopolim.

Salve sceptrorum columen, Regina Orientis, Orbis Roma tui

Sic Geminus Mundus apud Corippum, Lib.I.

Gratior ille fuit dominis locus; unde solebant
Vndivagum spectare fretum, curvasque carinas,
Omnia vectantes gemini commertia mundi.

4. EUROPAM LIBYÆ.] Restituit Africam Honorij partibus hoc Bello Stilico. Et postinde adeo res ejus egit, ut plurimum ipsi Orientis vindicare voluerit. Zosimus Lib.V.

V. 5. CONCORDIA FRATRUM.] Allusisse dicas Picturam Concordiæ, quæ media duorum fratrum pingebatur. Severianus Episcopus, Homilia de Nativitate Domini, quæ est CXLIX. inter Petri Chrysologi: *Et sicut frequenter fieri videmus, ubi Regum ... fratrum Tabulæ depinguntur, ut inter utrosque unanimitatis declarentur insignia, artifex Pictor fœmineo habitu post tergum utriusque Concordiam statuit, quæ brachiis suis utrumq; complectens indicet, quod hi qui videntur corporibus separati sententiis & voluntate conveniant; ita nunc Pax Domini media assistens, & utrumque nostrum gremio palpante connectens, disereta corpora in unum convenire animum, almis jungentibus, docet.*

6. PLENA REDIT.] Absoluta, perfecta. A maturitate rem consummante. Sic illud dictum & plenis nubilis annis. Petronius: *Ephebus plenæ maturitatis.* Ad plenum, perfecte. Virgilius Georg II. *dulcesque à fontibus uvæ Ad plenum calcentur* A Quila Romanus Rhetor. *Rhetoricos petis longioris mora ac diligentia, quam pro angustiis Temporis, quo me profectio urget. Ideoque posteà plenum hoc tibi munus reddemus, in præsenti autem, &c. Id est consummatum, perfectum.* Julianus Pomerius: Præf. Contrà Judæos: *Vnde nequaquam expedit unum ex iis legere, & alterum præterire, ne plenam soliditatem doctrinæ, non hauriat, quem trium lectio librorum angustat.* Alanus AntiClaud. lib.V.

Ebrietas nascens ex tali nectare, plena
Sobrietate viget.

Idem lib. Eodem.

Gaudia plena vigent nullo reversa dolore.

Claudianus III. Stilicon.

majestas augescit plena Quirini.

Phæbadius de Deo. *Nihil in semetipsam recipiet æterna Beatitudo ejus, nisi proprium, non autem proprium Dei, nisi plenum atque perfectum* Eligius, Homil.II. *Dominus Iesus, plenus & perfectus Deus, plenum & perfectum hominem ex matre sine patre suscipiens.* Faustus prologo de Libero Arbitrio: *Vt hic teneat pleno jure dominatum, ille tota reddat subjectione servitium.* Fulgentius Serm. de verbis Michææ: *quibus utique verbis Apostolus, plenam nobis benevolentiam commendavit.* Walfridus Strabus Mammete, cap. XII. *cœlo vox missa cucurrit Confortare, prope est Victoria, plena corona.*

5. PATRIIS QUOD SOLUM DEFUIT ARMIS TERTIUS OCCUBUIT.]

 Plenæ

Plenæ Securitati Theodosiani feculi abfuit nondum domuiſſe Gildonem. Facit omnia ut diſcrimen in Laudem Victoris amplificet. Sic I. Laudum Gildonem ſummis hoſtibus æquat. Quomodo omnes Chriſtiani ſcriptores, ſolo rem elevante Zoſimo. Promtum ſtrenuumque virum fuiſſe diſcas ex Ammiano. Diſcrimen ſanè ſummum famis Romæ intulit, ut ſæpius noſter. Symmachus lib. II. Epiſt. II. lib. IV. Epiſt. IV. Et alibi.

6. NATI VIRTUTE.] Non ſolis auſpiciis dicere vult. De Eodem ineunte Quarto Conſulatum, quo geſta hæc ſunt.

patriis olim fueras ſucceſſibus auctor
Nunc eris ipſe tuis.

V. 7. HORRET ADHUC ANIMUS. Poeticum πάθος. ut in incredibili eoque ſubito gaudio animus humanus percelli ſolet. Sic videmus uſuque experimur tam inſperatis gaudiis, quam ſubitis mœrorum cauſſis attonari homines, interdum penitus etiam interire. Latinus Pacatus, Panegyrico: *Animos noſtros, ſubitis affectibus impares perinde lætitias ac dolor, ſi deprehendat, exsternat. An non illa Romana, Pietatis notiſſima mater, nuntio mali Cannenſis exterrita, filio reduce; quam deflebat, diriguit in mortem.* Vnum ex ita mortuis Chilonem memorat Diogenes Laertius. Illuſtre exemplum narrant Italorum Hiſtoriæ in Ludovici Diedi filio Victore, qui è carcere Turcico redux inter amplexus XVI. fratrum & ſeptem Sororum excipientium ex inſperato reverſum exſpiraſſe memoratur. Anno Chriſtiano M. CDLXXX Cauſſam comminiſci ſatagit Alexander Aphrodiſæus Problem. XXI. Pacati locum legendum arbitramur ut adſcripſimus.

8. MANIFESTAQUE GAUDIA DIFFERT DUM STUPET.] Licet ſit clara res, tamen laborat animus in fide, gaudiumq; differt, dum ſtupor ejus locum ſubit, fieri videlicet vix potuiſſe, quæ facta ſunt. Chryſologus, Sermone LXXXI. *Votiva gaudia, & cum data fuerint, vix creduntur: Optata, cum perveniant, dant ſtuporem. Hinc eſt quod Apoſtoli Reſurrectionē Christi celeriorem, quam ſperaverant, admirantur, Diſcipulos, ad iſta tardos, ſtupidos ad tanta; non perfidia timor, ſed cauſſa præſtitit magnitudo, viſa non videre, neſcire ſcita, credita non credere; non incredulitas facit, ſed miraculum ſingulare.* Quibus ipſis etiam verbis obſcura depravatio ineſt. Scribendum enim: *Optata cum præveniant.* Hoc eſt, cum prius ſpe veniant. Hoc enim eſt quod ait celeriorem ipſo voto eveniſſe Reſurrectionem Chriſti diſcipulis. In vulgato nec vola nec veſtigium boni ſenſus comparet. Noſter Scriptus. *manifeſtaque gaudia deſunt Dum ſtupet* Non ineptè Nec tamen mutamus quicquam. Is Codex multa ſingularia habet hoc Panegyrico, quæ notabimus, ut curioſis ſatisfiat.

9. CINYPHIAS.] Africanas. Servius Georgico III. Lucanus de noxioſiſſimo Africæ univerſæ ſerpente. Lib. IX. *Cinyphias inter peſtes tibi palma nocendi eſt.*

10. NULLIS VICTORIA NODIS HÆSIT.] Virgilium imitatur.

Hectoris Aeneæque manu Victoria Grajum
Hæſit, & in decimum veſtigia retulit Annum.

Non abludit illud Abronii Silonis apud Senecam Patrem, Suaſoria III. *belli mora concidit Hector.* Egeſippus lib. II. cap. XIIX. de Simone: *Plurimos ex populo adventitio Iudæorum incurſu peremit, ac, ſi fortè conſpirati adeſſent, ſolus ſuſtentare aciem, & conglobatos ſolitus avertere, totius erat nodus ac belli mora, & plerumque, deſperatis rebus, converſio.* Otbertus Vita Henrici Quarti: *Cum autem intraſſet Alſatiam ibi fortuna ejus aliquantulum hæſit, ibi pugnam, tam infelici eventu, quam imprudenti geſſit inceptu.*

11. NON SPATIO TERRÆ.] Poterat enim in immenſa ſpatia Africæ retrocedere Gildo, & bellum in multum tempus ducere, qua in re cavenda Stiliconis Prudentiam commendat noſter lib. I. Laudum, à verſu CCCXXX. Paucis etiam ex inopinato oppreſſum

pressum Tyrannum ibidem memorat, confirmante Zosimo:

ἀδελφὸν γὰρ, inquit, ἔχων ὁ Γιλδων, ὦ Μασκέλδηλος ἦν ὄνομα, καὶ τούτῳ διὰ βαρβαρικὴν μανίαν ἐπιβουλεύσας, ἠνάγκασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς Στελίχωνα πλεῦσαι, καὶ ὅσα παρὰ ἀδελφοῦ πέπονθεν, ἐξειπεῖν, ὁ δὲ δυνάμεις ἀδρὰς αὐτῷ παραδοὺς, καὶ πλοῖα χορηγήσας ἀρκοῦντα, πολεμήσοντα τῷ Γιλδωνι παραπέμπει. οὗτος ἀναστὰς ἔνθα Μαλλειβοῦντα τὸν ἀδελφὸν ἠκολούθει, καὶ ἀπαρασκεύῳ μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐπιπεσὼν μάχης καρτερᾶς γενομένης, τοσοῦτον ἐκράτησεν, ὥστε Γιλδωνα τὸν βίον ἀπολιπεῖν ἀπαγξάμενον, τοῦτο γὰρ εἵλετο μᾶλλον ἢ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι.

11. OBJICE PONTI.] Obstaculo objecto. *Obices sunt* pessuli, quibus januæ & claustra firmantur. Germanicus Arato.

> *Qualis ferratos obicis clavicula dentes*
> *Succutit, & foribus producit vincula claustri.*

Hoc est non aliter atque una eademque clavicula ostia valvasque & claudit & recludit. Vulgo non intelliguntur satis hi versus. Sic obicis vocem capiunt infiniti scriptores, cui cum littera adjicitur, fit id versus gratia; nil vero demitur cum uno i scribitur, ut autumare video etiam doctissimos homines. Virgilius: *Intus se vasti Proteus tegit objice saxi.* Papinius, Thebaid. III. *Cum vagus in campos frustrà prohibentibus exit Objicibus.* Valerius Flaccus, lib. I *fremit objice ponti clausa cohors.* Lucanus, Lib. X. *adversique Obiice ponti Aestuat in campos.* Prudentius Cathem. *Obiice retrorsum pulso Porta reddit mortuos.* Petrus Chrysologus, Serm. LXV *dura mortis ianua durior durissimo Lapide claudebatur; sed plorans quid proficit ad sepulcrum, quando sic duros & congestos obices non penetrat vox plorantis?* Julianus Pomerius Prologo contra Judæos: *quia igitur Iudæorum infesta malitia de annorum diversitate objicit quæstionem, nos è contrario de generationum evolutione obicem præparamus.* Juvencus lib. IV. *Ales uti molli solita est sub corpore pullos Obiice pennarum circumcomplexa, fovere.* Etiam Barbariore ævo, Maximianus. *Non secus instantem cupiens arcere ruinam Diversis contrà nititur Obiicibus.* Hericus Altissiodorensis Allocutione Librorum: *Tanti nominis obiicem protervæ Vix ausint sprevisse falanges.*

12. CONGRESSUM, PROFUGUM, CAPTUM, VOX NUNCIAT UNA.] Elegantissima rei celeriter gestæ narratio repræsentatioq; verborum cursu & festinatione. Originem debet dicto Cæsaris de debellato Pharnace Romam scribentis. VENI. VIDI. VICI. Appianus Εμφυλ II. Dio Cassius. XLII. Similis versus Iosephi Devonij, libro V. *paucis in bella secutis Accessit, vicit, rediit.* Pariter Optatus Afer libro I, *Intrà momenti spatium ad transglutiendum prædictos terra patuit, rapuit: clausa est.* Otbertus. Vita Henrici IV. Dignus melioribus scriptor adscribi. *Qua utraque iniuria gravissima rex commotus exercitum contra gentem Saxonum duxit, conflixit, vicit.* Perpulcrè Polyænus de Atheniensibus suasu Themistoclis ex Oraculo naves ingressis.

Θεμιστοκλῆς δὲ εἰς τὰς τριήρεις ἐμβαίνειν, ὡς ταύτας οὔσας τὸ ξύλινον τεῖχος τῶν ἀθηναίων. Επείσθησαν, ἐπέβησαν, ἐναυμάχησαν, ἐνίκησαν.

Quod perperam ignavo verborum ambitu interpres diduxit. Ita Iulianus Apostata Christianis Episcopis ei librum contrà gentilitatem scriptum mittentibus respondit, ἀνέγνων, ἔγνων, κατέγνων. Cui ipsi rescripserunt. ἀνέγνως, ἀλλ' οὐκ ἔγνως, εἰ γὰρ ἔγνως, οὐκ ἂν κατέγνως, Auctore Sozomeno. Allusit Cæsaris dictum pariter Silius Italicus, Libro XIV. Spiritu Poetico tamen non secuto.

> *Hæc laus sola datur, si viso vinceris hoste.*

Sidonius, Panegyrico Anthemij

> *Hanc tu directus per Dacica rura vagantem,*

Contra

Contra is, aggrederis, superas, includis.

Polybius, lib. IV. τοῖς δὲ πεζοῖς ἀπ᾽ ἐναντίοις πᾶσι παράδοξον ἐφάνη τὸ γεγονός. Florus, lib. IV. *More fluminis, quod uno eodemque momento venit, percussit, abscessit.* Par aliquid & penes Rutilium Numatianum.

13. RUMOREMQUE SUI PRÆVENIT LAUREA BELLI.] Victoria penè antè bellum nuntiata est. Non opus de litteris laureatis argutari cum Delrio. Laurea simpliciter victoriam, felicem Belli exitum, notat. Ait ergo prius victoriæ quam Belli nuntium sparsum. Similia apud Cæsarem Commentarijs, Herodianum, lib. V. Scriptores Rerum Gestarum Alexandri Magni, Arrianum, Diodorum, Curtium, Justinum, Lucanum, Ammianum, lib. XXIX. de Theodosio Majore: *Proinde ab Arelato, secundis egressus auspiciis, emeatoque mari, cum classe, quam ductabat, nullo de se rumore pragresso, defertur ad Sitifensis Mauritianalittus.* Vnde apparet maximum hoc in conficiendis periculosis bellis momentum fuisse habitum, & reipsa maximas res confecisse. Sic de Theodosio noster, Quarto Consulatu Honor.

Nuntius ipse sui longas incognitus egit
Prævento rumore, vias: inopinus utrumque
Perculit, & clausos montes, ut plana, reliquit.

Exemplũ Pulcrum apud Aemilium Probum ex Cor. Nep. initio Datamis. De Scythis Niceforus Gregoras libro Secundo. De Litteris Laureatis alia res est. Litteræ autem illæ Imperatoriæ ita stationibus nuntiorum collocatis ferebantur, ut omnem famam pariter anteciperent, qua ex re aligeræ vocantur ab Aristide, in Encomio Romæ: de Imperatore Romano.

ὥστε οὐδὲν δεῖ φθείρεσθαι πελιόντα τὴν ἀρχὴν ἅπασαν, οὐδὲ ἄλλοτε ἐν ἄλλοις γιγνόμενον τὰ καθ᾽ ἕκαστον βεβαιοῦσθαι, ὁ πότε σφίσι τὴν γῆν πατοίη, ἀλλ᾽ εὐμάρεια πολλὴ καθημένῳ πᾶσαν ἄγειν τὴν οἰκουμένην δι᾽ ἐπιστολῶν. αἱ δὲ μικρὸν φθάνουσι χειροτονίας, καὶ πάρεισιν ὥσπερ ὑπὸ πτηνῶν φερόμεναι.

Eas in victorijs nuntiandis laureatas fuisse, clarum ex Scholiaste Juvenalis; ignobilibus pinnis deturpatas, si tristia nuntiarent. Ait Poeta Sat. IV. *tamquam è diversis partibus orbis Anxia præcipiti venisset Epistola pinna.* Commentator. *Antea si quid nuntiabant Consules in urbem* (ita lege) *per Epistolas nuntiabant: Si Victoria nuntiabantur*, Laurus in Epistolis figebatur, sin autem aliquid adversi pinna figebatur. Ammianus fine lib. XVI de Constantio: *Magniloquentia elatus adulatorum, si, verbi gratia, eo agente tum in Italia, dux quidam egisset fortiter contrà Persas, nulla ejus mentione per textum longissimum facta, laureatas ad provinciarum signa mittebat, se inter primores versatum, cum odiosa sui iactatione, significans.* Appianus, Mithradatico:

τὰ γράμματα δάφνῃ περιβαλών, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐπὶ νίκαις.

Laureata autem & alia Imperatorum, ut fasces, *Tabula*, apud Lampridium Alexandro. Quæ & ipsæ tales intelligi litteræ possunt. Quę de triumpho non merito hoc bello Claverius profert, melius latuissent, puto: adulatoria enim omnia, nec meriti ratio ad antiquos mores hoc genere honorum; & nec exigui momenti fuerit ad stabiliendum Honorio Imperium hæc victoria, ut pote totis XII. Annis vexata provincia capitali per eam recuperata, ut noster perspicue docet hoc libro, robustam veteremque dementiam ideo vocans. Capitalem provinciam merito dixi, cum ex ea pependerit Salus Romæ, ut sequentia ab Genserico occupatæ tempora perspicuè indicant.

14. QUO DEO.] Vt ἀπὸ μηχανῆς, quasi imparrabilia humanis opibus. Ingreditur Poeticam de Theodosio & Honorio fictionem, cui divinitus indultam, per patrem jam cœlitem, victoriam narraturus est. Dij alioquin fortunam denotant. Horatius

ratius ad Navim: *non tibi sunt integra Lintea Non dii, quos iterum pressa voces malo.* Noster II. Rufin. Liber inscitè *Quo precor hac effecta loco.*

15. DEMENTIA.] Stultitia. Velut contrà Deum pugnaturi. Nam de Dijs non dignas opiniones stultitiam & insaniam vocabant. Horatius ad meliora ab Epicuri doctrina redux *Parcus Deorum Cultor, & infrequens Insanientis dum Sapientia Consultus erro: nunc retrorsum Vela dare cogor.* Sic Idololatriæ contrarium Judaismum, unde Orta Christi Veritas, radicem stultitiæ dicit, canis Satanæ, Rutilius Numatianus. Sic de Salmoneo Virgilius: lib. VI.

Demens, qui nimbos, & non imitabile fulmen,
Aere, & cornipedum cursu simularat equorum.

Sic Demens Claudiano Gildo qui Honorium oppugnare ausus sit. Sic in os coram Theodosium Deum dicit Latinus Pacatus Panegyrico: *Fidem constare nescimus auditis Deum dedit Hispania, quem videmus.* Qua sanè sententia magis impia non poterat Rhetor ille proferre. Ausonius ad Gratianum.

Scribere me Augustus iubet & mea carmina poscit.
Certus iussa capesse Dei.

16. INDUXIT HIEMS.] Scriptus noster *induxit* Quam lectionem habent etiam exemplaria quatuor Belgica. Acutior lectio est vulgata. Nec tamen mutem.

16. PERCULIT.] Velut fulmine quopiam superno. Non intellexerunt qui *perdidit* substitutum voluerunt, inter quos fuit Michaelis Bentini Codex.

17. EXITIUM JAM ROMA TIMENS.] Nostræ membranæ elegant us Exitij jam Vide Notas ad priorem in Rufinum, v. CCCLXXVII. Romam pro numine tum cultam dicato intra urbem alibique favo, notius quam quod doceri debeat.

18. NEGATIS FRUGIBUS.] Quas adeo intercluserat Gildo, inq; Africa frumentarias Populi Romani naves retinuerat, ut ipso jam devicto moram omnem tollendam scribat Symmachus, ne plebs, inopia efferata in seditionem erumpat lib. IV. Epist. IV. Mentio & querela apud nostrum infinitis ferè locis.

18. EXITIUM ROMA TIMENS.] Sunt enim, non secus atque animantibus, etiam urbibus sua fata, ut Georgius Pachymerius ait lib. II. Historiar. At nostro quomodo exitium metuit ea Vrbs, quàm æterni numinis loco toties celebrat? Notavi supra non defuisse inter Sapientes Romanos qui imperium, etiam tam alte evectum senserint, prædixerintque occasurum. Sic Sallustius, cordatus cumprimis scriptor, qui florentissima Republica, imperioque C. Cæsaris armis ex magno maximo effecto, ad eum ita scribit: *Ego sic existimo, quoniam orta omnia intereunt, qua tempestate Vrbi Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conserturos.* Eas Epistolas cum utrum Sallustio tribuere debeat Ludov. Carrio dubitat, facit ut nobis non concludere potuisse videatur, cujus tandem auctoris essent Catilina ille & Iugurtha, Sallustiano titulo vulgati. Minor non fuit Prudentia Felicissimi Heroum Romanorum Scipionis Africani, qui flagrante Carthagine patriæ in hostili urbe deflevit excidium, tanto antè tempore prævisum. Auctoribus Polybio & Appiano Quanta vero miseria sit Civitatis facie oppressæ, & liberationem in dies sperantis, descriptum est Declamatione XII. Earum quæ Quintiliano accudi solent; proq; eius celebrantur Ennodio, ut alibi dictum.

18. RAPIDI OLYMPI.] Quia semper in rapido motu. Est Olympus de cætero apud Cœlum peculiaris quædam Aula sive Deorum habitatio, cui Poetæ, ut ornatiori cætero cœlo, id sigillatim nomen adscripserunt. Notamus alibi ex Iuliani Cæsaribus. Θύων ὁ Ῥωμύλος τὰ Κρόνια, πάντας ἐκάλει τοὺς θεοὺς· καὶ δὴ καὶ αὐτοὺς τοὺς Καίσαρας, κλίναι δὲ ἐτύγχανον παρεσκευασμέναι

 ναι

ναι, τοῖς μὲν θεοῖς ἄνω, καθ' αὐτὸ φασὶν, ὑψηλὸν τὸ μετέωρον. Οὔλυμπονδ' ὅτι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ λέγεται γὰρ μεθ' ἡρακλέα παρελθεῖν ἐκεῖσε καὶ ὁ Κυρῖνος. τοῖς μὲν οὖν θεοῖς ἐκεῖσε συγκατασκευάζω τὸ συμπόσιον.

19. MON SOLITO VULTU.] Tres Belgæ Libri *non solito visu* Noster.

Non solito vultu, non qualis iura Britannis.

Quæ lectio plusculum habet majestatis.

19. BRITANNIS.] Instar hos dicit bellicosissimi, remotissimi, ferocissimi populi. Sic Rutilius in Laudibus ejusdem Romæ, lib.I.

Conscius Oceanus virtutum, conscia Thule,
Et quæcunque ferox regna Britannus *habet.*

Vide nos eo loco ex non paucis Scriptoribus.

20. INDOS.] Horum debellationem summam Romanæ virtutis faciunt. Virgilius Georg. II.

& te, maxime Cæsar,
Qui nunc extremis Asiæ iam victor in oris
Imbellē avertis Romanis arcibus Indum.

Horatius, lib.IV. Od.III. Te *Cantaber, non ante domabilis, Medusque, & Indus, te profugus Scythes Miratur* Idem lib.I. Od.XII *Ille seu Parthos Latio imminentes, Egerit iusto domitos triumpho sive subiectos Orientis oris Seras & Indos.* Propertius, lib.III. Eleg.III. Ad Amplitudinem Imperij Respicit Claudianus, ut fine III. Consul. Hon. & alibi.

21. VOX TENVIS.[Descriptio hominis fame confecti, in Dea illa, Claudiano ipsique non admodum honorifica. Cui componas famem ex Octava Metamorphosi.

Quæsitamque Famem lapidoso vidit in agro,
Vnguibus, & raris vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, cava lumina pallor in ore,
Labra incana situ, scabri rubigine dentes.
Dura cutis, per quam spectari viscera possent,
Ossa sub incurvis exstabant arida lumbis,
Ventris erat pro ventre locus; pendere putares
Pectus, & à spina tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, geniumq; tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali.

Morbida autem hoc genus numina, non insolentes faciunt scriptores. Vt Africam in ægritudine fuisse, à Theodosio Seniore, medico experientissimo, curatam, scribit Symmachus Libro Decimo, Epistola Prima.

24. LAXATA CASSIDE.] De crescentibus enim membris laxiores fiunt habitus. Bene Libri cæteri qui tuentur hanc lectionem, malè tres Belgici qui *lassata* malunt.

25. CANICIEM.]. Talis jam eo tempore fingebatur, senio ipso portendente ruinam. Sic in Relatione Symmachi eadem Roma annos suos venerabiles, & longævitatem producit, movendis ad tuitionem Idolorum Imperatoribus, & Christiana recepta religione de eadem scribit Prudentius, ejusdem etiam ipsius verbis.

O clari salvete Duces, generosa propago,
Principis invicti, sub quo senium omne renascens
Deposui, vidiq; meam flavescere rursum
Canitiem: nam cum mortalia cuncta vetustas
Imminuat; mihi longa dies aliud parit ævum.

26. TRAHIT.] Velut onus molestum, non nutricem. Sidonius de eadem Roma, malè pariter affecta, Panegyrico Aviti.

poculerecta cœli de parte trahebat
Pigros Roma, gradus: curvato cornua collo
Ora ferens: pendēt crines de vertice, tecti
Pulvere,

Pulvere, non galea. Clypeusque impingitur agris
Gressibus; & pondus non terror, fertur in hasta.

27. TALES ORDITUR.] Omnes: Bentiani, Delriani, Belgæ, Camertisq; Libri TALESQVE hoc loco reducunt. Contra Cujaciani, Noster, Aldini, Mihi illa scriptio magis Poetica videtur, licet non visum Scaligero eam amplecti.

28. MANSVRIS.] Alludit Promissionem Romanis datam à Iove apud Marontem, Venerem alloquente. Aeneide I.

Romulus excipiet gentem, & Mavortia ponet
Mœnia; Romanosq; suo de nomine dicet.
His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium sine fine dedi.

Qua in re errorem erravit non excusabilem Sulpitia Poetria, quæ Satira super expulsis Domitiano Philosophis, uxori hæc pollicentem Iovem introduxit, & ipsa in ijsdem verbis æternitatem ponens Romani Imperij.

Romana manus, contendere postquam
Destitit, & pace longis frenavit habenis.
Ipsa domi Leges & Graia, inventa retractans
Omnia bellorum, terra quæsita marique
Præmia, consilio & molli ratione regebat.
Stabat in his; nec enim poterat constare sine illis:
Aut frustra uxori mendaxque Diespiter olim
Imperium sine fine dedi, dixisse probatur.

Nisi verius est illitere mendum, & scripsisse Poetriam *Aut frustrà Veneri* Cythereã enim bellam illam suam gnatam alloquitur illic Iuppiter. Sunt & alia tamen ea Satira muliebrem incuriositatem præferentia; non visa interpretibus.

NASCI.] Non aliter quam ipsos homines urbes & Imperia autumabat Antiquitas. Vtque illis animæ accedunt nascentibus, sic Vrbibus Imperijsque Genios adscribebant Symmachus Relatione: *Varios custodes Vrbibus cunctis mens divina distribuit. Vt animæ nascentibus, ita populis fatales Genij dividuntur.* Quæ adeo doctè eleganterque irridet Prudentius, ut contendere ausim nihil eruditius illud seculum tulisse. Et est ille scriptor longè luculentior quam quisquam interpretum viderit, qui penitam illam doctrinam mira concinnitate Veritatis Rebus mistam non attigerunt.

29. AVGVRIIS.] Romulo data & firmata & firmata tot Idololatriæ ostentis innuit. Ennij versus alluditur à Varrone libro III. de Re Rustica, Suetonio in Augusto, prolatus.

Augusto Augurio postquam inclyta condita Roma est.

De horum pretio pulcrè in altero Divinationis Cicero, & Minutius Felix Octavio.

29. STANT.] Firmam auctoritatem habent. Horatius. cadat an recto stet fabula talo.

29. IMMOTA SIBYLLÆ CARMINA.] Vide Lactantium, Ciceronem. II. Divinat. Poeticè Romanèque loquitur Claudianus, non ex usu temporum: cum patronus ipsi summus Stilico Sibyllina carmina combusserit, grandi convitio traductus Rutilio Numatiano. In Sibyllarum autem scitis firmenta habebantur Rei Romanæ, ratis ea infallibilia superstitiosis senibus. Claudianus de Roma lib III. de Laud. Stil.

Hæc auguriis firmata Sibylla
Hæc sacris animata Numa

Quæ nunquam frustrata Romulam gentem canit Tibullus lib. II. ad Apollinem.

Te Duce Romanos numquam frustrata Sibylla est,
Abdita quæ senis fata canit pedibus.

Vnde fata ipsa cum ijs cremasse Stiliconem nugatur Rutilius.

Antè Sibyllina fata cremavit opis.

Prædictum ab his jam indeà Priami Temporibus Romanum Imperium auctor est Propertius lib IV. Eleg. I.

Si modo Avernalis tremula cortina Sibylla

Dixit Aventino rura pianda Remo,
Aut si Pergamea serò rata carmina Vatis
Longævum ad Priami vera fuere caput.

Quod sanè fieri optimè potuit per temporum Rationem. Sibylla enim ipso Orpheo, prior fuit, Orpheus autem Priamo vetustior, siquidem cum Hercule vixit, ut probat Tatianus contrà Græcos. Clemens Alexandrinus ipsam Phœbi sororem fuisse ex ipsiusmet verbis, tradito adjectis, probat. lib. I. Stromat.

καὶ θεῶν ἀρχαιότερος τῶν πλείστων παρ᾽ ἕλλησιν ὁ Μωυσῆς ἡμῖν πρεσβύτερος ἀποδέδεικται, ἢ ὅτι γε μόνος οὗτος, ἀλλὰ καὶ ἡ Σίβυλλα Ὀρφέως παλαιοτέρα, λέγεται γὰρ καὶ περὶ τῆς ἐπωνυμίας αὐτῆς, καὶ περὶ τῶν χρησμῶν τῶν καταπεφημισμένων, ἐκείνης εἶναι λόγων πλείους, Φρυγίαν τε οὖσαν κεκλῆσθαι Ἄρτεμιν, καὶ ταύτην παραγενομένην εἰς Δελφοὺς ᾆσαι. ὦ Δελφοὶ θεράποντες ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.

Ἦλθον ἐγὼ χρήσουσα Διὸς νόον αἰγιόχοιο
Αὐτοκασιγνήτῳ κεχολωμένη Ἀπόλλωνι.

Vbi aliam recenset Romæ habitasse in Carmentali ante Conditam urbem; Evandri matrem. Sibyllæ illius vetustissimæ vaticinia toto orbe suo tempore exstitisse; & præcipuè hoc argumentum tractasse, ut vanitas Idolorũ ex ejus posset litteris apprehendi, docet Iustinus Martyr fine Parænetici contrà Græcos.

εἰ τοίνυν, ὦ ἄνδρες ἕλληνες, μὴ πρόληψιν περὶ ἡγεῖσθε, τῶν ὑμῶν αὐτῶν σωτηρίας τὴν ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων θεῶν ψευδῆ φαντασίαν, πείθεσθε, ὥσπερ ἔφην, τῇ ἀρχαιοτάτῃ καὶ σφόδρα παλαιᾷ Σιβύλλῃ, ἧς τὰς βίβλους ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ σώζεσθαι συμβαίνει, περὶ μὲν τῶν λεγομένων θεῶν, ὡς μὴ ὄντων, ἀπό τινος δυνατῆς ἐπιπνοίας διὰ χρησμῶν ὑμᾶς διδασκούσῃ, περὶ δὲ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μελλούσης ἔσεσθαι παρουσίας καὶ περὶ πάντων τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ γίνεσθαι μελλόντων, σαφῶς, καὶ φανερῶς προκαταφηνέσῃ.

Vnde constat & verarum Sibyllarum eosdem fuisse, nec tamen eos qui Romæ magna cura adservabantur, & non nisi per X. viros sanctos delectos inspiciebantur, quo animadverso magni errores etiam doctorum hominum, ex hac confusione oriundi, tolluntur. Quis enim Fidem abnegabit Iustino Clementi, Origeni, & centum alijs, Sibyllarum cantus toto orbe tum sparsos, genuinos agnoscentibus? Quis autem inficiabitur & illos summa diligentia custoditos, nec in vulgus de specu Romano prolatos, cum Reipublicæ quædam salus in eorum secreta asservatione, versaretur. Antiquitus quidem interdictum fuisse, & tantum non capital, hoc libros inspicere, qui suo tempore jam omnibus legantur astutiæ Dæmonum adscribit idem Iustinus, ne fallaciæ eorum manifestarentur scilicet. Apologia II. Pro Christianis:

καὶ ἐνέργειαν δὲ τῶν φαύλων δαιμόνων, θάνατος ὡρίσθη κατὰ τῶν τὰς Ὑστάσπου, ἢ Σιβύλλης, ἢ τῶν προφητῶν βίβλους ἀναγινωσκόντων, ὅπως διὰ τοῦ φόβου ἀποστρέψωσιν ἐντυγχάνοντας τοὺς ἀνθρώπους τῶν καλῶν γνῶσιν λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ δουλεύοντας κατέχωσιν, ὅπερ εἰς τέλος οὐκ ἴσχυσαν πρᾶξαι. Ἀφόβως μὲν γὰρ οὐ μόνον ἐντυγχάνομεν αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν, ὡς ὁρᾶτε, εἰς ἐπίσκεψιν φέρομεν, ἐπιστάμενοι πᾶσιν εὐάρεστα φανήσεσθαι. Parum enim omninò à Propheticis scriptis distabant Sybillina, præcipuè filiæ Berosi, Historici Chaldæorum, quam, in Italiam post venientem, Cumanam perhibuerunt. Idem Iustinus, Parænetico ad Græcos.

ἔστι δὲ ὑμῖν ῥᾳδίως τὴν ὀρθὴν θεοσέβειαν ἐκ μέρους παρὰ τῆς παλαιᾶς Σιβύλλης

ἐκ τε

ἐκ λιν@ δυνατῆς ἐπιπνοίας διὰ χρησμῶν ὑμᾶς διδασκούσης μανθάνειν ταῦθ' ἅπερ ἐγγύς εἶναι δοκεῖ τῆς τῶν προφητῶν διδασκαλίας, ταύτην ἢ ἐκ Βαβυλῶν@ ὡρμᾶσθαί φασι. Βηρώσσου ἢ τὴν χαλδαϊκὴν ἱστορίαν γράψαντος θυγατέρα ἔσαν, εἰς ἢ τὰ μέρη τῆς Καμπανίας, ἐκ οἶδ' ὅπως, διαβᾶσαν, &c.

Vbi addit se mirificum ejus apud Bajas templum uno saxo factum, & folia vidisse, quibus laverit. Erant in veteri Ecclesia ab æstimatione forte nimia horum scitorum, qui hæresin facerent Sibyllistarum, velut æquo pressius adhærentium, his traditis. Origenes Celsum Epicuræum in hos convitijs invectum, totius Ecclesiæ vituperio notat, libro V. Contra eum.

Ἐι τοῦτο φέρει ἔγκλημα τοῖς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀπὸ ἢ πλήθους ὀνόμασιν ὁ Ἀέλσ@, εἶπε ἢ τινας εἶναι ἢ Σιβυλλιστὰς, τάχα παρακούσας τινῶν ἐγκαλούντων τοῖς οἰομένοις προφῆτιν γεγονέναι τὴν Σίβυλλαν, ἢ Σιβυλλιστὰς τοὺς τοιούτους καλεσάντων.

Qui Libri Romæ servabantur adeo stricte custoditos legimus, ut cum, vetustate exoleti, describendi essent, sua manu id facere fiut coacti Pontifices, ne quis extra eos inspiceceret. Dio Cassius, libro LIV. in Augusto.

καὶ τὰ ἔπη τὰ Σιβύλλινα ἐξίτηλα ὑπὸ ἢ χρόνου γεγονότα, τοὺς ἱερέας αὐτοχειρίᾳ ἐκγράψασθαι ἐκέλευσεν, ἵνα μηδεὶς ἕτερ@ αὐτὰ ἀναλέξηται.

Distinctionem eorum fecit Tiberius, cum non placens responsum indidem accepisset. Idem Dio, lib. LVIII.

ὁ οὖν Τιβέρι@ ταῦτα τε τὰ ἔπη, ὡς ἢ ψευδῆ ὄντα διέβαλε, ἢ τὰ βιβλία πάντα, τὰ μαντείαν τινὰ ἔχοντα, ἐπεσκέψατο, ἢ τὰ μὲν, ὡς οὐδενὸς ἄξια, ἀπέκρινε, τὰ δὲ ἐνέκρινε.

Sed eum de vulgò circumlatis eo loci loqui existimo, non arcanis illis, qualium copia semper circumvolitavit, hiante vulgò ad vaticinia vel minimam etiam speciem veri præferentia. Cæterum primam omnium mulierum fatidicarum fuisse Sibyllam, Jovis & Lamiæ filiam, eo nomine à Libybus primum appellatam, Herophilen verò vocabulo, auctor est Pausanias, lib. X. ea ipsa longè antiquiorem etiam, quæ se Dianam suis Oraculis appellaverit, sororem etiam, filiam, & conjugem Apollinis. Idem diligentissimus scriptor eodem Commentatio Sabbam etiam Hebræis nomine Sibyllam fuisse, eandem quæ filia Berosi fuerit, ut nec Dei populum fatidicis talibus mulieribus caruisse sciatur.

ἐπ γράφη δὲ ἢ ὕστερον τῆς Δημοῦς παρὰ Ἑβραίοις, τοῖς ὑπὲρ τῆς παλαιστίνης, γυνὴ χρησμολόγ@, ὄνομα δὲ αὐτῇ, Σάββη. Βηρώσσου δὲ εἶναι πατρὸς, ἢ ἐρυμάνθης μητρὸς φησὶ Σάββην, οἱ δὲ αὐτὴν Βαβυλωνίαν, ἕτεροι δὲ Σίβυλλαν καλοῦσιν Αἰγυπτίαν.

Mirifica verò fingebant Idololatræ ad auctoritatem Sibyllis suis conficiendam, inter quæ hoc etiam, in Lunæ speculo eam circumagi, pronuntiantem vaticinia mortalibus. PLutarchus Libro de Sera Numinis vindicta.

ἔλεγε δὲ ὁ Δαίμων τὴν Φωνὴν εἶναι Σιβύλλης, ᾄδειν γὰρ αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Σελήνης περιφερομένην. Βουλόμεν@ οὖν ἀκροᾶσθαι πλείονα τῇ ῥύμῃ τῆς Σελήνης εἰς τοὐναντίον, ὥσπερ ἐν ταῖς δίναις ἐξεώσθη, ἢ βραχέα κατήκουσεν.

 Ha-

Habebantque pro Dei filia: quod colligas ex verbis Celsi Epicurei contrà Christianos, apud Origmem lib. VII. Vbi digniorem ipso Domino ait Blasphemus Epicuri canis quæ Deo prognata dicatur. Quæ Sibyllinis libris Romæ inspectis comperta fuissent, nefas erat enuntiari, aut impertiri cuipiam alij, auctore Plutarcho in Fabio Maximo, qua re divina quædam auctoritas ijs conciliabatur, vitato sagaciter contemtu, qui, rebus secus quam scriptum fuerat, succedentibus, secutus fuisset. Christiani scriptores Sibyllarum famigeratissimarum unam eam Reginam Sabæorum fuisse ajunt, quam ad Salomonem Regem fuisse profectam constat ex Libris Regum: quam agnoscimus & Sabbam illam, Pausaniæ modo verbis prolatam. Georgius Cedrenus:

Καὶ βασίλισσα Σαβᾶ ἥτις ἐλέγετο Σίβυλλα παρ' Ἕλλησιν, ἀκούσασα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ. πειράσαι αὐτὸν ἐν αἰνίγμασι, ἣν καὶ αὐτὴ ἡ Σίβυλλα πάνυ ἐπ' ἀγχινοίᾳ τε καὶ σοφίᾳ, καὶ πολυπειρίᾳ διαβόητος.

Græci Imperij rebus Carmina Sibyllarum consulta, fidemque ijs adscriptam exemplo docet Procopij non unus locus, & Liutprandus Ticinensis Legatione sua ad Nicephorum Phocam. Ultimum Constantinopolitanum Principem ijsdem prædictum memorat Laonicus Chalcocondyles libro VIII. Rerum Turcicarum.

30. TARPEIAS ARCES.] *Superis habitabile Saxum.* Silius Italicus, Lib. I. Unde Jovem tonare Poëtarum allusio scriptioque frequens.

31. NON UT PROCULCET OAXEM.] Hæc plerorumq; scriptorum Codicum consentiens lectio est, nec absurdi quicquam habens. Nam quod Oaxem Cretæ fluvium cum Vibio Sequestro & Angeli Politiano statuamus, necessitas nulla cogit. Potius quisquis fuit, Ignobilis ille Vibius doctissimi Grammaticorum auctoritati cedat Scribit enim Servius duobus locis Oaxem Scythiæ amnem esse, cui obnititur cum Vibio suo Politianus. Perperàm certè, cum fluvium cum Cretæ non esse sit idoneis rebus probabile, fecitq; id ante nos Franciscus Floridus: Qui si Scythiæ est utiq; Claudiani Roma non ineptè loquitur. Et undè tam ignoti parumque celebrati fluminis mentio incidisset librarijs, alia omnia, quam doctis? Sic verò scribunt Codex Noster, Omnes omninò Belgæ, Bentiniani, quibusq; suas Editiones excuderunt Camers & Aldus Si qui contra cum Delrio, Scaligero, Claverio, ex Cujacianis malunt *Araxem* reducere, ijs ego non pugnavero, cum Parthorum tum aut Persarum notissima regna indicentur, cum quibus & tum & semper conflictata est res Romana. In Maronis versu *rapidum Creta veniemus Oaxem* Non omninò aspernabilis mihi opinio Pomponij sive Sabini sibi Læti videtur, qui Cretam non insulam illam celeberrimam, sed minutius oppidum & ignobilius intelligendum è Valerio Flacco probare satagit. Potest etiam Vibij Sequestri locus in mendo esse; & ubi hodie editur *Oaxes Creta, à quo civitas Oaxia* antiquitus fuisse *Oaxis Scythia, cui lectioni* depravandæ similes utriusq; vocis literæ dederint facilem viam. Vir doctus qui de Gallorum priscis rebus commentans persuadere sibi potuit de urbe Cretæ Claudiano hic sermonem esse, nulli sententiam probabit.

34. SUSA.] Regia Persarum, sagittarum usu doctis in olis celeberrima. Propertius, lib. II. Eleg. XIII.

Non tot Achamenijs armantur Susa sagittis,
Spicula quot nostro pectore fixit Amor.

Lucanus, lib. II.

Achameniis decurrant Medica Susis Agmina

Antiquitus ibi thesauri Persarum Regum Arrianus, lib. III.

τὸ πολέμου τὸ ἆθλον ἥ τε Βαβυλὼν καὶ τὰ Σοῦσα ἐφαίνετο.

Eam

Eam ob caussam scilicet, & sic Claudianus.

33. RUBRIS ARENIS.] Maris Erythræi, quod tamen in potestate ferè Romanorum erat. Descriptionem habes peculiari Periplo Arriani.

33. AQUILAS FIGAMUS.] Ponamus castra. Notæ figuræ signorum Romanorum.

35. ROMA PRECOR.] Magna energia. Illa enim Domina rerum pro victu rogat.

35. TUÆ GENTIS] Nepos enim ex Marte Jovi Romulus: qui Stator & conservator Romanæ rei colebatur. Vellejus, libro II. *Iuppiter Capitoline, Auctor & stator Rom. nominis.*

36. DEFENDE FAMEM.] Arce, prohibe. Horatius *toga quæ defendere frigus Quamvis crassa, queat* Aliquoties alibi his Animadversionibus.

37. LUGENDA GETIS ET FLENDA SUEVIS.] Extremam miseriam hostilis commiseratio notat. Sophocles, Ajace:

ὦ δύσμορ' Αἴας, οἷος ὢν οἵως ἔχεις. ὡς καὶ παρ' ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν. Ovidius in Ibin.

Tot tibi væ misero veniant, talesque ruinæ,
Vt cogi in lacrymas me quoq; posse putem. Idem Metamorph VI. de Nioba.

Et medium tulerat gressus resupina per urbem,
Invidiosa fuisset nūc miseranda vel hosti
Corporibus gelidis incumbit.

Virgilius de Græcis, verso Ilio. *Vel Priamo miseranda manus.* Eadem ad Aeschinis Epistolam II.

37. GETIS ET SUEVIS.] Atrocissimis hostibus Rei Romanæ has nationes æquat, quarum tamen soboles nōn diu post Imperio præfuit. Sic Suevus patre, matre Getes, Ricimen, Anthemij Augusti filiam duxit uxorem, ipsumq; post Socerum civili Bello interfecit, Patricius dignitate, ut ex Ennodio alijsque constat. De Stirpe ejus Sidonius

tum licet quod Ricimerem.
In Regem duo Regna vocant, nam patre Suevus.
A genitrice Getes.

Vides Fortunam, Vixerunt utiq; qui & Claudianum & Ricimerem viderunt.

38. HAUSIMUS.] Exantlavimus, tulimus. Virgilius lib. IV.

Spero equidem mediis, si quid pia numina poscunt,
Supplicia hausurum scopulis.

40. CORRUPTO SIDERE.] Aere, cœlo. Vide ad Quartum Conf. Honorij.

41. FLUVIUM PER TECTA VAGUM.] Tiberis inundatio & magnum Romæ malum, & majorum damnorum portentum. Descriptio apud Dionem, Plinium, lib. VIII. Epist. XVII. Obsequentem Prodigijs. *Vagum fluvium* cape fugitivum velut, pro pecude aut mancipio. Horatius, lib. I. Carm. II. de Eodem *vagus & sinistra Labitur ripa, Iove non probante Vxorius amnis.* Papinius Theb. III. de Torrente:

Cum vagus in campos frustrà prohibentibus exit
Objicibus, resonant permisto turbine tecta.

Seneca Medea *Ister & junctos vetat esse pontes Et vagus errat* Petronius:

& vaga passim
Flumina per notas ibant morientia ripas

De quo alibi.

41. SUMMISQUE MINANTEM COLLIBUS.] Quibus inædificata Templa & Palatia. Procerum Romanorum. Inundationes non magni amnis tam fuere sæpè ingentis, ut per navigabilis fuerit Urbs, quod ter minimum legas apud Dionem. Duodecies unis Consulibus Campum Martium inundatum memorat Livius, libro XXXVIII. Sub Constantio tribus diebus ac noctibus Urbem natasse memorat H. Contractus ex Antiquioribus.

43. PYR-

43. PYRRHÆ SECULA.] Diluvium, Horatius, lib. I. Od. II. *Terruit gentes grave ne rediret Seculum Pyrrhe, nova monstra questæ Omne cum Protheus pecus egit altos visere montes. Piscium summa genus hæsit ulmo.* Quæ respexit noster. Pyrrhæ autem seculum videntur dixisse, quod ab ea novi homines introducti sunt mundo, cujus seculi illa auspex fuit. Aevo barbaro Metello Quirinalibus:

Hic luto fictos homines reludit,
Hic aquis sub Deucalione mersos,
Saxeos hic agricolas reformat. Auspice Pyrrha.

Hoc autem ævo Pyrrhæ illud diluvium esse, quod in sacris litteris describitur, credibile est. Fuit tamen secta, quæ istud longe posterius collocaret, quam in hæresiu CXIIX. retulit Philastrius, *est*, inquit, *& Hæresis quæ dicit sub Deucalione & Pyrrha diluvium fuisse Antiquius quam quod sub Noe factum est.*

45. DECIDIT.] Scriptus noster RECIDIT Quod magis priscum est.

45. UMBRAM.] Miseram inanemque effigiem. Vide ad Epigrammata. Umbræ Scholiastiæ descriptio de prima Editione locupletata posita est lib. C. cap. V. Adversariorum.

46. POPULIS.] Civibus. Populi enim inter alia & tribus, sive familias civium denotant. *Vulgus plebs est, populus Cives*, ait Papias. Vide alibi ad Gellium. Armatos hos populos Juventutem ex urbe militarem dicit Livius, lib. IX. *Iuvenes in armis excubantes Florus verbis quæ mox ponemus.* Julius exsuperantius: *Populus Romanus per classes divisus erat, & pro patrimonii facultate censebatur; ex iis omnes, quibus res erat, ad militiam ducebantur. Illi autem, quibus nulla opes erant, caput suum, quod solum possidebant, censebantur, & belli tempore in mœnibus censebantur.*

46. PATRUM CONSILIIS.] Senatus, cui nomen & honos Patrum non alia de caussa datus, quam quod Consilio & auctoritate, fide etiam patria, præcellent Reipublicę. Florus lib. I. de Romulo: *Auctis brevi viribus hunc Rex sapientissimus statum Reipublicæ imposuit, Iuventus divisa per tribus, in equis & in armis ad subita belli excubaret; Consilium Reipublicæ penes senes esset; qui ex auctoritate Patres, ob ætatem Senatus vocabantur.* Clavum consilij ijsdem adtribuit Prudentius, libro II. in Symmachum.

Regius exortam jam tunc habuit status urbem,
Non sine grandævis, curarum in parte locatis,
Mox proceres de stirpe senum tractasse videmus
Clavum consilij, plebejasq; inde catervas
Collatas patribus mistim, ditionibus æquis.

47. DOMUI TERRAS.] Ex Ambitione Romana, sæpius notata, qui terrarum Dominos ubiq; scriptorum jactant. Sic Polybius initio suæ Historiæ σχεδὸν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην Romanos intrà Quinquagesimum Tertium annũ domuisse dicit. Cujus generis infinita mentiuntur alij. Polybij sanè ævo nulla comparatio fuit orbis cæteri cum Romano Imperio. Quid enim hoc ad Aegyptum, Asiam, Parthiam, Persiam, Scythiam, Indiam, Gallias, Germanias, Insulasq; etiam mediterranei maris, quas non ignotas cur tantillo spatio composuerit vir præclarus, non exputamus.

47. HOMINESQUE REVINXI LEGIBUS.] Quasi dicat humanum genus in unam urbem coegi, & unis legibus adstrinxi. Rutilius, ad eandem Romam.

Dumque offers victis proprij consortia Iuris,
Vrbem fecisti quod prius orbis erat.
Fecisti patriam diversis gentibus unam,
Profuit injustis te dominante capi.

Prudentius Pariter precibus Laurentij Martyris, ad verum DEUM: *Qui sceptra Romæ in vertice Rerum locasti, sanciens Mundum Quirinali toga Servire, & armis cedere. Vt discrepan-*

pantum gentium Mores, & observantiam Linguasq;, & ingenia, & sacra unis domares Legib. *Idem libro Secundo in Symmachum.*

Deus undiq; gentes.
Inclinare caput docuit sub legibus iisdem.
Romanosq; omnes fieri, quos Rhenus & Ister,
Quos Tagus aurifluus, quos magnus inundat Iberus.
Ius fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in vincla coegit.
Vivitur omnigenis in partibus haud secus ac si
Congenitos cives concludat legibus unis
Vrbs patria, atq; omnes lare conciliemur avito.
Texitur alternis ex gentibus una propago.

Vide Claudianum Tertio Stilicon. Aristidem Encomio Romæ. Duo scripti Codices Delrij & unus Belga *urbesq; revinxi* Nobis invitis qui humanum genus totum illis suis legibus vinxisse memorantem agnoscimus, ut solet, Claudianum. Sic.III. Stilicon.

Hæc est in gremium victos quæ sola recepit,
Humanumque genus communi nomine vinxit.

Alludi dicas Constitutionem Divi Pij, qua civitate Romana donati omnes, qui in orbe Romano vixerunt. Ulpianus. cap. XVII. de Statu Hominum: *In orbe Romano qui sunt ex Constitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti sunt.* Quod tamen ad Ingenuos solos restringendum existimet, qui meminerit Justinianum primum libertinis civitatis dedisse communionem, ut ipse testatur Novella LXXIIX. *Romana potētia* illustrior esset si Appiani extaret Commentarius, quem de Legionibus, Provincijs, Finibus & omnibus ijs subsidijs scriptum sibi commemorat quibus tantum imperium continebatur.

48. AD SOLEM VICTRIX UTRUMQUE CUCURRI.] Vincendo Orientem & Occidentem sum emensa. Petronius Arbiter de iisdem Romanis.

Quà mare, quà tellus, quà sidus currit utrumq;,
Orbem jam totum victor Romanus habebat.

Lucanus, lib. VII. ad Romam:

Haud multum terræ spatium restabat Eoæ,
Vt tibi Nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
Omniaque errantes stella Romana videret.

Sallustius, Catilina: *Ea tempestate mihi Imperium Populi Romani multò maximè miserabile visum est, cui cum ad occasum ab ortu Solis omnia domita armis parerent, domo otium adflueret.* Pari ambitione Poëta alius incertus lib. II. Epigramm.

Sol citrà nostrum flectitur Imperium.

Rutilius lib. I. Itiner. *ipse videtur Quem sibi Roma facit, purior esse dies.* Paria apud Pacatum Panegyrico aliosq; Rhetores. Sic *Romana dies* velut omnia quæ Sol illustraret, forent Romana, apud Papinium primo Silvarum. Martialis lib. IX. Epigr. II. *Manebit altum Flaviæ decus gentis Cum Sole & astris, cumque Luce Romana.* Quæ & supra notata.

SOLEM UTRUMQUE] Cum unus solus sit duo visi diverso tempore fiunt. Rutilius libro II. *Quæ fert atque refert Phœbus uterq; facem.* Nec absimiliter Maro in Culice.

Quà jacit Oceanum flammas in utrumq; rapaces.

Cum idem tamen & Sol sit & Oceanus. Petronius

Quà Sidus currit utrumq;

Id est Sol. Græca imitatione, Quibus idem, velut κατ' ἐξοχὴν ἀστὴρ dicitur. Scholiastes Pindari, Olympionic. I.

τὰ γὰρ ἐκ πολλῶν συγκείμενα ἄστρων ζώδια,

δια, ἄστρα λέγονται, ὁ δὲ ἥλιος ἀστήρ. Impropriè tamen hoc. Sidus enim compositum ex diversis signum, ut docet clarè ex adytis ipsis Philosophorum Macrobius lib. I. in Somnium Scip. cap. XIV. Sol autem unum solidum corpus, nec ex pluribus compactum. Mirifica infinita de Sole commenti sunt veteres, Philosophi, Poëtæ, Astrologi. Sic Sirium Solem appellat Nicander Theriacis.

ἀλλ' ὅταν ὕδωρ Σείριος ἀζήνησι.

τρύγη δ' ἐνὶ πυθμένι λίμνης Μίμνῃ Scholiastes: Σείριος, ὁ ἥλιος.

Alij occidentem exstingui, orientem accendi finxerunt, quam rem multis exagitat Cleomedes. Vide Plutarchum Placitis. Stobæum Physicis. Sic aliorum astrorum personas (ut ita dicamus) variè traduxerunt Poëtæ; ut ubi Papinius Luciferum & Hesperum vocat Castorem & Pollucem, &c.

49. FEROX CÆSAR.] Armis acerrimus. Omnia ponens in conflictibus, quibus centesimum numerum longè evectus est. Higinus, libro de Constit. Limitibus: *ferunt quidam indictum posteà modum belli, & expleta centesima hostium congressione ad colendarum traductos terrarum agros milites. Divus Iulius, vir acerrimus multarumque gentium domitor tam frequentibus bellis militem exercuit, ut dum victorias numerat, oblivisceretur congressionum multitudines. Nam milites ultra stipendia debita detinuit.* Ferocia ejus multas Lucano paginas fecit.

50. DESUETAQUE PRISCIS ARTIBUS.] Pacis inertia prima corrumpendis Romanis moribus fuit, ut generatim verum est, quod sapienter Dionys. Longinus scripsit. εἰρήνη διαφθείρει τὰς μεγάλας φύσεις. Et Catullus, *Otium Reges prius & beatas Perdidit urbes.* Nam dum pares Pœni omnibus factis suspicionem Belli facerent, & perfidia notissima imminerent, necesse fuit Populo Romano rebus suis advigilare, & in armis spem ponere libertatis tuendæ. Sublata Imperij æmula, rebus otio & divitijs affluentibus Severitatem domesticam & disciplinam bellicam Fortuna corrupit. Scite Vellejus lib. II. *Potentia Romana prior Scipio viam aperuerat, Luxuria posterior aperuit. Quippè remoto Carthaginis metu, sublataq; Imperii æmula non gradu, sed præcipiti cursu à virtute descitum, ad vitia transcursum. Vetus disciplina deserta, nova inducta, in somnum à vigiliis, ab armis ad voluptates, à negotiis in otium conversa civitas.* Eadem mente Juvenalis, Sat. VI.

Nunc patimur longa pacis mala; sævior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.

Ita Gratius Frugalitatem Romam imposuisse mundo caput Serranorum & Camillorum testatur, bellicis virtutibus junctam, mox pace otioque affluentibus parem Persicis & Græcorum cladibus exitum pop. Romano spondens. Ejusdem generis querelas nectit Sulpitia Heroina in Satira; & nos pluribus alijs locis.

GREMIUM PACIS.] Pacem ipsam profundam & tutam. Secundo in Eutropium.

Iamq; iter in Gremio pacis sollemne parabant.
Ad muros, Ancyra, tuos.

Hoc est cum altissima pax omnia contineret, securis de bello universis. PLinius Panegyrico: *Gestus non in hoc urbis otio, & in intimo Sinu Pacis consulatus, sed juxta Barbaras gentes, ut illi solebant, quibus maris erat paludamento mutare prætextam ignotasque terras victoria sequi.*

51. IN GREMIUM PACIS SERVILE RECESSI.] *Gremium* infimo genere dixit, vulgatiore altero. Sic agnoscit Agrætius Orthographia. Inusitatior tamen res non improbare nos etiamnum jubet Conjecturam nostram veterem *SERVIRE* Hoc sit *servitum.* Græco usu loquendi, Latinis tamen, nostroq ipsi, usitato. Bello Getico: *ipsi quos omnibus annis vastabam, servire dati* Hoc est servitum, in servitutem. Gigantomachia: Undiq; concurrunt arcem defendere cives.

Lib.

Lib. III de Laudibus Stiliconis de Leonibus. *Quos decus esse Deæ primi sub limine cœli Roscida fœcundis concepit Luna cavernis.* Maro *ille suo moriens dat habere Nepoti.* Idem in Ciri. *Sæpè redit patrios adscendere perdita muros.* Figuram apud Latinos per Eclogam verborum agnoscit Julius Rufinianus, exemplis Maronianis, Papinius Achilleide I. *Exierunt dare veris opes, diveque severas Fronde ligare comas* Libro II. *egressæ thalamis Sciriades ibant Ostentare choros* Appulejus, lib. IV. *Accedo decerpere.* Idem Libro VIII. *Canes immittuntur bestias invadere.* Noster Bello Getico, *numen juraverat Istri Non nisi calcatis loricam ponere rostris.* Libro II. de Raptu Pros. *Levibus projecerat Eurus Indociles errare comas* Papinius. Achill. I. *Sub inania natum Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.* Horatius lib. I. Carm. *Omne cum Protheus pecus egit altos Visere montes* Martialis, Lib. IV. Epig. LXXIIX. *Tunc ego, non oculos sed ventrem pascere veni* Valerius Flaccus, lib. IV. *Ditem volat æquore Memphim Præcipere* Manilius, lib. I. *Et rapit æthereos per carmina pandere census.* Tertullianus ad Scapulam: *scrupulo percussus perquirere accenditur.* Lucretius *sedare sitim fontes fluvijque vocabant.* Græci ubique δωκεν ἔχειν Theognis. πτς ἔφατεῃ πολλὴν εἰς κακότητα πεσεῖν. Themistius Eucharisterio: ἐπειδὴ αὐτῷ νέμεσθαι διεπράξατο χωρίον ἢ. B. Matthæus, cap. IV. ἐξῆλε μισθώσασθαι ἐργάτας. Apollonius, Argonaut. IV. Δῶκε δ' αὐτηρόν τι Ἰήσονα πρᾶγμα γενέσθαι.

52. LIBIAM NILUMQUE DEDERE.] Cum populus Romanus in eam amplitudinem esset auctus, ut Italis Siculisq; proventibus annona non sufficeret, sunt classes rei annonariæ constitutæ, quæ de Africa & Aegypto Ostiam frumentum veherent, unde adverso Tiberi urbi importaretur, cum ante incerta fortuna esset, & fames sæpè improvisa ingrueret. Has pro tot gestis bellis sibi in præmium datas, vice plebis suæ loquens, Roma memorat Majestate, dignitate. Imperio, in Principem collatis. Præmium utiq; servile quod tamen negatum prorsus Romam conficeret, Gildonis hujus exemplo. Africanam Aegyptia posteriorem institutam docere videtur Lampridius Commodo: *Instituit Africanam classem, quæ subsidio foret, si Alexandrina frumenta cessassent.* De Eadem Prudentius Secundo in Symmachum.

> *Respice num Libyci desistat ruris arator*
> *Frumētis onerare rates, & ad ostia Tybris*
> *Mittere triticeos, in pastū plebis acervos.*

Clausa tamen Africa dum Vitellij ævo partibus indicit Vespasianus apud Tacitum, Lib. III. Histor. *Animam Reipublicæ hac Roma* mente facit Salvianus lib. VI de Gubernatione Dei: *Postremò, ne qua pars mundi exitialibus malis esset immunis, navigare per fluctus bella cœperunt, quæ vastatis urbibus, mari clausis, & eversis Sardinia & Sicilia, id est fiscalibus horreis, atque abscissis velut vitalibus venis, Africam ipsam, id est quasi animam captivare Reipublicæ: Fertilitas Libyæ* multis celebrata. Valerius Flaccus lib. I Lucanus lib. III Prudentius II in Symmach. Columella libro III. cap. VIII. Seneca Thyeste Horatius libro I. Carm I Sidonius Paneg. Aviti. Pentadius lib. I. Epigr. &c. De Aegypti. Sacræ Litteræ multis locis. Bacchylides apud Athenæum, libro II.

> πυροφόροι δὲ κατ' αἰγλᾶντα Νῆες ἄγουσι ἀπ' Αἰγύπτου μέγιστον πλοῦτον.

Suetonius Augusto cap XIIX. S. Victor in Eodem. Philo lib. I. de Vita Moysis. Strabo, Plinius, Aristoteles.

53. DOMINAM PLEBEM.] Reipublicæ amans scriptor notat occultè tempora Principum. Si servitum concessit urbs, si ferox ille Cæsar communia jura in se transtulit, quomodo Domina PLebs, Bellator Senatus? Hunc intelligit mandantem prælia. Ut alibi: *Neglectum Stilico tot jam per secula morem Retulit, ut Ducibus mandarent prælia Patres.*

55. HORREA.] Publica Urbis Quarum CCCVI. intra mœnia fuisse numeramus apud

Publium Victorem, scriptorem Christianum, & post tempora Constantini Magni. Hæc autem non frumento tantum constituta publico; sed ut proventus suos in ijs depositos quandoq; tutos haberent, quibus deerant privatæ custodiæ. Lampridius Alexandro. Horrea *in omnibus Regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona ij qui privatas custodias non habebant.*

56. STABAT CERTA SALUS.] Firma erat. Supra. *Sistant immota Sibyllæ Carmina.* Symmachus lib. X. Epist. LIV. *Constantis factum diu non stetit.* Horatius: *Securus cadat an recto stet fabula talo.* Alcimus Avitus *stant semper collibus Herba Arboribusque coma* Plautus Pseudolo: *cum apud te parum stet fides.* Quem parum cautè castigare voluit Justus Lipsius.

57. PENSABAM PHARIUM.] Ineptè Librorum non nemo Pensabam parilem De Africanis & Aegyptiis classibus loqui, clara res. Fuere tamen & aliæ regiones annonæ Urbanæ destinatæ. De Sicilia & Sardinia Salvianus verbis modo adscriptis. Illam ταμεῖον τῆς ῥώμης appellat Strabo, libro VI. De Hac Varro libro II. de Re Rust. *frumentum locamus qui nobis advehat, qua saturi fiamus ex Africa & Sardinia, & navibus vindemiam condimus ex insula Coa & Chia.* Etiam Gallia, Noster lib II. Stilicon. *Invecta Rhodani Tiberina per ostia classes Gniphiumq; ferax Araru successit aristis.* De Macedonia Symmachus, lib. III. Epist. LXXXII.

58. ANNUM.] Ubertatem, Proventum. Lucanus lib. III.

> *Effusis magnum Libye dedit imbribus annum.*

Vide ad Papin. lib. IX V. CCCCVI.

60. PAR ROMA MIHI.] Constantinopolis. Novæ Romæ in Libris Juris Orientalibus & Scriptoribus ab ævo Constantini nomine notissima. Par ab ipsa intentione condentis veteri. Hesychius Illustrius:

δύο καὶ ἑξήκοντα τριακοσίων ἀπὸ τῆς Αὐγούστου Καίσαρος Μοναρχίας διεληλυθότων ἐνιαυτῶν τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, καὶ τῶν πραγμάτων, αὐτῆς πρὸς πέρας ἀφιγμένων, κωνσταντῖνος ὁ Κωνσταντίου παῖς ἐπιλαβόμενος τῶν σκήπτρων τὴν νέαν ἀνίστησι ῥώμην, ἴσην αὐτὴν τῇ πρώτῃ χρηματίζειν προστάξας.

Habebatque omnia Jura veteris civitatis. Idem fine Originum.

Κωνσταντίνου δὲ τὸ ῥωμαϊκὸν κῦρος παρειληφότος, καὶ αὐτὴ Κωνσταντινούπολις ἐκλήθη, προθύμως ἀναδεχομένη τὴν προσηγορίαν ἀνταλλάξαι, τῇ ὑπερβαλλούσῃ τοῦ αὐτοκράτορος φιλοτιμίᾳ, θαυμαστὴν μὲν αὐτὴν ἀπεργασαμένου τῷ κάλλει, πόρρω δὲ μεταγάγοντος τὰ τείχη, κατὰ τοὺς λεγομένους προαδικοὺς ἐμβόλους, πρότερον αὐτῶν οὐκ ἔξω τῆς ἐπωνύμου ἀγορᾶς τοῦ βασιλέως κειμένων, λουτροῖς τε καὶ ἱεροῖς οἴκοις ἐπιδείξαντος φαιδροτέραν. Δίκαιά τε πάντα πρὸς ζῆλον τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης δωρησαμένου.

De ambitu Urbis vide eo loco notata doctissimo amico nostro. Qui tamen quæ ex auctore Descriptionis profert, ea palam mendosa sunt. Statuitur enim MMMMCCCLXXXVIII. domuum tanta Civitas fuisse, qui numerus ad Veteris Romæ amplitudinem nullo genere accedit. Ea enim, secundum Publij Victoris accuratam notationem habitationes peculiares habuit millia XLVI. & CCCCLX. exceptis ijs ædibus quas recensuimus Adversarior. lib. II. cap. XXII. Ut igitur necessaria hic etiam quædam paritas concilietur, insigniter numerus Constantinopolitanus augendus erit. Fuit hæc urbs tam ampla, ut μεγαλόπολις perhiberetur. Anna Comnena libro VI. Alexiad. ἐν ὑστέροις δὲ καὶ ὁ καλούμενος καζάνης ἀφίκετο εἰς τὴν

τὴν μεγαλόπολιν παρῆλθε. Lib. VII. λαμπρὰν νίκην κατὰ τῶν Σκυθῶν νικήσας οἱ τῆς βασιλείας ἀξιωθέντες, εἰσῆλθον εἰς τὴν μεγαλόπολιν, μετὰ δὲ τηνικαῦτα προχειρισθέντος μεγάλου δομεστίκου τῆς δύσεως.

61. AURORA.] Orientale Imperium. Sic alibi. Et Sidonius; qui Proceres populumque Byzantinum *Eoos Quirites* dixit. Togati cives etiam Eidem. Corippus, lib. IV. *Intereà populus totas compleverat ædes Ornatas nexis diversa ex fronde coronis. Incessit latus præclara in veste Senatus Pars trabeis, pars comta togis* Claudianus verò invidiosè de rebus Orientis semper loquitur, præsagiens divisionem illam Veteri Romæ fatalem. Nova Roma Constantinopolis etiam apud Latinos ultimi ævi, ut Liutprandum Legatione. Postremos quoque Græcos, ut in Nili lib. II. de Primatu Papæ. Illam πρεσβυτέραν ῥώμην dictam exempla ubique prostant.

DIVISAQUE SUMSIT.] Bona Lectio. *Divisa* abscissa. Maro de Britannia, toto divisos orbe Britannos. Noster Codex *diversaq; sumsit* Quem non audimus.

64. SOLO DUCTA NOTO.] Austro secundo aderat cataplus navium frumentariarum ex Africa. Symmachus lib. III. Epist. LXXXII. *Publicus metus vertit in gaudia, postquam venerabilis pater patriæ Macedonicus commeatibus Africæ damna pensavit, quem nunc omnes ut altorem generis humani Deum diligunt, nihil enim passus est Austris contumacibus adversus Romam licere. Cessante scilicet ex Africa commeatu.* Hinc *Australis* annus, commeatus Libyci. In Eutropium.

Australem Arctois pensavit frugibus annum.

66. GILDO RAPUIT.] Noster Codex *tenuit* Contra omnes alios. Non benè.

67. METIMUR CÆRULA.] Prospectamus oculis, ut solent aliquem exspectantes. Catullus.

At pater ut summa prospectum ex arce petebat

Statius Propemtico.

69. VEL PRÆDA RELIQVIT.] Melius solus noster Codex *præda* Gildonem interiora Africæ petijsse depopulatum utilem superventuris hostibus commeatum notant Historici populi.

71. DIURNOS UT FAMULÆ PRÆBERE CIBOS.] Servis Romani quot mensibus aut diebus demensum invictũ frumentum dabant, de cætero super ijs non solliciti. Quod sibi scelere Gildonis contigisse Roma hic queritur, Iuvenalis.

Servorum ventres modio castigat iniquo

Ipse quoque esuriens

Donatus in Phormionem: *Servi quaternos modios accipiebant frumenti in mensem: Idq; demensum dicebatur.* Fuere igitur singuli in septimanam modij. Alij dabant in diem Horatius lib. I. Epist. XIII.

Cum servis urbana diaria rodere mavis.

Seneca Epist. LXXIX. *Ille qui superbus atque impotens, & fiducia virium tumidus ait Quod nisi quieru, Menelae, hac dextra occides: diurnum accipit, & in centunculo dormit.* Hinc prodigo dandum diurnum demensum pro ampla hæreditate ait Martialis l. III. Epigr. X.

Luxuriam premeret cum crastina semper egestas,
Et vitijs essent danda diurna tuis.
Idem te moriens hæredem ex asse reliquit,
Exhæredavit te, Philomuse, pater.

Alludit Hericus Monachus l. I. de Germano.

signate magistrum
Fruge salutiferi certo qui tempore verbi,
Sufficiat vestris propensa diaria mensis.

Sic diurnum cultum ultimis Reipublicæ Romanæ membris præstandum censet Corippus, ut à nobis emaculatus est; eatenus nemini intellectu lib. XI. Adv. cap. XIV. Datos chænices duos observo ex Epistola LXXVII. Theophylacti Simocattæ, si qui tamen voluerint benè pascere suos famulos.

ὁ σὸς ἔγγονος ὁ στρατιώτης, Μυρωνίδη, ἱερόθεω

ἐρυθρῷ γὰρ ῥάκει τὰ βυκόλια διετάραξε, καὶ τὴν δαμάλην τὴν ποθεινὴν κατηκρήμνισεν, οἱ δὲ ἡλικιῶται τὴν συμφορὰν ἐποίησαν τὸ παίγνιον, μὴ παρέχειν δυοῖν χοινίκοιν τῷ παιδὶ πλεῖστον, οἱ γὰρ νέοι καὶ σφριγῶντες ἀκόλαστοι, καὶ τρυφῶντες εἰσὶν ἀκρατέστεροι.

Alebant ita servi ne fierent saturi hoc suo diurno. Salvianus, lib. IV. de Gubern. *Ac primum servi, si fures sunt, ad furandum forsitan egestate coguntur. Quia etiamsi eis stipendia usitata praestentur, consuetudini hoc magis quam sufficientiae satisfaciunt: & ita complent canonem, quod non explent satietatem. At per hoc culpam ipsam inopia minus culpabilem facit, quia excusabilis furti reus est, qui ad furtum agi videtur invitus.* Captivos autem hoc genere stricti cibi torquebant etiam veteres, ut de septem millibus Atheniensium à Syracusanis in Lautumias datis memorat extremo Libro VII. Thucydides, singulas singulis cotylas aquae, binasq; cibi per octo menses datas. Ab hac parcitate demensi, *ad demensum dare* παροιμιώδης locutio est, parcè videlicet praebere aliquid, & intra modum. Symmachus, penu eruditionis tam litterariae quam publicae; lib. I Epist. I. *Parentibus non ad Lancem nec ad demensum verba tribuenda sunt.* Gaudere hoc nostri barbaram truculentiam Latronis Africani infert, qui Voluptatem in miseria Dominae olim suae habuerit.

73. LIBRAT BARBARICO FASTU.] Jam copiam faciens ciborum, jam spem ulteriorem incidens. Gildonem barbara potius licentia quam scelerato animo movisse turbas auctor est Paullus Orosius. Sua autem jactantem facit Claudianus, quoniam majores ejus Africae usurparunt dominium, ut ex Ammiano discimus.

74. SUSPENDIT.] Extrahit, ut rem sui arbitrii. Alibi.

76. TUMIDA CARTHAGINE.] Fastus, Perfidia, Ambitio, Punicae gentis, notae virtutes.

77. CONTEMTA LUCE.] Vita. Benè sic emendarunt docti, habentque & nostrae membranae, & vulgus omne Belgicorum. Noti Regulus & sequentes Historiae.

79. DAMNIS CANNENSIBUS EMI.] Noster inconditè. *Hos damnis genitor Cannensibus emit* In quo tamen reliquiae Veritatis. Populus Belgicorum *damnis* g. (egi? ut & Camertis & Delrianorum unus. Mihi vulgata lectio non mutetur. Emtio enim difficilem comparationem denotat, quod illa non nisi appenso pretio fiat, & raro non alter aliqui decipiatur Maro *Magnoque optaverit emtum Intactum Pallanta* Cannense praelium depictum non absurde habes in docti viri Notis ad Aeliani Tactica.

80. ARSIT.] Navalibus conflictibus immanior est tralatio, & tamen Poeris non infrequens aut incommoda. Virgilius, libro VII.

quibus Itala jam tum
Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis.

82. RUPTA ALPE.] Lege Polybium, tantum non spectabis.

83. ATTONITAE IAM PROXIMUS ANNIBAL VRBI.] Inter summa discrimina Reip. Romanae, Annibalem propè Vrbem conspectum, Proverbium inde in usum venit. Annibal ad Portas. Cicero, Philippica I. *Annibal, credo, erat ad portas, aut de Pace, Pyrrhi agebatur: Sic inter summa gesta Idololatrarum* recenset Symmachus Relatione, loquēte Roma: *Hic cultus in Leges meas orbem redegit, haec sacra Annibalem à moenibus, à Capitolio Senonas repulerunt.* Lucanus lib. I. *Non secus ingenti bellorū Roma tumultu Concutitur, quam si Poenus transcenderet Alpes Annibal.* Aevo collapso Orbertus Vita Henrici Quarti: *In cuius adventu Roma persuasa, quae debuerat honores, arma, tamquam Poenus Annibal Alpes transcendisset, parabat, & Regi suo, velut hosti, portas praecludebat. Via autem,* Annibalis

lis per Alpeis mansit nobilis ad infima etiam tempora. Liutprandus lib.I. cap. IX. *Historiarum. Quod Arnulphus cernens, quoniam per Veronam non potuit, per Annibalis viam, quam Bardina dicunt & montem Iovis repedare constituit.*

85. MURO SUSTINUI MARTEM.] Illi enim adequitavit Annibal. Silius, lib. XII.

violentior instat,

Iamque propinquabat muro.

88. IMPENSAQUE SECULA BELLIS.] Sic omnes Libri. Editio Cujaciana *impressaque secula bellis* ineptè, meritoque Scaligero neglectum. Loquitur de Tribus Bellis Punicis quibus aliquot secula Carthago Romam fatigavit. Similis locus Ciceronis de Philipp. Secunda, *indignum nimirum esse ut homo iners tot Heroum victoriis pedem imponeret*, notavi lib. XXXIIX. Adversar. capite XIII. *Collina porta* adequitasse Annibalem, notant ex Plinio Alij. Prudentius lib. II. in Symm. *Affirmentque Libyn Collina à cardine Porta Annibalem Iovis Imperio Martuque repulsum.* Possunt autem & bella alibi atque in Italia à Pop. Romano gesta intelligi, quibus vix quinque seculis se expedierunt, vide Appianum prologo, Polybium & Zosimum principijs historiarum.

91. SYPHACEM.] Exaggerat Regis virtutem per adjectum hostile epitheton. Sed & alioquin non fuit ejus omnino expers. Silius Italicus.

Massylis Regnator erat ditissimus oris,
Nec nudus virtute, Syphax: quo jura petebant
Innumeræ gentes, extremaque littore Thetys.
Multa viro terra, ac sonipes, & bellua, terror
Bellorum, nec non Marti delecta juventus.

Ego vere nomen hujus regis hoc loci suspectum habeo. Non enim compulit ad venenum Populus R. Syphacem. Livius, extremo lib. XXX. de Scipione: *Argenti tulit in ærarium pondo centum millia XXXII. militibus ex præda quadragenos æris divisit. Morte subtractus spectaculo magis hominum quam triumphantis gloriæ, Syphax est; Tibure paullò ante mortuus, quò ab Alba traductus fuerat. Conspecta mors tamen ejus fuit, quia publico funere est elatus. Hunc Regem in triumpho ductum Polybius, haudquaquam spernendus auctor, tradit.* Polybius lib. XVI.

καὶ γὰρ ὁ Σίφαξ ὁ τῶν Μασαισιλύων βασιλεὺς ἤχθη τότε διὰ τῆς πόλεως ἐν τῷ θριάμβῳ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, ὃς καὶ μετά τινα χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ τὸν βίον μετήλλαξε.

Paullus Diaconus lib. III. ex Orosio. *Syphacem ad Scipionem catenis vinctum deducit, quem Scipio, cum ingentibus spoliis pluribusque captivis perducendum Romam Lælio tradit, qui cum in custodia Tiburi defecisset, sumtu publico jussit Senatus honorificè sepeliri.* Aut igitur conniventia Poetæ, aut vetustissimi librarij est error, nemo enim Librorum ullum apicem mutat. Errorem auctoris dicas confudisse Maritum Syphacem uxoris Sophonistæ fato, quam veneno Massanissa sustulit, ne in triumphum duceretur, etiam invito Scipione. Annibal verò ad venenum compulsus Romanorum gloria est, quare, nisi jam superius hujus facta fuisset mentio, scribendum existimarem *Haurire venena Compulimus dirum Annibalem.* Forte & ipsa, non incencinna tamen, hæc repetitio ansam dedit librario prisco correctionis: sanè Annibali *diri* compellatio aptior quam imbelli Massylo isti: Licet ita & Cor. Severus apud Senecam Patrem

Hæc nec in Aemonio mitis victoria Perse
Nec te, dire Syphax, nec fecit in hoste Philippo.

Accedit quod alij Poetæ Syphacis nomen media syllaba protendunt. Iuvenalis Satira VI.

Tolle tuum precor Annibalem, victumque Syphacem.

93. GILDONIS ERUNT.] Similia priore in Eutrop. v. CCXIII.

94. IN

94. IN BOCCHI REGNVM.] Vt Bocchus aliquis aut illi similis Regulus barbarus Africa potiretur.

94. PRO DOLOR.] Noster Codex *Pro Labor*. Malè.

98. PLACIDUM SENSERE.] Iuxta illud divini vatis *Tu regere Imperio populos Romane memento Parcere subjectis, & debellare superbos*. Rutilius ad Roman. lib. I. *Mitigat armatas victrix Clementia vires convenit in mores Numen utrumque tuos. Hinc tibi certandi bona parcendique voluptas, Quos timuit superat, quos superavit, amat*. Alanus lib. IV. Comm. in Merlinum. *Potentes quosque & in sublimi positos vel interficiendo temporalis vita jucunditate privabit, vel eorum substantias abradendo, proprijs possessionibus detruncabit. At vero pauperibus humilibusque parcendo, suo eos tutamine manutenebit. Tale aliquid ad laudem Romanorum ait quidam. Parcere subiectis & debellare superbos.* Hanc legem statuunt exemplis præceptisque principibus omne genus inclusi suasores, ISocrates, Aristides, Libanius, Iulianus, Themistius, Onosander, Agapetus, Emanuel Palæologus, Leo Philosophus, Philo Iudæus, Basilius ad Filium Imperator, Panegyristæ Latini, noster Claudianus, ejusque discipulorum chorus. Chronologus Poeta de Carolo Magno, Lib. IV.

> *Reddere jus civile bonis, terrere malignos,*
> *Divinas, mundique pias ex ordine Leges*
> *Tunc exerceri mandaverat, ac renovari.*

Gunterus lib. IV.

> *Oppressos relevet, pœna graviore superbos*
> *Percutit, afflictis bonus, ac miserandus iniquis.*

Rigordus Comm. Rerum Philippi Augusti: *Licet omnes de regno suo, qui in mortem ejus conspiraverant, & pro posse suo ipsum occidere procuraverant, secundum Leges & terra illius consuetudinem, tamquam rei læsa maiestatis, capitibus essent plectendi, ipse tamen, tamquam mitis & misericors, vitam omnibus condonavit. Quanta enim fervebat in eo contrà rebelles rigoris severitas, tanta, immò duplo major, vigebat in eodem Clementia in subjectos, cuius summa intentio semper erat*

> *Parcere subjectis & debellare superbos.*

Rosvvita Poetria Panegyrico Ottonum.

> *Filius Oddonis, magni ducis ac venerandi,*
> *Scilicet Henricus suscepit Regia primus*
> *Iusto pro populi moderamine scep tragerenda,*
> *Hic pollens quanta fuerit bonitatis honore*
> *Et quanta populos rexit Pietate subactos.*
> *Nam fuit immitis reprobis, blandus quoque justis.*
> *Summo conservans studio regalia jura,*
> *Aequa satis meritis reddens quoque præmia cunctis.*

Sententiam ipsam PARCE VICTIS, SUPERBOS PREME, Romæ in Capitolio scriptam fuisse tradunt nonnulli, auctore nunc nobis non succurrente.

ILLE DIU MILES POPVLVS.] Delectus enim primi fiebant ex urbana juventute. Et inter cives juventutem in armis esse, tuendæ Reip. constituit Romulus. Vide Florum.

99. MISERABILE PACIS SVPPLICIVM.] Media pace, pace indulta, spoliatus vitæ subsidijs, inhonorus, egens, fame penè animam agit. Verba ferè eadem in Iuvenali *Nunc patimur longa pacis mala* Cessantibus autem publicis subsidijs annonæ, collationibus privatis cives sese mutuo sublevabant. Symmachus lib. VI. Epist. XIV. repari: *Solatur inter hæc populum spes frumenti à patribus oblati, & religiosa optimatum voluntas tenet concordiam civitatis. Nunc vatis opus est ut divina opitulatio invehat commeatus, dum salus civium privata collatione producitur. Miserabile* verè, cum nullum sit fame dirius, Homero jam olim sentiente. Radevicus libro I. cap. XL. Hist. Frid. *Fames super omnes clades habetur.*

habetur. Rodulphus Glaber lib. IV. Histor. cap. IV *Gladio acutissimo comparatur* à Baldo JCto ad L. Pactum, III. Cod. de Collation. In sacris litteris componitur ipsi *Satana*, auctore Philippo Presbytero, in cap. VIII. Hiobi Vide ad Augustinum.

101. LETHUM] Illi æternæ? Non nescivit immi..entia, etiam dissimulans.

104. TVRBAMQVE DEDISTI.] Admiranda sanè fuit. Nec attigerunt accuratè, qui descripserunt, itaq; nostram operam supputationis non frustra locavimus.

107. BREVIOR.] Angustior. Boethius lib. II. Consol. *Brevis habitaculi septum plures incolunt nationes.* Appuleius, lib II. *Brevitatem gurgustioli nostri e spernas peto.* Sic Suetonius, alij: Cadenti ævo pauperem n tat. Avianus Fab. XI. Et quia nulla *brevi cum meliore fides.* Fulgentius in Virgiliana Continentia. *De nostro torrentis ingenij impetu breviorem urnulam prælibabo.*

109. MÆNIA PAVPERIS ANCI.] Collatione quidem Imperatorum, alioquin etiam locupletis. Horatius lib. IV. Od. VII.

> *Quo pius Aeneas, quo Tullus, dives & Ancus.*

Et auxit sanè non mediocriter hic Rex Rem Romanam. Sequentia notissima.

111. NVNC QVID AGAM.] Noster Codex *Nam quid agam?* Non ineptè.

112. ALTERA NILVM] Aurora, quam modò nominavit, aut altera, sive adeò Roma nova, quam Aegypti proventum occupasse dixit suprà.

114. QVÆ TERRAS HVMERIS PONTVMQVE SVBEGI.] Id est omnibus viribus, conatu, ut qui humeris adnititur gravi operi tollendo aut movendo. Scripseram olim *juvenis* apta voce rei præsenti, præ qua *numeri* aliorũ innumeri sunt. Nunc nihil muto cum vulgatam scripturam omnes Libri habeant. Allusisse autem vates doctissimus inscriptiones vetustissimas columnarum seu Colossorum Sesoostris videtur, præpotentis quondam Ægyptiorum Principis, quibus inscriptum fuit HUMERIS eum Regem SVBEGISSE regiones quas devicerat, ut summam opem & fortitudinem Principis indicaret. Herodotus Euterpe.

εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμένοι τούτου τοῦ ἀνδρὸς, τῇ δὲ ἐκ τῆς Ἐφεσίης ἐς Φώκαιαν καὶ ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην, ἑκατέρωθεν δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγαθος πέμπτης σπιθαμῆς, τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξον, καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως. Καὶ γὰρ Αἰγυπτίην καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει, ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὦμον διὰ τῶν στηθέων γράμματα ἱρὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγκεκολαμμένα, λέγοντα τάδε. ΕΓΩ τὴν δὲ τὴν ΧΩΡΗ'Ν Ω῎ΜΟΙΣΙ ΤΟ῀ΙΣΙ Ε'ΜΟΙ῀ΣΙ Ε'ΚΤΗΣΑ'ΜΗΝ.

Quæ verba ruentur tot librorum fidem. Consonat locutio Scripturæ de Messia tum venturo PRINCIpatum ejus futurum super huMEROS ipsius. Esaiæ Nono, quem uberius enarrat Faustus Rheiensis Epistola contrà errorem Nestorij ad Gregorium Diaconum, quam cum Vincentio & Phæbadio edidit Petrus Pithæus. Vir doctus ad Corippum mira imagine Humeros Senatores capere isthic potuit. Adolescentis nostra correctio *juvenis* ut verisimilis sit visa in priore Editione. Subjicit sanè relatione clara Claudianus *emerita jam præmia nulla senectæ.*

115. SENECTÆ.] Quæ ipsa mihi, inquit, instar affectionis est. Hoc enim est Senectutis Elogium apud Antiquitatem. Vide Ciceronem libro Singulari, & Stobæum Hegesias apud Rutilium Lupum Libro I. *Misereminі mei, Iudices, quem coniurata tanta vis inimicorum oppugnat. Misereminі solitudinis, cui ne in summo quidem tempore periculi Liberos adhibere ad communem calamitatem decernendam licitum est. Misereminі Senectutis, quæ me etiam sine cæteris malis graviter defatigat.*

116. QVIBVS IRATIS CREVI.] Dixit supra laborare se mole, & breviorem fuisse feliciorem. Jam ait iram in se Deorum explelam ipsa prosperitate, qua inducta sit in fatalem istam perniciem. Iratis Dijs nati dicuntur, ad omnia infortunati. Horatius:

Culpantur frustrà calami, immeritusq; laborat
Iratis natus paries Diis atque Poetis.

Sic conati magna, sine effectu, Dijs adversis agere. Ovidius Epist. Didus.

Nec quia te nostra sperem prece posse moveri
Alloquor, adverso movimus ista Deo.

117. PATREM.] Iovem. Omnium Deorum hominumque patrem: vel jam inde ab Homerica obstetricatione, quæ mundum omnem ex alvo Poeseos Dijs complevit. Archilochus apud Stobæum.

Επειδὴ ζεὺς πατὴρ Ολυμπίων ἐκ μεσεμ-
βρίας ἔθηκε νύκτ' ἀποκρύψας φάος.

Nam illius est officium omnium patrum patrem esse. Arrianus Epict. lib. III. cap. XI.

Οὔ μοι θέμις ἐς' οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι, πάτερ, ἀτιμῆσαι, πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες ὁ πατρῷος, &c.

Hincq; γενέτωρ, velut Generalis omnium pater, Orpheus Hymnis.

Ζεῦς κρόνιε, σκηπτοῦχε, καταιβάτα, ὀβριμόθυμε,
Παντογένεθλ', ἀρχὴ πάντων, πάντων τε τελευτή.

Eleganter & copiosius Leontius Sphæra Aratæa.

ζητεῖται πότερον ὁ ζεὺς σῶμα ἢ πρᾶγμά ἐστι, καὶ πότερον ψυχὴ ἢ νοῦς, ἢ κρείττων τις δύναμις, καὶ ἐπικρατὴς, καὶ ἀκίνητος καθ' ἑαυτόν; ὁ γὰρ τοι ἄρατος κατὰ τὴν κοινὴν δόξαν εἴρηκε Διὸς ἐπονομασίας αὐτῶν ὄντων βάσιν, δυοῖν θάτερον, ἢ ὅτι δι' ὅλου τοῦ κόσμου ἡ πρόνοια χωρεῖ τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς διὰ παντὸς ἔρχεται τοῦ κόσμου, συνέχων αὐτόν ἢ κατὰ μὲν τὰς ἐπωνυμίας αἰνίττεται αὐτοῦ, ἃς ἐφ' ἑκάστῃ πράξει εἰς θεὸν ἀναφέροντες οἱ ἀρχαῖοι, τὰ καλῶς γινόμενα ὥς εἰσι, φασί, γενέτωρ, φράτριος, ὁμόγνιος, ἑταιρεῖος, φίλιος, ἱκέσιος, ξένιος, ἀγοραῖος, βουλαῖος, βρονταῖος, καὶ τὰ ὅμοια. Luculenter Avienus principio suæ Arati traductionis, quos versus magnam Theologiæ veteris partem complexos, largo Commentario alibi enarramus. Pertinent eodem duo hymni Capellæ, in Solem lib. II. in Minervam, lib. VI.

118. TVQVE ô.] Exclamatio energetica, animi excitationem indicans. Val. Flaccus Lib. I. *Tuque ô pelagi cui maior aperti Fama.* Claudianus III. Conf. Honor. *Tuque ô quia patrium Caris æqualibus Orbem Eoo cum fratre regis* Papinius ad Domitianum Theb. I. *Tuque ô Latiæ decus addite famæ* Maro Georgic. I. *Tuque ô cui prima frementem Fudit equum tellus* Lib. VI. *Tuque ô sanctissima vates Præscia venturi* Nemo notavit hactenus.

118. SPONTE PERALTVM VECTA.] Matrem Phrygiam Deorum alloquitur. Romam inde advectam ductu Claudiæ Vestalis, quæ adverso Tiberi navem traxit injecta manu, testimonio pudicitiæ servatæ. Vide Herodianum lib. I. Livium lib. XXIX. Auctorem Virorum Illustrium, cap. XLVI. Silium Italicum, lib. XVII. &c.

119. SPONTE.] Ovidius Fastor. IV. Oraculum ipsam edidisse memorat.

Mittuntur Proceres: Phrygia tum sceptra tenebat
Attalus. Ausonijs rem negat ille viris.
Mira canam: longo tremuit cum murmure tellus,

Et sic

Et sic est adytis diva locuta suis
Ipsa peti volui; nec sit mora, mitte volentem,
Dignus Roma locus quo Deus omnis eat.

119. ALMONE.] Cum venisset ad Almonem, adverso Tiberi, simulacrum è Phrygia accersitum, ibi lotum est à Sacrificulis, unde mos annuus mansit sacer, eo die exportare Deam ad fluvium, & illic emundare saxeam. Dies erat pridie Id. April. iter porta Capena. Mentio hujus lavacri, quo & Dea rancorem animi ponere, & memoriam offensarum putabatur ponere. Mentio crebra Scriptoribus. Vibius Sequester libro de Fluminibus Ammianus, lib. XXIII Lucanus. Pharsal. I. Ovidius IV Fastorum. Valerius Flaccus, libro VIII. Papinius, lib. V. Silius Italicus, lib VIII. Martialis lib. III. Epigr. XLVII. Prudentius Hymno X. περὶ στεφ. Ambrosius in Symmachum. Augustinus de Civit. Dei lib. II. cap. IV Quibus omnibus scriptoribus Lucem hic fecimus. Inter exeundum digladiari solebant Sacerdotes, ritu prisco Phrygiæ matris. Cæteri quidem scriptores ipsum simulacrum lavari solitum autumant. Ammianus solum carpentum videtur innuere, cum ait: *Vbi ad diem Sextum Kalendarum, quo Romæ matri Deum pompa celebrantur annales, & carpentum, quo vehitur simulacrum, Almonis undis ablui perhibetur, sacrarum sollennitate, prisco more, celebrata, somno per otium capto, exsultans pernoctavit & lætus.* Quod unde illi in mentem venerit non exputo, cum constet omnia sacra cum ipso lapide fuisse abluta. Ovidius:

Est locus, in Tiberim quà lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis dominam sacraque lavit aquis.

Prudentius, Romano: *Lapis nigellus, evehendus essedo Muliebris oris, clausus argento sedet: Quem dum ad lavacrum praeundo ducitis Almonis usq; pravenitis rivulum.* Mendum ergo sit in Ammiano, Et Legum. *annales, carpentum*, & quod *vehitur, simulacrum.* Cum hujus abluendi ergo omnis scena parata sit. Abluebant inibidem & cultros, quibus, vecordia animalia, se lacerabant. Martialis.

Capena grandi porta qua pluit gutta.
Phrygiumque matris Almo qua lavat ferrum.

Lapis ipse in aqua attinebatur, velut solent tepida ea foveri membra humana. Silius Italicus, libro VIII.

Quique immite nemus Triviæ, quiq; ostia Thusci
Amnis amant, tepidoque fovent Almone Cybelen.

Ipsa Deo adeo credebatur hac ablutione mitigari, ut omnia velut de integro felicia portenderet Reipublicæ, unde revocari, velut absentem, dicit Lucanus lib. I.

Tum qui fata Deum, secretaq; carmina servant,
Et lotam parvo revocant Almone Cybelen.

Redux in urbem publica lætitia simulacrum excipiebatur, ablutis omnibus malis ominibus. Metuque posito. Valerius Flaccus, lib. VIII.

Sic ubi Mygdarios fletus sacer abluit Almo,
Lætaque jam Cybele, festaque per oppida tæda,
Quis modo tam sævos adytis fluxisse cruores.
Cogitet, aut ipsi qui jam meminere ministri?

Et ipsa Dea suum sibi adscitum mœrorem ponere dicebatur. Papinius:

qua primum nascitur ingens
Appia, quaq; Italo gemitus Almone Cybelle

 Ponit,

Ponit, & Idæos jam non reminiscitur amnes.

Lotiones autem hoc genus alijs etiam Dijs imputabantur, Corpora enim illa cœlestia putabantur amœnitate loturaque fluviorum delectari, ad quam rem simulacra eorum lavabantur. In Lutra Palladis exstat elegantissimus Hymnus Callimachi, Alia alibi colligimus.

LEONES.] Vbique Comites magnæ Deorum matri. Mythologiam enarrat Lucretius lib.II. de Tellure:

Quare magna Deum mater, materque ferarum,
Et nostri genitrix hæc dicta est corporis una.
Hanc veteres Grajum docti cecinere Poetæ
Sublimem in curru bijuges agitare Leones,
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adjunxere feras, quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.

Varro, lib.XVI. Rerum Divinarum: *Leonem adjungunt, solutum ac mansuetum, ut ostendant, esse nullum genus terra tam remotum ac vehementer ferum, quod non subigi colique queat.* Ovidius, Quarto Fastorum.

cur huic, genus acre, Leones,
Præbent insolitas ad juga curva jubas?
Desieram: cœpit. Feritas mollita per illam
Creditur, id curru testificata suo est.

121. SIN PARCÆ PROHIBENT.] Harum enim Imperium in ipsum est Iovem. Quintus Smyrnæus:

οὕνεκα μοίρῃσιν εἴκει καὶ μεγάλοιο Διὸς μένος.

Herodotus, lib I.

τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατόν ἐστι ἀποφύγειν καὶ τῷ θεῷ.

Vide & Simonidem in Protagora Platonis, Senecam II. Natural. cap.XXXV.

122. FALSIS AUGURIIS.] Vulturum. Explicavimus suprà.

124. FERALES ALLIA CÆDES.] Libri nonnulli: *Gallia.* Male, quia Gallorum vox sequitur.

125. SÆVI PYRRHI.] Inter summos potentissimosque hostes rei Romanæ numeratur Rex iste. Cicero, Philipp.I. *Annibal, credo, erat ad portas, aut de pace Pyrrhi agebatur.* Sidonius.

qui Chaonas atque Molossos,
Qui Thracum Macetumque manus per littora nostra
Sparserat, & cujus vires Oenotria pallens,
Ipsaque, quæ petiit, trepidaverat uncta Tarentos.

127. CUNCTA FAME LEVIORA.] Iam inde Homerico abusque scito, quod illustravi nonnihil & lib.I. cap IX. ad B. Augustinum. *Fames, crudelissima mortium.* Interpres Apollonij Tyrij: *duram famem, & sævam sterilitatem patimur, annona, & crudelissima mors est ante oculos nostros.* Vltimum malum Senecæ; De Brevitate Vitæ, capite XVII.

129. SANCTÆQUE MEMOR TRITHONIA VESTÆ.] Palladium enim erat, quid apud Virgines Vestales custodiebatur, Palladis simulacrum. Herodianus, l.I. κατὰ φλέξαν δὲ τὸ πῦρ τὸν νεὼν, καὶ πάντα τὸν περίβολον, ἐπενεμήθη καὶ τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως καὶ κάλλιστα ἔργα, ὅτε καὶ τῆς Ἑστίας τοῦ νεὼ καταφλεχθέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς, γυμνωθὲν ὤφθη τὸ τῆς Παλλάδος ἄγαλμα, ὃ σέβουσί τε καὶ κρύπτουσι Ῥωμαῖοι, κομισθὲν ἀπὸ Τροίας, ὡς λόγος, ὅτε πρῶτον καὶ μετὰ τὴν ἀπ' Ἰλίου εἰς Ἰταλίαν ἄφιξιν, εἶδον οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι.

Cujus

Cujus Minervæ id signum fuerit docet Julius Firmicus lib. de Erroribus Profan. Religionum. *De Vesta ubertim alij.* Flere Deos, contrà Sanctionem est aliorum, nam eos illacrymes tradit Euripides Hippolyto Coronifero, Dianæ sermo. Ορῶ, οὐ θέμις βαλεῖν δάκρυ. Ovidius.

> *Tum verò gemitus, nec enim cœlestia tingi*
> *Ora licet lacrymis, alto de corde petitos*
> *Edidit.* Idem IV. Fast.

130. INDIGETES.] Indigetes dicuntur qui ex mortalibus in Deorum numerum relati. Macrobius ex Hesiodo in Somnium Scipionis lib. I. cap. IX. *Indigetes divi summi fato Iovis hi sunt Quondam homines, modo cum superis humana tuenteis.* Stultè Fulgentius lib. III. Mytholog. *quasi nihil indigentes* dictos autumat. Modo id sit Fulgentianum commentum, nam ij libri spurcis glossematis sunt inquinati.

130. SI QUOS ROMA RECEPIT.] Quæ quidem omnes recepit, instar cœli, quò recipi dicuntur qui mortalitatem migrant. Tertullianus de Spectac. cap. XXX. *At enim supersunt alia spectacula, ille ultimus & perpetuus judicii dies, ille Nationibus insperatus, ille derisus; cum tanta seculi vetustas, & tot ejus nativitates uno igne haurientur: quæ tunc spectaculi latitudo? Quid admirer? Quid rideam? Vbi gaudeam? Vbi exsultem? spectans tot ac tantos reges, qui in cœlum recepti, nuntiabantur cum ipso Iove, & ipsis suis testibus in imis tenebris congemiscentes?* Aequat ergo cœli Romani hic quoq; Claudianus, quam ab hac omnium receptione domum Deorum dixerunt. Ausonius: *Prima urbes inter Divûm domus, aurea Roma.* Omnium dixi, nullum enim numen gentium non receptum Romanis. Quotquot enim provincias, populos, urbes, superabant, eorum omnium Deos partim publicè consecrabant, partim per familias spargebant. Arnobius lib. III. *Cincius numina peregrina, ipsa ex novitate dicta pronunciat. Nam solere Romanos Deos omnes Vrbium superatarum, partim privatim per familias spargere, partim publicè consecrare. Ac ne aliquid Deorum multitudine aut ignorantia præteriretur, brevitatis & compendij caussa una pariter cunctos nomine Novensiles invocare.* Hinc factum ut omnium superstitionum colluvies Romam confluceret, ibiq; commemoratur. Unde ἐπιτομὴν τῆς δεισιδαιμονίας Romam vocavit Theophilus. Eamdem rem dispersim pluribus tractat Arnobius idem. Solum Hebræorum Deum post edomitam Sacram Urbem non consecrarunt Romani, quia scilicet se solum coli is mandaverat, ut erat solus verus Deus, ut eo recepto fas fuisset omnes cæteros contemnere, nam Deum quemquam aliter coli quam is mandasset, piaculum habebatur. Qua de re videndus Augustinus libro I. De Consensu Evangeliorum, cap. XVII. & XIIX. Sic adsciverunt Junonem Carthagine, Sicilia Venerem, Naxo Bacchum, Pessinunte Rheã, ut tot ad extremum fuerint ferè templa Romæ, quot in orbe terrarum insigniora sepulcra, id quod luculenter narrat Prudentius, libro I. in Symmachum.

> *Has Italos induxit avos vel fama vel error,*
> *Martia Romuleo celebrarent ut sacra campo.*
> *Vtq; Palatinis Capitolia condita saxis*
> *Signarent titulo proavi Iovis, atque Pelasge*
> *Palladis, & Libyca Iunonem ex arce vocarent.*
> *Cognatos * de Marte Deos. Veneris quoq; nudum*
> *Accirent proceres Erycino è vertice signum.*
> *Vtq; Deum mater Phrygia veheretur ab Ida,*
> *Bacchica de viridi peterentur ut orgia Naxo.*
> *Facta est terrigenæ domus unica Majestatis,*

Et tot templa Deûm Romæ, quot in orbe sepulcra
Heroum numerare licet, quos fabula inanis
Nobilitat, noster populus veneratus adorat.

Quarto versui turpe mendum tam diu jam insidet. Qui enim *Cognati de Marte Dy?* Omninò scribe. *Cognatos dat Sparta Deos* Castoras nimirum, Spartanis cultissimos. Porrò cum vincerent populos, Deos eorum captivos ducebant velut triumfo. Idem libro II.

Innumeros post deinde Deos virtute subactis
Vrbibus, ex claris peperit sibi Roma, triumfis,
Inter fumantes templorum armata ruinas
Dextera victoris simulacra hostilia cepit,
Et captiva domum, venerans ceu numina, vexit.
Roma triumfantis quoties ducis inclyta currum
Plausibus excepit, toties altaria divûm
Addidit, & spoliis sibimet nova numina fecit.

Romana porrò superstitio ideo omnia numina, etiam ambiebat, quod arbitraretur cum ijs accedere & populorum dominium. Cæcilius apud Minutium Felicem: *Romani per Gallorum acies, mirantium superstitionis audaciam pergunt, telis inermes, sed cultu relligionis armati, dum capti in hostilibus mœnibus, adhuc ferociente victoria, numina victa venerantur, dum undiq; hospites Deos quærunt, & suos faciunt, dum aras exstruunt etiam ignotis numinibus & manibus. Sic dum universarum gentium sacra suscipiunt, etiam regna meruerunt.* Cum Urbem autem quampiam illustrem, caput nimirum alicujus Regni, obsiderent, solebant nominatim Deos evocare, ampliore in Urbe loco habitationi promisso, ut ex Verrio Flacco scribit Plinius lib. XXVIII. cap. II Formulam Evocationis refert Macrobius Saturnal. lib. III. cap. IX. ex Furio & Sammonico Sereno.

131. AUT DEDIT IPSA DEOS.] Cæsares & Reges intelligit, sollemnibus rebus in Deos relatos. Sic primus Regum juramento Senatoris in cœlum iit, ubi ferventia rapa voraret. Ritus Consecrationis multis describitur ab Herodiano. Cæsar item primus iter sequentibus ostendit. Papinius:

hinc obvia Limina pandit
Qui fessus bellis, asserta munere prolis,
Primus iter nostris ostendit in æthera divis.

Qui sanè Quirini tum non meminerat. Extremæ ambitionis hinc gloriatio *dare Deos* Noster hic. Valerius Maximus lib. I. *Deos reliquos accepimus, Cæsares dedimus.*

132. CORDE REMITTI.] Sententia flecti. Sententiam aliam, aliud cor Dijs dare Poëtarum mos est. Juno apud Maronem ad suum Jovem.

Quid si quod voce negasti
Mente dares, atque hæc Turno rata vita maneret.

135. SACRUM DEXTRA SEDARE TUMULTUM.] Vide ad I. Rufin. V. CXVII. Dictorum mos manu protenta populo silentium imponere. Lucanus, lib I.

Convocat armatos extemplo ad signa maniplos,
Utque satis trepidum, turba coeunte, tumultum
Composuit vultu, dextraque silentia jussit.
Bellorum ô socij, qui mille pericula Martis
Mecum, ait, experti

Ovidius de Jove concionabundo, lib. I. Metam.

qui postquam voce manuq.
Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.

Beatus Lucas Actuum XII. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾷν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς.

Cap.

Cap. XIII. *ἀναστὰς δὲ ὁ παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν· ἄνδρες*, &c. cap. XXI. *ὁ παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ, πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης προσεφώνει τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ.* Verecundiæ signum nec hoc etiam facere, sed manu intra vestem condita sermonem detexere. Aeschynes contra Timarchum de Statua Solonis in Foro Salaminiorum.

τοῦτ' ἐστίν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, ὑπόμνημα καὶ μίμημα τοῦ Σόλωνος σχήματος, ὃν τρόπον ἔχων αὐτὸς διελέγετο, τῷ δήμῳ τῶν ἀθηναίων, σκέψασθε δή, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, ὅσον διαφέρει ὁ Σόλων τιμάρχου, καὶ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, ὧν ὀλίγῳ πρότερον ἐμνήσθην, ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ᾐσχύνοντο ἔξω τὴν χεῖρα ἔχοντες λέγειν, οὑτοσὶ δὲ οὐ πάλαι, ἀλλὰ πρῴην ποτὲ ῥίψας θοιμάτιον γυμνὸς ἐπαγκρατίαζεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Plura ad Rufinum.

136. AFRICA.] Simulacra talia non tam fictiones Poëtarum, quam Dœmonum prælusiones. Africam Curtio Rufo muliebri ita se specie obtulisse, nuntiam futurorum, testis Plinius Cæcilius lib. VII. Epist. XXVII. *Perquam*, inquit, *velim scire, esse aliquid phantasmata, & habere propriam figuram, numenque aliquod, putes: an inania & vana ex nostro metu imaginem accipere. Ego ut esse credam inprimis eo ducor quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam Comes hæserat: inclinato die, spatiebatur in porticu: offertur ei mulieris figura humana grandior, pulcriorque, perterrito, Africam se, futurorum prænuntiam, dixit. Iturum enim Romam, honoresq; gesturum, atq; etiam cum summo Imperio in eamdem provinciam reversurum, ibique moriturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Karthaginem, egredientique navem, eadem figura in littore occurrisse narratur. Hujus quidem provinciæ tale Numen adeo venerabile incolis habebatur*, ut nemo destinaret aliquid nisi, velut præsente, eo invocato. Plinius, lib. XXVIII. cap. II. *Attalus affirmat, scorpione viso, si quis dicat, duo, cohiberi, nec vibrare ictus. Et quoniam Scorpius admonuit, in Africa nemo destinat aliquid, nisi præfatus Africam.* Nostri Imaginem non inscitè æmulatur Sidonius, Panegyr. Majoriani. *subitò flens Africa nigras Procubuit lacerata genas, & cernua frontem. Iam malè fœcundas in vertice fregit aristas, & sic orsa loqui est: Venio, pars tertia Mundi, Infelix felice uno: famula satus olim Hic prædo & dominis exstinctis, barbara dudum Sceptra tenet tellure mea.* Quæ singula invenies in nostro. *Insani ululatus*, maximi, enormes. Vide Festum, & doctiss. Casaubonum ad Athenæum lib. XIII. cap. V. Ratio ex eo quod omnia summa proxima furori Seneca.

Quicquid excessit modum Pendet instabili loco.

136. SPICEA PASSIM.] Noster, quatuor Belgici, Camertis Libri legunt clarè. *Sparsim.* Nihil mutamus. Lectionem tamen hanc amolitos dixeris qui offensi stridore fuerint litteræ sonantis, cujus adhæsio quædam præcedentem syllabam videatur protendere. Sanè *ST. SP. SC.* soleat hoc facere, multis locis Virgilij, Statij, Prudentij, Senecæ, Martialis, aliorum. Præcepto accedente diserti doctiq; scriptoris Terentiani Mauri. Sunt tamen in contrarium multa exempla etiam, vel invitis viris doctis, qui pressius alteri sententiæ inhæserunt. Quorum partem proponere placet, promiscuè positis auctoribus, ut cujusque verba succurrerent, ne & nos ita aliquando scribentes, erroris suspiciamur. Cyprianus, Ligno Vitæ *Vel cum disjunctis juga stant ad aratra juvencis.* Marius Victor præfatione in Genesin: *Inclyta Legiferi jam pandito scrinia Moysi* Alcimus Avitus libro II. *Nec minus hos pulsat temeraria cura sciendi.* Libro IV. *Mox dira clades in cœlum pulvere sparso surgunt.* Libro V. *miranda aliquos portenta stupentes.* Libro de Laude Castitatis. *namque alijs non hæc tibi scribimus uni.* Idem. *Illinc*

Illinc nosse thoros, hinc Christum quærere sponsum. Paullinus, Epistolis. *Multaq; spretam largior pecuniam Restituet usura Deus* Idem Epist. III. ad Ausonium; *sed in ardua versi Sidera, spectantesque Deum* Calpurnius, Ecloga II. *At mihi Flora comas parienti gramine spargit.* Petronius: *florida tellus Cum volo spissatis arescit languida succis.* Virgilius, libro XI. *Spem, siquam accitis Aetolûm habuistis in armis, Ponite: Spes sibi quisque.* Idem, Ciri: *Nec fuerat, nisi Scylla, novo percussa furore* Idem in Catalectis: *Magni petentes docta dicta Scironis.* Ennius, Annal. XI. *Alte elata specus.* Propertius, lib. III. *Minoa venumdata Scylla figura.* Idem, Lib. IV. *Consuluitq; striges nostro de sanguine* Septimius Serenus, Moreto: *calcanea scissa rigebant.* Claudianus I. in Rufin. *Ire vagas quercus & flumina stare coegi* Ausonius. Profess. IX. *Anno Sperchei, pariterque nati.* Idem XXIII. *quæ fœdera stemma quod olim.* Silius Italicus lib. XIV. *perflataq; Stronqylos Austris.* Horatius lib. I. Serm X. *Sæpè stilum vertas.* Lucilius, lib X. *trinis deducere Scalis.* Idem lib. IX *atq; adducere cribas.* Lib. VII. *segetem immutare statumq;.* Libro VIII. *modo stet rectus subtemine pannus.* Ennius, Annal. I. *stabilitaq; scamna, solumque.* Silius lib. XIII. *Pectora nostra calent quæ te via scire superbum Addecus, & summas Laudum perduxerit arces.* Seneca Troadibus: *Tuosq; manes; quodque stetit ante, Ilium.* Ovidius *animum quoq; spes bona firmat.* Propertius, lib. III. *Nunc ubi Scipiada classes.* Prudentius: *Pingere sculptilibus.* Idem Romano: *disciplina & ritum Tristem sua magistra spectet impia.* Propertius lib. III Eleg. IX. *Brachia spectavi sacris admorsa colubris.* Ovidius. Secundo de Ponto: *olentia stagna Palici.* Idem lib. V. Tristium, Eleg. III. *Carmina scripta mihi sunt nulla* Avienus Phænomenis, *rutilans ubi stella relucet.* Catullus, Epithalam. Pelei. *Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri.* Ovidius, lib. II. de Ponto, Eleg. IV. *Nunc mea scripta legis, qui sum submotus ad Istrum.* Lucretius, lib. VI. *Guttu manantibus stillant.* Quod quidem etiam durius. Eodem Libro pariter. *Speluncasq; videt. saxis ingentibus structas.* Eodem: *Tenvia sputa minuta* Eodem. *Endo statu prior hæc* Ovidius, Metam. IV. *modo vir modo fœmina Scython.* Ovidius, lib. III. de Arte Am. *Oraq; fontana fervida spargit aqua.* Propertius, lib. IV. *Iam benè spondebant tunc omina* Horatius, lib. I. Serm. III. *non fastidire Strabonem.* Ovidius: *Vincere spe vidi qui moriturus erat.* Lib. II. de Ponto II. *Sæpè creat molles aspera spina rosas.* Manilius, lib. II. *sequi vadimonia sponsi.* Papinius Achilleid. I *sparsasq; studet componere crines.* Lucretius lib. IV. *Unde sciat quid sit scire & nescire* Horatius. *quocunque in fornice stantem* Sidonius, Narbone: *Duratum pede stipitem flagellat.* Sedulius, lib. IV. *Christus adest panis, sanctus quoq; spiritus ignis.* Victorinus: *Sol etiam rapidus. Luna quoque splendidus axis.* Hericus Monachus lib. VI. German. *Lucem jam lumina spirant.* Idem Ibid. *Seque stupet superesse sibi.* Sic & alij sequiorum seculorum. Gulielmus Brito, lib II. *protenta cuspide scuto.* Idem Argum. lib. III. *sibi sponsa à Patre negata.* Libro X. *moribundo corpore stravit* Sic Gunterus, Justinus, Petrus de Riga, Matthæus Vindocinensis, Gotfridus Viterbiensis, Alij infiniti. Multi veterum caverunt penitus, ut Tibullus, Valerius, Flaccus Martialis, quos sequi consultius, præsertim accedente judicio Terentiani Mauri.

136. PASSIM.] Trita adjicialis vocula, sed elegantissima. Quo genere copis Latinæ Difertitudo, ultrà omnes alias Linguas: *Confestim*, Continenti festinatione, exponit de Sisenna Charisius, Novio datum, quod Statibus Maximus Ordine & sine intermissione interpretatus. *Efflictim* Nævius usurpavit, quod Probo explicatum, donec exfligatur, aut flictu conficiatur. *Examussim*, PLautus, quod Sisenna dixit examinatò. *Mauricatim* Laberius à Mauris puto, alioquin non satis concinnum Verba Laberij. *Non intellexi te Mauricatim scire.* An scribas apud Charisium *manicatim, manicis velut injectis* sibi quis vindicet rei scientiam: Vel *matricatim* à matrice, ut allo-

alloquatur ibi fæmellam aliquis. *Ostiatim, Vicatim* Cicero; *Continuatim.* Statilius Maximus. *Perplexim,* Plautus. *Pedetentim* Cato, Lucilius, Cicero. *Perditim* Afranius, *Semitatim* Titinnius. *Summatim* Afranius; *Statim,* hoc est statutè ordinatè. Attius, interprete Carisio. *Tuatim.* PLautus. *Nostratim,* vetus ejus enarrator Sisenna. *Tractim,* lentè. idem PLautus, jugiter Maro, expositore eodem Sisenna. *Testatim* à testis, Juventius *testatim confringere caput. Vnciatim,* Terentius Phormione. *Vicissim* Cato. *Viritim* Cicero. Quæ quidem singula & omnia apud Charisium lib. II. invenies. *Alternatim*, finxit Claudius Quadrigarius. *Cossim*, pro Coxim, à Coxa, Pomponius. Canatim, *Bovatim, Suatim*, ab animantibus Nigidius. *Pedepressim* incertus auctor apud Nonium Marcellum. *Sensim,* Lucilius, lib. XXVII. *Centuriatim,* Pomponius. *Adamussim* Varro περὶ παιδοποιΐας. *Tolutim,* pro *volutim,* ut ait Nonius, sed parū γραμματικῶς, Plautus, Novius, Lucilius, Varro, Pomponius. *Assulatim* pro minutatim Ennius. *Frustatim,* frustillatim, *Minutatim,* Varro. *Guttatim,* PLautus. *Incursim,* celeriter, Cæcilius. *Indiscriminatim* Varro, *Iuxtim.* Sisenna, Livius Andronicus, & alter. *Incisim* Cicero, *Morsicatim* Varro. *Officulatim,* à minutis ossibus, Cæcilius. *Populatim* à populo, Pomponius. *Properatim,* Cæcilius. Quadrigarius, Pacuvius, Accius. *Praefestinatim,* Sisenna. *Rusticatim, Vrbanatim,* Pomponius idem. *Saltuatim, Vellicatim,* Sisenna, *singulatim, Sigillatim*, Cæcilius, Cœlius, Lucilius. *Taxim* pro *Sensim* Pomponius. *Tractim,* Plautus. *Vicissatim* Nævius. *Visceratim,* Ennius *Vicatim* Sisenna, *Zonatim,* per girum, Lucilius. *Disertim,* Titinnius, PLautus, Plautus, Livius. *Propritim*, Lucretius. *Cautim* Accius, *Strictim* Cicero, Sallustius. *Exquisitim*, Varro, *Festinatim,* Pomponius. *Perplexim,* Plautus, Cassius Hemina. *Minutim* Lucilius *Contemtim* Nævius. *Restrictim* Afranius. Hæc ferè Auctores prisci apud Nonium. Alia venustè alibi ficta. *Fustim* Valerio Maximo restitui^t ejus Sospitator Stephanus Pighius, quo usus & Livius. *Punctim, casim,* usurpata & notata iisdem. *Filatim, ans. ratim, mucronatim, passeratim, cessim,* observant docti ad Martianum Capellam. *Artuatim* Saxo Grammaticus, scriptor veterum Lectione subactus, Libro VII. *Fictim,* idem lib. V. Sparsim, Gellius *Arctim,* Cicero lib. XII. ad Atticum, Epist. XLIV. ut benè emendatum acuto emendatori Sim. Bosio. *Ostiatim, fartim, frustatim, sensim, cessim, pressim, paullatim, confestim, singultim, certatim, examussim, ubertim, angulatim, guttatim, raptim, efflictim, furtim, fistulatim, agminatim, aggeratim, acervatim, minutatim, casim, discretim, granatim, separatim, membratim, nominatim, sigillatim, strictim, laciniatim, cuneatim, affatim, frustratim, angulatim, universim, Bacchatim, gradatim, capreolatim, congestim, cossim, cunctatim, cunctim, directim, particulatim, reflexim, rotatim,* exstāt in Appulejo. *Gradatim, regulatim, minutatim, rotatim, affatim, unciatim, glomeratim, acervatim, catervatim, copulatim. carptim, casim, raptim, cursim separatim, afflictim, strictim, ubertim, tractim, sensim, furtim, deditim, vicissim, statim, partim, pedetentim, summatim, geminatim, angulatim, memoratim*, recenset Diomedes lib. I. *Ostiatim, saltim, saltuatim, cursim, strictim, singillatim, privatim singultim, tractim, carptim, ductim,* Priscianus. lib. XV. *Gradatim,* Cyprianus de Vanit. Idolor *Vbertim.* Optatus Afer. lib. VII. *Particulatim,* Varro Agemodo. *Membratim,* Prudentius Vincentio. *Sequestratim* Cassiodorus lib. XI Epist. I. *Turmatim,* Livius, lib. XLV. *Pagatim,* Idem lib. XXXI. *Gradatim* Cicero ad Quirites. *Vicatim,* Minutius Felix. *Contemtim*, Curtius lib. IX. *Filatim,* Lucretius lib. II. *Secretim,* Vincentius Livinensis. *Generatim,* Lucretius, Varro, Virgilius, Cicero II. de Orator. *Viritim* Curtius lib. VII. *Grac tim, Templatim,* Tertullianus. *Fortunatim,* Ennius. *Tumultuatim* Sidonius lib. VII. *Columbatim* Mæcenas. *Temporatim* Tertullianus de Pallio. *Blanditim,* Lucretius

cretius lib. II. *Cancellatim* Sidonius, lib. V. Epist. XVII. *Calim*, clam. Festus. *Casuratim*, Sidonius lib. IV. Epist. III. *Summatim*, Seneca, Epist. C. *Celatim*, Gellius lib. XII. cap XV. *Coactim*, Sidonius libro IX. Epistist. XVI. *Cuspidatim* Plinius, *Cumulatim*, Prudentius Apotheosi. *Tenuatim*, Apitius, lib. II. cap. VI. *Tessellatim*, Idem lib. VII. cap. IX. *Coactim*, *Cochleatim*, *Cunctim*, Sidonius. *Congregatim*, Prudentius. *Cogitatim*, Festus. *Conflatim*, Isidorus Glossis. *Camellatim* Vitruvius, *Pectinatim*, idem lib. I. cap. V. *Emicatim*, Sidonius lib. II. Epist. XIII. *Lunatim*, B. Eulogius. *Frustatim*, per frustra, Victor Uticensis, libro I. *Strictim*, Tertullian. de Pallio, &c.

137. CRINALES.] Qui de Poëtis Judicandi auctoritatem venusto genere sibi sumserunt, ingenio viri doctrinaque singulares, vocis hujus usum Claudiano imputant, ut aliquid priscis indignum sonantem: Sinè caussa & consilio. Sic enim Maro, libro VII. *Solvite crinales vittas, capite orgia mecum.* Libro XI. *Pro crinali auro, pro longa tegmine palla Tigridis exuvia per dorsum à vertice pendent.* Papinius libro XI. *Crinalem attollit, longo stridore, cerasten.* Libro II. Achill. *Sapius & fronti crinale reposceret aurum.* Cui eidem & criniri usurpatum. Libro IV. Silv. V. *Nunc cuncta veris frondibus Annis Crinitur Arbos* Thebaid. IV. *frondenti crinitur cassis oliva.* Rutilius Itin. I. ad Roman. *Erige crinales Lauros, seniumque sacrati verticis in virides, Roma, recinge comas.* *Crinalis*, perpetuo velut crini inhærens. Intelligit autem noster pectinem eburneum, Africæ gestatum ob ebur peculiare ei provinciæ. Et alioquin pectinis usus familiarior Afris fuerit ob crispitiem, & duriorem comam. Serenus Moreto:

> *erat unica cust. s*
> *Afra genus, tota patriam testante figura*
> *Torta comam, labroque tumens, & fusca colore.*

Lucanus, lib. X. de Ægyptijs.

> *populusque minister:*
> *Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas,*
> *Hac Libycos, pars tam flavos gerit altera crines*
> *Vt nullas Cæsar Rheni se dicat in oris*
> *Tam flavas vidisse comas.*

Possis & acus Comatorias capere; quas discernicula vocavit Lucilius. *Crinalem* spicam Martianus Capella libro IX. *Crinalem spicam faretra deprome cupido Lubens capillum solvere* Malè eo loco interpres in Prudentij versu, qui de Sepe serpente loquitur.

140. AVULSO NEXU.] Catena Elementorum, & vinculo, quo attinetur rerum omnium ordo. *Fœdera Mundi* vocat priore in Rufinum. Intelligit autem irrefutabile Sapientiæ divinæ argumentum, maris fluctus littora sua servare, de quo ibidem.

143. PACHYNO.] A Sicilia usque Tempestas veniat Africam superfusura. Scriptus Noster Codex. *prærepta Pachyno* Inani bonæ mentis sono.

146. PARS LIBYES.] Discrimen enim inter provincias eas, Africam nimirum & Libyam. Libya distincta in Siccam & Pentapolin Ægypti Sex Provincijs accensetur in Notitia Provinciarum, cum Africa totidem alijs nullam Libyam contineat. De ustis vel calore incultis ejus Libyæ locis, de qua hic sermo, Lege Lucanum libro IX. Strabonem, Curtium, Macrobium, Hirtium de Bello Africano.

148. MEDIUS FLAGRANTIS OLYMPI LIMES.] Zonam torridam dicit, nimio æstu inhabitabilem, quæ media cæterarum, Ovidius: *Vtque duæ dextra cœlum totidemque sinistra Parte secant Zonæ: Quinta est ardentior illis. Sic opus inclusum numero distinxit eadem Cura DEI, totidemque plaga tellure premuntur. Quarum quæ media est non est habitabilis æstu, Nix tegit alta duas, totidem inter utramque locavit. Temperiemque dedit*

dedit mista cum frigore flamma. Virgilianos Interpretes vide, Macrobium libro II. in Somnium Scip. cap. VII. Capellam, lib. VI. Tibullum, Lib. IV. Nicephorum Blemmydem Physicor. cap. XXIIX. Aliosid genus.

15. DIPSADES.] Serpentum genus, descriptum Nicandro, & Lucano. Dictum à siti, quia dipsadi percussi proni se in fluvios abjiciunt, donec rumpentur, humorem in se rapientes, ut idem Nicander commemorat.

1:1. DIPSADAS ET CERASTAS.] Junguntur pro summè maleficis etiam Lucano. pro Cæsare pugnant Dipsades, & peragunt civilia Bella Cerastæ. De *Dipsade* vide & Ælianum libro VI. Hist. Animal. cap. LI. qui quam fabulam narrat ex auctoribus non exstantibus, ea superest etiam apud Nicandrum Theriacis. *Cerasten* describunt Dioscoridis, Ætius, idem Nicander, & Lucanus; sæpiusque meminit ijsdem libellis Aelianus.

154. BISSENAS.] Africam enim etiam sub Theodosio Magno habuit ante Gildo. Provinciarum quoque invitam eum tolerasse dicit. Gravat rem in laudem Victoris omni opera.

156. CONSENUIT.] Ita de Annibale. Bello Getico, v. CLVI. Gildonem ei & alibi componit.

157. UTINAM REGNUM.] In quo sanè tamen majestas aliqua foret. Et Africæ non inusitatum parere Regibus. Nunc inhonoro Latroni & vitijs sine omni sceptro parendum dolet.

157. PRIVATO JURE.] Usurpabat enim Gildo provinciam, more potius licentiaq; gentili, quam imperio Legitimo, ut scribit Orosius.

158. FUNDI.] Ut vilem etiam nostri possessionem habeat Dominus vecors & ineptus. Non abludit ab eo, quod tertia pars Orbis terrarum fundus hic dicitur, Tertullianus; qui terrarum Orbem Rus populi Romani appellat de Pallio: *Quantum Orbis reformavit seculum istud? Quantum urbium aut produxit aut auxit, aut reddidit, præsentis Imperij Virtus? Deo tot Augustis in unum favente? Quot Census transcripti? Quot populi propaginati? Quot ordines illustrati? Quot barbari exclusi? Revera orbis cultißimum Imperij hujus Rus est eradicato omni aconito hostilitatis.*

159. BARCE.] Oppidum Pentapolitanæ Provinciæ, Ptolemais, antiquo vocabulo Barce. Plinius, lib. V. cap. V. Stephani Epitoma: Βάρκη, πόλις Λιβύας, ἥτις καὶ Πτολεμαΐς.

160. PARAETONIO.] Ægyptiaco. Vide Orosium lib. I. cap. II. Stephanus urbem vicinam Alexandriæ locat Paratonium.

Παραιτόνιον πόλις πλησίον Ἀλεξανδρείας, τὴν Ἀμμωνίαν καλοῦσι.

161. PARS TERTIA MUNDI,] Ambiguum hoc multis. Nam Africam veteres Geographi adjiciebant Europæ. Dionysius tres nominat easdem

μίαν δὲ ἐκαίπερ ἐοῦσαν
Ἄνθρωποι τρισσῆσιν ἐπ' ἠπείροισι δάσαντο,
πρώτην μὲν Λιβύην, μετὰ δ' Εὐρώπην, Ἀσίην τε.

Quos versus primæva ætate sic traduximus.

Una quidem indivisa suo cum corpore constat,
Partibus ast homines trinis voluere vocari.
Prima harum Libya est, post Europa, inde Asia ora.

Vide Eustathium. Dubitavit de Sectione hac cum cæteris Sallustius. Paullinus Epitoma Regum.

Europamq; Asiamque, duo vel maxima terræ
Membra, quibus Libyam dubiè Sallustius addit,
Europa adjunctam, possit cum tertia dici.

Quod verò Gades & Aegyptum interest, to-

tam Africam dicit Claudianus noster. Sic Avienus Periegesi Orbis Dionysiana.

> *Aequore ab Hesperio quà se salis insinuat vis,*
> *Terrarumq; cavis illabitur arduus Atlas.*
> *Qua juga celsa tument, Libya sese explicat ova;*
> *Finis huic Gades, septenaque, gurgite vasto,*
> *Ora procul Nili.*

163. DISTANTIBUS IDEM INTER SE VITIIS CINCTUS.] Avaritia & prodigalitate Quæ in improbis hominibus conjungit etiam O. M. Salvator in Evangelio, exhortans ad cavendum suos: Lucæ XXI.

προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη.

165. MORIENTIBUS HÆRES.] Modus exquirendarum divitiarum & sumtuum prodigalitati Regiæ. Suetonius de Caligula, cap. XXXVIII. *artes illas declarat. Testamenta primipilarium, qui ab initio principatus Tiberij, neq; illum, neque se, haredem reliquissent, ut ingrata, rescidit. Item caeterorum, ut irrita & vana, quoscunque quis diceret harede Cæsare mori destinasse. Quo metu injecto, cum jam & ab ignotis inter familiares, & à parentibus inter liberos palam hæres nuncuparetur, derisores vocabat, quod post nuncupationem vivere perseverarent, & multis venenatas matteas misit. Cognoscebat autem de talibus caussis, taxato prius modo summa, ad quam conficiendam consideret, confecta demum, excitabatur, ac ne paullulam quidem mora patiens, suprà Quadraginta reos quondam ex diversis criminibus una sententia condemnavit. Gloriatusque expergefacta somno Cæsonia, quantum egisset, dum ea meridiaret.* Idem Domitian. capite XII. *Bona vivorum & mortuorum usquequaque, quolibet & accusatore & crimine corripiebantur. Satis erat objici qualecunque factum dictumve adversus majestatem Principis. Confiscabantur alienissima hæreditates, vel uno existente qui diceret audisse se ex defuncto cum viveret, hæredem sibi Cæsarem esse.* Alia apud eumdem, Tacitum, Ammianum, Dionem, PLinium, Scriptores Historiæ Augustæ.

165. VIRGINIBUS RAPTOR.] *Tyranni* est omnem necessitudinem naturæ nihili facere. Et delere. Demochares Rhetor, apud Rutilium Lupum, Lib. I. *Nihil valebat assidua pro fratre ac misericors deprecatio: cum judicaret tyrannus, cujus crudelitas omnem naturæ necessitudinem exstinguebat.* In securitate conjugiorum felicitas temporum. Sic Laudat Constantium & Constantem, re eis seculis inusitata, Libanius Basilico:

εἰ γάρ τις ἔροιτο ὁντινοῦν, ὃ μάλιστα βαρύτατον ἀνθρώποις, τῶν εἰωθότων λυπεῖν ἐν αἰχμαλώτῳ τύχῃ, οὐδεὶς ἂν οὐδὲν προσκεψάμενος εἴποι, τὴν τῶν γυναικῶν αἰσχύνην, τοῦτο τοίνυν ἐν μὲν ταῖς ἀνωτέρω βασιλείαις, οὐκ ἀπετέτραπτο, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς φόρους ἐκλέγειν, ἐπὶ τοῖς νενομισμένοις ἐπετέτακτο, οὕτω, καὶ τὰ τῆς ἁρπαγῆς τῶν γυναικῶν εἰς ἔθος ἀφῖκτο, καὶ οἱ τοὺς πολεμίους ἀνείργοντες, τῷ τῆς ἐλευθερίας σχήματι, τὰς τῶν ἀνδραποδισμῶν συμφορὰς ἀνεμίγνυσαν, οὐδὲν ἀπεοικότες κυνῶν. γενναίων μὲν πρὸς τοὺς λύκους, ὠμῶν δὲ πρὸς τὰ ποίμνια, ἀλλὰ νῦν ἅπας μὲν φόβος τῶν γάμων ἀπελήλαται, ἀσφάλεια δὲ τὰς τῶν γενῶν διαδοχὰς πρὸς εὐθυμίας παραπέμπει, σωφροσύνη δὲ τρόπων ἐκ τῆς πάσης τυραννικῆς ἀνάγκης, γυναικὸς δὲ ὥραν εὐτυχεῖν, ἀκινδυνεῖ, εὐνὴ δὲ πᾶσα, καθ' ἅπασαν γῆν καὶ θάλατταν τὸ τούτων μέρος ἀνύβριστος.

De tyrannorum Sceleratis Libidinibus plena omnis Historia: Et opponit eas felicitati publicæ Aristides, Encomio Romæ:

αὐτοὶ

αὐτοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀπέλαυον, ὥσπερ ἐκ καλάρας μᾶλλον ἄρχοντες, ἢ καὶ ὄχλω, εἰ δὲ ἀρχόμενοι πάντα ἃ τοὺς ὑπὸ τοιούτων ἀρχομένους ἀνάγκη, σχεδὸν δέ τι καὶ περιέρηται. φοβερὸν μὲν γὰρ ἦν γονεῦσι παιδὸς εὐμορφία. φοβερὸν δὲ γυναικὸς ἀνδρί, ἔδει δὲ ἀπολωλέναι, οὐ τὸν πλεῖστον ἀδικήσαντα, ἀλλὰ τὸν πλεῖστα κεκτημένον.

Quæ sequuntur insunt ordine & priori in Rufinum.

167. NULLA QUIES.] Vt malefactoribus usu venire solet. Sallustius de Catilina: Animus impurus, dijs hominibusq; infestus, neque vigilijs aeque quietibus sedari poterat. Egesippus lib. I. cap. VII, *tanti sceleris immanitas mentem exulcerabat. Non somnus oculis, non quies animo dabatur.* Horatius Epodo V. de Canidia. *Diris agam vos, dira detestatio Nulla expiatur victima, Quin ubi, perire jussus, exspiravero, Nocturnus occurram furor. Et inquietis assidens pracordijs Pavore somnos auferam.* Censebatur hoc furiarum officium, ut Suetonius Nero, cap. XXXIV. *Obscœnum autem* adulterum inamabilem dicit, nec illi gratum, quam corrumpit; sed omnibus pariter adversum. Hoc enim designat obscœnus, ab ominando, qua superstitione turpem designat. Varro lib. VII. de Ling. Lat. Quare, quod dixi, *scœnum bonum* est, obscenum vero turpe. Sic Obscœna fames Maroni libro III. omnium scilicet monstrorum implacabilissimum.

168. DIES.] Ob Proscriptiones, eque bonis ejectiones. Sic Maximum Tyrannum stilo & gladio metuendum fuisse tradit Pacatus Panegyrico: *Cum immitis tyranni & stilus timeretur, & gladius, transierat in vota paupertas, & ut possemus effugere carnificem, optabamus subire sectorem.*

170. PULSATUR.] Evertitur, conficitur. Sæpè sic plagæ corporis ad fortunarum animiq; læsiones ab scriptoribus transferuntur. Symmachus lib. III. Epist. LXIX. *Cum tua quoque fama pulsata sit.* Papinius, lib. V. Silvarum. *Invidia superos injustaque tartara pulsem.* Eugippius, Vitæ Severini, cap. XLIII. *Nonis Ianuariis capit tenuiter lateris dolore pulsari.* Gregorius Magnus præfat. Dialog. *Infelix animus meus, occupationis sua pulsatus vulnere, meminit qualis aliquando in monasterio fuerit.* Phœbadius, contrà Arianos: *Quod piaculum, quod facinus, in hoc verbo? Qua ex parte Catholicam fidem pulsat?* Walafridus Strabus Mammete, cap. IV. *Invidia pulsante malo conspectibus adsunt.* Qui eruditus indocti seculi auctor, amat ita hoc verbo uti. Cap. VI. Inibidem: *Proditione ajunt pulsari prasulis aures.* Cap. X. *& verbis productum pulsat amaris.* Cap. XII. *tormentis acribus amens Pulsat ista sententia.* Papinius *injustos rabidis pulsare querelis Cœlicolas* Adrevaldus, Translatione Benedicti. cap. VIII. *Cum continuis per totum noctis spatium divinitatem precibus pulsavisse.* Alcimus Avitus, lib II. *Imprudens obitus pariter pulsavit utrumque* Eodem *formidine nulla Mortis adhuc animum immemorem pulsaverat* Arator lib II. *Compellor Ratione loci pro munere tanto Historia pulsare fidem* Sic *perenti* livore dixit Bacchiarius, de Lapsis. *Feriri invectione,* Petrus Chrysologus, Serm. LI. *Vltione ferire,* Galterus Tarvanius] Caroli Flandri cap I. Dinamius Patricius præfat. Vitæ B. Maximi: *Vniversa de Virtutibus Sancti Maximi, qua fidelis narratio gestorum manifestat, sollicita indagatione perquiris, imperitiam meam pulsare non desinis* Idem cap XI. *Is, tametsi in cunctis miraculis timebat sibi, ne animi elatione pulsaretur, non male saucium hominem clementer excepit.* Jonas Scotus, Vita Columbani, cap. XI. *Per id tempus quidam frater Anthigernus, pulsare eum precibus capit, ut in Hiberniam sibi liceret peregrinandi caussa proficisci.* Noster, Secundo in Eutropium, de Stilicone: *pulsata Latii maiestas.*

171. MORS NULLA REFUGIT ARTIFICEM.] Hoc est, nemo tam callidus tamque cautus est qui artificem cædis fugerit, excogitatis omnibus vijs & speciebus

 mortis.

mortis. Potest intelligi animi barbari delectatio in cædibus miserorum: quo spectavit fortè vox Neronis jam se interemturi QUALIS artifex pereo. Dio lib. LXIII. Suetonius, lib. VI. Egesippus, Orosius, alij. Velut vero crudelitas Mortis hoc loco dicitur Artifex, sic Sapientia Vitæ, apud Senecam, Epistola XC. *Vis scire Sapientia quid eruerit? quidve effecerit? Non indecoros corporis motus, nec varios per tubam ac tibiam cantus: quibus exceptis Spiritus aut in exitu aut in transitu formatur in vocem. Non arma, non bella: Utilia molitur, paci favet, & genus humanum ad Concordiam vocat. Non est, inquam, instrumentorum ad usus necessarios opifex, quid illi tam parvula assignas? Artificem vides vitæ?*

172. SPUMASQVE REQUIRIT SERPENTUM VIRIDES.] Solus omnium Cod cum noster *Spumasque requirit, Serpentes virides, &c.* Inscitè. Spumæ enim serpentum Poetis notæ. Ovidius, Metamorph. III. *ferrum tamen ossibus hæsit: Tum verò postquam solitas accessit ad iras Caussa recens, plenis tumuerunt guttura venis, Spumaq; pestiferos circumfluit albida rictus,* Alij.

173. IGNOTA NOVERCIS GRAMINA.] *Omnia* iniquitate, insidijsque nocentia, novercis æquiparantur. Sic iniqua infestaque loca agrorum. Higinus Agrimensor: *Iniqua loca quæ à prioribus noverca appellantur, omni modo vitari debent.* In aquæductibus: Julius Frontinus, lib. de Colonijs: *Ager Adrianus, Nursinus, & Falerionensis, & Pinnensis, Limitibus maritimis & Gallicis, quos dicimus Decumanos, & Cardines, assignantur. Nam eorum delimitatio est per rationem arcarum, riparum, vel canalibus, & noverca, quæ tegulis construitur.* Mago, item Agrimensor. *Aquarum ductus per medias possessiones diriguntur, quæ à possessoribus ipsis, vice temporum repurgantur, propter quod & levia tributa persolvunt; quarum putei aliquoties cursorio in à terminis demonstrantur, quæ si in extremis finibus occurrerint, ex conventientia centuriarum in trifinio, vel quadrifinio observari debebunt; item variatio fluminum, rivorum cursus, canabula, vel noverca, quod tegulis construitur.* Insidiæ, & lethalia Novercarum gramina singularis malitiæ proverbium fecerunt. Horatius.

> *Quid ut noverca me intueris? aut uti Petita ferro bellua.*

Virgilius. *Pocula si quando cæva infecere novercæ.* Ovidius. *Horrida terribiles miscent aconita novercæ.* Vide Quintilianum Avum Declam. CCCXXVII. & CCCLXXXII. Alterumque, sive Marcus Florus sit. Appuleius, Metamorph. X. *Dira illa fæmina, & Malitiæ Novercalis exemplar unicum, non acerba morte filij, non conscientia parricidii, non infortunio domus, non Luctu mariti, non ærumna funeris commota clade familiæ vindictæ compendium traxit.* Novercalia odia, novercis ingenita: Tacitus. Annali I. *Tiberium ac Liviam, illum metu, hunc novercalibus odiis suspecti & invisi juvenis cædem festinavisse.* Sic miraculum est apud Tibullum privigni quippiam amare potuisse novercam. Lib. II. Eleg. III de Phœbo pastore: *Sæpè horrere sacros doluit Latona capillos, Quos admirata est ipsa noverca prius.*

174. GRAMINA.] Venenatas herbas. Ovidius, lib XIV.

> *Carmine cum tantum, tantum quoque gramine possim.*

174. VULTU PRESENTIA DAMNET.] Pulcrè de tyranno id genus Pacatus: *Vidimus redactas in numerum dignitates, & exutos trabeis consulares, & senes fortunarum superstites, & infantium sub ipso sectore ludentium, flendam securitatem: Cum interim miseri vetabantur agere miseros, immò omnes cogebamur mentiri Beatos, & cum domi atque secreto solis conjugibus ac liberis credissemus furtivum dolorem, procedebamus in publicum non nostra fortuna vultu. Audires enim dicere delatorem: quid ita iste tristis incedit? An quia pauper ex divite est? Non enim se vivere gratulatur? Quid ita publicum atratus incestat? Luget, credo, fratrem. Sed habet filium. Ita fieri non*

non liceöat amissa, metu reliquorum. Serenos ergo nubilis mentibus vultus induebamus, & ad illorum vicem qui degustato Sardonum succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta mærentes. Multa talia apud Tacitum, Suetonium, Dionem, Augustæ Historiæ Conditores. Sic Siciliæ veteris tyranni tanta barbarie in cives sæviebant, ut nec loqui auderent; quam rem Rhetoricæ Arti Originem dedisse ajunt. Hermogenes: *Syracusis ajunt, Siciliæ urbe, primum captam exerceri Rhetoricam, cum videlicet oppressa Gelonis & Hieronis tyrannide crudelissime vexarentur, ita ut etiam loqui prohiberentur lingua, & per signa manuum & pedum, ac nutus oculorum conceptus animorum mutuos promere cogerentur.* Vide & Aelianum Variarum lib. XIV. cap. XXII.

175. LIBERIUSQUE GEMAT.] Sicà tyrannis ob lacrymas exstinctos homines legimus, idq; matrem, ob defletum filium. Tacitus, Annal. VI. *Ne fœmina quidem exsortes periculi, quia occupandæ Reipublicæ argui non poterant, ob lacrymas incusabantur. Necataq; est anus Vitia, Fusij Gemini mater, quòd filii necem flevisset.* Sic ob Ariovisti crudelitatem Sequani nec in occulto queri audebant, Cæsare apud Gallias exercitum habente. Lib. I. de Bello Gallico: *Divitiacus Aeduus respondit hoc esse miseriorem gravioremq; Fortunam Sequanorum quam reliquorum, quod soli nec in occulto quidem queri, nec auxilium implorare auderent, absentisquo Ariovisti crudelitatem, velut si coram adesset, horrerent.* οὐδ' ἐν ἀπορρήτῳ ὀδύρεσθαι τολμῶσι. Interp. Græcus.

175. DAPIBUS CRUDELIS IN IPSIS.] Exemplo Caligulæ. Suetonius cap. XXXII. *Sæpè in conspectu prandentis vel comissantis seriæ quæstiones per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex, quibuscunque è custodia amputabat capita. Puteolis, dedicatione pontis, quem excogitatum ab eo significavimus, cum multos è littore invitasset, ad se, repentè omnes præcipitavit. Romæ, publico epulo, servum Carnifici tradidit ut manibus abscissis, atque à collo pendentibus, præcedente titulo, qui caussam indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur.* Nota par vesania Draculæ & aliorum.

176. FIXVS QVISQVE THORO.] Attonito & devotato velut Animo. Hoc enim genus cogitationum animum clavis velut defigit. Theodorus Studita Sermone LXXVI. *Quid amplectendam porrò hanc temerariam vitam ducimus? Quid in ejus studio velut quibusdam clavis defigimur? Quid irrevulsi ad exitum Luctamur?* Sic clavo cupidinis amore animum affigi, sermo est Plautinus. Sic defiguntur animo attoniti, incantati, Valerius Flaccus lib. VI. *inque dei latuit terrore Lycei: Hac tunc attonitos facie defixerat hostes.* Arnobius lib. II. *partes inter utrasque debere hæsitare, defigi, nec reperire quid faciant.* Idem Valerius lib. VII. *mœsta stabat defixus in ira. Figere carmina*, incantare, Idem *Carmina nunc totos solvit figitque per artus Aesonidæ* Maro Ceiri: *pergit Regis Iolchiacis animum defigere dictis. Defixi inde*, magnopere intenti. Lucanus, lib. VI. *Vt pavidos juvenis comites, ipsumq; trementem, Conspicit, exanimi defixum lumina vultu, Ponite, ait, trepida conceptos mente timores:* Ita noster hoc loco. Sic somno *defigi*, apud Papinium, Libro X. *Sidonios te, Iuno, duces, mitissime Divum, Somne jubet populumque trucem defigere Cadmi.*

178. CARNIFICES EPULAS.] Mortis non securas. Modo dixit cædis fuisse genus, acciri ad epulas tyranni. Carnifices, tortrices, Sisenna. *Vitum cum dolore & insigni cruciatu carnificatus amisit. Carnificina*, locus ubi noxii aliive torti. Suetonius, Tiberii cap. LXIII. *Carnificinæ ejus ostenditur locus Capreis, unde damnatos post longa tormenta præcipitari coram se in mare jubebat.* Vnde vox eadem pro tormentis ipsis. Appuleius, lib. IV. *An ego inquit, misera, infelicis prædæ & rapinæ mancipium effecta, sub incerta salutis & carnificinæ laniena vivere potero?* Idem Lib. VII. Pulcrè Ammianus, lib. XXX, in nefaria cæde Paræ Regis inter Epulas.

178. INCERTAQVE POCULA.] Metu veneni: quod ubique promptum tyrannis

Medica-

Medicamentū. Auctoramentum Regiæ amicitiæ, scitè dixit Aratus, scribente PLutarcho. Ferebant secum parata venena Reges in omnem casum Fortunæ; ne necesse haberent hostium potestati succedere. Massanissa apud Livium, Lib. XXX. Sophonisbam invitus peremturus: *ingenti ad postremum edito gemitu, fido ex servis uno accito, sub cuius custodia, Regio more, ad incerta Fortunæ, venenum erat, ei missum in poculo ferre ad Sophonisbam iubet.* Appianus de Mithradate, ab omnibus deserto: *Ipse, exemto ex involucro veneno, quo semper accingebatur unà cum gladio, id miscebat.* Æmilius Probus de Annibale: *Sensit id non fortuitò factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam, quam, ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, venenum, isque semper secum habere consueverat, sumsit.* *Hinc enarrandum* quod noster ait Quarto Honorij Consulatu.

Invideant claris, fortesque trucident
Muniti gladiis vivant, septique venenis,
Ancipites habeant artes.

180. TARTAREO PARATU.] Qui ad Tartara ducat, mortifero. Tartareæ cœnæ elegans Historia est in vecordis improbique Tyranni Domitiani rebus. Verba Xiphilini ex Dione utcunq; translata apponere volui: *Utque plebi tum noctu, ita Senatorum & Equestris ordinis primatibus convivium hunc in modum fecit. Apparuit ades nigerrimas ex omnibus partibus. Erant atra laquearia, parietes, ac pavimentum, eodemque sedes nuda pari colore collocata. Quibus præstructis rebus convivas solos, exclusis comitibus, de nocte introduci jubet; primum juxta cuiusque locum columnam collocaverat, instar earum quæ ad sepulcra frequentantur, cui nomen erat singuli inscripium, appensusque lychnuchus, qualis in monumentis flammam servare solet: tum lecti pueri, nudi corpora, atramentoque obliti, instar spectrorum intromissi sunt: atque horribili saltatione obeunt attonitos; finitoque choro, ad pedes singulorum consistunt: post omnia quæ silicerniis offeruntur, aliisve epulis funebribus, nigro fuco tincta, atris simul vasis apposita sunt. Quo spectaculo omnes extremi metus occuparūt, nihil imaginantes quam de proximo crudelem cædem; Accedente domesticorum immani silentio, velut jam vita functorum, Principe ipso dirorum suppliciorum & Mortium omnia genera infestis Sermonibus iterante. Ad supremum tamen dimissi sunt, submotis servis prius ac comitibus, qui ad limen constiterant submissisque aliis, ignoto vultu, habituque, qui vehiculis & lectulis adessent. Iam domum se quisque retulerat cum novus periculi timor velut emersus jam mentes de integro percussit. Nuntiatum enim est venire qui ipsos peterent, a Cæsare. Ita nihil nisi certam iam exspectantibus mortem, distributa sunt ornamenta convivii, uni columna argento ducta, alteri vas aliquod ex ijs, quæ cœnæ illi ferali affuerant, operis pretiique singulari. Postremò suus etiam cuique puer, qui Cacodæmonis ornatu præsto fuerat, dono datus est. Sicque timore & horrore noctem totam excarnificati, munera tandem accepere: ludibrio Principis, ut ajebat, parentantis hoc modo manibus eorum, qui partim in Urbe partem peregrè bello Dacico obierant.*

182. VINO CALEFACTA VENUS.] Sine Cerere enim & Libero friget *Venus.* Et Iuvenalis aliam famem succedere scitè ait, vino corpus occupante. Sat.IV.

noverat ille
Luxuriam imperii veterem, Noctesque Neronis
Iam medias: aliamque famem, cum pulmo falerno Arderet.

Libidinem scilicet. Ita scitè Varro vinum suscitabulum Veneris vocat. B. Paullus ad Ephesios, cap.V. μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία. Vide Ovidium primo de A A.

183. MIXTIS VNGUENTA CORONIS] Veraque illustrarunt peculiaribus scriptis doctissimi viri. Celebriora unguenta; *Aegyptium*, de quo vide quæ notata Hieron. Mercuriali, Variarum lib.II.cap.XIX. *Amaracinum.* Servius Aeneid.I. Amomum. Papinius

nius I Silvarum. Juvenalis Sat.IV. Seneca Thyeste. Martialis lib.V. Silius, lib.XI. Sidonius ad Valerianum. *Nardus*. Seneca Hercule Furente. Sidonius lib.II. Epist XIII. Prudentius Psychomach.V. Tibullus, lib.II. *Costum* Petronius Epigrammatis. Horatius lib.III. Od.I. &c. *Malabathrum*. Sidonius, lib.VIII. Epist.III, Panegyr. Anthemiano, & ad Valerianum. Horatius lib.III. Od.VII. His alijsq; centum similibus, non irrigabant sese, sed prorsus suffundebant Romulidæ saturi, corpus universum proluentes. Vide Suetonium lib.IV. cap.XXXVII. Orosium lib.VII. cap. VII. &c. Græcorum eumdem morem docet Anacreon Fragmentis, Athenæus libro XII. Dipnosoph. Plinius lib.XIII cap.I. Curtius lib.VIII. Ad qualem perfusionem alij excogitabant fistulas, quibus impluentia supernè unguenta accumbentes irrigarẽt desuper. Vide Plutarchum, si is est, Othone. Suetonium, cap.XXXI. Et ipsum imitatione Græca. Idem Anacreon de egregio quodam Comissatore: στείγων στήθεα χεισμένος μύρῳ. Bibebant vero & permista vino unguenta. Juvenalis, Sat.VI. de Mulieribus Libidinosis.

Grandia quæ mediis iam noctibus ostrea mordet,

Cum perfusa mero spumant unguenta falerno.

De Græcis idem Aelianus l.XII. cap.XXXI. Ἡ δ᾽ οὐκ ἐκεῖνα τοῖς Ἕλλησι τρυφῆς ἀπόδειξις; μύρῳ γὰρ οἶνον μιγνύντες, οὕτως ἔπιον, καὶ ὑπερηναγκάζοντο τὴν τοιαύτην κρᾶσιν, καὶ ἐκαλεῖτο ὁ οἶνος μυρρινίτης, μέμνηται δὲ αὐτοῦ Φιλιππίδης. Apud Romanorum famulitia Unctores erant peculiares, quorum mentio apud Plautum Trinummo, Publici Unguentarij. qui Myropolia exercebant. Plinius lib II. Epist.XI. His aliquando interdictum distractione mercis, visæ obesse moribus Romanis. Vide Solinum, cap.XLVII. Ab unctione tersui habebant mollissima pallia, tenerrimo flore lanæ confecta, quibus scilicet cum extersione prurituí simul, ut Capella loquitur, subscalperetur. Petroni' de Trimalcione.

184. CRINITOS INTER FAMULOS.] Comta ministeria. Ubique veterum mentio. Pubes canora, omne genus Cantorum ad Epulas. Manilius de homine ad Musicam nato, lib.IV.

Ille dabit cantus inter convivia dulces.

Sic Trimalcionis convivio omnia fiebant ad tripudium & Cantionem. Nota lex hoc ipso ævo Theodosij, quæ psalterias & lasciva mysteria mensis submovit, auctore Victore. Non temerè invenies picturam convivij veterem, sine Cantoribus. Vise Triclinium Ciacconij & Ursini.

185. ORBATAS JUBET IRE NURUS.] Nurus Poetis omnes fœminas signant. Tyrannus adigebat ad Tripudia parẽtes, peremtis necessitudinibus. Exempla apud Suetonium & Dionem in Caligula & Nerone, aliosque tyrannorum historicos. Ad Ebrietatem igitur & Choreas adegit miseras. Qui enim saltat, potum fatetur. Valerianus Homil.I. *Quis te non ebrium indicet, si inter affluentes vino calyces saltantium gyros imiteris?* Vide & Pacati Panegyricum. De Phalaride nota omnia, & vise ad Eutropium nostri.

187. SICULI MUGITUS FERRE JUVENCI.] Nota res. Illud non indignum Observatione, posteriorum seculorum tyrannos idem supplicium usurpasse. Victor Tunnunensis Chronico: *Anastasio Augusto Consule, Gothi intrà Hispanias sedes acceperunt, & Burdimelus à suis traditus; & Tholosam directus in tauro aheneo impositus igne crematus est.*

188. QUAM TALES.] Omissa est vocula *potius Libro* II. in Eutropium. *concessoq; cupit vixisse colonus. Quam Dominus rapto.* Vide ibi notata.

188. Choros] Saltationes cantusq; quos modo dixit Pietatis scriptores in Universum hoc genus nocturnarum insaniarum exsecrabile habent. Theodorus Studita Serm.XLIX. *Neque his diversa sunt, quæ per hos dies factitantur: Comissationes, Ebrietas, Clamores, Diabolica*

 bolica

bolica Tripudia, quæ non interdiu solum obeantur, sed magnam quoque partem exigant noctis. Tantum intemperantiæ malum est, per quam in orbem mors invasit. Quo respectu Choreæ omnes interdictæ sunt priscis Conciliis, Ministris rerum Divinarum, qui ubi ad convivia vocati accesserint, jubentur antequam Musica tripudia introvenerint. Concilium Laodicense Can. LIV. Can. CLVIII. Codicis Justiniano approbati.

ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς, ἢ κληρικοὺς, τινὰς θεωρίας θεωρεῖν ἐν γάμοις, ἢ δείπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσέρχεσθαι θυμελικοὺς ἐγείρεσθαι αὐτοὺς, καὶ ἀναχωρεῖν.

190. MEDIA KARTHAGINE DUCTÆ.] Extractæ. *Principes verò semper Africa Carthaginenses,* auctore Tertulliano. Ergo nobilissimas fœminas lixis Mauris substratas ait.

191. CONUBIA.] Concubitus. Vel & Conjugia indigna.

193. INGERIT.] Invitis, & contra omnia facientibus. Sidonius de Fabritio *ingestas animo cum divite fugit Pauper opes.* Auctor vitæ B. Frodoberti. *Intellectum est ab omnibus sacra virtute corporis eum fuisse repulsum, quod piè quærentibus ultrò se videbatur ingerere.* Benedictus Paullinus, lib. I. de B. Martino.

Cumque patrem durata usu suadente teneret,
Perditio, ingesta renuentem verba salutis.

Pacianus Paræneticо ad Pœnitentiam: Eucherius Parænetico ad Valerianum: *numquid nos, quorum ista usibus fabricata sunt, quorum luminibus ingesta sunt præceptum Dei transibimus?*

194. DISCOLOR.] Nigrior parentibus. Malè mutarunt Bentiniani aliique Libri.

195. PEDITUM PRÆCURRUNT AGMINA LONGE.] Ut Romanum Principem cursores. Exempla Magnacum in Historia Augusta, Seneca, Petronio, Martiali.

197. PERTURBAT AVITA QUEMQUE DOMO.] Rectè Scaliger proturbat. Similia I in Ruf. v. CXC.

201. IRET ADHUC IN VERBA DOLOR.] Erumperet. Locutio supra illustrata. Rei similia habes in luculentissimis Epicediis Papinii.

202. VOCES ADAMANTE NOTABAT ATROPOS.] Parcas Jovi amanuenses & dictorum ejus exscriptrices facit Antiquitas, ut scilicet in fatorum illico numerum venirent, quæ elocutus esset summus Deorum. Nam verba Jovis fata irrevocabilia. Papinius lib. I.

Grave & immutabile sanctis Pondus adest verbis, & vocem verba sequuntur.

Parcæ amanuenses Iovis; Martianus Capella lib. I. *Quicquid ille expromta sententia dictaverit, Parcarum pugillo asservante.* Idem lib. II. *Clotho vero, Lachesisque, & Atropos, quoniam sententiam Iovis Orthographa studio veritatis excipiunt; utpote Librariæ superum, archivique custodes.* Latinus Pacatus, Panegyrico: *Ut Iovi, tua Majestatu participi Deo feruntur adsistere fata cum tabulis: sic tibi aliqua vis divina subservit, quæ, quæ dixeris scribat & suggerat.*

204. NEC TE ROMA DIU.] Verba summam Majestatem spirantia.

205. HONORIUS.] Non ego, ait, sed mihi majestate proximus Romanus princeps.

206. SECURÆ.] Æternitatem Romano Imperio spondet; quod contrà rectius brevi post sua Tempora corruiturum concludit Lactantius lib. VII cap. XV.

207. VESTRUM TENOREM.] Iugis Constantia TENOR *Fortunæ tenor* Petronio perpetuæ ejus Inconstantia: Sensuum, eidem. Morum Tenor, Sidonio lib III. Epist. VII. *cursus nautici*, Lucano, lib. V. *Calor ignis, rigor aquæ*, Tenor, penes Dracontium.

208. AFFLAVIT ROMAM MELIORE JUVENTA.] Deorum spirabili afflatu vegetari, reflorescere omnia, traditio vetus. Virgilius de Venere *lætos oculis afflarat honores.* Martianus Capella lib. II. *Præterea tres puellæ vultu decoreque parili ac Venustate luculentæ; sertis religatæ invicem manus, rosarumque specularis redimitæ, ad Virginem convenere. Quarum una, deosculata frontem Philologiæ, illic ubi*

ubi pubem ciliorum discriminat glabella medietas, alta os ejus, tertia pectus apprehendit. Videlicet prima ut lætos oculis afflaret honores: Secunda Gratiam ejus Lingua inspirabat, animo Tertia Comitatem. Quippe illa Charites dicebantur, & quicquid apprehenderent, venustabant. Sic & *Mala Dæmonia afflant homines, unde morbi animorum & corporum.* Cyprianus De Vanitate Idolorum: *Mali Spiritus sub statuis atque imaginibus consecratis delitescunt, hi vatum pectora afflatu suo inspirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant sortes regunt, oracula efficiunt, falsa veris semper involvunt, nam & falluntur & fallunt.* De Morbis inde exempla ubertim suppetunt.

209. MELIORE JUVENTA.] Ætates urbibus, instar hominum, adscribi, notatum jam aliis. Sic Agobardus in Hendecasyllabis.

Qua Karthago, gravi jacens ruina,
Deflet præterita decus juventa.

211. EREXIT GALEAM.] Ipsa armatura, ipse homo, cristis crescere videtur. Alibi.

213. HVMENTES NOCTIS EQVOS.] Ab rore Nocturno. Virgilius. *& jam nox humida cœlo Præcipitat* Silius Italicus, libro III. Punic. *per humentem noctis Cyllenius Vmbram.* Auctor de Laudibus Domini. *Dat fessis hominum requiem nox humida curis.* Noctis auriga autem Somnus. Vide ad Papinium libro II. Theb. v. 59. Lethæa fræna somno tribuit ab oblivione omnium rerum. Alludit non inane Rationis Poetarum figmentum: Somnum & Mortem fratres esse. Pariter somnum Læthen omnium rerum suavissimam dicit Euripides Oreste: ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν. Lethes inde frater Somnus. Orpheus seu Onomacritus.

Αὐτοκασιγνήτης γὰρ ἔφυς λήθης θανάτοιο.

Morti nihil similius somno; Xenophon. Pæd. VIII. ἐννοήσατε δὲ, ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου. Et Dominus JESUS CHRISTUS in Evangelio mortuos dormire dicit, videlicet quia in conspectu ejus mortui non sunt; qui sit Deus viventium, Matthæi IX. Marci V. Lucæ VIII. Hinc frater morti somnus. Coluthus

ὕπνος ἐπεὶ θανάτοιο συνέμπορός ἐστιν, ἐν γὰρ τύχῃ.

Ἀμφω ἀναγκαίην ξυνήϊα πάντα λαχόντα.

Ἔργα παλαιοτέροιο κασιγνήτοιο διώκειν.

Athenagoras, de Restauratione Mortuorum: παρ' ἣν αἰτίαν, οἶμαι, τινὲς ἀδελφὸν τοῦ θανάτου τὸν ὕπνον ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς ἐκ τῶν αὐτῶν προγόνων ἢ πατέρων, φύντα, γενεαλογοῦντες, ἀλλ' ὡς τῶν ὁμοίων παθῶν τοῖς τε θανοῦσι, καὶ τοῖς ὑπνοῦσιν ἐγγινομένων, ἕνεκά γε τῆς ἠρεμίας, καὶ τοῦ μηδενὸς ἐπαισθάνεσθαι τῶν παρόντων ἢ γινομένων, μᾶλλον δὲ μηδὲ τοῦ εἶναι καὶ τῆς ἰδίας ζωῆς. Hinc non minus suaviter quàm eleganter somnus pro morte, hæcque pro illo vicissim usurpatur. Moschus Bionis Epitaphio.

Ὁππότε πρᾶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ.

Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν, ἀτέρμονα, νήγρετον, ὕπνον.

Valerius Flaccus, lib. III. *En frigidus orbes Purpureos jam somnus obit, jam candor & anni Deficiunt, vitaque fugit decus omne relicta.* Theocritus Dioscuris.

ὁ δ' εἰς χθόνα κεῖτο τετυφὼς λύγκευς, κατ' ἄρα οἱ βλεφάρων βαρὺς ἔδραμεν ὕπνος.

Paullinus in Obitum Celsi.

Noctes atque dies ortus obitusque vicissim
Alternant, morior nocte, resurgo die.
Dormio corporea sopitus imagine noctis,
Excitor à somno sicut ab interitu.

Sic de Lazaro in Evangelio Dei filius, Nonnô paraphraste: ὕπνον ἀναγκαῖον καὶ ἀμεμφέα

 λέζαρος

λάζαρος ἔδει. Gorgiam Leontinum, notum Rhetorem, moriturum dixisse:

ἤδη με ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακαταπίτεσθαι τῷ ἀδελφῷ ex veterioribus tradit Stobæus. Apud eundem Anaxagoras:

δυὸ διδασκαλίας εἶναι οἶμαι τοῦ θανάτου, τούτε πρὸ τοῦ γενέσθαι χρόνον, καὶ τὸν ὕπνον.

215. DIVORUM PROCERES.] Ambitio hominis! Nec communes Deos facit suos Principes.

215. MAJORQUE MINORQUE.] Pater & Avus Honorij. Notamus alibi quæ majorem Theodosium non patrem, sed patruum dicant Theodosij Imperatoris. Patrem Clarissimum Ducem laudat Pacatus Panegyrico *Patrem, Imperator, tuum de te æstimem. Nec difficilis coniectatio est. Nam cum duo sint quæ claros Duces faciant, summa virtus, summaque felicitas, scire obvium est quâ fuerit felicitate præditus, qui te genuit. O digna Imperatore Nobilitas, ejus esse filium Principem, qui esse Princeps debuerit, qui hunc Romani fastigij apicem non solum fortitudine atque Sapientia, sed decore etiam corporis potuerit æquare. Quem sanè miror* non plenius laudasse fortissimum ducem, *Ammiano* prædicatum, si is fuit principis Pater. Mihi patruus fuisse æstimatur, obsequio scriptorum patre mutatus: nempe quia Imperator ipse summo eum honore habebat, ut scribit Victor Epitoma Cæsarum, quo nemo plura melioraque de Theodosio. IS initio Historiolæ clarè Honorium Theodosio Patrem facit. *Theodosius*, inquit, *Patre Honorio, matre Thermantia, genere Hispanus, originem à Trajano Principe trahens.* IS est Honorius haud dubio ad quem scribit libro IX. Epist. CXXII. Symmachus, cui subditur post prima Libri X. ad Theodosium Seniorem. *Qui Victorem illum sive Victorinum* erroris damnat. Stephanus Claverius, docere habebant, ubi nominaret Theodosij patrem Pacatus: quem contra ego amplius commendaturum, fuisse existimo, si Theodosium illum clarissimum ducem fuisse scivisset. Nobilitas sanè tamen domus Magna fuit, licet de Trajani stirpe fabulam putes. Paullus Diaconus lib. XII. Histor. Miscellæ: *Ea tempestate Theodosius, tam propter parentum nobilitatem quam pro fortitudine propria nominatissimus habebatur.* Sozomenus, libro VII. cap. II.

κοινωνὸν ἐποιήσατο τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ Σιρμίῳ Θεοδόσιον, γένους τῶν ἀμφὶ τὸ πυρηναῖον ὄρος Ἰβηρῶν, εὐπατρίδην τε, καὶ ἄριστα πολλάκις ἐν πολέμοις διαγενόμενον, ὡς καὶ περὶ τῆς βασιλείας ἐν ταῖς τῶν ὑπηκόων γνώμαις ἐπιτήδειον αὐτὸν δόξαι πρὸς ἡγεμονίαν.

Eadem Socrates libro V. cap. II. Fuit & alius Theodosio Principi frater, Eucharius vocabulo. Zosimus lib. V. de Luciano & Arcadio.

ὥστε ἀμέλει καὶ τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον, Εὐχέριον, αἰ τοῦντα τι παρὰ τὸ προσῆκον ἀποσεισάμενος εἰς τοιοῦτον ἐκίνησεν, ὥστε πρὸς τὸν βασιλέα διαβαλεῖν.

219. SIC CUM PRÆCIPITES.] Navi comparatur Respublica. Notatum multis alibi. Niceforus Gregoras Initio lib. I.

τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ἁλούσης, συνέβη τὴν ῥωμαίων ἡγεμονίαν, καθάπερ ὁλκάδα μεγάλην, ἀνέμοις, ἀγρίοις καὶ κύμασι θαλαττίοις συνειλημμένην, κατὰ τεμάχια ἢ μέρη πλεῖστα διαιρεθῆναι καὶ ἄλλον ἄλλοτι κατὰ μοῖραν, καὶ ὡς ἕκαστοι τύχοιεν, ταύτην διαδεχόντας κληρώσασθαι.

Sic

Sic Imperator navis magistro comparatur apud Georg. Pachymerium, lib. II. Histor.

ARTEM.] Moderandæ navis scientiam. Ovidius. *Vincitur ars vento Ratio* Senecæ Agamemnone. Hunc autem Claudiani locum primus restituit Marianus. Accursius ad Ovidij Metamorphosin, nominatim producens ex libro primo Belli Gildonici, quasi rem notam ponens & Secundum nostro scriptum.

220. NUTAT DESCENSURA RATIS.] Malè libri turbantes hanc Lectionem: Noster eam claris Litteris tuetur, socius Cujacianis, conspirante Judicio Jos. Scaligeri. Sic Minutius Felix Octavio: *Errantem, vagam lubricam, nutasse sententiam.* Arnobius, lib. I. *Conjecturarum æstimationibus nutans.* Augustinus lib. I. Civ. Dei. *divina jussio* nullo nutat incerto. Martianus Capella, *Anxia cum trepidis nutat sententia rebus.*

221. CÆCA SUB NOCTE.] Caligine, aut vera nocte.

222. LEDÆI SUSTENTANT VELA LEONES.] Castor & Pollux Spartæ ex Jove & Leda prognati. Seneca:

geminum Tyndaridæ genus
Succurrunt timidis sidera navibus.

Pausanias Corinthiacis: ξ ματιδ[illegible] δὲ εἰσὶν ἐπεισγασμένοι τῷ βάθρῳ, καὶ οἱ Τυνδάρεω παῖδες, ὅτι δὴ σωτῆρες ἢ νεῶν, καὶ ἀνθρώπων εἰσὶ ναυτιλλομένων.

Ledæi Lacones, à Matre & Patria. Noster Laudibus Serenæ: Mutua Ledæos devinxit cura Laconas. Quarto Cons. Honorij. *Lacones, Progenies Ledæa, sedent.* Martialis libro I. Epigr. XXXVI. *Qualia Ledæi fata Lacones habent.*

223. CIRCULUS UT PATEAT LUNÆ.] Ultimus ætheriorum, sub quo demum omnia morti obnoxia. Vide Ciceronem & Macrobium in Somnium Scipionis.

225. BOSPHORUS.] Descriptio Byzantij visenda apud Xiphilinum Severo; Sidonium Panegyr. Anthemij. Gulielmum Tyrium, alios.

225. URBI EOÆ.] Romæ Orientali.

226. PERMIXTO TREMUERUNT GAUDIA FLETU.] Ut solet insperata gaudia sequi fons Lacrymarum. Petronius: *Mentisq; pavida gaudium lacrymas habet.* Alibi pluribus his Animadversionibus.

229. O MIHI POST ALPES NUNC PRIMUM REDDITE, dixit.] Post eas summo labore emensas. Capitolinus Maximinis. *incensus contra eum exercitus suus quod fame in Italia laboraret, in qua post Alpes recreari se posse credebat.*

231. UNDE TUIS OPTATUS ADES.] Ex Maroniano Aenea II. Aeneide.

O Lux Dardaniæ, spes ô fidissima Teucrûm,
Quæ tantæ tenuere moræ, quibus Hector, ab oris
Exspectate venis? Vt te post multa tuorum
Funera, post varios hominumq; Vrbisque labores, Defessi aspicimus!

231. TANGERE DEXTRAM.] Multis alibi.

232. FERÆ.] Plurimas barbaras gentes & ante Principatũ, & ejus initijs domuit Theodosius. Lege Marcellinum, Zosimum, Idatium, Marcell. Comitem. Prosperum, alios.

233. PRÆSIDIUM.] *Tutela*, Confugium. Qui enim tuetur quem, ei præsidium est. Horatius ad Mœcenatem: *O & præsidium & dulce decus tuum.* Suetonius. Tiber. capite XXI. *Epistolis ut peritissimum Rei militaris & unicum P. R. præsidium prosequitur.* Hinc arces, in quas tuti regressus, Præsidia. Lucretius de primis hominibus:

Condere cœperunt urbes, arcesque locare,
Præsidium Reges ipsis sibi perfugiumque.

Vel & à præsidendo. Qui enim rem dirigit, ei præsidere dicitur. Arnobius libro III. *Nisi fortè hoc dicitis, Deos artifices non esse; sed eos his artibus præsidere.* Eodem: *Cornificius balare*

convincitur qui Novitati Præsidibus divis, aliena vim dat Potentia.

234. LUGENTQUE PIUM.] Clementem: quali principe mortuo luget mundus. Suetonius Tito: Ut palam factum est excessisse, non secus atq; in domestico Luctu mœrentibus publicè cunctis, Senatus, prius quam edicto convocaretur, ad Curiam cucurrit.

234. FORTEMQUE REQUIRUNT.] Ob tumultus secutos. Quos compescuit tamen egregiè Stilico.

235. RUPIT SUSPIRIA.] Ex imo pectore. Maro. Aen. I.

> *querenti talibus ille*
> *Suspirans, imoque trahens è pectore vocem.*

236. HOC ERAT.] Ironica indignatio abrupto sermone. Virgilius, lib. II.

> *Hoc erat, alma parens, quod me per tela per enses Eripis!*

Pacianus Paraenetico: *Quod tale est ac si dicat aliquis, ecce ego æger, ecce ego vulneratus sum: sed nolo curari stomachum.* Hoc erat! Sed vide quid stultius. Otbertus vita Henrici Quarti, quo scriptore ob prudentiam eloquentiamq; lubens utor: *Nempè hoc erat, quod scelera prohibebat, quod pacem & Iustitiam revocabat.* Nostri verba sic distinguenda.

> *Hoc erat! in fratres medio discordia Mauro*
> *Nascitur? Et mundus, germanaq; dissidet Aula.*

Non enim ex mente auctoris J. Scaliger & Ph. Rubenius lectionem hic ille interpunctionem mutare voluerunt. Codices plerique commaculari. Decepit librarios melior usus voculæ IN, cum dicendum, secundum quidem eorum usum, fuerit *in fratribus* Promiscuum veteribus usum particulæ notarunt pridem docti. Vide Julium Rufinianum Rhetorem, & Commentaria nostra ad Appulejum.

236. MEDIO.] Interveniente, Conciliante. Vide ad Panegyr. Mallij.

237. GERMANAQUE DISSIDET AULA.] Una, totius mundi rectrix, à consensu fratrum. Sic Sidonius: Respublica vestra Nunc erit una magis, quæ sic est facta duorum.

238. TANTI SIT PALMA FURORIS.] Discordiæ tantę, tantorum odiorum, concussionumq; Mundi pretium sit Salus Gildonis, impetente Honorio, defendente Arcadio.

239. EGREGIUS MORUM.] Mores, omne genus virtutis. Dionysius Cato, Maxima enim morum semper Patientia virtus. Claudianus, libro I. Stilicon. *Mores ἀρετὰς* in Catone transtulit PLanudes. P. Chrysologus, Sermon. LIII. Pax fratrum voluntas est Dei, jocunditas Christi, perfectio est sanctitatis, justitiæ regula, doctrina magistra, morum custodia, atque in rebus omnibus laudabilis disciplina.

239. MAGNO.] Magno pretio. Maro: *magnoq; optaverit emtum Intactum, Pallanta.*

240. RECEDAT.] In vicem ejus objecto odio, terrarumq; orbe civilibus dissidiis discusso. Sanè felicitas fuit seculi compositum hoc bellum.

240. PIETAS INFRACTA.] Libri nonnulli *à fratre* Nihil mutamus. Infracta, contusa, contracta, particula enim auget vim verbi, omnibus auctorum locis; si fides Grammaticis. Agrætius tamen aliter, qui τὸ *IN*, indicare volens signare aliquid aliquando non factum, exempla ponit *INFRACTUS* & IMPOTENS. Et sic Hieronymus Vita B. Paulli Eremita: *inter saxosam convallem haud grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat: Infractusq; & hoc Antonius spectaculo, scutum Fidei arripuit. Sanè ita capias in illo notissimo* Maronis, lib. XII. *Turnus ut infractos adverso Marte Latinos Defecisse videt* Licet abnuant Grammatici. Ita Papinius lib X. v. 193. Ubi Notata vide.

240. IN PRIMO GENITORE.] Considera, inquit, merita, sive virtutes, Gildonis: in me

in me primum, parente tuo. Loquitur bellum civile cum Maximo & Victore, insigni virtute Theodosij confectum.

241. DISSIDIUM.] Scripti omnes, & Noster. *Discidium* Vide Indicem Lucretianum docti viri, sed valdè confidentis assertoris, Rejectoris & emendatoris. Quod cum non possint singulis paginis invectæ novitates, incautaque judicia, mirum non fit nos non potuisse persuadere aliquando homini acuto.

242. SUB ICTU.] Sortis nimirum. Locutio proverbialis: Sub uno ictu esse omnia. Ictus enim subita & improvisa percussio. Petronius: *Vterq; nostrûm tam subito exsternatus ictu amiserat sanguinem.* Livius, libro I. *Velut orbitatis metu icta mœstum aliquandiu silentium obtinuit.* Cornelius Severus, de cæde Ciceronis.

Abstulit una dies ævi decus: ictaque luctu
Conticuit Latiæ tristis facundia Linguæ.

Interpres Josephi, lib. XVII. cap. VII. *Ille tam inopinato malo velut ictus, abijt attonitus.* Tacitus, Annal. VI. *Iudem Litteris Cæsar Sestium Paconianum perculit, maleficū, omnium secreta rimantem.* Proclus de Fide ad Armenios: πλήττειν γὰρ ἀφορήτως, ἢ τῶν ἀπ᾽ αἰτιῶν ... τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ ψυχήν.

245. FAVERE GETÆ.] Cujaciana Editio fovere Contrà alios Libros omnes. Id ut Romano principe indignum nec nos cum Scaligero admittimus. Marcellino Comiti notatum ante devictum Maximum tyrannum Gothos Antonio & Syagrio Coss. Athanarico Rege defuncto sese dedidisse Romano Imperio. Distinctio sic concinnanda.

vel quis Mæotide ripa
Rex ignotus agit, qui me non juvit euntem
Auxilio? favere Getæ, venere Geloni.

247. FLUITANTE FIDE] Ambigua, Instabili. Tacitus, II Histor. Tum primum creditur Cæcinæ fides fluitasse. Alibi his Commentationibus.

248 OBVIA.] Contraria. Vide IV. Consulatu, V. CCCCLXXXIV.

249. IN SPECULIS FATI.] Speculabundus Fortunam, & ad ejus momenta fidem collibrans. Bello Getico. V. DLXXV.

Credite nunc omnes quas dira Britannia gentes
Quas Rhenus, quas Ister alit, pendere paratas
In speculis.

Vellejus lib. II. De prudentia Mæcenatis in opprimendo Lepido: *Hic speculatus est per summam quietem præcipitis consilia juvenis, & mira celeritate, nullaq; cum perturbatione oppressit Lepidum.* Idem, Libro I. *Quin Rhodij quoq;, fidelissimi anteà Romanis, tum dubia fide, speculati fortunam, proniores Regis partibus fuisse sunt visi.* In Speculis esse, rem de longinquo ex tuto contemplari. Atticus ad Cicer. lib. IX. Epist. X. *Ego verò in præsentia subitum & discessum, & præcipitem profectionem tuam periculosam puto. Et satius esse existimo vos dispertitos & in speculis esse.* Xenocrates in Axiocho: σὺ μὲν γὰρ οὕτω λαλεῖς, ὡς ἐξ ἀπόπτου ... Justinus, lib. VIII. *Philippus Rex Macedoniæ, quasi in quadam specula libertati omnium insidiatus.* Natum à speculatoribus qui locis tutis & altis dispositi nunciabant advenientem hostem. Livius, lib. XLI. de Philippo Rege: *Raptim transgressus ponte Euripum per Bœotiam Athenas ducit, pari incepto haud disparem eventum ratus responsurum: Et respondisset, nisi speculator contemplatus regium agmen è specula quadam progressus media nocte. Athenas pervenisset.* Hieronymus ad Heliodorum: *Si talem possemus adscendere speculam, de qua universam terram cerneremus, jam tibi ostenderem totius mundi ruinas, regna regnis collisa.* Auctor Ignotus Vitæ B. Gregorij Magni: *Anno ab Incarnatione Domini DXCII. Gregorius in specula Sanctæ Romanæ Ecclesiæ constitutus, rectam fidem munivit.* Specula-

culatores, Episcopi ipsi sive Antistites Ecclesiarum. Prosper lib. I. Vit. Contempl. cap. XX, Exq; eo Halitgarius Præsul Cameracensis libro V. Ethicor. cap VIII. *Mentior nisi hoc Dominus per Ezechielem Prophetam sub cujusdam denuntiatione terroris loquitur, dicens ad eum. Et tu, fili hominis, speculatorem te dedi domui Israel. Sacerdotem appellat Speculatorem; ut, sicuti speculatoris est de loco Editiore prospicere, & plus omnibus contemplari, ita Sacerdos debet esse præpositus cunctis. Specula, Honorum arces,* in quibus magistratus curat commoda subditorum. Symmachus, lib. I. Epistola XX. *Sed non imitabor exemplum, ut qui noverim viro in specula honorum locato, non tam studium litterarum deesse, quam copiam. Hostis* Claudiano hostilis animus. Ut vulpis, animus vulpinus apud Persium *Astutam rapido servans sub pectore vulpem.* Juvenalis *plenumq; Nerone propinquo* Animo Neroniano.

252. FORTUNA SIMUL CUM MARTE PEPENDIT.] Ita habent omnes Libri Belgici, Noster, recteq; ediderunt, me judice, Scaliger & Claverius. Martem enim Fortunę, hoc est Consilia sua Eventui apta habuit Gildo, ut sermocinatur Theodosius. Noster Codex etiam erectiorem sententiam præfert, in hæc verba:

> *Victori; cum Marte simul Fortuna pependit.*

Qua verborum collocatione etiam lucidior sententia. Fortunam suam Marti dubio applicavit; hoc est fidei, quam mihi debebat, rationem prorsus nullam habuit. Vir doctus Philippus Rubenius, qui non assequebatur hanc sententiam, volens *mente* reponere neglexit, puto, introspicere sententiam. Alius liber *Victorum* agnoscit.

251. LIBRAVIT GEMINAS EVENTU JUDICE VIRES.] Quo fortuna partium, eodem ejus inclinabat favor. Ita Curtius lib. IV. de alio tali: *Utriq; Regi hostis & semper ex ancipiti mutatione temporum pendens.* Livius, lib XLI. de Prætore Aetolorum: *dimissis ita, suspensa re, legatis; egregiè consultum genti ajebat. Nam utrius partis melior Fortuna belli esset, ad eius Societatem inclinaturos.*

251. AD RERUM MOMENTA.] Libra velut præsente. *Momenta*, nutus & renutus. Ennodius Dictionibus. *Momentis plerumque incerti favoris aura popularis impellitur. Iure librum tenuit, qui petitionis suæ aut socium se præstitit aut auctorem.* Higinus Agrimensor: *Explicari enim desiderium nostrum ad verum, nisi per umbrarum momenta, non potest.* Symmachus, lib. I. Epist. LXXIIX. *Ideò Uberiorem capio Voluptatem, quod & tui Officii & mei meriti sentio vigere momentum.* Lib. III. Epist. IV. *An ideò vel mei animi fides inclara, Vel tui meriti angusta momenta, ut huic de me opinioni locus esse debeat.*

253. CUPIDIS ASTRIS.] Sic blandiuntur Principibus suis Poëtæ: Horatius ad Augustum: *Neve te nostris vitiis iniquum Ocyor aura Tollat, hic magnos potius triumfos, Hic ames dici pater atq; Princeps* Virgilius ad Eumdem. Georg. I. *Ipse tibi jam brachia contrahit ardens Scorpius, & cœli iusta plus parte relinquit.* Papinius, Theb. I. ad Domitianum:

> *Licet arctior omnes*
> *Limes agat stellas, & te plaga Lucida cœli*
> *Sollicitet.*

254. EXEMPLUM SEQUERER TULLI.] Res gesta nota. Vide Livium, Dionysium Florum, Gellium lib. XX. cap. I. Servium, Aeneid. VIII. &c. *Dumis laniatim* ait Claudianus quod raptus equis per loca senta, flagris ante cæsus. Supplicium tale describit pulcrè Prudentius Passione Hippolyti. Fufetium scribendum, non Sufetium, docuerunt pridem docti viri, Jo. Pierius, Jan. Parrhasius, Carolus Sigonius.

256. CALCAT.] Responsa ut Principis, vel & Dei. Sic oracula sæpius in Utroq; Codice rescripta Principum perhibentur.

257. CALCAT.] Cum contumelia negligit & proculcat. Augustinus, Confess. lib. VI. cap. X. *Voluit sibi licere nescio quid ex more potentiæ suæ, quod esset per Leges illicitum. Restitit Alipius, promissum est præmium, irrisit an mo.*

animo. Pratenta mina, calcavit. *Theodericus* Rex Gothorum in Edicto: *Querela ad nos plurima pervenerunt, intra provincias nonnullos legum pracepta calcare.* Petronius: *versum timuerunt calcare.* Hoc est contemnere. Prudentius, Apotheosi, *modo supplicium recipit, modo libera calcat.* Papinius, Achill. I. *Iura, fidem, socios, una calcata ruina.* Ammianus, lib. XXVII. *Sapor calcata fide sub Ioviniano pactorum.* Claudianus II. Stilicon. *famæ qui vulnera nuper Calcatam flevere togam.* Hieronymus, vita Hilarionis. *Ego nihil ita stupeo, quam gloriam illum & honorem calcare potuisse.* Appulejus, libro V. *Illas scelestas fœminas tibi post internecinum odium & calcata sanguinis fœdera, sorores appellare non licet.* Salvianus, lib. V. *Legem Legimus, & Legitima calcamus.* Appulejus, lib. X. *ipse non possum calcata numinum religione fidem meam fallere.*

258. POST PATREM FRATREMQUE.] Deceptos & delusos, quia crediderũt. Perfidia Gildonis toto hoc opere traducitur, cum infamia gentis. Sequentia clarè docent. Arcadio addere voluisse Gildonem, detractam Honorio partem.

259. INQUE TUAM SORTEM.] Partem Imperij Paterni. Sæpissimè sic Scriptura. Ab Eutropio Eunucho totum hoc fuisse, & ejus instinctu Honorium voluisse Aphrica intervertere Gildonem, scriptor Zosimus, libro V. Verba apponam, quia universa continent quæ de Gildonis rebus Zosimus scribere voluit, & fortasse sola sunt vera.

Εὐτρόπιος τοίνυν, ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει παντάπασιν ἔχων οὐδένα τὸν ἀντιβλέπειν τολμῶντα, μόνον δὲ Στελίχωνα τὸν κατὰ τὴν ἑσπερίαν κυριεύοντα πραγμάτων κατὰ νοῦν ἔχων, ἀνελεῖν αὐτοῦ διενοεῖτο τὴν ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ἄφιξιν, ἀναπείθει δὴ τὸν βασιλέα πως συναγαγόντα τὴν γερουσίαν, κοινῷ δόγματι τῆς βασιλείας πολέμιον αὐτὸν προσειπεῖν. οὗ δὴ γινομένου: Γιλδῶνα παρεγχείρημα πάσης ἔχοντα τῆς ὑπὸ Καρχηδόνα Λιβύης τὴν ἡγεμονίαν, οἰκειωσάμενος, ἀφίστησι διὰ τούτου τὴν χώραν τὴν ὀνορίω βασιλείας, καὶ τῇ Ἀρκαδίου προστίθησιν, ἐπὶ τούτῳ δυσχεραίνοντι, καὶ λίαν ἀπορουμένῳ Στελίχωνι συνήνεγκε τὸ ἀπὸ τῆς τύχης αὐτόματον, ἀδελφὸν γὰρ εἶχεν ὁ Γιλδῶν, ᾧ Μασκέλδηλος ἦν ὄνομα, καὶ τοῦτον διὰ βαρβαρικὴν μανίαν ἐπιβουλεύσας, ἠνάγκασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς Στελίχωνα πλεῦσαι, καὶ ὅσα παρὰ τἀδελφοῦ πέπονθεν, ἐξειπεῖν, ὁ δὲ δυνάμεις ἀδρὰς αὐτῷ παραδοὺς, καὶ πλοῖα χορηγήσας ἀρκοῦντα, πολεμήσοντα τῷ Γιλδῶνι παραπέμπει, οὗτος ἀναστὰς ἔνθα διατρίβοντα τὸν ἀδελφὸν ἠκηκόει, καὶ ἀπαρασκεύῳ μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐπιπεσὼν, μάχης καρτερᾶς γενομένης, τοσοῦτον ἐκράτησεν, ὥστε Γιλδῶνα τὸν βίον ἀπολιπεῖν ἀπαγξάμενον, τοῦτο γὰρ εἵλετο μᾶλλον ἢ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι. Καὶ ὁ μὲν Γιλδῶνος ἀδελφὸς, ἀποδοὺς τῇ Ὀνωρίου βασιλείᾳ Λιβύην, εἰς Ἰταλίαν ἐπανῄει νενικηκώς.

Consentiunt his multa nostri loca. Diplomatis, dolisq; Africam avelli cœptam docentis. Et Quia Zosimus Comes, & Exadvocatus fisci, Claudianus, Aulicus & Miles Stiliconis, vtrumq; cum dignitate certiora de his scierint mille Orosijs alijsque id genus, dubitare nolim.

261. LÆSI FRATRIS.] Honorij. Quem ob crimen fugisse dicit Gildonem. Intellige fratris liberos cæsos.

261. TRANSFUGA.] Ob id minimè carus habendus, ut Sallust. Bell. Jugurthin. cap. C. amiciss. nostro olim Grutero restitutus.

262. LEVIS INGENIO.] Ut probatum Scelere in ipsum Theodosium, jam commemorato.

262. DISCRIMINE SUMMO.] Licet adeo, inquit, res nostræ fuerint accisæ, ut du-

bijs nobis de vita periculis eximenda, jamque sub ictu lethi constitutis, immineant extrema omnia, tamen, antiquis moribus salus non placeat quam attulerit proditor.

263. SUSPENSA MORTE.] Tamdiu dilata. Licet, inquit, aliquando necessariò utamur proditore, tamen, pulsis malis, luce recepta, illum odimus, & pœnæ etiam subdimus. Versus isti non pauci mirè serpunt, & nescio an non monachus aliquis locum communem de rebus proditorum ex suo penu voluerit diductum, explanatumque longis glossematis.

264. LUCE REPERTA.] Reparata. Unus Codex recepta. Quod amplexus Scaliger. Nihil mutamus, cæteris vulgò assentientibus.

264. NUMQUAM GRATUS ERIT.] Proditor ipse numquam poterit amari. Philippi Macedonis notum dictum: Interrogatus, quos amaret præcipuè, quos odisset maximè. Respondit, Proditores quidem inprimis amo, eos verò qui jam prodiderunt, maximè Odi. Refert Stobæus fine Sermonis de Imperatoribus & Bellicis Consilijs. Vide Aureliani Imp. verba ponenda inf. ad v. 386. Et est illustre exemplum Valentis apud Sozomenum lib. VI. cap. VIII. Qui proditorum ope tyranno devicto ipsos dissecuit servus.

αὐτὸν καὶ τοὺς προδότας ἐλεεινῶς ἀνεῖλε, τοὺς μὲν γὰρ λέγεται, καίπερ δεινὸν αὐτοῖς συνζας πελεκητὰ δίχη διελεῖν, &c.

Philippus quidem dictum suum re probavit miserè trucidatis, quibus proditoribus Olynthum ceperat, ut memorat Demosthenes Orat. de Chersoneso, quæ hodie contrà veterum citationes Octava est. Vide & Adversar. lib. CXLIX. cap. XIIX.

265. NEC NOS PATIMUR.] Melius Editio Cujaciana. *nec vos patimur committere tali Hoc genus emtori* Hoc est, nostro lubitu, nostroq; assensu numquam Imperatorio generi vestro eam maculam inuretis, ut proditione alter alterius velit partem divisi Imperii concerpere, ad seque transferre. Indignum nimirum facinus genere & indole Regia, suaque sobole ait Theodosius. Potest & Eutropium turbarum redemtorem intelligere.

266. COMMITTERE EMTORI.] Possunt referri hæc ad Eutropium, ut dixi, in modo positis Zosimi verbis: Committere emtori, si argutari velis, sit emere. Ut Juvenalis *jamq. Tondendum Eunucho Bromium committere noli.* Hoc est Eunuchare verbo Marci Varronis. Sed illa planior sententia vera est magis.

267. CIVES CUM MÆNIBUS OFFERT.] Adde notam interrogādi. OFFERT? Hic VENDIT PATRIAM. Multi libri scripti *affert* Noster disertè *Hoc vendit patriam* Hoc, inquit, ipso. Quæ lectio veritas ipsa videtur.

267. VENDIT PATRIAM.] Summo à patricidio scelere. Patriæ enim à parentibus Honor debetur summus. Ciceronis crebræ sententiæ. Satius pro patria mori, quam eam dehonestare quoquo modo scitum est vetus Charandæ Catanæi.

267. PLERIQVE IN TEMPVS ABVSI.] Contestata res gentium historiis, proditores post operam suis moribus interemtos. Exemplum illustre refert in rebus Joannis XXIII PP. Theodericus à Niem; Vbi Ladislaus Rex proditorem auro argentoq; onustum in Siciliam recipit, donat insuper Comitis titulo, & parte quadam regionis, modò ut secutum faciat: Hoc effecto, thesauris hominem & vita simul exuit.

268. TENVIT SIC GRAIA PHILIPPVS OPPIDA.] Historia nota: amplificatur data opera à Principe Humanæ Eloquentiæ multis paginis.

269. PELLÆO LIBERTAS CONCIDIT AVRO.] Notæ artes Regis allutissimi, dictis etiam celebrata; ut cum nullum locum inexpugnabilem autumavit, quo adigi posset asellus auro onustus. Res eius compendio narrat Correptor Trogi, M. Junianus Justinus, lib. IX. *Fuit*, inquit, *Philippus, armorum quam*

quam conviviorum apparatus studiosior. Cui maximè opes erant instrumenta Bellorum. Divitiarum quæstu quam custodia sollertior. Itaq; inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pars jure delecta, nulla turpis ratio vincendi. Blandus per iram, (sic legendum ex optimo MS. nostro, vulgò *pariter* ineptè,) *& ingratis offensam simulare. Insidiosus alloquio, qui plura promitteret quam præstaret, in serio & iocos artifex. Amicitiarum utilitate, non fide, colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumq; gratiam quærere, sollemnis illi consuetudo. Inter hæc Eloquentia & insignis oratio, acuminis & jollertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus.* Et quæ comparatione Alexandri sequuntur. De Recentioribus componas huic Ludovicum Vndecimum, inclytum Galliarum Regem.

269. PELLÆO.] Per contemtum non raro nominatur Vrbs ante Philippum & Alexandrum contemtum oppidum. Post ἐπιφανεστάτη πόλις, ut Marciano Heracleotæ.

269. ARVO.] Notum Oraculum.

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα κρατήσεις.

Quod secutus est per omnia Philippus. Avaritiæ ejus infinita exempla in vita.

270. ROMANI SCELERVM SEMPER SPREVERE MINISTROS.] Ferro enim & Virtute, non auro & negotiationibus bella gerebant. Aelianus, variar. lib. XII. cap. XXXIII. eadem hac Historia.

Κινέας ὁ πύῤῥου ἰατρὸς, φασὶ, πρὸς τὴν βουλὴν τῶν ῥωμαίων ἔγραψε, δι᾽ ἀποῤῥήτων, καὶ ᾔτει χρήματα, καὶ ὑπισχνεῖτο ἀποκτείνειν φαρμάκοις τὸν πύῤῥον, οἱ δὲ οὐ προσήκαντο τὴν ὑπόσχεσιν, δι᾽ ἀρετῆς γὰρ ἴσασιν ῥωμαῖοι ἀγαθοὶ εἶναι, οὐ μὴν διὰ τέχνης, καὶ ἐπιβουλῆς καταγωνίσασθαι τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ πύῤῥῳ τὴν γνώμην τοῦ Κινέου ἐξέφηναν. Historiæ notæ, nec hic excutiendæ.

272. FABRITIVS.] Epistolam C. Fabritij & Q. Aemilij Coss. ad Regem Pyrrhum juvat adscribere: *Coss. Romani salutem dicunt Pyrrho Regi. Nos pro tuis injuriis continuo animo strenui commoti, inimiciter tecũ bellare studemus. Sed communis exempli & Fidei visum est, uti te salvum velimus, ut esset quem vincere possimus. Ad nos venit Nicias, familiaris tuus, qui sibi pretium à nobis peteret, si te clàm interfecisset. Id nos negavimus velle. Neve ob eam rẽ quicquam commodi exspectaret: & simul visum est, ut te certiorem faceremus, ne quid eiusmodi, si accidisset, nostro Consilio civitates putarent factum. Et quòd nobis non placet pretio aut præmio, aut dolis, pugnare, tu, nisi caves, iacebis.* Scriptore Claudio Quadrigario. *Errant* igitur qui in Fabritio designando errare Claudianum ajũt, quod Curius id fecerit facinus: in quibus nolim esse virum doctum probumq; qui Propertium novissimus recensuit. Verùm quidem dissentire scriptores in Heroibus istis; non tamen ut Epistolam damnare velis. Error ortus ab paritate inclutorum hominum. Manilius lib. I. *Fabritius, Curiusq;, pares.*

272. PETIT.] Petijt. *Patrare*, conficere, *Perficere*. Gratias de Hercule: Hinc decus & famæ primus patravit honorem *Impetrare* inde, quod non inscitè explicat in Plauto & Ammiano Jac. Casellius Durantius in varijs. *Patrandi* verbo amarunt uti sequiorum seculorum scriptores. Salvianus lib. I. *Cæterum patrata Deus universitate rerum, removit à se cunctam rerum terrestrium curam.* Aldhelmus Aenigm. XIII de Molosso. *Ridiculus arma gerens bellorum præmia Patro* Gotfridus Viterb. lib. I. *Deus à patrando dicitur pater, quia omnia creat, omnia patrat.* Adrevaldus, de Translat. Benedicti, cap II. *Hac itaq; patrata eversione idem locus ad eremum redactus.* Cap. III. *Quod ille spiritalibus oculis, iste patratum carneis conspiciebat.* Cap. V. &c.

274. DUCTOSQUE CAMILLUS] Historia apud Livium, li. V. Plutarch. in Camillo.

Descripsit olim Jambis Alphius Avitus lib. II. Excellentium, cujus supersunt versiculi, in Prisciani lib. VIII. à G. Stevvechio in Quæstionibus Appulejanis perperam ad Varum relati.

276. TRANS MURUM.] Alphius Avitus. *Tum Litterator creditos Ludo Phaliscûm liberos caussatus in campi patens. Extraque muros ducere spaciando paullatim trahit Hostilu ad valli latus.* Hos quis non fateatur movere desiderium cæterorum id genus versuum; cum extra unum Horatium præcipuè universi Romani Lyrici interierint. Eam rem ut confecerit judicio nobis suo Quintilianus, alibi pluribus demonstramus. Alphij ad hanc historiam pertinent utique duo versiculi alij; citati Prisciano, eidem Lib. XI. *Seu tute malu hospites, Seu tute captivos, habes.* Quæ fuere ad Camillum verba Proditoris. Vise sermones pares apud Livium. Avitus quidem iste vetus admodum scriptor fuit, ut ex his Terentiani liquet.

Vt pridem Avitus Alphius
Libros Poëta plusculos
Conscripsit Excellentium,

Ut eo vehementius ejus Suadam desideremus.

277. MOVEAT.] Concutiat, convellat.

278. QVOD RESPVIT ALTER IN HOSTEM] Scelus videlicet proditionis. Ineptè mutant alij.

279. GILDO CONDONAT HABENAS.] Unus Codex contradit Quod fit Lucretianum; sed vetus nihil mutandum.

280. TANTA PROVINCIA.] In alias Sex divisa. Karthaginem, Numidiam, Tripolim, Byzacium, Mauritaniam Sitifensem, Mauritaniam Cæsariensem: ut indicat Notitia Provinciarum. Quem libellum ante Justiniani Tempora scriptum hinc paret. Is enim Septem recuperatæ Africæ Provincias memorat, accedente Sardinia. L. I. De Officio Præf. Prætorio Africæ: Ab excellentia tua, auxiliante Deo, Septem Africæ Provinciæ, cum suis judicibus disponantur. Quarum Tingi, & quæ Proconsularis anteà vocabatur, Carthago, & Byzacium, ac Tripolis, Rectores habeant Consulares. Reliquæ verò, id est Numidia, & Mauritania, & Sardinia, à præsidibus gubernentur.

281. MUTAVERIT.] Vera Lectio Codd. Cujacianorum nutaverit licet alij omnes contrà cum Scaligero sentiant. Claret ex eo quod præcedens versus, *mutandi* verbum habet.

282. REFLUUM.] Instar reciprocantium fluctuum. Alibi *flavis incertius undis.*

283. MAVRI FVIT.] Nos olim *fluit* Non opus correctione. Portento enim simile aliquando fuisse Africam Latronis unius Mauritani donum. Munus ejus qui donat. Ut injuria Agamemnonis, qui eam infert Achilli, apud Ausonium. Perioch. Præfatione.

285. MASSYLAS FRAUDES, BILINGUES INSIDIAS.] Afri omnes populi Malignitatis & dolosorum animorum traducuntur. Noster respexit hæc Siliana, libro XVI.

Pulcrior est gens nostra fide, dimitte bilingues Insidias.

Salvianus, libro VII. *Omnes gentes habent sicut peculiaria mala, ita etiam quædam bona. In Afris penè omnibus nescio quid non malum. Si accusanda est inhumanitas, inhumani sunt; si Ebrietas, ebriosi sunt; si falsitas, fallacissimi. Si dolus, fraudulentissimi; si cupiditas, cupidissimi. Si perfidia, perfidissimi.* Cicero Attico, libro XI. Epistola VII. *Ex omnibus nihil tamen desideratur, quam quod in Africam non ierim. Iudicio hoc sum usus, non esse auxilijs fallacissimæ gentis Remp. blicam defendendam.* Livius libro XXXIX. *Plebem imbellem in urbe, imbellem in agris esse, mercede parari Auxilia ex Afris, gente ad omnem auram spei mobili atque infida.* Capitolinus,

Maxi-

Maximinis: *Gordianus contra Capelianum cum filium Iuvenem misisset, acerrima pugna interfecto filio, ipse laqueo finivit vitam, sciens & in Maximino multum esse roboris, & Afris nihil virium, multum quin imò perfidiæ.* Maximinus Imperator: *Dum nos in Germania Romanam defendimus maiestatem, dum nos Illyricum à Barbaris vindicamus, Afri fidem Punicam præstiterunt. Nam duos nobis Impp. Gordianos fecerunt.*

285. BILINGUES.] Ambiguas. Aliud sensu aliud lingua tenentes. Alcimus Avitus. *Lingua duplex* Solon apud Diogen. Laertium γλῶσσαν διχόμυθον dixit. Petrus Chrysologus, Serm. LIII. *Procul contentiones, procul lites, procul maledicta mittantur. Et quia laqueus est Mortis lingua susurronis & bilinguis; parcat unusquisque animæ suæ ne in supplicium suum sibi vincula mortis innectat.*

286. VERBA DOLI SPIRANTIA VIRUS] Sic Scaliger cum Belgicis alijsque Libris. At Vera Lectio Cujacianorum *verba soli spirantia virus* Quibus perspicuè assentitur noster. Totus Principis sermo in eo est, ut Afram omnem gentem, Naturæ cœli, solique conditionibus perfidiæ infamet, filioque cavendam præpingat. Cui rei apprimè facit hæc lectio, etiam Aldinis jam olim Editionibus recepta. Pariter Ovidius: Lib. I. de Ponto Elegia V. *& trahar arte soli* Et Cicero in Rulliana de ipsis Carthaginiensibus disertè testatur, *loci natura fraudulentos esse*. Lucanus lib. IV. *frustraque rogatus Vt Libycas metuat fraudes infectaque semper Punica bella dolis.*

286. NE CONSANGUINEIS CERTETUR COMINUS ARMIS.] Hoc enim agebat sive Gildo sive per eum Eutropius ut Honorium Arcadio committeret, ipse ijs bellantibus securior foret, aut excusso jugo provincia abuteretur pro sua, de Eutropio Zosimus verbis paullò antè adscriptis; de Gildone noster primo Stiliconiarũ *moverat omnes Maurorum Gildo populos nec solum fervidus Austrum; Sed partes etiam Mavors agitabat Eois Quamvis obstreperet Pietas; his ille regenda Transtulerat nomen Libyæ, scelerique profano Fallax Legitimam regni prætenderat Vmbram, &c.* Sanè magna Honorij felicitas, nec sine caussa tantoperè alibi celebrata Otosio, qui interventu fortuito Masceleris tantis discriminibus tam repentè emersit. Zosimus imparatum oppressum Gildonem scribit; longè nimirum remotis auxilijs securum, non quod parvi motus per Africam fuerint, cum potentia tyranni celeberrima.

287. TRVCIBVS THEBIS.] Historiæ notæ vel de Tragœdiis.

286. IN MAVROS HOC CRIMEN EAT.] Oppositis fratribus. Id factum sanè, cum pacatis Romanis, Mauros fratres fratricidium colliserit.

290. AN QVISQVAM NOBIS DEVINCTIOR.] Notæ inscriptiones, nota Claudiani testimonia, qui non aliud universis suis Panegyricis inculcat magis. Inscriptio una omnia ferè sequentia agnoscit, quam posuimus ad primum Laudem, ipso initio.

292. CUM DIVUS ABIREM.] Nota Consecratio. Quibus ad suum usque Principibus contigerit diligenter notat Eutropius. Donum Principum sequentium, tyrannis numquam datum. Idem lib. X. de Ioviniano: *Decessit Imperii mense Septimo, ac benignitate Principum, qui ei successerunt, inter Divos relatus est.*

293. ABIREM.] Statione cederem. Multa huc facientia Marcus Imperator, Abire, mori Festus exponit; nosque multis illustramus alibi.

294. RES INCOMPOSITAS.] Sanè ordinaturus adhuc Imperium, vix superato Eugenio Tyranno. Aliquoties hæc noster laudando Stiliconi commemorat, Lib. II. Laudum, v. XCVI. Negant alij, qui rebus

egregiè tranquillitatis decessisse scribũt Theodosium. Victorinus: Sic in Pace rebus humanis, annum agens, L. apud Mediolanum excessit. Vtramque Rempublicam utrique Arcadio & Honorio quietam relinquens. Synesius de Regno ad Arcadium:

ἀλλ' ἐπὶ δύο τυράννους ἐλθών, καὶ ἀμφω βαλών, ἐπὶ τῷ δευτέρῳ τροπαίῳ κατέλυσε τὸν βίον, ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ τῇ δὲ φύσει παραχωρήσας πρὸς ἣν οὔτε ὅπλον ἰσχυρὸν, οὔτε νοῦς εὐμήχανος. Ἐντάφιόν τε ἔχει τὴν ἀρετὴν ἀδήριτον ὑμῖν τὴν βασιλείαν καταλιπών, ἣν σώζοι μὲν ὑμῖν ἀρετή, σώζει δὲ διὰ τῆς ἀρετῆς ὁ θεός.

Quod verum est de apertis bellis. Tumores nostro indicati quo eruperint Rufini, Gildonis, Gainis, Eutropij, Alarici, res docuerunt; quibus omnibus frænum fuit Vnus Stilico; quo interfecto perijt Occidentale, degeneravit Orientis Imperium.

295. TVMIDAS.] Jà mari male quiescente, quod tumere tum dicitur. Vide ad Rufinum. Seneca Herc. Furente: *Vt ingenti vexata noto servat longos Vnda tumultus & jam vento Cessante tumet.* Lucanus libro V.

> *Cur tumidus* Boreæ *post flamina pontus*
> *Rauca gemit sic multa levant suspiria vatem.*

Vel dicit res parituras nova bella, tumuisse velut utero. Theognis.

> Κύρνε, κύει πόλις ἥδε, δέδοικα δὲ μὴ τέκῃ ἄνδρα.
> Εὐθυντῆρα κακῆς ὕβρεος ἡμετέρης.

294. ETIAMNUM] Vetitos pace, tamen remanentibus odijs. Similimè alibi: Inscite librorum veterum alij *iam nunc*. A correptione scripturæ.

297. QUIESSET.] Sic scribendum, non *quiescet*; quod puer damnet.

297. QUOD LIBERA TANTI.] Ita omnes Belgici Libri. Benè Cujaciani Ne libera tanti Militis auderet virtus. Sicque Camers etiam atque Bentinus. *Audire* Fortiter quid aggredi, absolute dicitur. Papinius. Thebaid. VI.

> *Cumprimum ausura transalta ignota biremis Explorant remos.*

Pentadius Epigramm. de Matre Meleagri. *Stipite fatifero iustè qua fratribus ausa Mater sæva fuit stipite fatifero.* Tacitus. Historiar. I. *Ignavissimus quisq; & in periculo non ausurus, nimii verbu, lingua feroces.* Tertullianus de Pallio: *Cum iam ultimarent tempora patria, & aries, iam Romanus in muros, quondam suos, auderet. Tam malum est audere semper quam malum est Pavere semper.* Gratius Cynegetico de Equis *non omne meus gaudet in artes.* Emporius Præceptis Rhetoricis. Marius Victor. *Ne tantum damnes quod nunc reus audeo carmen.* Ignorato hoc usu corruperant Claudianum.

300. METV.] Principis, qui compescere eos auctoritate poterat. Fuisse Bellicorum & armorum peritum etiam hostili in eum alioquin animo, testatur Zosimus.

304. DISSENSVS ACERBVS SED GRAVIOR CONSENSVS.] Dissensus enim bellum inter fratres civile confecturus erat: Consensus novum omnino Principem illaturus, spreta stirpe Theodosij ad felicitatem horum temporũ pertinentia multa Paullus Orosius; testatus non inveniri facile exemplum uti pupillus imperio relictus vir felix evaserit.

302. TENERVMQVE RVDEMQVE.] Non tamen usque adeo talem. Constat enim Arcadium natum esse triennio ante Imperium Theodosio collatum. Iam Imperavit hic annos XVII. Sex cum auctore suo Gratiano, Vndecim solus, & cum filiis: ut vigesimum ætatis annum egerit moriente patre; Infra quam multa alij prælata bella gesserunt. Alij variant. Ex nostro tamen & Synesij libro de Regno constat Arcadium privato patri natum. De Ingenio Ejusdem occultè non

semel

semel Claudianus consentit Zosimo, qui cum alijs non nimis argutum hominem fuisse produnt.

303. VEROS PRINCIPIIS.] Qui non egerent Moderatoris.

304. QVEM TV TREMVISSE FATERIS.] Vide Zosimum. Sanè magno malo fuisset ei citrà Stiliconem Rufinus.

307. CEV PRÆSENS NVMENQVE.] Numina ubique præsentia etiam pagani fingebant omnia contueri. Oppianus, Cyneget. IV. Orpheus, Sibylla, alij. Amicta nubibus circumire, & inspicere omnia auctor Hesiodus. Noster Codex verba non ineptè transmutat Ceu Numen præsensque vocor.

309. SI TANTA RECUSAS.] Si te non movent à sententia tot taliaque monita, meritaque Stiliconis: reverentia tamen ejus moveare, à fovendo hoste publico, qui socer est fratri tuo, & sic tibi penè Pater. Respexit illud Horatianum.

non hac ego tanta recusem Dixit, Amore tui.

310. MEAE SERENÆ.] Fratris filiæ Honorij, nuptæ Stiliconi. Zosimus IV. & V. Pignus, Maria. Victoria Gildonis secuta illicò Nuptias Honorij. Claudianus I. Stil. cecini fuso Gildone triumphos Et calidis thalami successit laurea sertis.

314. PERMITTE.] Non obnitere. Dic pellat, aut ne obsta: Res erit confecta.

315. ILLE LICET SESE.] Similia prorsus, IV. Consul. Honor. v. CIII.

318. CONSILIUM.] Prudentiam. Non abs re ubique in Stilicone à nostro commendatam. Laudat hic & alibi Heroem ad illud Sallustianum: Antequam incipias consulto, ubi consulueris, maturè facto opus est. Nicephorus Gregoras lib. II. de Ioanne Duca: κάλλιστα τὴν ἀρχὴν διίθυνε καὶ ἐνόμιζε, καὶ τοῖς τε Ῥωμαίων πράγμασι καὶ στρατεύμασι πλείστην ἐν βραχεῖ τὴν ἐπίδοσιν ἐδεδώκει, κατὰ τὸ ἑκατέροις ἀνάλογον, μήτε περὶ βουλῆς ἐργαζόμενος οὐδὲν, μήτε μετὰ βουλῆς ἀμελῶν οὐδενὸς, ἀλλὰ πάντα μέτρῳ καὶ κανόνι διδοὺς, καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι.

319. IN OMNES ÆQVALEM CASVS ANIMVM.] Nullibi ad motus aut Fortunæ aut effectuum mutantem, aut secus agentem, quam res postulet: Qualem virum fortem & constantem quærunt Philosophi. Gunterus, de suo Heroe, lib. I.

casusque sinistros
Exceptos habitu, quo prospera mentis eodem.

Et spondet hoc sibi de Pietate divina B. Prosper in sententijs, nondum integris editis.

Qua stetero adversis, hac nitor mente secundis.
Nec mala me vincent, nec mala me capient.

Malè vulgatur *hac utar mente* Constantiæ enim se suæ invisurum dicit. Claudianus tamen potius de Prudentia & Fide in Domum Imperatoriam loquitur Stiliconis.

320. INVENIET VIRTUTE VIAM.] Secundum tritum illud Nasonis: In via virtuti nulla est via. Pulcrè Curtius lib VII *Vobiscum, o Iuvenes & mei aquales, urbium invictarum ante munimenta superavi, montium iuga, perenni nive obruta, emensus sum. Et mei documenta vobis dedi & vestra habeo. Nihil tam altè natura constituit quo virtus non possit eniti.*

325. LONGO SERMONE.] A tanto scilicet tempore.

326. TUTIOR.] Porro non mutabilis. Negat postea fratris possessionem turbaturum.

327. OSTRO.] Veste purpurea stragula. Cubitasse alioquin tum, ut nunc moris est, etiam pluma effultis linteis auctor est affirmandi Prudentius, Hamartigenia.

Quid calidum gelidumque Deus cognoscere nosmet.

Ad

Ad tactum voluit palpandi interprete sensu.
At nos delitias plumarum, & linea texta
Sternimus, atq; cutem fulcro attenuante polimus

Purpura autem stratura Regia. Virgilius. *Vt gemma bibat & Sarrano dormiat ostro*, Varius de Morte:

Incubet & Tyriis atque ex solido bibat auro.

328. CARPERAT SOMNOS.] Verba inferunt sonum quodammodo suaviter dormientis. Velut si quis ordine quid decerpat. Æneide Quarta.

Aeneas celsa in puppi, jam certus eundi,
Carpebat somnos rebus jam ritè paratis.

328. MARIA.] Syllaba notanda. In Nuptijs *Maria sed luce minores Eligit ornatus* Prudentius Psychomachia. *Nec mea post Mariam potis es perfringere iura* Alcimus Avitus ad Fuscinam Sororem: *Tu Mariam sequeris* Sedulius libro II. *Quis fuit ille nitor Mariæ.* Paullinus, VC. de Sancto I anne. *Ad Mariam molitur iter* Idem Instigat *Mariam Sanctam.* Prudentius Diptycho. *sanctus te Spiritus, inquit, Implebit, Maria.*

330. DEVICTOS MAUROS.] à Theodosij præcessoribus. Vide Ammianum.

331. CONJURAT IN ARMA.] Ne videatur Bellum legitimum agnoscere, conjurasse dicit. Tria genera, Sacramentum, Conjuratio, Evocatio, notantur Servio Aen. VII. & VIII.

332. PROGENIES VESANA JUBÆ. Numidas dicit. Populi enim Regum suorum soboles perhibentur. Ennius de Romulo.

o Romule, Romule dic o
Qualem te patria custodem dii genuerunt,
Tu produxisti nos intra Luminis oras.

Cum sine liberis mortuus fuerit is Rex. Sic *Romuli nepotum*, Romanorum videlicet omnium, disertissimum Ciceronem dicit Catullus. *Romulam gentem eosdem* Horatius: Remi *Nepotes* Romanam plebem idem Catullus.

333 FIRMVMNE JACENTEM.] Firmi rebellionem habes apud Ammianum Marcellinum lib. XXIX. Zosimum, lib IV. Orosium, lib. VII. Paullum Diacon. lib. XII. Victorem Valentiniano. Freculphum, Tom. II. lib. IV. cap. XIX. Alios.

335. RVRSVS HABENT.] Corruptam puto Lectionem, etsi talis sit omnibus Libris Non enim tam habebant Africam, quam tenere cupiebant. Scribe itaque *Rursus avent Conantur*, cupiuntque tangere, nobisq; ereptam sibi vindicare. Sanè sic scripsit Claudianus. Eodem modo in pluribus scriptorum locis peccatum notant alij.

336. GERMANI NEC FATA TIMET.] Fuit enim Gildo frater illius Firmi, qui non futili bello, in Africa Romanos appetivit, Ammianus, lib. XXIX. *Theodosius Romanam leniter allocutus misit ad vigilias ordinandas & prætenturas: parum super his, quæ verebatur, increpitum. Quo ad Cæsariensem digresso Gildonem, Firmi fratrem, & Maximum misit, correcturos Vincentium.* Nec dubium hunc Gildonem intelligi, cum Malcizelem ei fratrem idem scriptor adscribat, qui eumdem postea pessumdedit, pag CCCXXIIX. Vt alios porro. Eadem Pag. Salmacem. Mazucam Pag. CCCCXXXIV. Sororem Cyriam. CCCC XXXI. Pater nomen habuit Nubelis, Idem Ammianus. CCCCXXXIV.

337. NOTOSQUE SENEX.] Accuratissimus scriptor alludit militarem vultus torvitatem in seniore Theodosio. De ea idem Ammianus; *Præmissis muneribus Firmus ipse fidentius ad Romanum perrexerat Ducem: equo insidens, apto ad ancipites casus: cumque prope venisset, fulgore signorum & terribili vultu Theodosii perstrictus, jumēto desiliit, curvataq; cervice, humi prope affixus, temeritatem suam flebiliter incusabat.* Postea. *Cui Rex, Igmazer nomine, spectatus per eos tractus opibusque insignis, progressus obviam, confidenter: cujus loci es tu?*

et tu? Inquit. Vel quid acturus huc venisti? Responde. Quem Theodosius fundata mente intuens torvum, Comes, ait, Valentiniani sum, orbis Terrarum Domini ad opprimendum latronem funereum missus.

338. MEAM UMBRAM.] Etiam tenuem speciem. Propertius. Non ego, sed tenuis vapulat umbra mea. Lucanus lib. VIII. *Quis nominis umbram Horreat?*

340. HOC GENERI FATALE TVO.] Generosi homines, sic locuti. Aemulatur ut irrideat PLautus, in Persona Servi *genus nostrum semper siccorulum fuit.*

344. CVRRVS.] Currus triumphantium laureis cincti. Vide ad III. Consul. Honor.

345. DII BENE.] Benè, ait, tibi consuluerunt, parem meæ gloriam conferentes, dum, ætatis tanto spatio interlabente, alterum ex fratribus mihi dederunt triumfandum, alterum servarunt tibi. Triginta circiter anni has victorias sunt interlapsi.

347. ADFLATVS VICINO SOLE.] Nox dæmonum, sive Deorum gentilium tempus ubi versarentur in terris. Papinius Equo Maximo.

huc & sub nocte silenti.
Cum super terrena placent, tua turba relicto
Labetur cælo.

Idem de Hercule Surrentino. *Cum grave nocturna cœlum subtexitur umbra Ipse fodit* Orto autem Sole dicebantur cedere. *Lucifuga* nimirum meri. Anchises apud Maronem.

Iamque vale, torquet medios nox humida cursus,
Et me sævus equis oriens afflavit anhelis.

Papinius lib. II.

Dixit, & abscedit, etenim jam pallida turbant,
Sidera Solis equi.

Sic Vmbræ, noctu exspatiari creditæ. Propertius lib. IV.

Nocte vagæ ferimur, nox clausas liberat umbras,
Errat & abjecta Cerberus ipse sera.
Luce jubent Leges Lethæa ad Stagna reverti.

Exempla alia apud Poetas, & in Heliodoro.

349. IMMANIBUS.] Prægrandibus. Macrobius, Nonius, Festus. Ardorem talem ad res bellicas & alibi in Honorio agnoscit Claudianus: *Quæ tibi tunc Martis rabies, Quantusque sequendi Ardor erat?* Vocula *Tunc* peculiarem energiam habet, Ita Tertio Consulatu *Tunc sic lætus ait, Rex ô stellantis Olympi* De Dextra conserta alibi dedita opera latius.

353. SANCTE PATER.] Venerande. Noster Codex *Chare* Nihil muta.

359. INFESTA MAPALIA TABO.] Casæ pastorum Libycorum. Festus: Mapalia casæ Pœnicæ appellantur, in quibus nihil est secreti. Leonem regem Animantum, secundum Eusthatium Amatorem, Gildoni componit, ut Victoris augeat gloriam. Sic quem prædonem vocat alibi, componit summis Heroibus, Memnoni, Poro I. Stilic. Mapalia mobilia fuisse & populum in ijs secutum Regem scribit Livius, lib. XXIX.

364. DEFLUXERE JUBÆ.] Quas irati Leones erigunt. Virgilius, libro XII.

movet arma Leo, gaudetque comantes
Excutiens cervice toros.

Lucanus, lib. I.

viso Leo comminus hoste,
Subsedit dubius, totam dum colligit iram
Mox ubi se sæva stimulavit verbere cauda,
Erexitque jubam, & vasto grave murmur hiatu
Infremuit

395. INIECTA VINCLA VNGVIBVS.]

BUS.] Venatorum veterum mos, captum Leonem quadrupedem constringere, ut arietem, nec renitentem, quam naturam ferre esse ajunt, blandientis etiam, cum se captam videt. Oppianus, Cyneget. IV.

> ὡς ὄγ᾽ ἀνηνίζοισιν ἀπειμάμενος καμάτοισιν,
> Ὀψὲ βροτοῖσιν ἔδωκε βεβρυῖα πάντα μόθοιο, &c.
> αἶψα δ᾽ ὕπερθεν
> Πάντες ἐρυσσάμενοι κρατεροῖσι δέουσ᾽ ὑπὸ δεσμοῖς,
> Οὐδὲν ἀλδαινόμενον, μάλα δ᾽ ἤρεμον ἀτρεμέοντα,
> ὡς μέγα τολμήεντες, ὅσον χάδον, ὅσσον ἔρξαν,
> Αἰνὸν κεῖνο πέλωρον, ἀπειπόντ᾽ ἀείρουσιν.

367. HORTATOR.] Auctor, Impulsor. Maro, lib. VI. *comes additur unà Hortator scelerum Aeolides.* *Hortamen*, Inpulsio, Lucanus, lib. VII *non magno hortamine miles In prædam ducendus erat.*

370. TRANSMITTERE PRIMUS.] Paria Quarto Consulatu Alia tamen omnia Zonaras alijque de indole ingenioque hujus Principis.

375. Rhenum.] Germanos Gallosq; Romanis militantes.

375. SEDENS] Otiosus velut, Et non habens quod agam. Illustramus alibi.

377. ALTERIUS] Valentiniani: Cujus ut proprij filij, interfecto Gratiano, Regnum tutatus est Theodosius, sorore etiam in conjugium adscita, quæ cum fratre & matre ad eum profugerat. Vide Zosimum.

380. TUBAM.] Conflictum Bellicum, tuba commissum. Iuvenalis.

> *tecum prius ergo voluta*
> *Hæc animo ante tubam, galeatum sero duelli*
> *Pœnitet.*

381. AUFERET.] Velut dolo. Rectè ex Cujacianis libris hæc lectio restituta est, & Scaligero recepta, consensu Delrianorum & Bentinianorum.

382. DECERNET HONORIUS INDE HINC GILDO.] Sic omnes Libri. At Editiones priscæ *decurret Honorius inde* Quod non ineptum, sed omnem spectat Laborem Militarem. Gloria autem homini obscuro à nobili manu interire. Virgilius X. *Hoc tamen infelix miseram solabere mortem Aeneæ magni dextra cadis* Ovidius lib. XII.

> *solamen habeto*
> *Mortis, ab Aemonio quod sis jugulatus Achille*

Valerius Flaccus, libro III. persona Herculis

> *occumbens i nunc ait Herculis armis,*
> *Donum ingens, semperque tuis memorabile fatis.*

Itaque rectè apud Maronem alibi alius: Aut spolijs ego jam raptis laudabor opimis Aut letho insigni, sorti pater æquus utrique est. Quod & Attij his est, Notante Macrobio 3 Armorum judicio.

> *Nam tropæum ferre me à forti viro pulcrum est.*
> *Si autem vincar, vinci à tali nullum est probrum.*

Pertinet huc scitum Imperatori datum; ipsi non esse conserendam cum hoste manum. Leo, Epilogo Tacticorum cap. XXXIV.

δεῖ γὰρ σε ἐν τοῖς κινδύνοις τῆς μάχης μὴ ἐκ χειρὸς μάχεσθαι, ἀλλὰ φυλακὴν ἔχειν περὶ σεαυτὸν, καὶ ἑρμηνεία γίνεσθαι τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης πρὸς τὴν κατεπείγουσαν χρείαν.

Vide Onosandrum cap. XXXIII. *Decernere, confligere*: Finem rei conflictu ponere. Proprie enim *finire* notat Rutilius Lupus lib. I. ex verbis Hegesiæ: *Misereminis solitudinis, cui ne in summo quidem tempore periculi liberos adhibere ad communem calamitatem decernendam, licitum est.*

384. PLUS

384. PLVS NOMINIS HORROR.] Alibi idem non semel. *Fama bella constare* notum Alexandri dictum, apud Curtium, lib. VIII. Idem, Lib. V. *Sed nomen Alexandri & Fama, maximum in bell. utiq; momentum pavid. s in fugam convertit.*

385. MINVIT PRÆSENTIA FAMAM.] Hinc absconderunt gentes nonnullæ suos Rectores. Iustinus Lib. I. *Apud Persas persona Regis sub specie majestatis occulitur.* Tacitus, Histor. IV. de Velleda Virgine Germana: *Legati ad Civilem & Velledam missi cum donis. Sed coram adire alloquique Velledam negatum. Arcebantur aspectu quo venerationis plus inesset. Ipsa edita in Turre Dilectus è propinquis consulta responsaque, ut internuntius Numinis, portabat:* Corporis præsentia minor absentis suasionibus apud Paullum Apostolum II. ad Corinth. X.

ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησί, βαρεῖαι, καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενής, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος.

Rem ipsam indicavit fabula olim Aesopus. PLanudes ejus Vita:

ἦλθε καὶ εἰς Δελφούς, οἱ δὲ Δελφοὶ διαλεγομένου μὲν ἠκροῶντο ἡδέως, ἡμῆς δὲ θεραπείας εἰς αὐτὸν ἔδρασαν οὐδοτιοῦν, ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαβὼν ἔφη. Ἄνδρες Δελφοὶ ἐπεισίμοι ξύλῳ ἡμᾶς εἰκάζειν, τῷ ἐν θαλάττῃ φερομένῳ, κἀκεῖνο γὰρ ὁρῶντες ἐκ πολλοῦ διαστήματος ὑπὸ κυμάτων φερόμενον, πολλοῦ τινος ἄξιον εἶναι οἰόμεθα. ἐπειδὰν δ' ἐγγυτάτω προσέλθῃ, εὐτελέστατον φαίνεται. Κἀγὼ γοῦν πόρρωθεν τῆς ὑμῶν πόλεως ὤν, ὡς τινας τῶν ἀξίων λόγου ἡμᾶς ἐθαύμαζον, νυνὶ δ' ἐλθὼν ἐς ὑμᾶς πάντων, ὡς εἰπεῖν, ἀνθρώπων εὗρον ἀχρειοτέρους.

Exempla tamen nec desunt ubi famam vicerit Præsentia. Vt apud Hericum Altissiodorensem lib. IV.

Impulit attonitam trepida formidine mentem
Digna viro facies, & plenum numine pectus,
Sermonis gravitas, illustris Gratia vultus,
Fama minor meritis magni præsentia cordis.

Sic legendum in eo minimè aspernabilis ingenij doctrinæque vate ex membranis optimis, Nobilem Claudiani versum parodia detorsit Gaufredus, seculi barbari Poeta, relatus ab Alano lib. I. Floridorum ex Poetis, cap. XVIII.

Vincat opus verbum, minuit jactantia famam.

386. QUI STETIT ÆQUATUR.] Itaque Sapienter monentur Proceres cum dignitate inferioribus non confligendum. Euripides apud Stobæum, Parænesi de Regno. à nobis Latinus.

Prohibe ad honores jure qui exscendit malo,
Pravi potentes morbus est Reipublicæ.
Proinde Regem, quive sit alius potens,
Virtute vera, non velim contendere
Cum futili improbove: nempe quod malo
Hinc gloria exit, turpitudo nobili.

Et ita pulcrè Hunnorum Rex à Dani legato provocandus, apud Saxonem Grammaticum, libro V. *Contra Rex, non decere ait amplitudinē Regiam, quem honore praecederet aequare cōflictu, nec oportere dignitate impares, pugna paritate conferri. Stare* in prælium venire: Papinius Theb. II. *Armatum immensus Briareus stetit athera contra.*

386. CAMPO.] Bello, prælio, Marte. Vox in Linguas hodiernas translato. Valerius Flaccus, lib. III. Dux *campi Martisq; potens* Lucanus libro. VII. *Qui sobolem & thalamos.*

Iamos, desertaque pignora quaerit Ense petat, medio posuit Deus omnia campo. Petrus Chrysologus, Sermon. XIII. *Ecce tempus, quo procedit miles ad campum.* Alexander Severus apud Lampridium: *Continete vocem truculentam, campo ac bellis necessariam me, vos omnes hodie una voce atque uno ore Quirites dimittam.* Aurelianus Imp. Epist. de Heraclammone: *Ego verò proditorem amare non potui, & libenter tuli quod eum milites occiderunt; neque enim fidem servare potuisset, qui patriae non pepercit. Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur, campus accepit.* Hoc est furor bellicus. Ita fit, quomodo *aciem abstulisse* dicit Vellejus, lib. II. Corippus, libro III. *meus Cagan contraria signis signa parat? Lituosque mihi, campumque minatur. Gens Avarum?* Ennodius Panegyr. Theoderici: *Campus fortem postulat pax profunda redimitum eodem. Haec est natio cujus antè te fuit omne quod voluit. in qua titulos obtinuit qui emit adversariorum sanguine dignitatem, apud quam campus est vulgator natalium:* Hinc *Campiones*, perpetui certatores. Isidorus Glossis: *Campiones, Gladiatores, Pugnatores.* Quod retinent cumprimis nunc Gallorum deliriae. Hinc Germanicum Kampff/Kempffer.

389. MAJESTATEM.] Principis Romani suprà omnes reliquos mortales.

390. EST ILLI PATRIBUS.] Est illi, inquit, Germanus frater, utroque par parente quo ad genus, sed minimè iisdem moribus, Mascelcis, aut quocunque tandem nomine iste Regulus consitus fuit. Mirum tot doctos homines tam facilem hanc lectionem non vidisse, nec ipsum adeo Scaligerum Heroem. Benè qui ex Cujacianis libris restituit Claverius. Habet claré eandem scripturam Liber Noster; Proximè veritatem alius *Est illi patrius* Reguli nomine variantissimè utuntur, ut nunc sunt, scriptores prisci: Ammianus, Zosimus, Orosius, Marcellinus Comes, Paullus, Iornandes, alii. Recentiores ab iis Aldus Mastezetem, Macezerem Camers, Mastelcerium Blondus, Masceicelem Onuphrius, Iacobus Caesollius MS. de Ludo Scacorum Malcotam nominat. Statui nihil potest.

391. NON ET MORIBUS IISDEM.] Vt non rarò diversa sunt studia adolescentium iisdem parentibus ortorum. Hegesias exemplum dat apud Rutilium Lupum, lib. II. *Diversa studia apud adolescentum animum adverteramus, tametsi erant fratres uno atque eodem sanguine orti. Alter in studio laudis versabatur, & industria virtutis vitam gloriosam, sed laboriosam, sequebatur, alter in augenda pecunia occupatus, & habendi cupiditate depravatus, summam virtutem existimabat.* Vide Commentaria doctorum hominum ad Persium.

390. PIACULA FRATRIS.] Distingue,

Mascizel; fugiens qui dira piacula fratris,
Spesque suas vitamque tuo commisit asilo.

392. PATRIAS IN PIGNORA CONTULIT IRAS.] Quas in patrem gerebat Gildo. Sic *Perjuria Iunonis* apud Maronem Ceiri, per eam commissa. Optatus Afer, lib. IV. *Nullus vestrum est qui non convitia nostra suis tractatibus misceat In nos jacta.* Claudianus Epithal. Palladij. *Mala legit, domum Veneris* Veneri dono data à Paride. *Benignitatem suam* in se collatam, dicit Symmachus, lib. X. Epistola XXX.

394. QVOSQVE MANV PVEROS GESTAVERAT.] Terentius Adelphis: *non puduisse verberare hominem senem Quem ego modo puerum tantillum manibus gestavi meis.*

396. DIS-

396. DISPULIT.] Ipsa dilacerata cadavera disjecit, quod summę immanitatis. Tertullianus Apologet. cap. XXXVII. *Ipsis Bacchanalium Furiis nec mortuis parcunt Christianis: quin illos de requie Sepulturæ, de asilo quodam mortis, jam alios, jam nec totos, avellant, disse cent, distrahant.* Nota omnia.

396 TUMULO ARCUIT UMBRAS.] Crudelitas summa, jam inde à Chreonte Thebano, theatris decantato. Hic verò res augetur cognatis cadaveribus in quæ sævitur, unde ait, *Naturamque simul fratremque, hominemque, cruentus Exuit.* Quamquam & illa Thebana fuerunt talia.

398. TENUEM INVIDIT ARENAM.] Sepultura etiam erat arena injecta cadaveri, adeo sancta & necessaria res censebatur. Horatius de Archytæ cadavere.

> *Quamquam festinas, non est mora longa, licebit*
> *Injecto ter pulvere curras.*

Sepulcra majorum æquata hac religione delubris Deorum. Charisius Rhetor apud Rutilium Lupum Libro II. *Existimate Rempublicam hic adesse; obsecrare pro sacris ac delubris Deorum Immortalium, pro parentum monumẽtis, pro vobis ipsis & salute vestra.* Libenter eo scriptore utor, ponit enim aliud agens lectas veterum sententias. Utinam integer legendus; quæ enim habemus excerpta sunt mera.

399. REFUGO SOLE.] Prodigio summis sceleribus detestandis notato. Sic bello civili Pompejano, in viscera Romana furentibus ducibus. *ore cruento Deformis Titan vultus caligine texit;* secundum Petronium. Aurelius Victor in Nece Cæsaris: *Dictator in perpetuum factus à Senatu; in Curia, Cassio & Bruto cadis auctoribus tribus & XX. vulneribus occisus est. Corpore pro rostris posito Sol orbem suum cœlasse dicitur.* De Mycenæo scelere, & Solis inde refugio, Seneca Thyeste. Lucanus, libro VII. Ovidius de Ponto. Manilius, lib. III. Paulus Orosius libro I, cap. II. Græci Mythologi & Poëtæ.

400. REDDIDIT.] Non prior intulit, sed scelus scelere ultus est. Redditur, quod repercutitur. Manilius. *Atque pilam celeri fugientem reddere palma.* Virgilius: *Alij taurinis follibus auras Accipiunt redduntq;* Aut à vocibus & responsis. Petronius. *Reddidi illi voces suas.* Horatius: *Redderet Laudes tibi Vaticani Montis imago.*

402. PERDITA JURA.] Omne fas. Merito ergo fratrem deseruit & expugnavit Mascezel. *Nulla enim amicitia esse supra leges debet.* Myron apud Rut. Lupum lib. I.

403. NUDI PULVERE MANES.] Velut indumento necessario despoliati. Papinius lib. XII *queritur miserabile Grajûm Nuda cohors vetitumque gemens circumvolat ignem.* Hinc χερσὸν cadaver vocat, agens tali confectione, Zanus, Poëta Verus lib. III. Anthologiæ.

> Ψυχρὰν στυ κεφαλᾶς ἐπαμήσομαι αἰγιαλῖτιν,
> Θῦνα, κατὰ χερσῷ χευάμενος νέκυος.
> Οὐ γὰρ σοι μήτηρ ἐπιτύμβια κωκύσασα
> Οἶδεν ἁλιξάντη σὸν μόρον εἰνάλιον &c.

Seneca Pater, lib. VIII. Controv. IV. *Infelicissime adolescens, cum te & sepultura prohiberi video, desino mirari quod perijsti. Quid est miserius in vita quam velle mori? Quid in Morte, quam sepeliri non posse?* Hinc pœna summorum scelerum, ut Proditorum, de quo Div. Chrysostomus Orat. Rhodiaca, sive XXXI.

404. SI FLENTIBUS ARAM.] Clementiæ & Misericordiæ ara, Athenis Nobilis. Erat in ipso Foro Vrbis. Pausanias.

> Ἀθηναίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἄλλα ἐστὶν, οὐκ ἐς ἅπαντας ἐπίσημα, καὶ Ἐλέου βωμός, ᾧ μάλιστα θεῶν ἐς ἀνθρώπινον βίον καὶ μεταβολὰς πραγμάτων ὅτι ὠφέλιμος, μόνοι τιμὰς Ἑλλήνων νέμουσιν Ἀθηναῖοι.

Eumenius Orat ProRestaurandis Scholis: *Cui igitur dubium quin divina illa Mens Cæsaris, qua tanto studio præceptorem huic conventui juventutis elegit, etiam locum exercitiis ejus dicatum instaurari atque exornari velit, cum omnes omnium rerum sectatores atq; fautores parum se satisfacere voto & Conscientiæ suæ credēt: Si non ipsarum, quas appetunt, Gloriarum Templa constituant. Inde est quod Atheniensis humanitas aram Misericordiæ instituerit, & Romani Ducis animi Magnitudo Templum virtutis & Honoris.* Luculentis versibus Aram cum cultu, institutione, religione describit Papinius, summis auctoribus ab omni ævo accensendus lib. XII. Cujus Scholiastes Ciceronem & Terentium ejusdem meminisse notat. De eadem, & Misericordia Atheniensiū Libanius

πρασβόλπτῳ τῶν γὰρ, inquit, εἶναι, τὸν ἔλεον ἡγουμένων θεὸν καὶ τὸν βωμὸν ἱδρυκότας Ἀθήνησιν, ὦ βασιλεῦ, μεμνῆσθαι τοῦ τοῖς καλοῦσι καὶ δεομένοις ἡμᾶς τιμωρεῖν, οὐκ ἐῶ, ἀλλ' ἢ τὸν βωμὸν ἀνατρέπειν ἐχρῆν ἢ διαλλάχθαι.

Theophilus JCtus, lib. I Institut. capite II. Erat autem Ara hæc non Atheniensibus solis, sed omnibus opus habentibus constituta: ut exemplo probant mulieres Argivæ apud nostrum sequentibus; aliorum in Zenobio. Centuria I. Adag. XXX. Et Cent II. LXI. Quem videas. Nominabatur per Excellentiam.

τῆς θεᾶς. Heraclides Ponticus: τὰ μὲν Κύλωνος, διὰ τὴν περιτίδα ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς θεᾶς πεφευγότας, οἱ περὶ Μεγακλέα ἀπέκτειναν, καὶ τοὺς δράσαντας, ὡς ἐναγεῖς ἤλαυνον.

Fuit verò & Romæ Ara Clementiæ, eodem, puto instituto, licet non frequenti pariter usu. Tacitus extremo Annal: IV. De Senatu, clade in Germania accepta. *Ita, quamquam diversis super rebus, consulerentur, Aram Clementiæ, Aram Amicitiæ, effigiesque circum Cæsaris & Sejani censuere, crebrisque precibus efflagitabant, visendi sui copiam facerent.*

406. PANDIONIAS PHALANGES.] Nota historia vel ex ultima Thebaide Papinij. Lege eam, & in Zenobio libro I. Adag. XXXI. Apollodoro lib III. &c.

409 ALHERBAL.] Vide Sallustium Jugurtha.

410. MOESTA SQVALORE COMA.] Sic Cujaciani. Noster *mæsto squalore coma* Mirum quo viderit Scaliger, qui vulgatam Lectionem probare potuit. Ego vel illos vel nostrum librum sequi velim. Loquitur de supplice habitu quo Adherbal Romanos movit in Jugurtham. Ipse paulò ante Regem, nunc deformatum ærumnis, inope.n q; in Senatum venire testatur apud Sallustium, & ibidem omnia se premere infortunia, fugam, exsilium, egestatem, spectaculum factum rerum humanarum. Omnia essent illustriora, si exstaret liber Sexagesimus secundus Livij.

410. MERSIT.] Stirpem ejus, atque adeò ipsum in liberis. Ex illo Maronis libro VI. De infantibus. *dulcis vita exsortes & ab ubere raptos Abstulit atra dies & funere mersit acerbo.* Patrem dicit occisum in filijs quorum posteritas & memoria perit in sobole.

411. CLADE.] Excisione domus. Vastitatem hæc vox indicat.

412. AGNOSCITQVE SVVM.] Orans & obsecrans, sed nihil proficiens. In morte Gildonis, ut plerisque cæteris hujus seculi rebus, dissentiunt scriptores. Zosimus verbis suprà positis sua manu strangulatum scribit. Orosius mavult ab alijs, lib. VII. cap. XXXVI. *Gildo & ipse fugam molitus, arrepta navi. At in altum provectus, ac deinde revocatus in Africam, post aliquot dies strangulatus interiit.* Quem, ipsis verbis retentis, sequitur chorus ingens sequentium Chronographorum. Noster sub legitimo judice, ordinario jure interfectum indicat, Lib. I. Laudum Stil.

Prædonem lembo profugum, ventisque repulsum,
Suscepit merito fatalis Tabraca portu.
Expertum, quod nulla tuis elementa paterent

Hosti-

Hostibus, & lata passurum jurgia plebis,
Fracturumque reos humili sub judice vultus.

Pœnas meritas ad Tabracam solvisse priore in Eutropium, V.CCCCX. Captum, præfatione posterioris. *Incluta captivo memoratur Tabraca Mauro.* Quem captum etiam hoc opere se dececinisse ait Sexto Honorij Consulatu. *Sed mihi jampridem captum Parnassia Maurum Pieris egit fidibus chelys* Propria se manu interemisse scribit Jornandes de Regn. success. cap. XCIV. &c.

416 PORTU ETHRUSCO.] Pisis, Vrbe Hetruriç. Inf. v. CCCCCLXXXIII. Legionum ultrà numerum Heroica agnomina notata illustrataque pridem alijs. Insignia prætulisse Deorum Signa hinc patet. *Ioviam* etiam *Fulminatricem* perhibitum docent Inscriptiones. Jovis effigies & alijs nationibus in militiam præferebatur. Valerius Flaccus lib. VI.

Cuncta phalanx insigne Iovis, cælataq; gestat
Tegmina: dispersos trifidis ardoribus ignes,
Nec primis radios, miles Romane, recusei
Fulminis, & rutilas scutis diffuderis alas.

419. PREMITVR NEC SIGNIFER ULLO PONDERE.] Rebus pulcrè succedentibus. Non laborat quisquam, divino omnia auxilio prosperantur. Signa alioquin Romana prægravia erant, nec nisi robustissimis militibus gestanda. Herodianus, lib. IV.

τά τε τῶν στρατοπέδων σύμβολα, ἐπιμήκη ὄντα, καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μόλις ὑπὸ τῶν γενναιοτάτων στρατιωτῶν φερόμενα, ἐπιθεὶς τοῖς ὤμοις, φέρον.

Vide Doctorum de Militia Romana Commentaria.

420. DICTIS ANTE TAMEN.] Adhortatio militaribus animis utilis, ob eamq; Eloquentia Imperatori necessaria. Leo Tacticon. II. *Imperator ad dicendum & perorandũ sit habilis, puto enim hoc maximè exercitum adjuvare. Nam instructum pugna militem Imperator cohortatione sua ad periculorũ mortuque contentionem, & ad rerum honestarum suaviumq; studium adducet. Tuba enim in auribus hominum personans, non tantum animos ad motus bellicos excitat; quantum oratio sapientia quadam adjuncta, ad virtutem vocat, paratosque ad dimicandum audientes facit, adque pericula suscipienda animos impellit.* Idem XX. cap. CCXVII. *Imperator, qui Eloquentiam Prudentia coniunxerit, quid in exercitu praestare non potest? Maiora enim sapè diserta cohortatione efficiet, quam viribus suis: & plus verbis quam robore milites ad strenuitatem incitabit, idque maximè si persuadeat cum hostibus rem esse, qui omnia humana pati possint.* Epilogi. cap. XXII *Præcepta tua potissimum sunto, simultio prædictionum, cultus divinus, diserta cohortationes tua opportunè per tempus adhibeantur, ut mentes omnium, oratione permota consistant* &c.

420. AGGERE CONSPICVVS.] Tribunali castrensi, quod cespite congerebatur. Id illustrarunt pridem docti ad Historicos Augustos, & de Militia Romana. Hebræos ligneum tribunal erigere solitos indicat liber Nehemiæ, cap. VIII. Qua materia suggestum coronando Imperatori construi solitum tradit Georgius Codinus.

425. CIRCVMFVSA JVVENTVS.] Locus enim castrorum medius erat, quem scandebant exercitum allocuturi. Herodianus, lib. I.

προελθὼν δὲ ὁ Κόμμοδος, τάς τε βασιλείους θυσίας ἐπιτελεῖ, καὶ βήματός τε αὐτῷ εἰς ὕψος ἀρθέντος ἐν μέσῳ τῷ στρατοπέδῳ, ἀνελθὼν ἐπ᾽ αὐτό, καὶ προσειπάμενος τοὺς πατρῴους φίλους ἔλεξε τοιάδε.

Pru-

Prudentius Psychomachia:

Exstruitur media castrorum sede Tribunal
Editiore loco: tumulus quem vertice acuto
Excitat in speculam, subiecta unde omnia latè
Liber inoffenso circumspicit aere visus.
Hunc sincera fides simul & Concordia sacro,
Fœdere iurata, Christi sub Amore sorores,
Conscendunt apicem:
Erumpit prima in vocem Concordia, tali Alloquio.

Manum protendisse, notamus alibi, his libris. Eain certum modum configurabatur, ridiculum quandoq;. Fulgentius Continentia Virgiliana: *Ergo Vacuas fac sedes aurium tuarum, quò mea commigrare possint eloquia. Itaq; compositus in dicendi modum; erectis in iota duobus digitis, tertium pollicem comprimens, ita est exorsus.*

426. NIXA HASTIS.] More concionis Militaris. Silius. lib. XIII.

Stabant innixi pilis exercitus omnes
Spectabantq; viros.

Iuventus, miles omnis. Vide ad Gulielmum Britonem.

427. PRONASQVE FEROX.] Pulcra emphasis his verbis: In ipso enim silentio non cessat militaris ferocia. Ælianus Tactic. LII. Inter militaria præcepta habet.

δεῖ πρὸ πάντων παραγγέλλειν, σιωπὴν προσέχειν, τῷ παραγγελλομένῳ, ὅπερ καὶ Ὅμηρος ἐν τοῖς μάλιστα ἐσημειώσατο.

427. GILDONEM DOMITVRA MANVS.] Omen victoriæ anticipat. Pariter Gigantomachia.

O pubes domitura deos, quodcunque videtis
Pugnando dabitur.

429. TEMPVS AGIT.] Ita ferè omnes scripti Libri, & Scaliger. Ac si dicat: Tempus ipsum jam præcipit exsequi res promissas, occasionem ingerens, initium operis faciens. Simplicius *Tempus agi*. Vt Maro libro V. *hic quærite Troiam. Hic domus est, inquit, vobis. Nunc tempus agi res.* Non semel Papinius, & notamus alibi. Tempus *agere rem*, opportunitatem summam notat: ut noctem ipsam moliri aliquid VVitechindus non ineruditus Monachus olim dixit lib. I. Orig. Saxon. *His auditis Hiringus vestigiis Regis prosternitur, laudavitq; sententiam Clementiæ Imperialis. & misso ad dominum optato nuntio, latum eum, omnemq; Vrbem, securiorem, reddidit. Mansitq; in castrisq; ipse ne quid adversi nox ipsa moliretur.* De Tempore certum est subitum subitas sæpè inferre dissensiones. Leo Imp. Constit. XX. cap. CCXI.

διὸ πανταχοῦ μὲν τοὺς ἄρχοντας ἀκριβεῖς εἶναι, καὶ δικαίως ἄρχειν, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς στρατηγικοῖς, ὀξεῖς δὲ οἱ καιροὶ, καὶ ὀξεῖαι αἱ πράξεις ὀφείλουσι ἐπὶ παντὸς πολέμου.

Sapienter vereq; idem cap. CLXXXVII. Ejusdem Tmematis. *Boni Imperatoris & Admiratione digni est posse potius celeriter, aliqua necessitate premente, quid maximè facto opus sit, definire quam antè necessitatem contingentem de ea deliberare. Sunt enim talia quæ momenta bellorum inferunt, ut deliberationem non raro omnem excludant.* Ineptè hæc interpretata circumferuntur, & mendosa sunt etiam in Græco Codice.

430. JVSTO.] Pleno, omnibus modis absoluto. Notatum alibi.

431. CIVILES ABOLETE NOTAS.] Victi enim sub Maximo, Eugenioque multi erant in hoc exercitu, Orientali enim milite tyrannos Theodosius subdiderat; militem suis signis reliquum adscribens. Zosimus, libro IV.

τῶν δὲ ὑπὸ Μαξίμῳ στρατευσαμένων, ὅσον ἦν ἐπίλεκτον, μετὰ τῶν οἰκείων ἀναλαβὼν ἀφῆκε Οὐαλεντινιανὸν τὰ περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Κελτοὺς, καὶ ὅσα τῆς ἐπικράτειας

τείας λὼ τῆς αὐτῆ, διαθήσοντα. Eugenius verò ab Arbogaste ad Viennam Galliæ factus est Imperator, Valentiniano interfecto. Gallorum in hac expeditione meminit Claudianus I. Stilicon CCCXXX.

432. CAUSSA.] Legitimus enim Princeps, à Principe adscitus, Theodosius. Sic alibi de ejusdem Victorijs.

Omnia subsident meliori pervia causæ.

431. BARBARIEM OMNEM]Gildoni contractam. Orosius lib. VII. capite XXXVI. Noster Primo Stilicon. *moverat omnes Maurorum, Gildo, populos, quibus imminet Atlas.*

433. AN MAURI FREMITUS.] Distinctio corrupta, scribe: *An Mauri, fremitus, raucosq; repulsus Umbonum, & nostros passuri cominus enses? Fremitum,* Romani militis intellige. Quos jam à prima Republica Ensibus quatere clypeos solitos ex Livio discas. Ammianus lib. XXVII. *incauti barbari dexteras coiere collatis. Quos latius sese pandens exercitus infusis utrinque cornibus affligebat, per fremitus territos & equorum hinnitus & tubas.* Idem ante eodem Libro: *Signo per buccinas dato, cum pede collato res agi cœpisset, insueta voce rerum splendentium facie territi stetere Germani.* Vocem Martiam fuisse Romanis, quem barritum vocarunt, testatur idem lib. XXXI. *Et Romani quidem voce undiq; Martia concinentes ad majorem solita à minore protolli, quam gentilitate appellant barritum vires validas erigebant.* De collisione armorum Polybius lib. XV. ultimo Scipionis & Annibalis congressu.

ἐπειδὴ ἢ ἐγγὺς ἦσαν ἀλλήλων, οἱ μὲν ῥωμαῖοι κατὰ τὰ πάτρια συναλαλάξαντες καὶ συμψοφήσαντες τοῖς ξίφεσι τοὺς θυρεοὺς προσέβαλον τοῖς ὑπεναντίοις.

Fine primi in Eutropium, *agnosco fremitum, quo palluit Eurus, Quo Mauri Gildoque ruit.* Sic præcipit Onosander Strateg. XXIX.

ἐπαγέτω δὲ τὸ στράτευμα σὺν συναλαγμῷ, ποτὲ καὶ σὺν δρόμῳ, ἡ μὲν γὰρ καὶ ὄψις καὶ βοὴ, καὶ * πάταγος ὅπλων ἐξίστησι τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας.

Hos clamores à primis annis discendos iisq; adsuescendum alij Leo Tact. XX. cap. CCXIV. *Liberos tuos, & nobilium virorum militumq; filios, tecum in Expeditione habeas. Hoc enim eos longè prudentiores reddet si cognitionem simul & experientiam rei militaris & Imperatoria habeant. Schola enim necessaria necessariarum disciplinarum bellum est. Itaque florentes jam ætate amicorum familiarumque tuorum Liberos, quasi generosos catulos, tecum in expeditione habeas, ut discant tolerare laborem, audaciores esse, cadavera cæsorum tangere, plagas inspicere, clamores bellicos ferre, & initiu præliorū tumultibus interesse. ut ad negotia Bellica ab ineunte ætate assuefacti strenuitatem discant.* Vide ejusdem præceptum, par Onosandrino ibid. cap. CLXXXIIX.

ὅταν δὲ εἰς χεῖρας ἤδη συμπίπτειν μέλλει, μετὰ φωνῆς, καὶ δρόμου, παλαίοντας τὰ ὅπλα ἐν τῷ τῆς προσβολῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀπάρχεσθαι.

Et requirunt in probis militibus tale quid ipsa militaria velut subsidia. Dinarchus Rhetor apud Rutilium Lupum accusat quosdam: *Partim silebant nostri, partim ingentem clamorem excitabant. At hi, socij, præclara nostra auxilia, neutrum poterant. Neq; enim constanti silentio, neque forti clamore strenuè quid agere conabantur. Huc accedebat ignavus tubæ strepitus, qui nihil eorum mentes ad virtutem excitabat.*

Ενυάλιον ἠχῆσαι vocat Anna Comnena lib. 1. Alexiados: τῶν δὲ λογάδων ἐκ ῥωμαϊκῆ στρατεύματος πρὸς τοῦτο ἐπιτρεψόντων, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς μᾶλλον πρὸς τοῦτο κατέρρεπος ἦν, τριχῆ διελὼν τὸ στράτευμα, καὶ τὸ ἐνυάλιον ἠχῆσαι κελεύσας, ξυμμίγνυται τοῖς βαρβάροις.

Vocem magnam robur naturæ indicare. ad quod lecti plerumque milites, tradit Ada-

 man-

mantius φωνὴ ἀπηνεστέρα, ἰσχυρὰ, μεγάλη, πνεῦμα ἱκανὸν, τοιοῦτος μὲν ὁ ψόφος ἰσχυρός.

435. GALEISQVE MICANTES.] Cum ad conflictum ventum concutiendæ galeæ, armaq; cætera, enitidata antehac, ut terrori sint hostibus, ut Plautinus Miles: *Curate ut splendor meo sit clypeo clarior Quam Solis radij esse olim cum sudum est, solent: Vt, ubi usus veniat, contrà conserta manu* Oculorum præstinguat aciem in acie hostibus. Onosander:

πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἅμα περικηλοῦντα. ἐσμηγμέναι γὰρ αἰχμαί, καὶ λαμπρὰ ξίφη, καὶ πρὸς ἄλληλα παραμαρμαίροντα πρὸς αὐγὴν ἡλίου, δεινὴν ἀστραπὴν πολέμου ἀντιπέμπει. Leo, Constitut. XX. capite C L X X X I I X. ὅταν ἐν παρατάξει, ἡλίου μάλιστα αὐγάζοντος προσβάλλῃς πρὸ τοῦ συμπλακῆναι τὴν μάχην, κέλευε τοῖς στρατιώταις ἄνω ἔχειν τὰ ὅπλα, καὶ ἀκάλυπτα, ξίφη τε καὶ τὰ σίδηρα σκεύη τάχιστα στίλβοντα, καὶ τῶν κοντῶν τὰς λόγχας, οὕτως γὰρ λαμπρὰ πρὸς τοῖς πολεμίοις φαινόμενα κατὰ πλῆξιν ποιεῖ.

Vide & Annam Comnenam fine libri, V I.

436. LONGE TELIS.] De longinquo utilibus. *Longe-tela*: Ut mille alia ficta scriptoribus. *Semper-querula rana apud* Columellam *Retro-principes* apud Justinianum Institut. de Donat. *Male-Ceus*, apud Senecam Thyeste. Malè-mater Ovid. lib. VII.

437. EXARMATVS ERIT CVM MISSILE TORSERIT HOSTIS.] Ut hodiè Arabes nudi penè, solis jaculis armati. Livius lib. XXXV. de ijsdem Afris: *Numidis Equitibus nihil primo conspectu contemtius: Equi hominesq; paululi & graciles, discinctus & inermis eques, præterquam quod jacula secum portat, Equi sine frænis.* Fingit tamen de hostibus ista bonus Imperator hic, ad milites audacia inspirandos; quo genere mentiri consultum Duci Leo, Epilog. Cap XL. *Disertus præterea & eloquens sis, & certissimis rationibus in re vera utens; nisi ubi interdum ad excitandos militum animos, adque mentes eorum præsenti rerum opportunitati aptandas, mentiri interdum, & fingere orationem oporteat.* Vide Onosandrum, cap. XXIII.

439. PRÆTENTAT PALLIA LÆVA.] More gentilitio pugnandi, non paucis de Barbaris usitato. Sic cappatos se Lutetiam petituros, armis spretis, dicebant Vastatores Galliarum, apud Lupum Ferrariæ Abbatem, Epist. CXXV. Loco nobis restituto. Tumultuariam pugnam commissam, *pallio læva involuto*, exempla sunt apud Cornificium lib. IV. Rhetor. Livium, lib. XXV. Petronium Satirico, Appianum Mithrad.

439. SONIPES IGNARVS HABENÆ, VIRGA REGIT.] Livius verbis modo positis. Nemesianus de Ejusdem gentis Equo.

Nam flecti facilis, lascivaque colla secutus,
Paret in obsequium lentæ moderamine virgæ:
Verbera sunt præcepta fugæ, sunt verbera freni.

Virgam capiti imponebant intra geminas aures. Silius Italicus, lib. I.

Hic passim exsultant Numidæ, gens inscia freni,
Queis inter geminas, per ludum mobilis, aures
Quadrupedem flectit, non cedens, virga, lupatis.

441. ARMA ONERI, FUGA PRÆSIDIO.] Arma graviora quam quæ fugaces non impedire videantur. Livius, libro XXXVII. *Vtroque cornu Victores Romani, per acervos corporum, quos in media maximè acie cumulaverant, ubi & robur fortissimorum virorum, & arma gravitate fugam impedierant, pergunt ad diripienda castra.* Auctor Epist. ad Præsidium inter Hieronymianas: *mollis præliator ad primam statim aciem concidat, & post umbram Solem*

Solem ferre non queat. Post sudarium galeam oneri potius reputet quam tutamini. Claudiani locum expressit Gallis Poëta ipsorum, meo sensu, princeps, Sallustius Bartassius Hebdom. II.

L'est Philistin l'espand: & les Pyxens gendarmes
Ont les armes pour charge, & la fuite pour armes.

Oneri esse dicitur, quod molestia afficit. Noster alibi *Atque oneri creduntur opes* Augustinus libro VI Confess. capite III. De studijs B. Ambrosij. *Vidimus eum legentem tacitè aliter numquam: Sedentesque in diuturno silentio, quis enim tam intento oneri esse auderet? discedebamus* Ruritius, lib II. Epist. VII. *In peccatore amittit dignitatem dignitas: Cui honor indebitus oneri est potius quam honori.*

441. CONVBIA MILLE.] Vide Collectanea Andr. Tiraquelli Legum Connubial. capite VII.

442. NVMERO LANGVET PIETAS.] Immani copia evanescente patrio affectu.

444. VMBRATUS DUX ROSIS] *Corona* grandiori caput tectus. Lucretius:

Hec etiam faciunt, ubi discubuere, tenentque
Pocula sæpè homines, & inumbrant ora coronis.

Malè qui ora hominis hic oris poculorum, ad aliam sententiam extrahendam, mutata voluit, Carolus Paschalius libro I. de Coronis, cap. IV. *Rosa delitias, corona comissationes Gildonis notant.*

444. MARCIDUS.] Enervatus crapula, luxuq;. Prudentius de Luxuriâ.

Venerat occiduis mundi de finibus hostis
Luxuria, exstincta jamdudum prodiga fama.
Delibuta comas, oculis vaga, languida voce.
Perdita delicijs; vita cui caussa voluptas
Elumbem mollire animum, petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos solvere sensus.
Et nunc pervigilem ructabat marcida cœnam.

Marcidi enim qui torpent hesternis epulis. *Cibis marcidus* apud Sidonium libro II. Epist. IV. Humbertus Episcopus contra Nicetam: *Novi mariti, recenti carnis voluptate toti soluti & marcidi, inter sancta sacrificia cogitant quomodo placeant uxoribus.* Vide ebriosi descriptionem apud Cornificium ad Herennium. *Crudus cibo*, ingurgitator pluris quam concoquat.

446. MORBIS.] Senium Gildonis nullo negotio colligas ex Ammiano. Morbos dicas, quos cibus potusque nimij cum annis invehunt plures: de quibus Seneca multis, Epist. XC. Possis & læsam virilitatem intelligere, quem morbum dicunt Poëtæ. Noster Epigrammatis, Catullus, Martialis, Cœlius Aurelianus, alij.

447. EXCITAT INCESTOS TVRMALIS BVCCINA SOMNOS.] Similimè de Antonio Cicero Philippicis; & Prudentius Luxuriæ Ideâ.

quia fortè jacens ad pocula raucos
Audierat lituos, atque inde tepentia linquens
Pocula, lapsanti per vina & balsama gressu
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.

448. CHOREAS.] Vltima Luxus & Ebrietatis delitia. Cicero pro Murenâ: *Nemo enim ferè saltat sobrius, nisi fortè insanit; neque in solitudine, neq; in convivio moderato atque honesto. Intempestivi convivij, amœni loci, multarum deliciarum comes est saltatio.* Vide elegantissimum Librum Luciani.

450. QVAS VIGILAT VENERI NOCTES.] Viro forti & cordato ingens opprobrium noctes vino & Venere perduxisse. Egregiè irridens Antiochenos Julianos:

ἀλλὰ, inquit, ἡ Κελτῶν μὲν ταῦτα ῥᾷον ἔφερεν ἀγροικία, πόλις δὲ εὐδαίμων καὶ μακαρία, καὶ πολυάνθρωπος εἰκότως ἄχθεται, ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν ὀρχησταὶ, πολλοὶ δὲ αὐληταὶ, μῖμοι δὲ πλείους τῶν πολιτῶν, αἰδὼς δὲ οὐκ ἔστιν ἀρχόντων, ἐρυθριᾶν γὰρ πρέπει τοῖς ἀνάνδροις, οὐχὶ τοῖσγε ἀνδρείοις, ὥσπερ ὑμεῖς, ἕωθεν κωμάζειν, νύκτωρ ἡδυπαθεῖν, ὅτι τῶν νόμων ὑπερορᾶτε, μὴ λόγῳ διδάσκειν, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις ἐνδείκνυσθαι.

Quæ Ironia est totum illum librum conficiens.

451. MORI SATIVS VITÆ QVAM FERRE PVDOREM.] Nemo tam miser ut turpia honestis proponat.

οὐ γὰρ τις οὕτως ἄθλιος, ὡς τὸ αἰσχρὸν τοῦ καλοῦ προελέσθαι, ait Phrynichus præfatione in Dictiones Atticas. Aeschylus, Prometheo Vincto:

κρεῖσσον γὰρ εἰσάπαξ θανεῖν Ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας παθεῖν κακῶς. Cebes Tabula: πότερον ἂν βούλοιο, ζῆν κακῶς, ἢ ἀποθανεῖν καλῶς, καὶ ἀνδρείως; ἀποθανεῖν ἔγωγε καλῶς, οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ἀποθανεῖν κακόν ἐστι.

Zeno Veronensis, si is est, Collectanea enim is liber Sermonum habet de varijs Auctoribus, Homil. III. Apud sapientes & honestos gravius est aliqua nota confundi, quam mori. Plura Stobæus.

452. NAM QUÆ.] Abrupta oratio, indignationis repentino obortæ. Virgilius lib. XII. Nam quid ego? aut quænam spondet Fortuna salutem.

453. ILLYRICIS DAMNIS.] Ab Alarico. Duo hi tyranni potissimum ab obitu Theodosij rem Romanam afflixerant, Gildo & Alaricus. Noster Sexto Cons. Hon. *Duo namque fuere Europæ Libyæque hostes: Maurusius Atlas Gildonis Furias; Alaricum barbara Peuce Nutrierat: qui sæpe tuum sprevere profana Mente patrem.*

455. JUS.] Imperium. Sæpè sic noster. Silius, lib. IX. *compesceret arma, Ni sors alterni Iuris, quo castra reguntur, Arbitrium pugnæ, properanti infata, negasset.* Alternis enim castra regebant Consules.

458. PRÆDO.] Gildo. Lib. I. Stilicon. v. CCCLVIII.

459. NOTVM.] Africam Australem. Initio hujus Libri. *Redditus Imperijs Auster.*

459. INSUPERABILE.] Incautam contradictionem videas his verbis. Si enim insuperabile, quomodo ruet? Si ruet, quomodo insuperabile? Similia in Ovidio non pauca, Marone ipso unum & alterum, Papinio plura alibi notamus.

459. CAPVT RERVM.] Caput principalis cujuscunque rei portio, à Parte Corporis Humani Gubernatrice, qua demta, truncus est, reliquum. Ptolemæus.

ἀρχὴ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν μορίων, ἡ κεφαλή.

Gratius, de Virtutibus: *Imposuere Orbi Romam caput* Tacitus, Annal. I. *Fixum Tiberio non omittere caput rerum, neque se, Remque Publicam in casum dare.* Sic in Psalmo XIIX. κατεστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν. Orosius libro II. capite XII. de eadem Roma: *caput gentium tanto morborum igne flagravit.* Cassiodorus, libro IX Epist. XVII. *Caput Regni*, Frontinus Strategem libro I. cap. VIII. *Caput Assyriæ Babylon perhibetur à Solino*, Capella, Orosio. *Deus, Rerum caput*, Arnobio lib. I. *Christus, caput Ecclesiæ.* Augustinus Epist. *Caput Belli Asdrubal*, Appianus, Punicis. *Caput, aliquando totus caput Homo Sanctus*, apud Joannem Abbatem Rhaichu. Cleomedes Epicurum invehens.

ὦ θρασυτάτη, καὶ ἀναισχυντάτη κεφαλή. Themistius Orat. ad Valentem:

σπου-

σπουδὴ δὲ ἦν ἄρα, καὶ προθυμία, τῆς μιαρᾶς καὶ κακοδαίμονος κεφαλῆς.

Sic Scripturæ *Caput Mens hominis*. Radulphus Ardens Homil. XXXIII. in Evangel. *Per caput vero mens significatur, quæ in toto homine principatur. Præcipit ergo Dominus jejunantem oleo caput ungere, id est gratia misericordiæ mentem impinguare.* *Caput*, rerum principium. Phæbadius, contrà Arianos. *Incipientes ab ipso capite perfidiæ probabimus multa per fraudem esse congesta.* Sic *Fons, caput fluvij*. Horatius. *Stratus nunc ad aquæ lene caput sacræ.* *Caput limitis*. Vitalis Agrimensor. *Ad caput Limitis terminum invenies.* κορυφὰ κτεάνων apud Pindarum, Olympion. VII. κορυφὰν τὸ κεφάλαιον, καὶ ἄκρον ἀκουστέον. inquit Scholiastes. De mente, quod dixi, eam per caput indicari, Iesse Ambianensis Epist. ad Sacerdotes: *Sæpe nomine capitis mens solet intelligi: Unde & in Apocalypsi circumamicti vestibus albis in capitibus suis coronas aureas habentes dicuntur; id est, bonis operibus induti, perenni memoria bona mentis superna quærant.* Gregorius Magnus, Homil. I. *Levare capita est mentes nostras ad gaudia patriæ cœlestis erigere.* Eucherius Homil. II. *Adventus: Levate capita vestra, est à terrenis ad cœlestia mentes vestras.* *Caput Exercitus Imperator.* Leo Tacticon XX. cap. CXCIII. *Caput Imperii Politici Princeps*, Corippus lib. I. &c.

460. AUT RUET IN VESTRIS.] Solus noster Codex *in nostris* Id ideo non improbandum, quod conclusum antea ne Honorius in se recipiat Expeditionem in Gildonem.

461. TOT JURA.] Omnes Bentini & Belgæ libri tot RURA.

464. DESPECTAS LEGES.] Romanæ generatim: quæ gentibus subactis Sacræ. Gildonem his spretis profanum dicit VI Cons. Hon. v CIII.

465. TERTIA IAM CERVIX.] Maximus & Eugenius à Victore Theodosio Carnifici tradit: Zosimus de Priore: ἐκ τοῦ βασιλείου κατήγετο θρόνου, χρήματα διανέμειν τοῖς ὑπ' αὐτὸν στρατιώταις ἀρξάμενος, γυμνωθεὶς δὲ τοῦ βασιλικοῦ σχήματος, Θεοδοσίῳ προσήγετο, ὁ δὲ βραχέα τῶν κατὰ τῆς πολιτείας αὐτῷ πεπλημμελημένων, ἐν ὀνείδους μέρει διεξελθὼν τῷ δημίῳ παρέδωκε τὴν ὀφειλομένην ἐκτίσοντα δίκην. De Eugenio: ἐν οἷς καὶ αὐτὸς Εὐγένιος ἦν, ὃν συναρπάσαντες, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενοι, Milites, qui isto officio præerant, κόντῳ διαπείραντες μακροτάτῳ πᾶν περιέφερον τὸ στρατόπεδον. Alij aliter.

463. ROTETUR.] Ad Celeritatem Abscissionis. Secundo Eutrop. *matrisque rotatum Conspexere caput* De Pentheo à Mœnadibus peremto.

466. FUNEREIS.] Qui mero sanguine imperare sueti Theodosius Senior Dux, apud Ammianum, lib. XXIX. *Comes Valentiniani sum ad opprimendum Latronem funereum missus.*

467. FULVUSQUE TONANTIS.] Similem felicitatem in Augurio Aquilæ habes apud Ciceronem, qui suos ipse ex Mario versus producit. I. de Divinat. *Sanè dulces venustosque gratia illa* Antiquitatis non affectantis tumorem: Curam tamen quam ingenium magis spirantes, verba sæpe securis sensibus,

Hic Iovis altisoni subitò pinnata satelles
Arboris è trunco serpentis saucia morsu
Ipsa feris subigit transfigens unguibus anguem
Semianimem, & varia graviter cervice micantem,
Quem se intorquentem lanians, rostroque cruentans
Iam satiata animos, jam duros ulta Labores
Abjicit efflantem, & laceratum affligit in undas

Seque obitu à Solis nitidos convertit ad ortus.
Hunc ubi prapetibus pennis lapsuque volantem
Conspexit Marius, divini Numinis Augur,
Faustaque signa sua laudis, reditusque notavit
Partibus intonuit cœli pater ipse serenis
Sic Aquila clarum firmavit Iuppiter omen.

468. AD LIQVIDAM.] Noster Codex *aliquida, cunctu spectantibus, athra* Vt Aquilam sereno cœlo descendisse dicat. Nihil tamen ex facili mutem. Aquilæ augurium etiam alijs rebus felix. Itineri instituto hic, & in Xenophonte, Pæd.II.

τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ὁρίων τῆς περσίδος, ἐπεὶ δ' αὐτοῖς ἀετὸς δεξιοφανεὶς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι τοῖς περσίδα κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. Idem lib. IV. Anabas. καὶ ἴδη πέλας ἐχόντων τῶν ἱερῶν ὁρᾷ αἰετὸν αἴσιον ὁ Μάντις, καὶ ἡγεῖσθαι κελεύει τὸν ξενοφῶντα.

Sidonius, Panegyrico Anthemij.

Multos cinxerunt Aquila, subitumque per orbem
Lusit venturas famulatrix penna coronas.

Rapto agno felix in eadem auspicium apud Valerium Flaccum, lib.I. Argon.

Talia conanti lavum Iovis armiger athra
Advenit, & validis fixam gerit unguibus agnam,
Accipit Augurium Aesonides.

Scilicet pari modo rapturus ipse vellus expetitum. Talia enim conficiunt ab ostentis portenta futurorum. Aquilæ verò adeo fortunatæ, ut earum etiam soni fuerint benè ominati. Theocritus.

ὣς ἄρα νᾶσος ἔειπεν, ὁ δ' ὑψόθεν ἔκλαγε φωνᾷ
Ἐς τρὶς ὑπαὶ νεφέων Διὸς αἴσιος αἰετὸς ὄρνις.

Notaque res à primo augurio Iovis, unde superstitionem hausit servavitque Posteritas. Lactantius, lib.I. cap.XI. *Cæsar in Arato refert Aglaosthenem dicere, Iovem, cum ex Insula Naxo adversus Titanas proficisceretur, Aquilam ei in auspicium advolasse, quam victor bono omine acceptam tutelæ sua subjugarit. Sacra vero historia etiam ante consedisse illi aquilam in capite, atque ei regnum portendisse, testatur.* Ea verba nunc quoq; in Scholiaste Germanici supersunt, unde constat Antiquitas scriptori. Fuisse verò dubius hic Commentator etiam Lactantij ævo videtur: Quem enim hic simpliciter Cæsarem citat, eum Germanicum Cæsarem apertè vocat cap. XXI. Ejusdem Libri, ut & claris verbis lib.V.cap.V. Scholia Grammaticum sapiunt: Sed & Grammaticam curabant tum primi Proceres. Omnino autem indigna quæ omittantur, quod Editores novissimi facinus fecerunt.

470. MORSU OBUNCO.] Codex Noster *adunco.*

471. HÆSIT IN UNGUE CAPUT.] Signum Gildonis decollandi. Idem mortis genus in Laudibus Stiliconis.

475. PENDULA BELLA.] De Bello cum Pygmæis gruum Aristoteles Animal.lib. VIII. cap. XII. Qui minime fabulam esse videri vult. Licet per jocum cum licentiam Poeticam forte finxerit Homerus Iliad. III. Parte hostica in aere pendente. Sic volucrem Matre, dicit Symposius Ænigm. XIX. *Littera sum cœli per pennas scripta volantes.*

Bella cruenta gerens, volucris discrimine Martis;
Nec vereor pugnas dum non sit longior hostis.

Pariter

Pariter Pendentia Bella, navales conflictus, Manilio lib. IV.

Navales etiam pugnas, pendentia bella
Attribuunt, pelagique infectos sanguine fluctus.

Pygmæos ita describit Ctesias: *Media*, inquit, *India, nigros habet viros qui Pygmai appellantur, eadem cum Indis lingua utentes. Sunt statura admodum quam humili: adeo ut bona pars dimidij * cubiti proceritatem, qui autem eorum maximus, duorum cubitum celsitatem non superet. Capillum usque ad genua infraq; etiam illa dimissum, barbam quoq; quibusvis aliis hominibus promissiorem gestant. Atque adeo postquam illis barba eo modo increvit, nullo deinceps vestitu utuntur: sed capillos quidem à tergo multo infrà genua demittunt, barbam autem ante ad imos usque pedes producunt: Dein, cum ea forma totum pilis corpus obduxerint, cingulo ambiunt capillos, sicque illis velut vestiti progrediuntur. Veretrum his est enormiter crassum, adeoque ingens, ut ad malleolos usque pedum propendeat. Facie sunt sima & deformes admodum. Oves eorum agnis nostris pari sunt corpore. Boves & asini ad arietes nostros magni, Equi muliquę cætera, quæ veterina animantia arietes item non excellunt. Horum Pygmæorum India Rex ad tria millia in comitatu habere consuevit, sagittis enim peritissimè utuntur. Moribus sunt justissimis, Legibusque reliquorum Indorum vivunt. Lepores, & vulpes, non canibus, sed corvis, milvis, cornicibus, & aquilis venantur.* Hæc Logodædalus ille, Interpolatore Photio: Verbis etiam mendosis, dimidius enim cubitus nihil ad rem sonat. Et sesquicubito omnino opus restituto. Cætera nos in Pygmæide. Claudianus autem in Ægyptum Pygmæos collocat. Scholiastes Homeri Initio Iliad. Γ.

ἐστὶ δὲ ἔθνος γεωργικὸν ἀνθρώπων μικρῶν καλουμένων εἰς ἀνωτάτω μέρη τῆς αἰγυπτιακῆς γῆς, &c.

475. INGENTI CLANGORE.] Gruum clangor absonus, ob asperas arterias Alexander Aphrodisæus Problem. CXXV. *A Poetis ideo* exemplo ponuntur sonorum inconditorum, audituique velut injuriorum. Lucretius, lib. IV. &c.

476. AESTIVA RELINQUUNT THRACIA.] Ubi æstivabantur, pulsæ nunc hyeme Lucanus, lib. V.

Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt
Potura te, Nile, grues.

Lib. VII. *Vos quæ Nile mutare soletis Threicias hyemes, ad mollem serius Austrum Istu aves.* Aegyptum autem fugiunt adulta æstate rursum, ob nimios calores, inq; Thraciam æstivatum redeunt. Papinius, lib. V. Th.

Qualia trans pontum Pharijs defensa serenis
Rauca Paratonio decedunt agmina Nilo,
Cum fera ponit hiems: illa clangore fugaci
Umbra fretis, arvisque volant: jam nare solutis
Amnibus, & nudo juvat æstivare sub Aemo.

Aelianus Animal lib. II. cap. I.

ὅταν τὰ ἤθη τὰ τῶν θρᾳκῶν, καὶ τὰς κρυμοὺς ἀπολείπωσι τὰς θρᾳκίας αἱ γέρανοι, ἀθροίζονται μὲν ἐς τὸν Ἕβρον, λίθον δὲ ἑκάστη καταπίνουσα, ὡς ἔχειν καὶ δεῖπνον, καὶ πρὸς τὰς ἐμβολὰς ἀνέμων ἔρμα περιέρονται τὸ μετεωρίζεσθαι, καὶ τῆς ἐπὶ τὸν Νεῖλον ὁρμῆς, ἀλέας δὲ καὶ τῆς χειμερίου συντροφίας πόθῳ τῆς ἐκεῖθεν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν αἰρεθεῖσι, καὶ τὸ πρόσω ἔχονται, ὁ παλαιότατος γέρανος προελθὼν τὴν πᾶσαν ἀγέλην, καὶ ἐς λίθους εἶτα μὲν τις πεσὼν, ἀφίησι τὴν ψυχὴν, ἐνθένδεν ὧν οἱ λοιποὶ θάπτουσι μὲν τὸν νεκρὸν, φθέγγονται δὲ δι' ὅλης τῆς Αἰγύπτου, τὰ μέγιστα πελάγη ἀνιέμεναι τῷ ταρσῷ τῶν πτερῶν, καὶ οὔτε ὁρμίζονται πω, οὔτε ἀναπαύονται, ἀφικόμεναι δὲ τὰς Αἰγυπτίους καταλαμβά-

παλαμβάνουσι, καὶ τράπεζαν· ὡς ἂν εἴποις, ἄφθονον τὴν ἐν ταῖς ἀγέλαις δίζοντες, εἶτα ἄκλητοι ξενίων μεταλαγχάνουσιν.

Quæ iter nostro indicatum describunt plenius, Vide eum & lib.III. cap.XIII Æstiva, stabula vel nidamenta æstivalia. Vide ad Papin.I. Theb.v.363.

476. STRYMONA.] Fluvius celebris, dividens à Macedonia Thraciam. Scylax Caryandenus:

Μετὰ δὲ Μακεδονίαν Στρυμὼν ποταμός, οὗτος ὁρίζει Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην, διήκει δὲ ἡ Θρᾴκη ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ τοῦ ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ.

477. TEXITUR ALIS LITTERA.] Græcanicum nimirum. A. Hieronymus ad Rusticum Monachum: *Nulla ars absque magistro discitur. Etiam muta animalia & ferarum greges, ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt. Grues unam sequuntur ordine litterato. Imperator unus, Iudex unus provinciæ.* Lucanus lib. V. *de gravibus tempestate sparsis Et turbata perit dispersis littera pennis.* Petrus Damianus Epist. ad Hildebrandum: *Cumque hinc indigentia stringeret, hinc caritas animum dilaxaret, in arcto positus quid ageret prorsus ignorabat. Cum ecce repente grues ut litteram invicem congruentes efficiunt, parilique serie quasi diversa utrinque sub uno duce castra componunt, suprà verticem paullatim volare cœperunt.*

479. VT FLVCTVS TETIGERE MARIS.] Egregium est Strategema quod Leo Imper. Philosophus Imperatori bellico classem in aliquem locum debellandum missuro præcipit: *Navarcho*, inquit, *litteras da obsignatas, quas ille non aperiat prius, quàm altum mare teneat. Itaque ex continentis habitatoribus periculum non erit ut quisquam prodat consilium, hosti enunciet, petendo ut ille occurrat paratior.* Cap XX. versu CCXX. *IS enim præclarus* scriptor more veterum versibus distinctas publicavit Tractationes, paucis ita superstitibus. Cum tamen pariter sua Opera distinxerint Iure consulti, Demosthenes, Aristoteles, Cicero, Iosephus, alij: ut notatum alibi.

480. ARRIPIUNT NAVES.] Gubernaculis sibi adsumtis. Non potuit melius describere incensam Oratione Principis militiam.

483. ALPHÆÆ PISÆ.] Vrbem dicit Etruriæ, in cujus sinu collecta hæc classis. Italica Vrbs oriunda dicitur ab Arcadiæ, ad Alpheum sita; portu adeo egregio ut inde nomen accepisse alij perhibeant, Lydorum quidem lingua, vide Servium ad illud Æneide X.

Alphea ab origine Pisa Vrbs Ethrusca solo.

485. AVLIS.] Vbi congregabantur naves classis ad Trojam ituræ. Stephani Epitomator: Αὐλὶς πόλις Βοιωτίας, κατὰ Χαλκίδα, εἰς ἣν ἠθροίσθησαν οἱ Ἕλληνες.

492. CAUTA QUI MENTE.] Scripti nonnulli *temida*. Alij *capta*. Vtrumq; est potius ex impatientia accensæ virtutis militaris quam illud vulgatum. Miles enim sive injuria vix tale quid efferat. Similia de exercitu Stiliconis posteriore in Rufinum.

493. REVOLANT MERGI.] Inauspicata avis navigaturis quod merganturs cilicet semper: Auspicati cygni quod numquam toti. Aemilius Macer:

Cygnus in auspicijs semper lætissimus ales,
Hunc optant nautæ, quia se non mergit in undas.

Prognostica cætera apud Theophrastum, aliquod sive libellis sive capitibus: Forte enim & ad Characteres pertinuerunt breves illæ tractatiunculæ, Aratum; Virgilium Georg.I. scholiastas amborum. Lucanum lib.V. Vegetium lib.IV. cap.XL. & XLI. Vt quidem hunc in Quatuor solos Libellos optimæ perveteresque membranæ distinguunt. Vnde doctissimum Arati paraphrasten, Avienum, & Senecam Agamemnone.

493. COR-

493. CORNIX.] Cicero Arato. Virgil. Lucan. lib. V. De Sole Occiduo vise Aratum.

494. OCCIDUUS SOL.] In Solis, Lucis, Noctis, Monosyllabis versibus claudundis affectant aliquam emphasin scriptores. Ennius pulcrè, Annali. I.

> *Exin candida se radiis dedit ista foras*
> *Lux.*
> *Læva volavit avis, simul aureus exoritur Sol.*

Virgilius perquam artificiosè in Culice.

> *Iam quatit & bijuges Oriens Erebo cit equos Nox.*

Ovidius simili elegantia junxit Noctem & Solem. Initio Lib XV.

> *Candidus Oceano nitidum caput extulerat Sol*
> *Et caput extulerat densissima sidereum Nox.*

495. LUNAQUE CONCEPTIS] Vide ad IV. Consul. Hon. v. CCCCXXVII.

496. CRINES.] Radios siderum & Ignes qui ex ijs descendere, aut ruere quandoque videntur ad terram, non alio frequentius nomine censent Poetæ. De Cæteris istic consule Tabulam Inerrantium Claudij Ptolemæi.

499. MAJOR HONORIUS AUCTOR.] Nomen sanctum gentibus divinumque celebrat alibi, Auctor, qui rem aggredi suo imperio suadet. Maro.

> *Magnanime Aenea, non si mihi Iuppiter Auctor*
> *Suadeat, hoc sperem Italiam contingere cælo.*

Noster Respexit verba Cæsaris apud Lucanum lib. V.

> *Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,*
> *Sperne minas, inquit: pelagi, ventoque furenti*
> *Trade sinum: Italiam si cœlo auctore recusas,*
> *Me pete medias perrumpe procellas,*
> *Tutela secure mea; cœli iste fretique*
> *Non puppis nostra labor est.*

501. PLAUSTRIS.] Contemtim, & militariter. Rustica & castrensis violentia pro ineptiis habet illa commenta, ut putat, cœlestium formarum. Cætera videntur historiam C. Cæsaris allusam velle.

504. AUGUSTI FORTUNA.] Felicitas illa velut fatalis, cujus Genius celebratur, jurabatur, in Fortuna Cæsarum. Mamertinus Panegyrico Maximiani: *Vestra Fortuna est, Imperator, quod jam milites vestri ad Oceanum victoria pervenere.* Dio Cassius lib. LVII. de Augusto: ὥτε ὀμνύναι τοῖς ἀνθρώποις τὴν αὐτοῦ τύχην συνεχώρει. Walefridus Strabus Mammete.

> *Hinc aliam tentare viam dementia capit*
> *Iudicis: invicti Iura per Cæsaris, inquit,*
> *Fortunam, Numenque Deum, nihil esse nefanda Artis apud Mammen*

Sic alia Numina Principibus addicebant; ut Minervam Domitiano. Ut Mortem, cujus AVGVSTI Titulus horsum pertinet in Inscriptionibus Priscis.

505. CÆCIS SAXIS.] Scopulis pelago latentibus. Sic cæca naufragia Fausto Reiensi lib I. de Libero Arbitrio: *Duos angustum insidere fretum scopulos putes: quorum unus subdeprimitur in profundum, alter minatur in cælum. Unus infestus navigantibus cernitur, alter cæca naufragia improvisus operatur.* De *Corsica* talibus infesta notum, eam multis *promontoriis angulosam* dicit Aethicus Cosmographia.

507. HUMANÆ SPECIEM PLANTÆ.] Omissio voculæ IN. consensu omnium exemplarium cæterorum, quam inserit solus Claverius. Huic assentimur. Assimilatio autem locorum familiaris veteribus. Eusthatius in Dionysium:

ἰστέον ὅτι, ὥσπερ ὁ Εὔξεινος πρὸς τόξον ἀνάγεται, οὕτω καὶ ἄλλοι τόποι πολλοὶ διαφόρως εἰκάζονται πρὸς τινας ὁμοιότητας, οὕτω γὰρ τὴν αἴγυπτον δελτωτὸν τρίγωνον ἡ ἱστορία φασὶν, οὕτω τὴν Αλεξανδρίαν εἰκάζουσι

χλαμύδι στρογγυλικῇ, τὴν Ἰταλίαν κισσῷ, τὴν Βρεττίαν, βύρσῃ βοὸς, τὴν Νάξον ἀμπέλου φύλλῳ, τὴν δὲ Πελοπόννησον, πλατάνου πετάλῳ, τὴν Σαρδὼ ἴχνει ἀνθρώπου, τὴν Κύπρον δορᾷ προβάτου, τὴν Λιβύην τραπεζίῳ σχήματι.

De Sardinia, Manilius lib.IV. *Sardinia in Libyco signat vestigia planta.* Capella lib. VI. *Sardinia à Sardo, Herculis filio, appellata, habet formam humanæ plantæ.* Sallustius II. Histor. Silius, lib. XII.

MAGNA.] Maximam insularum hanc habuit aliquando Antiquitas. Scylax Caryandenus: Μεγίστη νήσων. Μεγίστη Σαρδὼ, δευτέρα Σικελία, τρίτη Κρήτη &c. Alij secundæ eam magnitudinis censuerunt. Alexis Comicus apud Constantinum Porphyrogenetam, lib. II. Them. cap. X.

> τῶν ἑπτὰ νήσων, ἃς δέδειχεν ἡ φύσις
> Θνητοῖς μεγίστας, Σικελία μεν, ὡς λόγος,
> Ἔστι μεγάλη, καὶ δευτέρα Σαρδὼ, τρίτη
> Κύρνος, τετάρτη δ' ἡ Διὸς Κρήτη τροφός.

Sardinia autem à Sarde, filio Herculis. Vide Silium, l. XII. Isidorum, lib. XIV. &c. Quanta æstimatione ultimis temporibus fuerit docet Mathæus Parisius, qui in Anno MCCXXXIX. Institorum refugium Naufragorum solatium, profugorum Asylum, quatuor Iudicibus rectam Insulam appellat.

508. DIVES AGER FRUGUM.] Sardinia, terra bona, infelix cœlo, ut loquitur ferè Pomponius Mela. De fertilitate Strabo, Pausanias, Val. Maximus Symmachus, Horatius, Florus, Prudentius, Diodorus Siculus.

511. QUÆ RESPICIT ARCTON IMMITIS.] Silius, lib. XII.

> *Qua videt Italiam saxoso torrida dorso,*
> *Exercet scopulis latè freta: pallidaq; intus*
> *Arva coquit, nimium Cancro fumantibus Austris*
> *Cætera propenso Cereris nutrita favore.*

512. PROCAX.] Procurrens in mare. Sic procul à se acutè dixit Avienus Periegetes:

> *In Cretam trahitur ponti tumor: hicque procul se*
> *Inclinat rupes, sese obvia fluctibus altis.*

Quod Dionysius dixerat εἰς ἅλα πουλὺ νεύουσα Secedit enim pars illa prominens quodammodo à corpore reliquo suo. Claudius potuit & fluctibus procacem intelligere, ut sunt *Austri procaces* in prima Aeneide. Cui proprius accedit quod sequenti versu *subitisque Sonora Flatibus* Sex Manuscripti Codices agnoscunt.

513. INSANOS.] Convitio nautico, quod ita hæsit ut montes illi vulgo insani vocarentur. Florum notarunt alij. Sic *Fons insanus* Plinio, lib. XXXI. cap. II.

513. INFAMAT.] Traducit vulgo. Pariter Horatius: *Infames scopulos Acroceraunia.* Infamis mari fides, apud Tertullianum de Pallio, &c Papin. I Theb. 335.

515. PESTIFER AER.] Quo infamis Sardinia. Vide Doctorum ad Symmachum, Melam, Tacitum, Animadversiones.

516. LUCTATIS.] Magno discrimine eluctatis. Horatius, *Luctantem Icariis fluctibus Africum.* Valer. Flaccus *densis luctatus in extis Ignis. Luctamina saxorum, Ausonio Mosella.*

518. SULCOS.] Vrbs Sulci Sardiniæ, condita Carthaginensibus, Stephanus: Σύλκοι, πόλις ἐν Σαρδοῖ, Καρχηδονίων κτίσμα. In Notitia Episcopatuum Africæ inter Sardoos recensetur Vitalis Sulcitanus Mentio in Ptolemæo, Strabone, Pausania, Plinio, Capella. Mendosi sunt plerique scripti Codices & veritatem vindicavit primus Mariangelus Noster Diarriba ad Solinum.

519. OLBIA.] Sardiniæ civitas non ignobilis

bilis, Corsicam contrà. Aethicus: *Insula Sardinia habet à meridie contrà Numidiam Caralitanos: quæ Sardinia parvo freto spatio millium XX. à Corsica dividitur: Corsicam versus à septemtrione habet Olbienses Stephanus* novem cognomines civitates recenset, propter auspicium scilicet vocabuli: Meminerunt hujus Ptolemæus, Pausanias, Antonius Itiner, &c.

520. LIBYAM CONTRA.] E regione. Germanicus: *Thuribulum vicinum Austris sacro Igne videbis Arcturum contra* Virgilius de Karthagine. *Italiam contrà*. Martialis. *Contrà Cæsaris est forum taberna*. Siculus Flaccus: *Adriaticum vero littus Illyricum contra se habet* Sic *contrarij agri* inter se oppositi, alijs Agrimensoribus. *Contraria pectora* Lucano lib. VI. *Vt arma armis* Maro. Sic χαλεπάντιον, quod rectà oppositum, ut in Antiquissimo carmine Sibyllino, perperam proœmij loco subdititijs præfixo.

> Ἀλλ' ὑδ' ἀκτίνων χαλεπάντιον ἠελίοιο
> Ἄνθρωποι σθύναι δυνατοί, θνητοὶ γεγαῶτες.

521. CALARIS.] Sive Caralis, Vt jam olim hic legendum ad Livium monuit Henricus Glareanus, variantibus Libris, princeps urbium Sardiniæ, nobili portu celebris, quo convenisse in Africam transmissuram Honorij classem indicat noster. Florus, lib. III. cap. VI. *Sardiniam Gracchus arripuit, Sævitum in Vrbes, urbemque Vrbium Caralim*, Mentio in Ptolemæo, Pausania, Stephano, Capella, Prisciano fine libri II. Qui Caralibus agnoscit, & inde Caralitorum Potentiam Iusulæ, sive Regum, non ex alio quam Livio in Bello Punico Secundo, clarius discat. Nam & amplius XXV. millia Sardorum in armis campoque fuisse, & Vrbes tamen simul tutoribus satis munitas tradit. Ipse Sardinia princeps Insularum magnitudine Scylaci Caryandeno, & Sicilia amplior. Μεγεθος νήσων. Μεγίστη Σάρδω, δευτέρα Σικελία, τρίτη Κρήτη, &c. De mirifica Sardiniæ herba, quæ velut ridentes enecat, Procopius legendus lib. IV. Gothicarum, Oppio, PLinio, Diodoro, Strabone, Livio, Mela. Habet Cathedram hodie Episcopalem, Lucifero olim contumaci & sermone & Vita Antistite nobilitata, post Brumachio, quem memorat Auctor Vitæ, coævus Fulgentio.

523. MANSUESCUNT STAGNA.] Dicas huc pertinere Epigrammation in Portum Saronensem nostri.

525. PRORISQUE REDVCTIS.] In pontum: puppibus terræ fixis, Virgilius, lib. VI.

> *Obvertunt pelago proras, tum dente tenaci*
> *Ancora fundabat naves.*

526. SUSPENSA.] Funibus videlicet. Maro Idem. *fessas non vincula naves Vlla tenent Exspirat vero finis hujus libri*, classe in Sardiniam provecta. Secundo orsuro bellum ipsum in sua regione. Scripsisse enim & Libri Cujaciani, & antiquissimorum aliorum inspectator Mariangelus, & auctor semet ipse testatur.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAUDIANI, DE LAUDIBUS SERENÆ, LIBRUM.

Animadversiones.

EXpeditis Heroum, ad Honorianas usque, Laudibus; priusquam Operum & Virorum principes Panegyricos aggrediamur, statuimus minorum gentium libellos hos considerare, eo lubentiores illos illustraturi, quo minus restiterit tenuiorum. Invectiones & Fabulosum genus suppostuimus ultra Encomia, Ordine ipso materiæ. In Omnibus Libris (pauciores tamen agnoscunt) Carmen hoc præfatione mancum lectum est hactenus. Solus Noster Epistolam ei præponit Orphea cum primum sociarent Cui consentit hac in parte Aldus. Nos peculiare opusculum potius tamen eam Elegiam agnoscimus, ut pote ad vota peculiaria Claudiani, non Reginæ laudes spectantem. Fuit autem Serena hæc Theodosio ex fratre neptis, auctore Zosimo, qui multa solus ejus rerum memorat, illic legenda. Eadem Agnatio clarè nostro judicatur v.LXXXIX. Nupt. Honor. & alibi. Mortem ejusdem miserabilem, strangulatæ ob vanam suspicionem proditæ Alarico Romæ idem recenset. Libello huic Giraldi nomen adscriptum in membranis alijs offenderunt docti homines; is forte fuit possessor non scriptor Codiculi, in Anglia Silvester Giraldus, scriptorum Veterum ante hæc quatuor & quod excurrit Secula, mirè prudens auctor, cum & Bongarsius olim nobis retulerit ultrà ad se eum Codicem devenisse.

V.I. DIC MIHI CALLIOPE.] Elegantior Lectio Nostri Libri *Dic mea Calliope* Quam non dubitemus velle recipere.

V.2 PIERIO SERTO.] Musicis hymnis, quomodo sæpè loquitur Pindarus. Vide notata ad Panegyricum Mallianum. Sic Venantius Fortunatus ilb. I. de B. Martino.

Scilicet inter tot Sanctorum culmina vatum,
Fulmina doctorum, & gemmantia prata loquentum
Nullo flore virens ego tendam texere sertum?

Vide Lib. CLXXVI. Adversar. cap. I.

3. CONSURGERE GEMMIS.] Adulatur Reginam. Diademata autem aliaque regia capitum ornamenta præalta erant. De Tiara IV. Consul. Hon.

Barba-

Barbarus Arsacio consurgeret ore Tiras.

Sidonius de Romano Principe *quamvis diademate crinem Fastigatus eas* Formam exhibent nummi picturæq; veteres.

4. RUBRO MARI.] Spolijs ejus, ut alibi loquitur. Duriusculus tamen hic sermo.

4. FLORIBUS ORNES.] Carmina sua, conscius suavitatis, comparat vernorum florum perpetuis Gratijs. Sic apud Plutarchum Præceptis Nuptialibus, Sappho immortalitatem carminum floribus pariter adscribit.

κατθανοῖσα δὲ κείσεαι ; ὐδὲ τις μναμοσύνα σέθεν ἔσεται, ὐ γὰρ μετέχεις ῥοδῶν τῶν ἐκ πιερίας.

Non enim digna es, inquit, quę floribus de Pieria coroneris, ut perpetuo memoria tua vigeat. Eusebius de suis scriptis initio lib. de Vita Constantini:

ἤδη δὲ καὶ τριακονταετηρικὺς αὐτῷ λόγων πλέξαντες στεφάνυς ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις τὴν ἱερὰν κεφαλὴν ἀνεστέφομεν.

5. REGINÆ REGINA.] Serena Princeps tum Fœmina. Calliope Dux & Imperatrix Musici chori. Sulpitia Satira. Horatius:

Descende cœlo & dic, age, tibia.
Regina longum, Calliope, melos.

Hinc sola ea quandoq; invocatur, cum chorus tamen Musarum totus poscatur, ut ad Silij quendam locum lib. VI. Advers. capite XV. notabam. Reginæ, omnes Augustæ: Vt PLacidia; soror Honorij nostri, etiam ultimo ævo apud Hericum Altissiod. lib. VI.

5. SED FLORIBUS ILLIS.] Sic Editi veteres, & Claverio. Melius tamen Scaliger assensu nostri Libri, Belgarum non neminis, & Aldi. *Si floribus illis* Cum præcipuè mox sequatur vocula *S E D*. Errant cum vulgò Camertis & Bentini Codd.

6. URIT.] Tam frigus urit, quam calor. Vide Aristotelem IV. Meteor. Interpretes Maronis Georg.

8. PERMESSIUS.] Scripti & Aldus *Permessidos*. Noster *Permensius*.

9. APES.] Poëtas dicit, qui Floriferis ut apes in saltibus omnia libant Aurea perpetua semper dignissima vita. Elegans comparatio, non sine Gratijs illustrata pridem Mureto, Variat. lib. VIII. cap. 1. Sic speciatim cognominantur apes, scriptores dulcioris eloquij. Hesychius Illustrius:

Σοφοκλῆς, ὁ τραγικὸς μέλιττα ἐκαλεῖτο διὰ τὸ ἡδύ.

Et Apis Attica, Xenophon. notissimo Elogio.

9. PRATA LEGENTES.] Flores in ijs. Sic equum penta affectare in pastum, dixit Appulejus, lib. I. Propertius: *Celsaq; Romanis decerpta Palatia Tauris.*

13. THESSALA.] Alcestis. Euripides insigni fabula. Meminit Bello Getico. Thessalorum regis Pelei filia. Vide Higinum, Fab. LI. Fœminas illustriores junctim memorat Sidonius Epithalamio Rutitij, Inter quas & ita est.

14. SVOS ANNOS] Ex voto voventium felicitatem longæ vitæ Romanorum, de suis nimirum annis addi ad illius Propertius, libro IV.

Quod mihi detractum est, vestros accrescat ad annos,
Prole mea Paullum sic juvet esse senem.

Versus celebris, Acclamationibus non ignotus. De nostris annos tibi Juppiter augeat annis. Higinus, Fab. X. *Quos annos Chloris & fratrum Apollo eripuerat, Nestori cessit.* Vovebant hoc modo infinitos annos, & ultrà mensuram humani ævi. Apud Vopiscum:

Mille, Mille, Mille, Mille, Mille, Mille, decollavimus.
Vnus homo Mille, Mille, Mille, Mille, decollavimus.
Mille, Mille, Mille, vivat, Cui Mille, Mille, occidit.

Occiderat sanè Aurelianus sua manu, expeditio-

ditione una homines DCCCCL. Ita autem Constituendi illi Trochæi, tertio etiam versu miserè vulgò corrupti.

16. TANAQUIL.] Uxor quondam Tarquinij Prisci, Fatidica. Livius &c. Exemplum fœminæ castissimæ. Sidonius.

> *Conjux Papianilla quem pudice*
> *Curis participans, juvat Labore.*
> *Qualis nec Tanaquil fuit, nec illa*
> *Quam tu, Tricipitine, procreasti.*

Alijs fœmina viro imperitans, ut notat in Ausonianis Jos. Scaliger.

18. CLAVDIA.] Vestalis Claudiæ Historia notissima ex Romanis Annalibus. Vise Valerium Maximum; Silium lib. XVII. Lactātium, lib. II. cap. VII. Tertullianum Apologet. cap XXII. Herodianum, lib. I. Sidonium Propemtico ad Librum &c.

19. CUNCTANTEM.] Noster Codex *Constantem.*

19. CARMINIS ACTV.] Velut fabula. Sic de omnibus Poëticis litteris, Auctor Aetnæ *par scena verum est fallacia.* Ego actum hic orbem, κύκλον exponere malim, toto illo absoluto Orbe sui Poëmatis scilicet. Ita Maro.

> *redit Agricolis Labor actus in orbem.*

20. MENS ALTA.] Vatum tales, ut inaccessi populo afflatus, ipsis quidem testibus. Papinius: *Et docti furor arduus Lucreti.* Idem de se suisq; Poëmatis sępius. ἆθμα θεόσσυτον in Homero agnoscit Nonnus, lib. XXV.

> πνεῦσον ἐμοὶ τεὸν ἆθμα θεόσσυτον,
> ὑμετέρης γὰρ
> Δεύομαι εὐεπίης, ὅτι τηλίκον Ἄρεα μέλπων
> Ἰνδοφόνους ἱδρῶτας ἀμαλδύνω Διονύσου.

Sic Legendum inibi, non ἡμετέρης, quod mire decepit interpretem Homeri Odysseam hic retexi nihil attinet. Penelopen non alio nomine Laude digniorem, quam quod moribus suis tam ardenti Amore devincire potuerit Ulyssem sibi, ut tot locupletes, formosas, Regias fœminas præ ipsa sperneret, æstimat Julianus Imper. Orat. II. ad Constantium.

25. PENELOPES DECVS ÆQVÆVVM, &c.] Sic correctum Scaligero. Quo facinore quid sibi voluerit tantus vir, equidem non video. Noster scriptus. *Penelope decus est, atq; uni tanta paratur.* Sed sequentem versum stolidè omittit Belgicorum Optimus: *Penelope decus, atq; uni cui tanta paratur* Quo modo & Aldus, Camers Edidit. *Penelopeque suum decus est, cui tanta paratur* Veritas adhuc Latet. Nam quæ nos olim, minimè satisfaciunt rei. Sanè videtur Maroniani Culicis versum Claudianus allusisse, ubi *semper decus* velut una omnibus semper fœminis prælata Penelope dicitur, præcipuè cum adjiciat illam tantam scenam Pudicitiæ huic parari. Verba sunt Maronis:

> *Alcestis ab omni*
> *Inviolata vacat cura, quod sæva mariti*
> *Ipsa suis fatis Admeti fata morata est.*
> *Ecce Ithaci conjux, semper decus, ICariotis,*
> *Fœmineum incorrupta decus manet: & procul illam*
> *Turba procul juvenum, telis confixa, procorum.*

Quorum verborum respectu dicam Claudianum scripsisse.

> *Penelopæa decus, uni cui tanta paratur*
> *Scena Pudicitiæ.*

Penelopæa, Calliepæa, Cassiepæa, nota sunt. Suspicor voculæ syllabam in incisione neglectam fascinasse librarios, cum noster tamen sic etiam alibi. In Cujacianis Libris fuit *decus ausa suum* & *decus atque suum* Quorum ex priore dicas scripsisse Claudianum *Penelope decus Aeolidum* ex Aeolia enim illa prosapia. Quæ scriptura ad Poeticas aures optima. Potest versus non incommodè abesse, turbator plurimarum rerum, quiq; *scenam* voluerit enarrare.

26. SCE-

26. SCENA PVDICITIÆ.] Actus velut mimicus, Poëticum Spectaculum. Scena sic Fraudium apud Appuleium, Lib. IX. *Vino mero mutuis vicibus velitata scenas fraudulentas in exitium mariti subdolis ambagibus construebat.* Idem de Malæ Mulieris Adulterio, Ibidem. *Sublato alveo, conspectui profano redditus, Scenam propudiosa mulieris patefecit.* Libro X. *Libidinis nostra totam detegit scenam.* Alibiq; sæpius.

27. ET SÆVI TOTIDEM.] Scribendum puto. *Vt sævi totidem bello quot fluctibus anni. Conjugii docuere fidem Cum, quando.* Manilius de Bello Piratico.

Vt quod erat bellum pelagus fuit.

30. PVPPISQVE MORAS.] Una eademque opera. Vide Silium.

31. TRAHAT.] Vanis Spebus ductitet. *Vt ducere* Plautinum.

32. FALLATQVE FVRENTES STAMINE.] Probo Scripturam Scaligeri *Stamina* Epitheton horum mutat noster Codex in *LAERTIA*. *Stamina nocturna relegens Laertia tela* Quasi avita dicat, aut Vlyssi debita In vulgato nihil mutem. Videtur aliquà respexisse Propertium lib. II Eleg. IX.

Penelope poterat bis denos salva per annos
Vivere; tam multis fœmina digna procis.
Conjugium falsa poterat differre Minerva,
Nocturno solvens texta diurna dolo.
Visura & quamquam numquam speraret Vlyssem,
Illum exspectando facta remansit anus.

34. NOBILITAS CVNCTIS EXORDIA PANDIT LAVDIBVS.] Vide Joannis Stobæi Sermonem LXXXIV. Et Collectanea Andreæ Tiraquelli, cap. XXI.

35. REDEVNT IN SEMINA CAVSÆ.] Virtutum & Laudum scilicet Horatius:

Fortes creantur fortibus & bonis,
Est in juvencis, est in equis patrũ Virtus.

37. REGALIS.] Imperatoria. Eum enim Regem dicit, quo nemo Regalior. Romanum nempè.

38. TANTVM NOMEN.] Fœmina tantarum virtutum. Nomen pro persona. Dictum sup.

40. ILLVSTRAT AVVS.] Quem Communem parentem cum Theodosio habebant, cujus erat fratris, Honorij nimirum Senioris, filia. De Patre Theodosij multis Ammianus, aut patris certè fratre, ubi videbis, quæ Getula arma repulerit, Africam Firmo liberans.

41. DOTATA TROPÆIS.] In dotem enim puellæ per superbiam computabant, id est maritis pro pretio velut imputabant, paternos triumfos. Juvenalis, Sat. VI. potest ut Claudiano hic expressus

Malo Venusinam quàm te, Cornelia, mater
Gracchorum; si cum magnis virtutibus affers
Grande supercilium, & numeras in dote triumfos:
Tolle tuum, precor, Annibalem, victumq; Syphacem,
In castris, & cum tota Carthagine migra.

46. EXCVBIIS.] Pro Romano Imperio.

48. ADDERET ASTRORVM RADIIS.] Sideribus mundi. Hoc est principalis familiæ personis. In nostro *Ederet* quod fortasse melius. Tamen consensum siderum per adulationem tamdiu dicit distulisse Imperium illi familiæ dare, quousque nasceretur Serena. Exquisita adulatio, non omnibus tamen ex facili perspicienda.

49. DIDICIT REGNARE POST GENITAM.] Parem Laudem Arcadio adscribit in Libro de Regno Synesius, scilicet eo feliciorem esse, quod editus foret ante patrem Imperantem. Ab Theodosij claritate meritò commendat fortunam Serenæ, cum ex Victoris Epitoma fratris eum Liberos cum suis dilexisse.

50. HI-

50. HISPANIA.] Iisdem rebus laudatam Hispaniam habes in Panegyrico Pacati. Vide & Justinum, Libro XLIV. & doctissimum libellum Ludovici Nonnij. Ab Equis commendat noster infrà v.LIV. eam laudet habet hodieque, & medio tempore penes Petrum Mauritium lib.II.Epist.XXIII. Vide & docti viri Commentaria ad Symmachum.

54. PRETIOSA METALLIS.] Singularis laus Hispaniæ. Pacatus: *Tibi mater est Hispania, terris omnibus terra felicior, cui excolenda, atq; adeò ditanda impensius quam cæteris gentibus supremus ille rerum fabricator indulsit. Adde tot egregias civitates, adde culta incultaque omnia vel fructibus plena vel gregibus, adde auriferorum opes fluminum, adde radiantium metalla gemmarum.* Honorius & Theodosius Imperatores Constitutione, edita à Jureto ad Symmachum, lib IX. Epist. XIX. *Quicquid dives Oriens, quicquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Ægyptius, quod Africa fertilis, quod speciosa Hispania, quod fortis Gallia potest habere præclarum, ita illic affatim exuberat, quasi ibi nascantur omnia, quæ ubique constat esse Magnifica.* Emacula *quod preciosa Hispan.*

55. PRINCIPIBUS FÆCVNDA] Pulcrè infrà:

novum vectigal Iberia rebus Contulit, Augustos.

57. HINC SENIOR PATER.] Majores Theodosij occultè stirpi Aeliæ admovere videtur. A Trajano enim originem repetebat Theodosius. Victorinus Epitoma Cæsarum: *Theodosius genitus patre Honorio, matre Thermantia, genere Hispanus, originè à Trajano principe trahens, à Gratiano Imperator effectus est.*

60. PHARIÆ SEGETES ET TVNICA MESSIS.] Horrea Populi Romani Africa & Ægyptus: Vide suprà ad Bellum Gildonicum.

61. GALLIA ROBVR MILITIS.] Fortitudine enim Galli censentur. Honorius Imperator verbis modo adscriptis. *Animosum pectus,* II. Stilicon. CCXLII.

62. ILLYRICIS EQUITATIBVS.] Nunc quoque equestris gloria penes eas nationes.

69. FLACCILLAM MARIAMQVE DARET, PVLCRAMQVE SERENAM.] Flaccilla Mater Honorij, conjux Theodosii. Nupt. Hon XLIII. Licet tamen hinc scire cognatas Augusti his nominibus fuisse. Msto nostro abest totus hic versus, & potest abesse: præsertim cum sorores geminas infra modò memoret CXV. Serenam & Thermantiam. VICERET eædem membranæ referunt, unde pateat alia Lectio. *nec laude virorum*

Censeri contenta fuit, nisi matribus æquè
Vinceret, à gemino certatim splendida sexu.

71. VNDASSE TAGVM.] Felicis seculi Poetica descriptio.

71. GALLÆCIA RISIT FLORIBVS.] Patria Theodosij. Idatius, Chronico. *Theodosius natione Hispanus, de provincia Gallæcia, civitate Cauca, à Gratiano Augustus.*

72. DURIA.] Turia aliis. VIBius Sequester: *Turia Hispaniæ flumen, quod Valentiam parvo intervallo præterfluit, &c.* Est & Thusciæ flumen *Turia,* in Silio, Lib. XIII. Barbarum item Numidiæ, vel & hoc Hispaniæ, mutato genere, apud Sallustium. Phocas Grammaticus: *Barbara neutri generis duo lecta sunt apud Sallustium nomina fluviorum, hoc Molucha, hoc Turia.*

73. VELLERE PVRPVREO.] Maronis. *Sponte sua sandix pascentes vestiet agnos.* In nostro Codice visitur: *Vellera purpureo passim mutavit ostili.*

75. NEC PALLIDVS ASTVR OBERRAT.] Melius eædem membranæ aberrat. Quin offendat scilicet quod quærit. Tamen nulla prorsus inquisitione opus fuisse, capias. De Asturum aurifossorum pallore, Silius libro I.

Astur avarus
Visceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infelix effosso concolor auro.

Scitè

Scitè commentus Papinius, pallorem hunc inde venire, quod in suo regno per avaritiam viderint PLutonem fossores. Lib. IV. Silvarum ad Maximum Junium.

Quando te dulci Latio remittent
Dalmatæ montes, ubi Dite viso
Pallidus fossor redit, erutoq; Cõcolor auro.

Simile quid in Paullino lectum, nisi decipit memoria.

76. SACRIS NATALIBUS.] Doni natalitij nomine. Natalibus enim diebus mittebantur munera Martialis:

Vt poscas, Clyte, munus, exigasq;,
Vno nasceris octies in anno.

77. PIRENÆIQUE.] Scriptus Liber *Pirenæuq; sub antris Ignea fluminea legere Ceraunia Nymfa.* Quibus mox addit æquoreas. Et affectatur argutia ignem materiem legi è flumine. Inepè fulmina antra, quia in ijs talis Lapis. Alias enim satis notum. Et nomine ipso indicatur genus gemmæ unde fit. Fulmine nasci è scopulis argutatur Sidonius, Panegyrico Majorani:

Sardinia argentum, naves Hispania defert,
Fulminis & Lapidem: scopulos jaculabile fulgur
Fucat, & accensam silicem fœcunda maritat
Ira Deûm; quoties cœlum se commovet illic
PLus tibi terra valet.

Etiam versificator ultimi ævi Marbodæus nasci aut labi per fulmen Ceraunia arbitratus est.

Ventorum rabie cum turbidus æstuat aer,
Cum tonat horrendum, cum fulgurat igneus æther,
Nubibus elisus cœlo cadit iste Lapillus.
Cujus apud Græcos exstat de fulmine nomen.
Illis quippè locis, quos constat fulmine tactos,
Iste Lapis tantum reperi i posse putatur,
Vnde Ceraunius est Græco sermone vocatus.

Crebrò autem fulmine feriri Pirenæos montes testatur ex alijs Isidorus lib. XIV. c. VIII. De colore Cerauniorum notat H. Alexander in Mythologia Solis.

79. REBELLANTES.] Noster Codex, aliqui Belgæ, Scaliger. *relabentes.* Verè.

81. DOMINAM.] Quæ tum nasceretur.

81. AUSPICIUM THALAMIS] Adeo hoc fatale fuisse conjugium dicit, ut jam primum natæ Serenæ cecinerint Carmen Nuptiale Nymfç patriæ. Alludit veterem morem ad fores thalami cõcinentium novos nuptos puellarum indigenarum. Vise Theocritum initio Epithalamij Helenæ.

83. VOTIQUE.] Nuptiarum fatalium votivarumq;. Notamus suprà.

84. PENITUSQUE REMOTO.] Certè, si genere Vandalus Stilico, ut scribunt Orosius aliiq; temporum Historici. *Longè*, de *Longinquo.* Alibi.

85. CONCORDIA.] Conjugium, quod totum illa constat. Concordia novis nuptis in auspicio cornicis dabatur, vovebaturq;, ut notarunt pridem docti. Alludit eodem & PLautus Casina, ubi verba invertit ludens senis fictitiam sponsam Ancilla.

87. HORÆ.] Quarum ministerio hoc genus plurima adscribunt Poetæ Græci. In Nostro Libro AURÆ. Illud servamus. Innuit autem Horas, Decas florum. Alibi.

variis scribent in floribus Horæ.

90. AFFLAVIT] Afflatu omnia conferre credebantur sua dona Gratiæ. Martianus Capella, Lib. II. *Prætere i tres puellæ vultu decoreq; parili ac venustate luculenta, sertis religata invicem manus, rosarumq; spiciolis redimita, ad virginem convenere. Quarum una deosculata Philologiæ frontem, illic ubi pubem ciliorum discriminat glabella medietas, alia os ejus, tertia pectus, apprehendit. Videlicet prima uti latos oculis afflaret honores. Secunda Gra-*

tiani ejus Lingua inspirabat, animo Comitatem Tertia; quippè illa Charites dicebantur, & quicquid apprehenderant, venustabant.

91. QUACUNQUE REPTARES FLUXERE ROSÆ.] *Rosa* omnibus jucunditatibus adhibitæ vetustati, unde purarum voluptatum, feliciumq; deliciarum indices. Ibycus apud Athæneum:

Ευρύαλε, γλυκέων χαρίτων θάλος, καλλικόμων μελέδημασί μεν κύπρις ἅτ' ἀγανοβλέφαρος πειθὼ ῥοδέοισιν ἐν ἄνθεσι θρέψαν

Vivere in Rosæ jucundæ felicitatis circumscriptio. Martialis.

Liber in æterna vivere digne rosa.

Pariter nostro Persius *Quicquid calcaverit hic Rosa fiet*. De tricliniis rosa stratis, & omni luxu in his Romano, Historici Augusti, & ex iis docti.

92. PURPURA VIOLÆ.] Codex noster *Purpura surgebat viola* verè. De Purpura augurio & testimonio principatus, omnia nota. Veste stragula purpurea usos Principes Proceresq; alii his Libris notamus. *Violaceus* autem colos pretiosus in ostro, qui obscurior, densiorq; *ferrugineus* perhibetur. De quo multis alibi.

100. QUIS ME DE PROPRIOS AUFERRE PENATIBUS INQUIT] Solus noster Codex restituit veritatem huic loco. Refert enim diserte.

Qui me de propriis auferre penatibus, inquis,
Imperat ? hic semper præsagia luserat error.

Sermonem infantis Serenæ recenset, qui balbutiens omina dederit futuri in manu Patrui Theodosii Imperij. Imperat, Imperiale verbum: Imperat ille, qui me jubet transferre de propriis penatibus. Infantia linguæ, & error in hoc sermone sunt, alioquin nullibi. Vulgati exteriq; scripti libri cum omnibus emendatoribus doctoribusq; nihil hic viderunt hactenus. Proprij penates, privata domus. Unde adoptione Serenam in Augustam suam post transtulit Theodosius. *Imperare*. Augustum esse. Suetonius Galba : *Tiberius cum comperisset eum Imperaturum*, &c.

106. PROPIUS.] Fidelius. Vide ad Gratium. De Amore Theodosii in sobolem fraternam Victor Epitoma.

108. LEDÆOS LACONAS.] Castoras. Alibi.

Naufraga Ledæi sustentant vela Lacones.

109. GERMANA VOCABULA.] Germani sui, Honorii. De quo supra.

111. ELECTUS.] A Gratiano, non vi aut dolis se intrudens.

114. LITTUS AD BOUM.] Constantinopolim dicit, quam in Littore sitam gemino mundo commercia facere alii dicit, & pariter Corippus.

115 ZEPHYRI SEDIBUS.] Occidente. Ovidius:

Vesper, & occiduo qua littora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro.

116. FAMULAS.] Adoptatæ nimirum ab Augusto. sup. CIV.

120. JUGA.] Conjugii. Horatius: *Sic visum Veneri, cui placet impares*
Formas sub juga ahenea Sævo mittere cum joco.

121. TIMIDUM MICAT.] Timore & pudore modestissimæ, vixq. audentis contra tueri aliquem, tamen micantes specie siderea quadam. Pulcra depictio.

122. EXCITAT ORE FACES.] Pudoris colore genuino. Papinius, Achill. I.

Illius è roseo flammatur purpura vultu.

123. SOLO JOVE]Ex cerebro nimirum illius, Vulcania securi. Lucianus Dialogis.

124. SORTEM.] Partem sortito datam. Irridet Callimachus, εἰς Δία.

126. GRESSUS VENERATA]Humani amoris more, cui etiam gressus Amasiorum arri-

arrident. Musæus de Hero sua illa venustissima.

Ἡ δ' ἄρα καλλιθέμεθλον ὅπη λατὰ ναὸν ἀλᾶτο
ἑσπομένων νέον εἶχε καὶ ὄμματα καὶ φρένας ἀνδρῶν.

Apollonius Argonaut. III.

νόος δέ οἱ ἠΰτ' ὄνειρος
ἑρπύζων πεπότητο μετ' ἴχνια νισσομένοιο.

127. IMPROBUS.] Lascivus.

127. TANGERE CYMOTHOEN.] Hujus venatio amatoria tangitur & libro de Nuptiis Honorij. Tangere, inescare, decipere. Nonius: *tangere, circumvenire*. Turpilius.

Ac etiam ineptus mihi meus est iratus pater, quia
Se talento argenti tetigi, veteri exemplo amantium.

Ita puto legendos eos octonarios. Idem Turpilius:

hoc quaro, ignoscere
Istic solent ne rei minoris noxias,
Herum si forte, quasi alias res velim, tago.

Ita & eos maculatissimos versus legi posse autumno. Lucilius pariter tagacem manum pro fallaci posuit: *Et Musconis manu perscribere posse tagaci.* Pomponius Aleatoribus. *Ast ego rusticatim tangam, urbanatim nescio.* *Tangere* alioquin & inter Veneris verba, Petronio, Martiali, &c. Velut *scalpere*, subscalpere, Capellæ, Sidonio, &c.

128 PUDOR.] Reverentia majoris personæ, Petronius: *Maledic illam versibus ut habeat pudorem.* Id est revereatur auctoritatem tuam.

128. IPSAQUE PROTEUS MONSTRA.] Proteus Pastor Marinorum Mõstrorum sui nimirum armenti. Horatius. *Omne cum Proteus pecus egit altos Visere montes.*

130. PARENTIS.] Cui erant adoptatæ. Supra CIV.

133. IBAT.] Sua sponte inclinata.

134. ET QUOTIES.] Distingue cum Scaligero *Et quoties,* rerum moles ut publica cogit.

137. BLANDO SERMONE.] Hoc genere valuisse Serenam indicat Historia Zosimi.

139. STARE.] Acquiescere. Sanè, si hæc vera sunt, potuit dici de Serena, quod ille de puero dixit, eum per matrem, matrem per Patrem regere Rempubl. Vndique tamen conquiruntur hæ Laudes; & propius favisse Claudiano Serenam, docet Epistola *Orphea,* &c.

140. TRISCA.] Digna senili ætate Antiquum & veterem pro sene & annis affecto à probatis scriptoribus etiam dici, notatum est alibi. Cui accedat *prisci* hinc usurpatio. Codex Noster. *Prisca puellares Reverentia transtulit annos.* Quod non est contemnendum. Taciturnitas Serenæ pulcrè commendatur, quæ acceptissima virtus summis principibus. Victoris Epitoma de Augusto; *Erga cives clementissimè versatus est: in amicos fidus exstitit, quorum præcipui erant, ob taciturnitatem Mæcenas, ob patientiam Laboris, Modestiamque, Agrippa.* *De Mæcenate* tamen alii aliter: Res ideo notanda, quia rata sunt exempla; nam, ut Petronius ait,

citius flammas mortales ore tenebunt
Quam secreta tegant.

142. ALCINOO GENITAM.] Nausicaam. Vide à Sexta Odyssæa.

143. PER LITTORA.] *In acta maris.* Ausonius Periocha.

143. NAUFRAGA SOMNI OTIA.] Ulyssis ipsius, naufrago ad Phæacum terram delati. Ausonius: *Duodevigesima die, tempestate commota, ex iracundia infestante Neptuno, trabium compago dissolvitur, quo casu proditur ultima spe, & irritis conatibus nando ab Ino, Dea misericorde, servatur. Qua calanticam, capiti suo demtam, natanti accommodat, quo iuus ille sustentatu ad usque Phaacum, littus*

evadit; postquam eò enaverat, fatigationem diluit somno.

147. LUDUS ERANT.] His legendis insumebas tempus, quod ludo aliæ puellę impendebant. Institutas Litteris Romanas puellas docemus Adversariis.

147. QUOS SMYRNA DEDIT QUOS MANTUA.] Componit par Incomparabile. Papinius Libro IV. Silvar. *non si mihi vertice læto*

Nectat adoratas & Smyrna & Mantua
Laurus, Digna loquar

Sic in Sexta Juvenalis statera appenduntur iidem. Smyrnam Patriam Homero consensu dant duo hi summi vates; de aliarum Urbium certamine Alibi.

148. NEC PARCIS ELISÆ.] Alludit illa Juvenalis.

Illa tamen gravior; quæ cum discumbere cœpit,
Laudat Virgiliũ, periture ignoscit Elisæ.
Committit vates, & comparat: inde Maronem
Atq; alia parte in trutina, suspendit Homerum.
Cedunt Grammatici, vincuntur Rhetores.

Noster ob Pudicitiam non *ignoscere Elisæ* Serenam ait, quam excusabat contrario affectu altera.

149. NOBILIORA TENENT.] Quæ seligis, inquit, ut sequaris. Sic velut in speculum *introspicere facta fortunasque aliorum*, ad suam vitam instruendam, monetur adolescẽs in Adelphis Terentii. Similia Noster Quarto Consulatu Honorii.

150. REMEANTEM RURSUS.] τὸ RURSUS abundat. De quo alibi. Redierat autem precibus. Laodamiæ in vitam, ad Levandum ejus dolorem. Higinus, Fab. CIII. & CCLI.

150. LAODAMIA.] Fabula apud Higinum CIV. A quo & cum Capanei conjuge inter castissimas refertur, CCLVI. Cur autem Phylaciden vocat Protesilaum? cui genitor Iphclus? Sanè Evadne filia fuit Phylacis, quæ cum Capanei funere obiit. Sit vel error scriptoris, vel scripturæ fortè vitium. Sed omnia hæc ex libitu vatum cadunt.

151. PRONA RUENS.] Higin. CCXLIII. *Evadne Phylacis filia propter conjugem Capaneum, qui apud Thebas perierat, in eamdem piram se conjecit.*

153. LUCRETIA.] Nota omnia. Vide perpulcram disquisitionem, an Romana mulier & Lucii Tricipitini filia, cujus virilis animus etiam in corpore muliebri erat quæque omnes fœminas & castitate, & omni motum sanctitate superaverit, vim sibi à filio Regis illatam ferre debeat, apud Emporium Rhetorem CCLXXXIIX.

158 VOTIS.] Procerum, Aulæ præsentium.

161. MUSARUM PAGINA.] Libri Poetarum. Martialis, lib. I Epigr. V.

Lasciva est nobis pagina, vita proba est.

165. JUBERENT.] Jussissent. Enallage Temporis.

166. CURRU PISÆA MARINO.] Pisis dominabatur Oenomaus. Ejus fabula notissima, decepti à Myrtilo, qui cereos obices axibus præfixerat. Sidonius.

reparatis Pisa quadrigis
Sustinet Oenomaum; nata quem fraude cadentem
Cerea destituit, resolutis axibus, obiex.

Lege Pausaniam. Currus marinus, navis, qua cum Hippodamia & Myrtilo aufugit Pelops, ne à decepto Oenomao occideretur, & ita interpretatur Palæphatus: περὶ ἀπίστων ἱστοριῶν. cap. XXXI. *Sicque multi scriptores alij.* Catullus de Argonautis.

Diva quibus retinens in summis urbibus arces,
Ipsa levi fecit volitantem flumine currum.

Oppia-

Oppianus, Halieut. I. Ἀμφιπεριζχαίροντες ἄζυγον ἅρμα θαλάσσης. Nonnus lib. XLV. Δυσοπαγὲς γόμφοισιν, ὀδόντεςον ἅρμα θαλάσσης. Idem, lib. XL.

Δίφρον ἄλλον σχεδίην πρωτόπλοον

169. CURSU FERROQUE] Eleganter, eruditeque. Ab ea enim cursu vinci erat vita spoliari, ipsa conditione certaminis.

171. FLUVIO.] Acheloo, ob Dejaneiram. Luctam eleganter describit Naso lib. IX.

174. ACHELOIUS.] Achelous idem ammis, qui eadem lucta perpetuo suo cum Luctu cornu alterum amiserat. Scitè Acheloium dicit, nec mutanda Claverio lectio erat, quam omnes nostri libri tutantur. Sic *Parnassi s* supra Musam notavit. Sic humanum pro homine dixit uterque Varro. Atacinus *& humano major Cato.* Alter. *Natura humanu omnia sunt paria.* Sic *Regalem pro Rege* legimus in Germanici *Aratau. Herilem pro Hera*, Appuleium, &c.

178. IUDICE DIGNUS AUGUSTO.] Primo Stilicon. v. LXXVII.

dubius toto quærebat ab axe
Dignum conjugio generum, thalamisque Serenæ.
Iudicium virtutis erat.

Generum sæpè vocat Stiliconem ob adoptatam à Theodosio Serenam, ut clarè jactat noster Libri hujus versu. CIV.

180. REGNI DOTES.] Regiæ familiæ, in qua consortium Regni. Sic sub Imperatore regnasse Stiliconem scribit Paullus Orosius, Lib. VII. cap. XXXVIII. *De Coronis* omnia notata doctis, minimè hic repetenda.

184. SOLUS.] Nec solus tamen. Infinita enim exempla produci possint quibus Affinitates Regiæ strenuis ducibus pro Laborum Bellicorum prœmijs sunt indultæ.

186. THERMANTIA.] Soror Serenæ, de qua supra. Maritum huic fuisse dicam, Bathanarium, Libyæ propositum, Magistrum Militum, ex Manco Zosimi loco lib. V. ἀνελὼν δὲ Βαθανάριον, τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ Λιβύῃ στρατιωτῶν :::::: Σπελίχωνος ἀδελφῆς ἄνδρα γενόμενον, Ἡρακλειανῷ παρέδωκε τὴν ἀρχὴν αὐτόχειρι Σπελίχωνος ὄντι, καὶ ταύτην ἔπαθλον τὴν τιμὴν δεξαμένῳ.

Puto sic lacunam explendam in Serenæ, conjugis Stiliconiæ, sororis, Thermantiæ nimirum, maritus fuerit iste Bathanarius. Sanè nec ulla ullibi Stiliconis soror memoratur.

188. ALIO TIBI NUMINE.] Majore Fortuna. Nactæ nimirum illum maritum qui Romanæ Salutis sit veras clypeus, verus Parens publicus, &c.

189. MAGNISQUE CORONIS.] Maximis Proceribus, quas Coronas vocat ob ornatum ijs eorumque virtutibus Imperium, Rectè sic Scholiastes. Vide ad I. de Raptu Proserpinæ. Sensus tamen & is esse horum verborum potest qui nobis olim visus. Conjugium Serenæ Stiliconem ap summos honores evexisse. Et ita aduletur illam.

190. DELECTUS EQUORUM.] Curam stabuli Augustalis primum honorem Stiliconis fuisse ait. Eum tantum fuisse, ut Valentinianus Imp. fratri eum Valenti contulerit, notat bellè ex Ammiano idem Claverius.

191. PHRYGIÆ MATRES.] Phrygiarum Equarum usum tantum expetitum fuisse veteribus indicio est, quod Equorum mentionem non fecerint Cynegetici scriptores. Nam nec Gratius, nec Nemesianus, nec Oppianus, inter præcipuos eos adnumerat, quãlibet iste XV genera patriasque recenseat. Sic *orti* de Phrygiæ gregibus Equi commendantur Valentiniano & Valenti, L. XIX. Cod. Theod. de Prat. & Quæst. Phrygiam equis copiosam laudat noster II. Eutro. CCLXXI.

191. ARGÆAque GRAMINA.] Cappadoces equos equasque laudat: ij commendatissimi modo nominatis Venaticis scriptoribus. Sacra præsepia, Imperatoria. Quibus inducti illi equi. Et notavit vir doctus ad Auctorem

ctorem, qui rustico Sermone Geographica sub Constantio scripsit.

143. GEMINO MOX IDÆ GERMINE DUXIT.] Sic ex Editionibus Antiquis Iosephus Scaliger. Cujacianorum alter *gemino mox idem germine duxit Agmina* Alter *culmine duxit*. Cum Scaligero, Belgæ, Bentiniani, Camertis, Codices. Hic tamen *Ide* promulgavit Aldus *Inde* Noster *Inde è gramine duxit Agmina* Quam dixerim scripturam genuinam esse. Sententia sit. Inde ex cura stabuli ad Magisteriũ Equitum Stiliconem fuisse evectum, id quod Poeticè circumvolutus est: Vtriusque generis equos è gramine duxit in Bellum. Sed si *culmine* ex altero Cujaciano receperis, nulla erit difficultas super; dicaturque inde à stabuli cura ad Vtriusque Militiæ Magister um venisse Stiliconem. Fuisse Vtriusq; Militiæ magistrum testantur Historici, & Inscriptio Vetus:

FL. STILICONI. ILLVSTISSIMO. VIRO. MAGISTRO. EQVITVM. PEDITVMQVE. COMITI DOMESTICORVM. TTIBVNO. PRÆTORIANO, &c.

Verum cum penitius intueor illud, *gemino germine* Militem Barbarum Romanumque, quem duxerit Stilico, indicari autumo, & eam utique veram genuinamq; esse Claudiani scripturam. Stilico sub Timasio primum copijs præfestus est à Theodosio, Zosimus lib.IV.

τῶν μὲν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἐξῆγεν ἡγεῖσθαι Τιμάσιον καὶ ἐπὶ τούτῳ Στελίχωνα. Mox absolutè totius Occidentis. Idem: Θεοδόσιος ἐπιδημήσας τῇ ῥώμῃ τὸν υἱὸν Ὁνώριον, ἀναδείκνυσι βασιλέα. Στελίχωνα, στρατηγόν τε ἀποφήνας ἅμα τῶν αὐτόθι ταγμάτων, καὶ ἐπίτροπον καταλιπὼν τῷ παιδί. Porro Omnis Militiæ Romanæ. Idem. Lib.V. Στελίχων ἅπαν σχεδὸν τὸ ῥωμαίων στρατόπεδον ὑπήκοον ἔχει. Et Mox. πλὴν τέσσαρ-τος γὰρ ἐν Ἰταλίᾳ Θεοδοσίου, στρατηγὸς ὢν τοῦ παντὸς στρατεύματος ὁ Στελίχων, ἔτι δυνατὸν αὐτοῦ. καὶ πολεμικώτατον ἦν, τοῦτο κατέσχε. τὸ δὲ ἀπεσκληκὸς καὶ ἀπόβλητον χωρεῖν ἐπὶ τὴν ἑῴαν ἠφίει.

Eamque dignitatem per XXIII. annos tenuit, eodem auctore DCCCX. Vt nihil scripserit veritati absonum Claudianus. Loquitur autem sic paullo indicio, ut de re notissima, nemine inscio auxiliares Barbarorum alas merere Imp. Romano.

194. LABOR.] Industria. De Equitum magisterio loqui clarè docent sequentia.

195. BELLICA NUBES.] In ursus Barbarorum. Ad tædium sæpè sic loquitur Constantinus Manasses, & alij Græcorum Recentiorum.

200. GRADVS.] Dignitas ipsorum militaris major. Innuit militiam sub Timasio modo indicatam verbis Zosimi, quem egregium Ducem interemtum insigni virtute ultus est Stilico, ut docet noster alibi. De *Gradibus* alibi his Libris.

201. FLVMINE MOLLI.] Pacato, strato, Maro, lib.IX.

præceps saltu sese omnibus armis
In fluvium dedit, ille suo cum gurgite flavo
Accepit venientem, & mollibus extulit undu.

Molle vinum, suave, delicatum, penes Cælium Aurelianum.

206. STVDIIS.] Favoribus, quibus in partes ante discesserant. Cæsar lib.I. de Bello Civili: *Cæsarem debere & iracundiam & studium suum Reipublicæ dimittere.* Optatus Afer: *Studiis impeditur Veritas.* Sexto Conf. Hon. Noster.

flagrat studiis concordia vulgi.

207. TEMPESTAS.] Suprà dixit nubem. Sic periculum Reipublicæ salubri decreto amolitum Tempestati nubive transeunti æquat Demosthenes, sententia nobili, celebrataque Cassio Dionysio cap. XXXIV.

περὶ ὕψυς, ὑψηλόν γε τῷ δοκεῖν νοήμα, καὶ ἔστι τῷ ὄντι θαυμάσιον, ὃ τῷ ψηφίσματι ὁ Δημοσθένης ἐπιφέρει: τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε τῇ πόλει περιστάντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν, ὥσπερ νέφος.

Ammianus, lib. XIV. *Fortunæ sævientis procella Tempestates alias rebus infudere communibus.* Fulgentius multis Prolog. Mythologiar. Appuleius lib. X. *fuga celeri procellam fortunæ sævientis evasere.* Prudentius.

Martyrum semper numerus sub omni
Grandine crevit.

207. THRACIA TEMPESTAS.] Sæpius nostro memorata. Thracas initio Imperij, Stilicone adjuvante rem strenuè, domuit Theodosius III. Conf. ipse Imperator loquitur:

Bellipotens Stilico, cujus mihi robur in armis.
Paceprobata fides: quid enim per prælia gessi
Te sine? quem merui, te non sudante, triumfum?
Othrysium pariter Cetico fœdavimus Hebrum
Sanguine, Sarmaticas pariter prostravimus alas.

Sane Gothos, post confectum Valentem, toto anno Thracias devastavisse, & usque ad mœnia Constantinopolitana prædando progressos, docet Idarius, primis verò Regni auspiciis contusos Theodosio, adq; pacē petendam adactos Vide Zosimum, Orosium, Marcellinum Comitem; alios Historicos & Chronologos.

209. SVFFRAGIA QVIPPE PEREGIT.] Loco verorum suffragiorum fuit timor certi periculi, qui ex reipsa, veraque virtutis æstimatione dedit Stiliconi summam Potestatem.

211. QVIS TIBI TVNC TREMOR.] Pro conjugali videlicet Amore. Is verò tantus ut, quo natura majorem non inservit hominibus, tamen & parentum in Liberos vincat. Radulphus Ardens, *primum diligi Patrem, exin matrem, mox conjugem, porro Liberos fratres, à fratribus Nepotes, colligit* Homilia in Dominicam Octavamdecimam à Festo Trinitatis.

214. MACIDO RESPECTANS LIMINA VULTU.] Suspicio est abhinc excidisse aliquid; non enim erat Serenæ, quam alloquitur, utique manentis; sed peregrè ad Bellum, vocantibus jam classicis, euntis Stiliconis, limina respectare. Noster Codex.

cum sæva vocantibus arma,
Iam lituis, madido respectas lumina vultu.

An scribas *respectans Lumina* Observans scilicet oculos. Tamen & dum osculum galeæ inserit, vultu lacrymis pleno admonere potuit maturandæ maritum reversionis.

215. OPTARES REDVCEM.] Memoria voti hoc genus Serenæ nostræ exstat in Epigrammate veteri. Ornaverat Basilicam Apostolorum, quo loco conditæ fuerant Martyris Nazarij reliquiæ, Libyco marmore Serena, ex voto de Stiliconis sui Reditu, cui operi isti versus dedicati sunt.

Qua sinuata cavo consurgunt tecta regressu,
Sacrataque crucis, flectitur orbe caput.
Nazarius, vita immaculabilis, integer artus,
Conditur, exsultans hunc tumuli esse locum.
Quem pius Ambrosius signavit imagine Christi;
Marmoribus Libycis, fida Serena, polit.
Conjugis ut reditu Stiliconis læta fruatur,
Germanisque suis pignoribus propriis.

Sic positum doctis hoc Epigramma, at ultimo versu scribendum, existimo Germanis patrui

pignoribus

pignoribus proprijs. Patruus Serenæ erat Theodosius; cujus filij per adoptionem ejusdem fratres erant eidem. Sic, ut fas erat, ususque poscebat, Principes Germanos, maritum, liberosque suos uno voto complexa est non inepta consiliorum fœmina.

218. IN ULNAS.] Egregie amplexum redeuntis in sua conjuge describit Papinius lib. II. Silvarum.

ter me vidisti Albana ferentem
Dona Comes, sacroque indutum Cæsaris auro.
Visceribus complexa tuis.

221. NON ILLO NITIDOS.] Sordidatam dicit omni Tempore, velut in Luctu aut reatu, absente marito, vixisse; nulli alteri se scilicet exornantem.

222. NON SOLITOS.] Nihil hic mutandum.

224. SVPPLICE CRINE VERRIS HVMVM.] Sollemni more voventium reditum, & alioquin Deos contentius invocantium, profuso capillo limina templorum terrere. Notarunt pridem viri docti, de Formulis, ad Silium Italicum, Arnobium, Sidonium, Libris Singularium, &c. Eodem pertinet quod ultimo ævo scribit Abbo Martyr lib. II. de Obsessa Lutetia.

Fœmineusq; jubas sexus lugens laniando,
Verrebat terras proprio de crine soluto.

225. CVM PROPRIO REDITURA VIRO.] Parissimè cum Aldonide exstincto Veneris formam interfectam scribit Bion, ejus Epitaphio:

ὤλεσε τὸν καλὸν ἄνδρα, συνώλεσεν
ἱερὸν εἶδος,
Κύπριδι μὲν καλὸν εἶδος, ὅτε ζώεσκεν Ἄδωνις.
Κάτθανε δ' ἁ μορφὰ σὺν Ἀδώνιδι
Κύπριδος, αἴ, αἴ.

225. TERITUR.] Vera Lectio, nostro etiam Codici firmata. Et sic alibi loquitur.

228. VIGILI SENSU.] Ingenio minimè somnolento, sed perspicaci. Sic Vigilantiam sibi nomine & re Conjugem datam gratulatur oratione ad populum Constantinopolitanum Iustinus Minor, apud Corippum, lib. II. *Sensus*, acumen ingenij denotabant. Papinius:

Ipse pater sensus, ipsi stupuere magistri.

229. OBVIA.] Contraria Sæpè alibi.

231. FURTO SVBSEDERIT.] Clàm. Sed & subsidere tale quid, ut subsessor.

235. PILA.] Romanas acies. Sæpius meminit hujus Sceleris. Vtcunque autem caverit tales artes, cum sua Serena, incomparabilis iste Heros, tamdem tamen ijs occubuit: immeritus utique, ut Zosimum, alijs rebus hostem Stiliconis, legenti expendentique clarebit.

CASP.

CASP. BARTHII.

AD CL. CLAUDIANI EPITHALAMION PALLADII ET CELERINÆ.

Animadversiones.

AD PRÆFATIONEM.

EPigramma hoc alio loco collocarunt veteres Editiones, inter cætera videlicet singulas suas res absolventia: Sed in Epithalamium scriptum docet negotium ipsum, & huc collocant Manuscripta Exemplaria, cum Camertis Editione. Sagato autem sive in Procinctu scriptum Claudiano profitetur ipsummet. Habuit laudem armorum communem cum æquali Poeta Græco, Cyro, quem eodem tempore ingentes honores gessisse auctor est Evagrius lib. I. cap. XIX. Hist. Eccles. Quod vero in Inscriptione aut subscriptione statuæ Tribunus & Notarius appellatur Claudianus, sciendum togato usu accessisse Notarijs Tribunorum vocabula, nec eam fuisse militiæ dignitatem, uti nos olim arbitrati sumus. Zosimus, lib. V.

αἱρεθέντος δὲ πρεσβευτοῦ βασιλείου, τὸ μὲν γένος ἕλκοντος ἐξ Ἰβήρων, ἐπάρχου δὲ ἀξίᾳ τετιμημένου, συνεξῄει τούτῳ καὶ Ἰωάννης, τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων, οὓς τριβούνους καλοῦσιν, ἄρχων γεγενημένος, οἷα γνώριμος Ἀλαρίχῳ, καὶ πρόξενος.

V. 1. CARMINA PER THALAMUM.] Periphrasis Epithalamij. Et sic sæpius loquitur Manilius.

V. 2. NEC POTUI SOCERO.] Quod Stiliconem hic intelligi nonnemo volunt, nos sententiæ susceptores non habent. Summus enim Militiæ Romanæ Dux, alios sub se minores utique habuit, quorum alicui scriptum est hoc Epithalamion. Nam si Stiliconis vel adoptiva cognatio subesset, utique ejus Laudum meminisset perpetuus præco Herois etiam hoc Carmine.

4. EMICAT.] Barbarismum sunt qui Claudiano ex hoc loco impingant. Prudentiæ suæ homines inconsulti, quos fugere potuit læsa distinctio, quam & antiquæ Editiones etiam à vulgata præferunt, & verò scribendum.

nostrique per Aulam
Ordinis hic consors: emicat ille prior.

Vidit Veritatem etiam Camers. Philippus autem Rubenius alijque penitius rem introspicere poterant, priusquam tantum scriptorem tali nævo traducerent. Prior alicujus, non abnuant usurpare Christiani scriptores. Alcimus Avitus, lib. I.

LII solis-

solisque prior dominare per orbem.
Paullinus lib. I. de Vit. Mart. *Ipsos subdiderat dilectio vera priores.*

AD LIBRUM.

PALLADII.] Palladiorum nomen hoc ævo nobile constat ex pluribus scriptoribus. Vide Commentationes Doctorum ad Symmachum. *Celerina* rectè restituerunt Sospitatores hujus Poetæ. Ita enim jungit nominatim hanc sponso hoc Libro v. XXIII.

Celerina per omnes
Italiæ canitur montes, omnisq; maritum
Palladium resonabat ager.

Vt rectè ex scriptis exemplaribus Lectio adserta est. Noster Codex *Celeruna* ibi habet manifesto veritatis vestigio. Hujus autem ab utroque sexu nominis celebris mentio in Antiquitate. Celerini Confessoris ad Lucianum Epistola, & Luciani ad Celerinum altera, exstant inter Beati Cypriani numero. XXI. XXII. *Celerinæ, Illustris Christianæ fœminæ* nomine appellatam Basilicam Carthagine, meminit Victor Vticensis fine lib. III. *Humata sunt*, inquit, *cum hymnis solennibus reliquiæ Beatæ Sanctorum in monasterio contiguo Basilicæ, quæ dicitur Celerinæ.* Cuspidius Celerinus. Senator Romanus, apud Capitolinum Maximinis, Celerini Præfecti Romani in Historia Mauri Martyris mentionem habet Tartarius:

Audivit sævum, quod erat gestum, Celerinus,
Illicò funestam truculentus concipit iram, &c.

V. 1. BLANDO QVÆSITVM FRIGORE.] Aura blanda aspirante & horridula unde ad rivi strepentis spiritus aerem tali temperie moderantes Poetici sopores & finguntur & optantur. Exempla in Amatoriis Deliciosisque scriptoribus obvia.

2. VITIBVS INTEXTI.] Contexti vitibus. Nam umbracula talia de vitibus expetebantur. Virgilius, si fides Prisciano, Copa.

Eja age pampinea fessus requiesce sub umbra,
Et gravidum roseo enige caput strophio.
Candida formosæ decerpes ora puellæ
Ah pereat cui sunt prisca supercilia.

Sic in viteo cubili Nicæam comprimit Bacchus, in XVI. Dionysiac.

Ἔκλυε Ναϊάδων γαμίης ἐπιλείψανα μολπῆς.
Καὶ λεχέων κίρυκα ποθοβλήτοιο Λυαίου.
Ἡμερίδων πετάλοισι καλύβην εἶδε χαμεύνης,
Νεβρίσι νυμφιδίῃσι πυκαζομένην Διονύσου,
Κρυπταδίων λεχέων αὐτάγγελον.

2. SVSCEPERAT.] Sic Scaliger, Cujacianos Codices insecutus nec incommodè: plana enim sic narratio, neq; ullæ remanent salebræ. Sed verò in consentiente librorum cæterorum Lectione ullæ sint, legentium.

Forte Venus blando quæsitum frigore somnum
Vitibus intexti gremio susceperat antri.

Successerat quæsitum. Nos tamen cum Scaligero sentimus.

3. SIDERIOS ARTVS.] Summæ pulcritudinis. Vide ad Nuptias Honorianas. Sic Laudibus Serenæ:

cum post victricia tandem
Classica, sidereus ferratum pectus in ulnas Susciperes

Alibi. Sidereusque gener. Et sideris instar Emicuit Stiliconis apex.

4. ACCLINIS FLORVM CVMVLO.] Rectè sic docti viri. Et disertè nostrum exemplar; nisi quod in eo *tumulo* scriptum comparet. Ineptè vulgo *acclivis* voce intrusa multis illius locis. Acclinis, rei se cuipiam acclinans. Martianus Capella, lib. VIII. *Evan ponè victus atque acclinis astabat.* Idem, lib. I. *Rami terra acclines, qui ab arbore sua in eam decli-*

declinantur. *Reclines*, retro inclinatus, supinus in Vopisci Firmo. *Addivu.in altum* clivumque modicè tendens. Ennodius de Apono.

Tollitur ad clivi tellus subnixa tumore,
Leniter elato fulta supercilio.

5. SUDANTEM.] Pondere uvarum. Habent hanc scripturam Codices Cujaciani omnesque nostri, uno demto illorum, quem prætulisse Claverius ait.

mites nudatim ventilat uvas.

Quæ scriptura erudita quidem est, non tamen tanti, ut contra illam recipiatur. Sudat vitis uvis, cum rumpuntur hæ, tempore & calore. Lucretius lib.I.

Vites auctumno fundi sudante videmus.

Hoc est, quod elegantissime Auctor Ætnæ ait cùm *ipse suo flueret Bacchus pede* Verisimilia hæc. Vera tamen potius scripturæ alterius Codicis vitem sudantem ventilat Aura.

6. ORA DECET NEGLECTA SOPOR.] Exempla in Scriptoribus Eroticis.

7. EXVTO TRANSLVCENT PECTORE FRONDES.] Albissimo virides.

8. VICISSIM NEXA.] Ita ut unum orbem, unam catenam jaciat chorus trium. Pulcra figmenti Mythologia in Seneca, lib.I. de Beneficijs, cap.III. *Quare tres Gratiæ, & quare sorores sint, quare manibus implexis, quare ridentes, quare juvenes, & quare virgines, soluta ac pellucida veste? Alij quidem videri volunt, unam quæ det Beneficium, alteram, quæ accipiat, tertiam, quæ reddat. Alij tria beneficiorum genera; promerentium, reddentium simul & accipientium reddentiumque. Sed utrumlibet ex ista judica, verum, quid ista nos juvat scientia? Quid ille consertu manibus in se redeuntium chorus? Ob hoc, quia ordo Beneficij, per manum transeuntis, nihilominus ad dantem revertitur, & totius speciem perdit, si uspiam interruptus est, pulcerrimus, si cohæsit, & vires servavit.*

9. GRATIA] Quare Comes Veneris enarrat ibidem Seneca. Noster etiam dormientes nexas facit, ne Gratitudo scilicet ullo tempore memoria exeat.

10. PENNATI PVERI.] Horum ingens exercitus juxta Venerem, illius Filio Rege: Vide Panegyricum Honorio Nuptialem.

11. RAMISQUE PROPINQUANT.] Melior Lectio Cujacianorum ramisque propinquis Vt non longe ab Prætorio Imperatricis armamentarium Amores finxerint.

13. PENDENTES.] Ita Recte ex ijsdem Scaliger, quomodo & ante Aldus. Cæteri & scripti & Editi nostri PRUDENTES Omnino ineptè.

13. SUSPIRANT IGNE.] Sagittæ enim igne armatæ: Ignis scintillans suspirare quodammodo videtur, quia numquam Amatores sine gemitibus Pariter locutus est Tertio de Raptu Proserpinæ de pellibus Gigantum.

[illegible]maniaque ossa
Serpe[illegible]m passim, tumulis ex sanguibus, albent,
Et rigida multo suspirant fulmine pelles.

15. DONUM VENERIS.] Veneri donandum. Martialis lib.III. Epigr.II.

Cujus vis fieri, libelle, munus?

Hoc est, cui tamdem dono dabere. Adversat. lib.XI.cap.XIII. Secundo in Rufin. v.CCCCIV. *Benignitas tua*, in te collata. Symmachus lib.X. Epist.XXX. Quod non benè mutatum alibi I. Lectio.& Fr. Iurero.

15. FLEXUSQUE SEQUUNTUR PALMITIS.] Repunt ad palmitum curvamina, Levitatem indicat simul & petulantiam Amorum.

16. ULMOS.] Quibus vites affixæ. Vide Festum, emaculatum Adversar. Lib.XLI. cap.VIII. Auctorem Libri de Arboribus, Gergilium nobis Martialem Interpretes Matonianos ad illud *ulmisq; adjungere vites* Niti-

dissima hæc nostri carmina, neque ullo post ævo pari elegantia alia scripta.

17. LVCVM.] Nemora densis arboribus obsita. Talibus coli volebat Auctor malitiæ sub plerisque Numinum personis. *Idalium nobile Insula Cypri*, Clarius Lucus Colofone, Dodone Epiro, Molorchus in Nemea, Marica ad amnem Lirim Campaniæ; Syla nemus celebre Brutiorum, Thymbra apud Phrygiam; infinitique alij id genus Luci culti, quos sacratissimos dicit Arnobius, lib.VII.

20. LASCIVIS FAVNIS.] Qui finguntur obscœnis modis in Venerem semper parati. Scholiastes Theocriti, Idyll.IV.

ἢ Σατυρίσκοις.] τοὺς Σατύρους οἱ πλείονές φασιν, ὡς καὶ τοὺς Σειληνούς, καὶ πᾶνας, ὡς Αἰσχύλος μὲν ἐν Γλαύκῳ. Σοφοκλῆς δὲ ἐν ἀνδρομέδᾳ. Οἱ Σάτυροι καὶ οἱ πᾶνες δὲ ἐπίφοροι πρὸς τὰς συνουσίας, ὅτι καὶ οἱ Σάτυροι τοιοῦτοι δῆλον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, ἀπὸ γὰρ τῆς Σάθης πεποίηται ὁ Σάτυρος, σάθη δὲ ἡ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ἐκπύρωσις, ἀκρατεῖς οἱ Σάτυροι ἐρώτων, λέγεται δὲ παρὰ τὸ σάθη, σάθη δὲ τὸ μόριον τοῦ ἀνδρὸς, ὅπερ καὶ πέος λέγεται.

Iidem autem Fauni, Satyri, Panes; &c.

22. FAVSTI PLAVSVS.] Hymenæum iterantium. Nam ante ostia domorum quibus nuptiæ incelebrandæ, canebatur tibicinibus Hymen, acclamante populo, ut clarum vel ex Comœdijs. Quo illustriores sponsi, eò amplior plausus populi. Sic in Nuptiis Honorij Principis:

Hæc vox per populos, per mare, transeat:
Formosus Mariam ducit Honorius.

Ante ostia autem Nuptialium tam sponsi quam sponsæ (si tales) ædium, omnis magistratus, omnis Procerum copia, & vulgi turba aderat, manè Primo; Papinius:

Vix dum emissa dies, & jam socialia præsto
Omina: jam festa fervet domus utraque pompa.
Fronde virent postes, & fervent compita flammis,
Et pars immensæ gaudet celeberrima Romæ.
Omnis honos; cuncti veniunt ad Limina fasces,
Omnis plebeio teritur prætexta tumultu.
Hic Eques, Hic juvenum quæstu stola mixta laborat.

Vnde pro Nuptiis ipsis festas frequentias dixit Arnobius, lib.IV.

23. CELERINA PER OMNES.] Ad honorem sponsæ pertinet longè lateque cani Hymenæum; id quod adeo necessarium putabant, ut deficientibus humanis cantibus inanimas ipsas res ad concubitum nuptiales odas accinere dictitarent. Sic in Theocrito Oaryobi Clancularijs adolescentis & puellæ complexibus cupressi Hymenæum adsibilant; sic apud Nonnum dormientem comprimit Nicæam Bacchus, tibia per se nata saltat hinc inde atque accinit ingenuum Epithalamium, nullo inflante, lib.XVI.

πολλὴ δ' ὑψιπόρῳ σκιρτήματι θυάδος ὕλης,
Ἄπλος, αὐτοβόητος, ἀνέπλεκεν ὕμνον ἐρώτων,
Καὶ μέλος ἦν ὁμίφοιτον ὀρεσσαύλων ὑμεναίων.
Αἰδομένοις στομάτεσσιν ἀμείβετο παρθένος ἠχώ.
πανιὰς, ὑψορόφων, ὑπὲρ δαπέδων δὲ χορείων,

Αὐλὸς

Αὐλὸς ἐπεσμαράγησεν, ὑμήν, ὑμέναια, λιγαίνων.

Ἱμερόεις γάμος οὗτος ὀρεστιὰς ἴαχε πεύκη.

Quæ verba capite ipso mendosa sunt. Vox enim princeps vocabulum omninò rei alicujus esse debet, sive Nymfæ, sive Dei Rustici, sive Montis, Arboris, Rupis, &c.

27. DETERSIT POLLICE SOMNVM.] Ut solent manibus oculos tergere somno excitati. Nihil poterat elegantius dici.

28. INTERJECTA COMAS.] Coma, capillus densus aut involutus: Interjecta, quia alius cincinnus alteri erat interjectus, & orbes non suffixi orbibus per acus, ut solent negligentes. In nostro exemplari est. *Vtq; fuit intecta comas.*

29. REVOCATQUE SUORUM AGMEN, ET IN NUMERIS HYMENÆUM QUÆRIT AMORIS.] Ita publicavit in sua, Editionum castigatissima, Scaliger. Cujaciani Libri: *Interq; suarum Agmen, & innumeros Hymenæum quærit Amores.* Bentiniani. *sociumq; requirit Agmen, & innumeros Hymenæum quærit Amores.* Scriptorum Belgicorum Coryphæus. *revocatque suorum Agmen, & innumeros Hymenæum quærit Amores.* Aldus consentit Bentino, assentiente & Camerte. Ex nostro Exemplari videas desperabilem jam olim veritatem scriptionis hoc loco fuisse: Illius enim, omissis ultimis prioris horum versuum verbis, rem exscriptor proposuit *Mollibus assurgit stratis.* *******

Agmen, & innumeros Hymenæum quærit Amores.

Mihi Claveriana ex optimis libris distinctio lectioque maximè placet; nulla minus quam Scaligeri. Vox tamen SUORUM Proprium aliquod nomen sinu cælare videtur.

31. MUSA GENITUM.] Hymenæum ferè totum cum suis sibi natalibus cultu, officioq; Epigrammate isto declaravit Martianus Capella: in eam rem hic legendo.

Tu, quem psallentem thalamis, quem matre Camœna
Progenitum perhibent, copula sacra Deum.
Semina qui arcanis stringens pugnantia vinclis,
Complexuq; sacro, dissona nexa foves:
Namq; elementa ligas vicibus, mundumque maritas,
Atque auram mentis corporibus socias.
Fœdere complacito sub quo natura jugatur;
Sexus concilias tu, sub Amore Fidem:
O Hymenæe decens, Veneris, qui maxima cura es,
Hinc tibi nam flagrans ore cupido micat.
Seu tibi quod Bacchus pater est, placuisse choreas,
Cantare ad thalamos seu genetricis habes.
Comere verniferis florentia Limina sertis
Seu consanguineo Gratia Trina dedit.
Connubium divûm componens Calliepæa
Carminis auspicio te probat annuere.

31. DVCEM PRÆFECIT THALAMIS.] Hymenæi nomen ortum ex acclamationibus faustis, quibus in conjugium convenientes omnis Antiquitas prosecuta est. Notabilia sunt, quæ de eo consignavit Proclus in Chrestomathia Sua & Photij.

ὑμέναιον ἐν γάμοις ᾄδεσθαί φασι, κατὰ πόθον καὶ ζήτησιν Ὑμεναίου τοῦ Τερψιχόρας, ὅν φασι γήμαντα ἀφανῆ γενέσθαι, οἱ δὲ κατὰ μνήμην τοῦ Ἀττικοῦ Ὑμεναίου. τοῦτον γάρ φησι διώξαντα ἀφελέσθαι κούρας Ἀττικὰς λῃστῶν,

 οἱ μαὶ

ἔτι μαὶ δὲ ἐγὼ βίῳ τινὰ δύστυχῆς προσαναφώνησιν ὑπάρχειν, ἢ συνδεῖσθαι τοῖς συνιοῦσι πρὸς γάμε κοινωνίαν, μετὰ φιλοστοργίας Αἰολικῇ προσαπτέοντα τὴν ὄχλῳ διαλέκτῳ, οἷον ὑμεναίειν, καὶ ὁμονοεῖν τούτους ἀεὶ ὅμοσε ναίοντας.

Vide Scholia eo loco doctissimi Numesij.

32. VINXISSE.] Prorsus legendum *junxisse* Etsi enim eadem res sit, jugi tamen & jungendi verba propriti m nuptijs dicata. Noster crassè *punxisse* allusa tamen, ut infinitis locis solet, veritate. Sunt tamen qui *vinxisse* defendant, ut Bernardus Martinius Variar. lib. III. cap. XVI. quibus non pugnavero.

33. ATTOLLERE TÆDAS.] Producendis in conjugium novis nuptis. Allevatis enim facibus producebantur, ut de duabus domibus convenirent in unam, de familijs, constituendam unam novam. Noster alibi, verbis Theodosij Principis ad Stiliconem, cū tutorem eum liberis suis, cœlum petiturus ipse, constitueret.

Per tædas, quas ipsa tuo Regina levavit
Conjugio, sociaque virum produxit ab aula.

34. PLATANO.] Omnium arborum umbriferarum nobilissima. Noster Fescenninis, ad Honorium:

Cum post labores sub platani cubes
Virentis umbra, vel gelido specu,
Torrentiorem fallere Sirium. Vide Nostra eo loco.

35. INÆQUALES.] Succedentibus semper longioribus. Figuram spectandam præstat Syrinx Theocriti, sive cujuscunque tandem auctoris.

35. TENEBAT.] Jungebat, ut texere naves.

35. AVENAS.] Cavos omnes frutices aut herbas, quæ inflari possunt, ut cicutarum etiam vox sumitur. Avenam veteribus aliud ab hodierno usu valuisse indicio est quod Servius in Georgic. I. *tradit, eam in nonnullis provincijs seri.*

36. MÆNALIOSQUE MODOS.] Arcadios, ob Panem Arcada, qui Princeps tutorq; fistularum, & fistulicinum. Theocritus Idyll. A. ejusq; Scholiorum Collector Zacharias Calliergus, typographus ante hoc sesquiseculum Græcus.

37. ORISQUE RECURSU.] Licet notare veterum simplicitatem in usu fistularum, quas non unas diversis foraminibus inflabāt, sed ore secundum sonum tollendum aut premendum, legebant ipsas cicutas, sive tubulos, qui non alia ratione modos variabant, quam quod altero alter esset brevior.

41. DULCE MICANT OCULI.] Laudibus Serenæ Reginæ.

Vtraq; Luminibus timidum micat, utraque dulces
Excitat ore faces.

Sæpè Græci Poëtæ, Nonnus, Musæus &c.

42. SOLQVE] Calor diei, quem fugerat Venus.

42. VMBRAM.] Inumbrantem potius genas quam tegentem. Paneg. Probini.

Ante genas dulces quam flos juvenilis inumbret.

43. SILENTEM.] Reverentia Domini Numinis.

46 NIMIVMQ. PARENTIS ÆMVLE.] Indignatio quædam occulta in Musas, quarum cantatrix & Philosopha castitas invisa Veneri. Cur Musas non incendat Amore Cupido, caussas non invenustè narrant Luciani Dialogi.

47. TECVM.] Solo, nemine conscio. Virgilius Georg. de Cornice.

Et sola in sicca secum spatiatur arena.

Idem Ceiri.

48. CITHARÆ.] Vrbanus omnis cantus, quem Lyræ etiam vocabulo indicavit supra. v. XXIII. Sæpè sic Papinius.

48. LYCÆI.] Mons Arcadiæ quem perpetuò habitare cantui pastorali indulgens fingitur Pan; unde hoc dicit.

49. PE-

49. PECVS.] Quod tali cantu mulceri solet. Delicata autem ad delicatum, aut Muliebris hæc oratio, artificio ducitur, ut multa ganniat.

50. HUC ADES.] Seriuscula increpatiuncula. Verum tu, inquit, ades huc nobis, & illud edissere, quod potius est, atq; tui muneris. *Quin tu* tali blanda invectione non sine Gratijs usurpare solet *Appulejus*. Apud quem ita commotioris Veneris non unus alibi etiam sermo est.

55. NEC TE CONVBIA FALLVNT VLLA.] Catullus de Eodem:

Dicite; ô Hymenae, Hymen,
Hymen ô Hymenae.
Vt lubentius audiens
Se citarier ad suum
Munus, huc aditum feras
Dux Bona Veneris, boni
Conjugator Amoris.
Tu fero iuveni in manus
Floridam ipse puellulam
Matris è gremio sua. Dedis.
Nil potest sine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere, at potest
Te volente: quis huic Deo
Compararier ausit?
Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe jungier; at potest
Te volente: quis huic Deo
Compararier ausit?

57. QVOD ADHUC.] Melior omninò scriptura. *quid adhuc* Quid maneres, quid tantum tibi obvenire aut objici potuerit, ut non adesses sponte tua tali conjugio. Manere aliquid Comica puraque locutio.

58. TIBI MANDATVR.] Tuis sacris initiatur, tuo Imperio submittitur. Originem vocat successionem votivam sobolis, cujus sine legitimo conjugio nulla est æstimatio, quo nomine Hymenæum Diis omnibus cæteris præfert Catullus:

Nil potest sine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere, at potest
Te volente: quis huic Deo
Compararier ausit?
Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe iungier; at potest
Te volente: quis huic Deo
Compararier ausit?
Qua tuis careat sacris,
Non queat dare præsides
Terra finibus; at queat
Te volente, quis huic Deo
Compararier ausit?

Ita enim capiendi ii tota Hellade Latioq; dulcissimi versiculi. Nec scribendum *Terra finibus* ut edidit Josephus Scaliger, cum de domo sermo continuetur, in Laudem conjugii scriptus; sine quo, inquit, nemo possit magistratu Romano fungi, aut provincijs Imperij dari præses. Quæ est adulatio Majorum Manlij & Juliæ.

59. LEGVM CVLMINE.] Magistratibus gestis. Leges, Majestas, Vis, Honos Imperii, Magistratus, Potestas, sæpè huic aliisq; optimis auctoribus.

61. RVBRIS QVÆ FLVCTIBVS INSVLA LATRAT.] Belle sic Scaliger, cui clarè, assentitur Scriptus noster, multis aliorum Codicibus potior. Cæteri flatibus ineptè. Sonum videtur alludere fluctuum littus ferientium. Vt Catullus

Longè ubi littus resonans Eoa Tunditur unda.

Sed melius omnibus Actius, hoc divino, ut nunc est, Scholio.

Atq; ubi curvo littore latrans
Vnda sub undis labunda sonat.
Simul & circum magnisonantibus
Excita saxis, seva sonando,
Crepitu clangente cachinnat.

Quib. versib in colligendis, collidēdis, repellēdis, affligēdisq; undis nihil fingi poterat accōmodatius. Incipiunt verba à litteris gravibus;

bus; in medio velut revocantes undæ furorem numeri, ut altior fiat, & spatium implicet grandius, acutis postremo eumdem Litteris velut de profundo cum insperato impetu reddentes, impellunt auditui. Atq; vel hoc solo fragmento immane augetur desiderium amissorum tot nobilissimorum dramatum, quibus floruit olim Scena Latina: quorum nec unum quidem scriptum, præter duos Comicos, ad nos venit, cum totum ferè sæculum Tragicis floruerit. Quod si & his amissis Varronianæ saltim Menippææ remansissent, consolari damnum poteramus, cum quibus prisca Romana Vrbanitas tota pessumivit. Nihil enim ad has quicquid sequentia tempora excuderunt.

63. RVMORE SECVNDO.] Fama favente. *Secessit* autem scribendum cum libris, quos hoc loco non consuluisse Scaligerum, miror.

64. BENIGNA TEMPERIES.] Quam Regenti Populos aut Vrbes alibi præ cæteris omnibus virtutibus commendat Claudianus. Vide Carmen illustre Manlianum.

65. DOCTIQVE SALES.] Scripsisse aliquid Musicum hunc Palladium, patrem ejus cui Epithalamion hoc canitur, ex hoc loco arbitreris.

65. GRATA SENECTVS.] Quæ suavitate morum maximè commendatur. Juvenalis, Sat. IV, talem nobilem illum Crispum Passienum commendat.

venit & Crispi iucunda senectus.
Cuius erant mores qualis facundia.

Lucanus, lib. VIII.

quos inter Achoreus
Iam placidus senio, fractisque modestior annis,
Consilij vox prima, fuit.

Quem locum indicavit Scholiastes priscus Juvenalis. PLinius, lib. III. Epist. I. *Iuvenes adhuc confusa quædam & quasi turbata, non indecent, Senibus placida omnia & ordinata conveniunt, quibus industria sera, turpis ambitio est.* Vide eam Epistolam singulari gratoque, quod rarum, acumine Spurinnam sic laudantem.

64. PER CVNCTOS GRADVS.] Alibi his Commentariis.

68. EOVM STABILI.] Præfectum Prætorio Orientis fuisse indicat. Potest & *Vrbi* præfectus, novæ videlicet Romæ, indicari. Consulatum excludit τὸ *stabili*.

70. VETERESQVE TOMI.] Vide J. Cujacij Commentar. ad Novellam CXX.

71. SPOLIIS.] Victoriis de Getis. Victorem enim Getarum Celerem, Romanorum Procerum aliquem, in Tomitanis oris consedisse innuit. Non verò ideò de Getarum prosapia, ut voluit vir doctus, cui amoliendæ hanc spoliorum mentionem injecisse Claudianum existimo.

CELERINI ROBORE] De Materna nobilitate, qui de omni commentati ubertim sunt Gunterus, lib. I. Ligurini.

Vos quoq; Cæsarei iuuenes, quos inde paterna
Nobilitas, veterum deducta ab origine Regum,
Hinc matris commendat honos.

Celerini nomen exemplis aliquot supra illustratum est Benè summus Scaliger qui id hoc loco servavit, cum mutavit ad suum Codicem Cluverius. Disertè idem comparet in membranis nostris, aliquot libris de Belgio, agnoscitq; Aldus. Scelerinum frustra locupletato nomine scripserunt Bentinus & Camers., Celerini populi penes PLinium & Ptolemæum, nihil horsum faciunt.

74. SIBI.] IPsi. Non enim sibi dederat miles, aut dare volebat, sed Celerino, de quo sermo est. Multa hujus abusus exempla notata Adversarijs.

74. CVM SIBI POST DOMITAS.] Noster Codex Perspicuè.

Cum sibi post domitos & Parthica fulmina Caros
Sceptra daret miles.

Cui Lectioni affinem reperit in alio Codice Claverius, etiam à Cujacio, uti ait, notatam.

Duo

Duo Belgæ, qui soli hoc Carmen habuerunt, alter Carras, alter Charas, prætulerunt. Aldus *Charyn*. Camers *Claros* cum Bentino, ediderunt. Mihi quæ de Caro & Carino Imperatoribus afferri possunt, non displicent. Non video tamen optimi Cujaciani Codicis scripturam debeamus repudiare. Ea sic habet:

> *Cum sibi post domitas, ad Parthica flumina, Carras,*
> *Sceptra daret miles.*

Domitas ad Parthica flumina Carras Poeticè dicit fusum fugatumq; exercitum Parthorum ad flumina ipsis Patria. Carrhæ enim Parthorum totum nomen & Imperium notant, ut Rhenus nostro omnes Germaniæ populos, Danubius & Tanais Scytharum. Lucanus

> *miserando funere Crassus*
> *Assyrias Latio maculavit sanguine Carrhas.*

Sententia igitur sit; Cilerinum istum post cladem insignem Parthis illatam à militibus oblatum imperium abnuisse.

77. INCESTUM] Miraculo omni mirius, quod apertam facilemq; Veritatem hujus loci, nemo Codex, nemo Editor, aut Censor, viderit, ad usq; doctum, perspicacemque virum Janum Gruterum, qui in Notis ad Medeam Senecæ planam illam primus indicavit

> *Respuit ingestum, quod vi, quod poscere ferro*
> *Posthabita Pietate solent.*

Omninò Verissimè. *Ingerere* rem dicitur qui invito obnitentiq; obtrudit, quo pacto obtrusum Imperium singulari magnanimitate & æquanimitate refutasse ait Celerinum suum. Sic Ipsemet Bello Gildonico. v CXCIII.

> *Aethiopem nobis generum, Nabamona maritum Ingerit.*

Symmachus lib. IV. Epist. XXIX. *Tradendas tibi à fratre nostro Minervio duas oratiunculas meas, vel mittendas in patriam, fidelitati ejus ingessi.* PLinius Panegyrico: *O rem Memoria Litterisq; mandandam. Præfectum Prætorij non ex ingerentibus, sed ex subtrahentibus Legere, eumdemq; otio, quem pertinaciter amet, reddere.* Petrus Chrysologus, Sermone LI. *Cum filium suum quidam surdi & muti spiritus furore possessum ingereret domino curandum* Faustus Rheiensis Lib. I. de Libero Arbitrio: *Et quia ei immortalitatem dejectus invidit, ideo caussam mortis ingessit, dicendo.* De Re vide ad IV. Cons. Hon. & Commentario in Laudes Stiliconias.

78 PVRPVRA PRIMVM.] Dignitas minor virtute. Vicit, ait, Fortunam & Ambitionem, contemnendo utramque. Similia in Laudibus Stiliconis.

81. MAJOREM CONTEMTA PROBAT.]Paullinus Benedictus lib. I. Martin.

> *majorq; probatur*
> *Dum cupit esse minor; nam Laudem temnere Laus est.*

Pontius Diaconus in Vita Cypriani: *Magis dignus efficitur, qui, quod meretur, excusat.* Cassius Longinus, περὶ ὕψους, cap. V. θαυμάζωσι τῶν ἐχόντων τὰς τιμὰς, δόξας, τυραννίδες, μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπερορῶντας. Libanius, Prosphonetico Juliani. ὡς καλὸν μὲν τὸ τὸ διοδεῖσθαι τὴν δόσιν, κάλλιον δὲ ἐκείνων τὸ κατεπείγειν τὴν λῆψιν.

Sic Tiberium, velut pariter affectum adulatur. Ovidius lib. IV. de Ponto.

> *Nam Patris Augusti docui mortale fuisse*
> *Corpus, in æthereas numen abisse domos.*
> *Esse parem virtute Patri, qui frena rogatus*
> *Sæpè recusari cœperit Imperii.*

De Marco Antonino pariter, sed verè, Aristides. Oratione in Regem:

ἓν μὲν οὖν τοῦτο πρῶτον, καὶ μέγιστον ὑπάρχει λέγειν περὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ πρότερον, ἢ καταστῆναι εἰς τὴν ἀρχὴν ἄξιος τῆς βασιλείας ἦν, οἱ μὲν γὰρ δι' ἑτέρων κτώμενοι

τὴν ἀρχὴν, ἢ περὶ τῶν περὶ αὐτῶν παραλαβόντες, οἱ μὲν ἰσχὺν ἀντὶ τοῦ δικαίου προθέμενοι, εἶθ', ὥσπερ τινὸς γένους ἀκολουθίαν καὶ διαδοχὴν σώζοντες, οὕτω καὶ βασιλείαν ἐκτήσαντο, ὅστις δὲ αὐτὸς μὲν οὔτε παραγγείλας, οὔτε δεηθεὶς δεηθέντων δὲ ἁπάντων αὐτοῦ γενέσθαι, ἔδωκε τοῖς δεηθεῖσιν ἑαυτὸν, καὶ παρακαλέσασιν, πάλαι τούτῳ, καὶ δι' ἀρετὴν τοῦτο τὸ γέρας ὀφείλετο.

Honoratus, in Vita Hilarij Arelatensis: *Dignum duco nequaquam more Rhetorico, patriam, parentesque memorare: quia ipse etiam Laudibus venerãdi propinqui, precelsum stemma maluit nobilitare dum respuit, commendare dum preterit, dilatare dum spernit. Ita se verè, ex animo oblatum Imperium recusasse* memorat gloriaturque, vaferrimus Princeps, Julianus, Misopogone: *Neque enim ille me ad vos venturum putavit, neq; ut venirem, tamen regnaturum speravit, in tanto præsertim Imperio, quantum Dii largiti sunt multum sanè invito ac repugnante tum illo qui dedit, quam me, qui accepi. Videbatur enim neuter nostrum velle, nec is qui hunc honorem vel gratiam, vel quocunque alio nomine vultis appellare, libenter dabat, & qui accepit, Dii sunt testes, verè & ex animo recusabat.* Par sententia apud Pedonem, ut volunt, Elegia de Obitu Mœcenatis.

Majus erat potuisse tamen, nec velle, triumfos.
Maior res magnis abstinuisse fuit.

PLutarchus Coriolano. *Totum hunc Claudiani* locum exprimunt, ab eodem, puto, expressa, quæ Leguntur apud Curtium, Lib. IV. *Erant Hesphæstioni hospites, clari inter suos juvenes, qui facta ipsis potestate regnandi, negaverunt quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi Regia stirpe ortum. Admiratus Hephastion magnitudinem animi, spernentis, quod alii per ignes ferrumq; peterent: Vos quidem, inquit, macte virtute estote, qui primi intellexistis quãto majus esset fastidire regnum quã accipere,* &c.

83. PLENA DUCUM.] Magistrum Militiæ supremum fuisse indicat. PLena dicit sumsisse, quia nullum prius gradum inīverit. Sequentia sanè sunt ea quæ indicat Scholiastes Cujacianus.

84. PRINCEPS MILITIÆ.] Togatam dicit, cujus prius fuerit Princeps. Sed verius est de duobus hic sermonem esse Claudiano, Patre nimirum Celerinæ, cum de propagine materna antiquissima jam locutus sit, avoque materno: quorum ille jam sit dictus militiæ princeps, hic verò jam dicatur Primicerius Notariorum, vel alia talis potestas, constituta ad Rationes militiæ Romanæ.

85. ALTER CUNCTORUM.] Distinguenda hæc isto modo censemus:

cognomina sumsit
Plena ducum genitor, paullatim vectus ad altum,
Princeps militiæ, qua non illustrior exstat:
Alter cunctorum tabulas assignat honorum.

Interpretatio autem verior modo proposita, quamque potius affirmemus, hæc sit Celerinus fuit ille præstantissimus stirpis auctor Celerinæ, à matre. Hujus cognomen assumsit Pater Celerinæ, utpotè multis præclaris ducibus eodem vocabulo eamdem successionem ornantibus. Sic genitor Celerinus dicitur Celerinæ non à sua stirpe, sed conjugis materna, quæ plena fuit scilicet magnorum virorum. Vel & *sumsit* illud ad Patrem Celerinæ ita pertinet, ut nepoti ex filia maternus avus indiderit, ad memoriam præclarorum majorum ejus nominis. Clarum ex historijs, ipsisque titulis à materno genere sumsisse illustrium avorum nomina Proceres Romanos. Sic Avidius Cassius Avidij nomen ab Avidio Severo, avo materno, sumsit. Vide elegantem dissertationem nupertimi Sidoniani Recensitoris. Postremo horum versuum Stephanum Claverium non sequar, qui edidit:

Altera

Altera cunctorum tabulas assignat honorum.

Certissimum enim est de alio homine loqui Claudianum. Quod cœcutiat quinon videat. Nihil verò verisimilius quam, ut dixi, de Celerinæ utraque Stirpe sermocinari, cujus cum matrem ob res gestas laudare non posset, nec id ab eo exspectaretur, laudat recenletq; munus & dignitatem avi ejus materni. Sic clara omnia. Libri scripti & antiquitus editi nostri omnes servant τὸ *ALTER*, & fefellit Librarios quod commodè id præcedenti versui adhærere possit.

86. NUMEROS.] Militares cohortes. Quas olim cohortes, eo ævo Numeros dici cœptos scribit Sozomenus in Historia Ecclesiastica.

88. DEPOSITUM.] Tabulas ita videtur appellare modo dictas, quas apud ærarium, aut Scribam Publicum deposuerit, vel & alio loco Imperatoriorum thesaurorum. De Scribis scriptum aliquid Adversar. libro L.

93. ELEGIT STILICO.] Evexit ad eas dignitates. Vel certè ut nuptiarum conciliator fuerit Stilico, non secus ac Claudiano sponsam contulit Serena. Docente ipsomet in Elegia ad eam. Quæ doctissimus Claverius de adoptione, minus credibilia autumo: Non enim tam paucis illam tangeret Claudianus; & quid opus adoptione, parenti trium Liberorum, quorum marem voluit, ut traditur, etiam Imperio admovere, adeo ejus diligens, pater, fuit. In Heracliano, qui fuerit maritus uxoris ejusdem Stiliconis, manifestè conniveri puto, cum non Heraclianum, qui manu sua Virum Incomparabilem interfecit, sed Bathanarium ei fœminæ virum faciat Zosimus, verbis à nobis ad Laudes Serenæ v. CLXXXVI. propositis, cujus & dignitatem, præmium parricidij nactus fuerit Heraclianus. Nec verò Nummus ille quo Heraclianus Imperator dicitur necessario ad istum parricidam pertinet, cum sub Gallieno eo vocabulo dux alius Imperium affectarit, ut auctor est Trebellius Pollio.

96. MARCENTES CUPIO QUASSARE CORONAS.] Hoc enim Hymenæi officium. Martianus Capella, lib. IX.

Iam facibus lassos spectans marcentibus ignes,
Instaurare jubet tunc Hymenæa Venus.

Sic marcentes faces excutere Hymenæum, jubet Chorus apud Senecam, Medea.

Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi;
Multifidam jam tempus erat succendere pinum.
Excute sollemnem digitis marcentibus ignem,
Festa dicax fundat convicia Fescenninus.

Soboles enim Bacchi Hymenæus, Capella, versibus ad XXXI. suprà positis.

99. RESPONSURA CHORIS.] Vario modulamine, quali Constant chori.

101. PRÆLISQUE SOLUTÆ.] Haud dubiè vera Lectio. Nobis olim *peplis* visum, male: licet ita expressè habeant membranæ nostræ. Aldus *populisque* quomodo & Camers. Sed Belgici & Cujaciani Libri Veritatem restituerunt. Præla erant in usu vestiaria, quibus vestes subditæ coercebantur, ut nitorem formamque servarent. Martialis lib. II. Epigramm. XLVI.

Sic tua suppositis perlucent præla Lucernis,
Sic micat innumeris arcula Synthesibus.

Ammianus, libro XXVIII. *Deinde cum à Silvani lavacro & Mammaæ aquis ventitant sospitalibus, ut quisquam eorum egressus, tenuissimis se terserit Linteis, solutu pressoriis vestes luce nitentes arbitra diligenter explorat.* De nitore Seneca capite I. de Tranquill. Animi: *Placet non in ambitionem cubile compositum, non ex arcula prolata vestis, non ponderibus aut tormentis splendere cogentibus, pressa;*

pressa; sed domestica & vilis. Martialis, lib. XI. Epigr. IX.

Lassa quod hesterni spirant opobalsama Drauci,
Arbore quod verna luxuriosus ager.
De Pallatinis Domina quod serica prælis,
Succina virginea quod regelata manu.

Quibus testimonijs jam ante nos usi sunt doctissimi homines, ad locum hunc nostri, Senecam, quique de Luxu Romanorum Commentati sunt. Adde nos Advers. lib. XXXII. C. VII.

102. DIONÆÆ] Maternæ: quam mater Diona ipsi neverat. Hoc enim Opificium indicat per maternam telam, exquisitum, rarum, sepositum, ornatum talibus Nuptijs protulisse atq; impendisse Venerem significans.

103. JUGA FLORIBUS HALANT.] Omnia Veneris armamenta floribus rosisque ornata dicit, inter ea & currum. Sic Stesichorus de vectura nescio cujus Regis:

πολλὰ μὲν κυδώνια μᾶλα ποτερρίπτουν ποτὶ δίφρον ἄνακτι, πολλὰ δὲ μύρρινα φῦλλα, καὶ ῥοδίνους στεφάνους, ἴων τε κορωνίδας οὔλας.

Halare Rosas dicit, ob densiorem odoris spiritum. Sidonius Paneg. Anthemij.

Halant rura rosis, indescriptosque per agros
Flagrat odor.

Ennodius, Panegyrico Epiphanij *interpellata nec ullis Frigoribus marcescit humus.*

Halant rura rosas.

104. COLUMBAS.] Vectura Veneris, Columbæ. Scholiastes Apollonij Rhodij, Lib. III. Argonaut.

Ἀπολλόδωρος φησὶν ἐν τῷ περὶ θεῶν, ὅτι ἡ περιστερὰ ἱερὰ Ἀφροδίτης.

Ovidius lib. XV. Metamorph.

Perq; leves auras junctis invecta columbis

Littus adit Laureus.

110. TRUCES.] Satagentes, festini, seriò operi intenti. *Puerilis* impetus innuitur.

112. CONFLIGUNT.] Ludicris pugnis, dum quisque Deæ proximus venire vult.

113. CONSEQUITUR.] Et ipse pennipotens nempe.

115. IMPUNE CADUNT.] Dum impelluntur, incitatur vis volandi, & sic impunè cadunt, cum alis excipiantur, & inde melius volent.

120. IPSE PEPERCIT SEIRIUS.] Talia de campis Ennæis in Raptu Proserpinæ.

122. BALSAMA.] Nuptijs adsueta, more Romano. Appulejus, libro VI. *Nec mora, cum cœna Nuptialis affluens exhibetur: Tunc poculum nectaris Liber ministrabat, Vulcanus cœnam coquebat, Horæ Rosis & cæteris Floribus purpurabant omnia, Gratiæ spargebant Balsama, Musæ voce canora personabant.* Martianus Capella lib. IX.

123. NILIACVS CORTEX.] Hic nobilissimi liquoris proventus. Judæis attribuunt alii, quo ex Aethiopia pervenisse scribit Josephus, cum Regina nimirum illa nobilis ad Salomonem venisset, Archaiol. libro VIII. capite III. Vide eum libro XIV. capite VII. Egesippum libro I. capite XV. ad Cæsaream, urbem Judææ aut Idumes floruisse scribit Dracontius, ei rei nobis restitutus, lib. IX. cap. VII. In Paradiso arbusculas collocat Alcimus Avitus, lib. I. sed perpetim fluentes.

Illic desudans fragrantia Balsama ramus,
Perpetuum promit pingui de stirpe fluorem.

Ita enim elegantis Poëtæ locus legendus cum vulgò nullius sit sententiæ pingui de stipite florem: Celebrat enim nativum fluorem, sine vulnere stirpis, cum alioqui cortex testa incideretur, vide Josephum, & Tacitum V. Historiarum. Noster ungue etiam elici suetum indicat.

124. V

124. VIRVM.] Ineptè. Scribe *murum* cum Cujacianis Libris. Cupidinem enim & Venerē simul extraxisse matris gremio puellam indicat. De juvene, quæ sit Rusticitas aut stoliditas?

124. FLENTEM.] Metu primi vulneris, & amore virginitatis. PLeni libri. Capella lib.IX.

Hesperus intactam servet licet usq; puellam
Nuptam videbis, Phosphore
Nec matris lacrymæ, pressi nec viribus ungues,
Nexus valebunt rumpere.
N*e thalamos metuas, tris hoc quod Iuno Tonanti,*
Quæ nunc sorore dulcior.

Quibus iucundis versiculis mendosa est vox *matris*. Puellæ enim ipsius persona scribitur, eamque alloquitur Musa. Lege *Nec jam arctos lacrymæ* Poemata omnia ejus auctoris, qui medio ævo Scholis tritus, perditè corrupta sunt.

127. FLAVIS CRINIBUS ISTRUM] Flava comas, ut Bissala Ausoniana, indidem & ipsa petita. Notabamus ubertim alibi.

128. DEXTRAM VIRI DEXTRAMQVE PVELLÆ.] Pronubarum Officio. Fescennina III. Stiliconi Pronubo sive paratario idem datur:

Tractus ab aula rursus ad aulam
Redeat sanguis patris Officiis,
Iunge potenti pignora dextra.

Sic Trebellius Pollio scribit Gallienum tenentem manus sponsi & sponsæ inter centum Poetas illud nobilissimum Epithalamium recitasse. In eo fuere hi versus.

Ite agite, ô pueri, pariter sudate medullis
Omnibus intra vos, non murmura vestra Columbæ,
B*rachia non edera vincant, non oscula concha.*

129. TRADIT.] Mutuo iunctis alternas manus. Tradere, absolutè, cedere cum omni re & jure. Martialis.

Solus Iulæus cum jam retineret habenas
Tradidit, inque suo proximus orbe fuit.

130. VIVITE CONCORDES.] Votum novis Nuptis primo loco debitum. Vnde Concordia Nuptiarum Matrimoniorumque præses. Sic imperat illi Venus Nuptijs Honorij.

Tu festas, Hymenæe, faces; tu, Gratia, flores,
Elige; tu geminas, Concordia necte Coronas.

Papinius Epithalamio Stellæ & Violantillæ.

dat Iuno verenda
Vincula, & insigni geminat Concordia tæda.

130. NOSTRVM MVNVS.] Concubitum. Ἔργα κυθηρείης. Simonides, ὁμῶς τε πρὸς ἔργον Ἀφροδίσιον ἐλθόνθ' ἑταῖρον ὃν τινῶν ἐδέξατο. Sic Nonnus Dionys. XXXIV. Solon Elegiis. Theocritus Epigrammatis. Musonius apud Stobæum. Serm. LXV. Proclus Hymnis. Orpheus Argonaut. Sic ἔργα γυναικῶν, συνουσίαν vocant Stato & Lucillius lib II. Antholog. Epigr. Longus, Pastoral IV. Lucianus Dea Syr. Opus muliebre Petronius Satirico.

132. VIRTVTE PATERNA.] Maro. *Instat vi Patria Pyrrhus* Elegans vero admonitio? nam nimia reluctatio iracundum hominem hic etiam suscitaret, ut est ille in Dialogo Petri Aretini, à nobis Latio transscripto; sed tanta vecordia typothetarum correctorumque edito, ut nihil alibi viderim vitiosius.

135. SCYTHICAS IRAS.] Velut & has patrias dicat à Danubio. De immanitate Scytharum multis Tertullianus, & alij scriptorum.

136. ROGAMAS.] Vt est venusta dulcisque rogatio apud PLautum Casina, Ausonium Centone.

Centone Nuptiali, Catullum, & Martianum Capellam, lib. IX.

137. SIC MATER ERIS.] Ratio optima persuadendi assensum in virginitatis spolium. Theocritus Oaristi, quo nec ille ipse artifex suavius Eidyllion umquam scripsit.

> ἢν δὲ τέκῃς φίλα τέκνα, νέον φάος
> ὄψεαι παῖς.

Ungues perpetua arma in juvenes puellarum, etiam profecti aliquando in pugnam. Horat.

> *prælia virginum*
> *Sectis in juvenes unguibus acrium.*

140. AETHON.] Nomina à Solis Equis apud Ovidium mutuata.

142. PVRO MELLE.] Non admixtis venenis, quæ cum melle armare tela Cupidinum memorat Nuptijs Honorianis. v. LXXXII. Et Anacreon fel misceri disertim scribit, Oda. XLV.

> ὁ ἀνὴρ ὁ τῆς Κυθήρης,
> παρὰ λεμνίαις καμίνοις,
> τὰ βέλη, τὰ τῶν ἐρώτων,
> ἐποίει, λαβὼν σίδηρον,
> Ακίδας δ' ἔβαπτε Κύπρις,
> Μέλι τὸ γλυκὺ λαβοῦσα.
> Ο' δ' ἔρως χολὴν ἔμισγε.

Porro clausula hujus elegantissimi carminis in memoriam reducit Scidam veterẽ, in Mediomatricum quondam nobis Metropoli, inter oblatas temerè membranas redemtam, quæ Epithalamij cujusdam initium habet, Auspicio quondam & Aellæ, Romanæ Iuventutis primatibus decantati, cujus titulus Patricium aut Patritum quemdam auctorem præfert, scriptorem utique veterem nec improbum; modo ne dignitatis id fuerit vocabulum, vero scriptoris abroso, ut arbitrari quivis poterit, initium ipsum membranę deficere conuitus. Id fragmentum ad calcem hujus Poematis posteritati condonare placet, quod benè vortat.

Vere novo florebat humus; satus æthere sudo,
Imbre maritatum vegetabat Spiritus Orbem.
Ipsa quoque æthereis deducta propagine, flamma,
Visceribus suffusa cavis, nova germina largo
Vrgebat gremio, reparans Elemẽta calore.
Latonæ geminum Numen, Cythereius ignis,
Iuppiter ipse parens, & Maja mobile pignus,
Temperie unanimi, secluso frigore tristi,
Saturni veteris, mundi per aperta nitebant.
Cum Venus Idalijs comitata sororibus exit
Thessalicos visura lares, ubi florida Tempe
Perpetuis faciles conservant cultibus hortos.
It Natura comes lactenti fœta papilla,
Vnde venit vitale decus; prope Gratia blando
Intuitu invergit florem nascentibus herbis.
Ante Deam tenui decurrit veste Voluptas,
Ostentans, revocansq; nitentia membra tegendo.
Purpureas croceo suras evincta cothurno,
Speq; sua major, nullaq; imitãda figura.
Blanda manu implexam tenet hanc, ducitque canendo
Aethereas Seiren, iterabile carmen ad auras.
Adjuga blanda sedet, niveas moderata Columbas,
Non Satianda bonis, Diva soror alma, Cupido,
Aliger obsequio stipat puer; agmen, Amorum
Claudit agens choreas pictis exercitus armis.
Arrident latè toto revolantia mundo
Sidera,

Sidera blandito dominam venerata sereno,
Ipsa levi residens curru, mitissima Divum,
Ventilat afflatu cœlum Zephyrisque remissis
Mulcet agros, lenique astris adremigat aura.
Protinus ut liquidum Phœbi jubar ore recussit,
Progressamque Deam docuere Elementa favendo.
Lydia qui cedente reliquerat arva sorore
Obvia pampineis Liber rapit agmina thyrsis.
Ditia Pactoli superat Peneius amnis
Munera, clarus aquis nitidum stagnantibus aurum.
Exsultant Dryadum faciles deliria Fauni,
Et Satyri, sub utroque Deo promtissima pubes.
Corniger hos stimulis implet puer, athera clangor
Verberat, & crotalis responsant tympana pulsu.
Ecce pater, pando recubãs, Silenus, asello
Cui lacer a summo pendebat cantarus armo,
Vina per os, hirtaque fluunt compendia barba.
E numero comitum Veneris vestigat, & olim
Captus Amore petit festina, Chlorida, vato.
Nymfa retrocedens dum spes alit, inque furentem
Blanda micans oculis, refugit pede, Libera lusu
Turba favet, totoque fremit Petulantia cœtu.
Hic subito volitans sparsas rumore per umbras.
Fama movet mentes, incertaque murmura portat,
Orta dehinc largo narratur fabula motu.
Non vides auctorem, sed sentit quisque refertque
Atque audisse putat, nec primus in agmine toto est.
Mane sub Eoo, dum diva castra moventur.
Elapsum pennis, & in observata ferentem
Per liquidas Hymenæum auras, vestigia. Roma
Advertisse pedem, subitoque redire tumultu.
Ipse aderat, pompamque trahens, victosq; jugali
Quos in consulta conjunxerat arte, Diona,
Auspicium juvenem, atque aquæva pectus Aella.
Illos prima patrum, generosa stirpis alumno,
Nobilitas tota pridem celebraverat urbe,
Et species, morumque Opulentia comta nitore,
Nec semel Arcitenens tentarat spicula castis
Indere pectoribus, matris molimine magno.
Olli florebant studiis Helicone petito,
Nec chorus Aonidum, nec sancta Palladis ardor,
Nec Pater ipse jugi cuiquam majore favebat
Ingenio; par cura animo; Labor otia nescit
Improbus, atque alijs urit præcordia flammis
Gloria, ab excelsa Laus intemerabilis Arce,
Monstrat iter, quo celsa petunt fastigia rerum
Semidea mentes, puro stirps prosata cœlo.
At teneros avi, nec adhuc puerile sonantes,

A

A primis fausto sociarant omine cunis
Solliciti longa de posteritate, parentes.
Hinc puer elusa juga Calliopeius illis
Nexuerat Domina, latamque ferebat ad Aulam
Luctantes rapiens iuvenes, immane tropaeum.
Indignata tamen risit Dea, nec tibi tantum
Sæpè licere velit, nimium studiose pudoris,
Maternos nimium, puer, amplexate rigores.
Protinus instaurant pompa genialis honorem
Deflectuntque viam, pelagoq; advertere certant
Ales at è medio revolans, Concordia, cœtu
Iungere nunc dextras, nunc oscula pangere mandat,
Primaque perpetuis mysteria tradere curis,
Ipsa pharatratos urget Dea Pronuba fratres
Sancta Fides, flectant choreas ad mœnia Romæ
Et Patrios læto repetant rumore penates,
Vnde ante ora suorum: & avita in sedibus aula
Testentur fixum fœdus, thalamumque coronent. **

Hactenus schedæ veteres, quibus, pagina una interioris, insunt alia deinceps, minimè ad hunc Apollinem facientia; potius ad Marcelli illum, experientia sola, usuq; uno magistro medicamenta membrorum docentis.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, IN TERTIVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI, PANEGYRICVM,

Animadversiones.

Vulgarium Poetarum, & quorum spiritus non accesserunt afflatus illi de purioribus ætheris flammis, mos est captare Nominum allusiones, & exinde, vel omina vel Encomia Heroibus nectere, aut à pariter cadentibus syllabis elegantiam scribendi affectare. At Claudianum nostrum utroque eo nomine majorem & Vanitate vulgari; & Græca etiam levitate, aut licentia, graviorem pono, quod in universum talia legitimæ Poeseos detrimenta spreverit, cum alio omni fastu & ineptia; nec in universum Honorij nomen umquam alluserit, quod cum summam dignitatem, Augustum fastigium ipso vocabulo gerat, numquam tamen ullam sui allusionem generoso viro expressit. Pari modo neque ullo umquā loco consonis syllabis eadentium sententiarum aut verborum temeravit generosam orationem, qua peste mox insecuta tempora Eloquentiam Romanam misere deturparunt. Sidonium vide, pressis vestigijs nostrum insectantem, qui tantopere hoc delirio captus est tamque ineptæ stultitiæ ingenium capitale submisit, ut nullam ferè paginam facere norit sine argutis illis vocum affectatorum collusionibus: Cujus exemplar insecuta sequentia ingenia omnem eloquentię cursum in fanaticos rythmos confregerūt, multa paucis includentes, & consonis commatiorum clausulis harmonicum di. endi genus consectantes. Quod scribendi genus solitarios postea homines indeptum, qui querqueram argutiam de vita in stilum contulerunt, tantas radices egit, ut me prosa oratio multis ulla seculis sine rythmo scriberetur, & versus ipsi novas acciperent leges, metra ipsa cosonantiunculis illis inequitantibus, novamque laudem in difficultate correspondentium vocularum quærentibus, male feriatis nugonibus. Sic neque carmen sine rythmo duplici, neque soluta Eloquentia sine metro jam placebat, barbarie omnia vastante moribus & legibus suarum Linguarum. In quas videlicet Prosodia nulla cadebat. Vix tamdem optimè & animati & eruditi viri Francisci Petrarchæ, aut paullò superiori, ætate veram viam recolere instituerunt, quorum judicio conatuque pædor ille, argutiæq; claustrales tamdem facessere jussæ, genuinæ Eloquentiæ viam recluserunt, Linguæque Romanæ & æstimatio & imitatio vera reflorescere cæpit. Tam altè tamen Cacoethes illud insedit, ut post intervalla aliquot seculorum pędorem animis non potuerint excutere

Nnn homines

homines etiam docti, quin vitiosam corruptamque orationem recolerent, & magnum aliquid sibi patrare visi, rumperēt denuò simplicitatem antiquam, novam de veteri jam stultitia sectam facientes, qua seria, elegans, cordataque alioquin, dictio, puerilibus allusionibus, & syllabarum æquo sono cadentium affectariunculis, consterpraretur. Sed hæc alterius sunt loci. De Veterum decorum decrementis quod dixi, exemplum dabit collata Claudij nostri Sidoniana Poesis, cujus si unicam modo pagellam excusseris, videbis quam futili judicio ingenium suum capitale submiserit. Et quanto saltu quantillo tempore nativa vis Eloquentiæ veræ sit pessum acta. Ecce initio Panegyrici Anthemiani. *Cōsul vetus ac sine Fastu Scribere bis Fastis* Quam ineptè, & ratione repugnante *Fastus* hic *Fastu* præponitur; Quid enim majori, summæque dignitati magis incongruum adversumque, quam eximinoris ascitu superbiam, aut, qui, stolidior est, fastum sumere? Sic in ipsa fronte Poematum captatori rythmorum contingit, dum syllabas aucupatur, deliquium rationis pati. Mon stetit autem hoc fastu, sed, ut tamdem omnem aleam vinceret, *Fastigati* statim geniatam scilicet vocem ascivit, sequique jussit *quamquam diademate crinem Fastigatus eas* Procul dubio illo judicij deliquio occæcatus nec Solæcismum hic vidit optimus vatum. *Fastigiatum* enim Latinitas dicat, vix umquam à fastigio fastigatum. Duraq; omnino ex se scriptio est *crinem fastigiatus diademate:* Velut *Imperiatus*, aut *Regificatus* dicas, id enim volunt *fastigii* voce, pleriq; hoc genus scriptores. Non excutiemus attentius cætera. Versu LIV. ineptit iterum solidè *In tua lucra ferus exarmat guttur alumnus Vt pandum dependat ebur* Nullum non epitheton aptius ebori dedisset, quam quod *pandum* dixit, sed fascinum consonantis syllabæ excutere non poterat. Nihil ineptius versu CXLVII. *frendens cum bellua ferrum Ferret, & intratos exirent arma per armos.* Quam hæc infrà omnem seriam lectoris exspectationem sunt! Amplius enim quam ferebat ferrum bellua, quod sine vulnere melius fecisset. Arma non exibant per armos, sed tela, alioquin & clypei & galeæ idem potuissent. Ineptissima res judicium ingeniumque submittere talibus delitijs, modo corruptis auribus rythmi blandiantur. Numquam cordatus homo sine indignatione leget quod v. CCXVIII Egregiū Politicum locum conspurcavit, dum allusionem litterularum præponit capitali rei explicandæ. *Non generum legit Respublica, sed generosum* Quid enim si socer fuisset, non gener? An non generosum ita tum potius legisset, nō enim Respublica tum habuisset, quam sequeretur, collusionem litterarum, ad dignitatem hominis perspiciundam? Nihil stultius dici poterat. Et generosus insuper genero contraponitur: Alia septem octo, loca ejusdem generositatis eidem Carmini insunt; hæc nobis proposita ut quam à Claudiani ævo mox omnia degenerarunt, Lector coram contueri facilius posset. Hinc enati sunt qui Hexametros duobus primum mox pluribus rythmis adeo incestarunt, ut nullus finis fuerit scabiosæ Barbariæ, versificatorum Lerna aliis seculis alia superare vecordia contendente, donec tota Heroa Poesis pessum concidit. Fuerunt in his tamen nec indigni aliqua laude, quos eruditio ingeniumque rythmis doctrinam Lectionemq; veterem aspergere voluit, ut est *Bernardus Morlanensis.* Satyricus scriptor, quo pari opere nemo melioris ævi disertius scripsisset, si phrasin barbaries & scabies ista non teneret: Nec primus tamen iste ita evolavit, sed *Petrus quidam Monachus* ante ambivit eamdem palmam, ut videre est apud Gulielmum Malmesburiensem lib. II. de Gestis Pontificum Angliæ, & nos prolixè alibi exigimus. Sunt nonnulla, & quidem plura forte quam vulgo sciatur, Nicolai Clemangij, ejusdē generis. Nunc satis sit aliorum vitia demonstrando Claudiani virtutes fecisse illustriores. Vitia dico, veræ Eloquentiæ ratione, inter hæc enim & Quintiliano recensetur quicquid ab appellatione hominis æstimationi

mationi ejus tribuitur, quo de genere ineptiendi hanc diatriben sumus exorsi, cum enim de Polynice loquitur Etheocles apud Euripidem. Phœnissis, hunc in modum.

> ἔξελθ᾽ ἐκ χώρας, ἀληθῶς δ᾽ ὄνομα
> πολυνείκης πατὴρ
> Ἔθετο σοι, θείᾳ προνοίᾳ νεικέων ἐπώνυμον.

Marcus Fabius frigidum hoc schema esse asserit ad mores à vocabulo dehonestandos venire, quem male exemplis Aeschyli, Sophoclis ejusdemque Euripidis, confutare nititur P. Victorius, Variar. lib. XXXVI. cap XXIV. Nam peccantium multitudo non excusat errorem, sed de morbo potius contagionem facit. Parem nævum notamus in Libanio, qui de Constantio scribit in Basilico: καὶ τὸ τῆς προσηγορίας οἰκεῖον ἐπὶ τὴν τῶν πράξεων ὁμοιότητα διεβίβασε. Vt Infinitos alios nunc taceam. Magis magnanimiter Poetæ Latini, ut nostrum denuò non nominem, Maro, Ovidius, Horatius, Papinius, Valerius Flaccus, Martialis, Silius Italicus, Manilius, qui cum à nominum etiam æstimatione commendare possent Augustum, Catonem, Pompejum, Scipionem, Domitianum, Nervam, plebeio tamen hoc schemate consulto consensu abstinuerunt. Etiam Ausonius, cui, satis alioquin sæpè Grammatico, nihil excidit quod Valentinianum, Gratianum, Theodosium, hinc laudare ambiret. Sequens ætas abjecit animum, ut Sidonius, Ennodius, Corippus, Fortunatus, & ingens vis aliorum commonstrat, quos sequiorum gentium secuti alij, etiam etyma in seria Poesi vocabulorum scrutati sunt, ut in Guntero, Gulielmo Britone, Josepho Devonio, alijs, videmus. Honorij autem nomen vetus in familia Theodosij, utpote Patris ejus, ut suprà doctum. Sed & ante in Valentiniani cognatione. Suida. Ὀνωρία, ἀδελφὴ Οὐαλεντινιανοῦ, ἥτις καὶ αὐτὴ τῶν βασιλικῶν εἶχετο σκήπτρων. Quod verò sigillatim tam Honorij quam aliorum Heroum ævi sui consulatus celebrat Claudianus, cum sine collegis tum non fuerint, aut rarissimi, a caussa fuisse videtur, quod, à gravitate Romana cedentibus, moribus Orientis fuerit iniquior quam defendere & exornare in suis studuit maximopere, quantum ad eos pertinebat. Nam paria ista distributa erant, ut alter Consulum Orientalis Imperii munia, alter sustineret Occidentalis. Tiro Prosper in Chronico: *Varane, Viro Cl. Consule, Roma à Gothis, Alarico duce capta, & ob hoc solus fuit Orientalium partium Consul, quod & sequenti anno observatum est.* Sic Consules fuerunt in Oriente Eutropius Eunuchus, in Occidente Manlius Theodorus, quo tempore noster hujus laudes, illius vituperia dececinit. Arcadiũ ergo consulto consilio non laudavit cum Honorio suo Claudianus isthic, quem Consulem, tertio hujus fuisse in Oriente consentiunt Marcellinus Comes Cassiodorus, Idatius, cujus Aula Imperiique ordo longè erat infrà Occidentis mores, Stilicone prisca virtute hanc Partem moderante. Augustorum verò Encomia Consulatibus eorum scribere nota res ex antiquo more scriptorum, uti PLinius Panegyrico, alijque ubertim contestantur. Ipsi Consules antiquitus, Honoris ingressu, Principum laudes decantabant. Auctor Panegyrici in Pisonem.

> *Quis dignè referat, qualis tibi Luce sub illa*
> *Gloria contigerit; qua tu, reticente Senatu,*
> *Cum tua bissenos numeraret purpura fasces,*
> *Cæsareum grato cecinisti pectore Numen?*

Consulatum ingredientibus porro Rhetores solebant laudum Panegyricos decantare, ut colligimus ex Augustino lib. III. Contrà Petilianum, cap. XXV. Idque eo ævo Mediolani potissimum in Occidente, qua civitate & nostra suos recitavit. Verba Augustini: *Cum ego Mediolanum ante Bautonem Consulem venerim, eique Kalendis Ianuarijs Laudem, in conventu conspectuque hominum, pro mea tunc*

Rhetorica professione recitaverim, &c. Præfationes ante opera recitatas olim etiam, docent nos PLinii Epistolæ, lib. I. Epistola XIII. Iis tractata ζητήματα quædam colligas ex Quintiliano, lib. VIII. cap. III. Locos communes, eodem Plinio, lib. IV. Epist. XI. Vbi se Licinianum exsulem præfationibus de Fortuna vindicare dicit. Noster nullam sine suavi quadam inductione auditorum cecinit.

Ad Præfationem.

V. 1. PARVOS NON AQUILIS.] Concinniorem futurum versum jam olim rati sumus, si legeretur. *Non fas est Aquilis parvos educere fœtus* Quod ut verum est, ita contrà omnes tamen libros nihil mutamus. Peccarunt sanè, cur enim diffiteamur? hoc modò multi optimi Poetæ, (ut docemus Analectis Poeticæ Veteris) quos nemo mutaverit pariter. Ipsum hoc Epigramma, ut alia, imitatus est, expressitque Ennodius, Carmine. CL. Cujus de more contorta sensu & verbis carmina sic sonant.

Vt valeant Aquilæ formatos prodere fœtus
Vitalis tenerum frangit tepor insitus ovum,
Tunc pius arctatam lacerat pater impiger ædem.
Vt pariat rursus studio, quos edidit alvo.
Mox generis testem Phœbum ciet, arbiter idem
Invenit internam, rimatque lumine, Lucem.
Non aliter celso pueros de stemmate cretos
Doctrinæ radiis opponit cura parentis.
Quam benè flammarum constanter, respice, bella
Excipiunt teneri, rutilantes fulgura visu.

Res ab Aquilis ad alia transfertur. Sic acutiores ingenij, ut ea avis, contento visu inspicit Solem, abdita rerum, alijs in conspicua, penetrant, ut auctor Joannes Patriarcha Constantinopolitanus Vita Joannis Damasceni, &c.

FAS EST EDUCERE FOETUS.] De solemni hoc Aquilarum sive fabula sive facinore perhibent testimonium non uni scriptores. Iulianus Imperator, Epist. XVI.

ὁ μὲν μῦθος ποιεῖ τὸν ἀετὸν, ἐπειδὰν τὰ γνήσια τῶν κυημάτων βασανίζῃ, φέρειν ἄπτιλα πρὸς τὸν αἰθέρα, καὶ ταῖς ἡλίου προσάγειν ἀκτῖσιν, ὥσπερ ὑπὸ μάρτυρι τῷ θεῷ, πατέρα τε ἀληθῶς νεοττοῦ γινόμενον, καὶ νόθου γονῆς ἀλλοτριούμενον. Silius Italicus, lib X.

Armiger haud aliter magni Iovis, anxia nido,
Quum dignos nutrit gestanda ad fulmina fœtus,
Obversam spectans ora ad Phaetontia prolem.
Explorat dubios Phœbæa lampade natos.

Antigonus cap. LII. Admirand.

ὁ Ἀριστοτέλης φησὶν τὸν ἀετὸν ἐπαναγκάζειν τὰ τέκνα, ἔτι ψιλὰ ὄντα, πρὸς τὸν ἥλιον βλέπειν, τὸ δὲ δακρῦον αὐτῶν καὶ μὴ θέλον ἀντοφθαλμεῖν, ἀποκτείνειν.

Scholiastes Homeri in Iliadem P.

Ἀριστοτέλης φησὶ ὡς ἴσησιν τοὺς νεοσσοὺς πρὸς τὸν ἥλιον ἀναγκάζων βλέπειν. καὶ ὁ δυνηθεὶς ἱερὸς τοῦ ἀετοῦ ἐστὶν υἱὸς, ὁ δὲ μὴ ἐκβέβληται. καὶ γέγονεν ἁλιαιετός. Ecphantes Pythagoricus apud Stobæum. Serm. XLVI. Lucianus Icaromenippo: ὥστε μόνον αὐτὸν δέδορκε τῷ ἡλίῳ, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ βασιλεὺς, καὶ γνήσιος ἀετὸς, ἢν ἀσκαρδαμυκτὶ πρὸς τὰς ἀκτῖνας βλέπῃ. Idem Piscatore. ὁ δὲ ἔλεγχος τοῖος δὲ ἔστω, οἷος ὁ τῶν ἀετῶν πρὸς τὸν ἥλιον εἶναι λέγεται.

Aristotelis locus, Antigono Scholiastæ indicatus, est Histor. Animal. lib. IX. cap. XXXIV. Vbi marinam tamen Aquilam solam hoc facere memorat.

ὁ δὲ

ὁ δὲ ἀετὸς ὀξυωπέστατός μὲν ἐστι καὶ τὰ τέκνα ἀναγκάζει ἔτι φιλὰ ὄντα πρὸς τὸν ἥλιον βλέπειν, καὶ τὸν μὴ βουλόμενον κόπτει, καὶ στρέφει, καὶ ὁπότερου ἂν ἔμπροσθεν οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύσωσιν, τοῦτον ἀποκλείνει, τὸν δὲ ἕτερον ἐκτρέφει.

Quibus verbis ineſt tota hæc Claudiani hiſtoria, quam ex Silianis modo productis, & his Lucani, de lib. IX. extudiſſe videtur:

Vtq; Iovis volucer calido cum protulit ovo
Implumes natos Solis convertit ad ortus,
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Suſtinuere diem, cœli ſervantur in uſus.
Qui Phœbo ceſſere, jacent.

Auguſtinus, de Geſtis Pelagij, cap. VI. *Non enim ſi quiſquam, verbi gratia, dixerit aquilarum pullos, paterno ungue ſuſpenſos, & radijs Solis oblatos, ſi oculis palpitaverint, tamquam adulterinos in terram, luce quodammodo convincente, dimitti, ſi fortè hoc falſum eſt, hæreticus judicandus eſt.* Suavibus verbis Ælianus lib. II. Animal. cap. XXVI.

βάσανος δὲ οἱ τῶν νεοττῶν τῶν γνησίων ἐκείνη ἐστίν, ἀντίους τῇ αὐγῇ τοῦ ἡλίου ἵστησιν αὐτούς, ἀργοὺς ἔτι καὶ ἀπτῆνας, καὶ ἐὰν μὲν σκαρδαμύξῃ τις τὴν ἀκμὴν τῆς ἀκτῖνος δυσωπούμενος, ἐξεώσθη τῆς καλιᾶς, καὶ ἀπεκρίθη τῆς δὲ τῆς ἑστίας, ἐὰν δὲ ἀντιβλέψῃ καὶ μάλα ἀτρέπτως, ἀμείνων ἐστὶν ὑποψίας, καὶ τοῖς γνησίοις ἐγγέγραπται, ἐπεὶ αὐτῷ πῦρ τὸ οὐράνιον ἡ τοῦ γένους ἀδέκαστός τε καὶ ἄγραπτος ἀληθῶς ἐγγραφή ἐστιν.

Elephantus Pythagoricus apud Stobæum, Serm. XLVI. Sive Admonitionibus de Regno. Ambroſius lib. V. Hexaem. cap. XIIX. *Aſſeritur quod aquila pullos ſuos radijs Solis objiciat, atq; in aeris medio pio parvulos ungue ſuſpendat, ne ſi quis repercuſſus Solis lumine intrepidam oculorum aciem inoffenſo intuendi vigore ſervaverit, is probatur quod veritatem naturæ ſinceri obtutus conſtantia demonſtraverit, ſin verò lumina ſua, præſtrictus radio Solis inflexerit, quaſi degener, & tanto indignus parente, rejicitur; nec æſtimatur dignus educatione, qui fuit indignus ſuſceptione.* Philes de Animantibus:

Ὁ στοὺς νεοττοὺς ὄντας ἀπτῆνας πόθεν
Ἐπὶ ξένην βάσανον ὡς νόθους ἄγων,
Ποιεῖν δικαστὴν προχειρὸν τὸν φωσφόρον.
ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ ταῖς βολαῖς ἀντιβλέπων,
τῶν φιλτάτων τίς ἐστι, καὶ τῶν ἐκκείτων,
Ὀφθεὶς γε καθαρὸς δυστυχοῦς ὑποψίας.
Ὁ δ' αὖ πρὸς αὐτὸν σκαρδαμύξας, αὐθέως
Ἀλλοτρίου τόκος τ' ἀρρέθη σπέρματος,
Καὶ τῆς καλιᾶς δυστυχῶς ἀπεκρίθη.

Rudolphus Ardentius Homil. LXXXIV. in Evang. *Aquila pullos ſuos opponit radiis Solis. Et pullum qui radium Solis more patris, immoto lumine cernit, tamquam proprium diligit, Illum verò qui hoc non facit, tanquam degenerem abijcit.* Plinius deniq; lib. XIII. cap. XXII. & alibi.

Perſpicaciam Aquilæ ſingularem celebrant, Appulejus Floridis, Higinus Poëtico Aſtronomico, alijinfiniti. Mirum, ſi verum, quod tradit Arator. Poëta Chriſtianorum non poſtremus, lib. II. Hiſtor. Apoſtol. Cujus ſunt hæc verba:

nam debilis ævo
Et declinatis ſenior jam viſibus ales,
Flammivomo ſub Sole jacet; pennaſque gravatas

Ejus in igne fovet, nocturnaque lumina pandit,
Atq; oculos radiis ardentibus ingerit agros:
Ad veterem reditura diem sic dona caloris
Languida sumit avis, cujus de fomite vires
Accipit, & prisci reparat dispendia secli.
Cui, ne sola forent quæ fervidus ingerit æstus,
Per laticum purganda vadum ter mergitur undis
Et senium deponit aquis, juvenemque vigoris
Effigiem de fonte levat.

Versus non contemnendi, historia, non temerè obvia, licet inverso ordine, repetitur ab Aldhelmo, sive Adelhelmo potius, in Aenigmatis:

Corpora dum senio corrumpit fessa senectus
Fontibus in liquidis mergentis membra madescunt,
Post hæc restauror præclaro lumine Phœbi.

Uterq; hausit ex Hieronymo (is enim est) Epist. ad Præsidium, quam illi vulgò abjudicāt: *Aquila*, inquit, *quando senuerit, gravantur ipsius pennæ & oculi* (L. ipsi os p. & oculi) *quæritque fontem, & erigit pennas, & colligit se in calorem, & sic ejus oculi sanantur, & in fontem se ter mergit, & ita ad juventutem redit.* Est is scriptor Hieronymus; sed mirificè interpolatus.

Magis mira exstat in Paullini his dulcissimis versibus.

Ut pullus Aquilæ dicitur repascere
Cura parentes mutua,
Quos vis senecta rursus implumes facit,
Nidoq; pascendos refert.
Donec replumi vestiantur corpore
Pennisq; florescant novis.
Versi vicissim, more Naturæ novo,
Sunt filiis, pulli senes.
At cum veterno defæcata fecerit
Novos, juventa, præpetes,
Desueta longo remigia pennarum senio
Natis magistris inchoant.
Mistiq; pullis convolant altoribus
Leni per auras impetu.
Liquidum sereno tractibus lentis iter
Secare sublimi juvat.
Placideq; sudum ventilantes aerem
Ala pares immobili
Dum se sequuntur & vicissim præeunt,
Serto coronant circulo.

V. 1. NON AQUILIS.] Noster liber *Nunc Aquilis* Corruptissimè. Nisi si numquam infuisse dicas antiquissimo alicui Archetypo.

V. 1. EDUCERE.] Educare. Sic non semel Cicero. Terentius Adelphis:

Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo.

2. FIDEM.] In re inanima, Sæpius alibi. In Raptu, *Scit nivibus servare fidem.*

3. EXCUSSO SALIIT.] Non enim usu aut tempore opus habet ut salire discat.

CUM GERMINE.] Statim ut prodeunt, ovo rupto. Lucanus, lib IX.

Iovis Volucer, calido cum protulit ovo
Implumes natos, Phœbi convertit ad ortus.

4. HIULCA TEPOR.] De eadem re iisdem verbis Dracontius Hexaemero.

molli durescunt ova tepore,
Pennantur tunc membra, globis animataq; anhelant,
Rumpuntur confracta sonant, nutrita volatus
Tentant, & rudibus librantur in aera pennis.

4. HIULCA.] Semiaperta, scissa. *Hiulcare*, scindere, Catullo:

Dulce viatori lasso in sudore levamen.
Cū gravis exustos æstus hiulcat agros.

5. IM-

7. IMPLUMES NIDOS.] Omnes scripti Codices, cum Scaligero, Camerte, Aldo servant hanc Lectionem, quam & nos tuemur contrà Claverium *natos* substituentem. *Nidi*, sunt avium pulli, Poëtarum usu. Julius Montanus apud Senecam, Epist. CXXIII.

Iam tristis hirundo
Argutis reditura cibos immittere nidis
Incipit, & molli partitos ore ministrat.

Non enim nidi loquaces, sed in ijs pulli. Propertius lib. IV. El. V. de Lena Venefica.

Illa velit, poterit Magnes non ducere ferrum,
Et volucris nidis esse noverca suis.

Virgilius, Georg. IV. de Apibus & Hirundinibus:

Omnia nam latè vastant, ipsasque volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.

8. NATVRAM VIRES.] Cum eadem ferè res sit, Præcipuè Poetis, Ingenium cum Natura, & sæpius nostro isti, probabilior mihi scriptorum exemplarium lectio *Naturam, Vires. Ingeniumque* Sic Quinque libri Belgæ, Noster, Scaliger. Contra Claverius, Aldus, Camers, nec tamen pugna res indiget.

9. DEGENER ET REFUGO.] Duo libri Belgæ *Degeneres* Tres indidem *Degenerem* Nos priori lectioni cum Nostro Codice, Scaligero, Aldinis, & Camerte, accedimus *Degeneres visus* generositati & facilitati Claudiani apprimè conveniunt, alterum vulgi & concisius & indisertum est.

10. IRA PATERNA.] Occidi à Patre, scribit Aristoteles, à quo omnis Posteritas non obscurè transduxit historiam hanc.

11. EXPLORATORES IGNES.] Ab ignis natura exigente omnia. Sic Exploratores foci Martiali lib. VIII. Epist. L. Et notavit ibi D. Heraldus.

12. SUSTINUITQUE ACIE.] Res nota ex superius adscriptis auctorum verbis. Philosophorum autem prudentiores hoc exemplo non quælibet ingenia, aut quoslibet homines institutioni aut disciplinæ suæ admittebant, sed quorum animos velut per corporum habitudines exploraverant, secus quam nostris moribus multis in locis fit, ubi quilibet puer, cuilibet studio ingeritur, apto ineptove ingenio, De Pythagora, omnium, Veritate luce non illustratorum, principes Porphyrius in Vita:

τὸν δὲ Ἀστραῖον τῷ Πυθαγόρᾳ χαρίζεται Μνήσαρχος, ὁ δὲ λαβὼν, φυσιογνωμονήσας, καὶ τὰς κινήσεις, καὶ τὰς ἠρεμίας τοῦ σώματος ἐπισκεψάμενος, ἐπαίδευε. Ταύτην γὰρ ἠκρίβου πρῶτος τὴν περὶ ἀνθρώπων ἐπιστήμην, ὁποῖος τὴν φύσιν ἕκαστος, ἐκμανθάνων, καὶ οὔτ' ἂν φίλον, οὔτε γνώριμον ἐποιήσατο οὐδένα, πρὶν πρότερον φυσιογνωμονῆσαι τὸν ἄνδρα, ὁποῖός ποτ' ἐστίν.

Et valdè fallor aut primi repertores fabellam hanc hoc fine in vulgus exsperserunt. Pro vera enim re numquam serio habitam vel Augustini modo posita verba convincant.

ACIE NOBILIORE.] Contemtrice periculorum. Nobilitas animi & corporis in Contemtu & superatione discriminum. Quo spectat illud vulgatum nobilitas sola est atq; unica virtus. Seneca Hercule Furente:

nobiles non sunt mihi,
Avi, non altis inclutum titulis genus
Sed clara virtus.

Quæ videlicet omnium illorum pretium sustinet. Astydamantis egregia est sententia, genus viro egregium tribuere si sit optimis moribus, hunc nobilitatis honorem mereri. Diogenes Cynicus interrogatus, qui inter mortales Nobiles essent habendi, Contemtores dixit Fortunæ, Opum, Voluptatum, Gloriæ, Vitæ. Sed nos parum congruo loco philosophemur, plura hoc genus colligentes.

13. VOLUCRUMQUE POTENS.] Imperator aut Princeps. Maro lib. III.

Dij maris & terræ tempestatumque potentes.

Lucanus, lib. IX.

Exemploque carens, & nulli cognitus ævo

Luctus erat, mortem populos deflere POTENTIS.

Hoc est Principis, Regis, aut qui ejus loco fuerit. *Potentia*, Imperium. Victor Philippis: Annos potentiæ quinq; egere. Idem Gallieno: *Huic novem annorum potentia fuit.*

13. GESTURUS SUMMO.] Fulmen Jovi sceptrum dant Poëtæ, Sceptro gestatricem Aquilam, ut vis superna & inevitabilis caveretur bonis moribus & factis, gnaris mortalibus atq; edoctis, pœnam atque ultionem ijs administrati ducibus, qui essent omnium acerrimi, si qui malis se vitijs submisissent. Revera autem constat Jovem illum πολύμυθον longè post fulmina nota cum omni pompa fictitiæ suæ aulę fuisse, ut demonstrat præ cæteris Arnobius, morticinæ Paganorum Dæmonologiæ expugnator verè fulmineus. Jovem pro igne habitum Magis Persarum, alijsque priscis Sapientibus, docere te possunt Julius Firmicus contra Idololatriam, & Fulgentius Mythologus.

14. PIERIIS TENTATUM SÆPIUS ANTRIS.] In umbra Studiorum Musicorum, inq; speculationibus Musicis, carmine clausis, ingenijque exercendi ergo recitatis: Nunc verò in Lucem se Regiam audere prodire dicit, & ipsius Imperatoris auribus probare Musas suas. Integrum jam annum Latinum Apollinem coluerat hæc scribẽs Claudianus. Probino enim & Olybrio Consulibus Græcas Camænas Latinis commutasse alibi ipse confitetur, qui fratres Consulatum gesserunt anno Tertium Honorij præcedente. Scaliger in priore Editione Manilij *tentata* retenta inclusa, cepit: Sed illo novo intellectu opus non est.

15. MAGNA ROMA.] Rerum maxima. Sanè cujus comparatione aliæ omnes civitates fuerint minuta oppida. Maro *Magna spes altera Romæ.* Papinius. Silv. III. *magnæ tractus imitantia Romæ.* Horatius.

Egressum magna me excepit Aricia Roma.

15. SUO DEO.] Roma Cœlum; Cœli Deus, Imperator. Vetustissimi Regum & Principum qui primum jure Barbaros palantesque, instar agrestium animantium, mortales, moribusq; devinxerunt, subque jugum velut Rationis coegerunt, exsules hujus eatenus, atque exleges contemtoresque omnis disciplinæ, uti dicta atq; scita sua penes agrestes, duroq; velut robore natos, aliquid haberent auctoritatis, nec sanctiones, cultu usuque profuturæ, belluino impetu conculcarentur, necessarium habuerunt divinitatis de se opinionem inducere ferocibus animis, ut superioris & divinæ cujuspiam Naturæ instinctu ordines istos regi credentes, paterentur primùm obnuptam in ipsis atque humi depressam Rationis vim, erigi, & eventilari, unde postmodum ipsi, utilitatis suæ conscij, consultiq; efficerentur. Nam cum, Xenophonte teste, ad parendum nullum sit homine animal ineptius, necesse autem fuerit, unius primum aut paucorum consiliis excitari jacentes torpentesq; animæ ignes, nequiverunt alio genere promtius efficere Reges illi primi, cœlestibus excelsisq; mentibus prędici, & speculationibus dediti, quam uti divinioris Naturæ quamdam in se subditis fidem facerent. Hinc procul dubio oriunda tot numinum millia rudem mundum, & victui soli anquirendo deditos mortales tam varijs superstitionibus oppleverunt, Nepotibus in avita vestigia succedentibus semper, donec exstincta tandem nebula, inter Reges fortes, & Deos immortales homines distinguere cœperunt. At posterior exinde ætas, priorum cultum adorata, vi quadam intrudere sese in divorum ordines instituit, ambitione locum Benivolentiæ occupante, tanta temeritate ut vix quisquam fuerit, vel paullũ modo feliciorum Regum, qui vel ridentibus populis

pulis noluerit divinitatem suam persuadere, renuentibus vi astuq; impingere. Ea stoliditas & superbia, priscæq; Sapientiæ infelix abusio, ab Assyriis ad Persas, ab Persis ad Græcos devoluta, per manus tamdem & Imperatorum Romanorum capita subivit; quorum ut quisque vecordissimus, dum Deus esse voluit, humanitatis existimationem palam projicere non dubitavit; etsi non negem interfuisse qui & bona priscaq; mente sic insanierint, velut prudenter de maximo Principe Diocletiano memorat Aurelius Victor. Primus sanè Cæsarum vivus vidensq;, & mox periturus, Tēplum suo Numini & Divę Divarum Clementiæ commune exstrui passus est, & tantum non palam jussit, Dione Cassio testificante. Alter & coram in ipsa urbe & in provinciis sub conspectu suo suos sibi Flamines, sua Tēpla condi Divinitati suæ non est indignatus. Caligulam belluarum Belluam, quam Imperatorem humani generis, hominem, tutius appellasses, ita Deum se planè agebat, etiam voce atq; aspectu oculorum pessumdare posse contranitentes videri volens, ut sanè mirabili exemplo Agrippæ Regis Judæorum penè oculis monstri & verbis interemto testatur Philo Legatione ad ipsum, etiam objurgans aliquando Potestates cœlestes auctore Suetonio. De Augusto palàm scribit Propertius: Arma Deus Cæsar dites meditatur ad Indos. De Cæsare, Ordinis Institutore, Strabo, lib. IV.

Βέλγας ἔλεγον τοὺς λοιποὺς τε τῶν παρωκεανιτῶν, μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ῥήνου, καὶ τινας τῶν παροικούντων τὸν ῥῆνον καὶ τὰς Ἄλπεις, ὧν δὲ καὶ ὁ θεὸς Καῖσαρ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν διήρηκεν.

Notæ cæterorum Fabulæ Domitiano scribit Martialis. *Edictum Domini Deiq; nostri.* Quod ipsum Propudium primum tales honores sibi adscivisse perperam scribunt Eutropius lib. VII. & Jornandes in Originibus Gothorum. Nec pepercerunt sibi & Posteritati hac in re etiam Christiani Principes, quorum vel cum primis Magnus Theodosius Deus in os apertè nuncupatur à Latino Pacato Panegyrista. Horum ut paganis viciniores omittam, quis ferat Justinianum, qui Fidei Christianæ pomeria scripsit, nullis non paginis Constitutionum suarum de Numine suo paratragœdiantem? Sed frustra hæc vituperes quæ omnes secuti sunt, arrogantiæ veteris vestigia. Fuit mos à tam alta consuetudine Romanos principes claris verbis Deos dicere, ut clamant omnes Libri, quod excipientes Poëtæ etiam Joves eos appellarunt Oppianus, Cynegetico primo.

Σοὶ, μάκαρ, ἀείδω, γαίης ἐρικυδὲς ἔρεισμα,
Φέγγος ἐνναλίων πολυήρατον Αἰνεαδάων,
Αυσονίου ζηνὸς γλυκερὸν θάλος, Ἀντωνῖνε,
Τὸν μεγάλη μεγάλῳ φυτήσατο δόμνα Σεβήρῳ.

Quomodo Nonnus Dionysiacis, & multo ante non uno loco Martialis: Quomodo insanierunt & aliarum gentium adulatores. Georgias Leontinus Persarum Jovem appellabat Xerxen.

Dionysius Longinus περὶ ὕψους, cap. II. ταύτῃ καὶ τὰ τοῦ Λεοντίνου Γοργίου γελᾶται, γράφοντος Ξέρξης ὁ τῶν περσῶν ζεὺς, καὶ Γύπες ἔμψυχοι τάφοι, &c.

Dij promiscuè aliarum item gentium Principes. Polyænus lib. VII. Strategem.

Ἀντίοχος ὁ προσαγορευθεὶς θεὸς.

Theophylactus Simocatta Histor. Mauric. lib. VII. cap. IX.

ὁ δὲ τῆς τυχῆς κλιματάρχης Ταϊσὰν ὀνομάζεται, ὅπερ υἱὸς θεοῦ ταῖς ἑλληνικαῖς φωναῖς ἐνσημαίνεται.

Sic in Barbararum nationum injuriam accipiebatur ab ipsis Romanos Principes Deorum aliquando vocabulis nuncupatos, ipsorum

rum Reges hominum. Priscus Rhetor in Legationibus de Attila illo truculento: *Cum autem Bigilas admiraretur qui fieret ut Attillas qui sibi jampridem, cum Legatus ad illum veniret, comis & perhumanus visus esset, tunc se acerbis contumeliis affecisset; dixi verissime ut aliquis ex Barbaris, qui Serdica nobiscum epulati erant, Attillam abalienassent, & Bigilam, Romanorum Imperatorem, DEUM; Attillam autem hominem appellasse, retulissent. Attilla autem Deorum Maximus haberi volebat.* Idem Priscus: *Deinde Caridachum ad se vocat, tamquam illi Victoriam, & qua ex Victoria consecutus fuerat, communicaturus. Sed ille, dolum & insidias suspicatus, difficile & grave esse homini respondit in DEI conspectum venire. Si enim immotis oculis Orbem Solis nemo intueri posset, quomodo quis sine sensu doloris cum Deorum maximo congrediatur.* Et Deos ipsos sese timere clamat ad milites suos, apud Juvencum Calanum is tyrannorum maximus: *Me Duce pugnate, nihil est quod me duce pugnantes vos terreat, Dij vos & me pavent.* Imperatores quidem Romani splendorem tantum suis rebus addebant ut cum aliqua procederent Deos sese videre populus, non homines arbitraretur, uti vides in sermone Militis ad Leonem Principem penes Luitprandum libro I. Historiar. capite III. Porrò ut Notam istam aliqua gemma obsignemus; Pietas, Mansuetudo, Clementia, hæ sunt virtutes quibus fastigiis cœlestibus Reges Principesque accedunt; hæ sunt colendæ, exercendæ, fovendæ, ijs, qui adspirant suprà humanas res elevari: Quod nimis quam egregiè docet suum Principem Orator divinus, Philosophus summus, Themistius, Oratione V. *Olim quidem vobis*, inquit, *Imperator, divinitatis appellationem Reipublica consensus attribuit; non quod immensa auri copia vestra in potestate sit, non quod abundè corona vobis, ac purpurea vestes suppetant; Non quod divitem ex paupere subito faciendi magna sit vobis facultas,* (hæc enim longè cœlo cœlique imagine sunt inferiora.) *Sed quod unius in Dei principisque potestate sit, vitam alteri concedere: Siquidem nemo, cum Deum invocat, Victorem aut Triumphatorem, aut Germanicum atque Scythicum, sed amantem hominum, Pium, atque Servatorem, appellat. Proinde ea tibi amplectenda virtus est, ita numquam tete à se manus DEI, in qua sunt Corda Regum, excutiet, quemadmodum Neronem olim & Domitianum, & Severi filium, excussit. Hoc ego Tropæum multo Scythico illo celebrius arbitror.* Quo pertinet quod Seneca in Apocolocynthosi brevissimè ait omnia complexus: *Principes Pietate & Iustitia Dii fiunt.* Principes divina constitutione venerabiles esse, &, demto divino solo, omnem illis honorem cultumque optimo jure deberi, cum vivæ Imagines DEI sint in terris elegantissimis rythmis monet Gulielmus Sallustius Bartassius, Gallicorum Poëtarum primus, Septimana Secunda, Die Tertia, Parte Prima.

Les Princes & les Roys sont les vives images
Du grand Dieu æternel, qui luit en leurs visages,
Il les faut reverer, & benir en touts lieux,
Le Diadme ils ont & le sceptre des cieux,
Le Diademe sainct, qui leur front environne,
Et le sceptre d'orè, qui en leur main fleuronne.
L'en void dessus leurs chefs les courronnes pleuvoir
Et le pays natal oblige à ce devoir.
Les subjects amoreux d'un debonnaire Prince
Qui maintient en repos son peuple & sa province.

Nequè ineptè Corrippus, fine Libri Secundi.

Deus

Deus est cui verbo competit uno
Iustificare malos, mediaque è morte levare,
Credite simpliciter: vox hæc temeraria non est,
Qui facit hoc Deus est, Deus est in corde regentum,
Principibus princeps quicquid Deus imperat hoc est
Terrarum Dominus Christus dedit omnia posse,
Ille est Omnipotens, hic Omnipotentis imago

Et hæc obiter incidentia prolixius, ut simul Divos Romanos illustrarent.

V.17. JAM DOMINAS AURES.] Hæc est cæterorum omnium, quotquot hactenus collatos novimus, Codicum Lectio; à qua unus solus Bentinianus Codex abit scribendo *dominas arces* ut collusio nimirum fuerit tectorum atque arcium Augustarum. Ego verò ad Aulam intelligendam satis existimo vitium habere τὸ *Tecta*, &, quæ major est, præsentiam Imperatoris de cætero jactare Claudianum, sive judicium adeò ipsum, quod post ambos Cæsares de eo honorificum tulisse notum ex inscriptione statuę pervulgata. *Aures* autem *Dominas* præsentiam & approbationem simul Honorij Principis autumat, cum ea parte Judicium præsens Poëticum sæpè scriptores designent. Martialis de suo Xeniorum Libello.

hæc novimus esse nihil,
Nec tamen hoc nimium nihil est, si candidus aure,
Nec matutina si mihi fronte venis.

Persius de actis judicij Magistro: *Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto Acuta aures*, acre judicium, Calpurnio, Ecloga 1.

silvestre licet videatur acutis
Auribus, & nostro tantum memorabile pago.

Favonius Eulogius, Commentario in Somnium Scipionis: *Quæ si doctis auribus tuis placere pervidero, ad aliastilum operamq; convertam. Sulpitius Severus, Dialog. III. Religiosas potius quam doctas attulisti aures.* Alia suprà, & hæc fortè.

18. AUGUSTO JUDICE] Judicium Honorij, Arcadiano geminatum, exstat in notissima inscriptione aut subscriptione statuæ. Nec tamen temerè aut præceps datus hic honos Poëtæ, sed postquam integro sexennio placuissent ejus Musæ. Paulò enim antè Bellum Geticum scriptum Statuam eam constitutam ex præfatione ejus Pæanis liquere potest: Jam inter illud Bellum, quod annum Christianum CCCCII. incidit, & Probini atque Olybrij Consulatum, quo tempore Latinas Camænas noster primum, suoptè in Epistolis testimonio, tetigit, intercedit modo dictum spacium, Fratribus iis Consulatu functis anno CCCXCV. Ut tantus honos non sit nullo labore celeberrimo vati quæsitus.

Ad Panegyricum.

CONSULATUM ingredientes moris erat laudari & admoneri Officij, quod honori deberent à primo summo, commendatione morum veterum & emendatione novorum, in pejus semper, nec sensim quidem, semper ruentium; dum liberior erat seculi ordo, nec planè adstricti negotiis & obsequiis Regiis viri cætera ad Antiquam Romam etiamnum cordati. Ita exstat scripta non una Oratio Principibus Consulatum ingredientibus dicta jam inde à Plinij Cæcilij temporibus, ita Claudiani nostri non unus Panegyricus, etiam privatis Heroibus tributis. Verum cadentibus & collapsis jam relliquiis Romanæ Libertatis, hæ etiam Lau-

des, & mos hic Virtuti commendandæ proritandæq. dedicatus, sublatus est, & Candidatis Consularibus laudes hæ abstractæ, in ordinarias Principum commigrare jussæ sunt, præcipuè ubi Barbari Reges jam summam Italicarum Rerum tenere orsi: Ut quoties Rex Consulem constituisset, toties Laudum suarum præconem extulisse sentiretur. Sic vir ætate non tantum sua maximus, Severinus Boethius, se commemorat ad filiorum suorum Consulatum Theoderici Gothorum atque Italiæ Regis Laudibus Orationem dixisse. Libro II. de Consol. capite III. Quo tamen tempore Consulatui honos priscus non ideo perierat, fatente eodem ipso Rege cæteros magistratus etiam non rogantibus offerri solitos, Consularem dignitatem non nisi de longinquo pridemque sperantibus, apud Cassiodorum Variarum libr. VI. Epistola I. Augusti quidem nec ultimis temporibus eam abhorruerunt, ut series Fastorum docet. Cum primis tanta ambitione insederint, ut vix quisquam magnatum per Cæsares, undique imminentes, eò eniti valeret. PLinius Panegyrico exinde inter singulares Trajani laudes commemorat: *Contigisse privatu aperire annum, fastosque reserare*, & hoc quoque redditæ Libertatis fuisse indicium, quod *Consul alius fuerit quam* Cæsar.

HONORII AUGUSTI.] Ingens de Ingenio, Animo, Motibus, hujus principis diversitas est scriptorum ipsi coævorum nedum aliorum. Et tanta quidem ut aliis collaudantibus, alijs vituperantibus, difficile penitus sit calculum ponere, laudabile magis Imperium ejus fuerit, quo ad ipsum quidem, an culpabile. Me si quis judicium poscat, dicam; indolem ipsi eatenus patriam fuisse, ut miti funestis & diris temporibus animo, prudentia tamen hactenus non caruerit, ut componeret multa virtute domestica, quæ exteris sceleribus alii consciverant, præcipuè quatenus veris amicis solidam fidem servavit. Quod verò ad arma segnior, Quietis fuerit amantior, tum naturale forte, & educationis teneriotis habuit, tum secius animatorum Rectorum nonnullorum vafricies caussata est, qui præmaturo obitu Patris, ipsi Tutores cum Imperio Veteris Romæ dati, cum arderent infesti mutuis odiis, & dominandi pro se quisque libidini plerique omnia postponerent, abusi sunt non improbo Principis ingenio ad explendam fucandamque ambitionem suam, ipsum torpori tradentes & in otio Regio cohibentes, ætate adolescente irretita dulcedine quietis voluptuariæ, non tamen impuræ, quo diutius securiusque ipsi rerum habenas torquerent. Quod genus astutiarum cum rarò non malè expetiisse Magnatibus observari in Historia prisca possit, tum verò hi ipsi, Honorio relicti à Patre, summo & ferè ultimo vereque Romano bono Principe, egregio Posteritati documento esse possunt. Nemo enim non eorum alterius dolis vi & machinis subrutus est, Innocentiam autem Imperatoris Providentia divina incruentam suo fini traduxit, singulari exemplo Justitiæ & Clementiæ. Panegyrici, quale genus Orationum fuerint, quæque olim præcepta habuerint legas penes Dionysium Halicarnassæum, qui peculiari ea Commentario prosecutus est. Appellatio uncta à conventibus Græciæ civitatum publicis, quibus celebrata egregiorum virorum præconia instigabant cæterorum animos ad parem virtutis cultum. In populo Hebræo pares conventus celeberrimis Festis fuisse, alibi docemus ex ipsius litteris, estque eò intelligendus locus Dorothei, Doctrina. XXII. ubi ait:

ἐπειδὴ γὰρ τὸ παλαιὸν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἑορταῖς, εἴτουν πανηγύρεσι, προσέφερον δῶρα τῷ κυ-

τῷ κυρίῳ κατὰ νόμον, οἷον θυσίας, ὁλοκαυτώματα, ἀπαρχάς, καὶ ὅσα τοιαῦτα, παραινεῖ ἡμῖν ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἑορτάσαι ὥσπερ ἐκεῖνοι τῷ κυρίῳ.

Inter δῶρα illa Laudes tam divinas quam Regum Heroumque fuisse, docemus, ut dictum, alio loco. Claudianus quo nomine sua Opera insigniverit, equidem adhuc dubitamus. Libri enim, quos non vidimus, aut collatos habemus, nihil statuunt, vel omninò omissis titulis, vel de CONSULATU de BELLO, &c. præferentes, honorarijs Appellationibus neglectis. Panegyricos tamen volunt veteres Editiones, cum Camerte, Bentino, Claverio. Licet Aldus libros maluerit de suis Codicibus, quorum consensui nec nos refragamur, potius quidem quam ut cum Scaligero & Pulmano Panegyres admittamus, titulo nescio an ulli alteri umquam auctori usurpato, aut libro præfixo.

V. 1. ROMULEI.] Romani, in loco ubi dominatus Romulus. Majestatem suam summo quondam civili magistratui reddidisse Honorium jactat, quod eum in Arce ipsa, Vrbe scilicet rerum principe, sumserit. Vide multa initio Sexti Consulatus, Romuleus, prorsus Romanus. Alibi.

> *Est in Romuleo procumbens insula Tybri.*

Romani fasces, victores gentium, dominatores, ambitione loquendi Romana. Sic dies Romana ab imperio mundum complexo. Papinius Silv. I.

> *stabit dum terra polusque*
> *Dum Romana dies.*

Martialis lib. IX. Epigramm. II.

> *Manebit altum Flavia decus gentis*
> *Cum Sole & astris, cumque luce Romana.*

Romanus Oceanus, in Epigrammate benè prisco:

> *Vltima cesserunt adoperto claustra profundo,*
> *Et jam Romano cingimur Oceano.*

Romanus orbis, apud Vlpianum cap. XVII. de Statu Hominum. Velut extra id Imperium nullus foret mundus. Sed Romulei fasces perhibentur Regij, quodam singulari Fortunæ facinore, cum contra Regium Imperium Consulatus fuerit constitutus, incisus nimirum honos perpetuo oppositus. Sic Consulari honori honoris eximij summiq; ergo accedere ait Regium, ut alibi sæpius purpuram fascibus addi, cum & nullam gratiorem libertatem prædicare soleat quam sub Rege pio. Hoc autem pacto studebant Cæsarum veteres ut imperij auspicijs copularent dignitatem summam priscæ Reipublicæ. Plinius Panegyrico: *Hac Laus acti Consulatus, illa dilati: quod adhuc initio principatus, ut jam exsatiatus* Honoribus & expletus. Consulatum recusasti, quem novi Imperatores, destinatum alijs, in se transferebant. Fuit etiam qui in principatus sui fine Consulatum, quem dederat ipse, magna ex parte jam gestum, extorqueret & raperet. Hoc ergo honore, quem & incipientes principes & desinentes adeò concupiscunt, ut auferant, tu otioso ac vacante, privatis cessisti. Mos ille, summos rerum Principes, Consulare munus simul gerere voluisse ducem habuit. L. Sullam, qui Dictator secundum Consul esse voluit, ut notat Appianus Civil. I. *Insequenti*, inquit, *anno Sulla, Dictator quamvis, tamen ad repræsentandum aliquam Republica formam, sustinuit Consul iterum geri, collega Metello Pio, & hinc fortè mos natus est, ut nunc quoque Romani Cæsares, penes quos est creatio Consulum, ipsimet eum honorem adsumant, rem pulcram ducentes summum Imperium Consulatus jungere.*

I. SUMANT EXORDIA.] Annum incoent, quod scitè Plinius dixit annum aperire: contigit ergo privatis aperire annum, fastosque reserare. *Pandere* Sidonius *Annum pande novum* & multis verborum argutijs alij acuti nervosique horum seculorum scriptores: Cum mirifica majestate, velut spectaculum ipsum rei ponat ob oculos, Papinius in

 XVIII.

XVII. Consul. Domitiani, ut est spiritu tali generosior plerisque cæteris is vates.

> *Lata bis octonis accedit purpura fastis*
> *Cæsaris; INsignemque APERIT Germanicus ANNUM*
> *Atque ORITUR CUM SOLE novo, cum grandibus astris*
> *Clarius ipse nitens, & primo major Eoo.*

Id totum Epigramma divinum est.

2. TERQUE SUAS DUCAT BELLATRIX POMPA CURULES.] Sic ex Cujacianis Libris Claverius, à quo Scaliger hactenus absentit, ut *tuas* suæ Editioni commendare maluerit. Alij libri, Noster, Bentiniani, Camertis, aliæque Editiones non ignobili nomine *Terque tuas ducat bellatrix Roma curules* Quibus denuo dissonant Exemplaria Delriana atque Aldina Sanè *bellatrix Pompa* Claudiani scriptura videtur, Militarem enim pompam dicit Imperatoris Consularibus auspicijs præsentem, & Principem Togato Magistratu conspicuum comitantem, quod privato nemini licuerit, in Cæsare autem spectaculum præbeat luculentissimum Alludit eodem alijs libris, ubi Martem & Quirinum ducere fasces Augustos, eisque ornandis adesse autumat Sanè & Romuli vox Romam ipso sono excluserit, si accuratius contempleris, & ex more Claudiani, ubique aspernantis iterationem talium, quam vitio suo affectent alij. Optimè ergò ex optimis Codicibus Claverius, quibus sanè dissimulandum non est longè cedere cæteros omnes. *Ter* tertium sonat, prisca locutione de rebus Consulum. Vocem *Pompa* optimè agnoscunt etiam omnes Belgæ Libri.

2. DUCAT.] Comitetur ex Palatio sive Aula in Curiam. De domicilijs enim suis producebantur in Senatus congregati Concilium novi Consules, stipante clientium amicorũq; agmine, quibus iungit bellatricem pompam Imperator Consul. Palatium autem domus principium. VI. Conf. v. XL. & LIII. Quo Carmine pariter Consulatus insignia sive pompa paludatæ aulæ iunguntur v. DXCVI.

> *agnoscunt Proceres, habituque Gabino,*
> *Principis, & Ducibus circumstipata togatis,*
> *Iure paludata jam Curia militat aula.*

De Productione Consulum aliquid dictum ad Panegyricum Probinianum.

3. CURULES.] Solium Consulare, usu nemini ignoto. Erat scansile aliquot gradibus, quorum Mythologiam quampiam excogitarunt tempora sequentia. Cassiodorus libro VI. Epist. I. Vbi Rex alloquitur Consulem: *Pinge vastos humeros vario colore palmata: validam manum victoriali stipite nobilita. Lares proprios etiam calceis auratis egredere: sellam Curulem pro sui magnitudine multis gradibus enisus adscende.* Cætera facilia, *vasti humeri* fortem virum indicant. Vt lati Saliorum apud Lucanum: Et *Salius læto portans ancilia collo* Ita enim eo loco antiquissimæ fidelissimæque membranæ. Maro lib. II.

> *Hæc fatus latos humeros subjectaque colla*
> *Veste super, fulvique insternor pelle Leonis.*

Idem, Lib. XI.

> *Cui pellis Latos humeros erepta iuvenco*
> *Pugnatori operit*

Homerus Odyss. XXIII. de Ulysse. Μηδ' ἐπω ῥακέεσιν πεπυκασμένος εὐρέας ὤμους. Gradus ad insessum Curulis Quæsturam & Præturam indicare videntur, per hos enim magistratus ad Consulatum adscendebatur.

2. BELLATRIX POMPA.] Explicata suprà bellatrix pompa; militum sive exercitus stipatio. Sic humeris in Quarto Consulatu Honorium à commilitonibus tralatum scribit v. DLXIII.

> *Nunc quoque quos habitus, quanta miracula pompæ*
> *Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu*

Per

Per Ligurum populos, solito conspectior, ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes,
Obnixique simul pubes electa Lacertu
Sidereum gestaret onus.

3. FESTIOR.] Iucundior, Sanctior. Omnia tempora tam generosi Consulis auspicium felicitate secutura dicit. Sic Ianus bifrons loquitur apud Papinium Decimum Septimum Consulatum ineunte Domitiano.

Aspicis ut templis alius terror; altior aris
Ignis, & ipsa mea tepeant jam sidera bruma.
Moribus atque tuis gaudent turmaque tribusque
Purpureique Patres: Lucemque à Consule ducit
Omnis honos.

3. ANNUS.] Consulatus, cujus annua Potestas: itaque pro eo Annus. PLinius Panegyrico: *Sic Regibus exactis capit Liber annus. Sic olim servitus pulsa privata fastu nomina induxit.* Idem: *Non ambitio magis quam Liber & Malignitas videri potest omnes annos possidere.*

3. CINCTUS.] Vestitum omnem vox ista notat. Cum enim is veteribus longior prolixiorque foret, quam ut commode, eò fluente incederetur; succingere eum usus jussit. Vnde habitum omnem notat Cinctus. Noster IV. Conf. v DCIII.

Hoc si Maonias cinctu graderere per Vrbes,
In te pampineos transferret Lydia thyrsos. Et sæpius alibi.

3. CINCTUS GABINOS.] Pacificos. Urbanos, quos Gabijs urbi illatos populus Romanus festos pacificosque servavit. Consul autem Romanus festos pacificosq; servavit. Consul autem Romanus hoc habitu utebatur, cum magni aliquid facinoris conficiebat. Virgilius VII.

Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignes, reserat stridentia Limina Consul.

Vide eo loco Collectanea Servij nomine inscripta. Isidorum Origin. lib. XIX. cap. XXIV. Adrianum Turnebum lib. XXII. Adversar. cap XIX. Cinctum autem hunc Consularem fuisse, indicat etiam suo ævo Ennodius, Carm. XXCVII.

Qui vincit trabeas, solium, cinctumque Gabinum,
Consulibus præstans ecce Senator adest.

Cinctum eo modo compositum fuisse, ut toga sic rejiceretur in tergum, uti una ejusdem lacinia virum revocata ambiret, notarunt docti, qualis scilicet arantium olim Gabinorum fuit, quo alludit Manilius, lib. IV. Astron.

rituque Gabino
Mœnia succinctus curvo describat aratro.

Gabini enim arantes quondam, cum ab hostibus forent ex improviso deprehensi, Togis eo habitu succinctis victoriam tenuerunt; itaque urbanis sacris festisque, eo cinctu, ut felici, postmodum sunt usi.

4. PURPURA.] Gentium consensu Regiæ potestatis insigne. Sic usurpatum etiam Consulibus Romanis. Martianus Capella. lib. V. de Cicerone: *Alter vero quem Consularis purpura & exstinctæ conjurationis Laurea redimibat.* Romanis quidem Principibus adeò affectata, ut & in calceis colorem eum amaverint, velut notatum alibi his libris, & scriptione nominum sint usi, summa æmulatorum pœna. Leo Imperator Hilariano. L. VI. de Diversis Rescriptis: *Sacri affatus quoscunque nostra mansuetudinis in quacunque parte paginarum scripserit auctoritas, non alio vultu penitus aut colore, nisi purpurea tantummodo inscriptione lustrentur. Scilicet ut cocti muricis & triti conchylii ardore signentur. Hanc autem sacri encausti confectionem nulli sit licitum aut concessum habere aut quærere, aut à quocunque sperare: eo videlicet, qui hoc aggressus fuerit, tyrannico spiritu, post proscriptionem bonorum capi-*

capitali non immerito pœna plectendo. Quin minutum purpuræ frustillum domo alicui appensum indicabat rem fisci esse, nec Imperatoriæ potestati eximendam. Agathias lib. V. de Anatolio fragmento marmoris in suo sibi cubiculo ex terræ motu interemto:

ἄδικος ἐς τὰ μάλιστα γεγονὼς, καὶ πολλοῖς ὅσοις τῶν οἰκείων ἀφῃρημένος γραπτὰς σανίδας, καὶ ῥάκη ὑποπόρφυρα τοῖς τῶν εὐδαιμόνων οἴκοις ἅμα ἐπέβαλε τὴν εἰς βασιλέα δύνασιν περιεχόμενος, καὶ ταύτῃ ἅπαντα ἐσφετερίζετο βιαζόμενος μὲν ἀναιδῶς, καὶ ἀναρρηγνὺς τὰ βουλεύματα τῶν ἀποιχομένων.

Privatis ita interdicto, vel temerario usu, ut mantile in mensa purpureo clavo ornatum fuerit perniciei locupletibus hominibus, exemplo apud Ammianum exstante.

5. DIVES HYDASPÆIS AUGESCAT PURPURA GEMMIS.] Purpura Consularis, alioquin pretiosissima, pretiosioribus gemmis, Imperatorio nimirum habitu ijs exornato, augetur pretio. Hydaspes Indiæ fluvius, Arriano descriptus, dives à gemmis, nobilissimo Indiæ proventu. Seneca Hercule Oetæo:

nec tota sitim
Lydia vincit, nec quæ Zephyro
Subdita tellus stupet arato
Flumine clarum radiare Tagum.
Nec si totus serviat Hebrus
Ruraque dives cingat Hydaspes.

Gemmarum ejus mentio apud nostrum IV. Consul. Hon.

tribuere colorem
Phœnices, Seres subtemina pondus Hydaspes.

Gemmæ Indicæ nobilissimæ. Idem Seneca Dramate Eodem.

Non dispositi clara monili
Gestat pelagi dona rubentis.
Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoa lectus in unda.

Priscus Rhetor in Legationibus: *A cœna ut surreximus Maximinus Edeconem & Orestem donis demereri studens sericis vestibus & gemmis Indicis donavit. Augescere* divitem, augeri divitijs dixit, ut Propertius de Templis Primæ Romæ:

Fictilibus crevere Deis hæc aurea templa.

Hoc est in aurea aucta sunt ex fictilibus. Severus, si is est, in Aetna.

Vatibus ingenium est, hinc auget nobile carmen.

Id est Nobilitate augetur. Sic enim eo loco veteres Editiones, libris manuscriptis æquiperandæ. *Augescere* alioquin etiam absolutè nobiliorem, celebriorem, fieri: PLinius Panegyrico: *Quid te non eadem Respublica, non Senatus, non Consulatus, ipse ciebat, qui sibi tuis humeris attolli & augescere videtur?* Quo exemplo defendenda Claudiani hic est Lectio, est enim ex Libris Belgicis non nemo qui *lucescat* emendatum venire gaudeat. Lapides Indici, summi thesauri & divitiarum loco apud Simocatam quoque lib. VII. cap. VI. Histor. Maurit.

Μηδὲν γὰρ τῷ ἱερεῖ ἱερὸν φασὶ τὸν βασιλέα ὀρέγειν, ἢ σκίμποδα ξύλινον, καὶ σισύραν ἐξ ἐρίου ἐς τὰ μάλιστα εὐτελεῖ, φαιλώνιόν τε ἀκαλλῆ. Συνείμων γὰρ οὖν ὁ ἀνὴρ λιτότητι βίου καταλαμπόμενος, ταῦτα δήπου ἀντὶ πολλῶν ἂν χρημάτων, καὶ λίθων Ἰνδικῶν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τιμησάμενος εἰς τὰ βασίλεια μετηγάγετο.

3. SUCCEDANT ARMIS TRABEÆ.] Senatus conjunctionem cum Principe & militem utrique servientem facit, rarò exemplo temporum: cum plerique principes nihil non militibus & debuerint & tribuerint. Ut et rara res & principibus ferè periculosa fuerit Senatum dignitatis suæ laudare vel auctorem vel fautorem; ut ij contrà laudati suprà omnes qui Senatui pristinam auctoritatem, quantum in ipsis fuit, restituerunt.

8. SUCCEDANT.] Post Rempublicam

cam armis defensam Senatoria & Consulati auctoritate regendam dicit, ut priscis æquet suum *Honorium*.

3. TENTORIA LICTOR AMBIAT.] Ut Consules prisci, Expeditionem subeuntes, Consularibus utebantur insignibus etiam apud exercitum. Livius in pugna ultima Marcelli cum Annibale, lib. XXXII. *Interfectus est Aulus Manlius, tribunus Militum, & ex duobus præfectis sociûm M. Aulius occisus, L. Arennius captus, & Lictores Coss. quinque vivi in hostium potestatem pervenerunt.* Sæpè etiam mentio apud Silium Italicum.

4. LATIÆ SECURES.] Consularis potestas. Velut decreto Patrum Consuli datus sit exercitus. Alludit studio magno priscæ Reipublicæ mores.

5. TUQUE O QUI PATRIUM.] Exclamatio aut inclamatio Poetica, usitata cum ad insignem personam res & oratio deflectitur. Valerius Flaccus lib. I.

Tuque ô pelagi cui major aperti
Fama; Caledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus; Phrygios prius indignatus Iulos.

Papinius Thebaide I.

Tuque ô Latiæ decus addite famæ
Quem nova maturi subeuntem exorsa parentis,
Aeternum sibi Roma cupit.

Virgilius, Georgico. I.

tuque ô cui prima frementem
Fudit equum, magno tellus percussa tridente.

Malè ergo nonnulli Codices Claudiani nostri scripturam turbant.

6. PATRIUM ORBEM.] Imperium Romanum, quod Ambitione Loquendi, Orbem terrarum Universum denotat. Malè libri nonnulli *Latium* Nam geminos fratres Orbem hæreditarium crevisse autumat Claudianus. Ita πατρικὸν κλῆρον translatione paterni in filium Imperij agnoscit Nicephorus Gregoras, Initio lib. III.

ἐπεὶ δὲ τὸν κλῆρον πατρικὸν τῆς βασιλείας διάδοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔμελλεν εἶναι ὁ Λάσκαρις.

7. EOO CUM FQATRE.] Alludit simul ambos Consules. Tertium enim Honorio in Occidente, Quartum Consulatum in Oriente suo gessit Arcadius. Idatius Fastis. Cassiodorus Chronico. Chronicon Alexandrinum. Fasti Siculi & Capitolini, &c.

9. PROCEDE SECUNDIS ALITIBUS.] Noster *secundis Auspiciis* Alterum cum reliquis Libris magis probamus.

10. SPES VOTUMQUE POLI.] Formula velut Acclamationis. Maro de Ascanio ex Ciceronis, ut volunt, verbis. *Magna spes altera Romæ.* Votum, desiderium. Sic Sollicitare cœlum Domitianum, ut illorum ascendat Papinius scribit, prima Thebaide.

licet arctior omnes
Limes agat stellas, & te plaga lucida cœli
Sollicitet, maneas hominum contentus habenis.

11. PRIMO A LIMINE VITÆ.] In contemtum præ Honorio Arcadij jactat illius nativitatem, patre jam Imperatore. Contra Arcadium commendat Synesius Libro de Regno. Pariter Commodus inter suas sibi laudes apud Herodianum in primo:

ἔδωκε δὲ μετ' ἐκεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπείσακτον, ὥσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ, οὐδὲ προσκτήτῳ σεμνυνόμενον ἀρχῇ, ἀλλὰ μόνος τε ὑμῖν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυήθην, καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἅμα τῆς γαστρὸς προελθεῖν ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πεφυείς, ὁμοῦ δέ με εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον καὶ βασιλέα. Εἰκότως ἂν οὖν ταῦτα λογιζόμενοι στέργοιτε οὐ δοθέντα ὑμῖν, ἀλλὰ γεννηθέντα αὐτοκράτορα.

12. STRICTIS QUEM FULGIDA TELIS.] Eadem Commodus ibidem. Eadem de se alibi jactat Caligula.

Tom.III. de Constantino Duca: τὸν δὲ Κωνσταντῖνον Εὐδοκία ἔτεκε βασιλεύσαντι, καὶ αὐτὴ αὐγοῦστα ἀναῤῥηθεῖσα, ὅθεν ὑτομένος πορφυρογεννήτης ἦν, ἐν αὐλῇ, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐκόσμησεν.

Hæcque vera ejus tituli origo est, quo ne inferiores essent aliter geniti, excogitatæ postea sunt purpurearum vestium subjectiones & appellationes Conclavium parturientibus assignatorum. Neque notatione hic indignum porro Romanorum etiam pueros, qui delicatius educarentur, in purpura enutritos, quod arguendo parentum luxui notat Quintilianus lib.I.c.II. *Vtinam*, inquit, *Liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. Infantiam statim deliciis solvimus. Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis, frangit. Quid non adultus concupiscet, qui in purpuris repit? Nondum prima verba exprimit, & jam coccum intelligit, jam conchylium poscit. Ante palatum eorum quam os instituimus. Hæc est genuina* eorum optimi scriptoris verborum Lectio, referentibus pervetustis membranis. Vir doctus nobisque amicus qui *mores ori* substituit in postremis verbis, non attendit acumen auctoris: Neque hoc, cum de purpura, in qua Reginas peperisse diximus, constet, Observatione prorsus indignum, quod argenteis lectis impositi Magnatum fuerint infantes. Fulgentius, Sermone in Epiphaniam: *Mortuo isto Herode Archelaus in Iudæa regnavit, & Galilææ principatum Iunior Herodes obtinuit. Archelaus natus est in Palatio, Christus in diversorio. Archelaus natus est in lecto argenteo positus, Christus autem natus in præsepio est brevissimo collocatus. Ille forsitan pretiosis involutus est Sericis, iste vilissimis involutus est pannis.* Sed aliorsum pertinet horum dilatatio.

16. LUSTRAVITQUE TUOS.] Suprà dixit in castris natum esse Honorium. *Lustratio* autem hæc, circumductionem notat. Nam recens nato infanti ludos militares exhibitos, in orbem decurrentibus legionibus circa locum nativitatis, autumat. Mos autem vetustissimus recens natos Heroum infantes armata militia circumdecurrente lustrare. Sic Honorium eumdem hunc suum Iovis incunabulis, ab armatis Corybantibus lustrati, præfert noster IV. Ejusdem Consulatu:

Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro
Lustravit Corybas; Exercitus undique fulgens
Astitit; ambitur signis Augustior infans.
Sensit adorantes galeas, redditque ferocem
Vagitum lituis.

De Iovis cunabulis, Corybantibus eodem modo lustratis, nota omnia ex Callimacho, Arato, horum Interpretibus & Mythologis. Velut autem Honorio nostro hoc loci gloriæ datur felicitatique in castris Imperatorijs nativitatem habuisse, sic intra Domum Cæsaream, aut in Castrensi Prætorio natum esse, summè felix fortitudinis auspicium, & ad res gerendas fatalis ducebatur destinatio. De Priore Velleius exemplum dat. lib.II. *Reversum inde Neronem Cæsar, haud mediocris Belli molem experiri statuit, adjutore operis dato fratre ipsius, Druso Claudio, quem intrà Cæsaris penates enixa erat Livia.* Posterioris sit Hannibal, ad tantas res gerendas natus in ipso penè Prætorio Patris, fortissimi Imperatoris. Livius lib.XXX. *Nec Scipioni aut cum Syphace, incondita, Barbariæ Rege, qui statarios semilixas ducere exercitus solitus sit, aut cum socero ejus Asdrubale, fugacissimo duce; rem futuram, aut tumultuariis exercitibus ex agrestium semiermi turba subito collectis; sed cum Annibale propè nato in Prætorio Patris Fortissimi Ducis, alito atque educato inter arma, puero quondam milite, vix dum juvene Imperatore.*

17. IN

17. IN MEDIIS CVNABULA PRÆBUIT HASTIS.] Mirus ſtupor Librariorum Veterum: quorum pars ita corrupit hunc verſum:

> —— *in mediis venabula præbuit eſcis.*

Nihil ſtultius. Alij aliter delirarunt, quorum ineptias facilis veritas vulgatæ Lectionis nullo negotio confutat. Iſta autem, quæ de Honorio hic prædicat Claudianus, mirifica omnia verborum ſuavitate Valentiniani Laudibus accinit Themiſtius, Oratione XI. quàm expreſſiſſe noſter, Philoſophus ipſe, & celebris filius Philoſophi, videtur: Quare & verba pluſcula apponam, ut ex ijs quid in Heroica Indole laude digniſſimum ſit, velut inſpecto ſpeculo, diſcere vel properãs Lector poſſit:

> πρῶτος γὰρ δὴ τέως τῆς εὐδαίμονος οἰκίας ἐσπαργανώθης ἐν ἁλουργίδι, καὶ νίκη μὲν ὑπεδέξατο ἐκ τῶν ὠδίνων, νίκη δὲ εὐθὺς τιθηνεῖται. Νίκης δὲ ἐπώνυμος ἀνήρ, μᾶλλον δὲ νίκης πολλάκις αἴτιος γεγονώς, συνάρχει σοι τὴν πρώτην ἀρχήν.

Sed præſtat omnium uſui Latina proponere: *Tu enim ex felici familia primus hactenus purpura ex incunabulis involutus es. Te ab ipſo ſtatim partu Victoria excepit, eadem fovit aluitque Victoria. Tum à Victoria cognominatus vir, ſeu Victoria potius auctor, ſæpius primi tecum magiſtratus collegium obtinet. Felix procul dubio omen eorum, inſignium ac Tropæorum quæ, temporu progreſſu, conſtitues. Iam vero in ulnis circumlatus adhuc in Expeditionem cum Patre proficiſceris, cum eo Exercitum ducis, neque te in thalamis, blandè ſomnum concilians, educat, nec adipe ac medulla ovium, ſed ad Iſtrũ, atque in media Scytharum hyeme, nutrit iiſdem & veſcentem cibis & eodem potu cum parente & militibus utentem. Tu verò & Bellicos clamores, & Clypeorum ſtrepitus, & criſtarum fulgorem conſtanter ſuſtines. Tu, inquam, neq; terreri potes, Terribile à ſummo nutantem vertice cernens Neq; tibi ferreus homo quiſpiam apparens pavorem incutiat, quam vel magnanimus quilibet, ut Homerus ait, aſpiciens, formidine percellatur: Quin te, generoſiſſime puer, arcum tenentem aliquando vidi, & cum ætate certantem Tum nervum applicuit mammis. Nec ſi tuas manus vidiſſet Poeta, delicatas ac minus detritas eſſe diceret, cujuſmodi Ithacenſium juvenum, vel potius virorum, procorum manus aſſerit præ teneritudine fatigatas illico à certamine deſciviſſe. Quare mirum nihil eſt ſi nuper pro Tribunali quovis ſene firmius ſederis, adeoque ut, cum cæteri fatigarentur omnes, ſolus ad veſperam uſq; perſeveraturus videreris. Præclara iſta ſanè ac digna rege inſtitutio, catuli inſtar ferarum ſanguinem deguſtare atq; iram adverſus Barbaros meditari. Ego verò propediem optaverim te etiam hic Rege magis digna documenta ſectari.* Hæc ordine quin reſpexerit Claudianus nobis dubium non eſt. Summa autem Periodi hactenus hujus hæc fuit. Honorium Principem ad Virtutem ſequendam Regiæ Nativitatis Felicitate eſſe compulſum, velut, & à Natura Deoque ipſo adactum. Idem Arcadio, fratri hujusdem, accentat Syneſius, libro divino de Regno:

> ἀσκητέον, inqt, σοι τὴν ψυχὴν ἔχειν βασιλικῶς, καὶ ἀπαλγητέον ὑπὲρ τῆς τύχης, ἵνα μὴ ἀλογίας ἁλώσκηται, ὡς οὐχ ὁμοίοις φροιμίοις εἴπερ καὶ τῷ πατρὶ περιῆλθεν ὁ βίος. Τῷ μὲν γὰρ ἡ στρατεία βασιλείαν προυξένησε. Σὲ δὲ στρατεύει τὸ βασιλεύειν, καὶ ὀφείλεις ἀρετὴν τῇ τύχῃ, ὁ μὲν γὰρ ἀγαθὰ πόνοις ἐκτήσατο, σὺ δὲ αὐτὰ ἀπόνως ἐκληρονομήσας, δεῖ διὰ πόνων ἐπὶ τὴν φυλακήν.

Vide eo loco cætera.

16. TE NASCENTE.] Imperatoris, quem feliciſſimum contra eos vovet & celebrat, Nativitatem divinitus horruiſſe hoſti-

runt quam auctori pudorem suum relinquere. Sidonius Panegyrico Anthemiano:

At postquam primos infans exegerat annos
Reptabat super arma Patris; quamquam arcta tenebat
Lamina cervicem, gemina complexus ab ulna,
Livida laxatis intrabat ad oscula cristis.
Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festiva tractare manu, captosque per arcus
Flexa reluctantes in cornua trudere nervos.

Quæ omnia hisce Claudiani expressa sunt, quanto Genij, ad tantillum temporis intervallum, dectemento, quanta Romanæ Eloquentiæ imminutione, nemo non cum gemitu videat. Sunt verò hæc pro divinis in pueris Heroici sanguinis, de cæteris malim quod libro Secundo ait Dracontius:

non puer audeat
Attrectare tener Martia tela manu.

21. REGUMQUE FEROCES EXSUVIÆ.] Cum omnibus melioribus Libris scribendum *Regumq; recentes Exsuviæ* Recentes adhuc sanguine, taboque hostili adspersæ & horrentes. Eam Lectionem agnoscunt omnes libri Belgæ, Noster, Meliores Bentiniani, Delriani & veteres Editiones eidem collati, Camertis, & Scaligeri Editiones. Claverius solum atq; Aldus alterum tenent: Nobis prorsus invitis. Et sic cruenta hostilia spolia, apud Maronem. Aen. X. à cæde adhuc recentia.

72. TIBI LUDUS ERANT.] Pro ridiculo, nulli timori. Martialis.

Ludus erat sacra conubia fallere tada,
Ludus & immeritos exsecuisse mares.

Sidonius ex nostro.

Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festiva tractare manu.

23. PRIMUSQUE SOLEBAS.] Ultro, tua sponte, nec ab eo jussus aut invitatus. Etiam hæc non sine invidia Arcadij dicta sunt. Regum exsuvias dicit ad ignotarum barbararum gentium subjugationem alludens. Ut alibi supplices venisse *crinigero flaventes vertice Reges*. Sanè ad initia principatus non paucas Barbaras gentes domuit debellavitque Theodosius.

24. TORVUM POST PRÆLIA PATREM] Spirantem adhuc laborem bellicum notasque, ut alibi loquitur, accensæ virtutis adhuc vultu præferentem. De iisdem Papinius Equo Maximo Domitiani:

juvat ora tueri
Mixta notis belli, placidamque gerentia Pacem.

Alioquin verò Theodosium miti & generosè pulcro aspectu fuisse auctor Victorinus, Epitoma Cæsarum: *Fuit*, inquit, *Theodosius moribus & corpore Trajano similis, quantum scripta veterum, & pictura docent. Sic eminens status, membra eadem par cæsaries; os, præterquam, quod illi aliquantum vellendo steriles genæ, neq; tam ingentes oculi erant, nescio an & tanta gratia, tantusq; flos in facie seu tanta dignitas in incessu, &c.* prolixè ibi memorata, quæ repetierunt pro suis postea non pauci scriptores, ut Paullus Diaconus, Histor. Miscellæ lib. XIII. Henricus Huntidoniensis, Anglorum scriptorum ferè cordatissimus, lib. I. Alij. Virum utilem & armis maturum ex aliis appellat Haimo Epitom. Hist. Eccles. lib. X. cap. VI.

25. TRIUMPHATO.] Notæ pugnæ & victoriæ pro Republica Theodosij. Inter cæteras ejus virtutes notabilis ea, quod triũfandi studio, cum cætera Trajano omnium laudatissimo principi par esset, contemto hac parte summo fuerit superior. Idem Victorinus: *Illa tamen, quibus Trajanus aspersus est, vinolentiam, & cupidinem triumfandi, usque adeò est detestatus, ut bella non moverit, sed invenerit. Triumfatus*, qui triumfo traductus, prorsus subjectus. Minutius Felix; triumfatos colere cœperunt. Tertullianus in Marcionem.

Iamq;

Iamq; triumfatis ferus armis paret iniquis. *Triumfus* unde dicatur, à Libero nimirum Patre, qui ob acclamationes Comessantium, quibus Orientem permensus est, eo nomine ipsemet est appellatus, nomenq; suum dedit Epiniciis Victoriarum pompis, memorat Arrianus lib. VI. Anabas. Alexandri:

καὶ ταῦτα πρὸς μίμησιν τῆς Διονύσου βακχείας ἀπεικάσθη Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι καὶ ὑπὲρ ἐκείνου λόγος ἐλέγετο, καταστρεψάμενον Ινδοὺς Διόνυσον οὕτω τὴν πολλὴν τῆς Ἀσίας ἐπελθεῖν, καὶ θρίαμβόν τε αὐτὸν ἐπικληθῆναι τὸν Διόνυσον, καὶ τὰς ἐπὶ νίκαις ταῖς ἐκ πολέμου πομπὰς ἐπὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ θριάμβους.

Torvum verò quod Theodosium à prælio licet dixit Claudianus, Paternum hoc habuit. Sivè Patrui sanè, Theodosij Senioris, (nam Honorium Principi patrem fuisse clarè notat Victorinus, & superius disceptatum est) quem ipso vultu hostibus terrificum facit Ammianus, lib. XXIX. *Cui Rex, Igmazen nomine, spectatus per eos tractus, opibusq; insignis, progressus obviam confidenter. Cujus loci es tu, inquit, vel quid acturus huc venisti? Responde. Quem Theodosius fundata mente, intuens torvum; Comes, ait, Valentiniani, Terrarum Domini sum, ad opprimendum Latronem funereũ missus, &c.* A qua *torvitate Firmus* Tyrannus eumdem Theodosium truculentum & dirum appellasse mox eidem scriptori dicitur. Idem torvitate vultus Theodosij perstrictum Firmum dicit CCCCXXIX. Idem optimus auctor eodem libro *Theodosij Iunioris expeditam virtutem* tam verbis quam rebus gestis probat, eumdem mox Principem perspectissimum fuisse asserens, Undè liquidò clarum evadit eos qui, quæ modo verba adscripsimus, ea cum ipsa domiti Firmi Historia ad Principem nostrum referunt, Theodosium nostrum Mysiæ Salutari præsidio hostem irruentem sæpius avertisse & concidisse, consentiunt Ammianus & Zosimus, quorum posterior exinde Imperialem dignitatem meritum notat. Lib. IV.

Μυσία δὲ οὐδενὸς ἐπειρᾶθη κακοῦ, Θεοδοσίου τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος, ἀνδρείως ἀπαντήσαντος, καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀποδιώξαντος, ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δόξαν κτησάμενος, ἔτυχε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας.

Ammiani singularis laudis abundantia verba ista sunt fine dicti libri XXIX. *Inter hæc fortuna dispendia tristior dux Mysiæ Theodosius junior, prima tum etiam lanugine juvenis, Princeps posteà perspectissimus, Sarmatas liberos ad discretionem servorum rebellium appellatos, conlimitia nostra ex alio latere invadentes, aliquoties expulit & afflixit, congressibus densis attritos, adeoq; obsistentes fortissimè turbas confluentes oppressit, ut cæsorum plurimum alites justè sanguineas satiaret & feras. Vnde residui, tumore jam deflagrante, metuentes ne idem dux, virtutis, ut apparuit, expedita, in primo finium aditu incursantes euntes sterneret aut fugaret, vel insidias per silvarum locaret occulta, post multos perrumpendi conatus subinde tentatos incassum, abjecta pugnandi fiducia, concessionem petivere præteritorum & veniam.*

24. AB ISTRO.] Scythia, Danubio. Quibus omnem immanium & invictarum Gentium molem scriptores circumloquuntur. In nostro libro *ab Austro.* Perperam.

25. POSCERE PARTEM.] Nullum dubium de veritate hujus Lectionis. Scriptus Noster *poscere ferrum* perperam hic quoque loquitur. Honorium puerum etiamnum virtuti militari adspirasse multis memorat & in Quarto Consulatu Noster. Victoriæ Theodosij de Gothis, Alanis, Hunnis, ingentes incidunt in annum ipsum ejus ad Imperium adsciti, quo Consules fuerunt Ausonius Poëta, & Olybrius. Duodecennis fuit Honorius cum Tertium Consulatum gessit. Primum bimus, decennis Secundum nomine suo adornavit. Vide Idatium.

27. FRÆNA SUEVI.] Hanc Nationem meritò bellicosissimis accenset, qui eò postea

militaris gloriæ venerunt, ut in conflictibus sociarum gentium ipsis primus cederetur congressus. Gotfridus Viterbiensis:

Iudicio cæli dominantur in orbe Suevi,
Nunc ubicunque geri Respublica prælia quærit.
Ordine primus erit, gladio vult primus haberi.
Moreque signiferi primus in hoste ferit.

Abbas Hirsfeldensis in rebus Henrici Quarti Imperatoris: *Datum est negotium Rodulpho, Suevorum Duci, ut ipse cum suis, prima acie confligeret peculiari Suevorum privilegio, quibus ab Antiquis jam diebus Lege datum est, ut in omni expeditione Regis Theutonici ipsi exercitum præcedere, & primi prælium committere debeant.* Albertus Argentinensis Chronico: *Ioannes, Episcopus Constantiensis, Ducis Cancellarius, voluit quod vexillum suum & omnes Suevi sub illo, juxta antiquum jus Suevorum, præire deberent. Quod cum Dux nollet, sed suum præire vexillum, Episcopus cum suis recessit, nolēs minuere jus Suevorum: de quo Dux nimium est commotus. Gens namq; Suevorum à tempore Caroli & aliorum Principum, quod in expeditionibus primum conflictum habere debeant viribus & virtutibus meruerant.* Lambertus Schafnaburgensis in Anno MLXXV. *Datum est negotium Duci Rodulpho, ut ipse cum suis prima acie confligeret, peculiari scilicet privilegio Suevorum quibus ab antiquis jam diebus Lege latum est, ut in omni expeditione Regis Teutonici ipsi exercitum præcedere, & primi committere debeant.* Quæ exscripta illis. Claudianus Noster Equestrem Suevorum virtutem commendat.

29. SUSTULIT ARRIDENS.] Summam generosissimamq; indolem in contemtu sanguinolentorum, & fulgentium Armorum, ponit. Pariter Ajax Sophoclæus de Filio suo, v. DCXV. Flagelliferi.

Αἶρ' αὐτὸν, αἶρε, δεῦρο, ταρβήσει γὰρ οὐ
Νεοσφαγῆ τοῦτόν γε προσλεύσσων φόνον,
Εἴπερ δικαίως ἔστ' ἐμὸς τὰ πατρόθεν,
Ἀλλ' αὐτίκ' ὠμοῖς αὐτὸν ἐν νόμοις πατρὸς
Δεῖ πωλοδαμνεῖν, κἀξομοιοῦσθαι φύσιν, &c.

30. GALEÆ NEC TRISTE TIMENTEM FULGUR.] Indole verè ingenti & patria. Quod illaudabiliter sanè in Astyanacte Hectoreo contrà posuit Homerus. Iliad. 7.

ὡς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ,
Ἂψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον ἐϋζώνοιο τιθήνης
Ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν ἀτυχθείς.
Ταρβήσας χαλκόν τε ἰδὲ λόφον ἱπποχαίτην.
Δεινὸν ἀπ' ἀκροτάτης κόρυθος νεύοντα νοήσας.
Αὐτίκ' ἀπὸ κρατὸς κόρυθ' εἵλετο φαίδιμος Ἕκτωρ.

Merito itaq; hoc correxit, cum cætera exprimeret, Claudianus. *Triste fulgur*, horrendum, Tristificum Papinius, Thebaid. III. *armaq; in auro Tristia.*

Galearum autem veterum ea cultura, ut timore hostes tangerent. Noster de Minerva, Lib. III. Raptus. v. CXLVII.

hastamq; reponit
Insolitisq; docet galeam mitescere sertis.
Ferratus lascivit apex, horrorque recessit
Martius, & crista, placato fulgure, vernant.

33. TUNC SIC LÆTUS AIT.] Imitatio Hectoris Homerici Iliade modo nominata.

Ζεῦ

Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοὶ, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγώ περ, ἀριπρεπέα Τρώεσσιν,
ὧδε βίην τ' ἀγαθὸν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν,
Καί ποτέ τις εἴπῃσι, πατρὸς δ' ὅγε πολλὸν ἀμείνων
ἐκ πολέμου ἀνιόντα· φέρει δ' ἔναρα βροτόεντα,
Κτείνας δήιον ἄνδρα.

Iuppiter ô, divique alij, exaudite precantem,
Filius ut meus hic similis mihi Troica, bello
Mœnia, pacataq; domet non segnior artes.
Vt si quis videat meliorem dicere Patre
Possit, ubi exsuvias hostili corpore tractas
Vltor avis, referet.

Parilis etiam formula precum, apud Virgiliũ' sed prolixior quam quæ adscribi velit. Silianam dabimus potius, de lib. III. Ubi Annibal periculo seponendum filium ita alloquitur.

Spes ô Carthaginis alta
Nate, nec Aeneadum levior metus: amplior oro
Sis patrio decore, & factis tibi nomina condas.
Queis superos, bellator, avum: jamq; ægra timoris
Roma tuos numeret, lacrymandos matribus, annos.
Ni præsaga meos ludunt præcordia sensus
Ingens hic terris crescit Labor: ora Parentis
Agnosco, torvaq; oculos sub frõte minaces.
Vagitumque gravem, atque irarum Elementa mearum.

Homeri verba Latio etiam induxit Poëta medij temporis, qui Thebani Pindari titulo inscribitur, omninò ejus generis omniũ princeps, quicunque nomine, & satis vetus, cum laudetur à Lutatio.

Colloquium petit intereà fidissima conjux
Hectoris Andromache: parvumq; ad pectora natum
Astyanacta tenet: cujus dum maximus Heros
Oscula parva petit, subitò perterritus infans
Convertit timidos materna ad pectora vultus.
Terribilemq; fugit galeam, cristamq; micantem.
Vtq; caput juvenis posito detexerat ære,
Protinus infantem geminis amplectitur ulnis,
Attollensq; manus: precor, ô pater, optime, dixit,
Vt meus hic proque tua numina, natus, adore.
Virtutes primis patrias imitetur ab annis.

34. STELLANTIS OLYMPI.] Æneide VII. *stellantis Regia cæli.* Omnem undiq; stellis micantibus splendentem intellige. *Stellare*, vario fulgore velut commicare. Ut armis stellantibus coruscare, apud Ammianum, libro XIX.

35. HIRCANAS OPES.] *Parthorum & Persarum* regna intelligit, confusa tum nominibus, unique parentia, sola infesta fere ad timorem Romanis rebus ad Orientem. Lege Historias præcedentium Principum, præcipuè Ammianum. Hircaniæ situm docebit te idem iste scriptor lib. XXIII. Persarum tamen fides quandoque Romanis nobilis, ut cum Theodosij Junioris, ab Arcadio excedente sibi commendati, Imperium pupilli resque omnes cordate tutatus est Rex. de quo Paullus Diaconus Historia Miscell. lib XIII.

36. FLAMINE CREBRO TURBIDUS.] Denso anhelitu, crebro spiramine tam contrariorum ventorum quam suo ipsius anhelitu. Quis ignorare potest tali facie ex præliis redire principes? Sunt tamen docti homines qui de vexillo hæc capi posse autumant, prorsus incogitanter. Turbidus, iracundiæ militaris est. Maro:

> *At verò ingentem quatiens Mezentius hastam*
> *Turbidus ingreditur campo; quam magnus Orion*
> *Cum pedes incedit medii per maxima Nerei Stagna.*

Crebro igitur anhelitu turbidum, & hostili iracundia nondum decocta ait.

37. GRATO RESPERSUS PULVERE BELLI.] Indice virtutis, reique strenuè gestæ, pulvis enim de campo militarem laborem docet. De hoc ubertim alibi. *Grato* ait, ad Clementiam non tollendam etiam sic turbido. Principi enim nullo pacto nec in vultu nec in habitu affectanda truculentia, notævæ sævitiæ proferendæ, sed quo major ejus animo virtus inest, eo magis studeat Clementiam omnibus gestibus operibusque elucere. Vide nostri Panegyricum Manlianum. Libanius Orator Basilico:

Οὐ τοίνυν ἐν μὲν τοῖς πολέμοις ποιοῦτος, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς οὐδεμίαν παρέχων εἰς εὐφημίαν ἀφορμὴν, ἀλλ' οὕτως ὢν ἐν τοῖς ὅπλοις λαμπρὸς, πλέον ἀμείνων ἐστὶν ἐν τοῖς λοιποῖς ἢ τοῖς ὅπλοις, ὥς ἐξεῖναι λέγειν βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. Οὐ γὰρ εἰ μᾶλλον ἑτέρων ἀγειρόντων ὀφθείη, τούτῳ βελτίων φαίνεσθαι τῶν ἄλλων ἡγεῖτο. Ἀλλ' εἰ πλέον τῶν ἄλλων πρᾳότητι χαίρων, μηδὲν ἧττον ἁπάντων κρατεῖν. Οὐδ' ἂν βασιλικὸν ὑπολαμβάνειν τὸ ταρακτικὸν τοῦ βλέμματος, ἀλλὰ μανίᾳ πρέπειν ἡγούμενος, τὸ δὲ πρόσωπον τῶν πρώτων ἄρχοντος μοίρᾳ προσθεὶς, μέγα φρονῶν οὐκ εἰ φόβῳ συνέχει τὴν βασιλείαν, ἀλλ' εἰ τῷ φίλτρῳ τῶν ἀρχομένων φρουροῖτο, δεινὸς εὐνοίᾳ μὲν ἀμείβειν, πταίσματι, δὲ νεῖμαι συγγνώμην. Φιλονεικίας κρείττων, ὀργῆς βελτίων, ἡδονῆς ἄρχων.

Noster respexit Papinium lib. IX. v. DCCX. de Parthenopæo atq; ipso sudore & pulvere gratum.

38. ARMAQUE GAVISO.] Ad patrem retulit quod Homerus matri dederat. χαῖρεν δὲ φρένα μήτηρ. Verum autem quod Scaliger Senior adnotavit, scitius *gaudenti* scripturum fuisse Claudianum, quod ille tamen non inscitè propter rythmi nævum aspernatus fuerit. Est temporis Poëtica mutatio, & τὸ *gaviso* stabilem lætitiam non minus perfectamque notat, quam si quidvis aliud posuisset Poeta. Pariter Catullus:

> *Nec tantum niveo gavisa est ulla Columbo Compar.*

Cujus alitis mutuus amor est perpetuus. *Rythmi* verò illi medij atque extremi versus neque prorsus sunt contra Antiquitatis usum, uti vel unus declarat Persius. Satira prima, inclaratus exemplis à doctissimo amico nostro JS. Casaubono. Pluribus autem Propertius; qui tales rythmos etiam quæsivisse videtur, ut dictum alibi.

39. MOX UBI FIRMASTI.] Ab Infantia ad pueritiam nunc proscendit, & quæ jam gradum figenti Principis filio discenda sint, sub exemplo proponit; quæ si deducere & explicare singula atque omnia, ut merentur, velis, nullum finem commentandi feceris. Et exercitationes Educationemque Imperatorum jam illustrarunt alij, quorum de eo genere Collectanea magnis constant Voluminibus.

40. NON MARCIDA LUXU OTIA.] Qualia primatum Optimatumque Romanorum

rum sobolem corrumpere, omnibusque vitiis præparare, multis elegantissimisq; verbis queritur Quintilianus lib.I.cap.II. Et Seneca alibi non paucioribus. Principi autem in universum congruunt, quæ Imperatori præcipit Leo Philosophus, Tacticorum capite II.

κελεύομεν τοίνυν εἶναι τὸν στρατηγὸν σώφρονα, &c.

Mandamus igitur ut Imperator sit corpore continens, victu temperans, sobrius, vigilans, frugi, & in rebus necessarijs minimè profusus: in laboriosis negotiis assiduus, circumspectus ac prudens; pecunia despiciens, fama commendatione honestus, non ad mercaturam faciendam, aut ad hujusmodi aliud lucrum, intentus. Non parvi animi, & minutas res expetens; deniq; generoso tum animo tum corpore, & ad omnia magnanimus. Continentem esse eumdem oportet, nec voluptatibus diffluentem, rerum necessariarum curiosum & providum. Temperantem, Sobriũ, Vigilantem, &c Quibus Principi à primis annis instillandis consentit noster.

41. NOVA MEMBRA.] Viridia, vegeta primæva ætate. Sic de arbore Horatius

Cujus in indomito constantior inguine nervus,
Quam nova collibus arbor inhæret.

Vt contrà viridem ab arboribus hominem dixerunt. Horatius, *Dumq; virent genua.* Theocritus. ποιεῖν τι δεῖ ὡς γόνυ χλωρόν.

41. INSTRUXIT MEMBRA LABORES.] Regia instructio talis esse debet, ut parentum ipsorum monitis & cohortationibus indoles egregia exempla & doctrinam morum conquirat, corporis autem exercitiis dedat sese aliis, qui ad roboranda & firmanda membra idoneas artes addoceant. Libanius Basilico non ineptè hæc proponit. *Multi*, inquit, *disciplinam Regiam circumscribunt in conscendendo super Equum, in arcum intendendo, & collimando, & jaculis metã contingendo. Deinde in ense feriendo, & ad hastilis ejaculationem idoneam & habilem manum trahendo; denique adversus frigora perdurando, atque in caloris æstu animum numquam despondendo. Atque hæc certè levia non sunt ad doctrinam Regiam subsidia & firmamenta. His autem principibus non hic terminus doctrinæ præscriptus fuit. Verum isthæc quidem exercitamenta quasi cyclicæ institutionis fuerint Sed potior alia pars accessit, nec non his longè honorabilior & augustior. Enim vero cum his exercitiis ac præludiis functi essent; informabat & concinnabat parens animas eorum præceptis morum, justitia instruens; injustitiæ nullum relinquens locum; Iræ & Clementiæ modum & tempus distinguens, quid dominatus esset, declarans, quid Regius principatus, ostendens, & ut qui quærit illum, hunc amittat, &c.* Quæ ibi legenda absque exemplis ad usum transferenda sunt. Nobis enim Politicæ doctrinæ hoc maximè genus laudatur, quod inductis personis commendat rebus ipsis monita applicata, ut perspicere quis possit, non quo pacto illa sese solum præcepta habeant, sed quomodo etiam sunt dignis hominibus ab idoneis doctoribus instillata atque applicata. Sic noster in ipsa hac, paucis absoluta, Heroica institutione, canit de Patre & Filio Principibus:

Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina Laudum,
Hæc exempla dabat.

Sine quibus videlicet manca Heroici animi videatur instructio. Porrò ad corporis hanc instructionem Regiam vel maximè apta mihi videatur Venationis exercitatio, de qua non incommodè Iulius Pollux præfatione Libri Quinti ad Commodum:

Κυνηγεσίων σοι προσήκει μέλειν, ὅτι τὸ ἐπιτήδευμα ἡρωϊκὸν καὶ βασιλικόν, καὶ πρὸς εὐσωματίαν ἅμα καὶ εὐψυχίαν ἀσκεῖ, καί ἐστιν εἰρηνικῆς τε χαρτερίας ἅμα καὶ πολεμικῆς τόλμης μελέτημα, πρὸς ἀνδρείαν φέρον, ῥωμαλέοντε εἶναι γυμνάζει, καὶ ποδώκη, καὶ ἱππικόν, καὶ ἀγχίνουν, καὶ φιλεργὸν, εἰ μέλλει καθαιρήσειν καὶ τὰ ἀνθιστάμενα ἀλκῇ, καὶ τὰ

Vre, puer, quæso, tua qui ferus otia liquit
Atque iterum erronem sub tua signa voca,
Quod si militibus parces, erit hic quoque miles.
Ipse levem galea qui sibi portet aquam.

49. GLANDES BALEARI SPARGERE FUNDA.] Balearium Insularum incolæ nobiles pugnare funda. Lycophron, Cassandra:

τρισπλαῖς δικώλοις σφενδόναις ὡπλισμένος,
ὧν αἱ τεκοῦσαι τὴν ἑκηβόλον τέχνην
Ἄδορπα παιδεύσουσι νηπίους γόνους.
Οὐ γάρ τις αὐτῶν ψίζεται πύρνον γνάθῳ
πρὶν ἂν κρατήσῃ ναστὸν εὐστόχῳ λίθῳ
ὑπὲρ τράφηκος σῆμα κείμενον σκοποῦ.

Fundis bipedibus membra defensi tribus.
Vbi rudimen verberantis eminus
Artis, puellos mater impransos docet.
Nam nemo panem dentibus frendet prius
Quam capsit illum pendulum certo lapis
Super tigillum destinati ictus notam.

Loquitur Lycophron de Gymnesijs, quæ cum Balearibus eædem Insulæ. Isacius Tzetzes:

Φιλτέας δὲ ἐν τρίτῳ Ναξιακῶν, Βαλεαρίδας φησὶν αὐτὰς ὕστερον ὀνομασθῆναι, εἰσὶ δὲ οἱ ἐν αὐταῖς κατοικοῦντες ἄριστοι σφενδονῆται, αἱ γὰρ μητέρες αὐτῶν, ὡς ἔφην, τιθέασιν ἐπὶ τινος ξύλου ἄρτον, καὶ οὐ πρότερον διδόασιν αὐτοῖς φαγεῖν, πρὶν καταβαλεῖν τὸν ἄρτον.

Morem servare hodieque Turcos multis scriptum. De Balearibus funditoribus, tribus fundis pugnantibus etiam Florus lib. II. cap. VIII. Bonos jaculatores eosdem celebrant Polybius, lib. III. Silius Italicus, Lib. V. Lucanus, alij non pauci. Nec tamen hoc artificio principes, quin cesserint alijs. Livius, lib. XXXIIX. *Vna ad coercendos Samaos inventa res est, haud magna memoratu. Centum funditores ab Aegio & Patris, & Dymis, acciti. A pueris ij, more quodam gentis, saxis globosis, quibus fermè, arena inmistis, strata littora sunt, funda mare apertum incessantes, exercebantur. Itaque longius certiusque, & validiore ictu, quam Balearis funditor, eo telo usi sunt. Et est non simplicis habena, ut Balearica, aliarumque gentium, funda; sed triplex scutale, crebris suturis duratum, ne fluxa habena volutetur in jactu glans, sed librata, cum sederit velut nervo missa, excutiatur, coronas modici circuli magno ex intervallo loci, sueti trajicere; non capita solum hostium vulnerabant, sed quem locum destinassent oris.* Cui loco inest fundæ velut Pictura.

50. NIMIUM.] In Honorio nimium amorem militaris virtutis, audaciamque annis majorem compescit etiam Theodosio Pater, Quarto Consul. CCCLXXII.

vestigia magna
Indolis agnosco
Sed festinus amor, veniet robustior ætas,
Ne propera; nec dum decimas emensus aristas
Aggrederis metuenda viris.

Interque Stiliconis, Ejusdem Educatoris, Laudes recenset, non fregisse indolem Regiam, & ad summa tendentem Lib. II.

Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
Vt neque desidiæ tradas, dum pronus ad omne
Quod libet, obsequeris: nec contrà nixus ovantem
Confringas animum, seu cernas consona Regno,

Seu

Seu juvenem doceas moles quid publica poscat:
Ceu sanctum venerere senem.

Nimium, summum, excellentem intellige. Abusu vocis frequentato omnis ævi scriptoribus, & notato Grammaticis. Beda de Orthographia: *Aliquando Lingua Latina hoc verbo sic abutitur, ut nimis pro eo quod est valdè, ponatur. Nimiò post,* multò post, notat in Lucretio, lib.VI.

frons tenta minabat
Nec nimiò rigida post strati morte jacebant

Plenum, justum, æquum, in Horatio libro I. Carm.XVIII.

qua subsequitur cæcus Amor sui
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem.

Hoc est ultrà quam decet & fas est. *Valde* interpretare in Epitaphio Antiquo Vibij Helenij Romani hominis.

Qua tibi cunque mei potuerunt pignora Amoris
Nata, dari, populo sunt lacrymante data
Sed volui majora nimis.

Martianus Capella lib.I. *At virgo placuit docta quidem nimis.* Consule Nos ad Appuleium. In PLauto & Symmacho ad hunc notarunt pridem docti.

50. INFLAMMARET.] Veteres aliquot Libri *flammaret* Quod non aspernamur solitum in ore esse etiam optimis scriptoribus, & noster quoque non contemtum. Nuptiis Honorianis:

Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem.

Silius Italicus, Libro IV. *Cuspide flammat equum* Idem, Lib.X. *flammata Scipio mente.* Lib.XI. *pericula mentem Flammarent.* Sidonius.

Nunc flammant Satyra, & Tyrannicarum
Declamatio Controversiarum.

Marius Victor lib.I. *ingenti flammatur in iras.* Dracontius Hexaem.

anhelis Flammatur radiis

Valerius Flaccus lib.I.

ingenti flammantem nubila sulco
Direxit per inane facem.

Idem lib.IV. *flammata pudore juventus.* Tacitus, Histor. IV. *Hu inter se vocibus insistentes flammavere insuper allata Vespasiano littera.* Virgilius lib.I.

Talia flammato secum Dea corde volutans.

Flammatus flammis consumtus, apud Catullum.

Non sine mutanti platano, lentaque sorore
Flammati Phaetontis, & aeria cyparisso.

51. FACTA TUI NUMERABAT AVI.] Honorum aperte nominat Victor Iunior, sive Victorinus, Epitoma Cæsarum, ut supra notatum. Theodosium Seniorem indigitant alij. Hujus gestorum pro Republica sparsa per Poemata nostri Honorifica mentio Vti vero Avum Patremque domitorem Barbarum gentium celebrat multis Claudianus. Sic eumdem Titulum Honorio non invident, licet præsens & manu pectoreque ipse parum egerit, Monumenta prisca, quale est istud, pridem doctis hominibus enotatum, ex nummis Joannis Sambuci.

DN. HONORIUS. P. F. AUG.
TRIUMPHATOR GENTIUM BARB.

52. HORRESCIT LIBYÆ.] Etsi non fuerit natura, de quo tamen dubitare possumus, adoptione tamen & affectu fuit avus Honorio Theodosius, Patruus nimirum parente senior, ille, cujus fortissima facta apud Africam multis prædicat Ammianus, Claudianus quidem omnino eum pro patre Theodosij habuit, ut & Pacatus. Cum Honorij illius de Victorini litteris inter Heroas in ea provincia præclare rebus gestis celebres nulla sit apud scriptores mentio. Quæ in Britannia idem Theodosius gessit, alludit sequens

capitali non immerito pœna plectendo. Quin minutum purpuræ frustillum domo alicui appensum indicabat rem fisci esse, nec Imperatoriæ potestati eximendam. Agathias lib. V. de Anatolio fragmento marmoris in suo sibi cubiculo ex terræ motu interemto:

ἄδικος ἐς τὰ μάλιστα γεγονὼς, καὶ πολλοῖς ὅσοις τῶν οἰκείων ἀφηρημένος γεσπ τὰς σανίδας, καὶ ῥάκη ὑποπόρφυρα πρὸς τῶν εὐδαιμόνων οἴκοις θαμὰ ἐπέβαλε τὴν εἰς βασιλέα δύνασιν περιεχόμενος, καὶ ταύτῃ ἅπαντα ἐσφετερίζετο βιαζόμενος μὲν ἀναίδην, καὶ ἀναρρηγνὺς τὰ βουλεύματα τῶν ἀποιχομένων.

Privatis ita interdicto, vel temerario usu, ut mantile in mensa purpureo clavo ornatum fuerit perniciei locupletibus hominibus, exemplo apud Ammianum exstante.

5. DIVES HYDASPÆIS AUGESCAT PURPURA GEMMIS.] Purpura Consularis, alioquin pretiosissima, pretiosioribus gēmis, Imperatorio nimirum habitu ijs exornato, augetur pretio. Hydaspes Indiæ fluvius, Arriano descriptus, dives à gemmis, nobilissimo Indiæ proventu. Seneca Hercule Oethæo:

nec tota sitim
Lydia vincit, nec quæ Zephyro
Subdita tellus stupet arato
Flumine clarum radiare Tagum.
Nec si totus serviat Hebrus
Ruraque dives cingat Hydaspes.

Gemmarum ejus mentio apud nostrum IV. Consul. Hon.

tribuere colorem
Phœnices, Seres subtemina pondus Hydaspes.

Gemmæ Indicæ nobilissimæ. Idem Seneca Dramate Eodem.

Non disposito clara monili
Gestat pelagi dona rubentis.
Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoa lectus in unda.

Priscus Rhetor in Legationibus: *A cœna ut surreximus Maximinus Edeconem & Orestem donis demereri studens sericis vestibus & gemmis Indicis donavit Augescere* divitem, augeri divitijs dixit, ut Propertius de Templis Primæ Romæ:

Fictilibus crevere Deis hæc aurea templa.

Hoc est in aurea aucta sunt ex fictilibus. Severus, si is est, in Aetna.

Vatibus ingenium est, hinc auget nobile carmen.

Id est Nobilitate augetur. Sic enim eo loco veteres Editiones, libris manuscriptis æquiperandæ. *Augescere* alioquin etiam absolutè nobiliorem, celebriorem, fieri: PLinius Panegyrico: *Quid te non eadem Respublica, non Senatus, non Consulatus, ipse ciebat, qui sibi tuis humeris attolli & augescere videtur?* Quo exemplo defendenda Claudiani hic est Lectio, est enim ex Libris Belgicis non nemo qui *lucescat* emendatum venire gaudeat. Lapides Indici, summi thesauri & divitiarum loco apud Simocatam quoque lib. VII. cap. VI. Histor. Maurit.

Μηδὲν γὰρ τῷ ἱερεῖ ἕτερόν φασι τὸν βασιλέα εὑρεῖν, ἢ σκίμποδα ξύλινον, καὶ σισύραν ἐξ ἐρίων ἐς τὰ μάλιστα εὐτελεῖ, φαιλώνυμίῳ τε ἀκαλλῆ. Συνειμων γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ λιτότητι βίου καταλαμπόμενος, ταῦτα δήπου ἀντὶ πολλῶν ἂν χρημάτων, καὶ λίθων Ινδικῶν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τιμησάμενος εἰς τὰ βασίλεια μετηγάγετο.

3. SUCCEDANT ARMIS TRABEÆ.] Senatus conjunctionem cum Principe & militem utrique servientem facit, raro exemplo temporum: cum plerique principes nihil non militibus & debuerint & tribuerint. Ut rara res & principibus ferè periculosa fuerit Senatum dignitatis suæ laudare vel auctorem vel fautorem; ut ij contrà laudati suprà omnes qui Senatui pristinam auctoritatem, quantum in ipsis fuit, restituerunt.

8. SUCCEDANT.] Post Rempublicam

cam armis defensam Senatoria & Consulari auctoritate regendam dicit, ut priscis æquet suum *Honorium*.

3. TENTORIA LICTOR AMBIAT.] Vt Consules prisci, Expeditionem subeuntes, Consularibus utebantur insignibus etiam apud exercitum. Livius in pugna ultima Marcelli cum Annibale, lib. XXXII. *Interfectus est Aulus Manlius, tribunus Militum, & ex duobus præfectis sociûm M. Aulius occisus, L. Arennius captus, & Lictores Coss. quinque vivi in hostium potestatem pervenerunt.* Sæpè etiam mentio apud Silium Italicum.

4. LATIÆ SECURES.] Consularis potestas. Velut decreto Patrum Consuli datus sit exercitus. Alludit studio magno priscæ Reipublicæ mores.

5. TUQUE O QUI PATRIUM.] Exclamatio aut inclamatio Poetica, usitata cum ad insignem personam res & oratio deflectitur. Valerius Flaccus lib.I.

Tuque ô pelagi cui major aperti
Fama; Caledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus; Phrygios prius indignatus Iulos.

Papinius Thebaide I.

Tuque ô Latiæ decus addite famæ
Quem nova maturi subeuntem exorsa parentis,
Aeternum sibi Roma cupit.

Virgilius, Georgico.I.

tuque ô cui prima frementem
Fudit equum, magno tellus percussa tridente.

Malè ergo nonnulli Codices Claudiani nostri scripturam turbant.

6. PATRIUM ORBEM.] Imperiûm Romanum, quod Ambitione Loquendi, Orbem terrarum Vniversum denotat. Malè libri nonnulli *Latium*. Nam geminos fratres Orbem hæreditarium crevisse autumat Claudianus. Ita πατρικὸν κλῆρον translatione paterni in filium Imperij agnoscit Nicephorus Gregoras, Initio lib.III.

ἐπεὶ δὲ κατὰ κλῆρον πατρικὸν τῆς βασιλείας διάδοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔμελλεν εἶναι ὁ Λάσκαρις.

7. EOO CUM FQATRE.] Alludit simul ambos Consules. Tertium enim Honorio in Occidente, Quartum Consularum in Oriente suo gessit Arcadius. Idatius Fastis. Cassiodorus Chronico. Chronicon Alexandrinum. Fasti Siculi & Capitolini, &c.

9. PROCEDE SECUNDIS ALITIBUS.] Noster *secundis Auspiciis* Alterum cum reliquis Libris magis probamus.

10. SPES VOTUMQUE POLI.] Formula velut Acclamationis. Maro de Ascanio ex Ciceronis, ut volunt, verbis. *Magna spes altera Romæ.* Votum, desiderium. Sic Sollicitare cœlum Domitianum, ut illorum ascendat Papinius scribit, prima Thebaide.

licet arctior omnes
Limes agat stellas, & te plaga lucida cæli
Sollicitet, maneas hominum contentus habenis.

11. PRIMO A LIMINE VITÆ.] In contemtum præ Honorio Arcadij jactat illius nativitatem, patre jam Imperatore. Contra Arcadium commendat Synesius Libro de Regno. Pariter Commodus inter suas sibi laudes apud Herodianum in primo:

ἔδωκε δὲ μετ' ἐκεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπείσακτον, ὥσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ, οὐδὲ προσκτήτῳ σεμνυνόμενον ἀρχῇ, ἀλλὰ μόνος τε ὑμῖν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυήθην, καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἅμα τῆς γαστρὸς προελθεῖν ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο προφυείς, ὁμοῦ δέ με εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον καὶ βασιλέα. Εἰκότως ἂν οὖν ταῦτα λογιζόμενοι στέργοιτε οὐ δοθέντα ὑμῖν, ἀλλὰ γεννηθέντα αὐτοκράτορα.

12. STRICTIS QUEM FULGIDA TELIS.] Eadem Commodus ibidem. Eadem de se alibi jactat Caligula.

13. PRIVATOS NESCIT FORTUNA PENATES.] Laus Felicitatis Honorianæ ei locis à nostro occentata. Contra autem Sapientiores mihi statuere videntur melioribus Rationibus. Audi Libanium Panegyrico ad Iulianum.

τοῦτο δὴ καὶ τὸ νῦν γυναῖοι γυναικώτερον ἔτεκεν, καὶ τὴν ἰδίαν ἧτταν ἡττήθησαν, καὶ καινὴν ταύτην ἀπάντων ἐποίησαν, ὅσαι γὰρ οἱ τῶν ἄλλων ἀμείνους δεύτεροι γεγόνασι, μειζόνως τούτους ἀπέφηναν ἐκείνου δευτέρους ὧν ἴσαν αὐτοὶ καλλίους. πόρρωθεν δὲ ἄρα καὶ περὶ τῆς βασιλείας ἤρξω κρατεῖν, οὐ γὰρ ὁμοῖα τὰ ἐν παισὶ, σοί τε καὶ ἄλλοις, οὐδὲ αἱ κρηπῖδες παραπλήσιαι, τῶν γε μὴν ἀθύρσ ἐν ἀλουργίσι τραφέντων, ὁ τὰ πρῶτα μεταχῶν ἰδιώτου τάξεως ἐμπειρότερος εἰς ἀρχὴν ἐξ ἀγορᾶς ἔχων τὴν μάθησιν, ὧν διοικήσειν ἔμελλεν, οὕτω πη μὲν ἤδη πρὶν ἢ λυσιτελεῖν βασιλευσάντων, κρατεῖς, ὅτε ἀμείνων ἐπὶ τοῦθ᾽ ἥκων, τοὺς δ᾽ αὖ μετὰ σοῦ τοῦτ᾽ ἐσχηκότας, νικᾷς ἑτέρωθεν, μᾶλλον δὲ καὶ τούτους κἀκείνους ἀπὸ τῶν νικᾷς ἐκ παιδείας καὶ λόγων.

Pulcrè Geogrius Pachymerius lib II. Historiar. *Optimum esse Regnum non hæreditariæ successionis, non sortis temeritate sæpè etiam indignis objici solitum ac pessimis hominibus, quos bonus Princeps vel servorum loco habere dedignetur. Eum verò principatum rectissimè commendari ad quem spectata & probata virtute evehatur: quod is demum populo prosit, qui id exsequendum sibi putet, cujus gratia sit constitutus. Medicum accersi non fortuito, non propter cognationem, cum valetudo agitur. Quod si gubernator navi propter necessitudinem praponatur, non eum gubernatorem sed eversorem navis fore. Hinc fieri posse ut quem rectissimè institutum esse oportebat, is omnium sit depravatissimus; quippe qui, simul ac in lucem editus susceptusque fuerit, Regio Luxu ac deliciis corrumpatur, adulatione perpetuò urgente, Veritate verò fugiente, cum turpissima quaque pulcerrimis nominibus ornentur; adeò ut, vetere proverbio, etiam certus tussiendi modus adulatorum materia fuerit apud eos principes qui simul & imperât & serviunt: ubi qui minimum monuerit ut malevolus & sceleratus exagitetur ab ijs qui admonitionem edictum censent. Praterea eos etiam, quos ille rerum status non delectet, nihilominus & ipsos, principem suprà modum efferendo, assentari, ac fastum ejus augere: Alios quasi in scena varias personas inducere, Genus ad benè imperandum satis esse putare, quasi in primo semine Regiæ quædam vires ad optimè gubernandum inessent.*

14. ET REGNUM CUM LUCE DEDIT.] Eadem de eodem canit Quarto Consulatu.

Nasceris aquava cum majestate creatus,
Nullaque privata passus contagia sortis.
Omnibus acceptis ultrò te Regia solum
Protulit, & patrio felix adolescis in ostro,
Membraque, vestitu numquam temerata profano,
In sacros cecidere sinus.

Quo eodem Libro Honorium eumdem Apum Regi comparat qui non eligitur neque sorte venit ad regnum, alienisve meritis ei introducitur, sed nascitur in sceptra, v. CCCLXXX. Vbi eum Pater Theodosius alloquitur.

fas sit promittere patri
Tantus eris; nostro nec debes Regna favori
Quæ tibi jam Natura dedit.

Talis Imperator θεοστεφὴς à Deo Coronatus, nulla hominis interveniente opera appellatur, summi tituli loco. Constantinus Imperator Epigraphe Libri de Administrando Imperio ad Romanum filium:

περὶ

πρὸς τὸν ἴδιον ἡῶν Ῥωμανὸν, τὸν Θεοσεπτοῦ, καὶ πορφυρογέννητον βασιλέα.

Meliores libri ita ut proposuimus hoc loco scribunt. Camers & alij edidere *Et regimen cum luce* Minus benè. Regnum enim Honorio potius cum Nativitate datum quam regimen, cum hoc actum requirat, illud; Secundum Scholasticos, potentia sit contentum. Acutius ergo Claudianus, quam pati potuerint librariorum stupores. Porro in *sceptris natus Princeps singulare hoc Dei donum habet*, ut *Anisius Iulianus* vetus de membrana auctor nobis loquitur, *quod Deo simillimus regnare possit sine dolo nimirum & metu, munitus insuper optima conscientia potiti regiminis. Qualem Tranquillitatem Principis sequitur Pax subditorum, & compositio statuum. Quem enim à prima pueritia noverunt & amarunt, eum ignoto mutare & postponere nemo velit, nec ille velut in alienos, modo sua sit humanitatis, quicquam in eos consulet temerè durius, quos nativa quodam dilectione prosequitur. Regimen*, non indigna vox bono scriptore. Appuleius lib. II. *Navis ipsa varijs procellarum turbinibus quassata, utroque regimine amisso, præcipitio demersa est. Regimenta*, Ammianus dicit, libro XXVIII. *Parentem Maximini, auguralis artis callentem, prædixisse adusq; sublimia regimenta venturum, sed periturum.*

15. EXCEPIT TYRIO VENERABILE PIGNUS IN OSTRO.] Regius mos purpura Principali excipere infantes recens natos. Sic de eodem Quarto Cons.

> *Membraque, vestitu numquam temerata profano,*
> *In sacros cecidere sinus.*

H. e. ut primum utero materno prodijt Honorius, purpura Imperatoria est exceptus: & verè quidem, nec Poeticè hoc dixit. Idatius Episcopus in Fastis: *Ricomere & Clearcho Consulibus Natus est Honorius nobilis, die V. Id. Septemb.* Et ab hoc potissimum Principe, licet Veteris, Principes posteri Novæ Romæ gloriari cœperũt hoc titulo, maximoperè studentibus Imperatricibus uti in purpuram, regale nimirùm indumentum, partus Regij exciperentur, unde & insigne quoppiam Principalis Palatij conclave Purpuram postea appellarunt, in quod parturientes Dominæ delatæ, necesse habebant honorem Porphyrogenitarum liberis tradere, siquidem eos pleno ad Imperatoriam Majestatem gradu jam inde ab utero materno venire idoneos vellent. De honore Tituli hujus nota res & mille sunt exempla. Byzantina omnis Historia consulatur. Sic Romanus Porphyrogenitus, cui librum de Imperio scribit Pater Constantinus: Leo Porphyrogenitus apud Liutprandum lib. I. Histor. Europ. cap. II. Anna Comnena Porphyrogenita Inscriptionibus Alexiados suæ, cui simile nullum exstat Græcæ mulieris opus. Manuel Porphyrogenitus apud Theorianum Disputatione cum Armeniis Catholici: Constantinus in purpura natus apud Cantacuzenum Epistola ad Nilum. Constantinus Porphyrogeneta auctor Operis de Thematibus. Et clara hæc res. De Conclavi multi pariter meminerunt, notaruntque pridem qui de Imperatore atque alia Collectanea co pertinentia ediderunt. Manifesto autem falsum quod eum locum à Constantino Magno purpurei titulo donatum, nativitatique liberorum suorũ constitutum scribit Luitprandus, loco nominato, quæ ejus temporum vana gloriatio est. Nam vel ex his Claudiani Idatijque locis clarum non de loco, sed de veste Regia Honorium purpuræ innatum dici, qui tanto jam tempore Constantinum secutus est. In quod genus traditorum sanè interesat doctorum inquirere, nec statuere tam facili Vanitatis obsequio, Contrà verò qui de hac sive domo, sive parte ejus Constantino Manassi assentiri prorsus non vult, errat etiam Bonav. Vulcanius Notis ad Thematum auctorem, cum dubitare non sinant alij scriptores. Porphyrogeniti autem soli, prima vocis origine, qui utroque Parente Imperante in lucem prodierunt. Zonaras

Tom.III. de Constantino Duca: τὸν δὲ Κωνσταντῖνον Εὐδοκία ἔτεκε βασιλεύσαντι, καὶ αὐτὴ αὔγουστα ἀναῤῥηθεῖσα, ὅθεν οὗτος μὲν πορφυρογέννητος ἦν, ἐν αὐλῇ, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐκόσμησεν.

Hæcque vera ejus tituli origo est, quo ne inferiores essent aliter geniti, excogitatæ postea sunt purpurearum vestium subjectiones & appellationes Conclavium parturientibus assignatorum. Neque notatione hic indignum porro Romanorum etiam pueros, qui delicatius educarentur, in purpura enutritos, quod arguendo parentum luxui notat Quintilianus lib.I.c.II. *Vtinam*, inquit, *Liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. Infantiam statim deliciis solvimus. Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis, frangit. Quid non adultus concupiscet, qui in purpuris repit? Nondum prima verba exprimit, & jam coccum intelligit, jam conchylium poscit. Ante palatum eorum quam os instituimus. Hæc est genuina* eorum optimi scriptoris verborum Lectio, referentibus pervetustis membranis. Vir doctus nobisque amicus qui *mores ori* substituit in postremis verbis, non attendit acumen auctoris: Neque hoc, cum de purpura, in qua Reginas peperisse diximus, constet, Observatione prorsus indignum, quod argenteis lectis impositi Magnatum fuerint infantes. Fulgentius, Sermone in Epiphaniam: *Mortuo isto Herode Archelaus in Iudæa regnavit, & Galilææ principatum Iunior Herodes obtinuit. Archelaus natus est in Palatio, Christus in diversorio. Archelaus natus est in lecto argenteo positus, Christus autem natus in præsepio est brevissimo collocatus. Ille forsitan pretiosis involutus est Sericis, iste vilissimis involutus est pannis.* Sed aliorsum pertinet horum dilatatio.

16. LUSTRAVITQUE TUOS.] Suprà dixit in castris natum esse Honorium. *Lustratio* autem hæc, circumductionem notat. Nam recens nato infanti ludos militares exhibitos, in orbem decurrentibus legionibus circa locum nativitatis, autumat. Mos autem vetustissimus recens natos Heroum infantes armata militia circumdecurrente lustrare. Sic Honorium eumdem hunc suum Iovis incunabulis, ab armatis Corybantibus lustrati, præfert noster IV. Ejusdem Consulatu:

> *Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro*
> *Lustravit Corybas; Exercitus undique fulgens*
> *Astitit; ambitur signis Augustior infans.*
> *Sensit adorantes galeas, redditque ferocem*
> *Vagitum lituis.*

De Iovis cunabulis, Corybantibus eodem modo lustratis, nota omnia ex Callimacho, Arato, horum Interpretibus & Mythologis. Velut autem Honorio nostro hoc loci gloriæ datur felicitatique in castris Imperatorijs nativitatem habuisse, sic intra Domum Cæsaream, aut in Castrensi Prætorio natum esse, summè felix fortitudinis auspicium, & ad res gerendas fatalis ducebatur destinatio. De Priore Velleius exemplum dat, lib.II. *Reversum inde Neronem Cæsar, haud mediocris* Belli *molem experiri statuit, adjutore operis dato fratre ipsius, Druso Claudio, quem intrà Cæsaris penates enixa erat Livia.* Posterioris sit Hannibal, ad tantas res gerendas natus in ipso penè Prætorio Patris, fortissimi Imperatoris. Livius lib.XXX. *Nec Scipioni aut cum Syphace, incondita,* Barbariæ *Rege, qui statarios semilixas ducere exercitus solitus sit, aut cum socero ejus Asdrubale, fugacissimo duce; rem futuram, aut tumultuariis exercitibus ex agrestium semiermi turba subito collectis; sed cum Annibale propè nato in* Prætorio Patris Fortissimi Ducis, *alito atque educato inter arma, puero quondam milite, vix dum juvene Imperatore.*

17. IN

17. IN MEDIIS CVNABULA PRÆBUIT HASTIS.] Mirus stupor Librariorum Veterum: quorum pars ita corrupit hunc versum:

> —— *in mediis venabula præbuit esus.*

Nihil stultius. Alij aliter delirarunt, quorum ineptias facilis veritas vulgatæ. Lectionis nullo negotio confutat. Ista autem, quæ de Honorio hic prædicat Claudianus, mirifica omnia verborum suavitate Valentiniani Laudibus accinit Themistius, Oratione XI. quàm expressisse noster, Philosophus ipse, & celebris filius Philosophi, videtur: Quare & verba pluscula apponam, ut ex ijs quid in Heroica Indole laude dignissimum sit, velut inspecto speculo, discere vel properãs Lector possit:

πρῶτος γὰρ δὴ τέως τῆς εὐδαίμονος οἰκίας ἐσπαργανώθης ἐν ἁλουργίδι, καὶ νίκη μέν σε ὑπεδέξατο ἐκ τῶν ὠδίνων, νίκη δὲ εὐθὺς ἐτιθηνεῖτο. Νίκης δὲ ἐπώνυμος ἀνὴρ, μᾶλλον δὲ νίκης πολλάκις αἴτιος γεγονὼς, συνάρχει σοι τὴν πρώτην ἀρχήν.

Sed præstat omnium usui Latina proponere: *Tu enim ex felici familia primus hactenus purpura ex incunabulis involutus es. Te ab ipso statim partu Victoria excepit, eadem fovit aluitque Victoria. Tum à Victoria cognominatus vir, seu Victoria potius auctor, sæpius primi tecum magistratus collegium obtinet. Felix procul dubio omen eorum, insignium ac Tropæorum quæ, temporũ progressu, constitues. Iam vero in ulnis circumlatus adhuc in Expeditionem cum Patre proficisceris, cum eo Exercitum ducis, neque te in thalamis, blandè somnum concilians, educat, nec adipe ac medulla ovium, sed ad istrũ, atque in media Scytharum hyeme, nutrit iisdem & vescentem cibis & eodem potu cum parente & militibus utentem. Tu verò & Bellicos clamores, & Clypeorum strepitus, & cristarum fulgorem constanter sustines. Tu, inquam, neq; terreri potes, Terribile à summo nutantem vertice cernens Neq; tibi ferreus homo quispiam apparens paverem incutiat, quam vel magnanimus quilibet, ut Homerus ait, aspiciens, formidine percellatur: Quin te, generosissime puer, arcum tenentem aliquando vidi, & cum ætate certantem Tum nervum applicuit mammis. Nec si tuas manus vidisset Poeta, delicatas ac minus detritas esse diceret, cujusmodi Ithacensium juvenum, vel potius virorum, procorum manus asserit præ teneritudine fatigatas illico à certamine descivisse. Quare mirum nihil est si nuper pro Tribunali quovis fene firmius sederis, adeoque ut, cum cæteri fatigarentur omnes, solus ad vesperam usq; perseveraturus videreris. Præclara ista sanè ac digna rege institutio, catuli instar ferarum sanguinem degustare atq; iram adversus Barbaros meditari. Ego verò propediem optaverim te etiam his Rege magis digna documenta sectari.* Hæc ordine quin respexerit Claudianus nobis dubium non est. Summa autem Periodi hactenus hujus hæc fuit. Honorium Principem ad Virtutem sequendam Regiæ Nativitatis Felicitate esse compulsum, velut, & à Natura Deoque ipsò adactum. Idem Arcadio, fratri hujusdem, accentat Synesius, libro divino de Regno:

ἀσκητέον, inqt, οὖν τὴν ψυχὴν ἔχειν βασιλικῶς, καὶ ἀποπληρωτέον ὑπὲρ τῆς τύχης, ἵνα μὴ ἀλογίας ὀφλισκάνῃ, ὡς οὐχ ὁμοίοις φερωνύμως (εἴπερ καὶ τῷ πατρὶ περιῆλθεν ὁ βίος.) Τῷ μὲν γὰρ στρατεία βασιλείαν περιέθηκε. Σὲ δὲ περιμένει τὸ βασιλεύειν, καὶ ὀφείλεις ἀρετὴν τῇ τύχῃ, ὁ μὲν τ' ἀγαθὰ πόνοις ἐκτήσατο, σὺ δὲ αὐτὰ ἀπόνως ἐκληρονομήσας, δεῖ δὴ πόνων ἐπὶ τὴν φυλακήν.

Vide eo loco cætera.

16. TE NASCENTE.] Imperatoris, quem felicissimum contra eos vovet & celebrat, Nativitatem divinitus horruisse hostiles

les gentes autumat. Ut Heroum virtutem totas tremere solentes Poëtæ dicunt. Nazarius de Cæsaribus, Constantini filiis: *Quorum alter jam obterendis hostibus gravis, terrorem paternum, quo semper Barbaria omnis intremuit, derivare ad nomen suum cœpit, alter Consulatum jam sentiens &c.* Maximum Tyrannum solo nominis terrore tributa à gentibus exegisse scribunt Orosius & Paullus Diaconus Petronius de Pompejo.

Magnus
Ille tremor Ponti, sævi quoque terror Hydaspis,
Et piratarum scopulus.

Sidonius Panegyrico Anthemiano:

stupuit primus se Parthus in annis
Consilium non ferre senis: conterritus hæsit
Quiq; sedet sub Rege satraps.
tremuerunt Medica rura,
Quaq; Draconigena portas non clauserat hosti
Tum demum, Babylon, nimis est sibi visa patere.

Pariter verò Theoderico Gothorum Rege adhuc in cunis posito tremuisse arma ejus partibus contraria dicit Ennodius ejusdem Panegyrico: *Ille annus habuit Consulem, qui Rempublicam non tam sollicitudine quam opinione tueretur: quo in segmentis posito, quæ ab hostibus sumta fuerant, arma tremuerunt* Segmenta enim Regias cunas, scitè elaboratas, indicant, affectatione Lectionis apud Juvenalem, Sat. VI.

quamquam in magnis opibus, plumaque paterna,
Et segmentatis dormisset parvula cunis.

Doctissimus tamen Editor aliorsum ducit Ennodij locum, cui non pugnavero.

17. FEROX GERMANIA.] Bellicosa, jugi, Dominationisque impatiens, Martia. Dionysius Periegesi Orbis Terrarum:

ὠκεανοῦ κέχυνται ψυχρὸς ῥόος, ἔνθα Βρεττανοὶ
Λευκά τε φῦλα νέμονται ἀρειμανέων Γερμανῶν.
Ἑρκυνίης δρυμοῖο παραθρώσκοντες ὀρόγκους.

Priscianus Interpres: *Quæ sunt Germani Bellaces, atque Britanni.* Pomponius Mela, lib. III. cap. III. *Germaniam qui habitant immanes sunt animis atq; corporibus. Et ad insitam feritatem vastè utraq; exercent, Bellando animos, corpora ad consuetudines laborum.* Quod Elogium quam verum sit ab hoste prolatum præ aliis demonstrare possit Cor. Tacitus, cujus Encomia alia omnia canunt. Idem de Manilio judicium sit, qui observante adhuc oculis clade Variana hostilem majoribus nostris scripsit hunc versum. *Teq; feris dignam tantum, Germania, matrem.* Et magis inimicitèr Galenus, lib. I. de Sanit. Tuenda. *Apud Germanos, inquit, planè nutriri quidem infantes contenderim: Verum nos neq; Germanis neq; aliis agrestibus aut barbaris hominibus hæc prodimus, non magis equidem quam Ursis, Apris, Leonibus, aut aliis id genus, sed Græcis, & iis, qui tametsi genere sunt barbari, tamen Græcorum æmulantur studia.* Cui optimo scriptori non solum mos ille infantes recens natos frigido amne mergendi, quem sequentibus exagitat, odiosam hanc insectationem extorsisse videtur, verum etiam bella Imperatoris Antonini cum Germanis Gentibus capitalia, & ab omni ævo maxima; cui Principi familiarem fuisse ipsemet tum alibi se tum ejusdem Operis libro VI. confitetur, balneorum & Palæstræ ejus consuetudinem recensens. *Ad Ferocitatem Germanorum* etiam restringas, si auctori consulere voles, quod immanes eos vocat Julius Solinus, cap. XXIII. Sique virtutis eorum cum Romano animo scribentis memor fueris. Utinam verò exstarent Liber Centesimus Quartus Livij, & PLinij Opus, immortalitate dignissimum, si Deo placuisset, quod

quod XX. Voluminibus, Nepote teste, de Omnibus eatenus Germanicis Bellis conscripsit, esset utique quo opponeremus Majorum nostrorum Res gestas cuivis ab omni memoria populo. *Feritas Germaniæ* penè proverbialis Vellejo, lib. II. *Fracti*, inquit, *Longobardi, gens etiam Germana feritate ferocior.* Augustum omnium gentium ferociam domare potuisse, præter Germanorum, memorat Aurelius Victor. Oculis pugnantium furorem quemdam eluxisse scribit Ammianus Marcellinus, qui præsens vidit, libro XVI. Furentes perpetuo quodam titulo idem appellat lib. XXV. *Cum primum* Romanis essent conflicturi, tantum eorum terrorem castra pervagatum, ut miles passim testamenta faceret, auctor Florus, lib. III. cap. X. Fuere de Germanis adeò feroces Nervij ut mercatorum eos accedere nemo auderet, ut ex majorum gentium auctoribus testatur Paulus Diaconus, libro VI. PLura vide penes Tacitum, Cæsarem lib. VI. Belli Gallici. Strabonem, lib. VII. Natura iracundos, robustos corporibus οὓ ἂν ὁρμίσωσι μεγάλα κατορθοῦντας Josephus celebrat lib. XIX. cap I. Magnos corpore, Spiritu etiam majores, egregiosq; mortis contemtores, τοὺς δὲ θυμοὺς τῶν ἀγελωτάτων θηρίων σφοδροτέρους, lib. II. Halos. capite XVI. Ferociam & terrorem ipsum adspectum prætulisse auctor Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. III. cap. III.

ἔχει δὲ φοβερόν τὸ ἀντίχειρον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ, πόλεμον ἀπειλεῖ, συγγενές τι τὸ χρῆμα τῷ αἵματι.

Scytharum ferocia nemini ignota, quorum propaginem Germanos testatur & describit Nicephorus Gregoras, lib. II. Historiar. Indomitis bellicosissimisque gentibus, cum iis Evangelij Doctrinam amplexos, componit Theodoretus Sermon IX. Therapeut. Ut & Tertullianus adversus Judæos, capite VII. Μαχιμωτάτους Γερμανοὺς commendat in rebus ab M. Antonino liberalitatem concernentibus, Pausanias, Libro Octavo. Copiam aliorum quis congerat?

19. CAUCASUS.] Ferarum gentium, Romanisq; ignotarum, hospes mons. Cicero Somnio Scipionis, Boethius, lib. II. de Consolat. cap. VII.

20. NUMEN CONFESSA.] In puero modo nato. Sic *Venus confessa Deam*, apud Maronem, *Mors se ipsam confessa* in Pacati Panegyrico. *Confessus Amor*, auctor Ceiris.

21. MEROE TRAXIT DE CRINE SAGITTAS.] Meroe Insula ambiente facta. Aethicus Cosmographia: Nilus de littore incipientis maris rubri videtur emergere, in loco qui dicitur Mossylon Emporium, deinde diu ad occasum profluens, facit Insulam, nomine Meroen, in medio sui. Eusthatius in Dionysium:

φασὶ τὸν Νεῖλον ἐκ τῶν τῆς Σελήνης ἤτοι ἐκ τῶν Σεληναίων ὀρῶν ἄρχεσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς κινναμοφόρου γῆς ἐκ τῶν αἰθιοπικῶν τερμόνων, καὶ διεξιέναι πᾶσαν ἐπ' εὐθεῖαν τὴν Αἴγυπτον, κάμψαντα, καὶ ἀπὸ τοῦ μικροῦ καταρράκτου ὑπὲρ Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης, πόλεως ἀρξάμενον τῆς καμπῆς, ἐμβάλλειν τε εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἕω δύο ποταμοὺς περιλαμβάνοντας νῆσον εὐμεγέθη καὶ ὀνομαστὴν, τὴν Μερόην.

Gentes verò ejus incolas accolasq; moris habuisse, ut ornamentis capillitij interfererent minutas sagittas, mentio apud nostrum Alibi Primo de Laudibus Stiliconis.

Venerat & parvis redimitus Nuba sagittis,
Et velox Garamas.

Prudentius, Hamartigenia.

non decolor Indus
Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.

22. REPTASTI PER SCUTA PUER.] Sic omnes meliores Libri, & scutica digni qui per signa reptasse Honorium dictum maluerunt

runt quam auctori pudorem suum relinquere. Sidonius Panegyrico Anthemiano:

At postquam primos infans exegerat annos
Reptabat super arma Patris; quamquam arcta tenebat
Lamina cervicem, gemina complexus ab ulna,
Livida laxatis intrabat ad oscula cristis.
Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festiva tractare manu, captosque per arcus
Flexa reluctantes in cornua trudere nervos.

Quæ omnia hisce Claudiani expressa sunt, quanto Genij, ad tantillum temporis intervallum, decremento, quanta Romanæ Eloquentiæ imminutione, nemo non cum gemitu videat. Sunt verò hæc pro divinis in pueris Heroici sanguinis, de cæteris malim quod libro Secundo ait Dracontius:

non puer audeat
Attrectare tener Martia tela manu.

21. REGUMQUE FEROCES EXSUVIÆ.] Cum omnibus melioribus Libris scribendum *Regumq; recentes Exsuviæ* Recentes adhuc sanguine, taboque hostili adspersæ & horrentes. Eam Lectionem agnoscunt omnes libri Belgæ, Noster, Meliores Bentiniani, Delriani & veteres Editiones eidem collati, Camertis, & Scaligeri Editiones. Claverius solum atq; Aldus alterum tenent: Nobis prorsus invitis. Et sic cruenta hostilia spolia, apud Maronem. Aen. X. à cæde adhuc recentia.

22. TIBI LUDUS ERANT.] Pro ridiculo, nulli timori. Martialis.

Ludus erat sacra conubia fallere tæda,
Ludus & immeritos exsecuisse mares.

Sidonius ex nostro.

Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festiva tractare manu.

23. PRIMUSQUE SOLEBAS.] Ultro, tua sponte, nec ab eo jussus aut invitatus. Etiam hæc non sine invidia Arcadij dicta sunt. Regum exsuvias dicit ad ignotarum barbararum gentium subjugationem alludens. Ut alibi supplices venisse *crinigero flaventes vertice Reges*. Sanè ad initia principatus non paucas Barbaras gentes domuit debellavitque Theodosius.

24. TORVUM POST PRÆLIA PATREM] Spirantem adhuc laborem bellicum notasque, ut alibi loquitur, accensæ virtutis adhuc vultu præferentem. De iisdem Papinius Equo Maximo Domitiani:

juvat ora tueri
Mixta notis belli, placidamque gerentia Pacem.

Alioquin verò Theodosium miti & generosè pulcro aspectu fuisse auctor Victorinus, Epitoma Cæsarum: *Fuit,* inquit, *Theodosius moribus & corpore Trajano similis, quantum scripta veterum, & pictura docent. Sic eminens status, membra eadem par cæsaries; os, præterquam, quod illi aliquantum vellendo steriles genæ, neq; tam ingentes oculi erant, nescio an & tanta gratia, tantusq; flos in facie seu tanta dignitas in incessu, &c.* prolixè ibi memorata, quæ repetierunt pro suis postea non pauci scriptores, ut Paullus Diaconus, Histor. Miscellæ lib. XIII. Henricus Huntidoniensis, Anglorum scriptorum ferè cordatissimus, lib. I. Alij. Virum utilem & armis maturum ex aliis appellat Haimo Epitom. Hist. Ecclesi. lib. X. cap. VI.

25. TRIUMPHATO.] Notæ pugnæ & victoriæ pro Republica Theodosij. Inter cæteras ejus virtutes notabilis ea, quod triũfandi studio, cum cætera Trajano omnium laudatissimo principi par esset, contemto hac parte summo fuerit superior. Idem Victorinus: *Illa tamen, quibus Trajanus aspersus est, vinolentiam, & cupidinem triumfandi, usque adeò est detestatus, ut bella non moverit, sed invenerit. Triumfatus,* qui triumfo traductus, prorsus subjectus. Minutius Felix: triumfatos colere cœperunt. Tertullianus in Marcionem.

Jamq;

Iamq; triumfatis ferus armis paret iniquis. *Triumfus* unde dicatur, à Libero nimirum Patre, qui ob acclamationes Comessantium, quibus Orientem permensus est, eo nomine ipsemet est appellatus, nomenq; suum dedit Epiniciis Victoriarum pompis, memorat Aerianus lib. VI. Anabas. Alexandri:

καὶ ταῦτα πρὸς μίμησιν τῆς Διονύσου βακχείας ἀπεικάσθη Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι καὶ ὑπὲρ ἐκείνου λόγος ἐλέγετο, καταστρεψάμενον Ἰνδοὺς Διόνυσον οὕτω τὴν πολλὴν τῆς Ἀσίας ἐπελθεῖν, καὶ θρίαμβόν τε αὐτὸν ἐπικληθῆναι τὸν Διόνυσον, καὶ τὰς ἐπὶ νίκαις ταῖς ἐκ πολέμου πομπὰς ἐπὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ θριάμβους.

Torvum verò quod Theodosium à prælio licet dixit Claudianus, Paternum hoc habuit. Sivè Patrui sanè, Theodosij Senioris, (nam Honorium Principi patrem fuisse clarè notat Victorinus, & superius disceptatum est) quem ipso vultu hostibus terrificum facit Ammianus, lib. XXIX. *Cui Rex, Igmazen nomine, spectatus per eos tractus, opibusq; insignis, progressus obviam confidenter. Cujus loci es tu, inquit, vel quid acturus huc venisti? Responde. Quem Theodosius fundata mente, intuens torvum; Comes, ait, Valentiniani, Terrarum Domini sum, ad opprimendum Latronem funereū missus, &c.* A qua *torvitate Firmus* Tyrannus eumdem Theodosium truculentum & dirum appellasse mox eidem scriptori dicitur. Idem torvitate vultus Theodosij perstrictum Firmum dicit CCCCXXIX. Idem optimus auctor eodem libro *Theodosij Iunioris expeditam virtutem* tam verbis quam rebus gestis probat, eumdem mox Principem perspectissimum fuisse asserens, Undè liquidò clarum erit eos qui, quæ modo verba adscripsimus, ea cum ipsa domiti Firmi Historia ad Principem nostrum referunt, Theodosium nostrum Mysiæ Salutari præsidio hostem irruentem sæpius avertisse & concidisse, consentiunt Ammianus & Zosimus, quorum posterior exinde Imperialem dignitatem meritum notat. Lib. IV.

Μυσία δὲ οὐδενὸς ἐπειράθη κακοῦ, Θεοδοσίου, ὃς τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος, ἀνδρείως ἀντιστάντος, καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀποδιώξαντος, ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δόξαν κτησάμενος, ἔτυχε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας.

Ammiani singularis laudis abundantia verba ista sunt fine dicti libri XXIX. *Inter hæc fortunæ dispendia tristior dux Masiæ Theodosius junior, prima tum etiam lanugine juvenis, Princeps posteà perspectissimus, Sarmatas liberos ad discretionem servorum rebellium appellatos, conlimitia nostra ex alio latere invadentes, aliquoties expulit & afflixit, congressibus densis attritos, adeoq; obsistentes fortissimè turbas confluentes oppressit, ut cæsorum plurimum alites justè sanguineas satiaret & feras. Vnde residui, tumore jam deflagrante, metuentes ne idem dux, virtutis, ut apparuit, expeditæ, in primo finium aditu incursantes euntes sterneret aut fugaret, vel insidias per silvarum locaret occulta, post multos perrumpendi conatus subinde tentatos incassum, abjecta pugnandi fiducia, concessionem petivere præteritorum & veniam.*

24. AB ISTRO.] Scythia, Danubio. Quibus omnem immanium & invictarum Gentium molem scriptores circumloquuntur. In nostro libro *ab Austro*. Perperam.

25. POSCERE PARTEM.] Nullum dubium de veritate hujus Lectionis. Scriptus Noster *poscere ferrum* perperam hic quoque loquitur. Honorium puerum etiamnum virtuti militari adspirasse multis memorat & in Quarto Consulatu Noster. Victoriæ Theodosij de Gothis, Alanis, Hunnis, ingentes incidunt in annum ipsum ejus ad Imperium adsciti, quo Consules fuerunt Ausonius Poeta, & Olybrius. Duodecennis fuit Honorius cum Tertium Consulatum gessit. Primum bimus, decennis Secundum nomine suo adornavit. Vide Idatium.

27. FRÆNA SUEVI.] Hanc Nationem meritò bellicosissimis accenset, qui eò postea

militaris gloriæ venerunt, ut in conflictibus sociarum gentium ipsis primus cederetur congressus. Gotfridus Viterbiensis:

Iudicio cœli dominantur in orbe Suevi,
Nunc ubicunque geri Respublica prælia quærit,
Ordine primus erit, gladio vult primus haberi.
Moreque signiferi primus in hoste ferit.

Abbas Hirsfeldensis in rebus Henrici Quarti Imperatoris: *Datum est negotium Rodulpho, Suevorum Duci, ut ipse cum suis, prima acie confligeret peculiari Suevorum privilegio, quibus ab Antiquis jam diebus Legi datum est, ut in omni expeditione Regis Theutonici ipsi exercitum præcedere, & primi prælium committere debeant.* Albertus Argentinensis Chronico: *Ioannes, Episcopus Constantiensis, Ducis Cancellarius, voluit quod vexillum suum & omnes Suevi sub illo, juxta antiquum jus Suevorum, præire deberent. Quod cum Dux nollet, sed suum præire vexillum, Episcopus cum suis recessit, nolēs minuere jus Suevorum: de quo Dux nimium est commotus. Gens namq; Suevorum à tempore Caroli & aliorum Principum, quod in expeditionibus primum conflictum habere debeant viribus & virtutibus meruerant.* Lambertus Schafnaburgensis in Anno MLXXV. *Datum est negotium Duci Rodulpho, ut ipse cum suis prima acie confligeret, peculiari scilicet privilegio Suevorum quibus ab antiquis jam diebus Lege latum est, ut in omni expeditione Regis Teutonici ipsi exercitum præcedere, & primi committere debeant.* Quæ exscripta illis. Claudianus Noster Equestrem Suevorum virtutem commendat.

29. SUSTULIT ARRIDENS.] Summam generosissimamq; indolem in contemtu sanguinolentorum, & fulgentium Armorum, ponit. Pariter Ajax Sophoclæus de Filio suo, v. DCXV. Flagelliferi.

Αἶρ' αὐτόν, αἶρε, δεῦρο, ταρβήσει
γὰρ οὔ
Νεοσφαγῆ τοῦτόν γε προσλεύσσων φό-
νον,
Εἴπερ δικαίως ἔστ' ἐμὸς τὰ πατρό-
θεν,
Ἀλλ' αὐτίκ' ὠμοῖς αὐτὸν ἐν νόμοις πα-
τρὸς
Δεῖ πωλοδαμνεῖν, κἀξομοιοῦσθαι φύ-
σιν, &c.

30. GALEÆ NEC TRISTE TIMENTEM FULGUR.] Indole verè ingenti & patria. Quod illaudabiliter sanè in Astyanacte Hectoreo contrà posuit Homerus. Iliad. 7.

ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδι-
μος Ἕκτωρ,
Ἂψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον ἐϋζώνοιο
τιθήνης
Ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν
ἀτυχθείς.
Ταρβήσας χαλκόν τε ἰδὲ λόφον ἱπ-
ποχαίτην.
Δεινὸν ἀπ' ἀκροτάτης κόρυθος νεύ-
οντα νοήσας.
Αὐτίκ' ἀπὸ κρατὸς κόρυθ' εἵλετο φαί-
διμος Ἕκτωρ.

Merito itaq; hoc correxit, cum cætera exprimeret, Claudianus. *Triste fulgur*, horrendum, Tristificum Papinius, Thebaid. III. *armaq; in auro Tristia.*

Galearum autem veterum ea cultura, ut timore hostes tangerent. Noster de Minerva, Lib. III. Raptus. v. CXLVII.

hastamq; reponit
Insolitisq; docet galeam mitescere sertis.
Ferratus lascivit apex, horrorque recessit
Martius, & crista, placato fulgure, vernant.

33. TUNC SIC LÆTUS AIT.] Imitatio Hectoris Homerici Iliade modo nominata.

Ζεῦ

Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοὶ, δότε δὴ καὶ τὸν δε
γενέσθαι
παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγώ περ, ἀριπρε-
πέα Τρώεσσιν,
ὧδε βίην τ' ἀγαθὸν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀ-
νάσσειν,
Καὶ ποτέ τις εἴπῃσι, πατρὸς δ' ὅγε
πολλὸν ἀμείνων
ἐκ πολέμου ἀνιόντα φέροι δ' ἔναρα
βροτόεντα,
Κτείνας δήϊον ἄνδρα.

Iuppiter ô, divique alij, exaudite precan-
tem,
Filius ut meus hic similis mihi Troica,
bello
Mœnia, pacatasq; domet non segnior ar-
tes.
Vt si quis videat meliorem dicere Patre
Possit, ubi exsuvias hostili corpore tra-
ctas
Vltor avis, referet.

Parilis etiam formula precum, apud Virgiliũ' sed prolixior quam quæ adscribi velit. Silianam dabimus potius, de lib. III. Ubi Annibal periculo seponendum filium ita alloquitur.

Spes ô Carthaginis alta
Nate, nec Aeneadum levior metus: am-
plior oro
Sis patrio decore, & factis tibi nomina
condas.
Queis superos, bellator, avum: jamq; agra
timoris
Roma tuos numeret, lacrymandos matri-
bus, annos.
Ni præsaga meos ludunt præcordia sen-
sus
Ingens hic terris crescit Labor: ora Pa-
rentis
Agnosco, torvaq; oculos sub frõte minaces.
Vagitumque gravem, atque irarum Ele-
menta mearum.

Homeri verba Latio etiam induxit Poëta medij temporis, qui Thebani Pindari titulo inscribitur, omninò ejus generis omniũ princeps, quicunque nomine, & satis vetus, cum laudetur à Lutatio.

Colloquium petit intereà fidissima con-
jux
Hectoris Andromache: parvumq; ad pe-
ctora natum
Astyanacta tenet: cujus dum maximus
Heros
Oscula parva petit, subitò perterritus in-
fans
Convertit timidos materna ad pectora
vultus,
Terribilemq; fugit galeam, cristamq; mi-
cantem.
Vtq; caput juvenis posito detexerat ære,
Protinus infantem geminis amplectitur
ulnis,
Attollensq; manus: precor, ô pater, optime,
dixit,
Vt meus hic pro quo tua numina, natus,
adoro.
Virtutes primis patrias imitetur ab an-
nis.

34. STELLANTIS OLYMPI.] Æneide VII. *stellantis Regia cœli.* Omnem undiq; stellis micantibus splendentem intellige. *Stellare,* vario fulgore velut commicare. Ut armis stellantibus coruscare, apud Ammianum, libro XIIX.

35. HIRCANAS OPES.] *Parthorum & Persarum* regna intelligit, confusa tum nominibus, unique parentia, sola infesta fere ad timorem Romanis rebus ad Orientem. Lege Historias præcedentium Principum, præcipuè Ammianum. Hircaniæ situm docebit te idem iste scriptor lib. XXIII. Persarum tamen fides quandoque Romanis nobilis, ut cum Theodosij Junioris, ab Arcadio excedente sibi commendati, Imperium pupilli resque omnes cordatè tutatus est Rex. de quo Paullus Diaconus Historia Miscell. lib XIII.

36. FLAMINE CREBRO TURBIDUS.] Denso anhelitu, crebro spiramine tam contrariorum ventorum quam suo ipsius anhelitu. Quis ignorare potest tali facie ex præliis redire principes? Sunt tamen docti homines qui de vexillo hæc capi posse autumant, prorsus incogitanter. Turbidus, iracundiæ militaris est. Maro:

At verò ingentem quatiens Mezentius hastam
Turbidus ingreditur campo; quam magnus Orion
Cum pedes incedit medii per maxima Nerei Stagna.

Crebro igitur anhelitu turbidum, & hostili iracundia nondum decocta ait.

37. GRATO RESPERSUS PULVERE BELLI.] Indice virtutis, reique strenuè gestæ, pulvis enim de campo militarem laborem docet. De hoc ubertim alibi. *Grato* ait, ad Clementiam non tollendam etiam sic turbido. Principi enim nullo pacto nec in vultu nec in habitu affectanda truculentia, notæ væ sævitiæ proferendæ, sed quo major ejus animo virtus inest, eo magis studeat Clementiam omnibus gestibus operibusque elucere. Vide nostri Panegyricum Manlianum. Libanius Orator Basilico:

Οὐ τοίνυν ἐν μὲν τοῖς πολέμοις τιοῦτος, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς οὐδεμίαν παρέχων εἰς εὐφημίαν ἀφορμὴν, ἀλλ᾽ ὥστως ὢν ἐν τοῖς ὅπλοις λαμπρὸς, πλέον ἀμείνων ἐστὶν ἐν τοῖς λοιποῖς ἢ τοῖς ὅπλοις, ὡς ἐξεῖναι λέγειν βασιλεύς τ᾽ ἀγαθὸς κρατερός τ᾽ αἰχμητής. Οὐ γὰρ εἰ μᾶλλον ἑτέρων ἀγειμένων ὀφθείη, τούτῳ βελτίων φαίνεσθαι τῶν ἄλλων ἡγεῖτο. Ἀλλ᾽ εἰ πλέον τῶν ἄλλων πρᾳότητι χαίρων, μηδὲν ἧττον ἁπάντων κρατεῖν. Οὐδ᾽ ἂν βασιλικὸν ὑπολαμβάνειν τὸ ταρακτικὸν τοῦ βλέμματος, ἀλλὰ μανίᾳ πρέπειν ἡγεμόνος, τὸ δὲ πρόσωπον τῶν πρόπων ἀρχόντος μοίρας προστεθεὶς, μέγα φρονῶν οὐκ ἐν φόβῳ συνέχει τὴν βασιλείαν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ φίλτρῳ τῶν ἀρχομένων φρουρεῖτο, δεινὸς εὐνοίᾳ μὲν ἀμείβειν, πταίσμασι δὲ νεῖμαι συγγνώμην. Φιλονεικίας κρείττων, ὀργῆς βελτίων, ἡδονῆς ἄρχων.

Noster respexit Papinium lib. IX. v. DCCX. de Parthenopæo atq; ipso sudore & pulvere gratum.

38. ARMAQUE GAVISO.] Ad patrem retulit quod Homerus matri dederat· χαῖρεν δὲ φρένα μήτηρ. Verum autem quod Scaliger Senior adnotavit, scitius *gaudenti* scripturum fuisse Claudianum, quod ille tamen non inscitè propter rythmi nævum aspernatus fuerit. Est temporis Poëtica mutatio, & τὸ *gaviso* stabilem lætitiam non minus perfectamque notat, quam si quidvis aliud posuisset Poeta. Pariter Catullus:

Nec tantum niveo gavisa est ulla Columbo Compar.

Cujus alitis mutuus amor est perpetuus. *Rythmi* verò illi medij atque extremi versus neque prorsus sunt contra Antiquitatis usum, uti vel unus declarat Persius. Satira prima, inclaratus exemplis à doctissimo amico nostro JS. Casaubono. Pluribus autem Propertius; qui tales rythmos etiam quæsivisse videtur, ut dictum alibi.

39. MOX UBI FIRMASTI.] Ab Infantia ad pueritiam nunc proscendit, & quæ jam gradum figenti Principis filio discenda sint, sub exemplo proponit; quæ si deducere & explicare singula atque omnia, ut merentur, velis, nullum finem commentandi feceris. Et exercitationes Educationemque Imperatorum jam illustrarunt alij, quorum de eo genere Collectanea magnis constant Voluminibus.

40. NON MARCIDA LUXU OTIA.] Qualia primatum Optimatumque Romanorum

rum sobolem corrumpere, omnibusque vitiis præparare, multis elegantissimisq; verbis queritur Quintilianus lib. I. cap. II. Et Seneca alibi non paucioribus. Principi autem in universum congruunt, quæ Imperatori præcipit Leo Philosophus, Tacticorum capite II.

κελεύομεν τοίνυν εἶναι τὸν στρατηγὸν σώφρονα, &c.

Mandamus igitur ut Imperator sit corpore continens, victu temperans, sobrius, vigilans, frugi, & in rebus necessarijs minimè profusus: in laboriosis negotiis assiduus, circumspectus ac prudens; pecunia despiciens, fama commendatione honestus, non ad mercaturam faciendam, aut ad hujusmodi aliud lucrum, intentus. Non parvi animi, & minutas res expetens; deniq; generoso tum animo tum corpore, & ad omnia magnanimus. Continentem esse eumdem oportet, nec voluptatibus diffluentem, rerum necessariarum curiosum & providum. Temperantem, Sobriũ, Vigilantem, &c Quibus Principi à primis annis instillandis consentit noster.

41. NOVA MEMBRA.] Viridia, vegeta primæva ætate. Sic de arbore Horatius

Cujus in indomito constantior inguine nervus,
Quam nova collibus arbor inhæret.

Vt contrà viridem ab arboribus hominem dixerunt. Horatius, *Dumq; virent genua.* Theocritus. ποιεῖν τι δεῖ ἕως γόνυ χλωρόν.

41. INSTRUXIT MEMBRA LABORES.] Regia instructio talis esse debet, ut parentum ipsorum monitis & cohortationibus indoles egregia exempla & doctrinam morum conquirat, corporis autem exercitiis dedat sese aliis, qui ad roboranda & firmanda membra idoneas artes addoceant. Libanius Basilico non ineptè hæc proponit. *Multi, inquit, disciplinam Regiam circumscribunt in conscendendo super Equum, in arcum intendendo, & collimando, & jaculis metã contingendo. Deinde in ense feriendo, & ad hastilis ejaculationem idoneam & habilem manum trahendo; denique adversus frigora perdurando, atque in caloris æstu animum numquam despondendo. Atque hæc certè levia non sunt ad doctrinam Regiam subsidia & firmamenta. His autem principibus non hic terminus doctrinæ præscriptus fuit. Verum isthæc quidem exercitamenta quasi cyclicæ institutionis fuerint Sed potior alia pars accessit, nec non his longè honorabilior & augustior. Enim vero cum his exercitiis ac præludiis functi essent; informabat & concinnabat parens animas eorum præceptis morum, justitia instruens; injustitiæ nullum relinquens locum; Iræ & Clementiæ modum & tempus distinguens, quid dominatus esset, declarans, quid Regius principatus, ostendens, & ut qui quærit illum, hunc amittat, &c.* Quæ ibi legenda absque exemplis ad usum transferenda sunt. Nobis enim Politicæ doctrinæ hoc maximè genus laudatur, quod inductis personis commendat rebus ipsis monita applicata, ut perspicere quis possit, non quo pacto illa sese solum præcepta habeant, sed quomodo etiam sunt dignis hominibus ab idoneis doctoribus instillata atque applicata. Sic noster in ipsa hac, paucis absoluta, Heroica institutione, canit de Patre & Filio Principibus:

Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina Laudum,
Hæc exempla dabat.

Sine quibus videlicet manca Heroici animi videatur instructio. Porrò ad corporis hanc instructionem Regiam vel maximè apta mihi videatur Venationis exercitatio, de qua non incommodè Iulius Pollux præfatione Libri Quinti ad Commodum:

Κυνηγεσίων σοι προσήκει μέλειν, ὅτι τὸ ἐπιτήδευμα ἡρωϊκὸν καὶ Βασιλικὸν, καὶ πρὸς εὐσωματίαν ἅμα καὶ εὐψυχίαν ἀσκεῖ, καὶ ἐστὶν εἰρηνικῆς τε καρτερίας ἅμα καὶ πολεμικῆς τόλμης μελέτημα, πρὸς ἀνδρείαν φέρον, ῥωμαλέοντε εἶναι γυμνάζει, καὶ ποδώκη, καὶ ἱππικὸν, καὶ ἀγχίνουν, ὃ φιλεργὸν, εἰ μέλλει καθαιρήσειν καὶ τὰ ἀνθιστάμενα ἀλκῇ, καὶ τὰ

ὑποφεύγοντα τάχει, καὶ τὰ ἀποσπῶντα ἀφ' ἵππων, καὶ τὰ συνετὰ σοφίᾳ, καὶ τὰ λανθάνοντα ὑπονοίᾳ, καὶ τὰ κρυπτόμενα χειρῶ, καὶ νύκτωρ περισαγρευόντων, καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπιπονῶν. Scripsimus ubertim alibi.

42. CRUDA] Viridi velut & Laborum patiente. Silius Italicus, lib.V.

Ille quidem cruda mente & viridissimus ira,

Idem lib.I. & IV. *Durissima enim quæq; cruda sunt, cum in subactione & maturitate sint mollia & vicina noxæ.* Sic de Charonte Maro *cruda Deo viridisq; senectus.* *Virgo cruda* apud Horatium lib.III. Carm. XI. Cujus consule Scholiasten, ex Melisso, Acrone, Porphyrio, omissis sæpe melioribus rebus, collectanea.

43. FRIGORA SÆVA PATI.] Silius lib.I. de Annibale paria, sollertissimo utique Imperatore, & utriusque Fortunæ Victoria nobilissimo. Vide ad IV. Cons. Hon.

44. NON CEDERE NIMBIS.] Silius,

vertice nudo
Excipere insanos imbres; cœlique ruinas
Spectarunt Pœni, *timuitque exterritus Astur,*
Torquentem cum tela Iovem, permixtaq; nimbis
Fulmina, & excussos ventorum flatibus ignes
Turbato transiret equo.

45. TRANSNARE SONORAS.] De natandi peritia, Principi necessaria, alibi multis, Forte an & istis ipsis Animadversionibus.

46. PLANITIEM CURSU.] Celeritas in Heroibus laudatissima. Sic Achillem omnibus præfert Homerus. Sic Papirium Cursorem, quem ad omnia Alexandro Magno præponit, commendat Livius lib. Nono: *Fuit,* inquit, *vir haud dubiè dignus omni Bellica laude, non animi solũ vigore; sed etiam corporis viribus excellens. Præcipua pedũ pernicitas inerat, quæ cognomen etiam dedit, victoremque cursu omnium ætatis suæ fuisse ferunt, &, seu virium vi, seu exercitatione multa, cibi vinique eumdem capacissimum: nec cum ullo asperiorem, quia ipse invicti ad laborem corporis esset, fuisse militiam equiti pariter peditique.* De Alexandro, Cæsare, Pyrrho, nota omnia. In cursum autem exercebatur Romana juventus militaris, quorum Palæstram alludit hic Claudianus. Vsum ostendit Vegetius lib.I. cap.IX. *Ad cursum assuefaciendi sunt milites, ut majori impetu in hostem procurrant, ut loca opportuna celeriter occupent, ut ad explorandum alacriter pergant, ut fugientium terga facilius comprehendant.*

47. SALTU.] Militaria sunt præcepta. Vegetius ibidem: *Ad saltum etiam exercendus est miles, quo vel fossæ transiliantur, vel impediens aliqua altitudo superetur, ut, cum ejusmodi difficultates venerint, possit sine Labore transire.* Silius Italicus, lib.VIII.

Ipse inter medios ventura ingentia Laudis
Signa dabat, vibrare sudem, transmittere saltu
Murales fossas.

47. IN CLYPEO.] Alibi Stiliconem laudat, clypeo fultum cervicem in silva dormivisse. Bello Getico:

aut speluæ subit metuenda ferarum,
Aut pastoralis jacuit sub culmine fultus
Cervicem clypeo.

Et de fructu impigræ hujus fortitudinis:

Illis sub nivibus somni, Curaque, Laborque,
Pervigil, hanc requiem terris, hæc otia rebus
Insperata dabant: illa tibi, Roma, quietem
Alpina peperere casa.

48. VIGILES NOCTES.] Vigilantia inter summas Ducis Principisque Virtutes, strenuum animum nec in somnum suprà necessarium remittens, ne occupata ingentibus cogitationibus mens, socordiam ullo tempore ad-

re admittat. Sic in somnis etiam vigilare Sapientiæ studiosos, ut illi esse debent, scribit Persius, Sat. III. de Stoicis, quorum scita maximè ad Principes faciunt.

Quaque docet sapiens, braccatis illita Medis.
Porticus, in somnis quibus indetorsa juventus
Invigilat, siliquis, & grandi pasta polenta.

Homerus versu omnibus seculis cõmendato.

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Quem interpretatur Silius Italicus lib. III.

Turpe duci totam somno consumere noctem.

Idem, Lib. I. de Annibale:

somnumque negabat
Natura, noctemq; vigil ducebat in armis.

PLinius, Panegyrico Trojani: *tibi parcus & brevis somnus.* Synesius de Principe Regnum à patre relictum recte gubernaturo:

τοῦτον δεῖ πάντα μὲν πόνον αἱρεῖσθαι, πᾶσαν δὲ ῥᾳστώνην ἀπολιπεῖν, ὕπνον μὲν ὀλίγον, φροντίδων δὲ πλεῖστον μεταλαγχάνοντα, εἰ μέλλει τις τὸ βασιλέως ὄνομα προσῆκον αὐτῷ προσκαλεῖσθαι.

Rationem eleganter assignat Leo Tacticon. cap II v. IV.

Νηφάλιον δὲ καὶ ἐγρήγορον, ὅπως ἐπαγρυπνῇ ἐν ταῖς μεγίσταις πράξεσιν, ἐν νυκτὶ γὰρ ὅταν ἡ ψυχὴ ἠρεμεῖ μάλιστα, πολλάκις ἡ τοῦ στρατηγοῦ γνώμη καὶ ἀπευθύνεται, καὶ τελειοῦται.

Horsum allusione Vigilantiam Iustini Iunioris Imperatoris matrem Imperio gubernando cumprimis adesse, eamque matrem Consiliorum appellat Corippus, ultimus Poetarum prudentem illam et quentemque Romam spirantium.

Solum excellentem conscendere jussit in arcem
Te Pater Omnipotens, summaque in sede locavit.
Mater Consilii placidis, Vigilantia, vestris
Semper adest oculis, quamque omni pectore gestas
Alma Augusta, tui consors, Sapientia, Regni.

Idem initio lib. I. Orbem ab hac protegi scribit.

Vos, Divæ; date verba: & quæ Vigilantia mater
Et quæ, summa regens, sapientia, protegis orbem.

Hinc & cum laudantur principes', vigilacium, Ausonij verbo, titulis cohonestantur. Trebellius Pollio, Gallienis: *Is enim est Claudius, à quo Constantinus, vigilantissimus Cæsarum, Originem ducit.* Et hinc insomnis concilia secum altercari legimus viros egregios, desidiam omnem exosos: Vt de Othone suo, nemine priscorum Principum inferiore, Witechindus, scriptor planè non ineptus, lib. II. *Ipse denique Dominus rerum, fratrum natu maximus, Optimus in primis, Pietate erat clarus, Opere omnium mortalium constantissimus, præter Regia discip inæ timorem semper jocundus; dandi largus, DORMIENDI PARCVS, & INTER DORMIENDVM SEMPER aliquid loquens, quo eum semper vigilare æstimes: Amicis nihil negans, & suprà hominem fidelis.* Vide & Cornutum Pollucem, ut eum scriptorem perhibere dicunt membranas, capite XX. Speculationis Mythologicæ.

VIGILES PERDUCERE.] Sic Claveriani, alijque Libri. Noster & Sex Belgici: PRODUCERE. Tantumdem ferè est: nisi quod ista tamen lectio majorem talium noctium numerum arguit.

49. IN GALEA PORTARE NIVES.] Potum sibi galea portare, strenui pugnatoris argumentum, non deficientis videlicet etiam extremis rerum angustijs, & penuria ferè fatali. Tibullus lib. II. Eleg. VI. de Macro ad Amorem.

Vre,

Vre, puer, quaeso, tua qui ferus otia liquit
Atque iterum erronem sub tua signa voca,
Quod si militibus parces, erit hic quoque miles.
Ipse levem galea qui sibi portet aquam.

49. GLANDES BALEARI SPARGERE FUNDA.] Balearium Insularum incolae nobiles pugnare funda. Lycophron, Cassandra:

τρισπλαῖς δικώλοις σφενδόναις ὡπλισμένος,
ὧν αἱ τεκοῦσαι τὴν ἑκηβόλον τέχνην
Ἄδορπα παιδεύσουσι νηπίους γόνους.
Οὐ γάρ τις αὐτῶν ψίσεται πύρνον γνάθῳ
πρὶν ἂν κρατήσῃ ναστὸν εὐστόχῳ λίθῳ
ὑπὲρ τραφηκος σῆμα κείμενον σκοποῦ.

Fundis bipedibus membra defensi tribus.
Vbi rudimen verberantis eminus
Artis, puellos mater impransos docet.
Nam nemo panem dentibus frendet prius
Quam capsit illum pendulum certo lapis
Super tigillum destinati ictus notam.

Loquitur Lycophron de Gymnesijs, quae cum Balearibus eaedem Insulae. Isacius Tzetzes:

Φιλτέας δὲ ἐν τρίτῳ Ναξιακῶν, Βαλεαρείδας φησὶν αὐτὰς ὕστερον ὀνομασθῆναι, εἰσὶ δὲ οἱ ἐν αὐταῖς κατοικοῦντες ἄριστοι σφενδονῆται, αἱ γὰρ μητέρες αὐτῶν, ὡς ἔφην, τιθέασιν ἐπὶ τινος ξύλου ἄρτον, καὶ οὐ πρότερον διδόασιν αὐτοῖς φαγεῖν, πρὶν καταβαλεῖν τὸν ἄρτον.

Morem servare hodieque Turcos multis scriptum. De Balearibus funditoribus, tribus fundis pugnantibus etiam Florus lib. II. cap. VIII. Bonos jaculatores eosdem celebrant Polybius, lib. III. Silius Italicus, Lib. V. Lucanus, alij non pauci. Nec tamen hoc artificio principes, quin cesserint alijs. Livius, lib. XXXIIX. *Vna ad coercendos Samaeos inventa res est, haud magna memoratu. Centum funditores ab Aegio & Patris, & Dymis, acciti. A pueris ij, more quodam gentis, saxis globosis, quibus fermè, arena inmistis, strata littora sunt, funda mare apertum incessantes, exercebantur. Itaque longius certiusque, & validiore ictu, quam Balearis funditor, eo telo usi sunt. Et est non simplicis habena, ut Balearica, aliarumque gentium, funda; sed triplex scutale, crebris suturis duratum, ne fluxa habena volutetur in jactu glans, sed librata, cum sederit velut nervo missa, excutiatur, coronas modici circuli magno ex intervallo loci, sueti trajicere; non capita solum hostium vulnerabant, sed quem locum destinassent oris.* Cui loco inest fundae velut Pictura.

50. NIMIVM.] In Honorio nimium amorem militaris virtutis, audaciamque annis majorem compescit etiam Theodosio Pater, Quarto Consul. CCCLXXII.

vestigia magna
Indolis agnosco
Sed festinus amor, veniet robustior aetas,
Ne propera; nec dum decimas emensus aristas
Aggrederis metuenda viris.

Interque Stiliconis, Ejusdem Educatoris, Laudes recenset, non fregisse indolem Regiam, & ad summa tendentem Lib. II.

Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
Vt neque desidia tradas, dum pronus ad omne
Quod libet, obsequeris: nec contrà nixus ovantem
Confringas animum, seu cernas consona Regno,

Seu

Seu juvenem doceas moles quid publica poscat:
Ceu sanctum venerere senem.

Nimium, summum, excellentem intellige. Abusu vocis frequentato omnis ævi scriptoribus, & notato Grammaticis. Beda de Orthographia: *Aliquando Lingua Latina hoc verbo sic abutitur, ut nimis pro eo quod est valdè, ponatur. Nimiò post*, multò post, notat in Lucretio, lib. VI.

frons tenta minebat
Nec nimiò rigida post strati morte jacebant

Plenum, justum, æquum, in Horatio libro I. Carm. XVIII.

quæ subsequitur cæcus Amor sui
Extollens vacuum plus nimio gloria verticem.

Hoc est ultrà quam decet & fas est. *Valde* interpretare in Epitaphio Antiquo Vibij Helenij Romani hominis.

Quæ tibi cunque mei potuerunt pignora Amoris
Nata, dari, populo sunt lacrymante data
Sed volui majora nimis.

Martianus Capella lib. I. *At virgo placuit docta quidem nimis.* Consule Nos ad Appuleium. In Plauto & Symmacho ad hunc notarunt pridem docti.

50. INFLAMMARET.] Veteres aliquot Libri *flammaret* Quod non aspernamur solitum in ore esse etiam optimis scriptoribus, & noster quoque non contemtum. Nuptiis Honorianis:

Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem.

Silius Italicus, Libro IV. *Cuspide flammat equum* Idem, Lib. X. *flammata Scipio mente.* Lib. XI. *pericula mentem Flammarent.* Sidonius.

Nunc flammant Satyræ, & Tyrannicarum
Declamatio Controversiarum.

Marius Victor lib. I. *ingenti flammatur in iras.* Dracontius Hexaem.

anhelis Flammatur radiis

Valerius Flaccus lib. I.

ingenti flammantem nubila sulco
Direxit per inane facem.

Idem lib. IV. *flammata pudore iuventus.* Tacitus, Histor. IV. *His inter se vocibus insistentes flammavere insuper allatæ Vespasiano litteræ.* Virgilius lib. I.

Talia flammato secum Dea corde volutans.

Flammatus flammis consumtus, apud Catullum.

Non sine nutanti platano, lentaque sorore
Flammati Phaetontis, & aeria cyparisso.

51. FACTA TUI NUMERABAT AVI.] Honorum aperte nominat Victor Iunior, sive Victorinus, Epitoma Cæsarum, ut supra notatum. Theodosium Seniorem indigitant alij. Hujus gestorum pro Republica sparsa per Poemata nostri Honorifica mentio Vti vero Avum Patremque domitorem Barbarum gentium celebrat multis Claudianus. Sic eumdem Titulum Honorio non invident, licet præsens & manu pectoreque ipse parum egerit, Monumenta prisca, quale est istud, pridem doctis hominibus enotatum, ex nummis Joannis Sambuci.

DN. HONORIUS. P. F. AUG.
TRIUMPHATOR GENTIUM BARB.

52. HORRESCIT LIBYÆ.] Etsi non fuerit natura, de quo tamen dubitare possumus, adoptione tamen & affectu fuit avus Honorio Theodosius, Patruus nimirum parente senior, ille, cujus fortissima facta apud Africam multis prædicat Ammianus. Claudianus quidem omnino eum pro patre Theodosij habuit, ut & Pacatus. Cum Honorij illius de Victorini litteris inter Heroas in ea provincia præclare rebus gestis celebres nulla sit apud scriptores mentio. Quæ in Britannia idem Theodosius gessit, alludit sequens

 nostri

nostri versus, & explicat idem Ammianus lib. XXVII & XXVIII. Vbi Theodosium officiis Martijs felicissimè cognitum. Et Ducem efficacissimum appellat. Sanè is fuit vere avus Honorij, nisi ignorantiæ damnes Claudianum, cujus de tam propinquis temporibus nullum in eo alioquin vestigium Patrem, Theodosij Triumfatorem per insidias occisum, ipsum in exilium actum scribit Ambrosius In funebri Theodosij Principis Oratione, sub finem.

53. IMPERVIA THULE.] Eousque omnia pacasse laudat Theodosium. De Attacoctis, Scotis, Pictis, nominatim Ammianus, qui restitutis Britannijs tam gloriosum redijsse ad Comitatum dicit Theodosium, ut Furio Camillo & Papinio Cursore victoriarum laudibus non fuerit minus insignis. Thulen pro ultimo orbe ponit Claudianus, ultrà eam enim nihil certi compertique relatum habebant. De miris ultrà Thulen pro re admirandissima librum scripsit Diogenes quidam Philosophus, auctore Porphyrio in Vita Pythagoræ: De ipsa ea insula mirifica Fama ferebatur. Vnde proverbij vicem fuit, fabulosiora dici, quam ea sint quæ de rebus Thules narrentur. Eusebius lib. III. Contrà Hieroclem: *Primum quidem sic statuo, si qua de Thule insula præter fidem narrantur, quæque multorum portentorum plena nobis Poetæ finxerunt his prodigiis comparentur, jam pro certissimis habeantur, harum magnitudine & splendore nugarum velut obducta penitus evanescent.* Claudianus, ut dictum, extremas Orbis partes Theodosium composuisse laudibus Nepotis inaccenset. Imperviam ratibus ex traditione Romanæ Geographiæ dicit, Vltrà enim Thulen, *navigatione unius diei mare concretum & innavigabile esse scribit* post alios Martianus Capella, lib. VI. *Vltrà, pigrum & concretum* mare, auctor Solinus cap. XXV. Diu autem ultimæ Orbis navigabilis insulæ nomen hæc habuit, utpote quam eodem adhuc censeat Saxo Grammaticus, initio libri VIII.

52. ADUSTÆ LIBYÆ.] Ultimas, vixque pervias solitudines Africæ pacatas adscribit Avo Honorij. Res gestæ sunt apud Ammianum. Libya autem interior perpetuo calore & fervore quasi adusta. Macrobius in Somnium Scipion. lib. II. cap. VII. *partes ejus perusto cingulo proximas agnoscis*, vide Polybium fragmento lib. XII. Lucanum, lib. IX. Curtium IV. Alios.

53. LEVES MAUROS.] Fugax & instabile omne Maurorum, Numidarumque genus, apud Livium, Polybium, Sallustium, Silium, &c. De Mauris Theodosio Avo, subactis noster in Bello Gildonico, Pacatus Panegyrico: *Erat justa compensationis occasio, ut, qui de patria tua laudibus pauca dixissem, Patris saltem virtutibus prædicandis prolixius immorarer; Sed quid faciam? Novam quamdam patior ex copia difficultatem. Quid, inquam, faciam? Quæ Rhenus aut Vahalis vidit, aggrediar? Iam se mihi Sarmatica cæde sanguineus Ister objiciet. Attritam pedestribus prælüs Bataviam referam? Saxo consumtus Bellis navalibus offeretur. Redactum ad paludes suas scotum loquar? Compulsus in solitudines avias omnis Alamannus & uterque Maurus occurrent.*

53. NEC FALSO NOMINE PICTOS.] Gens quippe hujus vocabuli solita corpus etiam fuco pingere. Noster Bello Getico & alibi. Pingebant autem corpora Picti varijs animantium figuris, Solinus. capite XXV. *Regionem partim tenent Barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento, pigmenti notæ crescunt, nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.* Vide doctorum Commentaria ad Pomponium Melam & Sidonium. De Varijs populis hæc scriptores. De Pictis noster hic, de Britannis lib. III. Stilic. De Agathyrsis Maro, de Gelonis Vibius Sequester, De Thracibus Valerius

rius Flaccus lib. II. De Brasiliæ incolis Joannes Lerius, quique alij gentes eas descripserunt. Quos illotum Notis accudas.

54. EDOMUIT.] Perdomuit. Vide ad II. in Rufinum.

54. SCOTUMQUE VAGO.] Vagum populatorem ubiq; persecutum, donec edomaret, dicit Theodosium, nihilque in Lectione mutandum. De Re Ammianus lib. XXVII. *Illud sufficiat dici quod eo tempore Picti in duas gentes divisi, Dicalidonas & Vecturiones, itidemque Attacotti, bellicosa hominum natio, & Scotti, per diversa vagantes, multa popu'abantur. Gallicanos verò tractus Franci, & Saxones, iisdem confines, quo quisque erumpere potuit terra vel mari, prædis acerbis incendiisque & captivorum funeribus hominum violabant. Ad hæc prohibenda orbis extrema Theodosius, dux efficacissimus petiit, &c.*

55. GEMINIS FVLGENS VTROQVE SVB AXE TROPÆIS.] Verissima laus Ducis meritò ab Ammiano summis Romanorum comparati. De alijs paria Panegyristæ. De Theoderico suo Ennodius, hominum postremus: *Non tibi ignotus est algor Scythiæ; non Meroen, aut anhelum æstivus Cancrum, ut alterius possessor orbis, ignoras didicisti universa subjugando, quæ nobis vix auditu patuerunt. Hæc quidem maiora sunt homine: sed qui ad mundi paretur gubernacula, necesse est ut universis veniat cardinibus institutus.*

57. THETYOS ALTERNÆ.] Vtriusque Oceani. Alludere dicas Oceani æstum aut refluxum. Sed cum is non ubique omni accidat potius ποιητικῶς *Refluum Oceanum* vocat, quod in se redeat, orbem amplexus, nullo ipse termino. Sic ἀψόῤῥοον Homerus.

ὡς εἰς ἑαυτὸν ὀρνύοντα, ἤγουν ἐπαναστρέφοντα, καὶ οὕτως ἐναποκλείοντα ἑαυτῷ τὴν γῆν ut ait Eusthatius.

Aliter tamen Refluum ad illum æstum nimirum, mare, dixit Ausonius, Epist. VII. de Ostreis.

> *Ostrea Bajanis certantia, quæ Medulorum*
> *Dulcibus instagnis refluí maris æstus opimat.*

Refluentem Eridanum, à flexuoso alveo, nuncupavit doctissimus vates Valerius Flaccus, recensendus instructo omnis ævi Lectione homini, lib. VIII.

> *Ceu refluens Padus, aut septem proiectus in amnes*
> *Nilus.*

Littus refluum, παθητικῶς, Appuleio. Vide nos in ejus Indice Commentario, non paullo quidem humaniore, quam qui in invidiam quodammodo nostri exijt.

58. SEMINA LAUDUM.] Quæ teneris annis instillantur, similitudine frugum, inseri quodammodo dicuntur. Silius de Amilcare & Annibale lib. I.

> *Romanum sevit puerili in pectore bellum.*

Sic semina virtutum in Germanici Arataeis.

> *Aerea, sed postquam proles terris data, nec jam*
> *Semina virtutum vitiis demersa resistunt.*

Noster alludit de more Papinium, qui in pari re dixit, Achilleide I.

> *canit ille libens immania laudum*
> *Semina, qui tumidæ superavit iussa novercæ*
> *Amphytrioniades.*

59. NON OCYVS HAVSIT ACHILLES.] Summum Græciæ Heroem exemplum Honorij rebus aliquoties componit. Non pro Deo, sed neque minore tamen multo cultu Græciæ cultum Pelei filium omnis Antiquitas loquitur. Infinita item sunt exempla quibus Achillis educatio Principum virorum pueris præstituitur. Sanè fabula mirificè dex-

tram Institutionem præfert. Mater educat infantem, ut adfectus tenerrimi humanitati concilientur: Puerum ea dat Chironi, rigido homini doctoque, ut justitiæ & fortitudinis Leges condisceret: Ibi indoles excitatur Venatu, Animus Lectione & doctrina erigitur & componitur. Secedit ab hominibus in Antrum, ut in Vmbra virtutum momenta perdiscat, imperturbatus à vulgi vitijs & concursu malignæ juventutis, cujus conversatio morum bonorum strangulatio est. Sic uni Centauro conversatur, à quo exercitandi simul corporis Leges, & Palestræ morem haurit: Arma omnis generis inferas, exercet, virium & audaciæ experimenta faciens quotidiana. Imprimitur interim Medicina Historia. Deorum cultus, Musica, & quicquid tantam indolem Philologia interior in remoto à turbis loco docere poterat, quæ dedoceret posteà nullum tempus, sed in suavissimæ vitæ speculo semper memoria redhiberet. Paullo ætate provectiorem mater in Aulam rapit, habitu tectum, ut civilitatem & prudentiam principalem disceret cautius: simul ut dolo dignæ conjugi applicaretur vel nesciens, ne adolescentię vigorem vaga libidine excerneret perderetque vulgivagis complexibus stirpi debitam generositatem primam Sanguinis. Hinc & rapitur & rapit sese ipse in Campum, Virtutemque militia excolit atque roborat. Vbi tamdem Heroum Heroa exeat celeberrimus, princeps nobilissimæ Expeditionis, sine quo nec decennium ipsum fatale illud Trojæ expugnandæ fuisset. Sic omnia deduci possint longo Commentario', nos iudicamus summatim pauca ut exemplum tot Principibus prępositum vel paullo videatur lucidius.

59. OCYVS HAVSIT.] Acumen & felicitatem ingenij mirificam commendat in Honorio. Instituebatur autem varijs Musicis Gymnicisque artibus à Chirone Achilles. Sidonius de Eodem.

Quorum hic Peliaco putatur antro
Venatu, fidibus, palestra, & herbis,
Sub Saturnigena sene institutus.

Papinius Achilleide I.

pharetra insontes & inania terga ferarum:
Hac quoque (domus) tûm viridis: nam tunc labor unus inermi
Nosse salutiferas dubijs animantibus herbas,
Aut monstrare lyra, veteres Heroas alumno.

Mitem celebrant Chironis institutionem, ne scilicet generosissimum ingenium duriore frangeretur, quomodo Honorium eumdem hunc Stiliconi curatum laudat noster Secundo de Laud. Stil. v. LXVIII. Ausonius Idyllio IV.

Sit neq, Peliden Chiron terrebat Achillem
Thessalico permixtus equo, nec pinnifer Atlas
Amphytrioniaden puerum: sed blandus uterque
Mitibus alloquiis teneros mulcebat alumnos,

61. SEMIFERI.] Centauri. Ferus enim Equum notat, ut in Petronio, Prudentio, Virgilio, Ovidio, Phædro, Nonio, alibi notamus. Sunt docti homines qui primum hujus vocis statum SEMIFER Latij finibus pellunt, SEMIVIR ubique substituentes, quibus nequaquam pugnandum arbitramur.

62. CVSPIDIS ARTEM.] *Hastæ vibrationem.* Hastam pro armis omnibus dixit, quorum exercitijs Chiron imbuebat Achillem, quoniam ea vetustissimum telum, & antiquissimis Regibus pariter sceptrum & Numen; Vide ex Justino & alij Notas ad Librum nostri de Nuptiis Honorianis.

63. LY-

63. LYRÆ CANTUS.] His Poetæ circumloquuntur omnem Musicam, omnesque aliquando artes Liberales. Unde Lyra sive cythara perfecisse Achillem Ovidius dicit illum ipsius tam lepidum Magistrum. Lib. I. de Arte Am.

Phillyrides puerum cithara perfecit Achillem
Atq; animos molli contudit arte feros.

Cæterum & Cythara & Psalterio & cantu pollebat Achilles. Julianus Imp.

περὶ βασιλείας, τὸν Ἀχιλλέα φησὶν ἡ ποίησις, ὁπότε ἐμήνισε καὶ διηνέχθη πρὸς τὸν βασιλέα, μεθεῖναι μὲν τοῖν χεροῖν τὴν αἰχμὴν καὶ τὴν ἀσπίδα, ψαλτήριον δὲ ἁρμοσάμενον καὶ κιθάραν, ᾄδειν καὶ ὑμνεῖν τῶν ἡμιθέων τὰς πράξεις.

64. MEDICAS SEU DISCERET HERBAS.] Noster Codex *medicas artes* adversum cæteros omninò omnes, quam tamen scripturam præcedens versus facilè confutat. Chiron autem Centaurus Medicinæ consultissimus, alumnum Achillem magnum quoq; ejus magistrum fecit. Vide Papinium Achilleide. Vindicianus Carmine de Medicina.

Quod natum Phœbus docuit, Chiron quod Achillem,
Quod didicere olim Podalirius atque Machaon,
A genitore suo.

Ita eo loco emaculandum. Præcipuè autem jumentorum medicina tam celebris fuit Chiron, ut seculis post multis compositiones ejus non fuerint obliteratæ, uti vides apud Vegetium Lib. IV. Veterin. cap. VIII. & XI. Tam verò suo ævo nobilis ut medicinam disci turi ejus domicilium confluerent, ut pro singulari re scribat Aristides Rhetor Oratione in Asclepiadas, ipsos à Patre Aesculapio institutos non habuisse opus Scholam Chironis quærere:

γινομένους δ' αὐτοὺς τρέφει ὁ πατὴρ ἐν ὑγιείας κήποις, καὶ ἐπειδὴ ἐδέχετο ἡ ἡλικία, οὐκ ἐδιδάξατο τὴν τέχνην ἰατρικήν, ἀλλ' ἐδίδαξεν αὐτός. Ὁ γὰρ ἔτι ἐν Χείρωνος ἔδει βαδίζειν ἔχοντας οἴκοι ἐπιπάτην, οὐ πολὺ δὴ καὶ ἐπωνυμίαν Χείρων ἤδη ἦν δεύτερος.

Ne autem miretur quis tantum Heroem Medicinæ in domo & institutione Medici operam dedisse; sciat sensisse de hac scientia veteres, eam prorsus cœlestem esse, quæ sola omnium etiam Deum dederit, ut ait Ausonius. Apollonius Tyanæus, si is est, Epistola XXIII. ex scitis Pythagoræ:

τὸ θειότατον Πυθαγόρας ἰατρικὴν ἔφασκεν· εἰ δὲ ἰατρικὴ τὸ θειότατον, καὶ ψυχῆς ἐπιμελητέον μετὰ σώματος, ἢ τὸ ζῷον οὐκ ἂν ὑγιαίνοι, τῷ κρείττονι νοσοῦν.

Jamblychus lib I. de Vita Pythag. c. XIIX.

τί σοφώτατον τῶν παρ' ἡμῖν; ἰατρική. τί κάλλιστον; ἁρμονία.

Sed talibus omnia abundant.

62. INTEREA TURBATA FIDES.] Mira ingeniositate tumultum subitum, subitò aliorsum, & ad eum conversa raptaq; oratio exprimit. Datam autem eo tumultu Principi ait materiam exserendæ virtuti. Sic Ennodius Panegyrico: Adhuc incano flore degebas adolescentiæ, quando avi purpura, & flosculus supervenientis Imperii promittebat sollicitis de gratiæ commutatione terrorem. Cum in Probationem Roboris & Clementiæ tuæ, ruptis vinculis, furor emicuit, Et evisceratas diuturna quiete mentes occasionis pabulo subjugavit.

63. BELLA TONANT.] Pro tempestate ingenti, cui æquantur, IV. Consul.

si bella tonant, prius agmina duris
Exerce studiis, & sævo præstrue Marti.

Solinus Polyhist. cap. XIV. *Pharsalici campi, in quibus bellorum civilium detonuerant procella.* Ennius Annali. I. *Turbines belli* dixit, & eos sono verborum studuit velut expingere, Romam suam allocutus.

Nascere, quæ populos terraque marique lacesses,
Belli turbine præpopero concussa tremiscent
Cuncta acres à te vires.

Virgilius, lib. X. *Aeneas nubem belli, dum detonat, omnem Sustinet.* Sic incendia Bellorum apud Juvencum libro IV.

Discurrent cunctis bellorum incendia terris.

65. CRIMEN SUPERUM.] Indignæ rei familiaris Paganis scriptoribus exsecratio, Deorum pudorem, crimen, opprobrium, esse. Martialis lib. X.

Hic festinata requiescit Erotion umbra
Crimine quem Fati sexta peremit hyems.

Papinius, Achilleid. II. *Indecores. Fatorum crimina, vultus.* Lucanus, lib. VIII. *numquam superum caritura pudore Fabula* Claudianus. lib. II. in Rufinum: *Criminibusne tuis speras, Fortuna, mederi?* Idem. I. Eutr.

Heu cœli terraq; pudor! trabeata per Vrbem
Ostentatur anus, titulumq; effœminat anni!

Phœdrus, Fab. XXXIX. *Donec Fortunam criminis pudeat sui.* Seneca Thyeste.

Hoc est Deos quod puduit, hoc egit diem
Aversum in ortus.

Silius Italicus, lib. VII. *Crimen culpamque Tonantis Occidere* Papinius, Thebaide I

Erroresne fer. s Nemorum, & reticenda Deorum
Crimina.

Manilius, lib. IV. Astronomi. *viventia crimina Terra.* Papinius Theb. I.

eunt tutis terrarum crimina velu.

64. LONGI PROH DEDECUS ÆVI.] Ævi dedecus, extremum Vituperium, ut & Seculi pudor, aliaque id genus non pauca. Claudianus Bello Gidonico. PLinius Panegyrico: *Magnum quidem illud seculo dedecus, magnum Reipublicæ vulnus impressum est.* Catullus. *Secli incommoda, pessimi Poeta.* Sic Q. Smyrnæus Libro primo Paralipom. Dedecens & pudorem Græcorum vocat famosum illum Thersiten. Sic naturæ dedecus Asinus, apud Phædrum, Fab. XXI. Quodq; est omnium vitiorum extremum, Commodum sui ipsius dedecus vocat Lampridius.

65. BARBARUS HESPERIAS EXSUL.] Arbogasten dicit, qui Eugenium Magistrum, hominem de Schola, Rei Romanæ imponere voluit, paullò ante Tertium hunc Honorij Consulatum. Anno enim istum præcedente Theodosius obiit, cujus ultimum facinus fuit debellatus uterq; hic tyrannus; Victoria etenim patrata cum Constantinopolin contenderet, in via Mediolani hydrope est exstinctus. Arbogastes, Francus sanguine, sub Gratiano bona Principis gratia præfectus militiæ sub Baudone duce fuit; Baudone exstincto, magisterium militum sua auctoritate in se transtulit, & postmodum, spreto Valentiniano, singulari militum favore confisus pro arbitrio in Occidente omnia administravit. Valentiniano indignante, &, ad Theodosium in Orientem missis nuntijs, dignitate hominem per libellum exsuere volente, eo res redacta est, ut Arbogastes deponi à Principe, cujus auctoritate promotus non fuerat, dedignatus, ipsum Valentinianum interficeret, Eugenium Imperatorem diceret, armisque niteretur firmare. Hanc hominis confidentiam alludit noster cum dicit *Hesperias eum urbes possedisse* Lege Zosimum, lib. IV. De Potentia Arbogasti Orosius, lib. VII. cap XXXV. Marcellinus Comes Alij. Exsulem vocat, quia odio Regum Francicorum ad Romanos defecit Arbogastes, magno patriæ incommodo, ut vides apud Aimoinum lib. I. cap. III. Eum contra gentiles suos Franciæ Reges felicia pro Romanis prælia inisse, mentio est etiam in Paulino Clerico Mediolanensi, in Vita Ambrosij.

65. BARBARUS.] Et gente & moribus. Marcellinus Comes ex Orosio: *Arbogastes, vir barbarus, consilio, manu, potentia,* audaciaque

que *nimius*. Barbarum latronem vocat B. Ambrosius Epist. LVIII.

66. DEJECTO.] Humili, nullius dignitatis homini Grammatico primum, post militi, licet à prudentia & doctrina eum summoperè commendet Zosimus, fatetur tamen Eugenium hunc Scholam habuisse, & inde ad Imperium translatum, quod sub ejus nomine Arbogastes erat administraturus, ut Orosius alijque notant, donec & umbram istam commodè submovisset scilicet. Socrates, lib. V. cap. XXIV.

Κατὰ τὰ ἑσπέρια μέρη γραμματικός τις, ὄνομα Εὐγένιος, ῥωμαϊκοὺς παιδεύων λόγους, ἀφεὶς τὰ παιδευτήρια, ἐν τοῖς βασιλείοις ἐστρατεύετο, καὶ ἀντιγραφεὺς τοῦ βασιλέως καθίσταται, διὰ δὲ τὸ εἶναι ἐλλόγιμος πλέον τῶν ἄλλων τιμώμενος, τὴν τύχην μετρίως οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ συνεργὸν λαβὼν Ἀρβογάστην, ὃς ἐκ τῆς μικρᾶς Γαλαλίας ὁρμώμενος, στρατιωτικοῦ μὲν τάγματος ἡγεμὼν ἐτύγχανεν ὤν, τὸν δὲ τρόπον χαλεπὸς, καὶ μιαιφονώτατος, εἰς τυραννίδα ἐπέκλινε.

Vanis augurijs à Flaviano, divinationum studioso, deceptum ad tantas res aspirasse magistrum, tradit Sozomenus lib. VII. capite XXII.

66. DEJECTO.] Humili, plebejo. Sic enim Dejectum, abjectum, jacentem, jacere, usurpant ab animo & corpore humano scriptores. Papinius lib. III.

> *Tunc me sanguineo latè defervere campo*
> *Res super Argolicas, haud sic dejecta, videbis.*

Valerius Flaccus, libro IV. *Corripit abjectì remumq; locumq; Phaleri.* B. Ambrosius in Agnetis Passione, Epist. XXXIV. *Aut sacrifica Deæ vestæ ad laudem generis tui, aut ad ignominiam natalium tuorum eris publica abjectionis scortum.* Phœbadius, cap. III. Contrà Arianos: *Invisibilis, Immortalis, Pater nuntiatur, ut scilicet in contrariis eorum filius jaceat.* Ovidius Epist. Didûs.

> *udis abjectus in herbis*
> *Ad vada Mæandri concinit albus olor.*

Boethius, lib. I. de Consol. *jacere bonos nostri terrore discriminis prostratos:* Julius Cæsar apud Donatum, Vita Terentij, de eo Comico:

> *ut æquato virtus polleret honore*
> *Cum Græcis, nec in hac despectus parte jaceret.*

Latinus Pacatus Panegyrico: *Sibi humilitatem & tenebras suas imputet jacens virtus.* Propertius: *Me sine, quem semper voluit Fortuna jacere.* Eumenius, Panegyrico: *Animus ex otio jacens.* Barbarum vocat Arbogastum, ut dictum, à gente & moribus; cujus vocis ridiculam Etymologiam excogitavit Sophistica Barbaries, à barba *nimirum & rure*, horridiore utroque quam delicatorum hominum ferre possint mores. Vide sis Hugonem à Sancto Victore in Claustro Animæ lib. IV. capite VI. Opere nescio an edito, apud nos manuscripto.

66. CLIENTI.] Eadem verba de eadem re IV. Consf. CCCLXIII.

67. PRINCEPS.] Theodosius, ad quem miserat super Arbogastis temeritate Valentinianus, adolescens ad summa factus, nisi perfidia suorum occidisset, ut multis commendatur Sozomeno, lib. VII. cap. XXII. Annorum in eo immaturitatem, consiliorum senectutem deplorat, in Oratione funebri Ambrosius.

Zosimus, καὶ ὁ μὲν Οὐαλεντινιανὸς συνεχέσι πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον γράμμασιν ἐχρῆτο, τὴν κατὰ τῆς βασιλείας ἀλαζονείαν τἀνδρὸς ἐξαγγέλλων, καὶ βοηθεῖν παρακαλῶν, δραμεῖσθαι πρὸς αὐτὸν εἰ μὴ τάχιστα τοῦτο ποιοίη, ἐπομνύμενος.

67. GENTESQUE REMOTAS.] Omnem exercitum omni cura collegisse, ut summo discrimine impendente, tradit idem Zosimus. Barbaros Istrum accolentes ultrò

ejus

ejus copiis sese adjunxisse memorat Socrates, lib. V. c. XXIV.

68. TUMIDUS EUPHRATES,] Ingens Is enim amnis inter maximos terrarum Orbis, etiam sacris litteris contestificantibus. Callimachus.

Ἀσσυρίου ποταμοῖο μέγας ῥόος.

Scholiastes. τὸν τῶν περσῶν λέγει, τὸν καλούμενον Εὐφράτην.

Sic tumentem Rhenum pro insigniter magno dixit Apollinaris Sidonius, Nilum Manilius. *Rhene tumens Nilusq; tumescens.* Exscendit verò ad Mesopotamiam irrigandam instar Nili. Vide Solinum, cap. XL.

69. HALYS.] Vise Herodotum & Scholiasten Apollonij, lib. II.

69. DITAT ORONTES.] Amœnissimarum Syriæ regionum cultor ac peragrator. Vide Gulielmum Tyrium Libro IV. à capite IX.

70. THURIFEROS SALTUS ARABES.] Vera lectio, & nostro Libro firmata. Arabum divitiæ in silvis. Manilius libro IV. Et molles Arabas, silvarum ditia regna.

71. ARMENII PHASIN.] Phasis nobilissimus Colchorum fluvius, Armenia oriundus. Dionysius Periegetes,

ἔνθάδε Φᾶσις

Κιρκαίου κατὰ νῶτον ἑλισσόμενος πεδίοιο

Εὐξείνου ποτὶ χεῦμα θαλάσσης ἐξερεύγεται ἄχνην.

Ἀρξάμενος τὸ πρῶτον ἀπ' οὔρεος Ἀρμενίοιο.

Unde Armeniæ accensetur à nostro. Strabo. lib. XI.

ποταμοὶ δὲ πλείους εἰσὶν ἐν Ἀρμενίᾳ, γνωριμώτατοι δὲ, Φᾶσις μὲν καὶ λύκος εἰς τὴν ποντικὴν ἐκπίπτοντες θάλατταν.

Montem unde fluat Taurum Eusthatius alii, Garamantem vocat Vibius Sequester.

71. NIPHATEN.] Parthiæ sive Armeniæ fluvium, monte Niphate oriundum. Vibius.

72. QUÆ TIBI TUNC MARTIS RABIES.] Nonum ætatis annum egisse Honorium, Theodosio in Eugenium movente, colligimus est Fastis Idatii. Sunt qui Expeditioni tantæ socium adscivisse puerum tantillum Theodosium scribant. Marcellinus Comes: Arcadio III. Honorio II. Coss. Theodosius Augustus, assumto Honorio Cæsare, eodemq; filio, contrà Arbogastem, qui Eugenium tyrannum Imperatorem facere ausus est, properavit. Zosimus, lib. IV.

ταῦτα δὲ μαθεὶς ὁ Θεοδόσιος, καὶ τὸν νεώτερον τῶν παίδων Ὁνώριον ἅμα ἑαυτῷ συναπαγαγών, τὰ ἐν μέσῳ πάντα διέδραμεν ἔθνη.

Contrà Socrates lib. V. cap. XXIV. Sozomenus lib. VII. cap. XXIV. Epiphanius Tripartitæ lib. IX. cap. XLV. Nicephorus, libro XII. cap. XXXIX. Utrumq; Imperatorem Cōstantinopoli relictum scribunt. Quibus palam assentitur noster sequentibus. Sed hæc dubia manebūt, ut multa horum temporum, nam & ipsam de Eugenio victoriam in alios Consules, Olybrium nimirum & Probinum, referunt alij. Ut Cassiodorus.

73. SEQUENDI ARDOR ERAT.] Flagrasse cupiditate belligerandi cum patre ait. Alibi *tunc acrior arsit Impetus* Pacatus Panegyr. *ardens miles.* Virgil. *accenso gliscit violentia Turno.* Orosius *quoties Galli exarserunt.*

73. FLAGRABANT PECTORA.] Ardentissimum desiderium ipsa flamma circumloquitur. Ammianus, lib. XVII. *Amor post documenta flagrantior.* Arnobius lib. II. *Ardoribus avaritia flagrans.* Papinius, Thebaid. III.

Flagranteis immisit equos.

Flagrantia studia, in Panegyrico Nazariano.

74. CAMPI.] Belli, conflictus. Vide Secundo, vel & Tertio, nam & alterum jam est abso-

absolutum. Adversariorum volumine ad Vopisci Aurelianum. *Tempestas* dubium Martem notat. Paullus Orosius lib. I. cap. XXI. *Athenienses tanta Belli tempestate permoti.* Silius, lib. XV. *O Confuse nimis Gradivi turbine Varro.*

75. TRUNCIS IMMERGERE PLANTAS.] Immanior locutio, quam tamen libri nulli mutât, nisi quod ridiculè est in nostro *plantisque immingere plantas* Quod etsi absonum, indicat tamen jam olim dubiam fuisse scripturam. Similis locutio in Psalm. LXVII.

εἶπε κύριος ἐκ Βασὰν ἐπιστρέψω, ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης, ὅπως ἂν βαφῇ ὁ πούς σου ἐν αἵματι, ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ.

Neq; aliter Q. Serenus cap. XLIII. *Hoc quidam raptus morbo per tempora messis Vicino plātas frumenti mersit acervo, evasitq; gravem casu mediante dolorem.*

76. UT LEO.] Comparatio ducta ex Papinio, Thebaide IX.

Vt Leo, cui parvo mater Getula cruentos
Suggerit ipsa cibos, cum primum crescere sensit
Colla jubis, torvusque novos respexit ad ungues,
Indignatur ali, tandemque effusus apertos
Liber amat campos, & nescit in antra reverti.

Quam æmulatus alibi & Gulielmus Brito, si satis recordor. Porrò in Claudiano nostro mox non *terga jubis* sed *colla jubis* ex Papinio legendum monemus ad ipsum Statium libro IX. v. DCCXL.

Similitudinem in Aquila non inelegantem ejusdem generis habet Gunterus Libro I. Ligurini.

Regia sic volucris, primas ut crescere plumas,
Artubus, & teneros durescere senserit ungues,
Natura sectatur iter; jamjamque parentum
Officio contemnit ali; nidoq; relicto
Egreditur, parvoque pudet latuisse cubili.
Mox confisa sibi, securo tuta volatu,
Aut leporem venatur agris; aut æthere cygnum,
Corripit, & proprios in acuta rupe penates
Aedificat.

80. GETULO.] Inde nobiles Leones. Horatius.

Non vides quanto moveas periclo
Pyrrhe, Getulæ catulos Leana.

Claudianus I. Rufin.

Quæ sic Getuli jaculo percussa Leana
Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus &c.

Getulum Afrum genere exponit Lutatius ad Papinium.

81. STABULISQUE MINARI ÆSTUAT.] Nō minatur, sed æstuat. Notatio juvenilium affectuum, nihil certi aut solidi concludentium. Cogitationes enim primæ ætatis variæ sunt, instarque æstuum, sibimet ipsis contrariæ. Aristænetus pulcrè, inducto Nuptiarum exemplo, lib. I. Epist. XXIII.

ὅτι, ἔφη, ἐλπιζόμενος ὁ γάμος ἡδὺς, εὔχαρις, καὶ λίαν εὐκταῖος γέγονε, περιφρονήθη καὶ τὸ πάλαι σπουδαζόμενον ἐξαίφνης ἀπέρριπται, καὶ περιπλυνόμενον ἀμελεῖται, αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν νέων ταχεῖαι, καὶ αὗται πολλάκις ἑαυταῖς ἐναντίοι.

Et Sapienter PLato X. Legum adolescentiam adhortatur, sustineat de magnis reb. judicare, quoniam quæ primæva ætate ipsi videbuntur laudanda, vel contrà, usu experiri habeant in adversam opinioni faciem fortunamque exitura.

82. TERGA ABSORBERE.] Duriusculè dictum. Sentias de aliquot talibus hujus Panegyrici locis recentem Latinæ scriptionis Poëtam, nihil enim tale in sequentibus. Orsus

verò Græcam Musam mutare Romana anno istum præcedere, Consulatu nimirum Probini & Olybrij, ut jam non semel est notatum. Librorum hic nemo quicquam mutat.

83. ILLE VETAT.] Comitem accedere expeditioni. Esse qui ivisse cum Patre in Occidentem tradant, notatum suprà: Zosimus quidem vt rem indubitatam tradit. Et ex B. Ambrosij Oratione funebri omninò constat cum Mediolani moreretur Theodosius in Occidente præsentem fuisse Honorium. Sed eum evocarat Constantinopoli. Ut vides apud Sozomenum lib. VII. cap. XXVIII.

84. RERUMQUE TIBI.] Cæsarem fecit ante discessum Constantinopoli Honorium Theodosius. Septimo ab urbe eadem miliari locus fuit huic inaugurationi destinatus, quo cum sollemnia Honorio fierent, notatum est, cum tenebras factas. Marcellinus Comes: *ex Prospero, Honorium Pater suus Theodosius in eodem loco quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecit, id est, Septimo ab urbe Regia miliario. Tunc quippè hora diei tertia tenebræ factæ sunt.* Diem inaugurationis Id. Januar. Notat Socrates libro V. cap. XXIV. Errat auctor Alexandrini Chronici qui Romæ inauguratum Honorium scribit, ibique XIV. Annis post regnasse.

84. HABENAS.] Gubernacula. Silius Italicus lib. I.

rerum Asdrubali traduntur habenæ

Symmachus lib IX. Epist. LXXXII. *depositis Reipublicæ habenis.* Val. Flaccus lib. V.

Caucasus atq; tuis quamvis mitescat habenis.

Claudian Bell. Get. v. CXIX. & CCCCXXV. Rutilius Numat. lib. I.

Prætulit ille meas, cum vincere posset, habenas,
Prædecessoris major amore fuit.

Hoc est meum Honorem, Magistratum; Valerianus, Homil. I. *Divina sententia: Illa ergo sunt nobis ante omnia cogitanda supplicia, ubi homo vivit durante pœna, ubi nec tormenta corpori, nec desunt membra tortori. Quæ tamen facilè vitare possumus si habenas disciplinæ teneamus.*

85. DIADEMATE CRINES.] Quale Honorius Diadema gesserit clarum ex ejus hoc numismate.

Alia forma aliis usurpata claret ex eorum paribus monumentis. *Fastigiatum* Anthemij celebrat Apollinaris Sidonius & exhibent pariter nummi. Justinianæi formam exhibuit vir doctus *ad Procopij Arcana*. Aliæ formæ comparent in picturis Imperatorum Græcanicis, Nicephori Gregoræ Historiæ præfixis. Ut mihi quidem constet pro lubitu mutasse, extulisse, imminuisse, Principes. In antiquioribus Principibus tenuis fascia comparet, ut in nummis Trajani.

85. TANTAQUE SE PIETAS.] Pietatis nomine omnem virtutem circumloquitur exemplo Maronis, cui PIUS Aeneas omnem Heroem absoluit. Sic Theodosium in Epistola de Sepultura Valentiniani, nunc LVII. Commendat B. Ambrosius: *Quid exoptem? Quid desiderem? Omnia habes: &, ut summam votorum capessam, Pius es, Imperator, Clementiamq; habes maximam.*

RUDIBUS OSTENTAT IN ANNIS.] Neglectio syllabæ in incisione, exemplis declarata in Analectis Poëticis. Annos autem cura animoque senili prævenisse Honorium, Laude summatum celebri dicit, quam ad Panegyricum Probinianam illustratam habes. Ovidius verè:

Inge-

Ingenium cœleste suis velocius annis
Crescit, & ignava fert malè damna mora.

Vide Pacatum, Nazarium, Panegyricis. Nostrum. IV. Consul. Hon. v. DXXVII. Panegyrico Manlij, aliisque locis. Pindarum, Olympionic. I V. Solomonem, Sapientiæ. IV. Vitam cum primis B. Agnetis inter Epistolas B. Ambrosij : *& quam nos ex* vetustissimis membranis eum alijs multis divulgaturi aliquando sumus. Codice sanè uno tam vetere ut ipsis Romanæ rei florentioris temporibus neque longè post inclytorum martyrum ævum scriptum censuerit, cui ego in talibus bono consilio fidem optimam adscribebam, amicus olim noster, Janus Gruterus.

85. QUERERENTUR UT OMNES.] Exquisita adulatio, cui pares apud Panegyristas Sidonium, Ennodium, ex parte etiam Cotippum.

86. SERO DATUM.] Nil peccat. Papinius: *Sero memor thalami.* Juvenalis galeatum serò duelli Pœnitet.

87. GENITOR MANU.] Fortem manu Theodosium fuisse indicant Historiæ. Beatus Ambrosius refert, cum aliquando hæreret agmen, & hostes protervius inequitarunt equo desiliisse, & ante aciem provolasse, vociferantem. UBI EST THEODOSII DEUS. Hac fortitudine omnia restituisse. Oratione Funebri.

87. TU FATIS.] Exquisitissima denuò adulatio. Cum enim per Naturam, & omnibus claram rerum fidem non liceret fingere, manu aut consilio puerum principem hostibus debellandis adfuisse, victoriamq; patrasse, excogitarunt assentatorum natio sagacissima Fatum. Fortunam, Genium, ejus, quo duce, auspice, moderatore, victoria conficeretur; scilicet famulantibus ipsi universis, ad cujus felix futurum mox Imperium omnia Providentia componeret. Sic aliorum Augustorum Fortunis, Fatis, Geniis, Seculis, Temporibus, acceptos ferebant successus rerum. Noster nec semel alibi. Horatius de Octavio lib. IV. Od. XIV.

Ut Barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu.
Primosq; & extremos metendo
Stravit humi, sine clade Victor.
Te Copias, te Consilium, & tuos
Prabente divos.

Sidonius: *certatum est Iure magistri Augusti fato.* Pariter omine Crispi Cæsaris filii, hoc est auspiciis Fortunaque ejus felicem fuisse Constantinum, canit in dædalo ejus Panegyrico, Optatianus Porphyrius.

major tua gloria terris
En, Auguste, tuus præsens, & tantus ubique
Imperiis fœcundè, paras nunc omine Crispi
Oceani intactas oras.

Imitatione veterum Orbertus, ut volunt, in vita Henrici Quarti Imperatoris : *Incepta est pugna, quæ diu dura fuit & dubia; quia virtute pares & numero congressi, hi pro Laude, illi pro Laude, illi pro vita pugnabant. Regis tamen* FORTUNA *vicit, & hostis ferocissimus peremtus turpiter jacuit.* Dracontius, nisi Eugenium Correptorem mavis, lib. II Hexaem.

Quod pereunt hostes Regis Fortuna vocatur,
Quod pereunt populi Temporis Ordo gerit.

Sic in Præcessoribus Imperatorum suorum imperia molitos Deos dicebant, ut Themistius, Oratione Quinta:

ὡς ἀπεσείσατο Νέρωνα, καὶ Δομετιανὸν, ὡς τὸν τοῦ Σεβήρου, ἀλλ' οὐ Τραϊανόν γε, οὐδὲ Μάρκον, οὐδὲ Ἀντωνῖνον, τοὺς σοὺς πολίτας καὶ ἀρχηγέτας, καὶ ἐξ ὧν πέρ, ὅθεν ἡμῖν ὁ θεὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἐφρουμάζετο.

Loquitur de manu Dei Themistius, verbis utiq; mendosis quod ab Marco Antoninum sejungant, quod nec inanimadversum doctissimo interpreti, qui voculam ejiciendā tetur.

Meo animo scripsit: οὐδὲ Μάρκον ποτὲ Ἀντωνῖνον. Antonini cum plures fuerint Marci nomine sanctum & probum hunc segregare aliis studuit Themistius. Ex hoc autem capite, tāquam addicti Imperatoribus, divi, nomine Augustorum velut honorario appellati sunt, ut in Numismatis & Inscriptionibus priscis mille locis videre est, viri autem docti rem non benè aliorsum ducere adnituntur.

88. TE PROPTER ET ALPES INVADIT FACILES.] Sanè pro miraculo fuit, tam cauto hosti, tot victoriarum compoti Alpes præcepisse vel extorsisse, quod scribit Sozomenus lib. VII. c. XXIV: cum aliis, Theodosium. Sanè primum ejus militem, decem millia Gothorum concidit Arbogastes. Orosius: *Arbogastes sua se manu perculit. Ita & hic duorum sanguine bellum civile restinctum est, absq; illis decem millibus Gothorum, quos, præmissos à Theodosio Arbogastes delevisse funditus fertur, quos perdidisse lucrum fuit. Majus ergo miraculum fuit. & sic penetrare claustra illa potuisse Victorem. Res mira celeritate peracta est*, ut cursum Theodosii nulli montium vertices retardaverint. B. Ambrosius Epist. LVIII. *Ut ultimo sunt distincta: Gratias Domino Deo nostro quod tanta in præliis divini auxilii fuit præsentia, ut nulli vertices montium adventus tui cursum retardarent, non hostilia arma impedimentum aliquod afferrent.* Præter omnem spem aditu Alpium petitum Theodosium fatetur & Zosimus lib. IV.

τὰ ἐν μέσῳ πάντα διέδραμεν ἔθνη, καὶ τῆς διὰ τῶν Ἄλπεων παρόδου κρατήσας παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, τοῖς πολεμίοις ἐπέστη.

Eugenianos verò Alpium angustias occupatas tenuisse, & in summis illis solis precibus vicisse Theodosium auctor Orosius libro VII. cap. XXXV. Quem sequuntur alii. Utiq: autem scriptum Claudiano secundum nostri Codicis relationem.

te propter & Alpes Invadi faciles.

Quæ scriptura elegantior aptiorque vulgata. Alpes de cætero penetratæ aut raptim transmissæ pro summo facinore Bellico fuerunt semper. Plinius Panegyrico: *Germaniamq; cū plurimæ gentes, ac propè infinita vastitas interjacentis soli tum Pirenæus, Alpesq;, immensique alii montes, nisi his comparentur, muniunt, dirimuntque: Per hoc omne spatium cum Legiones duceres, seu potius (tanta velocitas erat) raperes, non vehiculum umquam, non equum respexisti.* Poëtis Alpes quivis celebrioris altitudinis montes. Panegyr. Anthemiano:

non sic tenuisse vel illum
Crediderim, cui ruptus Athos, cui, remige Medo,
Turgida silvosam currebant vela per Alpem.

Pari felicitate Maximus ante Alpium claustra laxaverat Theodosio, velut testatur Pacatus Panegyrico: *An ego, inquit, sine divino numine factum putem, ut qui sub nomine pacis ludere, & primi sceleris pœnas lucrari quiescendo potuisset, secundum tertiumq, vexillum Latrocinii civilis attolleret? Et superatis Alpibus Cottiis, Iulia quoq; claustra laxaret; tibiq;. Imperator, imponeret servata adhuc venia fidem, vincendi necessitatem.* Quæ congruunt alteri isti miraculo.

89. CAUTO HOSTI.] Arbogastem dicit laude bellica & prudentia clarissimum. Zosimus, lib. IV. de Gratiano: *Imperator harum rerum nuntio non parum perturbatus, satis magnas copias ablegat, Bautoni Duci traditas, cum quo & Arbogastem misit. Erant hi ambo natione Franci, amicissimi in Romanos animo, ab avaritia doniq; captandis prorsus immunes, in Bellicis rebus prudentia pariter ac robore præstantes. Bautonem tanta auctoritatis fuisse*, ut Valentiniano puero præfectus, regnum ipsum tenuerit, & Maximi Imperatoris sive Tyranni verbis clarum, quæ sunt apud Beatum Ambrosium, Epist. LVI.

90. MUNITIS HÆSISSE LOCIS.] Sequitur eos qui Arbogastē aditus Alpium obsedisse tradere malunt. Vide Orosium dicto capite XXXV. lib. VII. Sozomenum lib. VII. cap. XXII. & XXIV.

91. RE-

91. REVULSIS.]. Tempestatis vim ait scopulos ipsos divulsisse, ut aditus pateret Theodosio. Sic Quarto Consulatu, divino sensu.

Exstruite immanes scopulos, attollite turres,
Cingite vos fluviis, vastas opponite silvas,
Garganum Alpinis, Apenninumq; Nyphati
Permistis sociate jugis, & rupibus Hæmum
Addite Caucaseis, involvite Pelion Ossæ:
Non dabitu murum sceleri; qui vindicat ibit
Omnia subsident meliora pervia caussæ.

92. AQVILO DE MONTE PROCELLIS.] Miraculosissimam rem nonnullorum scriptorum verbis proponam. Orosius: *Vbi ad contigua immiscendæ pugnæ spatia perventum est, continuò magnus & ineffabilis turbo Venterum in ora hostium ruit. Ferebantur per aerem spicula missa nostrorum, atque ultrà mensuram humani jactus manu in aere portata, nusquam propemodum cadere, priusquam impingeret, sinebantur. Porro autem turbo continuus ora pectoraque hostium nunc illisis graviter scutis everberabat, nunc impressis pertinaciter obstructa claudebat, nunc avulsis violenter destituta nudabat, nunc oppositis iugiter in terga trudebat. Tale etiam, quæ ipsi vehementer intorserant, excepta ventis, impetu supinata, ac retrorsum coacta, ipsos infeliciter configebant.* Augustinus lib. V. de Civ. Dei. cap. XXVI. *Milites nobis, qui aderant, retulerunt extorta sibi esse de manibus quacunque iaculabantur, cum à Theodosii partibus in adversarios vehemens ventus iret, & non solum quæcunque in eos iaciebantur, concitatissimè raperet, verum etiam ipsorum tela in eorum corpora retorqueret.* Rufinus, lib. XI. Histor. Eccles. cap XXIII. *Stetit aliquandiu anceps victoria, fundebantur (à Theodosii partibus) auxilia Barbarorum, & terga iam dabant hostibus. Sed fiebat hoc, non ut Theodosius vinceretur, sed ne per barbaros vincere videretur Tum ille, ut conversas suorum acies vidit, stans in edita rupe, unde & conspicere & conspici ab utroque posset exercitu, proiectis armis ad solita se vertit auxilia.* Et *prostratus in conspectu Dei. Tu, inquit, Omnipotens Deus, nosti quod in nomine Christi, filii tui, ultionis iustæ, ut puto, prælia ista suscepi. Si secus, in me vindica: si verò cum caussa probabili in te confisus huc veni, porrige dexteram tuis, ne forte dicant gentes, ubi est Deus eorum? Quam supplicationem pii Principis certi à Deo esse susceptam, hi, qui aderant, Duces, animantur ad cædem. Et præcipuè Bacurius Vir fide, Pietate, Virtute, corporis & animi insignis, & qui Comes & socius Theodosii mereretur, proximos quosque conto, telis, gladio, passim sternit, agmina hostium conferta & constipata perrumpit, Iter per millia ruentium ad ipsum tyrannum ruptis agminibus & acervatim fusis stragibus agit. Vix fortasse ab impiis credantur quæ gesta sunt. Etenim compertum est quod post illam Imperatoris precem, quam Deo fuderat, ventus ita vehemens exortus est, ut tela hostium in eos qui iecerant retorqueret. Cum magna vi persistente vento omne iaculum missum ab hostibus frustraretur, fracto adversariorum animo, seu potius divinitus repulso, Arbogasto duce nequicquam fortiter faciente, Eugenius ante Theodosii pedes, vinctu post terga manibus, adducitur; ibique vita ejus & certaminis finis fuit.* Socrates lib. V. cap. XXIV.

ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρῶν τοὺς βαρβάρους ἀπολλυμένους, ἐν μεγίστῳ δὲ ἀγῶνι γινόμενος, χαμαὶ ῥίψας ἑαυτὸν, βοηθὸν ἐκάλει θεὸν, καὶ τῆς αἰτήσεως οὐκ ἠστόχησεν. Βακούριος γὰρ ὁ στρατηλάτης αὐτοῦ τοσοῦτον ἐπεῤῥώσθη, ὥστε σὺν τοῖς πρωταγωνισταῖς εἰσδραμεῖν, καθ᾽ ὃ μέρος οἱ βάρβαροι ἐδυσωποῦντο, καὶ διαῤῥήξαντι μὲν τὰς φάλαγγας. τρέπει δὲ εἰς φυγὴν τοὺς πρὸ βραχέως διώκοντας, ἐπιγίνεται δὲ καὶ ἄλλο θαῦμα ἄξιον. ἄνεμος γὰρ σφοδρῶς ἐπιπνεύσας τὰ πεμ-

πόμενα βέλη παρὰ τῶν Εὐγενίου κατ' αὐτῶν περιέτρεπεν, οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιπάλων μετὰ σφοδροτέρας τῆς ὁρμῆς, ἔφερε κατ' αὐτῶν, τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ τοῦ βασιλέως εὐχὴ, τοῦτον δὴ τὸν τρόπον γινομένης τῆς τοῦ πολέμου τροπῆς, ὁ τύραννος προσδραμὼν τοῖς τοῦ βασιλέως ποσὶν, ἐδέετο σωτηρίας τυχεῖν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ποσὶ τοῖς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. Sozom. libro VII. cap. XXIV. μήπω δὲ θατέρου μέρους κλίναντος, ἀλλ' ἔτι τῆς ἐν πεδίῳ μάχης ἑκατέρωθεν ἰσαζούσης, ἀντιπρόσωπος τοῖς ἐναντίοις ἐμβὰς ἄνεμος ἐξαίσιος, καὶ οἷον οὔπω πρότερον ἱστόρηται, διέλυσε τὰς τῶν πολεμίων τάξεις. Βέλη δὲ καὶ ἀκόντια κατὰ ῥωμαίων πεμπόμενα, ὡς ἀντιτύποις προσβάλλοντα, εἰς τὰ τῶν ἀκοντιζόντων περιέστρεφε σώματα, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐξαρπάζων τῶν χειρῶν σὺν φορυτῷ καὶ κονιορτῷ κατ' αὐτῶν ἐκίνει. γυμνωθέντες δὲ τῶν ὅπλων οἱ μὲν πλείους αὐτίκα διεφθείρεσαν, οἱ δὲ πρὸς ὀλίγον φυγῇ διασωθέντες μετ' οὐ πολὺ ἥλωσαν. Theodoretus libro V. cap. XXIV. ἀρξαμένων δὲ καὶ τούτων κἀκείνων ἀφιέναι τὰ βέλη, ἔδειξαν ἀληθεῖς τὰς ὑποσχέσεις οἱ πρόμαχοι. πνεῦμα γὰρ βίαιον ἀντιπρόσωπον τῶν πολεμίων φερόμενον, τοὺς μὲν ἐκείνων οἰστοὺς ἀπέστρεφε, καὶ τὰ πελτὰ καὶ τὰ δόρατα, καὶ πᾶν βέλος αὐτοῖς ἄχρηστον ἦν, καὶ οὔτε ὁπλίτης οὔτε τοξότης, οὔτε πελταστὴς πημαίνειν τὴν τοῦ βασιλέως ἐδύνατο στρατιὰν, καὶ μέντοι καὶ κόνις ὅτι μάλιστα πλείστη κατὰ τῶν προσώπων φερομένη, μύειν τὰ βλέφαρα, καὶ ταῖς κόραις ἐπαμύνειν πολεμουμέναις ἠνάγκαζεν, οἱ δὲ τοῦ βασιλέως στρατιῶται λώβην οὐδὲ μίαν ἐκ τοῖς καταιγίδος ἐκείνης δεξάμενοι, θαρραλέως τοὺς πολεμίους κατέκτεινον. Eadem ex his Epiphanius in Tripartita, Nicephorus Callistus, Sedulius Libri de Rege cap. XV. alijque Græci Latinique. Monacho cum pars ad ridicula commenta deflexit, velut Georgius Cedrenus, qui tanti momenti victoriam tenuisse Theodosium memorat, quod Ioannis, viri sancti, Baculum pro hasta, cucullam pro galea in prælium tulerit. Noster vero egregia fide veritati testimonium dixit, etiam Relligioni contrariæ addictus, contra quidem Zosimum, pariter paganum, qui de Solis tantum defectu argutatur, cætera omnia se vertit ut dissimulet: Sed & hujus, traductam tamen in Latium, narrationem addemus, tantillæ cartæ damno, ut nostri ita generositas, alioquin quibus summis viris testatissima, exeat etiam splendidior. *Theodosius*, inquit, *ratus præstare ut Legiones Barbaras in adversos hostes immitteret, iisque primum præliaretur. Gainem cum nationibus ipsi subditis hostem aggredi jussit, sequentibus hunc alijs etiam Ducibus, quicunque Barbaricis ordinibus, Equitibus inquam & sagittariis equestribus, & peditibus præerant. Adversus hos cum suos quoque produxisset Eugenius, omnibusq; copijs congressi jam essent exercitus, ipso prælii tempore talis defectus Solis contigit, ut majore temporis spatio nox esse potius quam dies existimaretur. Cumq; nocturnam quodammodo pugnam exercitus pugnarent, tanta est edita hominum strages, ut eo die major pars Theodosii principis fœderatorum interficeretur, unà cum Bacurio duce, qui ante suos se fortissimè periculis objecit: cæteri, præter opinionem, fuga cum residuis evaderent. Igitur ubi, noctu interventu, se recollegissent exercitus, elatus ob victoriam Eugenius dona distribuebat in eos qui suprà cæteros strenuè se gesserant, & cœnandi potestatem faciebat, quasi nullum amplius prælium post tantam cladem acceptam, futurum esset. His autem ad epulas conversis Theodosius Imperator Auroram appetentem conspicatus, universis cum copiis in hostes, adhuc humi jacentes, irruit, & nihil eorum quæ perpeterentur, sentientes occidit. Quumq; progressus*

greſſus eſſet ad Eugenii tentorium, quotquot propter hunc aderant, adortus, complures interemit, nonnullis, quos ipſe terror excitaverat, dum fugam molirentur, captis; inter quos & Eugenius erat. Huic arrepto caput abſciſſum, haſta longiſſima præfixum, totis caſtris circumlatum fuit: ut iis oſtenderetur qui adhuc à partibus illius ſtabant: par eſſe, quando Romani haberi vellent, ut animis ad Imperatorem ſuum, præſertim tyranno jam de medio ſublato, redirent. Quapropter omnes ferè poſt victoriam ſuperſtites ad Imperatorem ſunt relati. Hæc ille, contraria omnibus cęteris, nec auctori ſatis conſtantia. Illud nec indignum memoria Eugenij tantas fuiſſe copias, ut immenſis agminibus vel viſæ procul etiam Barbaris gentibus metum incutere ſuffecerint: Valentinianum dolo & vi ejuſdem cum Arbogaſte tyranni adeo omni ante exceſſum poteſtate exutum, ut nec ſatellitem dicto obedientem ullum haberet, quæ teſtatur fragmentum Sulpitij Alexandri, qui ſcriptor ut inā vel decem alijs contrà amiſſis ſuperſtes ad nos veniſſet, apud Gregorium Turonenſem, lib. II. Hiſt. Franc. cap IX.

92. REVOLUTAQUE TELA.] Conſtat indubia fide de miraculo iſto. Non abſimilia quædam aliundè placet ſubjicere. Ita Dominus iratus minatur Iſraelitis converſurum in ipſos, *& manibus pugnantium extorſurum vaſa belli.* Hieremiæ cap. XXI. Sic milites Theodoſianos ad Maximum cædendum ſeſe non iviſſe, ſed lento quodam ocioſa membra ferente, delatos, opinatos ſcribit Pacatus Panegyrico. Et in Romana Hiſtoria ſimilem caſum narrat Macrobius lib. I. cap. XVII. Sat. *Cum Ludi Romæ Apollini celebrarentur ex vaticinio Martii vatis & carmine Sibyllino: repentino hoſtis adventu plebs ad arma excitata occurrit hoſti. Eoque tempore nubes ſagittarum in adverſos viſa ferri & hoſtem fugavit, & Romanos ad ſpectula dei ſoſpitalis reduxit.* Paria acciderunt Nigri Legionibus jam prope victis Severianis. De qua miraculoſa etiam re lege Xiphilinum ex Dione, pag. CCCC. *Vt ignis admotus, mœnibus Bebbæ civitatis obſeſſæ, precibus obſeſſorum* fuerit in Capita hoſtium retortus, memorat Beda. Hiſtor. Eccleſiaſt. lib. III. cap. XXI. *Penda duce Nordhumbrorum exercitus pervenit ad urbem Regiam, quæ ex Bebba quondam Regina vocabulo cognominatur, eamque cum neq; armis, neque obſidione capere poterat, flammis abſumere conatus eſt. Quo tempore antiſtes Aidanus in Inſula Ferne, quæ duobus fermè millibus paſſuum ab urbe procul abeſt, morabatur. Qui cum ventis furentibus globos ignis ac fumum ſuprà muros urbis exhalare conſpiceret, fertur elevatis ad cœlum oculis manibuſque, cum lacrymis dixiſſe: Vide, Domine, quanta mala facit Penda. Quo dicto ſtatim mutati ab urbe venti, in eos qui accenderant flammam incendia retorſerunt, ita ut aliqui læſi, omnes territi, impugnare ultrà urbem ceſſarent, quam divinitùs juvari cognoverunt.* Cum iter facientem in Terra Sancta exercitum Chriſtianorum Noradinus, dux ſtrenuus & felix, igne atque fumo impediret, precibus piorum hominum vis flammarum in capita hoſtium eſt revoluta. Gulielmus Tyrius, lib. XVI. *Invocato de ſupernis auxilio ſtatim affuit virtus divina, & in momento, converſis in oppoſitum flatibus, incendia ſimul cum tetra fumi caligine in hoſtes, qui noſtrum præcedebant exercitum, ſe dirigunt: & quæ in noſtram paraverant læſionem, in ſuam vident retortam perniciem. Stupent hoſtes novitate miraculi, & ſingularem reputant Chriſtianorum fidem, quæ tam præſens poſſit à Domino Deo ſuo pro votis impetrare beneficium.* Sic Romanis aliquando Elementa ſerviſſe contra Alamannos, ſcribit Nicetas Choniates libro I. Rerum Manuelis Comneni.

ὁ δὲ Ῥὴξ κατώδυνος ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ γενόμενος, καὶ θαυμάσας εἰ καὶ τὰ στοιχεῖα Ῥωμαίοις ὑπείκουσι, ὃ θελήσωσι μόνον ὑπενδιδόασι, καὶ αἱ ὧραι περὶ τούτοις ἀντιπαρέχουσιν, ἐκεῖθεν διεπορεύετο.

Dei vero flagella ſunt talia, grandines, Von-

Venti, Tempestates, Pluviæ, & hoc genus sacris litteris contestata. Vide Agobardi Lugdunensis librum contra insulsam vulgi opinionem de Tonitribus. Vnde talia auxilia adepti armis cœlestibus pugnare perhibentur. Eugippius in Vita B. Severini, qui suis quoque ita solere Deum assistere scribit, cap. IV. Vt tela hostium ipsos non convulnerent, sed tuendis contra arma subministrent. Quomodo justis famulari elementa scribit Sidonius lib. I. Epist. VII. Gunterus lib. VIII.

pro Cæsare dimicat aer.

Qua mente cœlum omne suis Heroibus vacasse, scribit Lucanus lib. VIII.

O summos hominum, quorum Fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne vocavit.

Contrà cœlis pugnantibus gestam aut omissam, quæ geri debebat, scribit Gulielmus Tyrius lib. XIII. cap. XXVI. Pulcrè Alcimus Avitus, de Hebræis Ægypto exeuntibus, Libro V.

Quin etiam nostra servant contraria genti
Victores, elementa, suos: conjurat in omnes
Et cœlum & tellus Pharios, conjurat & aer.

Vide plura Adversar. libro CLXXVI. capite I.

93. AUCTORES.] Qui tela jecerant. Ennodius Libro contra impugnatores Synodi, sententia insigni: *Scuto munita fidei, spiculorum imbrem Patientia relligiosa non timet, & ad auctorem redeunt tela, quæ sine bellandi arte diriguntur.* Ausonius in Macrini Cæsaris Epigrammate:

Principiis hic custos sumtum pro Cæsare ferrum
Vertit in auctorem cæde, Macrinus iners.

94. O NIMIUM DILECTE DEO.] Notum in testimonium miraculosæ Historiæ produci hos versus ab Augustino & Orosio: quibus addas licet Paullum Diaconum Libro XII. ad Eutropii Historiam adjecto. Landulphum Sagacem, Lib. XIII. Historiæ miscellæ. Othonem Frisingensem lib. IV. cap. XVIII. Chron. Omnes nisos Claudiani fide ad probandam tantæ rei veritatem. Verba hæc ipsa usurpat in Fano Tempestate proruto ad preces Martini, Paullinus Petrocorius, lib. V. Ejus Vitæ, v. 574. Ridiculi sunt Lud. Vives & Iacobus Spigelius, ille ad Augustini de C. D. Lib. v. C XXVI. Hic ad Librum VIII. Gunteri Poetæ: qui hic assentationem plusquam scurrilem Claudiano adscribunt, qui felicitati Honorij, non Pietati Theodosii hanc Victoriam adscribat. Nempe inscij Illam ex ista oriundam. Et quomodo illi Augustino sapientiores, cui adeo isti versus placuerunt, ut pro magna re eos, Optimo Maximo suo Operi insereret, & vanior omni Vanitate sic fuerit Orosius, qui testimonium inde Homini & Deo datum producat.

94. CVI FVNDIT AB ANTRIS.] Nemo scriptorum nostrorum Codicum non agnoscit integros hos eximios versus, & eum secuti auctores mancos duobus hemistichis citant. Sanè & Ludovicus Vives, præclarus superioris seculi scriptor, eumdem defectum in prisco Coloniensi Codice offendisse tradit ad Civitatem Divinam Augustini. Tollendumne ergo hic censeas aliquid? Nullo omninò pacto, cum veritati admodum congruū sit quod doctorum alij notarunt fictitii Dei, sive veri potius Cacodæmonis, Aeoli, mentionem offendisse sanctos scriptores, imprimis Ducem eorum Augustinum, qui cum, ea relligione motus transierit quædam, secuti cæteri eumdem morem citandi servaverunt, duos de tribus facientes versiculos, hoc pacto:

O ni-

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Sic enim rati sunt magis piè sanctèque loqui Claudianum, quam si veri & unius Dei posito nomine adderet in ejus velut contumeliam, fictitij titulum. Sanè τῷ *Deo* modo, debitaque Veritatis confessione, conscientia posuit cogente, more etiam aliorum gentilium, quos subito impetu, & urgente magno aliquo pondere. Vnum Deum confiteri solitos pulcrè docet notatque Tertullianus, aureolo Commentariolo de Testimonio Animæ, ubi ipsam alloquitur: *Non placemus*, inquit, *Dominum prædicantes hoc nomine unico unicum, à quo omnia, & sub quo universa. Dic testimonium, si ita scis. Nam te quoque palàm & tota libertate, quâ non licet nobis, domi ac foris audimus ita pronuntiare: Quod Deus dederit, &, si Deus voluerit. Ea voce & aliquem esse significas, & omnem illi confiteris potestatem, ad cujus spectas voluntatem, simul & cæteros NEGAS DEOS esse, cum suis Vocabulis nuncupas Saturnum, Iovem, Martem, Minervam. Nam solum Deum confirmas quem tantum DEVM nominas, ut &, cum illos interdum Deos appellas, de alieno, & quasi pro mutuo usa videaris.* Hujus nimirum respectu non passi sunt viri sancti cum DEI appellatione jungi Dæmoniorum mala nomina. Non tamen nos tollimus Poetæ suum quod habere agnoscimus. *Periodum* vero istam imitatus, ut hoc etiam addamus, est Gallorum Idiotismi luculentissimus vates, Gulielmus Sallustius Bartassius libro Secuncundo de la Iudith.

O peuple fortuné, pour qui Dieu fuit armer
L'Air, la flamme, le vent, les nues, & la mer.
Qui as taut à ta solde, à qui tout fait service.

Cum horum versuum productione Claudianus paganus, & quidem pervicacissimus à sanctis iisdem scriptoribus vocitetur, poterant hic de ejus, ut loquimur nunc, religione, multa disceptari, & latè opinio nostra deduci, qua cum conditorem præclarorum de Christo & Fide vera versuum prorsus agnoscimus, sed ea aliorsum placuit, & ad Dubios nostros Scriptores seponere. Si qui vero ideo doctissimis & tantum non divinis ejus carminibus nos legendisque abstinere jusserit, ei respondebimus sententia, doctissimi, Sanctissimi, eloquentissimi, corpore animoque speciosissimi suo ævo Principis, Petri Mauritij, Præsulis Cluniacensium, his versibus ad Petrum Pictaviensem amicum missa.

Si memorem Mundi sapientes, sive Poetas,
Qui plenos laudum composuere Libros,
Oppones forsan reprobam mihi relligionem
Quà sola docti desipuere viri.
Ast ego perfidiam reprobo, quæ displicuere,
Nec minus idcirco, quod sapuere, probo.
Namque perita manus sic uvam carpere novit
Vt pariter spinam cauta cavere sciat.

96. MILITAT ÆTHER.] Gunterus lib. VIII. *pro Cæsare dimicat aer* Si. B. Ambrosium cœlum in potestate suarum precum habere dicunt Reges Francorum Arbogasti Victori, apud Paullinum Clericum in Vita ejus Antistitis. Sic Josuæ in Scriptura paret Sol. *Omnia enim sunt Piorum hominum.* Victoria vero de cœlo omnis, Auctor prioris Macabæorum, cap. III. &c. Abutuntur his Claudiani versibus qui τὸ *sibi* non inspecto loco ad ipsum. Deum referunt ejusque potentiam, quorum est qui Delitiarum loco nuper notas in Evangelia scripsit.

97. CONJURATI.] Pariter & ex isto Sedulius, lib. I. v. CLII.

nec Luna cucurrit,
Ordine pigra suo, donec, populantibus armis,
Fervidus ingentem gladius consumeret hostem.

Conjurante polo, jam tunc famulata videbant
Sidera venturũ, præmisso nomine, Iesum.

97. ARMATAS HYEMES.] Telis hostium Theodosianorum, in ipsos eorum vibratores. Non absimiliter ἀκοντίζοντες ἀνέμοι, licet alia in re penes Musæum. Sic armant flamina flammas apud Venantium lib. I. de Vita Martini.

98. FRIGIDUS AMNIS.] Ne ignobile nomen nudum poneret, implicuit Epitheto. Nomen enim amnis FRIGIDVS, aut PHRYGDUS. Epiphanius, Tripartit. lib. X. cap. XLV. *Relictis Theodosius Constantinopoli ambobus filiis proficiscitur contrà Eugenium bellaturus. Parvoque tempore cum manu maxima venit ad Gallias, illic enim parabat bellum, ubi jam multa millia habebat exercitus. Fuit ergo Congressio circa fluvium vocabulo Frigidum.* Nicephorus, lib. XII. cap. XXXIX. *Coitio prima ad fluvium qui Frigidus dicitur, est facta.* Socrates lib. V. cap. XXIV.

γίνεται οὖν συμβολὴ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Φρίγδον.

Mentio in Itinerario Antonini inter Aquileiam civitatem & Longaticum mansionem, ubi notat eadẽ loca doctissimus Scholiastes.

98. ALPINÆ NIVES.] De nivibus Alpinis ipsisque Alpibus Polybius libro III. Herodianus lib. VIII. Silius Italicus. Petronius Specimine Belli Civilis.

99. TURBAQUE CADENTUM STARET.] Hyperbole Poetica Triplex, artificiosissimè uni versui inpacta. Hic enim sanguis cursum fluminis juvat, & quidem stantem cadaverum copia; qui alioquin nec poterat nullibi impeditum. Apud Minutium Felicem par aliquid: *Thrasimenus Romanorum sanguine & maior esset & decolor.* Pacatus Panegyrico: *spumat decolor cruore fluvius, & contantes meatus vix eluctati cadaveribus evolvit.* Arnobius lib. IV. *Apud Thrasimenum lacum sanguinei cucurrere torrentes.* Silius Italicus lib. IV.

Cæde, vides, stagna alta rubent, retroque feruntur.

Apud Livium minus ferè incredibile *regis indita corpora flammam sanguinis profluvio extinxisse,* lib. XXVIII. *Rivi sanguinis* profluentes per campos, quibus Nili flumen inficeretur, apud Herodianum lib. IV.

τοσοῦτος δὲ ἐγένετο φόνος ὡς ῥείθροις αἵματος διὰ τοῦ πεδίου τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας, τόντε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι. Xiphilinus Severo: τά τε ὅπλα ἔρριπτο, καὶ τὸ αἷμα πολὺ ἐρρύη, ὥστε καὶ ἐς τοὺς ποταμοὺς ἐσπεσεῖν.

100. AT FERVS INVENTOR SCELERVM.] Arbogastes, Comes Valentiniani commotus in Principem suum ob frivolas primum caussas, deinde quod libellum exauctorationis ei pro tribunali sedens dederat, ut multis denarrat Zosimus. B. Ambrosius Valentinianum magno sui desiderio flagrasse scribit, biduoque ante excessum ad arcessendum misisse: *Se vero, si scivisset Imperatoris fortunam, præsentem facile dividias has fuisse sopiturum. Oratione Optimi & singularis indolis adolescentis funebri: quam multis* planctibus instructam non sine summa animi commotione & miseratione leges. De feritate, scientia militaris rei, auctoritate, obitu, Arbogastis, Orosius lib. VII. c. XXXV. Sozomenus lib. VII. c. XXVI. Socrates lib. V. cap. XXIV. Zosimus lib. IV. Apud neminem vero præter nostrum, lectum *non uno mucrone sese* interemisse perduellem, qui utique vixisset nisi nobilissimum adolescentem interfecisset. Nam rumorẽ quod ipsemet se strangularit, vanum fuisse, facilè indoles & prudentia Ambrosio descriptæ evincunt, ut & vocum ultimæ de Sororibus VÆ MISERIS SORORIBUS MEIS, quæ nequaquam sunt ad arbitrium suum morientis, sed vim præsentem contuentis.

102. DVPLEXQVE TEPEBAT.] Codex scriptus *petebat* Ineptè.

103. VL-

103. ULTRICES IRAS.] Scelerum suorum in semetipsum vindex, illa sua iracundia Barbarica, quæ caussa fuit tot malorum. Impotentiam hominis etiam Zosimus narrat, alioquin visus ultrà veri meritum ejus rebus favere, ut solet ubi à Christianorum traditionibus discere commode potest. Noster vero Regula quædam veritatis sit, ut Paganus. Christianos Principes laudans.

104. TAMDEM JUSTA MANUS: Cum in auctorem rejecit vindictam interfecti Principis, & tanti Imperij bello involuti. Innuit non occultè manu Arbogastis cecidisse Valentianum, & sic Zosimus.

τῷ βασιλεῖ τοίνυν ἐν Βιέννῃ Κελτικῇ πόλει τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ, καὶ περὶ τὸ ταύτης τεῖχος ἅμα τισὶ τῶν στρατιωτῶν παιδιαῖς ἐνασχολουμένῳ, καὶ μηδὲν τοιοῦτον ἔχοντι κατὰ νοῦν, ἐμπεσὼν, παίει καιρίαν, καὶ διαφθείρει.

Quæ utique vera narratio est, vani rumores cæteri, quos compendio velut complectitur Sozomenus, lib. VII. cap. XXII. Consentit nostro & idatius Chronico, qui scelere Arbogastis occisum scribit Valentinianum. Hæc autem consensu veterum Sapientum summa constituitur Iustitiæ, mala consilia & facinora capita auctorum petere. Noster insigni sententia, I. in Eutropium:

Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
Fructus Consilij primis auctoribus instet.

Otho, vetus Gnomologus, apud Alanum in Sententijs.

Auctorem sua sæpè suum fraus fraudat, & in se
Labe sua collisa ruit, ceu debita merces.
In laqueum non sponte cadit quem sponte tetendit.

Pertinent eodem infinita aliorum monita, & non injucundum dictum Gallici Idiotismi hodierni. *Qui autruy trompe, garde sa trompe, qu'il ne soit trompé. Car qui autruy trompe souvent de sa trompe se trouve trompe.*

105. QVAMVIS EMERITVM.] Sanè divino consilio & clementia singulari esse actum, ut omnibus extraneis tumultibus sopitis, omni civili debellato, de composito velut obiret Theodosius, pacatum Orbem filijs juvenibus relinquens, nemo dubitaverit. Et non unus scriptor. Principes dari terris, & abinde in cœlum reduci, Paganorum etiam doctrina agnoscit. Horatius ad Augustum.

Serus in cœlum redeas, diuque
Lætus intersis populo Quirini.

Sic stationem mortalem in Tiberio agnoscit, dum terras regeret, Velleius, exquisitus diri Principis palpator, fine libri II. Notabuntur plura post. Theodosium ab superato Eugenio conscium fuisse excessus sui notant alij. Rufinus Histor. Ecclesiast. l. XI. cap. XXXIV. *Cumque post hac, ut futurorum præscius, Imperator, disponenda Reipublica cura stringeretur, ad Orientem protenus mittit. Majorem tum curam Reipublica quam sui* habuisse auctor est Socrates, lib. V. cap. XXV. Majorem Ecclesiæ. Ambrosius in Oratione Funebri. Vt per omnia melius, felicius, consideratius, excedere non potuerit tantus Princeps.

105. NATVRA.] Ordo ille omnium rerum seriem tenens & ordinans, quem in Libris de Officio suo semper in Ore habet Antoninus Imperator, Libris utiq; non de ipsius tantũ, sed de hominis officio, & quid quemque de se statuere, opinari, quidq; secundum se facere & omittere deceat, scriptis. Hunc hoc nomine Dijs suis omnibus præponunt, arbitrumque constituunt scriptores. Sidonius:

Cum juvenem super astra Iovem NATVRA locaret,
Susciperetque novus Regna vetusta DEVS.

Lucanus lib. I. ad Neronem

Iurisque tui NATVRA relinquet
Quis Deus esse voles.

Lucretius lib. V.

Præterea Solis cursus, Lunaque meatus,
Expediam qua vi flectat Natura gubernans.

Synesius initio De Providentia:

ἔστι δὲ οὐ μία ψυχῶν καὶ σωμάτων συγγένεια. Οὐ γὰρ τὸ τοῖν αὐτοῖν ἐπὶ γῆς ἐκφῦναι γονέοιν τοῦτο προσήκει, ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥυῆναι πηγῆς, δύο δὲ ἡ τοῦ ΚΟΣΜΟΥ ΦΥΣΙΣ παρέχεται. τὴν μὲν φωτοειδῆ, τὴν δὲ ἀειδῆ.

Sic aliorum populus.

106. ASTRORUM PANDERET ARCES.] Adscensuro videlicet Theodosio. Vulgata res. Illud nota non ineptum creditas benè sapienterque vita functorum hominum animas in ipsamet sidera recipi, atque commutari. Martianus Capella lib. II. Verbis Musæ ad Philologiam, Encyclopædiam alio vocabulo.

Virgo petita pravia sortis
Qua potuisti scandere cœlum.
Sacraque castis dogmata ferre
Noscere semet quis valuere:
Quique videntes lumine claro
Numina Fati & Geniorum,
Cernere vultus; quaque PLatonis
Pythagoraque esse dedisti
Sidera mentes.

Quorum Anapæstorum tot sunt mysteria quod verba. Divinum illud γνῶθι σεαυτὸν ut divinitati applices, legas Commentarium Macrobij, partem quidem, juxta ad nos usq; inobservatam veterum Librorum auctoritatem. Saturnaliorum, in Somnium Scipionis, lib. I. cap. IX. Poetas verò etiam, priscos primosque Theologos veteris humanitatis, censuisse, cœlo oriundas hominum animas, & ubi functæ fuerint corporeis vinculis, origini suæ reddendas, multis exemplis positis non insuaviter probavimus Notis ad primam Eclogam Nemesiani.

107. NUTARETQUE ONERI VENTURO CONSCIUS ATLAS.] Atlas destina cœli Poetica, eleganter, sed luxuriante stilo, describitur ab Joanne Gazæo in Tabula Mundi, quam non ita pridem docti homines promulgarunt.

Καὶ φλόγα κουφίζων κυρτούμενος ἵσταται Ἄτλας.
Αὐξιβίους ἀστυφῆρας ἀερτάζων ἐπὶ κόρσῃ.
Κεφαλὰ παρακλίνων, καὶ ἐς ἀέρα χεῖρας ἀείρων
Αὐχένα δυχμώσας, πεπονημένα γοῦνα πταίρων,
Φόρτον ἐλαφρίζων πεφυλαγμένος.

Ridicula autem fictio Poetarum numinum Ponderibus, accessione præcipuè novi alicujus superveniente, mirificè gravari hunc mortem, quæ quidem res ad majestatem Principum in Deos Relatorum spectare debet. Lucanus ad Neronem:

Aetheris immensi partem si presseris unam
Sentiet axis onus.

Id Proœmium, eamque Compellationem aut Invocationem adeò ejus Principis totam ambiguis verbis esse conceptam descriptamque alibi exigimus. Ovidius lib. IX. Met. de Hercule:

Quem pater Omnipotens, inter cava nubila raptum,
Quadrijugo curru radiantibus intulit astris.
Sensit Atlas pondus.

Petronius Specimine Belli civilis, ubi Dij descendunt in terram.

Sensit terra Deos, mutataque sidera pondus
Quæsivere suum.

Calpurnius, Ecloga IV. Ubi Pondus Olympi vocat Principem jam dijs adscribendum.

Ab Iove principium, si quis canit athera, sumas.
Si quis Atlantiaci molitur pondus Olympi

Qui

Qui versus parum vulgò intellecti sunt. Lucani & Ovidij modo productos non sine Satirico sale irrisit Juvenalis. Sat. XIII. in hæc verba:

contentaq; sidera paucis
Numinibus, miserum urgebant Atlanta minori
Pondere.

Atlantem idem Græcis constat signare quod destinam Latinis, ad quam vim *incumba* Vitruvij pertinet. *Telamonem in figura virili appellant Romani.* Vitruvius idem lib. VI. cap. X. *Item si qua virili figura signa, mutulos aut coronas sustinent, nostri Telamones appellant, cujus rationes, quid ita aut quare, ex Historiis non inveniuntur. Græci verò eos Atlantas vocant.* Si loco dicas excidisse voculam & sensisse Vitruvium non difficulter ex Historiis eas rationes inveniri. Quod autem tale quid esse non possit, cui nimirum cœlestium aliquid innitatur, docet Naturæ, quidam *Consiliarius* aut *Vicarius* Aristoteles, quem vide altero de Cœlo. Ex cujus de Motione Animalium Capite III. constat etiam internum rerum movens, τὸ κινοῦν ἐντὸς veteres *Atlantis* indigitamento intellectum voluisse.

108. SI REDDERE COELO.] Omninò vera est hæc scriptura, nec opus immutatione ulla, consensu, Nostri, Bentinianorum, & de Belgicis libris nonnullorum. Cæteri cum iis quos composuit Andreas Schottus perperam *credere cœlo* Reges enim atq; Principes cœlitùs & ab Diis immortalibus regendis provinciis rebusq; humanis donari demittiq; putabantur, uti & eodem, ab obitu, reduci. Unde illud nobilissimum Homeri, Hesiodi, Callimachi, aliorumq; ἐκ Διὸς βασιλῆες Noster suprà de suo eodem hoc Theodosio:

Quamvis emeritum peteret Natura reverti
Numen, & auratas astrorum panderet arces.

Manilius lib. IV. de Divo Julio, recens tum amisso.

Ille etiam cœlo genitus, cœloque receptus.

Horatius, lib. I. Carm. III. ad Augustum.

Serus in cœlum redeas, diuq;
Lætus intersis populo Quirini.

Calpurnius, Ecloga IV.

Dy precor hunc juvenem, quem vos, nisi fallor ab ipso
Aethere misistis, post longa reducite secla.

Vellejus Paterculus, lib. II. de Augusto: *cum omnem curam fata vincerent, in sua resolutus initia Pompeje Appulejoq; Consulibus, Septuagesimosexto anno Animam cœlestem cœlo reddidit.* Claudianus, Sexto Consulatu Honorij v. XCVI.

Latioque futurum
Rectorem, generumq; sibi: seniore supernas
Iam repetente plagas, illo sub cardine rerum
Restituit sceptris Latij.

Capitolinus in Marco: *Quum igitur in Amore omnium Imperasset, atque ab aliis modo frater, modo Pater, modo filius, ut cujusq; ætas sinebat, & diceretur & amaretur, Octavodecimo anno Imperii sui, Sexagesimo & primo Vitæ, diem ultimum clausit. Tantusq; illius Amor eo die Regij funeris claruit, ut nemo eum plangendum censuerit, certis omnibus, quod à Diis commodatus, ad Deos redisset.*

108. CUPIDO COELO.] Dijs Astrisq; ambientibus tantum accedere Numen suo choro & collegio. Sic Poëtæ de suis quisque Principibus. Maro ad Augustum.

ipse tibi jam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cœli justa plus parte relinquit.

Papinius.

licet ignipedum frænator equorum
Ipse tuis latè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iuppiter æqua
Parte poli, maneas hominum contentus habenis,
Vndarum terræq; potens, & sidera dones.

109. TRADERET ORBEM.] Sollemni more ante excessum filiis Imperium tradidisse constat Theodosium. Ambrosius in Oratione Funebri, Quadragesimo ab excessu die, præsente sacris altaribus Honorio, habita: *Nihil gloriosius exitus tanti Principis habuit, qui omnia jam filiis tradidisset, Regnum, Potestatem, Nomen Augusti. nihil inquam, speciosius ei in mortem servatum est; quam quod immane quantis promissa annonarum exigendarum relaxatio dum moratur, facta est successio eius indulgentiarum hereditas, ut ille, qui voluit impedire, sibi odium fecerit, &c.* Nec tamen fuere tam jam adolescentuli, ut inepti omninò per se regendo regimini. Idem Ambrosius: *Quis dubitabit filios eius maximum præsidium fore apud Deum? Domino favente, Arcadius Imperator, iam validus iuventa, Honorius continuò pulsat adolescentia fores, provectior ætate quam Iosias.* Arcadium Triginta & unum annos vixisse apertè scribit Socrates lib. VI. cap. XXI. mortuum Philippo & Basso Consulibus, Quartodecimo post excessum Augusti Anno, fuerit igitur, obeunte patre Annorum Septemdecim, aut octodecim ad summũ, cum alii XIII. tantum annos Parenti supervixisse tradant, ut est Marcellinus Comes. Honorius undecimum annum agebat, oppetente Theodosio, abinde regno præfuit Triginta annis, celebratisq; Tricennalibus, ut Idatius in Chronico adnotat, Ravennæ excessit, cum vita Decem annorum fratrem superasset.

109. PRÆSENTI] Accivit enim in hoc Constantinopoli Honorium Theodosius, quo præsente, visus convalescere, obiit volens. Socrates, lib. V. cap. XXV.

ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος, ἐκ τοῦ πολεμικοῦ μόχθου, κακῶς διετέθη τὸ σῶμα. προσδοκήσας δὲ ἐκ τῆς ἐπιγενομένης ἀῤῥωστίας τέλος ἔχειν αὐτῷ τὰ τῆς ζωῆς, μείζονα τῆς τελευτῆς περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων εἶχε φροντίδα, λογιζόμενος ὅσα κακὰ καταλαμβάνει κατὰ τοὺς ἀνθρώπους βασιλέως τελευτήσαντος· μεταπέμπεται οὖν ἢ τάχος, τὸν υἱὸν Ὁνώριον ἐκ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως καταστῆσαι τὰ ἑσπέρια μέρη βουλόμενος, φθάσαντος δὲ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἀνεῤῥώσθη τῆς νόσου, ἱπποδρομίας δὲ ἐπινικίους ἐπιτελεῖ, καὶ πρὸ ἀρίστου μὲν ἔῤῥωτο, τὰς ἱπποδρομίας θεάμενος, μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἐξαίφνης διετέθη κακῶς, καὶ εἰς μὲν τὴν θέαν προελθεῖν οὐκ ἴσχυσεν, τὸν δὲ υἱὸν τὴν ἱπποδρομίαν ἐπιτελέσαι κελεύσας νυκτὸς ἐπιγενομένης ἐτελεύτησεν.

Sozomenus, lib. VII. cap. XXVIII. Zosimus Honorio traditis Africa, Italia, Gallia, Hispania, dum Constantinopolim reverti properat, excessisse scribit fine ipso libri Quarti.

110. BISTONIIS AB ORIS.] Constantinopoli evocatis, ad Imperium Occidentis suscipiendum. Rufinus de Theodosio, post superatum Eugenium: *Ad Orientem protinus mittit, ubi venturus ad bellum, tuta liberos custodia commendaverat: Ibique Arcadium Augustum regnum, dudum sibi traditum, servare præcepit. Honorium verò, pari dignatione præditum, ad Occidentis Imperium venire ocyus iubet. Quo suscepto & Paternis osculis amplexibusq; constricto, traditis Occidentalis Regni gubernaculis, ipse ad meliora migràvit.*

111. ALACER CONSURGIS.] Instar sideris. Alibi. *Sideris instar Emicuit. Stiliconis apex.* Papinius de Consule XVII. Domitiano.

> *ingentemque aperit Germanicus annum,*
> *Atque oritur cum Sole novo, cum grandibus astris,*
> *Clarius ipse nitens, & primo maior Eoo.*

Quos divinos versus non satis umquam commendaveris, sanè anxiis mille de Thebaidos lima magno intervallo feliciores & cultiores.

112. AUSUS TRANSIRE.] Barbaros Romanis non satis fidos dicit, quorum tamen bonam copiam in Occidẽtem duxerat Theodosius,

dosius, pars etiam sua spontè fuerant transeuntem secuti, ut Socrates & Sozomenus scribunt. Tale iter autem & Stiliconis describit Sexto Consulatu Honorij, v. CCCCLXIX.

Longum socios tardumq; putavit
Exspectare manus, & nostra pericula tendit
Posthabitis pulsare suis, mediumque per hostem,
Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.

113. RHODOPEIA SAXA ORPHEIS ANIMATA MODIS.] Notæ Fabulæ Orpheum Thraciam coluisse. Vide Apollonium, Argonaut. I. Quiq; ipsius nomine scripsit Argonautica, vetus elegansq; auctor, Genuinæ Græcæ Poeseos, cum Homero, Hesiodo, Calabro, auctor, Crotoniata genere, si Suidæ credimus. Is Regem Ciconum, juxta Rhodopen, fuisse veterem illum Orpheum, sua persona tradit. Ita enim Jason ibi alloquitur veterem illum Calliopes puerum.

Ὀρφεῦ, Καλλιόπης τε καὶ Οἰάγρου φίλε κοῦρε,
Βιστονίῃ Κικόνεσσι πολυρρήνεσσιν ἀνάσσων.
Καὶ ῥ' ἐπὶ Αἱμονίης ὀχέας πεδίοισιν ἱκάνω
Στρυμονίης τε ῥοάς, ῥοδόπης δ' αἰπεινὰ πρὸς ἄγκη.

115. PELION INTRAS.] Promontorium totum Thessaliæ hoc nomine censetum Nerei Chori nuptiæ Pelei & Thetidis, Poetarum cantilenis celebratissimæ. De quibus vide Epithalamion Catulli. Nostrum Præfat. Nupt. Honor.

116. PULCER ENIPEUS] Vide Scholiasten Apollonij, lib. III. Pulcer, ob amœnitatem regionis, qua omnem terræ orbem præcellere Thessaliam Græca Antiquitas tradit, *Enipeum è monte Othri Thessaliæ ori notat*. Vibius Sequester. Quid in ijs regionibus circa ea tempora Barbarorum copiæ egerint, legas apud Zosimum.

116. RURSUSQUE LOCUTÆ.] Fatidicæ apud Dodonam quercus in ore omnium Mythologorum. Vide Strabonem libro VII. Pausaniam Phocicis. Fuit verò in Fano Dodonæo vates responsa dans percontantibus, isque usus, ob gravitatem puto, Metro Molosso, cujus pedes tribus constant longis syllabis, memorante Vetere Hephæstionis Scholiaste.

Δεύτερος ὁ Μολοττὸς, ὁ τούτῳ ἀντικείμενος. ἐκ τριῶν μακρῶν, ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Μολοσσοῦ, τοῦ υἱοῦ πύρρου καὶ Ἀνδρομάχης, ᾠδὰς ἐν τούτῳ μέτρῳ εἰπόντος, ἐν τῷ ἱερῷ Δωδώνης.

Ipsa Dodona Nemus Epiri, vel Vibio teste. Templum inibi fuit Jovis, à Thessalo constructum, Higenus Fab. cap. CCXXV. Cujus quercus olim Oracula locutæ fingebantur. Symmachus lib. IV. Epist. XXXIII. *Non vides oracula olim locuta desiisse, nec ullas in antro Cumano litteras legi, nec Dodonam loqui frondibus, nec de spiraculis Delphicis ullum carmen audiri?* Pomponius Mela lib. II. Solinus cap. XIII. Herodotus Euterpa. Papinius Theb. III. Errat vir doctus qui de Coronis congessit ex Raptu Proserpinæ hæc nostri producens.

116. LOCUTÆ.] Sanè Dodonæum Oraculum circa tempora ista non prorsus obmutuerat, ut vides exemplo Juliani Parabatæ, cui cum aliis felicem Orientalis Belli successum spopondit. Theodoretus lib. III. cap. IX. Histor. Eccles.

ἔδοξεν αὐτῷ συναγεῖραι τὴν στρατιὰν, τὸν ταύτης οὐκ ἔχοντι πρόμαχον, πέμψας δὲ εἰς Δελφοὺς καὶ Δῆλον, καὶ Δωδώνην, καὶ τὰ ἄλλα χρηστήρια, εἰ χρὴ στρατεύειν ἐπηρώτα τοὺς μάντεις, οἱ δὲ καὶ στρατεύειν ἐκέλευον, καὶ ἐπηγγέλλοντο τὴν νίκην.

De Oraculo ipso Memoria digna hæc Hermiæ veteris Philosophi verba:

περὶ δὲ τοῦ Δωδωναίου μαντείου διάφορα εἰσι

εἰσὶ τὰ ἱστορούμενα, ἔστι μὲν γὰρ παλαιότατον τῶν ἑλληνικῶν μαντείων, λέγουσι δὲ οἱ μὲν ὅτι δρῦς ἦν ἐκεῖ ἡ μαντεύουσα, οἱ δὲ ὅτι περιστεραί, τὸ δὲ ἀληθὲς ὅτι γυναῖκες ἦσαν ἱέρειαι αἱ μαντεύουσαι δρυῒ τῇ κεφαλῇ στεφόμεναι, αἵτινες ἐκαλοῦντο πελειάδες, ἴσως οὖν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τινὲς πλανηθέντες ὑπέλαβον εἶναι περιστερὰς τὰς μαντευούσας. Ἐπειδὰν δὲ καὶ δρυῒ τὴν κεφαλὴν κατεστρέφοντο ἴσως διὰ τοῦτο εἰρήκασι καὶ τὴν δρῦν μαντεύειν, ἔστι δὲ Διὸς τὸ μαντεῖον.

117. MOVERUNT.] Quodam velut Enthusiasmo. Movendi enim verbum, & motus eam prorsus vim habent. Notamus alibi, & fecerunt jam alii etiam.

118. LEGITUR.] Cursu prætervehitur, vel & sensim. Isidorus lib. X Originum: Lector à Legendo dicitur, hoc est percurrendo. Unde & navis dicitur legere quicquid transit. Servius ad Georgicum II. Nauticum esse sermonem notat primi Lege littoris oram] Lege, nauticus sermo est, qui nunc & ad navigandum & ad lectionem potest referri. Valerius Flaccus. *littora blando*

Anfractu sinuosa legens.

Minutius Felix, cui optimo scriptori multa cum nostro consensio : *Oram curvi molliter littoris, iter fabulu fallentibus, legebamus.* Rutilius Itinerario:

Alsia prælegitur tellus, Pyrgique recedunt.

119. PHRYGII TIMAVI.] Ab Antenore illuc appulso, & remanente. Timavus Fons Galliæ Aquileiæ, Vibio Sequestro, fluvius Venetiæ, Servio ad Georg. III. Nota omnia.

119. NUMERANTUR STAGNA.]Ob frequentiam insularum Timavi. Vide Plinium lib. III. c. XXVI. Vel septem fontes Timavi alludit, de quibus Strabo, lib. V.

120. SACRATA TUO.] Sacra omnia Imperatorum. Præcipuè hujus, in quem immensus utique omnium ordinum amor fuit utpotè in purpura natum, summæque exspectationis adolescentem, cujus divina omnia ubiq; facit Claudianus.

121. SUBMISSVS ADORAT.] Morem omnium Imperio Romano subditorum etiam fluviis, per eam ditionem transeuntibus adscribit, licet Semidei fuerint habiti, & cultu immortalium culti. Adoratio nota privatorum, Nota universi populi, cum in conspectum prodiret ejus princeps. De Militibus noster alibi, & puero Principe:

Sensit adorantes galeas, redditque ferocem

Vagitum lituis.

Militibus adorationem tecto capite salutatione remunerabatur Imperator. Ammianus Marcellinus, lib. XXVII. G*ratiano apud signa Iovinianorum retrò detento. Valentinianus ut dux cunctator & tutus, centurias & manipulos capite intecto consalutās, speculatum radices aggerum avolavit. Nota non indignum*, cum primum ad Augustæ dignitatis culmen Principes evehetentur, præconio promulgatum, esse adorandos. Libanius Basilico ; ad Constantium & Constantem, Constantini Filios :

καὶ βουληθεὶς τοὺς παῖδας οὐκ ἐν φαυλοτέροις τὰ μείζω λαμβάνειν ἀλλ' ἐν ἀμείνονι σχήματι τὰ σεμνότερα μανθάνειν, περιβάλλω μὲν αὐτοὺς ἐσθήματι βασιλείας συμβόλῳ, κηρύττει δὲ κήρυγμα, καὶ τοῖς μαχίμοις καὶ ταῖς πόλεσιν, ὅτι παρῆλθον εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκείνου νεύματι, καὶ χρὴ καὶ τούσδε προσκυνεῖν.

Posteriores Græcos Imperatores ter adorari solitos, priusquam propè ad eos veniretur, exemplo suo docet Liutprandus Historiar. lib. VI. cap. II. *Tertiò*, inquit, *Imperatorem pronus adorans caput sustuli, & quem prius moderata mensura à terra elevatum sedere vidi, mox alijs indutum vestibus penes domus laquear sedere prospexi.* Seculo uno post Honorii tempora,

pora, quanta mutatio morum in Imperatoris veneratione facta fuerit, docebunt te Procopiana Anecdota in Justiniano:

τῶν, inqt, πρόσθε Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας νεοχμηθέντων, καὶ ταῦτα ἐστι, πάλαι μὲν ἡ σύγκλητος βουλὴ παρὰ βασιλεῖ ἰοῦσα τρόπῳ τοιῷδε προσκυνεῖν ἠβούλοντο. Πατρίκιος μὲν τις ἀνὴρ παρὰ μαζὸν αὐτοῦ προσεκύνει τὸν δεξιόν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῦ καταφιλήσας τὴν κεφαλὴν ἐξῄει, οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες γόνυ κλίναντες βασιλεῖ τὸ δεξιὸν ἀπηλλάσσοντο. Βασιλίδα μὲν τοι προσκυνεῖν οὐδαμῇ εἴθιστο, παρὰ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν, τὰς εἰσόδους ποιούμενοι, οἵ τε ἄλλοι ἅπαντες, καὶ ὅσοι τὸ πατρικίων ἀξίωμα εἶχον, ἔπιπτον μὲν εἰς τὸ ἔδαφος, εὐθὺς ἐπὶ στόμα, χειρῶν καὶ ποδῶν ἐς ἄγαν τετανυσμένων, τῷ χείλει ποδὸς ἑκατέρου ἁψάμενος, ἐξανίσταντο.

123. SORORES.] Heliades, quarum fabulæ pueris notæ. Ad Padum fluvium memoria hujus Phaetontæi casus atratos degere populos, aliaq; fabulosa scripserat Timæus, quæ in alium locum confutanda rejicit, & ita nobis subduxit legenda, Polybius, libro II. Omnia mendacii infamat Lucianus libello de Electro. Constans tamen serijs quoq; scriptoribus fides mansit virgultis Electra defluere. B. Ambrosius lib. II. in Hexaemer. *Quid autem tibi referam quod Electrum lacryma virgulti sit, & in tantam materia soliditatem lacryma durescat? Nec levibus id asseritur testimonijs, quando folia & minutissima surculorum portiones, aut exigua quadam animalcula, in Electro sapè reperiantur, quæ videtur cum adhuc gutta esset mollior, recepisse.* Sic & alij. *Revocare* ait noster ne lacrymari etiam arbores ominosum esset adventu felicissimi Principis. Sic easdem admodulatas ejusdem Nuptijs, Novam nimirum Musicam orsos, ait Fescenninis:

> *& Padus Electriferis*
> *Admoduletur alnis.*

125. QUANTI TUM JUVENES.] Eadem Sexto Consulatu. PLinius Panegyrico de adventu pariter Trajani: *Tu sola corporis proceritate elatior aliis & excelsior, non de Patientia nostra, sed de arrogantia principū quemdam triumfum egisti. Ergo non ætas quemquam, non valetudo, non sexus, retardavit, quo minus oculos insolito spectaculo impleret. Te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes, &c.*

127. CUM TU GENITORIS AMICO EXCEPTUS GREMIO.] Confundere dicas tempora. Post victoriam enim Eugeniam Constantinopoli Mediolanum accitus est ab ægro jam parente Honorius, ut constat ex modo notatis. At Romam cum Eodem Triumphans iniit Maximo superato & Victore. Timasio & Promoto Coss. integro quinquennio ante excessum Theodosij Idatius Fastis: *Timasio & Promoto Coss. introivit Theodosius Augustus in Vrbem Romam cum Honorio filio suo, die Iduum Iuniarum, & dedit Congiarium Romanis. In Vrbe mansisse ad Calendas usque Septembres* testatur Marcellinus Comes. Sed aliter res habet, sequitur enim eos noster hîc qui post Eugenianā victoriam Romam ingressum Theodosium, ibique tradunt Imperatorem fecisse Honorium. Zosimus, narrata cæde Tyranni & Arbogastis interitu lib. IV.

τῶν δὲ πραγμάτων ὧδε τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ προχωρησάντων, ἐπιδημήσας τῇ ῥώμῃ τὸν υἱὸν Ὁνώριον ἀναδείκνυσι βασιλέα Στελίχωνα στρατηγόντι ἀποφήνας ἅμα τῶν αὐτόθι ταγμάτων.

Et potuit sanè verius hæc aliis nosse Claudianus, ut qui in clientela fuerit Stiliconis, Zosimus autem & acta ab eodem Romæ memorat, ut mirum sit nihil monuisse Christianos Chronologos & Historicos. Triumphasse autem, aut triumfabundum adfuisse cum Patre Honorium mira res non sit, cum infantes Imperatorij liberi etiam Tribunalibus Pa-

 trum

trum imponi consueverint, ut testatur Themistius Oratione XI. Valentinianum puerum totam diem Tribunal insedisse. Triumphos Constantinopoli paratos fuisse, Honorii verò adeo Curis Occidentis impeditum, ut nec corpus exanime comitari in Orientem potuerit, memorat B. Ambrosius fine Orationis Theodosio Exsequialis. *Quanti* præcedente versu *quot* sonant: quam usurpationem Latio proscribi vetant Plautus, Manilius, sic ea usi. Ille Casina, hic non uno loco. Terentianus de suis studijs.

> *Maurus ego quantos potui cognoscere Grajos?*

Trebellius Pollio Valeriano Seniore: *Cogita quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerũt.* Sidonius. *suffragia tot sunt Quanta legit mundus.*

128. VEHERERE PER URBEM.] Triumphans aut Triumfabundus. Felicitatem eamdem pro singulari Paulo Aemilio illi laudatissimo adscribit Livius, licet dissentientibus alijs. De Vespasiano & Tito primis alij, ut re inaudita. Orosius lib. VII. cap. IX. *Vespasianus & Titus Imperatores, magnificum agentes de Iudæis triumfum. Vrbem ingressi sunt. Pulcrum & ignotum anteà cunctis mortalibus inter Trecentos Viginti Triumphos, qui à Conditione urbis, usq; ad id tempus acti erant, hoc spectaculum fuit, patrem & filium uno Triumphali curru vectos, gloriosissimam ab his qui Patrem & Filium offenderant victoriam reportasse.* Vide J.C. Bulengerum, cap. XX. de Triumfo.

129. COMMUNIS LAUREA CURRUS.] Notum currus Triumfales Laureis redimitos fuisse. Claudianus I. Bello Gildonico.

> *Exornet geminos Maurusia Laurea currus.*

Alludit Papinius in primis Athenarum gestis, lib. XII Thebaid.

> *laurigero subeuntem Thesea curru.*

Currus autem ipsi erant aurei. Philostratus in Dione.

Τεθριππος γὰρ ἀνυπεκρότως ἀναθέμενος αὐτὸν ἐπὶ τῆς ῥώμης ἐς τὴν χρυσῆν ἅμαξαν, ἐφ' ἧς οἱ βασιλεῖς τὰς ἐκ τῶν πολέμων πομπὰς πομπεύουσιν, ἔλεγε θαμὰ ἐπιστρεφόμενος πρὸς τὸν Δίωνα; τί μὲν λέγεις, οὐκ οἶδα, φιλῶ δέ σε ὡς ἐμαυτόν.

130. QUIS NON LUCIFERUM.] Frequens Formæ splendidioris comparatio cum astris. Virgilius de Ascanio:

> *Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda*
> *Extulit os sacrum cælo.*

Corippus, lib. III. *honora luce coruscus Matutina micans ut cælo stella sereno Auratis radiis argentea sidera vincit.*

Claudianus, Fescennin. I. *Princeps corusco sidere pulcrior.* Horatius lib. III. C. IX.

> *Quamvis sidere pulcrior Ille est, tu levior, &c.*

Valerius Flaccus, lib. V.

> *Tyndaridas ipse egregio supereminet ore.*
> *Non secus auctumno quam cum magis asperat Ignes* Seirius

Apollonius, Argonaut. I.

> οἱ δὲ φαεινοὶ
> Ἀστέρες ὡς νεφέεσσι μετέπρεπον

Idem. Eodem Libro:

> Βῆ δ' ἴμεναι προτὶ ἄστυ φαεινῷ ἀστέρι ἶσος. Libro II.
> ὁ δ' ὑψηλὰ τάλαντος
> Ἀστέρι Τυνδαρίδης, ὅπερ κάλλιστα ἴασιν,
> Ἑσπερίῃ διὰ νύκτα φαεινομένων ἀμαρυγαί,
> Τοῖος ἔην Διὸς υἱός.

Nonnus Quarto Dionysiac. de Cadmo:

> καὶ ποτε βόστρυχα σείσας
> Αὐχένα γυμνὸν ἔθηκεν, ἐφαίνετο φωσφόρος ἀστήρ.

Vide Commentarium secundæ Recensionis ad Musæum.

131. JUN-

131. JUNCTUM BROMIO.] Bacchus inter formosissimas formas Deorum. Seneca Oedipo. *Candida formosi venerabimur ora Lyaei.* Oppianus Cyneget. I. Ovidius Metamorph. IV. Longus Poemenicis, Nonnus ubiq; Coluthus.

> ἴκελο θεσπεσίησιν ἀγαλλόμενος χαρίτεσσιν,
> Οὐ Διὸς τοῖον ἔτικτεν ἐπήρατον υἷα θυώνη.

131. RADIARE.] Quod de formis formosissimis dicitur. Ammianus de Gratiano: *Consurrectum est posthac in laudes majoris principis & novelli: maximeque pueri, quem oculorum flagrantior lux commendabat, vultusq; & reliqui corporis jucundissimus nitor?* Vide Multis nos ad nostri Fescennina. De Radijs in Coronas additis, radiatisque vultibus dudum alij.

132. FERVET CRISTATIS EXERCITUS UNDIQUE TURMIS.] Pulcerrima praefiguratio conorum cristarumq; in capitibus galeatis fluctuantium, quam minimè patimur mutari unius alteriusve inepti exscriptoris stultitia. Decor autem armati crista, unde cassis sine hac ingloria. Papinius libro IX.

> *Lycus excelsa terrore comantem*
> *Perstrinxit galeam : convulsa cuspide longè*
> *Diffugere juba, patuitque ingloria cassis.*

Metum hostibus facere jam dum Homeri litteris traditum.

134. QUISQUE SUA TE VOCE CANENS.] Diversarum gentium milites ait uno ore conspiravisse in Laudes Honorij. Paria in non uno loco Panegyristarum, & apud Martialem. Spectacul. III.

> *Venit ab Orphaeo cultor Rhodopejus Haemo.*
> *Venit & epoto Sarmata pastus equo.*
> *Festinavit Arabs, festinavere Sabaei,*
> *Et Cilices nimbis hic maduere suis.*
> *Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,*
> *Atq; aliter tortis crinibus Aethiopes.*
> *Vox diversa sonat, populorum est vox tamen una*
> *Qua verus patria diceris esse Pater.*

134. AENA LUX.] Fulgor Aeneorum Armorum. Virgilius.

> *& luce coruscus aena.*

134. SEGES MAVORTIA FERRI.] Maro idem. lib. VII.

> *ferro ancipiti decernunt, atraq; longè*
> *Horrescit strictis seges ensibus, aeraq; fulgent*
> *Sole lacessita, & lucem sub nubila jactant.*

135. INGEMINAT SPLENDORE DIEM.] Duplicata Luce. Pulcrè Corrippus lib. IV. Josephus lib. XIX. cap. VII. de Fatali Agrippae veste, ejus interitu adorata.

137. HORRIDA CONTIS.] A specie tremenda. Maro. lib. XII. *strictisq; seges mucronibus horret.* Pacatus Panegyr. *Et jam omnis campus horrebat exercitu.* Plura ad Sextum Honorij Consulatum.

137. PICTA DRACONUM COLLA LEVANT.] Dracones veteribus signis componi apud Exercitum aut praeponi soliti, quorum mentio in primis Imperatoribus nulla. Fuere autem simulacra Draconum perflatilia vento, textu laneo aut serico, purpura aliisq; coloribus tincto, confecta, atq; hastarum summitatib. affixa. Ammianus, lib. XVI. *Alios purpureis subteminibus texti circumdedere Dracones, hastarum aureis gemmatisq; sublimitatibus illigati, hiatu vasto perflatiles, & ideò, velut ira perciti, sibilantes, caudarumq; volumina reliquantes in ventum.* Sic scribendum eo loco ex membranis Joannis Obsopaei, reliquantes enim dixit, more suo novans verbum, pro obliquantes. Sidonius:

> *jam textilis anguis*
> *Discurrit per utramq; aciem, cui guttur adactis*
> *Turgescit Zephyris: patulo mentitur hiatu*

> *Iratam, pictura, famem: pannoque furorem*
> *Aura facit, quoties crassatur vertile tergum*
> *Flatibus, & nimium iam non capit alvus inane.*

Singulis cohortibus Dracones fuisse auctor Vegetius lib. II. cap. XIII. Ubi centuriis etiam singulis sua fuisse notat vexilla, quorum indicia in galeis portaverint Centuriones, ut à suis quisq; militibus posset ubique agnosci. Sustulisse hoc genus Constantinum, labaris substitutis, restitutum postmodum Iuliano Parabatæ, memorat Gregorius Nazianzenus Steliteutico. I. ubi & descriptionem insigniorem habes. *Pictura* etiam supersunt in antiquis Monumentis, sed parum descriptionibus nostrorum auctorum facientes.

138. VIVITQUE RECEPTIS.] Terrori simul & voluptati aptum Spectaculum, Nazianzenus:

Συνθήματα δρακόντων φοβεροῖς χάσμασιν ἐμπετόμενα ἐπ' ἄκρων δοράτων αἰωρουμένοις, καὶ διὰ τῶν ὁλκῶν ῥιπιζόμενα φολίσιν ὑφανταῖς κατασίκτων, ἥδιστόν τε ὁμοῦ καὶ φρικτὸν θέαμα περιπίπτει ταῖς ὄψεσιν.

140. VENTUM AD SEDES.] Palatium Augustum. Virgilius lib. X.

> *Conciliumq; vocat Divum Pater, atque hominum Rex,*
> *Sideream in sedem.*

Consulatus munera Mediolani dedisse Honorium notat in Vita B. Ambrosij Paullinus Diaconus, ubi ferè sedem habebat in Occidente degens Theodosius, uti Ravennæ postmodum Honorius.

141. GENERUM.] Fratris Theodosij filia nupserat Stiliconi. Zosimus lib. IV.

κεφαλαῖον δὲ τῆς παρασκευῆς, ὥσπερ οὖν ἐστὶν, οἰόμενος τὴν τῶν στρατηγῶν αἵρεσιν, τῶν μὲν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἔταξεν ἡγεῖσθαι Τιμάσιον, καὶ ἐπὶ τούτῳ Στελίχωνα, συνῴκει δὲ οὗτος Σερήνῃ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως ἀδελφοῦ θυγατρί.

Gener igitur, quia Serenam adoptaverat Theodosius, ut clarum ex Serenæ Laudibus. Stiliconi in omne Imperium Curam excedentem rebus humanis Imperatorem cum utroque filio reliquisse & commendasse infinitis locis Claudianus adserit.

144. TE NON SUADENTE.] Ad unum omnes libri cæteri, Noster scilicet, Belgæ, Bentiniani, Delriani, aliiq; *sudante* referunt, quæ scriptura vera est, & optimo Judicio Scaligero recepta. Cujaciani cum Aldo & Camerte illud alterum sequuntur. Sudorem pro omni bellica opera mille locis ponit Claudianus, ita & isto loco, neque solum Consilium Stiliconis laudetur, qui Opera ad incrementum Theodosianæ domus tantum semper contulit: Accedunt veritati etiam Liber Jacobi quondam Bongarsij, & quos amicus noster Andreas Schottus commemorat.

146. OTHRYSIUM PARITER.] De Victorijs Theodosij in Thracia Theodoretus lib. V. cap. V. H. E. subdidit autem Gothos, qui Valente peremto totum annum per diœcesin Thraciarum & Scythiæ & Mæsiæ habitaverant, ut scribit in Fastis Idatius. Pacatus Panegyrico: *Tua, Imperator, auspicia, non ha tantum gentes tremunt, quas ab orbe nostro silvarum intervalla, vel flumina montesve, distinguunt, sed quas aternus ardoribus inaccessas, aut continua hyeme separatas, aut interfusis aquoribus abiunctas, Natura disterminat. Non Oceano Indus, non frigore Bosphoranus, non Arabs medio Sole securus est. Et quo vix pervenerat nomen ante Romanum, accedit Imperiũ &c.* Tangit eadem noster initio Panegyrici in Quartum Honorij Consulatum. De Victoriis contra Mæsos Thracasq; Ammianus, Zosimus, alii. De Scythicis gentibus triumphasse Gratiano V. & semetipso Consule tradit Marcellinus Comes, quas magnis multisque prælius devicerit. Hunnos & Gothos, qui in

iisdem regionibus Valentem interemerant, devicisse, memorat etiam Victorinus: Eorum omnium præliorum socium fuisse adjutoremq; non semel noster suum Stiliconem, XXIII. annis Militiæ Præfectum fuisse, cum interiret, scribit Zosimus, ut annus ejus Potestatis incidat in Quintum aut Sextum Imperij Theodosiani.

149 ROTA SULCAVIMUS ISTRUM.] De Danubio hoc idem sæpius in Libris Tristium Ovidius. Eugippius, Vita Severini, cap. IV. *Ad cujus immanitatem frigoris comprobandam testem constat esse Danubium, ita sæpe glaciali nimietate concretum, ut etiam plaustris solidum transitum subministret.* Res nota hodie, Romanis ingens miraculum fuit.

151. SOLUS.] Zosimus idem tradit lib. V.

Στελίχων τρόπον ἵνα αὐτὸς τὸν τράχηλον ὑπέσχετο τῷ ξίφει, πάντων, ὡς εἰπεῖν τῶν ἐν ἐκείνῳ δυναστευσάντων τῷ χρόνῳ γεγονὼς μετριώτερος. Θεοδοσίου γὰρ τοῦ πρεσβυτέρου συνοικῶν ἀδελφιδῇ καὶ ἀμφοῖν αὐτοῦ τοῖν παίδοιν τὰς βασιλείας ἐπιτραπεὶς, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ἐστρατηγηκὼς, οὐκ ἐφάνη ποτὲ στρατιώταις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπιστήσας, ἢ στρατιωτικὴν σίτησιν εἰς οἰκεῖον παρελόμενος κέρδος.

153. NOCTEMQUE BEATAM.] Longo voto petitam, qua Augustæ Familiæ accessit Stilico, sanè exitio postremum suæ.

155. PER TÆDAS QUAS IPSA TUO REGINA LEVAVIT CONJUGIO.] Flaccillam dicit, quam matrem suam agnoscit Honorius ipse in suis Nuptijs. Hanc ait Imperatricem pronubam in manus dedisse conjugem Regiæ familiæ Serenam Stiliconi, more prisco, qua filiarum Nuptijs solitæ tædas Geniales præferre Matres, qualis per adoptionem Serenæ erat Flaccilla.] Apollonius lib. IV.

αὐτὴ δὲ σέλας χείρεσσιν ἀνέσχον
Νυμφίδιον, κείνης ἀγανόφρονος εἵνεκα τιμῆς

Commentarius: ὅτι τὸ παλαιὸν τὰς μητέρας τῶν γαμούντων ἐν τοῖς γάμοις δᾳδουχεῖν ἔθος ἦν, καὶ Εὐριπίδης ἐν Φοινίσσαις φησὶν, ἐγὼ δὲ οὔτε σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει μητρὶ μακαρίᾳ, ἤγουν φησὶ δᾳδουχοῦσα τῇ Θέτιδι διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν εὔνοιαν μητρὸς ἔργον ἐπιτελοῦσα.

Vbi vides, matribus non præsentibus, datum id officium benevolentissimis fœminarum ut hoc loco etiam dicere possis, quem non intellectum malè commutare voluerunt alij. Vise Euripidem etiam Medea, & sic noster lib. III. de Raptu Proserpinæ, filiam alloquente Matre Cerere.

Non tales gestare tibi, Proserpina, tædas
Sperabam: sed nota mihi communia matrum
Et thalami, festæque faces, cæloque canendus
Ante oculos Hymenæus erat.

155. SOCIAQUE NURUM PRODUXIT AB AULA.] Aliquot loca in hoc scriptore offendimus, quibus citrà communem Rationem veritatem extorsere viri doctissimi. Horum de numero etiam hic est. *Nurus* enim vox omni sensui contraria est. Cujus enim filius Stilico? Vt ejus conjux nurus fuerit Augustorum? Quæstione nulla eget majoris partis scriptorum Librorum lectio VIRUM PRODUXIT Hoc est, maritum, tum primum virum, commendatur enim pariter castitas servata Stiliconi. Sic de Honorio loquitur in Odis Fescenninis.

Beata quæ te mox faciet virum,
Primisque sese junget Amoribus.

Et eumdem eidem Stiliconi huic pariter educatum ait lib. II. Laudum.

Hinc fuit ut primos in conjuge disceret ignes,
Ordirique virum non Luxuriante juventa.
Sed cum Lege thori, casto cum fœdere, vellet.

Vuu 3 Pro-

Producere. Nuptiale verbum, eorum qui honoris gratia sponsos sponsasq; ad Nuptialem domum thalamumve deducebant & comitabantur. Petronius de Pannychide virguncula: *Ita ita*, inquit Quartilla, *benè admonuisti, Cur non e quia bellissima occasio est, devirginetur Pannychis nostra? Continuo producta est puella satis bella, & quæ non plus quam Septem annos habere videbatur.* Producebatur plerumque per publicum nova Nupta. PLautus Casina:

> *Age tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam foras,*
> *Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam Hymenæo.*

Sic matris Pronubæ officio fungens Venus Violantillam apud Papinium:

> *Ipsa manu nuptam genitrix Aeneia ducit,*
> *Lumine demissam, & dulci probitate rubentem.*

Etiam ad illicitos concubitus usurpatum verbum. Suetonius Vespasiano, cap. XXII *Expugnatus à quadam, quasi Amore sui deperiret, cum producta pro concubitu Sestertia Quadringenta donasset, admonente dispensatore, quemadmodum summam vellet rationibus inferri, Vespasiano, inquit adamato.* Apud Græcos etiam Nova Nupta producebatur, à pronubis præeuntibus. Lucianus Dialogo Zephyri & Noti de raptu Europæ:

τὸ δὲ τῶν τριτώνων γένος, εἴ τι ἄλλο μὴ φοβερὸν ἰδεῖν τῶν θαλαττίων, ἅπαντα περιεχόρευε τὴν παῖδα. ὁ μὲν γὰρ Ποσειδῶν ἐπιβεβηκὼς ἅρματος, παροχούμενός τε, καὶ τὴν Ἀμφιτρίτην ἔχων, προῆγε γεγηθὼς προδοιπορῶν νηχομένῳ τῷ ἀδελφῷ.

In ipsum usque thalamum. Idem Dialogo Panopes & Galenes: ἡ Θέτις καὶ ὁ Πηλεὺς ἀπεληλύθεισαν εἰς τὸν θάλαμον ὑπὸ τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ τοῦ Ποσειδῶνος παραπεμφθέντες. Notarunt alia qui de Nuptijs Collectanea dederunt Perviam non indignum nota PROCEDERE habere in se quandam non notam nimis gravitatem. Donatus: *Procedere est ita superbè incedere, ut appareat dignitas in processu.* Noster initio hujus Libri. *PRocede secundis Alitibus, Phœbique novos ordire meatus Spes votumque poli.* Vnde post PRODVCTIO splendorem designavit. Fulgentius Continentiæ Maronis: *Secunda doctrina quæ Naturam ornat cum proficit: ut est aurum. Est enim Natura in aura PRODVCTIONIS & decoris, sed ad perfectionem malleo proficit excudentis. Productio autem Nuptialis non sine pompa & frequentia fiebat populi,* Quintilianus, Declamat. CCCVI. *Vis scire quid sint Nuptiæ? Aspice illam virginem, quam pater tradidit, euntem die celebri, comitante populo. Eodem multa* scribit Papinius Epithalamio Stellæ: *Socia aula*, deinceps in Consortium Imperatoriarum Curarum adsciro Stilicone. Pronubam illam Vniviram eligi consuevisse auctor est Tertulianus.

156. INDUE MENTE PATREM.] Paternum affectum, Curam Patriam. Nazarius Panegyrico, Iam patram sentiens. Claudianus alibi.

> *multus in ore Frater erat*

Fraterna species. Sæpe ita Papinius. Noster & Bello Gildonico.

> *Naturamque simul fratremque hominemque cruentus*
> *Exsuit.*

Iuvenalis. Sat. VIII. *Inflatum tumidumque Nerone propinquo.* Neronis superbia & vecordia. Sic *Maritum* Manilius pro maritali conjugio. *Sororem* Papinius pro sororio affectu, *Novercam* Germanicus pro Novercali posuerunt, alia alij notantibus doctis. Appuleiji locus pari vi à Correctoribus conservandus: *Annonam curamus & ædilem gerimus. Hoc est Ædilitatis officium, male mutante amico nostro. Induere*, totum adsciscere, in se traducere, assumere. Interpres priscus Appollonij Tyrij: *Qui dum Luctatur cum furore, pugnat cum pudore: vincitur ab Amore: excidit illi Pietas, & oblitus se esse patrem, induit conjugem.*

gem, Exuere rem contrà est eam penitus à se rejicere. Lupus Ferrariæ Abbas, Epist. VI. *Graviter in me litteræ tuæ invectæ sunt, quod videlicet omni Germanitate atque natura eousque mentem exsuerim, ut infelicitatem tuam saltim litteris fastidierim lenire.*

159. TE CUSTODE.] Tutore, Præstite. Horatius.

Imberbis juvenis, tamdem custode remoto,
Gaudet equis, canibusque, &c.

Idem ad Augustum: *Gentis humanæ pater atque custos.* Manilius.

Principium rerum & custos Natura

Arnobius de omnium Domino, Christo Lib. I. *Animarum se custodem missum solo indicavit ab Rege.*

160. UNDIS PROSILIAT.] Vniversi Belgæ, Bentiniani. Nosterque Codex hanc lectionem agnoscunt. Cujaciani vinclis quod & Scaligero probatum. Lectionem vulgatam asserunt & Fabulæ, quæ in Pelagus præcipitem datum Gigantem, impositis montibus urgeri autumarunt. Valerius Flaccus, Argonaut. II.

Sicula pressus tellure Typhaus:
Hunc profugum, & sacras revomentem pectore flammas,
Vt memorant, prensum ipse manu Neptunus in alto
Abstulit, implicuitque vadis, totiesque cruenta
Mole resurgentem, torquentemque ignibus undas,
Sicanium dedit usque fretum, cumque urbibus Aetnam
Intulit, ora premens: Trux ille ejectat adesi
Fundamenta jugi: pariter tunc omnis anhelat
Trinacria injectam fesso cum pectore molem
Commovet experiens, gemituq; reponit inani.

Sic Vndis prosiliturum ex re ipsa dixit noster. Vide & Pindarum Olympionic. Ovidium Metamorph. V. Poetæ suo more ubique nomina gigantum permutant, & in isto. Enceladum enim mox sub Aetnam collocat Claudianus.

162. OPPOSITO SILICONE.] Sanè cecidissent & Barbarorum in Italia conatus, in ipsis principijs, siquidem consilijs hujus obtemperamentum fuisset. E medio autem sublato, cum & vivere posset, numquam Romana res in Occidente convaluit, Regibus possessam semel urbem cum ditione optima vindicantibus, nullo contra assertore. Quã veram esse Historiam contrariam calumnijs niti, clarissimum ex Zosimo.

163. SICVT ERAT.] Nulla re mutatus, nullo modo alteratus, ut qui vivus vidensque Dei quædam spirans fuerit effigies. Hoc dicit. Exprimit simul elegans hæc locutio celeritatem mirificam, nullo momento intercepto. Eam pariter optimi scriptores extulerunt. Papinius lib. IV.

conclamat ab aggere primo
Sicut erat, levibus tollens vexilla maniplis Argus, aqua.

Lib. VII de Amphiarao: *Sicut erat rectos defert in Tartara currus.* Achill. II.

Sicut erat mediis Lycomedem affatur in armis.

Sidonius Pan. Auth. *sicut erat liquidam transvecta per athram.*

Appuleio familiare *Cum dicto* Idem valet. Iuvencus lib. IV. Hist Evang.

Cum dicto Iudas numero comitante caterva Advenit

Aristænetus dicit: ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον. Eleganter Appollonius Rhodius, lib. IV.

Ἔνθ' ἔπος ἠδὲ καὶ ἔργον ὁμοῦ πέλεν ἐσσυμένοισιν.

A modo idem sonat Paullino in Psalmis. λόγου θᾶττον ultra etiam hoc apud Heliodorum, Lib. VII. Apud Zenobium in Parœmijs ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον ἐπὶ τῶν ταχέως αἰνομένων. Festivè etiam Corippus, lib. I.

Sur-

Surrexere viri, verbisque in sede relictis,
Ad medios venere locos

Quo vix dixeris quippiam melius. Et Petronius: *Qui ne deliberavit quidem, ut videretur cunctatus, verum statim ab extrema parte verbi consurrexit, fratremque Ascylton legit.* Alijs, *ut erat*. Hilarius Arelatensis in Macabæis:

Dum puer ista gerit solverunt gaudia matrem.
Iamque, ut erat, lassata malis, jam voce negata,
Spirat ovans, interq; manus collapsa suorum
Concidit exanimis, resolutaque membra quierunt.

Petrus Damianus, doctus auctor ad miraculum ævi, & eloquens. Epist. II. *Ecce pauper ad Ianuam hoc potissimum sibi dari, quod Abbati appositum erat, postulabat. Mox, ut erat, integrum piscem non hesitans vir Domini, mittit ad pauperem.* Hirtius de Bello Africano: *Deinde in conspectu suo statim captivum interfici jubet: litterasque, nondum perlectas, sicut erant, dat certo homini ad Scipionem perferēdas.*

164. LIQUIDO SIGNAVIT TRAMITE NVBES.] Subvolans per nubes in cœlum, clara relicta semita, quam fecerat divini splendoris corpore. Papinius de Mercurio Theb I

Nec mora, sublimes raptim per inane meatus.
Carpit, & ingenti dissignat nubila gyro.

Hoc est distinguit, signat, ut noster, medio tramite. Sic legendum eo loco ex optimis & perquamprіscis membranis, quarum ope totum eum Poetam brevi daturi sumus. Pariter alibi noster *divino semita gressu Claruit*. Vid. & Pan. Probin. v. 101.

165. INGREDITVRQVE GLOBVM LVNÆ.] PLatonica Philosophia, corrupta tamen distinctione, errore nemini hactenus animadverso. Scribe.

sicut erat niveo signavit tramite nubes,
Ingrediturque globum: Luna, Lumenq; relinquit
Arcados, & Veneris clementes pervolat auras.

Non enim ingreditur Lunam ut ibi hæreat, sed transvolat, ut cæteros Planetas. Globum dicit locum summum, ad quem ut ingrediatur, pervolat sidera reliqua. Cicero in Somnio Scipionis; cuius mens per quietem Beatorum locis erat illata: *Nonne adspicis, quæ in Templa veneris? Novem tibi orbibus vel potius globis connexa sunt omnia. Quorum unus est cœlestis, extimus, qui reliquos omnes complectitur, summus ipse Deus, arcens & continens cateros, in quo infixi sunt illi, qui volvuntur, stellarum cursus, &c. Si qui tamen vulgatum illud, cum libris* omnibus maluerit, hoc sensu capiet, ut transabierit, Lunam, primum globum, Theodosius, etiam primo loco. Nos non pugnamus.

166. VENERIS CLEMENTES.] Nota hæc omnia vel tironibus Poeticæ Astrologicæque Lectionis. Lucanus lib. I. *Venerisque salubre Sidus habes* Vide Fragmenta Vettij Valentis, Somnium Ciceronis ejusque Commentatores.

166. PLACIDUMQUE JOVEM.] In quo quippe summa potestas, quæ inimica omni tumultui, Iracundiæ, violentiæ. Sic Iovis nomen finxerunt Poetæ Papinius fine Libri X.

Iunonem tacitam furibunda silentia torquent
Non tamen hac turbant Pacem Iovis.

Vise ad Panegyricum Manlianum. Ita & *sidus* inter Planetas. Lucanus.

mitis in alto Iuppiter occasu premitur

Quos secuti nos initio ipso Hipponactis nostri sic cecinimus.

Veneris salubre, bellicumque Gradivi,
Negociosum Mercuri, Iovis clemens,
Varium Dianæ, Frigidumque Saturni,
Solisque cunctis aptum, & omnibus majus,
Astrum revolve, siderumque doctrinam
Vsque

Vsque à Canopo, regulaque Chaldaa,
Magoq; fatuo, & Arabe persequor stulto.

168. MACHINA LAXATVR CÆLI.] Vt spatium fiat novo sideri. Papinius.

Licet arctior omnes
Limes agat stellas, & te plaga lucida cœli
Sollicitet Magni cedat tibi Iuppiter aqua
Parte poli

Virgilius, de Augusto:

Locus Erigonen inter, chelasq; sequentes,
Panditur; ipse tibi jam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cœli justa plus parte relinquit.

Lucanus de Nerone:

tibi Numine ab omni
Cedetur; Iurisque tui Natura relinquet
Quis Deus esse velis, ubi regnum ponere mundi.

Scitius omnibus Valerius Flaccus ab omni parte mundi fulguraturum suum illum Vespasianum, quo dicto omnes omnium hoc genere assentationes transiit.

169. FORES.] Summi illius globi, ubi conversatio cum Deo. Vide somnium Scipionis. Olympum speciatim vocatum docet Iulianus Cæsaribus. *Palatia cœli* vocat Naso lib. I.

170. SUCCINCTUS ORION.] Armatus ad pugnam expeditus. Hunc enim Orioni habitum adscribunt Poetæ. Elegans descriptio apud Maronem. Origo fabulæ inde videtur quod Orion venatione occupatus numquam non feris cædundis clavam expeditam habuerit, ut auctor est Aratus Phænomenis. Milites verò pugnaturi, quia habitu adcincto, ut necesse habent conflicturi propendentes lacinias colligere, inde succinctus, ad prælium paratum notat, in procinctu, in ipsa pugna. Ovidius Metam. II. *succincta cura Diana*. Id est semper expeditæ ad venationem. Minutius Felix: *succincta venatrix. Eodem procinctu*, apud Festum, Polybium lib. VI. Hinque ortum postmodum videtur, cingulum sonare ipsam militiam. Vt infinitis locis in Rescriptis Principum, alijsque decidentis Romæ scriptoribus.

171. PENDENTQUE VICISSIM.] Dubio sunt animo, inter spem metumque medio. Petronius vatis fides Calchantis atro dubia pendebat metu. Sic Manilio pendentia bella, maritima omnium incertissima. Sic locuti Claudianus Bello Getico V. DLXIX. Cicero I. de Legibus. Manilius lib. V Augustinus Civ. D. lib. I. cap XVIII. Orosius lib. I. cap. XXI. Lib. IV. cap. I. Papinius lib. X. fin.

pudet ista timere
Calicolas & dubio pro fulmine pendent.

Id est animo anxio sunt, satis equidem crasse, nec tamen non ex more.

174. QVA REGIONE MORARI.] Sedem figere, consistere tamdem. PLacet enim hæc lectio cum nostro Libro & pluribus Belgicorum, Licet dissensu cæterorum.

176. NATALI GVRGITE.] Hispanus enim natione Theodosius. Pacatus, Orosius, Victorinus. Zosimus, Rufinus. Natales commendat, & in Hispania natum, educatumque scribit Theodoretus lib. V. cap. V. Hist. Eccl. *ἐκ τῶν εὐπατριδῶν, τῆς Ισπανίας*. Socrates lib. V. cap. II. Ex Iberis juxta Pyrenæos montes oriundum *εὐπατρίδην τε καὶ ἀρετῇ πολλάκις ἐν πολέμοις διαγενόμενον*. Sozomenus lib. VII. cap. II. Origine Hispanum, genus à Trajano traxisse Victorinus Epitoma. Hispanū, Reipublicæ restituendæ necessarium Orosius lib. VII, cap. XXXIV. Civitatem natalem Caucam, Provinciam Gallæciam Hispaniæ nominat Idatius Chronico: *Theodosius, natione Hispanus, de Provincia Gallacia, Civitate Cauca à Gratiano Augustus appellatur. Italica, divi Trajani natalibus clara, civitate oriundum scribit* Marcellinus Comes. Exclamatio hæc nostri & disertissima & nervosissima est.

177. FORTVNATE PARENS.] Alibi ad Stiliconem *fortunatissime Patrum*. Meliores autem his versus ab ævo usque immo & calamo Maronis pauci scripserunt.

179. TE PROCLIVIOR VRGES.] Erudite dictum, ut ab Appuleio, Tertulliano, Manilio, alijs, ferre, portare, vehere se. Vide Scaligeri Notas ad istum.

181. QVOCVNQVE VAGOS.] Oriens Occidensque videbis omnia filijs tuis subjecta. Respexisse dicas verba Lucani, lib. VII. *Omniaque errantes stella Romana viderent.* Sic incertus Auctor lib. II. Epigramm. *Sol citra nostrum flectitur Imperium.* Vise fragmentum Germanici apud Senecam Patrem. Egesippum lib. II. cap. IX. Alios, alibi nominatos.

181. MENTE SERENA.] Tranquillitate summa. Laudibus Stilicon. Quos tu sic placida formas sic mente serena. Vide ad Paneg. Manlianum. Sequentia omnia paria habes secundo eorumdem Librorum de Laudibus Stiliconis. Quæ si exigere velis, immania volumina compleas.

185. DEMENS AMBITVS AVRO.] Avaritia atque Ambitio Potentium non alio facilè tempore tanta aut majora mala confecerunt, quam isto ipso Claudiani quibus notandis sanè singularis est scriptio Zosimi, velut in theatro spectanda talia exhibens: absq; qua esset, cum tenebricosæ sic sint satis, noctuinæ essent prorsus hæ res.

186. CORRVMPENTIA SENSVS DONA.] Verba sacrarum Litterarum, alibi exacta.

18 . EMITUR SOLA VIRTVTE POTESTAS.] Pulcre II. Laud Stilicon.

sub teste benigno
Vivitur, egregios invitant præmia mores,
Hinc prisca redeunt artes felicibus inde
Ingenijs aperitur iter; despectaq; Musa
Colla levant, Opibusque fluens, & pauper, eodem
Nititur ad fructum, studio cum cernat uterque
Quod nec inops jaceat probitas nec inertia surgat Divitijs

188. UNANIMI FRATRES.] Summa felicitas, sacris etiam Litteris contestata. Par jubilatio Victoriæ Gildonicæ, Consulatu Probini & Olybrij. Libanius Basilico: ἀλλὰ νῦν ἅπας μὲν ὁ παλαιὸς χρόνος ἥττηται, ἅπας δὲ φθόνου χαλεπὸς ὀφθαλμὸς ὑπερώρισται, φιλίας δὲ σύνδεσμος ἀῤῥαγὴς, τὰς τῶν βασιλέων συνέχει ψυχάς. ἡ δὲ ἀρχὴ τοῖς μὲν τόποις διῄρηται, ταῖς δὲ εὐνοίαις συνάπτεται. Καὶ τὸ τῆς οἰκειότητος ὄνομα πιστοῦται τοῖς ἔργοις, τοσοῦτο γὰρ ἀπέχουσι τοῦ τοῖς ἀλλήλων ἀγαθοῖς ἀλγεῖν, ὥστε ἑκάτερος θατέρῳ τῶν πρωτείων ἀφίσταται, &c.

Quæ pertinent ad felicitatem Imperij consensu Imperatorum oriundam.

188. FATIS] Fatali, Felicitati, in Nummis alijsque Principum Monumentis memoratæ.

191. SICULA CYCLOPS.] Ad divinitatem Heroicamq; Principum virtutem demonstrandam æquat eos Homericis & Virgilianis Semideis. Cyclops, aliquando humanum vocabulum fuit, ut in l. Anthologia Grammatici, hoc contortuplicato Epigrammate.

Ἀβροχίτων δὲ φύλαξ, θηροζυγοκαμψιμέτωπος,
Ἀβρὶς δ' ἐν προχοαῖς Κύκλωψ φθογγάζετο μήρμηξ.

De Cyclopibus omnia etiam pueris nota.

194. LIPARE FUMOSA.] Officina Vulcani. Vide Callimachum in Dianam. Scholiasten Apollonij, lib. III Alia ignobilior in Hiera, ut Æthnæam aliasque taceam, insula, de qua Thucydides. Lib. III. Alia in Strongule, de qua Scholiastes idem Apollonij in Librum Quartum.

195. VOBIS IONIA.] Apparatum Consularem Ludorum Mediolani confecisse auctor Paullinus, sive Clericus sive Diaconus, in Vita B. Ambrosij. Parta de Felicitate & splendore in Spectaculis, quibus maximè favor popularis conciliabatur, singulis fere extremis Panegyricis suis Consulibus accinit. Alij Panegyristæ pariter. Quanta cura talia

lia quæsita docent Historiæ, & Symmachus.

195. NEPTVNVS.] Præses Circi, & Equestrium decursationum, ut notarunt jam olim alij. Idemq; quippe primus Equum domitor, teste Marone. Georg. I. Legendus Pausanias in Arcadicis, Lucanus lib. VI. Tertullianus Spectaculis, alij: Equus hujus Numini gratissima victima habebatur, auctore Appiano Historia Mithradarica.

195. FRETI PER CÆRVLA POSSENT.] Homerus.

> Αἱ δ' ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπεὶ ζείδωρον ἄρουραν,
> Ἄκρον ἀπ' ἀνθερίκων καρπῶν θέον, οὐδὲ κατέκλων,
> Ἀλλ' ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης,
> Ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον.

Expresserunt ea Maro lib. VII. Papinius lib. VI. Quintus Smyrnæus, lib. VIII. Apollonius Rhodius libro primo.

200. BABYLONA.] Persarum & Parthorum regna. Lucanus, lib. I.

> *Cumque superba foret Babylon spolianda tropæis*
> *Ausoniis, umbraque erraret Crassus inulta,*
> *Bella geri placuit nullos habitura triumfos.*

Hoc est omnis Parthorum ditio, omne Imperium. Enthusiasmum noster simulat Poeticum, ut futura certo videat velut per furorem divinum. Quem cum nonnulli Codices corrumpant, merito eos Minerva non respicit.

RAPI.] Vastari, spoliari. Tacitus, libro XIII. *Fine anni, turbidis rumoribus, prorupisse rursum Parthos, rapi Armeniam.*

201. NON FICTA FUGA.] Quam simulabant alioquin ex more, vel ut avocarent hostem in loca ipsis commoda, ut in Crassi & Antonij rebus male gestis: Vel jactu sagittarum sequentibus imminentium. Iustinus, Lib. XLI. Parthi plerumque in ipso ardore certaminis prælia deserũt, ac paullo post pugnam ex fuga repetunt, & cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum est; Pleni scriptorum Libri. Vide Plutarchum Crasso, Appianum Parthica, Boethium lib. V. de Consol. Sidonium, lib. IX. Epist. XIII. Silium. lib. X. &c. Peritiam sagittandi summam commendat Dio Cassius lib. XL. De Tartaris hodiernis eadẽ scribit Marinus Sanutus Torsellius lib. III. de Secretis Fid. Crucis. Parte. XIII. cap. IX. Turcarum consuetudo ignota nemini.

202. GEMMATOS PERSIDA CVLTVS.] Luxum in vestitu Persarum docuerunt dudum Collectanea Doctorum. Alludit Manilius & laxo Persis amictu Quæ nota omni Romano scriptori diffluentis animi. Insigne luxuriæ apud Dionem Cassium libro XLIII. Prudentium Hamartig, &c. Persia ipsa nobilitata gemmis. Dracontius lib. I.

> *Protulit eximias illustrior India gẽmas,*
> *Producunt niveos & littora rubra lapillos.*
> *Flammantes viridesque tulit Babilonia crustas.*
> *Persida nobilitant pretiosis littora gemmis*

203. ITE PER EXTREMUM TANAIM.] Vbi finis fluminis, in remotissima loca scilicet Barbariæ. Talis apprecatio Rutilij ad Romam, lib I v CXLIII. Noster auctorem, ut in multis, suum, Papinium nempe, sequitur XVII. Consul. Domit.

> *Restat Bactra novis, restat Babylona triumphis*
> *Frenari: nondum gremio Iovis Indica laurus,*
> *Nondum Arabes Seresque rogant: nondum omnis honorem*
> *Annus habet; cupiuntque decem tua nomina menses.*

205. ARCANOS NILI DEPRENDITE FONTES.] Opus inter maxima Romanorum Litteris. Ausonius Epig. IV.

> *Augusto dabitur sed proxima palma Valenti,*

Inveniet fontes hic quoque, Nile, tuos.
De re ipsa multis Collectanea doctorum.

206. HERCVLEVM FINEM.] Vbi duæ columnæ Herculis. Dionysius στῆλαι περὶ τέρμασιν Ἡρακλῆος ἑστᾶσιν. *Peragrasse Orientem* Herculem, & perdomuisse ad Oceanum usque, notæ fabulæ. Vide Curtium, Arrianum, Diodorum, &c.

206. BACCHI METAS.] Et ipsius notissimi peragratoris Mundi, Præter Historicos meminit & Valerius Flaccus, lib. I. Primus penetravit Indiam Bacchus, Capella lib. VI. Lactantius, lib I. cap. XVIII. Ejus itineris monumentum *erexit Columnas & ipse*, teste Sidonio Antipatro, in Anthologia, Aras dicit Solinus, cap. L. &c.

208. INDVS EBVR.] Sidonius *fert Indus ebur, Chaldæus amomum De gemmis &* Auro Indico, initio hujus Panegyrici, de illis mentio etiam apud Priscum Rhetorem in Fragmentis Legationum. Daturas verò has provincias talia nomine vectigalium principibus ait Claudianus. Ita Theopompus descripsit Legationem omnium Asiæ populorum ad Regem Persarum, tum Monarcham Orientis, qu Fructus pro se suarum quisque terrarum obtulit. Tapetia insuper, Lectos pretiosos, &c. Verba ejus vide apud Dionysium] Longinum περὶ ὕψους cap. XXXIIX.

209. VELLERA SERES.] Omne Sericum rude, neque textum Velleribus Poetæ notant, quod instar Velleris sericum arboribus depecti solitum apud Seras, ut mille eorum loci indicant. Quæ ad nostrum faciant, cùm ambitiosè multa multi constiparint, legat apud Prudentium, Solinum, cap. LI. PLinium lib. VI. Martianum Capellam, Lib. VI. Ammianum, lib XXIII. Silium Italicum, lib. VI. Maronem, ejusque interpretes, Basilium Magnum. Homil. VIII. in Hexaemer. Alia tia funtur à Servio, Suida, Pausania, cujus postremi verba, quoniam non memini tam accurate quid apud veteres super his scriptum legisse, adscribere placet, ex lib. II. Heliacorũ: Ἔστιν ἐν τῇ γῇ ζωΐφιον σφίσιν, ὃν Σῆρα καλοῦσιν Ἕλληνες, ὑπὸ δὲ αὐτῶν Σηρῶν ἄλλο τι, καὶ οὐ Σὴρ, ὀνομάζεται, μέγεθος μὲν ἐστιν αὐτοῦ διπλάσιον ἢ κανθάρων ὁ μέγιστος. τὰ δὲ ἄλλα εἴκασται τοῖς ἀράχναις, οἳ ὑπὸ τοῖς δένδρεσιν ὑφαίνουσι, καὶ δὴ καὶ πόδας ἀριθμὸν ὀκτώ, καὶ ταῦτα ἔχει τοῖς ἀράχναις, ταῦτα τὰ ζῶα τρέφουσιν οἱ Σῆρες, οἴκους κατασκευασάμενοι, χειμῶνός τε καὶ θέρους ὥρα ἐπιτηδείους, τὸ δὲ ἔργον τῶν ζώων κλῶσμα εὑρίσκεται λεπτὸν, τοῖς ποσὶν αὐτῶν περιειλιγμένον, τρέφουσι δὲ αὐτὰ ἐπὶ μὲν τέσσαρα ἔτη, παρέχοντες τροφὴν σφίσιν ἔλυμον, πέμπτῳ δὲ (οὐ γὰρ πρόσω βιωσόμενα ἴσασι) κάλαμον διδόασιν ἐσθίειν χλωρόν, ἡ δὲ ἐστιν ἡδίστη τροφὴ πασῶν τῷ ζώῳ, καὶ ἐμφορηθὲν τοῦ καλάμου, ῥήγνυταί τε ὑπὸ πλησμονῆς, καὶ ἀποθανόντος οὕτω τὸ πολὺ τῆς ἀρπεδόνης εὑρίσκουσιν ἔνδον.

Alia lege apud Clementem Pædagog. lib. II. c.X. Heliodorum, Pisiden, Ambrosium in Hexaemeron, Basilium sub finem Homil. VIII. Pollucem, Alios. Folio sycamini nutriri Vermes consuevisse tradit ex mage priscis Theophylactus, Bulgariæ præsul, in capue XIIX. B. Lucæ. *Apud Indos ipsos duplex Sericum esse, in Taprobane quidem, sive Sumatra, insula, alterum quod mare Europæo conficiatur, alterum quod sponte proveniat in silvis, & hoc quidem illo deterius*, scribit Ludovicus Vartomanus Romanus. Peregrin Lib. VI. cap. XIX. Quid conspirat distinctioni veterum, tam de lana arborea, quam filis vermiculi, memorantium. Ejus quod arboribus depectatur meminit etiam Strabo. Bombycem & Sericum diversa statuunt doctorum nonnulli, ut ad Tacitum Iustus Lipsius, eadem alii, ut Nicolaus Fullerius Miscellan. lib. II. cap. XI. & ad Historiam Augustam Claudius Salmasius: Nos istis assentimur, & Ludovici Vartomanni traditionem à figmento veterum traditionem redimere arbitramur.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, IN QVARTVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI, PANEGYRICUM,

Animadversiones.

VENTUM, ferente Fortuna, ad eum Auctoris excellentissimi Librum, qui principem Locum merebatur, doctrina, instructione, eloquentia, simul incomparabilis. Nos quibus de caussis huc eum redegerimus, jàm suprà indicavimus. Illustrationem instituto modo strictim exsequemur, si enim ex merito omnia velimus commentario adscribere, quæ poteramus, monitorũq; præstantia videbatur poscere, facilè unius hujus libri Exegesis cæterorum omnium molem superaverit. Sed de industria vela contraximus, ut ad alia quoque Posteritati elimanda veniamus.

V.1. AUSPICIIS REGALIBUS.] Dignis Imperatore. Alludit & hic & alibi morem stantis Reipublicæ Romanæ, magistratus enim majores auspicato, consulus nimirum avibus creabantur. Vide Gellium libro XIII. cap. XIV. Majestate Regia Tempora aperiri, & summa cum festivitate novum annum incipere ait, cui pro felicissimis auspiciis sit Augusti nominis titulus. *Auspicia annorum à Consulibus sumi solita,* auctor est Cassiodorus lib. II. Epist. I. Sunt verò Indicia rerum, verborum, omnium. De Rebus Justinus libro XIV. De Argyraspidum copiis, prodito Eumene: *Sequitur exercitus prodito Imperatore suo & ipse captivus triumfumq; de se ipso ad victoris sui castra ducit. Omnia auspicia Regis Alexandri, & tot bellorum palmas laureasque, una secum victori tradentes.* De Verbis Vopiscus initio Aureliani, *& nemo non aliorum*, Ominum res generalis est, & Auspicia, auguria, dicta, facta, occursus, casus, errores, portenta, omnia complectitur; quæ singula plenè suo loco explanavimus. Auspicia autem hæc genere notant. Petronius Bello Civili.

Continuo clades hominum, venturaque damna
Auspiciis patuere Deûm.

Auspicari, captare hoc genus. PLautus Sticho:

Certum est mustela posthac numquam credere.
Nam incertiorem nullam novi bestiam,
Ego eam auspicavi in re capitali mea

Hieronymus Epist. VII. *Ne capillum irrufes & ei aliquid de gehenna ignibus auspiceris.* Vide Adversariorum lib. LIII. cap XIV. Initio

Honorum, qui eos adibant, auspiciorum nomine magnificos se faciebant. Spartianus Adriano: *Militibus ob auspicia Imperii duplicem Largitionem dedit.* Regalia Auspicia, Fortunam, Felicitatem Principe Romano dignam notant. Tacitus, Annal. XIII. *Pleraq; in summa Fortuna auspiciis & Consiliis quam telis & manibus geri.* Auspicia Imperatoria, ut hic Regalia, eidem, tanti nominis gloriam sustinentia, apud eumdem, lib. XV. *Tum lustratum ritè exercitum ad concionem vocat, orditurq; magnifica de auspiciis Imperatoriis, rebusq; a se gestis.* Rex, Imperator omni huic generi scriptorum, rarò aut numquam sub primis principibus. Auspiciis regalibus. Ductu, Majestate, tutela Regia. Vetus auctor apud Joann. Saresberiensem lib. VI. c. XXIV. Macedones prælio pulsi Rege suo in cunis prolato acrius certamen repetiere, tamquam ideò victi quod bellantibus defuerant, auspicia Regis sui. Initium hoc æmulatur in Panegyrico Authemij ordiendo Sidonius.

SESE ANNUS INDUIT.] Assimilatio à Serpente exuvias veteres ponente, novam pellem induente. Induit se, qui adsciscit formam aliam, Virgilius. *cum se nux plurima silvis Induit in florem.* Lucanus lib. VII. *numquam tanto se vulture cælum Induit* Noster III. Consul. Honor. *Indue mente Patrem* Interpres Apollonij Tyrij: *Excidit illi Pietas, & oblitus se esse patrem, induit conjugem* Columella, lib. IV. cap. XXVII. *Est Sapientis Rustici reputare num majore fructu vitis se induerit, quam ut perferre eum possit.* CAP. XXIV. *Nam Ita se induunt uvis ut nequeant maturitatem capere si benignitas terræ, & trunci lætitia non adsit.* Papinius Silv. I. *Nec tantum induerint fatis nova secula crimen.* Idem Theb. VIII. *flammantur in hostem Cornipedes Corpora ceu mixti Dominis, iras q; sedentum Induerint.* Acutè sanè dictum annum se induere, qui in se ex se revolvitur: Dicas Annum etiam se Regalibus Auspicijs involventem, perhiberi.

2. NOTA AULA.] Imperatoris Nomine & Regimine. Licet enim Principum Potestas summa, Anni tamen Consulum Nominibus in Fastos referebantur; & ipsi Principes Rescriptis Edictisq; suis ea vocabula subscribebant, non annos Regnorum. Ergo jactantior annus cum Principis Consulis titulo inscribitur. Nota Aula quia quartus Consulatus Honorij, annum agentis XIV. Qui primum bimus signaverat.

2. JACTANTIOR.] Est Papinij, DecimoSeptimo Domitiani

gaudete curules

> *Et septemgemino jactantior æthera pulset*
> *Roma jugo*

Pauca sunt in brevi illo carmine quæ suis Panegyricis non repetierit Claudianus.

FRUITUR.] Innuit ingenti voto ante optasse.

5. NEC PASSI.] Indignati. Male scripti qui mutant. Paneg. Manlij. *Ille ferox unoque tegi non passus Olympo Immensum per inane volat* Damasus Elogio Christi: *nostra domuisti crimina vita Passus corporea mundum vestire figura.* Claudianus III. Raptus: *mox ipse serenus Ingreditur, facili passus mansuescere risu.* Nulla ergo mutatione opus. Limina memorat quia Moris fasces affigi postibus eorum qui Magistratum inirent, De Coss. noster Panegyrico Probiniano.

> *Unanimos fratres, cuncto stipante Senatu,*
> *Ire forum, strictasque procul radiare secures.*
> *Atq; uno bijuges tolli de Limine fasces.*

Alludit Petronius in Trimalchione: *In postibus triclinii fasces erant cum securibus fixi.* Cæsarum verò domibus Laurea triumphalis perpetuò accubabat. Ovidius, Metamorph. I. De Daphne. *Postibus Augustis eadem fidissima custos Ante fores stabit.* Ut ante Summorum Pontificum. PLinius, libro XV. cap. XXX. *Laurus triumphis propriè dicatur, vel gratissima domibus janitrix Cæsarum Pontificumque. Quæ sola & domos exornat, & ante Limina excubat.* Seneca Consolat. ad Polybium, capite

pite XXXV. *Hoc fuit in rebus humanis Fortuna. Hoc erit: Nihil mansum sibi reliquit, nihil intactum relinquet. Ibit violentior per omnia, sicut solita est semper; eas quoq; domos ausa injuriæ caussa intrare, in quas per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere vestem.* Quærunt hoc Senecæ loco docti quæ dicantur templa hæc, quæ domus, per hæc adiri consuetæ? Clara est res in Procerum Romanorum magnificis ædibus peculiaria fuisse Sacraria, quotidianæ superstitioni perficiundæ. quæ familiaria quædam fana aut templa dixit Seneca. Cicero libro XIII. Famil. Epist. II. *Cajo Aviano Evandro, inquit, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multum utor, & patrono ejus Marco Aemilio, familiarissimè.* Vides tam fuisse spatiosa ut peculiarem familiam habitatricem cœperint. Ita Livius lib. XXIV. Interficiendam in sacrarium domus confugisse scribit, eadem more constructæ: *Heraclea erat filia Hieronis, uxor Sosippi: ea cum ad se quoque veniri præscisset, in Sacrarium ad Penates confugit, cum duabus filiabus virginibus, resolutis crinibus, miserabiliq; alio habitu.* Ausonius Ephemeride ad servulum suum summo mane excitatum.

Puer eja surge & calceos,
Et linteam da sindonem,
Pateatq; fac sacrarium
Nullo paratu extrinseco.

Hoc autem genus Sacrariorum sæpè Vestibula ædium occupasse clarum ex Petroniano Satirico, cujus verba mox ponemus. Et magnifice certè statuis ornamentisq; aliis exornata fuerunt, ut intrantes velut per instructa Templa in habitacula Dominorum procederent. Taceo à principibus ipsa Fana in vestibula redacta, ut Caligulæ exemplum probat. Suetonius, cap. XXII. *Datoq; negotio, ut simulacra numinum, religione & arte præclara, inter quæ Olympici Iovis, apportarentur è Græcia, quibus capite demto, suum imponeret: Partem Palatij ad Forum usq; promovit, atque æde Castoris & Pollucis in Vestibulum transfigurata, consistens sæpè inter fratres Deos, medium se adorandum adeuntibus exhibebat.* Eadem Dio, lib. LIX. *Et potest ut eam* domum Caligulæ alioquin infestus, subnotaverit Seneca. Petronius Arbiter de domo Pompei Trimalcionis: *Retulimus ergo dextros pedes, Dispensatoremque in Precario aureos numerãtem deprecati sumus, servo remitteret pœnam.* Quæ verba indicant pariter, precarium illud fuisse in vestibulo ædium, quod quidem inconsideratissimè in *pratorium* mutant interpretum nonnulli, cui minimè isthic locus: cũ cõtrà verisimilimum sit eumdem locum, distinctis tamen conclavibus, thesauros & Deos Trimalcionis illius custodiisse. In vestibulis porrò Foci erant & Sacella veterum, qualiacunq; etiam Deorum etiam rudium adhuc & ferè ligneorum, ut ait Tibullus, quæ Luxuriam post Romanam in Templa commutasse censorius Senecæ sermo notat, sanè inde & vestibula ipsa nominari cœpta tradunt Grammatici. Nonius Marcellus: *Vestibula quidam putant sub ea proprietate distincta, quod in primis ingressibus, & in spatiis domorum Vesta, hoc est ara, & foci, soleant haberi. Precaria* autem talia exornabant plurimis Deorum statuis, ambitione insigni. Auctor priscus de Translatione B. Jacobi, in Monumentis Floriacensibus. *Degebat eo loci, in extremis videlicet Gallaciæ finibus, gentilis matrona & Nobilis, quæ erat multæ familiæ, & amplissimi fundi possessor & Domina. Hæc in Idolio suo multa simulacra dæmoniorum recondita habebat, quæ sæpissimè adorabat, quia Dominum verum ignorabat.* Sic è pretiosissima materia Doctorum suorum imagines in Larario habuisse M. Antonium scribit Capitolinus, & pluribus nos illustramus lib. LXXXI. Adversariorum. Precarium in Petronio servant omnes Codices, & malè ei movetur controversia.

4. REDUCES.] Velut exsulaverint hactenus. Omnia agit ut majestatem priscam Consulatui restitutam indicet. Sanè verò multi Barbari nomina Fastis hactenus intulerant, re Romana exigente, Tutores propugnatoresque Imperij contrà alios extraneos. Sic

Sic Dagalaifus cum Gratiano Augusto ut & Merobaudes, Consules fuerunt, minimè Romani tituli homines, neq; Græci: cum Clearcho sub Theodosio Ricomer, cum Arcadio eodem Principe, Bauto. Post ejusdem excessum sub Honorio, cum Vincentio, Fravita, cum Theodosio Rumoridus, solus, & cum Anthemio, Stilico, quorum vocabula TransRhenanas & TransDanubianas linguas spirant, nunc quoq; ex ijs interpretanda. Noster Honorio Consule summum Dignitati honorem plenè restitutum canit, ut cum summa potestate conspicuus, tum nemini Barbaro jam tangendum, videri velit Romanum Consulatum.

5. AUGUSTO CONSULE.] Summo Magistratui unius hominis Consulatum junxisse primum L. Sullam supra ex Appiano docuimus. De Cæsare idem tradit Lucanus, nimium quidem confidenter, nisi quod ejus tamen Potestas Dictaturam Sullæ longè excessit. Libro V.

Ipse petit trepidam, tutus sine milite, Romam,
Iam doctam servire togæ; populoque precanti
Scilicet indulgens summum Dictator honorem,
Contigit, & latos fecit, si Consule, fastos.
Namq; omnes voces, per quas jam tempore tanto
Mentimur Dominis, hæc primum repperit ætas.
Qua, sibi ne ferri jus ullum, Cæsar, abesset,
Ausonias voluit gladiis miscere secures.
Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
Imperij rapiens, signavit tempora dira
Mæsta nota.

Ex illo tempore, adjicit, Consulatus fuisse nuda tantum nomina, solum distinguendis temporibus apta, cum pro lubitu principes omnia facerent: Quod ludibrium ei Magistratui demsisse videri vult Claudianus ab Honorio suo.

4. AUGUSTO.] Summo Principe. De voce Suetonius libro II. Suida:

αὔγουστα λέγονται τὰ τίμια, καὶ μεγάλα, καὶ ἐπίσημα.

Vox Græcis non assequenda.

5. ARMORVM PROCERES LEGUMQVE POTENTES.] Leges ubiq; opponit armis, per eas Politicum administrandæ Justitiæ secundum jus scriptum & Rescripta Principum, Consuetudinesq;, statum, intelligens. Vides, ait, quanta sit dignitas reddita Togato Civilique magistratui, cum omnes Duces, quorum in manibus cum milite potestas est, Consulem novum stipent. Haud dubio hæc in tacitam Stiliconis gloriam dixit, cui ante omnes Heroas addictus fuit. Distinctio sic est concinnanda, ut hæc sententia exeat, nonnihil in vulgatis Libris læsa. Patritij habitus, Senatorios denotant. Stiliconis quanta fuerit potentia superius notata satis docent, quodq; parentem Principis palam dicat Prudentius, minimè adulator. *libro II. in* Symm.

dux agminis imperiique
Christipotens nobis juvenis fuit, & Comes ejus
Atq; parens, Stilico.

Zosimus lib. V. *ἄγραφον νόμον* fuisse quicquid Stiliconi placuisset tradit, quem revera *LEGVM POTENTEM* dixerit hic Claudianus. *στρατηγὸν παντὸς στρατεύματος* vocat ibidem idem, quæ est altera pars Poetæ dictorum. *Magistrum Armorum* celebrat Paullus Diaconus, *Tutorem Imperii*, Idem Libro XIII. *Toti Imperio præfectum* Georgius Cedrenus; *Omnis Honoriani militiæ Sozomenus.*

6. MORE GABINO.] Vetustissimo, cum Consuli pareret miles, Cinctum etiam Gabinum, toties alibi nominatum, dicat; quo expeditè pugnaturi, se exserebant. Vt Festus, & de Decio jam devoto, Livius, lib. VIII. *ipse incin-*

incinctus cinctu Gabino, armatus in Equum insiluit, ac se in medios hostes immisit.

7. DISCOLOR INCEDIT LEGIO.] Ducibus togatis, Patritio habitu sumto, milite partim sagato, partim togato. Militem niveo habitu indutum, vexisse Honorium ad Cõsulatum capessendum tradit infrà DLXX. *Incedere* gravitatem, majestatem, indicat. Virgilius de Junone *quæ divûm incedo Regina.*

8. BELLORUM SIGNIS.] Draconibus & Aquilis. His addebatur Honorij ævo effigies. Prudentius libro & loco modo nominatis.

Deus unus Christus utrique:
Hujus adoratis altaribus, & Cruce fronti
Inscripta, cecinere tubæ: prima hasta Draconis
Præcurrit, qui Christi apicem sublimior effert.

8. VEXILLA QUIRINI.] Togatum Senatoriumque agmen, quod instituit Romulus.

9. LICTORI CEDUNT AQUILÆ.] Consuli Duces Militiæ. *Propiores*, inquit, Cæsariani *Consuli sunt Lictores quam Aquiliferi.* Eadem gloriabatur Cicero.

Cedunt Arma Togæ. Lictores in acie Coss. adfuisse docet Silius.

10. RIDETQUE.] Positis minis, obtutuque castrensi. Falsum ergo fecit hic miles Honorianus, quod generatim Menander olim dixit apud Stobæum, Serm. LII.

Κομψὸς στρατιώτης οὐδ' ἂν, εἰ πλάττοι θεὸς, οὐδεὶς γένοιτ' ἄν.

Eadem Noster repetit Panegyrico Nuptiarum Honorij.

TOGATUS.] Suo semper alioquin habitu civili cultu hominibus irrisus. Idem Comicus:

Ἐγλοιδόρητον, ὡς ἔοικε, φαίνεται
τὸ τοῦ στρατιώτου σχῆμα, καὶ τὸ τοῦ ξένου.

Popularitas autem & civilitas principum in eo laudatur, quod militem ad Vrbem & in sedibus Imperij togatum esse voluerunt. Capitolinus in Marco: *Reversus ad Italiam navigio tempestatem gravissimam passus est. Per Brundusium veniens in Italiam, Togam & ipse sumsit, & milites togatos esse jussit, nec umquam sagati fuerunt sub eo milites.* Quæ inepta extremis verbis scriptura est. Scribe: *nec umquam sagati adfuerunt cum eo milites.* In Italiam nimirum venerunt. Alijs Principibus adeo sagis suis addictus miles fuit, ut in ijs etiam aliquando discumberent, quod jussisse Saturninum Tyrannum cap. XXII. tradit Trebellius Pollio. Sic verò ad majestatem quoq; pristinam Rei Romanæ pertinet, quod jussi quandoq; à Principibus Senatores Equitesq; non nisi *Togati prodire* in publicum. Spartianus Adriano: *Disciplinam civilem non aliter tenuit quam militarem. Senatores & Equites Romanos semper in Publico togatos esse jussit, nisi si à cœna reverterentur. Ipse, cum in Italia esset, semper Togatus processit.* Olim id Ambitionis erat, ut vides in Seneca de Tranquillitate, cap. XIII. *Scit sapiens omnes hos qui Togati Purpuratiq; incedunt, valentes coloratosq;, malè sanos esse, quos non aliter videt, quam ægros intemperantes.* Unde capiat Lucem, quod Tacito dictum Annal. XI. *Cogitare plebem qua toga enitesceret.* De quo uberius alibi, ut & super eo quod Livius indicat milites hyeme togatos & tunicatos fuisse.

10. MEDIIS EFFULGET CURIA CASTRIS.] Senatus. Senatui dignitatem servari, & Duces militiæ Senatorio habitu inter milites armatos stipare Cæsarem Consulem dicit. Curia est Senatus ubicunq; conveniens. Lucanus V.

peregrina ac sordida sedes,
Romanos cœpit Proceres, secretaque rerum
Hospes in externis audivit Curia tectis.

Idem Lib. III.

Omnia Cæsar erat: privatæ Curia vocis,
Testis adest; sedere patres, censere parati.

Qui Principes senatui suam dignitatem servarint, læserint, notant plerumque scriptores Augustæ Historiæ, non indiligenter Aurelius Victor multis locis.

11. PALATINO SENATU.] Imperatore, Totaq; aula Senatum cultu referentibus, inq; comitatu habentibus. Notari potest *SENATVS* dici etiam loca conventui Senatorio destinata aut apta. In descriptione prisca Constantinopolis: Habet Urbs Constantinopolitana Palatia quinque, Ecclesias quatuordecim, Domos divinas Augustarum, VI. Domos Nobilissimas. III. Thermas. VIII. Basilicas. II. Fora. IV. Senatus. II. Horrea. V. Theatra II. Lusoria. II. Portus. IV. Unde Senatulum, Matronarum Curiam quandam, dixit Antoninus Alagabalus. Lampridius: *Fecit & in colle Quirinali Senatulum, id est mulierum Senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis.* Vopiscus, fine Aureliani: *Senatum, sive Senatulum, matronis reddi voluerat, ita ut primæ illic quæ sacerdotia. Senatu auctore, meruissent. Pariter appellat* Publius Victor Descriptione Antiquæ Romæ: Nec assentimur Casaubono aliisq; doctis viris vocem mutantibus. *Senatum Matronarum* Romæ agnoscit etiam Hieronymus ad Marcellam invitatoriâ Bethlemum: *Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæviat, Circus insaniat, theatra luxurient, & quia de nostris dicendum est, Matronarum quotidiè visitetur Senatus.* Verum Senatum ne post occisam Semiamiram, Alagabali matrem, *ulla* mulier introiret: cautum, dirisque devotionibus sancitum scribit idem Lampridius.

12. TRABEAM BELLONA GERIT] In Gratiam Honorij. Quod multo verborum fictionumq; splendore noster, simpliciter dicit Sidonius, vir alioquin magni ingenii, sed qui affectando & ineptiendo ingens detrimentum Romanæ Eloquentiæ intulit, posteritatem ex insanitura exemplo suo insaniorem facturus, Paneg. Majoriani.

Concipe præteritos, Respublica, mente triumfos:
Imperium jam Consul habet: Quem purpura non plus
Quã lorica operit: Cujus diademate frontem
Non Luxu sed Lege tegunt: Merituq; laborum
Post palmam palmata venit. Decora omnia Regni
Accumulant Fasces, & princeps Consule crescit.

13. HUMERIS VECTURA CURULES.] Militem per Bellonam intelligit, qui humeris tulit Imperatorem Consulem. Infra hoc eodem Libro.

Nunc quoq; quos habitus, quanta miracula pompæ
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu.
Per Ligurum populos, solito conspectior, ires.
Atq; inter niveas altè veherere cohortes
Obnixuq; simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus.

Quod quidem summum obsequium, summumque officium. Sic Cicero jactavit *Humeris se Republica* ab Exsilio domum relatum. Notat in hoc morem Principibus ex arrogantia & adulatione populi factum, Plinius Panegyrico: *Qui dies ille, quo exspectatus desideratusq; urbem tuam, ingressus es? quam mirus lætusq; ! Nam priores invehi & importari solebant, non dico quadrijugo curru, aut albentibus Equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat: Tu sola corporis Proceritate altior aliis & excelsior, non de Patientia nostra quemdam triumfum, sed de superbia Principum egisti.* Consules quidem, ob reverentiam Dignitatis, penè ab amicis gestabantur. Id quod Consuli sibi Julianum Imperatorem penè fecisse testatur Mamertinus Panegyrico: *Penè intrà ipsas Palatina domus valvas Lecticas Consulares jussit inferri, & cum honori ejus venerationiq; cedentes, sedile illud dignitatis amplissimæ excusaremus suis nos propè manibus impositos, mixtus agmini Togatorũ, præire cœpit*

cepit pedes gradum moderans penè ad Lictoris nutum & Viatoris imperium.

13. SACRAS CURULES.] Consecratas insidente Principe. Sic loca quæ transierit eumdem sacrasse superiore Panegyrico dixit. Sed & alioquin sacra ea sedes, Lucanus, libro III. *non Consule sacra Fulserunt sedes* Consulatus ea tum adhuc dignitas, ut summos postea etiam fasces dicere ausus sit Rutilius, libro I. Itin.

Sedula promisit summos imitatio fasces,
Si fas est meritis fidere, Consul erit.

14. LAURIGERAS SECURES.] Rebus lætis & Imperatorum omnibus, Fasces Laureis cinctos dudum notarunt Collectanea doctorum, *Lustrationibus*, quibus & incendebatur Laurus, pariter cultos noto ex Obsequente, cap. LXVIII.

15. LATIA TOGA.] Insigni Romanæ Civitatis & Rei. Gens rogata, Maroni, Togatæ manus, Romanæ. Lucano, lib. VII.

Non illic Regum auxiliis collecta juventus,
Bella gerit, ferrumq; manus movere Togata.

17. FERREUS CURRUS.] Descriptus Papinio, lib. VII. Ipse Mars talis, Nonno libro XXXII. alijs infinitis. Vulgata enim omnia.

18. ERIDANI PER PRATA.] Non lõgè scilicet dissita, maximè pascua, digna pabulo divinorum Equorũ. Adeo dilectus Poetis hic fluvius, ut etiam in campos Elysios perfluere dicant, uti Maro. lib. VI. Ut mirum sit doctos viros dedita opera fabulosa ejus confutasse, in quibus sunt Polybius & Lucianus. Laus & comparatio cum Nilo & Danubio exstat in Lucano, lib. II. Reliquias in cœlo positas notares. Aratus θεῶν ὑπὸ ποσὶ φορεῖται Λείψανον Ἠριδανοῖο.

19. ULPIA PROGENIES.] Patria & Origine ad Trajanum relatum Theodosium notavi ad superiorem Panegyricum, vers. CLXXVI. Victorini verba sunt: *Theodosius genitus Patre Honorio, matre Thermantia, genere Hispanus, originem à Traiano principe trahens. Quam similis corpore animoq; , moribus etiam maior, fuerit hoc summo Principe* Theodosius, idem scriptor, & ex eo scribit Paullus Diaconus, cum sequentibus alijs, nequaquam sanè assutitijs verbis, ut opinari voluisse video, cum repetierint ea ex Victorino ætate propinqui & alii deinceps scriptores. Similitudinem Trajani tangit & Orosius lib. VII. cap. XXXIV. *Theodosium omnibus ei humana vita virtutibus comparans.*

19. DIADEMATA.] Principes Romanos, quos instar Vectigalis Hispaniam dedisse alibi ait. *Sola novum Latiis vectigal Iberia rebus Contulit, Augustos.* De usu Diadematum collegerunt Lipsius ad Tacitum, Bulengerus de Imperatore, alij.

20. IBERA DOMUS.] Theodosius gente Hispanus. Noster hoc Libro infrà *Hispania Patrem Auriferis eduxit aquis. Natus in Cauca*, Civitate Gallæciæ. Zosimus, lib. IV.

αἱρεῖται τῆς βασιλείας κοινωνόν. Θεοδόσιον, ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καλλαικίας, πόλεως Καύκας ὁρμώμενον, οὐκ ἀπόλεμον, ἐπὶ ἀρχῆς στρατηγικῆς ἄπειρον.

Jejuna sanè, invida, malignaq; laude pro tanto Principe. Idatius: *Theodosius, natione Hispanus, de Provincia Gallacia, civitate Cauca, à Gratiano Augustus appellatur. Italicam, Trajani Patriam adscribit* Marcellinus Comes, quorum inclinant & alij. Patriam inter laudes laudandi Principis recenset. Pacatus. Cuncta igitur à capite, proposito ordine, prosequamur. Jam profectò constabit eum principem declaratum, qui & ab omnibus legi debuerit, & ex omnibus. Nam tibi primum mater est Hispania, terris omnibus terra felicior. Gregorius Nyssenus Vita Thaumaturgi eum morem, Paganis usurpandum, abjudicat præconibus Laudum Christianis.

20. VILIOR UNDA.] Antiquissimæ nobilitatis suprema repetitio à fluminibus. Sic mul-

multos suorum Heroum fluviis filios donant Argonautarum præcones, & Homerica Poësis; ut vix ullum illustre genus non inde sanguinem duxisse, aut miscuisse conatur. His omnibus ut Theodosium præferat noster; non, ut illi, flumini alicui addicit natum, sed ipsi Deorum genitori, Oceano. Sic in Epithalamio Honorij.

Tagus intumescat auro:
Generisq; procreator
Sub vitreis Oceanus
Luxurietur undis.

21. CVNABVLA FOVIT OCEANVS.] Oceanum parentem Deorum dicit Ὁμηρικῶς, à quo omnium originem, etiam hominum, alij deducunt. Orpheus:

Ὠκεανὸν καλέω, πατέρ' ἄφθιτον, αἰὲν ἐόντα,
Ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Homerus, Iliade XIV. Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Θηθύν. Scholiastes. γένεσιν, πατέρα, ἐπεὶ πρῶτον στοιχεῖον τινες τῶν φυσικῶν εἶπον τὸ ὕδωρ, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ λοιπὰ τρία, ὅθεν ὁ Πίνδαρος ἄριστον, εἶπε τὸ ὕδωρ. Scholiastes Pindari, eo loco:

ἡ δὲ τῶν γένεσις ἐξ ὠκεανοῦ γέγονε.

Originem hanc Deorum altè per monstra fictionum repetit Athenagoras Legatione pro Christianis: *Dii ait*, inquiunt, *non erant ab æterno: sed ita eorum natus est quisque, ut & nos nascimur, & in hoc omnes consentiunt*. Sic enim canit Homerus:

Oceanumq;, Thetynq;, Deorum progenitores.

Orpheus verò, qui & nomina eorum invenit primus, & generationes, & gesta singulorum Carmine prosecutus est, inq; divinis rebus explicandis fide dignior cæteris habetur, quem & Homerus cum aliis in multis tum circa Deos quoque maximè sequitur, pariter primam eorum generationem ex aqua constituit.

Oceanusque, Dijs cunctis communis origo.

Fuit enim aqua, secundum ipsum, principium omnium. Ab aqua subsidente creata est Ilys, id est Lutum. His parentibus ortum est animal Draco, cui agnatum erat caput Leonis, corpus verò medium continebat faciem Dei, Herculis aut Chroni, dicti. Ab Hercule natum est ovum immensæ magnitudinis, quod, dum completur, vim passum ex attritione à genitore suo in duas partes dissiliit. Et superior quidem in cœli formam perfecta est: *inferior verò delapsa terram constituit:* & quæ ibi sequuntur, Tædet enim pudetq; sacrilegorum deliriorum. Vise & Cornutum, sive Phurnutum, cap. VIII. Virgilius quoq;:

Oceanumq; patrem rerum.

Sciteq; Capella in Satirico, omnium Deorum nutricem appellat Thetidem. Inter Philosophos hujus doctrinæ auctor fuit Thales, cujus Sapientia Posteritati Proverbium fecit. Scholiastes idem Pindari:

ἀρχὴ γὰρ τῶν ὅλων κατὰ Θαλῆν τὸ ὕδωρ.

Vide Laertium Vita, Plutarchum, non illum Chæronensem, Placitis. Ausonium Ludo Sapientum. Minutium Felicem Octavio. Ciceronem I. de Nat. Deorum. Academic. Q. lib. II. & Alibi. Lactantium, lib. I. cap. V. Alios infinitos. Poëticis litteris notandum aliud Numen omninò à Neptuno esse Oceanum, etiam ejus Amphitrite. Illum Conjugem hujus, Oceanum perhiberi Thetidis. Columella.

nunc sunt genitalia tempora mundi,
Nunc Amor in coitus properat, nunc Spiritus Orbis
Bacchatur Veneri, stimulisque Cupidinis actus
Ipse suas adamat partes, & fœtibus implet.
Nunc Pater æquoreus, nunc & Regnator aquarum,
Ille suam Thetyn, hic pellicit Amphitriten.

Et iam

Et jam cæruleo partus enixa marito,
Vtraque, nunc reserat pontum, atque natantibus implet.

23. IMMENSO.] Commodum sanè Epitheton Maris, quod non sine miraculo inspicies, cum infinitum esse, nec animo metam ejus te tangere posse considerabis. Epigramma Vetus in hanc sententiam scriptum, hic commodè publicabimus:

Quod cernunt oculi Deus est; fons nempe Deorum est:
Majestas cœli vertitur orbe suo.
Terra geris gremio sese cœlique suoque.
Et finem ingentis monstrat uterque globi.
At quæ se in pelago tradit, Natura, videndam,
Luminibus dicit; non ego finem habeo,
Omnia me circum, super omnia, fundit aqua lex,
Sic nusquam immensi terminus Oceani est.
Hic oculos igitur rerum in primordia mittis:
Exspirant omnes hic numeri atque nota.
Nascitur hinc quicquid moritur, retroq; recedit;
Huc redit æterno quicquid in orbe perit.
Hec perimit flammas elementum, alit, evocat, auget.
Omnis abest sapiens aque Thalete procul.

24. HINC PROCESSIT AVUS.] Theodosij Pater, Honorij avus: de cujus rebus gestis præcedente Panegyrico. Theodosium seniorem dicere licet, respectu Imperatoris, quem Iuniorem vocat nec dum Principem, Ammianus. *Laudes maximi hujus Ducis multa apud eundem Historicum*, ut facilè omnis ejus ætatis præstantissimum fuisse liqueat. Theodosij Pater fuit, vel adoptione, cum natura patruus, vel revera naturaque. Adoptionem ingerit Victorinus, qui matre certo nominata, certo etiam Honorium Patrem Principi adscribit; quodque Ammianus & ejus & filij (quem alij statuunt) mentionem habens, non meminit tamen agnationis tam necessariæ. Patrem tamen disertè vocat, nec ulla alterius memoria, Pacatus Panegyrico, qui & genuisse ait: *Patrem, Imperator, tuum de te æstimem: Nec difficilis conjectatio est. Nam cum duo sint quæ claros Duces faciant, summa virtus, summaq; felicitas, scire obvium est qua fuerit felicitate præditus qui te genuit? O digna Imperatore nobilitas, ejus esse filium Principem, qui Princeps esse debuerit.* Sic & cæteri Historici, & disertè Ambrosius, in Oratione Funebri Principis. Vt semihabitæ suprà Victorino Fidei nos pene pœniteat. Nobilitatem hujus Ducis commendant Græci præcipue Ecclesiastici Historici, dum Proceribus Hispaniæ Imperatorem Theodosium natum adnotant. Virtutem incomparabilem Ammianus, & Pacatus, ille disciplinam & scientiam militarem, cum corporis militari etiam habitu, hic formam majestatemque insuper mirificè commendant. Modestiam, verecundiam, Eloquentiam. Symmachus lib. X. Epist. I: Res gestas cumprimis idem Ammianus recenset, præsens utique, neque non laudat quicunque ævi & bellorum meminit. Interfecti annū CCCLXXIX. Christianum notat Hieronymus Chronico, Cædem imperavit furens fato imminente Valens; ejus meminit Ambrosius, Triumfatorem interfectum, & filio pariter structas insidias dicens, Oratione modo nominata: P*ortavit,* inquit, *jugum grave Theodosius, à juventute: Quando insidiabantur ejus saluti, qui Patrem ejus triumfatorem occiderant. Portavit jugum grave quando Pietatis subijt exilium* (*fortè auxilium,* ut Arrianorum latè dominantium sub Justina alijsque indicet repressionem,) *quando infusis Romano Imperio Barbaris suscepit Imperium.* Jornandes de Successionibus: *Valens Imperator, Lege lata ut monachi militarent, nolentes jussit interfici: Quando & Theo-*

dosius Theodosij, posteà Imperatoris, Pater, multiq; nobilium occisi sunt Valentis insania. Paullus Orosius lib. VII. cap. XXXIII. *Comes Theodosius, Theodosij, qui post imperio præfuit, Pater, à Valentiniano missus, effusas Maurorum gentes multis præliis fregit, ipsum Firmum adflictum & oppressum coegit ad mortem. Post cum experientissima Providentia, totam cum Mauritania Africam meliorem pristinis Legibus reddidisset, instimulante & obrepente invidia jussus est interfici.* Qui addit Christianum tanti viri excessum: *Iussus interfici apud Karthaginem baptizari in remissionem peccatorum praoptavit, ac postquam sacramentum Christi, quod quæsierat, assecutus est; post gloriosam seculi vitam etiam de æternitate Vitæ securus, percussuro jugulum ultrò præbuit.* Ex quo eadem Paullus Diaconus lib. XII. Miscellæ, Freculphus Tom. II. Lib. IV. cap. XIX. Alijque porro. His positis consideratisque penè dixi fidem me Victorino demere, qu tamen magis de Theodosij rebus accuratè nemo scripsit; At in ejus sententiam rursum manu velut injecta me retrahit Prosper Chronico, disertis verbis Theodosio Principi. Seniorem Theodosium *Patruum* non *Patrem* adscribens: *Ausonio*, inquit, *& Olybrio Consulibus Gratianus post mortem Patrui Theodosii, Theodosium filium in consortium assumit imperij, & ei regnum tradidit orientis.* Sed verba hæc mendosa sunt, cur enim Patruum Imperatoris novi memoraverit, tam paucorum verborum Chronologus; Veteris, qui magis erat in ore, & Imperator ipse, reticuerit? Scribe *post mortem Patrui, Theodosium, Theodosii filium, in consortium assumit Imperii.* Sic Cassiodorus Chronico, & Res clara: *Valens enim Patruus Gratiani*, ab cujus excessu adscitus Theodosius. Marcellinus Comes: *Theodosius Hispanus à Gratiano A. apud Sirmium post Valentis interitum Imperator creatus est.* Orosius lib. VII. cap. XXXIV. *Gratianus post mortem Valentis sex annis Imperium tenuit, quamvis jamdudum antea cum Patruo Valente & cum fratre Valentiniano regnaret.* Erraverit igitur Victorinus, aut mendo à sciolo fuerit inquinatus.

25. AFRICA.] Trans Rhenum primum Barbaros domuisse Seniorem Theodosium dicit, deinde in Africa, postmodum Britannia. De omnibus Noster Bello Gildonico, & Pacatus Panegyrico verbis postponendis. Africanas ejus victorias celebrat Ammianus, Britannicas eisdem subiiciens, ut serie sua se sunt secutæ.

26. CALEDONIIS.] Britanniam felicibus expeditionibus eundem Theodosium Comitem pacasse, & ex utroque bello, tam Africano quam Britannico, quorum hic noster testis, statuas meritum, inter priscorum maximorumq; Ducum nomina auctor Symmachus lib. X. Epist. XXII. & LVII. Laudatur Princeps à varietate gentium bello aditarum, eam indidem commendat & Trajanum Plinius: *Cognovisti*, inquit, *per stipendia decem, mores gentium, regionum situs, opportunitates locorum, & diversam aquarum cœlique temperiem, ut patrios fontes patriumque sidus, ferre consuevisti; quoties equos, quoties emerita arma mutavisti?* Sic Theodosius Princeps laudatur, quod ætate varijs militijs bonam partem insumta, experientissimus bellorum Imperio fuerit adscitus. Quo intelligendum quod armis maturum ad Remp. gubernandam venisse ex Rufino notat Haymo libro X. Eccles. Hist. cap. VI. πολλὰ κατὰ τοὺς πολέμους ἀγωνισάμενον dicit Socrates, lib. V. c. II. διὰ τὴν ἀνδρείαν ὀνομαστότατον Theodoretus lib. V cap. V. ἄριστα πολλάκις ἐν πολέμοις διαγενόμενον Sozomenus, lib. VII. cap. II. Bellica fortitudine regnum parasse Theodosium, scribit Synesius ad Arcadium de Regno.

25. MEDIOS LIBYÆ] Summum calorem cœli, summumque rigorem componit ut omnia exantlasse dicat Heroem suum. Optimè autem restituta hæc lectio ex Cujacianis libris, assentientibus, Nostro, Belgis, Delrianis, Camertianis, quosque Andreas Schottus contulit: Vulgata bruta est, conivente

nivente licet cum Bentinianis & Aldinis incomparabili Scaligero, cui Typographum non patuisse magis putem.

27. DEBELLATORQUE BRITANNI LITTORIS.] Cautè & verè. Non enim intimorum locorum ejus insulæ. Ita rem gessisse, ut quas turbatas confusasque provincias adiverat, relinqueret tripudiantes, exceptus instar Camilli aut Cursoris alicujus à suis redux, scribit Ammianus. Apud quem gesta hujus summi viri in Britannijs lege junctis paginis CCCLXX. CCCLXXI. CCCLXXII. cum CCCXCIV. CCCXCV. CCCXCVI. Editionis Friderici Lindebrogij.

29. BOREÆ VASTATOR ET AVSTRI.] Rebellium inibi Barbarorum.

30. RIGOR ÆTERNVS.] Frigus perpetuum, inclementia cœli nulla, inquit, virtutem hujus Ducis impediebat, quin ijs locis cæderet hostes quibus tutiaere suo videbantur. Paria Ennodius Panegyrico Theoderici: *Tunc in campo hyems, & jugi pruinarum candore velata Cæsaries, barbam stiriis implicuit crine possesso. Pastum agminibus suis aut inde vetæ nationes, aut educata lustris fera suggessit. Inter hæc quæ tibi cum glacie aut ardore cesserunt: unâ certaminis tui lineam summotenus libet attingere. Vlca fluvius est, tutela Gepidarum: Ad hunc te callis tui rigor traduxit, &c.* Ita alij ejus generis *Æternus rigor*, insolubilis. Drepanius Florus, Christianorum Poetarum nimis adnumerandus, nec ævo, cui adscribitur.

> *gens nulla nivali*
> *Vsque adeò subjecta polo, quam frigore pigram*
> *Sidus, & æterna premit inclementia bruma.*

Distinctio nostri sic concinnanda. *Quid rigor æternus cœli? quid sidera prosunt Ignotumque fretum? Maduerunt saxone fuso, &c.*

31. QUID FRIGORA.] Plerique scripti Codices hanc lectionem ostentant. At verior utique nostri, & nonnulliorum Belgicorum cum Bentinianis *Cœli, quid sidera* Eruditè enim *Sidera* frigorum etiam vim habent, ut in Drepanij Flori verbis modò adscriptis *quam frigore pigram Sidus, & æterna premit inclementia bruma.* Hic enim *Sidus* omnem cœli constitutionem qualitatemque ejus regionis designat. Ita apud Plinium Panegyrico: *Diversam aquarum cœlique Temperiem, ut Patrios fontes, patriumque sidus, ferre consuevisti, alioquin latior* hujus vocis usus quam vulgo scitur. Luna sidus est in Frontino Strategem. lib. I. cap. XII. *Lucius Sulpitius Gallus defectum Lunæ imminentem, ne pro ostento exciperent milites, prædixit futurum. Agathocles Syracusanus adversus Poenos simi'i eiusdem sideris diminutione, qua sub diem pugnæ, ut prodigio, milites sui consternati fuerant, ratione qua id accideret, exposita, docuit, quicquid illud foret, ad rerum naturam, non ad ipsorum propositum pertinere.* Sol, apud Petronium:

> *Orbem jam totũ Victor Romanus habebat,*
> *Qua mare, qua tellus; qua sidus currit utrumque.*

Id est Sol Oriens & Occidens. Walafridus Strabus, nam aliquando tales priscis addimus Hortulo:

> *pars illa perennibus umbris*
> *Defugiat Solem; pars hæc, quia celsior, ignei*
> *Sideris accessũ lateris negat obice durum.*

Æstus notatur hac voce alibi, ut nostro & Drepanio isthic, frigora. Appuleius Floridis: *siti, ait, prope Oceani reflexus, & Solis exortus, primis Sideribus, ultimis terris.* Vbi de Indis loquitur. Vt astra Papinio lib. I. v. 305. Theb. *temperet astra galero Frigus signant,* & alio loco apud Plinij Panegyricum: *Cum fera gentes telis magis, quam suo cœlo, suo sidere, armentur.* Quæ verba vel sola veram hanc Lectionem nostro contrà fatuos Librarios conservant. Cœlum, Constitutionem omnem loci aerisque notat. Tacitus Germania: Quis, enim, *relicta Italia, Germaniam peteret, informem terris, asperam cœlo?* Tota Periodus Claudiani colludit his Pacati verbis, quæ forte & respicit: *Tua Imperator, auspicia non solum*

lum hæ gentes tremunt, quas ab orbe nostro silvarum intervalla vel fluminum, montesve distinguunt, sed quas, æternis ardoribus inaccessas aut continua hyeme separatas aut interfusis æquoribus abiunctas, natura disterminat. Aliter tamen Claudiani hunc locum legit & interpretatur Ioan. Frid. Gronovius, amicus noster, cujus libelli omni bona fruge pleni propediem publicabuntur. *Non Oceano Indus non frigore Bosphorus, non Arabs medio Sole securus est, &c.* Talem vero regionem Septemtrionalium populorum, qualem frigoribus inaccessam hic Claudianus nominat, pleramque agnoscunt Veteres scriptores. His opponit noster Æthiopes. Quo exemplo Messaallah Arabs cap II. de Ratione Circuli, de Sclavis scribit, eorum terram æterno frigore laborare, ut fervore Æthiopiam, Hyperbole porro insignis, hic cædem Saxonum & Pictorum, in insulis sui trucidatorum, sensisse alios populos, Ponto nimirum cæsorum sanguine infecto. Nam qui Pictos in Thule, & Saxonas in Orcadibus ex his verbis quæsiverunt, Poetam sese legere non meminerant, eumque talem qui minus sit artifex scitè paucis plurima, parvisque ingentia proponendi.

31. SAXONE FUSO.] Fortitudo & virtus cætera hujus nobilissimæ gentis fecere ut ab ijs vel victis vel oppugnatis Imperatores vel in primis laudarentur. Pacatus Panegyrico ad Theodosium Filium, de Patre hoc eodem, summo præconio hic etiam memoratarum virtutum: *Erat iusta compensationis occasio, ut tui patris saltem prædicandis virtutibus prolixius inhærerem. Sed quid faciam? Novam quandam patior ex copia difficultatem. Quid, inquam, faciam? Quæ Rhenus aut Vahalis vidit, aggrediar? Iam mihi se Sarmatica cæde sanguineus Ister obiiciet. Attritam pedestribus præliis Bataviam referam? Saxo consumtus Bellis Navalibus offeretur. Redactum ad paludes suas Scotum loquar? Compulsus in solitudines avias omnis Alemannus, & uterque Maurus occurrent? Cum igitur impediat turba dilectum, ad hoc tanti viri gesta præstet in summam referre, quam enumerando tenuare, dixisse sufficiat, unum illum divinitus exstitisse, in quo virtutes simul omnes vigerent, quæ singulæ in omnibus prædicantur. An si eius seculo mos ille vixisset, quo Romani Duces Macedonici, Cretici, Numantini, de vocabulis gentium subditarum adoptivum insigne sumebant; nonne hodie pauciora in Annalium scriniis, quam in vestræ domus titulis cognomenta legerentur. Cum ipse Saxonicus, ipse Sarmaticus, ipse Alamannicus diceretur, & quantum tota Respublica habet hostium, tantum una familia ostenderet triumphorum.* Adscripsi totam longam periodum, quia omnia eadem de eodem viro habet, ut inde Claudianum sumsisse sua verisimile sit, licet vera vel è fama haurire potuerit. Cui rei Tempora non abludunt, Nobilis enim ista Pacati Oratio scripta est infante adhuc Honorio solius Arcadij mentio [Vide infrà] pag. CCLIII. facile evincit. Quam rem tamen sæpè miratus sum, cum utique post natum jam Honorium dicta arguatur eo argumento quod cædē Maximi complectitur & Triumphalem (sub finem) Theodosij in Vrbem ingressum, quo tempore quadrimus aut quinquennis fuit is puer, is etiam præsens Parenti, ut notat Idatij Excerptor Canisianus. Sed & ipso fine Panegyrici mirū Rhetorem nostrum conspectum hon rij dissimulare, cum de Patris glorietur in hæc verba: *Quibus paror gaudiis? Quæ reversus urbibus Galliarum dispensabo miracula? Quantis stupentium populis, quam multo circumdabor auditore? cum dixero; Romam vidi, Theodosium vidi, & utrumque simul vidi: Vidi illum Principis patrem, vidi illius Principis Vindicem, vidi illum Principis Restitutorem?* Nulla hic mentio Honorij; ut perperam censuit doctissimus Levinejus. Princeps primus, est Arcadius ultrà quinquennium jam Augustus, cum Maximus cæderetur. Secundus, cujus Vindex Theodosius est Gratianus, cujus manes sano egregie hostili sanguine placavit. Tertius restitutus est Valentinianus. Occidentali Imperio relictus & de novo paullo ante præpositus. Sane mirum mihi quomodo hac oblivione neglecti, aut arrogantia contemti pueri placiturum se

sobolis

sobolis amantissimo Parenti spetare potuerit Pacatus. * Notandum posterius hoc miratione sanè non esse indignum. At priore loco Respublica loquitur Theodosio, nondum Principi, quo tempore Honorius natus nondum erat, ut illius alia sit ratio ponenda. Sed nos ad Saxonas nostros redimus. Vides his & Pacati & Claudiani verbis primum locum inter fortissimas gentes dari. Audaciam penè nimiam notat, inimicior alioquin genti, Saxo Danus l.XIV. dum cuncta eos pronius quam prudentius administrare dicit. Eodem tamen libro virtutem Danis suis perspectã celebrans. Antiquam æstimationem ex Lucano & Iosepho notat Witechindus antiquus satisque disertus eorum Historicus: Validissimum hominum genus, qui nunc Egesippus inscribitur è Iosippo olim scriptor excerptus, alijsque effartus, indeque in id nomen veniens. Feram gentem Salvianus Lib IV. de Gubernatione Dei; *Crudelitate efferam, sed castitate mirandam*, Idem lib. VII. *Belluarum more crudelem & sanguinariam convitiatur* Ennodius vita Antonij Letinensis. Gentem virtute & agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus, laudat Orosius lib. VII. cap. XXXII. Exque eo Paullus Diaconus lib. XII. & Freculphus Tom. II. lib. IV. cap. XIII. Sed hæc alterius operæ sunt, & jam alijs occupatæ.

32. ORCADES SAXONE FUSO.] Palustri nimirum aut maritimo prælio. Saxones enim eo genere bellandi nobiles. Claudianus, lib. II. Laudum Romæ verbis:

Illius effectum curis, ne bella timerem,
Scotica, ne Pictum tremerem, ne litore toto
Prospicerẽ dubijs venturũ Saxona ventis.

Pacatus Panegyrico: *Attritam pedestribus prœliis Bataviam referam? Saxo consumtus bellis navalibus offeretur.* Sidonius, l. VIII Epist. VI *Constanter asseveravit nuper nos classicum in classe cecinisse, atque inter Officia nunc nauta modo militis, littoribus Oceani curvis inerrare, contrà Saxonum pandos myoparones, quorum quot remiges videris, totidem te cernere putes Archipiratas, ita simul omnes imperant, parent, docent, discunt, latrocinari.* Ad hoc verò geminis conflictus domesticarum sedium situs eos instruebat: habebantur enim Veterum Saxorum in palustribus locis domicilia: Orosius, lib. VII. cap. XXXII. *Valentinianus Saxones, gentem in Oceani littoribus & paludibus inviis sitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus oppressit.* Quo libuerit irrumpere solitos inexplorato, itaque non difficillimos opprimi, vides in Ammiano, lib. XXX. *Ferocissimos & infandi nominis, Diis hominibusque invisos, clamat Gildas Britannus*, excidium Patriæ deplorans, odio ex recenti tum clade. Habitum priscæ gentis spectandum, ut & ex verbis ingenium, præpingit Witechindus lib. I. ubi loquuntur Legati eorum. *Populus*, inquiunt, *Saxonum, tibi devotus & tuis parens imperiis, misit nos ad te. Et ecce, adsumus parati ad omne quodcunque voluntas tibi suggesserit: Parati ut aut hostes tuos vincamus, aut, si fortuna aliud jusserit, pro te moriamur. Aliam caussam nullam Saxonibus esse scias nisi vincere velle, aut certe vivere nolle: Neque enim gratiam majorem amicis exhibere possumus, quam ut pro iis mortem contemnamus. Et, ut hoc experimento discas, omnino desideramus. Illis hæc loquentibus mirati sunt Franci præstantes animo & corpore viros, & novum habitum, arma quoque & defusas scapulis cæsaries, & suprà omnia Animi ingentem Constantiam. Nam vestiti erant sagu & armati longis lanceis, subnixique stabant parvis scutis, habentes ad renes cultellos magnos.* De Orcadibus vise Geographos.

IGNOTUMQUE FRETUM.] Remotissima loca sic appellant scriptores, etsi ignota prorsus nec nudus vocabulorum usus concesserit. Dio Cassius lib. XXXVII. ἀγνώστων καὶ πολεμίων ἐθνῶν. Tacitus: *periculum horridi & ignoti maris.* Cæsar Arato. Ignotique maris cursus Manilius.

Et facit ignotis iter cõmercia tertis. Idem.
Et juvat ignotũ semper transire per orbem.

Columella Præfatione Operis: *Longinqui litteris peregrinus ignotum pererret orbem.*

32. PICTORUM SANGUINE.] Notissima

ſima quæ de his tradunt Poetæ, aliiq; veteres Scriptores. Laitni *Pictos* vocant hos populos à corporibus Coloribus variegatis, & quia ipſorum lingua appellatio non abluſit. Pehitos enim appellatos apparet ex Witechindo, apud quem, fide veterũ exemplarium, non aliter nominantur. L. I. *Erant enim hæ gentes Bractis adverſa. Scoti, Pehiti, adverſos quos militabant Saxones.* Et paullo poſt. *Mittunt ad revocandum majorem exercitum, & pace cum Scotis & Pehitis firmata, in commune contra Bractos conſurgunt.* Nec difficilis originatio nominis in veteri Germanico Idiomate; penitus verò non adſentiendũ js, qui ſeriò Romana Ling[illegible]talia citra Rhenum natis aſſuunt.

33. SCOTORVM CVMVLOS.] Merito Scotorum ſtragem Hibernia deflevit, cum eadem gens fuerit utriuſque regionis habitatrix. Jonas Scotus Vita Columbani. *Hiberniam Scotorum gens incolit, quamquam cæterarum Legibus gentium carens, attamen Chriſtianæ relligionis dogmatis florens* Vnde & noster Scotos Hiberniam in arma moviſſe dixit, cum una eademque gens utramque illam faceret. Secundo Laudum, ubi Britannia loquitur:

> *Me quoq; vicinis pereũtem gentibus, inquit,*
> *Munivit Stilico, totam cum Scotus Iernen*
> *Movit, & infeſto ſpumavit remige Thetys.*

33. GLACIALIS IERNE.] De Hibernia, quam nunc dicimus, & appellarunt Antiqui, ſermo eſt. Eã Iernen noster vocat, ut & II. Stil.

> *totam cum Scotus Iernen Movit*

Barbaram regionem vario vocabulo in Latinam appellationem veniſſe, docet quod Ivernam indigitant alij. Iuvenalis, Satira II.

> *arma quod ultrà Littora Iuvernæ promovimus.*

Græci, ſubtiliore ſono, maluerunt Iernam dicere, quos ſecutus eſt noster. Stephanus, περὶ πόλεων Ἰέρνη, νῆσ[illegible] ἐν τῷ περάτι πρὸς δυσμαῖς, τὸ ἐθνικὸν Ἰερναῖ[illegible], ὡς λέγεται [illegible]. Ita & Strabo, ut notatum ſummæ induſtriæ viro, Hermolao Barbaro, lib. IV. ad Plinium, cap. XVI. Periplum habes in Marciano, ut volunt, Heracleotâ, libro II. qui Ἰερνίαν vocat. Ariſtoteles de Mundo, ſive quis alius ſcriptor. ἐν τέτῳ γε μὴν νῆσοι μέγισαι τε τυγχάνουσιν ἐσαι δύο, Βρεττανικαὶ λεγόμεναι, Ἀλβιονὴ, Ἰέρνη, τῶν προϊστορημένων μείζως ὑπὲρ τὺς Κέλτυς κείμεναι. Appuleius. *Sed in altera parte orbis jacent inſularum aggeres maximarum, Britannica duæ, Albio & Ierne, quas ſupra diximus eſſe majores, verum hæ in Celtarum finibus ſita ſunt.* Vides his ſummorum auctorum ſcriptis Scotiam etiam cenſeri ſub Hibernia, ſeu Ierna. Hinc vero nonnullis ſuſpicio data Librum de Mundo non poſſe Ariſtotelem auctorem ferre, cum ejus ævo omnis Hibernia fuerit incognita. Ego ut litem eam meam facere non habeo neceſſe, ita his deprehendere mihi videor, quod alibi non ignobilibus argumentis adſerere volui, in Græco eo libro eſſe nonnulla à ſciolo aliquo ex Latino Appulei Codice intruſa, nec id adeò aſtutè ut ſagacibus oculis juncturæ ſive commiſſiones non appareant. De *Scotis* Hiberniæ incolis, firmat etiam Aethicus Coſmographia, & Beda in Hiſtoria Anglorum, apud quos inſulæ deſcriptionem pleniorem videbis; pleniſſimam autem non paucis poſt ſeculis penes Silveſtrum Giraldum, media Barbaria doctrina & eloquio clarum Chorographum earum partium, item Ionam Scotum qui Præceptoris ſui Columbani res non ineleganter, ut eo ævo, litteris commiſit. Græcam igitur Barbaræ inſulæ appellationem ſecutus eſt Claudianus, conſenſu meliorum de ſcriptis Libris: Quamquam nec ineptè cæteri *Hyberne* præferant, non obſtante ſyllaba in voce minimè Latina, nec ab hiberno tempore derivanda, cum ea inſula tam horrida atque brumalis non ſit, utpote quæ, in refutabili Bedæ teſtimonio, etiam vinum, idq; non teterrimum, gignat; quam & ideo recentiores corripuerunt, ne Strabus Monachus in Vita Blaitmaci.

> *Scribere diſpoſui de vita & fine Beati*
> *Blaitmaci, genuit quẽ dives Hybernia mũdo.*

Memoria

Memoria autem hujus insulæ cara debet esse omnibus qui ex tanta Barbarorum gentium colluvie, quanta Romanum Imperium confecit, superstitem doctrinam veterem amant. Hinc enim oriundi duo homines, singulari Providentiæ dono servatas inibi litteras, ex ijsdem in Occidentem velut postliminio reduxerunt, tempore Caroli Magni Imperatoris, Clemens videlicet Scotus, & Albinus, sive Alcuinus, quamvis suspicio non inanis sit duos fuisse hosce, Albinum videlicet alium, alium Alcuinum Flaccum, de qua re alibi visum. Historiam dignam expetitione recenset Monachus Sangallensis, Notkerus utique Regij sanguinis Solitarius: *Carolus*, inquit, *cum in occiduis mundi partibus solus regnare cepisset, & studia litterarum ubique propemodum essent in oblivione, contigit duos Scotos de Hibernia cum Mercatoribus Britannis ad littus Galliæ devenire: Viros & in secularibus & in sacris scripturis incomparabiliter eruditos. Qui cum nihil ostenderent venale, ad convenientes emendi gratia turbas, clamare solebant. Siquis Sapientiæ cupidus est, veniat ad nos, & eam accipiat; nam venalis est apud nos. Quam tamen venalem se habere professi sunt, quia populũ non gratuita sed venalia mercari viderunt, ut sic vel Sapientiã, sicut cæteris rebus coemundu, eos incitarent: vel, sicut sequentia comprobabunt, per tale praconium in admirationem verterent & stuporem. Denique tamdiu inclamata sunt donec ab admirantibus, vel insano illos putantibus, ad aures Caroli Regis, semper Amatoris & cupidissimi Sapientiæ, perlata fuissent. Qui sub omni celeritate ad suam ejus præsentiam evocatos interrogavit, si vere, ut ipse fama compererit, Sapientiam secum haberent. Qui dixerunt, & habemus eam, & in nomine Domini dignè quærentibus dare sumus parati. Qui cum inquisivisset ab illis, quid pro sua gaza* (sic legendum, cùm ineptè edatur, *pro sua ipsa*) *peterent, responderunt, loca tantum opportuna, & copiam ingeniorum* (ita & hic legendum, vulgo corruptum locum arbitramur) *& sine quibus peregrinatio transigi non potest, alimenta, & quibus tegamur. Quibus ille perceptis, ingenti gaudio repletus, primùm quidem apud se utrumque parvo tempore tenuit. Posteà vero, cum ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum, nomine Clementem, in Gallia residere pracepit, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos satis multos commendavit, & eis prout necessarium habuerant, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunè dedicatis. Alterum vero, nomine Albinum in Italiam direxit, cui & Monasterium Sancti Augustini, juxta Ticinensem Vrbem, delegavit, ut illuc ad eum qui voluissent, ad discendum congregari possent.* Hæc ille. Duorum autem horum hominum, qui Vitam, scripta, discipulos, considerabit, ab Hiberniæ adytis, velut secessu quodam, quo confugerant, repetijsse nostrum orbem Litteras videbit: Horum enim auspicijs in Monasteriis Scholæ, in Academijs, quas vocant, Collegia, bonarum artium institutioni & propagationi, imo ipsa Erudita Monasteria, & Academiæ ipsæ sunt institutæ, Principe, promotore, nutritore, Carolo Magno, Doctrinæ autem capite Beda Anglosaxone, cujus ingenium ingens, & industria incomparabilis Sanctuarium quoddam undique pulsatum Artium fuerunt. Sed hæc Satirici nostri res est, ægrè tamen hoc loco habitura tacentem.

34. QUIS CALOR OBSITAT FORTI.] Scitum Antiquis Sapientibus testatissimum, Virtuti nihil invicem, cui illustrando non opus est Anthologias Sententiarum hic fieri. Silius Italicus, Lib. XV. Punicorum.

virtus te sæva iubebit
Per medias volitare acies, mediosque per ignes.

Curtius. lib. VIII. *Nihil tam altè Natura constituit, quo virtus non possit eniti.* Ovidius, Metamorphosi XIV. *Invia Virtuti nulla est via.* Vide Senecam Epist. LXVI. Stobæum, aliosque Gnomologos, scriptores utiles, sed Juventutem mitificè ab evolvendis optimis scriptoribus avertentes.

35. NOVIS MANIPLIS.] Iis locis non visis, Invisitatis, ut loquitur Appuleius, invisis, ut Livius. Vult ea loca eatenus Romano militi intacta fuisse. Sanè in ultimas solitudi-

nes redegisse Romani nominis hostes apud Africam Theodosium, testis locuples Pacatus, verbis modo adscriptis. Lege & Ammianum. At Zosimus qui gesta hujus summi Ducis planè obliterare maluit, piaculare facinus fecit.

35. ATLANTA.] Quem montem infinita vis ignotarum ferè gentiũ adhabitavit semper.] *Atlantam penetrasse* ducibus Romanis veterem gloriam fuisse notat Plinius lib. V. cap. I. Mirifica de eo finxerunt veteres, de die Taciturnum, nocturnis Satyrorum Aegipanumque choreis frequentari, quod indicium ignotorum locorum est, licet aras in summo Heroibus positas agnoscant. Vide Strabonem lib. XVII. Solinum, cap. XXVIII. Martianum Capellam lib. VI. Plinius scribit incolarum de die neminem videri consuevisse, noctu omnia personare. De situ & populis accolis lege Leonem Afrum, locupletiorem omni Antiquitate.

36. VIRGINEUM TRITONA BIBIT.] Ob natam ex eo stagno, secundum fabulatores, Minervam semper virginem Deam, præsidemque & vindicem Virginitatis. Vnde *palude prognatam* appellavit Ennius.

> *Corpore tartarino, prognata palude virago.*

Quo in versu miros posteritati ludos exhibuit Togatorum doctissimus Varro, qui Paludam, velut ἐλλειπέστερον Latinum Palladi vocabulum accudit: cui nollem assensum dedisse Scaligerum. Historiam Tritone genitæ Deæ vide in Herodoti lib. III. Scholiaste Apollonii Rhodii, lib. IV. Aliis scriptum Tritonem omnem, ne videlicet aliis esset infœcundior filiam habuisse Palladem, in cujus contubernio educata fuerit Minerva, ut Apollodorus lib. III. Epitom. Bibliothecæ. Aliis Tritogenia dicta Pallas, quod tertium mensis diem natalem habuerit auctore Istro apud Harpocrationem Lexico.

Τριτομηνὶς, Λυκοῦργος ἐν τῷ περὶ τῆς ἱερείας, τὴν τρίτην τοῦ μηνὸς τριτομηνίδα ἐκάλουν, δοκεῖ γὰρ γενέσθαι ποτὲ ἡ Ἀθηνᾶ. Ἴστρος δὲ καὶ τριτογένειαν αὐτὴν φησὶ διὰ τοῦτο λέγεσθαι, τὴν αὐτὴν τῇ Σελήνῃ νομιζομένην.

In Varronis versu sentit nobiscum præclarissimus Turnebus, cum Harpocrationis Scholiaste eruditissimo & sagacissimo.

37. GORGONEOS VIDIT THALAMOS.] Lutacius fabulam brevibus recenset, extrema Metamorphosi Quarta: *Medusa Gorgon, cum propter pulcritudinem à pluribus peteretur, coniugium Neptuni effugere non potuit. Quæ quod in templo Minervæ cum eo concubuit, propter religionem loci, quam obtriverat, crines eius in serpentes ab eadem Dea sunt mutati: ut quæ petita ab initio à pluribus procis esset, obiecta deformitate obvios in fugam verteret.* Sparsos venenis dicit à viru quod depectere solita Medusa. Lucanus, libro IX.

> *angues*
> *Stridula fuderunt vibratis sibila Linguis,*
> *Fœminea qui more coma per terga soluti*
> *Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ*
> *Surgunt adversa subrecta fronte colubra*
> *Vipereumque fluit, depexo crine, venenum.*

Habitasse fingebatur hæc virgo in extremis mundi oris, ubi lavacra siderum, & Noctis thalamum posuerunt Poetæ. Quintus Smyrnæus, lib. X. Paralip.

> Περσεὺς δ᾽ ἀντίθεος βλοσυρὴν ἐδάιξε Μέδουσαν,
> Ἄστρων ἧχι λοετρὰ πέλει, καὶ πείρατα γαίης.
> Πηγαί τ᾽ ὠκεάνοιο βαθυρρείον, ἔνθ᾽ ἀκάμαντι

Ἠελίῳ

Ηελίῳ δύνοντι συνέρχεται ἑσπερίη νύξ.

38. DITAT FABULA.] Aureis malis, ab auro fructibus. Stolidè aliquot libri. Quos dictat fabula quorum censum auget tamen & noster, rarò quidem fatuus. Fabulam vide apud Diodorum Siculum, Lib. III. Scholiasten Apollonij lib. IV. Palæphatũ περὶ ἀπίστων cap. XIX. Solinum, cap. XXVI. Ex his pomis fuisse id quo injecto Eris Deas de formæ præstantia in certamen miserit, cum doleret ad Nuptias Pelei & Thetidis non invitata, memorat Coluthus in Raptu Helenæ.

> Ἤδη δ' ἑσπερίδων χρυσέων ἐμνήσατο μήλων,
> Ἔνθεν ἑλὼν πολέμοιο προάγγελον ἔρνος ἐλαίης,
> Ἐς θάλαμον ἔρριψε, χορὸν δ' ὤρινε θεάων.

Claudianus ait mala reperta instar aliorum, irrisis fabulis qui aurum affinxerint. Plinius scribit suo ævo ex narratis auriferis nemoribus nihil extitisse præter paucos oleastros.

39. ARX INCENSA JUBÆ.] Regis, inquit Plinius, dominatione vtriusq; Mauritaniæ nobilis, nobilioris etiam propter studia liberalia, lib. V. cap. I. extremo. Jubæ Regia, ante Jol, post Cæsarea, oppidum celeberrimum, à Claudio Imperatore jure coloniæ donatum. Idem cap. II. Strabo. lib. XVII.

ἦν ἐν τῷ παραλίᾳ ταύτῃ πόλις Ἰὼλ ὄνομα, ἣν ἐπικτίσας Ἰούβας ὁ τοῦ Πτολεμαίου πατὴρ μετωνόμασε Καισάρειαν.

Jubæ ergo Regiam certam urbem agnoscit Claudianus. Eam Barbaros incendisse, & Theodosium recuperatam præsidio, vt denuò perderetur munivisse, scribit Ammianus, lib. XXIX. Theodosius Cæsaream ire tendebat, urbem opulentam quondam & nobilem: Eam ingressus cum omnem penè incendijs latè dispersis vidisset exustam, horridasq; canicie silices, primam & secundam Legionem ad tempus ibi locari disposuit, ut favillarum gerentes acervos, agitarent ibi præsidium ne repetito Barbarorum impetu vastaretur. Urbem à Juba in Honorem Romani Principis Cæsaream nominatam testatur etiam Eutropius.

39. RABIES MAURUSIA.] Barbararum gentium feritas, quas immanes excivit funereus latro, uti Firmum appellat Ammianus. Maurorum gentes ad omnes dissensionum motus perflabiles, vocat idem libro XXX. Maurusios extremam Africæ gentem versus Gades colere scribit Livius, fine lib. XXIV. Rabiem dicit adulabundus suos Principes, Nam & purpuram sumserat Firmus, scriptore Zosimo lib. IV.

40. BOCCHI.] Ab hoc Rege diu nomen habuit Regnum, non minima Africæ pars. Plinius, lib. V. cap. II. Mauritaniæ diu Regum nomina obtinuere, vt Bogudiana appellaretur extima, itemq; Bocchi, quæ nunc Cæsariensis. Confunduntur autem nomina Maurusiorum & Maurorum, sicut Maurusiorum Regem Bocchum vocat lib. VIII. & XVII. Strabo, qui Maurorum est alijs. Maurorum omnium Imperator Sallustio in Bello Jugurthino.

41. LAUDES GENITOR LONGE TRANSGRESSUS.] Summa omnia his dicere verbis paucis facilè videbit qui Encomia Theodosij Senioris apud Ammianum (minimè talium munem aut prodigum) considerabit, quæ penè omnem laudem vincunt.

42. SUBDIDIT OCEANUM SCEPTRIS.] Pacem à Theodosio jam Principe Persas pro re magna petiisse concordia est scriptorum. Pariter Pacatus Panegyrico: *Non OCEANO Indus, non frigore Bosphoranus, non Arabs medio Sole securus est. Quo vix pervenerat nomen antè Romanum, nunc accedit Imperium. Vltrà terminos rerum Naturæ metasque regna Orientis extendis, ad illos prima lucis indigenas, & ipsum, si quod est, Solis cubile festinas.* Eoas Nationes Bautone & Arcadio Coss. per Legatos devicisse Theodosium, post ictum

jam cum Persis fœdus, scribit Marcellinus Comes in Chronico. Vide & Orosium.

44. QUÆSITA TROPÆIS.] Virtute enim militari, & Victoriarum nomine Imperium adeptus est Theodosius. Zosimus libro IV.

Μυσία δὲ οὐδενὸς ἐπειρ(ά)θη κακοῦ, Θεοδοσίου, τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος ἀνδρείως ἀντιστάντος, καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀποδιώξαντος, ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δόξαν κτησάμενος, ἔτυχε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας: Synesius ad Arcadium: οὐκ ἂν δεήσῃ τοῦτο πιστώσασθαι παραδείγμασι, μὴ ὕστερον αὐτὰ μετιὼν, ἀναπίμπλασαι δὲ τὸν πατέρα, καὶ ὄψει τὴν ἀρχὴν αὐτῷ μισθὸν ἀρετῆς δοθεῖσαν. Paulò post: ὁρᾷς ὅτι καὶ τῷ πατρὶ, καὶ τοι σαφῶς ἐπὶ κατορθώμασι γινομένης τῆς ἀναῤῥήσεως, οὐδὲ τὸ γῆρας ἀκρίτον ἀφῆκεν ὁ φθόνος.

Quo pertinet quod Reipublicæ necessarium Principem ad eam gubernandam evectum scribit P. Orosius, Quo titulo Vopiscus, Victor, aliiq; summos Imperatores cohonestant. Fortitudinem laudat Ammianus lib. XXIX. *Expedita virtutis Ducem vocans.* Parum autē cautè in Theodosio Patre hęc Claudianus commendat, quæ filij Honorij rebus officiunt, solis natalibus ad Imperium evecto, obq; eam rem sæpius alibi laudato. Potiorem patris, ut & Arcadij, sortem putabis si Synesij librum de Regno sequeris.

46. NON AMBITIONE.] Cui nihil scelerum scelestum modo potiatur destinato animus fastigio honoris. Incertus auctor. in Stobæi Sermone XXIII.

ἡ φιλοτιμία σκαιὸν κτῆμα. Mater Seditionum. PLato VII. de Republica, ὃν πόλει ᾗ ἥκιστα πρόθυμοι ἄρχειν οἱ μέλλοντες ἄρχειν, ταύτην ἄριστα καὶ ἀστασιαστότατα ἀνάγκη οἰκεῖσθαι, τὴν δὲ ἐν αὐτοῖς ἄρχοντας σχοῦσαν, ἐναντίως. Alterum fundi omnium malorum scivit Timon Misanthropos. Τίμων ὁ μισάνθρωπος στοιχεῖα ἔφη τῶν κακῶν εἶναι ἀπληστίαν καὶ κενοδοξίαν.

Hanc perniciosiorem Reip. Avaritia censet Plutarchus in Præceptis Politicis, quippè audaciorem, cum acribus ingeniis insita sit,

ἡ δὲ φιλοτιμία, καὶ περὶ τὰ σοβαρώτερα τῆς φιλοκερδίας, οὐκ ἐλάττονας ἔχει κῆρας ἐν πολιτείᾳ, καὶ γὰρ τὸ τολμᾶν αὐτῇ πρόσεστι μᾶλλον, ἐμφύεται γὰρ οὐκ ἀργαῖς, οὔτε ταπειναῖς, ἀλλὰ ἐῤῥωμέναις μάλιστα, καὶ νεανικαῖς προαιρέσεσι, καὶ τὸ παρὰ τῶν ὄχλων ῥόθιον πολλάκις συνεξαῖρον αὐτὴν καὶ συνεξωθοῦν τοῖς ἐπαίνοις ἀκατάσχετον ποιεῖ, καὶ δυσμεταχείριστον. Eam χαλεπὸν, καὶ φθονερώτατον πρᾶγμα vocat idem in Catone Majore. Apud eumden in Sulla Euripides.

ἀπέδειξε τὸν Εὐριπίδην σοφὸν ἄνδρα, καὶ πολιτικῶν ἐπιστήμονα νοσημάτων διακελευσάμενον φυλάττεσθαι τὴν φιλοτιμίαν ὡς ὀλεθριωτάτην, καὶ κακίστην δαίμονα τοῖς χρωμένοις.

Eamdem multa pręclara ejus Consilia contemerasse scribit in Cicerone, & Antigonum summæ rerum excussisse in ipsius vita docet. Hanc Primam cum alumna Avaritia Sapienti principi extrudendam animo docet noster in Laudibus Stiliconis, ejus exemplo:

> *Ac primum sce'erum matrem*
> *Trudis Avaritiam, cujus fœdissima nutrix Ambitio.*

Exempla enim monent priorum, quantum mali dederit hæc pestis Rebuspublicis. Lacedæmoniorum & Atheniensium Ambitio. Græciam in servitutem Macedonicam redegit, tradente Zosimo lib. I. Historiar. Eadem Maximum & Balbinum Impp. Romanos evertit, Nobilitate & Rerum usu alterο alterum proculcare seq; evehere connitente, auctore Herodiano, fine lib. VIII. Quam in Ner-

Nerva Imperium habenti omninò damnosam, prudente ejus consilio depositi Regni, notat Aurelius Victor. Infinita mala intulisse ob Ambitionem Reipublicæ Cæsaris & Pompeij dissidia, ex re ipsa firmat Dio Cassius, lib. XLI. Alexandrum hanc ab optimarum rerum consideratione abripuisse auctor Arrianus, initio lib. VII. Anabas. Hanc ubi sequare colofonem suscepit operis minimè respõsurum exordio testatur Nicephorus Gregoras, libro X.

ἔνθα γὰρ φιλοτιμία, πρόφιμος ἀπειρείας, ὅλην ἐνδυσαμένη τὴν ἀσέβειαν τῶν ὅρων καταχορεύει τῆς εὐταξίας, ἐκεῖ καὶ πέρας ἀνελθεῖν τοῖς προοιμίοις ἐπιεικῶς ἀντιστρεφόμενον οὐδὲν ἀπεικός.

Ambitionem ubi inoleverit, statum rerum in pejus mutare sentit Polybius, lib. 6. Alia non addo, contentus his ostendisse quali Magnorum Animorum monstro non servierit Theodosius.

47. DIGNA LEGI VIRTUS.] Ob solem virtutem adsumtum Summo Imperio tradit à Gratiano Theodosium, accedente Eligentis necessitate. Orosius: *Gratianus, cum collapsum & adflictum Reipublicæ statum videret, eadem provisione, qua quondam legerat Nerva Hispanum virum, Trajanum, per quem Respublica reparata est, legit & ipse Theodosium, æquè Hispanum, Virum, & Restituendæ Reipublicæ necessitate apud Sirmium purpura induit, Orientique & Thraciæ simul præfecit imperio. Sanè magnum urgebat periculum* Gratianum undiq. ut suum fratrisque Imperium, ferè citrà exemplum, imminueret isto modo licet consanguineo Valente adscito exemplum penè præiverit Valentinianus Pater; Augustinus appetentiorem fidæ societatis quam nimiæ potentiæ fuisse scribit, lib. V. de Civitat. Dei, cap. XXV. Quo & sequenti Vitam penè omnem Theodosij complexus est. Prioris horum capitum ultima verba corrupta vulgò circumferuntur. *Gratianus à Theodosio vindicatus est, quem regni participem fecerat, cum parvulum haberet & fratrem.* acribe *cum parvulum haberet fratrem.* Valentiniano enim obeunte Patre. Valentinianus Junior annum agebat Quartum Valente & Gratiano conregnavit annos tres, Fratre Gratiano solo & Theodosio quatuor, ut Theodosio Imperium capessente Septennis puerulus fuerit: Ratione temporum à Victorino Epitomatore disertè adnotata, in qua Ecclesiastici Historici non rarò errant, ut in ætate ipsa Theodosij, qui Imperium cepit Anno ætatis XXXIII. Septem & Decem Regnavit, & disertis verbis tamen Sexagenarius obijsse traditur Socrati, lib. V. cap. XXV. repetente Epiphanio, Tripertitæ Libro IX. cap. L. Qui scriptor. cap. II. ejusdem Libri & hoc paradoxon habet, antequam à Gratiano legeretur, jam omnium suffragijs Imperio datum fuisse Theodosium: Quod sanè verum non est, cum ex recessu petitus sit. Paternæ cædis exemplum metuens. Licet & Cedrenus tradat Byzantino in Pannoniam ad Gratianum missos legatos, qui Imperatorem Orienti poscerent. Cujus obsequio ille Theodosium legerit. In Augustini verbis Libri veteres scripti Editiq; nihil mutant. Neq; opus est, cum augeatur res mentione fratris in tantilla ætate: nec duæ sint personæ.

48. MERUIT REGNARE ROGATUS.] Veram rem faciunt ista Pacati: *Illud præ cæteris mirum, cum omnia faceres ut imperare deberes, nihil faciebas ut imperares. Argumento est dies ille, communis Boni auctor, quo tu, cum ad suscipiendam Rempublicam vocabaris, oblatum Imperium deprecatus es. Nec dans spem, tantumq; ut cogi videreris, sed obnixè & diu, & velut Impetraturus, egisti: quippè aberat caussa fingendi, non enim te princeps solus & domi, & tamquam tentaret, ambibat, sed publicè, & in Comitio, & ut aliud jam facere non potest.* Addit deinde Prosopopœjam alloquentis & persuadentis Reipublicæ, sanè jucundam. Cui accedit virtutis summum Testimonium, & Tertium, & Alienum, & Invitum,

tum, Imperio additum; quorum concursu nescio an ullus ante Heros sit nobilitatus. Quãquam in illo quod planè extraneus fuerit, dissidium scriptorum inveniam. Auctor enim Chronici Alexandrini Gratiani sororem, cum eveheretur, jam dum in matrimonio habuisse tradit Theodosium, idq; duobus locis. Sed errare eum cæterorum consensus liquido docet; non insolentem quidem confidentiæ in hoc genere, ut qui eadem pagina scribere ausus sit Gratianum Constantinopoli, quod Catholicus esset, dolo novercæ Arianæ occisum. Sequenti verò, Arcadium Romæ relicto Fratre, Inde Constantinopolim venisse ad Imperium. Cui contrà cæteros talia tradenti qui auctores fuerint, sanè comminisci non possum. Supina certè negligentia confidentiã fecit, ut cum ibidem Eugenium Diogenem vocat. Sed verius est Chronicon illud intrusis multis piaculis aliundè contaminatum. De uxoribus Theodosij apertè Cedrenus:

ἔχων γυναῖκα, ὀνόματι πλακίλλαν, ἐξ ἧς ἔσχεν Ἀρκάδιον καὶ Ὁνώριον, ἧς τελευτησάσης Γάλλαν, ἀδελφὴν Γρατιανοῦ ἔγημεν.

Qui cum altero posteà errat Romæ inauguratum Imperio tradens Honorium:

ἐλθὼν δὲ εἰς ῥώμην ἔστεψεν Ὁνώριον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ βασιλέα, καὶ ἀνῆλθεν ἐν Κωνσταντινούπολιν.

Idem errat & in eo quod Placillam sive Flaccillam, primam Theodosio conjugem anno Imperij ejus XV. aut XV. obiisse scribit, cum secunda uxor, Galla obierit ipso in Eugenium versus Occidentem movente, priore diu ante defuncta. Movit autem in Eugenium non integrum ante excessum biennio; post partam Victoriam, Sexdecim annis Imperii completis, Mediolani mortuus.

48. PURPURA SUPPLEX OBTULIT.] Hi demum merentur regnare, qui regnum non ambiverunt umquam, & contemnere potuerunt etiam oblatum. Lampridius de Alexandro Severo: *Alterum praefectum pratorio fecit, qui ne fieret, etiam fugerat, dicens; invitos non ambientes in Rempublicam collocandos.* Ita consulit Theodosio Symmachus, lib. X. Epist. XXX. *Meis humeris rerum omnium pondera sustinentur, cedentibus reliquis. Habet temporum felicitas digniores. Bonorum virorum vena fœcunda est. Melius Urbi nostra in posterum consuletis, si legetis invitos.* Sic *Celerinum* noster commendat Epithalamio Palladij.

> *Respuit ingestum quod vi quod poscere ferro*
> *Posthabita Pietate solent. Tunc purpura primum*
> *Inferior virtute fuit; metuitque repulsam*
> *Obvia Majestas, doluit Fortuna minorem*
> *Se confessa viro. Magnum delata Potestas,*
> *Majorem contempta probat.*

Idem de Tiberio fingit Vellejus Paterculus, princeps Adulatorum Romani nominis, nec Valerio Maximo posterior. lib. II. *Una tamen veluti Luctatio Civitatis fuit, pugnantis cum Cæsare Senatus populique Romani, ut stationi paterna succederet. Illius, ut potius aqualem civem, quam eminentem liceret agere Principem. Res enim longè erat,* & simulabat tamdiu Tiberius, donec tuta omnia videret, quod pulcrè notavit Aurel. Victor. *Tiberius*, inquit, *uti qua metuebantur satu tuta animadvertit, Imperium complexus est, cujus nomen astu obtinebat.* Alia ad nostri propositum locum. Sic verò in Ecclesiasticis etiam dignitatibus major ęstimatio ambitorum, quam ambientium. Vide Chrysostomi primos libros de Sacerdotio. Leo & Anthemius, Imperatores L. XXXI. de Episcop. & Clericis: Nec pretio sed precibus ordinetur antistes. *Tantum ab ambitu debet esse sepositus ut quaratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat. Sola illi suffragetur Necessitas excusandi; Profectò enim indignus est Sacerdotio, nisi fuerit ordinatus invitus.* Sententiam

tentiam post alios & nos sumus exsecuti libr. V. Zodiaci Satirici.

49. ULTRO SE PURPURA SUPPLEX OBTULIT.] Magna hæc commendatio. Pacatus de Eodem Theodosio: *Oblatum spontè Imperium deprecatus es.* Sic suo Heroi obtulisse se curandam dicit Rempublicam Sidonius:

> *cui se, ceu victa procellis*
> *Atq; carens rectore, ratis; Respublica fractam*
> *Obtulit, ut digno melius flectenda magistro.*

Hephæstio apud Curtium lib. IV. *Admiratus Hephæstio magnitudinem animi spernentis quod alij per ignem ferrumq; peterent. Vos quidem macti virtute, inquit, estote; qui primi intellexistis quanto majus esset Regnum fastidire quam accipere. Purpuram cum supplicem dicit,* in memoriam revocat quod ex Antiquiorib. tradit Tom. IV. Annalium, Glycas: *cùm ad Imperium eveheretur Theodosius, statura ingentis adeo fuisse ut humeris emineret Proceres omnes, itaque purpuram aptam reperiri nullam potuisse, præter eam qua usus fuisset Constantinus Magnus, Omine videlicet rerum gerendarum.* Cui contradicit tamen, alios auctores secutus Cedrenus, formam Theodosij accuratius describens cæteris, staturam autem dans justam.

Θεοδόσιος, inquit, βασιλεύει, τὸ γένος μὲν ἴβηρ ἦν, τῶν ἑσπερίων, εὐγενὴς δὲ τις καὶ θαυμάσιος περὶ τοὺς πολέμους. οὗτος διὰ τὸ τοὺς ἐν Θρᾴκῃ βαρβάρους κατὰ κράτος ἐνίκησεν, εὐσεβὴς ὢν καὶ ὀρθόδοξος. οὗτος ἦν τὴν μὲν ἀναφορὰν τοῦ σώματος σύμμετρος, ἀμώμητος ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ὑπέρυθρος τῷ προσώπῳ, ξανθὴν ἔχων τὴν τρίχα, τὴν ῥῖνα λεπτὴν, καὶ ἐπίγρυπον, χαρίεις τὴν ὁμιλίαν, τὸν τρόπον δὲ χαριέστατος.

50. NAM CUM BARBARIES PENITUS COMMOTA,] Consentiunt in hoc omnes Historici & Chronologi, ut Barbaros amoliri posset, adscitum Gratiano Theodosium. Victorinus: *Hic cum animadvertisset Thraciam Daciamque, tamquam genitales terras possidentibus Gothis, Taifalis, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis, extremum periculum instare nomini Romano, accito ab Hispania Theodosio, cunctis faventibus, agenti annum XXXIII. Imperium committit.* Hoc Scriptore libenter utimur in gestis optimi Principis, quo nemo melius interiora ejus descripsit, exscriptus propterea omnibus ferè sequentibus, ut Jornande, Paullo Diacono, Freculpho, Monacho Altissiodorensi, & alij, & alij, in rebus etiam Anglicanis Henricus Huntidoniensis. Nulli enim isthic nobis Taciti, Suetonij, Herodiani, Diones, Marij Maximi &c. Sed nec Capitolini, Spartiani, Lampridij, qui doceant exactius accuratè omnia nosse cupientem. Zosimus solus tueatur Seculum, sed Paganus Canis, & dissimulans aut malignè laudans bona in Viro Christiano, Mala vel re ipsa vel in speciem, miris modis exaggerans. Cæteri, tamquam Leges Historiæ sic complectivi, quia constabat pium fuisse omnia egisse ad Monachorum præscriptum videri volunt, ut sunt, Orosius, Rufinus, Idatius, Marcellinus, Prosper, Cassiodorus, quique hos sequuntur; Item Græci Socrates, Theodoretus, Sozomenus, Cedrenus, Zonaras, Glycas, Manasses, & magna vis aliorum. Sunt qui scribant ante Imperium acceptum profligasse Barbaros Theodosium, inque præmium Victoriarum id accepisse à Gratiano, ut apertè Theodoretus libro. V. cap. V. Michael Glycas, & alij nonnulli.

50. RHODOPEN.] In Thracia cæsi Barbari primum facinus Hispania evocati Imperioque admoti Theodosij. Vide Theodoretum dicto loco Orosium lib. VII. capite XXXIV. Marcellinum Comitem in primo Honorij Consulatu. Inprimis Zosimum. libro IV. Qui latè omnia enarrat. Placet ponere verba Epiphanij ex Tripertitæ libro IX.

cap. IV. *Gratianus Thraciam Barbaros vastare cognoscens, Italia relicta in Paoniam venit. Ea Tempestate Theodosius, tam propter parentum nobilitatem, quam fortitudinem, nominatissimus habebatur. Et ob hanc caussam Invidia parium Indicum fatigatus, in Hispania morabatur, ubi & ortus fuerat, & nutritus. Cumque Imperator quid faceret hæsitaret, quippè cum Barbari elevati victoria inexpugnabiles esse viderentur, ducatu Theodosij pugnam credidit finiri. Repentè igitur eum ab Hispaniis evocans, & magistrum militum denuntians, eum expeditione in Barbaros destinat. At ille, fide munitus, confidenter est ad Thracias profectus: Quò cum venisset, vidissetque Barbaros, exercitum ordinavit ad pugnam Congressione facta impetum Barbari non ferentes, suas acies reliquerunt, Immensaque cædes tunc facta est Barbarorum, &c.* Ubi *parium Indicum* habet Epiphanius, in Theodoreto est ὑπὸ τοῦ φθόνου τῶν ὁμοτίμων καὶ ὁμοφύλων. Ut scripserit forte *parium tribuliumque Epiphanius.* Sed Judicum vocabulo omnis magistratus notatur. Ut apud Severum, Dial. I. Præfecti, Comites, & diversarum Judices Potestatum.

51. MIXTO TVRBINE.] Non enim tantum una fuit, sed colluvies victarum & vincentium. Sic simul superatos auspiciis ipsis Imperij Alanos, Hunnos, Gothos, gentesq; Scythicas Theodosio adscribit Marcellinus Comes.

51. ARCTOS.] Plaga populusque omnis Septemtrionalis. Sidonius Panegyr. Aviti.

> *subito cum rupta tumultu*
> *Barbaries, totas in te transfunderet Arctos.*

52. VOMERENT] insigni inconditaq; copia. Maro. *Mane salutantum totis vomit ædibus undam.*

53. MYSIA.] Cujus Duxerat Limitis ante recessum in Hispaniam. Theodosius, ibique strenuè rem gesserat. Vise Ammianum & Zosimum, locis jam supra indicatis. Mysia autem magnam partem Phrygiæ & Thraciæ complexa, ingens merito dicitur.

54. FLAVA AGMINA.] Arctoæ Occiduæque gentes tales cæsarie celebrantur Romanis Græcisque scriptoribus. Gothos quidem omnes candidos corpore, flavos coma, Testatur Procopius I. Vandal. Sic Sicambris talem adscribit noster alibi flavam spargere Sicambri Cæsariem Et ejus imitatione Sidonius. Britannis Lucanus, Batavis Silius, Germanis Herodianus, Martialis, Tertullianus, Vandalis Procopius, aliis gentibus alij.

54. OPERIRENT.] Veram meliorum Codicum lectionem nemo non agnoscit. Alij reperirent quod nemo Coræbus probaverit. Infusum Barbaris Romanum Imperium suscepisse, pro gravi jugo Theodosium ait B. Ambrosius Orat. Funebri.

55. OMNIBUS AFFLICTIS.] Animum ex diutina clade demittentibus. Thracias toto jam anno, velut propriū suum solum, insederant illæ colluvies. Idatius Fastis: Ex qua die Valens Augustus nusquam apparuit, toto anno per Diœcesin Thraciarum & Scythiæ & Mæsiæ Gothi habitaverunt simul & eas prædaverunt.

55. LABENTIBUS ICTU.] Ceu fulmine. Cladem eam incomparabilem ab multis annis intelligit, qua Valens Imperator periit. Quam, Cannensi demta, omnibus effert cæteris Romanis Ammianus li. XXXI. Ctus, repentinam cladem insperatamq; notat, qua animus attonetur aut percellatur. De sese Ovidius:

> *veluti Iovis ignibus ictus*
> *Vivit, & est vitæ nescius ipse suæ.*

Sic *Confodere*, exsternare, graviter affligere. Sidonius lib. II. Epist. VIII. Matrona Filematia per subita suprema, vitum cœlibatu, patrem orbitate, confodit.

56. UNUS TOT FUNERA CONTRA.] Paria, defuncto Theodosio, de Tutore ejus Liberorum Stilicone canit Bello Getico.

Unus

Vnus erat Stilico qui desperantibus augur
Sponderet meliora manu Ibidem:
Inq; uno Princeps, Latiumq;, & tota refulsit
Roma viro.

Nec semel alijs libris de eodem Heroë.

57. EXSTINXITQUE FACES.] Incendio & vastationi paratas. Pariter Curtius libro X, quem non improbè multis argumentis alibi propiori seculo adscribimus: Jure meritoque populus Romanus salutem se Principi suo debere fatetur. Cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus Hercle novi (sic omninò scribendum) Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam Tempestatem subita serenitate discussit!

57. AGROSQUE COLONIS REDDIDIT.] Vastatos, exustos, barbaris, infessos In agris, ubi perijt Valens, vel ultus eum barbaros concidit Theodosius, longo post tempore ingentes ossium cumulos visos legere memini, nec succurrente tamen nunc auctore.

58. LETHI DE FAUCIBUS] Ipsa præsentissima morte, vastatione, pernitie. ἐκ χυλῶν Ἀχέροντος. Themistius Orat. de Humanitate Theodosij. Fauces enim quod deglutiunt, venter decoquit, modo appetiverint, aut internecinum id non fit. Sic Fauces malorum hominum non semel sunt in Psalmographo Rege, Fauces inferorum inibidem, atq; in multis alijs Scripturæ Locis. Sic de dira Muliere Petrus Siculus:

ἡ δὲ τῆς ἀπολείας ὁδηγὸς, ὡς τάφον ἀνεωγμένον ἔχουσα τὸ στόμα. ἤρξατο τῆς κατὰ τῶν ἁγίων βλασφημίας, λέγουσα.

Arnobius fine lib. II. Notabili Sententia: *Committamus nos Deo; Ne, dum ipsi nobis argumenta conquirimus, quibus videatur esse falsum id quod nolumus; obrepat dies extremus, & inimicæ mortis reperiamur in faucibus.* Nazarius Panegyrico: *In ipsis faucibus Fati Roma servata.* Noster Bello Getico. Hericus de Vita Germani lib. V. v. LXXXII.

Deponit trepidum gens Armoricana timorem,
Emergens tandem trucium de fauce ferarum.

Hincmarus Rhemensis.

Quique relabentis percurrens tempora secli.
Venit ad adventum Christi, qui sanguine mundum
Faucibus eripuit tetri, miseratus, Averni.

Fulbertus, Sermone de Nativitate Beatæ Mariæ: *Illa etiam te, ô Peccator, quondam Theophile, pœnitentem, & suppliciter invocantem, ab ipsis Diaboli faucibus potenter eripuit.* Qualia verò narrantur de Theodosio isthic, habet talia & Jornandes de Successionibus ex verbis Victorini: *Fuit Reipublicæ defensor eximius. Nam Hunnos & Gothos, qui eam sub Valente fatigassent, diversis prælijs vicit, atque à prava vastatione compescuit; cum Persis quoq; petitus pacem fecit.* Vide eundem & Gothicarum rerum cap. XXVII.

60. ROMANI NOMINIS UMBRA.] Vel minima vestigia priscæ Gloriæ. Epigrammatis:

Nominis umbra manet veteris.

Vide Notata eo loco.

61. RUITURA SUBISSET PONDERA.] Imperium Romanum. Calpurnius Ecl. I.

Scilicet ipse Deus Romana pondera molis
Fortibus excipiet, sic inconcussa lacertis.
Vt neque tralati sonitu fragor intonet orbis.

62. TURBATAMQUE RATEM.] Nihil in re Nautica ferè est, quod non ad Rempublicam ejusq; res scriptorum dicta detorqueant. Parissimè Sidonius:

cui se, ceu victa procellis
Atq; carens Rectore, ratis Respublica fractam
Obtulit, ut digno melius flectenda magistro.

Agapetus cap. II. Schedæ Regiæ: ἵνα τὸ σκάφος τῆς παγκοσμίου πολιτείας μὴ περιπίπτει κύμασιν ἀδικίας.

Noster sæpius. Neç inscitè Gunterus libro I.

Sic ubi noctivago stellarum Lumine puppis
Decurrit pelago; si forte nocentibus illam
Quà regitur cursus, tenebris premit invida nubes,
Abrumpitq; vias: alio sibi sidere nauta
Quærit iter, clavíq; modum, veliq; tenorem
Innovat, & radijs accomodat arte carinam.
Sic postquam sedere Duces, dubioque volutant
Pectore, cui tanti regni tribuantur honores.

Sic Pomponius Atticus gubernacula Rerum Civilium, Magistratuum functiones, aliaque omnia negotia civilia Marinis fluctibus comparabat, vir seculi Sapientia incliti longè Sapientissimus, cui civilis belli Enyo terrarum Orbe, omnibusq; præclaris viris concussis, nocere non potuit, qui mentem statumque contrà utramque Fortunam mirifica dexteritate tenuit. Sic enim de Eo Cor. Nepos. *In Republica ita versatus est, ut semper Optimarum partium & esset & existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quam qui maritimis jactarentur.* Plura Commentario Libero ad Laudes Stiliconis. Non absimiliter currui comparant Rempublicam alij, velut Plato & ejus Discipuli, hominem. Ut Libanius Prosphonetico Juliani, non sine singulari Dei Providentia, arteque & Institutione multiplici, ad eum Currum gubernandum adscendi autumat, exemplo quidem Deo perfidi, at minimè Rei Romanæ, ut Prudentius testimonium perhibet Principis illius. δεινὸν ἡγουμένων, inquit, τῶν θεῶν, εἰ τὸν μὲν ἐφ᾽ ἅρμα ἀναβησόμενον, σὺν τέχνῃ τοῦτο δεῖ ποιεῖν, ἢ βεβλάφθαι μετὰ τῶν ἵππων, ὁ δὲ τῆς οἰκουμένης τὰς ἡνίας ληψόμενος σὺν ἀμαθίᾳ τοιαύτης ἡνιοχήσεως ἀπολοῖτο.

Sic inspectione perpetuorum Laborum & vicissitudinum Veteres Græci Poetæ Vitam universam Navim appellabant, quibus *in navibus* in vita communi, humano hoc vivendi modo, tempore, notat. Ut Theognis. Homerus, alij, ex quo iis Cicero, aliique unus & alter Latinorum scriptorum, alibi nobis relati.

62. CERTAQUE LEVASSET.] Non aberrante. Infr. v. CXXX. *Nec certius unquam Hortati superi Deus certus Sol,* Aurelianus Imper. apud Vopiscum.

Vide Pacatum Panegyrico.

63. NAUFRAGIUM COMMUNE.] Infortunium summum. ultimum: quod Naufragio comparatur multis scriptorum locis. Cicero, initio. 1. Rhetor. *Non injuria, cum ad gubernacula Reipublica Temerarij atque audaces homines accesserant, maxima ac miserrima naufragia fiebant.* Idem. lib. XVI. Famil. Epist. XXVII. *Consules nisi à gubernaclis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est.* Idem nec semel alibi. Petronius Satirico: *Cibus avidum strangulavit, abstinentem frugalitas. Si rectè calculum ponas, ubique naufragium est.* Hoc est quod Martialis ait, ubi fata aderunt, in medio Tibure est Sardinia. Appulejius, lib. VI. *Iste quoq; Fortuna naufragio Psyche perterrita, nec indipisci maritumque quiens, sic ipsa suas cogitationes consuluit.* Fulgentius Prologo Mythologiarum: *evitans ærumnosa calamitatum naufragia.* Sic naufragia Patrociniorum apud Sidonium, Lib. I. Epist. II.

61. MANU.] Opere ipso, virtute. Bello Getico: *Solus erat Stilico qui desperantibus augur Sponderet meliora manu.* Vide infra hoc Libro. v. LXXII.

63. ORDINE RUPTO.] Elementorum, omniumque rerum. Pacem Elementorum turbatam Phaetontis insania scribit Sidonius Paneg. Aviti. Phaetontis nomine tyrannum sævum adolescenti ætate, omnium bonarum rerum ruinæ imminentem notarunt, nostra opinione, Veteres Theologi. Sic Tiberius Imperatorum sagacissimus in portentosi ingenij bellua, Caligula, se *Phaetontem* generi humano alere dicebat. Suetonius, lib. IV. cap. XI. *Ferum ejus ingenium sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, ut aliquoties prædicaret; Exitio suo omniumque Cajum vivere. Et se natricem Populo Romano, Phaetontem orbi terrarum educare.*

64. TRAHERENT PHAETONTA.] Non ille eas moderabatur, sed quadrigæ rapiebant egregium aurigam. Multis Ovidius, & Nonnus, extremo lib. XXXIIX.

64. SÆVIRETQVE DIES.] Sol, Solis calor. Arnobius, lib. I. *Vt non ab occiduis partibus dies exurgeret.* Sic pro *Sole diem* dicunt. Lucretius, Seneca Thyeste, Appuleius Floridorum. I. Germanicus Cæsar Arato, Ausonius. Scite rem dividit Pindarus, Diem Solis Filium dicens.

παῖδα δὲ τοῦ ἡλίου τὴν ἡμέραν καλεῖ,
ἐπεὶ ὁ ἥλιος ἀνατέλλων τὴν ἡμέραν γεννᾷ.

inquit Demetrius Triclinius, sive is Thomas Magister est, ut ex Veteri Codice perhibenti Gulielmo Cantero Novar. Lect. lib. III. cap. XVII. facile accredimus.

65. SOLITO CUM MURMURE TORVUS.] Scripti aliquot Codices torvis Digniore Claudiano Lectione, quam eo nomine rectè etiam recipit Josephus Scaliger. Licet plane nullius rei nec alterum sit. Nam Imperiositate quadam singulari opus, vel ipsi Soli fuisse ad compescendos equos, vel Ovidius testis, qui verbera & stimulos ultrà modum ex dolore sævientes non obliteravit.

67. CONCENTUSQUE POLI.] Harmoniam mundi læserat vesania Phaetontis. Eam restituit Iuppiter, pulso puero. Nonnus lib. XXXVIII.

Ζεὺς δὲ πάλιν Φαέθοντα κατεπρήνιξε κεραυνῷ
ὑψόθεν, αὐτοκύλιστον ὑπὲρ ῥόον Ἠριδανοῖο.
Δήσας δ᾽ ἁρμονίην παλινάγρετον ἥλικι δεσμῷ
Ἵππους ἠελίου πάλιν ὤπασεν

De Harmonia cœlesti nota commenta, verisimilia quidem, Pythagoræorum & Platonicorum. Vide & Somnium Scipionis cum Exegeta Macrobio. Scribendum vero hic *concentusque poli* Solo Libro nostro contra cæteros veri vindice.

68. CURRUSQUE RECEPIT IMPERIUM.] Ita omnino scribendum, & emendarunt rectè, Libris licet contradicentibus, docti. Liceat supinam fatuitatem tot antiquissimorum etiam Codicum mirari, nam & Cujaciani non mutarunt illud insicetum *rursusque* Soli duo, Noster, & unus Bentinianorum Veritati patrocinantur. Vel altero ante versiculo eminens eadem vox debebat admonere nævi inconsultos exscriptores. Potuit & CURSUS reliquisse Claudianus. *Cursum* enim omnem conturbaverat effrænis nebulo. Et sic Ovidius & Nonnus.

70. TRADITUR ILLI SERVATURQUE ORIENS] Vno velut tempore acceptus & vindicatus Saluti Quietique ILLI. ad Theodosium spectat. Occidens autem neq; tradere potuit Gratianus Theodosio, neq; iste ex facili pacatum suscipere tanta moles bellorum undique, duobus præcipue ducibus, ingruebat. Solum Orientem regendum Theodosio Gratianum, dedisse scribunt auctores, non pauci. Id & ipsum huc facit.

71. AT NON PARS ALTERA RERUM TRADITA.] Occidens enim tra-

cui se, ceu victa procellis
Atq; carens Rectore, ratis Respublica fractam
Obtulit, ut digno melius flectenda magistro.

Agapetus cap. II. Schedæ Regiæ: ἵνα τὸ σκάφος τῆς παγκοσμίου πολιτείας μὴ περιπίπλει κύμασιν ἀδικίας.

Noster sæpius. Neç inscitè Gunterus libro I:

Sic ubi nativago stellarum Lumine puppis
Decurrit pelago; si forte nocentibus illam
Quà regitur cursus, tenebris premit invida nubes,
Abrumpitq; vias: alio sibi sidere nauta
Quærit iter, clavig; modum, veliq; tenorem
Innovat, & radijs accomodat arte carinam.
Sic postquam sedere Duces, dubioque volutant
Pectore, cui tanti regni tribuantur honores.

Sic Pomponius Atticus gubernacula Rerum Civilium, Magistratuum functiones, aliaque omnia negotia civilia Marinis fluctibus comparabat, vir seculi Sapientia incliti longè Sapientissimus, cui civilis belli Enyo terrarum Orbe, omnibusq; præclaris viris concussis, nocere non potuit, qui mentem statumque contrà utramque Fortunam mirifica dexteritate tenuit. Sic enim de Eo Cor. Nepos. *In Republica ita versatus est, ut semper Optimarum partium & esset & existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quam qui maritimis jactarentur.* Plura Commentario Libero ad Laudes Stiliconis. Non absimiliter currui comparant Rempublicam alij, velut Plato & ejus Discipuli, hominem. Ut Libanius Prosphenetico Juliani, non sine singulari Dei Providentia, arteque & Institutione multiplici, ad eum Currum gubernandum adscendi autumat, exemplo quidem Deo perfidi, at minimè Rei Romanæ, ut Prudentius testimonium perhibet Principis illius. δεινὸν ἡγουμένων, inquit, τῶν θεῶν, εἰ τὸν μὲν ἐφ' ἅρμα ἀναβησόμενον, σὺν τέχνῃ τοῦτο δεῖ ποιεῖν, ἢ βεβλάφθαι μετὰ τῶν ἵππων, ὁ δὲ τῆς οἰκουμένης τὰς ἡνίας ληψόμενος σὺν ἀμαθίᾳ τοιαύτης ἡνιοχήσεως ἅπτοιτο.

Sic inspectione perpetuorum Laborum & vicissitudinum Veteres Græci Poetæ Vitam universam Navim appellabant, quibus *in navibus* in vita communi, humano hoc vivendi modo, tempore, notat. Ut Theognis, Homerus, alij, ex quo iis Cicero, aliique unus & alter Latinorum scriptorum, alibi nobis relati.

62. CERTAQUE LEVASSET.] Non aberrante. Infr. v. CXXX. *Nec certius unquam Hortati superi Deus certus Sol*, Aurelianus Imper. apud Vopiscum.

Vide Pacatum Panegyrico.

63. NAUFRAGIUM COMMUNE.] Infortunium summum, ultimum: quod Naufragio comparatur multis scriptorum locis. Cicero, initio. 1. Rhetor. *Non injuria, cum ad gubernacula Reipublicæ Temerarij atque audaces homines accesserant, maxima ac miserrima naufragia fiebant.* Idem lib XVI. Famil. Epist. XXVII. *Consules nisi à gubernaclis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est.* Idem nec semel alibi. Petronius Satirico: *Cibus avidum strangulavit, absti nentem frugalitas. Si rectè calculum ponas, ubique naufragium est.* Hoc est quod Martialis ait, ubi fata aderunt, in medio Tibure est Sardinia. Appuleius, lib. VI. *Iste quoq; Fortuna naufragio Psyche perterrita, nec indipisci maritumque quens, sic ipsa suas cogitationes consuluit.* Fulgentius Prologo Mythologiarum: *evitans ærumnosa calamitatum naufragia.* Sic naufragia Patrociniorum apud Sidonium, Lib. I. Epist. II.

63. MANU.] Opere ipso, virtute. Bello Getico: *Solus erat Stilico qui desperantibus augur Sponderet meliora manu.* Vide infra hoc Libro. v. LXXII.

63. ORDINE RUPTO.] Elementorum, omniumque rerum. Pacem Elementorum turbatam Phaetontis insania scribit Sidonius Paneg. Aviti. Phaetontis nomine tyrannum sævum adolescenti ætate, omnium bonarum rerum ruinæ imminentem notarunt, nostra opinione, Veteres Theologi. Sic Tiberius Imperatorum sagacissimus in portentosi ingenij bellua, Caligula, se *Phaetontem* generi humano alere dicebat. Suetonius, lib. IV. cap. XI. *Ferum ejus ingenium sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, ut aliquoties prædicaret; Exitio suo omniumque Cajum vivere. Et se natricem Populo Romano, Phaetontem orbi terrarum educare*

64. TRAHERENT PHAETONTA.] Non ille eas moderabatur, sed quadrigæ rapiebant egregium aurigam. Multis Ovidius, & Nonnus, extremo lib. XXXIIX.

64. SÆVIRETQVE DIES.] Sol, Solis calor. Arnobius, lib. I. *Vt non ab occiduis partibus dies exurgeret.* Sic pro *Sole diem* dicunt. Lucretius, Seneca Thyeste, Appuleius Floridorum. I. Germanicus Cæsar Arato, Ausonius. Scite rem dirimit Pindarus, Diem Solis Filium dicens.

παῖδα ῥ τῦ ἡλίϰ τὴν ἡμέραν καλεῖ,
ἐπεὶ ὁ ἥλιος ἀνατέλλων τὴν ἡμέραν γεννᾷ.

inquit Demetrius Triclinius, sive is Thomas Magister est, ut ex Veteri Codice perhibenti Gulielmo Cantero Novar. Lect. lib. III. cap. XVII. facile accredimus.

65. SOLITO CUM MURMURE TORVUS.] Scripti aliquot Codices torvis Digniore Claudiano Lectione, quam eo nomine recte etiam recipit Josephus Scaliger. Licet plane nullius rei nec alterum sit. Nam Imperiositate quadam singulari opus, vel ipsi Soli fuisse ad compescendos equos, vel Ovidius testis, qui verbera & stimulos ultrà modum ex dolore sævientes non obliteravit.

67. CONCENTUSQUE POLI.] Harmoniam mundi læserat vesania Phaetontis. Eam restituit Iuppiter, pulso puero. Nonnus lib. XXXVIII.

Ζεὺς δὲ πάλιν Φαέθοντος κατεπρήνιξε κεραυνῷ
ὑψόθεν, αὐτοκύλιστον ὑπὲρ ῥόον Ἠριδανοῖο.
Δήσας δ' ἁρμονίην παλινάγρετον ἡλικι δεσμῷ
Ἵππους ἠελίου πάλιν ὤπασεν

De Harmonia cœlesti nota commenta, verisimilia quidem, Pythagoræorum & Platonicorum. Vide & Somnium Scipioniscum Exegeta Macrobio. Scribendum vero hic *concentusque potis* Solo Libro nostro contra cæteros veri vindice.

68. CURRUSQUE RECEPIT IMPERIUM.] Ita omnino scribendum, & omendarunt recte, Libris licet contradicentibus, docti. Liceat supinam fatuitatem tot antiquissimorum etiam Codicum mirari, nam & Cujaciani non mutarunt illud inficetum *rursusque* Soli duo, Noster, & unus Bentinianorum Veritati patrocinantur. Vel altero ante versiculo eminens eadem vox debebat admonere nævi inconsultos exscriptores. Potuit & CURSUS reliquisse Claudianus. *Cursum* enim omnem conturbaverat effrænis nebulo. Et sic Ovidius & Nonnus.

70. TRADITUR ILLI SERVATURQUE ORIENS] Vno velut tempore acceptus & vindicatus Saluti Quietique ILLI. ad Theodosium spectat. Occidentē autem neq; tradere potuit Gratianus Theodosio, neq; iste ex facili pacatum suscipere tanta moles bellorum undique, duobus præcipue ducibus, ingruebar. Solum Orientem regendum Theodosio Gratianum, dedisse scribunt auct. res non pauci. Id & ipsum huc facit.

71. AT NON PARS ALTERA RERUM TRADITA.] Occidens minime tra-

cui se, ceu victa procellis

Atq; carens Rectore, ratis Respublica fractam

Obtulit, ut digno melius flectenda magistro.

Agapetus cap. II. Schedæ Regiæ: ἵνα τὸ σκάφος τῆς πανκοσμίου πολιτείας μὴ περιπίπτει κύμασιν ἀδικίας.

Noster sæpius. Neç inscitè Gunterus libro I.

Sic ubi noctivago stellarum Lumine puppis

Decurrit pelago; si forte nocentibus illam

Quà regitur cursus, tenebris premit invida nubes,

Abrumpitq; vias: alio sibi sidere nauta

Quærit iter, claviq; modum, veliq; tenorem

Innovat, & radijs accomodat arte carinam.

Sic postquam sedere Duces, dubioque volutant

Pectore, cui tanti regni tribuantur honores.

Sic Pomponius Atticus gubernacula Rerum Civilium, Magistratuum functiones, aliaque omnia negotia civilia Marinis fluctibus comparabat, vir seculi Sapientia incliti longè Sapientissimus, cui civilis belli Enyo terrarum Orbe, omnibusq; præclaris viris concussis, nocere non potuit, qui mentem statumque contrà utramque Fortunam mirifica dexteritate tenuit. Sic enim de Eo Cor. Nepos. *In Republica ita versatus est, ut semper Optimarum partium & esset & existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quam qui maritimis jactarentur.* Plura Commentario Libero ad Laudes Stiliconis. Non absimiliter currui comparant Rempublicam alij, velut Plato & ejus Discipuli, hominem. Ut Libanius Prosphenetico Juliani, non sine singulari Dei Providentia, arteque & Institutione multiplici, ad eum Currum gubernandum adscendi autumat, exemplo quidem Deo perfidi, at minimè Rei Romanæ, ut Prudentius testimonium perhibet Principis illius. δεινὸν ἡγουμένων, inquit, τῶν θεῶν, εἰ τὸν μὲν ἐφ' ἅρμα ἀναβησόμενον, σὺν τέχνῃ τοῦτο δεῖ ποιεῖν, ἢ βεβλάφθαι μετὰ τῶν ἵππων, ὁ δὲ τῆς οἰκουμένης τὰς ἡνίας ληψόμενος σὺν ἀμαθίᾳ τοιαύτης ἡνιοχήσεως ἀποίτο.

Sic inspectione perpetuorum Laborum & vicissitudinum Veteres Græci Poetæ Vitam universam Navim appellabant, quibus *in navibus* in vita communi, humano hoc vivendi modo, tempore, notat. Ut Theognis, Homerus, alij, ex quo iis Cicero, aliique unus & alter Latinorum scriptorum, alibi nobis relati.

62. CERTAQUE LEVASSET.] Non aberrante. Infr. v. CXXX. *Nec certius unquam Hortati superi Deus certus Sol,* Aurelianus Imper. apud Vopiscum.

Vide Pacatum Panegyrico.

63. NAUFRAGIUM COMMUNE.] Infortunium summum, ultimum: quod Naufragio comparatur multis scriptorum locis. Cicero, initio. I. Rhetor. *Non injuria, cum ad gubernacula Reipublicæ Temerarij atque audaces homines accesserant, maxima ac miserrima naufragia fiebant.* Idem. lib XVI. Famil. Epist. XXVII. *Consules nisi à gubernaclis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est.* Idem nec semel alibi. Petronius Satirico: *Cibus avidum strangulavit, abstinentem frugalitas. Si rectè calculum ponas, ubique naufragium est.* Hoc est quod Martialis ait, ubi fata aderunt, in medio Tibure est Sardinia. Appulejus, lib. VI. *Iste quoq; Fortunæ naufragio Psyche perterrita, nec indipisci maritum quiens, sic ipsa suas cogitationes consuluit.* Fulgentius Prologo Mythologiarum: *evitans ærumnosa calamitatum naufragia.* Sic naufragia Patrociniorum apud Sidonium, Lib. I. Epist. II.

63. MA-

63. MANU.] Opere ipso, virtute. Bello Getico: *Solus erat Stilico qui desperantibus augur Sponderet meliora manu.* Vide infra hoc Libro. v. LXXII.

63. ORDINE RUPTO.] Elementorum, omniumque rerum. Pacem Elementorum turbatam Phaetontis insania scribit Sidonius Paneg. Aviti. Phaetontis nomine tyrannum sævum adolescenti ætate, omnium bonarum rerum ruinæ imminentem notarunt, nostra opinione, Veteres Theologi. Sic Tiberius Imperatorum sagacissimus in portentosi ingenij bellua, Caligula, se *Phaetontem* generi humano alere dicebat. Suetonius, lib. IV. cap. XI. *Ferum ejus ingenium sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, ut aliquoties prædicaret; Exitio suo omniumque Cajum vivere, Et se natricem Populo Romano, Phaetontem orbi terrarum educare.*

64. TRAHERENT PHAETONTA.] Non ille eas moderabatur, sed quadrigæ rapiebant egregium aurigam. Multis Ovidius, & Nonnus, extremo lib. XXXIIX.

64. SÆVIRETQUE DIES.] Sol, Solis calor. Arnobius, lib. I. *Ut non ab occiduis partibus dies exurgeret.* Sic pro *Sole diem* dicunt. Lucretius, Seneca Thyeste, Appuleius Floridorum. I. Germanicus Cæsar Arato, Ausonius. Scite rem diridit Pindarus, Diem Solis Filium dicens.

παῖδα ᾗ τοῦ ἡλίου τὴν ἡμέραν καλεῖ,
ἐπεὶ ὁ ἥλιος ἀνατέλλων τὴν ἡμέραν γεννᾷ.

inquit Demetrius Triclinius, sive is Thomas Magister est, ut ex Veteri Codice perhibenti Gulielmo Cantero Novar. Lect. lib. III. cap. XVII. facile accredimus.

65. SOLITO CUM MURMURE TORVUS.] Scripti aliquot Codices torvis Digniore Claudiano Lectione, quam eo nomine recte etiam recipit Josephus Scaliger. Licet plane nullius rei nec alterum sit. Nam Imperiositate quadam singulari opus, vel ipsi Soli fuisse ad compescendos equos, vel Ovidius testis, qui verbera & stimulos ultra modum ex dolore sævientes non obliteravit.

67. CONCENTUSQUE POLI.] Harmoniam mundi læserat vesania Phaetontis. Eam restituit Iuppiter, pulso puero. Nonnus lib. XXXVIII.

Ζεὺς δὲ πάλιν Φαέθοντα κατεπρήνιξε κεραυνῷ
ὑψόθεν, αὐτοκύλιστον ὑπὲρ ῥόον Ἠριδανοῖο.
Δήσας δ' ἁρμονίην παλινάγρετον ἡλικι δεσμῷ
Ἵππους ἠελίῳ πάλιν ὤπασεν

De Harmonia cœlesti nota commenta, verisimilia quidem, Pythagoræorum & Platonicorum. Vide & Somnium Scipionis cum Exegeta Macrobio. Scribendum vero hic *concentusque poli* Solo Libro nostro contra cæteros veri vindice.

68. CURRUSQUE RECEPIT IMPERIUM.] Ita omnino scribendum, & omendarunt recte. Libris licet contradicentibus, docti. Liceat supinam fatuitatem tot antiquissimorum etiam Codicum mirari, nam & Cujaciani non mutarunt illud inficetum *rursusque* Soli duo, Noster, & unus Bentinianorum Veritati patrocinantur. Vel altero ante versiculo eminens eadem vox debebat admonere nævi inconsultos exscriptores. Potuit & CURSUS reliquisse Claudianus. *Cursum* enim omnem conturbaverat effrænis nebulo. Et sic Ovidius & Nonnus.

70. TRADITUR ILLI SERVATURQUE ORIENS] Uno velut tempore acceptus & vindicatus Saluti Quietique ILLI. ad Theodosium spectat. Occidentē autem neq; tradere potuit Gratianus Theodosio, neq; iste ex facili pacatum suscipere tanta moles bellorum undique, duobus præcipue ducibus, ingruebat. Solum Orientem regendum Theodosio Gratianum, dedisse scribunt auctores non pauci. Id & ipsum huc facit.

71. AT NON PARS ALTERA RERUM TRADITA.] Occidens minime traditus.

ditus, ut qui in potestate non erat Gratiani; neque traditus tamen cum esset. Eum virtute incomparabili opus erat Theodosium sibi subjicere. *Tradere* hoc loco levem translationem denotat, nullo accipientis labore, re scilicet solo duorum hominum consensu peracta; Et sic scriptores alibi eo verbo, utuntur. Terentius Phormione, Actu. II. Scen. I.

> *Verum, scientem, tacitum, caussam tradere adversariis*
> *Etiamne id Lex coegit?*

Noster, altero in Rufinum CCLXI. *tradisne tuas, dux optime, dextras?* Etiam absolute sub nulla persona, cum omni posita cura ejus rei. Lucretius.

> *Et quasi cursores vitai lampada tradunt.*

Non addito, cui. Cæsar, Lib. I. de Bello Civili. *Multi ex duabus legionibus, quæ sunt traditæ à Cæsare accersuntur.* Seneca Epist. LXXVII. *Non judicabam me, cum illos superstites relinquerem, mori. Putabam, inquam, me victurum non cum illis, sed per illos: non effundere mihi Spiritum videbar, sed tradere.* Martialis, libro IX. Epigram. CIV. De Domitiano, ante Principatum.

> *Solus Iuleas cum jam retineret habenas*
> *Tradidit, inque suo Tertius orbe fuit.*

Pariter usus Cicero lib. VIII. ad Atticum, nec observatus hactenus iste usus. Sic *vindicare* absolute usurpatur mille locis à Jureconsultis. Claudianus hoc Libro:

> *sic pascua parvus*
> *Vindicat, & nec dum firmatis cornibus audax*
> *Iam regit armentum, vitulus.*

Sic *donare* alii. Quintilianus, si Ennodio fides, Declamatione I. *Ponite nunc ante oculos astum parricidii, deprehendetis difficultatem. Dono illud: dum à suo limine egreditur, dum illos, quos accepit à patre, servulos fallit.* Hoc est omitto, ut loquitur de re prorsus constanterq; abjecta Sulpicia Poetrica. Ita Papinius ad Domitianum

> *manuas hominum contentus habenis,*
> *Vndarum, terræque potens, & sidera dones.*

Vulgo non observata hæc, clariori auctorum luci, placuit non omittere.

71. BIS POSSESSA.] Duobus tyrannis eversis, èque manu eorum vindicata Republica. Synesius ad Arcadium de Regno.

> ὁρᾷς ὅτι καὶ τῷ πατρί, καί τοι σαφῶς ἐπὶ κατορθώματι γινομένης τῆς ἀναρρήσεως, οὐδὲ τὸ γῆρας, ἀνόνητον ἀφῆκεν ὁ φθόνος, οὐκ ἂν οὐδὲ ὁ θεὸς ἀστεφάνωτον, ἀλλ' ἐπὶ δύο τυράννους ἐλθὼν, καὶ ἄμφω βαλὼν, ἐπὶ τῷ δευτέρῳ τροπαίῳ καταλύει τὸν βίον, ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ, τῇ δὲ φύσει παραχωρήσας.

Quantæ tyrannorum horum vires fuerint, arguit quod dies Victoriæ de Maximo & Victore filio partæ, Romanis etiam diu post cultus solemni festivitate. Procopius Vandal. I. Græco textu dira lacuna deficiente: *Maximus erat quidem Senatorum ex Ordine, è stirpe illius Maximi, quem Theodosius Senior sustulerat, pro qua Victoria Romani quotannis festum diem agût, huic uxor formosissima simul & prudentissima, &c.* Caussam Romæ incolis præcipuè dedisse detestando homini ejus Edictum videtur, quo dirutas Judæorum Synagogas, prætextu Publicæ Pacis restaurari mãdavit. Vt vides apud B. Ambrosium, Epist. XVII. Vt ultimò sunt distinctæ. De numerosissimis Maximi copiis Sozomenus lib. VII. cap. XIII. Eugenii verò tantæ copiæ, ut ostentare etiam mendaces copiososq; populos contremefacerent. Sulpitius Alexander, lib. IV. Histor. *Dehinc Eugenius tyrannus suscepto expeditionali procinctu, Rheni limitem petiit, ut cum Alemannorum ac Francorum Regibus vetustis fœderibus ex more initis, immensum ea tempestate exercitum gentibus feris ostentaret.*

MANU.] Vi armata. *Manus* enim, potestatem, effectumque rei denotat. Pindarus, Pythionic. IV.

ταχυ-

παχυλᾶτι χεῖρες, καὶ τὸ ἦτορ ἴσον. Scholiastes, Triclinius, aut Thomas Magister: αἱ χεῖρες τι καὶ τὸ ἦτορ ἀντὶ τοῦ, αἱ πράξεις, καὶ ἡ προθυμία. Manus, artificium, Opus. Apuleius non semel. Virgilius, lib. VI.

> *Fataque, Fortunasque virum, moresque,*
> *manusque.*

Artemidorus, Onirocrit. lib. I. cap. XLIV. κοινὴ δ' ἀμφότεραι αἱ χεῖρες σημαίνουσι τέχνας, χειρόγραφα, λόγους, τέχνας μὲν, ἐπειδὴ διὰ χειρῶν αἱ τέχναι.

Manus pro actibus bis Paciano, libello de Pœnitentia, *Addo*, inquit *etiam non solas manus in homicidio plecti, sed & omne consilium, quod alterius animam impegit in mortem.* Hoc est factum ipsum homicidium. Idem, *Peccator erubescet Perpetuam vitam præsenti pudore mercari? Et offerenti manus Domino vulnera malè tecta subducet? Id est* auxilium, opem. Hebræorum usum ingerunt sacræ literæ, notavitque amicus quondam noster Ioan. Drusius vir doctissimus, ad cap. VI. B. Matthæi.

73. HUNC SÆVA BRITANNIA FUDIT.] Diversa de hoc homine judicia. Insigni adulatione Theodosij deprimit mirifice Pacatus Panegyrico, deprimunt Ausonius, Zosimus, qui tamen Theodosii commilitonem in Britannia fuisse ait, & Noster. Laudant non pauci Christianorum scriptorum. Paullus Orosius etiam invitum ad Imperium provectum scribit, contra Zosimi largiorem, & utique veriorem relationem, lib. IV. capite XXXIV. Maximus, vir quidem strenuus & probus, atque Augusto dignus, nisi contra Sacramenti fidem per tyrannidem emersisset, in Britannia invitus propemodum ab exercitu imperator creatus. Subdolum hominem, pacis involucro, Bellum tegentem, indicat B. Ambrosius, Epist. LVI. Ex cujus eadem & sermone hominis inibi, ingenium ejus noscere possis. Qui & Barbarum latronem alibi vocat, ut Rutupinum Ausonius. Pravum hominem dicit Paulinus init. lib. 6. de Mart. Pro Principe legitimo habitum apud Gallias docent exempla in Sulpitii Severi Historia Secunda. Qui idem Libro illo celeberrimo (non enim alius magis eo tempore, ut vides ex Dialogo I. Ejusdem) de Vita Martini ferocis ingenij virum, elatumq; bellorum civilium successu vocat: Vbi voces ipsius sunt impositam sibi à militibus divino nutu regni necessitatem armis defendisse, non sumsisse sponte imperium. Neque alienam ab se Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili eventu victoria fuisset, neminemque à se ex adversariis nisi acie occisum: Quæ verba allusit utique Paulus Orosius. Idem tamen Dial. II. c. VII. Mirifice eum laudat, & Imperium invitum sumsisse asseverat. Patrui & Fratris Maximi meminit Idem Severus eodem loco Fratris Marcellini, qui bellum instaurare connisus, Pacatus. Hispanum natione fuisse diserte notat Zosimus, ut errent qui Britannum faciunt. Nominatim interpres Socratis lib. V. cap. XI.

Μάξιμος ἐκ τῶν περὶ τὰς Βρεττανίας μερῶν ἐπανέστη τῇ ῥωμαίων ἀρχῇ.

Non dicunt hæc Britannia oriundum fuisse, quod ille somniavit, sed inde Rem Romanam invasisse. Cæsum alii scribunt à militibus exprobato scelere carnifici à Theodosio traditum Pacatus, Zosimus. Intra Aquileium obsessum ad extremam amentiam ante obitum adactum Sulpitius Alexander apud Gregorium Turonensem, lib. II. cap. IX. Vt non ficta res sit quod Pacatus Panegyrico memorat, fugientem ex amentia sua vestigia relegisse, & diris Gratiani Vmbris ad desperationem actum, ne de morte quidem digna vero cogitare potuisse. Quæ quidem Oratio omnium hujus ævi scriptorum (Claudieni Poesi non commissa) mihi numerosissima, cultissima, eloquentissima, ingeniosissima, videtur. Quam nec ei demerent laudem, si maximè exstarent Symmachi in Laudem Maximi Panegyricus, & mox pro Theodosio Apologeticus; cum viri ejus facundia longè verè legitimèque Romana sit.

næ sit dissimilior, Pacati autem sermo PLiniano nullibi inferior. Addam Zosimi dolum, qui scribit palàm quidem Maximum consortio Imperij à Theodosio, post Gratiani cædem, admissum, clam autem parato bello appetitum, cum idem Pacatus (minimè in os tam benigno veroque Principi hoc mentiturus) disertè tradat moriturum Maximum confessum Theodosio, ad tantas se victorias pervenisse, persuaso milite, sub auctoramento Theodosiani nominis, rem geri. *Ad primam*, inquit, *tuam vocem nefario pectori excussa confessio est, nec cunctari saltem, aut mussitare potuit, quin consilium omne nudaret, se videlicet favoris tui obtendisse prætextum, quod aliter non potuisset allicere militum societatem, nisi se auctoramenti tui finxisset actorem.* Hunc Maximo sparsum rumorem, odio Theodosii, pro veritate tradit Zosimus, ambiguus plerorumque magnarum laudibus, sæpè sibi contraveniens, sæpè Calumniæ Eunapianæ asseclam male dissimulans.

73. SÆVA BRITANNIA] Immanior utique Romanis moribus. Notamus quædam supra ad Panegyricum Manliànum, inde Animadversis Rutilianis inserta. Fudisse dicit, ad copiam militum alludens ex variis nationibus copiosissimam. Sozomenus

ἐν τούτῳ δὲ Μάξιμος πλείστην ἀγείρας στρατιὰν Βρεττανῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν ὁμόρων Γαλατῶν, καὶ Κελτῶν, καὶ τῶν τῇδε ἐθνῶν, ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ᾔει.

Quo pertinet quod Treveris in Consistorio, aut Palatio certe, illi in os dixit B. Ambrosius Epist. LVI· Per se non stetisse quo minus cum Legionibus suis in Italiam influeret. Propterea, inquit, & ego veni quia prima legatione, dum mihi credis, per me deceptum te esse asserebas. Gloriosum mihi sit & hoc pro salute pupilli Imperatoris. Tamen non exprobrabo beneficium meum Valentiniano. *Ut verum eloquatur, ubi ego tuis legionibus obstiti, quo minus in FLUERES in Italiam. Quibus rupibus? qua acie? &c.*

74. GERMANUS EXUL.] Arbogastes Francus, cujus notissimæ res, & superius partim recensitæ sunt, Germanum vocat, quod toti mundo tunc contestatissimum Francos non nisi Germanos, Germanis oriundos, populos fuisse. Quod qui imperite aut pervicaciter negant, quæsitisve subterfugiis eludere, dubiumque facere contendunt, quid agant, quos nobiliores avos quærant, qua fronte stirpem suam erigent, ipsi viderint. Nobis contestata res est: testimoniis scriptorum, & vel uno hoc nostri. Germania, ultra Rhenū, Francia Hieronymo Vita Hilarionis: *Candidatus Constantii Imperatoris, rutilus coma & candore corporis provinciam indicās, inter Saxones quippe & Alemannos, gens ejus non tam lata, quam valida, apud Historicos Germania, nunc verò Francia, vocatur.* Sulpitius Alexander: *Arbogastes Sunnonem & Marcomerem, subregulos Francorum gentilibus odiis insectans, Agrippinam rigente maximè hieme petiit. Ratus tuto omnes FRANCIÆ RECessus penetrandos urendosque cum silva insidiantes occulere non possent.* Procopius Lib. I. de Bello Vandalico: *Vandali, circa Mæotidem considentes, ubi fame pressi sunt, in Germanos, qui nunc Franci dicuntur, irruunt.* Lib. I. de Bello Gothico: *Franci isti, Germani quondam vocabantur.* Paullo post: *Ubi primitus Germani, gens barbara, habitabant, nec magni tunc momenti viri, qui Franci nunc nominantur.* Agathias lib. I. *Francos veteres esse Germanos dixere, quod utique ex eo satis liquet. Nam circa Rhenum si habitant, huic propinquas incolunt terras, Galliarumq; maximam partem possident, non propriam, sed vi occupatam.* *Arbogasten* natione Francum omnes fatentur Zosimus lib. IV. *Gratianus Imp. Arbogastem & Bautonem misit. Erant ambo natione Franci. Eodem; Arbogastes oriundus è gente Francorum, quem secundum à Bandone Duce locum obtinere Gratianus jusserat.* Paulinus Diaconus: *Vita B. Ambrosii. Arbogastes Comes Bellum adversus gentem suam, id est Francorum, paravit. Exsul, quia pulsus patria, aut eam deserens ad Romanos devenit.* Superiore Panegyrico Claudianus.

Proh

Proh crimen superum, longi, proh dedecus aevi,
Barbarus Hesperias exsul possederat urbes,
Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.

75. FAMULUM.] Clientem vocat versibus modo positis. Vide Socratem lib.V.cap. XXIV. Sane vero Eugenium in clientelam Arbogasti commendaverat Ricomer, ut multis tradit Zosimus: hominem utique humilis prosapiæ, quare nec integro licet anno Occidenti imperans, in Fastos Consulares Consul factus relatus esse videtur, cum, quem contrà eum Consulem fecit Theodosius in Oriẽte, Abundantius ubique legatur. Consulatus ejus mentionem ex aliis monumentis fecere doctissimi viri ad Sidonium. Distinctionem mutavit hoc versu Editio Scaligerum Correctorem nacta Nullare Germanus enim exsul speciatim Arbogastes. Licet nec Maximus eo titulo carere habeat, de quo ad Theodosium Pacatus: *Non statim subisset hominem tui suique præterita reputatio? Non sibi ipse objecisset te esse Triumfalis viri filium, se patris incertum. Te haredem nobilissima familia, se clientem: Te omni retro tempore Romani exercitus Ducem, Libertatis Patronum; se orbis extorrem, patriaque fugitivum.* Nihil tamen mutamus, nec jubent quicquam Libri.

75. RESPERSUS UTERQUE.] Pari crimine juvenes Imperatores exstinxere, Gratianum Maximus, Valentinianum Eugenius. Hic *Arbogastis* cliens, & sub eo Imperator, ile domus Theodosianæ verna, & pro magno adfinitatem jactens, uti de hoc Pacatus Panegyrico, de illo omnes Historiæ narrant. Maximi scelus palam gestum est; nec sine dolo tamen, fugientem enim Gratianum ad lecticam suam pellexit Andragathius, conjugem adventare mentitus, & ita ingenii, corporis speciocissimi, Principem interemit, ut auctor Sozomenus est, lib.VII.cap.XIII.

ταῦτα σπουδαζούσης τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς, ἀγγέλλεται δόλῳ Ἀνδραγαθίου, ὃς στρατηγὸς ἦν Μαξίμου, Γρατιανὸν ἀνῃρῆσθαι ἐφ' ἁρμαμάξης γὰρ βασιλικῆς ὀχούμενος ἀπεκρύβη, καὶ ὡς τοῦ βασιλέως εἴη γαμετὴ, τοῖς ἡγουμένοις ἀγγέλλειν ἐκέλευσεν, ἀπερισκέπτως δὲ Γρατιανὸς τὸν τῆ δὲ ποταμὸν διαβὰς, ὡς ἔναγχος γήμας, καὶ νέος ὤν, καὶ ἐρωτικῶς πρὸς τὴν γυναῖκα διατεθεὶς ὑπὸ προθυμίας τοῦ θεάσασθαι αὐτὴν μηδὲν προϊδόμενος εἰς τὰς Ἀνδραγαθίου ἐνέπεσε χεῖρας, καὶ συλληφθεὶς οὐκ εἰς μακρὰν ἀνῃρέθη, ἔτη μὲν τὰ ἀμφὶ εἰκοσιτέσσαρα γεγονὼς, δέκα δὲ καὶ πέντε βασιλεύσας.

Aliter tamen Ambros. qui dolo & in convivio interfectum Gratianum scribit in Psalmum LXI. Lugduni interfectum, notant Cassiodorus chronico Marcellinus, adjecto die VIII. Cal. Septembr. indicia cruentatorum manibus parietum adhuc superfuisse tum scribit B. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: *Gratianus, ab exercitu suo proditus, & ab obviis urbibus non receptus, ludibrio hosti fuit, cruentataque manus vestigia parietes tui, Lugdune, testantur.* Quæ traditio illi Sozomenianæ nihil derogat. Ipse tamen maximus negabat suo jussu interfectum Gratianum, ut vides apud Ambrosium, Epist. LVI. Sed eum vide in Psal. LXI. Valentiniani tenerrima ætate jam ante regno pulsi teterrimum fatum in obscuro est, adeo ut nec in Funebri Oratione referre voluerit Ambrosius, cum tamen ejus diei, quo periit, verba commemoret. Illud constat ab Arbogaste omni auctoritate per dissensionem spoliatum, adeo uti nec obedientem haberet mandato ullum de plebe militem, de dissensione clarè Zosimus. De altero Sulpitius Alexander: *Dum diversa in Oriente per Thracias geruntur, in Gallia status publicus perturbatur. Clau o apud Viennam Palatii ædibus Principe Valentiniano, & penè infrà privati modum redacto, Militaris rei cura Francis satellitibus tradita Civilia quoq; officia transgressa in conjurationem Arbogastis, nullusque ex omnibus sacramento militiæ obstrictis reperiebatur qui familiari principis sermoni aut jussis obsequi auderet.*

Hinc secuta cades, & cadaver suspensum, tamquam tadio semet strangulasset, quod ridiculè simul improbeque de tali indole fictum facile encomia Ambrosiana arguunt. B Hieronymus eodem loco: *Adolescens Valentinianus, & penè puer, post fugam, post exilia, post recuperatum multo sanguine imperium, haud procul ab urbe fraterna mortis conscia, necatus est; & cadaver exanime suspendio infamatum.* Ab Eunuchis strangulatum Arbogastis & Eugenii jussu, scribit Socrates lib. IV. cap. XXIV. Aulicis etiam aliis, Sozomenus, cum multa adolescentis laude, lib. VII. cap. XXII. Zosimus solus scribit extra muros Viennæ belli simulacra cientem ab Arbogaste interemtum: *ob animum forte,* (si tamen eousq; fuit) habens Tertii Valentiniani cædem, quæ eo modo perpetrata est, ut scribunt Idatius in Chronico, & Alij. Insigne autem paris ultionis à Deo exemplum uterque Tyrannus, Maximus & Eugenius, habuere; capti ab eodem cæsi utriusque Principe vindice, vere à Deo ei officio dato, quod nomine præferebat, spoliati Regiis insignibus, servorum more interemti sunt De Maximo pulcre Pacatus, de Eugenio Socrates, modo indicato loco. *Eum jussisse pro victo ad se compedibus vinctum deduci Theodosium: mox ipsum captum & à victore* quod de Maximo multis Pacatus ob scelera increpatum, capiteque damnatum narrat Theodoretus libro V. cap. XXIV. De utroque B. Hieronymus, juncto Procopio (de quo Ammianum videas lib. XXXVI.) *Quid loquar*, inquit, *de Procopio, Maximo, Eugenio? qui utique dum rerum potirentur terrori gentibus erant. Omnes capti steterunt ante ora victorum; &, quod potentissimus quondam, miserrimum est, prius ignominia servitutis, quam mucrone hostili confossi sunt.*

76. INSONTIS IUGULO.] Iugulo cædem intellige, sanguinem. Sedulius lib. IV.

> *cum præsidis ante tribunal*
> *Staret, ut ad jugulum ductus mitissimus agnus.*

De Gratiani innocentia Ausonius Panegyrico, de Valentiniani Ambrosius Sermone ejus Funebri, multisque alijs locis Epistolarum & Opusculorum. Vt & Themistius Pecuriali Oratione in ejus Consulatum.

77. NOVITAS AUDERE PRIORI.] Maximum Fortunæ novitate, hoc est successuum incredibili celeritate, Eugenium illius exemplum mitigasse dicit, ad quem transissent scilicet tot exercitus, tot civitates cum opulentis provinciis defecissent. De successibus suis Maximus ipse apud Sulpitium Severum de Vita Martini cap. XXIII. *Martinus à convivio Maximi, frequenter rogatus, abstinuit: dicens se mensa ejus participem esse non posse, qui duos Imperatores, unum regno, alterum vita expulisset. Postremò cum Maximus se non sponte sumsisse Imperium affirmaret, sed impositum sibi à militibus, divino nutu, Regni necessitatem, armis defendisse, & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili eventu victoria fuisset, nullumq; ex adversariis, nisi in acie occubuisse, tandem victus ad convivium venit.* Possis novitatem etiam generis vilitatem capere, cuius ergo Pacatus mirificè traducit Maximum; Et armigerum lixā fuisse testatur. Ausonius Gladiatorem vocat idem Pacatus, vili autem sanguine homines videmus, dato paullum spatio, nihil non audere ut emergant. Vide Seqq.

78 TANTUMQUE DABANT EXEMPLA SEQUENTI.] Hoc est: tantum consilii & Audaciæ dabat Eugenio Parricidæ Maximo exemplum, quantum rei novitas dederat ipsi Maximo. *Novitas Maximo data,* est inusitatus terror, quo perculsæ Gratiani legiones ad eum transfugerunt, ex angulo quodam ad Europæ Imperium progressum. Orosius lib. VII. cap. XXXV. Maximus hostis maximus, & ab immanissimis quoq; Germanorum gentibus tributa ac stipendia solo terrore nominis exigens. Omnem scriptam Lectionem habere *sequentem* testantur docti, & nos de nostri indicium addimus, Difficilior lectio utraque, quam pro Claudiano nullibi non, ubi sanus est, summopere perspicuo. Error

ror ineſt, mea opinione, voculæ *TANTVM*. Tota periodo Eugenij laudat providentiam, Maximi audaciam & virtutem bellicam, quæ duo junctim in Tyrannis tãtis devicisse Theodosium, summam ejus laudum facit. Scripsit igitur hic etiam sui similis, Poeta:

Novitas audere priori,
Suadebat, cautumq; dabant exempla sequentem.

Eorum nimirum qui Maximi exemplo primum felices, post perierant tamen. Omnino ita scripsisse, expediendamq; Claudiano difficultatem arbitramur. Litterarum permutatio in veteri scriptura perfacilis. Considera quæ sequuntur. Dabant, reddebant. Elegantior usus verbi dividiæ scriptori optimo fuit. Novitatem pro ignobilitate, humilitate, capiendam, docet altera significatio ejusdem vocis in sequentibus *Hic nova moliri facilis*.

79. HIC QUÆRERE IUTA PROVIDUS.] Eugenii doctrinam commendat Zosimus, quiq; Philosophus fuerit. Ei respondet nostri observatio. Vtrique vero si tanto exercitu prodiisset in hostem, melius rebus suis prospexisset Eugenius, quod vetitus Theodosius celeritate necessaria hominem umbraticum oppressit, Legatos pro participando Imperio leniter habens, interim bello parando incumbens. Vide Zosimum.

80. INTER CLAUSTRA REDUCTUS.] Quæ mera felicitate, mero favore divino pervasit Theodosius: Consensu Historiæ. *Ego verò suspicor Arbogastem*, minus cognita Principis strenuitate, ultro eum admittendum censuisse, ut videlicet suo commodo loca meliora insidens, ejus exercitum pessumdaret. Arguunt omnia quæ de circumvendo insidiis narrat Orosius, lib. VII. cap. XXXV. *Vbi solum etiam in pugnam prosiliisse scribit*, confirmante in Oratione Funebri Ambrosio, qui prosiliisse suis commorantibus, hoste inequitante, memorat clamantem UBI NVNC EST THEODOSII DEUS.

81. MORTE PARES.] Negant nonnulli Christianorum de Eugenio, qui dum supplicat Theodosio, à milite obtruncatum scribunt. Sozomenus lib. VII. cap. XXIV. Εὐγένιος δὲ προςδεχομένων τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως, ἰδεῖτο σώζεσθαι. Ἐν ᾧ δὲ ἱκέτευε πρὸς τῶν στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. Sociates lib. V. cap. XXIV. Εὐγένιος πρὸς τοῖς ποσὶ τοῖς τοῦ βασιλέως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. D. Maximo etiam non nemo aliter. Sed vera utiq; noster hoc loco, qui regula sit quædam palantibus cæteris. De Maximo etiam Ausonius Encomio Aquileiæ.

Sed magis illud
Eminet, extremo quod te sub tempore legit,
Solveret exacto cui justa piacula lustro
Maximus, armigeri quondam sub nomine lixa
Felix qui tanti spectatrix læta triumphi
Punisti Ausonio Rutupinum Marte Latronem.

82. DEDECVS.] A summo Imperio in infimam servitutem, quod morte ipsa atrocius notãt Hieronymi verba modo proposita.

83. MIXTIS TELIS.] In acie, conflictu militari. Telo enim Carnificis ceciderunt: Forte scriptum Claudiano *missis* Vt ipsi occidendi prius occidissent alios.

84. AMISSA SPECIE, RAPTIS INSIGNIBVS.] Pacati verba rem tantum non ob oculos ipsos ponunt, in Maximi, (si miserabilis ipse fuisset) sane miseranda clade. *Actutum fortissimi Duces instruendo accinguntur triumpho. Capiti diadema decutitur humeris vesti, aufertur. Pedibus ornatus evellitur. Totus denique homo aptatur ad interitum, Publice publicus spoliator exsuitur; nectuntur manus rapaces, nudantur* [Scribe *nodantur*] *crura fugitiva, talis denique tuis offertur oculis, qualem offerri decebat victori captivum, Domino servum, Imperatori tyrannum, &c.*

85. RAPTIS INSIGNIBVS.] Purpura Augustali, quæ adeo sancta erat, ut priorum principum gestarent posteriores. Sic Constantino quondam apta, indutum auspicijs Imperij Theodosium ex magis priscis scribit Mi-

Michael Glycas. Sic de ea qua exutus idem iste Maximus Pacatus: *Tu tuum, venerabilis Gratiane, carnificem, diris comitatus ultricibus obsidebas, & irata umbra ab os ejus oculosque fumantes infernis ignibus tædas, & crepitantia torto angue flagella quatiebas, ne morti honesta vacaret, ne Regalem illum, sacrosanctumq; vestitum impio cruore pollueret, ne cultus olim tuus, ac deinceps fratrum futurus, funestum sanguinem, vel dum vindicatur, acciperet.* Et Antiquiores Palmatas hoc genus de Capitolio aut Palatio sumebant; Capitolinus in Gordianis: *Palmatam tunicam, & Togam pictam primus Romanorum privatus suam propriam habuit, cum ante Imperatores etiam de Capitolio acciperent, aut de Palatio.*

83. INSIGNIBUS,] Imperii. Certis notis, quibus ab hominibus homines distinguãtur, utendi morem ab Ægyptiis, ipsisque adeo primis hominibus, per Dei immortalis manus in mundum venisse, ex Sacris Litteris, Diodoro Siculo, aliisq; , ad satiem docemus in Commentario Characterum. Dignitatem monstrantia indicia, hoc nomine censentur. FLorus lib. I. *Insignibus, quibus regni dignitas eminet.* Silius Italicus *Regnique insigne vetusti.* De Clypeis, galeisque, quorum ornamentis Nobilitas hodie censetur, inibidem multa docemus, ut ii à vetustissimis Regibus oriunda insignia nunc ad Nobilitatem nostram propagarint: Arma distinxerint ab armis facinora illustria; coacta sit ab ipsis insignibus proles majorum facta sequi, amisso, secus si egisset cum infamia, titulo; denique & bona annecti cœpta Nobilitati, quæ Feuda non aliunde dicta sint, quam quod summa perpetuaque fide posteritatem possidentium, Virtuti allegaverint, & Principum necessitati constrinxerint. Sed hæc isthic memorari aliena.

84. IN VULTUS REDIERE SUOS.] Alter in Grammatici & Antigraphi Au ue lici, ut vides in Socrate. lib. V. cap. XXIV. Alter in vernæ, armigeri, lixæ, uti testantur indubii testes Ausonius & Pacatus. Vultus, habitum, statum, personam omnem notat, ut luce aliquot auctorum nova, alibi doctum. Non indocte Nonius ex aliis Vultum, voluntatem, constitutionemq; hominis, inde apparentem, designare notat penes Lucilium, Sallustium, Ciceronem.

84. MANIBUSQUE REVINCTIS.] More noxiorum hominum ad supplicium raptorum, hæc enim pœna addita pœnæ extremæ ab omni antiquitate. Sidonius de Bacchi triumpho Indico:

> *Conjectas in vincla manus post terga revinxit*
> *Pampinus.*

Nonnus, lib. XV.

> ἄλλου κεκλιμένοιο φιλευίου ἴζμος ἀλήτης,
> Χεῖρας ὀπισθοτόνους ἀλύτῳ σφηκώσατο δεσμῷ.

Virgilius, Aen. II.

> *Ecce manus juvenem interea post terga revinctum*
> *Pastorem, magno ad Regem clamore trahebant, &c.*

85. GLADIIS.] Militari more, non enim adstricti erant ad securim, stantis Reipublicæ consuetudine, Principes. Suetonius, Calig. cap. XXXII. *Sæpe in conspectu prandentis vel comissantis seria quæstiones, per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuscunq; è custodia capita amputabat.* Gladius a. honestior erat securi; vide quæ notat doctissimus Petrus Faber, Lib. I. Semest. cap. IV. Honestius cæteris supplicium demti capitis nos docemus Adversf. lib. XXXII. cap. VIII. Claudiano frequens hujusdem mentio.

85. SUBMITTUNT COLLA.] Non ignari nimirum meriti ultimi supplicii, itaque necessitati voluntatem submittentes. Sic Beati martyres, alia tamen caussa submittebant colla gladiis, optato è vita abscessu. Walafridus Strabus, in Vita & Fine Blaitmaici,

His-

His dictis compuncta cohors, quod posse videbat,
Hoc animo statuit; quidam sub pectore firmo
Sacrilegas spectare manus, gladioque furenti
Supposuisse caput gaudebant mente serena.
Firma fides vigilat, rebus suspensa futuris.

Dicas à vexillis militaribus similitudinem sumsisse, colla enim alioquin rigide fastu & confidentia portaverant. Illa autem erigere, magnanimitatis, ardoris ad conflictum, humilitatis demittere. Ammianus, libro XIV. *Velut contumacia quoddam vexillum altius erigens, sine respectu salutis alienæ & suæ.* De Submissione Papinius pari allusione. IV. Silvarum, II. de Domitiano:

Tranquillum vultu, sed majestate serena
Mulcentem radios, submittentemq; modestè
Fortunæ vexilla suæ.

Lucanus, lib. VI.

Pacem gladio si quærit ab isto
Magnus, adorato submittat Cæsare signa.

Sic sublata, & in alto posita Bellum indicabant aut Imperium aliud: Virgilius.

Vt Belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu.

Auctor Chronici Alexandrini in Joviano. *Iunius, Persarum Satrapa, Vrbem ex mandato Imperatoris ingressus, in turrium una signum Persicum fixit. Imperatore cives omnes cum bonis excedere jubente.* Sæpè Scriptores Historiarum recuperatæ Pallæstinæ. *Extollere vexilla,* pugnæ signum erat. Ammianus lib. XXXVII. *cum undique ad arma conclamaretur Imperio Principis & ductorum stetit regibilis miles, vexillum operiens extollendum, quod erat opportunè subeundæ indicium pugnæ. Pervertere,* Defectionem notabat. Idem Scriptor Lib. XXVI. *Agilo rem excursu prodidit repentino: eumque secuti complures, jam pila quatientes & gladios, ad Imperatorem transeunt, cum vexillis scuta perversa gestantes, quod defectionis signum est apertissimum.* Sed hæc alibi.

86. VITAM VENIAMQUE ROGANT.] De Eugenio non unus Scriptorum. De Maximo nescio; multum enim iste illo virtute potior. Et sunt qui istum à militibus cæsum, nec in potestatem Theodosij venisse dicant, ut Sozomenus lib. VII. cap. XIV.

86. DAMNA PUDORIS.] Amissum omnem pudorem, rem ultrà omne exemplum pudendam dicit. Innuunt autem hæc verba culpantque fœmineum utriusque animum, quod non ceciderint ferro quacunque ratione potito. Exemplo Ducum, quorum Principi suo uterq; eatenus feliciter militans, cum adversam Fortunam sentirent, maluerunt interire quam Victori esse supplices, Andragathius videlicet atq; Arbogastes. Pariter loquitur in Eutropium.

87. NUTU MOVERE COHORTES.] Vide Notas ad Rutilium lib I. v. CCLXXI.

88. DUBIUS SESE LIBRAVERAT ORBIS.] Dubia enim res erat, Theodosius an alter horum vinceret, Imperiumque susciperet. In eos dubius, sese libraverat. Pendebat jam terrarum orbis, dubius in quos concederet. Singularem felicitatem Theodosij tacitè commendat, quæ sanè insignis fuit, tantas copias, tam prorsus peritos ductores singulos singulis prælijs superasse. Transcribunt omnia singulari Pietati Historici, utinam non prolapsi quandoq; ad fictiones. Vide Orosium, Socratem, Theodoretum, Sozomenum: Etiam Pacatum, & Zosimum. Major etiam fuit Honorij, qui tot motibus, tot tyrannis rebellantibus superstes & in tuto semper vixit. Deo cumprimis carus, quod ambiguæ de Religione sententiæ scriptor illi testimonium perhibet, libro I. Vandal. Procopius:

ταῦτα ὀνείρῳ παραδοκοῦντι, καὶ ἐν τρικυμίαις φερομένῳ. τῆς τύχης εὐτυχήματα θαυμάσια ἡλίκα ξυνηνέχθη γενέσθαι. φιλεῖ γὰρ ὁ θεὸς τοῖς, οὕτε ἀγχίνοις ὑπὸ τοιῶνδε μηχανᾶσθαι οἷοις τε οὖσιν, ἢν μὴ πονηροὶ εἶεν, ἀπορουμένοις τὰ ἔσχατα, ἐπικουρεῖν τε καὶ ξυλλαμβάνεσθαι ὅπερ δή τι καὶ τῷ βασιλεῖ τούτῳ τετύχηκεν.

90. DAMNAT VOCE REOS.] Exprobratis ſceleribus. De Maximo Zoſimus.

Μάξιμος μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου κατήγετο θρόνου, χρήματα διανέμειν τοῖς ὑπ' αὐτὸν στρατιώταις ἀρξάμενος. γυμνωθεὶς δὲ τοῦ βασιλικοῦ σχήματος Θεοδοσίῳ προσήγετο. ὁ δὲ βραχέα τῶν κατὰ τῆς πολιτείας αὐτῷ πεπλημμελημένων ἐν ὀνείδους μέρει διεξελθὼν τῷ δημίῳ παρέδωκε, τὴν ὀφειλομένην ἐκτίσοντα δίκην.

Pacatus ſcribit quod ſub nomine ſuo ſceleſtus Imperium invaſiſſet, nam Gratianum Theodoſij mandato ſubmotum mentibus erat, id maximè exprobraſſe Theodoſiū. Confeſſo in eo fuiſſe ut ignoſceret (Ita B. Ambroſius ſcribit, ſi per iram aut iratis verbis quem compellaſſet Theodoſius, id ſignum fuiſſe ſequentis veniæ) jam cum Miſericordia colloqui ordiens; At Procerum juſſu abreptum ad ſupplicium Maximum. De Eugenio Theodoretus lib. V. cap XXIV.

Ταῦτα λέγοντες ἐξαρέσθησάν τε ἐκ τοῦ δίφρου τὸν Εὐγένιον, καὶ τὰ δεσμὰ ἐπιθέντες πεπεδημένον ἀπήγαγον, καὶ προσήγαγον δορυάλωτον τὸν πρὸ βραχέος μεγαλαυχέμενον. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν τε εἰς Βαλεντινιανὸν πλημμεληθέντων ἀνέμνησε, καὶ τῆς παρανόμου τυραννίδος. καὶ τῶν κατὰ τῆς ἐννόμου βασιλείας πολέμων σκωπτικῶς, καὶ τὴν Ἡρακλέους εἰκόνα, καὶ τὸ μάταιον δι' ἐκείνην γενόμενον θάρσος. καὶ τότε δικαίαν καὶ ἐννομον ἐξήνεγκε τῆς κατ' αὐτοῦ τιμωρίας τὴν ψῆφον.

91. DECIDIT IN FLUCTUS.] Andragathius mari Ionio obnavigans, Maximi clade accepta. Gratiani interemti vindicem metuens, deſilit in mare. Zoſimus.

τούτων ἀπαγγελθέντων Ἀνδραγαθίῳ, τὰ περὶ τὸν Ἰόνιον διερευνωμένῳ πορθμὸν, ὅτι μυρίοις περιπεσεῖται κακοῖς ἐπίσημος, οὐκ ἀναμείνας τοὺς ἐπιθησομένους, αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν τιμωρίαν ἐπέθηκεν, καθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν τὸ σῶμα, καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἐκδοῦναι τὰ καθ' ἑαυτὸν, ἢ τοῖς ἐχθίστοις ἑλόμενος.

Pacatus fluctibus merſum fataliter dicit ne cadaver uſpiam eſſet.

92. ILLUM SUUS ABSTULIT ENSIS.] Arbogaſtes biduo poſt Eugenii cladem ſeſe ipſum interemit, Socrates, lib. V. cap. XXIV.

Ἀρβογάστης δὲ ὁ τῶν τηλικούτων κακῶν αἴτιος, μετὰ δύο τῆς συμβολῆς ἡμέρας φεύγων, ὡς ἔγνω οὐκ εἶναι αὐτῷ βιώσιμα, τῷ οἰκείῳ ξίφει ἑαυτὸν διεχρήσατο.

Cum ſenſiſſet ſilvas, in quas refugerat, obſeſſas undique, ſeque ad necem quæri, ſeſe vita expulit. Zoſimus:

Ἀρβογάστης δὲ τυχεῖν ὑπὸ Θεοδοσίου φιλανθρωπίας οὐκ ἀξιώσας, ἐπὶ τὰ τραχύτατα συνέφυγε τῶν ὀρῶν. αἰσθόμενος δὲ ὡς πάντα περινοσοῦσι τόπον οἱ τοῦτον ἐπιζητοῦντες, ἑαυτὸν ὑπέσχε τῷ ξίφει. τὸν ἑκούσιον θάνατον τῆς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συλλήψεως προτιμήσας.

Non uno mucrone dixit noſter Panegyrico Superiore, rem eſſe tranſactam. In MS. noſtro eſt memorabilis nota, margini adſcripta hîc: Duobus ſe pugionibus interfecit.

92. ABSTVLIT.] Interfecit. Horatius de Medeæ veneficiis. *novam*

Incendio nuptam abſtulit.

Maro

Maro lib. VI. de Infantibus: *ab ubere raptos Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.* Dicas à torrente, aliave vi aquarum ductum. Curtius, lib. VII. *Iuvenis erat, primo ætatis flore pubescens, quem inter equites, Philota tormentis conturbatos alienus terror abstulerat.* Maro.

Vt vidi, ut perij, ut me malus abstulit error.

93. SOLATIA.] Ultio morientium Solatium, & sic etiam mortuorum. Vide nonnihil in Libro XLVIII. Adversar. cap. XIIX.

93. CÆSIS FRATRIBUS.] *Consanguineis*, non Germanis, Ammianus, fine li. XXX. Valentiniani enim mater Justina, Magnentij quondam Principis, vidua, tot tantarumque turbarum contra Catholicos pro Arrianis auctrix. Gratianum ex alia sustulerat ante Imperium Valentinianus Senior, ut vides apud Socratem, lib. II. cap. IX. Unde error Fastis Consularibus Idatij eximendus, qui Valentiniano Augusto natum filium Gratianum memorat Consulibus Eusebio & Hypatio. Gratianus ipse uxorem habuit Posthumam Constantij, patri cognominem, ut tradit Ammianus, lib. XX. Quam Lætam tamen vocat, matremque ejus, Pissamene. Zosimus, libro V. Gratiani mater Severa fuit; quæ laudata magnopere Justina, Valentiniani postea, conjugem Valentinianum commovit, ut superinduceret eam. Qui lege lata omnibus subditis suis permisit duas cuique habere uxores, ut prodit Socrates, lib. IV. cap. XXVI. Et ex eo Nicephorus, lib XI. cap. XXXIII. Historiam, quoniam nec trita aliis Ecclesiasticis scriptoribus, & memorabilis est ob Severæ animum, verbis Epiphanij, ex Tripartitæ lib. VIII. cap. XI. addendam jussi: *Iustus, Iustinæ pater, cum esset Piceni judex, Constantij Temporibus, vidit in somnis, quod ex dextro femore Imperialem purpuram genuisset. Quumque visio per multos recitaretur, ad Constantij usq; aures pervenit. At ille considerans somnium, tamquam ei Imperator ex ea nasceretur mittens occidit Iustum. Huius filia Iustina cum orphana mansisset à Patre: virgo permansit. Posteriore verò tempora venit ad Severæ notitiam, conjugis prioris Valentiniani Augusti, ad quam frequentius veniebat & amabatur, ita ut etiam cum ea balneis uteretur. Quumq; Severa secum lavantem Iustinum diutius inspexisset pulcritudine virginis obligata est, & dixit Imperatori adeo esse speciosam Virginem Iustinam, ut etiam ipsa, licet esset mulier, ejus tamen amore sit capta. Itaq; Imperator ejus sermone concepto, Iustinam ducere tractabat uxorem, non tamen Severam abjicere, ex qua Gratianus fuerat natus, quam paullo ante firmarat Imperatorem. Legem itaque protulit publicè per civitates propositam sancientem ut liceret, si quis vellet, habere duas uxores. Cumq; Lex proposita haberetur, Iustina ipse conjunctus est, ex qua natus est Valentinianus Iunior, & filiæ tres. Iusta, Grata, & Galla: quarum duæ quidem in Virginitate manserunt, Gallam verò posteà major Theodosius duxit uxorem.* Hæc Socrates & Epiphanius, repentè etiam Diacono, lib. XI. Dicas ergo hoc nævo castitatem Valentinianæ Aulæ contemeratam, quam procul ab omni alioquin incestu, sanctè pudicèq; servatam commendat Ammianus lib. XXX. Fratrem, cum quadrimis ad Imperium à militibus & Valente esset provectus ipso inscio, ut dilexerit, & admiserit summo honori Gratianus, legas apud eundem Ammianum sine ejusdem libri. & Sozomenum, libro VI. cap. XXXVI.

94. ULTOR TRIBUIT.] Reapse illis, non sibi. Quod enim Gratiano volente roganteq; acceperat, eo contentus Theodosius, morte ejus vindicata, reliquum Imperij reddidit Valentiniano, cum Maximum & Victorem devicisset. De miserabili Gratiani captione, morte, & negata sepultura cadaveri à parricida Maximo, multis, intertextis scripturæ verbis, B. Ambrosius Enarratione Psalmi LXI. Vltoris & Vindicis titulo honestat Theodosium omnis memoria. Cum Eugenio offerente pacem, facilè poterat quietus regnare idem: Sed ulcisci suo & liberorum præsentissimo etiam periculo, maluit Valentiniani indignam cædem, cujus mores & Pietatem mul-

multis idem B. Pater in Oratione Funebri commendat. Gratiani miseriarum memoria exstat, proditi nimirum, capti, cæsi, apud Auctorem Epistolæ ad Præsidium, anno post nondum integro scriptæ; quam qui Hieronymo ablatam incerti auctoris titulo adscripserunt, prorsus Genium tanti viri ignoraſſe videntur. *Necdum*, inquit, *annus completus est quo Principem Gratianum prodente exercitu suo, ante fœda captivitas, dehinc miserabilior oppressit interitus.* De Eugenio quod dixi verum adeo est voluiſſe cum Theodosio participare Imperium, ut nec Augusti titulum usurpaverit, docentibus monumentis priscis, ita inscriptis. COSS. THEODOSIUS A. III. ET EUG. P.N. Hoc est, Princeps noster Neque Cæsar scilicet neq; Augustus ob Theodosij reverentiam nominari volens. Epistolam eam Hieronymo ut demerent viros doctos compulit utiq; pagina postrema, quæ miras variorum animalium historias connectit. Sed ista aſſutitia est, nec quicquam ad præcedentia, quæ omnia Hieronymiana sunt, lepore, acumine, usu scripturæ, doctrina, nullius tum alterius auctoris.

93. NECIS AUCTOR. [MS. noster Actor.

94. LABITUR.] Proruitur, evertitur. Sic lapsum pro violento casu dixit priore in Rufinum *tolluntur in altum Ut Lapsu graviore ruant. Corruere* ita oppetere, perire, mori. Q. Serenus de Phthiriasi.

Sulla quoque infelix tali languore peresus
Corruit.

Et à casu cadavera dicta auctor Tertullianus. Cap. XVIII. de Resurrect. Carnis. *Atque adeò caro est quæ morte subruitur, ut exinde à cadendo cadaver renuntietur.*

95. MITIGAT UMBRAS.] Ex superstitione gentili loquitur, manes amicorum placari cæsis ad tumulum aut memoriam hostibus, nota exempla Homeri & Maronis. Alibi de Stilicone. I. Laudum.

Turmas equitum, peditumque catervas
Hostilesq; globos tumulo prosternis amici.
Inferijs gens tota datur.

96. JUVENUMQUE DUORUM.] De Valentiniani adolescenti ætate dictum est suprà. Gratianus interfectus est Annum agens XXIV. ant. XXV. Ricomere & Clearcho Coss. Natus Consulibus Eusebio & Hypatio.

ἔτη ἀμφὶ εἰκοσιπέσαρα γεγονώς.

Sozomenus, lib. VII. c. XIII. Cautius quam Socrates, eumq; secutus Epiphanius in Tripertitæ lib. IX. cap. XXI. ζήσας ἔτη εἰκοσιτέσσαρα, Errat prolixè Victorinus, etiam consensu veterum codicum, addens annos aut quatuor, quinque aut ipsos quatuordecim, quindecimve aſſentante Paulli Dilatator. lib. XII. Extremo Hist. Misc. Veritatem servavit Freculphus, quod mireris. Tom II. Libro IV. cap. XXIV. Mortuus est Gratianus anno Imperij XV. Vitæ XX & IV. Ex qua scriptura error Victorinum & Paulli Dilatatorem, unde invaserit, videri potest. littera enim E à librariis potestatem denarij numeri accepit, T quinarij. Sic ergo ambo isti emaculandi. Insuper & verus ipse Paullus Diaconus, qui sub finem li. XI. si novem & viginti Annos Gratiano adsignat, cujus priori numero quinquennium de corruptis notis est demendum. Dilatator ille conjugem Gratiano novam de suo luto Creusam fingit, sed ille vitioso Codice Tripertitæ illusus est, in qua vice ejus nominis re vera scriptum est.

97. PURPUREOS MANES.] Augustos. Sidonius.

Purpureos Fortuna viros cum murice semper
Prosequitur.

Claudianus, Sexto Consul, Hon. *Purpureo fotum gremio.*

98. ILLI JUSTITIAM CONFIRMAVERE TRIUMFO.] Vitiosa lectio moram sermonis perennitati nectit, contra morem nostri Olim nobis conjectatum.

Illi Iustitia confirmatere triumpho
Præsentes docuere Deos.

Sed

Sed Codex noster, assensu Belgicorum &; nisi eidem sunt, Schotto collotarum, cum Delrianis, Camertis, Aldi. rem minore mutatione planiorem reddit. *Illi Iustitiam confirmavere triumphi.* Licet obhæreant etiam sic sequentia, Periodis non connexis. Locutio illi est par de Bello Getico, Laudum Stiliconiarum Quarto Libro.

Illa sub horrendu prædura cubilia silvis,
Illi sub nivibus somni, Curaque, Laborque
Pervigil, hanc requiem terris; hæc otia rebus
Insperata dabant: Illa tibi Roma salutem
Alpina peperere casa.

Expressam rem dicas ex memoria dignissimis, licet non admodum Geniatis, versibus Silij Italici, lib. XV. Punic.

justitiæ cultor quacunq; capesses
Testes factorum stare arbitrabere divos:

Nec abeunt Euripidis Troadibus, Hecuba gratias agente Justitiæ Promotori Jovi.

ὦ γῆς ὄχημα κἀπὶ γῆς ἔχων ἕδραν,
Ὅστις ποτ᾽ εἶ σὺ, δυσόπαστος εἰδέναι,
Ζεὺς, εἴτ᾽ ἀνάγκη φύσεος, εἴτε νοῦς βροτῶν
Προσηυξάμην σε, πάντα γὰρ δι᾽ ἀψόφου
Βαίνων κελεύθου, κατὰ δίκην τὰ θνήτ᾽ ἄγεις.

γῆς ὄχημα vocat Jovem, ut Apollo seipsum ἁρμονίην κόσμου, apud Lactantium, libro I. cap. VII. *Et Deum Philosophi Animam mundi.* Vide Timæum, Ocellum, Aristotelem, Apulejum de Mundo. Leontium in Sphæra Arataea. Platonem Timæo. &c. Justitiam Omnituentem non inconcinna prudentia ex vetustioribus facit Valerius Flaccus, libro I. Quintus Smyrnæus Lib. XIII. Paralip. Non solum omnia vidam, sed noctes diesque pravorum hominum studia observantem, eosque, secundum ea, ad pœnam trahentē: Hesiodum secutus, apud quem paria sunt primo ἔργων. Eadem ad Pietatem Justitiamq; exhortatione Poëtæ vetustissimi Theologi Gentilitatis, ubique Deos præsentes proposuere, Nemesin Vindictamq; commenti Idola, ut bona facta spes, mala metus sequeretur promoveret illa, hæc averteret. Sic Apollonius lib. I.

Ζεὺς αὐτὸς ἐκάστ᾽ ἐπιδέρκεται. οὐδὲ μιν ἄνδρες
Λήθομεν ἔμπεδον, ὅτε θεουδέες ἠδὲ δίκαιοι.

Et Aratus omnia Jovis plena proclamat initio Operis, quam integra mysteriorum complexione insignibus versibus dilatat Avienus Paraphrastes doctissimus. Euripides verò adjicit justorum hominum in vita communi, multis obnoxia ærumnis, eam certam esse debere consolationem, quod virtute sua non Lateat Justissimi Numinis inspectionem, tandem ad perennem justitiæ suæ Normam omnia exacturi. Sic contrà Impios attestatur Pindarus, nolint porrò malis moribus suis obsequi, eâ ratione, quod latere Deum, vindicem injustorum facinorum sese sperare habeant, rem enim contra esse, nec tale quid persuadendum. Olymp. I.

εἰ δὲ θεὸν
Ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει.

Quod genus dilatari sententijs in magnum volumen possit, si id studeas. Hoc verò loco opus non est. Addam eosdem modo Euripidis versus scire Gallico Idiomati hodierno transscriptos, non minore sanè gratia, quam sunt Græci, ab Honorio Vrsæo, Libro II. Epistolarum Moralium. Epist. XI.

Qui, que tu sois en fin, incognu Iupiter,
Soit la Necessite, qui est en la Nature,
Soit l'esprit des mortels, qui gouverne ce tout,

Je te ren grace, ô Dieu. Car sage tu moderes

En ta juste equité toutes choses mortelles.

Par sentier incognu les conduisant au bout.

Leguntur longe aliter duo primi versiculi apud Clementem Alexandrinum. Quos ipse tantus vir studio fortasse immutare commemorans voluit. Quam illi licentiam merito damus, omnium qui contra gentes, ex eorum doctrina & lectione instructi, pugnarunt, auctorum longo intervallo præclarissimo.

99. PRÆSENTES DOCVERE DEOS.] Loquitur de more paganorum; cum res ad votum fluerent, agnoscentium Deos, secus, dubitantium, aut prorsus negantium. Pertinent eo Dij Præsentes & Præstantes in VV. Inscriptionibus. Immo PRæsentia ipsa Numen, ut alibi observamus. Ovidius in Obitum Tibulli:

Cum rapiunt mala facta bonos, ignoscite fassa,

Sollicitor nullos esse putare Deos.

Apud eundem, Metamorph. VI. Philomela, vim passa.

Si silvis clausa tenebor,

Implebo silvas, & conscia saxa movebo.

Audiet hoc æther, & si DEVS ullus in illo est.

Papinius, amico ex morbo revalescente. I Silv. IV.

Estis, io, superi; nec inexorabile Clotho

Volvit opus. videt alma pios Astræa.

M. Antonius, Epistol. ad Hircium & Cæsarem Octavianum: *Cognita morte C. Trebonij, non plus gavisus sum quam dolui. Dedisse pœnas sceleratum cineri atque ossibus clarissimi viri, & apparuisse Numen Deorum intra anni vertentis finem aut jam soluto supplicio parricidij, aut impendente, lætandum est.* Hinc *Præsentes Deos dicunt,* cum tam manifesta eorum Operatio, ut negari non possit, sed coràm oculis usurpetur. Lusit urbanè, & eleganti irrisione, Petronius, homo contemtor opinionum vulgarium, cum dixit: *Vtique nostra Regio tam præsentibus plena est Numinibus, ut facilius sit Deum quam hominem invenire.* Præsentia enim omnia fingebantur, quolibet suo, quod colebat, vim talem adscribente, cum ad unum omnes ratione non uterentur, sed deciperentur volentes, & deciperent cupidi. Præsentia, ut dixi, numina, clarum denotant auxilium. Scribonius Largus, Epist. ad Julium Callistum: *Animadvertimus sæpè inter deliberationes contentionesque medicorum, auctoritate præcellentium dum quæreretur, quidnam faciendum, aut qua ratione succurrendum esset ægro, quosdam, humiles quidem, & alioquin ignotos, usu verò peritiores, & (* quod fateri pudet *) longè summotos à disciplina medicina, ac ne affines quidem ejus professionis, medicamento efficaci dato, protinus, velut præsenti numine, omni dolore periculoque ægrum liberasse.* Serenus ad Aesculapium suum.

Qui quondam, placidi tectus sub pelle Draconis,

Tarpejas arces, atque inclyta templa petisti,

Depellens tetros, præsenti Numine, morbos.

Pari vi manifestum numē dicit Ovidius, quod divinitatem suam re præsente comprobet. Libro I. de Ponto. Eleg. I. de Augusto.

Vt mihi Dij faveant, quibus est manifestior ipse.

Pœna potest demi, culpa perennis erit.

Virgilius, lib XI.

Fatalem Aeneam manifesto Numine ferri

Admonet ira Deûm, tumulique ante ora recentes.

99. HINC SECULA DISCANT.] Omnem dicit Posteritatem, Aeternitatem. Virgilius, seu quis alius, quod magis puto, neque mala suspicione Cor. Gallus.

inter

inter sese tristes Haliaetus iras
Et Ceiris, memori servant ad secula fato.

Hoc est per omne Tempus: Locutione Hebraica, ut notat Beatus Hieronymus ad initium Epistolæ ad Galatas. Fungitur verò primo specialique Poëtæ officio isthic Claudianus, eos qui tum vixerunt, quiq; victuri postea, illustrturus exemplis ad virtutis Pietatisq; cultum: Quo qui pertinere atq; collimare universam hujus præclarissimi scriptoris Poesin non videt, ipsum nulla pagina solidè intellexit. Laudes Heroum ad cultum Justitiæ & Dei, Vituperia Nebulonum spectant ad persuadendam fugam vitiorum. Scitè in eamdem rem ejusdem hujus Principis Laudibus Pacatus: *Pertinet*, inquit, *ad securitatem omnium seculorum, quod est factum, videri: Ut si quis umquam nefaria vota conceperit, monumentis nostrorum Temporum recensitis, per oculos hauriat innocentiam.* Scripta est ea nobilissima Oratio, nec mendax, nisi ubi divinitatem Theodosio affricare nititur, Pacato Romam vel evocato, vel ibi commorante, certè paullò pôst Gallias suas repetituro, præsente Romæ Imperatore, post Victoriam de Maximo partam, Timasio & Promoto Coss. quo anno, mense Junio. In urbem venit, mense Septembri inde regressus est, versus Orientem, Theodosius, notante Marcellino Comite, qui fuit Christianus. CCCLXXXIX.

100. INDOMITVM NIHIL ESSE PIO.] Pietatis Theodosianæ pleni sunt omnes Libri eorum temporum, Vide cumprimis Parentationem B. Ambrosij, Quadragesimo post excessum die, præsente Honorio Principe, factam. *Pietas*, hoc est Justitia, & secundum metum Deorum vita, etiam paganis scriptoribus commendatissima, instar ejus quæ nihil non superet, vincat, domet. Seneca Thyeste.

Nulla vis major pietate vera est.

Hinc maximam rerũ vocat Petronius, fictam irridens, Veram commendaturus potius quam agniturus.

ô Maxima rerum.
Et merito Pietas, homini tutissima virtus.

Quam sententiam tamen, homo Polypus, conspurcavit adjecta altera.

Primus in orbe Deos fecit Timor.

Quæ portenti est non hominis, neque sensu communi utentis, qui eruditum illum Lurconem docere poterat, Amorem Deo à tantis beneficijs prius debitum, Pietatis præcipuè nomine, deinde metum ob regulam Justitiæ, in vita non sine conscientiæ stimulo lædendam. Pariter Prudentius, Cathemor. IV.

O Semper Pietas, fidesq; tuta!
Lambunt indomiti virum Leones.
Intactumq; Dei tremunt alumnum.

Sic nullo non loco iter justo securum dicit idem in Enchiridio.

Tutus agit vir justus iter vel per mare magnum,
Ecce Dei famulis scissim freta rubra dehiscunt.
Cum peccatores rabidos eadem freta mergant.

Ad eandem Sententiam pertinet quod Bonum Imperium, nulla vi concuti, nullis Tumultibus lædi, asserit Senatus Romanus, in Acclamationibus honori Antonini Augusti datis, apud Vulcatium Gallicanum, in Avidio Cassio: *Antonine Clemens, Dii te servent. Tu noluisti quod licebat. Nos fecimus quod decebat. Commodo Imperium Iustum rogamus. Progeniem tuam robora. Fac securi sint Liberi tui. BONVM IMPERIVM NVLLA VIS LÆDIT.* Nostri tamen sensus latius patet; *virum pium nihil morari*, nihil illi obstare, quin officium suum ubiq; exerceat, adsit, faveatq; bonis, eosque tueatur: Improbos persequatur & puniat, Quod officium boni principis exsecutus hic narratur Theodosius. Idem volunt hæc Ennodij Itinerario Padi:

Quique polos vicit, soli mihi cedere jussus.
Sic Pietas elementa domat, sic cuncta coercet,
Cujus Grata Deo tenuit miseratio mentem.

Hocque urgent & vindicant quæ apud Claudianum sequuntur:

qui vindicat, ibi:

Omnia subsident meliori pervia caussa.

Pendet autem à Pietate Iustitia, & pro altera virtus altera capitur, Cicero Lib. Secundo de Natura Deorum: *Pietate ergà Deos sublata Fides etiam ac Societas generis Humani, & una excellentissima virtus, Iustitia, tollatur necesse est.* Sicque apud Deum verum hæ virtutes junctæ apparent. Petrus Chrysologus Sermone. CLXV. *Hoc pro magis videtur convenire, quam justo. Sed humano judicio, non divino. Penes Deum enim neque Pietas sine Iustitia est, neq; sine Pietate Iustitia: Cœlesti sensu sine Bonitate æquitas, sine æquitate Bonitas non habetur. Virtutes, si superatæ fuerint, dilabuntur. Aequitas sine Bonitate sævitia est, Iustitia sine Pietate est crudelitas.*

100. TUTUMVE NOCENTI.] Ex Antithesi. Ut nihil non tutum est justo, Pioque; ita injusto Impioq; omnia intuta, omnia infesta. PLato lib. II. de Republica, difficile esse ait malum diu latere quin Pœnis ultricibus eruatur & vindicetur in eo scelus, circumferente suam sibi pœnam malitia. Indidem exclamat Petronius; *Dii Deæq; quam male est extra legem viventibus quod meruerunt semper exspectant.* Quod idem scitè noster protulit altero in Rufinum, nocentes pœnam semper luere pœnæ formidine. Quo & pertinet quod Georgius Pachymerius libro III. testatur; *magnorum delictorum cum pœnas quoq; immanes esse conveniat, malos sontesq; homines irremisso formidinis tormento lancinari.* Et Ambrosius libro II. de Fide ad Gratianum clarere ait eos qui fidem violaverint, tutos omnino esse non posse, quæ ferè ipsa Claudiani verba sunt, & repetuntur à Vincentio Lerinensi Libro. I. Commonitorij. *Sic impius profanusq; mortalibus Deum ultorem mala infinita conficere, per vitalia omnia elementa,* admonet Dionysius Periegetes.

τοῖς γὰρ ἀλιτροῖς
ἐν ἁλὶ καὶ γαίῃ κακὰ μυρία θῆκαν δαίμων.

Malum hominem nullo non tempore malis conflictari auctor Archytas Tarentinus Lib. περὶ ἠθικῆς παιδείας. Ubi & Virtuti felicitatem adsignat:

Φαμὶ, inqt, τὰν ἀρετὰν ἡμῖν ποττὸ μὴ κακοδαιμονεῖν ἱκανάν; τὰν δὲ κακίαν ποττὸ μὴ εὐδαιμονεῖν, αἴκα τὰς ἕξιας αὐτὰς κείσομες, αἰεί μεν γὰρ κακοδαιμονεῖν ἀνάγκα τὸν κακὸν, εἴτε ἔχῃ ὕλαν, κακῶς τι γὰρ αὐτᾷ χρέεται. &c.

Quæ divini sanè spiritus sunt. Etiam post mortem non nescivit Rationalis Sapientia, Aelianus Variar. lib. IV. cap. VII.

οὐκ ἦν ἄρα τοῖς κακοῖς οὐδὲ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος, ἐπεὶ μηδὲ τότε ἀναπαύονται.

Quin & inter sese ipsos varijs cruciatibus divexantur, ut Petronij paullo ante relata verba indicant. Lycurgus apud Rutilium Lupum, Libro I. *Nemo nocens sine summo mœrore est. Sed eum multa simul perturbant: quod adest sollicitudinis plenum, quod futurum est, formidolosum. Lex paratum supplicium ostentans; vita ex vitiis c. acta occasionem arguendi maleficii quærens inimicus, quæ quotidiano vehementer eius animum excruciant.* Dionysii sententiam rotundo admodum versu complexus est Priscian. *Nam mala tam pelagus quam terra merentibus offert.*

Liberior, ubi verbis parci poterat multoties, totam omisit Avienus. Veterem Danicam cantilenam ornatissimo (ut eo ævo) Epigrammate, quod diras indicit inconsultæ cædis conscio, reddidit Saxo Grammaticus, lib. I. quod latius hæc deducit.

Seu pede rura teras, seu ponto carbasa tendas,
Infestos patiere Deos, totumque per orbem
Propositis inimica tuis elementa videbis.
Rure rues, quatiere mari; dabiturq; vaganti

Per-

Perpetuus tibi, Turbo, comes: nec deseret umquam
Vela rigor: nec Tecta tegent, quæ si petis, ista
Tempestate cadent, diro pecus occidet algu.
Omnia præsentis sortem vitiata dolebunt.
Vt scabies fugiere necans, nec tetrior ulla
Pestis erit, tantum pœna vis cœlica pensat.
Carceris Aeolii laxos patiere furores:
Te Zephyrus, Boreasque ruens, te proteret Auster,
Et Conjuratos certabunt edere flatus,
Donec divinum voto meliore rigorem
Solveris.

103. NUNTIUS IPSE SUI.] Sanè non denuntiavit bellum vel Maximo vel Eugenio Theodosius, sed; legatis ambigua responsa dans, Maximo etiam in speciem Imperio, prolatis apud Antiochiam Imaginibus, participato intulit: non tamen nescius. Lege Zosimum. Aliarum rerum ante Imperium hanc celeritatem reipsa exhibuit. Theodoretus lib. V. cap. V.

εὐθὺς ἡ ἄριστος στρατηγὸς, ἣν εἶχε, στρατιὰν ἐν ταῖς πελαζούσαις πόλεσι διελὼν, αὐτὸς πρὸς τὸν βασιλέα γεγονὼς κατὰ τάχος ἐλαύνων ἀφίκετο, τῶν οἰκείων τροπαίων γενόμενος ἄγγελος.

Paria de Stilicone Superioribus Libris. Sic autem legendum hunc versum nemo inficiabitur, nam τὸ SVIS perdit acumen rei. Et sic noster Codex.

102. NVNTIVS IPSE SVI.] Celeritatem summam summæve proximam virtutem esse in Imperatore, tam scita veterum Sapientium, quam exempla Ducum summorum arguunt. Vise ad res Alexandri & Cæsaris. Ex illis Claudianus, uti solet, acutè breviterque rei summam tetigit. Sic in Bello Gildonico:

Rumoremque sui prævovit Laurea Belli.

Ammianus lib. XXV. De Joviano. *Dum extimescit æmulum potestatis, dumque in animo Gallias & Illyricum versat, quosdam sæpè sublimiora captasse famam adventus sui pervenire festinans, indignum Imperio facinus amictu perjurij fugiendi, commisit.* Nicephorus Gregoras lib. II. de Scythis:

οἱ δὲ τὸν ἄσκευον καὶ κοῦφον ἄσχοντες βίον ἀεὶ, ῥαδίως τὰς ἐκστρατείας ποιοῦνται, καὶ τριῶν διὰ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, δίκην πτηνῶν αἰθερίων, περιτρέχουσι γῆν, ἄλλην ἐξ ἄλλης, πρὶν ἀκουσθῆναι καταλαμβάνοντες, μηδὲν μὲν ἐπαγόμενοι, πάντα δὲ ὧν ἔχοντες ὅσα πρὸς τὸ νικᾶν ῥαδίως ἐφόδια κέκτηνται.

103. CLAVSOS MONTES.] Singulari Felicitate sanè Theodosius claustra illa penetravit, ut speciali Numinis ope ductus perhibeatur. Pulcrè B. Ambrosius verbis Dei, indignantis ob favorem in Iudæos Theodosii. Epist. XVII. quæ summam Fortunæ complectentia adscribam: *Ego te de Fratribus tuis minorem elegi, & de privato Imperatorem feci. Ego de fructu seminis tui in sede Imperiali locavi. Ego tibi subjeci nationes Barbaras: Ego tibi pacem dedi; Ego tibi inimicum tuum in potestatem tuam captivum dedi. Frumentum non habebas ad exercitus alimoniam, Ipsorum hostium manu patefeci tibi portas, aperui horrea. Dederunt tibi hostes tui commeatus suos, quos sibi præparaverant. Ego perturbavi hostis tui consilia, ut se ipse nudaret. Ego ipsum usurpatorem Imperij ita vinxi, ac mentem ejus ligavi, ut cum haberet adhuc fugiendi copiam, tamen cum omnibus suis, tanquam metuens ne quis tibi periret, ipse se clauderet. Ego Comitem ejus atque exercitum ex altera parte Naturæ, quos ante dispersseram, ne ad Belli societatem coirent, ad supplementum tibi Victoriæ congregavi. Ego exercitum tuum,*

multis indomitis convenam nationibus, quasi unius gentis fidem & tranquillitatem, & concordiam servare praecepi. Ego cum periculum sum, tunc esset ne Alpes invida Barbarorum penetrarent consilia, intra Ipsum Alpium vallum Victoriam tibi contuli, ut sine damno vinceres. Ego te triumfare feci de inimico tuo, & tu de plebe mea das meis inimicis triumfum? Quæ omnia verissima sunt, nec tamen attingunt Prosperitatem eiusdem Principis in superatis Arbogaste & Eugenio, quam ex B. Augustino Lib. V. de Civ. Dei cap. XXVI. Orosio, aliisq; notis scriptoribus accudas. Speciatim de isto etiam idem Ambrosius Epist. LVIII. *tantam divini auxilii fuisse præsentiam, ut nulli vertices montium adventus tui cursum retardarent, non hostilia arma impedimentum aliquod afferrent.*

103. RELIQVIT.] Nullo Labore transgressus. A curuli certamine nata locutio. Horatius Arte Poetica.

> *Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est.*

104. EXSTRVITE IMMANES SCOPVLOS.] Memorabilis invectio in tyrannos pares habens in Sacris litteris singulas ferè elocutiones. Paria facit Phavorini sententia, apud Stobæum Sermone XLVII.

> ὥσπερ τὰ θηρία τὴν σαγήνην ὑποχωροῦντα εἰς ἐλάττω τόπον συνάγεται, οὕτω δὴ καὶ τοὺς τυράννους ἔστιν ἰδεῖν ἐπαναχωροῦντας, ἐκ μὲν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν πόλιν, ἐκ δὲ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἀκρόπολιν, εἶτ' εἰς τὴν οἰκίαν, εἶτ' εἰς τὸ δωμάτιον, εἶτα δ' ἵνα πῃ καταφυγεῖν ἄνθρωπος θεὸν φεύγων; ὅπου γὰρ ἂν καταφύγῃ, ἡ δίκη αὐτὸν διώξει.

104. SCOPVLOS.] Munitiones vel Alpibus pares. Turres omnia præsidia notare, multis alibi notamus ad istum. Vide & ad Gulielmum Britonem.

105. CINGITE VOS FLVVIIS.] Fossis, fossatisque immensis. Sic enim scopulos modo pro saxeis muris dixit. Fossis ingentibus veterum munitiones cinctas docet vel Hierosolymorum exemplum, quam urbem Sexaginta pedum altitudine, CCL. latitudine fossam cinxisse Pompeji Temporibus, scribit Strabo lib. XVI. Eamq; lapide exciso ductam, qui fuerit ad Templi (quam Arcem ille facit) ædificationem translatus.

> καὶ αὐτὰ ἐν πρώτοις τὰ Ἱεροσόλυμα βίᾳ καταλαβὼν, ἦν γὰρ πετρῶδες διερκὲς ἔρυμα, ἐντὸς μὲν ἔνυδρον, ἐκτὸς δὲ παντελῶς διψηρόν, τάφρον λατομητὴν ἔχων, βάθος μὲν ἑξήκοντα ποδῶν, πλάτος δὲ πεντήκοντα καὶ διακοσίων, ἐκ δὲ τοῦ λίθου τοῦ λατομηθέντος ἐπεπύργωτο τὸ τεῖχος τοῦ ἱεροῦ.

105. FLVVIIS.] Ingens tutela afflictorum, hostibus flumina posse objicere instar maximarum nempe morarum. Ennodius Panegyrico: *Nam cujus pius rubuerunt tela lactamine? Ille putatus est sine ambage sublimior. Hos non MONTANÆ strues, non FLVMINVM OBIECTIO, non negati egestas Elementi in arctum Necessitatis Lege continuit.* Idem: *Non te castra, longo munita Tempore, non Fluminu profunda tenuerunt. Datum est hostibus tuis vallum construere, non tueri.*

205. OPPONITE SILVAS.] Id quid obfuerit docent res Romanæ in Germania.

106. GARGANVM ALPINIS APPENNINVMQVE NINALEM PERMISTIS SOCIETATE JVGIS.] Jam olim monuimus mancam esse orationem istam; quam sententiam nunc etiam tuemur: Cùm n. duo paria permiscendorum aut coacervandorum montium diserte faciat, deficit eius nomen, qui Apennino componendus omnino nominari debebat. *Alpes*, inquit, *Gargano cumulentur*: Cui verò, ô librariorum stupores, Apenninus porro? Et quid ad rem in alia omnino re istum socio suo tam inciviliter circumscriptum, nivalem appellari? Videlicet ut nix augeat bonum Montem, ut planè non egeat altero illo jam suo? Nugæ meræ sunt, & Epitheton nihil facit ad rem, in& ejus vitiato loco la-

nè latet Mons alius, dignus & ipse Appennino adici, non minus quam Alpibus pariter Italicis, Orientalior ille alter, & trans mare augendæ rei accersitus, Garganus. Sic igitur mons monti addatur, reddaturque potius, non quidem ut Deos expugnes, sed ut barbaricum inquinamentum procul facessat. Scripsit nimirum Claudianus:

Garganum Alpinis, Appenninoque Nifatem
Permistu societate jugis.

Niphates Armeniæ prçaltus & celebris mons, ingenti facinore, motus hic sede sua, miserisq; nivibus cedere coactus, exsulabat invitus; miratus simul tanta sua mole oculos futilium exscriptorum fugere potuisse. Vibius Sequester: Niphates mons Armeniæ in Perside. Est idem mons cum Tauro & Caucaso, ut vides ex aliis apud Solinum Polyhist. cap. XLI. Itaque rei notæ nihil adjiciam. Pariter verò Alpium juga non potuisse morari Regis sui victorias dicit Ennodius Panegyrico Theoderici: *Prima*, inquit, *dextris ominibus contra Naturam certamina excipiens, ne resistendi spes relinqueretur inimicis, varias tibi, loco principe, cœli Leges, terrarum munimina, fluminum superbias, subdidisti. Mentior, si umquam dispositis tuis impedimentum exhibuit ardor aut frigus Si tumore gurgitum, si bibendi necessitate constrictus es. Si Alpium juga, convexis poli sociata, cursibus tuis attulere tarditatem.* Alia in aliis Panegyricis, Petronio, Silio.

107. PERMISTIS SOCIETATE JUGIS.] Ubi non displicet emendatio modo firmata. Sic hoc loco consensus librorum scriptorum, aliam etiam minus novam, inferre potest, præcipuè cum durior fit locutio, minusque ex Genio nostri PERMISCERE JUGA montium, ut increscant: potius dixisset, concumulare, aut aliud quid tale. Duo Codices Andreæ Schotto collati *Pernicem* consensu intulerunt. Fuere alii ex eadem regione quatuor qui *Pernices* clare exhibuerunt. In Nostro est Pernici Consentiente veritatis proditione. Quartum ergo montem in hac voce delitere arbitror potius, quæ nequaquam de cerebro librariorum exsiliit, cum vulgatum illum longè fit planius, & facilius ab iis captum. Quid verba fundam? Scripsisse arbitror Claudianum;

Appenninumque nivalem
Pirenes Societate jugis.

Atque hæc caussa est, quampropter epitheton illud nivalis adeo pertinaciter omnes Codices retinuerint, huc nimirum oculos habentes, modo ulli fuerint semper ex scriptoribus. Pirenæi montes, notissimi, Pirene Poetis. Silius lib. XVII. *mater*

Bellorum fera Pirene, nec mitis Iberus.

Qui latè & ex Fabulis describit, lib III. Lucanus lib. I.

nunc desuper Alpis
Nubifera colles, atque aeriam Pirenem
Abripimur.

Appennini montis tanta est amplitudo, ut totam ferè Italiam transeat, claudatque eam provinciam, quæ nunc dicitur Hungaria, prius Geographis Chronographisq; omnibus, hoc attestante Othone Frisingensi lib. I. de Gestis Frid. Barbarossæ, cap. XXXI.

108. NON DABITIS MURUM SCELERI.] Tectum, præsidium, securitatem. Omnia enim hæc murus. Ovidius lib. XIII. Metamorph.

quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Grajum murus Achilles
Procubuit.

Pentadius in Hectorem, libro III. Epigrammat.

Defensor patria, juvenum fortissimus Hector.
Qui murus miseris civibus alter erat.

De Elefantis Arrianus, Anabasi. V, Pugna cum Poro:

οὐδὲ τὴν ἐπιβολὴν ἐδέξαντο, τῶν ἀμφ' Ἀλέξανδρον ἱππέων, οἱ Ἰνδοί, ἀλλὰ κατει-

εἰχ-

ἐράχθησαν ὥσπερ εἰς τεῖχός τι φίλιον, ἐς τοὺς ἐλέφαντας. Polemon Sophista, Epitaphio Callimachi: Καλλίμαχος δὲ ἀκίνητός ἐστι, τῶν ὀρῶν στασιμώτερος, ὦ τεῖχος Ἀττικῆς ἀρετῆς, ὦ μέγιστον τῶν μαραθωνίων θαυμάτων, καὶ θειότατον.

Pulcerrima sententia Paullinus Nolanus, Secundo Natali Felicis:

Sic, ubi Christus adest nobis, & aranea muro est
Ast, ubi Christus abest, & murus aranea fiet.

Pariter Paullinus Benedictus, lib. I. de Vita B. Martini:

Cumque ipsum murum fidei, validamq; columnam,
Hilarium, insani trusisset factio mundi.

Auctor incertus, Fulgentio familiaris, Vitæ ejus cap. XXX. *Cum tota pene provincia captivitatem sustineret horribilem. Ruspa fuit incolumis, propter sacerdotem venerabilem, cujus vita propriis civibus murus fuit.* Leo & Anthemius Impp. L. XXXI. de Episcop. & Clericis. *Quem murum integritatis, aut vallum Fidei providebimus, si auri sacra fames in veneranda penetralia proserpat?* Theodulphus Episcopus, Aurelianensis Constantii Epitaphio.

Hic decus Italiæ, tegitur Constantius Heros,
Qui patriæ tegmen, murus & arma, fuit.

Gulielmus Tyrius lib XIV. cap. XXII. *Erat civitas potentissima Principi Aegyptio subjecta qui eam quasi pro muro inter se & nostram haberet regionem.* Sententia autem est hic etiam ea, quam supra enarravimus, nihil fidum tutumve esse Innocenti. Pariter Symmachus Relatione: *Omnia quidem Deo plena sunt, nec ullus perfidus tutus est locus, sed plurimum valet ad metum delinquendi etiam præsentia religionis urgeri.* Alia ubivis in Promtu.

108. QVI VINDICAT.] Deus Vltor, Dea Vindex Nemesis, Rhamnusias Oupis, secundum Herodem Sophistam in Inscriptione, per suos Ministros, Reges, Iudices. Nota omnia, Vindicate, absolutè positum Faustus Reiensis, Admonitione: *Filius hominis venturus est in gloria sua. Hic enim est misericors & justus. Nam quod non statim in peccatores vindicat, Patientia est, non Negligentia.*

108. IBIT.] Penetrabit, quo volet, quo Deus eum aget. Sic Rutilius lib. I. Itin.

Aras Pæoniam meruit Medicina per artem
Fretus it Alcides Nobilitate Deus.

Hoc ad superos transit, penetrat, quo vota ferebant. Sic legendum apud Eum Scriptorem, non animadverso sensu & scriptura viris doctis, qui ante nos eum auctorem recensuerunt.

108. OMNIA SUBSIDENT MELIORI PERVIA CAVSÆ.] Divinus versus, divina sententia, Myrothecia Christiana olens de penu sacrarum salutis Litterarum quarum non inconsultum nostrum infinita loca arguunt. Videtur Claudianus alludere verba Theodosii ipsius, vulgo tum forte jactata, de Imperatorum felicitate non in armis, non in copiis, non in præsentia animorum sita, sed Justitia caussæ, favore Dei, Pietate Principum. Dixisse ille fertur ad Valentinianum, quem mater Justina Arianismi obsequio, ad multa non suo judicio facienda compulerat:

τὴν βασιλικὴν παράταξιν ἱστάναι, οὐ δι' ὅπλων ἀλλ' ἐξ ἀγαθῶν προφάσεων, καὶ οἶδας φησὶν, Οὐαλεντινιανὲ, παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων, ἡσυχάζοντος τοῦ στρατοπέδου τὴν νίκην κατορθωθεῖσαν, καὶ τοὺς πολεμίους ὑποταγέντας ὑποτελεῖς γεγενῆσθαι τοῦ περιλαβόντος κινδύνου, οὕτω καὶ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἀνορθωθεὶς, Λικίνιον τὸν τύραννον ἐν ναυαγίῳ διέφθειρεν, οὕτω καὶ Οὐαλεντινιανὸς, ὁ σὸς πατὴρ, δι' εὐτυχέστερον τὴν βασι-

βασιλείων, ἐν ἀβλαβεῖ παρὰ τῶν πολεμίων ἰθύνων διετέλεσε, τοῦ θεοῦ ἐκδικοῦντος αὐτόν. Verba refert ex auctore magis veteri Suidas in Valentiano. Eodem spectat notissimum dictum Lucani, Lib. VII.

Caussa jubet melior superos sperare secundos.

Valerius Flaccus, lib. II. Argonaut.

stabilem quando optima facta
Dant animum, majorque piis audacia capitis.

Perpulcrè Leo Imperator Epilogo Tacticorum, cap. XVII.

καὶ ἡ πίστις τοῦ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι, στρατηγὸν, καὶ ἡγεμόνα τὸ θεῖον ἕξει, καὶ ἀνάγκη πιστεύειν ὅτι δικαίῳ πολέμῳ ἀπὸ θεοῦ ὀφείλεται τὸ τέλος ἀγαθὸν, ὥσπερ τῷ ἀδίκῳ τὸ ἐναντίον, ὥσπερ γὰρ τὸν ἀδικοῦντα ἀδύνατον μὴ παθεῖν ποτὲ τὴν τῆς ἀδικίας ποινὴν, παρά γε θεῷ κριτῇ, οὕτω καὶ ἀδύνατον τὸν τὴν ἀδικίαν ἀμυνόμενον, καὶ ἀντιπολεμοῦντα, μὴ τῆς παρὰ θεοῦ νίκης ἐπιτυχεῖν, ὁ γὰρ θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ σὺν δίκῃ διεξάγει τὰ σύμπαντα.

Appianus. Εμφυλ. IV. *Meritò Diis Hominibusque justior debet caussa nostra videri. Nec est quicquam quod in Bella majorem spem quam jus & fas faciant.* Quo spectat quod noster ait omnia virtuti veræ subsidere, & Gulielmus Brito, barbaro ævo versificator multis locis doctrinæ & eloquij admirabilis lib. III. Philipp.

Sed qua vis aut ars virtutem præpedit, ut non
Consummare queat feliciter omne quod audet?
Non ferrum, non æs, non vis humana.

Idem lib. XI Ejusdem Operis.

Nil privare potest virtutem fine cupito,
Sola est quæ superat finaliter omnia, virtus.
Cui vi nulla vel ars, robur ve, in fine resistit,
Omnia suppeditat, supereminet omnibus una.

Contrà, fortem etiam alioquin virum, mala caussa, hoc est, ipsa etiam virtus, si quæ ibi est, malo nisa fundamine, meticulosum facit, ut verè dixerit Propertius *Frangit & attollit vires in milite caussa.* Otbertus ut volunt, in Vita Henrici Quarti: *Nulli mirum sit, virum in rebus Bellicis exercitatum & strenuum, nunc fugisse. Quia sæpe justior & victrix caussa fortes in metum mittit & in fugam.*

III. NEC TAMEN OBLITUS CIVEM.] Civilium bellorum Victoriam moderate gessisse, nec iræ in victos indulsisse dicit Theodosium. PLurima huc pertinentia multis locis Claudianus alibi ingerit. Pacatus: *Tu ipsius victoria victor ita omnem, cum armis iram exsuisti, ut ceciderit nemo post bellum, certè nemo post tyrannum, Paucis Maurorum hostiis, quos secum, velut agmen infernum, moriturus incluserat, & duobus aut tribus furiosis gladiatoris Lanistis, in Belli piaculum cæsis, reliquos omnes venia complexa velut materno quodam sinu clausit. Nullius bona publicata, nullius mulctata libertas, nullius præterita dignitas imminuta est. Nemo nota affectus, nemo convicio, aut denique castigatione perstrictus, culpam capitis aurium saltim molestia luit Cuncti domibus suis, cuncti conjugibus ac liberis, cuncti denique, quod est dulcius, innocentiæ restituti sunt. Vide, Imperator, quid hac clementia consecutus sis. Fecisti ut nemo sibi victus te victore videatur.* Et de Admiranda ejusdem Clementia B. Ambrosius Oratione funebri: *Quantum est deponere terrorem potentiæ, præferre suavitatem Gratiæ? Beneficium se putabat accepisse Augustæ memoriæ Theodosius, cum rogaretur ignoscere: Et tunc propior erat veniæ cum fuisset commotio major iracundiæ. Prærogativa ignoscendi erat iratum fuisse: & optabatur in eo quod in aliis timebatur, ut irasceretur. Hoc erat remedium reorum, quia cum haberet super omnes potestatem,*

tam, quasi parens expostulare malebat quam quasi judex punire. Sæpe trementes vidimus quos objurgabat & convictos sceleris, cum desperassent, solutos crimine. VINCERE ENIM VOLEBANT NON PLECTERE, æquitatis judex, non pœnæ arbiter; qui numquam veniam petenti negaret. Aut si quid esset quod occulta conscientia involveret, Deo servabat. Hanc vocem ejus homines magis quam pœnam timebant, quod tanta Imperatorem ageret verecundia, ut mallet sibi homines religione quam timore adstringere. Et Apicem Pietatis & Clementiæ tenuisse ait idem Epistola ad Pœnitentiam eum ob facinus Thessalonicense exhortante.

CIVEM.] Etiam in summo fastigio communis Patriæ memoriam non ponendam hortatur. Infra hoc libro. *Tu civem Patremq; geras.* Et II. Stilicon.

> *Quem videt Augusti socerum, regnique parentem,*
> *Miratur conviva parem; cum tanta potestas*
> *Civem Lenis agat.*

Multa de Theodosio huc facientia Victorinus. in Epitoma Vitæ: Quo sanè nemo melius de principe scripsit, ut fuisse familiarium unum facile appareat. Nam quod de aliunde intrusis verbis docti quidam suspicantur, nimis curiosè sapiunt. Vtinam *B.* Paullini Panegyricus exstaret à victoria Maximi Theodosio scriptus. Vtique his Victorinianis etiam meliora & plura de summo Principe sciremus.

III. CEDENTIBUS ATROX PARTIBUS INFREMUIT.] Victor non secundum iram motus civilium bellorum ultus est. Egregie Pacatus verbis modo positis. Infremere ad Iram regi impotem, sive tyrannicam, pertinet. Consulatu Manlii Theodori:

> *Quin etiam sontes expulsa corrigis ira,*
> *Et placidus delicta domas Nec dentibus umquam*
> *Instrepis horrendum, fremitu nec verbera poscis.*

Quæque ibi multis sequuntur generosam clementiam ira majorem depingentia. Pariter prima Stilicon. *Consilio stetit ira minor.* Vise ejusdem Operis II. Infra: *Diis proximus ille est Quem Ratio non ira movet, qui fata rependens* Consilio punire potest Adeo nobilem doctrinam variis locis inculcat. Pulcre de Omnibus Dominantibus Xenophon, addito nec in hostes secundum iram procedendum L.V. Ελλην. οὐδ' οἰκέτας χρὴ κολάζειν ὀργῇ, πολλάκις γὰρ καὶ δεσπόται ὀργιζόμενοι μείζω κακὰ ἔπαθον ἢ ἐποίησαν.

Hostes autem non consulto, sed iracunde adoriri, quantum quantum est, insigne delictum putari debet. Est enim ira quiddam temerarium, quum Ratio non minus consideret, ne quid sibi accidat adversi, quam ut hostes damno afficiat Alioquin de ira rectè Aristoteles, calcar esse virtutis, nec geri quicquam efficaciter, nisi spiritum ea inflet, & animos erigat, quod ita convellit ut constare tamen non nolit Seneca. Moderatum usum virtuti esse utilem, & socium fortitudinis, tum in Bello, tum in administranda Republica, sciscunt Aristo & Plutarchus apud Stobæum, Fine Sermonis XIIX. Vnde, ut est multarum rerum nimius, *Papinius* infinitis locis ira Virtutem bellicam notat, hancque secundum eam Lectori penè appendit, nullo priorum auctorum toties adsensuro.

III. PARTIBUS.] Civilibus præcipuè bellis *Partes* dicuntur adversæ factiones adversa agmina. Secundo Stilicon.

> *Mittitur & miles, quamvis certamine partes Iam tumeant.*

Tacitus Annal. XVI. *Secessionem jam id & partes, & si multi audeant, bellum esse.* Idem Lib. IV. Histotiar. *Præfectus cohortis Alpius Montanus, fortunam Partium præsens fatebatur.* Sæpius idem scriptor, & Lucanus. Ductum à forensibus disceptationibus, ubi *Partes*

res disceptatores ipsi. Sic & *caussa*. Supra hic. *Omnia subsident meliori pervia caussa.* Velleius lib. II. *Coss. Senatusque caussa non Pompeio summam Imperii detulerunt.* Negationis vis in Claudiano hic geminanda.

112. NON INSULTARE JACENTI MALEBAT.] De Eodem paria omnia & majora Ambrosius aliquot Epistolis, & Oratione funebri. Pacatus tantam Clementiam facit, ut tot scelerum reo, tantorum motuum Maximo Tyranno in conspectum producto, jam cœperit cum Misericordia consultare, ægreque occidisset perduellem atrocissimum, nisi à militibus amicisque oculis fuisset ereptus. Plura noster Sapientiæ præceptor Secunda Stilicon. Et divinè illud.

ignoscere pulcrum
Iam misero. pœnaque genus, vidisse precantem.

113. MITIS PRECIBUS.] Respicit verba Beati Ambrosii, quæ ob summam toto Romano Orbe Antistitis auctoritatem, omnibus in ore fuisse verosimilimum. Preces autem justas intellige, nam Impia à piis petere insipientia fit, Plautino dicterio. Noster Panegyrico Manliano.

idem praedurus iniquis
Accepisse preces; rursus; qua digna petitu,
Largitor facilis.

Generatim autem, quod ait mox *in melius gaudens convertere fata.*

113. PIETATIS ABUNDANS.] Clementiam dicit Misericordiam, Deorum Cultui junctam, Sæpe ita alibi. De Pietate Theodosii ea memorat Ambrosius, ut meliora majoraque ne excogitari quidem possint. Epistola LIX. de Cæde Thessalonicensi: *Dolori est mihi, at tu, qui PIETATIS INAVDITÆ exemplum eras, qui APICEM CLEMENTIAE tenebas, qui singulos nocentes non patiebaris periclitari, tot periisse non doleas innocentes: Etsi in prælijs felicissime egeris, etsi in aliis quoque laudabilis, tamen APEX tuorum OPerum PIETAS semper fuit.* Vide ejusdem Concionem Funebrem. Eodem spectat quod divinam ejus clementiam laudat, & ipsum salutare Numen agnoscit, Symmachus lib IX. Epist. XXVI. Cujus is Liber penè totus huc pertinet. *Pietas* autem notat hic Clementiam. Infrà.

Sit pius inprimis, non cum vincamur ab omni
Munere, sola Deos aequat Clementia nobis.

Vnde & Deo adscribitur. Dracontius Hexaemero.

Magna Dei Pietas, semper qui temperat iram.

Sic Divina Pietas Clementiam cœlestem designat. Eufrasius Epistol ad Ruritium: *Quia scit divina Pietas, quod & tristitiam & infirmitatem vestram, non compatientis sed perferentis dolore participo.* Sic *Impietas* crudelitas. Hericus Altiss lib. II.

Ex qua namque die dici concepit & esse
Fonte sacer, tanta carnem impietate subegit
Ut ut ab omnimodis exin secluserit escis.

114. POENÆ PARCUS.] Paria lib. II. Stilicon. Vt exsecratus fuerit nomina tyrannorum post victorias civiles omnia vastantium, notat Victorinus, eum non crudeliorem sed mitiorem aucta potentia factum asseverans. *Sagax*, inquit, *plane* (erat) *multumque diligens ad noscenda majorum gesta: E quibus non desinebat exsecrari quorum facta superba, crudelia, libertati infesta. Legerat, Vt Cinnam, Marium, Sullam, atque universos Dominantium, præcipue tamen perfidos & ingratos. Irasci sane rebus indignis, sed flecti cito: Vnde modica dilatione emolliebantur aliquantulo severè præcepta. Melior haud dubie, quod est rara virtutis, post auctam annu potentiam Regalem, multoque maximè post civilem victoriam. Nam & annonæ curam sollicitius attendere, & auri argentique grande pondus sublati atque expensi à tyranno, multis è suo restituere? Cum benigni principum, & quidem vix, fundos solerent nudos*

ac deformata prædia concedere. Correxi exscribens hæc verba aliquoties leviter; Illustre restat mendum, quod acuti gravesque castigatores perperam transivere. Scribendum enim *post auctam armis potentiam* Quæ vera & rarissima Theodosii laus firmatur paribus traditis Pacati, Ambrosii nostri.

114. PACI NON INTULIT IRAM.] Eodem odiorum & armorum termino. Pacatus Fine Panegyrici, Romam alloquens: *Gravius semper tuam, quam alienam experta virtutem, cum nihil tibi magis quam te timeres: Vidisti civile bellum hostium cæde, militum Pace, Italiæ recuperatione, tua Libertate finitum.* Idem paullo ante: *Clementia tua, Imperator, quo calo, quo pigmento, quo are, aurove ducetur. Qua tu, ipsius victoriæ Victor, ita omnem cum armis iram deposuisti, ut ceciderit nemo post bellum, certe nemo post Maximum.* Talem in suodat Principum commendatione Pacem laurũ Galpurnius, tyrannicas aliorum detestans.

> *Candida Pax aderit, nec solum Candida vultu,*
> *Qualis sæpe fuit, quæ, Libera Marte professo,*
> *Quam domito procul orbe, tamen grassantibus armis,*
> *Publica diffudit tacito discordia ferro.*
> *Omne procul vitium simulata cedere Pacis*
> *Iussit, & insanos, Clementia condidit enses.*

115. ODIIS IDEM QUI TERMINUS ARMIS.] Civem nimirum Patremq; gerente principe, quod intra, suo utiq; exemplo, suadet Filio. Melior post armis auctam potentiam, qualem verè modo Laudavit, gnarus intimorum ejus, Victorinus. Sic de Stilicone Claudianus, Secundo Laudum, Libro hic jam sæpe laudato.

> *ut ferrum Marte cruentum*
> *Siccum Marte premas, ut non infensus alendis*
> *Materiem præstes odiis, ut sontibus ultrò*
> *Ignovisse velis*

Sic de eodem Lib. II. in Rufinum.

> *animique recentia ponunt*
> *Vulnera, non odit victus, victorve superstit.*

Contra tyranni vecordia sua eo usque auferuntur, ut ignoscere nec possint, si quorum odio semel absurdæ crudelitatis animi inarserunt. Sic scribit Phalaris, sive verus, sive à Mithradate, aut alio aliquo apte effictus, sese nec mortuum ignoturum Pythoni, Epist. LI. τῆς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας, ὅσοι τι κακὸν με δεδράκασιν, ὡς παρακαλεῖς, κἂν ἐπιλαθοίμην. θνητοὺς γὰρ ὄντας ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν, ὥς φασί τινες, οὐ προσήκει, τῆς μέντοι Πύθωνος εἰς ἐμαυτὸν δυσμενείας οὐ μόνον ζῶν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀποθανὼν, ὃ πᾶσι συμβαίνει, τοῖς τετελευκόσιν, ἐπιλαθοίμην.

Cui similia scribunt in Ibin suum, Ovidius, & Horatius Epodo V. Sic immanissimi Latrones etiam sepultura arcuere cæsos, ut Creon apud Tragicos, & Tragici spiritus vatem Papinium, quem Tyrannum Latinæ Poeseos sua illa ad scabritiem usque arrasa Thebaide, dicas. Quin ipsis his Claudiani temporibus Maximus, de plebe natus, si fides scriptoribus victi, homo Gratianũ Augustis patre, patruo, fratre, hac vecordia terræ incidit. Ambrosius Legationis ad eum Secundæ Expositione, quæ nunc est facta Epistola LVI. Ipso Tyranni alloquio: *Nisi fallor, usurpator bellum inferet Imperator jus suum tuetur. Ergo quem non debueras occidere, ejus reliquias negas? Habeat Valentianus Imperator vel fratris exsuvias, pacis tuæ obsides. Et quomodo allegabis quod eum non mandaveris occidi, quem prohibes sepeliri? Poterit ne igitur credi, quod ei non invideris vitam, cui etiam sepulturam invides?* Idem in Psalmum LXI. post capti in convivio, & ad Maximum mittendi Gratiam descriptionem: *Etsi scelere interiit, jus tamen collatæ sibi potestatis etiam mortuus reservabat,*

eorum

eorum ipsorum, à quibus negabatur, vel ministerio vel assensu. Addebatur huic tanto sceleri pompa feralis, nisi is, qui impatienter ista deflebat, cognitis quæ parabantur juste commotus dolore, increpasset Victorem superbum; tyrannis illa non regibus inferri solere. Sic horrorem flagitij, sic ritus depesuit teterrimi sceleris apparatum. Nec petitor igitur sepultura defuit, etsi Ioseph ille, qui justus dicebatur, defuit. Sed longè Maximus savior denegabat, quod ipse Pilatus auferre non potuit. In quo parricida humanitas defuit, innocenti tamen non defuit gratia, & ad tempus assumta patientia, vindicta paululum comperendinata est. Mira sunt, quæ verba ista inferunt. Interfectum enim Principem negatum sepulturæ, simulq; pompæ feralis, & apparatus eminuerunt à Parricidâ. An ut ignominia etiam cadaveri inferretur? Quem enim teterrimi flagitij apparatum dixit Ambrosius? *Quid tyrannis inferri non Regibus?* *Sanè hæc verba* vel inclusa voculâ augenda sunt, vel ea velut coram adesset, subintelligenda. Scribe: *Nisi is, qui impatienter ista deflebat, cognitis quæ parabantur, juste commotus dolore, increpasset Victorem superbum, à tyrannis illa non regibus inferri solere.* Ut palpo hoc honesto percussus Maximus, feralem illam pompam producere, apparatum expedire, supersederit. Rem tamen his verbis non extrico. *Ioseph* iste, non Justus, Ambrosius ipse fuit, ut & is qui tam impatienter flebat; qui extrusus tandem palatio scribit dictam Secundæ Legationis Epistolam. Maximum quidem invitum tyrannum audisse, & in Italiam ideo contendisse, ut legitimi Principis titulum indipisceretur, scribit Sozomenus lib. VII. cap. XIII. Et inde Nicephorus lib. XII. cap. XX. Quo firmatur sententia Ambrosianæ emendationis. Cautè alij Maximum egisse aiunt militem reliquis corpore Gratiani ad sepulturam negato, ne recrudesceret videlicet dolor, & in ipsum revolveretur cædis vindicta, quam se auctore patratam negabat.

116. PROFUIT HOC VINCENTE CAPI.] Sanè verò. Neminem enim odiô partium adflixit, ut ipso victore nemo victus compareret, velut disertè ait Pacatus. Etiam milites captos suis Numeris adscripsit, ubi sanè & vero Principi, & veræ caussæ militarunt. De tali Misericordia Theodosij pulcrè Synesius de Regno: Arcadium alloquens.

ὥστε γ͂ πατρὶ τῷ σῷ δίκας ἐπ' αὐτοὺς ὡπλισμένῳ διδόντες, αὖθις ἦσαν οἰκτροὶ, καὶ ἱκέται, σὺν γυναιξὶν ὀκλάζοντες. ὁ δὲ τῷ πολέμῳ νικῶν, ἐλέῳ παρὰ πλεῖστον ἡττᾶτο, καὶ ἀνίστη τῆς ἱκετείας, καὶ συμμάχους ἐποίει, καὶ πολιτείας ἠξίου, καὶ μετεδίδου γερῶν, καὶ γῆς ἐδάσατο τοῖς παλαμναίοις ῥωμαϊκῆς, ἀνὴρ τῷ μεγαλόφρονι, καὶ γενναίῳ τῆς φύσεως ἐπὶ τὸ πρᾶον χρησάμενος.

Ecce veram perennemq; summi Principis laudem, qua paucissimis retrò & post principibus non superior fuit. Adde Themistij Orationem Quintam, de humanitate Theodosij concionantem.

117. VINCENTE CAPI.] Mutato in meliorem priore statu. Patia omnes Theodosiani Historici, Chronologi, Præcones. De Roma universim Rutilius, lib. I. ad Romam.

> *Fecisti patriam diversis gentibus unam:*
> *Profuit invictis te dominante capi.*
> *Dumque offers victis proprii consortia juris,*
> *Vrbem fecisti quod prius Orbis erat.*

Cui similia egit Theodosius.

117. COMMENDAVERE CATENÆ.] *Latura*, si sine hoc vindice fuisset. Qui extremo supplicio destinabantur, eos fœdum in modum catenis onerari circa ea tempora solitos, exemplis pluribus docet Ammianus. Sententia etiam fit, ex merito captos summo & cruciabili supplicio fuisse addicendos. Eos vindicasse Theodosium, & profuisse ipsis tormenta vinculorum, miserante propterea Principe. Vetustiorem morem catenis invinciendi docent sacræ Litteræ. In rebus Alexandri Magni Curtius lib. VI. *Philotam scribit, noctu occupatum, iniectis catenis, capite velato in Regiam*

giam abductum. Inter Romanos Tarquinium Superbum primū excogitasse. Vincula, Taureas, Fustes, Lautumias, Compedes, catenas, exilia, metalla, Carceres, notat ex vetustioribus Paulus Diaconus, Miscell. lib. I, C. XIII. Persarum veterem morem, in honoratioribus argento vinctis docet Ammianus exemplo ultimi Arsacidarum. lib. XXVII. Vulgo morti damnatos vinciri catenis solitos scribit Oecumenius in II. Petri. cap. II.

Διὰ τῶν σειρῶν ζόφου τῷ ἀφύκτου τῆς καταχρείσεως σημαίνει, τοιούτοις γὰρ δεσμοῖς τοὺς ἀκριβῶς ὑφ' ἡμῶν καταδικασθέντας κολάζομεν. Quod Claudianum enarrat.

118. MAGNARUM LARGITOR OPUM.] Ingenti. Regiaq; Liberalitate. Nam apprimè benè scivisse Theodosium, quid Regium esset, Quid Judicem deceret, docet Themistius Oratione super ejus Humanitate, modo laudata. Liberalitas autem digna Principe virtus, & quidem talis, qualis Magnitudinem ejus & Animi & virtutis deceat. Sallustius de Sulla: *Litteris Græcis atq; Latinis iuxta atq; doctissimi, eruditus. Animo ingenti, Cupidus voluptatum, sed gloriæ cupidior. Otio luxurioso esse, facundus, callidus, & amicitia facilis. Sed ad simulanda negotia altitudo ingenij incredibilis. Multarum rerum, & maximè pecuniæ, Largitor.* Nemo Panegyristarum, Oratorum, Historicorum, Poëtarum, hanc virtutem in Principe aliquo suo, si quem tetigit, non commendavit, utpotè nemo non ea frui cupiens. Notum Diocletiani scitum, *Liberalitatem primam esse Principis virtutem debere*, congruentibus infinitorum aliorum scitis. Eam tamen consideratam statuunt alij, secundum tempora usurpandam, ut velum navigij. Pindarus, Pythionic. I.

εἴ τι καὶ φλαῦρον παραιθύσσει, μέγα τοι φέρεται
πὰρ σέθεν. πολλῶν ταμίας
ἐσσί· πολλοὶ μάρτυρες ἀμφοτέροις
πιστοί.
εὐανθεῖ δ' ἐν ὀργᾷ παρμένων,
εἴπερ τι φιλεῖς ἀκοὰν ἁδεῖαν αἰεὶ κλύειν, μὴ κάμνε λίαν δαπάναις.
ἐξίει δὲ, ὥστε κυβερνάτας ἀνὴρ
ἱστίον ἀνεμόεν.

Nostri ista imitatus est Salomon mediorum Temporum Episcopus ad Dadonem Theodosium Liberalitatem suam præcipuè in non desiderantes expendisse auctor est Symmachus lib. III. Epist. LXXXI. Modum ordinemq; Donationibus non incongruum Sapientiæ veræ dicit Emanuel Palæologus. Capite ad Filium. XLI.

Σὸν ἂν εἴη κἀκεῖνο περιττὲς, καὶ παντὸς ἐθέλοιτο ἄρχειν, κιρνᾶν ταῖς δωρεαῖς ἀστειότητα, καὶ ταχύτητι συνάπτειν αὐταῖς τὸ πέρας, ὅσα δυνατή. δεῖ δὲ μέτρον αὐταῖς μιγνύναι τῇ σῇ δυνάμει συμβαῖνον, καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ ποιότησι τῶν δεχομένων τὴν χάριν. ὡς εἰ μὴ τῷ γιγνομένῳ τοῖς ὅλοις χρῷτο, ἀλλ' ἤτοι ἀγροικότερόν τις δωροῖτο, ἢ τὸν καιρὸν ἐνὸν συντεμεῖν, ἰοὺδ' ἐπίτηδες ἀναβάλλοιτο, καὶ δοίη μὲν κυνὰ τῷ ναυτικῷ δοίη δὲ θηρευόντι κώπην. καὶ στρατιώτῃ μὲν ἵππους δέκα, ἱππάριον δὲ πονηρὸν τῷ στρατιωτῶν ἡγέμονι, ἄχαρις ἡ χάρις ἤδε, καὶ βλάβην ὅσην μεγίστην. πολλῶν ἕνεκα.

118. LARRGITOR. HONORUM.] PLuribus Honores conferre voluisse Theodosium quam paterentur eorum stationes affirmat in ejus Laudibus Pacatus. De Alio Heroe alibi noster.

> *Munificus laudis, sed non & prodigus auri.*

Honorem autem Militi, non Pecuniam præmium proponat sollers Imperator. Leo Philosophus, cap II. Tacticorum:

κελεύομεν τοίνυν τὸν στρατηγὸν εἶναι ἀφιλάργυρον, καὶ γὰρ ἡ φιλαργυρία τοῦ στρατηγοῦ δοκι-

δοκιμάζεται, ὅταν ἀδωροδοκήτως, καὶ μεγαλοφρόνως προΐσταται τῶν πραγμάτων, καὶ δι' ἀρετὴν μόνην δωρεὰν περιβάληται τὰς ἀρχὰς τοῦ ὑπ' αὐτὸν θέματος. πολλοὶ γὰρ καὶ ἀνδρεῖοι εἰσὶ τῇ ψυχῇ, καὶ ῥωμαλέοι τῷ σώματι, κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ὅταν ἀποβλέψωσι πρὸς χρυσὸν. ἀμαυροῦνται, καὶ σκολιάζονται.

Pulcrè de tota hac humani Imperatoris munificentia, Pacatus Panegyrico: *Imperatori propriam æstimanti maiestatem, non tam illud videri suum debet, quod abstulit, quam quod dedit. Nam cum intra ipsum volvantur omnia, & ut ille, qui cuncta ambit Oceanus, quas suggerit aquas terris, recipit è terris; Ita quicquid in cives manat à Principe, redundat in Principem. Et rei & Famæ benè consulit Imperator. Lucratur enim gloriam, cum det pecuniam reversuram &c.* Honor autem præponitur nummorum largitioni, quod humiles animi capiantur & fiant divitijs plerumq;: Generosus autem animus generosior fit ad Honorem anhelando semper, cui nec sic deesse possunt, pedissequæ gloriosorum conatuum, copiæ.

119. IN MELIUS GAUDENS CONVERTERE FATA.] Verè magna virtus verè digna animo magno, gaudere beneficijs, & quod noster alibi divinitus canit In hominum animis pompa meliore triumfare, scientem tot esse egregij pectoris homines debentes se & Fortunas suas Benegnitati Benefactoris: Hic revera digne exultat in gaudijs aliorum, qui Regium illud facessere quotidie potest & perstat, BENEFICIIS quamplurimos sibi obligare. Pleni Panegyristæ, Philosophi, Historici. Non ineptè Georgius Pachymerius, lib. III. Histor. *Ne Sol quidem desideratur, nisi radios suos, & terra, & hominibus, & omnibus animantibus impertiat. Neque Rex verè imperabit, nisi civibus suis benefecerit. Qui verò Rex tenax est, & adstrictus, cum largitionibus opus venit, simulacrum regni, nō ipsum tractat. Beneficentia cum Imperio natura est conjuncta.* Principis boni officium, subditos volenter facere felices. Jamblychus Epistola ad Dyscolium:

προηγεῖται δὲ ὡς ἀληθῶς ἄρχων μειζόνως αὐτῶν, καὶ ἐπιβέλτιον ὡς τὴν μεγαλοπρεπῆ δόσιν τῶν ἀγαθῶν παρέχει, χορηγίαν τε ἄπλετον τοῦ βίου, καὶ σωτηρίαν τελείαν, καὶ ζωῆς ῥᾳστώνην ἐπιτήδειον. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐστὶ τέλος ἄρχοντος σπουδαίου, τοὺς ἀρχομένους ποιεῖν εὐδαίμονας. καὶ τότε δὴ διαφερόντως εὐθενεῖ ὁ προεστηκὼς τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ διοικουμένων, ὅταν οἱ ἐπιτρέψαντες αὐτῷ γε αὐτοὺς μακαρίους διάγωσιν.

Et ejusdem est. *Inter omnia principis officia plurimi faciendam admirandamq; magnanimitatem, & magnificentiam, maximè cum benemerendo de hominibus, non utatur calculo quopiam aut astricta dinumeratione, ne sit parcò in largitionibus animo; nec tamquam ad lancem stans, æqualia præmiis merita dependere velit; sed Beneficia & Gratias ingenuo candore proferat, non velut ex vase quopiam eas depromat, quod videlicet mox consignet, ut poëta autumāt, aliove instrumento penuve conditorio, sed nudas, intectas, continuo sese egerentes, sine velamētis externis, ut illæ sibi connexa sunt cohærentq;, gratiosè porrigentes & benevolè sua dona. Quod genus Gratiarum* στέφανον ἂν, inquit, εἴποιμι τῆς ἀρχῆς. *Hoc est quod noster laudat* GAUDENS *convertere.* Velut in id imperans, instar Solis, qui mundum illustraturus oritur semper sua sponte, non exspectans preces humanas. Epictetus:

ὥσπερ ὁ ἥλιος οὐ περιμένει λιτὰς, καὶ γοητείας, ἵνα ἀνατείλῃ, ἀλλ' εὐθὺς λάμπει, καὶ πρὸς ἁπάντων ἀσπάζεται, οὕτω μήτε σὺ περίμενε κρότους, καὶ ψόφους, καὶ ἐπαίνους, ἵν' εὖ ποιήσῃς, ἀλλ' ἑκοντὴς εὐεργέτει, καὶ ἴσα τῷ ἡλίῳ φιληθήσῃ.

Sic Beatum se facit Princeps, dū alios benefacere potest; dilectionem nimirum sui instillans pluximis, ut ait Dinarchus, Orator apud

Ruti-

Rutilium Lupum. Dignis tamen consilium sit beneficia impendere: Beneficia enim quæ non fiunt ad rationem Justitiæ, nec beneficia quidem dicenda sunt. Sopater:

χάριτας τὸ δίκαιον ὑπερβαινούσας, οὐδ' ὀνομαστὸν ἐμοὶ δοκεῖ χάριτας.

Justum enim minimè est injustorum hominum misereri. Demosthenes:

δίκαιόν ἐστιν ἐλεεῖν οὐ τοὺς ἀδίκους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοὺς παρὰ λόγον δυστυχοῦντας.

Opes enim legitimum suum usum tam in hostium persecutione, quam amicorum promotione habent, quorum utrosq; secundum Justitiam & Bonitatem Princeps colat. Diogenes Pythagoricus:

Δεῖ γὰρ ἐς τοῦτο πεπᾶσθαι τὰ χρήματα, ὥστε φίλους εὐεργετεῖν, καὶ δεομένοις ἀπολαμβάνειν, καὶ ἐχθροὺς δὲ μὴ δίκας ἀμύνασθαι.

Dignis verò benefacere, officium hominis, quod Deo maximè complaceat. Auctor Epistolarum Apollonij Tyanæi. Epist. XXVI.

Θεοὶ θυσιῶν οὐ δέονται. τί δὲ ἄν τις πράττων χαρίζοιτο αὐτοῖς; Φρόνησιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κτώμενος. ἀνθρώπων τε τοὺς ἀξίους εἰς δύναμιν εὖ ποιῶν. ταῦτα φίλα θεοῖς. ἐκεῖνα δὲ ἀθέων.

Ita in Scholio veteri Librorum Juris Græci, qui Basilica inscribuntur, Regis officium non absonè describente, Regium omninò esse perhibetur τὸ εὐεργετεῖν. Finisque actionum Principis. Σκοπὸς, inquit, τῷ βασιλεῖ τῶν τε μελλόντων, καὶ ὑπαρχόντων δυνάμεων ἀγαθότητι, ἡ φυλακὴ, καὶ ἀσφαλεία, καὶ τῶν ἀπολωλότων ἐπιμελείας ἡ ἀνάκλησις, καὶ τῶν ἀπόντων διὰ σοφίας δικαίων τρόπων, καὶ ἐπιτηδεύσεων, ἡ ἀνάκλησις. Τέλος τῷ βασιλεῖ, τὸ εὐεργετεῖν. διὸ καὶ εὐεργέτης λέγεται. καὶ ἡνίκα τῆς εὐεργεσίας ἐξατονύσει, δοκεῖ κιβδηλεύειν τοὺς παλαιοὺς τὸν βασιλικὸν χαρακτῆρα. Hinc laudat Nervam Martialis lib. XII. Epigr. V.

Macte animi, quem rarus habes, morumque tuorum,
Quos Numa, quos hilaris possit habere Cato.
Largiri, præstare, breves extendere censu,
Et dare quæ faciles vix tribuere Dei.

CONVERTERE FATA.] Regum voces sunt Leges. Eucherius Parænetico. *Regum voluntates Iura sunt hominum. Eorum verba Leges appellantur.* Ut itaque Dei vox cœlitus fata mutat; sic Regum Imperia in terris, qui sunt Deorum vicarij, fata mutant mortalium. Pacatus, Panegyrico: *Quin ego, si fas piumq;, si fas æstimare mortalibus cælestia, nullam maiorem esse crediderim felicitatem, quam fecisse felicem, & intercessisse inopiæ, & Fortunam vicisse, & hominibus dedisse novum fatum.* Seneca de Augusto, Brevit. vitæ, cap. V. *Qui omnia videbat ex se unopendentia, qui hominibus gentibusq; Fortunam dabat*, Pacatus Panegyrico: *Quin ego, si fas piumq;, si fas æstimare mortalibus cælestia, nullam maiorem esse crediderim felicitatem, quam fecisse felicem, & intercessisse inopiæ & Fortunam vicisse, & dedisse hominibus novum Fatum.* Similia etiam Plinius in Panegyrico. Pariter fata vinci potestate Principum refert ex scriptore quodam magis prisco Ammianus noster, lib. VII. *Vt verum*, inquit, *illud æstimaretur. quod opinatur quidam fatum vinci potestate Principis, non fieri.*

119. IN MELIUS.] *In meliorem*, ut vulgò loquimur, *statum*. Maro contrà. In pejus ruere, & retrò sublapsa referri Res Danaum. Adrevaldus, scriptor vetustus & probus. Trãslat. Benedict. cap. IX *Igitur posthabitis mordacibus curis, cum magno studio in melius ornata Basilica, terra humili, terram multi pretii reddere statuit.*

120. VALIDUM DEVOTO MILITE ROBUR.] In benevolentia Militum solidum Imperatoris robur. Secunda Stiliconiarum. *Hinc*

Hinc Amor, hinc veris, & non fallentibus omnes
Pro te sollicit votis, hinc nomen ubiq;
Plausibus, auratis celebrant hinc ora figuris.

Vide notanda infra ad v. CCLXXXIII.

121. NATIS MANSURA FIDES.] Mansit sane: licet non in vulgaribus periculis. Eam ingerit in Honorium subditis Ambrosius Oratione Funebri Theodosianæ. Singulari Felicitate eumdem principem Deo carum fuisse autumat, licet rerum supernarum incertus æstimator, Procopius, Historia Vandalica Prima. Hæreditariæ Militum in Imperatorum filios, exempla non pauca supperunt, modo illis sal generosus non defuerit, quod plerisq; usu venit tamen.

122. HOC NOBILIS ORTU NASCERIS.] Nobilitatem Honorij ubique commendat, quod Principe jam rerum patre sit genitus, invidiam Arcadianarum partium. Cujus quandam defensionem exhibet Synesij de Regno Scriptū. Natus Honorius Die Quint. Id. Sept. Ricomere & Clearcho Consulibus, quo anno Persarum Legati Pacem ab Theodosio petentes Constantinopolim venerunt.

122. ÆQUÆVA CUM MAIESTATE.] Honorius, simul natus, simul esse Imperatorio fastigio adgnatus, innatusque; nec dilatus honos, biennis enim nondum & Consul fuit & Cæsar, ut in Fastis, Idatio, Marcellinoque, videre est. *Majestas*, summa dignitas, vox cum splendore suo nulli alij linguæ sese submittens. Itaq; & alias nunc alienigenas, & Germanicam ipsam insidens. In Deo Majestas, Omnipotentia ipsa. Fortunatianus Rhetor. Lib. I. *Quamvis minus verisimile sit oculos recuperasse cæcum, tamen possumus credere, divina majestate aliquando alicui hoc esse concessum.* Hoc est Omnivalentia. Hinc summi Principes rerum auctoritatem, splendorem, potentiam, venerabilitatem suam, hoc nomine edixerunt, usu perperam à Trebellio Pollione, mirificè nasuto, saneq; ultrà meritum, novitatis subdamnato. *Non satis tamen*, inquit in Gallienis, *constat de dignitate, vel, ut cœperunt alij loqui, de Majestate.* Sic enim ante ejus seculum non paucis consuetudo scriptorum jam habebat. Tacitus, Annali. V. *Cæsar questus apud Patres, quod fraude unius Senatoris, Imperatoria majestas publicè fuerit elusa.* Apud quem infinita mentio contra majestatem delinquentium. Et notæ Leges, earumq; exactiones à delatoribus, & toto sæpè aulico cōtubernio, ut iners ille notator Temporum ruditatem suam tacere potuerit, nisi tamē (quod & potius putem) Librariorum scutica flagellatus.

123. CONTAGIA SORTIS.] Manifestum est, quod modo tactum, in Invidiam, Arcadianarum partium hæc dici, quarum Ducibus cum infensior esset Stilico, nostri unicus Patronus, sic etiam ei gratificari voluit. Vox *Contagia* ignobiliorem facit Arcadium, inquinationi enim omnia comparantur, etiam suspicionem alentia. Curt. lib. VI. *Cum Philotas, circumlatis oculis incideret in Calin quemdam, haud procul stantem, propius eum jussit accedere; illo perturbato & recusante tra*[n]*sire ad eum; Patieris, inquit, Demetrium mentiri, rursusque excruciari? Calin vox sanguisq; defecerant,] & Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur, quia à nemine alio nominatus esset adolescens.*

124. OMNIBUS ACCEPTIS.] Priusquam tutem & alloborare posses, Deus & natura tibi contulerunt Regiam majestatem; quæ est summa dictu generis Nobilitas. Natum in purpuram dicit alibi, idque confirmat Idatius: *Ricomere & Clearcho Consulibus Legati Persarum introierunt Constantinopolim. Ipso anno natus est Honorius N. P. in Purpuris, die V. ID. SEPT.* Hoc est Patre & Matre Augustis. Quæ hic notaram olim, è lituris malè deletis perperam edita sunt, omissa enim oportuit.

124. TE SOLUM.] Excluso Arcadio, quem tamen hoc nomine commendat Synesius. Primogenituram ante Imperium, nativitati hoc jam florente, præponunt, neque hanc

Eeee illi

illi præjudicare volunt ex Legibus & Historijs hodierni Jureconsulti.

124. REGIA.] Aulam dicit alibi, Familiam, Imperatoriam.

125. PATRIO ADOLESCIS IN OSTRO.] Non adoptativo. Omnia eodē sunt.

126. TEMERATA.] Ut fuerit, cum non fueris Augustus: velut Arcadius. Primogenitum hunc illi præfert etiam Pacatus, obliterata nostri memoria, quem præsentem Imperatori Romæ adesse ignorare non poterat, cum Panegyricum illum excellentem conficeret.

127. IN SACROS CECIDERE SINUS.] Sacra omnia Principum, Omnia ad nauseam usq; inculcata Constitutionibus posteriorum Principum. Sinus sacri, susceptio Augustorum Parentum. Recens enim natus infans, tollebatur, & parentum sinui sive genibus imponebatur. Sic fine Nuptiarum Honorianarum:

> *Sic natus in ostro*
> *Parvus Honoriades genibus considat avitis.*

Multis eum morem illustrarunt pridem viri docti, Adrianus Turnebus, Justus Lipsius, Dionysius Lambinus. Terram autem prius tangere sinebantur infantes. Suetonius Nerone, cap VI. *Nero natus est Antij, post IX. menses quam Tiberius excessit, XVIII. KL Ianuarias, tantum quod exoriente Sole, penè ut radiis prius quam terra contingeretur.* Hinc *terram tangere* nasci notat, Focas Grammaticus in vita Virgilij.

> *Consule Pompejo vitalibus editus auris*
> *Et Crasso, tetigit terram.*

In Suetonij loco *Tantum quod* commodùm denotare notavit Adrianus Turnebus, Adversar. lib. XXVII. cap. XVIII. non additis tamen exemplis, ut in re scilicet, nota Ipse Suetonius sic loquitur August. cap. LXII. *Iuliam primum Marcello, Octavio, sororis suæ filio, tantum quod pueritiam egresso, deinde, ut is obiit, M. Agrippæ nuptum dedit.* Nec mutant quicquam veteres Libri.

128. AURIFERIS EDUXIT AQUIS.] Ad flumina Heroum stirpes referri notatum nobis suprà. Papinius, Thebaid. I.

> *passa Deum Nemea ad fluminis undam,*
> *Sidereum Latona fasta Nepotem Edidit.*

Lactantius, sive Lutatius, ut primarum Editionum Scripta exemplaria nominarunt: *Morem habent Poëtæ, ut ex Dijs genitos, super fluminum ripas memorent conceptos, ut facilis nimirum posset esset ablutio.* Virgilius:

> *Tunc ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ*
> *Alma Venus Phrygij peperit Simoentis ad undam.*

129. BOSPHORUS] Constantinopoli natus Honorius, ut notum. Patria verò principibus recti judicij cara. Ammianus, libro XXII. de Juliano: Reliquit Constantinopolim incrementis maximis fultam, Natus enim illic diligebat eam, ad genitalem patriam, & colebat. Julianus ipse idem Epist. ad Alexandrinos:

ἡ πόλις ἀπαιτεῖται παρ' ἐμοῦ τὸ ἀνάθημα, πατρὶς οὖσα μοῦ, καὶ προσηκοῦσα πλέον ἤπερ Κωνσταντίῳ. ὁ μὲν γὰρ αὐτὴν ὡς ἀδελφὴν, ἐγὼ δὲ ὡς μητέρα φιλῶ. Καὶ γὰρ ἐγενόμην παρ' αὐτῇ, καὶ ἐτράφην ἐκεῖσε, καὶ οὐ δύναμαι περὶ αὐτὴν ἀγνωμονῆσαι.

Quid debeat Patriæ sapiens multis edisseruot Philosophi Oratores. Nota dicta Demosthenis & Ciceronis. Cæterorum abundant reliquiæ paribus.

130. NUTRIX AURORA.] Oriens. Utrumq; axem allaborasse Honorio autumat, ut mundi dominum produceret: Dignitatem Principis indicans; velut de Phœnice ait omnem Naturam ei laborasse recreando de favillis suis.

131. GEMINUS AXIS.] Ultima loca intelligi vult, ex persuasione prisca, qui imperitissimi rerum, in Hispanico Oceano quotidie interire Solem autumabant. Ausonius, Epist. XIX.

Con-

Condiderat iam Solis equos Tartesia Calpe,
Stridebatq; freto Titan insignis Ibero.

Epicurum ea gratia irridet Cleomedes, Poëtarum fabulis fidem adhibentem, aut ijs similia profitentem, Lib. II.

ἀλλὰ γὰρ μυθαρίῳ γραώδει πιστεύσας, ὡς τῶν Ἰβήρων ἱστορούντων, ἐμπίπτοντα τὸν ἥλιον τῷ ὠκεανῷ ψόφον ἐμποιεῖν σβεννύμενον, ὡς διάπυρον σίδηρον ἐν ὕδατι, ἐπὶ ταύτην ἦλθε τὴν δόξαν, ὁ μόνος καὶ πρῶτος ἀνθρώπων τὴν ἀλήθειαν ἐξευρών.

132. SUSTENTAT GLORIA THEBAS.] Illic natis ambobus, si placet Dijs, Numinibus, quos universus orbis pro talibus colebat, doctis tamen viris natos homines agnoscentibus. Æneas Gazæus, Theophrasto:

τὸν τῆς Σεμέλης Διόνυσον, καὶ τὸν τῆς Ἀλκμήνης ἡρακλέα, μέχρι τῶν ἡρακλέους στηλῶν θεοὺς εἶναι πάντες ἐπιφημίζουσιν. οὓς ἐξελέγχει θνητοὺς γενομένους ὁ πορφύριος, τοὺς γὰρ δαίμονας διαγράφων τῷ λόγῳ λέγει τοῦ τοὺς φαυλοτάτους δαίμονας τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσι λίχνους καὶ ἐνέδρας καθίζειν, καὶ ἐξαίφνης ἐπιτίθεσθαι, καθάπερ ἡ ἥρα τῷ Διονύσῳ καὶ ἡρακλεῖ.

De Thebanis mulieribus Deos patientibus, Dicæarchus in vita Græciæ:

τοὺς μὲν οὖν ἄνδρας συμβαίνει τοιούτους εἶναι. διατρέχουσι δέ τινες ἐν αὐτοῖς ἀξιόλογοι, μεγαλόψυχοι, πάσης ἄξιοι φιλίας. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν τοῖς μεγέθεσι πορείαις, ῥυθμοῖς, εὐσχημονέσταταί τε καὶ εὐπρεπέσταται τῶν ἐν τῇ ἑλλάδι γυναικῶν. μαρτυρεῖ Σοφοκλῆς.

Θήβας λέγεις μοι τὰς πύλας ἑπταστόμους,
Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Sane vera res non est. Nonne enim Castor & Pollux Spartæ nati? Et nulla non civitas Deos dedit, utiq; non de caudicibus, aut viris adeò, & per fabulam, natos. Quare doctissimi res Græcas viri H. Stephani Emendatio non insuperhabenda.

Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν οἱ θνητοὶ θεάς.

Θεαὶ enim pulcerrimæ mulieres vulgò vocabantur, vide recensitas ad Musæum Notas, altero Adversariorum Volumine.

133. HÆSIT APOLLINEO.] Delon Insulam erratilem, nullis fixam radicibus, ante fluitasse, fixam tellure obhæsisse, ut alias omnes, natis inibi Apolline & Diana, fabula non incelebris Poëtarum cantilenis. Philo, seu quis alius auctor, De Mundo. Callimachus in Delum. Arnobius, Lib. I. Strabo, Lucianus, Seneca, Papinius, Ovidius, Eumenius Panegyristes, Sidonius. Alij.

133. DELOS LATONIA.] Latonæ partu consecrata, eiq; postinde dedicata. Virgil.

Cui non dictus Hylas puer & Latonia Delos.

Accepit & nomen à partu illo, cum antè operta fluctibus vagaretur, ut loquitur Eumenius, & Ortygia censeretur, ab ejus sorore scilicet, ut scribit Scholiastes Apollonij, lib. I. Argon. Postinde vero dicata Apollini insula. Suida, Δῆλος νῆσος Ἀπόλλωνος. Cujus & in ea oraculum sive sortes erant, ut multis alibi, cum descriptione pariter nobilissimi Templi, notatum. Durarunt eæ ad Julianum usque. Epiphanius in Tripertita lib. VI. cap. XLIV. ex Theodoreto. Cum Persæ mortuum agnovissent Constantium, sumta fiducia veneiunt ad terminos Romanorum, denuntiantes Bellum. Ob quam rem collecto exercitu Julianus, misit Delphos, in Delum, atq; Dodonem, ad percipienda responsa an expediret ipsi bella suscipere. Tunc universi vates & pugnandi fiduciam dabant, & victoriam promittebant. A Cecrope Erichthonij filio id fanum cum oraculo conditum auctor est ex veterib. Georgius

gius Cedrenus. Vulgò inde vitæ institutæ consilia accersita docet exemplum Diogenis Cynici apud Laertium.

134. CRETAQUE SE JACET.] Exscripsisse hæc videtur, & in numeros redegisse ex Pacati Panegyrico: *Cedat*, inquit de Theodosij patria Hispania *his terris terra Cretensis, parvi Iovis gloriata cunabilis, & Geminis Delos reptata Numinibus, & alumno Hercule nobiles Thebæ. Fidem constare nescimus auditu, Deum dedit Hispania quem videmus.* Jovem in Creta natum infiniti scriptores testantur. Callimachus εἰς Δία. Strabo, lib. X. &c. Immò & inibi sepultum, Mela lib. II. c. VII. alijq; iridem alibi laudati. Descriptionem insulæ habes post majorum gentium Geographos apud Scylacem Caryandenum, qui Tertiam magnitudine facit. Postremis temporibus Phranzen Protovestiarium, lib. I. cap. XXXI.

134. REPTATA.] Calcata dicere non potest, ob infantium teneritudinem. Unde altores fluvij eorum reptationibus nobilitati. Sic Papinius. Libro Nono:

> *Præcipuosq; alui natorum: an vilis & illis*
> *Gratia? ad hunc certè repsit Tyrinthius amnem.*

Loquitur autem ibi Ismenus amnis. Pacatus: *Geminis Delos reptata Numinibus.* Pariter, Arnobius, lib. I. *Indigetes illi, qui flumen repunt, & in alveis Numici cum ranis & pisciculis degunt.*

135. SED MELIOR DELO.] Multis Pacatus, verbis partim adscriptis.

136. QUÆ DEDIT HOC NUMEN.] Peperit, in Lucem edidit. Clara verba Pacati. Seneca Medea.

> *Meis Creusa liberis fratres dabit?* Virgilius.

> *Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.*

Claudianus Noster Fescenninis, & Laudibus Serenæ.

137. INHOSPITA CYNTHI.] Deserta, non nimis populosa. Alioquin planè incultam neque habitatam regionem vox ista notat. Inhospitalis Caucasus, Horatio & Boethio libro II. Consolat. cap. VII. Varro Prometheo: *Latè incolens barathro, inhospitalis campi vastitas.* πόντος ἄξενος, Martiano Heracleotæ, fine Iamborum. Callimachus οὔρεα πλαζομένας ἀξείνια Theocritus: κόλχως, καὶ ἐς ἄξενον ἵκετο φᾶσιν. | Euripides. Ἄξενον, ὑγρὰν, ποντίαν, ξυμπληγάδα. Orpheus Argonauticis: πρὸς ἄξενα φῦλ' ἀνθρώπων. Apollonius, Libro II. Θῆκεν ἐπ' ἀξείνοιο πόδας θυννίδος ἀκτῆς. Cynthus, asper & altus mons Delo urbi immiaens. Strabo, lib. X.

ἡ μὲν ἐν δήλῳ ἐν πεδίῳ κειμένην ἔχει τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὸ Λητῷον. ὑπέρκειται δὲ τῆς πόλεως ὄρος ὑψηλὸν ὁ Κύνθος, καὶ τραχύ.

139. ACCLINIS.] Optimè hanc vocem hìc restituerunt docti, multis scriptorum Locis corruptam, assentientibus Libris nostro, & copia Belgicorum. Utuntur ea optimi quiq; scriptores. Cum primis Papinius, qui & acclinatum eadem vi posuit. Valerius Flaccus, Lib. I.

> *acclinisq; tapetis.*
> *In medijs vacuo condit caput, Hippasus, auro.*

Lib. II.

> *Acclinem scopulo inveniunt, miserentq;, foventq;.* Lib III
> *piceaque acclinis opaca. Iuno vocat.*

Martianus, Capella, libro VIII: *Evan ponè consecutus victus atque acclinis astabat.* Scribas melius apud nostrum *Acclini genetrix auro* propter sonum, cujus stridorem non admittit consideratissima nostri scriptio.

138. ACCLINIS AURO.] Irridet & vituperat Latonæ puerperæ pompam, ea enim palmam amplexa peperit illa famigeratissima Numina. Theognis, initio Gno-

Gnomologiæ, interpolatæ hodiè, vexatæ, & transpositæ.

> Φοῖβε ἄναξ, ὅτι μέν σε θεὰ τέκε πότνια Λητώ,
> Φοίνικος ῥαδινῆς χερσὶν ἐφαψαμένη
> Ἀθανάτων κάλλιστον.

Contra Callimachus Latona patiente omnia aurea facta canit nam & Deos hoc genus divitiis ubique subjicit. Hymno in Delum.

139. CIRCUMFLUA GEMMIS.] Abundans maximè: Vt insula mari circumflua apud Interpretes Dionysii Periegetæ, & Iornand. in rebus Geticis. *Sic circumfluens* abundantem notat Catullo.

> *Et ille nunc superbus & circumfluens,*
> *Perambulabit omnium cubilia.*

Boethius de Consolatione lib. II. cap. IV. In Catullo melius tamen alij: *superfluens*

140. ULULATA VERENDIS.] Ad sollemnem circum parturientes clamorem allusum, quo putabant propitiari Lucinam, fiebatque operto capite, lotis manibus: Papinius, Thebaid. III.

> *nulloque ululata dolore*
> *Respexit Lucina domum.*

PLautus, Amphitruone:

> *Vbi oborti utero dolores, ut solent puerperæ,*
> *Invocant Deos Immortales, ut sibi auxilium ferant*
> *Manibus puris, capite operto.*

Terentius Andria, clamore ipsius puerperæ.

> *Iuno Lucina, fer opem, serva me obsecro.*

Matres præsentes vota concipiebãt pro puerpera, quæ & ipsa pars fuit ululatuum. Ovidius Metamorph. IX:

> *matres Cadmeides adsunt;*
> *Votaque concipiunt, consolanturque dolentem.*

Vlulare alioquin luctuosum credunt & ominosum. Auctor de Defectu Lunæ.

> *Non illam, ut perhibent populi, migrantibus antris*
> *Infernas ululans mulier prædira sub umbras*
> *Detrahit altivago è specula.*

Sic ululasse Nymphæ dicuntur ad infelicem conjunctionem Æneæ & Didus apud Maronem lib IV. & Ovidium, Epist. hujus ad illum.

141. VOCES AVIUM.] Captationes Auguriorum & Auspiciorum, solemnes magnarum rerum exordiis. Quam belle autem conveniant ista natalibus Principis serio Christiani de Patre Christianissimo, matre vero religiosa piaque, & viri etiam ad talia moderatrice, viderint alii. Nos nostro ignoscimus facilius, cum paria scribentes videamus Sidonium, Ennodiũ, Venantium, Episcopos gregis Christo sacrati, quibus horrori tum temporis talia esse debuerant, cum Paganismus adhuc persequeretur Fideles.

141. QUANTI VOLATUS] Numerũm indicat magnum, ad quam felicitatem futurorum temporum æstimabant, victo minore. Florus lib. I. cap. II. de Romulo & Remo: *Gemini erant: uter auspicaretur, & regeret, adhibuere piacula. Remus montem Aventinum, Romulus Palatium occupate Prior ille sex vultures hic posteà, sed duodecim, vidit. Sic Victor augurio urbem excitat:.*

142. DISCURSUS.] Incerti vagiq; cursus, cum stati nihil itineris aut cursus fit. Tibullus:

> *Et vaga non certa discurrunt undique pompa,*
> *Perque vias urbis munera, perque domos.*

Lucanus lib. X.

> *Commeat huc penitus tacitis discursibus unda.*

143. RUPERE SILENTIA.] Apertum mendacium; & hæc curabat scilicet Theodosius, eversor fanorum & Idolorum de majori terrarum Orbis Parte; Tacebant autem.

tum omnino Delphi, & quidem à nato Christo. Prudentius Apoth.

> *Et quo mortalem præstrinxit Spiritus alvum,*
> *Spiritus ille Dei, & Deus & se corpore Matris*
> *Induit, atque hominem de virginitate creavit.*
> *Delfica damnatis tacuerunt sortibus antra;*
> *Perdidit insanos mendax Dodona vapores.*
> *Non responsa refert Libycis de Syrtibus Ammon.*

Vide multis, & de Oraculis penè omnibus Theodoretum Serm X. Therapeut. Q. est de Oraculis.

Collegerunt dudum de omni ista re plurima docti. Caussam enarrare nisus est Plutarchus, quem in epitomen non inscitè redegit Bernardus Martinius, Variarum Lectionum Commentariis, qui argumenta debere tamen maluit posteritati, quibus tanto auctori sese succurrisse memorat, quam nos iis exhilarare. Iulianum cum Delphos consuluisse, oraculumque indidem abstulisse scribunt Theodoretus lib III. cap. IX. Hist. Ecclesiast & Epiphanius Tripertitæ lib. VI. cap. XLIV. vulgi rumorem secuti sunt, quem sparsit utique vaferrimus nebulonum ad Christianorum doctrinam sic etiam labefactandam. Potuit tamen & Magicis suis artibus tale quid fingere, Deos suos fideles probante. Claudianus ipse silentium Oraculi fatetur dum *dudum tacitos* vocat Delphos, de suo quidem & ævo & Principe apertum mentiens, non ignarus videlicet & ipsi Juliano Oracula non de more priscorum reddita, sed per fraudem ficta. Sane Apostatam & alia id genus responsa venditasse Clarum ex eo quod per somnum sibi datum de obitu Constantii extulit in vulgus, ut se Deorum Colloquij compotem jactaret, qui Magus erat & Sacrilegus, virtutumq; simulator non effector. Id verò in hæc verba evulgavit:

> Ζεὺς ὅταν ἐς πλατὺ τέρμα μόλῃ κλυτοῦ ὑδροχόοιο,
> Παρθενικῆς δὲ κρόνος μοίρῃ βαίνῃ ἐπὶ πέμπτῃ,
> Εἰκοστῇ, βασιλεὺς Κωνστάντιος Ἀσίδος αἴης
> Τέρμα φίλου βιότου συγερὸν καὶ ἐπώδυνον ἕξει.

Quod autem de isto, pariter statuimus de cæteris, oborta cœlitus vera luce obmutescentibus, ficta nimirum fraudibus humanis astutorum Agyrtarum Oracula, qualium non unius scenam aperit non unus sermo Luciani, divini ingenij hominis, utinam Veritatem amplexi. Sed eum cum paucis aliis Deum Opt. Max. terris dedisse arbitror ad suo sibi gladio jugulanda figmenta Nationum, quod sane per risum æquè disertè benèque præstat, ac multi Stoicorum non sine lacrymabilibus ærumnosisque animorum tormentis. Eo vel maximè infelix tamen quod Animarum immortalitatem sibi persuadere non potuit, quo fundamento Sapiendi convulso, nullius religionis cultor fuit. Hujusdem pretii sunt Oracula alia ab Scriptoribus Historiæ Augustæ commemorata. Figmenta utique omnia, illudentia Principibus, quorum pauci talia advertebant.

144. TIBI CORNIGER HAMMON.] Notissimum Oraculum. De quo tamen securius mentiri potuit, quam de altero, utpote remotissimo. Delphici ineptias, spreto simul & Ammonis isto, vide apud Origenem, libro VII. Contrà Celsum. Quod melius fecerit nemo, quam collatione verorum, cum Origene isto.

145. TE PERSÆ CECINERE MAGI.] Persarum Lingua Magus est qui Latia Antistes, aut Sacerdos. Apulejus Apologia. Suida.

> Μάγοι παρὰ Πέρσαις οἱ φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι, ὧν ἦρχε Ζωροάστρης, καὶ μετὰ τοῦτον

κτ̀ Διαδοχὴν ὡσῆναι, καὶ Αστράμψυχον.
Juvencus, lib. I. Histor. Evangel.

Gens est Eoi, Phœbo orto proxima, regni,
Astrorum sollers ortusque obitusque notare,
Quorum primores nomen tenuere Magorum.

Vide Clitarchum & Sotionem, apud Laertim, Lib. I. Beatus Chrysostomus in Matthæum tradit Indorum Sapientes, quia tranquillam vitam coluerint, Magos appellatos. Persarum philosophos Clemens Alexandrinus, Stromat. I. Et Tertullianus, Lib. I. in Marcionem vocant. Itaque non honestissimi solum nominis & existimationis, sed venerabiles etiam suis gentibus veri Magi. Cæteri quia quibuscunq; ex rebus & præstigiis futurorum scientiam jactabant, nomen maleficum, obnoxiumque vulgi contumeliis habuerunt semper. Illi ab Oriente Sacrificiis præfecti erant, ut ex nostri Panegyricis Stilicomanis notum idem docet non semel Xenophon. Philosophis priscis penitioris litteraturæ Sapientiæque viri hoc nomine censebantur, quales non immerito habiti Pythagoræi, Orphici, à Persis ipsi Dij, à Sapientibus, qui Divinitati quam proximè accederent. Auctor Epistolarum Apollonii Tyanæi, Epist. XVI.

Μάγους οἴει δεῖ ὀνομάζειν τοὺς ἀπὸ Πυθαγόρου φιλοσόφους, ὧδε ἴσως καὶ τοὺς Ὀρφέως, ἐγὼ δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ Διός οἶμαι δεῖν ὀνομάζεσθαι Μάγους, εἰ μέλλουσιν εἶναι θεῖοί τε καὶ δίκαιοι. Μάγους ὀνομάζουσι τοὺς θεοὺς οἱ Πέρσαι, Μάγος οὖν ὁ θεραπευτὴς τῶν θεῶν, ἢ ὁ τὴν φύσιν θεῖος.

Honoratissimum ergo nomen factum abusu & inscitia turpissimum.

145. ETRUSCUS AUGUR.] Hujus gentis Augures Aruspicesque, Vaticinatoresq; alios, præ cæteris fide dignos habebant Romani, quippe qui ex Hetruria superstitionum Leges, Ceremonias, carmina, plurima transtulerint, quæ pleræque de Libris Hetruscis petitæ, etiam fulgurum curæ, idque genus alia. Sidonius.

Fulgura si Thuscus novit, si gramina Colchus.

Idem alio loco.

Quid, rogo, bisseno mihi vulture Thuscus aruspex
Portendit?

De Extispiciis Tibullus. lib. II.

Vera monent divi ventura nuncia fortis:
Vera monent Thuscis exta probata viris.

Iungit sacrificiis cœlestes inspectiones Arnobius, lib. II. *Antequam Tages Tuscus oras contingeret Luminis, quisquam hominum sciebat, aut esse noscendum condiscendumque curabat, in fulminum casibus, aut extorum quid significaretur in venis.* Vulgoque Hetrusci talium periti olim. Livius, lib. I. *Tanaquil perita, ut vulgo Etrusci, cælestium prodigiorum mulier.* Et inde rebus dubiis accersebantur vates. Lucanus, Lib. I. Pharsal.

Hæc propter placuit Thuscos de more vetusto
Acciri vates.

Maximi natu horum præ cæteris colebantur, & sententiam rogabantur primo loco. Idem Lucanus inibidem.

quorum qui maximus ævo,
Aruns, incoluit deserta Mœnia Lunæ.

Appianus, lib. IV. Civilium: *His procurandis Senatus Aruspices ac vates accersivit ab Etruria: quorum natu maximus redituram ait regnum quale priscis temporibus fuerat, cunctosq; servituros, se uno excepto: Simulque Spiritum compressit donec exanimaretur.*

146. INSPECTIS BABYLONIUS HORRUIT ASTRIS.] Chaldæus sive Genethliacus, cum thema nativitatis tuæ inspiceret, totus intremuit, omnem illam Barbariem te auspice Romano Imperio successuram videns. Sic de Christo nato Prudentius:

Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox

Astrologus

Astrologus. Chaldæi nobilissimi prædictionibus ex observatis Nativitatum thematis, itemque auctores astrispiciorum, jam inde ab Abrahamo, quem nonnulli hujus studii faciunt principem, cui rei infinita ex scriptoribus concumulari possint. Babylonius, Chaldæus. Non enim sola urbs hoc nomine censetur, sed tota terra Assyria & Mesopotamia. Solinus, cap. LX. *Chaldæa gentis caput Babylon est, tam nobilis, ut propter eam & Assyrii & Mesopotamii in Babylonis nomen transierint.* Martianus Capella lib. VI. *Sed Chaldææ gentis Babylonia caput est. Denique Assyria & Mesopotamia propter illius claritatem Babylonia vocatur.* Chaldæos Claudianus seperatim à Babyloniis nominavit, quod per illos speciatim Genethliaci capiantur. Tacitus Annal. VI. *Non omiserim præsagium Tiberii de Sergio Galba, quem accitum, & diversis sermonibus pertentatum, postremò Græcis verbis in hanc est sententiam allocutus: Et tu, Galba, quandoque degustabis Imperium: Seram ac brevem potentiam significans, scientia Chaldæorum artis, cuius adipiscendæ otium apud Rhodum, magistrum Thrasillum habuit.* Sic nusquam non Historia Augusta.

147. CUMANAQUE.] Cumanæ Sibyllæ Oraculum. Prudentius.

Mortua jam muta lugent oracula Cumæ.

147. RUPES.] Præsente enim Apolline etiam rupes faticinabantur. Claudiano Sexto Consulatu Honorij.

Tunc sacer honor aquis, adytisque effunditur Eccho
Clarior, & docta spirant præsagia rupes.

148. INTONUIT.] Et hoc ad divinum sonum. Sidonius.

Intonuit solita noster Apollo lyra.

148. RABIDÆ SIBYLLÆ.] Furentes enim à Dæmoniis inspiratæ edebant oracula sua eæ mulieres. Vide multis Lucanum, Lib. Maro de Sibylla:

Os rabidum, fera corda, domans

Unde Fanaticum id genus vatem pulcrè vocat Prudentius

spumet anhelus
Fata Sibyllinis fanaticus edita Libris.

Ridiculè autem inflatas vates per inferiorem gutturem, quo genere & Pythiam oracula edidisse, testantur scriptores. Origenes, lib. VII. Contra Celsum:

ἱςόρηται τοίνυν περὶ τῆς πυθίας, ὅπερ δοκεῖ τῶν ἄλλων μαντείων λαμπρότερον τυγχάνειν, ὅτι περικαθεζομένη τὸ τῆς Κασαλίας σόμιον ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος προφῆτις, δέχεται πνεῦμα διὰ τῶν γυναικείων κόλπων, οὗ πληρωθεῖσα ἀποφθέγγεται νομιζόμενα εἶναι σεμνὰ καὶ θεῖα μαντεύματα, ὅρα δὴ διὰ τούτων εἰ μὴ τὸ τοῦ πνεύματος ἐκείνου ἀκάθαρτον, καὶ βέβηλον ἐμφαίνεται, μὴ διὰ μανῶν καὶ ἀφανῶν πόρων, καὶ πολλῷ γυναικείων κόλπων καθαρωτέρων, ἐπεισιὸν τῇ ψυχῇ τῆς θεσπιζούσης, ἀλλὰ διὰ τούτων ἃ οὔτε θέμις ἦν τῷ σώφρονι καὶ ἀνθρώπῳ βλέπειν οὔπω λέγεται, ἢ καὶ ἅπτεσθαι, καὶ τοῦτο ποιεῖν οὐχ ἅπαξ που, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ τοσαυτάκις, ὁσάκις προφητεύειν ἐκείνη ἀπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος πεπίστευται.

Non dissimilia de hodiernis Magorum Veneficarumque obscœnitatibus scribunt Nicolaus Remigius & alii id genus.

149. DELUBRA.] Fana, specus, aut antra. Vide Macrobium lib. III. cap. IV. *Veteres delibratum sive decorticatum stipitem appellasse*, unde origo sacro loco sic dicendo, tali nimirum stipite in Statuam alicujus Idoli promoto, testis est Verrius Flaccus, cum Pompeio Festo, hodie nimirum scriptorum, florentium quondam nemorum deglupti stipites.

150. NEC TE PROGENITUM CYBELEIUS AERE SONORO LUSTRAVIT CORYBAS.] Ut Jovem in Creta insula ne à patre recens natus devoraretur, Aratus,

tus, Avienus, Germanicus, Phænomenis, Callimachus.

> Οὖλα δὲ Κυρῆτές σε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο,
> Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα Κρόνος οὔασιν ἠχὴν
> Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο Κουρίζοντος.

Lustrasse dicit Claudianus, quia ἐνόπλιον illum Chorum Corybantes circum puerum Iovem ductitarunt, ex omni latere caventes ne quà sonus aures nativori senis allaberetur. Qui enim lustrabant quippiam, in circulum ambiebant. Silius Italicus, lib. II. *Et rapto cineres circum ter corpore lustrat.* Columella, Lib. X de Pompa Lustrica.

> *Ter circum areolas & sepem ducitur Horti.*

Papinius, lib. VI. Thebaidos: *Lustrantque ex more sinistro Orbe regum* Appianus lib. V. Civilium, ubi de Lustratione classis. Sic in Suovetaurilibus circum ægros agebant pompam Rusticam. Cato, cap. CXLI. De Re Rustica: *Agrum Lustrare sic oportet: Impera Suovetaurilia circumagi cum Diis volentibus. Amburbiis ambiebatur urbs.* Lucanus, lib I.

> *Nox jubet & totam pavidu à civibus urbem*
> *Ambiri, & festo purgantes mœnia lustro,*
> *Longa per extremos pomœria cingere fines.*

Sic hortum circumducebatur fœmina menstruans primum, ubi is lustrandus. Columella, Lib. X.

> *nudataque plantas*
> *Fœmina, quæ justis tum demum operata juventa*
> *Legibus, obscœno manat pudibunda cruore,*
> *Ter circum areolas, & sepem ducitur horti.*

Palladius, Lib. I. cap. XXXV. *Aliqui mulierem menstruantem, nusquam cinctam, solutis capillis, nudis pedibus, contra erucas & cætera, hortum faciunt circumire.* Hinc *Lustrare* circumire exponit Servius, in Æneiden VI. Corybantes autem isti non solum pulsabant arma, quod tradunt modo nominati auctores, sed inflabant insuper cornua. Sidonius:

> *Iam sectus recalet Corybas, cui gutture rauco*
> *Ignem per bifores regerunt cava buxa cavernas.*

151. EXERCITUS UNDIQUE FULGENS ASTITIT.] Commendatio Principis inter arma nati, qualem Caligula primus inter Romanos habuit. Talem se militibus insinuat Commodus in primo Herodiani de Patre Marco loquens:

Φέρων τέ με πολλάκις νήπιον ὄντα, ταῖς ὑμετέραις ἐνεχείρισε πίστεσι. Διόπερ καὶ ῥᾷστα πάσης εὐνοίας μεθέξειν πρὸς ὑμῶν ἤλπικα, τῶν μὲν πρεσβυτέρων τροφεῖά μοι ταῦτα ὀφειλόντων, τοὺς δὲ ἡλικιώτας, εἰκότως ἂν καὶ συμφοιτητὰς τῶν ἐν ὅπλοις ἔργων ἀποκαλοίην. Noster Superiore Panegyr.

> *cognata potestas*
> *Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro.*
> *Lustravitque tuos Aquilis victricibus ortus*
> *Miles, & in mediis cunabula præbuit hastis.*

Talem Militibus offert Gratianum Pater Valentinianus, apud Ammianum, lib. XXVII.

152. AUGUSTIOR INFANS.] Humano major, in depressionem Arcadii, ut omnia, vel minima data occasione.

153. SENSIT ADORANTES GALEAS.] Adoratio Romani Principis notas: poposci eum honorem, multi scriptorum loci indicant; quo redactus sit postremis Rei Romanæ temporibus iste mos, indicant Arcana Procopij: Sic ipse Justinianus Novellis suis adorandi titulum inscribere non veretur. Vicissim

cissim vero adorabat militem princeps, nam & hic de milite sermo. Quod ex Ammiano & alijs supra notatum. Idem quod iste, innuit noster & in VI. Cons.

Vna omnis submissa phalanx, tantaque salutant
Te principes galea; partitu inde catervis,
In varios docto discurritur ordine giros.

Sic & urbanam multitudinem vicissim adorabat Princeps. Eodem.

quantamque rependit
Majestas alterna vicem; cum Regia circi.
Convexum gradibus veneratur purpura vulgus.
Consensuque cava sublatus in athera vallu.
Plebis adorata reboat fragor.

Sed & hæc alijs jam animadversa. Græcus mos adorandi principem comparet & Caroli Magni ævo in ejus cognato Monacho Sangallensi, apud eum Byzantini Legati illa Orientali pompa Carolum venerantur, De Francorum Regibus Cedrenus:

κατὰ τὸν Μαίου μῆνα προσδέξασθαι ἐπὶ παντὸς τοῦ ἔθνους, καὶ προσκυνεῖν αὐτοὺς, καὶ ἀντιπροσκυνεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, δωροφορεῖσθαί τε κατὰ συνήθειαν καὶ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς.

Imperatores occupavit hic honos à Regibus Asiaticis, quos adoratos omnes Græci scriptores testantur. Sic Epistolas etiam Regias non aperiebant Satrapæ nisi adoratas. Polyænus in Datame:

Δατάμης πολιορκῶν Σινώπην, γράμματα παρὰ βασιλέως δεξάμενος, οὐκ ἐῶντος πολιορκεῖν, ἀναγνοὺς, προσεκύνησε τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἔθυσεν εὐαγγέλια, ὡς μεγάλη δὴ ἀγαθὰ παρὰ βασιλέως λαβών.

Extremo denique ævo, ut quisque locuples, divitiisque potentior erat, hæc veneratione colebantur, licet sordidis esset natalibus. Theodorus Prodromus:

ἢ πῶς ὁ τέκτων, ὁ κναφεὺς, ὁ λαπτόμος,
ὁ βυρσοδέψης, ὁ σκηπτὺς, ὁ γυπόνος,
ὁ λοιπὸς ὄχλος τῆς βαναυσίας τύχης,
Ἄγροικος ἀνὴρ, καὶ προσέτι κακόβλαστος,
περιέρχεται δὲ τῆς λεωφόρου μέσον,
ὑπὸ προπομπαῖς ὀρχικῶς ἐσταλμένος,
Καὶ προσκυνεῖται, καὶ θεοῦ τιμὴν ἔχει.

Porro nec hoc nota indignum, inter cursus circulares veterum magnam fuisse differentiam, inter quos peculiaris erat orbis Corybantum, aut Curetum, quem modo Claudianus indicavit. Papinius, Achilleide II.

thyasis Ismenia buxus
Signa dedit: quater æra Rhea, quater Evia pulsant.
Terga manu, variosque quater legere recursus.
Tunc thyrsos pariterque levant, pariterque reponunt,
Multiplicantque gradum: modo quo Curetes in actu
Quoque pii Samothraces eunt: Nunc obvia versa
Pectine, Amazonio, modo quo citat orbe Lacænas
Delia, plaudentesque suis intorquet Amyclis.

Vides varios variarum gentium recursus, quos singulos suum morem habuisse constat, ut mirifica fuit illusio Dæmonum.

154. REDDITQUE FEROCEM, VAGITUM LITUIS.] Dicat esse ex Clarissimi Viri paullo superiorum Temporum, Mamertini.

mertini, Panegyrico ad Maximianum: An *divinam*, inquit, *generis tui originem recensebo, quam tu, non modo factis immortalibus, sed etiam nominis successione testaris? An quemadmodum educatus institutusque sis, prædicabo, in limite illo, in illa fortissimarum sede Legionum, inter discursus strenuæ juventutis, & armorum sonitus, tuis vagitibus obstrepentes.* Finguntur hæc de Jove, sed de te vera sunt, Imperator.

155. INTER CUNABULA CONSUL EVEHERIS.] Consul eveheris, in Consulem: Sic alibi non semel loquitur. Honorius autem natus est Ricomere & Clearcho Consulibus. Anno sequente Coss. fuerunt Arcadius & Bauto. Tertio ætatis anno Honorius Fastos tenuit, Evodio, viro strenuo, collega. Modo is sit Evodius, quem Consulem & Maximi partes secutum, virum quo nihil unquam justius fuerit, item acrem & severum laudat Sulpitius Severus Vita Martini, & fine libri II. Sacræ Historiæ, de quo nulla magnoperè dubitandi caussa.

156. POSITO MODO NOMINE.] Poetice. Nomina enim pueris nono, Octavo Romanis puellis imponebantur. Festus: *Lustrici dies infantium appellantur, puellarum octavus, puerorum Nonus, quia his lustrantur, atque ijs nomina imponuntur.* Mutarunt tamen Imperatores nonnulli, ut notavit memoria avorum aut proavorum Ludovicus Cælius, vir industrius & doctissimus, de cujus silvis summi viri sua nemora condiderunt, lib. XXII. Antiq. Lect. cap. XXII. vide de Græcis & notata doctissimo Maussaco ad Harpocrationem.

157. DONATURQUE TIBI.] Manifesta Poetica temporum retorsio. Vt jam modo notata indicant. Nec sæpe tamen talia in hoc scriptore offendes. Annus donatur Consuli, cum nomine eius figuratur. Appuleius ad talem: *Nullo nisi tuo anno ad coercenda peccata plus pudor quam timor valuit.* Alia supra.

158. QVIRINALI AMICTV.] Consulari trabea, Togaque Romani summi olim magistratus pacati indice. Maro, Lib. VII.

Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino,
Insignis, reserat stridentia Limina Consul.

Iuvenalis, Sat. VIII.

Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini.
Et fasces meruit.

159. CVRULES.] Sellam curulem, quæ index Consulatus omnibus scriptoribus in ore. Speciem, materiam, cultum, norunt ex notatis Antiquariorum jam pueri.

160. GREMIO.] Cura & Educatione matris Patrisque Augusti. Partem materni corporis, in qua crebra infanti versatio, pro educatione ipsa dixit. Moschus:

ϗ τὸν ἔρωτα ἔτρεφεν ἐν κόλποισι.

Hoc est fotu omni & educatione. Sidonius lib. V. Epist. XVI. Est cum gremio penitior pars, atque ipse uterus corporis fœminei censetur. Chalcidius in Timæum PLatonis: *mox natis exque materno viscere decidentibus, provenit ortus cum dolore aliquanto, propterea quod ex calida atque humida sede ad frigus & siccitatem aeris circumfusi migrent. Adversum quem dolorem, fotusque puerorum apposita est medicina loco artificiosa obstetricum provisio: ut aqua calida confoveantur recens nati, adhibeanturque vices, & similitudo Materni GREMII ex calefactione atq; fotu, quo laxatum corpus tenerum delectatur, & quiescit.* Illa de Numinibus puero aut infanti alludentibus æmulatur Sidonius, debenturq; Græcis Poetis.

162. MOENALIOS ARCUS] à crebris in Arcadia Deæ venationibus. Nota omnia.

164. BLANDOS ANGUES.] Non aliter tibi atque ipsi Deæ alludentes, ob amorem in te Numinis. De Capillis Gorgonis, Ægide, &c. omnia notissima.

165. INTERRITUS.] Paria tertio Consulatu:

coruscanti clypeo te sæpe volentem
Sustulit, intrepidum ferre

167. FESTINAQUE VOTI.] Spei, in

quam natus erat Honorius, Imperij nimitum. Felicitas Liberorum Votum parentum. Locutio Graecanica. Priore in Rufinum

Ergo animi vivus, sequimur quocunque vocabat
Seu tu vir, seu Numen, ait

Hoc Libro CCCXCV.

Tunc ego, securus fati, letusq; Laborum,
Discedam, vobis utrumque regentibus axem.

Negotiosus operum, apud Sidonium, l. VIII. Epist. VIII. Silius, lib. II. caecus fati, divumq; abeunte favore. Livius Angronicus, apud Priscianum lib. VI.

agra sanitatis Herois.

Papinius. Quinto Silvarum

Laudum festinus, & audax Ingenii.

Plurima hoc genus apud Appuleium madidatus nectaris, fatigatus caedis, trepidus regionis, praecipuus virtutis, certus erroris, tantus ingenii, securus salutis, incertus salutis, gaudens voti, saucius animi, metuens virginitatis, consenescens, tenellus, animi, incertus consilii, infirmus mentis, recreatus animi, saucius fatigationis, furens animi, attritus machinae, glorians adoreae, completus aquae, noxius religionis, approbatus aetatis, famosus gravedinis, & alia id genus leguntur, de quibus copiosus illustrator temporum scriptorumque Afrorum affectatiorumq; Iudex noster. Alia ad Priorem in Rufinum.

168. PRÆSUMTUM DIADEMA.] Ante legitimam aetaté gestari coeptum. Pueri enim etiam Principum Romanorum diademata gestabant. Michael Glycas de ijsdem istis Arcadio & Honorio: *Cum vidisset aliquando Theodosius suos quidem filios sedentes, qui Diademata gestarent, Arsenium verò stantem, eosq; docentem: excandescens ait Egone sic tibi imperavi? Num tu eos Imperatores facis?* Immo & puellae Anna Comnena, Alexand. lib. VI. de semetipsa.

μετρητῶν ἤ τινων παρελθουσῶν ἡμερῶν, στέφος κἀμὲ ἀξιοῦσι οἱ γονεῖς ἢ βασιλικοῦ διαδήματος,

Praesumere, antecapere, usitatissimum aevi inclinantis auctoribus. *Praesumtio* & Anticipatio, synonyma Iulio Rufiniano Rhetori, initio Lib. II. Ex Iustino, Arnobio, Pacato, multisque aliis ad Appuleium.

168. LEVIBUS ULNIS.] Teretibus, Formosis, Catullus de Berenices coma.

quam multis illa Dearum
Levia protendens brachia pollicita est.

170. MUTATUS PRINCIPE CÆSAR.] Caesar eo aevo filius principis cumprimum natus. Cum enim apud Cassiodorum & Idatium primo Consulatu Nobilis Puer dicatur Honorius, in Fastis Graecis Ονωρίου Καίσαρος titulus comparet. Alioquin notum Caesares prius, deinde Augustos factos habitosque. Tacitus de Tito. Lib. V. Historiar. *Patre adhuc vivo: Hanc adversus urbem gentemque Caesar Titus, aggeribus vineisque certare statuit, Exempla occurrunt ubique* Nec rigide verum quod Caesarum Augustorumq; discrimen Trajano Principe Aurelius Victor coepisse scribit, Item quod Caesaris solo honore censitos primus (licet eo nomine adoptatorum primus,) Aelius Verus. traditore Spartiano. Vide tamen Adversar. lib. LXXV. cap. VIII. Sensus autem Claudiani est: Nec diu summus honos dilatus, quin mox ex Caesare princeps fieres, hoc est à Patre Augustus, ut Arcadius jam erat, tu quoque appellareris. Versus vocum ordo fefellit doctos, ut non assequerentur sententiam, Delirium adeo etiam, ut versum integrum deletum veniret. Vsque autem non est diu dilatus honos summus Honorio, ut intrà Nonum aetatis annum Augustus sit declaratus, cum secundum Consul jam eo titulo insigniatur in Fastorum Indicibus. Caesar autem proximus ad Imperatorem Augustumve gradus, ut notum ex omni Historia Augusta. Ioan. Diacon. in Vita Gregor. Magni, de Mauritio Principe. *Ecce per me servum ultimum suum, & vestrum respondet Christus, dicens: Ego te de Notario Comitem Excubitorum, de Comite Caesarem, de Caesare Imperatorem feci, & tu à meo servitio milites tuos retrahis.* Ab Augusto regno destinatus, ut Caesarem

farem Constantii Iulianum vocat non semel Beatus Hilarius, Libro illi porrecto. *Princeps*, Imperator, jam inde ab Augusti blandimento. Tacitus, Annal. I. *Lepidi atque Antonij arma in Augustum cessere: qui cuncta discordiis civilibus fessa nomine Principis sub Imperium accepit. Principium*, Potestas ipsa, quam Potentiam dicit Aurelius Victor. Sulpitius Severus, libro I. Sacræ Histor. *Minorem majoris subdendum esse principio.* PLinius lib. IX. cap. XXXV. *Principium culmenque omnium rerum pretij margarita tenent.*

171. NEC CERTIUS UMQUAM.] Prodigia sive Indicia cœlestia felicitatem Honorio spondentia describere orditur, more Nationum, nihil sine horum observatione ordientium. Re & Consuetudine notis. *Certius*, constantius, indubitabilius. Papinius, Thebaide III.

nec Cyrrha Deum promiserit antro
Certius.

Valerius Flaccus, Lib. I. Argonaut.

Cui genitor tribuit monitu prænoscere divûm
Omina, seu flammas, seu lubrica cominus exta,
Seu plenum certis interroget aera pennis.

Certum, est rectum, nullo modo titubans. Isidorus libro X. Origen. *Plagiator apud* ἐ πλαγίε, *id est obliquo, quod non certa via gradiatur, sed polliciendo dolis.* Non enim assentimur Rerum Quotidianarum Scriptori, utinam pluribus libris id genus Observationum posteritati gratificaturo, eum locum mutanti. Hortatos, dicit Deos, quod repetitis ostentis rem promoverint, quæ summa est caussa rei aggrediundæ. Maro.

non si mihi Iuppiter auctor
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cœlo.

172. PRÆSENTIOR ÆTHER.] Certior. Vide Suprà.

173. HYEMS.] Tempestas nubila. Notissima res Poeticis Litteris.

174. NOTUS COLLEGERAT IMBRES.] Horatius:

Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpè notus, neq; parturit imbres
Semper perpetuos.

Ita colligit idem nubila & dispellit.

175. SOLITA MILES TE VOCE LEVASSET.] Cum te Augustum proclamatum salutasset. Non enim de alia levatione videtur loqui Claudianus, quam qua in Augustum elevatus est Honorius, nam ea usurpatio sollemnis istius verbi. Idatius Fastis: *Antiochiano & Orfito Consulibus Levatus est Aurelianus Imperator. Idem. Aureliano III. & Marcellino Coss. occisus est Aurelianus Imperator, Canofrurio, & levatus est Tacitus Romæ.* Idem plurimis postea locis. Sic seipsum *levavisse*, id est imperio imposuisse Eugeniũ. idem scribit pag. LXII. *Valentinianus Iunior apud Viennam est interfectus, & levavit se Eugenius tyrannus.* Potest tamen à consuetudine quadam *levandi* in solium, clypeum, aut per manus locutio orta esse, eamque innuere; quam multis jam pridem notarunt eruditi, Petro Pithæo principe. Francorum Regum in solium levationem describit Ademarus Episcopus ijs quæ Aymoino adjecit. *Solitam* vocem acclamationes dicit, quæ in militari vulgo, classicis & fragore armorum blandiore conficiebãt. Ammianus Marcell. Lib. XXVII. *Elevatione Gratiani: Nondum finita oratione, dictis cum assensu læto auditis, pro suo quisque loco animo læto milites, alius alium anteire festinans, tamquam utilitatis & gaudiorum Participes, Gratianum declararunt Augustum, Classicorum amplissimo sono blandum fragorem miscentes armorum. Consurrectum est post hæc in Laudes majoris Principis & Novelli, maximèq; pueri, quem soli oculorum flagrantior lux commendabat.* Sic Levationem capio in Auctore Incerto Chronologo, de Anthemio Augusto: *Herminerio & Basilisco Consulibus defunctus est Imperator Severus Romæ. Pusao & Iohanne Coss. Levatus est Imperator Dominus Anthemius Romæ.* De Levatione in Clypeum nota-

notarunt, ut dictum, fusè docti, & sunt exempla, etiam in Historia Georgii Pachymerii. Alioquin per manus quoque *Levatio* honoris erat, immanior quandoque, ut ijs vix aliquot horis excedere potuisse Principem, sint exempla. De Alexandro Severo Lampridius. *Post hoc cum ingenti gloria & comitante Senatu, Equestri Ordine, atque omni populo, circumfusis undique mulieribus, & infantibus, maximè militum conjugibus, pedes Palatium conscendit, quum retrò currus triumfalis à IV. Elefantis traheretur. Levabatur manibus omnium Alexander, vixque illi per horas quatuor ambulare permissum est, undique omnibus clamantibus, Salva Roma est, quia salvus Alexander.* Talem *Levationem* pueri principis in Augustum hic etiam capias.

176. NUBILA DISSOLVIT PHOEBUS.] A claritudine diei sumit omen illustris, jucundiq; futuri principatus. Exempla in hoc genere scriptorum plurima ubiq; succurrunt.

178. ADVERSAM PATITUR CHALCEDONA.] Tam claram derepente Lucem ortam dicit, cum Augustum honorem caperet Honorius, ut nullo negotio Constantinopoli trans Bosphorum cerni potuerit Bithyniæ oppidum Chalcedon. Non longè autem dissita hæc Byzantio civitas. Gulielmus Tyrius, Libro II capite XII. Histor. Palæstin. *Calcedon civitas in Bithynia, locus Constantinopoli proximus, & sola Bosphori interpositione distans, unde & urbem in vicino constitutam erat omnibus intueri, & qui negotijs urgentibus trahebantur, ter vel quater in die ad Urbem ire Regiam, & ad Castra redire sine difficultate poterant.* Sita in colle aut tumulo. Avienus Periegesi: *Chalcedon tumulus fluctu circumdatus alto Eminus Europea, proceraque mœnia Byzat Adspicit.* Distinctio sic est illhic concinnanda.

Sed mox, cum solita miles te voce levasset,
Nubila dissolvit Phœbus: pariterque dabantur
Sceptra tibi, mundoque dies. Caligine Liber
Bosphorus, adversam patitur Chalcedona cerni.

Notum nebulas incombere ponto, & caliginem obesse, nisi cœlo quam sudissimo, quo minus transvidere maris vel minimum spatium possit.

179. THRACE.] Thracia, Græcanico usu. Manilius. *Thrace Martem sortita colonum.* Montosam regionem notam nebulosam, certe summos montes per quam caliginosos visu, quare miraculi instar fuit totam nitidam conspectam.

180. RENIDENT.] Rejiciunt quodammodo captum splendorem, ingeruntq; oculis repercussum. Paullinus ad Cytherium.

Cœlum sereni nitebat vultibus,
Astris renidebat mare.

Martianus Capella Lib I. *vernantis cœli temperie renidebat. Pangæum* mons Thraciæ. Vibius Sequester. In *pervulgatis* nullum pretium moræ.

182. NEC BOREAS NIMBOS.] Neque nimium Solem bibisse aquam pluvijs faciundis ait, neq; ventos turbasse liquidam diei serenitatem. Paria Tibullus.

fulgentem Tyrio subtemine Vestem
Indueras oriente die, duce vertilis anni:
Splendidior liquidis cum Sol caput extulit undis,
Et fera discordes tenuerunt flamina venti.

Et apud Gruterum, quem multis Antiquitati componas. Libro IV.

Iamque soporifera decurso limite Noctis,
Aureus occulto sublatam lampada cœlo
Cœperat in nostrum traducere, Phœbus, Olympum.
Tempore non alio nitidos magis extulit ortus
Purgavitque polos, & nubila tota removit.
Exoritur felix, & cunctis penè diebus

Can-

Candidior, primos tibi collaturus honores.

Corippus quoq;, lib. IV. de Laudibus Justini A. Minoris.

jubar axe sereno.
Emicuit, votisq; pio sese obtulit orbi.
Lætificans cuncta, felici lumine terras.
Clara coruscantem lux auxerat altera Lucem,
Cum terris gaudente polo.

Sic sui Principis adventu ad Ajam Insulam subitam Serenitatem factam memorat Petrus Pictaviensis, sequioris Temporis non spernendus auctor.

Dum places Ajenses, Pastor pie, visere fratres,
Obsequium præstant ipsa Elementa tibi.
Totus opertus erat pluviis Australibus æther,
Vt tua vela videt territus imber abit.
Ne tumida fierent, sævis Aquilonibus, unda,
Mox, ubi eas intras, Ventus & Aura fugit.
Multa polum nubes caligine texerat atra,
Te scandente ratem cuncta serena patent.

Dux omnibus hoc genus Distichon Maronianum, ipso non indignum:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,
Divisum Imperium cum Iove Cæsar habet.

183. IMPERII LUX ILLA FUIT.] Pessimè Belgicæ Editiones versum hic suo loco moverunt, conturbata sententia. Sed correxerunt aliæ. Pariter Sidonius:

Imperii ver illud erat.

183. PRÆSAGUS OBIBAT CUNCTA NITOR.] Reviviscentibus velut sideribus. Ita idem Sidonius

præscia tellus
Aurea converso promisit secula fœtu.

184. RISITQUE TUO NATURA SERENO.] Vide Adversariorum lib. VIII. capite I. Notandum figmentum Poëtæ, dissimulandis tenebris, quę inciderunt in augurationem Honorianam, unde & mox ait Stellā toto die visam. Marcellinus Comes Chronico: *Theodosio III. & Audantio Coss. Honorium Pater suus Theodosius, in eodem loco, quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem facit, id est, Septimo ab Vrbe Regia miliario. Tunc hora diei tertia tenebræ factæ sunt* Diem, (IV. Id. Januar.) notat Socrates, lib. V. cap. XXIV.

185. STELLA DIE.] Notandum Stellam in die visam pro bono Fortunatoque omine nostro accipi, jactarique: Cum alioquin contra habeatur, turbato videlicet ordine, & majori Lumine contrà Naturam minori cedente. Inter prodigia cæsi Pertinacis recenset Julius Capitolinus: *Cum apud Lares sacrificaret carbones vivacissimi exstincti sunt, cum inflammari soleant; corque & caput in hostiis non est repertum. Stella etiam juxta Solem per diem visa sunt clarissima, ante dies quam obiret.* Paullus Diaconus, seu Landulphus Sagax potius: lib. XIX. Miscell. cap. XXXI. *Anno Nono Imperii Iustiniani defectio Solis effecta est, hora diei tertia* (paria de nostri isto Marcellinus), *ita ut & quadam stella apparerent. Et exercitum movit Muhammet, contra Romanos, & multos duxit captivos.* Seneca, Natur. Quæst. lib. VI. cap III. *Acta in transversum faces, cœli magna pars ardens, crinita sidera, plures Solis Orbes. Stella per diem visa. Nihil horum sine timore miramur.* Xiphilinus ex Dionis Nerone:

ὁ μὲν τι ἥλιος σύμπας ἐν μέσαις ταῖς θυσίαις ἐπὶ τῇ Ἀγριππίνῃ κατὰ τὸ ψήφισμα γιγνομέναις, ἐξέλιπεν, ὥστε καὶ ἀστέρας ἐκφῆναι. Herodianus, libro I. ἐγένοντο τε δὲ τινες καὶ ἐκεῖνο καιροῦ καὶ διοσημίαι. ἀστέρες τε ἡμέριοι συνεχῶς ἐβλέποντο, ἕτεροι δὲ εἰς μῆκος κεχαλασμένοι, ὡς ἐν μέσῳ ἀέρι κρέμασθαι δοκεῖν.

Alia exempla apud Suetonium Julio, capite

pite LXXXVIII. Obsequentem, Prodigijs, cap. XIIX. Georgium Pachymerium, Lib. I. Bis se idem Prodigium vidisse, memoria proavorum, memorat Hieronymus Cardanus primùm Anno. M.D.XI. Quo Galli fusi fugatique. Iterum. M.D.XXXV. quo fato cessit Franciscus Sfortia, ejusq; ditio Carolo Imperatori. In Germania idem spectatum est, Vinariæ, oppido Principali Thuringiæ, Anno M.D.LXVI. monstroso quodam sidere se palàm ostentante. Sunt exempla tamen & prosperarum rerum, ita certè accepta. Ut nostro hîc, in Alexandro apud Lampridium: *Omina Imperij hæc habuit, &c. Nutrix ei Olympias data est, quo nomine Alexandri mater appellata. Nutritor casu provenit Philippus, unus ex Rusticis, quod nomen pater Alexandri Magni habuit. Fertur die prima natalis ejus die toto apud Accam Cæsaream stella prima magnitudinis visa, & Sol circa domum Patris fulgido ambitu coronatus.* Quod exemplum fortè noster in oculis habuit.

186. DUBITANDA NIHIL.] Certò conspiciendam se oculis ingerens, non dubio, caliginoso, tabido, aut evanido corpore. Sic alij scriptores. Rutilius Numatianus:

Sic dubitanda solet gracili vanescere cornu,
Defessisq; oculis Luna reperta latet.

Quibus verbis in hanc rem acutius nihil excogitaveris. Calpurnius, re quamvis dispari. Ecloga. V.

Dum peragit vernum. Iovis inconstantia, Tempus.
Veris enim dubitanda fides; modo fronte serena
Blandius arrisit, modo cum caligine nimbos Intulit.

Dubitandum dicitur cui viso sidere tamen non possis. Juvenalis. Sat. V.

Tota salutatrix jam turba peregerat orbem,
Sideribus dubijs, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.

Hoc est, ut locum siderum aspiciens dubites eane deprendetis oculis, an locum eorum vacuum oculos fallere contingat. Sic dubiæ aristæ in Auctore Carminis veteris atq; Probi de Laudibus Domini:

Vel cum placatus campis sitientibus imbres
Dividis, & dubias sulcis producis aristas.

186. CRINE RETUSO.] Crines, clari eminentesq; siderum radij. Marius Victor Libro I. Comm. in Genesin.

fundataq; semina Lucis
Purpureos roseo sparserunt fomite crines.

Ita crinita incendia eidem auctori, libro II. *Retusam acuto* opponitur, à ferro malleis retuso. Horatius.

diffingas retusum in
Massagetas ve Arabas ve ferrum.

187. QUANTUS NUMERATUR NOCTE BOOTES.] Unam stellam Honorianam, Hanc enim videri vult, toti astro Bootæ comparat. Numeratur autem dixit ob multitudinem stellarum in eo Astro. Vide Higeni Poeticum Astronomicum. Aliàs numerare, ut suum ἀριθμεῖν Græcis, æstimare, vel & venerari quandoque, optimis scriptoribus non incognitum, Ita numerosus Hortus Columellæ, dignus diligente opera, & scriptione, Initio Libri. X. De Græco Eusthatius in Iliadem Primam, Calliergus Collectaneis in Theocritum. Est ubi & res ipsas numeri designant. Ambrosius contrà Symmachum: *Cum Curia jam sit majore numero referta Christianorum.* Hoc est pluribus Christianis. Juvencus, lib. IV. Histor. Evang.

Continuo Iudas numero comitante caterva.
Advenit.

Hoc est numerosa hominum cohorte. Columella, lib. VIII. cap. V. *Servat qui subjicit, ne singula ova in cubili manu componat, sed totum ovorum numerum in alveolum ligneum conferat.* Hoc est omnia ea. Numerus quandoq; modus rei Boethius lib. II. de Consolat. c. III.

Nume-

Numerum modumque tua felicitatis oblitus es. Hoc est modum, pondus, pretium. Non numerari, non esse in numero contrà perhibetur: quod nullius pretij est. Georgius Thaumaturgus, Charisterio Origenis:

οὐδὲ γὰρ τοὺς τοῖς ναοῖς προσιόντας εὐσεβείας εἶναι οἴονται ἐφάπτεσθαι· λίνον ὅλον τῶν βεβήλων. τὸ τούτων πάνυ οὐδ' ὅλως, οὐδὲ ἀριθμεῖσθαι ἄξιον παρ' ἀνθρώποις εὐσεβεῖν ἐπαγγελλομένοις.

Græcis ἀριθμὸν & Concordiam, Amicitiam, benivolentiam, consignare, notat Callimachi testimonio in Lexico Hippocratico Erotianus. Adjice Adversar. lib. I. cap. II.

190 SIVE PARENS AUGUSTA FUIT.] Haud dubie de Placilla sive Flaccilla Honorij matre, loquitur, quæ obierat jam dum Theodosio bellum contra Maximum parante, ut Zosimus alijq; clarè restantur, quod post bellum confectum Imperator factus est demum Honorius. Galla in matrimonium Theododosij venit Constantinopolim Honorio Cæsare, & Euodio Consulibus. Honorius integro post sexennio, nisi & septennio, Imperator factus est. Ut minimum cum hæc fieri memorat Claudianus sex annis jam fato fuerit Placilla. Sunt qui Theodosium statim post aditum Imperium scribant Gallam duxisse. Placilla jam amissa, quod si verum est, fabulæ sunt, quæ de Theodosio puellæ amore capto, postquam cum matre ea Italiam reliquisset, eamque præmium belli accepisse, ut juvenes quidem cupiditatibus solent ferri, scribere audet Zosimus.

191. CLARIS PROPERANTIBUS ASTRIS.] Futurum in consortio quondam ipsorum sidus dicit ambiisse spectare astra, clarum ut quodq; fuerit, Honorium. Pariter Papinius, Equo Maximo.

tua turba relicto
Labetur cælo, miscebitq; oscula juxtà,
Ibit in amplexus natus fraterque paterque
Et soror; una locum cervix dabit omnibus astris.

Qui eum de cognatis loquatur, non possum ineptiarum damnare nostri isthic Codicis Lectionem. *charis dominam properantibus astris.* Quamquam nec illam alteram abjiciam.

193. PATIENS COELUM COMMUNE REMISIT.] Sua Luce paullisper inhibita, & permissis lucere gentilitijs Honorio astris. τὸ *Commune* ad eumdem pertinet.

194. APPARET.] Collatione nimirum Heroum veterum.

194. VENTURA POTESTAS CLARUIT ASCANIO.] Nota fabula de Marone. Aeneid. II.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex; tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.

Nostrum æmulatur solens Sidonius.

cunctantis Iuli
Lambebant teneros incendia blanda capillos

Et reapse hoc genus portenti claritudinē gloriamq; inferre creditum traditumq;. L. Florus, lib. I. cap. VI. *Servius Tullius deinde gubernacula Vrbis invadit. Nec obscuritas inhibuit, quamvis matre serva creatum. Nam eximiam indolem uxor Tarquinij Tanaquil Liberaliter educaverat, & clarum fore visa circum caput flamma promiserat.* Livius libro I. Dionysius Alicarnassæus, initio lib. IV. Apud quorum priorem par prodigium Martio concionanti oblatum, eum cunctis fecit honorabilem. Libro XXV. De Salvidieno pastore, eo evecto, ut Augustum Imperio dejicere voluerit, Dio. lib. XLVIII.

τό τε ῥοῦφον, τὸν Σαλβιδιηνὸν ὡς καὶ ἐπιβουλεύοντα οἱ, ἀπέκτεινεν. οὗτος δ' ἦν μὲν ἐξ ἀφανεστάτων, καὶ αὐτῷ ἡ κεφαλὴ ποιμαίνοντί ποτε φλόγα ἀνέδωκεν.

Idem lib. LXI. Silius, lib. XVI. de Massanissa.

Hinc fesso, quos dura fuga, & nox suaserat atra,
Carpenti somnos subitus rutilante coruscum
Vertice fulsit apex, crispamque involvere visa est
Mitis flamma comam.

Non abludit prodigium Alexandro datum, noctu visa universa flammis florentibus castra flagrare, apud PLutarchum. De Vitellio, tamen omine parum fausto, paria Suetonio. Seleuco, futuro olim præpotenti inter Reges, subita flamma patria focus ardere visus, portendit imminentem gloriam, scriptore Appiano in Syriaca, quam rem paullò aliter recenset Pausanias Atticis. Ligna nimirum sacrificanti, nullo ignem subdente exusta. Dispari etiam eventu somnum illud cadit, quod semetipsum vidisse scribit Onirocrites Artemidorus libro V. capite XXXIV. Quempiam facem accendentem igne cœlitus petito, qui mox fuerit, cruciariorum more, patibulo affixus, Solaribusque ibi radiis misertimè torrefactus. Martino suo idem prodigium ad altaria ipsa ablatum memorat Paullinus Petrocorius. libro IV. v. 87. Porrò à claritudine hac, quam flamma capillis inerrans olim præferre judicata, descendisse morem pingendi eo modo illustriores homines, qui nunc in sanctis observatur ubique, alibi docemus. Eodem respicere dicam Papinium, prima Thebaide, ubi de ambitiosissimo talium tyranno, Domitiano

licet arctior omnes
Limes agat stellas licet ignipedum frenator Equorum
Ipse tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat.

Hoc enim habitu cultuq; procedere in publicum solebant Principes Romani, divinitatem nimirum præsentem ostentabundi. Mamertinus, Panegyrico Diocletiani & Maximiniani: *Trabea vestra triumfales, fasces Consulares, sellaque Curules, & hoc obsequiorum stipatio fulgorque, illaque Lux, divinum verticem claro orbe complectens, vestrarum sunt ornamenta meritorum, pulcerrima quidem atque Augustissima; sed longè illa majora sunt, quæ tu, impartito tibi Imperio, mera gratia retulisti, admittere in animum tanta curam Reipublica, totius orbis fata suscipere, oblitum quodammodo sui, gentibus vivere.* Optimè eo loco sagax, doctus, industrius, censor. Levineius, de radiata Corona, inscitè qui de diademate, qui clarum illum orbem malè considerarunt.

195. INNOCUUS.] Illæsus. Raro usu. Paullinus, si is est, contra Portas Paganos, de Jona Propheta à bellua marina devorato.

spatioso bellua rictu
Cœpit, & innocuum vasta ructavit ab alvo

Carmen id clarè Claudiano Mamerto adscribunt membranæ, quibus olim usus Georgius Fabritius, quarumq; auctoritatem defugere non est necessarium. Sanè Poëticas litteras auctorem eum, temporum doctissimum, tractasse, tradit Gennadius, ut eum ex MS. restituit Sidonii Scholiastes Postremus, homo summæ doctrinæ Innocui voce sic usus & Maro, lib. X.

Spumantesque rates arcûs inferre Latinis,
Donec rostra tenent siccum, & sedere carina
Omnes innocua: sed non puppis tua, Tarchon.

Servius: *Innocuus primò est cui non nocetur, innoxius qui nocere nescit. Sed hoc plerumq; confundunt Poeta. Innocuum quibus non sit nocitum: alibi littus innocuum quod non noceat.* Quæ verba corrigenda sunt; Quibus innocuum, cui non sit nocitum. Observavit in Marone ante duo ferè secula Angelus Decembrius, unus eorum qui tenebris capita extollere ausi sunt, sæpè rari judicii scriptor.

196. PHRYGIOQUE VOLUTUS.] Mirum in alio, innominato jam Ascanio. Suspectum Epitheton, nec libri tamen ulli sunt qui mutent.

197. FA-

197. FATALIS CANDOR.] Ob candorem Diadematis, quem æmulabatur eò lucidior, candidiorq; flamma, quo purior, & cœlesti similior. Unde & candidi, tali lucentes. Eruditè Corippus, Lib. II.

Egreditur, tunicaque pios inducitur artus,
Aurata se veste tegens, quà candidus omnis
Enituit, Lucemq; dedit.

De colore Diadematis notavit Lipsius ad Tacitum; Qui in Curtij tamen loco corrigendo, meo animo, nihil egit. Purpura enim celebris Romanis alijsq; gentibus saturo colore violacea, quem cæruleum non temerè dixeris. Cum Lipsio aberravit, ejus palpator simul eximius, Valens Acidalius.

197. IDAEIS ANTRIS.] Montem Cretæ dicit Idam. Scholiastes Callimachi: εἰς Δία Eo absconditum, inibique cælatum Jovem crebra fabula. Mœro Poetria:

Ζεὺς δ' ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας, οὐδ' ἄρα τίς νιν
Ἠίδει μακάρων, ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.
Τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τρέφον ἄντρῳ.

Aratus Phænomenis, annum ipsum dicit.

Δίκτῳ ἐν εὐώδει, ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο,
Ἄντρῳ ἐγκατέθεντο, καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτόν.

Apollonius, Argonaut. II.

ὁ δὲ Κρηταῖον ὑπὸ ἄντρον
Ζεὺς ἔτι κουρήεσσι μετετρέφετ' Ἰδαίοισιν.

Minutius Felix ijsdem Locis sua etiam ætate Antrum illud Joviale ostensum memorat, ut & sepulcrum summi illius Deumque hominumq; Moderatoris, quod quidem celebrem apud scriptores mentionem servat. Lege Clementem Protreptico. Origenem ex Callimacho de eo disputantem, lib. II. contra Celsum, Arnobium, Lib. V. Papinium, Prima Thebaide. Callimachum εἰς Δία, ejusque Scholiasten. Solinum, cap. XVI. Pomponium Melam, libro II. B. Chrysostomum Serm. III. in Eam ad Titum. Lucianum Philopatr. & de Sacrificijs. Lucanum, lib: VIII. Veterem Auctorem Epitaphij Catonis, lib. III. Vet. Epigr. Cyprianum de Vanitate Idolorum, &c. Eumdem cum cæteris magnis dijs hominem merum fuisse docet Theophilus Lib. III. ad Autolycum, & nemo non nationes scriptor oppugnantium.

198. PRIMÆVUS JUPPITER.] Florenti ætate, prima adolescentia. Sidonius de ea, Jove primum ad Regnum promoto, imitatus nostrum.

Cum Iuvenem super astra Iovem Natura locaret,
Susciperetq; novus regna Vetusta Deus.

De ejus bellis ea ætate facinoribus abundè ijdem & Mythologi scriptores. Super voce Primævi alibi hijsdem istis Commentationibus.

199. ARCE POLI.] Arx summus apex rei cujusq;, Caput, Principium. Arx gentium omnium Roma Nazario, Panegyrico Constantini. Arx Sapientiæ, Philosophia, Auctori Ceiris. Arx Musicæ Prisciano, præfat. Arx montis, Juvenco lib. III. Capitis, Alcimo Avito, lib I. &c.

220. NATURA TRADENTE.] Hujus enim auctoritas Numinibus imperat. Vide ad superiorem Panegyricum. v. CV.

200. VERNABANT VULTUS.] Primo flore Juventæ, cujus excepti magnam religionem fuisse exempla Suetonij, Petronij, Martialis, Dionis, indicant abundanter. Prudentius pari sensu de Theodosij Filijs.

dominos, vernantes flore Iuventæ. Noster. Paneg. Prob.

202. MOTURÆ CONVEXA COMÆ.] Quarum motarum auctoritati, Olympum, Cœlum, Maria, Terras, alligavit Homeri Prudentia. Ovidius de Eodem.

Terribilem capitis concussit terque quaterq;
Cæsariem, cum quà, terram, mare, sidera, movit.

Homerica sunt. Iliad. A.

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων,
Ἀμβρόσιαι δ᾽ ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος,
Κρατὸς ἀπ᾽ ἀθανάτοιο, μέγαν δ᾽ ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

De quibus, cum risu devotionis Homericæ, quæ magna pars semper fuit Græcaonicę stultividentiæ, vide Valerium Maximum lib. III. cap. VII.

203. FULMENQUE RUDI TORQUERE LACERTO] Discebant enim sua Opera Dij in pueritia, antequam in ętate exercerent. Lege Arnobium, gravissimum omnis generis nugarum irrisorem.

204. AUGURIO.] Stellę, & subitò omnia inclarantis diei. Constantinopolim rediisse dicit cum utroque filiorum Theodosium ab Junioris inauguratione, quam celebrat, eodem loco, quo ante annos aliquot Arcadium Augusta dignitate extulerat, Septimo ab urbe milliari. Marcellinus Comes: *Honorium pater suus Theodosius in eodem loco, quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecit, id est Septimo ab Vrbe Regia milliario.* Qui locus simpliciter septimum appellabatur, ut docuit pridem Cujacius libro XX capite III. Observat. Arcadius verò jam tum Quinquennalia sua celebraverat; & dicitur fraterno honori affuisse à nostro hoc loci. Formam Honorij multis modis laudat ubiq; Claudianus. Facilè ea potuit excellere Arcadium, de quo Cedrenus.

ἦν Ἀρκάδιος τὴν ἕξιν τοῦ σώματος εἰδυχθέστατος, μέλας τὴν χροιὰν, καὶ τὴν ἡλικίαν φαυλότατος. ἓν μόνον ἔχων πλεονέκτημα, τὸ καλῶς γράφειν.

At si pulcrior Honorius, non ideo strenuior aut sapientior, si fides Procopio, Zonarę, alijs.

205. JAM PARIBUS.] Utroque videlicet Augusto.

206. FULTUS CONSORTE.] Liberi fulcra parentum. Multis Stobæus, & Græci Tragici. Vita vetus B. Sebastiani. M.S. *O filij, mea baculum senectutis, geminum meorum viscerum Lumen, cur sic mortem diligitis?* Sunt eæ vitæ apud nos vulgatis longè auctiores melioresq;, nec ita scriptæ, uti earum dictio offendere animum aut absterrere à recensione sollertem possit.

206. PIO CURRU.] Suprà notatum de felicitate hac Theodosij Principis. Claudianus sæpius ingerit, inusitatiorem omnino Romanis Imperatoribus.

207. GEMINI.] Castor & Pollux, gemina Numina. Pacatus Panegyr. ita vocat Apollinem & Dianam. Fratres Dij, Suetonio Caligula. Διὸς κοῦροι Græcis. Vitiosè tamen, si Phrynicho, veteri sermonis Attici Aristarcho, credimus.

Διὸς κοῦροι; inquit, ὀρθῶς περ Διόσκοροι. Γελάσεις γοῦν τοὺς σὺν τῷ υ λέγοντας.

In Nasuto illo censore multa vestigia Libertatis in censendo veteris. Quos citat scriptores, strictæ censuræ ubjicit, summos plerosque Antiquitatis Græcæ. Ut, Xenophontem, Hesiodum, Lysiam, Phavorinum, Polemonem, Sullam, Lollianum, Theopompum, Chrysippum, Sophoclem, Plutarchum, Hippoclidem, Menandrum, Antiochum Sophistam, Hecatæum, Alexidem, Demosthenem, Alcæum, Aristotelem, Alexandrum Sophistam, Secundum Grammaticum, Thucydidem, Hippiam, PLatonem, Antiphonem, Hyperidem, Eubulum, Euripidem, Philippidem, Theonem, Balbum, Gajanum, Phylarchum, Myrtilum, Stratidem: Quos omnes summa oris Libertate ad nasum suum castigat, exemplo libertatis, ut dixi, priscæ, quam tamen stolida jactantia nostri ævi longè superavit.

207. Pro-

207. PROGENIES LEDÆA SEDENT: IN UTROQUE.] Sic optime castigarunt hæc eruditissimi viri, in Antiquioribus Editionibus insulsissimè corrupta. Progenies Ledæa, ut Ledæi Lacones alibi. Alanus lib. V. AntiClaud.

Hic proles Ledæa micat.

208. UTROQUE RELUCET FRATER.] Fraterna species. Infrà, D.XX.

Quantus in ore pater radiat.

209. SIMILIS CHLAMYS EFFLUIT AURO.] Habent & tuentur hanc Lectionem omnes Libri, nostro solo excepto. Is diserte refert ut adolescentulo mihi castigare visum *simili chlamys effluit auro.* Quæ vera utique lectio. Legeram etiam *similis chlamys effluit aura* ut ventum innuat tollentem amictus quod formosis corporibus magnum decoris augmentum. Heliodorus de Theagene ornatorum apud Delphos Equitum Duce; Lib. III.

περιέβαλλε δὲ τι χάριτος τοῖς γιγνομένοις καὶ ἀνέμου λιγεῖα ῥιπὴ, μειλίχιον γὰρ ἐπέπνει, τὴν μὲν κόμην ἠρέμα κατὰ τοῦ αὐχένος διαξαίνουσα, καὶ τοῦ μετώπου τοὺς βοστρύχους περιστέλλουσα, τῆς δὲ χλαμύδος τὰς ἄκρας, τοῖς νώτοις τοῦ ἵππου καὶ μηροῖς ἐπιβάλλουσα.

Et pluribus alijs locis alij. Sed de similitudine hábitus hic & vestimentorum, non de decore pompæ, ab aura aucto, sermo manifestarius est. De ea infra: v. DLIII.

210. STELLATI PARITER CRINES.] Fabulam Poetarum alludit singulis Castorum Fratrum singulas stellas in capite vel fronte assignantes. Valerius Flaccus lib. I. de Iove eis eos donante.

Dixit, & ingenti flammantem nubila sulco,
Direxit per inane facem qua puppe propinqua,
In bifidum discessit iter, fratresque petivit
Tyndareos placida, & mediis in frontibus hæsit
Protenus amborum, lumenque innoxia fudit
Purpureum, miseris olim implorabile nautis.

211. JUVAT IPSE TONANTEM ERROR.] Dum alterum pro altero censet: jucundi sunt in hanc rem Menæchmi PLautini: Et nobis plura alibi notata.

212. EVROTAS.] θεὸς ἐπιχώριος. Flumen Laconiæ, ad quod educati gemini.

213. DOMVS.] Aula, nam summi splendoris capax etiam illa vox. Maro.

Panditur intereà domus Omnipotentis Olympi.

213. TALIA TECVM] Nulla doctrina, Nulla Sapientia, Nulla vis ingenii, Nulla cartarũ spatia, pro dignitate has seq. paginas aut enarrarint aut exceperint. Nos strictim sententias nonnullas tangamus, non ut deducamus, sed ut sensũ expediamus similib. aliquib. adjectis. Auctores quos diducendis adhibeas nominatim jam edixi ad Laudes Stiliconis.

214. FERTVR.] Tamquam sermo celebritatem habeat, in populum Editus.

214. DITIONE.] Imperio, gubernatione, moderatione. Alibi hoc ipso Libro.

215. PARTHORVM.] Parthicum, quod tum Persicum, & Romanum Imperium, duo maxima rerum Humanarum. Ergo non habuit cujus comparatione disciplinam sui ostenderet & illustraret Theodosius, uti simul servaretur tamen majestas, præter hoc. Et Et sic B. Macarius Homil. XV.

Εἰ δὲ ἔθνος μέγιστον, πρὸς ἴσον ᾖ, καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς βασιλέα, λέγω δὲ ὁ περσῶν, καὶ ὁ ῥωμαίων, ἀνάγκη πᾶσα τοὺς δύο βασιλεῖς κινηθῆναι μετὰ τῶν στρατοπέδων ὅλων.

Fines tum Persarum, non sit difficulter describere. At illi cum Romanis belligeraturi omnem Asiam poscebant, ut quadringentis Legatis Artaxerxes Alexandrum Severum, ea patri-

patrimonio velut Persico, decedere jubet apud Herodianum, Lib.VI. τῶν μετὰ Μάρκον. Cui ego tamen in rebus ejus Principis minus omnino quam Lampridio credo, qui ex Actis Senatus, publicisque monumentis contraria omnia commentatur. Vsus nimirum hominem Græcum Romanus Alexander Transmarino se præferens, quam vocem eius vulgatam indicat idem Lampridius. Et sane, si ita vixit iste Iuvenis, ut Lampridio describitur, non solùm illud belli fulmen, sed omnes retrò Principes longo intervallo excessit. Vtinam is Liber stilo Genioque suo ad nos pervenisset; nunc enim cineres, dissolutaque cæmenta habemus de plerisque illis viris, eo ævo scriptis, ut meliores factas quam conservatas omnia docere debeant.

215. SOLIVM.] Thronum, Regiam dignitatem. Notares de Solijs Regum Asianorum, & meminerunt nostra ad Eutropium Claudiani. Vide & Collectanea doctorum de Imperatoris Romani rebus. Constantinopolitanorum Regum deliramenta uno exemplo Regiæ Sellæ demonstrat Liutprandus, lib. VI. Historiarum Europæarum, cap. II. Cujus & subjicienda verba arbitratus sum: *Est Constantinopoli domus, Palatio contigua, miræ Magnitudinis ac pulcritudinis, quæ à Græcis Megaura, quasi magna Aula, dicitur. Hanc itaque Constantinus, tam ob Hispanorum nuntios, qui tunc noviter eò venerant, tum ob me & Liutphredum hoc modo parari jussit. Aerea, sed deaurata, quædam arbor ante Imperatoris oculos stabat, cujus ramos itidem æreæ, diversi generis, deaurataque volucres replebant, quæ, secundum species suas, diversarum avium voces emittebāt. Inprimis vero solium hujusmodi erat arte compositum, ut in momento humile, excelsius modo, quam mox videretur sublime. Sed sedile, quoad erat immensæ magnitudinis, incertum utrum ærei an lignei, verum auro tecti Leones quasi custodiebant. In hac igitur, duorum Eunuchorum humeris incumbens, ante Imperatoris præsentiam sum deductus. Cumque in adventu meo rugitum Leones emitterent, aves secundum voces suas perstreperent, nullo sum terrore, nulla admiratione, permotus. Tertio itaque Imperatorem pronus adorans, caput sustuli, & quem prius moderata mensura à terra elevatum vidi, mox aliis indutum vestibus penes domus laquear sedere perspexi. Quod qualiter fieret cogitare non potui, nisi forte eo sit subvectus ergalio, quo torcularium arbores subvehuntur.* Hæc Liutprandus, qui de mirifico illo solio addit, non potuisse ipsi loqui Imperatorem, tanta altitudine subvectum. De Theodosii cura in instituendis ab homine Philotheo & Philosopho, Liberis, Historici Ecclesiastici, & ex iis Michael Glycas, Tomo IV. Animalium.

215. FORTVNA DEDISSET.] Poetice loquitur, ut ubique noster. Scripti aliquot Belgici Libri, ut &, quos Andreas Schottus contulit, *Natura dedisset* referunt. Nihil mutamus, licet à Natura alibi Honorium commendet, adjici atque post hoc ipso Sermone Imperator.

nostro nec debet Regna favori
Quæ tibi jam Natura dedit.

215. PARTHORVM SOLIVM.] Thronus Regius, tanta nunc quoque apud Christianos nonnullos Principes auctoritate, ut sine veneratione non conspiciatur. Eum morem Parthorum fuisse docet Epistola sub nomine Phraatæ eorum Regis ad Iarcham Præceptorem, cum Apollonio Tyanæo in scriptis edita, ubi magnæ rei instar solium, quo coronatus regni auspicia sumserit, monstrandum mago illi dicitur:

Ἀπολλώνιος, ἀνὴρ σοφώτατος, σοφωτέρους ὑμᾶς ἑαυτοῦ ἡγεῖται, καὶ μαθησόμενος ἥκει τὰ ὑμέτερα· πέμπετε οὖν αὐτὸν εἰδότα, ὅπόσα ἴστε, ὡς ἀπολεῖται οὐδὲν τῶν μαθημάτων ὑμῶν, καὶ γὰρ λέγει ἄριστα ἀνθρώπων, καὶ μέμνηται, ἰδέτω καὶ τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ καθίσαντί μοι τὴν βασιλείαν ἔδωκας, Ἰάρχα πάτερ.

216. CARE PVER.] Perpetuum liberorum

rorum Epitheton, etiam cum opus eo non est. Sic Homerus infinitique alij. Phaennis Vates apud Pausaniam, Lib. X.

ταύροιο διοτρεφέος φίλον υἱόν

Vide Ioannem Stobæum SS. LXXII. & LXXVII. Homeri Enarratores hic quoque remotius aliquid invenerunt. Ex iis Moschapulus.

ἀεὶ χ δῶν, ὡς παρ' Ὁμήρῳ, φίλος υἱός, διαφέρει δὲ τῦ ἑτέρυ, φίλος ὁ οἰκεῖος καὶ κτ᾽ γένος προσήκων.

Veterum Christianorum eadem erat compellatio, Spiritus affectionem significans. Itaque mutuum titulum habebant, charitas vestra: & quicquid doni alteri alter gratificabatur, agapen, id est charitatem, dicebant. Agnellus ad Armenium: *Frater Martinus exegit litteras ad tuam charitatem mittendas, asserens sollicitudinem tuam quærere solatium fidei Catholicæ.* Ioannes Moschus, sive Eviratus, Prati Spiritualis cap. XIII. *De hoc audientes viri fideles, venerunt, ut darent illi caritatem, & ait ad eos, non accipio, quia manus meæ nutriunt me, & eos qui propter Deum ad me veniunt.* Idque inde utique quod hæc virtus Christiana perpetuo durat, secundum Apostolum, de quo vide Beati Hilarij fragmentum Historicum.

216. PROCUL VENERANDUS.] Ingentem Amplitudinem Persici Regni intellige. Tacite etiam cultum hoc genus Regum, proculadorandorum. Cupidissimam Ambitionem Persarum notat Constantius Imperator, Epistola ad Saporem Regem, apud Ammianum, Lib. XVII. Alia nota, & notarunt singularibus Libris docti homines.

217. ARSACIO.] Omnes Parthorum Reges Arsacii aut Arsacidæ, ut ab Alexandro Ægyptiorum Ptolomæi. Iustinus, lib. XLI. *Arsaces quæsito simul constitutoque regno, non minus memorabilis Parthis, quam Cyrus Persis, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senectute decedit. Cujus memoria hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde Reges suos Arsacis nomine nuncupent.* Suida. Ἀρσακίδαι, οἱ Περσῶν βασιλεῖς. Dio lib. XL. τότε πρῶτον ἀπ' ἀρχαίας ἐν ὄγκῳ ἀφίκοντο ἐς τὸ μέσον οἱ Πάρθοι, ὅθεν περ καὶ οἱ ἔπειτα βασιλεύσαντες αὐτῶν Ἀρσακίδαι ἐπονομάσθησαν.

De Ptolomæis, cognominibus tantùm differentis, Pausanias, Lib. I. Ait autem Theodosius, si Fortuna Parthorum tibi solio dato rectum tiaram capite ferendum dedisset, sufficeret natum te esse ad Imperium, nec opus ulla foret virtute, ad personam Principis sustinendam, cœca servitute populis ultrò parentibus: quod Argumentum non paucis exsequitur Synesius ad Arcadium de Regno scribens. Tiaras Persicum sive Parthicum gestamen capitis, quem rectum gestare nisi soli regi non licebat. Persarum Parthorumq; appellationes quando sint in unam reductæ alibi deductum.

217. CONSURGERET.] Alludit quod modo indicavi, rectum tiaram nemini gestari licitum præter Regem. Ea Antiquissima erat consuetudo. Suidas.

τιάρα κόσμος ἐπικεφαλαῖος, ἣν οἱ βασιλεῖς μόνοι ὀρθὴν ἐφόρουν τῶν Πέρσαις, οἱ δὲ στρατηγοὶ κεκλιμένην. Xenophon Anabasi II. Ἐγὼ οἶδα τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν. Hinc Arrianus, lib. III de Besso: τοῦτο δὲ ἀφικνοῦνται παρ' αὐτὸν Περσῶν τινες οἳ ἤγγελον Βῆσσον τὴν δὲ τιάραν ὀρθὴν ἔχει, καὶ τὴν Περσικὴν στολὴν φοροῦντα, Ἀρταξέρξην δὲ καλεῖσθαι, καὶ βασιλέα φάσκειν εἶναι τῆς Ἀσίας. Idem, fine Lib. VI. ἦλθεν ὁ Μηδίας Σατράπας ἄγων Βαρυάξην ἄνδρα Μῆδον, συνειλημμένον ὅτι ὀρθὴν τὴν κίδαριν περιθέμενος βασιλέα προσεῖπεν αὐτὸν, Περσῶν τε καὶ Μήδων.

Qui

Qui locus indicat idem fuisse Cidarim & Tiaram. Hinc rectum Tiaram gestare summi beneficii locum habebat, cum ab Rege cuipiam concederetur.

Δημάρατος ὁ Λακεδαιμόνιος, ὃς δὴ μετὰ Ξέρξου ἦλθεν ἐπὶ τῆς Ἀθήνας, ἐπὶ τινὸς εὐημερίας συγχωρήσαντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως, ὃ θέλει αἰτήσασθαι, ᾐτήσατο ἐν ὀρθῇ τῇ τιάρᾳ εἰς Σάρδεις εἰσελάσαι. Suida ex Herodoto aut alio scriptore. Josephus, libro XX. cap. III. καὶ Ἀρτάβανος οὕτω δι' Ἰζάτην πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν καθίσταται, πέπεμπε αἰτῆς ἐκπεσὼν διὰ τοὺς Μεγιστᾶνας. οὐκ ἐγένετο μὲν ἀμνήμων τῶν εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ δωρεῖται τὸν Ἰζάτην ταῖς μεγίσταις τιμαῖς παρ' αὐτοῖς, τήν τε γὰρ τιάραν ὀρθὴν ἐπέτρεψεν αὐτῷ φορεῖν, καὶ ἐπὶ χρυσῆς κλίνης καθεύδειν, ἅπερ μόνον ἐπὶ γέρας καὶ σημεῖον τῶν πάρθων βασιλέων.

Indicare voluerunt Magni Reges, ut arbitror, hoc pacto, excelso se & summo suo Imperio uti, nec ulli esse subditos, nec ullius potentiam metuere. Nam quem venerabantur ex nationes ei morem habebant flexo tiara verticem velut, seque totos, submittere: Sidonius de suis Heroibus.

> *tibi supplice cultu,*
> *Flexit Achamenius lunatum, Persa, tiaram.*

Idem Narbone:

> *Tu fluxis equitata Bactra Parthis*
> *Constans intrepidusque sic adires,*
> *Vt fastu posito tumentis Aulæ.*
> *Qui suprà satrapas sedet tyrannus*
> *Ructans semideûm propinquitates,*
> *Lunatum tibi flecteret tiaram.*

Claudianus, Sexto Consul. Honorij.

> *Persarum proceres cum Patre sedentem*
> *Hac quondam videre domo, positaque tiaram*
> *Submisere genu.*

Iidem cum salutantibus gratiam redderent, demere capitibus solebant Tiaras, quod Arsaces, Oroondatis uxoris, docet Heliodorus, libro VII Æthiopic. ex quo liquet muliebre quoque capitis gestamen fuisse. Regium autem insigne Diadema, circum tiaram immittebatur rectam, duplici majestatis documento. Dio lib. XXXVI. ubi de Tigrane. Xiphilinus.

φυγόντος δὲ τοῦ τιγράνου τὴν τιάραν, καὶ τὸ ἀνάδημα τὸ περὶ αὐτὴν εὑρίσκοντες οἱ στρατιῶται, τῷ Λουκούλλῳ ἔδωσαν.

Xenophon, Pædia. VIII. Curtius, lib. III. *Cydarim Persæ regium capitis vocabant insigne, hoc cærulea fascia, albo distincta, circuibat.*

218. LUXUQUE FLUENTEM DESIDE.] More Regum Orientis, usque ad infamiam à Romanis deliciis diffluentium, licet & isti eorum mores facilè adsciverint, de quibus nullæ non recinunt Historiæ. Eleganter autem eum qui insanit in rem aliquam fluere immoderato ejus usu dicunt doctissimi scriptores. Ratio Physica; quod ἡ ἡδονὴ ὥσπερ διάλυσις καὶ ἄνεσις τοῦ σώματος habeatur, Cassio Sophista auctore, Problemate IX. Paullinus.

> *Quos simili luxu non fluitare vides.*

Augustinus, Civ. lib. I. cap. XXXI. *Perditissimis moribus, remota omni molestiarum asperitate, diffluere.* Capitolinus Marco: *Mores mulierum composuit, diffluentes.* Spartianus, Vero: *Non infames, sed aliquatenus diffluentes.* Marcus Imp. in Epistola, apud Vulcatium Gallicanum: *Avidio Cassio legiones Syriacas dedi diffluentes luxuria.* Etiam ita Græci. Phocylides, Nouthetico.

> Μήτ' ἐς ἔρωτα γυναικὸς ἅπας ῥεύσῃς ἀνάδεκτος.

Hoc autem Principis Romani præceptum, non Fortunæ aut Naturæ muneri incubandum, sed natalium splendorem virtuti studio exco-

excolendum, ingerit. Imitatione nostri idem sub exemplo ingerit Sidonius, Paneg. Anthem.

His nunc formatum studiis, natalibus ortum,
Moribus imbutum, Princeps, cui mundus ab Euro
Ad Zephyrum tunc sceptra dabat; cui nubilis, atque
Unica, purpureos debebat Nata nepotes,
Elegit generum: sed non ut deside Luxu
Fortuna soceri contentus, & otia captans,
Nil sibi deberet.

219. NOBILITAS POSSET TE SOLA TUERI.] Summa sermonis est Romano homini Principique nobilitatem sine virtute nulli gloriæ esse. Sic infrà virtute *decet, non sanguine, niti.* Quod non inepte perlaudatus olim Cardinalis Bessarion Pædagogo filiorum Thomæ Palæologi scribit.

Μηδὲν σὺ θυμοῦσθαι ὅτι εἶναι εὐγενικοὶ: ἡ εὐγένεια χωρὶς ἀρετῆς οὐδὲν ἐστι.

Et de Imperatore pulcrè Leo Philosophus. Tacticon. II. *Si Nobilibus clarisque fuerit majoribus, aliquam hoc commendationem habeat. Neque tamen propter hanc Nobilitatem solam dignus hoc munere habeatur. Quemadmodum enim animantia omnia ex moribus suis & actionibus experimus, utrum generosa sint, an inertia. Sic & hominum Nobilitatem, non ex majorum laude, sed ex suis ipsorum Actionibus, & rebus gestis æstimare oportet.* De Asianis Satrapis & Regibus nota res, ut non solum Romanis, sed & Græcis comparati ductoribus, fuerint fœminei, ut locutum Pescennium Nigrum memorat Spartianus.

219. ALTERA.] Alia prorsus Tibullus.
Alter dicet opus magni mirabile mundi:

220. ALTERA ROMANÆ.] Cæteri enim Principes Regesque Barbaris & velut belluis imperitant: Romani non solum homines, sed & liberos homines, moderantur. Hoc est quod sapientissime ingerit hic Imperator filio. Et rem Romanam considerans ita se nihil magis in tanto Imperio mirari ait Aristides, quam quod Principes eam moderentur ut Liberam, missis ad Tempus, revocatisque rectoribus, quod incredibilem eorum sollertiam indicet.

Τοσαύτην μὲν γὰρ ἔχοντες τὴν ἀρχὴν, οὕτω δ' ἐγκρατῶς, καὶ κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν ἄρχοντες, ἐκεῖνο ἐστὶ πολὺ μάλιστα νενικήκατε, ὃ παντελῶς ὑμῶν ἐστιν ἴδιον, μόνοι γὰρ τῶν πώποτε ἐλευθέρων ἄρχετε.

Vide eum luculenter ista dedocentem, pulcerrima Oratione quæ Encomium Romæ habet. Sic Libertatem sub suis Heroibus etiam alibi agnoscit noster.

Fallitur egregio quisquis sub principe credit
Servitium, numquam libertas gratior exstat
Quam sub Rege pio.

Quo uno omnem Regii simul nominis invidiam, & gubernandi Imperij artem, hanc inclusit, illam semovit.

221. VIRTUTE DECET NON SANGUINE NITI.] Lege, instar omnium, totam Octavam Satiram Juvenalis, capitalem hujus argumenti, Stobæum Sermone LXXXIV. Alia pervulgata, quæ repetere non est usus.

221. SANGUINE.] Genere, Stemmate. Theocritus Herculisco.

Θάρσει ἀριστοτόκεια γύναι, Περσήιον αἷμα.

Apollonius, lib. II. Argonaut.

ἐμβασίλευσε
Πρῶτα πέλοψ, ὃ καὶ περ ἀφ' αἵματος εὐχετόωνται.

Trebellius Pollio, Valeriano Sen. *Primus genere,*

nere, nobilis sanguine, emendatus vita. Poetæ ubivis. Maro *sanguis meus.* Veritas in eo jactatur quod in sanguine anima, in Anima tam propriæ virtutes quam avitarum semina. Ajunt hoc etiam Sacræ litteræ, vix Hippocrates, si librum de Natura Hominis videas.

221. MAJOR ET UTILIOR FATO CONJUNCTA POTENTI.] Optime Scaliger, recepta hac Lectione contra Libros Cujacianos. De illustri enim Nobilitate, præpotente hominum Fortuna cum virtute jungenda, Romanum hominem Principemque instituens, loquitur Claudianus. FACTO altero opus non est, nisi tautologias facere velis, cum post de exercitio genuinæ & ingenitæ virtutis omnia sermocinentur. Sermo hic omnis est, qui mores, summum inter homines locum deceant. Ait igitur summo natum virtutem non attendere debere in ortu suo, non in nobilitate attinere, Eam exserendam ipso usu, omnium bono publico & communi, cum toti generi humano prodesse possit ob potentiam & opes. Hæc veram Sapientiam exigere scitis mox exemplis explicat. Multa sunt hujusdem argumenti, Panegyrico Manliano: neque inepte præcipit suo ævo Gulielmus Brito, lib. II. Phil.

> *Præconcepta diu virtus conducat in ACTVM,*
> *Quæ, nisi se factis exerceat, arida marcet.*
> *Nec se prodit, ubi præsentem non habet hostem*
> *Si vero fuerit exercita, crescit & auget*
> *Fructus ipsa suos, quos donat amantibus ipsam.*

Acutè tribus verbis Lucanus, lib. IV. *perit obruta virtus Tenebris nimirum* & paupertate: tum demum enim est virtus, cum accedente potestate, viget & usui communi sese impendit. Pari sensu inertiam damnat, & ubi animo concepta sit bonarum rerum possessio, exigendam in usum præclaraque facinora, autumat Philippus Rex Macedonum Olympiadi conjugi scribens:

ἄνευ γὰρ νοῦ, inquit, καὶ συνέσεως οὔθ' αἱ πράξεις ὄνησιν φέρουσιν, οὔθ' αἱ δυνάμεις ὠφέλιμοι καθεστᾶσι· διὸ δεῖ πρότερον τὴν χρῆσιν ἢ τὴν κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν σκοπεῖν, καὶ τότε πράττειν τοῖς μεγίστοις, καὶ πλείστοις δίκαια, νομίμως χρωμένους.

Et sic Felicitas definitur Usus Virtutis in vita perfecta, cum successu. εὐδαιμονίαν εἶναι χρῆσιν ἀρετῆς ἐν βίῳ τελείῳ. Stobæus Eclogis Ethicis ex sententia Aristotelis aliorumque Peripateticorum. Hincq; Sapienter summam Prosperitatis in Principe ponit Synesius in Absoluta prudentia, quæ norit videlicet Fortunæ, Fati, & Virtutis cæteræ omnis Officia & munera conferre in usum communem Mortalium, quam & secuturas, instar sororum, cæteras Virtutes, spondet Arcadio, ad quem de Regno commentatur. Quo sensu Virtutem potentem in Usu consistere debere, juncta natura, accedente Doctrina, autumat auctor Appollonij Thyanæi, Epist. II. ἡ ἀρετὴ φύσει, μαθήσει, κτήσει, χρήσει. Eum & isthic agnoscimus.

222. VILE LATENS VIRTUS.] Destituta Fato, accisis pennis humilis. Latentium magnarum rerum nulla gloria. Seneca Epist. LX. *Vivit is, qui se utitur, qui verò latitant & torpent, sic in domo sunt, quasi in conditorio.* Salomonis Regis notum dictum: *Thesaurus in visus, & Sapientia Abscondita, quæ Utilitas in iis?* Ennodius Epigrammatus, suo stilo:

> *Libertas semper studiis refertur honestis,*
> *In fabricata latet Nobilitas tenebris.*
> *Scrutator fulvum concessit pallidus aurum,*

Qui

Qui polit ingenium sic facit esse suum.

Poterant hæc infinitis sententijs dilatari, sed nos istuc non agimus.

221. VILE.] Negotium scilicet. Maro. *Dulce sopor fessis in gramine* Claudianus infra *Triste rigor nimius.*

223. SUBMERSA TENEBRIS.] Ignobilitate, obscuritate. Vide Collectanea Andreæ Tiraquelli de Nobilitate, multis bonis rebus referta.

224. PRODERIT.] Vix est ut ullus doctorum hactenus viderit uti hæc distinguenda sint. Scribe,

Vile latens virtus: Quid enim submersa tenebris
Proderit obscuro? Veluti sine remige puppis,
Vel Lyra quæ reticet, vel qui non tenditur arcus.

Nativa illa & ingenita Heroicis natalibus semina Virtutis exerenda usu ait, cum alioquin nulla sit, quæ nemini prosint. Ludunt qui alia hic comminiscuntur. Quasi puppi opus sit obscuro, nec alio remige. Jocari, nec ex sententia sua loqui dicas doctissimos viros. Virtutem nil vile decere, ait Prudentius in Symmachum, qui & statuas omnes ea gratia, & quicquid periturum mortales colunt, longè illius dignitate inferius esse canit.

225. LYRA QUÆ RETICET.] Occultæ Musicæ nullus honos. Nero apud Suetonium, capite XX, *Musica abscondita, nullum pretium,* Gellius, lib. XIII. cap. XXIX.

225. QUI NON TENDITUR ARCUS.] Simile ab armis, quæ, nisi usurpentur, nullius sunt pretij vel effectus. Brutus, aut alius aliquis, ad Milesios.

εἰ μὲν ἐςιν ὑμῖν ὅπλα, ἐν κοινῷ μὴ χρώμενοι τύτοις ἁμαρτάνετε. Μία γὰρ ἰσχὺς ὅπλων τὸ χρῆσθαι.

Hieronymus, Præfat. in Regulam Pachomij. *Quamvis acutus gladius & levigatus, si diu in vagina conditus fuerit, sordescit rubigine, & splendorem pristini decoris amittit.* Nostra ex Ovidio esse, alibi dictum.

226. AGNOVERIT ANTE SEMET.] Animam, corpus, affectus, potestatem. In hoc omnem Sapientiam reconditam esse vetustissima docet eruditio: Vt homo prose quisque rerum externarum ludibriis vanitatibusque despretis, incumbat sibi, quidque sibi, regendo debeat, quid ex se Deo, se cognoscendo condiscat: in eo enim esse summam vitæ rectè decurrendæ. Vrgent hoc prisci omnes Sapientes, inprimis affectuum domitores Stoici, opinione detracta officium suum agnituri, nisi in ulteriora delati forent, ut vel ex unius Sexti Empirici Commentariis intelligas. Ex Platonicorum scitis quæ sit agnitio hæc pulcrè docet Macrobius, in Somnium Scipionis, lib. I. capite IX. Qui & γνῶθι σεαυτὸν illud posti Delfici delubri fuisse adscriptum docet Saturnal. lib. I. cap. VI. Agapetus, Sched. Reg. cap. III.

θεῶν μάθημα, καὶ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι τὸ γνῶναι τινα ἑαυτὸν διδασκόμεθα.

Minutius Felix. Beati satis, prudentes satis, si secundum illud Sapientis Oraculum nosmetipsos familiarius noverimus. Vide Marcum Imperatorem Libris de Se ipso, qui omnes huc pertinent. PLatonem Alcibiade Priore, & cumprimis Dionem Chrysostomum. Quarta de Regno. Epictetum, Hieroclem in Aurea Carmina, alios infinitos. Quid Christiano homini seipsum nosse, paucis effert B. Chrysostomus:

οὗτος μάλιστά ἐςιν ἑαυτὸν εἰδώς, ὁ μηδὲν ἑαυτὸν εἶναι νομίζων.

Hac enim Ratione ad veram Humilitatem Christiani sese instigant. Rad. Arden-

tius in IV. Advent. *Est Humilitas virtus qua homo, verissima incognitione sui, sibi ipsi vilescit, Et omnis homo, etiam in prosperitate, si bene cognoscat se, intelligit quod nihil nisi malum habet in se.* In cognitione ergo sui ipsius vera Sapientia, Gregorius Thaumaturgus. Charisterio Origenis; *Eos solos bene vivere, vitamque Rationis usu preditis congruentem agere dicebat, qui eam rectè instituere conentur, & seipsos primum nosse, quinam sint; deinde vera bona, quæ persequi hominem decet, & vera mala, à quibus refugere oportete.* Et post de Eodem Origine: *Sic igitur iste justa facere vel coactos, si dici fas est, nos jubebat. Prudentiam verò nihilo secius secum esse, & seipsos nosse velle, & conari. Hoc videlicet præclarissimum Philosophiæ munus & officium, quod præstantissimo Dæmonum vate, ut sapientissimum præceptum tribuitur, NOSCE TE IPSVM: hoc revera munus esse Prudentiæ, & hanc esse divinam Prudentiam rectè ab antiquis dictum est. Cum eadem Dei atque hominum revera sit virtus, anima ipsa, tamquam in speculo, videre se satagente, &c.* Qui liber summi viri non tantum prorsus divinam doctrinam & Sapientiam Origenis nobis declarat, sed regula quædam docendi discendique egregia esse potest ea, sine quorum cognitione omnis Philosophia mera stultitia est. Vide & Boethium libro II. cap. V. Xenophontem, PLatonem, Porphyrium, apud Stobæum, Sermon. XXI. Isidorum Pelusiotam lib. V. Epist. CCCLXXXVII. Omnis Philosophiæ principium & finem, Omnis rectè vivendi Rationis gubernaculum esse hoc scitum, scribit Simplicius in Enchiridion Epicteti: Summam in eo salutis positam, Plutarchus de Discrimine Adulatoris & Amici. Quem vide & in libro de EI apud Delphos. Vice maximæ Quæstionis à Pythio propositum, Sextus Empiricus lib. VII. Contrà Mathemat.

226. INCERTOS.] Inconstantes, semper dubios. Priore in Rufinum.

prodigium fluvis incertius undis.

227. PLACAVERIT.] Oblatrantes velut, obnitentesque. Lectionem hanc omnium Librorum nequaquam sollicitandam ducimus.

227. ANIMI.] Ab inquisitione cognoscendi sui ad animum componendum homo vocatur; quem nisi, tot diversis affectibus obnoxium, componat, nequaquam feliciter vivet: Qui autem possit, nisi totum semet ante agnoverit. Docet ergo abhinc filium humanitatis Rationem Imperator, Tranquillitatem pro summa ponens, ne Ratio pareat affectibus. Hæc est sententia Institutionis humanæ, à qua ad Principalem deinde venit. Pulcrè Prudentius lib. II. in Symmachum:

> *Sic incompositos humano in pectore sensus.*
> *Disjunctasque animi, turbato fœdere, partes.*
> *Nec liquida invisit Sapientia, nec Deus intrat.*
> *At si mentis apex, regnandi jure potitus,*
> *Pugnacis stomachi pulsus, fibrasque rebelles*
> *Frenet, & omne IECVR ratione coerceat una*
> *Fit stabilis vitæ status & sententia certa*
> *Haurit corde Deum, Domino & subjungitur uni.*

Quod est, de industria velut factum, harum paginarum argumentum.

227. ANIMI ÆSTUS.] Affectuum perturbationes. Quatuor has, cum in universum septem motus, animi humani statuerunt Sapientes, Metum scilic. Dolorem, Cupiditatem, Lætitiam, sive Exsultationem. De his pulcrè Favonius Eulogius in Somnium Scipionis, ubi & Constantias his opponit: *Septem*, inquit, *animi motus Philosophi Stoici posuerunt, Quatuor perturbationes, tres Constãtias. Id est, Metum, Dolorem, Cupiditatem, Lætitiã: Quibus*

Quibus insipientium Animi veluti tempestatibus agitantur. Sapientum verò motus non πάθη sed Constantia sunt. Vt pro metu cautio sit, pro cupiditate voluntas, aut studium, pro Lætitia gaudium, quod distinctionis gratia separamus. Quartus ex malis præsentibus Sapienti nullus est motus, quia nec in motum incidere Sapiens potest. Horum monstrosorum æstuum placationem necessariam Principi Romano Theodosius injungit, quod ille ut alia non pauca, animo tamen Claudiani nostri, disserit hic ex I.V. Dionis Chrysostomi de Regno, ubi paria Alexandro præsignans inducitur Diogenes, similem aeri, æstuanti Sole, & ventis impulso, Alexandri animum, doctum reddit regendorum, Affectuum, præceptis his parissimis, suavissimus Sapientum. Talium monstrorum Portentorumq; Victorem cum se agnosceret, Hoc est, Cupiditates, Metus, Iras, Spes, Adulationes, & id genus Animi æstus tamdem debellasse jactat Bonis Auspicijs sese divinitatem adeptum esse, veramq; Sapientiã posse profiteri, *Heraclitus, cum primis Veterum* Sapiens, aureola Epistola, si tamen fictitia non est, ad Hermodorum, quam totam in hoc argumentum legas. Et hanc summam esse, ad quam omnis humana Philosophia & divina ducere quempiam valeat, ut videlicet animum ab affectibus habeat Tranquillum, docet persuadetque, porrò Gregorius Thaumaturgus, modo laudato Scripto: *Quod verò omnium est,* inquit, *multò maximum, gensque tota cujus gratia Philosophorum laborat, quasi ex varia omnium reliquarum disciplinarum consitione, diuturnoque Philosophiæ studio, bonos fructus colligens, divinas morum virtutes, ex quibus tranquillus & constans animi motionum status existit, & mœroris quidem expertes, atque ut nullis malis vehementius commoveremur, sed moderati ac sedati, Deiq; similes, & verè Beati, ejus opera redderemur, adnitebatur, &c.* Quæ Origenis Laudi data, instructioni nostræ scripta sunt.

228. AMBAGIBUS ITUR.] Cognoscenda enim Rerum Natura, Scrutanda Numina Deorum, Animæ ratio inquirenda, ut quid Universi Ordini, Dei voluntati, Humanitati communi; suæq; Menti, quisq; debeat, possit statui. Inde Felicitatis agnitio Animum sua tranquillitate componet intus, docebitq, extra prodesse rei communi *humana qua parte locatus sit in re.* PLatonicorum, Stoicorum, Pythagoricorum Doctrina per has ambages ducit, suavibus modis, monitis, verbis.

227. ANIMI ÆSTUS.] Comparatio crebra optimis scriptoribus affectuum cum æstibus, fluctibus, Tempestatibus. Cum sint κινήσεις ψυχῆς παρὰ φύσιν, ut vocantur in Stobæi Ethicis Collectaneis, quo loco plenam explicationem eorum offendes. Homerus in Odyssæa non semel. Alcæus: ὅσσε τὸν ἄστρον κυμαίνοντα θεὶς τῇ δ' ἐνέδησε πάγῃ. Orpheus Argonauticis. τοῦ δ' ἄρα θυμὸς ὀρίνετο, ἶσος ἀέλλῃ. Musæus. ἵστατο κυμαίνουσα πολυκλαύστοισι μερίμναις. Pisides. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς ἀθυμίας νέφος χειμῶνα γεννᾷ, καὶ νοημάτων ζάλην. Heliodorus, libro VII. ἤδη Ἀρσάκη πλέον ἢ σύμπαντες συνεχύθη τὴν διάνοιαν, καὶ κλύδωνι φροντισμάτων περιεσοιχεῖτο. θυμοῦ μὲν ἐπὶ τὴν πετόσιζιν πληρουμένη, καὶ πρὸς τὰ πάλαι συμβάντα τὴν διάνοιαν ἀναπεμπάζουσα. Chrysostomus, de Virginitate, cap. XXXIV. ὁ δεινὸς οὗτος πλέκτης, τῇ παρθένῳ πάλιν ἐπάγει τὸν χειμῶνα, καὶ χαλεπὴν τὴν ζάλην, καὶ ἀφορήτους τὰς τρικυμίας, πάντα ἄνω καὶ κάτω κινῶν. Gregorius Nyssenus de Virgin. capite VI. De Joanne Baptista & Elia: ἐντεῦθεν εἰς πολλὴν εὐδίαν καὶ γαλήνην ἀπὸ τῶν ἔξωθεν θορύβων κατέστησαν.

Sic sanguinem humanum æquari, tempestatibus obnoxio, comparabat Erasistratus Medicus. PLutarchus, ἀρεσκ. lib. V. c. XXIX. Ἐρασίστρατος ὁρίζεται τὸν πυρετόν. οὕτω.

πυρῶδές ἐστι κίνημα αἵματος, παρεμπίπτων εἰς τὰ τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα. προαιρέτως γινόμενον. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὅταν μηδὲν αὐτὴν κινῇ, ἠρεμεῖ· ἀνέμου δὲ ἐμπνέοντος βιαίου, παρὰ φύσιν, ἐξ ὅλης κυκλεῖται, οὕτω καὶ ἐν τῷ σώματι, ὅταν κινηθῇ τὸ αἷμα, τότε ἐμπίπλει μὲν εἰς τὰ ἀγγεῖα. &c. Aristænetus, libro I. Epist. XXVII. παρὰ μὲν προσιόντων, ἐπαγρυπνῶν, μάλ᾽ οὐ δὲ κ᾽ ὑδωνιζόμενος ἐκ τοῦ πόθου.

Pulcrè Radulfus Ardens Homil. CIX. in Evangel. *Sicut motus maris vel aëris disturbat tranquillitatem & serenitatem, & generat tempestatem, sic ira turbat quietem mentis, & parit perturbationem & furorem.* Sic Nonnus lib. XLVIII. Licentius Carmine ad Augustinum. Sophocles, Ajace Flagellifero, Apollonius lib. III. Arg. Virgilius. IV. Lucretius VI. Boethius de Consl lib. I. Carm. VII. Eusthatius de Ismene & Ismenia. VI. &c.

228. DISCE ORBIS.] Mora hic vetus Lectoribus. Olim nobis visum.

Disce, Orbis, quid quisque sibi.

Ut mundum humanum alloquatur Imperator. Sed Frustra, cum sermo domesticus ad Filium nihil tale admittat. Docti alij ORbem, μικρόκοσμον intelligunt. Id quidem non absurdè. at connexio hic nulla; nec cum de Prometheo sequatur, illa mentio huc congrua. Quomodo etiam sibi magis, quā alteri quisq; Orbi? Partium enarratio sequens nihil ad microcosmum. Verisimilior ingeniosi & docti hominis Conjectatio, Antonij Quærengi, refertur à Vincentio Contareno cap. XXX. Variarum Lectionum. *Disce Orbi, quod quisq; sibi.* Sed nec ea rem tangit; cum immanis sit à prius traditis huc saltus, ut Honorius Mundi bono dicatur, discere debere, quod cæterorum homo quiliber sibi. Et quid adhæc cætera Imperia quorum Parthicum jam ante nominavit? Veritatem tamdem eruderatam dedisse arbitror Franciscum Sizæum, Hominem Santonem, conjectura de litteris benè meritum; qua veterem hunc nævum hinc expulit, legendo:

longis illuc ambagibus itur
Discordis quod quisq; sibi.

Quam scripturam veram esse vociferantur omnia & præcedentia & sequentia, Resq; ipsa, ad quam nihil commodius fieri potest. Ambages enim inde oriuntur iste quod partibus dissitis atq; disparibus constet homo, Rationi obluctantibus affectibus, Animæ Mentique, corpore & ejus necessitatibus, sensibusque. Scripsisse tamen Claudianum existimo, *Discordes quod quisq; sibi* Constructione turbante librariorum animos, quæ difficilis tamen non est. Orbem mundum, genus humanum esse, notavi olim. Sic Noster in Eutropium. *geminos Soles mirari desinat Orbis.* Manilius lib. IV. *Aethiopes maculant orbem, tenebrisque figurant Perfusas hominum gentes.* Orbem allocutione convenire, etsi isthic non sit aptum, Philosophicum tamen est. Et Ita Marcus Imperator τῶν εἰς ἑαυτόν. libro IV. Notabilibus verbis, πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε. οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τὸ σοὶ εὔκαιρον. πᾶν μοὶ καρπὸς ὃ φέρουσιν ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα. ἐκεῖνος μέν φησι, πόλι φίλη Κέκροπος. σὺ δὲ οὐκ ἐρεῖς ὦ πόλι φίλη Διός.

236. DISCORDIS QUOD QUISQUE SIBI.] Varijs partibus, morti obnoxijs, & immortalibus, compositus. Enumerātur ab hinc partes, ποιητικῶς simul & πλατωνικῶς, ut solent vel in prorsa oratione hujus generis Sapientum filij. De Anima ipsa, urbi comparabili, Themistius Orat. XIV.

ποικίλον γάρ τι καὶ πολύχρουν χρῆμα ἡ ψυχή. ὥσπερ ἡ πόλις. καὶ ἔνι μὲν βασιλικὸν ἐν αὐτῇ, ἔνι δ᾽ αὖ θυμοειδὲς, καὶ μαχητικὸν, ἔνι δὲ καὶ δῆμος πολὺς, ὁ μὲν χρηματιστὴς, ὁ δὲ ἀργὸς, καὶ φιλήδονος. &c.

De Vario contextu hominis, item animæ parti-

partibus, evolve Plutarchũ περὶ ἀρεσκόντων. Eclogas Physicas Joannis Stobæi, Aeneam Gazæum, Zachariam Scholasticũ, Alcinoum Epitoma PLatonicarum Sanctionum, Platonem, Chalcidium, Timæo, & in hunc Græcorum Commentaria. Alios.

230. ÆTHEREIS MISCENS TERRENA.] Cœlestibus terrestria, Elementaria æternis. Vide Commentarium ad Prudentij Hymnum Funebrem.

230. PROMETHEUS] Platonica Philosophia Prometheum Providentiam autumat, Mundi gubernatricem, unde vita & Spiritus mortalibus. Vide Plotinum, ejus Instauratorem præcipuum. Eumdem tradunt alij primum Elementa Philosophiæ, ejusque litteris consignandæ reperisse; & inde hominis ei conditionem adscribi. Suida.

προμηθεὺς ὃς εὗρε πρῶτος τὴν γραμματικὴν φιλοσοφίαν περὶ οὗ λέγουσιν ὅτι ἀνθρώπους ἔπλασε.

Vide multis de ejus Opificijs Aeschylum Prometheo. Ineptum hunc humani generis Opificem Septima post Mosen generatione vixisse, auctor est Clemens Alexandrinus Primo Stromatum.

231. ÆTHEREIS.] Divinæ nempè Particulam Auræ. Animam humanam ex eodem cũ Dijs dœmonibusq; cratere haustam sciscebãt Philosophi. Hierocles in Aurea Carmina.

τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς γίνεσθαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος, πίστε ἐν κοσμίοις θεοῖς, καὶ τοῖς δαίμοσιν, καὶ τοῖς ἥρωσιν ἀγαθοῖς.

Plena omnis Pythagorica, Socratica, Platonica, aliaq; sanior Philosophia.

231. TERRENA.] Lutum. Hesiodus materiem hominis pulverem aqua mixtum agnoscit. Vide Clementem Strom. V. Aliorum nota sententiæ.

232 SINCERAM MENTEM.] Animam Rationalem, Cœlestem divinitatis compotem, quam ætherei ignis vocabulo Poetę censent, cum ipsum Deum Intelligentem Ignem Theologia vetus faciat. Vide Cassiodorum cap. X. de Anima, Notata nobis ad Galli Confessoris Sermonem. De Animæ ratione PLato ejusq; Interpretes, Timæo, Aristotelẽ Opere notissimo. Sextus Empiricus, Plutarchus nõ uno libello, PLotinus, Tertullianus, Gregorius Thaumaturgus, Nemesius, Augustinus; Aeneas Gazæus, Claudianus Mamertus, Cassiodorus, Auctor Incertus Capitum, à Joanne Tarino editorum; Zacharias Scholasticus, Philo de Somnijs, Hugo Eterianus, & magna vis aliorum. Nos denĩq; tribus Libris.

232. FURATUS.] Prisci Sapientiæ consulti, cum viderent tantam hominum esse malitiam, ut, cum omnia cætera ordine suo commemorarent, adq; Providentiæ velut Nutum referrent lubenter obsequia sua, homo contrà nihil non caperet ageretque origine sua indignum, officioq; alienum, non sinè caussa in hãc venere opinionem, invitis quodammodo Dijs divinam illi animam accessisse, quapropter hanc fabulam commenti videntur, Opificem primi hominis animæ semen igneum cœlo surripuisse. Fabellam Poeticis coloribus fucatam ita narrat Fulgentius, Mytholog. lib. II. cap. IX. *Prometheum ajunt hominem ex luto finxisse, quem quidem inanimatum atq; insensibilem fecerat. Cujus opus Minerva mirata spopondit ei, ut si quid vellet de cœlestibus donis, ad suum opus adjuvandum, inquireret. Ille nihil se scire ait quæ bona in cœlestibus haberentur, sed, si fieri posset, se usque ad superos elevaret, atque exinde, si quid sua figulinæ congruum cerneret, melius inire oculatus arbiter præsumsisset. Illa inter oras septemplicis clypei elatum cœlo opificem detulit, qui dum videret omnia cœlestia flammatis agitata vigere vaporibus, clam ferulam Phœbiacis applicans rotis, ignem furatus est, quem pectusculo hominis applicans, animatum reddidit corpus.* Sic legenda ea verba ope prisci Codicis arbitramur, quam vis paullò aliter Modiani & Commeliniani præferant. Mythologiam addit sequentibus Fulgentibus, non ineptam, modo auctorum quos nominat, verba apposuisset. Facinora sua

multa

multis ipse Promotheus jactat apud Lucianum Dialogis, Æschylum, cognomine in vinculis Fabula. Ubi ait:

Τἀν βροτοῖς δὲ πήματα.
Ἀκούσαθ' ὡς σφᾶς νηπίους ὄντας τὸ πρὶν,
Ἔννους ἔθηκα, καὶ φρενῶν ἐπηβόλους,
Οἱ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην,
Κλύοντες οὐκ ἤκουον, ἀλλ' ὀνειράτων
Ἀλίγκιοι μορφαῖσι. τὸν μακρὸν χρόνον
Ἔφυρον εἰκῆ πάντα.
Ἦν δ' οὐδὲν αὐτοῖς οὔτε χείματος τέκμαρ,
Οὔτ' ἀνθεμώδους, ἦρος οὔτε καρπίμου
Θέρους βέβαιον, ἀλλ' ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν Ἔπρασσον.

Et concludit Longum sermonem hoc disticho, quo facilè liqueat cur furatus Dijs animam cœlestem hominibus intulisse perhibeatur.

Βραχεῖ δὲ μύθῳ πάντα συλλήβδην λέγω
πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Quod verissimum sane si vocis significationem arbitremur.

231. CLAUSTRIS INDIGNANTEM.] Carcere velut, vt nobilis ab ignobilibus mēbris in vita contineatur. Quę doctrina sapientum est. Maro, lib. VI.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant
Terreniq; hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudēque, nec auras
Respiciunt, clausa tenebris & carcere cæco.

Platonicorum ea doctrina nota celebrisque; Vide Nemesium de Homine, Aneā Gazæum Theophrasto, & quæ nos nonnulla damus lib. XLII. cap. II. Et Libro. C. XXIII. cap. V. Adversar. Eodem spectant ista Prudentij, Cachemer. X.

Vt, cum generosa caducis,
Ceu carcere, clausa, ligantur
Pars illa potentior exstet
Quæ germen ab æthere traxit.

Carcer animæ, membra, apud Eumdem, Hamartigenia. Lucanus, lib. VI.

Adspicit adstantem projecti corporis umbram,
Exanimes artus invisaq; claustra timentem
Carceris antiqui: pavet ire in pectus apertum. &c.

Zeno Veronensis, Sermone de Resurrect. *Mortuorum: Præsertim cum eorundem ille sapientissimus dicat, hanc esse mortem, cum corpore animus, tamquam carcere clausus tenetur: Illam esse veram vitam, cum animus, custodia carceris liberatus, ad eum locum, unde venerit, revertatur.*

234. ADJUNXIT GEMINAS.] *Triplex* Anima, secundum PLatonicos, quarum genus erat & scita ubiq; spirat hic scriptor. Commentaria auctoris Interpretum, discipulorum, vbiq; sunt obvia. Philo de Confus. Ling.

τριμεροῦς ἡμῶν τῆς ψυχῆς ὑπαρχούσης, τὸ μὲν νοῦς καὶ λόγος, τὸ δὲ θυμός, τὸ δὲ ἐπιθυμία κεκληρῶσθαι λέγεται.

Joannes Damascenus, Libro de Hæresibus: *Platonici Deum materiem ponebant & speciem: ex quibus hæc constarent omnia. Ortum habuisse mundum, numquam autem interiturum Animum verò & ortu carere, & immortalem & divinum esse. Ejus partes tres. Vnam quæ Rationis esset particeps, alteram eam in qua irarum ardor existeret, Tertiam eam quæ voluptate aleretur.* Vise cæteros. Disparitatem hanc videntes alij Prometheum excusatum venerunt. Virtutum & Gaudiorum ei conditionem apud Am-

Animam relinquentes, supervenisse deinde alium, qui errores noxias accuderit. Vide Pindarum Olympionicon. VIII. Alij alia nugarum Commentaria fecerunt.

235. LAPSÆ.] Obeuntes, in nihilum redactæ. Cadavera pariter à cadendo dicta supra jam, & alibi pluribus, notavimus.

235. BUSTOQUE SUPERSTES EVOLAT.] Hæc nugonum tradita doctrina, non cum moreretur homo, animam sursum evolare, sed cum membra comburerentur, tum cœlestia repetere, sedesve alioquin suas. Lucanus, lib. IX. de Pompejo.

> *Prosiluit busto, semesaque membra relinquens.*
> *Degeneremque rogum, sequitur convexa Tonantis.*

235. CAPITIS FUNDAVIT IN ARCE.] *Caput*, Principium humani Corporis. Auctor Libri non inepti, qui speculum Medicorũ inscribitur. In quo cerebrum, sedẽ Animæ rationalis, posuit opifex Deus. Hesychius, lib. V. in Leviticum: In capite Sapientiæ est organum, quod & cerebrum dicitur, vnde & caput honorabilius omni est corpore. PLatonicorum sententia. Alcinous, cap. XVII.

οἱ δ' ἢ θεοὶ ἔπλασαν μὲν προηγουμένως τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς, καὶ ἀέρος, καὶ ὕδατος, μοίρας τινὰς δανειζόμενοι εἰς ἀπόδοσιν συνθέντες δὲ ἀοράτοις γόμφοις ἕν τι σῶμα, ἐργασάμενοι, τῆς καταπεμφθείσης ψυχῆς τὸ κύριον ἐνέδησαν εἰς τὴν κεφαλὴν, ὥσπερ ἀκρόπολιν ὑποθέντες τὸν ἐγκέφαλον, περὶ ἣ τὸ πρόσωπον ἔθεσαν τὰ τῶν αἰσθητηρίων ὄργανα, ὑπηρεσίαν ἐκπληρώσαντα τὴν προσήκουσαν.

Vide quæ ibi compendio latius deducũtur. Tertullianum de Anima, & Cassiodorum, cap. XV. Ciceronem. I. Tusculan. Arcem hinc capitis noster eleganter vocat, vt ἀκρόπολιν Isidor. Pelusiota, lib. I. Epist. CCCCLXXIX. ubi Temulentiæ iracundiam comparat: ἀμφοτέρων τοιγαροῦν ἀπεχώμεθα, ὡς ποτὲ, ὡς δήμιοι πολιορκοῦντες τὴν τοῦ νοὸς ἀκρόπολιν. Philo de Somnijs, ubi de Sede Animæ. οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀνιέρωσαν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἱ αἰσθήσεις λοχῶσιν, εἰκὸς εἶναι νομίσαντες ἐγγὺς δίκα μεγάλου βασιλέως ἐφεδρεύειν δορυφόρους.

Alcimus Avitus, lib. I.

> *Dehinc arcem capitis sublimi in vertice signat,*
> *Septiforem vultum Rationis sensibus aptans,*
> *Olfactu, auditu, visu, gustuque, potentem.*

Minutius Felix, Octavio: *Oculi in summo, velut in specula, constituti, & omnes cæteri sensus quasi in Arce dispositi.* Quæ sumta putes ex Ciceronis lib. II. de Natura Deorum. Sammonicus Serenus, cap. XIV.

> *Summa boni est alacres homini contingere visus,*
> *Quos, quasi custodes, defensoresque pericli,*
> *Prospiciens summa, Natura, locavit in arce.*

Isidorus, Orig. lib. XXIII. *Ornatus ipse propriè sic est ut concumulatus in verticem ipsam capitis sui arcem ambitu crinium tegat.* Sic Sapientiam hominis in capite habitare, allusione nominis Imperatorij, dicit Corippus, lib. II.

> *Nos sumus ergo caput solidati corporis hujus,*
> *Huic sacro capiti facta est Sapientia consors,*
> *Quæ mihi commissum pariter regat inclutâ mundum,*
> *Sede sedens summa.*

Et eam inde exercens sensus, quod eleganti admodum carmine, modo prolato, extulit Alcimus Avitus. Fulgentius, Quæstion. III. ad Ferrandum Diaconum. *In capite, quod est Christus, omnis plenitudo divinitatis. Nam & in no-*

in nostro Corpore inest sensus singulis membris, sed non tantus, quantus in capite, ubi prorsus omnis est Quinquepartitus. Ibi enim est visus & auditus, olfactus & gustus, & tactus. &c. Scitè idem Alcimus Septiforem vultum nuncupavit ex Hippocrate; vt memorat Chalcidius in PLatonis Timæum. *Hippocrates,* ait, *cum sæpè aliàs in plerisq; libris suis, tum in his evidenter, quos de Hebdomadibus instituit dinumerat quoque sensuum omnium, qui in capite sunt, septem meatus, oculorum, aurium, narium, atque oris.*

237. MANDATRICEM OPERUM.] Rationalem animam τὸ ἡγεμονικὸν Ducem, Aurigam, Imperatricem hominis PLatonici aliiq; Philosophi ubiq; definiunt, faciunt, cõmendant. Aurigam aliquando velut currui cuipiam equisve imponentes. Juvat adscribere Mystagogi PLatonicæ doctrinæ, Alcinoi, sensum, ex cap. XXIII. pulcrè his congruentem. *Animam hominis immortalem à primo accipientes Deo, Dii, mortalium generum conditores, partes illi duas mortales adjecerunt. Verum ne vis animæ immortalis atque divinæ, deliciis inficeretur mortalibus, in ipsa corporis arce sedẽ ejus, utpotè Principis omnium statuerunt. Illi porrò, domicilii loco, caput adsignarunt, quod eamdem cum hoc universo figuram habet. Reliquum verò hominem huic ad ministeriũ, quasi vehiculum, subjecerunt. Quin & duabus partibus mortalium, proprias singulis, sedes dederũt; Iracundiæ quippè in corde; Cupidini verò Locum medium inter umbilicum atq; diaphragma, ibiq; vim eam, veluti furiosum quodam & agreste animal, ligaverunt. Pulmonem machinati sunt Gratia cordis, mollem atq; exsanguem, fistulosum prætereà, spongiæque similem, ut cor, ira ardore nonnunquam exæstuans illa velut refrigeratione recrearetur. Iecur autem ad excitandam concupiscentiam Anima, rursusque ad sedandam eamdem dulcedinis simul & amaritudinis particeps est.* Penè ad verbum ista secutus est Claudianus.

237. LABORI.] Quo vita Humana constat, quiq; ipsam vitam valet. Vita enim Labor perpetuus. Eucherius ad Valerianum: *Abrumpatur illa interminabilis secularium negotiorum catena, & ille de necessitatibus multis unus per totam vitam Labor.* Vide ad priorem in Eutropium.

239. DIGNA STATIONE.] Ut pareant scilicet, Loco ipso admonente. Statio, sedes Ordinaria, atq; assignata, cuique peculiariter. Manilius, de Astris, lib. IV.

> *Impleruntque suos, certa statione, Labores.*

Petronius de Luxu Romano.

> *Expelluntur aquæ saxis, mare nascitur arvis,*
> *Terra mutata rerum statione rebellant.*

240. OPIFEX.] Prometheum sive Providentiam dixit. Fulgentius verbis adscriptis.

Ἀνθρωποποιὸς Tatiano. καὶ τὸν ἀνθρωποποιὸν προμηθέα καταφαγὼν ἀετὸς πεπίμηται.

Quoniam verò è luto fecisse creditus, Lutum appellatur vniversum ejus Opificium. Callimachus.

> Ἦν κεῖνος ὠνιαυτός, ᾧ ποτε πτηνὸν
> Καὶ τὸν θαλάσσῃ, καὶ τὸ τετράπουν, οὕτως
> Ἐφθέγγ᾽ ὡς ὁ πηλὸς ὁ προμηθεύς.

Lucianus opitulatam scribit architectanti Minervam:

καὶ τὸ μὲν ὅλον, Ἀρχιτέκτων αὐτὸς ἦν, συνειργάζετο δέ τοι ἡ Ἀθηνᾶ, ἐμπνέουσα τὸν πηλὸν, καὶ ἔμψυχα ποιοῦσα εἶναι τὰ πλάσματα.

241. IRAM SANGUINEI REGIO SUB PECTORE CORDIS PROTEGIT.] Sanguineum cor, quia fons Sanguinis. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Cor prima intra se domicilia, animo & sanguini præbet, sinnoso specu, & in magnis animalibus triplici, in nullo non gemino.*

gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes venæ in priora & terga decurrunt, sparsæq; ramorum serie per alias minores, omnibus membris vitalem sanguinem rigant. Aristoteles, de Partibus, lib. III. cap. IV.

δῆλον ὅτι ἀρχὴ τῶν φλεβῶν ἐστὶ καὶ μέρος ἡ καρδία, καὶ τοῦτ' εὐλόγως. Μέσον γὰρ τὸ τῆς καρδίας ἐστὶ σῶμα πυκνὸν καὶ κοῖλον πεφυκές. ἔτι δὲ πλῆρες αἵματος, ὡς τῶν φλεβῶν ἐντεῦθεν ἠργμένων. πυκνὸν πρὸς τὸ φυλάσσειν τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος. ἐν ταύτῃ γὰρ μόνῃ τῶν σπλάγχνων, καὶ τοῦ σώματος αἷμα ἄνευ φλεβῶν ἐστι. τῶν δὲ ἄλλων μορίων ἕκαστον ἐν ταῖς φλεψὶν ἔχει τὸ αἷμα, καὶ τοῦτο εὐλόγως, ἐκ τῆς καρδίας γὰρ ἐποχετεύεται εἰς τὰς φλέβας.

Vide & Theodoretum Serm. III. De Providentia. Duo receptacula in corde, Spiritus alterum, alterum Sanguinis, agnoscit Theophilus Protospatarius lib. III.

SUB PECTORE.] Pectus, domicilium, habitatio, cordis. Vide eumdem Theophilum initio modo laudati Libri. Rufum Ephesium, lib. II. cap VIII. & IX, Galenum, ejusq; Librorum Exegetas. ἕξα πόντος.

IRAM.] Ejus sedes in pectoris intimo, Corde. Petronius Arbiter: *in Pectoribus ira consedit.* Accius Achille *Ne dum cum fervit pectus iracundia,* Papin. lib. 2. Th. v. 410. Ignea corda fremunt. Auctor celebrium Dogmatum de Anima.

ὥστε τῶν ζωμάτων ἀχώρισται. ἔτι μὴν καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία. κινεῖ γὰρ ὁ μὲν τὸ περικάρδιον αἷμα, ἡ δὲ τὸ ἧπαρ. τοιῶσδε ἢ τοιῶσδε διατίθησιν. Idem non multo post. ὅτι γὰρ καὶ μέχρι τούτου τοῦ σώματος ἐλλάμψεις φοιτῶσι, τῆς ἀλόγου ζωῆς, δῆλον, ὁ μὲν γὰρ θυμὸς κινεῖ τὸ περικάρδιον αἷμα, καὶ ζέσιν τινὰ αὐτοῦ ποιεῖ. Basilius: Θυμός ἐστι ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, ἐξ ἀναθυμιάσεως τῶν χυμῶν συνιστάμενος. Ὀργὴ δέ ἐστιν ὄρεξις ἀντιλυπήσεως. Philo de Migratione Abrahæ. περὶ μὲν γὰρ τὰ στέρνα ὁ θυμὸς τὸ δὲ ἐπιθυμίας εἶδος ἐν κοιλίᾳ. Cor hominis τὸ θυμικὸν irasci potentem facultatem, vocat Isidorus Pelusiota lib. IX. Ep. CXXV. Vide Basilij Homiliam de Ira. Noti auctores talia professi, nec exigantur hic Physicorum doctrinæ. *Iracundia hinc inflammari cor perhibetur. Et mille talia,* Cum alioquin Sapientiam in sanguine qui circa cor est, intellectumq; ipsum positum testentur veteres. Empedocles:

> Αἵματος ἐν πελάγεσσι τετραμμένη ἀντιθρῶντος,
> Τῇ τε νόημα μάλιστα κικλήσκεται ἀνθρώποισιν,
> Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν ἐστι νόημα.

Seneca, lib II. de Ira, cap XIX. *Volunt quidam ex nostris iram in pectore moveri, effervescente circa cor sanguine.* Vide inibi additas rationes. Quod de Sapientia dixi, alijs scitum Animam item hominis corde versari. Mercurius Trismegistus in Libro Sacro:

ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γῆς ἡ τῶν προγόνων ἡμῶν ἱερωτάτη χώρα, τὸ δὲ μέσον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος μόνης τῆς καρδίας ἐστὶ σηκός. τῆς δὲ ψυχῆς, ὁρμητήριόν ἐστι ἡ καρδία.

Eleganter B. Chrysostomus Excerptis Sermonis in Susannam:

ἔστι γὰρ ἡ ψυχὴ καθάπερ παρθένος, ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ ἡσυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων δορυφορουμένη, ποίων, ὁράσεως, γεύσεως, ὀσφρήσεως, ἀκοῆς, ἁφῆς, &c.

Cujus generis infinita notari possint.

243. AVIDAMQUE NOCENDI]

Huc enim properat animus commotus. Cicero primo Offic. *Proprium est irati cupere, à quo læsus videatur, ei quam maximum dolorem inurere.* Vide Senecam, & Collectanea Stobæi. Præ cæteris Nazianzenum Jambo. XXI.

243. RABIE SUCCENSA TUMESCIT.] Pectoris illa regio inflammatur iracundia, effervisit quasi, & ebullit, venis ipsis toto corpore incensis. Ovidius. III. Artis.

Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ,
Lumina Gorgoneo sævius angue micant.

Persius Sat. III. *Nunc face supposita fervescit sanguis.*

B. Basilius: οὔτε γὰρ ξίφους ἀκμὴ, οὔτε πῦρ, οὔτε ἄλλό τι τῶν φοβερῶν ἱκανὸν τὴν ὑπὸ ὀργῆς ἐκμανεῖσαν ψυχὴν ἐπισχεῖν. οὐ μᾶλλον γε ἢ τοὺς ὑπὸ δαιμόνων κατασχεθέντας. τῶν οὐδὲν οὔτε κατὰ τῆς ψυχῆς διάθεσιν οἱ ὀργιζόμενοι διαφέρουσι. ὀργιζόμενοι γὰρ τῆς ἀντιλυπήσεως περιζέει μὲν τὴν καρδίαν τὸ αἷμα ὥσπερ βίᾳ πυρὸς κυμαινόμενον καὶ παμφλάζον.

244. CONTRAHITUR TEPEFACTA METU.] Uti effert in calores nimios & præcipites ira, ira metus contrahit animum, ut veluti frigore quopiam perculsus, non possit officio suo fungi: Junctis his, commoderatisq;, fit æquabilitas, nec tumido nec rigido excessu. Gregorius Thaumaturgus, Charisterio Origenis: *Ex Contemplatione motionum animi, & cognitione eorumdem, componi mens nostra solet, ut ad rectum moderatumque statum ex confuso transferatur: Vt tamquam in speculo ipsam intuens, initia ipsa, fibrasq; malorum, quodque à Ratione ei alienum inest, unde absurdæ in nobis affectiones ac perturbationes exsurgunt; & rursum qua Rationis compos pars ejus est optima, qua dominante illæsa & perturbationis expers ipsa permanet: Deinde hac ipse accuratè considerans, omnia quidem illa, quæ ex deteriore nascuntur, & nos vel offendunt per intemperantiam, vel contrahunt & coarctant per animi Dejectionem, ut Voluptates, Cupiditates, aut mœrores & timores, quæq; ab his malorum generibus turba suboritur; hæc, inquam, rejiciat ac profliget.* Hæc contractio vigoris ingeniti, ne in Sapientum quem caderet, cavebatur; itaq; laudantur, illi hujus expertes, quod sentit & noster Vates. Porphyrius. Compendio vitæ Pythagoræ:

ἥτε ψυχὴ τὸ ὅμοιον, ἦθος ἀεὶ διὰ τῆς ὄψεως παρεδήλου. οὔτε γὰρ ὑφ' ἡδονῆς διεχεῖτο πλέον. οὐθ' ὑπ' ἀνίας συνεστέλλετο. οὐδ' ἐπίδηλος ἦν χαρᾷ ἢ λύπῃ κάτοχος ἀλλ' οὐδὲ γελάσαντά ἢ κλαύσαντά τις πώποτε ἐκεῖνον ἐθεάσατο.

Contractio quidem animi omnis ejus dejectio. Evagrius Monachus, Libro de VIII. vitijs: Misera anima quo magis in priores cogitationes diffusa est, hoc etiam magis in secundis contrahitur ac dejicitur. Athanasius, vita Antonij.

τῆς δὲ ψυχῆς πάλιν καθαρὸν τὸ ἦθος. οὔτε γὰρ ὡς ἀπὸ ἀνίας συνεσταλμένον ἦν. οὐθ' ὑφ' ἡδονῆς διακεχυμένον, οὔτε ὑπὸ γέλωτος, ἢ κατηφείας συνεχόμενον.

CONTRAHITUR.] Frigore velut. Arnobius lib. VII. Quod enim voluptate dissolvitur contraria necesse est tristitia contrahatur.

245. RABIE SUCCENSA.] Ira enim furor est; immo furore atrocior, si fides Eveni sententiæ apud Stobæum. Sermone. XX:

πολλάκις ἀνθρώπων ὀργὴ νόον ἐξεκάλυψεν,
Κρυπτόμενον, μανίας πολὺ χερειότερον.

Quam plurimi insaniæ componunt. Pulcrè Leucipp. sive Achilles Tatius:

ἡ ὀρ-

ἡ ὀργὴ περικυκλοῦσα τὴν καρδίαν ἐπικλύζει τὸν λογισμὸν τῷ τῆς μανίας ἀφρῷ. Oecumenius in capite I. Epistol. Jacobi: μὴ ὀργιζόμενοι εὐθέως καὶ τὴν ἀποβαλλομένην ἐκ τῆς ὀργῆς ἐπάγεσι μανίαν.

Philemon Comicus. Μαινόμεθα πάντες ὁπόταν ὀργιζόμεθα. Cato apud eundem Stobæum. τὸν ὀργιζόμενον νόμιζε τοῦ μαινομένου χρόνῳ διαφέρειν. Arnobius lib.I. *Quid aliud est irasci, quam insanire, quam furere?* Hinc rabies pro Ira, Nonnus, cap.XVI. Joannis.

> Καὶ τὰ μὲν οἰστρηθέντες ἀμερσινόῳ τινὶ λύσσῃ,
> Δυσσεβέες, πλέξουσιν ἐς ἡμέας.

Orosius lib. III. cap. XVII. Frontinus, Curtius lib.IV. *Ira deinde vertit in rabiem.* Sic enim legendum ex MS. Scheda. Non *iram.* Vertendi enim verbo sic solentes utuntur Scriptores. Rutilius Lupus. lib II. *Quum ab ea sententia, quam proposuimus, vertimus ad aliam.* Priscianus, Periegesi.

> *Marmarida post hos Aegypti ad flumina vertunt.*

De Ira, insaniæ parte, vide Ciceronem Quarta Tusculan. Menandrum. Neophronem, Apollonium Philosophum, Epictetum, Aristotelem, PLutarchum, apud Stobæum dicto Sermone. Antoninum Imp. Lib. VII. Porphyrium. Quæstion. XVI. in Homerum. Sidonium Panegyr. Major. Nilum sententiis. Apollonium Rhodium, Argon. III. Quintum Smyrnæum lib. V. Homerum Iliad IX. Senecam, Lib. I. & alibi, de Ira. Hinc Christianis omnino hac interdicitur, fortiore ejus victore nuncupato, quam qui Civitatem superet. Radulphus Ardens, Homil. XLIV. in Evangel. *Apud Christianos, non qui fortiter percutit fortis est, sed qui fortiter cedit, fortis est. Fortior enim est, teste Salomone, qui iram, quam qui vincit civitatem.* Vide & Maximi atque Antonii Collectanea Sententiarum. Notus Gregorij Nazianzeni Jambus:

> Θυμὸν χαλίνου, μὴ φρενῶν, ἔξω πέσῃς.

Præcipitem, quod vocat Claudianus pulcrè deducit Dionysius Alexandrinus, cum ait: Θυμῷ μάλιστα δεῖ κυβερνήτου χρῆσθαι, καταλειφθεὶς γὰρ ἀκυβέρνητος, ἄνω καὶ κάτω κινούμενος ὑπὸ σάλου καὶ κλύδωνος, τὴν ψυχὴν ὅλην, καθάπερ ἀνεμάτιστον σκάφος, ἀνατρέψει, συνανατρέψας καὶ τὸ σῶμα. Hugo apud SemiLatinos pulcrè dixit: Iram esse subitam animi Tempestatem, quæ dum inordinatè se concutiat, cor hominis extra ipsum protrahat in insaniam.

245. TUMESCIT.] Extra se effertur, quod pulcrè fermento suo præfiguravit Plautus. Minutius Felix: *Vt averteretur imminens ira, aut, ut, jam tumens atque sæviens, placaretur.* Papinius *sermonibus ira intumuere.*

245. CONTRAHITUR] Arescit quasi, & corrugatur. Arnobius Lib VII. *Contrahitur tristitia, quod solvitur voluptate.*

245. TEPEFACTA.] Ex fervore relanguescens, cumque exspirans. Metus enim frigore quodam velut stupefactos mortales contrahere solet; Vnde frigidus perhibetur. Varro, lib. IV. de L. L. *Metuo, mentem quodam modo motam amoveo, sic, quod frigidus Timor est, tremuisti, hoc est timuisti. Frigens metus Cypriano*, Paulino gelidus, Poetis Christianis. Tryphiodorus, Excidio Ilii:

> μή τ' ἄλλο φόβου νέφος εἴατε νυκτός,
> Ἀνθρώποισι φέρουσιν ἐλαφροῦ δείματα θυμοῦ.

Cum animæ nimirum perculsæ contrahuntur & horrent. Xenophon. Pæd. III.

πάντων τῶν δεινῶν φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. In nostro Libro: ut & aliis nonnullis, est *Stupefacta* Nihil mutamus.

246. CUMQUE OMNIA SECUM DUCERET.] Effrænis iracundia, fluctibus comparata modo ab Dionysio Alexandrino. Evagrius id genus malo obnoxium hominem

navi à Dæmonio raptæ comparat. θυμὸν ἀλόγως κινῶν ἔοικε πυλοπεγῶσῃ νηΐ, ᾗ ἐχέσῃ δαίμονα κυβερνήτην.

Et Cyrillus Bestia omni pejorem tyrannum Iram facit.

ποῖον ὅτω θηρίον ὠμὸν ᾗ ἀνήμερον, ὡς δύσοργος ἀνὴρ ἀκρατῶ θυμῷ τυραννούμενος; Et Aristotelis sententia est nobilis: ὁ θυμὸς ἐστὶ, πάθος θηριῶδες μὲν τῇ διαθέσει, συνεχὲς τῇ θλίψει, σκληρὸν τε ᾗ βίαιον τῇ δυνάμει, φόνου αἴτιον, συμφορᾶς σύμμαχον, βλάβης συνεργὸν ᾗ ἀτιμίας, ᾗ χρημάτων ἀπώλεια, ἔτι δὲ ᾗ φθορᾶς ἀρχηγόν.

Claudianus Tempestatem facit, torrentemve, omnia rapientem secum, suoq; impetu pessumdantem. Pariter Beatus Basilius:

ὥσπερ αἱ χαράδραι πρὸς τὰ κοῖλα ῥέουσαι, τὸ προστυχὸν παρασύρουσιν, οὕτως αἱ τῶν ὀργιζομένων ὁρμαὶ, βίαιοι, ᾗ δυσκάθεκτοι, καὶ διὰ πάντων χωροῦσιν ὁμοίως. Et Cyrillus in Gnomologia Maximi & Antonii, quorum operam pessimè Editiones nuperæ confuderunt. Remedia adversus hoc monstrum suppeditat Antiochi Abbatis Homilia. XXV. PLatonici Belluam excordem & inhumanam in ira hominis agnoverunt. Vide Alcinoum verbis supra laudatis. Quod SECVM dicit, declarat Philo lib. de Migratione Abrahami, hominem affectibus obnoxium animam non aliter cum corpore perdere dicens, quam male navigantes Gubernator nautæque cum vectoribus pereant.

247. INVENIT PVLMONIS OPEM.] Cordi refrigerando, calorique cohibendo. Theophilus Protospatharius lib. III. de Fabrica Hominis:

ἄρξομαι ἀπὸ τῆς καρδίας, καθ' ὃ ἡ ῥίζα ἡ πηγὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας αὕτη καθέστηκε, διὰ τῶν ἀρτηριῶν τε ταύτην τὴν θερμασίαν καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἐκπέμπουσα, ζωογονεῖ πάντα αὐτοῦ τὰ μόρια, διὰ τὴν καρδίαν γὰρ ᾗ τὰ λοιπὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα γέγονεν, ὅπως τὸ ἐν αὐτῇ ἔμφυτον θερμὸν καταψύχηται, ᾗ αὔξῃ, ἡ τρέφηται, διὰ τούτων ἡ ὁ ἀγαθὸς θεὸς ἡμῶν πρόνοια πνεύμονα κατασκεύασεν, ἵνα δι' αὐτοῦ ἑλκόμενος ὁ ἔξωθεν ἀὴρ, πέμπηται πρὸς τὴν καρδίαν, ψύχων τὸ ἐν αὐτῇ θερμὸν, καὶ τρέφων, καὶ αὔξων:

Vide & Rufum Ephesium, lib. II. cap. V. Aristotelem. lib. III. de Partibus, cap. VI. Adscribam nunc PLatonis verba, quæ toto hoc commate, immò integra pagina, Claudianus expressit, de Timæo, quæ transiit eodem fere Tempore divinum librũ interpretans, Chalcidius Philosophus Christianus:

ἀλλὰ πάντα ταῦτα πρῶτον διεκόσμησεν, ἔπειτα ἐκ τούτων πᾶν τόδε ξυνεστήσατο, ζῶον ἓν, ζῶα ἔχον ἅπαντα ἐν αὐτῷ θνητά τε ἀθάνατά τε, ᾗ τῶν μὲν θείων αὐτὸς γίνεται δημιουργὸς, τῶν δὲ θνητῶν τὴν γένεσιν τοῖς ἑαυτοῦ γεννήμασι δημιουργεῖν προσέταξεν, οἱ δὲ, μιμούμενοι, παραλαβόντες ἀρχὴν ψυχῆς ἀθάνατον, τὸ μετὰ τοῦτο θνητὸν σῶμα αὐτῇ περιετόρνευσαν, ὄχημά τε ἅπαν τὸ σῶμα ἔδοσαν, ἄλλο τε εἶδος ἐν αὐτῷ ψυχῆς προσῳκοδόμουν τὸ θνητὸν, δεινὰ, καὶ ἀναγκαῖα ἐν αὐτῷ παθήματα ἔχον, πρῶτον μὲν ἡδονὴν, μέγιστον κακῶν δέλεαρ. ἔπειτα λύπας, ἀγαθῶν φυγάς, ἔτι δ' αὖ θάρρος, ᾗ φόβον, ἄφρονε ξυμβούλω, θυμόν τε δυσπαραμύθητον, ἐλπίδα δ' εὐπαράγωγον αἰσθήσει τε ἀλόγῳ, ᾗ ἐπιχειρητῇ παντὸς ἔρωτι, ξυγκερασάμενοί τε αὐτὰ, ἀναγκαίως τὸ θνητὸν γένος ξυνέθεσαν, ἡ διὰ ταῦτα δὴ σεβόμενοι μιαίνειν τὸ θεῖον, ὅτι μὴ πᾶσα ἦν ἀνάγκη, χωρὶς ἐκείνου κατοικίζουσιν εἰς ἄλλην τοῦ σώματος οἴκησιν τὸ θνητὸν, ἰσθμὸν καὶ ὅρον

ρον διοικοδομήσαντες τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ στήθους, αὐχένα μεταξὺ τιθέντες, ἵνα εἴη χωρίς. Ἐν δὴ τοῖς στήθεσι, καὶ τῷ καλουμένῳ θώρακι, τὸ τῆς ψυχῆς θνητὸν γένος ἐνέδουν, καὶ ἐπειδὰν τὸ μὲν, ἄμεινον, αὐτῆς, τὸ δὲ χεῖρον πέφυκει, διοικοδομοῦσι τοῦ θώρακος αὖ τὸ κύτος, διορίζοντες οἷον γυναικῶν τὴν δὲ ἀνδρῶν, χωρὶς οἴκησιν, τὰς φρένας διάφραγμα εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τιθέντες, τὸ μετέχον οὖν τῆς ψυχῆς ἀνδρείας, καὶ θυμοῦ, φιλόνεικον ὄν, κατῴκισαν ἐγγυτέρω τῆς κεφαλῆς, μεταξὺ τῶν φρενῶν τε καὶ αὐχένος, ἵνα τοῦ λόγου κατήκοον ὄν, κοινῇ μετ' ἐκείνου βίᾳ τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν κατέχοι γένος, ὁπότ' ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῷ ἐπιτάγματι καὶ λόγῳ μηδαμῇ πείθεσθαι ἑκὸν ἐθέλοι. τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἅμμα τῶν φλεβῶν, καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη, σφοδρῶς αἵματος, εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατέστησαν, ἵνα ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ γένος, τοῦ λόγου παραγγείλαντος, εἴ τις ἄδικος περὶ αὐτὰ γίγνεται πρᾶξις ἔξωθεν, ἢ καί τις ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν, ὀξέως διὰ πάντων τῶν στενωπῶν, πᾶν, ὅσον αἰσθητὸν ἐν τῷ σώματι, τῶν τε παρακελεύσεων, καὶ ἀπειλῶν αἰσθανόμενον γίγνοιτο ἐπήκοον, καὶ ἕποιτο πάντῃ, καὶ τὸ βέλτιστον οὕτως ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ἡγεμονεῖν ἐῷη, τῇ δὲ δὴ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ, καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει, προγιγνώσκοντες ὅτι διὰ πυρὸς ἡ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλεν οἴδησις γίγνεσθαι τῶν θυμουμένων, ἐπικουρίαν αὐτῇ μηχανώμενοι, τὴν τοῦ πνεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν, πρῶτον μὲν μαλακὴν καὶ ἄναιμον, εἶτα σύριγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἷον σπόγγου κατατετρημένας, ἵνα τό τε πνεῦμα καὶ τὸ πῶμα δεχομένη, ψύχουσα, ἀναπνοὴν καὶ ῥαστώνην ἐν τῷ καύματι παρέχοι, διὸ τὰς ἀρτηρίας, ὀχετοὺς ἐπὶ τὸν πνεύμονα ἔτεμον, καὶ περὶ τὴν καρδίαν αὐτὸν περιέστησαν, οἷον ἅλμα μαλακόν, ἵνα ὁ θυμὸς, ἡνίκα ἐν αὐτῇ ἀκμάζῃ, πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον, καὶ ἀναψυχομένη, πονοῦσα ἧττον, μᾶλλον τῷ λόγῳ μετὰ θυμοῦ δύναιτο ὑπηρετεῖν, τὸ δὲ δὴ σίτων τε καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ ὅσων ἔνδειαν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἴσχει φύσιν, τοῦτο εἰς τὰ μεταξὺ τῶν τε φρενῶν καὶ τοῦ πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ὅρου κατῴκισαν, οἷον φάτνην ἐν ἅπαντι τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ τοῦ σώματος τροφῇ τεκτηνάμενοι, καὶ κατέδησαν δὴ τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα, ὡς θρέμμα ἄγριον, τρέφειν δὲ δὴ ξυνημμένον ἀναγκαῖον, εἴπερ τι μέλλοι ποτὲ θνητὸν ἔσεσθαι γένος, ἵν' οὖν ἀεὶ νεμόμενον πρὸς φάτνῃ, καὶ ὅτι πορρωτάτω τοῦ βουλευομένου κατοικοῦν, θόρυβον καὶ βοὴν ὡς ἐλαχίστην παρέχον, τὸ κράτιστον καθ' ἡσυχίαν περὶ τοῦ πᾶσι κοινῇ ξυνδιαφέροντος ἐῷ βουλεύεσθαι, καὶ διὰ ταῦτ' ἐνταῦθα ἔδοσαν αὐτῷ τὴν τάξιν. Εἰδότες δὲ αὐτὸ ὡς λόγου μὲν οὔτε ξυνήσειν ἔμελλεν, εἴτε πῃ καὶ μεταλαμβάνοι τινὸς αὐτῶν αἰσθήσεων, οὐκ ἔμφυτον αὐτῷ τὸ μέλειν τινῶν ἔσοιτο λόγων, ὑπὸ δὲ εἰδώλων καὶ φαντασμάτων νυκτός τε καὶ μεθ' ἡμέραν μάλιστα ψυχαγωγήσοιτο, τούτῳ δὴ θεὸς ἐπιβουλεύσας αὐτῷ τὴν τοῦ ἥπατος ἰδέαν ξυνέστησε, καὶ ἔθηκεν εἰς τὴν ἐκείνου κατοίκησιν, πυκνὸν, καὶ λεῖον, καὶ λαμπρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ πικρότητα ἔχον, μηχανησάμενος.

Hæc Socrates Platonicus, quæ, unde aptissimam hanc, ad domandos affectus, & secundum Rationem Regalem vitam instituendam, exhortationem, hauserit Vates, ostendunt; ex ejus nimirum viri mysteriis, quo humana ope divinis nemo propior venit.

146. MA-

246. MADIDUMQUE FLUENTI.] Ita etiam post alios omnes ex optimis Cujacianis Libris Claverius, (qui nimium multa iterandæ Editioni, ex vetustioribus etiam Codicibus, ut ait, adorandæ, emendanda in illa prima reliquit, quæ tamen hactenus & sola fuit) promulgandum censuit. Sed dicas scribendum cum Scaligero, Belgicis, nostroque Codice *madidumque furenti Prabuit* Res ipsa satis jam enarrata est. Tamen sic Apul. Dogmate Platonis: Pulmones cordi plurimum consulunt, cum exardescit ira, trepidansque celerioribus motibus vertex ipsius madēs sanguine pulmonis excipitur mollitie, siti, frigore. De Pulmone etiam pulcrè Cæsarius frater Nazianzeni, Quæstione LXXIIX. Varro desinit Animam; *Aer est conceptus ore defervefactus in pulmone, tepefactus in corde, diffusus in corpus.*

248. PRÆBUIT.] Elegantissimus usus hujus verbi. Exhibuit, ministravit. Obscœno sensu sic usurpatur, pro spontanea oblatione.

248. SIBI CUNCTA PETENS, NIL COLLATURA, CUPIDO.] Omnem uno nomine Cupiditatem intelligit, Avaritiæ intentum oculum habens, quam alibi scelerum matrem vocat. Vide ad Secundum Stilicon & I. in Rufinum. Cupiditas κατ' ἐξοχὴν Avaritia etiam B. Paullo Apostolo. Cupidus, avarus, ut non semel Ciceroni. In Rullum: *Cum mittantur in orbem terrarum Decemviri, summo cum Imperio, summa cum Avaritia, infinitaque omnium rerum cupiditate.* Sæpius medio ævo sic Liutprandus Legatione Byzantina. Contrà Libidinem (nam & ea isthic intelligitur,) Avaritiam, Crudelitatem, &c. Notare voluerunt. Vide Adversarior, lib. XXIX. cap. XIV.

248. IN JECUR.] PLatonica, modo adscripta, etiam meliora fecit. Jecur sedes cupidinum. Jul. Firmicus contrà Paganos: In jecore, unde libido nascitur & Voluptas, Anacreon, de Cupidinis telo, ipsum percutiente.

τανύει τε, καί με τύπτει,
Μέσον ἧπαρ, ὥσπερ οἶστρος.

Theocritus de eodem

χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἀμύσσει

Idem in Cyclope.

Αὐτῶ ἐπ' ἀιόνος κατετάκετο φυκιοέσσας,
Ἐξ ἀοῦς, ἔχθιστον ἔχων ὑποκάρδιον ἕλκος.
Κύπριος ἐκ μεγάλας, τό οἱ ἥπατι πᾶξε βέλεμνον.

Bion de Venere, morientem Adonin osculante:

Ἄχρις ἀπὸ ψυχῆς ἐς ἐμὸν στόμα, κεἰς ἐμὸν ἧπαρ
Πνεῦμα τεὸν ῥεύσῃ

Aristænetus lib. II. Epist. V.

ἢ τοῦτο μᾶλλον, ὅπερ φασὶν, ἔρως, ἔρωτος ὁ πυρσὸς, καὶ μέχρι τοῦ ἥπατος διελήλυθεν εἰσρυείς.

Hesychius Presbyter Lib. I. Comment. In Leviticum: *In Iecore, id est in Epate delectatio, sive concupiscentia constituta est.* Alexander Aphrodisæus. Problemat. CXLI.

249. TRACTUS IMOS.] Relegata in locum indigniorem. PLato verbis adscriptis. Tractus, ab aere desumti. Juvencus, lib. IV.

nec tum morbi corrumpere tractum
Aeris, aut pestes prosternere corpora parcent.

Notabilis vero sollertia Conditoris, Cupiditatum corporearum sedes non in frontem, sed imis corporis partibus illocantis, quam celebrant inde Sapientes. Dionysius Longinus cap. XXXVIII. Lactantius de Opificio Dei, Theophilus, Rufus, &c. *Cupiditates, Timores, Dolores, Animæ, corporisve*, an mixtim utriusque

que, sive adeò an Tertii cujuspiam sint, lege in PLotini Libro πεϱὶ τοῦ τὶ ζῶον, ϰ τίς ὁ ἄνθρωπος.

250. COMPULSA.] Non enim sponte. Notat Impudentiam Cupidinis humani.

251. BELLUA.]Duo in homine animantia statuunt Philosophi, in speciem tamen, & rei, puro, liquidius docendæ. Vide doctissimum Commentarium IS. Casauboni ad Persii Satiram Quintam. *Vitia belluæ sunt, vitiosi homines, belluis æquati*, vide ad Rufini finem. Pulcrè hinc Theodorus Studita, Serm. XXVI. Cum tanta eorum sit potestas in vitam humanam, tantaque simul vecordia, malle se bestiis tradi asseverat, quam vitiorum parere obsequiis.

252. PASCIQUE.] Vt desistat à cupiditate plurium. Eleganter docteque pasci, non saturari, dixit, cum numquam pascatur cupiditas, quippe voluptas in pastu; quam illa nescit, soli ingurgitationi & deglutitioni intenta. Nulla hic animi compositio quæ sequitur passionem, sed perpetua sitis & fames. Omnia sunt nota.

252. VERBERE.] Tormento, Flagellis. Omnia tormenta verbera sunt priscis, quod in tormentis maximè uterentur flagellatione; tam sæva, ut venis & carne diverberatis, nudis tamdem ossibus illiderentur verbera. Curtius de Philota: *Primo, quamquam hinc ignis, illinc verbera, non jam ad quæstionē, sed ad pœnam ingerebantur, non vocem modo, sed etiam gemitus habuit in potestate. Sed postquam intumescens corpus ulceribus flagellorum ictus, nudis ossibus incussos, ferre non poterat, si tormentis adhibituri modum essent dicturum se, quæ scire expeterent, pollicetur.* Infinitis locis Historiæ Christianorum Martyrum.

253. STIMULIS AMORUM.] Molliores hos facit verberibus avaritiæ. Sic κέντϱον ἔρωτος infinitis locis in Nonno, & apud Musæum Leges, ad quem pluribus. Flagrare dicit, ob ignem innaturalem quodammodo, nimium, inconditum. Sic febrili æstui ardorem à Libidinibus comparat idem Theodorus Serm XCIII. *Namque suavitas, inquit, est adulterare, Nepotari, Opibus inhiare, peculari, cæterisque vitiis teneri? Non ij mentem gerunt fœdis libidinibus flagrantem, quasi qui febribus laborent.* Amoris autem res igni præcipuè comparantur, ut omnia ejus arma ignita esse ait Moschus. Musæus cor etiam flamma accensum dicit Leandro.

Καὶ ϰϱαδίη πάφλαζεν ἀνικήτου πυϱὸς ὁϱμῇ

Valerius Flaccus, lib. VII.

collapsaque flebat iniqua
In Veneris, Medea, sinus: pestemque latentem
Ossibus, atque imi monstrabat pectoris ignem.

Vide ad Musæum.

254. NVNC GAUDET.] Nimium gaudium, animi ingens turbatio. Exsultationem dicam cum Catullo.

Otium, Catulle, tibi molestum est,
Otio exsultas, nimiumque gaudes.

Pulcrè stultitiam hujus præpingit Cebes in Tabula.

254. MOESTA DOLET.] Non temerè innexit dolori mœstitiam, cum & Dolor sit qui non sit tristis, isque minime deterius afficiat, lævitati mentis inhærens.

255. POLLENTIUS.] Vivacius, nervosius, fortius Onomasticon. Pollentia, δύναμις. Ingenium verbi propius tangere videntur Glossographi, qui Lucere, clarere interpretantur. Pollentissima ingenia, Solino cap. VIII. Pollens Herculis titulus. Inscrip. Pag. L. I. Colebatur Dea hoc nomine. Livius, lib. XXXIX. *Malus in circo instabilis in signum Pollentiæ decidit, atque id dejecit. Ea religione moti patres, signa duo pro uno reponenda censuerunt, & novum auratum faciendum.* Eadem Valentia in Inscriptionibus. Vide II. 12.

255. HYDRA.] Nota fabula, ad vitia autem non sine improbo labore damnanda refertur. Inter Politicos hydram velle occidere

qui privata commoda publicis anteponant, non inscitè argutatur Manuel Palæologus ad Filium Paræræs, cap. XLIII. Vide Lib. CXLV. Adverſ. cap. 33.

255. TUMULTUS.] Affectuum contrariantium. Ατεν vocant Pythagorici; Vide Hieroclem, ad Verſum LX, Carminis Aurei. Boethius lib I. de Conſolat. cap. V. Sed *quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diverſumque te, dolor, ira, mœror, distrahunt, uti nunc mentis es, nondum te validiora remedia contingunt.* Vide ad priorem in Rufinum. His quomodo agendum Demonico pulcrè præcipit ISocrates. *Dabis,* inquit, *operam, ut rebus omnibus imperes, quibus animum ſervire turpe eſt: Cujuſmodi ſunt: Lucrum, Ira, Dolor, Voluptas. Hac autem ita conſequeris ſi ea in Lucro deputes quæ Gloriam, non quæ Opes, augeant. In ira ſi talem te prebeas delinquentibus, quales in te delinquentem alios eſſe velles. In Oblectationibus ſi turpe ducas, ſervis imperare, Voluptatibus ſervire. In rebus moleſtis ſi calamitates aliorum inſpicias, & te hominem eſſe recorderis.* Eam ſibi Beatitudinem. Quam Claudianus loquitur, ſibi confectam habuiſſe Pythagoram, docet in ejus Vita Malchus Porphyrius; ita ut & aliis eamdem contulerit:

κάμνοντας δὲ τὰ σώματα ἐθεράπευε, καὶ τὰς ψυχὰς δὲ νοσοῦντας παρεθυμεῖτο, καθάπερ ἔφαμεν, τοὺς μὲν ἐπῳδαῖς καὶ μαγείαις, τοὺς δὲ Μουσικῇ, ἦν γὰρ αὐτῷ μέλη καὶ πρὸς νόσους σωμάτων παιώνια, ἃ ἐπᾴδων ἀνίστη τοὺς κάμνοντας, ἦν ἃ καὶ λύπης λήθην εἰργάζετο, καὶ ὀργὰς ἐπράϋνε, ἐπιθυμίας ἀτόπους ἐξῄρει.

Carmina nimirum Sapientiæ dicit, qualia ſunt iſta Theodoſii omnium malorum medicinam. Horatius lib. I. Epiſt I.

Fervet avaritia, miſeraque cupidine pectus?
Et magnam morbi poſſis deponere partem.
Laudis amore tumes? ſunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare Libello.

Menander.

Οὐκ ἐστὶν ὀργῆς, ὡς ἔοικεν, φάρμακον,
Ἀλλ' ἢ λόγος σπουδαῖος ἀνθρώπου φίλου.

Euripides Hippolyto

Νοσοῦσα δ', εὖ πως τὴν νόσον καταστρέφου
Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι,
Φανήσεταί τι τῆς δὲ φάρμακον νόσου.

Incantationum Philoſophicarum meminit Chion Tyrannicida ad Matridem.

257. INCONCUSSA DABIT.] Tranquillitatem intimæ mentis ſibi præbiturum dicit, qui tumultubus his eam aſſerere poterit. Puram mentem, nec exultationi nec mœrori obnoxium, ſummam Beatitudinis humanæ faciunt omnes Philoſophi, nihilque ei ſuadendæ conficiundæq; dixerunt, ſcripſerunt, exegerunt. Pariter verò Imperatorem ſuum omni gaudio, omni dolentia majorem altioremque proponit Libanius Baſilico, qui jam videlicet nactus eſſet, ad quod Honorius inſtituitur:

μέγα δὲ οὐδὲν οὐδεπώποτε φθεγξάμενος τοῖς μὲν καιροῖς ὑπακούων ὀξέως, οὐ μὴν τοι τὴν ὀξύτητα παρέχῃ ποιούμενος. Ἐγχειρήσεως μὲν οὐδεμιᾶς ἀποκρουσθεὶς οὐδεπώποτε, ῥᾷστα δὲ ἀνενεγκὼν, ἐν ᾧ σφαλεὶς ἐτύγχανεν, οὔτε λύπῃ κατηφὴς, οὔτε τῷ περιχαρεῖ μικροπρεπὴς, ἀλλ' ἑκάτερον τὸ κατάδηλον ἀφελὼν, ἐπὶ τοῦ μετρίου σχήματος τὸ πρόσωπον καταστήσας. Vide Dionis Chryſoſtomi libros de Regno.

257. INCONE USSA.] Pelago velut ventiſque curſui faventibus. Auſonius.

Inconcuſſa tua percurrens tempora vitæ.

Incon-

Inconcussa contentio Augustino.I. Civ.D. cap. XVIII. Orosius, lib.II. cap.II. Regnum Assyrium diu inconcussa potentia stetit.

257. SACRARIA.] Velut in Sacrario Diis acceptissimus vivas. Cum Deorum enim benivolentia vivere, & ad Dei voluntatem se agere, Deo se credere, tam PLatonica quam Pythagorica Sapientia summam Felicitatem facit & præcipit. Harum mistione pollens regnabat in Apicibus Paganorum Claudiani ævo. Vide cum primis Hieroclis Commentaria in Epos aureum. Nos per ista properamus.

258. LATE DOMINERE PER INDOS.] Qui moribus gravis est, nec ad veram virtutem animo composito, quamlibet opibus polleret, is animo magno esse, felixq; vitam ducere videatur; non est tamen illo infelicius quicquam, cum absurdis intra se vitiis pareat. Pulcrè hæc exiguntur sequentibus, & enarrat Emanuel Palæologus ad Filium cap.LXXI. *Animo, inquit, cave concutiaris, ob res improborum secundas; nec improbè agentem æmuleris, quamvis Alexandros, quamvis Cyros, quamvis Cæsares, quamvis beatissimum quemque divitiis & gloria superet. Nec, si quis sacrilegiis, rapinis, grassationibus, infamis, numinisque divini contemtor, & violator Legum, Scythis imperaverit, ac totius Orbis habitati, totius inhabitabilis, fines in ditionem redegerit, ob Imperij tibi molem admirabilis videatur. Non enim ille beatus est, non princeps: non Rex, non reapse Homo: Licet id omnis Lapis, omne animal, omnis hominum natura, quodvis animatum & inanime dicat: sed potestatem quod attinet, magis est ijs quoque ridiculus qui Principum personas in scena sustinent, quod vitam, miserior infectis lepra. Nam horum sane sors deplorari solet, non reprehendi, at illum merito odiis persequuti omnes explodunt.* Indorum Amplitudo notissima. Vide Arrianum.

259. TE MEDUS.] Latissima Imperia adjicit Romanæ potentiæ, ut declaret nullam omninò vim aut potestatem huic scito esse exemtam. *Medos* simul innuit regum suorum fuisse colentissimos; id testantur Historiæ Veritatem professæ, & Philostratus lib.VII. de Vita Apollonij cap.VI.

259. MOLLIS ARABS.] Amplitudo Provinciarum Arabicarum neminem latet ex scriptoribus Regionum & Rerum gestarum. *Mollis gens* tota, celebri convivio. Catullus, Sive in Hircanos Arabasque molles. Tibullus. *Quos tenor è terra divite mittit Arabs.* Manilius, lib.IV. *Et molles Arabas, Silvarum ditia regna,* Virgil.Georg.I. *India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.* Periodo isti similem legi apud Arrianum, Anabas.IV.

ἀλλ' εἴπερ τι ἄλλο καὶ Ἀλέξανδρον μεγάλα πράγματα ἐς τεκμηρίωσιν τίθεμαι, ὡς, οὔτε τὸ σῶμα ὅτῳ εἴη καρτερὸν, οὔτε ὅστις γένει ἐπιφανὴς, οὔτε κατὰ πόλεμον εἰ δή τις διευτυχοίη, ἔτι μᾶλλον ἢ Ἀλέξανδρος: οὐδὲ εἰ τὴν Λιβύην τις πρὸς τῇ Ἀσίᾳ (καθάπερ οὖν ἐπενόει ἐκεῖνος) ἐκπεριπλεύσας κατάσχοι, οὐδὲ εἰ τὴν Εὐρώπην ἐπὶ τῇ Ἀσίᾳ τε καὶ Λιβύῃ τρίτην, τούτων οὐδέν τι ὄφελος ἐς εὐδαιμονίαν ἀνθρώπου, εἰ μὴ σωφρονεῖν ἐν ταὐτῷ ὑπάρχοι, &c.

258. SERES.] Serum res domitoribus, ut ajunt, mundi, Romanis admirandum in modum incognitæ fuerunt, circa superiora tempora penitius demum cognito. Ex more gentis non admittendi aut immittendi terris suis peregrinos: suis mercibus procul positis recipere exteras sueti, fugere commercium hominum permutatis rebus indigenis. De his Mela.lib.III. cap.VI. *Seres, genus plenum justitia, ex commercio quod, rebus in solitudine relictis, absens peragit.* Plinius lib.VI. cap.XVIII. *Seres, mites quidem, sed & ipsi feris persimiles, cœtum reliquorum mortalium fugiunt, cum commercia expectent,* Solinus cap. LIII. *Seres ipsi quidem mites, & inter se quietissimi, alios verò reliquorum mortalium cœtus adeo refugiunt, ut cæterarum gentium commercia abnuant. Primum eorum fluvium mercatores ipsi transeunt,*

transeunt, in cujus ripis, nullo inter partes linguæ commercio, sed depositarum rerum pretia oculis æstimantes, sua tradunt, nostra non emunt. Eustachius in Dionysium:

σημείωσαι οὖν ὅτι ἐξ ἀνθῶν οἱ Σῆρες ποιοῦσι τὰ ὑφῆ, διὸ οὐδὲ τοὺς λειμῶνας ἐῶσι, καταβόσκεσθαι. ὅτι δὲ ἀπρόσμιγεῖς τοῖς ἀνθρώποις εἰσὶ, καὶ ἀνομίλητοι οἱ Σῆρες, δῆλον ἐκεῖθεν, τῶν πολουμένων τὸ τίμημα σακκίοις ἐπιγράψαντες ὑποχωροῦσιν, εἶτα ἐλθόντες οἱ ἔμποροι, καὶ θέντες τὴν τιμὴν, ἀναχωροῦσιν, ἐφ' οἷς ἔρχονται οἱ Σῆρες, καὶ, εἰ μὲν ἀρέσκονται, λαμβάνουσι τὴν τιμὴν, εἰ δὲ μήγε, τὰ ἴδια.

Ammianus, lib. XXIII. *Vltra hac utriusque Scythia loca, contra Orientalem plagam, in orbis speciem consertæ summitates celsorum aggerum ambiunt Seras: Vbertate Regionum & Amplitudine circumspectos. Ab Occidentali latere Scythis adnexos, à Septemtrione, & Oriẽtali, nivosæ solitudini cohærentes: qua meridiem spectant ad usq; Indiam porrectos, & Gangem. Appellantur autem iidem montes Aria, & Nazavicium, &c. Agunt autem ipsi quietius Seres, armorum semper & præliorum expertes, utque hominibus sedatis & placidis, est otium voluptabile, nulli finitimorum molesti. Cœli apud eos jucunda salubrisque temperies, aeris facies munda, leniumque ventorum commodissimus flatus, & abunde silvæ sublucidæ; à quibus arborum fœtus aspergininibus crebris velut quadam vellera, mollientes, ex lanugine & liquore mixtam, subtilitatem tenerrimam pectunt, nentesque subtemina, texunt Sericum. Ipsi præter alios frugalissimi, pacatioris vitæ cultores, vitantes reliquorum mortalium cœtus. Cumque ad coemenda fila, vel quædam alia, fluvium transierint, advenæ, nulla sermonum vice, propositarum rerum pretia solis oculis æstimantur, & ita sunt abstinentes, ut apud se tradentes gignentia, nihil ipsi comparent adventitium. Cujus postrema hæc* Solino interpretando scripta sunt. Hæc adscripsimus, ut spectare liceat qua de caussa populis latè habitantibus, moribus & vita ab Romanis alienis, indomitisque, Seras Claudianus composuerit. Situm Serum habes & in Sinarum descriptione apud Marcianum Heracleotam in libellis Geographicis soluta oratione scriptis. Nam ille Jambus nihil ad istum; multo utique Antiquior, licet Romani jam & ipse florentem agnoscens.

258. ADORENT.] More omnium nationum Regibus parentium, etiam Israelitarum, ut multis locis docet Scriptura. Herodotus, Xenophon, Plutarchus, Arrianus, Strabo, exempla suppeditant; Etiam Heliodorus lib. VII. Dinon in rebus Persicis apud Athenæum, lib. XIII. Originem ducit à Cyro hæc consuetudo, ut videmus in Arriano, Anabasi. IV.

εἰ δὲ ὑπὲρ Κύρου τοῦ Καμβύσου λέγεται τὸν πρῶτον προσκυνηθῆναι ἀνθρώπων Κῦρον, καὶ ἐπὶ τῷδε ἐμμεῖναι Πέρσαις τε καὶ Μίδοις τὴν δὲ τὴν ταπεινότητα, χρὴ ἐνθυμεῖσθαι ὅτι τὸν Κῦρον ἐκεῖνον Σκύθαι ἐσωφρόνισαν, πένητες ἄνδρες, καὶ αὐτόνομοι.

Quod falsum vel Moyses evincat Genes. XXXIII. Vbi fratrem septies in terram pronus adorat Iacobus, priusquam eum accederet. Vt Reges taceam Hebræorum, Cyro priores. Ad Romanos, quo tempore transierit Adoratio, certò non constat. Ante tempora Claudiani usitatam fuisse docet in Constantii cultu Eunapius in Aedesio, de legatis ad Ablabium occidendum, specie offerendi Imperij à Principe missis.

τοῖς μὲν πρώτοις, inqt, ἐκέλευσαν ἀποδιδόναι γράμματα, καὶ προσεκύνησάν γε αὐτὸν, ὥσπερ νομίζουσι ῥωμαῖοι βασιλέα προσκυνεῖν, οἱ τὰ γράμματα ἐγχειρίζοντες, καὶ ὃς μάλα συβαρῶς δεξάμενος τὰ γράμματα, τὴν ἀλουργίδα τοὺς ἐλθόντας ἀπήτει.

Vede

Ut degeneratit sanior ista adoratio post suprà notatum ex Procopianis Anecdotis. Ipse sanè Justinianus *semper adorandum* sese nominat, inscriptione Novell. XVII.

260. SI METUIS.] Pavorem Animi abhorret Sapientia. Metum instantium cum cupidine absentium inter ea ponunt Sapientes quibus non decet cordati hominis ratione compositam mentem quati aut convelli. Dio Chrysostomus Regis animo eleganter metum extorquet, non esse verè principem asseverās qui timere valeat. Persona Diogenis Alexandrum alloquentis. IV. de Regno: *Nonne*, inquit, *audivisti, quod etiam inter apes Rex Natura existat, non genere: sicut & vos ab Hercule ortos gloriamini Quale igitur istud signum est? rogat Alexander. Nonne ex Agricolis solam hanc apiculam sine spiculo esse, nec eam adversus quempiam armis indigere, inaudisti? Neque enim cum ea ulla alia apicula de Imperio contendit, nec contrà possidentem regnum dimicatur. Te verò non saltim inambulare, sed & in armis dormire, existimo. An tu ignoras timidi hominis esse gestare arma? At qui metuit, Rex esse non potest, non magis quam servus. Quæ audito Alexander paullatim manu hastile deposuit.* De Timore abhorrendo. Rationis Cura. Seneca de Brevit. vitæ, cap. V. *Potest beatus dici qui nec cupit nec timet beneficio Rationis.* Pulcrè Boethius, lib. I. de Consol. cap. IV.

Quid tantum, miseri, feros tyrannos
Mirantur, sine viribus furentes?
Nec speres aliquid, nec extimescas,
Exarmaveris Impotentis iram.
At quisquis trepidè pavet vel optat
Abjecit clypeum, loco(que) motus,
Nectit, qua valeat trahi, catenam.

Et Pentadius, Veterum Poëtarum non postremus, licet vulgò incelebrior.

Non est, falleris, hæc beata, non est
Quod vos creditis esse, vita non est,
Fulgentes manibus videre gemmas,
Aut testudineo jacere Lecto.
Aut pluma latus abdidisse molli.
Aut auro bibere, & cubare cocco.
Regales dapibus gravare mensas,
Et quicquid Libyco secatur arvo
Non una positum tenere cella.
Sed nullos trepidum timere casus.
Nec vano populi favore tangi.
Et stricto nihil æstuare ferro.
Hoc quisquis poterit, licebit illi
Fortunam moveat loco superbus.

Sic vulgatur elegantissimum Epigramma, cum in fine scribendum tamen sit. Fortunam moveat joco superbus. Irritet, ludibrio habeat. Nemo enim dixerit quid sibi velit Fortunam loco movere. Pari sensu & elegantia de patre suo Ausonius.

Invidi numquam; cupere atque ambire refugi
Sincero colui fœdere amicitias.
Felicem scivi, non qui, quod vellet, haberet,
Sed qui per fatum non data non cuperet.
Ira procul, spes vana procul, procul anxia cura.

Non adscribimus tradita Philosophorum huc spectantia, quæ ex PLatone, Philone, Cicerone, Seneca, Arriano, Marco Imperatore, Herode, PLotino, Porphyrio, Stobæo, facilia congeri, ut plures alios non nominem. Joannes Saresber. ultimo ævo.

nil metuens omnia tutus agit:
Omnia tutus agit, quem nec spes nec timor angit:
Cui mala nulla placent, omnia tutus agit.

260. PRAVA CUPIS.] Honestarum enim rerum desideria requiruntur, non vetantur aut abiguntur. Rectissima Lectio, nisa omnibus libris manu exaratis. Etiam Cujacianis & nostro; ut mirer Scaligerum τὸ *parva*, quod in nonnullis editorum est, deligere potuisse. *Prava cupere*, omnium indignarum, & Principi & homini rerum genus inhiate denotant. Citant veram Lectionem etiam Alanus, & Sparanus Barensis, in Libro Rosarij virtutum & vitiorum. Cupere, in vitio,

Libidinem, avaritiam, denotat. Catullus Epithalamio Pelei, de seculo jam degenerante.

> *Iustitiamque omnes cupida de mente fugarunt.*

Cyprianus, Lib. de Opere & Elemosyna: *Cum Dominus in Evangelio de Elemosynis disputaret, & ut nobis amicos de terrestribus lucris, provida operatione, faceremus, fideliter ac salubriter premoneret, addidit posthac scriptura, dicens: Audiebant autem hæc omnia Pharisæi, qui erant cupidissimi, & irridebant eum.*

260. DUCERIS IRA.] Raperis, traheris. De Iræ præcipitio multis Seneca, & in Collectaneis, Stobæus, Antonius, Maximus, Thomas Hibernicus. Etiam Alanus Florum de Poetis libro IV. & Sparanus Rosarij capite XXIIX.

261. SERVITII PATIERE JUGUM.] Consensu Sapientum constat eum liberum minimè esse, qui animo & affectu obnoxius sit vitiis & cupiditatibus. Philo Libro quinteger huc pertinet, omnem probum esse Liberum:

> ὥσπερ τῶν πόλεων αἱ μὲν ὀλιγαρχούμεναι, καὶ τυραννούμεναι δουλείαν ὑπομένουσι, χαλεποὺς καὶ βαρεῖς ἔχουσαι δεσπότας τοὺς ὑπαγομένους καὶ κρατοῦντας, αἱ δὲ νόμοις ἐπιμελείαις χρώμεναι καὶ προστάταις, εἰσὶν ἐλεύθεραι. οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων παρ' οἷς μὲν ἂν ὀργὴ, ἢ ἐπιθυμία, ἤ τι ἄλλο πάθος, ἢ ἐπίβουλος κακία δυναστεύῃ, πάντας εἰσὶ δοῦλοι, ὅσοι δὲ μετὰ νόμου ζῶσιν, ἐλεύθεροι.

Seneca, de Vita Beata, cap. V. *Vides quam malam & noxiam servitutem serviturus sit, quem Voluptates & Dolores, incertissima Domina, impotentissimaq; alternis possidebunt. Exeundum ergo est ad Libertatem.* Sidonius, Lib. II. Epist. XIII. *Sicut hominibus Reges, ita dominandi desideria Regibus dominantur.* Boethius: *Nulla potestas compotem sui fecerit, quem vitiosa libidines insolubilibus astrictum retinent catenis.* Idem Lib. V. de Consol. cap. II. *Extrema est servitus, cum anima humana, vitiis dedita, Rationis propria possessione ceciderunt.* Vide eumdem Aureolum Libellum, lib. III. Carm. V. Prosper, Epigramm. LIII.

> *Solus peccator servit malè, qui licet amplo*
> *Vtatur regno, sat miser est famulus.*
> *Cum mens, carnali nimium dominante tyranno,*
> *Tot servit sceptris subdita, quot vitiis.*

August. de Civit. Dei lib. I. c. I. *Terrena civitati etsi populi serviant, ipsa tamen dominandi libido dominatur.* Dio Cassius. lib. XXXVIII.

> οὐ γὰρ οἷόν τέ ἐστι δουλεύοντά τινα ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς, ἐν μέσῳ τε ἀεὶ φαίνεσθαι, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀναστρέφεσθαι.

Uti hominem videlicet planè servum, qui in publicis rebus personam nullam habet. Basilius Magnus.

> τῷ πολυτιμήτῳ αἵματι τοῦ Θεοῦ ἠγοράσθης, μὴ γίνου δοῦλος ἁμαρτίας.

Thalassius Monachus: *In servitutem coge corpus, Voluptatibus circumscriptis, Liberabis mentem à gravi servitute.* Sedulius Junior. Commentario in cap. II. Epistol. ad Titum: *Servitus quædam est & extrema conditio, vino sensus hominis occupari, & non suum esse, sed Ebrietatis.* Prosper, de Vita Contempl. lib. II. cap. XV. *Et hoc fit justo Dei judicio, ut qui cupiditati resistere nolumus ingressura, jam resistere nequeamus ingressæ: ô miserabiliter plangendum expugnatæ mentis servitium!* Valerianus Cimpl. Hom. I. *Quorum mentes gula insatiabilis possidet, super quos regnat Ebrietas, quos turpis Luxuria captivos tenet.* Oecumenius in priorem Petri, c. II.

> εἰ γὰρ τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαι περὶ τὴν ἀπόλαυσιν στρεφόμεναι τῶν αἰσθητῶν συνθλῶσι τὸν λογισμὸν, καὶ ἀνδραποδώδη τὴν ψυχὴν ἀποτελοῦσι.

Petrus Apostolus, Epistol. II. capite II.

Ἐλεύ-

Ἐλεύθερίαν ἐπαγγέλλουσι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. Idē Oecumenius: θαυμάσιόν τι φάσκων, ὅτι ᾧ τινὶ τις πάθει νενίκηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. καὶ τοῦτο δι' ἀποδείξεως συνιστᾷ. πῶς ὁ τινὸς ἡττώμενος, τούτῳ καὶ δουλεύει. ἐξ ὑπερθέσεως μιμεῖται τὴν ἐπιχείρησιν.

Eugippius Vita Severini: Cur, inquit, *nobilissimis natalibus orta, cupiditati te prabes ancillam? Vt exstes avaritia mancipium?* Columbanus, Parænesi.

Luxuriis animo noli servire malignis.

Petrus Chrysologus, Sermon. LIV. *Agit divitias ad largientis obsequium, non ad Avaritia servitutem. Divitiarum servus, non Dominus, est avarus. At misericors tot servos habere se probat, quot nummos.* Paschasius Ratbertus:

Quid, caro, quid facies illa, quid, flebilis, hora,
Qua modo, va, misera servire libidine gaudes?

Gaudentius ad Germinium: *Non potestis Deo & Mammona servire. Deo enim Christi servos atq; discipulos imperare oportet pecunia, non servire, ne, dum cupiditati ejus obedimus, à charitate servitutis ejus, dominante pecunia, separemur.* Radulphus Ardentius, Homil XXXIII. in Evangelia: *Anima nostra tunc miseremur, quando à servitute vitiorum eam per pœnitentiam revocamus.* Ennodius pro Synodo: *Per blandimenta gloria crucem narrantis ignorat, aut lucri adstrictus compedibus lingua vendit obsequium; ut dum animus, habendi cupiditate subjugatus prasumtum astimat jam tenere compendium, sic ingruentia per stili exercitium nescit timere discrimina.* Theodorus Abucaras Opusc. I.

ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος, δοῦλοι γάρ ἐστε ᾧ ὑπακούετε. πίπρασκει γὰρ ἑαυτὸν ἐλεύθερος ὢν ὁ ἄνθρωπος τῇ ἡδονῇ, καὶ τῷ ἐχθρῷ. καὶ πῶς, μετὰ ἁμαρτίαν μετανοήσας ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἠδυνήθη ἑαυτὸν ἀνακαλέσασθαι, καὶ τὸν ζυγὸν τοῦ διαβόλου ἀποσείσασθαι;

Cassius Longinus c. XXXIX de Orat. Subl.

ἡ γὰρ φιλοχρηματία, πρὸς ἣν ἅπαντες ἀπλήστως ἤδη νοσοῦμεν, καὶ ἡ φιληδονία, δουλαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ, ὡς ἂν εἴποι τις, καταβυθίζουσιν αὐτάνδρους ἤδη τοὺς βίους.

Ipse Dominus Jesus. Joannis. VIII.

ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας.

Rogerius de Contemtu Mundi, capite I. *Cui Cupiditas dominatur, subjectus esse dubio procul omnibus malis demonstratur.* Arnaldus Abbas Bonævall. Comm. in Hexaemeron, quem scriptorem Ervaldum membranæ Anglicanæ vocant. *Solos illos, qui in malitia perseverant, abhorret ac fugit. Et licet prophetes vel ardeas, jejunes vel montes transferas, licet in pauperum quicquid possides, congeras, tu, si peccati servus es, in vanum laboras.* Cæsarius, Homil. XXV. *Planè magnus vita fructus est seculum potuisse despicere, & Deo servire cœpisse. Evasisse vitiorum infelicissimum dominatum, & fugisse gula atq; Luxuria fœdissimam servitutem.* Eucherius, Homil. IV. ad Monachos: *Numquid nobis hujus Schola secretum prodest? Quando tyrannico dominatu malitia in nobis regnat. Quando ira superequitat, quando majorem metum in nobis humanus oculus quam divinus vidit?* Isocrates ad Demonicum.

ἐν τοῖς τερπνοῖς ἂν αἰσχρὸν ὑπολάβῃς, τῶν μὲν οἰκετῶν ἄρχειν, ταῖς δὲ ἡδοναῖς δουλεύειν.

Uberius ista, quia singulæ sunt ferè Politicæ Christianæve sententiæ; & vel sic aliquis servituris conscientiæ tactus, Libertatem redamaro accipiet.

260. INIQUAS LEGES.] Iniquitas enim quicquid contra Veras leges agit. Vide Oecumenii Commentarium in Epist. I. Joannis Apost. cap. III.

261. INTERIUS LEGES.] In homine inte-

interiore. Anima nimirum; cui Dominorum instar vitia vecorditer imperant. Persius, Sat. V.

> *Liber ego. Vnde datum hoc sumis? tot subdite rebus?*
> *An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?*
> *Te nihil impellit, nec quicquam extrinsecus intrat,*
> *Quod nervos agitet. Sed si intus. Et in jecore agro*
> *Nascuntur Domini, qua tu impunitior exis*
> *Atq; hic, quem ad strigiles scutica, & metus egit herilis?*

Philemon Comicus, nostra interpretatione.

> *Natura servum me unico addixit viro,*
> *Huic, & alijs domina Lex. Legi imperat*
> *Vecors tyrannus. Intus hunc Metus domat.*

Et Bion in Stobæi Sermone LX. *decidit servos esse reipsa liberos*, si boni sint. Malam autem servitutem servire qui suis sint subditi cupiditatibus. Xenophanes apud eumdem, Sermone III. *Memorabile Socratis scitum refert, Divites, quos vulgò vocarent, prorsus extremos omnium egenorum*, nempè intus eos in animo paupertatem pati, quam cui Opes ullæ mederi queant, deteriorem. Expendat totam Satiram hanc Persij, qui argumentum exsequi velit; sed non sine præstantissimi Causaboni Cõmentario, qui Liber contra mille alios auctorem profundæ doctrinæ sapit.

261. TUNC OMNIA JURE TENEBIS.] Cum animum nimirum tuum sibi Regem dederis, tum omnia erunt tua. Seneca, de Beneficijs, lib. VII. cap. III. *Cyrum & Cambysem, & totum Regni Persici stemma recense, quem invenies, cui modum Imperij satietas fecerit? Qui non vitam in aliqua ulterius procedendi cogitatione finiverit? Nec id mirum est. Quicquid cupiditati contigit, penitus hauritur, & conditur. Nec interest, quantum in id, quod inexplebile est congeras. Vnus est Sapiens, cujus sunt omnia, nec ex difficili tuenda. Quemadmodum Dij immortales regnum inermes regunt, & illis rerum suarum ex Edito tranquilloque cura est: ita hic officia sua, quamvis latissimè pateãt, sine tumultu obit, & omne humanum genus, optimus potentissimusq; ejus, infrà se videt. Ingẽtis res est Spiritus, cum Orientem Occidentemque lustraveris animo, cum tot animalia, tantam copiam rerum, quas natura beatissimè fundit, adspexeris. Emittere hanc vocem Dei: hac omnia mea sunt. Sic fit ut nihil cupiat, quia nihil est extra omnia.*

262. CUM POTERIS REX ESSE TUI.] Imperium in te Rationi committere. Catonis scitum Stobæus. Serm. XLIV.

κάκιστον εἶναι ἄρχοντα τὸν ἄρχειν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον. Isocrates apud Eumdem. ἄρχε σαυτοῦ, μηδὲν ἧττον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο ἡγοῦ βασιλικώτατον ἐὰν περ μηδεμιᾷ δουλεύῃς τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν. Horatius, lib. II. Od. II.

> *Latius regnes avidum domando*
> *Spiritum, quam si Libyam remotis*
> *Gadibus jungas, & uterq; Pœnus*
> *Serviat uni.*

Plato. I. De Legibus: τὸ νικᾷν οὐκ ἄλλους, ἀλλ' αὐτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη. Sedulius de Rege: *Qui apicem Regiæ dignitatis Domino præstante ascenderit, oportet ut seipsum primum regat quem divina dispositio alios regere ordinavit.* Idem Isocrates alibi non semel ad Nicoclem &c. *Sic Chion tyrannicida ad Matridem, amicum Socratis, scribit, majoris esse faciendos eos, qui cupiditates animi sui vicerint, quam qui bellicarum rerum gloria sint insignes.* De Seleuco paria Appianus Syriacis. Et pertinet eò vetus versus.

> *Tu si animo regeris, Rex es; si corpore, servus.*

Paullinus Benedictus lib. I. Martin.

militat olim.

Qui

Qui captus proprij per plurima prælia Regis
Vicit avaritiam, debellavitq; superbam
Luxuriam: prostrata jacet jam viribus hujus
Ambitio, & firmam fugit timor iraque mentem.
Excedensq; omnes funesta superbia, culpas

Radulphus Ardentius, Homil. VII. in Evang. *Modestia faciat vos vestros, juxtà quod Philosophus ait: vis habere magnum Imperium? Dabo tibi magnum Imperium, impera tibi. Vis multos regere? Rege teipsum. Multos enim reges si te rexerit ratio.* Hinc ait Salomon, Proverb. XVI. *Melior est Sapiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* De Christianis pulcrè sive Claudianus Mamertus, sive Paulinus, aut alius quicunq;:

Hujus divino mortales munere fulti
Adsequimur fragilem castis evincere factis
Naturam, & rigida disrumpere vincula mortis.
Et non corporeis in corpore viribus uti,
Sectantes divina Dei vestigia Christi,
Mente, animam corpusq; sacris moderante sub armis.
Mens quoniam, subjecta Deo, capit arma salutis,
Inq; animam carnemq; suam regnum obtinet, & fit
Iure potens homo quisq; sui; qui deditus uni
Aeternùm Domino, proprios regnator in artus
Efficitur, vitijs invictus, & osor iniqui.
Fortior adversis, virtutibus ordine justo,
Verus homo, quia Mente potens, in qua Rationis
Lumen habet, famulos nullo certamine sensus
Temperat, & placidus sua pectora flectit habenis.

Lactantius, lib. IX. cap. IX. *Animum vincere, iram cohibere, fortissimi est. Hæc qui faciat non modo ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico. Non enim fortior putandus est qui Leonem, quam qui violentiam, & in semetipso inclusam feram vicerit, Iracundiam; aut qui rapacissimas volucres deiecit, quam qui cupiditates avidissimas coercet, aut qui Amazonem bellatricem, quam qui Libidinem vincit, Famæ & pudoris debellatricem: aut qui fimum de stabulo, quam qui vitia de corde suo egerit; quæ magis sunt perniciosa, quia domestica & propria mala sunt, quam illa. Ex quo fit ut ille solus vir fortis debeat judicari, qui temperans est & moderatus, & iustus.* Seneca, lib. V. de Benef. cap. VII. *Vitia non tantum cum foris peccant, invisa sunt, sed cum in se retorquentur. Quem magis admiraberis quam qui imperat sibi? quam qui se habet in potestate. Gentes facilius est barbaras impatientesq; alieni arbitrij, regere, quam animum suum continere, & tradere sibi.* Agobardus Episcopus lib. de utroq; Regimine: *Prædicare debueras dominæ ludenti, si qua Regina semetipsam regere non novit, quomodo de honestate Palatij curam habebit? Sic Reges absolutè, immò & Dij sunt qui domitis affectibus imperãt.* Joannes Damascenus, libro IV. cap. XVI. Orthodox.

θεοὺς λέγω, καὶ βασιλεῖς, καὶ κυρίους, οὐ φύσει, ἀλλὰ τοὺς τῶν παθῶν βασιλεύσαντας, καὶ κρατήσαντας, καὶ τὴν τῆς θείας εἰκόνος ὁμοίωσιν, καθ' ἣν γεγέννηνται ἀπαραχάρακτον φυλάξαντας.

Unde Imperatoris pulcra est definitio apud Thalassium Centur. I. Sentent. XX. *Imperator censendus est, qui animo & corpore rationi subiectis, seipsum rexerit.* Hilarius, in Psalmum CXXXVII. *Confiteantur tibi, Domine omnes Reges terræ.] Quos Reges terræ propheta significet, iam in plurimis psalmis ostensum est. Reges, non gentium, sed Terræ. Id est sui uniuscuiusq; corporis Reges, desinente à se regno peccati.* Idem in Psalmum II. *Alios nobis Reges demonstrans Evangelia, scilicet in quos appropinquavit Regnum Dei, qui regnans in se peccatũ devicerint,*

qui sui ipsius corporis Reges sunt, Dominatui suo universa vitiorum incentiva subdentes: hoc enim in nobis est Regnum Dei. Cicero Paradoxis: *Quomodo, aut cui tamdem Libero imperabit, qui non potest cupiditatibus suis imperare? Refrænet primùm Libidines spernat voluptates, iracundiam teneat, coerceat avaritiam, ceteras animi labes repellat.* tum incipiat imperare alijs, cum ipse improbissimis Dominis, Dedecori ac Turpitudini, parere desierit. Dum quidem his obediet, non modo Imperator, sed Liber habendus omninò non erit. Vide Basilium Imp. cap. XI. ad Filium.

263. PROCLIVIOR USUS IN PEJORA DATUR.] Eo inclinante hominemq; rapiente Natura, quæ, cum accesserit, ex Fortuna Licentia & Impunitas vitiorum, vix ulla ope retinetur, quin in pejus procumbat. Seneca, lib. I. Benefic. cap. X. *Idem semper de nobis pronunciare debebimus, malos esse nos, malos fuisse, invitus adijciam, & futuros esse.* Reges autem ipsa potentia trahit in vitia. Vide eumdem Epist. XCVII. Alter in Hercule Furente:

> *Pejora juvenes facilè præcepta audiunt.*
> *Ut nemo doceat fraudis & scelerum vias,*
> *Regnum docebit.*

Infinita se adcudant, si Commentaria scribas.

264. SUADETQUE LICENTIA LUXUM.] PLutarchus ad Indoctum Principem: *Apud humiles & plebeios admixta imbecillitati stultitia peccandi occasione destituitur, vecordiaq;, tamquam somnijs vitiosis, animus exagitatur, cum non habeat tantum virium ut cupiditatibus obsequatur. At ubi Potentia pravitas accessit, dementia affectibus adjicitur. Et verum est illud Dionysii, qui tum maximè se Imperio frui aiebat, cum celeriter faceret quæ vellet. Valdè autem magnum periculum est, cui licet facere quod vult, ne is velit, quæ non debet. Pravitas à potentia celerem nacta cursum omnes animi motus in facta expellit: De Ira cædem, de Amore adulterium, de Avaritia publicationem alienorum bonorum, facit. Nā simul ac verbum emissum est, perijt, qui offenderat. simul ac suspicio incidit, interficitur, qui delatus est.* Multis qui de Regno præcepta dederunt, quiq; Reges laudaverunt; nec ullam virtutem magis meritò laudant atq; ingerunt, quam Moderationem. Vide & non paucis Herodianum, Libro I. μετὰ μάρκον. Qui dignè adscitis exemplis & monitis enarrare hæc voluerit, vocibus singulis singulos libros impendat.

265. EFFRENA.] Ab indomitis animalibus. *Frena. leges.* Boethius, lib. II. C. P.

> *Quænam Frena cupidinem Certo Fine retentent?*

Juvenalis, Sat. VIII. *pone iræ frena modumque Pone & Avaritiæ* &c.

265. VIVERE CASTE ASPERIUS.] Major ergo Laus Temperantię in summa Fortuna, cui omnia licent. Regem prorsus exlutis vitijs, velut purum ignem, Deo se similem exhibere & præstare debere, multis divinis rationibus & sententijs docent, Ecphantus, Sthenides, Diotogenes, Musonius apud Stobæum Præceptis Regni.

265. TUM DURIUS IRÆ CONSULIMUS.] Tum virtus & labor est abstinere usu cupiditatum, cum est in promtu earum expeditio, reapse Imperatoribus, quorum voces sunt Leges. Inprimis, utpotè noxia plurimis, his coercenda ira, in quorum nutu vertitur Salus mortalium. Vide Senecam de Ira, Clementia, Panegyricos, Præceptorum Regiorum auctores. Moderationis nomine Theodosium istum mirè laudant Victorinus, Pacatus; sed præcipuè in Oratione Funebri Ambrosius. Scite Marcus Imp. lib XI. *nemini viro iracundiam convenire evincit.* Virum decere animo esse mansueto, etiam ergà malos, cum insani sit velle, ut bene agant, qui boni non sint. Idque à Duce faventium Musarum decimum Donum agnoscit. Vide & Stobæi Sermones de Magistratibus & Monitionum ad Regnum.

266. COMPRIME MOTUS.] Animum ipsum. Horatius:

animum rege, qui, nisi paret,
Imperat, hunc frenis hunc tu compesce catena.

267. NEC TIBI QUID LICEAT.] Summa & absoluta potestas Jus habere se credit in Lubidine, nihilque Imperanti non licere quod libeat. Unde cum dira facta prodeant, Sapientum chorus admonet Principes honestatis, quam dictat suus cuique animus, cujus regula Licitum quod sit à Libidinis regno separat, nec ultra illius terminos progredi regē monet. Apollonius ille decantatissimus, apud Philostratum, lib. V. cap. XIII. *Cave ne tibi liceat quod libuerit. Sic enim modestè rebus uteris.* Quod totum caput ad hanc Theodosianam instructionem pertinet. Sic Ferrandus Diaconus scribit Rheginoni Comiti: *Sic puni reum, Dux Christiane, ut non hominem, sed vitium perdere cupias; ubiq; Fidei tuæ memor sicut in facinoribus evitandis, ita & in flagitijs corrigendis. Solet quippè maximè potestas habenas laxare peccatis, quoties falsa felicitas ipsi fit major infelicitas: Ut, quia prohibere nemo audet, scelera committentem, aut LIBEAT quod LICET, aut LICERE putetur omne quod libet. Talibus igitur tentationibus pulsantibus, memento te esse Christianum.* Musonius penes Stobæum; Serm. XLVI. Non multum temporis durant qui ad subditos pro ijs quæ faciunt, non, convenit mihi, dicere solent, sed LICET mihi.

ὐ πολὺν διάγουσι χρόνον οἱ πρὸς τὰς ὑπηκόους, ὑπὲρ ὧν ἂν πράττωσι, μὴ τὸ καθήκει μοι λέγειν μεμελετηκότες, ἀλλὰ τὸ, ἔξεστί μοι. Auctor Octaviæ.]

Id facere laus est quod decet, non quod licet.

Summa ergo Honestatis, ut nec Liberet, quod non Liceret. Augustinus, Confession. lib. IX. cap. VIII. *Hac ratione percipiendi, & auctoritate imperandi, frenabat aviditatem tenerioris ætatis, & ipsam puellarum sitim formabat ad HONESTUM modum, ut jam nec Liberet quod non liceret.* Sermonis forma Paronymia dicebatur priscis. Romanus Aquila ex Alexādro Numenio: *Hac figura ita ornat orationem, ut in nomine aut in verbo interdum syllaba, nonnumquam littera, immutata, diversa significet, ut si velis sic enuntiare: Prætor iste, vel potius Prædo, sociorum: Et frequens illud apud veteres Cui quod libet, hoc licet.*

269. RESPECTUS HONESTI.] Decori. Id à primis Legumlatoribus præfixum velut studijs magnatum. Julianus Imp. Orat. I. in Laudem Constantij.

Νόμος ἐστὶ παλαιὸς τῶν ὑπὸ τὴν πρώτην φιλοσοφίαν ἀνθρώποις φήναντος, ἤτοι, κείμενος, ἅπαντας πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐπιτηδεύειν ἐν λόγοις ἐν ἔργοις, ἐν ξυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς κατὰ τὸν βίον ἄχρις ἐς μείζοσι καὶ καλοῦ παντὸς ἐφη πάντων δεῖ ὅτι κάλλιστον ἀρετὴ, ἧς αὖ ἡμῖν τῶν εὖ ἐχόντων ἀμφισβητεῖν?

Persius, Satir. II.

Compositum jus fasque animi, sanctosque recessus
Mentis, & excoctum generoso pectus Honesto.

Honestum, decentissimum. Maro, Georg. II.

Et quocunq; Deus circum caput egit honestum.

Ferius Helpericus, ævo ultimo, in rebus Caroli Magni:

Exoritur radijs cum primum Phœbus honestis
Et jubar ignicomo perlustrat Lumine montes.

Eodem ævo Alcuinus vita Willibrordi. *Pipinus Francorum rector Honestus:* Honestas morum, generosa gravitas Adelbodus, vita Henrici Sancti, Imp. *Cujus temporibus Sanctus Wolfgangus Ratisponensium præfuit Episcopus, tam Bonitate quam Nobilitate Regia conspicuus, & universa morum honestate præclarus.*

270. CREBRO SERMONE.] Iterata admonitione, ut numquam animo excidat. Sic Arcadio sua monita ingerit Synesius:

λέγομεν δὴ ἅ, τε χρέων εἴη βασιλέα ποιεῖν, ἅ, τε μὴ χρέων, αἰπαιδευθέντες αἰσχρὰ καὶ σεμνά. σὺ δὲ ἴσως ἐξ ἑκατέρας μέρος εἶδος ἐφιστάμενος, ὅταν ἐπιγνῷς ἤ παρεῖκεν, τὸ μὲν ἀγαπῶν, ὡς ἀπὸ φιλοσοφίας ἐγκεκριμένον, τὸ δὲ ἀποδιοπομπεῖσθαι, καὶ δυσχεραίνεσθαι δὲ, τὸ μὲν ὡς ἀεὶ ποιήσων, τὸ δὲ ὡς οὐκέτ' αὖθις.

271. MEDIO TELLURIS IN ORBE.] Ubi omnibus sis conspicuus. Rutilius, lib. I.

Extremum pars illa quidem discessit in orbem:
Sed tamquā medio rector in Orbe fuit.

De Re. Ecphantus Pythagoricus: *In terra & apud nos optimus quidem natura est homo; divinissimus autem Rex, & meliore conditione inter cæteros affluens, similis quidem corpore reliquis, utpotè ex eadem materia natus, ab optimo autem artifice productus, qui fabricavit eum, archetypum imitatus seipsum. Quocirca Rex unus & solus Creatori suo semper est familiaris: à subditis verò, ceu lumen aliquod, in Regia, conspicitur. Examinatur enim & probatur dignitas Regia non secus quam avium princeps Aquila, obversis Soli oculis. Eadem est ratio de regno: ut quod divinum est, & propter nimiam claritatem oculos obtundit. Etenim multi splendores, oculis obversantes, arguunt eos qui ascenderunt in altitudinem &c.*

272. CUNCTIS TUA GENTIBUS ESSE FACTA PALAM.] Ob altitudinem fati, in quo constituti sunt. Euripides.

τὰ τῶν βασιλέων ἁμαρτήματα πάντες ἴσασι.

Joannes Climacus, cap. V. Libri qui Pastor inscribitur.

καθόσον ὁ προεστὼς τὴν τε τῶν ὑποκειμένων, ἤ τε τῶν πόρρωθεν πίστιν πρὸς αὐτὸν πολλὴν θεάσεται, κατὰ τοσοῦτον λοιπὸν ἑαυτὸν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν ὀφείλει, ἐν πᾶσιν οἷς τε πράττει καὶ φθέγγεται, γινώσκων, ὡς πάντες εἰς αὐτὸν, ὡς εἰς ἀρχέτυπον εἰκόνα βλέπουσι, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰς ὅρον καὶ νόμον λογίζονται. Gunterus, lib. V.

Nec princeps latebras, nec Sol desiderat umbras,
Abscondat Solem, qui vult abscondere Regem.

Pedo Albinovanus, sive Ovidius, Consolatione ad *Livium*.

Imposuit te alto Fortuna, locumq; tueri
Iussit; honoratum, Livia, perfer onus.
Ad te oculos auresq; trahis; tua facta notamus:
Nec vox missa potest Principis ore tegi.

Cicero, Lib. II. de Officiis: *Siquis ab ineunte ætate habet caussam celebritatis & nominis, aut à Patre acceptam, aut aliquo casu atq; Fortuna, in hunc oculi omnium conjiciuntur, atque in eo, quid agat, quemadmodum agat, inquiritur. Et tamquam in clarissima luce versetur, ita nullum obscurum potest, nec dictum ejus esse, nec factum.* Plinius, Panegyrico: *Habet hoc privum magna Fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur. Principum vero non modo domus*, sed ipsa cubicula, intimosque recessus recludit, omniaq; arcana noscenda Famæ proponit atq; explicat. Seneca ad Neronem, de Clementia, lib I. cap. VIII. *Alia conditio est eorum qui in turba, quam non excedunt, latent: Quorum & virtutes, ut appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent. Vestra facta dictaque rumor excipit, & ideò nullis magis cavendum est, qualem famam habeant, quam qui qualemcunq; meruerint, magnam habituri sunt. Nostros motus pauci sentiunt, prodire nobis ac recedere, ac mutare habitum sine sensu publico, licet. Tibi non magis quam Soli latere contingit. Multa contrà te lux est: omnium in istam conversi sunt oculi. Prodire te putas? Oriris. Loqui non potes, nisi ut vocem tuam quæ ubiq; sunt, gentes excipiant.* Idem, lib. III. de Ira, capite XIV. *Cambysem Regem, minus deditum vino, Praxaspes, unus ex carissimis, monebat, ut parcius biberet, Turpem esse dicens Ebrietatem in Rege, quem oculi omnium auresque sequentur.* Hinc

Hinc capiendum quod plurimos Operum testes Hieroni Pithionice tribuit Pindarus, Od. I. Et paria legas, apud B Hieronymum Epist. III. Vbi nonnihil notat & elegans Scholiastes Henricus Gravius. Papinius lib. II. Thebaid. *Sollers deprendere semper Fama Duces.* Gulielmus etiam Brito noster, lib IV. Philipp.

> *Nec Rex celatur, nec mons absconditur: ipsa;*
> *Regia majestas, numquam se passa latere;*
> *Quicquid agat, Regis persona patebit ubique.*
> *Quæsitasque negans sibi caligare tenebras*
> *Proditur, & latebras mediis non invenit umbris.*
> *Dum quocunque specu proprio splendescit ab igne.*

Aulici nostri Carmina huc producta olim, sua in statione melius legentur.

273. NEC POSSE DARI REGALIBUS USQUAM SECRETUM VITIIS.] Quia minima etiam principum peccata continuò in ore sint omnium. PLutarchus Fragmento supra Laudato.

πρὸς ἀπαίδευτον ἡγεμόνα, οὐδὲ γὰρ λαθεῖν οἷόντε τὰς κακίας ἐν ταῖς ἐξουσίαις, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπιληπτικούς, ἂν ἐν ψύχῃ τινὶ γένωνται, καὶ περιενεχθῶσιν, ἴλιγγος ἴσχει, καὶ σάλος, ἐξελέγχων τὸ πάθος αὐτῶν. τοὺς δὲ ἀπαιδεύτους, καὶ ἀμαθεῖς, ἡ ψυχὴ μικρὸν ἐκκουφίσασα πλούτοις τισὶν ἢ ἡδοναῖς, ἢ δόξαις, ἢ ἀρχαῖς, μετεώρους γενομένους, εὐθὺς ἐπιδείκνυσι πίπτοντας.

Additque: Atq; adeo, sicut inter vasa non facilè discernere possis, quod eorum integrū, quod sit vitiosum; ubi aliquid infuderis, statim apparet quod perfluat, ita animæ, rimis fatiscentes, infusam potentiā non continent, sed foras diffluunt, cupiditatibus, iracundiis, arrogantiis, ineptiis.

καὶ τί δεῖ ταῦτα λέγειν, ὅπου καὶ τὰ σμικρότατα τῶν ἐλλειμμάτων περὶ τοὺς ἐπιφανεῖς, καὶ εὐδόξους συκοφαντεῖται. Κίμωνος μὲν ὁ οἶνος διαβολή. Σκιπίωνος ὁ ὕπνος. Λούκουλλος ἐπὶ τῷ δειπνεῖν πολυτελέστερον ἤκουε κακῶς.

Mos enim & Natura velut vulgi est, de potentibus malè loqui. Seneca, lib. III. de Ira, cap. XXII. PLutarchi fragmentum id est, licet à Stobæo Tractatu de Magistratu non pauca indidem nomine Demosthenis producantur.

274. LVX ALTISSIMA FATI.] Splendor dignitatis. Arcadius IC. cap. Vn. de Offic. Præf. Prætor. *Credidit enim Princeps eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii magnitudinem adhibeatur, non aliter indicaturos esse, pro sapientia ac LVCE dignitatis suæ, quam ipse foret judicaturus* Honorius & Theodosius L. III. Cod. de Commerc. *Nobiliores Natalibus, & honorium Luce conspicuos; & patrimonio ditiores perniciosum Vrbibus mercimonium exercere prohibemus.* Lux Dominii. Diocletianus & Maximianus. L. VIII. de PLagiariis.

275. ABSTRVSOS EXPLORAT FAMA RECESSVS.] Vera haud dubie lectio, quam ex libris priscis docti restituerunt, malè turbantibus nonnullis Editionibus. Scriptus noster OBSTRVSOS, ut ex Cujacianis etiam Claverius promulgavit, indidemque recepit Scaliger. Recessus, loca remota, abdita Rutilius de Roma.

> *Te, Dea, te celebrat Romanus ubique recessus.*
> *Pacificoque gerit libera colla jugo.*

Verum autem famam propalare omnia clarorum hominum negotia, Symmachus lib. I. Epist. CII. *Mediolani te agere ante litteras tuas fama pertulerat, quæ nihil ignorari de viris conspicuis patitur.*

276. SIS PIUS IN PRIMIS.] De Pietate in Deum, an de Clementia loquatur ambigi-

bigi video. Utriusque nomine quantum exemplum Honorio præbuerit, monitor Theodosius Epistolæ & Sermones Beati Ambrosij indicant. Sanè si in Deum religionem cultiorem capies aliter, quam vulgo fit, sequentia erunt capienda. Vt Dei clementiam videlicet non Principis dicat Imperator, cui æquentur nempe mortales gratuita & sola ipsius Numinis Benignitate. Sed non est necesse difficili afflictaque interpretatione à Clementiæ Regalis commendatione recedere velle, cum PIUS hoc loco non Religiosum, sed mitem, benignum, Clementem, designet, ut alibi his libris notatum, feceruntque ante nos natos doctissimi viri, ut Petrus Faber lib. III. Semestrium, Aldus Manutius Commentatio de Epistolis, alij. Sic & Salvianus *Severitati Pietatem* opponit, extremo. Lib. I. de Gubernat. Divina: *scilicet quia plenus misericordia & justitia Dominus, & PIETATI sua multa donat per indulgentiam, & severitati per disciplinam. Nos pauca potius his de Pietate* in Deum, deque Clementia, quæ Principem deceant, adscribemus, verborum nostrorũ de more, parci, ipsis optimorum auctorum. *Pietatem primam* virtutum statuunt, Pythagoræ, Phocylidis, Petronij Arbitri, carmina, vulgò notissima. Eam in Imperatore primam desideres, Synesius de Regno:

εὐσέβεια δὲ πρῶτον ὑποβεβλήσθω, κρηπὶς ἀσφαλὴς, ἐφ' ἧς ἑστήξει τὸ ἄγαλμα ἔμπεδον τῆς βασιλείας.

Gregotius Thaumaturgus:

εὐσεβείας ἐπὶ πᾶσι φροντιστέον, ἣν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν, ὀρθῶς λέγοντες, αὕτη γὰρ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Gallus Imperator, Epistola ad Julianum Fratrem: ἐγὼ δὲ ἐν σοὶ τοῦτο ἂν εἴποιμι κατὰ τὸ ὁμηρικὸν—Βάλλ' οὕτως, καὶ ἐπὶ τοιαύταις μνείαις εὔφραιν· τοὺς ἀγαπῶντας, μεμνημένος ὡς οὐκ ἐστὶ τι θεοσεβείας ἀνώτερον, ἡ γὰρ εἰς ἄκρον ἀρετὴν παιδεύει, τὸ μὲν ψεῦδος, ὡς ἀπατηλὸν, μισεῖν, τοῦ δὲ ἀληθοῦς ἔχεσθαι, ὅπερ μάλιστα ἐν τῇ περὶ τὸ θεῖον φαίνεται θρησκείᾳ· ὄχλος γὰρ πάντως φιλόνεικον, καὶ ἄστατον.

Hinc Laudum sive Titulorum Imperatoriorum non minimus, neque infrequens, piissimus. Vrbicius in ingenioso Commento Militari:

ἐπειδὴ νῦν ἀθρόως εἰς ἐκδίκησιν τῶν ῥωμαϊκῶν πραγμάτων θεόθεν κινούμενος, ὁ καλλίνικος καὶ εὐσεβέστατος δεσπότης ὥρμησεν, ἐτόλμησα μίαν παράταξιν προσθεῖναι.

Et adeo quidem hoc Pietatis Encomium principibus placuit, ut Justinianus, sub pœna temeratæ majestatis vetuerit alios magistratus, præter summum, quamlibet conspicuæ dignitatis, eodem uti. Constitut. Novella. XCIII. Apud Julianum Patritium: *Invenimus Quæstorem & Præfectum Prætorio per Orientem, in Sacro Auditorio hisdem inter locutionibus uti, quibus nos utimur: dicebant enim, NOSTRA SERENITAS, & NOSTRA PIETAS, & MANSVETVDO: & advocati eisdem vocibus ad eos utebantur. Nos illa illicita verba sibi vindicare nulli concedimus; Sin autem hoc fiat, majestatis crimine temeratores obnoxii sunto.* Ratio rei, quod per solam Pietatem, quod Claudianus isthic testatur, Deo accedant Imperatores, qui nequaquam parem sibi mortalium quemquam habere volunt. Notanda egregia verba Greg. Thaumaturgi, quorũ partẽ modo libavimus, ex Charisterio Origenis; quæ paucis verum finem virtutum omnium & studiorum, Christiano homine dignorum proponunt, Monitore eo viro, quo Deo acceptior, & miraculis illustrior ab Apostolis usq; vix quisquam floruit:

Ἐμπνίξας ἔρωτα τῇ αὐτοῦ ἀρετῇ, καὶ τοῦ κάλλους τῆς δικαιοσύνης, ἧς τὸ χρύσεον ὄντως ἔδειξεν ἡμῖν πρόσωπον, καὶ φρονήσεως, τῆς πᾶσιν ἐφεσίμου, καὶ τῆς ἐρασμιωτάτης σοφίας, τῆς ἀληθοῦς, καὶ σωφροσύνης τῆς θεοειδοῦς,

εἰδὼς, ἣ ἐστι ψυχῆς ἀπάθεια, καὶ εἰρήνη πᾶσι τοῖς κτησαμένοις αὐτὴν, καὶ ἀνδρείας τῆς θαυμασιωτάτης ὑπομονῆς, καὶ ἐπὶ πᾶσιν εὐσεβείας, ἣν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν ὀρθῶς λέγοντες, αὕτη γὰρ ἐστιν ἀρχὴ, καὶ τελευτὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ ταύτης τε γὰρ ὁρμώμενος, ῥᾷστα ἂν ἡμῖν ἐπιγένοιντο, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ, εἰ τοῦ ὁμοίως θεῷ κτήσασθαι ἑαυτοὺς ἐπιθυμοῦντες, καὶ σπεύδοντες τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ἐπιμελοίμεθα: ὅπως μὴ ἀνάξιοι, καὶ ῥυπῶντες, μηδὲ πάσης ἀρετῆς καὶ σοφίας, ὥσπερ τινὸς ἀγαθοῦ τιμωροῦ, καὶ ἱερέως σοφωτάτου προσιέμεθα τῷ θεῷ, τό γε πάντων πλέον, οὐχ᾽ ἕτερόν τι οἶμαι, ἢ καθαρῷ τῷ νῷ ἐξομοιωθέντα προσελθεῖν τῷ θεῷ, καὶ μένειν ἐν αὐτῷ.

Principibus Romanis ab divinæ Pietatis imitatione divinitatis quoque honorem accessisse edisserit Themistius, Oratione quam Speciatim de Humanitate hujus Theodosii nostri habuit Imperatoris in Deum officio, pleni aliorum Commentarij, & pulcrè Leo Philosophus Tacticorum cap. II.

Παρακελευόμεθα σοι οὖν, ὦ στρατηγὲ, πρώτην ταύτην παρακέλευσιν καὶ παραίνεσιν, ὥστε πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων θεοσεβείας, καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὸν θεὸν ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ φοβεῖσθαι αὐτὸν, καὶ ἀγαπᾶν ἐξ ὅλης καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐκτελεῖν ἐντολὰς, καὶ τὴν ἐκείνου εὐμένειαν ἐκ τούτου προσλαμβάνεσθαι, ἵνα ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, ὡς φίλος φίλῳ, εἰ καὶ πολυμηρὸν τῷ κοινῷ δεσπότῃ θαρρῶν προσεύχῃ, καὶ τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας εἰς αὐτὸν ἔχων, τὴν αὐτοῦ βοήθειαν ἐπισπάσῃ, &c.

Rationes & argumenta idem scitè sanctèq; proponit ejusdem Libri Epilogo, fusius quidem, utpote, quibus omnem veram & Principalem Philosophiam voluerit complecti. His Theodosianis similia media Barbarie Comiti Lippiensium Ex ore Patris præcipit, miraculo quodam ævi & loci, Iustinus versificator. Quæ & apponemus:

Nil inconsultum facias, nihil impetuosè,
Tentes, sit Ratio prævia, quicquid ages.
Nullus adulator te fallat, sive susurro,
Nulla horum verbis est adhibenda fides.
Tu Dominos reverere tuos, quibus esse fidelis
Ex fidei debes conditione data:
Subjectos tibi promoveas, ope, rebus, amore:
A quibus adversam vim removere stude.
Sis pius in miseros, humiles nec despice. Tutor
Non desolator pauperis esse velis.
Vindictam differ donec tu quid sit honestum
Sive quid expediat pẽdere corde queas.

Tales exhortationes libris literisq; comprehensæ sunt à Basilio & Emanuele Palæologo, Imperatoribus. Tirole fictitio Scotorum Rege, Winsbekio, Nobili, Germano, aliis. Quibus obsecundare filiorum fuerit. Auctor incertus Panegyrici laudat in Constantino: *Iustitiam Patris atque Pietatem sic imitaris & sequeris, ut omnibus ad te confugientibus, diversamque opem, aut contra aliorum injurias aut pro suis commodis postulantibus, quasi legata Patris videaris exsolvere, idque ipsum coram gaudeas prædicari, quicquid tu justè & Liberaliter feceris, filium Constantij necessario præstitisse.* Idque spondet voverque hæredibus porro suis. Filius Germani Comitis, apud eumdem versificatorem Iustinum:

Hæc ad verba patris humentia filius ora
Celat, quem fletus vix sinit ista loqui.

Caro

Care pater merito, quia sum tibi carus, Amoris
Nam mihi multa patent experimenta tui.
Tu mihi nunc præcepta, fidem testantia, tradis,
Quæ servabo libens, dum mihi vita manet.
Observanda meis, hæredibus ista relinquam.
Hæc utinam memori mente tenere velint.

276. CVM VINCAMVR IN OMNI MVNERE.] Cum Deorũ immortalium ea, inquit, sit potestas, ea majestas, ut, quamlibet summa ope adnitamur eorum virtuti esse similes, relinquamur tamen nullis non muneribus, quibus afficiunt illi mortalia & conservant. Vna sola nos illis Clementia exæquat, ut pariter atque illi cœlitus. Sic nos in terris, vicem eorum gerentes, prodesse hac virtute valeamus generi humano. Videntur translata hæc de Pindaro, cujus gloriosa verba sunt. Nemeonic. VI.

Ἓν ἀνδρῶν ἓν θεῶν γένος, ἐκ
Μιᾶς δὲ πνέομεν
Ματρὸς ἀμφότεροι.
Διείργει δὲ πᾶσα κεκριμένα
Δύναμις, ὡς τὸ μὲν οὐδέν.
Ὁ δὲ χάλκεος ἀσφαλὲς αἰεὶ ἕδος
Μένει οὐρανός, ἀλλά τι προσφέρομεν
Ἔμπαν, ἢ μέγαν νόον, ἤτοι φύσιν ἀθανάτοις.
Καίπερ ἐφαμερίαν
Οὐκ εἰδότες, οὐδὲ μετὰ νύκτας

Scholiastes Priscus: ἐμφαίνει διὰ τοῦ προοιμίου, ὅτι κοινωνίαν τινὰ πρὸς τοὺς θεοὺς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν, τῇ εὐφυΐᾳ, καὶ τοῖς ἔργοις τοῦ νοῦ, ὅτι δὲ κοινὸν ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τοὺς θεοὺς τὸ γένος, καὶ Ἡσίοδος μαρτυρεῖ.

Sanè nobilissimum humanæ mentis opus Clementia, qua, si quoquam, Deos accedũt Principes. Synesius, Epist. XXXI.

Αὐτὰς δὲ τὰς ψυχὰς τῶν πόλεων προσῆκε τοὺς καιροὺς ἑκάστους οἷον συμπαριστάναι, συνηγόρους τε, καὶ συμμάχους, καὶ τοῦ κοινοῦ θεοῦ δεῖσθαι, γενέσθαι σοι πεπτωκυίας ἀμοιβὰς τῆς ἐνδεχομένης ἐκείνου μιμήσεως, τὸ γὰρ εὖ ποιεῖν, ἐν τοῦτο μόνον ἔχουσι κοινὸν ἔργον ἄνθρωπος καὶ θεός, ἡ δὲ μίμησις, οἰκείωσίς ἐστι, καὶ συνάπτει πρὸς ὃ μιμεῖται τὸ μιμούμενον. Διάκεισο τοίνυν, ὡς ἀπειργασμένος, οἰκείως τῷ θεῷ, τῇ κοινωνίᾳ τῆς εὐεργετικῆς προαιρέσεως, καὶ σύνεσο γλυκείαις ἐλπίσιν, ὁποῖαι τῇ τοιαύτῃ τῆς ψυχῆς διαθέσει προσήκουσιν.

Ad verbum cum Claudiano Themistius. Orat. V. Verbis Oraculi Rationem reddentis quapropter Lycurgum Deum appellaverit. Τί οὖν ἐστιν, ὃ ἐν Λυκούργῳ κατενοήσας, μᾶλλον ἐπῆλθε τῷ θείῳ προσρήματι, ἢ τῷ ἀνθρωπίνῳ; ἡ πρᾳότης, καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἡ εὐσέβεια, καὶ ἡ τούτων ἔξαρχος, φιλανθρωπία, καθ' ἣν μόνον δύναται βασιλεὺς θεῷ ὁμοιοῦσθαι.

Quem & expressisse nostrum existimem. Eodem sensu Baldricus Archiep. Dolensis lib. IV. de Bello Hierosol. c. XVI. *Serenitas in eo specialiter effulget, clementia in eo floret, quæ geminæ Sorores præcipuè decent principes.*

276. SOLA DEOS ÆQUAT CLEMENTIA NOBIS.] Comparatio Dei & hominis, quæ ducta videatur de fontibus sacrarum Litterarum, quibus Judices Regesque Dii appellantur Exodi XXII. Psalmo LXXXII. &c. Seneca lib. I. de Clement. capite VII. *Quoniam Deorum feci mentionem, optimè hoc exemplum Principi constituam.* *Vide illud caput,* huic loco totum cõponendum. Pariter de eadem Virtute idem Seneca, Apolocynthosi: *Pietate & Iustitia Principes Dii fiunt:* Tacitus, Annali. XV. *Addita modestiæ fama, quæ nec summis mortalibus aspernanda est, & à Diis æstimatur.*

stimatur. *Hoc est proximo à Numinibus loco ponere mortalium primos.* Marcus Antoninus Imp. Epistola ad Faustinam: *Non enim quicquam est quod Imperatorem Romanum melius commendet gentibus, quam Clementia. Hac CÆSAREM DEVM FECIT, hac Augustum consecravit, hac patrem tuum inprimus Pii nomine ornavit.* Longinus περὶ ὕψους, libro qui auctorem Politicum, Eloquentem, doctum, simul arguat.

εὖ γὰρ δὴ ὁ ἀποφηνάμενος τί θεοῖς ὅμοιον ἔχομεν, εὐεργεσίαν, εἶπε, καὶ ἀλήθειαν.

Justinianus Imp. L. XVI. de Donat. inter virum & Vxor. *Cum itaque in utroque casu oporteat Augusto remedio caussam dirimi, cum nihil tam peculiare sit Imperialis Majestatis, quam Humanitas, per quam solam Dei servatur imitatio, in ambobus casibus firmam esse donationem, censemus.* Evagrius Monachus: *Homo nulla re propius ad similitudinem Dei accedit, quam bene de aliis merendo.* Salomon Episcopus de re eadem:

Crebrius id libuit versus concludere vinclo,
Vt quod mortales aptat, jungitque Tonanti,
Alterutrum soniet sincero fœdere nosmet.

Philo Iudæus Libro περὶ τῶν μετονομαθέντων. τὸ ἄμεινον δὲ ἐστιν ἀφελεῖν, ἀλλὰ μὴ βλάπτειν ὅσους ἂν οἷόν τε ᾖ, τὸ γὰρ ἐπιεικὲς θεῷ, τοῦτ᾽ ἐστιν, ἐπεὶ κἀκείνῳ δύναμις μὲν ἐστι δρᾷν ἑκάτερα, βούλεται δὲ μόνα τ᾽ ἀγαθά. ἀεὶ γὰρ ἐστιν ἐπιμελὲς αὐτῷ, καὶ ταῖς εὐεργέτισιν αὐτοῦ δυνάμεσι, τὸ πλημμελὲς τῆς χείρονος οὐσίας μὴ ποιεῖν, καὶ μεθαρμονίζεσθαι πρὸς τὴν ἀμείνω, ταῦτα μιμεῖσθαι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἄρχοντας, εἴγε τις αὐτοῖς φροντὶς ἐξομοιώσεως τῆς πρὸς θεόν.

Quæ & à magistro Philonis, vel certe Condiscipulo, Platone prolata non absimiliter, Claudianus noster etiam sequentibus secutus videatur. Quæ autem dicat idem noster Sapiens, quibus vincatur à Deo homo, quibusque solis ad eum proximus accedere possit, nemo clarius nobis dixerit, vatemque enarraverit Themistio, cujus ex Philadelphis hæc verba sunt, Oratione Synesio ab aliis adscripta.

Μόνον δὲ, inquit, ἐκεῖνο θεῖον ἀτεχνῶς, καὶ βασίλειον, ἐπ᾽ ἐξουσίας ἔχειν, καὶ ἐν ῥαστώνῃ εὐδαιμονίαν ἀνθρώπων, καὶ τοῦτο ἡ θειότης ἐστὶν, ἐξ ἧς συνεχῶς ὑμᾶς ὀνομάζομεν, ἣν οὐχ ὅσιον ἄλλως ἐπαληθεύεσθαι, μὴ προσυπαρχούσης φιλανθρωπίας, ὡδὶ δὲ σκόπει, τριῶν ὄντων οἷς ὁ θεὸς διαφέρων θεός ἐστιν, ἀϊδιότης ζωῆς, περιουσία δυνάμεως, τὸ μὴ διαλείπειν ἐν ποιεῖν ἀνθρώποις, καθ᾽ ἓν μόνον τὸ ἔσχατον τῶν εἰρημένων ἐφικτὴ βασιλεῖ πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότης, τὸ μὲν γὰρ ἐν τῷ χρόνῳ ποτὲ ἐξικέσθαι τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ τῇ περιουσίᾳ τῆς δυνάμεως ἁμιλληθῆναι, οὐδεὶς ἂν οὐδ᾽ ἐγγὺς ὑπολάβοι, ὅστις μὴ προείποι τοὺς Ἀλωάδας ἀποπληξίᾳ, ἡ δὲ εἰς ἀνθρώπους ἀγελὴ, καὶ πρᾳότης, καὶ εὐμένεια, ὀκνῶ μὲν εἰπεῖν, καὶ λίαν ὀκνῶ, αὕτη ποιεῖ θεοείκελον, αὕτη θεοειδῆ, οὕτω διοτρεφὴς γίνεται βασιλεὺς, οὕτω διογενὴς, οὕτως αὐτῷ τὴν θειότητα ἐπιφημίζοντες οὐ ψευσόμεθα.

277. NEV DVBIE SVSPECTVS AGAS.] Nihil æque dedeceat Heroicum & cœlestem animum principis, quam vel Calumniis credere, vel indulgere suspicionibus, rumusculisve capiendis summum culmen inflectere. Sprevere etiam apertam maledicentiam summi principes, de Cæsare Suetonius, de Augusto, Seneca lib. II. de Ira, cap. XXIII. XXIV. Themistium Oratione III de Amicitia. Basilium & Emanuelem ad Filios. Suspicando occasionem peccatis dari scisciт. Seneca, Epistola II. Scite Anianus Chrysostomi super Matthæum interpres: *Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est, sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui malus est.*

47. In Alexandro Severo, quem summopere aliarum rerum dilaudat, notat Lampridius, *suspicionibus indulgentiorem fuisse.*

278. FALSUS AMICIS.] Nulli verè amicus, simulator Amoris. *Fictum* dicit Capitolinus Marco: *Dederunt ei vitio quod & Fictus fuisset, nec tam simplex quam videretur, aut quam vel Pius vel Verus fuisset.* Tacitus, Annal I. *mortuo Augusto. At Romæ ruere in servitium Consules, Patres, Eques; quanto quis illustrior, tanto magis falsi ac festinantes.* Benè, præcipit Basilius Imperator Leoni Philosopho, Filio; cap. XXXV. *Omnium potentissimum vinculum est amicitiæ caritas. Nihil est enim in rebus humanis, quod cum amico fideli commutari possit. Constanter itaque Amicitiam serva, omni & Tempore & loco, cum iis quos veros amicos semel expertus fueris, ut & illi sine ulla titubatione aut suspicione, mutuum erga te animum gerant. & ne umquam amico ingratus sis. Pars est enim Pietatis benè merentibus gratiam referre, qui vero ingratus, ipsi sibi infensus est.* Sic ἀσφαλὴς φίλος φίλοισι Commendatur ab Euripide apud Stobæum, Principio ipso Sermonis Quadragesimi Sexti.

279. RUMORUMVE AVIDUS.] Quotidiè videmus hoc genus tumultuari semper, semper esse anxium animi. Contra noster Stiliconem Laudat. II. Panegyrico. De Fide verba faciens.

Hac fovet absentes hac longè sola remotis
Consulit: hac nullis avidam rumoribus aurem
Pandit ut ignarum numquam læsura clientem.

280. HORREBIT STREPITUS.] Anxius, timidus. Hujus enim ingenii hominem nota. Altera in Eutropium, de timidissimo Duce, Leone.

Ecce levis frondes à tergo concutit aura,
Credit tela Leo: Valuit pro vulnere terror.
Implevitque vicem jaculi, vitamque nocentem
Integer, & nulla formidine saucius efflat.

Isidorus Pelusiota Libro V. Epist. DLXI. οἱ ψοφοδεεῖς καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν τῶν δεινῶν καταπλήττονται, ὡς οὐδὲ φύλλον φέρουσι κινούμενον, τοῦ δέους κατὰ τῶν τυχόντων μεγάλας ἐμπιπλῶντος τὰς ὑποψίας.

Tales qui se arbitrio vulgi captationique auræ popularis dant. Sic de Pompeio jam seniore. Lucanus. lib. I.

totus popularibus auris
Impelli. plausuque sui gaudere theatri.

281. NON SIC EXCUBIÆ.] Amor subditorum, summum Principi præsidium, cui necquicquam Metum æquaveris, aut extortam armis subjectionem. Sententia nobilissimis scriptoribus frequentibus testimoniis contestata. Themistius, Oration. V.

συναγωνιστότερον δὲ φυλακτήριον εὔνοια φόβου. φόβῳ μὲν γὰρ εὔνοιαν οὐκ ἴσμεν καταλυθεῖσαν, εὐνοίᾳ δὲ δυνάμεις πολλάς, αὐτίκα τοῖς μὲν ἐκπεσόντι τοῖς εὐδοκίμοις τῶν αὐτοκρατόρων ἴσοι μὴ λίαν ὀλίγωροι καὶ ἐκκεχυμένοι: εἴπις δ' ἂν ἔφυ ἐπιβουλή, καὶ αὐτὴ κατεσβέσθη πρὶν ἐξαφθῆναι, τοῖς δὲ χαλεποῖς ἐκείνοις καὶ ἀνημέροις ἀεὶ τοὺς ἀλισκομένους ὑποπιμπλάμενοι, οὐκ ἐπέλιπον οἱ κατεγχειροῦντες.

Pacatus ad Theodosium: *Privatas quoque ædes divinis vestigiis consecrasti, remota custodia militari, tutior publici Amoris excubiis.* Synesius de Regno:

εὔνοια μόνη καὶ μάλιστα βασιλέως ἐστὶ ἰσχυρὸν φυλακτήριον.

Dio Cassius lib. XXXVII.

Νῦν δὲ καὶ ποι σοφώτατος ὁ Μιθριδάτης, ἐς πάντα τὰ βασιλικὰ γινόμενος, οὐκ ἔγνω ὅτι οὐδενὶ οὐδὲ, οὔτε τὰ ὅπλα, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν ὑπηκόων ἄνευ τῆς παρ' αὐτῶν φιλίας ἰσχύει. Herodianus libro primo τῶν

μετ

μετὰ Μάρκον, ὅτε γὰρ χρημάτων πλῆθ@ ἐδὲν αὐταρκὲς πρὸς τυραννίδ@ ἀκρασίαν, ὅτε δορυφόρων φρερρὰ ἱκανὴ ῥύσαδζ τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προύπαρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια, μάλιστα δ' ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκ@ ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητ@, πόθ@ δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητ@ ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. Vide multis Dionem Chrysostomum Orat. I. Demosthenem Orat. VIII. de Chersoneso & alibi. Xenophon Pædia VIII.

οἶσθα μὲν ἐν ἐ σύ, ὦ Καμβύση, ὅτε ἐτόδε τὸ χρυσὲν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασώζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πολλοὶ φίλοι σκῆπτρον ἀληθέστατον, καὶ ἀσφαλέστατον.

Seneca lib. I. de Clem. cap. XIX. *Verum est inexpugnabile munimentum, Amor civium.* Periander apud Diogenem Laertium.

εἶπε τὸς μέλλοντας ἀσφαλῶς τυραννίσειν τῇ εὐνοίᾳ δορυφορεῖσθαι, καὶ μὴ τοῖς ὅπλοις.

Plinius Panegyrico: *Frustra se terrore succinxerit qui septus caritate non fuerit.* Cicero, Philippica II. Ferrandus Parænetico: *Gubernationi Reipublicæ, Securitati, Saluti, Concordia, plus prospicitur, quando Dux optimus amari eligit, non timeri Dux amabilis, murus est patriæ: qui verò continuato in omni tempore rigore metuendus apparet; subditos facit omnes infideles, facile timet proditionem, facilius patitur, extraneus vivit inter suos.* Salvianus extremo lib. V. *Cur nihil judicas pretiosius quam nequitiam? Cur nihil præstantius quam rapinam? Disce vel à pagano homine virum bonum. Charitate enim,* inquit, *& benevolentia septum esse oportet, non armis.* Aristoteles, Epistola IV.

τοῖς μὲν ἀγνοῦσι μὴ τάνοιαν δίδε, τοῖς δὲ εὐνοῦσι τὰς χάριτας προχείρως νέμε, ταῦτα γὰρ πράττων ἐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δι' ὅλε συντηρῶν, ἀσφαλέστατα, καὶ ἀκίνδυνα τὰ τῆς ἡγεμονίας ἕξεις μέλαθρα.

Leo, Tacticon. cap. XX. v. CCVIII. de Imperatore: Boni Præfecti indicium, & magnæ virtutis significatio est si milites subjecti benivolo animo ipsi obtemperent, & si Labores sponte sua subierint, & in illis duraverint. Nam qui Necessitate & vi subjiciuntur, qui indignè se ac contrà quam præside dignum est, geruntsilli insidiatores, non Amici, Perfugæ non Constantes in periculis existimari debent. Idem, cap. II. v. XI.

καὶ ἀγαπώμενον δὲ παρὰ τῶν ὑπηκόων τὸν στρατηγὸν, εὐδοκιμώτερον οἴδαμεν γίνεσθαι, ὃν γὰρ ἄνθρωποι φιλῶσι, τούτῳ ἐπιτάττοντι μὲν ταχὺ πείθονται, λέγοντι δὲ καὶ ἐπαγγελλομένῳ οὐκ ἀπιστοῦσι, κινδυνεύοντι δὲ συναγωνίζονται, τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀγάπη, τὸ προθέναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ φιλουμένου.

Plinius lib. VIII. Epist. XXIV. *Male vim suam potestas aliorum contumeliis experitur: Longeque valentior Amor ad obtinendum quod velis quam timor Nam Timor abit, si recedas, Manet Amor ut ille in Odium, hic in reverentiam vertatur.* Libanius Basilico:

μέγα φρονῶν, οὐκ εἰ φόβῳ συνέχει τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐν φίλτρῳ τῶν ἀρχομένων φρουροῖτο δεινὸς εὐνοίᾳ μὲν ἀμοιβὴν, παίγματι δὲ νέμαι συγγνώμην, φιλονεικίας κρείττων, ὀργῆς βελτίων, ἡδονῆς ἄρχων, οἴεται γὰρ προσήκειν μὴ τῶν μὲν πόλεων κρατεῖν, τοῖς δὲ τῆς ψυχῆς πάθεσιν ὑπηρετεῖν. Julianus Constantiana I. εὔνοιαν εἶναι δεῖν παρὰ τῶν ὑπηκόων ὑπάρχειν τῷ βασιλεύοντι ἐρυμάτων ἀσφαλέστατον, ταύτην δὲ ἐπιτάττοντα μὲν καὶ κελεύοντα, καθάπερ εἰσφορὰς καὶ φόρους κτήσασθαι παντελῶς ἄλον, λείπεται δὲ λοιπὸν, καθάπερ αὐτὸς ὥρμηκας, τὸ πάντας εὖ ποιεῖν, καὶ μιμεῖσθαι τὴν θείαν ἐν ἀνθρώποις φύσιν.

Cicero lib. II. de Officiis. *Rerum omnium*

nec aptius est quicquam ad opes tuendas ac tenendas, quam diligi, nec alienius, quam timeri.

EXCUBIÆ.] Satellitia & excubias Romanorum Principum dicit solemnes. Quæ omnis res notata & illustrata pridem viris doctis. Accersitos in hunc usum ad Rhenum & ultra habitantes populos prodit Historia Augusta; Quin Cleopatram CCCC. Gallos in satellitium suum habuisse, quos postea nactus est, dono Cæsaris, Herodes Rex tradunt Josephus & Egesippus. Imitatio est Papiniana ex I. Thebaid. de paupere Regno:

> *Nondum impacatis Regum advigilantia somnis*
> *Pila, nec alterna ferri statione gementes*
> *Excubia, nec cura mero committere gemmas.*

Credebantur Romanis moribus hæ excubiæ, auctoritatem regno facere: Quare de re velut incredibili loquitur Marcus Antoninus: ὅτι δυνατόν ἐστι ἐν αὐλῇ βιοῦντα μὴ δορυφορήσεως χρῄζειν.

Stante Republica excubiæ hoc genus, arbitrio senatus assignabantur præsidij nomine benemeritis civibus. Exemplum apud Dionem, lib. XXXVI. de Pisone & Cotta, & notavit in Variis elegantissimus Curantius. Circumstantia pila, notant Metum periculi de ptopinquo, quasi proximè corpus Principis hoc genus custodiæ circumsepiebat. Quarum munus alioquin cingere Principem. Lucianus Necyomantiæ:

> τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διεσκεύασε, τιάραν δὲ ἐπιθεῖσα, καὶ δορυφόρους παραδοῦσα, καὶ τὴν κεφαλὴν στέψασα τῷ διαδ' μαλι.

Vtpote insigne Regium. Appianus, Civil. I. de Sulla: *Ipsi verò planè jam regnans Dictator, Consulibus praerat. Nam & Secures ei, ut Dictator, praferebantur. XXIV. & frequenti stipabatur satellitio, quemadmodum olim Reges.* Hinc τοὺς περὶ τὸν βασιλέα δορυφόρους vocant, ut Herodianus, lib. I. à corpore videlicet ejus non recedentes. Atque hoc insigne metum facientis & metuentis simul tyrannidis: Bono autem Principi non erit ineptum facere se tutorem tutelæ suæ, & ipsum, Bonitate nimirum & vigilantia sua, præsidiis suis præsidio esse, quod de suo in Basilica Oratione scribit Libanius:

> ἐκείνῳ inqt, ἡμέρα μὲν ἐν ἔργοις, νὺξ δὲ ἐν ἴσῳ ταῖς ἡμέραις, μέθη δὲ ἀπελήλαται, καὶ τὸ νήφειν ἐν συνηθείᾳ, ἀργὸς δὲ ἅπας ἔχθιστος, ὁ δὲ ἐγρηγορὼς, ἐπιτήδειος, φρουρὰν δὲ σώματος οὐκ αὐτὸς ἔχει τὴν παρὰ τῶν δορυφόρων, τὴν δὲ παρ' αὐτοῦ τοῖς δορυφόροις παρέχει, ἐπειδὰν γὰρ αἴσθηται κατειλλημένους ὕπνῳ πολλῷ, τοῖς μὲν οὐκ ἀσύγγνωστον τὴν ἀνάπαυλαν ἀφίησιν αὐτὸς δὲ, ὥσπερ ἀνταγωνιζόμενος τῇ φύσει, τὸ δόρυ λαμβάνων, περίπολον αὐτὸν τῶν βασιλείων καθίστησιν.

Satellitum hoc genus usum Romæ invexit Tarquinius Superbus, tyrannidis verę signum & præsidium. Dionysium lege libro IV. Deinceps eousque eorum officium extendebatur, ut scrutatos legamus gremios Regiam ingredientium, ne quo nocerent Principi. Suetonius Vespasiano, cap. XII. *Consuetudinem salutantes scrutandi, manente adhuc bello civili, omiserat.* Quæ ultimò Romanam Aulam nugæ irrepserint, habes in Arcanis Iustiniani apud Procopium.

283. ALTERNA FIDES.] Vt Ametur enim aliquis, Amet ipse amaturos necesse est. Seneca, Epist. Nona. *Quaris quomodo Amicum cito facturus sis? Hecaton ait: Ego tibi monstrabo Amatorium, sine medicamento, sine herba, sine ullius venefica carmine, Si vis amari, Ama.* Auctor ad Pisonem:

> *positoque per omnia fastu,*
> *Inter ut aquales unus numeraris amicos,*

Obse-

Obsequiumque doces, & Amando quaeris
Amorem.

Martialis, Lib. VI. Epigr. XI.

Ut praestem Pyladen, aliquis mihi praestet
Oresten.
Hoc verbis non fit: Marce, ut ameris,
ama.

Multa de Natura Amoris huc pertinentia Philosophi, inprimis Coryphaeus PLatonicorum PLotinus, quae huc non congerenda. Joannes Saresburiensis ad suum Librum.

Regula fida nimis, quisquis amandus, amet.

Columbanus in Monostichis.

Iam magnum reddas modico te munus amico,
Semper amicus ames, Amor est pretiosior
auro.

Ita legendi duo sancti viri versus, in quorum neutro mica salis vulgo est. Amorem ait idem auro pretiosiorem, utpote qui mutuam Benevolentiam ex se gignat, quę auro nequaquam comparabilis est. Arnaldus Abbas, opere sex Dierũ: *Christus est caritas, sincerissimus liquor, virtus mundissima, refrigerium animarum, Purificatio mentium, nec vasis inquinatis mera Spiritus bonitas illabitur, nec unquam immũdus unctione illa regali linitur. Charitas quippè est Amor, & qui non amat, Amari non potest.* Sophistae Graeci non inanem bonae mentis huc commenti sunt fabulam, de Erote atque Anterote, ut ille, natus quidem sine hoc fuerit, non potuerit autem in staturam convenientem prodire, sed illo postgenito habuerit opus Mater, uti utrumque ad Legitimum florem vitae produceret. Eam enarrat Themistius Orat. VII. Qui est Protrepticus Philosophię ad Nicomedienses: *Olim, cum Amorem peperisset Venus, caetera quidem formosus, & matre sua dignus haberi poterat; deerat unum, quod injustam convenientemq; tali forma staturam non excresceret, neq; augesceret corpus, sed diu, quantillus editus fuerat, commaneret. Hac tanta rei novitate, cum & Mater, & Nutrices infantis Gratiae, quid agendum, nescirent: adeuntes Themidem (nondum enim Delphos Apollo tenebat) orabant; ut aliquem exitum puero, tam inaudita tamq; insolita calamitatis ostenderent. At Diva: Ego vos ea anxietate Liberabo, infantis enim ingenium nec dum vobis notum. Tuus ille, Venus, Amor, Germanus ac sincerus, utcumq; solus nasci potest, crescere solus non potest: sed Anterote tibi est opus, si Erotem Crescentem videri cupis. Natura amborum fratrum haec erit, mutua alter alteri incrementi caussa erit, cum enim sese invicem gemini adspexerint, aequaliter adolescent, sin alteruter deerit, minuerentur ambo. Sic Anterotem parit Venus; statim gliscere Eros incipit, ac pennas producere, ac fieri grandior. Itaq;, tamq; ei sorti ac conditioni obnoxius, mirabiles sapè casus varietatesq; sustinet, modo vigens crescensq;, nunc marcescẽs, rursumq; alibi incrementum capiens. Sed perpetuo germani sui societatem desiderat, quem cum grandem animadverterit, majorescere & ipse contendit, eum contrahi animadvertens, minuitur & ipse, vel invitus.*

283. SIMPLEX GRATIA.] Candidus affectus, qualem Gratiam appellant Graecorũ aemulatione scriptores Latini. *Simplex* infucatum, candidum, sincerumque valet, uti contraria omnia duplex. Inspice Adversar. lib. XII. cap. XV. Sic non tristis gratia Sermonis, in affectata comitas, apud Petronium:

Sermonis puri non tristis Gratia ridet.

283. PULCERRIMUS IPSE.] Omninò legem dum ipsi, se sibi ligat, ob harmoniam tot partium.

284. MUNDUS AMORE LIGET.] Verba ipsa sunt Platonis Timaeo.

ἔκ δὲ τε δὴ τούτων καὶ τοιούτων τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη, δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστε εἰς τὸ αὐτὸ αὑτῷ ξυνελθὸν ὑπὸ τῶν ἄλλων, πλὴν ὑπὸ τοῦ ξυμφήσαντος γενέσθαι. Empe-

docles: ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα, ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φερόμενα, νείκεος ἔχθει.

Supernorum, omniumq; universi corporis membrorum admiranda Concordia, ad Subditorum Amorem Principem cohortatur. Ut constent enim minora majoribus. Concentu & Conspiratione omnium opus erit. Ita Aristides de Concordia, ad Civitates Asiaticas: *Nolite existimare si in Obsidionibus id nocet maximè, cum dispersa sunt præsidia, in Rebuspublicis, ac mutua consuetudine multas prodesse partes: verum concentum, si quo in alio loco, heic quidem valere plurimum. Hic est urbium verus ornatus, hoc maximum monumĕtum, hæc species pulcerrima. Hæc eorum sunt qui sursum respiciunt, non in fossas ac lapides; quique veram Naturam, non saxorum aut Lignorum, conspexerint, & ejus, à quo cuncta hæc reguntur, divinæ Reipublicæ partem eam, quæ nobis convenit, acceperunt. Nam & cœlum totumatque mundum, qui pulcerrimam omnium tum figuram, tum appellationem, sortitus est; una sententia & Amicitia vis administrat, cujus ductu & Sol procedit, suum perpetuò locum servans, & Lunæ facies, ac motus stellarum, temporumq; circuitus, ac singulorum inter se ordines perficiuntur, & recessus oportuni, rursumq; conjunctiones, observantur, dum vincit Concordia Discordia verò est nulla, nec nascitur, verum ordinationi omnia concedunt, & uno animo res omnes peragunt. Quocircà, si rectè sapere judicantur ij, qui præstătiores imitantur, illi sanè prudenter agent, qui se universos unum quiddam esse, quantum fieri poterit, arbitrantur.* Vide Auctorem & Interpretem de Mundo. Item Librum Qui ejusdem Tituli Philoni Judæo adscribitur. Hinc Socialis Machina, Mundus perhibetur Universus. Drepanius Florus de Cereo Paschali:

> *Legibus æternis, vertigine concita jugi,*
> *Volvitur immensi Socialis machina mundi.*

Ita Amorem Ducem & Choragum Harmoniæ omnium rerum facit Philosophus noster Parnassius.

πρόδηλον γὰρ εἰ μὴ τις ἔρως ἐπὶ τινι πραγματευθείη πράγματι, ἀμήχανον τοῦτο κατορθῶσαι, verè ait Demetrius Constantinopolitanus initio Hieraco Saphij. Sicque in Veneris, & mox Amoris, nativitate, Nonnus, lib XLI.

> πρώτη κύπριν ἐδέκτο.
> Καὶ τότε θοῦρον ἔρωτα, γόνης πρωτόσπορον ἀρχὴν,
> Ἁρμονίης κόσμοιο φερέσβιον ἡνιοχῆα,
> Ἀμφιφανὴς ὤδινεν, ἐν ὄφρυσι γείτονος ὥρης.

Sic Amicitia apud Theodorum Prodromum, in Exilio suo.

> Οὕτως μὲν, οὕτως, ἡ νοουμένη κτίσις,
> Ἐμοὶ κρατεῖται, καὶ μένει φρουρουμένη.
> Τὴν γὰρ θεατὴν, καὶ κατ' αἴσθησιν φύσιν,
> Τὸ κοσμικὸν πλήρωμα, τὴν κάτω κτίσιν,
> Τίς ἀμφιβάλλει, μὴ κρατεῖσθαι φιλία.

Quibus verbis scribĕdum Οὕτως μὲν ὅλως. Plura hujus rei ibidem legas. Multa in Collectaneis Physicis, apud Joannem Stobæum, cap. XII. Ostendit autem Divinum Amorem Principi Claudianus, ad ejus conciliandum subditis, quoniam eamdem ad parentem ipsi orbem personam Regi adsignant Sapientes, quam erga mundum suum habent Numina. Diotogenes Pythagoricus: *Cultus divinus omnino dignitatis Regiæ est. Siquidem inter præstantissima Natura Deus excellit. Terrenis & hominibus præstat Rex. Nempè ut Deus ad mundum, ita se habet Rex ad Rempublicam Et ut Respublica ad mundum, ita Rex ad Deum.* Civitas

vitai enim ex multis diversisque concinnata, mundi structuram & Harmoniam imitatur. Rex autem, gerens Imperium nulli obnoxium, lexq; viva existens, Dei figuram inter homines refert. A mundi autem Harmonia pendet homo, ut Hermes Trismegistus in Jatromathematicis concludit:

χωρὶς τῆς κοσμικῆς συμπαθείας ἀνθρώποις ἐδὲν ἐπιγίνεται.

Itaque microcosmus etiam iste particeps Harmoniæ, & Amore se suo ligat, ut sit unum corpus homo, per Spiritum dilectionis divinæ, nectentem & facientem ex tot diversis partibus unum corpus de quo diviné P. Paullus 1. Corinth. cap. XII. Sic illam omnium mundi partium Harmoniam in verò & unanimi cultu Creatoris sui agnoscunt Christiani etiam seriò scriptores R ritius, lib. I. Epist. V. *Opportunum vos admonendi tempus inveni, quo in Harmonia mundi Vniversa animantia, pariter bruta & elinguia, incedentia, volantia, reptilia, suis quaq; modis, suis sibilis, suis quæq; vocibus, etsi sono dissono, & ore diverso, pari tamen affectu, quasi uno concentu, in laudem proprij auctoris erumpunt, & potentiam, quam promere nequeunt, sentire seprodunt.* Qui de Verno Tempore sermocinatur. Huic Harmoniæ Chelin, hoc est Modimperatorem, Ducem, dant veteres Filium Dei, Servatorē nostrum, ut in Oraculo de eo veridico. cujuscunque Poëtæ:

ἑπτά με φωνήεντα θεὸν, μέγαν, ἄφθιτον, αἰνεῖ
Γράμματα, τὸν πάντων ἀκάματον πατέρα.
Εἰμὶ δ' ἐγὼ πάντων χέλυς ἄφθιτος, ἡ τὰ λυρώδη
Ἡρμοσάμην δίνης ἐρανίοιο μέλη.

184. AMORE LIGET.] Vinculo velut quopiam, quo genere firmam Amicitiam depingi docui libris Adversariorum. Sic vincula Amicitię in Natura agnoscit Theodorus Prodromus.

Οὐδ' αὐτὸ γοῦν ἔγνωκεν, ὡς ἔχθρας φύσις
Οὐκ εἶδε δεσμεῖν, ἀλλὰ τοὺς δεσμοὺς λύειν.

Sic Coronam in mutuo Amore rerum Sapiētes constituunt, partibus velut in circulum perpetuæ conjunctionis implexis. Vide Stobęi Physica, cap. περὶ τάξεως Κόσμου. His autem omnibus Sapientissimus Poëta Aequalitatem aut Aequabilitatem commendat Principi, uti mutua sibi benivolentia subjectos jungat, amans eos, eorum vicissim Amorem Magnifaciens. Ejus virtutis conveniens Encomium hauries, si voles expendere, in Libro Philonis Judæi de Principe, quem legendum suadeo. Quæ turbant hic in scriptura nonnulli Codices, tanti non sunt ut eorum ratio ulla habeatur De mutuo Amore mundi eleganter canit Boethius, lib. II. de Consol. Carm. VIII.

Quod mundus stabili fide
Concordes variat vices.
Quod pugnantia semina
Fœdus perpetuum tenent.
Quod Phœbus roseum diem
Curru provehit aureo,
Vt quas duxerit Hesperus
Phœbe noctibus imperet.
Vt fluctus avidum mare
Certo fine coerceat.
Ne terris liceat vagos.
Latu fundere terminos.
Hanc rerum seriem LIGAT
Terras ac pelagus regens,
Et cœlo imperitans, AMOR.
Hic si frana remiserit.
Quicquid nunc amat invicem
Bellum continuò geret.
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent solvere machinam.
Hic sancto populos quoque

Iancto

Iunctos fœdere continet.
Hic & coniugij sacrum
Castru nectit Amoribus,
Hic fides etiam sua
Dictat jura sodalibus.
O Felix hominum genus,
Si vestros animos Amor
Quo cœlum regitur, regat.

Inepti brutoque animo qui contrà perpetuas pugnas in Cœlesti corpore agnoscunt, non videntes certamina illa gigni ex Amore, & in ejus effectus redire. Desipuerunt vel maximè hic Empedocles & Epicuræi, atq; omnis Heracliti Schola, hinc hostilem animum in se partium, tamdemq; interitum universi concludens. Multis Lucretius Libro V.

Tantoperè inter se Cum maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello. &c.

Inepti & Astrologi, qui siderum & signorum cœlestium concordiam nullam, clarã autem discordiam agnoverint, ut non paucis, lib. III. Manilius. Cum effectus ostendant diffidere partes, ut fœdcunditas vniversi laxetur in novas semper formas.

285. NEC VI CONNEXA PER ÆVUM.] Sed Amore, de quo modo dictum. Appulejus de Mundo: *Sic totique Mundi sua instantia initiorum, impares inter se, conventus, pari, non discordante, consensu Natura veluti Musica temperavit. Namque liquidu[s] arida, glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqua confudit unumque ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum, constituit. Terramq;, mare, atq; cœlum, Solis Orbe, & Lunæ globo, cæterisq; Orientium & Occidentium siderum facibus ornavit, una illa parte mixta, quã quidem cunctu constat implicatam, dum confusa, dum libera Elementorum substantia. Ignis, aqua, Aeris, Terra, ex quibus hujus sphera convexit, & disparibus qualitatibus Natura conflata adacta est fateri concordia, & ex ea Salutem operi machinata. Principiorum igitur consensus, sibi Concordiam peperit, Perseverantiam verò inter se Amicitia elementis dedit specierum æqua partitio, dum in nullo alia ab alia vincitur, modo vel potestate æqualis. Quippè omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum ferventium, frigidorum, docente Ratione Natura, diversis licet reb. æqualitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemque reperisse.* Vide PLatonem Timæo, ejusq; Interpretes, Timæum ipsum & Ocellum.

286. QUI.] Quî, quomodo. Quomodo, ait. Sol, rapidissimus ignis, natura sua potens exurere omnia & tabefacere, si propius admoveret se, perditurus omnia, non id agat tamen, sed medio limite incedens nutriat potius subdita quam adurat? Sic in Phaetonte tyrannum veteres Theologi descripserunt, per mythologias ingruere soliti, cum Clementiam Divinam virtutem, superis Principes jungere urgeant, exempla subdentes cœlestia. Aristides Encomio Marci.

οἴεται δὲ τὸν ὡς ἀληθῶς βασιλέα τῷ τῶν ὅλων ἀπεικάσθαι βασιλεῖ. καὶ τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν πρόνοιαν ἁπάντων τῶν ἀρχομένων.

De Sole ad Principem pulcrè Agapetus Schedæ Regiæ cap. LI.

ἡλίου μὲν ἔργον ἐστὶ, τὸ καταλάμπειν ταῖς ἀκτῖσι, τὴν κτίσιν, ἄνακτος δὲ ἀρετὴ, τὸ ἐλεεῖν τοὺς δεομένους, κἀκείνου δὲ φωτεινότερος ὁ εὐσεβὴς βασιλεύς. ὁ μὲν γὰρ ὑποχωρεῖ τῇ διαδοχῇ τῆς νυκτὸς, ὁ δὲ οὐ παραχωρεῖ τῇ συναρπαγῇ τῶν κακῶν. ἀλλὰ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἐξελέγχει τὰ κρυπτὰ τῆς ἀδικίας.

Medium limitem soli dat respectu cæterorum PLanetarum, quibus pari numero utrinque stipatur. Philo de vita Moysis, Lib III.

ἔπειτα δὲ πάντων λαμπαδία π ἢ λύχνοι ἑπτὰ, σύμβολα τῶν λεγομένων παρὰ τοῖς φυσικοῖς ἀνδράσι πλανήτων. ὁ γὰρ ἥλιος, ὥσπερ ἡ λυχνία, μέσος τῶν ἓξ τεταγμένος, ἐν τετάρτῃ χώρᾳ φωσφορεῖ τοῖς ὑπεράνω τρισί, καὶ τοῖς ὑφ' αὐτὸν ἴσοις ἁρμαζόμενος.

ν@ τὸ Μουσικὸν καὶ θεῖον, ὡς ἀληθῶς, ὄργανον.

287. CONTENTUS LITTORE PONTUS.] Miraculo celebri etiam Sacris Litteris. Vide Animadversiones in Priorem Rufinianum.

288. TERRAS AMBITQUE VENITQUE.] Mundum nostrum circumfuso aere attineri, & in se librato pondere ferri, tradunt consensu Physici. Vide Stobæum Eclogis. Macrobium libro I. in Somnium Scip. capite XXII. PLutarchum Placitis, Plinium, libro II. cap. V. Phornutum capite I. Mytholog. Lutatium, Theb. VIII. Lucretium, libro I. Manilium, lib. I. Lucanum, Lib. I. Sextum Empiricum, Nicephorum Blemmydem, alios.

289. QUI TERRET PLUS IPSE TIMET.] Nobilissima sententia, Medio ævo non uni auctori celebrata, ut coævo Friderico Barbarossæ Sacræ Expeditionis scriptori, Alano, Sparano, alijsq; in Gnomologijs. Verissimum autem τοῖς διαπεπραγμένοις βίᾳ, ὑπὸ τῶν βιασθέντων μισεῖσθαι, quod ait Lysias. Jam odium sequitur illud de quo Ennius ex re ipsa dixit:

Quem metuunt oderunt
Quem odit quisq; perisse cupit.

Unde metus perpetuus tyrannis, à multis millibus hostium, justè odientium. Egregiè Sallustius ad Cæsarem: *Equidem ego cuncta Imperia crudelia magis acerba quam diuturna, arbitror: Nec quenquam à multis metuendum, quin ad eum ex multis formido recidat.* Seneca, lib. I. de Clem. cap. XIX. *Tantum necesse est timeat, quantum timeri voluit. Et manus omnium observet, & eo quoque tempore, quo non captatur petisse judicet: nullumque momentum immune à metu habeat. Hanc aliquis agram vitam sustinet? Cum liceat innoxium, atq; ob hoc securum, salutare Potentia jus, latus ominibus, tractare? Errat enim si quis existimat, tutum ibi esse Regem, ubi nihil à Rege tutum est. Securitas, mutua paciscenda est.* Ipsa Claudiani verba reposuit Boethius ista, ut supra de Amore mundum Ligante, lib. III. Carm. V. de Cons. Phil. *Potentem censes, qui satellite latus ambit? qui, quos terret, plus ipse metuit?* Seneca, Oedipo:

Qui sceptra duro sævus imperio gerit
Timet timentes, metus in auctorem redit.

Silius Italicus, lib. II. *Et quantum terrent tantum metuentia regna.* Cicero, Lib. II. de Officijs: *Quod ergo latissimè patet, neq; ad incolumitatem solum, sed etiam ad Opes, ad Potentiam, plurimum valet, id amplectamur, ut metus absit, charitas retineatur. Etenim, qui se metui volent, à quibus metuuntur, eosdem metuant ipsi, necesse est. Quid enim censemus illum superiorem Dionysium, quo Cruciatu timoris angi solitum, qui cultros metuens tonsorias, candenti carbone sibi adurebat capillum.* Seneca Epist. CV. *Confusam vitam & perturbatam impotentes agunt, tantum metuunt quantum nocent. Nec ullo tempore vacant; dat pœnas quisquis exspectat, quisquis autem meruit, exspectat.* Ferrandus Diaconus, Reg. VII. *Qui continuate in omni tempore rigore metuendus apparet, omnes subditos facit infideles, facilè timet proditionem, faciliùs patitur. Extraneus vivit inter suos, tantum postremò timet, quantum timetur. Et hoc infelicitatis flagello nullatenus caret, nisi cunctis mansuetus & comis effectus didicerit, sibi quando alterum judicat, dicere; noli esse multum justus, memento te esse Christianum.* Fulgentius libro II. de Prædestinat. *Imperator ideo est vas misericordiæ, si magis in timore serviat DEO, quam in tumore dominetur populo. Si in colenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem, si se magis diligendum quam metuendum cunctis exhibeat.* Gregorius Turonensis, exemplo Leudastis, lib. V. Histor. Francor. cap. XLVIII. *Adsumto, ut diximus, Comitatu, in tali levitate elatus est, ut in Domo Ecclesiæ cum thoracibus atq; loricis, præcinctus pharetra, & contum manu gerens, capite galeato, ingrederetur, de nullo securus, quoniam omnibus erat adversus.* Beatus Cyprianus, Epist. II. cap. V. *An tu vel illos putas tutos, illos saltim inter*

honoris infulas, & opes Largas, stabili firmitate securos, quos, Regalis aula splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Major illis quam cæteris metus est. Tam ille timere cogitur, quam timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas: Sit licet satellitũ manu septus, ac clausum & protectum Latus numeroso stipatore tueatur. Quam securos non sinit esse subjectos, tam necesse non sit securus & ipse. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles. Ratio horum est in verbis Lysiæ & Ennij propositis, quibus consentiunt hæc Minutij Felicis: Naturale est odisse quem times, &. quem metueris, infestare, si possis. Itaque Legitimi Principis bonitas, aliorumq; hominum potẽtium, secundum ipsius Clementiam censenda est, ut nimirum tanta ea sit, quantum ipse a faciendo terrore remotus. Cassilis in Responsis.

τῷ ἑβδόμῳ ἐρώτησεν, τί ἂν τις ποιῶν ἀγαθὸς καὶ καλὸς γένοιτο; ἦτος, εἶπεν, εἰ ὁ δυνατὸς ὢν ὐδενὶ φοβερὸς εἴη.

In quo omnis hujus sciti sententia posita est. Sunt tamen qui Amore fortius cogere arbitrantur Timorem. PLinius, Libro I. Epistolarum.

291. SEPTIQUE VENENIS.] Accuratè attendenda hæc verba. Gladij enim in hostes tyrannis parati, Venena in semetipsos, ut videlicet meritis se illico pœnis eripere possint, ubi fortuna adversa ingruerit. Plena historia exemplorum. Alioquin ferrum & venenum, tutelæ tyrannorum. Boethius Consol. lib. II. Car. VI. de Nerone Additur sævo gladius veneno.

292. ANCIPITES ARCES.] Vitiosa scriptura, jam tamen olim corrupta; agnoscitur enim ab omnibus scriptis Editisq; Libris. Quid verò sunt, ancipites arces? Vitiosa, ut dixi, scriptura, Legendumque *Ancipites arcus* tam scilicet in ipsos Reges promtos, quam eorum hostes. Alluduntur verba Senecæ, recitata historia filij Præxaspis à temulento Cambysa, sagitta peremti, Lib. III. de Ira, cap. XIV. *O Regem cruentum! O dignum in quem omnium suorum arcus convertantur. Arcus præ cæteris armis lethalibus, quia eorum jactu è longinquo & improvisus interimi potest.* In Scriptura, Arcus dolum nocentem notat. Gulielmus Tyrius ex ejus sermone, libro XV. capite XVI. *Quo perlecto diligentius, & plenius cognito, prodyt in medium Lambertus Archidiaconus, qui licet prius cum Domino Patriarcha convenisset in dolo, & Beneficij sui obtinuisset restitutionem, tamen conversus in arcum pravum, denuò se constituit accusatorem.* Quid mirum autem de arcubus, cum suimet lateris telum metuat tyrannus. Exemplum habes Thyesten, apud Senecam Tragœdum:

Mihi crede, falsis magna nominibus placent.
Frustrà timentur dura. Dum excelsus steti
Numquam pavere destiti, atque ipsum mei
Ferrum timere lateris. ô quantum bonum est,
Obstare nulli, capere securas dapes!

Et hinc prudentes principes Amari maluerunt quam timeri. Aemilius Probus de Timoleonte: *cum tantis esset opibus ut etiam invitis imperare posset, tantum autem Amorem haberet omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret, maluit se diligi, q. metui.*

293. TREPIDIQUE MINENTUR.] Nihil enim non metuunt, quod minari possunt. Paria verba Chiron de Achille primævo. Achill. I.

ipsi mihi sæpè queruntur
Centauri, raptasque domos, abstractaque coram
Armenta, & campis sese fluviisque fugari.
Insidias & bella parant, timidique minantur.

Sic enim legendum, non *tumidi* ut ubique Editur:

294. TU CIVEM.] Pars ut sis velut subditorum tuorum. De ipso Theodosio Victorinus:

vinus: *Clemens animus, misericors, communis, solo habitu differre se cæteris putans. Amare cives vel privato contubernio cognitos. Multa huc coacervari valeant*; sed ea videre te malim apud Isocratem, Plutarchum, Stobæum, Julianum, Libanium, Synesium, Dionem Chrysostomum, Aristidem, Themistium, Agapetū, Basilium Imp. Emanuelem Imp. Panegyricos, aliosq; hujus Census auctores. De Violentia ubiq; verum quod ait Philo de Mundo:

δεσμὸς φαυλότατος ἣν ἔσφιγξε βία· βίαιος ἐστὶ καὶ ὀλιγοχρόνιος· ῥήγνυται γὰρ θᾶττον ὑπὸ τῶν ἀδικηθέντων. &c.

294. PATREMQUE.] Uno verbo omnia dixit; & quid possit amplius? Sic alij Sapientes. Xenophon. Pædia. VIII.

ἀλλὰ πολλάκις μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.

Sic Liberorum suorum Parentes Imperatores dicit, in Restauratione Scholarum eorum officio functos, Eumenius Seneca, Lib. I. de Clementia, cap. XIII. *Hic princeps, suo beneficio tutus, nihil eget præsidijs, arma ornamenti caussa habet. Quod ergo officium ejus est? Quod bonorum parentum.* Philo de Prudentia.

οὐ τύραννος ὁ θεὸς, ὠμότητα καὶ βίαν, καὶ ὅσα δεσπότης ἀνημέρου ἀρχῆς ἔργα ἐπιτετηδευκώς, ἀλλὰ βασιλεὺς, ἥμερον καὶ νόμιμον ἡμμένος ἡγεμονίαν, μετὰ δικαιοσύνης τὸν σύμπαντα κόσμον βραβεύει. Βασιλεῖ δὲ οὐκ ἔστι πρόσρησις οἰκειοτέρα πατρός. ὃ γὰρ ἐν ταῖς συγγενείαις πρὸς τέκνα γονεῖς, τοῦτο βασιλεὺς πρὸς πόλιν, πρὸς δὲ κόσμον ὁ θεός.

Heliodorus libro X. de Hydaspe Rege Aethiopum. ἀνδρὸς δι' ἀνωμαλίαν τι ἅμα καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἵλεων τε καὶ ἥμερον, πατρικόν τινα ἔρωτα τοῖς δήμοις ἐνστάξαντος.

Hinc Parentum Publicorum Laus, Laudum Princeps. Symmachus, lib. IV. Epist. XII. de Stilicone. *Consulatum meum Liberalitate continuas, &, ut Publicus Parens, in futuros etiam magistratus Imperialem provocas largitatem.* Engolismensis Monachus, vita Caroli Magni: *Clausum & sigillatum est sepulcrum ejus. Nemo autem referre potest quantus planctus & Luctus pro eo fuerit per universam terram.* Etiam inter paganos plangebatur quasi pater orbis. Orbertus, vita Henrici IV. *Missis Imperator post eum legatis tam lacrymis quam mandatis revocavit, obtestans eum, ne senem patrem contristaret, immò ne Patrem omnium offenderet, ne se sputis hominum exponeret.* Themistius Oratione. V.

χαλεπώτατον γὰρ ἐκεῖνο τὸ πάθος, ὃ πρὸς κηπιδᾷ τοῦ λόγου ἐν ἐξουσίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο Πέρσαι καλῶς Κῦρον μὲν πατέρα, Καμβύσην δὲ δεσπότην, Δαρεῖον δὲ κάπηλον ἐπωνόμαζον. ποιεῖ δὲ πατέρα μὲν ἡ καλοσύνη, θυμὸς δὲ δεσπότην, κάπηλον δὲ φιλοχρηματία. θεία δὲ μόνη ἡ τοῦ πατρὸς ἐπωνυμία, πατέρα γὰρ ἀνθρώπων καὶ τὸν Δία οἱ ποιηταὶ ἐπονομάζουσι.

Sic Romanorum Patrem Joannem, Theodorum verò Dominum, appellatos scribit Georgius Pachmerius lib. I. Hist. Pulcrè autem Sopater apud Stobæum, Serm. XLIV. *Quos prius non cognoscebas, & ad te nihil pertinere amplius putabas quam quivis homo communem hominum naturam, illos, jam princeps factus, revereri debes, eos jā notos & familiares, ac omnes tibi amicos esse videns, paterna benevolentia complecti. Homero certè non satis fuit principem simpliciter subditorum Patrem vocare, quamvis haud aliud nomen inter homines benignius inveniri possit, sed ad Patris vocabulum adjunxit simul mansuetum, simul & parentibus & bonis principibus hujusmodi nomenclaturam convenire ratus.* Philo de Principe: *Decet Principem suis clientibus & subditis ita præesse, quemadmodum patrem Liberis, ut ab ijsdem, velut à Liberis redametur & colatur. Idcirco, si verum fateri volumus, boni & Lau-*

λέγομεν δὴ ἅ,τε χρείαν εἴη βασιλέα ποιεῖν, ἅ, τε μὴ χρέων, αὐτίκα ἀπαλλαχθέντες αἰσχρῶ καὶ σεμνά. σὺ δὲ ἴσως ἐξ ἐκαλέσας μεγαλοπρεπὴς φιλοτιμούμενος, ὅταν ἐπιγνῶς ἤ προσήκει, τὸ μὲν ἀγαπᾶν, ὡς ἀπὸ φιλοσοφίας ἐγκεκλιμένον, τὸ δὲ ἀποδιοπομπεῖσθαι, καὶ διαγνώσεσθαι δὲ, τὸ μὲν ὡς ἀεὶ ποιήσων, τὸ δὲ ὡς οὐκ ἔτ' αὖθις.

271. MEDIO TELLURIS IN ORBE.] Ubi omnibus sis conspicuus, Rutilius, lib. I.

Extremum pars illa quidem discessit in orbem:
Sed tamquā medio rector in Orbe fuit.

De Re, Ecphantus Pythagoricus: *In terra & apud nos optimus quidem natura est homo; divinissimus autem Rex, & meliore conditione inter caeteros affluens, similis quidem corpore reliquis, utpotè ex eadem materia natus, ab optimo autem artifice productus, qui fabricavit eum, archetypum imitatus seipsum. Quocirca Rex unus & solus Creatori suo semper est familiaris: à subditis verò, seu lumen aliquod, in Regia, conspicitur. Examinatur enim & probatur dignitas Regia non secus quam avium princeps Aquila, obversis Soli oculis. Eadem est ratio de regno: ut quod divinum est, & propter nimiam claritatem oculos obtundit. Etenim multi splendores, oculis obversantes, arguunt eos qui ascenderunt in altitudinem &c.*

272. CUNCTIS TUA GENTIBUS ESSE FACTA PALAM.] Ob altitudinem fati, in quo constituti sunt. Euripides.

τὰ τῶν βασιλέων ἁμαρτήματα πάντες ἴσασι.

Joannes Climacus, cap. V. Libri qui Pastor inscribitur.

καθόσον ὁ προεστὼς τὴν τε τῶν ὑποτεταγμένων, ἤτοι τῶν πόρρωθεν πίστιν πρὸς αὐτὸν πολλὴν θεάσηται, κατὰ τοσοῦτον λοιπὸν ἑαυτὸν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν ὀφείλει, ἐν πᾶσιν οἷς τι πράττει καὶ φθέγγεται, γινώσκων, ὡς πάντες εἰς αὐτὸν, ὡς εἰς ἀρχέτυπον εἰκόνα βλέπουσι, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰς ὅρον καὶ νόμον λογίζονται. Gunterus, lib. V.

Nec princeps latebras, nec Soi desiderat umbras,
Abscondat Solem, qui vult abscondere Regem.

Pedo Albinovanus, sive Ovidius, Consolatione ad *Livium*.

Imposuit te alto Fortuna, locumq; tueri
Iussit; honoratum, Livia, perfer onus.
Ad te oculos auresq; trahis; tua facta notamus:
Nec vox missa potest Principis ore tegi.

Cicero, Lib. II. de Officijs: *Siquis ab ineunte ætate habet caussam celebritatis & nominis, aut à Patre acceptam, aut aliquo casu atq; Fortuna, in hunc oculi omnium conijciuntur, atque in eo, quid agat, quemadmodum agat, inquiritur. Et tamquam in clarissima luce versetur, ita nullum obscurum potest, nec dictum ejus esse, nec factum.* Plinius, Panegyrico: *Habet hoc privum magna Fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur. Principum vero non modo domus*, sed ipsa cubicula, intimosque recessus recludit, omniaq; arcana noscenda Famæ proponitatq; explicat. Seneca ad Neronem, de Clementia, lib I. cap. VIII. *Alia conditio est eorum qui in turba, quam non excedunt, latent: Quorum & virtutes, ut appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent. Vestra facta dictaque rumor excipit, & ideò nullis magis cavendum est, qualem famam habeant, quam qui qualemcunq; meruerint, magnam habituri sunt. Nostros motus pauci sentiunt, prodire nobis ac recedere, ac mutare habitum sine sensu publico, licet. Tibi non magis quam Soli latere contingit. Multa contrà te lux est: omnium in istam conversi sunt oculi. Prodire te putas? Oriris. Loqui non potes, nisi ut vocem tuam quæ ubiq; sunt, gentes excipiant.* Idem, lib. III. de Ira, capite XIV. *Cambysem Regem, minus deditum vino, Praxaspes, unus ex carissimis, monebat, ut parcius biberet, Turpem esse dicens Ebrietatem in Rege, quem oculi omnium auresque sequentur.*

Hinc

Hinc capiendum quod plurimos Operum testes Hieroni Pithionice tribuit Pindarus, Od. I. Et paria legas, apud B Hieronymum Epist. III. Vbi nonnihil notat & elegans Scholiastes Henricus Gravius. Papinius lib. II. Thebaid. *solers deprendere semper Fama Duces.* Gulielmus etiam Brito noster, lib IV. Philipp.

Nec Rex celatur, nec mons absconditur: ipsa;
Regia majestas, numquam se passa latere;
Quicquid agat, Regis persona patebit ubique.
Quæsitasque negans sibi caligare tenebras
Proditur, & latebras mediis non invenit umbris.
Dum quocunque specu proprio splendescit ab igne.

Aulici nostri Carmina huc producta olim, sua in statione melius legentur.

273. NEC POSSE DARI REGALIBUS USQUAM SECRETUM VITIIS.] Quia minima etiam principum peccata continuò in ore sint omnium. PLutarchus Fragmento supra Laudato.

περὶ ἀπαίδευτον ἡγεμόνα, οὐδὲ γὰρ λαθεῖν οἷόν τε τὰς κακίας ἐν ταῖς ἐξουσίαις, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπιληπτικοὺς, ἂν ἐν ὕψει τινὶ γένωνται, ἢ περιενεχθῶσιν, ἰλιγγός ἴσχει, καὶ σάλος, ἐξελέγχων τὸ πάθος αὐτῶν, τοὺς δὲ ἀπαιδεύτους, καὶ ἀμαθεῖς, ἡ ψυχὴ μικρὸν ἀνακουφίσασα πλούτοις τισὶν ἢ ἡδοναῖς, ἢ δόξαις, ἢ ἀρχαῖς, μετεώρους γενομένους, εὐθὺς ἐπιδείκνυσι πίπτοντας.

Additque: Atq; adeo, sicut inter vasa non facilè discernere possis, quod eorum integrũ, quod sit vitiosum; ubi aliquid infuderis, statim apparet quod perfluat, ita animæ, rimis fatiscentes, infusam potentiã non continent, sed foras diffluunt, cupiditatibus, iracundiis, arrogantiis, ineptiis.

καὶ τί δεῖ ταῦτα λέγειν, ὅπου καὶ τὰ ἐπιεικέστατα τῶν ἐπιτιμημάτων περὶ τοὺς ἐπιφανεῖς, καὶ ἐνδόξους συκοφαντεῖται. Κίμωνος μὲν ὁ οἶνος διαβάλλει. Σκιπίωνος ὁ ὕπνος. Λευκόλλου δ' ἐπὶ τὸ δειπνεῖν πολυτελέστερον ἤκουε κακῶς.

Mos enim & Natura velut vulgi est, de potentibus malè loqui. Seneca. lib. III. de Ira, cap. XXII. PLutarchi fragmentum id est, licet à Stobæo Tractatu de Magistratu non pauca indidem nomine Demosthenis producantur.

274. LVX ALTISSIMA FATI.] Splendor dignitatis. Arcadius IC. cap. Vn. de Offic. Præf. Prætor. *Credidit enim Princeps eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii magnitudinem adhibeatur, non aliter iudicaturos esse, pro sapientia ac LVCE dignitatis suæ, quam ipse foret judicaturus.* Honorius & Theodosius L. III. Cod. de Commerc. *Nobiliores Natalibus, & honorium Luce conspicuos; & patrimonio ditiores perniciosum Vrbibus mercimonium exercere prohibemus.* Lux Dominii. Diocletianus & Maximianus. L. VIII. de PLagiariis.

275. ABSTRVSOS EXPLORAT FAMA RECESSVS.] Vera haud dubie lectio, quam ex libris priscis docti restituerunt, malè turbantibus nonnullis Editionibus. Scriptus noster OBSTRVSOS, ut ex Cujacianis etiam Claverius promulgavit, indidemque recepit Scaliger. Recessus, loca remota, abdita Rutilius de Roma.

Te, Dea, te celebrat Romanus ubique recessus,
Pacificoque gerit libera colla jugo.

Verum autem famam propalare omnia clarorum hominum negotia, Symmachus lib. I. Epist. CII. *Mediolani te agere ante litteras tuas fama pertulerat, quæ nihil ignorari de viris conspicuis patitur.*

276. SIS PIUS IN PRIMIS.] De Pietate in Deum, an de Clementia loquatur ambigi

λέγομεν δὴ ἅ, τε χρέων εἴη βασιλέα ποιεῖν, ἅ, τε μὴ χρέων, αἰπυθαλήθεντες αἰσχρὰ καὶ σεμνά. σὺ δὲ ταῖς ἐξ ἑκατέρας μερίδος ἐφιστάμενος, ὅταν ἐπιγνῷς ᾗ προσήκει, τὸ μὲν ἀγαπῶν, ὡς ὑπὸ φιλοσοφίας ἐγκεκριμένον, τὸ δὲ ἀποδιοπομπεῖσθαι, καὶ διανοεῖσθαι δὲ, τὸ μὲν ὡς ἀεὶ ποιήσων, τὸ δὲ ὡς οὐκέτ' αὖθις.

271. MEDIO TELLURIS IN ORBE.] Ubi omnibus sis conspicuus. Rutilius, lib. I.

Extremum pars illa quidem discessit in orbem:
Sed tamquā medio rectorin Orbe fuit.

De Re. Ecphantus Pythagoricus: *In terra & apud nos optimus quidem natura est homo; divinissimus autem Rex, & meliore conditione inter cateros affluens, similis quidem corpore reliquis, utpotè ex eadem materia natus, ab optimo autem artifice productus, qui fabricavit eum, archetypum imitatus seipsum. Quocirca Rex unus & solus Creatori suo semper est familiaris: à subditis verò, ceu lumen aliquod, in Regia, conspicitur. Examinatur enim & probatur dignitas Regia non secus quam avium princeps Aquila, obversis Soli oculis. Eadem est ratio de regno: ut quod divinum est, & propter nimiam claritatem oculos obtundit. Etenim multi splendores, oculis obversantes, arguunt eos qui ascenderunt in altitudinem &c.*

272. CUNCTIS TUA GENTIBUS ESSE FACTA PALAM.] Ob altitudinem fati, in quo constituti sunt. Euripides.

τὰ τῶν βασιλέων ἁμαρτήματα πάντες ἴσασι.

Joannes Climacus, cap. V. Libri qui Pastor inscribitur.

καθόσον ὁ προεστὼς τὴν τε τῶν ὑποτεταγμένων, ἤτοι τῶν πόρρωθεν πίστιν πρὸς αὐτὸν πολλὴν θεάσεται, κατὰ τοσοῦτον λοιπὸν ἑαυτὸν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν ὀφείλει, ἐν πᾶσιν οἷς τε πράττει καὶ φθέγγεται, γινώσκων, ὡς πάντες εἰς αὐτὸν, ὡς εἰς ἀρχέτυπον εἰκόνα βλέπουσι, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰς ὅρον καὶ νόμον λογίζονται. Gunterus, lib. V.

Nec princeps latebras, nec Soi desiderat umbras,
Abscondas Solem, qui vult abscondere Regem.

Pedo Albinovanus, sive Ovidius, Consolatione ad *Livium*.

Imposuit te alto Fortuna, locumq; tueri
Iussit; honoratum, Livia, perfer onus.
Ad te oculos auresq; trahis; tua facta notamus:
Nec vox missa potest Principis ore tegi.

Cicero, Lib. II. de Officijs: *Siquis ab ineunte atate habet caussam celebritatis & nominis, aut à Patre acceptam, aut aliquo casu atq; Fortuna, in hunc oculi omnium coniiciuntur, atque in eo, quid agat, quemadmodum agat, inquiritur. Et tamquam in clarissima luce versetur, ita nullum obscurum potest, nec dictum ejus esse, nec factum.* Plinius, Panegyrico: *Habet hoc privum magna Fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur. Principum vero non modo domus*, sed ipsa cubicula, intimosque recessus recludit, omniaq; arcana noscenda Famæ proponitatq; explicat. Seneca ad Neronem, de Clementia, lib. I. cap. VIII. *Alia conditio est eorum qui in turba, quam non excedunt, latent: Quorum & virtutes, ut appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent. Vestra facta dictaque rumor excipit, & ideò nullis magis cavendum est, qualem famam habeant, quam qui qualemcunq; meruerint, magnam habituri sunt. Nostros motus pauci sentiunt, prodire nobis ac recedere, ac mutare habitum sine sensu publico, licet. Tibi non magis quam Soli latere contingit. Multa contrà te lux est: omnium in istam conversi sunt oculi. Prodire te putas? Oriris. Loqui non potes, nisi ut vocem tuam quæ ubiq; sunt, gentes excipiant.* Idem, lib. III. de Ira, capite XIV. *Cambysem Regem, minus deditum vino, Praxaspes, unus ex carissimis, monebat, ut parcius biberet, Turpem esse dicens Ebrietatem in Rege, quem oculi omnium auresque sequentur.*

Hinc

Hinc capiendum quod plurimos Operum testes Hieroni Pithionicæ tribuit Pindarus, Od. I. Et paria legas apud B Hieronymum Epist. III. Vbi nonnihil notat & elegans Scholiastes Henricus Gravius. Papinius lib. II. Thebaid. *Sollers deprendere semper Fama Duces.* Gulielmus etiam Brito noster lib IV. Philipp.

> *Nec Rex celatur, nec mons absconditur: ipsa;*
> *Regia majestas, numquam se passa latere;*
> *Quicquid agat, Regis persona patebit ubique.*
> *Quæsitasque negans sibi caligare tenebras*
> *Proditur, & latebras mediis non invenit umbris.*
> *Dum quocunque specu proprio splendescit ab igne.*

Aulici nostri Carmina huc producta olim, sua in statione melius legentur.

273. NEC POSSE DARI REGALIBUS USQUAM SECRETUM VITIIS.] Quia minima etiam principum peccata continuò in ore sint omnium. PLutarchus Fragmento supra Laudato.

πρὸς ἀπαίδευτον ἡγεμόνα. οὐδὲ γὰρ καθεῖν οἴονται τὰς κακίας ἐν ταῖς ἐξουσίαις, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπιληπτικοὺς, ἂν ἐν ὕψει τινὶ γένωνται, καὶ περιενεχθῶσιν, ἴλιγγος ἴσχει, καὶ σάλος, ἐξελέγχων τὸ πάθος αὐτῶν. τοὺς δὲ ἀπαιδεύτους, καὶ ἀμαθεῖς, ἡ ψυχὴ μικρὸν ἐκκουφίσασα πλούτοις τισὶν ἢ ἡδοναῖς, ἢ δόξαις, ἢ ἀρχαῖς, μετεώρους γενομένους, εὐθὺς ἐπιδείκνυσι πίπτοντας.

Additque: Atq; adeo, sicut inter vasa non facilè discernere possis, quod eorum integrũ, quod sit vitiosum; ubi aliquid infuderis, statim apparet quod perfluat, ita animæ, rimis fatiscentes, infusam potentiã non continent, sed foras diffluunt, cupiditatibus, iracundiis, arrogantiis, ineptiis.

καὶ τί δεῖ ταῦτα λέγειν, ὅπου καὶ τὰ σμικρότατα τῶν ἐλλειμμάτων περὶ τοὺς ἐπιφανεῖς, καὶ ἐνδόξους συκοφαντεῖται. Κίμωνος ἦν ὁ οἶνος διαβολή. Σκιπίωνος ὁ ὕπνος. Λουκούλλος ἐπὶ τὸ δειπνεῖν πολυτελέστερον. ἤκουε κακῶς.

Mos enim & Natura velut vulgi est, de potentibus malè loqui. Seneca, lib. III. de Ira, cap. XXII. PLutarchi fragmentum id est, licet à Stobæo Tractatu de Magistratu non pauca indidem nomine Demosthenis producantur.

274. LVX ALTISSIMA FATI.] Splendor dignitatis. Arcadius IC. cap. Vn. de Offic. Præf. Prætor. *Credidit enim Princeps eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii magnitudinem adhibeatur, non aliter indicaturos esse, pro sapientia ac LVCE dignitatis suæ, quam ipse foret judicaturus.* Honorius & Theodosius L. III. Cod. de Commerc: *Nobiliores Natalibus, & honorium Luce conspicuos; & patrimonio ditiores perniciosum Vrbibus mercimonium exercere prohibemus.* Lux Dominii. Diocletianus & Maximianus. L. VIII. de PLagiariis.

275. ABSTRVSOS EXPLORAT FAMA RECESSVS.] Vera haud dubie lectio, quam ex libris priscis docti restituerunt, malè turbantibus nonnullis Editionibus. Scriptus noster OBSTRVSOS, ut ex Cujacianis etiam Claverius promulgavit, indidemque recepit Scaliger. Recessus, loca remota, abdita Rutilius de Roma.

> *Te, Dea, te celebrat Romanus ubique recessus,*
> *Pacificoque gerit libera colla jugo.*

Verum autem famam propalare omnia clarorum hominum negotia, Symmachus lib. I. Epist. CII. *Mediolani te agere ante litteras tuas fama pertulerat, quæ nihil ignorari de viris conspicuis patitur.*

276. SIS PIUS IN PRIMIS.] De Pietate in Deum, an de Clementia loquatur ambi-

bigi video. Utriusque nomine quantum exemplum Honorio præbuerit, monitor Theodosius Epistolæ & Sermones Beati Ambrosij indicant. Sanè si in Deum religionem cultiorem capies aliter, quam vulgo fit, sequentia erunt capienda. Vt Dei clementiam videlicet non Principis dicat Imperator, cui æquentur nempe mortales gratuita & sola ipsius Numinis Benignitate. Sed non est necesse difficili afflictaque interpretatione à Clementiæ Regalis commendatione recedere velle, cum PIUS hoc loco non Religiosum, sed mitem, benignum, Clementem, designet, ut alibi his libris notatum, feceruntque ante nos natos doctissimi viri, ut Petrus Faber lib. III. Semestrium, Aldus Manutius Commentario de Epistolis, alij. Sic & Salvianus *Severitati Pietatem* opponit, extremo. Lib. I. de Gubernat. Divina: *scilicet quia plenus misericordia & justitia Dominus, & PIETATI sua multa donat per indulgentiam, & severitati per disciplinam. Nos pauca potius his de Pietate* in Deum, deque Clementia, quæ Principem deceant, adscribemus, verborum nostrorū de more, parci, ipsis optimorum auctorum. *Pietatem primam* virtutum statuunt, Pythagoræ, Phocylidis, Petronij Arbitri, carmina, vulgò notissima. Eam in Imperatore primam desideres, Synesius de Regno:

εὐσέβεια δὲ πρῶτον ὑποβεβλέσθω, κρηπὶς ἀσφαλής, ἐφ' ἧς ἑστήξει τὸ ἄγαλμα ἔμπεδον τῆς βασιλείας.

Gregorius Thaumaturgus:

εὐσεβείας ἐπὶ πᾶσι φροντιστέον, ἣν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν, ὀρθῶς λέγοντες, αὕτη γὰρ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Gallus Imperator, Epistola ad Julianum Fratrem: ἐγὼ δὲ ἐν σοὶ τοῦτο ἂν εἴποιμι κατὰ τὸ ὁμηρικὸν-βάλλ' οὕτως, καὶ ἐπὶ τοιαύταις μνείαις εὔφραινε τοὺς ἀγαπῶντας, μεμνημένος ὡς οὐκ ἐστὶ τι θεοσεβείας ἀνώτερον, ἡ γὰρ εἰς ἄκρον ἀρετὴ παιδεύει, τὸ μὲν ψεῦδος, ὡς ἀπατηλὸν, μισεῖν, τοῦ δὲ ἀληθοῦς ἔχεσθαι, ὅπερ μάλιστα ἐν τῇ περὶ τὸ θεῖον φαίνεται θρησκείᾳ. ὄχλος γὰρ πάντως φιλόνεικος, καὶ ἄστατος.

Hinc Laudum sive Titulorum Imperatoriorum non minimus, neque infrequens, piissimus. Vrbicius in ingenioso Commento Militari:

ἐπειδὴ νῦν ἀθρόως εἰς ἐκδίκησιν τῶν ῥωμαϊκῶν πραγμάτων θεόθεν κινούμενος, ὁ καλλίνικος καὶ εὐσεβέστατος δεσπότης ὥρμησεν, ἐτόλμησα μίαν παράταξιν προσθῆναι.

Et adeo quidem hoc Pietatis Encomium principibus placuit, ut Justinianus, sub pœna temeratæ majestatis vetuerit alios magistratus, præter summum, quamlibet conspicuæ dignitatis, eodem uti. Constitut. Novella. XCIII. Apud Julianum Patritium: *Invenimus Quæstorem & Præfectum Prætorio per Orientem, in Sacro Auditorio hisdem inter locutionibus uti, quibus nos utimur: dicebant enim, NOSTRA SERENITAS, & NOSTRA PIETAS, & MANSVETVDO: & advocati eisdem vocibus ad eos utebantur. Nos illa illicita verba sibi vindicare nulli concedimus; Sin autem hoc fiat, majestatis crimine temeratores obnoxii sunto.* Ratio rei, quod per solam Pietatem, quod Claudianus isthic testatur, Deo accedant Imperatores, qui nequaquam parem sibi mortalium quemquam habere volunt. Notanda egregia verba Greg. Thaumaturgi, quorū partē modo libavimus, ex Charisterio Origenis; quæ paucis verum finem virtutum omnium & studiorum, Christiano homine dignorum proponunt, Monitore eo viro, quo Deo acceptior, & miraculis illustrior ab Apostolis usq; vix quisquam floruit:

Ἐμποιήσας ἔρωτα τῇ αὐτοῦ ἀρετῇ, καὶ τοῦ κάλλους τῆς δικαιοσύνης, ἧς τὸ χρύσεον ὄντως ἔδειξεν ἡμῖν πρόσωπον, καὶ φρονήσεως, τῆς πᾶσιν ἐφεσίμου, καὶ τῆς ἐρασμιωτάτης σοφίας, τῆς ἀληθοῦς, καὶ σωφροσύνης τῆς θεοειδοῦς,

εὐθὺς, ἡ ἐστι ψυχῆς εὐπάθεια, ἢ εἰρήνη πᾶσι τοῖς κτησαμένοις αὐτήν, καὶ ἀνδρείας τῆς θαυμασιωτάτης ὑπομονῆς, καὶ ἐπὶ πᾶσιν εὐσεβείας, ἣν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν ὀρθῶς λέγοντες, αὕτη γὰρ ἐστιν ἀρχὴ, καὶ τελευτὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ ταύτης γὰρ ὁρμωμένοις. ῥᾷστα ἂν ἡμῖν ἐπιγένοιντο, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ, εἰ τοῦτο ὃ ἡγοῦν θεῷ κτήσασθαι, ἑαυτοῖς ἐπιθυμοῦντες, καὶ σπεύδοντες τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ἐπιμελοίμεθα: ὅπως μὴ ἀνάξιοι, ἢ ῥυπῶντες, μηδὲ πάσης ἀρετῆς καὶ σοφίας, ὥσπερ τινὸς ἀγαθοῦ τιμῶν, καὶ ἱερέως σοφωτάτου προσοίσομεν τῷ θεῷ, τὸ γε πάντων τέλος, οὐχ ἕτερόν τι εἶναι, ἢ καθαρῷ τῷ νῷ ἐξομοιωθέντα προσελθεῖν τῷ θεῷ, ἢ μένειν ἐν αὐτῷ.

Principibus Romanis ab divinæ Pietatis imitatione divinitatis quoque honorem accessisse edisserit Themistius, Oratione quam Speciatim de Humanitate hujus Theodosii nostri habuit Imperatoris in Deum officio, pleni aliorum Commentarij, & pulcrè Leo Philosophus Tacticorum cap. II.

Παρακελευόμεθα σοὶ οὖν, ὦ στρατηγέ, πρώτην ταύτην παρακέλευσιν καὶ παραίνεσιν, ὥστε πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων θεοσεβείας, καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελεῖσθαι, ἢ τὸν θεὸν ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ φοβεῖσθαι αὐτόν, καὶ ἀγαπᾶν ἐξ ὅλης καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐκπληρεῖν ἐντολάς, καὶ τὴν ἐκείνου εὐμένειαν ἐκ τούτου προσλαμβάνεσθαι, ἵνα ἐν καιρῷ πολέμου παρρησιάζοιο, ὡς φίλος φίλῳ, εἰ καὶ πολεμικὸν τῷ κυρίῳ δεσπότῃ θάρρων προσεύχῃ, καὶ τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας εἰς αὐτὸν ἔχων, τὴν αὐτοῦ βοήθειαν ἐπισπᾶσθαι, &c.

Rationes & argumenta idem scitè sancteq; proponit ejusdem Libri Epilogo, fusius quidem, utpote, quibus omnem veram & Principalem Philosophiam voluerit complecti. His Theodosianis similia media Barbarie Comiti Lippiensium Ex ore Patris præcipit, miraculo quodam ævi & loci, Iustinus versificator. Quæ & apponemus:

Nil inconsultum facias, nihil impetuosè,
Tentes, sit Ratio prævia, quicquid ages.
Nullus adulator te fallat, sive susurro,
Nulla horum verbis est adhibenda fides.
Tu Dominos revere tuos quibus esse fidelis
Ex fidei debes conditione datæ:
Subjectos tibi promoveas, ope, rebus, amore:
A quibus adversam vim removere stude.
Sis pius in miseros, humiles nec despice. Tutor
Non desolator pauperis esse velis.
Vindictam differ donec tu quid sit honestum
Sive quid expediat pëdere corde queas.

Tales exhortationes libris litterisq; comprehensæ sunt à Basilio & Emanuele Palæologo, Imperatoribus. Tirole fictitio Scotorum Rege, Wiusbekio, Nobili, Germano, alijs. Quibus obsecundare filiorum fuerit. Auctor incertus Panegyrici laudat in Constantino: *Iustitiam Patris atque Pietatem sic imitaris & sequeris, ut omnibus ad te confugientibus, diversamque opem, aut contra aliorum injurias aut pro suis commodis postulantibus, quasi legata Patris videaris exsolvere, idque ipsum coram gaudeas prædicari, quicquid tu justè & Liberaliter feceris, filium Constantij necessario præstitisse.* Idque spondet vovetque hæredibus porro suis. Filius Germani Comitis, apud eumdem versificatorem Iustinum:

Hæc ad verba patris humentia filius ora
Celat, quem fletus vix sinit ista loqui.

Caro-

Care pater merito, quia sum tibi carus, Amoris
Nam mihi multa patent experimenta tui.
Tu mihi nunc præcepta, fidem testantia, tradis,
Quæ servabo libens, dum mihi vita manet.
Observanda meis, hæredibus ista relinquam.
Hæc utinam memori mente tenere velint.

276. CVM VINCAMVR IN OMNI MVNERE.] Cum Deorũ immortalium ea, inquit, sit potestas, ea majestas, ut, quamlibet summa ope adnitamur eorum virtuti esse similes, relinquamur tamen nullis non muneribus, quibus afficiunt illi mortalia & conservant. Vna sola nos illis Clementia exæquat, ut pariter atque illi cœlitus. Sic nos in terris, vicem eorum gerentes, prodesse hac virtute valeamus generi humano. Videntur translata hæc de Pindaro, cujus gloriosa verba sunt. Nemeonic. VI.

Ἓν ἀνδρῶν ἓν θεῶν γένος, ἐκ
Μιᾶς δὲ πνέομεν
Ματρὸς ἀμφότεροι.
Διείργει δὲ πᾶσα κεκριμένα
Δύναμις, ὡς τὸ μὲν οὐδέν.
Ὁ δὲ χάλκεος ἀσφαλὲς αἰὲν ἕδος
Μένει οὐρανός, ἀλλά τι προσφέρομεν
Ἔμπαν, ἢ μέγαν νόον, ἢ-
Τοι φύσιν ἀθανάτοις.
Καίπερ ἐφημερίαν
Οὐκ εἰδότες, οὐδὲ μετὰ νύκτας

Scholiastes Priscus: ἐμφαίνει διὰ τοῦ προοιμίου, ὅτι κοινωνίαν τινὰ πρὸς τοὺς θεοὺς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν, τῇ εὐφυΐᾳ, καὶ τοῖς ἔργοις τοῦ νοῦ, ὅτι δὲ κοινὸν ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τοὺς θεοὺς τὸ γένος, καὶ Ἡσίοδος μαρτυρεῖ.

Sanè nobilissimum humanæ mentis opus Clementia, qua, si quoquam, Deos accedũt Principes. Synesius, Epist. XXXI.

Αὐτὰς δὲ τὰς ψυχὰς τῶν πόλεων παρὰ τοὺς καιροὺς ἑκάστους οἷα συμπαραστᾶσαι, συνηγόρους τε, καὶ συμμάχους, καὶ τοῦ κοινοῦ θεοῦ δεῖσθαι γενέσθαι σοι πρεπούσης ἀμοιβὰς τῆς ἐνδεχομένης ἐκείνου μιμήσεως, τὸ γὰρ εὖ ποιεῖν, ἐν τοῦτο μόνον ἔχουσι κοινὸν ἔργον ἄνθρωπος καὶ θεός, ἡ δὲ μίμησις, οἰκείωσίς ἐστι, καὶ συνάπτει πρὸς ὃ μιμεῖται τὸ μιμούμενον. Διάκεισο τοίνυν, ὡς ἀπειργασμένος, οἰκείως τῷ θεῷ, τῇ κοινωνίᾳ τῆς εὐεργετικῆς προαιρέσεως, καὶ σύνεσο γλυκείαις ἐλπίσιν, ὁποίας τῇ τοιαύτῃ τῆς ψυχῆς διαθέσει προσήκουσιν.

Ad verbum cum Claudiano Themistius. Orat. V. Verbis Oraculi Rationem reddentis quapropter Lycurgum Deum appellaverit. Τί οὖν ἐστιν, ὃ ἐν Λυκούργῳ κατανοήσας μᾶλλον ἐπέβαλεν τῷ θείῳ προσνέμαι, ἢ τῷ ἀνθρωπίνῳ; ἡ πρᾳότης, καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἡ εὐσέβεια, καὶ ἡ τούτων ἔξαρχος, φιλανθρωπία, καθ' ἣν μόνον δύναται βασιλεὺς θεῷ ὁμοιοῦσθαι.

Quem & expressisse nostrum existimem. Eodem sensu Baldricus Archiep. Dolensis lib. IV. de Bello Hierosl. c. XVI. *Serenitas in eo specialiter effulget, clementia in eo floret, quæ gemina Sorores præcipuè decent principes.*

276. SOLA DEOS ÆQUAT CLEMENTIA NOBIS.] Comparatio Dei & hominis, quæ ducta videatur de fontibus sacrarum Litterarum, quibus Judices Regesque Dii appellantur Exodi. XXII. Psalmo LXXXII. &c. Seneca lib. I. de Clement. capite VII. *Quoniam Deorum feci mentionem, optimè hoc exemplum Principi constituam.* *Vide illud caput*, huic loco totum cõponendum. Pariter de eadem Virtute idem Seneca, Apolocynthosi: *Pietate & Iustitia Principes Dij fiunt*: Tacitus, Annali. XV. *Addita modestiæ fama, quæ nec summis mortalibus aspernanda est, & à Diis æstimatur.*

stimatur. Hoc est proximo à Numinibus loco ponere mortalium primos. Marcus Antoninus Imp. Epistola ad Faustinam: *Non enim quicquam est quod Imperatorem Romanum melius commendet gentibus, quam Clementia. Hæc CÆSAREM DEUM FECIT, hæc Augustum consecravit, hæc patrem tuum inprimus Pii nomine ornavit.* Longinus περὶ ὕψους, libro qui auctorem Politicum, Eloquentem, doctum, simul arguat.

εὖ γὰρ δὴ ὁ ἀποφήνας ἀμεινὸν τί θεοῖς ὅμοιον ἔχομεν, εὐεργασίαν, εἶπε, καὶ ἀλήθειαν.

Justinianus Imp. L. XVI. de Donat. inter virum & Vxor. *Cum itaque in utroque casu oporteat Augusto remedio caussam dirimi, cum nihil tam peculiare sit Imperialis Majestatis, quam Humanitas, per quam solam Dei servatur imitatio, in ambobus casibus firmam esse donationem, censemus.* Evagrius Monachus: *Homo nulla re propius ad similitudinem Dei accedit, quam bene de aliis merendo.* Salomon Episcopus de re eadem:

Crebrius id libuit versus concludere vinclo,
Vt quod mortales aptat, jungitque Tonanti,
Alterutrum soniet sincero fœdere nosmet.

Philo Iudæus Libro περὶ τῶν μετονομαζομένων. τὸ ἄμεινον δ' ἐστιν ὠφελεῖν, ἀλλὰ μὴ βλάπτειν ὅσους ἂν οἷόν τε ᾖ, τὸ γὰρ ἐπιτήδευμα θεοῦ, τοῦτ' ἐστιν, ἐπεὶ κἀκείνῳ δύναμις μὲν ἐστι δρᾶν ἑκάτερα, βούλεται δὲ μόνα τ' ἀγαθά. ἀεὶ γὰρ ἐστιν ἐπιμελὲς αὐτῷ, καὶ ταῖς εὐεργέτισιν αὐτοῦ δυνάμεσι, τὸ πλημμελὲς τῆς χείρονος οὐσίας μεταποιεῖν, καὶ μεθαρμονίζεσθαι πρὸς τὴν ἀμείνω, ταῦτα μιμεῖσθαι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἄρχοντας, εἴ γέ τις αὐτοῖς φροντὶς ἐξομοιώσεως τῆς πρὸς θεόν.

Quæ & à magistro Philonis, vel certe Condiscipulo, Platone prolata non absimiliter, Claudianus noster etiam sequentibus secutus videatur. Quæ autem dicat idem noster Sapiens, quibus vincatur à Deo homo, quibusque solis ad eum proximus accedere possit, nemo clarius nobis dixerit, vatemque enarraverit Themistio, cujus ex Philadelphis hæc verba sunt, Oratione Synesio ab aliis adscripta.

Μόνον δὲ, inquit, ἐκεῖνο θεῖον ἀτέχνως, καὶ κοσμικὸν, ἐπ' ἐξουσίας ἔχειν, καὶ ἐν ῥᾳστώνῃ εὐδαιμονίαν ἀνθρώπων, καὶ τοῦτο ἡ θειότης ἐστὶν, ἐξ ἧς συνεχῶς ὑμᾶς ὀνομάζομεν, ἣν οὐχ ὅσιον ἄλλως ἐπαληθεύεσθαι, μὴ προσυπαρχούσης φιλανθρωπίας, ὧδε δὲ σκόπει, τριῶν ὄντων εἷς ὁ θεὸς διαφέρων θεός ἐστιν, ἀϊδιότης ζωῆς, περιουσία δυνάμεως, τὸ μὴ διαλείπειν ἐν ποιεῖν ἀνθρώπους, καθ' ἓν μόνον τούτων τῶν εἰρημένων ἐφικτὴ βασιλεῖ πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότης, τὸ μὲν γὰρ ἰσοχρόνιον ποτε ἐξικέσθαι τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ τῇ περιουσίᾳ τῆς δυνάμεως, ἁμιλληθῆναι, οὐδεὶς ἂν οὐδ' ἐγγὺς ὑπολάβοι, ὅστις μὴ περὶ τοὺς Ἀλωάδας ἀποπληξίᾳ, ἡ δὲ εἰς ἀνθρώπους ἀρετὴ, ἡ πρᾳότης, καὶ εὐμένεια, ὀκνῶ μὲν εἰπεῖν, καὶ λίαν ὀκνῶ, αὕτη ποιεῖ θεοείκελον, αὕτη θεοειδῆ, οὕτω διοτρεφὴς γίνεται βασιλεὺς, οὕτω διογενὴς, οὕτως αὐτῷ τὴν θειότητα ἐπιφημίζοντες οὐ ψευσόμεθα.

277. NEV DVBIE SVSPECTVS AGAS.] Nihil æque dedeceat Heroicum & cœlestem animum principis, quam vel Calumniis credere, vel indulgere suspicionibus, rumusculisve capiendis summum culmen inflectere. Sprevere etiam apertam maledicentiam summi principes, de Cæsare Suetonius, de Augusto, Seneca lib. II. de Ira, cap XXIII. XXIV. Themistium Oratione III de Amicitia. Basilium & Emanuelem ad Filios. Suspicando occasionem peccatis dari sciscit. Seneca, Epistola II. Scite Anianus Chrysostomi super Matthæum interpres: *Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est, sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui malus est.*

277. In Alexandro Severo, quem summopere aliarum rerum dilaudat, notat Lampridius, *suspicionibus indulgentiorem fuisse.*

278. FALSUS AMICIS.] Nulli verè amicus, simulator Amoris. *Fictum* dicit Capitolinus Marco: *Dederunt ei vitio quod & Fictus fuisset, nec tam simplex quam videretur, aut quam vel Pius vel Verus fuisset.* Tacitus, Annal. I. *mortuo Augusto. At Romæ ruere in servitium Consules, Patres, Eques; quanto quis illustrior, tanto magis falsi ac festinantes.* Benè, præcipit Basilius Imperator Leoni Philosopho, Filio; cap. XXXV. *Omnium potentissimum vinculum est amicitiæ caritas. Nihil est enim in rebus humanis, quod cum amico fideli commutari possit. Constanter itaque Amicitiam serva, omni & Tempore & loco, cum iis quos veros amicos semel expertus fueris, ut & illi sine ulla titubatione aut suspicione, mutuum erga te animum gerant, & ne umquam amico ingratus sis. Pars est enim Pietatis benè merentibus gratiam referre, qui vero ingratus, ipsi sibi infensus est.* Sic ἀσφαλὴς φίλος φίλοισι Commendatur ab Euripide apud Stobæum, Principio ipso Sermonis Quadragesimi Sexti.

279. RUMORUMVE AVIDUS.] Quotidiè videmus hoc genus tumultuari semper, semper esse anxium animi. Contra noster Stiliconem Laudat. II. Panegyrico. De Fide verba faciens.

Hac fovet absentes hac longè sola remotis
Consulit: hac nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignarum numquam læsura clientem.

280. HORREBIT STREPITUS.] Anxius, timidus. Hujus enim ingenii hominem nota. Altera in Eutropium, de timidissimo Duce, Leone.

Ecce levis frondes à tergo concutit aura,
Credit tela Leo: Valuit pro vulnere terror.
Implevitque vicem jaculi, vitamque nocentem
Integer, & nulla formidine saucius efflat.

Isidorus Pelusiota Libro V. Epist. DLXI. οἱ ψοφοδεεῖς καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν τῶν δεινῶν καταπλήττονται, καὶ οὐδὲ φύλλον φέρουσι κίνησιν, τοῦ δέους κατὰ τῶν τυχόντων μεγάλας ἐμποιοῦντος τὰς ὑποψίας.

Tales qui se arbitrio vulgi captationique auræ popularis dant. Sic de Pompeio jam seniore. Lucanus. lib. I.

totus popularibus auris
Impelli, plausuque sui gaudere theatri.

281. NON SIC EXCUBIÆ.] Amor subditorum, summum Principi præsidium, cui necquicquam Metum æquaveris, aut extortam armis subjectionem. Sententia nobilissimis scriptoribus frequentibus testimoniis contestata. Themistius, Oration. V.

δυσκαταγωνιστότερον δὲ φυλακτήριον εὔνοια φίλων. Φίλων μὲν γὰρ εὔνοιαν οὐκ ἴσμεν καταλυθεῖσαν, εὐνοίᾳ δὲ δυνάμεις πολλάς, αὐτίκα τοῖς μὲν ἐκπρεπεστάτοις εὐδοκίμοις τῶν αὐτοκρατόρων ἴσοι μὴ λίαν ὀλίγωροι καὶ ἐγκεχυμένοι· εἴ τις δ' ἂν ἔφυ ἐπιβουλή, καὶ αὐτὴ κατεσβέσθη πρὶν ἐξαφθῆναι, τοῖς δὲ χαλεποῖς ἐκείνοις καὶ ἀνημέροις ἀεὶ τοὺς ἁλισκομένους ὑποτεμνόμενοι, οὐκ ἐπέλιπον οἱ κατεγχειροῦντες.

Pacatus ad Theodosium: *Privatas quoque ædes divinis vestigiis consecrasti, remota custodia militari, tutior publici Amoris excubiis.* Synesius de Regno:

εὔνοια μόνη καὶ μάλιστα βασιλέως ἐστὶ ἰσχυρὸν φυλακτήριον.

Dio Cassius lib. XXXVII.

Νῦν δὲ καί τοι σοφώτατος ὁ Μιθριδάτης, ἐς πάντα τὰ βασιλικὰ γενόμενος, οὐκ ἔγνω ὅτι οὐδενὶ οὐδὲν, οὔτε τὰ ὅπλα, οὔτε τὰ πλήθη τῶν ὑπηκόων ἄνευ τῆς παρ' αὐτῶν φιλίας ἰσχύει. Herodianus libro primo τῶν

μετ

μετ̀ Μάρκον, ὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος ὐδὲν αὐταρκὲς πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, ὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύσασθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια, μάλιστα δ' ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέταξαν. Vide multis Dionem Chrysostomum Orat. I. Demosthenem Orat. VIII. de Chersoneso & alibi. Xenophon Pædia VIII.

οἶσθα μὲν ὖν ὦ Κῦρε, ὦ Καμβύση, ὅτι ὐ τόδε τὸ χρυσῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πολλοὶ φίλοι σκῆπτρον ἀληθέστατον, καὶ ἀσφαλέστατον.

Seneca lib. I. de Clem. cap. XIX. *Verum est inexpugnabile munimentum, Amor civium.* Periander apud Diogenem Laertium.

εἶπε τὺς μέλλοντας ἀσφαλῶς τυραννήσειν τῇ εὐνοίᾳ δορυφορεῖσθαι, καὶ μὴ τοῖς ὅπλοις.

Plinius Panegyrico: *Frustra se terrore succinxerit qui septus caritate non fuerit.* Cicero, Philippica II. Ferrandus Parænetico: *Gubernationi Reipublica, Securitati, Saluti, Concordia, plus prospicitur, quando Dux optimus amari eligit, non timeri Dux amabilis, murus est patria: qui verò continuato in omni tempore rigore metuendus apparet; subditos facit omnes infideles, facile timet proditionem, facilius patitur, extraneus vivit inter suos.* Salvianus extremo lib. V. *Cur nihil judicas pretiosius quam nequitiam? Cur nihil prestantius quam rapinam? Disce vel à pagano homine virum bonum. Charitate enim*, inquit, *& benevolentia septum esse oportet, non armis.* Aristoteles, Epistola. IV.

τοῖς μὲν ἀγνοῦσι μ τάνοιαν δίδυ, τοῖς δὲ εὐνοῦσι τὰς χάριτας προχείρως νέμε, ταῦτα γὰρ πράττων ὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δι' ὅλυ συντηρῶν, ἀσφαλέστατα, καὶ ἀκίνδυνα τὰ τῆς ἡγεμονίας ἕξεις μάλα θέρα.

Leo, Tacticon. cap. XX. v. CCVIII. de Imperatore: Boni Præfecti indicium, & magna virtutis significatio est si milites subjecti benivolo animo ipsi obtemperent, & si Labores sponte sua subierint, & in illis duraverint. Nam qui Necessitate & vi subjiciuntur, qui indignè se ac contrà quam præside dignum est, geruntsilli insidiatores, non Amici, Perfugæ non Constantes in periculis existimari debent. Idem, cap. II. v. XI.

καὶ ἀγαπώμενον δὲ παρὰ τῶν ὑπηκόων τὸν στρατηγὸν, εὐδοκιμώτερον οἴδαμεν γίνεσθαι, ὃν γὰρ ἄνθρωποι φιλῦσι, τύτῳ ἐπιτάττοντι μὲν ταχὺ πείθονται, λέγοντι δὲ καὶ ὑπισχνυμένῳ ὐκ ἀπιστῦσι, κινδυνεύοντι δὲ συναγωνίζονται, τοιῦτον γὰρ ἡ ἀγάπη, τὸ πιθέναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῦ φιλυμένυ.

PLinius lib. VIII. Epist. XXIV. *Male vim suam potestas aliorum contumeliis experitur: Longeque valentior Amor ad obtinendum quod velis quam timor Nam Timor abit, si recedas, Manet Amor ut ille in Odium, hic in reverentiam vertatur.* Libanius Basilico:

μέγα φρονῶν, ὐκ ἐν φόβῳ συνέχει τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐν φίλτρῳ τῶν ἀρχομένων φρυρεῖται δεινὸς εὐνοίᾳ μὲν ἀμοιβὴν, παίγματι δὲ νεῖμαι συγγνώμην, φιλονεικίας κρείττων, ὀργῆς βελτίων, ἡδονῆς ἄρχων, οἴεται γὰρ προσήκειν μὴ τῶν μὲν πόλεων κρατεῖν, τοῖς δὲ τῆς ψυχῆς πάθεσιν ὑπηρετεῖν. Julianus Constantiana I. εὔνοιαν εἶναι δεῖν παρὰ τῶν ὑπηκόων ὑπάρχειν τῷ βασιλεύοντι ἐρυμάτων ἀσφαλέστατον, ταύτην δὲ ἐπιτάττοντα μὲν καὶ κελεύοντα, καθάπερ εἰσφορὰς καὶ φόρυς κτήσασθαι παντελῶς ἄλον, λείπεται δὲ λοιπὸν, καθάπερ αὐτὸς ὁρμηκας, τὸ πάντας εὖ ποιεῖν, καὶ μιμεῖσθαι τὴν θείαν ἐν ἀνθρώποις φύσιν.

Cicero lib. II. de Officiis. *Rerum omnium*

nec aptius est quicquam ad opes tuendas ac tenendas, quam diligi, nec alienius, quam timeri.

EXCUBIÆ.] Satellitia & excubias Romanorum Principum dicit solemnes. Quæ omnis res notata & illustrata pridem viris doctis. Accersitos in hunc usum ad Rhenum & ultra habitantes populos prodit Historia Augusta; Quin Cleopatram CCCC. Gallos in satellitium suum habuisse, quos postea nactus est, dono Cæsaris, Herodes Rex tradunt Josephus & Egesippus. Imitatio est Papiniana ex I. Thebaid. de paupere Regno:

> *Nondum impacatis Regum advigilantia somnis*
> *Pila, nec alterna ferri statione gementes*
> *Excubiæ, nec cura mero committere gemmas.*

Credebantur Romanis moribus hæ excubiæ, auctoritatem regno facere: Quare de re velut incredibili loquitur Marcus Antoninus: ὅτι δυνατόν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιοῦντα μὴ δορυφορήσεως χρῄζειν.

Stante Republica excubiæ hoc genus, àrbitrio senatus assignabantur præsidij nomine benemeritis civibus, Exemplum apud Dionem, lib. XXXVI. de Pisone & Cotta, & notavit in Variis elegantissimus Curantius. Circumstantia pila, notant Metum periculi de propinquo, quali proximè corpus Principis hoc genus custodiæ circumsepiebat. Quarum munus alioquin cingere Principem. Lucianus Necyomantiæ:

> τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διεσκεύασε, τιάραν δὲ ἐπιθεῖσα, καὶ δορυφόρους παραδοῦσα, καὶ τὴν κεφαλὴν στέψασα τῷ διαδήματι.

Vtpote insigne Regium. Appianus, Civil. I. de Sulla: *Ipsi vero planè jam regnans Dictator, Consulibus præerat. Nam & Secures ei, ut Dictatori, præferebantur. XXIV. & frequenti stipabatur satellitio, quemadmodum olim Reges.* Hinc τοὺς περὶ τὸν βασιλέα δορυφόρους vocant, ut Herodianus, lib. I. à corpore videlicet ejus non recedentes. Atque hoc insigne metum facientis & metuentis simul tyrannidis: Bono autem Principi non erit ineptum facere se tutorem tutelæ suæ, & ipsum, Bonitate nimirum & vigilantia sua, præsidiis suis præsidio esse, quod de suo in Basilica Oratione scribit Libanius:

> ἐκείνῳ inquit, ἡμέρα μὲν ἐν ἔργοις, νὺξ δὲ ἐν ἴσῳ ταῖς ἡμέραις, μέθη δὲ ἀπελήλαται, καὶ τὸ νήφειν ἐν συνηθείᾳ, ἀργὸς δὲ ἅπας ἐχθρός, ὁ δὲ ἐγρηγορὼς ἐπιτήδειος, φρουρὰν δὲ σώματος οὐκ αὐτὸς ἔχει τὴν παρὰ τῶν δορυφόρων, τὴν δὲ παρ' αὐτοῦ τοῖς δορυφόροις παρέχει, ἐπειδὰν γὰρ αἴσθηται κατειλημμένους ὕπνῳ πολλῷ, τοῖς μὲν οὐκ ἀσύγγνωστον τὴν ἀνάπαυλαν ἀφίησιν, αὐτὸς δὲ, ὥσπερ ἀνταγωνιζόμενος τῇ φύσει, τὸ δόρυ λαμβάνων, περίπολον αὐτὸν τῶν βασιλείων καθίστησιν.

Satellitum hoc genus usum Romæ invexit Tarquinius Superbus, tyrannidis verè signum & præsidium. Dionysium lege. libro IV. Deinceps eousque eorum officium extendebatur, ut scrutatos legamus gremios Regiam ingredientium, ne quo nocerent Principi. Suetonius Vespasiano, cap. XII. *Consuetudinem salutantes scrutandi, manente adhuc bello civili, omiserat.* Quæ ultimò Romanam Aulam nugæ irrepserint, habes in Arcanis Iustiniani apud Procopium.

285. ALTERNA FIDES.] Vt Ametur enim aliquis, Amet ipse amaturos necesse est. Seneca, Epist. Nona. *Quæris quomodo Amicum cito facturus sis? Hecaton ait: Ego tibi monstrabo Amatorium, sine medicamento, sine herba, sine ullius venefica carmine, Si vis amari, Ama.* Auctor ad Pisonem:

> *positoque per omnia fastu,*
> *Inter ut æquales unus numeraris amicos,*

Obse-

Obsequiumque doces, & Amando quaeris Amorem.

Martialis, Lib. VI. Epigr. XI.

Vt praestem Pyladen, aliquis mihi praestet Oresten.
Hoc verbis non fit: Marce, ut ameris, ama.

Multa de Natura Amoris huc pertinentia Philosophi, inprimis Coryphaeus PLatonicorum PLotinus, quae huc non congerenda. Joannes Saresburiensis ad suum Librum.

Regula fida nimis, quisquis amandus, amet.

Columbanus in Monostichis.

Iam magnum reddas modico te munus amico,
Semper amicus ames, Amor est pretiosior auro.

Ita legendi duo sancti viri versus, in quorum neutro mica salis vulgo est. Amorem ait idem auro pretiosiorem, utpote qui mutuam Benevolentiam ex se gignat, quę auro nequaquam comparabilis est. Arnaldus Abbas, opere sex Dierū: *Christus est caritas, sincerissimus liquor, virtus mundissima, refrigerium animarum, Purificatio mentium, nec vasis inquinatis mera Spiritus bonitas illabitur, nec unquam immūdus unctione illa regali linitur. Charitas quippè est Amor, & qui non amat, Amari non potest.* Sophistae Graeci non inanem bonae mentis huc commenti sunt fabulam, de Erote atque Anterote, ut ille, natus quidem sine hoc fuerit, non potuerit autem in staturam convenientem prodire, sed illo postgenito habuerit opus Mater, uti utrumque ad Legitimum florem vitae produceret. Eam enarrat Themistius Orat. VII. Qui est Protrepticus Philosophię ad Nicomedienses: *Olim, cum Amorem peperisset Venus, caetera quidem formosus, & matre sua dignus haberi poterat; deerat unum, quod injustam convenientemq; tali formae staturam non excresceret, neq; augesceret corpus, sed diu, quantillus editus fuerat, commaneret. Hac tanta rei novitate, cum & Mater, & Nutrices infantis. Gratiae, quid agendum, nescirent: adeuntes Themidem (nondum enim Delphos Apollo tenebat) orabant; ut aliquem exitum puero, tam inaudita tamq; insitata calamitatis ostenderent. At Diva: Ego vos ea anxietate Liberabo, infantis enim ingenium nec dum vobis notum. Tuus ille, Venus, Amor, Germanus ac sincerus, utcumq; solus nasci potest, crescere solus non potest: sed Anterote ibi est opus, si Erotem Crescentem videri cupis. Natura amborum fratrum haec erit, mutua alter alteri incrementi caussa erit, cum enim sese invicem gemini adspexerint, aequaliter adolescent, sin alteruter deerit, minuerentur ambo. Sic Anterotem parit Venus; statim gliscere Eros incipit, ac pennas producere, ac fieri grandior. Itaq; tamq; ei sorti ac conditioni obnoxius, mirabiles sapè casus varietatesq; sustinet, modo vigens crescensq;, nunc marcescēs, rursumq; alibi incrementum capiens. Sed perpetuo germani sui societatem desiderat, quem cum grandem animadverterit, majorescere & ipse contendit, eum contrahi animadvertens, minuitur & ipse, vel invitus.*

282. SIMPLEX GRATIA.] Candidus affectus, qualem Gratiam appellant Graecorū aemulatione scriptores Latini. *Simplex* infucatum, candidum, sincerumque valet, uti contraria omnia duplex. Inspice Adversar. lib. XII. cap. XV. Sic non tristis gratia Sermonis, inaffectata comitas, apud Petronium:

Sermonis puri non tristis Gratia ridet.

283. PULCERRIMUS IPSE.] Omninò legem dum ipsi, se sibi ligat, ob harmoniam tot partium.

284. MUNDUS AMORE LIGET.] Verba ipsa sunt Platonis Timaeo.

ἐκ δὲ τε δὴ τούτων καὶ τοιούτων τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη, δι' ἀναλογίαν, ὁμολογῆσαν φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστε εἰς τὸ αὐτὸ αὐτῷ ξυνελθὸν ἄλυτον ὑπὸ τῶν ἄλλων, πλὴν ὑπὸ τοῦ ξυμφύσαντος γενέσθαι. Empedocles:

docles: ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα, Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα, νείκεος ἔχθει.

Supernorum, omniumq; universi corporis membrorum admiranda Concordia, ad Subditorum Amorem Principem cohortatur. Ut constent enim minora majoribus. Concentu & Conspiratione omnium opus erit. Ita Aristides de Concordia, ad Civitates Asiaticas: *Nolite existimare si in Obsidionibus id nocet maximè, cum dispersa sunt præsidia, in Rebuspublicis, ac mutua consuetudine multas prodesse partes: verum concentum, si quo in alio loco, heic quidem valere plurimum. Hic est urbium verus ornatus, hoc maximum monumētum, hæc species pulcerrima. Hæc eorum sunt qui sursum respiciunt, non in fossas ac lapides; quique veram Naturam, non saxorum aut Lignorum, conspexerint, & ejus, à quo cuncta hæc reguntur, divinæ Reipublicæ partem eam, quæ nobis convenit, acceperunt. Nam & cœlum totumatque mundum, qui pulcerrimam omnium tum figuram, tum appellationem, sortitus est; una sententia & Amicitia vis administrat, cujus ductu & Sol procedit, suum perpetuò locum servans, & Lunæ facies, ac motus stellarum, temporumq; circuitus, ac singulorum inter se ordines perficiuntur, & recessus oportuni, rursumq; conjunctiones, observantur, dum vincit Concordia Discordia verò est nulla, nec nascitur, verum ordinationi omnia concedunt, & uno animo res omnes peragunt. Quocircà, si rectè sapere judicantur ii, qui præstātiores imitantur, illi sanè prudenter agent, qui se universos unum quiddam esse, quantum fieri poterit, arbitrantur.* Vide Auctorem & Interpretem de Mundo. Item Librum Qui ejusdem Tituli Philoni Judæo adscribitur. Hinc Socialis Machina, Mundus perhibetur Vniversus. Drepanius Florus de Cereo Paschali:

> *Legibus æternis, vertigine concita jugi,*
> *Volvitur immensi Socialis machina mundi.*

Ita Amorem Ducem & Choragum Harmoniæ omnium rerum facit Philosophus noster Parnassius.

περίδηλον γὰρ εἰ μὴ τις ἔρως ἐπί τινι παρακολουθοίη πράγματι, ἀμήχανον τοῦτο κατορθῶσαι, verè ait Demetrius Constantinopolitanus initio Hieraco Saphii. Sicque in Veneris, & mox Amoris, nativitate, Nonnus, lib XLI.

> πρώτη κύπριν ἔδεικτο.
> Καὶ τότε θοῦρον ἔρωτα, γόνος πρωτόσπορον ἀρχὴν,
> Ἁρμονίης κόσμοιο φερέσβιον ἡνιοχῆα,
> Ἀρηφανὴς ὤδινεν, ἐνὶ φρυσὶ γείτονος ὄρμου.

Sic Amicitia apud Theodorum Prodromum, in Exilio suo.

> Οὕτως μὲν, οὕτως, ἡ νοουμένη κτίσις,
> Ἐμοὶ κρατεῖται, καὶ μένει φρουρουμένη.
> Τὴν γὰρ θεατὴν, καὶ κατ' αἴσθησιν φύσιν,
> Τὸ κοσμικὸν πλήρωμα, τὴν κάτω κτίσιν,
> Τίς ἀμφιβάλλει, μὴ κρατεῖσθαι φιλίᾳ.

Quibus verbis scribēdum Οὕτως μὲν ὅλως. Plura hujus rei ibidem legas. Multa in Collectaneis Physicis, apud Joannem Stobæum, cap. XII. Ostendit autem Divinum Amorem Principi Claudianus, ad ejus conciliandum subditis, quoniam eamdem ad parentem ipsi orbem personam Regi adsignant Sapientes, quam erga mundum suum habent Numina. Diotogenes Pythagoricus: *Cultus divinus omnino dignitatis Regiæ est. Siquidem inter præstantissima Natura Deus excellit. Terrenis & hominibus præstat Rex. Nempè ut Deus ad mundum, ita se habet Rex ad Rempublicam Et ut Respublica ad mundum, ita Rex ad Deum. Civitas*

vitaí enim ex multu diversisque concinnata, mundi structuram & Harmoniam imitatur. Rex autem, gerens Imperium nulli obnoxium, lexq; viva existens. Dei figuram inter homines refert. A mundi autem Harmonia pendet homo, ut Hermes Trismegistus in Jatromathematicis concludit:

χωεις τῆς κοσμικῆς συμπαθείας ἀνθρώποις ἐδὲν ἐπιγίνεται.

Itaque microcosmus etiam iste particeps Harmoniæ, & Amore se suo ligat, ut sit unum corpus homo, per Spiritum dilectionis divinæ, nectentem & facientem ex tot diversis partibus unum corpus. de quo diviné P. Paullus 1. Corinth. cap. XII. Sic illam omnium mundi partium Harmoniam in veró & unanimi cultu Creatoris sui agnoscunt Christiani etiam serió scriptores R. titius, lib. I. Epist. V. *Opportunum vos admonendi tempus inveni, quo in Harmonia mundi Universa animantia, pariter bruta & elinguia incedentia, volantia, repetilia, suis quæq; modis suis sibilis, suis quæq; vocibus, etsi sono dissono, & ore diverso, pari tamen affectu, quasi uno concentu, in laudem proprij auctoris erumpunt, & potentiam, quam promere nequeunt, sentire se produnt.* Qui de Verno Tempore sermocinatur. Huic Harmoniæ Chelin, hoc est Modimperatorem, Ducem, dant veteres Filium Dei, Servatoré nostrum, ut in Oraculo de eo veridico. cujuscunque Poëtæ:

> ἑπτά με φωνήεντα θεὸν, μέγαν, ἄφθιτον, αἰνεῖ
> Γράμματα, τὸν πάντων ἀκάματον πατέρα.
> Εἰμὶ δ' ἐγὼ πάντων χέλυς ἄφθιτος, ἡ τὰ λυρώδη
> Ἡρμοσάμην δίνης οὐρανίοιο μέλη.

184. AMORE LIGET.] Vinculo velut quopiam, quo genere firmam Amicitiam depingi docui libris Adversariorum. Sic vincula Amicitię in Natura agnoscit Theodorus Prodromus.

> Οὐδ' αὐτὸ γοῦν ἔγνωκεν, ὡς ἐχθρᾶς φύσις
> Οὐκ οἶδε δεσμεῖν, ἀλλὰ τοὺς δεσμοὺς λύειν.

Sic Coronam in mutuo Amore rerum Sapiẽtes constituunt, partibus velut in circulum perpetuæ conjunctionis implexis. Vide Stobęi Physica, cap. περὶ τάξεως Κόσμου. His autem omnibus Sapientissimus Poëta Aequalitatem aut Aequabilitatem commendat Principi, uti mutua sibi benivolentia subjectos jungat, amans eos, eorum vicissim Amorem Magnifaciens. Ejus virtutis conveniens Encomium hauties, si voles expendere, in Libro Philonis Judæi de Principe, quem legendum suadeo. Quæ turbant hîc in scriptura nonnulli Codices, tanti non sunt ut eorum ratio ulla habeatur. De mutuo Amore mundi eleganter canit Boethius, lib. II. de Consol. Carm. VIII.

> *Quod mundus stabili fide*
> *Concordes variat vices.*
> *Quod pugnantia semina*
> *Fœdus perpetuum tenent.*
> *Quod Phœbus roseum diem*
> *Curru provehit aureo.*
> *Vt quas duxerit Hesperus*
> *Phœbe noctibus imperet.*
> *Vt fluctus avidum mare*
> *Certo fine coerceat.*
> *Ne terris liceat vagos.*
> *Latus tendere terminos.*
> *Hanc rerum seriem LIGAT*
> *Terras ac pelagus regens,*
> *Et cœlo imperitans, AMOR.*
> *Hic si frena remiserit.*
> *Quicquid nunc amat invicem*
> *Bellum continuò geret.*
> *Et quam nunc socia fide*
> *Pulcris motibus incitant,*
> *Certent solvere machinam.*
> *Hic sancto populos quoque*

Iancto

Junctos fœdere continet.
Hic & conjugij sacrum
Castrum nectit Amoribus,
Hic fides etiam sua
Dictat jura sodalibus.
O Felix hominum genus,
Si vestros animos Amor
Quo cœlum regitur, regat.

Inepti brutoque animo qui contrà perpetuas pugnas in Cœlesti corpore agnoscunt, non videntes certamina illa gigni ex Amore, & in ejus effectus redire. Desipuerunt vel maximè hic Empedocles & Epicuræi, atq; omnis Heracliti Schola, hinc hostilem animum in se partium, tamdemq; interitum universi concludens. Multis Lucretius Libro V.

Tantoperè inter se Cum maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello. &c.

Inepti & Astrologi, qui siderum & signorum cœlestium concordiam nullam, clarâ autem discordiam agnoverint, ut non paucis, lib. III. Manilius. Cum effectus ostendant dissidere partes, ut fœcunditas universi laxetur in novas semper formas.

285. NEC VI CONNEXA PER ÆVUM.] Sed Amore, de quo modo dictum. Appulejus de Mundo: *Sic totique Mundi sua instantia initiorum, impares inter se, conventus, pari, non discordante, consensu Natura veluti Musica temperavit. Namque liquidu[s] arida, glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqua confudit unumque ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum, constituit. Terramq;, mare, atq; cœlum, Solis Orbe, & Luna globo, cæterisq; Orientium & Occidentium siderum facibus ornavit, una illa parte mixta, quâ quidem cunctu constat implicatam, dum confusa, dum libera Elementorum substantia. Ignis, aqua, Aeris, Terra, ex quibus hujus sphera convexit, & disparibus qualitatibus Natura conflata adacta est fateri concordia, & ex ea Salutem operi machinata. Principiorum igitur consensus, sibi Concordiam peperit, Perseverantiam verò inter se Amicitia elementis dedit specierum æqua partitio, dum in nullo alia ab alia vincitur, modo vel potestate æqualis. Quippè omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum ferventium, frigidorum, docente Ratione Natura, diversis licet reb. æqualitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemque reperisse.* Vide PLatonem Timæo, ejusq; Interpretes, Timæum ipsum & Ocellum.

286. QUI.] Quî, quomodo. Quomodo, ait. Sol, rapidissimus ignis, natura sua potens exurere omnia & tabefacere, si propius admoveret se, perditurus omnia, non id agat tamen, sed medio limite incedens nutriat potius subdita quam adurat? Sic in Phaetonte tyrannum veteres Theologi descripserunt, per mythologias ingruere soliti, cum Clementiam Divinam virtutem, superis Principes jungere urgeant, exempla subdentes cœlestia. Aristides Encomio Marci.

ὄιεται δὲ τὸν ὡς ἀληθῶς βασιλέα τῷ τῶν ὅλων ἀπεικάσθαι βασιλεῖ. καὶ τήν τε φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν πρόνοιαν ἁπάντων τῶν ἀρχομένων.

De Sole ad Principem pulcrè Agapetus Schedæ Regiæ cap. LI.

ἡλίου μὲν ἔργον ἐστὶ, τὸ καταλάμπειν ταῖς ἀκτῖσι, τὴν κτίσιν, ἄνακτος δὲ ἀρετὴ, τὸ ἐλεεῖν τοῖς δεομένοις, κἀκεῖνα δὲ φυσικώτερος ὁ εὐσεβὴς βασιλεύς. ὁ μὲν γὰρ ὑποχωρεῖ τῇ διαδοχῇ τῆς νυκτὸς, ὁ δὲ οὐ παραχωρεῖ τῇ συναρπαγῇ τῶν κακῶν. ἀλλὰ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἐξελέγχει τὰ κρυπτὰ τῆς ἀδικίας.

Medium limitem soli dat respectu cæterorum PLanetarum, quibus pari numero utrinque stipatur. Philo de vita Moysis, Lib III.

ἔπι δὲ πάντων λαμπαδία τε καὶ λύχνοι ἑπτὰ, σύμβολα τῶν λεγομένων παρὰ τοῖς φυσικοῖς ἀνδράσι πλανήτων. ὁ γὰρ ἥλιος, ὥσπερ ἡ λυχνία, μέσος ὢν ἐξ τεταγμένος, ἐν τετάρτῃ χώρᾳ φωσφορεῖ τοῖς ὑπεράνω τρισὶ, καὶ τοῖς ὑφ᾽ αὐτὸν ἴσοις ἁρμαζόμενος.

ν⊕ τὸ Μουσικὸν καὶ θεῖον, ὡς ἀληθῶς, ὄργανον.

287. CONTENTUS LITTORE PONTUS.] Miraculo celebri etiam Sacris Litteris. Vide Animadversiones in Priorem Rufinianum.

288. TERRAS AMBITQUE VENITQUE.] Mundum nostrum circumfuso aere attineri, & in se librato pondere ferri, tradunt consensu Physici. Vide Stobæum Eclogis. Macrobium libro I. in Somnium Scip. capite XXII. PLutarchum Placitis, Plinium, libro II. cap. V. Phornutum capite I. Mytholog. Lutatium, Theb. VIII. Lucretium, libro I. Manilium, lib. I. Lucanum, Lib. I. Sextum Empiricum, Nicephorum Blemmydem, alios.

289. QUI TERRET PLUS IPSE TIMET.] Nobilissima sententia, Medio ævo non uni auctori celebrata, ut coævo Friderico Barbarossæ Sacræ Expeditionis scriptori, Alano, Spatano, alijsq; in Gnomologijs. Verissimum autem τοὺς [illegible] βίᾳ, ὑπὸ τῶν βιασθέντων μισεῖσθαι, quod ait Lysias. Jam odium sequitur illud de quo Ennius ex reipsa dixit:

Quem metuunt oderunt
Quem odit quisq; perisse cupit.

Unde metus perpetuus tyrannis, à multis millibus hostium, justè odientium. Egregiè Sallustius ad Cæsarem: *Equidem ego cuncta Imperia crudelia magis acerba quam diuturna, arbitror: Nec quenquam à multis metuendum, quin ad eum ex multis formido recidat.* Seneca, lib. I. de Clem. cap. XIX. *Tantum necesse est timeat, quantum timeri voluit. Et manus omnium observet, & eo quoque tempore, quo non captatur peti se judicet: nullumque momentum immune à metu habeat. Hanc aliquis agram vitam sustinet? Cum liceat innoxium, atq; ob hoc securum, salutare Potentia jus, latus omnibus, tractare? Errat enim si quis existimat, tutum ibi esse Regem, ubi nihil à Rege tutum est. Securitas, mutua paciscenda est.* Ipsa Claudiani verba reposuit Boethius ista, ut supra de Amore mundum Ligante, lib. III. Carm. V. de Cons. Phil. *Potentem censes, qui satellite latus ambit? qui, quos terret, plus ipse metuit?* Seneca, Oedipo:

Qui sceptra duro sævus imperio gerit
Timet timentes, metus in auctorem redit.

Silius Italicus, lib. II. *Et quantum terrent tantum metuentia regna.* Cicero, Lib. II. de Officijs: *Quod ergo latissimè patet, neq; ad incolumitatem solum, sed etiam ad Opes, ad Potentiam, plurimum valet, id amplectamur, ut metus absit, charitas retineatur. Etenim, qui se metui volent, à quibus metuuntur, eosdem metuant ipsi, necesse est. Quid enim censemus illum superiorem Dionysium, quo Cruciatu timoris angi solitum, qui cultros metuens tonsorios, candenti carbone sibi, adurebat capillum.* Seneca Epist. CV. *Confusam vitam & perturbatam impotentes agunt, tantum metuunt quantum nocent. Nec ullo tempore vacant; dat pœnas quisquis exspectat, quisquis autem meruit, exspectat.* Ferrandus Diaconus, Reg. VII. *Qui continuato in omni tempore rigore metuendus apparet, omnes subditos facit infideles, facilè timet proditionem, facilius patitur. Extraneus vivit inter suos, tantum postremò timet, quantum timetur. Et hoc infelicitatis flagello nullatenus caret, nisi cunctis mansuetus & comis effectus didicerit, sibi quando alterum judicat, dicere; noli esse multum justus, memento te esse Christianum.* Fulgentius libro II. de Prædestinat. *Imperator ideo est vas misericordia, si magis in timore serviat DEO, quam in tumore dominetur populo. Si in celenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem, si se magis diligēdum quam metuendum cunctis exhibeat.* Gregorius Turonensis, exemplo Leudastis, lib. V. Histor. Francor. cap. XLVIII. *Adsumto, ut diximus, Comitatu, in tali levitate elatus est, ut in Domo Ecclesiæ cum thoracibus atq; loricis, præcinctus pharetra, & contum manu gerens, capite galeato, ingrederetur, de nullo securus, quoniam omnibus erat adversus.* Beatus Cyprianus, Epist. II. cap. V: *An tu vel illos putas tutos, illos saltim inter*

 honoris

honoris infulas, & opes Largas, stabilis firmitate securos, quos, Regalis aula splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Major illis quam cæteris metus est. Tam ille timere cogitur, quam timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas: Sit licet satellitũ manu septus, ac clausum & protectum Latus numeroso stipatore tueatur. Quam securos non sinit esse subjectos, tam necesse non sit securus & ipse. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles. Ratio horum est in verbis Lysiæ & Ennij propositis, quibus consentiunt hæc Minutij Felicis: Naturale est odisse quem times, &, quem metueris, infestare, si possis. Itaque Legitimi Principis bonitas, aliorumq; hominum potẽtium, secundum ipsius Clementiam censenda est, ut nimirum tanta ea sit, quantum ipse a faciendo terrore remotus. Cassilis in Responsis.

τῷ ἑβδόμῳ ἐρώτησεν, τί ἂν τις ποιῶν ἀγαθῆς καὶ καλὸς γένοιτο; ὃ ὅ, εἶπεν, εἰ ὁ δυνατὸς ὢν μηδενὶ φοβερὸς εἴη.

In quo omnis hujus sciti sententia posita est. Sunt tamen qui Amore fortius cogere arbitrantur Timorem. PLinius, Libro I. Epistolarum.

291. SEPTIQVE VENENIS.] Accuratè attendenda hæc verba. Gladij enim in hostes tyrannis parati, Venena in semetipsos, vt videlicet meritis se illico pœnis eripere possint, ubi fortuna adversa ingruerit. Plena historia exemplorum. Alioquin ferrum & venenum, tutelæ tyrannorum. Boethius Consol. lib. II. Car. VI. de Nerone Additur sævo gladius veneno.

292. ANCIPITES ARCES.] Vitiosa scriptura, jam tamen olim corrupta; agnoscitur enim ab omnibus scriptis Editisq; Libris. Quid verò sunt, ancipites arces? Vitiosa, ut dixi, scriptura, Legendumque *Ancipites arcus* tam scilicet in ipsos Reges promtos, quam eorum hostes. Alluduntur verba Senecæ, recitata historia filij Præxaspis à temulento Cambysa, sagitta peremti, Lib. III. de Ira, cap. XIV. *O Regem cruentum! O dignum in quem omnium suorum artus convertantur.* *Arcus* præ cæteris armis lethalibus, quia eorum jactu è longinquo & improvisus interimi potest. In Scriptura, Arcus dolum nocentem notat. Gulielmus Tyrius ex ejus sermone, libro XV. capite XVI. *Quo perlecto diligentius, & plenius cognito, prodyt in medium Lambertus Archidiaconus, qui licet prius cum Domino Patriarcha convenisset in dolo, & Beneficij sui obtinuisset restitutionem, tamen conversus in arcum pravum, denuò se constituit accusatorem.* Quid mirum autem de arcubus, cum suimet lateris telum metuat tyrannus. Exemplum habes Thyesten, apud Senecam Tragœdum:

> *Mihi crede, falsis magna nominibus placent.*
> *Frustrà timentur dura. Dum excelsus steti*
> *Numquam pavere destiti, atque ipsum mei*
> *Ferrum timere lateris. ô quantum bonum est,*
> *Obstare nulli, capere securas dapes!*

Et hinc prudentes principes Amari maluerunt quam timeri. Aemilius Probus de Timoleonte: *cum tantis esset opibus ut etiam invitis imperare posset, tantum autem Amorem haberet omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret, maluit se diligi, q metui.*

293. TREPIDIQUE MINENTUR.] Nihil enim non metuunt, quod minari possunt. Paria verba Chiron de Achille primævo. Achill. I.

> *ipsi mihi sæpè queruntur*
> *Centauri, raptasque domos, abstractaque coram*
> *Armenta, & campis sese fluvijsque fugari,*
> *Insidias & bella parant, timidique minantur.*

Sic enim legendum, non *tumidi* ut ubique Editur.

294. TU CIVEM.] Pars ut sis velut subditorum tuorum. De ipso Theodosio Victorinus:

rinus: *Clemens animus, misericors, communis, solo habitu differre se cæteris putans. Amare cives vel privato contubernio cognitos. Multa huc coacervari valeant*; sed ea videre te malim apud Isocratem, Plutarchum, Stobæum, Julianum, Libanium, Synesium, Dionem Chrysostomum, Aristidem, Themistium, Agapetū, Basilium Imp. Emanuelem Imp. Panegyricos, aliosq; hujus Census auctores. De Violentia ubiq; verum quod ait Philo de Mundo:

δεσμὸς φαυλότατος ἐς ἰσφίγξε βία βίαιος ἐστι καὶ ὀλιγοχρόνιος ῥήγνυται γὰρ θᾶττον ὑπὸ τῶν ἀθέτων. &c.

294. PATREMQUE.] Uno verbo omnia dixit; & quid possit amplius? Sic alij Sapientes. Xenophon. Pædia. VIII.

ἀλλὰ πολλάκις μὲν, ὦ ἄνδρες, ἐς ἄλλοτε κατε όησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς ὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.

Sic Liberorum suorum Parentes Imperatores dicit, in Restauratione Scholarum eorum officio functos, Eumenius Seneca, Lib. I. de Clementia, cap. XIII. *Hic princeps, suo beneficio tutus, nihil eget præsidijs, arma ornamenti caussa habet. Quod ergo officium ejus est? Quod bonorum parentum.* Philo de Prudentia.

ὁ τύραννος ὁ θεὸς, ἀμότητα, καὶ βίαν, ἢ ὅσα δεσπότης ἀνημέρυς ἀρχῆς ἔργα ἐπιτηδευκώς, ἀλλὰ βασιλεὺς, ἥμερον καὶ νόμιμον ἡμμένος ἡγεμονίαν, μετὰ δικαιοσύνης τὸν σύμπαντα κόσμον βραβεύει. βασιλεῖ δὲ οὐκ ἐστι προσρησις οἰκειοτέρα πατρός. ὃ γὰρ ἐν ταῖς συγγενείαις πρὸς τέκνα γονεῖς, τοῦτο βασιλεὺς πρὸς πόλιν, πρὸς δὲ κόσμον ὁ θεός.

Heliodorus libro X. de Hydaspe Rege Aethiopum. ἀνδρὸς δὲ δυνάμει ἅμα καὶ τὸ πρὸς τὺς ὑπηκόους ἵλεων τε καὶ ἥμερον, πατρικόν τινα ἔρωτα τοῖς δήμοις ἐνστάξαντος.

Hinc Parentum Publicorum Laus, Laudum Princeps. Symmachus, lib. IV. Epist. XII. de Stilicone. *Consulatum meum Liberalitate continuas, &, ut Publicus Parens, in futuros etiam magistratus Imperialem provocas largitatem.* Engolismensis Monachus, vita Caroli Magni: *Clausum & sigillatum est sepulcrum ejus. Nemo autem referre potest quantus planctus & Luctus pro eo fuerit per universam terram.* Etiam inter paganos plangebatur quasi pater orbis. Otbertus, vita Henrici IV. *Missis Imperator post eum legatis tam lacrymis quam mandatis revocavit, obtestans eum, ne senem patrem contristaret, immò ne Patrem omnium offenderet, ne se sputis hominum exponeret.* Themistius Oratione. V.

χαλεπώτατον γὰρ ἐκεῖνο τὸ πάθος, ὃ περὶ κηνδᾶ τοῦ λόγυ ἐν ἐξυσία, καὶ διὰ τοῦτο πέρσαι καλῶς κῦρον μὲν πατέρα, Καμβύσην δὲ δεσπότην, Δάρειον δὲ κάπηλον ἐπωνόμαζον, ποιεῖ δὲ πατέρα μὲν οἱ καλοσύνη, ὑμᾶς δὲ δεσπότην, κάπηλον δὲ φιλοχρηματία. θεία δὲ μόνη ἡ τοῦ πατρὸς ἐπωνυμία, πατέρα γὰρ ἀνθρώπων καὶ τὸν Δία οἱ ποιηταὶ ἐπονομάζυσι.

Sic Romanorum Patrem Joannem, Theodorum verò Dominum, appellatos scribit Georgius Pachmerius lib. I. Hist. Pulcrè autem Sopater apud Stobæum, Serm. XLIV. *Quos prius non cognoscebas, & ad te nihil pertinere amplius putabas quam quivis homo communem hominum naturam, illos, jam princeps factus, revereri debes, ceu jā notos & familiares, ac omnes tibi amicos esse videns, paterna benevolentia complecti. Homero certè non satis fuit principem simpliciter subditorum Patrem vocare, quamvis haud aliud nomen inter homines benignius inveniri possit, sed ad Patris vocabulum adjunxit simul mansuetum, simul & parentibus & bonis principibus hujusmodi nomenclaturam convenire ratus.* Philo de Principe: *Decet Principem suis clientibus & subditis ita præesse, quemadmodum patrem Liberis, ut ab ijsdem, velut à Liberis redametur & colatur. Idcirco, si verum fateri volumus, boni & Laudabi-*

dabiles magistratus pro publicis civitatum & populorum Parentibus habendi sunt.

294. CONSULE CUNCTIS NEC TIBI.] In hoc vel maximè sita boni Principis demonstratio, ut ei fastigio admotus, contemtis suis, aut postpositis, curam potiorem publicarum rerum agat. Archytas Pythagoricus:

δεῖ τὸν ἀλαθινὸν ἄρχοντα μὴ μόνον ἐπιςάμονά τε, καὶ δυνατὸν ἦμεν περὶ τὸ καλῶς ἄρχεν, ἀλλὰ καὶ φιλανθρώπως. ἄριστος δὲ κ' εἴη ἄρχων ὁ μηθὲν αὐτῶ ἕνεκα ποιέων, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν. ἐπειδήπερ οὐδὲ νόμος αὑτοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν.

Aristoteles, lib. VIII. Ethic. capite XII.

ὁ μὲν γὰρ τύραννος, τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον σκοπεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ τῶν ἀρχομένων. οὐ γάρ ἐςι βασιλεὺς ὁ μὴ αὐτάρκης, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχων. Synesius de Regno: ἴσοις ὅροις φημὶ βασιλέα τε καὶ τύραννον διεςάναι. καὶ τοι τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀμφοῖν ὁμοῖα. ἄρχουσιν ἑκάτερος ἀνθρώπων πολλῶν. ἀλλ' ὃς μὲν αὑτὸν συντάττει τῷ φαινομένῳ τῶν ἀρχομένων καλῷ, ἐθέλει μοχθεῖν, ἵνα μηδὲν ἐκείνοις ᾖ μοχθηρόν, καὶ προκινδυνεύειν, ἵνα ἐπ' ἀδείας ἐκεῖνοι βιοτεύωσι, καὶ ἀγρυπνεῖν, καὶ συνδιατᾶσθαι μερίμναις, ἵνα νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν σχολάζωσι δυσχερῶν, οὗτός ἐςιν προβάτοις μὲν ποιμὴν, ἐν ἀνθρώποις δὲ βασιλεύς.

Pulcrè Seneca ad Polybium, capite XXVI. *Orbi qui se terrarum dedicat, sibi ipsi eripit:* In quam sententiam Pius Imperator felicissimus, Vxori, rei familiaris studiosiori, scripsit: *Stulta: posteaquam ad Imperium transivimus, & hoc, quod habuimus, perdidimus.* Imperatorum *opes esse Populi, legis* apud Georg. Pachymerium, Lib. I. Histor. Cicero etiam 1. Officior. *Omnino, qui Reipublicæ præsunt, duo Platonis præcepta teneant: Vnum ut utilitatem civium sic tueantur ut, quicquid agant, ad eam referãt, obliti commodorum suorum: alterum ut totum corpus Reipublicæ curent, ne, dum partem unam tuentur, reliquas deserant. Sic omnia Senatus Populiq; Romani, nihil sibi proprium esse, Marcus Antoninus,* quo nemo umquam Regno Philosophiam melius junxit. Senatui scripsit, cum pecuniam de ærario ad Expeditionem Scythicam posceret, ut ex Dione memorat Joannes Xiphilinus. Leo. Tacticon XX. *Vt suspiciendus & honoratus ab omnibus habearis communem utilitatem rei privatæ antepone. Bonus est enim Imperator, non qui benè suis rebus prospicit, sed qui subjectis suis auctor Salutis est: Imperator enim non ideò eligitur, ut sibi soli provideat, sed ut cæteri, qui sub Imperio ejus sunt, melius vitam traducant.* Regem non sibi, sed regni usibus, quæ habet, possidere exemplo & sententia docet Gulielmus Tyrius lib. XIX. cap. II. Mamertinus Panegyrico Maximiani. *Longè illa majora sunt quæ tu, impartito tibi Imperio, mera gratia retulisti. Admittere in animum tantæ Reipublicæ curam, & totius Orbis fata suscipere & oblitum quodammodo sui, gentibus vivere, noctes omnes diesque perpeti sollicitudine pro omnium salute transigere: &c.* Vide & notas viri doctissimi Leonardi Coquæi ad Augustinum de Civit. Dei. lib. IV. cap. III.

295. SED PUBLICA VOTA.] Emmanuel Palæologus ad Filium, cap. XLII.

296. IN COMMUNE JUBES SI QUID, PRIMUS JUSSA SUBI.] Celeberrimum Præceptum, cui illustrando nobilia alia infinita sunt in promtu. De Avo Honorij, qui isthic instituitur, Ammianus, libro XXVIII. *Nihil vel gregarijs imperabat, cujus non ipse primitias alacri capesseret mente.* De Patre Theodosio, qui loquitur, Pacatus Panegyrico. *Ne tum quidem, cum Imperator factus es, operam remisisti, quin omnium castrensium munerum numeros primus, aut cum primis, obires, stare pro signis, excubias sorte agere, vallum ferre, locum bello antecapere, speculatum egredi, castra metari, in prælium primus ire, postremus prælio excede-*

excedere, dux esse Consilio, miles exemplo. Silius de Annibale, Lib. I. Punicorum.

in medio præcedens agmine ductor
Imperium perferre suum.

Appianus Punicis, de Massanissa. *Masinissa exemplum erat suis omnium Laborum nihil habens præter Equitatum, non jumenta, non Commeatus,* Idem paria de Scipione, eodem Libro. Pacatus Panegyrico: *Ne quis pati se injuriam putaret, à te voluisti incipere censuram. An quisquam ferret molestè ad Principis modum coerceri? Cum videret Imperatorem, rerum potentem, Terrarum hominumque Dominum, parcè contenteq; viventem.* Velleius, lib. II. *Princeps optimus rectè facere cives suos faciendo docet, cumque sit Imperio maximus, major vult esse exemplo.* Sidonius.

tum cætera paret
Turba libens, servit propriis quia Legibus auctor.

Plura omnes Panegyristæ, & Præceptores Principum, &c.

299. NEC FERRE VETAT.] Vera Scriptura *nec ferre negat.* Quam repræsentant libri, & recepit optimi Consilii Scaliger.

300. COMPONITUR ORBIS REGIS AD EXEMPLUM.] Nicetas Choniata, verbis Joannis Comneni Principis jam morituri:

ὅτι κ̀ φιλεῖ πως τῇ κ̀ τὸν ἄρχοντα διαθέσει συνδιατίθεσαι τὰ πάντα, καὶ ἕπεσθαι. Synesius de Regno: ἀληθέστερον ἢ φάναι τ̄ ἔργων, ὁ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς τ̄ βασιλέως ἐπιμεληθεὶς, ὅπως ἂν ἄριστος εἴη, τὴν συντομωτάτην ἐβάδισεν ἐπὶ τὸ πάντας μὲν οἴκους ἐπανορθοῦν, πόλεις δὲ πάσας, ἔθνη τε πάντα, κ̀ μικρὰ, κ̀ μείζω, κ̀ τὰ γείτονα, κ̀ τὰ πόρρω ἃ πάντα ἀπολαύειν ἀνάγκη τῆς ὅπως ποτὲ ἐχούσης τ̄ βασιλέως ψυχῆς. Isocrates: φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὸν βίον διάγειν, ἐν οἷς αὐτοὺς ἄρχοντας τοὺς ἑαυτῶν ὁρῶσι διατρίβοντας. Xenophon. Pæd. VIII. ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι κ̀ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται. Herodianus. Lib. I. φιλεῖ γὰρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τῆς τ̄ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν.

Vide Epistolam Antigoni Regis apud Laertium Zenone. Vellejum, l. II. Senecam Thyeste, Ciceronem. III. de Legibus. Salomonem, Proverb. cap. X. Quosque paullò ante nominavi.

301. EXEMPLUM.] παράδειγμα, quod perfectionem infert. Gregorius Thaumaturgus Paneg. Origenis: παράδειγμα ἐκθέμενος σοφοῦ. Epitaphium vetus.

Exemplum periit, casta lugente puella.

Scopum hic tamen solum denotat. Pacatus. *blandissimè jubetur exemplo.* Paullinus Benedictus, lib. II. Martin.

sacerdotis factis facienda docentur.
Exemplum mage suadet opus, quam gratia verbi.

REGENTIS.] Regis. Symmachus, lib. II. Epist. XIII. *Augustius est regenti sibi quam subditis modum ponere.* Ea Epistola memorat Symmachus tam pacificas quā bellicas Theodosii laudes litteris mandasse. Vtinam ij libri superessent. Summa enim sensuum, & instructionum in Epistolis densitas arguit, historiam insignem dare potuisse.

304. NEC FASTIDIRE MINORES] Comitatem dicit, virtutem Theodosio narranti ista præcipuam, ut multis B. Ambrosius, Victorinus, Ecclesiastica Historia, Glycas, Zonaras, Cedrenus, aliique docent. Sic in Stiliconis Laudibus, lib. II.

nec, quos promoveris, alto Turgidus alloqueris fastu.

Vide Themistium, Oratione prima, Stobæum, Sermone XX alios.

305. PRÆSCRIPTOS HOMINI] Quam insaniam insanierunt plerique summi Fortunatique principes. Ambiverunt primi, nec impetrarunt. Postremis divinitas abadulato-

latotibus vel invitis impacta est. Rationes hujus illiusque sunt in Plutarchi libellis de Alexandro, & Arriani Historia, Dione Chrysostomo, quas alibi multis eventilamus.

306. INQUINAT EGREGIOS.] Superbiæ Vituperium pariter alibi multis exsequimur. Hic corruptrix contaminatrixque virtutum audit. Radulphus Ardens, Homil. VIII. In Evangelia. Superbia est ruina omniũ virtutum, humilitas earumdem fundamentum. Hugo Victorius lib. II. de Anima: *Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destituuntur. Vt Luxuria Pudicitiam, Patientia Impatientiam: Sola Superbia cunctas contrà animi virtutes se erigit, & quasi generalis & pestifer morbus, omnes corrumpit.* Majorum Gentium Monitores horsum de Charactere suo non ferimus.

307. NON TIBI TRADIDIMVS.] Inter monitus Principi necessarios, is quoque est, ut meminerit liberis se imperare, non servis. Vide Themistium Orat XI. Aristidem Encomiis Romæ & Marci. De Arabum mollitie suprà.

DOCILES SERVIRE.] Adsuetos Regum Imperiis. Horatius. Cantabrum indoctum juga ferre nostra. Hoc est indomabilem. Noster Bello Getico. *Vt vinci didicere semel* Ibidem de Annibale *Marcellus vinci docuit.*

308. ARMENIÆ.] Parthos dicit, numquam non sub Regibus notos, etiam alienis olim subditos, ut & isto ævo. Tradidimus, ad recentem elevationem ad Imperium pertinet. Sic Armenium Jugum pro Parthico, apud Lucanum, lib. IX.

> *non Armenium mihi sæva minatur*
> *Aut Scythicum, Fortuna, jugum*

309. TENUIT QUAM FOEMINA.] Semiramis nota. Ignavia gentis à fœmineo Imperio, Fœmina enim dimidius tantum homo, viro alteri parte cedens. Michael Glycas Annal. I. ex Cyrillo. *Nam in cerebru humidis Spiritus animalis velut submersas, ut & in fœminis est videre, praclarissimè suas affectiones absolvere nequit. Idcirco divinus ille Cyrillus sexum fœmineum dimidia parte virorum indole cedere dixit.*

310. DIV REXERE.] Difficilius parent, qui Imperarunt ipsi, & remedia Libertatis cum Dominatione consentientis tardè suscipiuntur, ut autumat Tacitus, initio Agricolæ. *Armenia ora, ut Africa terra*, Ennio, *Africa terribili tremit horrida terra tumultu.* Locutio frequentata præcipuè Gellio, ut lib. I. cap. XI. lib. II. cap. XXII. lib. III. cap. II & IX lib XX. cap. XI. &c. *Celtiberia terra*, Catullo, *Campania terra*, Tibullo. Batavia terra Panegyristæ incerto. *Terra Apulia*, Apuleio de Herbis, cap. XIV. IS auctor est cum Sexto Placito, Antonio Musa de Betonica, &, fallor valde aut, illo etiam qui Apicius vulgo inscribitur; genio scriptorem unum vociferante. Minimè vero Appuleius Celsus, qui tantæ Vetustatis, ut à Scribonio Largo citetur, nihil habet quod hic agat, Scribonius tamen ipse quis sit docebunt te Adversariorum Commentaria.

311. JURA TULERE CÆSARIS.] Subblanditur Principi. Etsi enim Jure occupatum Imperium tenuerit, non tamen tolerarunt eum Romani. Seuè parvo eo tempore, quo rem Romanam rexit, infinita contulit Legibus, Jurique Romano Cæsar nec nullo cum Jure ad fastigium suum omnia retulit. Sanè neque ipse primus aut verè conturbavit Statum priorem, sed invasit jam perditum. Lucanus, lib. IX.

> *Olim vera Fides, Sulla Marioque receptis*
> *Libertatis, obiit: Pompeio rebus adempto*
> *Nunc & ficta perit; non jam Regnare pudebit.*

Dicat & Jura, Potestatem, quam ereptam Reipub. in se transtulit Cæsar. Alibi.

> *Postquam Iura ferox in se communia Cæsar Contulit.*

312. ANNALES VETERUM DELICTA LOQUUNTUR.] Quos Theodosius studiosè legit, & damnavit maleficorum facinora, alludente Claudiano. Victorinus: *Litteris si multum perfectos contemplemur mediocriter doctus: Sagax plane multumque diligens ad noscenda majorum gesta. Ex quibus non desine-*

desinebat exsecrari, quorum facta superba, crudelia, Libertati infesta, legerat, ut Cinnam, Marium, Sullamque, atq; universos Dominantium, pracipuè tamen perfidos & ingratos.

313. HÆREBUNT MACULÆ.] In omnem æternitatem infamia, litteris nimirum conditæ. Quanti liberorum suorum Famam fecerit Theodosius, paret ex Oratione Themistii de ejus Humanitate, ubi vel salutem huic eorumdem postponit. *Venit*, inquit, *mihi in mentem tua illius hortationis, Imperator, qua Iudices, cum illos in judicium mitteres, hortatus es. Tum ad eum, qui ante omnia Salutis Principum rationem habendam esse dixerat. Imò, sanè, dixisti, Fama potius, atque existimationis. Neque enim Vita longitudo Principi, sed excellentia quadam virtutu persequenda est.*

314. CÆSAREÆ POTENTA DOMUS.] Stirps Cæsaris insignita criminibus Augustus ante Imperium vecordissimus tyrannorum, post id Liberorum diritate & infamia seipsum pene odio habuit. Tiberium quis nescit crudelitatis, Libidinum, dolorum, versutissimum, Caligula Belua, Nero, in quo familia defecit, etiam pejor.

315. DIRA NERONIS FUNERA.] Infinitas dicit cædes, Parricidia, & quid non? Notæ res ex vulgatis Historicis. Vide & Boethium lib. II. Carm. VI. Eumdem cum tyrannis cæteris manui Dei excussum ob scelera, scribit dicta Oratione Themistius.

316. RUPES CAPREARUM TETRA.] In quam correpsit, ultimo vitæ Tempore totum se libidini daturus, Tiberius. Resolutus in malum otium, ut occultior iret in luxus, secundum Tacitum, cujus quartum Annalem lege. Ausonius.

> *Frustra dehinc solo Caprearum clausus in antro,*
> *Qua prodit vitiis, credit operta locis.*

Meminerunt & Juvenalis, Sat. X. cum Scholiaste suo, correcto nobis Adversarior. libro XXII. cap. XII Sidonius bis, & Noster alio loco.

317. GLORIA TRAJANI.] In gratiam Theodosii, quem à Trajano genus duxisse dictum, notant nonnulli Temporum historici. Notatur aut alluditur simul ut laudetur immensum gloriæ studium in Trajano, sane omnia summa merito. Aurelius Victor: *Hoc agre clarior domi vel militia reperietur, Quippe primus, aut solus etiam vires Romanas trans Istrum propagavit, domitis in Provinciam Dacorum pileatu Sacisque nationibus, Decibalo Rege ac Sardonios: simul ad ortum Solis cuncta gentes qua inter Indum & Euphratem, amnes inclutos, sunt, concussa bello atque imperati obsides Persarum Regi, nomine Cosdroe.* Sic edidit Sospitator Victoris Andreas Schottus noster. Initio antescriptor cordatus & illustris idem cùm Claudiano nostro hoc loco dixisse videtur, virtute nimirum Trajani in provincias redactas nonnullas nationes. De Dacis pariter Sextus Rufus: *Trajanus Dacos sub Decibalo vicit & Daciam trans Danubium, in solo Barbarico provinciam fecit.* Et noster mox. Quare Victoris verba facilia corrigi. Scribe: *domitis in provinciam Sacis, Dacorumque pileatis nationibus, Decibalo Rege, ad Sargetium.* Posterius istud nomen fluvii est, in quo defossos Decibali thesauros cepit Trajanus. De Parthica ejusdem Gloria. Plinius Panegyrico: *Nonne incunabula hac tibi, Cæsar, & rudimenta, cum puer admodum Parthica lauru gloriam Patris augeres.* Vide Joannem Xiphilinum qui & quod de Tigride noster alludit, plenius enarrat. Gloria Trajani tanta, ut summæ instar talis speraretur in maximis Principibus. Valerianus Imperator de Aureliano, apud Vopiscum: Ego de te tantum, Deo favente, spero, quantum de Trajano, si viveret, posset sperare Respublica. Parthorum regnum in Provinciam redactum Poeticum est, nam aliæ regiones, partesq; Imperii ejus tantum fuerunt. Sextus Rufus: *Optimam Persidis regionem, Seleuciam & Ctesiphontem, & Babyloniam accessit, in mari rubro classem instituit, provincias fecit, Armeniam, Mesopotamiam, Assyriam.* Verba Claudiani ex nostro Codice sic legēda sunt.

victura

victura feretur
Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo
Nostro triumfati fuerint provincia Parthi,
Alta quod invectus fractis Capitolia Dacus:
Quam patriæ quod mitis erat.

318. TIGRIDE VICTO.] Sextus Rufus: *Provincias fecit Armeniam, Mesopotamiam, & Assyriam, quæ post & apud Tigridem atque Euphratem sita, irriguis tribus amnibus, instar Aegypti, fœcundatur.* Vide Eutropium & Xiphilinum. Amissis enim Dione & Ammiano aliisque maximi Principis rerum scriptoribus, ex Epitomis eum nosse cogimur.

319. MITIS ERAT.] Eutropius, libro VIII. *Trajanus Remp. ita administravit, ut omnibus principibus merito præferatur. Inusitatæ civilitatis & fortitudinis fuit. Gloriamque militarem civilitate & moderatione superavit, Romæ & per provincias æqualem se omnibus exhibens, nihil non tranquillum & placidum agens, ob hoc per orbem terrarum Deo proximus nihil non venerationis meruit vivus & mortuus.* Suavitas morum laudatur & Dioni.

320. NEC DESINE.] Studium intentum notat. Infrà.

nec desinat umquam
Tecum Graja loqui, tecum Romana Vetustas.

321. BELLA TONANT.] Imminentium Fragorem enim procul minantium dicit, eo percepto exercendum militem. Sic Noster. Cujaciani, aliique Libri. Ineptè alii canant. Pariter autem Nicephorus Gregoras lib. I. de fama Belli Bulgarici.

τάχα ἂν ἦ διεπεράνθησαν, καὶ τὰ ἔσχατα τῆς ἀπωλείας τοῖς ἐπιλοίποις Ῥωμαίοις ἐπήνεγκαν, εἰ μὴ, καθάπερ ἦχος μεγάλης βροντῆς ἐξαίφνης ἡ Βουλγαρικὴ φήμη καταῤῥαγεῖσα τούτους ἐξέπληξέ τε, καὶ τὴν τούτων ὁρμὴν ἀνεχαίτισεν.

Turbines & procellas equitum immittere, autumat Liv. Heraclides in Allegor. Homeric. ἀρχίλοχος ἐν τοῖς θρακικοῖς τὸν πόλεμον εἰκάζει θαλαττίῳ κλύδωνι.

321. PRIUS AGMINA.] Exercitatio militaris, Romanis sanctissima, caussa proxima primæ Orbis domiti. Notarunt ubertim alii. Instituenda autem ea ante initum bellorum, rebus adhuc securis. Onosander cap. X.

Διόπερ ἀγαθοῦ στρατηγοῦ καὶ τὰ χρήσιμα τότε κατασκευάζειν, ὅτε οὐκ ἐπείγουσιν αἱ τῶν ἐκ παρατάξεως ἀγώνων ἀνάγκαι &c.

quæ vise. Sic Laudatur à Spartiano Adrianus *quod militem exercuerit velut bellum præsens semper adesset.* Vulcatius Gallicanus in Avidio Cassio, *eum septimo quoque die copias usu armorum exercuisse memorat.* Josephus lib. III cap. III Alos. *Etiam calones Romanorum pugnacissimos ideo esse tradit quod in pace militariter exercentur.* Quo capite is auctor multa de Armis & Bellicis eorum instructionibus commemorat, quæ ista nostri pulcrè enarrant. Exercitia quotidiana fuisse, & ope eorum facilè gentes alias à Romanis superatas, ibidem notat. Vide Polybium, & Leonem. VII.

DURIS STUDIIS.] Certe non mollibus Non enim exercebantur aliter quam si pugnarent in hostem. Si pugnas sine sanguine, conflictus ipsos, exercitia, cum cruore dici potuisse idem Iosephus autumat. Exercitia juniorum totos dies, reliquorum usque ad meridiem occupasse, auctor Vegetius lib. II. cap. XXIII.

322. PRÆSTRUE.] Præstruit rei aliquid, qui in usum ejus exercet. Estque proprium velut militiæ. Eugippius Severino, cap XXVIII. *hinc ducta similitudine: Omnem populum adhortationibus præstruebat, ne in sua virtute confiderent. cap. XXX. Quos servus Dei, divinitatis instinctu commonitus, præsaga mente præstruxit, ut omnem rem suam intra muros concluderent.* Sæpius ita Tertullianus.

322. MARTI

322. MARTI.] Veratum enim pugnatrum simulacra erant & imagines. Vegetius: *ad palum quoque vel sudes juniores exerceri percommodum est, cum latera & pedes, vel caput petere punctim caesimq; condiscunt.* Saltus quoq; & ictus pariter facere assuescant, insurgere tripudiantes in clypeum, rursusque subsidere, nunc gestiendo provolare cum saltu, nunc cedentes in terga resilire. Propterea sine trepidatione in acie faciebant, quod ludentes in campo semper fecerant. Marti ergò saevo ludius praestruebant.

323. NON BRUMÆ REQUIES.] Ne desuetudo damnum faciat, etiam hieme ait militem exercendum. Pulcrè Onosander, cap. IX. *Cohortes in hiberna missas ad bellicas exercitationes traducat Imperator, nec sinat eas otiari vel desidere. Nam otio quidem corporis vires mollescunt & languent, desidia vero animi velut evirantur, socordesque & ignavi fiunt: blandimenta Voluptatum adsiduo abusu ferocissima, quaeque pectora enervant & absumunt. Cavendum igitur ne diutius viriles animi à consuetis laboribus cessent. Nam si à longo otio ad militaria munera revocentur, non prodeunt lubentes, nec diu perseverant, sed repentè timore consternati trepidant, priusquam periculorum dubia tentaverint, simul ac vero tentaverunt, abscedunt; neq; confidentiam animi, nec robur corporis servantes.* Vegetius, lib. II. cap. XXIII. *Hibernis diebus, si nives tantum pluviaque cessarent, cogebantur in campo, ne intermissa consuetudo & animos militum debilitaret & corpora.* Arguunt haec cum aliis Vegetii nos tantum Epitomam, grandibus Commentariis excerptam, superstitem habere; quod alibi monuimus, assentiente etiam Prisciano, qui citat minimè hodiè comparentia, & firmantibus vetustissimis nostris membranis, qua EPITOME diserte in frontispicio agnoscunt. De Hibernis exercitiis etiam Leo Imperator, cap. VII. Hieme adsuefaciendi ad labores sunt milites & Bellicosi Operosiq; assiduitate reddendi, nec in otio & desidia sedendum.

323. HIBERNACULA SEGNES.] Hibernaculis militem in torporem & luxum delapsum exempla sunt multis in scriptoribus. Vbique per Historiam Augustam. Non ita veteres, quorum sub pellibus habitationes alia omnia ferebant. In aedibus urbanis, urbana sua Romanis fuisse hibernacula non indignum nota. Vitruvius Graecia venisse docet, lib. VII. cap. VI. *Cum explicata fuerint camera pura & polita, etiam pavimentorum non erit displicens, si quis animadvertere voluerit Graecorum hibernaculorum usus, &c.* Mentio apud Papinium Silvis, & non uno loco Sulpitium Severum in rebus Beati Martini. Hiemalia. Quaecunque militi in hibernis commodo atque usui essent, appellat Valerianus Imperator Epistola ad Aurelianum, quam memoriae servavit Flavius Vopiscus.

324. ENERVENT.] In nervis virile robur, unde id demere, enervare. Petronius *fractisque enervi corpore gressus:* Avienus. *Vt Venus enervat vires, sic copia Bacchi. Vnde contra nervosum* Herculem Poeta nescio quis pro robustissimo dicit. Enervatum Melampum noster II. in Eutrop. De exercitu velut corpore humano sermocinatur Claudianus, quod acute possis ad Disciplinam Militiae Romanae destringere, qua efficiebatur è tot hominibus velut unus, pro lubitu agendus, quo placeret Imperantibus. Josephus, Halos. lib. III. cap. III.

τοσαυτὸν αὐτῶν τὸ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας πειθήνιον ὡς ἔνϑε εἰρήνη κόσμον εἶναι, καὶ ἐπὶ παρατάξεως ἓν σῶμα τὴν ὅλην στρατιάν. Sed & alibi acies instructa figurae corporis alicujus adsimulatur. Vt apud Julianum Africanum cap. LXXI. Libri de Bellico Apparatu. *ὅτι οἱ παλαιοὶ φάλαγγα ἐν ταῖς κινήσεσι ζώῳ εἰκάζοντες, τὸ μὲν αὐτῆς πρόσωπον ὀνομάζουσι, καὶ στόμα, τὸ δὲ κέρας, ὡς κεφαλὴν, ἄλλο δὲ ὀφθαλμὸν ἢ ὀμφαλὸν, καὶ ἄλλο πλευρὰν, καὶ οὐρὰν ἄλλο.*

325. PONENDA SALVBRI CA-

STRA LOCO.] Vide Vegetium, lib. I. cap. XXII. De Ratione tota Onosander, capite IIX. *Imperator si in hostili sola castra ponat statim vallo fossaque cingat, licet ibi ad breve tempus considere velit. Hac enim ratio castrensis numquam pœnitenda semperque tuta adversus improvisas irruptiones. Collocet etiam custodias & speculatores, propè velut hostes adsint, etsi longius abesse norit. Eligat loca minime humida aut morbosa; Impurus enim illic & fœtidus aer morbos ac pestilentias progignit, validam multorum valitudinem lædit, multis vitam quoque aufert, adeo ut non tantum numero sed & viribus minuatur exercitus. Si qua incommoda loca corrigi poterant, missis metatoribus apta reddebantur.* Vide Josephum dicto loco. Quo vero pacto talia loca, aer, tempestas, venti internoscantur, docet Epilogus Tacticon Leonis.

325. VIGIL CUSTODIA VALLO.] De Vigiliis ubertim notarunt docti, qui Militiam veterem illustrarunt. Quibus addi possit canum custodia, ante munimenta belgatorum. Aeneas Tacticus.

ἄριστον δὲ ἐν ταῖς τοιαύταις νυξὶν (χειμεριναῖς, καὶ σκοτειναῖς) ἔξω τοῦ τείχους κύνας προσδέδεσθαι νυκτερεύοντας ὅπως ἐκ πλείονος ἐμφανίζωσι τὸν ἐκ τῶν πολεμίων κατάσκοπον, ἢ αὐτόμολον προσπελάζοντα τῇ πόλει λαθραίως, ἢ πῃ ὁρμώμενον αὐτομολοῦντα, ἅμα δὲ καὶ τὸν φύλακα, ἐὰν τύχῃ καθεύδων, ἐγείρουσι διὰ τὸν ὑλαγμόν.

326. DISCE UBI.] Momenta nunc aciei instruendæ, temporumque Imperator prudentissimus militiæ. Maxima enim Opportunitatis Ratio etiam in bellicis successibus. Leo Philosophus, cap. Vltimo.

ταῦτα γὰρ πρέπει στρατηγοῦ, καὶ φιλοτίμου, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐν καιρῷ ἐξ ἑαυτοῦ παρέχῃ τὰ δέοντα, καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ ἀγαθῆς γνώμης καὶ φιλίας, συναγωνιστὰς ἔχῃ ὡς φίλους οἰκείους, καὶ συγκινδυνεύοντας αὐτῷ ἐν ἅπασι τοὺς στρατιώτας.

Doctrinam igitur & Temporis notitiam loco summæ prudentiæ discendas junctim Imperatorias virtutes Imperatori filio Imperator parens præscribit. Sic Nicephorus Gregoras, admodum cordatus auctor, vituperat Theodorum Lascarin, & Joannem Ducam laudat, initio. Lib. II.

ἀλλ' ἐκεῖ δὴ λεύειν αὐτὴν ἀδεία πολλάκις ἐς τὰ πράγματα χρώμενος, ὁ δὲ γαμβρὸς καὶ διάδοχος, Ἰωάννης ὁ Δούκας, σύνεσιν πλεῖστην φυσικὴν, καὶ τρόπον εὐπάθειαν, καὶ βιβλικὸς ἦθος, κάλλιστα τὴν ἀρχὴν διέθυνε, καὶ ἐκόσμει, καὶ τοῖς τῶν ῥωμαίων πράγμασι καὶ στρατεύμασι πλείστην ἐν βραχεῖ τὴν ἐπίδωσιν ἐδεδώκει, κατὰ τὸ ἑκατέροις ἀνάλογον, μήτε περὶ βουλῆς ἐγχαζόμενος οὐδὲν, μετὰ τὴν βουλὴν ἀμελῶν οὐδενὸς, ἀλλὰ πάντα μέτρῳ καὶ κανόνι διδοὺς, καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι.

326. DENSARI CUNEOS.] In arctum contrahi. Vide Ælianum, Tacticon, capite XXXII. Frustra autem hæc omnia & ridiculo conatu ex libris discere velis, quæ usus & Experientia docent, non tamen jam doctorum negligendis monitis aut Libris. Scriptis Codicibus nonnullis inest *Disce ubi densus erit cuneus* Nos cum nostro nihil mutamus.

326. CORNUA VENDI.] Aciem explicari.

328. FRAUDI QUÆ COMMODA VALLIS.] Insidias dicit, quæ sunt copiæ accommodis locis occultatæ. Leo Imp. cap. III. versu XXVII.

329. FIDIT SI MOENIBUS HOSTIS.] Lege Æneam, & Leonis caput XV.

330. MURALI PULSU.] Qui murum concutiat & labefactet. Sic trabalis clavus apud Plautum, quo trabs suffigi valeat. De Machinis ipsis abunde docti Collectores.

330. SAXA ROTET PRÆCEPS ARIES.] Ingenti, velutque desuper immisso pondere. Præceps, quia magno impetu, & multo-

multorum hominum viribus impulsus, velut non revocabilis. Descriptionem, Picturamq; non unius dudum exhibuerunt docti. Quanta moles quæque vis talium fuerit, ex eo in proclivi conjectari, quod Sex millia hominum unum arietem contra hostilia munimenta egerint; Exemplum est in Appiani Punicis. *Antonii Arietem idem scriptor* in Parthica celebrat, longum P. LXXX. Tamen nihili hæc ad tormenta ignifera, vel primi ævi, ne de nostro dicam. Cujus violentiæ fuerit æreum, quod in ultima fatalique *Byzantii* obsidione Mahumetes Othomannus usurpavit? cui quidem movendo centum & quinquaginta juga boum vix fuisse scribit, ejus temporis auctor Godefridus Langus, cujus Epistola de Expugnata Constantinopoli cum Poeta incerto Rerum Caroli Magni à Reineccio edita est. Cui accenseas Machinam in arce Cairi conspiciendam, Toussam nomine, cui trahendæ CCL. Equos adhibendos scribit qui vidit Jacobus Villamontius Itinerarii Gallicè scripti lib. III. cap. XII. Pag. 188. B. Exempli Lutet.

331. PROTECTAQUE PORTAS.] Sic Cujaciani Libri, Belgæ, Noster, Scaliger maluit *pratentaque* Cujus sensus idem sit. Vt in II. de Raptu *Pratentas aperit cristas*. I. e. contectas. Nobis simplicior ea Lectio, tot libris insuper firmata, quam adscripsi, potissima videtur. Testudo dicta à tecto & protectione, quod aries intra eam agatur: Vegetius lib. IV. cap XIV. *De materia ac tabulatis testudo contexitur, quæ ne exuratur incendio, coriis, ciliciis, Centonibusve, vestitur. Hæc intrinsecus accipit trabem, quæ aut adunco præfigitur ferro, & falx vocatur, ab eo quod adunca est, ut de muro extrahat lapides, aut certe ipsius caput vestitur ferro, & appellatur aries. Testudo autem à similitudine vere testudinis vocabulum sumsit*, quia sicut illa modo reducit modo profert caput, ita machinamentum interdum reducit trabē, interdum exerit, ut fortius cædat. Editor Cujacianus dubiam librorum scripturam adnotat *projecta* fuisse suspicatus aut sero, in Appendice videlicet, videns Quam & Delrius ex Macrobio non ineptè tuitus est in suis libris repertam. Nos nihil mutamus.

331. RUAT EMERSURA JUVENTUS.] Cuniculis sub terra effossis, ut obsessorum in mediis hostium munitionibus pareat improvisus. Lege Æneæ Tacticum, non sine præstantissimo Scholiasta. Quintilianus avus. Declamat. CCLV. *Novum, Hercule genus artis: supervacuum est Cuniculos fodere, & per occultos specus ingenti labore exhaustis terris, in mediam subito emergere civitatem.* Curtius, lib. IX. *Validissimam gentis Vrbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium Operum; quippe in media ferme Vrbe è terra existebant, nullo suffossi specus ante vestigio facto.* Hesychius Illustrius in Orig: Constantinopolitanis:

ἐφ' οὗ περ Φίλιππος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς πολλὴν ἐπαγόμενος δύναμιν, ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, διώρυξί τε καὶ παντοίοις πολεμικοῖς μηχανήμασι τοῖς τείχεσι προσπελάζων.

Recte de cuniculis ibi doctissimus interpres. Noster Secundo Raptus.

An velut occultus securus prodit in hostem
Miles, & effossi subter fundamina campi
Transilit elusos, arcano limite, muros.
Turbaque deceptas victrix erumpit in arces,
Terrigenas imitata viros.

333. SI LONGA MORETUR OBSIDIO.] Cavendum ait, ne tracta Obsidione labascat vigor obsidentium, ipsique securi sint damnorum ab obsessis inferendorum. Multa horsum pertinentia Aneæ Commentarius. Vegetius, lib. IV, cap. XXVIII. *Cum negligentia intervenerit, paribus insidiis subjacent obsidentes. Nam sive cibo fuerint sive somno occupati, sive otio, aut aliqua necessitate dispersi: tunc oppidani repente erumpunt ignorantes perimūt; arietes, machinas, ipsosque aggeres igne concremant, omniaque in perniciem suam fabricata opera subvertunt.* Vota, captionem

ptionem Vrbis obsessæ. De vigore tali obsidentium remisso non unum exemplum est apud Gulielmum Tyrium, aliosque rerum gestarum conditores. Sic vero & per inducias, utrimque consponsas. Custodiæ tamen & Vigiliæ apud Exercitū remittendæ non sunt, quod prudenter admonet Onosander Strategici cap. XXXVII. Obsessi, ut strategematis illusi, docet Frontinus, libro III. cap. II. Sparsimque Polyænus.

334. SECURA.] Cave ne per Segnitiem aut Secordem Securitatem animum remittas & incautius agas. Securitas nimium quantum nocua est militari Fortitudini. Etiam Fortunæ. Velleius, lib. II. in Clade Variana. *Neminem celerius opprimi, quam qui nihil timeret. Et frequentissimum initium esse calamitatis, securitatem.* Scitum est etiam illud Saxonis Grammatici, suo ævo admirandi auctoris, Lib. II. *Nihil in re militari perniciosius animadvertitur, quam per otium, metu vacuū, solutis neglectisque rebus, nimia Fiducia præsumtione torpescere.* Itaque *Securitate* plane interdicitur ei, qui cum hoste rem habet. In Spiritualibus pugnis, par ratio, ut exemplum dat Antonius Eremita, Athanasio in Vita Herois scribente:

ἀλλ' ὔτε Ἀντώνιος, ὡς ὑποπεσόντος τοῦ δαίμονος, ἠμέλει λοιπὸν, καὶ κατεφρόνει ἑαυτοῦ, ὔτε ὁ ἐχθρὸς ὡς ἡττηθεὶς, ἐπαύετο τοῦ ἐνεδρεύειν, περιήρχετο γὰρ πάλιν, ὡς λέων, ζητῶν τινὰ πρόφασιν κατ' αὐτοῦ.

Sallustius eamdem Prudentiam Mario adsignat, Jugurthino: *Dein Marius, uti cœperat, in hiberna proficiscitur, quæ, propter commeatum in oppidis maritimis agere decreverat. Neque tamen victoria secors aut insolens factus, sed pariter atque in conspectu hostium, quadrato agmine incedere.* *Hanc securitatem cum otium pariat, merito id à milite segregant scriptores periti*, ut Velleius lib. II. *Cæsar per hæc tempora, ne, res disciplinæ inimicissima, Otium, corrumperet militem, crebris in Illyrico Dalmatiaque expeditionibus, bellique experientia, durabat exercitum.* *Vti per socordiam magnos exercitus superatos à minimis, notat* Nicephorus Gregoras, lib. I.

καὶ βραχεῖαι, inquit, δυνάμεις πολλάκις ὀξύτητι καὶ σπουδῇ χρησάμεναι, μεγάλας ὁμοῦ καὶ πολλαπλασίους ῥᾶστα κατηγωνίσαντο, διὰ ῥαστώνην καὶ περιφρόνησιν τοῦ καθήκοντος.

Itaq; Sapienter etiam Leo Sapiens seu Philosophus præcipit, post victoriam non tardandum, ne successus noxiam militi ignaviam insinuet. Sic neque initiis successuum animus remittendus, eodem præcipiente.

μήτε πρὸς τὰ κατεργασθέντα ἐναπομένοντα τῶν πόνων δέον ἀμελεῖν, ἀλλ' εἰς τὰ μακρόθεν, καὶ ἔμπροσθεν ἀποβλέπειν, καὶ βουλεύεσθαι τί χρὴ ποιεῖν.

Capitaliter, ut solet, Tacitus, atnovit à prudentia militari securitatem, dum ei junxit hostium opportunitatem. Agricola: *cum milites*, inquit, *ad Securitatem, hostes ad occasionem verterentur. Verissimum enim alterum gigni ab altero. Securi militis porro exemplum egregium nobis præstat* Epistola C IIII. Synesii, qua singularis sapientiæ scriptor Thrasonem quēdam mirificè exagitat, in eo jam fuisse autumans, ut quandam vincendi hostes artem litteris consignaret: ipse miro ingenio in pedes se conjiciens supervenientibus adversariis.

REMITTAS.] Ab arcu, cujus remissi jacet Vsus. Papinius Genethliaco Lucani.

Blando Calliope sinu recepit,
Tum primum posito recussa Luctu.

Sallustius de Mario: *nihil apud se remissum, apud hostes tutum pati.* Et opponitur contanto. Seneca libro I. de Clement capite XXIV. *remissius Imperanti melius paretur.* Claudianus. II. Laud. Stilic. CXLIII. lib. II. in Rufinum. v. XXII.

335. MVL-

335. MULTIS DAMNOSA FUERUNT GAUDIA.] Exsultatio inconsultæ Securitatis. Curtius lib. VI *Parva sæpè scintilla contempta, magnum excitavit incendium. Nil tutò in hoste despicitur, quem spreveris, valentiorem negligentia facies.*

336. DISPERSI PEREUNT.] Vegetius, verbis modo productis. Sententia est prosperis spargi militis robur, nec observare ex facili disciplinâ, quare adversam sæpè fortunam experiri. Exempla oculos & calamum undiq; incurrunt. Unum ponam ex scriptore quem integrum his diebus recensui. Gulielmo Tyrio, lib. XIIX cap. XIII. *Secus lacum, cui nomen Melcha, castra metatus est; ubi noctem illam longè aliter quam disciplina militaris exigeret; & imprudenter se habens, non observata castrorum Lege, requievit exercitus. Solet enim usu inter homines evenire, ut in prosperis & pro voto successibus, circumspectè minus se cōsueverint habere. Nam miseris regulalariter adesse solet sollertia rebus. PLures enim acti prosperis, & successibus elati, solent in praceps ruere, è diverso verò dispendiis & adversis casibus fatigati, propriis edocti periculis, didicerunt se indubiis habere circumspectius, & semper timere fortunam, quam sæpius experti sunt amaram. &c.*

337. SOMNOQUE SOLUTI.] Non observatis legibus & more militiæ, deinde in torporem crapula ferijsq; soluti, somnolenti appetitu luxuriæ & marcidi effectu. Exempla ex Homero & Virgilio alludit. Vide & Papinium, lib. IX. Petronius de Trojanis.

graves alius mero
Obtruncat, & continuat in mortem ultimam.
Somnos.

Quo loco nihil mutandum, comparatione hic indicatorum.

338. SÆPIUS INCAUTÆ NOCUIT VICTORIA TURBÆ.] Prudentia nimirum jungenda Potētiæ & Felicitati, ut scitum Apollonio Tyanæo, Epist. XX. Nec facilè illa alibi magis quam in talibus elucet. Moderanda Victoriæ jura, id quod multi negligunt. Auctor Priscus vitæ ARnulfi, de Carolo Magno: *Altero, qui dicebatur Adalgisus Constantinopolim pulso, universam Franciam sine gravi prælio sua subdidit ditioni, &, quod rarò fieri adsolet, Clementi moderamine Victoriam Temperavit. Sed hic sermo est de abusu Victoriæ,* & remissis ab ea officijs militaribus. Sic Victoriam nimia exsultatione & incauta animi elatione ne amittatur, cautè habendam, docet fabella Aesopia de duobus Gallis, quam hoc Epimythio illustrat Aphthonius Sophista.

Νίκης ἀσφάλεια μετριότης φρονήματος.

Exempla parent. Cyrus ita periit. Justinus, lib. I. *Amisso tanto exercitu & unico filio, Thomyris, non in lacrymas effundit orbitatis dolorem, sed in ultionis solatia intendit, hostesque recenti victoria exsultantes pari insidiarum fraude circumdedit, & in montibus insidiis compositis CC. millia Persarum, cum ipso Rege, trucidavit.* Witekindus, addam enim vetustissimo, medij ævi unum, lib. II, Orig. Saxon. *Aeticus minus cautè usus est victoria perpetrata, Bolislavus autem vident exercitum dispersum, & alios in extrahendis spoliis cæsorum, alios in suis corporibus reficiendis, alios in pabulis equorū congregandis occupatos, fugatum reversumque coadunans exercitum, super improvisos ac recēti victoria securos, subitò irruit, & Ducem cum omni nostro exercitu delevit.* Nicetas Choniates lib. III. Manuelis Comneni.

δόξας ἄξιον νίκης ἔχειν στρατὸν, τοῖς Οὔγγροις συμπλέκεται. καὶ πρὸς βραχὺ μὲν κατηγωνίσατο τὸ πλέμιον. ἐπιταραφεὶς δὲ, ὡς ἀσυντάκτως ὑπὸ ῥωμαίων καταδιωκόμενον, ὃ πέπονθεν, ἴδοιτο γηραιότερον.

Insigne exemplum in Zonaræ Tomo III. Nicefórus Imp. à Chrumo Bulgarorum duce cæsus cum copioso exercitu, cum contemtu victi hostis abutitur. Aliud in rebus Venetis penes Antonium Sabellicum, qui Croia urbe Epiri obsessa eruentes, obsessorem Turcam ipsis castris pepulere. At dum tempora negligunt, dum consultant in urbem reducendæ

 copiæ,

copiæ, an in castris attinendæ essent, respirantes barbari immani clade fugatos fusosque victores in urbem redegere. Hac propter parta victoria abstinendum spoliis præcipit Leo Imperator, cap. XIII. Tacticorum.

πολλάκις γὰρ, inquit, καὶ οἱ νικήσαντες διὰ τῶν τοιούτων τρόπων οὐ μόνον οὐκ ὠφελήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο, σκορπίσαντες ἑαυτοὺς, καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰφνιδιασθέντες, καὶ οὕτως κινδυνεύσαντες.

Unde idem sapienter præcipit, cap. XX. V. CCII. *Victoria tibi à Deo concessa ne statim turbulente insequare hostem, verum ne inter consectandum conversi te adoriantur de novo, provideas. Effusa enim persecutio oportunos facit cladi victores.* Prudenter hinc homines Christianos Beatus Prosper monet, initio aureoli operis de vita Contemplativa: *In hac vita, quamvis strenuè dimicemus, &, adjuvante domino, catervas hostium, quib. circumfundimur, prosternamus; tamen, si ab eis nolumus vinci, nũquam desinamus pugnare; nec vincentes securos faciant desudata jam prælia, sed magis sollicitent adversariorum rediviva certamina. Stabili autem victoria vetitum non est adesse exercitui recreando, ut discat gaudiis animus victoria pretium.* Onosander, cap. XXXV.

μετὰ δὲ τὰ κατορθώματα, καὶ τοὺς κινδύνους, ἐπιτρεπέσθωσαν αὐτοῖς, εὐωχίαι τε, καὶ κλισίαι, καὶ πόνων ἀνέσεις, ἵν' εἰδότες ὅσον πέλος ἐστὶ τοὺς μαχομένους νικᾶν ὑπομένωσιν τὰ δυσχερῆ πάντα περὶ τοῦ νικᾶν.

Narsen, bellicosissimum Heroem commendat Agathias libro I

οὔτε γὰρ τῇ νίκῃ πέρα τοῦ μετρίου φρυαττόμενος ἐς ἀπειροκαλίαν ἐπῄρετο, οὔτε ὅπερ ἕτερος ἂν ἐπεπόνθει, ἐς ῥᾳστώνην καὶ ἡδυπάθειαν μετὰ τοὺς πόνους ἐξέκλινεν, ἀλλ' εὐθὺς ὅπως εἶχεν ὁρμῆς κινήσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Κύμην ἐχώρει.

Et apud Saxonem Grammaticum prudentissimus rex commendat de quatuor generibus nobilissimum militem qui non tam victos persequi quam victoriam partam conservare studeat. Libro IV. Danicæ Historiæ. cap. XIV. Ut nos eum auctorem illustratum distinctimus. Vide & lib. CLXIX. Adversi. cap. XIIX. Quod genus gaudiorum intempestivè præbitum sumtumque exitiosum sæpè fuisse memorat Claudianus.

339. NEU TIBI REGIFICIS.] Temperantiam jam Prudentiæ militari jungit, laudatam omni laudabili in principe. Exempla & sententiæ notæ. Vide duos Stobæi Logos.

339. DELICIIS.] Abstinentiam deliciarum commendat pro summa virtute in Stilicone, aliisq; Heroibus suis cæteris. Sic Constantium laudat Julianus, Panegyr. II.

οὐ γὰρ δὴ τρυφῆς ὑπολαμβάνει τὴν βασιλείαν εἶναι παρασκευὴν, οὐδὲ ὥσπερ ἐπὶ τῶν χρημάτων, εἰς πότους καὶ ἡδονὰς καταχρώμενος μειζόνων εὐπορίαν προσόδων ἐπινοοῦσιν, οὕτω χρῆναι τὸν βασιλέα παρασκευάζεσθαι, οὐδὲ ἀναιρεῖσθαι πόλεμον ὅτι μὴ τῶν ἀρχομένων τῆς ὠφελείας ἕνεκα.

Quibus ille retro principum luxum notat. Ipsum Theodosium deliciarum suminè amãtem, ubi otium esset, Zosimus Comes: quam benè docet Chorus cæterorum historicorum. Militantiautem accedit ex reipsa utilitas, sobriè enim pransus eo fortior habetur, qui cibis panticem distendit. Onosander, cap. XII.

ἐμφαγόντες γὰρ στρατιῶται μετρίως, ὥστε μὴ πολὺν ἐμφορτίσαι τῇ γαστρὶ κόρον, δυναμικώτεροι πρὸς τὰς μάχας εἰσί.

Capitaliter verò Leo Philosophus capite XX. V. XCI

τρυφὴν μηδέποτε φιλήσῃς, ὦ στρατηγέ. μάλιστα δὲ σὺν τῷ στρατῷ διάγων. κοινὸς ὄλεθρος αὕτη καὶ τῷ στρατεύματι γίνεται.

340 IMBELLES AD SIGNA MINISTROS.] Ne apparatum Aulicum militibus misceas.

misceas, ne pocillatoribus, aliisq; mensarum affeclis manipulos farcias. Talem in duellum infelix prorumpentem ab epulis Luxuriam inducit Psychomachiæ Prudentius.

pervigilem ructabat marcida cœnam,
Sub lucem quia forte jacens ad fercula raucos
Audierat lituos, atque inde tepentia linquens
Pocula, lapsanti per vina & balsama gressu,
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.

Noster haud dubiè Orientis partes, & Arcadij militiam, vt millies alibi, notat: Et quidni cum exercituum ducibus etiam Eunuchos imperitasse constet? Luxuries armata, ebrijs & delicatis manibus Martios labores aggredientibus falsi nominis milites.

340. NEU FLANTIBUS AUSTRIS NEU PLUVIIS CEDAS.] Argumentum hoc animi bellacis & invicti habent in Ducibus optimis Scriptores. Hirtius de Bello Africano: Labienus in Equo, capite nudo, versari in prima acie. Spartianus Adriano: Frigora & tempestates tam patienter tulit, ut caput numquam tegeret. Claudianus III. Cons. Honor.

Frigora sæva pati, gravibus non cedere nimbis,
Aestivum tolerare jubar; transnare sonoras
Torrentum furias, adscensu vincere montes.

Pacatis multis de ipsomet Theodosio. Silius lib. I. de Annibale:

Spectarunt Pœni, timuitque exterritus Astur.
Torquentem cum tela Iovem, permistaq; nimbis
Fulmina, & excussos ventorum flatibus ignes,
Turbato transiret Equo.

Sæpenumerò noster de aliis suis Heroibus. Petronius, Specimine Belli Civilis, quod pro Nerone contra Lucani fastum scripsisse videtur doctis, nequaquam tamen Spiritum ferens, quem jactat.

Victa erat ingenti tellus nive; victaque Cœli
Sidera; victa suis hærentia flumina ripis.
Nondum Cæsar erat: sed magnam nixus in hastam.
Horrida securis frangebat gressibus arva.

341. DEFENSURA.] Prohibitura. Alibi his Animadversionibus.

342. UMBRACULA.] Auro texta tapetia seu vela, quibus obtentis calens dies avertebatur. Priore in Eutropium de Eunuchis.

jam non umbracula gestant
Virginibus, Latias ausi vibrare secures.

Ab naturalibus arborum obumbrationibus. Virgilius.

hic candida populus antro
Imminet, & lenta texunt umbracula vites.

Cicero Bruto: *Theophrasti umbracula*, & de Legibus, *alnorum umbracula*. Horum & Honorem aliquem fuisse vt nunc est, vt pompam æstimat Claudianus, discat ex Varronis lib. X. Rerum Divinar. *Nonnullis magistratibus*, inquit, *in oppido id genus umbraculi concessum.* Serviebant & vento arcendo. Martialis, libro XIV.

Accipe quæ nimios vincant, umbracula, Soles,
Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

343. INVENTIS UTARE CIBIS.] Abstinentiam Theodosij laudant & B. Ambrosius, Victorinus. Jejunia Historici Ecclesiastici, frustrà obnitente Zosimo. Laudatur in Heroibus alijs cibi parcitas. Lampridius Alexandro: Prandebat forte publico, vt solebat, convivio, id est apertis papilionibus, cibo militari accepto, neq; enim aliud à discurrentibus militibus in tentorijs est repertum. Libanius Basilico, de suo Heroe:

Σωφρο-

σωφροσύνην μὲν ἐς τοσοῦτον ἐσκηκὼς, ὥστε καὶ τῇ περιηγήσει τῆς ἀκολασίας αἰσχύνεσθαι. τῷ δὲ μὴ τὴν γαστέρα λιμῷ συνεθίζειν, οὐ πόῤῥω ἥκεις ἀνανδρείας, μεγίστοις μὲν ἀεὶ κατορθώμασιν ἐγγεγυμνασμένος.

Idem Panegyrico Juliani: *Quamobrem sæpè ita ita è prælio rediisti ut opus esset arma abluere, cruore Barbarico infecta. Tum excepit te mensa à vulgari non differens.* Pacatus Theodosium exemplo suo militiam luxuriantem correxisse scribit.

343. SOLABERE PARTES ÆQUALI SUDORE TUAS.] Numquam promtior ad Martis munia miles, quam exemplo Imperatoris conspecto. Appianus de Pompejo, Civil. II. *Interea indesinenter naves fabricabat, copias augebat, pecunias colligebat, captis mari supero XL. Cæsaris navibus observabat ejus trajectum, milites interim exercens decursionibus, præsens ipse, & præter ætatem primus laborem quemvis aggrediens. Vnde ille favor ingens omnibus ad exercitamenta ejus, tamquam spectacula, confluentibus.* Leo cap. II. Ibi Imperatoris Officium describit.

ὑπομένοντα τοὺς πόνους, ἵνα μὴ πρᾶτος τῶν στρατευομένων τὰς ἀναπαύσεις ἐπιζητῇ, ἀλλὰ γίνεται αὐτοῖς μᾶλλον εἰκὼν πρὸς τὰ γενναίως ὑποφέρειν τοὺς πόνους.

Pulcrè Gunterus. lib. IV.

Rex invictus nil se memorabile credens.
Dum superest aliquid, nil se fecisse decorum,
Voce manuque suos ardens hortatur, & addit
Sæpè minas, reficitq; animos, & suggerit iras,
Ipse manu propria, sociis prohibentibus, omnes
Explorat casus, & quæque pericula primus
Excipit, oblitus pariter regniq; suiq;.

Principis exemplo miles virtute coacta
Audet, & audaci pudor est sub Rege timere.

Aliæ sententiæ obviæ. Eadem autem ratio boni Episcopi. Oecumenius in Caput V. Prioris Petri.

μὴ ἀναγκαστῶς δὲ οὕτος ποιμανεῖ, ὡς πρὸ τὸν ἑαυτὸν ἀγαθοεργίας τῶν ὑφ' ἑαυτὸν προτιθεὶς, τοὺς μαθητευομένους ἔχει πρὸς ζῆλον τοῦ διδασκάλου, κατεπειγομένους ἀλλήλων.

346. NE PUDEAT SUMTA QUERCUM STRAVISSE.] De Cæsare Lucanus.

Implicitas magno Cæsar torpore cohortes
Vt vidit, raptam primus vibrare bipennem
Ausus, & aeream ferro præcidere quercum.

347. TUUS ANTE PROFUNDUM PRÆTENTET SONIPES.] Vide Herodianum de Maximino, libro VII. *Cum ad ingentem quandam vastamque paludem ventum esset, intra quam Germani fuga se receperant, verentibus Romanis eodem hostem insequi, primus Maximinus equo paludem ingressus, quum quidem & supra alvum equus voragine hauriretur, magna tamen vi repugnantes Barbaros contrucidavit. Quare exercitus reliquus pudore instinctus, ne perdere pugnantem pro se Principem videretur, ausus est & ipse paludem ingredi.*

Alcides pharetras, Dircæaq; tela solebat
Prætentare feris.

Ductum ab ignaris locorum in tenebris, vt Aeneas Gazæus Theophrasto. Septimius Serenus Moreto, exempla dant. Alanus lib. V. *motus*

Distrahit in varios, nec prætentare locorum Abdita sola valet.

Idem, non invenustè, Eodem Libro.

se fert Regina volatu,

Fertur

Fertur equus, Dea certat equo; gressuque volantem
Prævenit, & Comiti prætentat pravia gressum.

347. HORRENTES GLACIE.] *Currum* omnes libri malunt. At *cursu* verior utiq; lectio, ne separet milite pedite Imperatorem, eaq; visa jam Delrio. Glacie stantia flumina, res mira Romanis, vt alibi observatum.

347. NATATU.] Natandi peritia quam requisita principibus doceat vel Suetonius, qui inter rudiméta refert. Augusti cap. LXIV. *Nepotes & litteras & natare aliaq; rudimenta per se plerumq; docuit, ac nihil aquè laboravit, quam ut imitarentur Chirographum suum.* *Quamquam ibi non ineptè maluerimus olim notare.* Quid enim in medijs Grammaticæ rebus natatio, & quomodo decuerit jam seniorem Augustum? In Scipionis laudibus Silius Italicus, lib. VIII.

Ipse inter medios ventura ingentia laudis
Signa dabat: vibrare sudem, transmittere saltu
Murales fossas, undosum frangere nando
Indutus thoraca, vadum. spectacula tãta
Ante acies virtutis erant.

Athenienses nare docebant pueros cum primis Literis. Vaticanus Auctor Adagiorum Centur. II Cap. LXXXI.

μήτε νεῖν, μήτε γράμματα. Ἐπὶ τῶν παντάπασιν ἀμαθῶν. παρὰ γὰρ Ἀθηναίοις, εὐθὺς ἐκ παίδων γράμματα καὶ κολυμβᾶν ἐδιδάσκοντο.

Strabo lib. XV. Persas exercitatos scribit torrendes nando vincere.

ἅμα καὶ μεγαλοφωνίαν καὶ πνεῦμα, καὶ πλευρὸν ἀσκοῦντες, καὶ πρὸς καῦμα δὲ καὶ πρὸς ψῦχος, καὶ ὄμβρους καὶ χειμάῤῥους διαβάσεις, ὡς ἄβροχα φυλάττειν καὶ ὅπλα καὶ ἐσθῆτα.

Romanos pariter Atheniensibus institutos, alibi docemus pluribus. Vide & notata præstanti Jureconsulto Duareno lib. I. Anniverſ. cap III.

350. NUNC EQUES.] Laus Imperatoris, Confortatio militis, præire ipsum, & pericula aggredi principem. Silius Italicus, libro XV. *alacer pracedere ductor quoq; pedes.* Ennodius, Panegyr. Theodorici. *Vrgebantur telis, quos vorago aut irruptio non tenebat, cum inter naufragia terrena & cruoris undas, invictus ductor apparuit, tali muniens adstantes alloquio. Qui in hostili acie viam desiderat, me sequatur, non respiciat alterum, qui dimicandi poscit exemplum &c.* Exemplorum suppetit copia.

351. PEDES ASSISTAS PEDITI.] Ne qua in re prærogativam habeas, aut potiorem commilitonibus locum in campo. Libanius Prosphonetico, de Juliano:

πάντα μὲν εἰδὼς τοῖς λογισμοῖς ὀρθῶς, πάντα δὲ τοῖς ὅπλοις ἐπιτελέσας γενναίως. οὐ πέμπων στρατιώτας ἐγχαρακώματος, οὐδ' ἐν σκηνῇ καθήμενος, περιιὼν ἐν τῇ μάχῃ πυνθανόμενος, ἀλλὰ καὶ ποσὶ χρώμενος, καὶ χεῖρα κινῶν, καὶ δόρυ σείων, καὶ ξίφος ἕλκων, αἱματίζων ἐν αὐτοῖς παρακαλῶν τοὺς στρατιώτας.

Ferius Helpericus de Carolo Magno.

Ingreditur prior ipse, sequi se quò cupit õmnes.

352. PROMTIUS IBUNT TE SOCIO.] Commilitone, quo titulo jactare se solent Imperatores demerendo militi. Trajanus, apud Ulpianum, cap. I. de Testam. Mil. *Cum in notitiam meam perlatum sit, subinde testamenta à commilitonibus proferri, quæ possint in controversiam deduci.* Suetonius August. cap. XXV. quo facto magnifico refert: *Neque post bella civilia, aut in concione, aut per Edictum, ullos militum commilitones appellabat, sed milites. Ac ne à filijs quidem aut privignis suis, imperio pra ditis aliter appellari passus est.* Quo loco vides morem jam receptum fuisse. Sic vicissim Milites amantissimos duces Commilitonũ Nomine honorabant. Curtius, lib. III. de Ale-

xandro morti propinquo: *Illum florem juventa, illam vim animi, eumdem Regem & Commilitonem divelli à se & abripi.* Sic commendantur Principes tam suo quam militum Officio fungentes. Pompejus in Appiani Civilium.II. *At ego nec defeci nec deficiam umquam vobiscum proque vobis subire pericula, opem omnem offerens, vel ad militis, vel ad Ducis, munia.* Cassius & Brutus apud eumdem lib.IV. Commilitones se dicunt copiarum suarum. Egregiè Plinius Panegyrico, de Trajano: *Admirationem apud milites quemadmodum comparasti? Cum tecum inediam, tecum ferrent sitim: cum in illa meditatione campestri militaribus turmis Imperatorium pulverem sudoremque misceres, nihil à ceteris nisi robore ac præstantia differens, cum Libero Marte, nunc tela librares cominus, nunc vibrata susciperes, alacer virtute militũ, & latus, quoties aut cassidi tua, aut clypeo gravior ictus incideret. Quid, cum solatium fessis, agris opẽ ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, nisi commilitonum ante lustrasses, nec requiem corpori, nisi post omnes, dare.*

352. GRATUSQUE FERETUR SUB TE TESTE LABOR.] Minutius Felix, Octavio: *Quis non miles sub oculis Imperatoris audacius periculum provocet?* Plinius Panegyr. de præsentia Trajani ad Copias: *Sed ubi in proximo tu, non secus ac si mutata temporum vices essent, illi quidem latibulis suis clausi tenebãtur; nostra agmina percursare ripas, & aliena occasione, si permitteres, uti, ultroque hiemem suam barbaris inferre gaudebant.* Infinita loca sunt, vbi conspectus præsens Imperator animos militares erexit. Appianus Mithradatica. *Maximè laboravere qui sub Galba Hortensioque pugnabant, quos ipse Archelaus oppositus urgebat, in cujus conspectu barbari virtutem asserere studebant.*

353 SUB TE TESTE.] Tris de Judiciis personæ, ad oculorum sensum adsumuntur. Sic Judex, inspectorem notat. Arbiter Conspectorem, Testis eum qui rem videt. Nemo enim certior. PLuris oculatus testis unus quam auriti decem, PLauto. Alibi & his Libris.

354. FAVEANT MODO NUMINA.] Formula priscæ relligionis. Vix enim quicquam fiebat aut dicebatur, nisi contestato favore Deorum. Theocritus Pharmaceutria.

ὡς τοῦτον τὸν καιρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τακῶ.

Apollonius, Argonaut. III.

εἰς δόμον Αἰήταο πειρήσων, τάχα δ' ἂν σὺν δαίμονι πειρηθείην.

Sophocles. Σὺν τῷ θεῷ πᾶς γελᾷ ϗ ὀδύρεται.

355. FRATRIQUE TIBIQUE.] Iniqua combinatio. Sane Arcadio non multo strenuior fuit.

356. COMMISSAQUE REGNA.] Eodem die, quo sermones hi conferuntur.

355. VOCE SUBIS.] Sic rectè Scaliger, secutus Belgicos libros; & clarissimè noster, ut & Camers.

358. DUC TECUM COMITEM.] Sunt qui adsumtum dicant contra Eugenium. Ut Marcellinus Comes: *Theodosius Augustus assumto Honorio Cæsare, eodemq; filio, contra Arbogastem, qui Eugenium Imperatorem facere ausus est iterum properavit Bello commisso Eugenius victus, captus atq; interfectus est, Arbogastes sua se manu perculit.* Sed mendosum locum dixero, legamque: *Theodosius Honorio Cæsare filio in Augusti nomen assumto c. Arb.* Præcedente enim istam Commate Marcellinus inaugurationem Honorij, locumq; ejus, signatè posuit.

359. NOSTRA SPICULA.] Exemplo Ascanij Maroniani, Remulum occidentis.

360. PRÆDONIS.] Arbogastis. Sic de Andragathio & Gildone Rebellionibus, alibi.

361. CLIENTI.] Eugenium dicit, Palatinum militem nuper & Grammaticum. Partes hæc

hæc omnia Tertio Honorij Consulatu, ubi quantum erat opus illustrata sunt.

362. USQUE ADEONE PUER.] Generosa indignatio. Maro. *Usque adeóne mori miserum.* Quod Neroni in ultimis constituto non nemo insusurrasse tradit Suetonius.

363. POLLUTA POTESTAS.] Res sacrosancta à Barbaris vilibusq; hominibus.

364. COGNATI CRUORIS.] Valentiniani Junioris. Cujus soror nupta erat Theodosio.

365. ROMAM SERVIRE.] Enixè laborat majestatem pristinam veteri Romæ servare. Finis Belli Getici.

Discite vesana Romam non temnere gentes.

366. PER STRAGES EQUITARE LIBET.]De eodem Honorio. III. Consul.

quanto flagrabant pectora voto
Optatas audire tubas campiq; cruenta
Tempestate frui, truncisque immergere plantas

366. DA PROTENUS ARMA.] Heroica indoles. Alibi.

ultroque manus mucrone cruento Ducitur.

366. ANNOS OBICIS.] Extrita littera, more Poëtico, vltimo ævo etiam Gulielmo Britoni in Philippide frequentato. De Aetate Honorij suprà dictum.

367. ÆQUALIS MIHI PYRRHUS ERAT.] Aetas Pyrrhi facilè colligitur. Nondum erat natus cum ad Trojam ex Scyro insula iret Achilles: statim ab eo interfecto eodem appulit. Achilles intra decennium Ilij obsessi interemtus est. Sic vix totos, imo non fuit decem annos natus Pyrrhus cum duceretur contra Trojam. Bellè ergo ætas congruit, cum X. anno ætatis Honorij hæc loquatur Theodosius, vt testatur noster. infra V. CCCLXXIII. Consonat Zonaras, qui eo excessisse Thoodosium notat.

368. PERGAMA SOLUS VERTERET.] Arx Trojæ, Vrbis vicem sumta Vide Servium in Aeneiden primam. Solum dixit sese illi æquaturus, & quod sine ipso capi nequibat. Vide ornatissimum, & solo Homero minorem, Paralipomenon scriptorem.

369. NON DEGENERARET ACHILLI.] Ipse id de se jactat Aeneide. II. Apud Q. Smyrnæum ita Pyrrhum alloquitur Agamemnon. lib. VII.

Ἀτρεκέως παῖς ἐσσὶ θρασύφρονος Αἰακίδαο,
ὦ τέκος οὕνεκα οἱ κρατερὸν μένος, ἠδὲ καὶ εἶδος,
Λαὶ μέγεθος, καὶ θάρσος, καὶ φρένας ἔνδον ἔοικας.

Admodum adolescentulum ad Ilium venisse notat & Dion Chrysostomus in Troica:

Μεταπέμψαιντο δὲ καὶ οἱ Ἀχαιοὶ παρ' αὐτῶν εἴ τινα δύναιντο ὠφέλειαν. ἰῶν γὰρ ἔσωθεν οὐδὲν οὐδεὶς ἔτι προσεῖχεν αὐτοῖς. Ἀλλὰ Νεοπτόλεμόν τε τὸν Ἀχιλλέως κομιδῇ, νέον ὄντα, καὶ Φιλοκτήτην, ὑστεροφθέντα πρότερον διὰ τὴν νόσον, καὶ τοιαύτας βοηθείας ἔνοθεν ἀσθενεῖς, καὶ ἀπείρους.

Cujus quidem scripti ingens considéria est.

309. CASTRIS HÆRERE.] Adolescentis ardorem in sermone exprimit rerum incõsultum. Quomodo castris hæreat, jam Augustus? Quomodo miles veniat?

370. DELIBAT DULCIA NATI.] Ex Aeneide. XII, vbi Aeneas.

Ascanium fusis circum complectitur ulnis.
Summaque per galeam delibans oscula, fatur;
Disce, puer virtutem ex me verumq; Laborem, ex aliis Fortunam.

Sanguine junctos osculari lex erat quædam Romanis. B. Ambrosius ad Paternum Epist. *Quid tam sollemne, quam osculum inter avunculum & Neptem quod iste quasi filia debet hac quasi parenti.* Tertullianus Apologetico: *Idolorum cultus præter morem majorum ab his receptos, leges de mulierum sobrietate & castitate obsole-*

obsoletas, ut ne aurum præter quam uno digito gestarent, ne vinum biberent, ut propinquis oscula offerrent.

371. LAUDANDA PETISTI.] Summoperè bona. Laudandus enim, omnium virtutum titulum habet. Honorius Imp. ad Symmachum: *Gestu omnibus recensitis, sublimitatis tua Laudanda relatione perclaruit quietem veterem paucorum insolentiam attentare voluisse.* Sidonius de Tacito.

> *Qua pompa Tacitus, numquam sine laude loquendus.*

Notum quid de illaudato Busiride Maronis Grammatici statuerint.

372. NONDUM DECIMAS.] Dividiæ sunt in Chronologis qua ætate fuerit Theodosio excedente Honorius, ista autem paullò ante eum excessum dicta finguntur. Decem annos ut multum noster statuit, assensu Zonaræ, Cassiodori, Idati, Marcellini Comitis. Qui assignatis nati Honorij & Obeũtis, Theodosij Consulibus, errare non potuerunt. *Errant ergo cæteri.*

373. VESTIGIA.] Certa indicia. Chalcidius Commentario in Timæum. *Deo cum placuisset dicit ignem primò, terramque & aera, atque aquam, continuasse; non talia ut nunc sunt, sed eorum exigua vestigia. Quippè vestigium ignis nondum ignis est: nec verò cæterorum corporum vestigia ipsa corpora sunt. Vestigium* quippè potentiam rei, non rem significat. Quæ postrema nostrum scitè enarrant.

374. PELLÆUS.] Alexander à Pella, Macedoniæ oppido. Lucanus, lib. III.

> *Hic ubi Pellæus post Thetyos æquora ductor*
> *Constitit, & magna vinci se fassus ab orbe est.*

Juvenalis, Sat. X. *Unus Pellæo juveni non sufficit Orbis* Scholiastes: Alexandro Magno, qui in Pella natus, Macedoniæ civitate. Fuisse ignobile oppidum patet ex Oratione Hegesippi de Halonesο.

ἔξαν δὲ λέγει περὶ τούτων, ὡς ἐθέλει διαδικάζεσθαι, οὐδὲν ἄλλο ἢ χλευάζει ὑμᾶς. πρῶτων μὲν ἀξιῶν ἀθηναίους, ὄντας πρὸς τὸν ἐκ πέλλης ὁρμώμενον περὶ τῶν νήσων διαδικάζεσθαι, πότερον ὑμέτεραι ἢ ἐκείνου εἰσίν.

Oratio ea vulgò inter Demosthenis habetur, sed ex Libanij Argumento & Ulpiani Scholijs in eam de fœdere Alexandri constare potest, Hegesippi esse. Et de Pella idem Ulpianus in eam de Corona:

ἀρνοῦμαι τὸν ἐκ πέλλης ἡγούμενον. De Contemtu Pellæ Orator περὶ Στεφάνου: οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν τολμήσειεν ὡς τῷ μὲν ἐν πέλλῃ τραφέντι, χωρίῳ ἀδόξῳ τότε γε ὄντι, καὶ μικρῷ, τοσαύτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι, ὥστε τῆς τῶν ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι, καὶ τοῦτ᾽ εἰς νοῦν ἐμβαλλέσθαι.

376. LÆTOS INTER FLEVISSE SODALES.] Domitorem Pari Pellæum dicit, ut tantum, tam remotum Regem summa fortitudine domitum indicaret. Alexandri dictum notum. Sidonius Panegyrico Majoriani.

> *totus dormitat ad istum*
> *Magnus Alexander, patrisquem gloria torsit.*

PLutarchus, Apophtegmatis. Ἀλέξανδρος ἔτι παῖς ὢν πολλὰ τοῦ Φιλίππου κατορθοῦντος, οὐκ ἔχαιρεν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς συντρεφομένους ἔλεγε παῖδας. ἐμοὶ δὲ ὁ πατὴρ οὐδὲν ἀπολείψει, τῶν δὲ παίδων λεγόντων. ὅτι ταῦτά σοι κτᾶται. τί δὲ ὄφελος, εἶπεν, ἐὰν ἐγὼ ἔχω μὲν πολλὰ πράξω δὲ οὐδέν.

Comparatio cum Patre ejus Lucianum, & Justinum lib. IX. *In Patrem Refractarium animum notat* Julianus Constantian. I.

375. FAS SIT PROMITTERE PATRI.] Avertit omen Jactantiæ gentili aversione Ulticis numinis. Ausonius, Idyll. VIII à Consulatu suo.

Eee

Ecce ubi se cumulat mea purpura, mitibus audi
Auribus hoc Nemesis, post me dignatur oriri Augustus Consul.

Lucretius, lib. II. de Rerum Natura.

Ne quid ob admissum fadè, dictumve superbè,
Pœnarum graue sit soluendi tempus adactum.

Theocritus, Ergatinis.

πεφλος δ' οὐκ αὐτὸς ὁ πλοῦτος
Ἀλλὰ καὶ ὁ φρέντιστος ἔρως. μηδὲν μέγα μυθεῦ.

Respondet alter, metuens. Οὐ μέγα μυθεῦμαι Sic cum protestatione se Laudat summus Græcorum Heros Ajax, apud Sophoclem.

ὦ σκαμάνδριοι γείτονες ῥοαὶ Εὔφρονες ἀργείοις
Οὐκέτ' ἄνδρα μὴ τόνδ' ἴδητ' ἔπος
Ἐξερέω μέγ' οἷον οὔ τινα Τροία στρατοῦ
Δέρχθη χθονὸς μολόντ' ἀπὸ Ἑλλανίδος.

Idem Gloriosos Sermones Magnis malis puniri in Antigona sciscit.

Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας
πρῶτον ὑπάρχει, χρὴ δὲ τάγ' εἰς θεοὺς
Μηδὲν ἀσεπτεῖν, μεγάλοι γὰρ λόγοι
Μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων
Ἀποτίσαντες γήρᾳ τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν.

Hinc formulæ aversionum iracundiæ divinæ. Themistius, Oratione Gratiarum.

λόγῳ γὰρ παραβαλλόμενος πρὸς τὸν λόγον ἔχω τινα (εἰ μὴ μέγα εἰπεῖν) ἐλπίδα οὐ πολλῷ ὀπίσω ἀπολείψεσθαι.

Virgilius Ceiri de Amore.

vadidas docuit mansuescere Tigres.
Ille etiam divos, homines: sed dicere magnum est.

Vide Stobæi Sermonem. XX. Et doctorum notas ad Herodis Sophistæ Inscriptionem.

380. NOSTRO NEC DEBES REGNA FAVORI.] Majoribus auspiciis divinisque niteris prognatus, divinitusque instructus ad Imperium. Alludit Philippi dictum de Alexandro Filio Maronis Apollo ad Ascanium: Nec te Troja capit.

381. NASCENTEM VENERANTVR APES.] Elegans & apta comparatio Principi Numine Deorum Imperio destinato. Sic Xenophon Pæd. V.

ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι, οὐδὲν ἧττον ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών. Ἐκείνῳ τε γὰρ ἀεὶ αἱ μέλιτται πείθονται, ὅπου δ' ἂν μένῃ, καὶ οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται, ἂν δὲ που ἐξίῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται, οὕτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται.

Sic optimè constitutis Rebuspublicis Apum examina comparat Didymus: ἡ πολιτεία, inquit, τούτων τῶν ζώων προσέοικε ταῖς μάλιστα εὐνομουμέναις τῶν πόλεων, τάς τε γὰρ ἐξόδους καθ' ἡγεμόνα, καὶ πρὸς ἐπίταγμα ποιεῖται, &c.

Pulcrè de Rege ad Principem Seneca, cap. I. de Clementia, cap. XIX. *Natura enim commenta est Regem, quod & ex aliis animalibus licet cognoscere, & ex apibus, quarum Regi Amplissimum cubile est, medioque ac tutissimo loco: Præterea onere vacat, exactor alienorũ operum, & amisso Rege, totum dilabitur examen: nec umquam plus unum patiuntur, melioremque pugna quærunt. Præterea insignis Regi forma est, dissimilisque cæteris, tum magnitudine, tum nitore. Hoc tamen maxime distinguitur. Iracundissimæ, ac, pro corporis captu, pugnacissimæ sunt apes.*

apes. Ipse Rex sine aculeo est. Noluit illum natura nec sævum esse, nec ultionem magno constituram, petere, telumque detraxit, & iram ejus inermem esse voluit. Themistius, fine Orat. V.

Φύεται μὲν οὖν καὶ ἐν σμήνεσιν αὐτοφυὴς καὶ αὐτοδίδακτος βασιλεὺς, ᾧ προσβομβεῖ, καὶ συνεπιπλέκεται ἑκούσιον τὸ σμῆνος, καὶ συγχαρμονῇ φύεται δὲ καὶ ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ σπανίως γε οὗτος, καὶ ἐν μακρῷ χρόνῳ, ὅταν ἄμφω συμπέσῃ, καὶ συναρμοτίσῃ τῷ κάλλει τῆς ψυχῆς καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀγλαΐα, καὶ οὗτός ἐστιν ἀτεχνῶς ὁ μέγας βασιλεὺς, καὶ οὔτε χωλὸν, οὔτε κόλουβον αὐτοῦ τὸ κάλλος, ἀλλ᾽ ἄρτιον, καὶ ὁλόκληρον.

Idem Orat. XIV. *Philosophum maximè Regem demonstrat quod sua omnia* Rationis arbitrio atque imperio committat: quem non timent, sed pro quo timent subditi. Hunc non in conviviis ex vinolētia & satietate eligunt homines, convivialem utiq; Regem; non multò post, secundum crapulam, mœrore conficiendum, velut in Saturnalibus evenit: Sed sponte nascitur, ac educatur, tamquam in apum examine per se ortus initio excitatus, & à se ipso edoctus, Rex. Quem sponte ac lætitia gestiens examen omne circumstrepit ac circumvolat: non ideo quod statura corporis antecellat, ac communem hominum naturam exuperet, novem ulnas aut cubitos procerus, sed Philosophia ipsa cum primis, quæ subditis præstantiorem ostendit. Dio Chrysostomus, Orat. IV. de Regno, quæ *Diogenes* inscribitur. *Sed quod ex animo oritur omnium maxime adesse debet. Quale illud est? rogat Alexander. An tu non audivisti quod inter apes etiam Rex natura existat, non genere, sicut vos ab Hercule ortos gloriamini. Quale igitur illud signum est? rogat Alexander. Nonne ex Agricolis solam hanc apiculam sine spiculo esse, nec eam armis adversus quemquam indigere, audiuisti? &c.* Etiam B. Martyr Cyprianus malè magistratibus legitimis parentes ad apum conspectum amandat, ut ab his fidem discant. Epist. LXIX. c. V.

383. JURA PETUNT.] Imperium. Alibi *Iura ferox in se communia Cæsar Transtulit.*

384. VINDICAT.] Ab improbis invasoribus. Absolute positi exempla suprà indicata.

385. PRÆLIA DIFFER IN JUVENEM.] Absurdissimè libri quidam *in Venerem* In nostro glossula est: *ô fili differ præliandi amorem donec juvenile robur accesserit.*

378. LOCUM.] Idem Glossator:, *Ego bello tuebor Rempublicam, vos regnare discite.* De Bellicositate Theodosii pleni omnes libri. Victorias, dum regnavit, Compendio notat Marcellinus.

388. IMPACATUS ARAXES.] Ob numquam plene domitos Parthos. Pariter alibi.

389. NILUS UBIQUE VESTER.] Omnes regiones quas præfluit. Pariter alibi de Rheno.

390. IMBUIT.] Calefacit, adolet. Auctor Pervigilii de Venere.

Imbuit jussitque mundum nosse nascendi vias.

391. PATEANT ALPES] Infessæ Eugenianiis tum. Ait Occidentis Imperium se Honorio traditurum, ubi primum hoste eas partes devicto liberaverit. Vide Orosium. lib. VII. cap. XXXV. & quæ supra præcedenti q; istum Panegyrico sunt notata.

392. PARTESQUE RECEPTAS.] Imperium, ut dixi, veteris Romæ. Quod & ante excessum Honorio adsignavit Theodosius. Zosimus, fine, lib. IV.

ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνη, καὶ Ἴβηρας, καὶ Κελτοὺς, καὶ πρὸς τούτοις γε Λιβύην ἅπασαν, οἰκείῳ τῷ παιδὶ παραδοὺς, αὐτὸς ἐς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανιὼν, ἐπελεύτησε νόσῳ.

393. ANIMOSA GALLIA.] Galliam pro Occidentis Imperio ponit, quod in ea exercitus tutandis provinciis à gentibus Transrhenanis collocati. Sic Gallos alibi pro omni milite

milite Occidentis usurpavit *Gallos caussa non robore vinci.* Alibi *Solibus effatos mersurus pulvere Gallos.* Animosæ laudem omnium Historiarum ei Provinciæ dedit, laudatæ pariter à Romanis etiam hostibus, nec valdè ad talia pronis. Livius lib. VII. *Galli gens ferox, & ingenii avidi ad pugnam.* Idem lib. XXI. *Gallorum avida ingenia atq; indomita esse.* Idē XXXIIX. *Et is auctor jam olim iniquior Gallis notatus.* Plura Polybius, Dio, Lucanus, Cæsar, Plinius, Tacitus, Strabo, Mela, PLutarchus, Appianus, Suetonius, Ammianus, Lampridius, Florus, Hieronymus, & docti Collectores.

364. SECURUS FATI, LÆTUSQUE LABORUM.] Doctissime his duobus felicitatem est complexus. *Securus fati* Sapientis Constantiæ. Horatius *Si fractus illabatur orbis Impavidum ferient ruinæ. Lætus Laborum Effecisse quæ voluerit,* bona conscientia connisum. Pulcrè Brutus ad Ciceronem: *Quid enim est melius, quam memoria recte factorum, & Libertate contentum, negligere humana?* Alibi in Laudem Stiliconis parta.

395. VOBIS UTRUMQUE REGENTIBUS AXEM.] In Concordia fratrum ponit felicitatem Imperij. Pæane Gildonico

Conspirant gemini franis communibus orbes.
Iunximus Europam Libyæ: Concordia fratrum
Plena redit, patriis quod solum defuit arma.

Sane vero Honorio vivo utcunq; Majestas Romana se tuita est. Ab eo in pejus omnia numquam erigenda dehinc, collapsa sunt, ut cum præcone isto ejus Romana ferè Poesis.

397. INTEREA MUSIS,] Imitator Sidonius Paneg. Anthemiano: Nec minus hæc inter veteres audite Sophistas, &c. Quæ per omnes sectas ducta, sunt prolixiora quam ut isthuc deferantur. Hesiodi princeps scitum est à Musarum Principe Calliope instituendos Reges, Eloquentiæque & Prudentiæ Nectare imbuendos, si qui rite Officio suo fungi velint: quod eo pertinet ut omnia veterum gestorum monumenta perlecta habeat, ei enim Musæ horum patrocinium rescribitur ab Antiquitate: Idq; scitum pulcrè, ut solet, enarrat Themistius, Oratione. XI. quem legendum suadeo. Alii adhortantes Principem ad Musicum litterarum Amorem, ut sine Sole, in hoc pulcerrimo Universi corpore omnia tamen obscura ingrataque sunt; ita sine Eruditionis Luce animum quibuscunque etiam virtutibus deditum, caligare omninò affirmant, neque ullis sese negotijs posse expedire, Basilius Imperator ad Filium: *Quapropter,* inquit, *ô mihi dilecte fili, Leo, Ego, qui & pater & Regni sum socius, admoneo, ut Litterarum tibi cognitionem Imperii Ducem adsciscas, quæ & Regina est, & Regnis ornamento, Regesq; immortalitate, donat. Quemadmodum enim cum Sol suprà terram non lucet, obscura omnia atque indiscreta sunt, Ita in animo, nulla eruditione, nullisque litteris exculto, confusa atque inordinata jacent universa. Capesse igitur ingenii cultum ex litteris cum virtute junctum. Qui prudens doctusque princeps sine Operis* Scripta sacra & profana etiam nominat, licet pauca, filio ediscenda velut, generatim præcipiens ut, siquidem benè voluerit officio suo fungi, omnium veterum sententias excutiat, morumque regulam ad eas componere laboret. Sanè & Aristides, cum primis temporum suorum Sapiens, litterarum eam asserit esse utilitatem, ut vitæ humanæ totius fructus in illis sit, summaq; adeo ipsa vivendi; Orat. in Æsculapium, unde quam sint Principi rerum Humanarum commendabiles, liquere potest. Quo vel præcipuè pertinet quod pulcrè demonstrat. lib. I. Operis sui Nicephorus Gregoras, cognitionem rerum gestarum opus tantum non divinum esse, scriptiones earum divinitus inspirari, ijsque cœlum & terram, divina & humana omnia illustrari: Sine ut earum cognitione homo, ne dum Princeps aliquis, non possit vel seipsum, vel aliud quicquam, se dignum, cognoscere. Pari ratione in Juliano suo nihil

prius

prius laudat, nihilque ad summas virtutes illi viam promtius aperuisse describit Libanius, quam litterarum & Philosophiæ studia, sub egregiis magistris culta, tam in illo Prosphonetico, quam Legatione, & Basilico, scriptis erudiendo Principi factis. Eodem præconio Regalis Sapientiæ Balduinum Tertium, Regem Palæstinæ, Gulielmus Tyrius, scriptor sequiorum temporum nulli non præponendus *studio & lectione rerum ab Antiquitate gestarum* eò gratiæ venisse apud suos scribit, ut nemo majorum & successorum ei fuerit similis, initio Libri XVI. scilicet in litteris & rebus litteratis docens summam consistere prudentiæ principibus necessariæ, tam ad gubertionem Regnorum, quam populi favorem. Hominem nobilissimum, Seleucum, Amphilochius in Jambis monet, siquidem ad veram ipsoque dignam prudentiam venire voluerit, priscorum scriptorum omne genus evolvat, flores inde legat, more apiculæ, quibus vitæ usibus adhibitis, utique admirandum seculo futurum, decorique generosæ stirpi.

Τῦτον μὲν ὄντως ὄντα τὸν σὸν γνήσιον
Πλῦτον, φυλάττων, σμῆχε τοῖς μαθήμασι,
Βίβλοις ποιητῶν, ἱστορικῶν συγγράμμασι,
Καὶ ταῖς τρεχούσαις ῥητόρων εὐγλωττίαις,
Λεπταῖς μερίμναις φιλοσόφων ἀσχολούμενος.
Τούτοις δ' ἅπασιν ἐμφρόνως ἐντύγχανε,
Σοφῶς ἀπάντων συλλέγων τὸ χρήσιμον.
Φεύγων δ' ἑκάστου τὴν βλάβην κεκρυμμένως.
Σοφῆς μελίττης ἔργον ἐκμιμούμενος.
ὥσθ' ὅσα μὲν αὐτοῖς εἰς ἀρετὴν ἐγκώμια
ὕμνουσιν αὐτὴν ἐγγεγράφη, καὶ τοὔμπαλιν
Κακίαν ψέγουσι, ταῦτα σὺ σπουδῇ μαθὼν
Καὶ νοῦν φύλαξε, καὶ χαίρειν τῆς λέξεως.

Quam quidem rationem omne genus litterarum perdiscendi, optimaque quæque usui trahendi, etiam suis Heroibus præscribebat Origenes, cujus ex schola prodeuntes, verè Sapientes, vereque docti, viri, Omnem mundum illustrarunt, uti de eo testantur tum alij multi, tum Gregorius Thaumaturgus Oratione Charisteria. Et hac Ratione qui verè Sapientes perhibentur, veterum litterarum veterumque morum consulti pronuntiantur, ut Ennium ajunt seipsum descripsisse, in familiari Scipionis Africani amico.

Suavis homo, Facundus: suo Contentus: beatus,
Scitus: secunda loquens in tempore: commodus, verbum
Paucum, MULTA TENENS ANTIQUA Sepulta, Vetustas
Quæ facit, & mores veteresque novosque tenentem.

Sic summa eruditio in notitia Antiquorum scitorum. Isidorus Pelusiota lib. III. Ep. CLIX. εἰ καὶ πατρίδος τις εἴη τῆς βασιλικωτάτης, καὶ γένους τοῦ περιφανεστάτου, καὶ πλούτῳ παντοίῳ κομῴη εὐγλωττίας τε εἰς ἄκρον ἀφίκοιτο, καὶ πάντα τὰ τῶν ἀρχαίων διὰ στόματος φέροι, ἀρετὴν δὲ μὴ ἔχοι τοῦτον ἔγωγε ἐν τοῖς ἀνδραποδεστάτοις καταλέξαιμι.

Ita porro PRISCÆ DOCTRINÆ viri perhibentur, quorum est indubitata auctoritas Appuleius, talis ipse, libro VIII. *Subibatque me non de nihilo veteris PRISCÆQUE DOCTRINÆ viros finxisse, ac pronunciasse cæcam & prorsus exoculatam esse Fortunam.* Quo in sequentibus Claudianus respiciens numquam non consulere Antiquitatis colloquium principem suum suadet. Ex ejus enim notitia pendet Prudentia, tam bellica nempe quam Civilis. Cicero in Hortensio: *Unde facilius, quam ex An-*

Annalium monumentis, aut res bellica, aut omnis Reipublicæ disciplina agnoscitur. Vnde ad agendum aut discendum copia depromi maior gravissimorum exemplorum, quasi incorruptorum testimoniorum potest? Exemplum doctrinæ talis, Principem divinitati consecrantis, exemplum ponatur Darius Sextus, Xerxis pater, Rex Magnus, qui lectis majorum Annalibus eò venit Prudentiæ ut vivus videnſque pro Deo haberetur. Diodorus Siculus. Lib. I. *Sextus tandem Darius, Xerxis pater, legibus Ægyptiorum animum appulisse dicitur. Inibi familiaritatem cum Sacerdotibus iniit, Theologiæ ipsorum, rerumque Voluminibus sacris inscriptarum, particeps factus, edoctusque, qua reges magnitudine animi, ergaque subditos humanitate fuissent, ad morum eorum imitationem sese composuit. Vnde tantum sibi existimationis peperit, ut vivus etiamnum, appellationem Dei, quod nulli Regum alii contigit, fuerit promeritus.* Exempla quidem verus sunt præteritorum fructus, quo uti instruendæ sibi sequens ætas possit, ut luculenter Rhodios suos docet, Oratione de Concordia, Aristides. Talis instructio porro verè subigit animos, quod noster sentit, in culturam, uti per Musarum Cultum facta gignant egregia, æquiperandaque priorum laudatissimis, quibus nulli Terrarum fructus, unde vulgo Felicitas pendet humana, comparandi sunt. Quare egregie vovet suis Principibus Themistius, Orat. VII.

ἐγὼ δὲ, inquit, θέλω μὲν καὶ τὴν γῆν ὑμῶν καρποὺς ἀμείνους τῶν ἄλλων ἐκφέρειν, περὶ πλείονος μέντοι ποιοῦμαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν παιδείαν βλαστάνειν, ἣν ξυλλέγουσι μὲν οὖν τῶν Ἀπόλλωνος λειμώνων αἱ Μοῦσαι, ψυχαῖς δὲ ἐρωτικαῖς καὶ φιλοκάλοις ἐνσπείρουσί τε καὶ ἐνεργάζονται, αἳ δὲ ἂν τὸ σπέρμα αὐτῶν δέξωνται προσδέξωνται, πλεονεκτοῦσι εὐθὺς, καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀπεμάξαντο περιπολοῦσι τὸν ἀγρόν.

Principum ergo est omnium litterarum Honorem sequi, succumque inde bibitum publicæ Vtilitati adscribere: Vnde & eruditi homines, cum tali quodam nectare fuerint poti, Principaliter docti nuncupantur, velut hoc genus dicas Regibus tantum convenire. Adelbodus in Vita Henrici Sancti: *Hic initium Sapientiæ, timorem Domini, pleniter est secutus, qui erat omni litterarum studio Principaliter imbutus.* Sicque prudenter Imperatori bellico etiam, à se instituto præcipit Epilogo illo excellenti Leo Philosophus, recentiorum veteriorūq; Historias in numerato habendas. καὶ ἐπὶ τούτοις μελετᾶν σε μετὰ πόνου τὰ δέοντα, ἔν τε τοῖς ἀρχαίοις, καὶ τοῖς νέοις, ὥστε ἱστορικὸν εἶναι πάντων τῶν κατὰ πόλεμον, καὶ ἔμπειρον παλαιῶν στρατηγημάτων, ὅσα ἀξιάγαστα γεγόνασιν.

Eloquentia quidem, quo possit discita prodere, ejusque quæ sunt studia, veræ sunt Regia decora, quibus scilicet animos subditorum vincere, & ducere volentes valeat Imperator, quo alioquin, Imperio violento adacti, ægrè deveniunt. Vide Onosandrum, cap. I. Leonem, Basilium, Emanuelem, Principes. In genere vero juveni Principi instillari ista omnia rite consulit Theodosius Claudiani neque inficete Belisarius, Dux Neritinorum, libro de Educatione Principum; *Adnitendum docens ut Preceptor Religionis observans adhibeatur, qui tum Antiquorum tum Recentium exemplis adolescentum ad Timorem Dei incitet, delectarique doceat cum Romanorum, Græcorum, aliarumque gentium exempla recitentur, Exemplis enim amplius quam doctrina hominum animos commoveri, &c.* quæ his nostri componenda, ut totus ille libellus, nulli veterum scriptorum Sapientia minor.

398. QUÆ MOX IMITERE, LEGAS.] Non enim Scholæ aut Pulveri Regia indoles destinanda est, sed ut teneris annis lecta & percepta conferat usu in bonum commune, uti monet in Sententiis Græcis Theoctistus. Vt autem omnia ista, quæ filio hic præcipit Theodosius, ipse expresserit, Ambrosius, Victorinus, Græcique Ecclesiastæ docent.

398. NEC DESINAT UMQUAM.] Basilius Imp. cap. LVI. *Ne umquam cesses evolvere Historias veterum. Ibi enim reperies sine labore, quæ magno alij congessere: atque inde bonorum virtutes, improborum vitia, cognosces; & vita humana varias mutationes rerumque in ea conversiones, mundi hujus instabilitatem, Imperij ad ruinam pronitatem: Summa, malefactorum pœnas, benè actorum leges præmia, quorum illa fugias, ne sequentis Vltionis severitatem subeas, hæc amplecteris, ut præmia, indidem venientia, potiaris.* Sic veteres auctores ediscendi proponebantur filiis Imperatorum. Spartianus in Geta: *Fuit in litteris adsequendis & tenax veterum scriptorum & paternarum etiam sententiarum memor.*

399. TECVM GRAJA LOQUI] In qua amplissima Lingua omnis penus Antiquitatis humanæ est. Habes Græcæ eruditionis commendationem apud Thaumaturgum Paneg. Origenis. & magnam vim aliorum: de Ciceronis libris, qui instar sit omnium, Collectanea Andreæ Schotti, amici nostri, Quæstionum Tullian. lib. IV. cap. VIII. Veterum vero auctorum scriptis ita utebantur Magnates prisci, ut excerpta inde in consilium adhiberent suum & amicorum, ut Augusti exemplo docet Suetonius, cap. LXXXIX. *In evolvendis utriusq; linguæ auctoribus nihil æque sectabatur, quam præcepta & exempla publicè vel privatim utilia, eaque ad verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum provinciarumque rectores, aut ad Vrbis magistratus plerumq; mittebat, prout quique monitione indigerent.* Sequentium Principum Princeps Carolus Magnus, ita hoc genere adficiebatur, ut nec absq; lectione cibum caperet. Auctor illi Coævus:

> *Cœnanti Lector recitans non defuit umquam,*
> *Perque vices aliquod audiit acroama.*
> *Res Antiquorũ gestas, Regumq; priorum,*
> *Ipse legi sibimet fecerat assiduè.*

In Thegano Chorepiscopo legimus & eruditum eumdem Principem, & Antiquitatis adeò fuisse diligentem, ut exemplaria librorum sua manu emendarit. Loqui dicũtur, à simili intellectu legentium, quorum scripta leguntur. Vt mortuum de tabulis testamenti loqui dixit Optatus Afer. Sic interrogare, qui legunt. Ennodius Panegyrico: *Ventilemus Historias, interrogentur Annales! apud quos constitit refusum exsuli, quem cruore suo rex genitus emeras principatum.* Voluminum Fides, apud Symmachum, non uno loco. Qui & lib. III. Epist. L. vicem sermonis veterum scripta fungi ait. Adde quædam notata Lib. CLXVIII. Adversar. cap. Vlt.

400. ASSUESCE.] Præceptis monitisq; priorum evolvendis in rem præsentẽ veniens.

401. LATIUM RETRO TE CONFER IN ÆVUM.] Ad Exempla Romanis ante Imperantium. Sidonius ad Anthemium:

> *Præterea quicquid Latialibus indere Libris*
> *Prisca ætas studuit, totum percurrere suetus.*

Quæ verba nostri componens, videbis cum gemitu, quantillo tempore quam immaniter Latina Eloquentia ceciderit. Conferre se dixit ad inspiciendas velut res gestas veterum quomodo Spectacula exhibere Antiquos libros Julianus, Constantian. II. *Quin etiam,* inquit, *si quando in Expeditionẽ proficiscor, unum è libris volumen aliquod, veluti militiæ commeatum, deporto, quod ad hoc ipsum accommodatè olim fuerit scriptum. Multa enim veterum Prudentiæ atq; Experientiæ monumenta, cum arte scripta, claram & manifestam rerum olim gestarum effigiem exhibent iis, qui per ætatem spectare ipsi nequierunt.*

401. RETRO.] In Superiora Tẽpora. Papin. l. IX 318. ad Musas *Vestrũ opus ire retro* Ambr. in Symmachum: *per totum fere orbem à pluribus retrò principibus inhibita interdictaque.* Orosius lib. III. *annis retrò repetitis.*

401. CONFER IN ÆVUM] Pari locutione Minutius Octavio: *Vt ipse mihi quodammodo viderer in præterita redire, non ea, quæ jam transacta & decursa sunt, recordatione revocare.*

402. LI-

402. LIBERTAS.] Quo fine legenda monumenta veterum docent verba Basilii novissimè relata. *Hinc æstimandi præcipuè* scriptores qui talia consignant, quibus facta & exempla majorum ob oculos ponantur, sequenda aut fugienda, reliquis postponendis, uti suo exemplo non incongruè docet Nicephor. Gregor. initio Annalium. Nostro quæ Historiæ tanguntur cum suis scriptoribus ubique obviæ sunt, non hic repetendæ.

402. BRUTUM.] Huic vere quæsita Libertas, ignota ante Romæ: Exemplum primi secuto ultimo, cujus Latinæ Epistolæ verè, quod Mithradates de Græcis dixit, ἐοίκας ἐδὲν νομίζειν καλὸν, εἰ ἢ μὴ μεγαλοψυχίας ἔχοιτε. Brutorum nomen Vindices Libertatis designat, Lucanus lib. X.

ite feroces
Cæsaris in jugulū: superi tot vota Catonū
Brutorumque tibi tribuent.

Noster de primo, Regum expulsore, loquitur: ut lib. II. Stiliconiar.

nec jam doleat defensa Vetustas:
Sit trabeis ultor Stilico, Brutusq; repertor.

403. METII.] Melius scripti Libri. METI primam enim syllabam extendendam monet Servius, Historia notissima. Sic Maronis imitatione & Sidonius.

I nunc & veteris præfer præconia Tulli,
Aetas cana Patrum: quod pulcro hortamine mendax
Occuluit refugi mutantia fœdera Meti.

404. TRISTE RIGOR NIMIUS.] Negotium videlicet. Notatum supra. Omnino autem nimia Severitas vitio summo proxima. Rutilius Lupus lib. II. ex Demosthene: *Hunc ego propterea malum existimo, qui nimium se gerit Severum. Namq; ex hominibus humanitatem ac misericordiam tollere maximum signum malitiæ videtur.* Nimium Rigorem Pestilentiç comparabat Philiscus, monitor Magni Alexandri. Ælianus Var. XIV. c. XI.

Φιλίσκος πρὸς Ἀλέξανδρον ἔφη ποτέ. δόξης φρόντιζε, ἀλλὰ μὴ ἴσο λοιμὸς, ἢ μὴ μεγάλη νόσος, ἀλλὰ εἰρήνη, ἢ ὑγεία, λέγων τὸ μὲν βιαίως ἄρχειν, ἢ πικρῶς, καὶ αἱρεῖν πόλεις, ἢ ἀπολλύειν δήμους, λοιμῦ εἶναι, τὸ δ' ὑγείας προνοεῖσθαι, ἢ σωτηρίας τῶν ἀρχομένων, εἰρήνης ταῦτα ἀγαθά.

Rigor irremissa propositi regula. Sulpitius Severus, Dial. II. *Hoc in testimonium virtutis suæ esse habituram, ad quam tanti nominis Sacerdos, deposito propositi rigore, venisset. Tristis*, soli rigori intentus. Lucanus, lib. VI. Tristis Erichto. *Tristes affectus* in Quintiliano lib. VI. capite III. Studia Theodosii alludere Claudianum hic, doceant Victorinus, Diaconus, Alij. De nimio Rigore notabili sensu Gregorius Nazianzenus:

ὁμοίως ἐςὶ κακὸν ἢ ἄνεσις ἀσωφρόνιςος, ἢ κατάγνωσις ἀσυγχώρητος, ἡ μὲν ὅλως ἐφιεῖσα τὴν ἡνίαν, ἡ δ' τῷ σφοδρῷ καταγχοῦσα.

404. TORQUATI DESPUE MORES.] Historia nota. Alterā vocem malè mutant Librorum nonnulli Sidonius lib. II. *Amicitiarum tuarum, nisi despuis, avidissime finibus infertur.* Auget n. rem, & amplius dicit quam e *Respuis* Minutius Felix: *Templa ut busta despiciunt, Deos despuunt.* Arnobius, lib. VII. *Ita non despui vestras abominarē indignitates?* Fulgentius, Lib. I. Mythol. cap. XIV. *Eligere enim utile, caducum despuere, cœleste ingenium est.* Ambrosius: *Ara cœlestis dona tua despuit?* Salvianus lib. I. *Humiles sunt religiosi? hoc volūt. Pauperes sunt? Paupertate delectantur. Sine Ambitione sunt? Ambitum respuunt. Inhonori sunt? Honorem despuunt. Lugent? Lugere gestiunt.* Est a. omniū extremi contemtus Desputatio. Epicurus: βρυάζω τῷ ἐπὶ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος, προσπτύω ταῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. Hieronymus ad Domnionem: *Quoties me iste in Circulis stomachari facit, & adduxit ad Coleram. Quoties conspuit, & consputus abscessit.* Seneca de Injuria Sapientis, c. I. *Tibi indignum videbatur quod illi, dissuasuro legē, toga in foro esset erepta, quodq; à rostris usque ad arcum Fabianum per seditiosa manus factionis tractus, voces improbas & sputa,*

ta, & omnes alias insanæ multitudinis Contumelias pertulisset? Sic in Evangelica Historia pro cruci damnandus Dei Filius, conspuitur. Petronius Satirico: *Nec contenta mulier tam gravi injuria mea, convocat omnes quasillarias, & familiæ sordidissimam partem, ac me conspui jubet.* Nilus de Caussis Dissens. Eccles. lib. I. καὶ μαρτυροῦσι τούτοις πολλοὶ μὲν τῶν ἐκεῖ, διαπτύσαντες κόσμον, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν μόνον βλέποντες. Idem. Lib. II. de Primatu Papæ. καὶ οὐ δήπου μικροψυχίαν τῶν βασιλέων καταγνωκὼς ταῦτα λέγω, ἀλλὰ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀγαθὸν, τὰ φαινόμενα καλὰ διαπτύειν, πρὸς τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἁμιλλᾶται. Odo Cluniac. Collat. l. II, cap. XXIII. *At vero de Luxuria, gula suggestrice, quis aliquid loqui vellet, quod illi non despuantur, qui ejus flammis insaniunt.* Sic apud Cerceras gentem moris fuit, ut inspuerentur, qui deliquerant ignominiæ suppliciique caussa. Nicolaus Damascenus: ἐὰν δέ τις κυβερνῶν σκάφος διαμάρτῃ, προσπίπτοντες ἐφεξῆς ἕκαστοι ἐμπτύουσιν αὐτῷ. Et in Antiquis Monasteriorum Regulis hoc supplicium frequentabatur, ut in Norma Fructuosi, quam edidit H. Canisius: Monachus qui osculo turpi deprehensus fuerit inhiare, publicè verberetur: Coronam capitis, quam gestat, amittat: decalvatusq; turpiter, opprobrium pateat, oblinitusq; omnium sputamentis in facie, probra sustineat. De Domino Jesu ita accepit Antiquitas. Theodorus Abucaras, Opusc. I.

καὶ ἐμαστίχθη, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐρραπίσθη, καὶ ἐκολαφίσθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀπέθανεν. Idem Opusc. XXI. ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, ἐκ γυναικὸς ἐσαρκώθη, καὶ γεγονὼς ἄνθρωπος, ὡς βρέφος ἀνετράφη, καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ζητούμενος, εἰς Αἴγυπτον φυγαδεύεται, κἀκεῖθεν ἀνελθὼν χειροῦται, ῥαπίζεται, ἐμπτύεται, καὶ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ κολαφίζεται. Sic Sputis hominum exponi dicitur, ultimis contumeliis traditus. Otbertus Vita Henrici Quarti: *Missis Imperator post eum legatis, tam lacrymis quam mandatis revocavit, obtestans eum, ne senem Patrem contristaret; immo ne patrem omnium offenderet, ne se sputis hominū exponeret, ne se fabulam mundo faceret.* Plura exempla in Gulielmo Tyrio.

405. DECIOS VENERARE.] Patrem & Filium. Noti Historici. Manilius lib. I.

Certantes Decii votis, similesq; triumfis.

406. VEL SOLUS.] Semotis omnibus auxiliis & subsidiis, fortitudinem in sesuam repositam autumans, non minus ita magnanimus, quam si millibus mille stiparetur. Vide aureolum Senecæ Librum, Sapientem non incidere injuriam. Aristoteles ad Fortitudinem absolvendam sex requirit virtutum Chorum. Audaciam, præsentiam seu præstantiam, Animi, Fiduciam, Confidentiam, Industriam, Tolerantiam. Vide Srobæum, Serm. IV.

406. PONTE SOLUTO.] Nota Historia. Illud notabile, pontem illum, nullo adscito usu ferri, solis fuisse tabulis ligneis compaginatum, & in memoriam Virtutis Coclitis, talem servatum ad summa usque Reip. Tempora. Dionysius Italic. lib. V. Qui Coclitem hoc tantæ fortitudinis tamen damnū habuisse scribit, ut blaudus de vulnerum copia factus, jam nulli deinceps officio civili aut militari adesse possit De quo altum in Livio silentium. Qui Dionysii tamen Historias legere potuit; spernere certè non debuit.

407. MUTI TE FLAMMA.] Nota narratio, quæ tamen ambiguæ omnino Fidei est, nam de manus exustione nihil Dionysius, optimus Antiquitatis Romanæ auctor Et sanè videntur alicundè sparsum rūmorē ambitione sua Romani abstraxisse, ut copia scriptorum, famæq; prolixitate magnificos se facerent etiam hoc facinore, qualiū rerum artifices fuere minime indocti. Ex alia ratione rem elevat Martialis, nempe majorum tormentorū metu Mutium manum exussisse, cui ansam dederit Livius, qui circumdari ignibus à Porsena jussum, foculo præsenti dextram injecisse ait. Verba Martialis lib X. Epigr. XXV.

In matutina nuper spectatus arena,
Mutius imposuit qui sua membra focis.

Si

Si patiens, fortisq; tibi, durusq; videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Nā cum dicatur, tunica præsente molesta,
Vre manum: plus est dicere; non facio.

Vides ex hoc Epigrammate ita repræsentatam fabulam ut coactus manum exusserit Mutius, quo perit sanè omnis Magnanimitas. Ut jam nec semel victor fuerit, quem bis talem redisse jactat Manilius, ut legendum ejus initio Libri IV. versum alibi ostendimus. Multa acute de eodem facto dixit Seneca, vibrantibus sententijs, quibus Eloquentiam veterem exussit.

407. QUID MORA PERFRINGAT, FABIUS.] Qui cunctando Annibalis impetum victoriarum fregit, & rem ita Romanam restituit. Ennius:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

Virgilius, lib. VI. *tu Maximus ille es.*

Vnus qui nobis cunctando restituis Rem.

Serenus, cap. LXV.

Interdum existit turpi Verruca papilla,
Hinc quondam Fabio verum cognomen adhæsit;
Qui solus patriæ cunctando restituit rem.

Auctor de Viris Illustribus, minimè ullus eorum, quos hactenus præ se tulit: Qu. Fabius Maximus Cunctator Verrucosus, à verruca in labris sita, Ovicula à Clementia morum dictus. Cos. de Liguribus triumfavit, Annibalem mora fregit. Vide Flori Panegyricum.

408. CAMILLUS.] Laudes hujus summę apud omnes qui meminerunt. *Mentem* consultam & iræ impenetrabilem habet apud Silium. lib. VII. quibus omnia complexus perhibetur. *Alter urbis Conditor*, Eutropio & Pæaniæ, lib. I. Manilius, lib. I. Romamq; Camillus servando posuit Cassiodorus Chronico. Julianus Cæsaribus. Plutarchus, Dionysius, Livius.

409. MERITIS.] Virtuti. Notatum multis alibi.

410. PROROGAT.] Aeternat, perpetuat, Hoc enim est extendere. Horatius.

Vivet extento Proculeius ævo
Notus in fratres animi paterni.

Virgilius. *Famam extendere factis Hoc virtutis opus Prorogare, publicare.* Fulgentius de Continent. *Virgiliana: Ob hanc rem Virgiliana Continentia secreta physica contigi, vitans illa quæ plus periculi possent prorogare quam laudis.* Ita ibi legendum. Ut verò hoc *æternare*, hic longævus Maroni rectè immortalis. Vise Gellium.

411. PROROGAT TIBI, REGVLE, FAMAM.] Sanè ex eo inter Fortitudinis exempla Regulus, Poetis. Historicis, Declamatoribus. Allusisse videtur hæc Siliana, libro VI.

tua, Regule, proles,
Qui longum semper fama gliscente per ævum
Infidis servasse fidem memorabere Pœnis.

Adeo neque inferiores se contemsit Claudianus. Qui enim Silianam Poesin huic comparet toto Helicone erret. In Eumdem dicas scripta, certè nulli æquè bellè conveniant, ista Petroniana: *Multos carmen decepit. Nam ut quisq; versum pedibus instruxit, sensumque teneriorem verborum ambitu intexuit, putabit se continuo (ita legas) in Heliconem venisse. Sic forensibus ministeriis exercitati, frequenter ad carminis Tranquillitatem, tamquam in portum faciliorem, refugerunt: Credentes facilius Poema exstrui posse, quam controversiam sententiis vibrantibus pictam.* Sanè si tempora congruant in neminem majori jure hæc conveniant.

412. SUCCESSUS SUPERANT ADVERSA CATONIS.] *Victoria* Fortunæ Catoni adscripta multis à Lucano, Seneca. Manilius lib. I.

Aemiliaque domus Proceres, clariq; Metelli.
Et Cato, Fortunæ Victor.

413. DISCITUR HINC QUANTUM.] Genuina lectio, superiori ex intervallo respōdens. In nonnullis Libris est *Discitur in quantum* Malè omninò. Licet locutio in quantum quod nonnulli voluerunt, damnabilis non sit. Ea exstat apud Maronem, Aeneid. VI. Velleium, Lib. II. Tertullianum, Prudentium, Frōtinum Agrimensorem. Paullum J.C. capite

XXXVI. de LL. Tribonianum Inst de Nuptiis. Leonem & Anthemium. LVIII. de Paganis. Rutilium. Itinerar. I. Boethium, alios.

414 PAUPERTAS SOBRIA.] Vide ad Lib. I. in Rufinum. Stobæum, Serm. XVII.

414. PAUPER ERAT CURIUS.] De Curio, Fabritio, Pyrrho, Serrano, alijsq; historijs non est nostrum Commentaria scribere, aut dissona loca auctorum excutere. Cāpum illum tot jam viri litterati calcarunt, ut vix vestigia nova ferat. Qui requirant à nobis iterari hoc genus, nec noverunt nostrum institutum, & morem suum palam arguunt.

415. ARMIS.] Non auro, aut opulentia, non fraudibus, aut vafritie. Sic apud Ennium ille.

Ferro non auro vitam cernamus utrique,
Non cauponantes bellum, sed belligerantes.

415. PAUPER ERAT CURIUS.] Nec volebat quidem dives esse. Columella, lib. I. cap. III. Liciniana illa septena jugera, post Reges exactos, quæ Tribuni plebis viritim distribuerant, majores antiquis quæstus retulere, quam nunc nobis præbent amplissima vervacta. Tanta quidem, Curius Dentatus prospero ductu parta victoria, ob eximiam virtutem deferente populo, præmij nomine, quinquaginta soli jugera, supra Consularem triumphalemq; fortunam putavit esse, repudiatoq; publico munere populari, hac plebeja mensura contentus fuit. Plinius. Lib. XVIII. cap. III. *Manij quidem Curij post triumphos immensumq; terrarum adjectum Imperio, nota concio est, perniciosum intelligi civem cui septem jugera non essent satis.*

416. PAUPER FABRITIUS.] Sidonius.

rigidum sic, Pyrrhe, videbas
Fabritium, ingestas animo cum divite fugit Pauper opes.

Non solum autem Aurum regium sprevit Fabritius, sed & oblatam Regni à Rege partem. Florus. *Fabritius oblatam sibi à Rege Imperij partem, repudiavit* Eutropius II. *Pyrrhus Fabritium sic admiratus est, ut, cum pauperem eum esse cognovisset, quarta regni parte promissa, sollicitare voluerit, ut ad se transiret, contemtusq; est à Fabritio.*

416. SERRANUS ARATRA.] Notæ res. Manilius.

Serranos Curiosque dedit, fascesque per arva
Tradidit, eque suo Dictator venit Aratro.

416. FASCESQUE SALIGNIS POSTIBUS AFFIXI.] De fascibus Consulum postibus affixis notarunt pridem docti. Initio hujus Libri. Saligni postes, de materia rurestri.

418. TRABEATO COLONO.] Post gestos nimirum magistratus redierunt ad rusticationes insignes illi Heroes. Pacatus Panegyrico: *Sic agrestes Curij, sic veteres Coruncani, sic, nomina reverēda Fabritij: cum induciæ bella suspendebant, inter aratra vivebant, &, ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iovis Laureis, triumfales viri rusticabantur. Inde est quod accepimus datas serentibus fasces, & cum Curulibus suis missas per rura palmatas: Quod Agricolas Consulares pastoresq; trabeatos & Dictatores inter armenta vestitos.* Vide Plinium, loco modo producto.

420. VELUT ILLE.] Magna vis in vocula ILLE, excellentem aliquem cæteros designans. Virgilius. *Saucius ille gravi venantum vulnere pectus. Tum demum movet arma Leo* Claudianus, Bello Getico. *Sic ille relinquens Ieiunos antro catulos, immanior exit Hiberna sub nocte, Leo* Bello Gildonico. *Continuo redit ILLE vigor, senijq; olorem Mutavere comæ.*

420. CARINÆ LONGÆVUS RECTOR.] Comparatio Principis cum Navarcho, frequens scriptorum isti generi, ut in Characterum Commentario notamus. Pariter de seniore juvenem erudiente Libanius Panegyrico:

οὐ γὰρ δὴ τοῖς ἐξεταζομένοις ἐπίσωσε κατὰ τῶν δυνάμεων, ἔξω τῶν ὀφθαλμῶν ἑαυτῶν, τὰς διατριβὰς ἐκείνοις παρέχοντες χρῆμα ποιῶν. ἀλλὰ κατὰ τέχνων ἐπιτηδεύειν ἀξίω τὰ δρώμενα. κατὰ τοὺς δεινοὺς τῆς κυβερνητικῆς διδασκάλους, οἳ τοὺς ἄρτι τῆς τέχνης ἁπτομένους, ἐπὶ τῶν οἰάκων καθιστᾶσι, ἐν τῇ πρύμνῃ περιπεδεύουσιν. ἂν εἰ μὲν κατὰ λόγον ἰθύνοιεν ἐκεῖνοι τὸ σκάφος, συγχαίρουσιν. εἰ δὲ γίνοιτο πλημμελές, ἐγγύθεν ἐπιβοηθεῖεν. καθάπερ τὰς ἀετοὺς τοὺς νεοττοὺς εἰς πτῆσιν γυμνάζων. &c.

Sic in vita Asceticâ gubernatorem sibi magistrum adsciviſſe, velut annis jam exercitatum arte navigij per vitam torquendi, ſcribit Joannem Climacum Daniel Monachus in ipſius Hiſtoriola.

422. ALNI.] Navigij, cujus materies optima ea arbor. Papinius lib. VI. *Alnus amica fretis*. Claudianus, libro III. de Raptu Proſerpinæ.

423. ARTESQUE DOCET] Scientiam Nauticam. Nam & ea in numerum Artium frequente ſcriptorum Senatu eſt adſcita. Bello Gildonico.

> *Sic cum præcipites artem vicere procellæ*
> *Adſiduoque gemens undarum verbere nutat.*
> *Deſcenſura ratis.*

Lucanus, lib. V. *Omnisq; in fluctibus unda eſt Artis opem vicere metus.* Ipſi Gubernatores Magiſtri. Idem *neſcitq; magiſter Quam frangat, cui cedat aquæ.* Gloſſæ Baſilicorum.

Μάγιστρος ὁ ναύκληρος τῆς νηός. Μάγιστρος ναβὶ. πρεσβεύς νηός. Μάγιστροι λέγονται ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀρχόντων, οἱ διδάσκαλοι οἷας δήποτε τέχνης.

Sic Valerius Flaccus, lib. VIII. Noſter B. Getico V. CCXIX. Ulpianus, cap. I. de Exercit. Actione.

424. DEXTRA REGATUR.] Bono eventu & ſucceſſu, ut in illo.

> *At Pater Aeneas ſe matutinus agebat.*

425 FLUCTUS FALLI.] Ne ſuperveniant catenam. Hoc enim hujus generis magiſtrorum vel ſummum artificium eſt. Lucanus loco modo citato.

426. NOTA NIMBORUM.] Prognoſtica Tempeſtatis. Exſtant Tractatiunculæ nomine Theophraſti de Notis Pluviarum, Ventorum, Tempeſtatum, Serenitatum. Conſule & Aratum cum Interpretibus & Paraphraſtis ſuis. Virgilium, Georg. I. Lucanum. V. Vegetium. IV.

427. SOL OCCIDVVS.] Signa exinde tempeſtatum. Bello Gildonico.

> *Ora licet maculis adſperſerit occiduus Sol,*
> *Lunaq; conceptis liveſcat turbida Coris:*
> *Certa fides cœli, ſed major Honorius auctor.*

Vegetius: *Sol quoque exoriens vel diem condens intereſt utrum æqualibus gaudeat radiis, an objecta nube varietur.* Vide Theophraſtum.

428. SAUCIA VENTO.] Rubens, indicio ventoſæ Tempeſtatis. Luna enim rubens ventorum turbines indicat. Vegetius: *Multis ſignis & de tranquillo procella, & de Tempeſtatibus ſerena produntur, quæ velut in ſpeculo Lunæ Orbis oſtendit. Rubicundus enim color ventos, caruleus indicat pluvias, utroq; mixtus nimbos, & furentes procellas.* Lucanus, libro V. de Eadem.

> *Nec duxit recto tenuata cacumina cornu.*
> *Ventorumq; nota rubuit.*

Valerius Flaccus, lib II.

> *micat immutabile cœlum*
> *Puraque nec gravido ſurrexit Cynthia cornu,*
> *Nullus in Orbe rubor.*

Theophraſtus: ἔστι δὲ σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, τὰ μὲν μέλανα ὕδατος, τὰ δὲ ἐρυθρὰ πνεύματος.

429. DECOLOR.] Abhorrens à colore ſolito. Ad Eutropium.

430. ADSPICE NUNC] Eximia Acclamatio.

matio Theodosiani numinis, quo genere excellit omnes Poëtas hic auctor, Verus Apollinis Cygnus. Sic in Nuptijs Honorij ejusdem

Dive parens, seu te complectitur axis Olympi
Seu colis Elysias, animarum premia, valles.
En promissa tibi Stilico jam vota peregit.

Et ex Formula acclamationis Inscriptio vetus victo Decebalo Trajani: ASPICE. ROMVLE. PATER. GAVDETE. QVIRITES. VESTRA. ISTA. EST. GLORIA. Sic ejusdem Principis de cœlo adspectum allegat Symmachus Relatione de Ara Victoriæ: *Eum Religionum statum petimus, qui divo parenti vestri culminis servavit Imperium, qui fortunato principi legitimos suffecit heredes. Spectat Senior ille divus ex arce Siderea lacrymas Sacerdotum, & se culpatum putat more violato quem libenter ipse servavit.* Noster etiam Superiore Panegyrico numerosissimè.

Fortunate parens, primos cum detegis ortus,
Adspicis Arcadium, cum te proclivior urges,
Occiduum visus remoratur Honorius ignem.

431. GELIDI SEV TE. MERVERE.] Eadem sub finem Tertij Consulatus.

432. MAGIS EST OPTABILE.] Cupiunt enim superari à filijs Parentes. Libanius Prosphonetico Juliani.

οἷον γὰρ δὴ τὸ τῶν Αἰακιδῶν γενέσθαι φασίν. ἀγαθὸς μὲν αὐτὸς Αἰακός, οἱ δὲ ἐξ ἐκείνου γνωριμώτεροι τοῖς ἔργοις. εἰς Ἀχιλλέα δὲ τὸ σπέρμα προβάν, εἰς ὑπερβολὴν ἐξέλαμψε. τοιοῦτό δὴ καὶ τὸ νῦν γενναῖοι γενναιότερον ἔτεκον, καὶ τὴν ἡδίστην ἧτταν ἡττήθησαν, καὶ κοινὴν ταύτην ἁπάντων ἐποίησαν.

Alcimus Avitus ad Fuscinam Sororem.

Has generosa tamen, si mente imitabere matres
Gaudebunt vinci, dum proficis, ac tibi summam
Sponte dabunt palmam.

433. SVBNIXVS STILICONE SVO.] Piaculares sunt nonnulli Codices, qui omittunt hunc versum. Datum sese ambobus Principibus Tutorem à moriente Patre Stilico ferebat. Vide Zosimum.

434. CLYPEVM.] Turelam certam, firmum Præsidium. Psalmo. XIIX. XXVIII. XXXIII &c. Claudianus I, in Rufinum. De eodem Heroe.

hic sola pericli
Turris erat, clypeusq; trucem porrectus in hostem.

Focas Grammaticus, vita Virgilij *obvius ibat Fretus amicorum clypeo*. Sic scutum Imperij Romani Fabius Cunctator Florus, lib II. cap. VI. *Hinc illi cognomen novum & Reipublica Salutare. Cunctator.* Hinc illud ex populo, ut Imperij scutum vocaretur. Vltimo ævo Willeramus in Canticum Canticorum.

Davidica turri collum decet assimilari,
Millenis clypeis, multis defenditur armis.

434. DEFENSOREMQVE.] Gladii nimirum cum clypeo vicem.

436. DVRA VIARVM] Vide Notata doctissimo Symmachi Scholiastæ. Ita *mollia terra* pro molli humo legimus apud Hilarium Arelatensem in Genesi.

Inde, opifex rerum, assumis tibi mollia terra
Atq; hominem firmas.

436. LIBYÆ SQVALENTIS ARENAS.] Pars maxima Africæ arenis sterilis. Et nimio Sole squallida. Vide Lucanum lib. IX. Curtium, IV. Macrobium in Somn. libro II. c. VII.

437. PEDES.] Tolerantiam Laborum in Stilicone multis laudat ejus Laudibus. Cum primis vide Bellum Geticum, earum Quartum Librum. V. CCCXXV. & seqq.

438. MADIDAQVE CADENTE PLEJADE.] Quo tempore cœlum maximè Pluvium.

vium. PLejadum occasu maximè maria turbari auctor Ptolemæus. Hilarius Arelat.

> *Angues agit sudum, ast important Pleiades imbrem.*

Papinius, III. Silvarum. Propemptico Metij.

> *visis tumuerunt puppibus undæ,*
> *Inq; hominem surrexit hyems: tunc nubila Pleias,*
> *Oleniumq; pecus; solito tunc pejor Orion.*

Nomina Poëtica Pleiadum sunt in Arato, Germanico; hujus Scholiaste, & Theocriti. Id. XIV.

439. INTRABIT SYRTIBUS VNDAS.] Per medias Syrtes in Getulum Pōtum veniet. Habent hanc Lectionem Omnes libri aliorum, & Noster. Bentinianorum unus retulit *intrabit navita Syrtes.* Quod recepit Scaliger. Nos receptam Lectionem nulli mutamus, quippè quę & eruditior. Nam de Syrtibus Sallustius: *Oppidum Leptis situm inter duas Syrtes, quibus nomen ex re inditum. Nam duo sunt sinus propè in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura; quorum proxima terræ prealta sunt, cætera, uti fors tulit alta: alia in tempestate vadosa. Nam ubi mare magnum esse, & sævire cœpit ventus, limum, arenamq; & saxa ingētia fluctus trahunt, ita facies locorum cum ventis simul mutatur. Syrtes ab tractu nominatæ. Ejus civitatis lingua.* Paret ex his verbis eruditio tot Codicibus assertæ lectionis. Cum enim sint Syrtes, tum quoq; nō formidare Libycum mare Stiliconem suum autumat. Claret nimirum hac Sallustij Narratione esse cū non sint ex voragines, vento scilicet non bacchante, neq; fluctu agente saxa. Sic *Syrtes* immittere dictum Maroni, id est dirissimam ipsam tempestatem. Lib. X.

> *volens vos Turnus adoro*
> *Ferte ratem, sævuque vadis immittite Syrtes.*

Eodem sensu Syrtibus incerta littora dat Papinius, vnde vel maximè in nostro nihil mutamus. Thebaid. I.

> *Arctois si quis de Solibus horret*
> *Quiq; bibit Gangen, aut nigrum occasibus intrat.*
> *Oceanum, aut si quos incerto littore Syrtes*
> *Destituunt.*

Cum evanuerint nimirum, facie locorū cum vētis mutata. Sirtes insuper affluxum in oram Africæ, vi ventorum, faciunt, quo ipso appellere velle Stiliconem facit noster. Lucanus, Lib. I.

> *qualis cum turbidus Auster*
> *Reppulit à Libycis immensum Sirtibus æquor.*
> *Desilit in fluctus, deserta puppe, magister.*

Qui exinde & ipse incertum ijs ęstum tribuit, lib. V.

> *num rupta vadosi*
> *Sirtibus, incerto Libye nos dividit æstu.*

Hoc est inaccessa tum Sirtium violentia, per quam ipsam Stiliconem transire facit Claudianus. Hæc omnia conturbat illa facilior visu lectio, sed nobis non attendenda.

441. RHENUM.] Germanię populos. Inf. Quis domitū meminit sola formidine Rhenū? De gestis Stiliconis ad Rhenum, alijsq; Germaniam tangentibus, non ineruditè scripsit Exegeses ante hoc seculum, & quod excurrit, Franciscus Irenicus.

442. CITATIS VECTUS EQUIS.] Celeritatē & hic & alibi in Stilicone & Honorio exemplo omnium summorum Ducum, laudat. Hic per dispositos equos laborantibus Imperij partibus inexspectatum correctorem affuisse, ait. Equi hoc genus crebrò memorantur in Auctorum Lectione. Libanius Prosphonetico Juliani id illi tribuit:

Δίκην μὲν ἐπορέξω, παρ' ὧν μὴ λαβεῖν, ἄδικον. αἰτίαν δὲ οὐκ ἐπηνέγκας, οἷς ὑπῆρχεν ἀναχώρησις. ἵππων δὲ καὶ ὀρέων, διαδοχὰς ὑπὲρ μεγίστων δὴ τὸ πρῶτον συστάζας, τριβομένους ἔπαυσας ὑπὲρ τῶν ἐλαυνόντων.

De horum stationibus, mansionibus, dudum docti dixere.

443. NULLAQUE LATUS STIPANTE CATERVA.] Paria de Eodem, Bello Getico. De Trajano, PLinius Panegyrico; alij Encomiastæ.

443 ATTONITOS REGES.] Fama, Celeritate, audacia, tanti viri. Spectanda velut proponunt hæc quæ loquuntur. Sanè diuturnum tempus administrationis Reipublicæ, quod ad vicesimumtertium usque annum extensum notat Zosimus, Stiliconi credibile est maximam apud omnes gentes gloriam & auctoritatem conciliasse.

444. RIPAS.] Sic in littore Danubij stetisse Trajanum, Arbitrum Pacis & Belli cum Barbaris, summæ Laudis loco recenset in Panegyrico Plinius. *Magnum est*, inquit, *Imperator Auguste, magnum est stare in Danubij ripa; si transeas certum triumfi, nec decertare cupere cum recusantibus.* Paria de Juliano Mamertinus. Gratiarum Actione: *Proh sancta divinitas, qua navigationis illius fuit pompa, cum dexteriorem incliti fluminis ripam utriusq; sexus, omnium ordinum, armatorum atque inermium perpetuus ordo prætexeret, despiceretur ad lævam in miserabiles preces genu flexa Barbaria? Omnes urbes, quæ Danubium accolunt, adita, omnium audita secreta, levati flatus, instaurata fortuna; innumerabilibus Barbaris data venia, & munus pacis indultum. &c.*

445. ANTE DUCEM NOSTRUM FLAVAM SPARSERE SICAMBRI CÆSARIEM.] Sidonius flavis in pocula fracte Sicambris. *Quare Britannos* frustra hic infarciunt nõnulli. Sparsio capilli, adoratio, prono capite veneratio. Germanorum enim mos, comam vinctam gestare. Seneca Epistola CXXIV. *Quid capillũ ingenti diligentia comis. cum vel effuderis, more Parthorum, vel Germanorum modo vinxeris, vel, ut Scythæ solent, sparseris; in quolibet equo densior jactabitur juba, horrebit in Leonum cervice formosior.* Notat Seneca Romanorum in coma curam, quam inter cæteram ea spargebant. Petronius.

Scorta placent, fractique enervi corpore gressus,
Et laxi crines, & tot nova nomina vestis.

De Nodis Germanicis Idem Seneca lib. III. de Ira: *non est rufus crinis & in nodum coactus insignitus apud Germanos.* *Sparsio* Nostri sit & luctus, doloris, signum. Scholiastes, qui dicitur, Germanici, de Plejadum una: *Septimam à Sole persecutam arbitrantur, vocatamque Electram, quæ non sustinens videre casus pronepotis fugerit.* Unde illam & dissolutis crinibus, propter Luctum ire asserunt. Tibullus.

Non soror, Assyrios cineri quæ dedat adores
Et fleat effusis ante sepulcra comis.

Possis & evulsionem capilli intelligere, quæ & ipsa usitata rebus tristibus. Unde Cebes ipsum Luctum tabulæ suæ inducit.

ἡ τὰς τρίχας τίλλουσα ἑαυτῆς καλεῖται ὀδύνη:

Papinius lib. VI. *sternit crines, iteratque precando.* Hoc est ruptam comam ad pedes ejus projicit cui supplicabat. Idem Eodem.

tergoq; & pectore fusam
Cæsariem ferro minuit.

Sed humum crinibus verrisse autumat Claudianus. Sic de Avaribus Justinum venerantibus Corippus.

Illa colubrimodis Avarum gens dira capillis
Horribilis visu, crudisque asperrima bellis,
Imperio subjecta tuo, servire parata.
In media supplex, defusis crinibus, aula.
Exorat pacem.

Lucanus lib. VII.

Credite grandævum, vetitumque ætate, Senatum
Castra sequi sacres pedibus prosternere canos.

447. PAVIDO MURMURE.] Metu verba premente

449. JURATUR HONORIUS.] In nomen

nomen absentis, & dedignantis majestatem eo demittere, juratur. Vel & per Nomen ejus jurant gentes, vt moris Romano Principi cultum etiã hunc exhibere: Is mos vetustissimus Aegyptiorum discitur ex cap. XLII. Genes. *Iam nunc experimentum vestri capiam. Per Salutem Pharaonis, non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.* Quo pacto per Majore suos laudabile Juramentũ censet Philo ϖεὶ τῶν ἀ αφ ϱομένων ἐν εἴδει νόμων. De Romanis notarunt docti ad cap XIII. D. de Jurejur. ad cap. II. de Rebus creditis. Minutium. Suetonium, Tertullianum, Symmachũ. Numerius Maximus Præses in Passione Tharaci & sociorum: *Tu Consule tibi ut honorem magnum consequaris. Quod si nolueris, tibi per Deos & Principes invictissimos juro, quia manus meas non euades.* Consonat nonnihil *Salutis Prabibitio*, quæ, hodie usitatissima, profundæ etiam perpetuæq; fuit ætatis. Dio Cassius decretum scribit Augusto novi magniq; Honoris gratia ut in Salutem ejus pocula circumferrentur. Ambrosius cap. VII. de Helia, de omnibus Imperatorib testatur: *Quid*, inquit, *obtestationes petantium loquar? Quid sacramẽta memorem, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro Salute Imperatorum, & qui non biberit reus sit in devotione. Hæc sunt adjurationes ad bibendum*, quas tantoperè exsecratur auctor priscus Concionis de Ebrietate, Augustino adscriptæ. *Ad extremum*, inquit, *tu illum noli adjurare, noli cogere; sed in potestate ejus demitte, ut quantum sibi placuerit, bibat.* Et Paullo Ante: *Iam non putatur, nec creditur esse peccatum infandum; ita ut in conuiuijs suis irrideant eos, qui minus bibere possunt, & per inimicam amicitiam adjurare homines non erubescunt, ut potum amplius quam oportet, accipiant.* Medij temporis testis est Liutprandus lib. II. cap. XIX. Histor. Ubi Rex Berengarius Flamberto poculum aureum donat: *Hu expletu aureum, non parui ponderis, poculum Rex ei porrexit, atq; subjunxit. Amoris Salutisq; mea caussa quod continetur bibito, quod cõtinet, habeto.* De Scythica ejusdem consuetudine Priscus Rhetor descriptione Convivij Attilæ Regis, cui ipse interfuit, cujusq; multa servantur nunc etiam ad Septemtrionem: *Vt obsonia*, inquit Priscus, *primorum ferculorum fuere consumta, surreximus: neq; prius quisquã nostrum ad sedem suam est reuersus, quam sibi traditam pateram, vini plenam seruato, quam supra diximus, ritu, Attillam saluum & incolumem precatus, ebibisset. Eo, adhunc modum honore culto, sedimus.* Is mos servatus ad singula fercula, eodem auctore.

450. SUPPLEX ALAMANNIA.] De Alemanniæ nomine supra. Fuit olim speciale, post generatim datum Germanis Gentibus; Claudianus ita hic. Mamertinus Panegyrico Juliani: *Mitto cunctam Barbariam aduersus vindicem Romanæ Libertatis in arma commotam; gentesque in redwiuum furorem nefandis stimulis excitatas. Quæ omnia obstinatam & immobilem Principis Maximi tamdem vicere patientiam. Ipso itaq; molimine cum oppressisset Alemaniam rebellantem, qui paullò antè inaudita Regionum, Fluuiorum, montium, nomina, exercitu victore peraggrauerat, per ultima ferarum gentium Regna, calcata Regum capita superuolans, in medio Illyrici sinu improuisus apparuit.* Noster hoc censet gentes omnes sequentes. Gentem collectitiam, quod ipsum nomen arguat, dicit Agathias lib. I.

451. BASTERNÆ TRUCES.] Basternæ quinta pars populorum Germanorum. Aimonius lib. I. Franc. cap. I Ex priscis auctoribus: *Germania omnis in quinq; populorum conuentus diuiditur, è quibus primi sunt Vindelici, deinde Cimbri, post hos Teutones, ac perinde Peucini, ultimis omnium existentibus Basternis, qui finitimi sunt Dacis.* Audacia & virtute olim incluti. Appianus, Mithradatico: *Basternæ, omniũ hominum fortissimi.* PLutarchus in Paulo: *Suppetias ei Basternæ veniebant X. millia equitum par peditum numerus, qui jungebãt cursum equis, & inuicem prolapsorum equitum vacuos equos capiebant, omnes mercede militiam sequẽtes, qui nec Agrum colere nec nauigare nossent, nec pecus pascere, unum opus, unum meditarẽtur*

artem, praliari continuò atque acie vincere hostem. Proceri corpora viri, mirabili exercitatione, grandiloqui mirifice in hostem minaces; confirmarunt Macedonas fore ut nec conspectum tolerarent Romani, horrendamq; & trucem jactantiam. Vides cur Truces Claudiano.

452. BRVCTERVS.] Ferocissimam gentem vocat PLinius lib. II. Epist. VII. vide doctorum Commentaria ad Germaniam Taciti.

453. LATIS PALVDIBVS.] Notissimis Germanorum confugijs. Etiam arte aliquādo tales hostibus immittebant, fluminibus magnis aggere impeditis, ut adversarios superfunderent; uti Civilis Rhenum Cereali immisit, apud Tacitum. Hist. V. De Cimbris omnia nota, vide PLutarchum Mario.

454. INGENTES CHERVSCI.] Vt Germaniæ omnes populi celebrantur, Romanis collati, tam celebri nota, ut PLutarchus scribat Cimbros pro Germanis maximè Proceritate corporum agnitos. Arrianus, li. I. Anabas. de Gallis:

μεγάλοι οἱ Κελτοὶ τὰ σώματα καὶ μέγα ἐπὶ σφίσιν φρονοῦντες.

Manilius, Lib. IV. Astronom.

Flaua per ingētes surgit Germania partus.

Dio, Lib. XXXIIX. προεῖχον δὲ οἱ μὲν βάρβαροι τῷ δὲ πλήθει, καὶ τοῖς μεγέθεσιν. οἱ δὲ δὴ ῥωμαῖοι, τῇ τε ἐμπειρίᾳ, καὶ τοῖς ὅπλοισι. Pausanias, lib X. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλως οἱ Κελτοὶ μακρῷ πάντας ὑπερηκότες μήκει τοὺς ἀνθρώπους.

Vide Vegetium Lib. I. cap I. Tacitum Germania, & V. Histor. Appianum Celtica. *Etiam fœmina Virginesq;.* Tacitus Germania: *Sera Iuuenum Venus, eoq; inexhausta pubertas. Nec virgines festinantur. Eadem juventa, similis proceritas.* Rationem notat Vitruv. lib. VI. c. I. *Sol quibus locis mediocriter vapores profundit, in his conseruat corpora temperata, quæq; proximè currendo deflagrat, eripit exsugendo temperaturam humoris. Contra vero refrigeratis regionibus, quod absunt à meridiè longè, non exhauritur à caloribus humor sed ex cœlo roscidus aër in corpora fundens humorem, efficit ampliores corporaturas, vocisq; sonitus grauiores. Ex eo quoq; sub Septemtrionibus nutriuntur gentes immanibus corporibus, candidis coloribus, directo capillo & rufo, oculis cæsijs; sanguine multo; quoniam ab humoris plenitate cœliq; refrigerationib. sunt conformati.*

455. TARDEQVE ROGATVS ANNVIT.] Ex majestate Romana. Paria apud Mamertinum, loco sup. adscripto PLinius Panegyrico: *Sustulerant animos hostes, ut jugū excusserant: nec jam nobiscum de sua Libertate, sed de nostra seruitute certabant: ac ne inducias quidem, nisi æquis conditionib. inibant, & Leges, ut caciperēt, dabant. At nunc rediit omnib. terror & metus, & votum Imperata faciendi. Vidēt enim Romanum Ducem, unum ex veterib. illis & priscis, quib. Imperatorium nomen addebant cōtecti cædibus campi, & infecta victoriis maria. Accipimus obsides ergo, non emimus, nec ingentibus damnis immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus. Rogant, supplicant: Largimur, Negamus, Vtrumq; ex Imperii majestate. Agunt gratias qui impetrauerunt, non audent queri, quibus negatum est.*

456. DRVSOS.] Exemplo omnium Panegyristarum veteres præ suis Heroib. contemnit, Claudij Drusi, Germanici, res ex parte apud Tacitum, amissæ incomparabili damno cum XX. Voluminibus de Bellis Germanicis, PLinij. Pacaverunt autem Germaniam Drusi, non subegerunt: cui ut assueret aliquid novum Florus, perpacasse scripsit. Vise & Vellejum. Nosq; ad Elegiam in Obitum Drusi. II. Opere Adversariorum.

458. SOLA FORMIDINE.] Nominis Stiliconij fama. Primo Laudum.

Miramur rapidis hostem procūbere bellis,
Cum solo terrore ruant?

Hoc summæ famigeratæq; virtutis documētum PLinius, lib. II. Epist. VII. *Spurinna Bructerûm Regem vi & armis induxit in Regnum. Ostentatoq; bello ferocissimam gentem, quod est pulcerrimum victoria genus, terrore perdomuit.* Idē Panegyrico: *Nōne incunabula hæc tibi, Cæsar,*

sar, & rudimenta, cum puer admodum Parthica lauru gloriam Patris augens, nomenque Germanici jam tum mereres, cum ferociam Superbiamque Parthorum, ex proximo auditus, magno terrore cohiberes, Rhenumque & Eufraten admirationis tua fama conjungeres. Ita legenda ea verba, vulgo corrupta.

459. POTUERE MERERI.] Vtrumque verbum singularem difficultatem infert.

460. DAT STILICONIS ITER.] Velut perviam. Summam viri & Celeritatem & felicitatem notat simul. Prima Stiliconiarum.

> *Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit*
> *Transcurrens egit Stilico.*

Seneca Troadibus, de Achille.

> *Sparsa tot urbes turbinis vasti modo*
> *Alterius esset gloria, & summum decus,*
> *Iter est Achillis, sic meus venit Pater.*
> *Et tanta gessit bella, dum bellum parat.*

In Panegyricis plura hoc genus, ut & Guntero, quem Poetam Germanis ipsum nomen adscribit, vix ulli extero usitatum. Lucanus. Lib. V.

> *Humani generis tam longo tempore Bellum*
> *Cæsar erit? merito Pompeium vincere lente*
> *Gentibus indignum est à transcurrente subactis.*

Suetonius, de Octavio, Patre Augusti, lib. II. c. III. *Ex pratura Macedoniam sortitus, fugitivos, residuam Spartbaci & Catilinæ manum, Thurinum agrum tenentes, in itinere delevit, negotio sibi in Senatu extra ordinem dato* Livius, lib. XXX. *Ibi vero audientes fusos Carthaginensium exercitus, devictum & captum ingentis nominis Regem, Numidiam omnem egregia victoria peragratam; tacitum continere gaudium non poterant.* De Rebus Gestis Stiliconis abundè in Laudibus.

460. OTIA GALLI LIMITIS.] Redditam Galliis pacem. Intelligit in Alpibus patratam de Eugenio Victoriam, cui successisse dicit Stiliconis curas in Restituenda Græcia ab Alarico vastata, quamquam de his secius Zosimus. Rufinus autem immiserat Barbariem Græciæ. Marcellinus Comes: *Olybrio & Probino Coss. Rufinus Patricius Arcadio insidias tendens, Alaricum Gothorum, Regem, missis illi clam pecuniis, infestum Reip. fecit, & in Græciam misit.*

462. TEGITUR VELIS.] Subito parata fuisse aut omnia, Industria Stiliconis.

463. SERVATURASQUE CORINTHUM.] Spoliatam tamen jam dum fuisse, cum in ejus auxilium Stilico veniret, ait Zosimus. Veritas rei omnino ambigua & in obscuro est.

464. PROSEQUITUR FACILI NEPTUNUS.] Pontum ipsum ait fovisse Stiliconiæ classi, utpote justa caussa belligeranti. Libanius similiter Basilico:

> λύσας δὲ ἀπόγεια τὸν ὠκεανὸν ἔτεμνε, καὶ πάντα εὐθὺς πρὸς εἰρήνην μετεβάλλετο, ὠκεανὸς δὲ τὸ κῦμα στορέσας, λεῖον ἑαυτὸν παρεῖχε τῷ βασιλεῖ περαιοῦσθαι, ἡ δὲ συνήθης ἐκείνη τῆς θαλάττης ἀναχώρησις, τότε δὴ τὸν νόμον ἀνέλυσα, τὴν χώραν ἐφύλαξεν.

465. PUER ISTHMIACI.] Palæmonem dicit cum Leucothea, numina placida & quieta adversis illis Barbarorum exercitibus sedibus suis fugata. De iisdem Ovidius:

> *Leucotheaque Deum cum Matre Palæmona dixit.*

Euripides. ὦ ποντίας παῖ Λευκοθέας, νεῶν φύλαξ Δέσποτα παλαίμων. Fabulam lege apud Apollodorum lib. III. Pausaniam fine lib. I. Ovidium, Higinium.

465. PORTUS REPETIT.] Portuum enim præses Palæmon, nomine Latino testante, quo Portunus perhibetur. Festus: *Portunus qui & Palamon alio nomine dicitur, inter Deos, qui præsunt mari, à Romanis colebatur.* Higinus cap. II. *Celebrata ejus Festa in Portu-*

bus: Varro, lib. V de LL. *Portumnalia dicta à Portumno, cui eo die ædes in Portu Tiberino facta, & Feriæ institutæ.* Colebatur ut securas faceret navigationes; de Portubus scilicet in portus. Arnobius lib. III. *Per maria tutissimu præstat commeantibus navigationes Portunus. Sed cur insanum mare tam frequentes exposuit crudelium naufragiorum ruinas?* Propellere sua manu navigia facit Maro, lib. V.

Et pater ipse manu magna, Portunus, euntem
Impulit, illa Noto citius, volucrique sagitta,
Ad terram fugit, & portu se condidit alto.

Fabulam, ut Deus Factus, recensent Servius, Lutatius ad Thebaidem primam, B. Augustinus lib. XVIII. de Civit. Dei. cap. XIV.

466. METITUR PELLITA JUVENTUS.] Sic recte Noster & optimi quiq; Libri, assensu etiam Scaligeri. Traductio à gramine, aut frumento, demesso. Virgilius.

Obvia quæque metit gladio, latumq; per agmen
Ardens Limitem agit.

Silius Italicus, lib. XIII. *oblatum metit insatiabilis agmen.*

467. PELLITA JUVENTUS.] Gothica, Barbarica, ab usu domestico pellium in regionibus: De eadem Gothorum gente Rutilius, ut & duce.

Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat.

De Getis suo tempore Naso. III. Tristium.

Pellibus & sutis arcent mala frigora bracis.
Oraque de toto corpore sola patent.

Etiam Proceres gentis, eo habitu. Noster. Bello Getico.

Crinigeri sedere patres, pellita Getarum Curia

Vestes ipsæ, mastrucæ. Prudentius de voto Radagaisi *mastrucis Proceres vestire togatos.* Isidorus Orig lib. XIX. cap. XXIII. *Pelleatum hoc genus* Barbarum, pellibus undiq; obsitum nuncupat B. Paullinus de Dacis:

Divitiis multo bove pelleatus Accola ripa.

Mastrucas ipsas Rhenones dici, vulgo rusticis Crotones notat glossularius Prudentii

468. LUSTRA LYCÆI.] Arcadiam dicit victis fugatisque Barbaris libertati redditam, Vibius Lycæum. Arcadiæ mons. Scholiastes Theocriti: ὄρος Ἀρκαδίας τὸ Λύκαιον.

468. PARS ENSE PERIT.] In nostro Libro *ense cadit* Melius ad Superiora.

469. ERYMANTHEÆ] Vibius: *Erymanthus, Arcadiæ mons.* Est & silva eo nomine. Lutatius in Thebaiden IV. *Erymanthus mons & silva eodem nomine in Arcadiæ finibus.*

470. INNUMERIS EXUSTA ROGIS.] Noster Codex *exuta* nil deterius. Copiam notat Exustorum cadaverum. Eandem cladẽ describit pari Hyperbole. Bello Getico.

A magno Stilicone cave: scis ipse perosis
Arcadia quam densa rogis cumulaveris ossa.
Sanguine quam largo Grajos calefeceris amnes.

470. LÆTANTUR MÆNALA SILVAS.] Combustione tot Barbarorum, qui eam provinciam tam vastaverant. Scholiastes Apollonii, Argonaut. I.

Μαίναλον ὄρος Ἀρκαδίας, καὶ πόλις, ἀπὸ Μαινάλου τοῦ Ἀρκάδος. Eodem Scholiast. Theocriti. Zacharias Caliergus.

471. EPHYRE] Corinthum innuit, vel & Ephyren. Vide Stephanum. Rem gestam lege apud Zosimum, qui ridiculè servatas Athenas comminiscitur. Synes. Epist. CXXXV, scribit eadem hac ætate velut pellem de hostia, nomina locorum de Athenis priscis superfuisse, nec Philosophos, sed mellilegos civitatis spatia habitasse.

473. PEDIBUS.] Supra *truncis immergere plantas* optat Honorius.

474. PENSATUS.] Clade Barbarica sua damna pensata videns respiravit Græcia.

474. GENS

475. GENS QUA NON SCYTHICOS.] Getas dicit. Vide Strabonem & Jornandem.

476. PARVUS ATHOS.] Mons maximus. Herodotus, lib. VII. Epitoma Strabonis, lib. VII.

476. THRACE.] Universa Thracia. Hesiodus. ὅσ᾽ ἐς Θρῄκης ἱπποπόλοιο. Manilius *Thrace Martem sortita colonum*. Simonides. ἀπὸ Θρῄκης ἐγρόμενος Βορέης. De Gothorum rebus in Thracia Zosimus & Historici Ecclesiastici.

478. SIBI SUPERSTES.] Supervivens velut morti suæ. VI. Consul. *I potius gentis reliquum Tantisque superstes Danubii populis, & nostrum vive tropæum*. Sic acutè locuti & alij. Claudianus Mamertus. *meruit tria vivere lustra superstes Annis ipse suis* Salvianus pulcrè, lib II. de Gubernat. pari negotio: *Iam si addenda est & ipsius facies fuga, qualis illud fuit, cum tantus Rex, tanti nominis, cunctis Regibus altior mundo major, omnes admodum suos cum paucissimis suis fugeret, in comparatione sui egestuosus, in comparatione sui, solus: fugiens cum metu, cum dedecore, cum luctu, aperto capite, & nudis pedibus incedens, superstes prioris status, à seipso exsulans, penè jam post se vivens* Ita legendum, cum tot Editiones tamen vulgo præferant, *super istis prioris status, &c.* Sed & superiora Tautologa sunt. Pari Acumine Appuleius lib. I. *At ego ut eram etiamnum humi projectus, inanimis, nudus ac frigidus, quasi recens utero matris editus, immo vero semimortuus, verum etiam* (L. verius &.) *mihi ipse supervivens, & posthumus, quid, inquam, de me fiet?* Cor. Tacitus, Vita Agricolæ: *Pauci, & ut ita dicam, non modo aliorum, sed etiam nostri superstites sumus.* Rusticus Elpidius.

tu Victor & hæres
Corporis occidui, idem & post membra superstes,
Post inferna Deus, & post mortalia vivus.

Hericus Altissiodorensis, lib. VI. *Seque stupet superesse sibi.* *Supervivere* alicui dicit Spartianus Adriano. Superesse, Asinius Pollio lib. X. Famil. Epist. Cic. Martial lib. VII. Ep XCV.

480. UNO COLLE LATENT.] Inclusi à Stilicone, & dimissi tamen. Quod facinus contra Remp factum notant multi scriptores. Orosius lib. VII. cap. XXXVII. *Rufinus & Stilico quid egerint utriusque exitus docuit. Cum alius sibi, alius filio suo affectans Regale fastigium, ut rebus repente necessitas Reipublicæ scelus ambitus tegeret: Gentes barbaras ille immisit, hic fovit. Taceo de Alarico Rege cum Gothis suis sæpe victo, sæpè concluso semperq; dimisso. Sane prudentia an malitia hæc egerit Stilico, dispici non potest.* Alaricum servasse ut cum hostibus Rei Romanæ opponeret, videri voluit. Nec post cædem ullius conscientiam sceleris de eo confessus est, quamvis familiares ejus extremis modis fuerint vexati. Ego *in Meliorem servata* Fidei sententiam promor sum.

480. SITIENS.] Gens videlicet. Sibi domitorum hostium exemplum non unum est in Historia Palæstina Richardi Monachi, Alberti Aquensis, Gulielmi Tyrii, Jacobi Vitriacensis, Baldrici, Agilæi, Guiberti, Fulcherii, nonnullorumque aliorum.

481. CONTIGUAS.] Proximas, ut tangi possent. Vide II. Rufin. CCXIX. Arnobius *contiguum tangibilem* intelligit lib. II. *nulla corporis attrectatione contiguus.*

482. DEFLEXERAT.] Inter maxima facinora Heroica Bellica aversiones fluviorum, suo commodo, hostium detrimento, habuit Antiquitas. Sic Semiramis Tropeorum suorum Columnis inscripsit, auctore Polyæno, lib. VIII.

Ἐν γυναῖκα μὲν ἡ φύσις ἐποίησεν, ἐγὼ δὲ τοῖς ἔργοις τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν οὐδενὸς χείρων ἐγενόμην, ἐγὼ Νίνου βασιλεύουσα πρὸς ἕω μὲν πέρας ποταμὸν ἰνδαμάνην, πρὸς δὲ μέσον ἡλίου τὴν φέρουσαν λιβανωτὸν καὶ σμύρναν, ἀπὸ δὲ χειμῶνος σάκας καὶ σογδιανούς· ἐξήλασα δὲ πρότερον οὐδεὶς Ἀσσυρίων εἶδεν.

εἶδιν, ποταμοὺς ἠνάγκασα ῥεῖν ὅπη ἐβουλόμην. ἐβουλόμην δ' ὅπη συνέφερε.

482. ARCU.] Fossa flexa quo voluerit Imperator Romanus.

482. JUSSERAT.] Velut Deus aut Numen aliquod. Sic soli voluntati suæ eandem rem adscribit Semiramis, verbis modo productis. Pari re & alij sic locuti. Columella lib. X.

Tum jussi veniunt declivi tramite rivi.

Spartianus Adriano: *Crocum per gradus theatri fluere jussit.* Mirantem fluvium Poeticè facit, quod genus affectus humanos largitur fluminibus solens. Theognis Marigaudium. Γήθησεν δὲ βαθὺς πόντος ἄλλος πολιῆς. Luctum Fluminibus Val. Flaccus, lib. II. Idæaque mater

Et Chorus, & summis ulularunt montibus amnes.

Bion Epitaphio Adonidis. Αἱ ποταμοὶ κλαίοντι τὰ πένθεα τῆς Ἀφροδίτης. Delectationem Phanocles Elegia de Orpheo. Ἐν δὲ χέλυν πύμβῳ λιγυρὴν θέσαν, ἢ καὶ ἀοιδὰς πέτρας, καὶ φόρκυς πικρὸν ἔτεισεν ὕδωρ.

483. AVERSO.] A Naturali Cursu, sive alveo. Frontinus, Strategem. lib III. cap. VII. *P. Servilius Isauram oppidum, flumine, ex quo hostes aquabantur, averso, ad deditionem sibi compulit.* Idem: *Alexander apud Babylonem subito flumine averso per alveum veterem urbem intravit.* Idem: *C. Cæsar in Gallia Cadurcorum oppidum amne cinctum, ad inopiam aqua redegit, cum fontes cuniculis avertisset, & fluminis usum per sagittaries arcuisset.* Aversiones ipsæ, *divergia* Siculo Flacco, Aggeno Vrbico.

485. OBVIA.] Contraria. Bello Gildonico. *si signa petisset Obvia, detecto submissius hoste dolerem.* Focas vita Maronis: *obvius ibat Fretus amicorum clypeo* Petrus Chrysologus, Serm. LII, *inspector validissimus secretorum, cui non poterant obviare figmenta Diaboli.* Joannes Maxentius Præfat. Confessionis: *novis pravorum argumentationibus verbis Catholicis obviare:*

483. CUPIAT SERVIRE TIBI.] Agnito velut Numine tuo. Tibullus ad Messalam.

non alias conversus terga domator
Libera Romana subjecit colla catena.

Noster alibi *ipsi cuperent servire Catones.* Et in Fescenninis.

Quis, cum micantem te prope viderit,
Non optet ultro servitium pati,
Colla que poscat vincula libero?

485. SARMATA DISCORS.] Ob pugnacitatem, & bella in suos perpetua hoc dicit, quibus Sarmatas omne genus infamat Ovidius in Tristibus, & de Ponto. Non una gens Sarmatæ, nec unius instituti. Vise Geographos.

487. SACRAMENTA.] In Stipendia Romana in adscriptos Barbaros hoc ævo omnes Historiæ testantur. Horum Ducibus eum Honorem habuisse, ut mensæ Regiæ adhiberet, memorat Theodosium Zosimus. Sacramenta, militiam. Non ulla militia sine sacramentis. Arnobius lib. I. Salutaris Militiæ sacramenta. Notarunt pridem Docti.

487. ALANI.] Gens Fortissima. Vide ad Libros in Rufinum.

488. FORTES IN MARTE.] Describit jam Principem suum animosum ad Bella, consultum, justum, moderatumque in Pace. Tales illi nunc ministros Imperiique Administratores adjungit. Sic comparatione pejorum temporum, suum Heroem laudat in Basilico Libanius: *Magistratus*, inquit, *urbibus regundis praponendos, priores Principes quam savissimos & maximè sanguinarios ad Imperandum aptissimos esse arbitrabantur, adeo ut non haberetur illustrius plures hostes perduellesque quam cives & subditos intermere. At nunc Præfectus quidem ferro accinctus exornatur & constituitur: sed Regia Clementia imagines in animis magistratuum elucent, ut nihil jam opus sit violentia & cadibus ad ea, qua par est, exigenda; sed satis est loqui præfectum, & statim res deducta est ad effectum.*

490. LONGUMQUE TUERIS ELECTOS. [Perspicaciam in Eligendo, in Electos

ctos servando Constantiam laudat. Talem Prudentiam infelicis ad ultimum principis, Valeriani laudat. Talem Prudentiam infelicis ad ultimum principis Valeriani laudat Historia Augusta, à quo lecti Duces militum judicio plerique omnes ad imperium venerunt. Trebellius Pollio. Tyranno. IX. De Tito Suetonius cap. VII. *Amicos elegit quibus post eum etiam principes ut & sibi & Resp. necessarijs acquieverunt, usique sunt.*

492. QVIETIS.] Pacis bonis, quæ toties enumerat commendatque Scriptura.

493. MILITIÆQUE BONIS.] Defensioni Reip. Non rebellionibus.

494. CEV BELLATORE QUIRINO CEV NVMA.] Duos Reges Belli & Pacis Artibus clarissimos conjungit, uni Honorio laudando. De Romulo Bellatore, nota omnia. Numam Pacifici titulo insignit Martialis lib. XII. Epig. LXIII. *Pompiliani temporis* securitas vice proverbii apud Ammianum, Lib. XIV. Vitiata autem Claudiani Lectio. Nequaquam enim de altero tantum Principe loquitur, sed duobus in unum redactis. Scribendum igitur

fruimurque Quietis
Militiaq; bonis; ceu Bellatore Quirino
Cum placido Moderante Numa.

Vnum enim ex duobus factum Principem referre Honorium dicere debet. Honorium rarò vel numquam sine Stilicone laudat Claudianus, itaque & ad illum potius hæc pertinent cum XIII. annorum Honorius Quartum Consulatum gesserit. Sed nec ipsum Adolescentulum nolit summis Regibus æquare, cum mox ita laudet:

Quæ Pietas, quantusque rigor: tranquillaque magni
Vis animi! nulloq; levis terrore moveri!
Quæ docta facultas
Ingenii, Linguaq; modus? Responsa verentur
Legati, gravibusq; latet sub moribus ætas.

494. IMMINET ENSIS.] Semper cædi paratus. Sic laudat Stiliconem.

ut ferrum Marte cruentum Sis cum pace premas.

495. CRIMINA VULGO TEXVNTVR.] Delatorum astutia & licentia. Noster in Rufino & Gildone, Eutropio etiam, tangit. Dio, Tacitus, Suetonius, Ammianus, exemplorum vim oggerunt, cum Historiæ Augustæ aliis scriptoribus, Græcis Latinisque.

496. PATRIA MOESTVS NON TRVDITVR EXSVL.] Non proscribitur propositis tabulis fictorum criminum, opumque gratia. Multa hoc genus in rebus etiam Justiniani parent. Noster priore in Rufinum,

cuicumque monile
Contextũ gĕmis, aut prædia culta fuissent
Rufino populandus erat; dominoque parabat
Exitiũ fœcundus ager: metuenda colonis
Fertilitas; Laribus pellit; detrudit avitis
Finibus, aut aufert vivis, aut occupat hæres.

Consule nos eo loco, & multos Panegyristarum loco. TRVDI. peculiare verbum de Exsulibus. Paullinus Benedictus. I. Vit. Martin. *Cumque ipsum, murum fidei validamque columnam Hilarium, insani trusisset factio mundi.* Exsulatum scilicet.

497. TRIBVTI AVGMENTA.] Qualibus tyrannicis Temporibus miseri coloni fundis suis egerebantur, non sufficientibus ad tributorum extensiones possessionibus. Laudat pariter tempora Juliani Liban. Agric. exhauriri suetos sub aliis inducens. Vnde facilis ad cætera argumentatio. Basilico:

τῶν τοίνυν γεωργούντων τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ μικρὰ μὲν ἢ φαῦλα κεκτημένοις, πολλὰ δὲ φέρειν ἠναγκασμένοις, καὶ τούτου συμβεβηκότος διὰ τὴν ἀμετρίαν τοῦ περὶ τὴν χώραν ἀναμετρεῖσθαι ταχθέντων, καὶ πολλῆς ἀπορίας οὔσης, τῆς μὲν συντελείας κατεπειγούσης, τῆς δὲ γῆς ἀποχρώσης, καὶ ταύταις ταῖς συμφοραῖς ἐπιμενόντων, λογιστῶν δευτέρων ἀπελθεῖν, τὴν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν βλάβην λῦσαί τις, καὶ ἣν δεῖ λέγειν, περὶ τῶν γεωργῶν, ἢ περιλαμβάνειν ἀριθ-

μοῦ τὰ τῶν εὖ πεπονθότων ἔθνη; ὅλος γὰρ ταῖς ἁπάντων ἁπανταχόθεν ἱκετείαις ἀνέῳκται τὰ βασίλεια.

Panegyristæ ſuppetunt exempla, & Græca Latinaq; Orientis Occidentiſque Principum Hiſtoria.

497. TABULÆ.] Proſcriptionum. Vel debitorũ mulctarumve potius fiſco aut ærario reſiduarum. Iſta enim propoſita adigebant ad Auctionem & Haſtam miſeros ſub tyrannis. Sic laudatur Auguſtus apud Suetonium, cap. XXXII. *PLeraque peſſimi exempli correxit, quæ in pernitiem publicam aut ex conſuetudine licentiaque bellorum civilium duraverant, aut per pacem etiam exſtiterant: Tabulas veterum Ærarii debitorum, vel præcipuam calumniandi materiam, exuſſit.* Fecerunt hoc alij laudati principes. Contra tyranni & avari nebulones Ammian. l. XXVI. de Petronio: *Petronium divitias violenter augentem omnes eadem mente deteſtabantur, qui ſepulta jamdudum negotia, & rediuiuas tabulas debitorum in diuerſos ordines excitabat.* Tabulæ poſteris temporibus figebantur domibus eorum, qui exſpoliandi eſſent. Agathias lib. V. de Anatolio nebulone.

ἄδικος ἐς τὰ μάλιστα γεγονώς, καὶ πολὺς ὅσος τῶν οἰκείων ἀφῃρημένος, γραπτὰς σανίδας, καὶ ῥάκη ὑποπορφυρεα τοῖς τῶν δυσδαιμόνων οἴκοις θαμὰ ἐπέβαλε τὴν εἰς βασιλέα εὔνοιαν προϊσχόμενος, καὶ ταύτῃ ἅπαντα ἐξεφερεῖζε το βιαζόμενος μὲν ἀναιδῶς, καὶ ἀναρρηγνὺς τὰ βουλεύματα τῶν ἀποιχομένων.

498. NON HASTA REFIXAS VENDIT OPES.] Refixas poſſeſſioni Dominorum exemtas. In noſtro libro eſt *non haſta refixa.* Minus bene, etiam pro verſus ratione, tam languide noſtro non cadentis. Haſta præfigebatur publicis venditionibus, & ſub ea exercebantur auctiones. Cicero: *Ponite ante oculos vobis Rullum, in Ponto, inter veſtra atque hoſtium caſtra, haſta poſita cum ſuis formoſis finitoribus auctionantem.* Idem. II. Offic. de Sulla: *Ergo in illo ſecuta eſt honeſtam cauſſam, non honeſta victoria. Eſt enim auſus dicere, haſta poſita, cum bona in foro venderet, & bonorum virorum & locupletum, & certè civium, prædam ſe ſuam vendere.* Notarunt ante nos natos multa alij, hic non repetenda.

499. AVIDA SECTOR NON VOCE CITATUR.] Sic ex Cujacianis Libris Claverius, recepitque Scaliger. Contra omnes Belgæ, Bentiniani, Noſter, Camertis, Aldi, Delrii. Qui *emtorem* hic ſectari ſubſtituunt. Sane Cujacianorum vera eſt Lectio, nec enim fingere talia Librariorum. Sectores qui ſint emendatis Aſconii Pediani locis docui Adverſar. lib. V. cap. IV. Alludit pulcrè Pacatus Panegyrico: *Sic cum immitis tyranni & ſtilus timeretur & gladius, tranſierat in vota paupertas; & ut poſſemus effugere carnificem, optabamus ſubire ſectorem.* *Sector* autem, quia qui ſolvere nollet, aut non poſſet antiquiſſimo jure ſecandus erat in partes à creditoribus. Tertullianus Apologet. cap. III. Sed & iudicatos in partes ſecari à creditoribus leges erant, conſenſu tamen publico crudelitas eraſa eſt & in pudoris notam capitis pœna converſa eſt, bonorum adhibita proſcriptione. *Sector* ergo hic creditor, cui jus olim ſecandi, voce præconis publica: Ea enim auctione adhibita aliis gentibus, & Romanis. De Ægyptiis, Herodotus, lib. I. Græcis Lucianus Auctione Vitarum, ubi Venditor Juppiter:

σὺ δὲ, ὦ Ἑρμῆ, κήρυττε καὶ συγκάλει ἀγαθῇ τύχῃ τοὺς ὠνητὰς ἤδη παρεῖναι πρὸς τὸ πωλητήριον· ἀποκηρύξομεν δὲ βίους φιλοσόφους παντὸς εἴδους, καὶ προαιρέσεων ποικίλων.

De Romanis Tertullianus: *Si Capitolium, ſi Olitorium forum petitur, ſub eadem voce præconis, ſub eadem haſta, ſub eadem adnotatione quæſtoris divinitas addicta conducitur.* Juvenalis, Satira. VIII

> *ſed quid damnatio prodeſt*
> *Cum Panſa eripiat quicquid tibi Natta reliquit?*

Præco-

Praeconem, Charippe, tuis circumspice pannis.

Commentarius vetus: *Sensus hic est. Quid tibi prodest, Charippe, si damnatur judex, quam tu damnandum accusasti? Cum illius successor plura eripiat tibi Magis provide tibi praeconem, & auctionem fac rerum tuarum, quae superaverunt.*

500. MUNIFICUS LAUDIS, SED NON ET PRODIGUS AURI.] Hæc est omnium veterum Exemplarium Lectio, Imperatorem non effusum in dandas opes (corruptrices nimirum bonę mentis, & egestatem cum contemtu prodigo refundentes), sed Laudum & commendationum non parcum exposcens. Vnus Bentini Liber *Munificus largis* Quod cur quove judicio receperit in Raphelengianas Editiones, Scaliger, non commentor. Verissima enim, & nullo modo mutabilis illa altera. De Theodosij munificentia Marmor priscum SEX. Aur. Victoris: Apud Gruterum. CCLXXXVI.

500. MVNIFICVS LAVDIS.] Crescit enim laudata virtus, & gloria habet immensum calcar, contra avaritiam objicit argenti remuneratio. Simili cautione supra Theodosium largitorem opum solum vocavit, pronum autem addidit largitorem honorum,

Magnorum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens convertere fata.

Sic generosos animos in honorum augmento præmia habere virtutum auctor est Onosander Strategici cap. XXXIV. Vide Plutarchi libellum quomodo quis profectus suos sentire possit in virtute. Notum Ciceronis Rhetor. III. *Laude consecuta duplicari rectè agendi voluntatem* Et Laudis commoda ex Nazianzeno notat Maximus Monachus: *Præcipuum beneficium in rebus honestis est laudari. Laus enim parit æmulationem, æmulatio virtutem, virtus felicitatem. Quæ est finis omnium quæ desiderantur, & quo omnis viri boni motus refertur.* Veritatem Lectionis asserit & quod de Stilicone alibi pari sensu infert *à milite Parcus Diligeris.*

501. SED NON ES.] Præfero nostrum Codicem *non & prodigus auri.* Non fuit Scaliger, cum hic cæcutivit Scaliger. Consule sequentia.

502. PERDVRAT NON EMTA FIDES.] Altera enim novas nundinationes semper quærit, noxo semper lucro intenta. Paria secundo Stiliconiarum.

Hinc Amor, hinc veris, & non fallentibus, omnes
Pro te solliciti votis. Plura ibidem.

502. NEC PECTORA MERCES ALLIGAT.] Venalia, atque obsecundantia ærugini. Merces, emtæ rei pretium. Florus de Roma: *Respublica in exitium suum merces erat.* Sallustius, Orat. Lepidi: *plebis innoxiæ patrias sedes occupavere pauci satellites, mercedem scelerum.* Manilius, lib. V.

Hæc dedit Andromedæ cœlum, stellisque sacravit
Mercedem Belli.

Petronius de Roma sub tyrannis. Ipsa sui merces erat & sine Vindice præda.

503. PECTORA ALLIGAT.] Devincit. Non auctorati sunt milites mercede, sed ingenuo veroq; amore principem suum prosequuntur. Propertius de sua Cynthia.

Illa feros animus alligat una viros.

Trebellius Pollio: *Sanctissime Imperator ne me ad hanc necessitatem alliges.* Orosius, lib. II. cap. XVII. *Clamore consequitur, Oratione retinet, precibus ligat.* Adversar. lib. II. c. I.

503. PRO PIGNORE CASTA.] Natus enim inter militiæ signa Honorius, nostro quidem auctore. Vide III. Consul. *Lustravitque tuos Aquilis victricibus ortus Miles* Supra. v. CLI.

604. ROMÆ CURA TIBI.] Hac pleramque omnem Honorii virtutem metitur & laudat Scriptor veterum morum, cujus cantus cum eis à Gothis occupatione, vel non diu ante, conticuerunt, stilo Heroibus priscis par, magis quam Principes animo.

505. FIXA MANET REVERENTIA

PATRUM.] Ex majestate prisca. Magnam rationem horum, Principesq; Senatus observantes, singulari curat notat Aurelius Victor in Cæsaribus. Sic primo Stilicon.

Romuleas Leges rediisse fatemur,
Cum Procerum jussis famulantia cernimus arma.
non ante fretis exercitus astitit ultor
Ordine quam prisco censeret bella Senatus.

Marcus Imp. adeo coluit Senatum, ut bello etiam atrocissimo ingruente non sumeret sed ab eo peteret pecuniam. nec tamen non omnia suo arbitrio gessit: Neque ullum umquam Principem serio Reverentiam Patribus exhibuisse demonstrari posse arbitror.

REVERENTIA PATRUM.] Velut naturalium, FLorus, de Statutis Romuli: *Auctu brevi viribus, hunc Rex sapientissimus Statum Reip. imposuit: Iuventus divisa per tribus, in equis & in armis, ad subita belli excubaret Consilium Reipub. penes senes esset, qui ex auctoritate Patres, ab ætate Senatus vocabantur.* Aliter Dionysius, lib II.

506. SENIUM JURIS.] Ipsa reverentia à senio, tot annorum decursu stabilita. Vide eodem ævo Relationem Symmachi pro superstitione prisca. De *Senio* Juris, Legum viri docti ad Symmachum, Cassiodorum. Non autem solæ Leges senectam sentire perhibentur, sed & ipsæ in universum Respublicæ. Dio Tyrannicida, Epist. ad Perdiccam:

πλάτων, ὡς ἔοικε, περιποιεῖται, μὲν τὰ δημοκρατίᾳ ξυμφέροντα εἰδέναι, ἐξὸν δὲ ἐν τῷ δήμῳ λέγειν, καὶ συμβουλεύειν αὐτῷ τὰ βέλτιστα, οὐ πώποτε ἀναστὰς ἐφθέγξατο. πρὸς [illegible] εἰπεῖν, ὅτι πλάτων ὀψὲ ἐν τῇ πατρίδι γέγονε, καὶ τὸν δῆμον κατέλαβε, ἤδη πρεσβύτερον, καὶ εἰθισμένον ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν πολλὰ καὶ ἀνόμοια τῇ ἐκείνου ξυμβουλῇ πράττειν.

507. EMENDANTURQUE VETUSTÆ.] Post Civilem de Maximo Victoriam Romam ingressus Theodosius, multa eorum ævo labantia instauravit, Occidente reformato. Idatius Camsii, lib. III. Collectionis: *Undecimo anno sui regni Theodosius Romam cum Honorio filio ingressus, Legesque Romanorum integra emendatione edidit.* Epiphanius ex Socrate Tripart. lib. IX. cap. XXIV. *Theodosius in Romana Vrbe positus multum profuit civitati, alia instituendo, alia utiliter auferendo.*

509. DESPEXIT MVROS.] Fortitudo pulcra, non in murorum sed in animorum Robore confidere Ducem. Antisth. in Ajace:

ἐγὼ δ' ἀξιῶ ἀνάγκην μὲν ὑμῖν περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἐπιτρέπω, ὃς πρῶτος ἀεὶ καὶ μόνος, καὶ ἄνευ τείχους τέταγμαι:

Ita Spartanæ rei Conditor munimenta Vrbis sprevit. Noster Fan. Manlii de Lycurgo.

Civibus & vetitis ignavo credere muro,
Tutius objecit nudam Lacedæmona bello.

510. MVNITA LYCVRGO.] Cujus, ait, Leges pro muro fuere: itaque Apollonius Tyanæus, *cum eum vocarent ad juventutis correctionem Spartani, indignatus: recurrite, ait, ad Lycurgum, in cujus statutis omnis est vestra felicitas.* Epist. LXXII.

καλεῖτέ με πολλάκις βοηθὸν ὑμῖν τῶν νόμων καὶ τῶν νέων ἐσόμενον, ἡ Σόλωνος δὲ πόλις οὐ καλεῖ με. Λυκοῦργον αἰδεῖσθε.

Quicunque is scriptor, Apollonium tamen loquitur. Omnium autem scitorum Politicorum Lacedæmoniis auctor Lycurgus. Heraclides Ponticus in Politiis:

τὴν Λακεδαιμονίων πολιτείαν λέγεις Λυκούργῳ περιάπτουσιν πάντες.

Inter quæ fuit & de mœnibus non exstruendis, cum in virtute civium legumque observantia, non Lapidum structura sit felicitas civitatum. Epictetus apud Stobæum: *Non Euboicis & Spartanis lapidibus structura mœnium interpolanda est, sed Græca disciplina civium & Magistratuum pectora exornanda. Florentes enim & tranquillas faciunt Respublicas virorum animi, non lignorum & Saxorum strues.* De Solone & Lycurgo nota omnia vel ex uno PLutarcho. Sequentibus deesse dicat notam interrogationis:

Quæ

Quæ sub te vel caussa grauis, vel judicis error,
Nec legitur dubiis qui litibus addere finem
Iustior, & mersum latebris educere verum?

Sed ex Vaticano exemplari veritatem protulit Philippus Rubenius. Scribe:

Quæ sub te vel caussa grauis, vel judicis error
Negligitur? dubiis quis litibus addere finem
Iustior, & mersum latebris educere verum?

Non est dubia restitutio, & optabile plures indidem protulisse virum eruditiss.

511. VERUM.] Justum, Ipsam veritatem, Justitiam. Nam hæ duæ æquivalent Priscianus: Verum pro justo, & justum pro vero frequenter tam nos quam Attici ponimus. Horatius.

Metiri se quemque suo modulo ac pede, verum est.

Nonnus in cap. XV Joannis.

ἐμεὶ δ' ἔσεσθε μαθηταὶ Ἠ̓θεον ἀτρέπτοισιν ἀἰδληθέες.

Sic Veritas Iustitiam, justam caussam seriem, notat. Rutilius Lupus ex Demostene. *Atque illum ego, judices, arbitror Lycurgũ laudatorem producturum: scilicet qui sit testis ejus pudori vel probitati. Sed ego Lycurgum, vobis præsentibus, hoc unum interrogabo: veltine se similem esse ejus factis & moribus. Quod si negarit, satisfactum esse vobis de Veritate nostra debebit.*

514. QVÆ PIETAS QVANTVSQVE RIGOR.] Clementia & Justitia. Ignoscere & punire.

514. TRANQVILLAQVE MAGNI VIS ANIMI.] Excelsior quam quæ concuti turbarive affectibus valeat. Multis Panegyr. Manliano. *peragit tranquilla potestas.*

Quod violenta nequit; mandataq; fortius urget

Paria & Secundo de Laudibus Stiliconis Sic Philippum Augustum, Francorum Regem. Laudat Gulielmus Brito, lib. XII.

O Pietas, ô mira fides! In Rege: quis umquam
Rex Hebræorum, quis Princeps, quis populi Dux,
Tanta Pace animi, tanta Pietate, refulsit?

Unde factum vt Trãquillitas, summus titulus nostri ævo habita sit. Vide Scholiasten optimum doctissimumq; Symmachi lib. X. Epist. XLVI. Cui notatorum partem suam faciendam putavit qui de Imperatore congessit.

515. NVLLOQVE LEVIS TERRORE.] Catonem aliquem præpingit. Vise Stoicos.

515. NOVA MIRARI.] In hoc ponebant Sapientiam & Felicitatis partem, ne animus quaquam re ceu nova extraheretur, cum omnia eadem, omnia transitoria sint. Marcus Antoninus. ὐδὲν καὶ ὂν, πάντα ὀλιγοχρόνια. Horatius.

Nil admirari propè res est una, Numici,
Solaque quæ possit facere & servare beatum.

Dogma hoc erat & Epicuræorum, vt de Lucretio constat Stoicorum scita sunt in Seneca, Marco, Arriano, alijs, obvia. Nova & mira, eadem. Prosper Epigramm.

Insolitum si quid labentia tempora promunt,
Hoc mirum mundus dicit, habetq; novum.

Ut Ignoratio, admirationis mater. Admiratio ergo Ignorantia, quo nomine & has duas confusas non ineptè notavit laudatæ olim indolis adolescens, Lucas Fenterius.

516. DOCTA FACULTAS ELOQUII.] Alibi *te doctus prisca loquentem. Te matura senex audit, te fortia, miles.* Ita Gratianum Victorem Præceptoris erudito eloquio laudat Ausonius Actione Gratiarum. Quam talia necessaria docet Libanius Basilico alterã partẽ Regię Institutionis facere dicens Eloquentiã.

διπλῆ δὲ τῆς παιδεύσεως ἰδέα τοῖς βασιλεύουσιν ἤσκησε τὰς ψυχάς. τῇ μὲν γὰρ πρὸς βασιλείας διοίκησιν τοσούτου πράγματος ἐρυθμίζοντο. τῇ δὲ πρὸς δεινότητα λόγον, καὶ ῥητορικῆς ἰσχὺν ἐπλάττοντο. ὧν γὰρ θάτερον μὲν ὑπάρχει, θατέρου δὲ ἡ κτῆσις ἄπεστι; τούτῳ χωλεύειν τὴν ἀρετὴν ἀνάγκη, καθ' ὁπότερον ἂν ἐπανίζοι. &c.

Et in Juliani perfectione laudanda Prosphenetico ejus, jungit δρόμον γλώττης, καὶ μάθεσιν τῶν ὅπλων.

Vide Onosandrum, Strateg. I. Basilium & Emmanuelem ad suos Filios.

517. LINQUÆQUE NODUS.] Gravitas, paucorum verborum. Ennius verborum vir paucorum. De Stilicone alibi *fastuq; loqui jam digna futuris*. Facilitas ergo Eloquentiæ & loquentiæ gravitas simul nostro commendatur.

517. RESPONSA VERENTUR.] Etiam adhuc adolescentuli. I. Stilicon.

Vix primæuus eras, paci cum mitteris auctor
Assyriæ; tanta pacem cum gente ferire
Commissum juveni.

Legationes enim inter maxima negotia Imperiorum, arguunt magnam in eo fiduciam Principis, cui committuntur. Eadem de Anthemio suo Sidonius.

Huic quondam juueni reparatio credita Pacis
Assyriæ: stupuit primis se Parthus in annis
Consilium non ferre senis; conterritus hæsit
Quiq; sedens sub Rege satraps, ita vinxerat omnes
Legati Genius. Paria Panegyristæ.

518. LATET SUB MORIBUS ÆTAS.] Vide ad Panegyricum Probinianum.

519. PATER] Instar paternum. Notatum alibi his Commentationibus.

519. RADIAT.] Ad divinam quandam imaginem. Primo Laudum.

Iam tunc conspicuus, jam tunc venerabilis ibas,
Spondebatque Ducem celsi inter igneus oris.

Vide ad Fescennina.

Divina autem sunt quæ sequuntur pudorem modestamq; majestatem inferentia.

520. TORVA VOLUPTAS.] Seria. Ut alibi lætam Setietatem in Stilicone laudat. Torvum pro serio, & minus quam torvo, qui excessibus vbique gaudet, sæpè dicit Papinius.

520. AUGUSTI.] Digni Imperatorio cultu. Planè hæc satis enarrari non possunt.

521. PATRIAS IMPLES GALEAS.] Ætate accrescente & robore paterno pari. Imitatio Papinij li. VIII. de sobole Regis Parth.

Sumere tunc arcus, ipsumque onerare videtur
Patriis equum, visusque sibi nec sceptra capaci
Sustentare manu, nec adhuc implere tiaram.

Idem, Libro IX.

Vix tuta sine matre via: siluestria cujus
Nundum tela procax arcumque implere valebas.

521. JAM CORNUA AVITA TENTATUR VIBRANDA TIBI.] Ita Rectè hæc distinxit Editio Cujaciana Stephani Claverij. Non bene mutavit Scaliger. In nostro *vibrata*. Quod minimè est deterius, cum effectum tentationi ipsi acutè inferat. Similia de Achille. Statius. Achill. I. v. 42. patria jam se metitur in hasta.

522. PROMITTITUR.] Certo spondetur. Nuptiis Honorij.

Ingentes laurus ramos, olimq; futuras,
Promittis, jam parva, comas.

Juvenalis. duræ per brachia setæ Promittunt atrocem animum. Nemesianus. Cyneg.

Fortib. ut succis teneras complere medullas
Possint, & validas jam dū promittere vires.

Ruri-

Ruritius lib.I.Epist.V. de Floribus: *utrum ipsi flores germina, aut rursus ipsa germina fructus sui qualitate promitterent. Promissiones* enim hæ oriuntur plantis aut stirpibus.

523. RUDIMENTIS.] Primis virtutis exercitijs, inque actum translationibus. Maro. XI.

belliq; propinqui Dura rudimenta

Papinius Protreptico Crispini.

Quod si militia jam te, puer inclute, prima
Clara rudimenta, & castrorum dulce vocaret
Auspicium? quanto manarent gaudia fletu?

Rudimenta enim prima exercitia militaria.

524. INCEDIS QUOTIES CLYPEATUS.] Versus exprimit rem sono aut imagine. Ut ille in Raptu Proserpinæ. Et tremulum bibulis inserpere murmur arenis.

525. AURO SQUAMEUS.] *Loricam auream cape.* Maro.lib.III.

Dodonaosq; lebetas,
Loricam consertam hamis, auroque trilicem.

Lib.V.

Lævibus hinc hamis consertam, auroque trilicem.
Loricam donat.

Libro.VII.

clypeumq; auroq; trilicem
Loricam induitur.

Loricas veterum solis fuisse regendis pectoribus, vt numquam fideret fugæ virtus, auctor Lutatius ad Thebaidem.VII. *Sallustij* Romano testimonio rem probans.

525. CASSIDE MAIOR] Solita statura. Elegantissima ostentatione velut.

526. THREICIA.] Marti patrium Thraciam adscribit Antiquitas Manilius. *Thrace Martem sortita colonum.* Modestus de vocabulis Militiæ, *vel rebus potius. Dacos & Mysos & Thracas inter bellicosos semper fuisse manifestum est. Vt ipsum Martem apud eos esse natum fabula confirment.* Colebatur enim ibi præcipuè. Isacius Tzetza ad Lycophronem.

527. VIRES IACVLIS.] Vim eorum obiter notes. Idem Modestus. *Bina militi missilia unum majus, ferro triangulo, unciarum novem: hestile Pedum. V. Semis: quod pilum vocabant, nunc Spiculum dicitur: ad cujus jactum exercebantur præcipuè milites, quod arte & virtute directum, & scutatos pedites, & loricatos sæpè Equites transverberat.* Quicunque hic Modestus, penè verbis Vegetij constat, vel hic illius: Libellus certè Romanus.

528. GORTYNIA.] A gente Cretensi, quorum ars jaculandi nota. Lucanus.lib.III.

Gnosiosq; agitare faretras
Docta, nec Eoo pejor Gortyna, sagittis.

Varias elationes ejus vrbis notat Epitomator Stephani: Gortyn, Gortys, Larissa Cremnia Quo loco Insulæ fuerit sita, docet Scylax Caryandenus:

φαιστος πρὸς Βορέαν, πηξὸς, κ) Κνώσος, πρὸς δὲ νότον γορτύνα, ἐν μεσογεία δὲ λύκτος.

Potentes quandoq; Gortynios fuisse clarum ex eo quod suo solo nomine bella quandoque gesserint contra Cretæ alias Civitates. Livius, Extremo lib.XXXVII.

529. CERTI PETITOR.] Magna industria Imperatorum, dignaq; tanto fastigio habita, certò jaciendi sagittandiq;. De Gratiano Victorinus: *Nihil aliud diu noctuq; agere, quam spiculis meditari, summaq; voluptatis, divinaq; artis credere, ferire destinata.* De Iuliano Aur.Victor: *Placidus clemensq; pro negotio, litterarum ad elegantiam prudens, laboris patiens, & destinare sagittas mire promtus* Laudant in Mopso, Saguntinorum Duce Silius Italicus lib.II. in Commodo Herodianus, Domitiano Suetonius; Cambyse, Herodotus, Theoderico Sidonius, Italiam tenente Gothorum Rege Ennodius, in Mamaluccis suæ ætatis Ludovicus Vartomanus. *Certum*, quod ictum non fallat. Propertius: *Te quoq; si certo puer hic concusserit arcu.* Valerius Flaccus *Deucalion certus jaculis.* Curtius, libro VII.

Aves

Aves non ab alio melius quam à Catene posse prohiberi perhibet. Eximiam eius artem cupiens ostendere. Namq; adeo certo ictu destinata feriebat, ut aves quoq; exciperet. Hodierna exempla omnem Antiquitatem superarunt.

530. CYDON.] Vrbs Cretæ pari peritia sagittandi cum Gortyna. Mater vrbium ejus regni, Florus, lib. III. cap. VII. Virgil. XII. *Parthus sive Cydon telum immedicabile torsit.*

531. ARMENIUS.] Parthos & ipsos Armenios intellige. Papinius, Silvar. I.

arcuq; horrenda fugaci Armenia.

Oppianus, Cyn. III.

Ἴσρω ἐπ' ὀϊςῷ ῥέονῃ κυίσατο πεξοῦντεσσ

Ἀρμενίοι.

Dio Cassius, lib. XXXV. De Armenia, provincia quondam Romana, Res Augustæ.

531. REFVGO.] Retro-jaculationes Parthorum, Persarum, hodieq; Turcarum, notissimæ. Lucanus pariter, lib. VI. *Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.* Eleganter, modo non nimis vellet, & coactè solum posset, Sidonius,

It Equo, reditq; telo. Fugiensq; sequensque Parthus.

Cydonem & Parthum pariter jungit Papinius, lib. VI.

credas è plebe Cydonum
Parthorumve fuga totidem exsiliisse sagittas.

De Parthorum certitudine in sagittarum usu Noster Fescennin. & Primo Stilicon.

533. AMPHIONIÆ] Thebanæ, conditore civitatis Amphione. Higinus. cap. LXIX. Apollodorus, lib. III. Horatius Arte Poëtica.

533. PVLCER.] Heroica quadam speciositate. Sic de Domitiano suo Papinius:

iuvat ora tueri
Mixta notis belli, placidamque gerentia Pacem.

Pulcrè Claudianus, infrà. V. DLVI. Et hoc & superiore Panegyrico multis de Theodosio.

533. FARETRAS.] Sagittas. Lucanus. *Gnosiosq; agitare faretras Docta.* Hinc in Barbarie media Abbo lib. I. Obsesso Lutetiæ. *& ipse Percussus faretra.*

535. PRÆTENTARE FERIS.] Venatione, aut alioquin configendis feris. De Venatu Principum alibi. Possit eadem esse in hoc Iuvenalis vexatiss. versu sententia.

Discit ab hirsuta jaculum torquere capella.

Quamvis magis placeant quæ Adversar. lib. XI. cap. V. proposita sunt.

535. PACEM LATURA POLO.] Exturbatis monstris quæ negotium etiam Dijs facere poterant. Quantus Rex domi, belliq; Imperator fuerit Hercules, doceat te primus Librorum de Regno Dionis Chrysostomi, qui ad talia singularis.

536. SEMPERQUE CRUENTUS.] Perpetuo virtutis exercitio. Secundum illud. II. Ruf.

Inflammata semel nescit mitescere virtus.

538. TALI APOLLINE.] Formam & virtutem Honorij Phœbo componit. Fescennin.

Visum fatetur Delos Apollinem:
Credit minorem Lydia Liberum.

539. CÆRVLEVS.] Niger, horridus. Silius Italicus.

Caruleus, maculis auro squallentibus, anguis.

Exprimit hæc alibi Sidonius, ita ut sua facere volentem agnoscas.

539. FRACTIS SILVIS.] Alibi de Eodem. Præfatione in Rufin. *Phœbeo domitus Python cum decidit arcu Membraq; Cyrrhæo fudit anhela solo. Qui spiris tegeret montes, hauriret hiatu Flumina, sanguineis tangeret astra iubis. Concussaque diu spatiosis tractibus orni Securas ventis explicuere comas.*

539. VOLVMINA.] *Immanes spiras.* Eadem in re Sidonius.

Figeret innumeris numerosa volumina telis.

Cætera faciunt ad ista Silij, quæ serpunt tamen planè, lib. III.

Ecce iugis rapiens silvas, & robora duro

Contorta amplexu. tractusque per inuia rupes,

Ater lethifero Aridebat turbine serpens.

Descriptio talis belluæ circa eadem nostra tempora in Sozomeno lib. VII.C.XXV. & Epiphanio, Tripart. lib.IX. cap. XLV. cujus ab Antistite Christi Donato, sputo interemti cadaver adlocum combustionis octo juga boum vexerint.

540. CUM VECTARIS EQUO.] Dexteritatem Equitandi laudat & in Fescenninis, Alibi de Stilicone.

Flectenti faciles Medus tibi cessit habenas.

Themistius Initio Orationis Sextæ ad hanc artem discendam egregijs exercitijs opus esse docet, qualia hic in Honorio commentatur noster. Nos si minus guari essemus utroq; brachio promtiores.

540. SIMULACRAQUE MARTIA.] Exercitia armorum incruenta, Cruentorum præludia. Leo Tacticorum XX. *Ficta & simulatis conflictibus milites assuefacti, facilius & strenuius veros sustinebunt. Vt præsidii parte altera, contra alteram, dedita opera à nobis constituta, aut proditione, insidiis, clamoribus, strepitu, transfugis, incursionibus, aliisq; hujusmodi simulatis fictuque exercitiis exercitati, à veris certaminibus, quando incidant, non abhorrebūt.* Exemplum pulcrum in II. Pædia Xenophontis. Simulacra belli, à pari usu telorum non acutorum, frequenter Poetæ perhibent. Papinius, Achilleid. II. *simulacraque pugnæ Excipere immissos, curvato umbone, molares.* Lucretius, lib. II. *belli simulacra cientes.* Manilius, libro IV. *Sunt quibus & simulacra placent & ludus in armis.* Virgilius, lib. V. *belliquæ cient simulacra sub armis.* Livius, lib. XXIX. *Quo die venerunt, hospitio comiter accepti, postero die navales terrestresq; exercitus non instructos modo, sed hos decurrentes, classem & ipsam in portu simulacrum navalis pugnæ edentem, ostendit.* Gellius lib. VII. cap. III. *Sed non perinde ut in decursibus Ludicris, aut simulacris præliorum Voluptarijs videmus fieri, non inquam, distinctè nimis, nimiaque comtè atque modulatè res acta est.* Imaginem belli vocat Josephus, Antiquitat. lib. XIX. cap. VII.

540. LUDIS.] Non seriò agis sed ostendis per Ludum quid agere possis, cum veneris in campum fortiter facturus. Talis pompa, Ascanio duce, apud Maronem. Sic Sidonius: Mox pugnam ludunt jaculis. *Ludus in armis Manilio.* Vulcatius Gallicanus *Ito ut sagittas mitterent, & armis luderent.* B. Hilarius, lib. I. de Trinitate: *In omnigenere doctrinarum obseruari semper meminimus, &c. Vt cum jam bene luserint bella militaturi in militiam protrahantur.*

541. MOLLES FUGAS.] Non cōtentas, duras, asperas. Vide Maronem. V.

542. MASSAGETÆ.] Qui perpetuò in Equis. Vide Tristium Elegias Ovidij. Nos alibi.

543. GENS EXERCITA CAMPO THESSALA.] Thessali Equites jam inde ab Homeri ævo nobiles. Equi celebres. Proverbium vetus.

ἵπποι θεσσαλικοὶ Λακεδαιμόνιαιτε γυναῖκες. Polybius libro IV. Distinguit. Θετταλῶν ἱππεῖς, κατ' ἴλαν μὲν καὶ φαλαγγηδὸν ἀνυπόστατοι. χωρὶς δὲ παρατάξεως πρὸς καιρὸν καὶ τρόπον κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν δύσχρηστοι, καὶ βραδεῖς.

Vide Heliodorum lib. III. Lucanum, libro VI. Orosium, lib III. cap. XII. Varronem li. II. de Re Rust. cap. VII. Pausaniam, initio Lib. X. Theodosium in Providentiam. Qui cum plurimis alijs equos equitesque Thessalos celebrant.

544. IPSI BIMEMBRES.] Centauros dicit, qui ἀμφοτέροις ἴσοις τοκεῦσιν ὁμοῖοι, ματρόθεν μὲν κάτω, καθ' ὕπερθε πατρός.

Ut loquitur Pindarus, numquam non erant Equites. Palæphato scriptum veteres Thessalorum ob Equitādi peritiam Centaurorum

Terr olim

olim vocabulo insignitos, quod quasi agnati Equis in aciem prodierint, vt ex eo memorat Orosius lib. I cap. XIII Exstatque narratio copiosior περὶ ἀπίστων cap. I. Quem libellum suppositionis suspicione vel hinc eximere possunt eruditi.

545. VIX COMITES ALÆ.] Celeritatem commendat in Equite Honorio. Libanius Basilico Juliani:

οὔτε θεραπείαν εἰς παραμυθίαν τῶν πόνων, οὔτε στρατοπέδου πλῆθος εἰς φυλακὴν ἐπαγόμενος, ἀλλ' εὐαριθμήτους δή τινας ἱππέων, οἷς ἐπίστευεν, ἀνηλωκὼς τὸ τάχει τούτοις προσειπὼν ἐξῆλθεν, ἣ ἂν ἡγεῖται καθάπερ αὐτός τε πτεροφυήσας, καὶ τοὺς ἑπομένους πτερώσας, ὀξύτερον νομαλος ἵεται πανταχῆ.

545. SUSPENSA.] Contentu cursu velut elevata, vixq; terram tangentia. Sic mox: non sentit arenas Vngula. Virgilius, libro VII.

> *mare per medium fluctu suspensa tumenti*
> *Ferret iter, celeres nec tingeret aquore plantas.*

546. FERVENTES] Studio cursus. Singulis cohortibus erant singuli Dracones. Modestus: *Draconarij per singulas cohortes Dracones ferunt ad prælium.*

547. ARSIT.] Incaluit. Maro lib. VII. *Itala tellus quibus arserit armis.*

548. IGNESCUNT PATULÆ NARES.] Quod adscribunt Equis generosis. & animos suos vix capientibus, scriptores. Vide descriptiones Maronis, Oppiani, Gratij, Nemesiani, nostri. II. Rufin. V. CLXXIV. Sedatus Episcopus Epist XIX. ad Ruririum: *Equum priusquam viderem cum Epistolas vestras relego, illorum de gente Credidi-ques Dædala Circe Supposita de matre nothos furata creauit: Putabam illum calidum animis, acrē cursibus, ignem cum exhiberetur, elatis naribus efflaturum, concussurum solido cornu campos, celeritate ventos & flumina præcursurum.*

549. NON SENTIT ARENAS UNGULA.] Supervolante nimirum equo. Pulcrè Papinius, talium artifex, modo ne nimium efferus, Libro VI. Et de currente Parthenopæo.

> *vix campus euntem*
> *Sentit, & exilis plantis interuenit aer,*
> *Raraque non fracto vestigia puluere pendent.*

De Pane similiter Silius, lib. XIII.

> *Pan Ioue missus erat seruari tecta volente*
> *Troja, pendenti similis Pan, Semper, & unco*
> *Vix ulla inscribens terra vestigia cornu.*

550. PHALERÆ.] Insigne Regium aut Imperatorium in Equite tali. Nemine, quod sciam, hactenus animadversum. Florus lib. I. cap. V. inter Regia ornamenta recenset: *Neq; pace Tarquinius quam bello promtior. Duodecim namque Thusciæ populos armis frequentibus subegit: Inde fasces, trabea, curules, Annuli, Phaleræ, Paludamenta, Prætexta Inde quod aureo curru quatuor Equis triumfatur.* Herodianus, lib II. ἵππον φαλάροις βασιλικοῖς κεκοσμένον Severo per somnum visum ait inter portenta Imperij. Vercingentorigem à Cæsare victum, deditionis indicio, arma & *faleras* supplicem projecisse scribit idem Florus, lib. III. Sic Equum Pompei *Phaleris Imperatoriis* ornatum memorat Plutarchus in Sertorio. Inde profugo ad se Phamiæ inter magnifica & regia munera aureas phaleras donavere Romani, vt auctor Appianus Punica. Eodem allusum Alcimo Avito, cum Potentem phaleris equum dicit, Lib. V.

> *Ergo bella vogant; feruens rapit arma iuuentus,*
> *Spumantes ducuntur equi falerisque potentes.*
> *Suspendunt alacres pendentia frena iugales.*

Hinc

Hinc ad sermonis ornatum faleræ deductæ, vt falerata oratio superba, fastuosa, splendida, perhibeatur. Diomedes Grammaticus lib.II. *Hæc omnia non faleris sed viribus structa sunt.* Fulgentius, prologo ad Calcidium. Terentius Phormione. Symmachus lib.I. Ep. LXXIX. Sidonius lib.I. Epist.XI. Mart. Capella, Initio lib.III. Faustus præfat. de Libero Arbitrio. Sedatus. Epistola citata. Gotfredus Monumet. initio Hist. Anglicæ. Prosper de Vita Contēpl. lib.I. cap. XXIV. Petrus Riga, prologo Evangeliorum.

550. SPUMOSIS MORSIBUS.] Equo spumante supra admorsa fræna. II Rufin.

Spumis ignescere fræna Pulveris extolli nimbos.

Heroicè Papinius lib.VI.

Qui dominis, idem ardor equis; face lumina surgunt,
Ora sonant morsu. spumisq; & sanguine ferrum
Vritur, impulsi nequeunt obsistere postes.

551. FUMAT.] Anhelitu crebro cōceptam iracundiam contestante. Minutius Felix Octavio de Castoribus: *Qui anheli, spumantibus Equis atq; fumantibus de Perse Victoriam eadem die, qua fecerant, nuntiauerunt.* Papinius de Equo Domitiani.

Fumat, & ingenti propellit Strymona flatu.

551. GEMMÆ.] In frænis Imperatoriis. Alibi.

Dumq; auro faleræ, gemmis dum fræna renident,
Hac uterum zona cinge frementis equi.

Lectæ postea peculiares gemmæ, quarum usu Magnatibus interdictum. Leo Imp. lib. XI. Cod. cap XI. *Nulli prorsus liceat in frenis & Equestribus sellis, vel in baltheis suis margaritas & Hyacinthos posthac habere vel inserere. Aliis autem gemmis fræna & Equestres sellas & balteos suos priuatos exornare permittimus.*

552. IPSE.] Mutato in contradictionem aliquam sermone sic ordiri consueverunt boni scriptores. Hic enim labor ille & pulvis sordes non ornamenta videbantur illaturi. Sic alibi *diligeris pariter, pariterque timeris Ipse metus te noster amat.*

552. CONFUSAQUE MOTU.] Vide Heliodorum lib. III. Sic de Cynthia Propertius.

Non operosa comis sed furibunda decens.

552. PULVISQUE.] Superiore Consulatu.

Sic ense rubens, sic flamine crebro
Turbidus, & grato respersus pulvere Bello.

Horatius lib.II. Carm.I.

Audire magnos iam videor Duces,
Non indecoro puluere sordidos.

Talem equitem ephebum videre volens, inspice dictum Librum Heliodori.

553. RADIATO MURICE.] Auro textili intertextum intellige. Quod quidem crassè satis faciebant veteres. Exemplo sint tunica & pallium Mariæ, coniugis Honorij nostri, è quarum reliquijs in sepulcro invētis XXXVI. pondo auri excocta sunt.

554. COMBIBIT.] Attractum velut. Papinius.

Fulminis haud aliter radijs afflata cupressus,
Combibit in gestas & stirpe & vertice flammas.

554. VENTO CRISPATUR.] In augmentum pulcritudinis. Vide Heliodorum. Sidonius:

crassatur vertile tergum
Flatibus, & nimium iam non capit aluus inane.

Acute, nisi verbo obscuro turpasset.

555. ARION.] Equus Adrasti, Filius Terræ, de quo plura fabulati prisci Poetæ Græciæ. Antimachus in Thebaide.

καὶ ἀρίονα θελπουσαῖον,
Τὸν ῥ᾽ ἐκ δ᾽ Ἀπόλλωνος σχεδὸν ἄλσεος
Ὀγκαίοιο
Αὐτὴ γῆ ἀνέδωκε, σέβας θνητοῖσιν
ἰδέσθαι.

Princeps eum habuisse Oeneus, Tydei progenitor, secundus Hercules, ab eo Adrastus qui ad Thebas Polynici genero affuit, traduntur. Alij *Cærulea* juba Insignem Neptuno prosatum fecerunt, cui & aliorum monstrorum Chorus affingitur, Vide Pausaniam libro VIII. &c.

557. CYLLARUS.] Castoris Equus, inter optimos & velocissimos. Eumenius Panegyrico Constantini: *Purpuram milites injecere lacrymanti. Diceris, Imperator invicte, ardorem illum te deposcentis exercitus fugere conatus, equum calcaribus incitasse. Quod quidem adolescentia errore faciebas. Quis enim te Cyllarus aut Arion posset eripere, quem sequebatur Imperium?* Probus in III. Georg. Papinius. I. Silv. & Thebaide VI, Inibiq; Lutatius. Valerius Flaccus, lib. I. Ut taceam Græculos.

558. FLAVUM XANTHUS SPREVISSET ACHILLEM.] Notares de Xantho. Heroes flava coma inducuntur. Theocritus. ξανθότριχα παῖς Μενελάῳ. In fœminis idem color laudatus. Aelian, libro XIII. de Aspasia. Vide multis ad Musæum. Cujus Editionem pressere jam decennium integrum mala, qui bona fide susceperant.

560. PEGASUS.] Notissima vectura Bellerophontis. Vide Scholiasten Lycophronis.

561. BELLEROPHONTÆAS INDIGNARETUR HABENAS.] Alij Pegasum Auroræ tribuunt. Lycophro initio Cassandræ.

> Ἠὼς μὲν αἰπὺν ἄρτι Φηγίου πάγον
> Κραιπνοῖς ὑπερποτᾶτο Πηγάσου πτεροῖς.

Versus autem conspicuus gravitate verborum, non tamen ut peccet affectatione. Talis observetur princeps Achilleidos Statianæ, quatuor verborum.

> *Magnanimum Aeaciden, formidatamq; Tonanti, Progeniem.*

Non vidit modum Sidonius qui in ultimos pedes pondus rejecit, quo totius splẽdor perit.

> *Innumerabilibus legionibus imperitabant.*

Et Juvencus, quamlibet iste talibus non studeat. Libro IV.

> *Luxuriosorum conuiuia concelebrabat.*

Ambobus dominatur vulgaritas. Duobus verbis Pentametrum fecit Rutilius Numatianus,

> *Bellerophonteis sollicitudinibus.*

Cujus exemplum in omni Romana Antiquitate non offendas. Paucis in Sophistas Epigramma exstat Heresandri, à Scaligero ad Varronem Latinitati datum. PLures in uno versu non memini legere, quam iste habet Arati.

> καὶ χέλυς ἔτ' ὀλίγη τὴν δ' ἄρ' ἔτ. καὶ πτερὰ λίκνω.

Sunt duodecim. Unus minus Valerius Flaccus iste includit. Argon. I.

> *Mors bona dum metus est, nec adhuc dolor: unde ego Colchos.*

Sed hæc Analecta Poetica plurimis persequi jussimus.

563. ÆTHON.] Lucifero equum dat, quem soli Ovidius, & notat Higinus. Fab. CLXXXIII. Ita Martialis, Lib III. *Iam prono Phaetonte sudat Aethon. Exarsitq; dies.* Qui tamen & ipse Solis potius intelligit, ut & libro VIII. Epigr. XXI. Singulare ergo hoc noster, sed Poetico more. Ita pro Lucifero Castor Papinio, Lib. IV Silv. VI.

> *Donec ab Elysiis prospexit Sedibus alter Castor, & hesternas risit Titonia mensas.*

Sane Castorum alter Lucifer, alter Noctifer. Fulgentius, Mythol li. II. c. XVII ὑπερηφανία *propriè superapparitio nuncupatur, quod in istis duobus signis, quæ eorum fratrum vocabulo nũcupatur, unus superappareat alter vero vergat. Sicut Lucifer & Noctifer.* Sic enim scribendum eo loco, non *Antifer*, ut etiam castigati Codices præferunt, Catullus:

> *Nimirum æthereos ostendit Noctifer ignes.*

563. FUGAT HINNITU STELLAS.] Elegan-

Elegantissima fictio, prorsus nostri Auctoris. Et dicas conspicari quippiam tale.

565. EQUITEM TE CERNIT.] Matutina exercitia Equestria intelligit Principis.

567. AUSONIO AMICTU.] Trabea Consulari, quæ Romani solùm magistratus gestamen.

568. PER LIGURUM POPULOS.] Mediolani sumsit Consulatùm hunc Honorius; ibi nuptias etiam celebravit mox, eoq; loco lubens animo mansit, donec Serenæ consiliis Ravennam seponeretur, ne Romam cum copiis aliquando Gothicis invadens Alaricus, eum ibi comprehenderet, si vera sunt quę narrat Zosimus lib.V.

568. SOLITO CONSPECTIOR.] Accedente Consulatus dignitate. Ipsi enim Principes majestatem suam hac accessione decoris augeri gaudebant. Julianus Imperat. Constantian.II.

τοῖς μὲν ἰδιώταις οἷον ἆθλον ἀποκειμένη, καὶ γέρας ἀρετῆς πίστεως, ἢ τινὸς εὐνοίας καὶ ὑπηρεσίας περὶ τοὺς τῶν ὅλων ἄρχοντας, ἢ πράξεως λαμπρᾶς, τοῖς βασιλεῦσι δὲ πρὸς οἷς ἔχουσιν ἀγαθοῖς, οἷον ἄγαλμα καὶ κόσμος ἐπιτεθειμένη. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ὀνομάτων τε καὶ ἔργων, ὁπόσα τῆς παλαιᾶς ἐκείνης πολιτείας διασώζειν τινὰ φαύλην καὶ ἀμυδρὰν εἰκόνα, ἢ παντάπασιν ὑπεριδόντες διὰ τὴν ἰσχὺν κατέγνωσαν, ἢ προσποιούμενοί γε διὰ βίου καρποῦνται τὰς ἐπωνυμίας, μόνης δὲ, οἶμαι, ταύτης οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὑπερεῖδον, χαίρουσι δὲ καὶ πρὸς ἐνιαυτὸν τυγχάνοντες, καὶ οὔτε ἰδιώτης οὐδεὶς, οὐδὲ βασιλεύς ἐστιν ἢ γέγονεν, ὃς οὐ ζηλωτὸν ἐνόμιζεν ὕπατος ἐπονομασθῆναι.

569. ALTE VEHERERE.] Manibus velut aut verè, portatus. Sic II. in Rufinum.

omni jam plebe redibus
Altior, & lata manus portabere vulgi.

Notata supra alia.

570. NIVEAS COHORTES.] Militem Honoris ergo Principi suo togatum. Alibi.

ridetque togatus
Miles, & in mediis effulget Curia castris.

Cum enim Imperator Consul, miles civilem habitum sumserit, Corippus lib.III.

schola quaque palatii
Iussa suis adstare locis; jamque ordine certo
Turba Decanorum, Cursorum, in rebus agentum,
Cumque Palatinis stans Candida turma tribunis.
Et Protectorum numerus, mandante magistro
Omnis sacrorum vis affuit Officiorum.

Sic corrigendus is auctor duobus isthic locis vulgo corruptus. Militem ipsum candido habitu usum indicant satis quæ notavit Franciscus Juretus ad Paullinum de Vita B. Martini. Sic in Nuptiis Honorij nostri habitum nitidaverat. Noster inibi.

Candidus interea positus exercitus armis
Exsultat socerum juxta.

Græcorum vulgò cum colorem præter alios multos docent Theophrasti Characteres in Μικρολογίας, πρὸς τοὺς γναφεῖς διατεινομένους ὅπως τὸ ἱμάτιον αὐτοῖς ἕξει πολλὴν γῆν, Cretam videlicet, ἵνα μὴ ῥυπαίνηται τάχα.

571. PUBES ELECTA LACERTIS.] Morem gestationis in novo Consule supra illustravimus, & illustraturi porro alibi post Lipsium aliosque sumus. Lecta corpora hoc genus rebus adhibita notum. Sic in Levatione Justini Corippus lib.II.

Quatuor ingentem clypeis sublimibus Orbem
Attollunt lecti juvenes, manibusque levatus
Ipse ministrorum supra stetit.

573. NUMINA MEMPHIS.] Statuæ &

Effigies Deorum solemnibus diebus in publicum deferebantur. Præcipue Aegyptiorum. Lampridius Commodo: *Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Anubin portaret.* Velut legitimus nimirum sacerdos. Exempla alia apud Herodotum, Lucianum, Appulejum. Eodem pertinet quod Plinius lib. II. cap. VII. incessit: *externis famulantur sacris & digitis Deos portant. Qua mente Deos humanis pedibus incedere dixit non inscite* Appuleius, lib. XI. Qui Metamorphosin suam nequaquam Græco libello debet, sed iste eum contrahere nisus est, nec auctoris Luciani.

574. PENETRALIBVS.] Adytis fanorum. Lucanus

illa pavens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima Templorum in parte resistit.

575. BREVIS.] Minuta. Suetonius, alii.

575. LINIGER SACERDOS.] Lino amicti Sacerdotes Ægyptii. Gratius.

operata suo sacra ad Bubastia lino
Vestitur sonipes æstivi turba Canopi.

Sonipedem turbam vocat à crepidis, quas Antistites illos gestasse auctor Heliodorus cum aliis. Tunicas lineas prolixas fuisse clarum ex Appiano, Civil. IV. *Volusius,* ait, *in adilitate proscriptus, amicum habebat ISiacum, à quo lineam stolam talarem sumsit, & canicipitem personam indutus hoc habitu bacchabundus evasit ad Pompejum. Catera sunt vulgata.* Ait Claudianus effigiem illam gravissimam esse non suopte pondere, sed numine intus degente. Sic Papinius de statua Domitiani.

Vix sola sufficiunt, insessaque pondere tanto
Subter anhelat humus; nec ferro aut are laborat
Sed Genio.

575. IMPOSITA VESTE.] Ne tantum pondus humeros extereret scilicet. Simulabant utique numinis Gravitatem lignei sacerdotes, ad augendam populo superstitionem. Inanis emendatio *vecte* qua voce quis dicere statuam velit? Aut quid vecte opus ad portandum Idolum. Sententia esse illius potest quod sequitur Ornatuq; novo gravior Deus *Vestes n. aureas* maximi ponderis faciebant, ut modo de puellari dictum, & trabeæ consularis Molem agnoscit Sidonius, Paneg Anthem. & vestita fuisse Ægyptia numina notum. Lucanus lib. IX. tectum lino spargam per vulgus Osirim. Statuas inhabitasse Deos creditos docui ad primam Civitatem Divinam Augustini.

577. VARIOSQUE MODOS.] Rite restitutum puto Josepho Scaligero ad Codices priscos *Phariosque modos.* Cui clarè & noster assentitur. Fuit enim peculiaris utique his tibiis modus, non sine, scilicet profanitate *variis* mutandis. Appuleius lib. XI. Eadem re: *Erant & dicati magno Serapi tibicines, qui per obliquum calamum, ad aurem porrectum dextram, familiarem Templi Deique modulum frequentabant.* Ce cæteris alibi.

578. ADMVGIT CORNIBUS APIS.] Vt favere scilic. suæ pompæ sapientem Deum intelligeres de voce illa mellita. Apin pari cum Ægyptiis superstitione Romanos coluisse auctor Minutius Felix Octavio.

580. TIBRIDIS ET LATII.] Italiam omnem dicit, Romanam & Latiam Nobilitatem. Tibris enim per Latium Romam venit Gratius *Latii qui cultor amœni Tibris.*

583. AUCTOR HONORIS.] Auctor alicujus, qui quem ad honores promovet, ornatque ijs. Spartianus, Adriano: *Exemplo Scipionis & Metelli, & Auctoris sui Trajani,* Ammianus, lib. XIV. *si plus valuisset ausurus hostilia in auctorem sua felicitatis.* Sic auctor hæredis dicitur testator, ex cujus bonis ille locupleratur. Anianus ad Sententias Paulli libro IV. Tit. XIII. *Si Testator fideicommisso servum jusserit manumitti, & ita evenerit, ut, antequam manumissio daretur, is, cui fidecommissa libertas est, moriatur, hares ad manumissionem prastandam, quam auctor suus erat compellitur.* Sic *Auctor*, scriptor Authenticus, unde testimonia gravis momenti peti possunt. Vt apud Satesberiensem lib. I. Metalog. cap. XIIX. *Auctores & auctoribus similes summa & media auctoritatis*

floritatis scriptores. Quomodo usus auctorum Analogiæ oponitur a Prisciano, Lib. VII. Itaq; Græcorum ξυγγραφεῖς. Scholiastes Thucydidis, initio Histor.

581. NUMEROSO CONSULE.] Consulatus enim præmii honorisque summi Gratia conferebatur à principibus. Vide Varias Cassiodori, Ausonium Panegyr. Julianum Constant II Gloriosum itaque Honorio multos id genus comites habere ad suam pompam.

584. ILLUSTRI TE PROLE TAGUS.] Nobilitatem Hispaniæ Procerum laudat, quia inde Theodosii stirps. Latini Pacati Panegyricum consule.

585. GALLIA DOCTIS CIVIBUS.] Egregia & merita laus. Galliæ quo pacto litterarum gloria hoc tempore floruerit, notum ex Ausonii Professoribus, Eumenio, aliisque & Patribus Historicisque Augustis. Vide qui Res nobilissimæ gentis illustraverunt, Petrum Pithæum prologo in Quintiliani Declamationes, Fr. Juretum ad Symmachum, Joannem Savaronium ad Sidonium, quique opera peculiaria scripsere, Joannem Filium, Franciscum Hotomanum, Stephanum Forcatulum, Joannem Picardum. Quibus adde Testimonium Taciti, antiquitus erudiendæ liberalibus doctrinis soboli Gallos peculiarem urbem destinatam habuisse, indicantis, Annal. III. *Augustodunum scilicet. Apud Aeduos,* inquit, *major moles exorta. Augustodunum, caput gentis, armatis cohortibus Sacrovir occupaverat, Nobilissimam Gallorum sobolem, Liberalibus ibi studiis operatam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum adjungeret.* Hieronymi notum testimonium *viris fortissimis & Eloquentissimis Galliam semper floruisse*, consonum Prisco Catoni, qui *argutiloquentiam & arma* studia esse unica Gallorum scripsit: repetitumque ultimo ævo Jonæ Aureliarum Episco lib. I. de Cultu Imaginum. Notus Coturnus Gallicanus, ejusdem Hieronymi, quam ultimo magis tempore celebravit post Sugerius Abbas in Vita Ludovici Crassi Francorum Regis. Nobilitatem autem doctrinaque claros homines Principē stipasse Claudianus memorat, quod excubiæ Imperii ad eos pertineant velut. Sidonius.

> *Locus, hora diesque*
> *Dicitur Imperio Felix, ac protenus illic*
> *Nobilium Excubias gaudens sollertia mandat.*

Litteratis comitari ejusdem Fastigij erat, uti Aula haberet signa litteratæ cujusdam militiæ, sub quibus mererent homines bonarum Artium consulti, velut in Contubernio ipsius Principis. Vide Litteratæ militiæ, quibus probati proximi sacrorū scriniorum, priusquam ad eam dignitatem pervenirent, apud Theodosium & Valentinianum Lib. VIII. Cod. de Prox. Sacr. Scrinior. lib. XII. Et tanquam in castris erant præsto semper. Vt ait Constantinus L. IV. Cod. Theod. de Privileg. in sacro Palatio Militantium. Quæ & ipsa notata jam aliis video, ad Symmachum, lib. VII. Epist. CXXIV.

585. STIPAVIT ROMA.] Eximii Principesque Reip viri. Hi enim Roma sunt. Prudentius Lib. II. in Symmachum:

> *nam subdita Christo*
> *Servit Roma Deo, cultus exosa priores.*
> *Romam dico viros, quos mentem credimus Vrbis, Non genium.*

586. PORTATUR JUVENUM CERVICIBUS AUREA SEDES.] Sella curulis sive Consularis ex auro, quo conspicuus Imperator, more majorum, sedebat. Auream tum docet & Sidonius. Panegyrico Anthemiano.

> *reduci datur omnis honos, & utrique magister*
> *Militia. Consulque micat: Conjuncta potestas*
> *Patritij, celerique gradu privata cucurrit*
> *Culmina, conscenditque senum, puer ipse, curulem*
> *Sedit & emerito juvenis veteranus in auro.*

Erant

Erant & gestatoriæ Magistratibus sellæ, auro inductæ. Idem lib. VIII. Epist. VIII. *Sita cæteris nobilium artium studiis repudiatis sola propaganda Rei familiaris Vrtica sollicitet; licet tu deductum nomen à trabeis, & elaboratas curules, & gestatorias bracteatas, & fastos recolas purpurissatos, is profectò invenere, quem debeat sic industrium quod latentem, non tam honorare Censor, quam census onerare.*

587. ORNATVQVE NOVO GRAVIOR.] Trabea illa Consulati, quæ certè non minimi erat ponderis, uti molem vocet idem Sidonius

Effulgens trabealis molle metalli
Annum pande novum.

587. VELAMENTA.] Ipsam Trabeam Consularem, gemmis auroq; consertam. Describit talem, ut Imperatorium decus accessisse scias. Gemmatæ enim vestes, Imperii sunt.

588. LAPIS.] Gemma. Ovidius: *Elapsusque cava fingitur aure Lapis.* Marbodæus.

Quot species lapidum, quæ nomina quive colores
Quæque sit his regio, vel quanta potentia cuique
Hoc opus excerpens dignum componere duxi.

Eum medii temporis libellum non indoctè illustravit Alardus Amstelrodamius olim quem ante eodem titulo ediderat quidam Pictorius. Joannes Cornarius nec quid nec quare conturbato toto auctore Marco de Herbis affixit, mali exempli temeritate. Ediderunt alii Evacis Vocabulo, quo citatum memini ante aliquot secula ab Henrico Mediolanensi Lib. I. de Controv. Hominis & Fortunæ. Sanè potuit ex Arabum libris quædam adsciscere non ineruditus versificator eo ævo. Porro *Lapis gemmam* Poetis notat. At Jureconsultorum filii discrimen inveniunt. Vlpianus ex Servio & Sabino, cap. XIX. de Auro & Argento Leg. Notavitq; Andreas Alciatus, qui ævum nostrum de nobilitate Germanica auditorem vel primo loco dilexit, ipse primis eminens Jurisprudentiæ Romanæ genuinus illustrator, lib. IV. de Verb. Signif. *Iisdem margarita* nec gemmæ sunt nec lapilli, unde etiam diversitas clara elucet. Vide idem caput versu. XVIII. Eumdemque litteratum prudentemque Iure Consultum lib. XI. cap. I. Parerg.

589. FVLGOR IBERVS.] In Gratiam Hispani Principis. Dicit autem Carchedonios, genus Carbunculorum rubra luce fulgentium (vel Pyropos) qui à magna Carthagine, Hispaniarum domitrice nomen nacti sunt, & ruboris ergo flammei, Lapidei ignes dicuntur à Publio Mimographo. Vide PLinium lib. XXXVII. cap. VII. Aliosque Gemmarum mythologos: Fabulas enim esse pleraque de ijs tradita, certa res est.

591. RVDIS.] Naturalis. Manilius.

Materiamque rudem certa duplicarier arte.

Hoc est tantum artificio addere materiæ, ut pretium rei duplicetur.

592. AVGET ACVS MERITVM.] Ars certat cum metalli pretio. Sic netum aurum indumentum Justini Imperatoris adpellat Corippus. Censorinus, cap. I. de Die Natali: *Munera quæ ex argento nitent vel auro calata opere quam materie cariora.* Ovidius lib. II. de Regia Solis.

erat sublimibus aurea alta columnis.
Clara micante auro flammasque imitante Pyropo.
Materiam superabat opus; nam Mulciber illic
Aequora calarat medias cingentia terras.

593. VIVIT OPVS.] Vide ad Bellum Geticum.

593. VVLTVS.] Heroum enim effigies intexebantur Trabeis Consularibus. Gratianus Imp. Epist. ad Ausonium, qua Consulem designavit: *Consilium meum ad Deum retuli, ejus auctoritati obsecutus te Consulem declaravi. Palmatam misi, in qua Divus Constantius, parens noster intextus est.*

594. NEREIA BACCA.] Margaritam dicit: Indicam baccam Publius Mimographus

phus, versibus, qui amissa Opuscula nimium desiderare nos cogunt, Petronio conservati.

570. SCRUTATUS STAGNA PROFUNDI.] Maris Eoi & Australis ait absconditos thesauros erutos ad decorandum hunc ornatum. Manilius, pariter locutus.

Scrutarique novum pelagus, totius & esse Orbis in hospitio.

Petronius paria specimine belli civilis, Seneca, Propertius. Alij.

600. DIVITIS ALGÆ GERMINA.] Generatim loquitur, speciatim tamen de Coraliis, ita alibi. Nescio tamen an ea talibus dignata.

601. IGNES.] Gemmas, à fulgore & radiis. Publius Mimus.

Quo Carchedonios optas? ignes lapideos.

Supra noster.

fulgor Iberus Temperat arcanis Hyacinthi cærula flammis.

Sexto Consulatu *acies stupet igne metalli*. Idem Bello Getico. *Scite sidera vocat* Alanus, lib V. Anticlaudiani:

Inflammat diadema caput, quod lampade multa
Gemmarum radians, auro flagratur, & extra
Scintillans, lapidū duodeno sidere fulget.

602. SIDONII, RUBRIQUE MARIS.] Propertius, Lib. II.

Semper in Oceanum mittit me quærere gemmas
E jubet ex ipsa tollere dona Tyro.

603. FONDVS.] Gemmas. Ad pondera, non ad magnitudinem gemmas loquitur in dicando Imperatorio Fastui. Etiam posteriores Byzantini Principes toti velut constabant gemmis, cum multi prodirent aut considerent. Nicetas Choniates, Lib. I. Alexij Comneni de Germanis:

πρὸς δὲ τὰς συνισῶντας σφίσι ῥωμαίους, ἢ ἐναγονίας ἐς τὴν τῶν λίθων ἄνθην ἰφοςῆτ,οἷς ὁ βασιλεὺς,ὡς λειμὼν ἐπηγλάϊζο, καὶ χειμῶνος μέσου χάριτας ἰαρινὰς δρέπεσθαι, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἰσᾶν, ὡς χρεῖαν, ἔφασκον Ἀλαμαννοὶ, τούτων ἔχουσι θεαμάτων,&c.

Apud quem & sequentia. Qui ante Διάληθον στολήν. Eumdem Imperatorem minime congruo tempore sumsisse dixit. De Hydaspe multis Arrianus.

604. CINCTV.] Habitu, cultu. Servius ad Aeneiden. VII.

604. MÆONIAS VRBES.] Lydias, & Phrygias instar Bacchi. Lydia & Mæonia eadem provincia. Vide Herodotum, Lib. I.

605. IN TE.] Formam Honorii Baccho præfert. Fescenninis: Præfert Achilli te proprio Thetis.

Victum fatetur Delos Apollinem:
Credit minorem Lydia Liberum.

605. NYSA.] Bacchi Vrbs. Maro *Bacchumque avertere Nysa.* In ea eum educatum auctor Libro IV. Diodorus Siculus. Est & Bacchæ nomen, pro ipso vulneratæ, apud Nonnum LXXIX.

607. TIGRES.] Vectura Bacchi, Papinius libro IV. Sidonius Burgo, &c. Immanes feras Honorio submittere se in signum ejus divinitatis fingit. Paria Fescenninis.

Telis jacebunt Sponte tuis fera.
Gaudensque sacris vulneribus Leo
Admittet hastam, morte superbior. Alibi
Obvia fulminei ruerent in pocula Pardi.

Ausonius Epigrammatis. Martialis Spectaculis.

606. NEBRIDA.] Nebris Bacchi vestimentum, de pellibus factum. Euripides prologo Baccharum Silius lib. III. &c. Tales etiam sacerdotes eius gestasse patet ex Euripidis Phænissarum fine.

Καδμείαν ἃ νεβρίδα στολιδωσαμένα ποτ' ἐγὼ
Σεμέλας θίασον ἱερὸν ὄρεσιν ἀνεχόρευσα

Χάεμ ἀχάεισιν εἰς θεὺς διδῦζα.

Erythrææ gemmæ, maris rubri. Margatitis idem pelagus dives. Tibullus, lib. III.

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,
Tanare sive tuis, sive, Caryste, tuis.
Quidve in Erythnæo legitur quæ Littore Concha
Tinctaque Sidonio murice Lana juvat!

608. AGIT CVRRVS.] Vide eam pompam descriptam apud Sidonium Burgo Leontii.

609. CASPIA COLLA.] Tigrides Caspiæ notissimæ.

610. SATYRI CIRCVM.] Libidinosissimi animantium. Baccho Comites dati, ut crapulam sequitur Venus. Suidas.

Βάκχαι ἢ σάτυροι, ἢ πᾶνες, ἢ Σιληνοί, ὀπαδοὶ διόνυσυ.

Satyri arrrecto semper pene pingebantur, indicio paratæ Libidinis, cum ipsi sine Baccho non essent. Aretæus Cappadox, medicus lib. II. cap. XII.

οἱ Σάτυροι ῦ Διονύσυ ἱεροὶ ἐν τῇσι γραφῇσι, καὶ τοῖσι ἀγάλμασι ὄρθια ἴχυσι τὰ αἰδοῖα.

611. EDERIS VICTRICIBUS INDOS.] Bacchi frutice, qui pampino & ederis funes faciebat. Pausanias suo ævo superfuisse unum horum scribit quo in Euphrate trajiciendo usus fuerit. Ligabat captivos suos eo modo. Sidonius Burgo Leontii, Pompa Bacchi.

Corniger inde novi Ganges it pompa triumfi
Conjectas in vincla manus post terga revinxit
Pampinus. Et vulgo Romani: Calpurnius, Ecloga III.

Tradimus, ecce, manus: licet hæ vel vimine torto
Sic licet & lenta post tergum vite domentur.

Alium priscum morem lauro captivos vinciendi notat Donatus in Adelphos Terentii.

613. ADSPICE.] Clara res scripsisse Claudianum *Auspice mox* Fausto nimirum clamore, adclamatione prospera omnia ominante. Vidit veram lectionem etiam Caspar Gevartius, Libellis Electorum, sed ante eum natum citarunt ita alii, ut Jureconsultus non postremæ notæ Joannes Borcholtius Commentario ad Instut. Jur. Civilis. Calendis autem Januariis, ipso nempe Consulatus initio fausta feliciaque omnia dici & fieri necessarium esse opinabantur; eoque omine manumissio prima erat Juris Consularis Actio, gloriosaq; Reip. nimirum Civium adauctrix. Cassiodorus, lib. VI. Epistol. I. *Consul dictus est à Consulendo: Hinc tanta largitas profluebat, ut illa dextera qua sanguinem hostium copiosè fuderat, vita auxilium civibus manaret irriguum. Sic quos felices per bella fecerat studio largitatis explebat. In argumentum etiam publicæ gloriæ solvebat famulos jugo servili, qui Libertatem tantæ dederat civitati.* Claudianus, lib. I. in Eutropium eumdem ipse Consulis novi morem indicat.

Candida pollutos, comitatur Curia Fasces,
Forsitan & Dominus præbet miracula Lictor
Consule nobilior; Libertatemque daturus
Quam nondum meruit, scandit sublime Tribunal.

Et de Anthonio, recens Consulatum orso, Sidonius fine Panegyrici.

Nam modo nos jam festa vocant, & ad Vlpia poscunt
Te fora, donabis quos Libertate, Quirites.
Quorum gaudentes exspectant verbera malæ;
Perge Pater Patriæ Felix, atque omine fausto
Captivos vincture novos, absolve vetustos.

Qui

Qui ultimis his verbis, acutè, ut solet, indicat originem huius moris, nimirum absolutos servitute inquilinos Reipublicæ, ut ex hostibus multi in eorum locum fierent captivi, uti veteres ceremoniæ hoc genus ominibus pleræque sunt oriundæ. Assignat etiam locum quo Consul recens de more ierit, ad absolvendos illos servitute exspectatores, forum videlicet Trajani; quo alludit etiam noster fine Panegyrici in Sextum Honorii Consulatum. Tribunal verò etiam Princeps novus subibat ad servos manumittendos, qui illuc adducebantur. Suetonius de Galba jam suscepto: *Nec cunctatus diu conditionem partim metu partim spe, recepit. Igitur cum quasi manumissioni vacaturus conscendisset tribunal, propositis ante se à Nerone damnatorum imaginibus, deploravit Temporum statum* Manumissionis ipsa species. Ante-Consulem dicebatur, auctoritate Consulis per Vindictam fieri sueta, ut notavit Hieronymus Alexander ad Institutiones Caji, lib. I. cap. III. Alia alii de Imperatore, ad Sidonium, Cassiodorum, commentantes, hic non repetenda.

614. QVATER.] Quartum. Sidonius,

quam magna geras quam tempore parvo

Aut genero bis mox, aut terer consule dicam.

Notus mos loquendi.

615. SOLLEMNIA LVDIT OMNIA LIBERTAS.]] Omina restitutũ doctis. Rectè disertimque ita Codex noster. Ceremonias intelligit Libertatem indicantes, quæ manumissionis actui adhibenda sunt, designantque ipsam florentis Reipubl. Libertatem, hostiumque mox capiendorum multitudinem. Assentiuntur Veritati aliquot scripti Libri, de Belgio. Ritus Manumissionis dudum illustrarunt doctissimi præsertim Jureconsulti, Cujacius Observat. Rævardus Variis, Fornerius Selectionibus, Connanus Comment. Petrus Faber, Hotomannus, Brissonius, Gothofredus, quique Institutiones illustrarunt.

616. DEDVCTVM VINDICE MOREM.] Vindex, Servus M. Bruti, cum conjurationem adversus populum Romanum patefecisset, primus publicè, coram summo magistratu, manu emissus est: ad cujus manumissionem quæ servatæ sunt ceremoniæ, ad posteros etiam descenderunt Vide PLutarchum Poplicola, Dionysium Alicarnass. lib. V. Pomponium JC. Enchiridio Juris, Theophilum Institut. de Libertinis, &c. Idem tamen Vindex sive Vindicius ut Dominorum proditor post peremtus. Scholiastes Juvenalis ad Sat. IX. *Vindicius servus indicavit filios Bruti Tarquinio velle portas reserare, quos pater securi feriit: servum autem ut conservatorem patriæ manumisit, & ut delatorem dominorum cruci affixit.*

617. GRATO REMEAT SECVRIOR ICTV.] Certus nimirum jam Libertatis, neq; deinceps verberibus subjectus. Percussus n. in maxillam, manumittebatur, ictuque transibat in Libertatem. Cornutus ad Persium, Sat. V. *quos manumittebãt, eos alapa percussos circumagebant.* Justinianus Imperator Novella. LXXXI.

μεθ' ὕβρεων ϰ̀ ῥαπισμάτων ἀπήλλαττεν αὐτὺς τῶν πικρῶν δέσμων.

Omnia nostri imitatur Sidonius Panegyrico Anthemii. Vide, amici nostri, Dionysij Gothofredi, Notas ad L. Vlt. Cod. de Liberor. Mancipat. Ab hac autem Libertatis traditione venit mos Gladii jus cum alapa tradendi hodiernus nobilitatis, de quo pluribus ad Gulielmi Britonis Aremorici Librum VI. Eodem respectat Carinthiæ Reguli in Principem primum evecti injuria, alapa enim ei minuta impingebatur à Rustico, uti prolixè recenset Felix Faber, lib. I Rerum Suevicarum, volente hic verbis exprimere Claverio. Eamdem Libertatis dationem per alapam non indoctè allusit Sedulius, melior Poeta quam vulgo habetur, libro IV. de Domino JESU.

Ille tamen patiens subjecto corpore totum

Sustinuit, nostraque dedit sua membra saluti.
Namque per hos colaphos caput est sanabile nostrum,
Sputa per hæc domini nostram lavere figuram,
His alapis nobis libertas maxima plausit.

616. TRISTIS CONDITIO.] Revera tristissima. *Aequata servitus quadrupedibus* Lege Aquilia, teste Cajo cap.II. ad Leg. Aquil. *Par mortuis.* Vlpiano cap.LIX. de Condit & Demonstrat cap.CCIX. de Reg. Juris. Constantinus Harmenop. lib.I.c.XIV. Prochir. *Servi ipsi* ἀπρόσωποι, *& prorsus nulli,* cap.LXXXII. de Reg. Jur. Theophilus Institut. de Stipulat. Servor. Paullus, cap. III. de Cap. Minutis. *Quibus quocunq; modo injuria fieri non possit,* Instituend. de Injur. Vise & alia dicto Hermenopuli loco. Sic apud Græcos, cum de servis non impudicandis Legem Latam recensuisset Aeschines, Oratione in Timarchum, excusat mox Legislatorem, non propter servos id eum fecisse, quorum *cura sit talibus longe inferior,* sed Reipublicæ moribus honestioribus ornandæ *Sic personam servos Legibus non habere,* scribit Cassiodorus Variar. lib.VI. Epist. VIII. *Sic prorsus quadrupedibus eorum conditio æquiperatur,* uti etiam conservi vocentur canum velut nos docet Columella lib. VII. cap. XII. Reipsa ergo *tristis conditio,* Extremaque, ut vocat Sedulius Junior, cujus verba supra ad v.CCLX. proposita sunt.

617. IN CIVEM RUBUERE GENÆ.] Illico ut irrubuere genæ civis ex servo factus est. Perperam fecerunt qui aliter distincta hæc promulgarunt. Sic loquitur infra Claudianus *In lintres fregere nemus,* Minutius Octavio. *Aesculapius, ut in Deum surgat, fulminatur.* Sidonius: *In tua Lucra feris exarmat guttur alumnis.* Claudianus I. Raptus: *In celsas surgunt electra columnas.* Vsqueadeo autem in civem tum rubebant genæ, ut exemplo post circumactionem & ictum acciperent insignia civium, albam vestem, annulum aureum, &c. Tertullianus de Resurr. Carnis: *si famulum tuum libertate mutaveris* (Lege muneraveris) *& vestiu albæ nitore, & annuli aurei honore, ac patroni nomine & mensa tribuq; honoratur.* Fiebant autem cives nisi redire vellent ad gentiles suos, si qui capti scil. antiquitus manu essent. Dionysius Alicarnassæus, lib. IV.

Τύλλιος καὶ τοῖς ἐλευθερουμένοις τῶν θεραπόντων ἐὰν μὴ θέλωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἀπιέναι, μετέχειν τῆς ἰσοπολιτείας ἐκέλευσεν. Ab celeritate hoc mutatæ conditionis dixit cum Scommate Persius:

heu steriles veri quibus una Quiritem
Vertigo facit.

619. TERGOQUE REMOVIT.] Pars enim ea corporis pœnis servilibus exposita. Nota loca mille Plauti. Antisthenes Rhetor, Judicio Armorũ, ex persona Ajacis in Vlyssem.

ὁ δ᾽ ἂν κρεμάμενος εἶγε κερδαίνειν τι μέλλοι, ὅστις γε μαστιγοῦν παρεῖχε τοῖς δούλοις καὶ τύπτειν ξύλοις τὰ νῶτα, καὶ πυγμαῖς τὸ πρόσωπον.

620. PROMISSI VOTI.] Libertatis: qua nullum ex Orco in cœli usum ducendis, majus votum.

620. FELIX INJURIA.] Ictus manu, injuria speciatim. Vide Gellium lib. XX. cap. I. Justinianus Nov. LXXXI. μεθ᾽ ὕβρεων. Æmulatur ista Josephus Devonius, Lib. I. de Bello Trojano:

Blanda nil sævius ira,
Cum floret miseri felix injuria voti.

Acuto & intricato sensu.

621. IN NOMEN VENTURA TUUM.] Consularum. In Fastos enim illicò ut erant creati, Consulum nomina referebantur. Ammianus Marcellinus, lib. XXII. *Allapso Calendarum Ianuariarũ die, cum Mamertini & Nevita nomina suscepissent paginæ Consulares, humilior Princeps visus est in Officio pedibus gradiendo cum honoratis aliis.*

622. PRÆ

622. PRÆMISSA FUTURIS DANT EXEMPLA FIDEM.] Veteris Sapientis de Moyse testimonium est; *Prædictione futurorũ fidem fecisse præteritorum.* Et Memoria prætetlapsorum consilium dat illustre de futuris. Isocrates.

Ἐὰν τὰ παρεληλυθότα μνημονεύῃς, ἄμεινον, καὶ περὶ τῶν μελλόντων βουλεύσῃ.

624. QUOTIES, TE CURSIBUS AEVI.] Quoties, ait, tibi Consulatum dedit, toties Victoria aliqua insigni auctus est Theodosius. Sanè verò. Primo Consulatu Honorij notat Marcellinus Comes: *Invasam princeps Theodosius ab hostibus Thraciam vindicauit, victorq; cum Arcadio, filio suo, urbem est ingressus.* Secundo. *Theodosius A. assumto Honorio Cæsare filio Contra Arbogastem & Eugenium properauit. Bello commisso Eugenius victus, captus, & interfectus est. Arbogastes sua se manu perculit.* Tertio Consulatu jam intermortuus erat Theodosius. Hoc Quarto domitus est in Africa Gildo. Verum ergo hic Claudianus canit, & repetit mox.

venere triumfi
Cum trabeis, sequiturque tuos victoria fasces.

623. GOTHUNNI.] Controversum vocabulum hujus gentis apud doctos pariter & Librarios. *Iutungi* apud B. Ambrosium sunt Secunda ipsius Legatione ad Maximum. Greotingos appellat Idatius. *Grutungos* seu Protingos. Zosimus lib. IV. vbi ejusdem hujus Trans Danubium irruptionis meminit. Nam infitiabor tamen veram esse scripturam Gothunici nominis, cum repetatur à nostro, priore in Eutropium.

legio pridem Romana Gothunni.
Iura quibus victis dedimus, quibus arua domosq;.

Et sic *Nordhunni*, Nordosthunniq; legantur composito nomine. Monachus Sangallensis, lib. II. cap. XXII. de vita Caroli Magni. *Prævideo quanta mala posteris meis & eorum sunt facturi subditis Normanni. Quod ne adhuc fiat Christi Domini nostri tutela prohibeat, & gladius vester in sanguine Nordosthunorum duratus.* Sed & alia talia ab Hunnis composita, vt *Hunaviri, Hunavares* nimirum, vulgo corrupti, apud Jornandem Get. cap. V. Qui sunt Hungari hodierni, ut alibi notatum. Odotheus autem iste varias gentes Scythicas trans Danubium trahebat, eatenus ignotas. Zosimus dicto Libro:

Πρόμωτος δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν κατὰ Θρᾴκην πεζῶν, Ὀδοθέῳ δύναμιν συναγαγόντι πλείστην, οὐ μόνον ἐκ τῶν Ἴστρῳ προσοίκων ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πορρωτάτω που, καὶ ἀγνώτων, καὶ ἐπελθόντι στρατιᾷ καὶ περαιουμένῳ τὸν ποταμόν, ἀπαντήσας πεζῇ τε καὶ ποταμίαις ναυσί, τοσοῦτον εἰργάσατο φόνον, ὥστε καὶ τὸν ποταμὸν πλησθῆναι νεκρῶν, καὶ τοὺς ἐν γῇ πεσόντας μὴ ῥᾳδίως ἀριθμηθῆναι.

Quem de dolo eversis hostibus legens, videbis nostrum nihil Poeticè hic tradidisse. Danubium Odotheo trajectum pro re magna ponit, is quippè Rex Fluviorum. Metellus in Quirinalibus:

Danubius fluviis datus Rex
Fert Ratibus decies duces sex
Sextifidumq; Thetyn coronat.

624. IN LINTRES FREGERE NEMUS.] Copiam navium designat. Papinius, Achill. I.

Innatat omne nemus, caduntur robora classi.

Silva minor remis Lucanus lib. I. *In classem cadit omne nemus.* De Lintribus pessumdatis Zosimus. Sequentibus in nostro libro legitur *ter mille ruebant Per fluuium plena cuneis naualibus alni Dux Edotheus erat: tanta conamina classis Incipiens ætas & primus contudit annus. Pleraque* melius quam etiam optimæ Editiones. Miras Scytharum rates pelles nimirum paleis plenas, memorat Nicephorus Gregoras lib. II. quo de origine moribusque ejusdem gentis non pauca minus vulgaria. Minimè autem tollendi hic duo versus, vt

voluerunt Cujaciani Codices, nec enim alterius Poëtæ sunt.

629. PRIMUS ANNUS.] Primus consulatus, non ætatis annis, quare & incipientem ætatem separavit. Honorius, nobilis puer, primum Consulatum, dono Patris, habuit triennis nondum completo, sub quo scribit in Fastis Idatius. *Honorio nobili P. & Evodio Coss. victi atq; expugnati, & in Romaniam captiui abducti gens Greothingorum à nostris. Post in agros diuisi ab hac Promoti victoria*, vt versus de nostri Eutropio modo allati testantur; prius tamen milites Romani, vt ijdem, & Zosimus.

629. CONCUTIT ANNUS.] Rectissime noster Codex *contudit* Cui assentiuntur Scaliger & non pauci Belgicorum Librorum. Sic de Hercule Horatius.

Lernæam ferro & face contudit hydram.

Quæ aspexit noster. Supra verò vbi correxerunt *cum mille ruebant*. Recte idem Scaliger etiam invitis Libris retinuit vulgatam scripturam *tibi mille ruebant*. *Hoc est tuis auspiciis, tuo Commodo.* Sic Papinius *cui luget complexa suos?* Lucretius *tibi rident æquora Ponti.* Trebellius Pollio *gauderem tibi de Victoria.* Noster Bello Gildonico CCXCVIII. Figuram per dandi inflexum notat Julius Rufinianus Rhetor.

630 SUBMERSÆ SEDERE.] In libro nostro *cecidere* quod ad historiam verius. Vide Zosimum. Illud tamen felicitati pueri principis commodius.

632. CORPORIBUS PREMITUR PEVCE.] Stragem omnibus omninò navalibus copiosiorem testatur fuisse Zosimus. *Peuce autem* insula Danubij populis culta qui speciatim Peüceni perhibebantur vide Jornandem, cap. XVI. Getic. Quinque autem Noster Danubio Ostia tribuit, secutus Dionysium Periegeten, cujus de eo amne versus est.

πεντάπορος προχυῇσιν ἑλισσόμενος περὶ πεύκην.

Cui assentitur Arrianus, Anabasi. I. ἐπεὶ δὲ Σκύθας ἐστὶ ἐκβολαὶ, ἵνα ἐνδιδοῖ κατὰ πέντε στόματα, εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον.

Ut & Anna Comnena lib. VII. ὁ δὲ Ἴστρος ῥεῖ μὲν ἄνωθεν ἀπὸ τῶν δυτικῶν ὀρῶν, ἐκδίδοται δὲ διὰ τῶν καταῤῥακτῶν μετὰ ταῦτα διὰ πέντε τινῶν στομάτων εἰς τὸν Εὔξεινον ῥεῖ.

Alij duo aut vnum addunt, de quo doctissimi viri J. Vadianus. & A. Schottus ad Melam.

634. ODOTHEI REGIS.] Mira nominis scriptura in Libris. Nullibi hac melior: Opima, velut sua manu Regem interemerit Theodosius, quæ res aliter tamen est gesta.

635. SECUNDIS AUSPICIIS.] Consulatu secundo. Notatum supra.

636. TIBI.] Geminis tuis primis Consulatibus.

638. TYRANNUM.] Eugenium, cum suo Magistro, Arbogaste.

638. ISTER.] Horrendum Rei Romanæ nomen fluvij, ob tot ei infusas gentes.

638. SANGUINEOS FLUCTUS.] Cæde Barbarorum, modo dicta. Alibi pariter:

Sanguine quam largo Grajos calefecerit amnes.

Similia apud Thucydidem, citante Dionysio Longino, cap XXXIII. περὶ ὕψους. L. Florum, Lib. III. cap. V. &c.

639. ALPINOS GENITOR.] Pessimè nonnulli Codices omittunt hunc versum, quibus cum insanit etiam noster. Qui vt confiteatur quodammodo negligentiæ suæ facinus superiorem ita concipit. *Ister sanguineos egit te Consule montes.* Inscitissimè: putavit enim se vtrumq; ad postremam vsque vocem scripsisse, Librarius: quo pacto inter similes duos sæpius alter omissus fuit.

641. SEMPER VENERE TRIUMPHI CUM TRABEIS.] Sic suo Marte, auspicijs autem Honorij filij bella gessisse, hostesque superasse, Theodosium, dixit superiore, & circa

circa principia etiam hujus nobilissimi Panegyrici.

642. SEQVITVRQVE TVOS.] Quasi affixa. Papinius *vocem fata sequuntur*.

643. ASSIDVE CONSVL.] Scripti Quinque Belgici; Nosterq; *assiduus Consul* Quod præferendum videtur, fecitq; Scaliger. *Assiduus, perpetuus.* Alioquin erroni opponitur. Columella, lib. VII. cap. XII. de Canibus: *Maximè autem debent in custodia vigilaces conspici, nec erronei, sed assidui, & circumspecti magis quam temerarij* Laus autem iterati Consulatus. Sidonius *omni ab auo res Rara frequens Consul*.

643. MARII.] Septies Consul, quoties ante eum nemo. Manilius *quod toties Consul exsulque* Vide Plutarchum, Appianum, Florum, Lucanum &c. Vovet verò frequentem hunc magistratum pari modo & exemplo suo etiam Principi. Ausonius: *Negat Cicero Consularis ultrà se habere quod cupiat. Ego autem, jam Consul & senex, adhuc aviditatem meam fatebor. Te videre sæpius in hoc magistratu, Gratiane, desidero: Vt & sex Valerij Corvini, & Septem C. Marij, & cognominis tui Augusti tredecim Consulatus unus æquiperes.* Vicit hos septem & Decem suis, quot ante eum neminem habuisse memorat Suetonius, *Domitianus*; sed irrisus ob invidiam alteros provehendi, vt idem Ausonius eodem Panegyrico contestatur. Cavet cordatè mentionem hujus belluæ Claudianus, erasam quippè omnibus monumentis publicis.

645. LANVGO CVM SERPERE COEPERIT ORA.] Cum virum te agnoscet mundus, cujus tantilla ætas omnibus modis decoravit Imperium. Primæ lanuginis positio festum ingens Romanis moribus, summaq; vota parentum. Sic Amita Neronis lanuginem ejus primam tangens, *hac excepta* libenti se animo morituram dixit. Suetonius, lib. VI. cap. XXXIV. *Cum amitam ex duritia alvi cubitantem visitaret, & illa, tractans lanuginem ejus, ut assolet iam grandis natu, per blanditias fortè dixisset; simul hanc excepero, mori volo: conversus ad proximos, confestim se positurum ait.* Princeps cum barbam poneret, *publica gaudia erant*; ut notavit ex Dionis Lib. XLVIII. doctissimus Taciti Commentator. *Lanugo condita* pretiosis pyxidibus condebatur. Petronius, in rebus Trimalchionis: *Præterea armarium grande in angulo vidi, in cuius ædicula erant Lares argentei positi; Venerisq; signum marmoreum, & pyxis aurea, non pusilla, in qua barbam ipsius conditam esse dicebant.*

646. NOX PRONVBA.] Numen ipsum noctis favens tanto matrimonio, & gerens pronubæ officium. Sic Nuptijs Leandri & Herus, licet dispari omine, Pronuba & ornatrix Nox apud Musæum canitur.

Καὶ γάμος ἦν ἀπάνευθεν ἀειδομένων ὑμεναίων,
Νὺξ μὲν ἔην κείνοισι γαμοστόλος.

Noctis numini multas de Rebus Amorum tribuebant veteres. Sic eam Amoris sive Dilectionis matrem facit Hesiodus, Theogonia.

Τίκτε δὲ καὶ Νέμεσιν, πῆμα θνητοῖσι βροτοῖσι,
Νὺξ ὀλοή, μετὰ τὴν δ᾽ ἀπάτην τέκε, καὶ φιλότητα.

Vnde patere ei non esse ineptum, Homerus sancit. Iliad. VIII.

Νὺξ δ᾽ ἤδη τελέθει, ἀγαθὸν καὶ νυκτὶ πιθέσθαι.

Culta eadem nomine Veneris, gaudiorumq; datricis. Orpheus Hymnis:

Νύκτα θεῶν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν,
Νὺξ γένεσις πάντων, ἣν καὶ Κύπριν καλέσωμεν.

Quæ, licet ludicra videri, adscripsimus tamē, ne quis malo omine Noctē pronubam etiam ποιητικῶς Honorio Claudianum dedisse, cavillare possit. Par ejusdem Officium in Nuptijs Proserpinæ, Secundo de ejusdem Raptu.

647. DEVOTA TORO.] Rectè ex Libris

Cuja-

Cujacianis hanc Lectionem receperunt Claverius & Scaliger. τὸ *devota* enim Deorum quadam providentia prævotam & destinatam conjugem Honorio inducit, quod non cœperunt qui mutarunt. Pariter noster Codex cum aliquot Belgicæ melioris frugis.

648. MVRICE FVLGENS.] Purpuram Imperatoriam induta. Innuit statim cum cōjugio Augustam quoq; dignitatem accepturam Honorii Sponsam. Hoc enim decus conjugibus dare certo consilio distulerunt nonnulli Principes. Sic Gallam, secundam suam, non fecit Augustam Theodosius; ne scilicet Augusti ex ea nascerentur, in Arcadij & Honorij damnum, aut ipsa secundis fortè nuptijs umbram dignitatis alteri deferret.

650. TOTO DOTANDA MARI.] Omni Imperio Oceani. Sic de Augusto Virgilius:

Teque sibi generum Thetys emat omnibus undis.

Dotem autem, usu prisco, nec satis noto, in mariti bonis, non sponsæ, vt vulgò, agnoscit. Sic primo de Raptu Proserpinæ;

quo ducta ferox Proserpina curru
Possedit dotale chaos

A marito videlicet ipsi traditum. Et sanè Dotis appellatio amplius vim suam protendit, quam à Jureconsultis circumscribitur. Sic noster Epithalamio hujusdem Honorij, sponsi bona eadem voce agnoscit.

si Bacchus amator
Dotali potuit cælum signare corona.

Symposius, seu quisquis auctor, Historiæ Apollonij Tyrij, vbi Rex procis filiæ: *Non apto, ait, tempore me interpellatis: filia mea studiis vacat, & ob amorem studiorum imbecillis iacet. Sed ne videar vos sæpius differre, scribite in Codicillis nomina vestra, & dotis quantitatem, quā transmittam filiæ.* Quam nimirum vos numeraturi sitis. Manilius, lib. V. de Andromeda:

Solvitq; hærentem vinclis de rupe puellam
Desponsam pugna, nupturam dote mariti.

Tacitus Germania: *Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.* Epigramma priscum de Mævio.

Dotalemq; petens Romam Cleopatra Canopo,
Hinc Capitolino sistra minata Iovi est.

Sic de Syphace Silius Italicus, lib. XVII.

Vertit opes gener ad Pœnos, Latiaq; soluto
Fœdere amicitia, dotalia trāstulit arma.

651. IDEM PER ZEPHYRI METAS.] Fescenninis pariter.

Hæc vox per populos, per mare, transeat.
Formosus Mariam ducit Honorius.

Quibus se voti hujus mactavit.

652. THALAMIS INTENDERE.] A fidibus, quæ non nisi tensæ sonant. Sic tende & Chelyn, aptam concentui conficere. Papinius ad Domitianum.

Tempus erit cum Laurigero tua fortior œstro
Facta canam, nunc tendo Chelyn.

Aliunde animum intendere, curam accuratiorem rei dare. Rutilius lib II. Epist. IV. *Nam si quando ad scribendum animum conatus sum intendere, statim sensus horruit, mens refugit.* Columbanus Parænetícis.

Quid modo terrenis mentes intēdere curis.
Mortales, cupitis?

654. TRANS RHENI CORNVA.] Cum tu omnem trans Rhenum Germaniam latè perdomueris. Quæ trans Rheaum gesserint Julianus, eumq; secuti præcedentesque principes, videas in Chronologis, & Collectaneis Rhenani, Irenici, aliorum.

655. CAPTÆ SPOLIIS BABYLONIS.] Domitis Parthis; horum enim Principatum & Imperium Babylonem vocant scriptores. Lucanus:

Cumque superba foret Babylon spolianda tropæis
Ausonijs, umbraq; erraret Crassus inulta.

Lib. VIII.

vobis miscentibus arma

Crasso-

Grassorum vindicta perit, dum perfida Susa
In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; jaceret.

Miscentur his temporib. Parthi & Persę. Id inde factum quod hos illi contra Parthos elevarint, si fides ex alijs Gemisto Plethoni, cujus verba sunt. Oration. II. Peloponesiaca:

καὶ πέρσαι δὲ μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου, καὶ ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων δουλείαν, ἐπειδὴ ὑπὸ ῥωμαίων αἱ μακεδονικαὶ βασιλεῖαι καταλέλυντο. οὐ φαύλως οὐδ᾽ οὕτω διὰ πάρθων γοῦν ἀνειλήφεσαν σφᾶς αὐτοὺς, ἄλλως τε καὶ πρὸς τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν, μεγίστην τότε οὖσαν διατελέσαι, πολεμοῦντάς τε καὶ ὑττωμένους ἐν τῷ μέρει τὰ τελευταῖα δὲ καὶ λαμπρῶς ἤδη νικῶντας, ὥστε καὶ φόρους ῥωμαίους πράττεσθαι, ἐπὶ πολλάς δὴ γενεάς.

Theodosij autem contrà invictas istas gētes ea felicitas fuit, ut pacem ab eo per Legatos peterent, eo ipso anno, quo natus ei Honorius Filius. Marcellinus Comes. *Ricimere & Clearcho consulibus Legati Persarum Constantinopolim advenerunt, Pacem à Theodosio Principe postulantes. Eodem tempore Honorius alter Theodosio natus est filius, mense Septembri.* Noster verò & signa ejus secutos Parthos autumat. III. Consul. LXXI. Sed Poeticè, puto.

656. MAJORE TOGA.] Utroq; nimirum principe Consulatum simul gerentibus. Major Toga illustriorem pacem, Clariorem statum Reip. indicat. Quam Lectionem neutiquam Libris mutandam concedo. Magnum enim pro insigniter Bono Veteres sæpè habent. Plinius de primis Astrologis: *Viri ingētes, supraq; mortalium Naturam tantorum Numinum Lege comprehensa.* Honorius & Arcadius Inscriptione Statuæ nostri Auctoris: *Inter reliquas ingentes artes, pragloriosissimo Poetarum.* Ita scribunt primæ marmoris ejus descriptiones, perperam mutantibus cæteris Spartianus Adriano: *Erat memoria ingentis.* Sic *Magnus Antoninus* apud Martianum Imp. L. VIII. ad L. Jul. Maj. Magnus Proclus. Justiniano. L. VII. de Summa Trinitate.

657. TUO FASCE.] *Tua Militia* Ad fascem, quo Romanus miles supellectilem suam gerebat iter faciens Maro, Georgico. III. (*mis*

Non secus ac patriis acer Romanus in ar-
Injusto sub fasce viam dum carpit.

Josephus, Lib. III. Halos. cap. V. φέρουσι δὲ, οἱ μὲν περὶ τὸν στρατηγὸν ἐπίλεκτοι πεζοὶ, λόγχην καὶ ἀσπίδα. ἡ δὲ λοιπὴ φάλαγξ ξυστόν τε καὶ θυρεὸν ἐπιμήκη, πρὸς οἷς πρίονα, καὶ κόφινον, ἄμην τε καὶ πέλεκυν. πρὸς δὲ ἱμάντα καὶ δρέπανον, καὶ ἅλυσιν, ἡμερῶν τε τριῶν ἐφόδιον, ὡς ὀλίγον ἀποδεῖν τῶν ἀχθοφορούντων ὀρέων τὸν πεζόν.

Adde qui de Militia scripserunt, Vegetium, Polybium, Fascis abinde onus gestatorium quodvis. Faustus Rheiensis: *Quia & vestram laborare personam sub imposito nobis fasce cognoscitis, communē caussam hoc loco agitis.* Columb.

Hostibus in Bello dominatur dextera fortis:
Serviet at segnis duro sub fasce laborans.

Paullinus Aquileiensis, Voto pro Carolo Magno: *Indulgeat captivis, subveniat obsessis, dissolvat fasciculos deprimentes, sit consolatio viduarum, miserorum refugium.* Radevicus præfat. Hist. *Revera, nisi vestra fretus ope, sub hoc fasce succumberem.*

SUEVUS.] De nobili hac gente, nam & nos, origine Bavari, inde sumus: aliquid dictum supra Honorifici testes ejus vetustæ virtutis Tacitus, Lucanus, Mela, alij. Scripsere res olim peculiare auctores, ævi ruinis obliterati nunc.

658. HORREBUNT BACTRA.] Voto claudit, & sponsione futuræ Felicitatis Panegyricum istum, instar aliorum. Suevi Occidentis, Bactra Orientis Regna denotant. Imitatur Sidonius. Panegyrici Majoriani, Operum Principis, clausula.

Sic Susa tremant, positisq; faretris
Exarmata tuum circumstent Bactra Tribunal.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI

IN SEXTVM HONORII AVGVSTI CONSVLATVM PANEGYRICVM,

Animadverſiones.

PRÆFATIONE.

DUbium penes non paucos fuit vtri Librorũ duorum hoc Epigramma præfigendum foret: Cujacianis ad huncPanegyricum referentibus, Belgis vero Codicibus ad Tertium de Raptu. Nos meliores illos ſequi ſuaſit etiam noſter, & judicium ſummi viri Joſephi Scaligeri: præcipuè cum paribus præfatiunculis cæteras ſui Principis Laudes noſter inſerat. Sit igitur Honorio datum hoc Epigramma, non Florentino, licet & Gloſſator quiſpiam vetus Codicis Belgici unius contradicat Novimus enim ejus generis ſciolorum nullá umquam in litteris fuiſſe judicandi auctoritatem.

OMNIA QUÆ SENSU.] ἡ γὰρ ψυχὴ ἐγρήγορεν, ὅταν μὲν οὖν σώματι ὑπηρετοῦσα ᾖ. ἐπὶ πολλὰ μεριζομένη οὐ γίγνεται αὐτὴ ἑαυτῆς, ἀλλ' ἀποδίδωσι τι μέρος ἑκάστῳ τοῦ σώματος, ἤγουν πᾶσιν αἰσθητηρίοισιν, ἀκοῇ, ὄψει, ψαύσει, ὁδοιπορίῃ, πρήξεσι, καὶ πάσῃ τῇ τοῦ σώματος διακονίῃ, αὐτὴ δὲ ἑαυτῆς ἡ διάνοια οὐ γίγνεται. ὁπόταν δὲ τὸ σῶμα ἡσυχάζῃ, ἡ ψυχὴ κινουμένη, καὶ ἐπεξέρπουσα τὰ μέρη τοῦ σώματος διοικεῖ τὸν ἑαυτῆς οἶκον, καὶ τὰς τοῦ σώματος πράξεις ἁπάσας αὐτὴ διαπράσσεται· τὸ μὲν γὰρ σῶμα καθεῦδον οὐκ αἰσθάνεται, ἡ δὲ γρηγοροῦσα γινώσκει, καθορῇ τε τὰ ὁρατὰ, καὶ διακούει τὰ ἀκουστὰ, βαδίζει, ψαύει, λυπεῖται, ἐνθυμέεται, ἐν ὀλίγῳ. ὁκόσαι τοῦ σώματος ὑπηρεσίαι, ἢ τῆς ψυχῆς, ταῦτα πάντα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ὕπνῳ διαπρήσσεται.

Verba ſunt Hippocratis, magni Naturæ Apollinis, nobis Horſum allata lib. LI. Adverſar. cap. III. Quod conſuli malui quam huc deſcribi.

OMNIA QUÆ SENSU.] Rotunditas horum verſuum fecit omnibus ut in ore ſint. Similia Nonnus, libro XLIII. Baſſaric.

ἀνλίτυπιν γὰρ

Ἔργων, ὅπερ τελέει τις ἐν ἤμαλι, νυκτὶ δοκέυει,
Βυκόλ@ ἰπνάων κερεὺς βόας εἰς νόμον ἕλκει,
Δίκτυα θηρητῆρι φαείνεται ὄψις ἐνείρυ.
Γειοπόνοι δ᾽ εὕδοντις ἀροτρεύυσιν ἀρύρας
Αὔλακα δὲ σπείρυσι φιλέςαχυν, ἀζαλέν δὲ
Ἄνδρας μεστιμφείζοντα κατάσχετον αἴθοπι δίψη
Εἰς ῥόον εἰς ἀμάρλω ἀπατήλι@ ὕπνος ἐλαύνει.
Οὕτω καὶ Διόνυσ@, ἔχων ινδάλματα μόχθων,
Μιμηλῷ πτερόεντα νόον πόμπευεν ὀνείρῳ.

Nec minus argutè Petronius, sive Arbiter ille, (certe verosimiliter) sive Alius.

Somnia qua mentes ludunt volitantibus umbris
Non delubra Deûm, nec ab athere numina mittunt.
Sed tibi quisq; facit. Nam cum prostrata sopore
Vrget membra quies, & mens sine pondere Ludit,
Quicquid luce fuit, tenebris agit. Oppida bello
Qui quatit, & flammis miserandas sauit in urbes
Tela videt, versasque acies, & funera Regum,
Atque exundantes perfuso sanguine campos.
Qui caussas orare solent, Legesq;, forumque,
Et pavido cernunt inclusum corde tribunal.
Condit auarus opes, defossumque invenit aurum.
Venator saltus canibus quatit, eripit undis.
Aut premit euersam periturus navita puppim.
Scribit Amatori meretrix, dat adultera munus.
Et canis in somnis leporis vestigia Latrat.
In noctis spatio miserorum vulnera durant.

Quorum versu V. scribendum dicas *Quicquid luce facit, tenebris agit.* Actio enim quandoq; imitatio factionis, expressio veritatis, unde in scenam à rebus eunt fabulæ. Argumentum vide apud Physiologos, Lucretium, lib. IV. Isidorum Pelusiotam, Lib. I. Epist. XI. Lucianum altera verarum Fictionum. Alios. Id Glossographus priscus ita hoc loco concepit. *Somnia non omnia vana esse Poeta dicit. Studio enim Musarum sollicitatus se coram Ioue Gigantomachiam recitare noctu somniauit. Sequenti verò die Florentinum (Honorium) eadem pompa qua Iouem in cœlo per somnium susceptum conspexit, cujus etiam ut facta caneret, meditabatur.*

VOTA.] Quæ quisq; in vita agit, agendaq; sibi alijs negotijs præponit, vota appellantur, veluti quibus rebus desiderandis se impendat mens hominis: Eruditius quam Latinius.

SENSU.] Quæ videt nimirum per hunc homo. Petronius eruditè hoc extulit versu modo emaculato: Histrioniam facere dicens somnum eorum noctu, quæ diu vere fiunt inter mortales. Non inscitè Lucianus de Somniorum Republica & Aulæ Præfecto Histrione.

PECTORE SOPITO.] Homine toto in soporem dato. Quo nomine inquieta somnia excludit, quæ pectoribus quietem etiam in somno negant. Quarè inscitè libri mutant Lectionem. Pectus totum legitimus sopor etiam apud Maronem possidet.

simul ense superbum.

Rhamnetem aggreditur, qui fortè tapetibus altis
Exstructus, toto proflabat pectore somnum.

AMICA QUIES.] Æquat enim felicibus (nec semper tamen) infortunatos; omniumq; votorum mactat, quibus favens venit. *Amicat somnus* omnia & demulcet. Vide Papinium Voto ad eum. V. Silvarum; & X. Thebaide.

2. REDDIT.] Reponit, à voce quę repercussa reddi perhibetur. Horatius. *Datus in theatro cum tibi plausus Chare, Mœcenas, eques, ut paterni Fluminis ripa simul, & jocosa Redderet Laudes tibi Vaticani Montis imago.* Qua ratione infra Imaginem suam vocat somnia Claudianus.

3. VENATOR DEFESSA THORO.] Primo loco ponit primũ vetustissimumq; humani Corporis exercitium, vt Nonnus & Petronius, verbis positis modo. Pulcrè eodem exemplum Ludos scenicos diu in theatro spectatos noctu recolentium ducit Lucretius. Se pariter nostro memorans operam pangendi carminis per quietem non intermittere.

4. SUA LUSTRA.] Quæ habitat quasi assiduo vsu. Ita suæ res doctiss. auctoribus.

5. AURIGÆ SOMNIA.] Nominat hos ob frequentia etiam tum Spectacula Circensia. Vide quæ ex primo de Sacerdotio Chrysostomi, Augustini Confessionibus, alijsque alibi dicimus.

6. VANAQUE NOCTURNIS.] Per somnium visa, & sic nec visa simul. Meta cauta Laborem summum studiumq; Aurigarum indicat, quibus hoc opus vnicum, & necessarium nisi frangi vellent. Vetustissimus is, & celebratissimus Labor. Homerus, Iliad. ψ.

οἶσθα γὰρ εὖ περὶ τέρματ' ἑλισσέμεν

Theocritus Herculisco, de ejus Institutione.

ἵππως δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρματι, καὶ περὶ νύσσαν
Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῷ σύριγγα φυλάξαι,
Ἀμφιτρύων ὃν παῖδα, φίλα φρονέων, ἐδίδαξεν.

Unde & Heroum hoc veterum exercitium comparet. Sophocles Electra, Nonnus, libro XXXVII. Multis. Oppianus, Cyneg. IV. de Leone foveam irruente.

Παύπτηξε δινεῖται δὲ παλίσσυτος αἰὲν ὀρύων,
Ὀππαῖός περὶ νύσσαν ἀεθλοφόρος, θοός, ἵππος,

Et inde dictum Circum Romanum suspicatur, nisi nugatur potius, Varro lib. IV. de LL. *Circus Maximus dictus quod circum spectaculis adificatus, ubi Ludi fiunt, & quod ibi circum metas fertur pompa, & Equi currunt.* Horatius. *metaq; ferviais Evitata rotis.* Plura Silius lib. XVI. Papinius, Theb. VI. Manilius, lib. V. Arnobius lib. II. Metæ forma describitur Vitruvio, Servio, Isidoro, & comparet in Monumentis Antiquitatis.

7. FURTO GAUDET AMANS.] Clandestino amicæ vsu. Vide nos ad Musęum, & Indice in Epistolas non Aristæneti solum, sed Amatorum Græcorum plerorumq;.

7. PERMUTAT NAVITA MERCES.] Usum navigationis antiquissimè doctè tangit. Certum enim à primis aureisq; temporibus degenerantia, ob commutandas merces pelagus primum tentasse. Aratus Phænomenis.

Αὔτως δ' ἔζων. χαλεπὴ δ' ἀπέκειτο θάλασσα,
Καὶ βίον οὔπω νῆες ἀπόπροθεν ἠγίνεσκον,
Ἀλλὰ βόες καὶ ἄροτρα,

Quæ compositus & Candidus interpres, nec eloquens tamen magnoperè, ita reddit Germanicus:

Nondum vesanos Rabies nudauerat enses;
Ignotique maris cursus, priuataque tellus

Grata

Grata satis, neque per dubios avidissima ventos.
Spes procul ametas, fabricata nave, petebat Divitias.

Ita ex correctione Josephi Scaligeri legendi ei versiculi, quam juvat & vetustissima Editionum Bononiensis, apertè post τὸ *Divitias* distinguens. Ovidius de re eadem.

erant sine Iudice tuti.
Nondum caesa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus in liquidas, pinus, descenderat Vndas.
Nullaque mortales praeter sua littora norant

Rationem subdit

Contentique cibis, nullo cogente creatis,
Arbuteos foetus montanaque fraga legebant,

Luxuria enim & Avaritia primam navem fecerunt. Clarius Avienus, fut oris paraphrastes.

Ferventis latè pelagi Natura, salumque
Ignorata, suo seclusaque fine, jacebant.
Nulla fides undis, tumido commercia fluctu,
Nulla petebantur, neque longis navita terris
Insinuare ratem jus fecerat, exsul ut oris
Omnibus, externas veheret per inhospita Gazas Aequora

8. VIGIL AVARVS.] Cui Avaritia non concedit quietem suam. Acute dictum. Et ita simplicitate quadam acutior Scriptor, Manilius de homine maximè curioso, diligente

In somnis vigilat, curasque industria vincit,

ELAPSAS.] Quaerit enim quod jam habet, & amissum putat quod nondum. Vetus est Tam deesse avaro quod habet quam quod quaerit. Paullinus, Natali IX.

inter opes inopes, quasi Tantalus ille,
Inter aquas sitiunt, nec habent quod habere videntur.

Vide priore in Rufinum. Melius vero elapsas, quam amissas. Omnem enim curam adhibet ne elabantur, omnemque casum fingit, inauditis timoris larvis.

ÆGRIS.] Quorum morbus irrestincta sitis. Vide verba Nonni adscripta.

IRRIGUUS SOPOR.] Flumine quodam liquido. Pulcrè serpere eumdem Maro dixit. Sed hoc pulcrius, à tenui enim initio totum superfunditur. Lucretius lib. IV.

Nunc quibus ille modis somnus per membra quietem
Irriget, atque animi curas è pectore solvat,
Suavidicis potius quam multis versibus edam. Vide eos.

MVSARVM STVDIVM.] Profitetur istuc, velut principale, cum INTER ALIAS tamen artes in INGENTESque eas, adscribatur ab Imperatoribus. Sic alibi Vatem se non alio magis nomine gloriaturus, appellat, Aganippes & Pieridum clientem, epotis jam Musicis scilicet fluentis. Epistola Nuptiali ad Serenam.

Aequora placari prosperiora jube.
Vt tibi Pierides, doctumque fluens Aganippe,
Debita servato vota cliente canant.

Epist. ad Adrianum.

comitem me pelle sodali,
Scilicet ingenti de paupere vate triumfo.

ARTIBVS ADSVETIS.] In aliis Libris *assiduis* & consentit Noster.

IN ARCE.] Poetica Architectonice in ipso coelo arcem quandam construxit, frequens in ore vatum omnis generis. Vide Caesares Juliani, Luciani multa loca. *Palatium* dicit Naso.

ANTE PEDES.] Habitu supplicis. Sic Deos nulla non gens coluit.

FAVET SOMNVS.] In re praeclara etiam nocturnae imagines virtutem animi commendant,

mendant, contrà nocentibus hominibus evenit, quos ipsa quies conturbat.

CORONA CHORI.] Locus enim oranti medius datur. Alibi his Commentariis.

ENCELADVS MIHI CARMEN ERAT.] Etiam pueris notæ Fabulæ. Et hinc patet ad istum Panegyricum, nequaquam vero Proserpinæ aliquem librum, Epigramma factum.

INARIMES.] Montis nomen quem Typhœo aut Encelado, injecerunt Poetæ, cum suo Jove: cujus hanc appellationem è Servio & Libris non inconcinne asseruit Stephanus Claverius, secutusque eum illo suo divino animo, Josephus Scaliger, assentiente nostro Libro. Fuisse aliam etiam olim scripturam duo Susiani Codices docent Hic subit Inarimes referentes, cum quo faciunt aliquot Belgæ, unde facile conjectu Hic subit Inarimen.

GRAVIS ÆTHNA.] Proverbium notum. Istam Typhœo injectam constantior Fama. Vise Pindarum. Valerius Flaccus *Ætnam Typhœo Neptunum* injecisse memorat.

PRÆMIA MILITIÆ.] Imperii cœlestis firmationem. Nota res Litteris Poeticis.

IMAGO.] Species somno oblata: quæ cum nihil sit, aliquid tamen referat, imago rerum existentium perhibetur. Papinius, Thebaid. V.

Deus has, Deus ultor, in iras
Apparet: captisq; favet: nec imago quietis
Vana mea.

Fallaces formas dicit Ausonius Ephemeride. Idem.

quoties portenta soporum
Solvit rupta dolore quies, & imagine fœda
Libera mens vigilat.

EBUR.] Duæ portæ somniorum apud Inferos Poetis, quibus emissa ea sese ingerant sopitis mortalibus, Cornea verorum, Eburnea vanorum. Homerus. Odyss. XIX. Maro, Æneid. VI. Eleganter Coluthus quoque in Raptu Helenæ. Lucianus lib. II. Verarum quatuor fabricat, visu ipso confutatis videlicet fictoribus illis:

πύλαι μὲν ἔπεισιν οὐ δύο, καθάπερ Ὅμηρος εἴρηκεν, ἀλλὰ τέτταρες, δύο μὲν πρὸς τὸ τῆς βλακείας πεδίον ἀποβλέπουσαι, ἡ μὲν σιδηρᾶ, ἡ δὲ κεράμου πεποιημένη, καθ' ἃς ἐλέγοντο ἀποδημεῖν αὐτῶν οἵ τε φοβεροὶ, καὶ φονικοὶ, καὶ ἀπηνεῖς, δύο δὲ πρὸς τὸν λιμένα καὶ τὴν θάλατταν, αἱ μὲν κεράτιναι, αἱ δὲ καθ' ἃς ἡμεῖς παρήλθομεν, ἐλεφάντιναι.

Irrita, nullius momenti, unde irritare, in vanum redigere sequior ætas dixit. Vt ex Episcopo quodam semiprisco, Batleamo, notant Adversar. Commentarij.

PRINCEPS.] Honorius. Confitetur Epigramma cum quo agat.

APEX.] Summus cujusque rei honos. Sedulius, Lib. I.

una est cum patre potestas,
Par splendor, communis apex. Lib. II.
Apostolici semper duodenus honoris
Fulget apex.

Hilarius in Genesi. *Primus apex rerum, primus sator, omnia condens.* Sidonius: *Patritius respondet apex* Marius Victor. *Tu Virtus, Virtutis apex.* Optato Afro Libro I. *Principes & apices omnium Episcopi.*

ÆQUATUS OLYMPO.] PLeriq; Belgici Libri: *æquatur* Quod non contemnendum. Recente enim facto opus est, ut Juppiter recens à Gigantibus pulsis cælo firmatus. Maronianum autem est *animos æquabis Olympo.*

QUALES MEMINI.[Senatum comparat Dijs. Sic Nemesianus Eclog. I. ut olim nobis animadversum.

VATI.] Ineptiunt libri qui mutant, quod plerique vulgo collati agunt.

CÆLO PAREM AULAM.] Palatia Romana, aliud cælum. Corippus, lib. III.

miratur barbara pubes,
Et credunt aliud Romana Palatia cælum.

Ad

Ad Panegyricum.

Sextus Honorii Augusti Consulatus incidit Anno Christiano. CCCCIV. Quo collega Principi fuit Aristænetus, verosimili conjectura auctor Epistolarum Amatorium nobis declaratus, Adversar. lib. LV. cap. VIII. Celebratur Pæane hoc potissimum Pollentina de Alarico Stiliconis victoria, quam anno alij, Prosper & Cassiodorus biennio hunc Consulatum præcessisse asserunt. De ipsa illa, ambigua scriptorum traditio, præcipuè qui post eversum Stiliconem, blanditi sunt victrici parti. Claudianus sanè & Prudentius, qui conspicere potuerunt, superstiti florentique Stiliconi palmam consensu tribuunt, viri vatesq; doctissimi, & præterea diversæ relligionis, ut videtur omnibus. Eadem tradunt Orosius, alij. Contra manifestis verbis Cassiodorus, Jornandes. Nos nostris vatibus assentimur, ut minime mentitos dicamus, quod uno ore tradunt, Alaricum eo conflictu perdidisse quicquid annis integris XXX. spoliorum collegerat: Nec tamen infitiamur & Romanum exercitum magnam cladem accepisse, isthoc modo conciliandis scriptoribus. Quomodo prudenter, vereque, ut puto, scripsit Prosper: *Pollentia adversum Gothos vehementer, utriusque potentia* (partis) *clade pugnatum est.* Dele vocem inclusam, Potentia enim exercitum notat, Christiano usu: Eumque secutus posteà Hermannus Contractus: *Pollentia Romani Stilicone Duce, contra Romanos, gravi utrorumque clade pugnantes, tamdem victi, terga dederunt.* Ex parte verè, si enim fugissent Romani, quod os fuisset Prudentij, Christiani nominis gloriæ victoriam eorum contra Paganos adscribentis? Verba, doctissimi, sanctissimiq; scriptoris sunt, lib. II. in Symmachum:

> *Illic ter denis gens exitiabilis annis*
> *Pannoniæ pœnas tamdem DELETA pependit.*
> *Corpora, famosis olim ditata rapinis,*
> *In cumulos congesta jacent: mirabere serius*
> *Posteritas seclis inhumata cadavera latè*
> *Quæ Pollentinos texerunt ossibus agros.*

Orosius, ambigue, Stilicone nimirum jam peremto, cujus gloriæ favere contrà majestatem erat, Romanos pugnantes vicisse, victores victos esse tradit, lib. VII. cap. XXXVII. Principis porro Pæan iste gratulatur cum exsultatione Romanæ rei, quod non solum iterum Consulem habeat Imperatorem, verū etiam eundem in Vrbe Dignitatum Togatarum primam gerentem conspiciat, idque secundum Leges, mores, ceremonias, Liberæ Vrbis. Quis primus Monarchiæ Consulatum junxerit, indicatum supra. Lucanus lib. V. De Cæsare:

> *populoque precanti*
> *Scilicet indulgens summum; Dictator, honorem,*
> *Ausonias voluit gladiis miscere secures,*
> *&c.*

Cujus eo libro sequentia legens, æmulatum de sollemnibus, imagine sola servatis, videbis Claudianum.

1. AUREA.] Romæ templa auro tecta agnoscunt scriptores: notatumque electi animi stili, judicii, viro Justo Lipsio, in Admirandis. Inde ipsam Romam auream dicunt. Ausonius *divum domus, aurea Roma.* Hic pulcerrima intelliguntur.

1. FORTVNÆ REDVCI.] Culta Romæ hoc titulo, quia absentes Principes votis omnium reposcebantur. Inscriptio Vetus, Divione: J.O.M. ET FORTUNÆ REDUCI PRO. SALVTE. ITU. ET REDITU. Vnde paret ipso exitu Principum talia vota facta. Alia, Paterniaci. J.O.M. GENIO. LOCI. FORTUNÆ. REDUCI. APPIUS. AUGUSTUS. DEDIC. Picturam exprimum nummi veteres & alia Monumenta. Martialis, lib. VIII. Epigr. LXV.

> *Hic ubi Fortunæ Reducis fulgentia latè*

Templa

Templa nitent, felix area nuper erat.

Quem nitorem Templorum alludit noster. Ejusdem mentio apud Dionem, lib. LIV. Neq; non tamen & alia numina hunc honorem habebant. Vt Juppiter, cui subdita omnia aliorum numinum officia & decora. Inscriptio Alia Romæ ad D. Mariæ in Dominica. DOMITIVS. BASSVS. PR. AGENS. VICE. PRINCIPIS. PEREGRINORVM. TEMPLVM. JOVIS. REDVCIS. C. P. OMNI. CVLTV. DE. SVO. EXORNAVIT. Sabinus Epist. Heroid. *animam per adultera tela profudit Iam reduci solvens debita vota Iovi.* Martial. lib. VIII. Epigr. XV. *Omnis & ad reducem dum litat ara Iovem.* *Neptunus* in Monumentis priscis, & apud Valerium Probum Noris. Mercurius, qui itinerum præses. Alia ad SIRMionem: C. BETVTIVS ENCOLPVS. MERCVRIO. REDVCI. Aliis multis titulis Fortuna diversis colebatur. Primigeniæ. Sæpè Inscriptiones. Livius, libro XXIX. *Consul principio pugnæ ædem Fortunæ Primigeniæ vovit, si eo die hostes perudisset, compotque ejus voti fuit.* Equestris mentio apud eumdem Lib. XL. In Inscriptionibus est Augusta, Flavia. Omnipotens, Adjutrix, Opifera, Publica, Regina, Respiciens, Salutaris, Sancta, Obsequens, Nemesis, & aliis titulis macta.

1. PRIORES.] Maiores, inquit, nostri. Virgilius, lib. III. *nomen dixere priores Ortygiam. Prius* enim *olim* denotat. Gratius prius omnis in armis Spes erat.

2. OB REDITVM DVCVM.] Vota pro *Reditu Ducum* concepta undique auctorum comparent. Suetonius Calig. cap. XIV. *Cum in proximas Campaniæ insulas trajecisset, vota pro reditu concepta sunt.* Frequens de *itu* & *reditu* exemplum in Inscriptionibus priscis. Eleganter Duces & Reduces hoc genus viæ Tutelæ Jonæ Aurelio, de Adventu Cæsaris, & Sanctis.

Hi duces Sancti Reducesque sunto.

Duces ipsi reduces voto sacrificiis se solvebant, ut apud Græcos alii etiam olim, Aristophanes Pluto?

Ὅτι πάντες εἰσὶ πλούσιοι, καὶ πιποτε

Ὅτ' εἶχον οὐδὲν, ὁ μὲν ἂν ἥκων ἔμπυρος

Ἔθυσεν ἱερεῖόν τι σωθείς.

Ad Imperatorum Reditius feriæ erant per Vrbem, ut summis Deorum Festis, votis exsolvendis nemine non conspici volente. Horatius, lib. IV. Od. II.

Concinnes lætosque dies, & Vrbis
Publicum Ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque Litibus orbum.

Idque est quod Martialis ait ad Reducem Jovem omnem aram litare.

4. TRABEIS REPARATVR ET VRBI.] Præsentia Principis, Consulatum ineuntis. Is enim & Vrbem & honorem eum pristinæ dignitati restituit. Male libri non pauci, in quibus delirat & noster, repetatur. Reparatio Consularis dignitatis spectat ad Libertatem pristinam, quam redire jactat. Hujus enim illa indicium, oppressa dudum ambitione Principum, Consulatus affectantium. PLinius Panegyrico: *Contigit ergo privatis aperire annum, Fastosque reserare; & hoc quoque redditæ Libertatis indicium fuit, quod Consul alius quam Cæsar esset. Sic exactis Regibus capit Liber annus, sic olim servitus pulsa privata Fastis nomina induxit* Majestas, dignitas Consularis. De eadem Petronius. *Ipsaque majestas auro contemta jacebat.* Comitiarum sollemnia in ipsa urbe celebrata memorat, ut miram rem. Nam alioquin nullibi non Consules fiebant Principes, ut notum. Nulla enim auctoritas populi Romani supererat. Lege Regia Imperatori omne jus creandi magistratus rescribere. Modestinus, cap. Vnic. ad L. Juliam Ambitus: Hæc Lex in Vrbe hodie cessat, quia ad curam Principis Magistratuum creatio pertinet, non ad populi favorem.

MAJE-

MAJESTAS.] Consularis Dignitas. Plinius, Panegyrico: *Vis illud Augustissimum aliquando Consulum Tribunal, majestate reddere? Adscende. Vis constare reverentiam Magistratibus? Adi.* Petronius versu modo adscripto.

5. CAMPVS SOLLEMNIS.] Alibi locorum patet hinc servatas ceremonias veteris ævi, quas dignitati suæ redditas dicit loco debito Consulatum capessente Principe.

5. URNA.] In quam collecta suffragia. Versabatur urna, inde sortes eximebantur. Lucanus libro V.

dirimit suffragia plebis,
Decantatque tribus, & vana versat in urna.

Claudian. II. Stilic.

sollemnibus urnam
Commovet auspiciis, avibusque incepta secundat.

6. IN MOREM.] Ex sola consuetudine, uti solus mos servetur. Ceremoniæ enim solæ mera Ludibria. Vnde *INANIA*, Tacito, lib. XV. *Scilicet externa superbia sueto non erat notitia nostri, apud quos jus imperii valet, Inania transmittuntur.* Sic Claudianus sequentibus. Ista omnia ex Petronio & Lucano adumbrata dicas.

6. LVDITVR IN MOREM,] Vt mori satis fiat gesticulatur quodammodo auctoritate aliorsum translata. Parissimè de suo ævo Calpurnius. Eclog II.

Iam nec adumbrati faciem mercatus honoris,
Nec vacuos tacitus fasces, & inane tribunal
Accipiet Consul, sed Legibus omne reductis
Ius aderit, Moremque fori, vultumque priorem
Reddet, & afflictum melior Deus auferet ævum

Lectionem nullus Codicum mutat, nec nos Scaligero audenti assentimur.

6. SPECIES NEC DISSONA COETV.] Figura rei inconveniens. Cœtus non coactus ob eam rem, quam specie præ se tulit. Species est ubi solam simulatamq; rei figuram denotat. Prosper Aquitanus, si is est, contra Ingratos, carmine doctissimo:

Spernis propositi speciem terroris, & ista-
hæc
Plena velut vanis simulacris somnia, rides.

Cicero, lib. II. de Natura Deorum: *Negligentia nobilitatis auguriorum disciplina omissa. Veritas auspiciorum spreta est, species tantum retenta.* Est enim species quod rei videtur ab exteriore parte. Chalcidius Commentario in Timæum: *Si inter ignem & terram nulla est in specie, & velut in vultu, similitudo, quærenda erit in natura ac qualitatibus ipsorum Elementorum.* Vnde speciem quandoque perfectam figuram intellige. Noster, altera Stiliconiarum.

superet cum Pythia limina Consul
Arduus, antiqui species Romana senatus.

Lucanus, lib. VI. de Scæva vulnerato.

humeris defectum imponere gaudet,
Ac velut inclusum perfecto in pectore numen,
Et vivam magnæ speciem virtutis adorant.

Conspectum hoc loco, faciem, notat; qualis exterior eludit, rei veræ expressione. Tacitus, Annal XV. de Pisone: *Is Calpurnio genere ortus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut species virtutibus similes.* Vti facies etiam contrà speciem simulatam designat. Quintilianus, lib. VIII. cap. V. *adhoc plerique minimis etiam inventiunculis gaudent, quæ excussa risum habent, inventa facie ingenii blandiuntur.*

7. PEREGRINA IMAGO.] Potestate in unum collata à populi suffragiis. Vel & armis omnia tenentibus, aut re non agnoscente speciem. Simulabatur jus eligendi, quod penes principem erat, populi adhuc esse, adhibebanturque Ceremoniæ suffragiis liberis olim sancitæ, quæ nunc cassæ erant, & non agnoscebant rem, quam prætexere jubebãt.

bebantur. Paria de Potestate Tribunitia, Vellejus, lib. II. *Hoc Consulatu Pompejus Tribunitiam potestatem restituit, cujus Sulla imaginem sine jure reliquerat.* Ita legendum ibi, cum perperam vulgo ubivis edatur IN JURE.

7. SIMVLATI JURIS IMAGO.] Vix extrema umbra fictitii Juris. Vix enim reliquiæ quædam prisci Juris Populi Romani in Ceremoniis comitiorum supererant, armis & majestate principum omnia tenentibus. Imago enim est quo absens res ipsa aliquatenus cognoscitur, & repræsentatur. Tacitus, libro XIII. *Manebat nihilominus Reipublicæ quædam imago.* Claudianus, Bello Getico.

> *vera Iuventus*
> *Verus ductor adest, & vivida Martis imago.*

De Comitiis Militaribus eadem sub Tiberio principe sermocinatur Dio Cassius, lib. LIIX.

8. INDIGENAS HABITVS.] Romanos, Consularibus Comitiis ab origine destinatos.

8. NATIVA PALATIA.] In quibus natus honos, quæ ad eum honorem exstructa. Dicit hoc exsultabundus principe jam Romana sua palatia repetente, quæ non brevi ante tempore erant spreta. Queritur de hoc Roma infrà, v. CCCCVIII.

> *Quem procul ad finem laribus sejuncta potestas*
> *Exsulat, Impiumque suis à sedibus errat?*
> *Cur mea, quæ cunctis tribuere, Palatia, nomen*
> *Neglecto squalent senio; nec creditur Orbis Illinc posse Regi?*

In Invidiam Imperii Eoi dicuntur omnia ista, cujus Principi, Curiæ, Vrbi, Populo, Ducibus, provinciis detrahit Majestatem, ut veteri Romæ applicet ubique Claudianus.

8. NATIVA PALATIA.] In ipsa sede Imperii. Per Palatia intelligit Principem, cujus habitus pro Imperatorio nunc Consularis.

9. PLEBEM CASTRIS.] Quirites Militibus. Sæpius meminit Principem suum Consularem habitum sumsisse armis undique circumstipantibus. Gaudium hic urbanum celebrat præsente in ipsis Imperii & Consultus cunabulis Consule Principe. Sic de Trajano suo PLinius Panegyrico: *Gessisti alterum Consulatum: scio. Illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam cæteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audimus quidem te omne munus Consulis obiisse, sed audimus. Diceris justissimus, humanissimus, patientissimus, fuisse: sed diceris. Æquum est aliquando nos judicio nostro, nostris oculis, non famæ semper & rumoribus, credere. Quousque absentes de absente gaudebimus?* Laudat in eodem Principe idem Scriptor junctum tribubus urbanis militem. Decora, inquit, facies Consulis, multa post secula Tribunal *viridi cespite exstructum*, nec fascium tantum, sed pilorum signorumq; honore circumdatum.

10. MARS AUGUSTA SUI.] Legentia nimirum Augustum in Consulem. Suffragia videri vult ab Honoria reddita populo; quod ingens popularitatis argumentum Laudat in Cajo Suetonius, cap. XVI. *Tentatum tamen, non effectum In Martio autem* Campo Comitia Consularia quod notissimum.

11. Mons Evandrius.] Ab Evandro olim cultus. Palatinum dicit. Maro: Tunc pater Evandrus, Romanæ conditor arcis. Imitatur Papinium XVII. Conf. Domitiani:

> *ante alias Evandrius arces*
> *Collis ovat, subiere novi Palatia fasces.*

Sic Evandria Curia, Romana. Prudentio, priore in Symmachum.

12. ROMANIS.] Imperio cujus æternitatem vetustissimæ sortes pollicitæ sunt. Juxta illud.

> *His ego nec metas rerum, nec tempora pono.*

13. TVI COGNOMINIS.] Tuo nomine nominati. Ita possessos annos consulibus dicit Plinius Panegyrico: *Miseros ambitionis qui*

qui ita Consules semper, ut semper Principes erant. Quamquam non ambitio magis quam Livor videri potest omnes annos Possidere. Sic Archontum nomina Athenis possidebant Annorum. Vide Plutarchum Demetrio. Superiore versu *Tybris inangurat amnis* librum Cujacianum habuisse notatur. Sanè non ineptè ob vocem repetitam, mox, & quia *mons* modo dictus, *amnem* in sequentia vocare voluisse credibilis. Vestigia sunt in nostro Codice, qui *Annan* refert.

14. INOFFENSUM SUCCESSIBUS OMEN.] Vt omini responderint Eventus semper. Felicissimum anno omen quod veteri more intra mœnia urbis initus Consulatus.

15. SEMPER COMITATA.] Dictum aliquid fine superioris Panegyrici. Res vera vero est. Primum Consule Honorio, Victi, Expugnati, & in Romanum solum captivi abducti gens Greothingorum. Theodosius & Arcadius Principes Triumpho Constantinopolim ingressi die IV Id. Octobr. Secundum debellatus est periculosissimus Imperio hostis, munitus robore ipso ducum & militum, Eugenius. Tertium Rufini dejectio nobilitavit, nisi tamen annus eum præcedens. Quartum Africa Gildone peremto restituta. Quintum ad Pollentiam fugati Gothi, licet dissentiant nonnulli. Sexto ejusdem Consulatu bellum civile transactum scribit Idatius in Fastis.

16. MIRO ORTV.] Quem secutura sit mira felicitas. Vrbi Principique debitum. Ori dicitur cum honore suo Consul Papinius.

> *insignemque aperit Germanicus annum,*
> *Atque oritur cum Sole novo, cum grandibus astris.*

17. GEMINATO NOMINE.] Liber noster disertè, *Numini* Notum de Vrbe & Principe. Series in eo hæc est. Hic miro tamen ante alios promittitur ortu Vrbis & Augusti geminato numine felix. Vir illustris castigavit *Ter bis in Augusti* Contra sententiam. Quam sibi præcedentia & sequentia conservatam volunt.

17. PROMITTITVR FELIX.] Alludit de proximo morem Romanum, voventis sibi felicem annum Populi, quem ingredientem viderent. De quo in Superstitionum Commentariis, enarrato ubertim cap. III. libri XXVIII. apud PLinium.

18. BABYLONIA CVRA.] Mathesis universa inventio Chaldaica, præcipuè Genethliace, quam omnes norunt. Lucanus libro VI.

> *Tunc Babylon Persaa licet, secretaque Memfis,*
> *Omne vetustorum reseret penetrale Sophorum,*

Et usu Communi Chaldæi omnes secretarum artium magistri; Ita Magi nato Servatore Bethlemum venientes hoc etiam nomine cēsentur Chalcidio Philosopho. Christianis in nomine Babylonis multa occulta mysteria. Partem enarrat in Psalmo CXXXVI. Beatus Paullinus:

> *Nam Babylon nomen confusio: Gloria cujus*
> *Et caro, peccatis mater, quæ turba, saluti*
> *Noxia, corporeis ducit mala semina fibris.*
> *Hæc vincenda tibi, si vis evincere mortem.*

Cura, quod cura elaboratur. Vt Annales suos, opus elaboratum, ita censet. Tacitus lib. IV. peterem ab iis, quorum in manus Cura nostra venerit, ne divulgata veteris antehabeant.

20. COELICOLÆ.] Non omnes, sed quos salubres antea stellas dixit. Alioquin enim pariter & Mars & Saturnus Cœlicolæ. Salubres ergo dicit, Jovem, Solem, Venerem, Lunam, Mercurium. De quibus Ptolemæus, Firmicus, Manilius, Vestius Valens, alij.

22. SIGNIFER.] Imperium dicit, aut ipsum adeo Stilichonem.

23. PRIMA.] Ita Lege: liquet enim de excelsissima loqui, non de propria. Delirat cum aliis hic etiam nostrum exemplar. Versum *Auget spes Itala* Crudeli inscitia omiserunt Editores primi nostrarum Animadversionum.

23. IMPERII SIDUS.]Imperii Sidus dicere vult, qui propositum sidus. Vide supra dicta. Sidus, ornamentum præcipuum cujusque rei. Martianus Periegesi, de Roma.

> Ἄστρον ἢ τιμῆεν τῆς ὅλης οἰκυμένης.

Notamus ubertim recensione repetita Musæi. Exempla sunt in Theocriti Hercule Leonicida, Eunapii Maximo, Sophocle initio Electræ. Platone, Epigrammatis. Nonno, lib. XLI. Christodoro Epigrammatis. Pindaro, Isthmionic. II. Q. Smyrnæo, lib. II. Porphyrio Vita Plotini, &c. *Prima sedes*, summus honos. Panegyrico Olybeiano. init.

24. CERTIUS OMINA SURGUNT.] Recte sic correctum eruditissimis viris: servant nostræ membranæ, recepit Scaliger. Omina *imperii* notat prosperi, ut Corippus, libro I.

> *Hæc ne vana putes, aut credas omina fingi,*
> *Accelera, manifesta loquor: tibi serviet orbis.*

25. CUM.] Distinctio stricta ponenda ab hac vocula *concepta solo*. Cum pulcer Apollo. Sensus est illa decantatissima loca nil distare vulgaribus alibi degente Apolline.

26. HYPERBOREAS.] Celebre Templum Apollinis Hyperborei. Pindarus populos ejus sitos θεράποντας vocat Ἀπόλλωνος. Olympionic. III. Pherenicus, apud ejusdem Scholiasten.

> Ἀμφὶ δ' Ὑπερβορέων, οἵτ' ἔσχατα ναιετάουσι,
> Ναῷ ὑπ' Ἀπόλλωνος, ἀπείρητοι πολέμοιο

Mira de eo fano Abderita Hecatæus prodidit; stato nimirum tempore, cum in Laudes ejus concinerent Sacrifici, adesse solitum Cygnorum chorum, admodulantem cantoribus, servatoque ordine, sollemnique finito carmine, recedere, teste Æliano Var. libro XI. cap. I. Asinos ibidem sarificatos scribit Antoninus Liberalis, cap. XX.

26. DELPHIS CESSANTIBUS.] Ab Ordinariis responsis. De Delphis, ut Roma sermocinatur omnia ad veterem statum. Cessasse enim tum omnino vel ex Prudentio constat. De ipsis & sequentibus omnia nota.

28. LAURUS.] Qua coronabantur vaticinatura Phæbades. Et ipse tripos. Laurus omnino qua ratione Apollini sacra, declarat Phurnutus Speculat. Mythol. cap. XXXII.

29. ANTRA MOESTA, INCONSULTI RECESSUS.] Unde solebant promi Oracula Res notissima ex Mythologia & Tragicis præcipuè Poetis. Exemplaque obvia.

30. GRYPHA JUGALEM.]Si in curru Apollinis. Sidonius Anthemiano.

> *Nunc ades, ô Paan, curru cui grypha jugalem*
> *Docta lupata ligant, quoties per frondea lora*
> *Pennigeros hederis flectis bicoloribus armos.*

Idem lib. VIII. Epist. IX.

> *Ac si Delfica Deliotulissem*
> *Instrumenta tuo: novumq; Apollo*
> *Cortinam, Tripodas, Chelyn, faretras*
> *Arcus, Gryphas, agam.*

Sic in

Sic in nummis Galieni inscripti Phœbo Gryphos præferunt. Ut vidisse se ait Venetijs Stephanus Pighius Côment. de Asini Mythologia. Fabulosum animans frustra habent alij, cum in Lege Moysis memoretur, licet nulli umquam fuerit domabile. Origenes Philocaliæ cap. I.

χρὺψ δὲ ἐχ ἱστόρηταί πω ὑποχείριος ἀνθρώποις γεγονέναι, ὃν ἀπαγορεύει ἐσθίειν ὁ νομοθέτης.

In scriptis, etiam ævo valdè prisco, Codicibus reperiuntur qui in Alexandri rebus fingunt Gryphas: sed ineptè fabulosi.

31. TRIPODAS REPETENS.] Ordinariam suam sedem. Euripides, Iphigen. Taurica.

ὦ Φοῖβε μαντεύμασιν δ' ἐπὶ βαίνεις ζαθέων. τρίποδι δ' ἐν χρυσέῳ
θάσσεις, ἐν ἀψευδεῖ θρόνῳ.

32. ANTRA LOQUI.] Spiracula: quibus voces emugiebant vel Dæmones, vel ipsis plenæ Sacerdotes. Prudentius: *Delphica damnatis tacuerunt sortibus antra.* Suetonius Nerone testis eo tempore respondisse etiamnum Delphicum Apollinem, contrà Christianorum tradita, qui sub Augusto conticuisse scribunt. Sed ea de re multis alibi.

32. VIVERE FONTES.] Quos loqui & Oracula promulgare traditum Poëtis, habitante nempè Apolline. Oraculum quod redditum aiunt Oribasio Medico:

Εἴπατε τῷ βασιλεῖ χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά.
Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην,
Οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ.

Referente post alios Georgio Cedreno. Papinius. Et de Pierijs vocalem fontibus undam. Delrio visum mutare scripturam, in *fronde*. Nulla opus mutatione, licet commodam & illa lectio interpretationem habeat vel à nobis. ad I. Stilicon. V. LX.

33. SACER HORROR.] Religio, Veneratio. Proba Falconia prologo Centonum. Quem locum crasso errore, *interitem* mutavit Editio Henrici Stephani. Sic enim rectè vetus Parisiensis Anni. M.D.IX.

Non mihi saxa loqui vanus persuadeat horror.

Lucanus lib. III. de Luco veteri. *Arboribus suus horror inest.* M. Victor lib. III. Genes.

Attonitum venerabilis attrahit horror.

Sic Horribilis, venerandus. Petronius. *Inter duos periturum tam horribile secretum.* Idem: *Protogenis rudimenta, cum ipsius naturæ veritate certantia, non sine horrore tractaui. Horridam Locustam* pro dira, Turnus Satiricus dixit. Vitalis Querulo:

tacitos numinis horror agit.

34. SPIRANT PRÆSAGIA RUPES.] Adeò præsentiam apud Delphos Apollinis omnia sentiunt, vt etiam durissimæ cautes fatidicinam fecerint quandoque. Nonnus libro XIII.

ἀγειρομένοισι δὲ Δελφοῖς πυθίας ὀμφήεσσα θεηγόρος ἔκλαγε πέτρα καὶ τρίπος αὐτοβόητος. ἀπηχήτοιο δὲ πηγῆς Κασταλίης λάλον οἶδμα σοφῷ πάφλαζε ῥεέθρῳ.

Silius, lib XV.

Tum lustrata Ephyre, Patraq; & Regia Pleuron,
Parnassusq; biceps, Phœboque loquentia saxa.

Sic Cumanam rupem sonuisse noster dixit Panegyrico præcedente.

35. PALATINO CREVIT REVERENTIA MONTI.] Papinianum de Cos. Domitiano.

Adspicis ut templis alius nitor, altior aris Ignis.

Palatinus autem mons eam reverentiam cepit à domo Cæsaris, quæ inibi fuit, propagato splendore ad Principes successores. Vide Dionem, Lib. LIII.

37. ORACULA.] Responsa principalia. Rescriptum hujusdem Principis oraculum pariter vocat Jornandes Geticis: *Gallias Hispaniasq; si valeret, Alaricus, cum sua gente sibi tamquam proprios lares vindicaret, donatione sacro oraculo vindicata.* Sæpè Codex uterque.

38. AD SIGNA JUBET REVIRESCERE.] Consule Augusto, reflorescunt omnes dignitates. Papinius.

> *Moribus atq; tuis gaudent turmaque tribusque.*
> *Purpureiq; patres; Lucemque à Consule ducit Omnis honos.*

Immo Consulatu ipso restituto, quod jactat de Honorio iste; & de Justino Corippus. Libro II.

> *Præmia sed populis & maxima dona parabo,*
> *Ditabo plebes opibus, nomenque negatum*
> *Consulibus Consul post tempora longa novabo,*
> *Gaudeat ut totus Iustini munere mundus.*

39. SUAS LAURUS.] Domesticas nimirum, & patrias, immo avitas: Vt multis duo superiores Panegyrici demonstrarunt. Apollinem ipsum Honorio σύνομον canit, cujus mystæ Lauru velut toti induebantur. Scholiastes Aristophanis, Pindari. Aliorum. Laureata signa, Laureati fasces, perpetuo adscribuntur Imperatoribus. Palatij Romani notabilis isthic descriptio, cum rara appareat alibi. Antiquitatis.

39. ORBIS.] Malè turbant nonnulli Codices.

40. POTESTAS.] κατ' ἐξοχὴν, summa videlicet.

41. SENTIT.] Ut autumare possis splendorem ejus contemplans. Idem est quod modo dixit *exsultatq; habitante Deo* Et Papinius *Iam septemgeminoja ctantior æthera pulset Roma jugo.* Sic attollere apicem natura datum dicit Regiam. Pari Venere Heliconem montem, cum à Musis cantaretur, ita aliquando intumuisse scribit Antoninus Liberalis, ut ipsum penè cœlum exsiliverit. cap. IX.

ὑπὸ δὲ Μουσῶν ἵστατο μὲν οὐρανὸς, καὶ ἄστρα, καὶ θάλασσα, καὶ ποταμοί. ὁ δ' Ἑλικὼν ηὔξετο κηλούμενος ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἄχρις αὐτὸν βουλῇ Ποσειδῶνος ἔπαυσεν ὁ Πήγασος τῇ ὁπλῇ τὴν κορυφὴν κατάξας.

43. DEORUM CINGITUR EXCUBIIS.] Templis vndiq; circumpositis.

44. JUVAT INTRA TECTA TONANTIS] Ex Principum Lare, Palatio ait dari prospectum in Fana Jovis Capitolini & Tarpeij, vbi monumenta pendeant superatorum Gigantum.

45. TARPEIA RUPE] Quæ sedes erat Jovis, Imperium Vrbemq; Tutantis, vnde & tonare cogebatur fabulis. Propertius de Roma nondum exstructa. *Tarpejusq; pater nuda de rupe tonabat.* Martialis ad ipsum, lib. VII. Epigr. LIX.

> *Tarpejæ venerande Rector Aulæ*
> *Quem salvo Duce credimus Tonantem.*

Palatino autem clivo præerat jam ab Antiquo Apollo. Silius Italicus, lib. XII.

> *surgit qua celsus ad auras*
> *Aspice, montis apex, vocitata Palatia Regi*
> *Parrhasio, plena tenet & resonante faretra,*
> *Intenditq; arcum, & pugnas meditatur, Apollo.*

45. PENDENTES RVPE.] In signum victoriæ. Possis & adscensum molientes imaginari.

46. VOLANTIA SIGNA NUBIBUS.] Vexilla dicit, summis templis figi solita, vti monumenta nonnulla prisca indicant. Vel & simulacra Deorum, qualibus fastigia fanorum oppleta ostendunt nummi. Illa tamen sententia potior. Licet versatilia ipsa etiam

etiam signa imaginari possis; & ita fuerint expressa nummo isto, Tiberij Imp.

47. DENSUM ÆTHERA.] Ut totus plenus videatur, ægrè visus præ templorum tot apicibus. Mira majestas sermonis, qua princeps multorum seculorum hic liber. Pariter Rutilius Encomio Romæ.

Percensere Labor densis decora alta Tropæis,
Vt si quis stellas pernumerare velit
Confunduntque vagos delubra micantia visus:
Ipsos crediderim sic habitare Deos.

Acutius loquitur Claudianus, quam primo intuitu videas. Ipsum enim locum illum, vbi tot templa, tot Deorum sedes conveniant, ætherem vocat, non moratus alium.

48. ÆRAQUE.] Rostra navium ærata. Vide notas Claverij. Male mutant Libri. Columnæ rostratæ antiquissimæ, qualis nota Duillij Rostra navium ære firmabantur. Ovidius:

Iussit & æratas impleri Remige puppes.

49. CONSITA.] Alterum alteri proximum dicit. Conserere, jungere. Papinius, lib. II. Theb.

Ponè gravis curvas perstrinxit lancea costas.
Exit & in fratrem, cognataq; pectora telo Conserit.

49. JUGIS IMMANIBUS.] Aliter dicimus, qui vidimus. Altiora tamen fuere olim ob rudera quæ nunc.

50. MANU.] Opere humano. Alibi nos. Vide & virum doctum ad Artemidorum.

51. SPOLIISQUE MICANTES INNUMERIS ARCUS.] Nota res, numerumque habes, qui tum fuit, apud Publium Victorem.

51. ACIES STUPET IGNE METALLI.] Fulgore aureorũ gemmatorumq; monumentorum. De Julij Cæsaris Manilius, versibus corruptissimis, Lib V.

Hinc Augusta nitent sacratis munera Templis,
Et Mithradateos vultus induta tropæa
Aurea, Phœbeu certantia lumina flammis,
** Gemmarumq; Iuli radiantes Lucibus ignes,*
Hinc Pompeja manent veteris monumenta triumfi.
** Et quod erat regnum pelagus fuit, una malorum*
Non extincta lues, semperq; recentia flammis.

Emaculandum arbitror. *Germanum Iuli radiantes cultibus ignes.* Spolia dicit Germanorum, Divi Julij monumenta ornãtia. *Ignes,* vt hic, aurata arma, tela splendẽtia, Clypei &c. *Hinc Pompeja manent trini monumenta triumfi.* Laudat occultè Clementiam Cæsaris non abolitis Pompei decoribus, *Trini veteri* charactere & correptione veteris scripturæ facilis commutatio. *Tres triumfi* Pompei etiam pueris non ignoti. Vel & *Celeris.* Sed illud magis placent. Porrò. *Vt quod erat pelagus fuit Piraticum* bellum dicit, quod instar Regni alicujus in provinciam redigendi mari Pompejum occupavit. Ut. ubi, quo tempore. Deinde scribe *semperq; recentia flammans* serpens de loco in locum, ut lues in corpore humano, ægris confectis membra recentia inficiens. Florus de eadem re. lib. III. cap. VI. *Pompejus dispersam toto mari pestẽ, semel & in perpetuum vplena*

volens exstinguere, divino quodam apparatu aggressus est. Cætera vide ibi & in Historicis.

52. TREPIDANS OBTUNDITUR.] Aciem oculorum trepidare, celebris locutio. Auro autem strata erant tecta, auro fulgebant parietes. Ut de Capitolio Seneca Pater: *Nudi stetere colles; inter hæc tam effusa mœnia nihil est humilis casa nobilius Fastigiatu supra tectis auro puro fulgens prælucet Capitolium. Potes objurgare Romanos, quod cum humilitatem suam obscurare possent, ostendunt.* Scribe: *nihil est Romuli casa n.* Ne in sono inertia sit. de ea casa nos Advers. Lib. XXI. cap. IV.

54. PRIMIS MIRATUS IN ANNIS.] Ait puero etiam Honorio placuisse Occidentis Imperium, ob Sedem veram principum, Romanum Palatium, idque à Patre exorasse. Quinquennis Honorius cum Patre urbem vidit, ingressus die Iduum Juniarum, Timasio & Promoto Coss. Uti diligenter adnotat Idatius. Quindecim inde anni elapsi erant ad istum Consulatum. Viginti enim præter propter natus erat Honorius hæc scribente Claudiano.

56 MERUIT FELICIUS.] Agere videlicet, quod ἀπὸ κοινοῦ huc respicit de sequente versu. Fuit Romæ Theodosius ab Idibus Junij, ut de Idatio modo notavimus, ad Calendas Septembris. Marcellinus Comes: *Timasio & Promoto Consulibus Theodosius Imperator cum filio Honorio Romam mense Iunio introiuit, Congiarium populo R. tribuit, urbeque egressus est Cal. Septembris.* Quam populariter ibi fuerit docuere ex Pacato jam alij. Fuit denuò Romæ, Eugenio exstincto, cum Idola etiam subverterit, ut notat Zosimus, lib V.

58. MELIORIBUS EXEMPLIS.] Priorum Principum: cumprimis Trajani: cui similem istum per omnia facit Victorinus. De Trajani civilitate PLinius Panegyrico.

59. CIVEM GERERET.] Victorinus multis, ut & uno loco B. Ambrosius.

60. ALTERNOS CUM PLEBE JOCOS.] Communem omnibus indidem dicit Victorinus. Sic & Stiliconem laudat noster lib. II. Laudum.

> *pura sed Libertate loquendi.*
> *Seria quinque jocis, nulla formidine, miscet.*

61. PATRITIASQUE DOMOS.] Summa laus Principis etiam Nobilitati Romanæ potuisse placere, proximæ nimirum Spiritu Imperij habenis. Non intellexerunt qui commutarunt.

61. PRIVATAQUE PASSIM] Vide extremum Pacati Panegyricum.

62. DEPOSITO FASTV.] Solo se habitu differre putans, ut Victorinus loquitur. Marcus Antoninus Imp. pulcrè, *abominatus fastum in Alexandro, Philippo, Demetrio, quippè qui Naturam & semet agnoscere noluerint.* Tragico tantum fastu omnia terrentes, quem pulcrè σεμνοτυφίαν vocat, lib. IX. Multis eosdem aliosq; tyrannos irridet eadem propter Lucianus, Omnium gentilium ingeniosissimus scriptor.

63. PVBLICVS HINC ARDESCIT AMOR.] Verum, nihil pariter amorem facere Principi, quam cum popularem se affabilemque reddit subditis. Hoc in Antonino commendat Herodianus, lib. I. Cor. Nepos in Attico: *Athenis sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur; quo factum est ut huic omnes honores. quos possent, publicè haberent.* PLinius Panegyrico: *Non enim de Tyranno, sed de ciue, non de Domino, sed de parente, loquimur. Vnum ille se ex nobis, & hoc magis excellit atq; eminet quod unum ex nobis putat.*

64. REGALE CVLMEN.] Quod eo solo augere potest Princeps, si se ipse demittat; non efferat, securus scilicet magnitudinis suæ, cum fortuna ejus nulla re certius absit quam ab humilitate aut vilitate coacta, ut scite demonstrat PLinius Panegyrico. *Vide* Dionem, Synesium, de Regno. Isocratem, Agapetum. Oratores alios Præceptis principum. Quæ vel laudando ipsos, vel bonos mores suadendo, proponere solent. *Culmen*, summa dignitas

Am-

Ammianus, lib. XIV. *ad Principale culmen insperato cultu provectus.* Lucanus, libro VIII.

Illum summo de culmine rerū Morte petit.

Sidonius:

Suscipit hunc Reducem duplicati culmen honoris.

65. DIADEMATE NEC DUM CINGEBARE.] Quod factum rebellante demum Eugenio, Tertio Consulatu Theodosij. Variāt scriptores, quamlibet in Consulem hunc conveniant. Idatius enim Eugenium ante eum Cons. occisum ponit, Marcellinus post. Arcadio III. & Honorio. II. Coss. Sed Idatius, ut sæpè solet id genus, semel cepti & peracti belli Historiam ponit, securus medij temporis. Quod notandum ne in notandis erroribus quis erret.

66. SOCIUM SUMEBAT HONORUM.] Induxit enim triumphans secum urbi, & Congiarium cum eo populo dedit. Vide Chronologos, qui Indicibus suis hoc tempore orsi omnia compleverūt, ea propter damno ingenti perculsis veris cordatisq; Historiarum conditoribus.

67. PURPUREO FOTUM GREMIO.] Tertio Consulatu.

puerūq; severi
Certavere senes, cum tu genitoris amico
Exceptus gremio, mediam veherere per Urbem.
Velaretq; pios communis Laurea currus.

67. PARVUMQUE TRIUMPHIS INDUIT.] Ut puerum, viribus nondum suis utentem similitudine à vestiendo. Pariter Petronius, lectione perperam mutata. *Parentes, inquit de Eloquentia verba faciens, objurgatione digni sunt, qui ad vota properant, cruda adhuc studia in forum propellunt, & Eloquentiam, qua nihil majus esse confitentur, pueris induunt adhuc nascentibus.* Vide ad initium superioris Panegyrici.

68. PRÆLUDERE.] Exercitando velut animo ad capiendam dignitatē. Maro Culice:

Omnis ut historia præludens consonet ordo.

Papinius, Achilleide. I. ad Domitianum. *Magnusq; tibi præludat Achilles.* Noster Secunda Stiliconiar. *promissam sobolem, speratamq; mundo Pignora præluſi.* Claudianus Mamertus lib. I. cap. VI. *Angelorum statum superbus orator incesseris, & Gabrielem tibi, quasi quoddam Linguæ præludium deligis, declamans.* Consulari dignitati fataliter destinari homines jam ab ipsa nativitati sæpius noster dixit. Et ita de puero Stilicone, alibi.

fastuq; loqui jam digna futuris.

70. PERSARUM PROCERES.] Patia de Stilicone primævo *stupuere severi*

Parthorum Proceres, & plebs faretrata videndi
Flagravit studio. Imitatur in ANthemio Sidonius.

71. TIARAM SUBMISERE.] Vide notata Panegyrico superiore: doctis ad Ammianum, ubi errore citantur hæc ex Quarto Honorij Consulatu.

73. DITANDAS AD DONA TRIBUS.] Congiarium innuit, quod post victoriam de Maximo & Victore Populo Romano præsens dedit, ob auspicia puto filij. Theodosius. Idatius: *Timasio & Promoto Coss. introivit Theodosius Augustus Urbem Romam, cum Honorio, filio suo, die Iduum Iuniarum, & dedit congiarium Romanis.*

74. DELUBRA SENATUS.] Senatus non poterat convocari nisi in locum consecratum. Poterat ergo templis omnibus, Vestæ solo excepto, quod nec consecrabatur, eo fine. Servius Aen. VII. *Augusta mœnia. Augurio consecrata. Et nisi in augusto loco consiliū Senatus habere non poterat. Unde Templum Vestæ non fuit augurio consecratum, ne illuc veniret Senatus, ubi erant Virgines. Ad atrium sanè Vestæ conveniebatur, quod fuerat à templo remotum.* Eruditè itaq; hic Claudianus.

75. GAUDENS OFFERRE FAVORI.] Commendare Populo, quod solebāt Principes præ-

præstare Liberis suis. Suetonius Augusto cap. LVI. *Numquam filios suos populo commendauit, quin adjiceret: si merebuntur.* Ita de Marco Moriente Capitolinus: *Cum ab eo quæreretur, cui filium commendaret, ille respondit: vobis, si dignus fuerit, & Dijs immortalibus.* Exempla parent plurima.

76. IMPERIO ASSUESCERET.] Ut rei gravissimæ & difficilimæ. Ingens enim bellua Imperium, ut Tiberius Imperator dicebat. Virgilius, lib. VIII.

sub te tolerare magistro
Militiam, & graue Martis opus, tua cernere bella
Adsuescat.

77. CONCRETA RADICE.] Tecum velut crescentem radicem agens. Pertinent huc notata ad I. Stilicon. V. CCI Variant libri in conferta concerta Noster. *cumcreta* Nihil mutari debere certum est.

78. INOLEVIT.] Elegans sanè & locutio & verbum, quod Linguę aliæ vix est ut exprimant, ab stirpibus aut frugibus. Virgilius Georg. II.

aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inolescere Libro.

Ubi συμφύειν, *concrescere*, exponit Servius. Pulcrè vim ostendit B. Cyprianus Dictione ad Donatum, quæ Epistola nunc est. II. *qui possibilis est tanta conuersio, ut repentè ac perniciter exsuatur, quod vel genuinum situ materia naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inoleuit.* Sic iste de Animo Honorij.

79. ROMA.] Mirificum studium in Vrbem vatis. *Vtiq; ex illis unius qui clamabant neglectas Ceremonias priscas tot mala Reipublicæ afferre;* contrà quos scribunt Arnobius, Augustinus, Orosius.

80. TECUM CREVIT AMOR.] Non adeo tamen, quin Ravennæ considere præferret.

81. REVERSUM.] Reduxit enim Constantinopolim Honorius, vt eodem loco Principem scilicet faceret quo fecerat fratrem Arcadium. Unde reversus est patre Mediolani jam ægrescente, vt notatum est supra.

82. EVALUIT.] Licet omnibus viribus adnisus. Papinius, lib. VI. *cœptu non eualuere potiri Frustrata breuitate manus.* Lucanus, lib. IV.

Iamq; Pyrenæa, quas numquam soluere Titan
Eualuit, fluxere niues.

82. NUTRITOR.] Educabatur enim ibi Regia soboles. Ad blanditias pertinet vox. Alibi. *Apollinei nemoris nutritor Orontes.*

83. OPTARE TIBI.] Id agit quod alias semper, ubi datur copia. Honorium ut præferat Arcadio. Electio vero partis juniori natorum etiam nostris moribus datur.

84. SORTEMQUE PARATAM.] Paratos servire populos, Orientem dicit & Asiā, vel fœminis parere suetos, ut superiore Panegyrico dictum. *Paratus*, facilis acquiri. Petronius:

Nolo, quod cupio, statim tenere,
Nec Victoria mi placet parata.

85. VOLENTES ASSYRIOS.] Alibi *Assyriam, rexit quam fœmina, gentem.* Tanta Romæ in hoc scriptore reverentia, vt patriam etiam, Aegyptum, tantus Philosophus, postponat.

87. MEA ROMA.] Virtutis vox. Majus enim hic discrimen. Libro superiore Romani qui cuncta diu rexere, regendi. Contemnit præ isto Arcadium cum omni regno suo.

88. FORTUNA NOVUM MOLITA TYRANNUM.] Eugenium dici clarum, quo dejecto Victoria Patris Imperatorem Occidenti induxit Honorium. Quod ut eâ gloria fieret, Fortunam ait molitam Tyrannidem Eugenianam. Sanè periculosissimam Theodosiano Imperio, ob strenuissimum temporū eorum Ducem, Arbogastem: quem constat divino favore, singularique felicitate superatum.

89. QVÆ-

89. QUÆREBAT.] Magno scilicet labore. Petronius : *Quicquid quæritur optimum videtur.*

90. VELOX ACCITUS AB AULA.] Tot Provinciarum celerem transitum, laudat & III. Conf.

Nec mora, Bistonijs alacer consurgis ab oris,
Impauido vultu linquis Rhadopeja saxa. &c.

Qualis strenuitas nec in Stilicone tacenda visa. Vide Quartum Laudum. V. CCCXXIV.

91. RECEPTAM.] Quam jam tenuerant Maximus & Eugenius.

93. SERENA COMES.] Regiam mulierem patronam Claudiano singularem fuisse indicant multa ejus loca. Ut Principibus regendis affuerit, ut à marito extremum dissenserit, narrat non paucis Zosimus, cujus fides ipsis contradictionibus non est ubiq; tuta.

95. GENERUMQUE SIBI.] Callidam fœminam non dubito jam dum id egisse. Artes habet Zosimus.

95. SENIORE.] Errant tamen qui vitam ejus vltrà annum. L. protendunt: Inter quos non vnus est Græcorum Ecclesiæ Historicorum.

96. REPETENTE.] Inde enim vehisse Principes videri volunt. Notum illud celebratissimum. ἐκ Διὸς βασιλεῖς. Manilius de Cæsare: *Ille etiam cœlo genitus, cœloq; receptus.* Horatius, de Augusto: *Serus in cœlum redeas.* Ita magna vis aliorum.

98. SCEPTRIS PATRVI.] Fratre enim Theodosij nata erat Serena. Vide ejus Laudes.

99. DOMVS.] Stiliconia, isti Regia agnata. Illico autem mortuus Theodosius, Honorio Mediolanum appellente. Socrates, lib. V. cap. XXV.

Φθάσαντος δὲ τοῦ υἱοῦ ἐν τῷ Μεδιολάνῳ ἀνερρώσθη τῆς νόσου, καὶ πρὸ ἀρίστου μὲν ἐθεώρει, μετὰ τὸ ἄριστον ἐξαίφνης διετέθη κακῶς. νυκτὸς δὲ ἐπιγενομένης ἐτελεύτησεν.

100. FELIX ILLE PARENS.] Sane bona indoles Honorij, quem malitiæ nemo umquam Patrum felicitas, Liberorum Splendor. Vide Commentaria nostra ad Musæum.

102 LÆTVS AB ÆTHERE CERNIT.] Alibi idem eloquentissima oratione. III. Conf.

O Decus æthereum, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus natali gurgite lassum
Excipit, & notis Hispania proluit undis.
Fortunate parens: primos cum detegis ortus
Adspicis Arcadium: Cum te proclinior urges
Occiduum visus remoratur Honorius ignem.

103. SE FACTIS CREVISSE TVIS.] Virtus Liberorum, gloria parentum. Menandri scitum nobile, parenti non obtingere majorem voluptatem posse, quam Prudentem & Temperantem ex se genitum videre filium, apud Stobæum. Serm LXXIII.

105. ALARICVM BARBARA PEVCE NVTRIERAT.] Secundæ post Amalos nobilitatis hominem, cujus res compendio, sed omnino falsis plurimis, narrat Jornandes Peucenos peculiares fuisse populos notatum suprà.

106. SÆPE SPREVERE PROFANA MENTE] Profana mente, quia exstabat Regis ipsorum Athanarici vox, cum Theodosij accitu Constantinopolim vidisset: Deus, inquit, sine dubio terrenus est Imperator, & quisquis adversus eum manum moverit, ipse sui sanguinis reus existit. Scriptore Jornande, cap. XXVIII. In Contemtum Barbarorum venisse eum principem, ob luxum, cui rebus pacatioribus se immerserit, scribit Zosimus. Jornandes contrà Ingenio, Virtute, Consilio, clarum Principem Gothis insigni Timori fuisse, perque morbum ejus redditam repugnandi audaciam. Isti majorem fidem omnes alia historia facit.

107. HEBRI CLAVSIT AQVIS.] Præ-

cepta scilicet non ultra secutus. Nihil mutandum. Quatuor Belgæ Libri *venientem finibus alter Noster non variat*, cui & adsentimur. Belgis illis adsentiuntur Betiniani, & Camers. Sensus possit esse Theodosium Thracia venientem ab Alarico interclusum. Sed minuit hæc Lectio gloriam, & nautea est præ altera.

109. AVXILIIS AD PROXIMA BELLA NEGATIS.] Gildonem dicit, qui secessit à Theodosio negatione auxilij. Ipse ille Princeps, in Bello Gildonico. V. CCXLII.

dubio stabant Romana sub ictu:
Auxilio venere Getæ, venere Geloni,
Solus at hic, non puppe data, non milite misso,
Subsedit, fluit ante fide. Proxima bella, jam imminentia.

110. ABJVRATA.] Contrà fidem sacramento datam sibi vindicata. *Abjurare* rem est sibi creditam negare, contraq; fidem retentam usurpare. Virgilius, libro VIII. de Spolijs Caci.

Abstractæq; boues, abjurataq; rapina,
Cœlo ostenduntur.

Servius: *Abjurare est rem creditam perjurio negare.* Sed hoc isti loco non congruit. Vnde modo abjuratas rapinas contrà jus retentas intelligimus. Vtrumque convenit loco isti Claudiani. Cicero. I. ad Atticum. Epist. VI. *Tulliola, delicia nostra, tuum munusculum flagitat, meq;, ut sponsorem, appellat. Mihi abjurare certius est quam dependere.* Papinius, libro VI.

narrabat seruatum fraude parentem
Insontesq; manus: en quam ferale putemus
Abjurasse sacrum, & Lemni gentilibus unam
Immunem Furijs.

Errat eo loco Lutatius. *Vtiq; enim juraveran illæ egregiæ mulieres occisuras*, & iam occiso parentes. Isidorus, Origin. lib. V. cap. XXVI *Infitiatio est negatio debitæ rei, cum à creditor reposcitur. Item & abjuratio, id est rei credit abnegatio. Deierare videtur pariter usurpatum.* Philoxenus Glossario: ἀπόμνυμι, *deiuro.* Aliud Glossarium; *abjurat & perjurat.* ἐπιορκεῖ, ἀπόμνυται.

111. MERITAM REPETENS NON IMMEMOR.] Amolitur à Theodosio mollitiem non vindicatarum injuriarum, cum à morte etiam memorem puniendorum criminum facit. Iracundiam in eo promtiorem, sed quę modico tempore flecteretur, agnoscit Victorinus. Cujus tamen præter unicum exemplum exstare non memini. Sanè Ambrosius testatur cum castigatione alicujus opus esset, inclementius exordium portendisse clementissimum finem. Verba ejus, omni ævo memorabilissima, adscribam: *Beneficium se putabat accepisse Augustæ memoriæ Theodosius, cum rogaretur ignoscere. Et tunc propior erat venia, cum fuisset commotio major iracundiæ. Prærogativa ignoscendi erat indignatum fuisse, & optabatur in eo quod in aliis timebatur, ut irasceretur. Hoc erat remedium reorum, quod cum haberet supra omnes potestatem, quasi parēs expostulare malebat, quam quasi judex punire. Sæpè trementes vidimus quos objurgabat. & cōvictos sceleris, cum desperassent, solutos crimine. Vincere enim volebant non plectere. Aequitatis judex non pœnæ arbiter: qui numquam veniam confitenti negaret. Aut si quid esset, quod occulta conscientia inuolueret, Deo seruabat. Hanc vocem ejus homines magis quam pœnam timebant, quod tanta Imperatorem ageret verecundia, ut mallet sibi homines religione quam timore adstringere.* Ab omni junctim virtute commendare eumdem voluit Procopius, cum ἄνδρα δίκαιον ἐν τοῖς μάλιστα dixit, initio Vandalicor.

112. SVPPLICIIS FRVITVR.] Punientibus scelera: sine quibus punitis nequaquam animum potest componere Regia indoles. Alioquin multum abest ut in suppliciis exigendis Voluptatem animo Principis permittat noster; Quin alibi idem non semel ingerit.

pœnis

pœnis hominum vel sanguine pasci
Turpe ferumque putes.

112. VLTORI.] Scelerum, spretarumq; Imperii Legum.

113. ENSE THYESTIADÆ.] Affert nunc Heroum Priscorum facta, quæ omnia de more premit, ut Honoriana emineant. Velut omnes Panegyristæ Rhetoresque & Oratores alii. Libanius, Themistius, Julianus, Mamertinus, Plinius, Pacatus, Sidonius, Ennodius.

114. MIXTVM NEFAS.] Fabulæ, Orestis vel de Cothurno notissimæ.

114. PIETATE.] Ἀρχαϊσμός. Pietati enim dicendum erat. Lucillius.

Esuriente Leoni ex ore exsculpere prædam.

Vbertim ad Appuleium.

114. DVBITANDA.] Dubia inter Laudem & Vituperium.

115. PAVIT] Refecit; Petronius.

& mihi cordi
Quippe cremare viros, & sanguine pascere Luxum.

Inscriptio Epigrammatis Ennodiani. LXI. *De quodam veteri inimico stulto, & benè pascente.* In ipso carmine, *Pastor delicati victus prabitor*

Prandia lauta paras, sed lingua sordibus hares.
Si desis pastor, fercula concilies.

Absentia nimirum tua conciliet epulis saporem, qui inepte stultus sis. Pariter Epigram. LXIV. De eo, qui ut amicos ejus ad se tolleret, pascebat. Epigramm. XXVI. De eo qui numquam nisi in depositione filii pavit. Ipse, Epigramm. XXVII.

Numquam stante domo pascit, mihi credite, tantos
Qui tumulos natis, & mensas complet amicis.

De Augusti crudelitate in cives, notæ historiæ. Vide Suetonium cap. XXVII. Qui proscriptiones & Lepido acerbius exegisse autumat. Appianum, Civilium IV.

117. FALSA PII PRÆCONIA SVMSIT.] Evolvas accurate res gestas, vix reperies crudeliorem Augusto Principem, monstra modo & belluas comparationi eximas. Pium, dicat ob vindicatam necem Cæsaris. Vt suprà hoc Libro.

Patre pio monstrante petis.

Pius enim Theodosius in vindicanda nece Gratiani, quam si inultam voluisset transmittere, nullis conflictibus aut periculo contra Maximum opus habuisset. Eam rem nemo non Christianorum Scriptorum Pietati ejus adscribit. Zosimus vero, ne in exoso Capite tantam virtutem agnosceret, Amore Gallæ factum nugatur, quam videlicet instar juvenculi alicujus, aut de cathedra Rhetorculorum deperierit Theodosius, potiri autem non potuerit, nisi Gratiani cædem ulturum sponderet. Scita nempe fabula. Ista nostri æmulatur Gunterus, scriptor suo ævo suaq; gente mirabili.

116. CAVSSA PATRIS.] Ius. Pats. Lucanus. *Victrix caussa diis placuit, sed victa Catoni.*

119. RERVM.] Romani Imperii. Ennius de Fabio Maximo.

Vnus qui nobis cunctando restituit rem.

Virgilius de Romanis.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

120. DVPLICAT LAVROS.] Laudes geminat. Sic *duplex Diadema* à Musis & Marte, apud Ausonium. Epigramm. I. *Libertatem orbi redditam dicit*, quia pristino nitori restitutam videri vult ab Honorio Romam. Quæ paullo post tamen Gothis cessit.

122. EGIT.] Velut in triumphum. Merito autem de se hoc magnus scriptor sibi pollicetur, per eum enim Theodosium laudat, Rufinum & Eutropium vituperat omne ævum.

124. APVD SOCERVM.] In Castris aut Contubernio Stiliconis. Patet hinc Bellum Gildonicum ad res Stiliconis pertinere; & merito nos eis junximus hac recensione.

125. MVSIS.] Cantu Musico. Papinius:

Et minor in leges iret gener, & Cato castris. Id est cum ipso illo suo exercitu, qualis armatus contra Cæsarem stetit.

126. EXORDIA.] Cantus ipsos. Columella, Præfat lib. X. *Cultus hortorum sicut instituenam, prosa orationa prioribus* (Legendum Poeticis) *subnectetur exordiis.*

126. SACRA.] Mysteria velut. Persius Prologo ad *Sacra vatum carmem affero nostrum* Hoc est Sacraria, veneranda loca, mysteria. Ovidius lib. II. de Ponto:

Sunt tamen inter se communia sacra Poetis,
Diversum quamvis quisq; sequamur iter.

Collapsis rebus Henricus Mediolanensis, lib. I. de Controversia Hominis & Fortunæ.

Sumite thesauro de paupere dona Camœna,
In sacra nam carmen confero vestra meum.

Errat prolixè in loco Persii Laurentius Ramiresius, Pentacontarcho, cap. VI.

127. PATRATIS BELLIS.] Confectis. Sallustius: *Loca arida atque vasta esse cognoverat, tamen spe patrandi belli, si ejus oppidi potitus foret, omnes asperitates super vadere nititur.* Item: *Qua postquam gloriosa modo neque patrandi belli esse cognovit, statuit singulas urbes circumvenire.* Claudianus, Bello Gildonico.

Bellumque negavit
Per famuli patrare nefas.

Est enim patratio effectus rei, unde Patres, sobole perfecta. Vide ad Gratium.

128. TENUATUS FUNERE CAMPI.] Sane vero. Vide Prudentium suprà initio hujus Panegyrici productum. Mirum obticuisse planè de hoc conflictu Zosimum.

128. CONCESSAQUE SIBI.] Et hoc verum Alaricum cum suis Gothis sæpe potuisse deleri à Stilicone, sed dimissum esse, vide Orosium, lib. VII. cap. XXXVII & XXXVIII. Qui adeo verum scivit, ut perfidiam etiam hinc Stiliconi imputet.

130. OMNIBUS UNA DIREPTIS OPIBUS.] Quas tricennio toto congesserat. Alibi.

unoque die Romana rependit
Quicquid ter denis, acies, amisimus annis

Prudentius multis, altero in Symmachum, versibus initio hujus libri productis. Contrarium prodit, non Historicus magis quam Patronus Gothorum Jornandes; cujus quanta sit ratio habenda isthic, inde liquidum, quod continuo ab hac pugna Romam cepisse Alaricum, uno scilicet protelo, dicat: quæ, confessione omnium, post obitum demum Stiliconis Gotho cessit toto Septennio à conflictu Pollentino. Sed hoc genus pleraque susq; deque habet ut propositum neat.

132. RETEXIT ITER.] Remetitur, velut iisdem vestigiis. Virgilius, lib. XII.

Quinque orbes explent cursu, totidemque retexunt.

C. Matius ad Ciceronem lib. XI. Epist XXVIII. *An quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possem, id nunc ætate præcipitata mutem aut retexam? Est enim à textrina* similitudo. *Scripta retexere.* Horatio lib. II. Sat. III.

132. PIRATICA PUPPIS.] Similitudo appositissima. Græco cuidam scriptori par.

134. PRÆDAM DE MORE PUTAT.] An ergo illi tam experti rerum maritimarum, ut sunt omnes piratæ, non agnoverint bellicam triremem? Puto veriorem scripturam à nostro Libro servatam. De *more parat* Cæcus enim ardor vires suas non æstimat, prædam solam inhiat, illuc velis remisque incumbit.

135. BELLATRICEMQUE TRIREMEM.] Verba exprimunt molem navigii, non facile mobilem scilicet, tricosis istis syllabis. Talis non unus in hoc scriptore.

137. SCISSIS VELORUM DEBILIS ALIS.] Similitudine dicta à volucri aliqua. Horat. *me dimisere Philippi Accisis humilem pennis* Navium pennæ vela. Hesiodus lib. II.

Ἔργων.

Ἔργων. τηὸς πέρι ποιλοπόρσιο.
Cassiodorus lib.V.Epist.XVII. *Nunc prædictis rebus armamenta procura, vela præcipuè, alas navium facientia, linum volatile, quidam spiritus currentium, prænuntia mercium, auxilia quieta nautarum.*

138. ANTENNIS SAUCIA FRACTIS.] De tali in tempestate exstat Fragmentum Alcæi, non in jucundum, tabula de naufraga triremi: sic fortè componenda.

τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται
τὸ δ' ἔνθεν, ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσον
ναΐ
φορήμεθα σὺν μελαίνα
χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ, καλὰν
πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἰστοπέδαν ἔχει,
λαῖφος δὲ πὰν ἄδηλον ἤδη.
Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό

Tamen disjunctim scripta vel metri ratio suadet. Allegoricè etiam, non de maritima tempestate, ut prodit Heraclides Ponticus, qui producit.

140. PROFUNDO.] Mari. Pariter βυθὸς Græcis. Alciphron, lib.I. Epist.III.

οἷς εἰ καὶ μηδὲν μέγα παρέχειν δι' ἀχρηματίαν ἔχομεν, τὰ δὲ ἔξομεν καὶ χαριούμεθα τὸ τὰς τρικυμίας, καὶ τοὺς ἐκ βυθοῦ κινδύνους ἀγνοοῦσι.

141. AB URBE MINAS.] Vide finem lib.I. de Bello Getico: Omnia enim agit ut illum suum versum faciat oraculum:

Discite vesanæ Romam non temnere gentes.

142. PRONA FVIT.] Ingressu videlicet Italia.

144. CLAVSA PVTAT SIBI CVNCTA PAVOR.] Omnia angusta sunt metuenti exitum. Timoris enim id ingenium est, ut cladem clade anticipet, & imminentis vim fati accersat pusillanimitate, ut Diogenes ait, apud Stobæum, Sermone VI. Timidum contra seipsum arma gestare Socrates ait apud eundem, Serm.II. Ennio pavor pectore omnem expectorat Sapientiam. Variant libri, sed ut operæ non sit eos attendere.

139. LVDIBRIVM PELAGI.] Lucanus, lib.VIII.

hausto per vulnera fluctu
Ludibrium pelagi,

Horatius ad Navim.

Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit, tu nisi ventis
Debes Ludibrium, cave.

Tale navigium descriptum non sine lævo quodam acumine. Fortunato, præfat. Martini.

148 PATER ERIDANVS.] Vide Jornandem Geticis, cap.XXIX.

150. ROMANA QUIES.] Tuta vita sub Imperio Romano. Vrbs enim hæc humanum genus in gremium maternum coegit. Noster III. Stilicon. Rutilius ad eam.

Legiferis mundum complexa triumfis
Fœdere communi vivere cuncta facis.
Fecisti patriam diversis gentibus unam,
Profuit injustis te dominante capi.
Dumque offers victis proprii consortia juris
Vrbem fecisti quæ prius Orbis erat.

Hæc est Romana quies, dixisses humanam, si per ambitionem Romanam potuisses.

151. AD PRISCOS PECVDVM.] Qualis fingitur humana vita sub Saturno. Describitur initio III. de Raptu. Martialis sub Saturno piam quietem nullumque laborem agnoscit, lib.XII. Ep.LXIII.

152. SECVM.] Intra se solum. Maro. Et sola in sicca secum spatiatur arena.

153. RESOLVTA COMAM.] Vt pingi Heroinæ solent, cum maximè formosæ videri volunt, præcipuè nudæ. Ovidius, libro IX.

Nymfe ritu succincta Dianæ
Vna ministrarum, fusis utrimque capillis
Incessit

153. COMPLEXAQUE PATREM.] Velut rei gratæ nuntia. De Tyberi patre Panegyrico Probini & Olybrii. Flumina notum ad quid Poetæ usurpent.

154. OVAN-

154. OVANTEM.] Constat tamen moderata admodum postulata ejus fuisse, cum Italiam intraret. Et in plerisque omnibus hujus Regis rebus agnoscas mitem animi alacritatem, virtutemque minimè sanguinariam. Lege Jornandem, alios.

156. MANUM.] Manipulum velut unum, qui tantus modo, tot spoliis dives, tot provinciis terrori erat exercitus. Malè mutant.

157. TANTA EX GENTE.] Tanto militum populo. Gens, militare agmen hodieque notat omnibus Idiotismis Latina Lingua oriundis.

158. BREVES.] Minutas, parvas. Hinc Breviari, in compendium velut, minoremque numerum redigi. Tertullianus, cap. VIII. Contrà Judæos: LXX. *hebdomadæ breviatæ sunt super plebem tuam.* *Breviarium, Epitome.* Cyrillus in Glossario.

158. MÆSTA FRONTE.] Austerus senex contraxerat frontem rebus non succedentibus. Luctibus fluminum Regionum fata, gaudiis prosperitatem, sæpè Poetæ indicant.

159. CHORIS.] In quibus perennibus vivere Nymfæ finguntur, ut mortali scilicet conditione majores. Chorus, non minima pars Amatoriæ & Poeticæ felicitatis, ut mille locis apud medullam Græcæ suavitatis, Anacreontem; quæ vulgaribus ingeniis tractari maximè aversatur.

159. REDDE.] Restitue. Horatius: Redditum Cyri solio Phraaten. Picturæ fluviorum corporæ notæ. Sunt tamen & sine his. Vt in nummo Drusi argenteo Rhenus.

160. EXTVLIT.] Effigiatio in Tiberino alibi proposita.

161. AUREA.] Electrifer fluvius, dignus aureis cornibus Metallum quidem ipsum tantæ dignationis apud Poetas, ut nomina ipsa ex eo fecerint. Sorores Phaetontis, ipso peremto mutatas in Electriferas arbores, notissimæ fabulæ. Eridanus quanto pretio flumina rex habitus, notatum supra, plenæque Græcæ fictiones.

163. ELECTRA.] Padum nobilitantia, in omni arborum genere. De Alnis Alibi.

> *Et Padus electriferis Admodulctur alnis.*

De Populis alii. Higin. CLIV.

165. PALLA TEGIT.] Vt Tiberino, Consulatu Probini. Sidonius de Eodem: *Pectus palla tegit, quam noverat Ilia conjux.* Pallam virilem etiam esse vestem notamus non paucis ad Papinium, hoc absoluto, auctorem reponendum. Muliebre alioquin ingerunt multa loca PLauti. Prælongam indicat Martialis, si pallia tamen idem genus, lib. IX. Epig. CV.

> *Fascia te, tunicaq;, obscuraque pallia velant,*
> *At mihi nuda satis nulla puella placet.*

Qui meretriculas, contra matronatum morem, brevioribus palliolis usas indicat, l. Eod. Epigr. XXXIII.

> *Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur.*

Matronarum tamen & ipsa palliola, Tunicis videlicet juncta. Aurelianus Imp. Breviculo Munerum Nuptialium Bonoso & Hunilæ missorum: *Tunicas palliolatas hyacinthinas subsericas, tunicam auro clavatam, subsericam librilem unam. Interulas dilores duos, & reliqua quæ matronæ conveniunt.* Excidit numeris prioribus his verbis apud Vopiscum. Etiam *Palliolum* meretricius habitus Juvenali, de Dorica puella, planè nudula. Sat. III.

> *Dorida nullo cultam palliolo.*

Capitis tegmen palliolū, Festo in *Rica.* Quod tamen in Martiali minus rectè capere doctissimos viros puto. Palliolata enim, quo facile rejecto amictu ostendat nudum corpus Hieronymus Epist. operitur *quod fœdum est, aperitur quod formosum: Orispanti cingulo angustum pectus arctatur, capilli in frontem vel in aures defluunt, palliolum interdum cadit, ut candidos nudet humeros, &c.*

165. LATOS HVMERIS.] *Heroum*, fortiumq; virorum habitu. Lucanus, lib. I.

Et Sa-

Et Salius lato portans ancilia collo.
Virgilius, lib. IX.

Portam vi multa converso cardine torquet. Obnixus latis humeris

165. CURRUQUE PATERNO.] Alludit verba Epitaphii in Ovidio:

Hic situs est Phaeton, currus auriga paterni,
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

166. INCENDIT.] Flammis ipsis velut repræsentatis. Pariter in veste Proserpinæ. II. Raptus.

Caeruleusq; sinus, roseis radiatur alumnis.

167. FVLTAQUE SVB GREMIO.] Gremio subfulta. In eum enim inclinans lævo gremio pingebatur fluvius. Alii Libri *Fulvaque* Vt auream dixerit. Nihil mutem.

167. CÆLATIS NOBILIS ASTRIS.] Spheram cœlestium corporum urnæ incælatam dicit. Allusione ejus inter sidera asterismi. Quem Nilo tamen aliis datum docet Higinus, Astronomico.

169. ARGUMENTA DOLORIS.] Secundo de Raptu. *doloris Carpit signa sui* Solem ait omnem Phaetontis fabulam exscripsisse cælo, quarum perbonarum est bonus iste etiam corniger.

170 SENEM PLUMIS.] Cygnum. Nota fabula. De Sene Cygno Maro:

Dum canit, & mœstum Musa solatur amorem,
Canentem molli pluma duxisse senectam.

171. VULNERA LAVIT.] Ovidius, lib. II. At *Phaeton rutilos flamma populante capillos Labitur in praeceps. Quem procul à patria diverso maximus orbe Eripit Eridanus, fumantiaque abluit ora.* Nonnus de tota re pulcrè, lib. XXXVII.

Ζεὺς ὃ πατὴρ Φαέθοντα κατεπρήνιξε κεραυνῷ,
ὑψόθεν αὐτοκύλιστον ὑπὲρ ῥόον Ἠριδανοῖο,
Καὶ ποταμὸς πνείοντα ἀνήλυθεν εἰς πόλιν ἄστρων,
Ζηνὸς ἐπαινήσαντος, ἐν ἀστερόεντι δ' ὃ κύκλῳ
Ἠριδανοῦ πυρόεντος ἑλίσσεται ἀγκύλον ὕδωρ,
Γνωτὴ δ' ὠκυμόροιο δεδουπότος ἡνιοχῆος,
Εἰς φυτὸν εἶδος ἄμειψαν, ὀδυρομένων δ' ἀπὸ δένδρων
Ἀφνειὴν πετάλοισι καταστάζουσιν ἐέρσην.

Qui ipsum Phaetontem cælo redditum, astrisque illatum, memorat. Claudiani narratio saccum Pindari, non manum Carinnæ refert, adeo æquo prolixior est. Nec pro loco.

172. AURIGA.] Cum Nonno; qui similem ait denuo currum paternum Phaetonti petituro parere in sidera relatum.

173. HYADES.] De quibus alij alia omnia fabulantur. Apollodori Epitoma Li-, bro III. Nymfas nutricato Baccho, ob officium cælo illatas.

173. SODALIS.] Vicinus loco, cultuq;. Horatius. *Aridas frondes hyemis sodali Dedicet Hebro.*

174. LACTEVS CIRCVLVS.] Deco quanta mira commenti sint veteres Mythologi, videas vel apud solum Manilium sub finem Libri Primi. Nobilitas nostra Saxonica, ab Hiringo, Heroe celebri, perpetuo ejus virtutis testimonio, nominavit Witechindo scriptore cum paucis talium non inepto, traditore, Lib. I. Orig. Saxonic.

175. STELLIFER ERIDANUS.] XVII. Agnoscunt Collectanea vetera, (quippe Lactantio nomine ipsius Germanici laudata) in paraphrasin Germanici Arateam. Higinus tredecim solas nominat, &c. Eridanus, fluviorum rex Maroni, proverbium ubertatis fecit Petrus Mauritius, Poematis.

Nec magis Eridanus terras vicinus inundat,
Quando tumens pluviis unda superba furit.

Aaaaa Quam

Quam Patris Ambrosii cælestibus imbribus auctum
Eloquij flumen torrida corda rigat.

176. NOTI CONVEXA RIGAT.] Higinus: *Eridanus à sinistro pede Orionis profectus, & perveniens usque ad pistricem, rursum diffunditur ad Leporis pedes, & protinus ad Arcticum circulum tendit. Hujus figurationem hiemalis circulus dividit, ab eo loco quo prope conjungitur ceto.* Avienus *occidui tegitur Padus æquore Ponti.*

176. GLADIOQUE TREMENDVM.] Sidera enim terret ejus conspectus armati. Alibi dictum.

177. GVRGITE SIDEREO.] Curvaturis enim tribus Eridani stellæ finguntur. Vide Scholiasten, ut vocant, quem Calpurnium Bassum alii, Germanici Higinum, alios.

179. TVNC TALIA.] Illud TVNC absolutam considerationem, & post eam sermonem occulta quadam Energia denotat. Maronis exemplo, qui sermoni de rebus gravibus præmittere voculam istam solet. Libro IV.

oculosque ad mœnia torsit
Regia, & oblitos famæ melioris amicos.
Tunc sic Mercurium alloquitur, ac talia mandat.

Lib. VIII.

Di erat Aeneas, ille os oculosque loquentis
Iamdudum, & totum lustrabat lumine corpus;
Tunc sic pauca refert.

Inobservatam vim aliis pluribus declaramus in Analectorum Poeticorum Commentariis.

180. SICCINE.] Amara cum sarcasmo percontatio. Catullus. *Siccine me patriis abductam perfide, ab oris Perfide deserto liquisti in littore, Theseu? siccine, discedens, neglecto numine Divum Immemor, ah devota domum perjuria portas;* Propertius. *Siccine, lente, jaces!*

181. ITALÆ.] Quam provinciam spe jam deglutiverat, ut nostro scribere visum.

182. CORNIPEDEM TIBERINO GRAMINE PASCIS.] Militaris jactantia, ex antiquiore tamen ad Istrum voto Alarici. Prudentius de eodem, istaque pugna Pollentiaca.

Tentavit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio veniens juratus ab Istro,
Has arces æquare solo; tecta aurea flammis
Solvere, mastrucis proceres vestire togatos.
Iamque ruens Venetos turmis protriverat agros,
Et Ligurum vastarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuscumque solum, victo amne, premebat.

De Rhadagaisto paria Orosius, de quo Prudentium non loqui sequentia indicant.

183. THVSCIS NEC FIGIS ARATRVM COLLIBVS.] Vrbibus dirutis, quæ in collibus olim sitæ. Non enim tam de cultu agrorum, quam eversione civitatium loqui Poetam existimo. Vltimo autem harum excidio inducebatur vacuo solo aratrum. Modestinus, cap. XXI. Quibus modis amitti. Vsufr. *Si Vsusfructus civitati legatur, & aratrum in ea inducatur, civitas esse desinit, ut passa est Carthago.* Horatius, lib. I. Od. XVI.

altibus Vrbibus ultimæ
Stetere caussa cur perirent
Funditus, Imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.

Scholiastes Priscus: *Hac consuetudo olim fuit, ut tam condendis quam evertendis urbibus aratro signa fierent.* Cicero Philippicis: *Vt vexillum tolleret, & aratrum circumduceret.* Vide Isidorum, lib. XV. Servium IV. Æn. Potest tamen & cultura Italiæ intelligi. Sedes enim & habitationem petebat inibi Alaricus, ut proditum Historicis. Vide Jornandem, cap. XXX. Getic.

184. CVNCTIS EREBI DIGNISSIME POENIS.] Summa crudelium Imprecationum II. in Rufinnum, loquente inferorum judice.

genus

genus omne dolorum
In te ferre lubet: dubio tibi pendula rupes
Immineat lapsu, volucer te torqueat axis, &c.

Seneca Apocolocynth.

185. GIGANTÆIS FURIIS.] Proverbium. Romam pro cœlo habet, tot nempe Deorum sedem: nullarum non victarũ Gentium Dii inibi colebantur. Vide ab bell. Gildon. v. CXXXI.

187. CÆLI.] Solis. Cælum notat omnes Deos. Petronius: *nemo cælum putat, nemo jusjurandum servat, nemo Iovem pluris facit,* Hoc est, nemo credit Deum esse. Servant Idiorismi hodie à Latino sermone Oriundi omnes. Et notatum supra.

190. DIEM DIFFVNDERE.] Quem Solis vultus solet. Pulcre eo sensu *diem* Solis filiam appellat Pindarus, uti in Rebus Religionum priscarum prolixè notamus.

191. ADSPIRAT ROMÆ SPOLIIS.] Magnifica & Romana vox. Similis Athanarici Regis Gothorum de Constantinopoli. Jornandes, Geticar. XXIIX. *Athanaricus Regiam Vrbem ingressus, miransque: En, inquit, cerno, quod sæpe incredulus audiebam Famam videlicet tantæ Vrbis, commeatumque navium, nunc mœnia clara miratus, populosque diversarum gentium quasi fonte in uno è diversis partibus scaturiente unda; sic quoque militem ordinatum aspiciens: Deus, inquit, sine dubio terrenus est Imperator, & quisquis adversus eum manum moverit, ipse sui sanguinis reus existit.*

193. AMNES.] Plane ita Tiberis in Panegyrico Probini.

195. PULCER TICINUS.] Ita optimè omnium ediderunt Claverius & Scaliger. Fatuantur Libri.

195. ADDVA VISU CÆRVLVS.] Sidonius, lib. I. Epist. hæc omnia æmulatus.

196. VELOX ATHESIS.] Rapacem vocat Guntherus, lib. VIII. Ligurin.

notis posuit tentoria campis,
Qua rapidas Athesa terras agit impetus undas.

Qui genus detorsit Germanæ appellationis memoria.

197. NOVEM ORA.] Pomponius Mela, lib. II. cap. IV. *Proxima est à Tergeste Concordia. Interfluit Timavus, novem Capitibus exsurgens, uno ostio omissus.* Virgilius, Æneid. I.

Regna Liburnorum & fontem superare Timavi.
Vnde per ora novem, vasto cum murmure montis,
It mare præruptum, & pelago premit arva sonante.

Quantum fabulatrix vetustas sibi indulserit in rebus hujus fluvii, videre potes in doctissimo Commentario Joachimi Vadiani ad Melam.

199. PANA LYCÆVM.] Arcadem, à Lycæo monte Arcadiæ. Vide Scholiasten Theocriti & Geographos.

201. GETICO VERONA TRIVMPHO.] Certum hic indicari notas Gothorum tum clades, invidia scriptorum post interfectum Stiliconem pressas.

202. POLLENTIA.] Non ignobilis tunc, ut apparet, civitas, nunc pagum volunt ignobilem. *Palanzam* nomine. Vide Leandrum Albertum; alios Chorographos, item Dialogos Antiquitatum Galliæ Cisalpinæ; Gaudentii Merulæ.

204. PACTA MOVET.] Concutit, conturbat, contemerat. Alarico adscribit quod pars Christianorum scriptorum Stiliconi, qui hunc ideo damnant rebus benè gestis, quod malis inimicorum artibus favore Principis & vita ceciderit. At verus de viro noster, talem virum describens, qualem in ipsa morte Zosimus, perire malentem quam Honorium evertere.

205. EXTREMO CASU.] Malens rem extremæ aleæ committere, quam in desperationem pronam ambigue sustinere. Idem de Catilina Sallustius, Cæsare, Lucanus.

206. CONVERTI NEC FATA LOCO.] Opinio multorum summorum Ducum, sæpius male felix quam eventè prospero. Romana stultitia nota, loca ubi malè erat pugnatum cum ipsis diebus, nonnumquam & Imperatoribus, æternum damnantium.

207. INHUMATA CADAVERA.] Summa mortalitatis pœna, etiam in Sacris Litteris. De Gothorum cumulis abundè alibi nec uno loco. Ducta huc quædam ex initio Iliados.

210. OBLATUM STILICO VIOLATO FOEDERE MARTEM.] At Stiliconem ipsum contra fidem pactam Gothos irruisse declamant Orosius, Jornandes, quique catervatim hos sunt secuti. Quis nescit nosse melius præsentem in Aula & ad summos Principes Claudianum, omnia potuisse? Neque quicquam tale Christianissimus auctor, Prudentius. At illo longo post tempore campum suum ingressi, omnia eò derivarunt.

212. MEDIUS PADUS.] Inter hostem & Romam. Romam auretenus tantum sensisse Alaricum scribit in eodem negotio idem Prutius:

festis suspendam pallia portis,
Immunis tanti belli, ac te stante sub armis
Libera, & auretenus Geticos experta tumultus.

Verba sunt loquentis Romæ. Sonus versiculi apud nostrum aures lædit. Transpone voculam, omnia erunt meliora *medius belli Padus arbiter ibat*. Medius, qui rem à re dirimit. Ita medios inter levirum & viduam liberos, qui matrimonium horum tollebant, dicit Juvencus, doctus in affectata simplicitate scriptor, Initio Lib. IV. Histor. Evangelicæ. Minutius Felix Octavio: *Cum dicto ejus assedimus, ita ut me ex tribus medium, lateris ambitione protegerent. Nec hoc obsequii fuit, aut ordinis, aut honoris, quippe cum amicitia pares semper aut accipiat aut faciat: Sed ut arbiter, & utrisq; proximus, aures darem, & disceptantes duos medius segregarem*, vide ad Manilium.

213. EXEMPLA LABORI.] Præcepto Theodosiano ad Honorium filium. IV. Cons. 345. Stiliconem talis alacritatis laudat Bello Getico & reliquis Laudum Libris.

215. IPSE MANU METUENDUS.] Contra Orosium & alios, qui summam belli commissam Barbaro & pagano duci Saulli, scribunt: Vide Orosium lib. VII. cap. XXXVII. Nostro ut accedam ego facit fide dignior testis Prudentius, cujus hæc verba sunt.

At noster Stilico congressu communis, ipsa
Ex acie ferrata virum dare terga coegit.

218. AB OMNI PARTE VENIT.] Quem hostis, notam expertamque habens industriam, undique ingruiturum metuat. Pariter lib. II. in Eutropium.

metuendus ab omni Targibilis regione sonat.

Vide alia Adversar. lib. II. cap. IX. & alibi.

220. ISTRUM.] Scytham, Gothum, ex Istri accolis.

220. COGNATIS VIRIBUS.] Barbaros Barbaris profligandis inducens. Orosius de Eadem re: *Taceo de ipsorum inter se Barbarorum crebris dilacerationibus, cum se invicem Gothorum cunei duo, deinde Alani atque Hundi, variis cædibus populabantur*. Idem extremo Opere suo, Alanorum, Vandalorum, Suevorumque Reges Honorio nuntiasse memorat: *Tu cum omnibus pacem habe, omniumque obsides accipe: nos nobiscum confligimus nobis perimus, tibi vincimus: Immortalis vero quæstus erit Reipublica tuæ, utrique si pereamus*. Et hoc sane insignis fuit Prudentia Stiliconis, cui illustrandæ utinam duas, tresve paginas de his rebus scribere voluisset Zosimus. Quod fecit fortasse tamen, & hodie lacunæ insunt Operi è paucis exemplaribus scriptis propagato. Pari re Justinum suum commendat Cresconius Corippus:

totis victos numeret per prælia Francos,
Edomitosque Getas; captos stratosque tyrannos,
Longobardorũ populos Gepidumq; feroces,
Mutua

Mutua per latas inter se vulnera campos
Miscentes, feritate sua; cum milite tuto
Alternas gentes Domini Fortuna necaret.
Pars inimicorum cecidit cum magna tuarum
Perfidia punita sua. Nunc, Marte peracto,
Victores victiq; tua famulantur in aula.

224. NI CALOR.] Alanorum ducem, Romanis militantem sub Stilicone, nimio pugnandi fervore ait non attendisse Imperatoris Imperium, itaq; cum antecaperet tempus destinatum excidio Gothorum, fecisse ut elaberetur Alaricus. Saulem fuisse notant alij. Cum Barbarorum copijs præfectum à Theodosio Seniore memorat Zosimus, lib. IV, Rem ita narrat Orosius: *Taceo de infelicibus illis apud Pollentiam gestis, cum Barbaro & pagano Duci Sauli summa belli commissa est, cujus improbitate Sanctum Pascha violatum est, cedentique hosti propter religionem, ut pugnaret, extortum est: cum quidem, ostendente in brevi judicio Dei, pugnantes vicimus, victores victi sumus.* Alani, fervore Martio commendantur. Valerius Flaccus, lib. VI. Argonaut.

Miserat ardentes, mox ipse secutus, Alanos
Heniochosq; truces, jampridem infensus Anausis.

Robur & perpetuam pugnacitatem commendat Lucanus, lib. VIII. peterem cum Caspia claustra.

Et sequerer duros æterni Martis Alanos.

Descriptio uberior, apud Ammianum, libro XXXI. Calor iste, incitatio violentior & divinior, rapiens in virtutem.

ἐνθουσιώδη καὶ μανικὸν ὅρμημα appellat Nicephorus Gregoras lib. I. Ubi Theodorus Imperator equo deiectus vicissim propellit Barbaros. Memorabilem tali calore historiolam proponam: *Turcorum Dux, Sultanus Iathanites, omnibus omissis & præteritis ipsum quærebat Imperatorem: illumque, vi patefacta via, & robore corporis superbus, invadit, gravemq; ictum infligit. Imperator, primo ictu non tolerato, sed vertigine oborta, equo delabitur. Neq; vero Deus semel restituere mortuum Romanum volens Imperium, cunctari poterat. Quare illum è latu miseriæ, èq; salebris eductum in rupe collocavit, ut is, qui modo instar mortui equo deciderat, veluti furore quodam divinoq; impetu concitatus, præter omnem opinionem exitium in Barbari caput converteret. Stricto enim ense Barbarici Equipedes anteriores facilè demetit, prostratoq; Sultano caput amputat, eoque, hasta in altum elato, Barbaroq; militi ostentato, Romanos restituit.*

225. DISPOSITUM OPUS.] Consilia Stiliconis, quibus circumclusus erat Alaricus.

125. VERBERE COGIS EQUUM.] De Stilicone alibi.

madidoq; oneratus amictu
Algentem pulsabat equum.

226. VITASSE.] Captionem, dispositum opus. Velut de fera loquitur.

228. DANUBII POPULIS.] Non unam enim gentem traxisse verosimile est. Ita Zosimus lib. V. Alarici militiam βαρβάρους σύγκλυδας appellat.

228. VIVE TROPÆUM.] Elegantissimè. Si enim ita exsutus & profligatus fuit, uti noster memorat, tantus Rex, sanè vivum fuit monumentum Fortitudinis Romanæ. Pariter Fani plurium Dæmoniorum Æditum, quem ad Christum deduxerat, instar vivi de Paganismo Tropæi circumduxisse Gregorium Thaumaturgum scribit Nyssenus in ejus vita.

ἐντεῦθεν ὁ μέγας ἐκεῖνος, τῆς κατὰ τῶν δαιμόνων ἀριστείας ἀρξάμενος, καὶ οἷον ἐπὶ τρόπαιον κατὰ τῶν νικηθέντων τὸν νεωκόρον περιαγόμενος, περιηχήσας τε τῇ φήμῃ τὸ ἔθνος, εἰς τὴν πόλιν εἰσήλαυνεν, οὐχ ἅρμασι καὶ ἵπποις, καὶ ἡμιόνοις, ἀλλὰ ταῖς ἀρεταῖς ἐν κύκλῳ δορυφορούμενος.

 Paul-

Paullinus Pertocorius fine lib. I Martin. de resuscitato è mortuis. *Itq; hostiu spolium, credentiu gloria plebis. Sic enim legendum* docent Notæ ad eum scriptorem nostræ. Nec absimiliter in testimonium Sanctitatis Frodoberti vixisse hominem sanitati ab eo restitutum dicit scriptor ejus vitæ, in Monumentis Trecensibus Editus: *Mox, miserabili cedente dementia, plenitudinem sensus recepit, & longo posteà viuens tempore ad Sanctitatis ejus testimonium, suæ secum circumtulit gaudia Sospitatis. Viuum nempè victæ Aegritudinis Tropæum. Sic Tropæum Calamitatis suæ vocat historiam* infortuniorum suorum Apollonius Tyrius, in suæ Historiæ interprete: Ego sum Tyrius Apollonius, Patriæ meæ princeps. *Audito nunc Tropæo meæ calamitatis aspice quomodo genibus tuis pronolutus, deprecor auxilium vitæ.* Ita Marcus Imp. Oratione de Liberis Avidij Cassij vivere debere eos in Monumentum Senatoriæ Pietatis autumat. *Viuant securi, scientes sub Marco se viuere, auro, argento, vestibus, fruantur: sint diuites, sint securi, sint vagi & Liberi, & per ora omnium ubiq; populorum Circumferant mea circumferant vestra Pietatis exemplum.* Idem Sensus in his Ennodij, Panegyrico, Theodor. *Stat ante oculos meos Bulgarorum ductor dextera tua asserente prostratus, nec exstinctus ne periret MONVMENTIS: nec intactus, ne viueret arrogantia: ingente indomita domesticus adstipulator futurus roboris tui; qui si letho sufficiens vulnus accepisset, personam viceras, quod in luce subsistit submisit originem.* Utcunq; hæc capias, ego tamen acutum nodosumq; scriptorem reliquisse arbitror *ne periret monimen sui.* Sensu tali qualem res & auctor postulent. Sic & ultimis temporibus Ordo Cluniacensis, lib. IV. de Vita Comitis Geraldi Auriliacensis: *Cum igitur psallentium chori circa feretrum pernoctarent, quidam vir nobilis, nomine* Gibbo, *filiam, quam caducus morbus obsederat, subtus eodem feretro collocauit, quæ nihil postea illius infirmitatis passa est. Iā quippè materfamilias existit, & ipsa virtutis hujus Testimonium SEIPSAM incolumē præfert.*

229. INGENIUM ATROX.] Crudele, indomitum. Alibi de Dite *animusq; relanguit atrox. Atrox animi* Sallustio, Fragmentis. II. Historiar.

230. TRAMITE.] Liber noster *VERTICE* Nulla caussa mutandi.

231. SI QUAS PER SCOPULOS.] Optimè noster Liber, assentiente Delriano. Si qua.

231. SUBITAS EXQUIRERE POSSET.] Subito tum inventas, nulli notas antea. Sic subitus amnis. Valerio Flacco. libro III. *Subitum ceu pastor ad amnem spumantem nimbu.*

232. FORTIOR OBSTAT CURA DUCIS.] Et hæc enim prævideràt Stilico.

233. DIVINUM PECTUS.] Præsagum, compos quodammodo divinitatis. Sic de Mario apud Numidas Sallustius: *Postquam tantam rem Marius sine ullo suorum incommodo peregit, magnus & clarus anteà, major clariorq; haberi cœpit. Numidæ magis quam mortalem timere, postremo omnes socii atque hostes credere, illi aut mentem diuinam esse, aut nutu Deorum cuncta portendi.* Sic Scythas miratur, ad quorum Regem Legatus erat missus, sui Principis consilia rescivisse, quæ nec Dijs cognita putaverat, Priscus Rhetor. Legationibus: *Quæ ubi audiuimus animo dubii suspensiq; hæsimus. Nec enim ullo pacto intelligere poteramus qua Ratione Imperatoris consilia, ad quorum cognitionem ne Dij quidem peruenire possent, patefacta & detecta forent. Imperatori autem mens ejusmodi esse debet*, ut facilè persentiscat hostium machinamenta, ut hoc loci Stiliconem noster laudat. Leo Imp. Tactic. II.

κελεύομεν τοίνυν εἶναι τὸν στρατηγὸν εὐστόχως στοχαζόμενον ἐκ τῶν φαινομένων τὰ κεκρυμμένα.

Talesque laudantur à Panegyristis, quotquot laudantur. Pariter & de suo, verè eximio, Heroe, Gunterus noster, Lib. IV. Ligurini. Ex isto ut videtur.

Non

Non tamen occulti potuerunt fallere Regem
Instrumenta doli: cœlestia pectora fanè
Nil transire potest. Sapiens quod prædicat, hoc est:
Principibus, fili, tacitus maledicere noli:
Cœli portat avis maledicta latentia Regi.

Tales existimabantur, aut ab adulantibus certè fingebantur, Regibus exteris Romani Principes. Antipater Herodis filius apud Josephum, Antiquitat. lib. XVII. cap. VII. *Se*, inquit, *non pœnitere gestorum, quæ argumento sint, quam incorruptè parentem diligat. Quæ verò in Vrbe per se acta sint, eorum testem esse Cæsarem, cui, non secus ac numini, nemo possit imponere.* Tyranni verò semetipsos tales facere & jactare satagebant. Qualis fuit Caligula, mirè tamen perspicax ex vultu deprendere animi affectus, vt notat Philo in Legatione.

234. EXCUBIIS VIGILANTIA LUMINA REGNI.] Divinitatem in Prudentia Stiliconis agnoscit, cujus oculos ait vigilare pro Imperij Romani universi Salute. Malè libri qui mutant hinc scripturam, quorum in agmine delirat etiam noster *Numina* præferens.

235. CUJUS CONSILIVM NON VNQVAM REPERIT HOSTIS.] Etiam omni ope scrutatus. Prudentiæ Imperatoriæ est consilia sua ita administrare atque instituere, ne quid eorum emanet ad hostem, quod cautiorem eū præscitæ cladis faciat, si qua autem senserit innotuisse, uti sunt mortalia, omnia retexere. Leo Tactica. XX. Apud quem plura legas. *Sensus* notat ingenij felicitatem. Alibi. *Quis jungere sensus Cum Stilicone neget?* Celeres sensus, quos veloces alibi dixit. De vtraque alibi his Commentarijs.

238. CONSEDIT IN IMO COLLE TREMENS.] Vtiq; vera lectio, licet pauci libri eam non turbatum adsint. Ait enim ima latibula quæsivisse tantarum modo copiarum Regem.

240. TETRIS CIBIS.] Quos abhorruisset citrà summam necessitatem quilibet. Sic absynthia tetra amaro atque horrido sapore pueris dixit Lucretius lib IV. notavitq; Nonius Marcellus. Tetrere dicebant veteres, tem facere horrendam. Pacuvius Peribæa:

Beluarum ac ferarum aduentus ne tetret loca.

242. ANNI.] Aestatis. Eo enim tempore rem gestam arguit, quod suprà dixit Stiliconem contemsisse pulverem fervidum. Militem Romanum intellige, obsessorem.

243. OMNE PERICLVM DOCTA SVBIRE FAMES.] Omnium quippè pestium pessima, omnium dolorum dolor sævissimus. Pompejus, Epist. ad Senatum, apud Sallustiū, lib. III. Historiarum: *famem omnium miserrimam mortem vocat.* Cicero, lib. V. ad Attic. Epist. XXI. *Iter ita per Asiam feci, ut etiam fames, quæ nihil miserius est, optanda mihi fuerit.* Fames tristior est pestilentia, apud Livium lib IV. Quovis hoste humano truculentior. Nicephorus Gregoras. lib. VII.

πέμπει στρατολογήσοντας ἐκ Μακεδονίας πόλεων, εἰ βούλοιντο οἱ πολέμιοι προκαθίσαντες πάντας πολιορκεῖν, ἄφθονα δὲ τὰ πρὸς τροφὴν ἐπιτήδεια ἐκ τῶν προαστείων ἐν ταύταις ξυναθροίσοντας, καὶ πάντα τἄλλα διαθήσοντας, ἵνα μὴ τῷ τῆς πολιορκίας καιρῷ μείζονα τῆς ἔξωθεν εὕρωσιν οἱ φύλακες τὴν ἔνδοθεν πολιορκίαν τοῦ λιμοῦ. Vide ad Augustinum.

245. PRÆDÆ LVCTVS.] Non minimam Romanis cessisse indubitatilem testem Prudentium supra produximus. Non audiendi qui longo post tempore alia omnia commentantur.

246. DICTIS.] Dicta sunt salsa convitia, scommata acutiora, injuriis proxima. Petronius: *Eumolpus vino solutus dicta voluit in calvos stigmososque jaculari. In veteri Mensa Epigrammate:*

Quisquis amat dictis absentum rodere vitā,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

247. CAM-

247. CAMPO.]Marti, pugnæ. Aurelianus Imp. Epistola de Heraclammone: *Occidi passus sum cuius quasi beneficio Thyanam recepi. Neque enim mihi fidem seruare potuisset, qui patriæ non pepercit. Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur, campus accepit.* Vide ad Bellum Gildon.

249. ANIMO QVOQVE SVBIVGAT HOSTES.]Vt sese nempè ipsos pro victis habeant agnoscantque. Sic alibi pro pœna esse dicit vidisse precantem.

250. FREQVENS RARVM.] Contrariorum compositio usitata. Horatius *ardentem frigidus Aetnam Insiluit* Eleganter autem dictum, etsi enim rarò quid dextrahatur, ipsum tamen robur imminuit frequentia detractionis. *Decerpere*, clandestino etiam gestam rem indicat, quomodo numerus imminui dicitur, decerptis alijs. Juvenalis, lib. IV.

in sublimis genitor decerpere tempus
Et numquam miserans vellet breuiare dierum,
Nulla dehinc trepida superarent tempora vita.

De transfugis non inania bonæ mentis monita apud Onosandrum capite X. Et Leonem.

251. NVMERVS DECRESCERE CASTRIS.]Militiæ. Papinius.

Et minor in Leges iret gener, & Cato castris.

Id est militia decederet.

253. DISCEDERE TVRMÆ.]In nostro est *Descendere* Nempè quia in colle obsessum Alaricum supra memoravit. Pariter & nonnulli Belgæ Libri. Nihil Mutandum.

255. JVGVLVM PARCENTIBVS OFFERT.] Vt solet extremo discrimine fieri. Nisus, apud Maronem : *Me, me, adsum qui feci, in me conuertite ferrum O Rutuli.* Artificioso sermonis initio, balbutientis nimirum instar attoniti : quod nemini perspectum satis.

257. DEFIXOQVE MALIS ANIMO.] Attonito velut, nec se moventi satis. Val. Flaccus lib. VI.

Hispidus, inq; Dei latuit terrore Lycai,
Hac tunc attonitos facie defixerat hostes.

Idem. lib. VII.

mœsta stabat defixus in ira. Eodem.
Carmina nunc totos soluitque per artus Aesonida

Virgilius, lib. VI.

Æneas mœsto defixus lumina vultu
Ingreditur, linquens antrum.

Servius: *per defixa Lumina tristitia mentis ostenditur.*

258. SVA MEMBRA.] Elegantissimè. Omnis enim Alarici spes, fortuna, & ipsa Vita consistebant in hoc milite, quem cedentem videns, suum sibi sanguinem decedere velut sentiebat.

259. CYBELEIA ÆRA.] Tintinnabula, qualibus strepabant matris Deûm illi egregij sacerdotes semiviri. Notæ Corybantum fabulæ ut de Hyblæ mellificijs, apibusq; tinnitu congregatis.

262. EXHAVSTVS.] Fatigatus. Videns nihil se proficere.

263. MELLIS OPES.] Maronianum.

264. PERFIDA] Non enim illam de se spem dederant. Fidem in inanimis reb. etiam alibi agnoscit.

265. PRÆCLVSÆ VOCI.] Maximi enim affectuum tumultus vocem præcludere solent. Virgilius, lib. XII.

haudquaquam dictis violentia Turni
Flectitur, exsuperat magis, agnescitque medendo.
Vt primum fari potuit, sic increpat ore.

266. ALPES.] Illyricos montes intelligit. Illac enim Italiam ingressus fuerat Alaricus, maxima omnia spe complexus, juxta quidem nostri traditionem & Prudentij.

268. SOLO PERAGENS CVM MVRMVRE BELLVM] Sola jussione, solo motu linguæ strages daret undiq;, cum hasta protēta frangeret opposita mœnia. Sic de Heroibus Poëtæ. Horatius de Achille. *Filius quamuis The-*

Thetidos marina Dardanas turres quateret tremenda Cuspide pugnax. Talia de Cæsare Alpes superante Petronius, Specimine Belli Civilis.

magnam nixus in hastam
Horrida securis frangebat gressibus arva.

270. CONTO.] Barbarica hasta, qua & in equo utebantur. Collector Chronologus ex Idatio, Thoromacho, alijs: lib. III. cap. X. *Theodericus decreuit ut veniret legatus Francorum super Equum, contum erectum tenens manu ad Aulam Palatij Alarici, & tamdiu Alaricus & Gothi super eos jactarent solidos, quousq; legatum & Equum & acumen conti solidis cooperirent.*

271. DEBITA SPECTACULA.] Nemesi suas res gerente. Credebant enim veteres hoc numen vindicare omnia magna dicta & facta. Res exacta in Superstitionibus.

271. EXSPES.] Libri nonnulli *amens*. Nihil mutamus.

274. NOCENTUM.] Fatemur, inquit, nos meritos hanc cladem, non enim nostrum erat contra fata tua niti. Persequitur quod suprà dixit animo etiam subjugatum Alaricum.

276. ANTE TUUM FELIX ADITUM.] Infinitas sanè divitias collegerat Alaricus, spoliatis Achaia, Attica, Epiris, Illyrico; quaq; iter habuerat, nec parva erat cum virtute ei Felicitas.

278. CEU LEGIBUS EXSUL.] Jure velut ordinatio Italia pulsus ob commissa facinora. Alibi Stiliconem laudat, quod sub eo.

Regia Romanus disquirat crimina carcer.

279. ADDICTUS.] Pœnæ, Lictori jam traditus. Isidorus, lib. X. Originum: *Damnatus & Damnabilis, quorum prior jam addictus est, sequens potest addici.*

279 FLATU PROPIORE SEQUENTUM.] Jam jam imminente, qui comprehendat. Ovidius, Metamorph. I.

tergoq; fugacis (*afflat.*
Imminet, & crinem sparsum ceruicibus

280. QUÆ PRIMA MISER.] Non invenit unde incipiat miseriarum ordinem incipere, sic principium canendarum Laudum non invenire dicit Claudianus, prima Stilicon.

285. HUNC ESSE FEREBAT.] Philologiam male status & persona sustinent.

289. PERPETUO TRACTU.] Apenninus enim mediam secat Italiam. Dionysius Periegesi.

Μέσσην δ' ἀμφοτέρων παρατέταται Αὐσονὶς αἶα,
Πουλυπερὴς τὴν μέν τε μέσην ὀρ... ἄνδιχα τέμνει.
Οὔριον, ἄτ' ἐκ στάθμης ἰθυμμένον. οὐκ ἂν ὀκνεῖο
Ἴδεις μυμαίσαιτο σοφῆς ἀπονέργεις Ἀθήνης
Οὔ ῥά τε κικλήσκουσιν Ἀπέννιον.

294. FAMA MELIORE.] Ut ante obitum tamen ægrè faciens hostibus, & ultus suum casum. Vetus superstitio melius mori, qui adversario prius male fecisset, id quod Solatiũ Mortis vocabant: Vide ad Phædrum Secundo Volumine Adversariorum. Brasilianos hodieq; Solatium occidendis dare hostium lapidatione memorant qui ita viderunt ut penè fuerint experti.

295. PROPIUS TE.] Ut vel solo truculento aspectũ satiarem odium, quo excidium tibi vovebam.

299. EXSERTUM.] Promtum, paratum, ab pugnaturis brachio exserto. Panegyr. Manlij.

Ac velut exsertus lentandis navita tonsis
Præficitur lateri custos.

Omnia autem discrimina sibi objecta spernit Alaricus præ eo quod se videt penè captum, fusum, fugatumque, suis artibus à Romano Duce. Illæ aulico homini militariq; (talis noster fuit) notę, fefellerint nullo negotio Chronologos & Historicos Christianos.

300. SUCCINCTIOR.] Paratior, ob habile & mobile agmen. Sic succinctius commendatur agmen Alexandri, capitali laudi auctori, apud Curtium, lib. III.

301. FATALIS SEMPER.] Bello Getico, quod huic libro conferendum. A magno Stilicone eave.

302. RETVLIT HOSTILES.] Vir doctus est qui obliquè hic notari Stiliconem dicat. Minimè verò, cum priorem fœdus fecisse Alaricum, & suis artibus merito circumventum tota narratio Claudiani indicet.

303. TRANSFERRET.] Vltrà fluvium; ut is pro muro Romani ab Alarico tuererur.

305. VIOLENTIOR ARMIS OMNIBVS CLEMENTIA.] Sic jungenda sunt ista, distinctione in optimis Editionibus læsa. Clementia autem ista securum fecerat hostem & opportunum cladi. De Pari, crudelitatem involvente, & ipsa hac nocentiore, Calpurnius, Ecloga. I.

Candida Pax aderit, nec solum candida vultu,
Qualis sæpè fuit, quæ libera Marte professo,
Quam domito procul hoste, tamen grassantibus armis,
Publica diffudit tacito discordia ferro.
Omne procul vitium simulatæ cedere Pacis
Iussit, & insanos Clementia condidit enses.

De simulata Pace hoc genus, loquitur & Ennodius Panegyrico Theoderici, sed loco, ut comparet, corrupto: *Iam diuturnæ quietis dispendio, per gubernantum vilitatem potens terra consenuerat. Iam attulerat publicis opibus pax intemerata defectum; cum apud nos quotidiana depradationis auctus successibus, intestinus egeret populator, &c.* Quomodo *pax intemerata*, quam prædonem sinu fovere autumat, intestinisq; rapinis ingluviem avaritiæ non posse exsatiare? Ennodiana res latet. Scribe: *jam attulerat publicis opib pax internè irata defectũ.* Quo genere sæpè corruptus is scriptor.

306. EXPVGNAT.] Securitate quodammodo exemtam virtutis Tenori.

307. GRAVIOR SVB PACE LATET.] Caveri nempe difficilior. Huic Martem professum opponit, tacitum ferrum componit, Calpurnius; versibus adscriptis. Sententia est apud Theognidem.

Ἐχθρὸν μὲν χαλεπὸν καὶ δυσμενῆ ἐξαπατῆσαι,
Κύρνε: φίλον δὲ φίλῳ ῥᾴδιον ἐξαπατᾶν.

308. FESSO.] Omnibus subsidijs spoliato. Fessæ res proximæ pessum euntibus Maroni, alijs.

309. SOCIVS SVSPECTIOR HOSTE.] Vera scriptura, MStis firmata. Perperam Editionibus tumultuantibus.

310. ATQVE VTINAM.] Collectio in iracundiam animi. Perperam mutant.

311. CVNCTOS PERDERE] Vniversos amittere. Sic in Homero & Marone felices perhibentur, quibus pugnantibus ante infelicem rerum faciem *Trojæ sub mœnibus altis Contigit oppetere Barbarior immanitas Regi datur,* suos ex iracundia devoventi.

313. VICTA MANVS.] Queritur neminem sibi victo fidum, Stiliconi favere omnes suos.

315. NAVFRAGII FRAGMENTA MEI.] Fortunæ reliquias. Sæpè Ovidius exsul.

315. INFENSI COMITES.] Noster & Quinque Belgici Libri *Offensi.*

319. NOMEN CIRCVMSONET.] Ipsã memoriam cladium suarum abspellere animo vovet, inq; loca sola deferri, ubi nomen Romanum non audiat.

320. INSTANTE FVGAM STILICONE TETENDIT.] Portendit in Libro nostro RECVNDIT. Possis suspicari aliquid simile illi *Turpe retexit iter* Quod suprà dixit.

321. AQVILAS.] Congressum militarem. Illatio enim signorum, conflictus.

322. SAV-

322. SAUCIA LIVIDUS.] Verberibus. Plangentes ora pugnis obverberabant.

323. AGMINE INFERNO MORBI.] Innumeri, male habentem animum secuti. Sic priore in Rufinum, ubi scena est infernarum Larvarum.

324. LUSTRALEM SIC TRISTE FACEM.] Hæc est omnium cæterorum scriptorum Codicum Lectio. CLaverius edidit de Cujacianis, puto. *RITE FACEM.* Sanè Triste visu hoc, ut hactenus descripti Alarici spectaculum cum agmine toto morborum. Nil ergò mutes.

324. LUSTRALEM FACEM.] Quam circum expiandum sive lustrandum hominē, ritè confectam, in orbem rotaverat antistes Operis; eam facem aversim trans caput abjiciebat, piacula scilicet secum omnia ablaturā. Circumibant cum face talia sive corpora sive loca. Lucianus Philopseude.

ὁ δὲ καὶ ἄλλα ἐποίησε, θεαμάσια, ὡς ἀληθῶς. ἐς γὰρ τὸν ἀγρὸν ἐλθὼν ἕωθεν ἐπειπὼν ἱερατικὰ ἄττα ἐκ βίβλου τινὸς, παλαιᾶ ὀνόματα, ἑπτὰ, θείῳ καὶ δαδὶ καθαγνίσας τὸν τόπον, περιελθὼν ἐς τρὶς, ἐξήλασεν ὅσα ἦν ἑρπετὰ ἐντὸς τῶν ὅρων. PLuribus suo loco.

325. SULFURE CÆRULEO.] Fumat enim cæruleum incēsum Sulfur. Cærulei etiam usus cereo adfinis. Vide nos lib. LIII. cap. IV. Bitumen addit, quia tres species lustralis materiæ sulfur, fax, bitumen. Zosimus libro II. Paratu Ludorum Secularium.

ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, καὶ ἐν νεῷ τῷ κατὰ τὸ παλάτιον. οἱ δεκαπέντε ἄνδρες ἐπὶ βήματος καθήμενοι τῷ δήμῳ διανέμουσι τὰ καθάρσια. ταῦτα δέ ἐστι δᾷδες, καὶ θεῖον καὶ ἄσφαλτον.

Alia in Commentarijs Superstitionum.

326. DOCTUS.] Superstitionis ceremonias.

327. RORE PIO.] Aspergine sacra. Instrumenta his sparsionibus peculiaria picta conspiciuntur in nummis, quæ ridiculè ad cædem Elefantorum olim retulit Fr. Robortellus. Hoc utilior posteritati, quod oppositis suis notationes consideratiores alijs expressit.

327. DIRA FUGANTIBUS HERBIS.] Summa talibus superstitio Veterum. Dæmonia fugantes herbas sic memorant Appulejus, Macer, alijq; id genus. Appulejus de Artemisia, cap. X. *Herbam artemisiam monoclomon si quis iter faciens, secum manu portauerit, non sentiet itineris laborem. Fugat & dæmonia in domo posita, & prohibet mala medicamenta, & auertit oculos malorum hominum.* De Aristolochia, cap. XIX. *Herba Aristolochia suffumigabis infantem: hilarem facit, & conualescit infans, fugato dæmonio.* Idem, cap. LXXI. *Herba verbasci virgulam qui secum portauerit, metu nullo terrebitur, neq; bestia, neq; occursus mali molestabunt hunc.* Sic Hippocratis Antidotū, cujus ergò ille Athenis corona donatus, quod *mala Dæmonia fuget*, memorat Actuarius libro V. Method. Med. cap. VI. Aliud Theodoreton cōtra Dæmoniacos Nicolaus Myrepsus cap. CCXVIII. Non pauca talia Marcellus Empiricus, alij.

326. TERRIFICUMQUE JOVEM.] Occultis terrificisq; sacris præsidem. Magicus Juppiter Scriptori Ceiris: *Hinc Magico venerata Ioui Stygialia sacra.* Tartareus, Valerio Flacco lib I. *Tartareo tunc sacra Ioui. Stygiusq; ferebat Manibus Alcimede. Stygius.* Inscriptionibus Priscis. XXIII. 6. 7. LII. 11.

338. TRIVIAM.] Dianam, Lunam. Præsidem lustrationum, vide doctos ad Pharmaceutrias Theocriti & Maronis.

329 TRANS CAPUT AVERSIS MANIBUS.] Errant libri qui ista mutant. Aversi enim lustrationum reliquias abiiciebant. Nemesianus.

Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vapore
Lustrauit, cineresq; auersa effudit in amnem.

Sic nefas erat respicere illum qui purgamenta illa lustrali. . fferebat. Scholiastes Aeschyli Agamemnone:

παρὰ Ἀθηναίοις ἔθος ὅτι καθαίροντες οἰκίαν ὀστρακίνῳ θυμιατηρίῳ, ῥίψαντες ἐν ταῖς τριόδοις τὸ ὀστράκιον ἀμεταστρεπτεὶ ἀναχωρεῖν. Theocritus Herculisco:

Ἦρι δὲ συνλέξασα κόνιν πυρὸς ἀμφιπόλων τις,
ῥίψατω εὖ μάλα πᾶσαν ὑπὲρ ποταμοῖο φέρουσα,
ῥωγάδας ἐς πέτρας ὑπὲρ οὔριον. ἂψ δὲ νέεσθαι
ἄστρεπτος, καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ.

Apulejus Herbarius cap. VII. Vbi devotarum in nuptijs resolvit: *Incende herbam Aristolochiam, & suffumigato eum, & redito ad domum, & ne post vos respiatis, resoluisti eum.* Idem ad morsum colubri, cap. XCI. *reuersus ita, ne respicias post tergum, resolui statim sanabitur.* Sic muliercula venefica cupiens arcere Flandriæ principatu Theodericum Alsatium: *Occurrit ei quasi Furia infernalis ad pontem suprà fluviū, quem transiturus erat, habens in manibus incātationum species, quas clandestinò descendens subtus pontem cœpit cum ipsius fluminis aqua jacere contrà Comitem transiturum, trans caput suum*, juxtà illud Virgilij *Per cineres, Amarylli, foras, riuoq; fluenti Transque caput iace, ne respexeris* Vti memorat Alanus, lib. V. Commentariorum in Merlinum. Sic lustrato exercitu latrones apud Achillem Tacitum libro III.

τὸν δὲ βωμὸν καταστρέψαντες φεύγουσιν ἀμεταστρεπτί. οὕτως γὰρ αὐτοὺς ποιεῖν ἔτυχεν μεμαντευμένος ὁ ἱερεύς.

329. IN AVSTRVM.] Contra ventum. Theocritus. ὑπὲρ οὔριον Alij Libri *in altum* Quo mare, aut flumen capias. Valerius Flaccus, lib. III.

lustramina ponto
Pone iacit, rapidis abolentur cætera flammis.

Nihil tamen mutamus.

330. CANTATA PIACVLA.] Quibus mala illa incantata. Devotata dicat Appulejus.

334. CALUISSE.] Ob frequentiam. Calent enim omnia à motu.] Vide ad Appuleium Nos.

335. DACIA.] Magni momenti bellum, quod ideò tanto post tempore peculiari Opere exsecutus est Dio Cassius. Trajani rebus non invitus utitur noster, quod cognationem & similitudinem ejus principis Theodosius affectasse videatur, vide Victorini Epitomam.

335. BELLIPOTENS.] Ad reprehensionem laureatum studiosus, ut notum. Ea propter Symposio eum Deorum inducit Julianus φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ τρόπαια, τὸ τε γετικὸν καὶ τὸ παρθικόν. Ne quis ea scilicet absportaret. Latinis scriptoribus infelicior hic cum Nerva suo princeps, nemo enim ejus vitæ scriptor superest. Præter Victores duos. Vide IV. Cons. CCCXIX.

336. INDIGNANTES.] Ob crebram rebellionem.

337. CVM CINXERE FACES HYPANIM.] Quis usus facibus ad Imperium Romanum indicandum? Scribe ex Belgicis Libris *Cum fasces cinxere* Verè. Vbi enim tribunal Legesq; Romanæ, quid dignius legi fascibus? Ait eas provincias Romano juri subdidisse Trajanum. Sextus Rufus: *Traianus post Augustum mouit Reip. lacertos, Iberes, Bosphorianos, Colchos, in fidem ditionis Romanæ accepit.* Eutropius lib. VIII. *Iberorum Regem & Sauromatarum & Bosphorianorum, Arabum, Osdroanorum, Colchorumq; in fidem accepit.* Vide Victorem, Dionem, Victorinum. *Hypanis Scythiæ* fluvius, de quo versiculum Cn. Galli conservavit Vibius Sequester: *Vno tellures dividit amne duas.* Asiam nimirum ab Europa.

339. AD

339. AD TEMPLA.] Aras focosque patrios. Nota ejus Principis in Deos suos Pietas, utinam in verum; quem nec voluisse agnoscere clarum ex fragmentis Scriptorum. Christianos enim incessit, velut sola pertinacia animorum sacris priscis repugnantes, lib. XI.

οἵα ἐστὶν, inquit, ἡ ψυχὴ, ἡ ἕτοιμος ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος, καὶ ἤτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι, τὸ δὲ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ χριστιανοί, ἀλλὰ λελογισμένως, καὶ σεμνῶς.

340. GENTIBUS UNDIQUE CINCTAM.] Bella Marci auspiciis gesta tanta sunt ut omnis ævi principibus opera ejus opponi possit. Considera vel solum Marcomannicum.

342. FLAMMEUS IMBER.] Intelligit auxilio cœli patratam victoriam contra Quados & Marcomannos, quod Christianorum tamen precibus, non Principis moribus, obtentum est. Historiam reponere hic operæ non est. Consule Tertulliani Apologet. cap. V. Ad Scapulam cap. IV. Xiphilinum, Capitolinum, Orosium Lib. VII. c. XV. Eusebium, Hist. Eccles. lib. V. cap. V. Zonaram, Cedrenum, Niceforum; Epistola exstat Marci ipsius, tum alibi, tum Justini Martyris Apologiis subdita, ubi χαλάζη πυρώδης hostium agmen debellasse dicitur. Quo alludit Michaelis Glycæ nota, Marco Imperante ignem de cœlo cadere conspectum. Meminere & alij sequiorum ævitatum scriptores, ut Otho Frisingensis lib. III cap. XXV. Freculphus, Tom. II. Lib. II. cap. XIV. Saresberiensis Nugar. Curial. lib. VIII. cap. XIX. Pagani Alii Julianum quemdam Poetam & Magum eos imbres confecisse jactabant. Alii Arnuphin Ægyptium. Vide Suidam in Juliano. Ipsam pugnam repræsentat Columna Antoniniana Romæ Superstes. Vide Epistolarum Gallicarum ad Jos. Scaligerum, lib. I. Epist. LXXVI.

342. IN HOSTEM.] DCCCC. amplius millium exercitum trahentem. Marci robore admodum contra exili, ut memorat modo memorata Epistola, si genuina. Vide Xiphilinum & Capitolinum.

344. TABESCENTE.] Liquente vi impacti fulguris aut fulminis. Memoriam rei nunc etiam Romæ superesse ajunt. Jovis nimirum effigiem fulminantis hostes, Romanis pluviam largientis. Cuspis mox hastas & pila dicit.

348. CHALDÆA MAGO.] Magicas incantationes loquitur, Chaldæis oriundas. Priore in Ruf.

quid signa sagacis
Aegypti valeant, quâ gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis.

Hodie persuasissimum incantamentis tempestates moveri. Tempestarios vocat maleficos id genus Agobardus, qui non inutilem de ea quæstione Libellum sub Ludovico Pio scripsit.

350. MARCI MORES.] Summa animi Tranquillitas, Sapientia, Constantia, Justitia, Æquitas, Æquanimitas, Fortitudo, Clementia, Eruditio, Omnibus Principibus hunc merito præponunt. Peccavit vir maximus non inquisita apud Christianos veritate, & non raro Superstitione.

351. PRÆSIDIUM.] Auxilium, subsidium. Notamus alibi his Libris.

352. ÆTHER.] Dii ipsi, ejus incolæ. Petronius. *nemo cælum putat, nemo Iovem pluris facit.* Sulpitius Severus Dialogis: *Qui mundi gloriam calcans cælo teste frueretur.* Phædrus.

Vt videantur sapere, cælum vituperant.

Sic Sidera. Auctor Ætnæ.

nec humanas fas est demittere in artes
Sidera, subducto regnant sublimia cælo.

Hericus, lib. III. de Vita Germani.

Sternitur & terram porrecto corpore pressans

Ingemit, orantisque hauserunt sidera vocem.

353. TITVLOS.] Honorem, Laudem. Vide ad præfat. Belli Getici, Ait non juvando Stiliconem Deos ipsi favisse, ut solius esset ejus gloria. Pariter Cicero pro Marcello.

354. SOCERI SVDORE.] Summa virtute, summo Labore. Alibi *quem merui, te non sudante triumfum?*

357. VRBIS COMMVNES NON PASSA PRECES.] Vera Lectio *Orbis* Alioquin ταυτόλογα hæc. Mirum quo viderint docti tot expositores, cum præsertim hujus vitii noster non sit.

361. DISSIMVLATA DIV.] Non reperisse hunc versum in Cujacianis libris ait, vir doctus. Non delebit tamen, qui me audiet. Quæritur Roma instar neglectæ amatricis se esse præteritam, suaq; vota principem dissimulasse. Cæteri libri omnes servant, malè tamen separant à sequente nonnulli, unde erroris ansa. Scribe.

querelis
Dissimulata diu, tristes in Amore repulsas
Vestra parens, Augusta, queror:

364. LIGVR.] *Mediolanum dicit*, urbem amatam Theodosio, ubi aliquoties Consul etiam Honorius fuerat, inibique nuptias celebraverat, auctore alibi nostro.

364. DECERNENS GAVDIA.] Omnes Belgici libri. *discernens* Quod recepit Scaliger probavit Camers. Cæteri illud malunt: quos ut eruditiores idemque tamen dicentes, audimus magis.

365. RUBICON.] Limes olim Galliæ, Italiam inde dispescens; Liguribus tum adscriptus, sive Galliæ Cisalpinæ, Non procul Mediolano ad Ariminum. Post confectum Gildonem triumfum ait Honorii apud Vrbem exspectatum: sed frustrà.

369. FRÆNABAM GEMINOS.] Non loquitur de Triumfo. Sed Consules tum temporis hac pompa Vrbem ingrediebantur, Libro II. Stilicon.

Deposito mitis clypeo, candentibus Vrbem
Ingreditur trabeatus equis.

Quaca immerito reprehenditur Claudianus hoc loco à Jul. Cæsare Bulengero. Vide quæ scribimus ad Papinium. Lib. XII. Theb. v. 532.

372. RADIANTE TOGA.] Trabea, auro intexta. Ausonius, ad Paullinum, quos sacra Quirini

Purpura, & auratus trabea velavit amictus.

375. SPECTANDA JOVI.] In Capitolium enim ibat pompa omnis triumphalis.

376. CÆLATA METALLO CLASSIS] Talia monumenta dicabantur in Capitolio translata triumfali pompa. Notarunt ad satiem docti Antiquarii.

377. OPPIDA.] Auro, argento, ære, ebore, citro aliquando, ficta, cælata. Vide Res Cæsaris, Pompei; Vespasianorum, in Dione, Suetonio, Josepho, aliis.

378. PALLADIAQUE.] Oliva, arundini innexa. Signo tranquillæ post futuræ Pacis per illud æquor. Tritonis gaudia Poetarum choro tranquillitatem pacemque pelagi notant.

386. TVA TE BENEFACTA MORANTEM CONVENIVNT.] H. e. est alloquuntur, compellant, convincunt, Symmachus, lib. I. Epist. I. *Ego te nostri Vatis exemplo, quasi quadam Lege convenio.* Theodorus Priscianus, præfat. *Tunc nos non periculi ratio, sed communis natura conditio convenit.* Eugippius, vita Severini, cap XL. *mementote præcepta Sancti Ioseph Patriarchæ, cujus ego vos indignus & infimus attestatione convenio* Liutprandus, lib. I. Histor. cap. II. *Huic Dominus per visionem apparuit Domini hujus Imperatoris, cujus hic necis exstiterat auctor, dexteram tenens, eumque ita conveniens.* Cap. XI Ejusdem: *Rex eum illico ita convenit: Sibyllino spiritu uxorem tuam Bertham prophetasse credimus, quæ te scientia sua aut Regem aut asinum facturam se promisit.*

387. ME-

387. MERITISQUE SUIS OBNOXIA VIRTUS QUOD SERVAVIT AMAT.] Acutè atque Eleganter dictum corruperunt Codicum nonnullorum exscriptores, reducendo *suis* Quo interit omne pretium sententiæ. Virtus amat quod servavit, huic, alioquin nulli obnoxia, adfectui. Sequentia sententia est. Certum proxime elapsis annis tres solum Augustos triumfantes intrà sua mœnia Romam vidisse, eosque non de externis hostibus, sed de civilium bellorum cruentis successibus.

389. GARGARÆ.] Horæ anni Poetica notatio. Gargara locus Mysiæ fertilissimus. Vide Macrobium, Saturnal. lib. V. cap. XX. Alibi montis Idæ cacumen. Servius. Æneid. IX.

390. SPECTATOSQUE ITERUM NULLI.] Ludos seculares dicit ex formula qua proclamabantur, Zosimus. lib. II.

τοιοῦτος ἦς ὁ τρόπος ἀναγέγραπται τῆς ἑορτῆς, περιιόντες οἱ κήρυκες εἰς τὴν ἑορτὴν συνιέναι πάντας ἐκάλουν, ἐπὶ θέαν ἣν οὔτε πρότερον εἶδον οὔτε μετὰ ταῦτα θεάσονται.

Suetonius Claudium irrisum scribit non expleto seculo idem proclamari passum, cap. XXI. *Vox præconis irrisa est invitantis more sollemni ad Ludos quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset, cum superessent adhuc qui spectaverant.*

391. CIRCUMFLEXA.] In se redeuntia; Anguibus enim expinguebantur. Vide notas ad Consulatum Probini & Olybrii. Sæpius popularis nostri forte & σύγχρονος, Nonnus eo uno sapiens quod ebriosam materiam semi insaniens scriptor elegit.

394. TROPÆI]. Statutiintrà Urbem. Noluit triumfum dicere ob civilem sanguinem.

398. FAVERE TYRANNIS.] Quos illi occiderant cives mei; dicere vult.

399. CUM GALLICA VULGO.]Sæpe primo res suorum Cæsarum exæquat.

401. NUMQUAM VICISSE DECORUM.] Immo in vetitis, contraque Leges, certaminibus, deterior est qui vincit eo quà superatur. Aristænetus lib. II. Epist. VI.

φανερὸν γὰρ ὡς ἐν πονηραῖς ἁμίλλαις ἀθλιώτερος ὁ νικήσας.

404. VERIOR.] Justior. Veritas & Justitia eædem virtutes. Notatum alibi multis.

404. FRUCTUM.] Delectationem. Rutilius Lupus ex Myrone Rhet. *O Fortuna quam magno odio est tibi vita beata perpetuus & constans fructus.* *Furorem* vocat sæpius quicquid contrà Romæ majestatem fit. Vide supra v. CXCI.

407. LARIBUS SEJUNCTA POTESTAS. [Romæ nimirum habitare debens.

408. SUIS A' SEDIBUS.] Vide notata Philippo Berterio Pithanon I. cap. VII.

409. CUNCTIS TRIBUERE, PALATIA, NOMEN.] A Palatio Romano, sedes Regiæ Palatia nominantur, id in Palatino mõte, C. Cæsaris domus primum, inde sedes Principum Eustathius in Dionysium Periegetem à Pallante dicta autumat.

ὅθεν καὶ νῦν οἱ ῥωμαῖοι τοὺς βασιλεῖ πρέποντας οἴκους καλοῦσι παλάτια. Vide eundem Berterium, cap. III. ejusdem Libri. Romæ porrò ipsa Palatium principum. Dionysius Periegetes.

Θύμβριος, ὃς ἱμερτὴν ἀποτέμνεται ἄνδιχα ῥώμην,
Ῥώμην ἡμετέραν ἐμῶν μέγαν οἶκον ἀνάκτων,
Μητέρα πασάων πολίων, ἀφνειὸν ἔεθλον.

Illustravit hunc Claudiani locum etiam doctissimus Surita, Commentario ad Itinerarium Antonini Augusti titulo, quem nos eumdem cum Æthico scriptorem esse animadvertimus.

410. NEGLECTO SENIO.] Cui honos cultusque contra debebantur.

411. ILLIC POSSE REGI.] Non admodum displicet conjectura vetus nostra. ILLINC Quæ numen quoppiam amplius Romæ ad-

mæ adscribit, securitatemque in ea Regum facit certiorem.

412. MEDIVM NON DESINIT VMQUAM.] Apposita comparatio. Mediam illi adsignasse ait Clementiam, ne propinquior ureret, semotior à rigore non defenderet. Sic IV. Conf.

Nonne vides Operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus Amore liget? nec vi connexa per avum
Conspirent Elementa sibi qui limite Phœbus
Contentus medio, &c.

415. ET INDVS.] Aliquot Annorum itinere venit venerabundus Augustum. Florus, lib. IV. cap. XII. *Et Scytha misere legatos & Sarmata amicitiam petentes. Seres etiam, habitantesque sub ipso Sole Indi cum gemmis & margaritis Elefantas quoque inter munera trahentes, nihil magis quam longinquitatem via imputabant, quam quadriennio impleverant. Sic ubique cuncta atque continua generis humani aut pax fuit, aut pactio.* De Antonino Pio Victorinus Epitoma Cæsarum: *Populi omnes uno ore in cœlestium morem propitium optantes de controversiis inter se judicem poscebāt. Ad quem etiam Indi, Bactri, Hyrcani, legatos misere, justitia tanti Principis comperta.* Ad Augustum Legationem describit Dio, Lib. LIII. & indidem Sapientem se exussisse.

417. MVTVA VIRTVS.] Plurimum hic una voce dicit. Qui enim virtuti studebat, honorem sperare præmium poterat, Qui ei in alium sententia sua conferundo adfuisset, parem ab eodem exspectare habebat. Sic erat virtutum quædam series, lubensque favebat quisque alteri, intrà conscientiam suam eorumdem præmiorum præstolator. Quæ omnia in Imperio, ubi secundum natales princeps succedit, secus habent.

418. NOMEN.] Consulatum, summum tum magistratum dicit. In Honorio contrà sæpius alias natum in purpura & ad eam commendavit.

419. ÆLIA.] A Nerva Ælios se nuncupabant Antonini. Ego tamen Adriano id debitum nomen potius autumem, qui eo velut proprio Vrbes monumentaque varia complevit. Et dubito an Æliorum titulum Nerva Trajanusque usurparint, negant certe Fasti.

420. TRANQUILLIQUE PII.] Doctissimus Lipsius Comm. ad Panegyricū Plinii, distinguendum censet *Tranquillique, Pii, Bellatoresque, Severi* Tranquilli enim, ait, titulus Nervæ peculiaris. Vir summus non meminerat Nervam jam modo nominatum. Pios dicit, quia & Marco id cognomen fuit, ut aperte nummi indicant, immo etiam Commodo, Pertinacique, iisdem auctoribus. Primi autem *Pii* tranquillitas summa fuit, qui miranda majestate sine bello rexit Imperium. Vide Victorem, Victorinum, Alios. Marcum tranquillissimum vocat Eutropius lib. VIII. cum aliis, arguuntque scripta quæ supersunt. Nervam etiam Pium notarunt sequiorum seculorum Chronologi, ut Weingartense, incerto scriptore. Nerva, qui dicitur Pius regnavit annum unum.

420. BELLATORESQUE SEVERI.] Aurelius Victor: *Severus, felix ac prudens, armis præcipuè adeo ut nullo congressu nisi Victor discesserit.* Herodianus docet, nullas priorum principum victorias comparandas Severo patratis. Vide Dionem & Spartianum.

422. HOC CIVIS.] Romana majestate etiam Principem civitati velut subjicit. Fuisse ante illic cum Theodosio patre, civemque gessisse, notatum ast supra.

425. DVCE.] Vtriusque militiæ. Zosimus, & Inscriptiones.

426. ORANTEM.] Orabat enim simul & perorabat.

428. LEGVM MATRI.] Vide ad Tertium Laudum.

429. POST LIBYAM.] Receptam nempe. Sic loquitur sæpius.

431. ADVECTÆ.] Alij Libri *adducta* Tantumdem sit. Principes vero Curulibus peculiaribus Consulari schemate usos, hinc patet.

patet. Sic infra Genitoris hæriditaria sella usum notat Hieronymum eumdem.

Hic est ille puer, qui nunc ad rostra Quirites
Evocat, & solio fultus genitoris eburno
Gestarum patribus caussas ex ordine rerum
Eventusque refert

433. VIDISTIS IN ILLO ME QUOQUE.] Blandimentis intimorum amicorum Quorum mille formulas alibi colligimus.

434. PIETAS.] Nostra videlicet. Centum Linguæ notum Poetarum votum.

437. MVNDOQVE.] Nedum Romano Imperio. Rutilius ad Romam.

Vrbem fecisti, quod prius Orbis erat.

438. AB OMNIBVS VNVM.] Ab uno omnia dicere vult. Conversio est sollemnis optimis scriptoribus, quam & ipsam alibi enarrare memini.

440. SPECTATOR VEL CAVSSA.] Elegans transitio ad Laudes Stiliconis, excusatio Honorii, quod ipse Romam non venerit, sed vicem suam tantum virum miserit. Ait in conspectu suo hæc esse gesta Honorius, cum tertium tantum ab eo miliare ab eo afuerint castra Alarici, Ravennæ nempe degente. Jornandes. cap. XXIX. *Alaricus Stilicone & Aureliano Coss. per Firmium dextro latere quasi viris vacuam intravit Italiam. Nullo penitus obsistente ad pontem applicuit Condiniani, qui tertio milliari erat ab regia urbe Ravennate: Inde ad Honorium Imp. legationem misit ut Gothi pacati in Italia residerent.*

441. BISTONIÆQUE PLAGÆ.] Thraciam, Græciam, Epirum, multis lustris spoliaverant Gothi. Vide Zosimum. Qui dissimulat omnia in Italia inter Stiliconem & Alaricum gesta, vel immanibus Lacunis est excisus.

442. RVPTAS ALPES.] Vi transitas. Sidonius Anthemiano.

si ruperit Alpes
Pœnus, ad afflictos condemnatosque recurre.

445. FRIGORE CONSVETIS.] Ordo est, quia gentibus hujus census ipso frigore favet inclementia, consuetis videlicet. Inepti qui mutant aut accusant Libri ferè omnes aliter habuere. Pars. *Fede*, alii *fidere* Noster *Fædere*. Ordo impeditior illusit Librarios.

450. MEMOREMQUE TVORVM.] Quibus se comparat. Vt ille:

Turnus ego, haud ulli veterum virtute secundus.

452. FOEDVS LVCIS AMOR.] Quippe mori satius vitæ quam ferre Pudorem. Exempla quæ contra nec numero multa, & æternum detestata sunt.

453. MOX ET PER LATIVM.] Scripti Belgæ, cum nostro, Delrianoque veram scripturam servant: *Mox erat & late* Quæ omnino recipienda est. Obsessum intra vallum Principem, liberatum à Stilicone canit, quo omnia hæc conveniunt. Adsentitur & Codex A. Schotto collatus, ipso teste Observat. lib. II. cap. LV. Fatuus qui de veritate dubitet.

455. STELLARVM MORE VIDEBAM.] Ad indicandam multitudinem. Curtius, lib. III. Cum speculatores revertrerentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis campis collucere cœperunt, omniaque velut continenti incendio ardere visa.

456. PRIMOS VIGILES.] Vigilia prima vix excitata, succedente secunda, patuisse dicit opitulatorem. Quatuor vigilias, singulas trium horarum, fuisse, notum ex iis quæ de Militia Romana viri doctissimi illustratunt.

457. PVLCER.] Ita potius quam alium quemvis dixit. Omni enim loco & tempore bene ominata Pulcritudo. Livius, lib. XXIX. *Ventus coortus aperuit omnia littora Africa. Scipio quod esset proximum promontorium percontatus, cum Pulcri id vocari audiisset, placet omen, inquit, huc dirigite naves.* Virgilius. Lib. I.

Nascetur pulcra Trojanus origine Cæsar.
Id est, Felix, beata.

460. ADEVNDA.] Siquidem me salvum vellet.

460. ADDVA.] Magnum flumen, Lario lacu oriundum, *Padum influit*. Strabo fine lib. IV. Mentio apud Plinium lib III. cap. XVI. Paullum Warnefridum, lib. IV. cap. XLI, Langobard. &c.

462. EXTERA VEL NOSTRAS ACIES.] Auxilia Barbarica, & Romanos numeros liquerat procul, audito discrimine Principis. Versus non sunt specie satis ingenua, mihique animus exturbare non pauca verba, sic restituto sibi auctoris Genio:

perrumperet agmen?
Sed paucis comitatus erat. Hoc ille locatus
Ancipiti, longum socias tardumque putavit
Exspectasse manus.

Non uno loco tantum scriptorem hujusmodi nugæ corruperunt.

466. VIRTVTE PIA.] In Principem & Generum. Divina hic non consideratur.

469. FVLMINEO SECVIT TENTORIA CVRSV.] Verba indicant velocitatem transeuntis. Pariter Jornandes, Getic. XVIII. *Ibi dum Equos exercitumque lassos refovet, illico Cueva cum Gothis in modum fulminis ruit, vastatoque exercitu, Imperatorem trans Alpes proturbavit.* Claudianus. I. Stilicon. v. CXCVIII. *Fulmineum perstrinxit iter* Nicetas Choniates in Joanne Comneno:

ὕθεν τοίνυν οἰκείαν ὁ Κωνσταντῖνος τὰ τῆς Μακεδόνος ἡγησάμενος ῥήματα, ὡς καταιβάτης πρηστὴρ, ἢ δορκὰς ὀρεσίτροφος θάμνων διαθλομένη, τῷ ἐχθρικῷ στρατῷ προσούγνυται. Anna Comnena, Alexiad. I. ἐν ἀμηχάνοις ἦν τὰ πράγματα τηνικαῦτα ῥωμαίοις, τῆς βαρβάρου τούτου δίκην κεραυνοῦ, τὰ πάντα ἐξερχομένου. Eadem, fine Ejusdem Libri: ὁ δὲ αὐτίκα σὺν ῥύμῃ ἀκατασχέτῳ, καθάπερ τις διαῤῥυεὶς κεραυνὸς τῶν κατιόντων, καὶ ἱεραχῶν, ἢ τῆς ἀυλῶνος παντὸς ἐπιλάβετο. Poetis Latinis nihil crebrius.

470. NVNC MIHI.] More suo Antiquitatem Græcam Heroum suorum comparatione deprimit. Nota res de Homero & Sophocle. Rhesum enim minimè scripsit Euripides.

475. AVGENTIBVS OMNIA MVSIS.] Alibi pariter in sua vineta sævit *Omnia vates In majus celebrata fuerunt*. Ovidius lib. III. Amorum.

Exit in immensum facunda licentia Vatum,
Obligat historica nec sua verba fide.

Ausonius.

Falsidici vates, temerant qui carmine rerum.

476. IMPETVS EXCESSIT ZEPHYROS.] Vide Homerum, Iliad. K.

Τοῦ δὴ καλλίστους ἵππους ἴδον, ἠδὲ μεγίστους,
Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

477. ECCE VIRUM.] Comparatione cujus fœminas dicas cæteros, qui noctu cædundis adversariis famam gloriamque quæsiverint.

479. FURTIS.] Cædibus furtivis. Furta armorum Silio.

481. RIPIS MVNITIOR.] Transeundo prius flumine, quam ad eum adesses, cujus ripæ ipsius erant tutela.

482. NON VIGILVM.] Optimè tres Belgici libri, *Nec vigilem* Quibus assentitur etiam noster. Scaligerum non attendisse, mirum.

485. MINACEM.] Quicquid contrà sentiant Libri, Claudianum reliquisse puto *Sic ille minacem Tyrrhenum labente manu pro ponte repellens* Minax Tyrrhenus pulcrè totam Porsenæ aciem notat, quam manu dicit sua repulisse Coclitem: Neque aliter videri vult Stilico-

Stiliconem, cum ait *Ense palam sibi fecit iter.* Manu arma, virtutem robur, denotat. Bello Getico

> *Solus erat Stilico qui desperantibus Augur*
> *Sponderet meliora manu.*

486. TEXERAT VRBEM.] Veluti manibus tegi posset. Pentadius Epitaphio Hectoris.

> *Hunc ferus Æacides circum sua mœnia traxit,*
> *Qua juvenis manibus texerat ante suis.*

Manilius, lib. I.

> *Nobiliorque viris & Clœlia virgo*
> *Et Romana ferens qua texit mœnia Cocles.*

Idem, lib. IV.

> *Solus & oppositis clausisset Horatius armis*
> *Pontem urbemque simul.*

487. SVPERBVS.] Vt solus Victor tot Porsenæ manipulorum. Sidonius de Porsena ad Romam. *totam te pertulit ultro Coclitis in clypeo presserunt millia solum Multa virum, pendente via, nec ponte soluto Cum caderet, cecidit.*

492. CHOROS.] Tota agmina vatum & Encomiastarum dicit. Chorus, omnis lætitia. Alibi.

> *Nec minor in cœlo chorus est.*

493. PARENTEM.] Stiliconem, qui parens Publicus, Symmacho; Principum, Prudentio.

494. ANTIQUÆ RAVENNÆ.] Zosimus, lib. V.

Ραβέννη, μετρόπολις ἐστι Φλαμινίας, πόλις ἀρχαία, Θετταλῶν ἀποικία ῥῆνη κληθεῖσα διὰ τὸ πανταχόθεν ὕδασι περιῤῥεῖσθαι.

Vide Jornandem, Geticar. XXIX. Procopium initio II. Gothic. Strabonem lib. V. Erat ergo tum Ravennæ Honorius, non Mediolani, ut visum alias.

495. ORA PADI.] Jornandes: *Ravenna Vrbs inter paludes & pelagus, interque Padi fluenta uni tantum patet accessui. Hæc in sinu Regni Romani super Ionium mare constituta in modum * Influentium aquarum redundatione concluditur. Habet ab Oriente mare, ab occidente, per quas uno angustissimo introitu ut porta relicta est. A Septemtrione ramus illi ex Pado est, à meridie ipse Padus.*

496. CERTIS VBI LEGIBVS.] Vide Procopium.

499. LVNARIBVS ÆMVLA DAMNIS.] Æstu ad Lunam reciproco. Vide quædam ad Rufinum nostri, Rutilium, & Gulielmum Britonem Aremoricum. Damna, decrementa Lunæ. Julius Firmicus prologo: Quid duodecim facerent signa, quid Lunæ velox motus, assiduaq; Luminis vel augmenta vel damna. Gellius, lib. XX. cap. VIII. Aucta & damna apponit.

500. FANO FORTVNA.] Civitas hujus nominis. Sidonius lib. I. Epist. V.

501. METAVRVS.] *Fluvius Vmbriæ, in sinum Adriaticum exonerans.* Vibius Sequester. Loca qui volet in tabulis Geographis indaget, nos isti operæ parcimus, cuicunq; præstabili.

502. MONS ARTE PATENS.] Partim vivum arcum, partim arte factum transitum dicit, junctam operi naturam. In nostro Codice clare scriptum est *Arte patens* quam lectionem edidit de suis etiam Joannes Camers. Nihil mutamus.

505. CLITVMNI SACRAS VICTORIBVS VNDAS.] Pompis Romanorum Procerum inde lecti albi Equi. Virgilius, Georg. II.

> *Hinc albi Clitumne, greges, & maxima Taurus*
> *Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro*
> *Romanos ad Templa Deum duxere triumphos.*

Servius. *Clitumnus fluvius est in Mevania, quæ pars est Vmbriæ, partis Tusciæ de quo, ut dicit Plinius in Naturali historia, animalia quæ po-*

taverint albos fœtus creant. Propertius, lib. II. Eleg. IX.

Qua formosa suo Clitumnus flumina luco
Integit, & niveos abluit unda boves.

Papinius, primo Silvarum :

nec si vacuet Mevania valles,
Aut præstent niveos Clitumna novalia tauros.

De Pari fluvio Macedoniæ, Seneca Nat. lib. III. c. XXV.

507. CANDIDA.] Albis enim Equis triumfabatur. Noster III. Stilicon.

illinc flavente Sicambri
Cæsarie, nigris hinc Mauri crinibus irent;
Ipse altis veheretur equis : currumque secutus
Laurigerum, festo fremuisset Carmine miles.

Vltima tempestate Gulielmus Brito, lib. XII. de Cæsare & Pompejo.

Roma tamen neutri sic exsultavit eorum,
Nec tam lætifico cecinit Pæana canore,
Intraturo in equis Capitolia quatuor albis.

508. MIRACVLA FONTIS PRÆTEREVNT.] Fontium miracula non pauca apud Ovidium, lib. XV. Vitruvium, lib. VIII. Philonem, PLinium, lib. XXXI. Solinum, &c. Quorum nescio an quisquam istum attigerit.

510. SIMILES VT CORPORIS VMBRAS.] An ergo miraculosus iste fons, non tam umbras ostendit hominum quam mores? Quomodo autem mores si non umbras? Noster Codex clarè habet *ut corporis undas* Vt dicat hunc undis concipere non tam corpora quam mores hominum. Prodigiosa utriusque lectionis res est, & explicatam vellem. Sanè non spernam *τὸ undas*.

515. RARIQUE COLORIS.] Sulfurei. Nar scilicet. Nota omnia. Silius lib. VIII. Narque albescentibus undis In Tiberim properans. Vide Procopium. Gothic. I.

519. SALVTATO LIBATIS TIBRICE LIMFIS.] More prisco venerandi flumina. Hesiodus.

Μηδέποτ' ἀενάων ποταμῶν καλλίῤῥοον ὕδωρ
ποσσὶ περᾶν πρίν γ' εὔξῃ ἰδὼν ἐς καλὰ ῥέεθρα,
χεῖρας νιψάμενος πολυηράτῳ ὕδατι λευκῷ.

Vide qui de Formulis congesserunt.

521. OPEROSAQUE SEMITA VASTIS MOLIBVS.] Magnitudine molium arctata semita, ut operosus sit transitus. Potest & operosa semita maximis molibus strata dici, in quam sententiam video doctis ista citari. *Alta Semita*, regio Romana nota. Mos etiam Accedentibus principibus ornamentis stipare vias. Eumenius Panegyrico : Exornavimus vias, quibus in Palatium pervenitur, paupere quidem supellectile, omnium signa collegiorum omnium Deorum nostrorum simulacra pertulimus, &c.

523. OFFICIIS TREPIDANTIBVS.] Incerta adhuc spe proci. Trepidant omnia quę properant.

524. ANGVSTAT JASPIDE PECTVS.] Ponebant in gracilitate corporis decus puellarum veteres, idque procurabant cingulis & deducto cibo. Terentius Eunucho :

Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient.
Si qua est habitior paulo, pugilem esse ajunt, deducunt cibum.
Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceam.

Id est tenues & pallidas, interprete Donato. Prudentius de nobilissima Puella, Eulalia :

Nec

Nec mora, carnifices gemini
Lunceа pectora dilacerant.

Hieronymus Epistolis: *De industria dissuta sit tunica, ut aliquid intus appareat: operitur quod fœdum est, & aperitur quod formosum. Crispanti cingulo angustum pectus arctatur, capilli vel in frontem vel in aures defluunt. Iaspis,* fibula, ex ea gemma.

527. SUBSTRINGITQUE COMAM GEMMIS.] Ornamenta muliebria dudum doctis expedita. Capitis, colli, pectoris, jungit pulcrè Prudentius.

crinalis acus, redimicula, vitta,
Fibula, flammeolum, strophium, diadema, monile, &c.

527. BACCIS.] *Margaritis,* Glossæ Isidori: *Baccatum, margaritatum.* Tribacca, margarita in tres alias pretiosa apud Publium Mimum, citante Petronio.

528. BACCIS ONERET AURES.] Vulnera aurium agnoscit PLinius. *Mos Romanus* matronarum aures pretiosissimis margaritis onerare. Horatius lib. II. Serm.

Filij Aesopi detractam ex aure Metellæ
Diluit insignem baccam.

Juvenal. Sat. VI.

Auribus extensis magnos commisit Elenchos.

Alcimus Avitus ad Fuscinam Sororem.

Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum
Quæ compensarent pendentes vulnera baccæ.

Viri etiam factitabant, more peregrino. Macrobius lib. VII Sat. cap. III. *Octavius, qui natu nobilis videbatur, recitanti Ciceroni ait, non audio quæ dicis. Ille respondit: certè solebat benè foratas habere aures. Hoc eò dictum est, quia Octavius Libya oriundus dicebatur, quibus est mos forare aurem.* Petronius adscribit Arabibus: *Pertundo aures ut imitemur Arabas.* Assyriis aut Syris, Juvenalis. Sat. I.

Natus ad Eufraten, molles quod in aure fenestræ
Arguerint.

Mauris cum Cicerone Dio in Macrone:

τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ τὸ οὖς τὸ ἕτερον κατὰ τὸ τοῖς πολλοῖς τῶν Μαύρων ἐπιχώριον, διετέτρητο.

De Lydis Xenophon, Anabas. III.

529. AUCTIS COLLIBUS.] Imitatio Papiniana. XVII Consf. Domit.

Exsultent Leges, Latiæ gaudete Curules,
Et Septemgemino jactantior æthera pulset
Roma jugo.

530. NOTA MAJOR.] Quales fingebantur Dij. Alibi his Commentarijs.

531. NOVA MOENIA.] Recens tum instaurata. INScriptionem ponunt Aldus Manutius, Gruterus, alij. S.P Q.R. IMP. CÆS. D NN. N. N. INVICTISSIMIS PRINCIPIBVS. ARCADIO. ET. HONORIO. VICTORIBVS. AC. TRIVMFATORIBVS. SEMPER. AVGVSTIS. OB. INSTAVRATOS. VRBIS. ÆTERNÆ. MVROS. PORTAS. AC. TVRRES. EGESTIS. IMMENSIS RVDERIBVS. EX. SVGGESTIONE. V.C. ET. ILLVSTRIS. MILITIS. ET. MAGISTRI. VTRIVSQVE. MILITIÆ. FL. STILICONIS. AD. PERPETVITATEM. NOMINIS. EORVM. SIMVLACRA. CONSTITVIT. CVRANTE. FL. MACROBIO. LONGIMANO. V.C. PRÆF. VRBI. D N. M. Q. EORVM. Errant qui de Imperatore Colligentes hanc instaurationem post captam ab Alarico urbem collocant. Ea tamen tanti non fuit, quin paullo post Theodericus Rex Gothorum annuam pecuniam eidem munitioni destinare opus habuerit. Cassiodorus Chronico: *Rex Theodericus Romam cunctorum votis expetitus advenit, & Senatum suum mira, affabilitate tractans, Romanæ plebi donavit annonas, atque admirandis mœnibus deputata per annos singulos maxima pecuniæ quantitate subvenit.*

553. DECORI TIMOR.] Metu enim Gothorum mœnia refecta. Paullinus eadem re. Natal. VIII Felicis.

Edant legionibus illi

Perfugioq; parēte raparatis mœnia muris.

Nulla salutiferi quib. est fiducia Christi.

534. SENECTUS.] Ruinæ & rudera collapsarum molium Idem Paullinus. Nat.X.

Hinc operum tempus confunditur, & nitet extrà

Parietibus nouitas, latet intus operta vetustas,

Fronte juuentutis tegitur fucata senectus.

535. SUBITAS TURRES.] Alludit inscriptionem.

535. CINCTOSQUE COEGIT.] In nostro Libro *cunctosque.*

537. SOLITOQUE DECENTIOR AER.] Idem alibi sæpè. Vide ad IV. Consul.

538. QUAMVIS ASSIDUO.] Allusisse dicas distichon Maronis, ipso dignum.

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane,

Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

539. PRINCIPIS ET SOLIS.] Papinius de Domitiano.

insignemq; aperit Germanicus annum.

Atq; oritur cum Sole nouo, cum grandibus astris

Clarius ipse nitens, & primo major Eoo.

Neq; absimiliter Paullinus, Nat. IX.

Sed bene quod sibi Sol Felix, propriumque coruscat

Natali jubar ipse suo.

540. DETERSA.] Eleganter, velut manu. Horatius.

Albus ut obscuro detersit nubila cœlo Sæpè Notus Fulgentius, Mythol I. *Regis felicitas, aduentantis velut Solis crepusculum mundo, tenebris dehiscentibus, pauores extersit.*

541. LUNAMQUE RUDEM] Novam. Appulejus lib. XI. rudem dedicantes carinam primitias commeatus libant. Idem Lib. VI, Doctorum stilis rudis perpetuabitur Historia.

541. AUSTER.] Tres Belgici Libri *Austro* Me invito. Obviam effusum principi populum mox indicat, more noto dilectis. Suetonius Calig. cap. IV. de Germanico: *Sic vulgo fauorabilis ut plurimi tradant, quoties aliquo adueniret, vel sicunde discederet, præ turba occurrentium prosequentiumq; nonnumquam eum vitæ discrimen adiisse.*

543. QUA MONS.] Noster Codex *quod mons.*

544. LICUIT CONSURGERE TECTIS.] Videndi prætereuntis ergo. Martialis lib. X. Epigr. VI. Reditu Domitiani:

Quando erit illa dies, qua campus, & arbor, & omnis

Lucebit Latia culta fenestra nuru.

Quando mora dulces, longusq; à Cæsare puluis

Totaq; Flaminia Roma videnda via.

Paria Plinius Panegyrico

545. UNDARE.] Fluctibus velut. Populi copia talis. Virgilius:

Manè salutantum totis vomit ædibus undam.

Claudianus, Paneg. Probini. *populis undare penates.* Papinius, Thebaid. II.

foribusque immissa superbis Vnda fremit vulgi.

546. MATRIBUS ÆDES.] De summo loco spectantibus Vide J. Lipsij Commentaria ad PLinij Panegyricum. Papinius. II. Thebaid.

attonita tectorum è culmine summo

Prospectant matres.

548. PROSPERA FATA.] Pleriq; Belgæ Libri *prospera fati* Vti Edidere quoque Aldus & Camers. Nihil mutamus. Noster Codex. *in hunc se prospera fata Gratantur durasse diem* Quod eruditius cæteris. Nil tamen mutamus.

550. QUO TEMPORA SOLUS.] Mendosa hæc quis stupor non videt? Scaliger, Claverius, Aldus, Camers, potuerunt pati unam vocē bis uno versu in Claudiano legi. Quinq; Belgæ

Belgæ cum nostro habent *Quod pectore solus.* Scribe.

moderataq; laudant
Tempora, quod clemens aditu, quod pectore: Solus
Romanos vetuit, currum præcedere patres.

Aditum ait ipsum veram pectoris dementiam manifestare. Sic laudat Stiliconem. Lib. II.

nec virus in alto
Condere, nec latam speciem prætendere fraudi.
Sed certum, mentique parem componere vultum.

551 VETUIT CURRUM PRÆCEDERE PATRES.] Notes morum priorum Principum. Claudij verò & major modestia, qui Plautium triumfantem ipse prosecutus est, Scandenti Capitolium sinistra accessit, uti scribit Eutropius libro VI. Aureliani Zenobiam triumfantis currum Patres præcessisse auctor in eo Principe Zosimus.

552. CUM TAMEN EUCHERIUS.] Unicum pignus virile suum ut habuerit, pari nimirum cum ipso vate nostro, dignitate, Stilico, notarunt jam alij ex Zosimo. Si non solido in Honorium animo, astutius, quam prudentius. Sed cur orbe principi non de hoc hærede cogitaverit Stilico. potius, quam ut suo quæsitum, servatum, propagatum; cõsilio, sanguine, Imperium ignavo cuiquam alteri cesserit? Tamen negarunt omnia hoc genus etiam pessimè extorti ejus familiares, jam etiam functi.

554. DURA PARENTIS.] Paria II. Laudum.

poscentibus ipse
Restiteras, & mens aliorum prona fuerit,
Iudex dura sui.

555. VEL.] ET. Notatum alibi. Paullinus. Nat. IX.

manet hæc discordia mundo,
Parte sequente Deum, vel parte ruente per orbem.

Eodem Ante:

vir tam bonus ore magistro
Quam facer est victore animo, vel corpore victo.

Fine Octavi.

Nec cruor hæc violet quæ flamma vel unda refugit.

556. SIBI CVRA SENUM.] Suo scilicet commodo. Cura senibus adscribitur, quod omnia expendant, metuant. Latinus apud Maronem.

O præstans animi juuenis, quantum ipse feraci
Virtute exsuperas, tantò me impensius æquum est
Consulere, atq; omnes metuentem expendere casus.

Sæpè eos nimia cura negotijs semovit. ut Ciceronem conscientia Cæsari fatalis conspirationis Bruti & Cassii, auctore PLutarcho.

557. MATURA ÆTAS.] Robusta, media Juventutem & Senectam. Vox duplicis potestatis, alibi nobis enarrata.

558. AULÆ.] Imperij. Epithalam. Honor. Vocat ita & domesticam vitam Principum, ut inter Ludibria Aulæ Neronianæ ponit Claudium Suetonius.

560. FLORE.] Lanugine prima. Vide ad Panegyr. Probin.

561. GEMMATO.] Uti erant vestes Imperatoriæ. Corippus, lib. II.

Nobilibus gemmis, & viuo lucidus auro.
Baltheus effulgens lumbos præcinxit heriles.
Cæsareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys, rutilo quæ ornata metallo
Principis exerta vincebat lumina dextra.
Aureajuncturas morsu præstrinxit acuto
Fibula, & à summis gemmæ nituere catenis.

Quin erant consertę gemmis vestes. Vopiscus Aureliano: *Tunc illæ vestes, quas in Templo Solis videmus, conserta gemmis, tum Persici Dracones, & Tiara, tum genus purpura, quod posteà* nec

nec ulla gens detulit, nec Romanus orbis vidit. Sic pratum vocat Nicetas Choniates Imperatorio habitu amictum principem.

563. CERTATURA LYÆO.] Inter formosissimos Bacchus. Alibi de Honorio.

Talis Erythraeis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus.

Et III. Cons. Hon.

Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
Credidit, aut junctum Bromio radiare
Tonantem?

565. CALET ORE PUDOR.] Ruborem modesti Pudoris suffusum sæpius dicit.

566. DRACONUM.] Vexilla temporibus istis usitata. Supra notata.

δράκοντες λεπτῶν ὑφασμάτων vocat Themistius, Orat. VI. Nobili hac sententia: ὅτι οὐ χρυσοῦς ἀετὸς, οὐδὲ δράκοντες λεπτῶν ὑφασμάτων, οὐδὲ, μὰ Δία, τοξόται ἐπίσημα, καὶ δρακοντίζειν, ἀλλ' εἰ ἡ ψυχὴ ἄνω ὁρῶσα πρὸς τὸν τοῦ παντὸς βασιλέα συντέτακται, καὶ ἀρτωμένη ἐκεῖθεν ὅσα οἷόν τε ἀρύεται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῇ ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείᾳ.

Principis scilicet signa & documenta sunt. Horum autem versuum auctoritate contra Bartolum & Vallam abutitur And. Alciatus Parerg. lib. V. cap. XIII.

569. CHALYBE INDUTOS EQUITES.] Cataphractos. Vide ad II. in Rufin Sallustius Hist. IV. *Qui prætergrediebantur Equites cataphracti, ferrea omni specie. Equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant.* Ubi rationem conficiendorum talium clarè vides.

571. METALLO INFORMAT EQUOS.] Ammianus lib. XVI. *Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros; quos laminarum, circuli tenues aptis corporibus flexibus ambiebant, per omnia membra deducti.* Idem, lib. XXV. *Erant omnes catervæ ferratæ, ita per singula membra densis laminis tecta, ut rigentes juncturæ compagibus artuum convenirent.* Vide & Heliodorum, libro Nono.

573. SIMULACRA VIVA.] Statuas dicit. Simplicitati puellari pulcrè est affícta oratio. Sic *pollice* mox monstrasse dicit, facilè *indicem* potens. Quam rem non animadverterunt, naso sub ablati arguti nimis carptores.

575. JUNONIA CRISTAS ORNET AVIS.] Vide Lipsium li. III. de Militia Rom. c. V.

576. RIGIDOS VIBRATA PER ARMOS.] Sericas fascias intelligit, quibus enses suspensi, aut galearum coni ornati. Cataphracti auratis squamis ornabantur. Maro.

Spumantemq; agitabat equum, quem pellis aënis
In plumã squamis, auro conserta, tegebat.

Propertius.

Neve tua Medæ lætentur cæde sagittæ
Ferreus aurato neu cataphractus equo.

577. MERCEM.] Mercedem, præmium. Petronius. Tertullianus init. de Habit. *Mulsi tanta in terris moraretur fides, quanta merces eius exspectatur in cælis, nulla vestrum latiorem habitum appetisset.* Alanus, libro III. Egregia sententia.

Qui calcauit opes animo victore, malignum
Deuicit, carnemq; sibi servire coegit,
Cœtibus angelicis tales adscribit Honestas
Vita, virtutis meritum, mercesq; Laboris.

579. CURRU VECTUS EODEM.] Ut ante Theodosius pater. Honos enim iste summus, & dignationis patriæ. Ammianus, libro XXVI. *Valentem pronunciavit Augustum, decoreq; Imperatorii cultus ornatum, & tempora diademate redimitum, in eodem secum vehiculo reduxit, participem legitimum potestatis.* Neq; video sanè qui major honos exhiberi possit cuipiam, quam talis omnium venerationi ingestio.

581. INFANTEM MORIENS.] Annorum tamen Undecim, ut Idatius notat. Et sacris altaribus ad Exsequias Theodosij juveni propinquum astitisse dicit B. Ambrosius.

584. FIDES.] Vide. II. Stilicon. XXX.

587. HIC EST ILLE PUER.] Mirifica Energia. Alibi *Hic ille est Stilico.*

588. AB

588. AD ROSTRA QUIRITES.] More Consulatum ingredientium. Vide Plinium Panegyr.

589. SOLIO EBURNO.] Curuli sella Consulari. Notæ etiam picturæ.

594. AGNOSCUNT PROCERES.] Unum velut ex ipsis. Ait omnia ad veterem morem redacta, Senatoribus jus velut conferentibus principi.

596. ALES VICTORIA.] Rectè ita docti viri. Et clare Codex noster, cum tribus Belgis. Noti nummi, aliaq; monumenta talem præferentia. Noster III. Stilicon.

certa fuere
Gaudia, cum totis assurgens aurea pennis
Ipsa Duci sacras, victoria, panderet ædes.

598. ROMANÆ TUTELA TOGÆ.] Assignata velut Romano Imperio. Vopiscus Probo: Juno Regina, tuq;, virtutum præsul, Minerva, Tu Orbis Concordia, & tu Romana Victoria. Noster. III. Stilicon.

Victoria panderet Aedes,
Et palma viridi gaudens, & amicta Tropæis,
Custos Imperij, Virgo.

Nazarius Panegyrico: *Cujus diuina virtus, & ejus comes appendixq; victoria, Vrbem Romam non præcipitantem excepit, sed afflictā excitauit.* Intelligit noster simulacrum Victoriæ in Curia cultum, de quo disceptabatur tū temporis. Id memorat in Augusti funere Suetonius, cap. V. *Censuerunt quidam funus triumfali porta ducendum, præcedente Victoria, quæ est in Curia, canentibus næniam principum Liberis.*

595. TUTELA.] Custos, tutrix. Gratius Cynegetico.

599. PATRITII SACRARIA COETUS.] Curiam Romanam dicit. Victoriam ab Hierone dono missam, pondo. CXXX. auri pendentem, in Templum Jovis Capitolini, arcem Romanæ urbis, dedicavit, ut mansuram semper, Senatus Romanus. Livius lib. XXII.

602. PROMITTIT IN ÆVUM.] Par votum illi Hieronis. Vide Livium.

603. PATRIIS LARIBUS.] Palatium dicit petiisse via Sacra. Domū id Augusti sępius.

604. NOMINE VERO.] Te illuc iter faciente. Sic consecrasse domos privatorū sacris vestigijs Theodosium dicit Pacatus in finem Panegyrici. De via Sacra vid. Varro lib. IV.

602. FLAGRAT STUDIIS CONCORDIA VULGI.] Colendo in adorandoque te. Sidonius patire, Panegyr. Aviti.

Seditiosa ciet concordem turba tumultum.

606. NON ILLECEBRIS DISPERSI COLLIGIS AURI.] IV. Consulat. DIV. *Perdurat non emta fides* Paria etiam II. Stilicon. Sparsionem in vulgus pecuniæ intelligit, sollemnem prioribus Principibus. Consulum ea consuetudo. Leo Imp. Novella XCIV. Abrogarunt Valentinianus & Martianus. L. II. Cod. de Coss. lib XII. Indulsit iterum sed conditionib. certis, Justinianus, Nov. CV. Denuò infirmare nisus Leo Novella dicta, sed citrà effectum, ut omnes Constitut. ejus principis ne vivo quidem auctore auctoritatem Legum habuerunt. Mihi ratio non inepta videtur Fl. Vopisco dicta, si, inquit, magistratus talis virtutibus defertur, Editorem spoliare non debet. Aureliano.

609. SUA QUEMQUE SALUS.] In Salute Cæsaris consistens. Phædrus.

Lætare incolumis Roma salvo Principe.

611. SECRETI NUMINIS.] Quod veneretur in præsente Principe. Aeternitatem in Populo, Principe, Imperio, Romanis ubique præfert Claudianus.

614. REGIA CIRCI CONNEXUM GRADIBUS VENERATUR VULGUS.] Cōnexum ob densitatem, velut unum corpus opponit Principi populum in Theatro Circove considentem. Ingrediens autem Theatrum Princeps populum adorabat, vide notata doctissimo Taciti Commentatori, alijsque alibi. Notandum pari Ratione Veteres Antistites salutasse plebem, cum Templa concionaturi intrarent. Hericus lib. III. de Germano suo.

hinc sacris sese sollemnibus aptat
Elatis manibus plebem de more salutans.

Sternitur, & terram porrecto pectore pressam,
Ingemit, orantiq; hauserunt sidera voce.
Connexum autem scribendum, quis non videat? etiam elegans Lectio fit.

620. CAVÆ VALLIS.] Cujus speciem Theatri aut Circi cavitas facit. Capi potest Vallis Murtia. Servius in VIII. Aeneiden: *Cavea est, ubi populus spectat. Vallis autem ipsa ubi Circenses editi sunt, ideo est dicta Murcia, quia quidam vicinum Montem Murtium appellatum volunt. Et est eadem cavea circi.*

621. PLEBIS ADORATÆ] Etiam Triumphantes Principes venerabantur PLebem Symmachus, lib. X. Epist. XXVIII. *Oro atque obtestor, ne populum, quem triumfantes sæpè veneramini, cæteris urbibus conferatis.* Cætera notata alijs.

625. CINGUNT ARVA TIGRES.] Implent, dicas. Omnino tamen, ut olim, scribendum arbitror *A R M A*. juvante variatione. Nam quod artifit doctis *rava tigris* nauci non est hoc quidem loco. *Arma quadrigis* equorum fueta addi, Tigridum curribus ait juncta. De ijs in Circo nemini res ignota, Junxit Tigres currui cum Bacchum præferret, Alagabalus, scriptore Lampridio.

625. SVBITÆQVE ASPECTVS ARENÆ.] Subitò immissas feras, eo loco eaque forma non exspectatas. Ludicris id genus aut commissionibus affectata miracula sæpius indicant Claudianus, scriptoresq; alij, Arena, spectacula, cursus, pugnæ.

626. LYBICOS CRVORES] Africanas feras notatissima spectacula. Quæsita vide ex proverbio Africam semper aliquid ferre novi.

627. BELLIGEROS LVSVS.] Gladiatorum, in speciem verorum; aut commissa simulacra bellorum. Illustrarunt docti pridem omnia, peculiaribus libellis, Adversarijs, Semestribus, ad Manilium, Ammianum, alios.

627. AREA.] Spatium Circi. Vide Scaligeri notas ad Lib. III. Manilij.

628. TEXTAS LEGE FVGAS.] Cursus, recursusq;, Maro, lib. V.

Haud aliter Teucrûm nati vestigia cursu
Impediunt, texuntq; fugas, & prælia, ludo.

629. PVLCRAS ERRORVM ARTES.] Ita retinuit vulgatam scripturâ Scaliger. Claverius de Cujacianis *errorum acies* Consensu Belgarum duorum & nostri. Nobis tamen prius illud magis placet, cum tota res fit in arte veritatem imitante. Favent & Aldus, Bentinus, Camers. Libris usi minimè contemnēdis.

630. JVCVNDA] Jucunditates: spectacula pulcra & delectantia. Sic *frivola* usus scriptorum habet pro rebus nullius momenti. Possis & ad *signa* referre, quo pacto salebræ remanent nullæ. Sequentes versus mirificè sonum rei ipsius referunt, in quibus mutandum nihil, sunt enim artificiosissimi & ingeniosissimi.

630. CLAVDITVR ENSE.] Noster. *istu.* contra omnes cæteros; nec ineptè. Prorsus vero non assentimur Scaligero *plauditur* reponente. Cum enim parmæ & ensis ictus alternis audiantur, numquam tamen modulatio nisi in ensis sonum definit, quippè acutiorem. Quo magis inspicies hæc eo ingeniosiora videbis.

631. SALVTANT.] Adorant. Eadem enim sæpè priscis ista duo; non alia ratione quam quod adorare, manum est ori admovere ad simulacrum aliquod salutandum. Minutius Felix Octavio: *Cæcilius, simulacro Sarapidis denotato, ut vulgus superstitiosus solet, manum ori admovens, osculum labiis impressit.* Eum honorem Principi habitum notatum pridem eruditis.

632. GALEÆ.] Milites armati, *Galeati*. Vide nobis dicta ad Constitutionem Feudalem Caroli Calvi Altero Adversariorū Volumine.

633. PARTITIS INDE CATERVIS.] In partes diductis, quod Petronius dicit. Ludorum descriptionem Romanis aptavit ex Homero Virgilio, Papinio. Videntur ad talia speciales cohortes habuisse Romæ Imperatores, quos à pompa, splendoreq; vestimentorū, *Ostensionales*, operi cætero aliquà exemtos, dixe-

dixerunt. Lampridius Alexandro: *Milites, quos Ostensionales vocant, non pretiosis, sed speciosis, claruq; vestibus ornabat.* De quo genere pluribus suo loco.

634. SEMIFERI JVVENCI.] Labyrinthum Cretensem dicit. Omnia ad pueros nota.

637. IMMOTO]Numquam post movẽdo, uti Poetatur. De Jani fano, trita omnia.

639. PACI LARGITVR.] Dum non abstrahit usibus belli. Jam apertum Fanum in bellum trahebat decora militaria, pacem hactenus ornantia. Eum vitulantem ad Consulatum Principis eduxit XVII. Consulatu Domitiani, Papinius, & imitatur Sidonius.

646. ORE CORONATVS.] Facie. Maro Sæpè.

642. TIBRIS.]Magnum hujus momẽtum in rebus Romanis. Maro ex Ennio. *Tuq;* Pater Tiberine, tuo cum flumine sancto. Noster initio hujus Libri.

> *Qualis erit terris quem mons Evandrius offert*
> *Romanis avibus; quem Tibris inaugurat, annus.*

645. FORA VLPIA.] Forum Trajani ait Fascibus Consularibus ab Imperatorio Lictore cinctum, ut concursum summarum dignitatum indicet. De fascibus auratis notavit doctissimus Commẽtator Taciti, ut & Theodorus Marcilius ad Fragmenta XII. Tabularũ, de Foro Trajani, Alij, & idem in Admirandis Romanæ rei, lib III. cap. VII. *Manubttebant* eo loco novi Cõsules. Sidonius Anthemiano.

> *quam magna geras quam tempore parvo,*
> *Aut genero bis mox, aut te ter Consule, dicam.*
> *Nam modo jam nos Festa vocant, & ad Vlpia poscunt*
> *Nos fora, donabis quos libertate Quirites.*

Quo non ineptè & ista nostri eruditi deducũt.

649. GETICA FRONDE.] *Laurea.* Victoriæ ejus indice. Omnia jam sunt nota.

649. COLLA TRIVMFATI PROCVLCAT HONORIVS ISTRI.]Ex pictura omnia, Victorum repræsentatione. Mos autem debitus victorijs insignibus plurium gentium, hostium pede impositum cella calcare. Glycas, Tomo IV. Annalium: *Diogenes Imp. in hostium denique potestatem venit, vinctusq; ad Sultanum ducitur. Ille solio suo desiliens pro more calcata Diogenis cervice, mox eum de terra erigit, amanterq; complectitur* Corippus lib. I. *Vandalici calcantem colla tyranni.* Liber Josuæ, cap. X. *Cumq; Reges ad eum captivi deducti forent, omnes vocavit Israelitas, atque exercitus principibus, ite pedibus calcatum Regum colla istorum.* Baruch Propheta, cap. IV. *Persecutus est te inimicus tuus, sed cito videbitis interitum ejus, superq; cervices ejus pedem ponetis.* Eutropius, lib. X. *Valerianus Imp. captus apud Persas ignobili servitute consenuit. Nam, quamdiu vixit, Rex ejusdem provinciæ, incurvato eo, pedem ejus cervicibus imponens solitus erat Equum conscendere.* Tzetzes, Chil. 2.

> τὸν ῥωμαίων ἄνακτα ἐπτήτευσιν ὁ πέρσης,
> τραχήλῳ δὲ πατήσουσιν, ὡς δεδουλωκότες.

Gerbertus Epist. XVIII *Qui Regulam B. Benedicti professi estis, & pastorem deserendum abjecistis, colla tyrannis sponte* (calcanda) *subdidistis.* Sibylla apud Lactantium, lib. VII. capite XVIII.

> ἡμετέρης δουλείας
> Ζυγὸν δυσβάστακτον ἐπ' αὐχένι κείμενον ἄρει,
> Καὶ θεσμοὺς ἀθέους λύσει, δεσμούς τε βιαίους.

Ælianus, Variar. libro X. capite XXII.

Διώξιππος ἁρπάσας τὸ ἄνδρα σὺν τῇ πανοπλίᾳ, ἐπεβὰς ἐπὶ τὸν αὐχένα αὐτοῦ κειμένου, τὴν μάχαιραν ὑφαρπάσας, ἀπέκτεινε τὸν ὁπλίτην.

Virgilius, lib. I. Contra Eutychen: *Videas illico Arium tamquam triumfalis victoria susceptâ materia, latus insultare, & sub detesta-*

 bili

bili perfidia colla subjugare fidelium. Vide Adversar. lib. XLIV.

ISTRI.] Accolarum gentium. Omnes Fluvij nobilissimi nomine intelligit. Id cum adspiratione scribendum, contra morem notitiamq; vulgi, docet Terentianus:

> *Vna nam spiramen addit omnibus vocalibus.*
> *Hasta quando & hedera dicis, Hister, hospes, atq; humus.*

Cujus auribus ridiculus tam fuit Ister, quam sine aspiratione istæ aliæ voces.

649. ANNVS.] Noster Codex. *ANNIS.*

651. HOSPES HONOR.] Peregrinus. *Hospita Ciconia,* Publius apud Petronium.

653. AVSPEX.] Omnia primi Consulatus auspicato facta, notatum alibi.

654. ANNI.] Codex noster. *Annum.* non ineptè. Et multa is ita contra omnes.

656. NUMEN] Ipsis Principum Consulatibus Genium adscribebant. Similia in Panegyricis, plurima inscriptionibus priscis

659. SEXTVS TAMEN ISTE.] Rectè Sc. Libri. Claverius secius *IPSE.*

660. PRÆTERITIS MELIOR, VENIENTIBVS AVCTOR.] Melior præteritis, ob ceremonias & omnia cætera Romæ facta solemnia. Male noster Codex *Actor.* Auctor enim princeps honorum, quo promovente honoratus gaudeat, quem agnoscat felicitatis auctorem. Spartianus Adriano: *Cibis etiam castrensibus in propatulo libenter est usus, hoc est larido, caseo, p. sca, exemplo Scipionis. Africani, & Auctoris sui Trajani.* Noster priore in Eutropium:

> *Nullius Eutropius, quam qui se protulit, antè*
> *Direptas possedit opes; nullumque priorem*
> *Perculit exsilio: solumque hoc ritè peregit*
> *Auctorem damnare suum.*

Sic homo suæ auctoritatis, nomini servire obstrictus. Spartianus, Eodem Libro: *Decoctores bonorum suorum, si suæ auctoritatis essent, catamidiari in theatro, & dimutti jussit.*

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI,

IN NVPTIAS HONORII AVGVSTI EPITHALAMION,

Animadversiones.

SEgregavimus elegantissimas has Odas à Libro, quod Liber sit Panegyricus Poetæ in sollemnitate Nuptiali Augusti dictus, ut præfatio docet. Carmina autem hæc verum Epithalamion, non aliis numeris conceptum, quam quibus puellarum ipsi chori usi ad choream, aliasq; festivitates: quæ cum unæ non fuerint, nec unis forte tempore, modoq; institutæ, hæc etiã carmina vario sunt metro concepta, quibus quidem lepidius, elegantius, dulcius, doctius, nihil ad nos in hoc genere pervenit, neque paucis demtis, optimi ævi quivis vates meliora dedisset. Disjunctionem istam habuerunt Libri etiam Italici, quibus suam Editionem expressit Aldus Manutius. De Epithalamiis dudum alii, nec nos recoquimus vulgaria jam, etsi possent multimodis augeri.

EPITHALAMION.] Vnus Belga Liber FESCENNINA inscripsit. Neutiquam absurde. Potior mihi tamen ille titulus, cum nequaquam joca ipsa, Fescenninique cantus hic sint, sed illa ipsa verba, quæ occentata novis nuptis. Tamen neque pugnavero, si sint Fescennina nuptiales quilibet cantus translata, quæ ex se rudes, incompositique versus solis nequam dictis commendati, Livius, lib. VII. *Non, sicut ante, Fescennino versui similem, incompositum, temerè, ac rudem alternis jaciebant.* Horatius, lib. II. Epist.

Fescennina per hunc invecta Licentia morem

Versibus alternis opprobria rustica fudit.

Quæ loca docent alternos versus fuisse, temere jactatos. Inde Ioci maligni, aut Satirici. Macrobius lib. II. Saturn. cap. IV *Triumviralibus temporibus Pollio, cum Fescenninos in eum Augustus scripsisset, ait: At ego taceo, non est enim facile in eum scribere, qui potest proscribere.* *Fescenninum*, Deum ipsum Nuptialem dictum docere vult glossator vetus Prudentij. Eum intelligit Seneca Medea.

Hinc illinc juvenes mittite carmina,

Festa dicax fundat convicia Fescenninus.

Hymenæum enim ipsum ad Magnatum nuptias Cantorem faciunt Poetæ, adque id munus invitant. *Fascenninum* eumdem dictum suspicor ex Festo: *Fesnoa * vocabantur qui depellere Fascinum credebantur.* Alibi docui membranas habere *Fascinous vacabatur.* Vnde

de *Fascininum* ſcribendum auguror; Etiam apud Scholiaſten Prudentii fortè, is enim procul Feſti Epitomam reſpexit. Verba. *Feſcennina nuptialia ſunt carmina, dicta ab Vrbe Feſcenna, ſive quia Faſcinum pellunt: Item Feſcenninus Deus Nuptiarum dicitur. Feſcennina tamen, quod indicavi* modo, eſt ubi ſollemnitates omnes nuptiales denotant. Arnobius, lib. IV. *Quando & quoſdam Deos Nuptias celebraſſe, & feſtas habuiſſe frequentias, dicitis; & luſiſſe in his Deos, & quod participes Feſcenninorum non eſſent, perturbaſſe diſcordiis omnia.* A Jocis quidem illis disjungit Auctor ipſe has odas, cum ait, Carm. IV.

Dicant pervigiles carmina Tibiæ,
Permiſtiſque jacis turba licentior,
Exſultet; tetricis libera Legibus.

Et certè ſi eo titulo ſcripſiſſet, non dubito jocoſiores fuiſſe exituras, cum nec à laſcivioribus jocis Philoſophum noſtrum abhorruiſſe doceant Libri in Eutropium. Ipſa Feſcenninorum Licentia à Sabinis erat oriunda, ferebatque eam contracta fronte maritus, ut rem ſeriam agere videri volens. Lucanus, lib. II. in funeſtis Nuptiis.

Obſita funerea celatur purpura lana.
Non ſoliti luſere ſales, ne more Sabino,
Excepit triſtis convicia teſta, maritus.

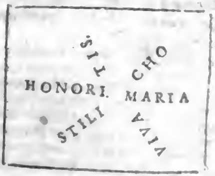
Ab his jocis pes Poeticus Amphimacrus, titulum accepit Feſcennii, auctore Diomede, Libro III. Cujaciani Libri, mutato genere, FESCENINOS, inſcripſerunt. Quos notare porro etiam licet toto Nuptialium feſtorum tempore non ceſſaſſe; ſed impudici ſermonis vernilitatem undique perſonuiſſe, tam in conviviis quam extra ea. Cyprianus, Diſciplina & Habitu Virginum, cap. XIV. *Quaſdam,* inquit, *non pudet nubentibus intereſſe, & in illa laſcivientium libertate ſermonum colloquia inceſta miſcere; audire quod non licet, dicere: obſervare & eſſe præſentes inter verba turpia & temulenta convivia, quibus Libidinum fomes accenditur, Sponſa ad patientiam ſtupri, ad audaciam ſponſus animatur. Quid illic diſcitur? quid videtur? Quantum à propoſito ſuo virgo deficit, quando, pudica quæ venerat, impudica diſcedit? Corpore licet virgo ac mente permaneat; oculis auribus, lingua, minuit illa quæ habebat.* Ita etiam ultimo edita ſunt ſancti viri verba; Scripſiſſe tamen arbitror? *Corpore licet virgo permaneat: at mente, oculis, auribus, lingua, minuit illa quæ habebat.* Sanè niſi mens tangeretur per ſenſus, minime minuerentur poſſeſſa.

IN NUPTIAS.] Occultiorem harum Nuptiarum cauſſam fuiſſe memorat Zoſimus, ut principe non nimium ſollerte in generum adſcito, eo ſecurius ſummam rerum Stilico adminiſtraret, lib. V. de Odiis Eutropii & Stiliconis:

ἀλλοτρίως δὲ πρὸς ἑαυτοὺς ἔχοντες, ἐπὶ πάσης ἀδείας τοῖς τῶν ἀρχομένων κακοῖς ἐνετρύφων: ὁ μὲν ἤδη τὴν θυγατέρα Μαρίαν Ὁνωρίῳ τῷ βασιλεῖ γαμετὴν δεδωκὼς, ὁ δὲ κυριεύων Ἀρκαδίου, καθάπερ βοσκήματος.

Vt ergo pejoribus artibus Arcadio Eutropius, inque peſſimos effectus, imperabat, ſic acquiſierat in Honorium ſibi poteſtatem Stilico per has Nuptias. Quæ & cauſſa fuit cur matrimonium hoc, contrà Puellæ ætatem properatum fuerit à Serena, uti & alterum Thermantiæ. De quo verba Zoſimi, ut ſentiunt, ſi forte Vera proponam: *Imperator Honorius, Maria Conjuge (jampridem) rebus humanis exemta ſororem ejus Thermantiam ſibi jungi petebat. In hoc Stilico quidem non aſſenſurus videbatur: ſed urgebat Serena, quæ has Nuptias ob hujuſmodi cauſſam confieri vellet. Cum Honorius ſibi Mariam jungeret, mater Puellæ, Serena, quæ eam nec dum nubilem ætatem attigiſſe cerneret, at neque ſibi poſſet imperare, ut differrentur Nuptiæ, & immaturam maritali conſuetudini tradere, nihil arbitrabatur aliud, quam injuriam Naturæ facere; nacta mulierem talium negotiorum ſollertem artificem, ejus opera perficit ut princeps cum filia*

lia quidem viveret, torique unius ambo consortes essent, verum ille nec vellet nec posset ea perficere quæ viri essent. Interim puella virgine mortua non abs re Serena quæ sobolis Imperatoriæ consequendæ percupida esset ob metum, ne sibi de tanta alioquin potentia decederet, id operam dabat ut Honorium alteri etiam filiæ copularet, quo facto, puella post paullo & ipsa interit, cum idem ei, quod priori accidisset. Vera hæc an falsa, dispicere non licet. Facile tamen conjectu, non sine arcana caussa germanos duxisse Principem, & virgunculas ambas periisse. Virgines obiisse, diserte notant Chronologi. Marcellinus Comes: *Stilico Comes, cujus filiæ duæ Maria & Thermantia singulæ uxores Honorii principis fuerant, utraque tamen virgo defuncta, spreto Honorio, Eucherium filium suum voluit Cæsarem ordinare.* Sanè nec noster omnino Stiliconis Consilia dissimulat, cum eum Vxore palam & ubique celebrans, Eucherio abblandiens interdum, velut rerum aliquando potituris. Memorabilem historiolam inventi sepulcri hujus Mariæ, Vel potius Thermantiæ, de quo vise Adversariorum nostrorum Lib. CLXVII. cap. XIII. tetigimus suprà, sed præstat proponere integram de ea Epistolam Henrici Bullingeri, ad Joachimum quondam Vadianum, tantæ opinionis virum, ut verba etiam ejus emendare voluerit maximus Cujacius, scriptam. *Anno*, ait is, *Domini M. D. XLIV. Pridie Non. Februarii à fossoribus, qui fulciendis fundamentis terram effodiunt, nova Basilica S. Petri, à Iulio PP. incoata, non longe à mole quadam rotunda, ubi Mausolaum fuisse Honorii Cæsaris nonnulli putant, nunc vero in Sacrarij usum cessit, repertum est Sepulcrum marmoreum, cujus operculum, & ipsum marmoreum, longum erat Pedes X. Latum VI. altum, unum & S. Vas ipsum cujusdam amplitudinis, foris quadratum, intus obtusos habebat angulos. Sublato operculo reperta sunt ossa duorum cadaverum, quorum alterum fuisse Mariæ, Sponsæ Honorii, Filiæ Fl. Stiliconis, ex certis indiciis colligitur, alterum quoque Thermantiæ, ejusdem Honorii sponsæ, & ejusdem Stiliconis filiæ fuisse creditur, Quas utrasque virgines defunctas Historici tradunt, & Regio habitu simul cum dotibus sponsalibus conditas esse, ex iis ornamentis, quæ apud cadavera inventa fuerunt, constat. Erant autem hæc cadavera palliis aureis involuta, ipsaque calvaria aureis cincta diadematis. Fila vero palliorum vetustate computruerant, externi limbi, ipsaque diademata auro ductili constabant, quare ex iis aurum conservatum est: Ossa adhuc coherentia, simul cum vestibus, statim ad attactum sensumque aeris abierunt in pulverem. Aurum ex vestibus collectum, & purgatum, ponderabat libras circiter. LXXX. In pectore alterius massa, racemi specie, dependebat, composita ex auro, Adamante, Smaragdo, atque aliis gemmis. Apposita erant & vasa aliquot perforata, forma clepsydrarum, odoris gratia concinnata. Margarita grandiuscula LIII. sed squalore sic confecta, ut digitis dissiparentur: Annuli aurei, plures C. quibus maxime gemmæ per orbem atque circumferentiam erant inserta, Iaspides, Carbunculi, Adamantes, & reliqua. Cochlea aliquot, aurea, calamistra aurea, sitella quædam argentea, mirabilis artificii vasa aliquot Crystallina. Vas quoddam sive concha, ex Achate Lapide; Item ornamentum quoddam panis fere specie, constans ex duabus gemmis, quarum altera Carniolus erat, altera Topazius, quas connectebat Circulus, sive Zona, aurea, distincta & ornata variis gemmis. In lapidum superficie utrimque insculpta fuere nomina, hoc fere modo*

In

In altero latere eadem legebantur Honorii atque Stilichonis, atque etiam hæc nomina THERMANTIA SERENA. Delata sunt mox omnia in Palatium vicinum, ad Pontificem Maximum, ubi nunc adservantur. Hæc ex relatione duorum fidedignorum testium referre sese, tum primum Roma venientium, addit sequente Epistola idem Bullingerus, quæ caput tamen præcedentis esse debebat, & fuit utiq; olim. Non paullo aliter recenset, qui tum Romæ, fuit. Barthol. Marlianus lib. V. capite XXI. Topogr. Vrbis, cui potius est ut fidem demus. Ex quo Gruterus etiam aliter p. 287. Inscripti CCLXXXXII. Nominibus autem Honorii & Mariæ marmori inditis, percelli nemo debebat, ut dubitaret de hoc sepulcro, titulorum enim nomine, utque Honorio & Stiliconi extremum Vale diceret jam sepelienda puella, illa addita sunt. Et diademata omnem dubitationem tollunt.

HONORII.] Honorium nomen habuisse ad vocabulum fratris Theodosij, nobis persuasum est, licet patrem Theodosio ipsi Honorium scribat Victorinus, de quo supra. Ejus Honorii filia erat Serena, conjugis Stiliconiæ. Claudianus Pan. Serenæ:

> *gestabat Honorius arcto*
> *Te pater amplexu, quoties ad limina princeps*
> *Theodosius, privatus adhuc, fraterna veniret.*

Et Zosimus, lib. V.

Σέρηνα ᾗ ἦν παῖς Ὁνωρίου, ὃς Θεοδοσίῳ, τῷ τῶν βασιλευόντων πατρὶ, γέγονεν ἀδελφός.

Et alibi. *Frater autem Theodosii à patruo, Theodosii senioris fratre*, communi id nomen habuit: non quidem novum Imperatoriæ familiæ, cum Valentiniani sororem Honoriam agnoscat ex veterioribus Suidas. Zosimus autem illud incogitanter, quod Thermantiam idem fatum cum Maria expertam, paullo post nuptias Augustas obiisse & ipsam ait modo:

ἡ Σέρηνα βασιλείου γονῆς ἐπιθυμοῦσα, δέει τοῦ μὴ τὴν πᾶσαν αὐτῇ δυναστείαν ἐλαττωθῆναι, τῇ δευτέρᾳ θυγατρὶ συνάψαι τὸν Ὁνώριον ἔσπευδεν, οὗ δὴ γινομένου, τελευτᾷ μὲν ἡ κόρη, μετ' οὐ πολὺ, ταὐτὰ τῇ προτέρᾳ παθοῦσα.

At non multis abinde paginis diserte tradit ab interitu Stiliconis, aliquot abinde annis, Thermantiam eamdem domum remissam.

ὁ ᾗ βασιλεὺς Ὁνώριος, τὴν μὲν γαμετὴν Θερμαντίαν, παραλυθεῖσαν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, τῇ μητρὶ προσέταττε παραδίδοσθαι:

Quæ est crassa oblivio, novæ omnino Historiæ censui adscribenda. Prior vero sententia ex scriptoribus Christianis, & sepulcro isto, verior videtur. Non inepta memorari Joannis Camertis Observatio, non videri nempe tam propere amplexibus Honorii Mariam exemtam, quam videri velint Chronologi, de qua ipse Claudius noster Pæane Gildonico scribat.

> *Tyrio qua fusus Honorius ostro*
> *Carpebat teneros, Maria cum conjuge, somnos.*

Modo sciamus tamen Victoriam Gildonicam & Nuptias Honorii eumdem annum incidere. Qui Christianus fuit Trecentesimus Nonagesimus Octavus.

ODA I.

PRINCEPS PULCRIOR.] Ingens gratia pulcritudinis in viro Rege aut Principe. Et rationi congruum videtur, qui aliis imperet, alios ut multos specie, cultui opportuna, antideat. Quo spectat quod de Virtute Maronis dictum, nullo ingenio nonnulli vituperant

Gratior

Gratior est pulcro veniens è corpore virtus Sane vetustissima est gnome Theognidis nostri: Quod pulcrum carum, quod nec pulcrum, hoc neque carum est τῦτ' ἔπ(Θ). ἀθανάτων ἦλθε διὰ ςομάτων. Euripides ex oraculo suo:

πρῶτον μὲν εἶδ(Θ). ἄξιον τυραννί-
δ(Θ).

Neq; enim à Deo aut Natura aliter constitutum etiam est. Indeque forma à prudentissimis scriptoribus vel primo loco in Principibus ostentatur. Plinius Paneg. Trajani: *Principi nostro, quanta Concordia, quantusque concentus omnium laudum, omnisque Gloria contigit, ut nihil severitati ejus hilaritate, nihil gravitati simplicitate, nihil majestati humilitate detrahatur. Iam firmitas, jam proceritas corporis, jam honor Capitis, dignitas oris, adhoc ætatis indeflexa maturitas, nonne longe lateque principem ostentant. Ita deformiores contrà Principes despectui Romanis fuisse, adsuetis speciosis videlicet, exempla non desunt.* Tacitus Hist. I. de Galba: *Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat, assuetis juventæ Neronis, ac Imperatores forma ac decore, ut mos est vulgi, comparantibus.* Imperatorem sic implere dicitur, qui ipsa specie eminet vulgo, & prior est cæteris Ammiano Marcellino l. XXVIII. de Gratiano: *Consurrectum est posthac in laudes majoris principis & novelli, maximeque pueri, quem oculorum flagrantio Lux commendabat, vultusque & reliqui corporis jucundissimus nitor, & egregia pectoris indoles, quæ Imperatorem implesset, cum veterum lectissimis comparandum, si per fata proximosque licuisset.* De suo Stilicone noster, primo Laudum.

Iam tunc conspicuus, jam tunc venerabilis ibas,
Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris.

Generali sententia Nonnus lib. III.

θάμβεε ϑηλίκον εἶδος, ἀριφραδέων γὰρ ἀνάκτων
Αὐτόματοι κήρυκες ἀναυδέες εἰσὶν ὀπωπαί.

Index generositatis, Venustas corporis. Saxo Grammaticus lib. II. Dan. Histor. Nec humili natum loco liquet quem, certissima nobilitatis index, Pulcritudo, commendat, quod de Barbarorum sententia ait Galterus versificator lib. VIII. Alexandr.

Barbara simplicitas à majestate venusti
Corporis, atq; habitu, veneratur, & æstimat omnes.
Magnorumque operum nullos putat esse capaces
Præter eos, conferre quibus Natura decorum
Dignata est corpus, specieque beare venusta.
Sed modico præstat, interdum corpore major
Magnipotens animus; transgressaque corporis artus
Regnat in obscuris præclara potentia membris.

Laudabilis vero eximie decor ille corporis ubi animus Sapientia & Consilio instructus est, quod raro accidere visum Petronio Arbitro, ubi ait; *Raram facere mixturam cum Sapientia formam.* Sicque commendantur Heroes ab omni genere scriptorum. Witechindus lib. I. Saxon Orig. de Rege Henrico: *Cum ingenti polleret Prudentia Sapientiaque, accessit & moles corporis, Regiæ dignitati omnem addens decorem.* Idem lib. II. de Othone: *Equitatus gratiam Regia gravitate interdum exercens: accessit ad hæc & corporis moles* (majestatem dicere voluit Witechindus) *omnem Regiam ostendens dignitatem, capite cano, sparso capillo, oculi rutilantes, inque modum fulguris cita repercussione splendorem quemdam remittentes.*

Talem formam capi volunt, cum Regiam laudant cæteri, quæ nimirum ipso aspectu Dignitatem animi præferat. Ita Sanctos Christi legimus Oris quoque & corporis venustate commendatos. Auctor Vetus Vitæ Frodoberti, Nobiliores enim sponte omitto: *Fuit idem sacratissimus vir non solum animo splendidus, sed etiam venusto & procero corpore speciosus, ut illi etiam perhibent, qui ejus Sacratissimi corporis ossa se adspexisse ferunt.* Ita fuere gentes, qui, Euripidis velut Oraculo facessito, ad speciem virtutemque Corporis Principes legerent. Nicolaus Damascenus.

Ἀλιτέμιοι Λίβυες, τοὺς ταχυτάτους αὐτῶν αἱροῦνται βασιλεῖς.

Et quidem justissimis prælatos, subdit enim: τῶν δὲ ἄλλων τιμῶσι τὸν δικαιότατον. De suis populis Abbo in Obsessæ Lutetiæ lib. I. Rex quoniam facie splendens, formaque venustus Creditur. Notanda quæ scribit Athenæus, lib. XIII.

ἐπαινοῦ δὲ, inqt, καὶ αὐτὸ τὸ κάλλος, καὶ γὰρ ἐν ταῖς εὐανδρείαις τοὺς καλλίστους ἐκκρίνουσι, καὶ τούτους πρωτοφορεῖν ἐπιτρέπουσιν. Ἐν Ἤλιδι δὲ καὶ κρίσις γίνεται κάλλους, καὶ τῷ πρώτῳ τὰ τοῦ θεοῦ φέρειν τεύχη δίδοται, τῷ δὲ δευτέρῳ τὸν βοῦν ἄγειν, ὁ δὲ τρίτος τὰς θυηλὰς ἐπιτίθησιν. Ἡρακλείδης δὲ ὁ Λέμβος ἱστορεῖ, ὅτι κατὰ τὴν Σπάρτην θαυμάζεται μᾶλλον ὁ κάλλιστος καὶ γυνὴ ἡ καλλίστη. Vbi subdit. καθίστων δὲ καὶ πολλοὶ τοὺς καλλίστους βασιλέας, ὡς μέχρι νῦν οἱ Ἀθάνατοι καλούμενοι Αἰθίοπες.

De Indis eadem scribit Strabo lib. XVI. Epitomator Stephani.

Κάθαινα. πόλις ἰνδική. τιμῶσι δὲ τοὺς καλοὺς ἐπὶ πλεῖστον, ὥστε βασιλέα τὸν κάλλιστον αἱροῦνται.

In Romanis Principibus summam speciem commendant, Germanico Suetonius, Commodo Herodianus, Gratiano, Ammianus, Diadumeno Lampridius, Maximino Juniore Capitolinus, Numeriano Vopiscus, Aliis alii. Qualis deceat Regem, qualibus instructa artibus, nemo docuerit pulcrius Themistio, cujus consule Orat XIV.

περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐγκωμιάζοντος αὐτὸν περὶ τὴν γεωργίαν.

Nec desunt exempla sola corporis pulcritudine & firmitate ex infimo ad summum locum eductorum. Lege Herodianum in Maximino, Procopii Anecdota, Justino ἀναλφαβήτῳ. Fuit cum contra & pessumdederit forma corporis studiosos; quibus accenseas licet Claudiani nostri hostem, Rufinum, si qua fides aliorum exscriptori, Nicephoro Callisto, lib. XIII. Histor. Ecclesi. cap. I. Cui accensere liceat multas de Milesiis nostris.

CORUSCO SIDERE.] Vibrationem oculorum innuere arbitror: sunt & formæ totius quidam radii, quales in Gratiano, verbis modo adscriptis, agnoscit Ammianus. quem oculorum flagrantior Lux, vultusque, & reliqui corporis jucundissimus nitor commendabat. Igneum nitorem vocat noster primo Laudum Stilicon.

celsi nitor igneus oris.

Et isthic mox Quæ digna formæ laus erit igneæ? Herodianus, de Commodo:

καὶ τὴν ὄψιν ἦν ἀξιοθέατος, σώματός τε συμμετρίᾳ, καὶ κάλλει προσώπου μετ' ἀνδρείας, ὀφθαλμῶν δὲ γὰρ ἀριθμίαις, καὶ πυρωθεῖς βολαί, κόμη δὲ φύσει ξανθῇ, καὶ οὔλῃ. Pluribus infra ad Librum de Nuptiis.

SIDERE PULCRIOR.] Verba sunt Horatii, lib. III. Od. IX.

Quamquam sidere pulcrior
Ille est, tu levior cortice, & improbo
Iracundior Adria.

Frequens comparatio ad sidera eximiarum formarum. Musæus de Hero & Leandro.

Ἀμφοτέρων πολίων περικαλλέες ἀστέρες ἄμφω.

Incertus

Incertus Epigrammatarius ad Hypatiam. VII. Antholog.

Ὑπατία σεμνὴ, τῶν λόγων εὐμορφία,
Ἄχραντον ἄστρον τῆς σοφῆς παιδεύσεως.

Sic de Bove Theocritus Hercule Leonicida.

Φαέθων μέγας, ὃν ῥα βοτῆρες
Ἀστέρι πάντες ἐίσκον, ὃθ' οὕνεκα πολλὸν ἐν ἄλλοις
Βουσὶν ἰὼν λάμπεσκε.

Eunapius, Maximo:

Εὐσέβιος δὲ παρόντος μὲν Μαξίμου τὴν ἀκρίβειαν, τὴν ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ λόγου, καὶ τὰς διαλεκτικὰς μηχανὰς, καὶ πλοκὰς ὑπέφευγε, ἀπόντος δὲ ὥσπερ ἡλιακοῦ φέγγους ἀστὴρ ἀπέλαμπε, τοσαύτη τις εὐκολία καὶ χάρις ἐπήνθει τοῖς λόγοις. Sophocles principio Electræ.

ὡς κἀμ' ἐπαυχῶ τῆσδε τῆς φήμης ἄπο
Δεδορκότ' ἐχθροῖς, ἄστρον ὣς, λάμψειν ἔτι.

PLato, in Puerum abs se adamatum.

Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν Ἑῷος,
Νῦν δὲ θανὼν λάμπεις Ἕσπερος ἐν φθιμένοις.

Hoc est, Appuleio interprete.

Lucifer ante meus rutilans mortalibus Aster,
Hesperus à fato manibus, ecce, nites!

Virgilius, lib. VIII.

Ipse agmine Pallas
In medio, chlamyde & pictis conspectus in armis
Qualis ubi Oceani perfusus, Lucifer, unda,
Extulit os sacrum cælo.

Ælianus, Variar lib. XIII. cap. I. de Aspasia quam in exemplum admirandæ formæ proponit:

οὐ γὰρ ἂν αὐτὴν ὡς εὐκόλως οὐδεὶς εἶδεν, ἀλλ' ἀδοκήτως, καὶ ἀπροόπτως ἐπιστᾶσα, διῶξασα θεῖον, ἤ δαιμονίαν τινά, ὥσπερ ἀστὴρ, διαπτᾶσα ἐξέλαμπεν, ἀστραπῆς δίκην.

Quomodo forma formosa fulguri comparatur ab Heliodoro, lib. III. ubi sermo de Theagene.

ὥστε ἔνδοξον ἂν ὑπ' ἀστραπῆς τὸ φαινόμενον πρότερον ἅπαν ἠμαυρῶσθαι, τοσοῦτον ἡμᾶς ὀφθεὶς κατέλαμψεν. Theocritus. Hyla.

κατήριπε δ' ἐς μέλαν ὕδωρ
Ἀθρόος, ὡς ὅτε πυρσὸς ἀπ' οὐρανοῦ ἤριπεν ἀστὴρ
Ἀθρόος ἐς πόντον.

Homerus, Iliad VI.

παῖδ' ἐπὶ κόλπον ἔχουσ' ἀταλάφρονα, νήπιον αὔτως,
Ἑκτορίδην ἀγαπητὸν, ἀλίγκιον ἀστέρι καλῷ.

Aristænetus lib. II. Epist. IV.

χθὲς ἐν τῷ συνοικῷ τὸ σύνηθες ὑπεσύριττεν τῇ θυρίδι, ἡ δὲ ὑπερκύψασα, ὡς λαμπρὸν ἀνέτειλεν ἄστρον.

Ita plurimi Græci Amatore μαρμαρυγὴν quampiam in amasiorum venustate agnoscunt.

Μαρμαρυγὴν χαρίτων vocat Musæus, variis titulis insignit, uber talium ad nauseam, Nonnus, αἴγλην Lib. XI. μαρμαρυγὴν σίλβουσαν, lib. XXXIII. σέλας. lib. XXXIV. ἀπινθῆρα iterum XXXIII. &c. αἶθος nuncupat Quintus Smyrnæus, lib. I. ἀμαρυγμὰ προσώπου, Synesius Hymno I. Quo sermo-

nis

nis modo αἶθος πυρὸς in Æschylo legimus, Florem flammæ Lucretio, Manilio, Mario Victore, Papinio, Capella: Floridos oculos Apuleio. II. Milesiar. Porro κάλλος σίλβον Homerus in Paride, Iliad. III. λαμπόμενον Homerida Hymno Veneris agnoscit. ὀφθαλμοὶ πάντας καταστράψαντες sunt apud Heliodorum, lib. I. & II. τὸ φλέγον τοῦ βλέμματος, lib. III. βολαὶ ὀφθαλμῶν, lib. VII. κάλλος μαρμαίρον, penes Theocritū, sive Moschum Europa. Φαινόμενον κάλλος in Eunapio Procemio Vit. Philos. ὀφθαλμοὶ καθαρῷ πυρὶ διαλάμποντες Arist. lib. I. Epist. I. αὐγὴ κάλλους in Cassiodoro lib. V. Epigramm. αἴγλη, Æliano. XIII Variarum: ὀφθαλμοὶ μαρμαρυγαῖς σίλβοντες apud Orpheum. Hymno Astrorum. Unde & natum ut formosos Græci dicant λαμπρούς. Aristænetus. lib. I. Epist. XXVIII.

πάππῳ, τῶν ἀμίτρως κατεβλαχευμένων ἠθῶν, ὡς ἄγαν ἐπιτηδευομένη τὴν λαμπρότητα ἑαυτῆς ἱμαίρουσα χάριν. Hoc est, τὴν καλήν. Quo & referendum elegans Angelorum ἐπίθετον apud Nazianzenum λαμπροπυρσόμορφος. Et ita Latini sidus ipsam florentissimam formam nuncupant. Papinius II Silvarum.

> *Hic puerum, egregia præclarum sidere forma*
> *Ipseus ante Dei ludentem conspicit aras.*

A quo imitatus Ennodius, Epithalamio Maximi.

> *Orbe captivo Venus alma fusis*
> *Dotibus florum, per amœna ludens,*
> *Dum facit verunm precio, & micantis*
> *Sidere forma.*

PRINCEPS CORUSCO SIDERE PULCRIOR.] Honorium similem Theodosio fuisse tradit Paullus Diaconus, lib. XV. De Theodosii forma Victorinus isthæc: *Fuit Theodosius moribus & corpore Trajano similis, quantum scripta veterum & pictura docent. Sic eminens status, eadem membra, par cæsaries; os, absque eo quod illi aliquantum vellendo steriles gena, neque tam ingentes erant oculi, nescio an & tanta Gratia tantusque flos in facie, seu tanta dignitas in incessu. Mens vero similis prorsus.* Videas igitur talem animo Honorium, quem formosum, & monumenta vetera exhibent. Principis autem Romani est esse pulcrum. Unde Imperatoriam staturam, perfectam, intelligit Capitolinus Pertinace: *Fuit Senex venerabilis, immissa barba, reflexo capillo, habitudine corporis pinguiore, Statura Imperatoria.*

PARTHIS SAGITTAS.] Sollertia sagittandi nobiles Parthi. Dio. XL. *Armatura Parthorum, usus que armorum talis est. Scuto nihil tribuunt, sed sagittis jaculisque ipsi Equites utuntur, armatique majori ex parte. Pedites inter eos sunt pauci, iique infirmiores: sed & ipsi sagittarii, ad quod à pueritia exercentur, cœlo ipsis suo ac regione ad utrumque conducente. Regio enim plana ut plurimum est, cumque ad alendos equos, tum ad Equitandum aptissima. Itaque armenta tota equorum in bellis ducunt. Iam aer apud eos est siccissimus, humoremq; nec minimum quidem continet, itaque sagittarum usum ipsis prabet intentissimum.* Etiam Servi. Justinus, lib. XLI. *Servos Parthi pari ac liberos cura habent, Equitare & sagittare, magna industria docent.* Hinc sagittæ Parthicæ in proverbium ductæ. Silius, lib X. *velocius inde.*

> *Aemonio Berea, pennaque citatior ibat*
> *Qua redit in pugnam fugientis arundine Parthi.*

Sagittarum tanta copia utebantur, ut camelos iis onustos agerent in expeditionem malo suo experto M. Crasso, teste Appiano Parthica. Odium hujus gentis in Romanum nomen aliud dedit proverbium. Claudianus, Bello Gildonico, ubi Roma loquitur.

> *lugenda Getis & flenda Suevis*
> *Hausimus: ipsa meos horreret Parthia casus.*

SAGIT-

SAGITTAS TENDERE.] Ita omnes Libri. Solus contra omnes noster MITTERE Cujus tantam Rationem habere nolim hoc loco.

CERTIOR.] Felicior, velut non Fortunæ sed artis totum opus esset. Parthes hujus artis fiducia inde à cunabulis pollere, auctor Ammianus, Lib XXV. Multis Procopius I. Persicar. Jornandes Get. cap. VI. *Parthi inter omnes penè Asiæ nationes soli sagittarij sunt & acerrimi bellatores.* Emacula. *Parthi super omnes. Vt eos solos* omnes excellere dicat, alioquin stultè mentiatur.

EQUES GELONIS.] Geloni immanes populi, ducunt chorum talium. Papinius Thebaide II.

> *in medios si cominus orsa tulisses*
> *Bistonas, aut refugo pallentes Sole Gelonos,*
> *Parcior eloquio inciperes.*

Scythas inibi exponit Lutatius. Acerrimi bellatores. Ammianus lib. XVII. *Rex Persarum in confiniis adhuc agens gentium extimarum, jamq; cum Chionitis & Gelonis, omnium acerrimis bellatoribus pignore isto rediturus, Saporis scripta recepit.* Idem Lib. XXXI. *Geloni perquam feri, qui detractis peremtorum hostium cutibus, indumenta sibi Equisq; tegmina conficiunt, bellatrix gens.* Equitandi sollertissimi. Lucanus lib. III.

> *hinc fortis Arius*
> *Longaq; Sarmatici solvens jejunia belli*
> *Massagetes quo fugit equo, velucresque Geloni.*

De situ horum, & urbe Gelono, vide Herodotum, lib. IV. Aliosq; Geographos.

IMPERIOSIOR] *Imperium*, jussio cum effectu. Sedulius lib. III. v. 19. *Quantum Imperij fert jussio Christi!* Vehementior, acrior. Horatius lib. II. Sat. VII.

> *Quinam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus,*
> *Quem neq; pauperies, neq; mors, neq; vincula, terrent.*

Idem eodem sensu Imperiosam vocat Proserpinam. Ammianus, lib. XXX. *Post quos excellentissimus omnium Cicero, orationis imperiosæ fulminibus depressos eripiens.* Imperiosus, jus imperandi habens & exercens. Joannes Cassianus lib. I. de Incarnat. D. *Sed vicisti propositum ac sententiam meam laudabili studio, & imperiosissimo affectu tuo.* Petrus Pictaviensis:

> *Ecce, velis, nolis; regalia sceptra tenebis,*
> *Atq; Triumfator imperiosus eris.*

Odilo Cluniacensis præfat. Collationum: *Opusculum qualiterque digestum, vestræ jussioni satisfaciens, vobis transmitto. Poterit autem Lector, ob tam imperiosam jussionem meæ præsumtioni ignoscere. Imperium,* magisterium in bestias. Terentius Eunucho: *Eône es ferox. Quia habes imperium in belluas.* Paulinus lib. IV. de B. Martino. *fixa rebellant Imperio jumenta truci.*

QUÆ DIGNA MENTIS.] Scribe MENTI ex nostro Codice, qui sapit hic pulcrè contrà cæteros. Ardua mens, celsis rebus occupata. Prima Stiliconiar.

> *mens ardua semper*
> *A puero, teneruq; etiam fulgebat in annis*
> *Fortunæ majoris honos.*

Sic de Agesilao Diodorus Siculus, libro XV. Erat acer, nec nisi rebus arduis magnisq; occupatus.

FORMÆ IGNEÆ.] Regali. Ut Elementa cætera eminet ignis. Sic censebant nationes quæ Reges secundum formam eligebant. De Aethiopibus & Indis supra. De Illis etiam Nicolaus Damascenus.

ὅταν δ' ἀναδεξάμενος μὴ ἢ τὸν κάλλιστον ἐκ πάντων καὶ μαχιμώτατον αἱρεῦνται βασιλέα.

Spartanorum legibus ea erat Pulcritudinis æstimatio, ut conjuges severa gens facilè pateretur consuescere incolis & peregrinis, ob decorum corpus. Idem Scriptor.

ταῖς αὐτῶν γυναιξὶ παρακελεύονται ἐκ τῶν εὐειδεστάτων κύεσθαι, καὶ ἀστῶν, καὶ ξένων.

Pulcram rationem cur maximè generosi spiritus habitent formosa corpora, assignat Pacatus Panegyrico. *O digna*, inquit, *Imperatore nobilitas, ejus esse filium principem, qui Princeps esse debuerit: Qui hunc Romani* (*legam Humani*) *fastigij apicem, non solum fortitudine & sapientia, sed decore etiam corporis & dignitate potuerit aquare! Velut tua hac forma Venerabilis, quam Fortuna sua par est! Quam longè lateque conspicua commendat Imperium! Vt planè in ambiguo sit virtus te nostris mentibus, an obtutibus vultibus* (Ita scribendum ex optimis Libris) *insinuet. Non frustrà planè, opinione Sapientum, qui, naturalium momenta caussarum subtilius sciscitati, arcanis cœlestibus nobiles curas intulerunt, augustissima quaq; species plurium trahere de cœlo creditur, sive enim divinus ille animus, venturus in corpus, dignū prius metatur hospitium, sive, cum venerit, fingit habitaculum pro habitu suo, sive alterum ex altero crescit, & cum se* (Legam *aut cum se*) *paria junxerunt, utraq; majora sunt.* (Lego *maiora fiūt*). *Parcam arcanum cœleste rimari: Tibi istud soli pateat, Imperator, cum Deo consorte secretum; Illud dicam, quod intellexisse hominem, & dixisse fas est; talem esse debere qui à gentibus adoratur, cui toto orbe terrarum privata vel publica vota redduntur.* Sic legimus eum locum.

IGNEÆ] Cœlesti prorsus. Non est ulterius progredi laudem humanam. Nam & Deum Ignem definivit. Et cum sensuum sit nobilitate princeps visus, visui objacens necessariūq;, Lumen, hinc clarissima quæq; censentur. Vide notata olim ad Galli Confessoris Sermonem. Sic summum bonum, summum Lumen, cum alioquin genus Dei sit non habere genus, secundum Optatum, qui super omnia genera sit. Vide Joan. Cyparissiotum, lib. VI. c. I. & Seqq. Chalcidium in PLatonis Timæum. CCCCXVII.

DARE CASTOREM.] Parere. Hoc enim est DARE Virgilius:

Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

Vide ad Quartum Consul. Castor inter præcipuas formas, quippè Lucifer, quem Venus præ omnibus astris diligit. Oppianus. I. Cyneg. V. CCCLXII. θῆζαν ἀγλαὰ κάλλη,

Τοὺς πάρος ἀστεράφαντας ἐν ἡμερίοισιν ἔφηνε,
Νιρέα, καὶ Νάρκισσον, ἐϋμμελίην θ' ὑάκινθον.
Κάστορά τ' ἀκερσόκομον, ἠδ' Ἀμυκοφόνον πολυδεύκην.

Fortitudine omnibus idem Heroibus superior. Theocritus Herculisco.

Κάστορι δ' οὔτις ὁμοῖος ἐν ἀμιθέοις πολεμιστής,
Ἀλλος ἔην, πρὶν γῆρας ἀποτρίψαι νεότητα.

ACHILLI] Nota omnia de Virtute hujus. Formam ita describit ISacius Porphyrogenitus:

ὁ Ἀχιλλεὺς εὔστηθος, μέγας τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, μακρόσκελος, σπανὸς ξανθὸς, εὐπρόσωπος, οἰνοπαὶς, γοργοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, πολύθριξ, μακρόρριν, τοὺς πόδας ὀξὺς, καὶ τοῖς ἅλμασι δυνατός. δεινὸς πολεμιστὴς, εὐχαρὴς, φιλίδονος, μεγαλόψυχος, καλλίφωνος.

Qui idem τὴν ὀξύτητα διάπυρον vocat, id est ingenio penitus igneo. Josephus Devonius tris Deos unum implesse scribit.

Vultu Phœbum, animo Gradivum, Pelea membris.

Exstat apud nos belli Troiani Rhapsodia MS. Auctore *Guidone de Columna*, ubi ex Dictys, ut ait, Græco, ita Achillis forma describitur: *Achilles mira fuit pulcritudine decorus, flavis crinibus, sed crispatis: oculis glaucis grossisque, Amatorij aspectus. Amplum ei pectus, scapula, brachia, robusta, renes largi; statura competentis proceritatis. Bellandi cupidus, largus donare, prodigus in expensis.* Dictyn ipsum Græcum exstitisse Tzatzæ temporibus, ipse memorat.

DELOS

DELOS APOLLINEM.] Apollinem Deum formosissimum, ei Patriâ Delum, quis nescit? Vide Hymnum Callimachi in utrumq;, Et Strabonem de Insula.

LYDIA.] De Bacchi in hac Educatione, Nonnus, Dionysiac. X. &c, Lydiam Honorium Baccho præferre, rem magnam dixit, quod ea gens Regum eximia amatrix. Virgilius, Georg. IV.

Praterea Regem non sic Pactolus & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes Obseruant.

LIBERUM.] Qui inter formosissima Numina. Seneca Oedipo.

Lucida dum currēt annosi sidera mundi,
Candida formosi venerabimur ora Lyai.

Longus, libro II. Pastoralium:

αἱ μὲν γυναῖκες ἐκ τῶν πλησίον ἀγρῶν ἐπικουρείαν κεκλημέναι, τῷ Δάφνιδι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπέβαλλον, καὶ ἐπῄνουν, ὡς ὅμοιον τῷ Διονύσῳ τὸ κάλλος.

Claudianus III. Consul. Honor. *Cum tu genitoris amico Exceptus gremio mediam veherere per Vrbem. Quis non Luciferum roseo cum Sole Credidit, aut junctum Bromio radiare Tonantē?*

PER ALTAS ILICES.] Inviam alijs silvam. Immanior tamen & Statiana locutio.

TU CUM PER ALTAS.] Indubiè vera Lectio, quam scripti Cujaciani Veteres editi perperam sollicitant. TUM CUM reponendo. Ineptè. Consentientibus tamen Bentinianis & Cameriis Exemplaribus.

PRÆDA CITATUM.] Hanc enim sententiam facere vult ipsum Equum. Sic de Plutonis Equis in Raptu Proserpinæ.

Stabant ante fores juncti, sævumque fremebant.
Crastina ventura spectantes gaudia prada.

LUDENTQUE VENTIS INSTABILES COMÆ.] Magna Venustatis accessio II. de Raptu.

Brachia nuda nitent, leuibus proiecerat Euru
Indociles errare comas.

Eleganter Heliodorus, cujus verba adscribam, sæpius indicata. Ut Theogenes Honorio conferatur lib. III.

ἀλλὰ τούτους τοιούτους ὄντας οὕτως ὑπερεῖδε καὶ παρέδραμεν ἡ τῶν παρόντων ὄψις. καὶ πρὸς τὸν ἵππαρχον, ἦν δὲ τὸ μέλημα τὸ ἐμόν. Θεαγένης, ἅπας ἐπέστρεψεν. ὥστε ἔδοξεν ἂν ὑπ' ἀστραπῆς τὸ φαινόμενον πρότερον ἅπαν ἠμαυρῶσθαι, τοσοῦτον ἡμᾶς ὀφθεὶς κατέλαμψεν. ἱππεὺς μὲν καὶ αὐτός, καὶ ὁπλίτης τυγχάνων, καὶ δόρυ μελίαν χαλκόστομον ἐπισείων. τὸ δὲ κράνος οὐχ ὑπελθών. ἀλλ' ἀπὸ γυμνῆς τῆς κεφαλῆς πομπεύων. φοινικοβαφῆ χλαμύδα καθειμένος, ἧς τὰ μὲν ἄλλα χρυσὸς ἐποίκιλλε, τοὺς Λαπίθας ἐπὶ τοὺς Κενταύρους ὁπλίζων. ἡ περόνη δὲ Ἀθηνᾶν ἠλεκτρίνην ἔστεφε, τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν εἰς θώρακα προασπίζουσαν: προσέβαλλε δέ τι χάριτος τοῖς γινομένοις, καὶ ἀνέμου λιγεῖα ῥιπή, μείλιχον γὰρ ἐπέπνει. τὴν μὲν κόμην ἠρέμα κατὰ τοῦ αὐχένος διαξαίνουσα, καὶ τοῦ μετώπου τοὺς βοστρύχους παραστέλλουσα. τῆς δὲ χλαμύδος τὰς ἄκρας τοῖς νώτοις τοῦ ἵππου, καὶ μηροῖς ἐπιβάλλουσα. εἴποις ἂν καὶ τὸν ἵππον αὐτὸν συνιέναι τῆς ὡραιότητος τοῦ δεσπότου, καὶ ὡς καλὸν κάλλιστον φέρειν τὸν ἡνίοχον αἰσθάνεσθαι, οὕτω τὸν αὐχένα κυμαίνων, καὶ εἰς ὀρθὸν οὖς τὴν κεφαλὴν ἐγείρων καὶ σοβαρὰν τὴν ὀφρὺν κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιδινεύων, ἔφερέ τε καὶ ἐφέρετο γαυρούμενος. ἐξέπληττε μὲν δὴ καὶ πάντας τὰ ὁρώμενα, καὶ τὴν νικηθέλον ἀνδρείας τε καὶ κάλλους ψῆφον τῷ νεανίᾳ πάντες ἀπένεμον.

Coma diffusa præcipuè venantis habitum præpingit. Aeneid. I. Virgilius. humeris de more habilem suspenderat arcum. Venatrix, dederatq; comam diffundere ventis.

TELIS JACEBUNT SPONTE TUIS FERÆ.] Ut sentiant formam Imperatoriam. Idem sensus in hoc Ausonij:

Quod Leo tam tenui patitur sub vulnere lethum,
Non vires ferri sed ferientis agunt.

τὸ Patitur enim voluntatem feri notat. Martialis, sive quis alius, in spectaculorum Collectione.

Quod pius & supplex Elefas te, Cæsar, adorat,
Hic modo qui tauro tam metuendus erat.
Non facit hoc iussus; nulloq; docente magistro
Crede mihi, numen sentit & ille tuum.

Sic distinctione lucet Epigramma, obscurum etiam summis viris. Par sensus ibidem, Epigrammate XXX.

Concita veloces fugeret cum dama molossos,
Et varia obliquas necteret arte moras.
Cæsaris ante pedes supplex similisque roganti
Constitit, & prædam non tetigere canes.

Quo loco quæ sequuntur dedita velut opera explanant quod modo adscripsimus. Sic non invitos pisces capi ab Imperatore, est adulatio Oppiani, Lib. I. Halieut.

ὁ δὲ ῥίμφα γένυν κατεδέξατο χαλκοῦ,
Ιχθὺς αὐλιάσας, τάχα δ' ἕλκεται ἐκ βασιλῆος,
οὐκ ἀέκων, σε ὁ δ' ἦτορ ἰαίνετο, ὄρχαμε γαίης.

Sic hostes nostro vincuntur cupide. IV. Consul. Honor.

Obvia quid mirum vinci, cum barbarus ultro
Iam cupiat seruire tibi?

SACRIS VULNERIBUS.] Non parum ineptè. Ex vecordia tamen jam insolita Principum.

LEO.] Heroica Venatio Principi datur. Ascanius in Marone.

Optat aprum, aut fulvum descendere monte Leonem.

MORTE SUPERBIOR.] Respexit ævo Barbaro Josephus Devonius, lib. VI.

tantoq; sub hoste
Nulli turpe mori: pars, tamquam occumbere certet,
Inflictis gaudet iaculis, & morte superbit.

REVERSUM.] Ex Fato, alternis Semestribus. Vide Higinum, Apollodorum libro III. Mythologia est in his Orphei, ubi Adonin compellat.

Κύπριδος γλυκερὸν θάλος, ἔρνος ἔρωτος,
Περσεφόνης ἐρασιπλοκάμου λέκτροισι λοχευθείς,
ὅς ποτε μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα,
Ἠδὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡρεόκαρπον.
ἐλθὲ, μάκαρ, μύσταισι φέρων καρποὺς ἀπὸ γαίης.

VIRBIUM.] Vide Servium ad Aeneiden. VII. ad Lutarium Periochis Ovidianis, Metamorphos. XV. Cap. XLV. Pausaniam Attica, Lactantium, lib. I. c. XVII. &c.

PLATANI] Arbor umbrarum nomine commendatissima. Notus furor Xerxis apud Aelianum lib. II. Variar. cap. XIV. Horatius de Romanis, lib. II. undiq; latius

Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu, Platanusque cælebs Euincit ulmos

Petronius, descriptione Paradisi Erotici. Nobilis æstivas platanus diffuderat umbras.

Et baccis redimita Daphne, tremulaque cupressi.
Has inter ludebat aquis spumantibus amnis.

Scho-

Scholiastes Horatij: Platanus, infrugifera arbor, magis ad amœnitatem poni solet. Aristænetus, lib. I. Epist. III.

τῷ λειμῶνι χαριέντως ἐν ἐρωτικῷ συνεσίαμεν παραδείσῳ. καὶ μάλα πρέποντι τῷ κάλλει τῆς ἐρωμένης. ἔνθα πλάτανος μὲν ἀμφιλαφής τε καὶ σύσκιος: μέτριον δὲ πνεῦμα, καὶ πόα μαλθακή, ὥρα θέρους ἐπανθεῖν εἴωθεν.

: Luxum notat & Martialis li. III Epigramm. LVII. Vino irrigatam arborem ab luxuriosis exemplum in Macrobio lib. II. cap. IX. Hortensius. Exoticam Romanis docet PLinius lib. XII. cap. I. Unde nobilem appellavit Petronius.

SUB PLATANI VOLES.] Ita editum Claverio, assensu Scaligeri. Omnes cæteri CUBES. Græcismo eleganti, rei admodum congruo, nec exturbabili. Exemplorum locutionis copia est notata superioribus Libris, & ad Rutilium.

GELIDO SPECU.] Noster gelida specu. Divorum morem æmulatur hic Princeps. Alibi de Venere.

Forte Venus blando quæsitum frigore somnum
Vitibus intexti gremio successerat antri.

TORRENTIOREM.] Rapidiorem, vel & urentiorem. Utraq; enim vis in voce. Papinius:

Tempus erat, cœli cum torrentissimus axis.

Hoc est urentissimus. Juvencus.

Cum cunctum torrens rapiet flamma ultima mundum.

Hoc est depluens, irruens, vice torrentis. Arator lib. I. Histor. Apostol. *Iam medio torrēte die* Sic aries torrens Germanico Cæsari, Cursu rapido ingruens.

Inde subit aries, qui longè maxima torrens
Orbis, & ad finem spatij non tardior horam Peruenit.

Ut quidem eum locum restituimus, ope vetustiss. Editionis Bononiensis, Anni M.CCCC LXXIV. à doctis Censoribus mirè interpolatum. Sic *torrens, Luna*, velox, Higino Poetic. Astronom *Luna, cum ex toto mundo, & omnibus stellis, maximè proxima terra videatur, & ad acies nostras perueniat, & quodam tempore torrens perueniat ad eumdem locum signi quo Sol vehitur.* Eodem pertinet πληκτάνη χειμάρροος sine omni circuitione dicta à veteri Jambographo, apud Dionysium Longinum, cap. II.

περὶ ὕψους. Εἰ γὰρ ἦν' ἐστιοῦχον ὄψομαι μόνον,

Μίαν παρείρας πληκτάνην χειμάρροον,
Στέγην πυρώσω, καὶ κατανθρακώσομαι.

Quod quamquam Longinus vitio posuerit, Latini tamen sæpiuscule usurparunt Lucano fatum torrens, lib. VII. *Abstulit ingentes, fato torrente, ruinas.* Torrens Aetna. lib. VI. *tota cauernas Egerit & torrens in campos defluit Aetna.* Sirius ipse stella in ore Canis, pro ipsa Cane Poetis. Servius Aeneid. X.

SOMNO RESOLVERIS.] Græcis λυσιμελὴς somnus alluditur. Principum Sophorum sententias vide apud Plutarchum, si is auctor, Ἀρεσκοντ. lib. IV. cap. XXIII.

O QUANTUS URET.] Codex Noster: *O quantus iret in Dryades calor.* Ineptè. Talia verò amantium furta non unis personis pluribus paginis describit Nonnus.

ANCIPITI GRADU.] Dubio; suspenso inter spem & Metum. Talis Lotidem superventurus Priapus apud Ovidium. I. Fastorum.

Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis
Sicut erat, lusu fessa, quieuit humo.
Surgit amans, animamq; tenens, vestigia furtim
Suspēso digitis fert taciturna gradu.

FURTIVA OSCULA.] Omnia quę clam fiunt, furtiva. Pariter Oscula apud Petronium: *Quia considerantium hæserant vultus, quicquid à spectaculo vacabat, commovebat obiter labra, & me tamquam furtivis subinde osculis verberabat.* Furari lectum Agathias. Anthol. I.

λάτειός ἀνὴρ λέκτρον ὑποκλέπτων ἀλλοτρίης ἀλόχου. κλέμμα ἐρωτικὸν, Aeliano. I. Animal. cap. II.

ὥσπερ οὖν δυσέρωτες ἄνθρωποι φίλημα, ἢ κνίσμα θηρώμενοι, ἤ τι ἄλλο κλέμμα ἐρωτικόν.

ACERBIS SCYTHIS.] Diris. Rutilius: *Quo magis est facinus diri Stiliconis acerbum*

CORDE] TOTO sensu, omni captu. Cor enim domus Rationis, & alti Sedes Consilij, ut ait Hilarius in Genesi. Alioquin vis sapiendi. Symposius Aenigm XII. de Vulpe.

> *Exiguum corpus, sed cor mihi corpore majus.*
> *Et fera sum sapiens, arguto callida sensu.*

Excordes, Fatui prorsus. Arnobius: *Mortales illius seculi corde fuerunt vacui.* Eidem Cor, Sapientia divinatrix, aut ratio compos divinitatis. Libro II. *Vnde vobis Sapientia tantum traditum? unde acuminis & viuacitatis? Ex quibus scientia disciplinis tantum cordis assumere, diuinationis tantum potuistis haurire?* Pro Sale est Cor in Ausonijillo.

> *Qui reminisco putat se dicere posse Latinè,*
> *Hic ubi eo scriptum est, legeret cor, si cor haberet.*

Sic *Corculum* olim, homo natura sagax, ingeniosus, acutus Festi Correptor. *Excors*, vesanus. Paulinus.

> *nomine diuitis excors*
> *Triste leuas crispa fronte supercilium.*

SCYTHAS.] Notum hos pro feris immanibusq; mortalibus dici. Dinarchus in Demosthenem.

τὸν δὲ κατάπτυστον τοῦτον, καὶ Σκύθην χρήματα ἔχειν καθ' ὑμῶν, καὶ τιμωρησάμενοι παράδειγμα ποιήσατε τοῖς ἄλλοις.

Multis Tertullianus lib. I. in Marcionem, qui instar sit omnium.

MICANTEM TE PROPE.] Sideris instar. Alibi *sideris instar Emicuit Stiliconis apex.* Horatius *micat inter omnes Iulium sidus velut inter ignes Luna minores.*

ULTRO SERVITIUM PATI.] Adulatio Panegyrica. Sic Chamavus, Rex Barbarus, cum Imp Julianus ab eo filium peteret obsidem, quem, Patre clam, in potestate habebat, exclamat, apud Eunapium in Historia, filium suum feliciorem fore servientem Cæsari, quā ubi domestico suo regno Imperaret.

γενομένης δὲ σιωπῆς, ὁ τῶν βαρβάρων βασιλεὺς ἀναβοήσας μέγιστον ὅσον, εἴτε ἐζημίωσεν, ἔφη, ὁ παῖς, ἵνα σοι δοθεὶς ὅμηρος ὦ Καῖσαρ, δουλείαν ἐντύχει τῆς ἐμῆς βασιλείας εὐδαιμονεστέραν.

Sic Onesegius Scytha potiorem ducebat apud Attilam servitutem, quam Romanos Opulentiam. Priscus Rhetor Histor. Gothica:

ὁ δὲ Ονηγήσιος ἔφη, μὴ μείζονα δὲ ἡγεῖσθαι, τὴν παρὰ Ἀττήλα δουλείαν, ἢ παρὰ Ῥωμαίοις πλοῦτον.

COLLOQUE POSCAT VINCULA LIBERO.] Incredibilis adulatio. At ierūt porrò Petrus Pictavensis Panegyrico:

> *Cum tu discernis, Pietas sic temperat iram*
> *A te puniri quærat ut ipse reus.*

CAUCASUS.] Notus mons Scythiæ, Herodotus lib. IV. alij infiniti. Ei vicinas Amazonas collocat Tertullianus libro I. in Marcionem.

SEXV RECEPTO.] Muliebri ingenio. Juvenalis, Sat. VI. *faciunt majora coacta.*

> *Ingenio sexus, minimumque libidine peccant.*

PATRIS ET IMMEMOR.] Martis, cujus filia Hippolyte. Higinus, Fab. XXX. Cingulum

gulum quod Hippolytę raptum inter Labores numeratur Herculis, Martis ipsius fuerat. Apollodorus, lib. II.

εἶχε δὲ ἱππολύτη τὸν ἄρεως ζωστῆρα, σύμβολον τοῦ πρωτεύειν ἁπάντων.

Vide PLutarchum Theseo.

SECURIM.] Quæ armatura Amazonica. Noster. II Rapt.

Thermodontiaca Tanaim fregere securi.

SEMINUDO PECTORE.] Mamma exerta.

NEGATUM HERCULI.] Sunt enim qui tradant non nisi extinctæ detrahi potuisse etiam ab Hercule. Quintus Smyrnæus, lib. VI.

Ἀμφὶ σάκος ποπόνητο, θεῶν ἀπειμένη εἶδος,

Ἱππολύτη. καὶ τὴν μὲν ἀπὸ κρατερῆς σχέρεασι

Λαιδαλέου ζωστῆρος ἀμειρομέναι μιναίρων,

ἕλκε κόμης ἵπποιο κατ' ὠκέος.

Alij sponte tradidisse dicunt Hippolyten, sed dolo Junonis occisam. Vide Apollodorum.

BELLUMQUE SOLUS CONFICERET DECOR.] Sunt enim & Speciositati sua arma, Telaque; unde arcus, Spicula, Sagitta, Amoris. De Mulıebribus Anacreon.

Ἀντ' ἀσπίδων ἁπασῶν,

Ἀντ' ἐγχέων ἁπάντων,

Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον

Καὶ πῦρ καλή τις οὖσα.

Musæus Grammaticus, de Herone & Leandro.

Κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς

Ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.

Nonnus, lib. XXXIV. Dionys.

Μίμνε μοι, Χαλκομέδεια, τὸν ἱμείρεις τὰ μαχητὴν,

Ρύεταί ἀγλαΐη σε, καὶ οὐ δρόμος, οὐ τί σον αἰχμαὶ

Ἄνδρα βαλεῖν δεδάασιν, ὅσον σπινθῆρες ἐρώτων.

Idem, Libro XXXV.

Καί σου τεῶν βλεφάροισιν ὀϊστεύεις ὀλετῆρα,

Ἐγχὺς ἐνικήθη σεο κάλλεϊ. σεῖο προσώπου

Μαρμαρυγαὶ κλονέουσιν, ὅσον λαχῖνες ἀκόντων.

Idem, Libro XLII.

Εἰπὲ τί σοι ῥέξει, μία παρθένος, οὐδὸν ἐν παλλει

Οὐ ῥοδίη παλάμη τανύει βέλος. ἐγχεα κούρης

Ὀφθαλμοὶ γελάασιν, ἀκοντιστῆρες ἐρώτων.

παρθενικῆς δὲ βέλεμνα ῥοδώπιδες εἰσὶ παρειαί.

Achilles Tat. κάλλος ὀξύτερον τιτρώσκει βέλους, καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταρρεῖ.

Exemplum pulcrum dat Amor Pieriæ. Ἔνδοξος, inquit Polyænus, li. VIII. ὁ Φρυγίου καὶ Πιερίας ἔρως εἰρήνην αὐτοῖς πολέμου παρασχών. Aristænetus, libro I. Epistol. XV. οὐδὲν πιθανώτερον πέφυκεν, οὐδ' ἀνυσιμώτερον Ἀφροδίτης, ἴσασι δὲ οἱ βεβλημμένοι. καὶ τούτων ἡμῖν αὐτὴ ψῆφος οὐδὲ εἷς. αὕτη γὰρ καὶ πόλεμον διαλύει, καὶ δυσμενεῖς παρασκευάζει βεβαιότατα σπένδεσθαι πρὸς ἀλλήλους.

Vide eam Historiam ea Epistola non tam descriptam quam depictam.

BEATA QUÆ TE MOX FACIET VIRUM.] Maritum. Ex illo Martialis, lib. VIII. Epigr. XLV.

Felix quæ tenerum vexabit sponsa maritum,

Et quæ te faciet prima puella virum.

Interpres Apollonij Tyrij: *Quaero fratrem meum, matris meae virum, nec inuenio.* Id est maritum. Ita Graecis γυνή, jam virum passa. Musaeus.

παρθένος ἠμαλίη, τυχίη γυνὴ

Apud Theocritũ puella, puero modo subdita:

παρθένος ἔνθα βέβηκα, γυνὴ δ' εἰς οἶκον ἀφέρπω.

Ut Latio *Mulier.* jam deflorata. Lactantius. lib. I. cap. XVII. *Si ergo adoleuit, si virgo fuit primò, posteà mulier.* Arnobius, lib. V. *Virginitatem Danaae custodire nequiuit, ad mulieris nomen properauit Europa.* Saepè Aristaenetus. Aliquando γυνὴ Sponsa. Babrius. Ἀνὴρ γάλλων γυναῖκα πρὸς δόμους ἄγει. Nostri locutio. virum facere. ἄνδρα ποιῆσαι. Longo est. Pastoral. III. Et ἀνήρ, maritus, aut Venerem jam expertus, lib. II. *Mulier, faemina,* non amplius virgo, Ulpiano cap. XL. de Contrah. Emt. *Quod si ego me virginem emere putarem. cum esset jam mulier, emtis valebit, in sexu enim non est erratum.*

IUNGET.] Jugo vitae. Horatius de Venere. *cui placet impares Formas sub juga ahenea Saeuo mittere cum joco.* Pertinent quae de Junone Zyhia non paucis notamus ad Appulejum, illo toties celebrato Indice, quem interpolavit Editio recens.

ODA. II.

Carminis genus in scriptis Exemplaribus huic Odę indicatum esse Anacreonticon, cum Sapphico Choriambico. Itaq; duo postremi singularum stropharum versus uno protelo, unaque linea sunt scribendi, ut animadversum jam alijs. Noster Codex servat vulgarum ordinem, ut & Claveriani, assentiente Scaligero. Quod autem Stephanus idem Claverius notat, consuevisse Poetas metra pro lubitu ordinare non capio: Quae enim consensu scriptorum integra esse debebant, dimidiata nusquam legi meminimus, nisi ubi peculiare genus constituendum decretum fuit, ut de Hexametro factum est illi quod Lugubre vocat Ausonius, usurpavitque funebri Hymno Prudentius quamque Timotheus apud Macrobium, & Varro eodem etiam sint ad alia usi.

CUNCTA TELLUS.] Nuptiae enim Imperatorum publicam inferunt Laetitiam, publica tripudia. Ita populus Coronas sumebat, choreas ducebat per urbes, communi quodam generis humani festo. Zosimus, libro V. de Nuptijs Arcadij, Paranympho Eutropio Eunucho.

ὡς δὲ τῷ γάμῳ πρᾶξιν ἐθεάσατο καταρθωμένην ὁ εὐνοῦχος αὐτός, χορεύειν τῷ δήμῳ, καὶ στεφανοφορεῖν, ὡς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐκέλευε γάμοις. ἐσθῆτα δὲ βασιλεῖ πέμψας, καὶ κόσμον ἐκ τῶν βασιλείων λαβών, ταύτην τε φέρειν δοὺς βασιλικοῖς ὑπηρέταις, ἦγε διὰ μέσης τῆς πόλεως, ὑγεμένου τοῦ δήμου, &c.

Itaq; Paeanam velut publicum generis humani canit Claudianus, qualibus in victorijs Imperabantur velut Gaudia, & exstat eodem genere scriptus carminis à Publilio Optatiano Porphyrio.

Post Martios Labores
Et Caesarum perennes
Virtutibus per orbem
Tot laureas virentes,
Et Principis Tropaea,
Felicibus triumfis
Exsultet omnis aetas,
Vrbesq; flore grato
Et frondibus decoris,
Totis virent plateis.
Hinc Ordo veste clara
Cum Purpuris honorum
Fausto precantur ore,
Feruntq; dona laeti
Iam Roma, culmen Orbis,
Dat munera & Coronas,

Auro

Auro ferens coruscas
Victorias triumphis.
Votaque jam theatris
Redduntur, & Choreis.
Me Sors iniqua latus
Solemnibus removit.

Sic legendi primi hujus carminis versus, in Editione P. Pithæi corrupti. Cum autem de Senatu Porphyrius loquitur κατ' ἐξοχὴν Ordinem eum appellat, ut eo loco mutare nihil debuerint Antonii Velseri Codices. Vestis clara togam recentem, niveam, notat, qualem lætitia publica sumtam alibi his Animadversionibus docuimus. Quod urbes sumsisse coronas scriptum Porphyrio, firmat hac ipsa oda Claudianus, Et Martialis lib. VI Epigr. LXXX.

NUPTIALI VERE.] Vere nubunt omnia. Lucretius lib. I. Seneca, ut disertè inscribunt membranæ veteres, Pervigilio Veneris. Tempestatis Serenitatem Imperatori favisse ait, ut Quarto ejus Consulatu.

Imperii Luxilla fuit, præsagas abibat
Cunctanitor, risitque tuo Natura sereno.

Indicat sub Domitiano jam adulationem hanc ferè necessariam fuisse. Juvenalis, Sat IV.

sed quid violentius aure tyranni,
Cum quo de pluviis, aut æstibus, aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici.

Vides ex his verbis, unde Tempora Serena Principum felicitati adscripta, ut sunt apud Papinium, Martialem, Claudianum, Sidonium, Corippum, Ennodium. Sic huic Claudiani voto in Ægypto, Christo nato, scribit Anastasius Sinaita, lib. III. in Hexameron, quem vide.

TOROS HERILES.] Omnium rerum, solens suo more, Dominum facit Imperatorem Romanum. Sic Oppianus ad Bassianum, ὄρχαμε γαίης. Vide Aristidem Encomio Marci, Synesium ad Arcadium, Libro de Regno.

OMNE NEMUS CUM FLUVIIS.] Vera scriptura, quam Belgicorum Codicum tantum unus prætulit. Pariter Bentiniani, Claveriani, & Scaliger. Noster Camertis & Aldi Editiones, τὸ *fluviis*, quod utique verissimum est, agnoscunt. Reliqui *NEMUS cum foliis* admodum stulte. Camers quidem hoc ante alios etiam bene, quod versus longos, ut debebant, posuerit. *Fluviis* non inconcinne datur Lætitia, ut Græci Poetæ sæpius, & eorum imitatione alibi noster. Quæ flumina velit dicere, mox.

LIGURES FAVETE CAMPI.] Mediolani enim factæ Nuptiæ, ut constat ex sequente Libro. Theodosium notum ibi Lubentem fuisse.

VENETI MONTES.] Ligustici, Euganeique. Sidonio lib. I. Epist. V. *Quibus oriuntur hic* nominata flumina, eodem auctore. Noster Codex, *VENERI*, Inconcinne.

SUBITISQUE SE ROSETIS.] Sponte enatis, sponte terra prodeuntibus. Idem mensiorum verborum in Nuptiis, secus perperam intelligente Lipsio.

Mavortia signa rubescunt
Floribus, & subitis animantur frondibus hastæ.

ROSETIS.] Ubi Consitæ rosæ. Glossarium Græco-Latinum. ῥοδεών, Rosetum. Quod Græcè etiam ῥοδωνιὰ dicitur. Ammianus.

περὶ διαφ. λεξ. ῥόδον καὶ ῥοδωνιὰ, καὶ ῥοδῆ, διαφέρει, ῥόδον μὲν γὰρ τὸ ἄνθος, ῥοδωνιὰ δὲ ὁ τόπος, ῥοδῆ δὲ τὸ φυτόν.

In eodem Glossario ῥοδόκηπα rosetum etiam exponitur. Dicebatur Latinè & Rosarium. Onomasticon priscum, ῥοδωνιά, Rosarium. Quæ ambo sunt apud Palladium Novembri, cap. XI. *Quamvis mense Februario sint conserenda rosaria, tamen locis calidis, apricis, atque maritimis, hoc etiam mense poterimus instituere roseta. Roseta tamen naturalibus sint viciniora.* Rosaria consita mane. Rosas enasci

nasci pro voluptabili spectaculo dicit, luxu deliciisque veterum in hoc flore præcipuis.

VESTIAT.] Nihil frequentius quam terræ germina vestitum ejus appellari. Quomodo vestiri ipsos flores. Divinitas ait in Evangelio. Macarius. Homil.

καὶ εἰσὶ βοτάναι, καὶ ἐν αὐταῖς διαφοραὶ πολλαί, αἱ μὲν ἐς ὑγείαν προχωροῦσιν, αἱ δὲ ἐς εὐωδίαν μόνον, ἕκαστον δὲ τῶν δένδρων ἔνδοθεν ἐκφέρει τὰ ἐνδύματα, φαινόμενα φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπούς, ὁμοίως καὶ τὰ σπέρματα ἔνδοθεν ἐνδύματα φέρει φαινόμενα.

Sed ille potius de fructuum indumentis loquitur. Appuleius, lib X. *Specula plane tenui solabar clades ultimas, quod ver in ipso ortu jam gemmulis floridis cuncta depingeret, jam purpureo nitore prata convestiret.* Sæpissime Poetæ Gentiles & Christiani. Tertullianus de Pallio, cap. II. *Sic & terram, sic recenseas, Temporatim vestiri amantem, prope sis eandem negare, memor viridem, cum conspicis flavam, mox visurus & canam.* Sidonius, lib. I. Epist. V. *Athesin & Mincium, in suis etiam gurgitibus inspexi, quorum ripa thorique passim quernis accernisque nemoribus vestiebantur.* Vestitur res quæcunque quocunq; inducitur. Virgilius, lib. VI.

> *Largior hic campos, æther, & lumine vestit*
> *Purpureo.*

Tertullian. I. Marcion.

> *Mortalis quondam, nunc inviolabile & ingens.*
> *Vestitus Lumen.*

CALAMISQUE FLEXUOSUS.] Malè Liber Noster flexuosis Est fluminis enim, non arundineti. Mintium |Flexuosum, idque tardis meatibus auctor ejus indigena, Maro, qui & arundineta ejus celebrat. Ecloga VIII.

> *Hic virides tenera prætexit arundine ripas*
> *Mincius.*

Georgico. III.

> *tardis ingens ubi flexibus errat*
> *Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.*

Ipsas arundines de Nuptiis illis præclaris, & votivis generi humano, colloqui facit Claudianus, quomodo Theocritus cupressus, in Devirginata Puella.

Puella. Μίμνε τάλαν, τάχα τίς τοι ἐπέρχεται· ἦχον ἀκούω.

Daphnis. Ἀλλήλαις λαλέοντι τεὸν γάμον αἱ κυπάρισσοι.

LENE MINCIVS.] LEVE, flagitat versus, & ita membranæ Cujacianæ.

PADUS ELECTRIFERIS.] In Padi fluminis ripis sitas arbores Electrum deflere vetus est Fabula. Ovidius, lib. II. Lucianus, Sermone Jovis ad Solem:

ὡς ἐκεῖνον μὲν αἱ ἀδελφαὶ θαπτέτωσαν, ἐπὶ τῷ Ἠριδανῷ, ἵνα περ ἔπεσεν ἐκδιφρευθείς, ἤλεκτρον ἐπ' αὐτῷ δακρύουσαι, καὶ αἴγειροι γιγνέσθωσαν ἐπὶ τῷ πάθει.

Alia apud eundem Prooemio de Cygno & Electro. Est enim is libellus ingressio quædam ad majus aliqud volumen.

EPULISQUE JAM REPTETO.] Munificentia, videri vult, & factum etiam forte est, Imperatoria. In nuptiis magnatum sportulæ dividebantur, tam caræ plebi Romanæ, ut earum gratia etiam Spoletum usque eam excurrisse tradat Ammianus Marcellinus, lib. XIV. *Quin trans maria hoc genus volitasse docet* Symmachus Lib. III. Epist. XXIV. *Nam, ut scis, ait intervallo maris atque terrarum, quo distinemur, non tibi prius conjugam quam sobolem successisse cognovi: Quippe unis litteris & nuntium filiola recens edita, & nuptialem sportulam detulisti:*

RESONET QUIRITE.] Indubie vera optimorum Codicum, in his & nostri, scriptio. Decepit cæteros librarios inusitatior numerus Persius:

heu

heu steriles veri, quibus una Quiritem Vertigo facit

Horatius l.b.II.Od.III.

Quis te redonavit Quiritem Diis patriis

Quem locat notat vetus auctor Sergius, qui idem & *Quiritis* in Petronio, uti & Priscianus. *Facit verò non infestive huc quod* Aurelianus Imperator ad Arabianum scripsit: *Neque enim Pop. Romano Saturo quicquam potest esse latius.*

DOMINIQUE LÆTA VOTIS.] Cum ex immenso agmine puellarum una uxorem ducturo eligeretur, quæ cum vitam suam transigeret, doctissimi scriptores vota pro ipsis Nuptiis acceperunt, uti hoc quoque loco Vota Honorii facit domumductio Mariæ Stiliconiæ. Notatum alibi plusculis. Eodem pertinet quod Optare dicitur puella, cum consentit in Nuptias proco alicui, velut summa ejus Libertate, votique unius pro omnibus. Quintilianus, Declamat. CCXLVII. *Raptoris invitis bona mariti uxor accipiat. Adolescens locuples rapuit. Priusquam OPTARET puella, misit ad eam propinquos, rogatum, ut nuptias haberet: auditis illa precibus, tacuit & flevit. Percussit se adolescens. Priusquam exspiravit, OPTAVIT illa Nuptias. Petunt Bona propinqui & uxor. Hoc argumentum ejus est declamationis.* Mox in ipso Sermone. Vt puro, dicit hæc puella; Vxor sum: *Nuptias enim optavi OPTANDO statim maritum illum habere cæpi. Necesse enim illi erat marito esse, si viveret.* Et Conclusio matrimonii dicebatur *Optio*. Ibidem. *Dicit pars diversa; non fuisti uxor, non subsisti cum illo. OPTIONE quidem tradita illi; sed statim discessit post vocula.* Emacula. *non nubsisti enim illi.* Minimè enim dici poterat hoc fecisse. Vide sequentia, optimè emendatum dices.

AUREA SEPTEM GEMINAS.] Imitatum ex Papinio. XVII. Consul. Domit.

Exsultant Leges Latiæ, gaudentque curules,

Et septemgemino jactantior æthera pulset Roma jugo

Auream à splendore auratorum Templorum dicit. Rutilius, Itinerario. I. Noster in Sextum Consulatum Honorii.

CORONET APCES.] Festo more. Silius Italicus, lib. XII.

Submissas tendunt alta ad Capitolia dextras,

Et festa cingunt montis penetralia Lauru.

Nostro intelliguntur serta nuptialia, quibus postes ædium cingebantur, novis nuptis destinatorum. Sic de ædibus Serenæ præcipit Phœbus, Libro isto de Nuptiis.

Hi nostra nitidos posses obducere myrto
Contendant, pars nectareis aspergere tecta
Fontibus, & flamma lucos adolere Sabæos.

IBERI.] Hispania. Vnde genus Theodosio.

FUIT UNDE SEMEN.] Malè ita Bentiniani, Camers, & Scaliger. Cujaciani & noster veritatem servarunt FLUIT UNDE Consentientibus & Belgicis. Noster hoc peculiare, quod EFFLUIT, dirupta velut in duos versus voce præfert.

AULÆ.] Domui Regali, Familiæ, stirpi. Libro.

Cui Mariam differs? Fœdus mihi solve paternum
Redde suos Aulæ:

IMPERIO FOETA DOMUS.] Imperatoribus. Alibi. Imperii lux illa fuit Non ait peperisse ibi quampiam, nisi ut soboles imperio esset digna, & velut innata Imperium, majestatem Principalem dicunt scriptores temporum cadentium, ut ad Liutprandi legationem notamus in Adversariis.

VIX NUMERAT TRIUMFOS.] Sanè si penitus res Theodosii introspicere velis. Vide Nostrum tertio & Quarto Consulatu Honorii post principia:

PUELLA MATREM.] Serenam nimirum.

rum. Theodosii domum Laudatam à fœminino etiam sexu vide in Laudibus hujus Serenæ. Inibi sunt hæc.

Hæc generat qui cuncta regunt; nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æque
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu
Flaccillam, Mariamque daret, pulcramq; Serenam.

CÆSAREUM FLAMINEO.] Inepta lectio, quam servant tamen libri. Nester, Bentiniani, Aldini, Delriani, Camertis, Belgæ, ut chorum fatuorum agnoscas. Mihi visum FLVMINEO quondam, cum nobilitatem vetustissimam à fluminibus referre moris fuerit, notatumq; sit supra. Verum cum totius commatis non alius sit sensus, quam ut non minorem, quam ipsis sit Cæsaris, nobilitatem per agnationem dicat Sponsæ, quæ de domo Cæsarea per sexum fœmineum prodita, recurrat in eamdem, nubente videlicet ipsi principi Maria, Probanus Cujacianorum Codicum scripturam *Cæsareum fœmineo stemma recurrat ortu*.

DECORENT VIRETA BETIN.] Scribunt *vineta*. Belgæ nonnulli, & quibus Andreas Schottus Codicibus usus, sed nemine nescio contra Legem metri.

GENERISQUE PROCREATOR.] Tacite divinitatem domui Cæsareæ adscribit, cum notissimum sit Homeri scitum, Deorum Genesin adscripsisse Oceani. Monui suprà ad Quartum Consulatum Honorii.

ORIENSQUE REGNA FRATRUM.] Quod solum defuisse ait felicitati Theodosii, dissensu fratrum occulto, initio Belli Gildonici. Vide & ad III. Consul Honorii.

PLACIDÆ LÆTENTUR URBES.] Crassus error in Legem Pediam. Noster Codex cum Belgarum è vulgo duobus *Placida locentur Vrbes*? Quam in proclivi correctio *placida jocentur Vrbes*? Claverius edidit *ferantur Vrbes*. Plebeiè, & nullo sensu tanto scriptore digno, quare Prudenter Scaliger transiit potius, loco asterisco notato. At nostra emendatio Veritatem non dubiam restituit. Eædem nostræ membranæ supra habent *Sub vitreis Oceanus luxurietur antris*. Concinne & edidit idem Aldus. Ita humidam Regiam Tiberini aulam vocat Consf. Probini. Vrbes autem jocari præcipit, quia in virorum principum nuptiis fiebat, quod de Ricimeris & Ascellæ ait Sidonius, lib I. Epist. V *negotia quiescebant judicia, conticescebant, differebantur legationes, &c.*

QUÆQUE NOVO.] Doctrina nonnullorum ex Philosophis. Solem in noctem extingui, reaccendi in diem: quam in Epicuro confutat Cleomedes. Ita solentes exinde loquuntur scriptores. Appuleius, lib. II. *Vt primum nube discussa, Sol novus diem fecit, & somno simul emersus & lectulo.* Corippus lib. II.

quando omnia pallent
Sidera, & afflatas ortum jubar aspicit herbas,
Atque operit novus astra dies.

Sic recentem vocat Phœbum orientem, Ovidius, lib. II.

Ardua prima via est, & qua vis mane recentes
Enituntur Equi: medio est altissima cœlo.

Cn. Mattius, apud Gellium lib. XV. cap. XXV.

Iam jam albicascit Phœbus, & recentatur.

CORI.] Corus Argestes Græcis, ventus occiduus, adversus flans Aquiloni. Vide Gellium, lib. II. cap. XXII. Appuleium, alios.

SONORVS.] A stridore tempestatum, quas vehit. Vt Maro.

Luctantes ventos, tempestatesque sonoras.

Sonor alioquin etiam temperatus sonus, ut Sonor melicus apud Lucretium.

SOLVS OVANTEM ZEPHYRVS.] Prosperitatem & Bonum Eventum circumloquuntur hoc vento Poetæ. Papinius, Propemtico Celeris III. Silvarum.

Et Pater Aeolio frangit qui carcere ventos,

Cui

Cui varii flatus, omnisque per aequora mundi
Spiritus, atque hyemes, nimbosaque nubila parent,
Arctius objecto Borean, Eurumque, Notumque,
Monte premat; soli Zephyro sit copia coeli.

Nostro res Veneris peculiaris caussa. Genitabilis enim hic ventus. Lucretius initio operis.

species patefacta est verna diei,
Et reserata viget genitabilis aura Favoni.

Hujusque venti Spiritus credebatur laborum ferre requiem, hilaritatis initium. Orpheus, Indigitamentis.

Αὖραι ποντογενεῖς, Ζεφυρείτιδες, ἠεροφοῖται,
Ἡδύπνοοι, ψιθυραὶ, καμάτου ἀνάπαυσιν ἔχουσαι,
Εἰαριναὶ, λειμωνιάδες, πεποθημέναι

Ideoque ad Venereum chorum complendum, summamque suavitatis hic quoque requiritur. Aristaenetus, descriptione Paradisi Amatorij.

καλὴ μὲν οὖν ἡ πηγή, διάχαρις δὲ καὶ ἡ τοῦ ζεφύρου πνοὴ, λεπτὸν ἅμα καὶ ὕπνηλον ἐνηχοῦσα, ἐκ τῆς εὐωδίας πολὺ συνεπαγομένη τῶν δένδρων, τοῖς μύροις ἀντέπνει τῆς γλυκυτάτης.

PERDOMINETVR ANNVM.] Sit perpetuum ver. Zephyrus hujus dux. Secundo Rufin. *Zephyris cum primum bruma remitti.* Et alluditur simul aureum seculum, quod perpetuum ver faciunt Poetae. Ovidius.

Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.

Virgilius, Georgico. I.

ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis, & hibernis parcebant flatibus Euri.

ODA III.

Vidi qui vituperaret hoc carminis genere celebrari Nuptialia. Ego, etsi Tragici videantur Anapaesti, ex ipsa tamen Tragoedia testimonium petam, ubi eis concinetur Epithalamiũ, ubi Poetica Analecta produxero tamdem. Aptior tamen videatur distractio versuum, qualis in Cujaciano Exemplari fuit, Hymaenei rebus.

Solitas galeâ   *Stilico molli*
Fulgere comas,   *Necte corona.*

GALEA FVLGERE.] Comta arma in Heroicis Laudibus ejusdem Ducis alibi quoque celebravit.

sideris instar Emicuit Stiliconis apex.

MOLLI CORONA.] Nuptiali, nullo sudore paranda. στέφος γαμήλιον vocat Bion in Anniversario Adonidis Luctu.

SAEVUMQUE PROCUL.] Scriptus noster, & duo Belgae. VACVVM. Feriatum, puta, nihil isthic quod agat habentem. Quomodo Papinius:

Et Musa procul ite feriata.

Hoc enim est VACVVS. Horatius lib. II. Serm II.

post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuus gratus conviva per imbrem.

Idem ad Lyram. *si quid vacui sub Umbra Lusimus tecum* Nihil tamen in Claudiano mutamus.

RELEGET.] Aliorsum mittat. Primo de Raptu, & alibi.

AVLA.] Regia domo. Sic Od. I. & lib. I. Laudum. Eucherius ad Valerianum: *Nonnulli quoque ex recentioribus exstiterunt, atque hac nostra aetate principes, qui ad cognitionem veri Regis propius accesserunt; summumque illum Dominorum summa cordis contritione confessi sunt. Attentam divinae majestati reverentiam, etiam uterque sexus ex aula exhibuit.* Aula, Imperium. Ausonius.

 Primus

Primus Regalem patefecit Iulius Aulam. Comitatus Imperatorius. Vt apud Suetonium, & notatum est supra.

PATRIS.] Stiliconis. Fine Odæ. Stilico socer est, Pater est Stilico. Parentem Principis Prudentius, publicum laudat Symmachus.

JVNGE POTENTE PIGNORA DEXTRA.] Jungebat dextras convenientium matrimonio, Pater, vel qui Parentis loco erat, aut Matris. Sic Venus in Epithalamio Palladii.

Aggreditur Cytherea nurum.
Tum dextram complexa viri, dextramq; tyranni,
Tradit, & his ultrò sancit connubia verbis.

Trebellius Pollio, Gallienis: *Cum fratrum suorum filios conjugaret, & omnes Poetæ Græci Latinique Epithalamia dixissent, idque per dies plurimos, quum ille manus sponsorum teneret, ut quidam dicunt, sæpius ita dixisse fertur.* Sidonius Epithalamio Polemij.

Amborum tum diva comas viridantis olivæ
Pace ligat, nectit dextras, & fœdera mandat.

Idem fine Ruritiani.

GENER AVGVSTI.] Qui Serenam adoptaverat, Theodosii. Vide librum de Laudibus Serenæ

QVÆ JAM RABIES LIVORIS ERIT.] Felicitate successuum exstinctum cum omni sua rabie Livorem dicit. *Non esse* enim, interiisse denotat. Sic Gymnosophistarum unus Alexandro respondit mortuos non esse. Velius Fidus Libello: *Rogo, Domine, permittas mihi in eodem loco, in marmoreo sarcofago, quem mihi modo comparavi, ea corpora colligere, ut quando & ego ESSE DESIERO pariter cum illis ponar.* Cominius Firmus, Epitaphio Oppiæ:

Oppia jam non est, erepta est Oppia, Firmo.

Q. Curtius, initio Lib. VII. Philotam *sicut recentibus sceleris vestigiis jure supplicio affectum censuerant milites, ita postquam DESIERAT ESSE, quem odissent, invidia in misericordiam vertit.* Salvianus lib. III. ad Eccles. Cathol. *Hoc est enim & rebus humanis penitus excedere, totum omnino, cum suo corpore, hominem, in præsentia rerum humanarum esse desiisse.* Valer Flaccus lib. VII.

Hunc quoque, QVI NVNC EST, crudelis, Iasona nescis
Morte perire tua?

Rabies Livoris, ipse cum furit maximè. Alibi

Rabiem Livoris acerbi
Nulla potest placare dies.

COLOR.] Afficta species. Fucus. Vincentius, Commonit. I. Phæbadius contra Arianos, Faustus, lib. I. de Lib. Arbitrio. Gildasius Excidio Britanniæ. Petrus Damianus, Epist. ad Hildebrandum. Ignatius Martyr Epigraphe Epist. ad Romanos. Lupus Abbas Ferrariæ, Epist. V. Ambrosius contra Symm. Capella lib. III. & V. Prudentius, lib. II. in Symmachum. Quorum verba dedimus Notis ad Phæbadium Libello mirum in modum vitiose Edito.

SOCER EST.] Rex nota ex Zosimo, aliisque Jornandes. *Stilico Patritius & Socer Honorii; nam utramque ejus filiam, Mariam & Thermantiam, unam sibi post unam* (Gothica Latinitas) *sociavit. Vtramque virginem & intactam Deus ab hac luce migrare præcepit.* Vide superius non uno loco scripta.

ODA IV.

IDALIVM JVBAR.] Veneri sacer Hesperus; quia ad ejus exortum collocabatur puella in thalamum sponsi. Catullus.

Vesper adest, Iuvenes consurgite, Vesper Olympo
Exspectata diu vix tandem Lumina tollit.
Surgere jam Tempus jam pingues linquere mensas,
Iam veniet virgo, jam dicitur Hymenæus.

Nec

Nec producebatur prius nova Nupta, quam ad exortum hujus sideris. Idem Catullus eodem suavissimo carmine, quod totum huc pertinet.

Hespere, qui cœlo lucet jucundior ignis?
Qui desponsa tua firmes connubia flammis?
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes.
Nec junxere prius quam se tuus extulit ardor.

Ejus exortus vovebatur ita omnibus ad vota properantibus. Seneca Medea.

Et tu, quæ gemini prævia Temporis,
Tarde stella redis semper amantibus.
Te matres avidæ, te cupiunt nurus,
Quamprimum radios spargere lucidos.

Eodem pertinet allocutio Sapphus.

Ἕσπερε πάντα φέρεις,
Φέρεις οἶνον, φέρεις αἶγα,
Φέρεις ματέρι παῖδ'.

Ejus enim rei auspex conjunctio conjugialis. Medio versu non assentimur Fabio Benevolentio, Fulvii Ursini amicissimo, legendum censenti φέρεις οἶν. Nam convivium loquitur Poetria, cum nota sit veterum in prandendo frugalitas.

2. DILECTUS VENERI.] Vide Notas ad secundum de Raptu.

2. NASCITUR.] Sidera enim parere se dicuntur. Ut Pindaro dies filia Solis Theodorus Prodromus Solem noctem & diem parere dicit.

Καὶ νύκτα τίκτων, καὶ κύων τὴν ἡμέραν.

3. SOLLICITUS PUDOR.] Quem in omnium novarum nuptarum descriptione agnoscunt & commendant Poetæ. Dum nimirum puella rudior alterius vulnus horret inepta loci. In nostro Libro est *sollicitus Timor* Contra cæteros omnes, quem ut audiamus nullo auctore adigimur.

4. FLAMMEA] Flammeum genus pepli aut velamenti, novis nuptis faciei velandæ luteo colore facti, illigatique, ne pudor & lacrymæ viderentur: quas tamen ipsa flammea prodere dicit Claudianus, nimia significans. Capella, lib. IX.

Flammea sollicitum quæ obnubere sueta pudorem,
Regina deme pronuba.

Qui docet à pronubis tamdem ea sublata. Vide Scholiasten Juvenalis Sat. VI. v. CCXXV. PLinium, Lib. XXI. cap. VIII.

IMPACATA LICET.] Omnes scripti Codices agnoscunt hanc lectionem. Et est sane vera. Summis enim viribus ungues etiam jam sponsæ puellæ pro virginitate defendenda parare dicebantur. Martialis Capella, lib IX.

Hesperus intactam servet licet usq; puellam
Nuptam videbis, Phosphore.
Nec matris lacrymæ, pressi nec viribus ungues
Nexus valebunt solvere.

Noster, Epithalamio Palladii, v. CXXXV. Horatius, alii.

ARMAT SPINA ROSAS.] Hoc impar jugum natura factum ajunt, ut ne gratissimus odor sine defensione omni injuriæ pateret temeritati Symposius Rosa, Ænigmate XLV.

Purpura sum terræ, pulcro perfusa colore,
Septaque, ne violer, telis defendor acutis,
O felix, longo si possem vivere fato.

Sententia similis apud boni sensus scriptorem, stili & carminis pro seculo contemtorem, an ignariorem? Theodorum Prodromum: qui cum Κῦρος id est Dominus inscribatur, aut Domnus, temporum cadentium consuetudine, homines cætera non indocti persuadere sibi potuerunt esse virum illum, quem ævo floruisse, magnisque honoribus functum. Poetatum etiam non infeliciter, scribit Evagrius in Historia Ecclesiastica, perperam omnino. Verba sunt.

τὴν καλλονὴν, ἄνθρωπε, τοῦ ῥόδου βλέπων,
Καὶ τὰς ἀκάνθας εὐφρόνως περισκόπει.
Κἀνθεῦθεν εἰς ἔννοιαν ἔλθε τοῦ βίου,
ὡς ὁ τρυγῶν γὰρ τὸ γλυκύπνοον ῥόδον,
Ἐκ τῶν ἀκανθῶν αἱμάτοῖ τοὺς δακτύλους,
Οὕτως ἁπάντων ἀγαθῶν κοινωνία
Ἁλίσκεται μὲν, ἀλλὰ μυρίοις πόνοις·
Οὐκ ἔστιν ἄμοχθον γὰρ οὐδὲν ἐν βίῳ.

MELLA TEGVNT APES.] Eadem Mythologia Physica. Petronius Satirico; *Apes ideo pungunt, quia ubicunque dulce est, ibi & acidum invenies.* Boethius.

Habet omnis hoc voluptas
Stimulis agit fruentes,
Apiumque par volantum,
Vbi grata mella fudit
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

CRESCVNT DIFFILI GAVDIA JVRGIO.] Claudianus Mamertus, lib. II. de Statu Animæ, cap II. *Mortalium generi natura datum est, ut abstrusa fortius quærat, ut negata magis ambiat, ut tardius adepta plus diligat.* Petronius.

Quicquid quæritur optimum videtur.

12. ACCENDITQVE MAGIS QVÆ REFVGIT VENVS.] Petronius, pari re.

Nolo quod cupio statim tenere,
Nec Victoria mi placet parata. Idem.
Ales Phasiacis petita Colchis,
Atque Afra volucres placent palato.
Quod non sint faciles: At albus anser,
Et pictis anas enovata pennis
Plebeium sapit. Vltimis ab oris
Attractus Scarus, atque arata Syrtis:
Si quid naufragio dedit, probatur
Mullus jam gravis est. Amica vincit:
Vxorem; rosa cinnamum veretur
Quicquid quæritur optimum videtur.

Ovidius, Metamorph. I. *Aucta fuga forma est.* Venus, ipsum opus. Alibi.

tum vivere caste Asperius cum prompta Venus.

Pugnæ autem illæ puellares utplurimum fictæ, impiusque, Amatorum judicio, qui parcat ideo plorantibus, aut metuat iratas. Maximianus:

Parcere dilectæ, juvenis, desiste puellæ,
Impius huic fueris si pius esse voles.
Vnguibus & morsu teneri pascuntur Amores.
Vulnera non refugit res magis apta plagis.

Quæ conspirant operam nostri. In Nostro Codice diserte scriptum est.

Acceditque magis, quæ refugit Venus.

Quod acutius Vulgato, non tamen τοῦ ποιητοῦ.

O QVOTIES HOC MIHI DVLCIVS.] Incurrant ista Criticorum aculeos. Quæ enim virtus in Principe concubitum etiam legitimum postponente Gloriæ à victis hostibus, servata patria, stabilito imperio? Sane si de maturo ætate viro scripta hæc essent, non defenderemus nimiæ, ut ita dicam, Nuptialitatis. Jam de puero, puerilia vota præponuntur, qui licet isthic nominet Parthos, spe tamen paternæ virtutis, eos nominat potius, quam suorum gratia facinorum: qui quæ Venationem & ludicras Equitationes nondum excessisse, præcedentia affirmant.

SARMATAS.] Paternas Victorias pro suis loquitur. Eatenus tamen verè, ut mera felicitate ipso Imperio Honorius noster non exciderit, cujus Prosperitatem non ipsius Virtuti ullæ, sed Clementiæ divinæ adscribunt Auctores. Multis Orosius conclusione Operis. Procopius initio Gothicorum, Alii. Theodosium multis magnisq; præliis Scythicas gentes ad ipsa initia Imperii fudisse, Socrates, Idatius, Zosimus, Sozomenus, Theodoretus, Orosius, Marcellinus, Nicephorus, Victorinus, Diaconus, Zonaras, aliique contestantur.

ASPI-

ASPIRATE NOVAM.] Alloquitur jam novos Conjuges, qui mos fausta voventium. Galienus Imperator, cujus dulcia, docta, diserta, Poemata utinam ad nos pervenissent.

Ite agite, ô Pueri, pariter sudate medullis
Omnibus inter vos: non murmura vestra Columba,
Brachia non edera, non vincant oscula concha.

Ita Legendum illis delicatissimis versibus. Inscite enim persona eos referentis sermoni Principis miscetur *Ite, ait, ô pueri.* Sed & secundo scribendum arbitrer

pariter sudate medullis
Omnibus intra vos.

Qui te & auctore sit dignius.

FIDEM.] Mutuum amorem, fortunas, fataq; omnia conculcantem. Exempla sunt in Historijs & Inscriptionibus Priscis. Sic Atimetus extremum suam salutat Homonæam:

Si pensare animas sinerent crudelia fata,
Et posset redimi morte aliena salus.
Quantulacunque mea debentur tempora vita,
Pensassem pro te, cara Homonaa, libens.

Et de Sabi sua Ponticus.

Hac jacet aternū Sabis humata domo:
Cujus fatales pensare optauerit horas
Ponticus, huic conjux ultima dona dedit.

Juliam Procillam ipsam Fidem Monumento inscripto honorare dicit Amaranthus:

Hunc tibi Perpetuoq; titulum, charissima conjux,
Corporis exstincti dedicat ipsa Fides, &c.

MANSURAMQUE FACEM.] Donec vita mansura. Apage iterationem ꝙ FIDEM, membranis nonnullis ingerentibus. In Nostro tamen Lectio est, nequaquam aspernabilis, commutatis voculis.

Aspirate nouam pectoribus facem,
Mansuramq; fidem tradite sensibus.

Sanè cum alij Codices voculam illam iteret, ita relictum Claudiano existimem. Re quoq; ipsa favet, potius enim Amorem conspiratione sibi mutua ingenerent Amantes, quam FIDEM, quæ ex perfecto demum Amore oritur. Pax, Amor, mille Poetarum locis, qui Cupidinem sic ubiq; armant Ignis, ignibus nullis minor. Epitaphium Vetus.

Me cruciat conjux, miserum me absumit amantem
Saeuus Amor, nullis ignibus inferior.

Pluribus ad Musæum, iterata Recensione.

Mansuram, æternam. Virgilius III.

da mœnia fessis & mansuram urbem.

Noster Bello Gildonico.

Si mea mansuris meruerunt mœnia nasci
Iuppiter, auguriis.

Lucanus, Lib. VIII.

habes aditum mansura in seculo Fama.

TAM JUNCTIS MANIBUS.] Tam arcta copula. Nexus vocat Capella, versibus modo adscriptis. In Libro nostro est *TAM VICTIS* noto errore librariorum.

19. EDERA.] Quæ in exemplum ducitur strictę alligationis. Galienus Imperator verbis jam positis. Eustathius:

καὶ ὅλῳ ὅλω ὡς κιττὸς, ξυνεῖχον.

Horatius.

nec Damalis noua
Diuelletur adultero,
Lasciuis ederis ambitiosior.

Catullus. Epithalamio Mallii. Veneris & Gratiarum manibus scripto.

Ad domum dominam voca
Conjugis cupidam noui
Mentem amore reuinciens
Vt tenax hedera hac & hac
Arborem implicat errans.

Quintus Smyrnæus:

Ἀσπασίως δ' ἄρα τοί γε παρ' ἀλλήλοισι κλιθέντε
Σφωϊτέρῳ κατὰ θυμὸν ἀνεμνώοντο γάμοιο.

ὡς δ' ὅτε που κίσσοιο καὶ ἡμερίς ἀμφιβάλωνται
Ἀλλήλοις περὶ πρέμνα, τὸ δ' ὕποτε ἐς αἰθέρα μοῦνον
Σφῶν ἀπὸ νοσφὶ βαλέσθαι ἐπιθεῖναι.

Studiosam Amoris hederam ab his arctissimis amplexibus vocat, pariterque vitibus jungit Lucianus Amoribus:

παντὶ γε μὴν δένδρῳ περιπλέγδην ὁ φιλέρως προσείρπυσε κιττὸς, ἀμφιλαφεῖς ἀμπέλοι πυκνοῖς κατήρεφεῖς τοῖς βότρυσι.

Palmite vitem intelligit cui apta præ cæteris arbor populus. Plinius, libro XVI. cap. XXVII. *Harundinis Italia usus ad vineas maximè Salicem verò circà, qua nulla aquaticarum utilior, licet populi vitibus placeant, & Cacuba educent.* Gargilius Martialis, libro de Arboribus, cap. XVI *Vitem maximè populus alit, deinde ulmus, deinde fraxinus.*

QUERULÆ ALITE.] Columbam dicit: cujus in rebus amorum crebra mentio, ob simplicitatem, castitatem, & constantiam dilectionis mutuæ, in hoc genere avis contestatas. Hic de osculis & suavibus admurmurationibus solùm sermo est. Eodem pertinet versus optimi auctoris prisci, Cn. Matij, perperam vulgo scriptus.

Columbatimq; labra conferens labris.

Apud Gellium, libro XX cap. IX. Cum Scazon esse debeat Jambicus, & utique scripserit, politissimus auctor.

Sinuq; amicam reficere frigidam caldo,
Labruq; labra conferens columbatim.

Sanè quæ fragmenta hujus scriptoris ab eodem Gellio, alijsq; Philologis, producuntur, ostendunt, adeò eum bonum artificem hoc genus carminum fuisse, ut & puros eos scripserit. Qualis est ille:

Aquarium urceum, unicum domi, fregit

Hinc autem *Columbari*, pro labella Columbarum more conferere. Cilnius Mæcenas, fictor t. lium insignis, dixit: *Fæmina, cirro crispata labru columbatur.* De earumdem suavitate in Amore Propertius, instar summi voti, pronuntiat.

Non me Chaonia vincant in Amore Columba.

Idem libro II.

Exemplo juncta tibi sint in amore columba.

Catullus.

Nec tantum niveo gavisa est ulla Columbo
Compar, seu quicquid dicitur improbius.

Idem pro maximè gratioso Amatore Columbum Album posuit.

Perambulabit omnium cubilia
Ut albulus Columbulus Dionaus.

Sic *Veneri sacræ* eæ aves, apud nonnullas gentium. Aelianus, libro IV. cap. II. de Siculis.

ἀθύρματα γὰρ Ἀφροδίτης περιστερὰς εἶναι, ᾄδουσί τε ἐκεῖνοι, καὶ πεπιστεύκασι ἔτι πάντες οἱ ἄνθρωποι.

LINGUIS ASSIDUE REDDITE MUTUIS] Scriptus Noster disertè.

Linguis assiduò reddite nuntiis.

Nihil mutandum. Linguæ non otiosæ in his Amoris colluctationibus. Tibullus.

Et dare anhelanti spumantibus humida linguis
Oscula.

Appulejus, lib. II. & VII. Ovidius, III. Amorũ, Elegiã. VI. & quicquid est Græcorum Amatorum utroque stili genere.

ANIMUM CONCILIANTIBUS.] Epithal. Palladij: *Oscula mille sonent, liuescant brachia nexu, Labra ligent animos.* Tria in ore amatorio commendantur, ἀναπνοὴ, φωνὴ, φίλημα. Achilles Tatius, Amoris Athleta fortissimus.

τὸ γὰρ ἔργον τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ὅρον ἔχει καὶ κόρον, καὶ οὐδὲν ἐστιν ἐὰν ἐξέλῃς αὐτοῦ τὰ φιλήματα. φίλημα δὲ καὶ ἀόριστόν ἐστι, καὶ ἀκόρεστον,

στν, ἢ καιρὸν ἀεί. τρία γὰρ τὰ κάλλιστα ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀναπνοή, φωνή, φίλημα.

Animorum ista conciliatorum commistio quædam spirituum est, quam in Osculis arctissimis agnoscunt Venerum illi Curiosi mystæ. Quare & animum, velut ex duobus unum factum, noster dixit. Petronius Arbiter.

Et transfudimus hinc & hinc labellis
Errantes animas.

Manilius, libro V. Astronom.

Oscula, & in proprias animam transferre medullas.

Appuleius, in Epigrammatis Amatorijs.

Tu mihi da contrà, pro verno flore, tuum ver,
Vt nostra exsuperes munera muneribus.
Pro implexis sertis complexum corpore redde,
Proq; rosis Oris sauia purpurei.
Quod si animam inspires, jam dona & carmina nostra,
Cedent victa tuo dulciloquo calamo.

Theocritus in Oaristi, ubi pastor puellam devirginat.

Αὐθ' αὐτὰν δυνάμαν ἢ τὰν ψυχὰν ἐπιβάλλετε.

Bion, Epitaphio Adonidis.

Τὸ στόμα με φίλασον, ὅσον ζώει τὸ φίλαμα,
Ἄχρις ἀπὸ ψυχῆς ἐς ἐμὸν στόμα, ἤ εἰς ἐμὸν ἧπαρ
πνεῦμα τεὸν ῥεύσῃ.

Eodem pertinet epigrammation Adolescentis PLatonis, apud Gellium, libro XIX. cap. XI. Noctium Atticarum.

Τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα, φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον,
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Quod his Iambis redditum producit idem Gellius, ab amico, ut ait, quodam suo, adolescete un ἀμούσῳ, nobis autem ipse videtur & auctor esse & exhibitor.

Dum semihulco sauio
Meam puellam sauior,
Dulcemq; florem spiritus
Duco exaperto tramite:
Anima mea ægra & saucia
Cucurrit ad labias mihi.
Rictumq; in oris peruium
Et labra pueræ mollia,
Rimata itineri transitum,
Vt transiliter nititur.
Tum si moræ quid plusculæ
Fuisset in coitu osculi,
Amoris igni percita
Transisset, & me linqueret.
At mira prorsum res foret
Fierem ut ad me mortuus,
Ad puerum intus viuerem!

Quos priscæ, & Comicæ Romanæ Eloquentiæ versiculos, ideò adscripsi, ut ex Aldinis, & alijs melioribus Exemplaribus, emendatiores proponerem, quod an adsecutus sim comparatione videbunt talium reliquiarum veteris venustatis studiosi. Ponit eosdem & Macrobius, libro II. cap. II. Saturn. tacito, uti solet, Gellij prorsus nomine. Quod eum scriptorem in alijs etiam plerisq; sibi indulsisse certum est; ego verò in Somnij etiam Commentatione existimo, quam partem esse Saturnaliorum suspicari faciunt Manu exaratæ membranæ, in quarum Antiquissimis titulum reperio: MACROBII. THEODOSII. VIRI CONSULARIS. ET. ILLUSTRIS. COMMENTARIORUM TERTIÆ. DIEI. SATURNALIORUM. LIBER. PRIMUS INCIPIT. Ut non in libros opus illud suum, sed in Dies distribuisse videatur Macrobius; singulorum autem dierum operas aliquot libris distinxisse; quorum tertium occuparint hi de Somnio Scipionis enarrato Commentarij. Quæ res & reliquorum tenori congruit, qui non aliter interiores Maronis sensus & doctrinam inquirunt, quam iste Marci Tullij.

Potest.

Potest autem ut ante exordium tertij hujus Saturnaliorum libri exciderit minutū quoddam Epistolium, quod hos Commentarios ordini Operis instituti conciliaverit; Tertius verò quartusque, ut hodie positi sunt, vix unum librum faciunt, ubi cum præcedentibus & sequentibus comparaveris. Nec Tertius omninò Secundum, talis quidem sequi debet: Cum finis secundi dicat alterius diei operas apud Symmachum disceptandas esse; principium autem tertij de Vettij domo, ubi conventum fuerit, sermonem habeat. Omninò alijs libris inventis opus erit, ut is auctor concilietur ordini suo; quos inquirere adhortor quibus talium copia est: Utilis enim est scriptor, quamlibet aliorum excerptor, cum sic etiam non pauca nos doceat nullibi Antiquitatis alibi exstantia.

AMPLEXU CALEAT.] Belgicorum duo, & Noster, libri *Amplexu careat.* Aldini *amplexu rubeat* Ego vulgatam, Cujacianis & Scaligeri judicio confirmatam, minimè muto. Nec opus est argutari cum Delrio, cum res sit perspicua.

27. ALTER VIRGINEUS.] Optima est hæc scriptura: Omnibus libris etiam confirmata; quam nolim mutari à doctis. Lanam nobilitari purpuræ tinctura clara res est ex immani pretio, & regiâ omniumque summâ dignitate ejus coloris. De eâ nobilitate loquitur Optatus Afer, libro V. *quia pronocatus,* inquit, *ad res diuinas, res etiam comparemus humanas. Cum pretiosus inficitur color, natura sæpè conuertitur. Dum continctione vellus candidum purpurescit sic, alba lana regalem transit in purpuram. Lana & colorem mutat & nomen: dicat artifex purpura quod tincta vellera per colorem promoueantur in admirabilem dignitatem.* Et hæc prima est nobilitas sive nobilitatio stratæ in Lecto regio purpuræ. Alteram supervenire Claudianus ait tinctionem, de virginali sanguine Mariæ, jam Augustæ: cujus servatum tanto sponso florem pudicitiæ hâc ratione commendat Poëta. Est autem sanguis, qui primum sequitur concubitum, index virginitatis marito servatæ, etiam in sacris litteris. De eo Nonnus, libro VI. Dionysiacorum, ubi Nicæa ebria dormiens vitiatur à Baccho

> παρθένε νήδυμος ὕπνος ἀπώλεσε
> σεῖο κορείην,
> Οἰκτρότερον στενάχουσα. τεῆς ἴδες αἷ-
> μα κορείης.

Et ipsa mox expergefacta Nicæa

> εἶδε χαμεύνην
> Νεβρείην νυμφιδίῃσι πυκαζομένην Διο-
> νύσου.
> Κρυπταδίων λεχέων αὐτάγγελον. εἶδε
> καὶ αὐτὴν
> Μίτρην παρθενίης χαμίης πλήθουσαν
> ἐέρσης.
> Καὶ ῥοδέας ἐχάραξε παρηΐδας.

Ne miretur autem quis vestem eo sanguine tinctam dici, sciendum Antiquitati placuisse, tantâ copiâ quandoq; eum profluere, ut etiam pavimentum proximum coloraret. Auctor sive Interpres Historiæ Apollonij Tyrij. *Stimulante furore libidinis diu repugnanti filiæ suæ nodum virginitatis rupit, perfectoque scelere euasit cubiculum. Sic scelesti patris impietatem puella mirata, cepit celare, sed in pauimento coitus signa videntur, ubi guttæ sanguinis ceciderunt; cumq; puella, quid faceret, cogitaret, nutrix subitò introiuit ad eam: Quam ut vidit flebili vultu, pauimentumq; roseo rubore perfusum, ait: quid tibi vultus turbatus, vel animus tuus? Cruorem,* quod durius videbatur, eumdem appellat etiam Augustinus, libro II. de Peccato Originali, cap XXXV. *Non virginitatis, inquit, integritas, ad concupiscendos fætus vi turbidi vitiatur ardoris; & eo modo non esset dolor, & cruor, virginis concumbentis.*

Clarum ergo ex his, mutare locum Claudiani non debuisse, virum judicio præstātem, qui *Altè virgineus nobilitet cruor,* Legendum autumat, Notis ad librum VI. Saturnalium Macrobij.

Victor.

VICTOR.] Velut magna aliqua lucta eluctata. Madidum torum ob sudorem dicit murruum. Qui commendatur in Virginibus. Aristænetus lib. II. Epist. VII.

ἀσμένως αὐτίκα μάλα τὴν αἴτησιν τῆς κόρης ἐπλήρου. πλεονεκτῶν ἐμφάκια τὰ στέρνα τὰ μῆλα, καὶ φιλημάτων ἀπέλαυον ἄμα γνησίων. φιλήματα δ᾽ εἴωλα μὲν τὰ τῶν γυναικῶν, ἄπιστα δὲ τῶν ἑταίρων, αὐθάδη δὲ τὰ τῶν παρθένων, ἐοικότα τοῖς σφετέροις ἤθεσι. μέμικται δὲ ἀπαλῷ μὲν ἱδρῶτι, θερμῷ δὲ καὶ πολλῷ τῷ δὲ πνεύματι ῥεύματι.

NOCTURNI VULNERA PRÆLII.] A defendente primum congressum virgine. Catullus:

Dulcia nocturnæ referens vestigia rixæ,
Quæ de virgineis gesserat exsuviis.

Aristænetus lib. I. Epist. X. de Acontio & Cydippe, quæ quidem omnium ejus scriptoris jucundissima est.

ὁ δὲ νῦν τῇ παρθένῳ βραχεία νυκτομαχήσας ἐρωτικῶς, τὸ γε λοιπὸν εἰρηναίων ἀπέλαυεν ἡδονῶν.

PLeni Amatorum Commentarij.

TURBA LICENTIOR] In Jocos, quib. Fescennina constant, palam libereque effusos. Seneca Medea.

Festa dicax fundat convicia Fescenninus
Solvat turba jocos

Catullus: *Nec diu taceat procax*
Fescennina locutio.

LUDITE MILITES.] Ut præsente semper exercitu loquitur. Et quis nescit urbana castra Principum? Revera militem semper Honoris præsentem necessitas ipsa consuasit. Militarium cum ducibus lusuum meminit mox, & in Libro.

Candidus interea positis exercitus armis
Exsultat socerum juxta; nec signifer ullus
Nec miles pluvia flores dispergere ritu
Cessat, purpureoq; ducē perfundere nimbo.
Hæc quoq; velati lauro, myrtoque, canebant, &c.

INSONET AXIBUS.] Scripti duo Belgici. *auribus.* Malè omnino. Divo enim & Mundi principi, cœlum & terram applaudere autumat. Et paria universa hæc scriptio elegantissimarum Odarum ingerit, quas non dubito ad ipsam festivitatem decantatas fuisse. Ut Poetarum solebant varia cantica, etiam saltibus & Choreis exprimi. Aristænetus libro I. Epist. X.

αἱ δὲ τῆς παιδὸς ἡλικιώτιδες, ἐναργὸν ὑμέναιον ᾖδον, οὐκ ἀναβαλλόμενον ἔτι, οὐδὲ διακεκλεισμένον νόσῳ. καὶ ἡ διδάσκαλος ἐπέβλεπε τὴν ἐπῴδησιν. καὶ εἰς τὸ μέλος ἱκανῶς ἐνεβίβαζε χειρονομοῦσα τὸν τρόπον.

Illud hic in finem harum Odarum, asseverare ausim, nullum politius & gratiosius Lyricum carmen ab Horatij usque ævo ad nostrum pervenisse, quam sunt hæc Fescennina. Ausonij sanè non pauca hoc genus non contemnenda sunt, sed duriora, & Venere ferè carent. Boethij eruditiora quam elegantiora. Christianorum Poetarum Sanctitate pleraque labascunt, & non admodum laborant ornatui extrinseco; contenta Spiritum divinum, & Pietatem vivam etiam contemtis numeris, inferre. Sidonius laborat ubique seculo, & gratos flores ipsis calathis perdit, quos angustiores adhibet; & frangit plerumque quæ nimis arctè constipat. Ennodius totus in nodis est. Terentianus, his superior, instar Legitimi Grammatici, & tamen mirum quam nitidè, docere contentus, Comum & Venerem nec adfectavit quidem. Papinium excipio, qui tamen, pari re, meliora his nequaquam scripsisset. Cæterorum nomina vel sola sunt, vel huc parum faciunt.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, IN NUPTIAS HONORII ET MARIAE.

PANEGYRICUM, ANIMADVERSIONES.

Ad Præfationem.

SURGERET IN THALAMUM DUCTO CUM PELION ARCU.] Cum in thalamum exornaretur, & amplificaretur Pelion, nuptias inibi concelebraturis Thetide & Peleo, progenerando Achilli. Surgeret, Poeticum, velut splendore & honore majore indueretur, magis fieret conspicuum. Ut in Laudibus Honorianis.

Dives Hydaspæis augescat purpura gemmis.

Pelion, mons Thessaliæ, ubi convivio nuptiali convenerunt ei, quod jam diximus, Dij. Noster Papinium secutus est, ex I. Achill.

domus ardua montem
Excavat, & longo suspendit Pelion arcu.

Hoc est naturali illa curvatione, & concamerationc. Ovidius lib. III. Metamorphos.

Vallis erat piceis & acutâ densa cupressu,
Nomine Gargaphie, succincta cura Dianæ,
Cujus in extremo est antrum nemorale recessu.
Arte laboratum nullâ: simulaverat artem
Ingenio Natura suo: nam pumice vivo
Et levibus tophus nativum duxerat arcum.

Inibi nuptias celebratas marinæ illius divæ, testantur Fabulæ. Apollodorus lib. III.

γαμεῖ δὲ ἐν τῷ πηλίῳ κἀκεῖ θεοὶ τὸν γάμον εὐωχούμενοι καθύμνησαν.

Descriptionem thalami ejusdem uberiorem habes in Catulli Epithalamio, his nuptijs dedicato. Alioquin Mons ille Thessalus communis velut Schola Heroum virtutibus Ipsis dignis instituendorum. Aeneas Sophista. Epistola XVII. ad Dionysium Sophistam.

πάλαι μὲν τὸ πήλιον κοινὸν διδασκαλεῖο τῶν ἡρώων ἐδόκει, νυνὶ δὲ ἡ ὑμετέρα καὶ τῶν Μουσῶν πόλις:

Arcus, cameram notat. Et ita Apollonius Collatius, lib. I. de Excid. Hierosolym.

Quic-

Quicquid utrumque polus vasto complectitur arcu.

Eum scriptorem pro antiquo aliquo Christiano vate habent viri docti, & quidem doctorum principes, Josephus Scaliger, Commentariis ad Eusebium, Isaacus Casaubonus ad Suetonium, Fr. Juretus Notis ad Paullinum Benedictum, Christophorus Colerus, homo judicij & lectionis non contemnendus, ad Tacitum. Thomas Demsterus ad Corippum, Joannes Meursius Glossario Græcobarbaro, Joannes Savaronius ad Sidonium, Julius Cæsar Bulengerus, in Imperatore, & Cõmentarijs alijs, cum reipsa tamen Italus sit scriptor proavorum memoriæ; non enim dubium eum Apollonium Collatium esse, cujus Fastos cũ Naugerio, Alciato, Castilionæo, censuræ subdit Iulius Cæsar Scaliger in Hypercritico. Nec stilus etiam is videtur, nec auctoris intentio, ut antiquitatem voluerint mentiri. Quid moverit tot, tamque eruditos homines suspicari non possum.

2. TANTOS DEOS.] Omnes ferè adfuisse fabula est. Nec sanè in liberales: de donis mentio apud Apollodorum. Vide Calabrum, lib. III. παραλειπομένων.

3. SOCER ÆQUOREUS.] Oceanus. Catullus, ad Peleum.

> *Tene suam Thetys concessit ducere neptem,*
> *Oceanusque mari, totum qui amplectitur orbem?*

4. NUMEROSAQUE TURBA SORORUM.] Nereidum, quarum una Thetys, illius senioris Thetydis neptis, ut vides in verbis Catulli modo productis: qui eam & pulcerrimam Nereidum, & cum cæteris mari prospicientem, Argonautis vellus aureum petentibus à Peleo amatam primùm autumat.

5. CHIRON.] Illius erat regio Thessalica, circa Pelium, ubi nuptiæ Thetyos præsentia Deorum celebratæ. Erat Chiron medicus, ut suprà dictum. Sapiens cum primis suæ ætatis, & peritus Astronomiæ, unde & finxisse puto fabulam de Nuptijs Deæ, cum Peleum animo haberet gloriæ singulari commendare. Pulcra de ea re, & nullibi fortè aliàs obvia Scholiastes Apollonij, ad Argonauticorum Quartum.

Στάφυλος, inquit, ἐν τρίτῳ τῶν περὶ Θετταλίαν, ἱστορεῖ, χείρωνα, σοφὸν ὄντα, καὶ ἀστρονομίας ἔμπειρον, βουλόμενον τὸν πηλέα ἔνδοξον ποιῆσαι, μεταπέμψασθαι τὴν Ἀκτόρος θυγατέρα. τοῦ Μυρμιδόνος, καὶ λέγειν διαφημίσαι, ὅτι μέλλει γαμεῖν τὴν Θέτιν ὁ πηλεὺς, Διὸς διδόντος αὐτῷ. οἱ δὲ θεοὶ μετ' ὄμβρου καὶ χειμῶνος ἥξουσιν εἰς τὸν γάμον. ταῦτα φημίσας, παρετήρει τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ὑδάτων ἔμελλεν ἔσεσθαι ἐπιμβολία, καὶ πνεύματα ἐξαίσια. καὶ δίδωσι πηλεῖ φιλομάχαν. καὶ οὕτως ἐπεκράτησεν ἡ φήμη, ὅτι τὴν Θέτιν ἔγημεν.

A talibus Sapientiæ interioris effectibus factum est, ut domum ejus fuerit Schola Heroica, eò confluentibus magnatum liberis, qui institui à parentibus peregrè jubebantur disciplinis: Imo prorsus pro Oraculo quopiam ejus adyta consulebantur. Sic χρησμὸν Chironis, de Orpheo necessario comite Argonautis, refert idem Scholiastarum doctissimus, ex Herodoro, ad librum I. *Ejusdem* Apollonij.

ζητεῖται δὲ, inquit, διὰ τί ὀρφεὺς, ἀσθενὴς ὢν συνέπλει τοῖς ἥρωσιν. ὅτι μάντις ὢν ὁ χείρων ἔχρησε μὴ δύνασθαι τὰς Σειρῆνας παρελθεῖν αὐτοὺς ὀρφέως μὴ συμπλέοντος. οὕτως ἡρόδωρος.

At quia exercitijs quoque Equestribus instruebat juvenes, famam Centauri indeptus est, quam parum æquè considerantes nonnulli posteriorum seculorum scriptores pro fero & montano viro posuere nomen ejusdem. Joannes Patriarcha Constantinopolitanus, Vita Ioannis Damasceni: *Adhuc non quærebatur à patre Ioanne alius quidam Chiron in montibus*

 educa-

educatus, medullisq; cervorum pasci adsuetus, sed vir inquirebatur omnigenis disciplinis exercitatus, & eloquentiâ animâ utili præditus. Qui sanè imperitius hoc extulit; cum, quantum humanis viribus fieri potuit, egregia humanitatis, & doctrinarum opera confecerit Chiron, universæ Antiquitatis testimonijs.

PRÆBERETQUE IOVI COMMUNIA POCULA.] Ut hospes: communia, Dijs nimirum tum dignatis communibus epulis cum mortalibus uti. Nota sunt Poëtarum figmenta. Peneus & Oeta notissimi & flumen Thessaliæ.

TERPSICHORE FACILEM!] Musam accinentem Hymenæum, aut Epithalamium facit, quia Apollo & Diana adspernati consortium cum cæteris dijs non venerant ad nuptiale Pelei festum Catullus.

> *Inde pater divûm sanctâ cum conjuge, natisque*
> *Advenit cælo, te solum, Phœbe, relinquens.*
> *Vnigenamque simul cultricem montibus Ida,*
> *Pelea nam tecum pariter soror aspernata est,*
> *Nec Thetidis tadas voluit celebrare jugales.*

De qua re aliter alij Poetæ, & disertè Calaber, ut vocatur, libro III. Paralipom. Ubi Apollinem Iuno alloquitur.

> τὸν δ' ὁπότ' εἰσ' ὅνοτ Διὸς πινυλα παρ ἔγκριτις,
> Α'ὐλικα μὲν νείκεσσεν ἀθηνοῖς ἐπέεσσιν.
> Φοῖβε, τίη τόδ', ἔρεξας ἀτάσθαλον ἤματι τῷδε
> Ἀνοσάμλυ© κείνοιο, τὸν ἀθάνατοι γάμον αὐτοὶ
> Αὐλιθεῶ πηλῆϊ συνάρσαμεν, ἐν δὲ συ μέσσοις
> Δαινύμενοις ἤειδες, ὅπως Θέλιν ἀργυρόπεζαν
> πηλεὺς ἤγετ' ἄκοιτιν, ἀλὸς μέγα λαῖτμα λιπῶσαν.
> χαὶ σὺ φορμίζοντ© ἐπήιεν ἄθρεα φῦλα,
> Θῆρές τ' οἰωνοί τε, βαθυσκόπελοί τε κολῶναι.

Ita legenda sunt, & servanda ejus optimi scriptoris verba, ex castigatione eruditissimi Dausquei, qui non alio opere melius demonstravit judicii ingeniiq; suam bonitatem, quam in ijs quæ ad egregium illum Poetam posteritati reliquit.

MOLLES DUXIT.] Deos ad sonum Terpsichoræ canentis dicit Choreas in antra Chironis duxisse. Tria sequentia disticha non sunt in membranis nostris, supinitate scriptorum omissa.

TENERIS NOSSENT CONGRUA VOTA MODIS.] Cum nuptiarum sollemnitates, & omina nossent congruere cum illis egregijs cantibus. Hoc est agnoscerent carmina digna tali concilio, talique festivitati. Vota ipsas Nuptias designant, nimirum quod principalis humanæ vitæ societas ineatur ijs, qua bona pars felicitatis ipsius universæ dependeat. Testamentum Vetus, & jam B. Hieronymo notum. Nec dubiæ fidei, nisi nimium quidam saperent, Grunnij Porcelli: *Sorori meæ Quirinæ, ad cujus votum interesse non potui, do lego dari ordei modios XXX.* Vibius Helenius, Epitaphio Vibiæ Filiæ.

> *Vixisses, neu te, surgentem in vota tuorum*
> *Adspicerem addictam manibus ire sacris.*

Hoc est in spem matrimonij & prolis. Ibi enim vota parentum pari modo sunt sponsalia & Nuptiæ liberorum. Nemesianus, Ecloga Secunda.

> *Tum primũ dulci carpserunt gaudia furto,*
> *Hinc Amor, & pueris jam non puerilia vota.*

Hoc

Hoc est conjugium. Appuleius, libro IV. Metam: *mutuo mihi pignoratus, votisque nuptialibus, pacto conjugali, pridem destinatus*: Claudianus in Nuptiis huidem istis, loquente Honorio,

quonam usque verendus
Cunctatur mea vota Socer?

Sic sæpe capitur in Codice Justin. Diocletianus Imperator. L. XVI. de Nuptiis. Justinianus. L. X. & L XXIV. de Secund. Nuptiis. Honorius, L. IV. de Spõsalibus. *Ego tamen in Claudiano malim hic fata agnoscere. Agnoscunt enim.* Scripsi olim de *fatis* hæc quædam, concinnentibus Terpsichoræ carminibus Epithalamiis: verum nulla mutatione contra sententiam omnium librorum opus est; cum de talibus sermocinetur Poeta, quæ non intellexerint ob agrestes suos sensus Satiri & Fauni, & hoc genus Fatuorum Dæmonum; quos sane fata ignorasse non sit mirum, cum soli Jovi eorum cognitionem & dispensationem adscripserint.

AT SATIRI FAVNIQVE.] Vera utiq; hæc à Claverio adserta scriptura est, quam recipere decebat Centauris expulsis, Scaligerum. Quippe quibus oppositi: hic Satiris opus est.

NOTANT.] Vituperant; habent quod in ijs reprehendant, mirificè & amplius sibi placentes ruralibus & montanis suis, ut Calpurnius vocat, jubilis. Recepit hanc lectionem, expulso *negant*, quod omnes cæteri agnoscunt, ex libris Cujacianis. Claverio indice, Jos. Scaliger: cui ideo potissimum adsentimur, quod Criticum illud *notare* non sine festivitate stultam Dæmonum arrogantiam indicet, velut, artificium Musicæ penes sese esse persuasi, illi Aselli, jure suo censerent de divinis etiam Terpsichoræ modulationibus.

RHÆTVM, PHOLVM.] Nomina Centaurorum, de Chironis collegio: quos advenis illis Faunis longè judicio meliore fuisse, stringens nonnullos temporum suorum ineptos Censores, Claudianus notat. Ovidius de Rhæto, in eodem collegio Centauror. lib. XII.

Ecce rapit mediis flagrantem Rhætus ab aris
Primitium torrem
Ingemuit, duroque sudem vix osse revellit
Rhætus, & ipse suo madefactus sanguine fugit.

De Pholo idem. *Et Pholus, & Menalus, & Abas prædator equorum.* Et is inter immanes Centauros, vel nobilissimus. Fauni autem inter Musicos Deos, licet agresti cantu. Valerius Flaccus, libro I.

Has stimulant, magnaque ratem per lustra viasque
Jussi laude canunt, manifesto in lumine, Fauni,
Silvarumque Dea, atque elatis cornibus Amnes.

SEPTIMA LVX ADERAT COELO.] Nota tempus nuptiis Principum nisum, tam Chronicon Alexandrini in Anno III. Olympiadis CCCXLV.

τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ μηνὶ Φεβρουαρίῳ γέγονεν ὁ γάμος Θεοδοσίου ϗ κῦ Μαυρικίου ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά.

Notarunt jam docti. Apparet hinc magnam existimationem Claudiani, cum hæc scriberet, fuisse, & Librum istum octiduo à Fescenninis decantatum, ejusque fuisse subditum. Series vero, argumentumque Epigrammatis hujus videtur. Primo Nuptiarum die Odas illas aureolas, quas jam illustravimus, cecinerat. Poeta, aut canendas dederat; quas Terpsichoræ hic adscribit, quoniam Cythara ejus divæ est, Lyricorum moderatrix carminum. PLacuerat iis principi, placuerat summatibus etiam cæteris doctisque viris. At non quibusdam de rure, & obesæ naris, balatronibus, mira de sua sibi eruditione & Poesi pollicentibus & persuasis, quos Satirorum & Faunorum nominibus modo invexit, persona ante Terpsichoræ, nunc Apollinis sese induens; quorum utroque sane non indigna locutus, sustinet nunc quoque famam divinitatis.

QVO PERTRAHIT ORNOS.] Alludere dicas verba auctoris περιελκεσπομένων supra modo à nobis producta, de eodem Apollinis in iisdem nuptiis, cantu. Est enim is omnimodis Claudiano Antiquior.

VENTVRVMQVE.] Fatidico carmine; quale illud Parcarum apud Catullum.

Nascetur vobis expers terroris Achilles,
Hostibus haut tergo, sed forti pectore notus.

REGINAM RESONANT.] Nupserat enim jam Regi Thessaliæ Peleo.

Ad Panegyricum.

1. HAVSERAT.] Ex Maronis illo adumbratum.

At Regina, gravi jamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis, & caeco carpitur igni.

1. PROMISSÆ.] Est fictio Stiliconem adulantis: Siquidem aliis artibus hoc matrimonium constructum fides Zosimi Historicis, qui & Serenæ consilio factum scribit, ut nec vellet nec posset Mariam istam Honorius pro marito tractare. *Promissio* nuptiale verbum, est sponsio. PLautus Aulularia.

Filiam tuam mihi uxorem posco, promitte hoc fore.

Ovidius, lib. VII.

Vt verò capitque loqui, dextramque prehendit,
Hospes, & auxilium, summissa voce, rogavit,
Promisitque torum; lacrymis ait illa profusis, &c.

IGNES.] Amorem, qui igni comparatur. Musæus de Leandro.

καὶ κραδίην πύφλαζεν ἀκινήτω πυρὸς ὁρμῇ.

Valerius Flaccus lib. VI.

At Regina virum, neq; enim Deus amovet ignem,
Persequitur lustrans, oculisque ardentibus hæret.
Labitur, & sævæ trahitur dulcedine flammæ.

Theocritus, Cynisca rustice nimis hoc extulit.

Κνῖφθα, δίμαρέως κεν ἀπ' αὐτᾶς ἢ λύχνον ἅψαις.

Aristænetus lib. II. Epist. V. γλυκύτατον πῦρ vocat. Sed hæc obvia. Elegantissimam descriptionem perciti amore & inflammati velut hominis habes, quod Apollonium, libro III. Argonauticôn, unde transtulisse suam Didus, dicitur Maro, teste Servio. Valerium Flaccum, libro VII. Aristænetum, Nonnum, Achillem Tatium, Heliodorum, Eusthatium, Theocritum, aliosque infinitos.

v. 2. PRIMOQVE.] Vnus liber scriptus *pronoque*, quod injurium sententiæ, & indecorum tam principi quam auctori, merito explodimus.

3. SVSPIRIA.] Notissima, & ubiq; contestata Amoris indicia. Vide Alexandrum Aphrodisiensem. Problemate. XXII.

4. AMANDI.] Amori Etymon, ineptum quidem ad verbum, sed re non futile, adscripsit in talibus occupatus superiorum seculorum pædor, ab *hamando*, quod attrahat, & ad sese rapiat, dolo, & fraude qualibet, cupitos, hic affectus. Andreas Capellanus. *Dicitur amor ab hamo verbo, quod significat capere vel capinam qui amat captus est Cupidinis ungulis, aliumque suo desiderat capere hamo. Sicut enim piscator astutus suis conatur è cubilibus attrahere pisces, & ipsos unco capere hami sui, ita verè captus amore, suis alium sibi nititur attrahere blandimentis: totisque in id nisibus instat, duo diversa quodam incorporali vinculo corda unire, & unita conservare.* Capitali ille quidem sententiæ veritate, si non verborum: quæ inquirere, & rebus undecunque accommodare gloriam habebant illi superiorum aliquot seculorum Sophistæ, allium & cœpas loquentes, optimè

optimè autem animati, quod de Romanis priscis M. Varro dixit.

6. MENS OMNIS ABERRAT.] Nihil ut videat & videre velit præter illam cupitam formam. Achilles Tatius, libro I.

νῦν δὲ τυφλώττω, καὶ πρὸς Λευκίππην μόνην τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχω.

Celeberrimo more imitus amantium, quorum omnes sensus in amatæ corpus de sedibus suis exsulant. Id eleganter in Hero expressit Musæus, circumducente secum, velut affixos sibi, animos juvenum.

ἡ δ' ἄρα καλλιθέμεθλον ὅπη κατὰ νηὸν ἀλᾶτο,
Ἑσπόμενον νόον εἶχε, καὶ ὄμματα, καὶ φρένας ἀνδρῶν.

Et Nonnus, de Jove amante Semelen, libro VII.

Καὶ Διὸς αἰθερίοιο νόος, μετανάστιος ἔρπων,
Νηχομένη Σεμέλη συνενήχετο

Quamquam ineptè omninò: Vt videtur tota illa. Dionysius in ludibrium & pudorem solum Paganæ Theologiæ concinnata esse, ab homine veritatis divinæ docto & præcone. Hoc sane quid aliud quam apertum scomma est, Ætheriam illam mentem nare cum puella, & pedissequam ei repere? Attendant hoc institutum viri docti. Pariter idem, libro XXXIII. de Morrheo pereunte Chalcomeden.

αἰεὶ δ' ἔνθα καὶ ἔνθα, πόθου δεδονημένος ἰῷ,
παρθένος ἴχνι βέβηκε, δυσίμερος ἠΐτε μορφεύς.

De eodem, idem, velut furiosus, Poeta.

ἕσπομαι ον δὲ
Χαλκομέδην νόον εἶχεν, ὁμόστολον

Quem ille sane tum non habebat. Idem, & Libro XVIII. Lucianus, imaginibus.

εἰ δὲ κἀκείνη προσβλέψει τις, ἔσται μηχανὴ ἀποστῆναι αὐτῆς, ἀπάξει γὰρ σε ἀναδησαμένη ἔνθα ἂν ἐθέλῃ, ὅπερ καὶ ἡ λίθος ἡ Ἡρακλεία δρᾷ τὸν σίδηρον.

Elegantissimè & appositissimè de Magnete ferrum trahente. Apollonius eadem mente, libro III, Argonauticorum, de Medea.

νόος δὲ οἱ ἠΰτ' ὄνειρος,
Ἑρπύζων πεπότητο μετ' ἴχνια νισσομένοιο.

Valerius Flaccus, libro VI. Argon.

haud alio remeat Medea tumultu;
Atque interGrajumque acies, patriasque phalanges,
Semper inexpletis agnoscit Iasona curis,
Armaque, quique cava superest de cassi de, vultus.

Idem ante eodem libro, de eadem multis. Curtius, lib. VIII de Roxane: *quæ, quamquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se.* Aristænetus, lib. II. Epist. II.

καὶ μετεστράφην πρὸς σε, καὶ ἅμα τῇ θέᾳ τῷ σῷ προσεξένωμαι κάλλει, ὡς γὰρ εἶδον οὐχ οἷός τε ἦν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄλλοσε μεταφέρειν.

Vbi enim amor, ibi oculus est, inquit Tr... censis Sermone de Vita B. Mauræ. Idem Aristænetus lib. II. Epist. XXI.

τοιγαροῦν, ὦ μάλιστα ἐμὲ ἁρπάζεις, ἁρπάζεις τὰ πάντων ὄμματα, καὶ προσέλκεις καινότερον τρόπον. Heliodorus libro I. καὶ ἡ ὄψις τῆς κόρης ἐφ' ἑαυτὴν ἀνεῖλκε, καὶ τὸ πρὸ αὐτῆς ὁρᾶν ἠνάγκαζεν, ἐπ' ἐκείνην ἰόντων. Idem libro II. καὶ ὅπως δὴ φαινομένη ναῶν ἢ δρόμων ἢ ἱερῶν, καθάπερ ἀρχέτυπον ἄγαλμα πᾶσαν ὄψιν, καὶ διάνοιαν ἐφ' ἑαυτὴν ἐπιστρέφει. Idem, lib. IV. καὶ φανεῖσα πᾶν μὲν τὸ θέατρον ἐφ' ἑαυτὴν ἐπιστρέφει.

Mentem

Mentem aberrare in formam adamatæ adeo verum est, ut etiam dormientis illa eadem idem, quem supra laudavi, ævi barbari non imprudens, neq; incivilis, Amorum autem consultissimus, scriptor, Andreas Capellanus Possint hæc, hoc præcipue nuptiali campo, latius deduci, sed nos quando evolveremus calamum undique irruente copia notarum, si semel ei eum addiceremus, aut immergere vellemus, uti quidem ipsi allubet.

7. IN VULTUS QUOS FINXIT AMOR.] Ita ex Cujacianis libris edidit, Claverium secutus, Josephus Scaliger. Imitatusq; videtur multa alia nostri, (eo præcipue carmine, Venantius Fortunatus, Carmine de Nuptiis Sigiberti Regis & Reginæ Brunechildis, lib. VI.

Regis anhelantem placidis bibit ossibus ignem.
Molliter incumbens, & inhæsit flamma medullis
Regalis fervebat apex, nec nocte sopora
Cordis erat requies, oculis, animaque recurrens
Ad vultus, quos finxit, Amor, montemq; fatigans;
Sæpe per amplexum, falsa sub imagine, lusit.

Sed & eo loco controversa lectio est; libri enim alii *quos pinxit Amor*, diserte præferunt. In Claudiani vero verbis ingens est Codicum scriptorum varietas, qui *vulnus quod fixit, vulnus quod pinxit, vultus quos pinxit vulnus quod finxit vulnus quod punxit vultus quos punxit vulnus punitur Amor & alias* præstigias mutationum præferunt: quibus omnibus excidisse veram scripturam ego autumem, & Poetam reliquisse *in vultus queis fixit Amor* Quæ sane lectio & elegantissima ad rem præsentem fuerit, & auctore tanto dignissima. Per oculos enim atque adeo totum vultum Amor tela suarum affectionum vibrare & jacere in corda amatorum dicitur; id quod indicaverit his doctis verbis potius, quam expresserit, vates optimus. De ipsa re nos, delectando Lectori, aureola quædam collectanea isthuc appingere volumus; quæ licet ex parte Commentatiuncula adolescenti ad Ceirin Maronianam jam sint deposita, auctiora tamen quin hic etiam legantur, nulla invidia, puto, aut Oculus Sophisticus, obstabit. τίς γὰρ καὶ τίς τὰ καλά, dixit olim PLato. Et valde oportet à Gratiarum Comitate sit alienus, quem hoc genus deliciæ, tot diversis auctoribus debitæ, in uno velut cinno, non delectent. Sunt igitur, Veterum Amatorum scito, Oculi via, per quam Amor in pectora se Amasiorum penetrat. Hugo Monachus in Claustro Animæ, (hunc enim studio cæteris proponere volo) libro I. cap. IIII. *Oculi prima tela sunt impudicitiæ. Hæc sunt qui tela quibus vulnerantur multi, longè positi, Scriptum est enim: Noli intendere mulieri fallaci, ne capiaris palpebris, petulans est enim libido.* Vide PLatonem Symposio, PLutarchum Problematis. Musæus de Amoribus Herus & Leandri.

Κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς
Ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
Ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν, ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
Ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.

Achilles Tatius, lib. I.

ὀφθαλμὸς ὁδὸς ἐρωτικῷ τραύματι.

Et idem libro V.

ἡ γὰρ τῆς θέας ἡδονὴ διὰ τῶν ὀμμάτων εἰσρέουσα τοῖς στέρνοις ἐγκάθηται, ἕλκουσα δὲ τοῦ ἐρωμένου τὸ εἴδωλον ἀεὶ, ἐναπομάσσεται τῷ τῆς ψυχῆς κατόπτρῳ, καὶ ἀναπλάττει τὴν μορφήν.

Hinc

Hinc μαλακὸν βλέμμα, quod recepit videlicet, & in aliis creare Amorem solet. Aristophanes Pluto.

τὸ βλέμμα θ' ὡς ἔχοιμι μαλακὸν, καὶ καλόν.

Ocelli enim duces sunt & Strategi amatorii affectus. Ovidius de Salmaci, libro IV. Metamorph.

Salmacis exarsit, flagrant quoque lumina Nymfa,
Non aliter, quam cum puro nitidissimus orbe,
Opposita speculi referitur imagine Phœbus,
Adspicies oculos, tremulo fulgore micantes,
Ut Sol in liquida sæpe refulget aqua.

Et inde mors tamquam per fenestras penetrat in cor pii hominis subruendis virtutibus. Basilius Episcopus Latinus in Admonitionib. *Vide ne te seducat corporis pulcritudo, & decorem animæ tuæ amittat. Ne improbo oculo intuearis speciem mulieris, ne intret mors in animam tuam per fenestras tuas.* Oculi ergo viæ per quas affectus penetrant animos hominum. Hesychius Milesius, sic cæcum esse Homerum fabulatos autumat veteres, quod superior fuerit cupiditatibus.

ἱστορεῖται ὅμηρος γενέσθαι τυφλὸς, ὃς μὴ ἡττηθεὶς ἐπιθυμίας, ἣ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔρχεται.

B. Petrus Apostolus. Epist. II. cap. II. *Percipientes mercedem injustitiæ, voluptates existimantes diei delicias: coinquinationis & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum. Oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti, pellicientes animas instabiles, cor exercitatum in avaritia habentes.* Julius Firmicus, Astronom. lib. V. cap. I. *eum ad Venereos coitus ad collecta per oculos desideria semper compellent.* Belle in eamdem sententiam oculos semper bibentes facit Paullus Silentiarius, qui indefesso opere Amoris venenum imbibant & attrahant.

Ὀφθαλμοί τεο μέχρις ἀφύσσετε νέκταρ ἐρώτων
Κάλλεος ἀκρήτου ζωροπόται θρασέες.

Quomodo semper tremere amatoribus dicuntur, affectum non capientes vagum atque inconstantem. Adamantius Sophista, in Physiognomicis

ὀφθαλμοὶ κλυζόμενοι, κυμαίνοντες ἐν αὐτοῖς εἰς Ἀφροδίσια, καὶ διαπάθειαν ἐπιδέχονται. quos ἡδονῆς πεπληρωμένους vocat Paullus Æginetá, Medicus lib III. cap. XVII. Ovidius de Arte Amandi.

Posthumius Junior, Imperator, ut placet nonnullis, Quintilianus, ut Ennodio. Declamat. I. *vitiis nostris in animum per oculos via est.* Quod testimonium hinc sublegentem nuperum editorem Anacreontis, si ridere voles, legas; is enim de Jacobo Durantio nescio quem nobis Declamatorem fecit; ut errare solent in luce rerum clara, qui alienis pennis nitere volunt. Hinc verò philosophatur Æneas Gazæus in aureolo suo Theophrasto, cæcos, numinis quodam favore, gigni nonnullos mortalium, ne vitiis adspectu aditum facerent ad perditionem animæ. Maximus Tyrius, Sermone IX. ὁδοὶ δὲ κάλλους οἱ ὀφθαλμοί. Appuleius Metamorphosi X isti tui oculi per meos oculos ad intima mihi delapsi præcordia meis medullis acerrimum commovent incendium. Quæ Physica quodammodo est Amoris descriptio, Publius Mimographus.

Amor ut lacryma, oculis oritur, in pectus cadit.

Quod elego carmine expressit Orientius, modo is

do is auctor non sit vel totus, vel aliquam tamen partem, supposititius, quod suspicari suadent nonnullæ caussæ. Commonitorio.

Atque Amor, ut lacryma, quas fundi injuria cogit,
Ex oculis surgit, pectoris ima petit.

Et Idiota, scriptor pius admodum, transtulit in suas speculationes, de Amore Divino: *Oritur amor, dulcissime Domine Iesu, fons veri Amoris, velut lacryma, quæ ab oculis in pectus cadunt, quia ab intellectu Amor oritur, & cadit in cor per fidem.* Describitur plenius ab Achille Tatio, libro primo, ubi adspectus amasii voluptas commendatur exactius etiam:

οὐκ οἶδας οἷόν ἐστιν ἐρωμένη βλεπομένη; μείζονα τῶν ἔργων ἔχει τὴν ἡδονήν, ὀφθαλμοὶ γὰρ ἀλλήλοις ἀνταναχλώμενοι, ἀπομάττουσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ τῶν σωμάτων τὰ εἴδωλα, ἡ δὲ τοῦ κάλλους ἀπόρροια δι' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταῤῥέουσα ἔχει τινὰ μίξιν ἐν ἀποστάσει, καὶ ὀλίγον ἐστὶ τῆς τῶν σωμάτων μίξεως, καινὴ γάρ ἐστι σωμάτων συμπλοκή, ἐγὼ δέ σοι τὸ ἔργον ἔσεσθαι ταχὺ μαντεύομαι, μέγιστον γὰρ ἐστιν ἐφόδιον εἰς πειθὼ, συνεχὴς πρὸς ἐρωμένην ὁμιλία.

Hinc oculos alicujus tentare, est niti eum Amore irretire. L. Florus, libro IV. cap. XI. de Cleopatra, talium artifice: *Prior ferrum occupavit Antonius: Regina ad pedes Cæsaris provoluta tentavit ocul s ducis, frustrà: nam pulcritudo intra pudicitiam principis fuit.* Aristoteles auctor est.

τοὺς ἐραστὰς εἰς οὐδὲν ἄλλο τοῦ σώματος τῶν ἐρωμένων ἀποβλέπειν, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐν οἷς τὴν αἰδῶ κατοικεῖν.

Vide Athenæum, libro XIII. Oculos indidem *ansam Amoris* appellat Phavorinus, Rhetor & Philosophus, apud Stobæum, Sermone LXIV.

προχέλουσιν πέμπον ἐρώτων Oculum, Nonnus, libro V. Dionysiacorum. Eleganter Heliodorus, libro III.

τεκμήριον τῷ δέ σοι τὸν λόγον, εἴπερ ἀλλότριος καὶ ἡ τῶν ἐρώτων γένεσις οἷς τὰ ὁρώμενα τὴν ἀρχὴν ἐνδίδωσι, καὶ οἷον ὑπήνεμα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ πάθη ταῖς ψυχαῖς εἰσποξεύοντα, ἢ μάλα γε εἰκότως τῶν ἐν ἡμῖν πόρων τε, καὶ αἰσθήσεων πολυκίνητόν γε καὶ θερμότατον οὖσα ἡ ὄψις, δεκτικωτέρα πρὸς τὰς ἀποῤῥοίας γίνεται, τῷ καθ' αὐτὴν ἐμπύρῳ πνεύματι τὰς μεταβάσεις τῶν ἐρώτων ἐπισπωμένη.

Ab oculis ergo, telis se quibusdam peti Amatores ajunt, unde concipiant flammam desideriorum in pectora, & velut exardeant imitus in adfectus. Anacreon, Oda XVI.

Σὺ μὲν λέγεις τὰ Θήβης,
Ὁ δ' αὖ Φρυγῶν ἀϋτάς,
Ἐγὼ δ' ἐμὰς ἁλώσεις.
οὐχ ἵππος ὤλεσέν με
Οὐ πεζὸς, οὐχὶ νῆες,
Στρατὸς δὲ καινὸς ἄλλος,
Ἀπ' ὀμμάτων βαλών με.

Euripides, Hippolyto Coronifero.

– ἔρως, ἔρως, ὁ κατ' ὀμμάτων
Στάζεις πόθον

Aristænetus, lib. I. Epist. I.

Λαΐδα ὁ ἔρως ἐπαίδευσε εὐστόχως ἐπιτοξεύειν ταῖς τῶν ὀμμάτων βολαῖς.

Euripides Hecuba.

ὡς τὴν λακαίνην, σύγγονον Διοσκόρων,

Ἑλένην,

Ἑλένην, ἴδοιμι, δι' ἧς καλῶν γὰρ ὀμμάτων
Ἄλγιστα πρῶτον εἷλε, τὴν δυσδαίμονα.

Dio Chrysostomus, de Pulcritudine.

γυναῖκα εὔμορφον, λάμπον τὰ ἔχουσαν ὀφθαλμόν.

Sophocles de pari pulcritudine forma.

Ἔρωτος ἀστραπὴν ἐν ὀμμάτων ἔχει.

Heliodorus libro III.

καὶ οὕτως ἔχουσα πλέον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σέλας, ἢ τῶν δᾴδων ἀπηύγαζεν.

Anacreon, pictura formosi.

Τὸ δὲ βλέμμα νῦν ἀληθῶς
Ἀπὸ τοῦ πυρὸς ποίησον,
Ἅμα γλαυκὸν, ὡς Ἀθήνης,
Ἅμα δ' ὑγρὸν, ὡς Κυθήρης.

Nam ille ignis fax erat amoris, incendium commovens medullis, de quo locutus est, supra adscriptis verbis, Appuleius. Hi sunt oculi ludibundi, de quibus Gellius, lib. III. cap V. ex Plutarcho, illecebris & voluptatis videlicet pleni, quibus agnovit Arcesilaus Philosophus hominem dignum mysteriis Cybelles. Hincque mulieres dolores oculorum videtur appellasse Herodotus, cuius verba refert Cassius Dionysius Longinus libri περὶ ὕψους, numquam satis laudati, cap. III. quamquam id reprehensione dignum censeatur, excusetque demum ex persona barbari hominis, quæ ita loquitur. Sic per oculos se solitum vulnerari, scribit Theophylactus Simocatta, Epistola XXXVI nomine Erasmii, miratus etiam absentis fama saltim audita Melanippes, cor sibi affectu concitum.

Μελανίππην, inqt, Διοδώρου ἀπόγονον ἐκπάγλως ποθῶ, μὴ δὲ ὄναρ ποτὲ τὸ γύναιον θεασάμενος, ἀλλὰ μόνον ἀκούσας ὑπό τινος ᾄδειν αὐτὴν θαυμαστῶς, καὶ βέβλημαι τὴν ψυχὴν μηδὲν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀδικούμενος, ὅπερ εἰώθασι πάσχειν.

Sic casses sive sagenam, aut nassam in oculis pulcerrimæ fœminæ agnoscit Niceforus Gregoras, libro II.

ἐν τούτοις ἡ μὲν βασιλὶς εἰρήνη τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ σύζυγος, πάνυ βαρέως ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐκείνης ἤνυσε στέρησιν, ὀψὲ δὲ μὴ φέρων τὴν μόνωσιν, καὶ δευτέραν ἄγεται σύζυγον, αὕτη δὲ ἦν Ἄννα ἡ ἐξ ἀλεμανῶν, ἔτι νέα τῇ ἡλικίᾳ, ἀδελφὴ τοῦ ῥηγὸς Σικιλίας, Μαφρὲ, εἵπετο δὲ ἐκεῖθεν αὐτῇ καθάπερ τροφὸς καὶ παιδαγωγὸς ξὺν πολλαῖς ἄλλαις, ἡ γυνή τις, ὡραία προσώπου, καὶ ὀφθαλμῶν, ὡς εἰπεῖν ἄφυκτόν τινα σαγήνην, ὄνομα Μαρκεσίνα, ἣ φίλτροις καὶ καταδέσμοις ἐρωτικοῖς, καὶ ἤθων ἀστειότητι κατὰ μικρὸν ὑπηγάγετο καὶ τοὺς βασιλικοὺς ὀφθαλμούς.

Sic apud Longinum, quæ Coræ dicuntur, hoc est Puellæ, pupillæ in oculis, à Græcis, eas impudicato homini esse πόρνας, sive meretrices dicit Timæus Historicus. Coræ enim & Latinis dicuntur illæ pupulæ in oculis. Ausonius. Epistola XVI.

Cuique vigiles luminum.
Servire dignantur Cora.

Et sunt illæ Coræ indices pudoris, παρθένοι dictæ, allusione ad nominis alterius significationem, quod in Xenophonte utcunque faventibus Gratiis reprehendit idem Longinus, cap. Eodem Tertio. Iubat seu facem,

in oculis amatoriis, eodem alludens, agnoscit Theocritus in Dyserote:

> Οὐδέ τι τῶν πυρσῶν μαραμύθιον, οὔτ' ἀμάρυγμα
> Χείλεος, οὔτ' ὄσσων λιπαρὸν σέλας, οὐ ῥοδόμαλον.

Apolllonius libro III. Argonauticorum.

> Τοῖος ἀπὸ ξανθοῖο καρήατος Αἰσονίδαο
> Στράπτεν ἔρως, ἡδεῖαν ἀπὸ φλόγα, τῆς δ' ἀμαρυγῆς
> Ὀφθαλμῶν ἤρπαζεν

Aristænetus lib. I. Epist. X.

> ἄμφω δὲ λαμπροῖς ὄμμασιν, οἷοι ἀστέρες, ἀνταυγοῦντες ἀλλήλοις, φαιδρότερον τῆς ἀλλήλων ἀπέλαυον ἀγλαΐης.

Auctor Paralipomenon, lib. I. de Penthesilea.

> ἐπεί ῥά οἱ ἀμφὶ προσώπῳ
> Ἀμφω σμερδαλέοντε καὶ ἀγλαὸν εἶδος ὀρώρει,
> Μειδιόων ἐρατεινὸν, ὑπ' ὀφρύσι δ' ἱμερόεντες
> Ὀφθαλμοὶ μάρμαιρον

Nonnus, libro XXXV. Dionysiacon.

> Ἔγχος ἐμὸν πέλε κάλλος, ἐμὸν ξίφος ἔπλετο μορφή,
> Καὶ βλεφάρων ἀκτῖνες ἐμοὶ γελάασιν ὀϊστοί.

Qua quidem armatura maximorum Heroum major pars periit, quam armis adversis alibi, aut telis hosticis. Sapienter enim idem Nonnus, Eodem etiam Libro.

> Οὐ τόσον αἰχμάζει ὅπλον ἀνέρος, οὐ τόσον αἰχμαὶ
> Ἀνέρες οὐτάζουσιν, ὅσον βάλλουσιν ὀπωπαί.

Phrynichus, vetus Tragicus, de Troilo.

> λάμπειν ἐπὶ πορφυραῖς παρῇσι
> φῶς ἔρωτος.

Longus, Pastoralium primo.

> πάντως γὰρ οὐδεὶς ἔρωτα ἔφυγεν, ἢ φεύξεται, μέχρις ἂν κάλλος ᾖ, καὶ ὀφθαλμοὶ βλέπωσιν.

Quod idem ad Amatorium hunc oculorum ictum & ignem, interpretandum. Sic in Sacra etiam Historia, oculis censetur pulcritudo. Sulpitius Severus, libro I. *erant Labano duæ filiæ, Lia & Rachel, sed Lia oculis deformior, Rachel pulcra fuisse traditur.* Hinc oculum non raro pro universa forma capias apud Poetas Græcos. Callimachus in Lavacra Pallados.

> Μὴ μύρα λωτροχόοι τᾷ Παλλάδι, μηδ' ἀλαβάστρως
> Οὐ γὰρ Ἀθηναία χρίματα μικτὰ φιλεῖ.
> Οἴσετε, μηδὲ κάτοπτρον, ἀεὶ καλὸν ὄμμα τὸ τήνας.

Hoc est semper Dea tota pulcra est: & rectissimè edidit, divinus ejus carminis interpres. Angelus Politianus.

vultu pulcerrima semper.

Ὄμμα enim designat quicquid Deæ conspici potest. Oculis talibus porrò insidere dicebant Gratias. Aristænetus de Cydippa

> καὶ τοῖς ὄμμασι χάριτες, οὐ τρεῖς, καθ' Ἡσίοδον, ἀλλὰ δεκάδων περιχορεύει δεκάς.

Elegantissimè Longus Poemenicis, ἅλωσιν ὀφθαλμῶν dixit, cum alij ab alijs oculi capiantur velut.

τῆς

τῆς δὲ μεσημβρίας ἐπελθούσης ἐγίνετο ἤδη τῶν ὀφθαλμῶν ἅλωσις αὐτοῖς.

Nec absimiliter Eunapius Aedesio.

οἱ δὲ πρεσβύται ξενίας τε ἑλληνικῆς καὶ τραπέζης τυχόντες, ὑπὸ παιδὸς τῆς Σωσιπάτρας τῷ τε περιττῶς καλῷ, καὶ λαμυρῷ δηχθέντες, καὶ ἁλόντες, &c. Heliodor. lib. II. οὐ γὰρ ἦν ἐντυχόντα μὴ ἡλωκέναι. Suavem locutionem Sophocles commentus est, florem oculis decerpere dictitans, Trachinijs.

ὁρῶ γὰρ ἥβην τὴν μὲν ἕρπουσαν πρόσω,
τὴν δὲ φθίνουσαν, ὧν ἀφαρπάζειν φιλεῖ
ὀφθαλμὸς ἄνθος, τῶν δ' ὑπεκτρέπειν πόδα.

Elegantissimè Phœdrus formosam puellam oculis venari viros dixit Fabula LXIII.

Quidam decedens tres reliquit filias
Vnam formosam, & oculis venantem viros,
At alteram lanificam & frugi, rusticam.
Deuotam vino tertiam, & turpissimam.

Et in oculis talium Amores esse, sciscit Theocritus, Epithalamio Helenæ, longè illo delicatissimo & suavissimo.

τᾶς πάντες ἐπ' ὄμμασιν ἵμεροι ἐντί.

Fascinantes propterea oculos in ijsdem agnoscit in Rhythmis barbaris quidem verbis, sed mirè cordatis sensu, Gualterus Dysseus.

Inter actus seculi prauos, & declines,
Intolerabilius nihil est quam fœmina diues.
Hoc idcirco dixerim, ut quis sine macula
Fœminas existimet, quarum lingua jacula,
Fascinantes oculi, digiti nouacula.

Harum oculi produnt Amorem, ex sententia Antiphanis Comici prisci, qui eos istum, etiam inuito eo qui captus est, manifestare autumat.

κρύψαι φειδία,
Ἄπαντά τ' ἄλλα τις δύναιτ' ἄν, πλὴν δυοῖν,
Οἶνόν τε πίνων, εἰς ἔρωτά τ' ἐμπεσών.
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων.

Sic mollem oculorum petulantiam, indicium simul & irritamentum Amoris, in formosissima fœmina agnoscit Petronius Arbiter, cujus libri ad fugiendos non sequendos inconcessos Amores scripti fuerunt. *Ipse*, inquit. *Paris, Dearum libidinantium judex, si hanc in comparatione vidisset, tam petulantibus oculis, & Helenam huic donasset & Deas.* *Oculos ad petulantem lasciuiam aptos* Lycurgus Rhetor, apud Rutilium Lupum, libro I. *Cujus*, inquit, *omnes corporis partes ad nequitiam sunt appositissimæ: oculi ad petulantem lasciuiam, manus ad rapinam, venter ad auiditatem, virilis natura membra, quæ non possumus honestè nominare, ad omne genus corruptelæ, pes ad fugam, prorsus, ut aut ex hoc vitia, aut ipse ex vitiys ortus videatur.* Justinus, lib. I de Sardanapalo. *cum mollitiâ corporis, & oculorum lasciuiâ omnes fœminas anteiret.* Oculos autem in Amoris impotentiâ intabescere ait Maximus Tyrius, Sermone XLI.

ἐντρίβεται ὁ δύσερως καὶ λεαίνεται, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ συντήκεται.

Paul. Aeginetam vide lib. III. c. XVII. *qui oculos cauos, lacrymantes, & Amorem praferentes, velut pleni sint eo, Amantium describit.* Talis

 oculo-

oculorum petulantia, & motus obscœni plena, & voluptatis cupidissimæ testis, notatur à Persio, cum *Patranteis* eos appellavit, Patratio enim est rei Venereæ consummatio, in veteri Glossario, & ipsam Voluptatis effectionem Theodorus Priscianus indicat, libro II. cap. XI. Quem imitatus vetus Poëta, lib. II. Epigrammatum, oculos convinciabundus, dixit.

sunt lusci oculi atq; patrantes.

Quos eosdem trementes Juvenalis dicere voluit.

oculosq; in fine trementes.

Qui scilicet tremore illam obscœnitatem cõfiteantur. Tumentes oculos, amatorios, plenos, secundum Aeginetam, voluptatis, capias apud Suetonium, lib. III. cap. VII. *Semel omnino visam ex occursu adeò contentu & tumentibus oculis, prosecutus est; ut custoditum sit ne unquam in conspectum ejus posthac veniret.* Porrò ab interna hâc libidinis flamma, oculi nequam appellantur & à Domino Jesu, Matthæi, cap. V.

ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός, ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται, ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται.

Juvencus, lib. I. Evangelicæ Historię, pravum videre dixit.

si pura acies oculi, simplexque nitebit,
Clarè totius lucebunt corporis artus;
Sin verò nequam fuerit, pravumq; videbit
Obscura incumbent super omnia membra tenebra.

Quomodo impurum oculum, Gallus Confessor, cap. XVI. *In commune autem cunctis praceptum dedit, ne, fratribus irati, conuitiorum maledicta in eos jacularentur, vel his occasionibus non amputatis, ad homicidia laberentur. Et ne quis uxorem proximi sui impuro contueretur oculo, & idcircò maculari posset adulterio* Eleganter verò *nequam* dicitur talis oculus, cum in voluptas quodammodò habitet, & degat. Adamantius Sophista, libro I. Physiognomicôn.

ὀφθαλμοὶ, οἷς ἡδονὴ καὶ γέλως ἐνοικεῖ, οὐ πάντες ἀνάξιοι. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τούτοις δολεροὶ, χρυχίνοι, κακομήχανοι, κακοῦργοι.

Nequitia, enim peculiari usu significationis, lasciviam & petulantiam notat, venustate quadam & vernilitate, conjunctam: Quales *morsicantes oculos*, nimium argutè Appuleius indigitavit, homo talibus utique magis deditus, quam deceat Philosophum, & morum præceptorem; cujus ex universo ingenio mira quædam & singularis libido apparet, qua & talium artifex est velut peculiaris. Libro II. Metam. *tum illa ceruicem intorsit, & limis ad me conuersa, & morsicantibus oculis a.t.* Idem suaviter, siquidem in his suavitas est, lib. III. *Cum isto fine Sermonis, oculos Fotidis mea, udos ac tremulos, & pronâ lubidine marcidos, jam jamq; semiadopertulos, admissis & sorbillantibus sauijs sitienter hauriebam.* Qui eadem re, *marcentes oculos* convenire ait Amantibus, lib. X. Pertinet huc quod Luxuriam ut meretricem, vagam oculis, inter cætera convitia ejus, Prudentius dixit, Psychomachiâ, Poëmate divino, & ingeniosissimo.

Oculis vaga, languida voce,
Perdita delicijs, vita cui caussa voluptas
Elumbrem mollire animum, petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos soluere sensus.

Quo pacto evagari oculos, qui operam amatorijs dent futilitatibus & peccatis, dixit Bacchiarius, Epist. de Recipiendis Lapsis: *Appone prætereà oculos tuos oculis ipsius, manus manibus pedes pedibus; custodi oculos ipsius ne in perditionem sui ulterius euagentur* Et Vagationem oculorum, pro libidinantis animi affectibus Aponius sumsit, libro II Commentariorum in Cantica Canticorum: *illum cibum legendo, ab omnibus immundis cogitationibus, pra-*

præsente Domino Christo, conseruantur: ubi nullus turbidarum cogitationum clamor, nullius desiderio distentantur, adulterij in ea nulla surreptio, nulla peruagatio oculorum, ciborum nulla concupiscentia transcendit certum terminum constitutum. *Molles oculi* sunt tales. fracti videlicet desiderio libidinis, apud Pedonem, ut volunt, Albinovanum, Elegiâ in Obitum Mæcenatis, quæ tamen alterius potius esse deprehenditur. *Lumina proterua* Emporio Rhetori. adulteræ, inquit, proterva lumina, impudens colos. Cui similia multa in Declamationibus Quintiliani. Quo pertinet ἀγανοβλέφαρος Peithus Epitheton, apud Ibycum: Εὐρύαλε, γλαυκέων χαρίτων θάλος, καλλικόμων μελέδημα, σὲ μὲν Κύπρις, ἅτ' ἀγανοβλέφαρος πειθὼ, ῥοδέοισιν ἐν ἄνθεσι θρέψαν.

Persuasio enim illis illecebris oculorum, nihil præter Amatorium effectum quærit, ὄμμα ἡδὺ Aristænetus appellat, libro I. Epistola VII.

Ἴστε ὄμμα, καὶ περ ἀγανακτοῦσης ἡδύ.

Ὀφθαλμοὶ, ἱμερόεν ἀστράπτοντες.

Theocritus. siue is Moschus est, Europâ.

Ὄσσε δ' ὑπογλαυκὸν σελαι δὲ ἵμερον ἀστράπτοντες.

Oculi Ridentes. Nonno lib. XLI.

Ὀφθαλμοὶ γελόωντες, ἀπαστράπτοντες ἐρώτων.

Valerius Cato, ut volunt, in Diris.

Vos nunc alloquitur, vos nunc arrides ocellis.

Calpurnius, Eclogâ VI.

Candidus alter erat, lævique decentior ouo,
Et ridens oculis, crinemque simillimus auro.

Hilares iidem Nemesiano, Eclogâ II.

Purpureas laudãdo genas, & lactea colla,
Atque hilareis oculos, & formam puberis aui.

Sed nobis, post tot paginas, tandem etiam finis est faciendus, ne rus faciamus in recensendis delitijs: quod siquidem jam dum factum est, opus erit deprecatione, apud studiosos quidem elegantiarum veterum, reliquis enim illud Varronis oppingimus.

Sensistis? dicite, Labda?
Vinos contemnite vini,
Anticipate, atq. audite calcar;
Stultos contemnite Docti.

7. MEDULLIS ERUPIT GEMITUS.] Ipsis animi penetralibus, infinita exempla in omnibus libris amatorum.

9. CONFESSUS SECRETA RUBOR.] In amantium vultibus varios colores, pro adfectus varij instabilibus stimulis, notarunt hoc genus infiniti scriptores. Eleganter Musæus de Hero & Leandro, Apollonius lib. III. Valerius Flaccus, lib. VII. Argonaut. Aristænetus lib. II. Achilles Tatius, libro I. Longus lib. II. Heliodorus, lib. III & IV. Nonnus, lib. XLII. Aelianus. Var. lib. XII. cap. LVIII. Menophilus, apud Stobæû, Sermone LXIII. &c. Apud quos, cum alijs talibus, uberes talium descriptiones invenies. De rubore eleganter Papinius, lib. I. Achilleidos.

Diriguit, totuque nouum bibit ossibus ignem:
Nec latet haustus Amor, sed fax, vibrata medullis
In vultus atq. ora redit; lucemque genarum
Tingit, & impulsam tenui sudore pererrat.
Lactea Massageta veluti cum pocula fuscant:
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur ostro,
Sic variis manifesta notis, palletque, rubetque,
Flamma recens.

9. CONFESSUS SECRETA.] Animi secreta, & adfectus interni, vi vultibus velut exscribunt argumenta suarum rerum. Scitè Pacatus Panegyrico; *adfectus animi proditorem*

rem vultum ait enuntiare Gulielmus Brito, libro II. Philippidos.

> *Nam rubor in vultu duplicatus prodit apertè*
> *Quam grauis illustrem trahat indignatio mentem*

Hieronymus, ad Furiam, de Servandâ Viduitate: *tanta confabulandi fiducia sit; ut intrante alio, nec paueas nec erubescas. Speculum mentis est facies, & taciti oculi cordis fatentur arcana.* Ovidius libro II. de Arte Amandi.

> *in vultu pignora mentis habet.*

Eleganter Achilles Tatius, libro VI. ὁ γὰρ νοῦς οὐ μοι δοκεῖ λελέχθαι καλῶς εἶναι ἀόρατος, τὸ παράπαν. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς. ὡς ἐν κατόπτρῳ, ἐν τῷ προσώπῳ. Juvenalis, Sat. IX.

> *Deprendas animi tormenta latentis in agro*
> *Corpore; deprendas & gaudia: sumit utrumq;*
> *Inde habitum facies.*

Nazarius Panegyrico: *in serenis frontibus animorum indicia perleguntur.* Liutprandus, Historiar. lib. IV. cap. XV. *His auditis, quia speculum facies est mentis, cordis verecundiam vultus rubore nudauit.* Boethius, libro I. de Consol. Philos. *confessus rubore verecundiam.* Hilarius Arelatensis, de Macabæis:

> *Vultuq; fa entur*
> *Se timuisse nihil.*

Minutius Felix Octavio: *segregatus, dolere nescio quid, vultu fatebatur.* Ita legendum ibi opinamur, cum *dolore* non sit commodum satis, quod vulgo circumfertur. Sic Statius Domitianum adulans, in vultu ejus agnosci Clementiam asserit.

> *Discitur ex vultu quantum tu mitior.*

Chalcidius, Commentario in PLatonis Timæum: Deniq; ex oculorum habitu mens atque animus indicatur, irascentium, mœrentium, lætantium, &c. Vide Cassiodorum, cap. XVI. libri de Anima.

11. PULCROS.] Distinctio nondum integrè ullibi proposita, ita erit concipienda:

> *jam munera nuptæ*
> *Præparat, & pulcros (Mariæ sed luce minores)*
> *Eligit ornatus*

Lux singularem, & velut cœlestem quandam pulcritudinem denotat. Lib. III. de Raptu Proserpinæ *ille superbi*

> *Flammeus oris honos.*

Fescenninis.

> *Quæ digna formæ laus erit igneæ.*

Sic Lux genarum apud Papinium. Vide quæ ad primam Odam notavimus.

12. VENERABILIS.] Consecrata enim, & inter Deas relata Livia, Prudentius, lib. I. in Symmachum.

> *Adjecere sacrum, fieret quo Livia Iuno.*
> *Non minus infamis thalami sortita cubile,*
> *Quam cum fraterno caluit Saturnia lecto.*

Vide Dionem Cassium, Libro LX. Sanctam eam domum suam habuisse etiam Tacitus libro V. Annalium testatur.

13. DIVARUMQUE NURUS.] Occulta adulatio: quasi jure hæreditatio à tam vetustis Augustarum successionibus ad Honorium hæc venerint. Horum autem thesaurorum reliquiæ ut inventæ proavórum ętate fuerint, discas ex Epistolâ supra propositâ.

14. INCUSAT SPES ÆGRA MORAS.] In Amante hæc præcipua. Aristænetus, lib. I. Epist. X.

> ἅπαντα δ᾽ οὖν ὁμῶς βραδύνειν ἐδόκει τῷ Ανγελίῳ. καὶ οὔτε ἡμέραν ἐκείνης ἐνόμισε μακροτέραν ἑωρακέναι, οὔτε νύκτα βραχυτέραν τῆς νυκτὸς ἐκείνης.

Saxo Grammaticus lib. III. Daniæ Histor. cap. I. *Mora impatiens Amor.* Cum alioquin etiam spes nihil æquè invita patiatur, quam moram. Papinius Thebaide I.

> *spes anxia mentem*
> *Extrahit, & longo consumit gaudia voto.*

Cum

Cum quo Polyænus, Poëta, Epigramm. libro I.

ἐλπὶς ἀεὶ κλέπτει νόον

Extrahere enim Papinio isthic est suspendere. Ut lib.III.

populumq; ducesque Extrahit incertis.

Spe videlicet suspensos attinet. Pari mente Horatius, lib.I.Epist.I.

diesque
Longa videtur opus debentibus, ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Quem stantibus suis diebus, & Lunâ nô movente noster respexit. Sallustius Jugurthâ.

Animo cupienti nihil satis festinatur.

Seneca.

Omnisque nimium longa properanti mora est.

De amante sic Heliodorus, libro I.

ἐπῄνει δὲ καὶ ὁ Θύαμις, ἑκὼν τε, τὸ μέρος, καὶ ἄκων. ὑπὸ μὲν τῆς ἀεὶ τὴν χαρίκλειαν ἐπιθυμίας, καὶ τὴν παροῦσαν ὥραν ἀπέραντον χρόνου μῆκος, εἰς ὑπέρθεσιν ἡγούμενος.

Ausonius, Epistolâ XXIV.

longa omnia credunt
Qui simul esse volunt.

Ovidius pulcrè, Epistolâ Canaces.

Fugerat ore color, macies obduxerat artus,
Sumebant minimos ora coacta cibos.
Nec somni faciles; & mox erat annua nobis,
Et gemitum, nullo læsa dolore, dabam.

Et de mora diei, aut temporum, pulcrè Paulinus, Natali. IX. Felicis, quem sextum alij perperam faciunt.

Nascere, qua tardo semper mihi redderis ortu,
Mox at in occasum properans fugis, ægre redire,
Ales abire, dies: nam te per longa morantem
Tempora, tum tardi nitens rota vertitur anni
Sustineo intentis, affecto pectore, votis.

Andreas Capellanus, de primum Amante. *Incipit etiam quærere tempus, & locum, cum opportunitate loquẽdi; ac brevem horam longissimum reputat annum, quia cupienti viro nil satis potest festinanter impleri.* Pariter Gulielmus Tyrius, lib.VII. cap. XXIV. *At verò, qui in exercitu remanserant, pro itineris desiderio, loca venerabilia scientes in proxima constituta, pro quorum amore & reuerentiâ, tot pericula tertio jam anno sustinuerant, noctem ducebant insomnem, votis ardentibus auroram deposcentes, ut itinerarij sui felicem conspicerent clausulam, & tam longæ peregrinationis beatam consummationem possent intueri. Videbatur eis nox ultrà solitum vices suas producere, partemque lucis futuræ sibi usurpare indebitè, omnisq; mora animis ardentibus periculosa videbatur, iratq; abominabilis, juxta id quod prouerbialiter dici solet Animo cupienti nihil satis festinatur, & item illud; dilatione votum creuerat.* Baldricus Episcopus Dolensis libro IV. Histor Hierosolymit. cap. VIII. *Vix autumabant diem illam affuturam, quam tamen affuturam non ignorabant quæ votis suis satisfaceret, quæ desideratam ciuitatem eis ostenderet. Exspectabatur illud mane, & mox illucescendum non nesciebatur, sed quoniam quasi differebatur, idcirco dilatus affectus augmentabatur. Animo siquidem cupienti nihil satis festinatur.* Pertinet eodem proverbium Theocriticũ, οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι. Si tamen Proverbium est. Est autem dulcedo quædam in ipsa hac animorum suspensione, quam, licet non agnoscas, cum in eâ sis, doleas tamen quodammodo, eâ amissâ. Unde jucundum, affectum Spem merito mihi dixisse videtur, homo ingenij non ultimi, Mithredates, qui Bruti Epistolas collegit, & responsa illis ex civitatum populorumq; personis & statibus affinxit, præfatione.

ἀλλὰ πὲν γλυκὺ πάθος ἐλπὶς, ἢ τῇ ἐπιτυχίᾳ δελεάζουσα μόνον, κολακεύουσα δὲ καὶ τὸ ἀπότευγμα.

14. LONGIQUE VIDENTUR STARE DIES] Faciunt hùc modo notata. Contrà verò celeres videntur anni labi, qui amatos nobis homines abducunt. Appuleius Floridis, blandiens suis Magistratibus. *Quid nobis eum istis proconsulum vicibus? Quid cum annis breuibus, & festinantibus mensibus? O celeres bonorum hominum dies! ô præsidum optimorum citata curricula.*

15. NON VOLVERE PHOEBE.] Noster Codex *non flectere* Quod ad juvandam animi impotentiam, in amante sperante indicandam, facere non parum dicas; velut ægrè cumq; labore rota flecteretur.

16. SCYRIA SIC TENERUM.] Deidamia. Propertius.

Scyria nec viduo Deidamia thoro.

Historiam habes luculentè descriptam à Papinio Achilleidos libellis. Quo opere non completo ingentem Heroicam spem perdidit Latina Poesis.

16. FLAMMABAT.] Amore vehementi. Qui igni & incendio par. Callimachus, de Apolline.

ἠιθέου ὑπ' ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο.

Oppianus, Cynegetico II.

Δαιόμενος Νύμφης κυανώπιδος, ὠκεανίνης.

Nonnus, lib XXXIV. de Arcu Cupidinis.

τόξον ἔχω, τὸ δὲ τόξον ἐμῆς φρένος ἀπτόμενον πῦρ.

Auctor incertus, lib. I. Antholog. Epigramm. Græc.

Δεῦρ' ἀπ' ἐμῆς ψυχῆς ἄναφον σέλας. ἔνδοθι γάρ μοι
Καιόμενον πολλὴν ἐξανίησι φλόγα.

Sic Amoris tela omnia plena igne. Unde à Musæo vocantur ignivoma. Moschus Amore Fugitivo.

Ἢν δὲ λέγῃ, λάβε ταῦτα· χαρίζομαι, ὅσσα μοι ὅπλα,
Μὴ θίγῃς, πλάνα δῶρα, τὰ γὰρ πυρὶ πάντα βέβαπται.

Mæcius, Antholog. lib. IV.

Ὃν δὲ βροτοῖς ἀφύλακτος ἐνέφλεξας ἐν φρεσὶ πυρσόν.
Ἄθρει νῦν ὑπὸ σῶν σβεννυμένων δακρύων.

Eodem modo ibidem & Marianus. Hinc ardere dicuntur, qui nimio fervore Amatorijs rebus incumbunt. Salvianus, libro VII. quis nescit Africam totam obscœnis libidinum tædis semper arsisse. Eleganter Chrysostomus, divino libro de Virginitate, cap. XXVII.

ἐπὶ γὰρ ἀνθράκων δεῖ περιπατεῖν, καὶ μὴ κατακαίεσθαι, ἐπὶ ξίφους βαδίζειν, καὶ μὴ πλήττεσθαι. τοσαύτη γὰρ τῆς ἐπιθυμίας ἰσχὺς ὅση καὶ πυρὸς καὶ σιδήρου. κἂν μὴ οὕτω ψυχὴ παρεσκευασμένη, ὡς μηδὲ ἐπιστρέφεσθαι πρὸς τὰς ἐκείνας ἀλγηδόνας, ταχέως ἑαυτὴν ἀπολεῖ.

Et hæc obvia ubique talium. Vide Nicolaum Clemangium, cap. I. excellentis libri de Filio Prodigo.

17. FRAUDIS ADHUC EXPERS.] In eam conferendæ. παθητικῶς enim hoc capiendum, cum non illum deceperit virgo, sed ille virginem.

19. ET MOX QUOS HORRUIT IDE.] Hæc est vera dubio procul scriptura hujus loci, quæ à blanda virgine adolescenti Achilli pectitos crines, ipsam Idam, montem Trojæ celeberrimum horruisse dicit. Invenit eam in libris Cujacianis Claverius; pessimè autem mutavit Scaliger, reponendo

mox quos torruit idem

contrà omnes libros: nec vidit tantus vir Honorio in tremore illo Idæ summa quæque, ubi vir factus fuerit, exquisitâ adulatione promittere Poëtam. Nos meritò, & ex ipso auctore, hanc veterum librorum lectionem sequimur, confir-

confirmati à Nostro insuper Codice, in quo disertissimè pariter scriptum est

& mox quos horruit Ide

Et ab Editione Aldina, quam nunc in potestatem nostram redegimus, olim frustrà desideratam. Cui in cumulum accedunt & libri à Joanne Camerte publicati, qui eamdem omninò tuentur. Eamdem in duabus etiam sibi inspectis libris reperisse ait vir doctissimus, notis ad Synesium, Calvitij. De Achille autem magnificè talia loquuntur Poetæ. Ut Horatius.

Filius quamvis Thetidos marinæ
Dardanas turreis quateret tremendâ
Cuspide pugnax.

Et de eodem monte Papinius, quem haud dubiò respexit, more suo, noster Libro secundo Achilleidos, ubi Ulysses tectum habitu virgineo alloquitur, & ut secum discedat, hortatur.

Tu Cœli, Pelagique nepos: te Dorica classis,
Te tua suspensis exspectat Græcia signis.
Ipsaque jam dubijs nutant tibi Pergama muris.
Eia age, rumpe moras; sine perfida palleat Ida;

Ut hoc monte totam Phrygiam intelligas utrobique Poetarum, quos ego consanguineo quodam spiritu ad carmen pangendum venisse dicere soleo, etsi non paullo Papinius arrogantior.

19. THESSALICO PECTINE.] Quem domo suâ, è Regiâ usque Thessaliæ Achilles apportaverat, cum à matre mundo muliebri instrueretur, ut pro virgine degeret in Scyro. Nectere autem virgo amasio capillos dicitur, more blandientium amasiorum. Horatius ad Pyrrham.

Quis multâ gracilis te puer in rosâ
Perfusam liquidis urget odoribus,
Grato, Pyrrha, sub antro:
Cui flavam religas comam?

Puellæ ad hæc Eunuchis utebantur. Claudianus I. in Eutropium.

Eous Rector, Consulque futurus
Pectebat dominæ crines, & sæpè lavanti
Nudus in argento lymfam portabat alumnæ.

Et hæc scriptura Claudiani probatur libris Cujacianis, Nostro, & majore parte Belgicorum, Camertis etiam & Aldi ex optimis Codicibus proditis Editionibus. Bentiniani autem quidam, & duo tresve cum Delriano, præferunt *nectebat pollice.* Unde suspiceris scribendum,

Thessalicos roseo nectebat pollice crines.

Ut Thessalici sint, equestres, militares, adeoq; digni Chironis illa Thessalica aula. Tamen mutandum nihil, auctoritate cæterorum motus, arbitrer, præcipuè cum à comâ sæpè etiam Homero, alijsq; Poetis Græcis, commendetur Achilles. ῥοδοδάκτυλος foret illud in alterâ lectione celeberrimum formarum Græcarum epitheton.

20. VERENDUS.] Hoc epitheto amorem cum cultu quodam insinuat Claudianus. Apulejus Florid. II. de suo illo Procos. *neminem, quod sciam, Proconsulum Africa magis reverita est, minus verita.* Hoc est minus metuit, & simul magis amavit.

21. CUNCTATUR.] Quod enim cupienti datur, gratius est beneficium: Morâ autem gratia exspirat Demetrius Phalereus, apud Rutilium Lupum, libr. I. *Nam quod beneficium tempore, & cupienti datur, gratum est, utilitas enim ac voluntas accipiendi, honorem dantis facit ampliorem: at quod serò, & desideranti dari datur, ingratum est, amisso enim tempore utilitatis, Cadit accipiendi cupiditas.* Ita edidit ea verba Franciscus Pithæus. Vitiata omnino, & quæ ultima periodo contrà mentem auctoris eunt; quare Beati Rhenani membranæ melius *at quod sero, & non desideranti, datur.* Tamen potius est ut aliud lateat, cum Pithæum ajant etiam vitiosas suorum librorum lectiones expressisse: Ad quas reponam. *At quod sero, & desiderare desinenti datur.* Ut latuerit vox in similibus præcedentium litteris.

22. QUAM PEPIGIT.] Sperata, pacta, sponsa nomina sunt jam matrimonio debitarum. Vide quæ post alios collegit Paullus Cypræus de Jure Connubiorum libro I. capite III.

24. QUÆSIVI VULTUM TABULIS.] Non ego, ait, de more libidinantium Regum, ob pulcritudinem filiam tuam mihi desponsari feci, nec misi qui ejus consensum procarentur, depictâ effigie meâ in tabulis, longè formosiore: Notat morem seculi, sponsos sponsasq; legentium regum ad picturas, quas & ideò mox, asserenda à nobis lectionis veritate, lenas appellat. In invidiam haud dubiè Arcadij fratris hæc loquentem inducit Honorium; quippè decepti atinescati pictâ puellæ effigie, fraudibus Eutropij Eunuchi, in matrimonium. Zosimus, lib. V.

ἦσαν δύο παῖδε Προμώτῳ, Θεοδοσίῳ τελευτήσαντι, τοῖς αὐτοῦ παισὶ συντρεφόμενοι. τούτων δ' ἅτερος εἶχε παρ' ἑαυτῷ παρθένον, κάλλει λάμπουσαν ἐξαισίῳ. ταύτην Εὐτρόπιος, εἷς τῶν περὶ τὴν βασιλικὴν θεραπείαν εὐνούχων, ἀγαγέσθαι παρῄνει τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τοῦ κάλλους διεξιών. ἐπεὶ δὲ τοὺς λόγους ἡδέως ἑώρα δεχόμενον, ἔδειξε τῆς κόρης εἰκόνα. ταύτῃ τε πρὸς μείζονα τὸν Ἀρκάδιον ἐγείρας ἐπιθυμίαν, ἔπεισε τὸν ταύτης γάμον ἑλέσθαι, Ῥουφίνου μηδὲν ἐπισταμένου τῶν πραττομένων, οἰομένου δὲ ὅσον οὐδέπω τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τῷ βασιλεῖ συνοικίζειν.

Apage aliam lectionem, & interpretationem. Picturam amatæ puellæ à principe Turcarum Eudociæ Romani Imperatoris filiæ; exemplum est apud Nicephorum Patriarcham CP. in Breviario rerum post Mauritium ad Constantinum Copronymum pag. 46.

25. LENA.] Lenocinans. Hæc est omnium manuscriptorum Codicum lectio, quam in Cujaciano etiam repertam minimè decuit extrudere Clavetium, cum non de facto suo, sed eo quod facere pudorem habuerit, loquatur Honorius; & ita aliorum morem, quos modo luxuria damnavit, non potuerit commodius etiam perstringere, quam hoc vocabulo, quod indignitatem rei cum turpitudine junctam acute indicat. Sanè pictura illa *nuntia forma* revera Lunæ officio fungebatur, conciliantis per illecebras, regalibus matrimonijs non parum indecoras, Principi, quam nequaquam nisi deceptus talibus lenocinijs, duxisset. Sic vero *Lena* vocabulo ad res inanimatas, aliasque, solentes utuntur boni scriptores. Sic Prudentius cultum sive ornatum Lenonem solvendi pudoris dixit. Hamartigeniâ.

Dum scatebras fluviorum omnes, & operta metalla,
Eliquat Ornatus, solvendi Leno pudoris.

Idem eruditissimus scriptor, Aquilam, qua Juppiter Caramitum rapuit, Lenonem, appellavit, incestum illum conciliantem. Romano.

Quid vult sigillum, semper affixum Iovis,
Avis ministra? nempè velox armiger,
Leno, exoletum qui tyranno pertulit.

Nec minore elegantia vocem Lunam appellare animum induxit. Ovidius, lib. III. de Arte Amandi: quia illa non aliter ac venusta facies hilaritate sua Amorem conciliet animabus hominum.

Pro facie multis vox sua lena fuit.

Sic Juventam Lenam appellavit Ausonius, quod flos corporis ætate florentis, facile in desiderium amandi ducat aliquem. Epigrammate LXXXIX.

Incipiunt operas conducti vendere mœchi,
Quos modo munificos lena juventa facit.

Pariterque Ovidius eodem libro, quem modò laudavimus, Moram etiam lenam appellavit

Grata mora venies, maxima lena mora est.

Ut lenocinantem mundum, in libidinem undiqua-

diquaq; proritantem, Eucherius Lugdunensis, Homilia Exhortatoria contra diversa vitia: *Apostolus imitatur Christum per corporis mortificationem, per cordis humilitatem, imitatur illum dum deceptricem præsentis vitæ respuit jucunditatem, dum lenocinantis mundi illecebrosam despicit faciem, dum usque ad mortem prædicat veritatem.* Sic lenocinia decipiendi dixit Otbertus, scriptor mire prudens, vita Henrici IV. *Nuntii autem forma & aliter perlati sunt ad Imperatores:* ut missi qui futuras conjuges speularentur exactius, inter quos fuisse memini legatos Constantinopolitanorū principum, qui tegendis virgineorum corporum etiam partibus inspectis, renuntiarent Imperatoribus quæ vidissent; cujus inhonestæ planè prorsusq; inde indecoræ rei exemplum legere potes apud Gulielmum Tyrium, libro XVIII. Historiæ Hierosolymitanæ, c. XXXI. Porrò à missione hac tabularum pictarum notandum est superstitionem quoque adorandorum prodiis hominum in gentes venisse; cum nimirum Reges inter mortui depicti à populis circummitterentur adorandi, ut quisque virtutis opinione vivus excelluerat: qua de re legas Salomonem Regem, libri, qui Sapientia inscribitur, cap. XIV. v. XVII.

25. VARIIS DUBIUM.] Ad formas semper novas mutandum: dum pulcerrimam picturis interpretibus, speciem princeps exquirit.

27. FALSÆ CERÆ.] Colori, fucoque fallenti, & formosiorem referenti puellam, quam erat. Cera enim hoc loci nihil aliud quam fucum vel pigmentum notat, aut colorem; qualibus pictores utuntur. Nec enim de Epistolis, aut nuptialibus tabulis hic sermo esse potest, cum illæ sint Amoris jam conciliati. Honorius autem noster loquatur de modo primum conciliandi, ut clarum ex omnibus periodis. Ceram ita usurpari ignoratum, distulit aliorsum Scholiographos nonnullos Consule notata nobis Adversariorum libro XXXIIIX. cap. IX.

28. NON RAPIO ALIENÆ FOEDERA TÆDÆ.] Ut fecerunt multi retrò principes, jam inde ab Augusto, qui Liviam Drusillam marito Tiberio Neroni, etiam ad tres menses partui propinquam, palam eripuit, quod exemplum secuti deinceps tyranni abominabiles.

29. PATRISQUE RELICTA MANDATIS.] Non legitur hoc, quod sciam, ullibi Antiquitatis. Tamen verosimile est quam maximè. Nec dignior ad finitas legi tum poterat, si maxime superfuisset Theodosius.

31. COMMUNEM PARTITUR.] Satis suprà à nobis notatum est, unde hæc perspicuè possint intelligi. Theodosio Augusto frater fuit Honorius, ei Honorio ex Serena filia, conjuge Stiliconis, neptis, Maria quam ducit nunc Honorius Junior Imperator. Sic Theodosius Senior sive is Honorius fuit alter Proavus fuit Mariæ, Avus Honorii Cæsaris: melius tamen de adoptivo patre hæc capias, de quo mox.

31. FASTIGIA.] Imperatoriam Regiamque dignitatem. Seneca Consol. ad Martiam. *Cum nihil pulcrius sit in fastigio collocatis, quam multarum rerum veniam dare, nullius petere.* Idem ad Neronem libro I. de Clementia cap. VIII. *fastigio tuo adfixus es.* Vide plura ad Librum alterum de Raptu Proserpinæ. Fastigia, templa consecrata in Deorum numerum relatis, vide notata, Jacobo Gutherio, libris de Jure Pontificio.

32. GESSIQUE PROCUM.] Vitiosa interstinctio. Scribe.

fastigia supplex
Deposui. gessique procum: de limine sacro
Oratum misi proceres, qui proxima nobis
Iura tenent. Stilico, fateor, non parva poposci.

Misisse se ait, ut nunc loquuntur Aulici, de Latere suo primates, oratum desponsionem Filiæ. Omnia hæc in Stiliconis laudem exeunt, ut nihil non totius hujus scriptoris. Intelligit Præfectos Prætorio, aut Consules: Legati enim summa existimatione viri eligebantur.

Eunapius Ædesio: καὶ πού γε εἰώθεσαν πρότερον οἱ βασιλεύοντες τοὺς τῆς αὐλῆς ἐπαινουμένους, ἐπὶ τὰς πρεσβείας χειροτονεῖν, ἢ πού γε στρατοπεδάρχας, ἢ ὅσοι γε μετ' ἐκείνους εἰς τὸ ἄρχειν ἐξητημένοι ex aliis alia auctoribus, nec pauca, nec inscita notavit in hanc rem. Andreas Tiraquellus, cap. XX. Collectorum de Nobilitate; cujus messi falcem bona pars sequentium, qui hujus argumenti quædam tractarunt; immisisse deprehenduntur.

36. SIBI TE GENERUM.] Gener enim Stilico Theodosii, quia Serenam duxerat, quam adoptarat, fratris filiam, Theodosius: Noster Laudibus Serenæ versu CIV.

37. CUI MARIAM DIFFERS.] Ita edidit Claverius. At Scaliger, adsentientibus omnibus libris veteribus *Cui Mariam debes* Solus Aldus Claverianam etiam amplectitur lectionem, quæ si cui omnino placuerit, ut sunt homines reciproci pectores, addendam norit signationem interrogandi, ut cum indignatione percontetur Honorius, Amore ardens, cui, sibi nondum datam, differat tandem puellam, à Patre Principe pactam, Principi filio, genero, debitam? Me vero auctore nihil mutabitur, & videtur illud Maronis adspexisse:

Turnum jam debent hac mihi sacra.

Deberi enim dicunt Poetæ, velut datis syngraphis, quod alicui est destinatum. Lucanus, libro VIII.

proles tam clara Metelli
Stabit Barbarico, conjux millesima, lecto,
ceu pridem debita fatis
Assyriis trahitur cladis captiva vetusta.

Papinius, Achill. ide II.

Tene, inquit, magna vastator debite Troja,
Callida fœmineo genitrix velavit amictu?

38. AULÆ.] Domini Cæsareæ. Fescheninis.

Tractus ab aula, rursus in aulam
Redeat sanguis, Patris officiis.

36. CUI NOMINIS HÆRES SUCCESSI.] Notus jam frater Theodosii Principis, Honorius, Laudibus Serenæ. Fuit verò & Soror huic Serenæ Maria nomine, cujus ibidem meminit. v. LXIX.

40. DECUS TORRENTIS IBERI.] Serenam dicit, de cujus laudibus liber consulendus, præfert enim & ibi eam Augustæ Flaccillæ.

41. INQUE TUO CREVI GREMIO.] Educatione tua, & cura materna. Educationem enim, voluntariam, & ex affectu non coacto, præferant aliqui generationi, velut necessariæ, qua de re pulcra fabula apud Latinissimum, licet peregrinum Romæ, Poetam, Phædrum, cui clausula est *Facit parentes bonitas, non necessitas* Gremio autem, ut dixi, educatio indicatur, Moschus.

ἢ τὸν ἔρωτα
Ἔτρεφεν ἐν κόλποισι.

Etsi eum versum turpitudinis non excusem. Amedæus, Antistes Lausanensis. Homilia VIII. *Deum verum de Deo vero sola concipere meruit, quem Virgo peperit, Virgo lactavit, fovens in gremio, ejusque in omnibus almo ministravit obsequio.* Hoc est educans eum ut parens vera. Tacitus, de Julio Agricola. *Mater Iulia Procilla fuit, in cujus sinu indulgentiaque educatus, per omnem honestarum artium cultum pueritiam adolescentiamque transegit.* Julius Firmicus libro I. Mathematum: *Ecce ignavus ille vir & omni infamia maculationeque pollutus, Sullam dico, qui à primo vestigio pubescentis ætatis, in currarum gremiis per damna venundati pudoris adolevit toties prospere duxit exercitum.* Quippe in genibus matrum aut nutricum residentes infantes pasci consueverunt. Venantius Fortunatus, libro VIII. carm. IV. de Virginitate.

Quamque suis genibus charam nutrivit alumnam,
Proficit ecce, suo constituenda loco.

Petrus

Petrus Chrysologus, Sermone I. *ecce quomodo sine patre census nudavit filium, non ditavit: census filium tulit è gremio Patris, ejecit de domo, exemit patria, spoliavit fama.* Ibidem: *his edocti, instructi talibus, maneamus in domo patris, matris in gremio perduremus, cognatorum constringamur amplexibus. viscera nos materna constringant, ne nos ad supraducta mala pertrahat adolescentiæ miseranda libertas.*

42. PARTUQUE REMOTO.] Si solum, inquit, partum demas, tu mihi potius mater, quam Flaccilla. Sane Flaccilla admodum puero Honorio decessit, post quam Galliam, Justinæ Valentinianique filiam uxorem duxit Theodosius. Vide Socratem, Epiphanium, Tripertitæ libro VIII. cap. XI. Si recte supputo, vix duorum annorum potuit fuisse Honorius, cum obiret Flaccilla. Primo enim Consulatu ejus Gallæ jam uxoris Augusti meminit Marcellinus Comes, cum eum magistratum Honorio nondum tertium annum egresso Pater contulerit. Vise Chronologos. Placillam autem hanc Theodosii primam conjugem vocant alii, ut Georgius Cedrenus. CCLIX Michael Glycas CCCLVI. Alia post *Flaccilla* fuit, neptis hujus. Arcadii Imp. filia, de qua Prosper Chronico. Parentem autem summo titulo fidelis educationis suam Serenam vocat Honorius nota earum affectione, ut fidelitas parentis omnium suprema est. Symmachus lib. IX. Epist. XLIV. *amplectere amicitias domini & filii mei Flaviani, quem non solum parentis verum etiam testis fidelitate commendo.*

43. TU POTIUS FLACCILLA MIHI.] Par laus in Serenæ amore penes Theodosium Imperatorem, Noster Laudibus illius, v. CVI.

Defuncto genitore tuo sublimis adoptat
Te patruus, magnique animo solatia luctus
Restituens, proprias, quam si genuisset, amavit
Defuncti fratris sobolem

Sic omnino Serena Flaccillæ filium hic fovisse dicitur. Stiliconem magis genitorem Honorio adscribit, quam ipse fuerit Theodosius. Tertio Laudum, v. CXXII.

sic casta juventa
Frena dedit; teneros his moribus imbuit annos,
Verior Augusti genitor, Fiducia belli
Pacis consilium

Par etiam sermo Charicliæ virginis, ad Nutritium suum in X. Æthiopicorum, apud Heliodorum:

καὶ ἡ χαρίκλεια τῆς σκηνῆς ἐξέδραμε, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ φύσεως τε καὶ ἡλικίας αἰδῶ παρευδοκιμήσαμένη, βάκχιον τι, καὶ μεμανὲς ἐφέρετο, καὶ τοῖς γόνασι τοῦ χαρικλέους περιπεσοῦσα, ὦ πάτερ, ἔλεγεν, ὦ τῶν φύντων οὐδὲν ἔλαττον ἐμοὶ σεβάσμιε: τιμωρήσαι, ὡς βούλει τὴν ἀθέμιτον ἐμέ.

44. NON TRADIS ALUMNO.] Scriptus Noster *non reddis* debitam velut, & jam suam. Quam veram lectionem antiquitus fuisse doceant etiam duo Belgæ Codicis, qui non tantopere ab ea recedentes *juveni non credentes* Legere malunt.

47. RISIT AMOR VOLATQUE] Cur volantem & ridentem Amorem concinnent Poetæ, clarum ex Alexandro Aphrodisiensi, Problemate LXXXVII. quod in hoc singulare, etiam adscribere non pigeat, nisi prorsus sit justo prolixius, & liber nullibi non obvius. Alas ejus scitè irridet Eubulus apud Athenæum lib XIII. quem vide.

47. PLACIDÆ MATRI.] Quæ gaudet semper risu, & serenitate venustat omnia. Lucretius.

Te, Dea, te fugiunt venti te nubila cœli,
Adventumque tuum, tibi suaves dædala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,

PLaca-

PLacatumque nitet, diffuso lumine, cælum, &c.

Hanc enim Deam in perpetua Venustate & Tranquillitate Voluptatum summarum esse, ejusque præsidem, fingunt Poetæ.

48. JACTANTIOR.] Animo elatior. Papinianum XVIII. Conf. Domit.

septemgemino jactantior, athera pulset
Roma jugo

Adrianus, jactantissimus plebis Amator, apud Spartianum.

49. CYPRÆÆ RVPIS.] Inepta lectio. Mons obumbrat latus rupis: Scribe cum Scaligero Libris Belgicis & Delriano.

Cypri praruptus

Pro *Eoum Ionium* habent plerique nostri libri; sed id non admittimus situ ipso, prope depicto, rem docente. Cyprum Veneri sacram notissimum, Natam ad eam insulam, auctor Hesiodus, Cypridis epitheton inde prognatum Poetis Græcis frequentissimum, quod *Cupra* Latine idiomate reddidisse videtur Pollio, apud Charisium, libro I.

Veneris antistita Cupra.

50. VARIUMQVE CUBILE.] Scripti Belgæ Noster, Bentiniani, Delrii, Camertis, & Aldi *Pharium*: quod cum Scaligero volentes merito recipimus. Proteus, Ægyptius vates, Pharo insula fuit delectatus. Lucanus, lib. X.

Tunc claustrum pelagi cepit Pharon: insula quondam
In medio stetit illa mari, sub tempore vatis
Proteos, & nunc est Pellæis proxima muris.

Veneri autem Regiam pariter architectari ausus est Sidonius, æmulator Claudiani perpetuus, Epithalamio Ruritii & Hiberiæ: sed more suo ostentationibus & allusionibus omnia corrupit.

52. CANDENTES.] Aerem tranquillum & compositum Veneris sedi tribuit, quæ Dea fingebantur Serenitatis; nam bonæ constitutioni corporum, necessaria bona aeris temperies. Galenus in Arte Medica, capite LXXXV.

τῇ τοίνυν ἀρίστῃ καταςκευῇ τοῦ σώματος, ἐπειδὰν εὔκρατον ᾖ τὸ περιέχον, ἁρμόσει συμμετρεία, τῶν τε ἄλλων ἀκριβῶς, ὧν ἀρτίως εἶπον, ἡσυχίας τε καὶ κινήσεως, καὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγορσήσεως, καὶ τῶν προσφερομένων τε καὶ ἐκκρινομένων, &c.

55. INDULGENTIA ÆTERNI VERIS.] Hoc enim Regnum Veneris; quo tempore jus dicere ea, & præsidere Voluptatibus omne genus dicebatur. Vide suavissimum carminum, Pervigilium Veneris.

56. IN CAMPUM SE FUNDIT APEX.] Hoc est in arce montis, & summo vertice planities campestris visitur.

58. MULCIBER.] Omnium operum insigniorum, & duraturorum opifex. De Sede Veneris pariter Sidonius.

Profecit studio spatium: nam Lemnius illic
Ceu Templum lusit Veneri, fulmenque relinquens,
Hic ferrugineus fumavit sæpe Pyragmon, &c.

60. INTUS PRATA MICANT.] Sic libri omnes, calamo quidem exarati, quorum Variæ ad nos pervenerunt; at Camers, & Bentinus ex suis ediderũt *Intus rura micant*, Quos magna vis aliarum porro Editionum secuta est; Et videtur hæc lectio non paullo commodior, ne repetatur eadem vox, quo more non paullo commodior, ne repetatur eadem vox, quo more non scribit noster. Scaliger *τὸ prata* ex Claverio recipere maluit, quam auctori optimo consulere. Rura vero etiam pro amœnissimis locis Poetæ dicunt, quod, non animadversum, utique corrupit priscam lectionem.

60. MANIBUS QUÆ SUBDITA NULLIS.] Subacta, ut Virgilius loquitur, hoc est domita, ut idem alibi. Arguit autem hæc locutio

locutio manifeste *rura* initio hujus versus scriptum esse à Claudiano, uti & nos affirmavimus; Prata enim nulla subactione opus habent.

61. PERPETVVM FLORENT.] Omnis generis fructibus & floribus, unde fœcunditas eorum & Voluptas aliorum colligatur. Veneris autem cultus in nuptiis semper, & perpetua hilaritate. Val. Placcus.

Hinc Veneris thalamos, semperque recentia sertis
Tecta petit

61. ZEPHYRO.] Favonius ventus Veneris. Lucretius, lib. I. alii. Ejus conjux Flora, Ovidius V. Fastorum. Gulielmus Brito, Libro VII.

Et jam finis erat hyemis, tellusque calore
Impragnata novo, floreis gignebat & herbas,
Quas colit, & Zephyro commendans, Flora, marito,
Orat ut almifluo spiramine purpuret hortos,

62. ALES.] Cantus volucrum requiruntur ad locum Veneri conciliandum. Petronius Satirico, descriptione talis.

Nobilis æstivas platanus diffuderat umbras,
Et circumtonsa, trepidanti vertice, pinus.
Et baccis redimita Daphne, tremulaque cupressi;
Has inter ludebat aquis errantibus amnis,
Spumeus, & querulo versabat rore lapillos.
Dignus amore locus: testis silvester Iasdon,
Atque Vrbana Progne; quæ circum gramina fusa
Et molles violas, cantu sua rura colebant.

Vide Aristænetum, Achillem Tatium, & tales alios.

65. VICISSIM.] Mutuo. Epithalamio Palladii.

triplexque, vicissim
Nexa sub ingenti, requiescit, Gratia, quercu.

66. FELIX ARBOR.] Frugifera, fecunda, sterili, opponitur. De mutuis arborum conjugiis velut, certe amoribus, multa Physici. Quæ omnibus obvia huc transscribere non est opus.

67. NUTANT AD MVTVA PALMÆ FOEDERA.] Vide notata nobis ex Michaele Glyca, Achille Tatio. Theophylacto Simocatta, Ammiano, Gregorio Nysseno. Adversariorum, libro LVII. cap. II. Item Lib. CLXXVI. cap. I. ex Ammiano. Et omnino PLinium lib. XIII. cap. IV.

68. ASSIBILAT ALNUS.] Amorem, & Amatorium quid in ipsis etiam arborum vento impulsarum, sibilis, agnoscunt Amatores. Theocritus.

Ἀλλάλαις λαλέοντι πίον γάμον αἱ κυπάρισσοι.

Vide Virgilium, Culice. Aristænetum, lib. I. descriptione Paradisi Venerei. Manilium, lib. III. Longum, Poemenicôn I. &c.

70. GEMINI FONTES, HIC DVLCIS, AMARVS ALTER.] Amor felle & melle scatens, pulcrè hoc figmento introducitur. πικρὰ βέλη ejus habes apud Crinagoram, Epigrammatum Poetam. Exprimunt hoc Poetæ contrarios ejus affectus effectus, modo tristitia, modo gaudio uberatis. Græci pulcre uno utrumq; epitheto complexi, γλυκύπικρον appellant. Musæus, de Hero & Leandro.

Ἤδη γὰρ γλυκύπικρον ἐδέξατο κέντρον ἐρώτων.

Nonnus, lib. XLII. Dionysiacorum.

Σύνδρομον ἀγρώσσοντα νόον πέμπεσκεν ἀλήτην,
Κέντρον ἔχων γλυκύπικρον

Sappho, apud Hephæstionem.

Ἔρως δ' αὖτέ μ' ὁ λυσιμελὴς δονεῖ,

 Γλυ-

Γλυκύπικρον, ἀμήχανον ὄρπετον.

Vsi eodem vocabulo etiam Orpheus, PLato, Plutarchus: Γλυκύδακρυς audit idem Amor apud Meleagrum, lib. VII. Anthologiæ: qui eidem & πικρὸν κέντρον eadem mente dat. γλυκὺ & πικρὸν simul agnoscit eumdem & Longus, lib. II. Poemenicôn. ὑπόπικρον ἡδονὴν, habes apud Aristænetum, libro II. Lacrymosum Amorem indigitavit Clinias, vetus scriptor apud Stobæum. Paria sunt apud PLautum, Cistellaria. Catullum Anacreontem, Oda XLV. Salvianum, licet de alio Amore. Epist. I. Nec caret hoc figmentum omnino ratione sua. Amoris enim sedes ex membris internis hominis, jecur. Jecur vero tam amaritudinis, capax. Vide Alcinoum, Dogm. PLatonis, cap. XXIII. γλυκύπικρον Latinè dulcacidum reddere licet, & ita Glossarium priscũ ὀξύγλυκυ. *Dulcacidum*. Quod usurpavit Q. Serenus in libro de Parabili Medicina. Eodem respiciens Idiota contemplator, Amorem dixit Mel Felleum, vide licet PLauti notissimos versus ex Cistellaria exprimens, Cap. XXXIV. libri de Amore Divino: *Amor carnalis insatiabilis est, animum virilem effœminat rationis oblivio est, & insania est proximus. Talis Amor est laqueus Animæ, discrimen vitæ suavis mors, blanda percussio, mel felleum, pernicies delicata, dulce venenum, &c. Et ipsas lacrymas Amatorum* dulces agnoscit Theophylactus Simocatta, Epistola. LXXXIV.

ἐρωτικοῖς δικτύοις [illegible] καλῶς Σωσίπατρε, [illegible] [illegible] ἐρῶν, φρονίμων [illegible] τεκμήριον [illegible] ἐρᾶν [illegible] [illegible] κάλλει νικώμενος; μείζονα γὰρ τῶν [illegible] τὴν ἀπόλαυσιν ἔχεις, ἐρωτικὰ δάκρυον προσῄνεις, ἡδονῆς γὰρ τὰ τῆς αἰτίας [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ἐρωτες, [illegible] [illegible] [illegible] τῆς Ἀφροδίτης [illegible] γλυκύδακρυα.

70. DVLCIS.] Dulcedine gratiosum affectum, & placentem intelligas, ut Græcis γλυκὺς pro grato, accepto. Solon in Voto ad Musas, ab iis orat, sese posse.

Εἶναι μὲν γλυκὺν ὧδε φίλοις, ἐχθροῖσι δὲ πικρόν.

Sic capiendus γλυκὺς ille Carsilidis in Responsis.

τῷ ἕκτῳ ἠρώτησεν, εἰ ἄν τις ποιῶν γλυκὺς γίνεται; οὗτος εἶπεν, ὃ οὐ δύναται ἄλλος ἄνθρωπος ποιεῖν.

Cum vero felix Amor, aut Amator, in ejus militia rudis, dulcis perhibetur. Musæus.

Θέρμετο δὲ κραδίην γλυκερῷ πυρὶ παρθένος ἥρω.

Idem suavissimus scriptor.

Θελξινόων ἀγαπαζε μελίφρονα θεσμὸν ἐρώτων.

Quomodo sæpissime, & mira laxitate, Nonnus. Suavem agnoscit in Amore flammam Aristænetus, lib. II. qui eodem & dulcissimam. γλυκὺ φίλτρον eumdem indigitat Bion. Quibus similia sunt & apud Alcmanem, vbi de se testatur.

ἔρως δ' αὖτε Κύπριδος ἕκατι γλυκὺς κατείβων, καρδίαν ἰαίνει.

Vise & Apollonium. III. Valerium Flaccum, lib. VII. Argonaut. Dulcis autem & formosum alibi sonat, ut dulcis facies apud Antipatrum Sidonium, in Amorem.

Νήπιε, μὴ δὴ δάκρυ κατὰ γλυκεροῖο προσώπου

Βάλλε

Quod imitatus de Græcis Papinius in Silvis, & usurpavit alibi etiam Bion in Bucolicis.

AMARVS.] Amarus Amor cum infelix; Vt omnia sensibus nostris adversantia, huic sapori æquamus. Vide quæ notat Petrus Victorius, doctissimis Commentariis, in Aristotelis Rhetoricos Gratius, Cynegetico.

Moliturq; fugas, & sedem spernit amarã.

Sic

Sic amatus, qui in animo totus est exulcerato atque indignante. Hippocrates lib. II. de diæta.

ἐνίοτε δὲ καὶ ἐμεῖ ἐπιζέοντι ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν θώρηκα πάντα χολώδεα: ἀγρυπνίαι δὲ συνεμπίπτουσι, δι' ἃς οὐ πίαίνεται ἡ νοῦσος περίλυπτοι τε καὶ πικροὶ γίνονται.

Sic πικρὰ ἤθη, in hominibus semel de die tantum cibum capientibus, agnoscit Aristoteles, apud Antigonum, libro de Mirabilibus auditu. Crinagoræ πικρὰ βέλη, sunt infestissima. Statyllio Flacco πικρὸς ὄνειρος, pro pari. πικρὸς ζῆλος Christodoro, πικρὸς ἔλεγχος κατόπτρου, apud Julianum, lib. VI. Anthologiæ, eamdem vim habent. Parili sensu πικρὰν μοῖραν Damascenus dixit, hymno εἰς Θεογονίαν, πικρὸς ᾅδης apud Marcum Hydruntis Episcopum idem designat. Sic hominem extremis miseriis ærumnosum, πικρὸν & κακοδαίμονα, pari vocum, potestate indigitat Cebes Thebanus in Tabula. Sic πικρὸς σοφιστὴς apud Æschylum appellatur Prometheus, ipsis Diis disputationibus suis odiosus. Sic πικρὸς γάμος, Heliodoro, infortunatæ nuptiæ, πικρὸς συκοφάντης apud Philonem Judæum, πικρὰ τυραννὶς apud Zosimum, libro I. πικρὴ ποίησις, Lucianum, Dissertatione cum Hesiodo.

72. CUPIDINEAS SAGITTAS.] Amoris Idolo affingebant tela felle & melle tincta veteres, indicaturi quam adversis penitus cruciatibus sint subjiciendi, qui manum dederint semel monstroso illi cupiditati. Anacreon Oda XLV.

τὰ βέλη, τὰ τῶν ἐρώτων,

Vulcanus.

ἐποίει, λαβὼν σίδηρον,
Ακίδας δ' ἔβαπτε Κύπρις
Μέλι τὸ γλυκὺ λαβοῦσα,
Ὁ δ' Ἔρως χολὴν ἔμισγε.

PLura de Sagittis Amoris Commentario ad Musæum.

73. MILLE FRATRES.] Non enim Amor unius Idoli est nomen, sed innumeros tales pueros fingebant miseri Idololatræ. Alexander Aphrodisæus. Problemate LXXXVII. *Non est unus Amor, sed plures*, seu *quia diversi rerum sunt Amatores, aliter enim atque aliter amant, quemadmodum & divinus PLato ait, Amorem multorum capitum belluam esse*, seu *quia sub multos Amores idem capit*. Mille autem Amores fonti alludere Claudianus facit, ut μυρίους ποταμῶν ἔρωτας Himerius agnoscit Epithalamio Severi:

τοὺς δὲ ποταμῶν ἔρωτας εἰ λέγειν ἐθέλοιμι μυρίους, μυρίος ἂν ἐπιρρέοι ποταμῶν ὄχλος τῷ λόγῳ, &c.

73. PHARETRATI FRATRES.] Papinianum., I. Silvarum de iisdem Amoribus, Veneri ad Nuptias Comitibus.

Hic puer è turba volucrum, cui plurimus ignis
Ore, manuque levi numquam frustrata sagitta,
Agmine de medio tenera sic dulce profatus
Voce pharetrati pressere silentia fratres.

74. GENS MOLLIS AMORUM] Veluti natio quædam peculiaris, soli mollitiæ titulo notabilis & commendabilis. Amores n. molles, ubique audiunt. Domitius Marsus.

Ne foret aut elegis molles qui fleret Amores,
Aut caneret forti Regia bella pede.

In Nostro scripto, & uno Belgico variat lectio. Ita enim uterque is liber. *Ore pares, habitu similes* nihil mutamus, assensi Scaligero. Claverio, Aldo, Delrio.

75. HOS NYMFÆ PARIUNT.] Populum nimirum, sive plebem, aut vulgus Amorum: Hoc Nymfis genitricibus prognatum tradit & Philostratus Iconibus, ut nota-

vit ante nos Magnus Turnebus, lib. XXVIII. cap X. Adversariorum. Veneris autem Filius verus ille Cupido. Alexander Problemate modo nominato. *Cupidines itaq; diversi, quia & plures Veneres, ut Vulgivaga, & Supera,* PLatonis scito. Appuleius Apologia. *Mitto dicere alta illa & divina Platonica, rarissimo cuique piorum gnara, caterum omnibus profanis incognita: geminam esse Venerem Deam, proprio quãque Amore, & diversis amatoribus pollentem: Earum alteram vulgariam, qua sit percita populari Amore, non modo humanis animis, verum etiam pecunis & ferinis ad libidinem imperitare, ut immodico trucique perculsarum animalium serva corpora complexu vincientem, alteram verò cœlitem Venerem, prædita qua sit optimati Amore, Solis hominibus, & eorum paucis, curare, nullis ad turpitudinem stimulis, aut illecebris sectatores suos percellentem, &c.*

76. ILLE DEOS.] Eadem Platonica Theologia, quam Venerem modo à Libidinum Dea aliam inferentem audivimus. Cupidinem etiam, ducem Amabilium Puerorum, qualem Claudiànus hic indicat, ingerit, non inhonestum Numen aliquod, sed veræ pulcritudinis, veræque virtutis amans: PLotinus Legendus, cap. II. Libri de Amore, qui est Enneadis Tertiæ Quintus.

περὶ δὲ τοῦ, inquit, ὃν θεὸν ἔρωτα τίθενται, οὐ μόνον οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ θεολόγοι, καὶ πλάτων πανταχοῦ, Ἀφροδίτης ἔρωτα λέγων, καὶ ἔργον αὐτῷ εἶναι, καλῶν τε ἔφορον παίδων, καὶ κινητικὸν τῶν ψυχῶν πρὸς τὸ ἐκεῖ κάλλος, ἢ καὶ ἐπαύξειν τὴν ἤδη γενομένην πρὸς τὸ ἐκεῖ ὁρμὴν, περὶ τούτου μάλιστα φιλοσοφιστέον.

Quorsum & ibidem totum illud Veneris Superæ commentum, & convivium PLatonicum deducit scriptor acutissimus, utinam Veritatem amplexus.

75. COELUMQUE ET SIDERA.] Amori enim consensu hanc vim adscribunt fabulatores. PLeni omnium talium libri. Ceiris, Quintus Smyrnæus, lib. XIII.

> θεὴ Κύπρις, ἥπερ ἁπάντων
> Ἀθανάτων δάμνησι νόον, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Hesiodus, Theogonia.

> Ἠδ' ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
> Λυσιμελὴς, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων
> Δάμναται ἐν στήθεσι νόον, καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

Vide Mostrum Magnete.

Hinc πανδαμάτωρ Musæo; vide Simmiæ Rhodii, huic enim Hephæstionis auctoritate, id poematium debetur, Alas.

76. TEMPERAT.] Regit, moderatur. II. de Raptu, de Pallade.

> *Et Pandionias qua cuspide temperat arces.*

77. LICENTIA.] Amore libero, & Legum contemtore, Licentia nihil non agendi mentibus, eo irretitis, ingeritur. Sic Euripidis sententia est Juvenem Amore percitum, nec observari satis, nec custodiri posse, Lege Sermonem LXII. Joannis Stobæi.

79. FLECTI FACILES IRÆ.] Cum sint nimirum Amoris redintegratio. PLenæ omnes Amatorum & historiæ & Cantilenæ.

80. EXCUBIÆ] Ad fores Amantium. Vides autem quæ monstra pro numinibus habeat mens, semel Veritate neglectu, hominis, finem suum ponentis in ludibria affectuum.

81. GRATUS AMANTUM PALLOR.] Pallidus color amantium velut proprium indicium, Ovidius I. de Arte.

> *Palleat omnis amans, color & hic aptus Amori.*

Lucia-

Lucianus, Jove Tragœdo. τὸ αἰσχρὸν εἶναι οὐκ ἄλλον ἢ ἔρωτος ἐστὶν. Commentator Vetus Horatij, Epodo. XI. *Ex Amoris impatientiâ nascitur tristitia, ex quâ languor, ex languore pallor, silentium, & suspiria, ex quibus, ut certis signis, cognoscitur Amor.* Vide Andreæ Capellani Regulas Amoris, quarum XV. est, *Omnem amantem consuevisse in amantis conspectu pallere.* Quâ ratione etiam gratum, ut veri adfectus indicem, vocat Claudianus. PLeni hoc genere etiam recentium Italorum, Gallorum, Hispanorum, Poetarum libri, quorum figmenta sanè exsuperant mollitie vetustatem.

83. TITUBANS AUDACIA.] Tremens, horrens, incerta sui, prona audendi, & tamen cogitando rem aggredi timens. Exemplo sit Medea apud Valerium Flaccum & Apollonium, Myrrha apud Ovidium & Maronem, Ceiri. Alia ubivis suppetunt.

84. LEVIBUS PERJURIA PENNIS.] Velut res nullius ponderis. Amantium enim perjuria nullius esse vitij censent Poetæ, neque curæ ea arbitrantur Superis. Callimachus.

> *ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν, ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι*
> *Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.*

Catullus, Propertius, Ovidius, paria: Tamen in Amatorijs recensionibus, exempla sæpius acriter punitorum perjuriorum.

85. ALTA CERVICE.] Arrogans Horatius de Juvene, primum Ephebos egresso. *Sublimis, cupidusq; & amata relinquere pernix.* *De Cervice alta*, vide Notata Libris ad Rufinum. Senium autem excluditur à Juventa, quod hæc Veneris rebus apta, illud non; & *Iuventa* quidem à decimoquarto usque ætatis anno. Vide Alexandrum Aphrodisæum, problemate. CXXV.

85. PROCUL ATRIA DIVÆ.] Pulcerrimi sunt hi versus, & nescio an inventionibus talium Locorum nō princeps sit omnium nostri scriptoris operum hic libellus. Ejus quidem singularis & suavissima virtus est æqualitas sermonis, quam in tam diversis inventionibus & descriptionibus semper servatam mirari licet: quam quidem virtutem dum Lilius Giraldus atq; alij non attendunt, virilitigant quod laudi ducunt cordatiores vel primariæ; ut videlicet idem sit ubique totus scriptor, & nullibi non Gratiam servet Aequabilitatis. Nec facilè hoc assecutos offendas alios Poetas, excepto quidem Tibullo, cujus universa oratio unum perpetuum filum est sermonis nusquam non sui, nusquam non culti. Sed hæc disputata sunt nobis & alibi.

87. PERMUTANT RADIOS.] Auro videlicet fabrefacta.

88. ADMISCENS ARTEM PRETIO.] Ovidius de Regia Solis.

> *Regia Solis erat sublimibus alta columnis,*
> *Clara micante auro, flammasq; imitante pyropo.*
> *Materiam superabat opus, nam Mulciber illic*
> *Aequora cælarat medias cingentia terras. &c.*

Apollinaris Sidonius, de alio tali loco.

> *Interiore loco simulavit Mulciber auro*
> *Exstanteis latè scopulos, atque arte magistrâ*
> *Ingenij cultu, natura inculta fefellit.*

89. SMARAGDIS.] Gemma hæc nostro ævo pretij non cum summis, summâ olim auctoritate fuit, adeò ut sola cum margaritis vetita sit privatorum vestibus, Legibus Imperatorum ut notamus ad Quartum Consulatum Honorij, suprà.

90. HYACINTHI RUPE.] Ad ostendendam molem columnarum sic montes Grajos excisos dixit, parili re, Papinius. Theb. I.

> *Et nondum crasso laquearia fulva metallo,*
> *Montibus aut latè Graijs effulta nitebant Atria.*

94. AREA.] Planities quævis. Vide ad Petronium. Species & atomata hic recensita enarrari opus non est, ubique enim earum historiæ & usus noti sunt.

98. PASSUQUE SUPERBIOR.] Jactantior, ut ex ipso incessu didiceris.

100. CÆSARIEM.] Dubitandum est, ait vir Illustrissimus, an purè loquatur qui Veneris comam Cæsariem appellat. Sanè nos credimus, & fugisse hujus fidei Virgilium auctorem, qui anima summi Vatis meritò suo dicatur, miramur. Sanè Virgilij verba sunt, Georgico IV quos libros emendatissimos, non ineptus fortè censor, Lactantius, appellat.

Drymoq;, Xanthoq;, Ligeaque, Phyllodoceque,
Cæsariem effusa nitidam per candida colla.

Cujus quidem unius testimonio ad defensionem Claudiani nostri acquiescere poterat Lector, vel alioquin durior. Sed nos adjungimus Lucani etiam porrò aliud, quem Maroni proximum collocavit aliquando Antiquitas, qui si Poeta non est absolutissimus, quod tamen Papinio asseveranti quis non crediderit? Latinus tamen est vel omnibus censoribus invitis, in cujus primo Libro Patria muliebri specie Cæsari fingitur.

Cæsarie lacerâ, nudisque adstare lacertis.

Horum vatum summo subsidio fultus noster, aliquoties ita hoc vocabulo usus est ipse, pari negotio. Ut hoc loci, libro II. de Raptu Proserpinæ V. CCXLIX. Libro III. V. LXXXVII. Quid quod Barbariæ nemo est accessere Ovidium, qui non verecundatus Cæsariem Barbæ dicere, ne quis de comâ muliebri indignetur, Metamorphosi XV.

Cæsariem longa dextrâ deducere barba,

Venus autem etiam Cupidinis dominatrix fingitur cum sit mater omnium Deorum, superstitione quidem plurium populorũ, quos nominat Ptolemæus libro II. Quadripertiti, cujus verba produximus alio loco.

100. FORTE VENUS.] Traducta hæc videantur ex Apollonio Rhodio, Argonautico. III. ubi pariter scriptor eruditissimus de Venere, adventantibus Junone & Minervâ.

δινωτὸν ἀνὰ θρόνον αὐτὰ θυράων
Λευκοῖσιν δ' ἑκάτερθε κόμας ἐπιειμένη ὤμοις,
Κόσμει χρυσείῃ διὰ κερκίδι, μέλλε δὲ μακροὺς
πλέξασθαι πλοκάμους, τὰς δὲ προπάροιθεν ἰδοῦσα
Ἔσχεθεν.

102. SORORES IDALIÆ.] Nymphæ ornatrices, ministræ cultus Deæ. Tales ornatrices, politrices, cultrices, in familijs Romarum Venerum & Junonum. Vide Laurentij Pignorij Collectanea de Servitijs Romanorum.

103. NECTARIS IMBRES IRRIGAT.] Non usqueadeo trita Eruditio inest huic locutioni, ut cum Hedyli illius lacernis certare possit. Debebat dici, vulgari quidem modo, comam irrigatam esse imbribus, cum Claudianus maluit ipsos imbres irrigatos dicere. Et hoc est de Marone, illo fonte omnis Latialis doctrinæ: cujus verba sunt, lib. IV. Georg. V. CXV.

Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.

Quo loco de irrigandi verbo, ejusq; significatu duplici, scitè vetus Criticus, Junius Philargyrius, sive alio eum cognomine nominandum censeas. Pari omnino modo, uti flammam dixit Catullus, Epithalamio illo delicatissimo,

ac tibi
Pectore uritur intimo
Flamma.

Voluptatem diffluere, Prudentius, cujus gratiâ alij diffluunt, Hamartigeniâ.

Vita hominum cui, quicquid agit, vesania, terror,

Suppe-

Suppeditant, ut bella fremant, ut fluxa voluptas
Diffluat, impuro ferviscat ut igne Libido.

Ita Noster hoc libro V.CCV. *Segnitiem marcere* autumat, quæ marcentes nimirum facit alios.

quocunq; vocauerit usus
Divisa properate manus, neu marceat ulla.
Segnities

Sic flagrantiam ipsam Solis calere, pronuntiavit Appulejus, Metamorph. IV. non alio genere vellus colorem infici Optatus Afer, libro IV. contrà Parmenianum. Sic Flere querelas dixit Boethius, lib. II. carmine II. de Consol. Philosophiæ.

si fundat opes
Pleno copia cornu,
Humanum miseras non ideò genus
Cessit flere querelas.

Natare aquam, Manilius, libro III. cum natura.

Ordinibus certis sociaret corpus in unum
Aeraq; & terras, flammamq;, undamque natantem.

Sic navigare, idem doctissimus scriptor, dixit, libro V.

circumsonat æquor
Dentibus, inq; ipso rapidum mare navigat ore.

Sic absentiam reduci eruditissimus Tertullianus, de Resurrectione Carnis, cap. XII. *reducuntur & siderum absentia, quas temporalis distinctio exemerat.* Sic colorum tinctores Julio Firmico, qui non colores, sed iis tinguut lanas, lib. II. Mathes. *Si Luna in Veneris signis constituta feratur ad Martem, ista conjunctio faciet linteones, aut tabernarios, aut colorum tinctores.* Sic limam expolire Sidonius & Capella dixere, ut ad illum notat doctissimus Savaronius, lib. II. Epist. X. Sic rumpere hiatum Petronius Arbiter, cum tellus hiatu rumpatur, Specimine Belli Civilis.

dextra conjungere dextram
Conatus, rupto tellurem solvit hiatu.

Famem se vastare Petrus Chrysologus, Sermone. CIII. Uri dolorem, Seneca, Hercule Oetæo.

forsitan pœnas petet
Irata Iuno, totus uretur dolor.

Quod cave culpes cum doctissimo Heinsio, est enim eruditius dictum, quam sonare vulgo auditur. Sic famem pascere doctè dixit Eucherius Parænetico ad Valerianum, cum utiq; illam fugari pasta anima, scitum sit: *Scriptura*, inquit, *dum intrinsecus radiat, pretiosissima quæq; gemma in profundum fulgorem considerantium demittit oculos: Hoc tu caligantem mentis aciem, nequaquam refugus, insuesce: hoc interno ac salubri cibo disce anima famem pascere. Imber* est irrigatio quælibet densior, minor infusione, ut apud Palladium, nobis notatum, libro XXXIX. Adversariorum, capite VIII.

103. MORSU NUMEROSI DENTIS EBURNO.] Pectine eburno dicit depexam à puella comam Deæ. Fiebant pectines olim & è buxo, uti nunc quoque, Martialis, Apophoretis, ubi Pecten calvum alloquitur.

Quid faciet nullos hic inuentura capillos
Multifido, buxus, quæ tibi dente datur?

105. ARBOS.] Rotulas & spiras comatum. Idem Martialis.

Unus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incertâ non benefixus acu.

Unde paret eos orbes acubus suffixos singulis sustinuisse sese.

107. PLUS.] Magis, amplius. Papinius.

summis
Cur plus ardua casibus patetis?

Verum autem & testatum scriptoribus errorem illum comæ muliebris, non undiquaque exactæ compositæ, decentiorem haberi, ipsa accuratissima diligentia.

108. SPECULI NEC VULTUS EGEBAT.] *Quia tota erat domus crystallina.* Hæc est glos-

est glossa in uno scriptorum exemplarium. Ad voluptatem adspectu quærendam tale fuit conclave paratum Tiberio, crudelissimo, & turpissimo principi: Item Horatio Poetæ, ut auctor in vita Suetonius.

109. ET RAPITUR QUODCUNQUE VIDET.] Non inepta lectio. Tamen veriorem existimo *quocunq; vides* cum non de alijs quibuslibet rebus, sed de solo vultu Veneris sermo fit, qui Chrystallinis aut gemmeis specularibus rapitur quoque sese collustrare insistit. Melius intelligas, quam eloquare dicti hujus acumen & elegantiam. Legisse ita & Julium Scaligerum notat Stephanus Claverius, sed ita ut ipse parum clarè indicet sibi intellectam sententiam. Clarissimè autem eamdem lectionem agnoscit Noster Liber, ut & Aldi Editio; Belgicorum, Cujacianorum, Camertis, & Bentini Editionum, cum Castigatione Ios. Scaliger hic connivet diligentia.

109. SINGULA.] Ornamenta comarum: Vt unum de tribus peccasse notatur verbis Martialis, suprà adscriptis.

110. PROBAT.] Exigit ad speculum. Explorare vocat Ausonius, Mosella.

Sic ubi compositos ostentatura capillos
Candentem latè speculi explorantis honorem.
Quam primum cara nutrix admouit alumna.
Læta ignorato fruitur virguncula Ludo,
Germanæque putat formam spectare Puella.

111. AMBROSIO SINU.] Fragrante immortalitatis suavitatem. Virgilius.

Ambrosiæq; coma diuinum vertice odorem.
Spiravere.

112. QVID TANTVM GAVISVS.] Melior fieri potest, ut videatur Ordo esse in Libro Nostro. Quid gavisus, ait, tantum?

114. SIDONIAS.] Cum Europam rapuit, notæ fabellæ.

115. PASTORALIA LUNAM.] In quæ antra amans Endymionem Luna cœlò descendisse perhibetur. Eum hominem principem Lunæ sidus observasse, & rationes ejus docuisse, quibus ipse addiscendis XXX annos insumserat, obq; eam caussam pro Lunæ amasio habitum fabulisq; proclamatum prodit vetus scriptor Mnaseas, cujus traditum tradidit nobis qui Germanici Aratæas Prognostica interpretatus est. Is scriptor ea pagina, qua hæc tradit, Prudentij testimonio, nomine licet tacito, utitur, unde alium, aut interpolatum, ab eo nobis esse quem Germanici ipsius nomine, etiam Scholiasten, citat Lactantius, concludi potest.

118. LÆTARE PARENS.] Expressit in Ruritij Epithalamio hæc omnia Sidonius.

fulsit ut ille
Forte dies, matrem celeri petit ille volatu,
Cujus fax, arcus, coritus, pendebat; at ille
Cernuus, & læva pendens in margine palma,
Libratos per inane pedes adverberat alis.
Oscula sic matris carpens, somnoque refusa
Semisopora leui scalpebat lumina pennâ,
Tum prior his alacer cœpit: noua gaudia porto,
Felicis præda, genitrix: calet ille superbus
Ruritius nostris facibus, dulcique veneno
Tactus, votiuum suspirat corde dolorem.

120. DUCEM.] Stiliconem, qui hoc nomine censetur à multis Historiographis & Chronologis.

120. CUSPIDE] Hasta, seu Sceptro. Etsi enim Stiliconem numquam Regem, Vxorem ejus tamen Reginam aliquoties appellat Claudianus noster. Idq; ideo quia adoptatam

tam videri vult à Theodosio, ut clarè testatur in Laudibus ejus.

Sublimis adoptat
Te patruus.

Veteres verò Reges hastis vice Sceptrorum utebantur, quod eruditissimus Scriptor alludit. Euripides. Hippolyto Coronifero.

ἢ μήτ' Ἀθήνας τὰς θεοδμήτους μόλης
μήτ' εἰσόρης γῆς, ἧς ἐμὸν κρατεῖ δόρυ.

Hoc est imperio meo parentes terras. Idem prologo Hecubæ.

Ὃς τὴν ἀρίστην χερσονησίαν πλάκα,
σπείρει, φίλιππον λαὸν εὐθύνων
δορί.

Nec ab alia ratione apud Sextum Pompejum legitur, in voce Cælibaris, Hastam summam esse armorum & Imperij. Justinus ex Trogi libro XLIII. *Per ea adhuc tempora Reges hastas pro diademate habebant, quas Græci σκῆπτρα dixere. Nam & origine rerum pro Diis immortalibus veteres hastas coluere.* Eodem respexit noster & libro I I. de Raptu Proserpinæ, ubi Minervam hoc versu circumloquitur.

Et Pandionias quæ cuspide temperat arces.

Sic ultimis etiam, immo jam ferè nullis, quo ad rem quidem Romanam, temporibus, lancea erat inter Regalia decora & signa Imperij. Orbertus in vita Henrici Quarti. *Statim misso legato patri mandauit, ut si vitam seruare vellet, absq; mora sibi Crucem, coronam, & Lanceam, cæteraq; regalia transmitteret.* Et ipsemet Henricus IV. Epistola ad Filium. *Antè captiuitatem abstulisti nobis Episcopatus, & quicquid de honore regni potuisti, & prædia nostra. & ipsam familiam, in captiuitate verò quicquid residuum erat, & lanceam & Crucem, & omnia regalia insignia vi, & timore mortis.* Barbaris autem tanta hastę veneratio, ut subigere se provinciasiis, velut primis armorum, dicant. Chaganus Rex Avarorum apud Theophylactum Simocattam, lib. VII. cap. X. Histor. Maurit.

Ἡ ὑμῖν, ὦ Ῥωμαῖοι, ἢ τῇ γῇ ἐμῇ ἢ περιεχτιγρῷ ξ πέμπειν (?) πόδας ἐκτείνετε, ξένος ὁ Ἴστρος ὑμῖν, τὸ ῥεῖθρον τούτου πολέμιοι. ὅπλοις ἐκτησάμεθα τοῦτον. τῷ δόρατι τοῦτον ἐδουλωσάμεθα.

Et hasta tradita signum erat Imperij concessi, Paullus Warnefridus, libro VI. Longobard. Hist. cap. LV. *Hildeprandum in Regnum levaverunt; cui cum contum sicut moris est, traderent, in ejus conti summitate cuculus auis insedit.* Vide eo loco eruditissimi Lindebrogij Animadversiones. Hasta est cum universum bellum designet etiam. Scholiastes Anthologiæ ad Epigramma Albiani εἰς Λεοντῆς.

Κύκλος ἢ λάγος δίο θέαλοι ἐγχεσιμωροι,
Κύκλος δ' ἣν τούτων ἐγχεσιμωρότερος.

Ita scribēdum eo Albiani loco, non ἐκ τούτων quod nihili est. Verba autem Scholiastæ sunt.

παίζει εἰς τὸ ἐγχεσίμωρος. ἐνταῦθα γὰρ αὐτὸν πεφυκότα εἰς τὸ δόρυ σημαίνει. ἀλλὰ τὸν μωρὸν ἁπλῶς, ἢ ἀνόητον ἐν τῷ δόρατι, τουτέστιν ἐν τῷ πολέμῳ, ἢ ῥιψοκινδύνως ἑαυτὸν εἰς πᾶν ἐμβάλλοντα.

120. GALLOS ITALIAMQUE.] Præfectus erat Tutelæ Occidentis Stilico, sed Italiam & Galliam nominavit præ cæteris provinciis ejus Claudianus, quoniam crebrius & atrocius vexatæ à barbaris: unde assertarum major Stiliconi gloria.

122. VOTIS.] Nuptijs. Notamus alibi.

124. PEPLUMQUE.] Vide Pollucem, lib. VII. cap. XIII.

125. BLANDO SPIRANTEM NUMINE.] Calentem nimirum adhuc de cinctu Veneris. Martialis.

Collo necte, puer, meros amores,
Ceston de Veneris sinu calentem.

Cætera de cesto. Omnia sunt vulgata, nihil dixisse recens est. Vise tamen ad ea quę speciatim notat eruditissimus Rigaltius, Notis ad Onosandri Strategicum, ubi Ronsardum, & alios Rythmorum recentes Poetas sapere hac in re scitè docet.

125. IMPULSOS FLUVIIS.] Torrentes dicit, quos immanissimis Naturæ universæ negotijs solentes accensent Poetæ.

127. IRATAQUE FLUMINA.] Inscita lectio, cum jam de fluminibus, & quidem iratissimis, locutus fuerit. Futilitatem hanc servant omnes scripti, Editiq; melioris notæ, Codices: At Philippus Rubenius *fulmina* scribendum vidit, & indicavit Electorū Commentarijs, cui subscribimus. *Solvere* est in mollitiem, placiditatem, voluptatem, transdere. Quod illustramus alibi.

129. ECQUIS ERIT, PUERI.] Vera hæc scriptura, asserta Claverio & Scaligero, ineptè cæteri *Heus quis* Quod soni est mirificè ingrati. In Nostro libro vestigia sunt veritatis. *Hec quis.* *Ipsam habent & duo* Belgæ.

129. RAPIDUM TRITONA.] Ut rapido cursu adsit, quoniam tantæ rei pondus & expeditio moram nullam fert. Rapitur, qui currit summo impetu. Papinius, Silvarum prima

nec tardo raptus propè flumina cursu
Fumat, & ingenti propellit Strymona flatu.

130. TRITONA.] Tritones peculiares, & jurati velut, vectores Veneris, quibus scilicet bona illa sua credere possit, nec metuere ne ob amorem eorum, oriundum de formæ venustate, aliquid ipsa illis damni conscisceret. Lucianus, Dialogis Marinis.

ἐπὶ πᾶσι δὲ τὴν Ἀφροδίτην δύο τρίτωνες ἔφερον, ἐπὶ κόγχης κατακειμένην.

Appulejus Miles. IV.

133. CONCHA.] Buccina Tritonibus domestica. Ovidius Metamorph. I.

Cæruleum Tritona vocat, & conchaque sonaci
Inspirare jubet.

Ita habent nonnulli melioris Notæ Codices. Vulgò *sonanti*. Et ad verbum velut Appulejus, lib. IV. *jam passim maria persultantes Tritonum caterva, hic concha sonaci leniter buccinans, ille serico tegmine flagrantia Solis obsistit inimici, alius sub oculis dominæ speculum prægerit, currus bijuges alii subnatant, Talis ad Oceanum pergentem Venerem comitatur exercitus.* Moschus, Europa.

τὴν δ' ἀμφὶ μιν ἠγερέθοντο
Τρίτωνες, πόντοιο βαθύῤῥοοι αὐλητῆρες,
Κόχλοισιν ταναοῖς γάμιον μέλος ἠπύοντες.

Romæ se vidisse statuam talis Tritonis, concham inspirantis affabrè factam, scribit, sollers & eruditus proavorum memoria scriptor Mariangelus Accursius, Diatribis. Atque ejus viri nomen nos amare, præter quidem merita in rem litterariam non pœnitenda, jubet nos etiam sancta memoria majorum nostrorum, quorum uni proavo videlicet nostro, cum eo arcta fuisse amicitia, ex mutuis litteris amborum, nobis domi conservandis, apparet.

133. CIRCUMSONAT.] Ita libri pleriq; scripti omnes. At Vnus de Belgicis, & Noster *circumtonat.* Quomodo & Camers & Bentinus ediderunt, socio sententiæ Aldo. Et sanè aliquid Tritone & Poeta dignius hæc lectio nobis inferre videtur.

135. ÆGEAS SEU FRANGIT AQUAS.] Aliquot scripti Belgici *Ogygias*, quibus consentiunt à Schotto inspecti, prodente ipso, Observat. lib. II. cap. LV. quod à glaucomate librariorum est, cæteris, cum Nostro, Codicibus benè refragrantibus.

138. CARPATHIIS.] Lutatius Placidus, ad Papinium, Theb. prima. *Mare Carpathium est Aegyptium. Nam Carpathus insula est inter Aegyptum & Rhodum.* Commentator Horatij,

ratij, libro I. Od. XXXV. *Carpathium mare inter Aegyptum & Rhodum, dictum à Carpatho insula.* Uterque ex Servio.

138. OBLUCTANTEM.] Detrectantem concubitum. Uti infrà.

139. FERUM.] Tritonem. Ferus equum sonat Petronio, Virgilio, Ovidio, Prudentio, Phædro, Nonio Litteratori. Triton autem celebris marina vectura.

141. SESEQUE SEQUENTI.] Unus librorum Cujacii *seseque petenti.* Quod ille maluit. At benè contrà Claverius, pro quo sunt in universum omnes scripti, & melioribus litteris Editi Codices.

142. FURTA.] Clandestini Amores. Illustramus alibi.

142. VADIS.] Vadum Poetis quivis locus æquoris aut fluminis, Silius Italicus, libro II. Punicorum.

> *Cæruleo provecta vado jam Dardana puppis.*

Sic omnes alij. Phædro vero etiam placuit, citrà omnem exceptionem ævi Tiberiani scriptori, vadum agnoscere in puteo, Fabula. LXVI.

> *tum vulpicula*
> *Evasit puteo, nixa celsis cornibus,*
> *Hircumq; clauso liquit hærentem vado.*

Cujus, ut & aliorum talium gratia, quibus non servat usum summorum ejus ætatis auctorum, eum velle damnare seculo suo, & in barbariem transdere, sanè nobis integrum non erit, ubi considerabimus hominem Thracem, diu servum, non paullo debuisse inconsultius loqui, quam illos magnates, innutritos Atticis, & Educatos in Romani sermonis delicijs; quarum non sine labore utrarumque summam sub magistris indepti utique sunt, non hauserunt ex communi sermone loquentium. Illis cum caruerit, hunc autem secutus sit, cum alijs talibus, ingeniosus ille & oppidò quam urbanus *alter Publius*, quis habebit mirum, aliter eum scribere, jocos suos, quam illi Romuli Nepotes commententur suas serias utroq; stilo dissertationes? Exempla si vis: eccum Vitruvium, eum compona de Augustæo ævo alicui, videbis tantam differitatem, ut si aliundè non constaret, ejurares sacramento ingenti tempora. Sic Tiberij ętatem sibi committe, Valerio Maximo Corn. Celsum, aut talem aliquem, quid censebis distare seculum? Sic composito & collecto calculo non paullo prudentius judicabis de ætatibus auctorum, quam ubi solum supercilium tuum, & libertatem quidvis scribendi, tua inani tibi de te opinione conceptam, secutus, volueris inaudita proferendo magnum te facere, ut à solidè doctis, & accuratè judicantibus, risu excipiatis.

146. SEMIFER.] Sanè adsentiendum existimo doctissimo Jano Dusæ, Latino usu exturbanti hanc vocem, & *SEMIVIR* ubique scribendum asseveranti Rationum saties à nobis alibi & producta est, & porrò etiam fortè producetur

146. UNDOSI.] Noster liber. *humosi.* Quod non capio.

147. HISPIDA TENDEBAT.] Idem Codex *tendebant.* Quomodo autem Pedes bisulcos adscribit Tritoni, qui piscis & inferiore corporis parte? an hoc de veteri mostello novum est portentum? Sed inconsideratius quærit hoc vetus Scholium, cum addat Poeta Tritonem priores pedes sub ipso ventre equinos habere, desinere de cætero in pristin. Icones tamen veteres non tales pedes his prodigijs adscribunt, sed branchias quasdam, crurum similitudinem habentes, quales duas proponit in frontispicio Diatribæ in Ausonium suæ, suprà nobis laudatus, Mariangelus noster Accursius. Quæ tota, superior quidem, vetus mythologica pictura ad Claudiani nostri Poesin pertinet.

150. RETRO SINUATUR IN ARCUM BELLUA.] Sententia est. Triton posteriorem corporis sui partem, quæ prorsus belluina, & piscina est, curvat in arcum, ut quasi sub camera, arcuatâve aliqua porticu Venus inveharur, ne Solem rapidum scilicet in tranquillo præsertim mari, sentiat. Sic umbramina

quærit eadem & apud Appulejum, libro IV. *Tritonum caterua, hic concha sonaci leniter buccinat, ille serico tegmine flagrantia solis obsistit inimici, &c.*

151. PURPUREIS MOLLITA TORIS.] Pulvinaribus, aut veste stragula, qualibus tori sterni consueverunt. Quæ utiq; vera lectio est, cum *rosis* iterationem mox patiatur: quæ tamen lectio est in Nostro, Libris Mariangelo, & alijs collatis. Maneo eam quam adscripsi, & habent Cujaciani, Bentini, Aldiq; libri. Camers hactenus ijsdem assentitur, ut margini suo alleverit alios libros *comis*, præferre. Ex qua variatione agnoscitur ignorantiam librariorum τὸ *toris* commutasse, ut eruditius dictum, quam quod ipsi de trivio caperent. Tori autem, Poetica dictione, significant stratis toris similia loca, Noster alibi, *surguntque toris majoribus herba.* Quod notavit etiam Claverius. Cætera exempla obvia. Rosæ autem neq; ipsæ hic ineptæ sunt, Nam in Epithalamio Palladij

roseiq; cubilia surgunt Floribus

de ejusdem Veneris thalamo dixit.

153. ANTRO.] ποιητικῶς, à similitudine Antri. Mirum cur Scaliger doctam hanc lectionem mutaverit, in illud *arcu* quod suprà paullo legimus. Absentiunt illi, exceptis duobus, omne vulgus cæterum librorum de Belgio; Camertis, Bentini, Delrij, Aldi, Noster Codex: & omnes meliores Editi.

153. DELIBANT ÆQUORA PLANTÆ.] Qualis alioquin gressus Veneris super æquora. Appulejus, lib. IV. *Sic effata Venus osculis hiantibus filium diu ac pressule suauiata, proximas oras refluí littoris petit, plantisq; roseis vibrantium fluctuum summum rorem calcauit.* Et ita Amores etiam. Lucianus Dialogo Zephyri & Noti.

ἔρωτες δὲ παραπετόμενοι μικρὸν ὑπὲρ τὴν θάλατταν, ὡς ἐνίοτε ἄκροις τοῖς ποσὶν ἐπιψαύειν τοῦ ὕδατος.

155. TRANQUILLUMQUE CHORIS QUATITUR MARE.] Nota versum sono exprimentem verborum tranquillam & pacificam quandam succussationem.

157. SERTA PER OMNES NEPTUNI DISPERSA DOMOS.] Lucianus.

τρίτωνες ἔφερον ἐπὶ κόγχης κατακειμένην, ἡ δὲ ἄνθη παντοῖα ἐπιπάττουσιν.

In eadem tali pompa, Veneris pontigradæ. Moris alioquin adventu illustrium virorum flores spargere. Sic honoris sui gratia Phidippides apud Aristophanem, convicijs petitus, Nubibus. Cum Strepsiades dixerat ὦ λαικάστ᾽ εὐχέτα, Regerit ille πάττε πολλοῖς τοῖς ῥόδοις. Stesichorus, apud Athenæū. πολλὰ μὲν κυδώνια μᾶλα ποτερρίπτουν ποτὶ δίφρον ἄνακτι, πολλὰ δὲ μύρρινα φύλλα, καὶ ῥοδίνους στεφάνους.

Adeo ut in Historijs legamus nonnullos tam crebris floribus perfusos, ut eorum copia & pondere expirarint. Tota triclinia & conclavia, immo totas domus Cleopatram stravisse Rosis, scribit Athenæus, totas vias floribus Alexandrum, Curtius. Sed hæc aliorum sunt operæ.

158. FRÆNATQUE ROSIS.] Sertis in vincula factis ex Rosis. Sidonius imitator.

Pone subit turmis flagrantibus agmen Amorum,
Hic cohibet Delfina rosis, viridisque juuenco
Hic vectus, spretis pendet per cornua frænis.

Appulejus, de eadem re: *Adsunt Nerei filiæ Chorum canentes, & Portunus cærulis barbis hispidus, & piscoso sinu grauis Salacia, auriga parvulus Delfini Palæmon, jam passim maria persultantes Tritones &c.*

159. ALTERNIS VIOLIS.] Melius Noster, cum duobus de grege Belgicorum *Alternas violas* Quomodo ediderunt etiam Camers & Aldus.

162. AUDITO RUMORE.] Placet hæc lectio, quamlibet Scaliger contra *Tritone* ex nonnullis libris receperit. Nos verò putamus

mus, & sæpius fingendum auditum Tritonem, ut non illico Nympharum omnis chorus excitus fuerit. Hoc vero rumore audito merito eum super æquoris campos sese extulisse.

126. TARTESIA TIGRIS.] Monstra maris similitudinem aliquam habentia tigridum. Non obviæ alioquin de facili marinæ hæ tigres.

163. RVPTVRVS] Veram hanc scripturam adseruerunt doctissimi viri. Loquitur de pisce arieti bellicæ machinæ simili. Sed nec altera lectio inepta *rapturus* cum marinæ hujus belluæ tantam vim esse, ut, concitatis tempestatibus, integra navigia rapiat, scribat Aelianus Histor Animal. lib. XV. cap. II.

164. CÆRVLEÆ SVSPENSA LEÆNÆ. [Omnes nostri libri *carulea Leana* habent Vulgatæ lectioni adsunt Scaliger, Cujaciani libri, Clavetius. & aliæ Editiones. Nostræ etiam Cameis & Aldus.

167. RARVM.] Pretiosum. τὸ γὰρ σπάνιον τίμιον, PLatonis est. Hieronymus in Vigilantium: *vehementius appetitur quicquid est rarius.* Seneca I. Benefic. *quod voles gratum esse, rarum effice.* Appuleius, Deo Socratis, &c.

167. GRAVIBVS BACCIS.] Margaritis. Avianus, Fabulis.

Protenus è rubris conchas proferret arenis,
Queis pretium nitido cortice bacca daret.

De earum captu vide Ludovicum Vartomanum Romanum, libro III. Suavium peregrinationum, cap. II.

168. INTEXTVM.] Vitiata hic vulgo est interpunctio, in omnibus fere Editis, quam recte correctam Scaligero laudamus,

170. DOTO.] Bene Delrius, qui hoc nomen Parcarum male ominato alteri substituit, & secuti sunt ex Cujacianis scriptis Claverius & Scaliger, Cameitis quidam l. bri Clote: quo pacto disertim & Noster. Aldus Lotho. Belgæ omnes cum vulgo.

170. VIMEN ERAT DVM STAGNA SVBIT.] Ovidius de eodem Coralio.

Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

Sextus Philosophus, Pyrrhonic. Hypotypos. lib. I. cap. V. *ovum in ave quidem molle, in aere autem durum. Lyncurium, in Lynce quidem humidum, in aere autem durum. Coralium, in mari quidem molle, in aere autem durum.* Vide Ovidium, libro XV.

172. NVDÆ VENEREM CINXERE CATERVÆ.] Aliquanto melius mihi scripti duo Belgici, Camertisque libri *nuda Venerem cinxere caterva.* Jam enim enumeravit qui quæque id fecerint. Alii Manuscripti libri nuda corona quod sit picturatius quoque.

176. NOSTRO NVPTA JOVI.] Neptuno, qui secundus & pelagi Juppiter. Papinius Achilleide Prima.

dextramque secundi
Quod superest, complexa Iovi

180. ACHIVOS.] Ad ruinas Achaiæ, Lege Zosimum.

183. SVBLIME VOLANS.] Figura per Eclogam Adverbiorum. Vide Julium Rufinianum fine libelli de figuris Lexeos.

183. AD MOENIA GALLIS CONDITA.] Vide in hanc rem Livium, lib. V. & Gaudentii Merulæ, non indocti hominis de Antiquitatibus Galliæ Cisalpinæ, l. I. cap. IV. & quæ notavit Claudius Minos in Commentariis ad disertissima Andreæ Alciati Emblemata. Vt eos taceam qui majoribus operibus ex professo hæc tractaverunt.

185. LANIGERI SVIS.] Vera utique hæc scriptura, fundamentis enim locandis effossa tellure, cum Mediolanum conderetur, Lanatæ suis cadaver inventum est. Sidonius, lib. VIII. Epist V. XII.

Rura paludicola temnis populosa Ravenna,
Et qua lanigero de sue nomen habent.

Qui quidem ipsis Claudiani verbis solens eadem re utitur. Gunterus Ligurini Libro Secundo.

Quam Mediolanum Ligus incola nominat urbem,
Sive quod in media, quadam tellure, medulla
Omnibus ingenuis acerrima rebus abundet,
Seu quod ab invento trahat ista vocabula porco,
Lanea qui medio portabat vellera Tergo.

Isidorus, Originum, l. XV. c. I. *Galli Mediolanum, atq; alias urbes condiderunt, Vocatū a. Mediolanum ab eo quod ibi sus in medio lanea per hibetur inventa.* Exscripsit ea totidem verbis Papias in Glossario. Princeps autem hanc lectionē indagavit Joannes Baptista Pius Scholiis ad Sidon. quam ex Cuiacianis libris (modo satis solito acumine inspectis, cum cæteri omnes vulgato errori assentiantur) confirmavit Stephanus Claverius. Nec caussam forte habebat Martinus Delrius cur sibi felicitatem hanc vindicaret; sed potest facile eadem res duobus itidem incidere, ut exempla sunt aliarum obvia. Tu, si lubet plures rei notatores inspicere, videas Vinetum ad Ausonium, pag. CCI. Editionis Burdegalensis, Savaronium ad Sidon. Schottum Observation. l. II. c. LV. Forcatulum Galliæ libro III. Scipionem Dupleixium lib. III. Memor. Gallicar cap. II. Ambrosium suæ correctionis auctorem producit Baptista Pius. Aula autem, sive Familia Theodosii bonum temporis spatiū Mediolani fuisse nota est, ubi & is princeps obiit. Ausonius ita laudat ut patum à vicina etiam Roma premi asseveret, Claris Vrbibus.

OSTENTANTIA.] Loco insignium: Quæ hodie quivis de plebe fere sibi peculiaria habet & sumit, olim magni, nec omnes quoque, Heroes, suis præmium & monumentum virtutibus præferebant. Ita Vrbes etiam pleræque veteres sua habebant indicia domestica ingenuitatis avitæ aut domesticorum decorum. Nota Atheniensium & Romanorum, ne ad alias nunc vrbes secedamus. Virorum vero Græcis fuisse clarum ex Aristomenis Messenii, Græcorum fortissimi historia cujus insignia recenset. Pausanias libro IV. Videre possis & quæ ex Poetis notat Josephus Castalio, Variarum Lectionum Collectaneis, Ex aliis scriptoribus Andreas Alciatus παρέργων lib. V. cap. XIII.

185. SPISSATA RECEDVNT NVBILA.] Etiam ubi spissata erant, de tali gratia adventus Veneris Lucretius. Ovidius, Nonnus, & Poetarum nemo non. In Nostro & aliis libris, est *pulsata.*

186. PVRIS AQUILONIBVS.] Purificis. Vt Albus Notus Horatio.

Albus ut obscuro detersit nubila cælo
Sæpè Notus

187. IGNORAT DICERE.] Est figura inversorum aut transpositorum verborum: Tantundem est enim ac si dixisset, miles sese ignorare dicit, quales translationes non infrequentes scriptoribus priscis. Tertullianus, vitiosissimo carmine in Marcionem. Libro. I. de hominibus à Satana seductis.

Terribilis Magica refugarum Audacia ductos
Confictam molem, mirantes spernere vitam,
Impulit in præceps

Cui sermoni inserta vocula *in* demet omnem difficultatem. Scribe:

Terribilis Magicis, Refugarum Audacia ductos
Confictam in molem, mirantes spernere vitam,
Impulit in præceps.

Refugæ sunt Diaboli, quos sollemni convicio ita vocat scriptor obscuritatis quidam genialis affectator. Mirantes spernere est spernentes mirari vitam, hoc est agnoscere, venerari, & colere gratiam divinorum meritorum, in quibus vera vita est. Sic apud Ovidium Medea

dea, cum dicere vellet orbem se terrarum pro Jasone nihili æstimaturam, libenterque pro eo totum mutaturam, ita loquitur.

Quemque ego cum rebus, quas totus possidet Orbis
Æsoniden, mutare velim

Nulla erit commoda sententia, nisi penitus contrariantem capias, quæ scilic. ea est, quam modo diximus. Locus est Metamorphosi VII. Eodem moneor interdicto Valentis Acidalij, popularis mei, juvenis acuto ingenio, intercedere locutionis illius *mutare quid cum aliquo*, Latio prorsus expulsæ. Periculosæ utplurimum sunt pleræque tales deportationes, hæc vero, prorsus vitio facta est, cum vel hic Ovidii locus vim fieri vetet. Et Sallustius, qui in Iugurtha *Albini milites pecora & mancipia mutasse cum vino advectitio* signatè scripsit, & PLautus, prologo Captivarum.

Si quem reperire posset cum quo mutet suum
Captivum

188. MAVORTIA SIGNA RUBESCUNT FLORIBUS.] Prodigio, ait, quopiam contestante Veneris adventum, signa militaria omen lætitiæ dedisse, & sponte sua, floribus ex se natis, vestita, Nuptialem Principum Festivitatem, Deæ geniali applausu, contestatam esse. Non igitur debebat hoc exemplo uti vir Clarissimus, Iustus Lipsius, ad declarandum morem militibus usitatum lætis & succedentibus rebus signa militaria comendi omnis generis floribus. Namque hic aliud negotium non vertitur, quam ubi Lucretius ait adventu, sive initu, Veneris, terram sponte sua floribus convestiri, id quod & in Fastis Ovidium non insimiliter extulisse, memoria habeo. Idem Naso eodem prodigio Bacchici numinis præsentiam repræsentare voluit, libro IV. Metamorph.

Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, & adunco tibia cornu
Tremulaque æra sonant, & olent myrrhaque Crocique:
Resque fide major, cœpere virescere tela,
Inque hedera faciem pendens frondescere vestis,
Pars abit in viteis, & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur, de stamine pampinus exit.

Quomodo de eodem & Silius Italicus, libro VII. Punicorum. Talia autem florentium sponte rerum omina pro felicissimis habebantur, Apollin. Sidonius, Panegyrico Anthemii.

sub imagine frondis
Dextra per arentem florebant Omina virgam.

Et noster subita roseta his iisdem nuptiis Honorii Alpibus producenda autumat, in Epithalamio, sive Fescenninis, ut subitas hic frondes in hastis.

Ligures favete campi,
Veneti favete montes
Subitisque se rosetis
Vestiat Alpinus Apex.

Idemq; Consulatu Manlii floribus risisse Musicos amnes autumat.

Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, & docti riserunt Floribus amnes.

Simile prodigium Barbaro ævo in Historia fabulosa Turpino adscripta Lib. I. cap. VIII. Vbi Christianorum proxima, acie interficiendorum Hastæ per noctem florent.

Errant igitur viri docti Justum Lipsium secuti in illa altera loci hujus interpretatione, velut de manu adscitis ornamentis signorum loqueretur noster hoc loco. Sunt autem nominatim notandi Stevvechius Commentario ad Ve-

ad Vegerium libro II. cap. VI Joan. Antonius Valtrinus de Militia Romana, lib. III. cap. IX. Martinus de Roa Singulat. lib. II. cap. XI. &c. Quibus erratiunculam hanc eo promtius ignoscimus, quod Justum Lipsium bis ita cepisse hunc locum animadverti, Commentario videlicet ad Tacitum, Annal. I. & Libro Quarto de Militia Romana, cap. V. Signa autem militaria rebus lætis alioquin corona, rates obvia: Notari vero potest, & pila militaria hoc genere culta. Martialis lib. VII. ep. IV.

Publica victrices testantur gaudia cartæ.
Martia Laurigera cuspide pila virent.

Papinius, Silvarum V.

Omnia jam latas pila attollentia frondes.

Veritatem sententiæ in Claudiano manifestam facere vel sola illa verba possunt *animandi & subitis*, quibus nihil negotii est cum adscititio ornatu, sed loquuntur naturalem omnino, aut divinum certe potius. Qualibus capiendis aures Poeticas adferre oporteat, qui velit legimum censorem agere, quæ quidem quam omnino paucis dentur, usus tot absurditatum in aliis, clare docet.

192. IGNEVS HORROR THORACVM.] Lucem quampiam timendam à se fulgurans & vomens. Virgilius, lib. X.

Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma
Funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes.

Adulatur autèm Stiliconem, velut in perpetuis armis pro Republica excubantem; quod sane & fecit vir suæ ætatis primarius.

194. STENT.] Me moveantur, quod fit in perpetua Expeditione.

195. FAS SIT CASTRA MEIS.] Fescenninis.

Cessent litui, sævumque procul
Martem felix tæda releget.

169. TIBIA.] Nuptialis Musica. Appulejus in pompa Nuptiali & omni apparatu libro VI. *Nec mora, cum cœna nuptialis adfluens exhibetur: accumbebat summum torum maritus, Psychem sponsam gremio suo complexus: sic & cum sua Iunone Iuppiter, & per ordinem deinde toti Dei. Tunc poculum nectaris, quod vinum Deorum est, Iovi quidem suus pocillator ille Rusticus puer, cæteris vero Liber ministrabat: Vulcanus cœnam coquebat. Horæ rosis & cæteris floribus purpurabant omnia: Gratiæ spargebant balsama: Musæ voce canora personabant: Apollo cantavit ad citharam, Venus suavi Musica suppari gressu formosa saltavit, scena ibi sic concinnata, ut Musæ quidem Chorum canerent, tibias inflaret Satyrus, & Paniscus ad fistulam diceret. Sic ecce Psyche convenit in manum Cupidinis.* Alia apud Plautum, Terentium, Capellam, Nonnum, Lucianum, & alios exempla passim obvia.

197. LYRÆ.] Nuptiis & hanc adhibitam, plena omnia. Cytharam habes apud Polyænum, Strategem. lib. IV. cap. VI. in Historiis Antigoni.

197. FESTVMQVE.] Libri alii *faustumque*. Ego potiorem habeo vulgatam scripturam.

198. SPIRENT.] Ad Copiam vini alludit. Crateres autem ingentia vasa erant, in medium statuta, unde hauriebatur minoribus vasis vinum, convivis propinandum. Tres autem Crateres statui solebant, Primus Jovis Olympii, & Olympiorum Deorum, Secundus Heroum, Tertius, Jovis Salvatoris Perfecti, Vide Pollucem, libro Sexto, capite Secundo. & Scholiastes Homeri & Virgilii.

200. POTESTAS.] Summa illa Majestas, quæ absoluta velut potestas est, volendo potens ardua quæque, unde & Potestas absolute appellatur, Petrus Chrysologus: *quantum secretum sit cubiculi regalis, quali reverentia, quo tremore locus habeatur, ubi ipsa Principis requiescit potestas imperialis Aula manifestius docetur insignibus.* Sic Oppianus Antoninum γαίης ὕπατον κράτος, appellat. Augustinus Confessionum lib. VI. cap. III. *Ipsum Ambrosium*

brosium felicem quendam hominem secundum seculum opinabar, quem sic tantæ potestates honorarent. Hoc est summi Magistratus. Valerianus Cimelenensis, Sermone I. *Apostolus cum docet serviendum seculi Legibus, admonet necessario hominem futuris cavere temporibus. Si vis, inquit non timere potestatem, quod bonum est fac.* Hoc est magistratum vindicantem imperio maleficia. Hinc Petronius Fortunam rerum humanarum & divinarum Potestatem vocavit. Carmine de Bello Civili.

Rerum humanarum divinarumque potestas,
Fors, cui nulla placet nimirum secura potestas.

Sic in Limitū Agrariorum jure Potestas summā auctoritatem & Imperiū denotat. Front. *Ne id aliquando sequamini, quod major potestas limitum recturarumve non confirmat.* Sic Potestates cœlestes pro superis Sacræ Litteræ, & eruditissimus Arnobius non semel dixerunt. Alia ex Paschasio Ratperto, Liutprando, Juvenco lib. IV. Optato Afro, libro III. Salviano, lib. VII. & aliis, notamus Alibi. Sic Potentiam, pro ipso Imperio, absolute dixerunt Latini scriptores. Aur. Victor de Cæsaribus, Caracalla. *Aegypti sacra per eum deportata Romam, atq; aucta urbs magno accessu Viæ novæ, & ad lavandum absoluta opera pulcri cultus. Quibus cum confectis Syriam circumgrederetur, anno potentiæ Sexto, moritur.*

201. CONFUNDANT TURBÆ PROCERES.] Licentia Nuptiali. Papinius Epithalamio Violantillæ.

Vix dum emissa dies & jam socialia præsto
Omina, jam festa fervet domus utraque pompa.
Fronde virent postes, & florent compita flammis,
Et pars immensæ gaudet celeberrima Romæ.
Omnis honos, cuncti veniunt ad limina fasces,
Omnis plebeio teritur prætexta tumultu;
Hic eques, hic juvenum questus, stola mixta laborat, &c.

Quo loco non satis attente curiosi facinus & nos olim, & multi pariter ætate prima servidiores, quos quæstus illi juvenum offenderunt. Quomodo enim non in mentem illis & nobis venit, ut laborare stolas, ita queri dici juventutem, impatienter cogentem se ad spectaculum? cum præterea illius nullus sit, qui non doleat decus hoc puellare alienis inducendum videre complexibus, cujus concubitum & conjugium, nemo non vel morte sua pepigerit, ut illi conspecta modo in Antistitio Veneris Sestiaca puella apud Musæum?

200. SOLVANTUR HABENIS GAUDIA.] Omnes habenæ gaudiis immittantur. Sic Irarum habenæ sunt apud Maronem, quarum quadrigas commentus est Ennius. PLura in hanc rem alibi.

202. FESTAS, HYMENÆE, FACES.] Faces enim Nuptiales pingebantur in manu Hymenæi. Bion Luctu Adonidis.

ἔσβεσε λαμπάδα πᾶσαν ἐπὶ φλιαῖς ὑμέναιος,
Καὶ στέφος ἐξεπέτασσε γαμήλιον

Catullus Epithalamio Mallii, alii infiniti.

203. GRATIA FLORES ELIGE.] Gratiarum hoc munus. Capella, lib. IX.

Ipsa etiam fulcris redimicula nectere sueta
Flora decens trina est anxia cum Charite.

Quin & accinebant eædem nuptiis. Idem: *Post hos psallentes Pitho Voluptas, & Gratia, admissu lyra vocibus, atque ipsa Harmonicis dissultantes motibus, dextra lævaque advenere.*

204. CONCORDIA.] Invocata ad Nuptias, veteri Consuetudine. Ælianus, Histor. Animal. lib. III. cap. IX.

ἀκύω τὺς πάλαι ἐν τοῖς γάμοις μετὰ τὸν ὑμέναιον τὴν κορώνην καλεῖν, σύνθυμα ὁμονοίας τῦτο τοῖς συνιῦσιν ἐπὶ παιδοποιΐα διδόντες.

Vnde in Comœdia per ludibrium Servulæ nuptis novis superiores precantur mulieres. PLautus Casina.

Sensim superattolle limen penes nova nupta, sospes
Iter incipe hoc, ut viro tuo semper sis superstes atque
Vt potior pollentia sis, vincasque virum, victrixque sies,
Superetque tuum imperium

Quæ scilicet sollemnibus & usitatis apprecationibus contraria sunt. Alia vide apud doctos qui ritus Nuptiales illustrarunt.

206. NEU MARCEAT ULLA SEGNITIES.] Suprà hoc enarravimus, & nemo librorum veterum quoquam variat

206. FUNALIBUS.] Facibus à funibus denominatis. Virgilius Æn. prima. *noctem flammis funalia vincunt.* Servius. *Funalia, quæ sunt intra ceram, dicta à funibus, quos, ante usum papiri circumdatos cera habuere majores. Vnde & funera dicuntur. Alii funalia appellarunt quod in ci endula lucet, quos Græci πυρσὺς vocant. Varro, de Vita P. R. Facibus aut candela simplici aut ex eo funiculo facto, earum vestigia qu ubi ea figebant appellarunt funalia.* Mendosa sunt hæc Varronis verba, quia non intellexerunt exscriptores Serviani, plures faces ordine, velut ad funem ductum, positas, dici funalia etiam, quod liquido ex hoc loco Claudiani apparet, cum ait *ordine ductis funalibus* opus esse ad illustrandam aulam Imperatoriam nuptialibus lampadibus. Scribendum vero arbitror: *facibus, aut candela simplici, aut ea ex funiculo facta, earum fastigia, quibus eas figebant, appellarunt funalia.* Sane cômoda emaculatione. Servii vero ipsa etiam verba castiganda sunt. Scribe, *alii funalia appellarunt quod in fune ut cicendula lucet.* Insertis voculis, nam ab illa bestiola splendorem deduxerint ad scintillam in funibus facium primum primum allucentem. Sed hoc est arbitrarium. Manca autem sunt illa *unde & funera dicuntur.* Nam supplendum ex priscis Editionibus: *unde & funera dicuntur, quod funes incensos mortuis praeferebant.* Vide & Isidorum, libro XX. cap. X. in quo perperam editur etiam: *funalia autem Græci σχόλακες, quod sit scelicia, hoc est mortis* Scribe ex Vetere Libro: quod *sint σκολιαὶ hoc est intorti. Funalia* fuisse quandoque Candelabra, Templis, aut aulis suspensa, quibus plures Lampades additæ, clarum ex Ovidio, lib. XII. Metamorphoseon, in Pugna Centaurorum.

Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadontis

Et Paullinus docet perspicue, Natali Sexto Felicis.

Hi leves titulos lento poliant argento,
Sanctaque præfixis obducant limina lamnis.
Ast alii pictis accendant lumina ceris,
Multiforesq; cavis hyems lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Ipsas faces, aut quævis lumina notant funalia apud Pacatum Panegyrico, Valerium Maximum, lib. III. Victorem XXXVIII. de Viris Illustribus, & alios innumeros. Quibus modo indicatis, locis notare possis summum antiquis

quis Romanorum moribus honorem habitum us, qui à cœnis publico sumtu ad funalia domum ducerentur, addasque Servium eadem scribentem, loco citato.

207. SUSPENDITE LUMINA NOCTI] Alludit Romanum morem convivandi. Noctem videlicet omnem ducere ad summum usque mane perpotationibus. Plautus, Cicero, Seneca, Martialis, Horatius, Lucretius, Juvenalis, alii, plenis notis id enotant. Invehitur insolenti fronte tamquam suo ævo insolens, quo omnia tamen Baccho & Venere furebant in Campanis, Silius Italicus lib. XI. Punicorum. Nisi eum in invidiam suæ perditæ ætatis, castiorem etiam, Capuanum Luxum notare voluisse dixeris.

208. NITIDOS POSTES.] Domum enitidatam, & fumis beneolentibus adolitam. Apollinaris Sidonius, lib IX. Epist. XIII.

> *Manus uncta succo amomi*
> *Domet hispidos capillos,*
> *Arabumque messe pinguis*
> *Petat alta tecta fumus.*

208. NOSTRA MYRTO.] Myrtus enim Veneri dicata. Virgilius.

> *Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho,*
> *Formosa myrtus Veneri*

Minervæ, Dianæ, Cereri etiam consecratam ex Clemente, Artemidoro, Didymo, notat ad medium horum doctissimus Rigultius.

208. POSTES OBDUCERE MYRTO.] More sollemni Nuptialibus festivitatibus Noster Epigrammate Magnetis.

> *Ducit flamma Choros, festa frondentia myrto*
> *Limina cinguntur*

De alio hoc more coronandorum postium jam ad tædium multa sunt conscripta ab eruditis, Justo Lipsio, Jano Bernartio Martino Roa, aliis longum enarrandis. Gratiis id officium adsignat Martianus Capella, libro I.

209. NECTAREIS ADSPERGERE TECTA FONTIBUS.] Suaveolentibus. Hic enim mos honore divino aliquid imbuendi. Eusthatius lib. I. de ISmene & ISmenia. *Anlycomidem ingressus, non ut præco, sed ut numen, exceptus sum. Accurrit multitudo quæ vicos ornat, myrtis solum sternit, unguentis aerem inficit, rosis floribusque omnia purpurat.* Nectar verò omne dicitur quod singularis & inusitatioris alicujus dulcedinis est. Sic olere nectar Lucretius & Prudentius & Victor Massiliensis dixerunt, ut notamus ad Petronium. Sic Ridere nectar Chalcidius, in Timæum PLatonis interpretatione versuum Alexandri Milesii

> *alma superne*
> *Nectareum ridens late splendet Cytherea.*

Nectareum saporem dixit Jotsaldus vetus Monachus, Carminibus quæ Bibliothecæ Cluniacensium inserta promulgata sunt:

211. ADOLERE.] Incendere. Lutatius, Thebaide I. &c.

212. INFECTA CROCO.] Tapetia Serica dicit, strata solo, & sublata circum parietes, splendorem Aulæ datura; qualibus prolatis honorabatur adventus principum virorum. Nicetas Choniates, lib. III. Manuelis Comneni, de Antiochenis.

ὡς δὲ κωλύειν οὐκ ἦν, οὐδ' ἀναλύειν ὅλως τὰ δεδογμένα, ἐκεῖνοι, οὐ μόνον τῶν πολιτῶν οἱ ἐκχυθέντες μετὰ δουλικοῦ σχήματος καὶ φρονήματος ὑπηντίαζον, ἀλλὰ καὶ τὴν εἴσοδον αὐτῷ εἰς τὸ πομπικώτερον διεσκεύαζον, τάς τε ἀγυιὰς, καὶ ἀμφόδους, ἐπίπλοις, καὶ τάπησι, διακοσμοῦντες, καὶ δένδρων νεοδρέπτοις κλωσὶ καταλαΐζον, τὰς τῶν λειμώνων καὶ ἀνθέων χάριτας εἰς τὸ ἴσον μεῖζον διακηπεύοντες, &c.

Exempla alia passim obvia, & nostri ævi mos veterem servavit. Crocus autem aromage-

ma geniale. Nuptiis usitatum spargi. Capella, lib. IX.

Conscia jam Veneris nova serta parate, Napaa.

Crocumque lecto spargite.

214. THALAMUM.] Romanis Græcisque moribus magna cura novorum conjugum genialis thorus struebatur, & thalamus ornabatur maxima cura. Priscus Rhetor in Legationibus, de splendore Aulæ Attilæ. *Hic praparata erant omnia sedilia, circa parietes cubiculi ab utraque parte disposita: In medio sedebat Attilas in lecto, è regione cujus alter erat ejusdem Attila torus, pone quem facti erant quidam gradus, qui ad ejus cubile ferebant, linteis candidis, & variis tapetibus, venustatis & ornatus gratia, contectum, simile cubilibus, qua Romani & Graci nubentibus adornare pro more habent.* Vides opulentissimi Regis torum non aliis magis composuisse Priscum. Eo alludit Petrus Damianus, initio Epistolæ III. ad Blancam. *Ad Regales nuptias Epulaturus accedam, & thalamos auro gemmisque radiantibus adornatos videre desidero, nuptialibus saginari dapibus avidissime concupisco.* De Græcis Theocritus Oarysti Nonnus, Moschus, &c. & notamus super ambobus plura in Superstitionibus. Frustra autem tota Antiquitate meliorem talis thalami descriptionē inquiras, quam quæ hic paucis versibus præpingitur. Vide & Animadvers. ad Papinium lib. VIII. Theb. v. DCVII.

214. DOCTO COMPONITE TEXTU.] Noster liber *doctè componite textum.* Quod sordidum præ illo altero.

220. SAXONE] Saxones inter invictas tum gentes referuntur, & eorum spolia velut quibusdam Semideis erepta jactantur. Vide ad IV. Consulatū nobis obviam notata. Eam gentem tam nobilitate quam armis ab initio claruisse, scribit Nithard. Caroli Mag. Adgnatus, nobilissimus ipse scriptor, libro IV. de Dissensione ejus Filiorum. Gentem duram, pugnis asperam, audacia singulari non aggredientem, Otbertus in Vita Henrici Quarti Imperatoris. Virtute & agilitate terribilem, & ipsis Romanis periculosam, Orosius, lib. VII. capite XXXII. &c.

220. SOCIO STILICONE.] Hujus laudem semper miscet Honorianis, & Theodosii. Vide notata supra, & ducit eodem Inscriptio Vetus ibidem nobis proposita, index virtutum tanti Herois.

223. CRINITA SAGITTIS.] Mos gentium Eoarum, aut Africanarum capillis indere sagittas. Libro I. de Laudibus Stilic.

Venerat & parvis redimitus Nuba sagittis,

Et velox Caramas

Vide ibi. Et quæ ad Imaginem Solis notat Hieronymus Aleander.

MEROE.] Præter Geographos vide Orosium, lib. I. cap. II.

224. ACHÆMENIO.] Persico Achæmenia enim pars Persiæ. Vide Stephani Epitomam περὶ πόλεων, & Strabonem, libro XV.

225. ROMANAM PARTHIA PACEM.] Marcellinus Comes Chronico: *Richomere & Clearcho Consulibus Legati Persarum Constantinopolim advenerunt, pacem à Theodosio Principe postulantes.* Id quod de Historia Poetice ad suorum Heroum ornatum extendit, omnibus in eum occasionibus imminens Claudianus.

227. CUBILIA SURGANT.] Hostium spoliis ornatos etiam thalamos victorum hinc non inscite notat Julius Cæsar Bulengerus, libro de Triumpho, &c. cap. I. Qui tamen fallitur hos versus ex libro III. de Laudibus Stiliconis proferens.

231. TÆDASQUE PARARI NESCIA.] Occupatis nimirum numinibus in ipsius rebus, dum vacat ipsa, & fruitur innocentia ætatis. Hæc noster ut Poeta; rei veritatem legas apud Zosimum.

232. MORES.] Virtutes. Notamus alibi.

231. EXEM-

231. EXEMPLAQUE DISCIT PRISCA.] De eruditis veterum Romanorum filiabus, notavi quædam libro XXII. Adversariorum. Philosophicè autem noster Antiquitatis cognitionem etiam in virgine Imperatrice collaudat; cui opinioni contrasentiũt alij, nam Ovidio non sanè ex facilè quis persuaserit concurrere posse cum Pudicitia muliebrem eruditionem, quamlibet exempla Antiquitatis non desint. Sic PLatoni auditrix fuit *AXiothea*, dissimulato habitu, ut scribit Themistius Sophista. Alias enumerare longum fuerit, quarum quaspiam recenset Tatianus Assyrius, Oratione contrà Græcos, qui in eo tamen à Philosophiæ interioribus mystis absentit, quod Sappho pro muliercula solum Amorum suorum decantatrice habet, cum alia longè eruditorum de ea Poetria opinio fuerit, ut vides ex elegantissimis Dissertationibus Maximi Tyrij, & hoc nostro, qui Regiæ Virgini cum primis ejus Poemata commendata fuisse autumat. Sed utiq; Tatianus hic majorem rationem vulgatæ famæ habuit, quam interioris Sapientum doctrinæ.

235. MÆONIUS SENEX, THRACIUS ORPHEUS.] Homeri Poesis, & ex ea doctrina, nemini ignota. Orphei Theologia quo pretio fuerit olim, paucis hodie constat. Nos tamen alibi eruemus de eo talia, ut cu primis Theologorum veterum fuisse liquido omnes confiteri habeant; & conati sunt jam dum idem aliqui doctorum.

235. MITYLENÆO.] Ex ea enim urbe oriunda Poetria illa, omnium aliarum princeps. Moschus, Epitaphio Bionis.

αὐτὰ δὲ Σαπφῦς
Εἰσέτι σεῦ τὸ μέλισμα κινύρεται ἁ Μιτυλάνα.

Carmina autem Sapphus ad thalamum cani consueverant. Aristænetus, lib. I. Epist. X.

τῇ δὲ Κυδίππῃ πρὸς ἕτερον ἐντεῦθεν ἐγίνετο γάμος. καὶ περὶ τῆς παιδὸς τὸν ὑμέναιον ᾖδον, αἱ μουσικώτεραι τῶν παρθένων, καὶ μελιχόφωνοι τοῦτο δὴ Σαπφοῦς τὸ ἥδιστον φθέγμα.

Lesbij alioquin cantus commendati. Ipsa Sapho, citante Demetrio Phalereo.

ἐκ δὲ περιβολῆς, inquit, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξέχοντος ἀνδρὸς ἡ Σαπφὼ φησί. πέρροχος ὡς ὅτ' ἀοιδὸς ὁ Λέσβιος ἀλλοδαποῖσιν.

Ausonius Ephemeride Lesbiam quietem in metro Sapphico laudat, ut notissimam mulcendis auribus, vel ad somnum conciliandũ. Et Oraculo Lacedæmonijs commendati cantores Lesbij. Heraclides Ponticus.

Λακεδαιμόνιοι τὸν Λέσβιον ᾠδὸν ἐτίμησαν. τούτου γὰρ ἀκούειν ὁ θεὸς χρησμῳδούμένους ἐκέλευε.

De mulierum autem antiquarum doctrinæ studijs locuples testimonium est Crotoniatarum, quas tempore Pythagoræ non secus ac viros Philosophatas, auctor est Malchus, sive Porphyrius, vita ejus Philosophi. Mitylenæam Sappho celebrat etiam Sidonius, lib. IX. Epistola XVI.

237. MITIS IN ANTRO.] In voce mitis suspicatus sum quid latitare, montis nimirum alicujus vocabulum, aut tale quippiam aliud, cum nihil non adolescens indulgerem exactiori considerationi. Et sanè illud *antrum* tam absolutè positum insuetati nõnihil sonat. Librorum tamen nullus quippiam mutat. De Mnemosynæ, notæ fabulæ; vide PLutarchum περὶ παιδ. ἀγωγ. Quiq; talia professi tractarunt.

239. JUCUNDIOR AER.] Adventus Deæ. Lucretius, lib. I. de Rerum Natura Ovidius Fastis. *aer*

Protenus ex illa parte serenus erat: Loquente Venere.

240. FUNDIQUE COMARUM GRATUS ODOS.] Deos vertice odorato fingebant, divina quadam suavitate spiritus aerem complere. Callimachus Hymno in Apollinem.

αἱ δὲ κόμαι θυόεντος ἀπὸ κράτος λεῖβουσιν ἔλαιον.

Virgilius de eadem Venere, libro I. Aen.

Ambrosiaq; comæ divinum vertice odorem
Spiravêre.

241. CUNCTATUR STUPEFACTA VENUS.] Velut pulcriorem sese conspiciens sic formam victricem Veneris in sua amasia agnoscit Agathias in Anthologia. VII. de Ariadna Cithariſtria.

Εἰ δὲ καὶ ἀγλαΐης κρίσις ἵσταται, μᾶλλον ἂν αὐτή.
Κύπρις ἐνικήθη, κἂν ἐδίκαζε Πάρις.

Nonnus, lib. VII. ubi Nais de Semele.

Εἰ πηγὴν αὐτοτέλεστον ἄγων μορφούμενον ὕδωρ,
Ὁπλοτέρην ὤδινε θαλασσαίην Ἀφροδίτην.

Idem, libro XXXIII.

εἰ δὲ καὶ ἡμφω
Χαλκομέδην καὶ Κύπριν, ἐσω Λιβάνοιο, νοήσῃς
Οὐ δύνασαι, φίλε κοῦρε, διακρίνειν Ἀφροδίτην.

Idem, Lib. XLVII.

κινυρομένη δ' Ἀριάδνη
Εἴκαθεν ἐς κρίσιν ἧκε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.

Synesius, Poeta Epigrammatarius.

Τῆς χρυσῆς εἰκὼν ἡ Κύπριδος, ἢ Σατύρου ἴκελος.

Ariſtænetus, lib. I. Epiſt. XXVI. Polymniam & Venerem in Panareta agnoſcit junctas. Sic tam eximia ſpecie puellas Veneris filias autumabant per blanditias, ut notamus alibi. Præcipuè commentario ad Muſæum, quem mala fide tenent qui antè aliquot annos edendum ſuſceperunt.

242. NUNC FLAVAM NIVEO.] Diſſonum quid tinnire hæc videantur. Quomodo enim, aut qua parte corporis flava matertera nivea vertice? Juvat nonnihil ſcriptus Noſter, qui catenus variat ut *Nec flavam præ ſe ferat.* Latet aliud quid, non enim ſuetus tam diſparia jungere auctor prudentiſſimus. An legas,

nunc ora puella
Flammea, nunc niveo miratur vertice matrem.

Ut ſumma pulcritudo igneo fulgori comparari ſupra notata nobis eſt ex non uno ſcriptorum optimorum. Nihil affirmavero, nec tamen facilè aliquid commodius quisquam protuderit. Juvat impensè quod Corippus pariter de filia Reginæ, matre præſente *Igne micant oculi* hunc locum exprimens, dixit, verbis mox ponendis. Et ſic ipſe infrà.

Non crines æquant violæ, non lumina, flammæ.

245. HÆC MODO CRESCENTI.] Vera hæc ſcriptura à Scaligero ex Cujacianis libris recepta eſt, & firmatur etiam commodè à Noſtro.

245. PLENÆ PAR ALTERA.] Stata ætate Regina, plenæ Lunæ æquiparatur, ob majeſtatem pulcritudini junctam. Niceforus Gregoras, libro X I. in Nænia de Obitu Andronici.

σὺ δὲ, ὦ θεία βασιλὶς, πῶς τὸν καλὸν λελοιπας κλέος; πῶς καθάπερ ἔκκυκλος σελήνη χθὲς ἐξελθοῦσα, σήμερον ἐπανῆλθες ἡμίκυκλος.

Hoc eſt ex plena Luna dimidiata. Hæc autem de matre & filia junctis, non inſcitè imitatur Corippus, lib II.

It ſacrum comitata latus pulcerrima proles,
Luce ſua plenam quæ poſſit vincere Lunam,
Aequiparans humeris matrem: ſic lucida cultu,
Sic niveu formoſa genis, ſimiluque parenti.

Igne

Igne micant oculi; nomen distabat & ætas,
Non tamen egregiæ distabat gratia formæ.
Arboris ut matris quæ de radice propago
Nascitur, & celsis caput erigit ardua ramis,
Aequiparata novis materna frondibus umbra:
At mater propriam; florenti germine, natam
Gaudet habere parem, lætaque attollit in auras
Felices ramos, & vertice despicit arva.

Lunæ autem comparata pulcerrima pulcritudo, sæpius occurrit in libris veterum Auctorum. Petronius: *delectata illa risit tam blandum ut videretur mihi plenum os extrà nubem Luna proferre.* Musæus, in Amoribus Leandri & Herus.

ἡ δὲ θεῆς ἀνὰ νηὸν ἐπῴχετο παρθένος Ἡρω,
Μαρμαρυγὴν χαρίεσσαν ἀποστράπτουσα προσώπου,
Οἷα τε λευκοπάρηος ἐπαντέλλουσα Σελήνη.

Nonnus, lib. VII. Dionysiac.

πείθομαι, ὡς θέλουσα μολεῖν ἐπὶ Λάτμιον ὄρος,
Εἰς λέχος ἐνδυμίωνος, ἀκοιμήτοιο νομῆος,
Δύεται αἰγλήεσσα ἐνὶ προχοῇσι Σελήνη.

Idem, libro X.

εἰ δὲ βοογλήνων ἀνέμων ἀπέφεγγε κύκλῳ
Ὀφθαλμοὺς ἑλέλιζεν, ὅλη σελάγιζε Σελήνη.

Idem, libro XVI.

πῆ δὲ παρελκομένων ποταμῶν στίλβοντα δοκεύων
Αὐχένα γυμνωθέντα; σέλας πέμποντα Σελήνης.

Idem, Libro XXXVIII.

ἐλῶ δὲ ὡς, ὡς ὅτε διαυγὴς
Μαρμαρυγὴν προχέουσαν ἀναπλήσασα κεραίης
ἑσπερίη σελάγιζε δι' ὕδατος, ὀμπνιάουσα μήνη.

Libro XLVIII. idem Poeta.

Ἀμφιπόλων ἀστράπτεν ὑπέρτερος, ὡς ἐνὶ δίφρῳ
Αἰθερίῳ, πέμπουσα φιλαργύρων φλόγα ταύρων
Ἀντιφέλους ἀκτῖνας ἐϊσδύουσα Σελήνη.

Illa, Petroniana locutione, quasi per aquam, quam ille per nubes dixit, usus idem elegantissimus, utinam modestiæ vel alicujus Scriptor, libro V. Dionysiacorum.

λούετο μὲν καθαροῖσιν ἐν ὕδασι, λουομένης δὲ
Ὀφθαλμοὺς ἀμάρυσσεν ἐμοὺς αὐτώπιδος αἴγλη,
Χιονέας ἀκτῖνας ἀνοιγνύζουσα ῥεέθροις,
Φαίης δ' ὡς ποταμοῖο χύσιν παλίμπορον ὠκεανοῖο
Ἑσπερίη σελάγιζε δι' ὕδατος, ὀμπνιάουσα μήνη.

Quibus omnibus ne cogitari quidem meliora & venustiora possent, si citra fatalem illam ἀδολεσχίαν esset: quam materia tamen nescio an non aliquà excusa valeat semiinsanus & sesquiebrius ille Bacchi tympanotriba. Cōparatio à Luna alia etiam apud eumdem, libro IV. quam & ipsam adscribemus, quoniam una eademque jactura, unus idemque labor est.

εἶπε, διδοὺς φρενοπρεπέα κύκλον ὀπωπῆς,

Ὀφθαλ-

αἱ δὲ κόμαι θυόεντα πέδῳ λείβουσιν ἔλαια.

Virgilius de eadem Venere, libro I. Aen.

Ambrosiæq; comæ diuinum vertice odorem
Spiravére.

241. CUNCTATUR STUPEFACTA VENUS.] Velut pulcriorem sese conspiciens sic formam victricem Veneris in sua amasia agnoscit Agathias in Anthologia. VII. de Ariadna Citharistria.

Εἰ δὲ καὶ ἀγλαΐης κρίσις ἵστατο, μᾶλλον ἂν αὐτῇ.
Κύπρις ἐνικήθη, κἂν ἐδίκαζε Πάρις.

Nonnus, lib. VII. ubi Nais de Semele.

Εἰ πηγὴν αὐτοτέλεστον ἄγων μορφούμενον ὕδωρ,
Ὀπλοτέρην ὤδινε θαλασσαίην Ἀφροδίτην.

Idem, libro XXXIII.

εἰ δέ κεν ἄμφω
Χαλκομέδην καὶ Κύπριν, ἴσω Λιβάνοιο, νοήσῃς
Οὐ δύνασαι, φίλε κοῦρε, διακρίνειν Ἀφροδίτην.

Idem, Lib. XLVII.

κινυρομένην δ' Ἀριάδνην
Εἴκαθεν ἐς κρίσιν ἧκε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.

Synesius, Poeta Epigrammatarius.

τῆς χρυσῆς εἰκὼν ἢ Κύπριδος, ἢ Σωσιπάτρης.

Aristænetus, lib. I. Epist. XXVI. Polymniam & Venerem in Panareta agnoscit junctas. Sic tam eximia specie puellas Veneris filias autumabant per blanditias, ut notamus alibi. Præcipuè commentario ad Musæum, quem mala fide tenent qui antè aliquot annos edendum susceperunt.

242. NUNC FLAVAM NIVEO.] Dissonum quid tinnire hæc videantur. Quomodo enim, aut qua parte corporis flava mater, si nivea vertice? Juvat nonnihil scriptus Noster, qui catenus variat ut *Nec flauam præ se ferat.* Latet aliud quid, non enim fuetus tam disparia jungere auctor prudentissimus. An legas,

nunc ora puella
Flammea, nunc niueo miratur vertice matrem.

Ut summa pulcritudo igneo fulgori comparari supra notata nobis est ex non uno scriptorum optimorum. Nihil affirmavero, nec tamen facilè aliquid commodius quisquam protuderit. Juvat impensè quod Corippus pariter de filia Reginæ, matre præsente *Igne micant oculi* hunc locum exprimens, dixit, verbis mox ponendis. Et sic ipse infrà.

Non crines æquant violæ, non lumina, flammæ.

245. HÆC MODO CRESCENTI.] Vera hæc scriptura à Scaligero ex Cujacianis libris recepta est, & firmatur etiam commodè à Nostro.

245. PLENÆ PAR ALTERA.] Stata ætate Regina, plenæ Lunæ æquiparatur, ob majestatem pulcritudini junctam. Niceforus Gregoras, libro XI. in Nænia de Obitu Andronici.

σὺ δὲ, ὦ θεία βασιλίς, πῶς τὸν καταλέλοιπας κλέος; πῶς καθάπερ διχομήνιος σελήνη χθὲς ἐξελθοῦσα, σήμερον ἐπανῆλθες ἡμίκυκλος.

Hoc est ex plena Luna dimidiata. Hæc autem de matre & filia junctis, non inscitè imitatur Corippus, lib II.

It sacrum comitata latus pulcerrima proles,
Luce sua plenam quæ possit vincere Lunam,
Aequiparans humeris matrem: sic lucida cultu,
Sic niueis formosa genis, similisque parenti.

Igne

Igne micant oculi; nomen distabat & ætas,
Non tamen egregiæ distabat gratia formæ.
Arboris ut matris qua de radice propago
Nascitur, & celsis caput erigit ardua ramis,
Aequiparata novis materna frondibus umbra:
At mater propriam; florenti germine, natam
Gaudet habere parem, lætaque attollit in auras
Felices ramos, & vertice despicit arva.

Lunæ autem comparata pulcerrima pulcritudo, sæpius occurrit in libris veterum Auctorum. Petronius: *delectata illa risit tam blandum ut Videretur mihi plenum os extrà nubem Luna proferre.* Musæus, in Amoribus Leandri & Herus.

ἡ δὲ θεῆς ἀνὰ νηὸν ἐπῴχετο παρθένος Ἡρώ,
Μαρμαρυγὴν χαρίεσσαν ἀποστράπτουσα προσώπου,
Οἷά τε λευκοπάρηος ἐπαντέλλουσα Σελήνη.

Nonnus, lib. VII. Dionysiac.

πείθομαι, ὡς θέλουσα μολεῖν ἐπὶ λάτμιον ὄρος,
Εἰς λέχος ἐνδυμίωνος, ἀκοιμήτοιο νομῆος,
Ἀνέτειλ' αἰνίσσων ἐνὶ τροχόωσα Σελήνη.

Idem, libro X.

εἰ δὲ βοογλήνων ἀνέμων ἀμφέγγεϊ κύκλῳ
Ὀφθαλμοὺς ἐλέλιζεν, ὅλη σελάγιζε Σελήνη.

Idem, libro XVI.

πῇ δὲ παρελκομένων πλοκάμων σιλβοντα βοστρύχων
Αὐχένα γυμνωθέντα; σέλας πέμποντα Σελήνης.

Idem, Libro. XXXVIII.

ἐλὼ δέ τις, ὡς ὅτε δισσῆς
Μαρμαρυγὴν προχέουσαν ἀναπλήσασα κεραίης
ἑσπερίη σελάγιζε δι' ὕδατος, ὀμπνια μήνη.

Libro XLVIII. idem Poeta.

Ἀμφιπόλων ἤστραψεν ὑπέρτερος, ὡς ἐνὶ δίφρῳ
Αἰθερίῳ, πέμπουσα φιλαγρύπνων φλόγα ταύρων
Ἀντιφέλους ἀκτῖνας ἐισδύουσι Σελήνη.

Illa, Petroniana locutione, quasi per aquam, quam ille per nubes dixit, usus idem elegantissimus, utinam modestiæ vel alicujus Scriptor, libro V. Dionysiacorum.

λοῦετο μὲν καθαροῖσιν ἐν ὕδασι, λουομένης δὲ
Ὀφθαλμοὺς ἀμάρυσσεν ἐμοὺς αὐτώπιος αἴγλη,
Χιονέας ἀκτῖνας ἀκοντίζουσα ῥεέθροις,
Φαίης δ' ὡς διὰ χεῦμα παλιμπόρου ὠκεανοῖο
Ἑσπερίη σελάγιζε δι' ὕδατος, ὀμπνια μήνη.

Quibus omnibus ne cogitari quidem meliora & venustiora possent, si citra fatalem illam ἀδολεσχίαν esset: quam materia tamen nescio an non aliquà excusa valeat semiinsanus & sesquiebrius ille Bacchi tympanotriba. Cõparatio à Luna alia etiam apud eumdem, libro IV. quam & ipsam adscribemus, quoniam una eademque jactura, unus idemque labor est.

εἶπε, δινεύων φρενοπερπέα κύκλον ὀπωπῆς,

Ὀφθαλ-

Ὀφθαλμὸς ἐλέλιξεν, ὅλη σπλάγχζε Σελήνη,
φέγγει μαρμαίροντι.

Sic & ab alijs scriptoribus forma formosissima Lunæ componitur. Hesiodus, auctor τῶν μεγάλων ἠοίων, apud Pausaniam Bœoticis.

Θηρῶν τ' εὐειδῆ, ἰκέλην φαέεσσι Σελήνη.

Oppianus, Cynegetico, I. de Vxore Severi.

Λασυείη κυθέρεια, καὶ ἐ λείπουσα Σελήνη.

Quintus Smyrnæus, lib. I. de Penthesilea.

ὡς δ' ὅταν οὐρανὸν εὐρὺν ἐν ἀστράσι δῖα Σελήνη
Ἐκπρέπει ἐν πάντεσσιν ἀριζῆλος μεγαγῆα.

Tryphiodorus, excidio Ilii, de Helena.

ὡς ὁπότε πλήθουσα πυρὸς γλυκεροῖο Σελήνη
Οὐρανὸν αἰγλήεντα κατεχρύσωσε προσώπῳ.

Homerida quidam incertus in Hymnis.

ὡς δὲ Σελήνη
Στήθεσιν ἀμφ' ἁπαλοῖσιν ἐλάμπετο.

Heliodorus, libro III. Aethiopicorum.

τί οὖν δὴ σοι τὰ νῦν ἔδοξεν, ὦ ἀγαθέ, ἀρετή τινα τῇ πομπῇ κόσμον ἐνεγκεῖν ἀξιομνημόνευτον, εἶπον, ὦ Χαρίκλεις, ὥσπερ καὶ τὴν Σελήνην διαπρέπει τῶν ἄλλων ἀστέρων ἄστρων.

Idem eleganter, libro V.

ἀπ' εὐτελοῦς γὰρ καὶ ταῦτα τῆς ἐσθῆτος, οἷον νέφος αὐγὴ σεληναίης διεξέλαμπεν.

Sic Arabs quidam in libro de Vita Muhammedis, qui cum Alcorano aliquoties editus est: *Mando igitur ut Mecham pergas, inuenies enim illic gratiam, & ampla beneficia, unde cum splẽdore redibis, tamquam plenilunium.* Sed & hæc comparatio abinde aliquid Amatorium habet, quod amantium mulierum potestas olim Lunæ tradita. Tradit id Zacharias Calliergus, Scholijs in Theocritum.

πίνδαρος, inquit, φησὶν, ἐν τοῖς κεχωρισμένοις τῶν παρθένων, ὅτι τῶν ἐρώντων οἱ μὲν ἄνδρες εὔχονται τὸν ἥλιον, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν Σελήνην.

Atq; hæc prolixius memorata, non abhorrent tamen Gratiarum favorem.

245. MATRE.] Majores arborum minorum matres apud Poetas. Sic filiam silvæ arborem appellat Horatius, lib. I. Od. XV.

Pontica pinus.
Silva filia nobilis.

Simposius Aenigmatis.

Longa feror velox formosa filia silvæ.

247. PROMITTIT.] Ostendit velut de longinquo. Sic enim ab hominibus ad alia utuntur hoc verbo optimi scriptores. Juvenalis.

dura per brachia seta
Promittunt atrocem animum.

Nemesianus, Cynegetico.

Fortibus ut succis teneras complere medullas
Possint, & validas jam tunc promittere vires.

Gratius Cynegetico:

non patria vulgo
Sparta suos, & Creta suos promittit alumnos.

Ruritius, libro I. Epist. V. *utrumnam ipsi flores germina, aut rursus ipsa germina fluctus sui qualitate promitterent.* &c.

248. PÆSTANA.] Noti campi Rosarum prærogativa. Columella X.

quo sidere primum
Nascantur flores, Pæstique rosaria gemment.

Servius Georgico. IV. *biferique rosaria Pæsti. Pæstum est Calabriæ oppidum in quo uno anno bis nascitur Rosa.*

250. RORIBUS VERNIS.] Quibus producitur, aperitur, alitur, Rosa. Vide Ausonij Rosas,

Rosas, Idyllium, luculentum & suavissimum.

250. ROSÆ.] Rosis comparatur frequenter pulcritudo speciosarum fœmellarum. Musæus, de formosissimâ Hero.

ὡς ῥόδον ἐκ καλύκων διδυμόχροον.

Anacreon ad Pictorem, de Amasiæ suæ formâ.

χάρφε ῥῖνα καὶ παρειὰς
ῥόδα τῷ γάλακτι μίξας.

Achilles Tatius, libro I.

τὸ στόμα ῥόδων ἄνθος ἦν, ὅταν ἄρχηται τὸ ῥόδον ἀνοίγειν τῶν φύλλων τὰ χείλη.

Aristænetus, lib. I. Epist. I.

λευκαὶ μὲν ἐπιμιξ ἐς ὑπέρυθροι, αἱ παρειαὶ, καὶ ταύτῃ τὸ φαιδρὸν ἐκμιμοῦνται τῶν ῥόδων.

Eamdem Rosam intelligit Bion Epithalamio Deidamiæ, cujus exstat fragmentum.

ἐφαίνετο δ' ἤυτε κώρα
καὶ γὰρ ἴσον τήναις θηλύνετο. καὶ τόσον ἄνθος
χιονέαις πόρφυρε παρειαῖς.

Et Nonnus, lib. XXXII. Dionysiacorum.

Καὶ χρόος ἀγκύκλοιο παρηίδος ἄνθος ἀμείψας.

Nec non Homerida quidam, in Hymnis.

ἐφ' ἱμερτῷ δὲ προσώπῳ
Αἰεὶ μειδιάει, καὶ ἐφ' ἱμερτὸν φέρει ἄνθος.

Achilles Tatius, denuò. Ναρκίσσου μὲν τὸ πρόσωπον ἔσιλβε χιονῶν, ῥόδον δ' ἀνέτελλεν ἐκ τῆς παρειᾶς. Idem, libro II. ἐγὼ δὲ ἐδόκουν τὸ ῥόδον ἐπὶ τῶν χειλῶν αὐτῆς, εἴ της τῆς κάλυκος τὸ περιφερὲς εἰς τὴν σώματος ἔκλεισε μορφήν. Paulus Silentiarius.

χείλεα μίξας
χείλεϊ σῷ, ῥοδέων ἀβρολέγω καλύκων.

Tam crebræ translationes à rosis ad formosas facies, ut inde Epitheton Theocrito natum sit ῥοδόμαλος. Aelianus etiam de Aspasia lib. XIII. Var. cap. I.

ἦν δὲ αὐτῇ καὶ δέρμα ἁπαλόν, ἐῴκει δὲ χροιὰ τῷ προσώπῳ, ῥόδοις.

Eodem alludit & Heliodorus libro III. καὶ ἡ παρειὰ ἤδη τὸ ἄνθος ἔφλεγε.

Hoc est rubor roseus, aut ipsa illa rosa. Nonnus, lib. XVI. Dionysiacorum & lib XXXIV. Aristænetus, lib. I. Epist. X. Meleager, lib. VII. Anthologiæ, aliiq; eadem similitudine usi.

252. ADMITTERE.] Eruditius utitur hoc verbo, quam primò adspectu censeas. Est enim velut timeat virginitati admissarius, cum admittere nuptum aliquid designet. PLautus.

Ne tu ad equos fuisses scitus admissarius.

253. SIDEREÆ.] Divinę. Alibi, *Sidereumq; gener.* Augustæ enim domus omnia sunt Poëtis cœlestia.

257. TEMPORE LONGO.] Alius dixerit, ne Honorius semper speraret, numquam potiretur gaudio suo. Longum ergò tempus pro perpetuo posuit. Quomodo longævum designare perennem, notavit apud Maronem A. Gellius, de quo videas & notata doctissimo felicioreq; fortuna digno viro, Jano Parrhasio Epistolicis Quæstionibus.

260. FORTUNAM.] Tibi debitam: Augustam dignitatem. Eâ enim notione Fortuna Augustorum in Antiquis Monumentis cōspicitur & picta & scripta: Nimirum fatalis quidam & perpetuus Felicitatis tenor, velut debitus Augustæ domui. In hunc ergo adsciscit hoc sermone Venus Mariam.

260. RESUME.] Quod jam videlicet in cognatione cum Theodosio habes, cujus Augustæ familiæ & fortunæ inserta es.

264. HOC OVE.] Forma ista solius Augusti complexibus digna, & velut præparata à Natura & Providentia.

265. PROPIOR SCEPTRIS.] τὸ γὰρ εἶ-

δ⊙ ἄξιον τυραννίδ⊙. Vide quæ ad Fescenninarum primam Odam Notamus.

265. AULA.]Imperio. Fescenninis.

Tractus ab aulâ
Rursus in aulam
Redeat sanguis
Patris officiis, &c.

266. NON LABRA ROSÆ.] Quæ hic divinæ formæ peculiaria decora describũtur, si enarrare, & adscitis locis scriptorum velim discutere, ingentem Commentarium egregiæ suavitatis & doctrinæ dictis impendam: Quis enim finis erit notandi omnia horsum pertinentia, ex Homero, Hesiodo, Aeschylo, Sophocle, Euripide, Nonno, Apollonio, Q. Smyrnæo, Tryphiodoro, Colatho, Musæo, Oppiano, Aristophane, Stobæo, Aristotele, PLatone, Aeliano, Alciphrone, Aristæneto, Achile Tatio, Longo, Theophylacto, Epigrammatum Græcorum libro VII. Pindaro, Anacreonte, Appulejo, Petronio, Catullo, Virgilio, Horatio, Ovidio, Propertio, Athenæo, Ausonio, Martiali, Theocrito, Callimacho, Capella, Eusthatio, & quicunq; scriptor Amatoriam aliquam formam vel scripsit, vel indicavit, vel commendavit, cum in ea re admodum frequens tota sit Antiquitas? Singula qui scire, & descripta videre volet, ex Aristæneto, Achille Tatio, Eusthatio, Heliodoro, Longo, Petronio, & talibus construat sibi formam perfectæ pulcritudinis alicujus, & ejus membra deinde his Claudiani conferat, habebit Veneris verbis Veneris absolutam statuam. Nos aliorsum festinamus.

268. JUNCTO LEVITER.] Rectè ita Scaliger cum libris Belgicis, etiam invito Claverio. Melius etiam, puto, ex iisdem diu scripti Codices:

Quam juncti leviter sese discrimine confert
Vmbra supercilij?

Quod sanè acutius etiam, & πιθανώτερον.

268. PUDOREM.] Caussam pro effectu posuit, pudorem pro rubore.

τοῖς γὰρ αἰδουμένοις ἄνω ἐγχεῖται τὸ θερμὸν, σημεῖον δὲ, ὅτι γίνονται ἐξέρυθροι.
Philosophus ait, PRoblem. Sect. XI.

270. AURORÆ DIGITOS.] Roseæ manus & digiti pro parte non pœnitenda laudatissimæ formę, celebrantur scriptoribus suavitatum: Musæus in Amoribus Herus.

οἷα τε χωομένη ῥοδέην ἐξέρυσε χεῖρα.

Nonnus, lib. XVI Dionysiacorum.

Δάκτυλα φοινίξοντα λαβὼν γαμψώνυχι δεσμῷ.

Κυπριδίου καμάτοιο παρήγορα.

Coluthus, Raptu Helenæ.

ποῖον ἐφεσσαμένη ῥοδοδάκτυλ⊙ ἤιπε Κύπρις.

Hesiodus, Altero ἔργων.

Ἀστέρον εἰσίδη ῥοδοδάκτυλ⊙ ἠώς.

Cujus quidem peculiare ἐπίθετον exprimit hoc loco Claudianus. Lucianus Dialogis.

ὁ γανυμήδης δὲ καταπεμπέσθ⊙ αὖθις εἰς τὴν Ἴδην, καθαρὸς γὰρ, ἢ ῥοδοδάκτυλ⊙, καὶ ἐπισταμένως ὀρέγει τὸ ἔκπωμα.]

Homerus, Odyss. B. Nemesianus, Eclog. II.

Dicite quo prato Donacen, quâ forte sub umbrâ
Inveniam, roseis stringentem lilia palmis.

Adeoq; hoc celebratum, ut ij non satis digni formosorum nomine censeantur veteribus, quibus non fuerint roseæ manus. Carcynus, scriptor vetus, apud Athenæum, libro XIII.

ταῦτα δὲ σὺ τολμᾷς λέγειν οὐ ῥοδοδάκτυλ⊙ ὤν.

Estq; velut proverbium, tu dicere hæc audes, non habens roseos digitos?

271. HUMEROS DIANÆ.] Hi quoque in celebritate pulcritudinis. Homerida in Hymnis.

ὡς δὲ Σελήνη
στήθεσιν ἀμφ' ἁπαλοῖσιν ἐλάμπετο.

273. DO-

273. DOTALI POTUIT.] Corona Ariadnæ, cœlo fixa. Aratus Phænomenis. Manilius, lib. I. Seneca Hercule Fur.

Mundus puella serta Gnosiaca gerit.

276. SIDERA.] Nova videlicet novæ formæ.

281. IBIS REGINA SICAMBROS.] Ex Papinio. II. Theb. 361. geminas ibis Regina per Vrbes. Sicambri pro indomitis, & bellicosissimis populis. Pedo, sive alius quis, ad Liviam, vix mihi quidem alius Ovidio.

Ille genus, Suevos, acre, indomitosque Sicambros
Contudit, inque fugam barbara terga dedit.

Vide doctissimi viri Christophori Brovveri luculentas Animadversiones ad Venantium Fortunatum.

282. RECESSUS.] Recondita loca. Vide ad Rutilium Numatianum. Illi autem Atlantæi recessus tanti sunt, ut hodie nõ paucorum Regnorum spatia teneant, de quibus lege Africam Joannis Leonis.

283. DOTABERE MUNDO] Talis dotis exemplum sit præbita filiæ à PLautiano, cum ea nuberet Caracallæ; quam quinquaginta Reginis superfuturam fuisse scribit, qui vidit, Dio Cassius, excerptis libri. LXXVI. à Joanne Xiphilino.

285. CAPUT DISTINGUIT ACU.] Munus sive officium talium acuum designat Hieronymus, Commentario in Tertium caput Esaiæ: *habent mulieres acus suas, quibus ornatorum crinium compago tenetur, ne laxius fluant, aut in sparsos dissipentur capillos.* Notarunt ubertim jam alij.

285. SUBSTRINGIT AMICTUS.] Ut puella fiat tenuior, subtilior, gracilẽtior, quod matres studere Terentius ait. Paria apud Prudentium passione Virginis Eulaliæ.

287. ANTE FORES.] Moris fuisse ut dona Augustæ futuræ, nimirum Regius ornatus, domum mitteretur, etiam nescienti de Amore principis, vides ex nuptijs Arcadij, apud Zosimum Comitem, lib. V. Nuptæ autem vehiculis domum ducebantur, sollemni more. Lucianus Convivio, sive Lapithis.

καὶ ὁ Νύμφιος δὲ, ἀκεσμένη τὸ τραῦμα τοῦ Διονίκου, ἀπήγετο εἰς τὴν οἰκίαν, ταινίαις κατειλημμένος τὴν κεφαλὴν, ἐπὶ τὸ ζεῦγος ἀναπεθεὶς, ἐφ' οὗ τὴν Νύμφην ἀπάξειν ἔμελλον.

Pompa est omnis apparatus nuptialis, ut doctè notavit J. Savaronius ad Sidonii librum I. Epist. V.

287. PILENTAQUE SACRAM.] Currus sacros dicit destinatos transvehendæ sponsæ, qualibus Antistitæ tantum utebantur olim. Tacitus, Annal. XII. *Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius, carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus & sacris antiquitus concessus.* Antiquitus verò nuptæ novæ pedibus procedebant, ducti à patrimis matrimisq; pueris, ut notum, & observat vir doctus B. Martinius, Variarum lib. I. cap. XIX. Qui adeo obliteratus postmodum est, ut speciatim nuptialia carpenta commemorentur. Hesychius Presbyter libro IV. Commentariorum in Leviticum: *Hoc etiam patiuntur qui januas in die Nuptiarum cantoribus aut citharædis clauserunt, qui plausu, & organorum cantu, lampadibusq; nuptialibus destituta sponsalia carpenta præmittunt, quiq; se amicos sponsi dicentes cursibus sacris, & tubis, & cultu festivitates privant, &c.* Carpenta talia sacris destinata docet & Suetonius, decreta pro divinis honoribus indicans. Caligulæ, cap. XV. *Inferias his annua religione publicè instituit, & eò amplius matri Circenses, carpentumq;, quo in pompa traduceretur.* Et talibus vehebantur vestales virgines. Prudentius, lib. II. in Symmachum.

Intereà dum torta vagos ligat infula crines,
Fatalesq; adolet prunas innupta Sacerdos,
Fertur per medias, ut publica pompa, plateas

Pilento residens molli, seque, ore rececto,
Imputat attonitæ virgo spectabilis urbi.

Matronas etiam pilentis per urbem vehi, honoris ipsarum ergo cœptas, scribit Festus, quod cum aurum deficeret, quo votum Apollini Delfico solveret Camillus, illæ de mundo suo contulerint.

289. TARDUMQUE CVPIT DISCEDERE SOLEM.] Catullus. *vesper Olympo*
Exspectata diu vix tandem lumina tollit.

290. NOBILIS.] Equos secundum stirpes censitos dudum notarunt docti ex Papinio, Martiali, Juvenali, alijs. Nos vetustissimum morem ex Theognide observamus alibi, Avos equorum censet Nemesianus, Cynegetico. v CCXLII. Vide & notata doctissimo Jureto Commentationibus ad Symmachum.

291. Odor.] Primus Afflatus Sic odorem lucis forte est ut dixerit Manilius, apud nos Adversariorum lib IV. cap. III.

292. PHARSALIA RVRA.] Thessali enim Equi optimi. Notamus alibi, & nonnihil collegit S. Arcerius Notis ad Aeliani Tacticum.

293. NOTOS AMNES.] Ad quos educatos: quos poscit opem in iis suis doloribus. Non malè nonnulli libri *notos ignes* cum primum afflatum seu odorem amoris dicat clarè versu CCXC. Noster liber aliam prorsus rem infert, legendo.

totos hinnitu flagitat ignes.

Quæ sanè inepta non est, ut fluit sententia.

294. NARIBVS ACCENSIS.] Quinque integri Manuscripti libri habent. *Naribus accensus* Ego tamen nihil mutaverim.

295. CANDIDVS.] Ministri albati insigne Principatus, ut indicant notata hoc loci Stephano Claverio. Ego tamen togatum hic exercitum innui existimo, quoniam posuisse eum arma autumat Claudianus; ut pacifico urbanoque habitu gaudium Principis fuerit contestatus. Vide lib. LXXXVII. Adversar. cap. III. Sic in Epinicio Senatum veste clara publicum gaudium testantem inducit Porphyrius Optatianus.

Post Martios Labores
Et Principis tropæa
Exsultat omnis ætas,
Vrbesq; flore grato
Et frondibus decoris
Totis virent plateis.
Hinc Ordo veste clarâ
Cum purpuris honorum
Fausto precantur ore

Regij verò milites etiam purpuram in vestitu habebant. Beatus Dorotheus, Doctrina Prima.

ἕκαστος στρατευόμενος τῷ βασιλεῖ πορφύραν ἔχει εἰς τὸ χλανίδιον αὐτοῦ, ἐπειδὴ γὰρ ὁ βασιλεὺς πορφύραν φορεῖ, πάντες οἱ στρατευόμενοι αὐτῷ βάλλουσιν πορφύραν εἰς τὸ χλανίδιον αὐτῶν. τουτέστιν τὸ βασιλικὸν ἔνδυμα, ἵνα διὰ τούτου δείξωσιν ὅτι τοῦ βασιλέως εἰσί, καὶ ὅτι αὐτῷ στρατεύονται.

Albati milites apud Fortunatum, libro I. de Vita Martini.

Martiniq; chlamys texit velamine Christum,
Nulla Augustorum meruit hunc vestis honorem.
Militis alba chlamys, plus est quam purpura Reges,

Vnde liquet commune tale fuisse militum gestamen, quod in alborem majorem datum (de quo scripsimus alibi) vel recentatum in honorem Honorij, ait Claudianus. Alioquin verò Albus etiam amictus testatur hilaritatem animi. Gregorius Magnus, Homilia XXIX. *Cumque intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri steterunt juxtà illos in vestibus albis: In albis autem vestibus gaudium & sollemnitas mentis ostenditur. Alba enim vestes exaltationi magis congruunt, quam humiliationi.*

298. PLVVIAE RITV.] Omnis ingens copia pluviæ voce indicatur. Philippus Presbyter.

bytet, in caput XX. Hiobi. *Quod vero ait, pluat super eum, hoc verbo abunde in eum calamitatis miseriam precatur effundi.* Sparsio & effusio illa florum Regii honoris pars. Severianus Episcopus, Serm. de Nativ. Christi, *procedente Rege & platea mundantur, & omnis civitas diversis floribus & ornatibus coronatur, ut nihil sit quod minus dignum vultui Regis appareat.* Aliæ tales sparsiones obviæ apud Pausaniam lib. IV. Heliodorum III. Statium, Epithalamio Stellæ, Appianum. II. Civilium, Herodianum, libro I. Florum, lib. II. Euripidem Hecuba, Curtium, Lucianum, Dialogis marinis, infinitos alios.

300. VELATI LAURO.] Tamquam in triumpho. Martialis, lib. VII. Epigr. VII.

Festa coronatus ludet convitia miles,
Inter laurigeros cum Comes ibit equos.

Myrtum jungit, ob festivitatem Nuptialem. Alibi.

Et calidis thalami succedit Laurea sertis.

302. ANIMARUM PRÆMIA.] πλατονικῶς Philosophiam enim suam semper superstitioni vulgatæ, ut serio & ubique Philosophus.

307. QUOD DEDERAT GENITOR.] Acutius, & magis pro re facturum existimo, qui scribere maluerit *dederas* Quod tu illi dederas, hoc ille tibi reddit in nato tuo, Coonubium nimirum Sanguinis. Video & vulgatum adquid sapere; tamen istud magis placeat.

306 PIGNORA TANTI PRINCIPIS.] Supra notavimus Stiliconem præ se tulisse utrumq; filium suæ Tutelæ à moriente Theodosio Commendatum; quod sane verisimile etiam est, utique debuit is facere.

310. SUB HÆMO.] Initio Principatus Thracas & Scythas domuit Theodosius. Notamus supra, & clarum de Chronologis.

310. FUMANTEM.] Calido exuberante sanguine.

302. NOTUS CLYPEO.] Ex illo Æneidos XI. de Ænea.

experto credite, quantus
In clypeum assurgat, quo fulmine torqueat hastam.

315. SEMPER DISSIDET.] Vide primum de Laudibus Stiliconis. PLinius Panegyrico: *principi nostro quanta concordia, quantus concentus omnium laudum, omnisque Gloria, contigit, &c.*

307. DECERENT.] Noster, clarè. *decèrent.*

320. HIC ILLE EST.] Ambitionis præmium monstrari digito prætereuntium, quod de se gloriantur Horatius & Martialis, Romanorum Vatum quisq. suo genere princeps. Persius.

pulcrum est digito monstrari & dicier, hic est.

Laertius Diogene. Sidonius Anthemio.

Hic est, ô Proceres, petiit quem Romula virtus.

Vita Vetus Fulgentii, cap. XXIX. *Beatus Fulgentius per omnes vicos Carthaginensis civitatis, ubicunque transibat, manibus & oculis demonstrabatur, laudibusque innumeris prædicabatur.*

320. TESTATUR ET OFFERT.] Notum testatur, ignotum offert, & tacito quodam clamore docet atque indicat.

321. POTESTATIS SPECIES.] Animus tot provinciarum Imperator, tot regionum tutor, Exercituum rector, elucet specie corporis, & omnibus gestibus, gravibus citra affectationem. Omnes Panegyristæ Græci & Latini in suis Heroibus paria decora commendant, parem formam dilaudant.

321. NON VOCE FEROCI,] II. in Stiliconem.

non quos promoveris alto
Turgidus alloqueris fastu

Ibidem. *contingere passim Affarique licet te doctus prisca loquentem,*
Te matura senex audit, te fortia miles, &c.

Quo loco notabuntur forte alia. Hic enim Nuptiæ sunt.

322. ALTO SIMULATA GRADU.

NON IMPROBA GESTA.] Utraq; hæc reprehendit in inimico Stiliconis sui, Rufino. Vt tota Poesis hujus luculentissimi, & unici talium, scriptoris, laudandum eum, & novo præcone dignum, finem, servat, imminere vituperiis in vitia, Virtutibus merita nectere præconia. Quo observato, sanè omnibus omnino versuum conditoribus pretiosiorem hunc vatem habere decet, in quo nihil non & utilissimum simul sit & jucundissimum. Sed hæc alias translata sunt. Vide II. in Rufinum, CCCXLIII.

322. IMPROBA GESTU] Effœminata, lasciva, turpis. Vide notata ad Rufinum. De gestu enim morum animique conjectura non futilis. Improbitas omnis veræ Latinitati petulantia.

323. FINGIQUE LABORANT.] Vt ex sese faciant, ut in eas sese formas convertant. *Fingi*, est alias aliasque formas inducere, uti diffingere apud Horatium in alias formas inducere. Personatus autem ille fastus, & adoptatitia species longe à solida veraque virtute est, tam certe quam tectorium à stabili muro.

324. DONAT.] Nullo Labore quæsitum. Sane quos Heroas omnium maxime excelluisse, & incomparabiles virtutibus fuisse lectione cōperimus, eos videmus, non adscititia, sed naturali felicitate viguisse, non sæpè labore quæsitis, sed ingenitis bonis cęteris priores, quamlibet recta indoles per multum etiam cultui debeat, nec possit per adversa facile sine usu, doctrina adjuto, eniti.

325. FORMOSVSQUE RIGOR.] Gratus, acceptusque omnibus. Alibi lætæ Serietatis nomine idem elocutus est.

325. VULTUSQUE AUCTURA VERENDOS.] Venerabilitatem auctura vultui. Similis omnino est locutio illi apud III. Consulatum.

Dives Hydaspæis augescat purpura gemmis.

Hoc est pretium purpuræ augeatur additis gemmis.

326. CANITIES.] Stiliconis hanc commendat & alibi, Bell. Getico.

Donec pulvereo sub turbine, sideris instar
Emicuit Stiliconis apex, & cognita fulsit
Canities, gavisa recens per mœnia clamor
Tollitur, ipse venit

327. CONSORTE REMOTA.] Video facile sententiam. Noster tamen moris non habet per ænigmata loqui, aut intelligendum per divinationem indicare, quod cupit, sed eloqui plane rem. Itaque cum consortem senectus non unam habeat, & vero de certa hic sermo habendus sit, mihi omnino vitium videtur scriptutæ inesse & scripsisse noster:

vultusque auctura verendos
Canities festina venit; cui sorte remota,
Contingunt senij gravitas, viresque juventa.

Laudat enim illam præfestinam canitiem, prudentiam junctim & virtutem, de senecta & juventa, ætatibus, participantem. Sortem autem remotam dixit, quod ultra humanæ morem & usum tale quid suo Heroi obtigisse dicat. Nihil verius *Contingũt* est in pluribus libris Belgicis, & vero dignius auctore illo difficiliore altero. Favet autem nostræ restitutioni Noster Liber, in quo clarissime scriptum est *cum sorte remota*. Variatum antiquitus docet etiam Joan. Camers, qui in aliis exemplaribus *en sorte* scriptum fuisse annotat, cui concurrit & margo Editionis Bentinianæ. Laudat vero Theodosium pariter Pacatus Drepanius: *bene igitur*, inquit, *cuncta quadrarunt, & cæteris, quæ innumera congruebant; anni quoque suum junxere suffragium: qui soli in homine perfecti bono duarum potiuntur ætatum, virtute juvenum, & maturitate seniorum.* Vetus Proverbium tria optat.

Ἔργα νέων, βουλαὶ δ' ἀνδρῶν, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

Quem versum miris modis, inque varias figuras versat & reversat in Schediasmatum libris Henricus Stephanus.

329. ORNATUR FORTUNA VIRO.]

Tantum

Tantum abest ut ille aliquid fortunæ debeat. Vide Animadversa nobis ad Secundum Stiliconiarum, v. CCCLXIII. Vbi & hunc locum laudamus.

331. ODIVM TERRORE.] Quem enim metuunt, oderunt; quem oderunt quisque perisse expetit. Vide Quartum Consulatum Honorii.

332. DILIGIMVS PARITER PARITERQVE TIMEMVS.] Id quod summum artificium legendi alicujus Imperii aut regni arbitrantur cordati Prudentissimique scriptores. Ammianus, libro XXVII. *Hac inter Prætextatus præfecturam Vrbis sublimius curans, per integritatis multiplices actus & probitatis, quibus ab adolescentia rudimentis inclaruit, adeptus est id quod raro contingit, ut, cum timeretur, amorem non perderet civium, minus firmari solitum erga judices formidatos.* Nithardus, de Carolo Magno, libro I. *Vir omni Sapientia & omni virtute humanum genus suo in tempore adeo præcellens, ut omnibus orbem inhabitantibus terribilis amabili pariter, atque admirabilis, haberetur, ad per hoc omne imperium omnibus modis honestum & utile effecit.* Rutilius Numatianus, libro I. de Reditu suo.

Rexerat ante puer populos Proconsule Panos,
Æqualis Tyriis terror amorque fuit.

Corrippus, lib. I. de Laudibus Justini.

Te decet hic habitus, regnantum maxime, dixit,
Terribilis princeps & amabilis omnibus idem.

Pontius Diaconus, vita Beatissimi Martyris Cypriani. *Tantum Sanctitatis & Gratiæ ex ore ejus elucebat, ut confunderet intuentium mentes, Gravis vultus, & lætus, nec Severitas tristis, nec Comitas nimia, Sed admixta utrinque temperies, ut esset ambigere vereri plus an diligi mereretur, nisi quod & vereri & diligi merebatur.* Julius Exsuperantius, de Sertorio. *Sed ubi in provinciam venit, ita strenuè sociorum animos, jam deficienteis, atque alia cupientes, in favorem partium suarum, modeste tuendo, atque blandiendo, perduxit, ut & carus esset, & tamen ab omnibus timeretur.* Exsuperantius is, Epitomator, uti volunt, Sallustii, potest ut is sit, qui à Rutilio pater Palladii laudatur, lib. priore Itinerarii, v. CCXIV. Cum ea ætate illud decertandorum auctorum priscorum studium jam increbuisset. Acutissimè autem illud dictum *Ipse metus te noster amat* Et verissime, metus enim ille carus est bonis, quo vel peccaturi aliquando in officio contineantur: Sic eum ipso illo metu suo diligunt, cujus virtute fit ne, vel volentes peccare audeant. Et sic in speciem durius talia dici videntur, re ipsa optime ipsi naturæ conveniunt.

334. CUSTOS.] Alibi plusculis observari veteres hoc vocabulo strenuum, fidelemque tutorem libentes indicare.

335. OPTIME DVCTORVM] In summa fide tutando Imperio.

335. FORTVNATISSIME PATRVM.] In collocanda filia Principi. Glossæ hæ sunt scriptorum Exemplarium, sanè non pœnitendæ.

336. DOMINO] Augusto. Qui mos loquendi de Principibus jam inde à Nerone in usum venit B. Lucas, Actuum. XXV. *Ipso autem appellante Augustum, decrevi mittere: De quo quid certum scribam Domino, non habeo.*

338. CONTEMTO JURE.] Magistratu, Imperio.

340. THERMANTIA.] Vidit quidem similes, immo easdem, sed magna sua felicitate. Vide Zosimum. Nomen ipsum hoc non debet controversum esse doctis, quamlibet mirifice in iis varient libri veterum scriptorum calamo exarati, quorum nonnulli primam literam perperam objiciunt, vel unico nostri versu locuplete teste. II. Stilicon. CCCLIX.

arridet leto Thermantia fratri.

Qui quidem citra eam nullus constet. Et in Laudibus Serenæ.

Agnovit Patrui similem Thermantia curam.

Quomodo & Zonaras, aliique. Diem Obitus notat

notat Chronicon Alexandrinum, vid. Lib. CXIX. Adv. cap. XX.

341. SIC VTERVS CRESCAT MARIÆ.] Vltimum votorum ad felices & auspicatas nuptias. sobolis proventus. Himerius Declamator.

ἐγὼ σὰς παρ' αὐτὸν τὸν θάλαμον τύχη, καὶ Ἔρωσι γενεθλίοις προσεύζομαι, τοῖς μὲν πεξιύειν εἰς πλέον, τῇ δὲ, διδόναι βίον, τοῖς δὲ παίδων γνησίων γένεσιν, ἵνα τῷ γαμηλίῳ κρατῆρι καὶ τὴν γενέθλιον σπονδὴν συνάψωμεν.

341. NATVS IN OSTRO.] Ipso ortu suo ingrediens Principatum. In Honorio hanc nativitatem in purpuram celebravit Panegyricis superioribus aliquoties, hic sobolem patre non infeliciorem vovet. Pueri autem aliorum linteaminibus excipiebantur. Exemplum in Albino Capitolini. Cui istud contulimus lib. CLIV. Adversar. cap. XX. Locus autem nativitatis etiam honorabilis sapientibus. Sic filium obtestatura sancta mulier, in cubile illud eum sessum ducit, super quo editus fuerat in lucem, apud Chrysostomum, libro I. aureolorum quos de Sacerdotio vir eximius dedit.

342. PARVUS HONORIADES.] Blanditur pueri adhuc gignendi præstitutioni imaginariæ. Catullus Epithalamio Manlii.

Torquatus volo parvulus
Matris è gremio suæ
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad patrem
Semihiante labello.

342. GENIBVS CONSIDAT AVITIS] Stiliconis dicit. Mos ut parentes recens natos liberos tollerent, genibus imponerent, vetustissimus. Moyses Genes. XXX. Ingredere ad illam, ut pariat super genua mea. Cap. L. filii quoque Machir, filii Manasse, nati sunt in genibus Joseph. Hiob cap. III. Quare non in vulva mortuus sum? Quare exceptus genibus, cur lactatus uberibus? Homerus. Iliad. IX.

συγερὰς δ' ἐπεκέκλετ' ἐρινῦς Μή ποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέζεσθαι φίλον υἱὸν ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα.

Apud Romanos Græcosq; eumdem agnoscunt Comœdiæ, notaruntque alii pridem. Et nos alibi pluribus. Sic natam sibi filiam Jovis Capitolini genibus imposuit Caligula. Vide Suetonium. Id est pro filia ejus eam haberi voluit.

FINIS ANIM. IN NVPTIAS HONORII.

CASP.

CASP. BARTHII AD CL. CLAVDIANI, DE RAPTV PROSERPINÆ LIBRVM PRIMVM.

ANIMADVERSIONES.

Ad Præfationem.

ARGVMENTVM hujus Epigrammatis est, Poetam minutis & velut extemporalibus hactenus Poematis opera data, confirmatum Famæ, audere nunc majora, & Opus egregium condere velle, unde Gloriam sibi inter prima nomina consecret. Huc tendit nauta iste, qui prius quam magno mari ratem suam credat, in minutis fluviolis stagnisq; experimenta artis fecit, quibus confirmatus vela ad extremum ventis dare, & aperto se pelago credere audet. Apparere autem facile hinc potest non vilis operæ opus Claudianum suscepisse, ut & propositio arguit, totam videlicet Vitæ humanæ meliorem fortunam & disciplinam cantaturum pollicentis. Similitudo autem de Nauta stagni oras aut flumina primum tutiora legente, non est injucunda summis scriptoribus, quorum imitatione sibi eam Claudianus applicavit. Ovidius,

Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.

Statius lib. VI. Theb. quem solens exprimit noster.

Ceu primum ausura trans alta ignota biremis
Seu Tyrrhenam hiemem, seu stagna Ægæa lacessunt,
Tranquillo prius arma lacu, clavumque, leveisque
Explorant remos atque ipsa pericula discunt,
At cum experta cohors tum pontum irrumpere freta
Longius, ereptasque oculis non quærere terras.

Ea est vera illorum versuum lectio, vulgo temerata, dum biremis omnibus editionibus promulgatur, Inepte prorsus, dum plane enim cassum redditur illud *cohors*, à quo pendet sententia. Nemesianus pariter, Cynegetico,

talique placet dare lintea Curæ

Dum non magna ratis vicinis sueta teneri
Littoribus, tutosque sinus percurrere remis,
Nunc primum dat vela notis, portusque fideles
Linquit & Adriacas audet tentare procellas.

Et Prosper, modo is sit, Libro elegantissimo de Providentia.

Ista quidem melius divinis edita libris
Cognoscenda forent, ubi legis in æquore aperto
Promtum esset ventis dare libera vela secundis,
Sed quoniam rudibus metus est tentare profundum,
In tenui primum discant procurrere rivo.

Ambrosius lib. I. Officior. cap. X. *qui navim in mari regere gubernaculis studet vel remis ducere prius in fluvio præludit.* Hilarius l. de Trinitate. *Cum forenses lites Scholares materia tentaverint, tunc mittuntur ad tribunalium pugnas. Cum in stagnis domesticis navem nauta intrepidus instruxerit, tunc magni & peregrini maris committitur procellis.* Eodem pertinet periculum in quo se esse ajunt auctores dum non satis validis lacertis opus aliquod arduum aggrediuntur, non secus ac qui rudi navicula maris fluctus fuerint ingressi. Benedictus Paulinus, lib. II. de Vita B. Martini.

Panditur, ecce, novum pelagus, flatusque benigni
Rimosam in medios fluctus traxere carinam
Ac dum placati rapiunt me gaudia ponti,
Irrumpit vastum temeraria cymba profundum,
Vix vel vicinis bene radens littora terris.
Nunc quid ago, & dubiam trepidus quo dirigo proram?
Flamina sollicitant cursum, formido regressum.
Pergamus, quia terra procul, quo traxerit unda.

Præfationes recitandis carminibus à scena sunt sumtæ, ubi προαύλια quædam ingressum faciebant cantionibus & actionibus, vide Scaligerum lib. I. cap. LVI. Poetices Claudiani quidem ævo familiares Præconibus Laudum Regiarum, ut ex ejus more, utique perpetuo, Sidonii imitatione, aliisque constat, adeo quidem ut & Oratoribus accesserint, velut videri poterit tum alibi tum apud Themistium Oratione XVI. &c.

2. RVDIBVS REMIS.] Rude est quicquid inexpertum propositæ rei est, ideoque ad eam ineptum etiam. Et hoc inde, quia nulla ars aut scientia non rudia habuit initia, secundum Xenophanis sententiam.

Οὔτοι ἀπ' ἀρχῆς πάντα θεοὶ θνητοῖς ὑπέδειξαν,
Ἀλλὰ χρόνῳ ζητοῦντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον.

Et Gratius, initio Cynegetici Deos auspicia dedisse sola artibus hominibus ad eas exigendas industria opus fuisse docte docet.

primum auspicium Deus artibus, altaque circum
Fundamenta dedit, tum partes quisque secutus
Exegere suas, tetigitque industria finem.

Sic Puer, vitæ rudis, nullum illius usum habens. Claudianus, Consulatu VI. Honorii.

Teque, rudem vitæ, socium sumebat honorum.

Sic rudes remi hoc loco, & rude æquor, non adsuetum vehendis navibus. Papinius, libro III. Silvarum.

Quis rude, & abscissum miseris mortalibus, æquor
Fecit iter

2. SOL-

2. SOLLICITAVIT AQUAS.] Sollicitari ad difficultatem pertinet, ab animatis ad inanima tradvctum. Primo hujus Operis.

tenerum jam pronuba flamma pudorem
Sollicitat

Lacessere in eam rem dixit Horatius.

quicunque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.

Idem de terra primum tentata Tibullus libro I.

Primus aratra manu sollerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitavit humum.

v.3. DVBIIS FLATIBVS.] Incertam ventorum fidem incessere vult, ut *dubiam* omnis tempestatum vis, qua de re ad IV. Consul. Honorii.

v.3. COMMITTERE.] Fidei veluti eorum credere. Juvenalis.

I nunc & ventis animam committe, dolato
Confisus ligno

v.3. ALNUM.] Papinius, Thebaide VI.

Alnus amica fretis.

Lucanus, lib. III. *& fluctibus aptior alnus.* Hinc quæ firma velis aquis inædificare, alno imponas aut exstruas docet Palladius Æmilianus lib. XII. de Re Rustica cap. XV. Ipsas provenire ad flumina notum, & Theophrastus docet, Histor. lib. III. cap. XIV.

4. NATVRA NEGAT.] Vti clarum ex corporum, ut Christiani loquuntur, factura. Similiter in alia re Juvenalis.

Si natura negat facit indignatio versum.

Etiam contra conditionem videlicet hominis Amusi. Simili modo Horatius.

Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negata tentat iter via.

Hericus Altissiodorensis, libro VI.

cui subjacet omne
Quod natura negat

Veteres vero navigiorum usum contra Voluntatem Deorum & conditionem humanæ Naturæ inventum ajebant. Xenocrates sive Æschines Socraticus in Axiocho:

ἀλλὰ τὸν πλωτικὸν καταλεξώμεθα παρεικμένον διὰ τοσῶν ἢ κινδύνων, καὶ μήτε, ὡς ἀπεφήνατο Βίας, ἐν τοῖς τεθνηκόσιν ὄντα, μήτε ἐν τοῖς βιοῦσιν, ὁ γὰρ ἐπίγειος ἄνθρωπος, ὡς ἀμφίβιος αὐτὸν εἰς τὸ πέλαγος ἔρριψεν, ἐπὶ τῇ τύχῃ πᾶς γενόμενος.

Vnde Deum freta Argonauticorum initio dixit eruditissimus Poeta Valerius Flaccus, cujus locum supra contra sciolos tuebamur. Statius Propemtico libro III. Silvarum.

Quis rude, & abscissum miseris mortalibus æquor
Fecit iter? solidæque pios telluris alumnes
Expulit in fluctus, pelagoq; immisit hiantes?

Columella Præfatione: *ut rupto fœdere naturæ, terrestre animal homo ventorum & maris objectus iræ se fluctibus audeat credere?* Horatius lib. I. Od. III. Pedo apud Senecam, &c.

5. TRANQUILLIS UNDIS.] Lacum aut stagnum intelligit. Papinius modo nominato Carmine. Quem exprimere voluit noster.

Vsque adeone parum lentas transire paludes,
Stagnaque, & angustos submittere pontibus amnes,
Imus in abruptum

B. Hieronymus, de muliere septies percussa: *super onerariam navem rudis vector imponor, & homo qui nec dum scalmum in lacu rexi Euxini maris credor fragoribus.*

5. CREDIDIT VNDIS.] Commisit vitam iis suam. Vt navigantium audaciam descri-

describant Poetæ aliique scriptores, credere se eos ajunt fluctibus, ventis, mari, quorum omnium tamen nullam prorsus esse fidem nemini non constet. Seneca:

Animam levibus credidit Auris.

Pedo, de Navigatione Germanici.

Seque feris credunt per inertia fata marinis.

Qui inertia fata tarda & morantia dixit, jus suum velut oblita, quæ nimirum deceat tantam audaciam non inultam relinquere, uti corripere mortem gradum eadem tali re. Horatius.

Semotique prius tarda necessitas
Lethi, corripuit gradum

Pendere profundo navigantes, nutui nempe marinæ tempestatis addictos, eleganter ait Avienus, Arato.

exsul ab Oris
Omnibus externas veheret per inhospita Gazas
Aequora, & incerto penderet sæpe profundo.

Columellæ idem dicentia verba modo adscripsimus. Sic Q. Cicero Epigrammate in Fidem Muliebrem.

Crede ratem ventis animum ne crede puellis,
Namque est fœminea tutior unda fide.

Faustus Reiensis lib. I. de Lib. Arbitrio: *proviso gubernatore navim fluctibus credunt.* Gildas Sapiens, ut volunt, Querulo: *Age igitur conscende maria, te tuosq; pariter undis & ventis credito.* Interpres Apollonii Tyrii: *Hora noctis tertia navim adscendit & tradidit, ese.* Sic Pelago, ut dixi, fides prorsus adimitur, cui velut opprobrium cecinit Nemesianus Cynegetico, *dum fidelem* terram dixit: Catfilis in Responsis ἡ ἄπιστον, θάλαττα. Estque verum quod Ornatissimus ab Homero Poetarum Quintus, qui vocatur, Smyrnæus dixit ναύτῃ γὰρ ἀεὶ σχεδὸν εἰσιν ὄλεθρος. Et Anacharsis Scytha, nullo Sapientum veterum minor, μαθὼν πήχεας δακτύλους εἶναι τὸ πάχος τῆς νεὼς, τοσοῦτον, ἔφη, τοῦ θανάτου τοὺς πλέοντας ἀπέχειν.

Scitius vero vere Sapientes qui navigiorum usum etiam, non vacaturo pelago, divinitus hominibus datum decidunt. Auctor Libri Sapientiæ, cap. XIV. *Tua autem, Pater, Sapientia ab initio cuncta gubernat, quoniam dedisti & in mari viam & inter fluctus semitam firmissimam. Ostendens quoniam potens es ex omnibus sanare, etiamsi sine rate aliquis adeat mare. Sed ut non essent vacua Sapientia tua Opera, propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas & transeuntes mare per ratem liberati sunt.*

6. SECVRO TRAMITE.] *Trames* iter est tutum per medios errores, ambiguasquè vias. Faustus lib. I de Lib. Arbitrio *Hoc itaq; loco gemini inter se colluctantur errores, quorum unus solam Gratiam alter solum Laborem, relicto tramite atque mensura Veritatis, insinuat.*

6. LITTORA LEGENS.] Nautica locutio, ἀντὶ *præterire, transire.* Papinius, lib. III. *viridisque legit devexa Prosymna* id eo loci notat Lutatius interpres. Virgilius.

Litteraque Epiri legimus

Minutius Felix Octavio: *oram curvi molliter littoris iter fabulis fallentibus legebamus.*

7. LONGOS TENTARE SINUS.] Immensos, longinquos. Sic μακρὰ θάλασσα Poetis Græcorum. Notavi alibi etiam his, puto Animadversionibus. Sic longum Clamare Appuleius, *longitudines itinerum* Sidonius lib. VII. Epist I dixit. Avienus Aratæis:

neque longis navita terris.
Insinuare ratem jus fecerat

8. LENI CEPIT.] Nondum ausus vehementi tentavit primo leni vento quomodo vela credere posset. Summa in hoc Epigrammate est exactio, & scripta omnia ejus accuratissime.

v. 9. PAUL-

9. PAULLATIM PRÆCEPS AUDACIA CREVIT.] Videbatur olim scribendum paullatim in præceps audacia crevit. Cum prima & postrema componat. Sed nec ulla nunc correctione opus censeo cum acumen in eo insit quod audaciam, quæ perpetuò præceps est nunc, paullatim crevisse dicat de industria, & nulli omninò libri addicunt mutationi. Probet tamen etiam illam correctiunculam, qui volet, quiq; censebit horridiorem esse hãc acuminis obtrusionẽ. (Imò *Præceps est, in præceps.* Mamertinus Actione Gratiarum: *Mitto Veteres qui Saxo Tarpeio Præceps dati, quorum bona publicata, domus eruta, interdicta posteris nomina.*) Vitiosè in pari re scripsisse existimo Germanicum, siquidem locus ejus corruptione vacat.

Præcipiti tractu Vastis demittitur Undis.

De quo alibi. Verum dictu est audaciam paullatim excrescere, si quæ res ejus est subeunda ad nutum. Marcus Florus Quintilianus Ennodio, Declamatione Prima pro Cœco. *Innocentia per gradus certos ab homine discedit, & ne in maximis trepidet audacia diu vires in minoribus colligit. Nemo inde cœpit quo incredibile est pervenisse.* Porrò ut ex usu crebro rerum fit audacia eas aggrediundi, ita ex Audacia, numeris Rationis circumscripta, fit demum Fortitudo. Ita eleganter hæc distinxit B. Augustinus, Confessionum lib. VI. capite VIII. *Clamor qui per ejus aures intravit, & reseravit ejus lumina ut esset quà feriretur & dejiceretur, audax adhuc potius quam fortis animus.*

10. DEDIDICERE METUM.] Non quidem eum didicerant, sed tamen habebant, nempè à natura. Dediscere rem est eam paullatim scientia & usu amittere, aut deponere. Lucanus, libro I.

longoq; togæ tranquillior usu
Dedidicit jam pace ducem.

Sulpitius Lupercus.

Savaq; dedidicit prælia torvus aper.

Petronius: *Ubi fabulas & ante secura latrocinia dedidicistis?* Vincentius Lirinensis Commonitorio: *Dediscant benè quod didicerant non benè.*

11. IRRUPIT PELAGO.] Papinius, lib. VI.

pontum irrumpere freta Longius

Exsultat, quod edidit Bentinus, contrà omnes libros est: Nec tamen ineptum. Est enim exsultatio impetuosa hilaritas. Prudentius Psychomachia. ubi Patientia triumfat Iram. *Exsultans vitium solita virtute vicimus* Catullus de se Ipso. *Otio exsultas, nimiumque gaudes.* Nos nihil mutandum ducimus.

11. COELUMQUE SECUTUS.] Eleganter Nauta cœlum sequi dicitur, qui ab astris pendet, ut loquitur Valerius Flaccus. Sic de cera Plinius Cæcilius, quæ ad arbitrium ducentis flexilis est. lib. VII. Epist. IX.

Ut laus est Ceræ mollis facilisque sequatur
Si doctos digitos jussaq; fiat opus.

Cujus elegantia in τῷ *fiat* sita est, velut jussione sola, citrà operam ejus qui fingat, opus destinatum fiat; quod est encomium facilitatis. Pariter & Lucanus libro IX.

calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadat, nec Solem cera sequetur.

Idem, libro II. *nimiumq; secuta est*
Quà morbi duxére, manus.

Prudentius in Cassiano.

Raptimque punctis dicta præpetibus sequi.

Sic & Claudianus, primo hujus Operis.

quæ tale sequatur
Conjugium, Stygiosque velit pro Sole recessus.

12. ÆGEAS HYEMES.] Mare Aegeum, cujus tempestates pro sævioribus Poetis. Papinius lib. V. Silvarum.

Super Aegeas hyemes abeuntis amici.

Quia Aegeum mare turbidissimum. Artemidorus Onirocrit lib. II. cap. XII.

αἶγες γὰρ ὑπὸ λευκαὶ, ὑπὸ μέλαιναι ἀγαθαὶ,

θαὶ, ἀλλὰ πᾶσαι πονηραί. λευκαὶ μὲν ἧττον, μέλαιναι δὲ μᾶλλον, καὶ μάλιστα τοῖς πλέουσι, καὶ γὰρ τὰ μεγάλα κύματα αἶγας δὲ τῇ συνηθείᾳ λέγομεν, καὶ λάβρος ἐπαιγίζων, φησὶν ὁ ποιητὴς περὶ σφοδροῦ ἀνέμου λέγων, καὶ τὸ φοβερώτατον πέλαγος Αἰγεῖον λέγεται.

Exſtat Encomium hujus maris apud Ariſtidem peculiari oratione operantem laudi ejus, quod erat pervectus. Pro ingenti copia per proverbium dixit Ennodius Dictione data Aratori: *nos horum omnium fiſtula ſumus; tu ut per nos meritu tuis ſatisfacias, quaſi Aegeum pelagus aut Pegaſeus gurges illabere.* Qui combinatione tamen illa non præter ſolitum ineptit. Maris hujus violentiam vide apud Conſtantinum Porphyrogenetam lib. I. Thematum. cap. XIV. Inſcitiſſimè libri quidam qui mutant ab hac lectione Claudiani. Jungit verò Aegæum mari Jonio, quod tempeſtates tam atroces inibi oriri conſueverint, ut miſceantur ipſi illi ſinus. Silius Italicus libro XV.

Ut cum ſævo freti immiſit prælia Corus,
Iſthmon curvatâ ſublime ſuberigit undâ,
Et ſpumante ruens per ſaxa gementia fluctu
Ionium Aegæo miſcet mare.

Hyems tempeſtas quælibet. IV. Conſul. *tenebris involverat atra Lumen Hyems.* Hyems Numen apud Maronem lib. III. Aeneid.

JONIASQUE.] Omnes libri Scripti: JONIUM. Quod ad unum Ant. Delrij mutaſſe Jof. Scaligerum nollem. Virgilius. *in Ionio immenſo.* Domare à terra translatum, quæ aratro domari dicitur.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI

DE RAPTV PROSERPINÆ

LIBRVM PRIMVM

Animadversiones.

R*Aptus Proserpinæ* in Theologia vetustissima Nationum Veritatis Luce carentium unum est de præcipuis figmentis, quo pacto omnium disciplinarum, vitæque subsidiorum genera à Deo acceperint mortales, præsertim sationem frugum, quam secutus est ordo vitæ civilis & legitimæ. Ut non vile neque proletarium argumentum suo illo ingenio capitali tractandum sumserit Claudianus, sed quod ad Laudem Dei, Mortalitatis emolumenta & utilitatem egregiè pertineat, uti dubio procul videremus, nisi absolutioni subtractus esset fatis properantibus, quo & Propositio ipsa Libri primi, & Oratio Jovis initio tertij nos manifestè ducunt; non parum amplius desiderantes in amissione aut interceptione hujus Operis, quam vulgo quivis putet. Mythologia ipsa si altius inquiratur magnam partem implicet totius humanæ Theologiæ, quam & alibi nos fortasse explicabimus & notarunt quadamtenus jam Viri litterati, sed non capit instituti operis hoc loco districtio. Pictura non parum congrua expositam antiquitus edidit suis Diatribis in Ausonium. Ovidium & Solinum vir doctissimus Mariangelus Accursius, & indicavit Georgius Fabritius in bonæ frugis libello quem Romam inscripsit, cap. XX. Eam hic expingere etiam extrà rem sit, cum Commentario non parvo enarranda sit, ut intelligatur, & nos Argumentum hoc totum aliorsum seposuerimus. Ipsas, ut hoc perviam moneam, illas Mariangeli illius Diatribas debebant indere Philologorum Collectaneis viri eruditissimi, quibus ambitiosis titulis præscriptis alios tales non exstantes jam apud Bibliopolia reduxerunt in mundum Litteratum.

V.1. INFERNI RAPTORIS EQUOS] Rectè sive à Claverio sive Cujacio observatum est insigne artificium horum Claudiani carminum, tantum opus conciona gravitate ordientium, quæ granditate & assurgendo in numeros Raptoris velut prodeuntis vehementiam non tam iudicant solum, quàm & simul exprimunt, cum stridore & horrore quodam litterarum, torvum & tetrum illum effigurantium. Simile in Papiniano Exordio notamus Animadversionibus in eum Poetam. Talis litterarum concussus feritatem

rei ex-

rei exprimit etiam in illo lib II. Infrà. *stimulat communis in arma Virginitas, crimenque feri Raptoris acerbat* Infernus autem quodcunque subter terram censetur. Glossæ priscæ. *Infernus*, καταχθόνιος, καταχθόνιος. Raro Latinis ipsum locum Pœnarum inferarum denotat, sæpius vi adjiciendi, ut cum Litteratoribus loquamur, aliquid ad eum pertinens Ut *inferna Leges* apud Propertium.

Cum semel infernas intrarunt funera Leges.

Infernum Regnum apud Columellam, lib. X.

Et nunc inferno potitur Proserpina Regno.

Sic *Infernus Raptor* hoc loco. Lucanus, libro VII.

Stygij qua numina regni
Infernumq; nefas.

Virgilius *Iunoni inferna dictus sacer*. In Glossis Græcolatinis: Ἅδης *infernus*, quas Christiani hominis vel exinde docearis. Nisi si in illis *Inferus* scribendum putaveris ut in Glossario Latino Græco, *Inferus*, Ἅδης, & apud scriptores Elegantes. Petrus Chrysologus, Sermone. LXV *jam lege nostrâ vinctum, jam in Iure nostro manentem, infractis claustris Inferi, conatur eruere. Cujus vice Orcum* dicunt veteres Latini, ut PLautus, Lucretius &c. Ethnici verò etiam locum malè functis vita scivere in locis subterraneis paratum ad Pœnas, quem sanè indicant Sacræ Litteræ talem. Esaiæ XIV ὁ ἅδης κάτωθεν ἐπικράνθη.

Amos Propheta, cap. IX. *Si descenderint usque ad infernum inde manus mea educet eos, si adscenderint usq; ad cœlum inde detraham eos.* Moyses, lib. IV. cap. XVI. *Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos descenderintq; viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum.* Quia verò & suprà terram tale quid Scriptura nonnumquam loquitur, duo infernorum geminorum loca intelligi voluerunt expositores, de quibus videas Julianum Pomerium Prognosticorum lib. II. cap. V. VI. &c. Cum alijs quæ ex illa Rhapsodiâ huc pertinent. Sic *Inferna* dicuntur loca speciatim illa destinata pœnis damnatorum. Lucidus Presbyter: *Damno sensum illum qui dicit ignes & inferna non esse.* Infernus, Orcus sive Ἅδης pro ipsis Pœnis inferorum. Sæpè David Rex in Psalmis, Theodorus Abucaras Tractatu de Quinque Inimicis. Sed quod dixi infera illa loca etiam Nationibus nota fuisse, ubique litterarum patet, Auctor Aethnæ.

vates
Sub terris nigros noverunt carmine manes.

Et τὰ νέρθε Callimacho pœnæ ipsæ inferorum cum toto regno.

ὦ χαρίδα, τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος.

1. RAPTORIS.] Propriè de Virginibus rapi, ut in libris Juris Romani, quippè quæ resistere non possunt, & nulla alia vi habent opus. Sic ferus Raptor Idem PLuto, Infrà lib. II. *stimulat communis in arma*

Virginitas, crimenque feri Raptoris acerbat.

1. AD FLATAQUE CURRU] Temerata, attonita, perculsa. Nam a vi ignium supernorum, à pestilenti & vehemente quolibet spiritu *adflari* talia denotat Afflare fulminibus proprium fecit quod etiam quæ procul sunt leni, & tamen valenti, aura, ignis ille subtilissimus attingat Servius in Aeneidem. I.

Est fulmen quod terreat, est quod afflet.

Papinius lib. IX.

Fulminis haud citius radiis afflata cupressus
Combibit infestas & stirpe & vertice flammas.

Ab his venit usus ad sidera. Petronius: *animos juvenum ad magna surgentes pestilens quodam sidere afflavit.* Julius Obsequens: *ipse Pompejus, afflatus sidere, interiit.* Immò quemvis calorem. Alcimus Avitus.

radiis afflata calore (cus.
Aruit, & posito ramorum tegmine, trun-

Per-

Perindè quod quem subita quadam vi percellit afflare dicimus. Valerius Maximus lib. VII. cap. V. *Metellum Consulatus repulsa adflavit.* Ut & venena, noxiâ quadam penetratione. Avienus.

Pestifero afflatu serpens vagus inquinat æthram.

Columella, lib. VIII cap. V. *cavendum ne à serpentibus afflentur.* Cum etiam pestilentiæ quodam velut flatu veniant. Unde Ovidius, lib. VII.

Pestiferis calidi spirarunt æstibus Austri.

Unde πνεῦμα pro pestilenti ipso morbo accepit Artaxerxes Rex. Epistola ad Pætum.

μάστιξιν ἀξιῶ τὸ πάθος, ἄλωκε κατὰ τὸν ὄχλον, καὶ πολὺς ἄλυς πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν ἔχων.

Et tenuis quælibet res afflatui æquatur, ut Odor apud Papinium, lib II.

Ogygii si quando afflavit Iacchi
Dulcis odor.

Quo loco ineptit glossator priscus non aptè locutum esse ajens Papinium. *Afflari* etiam dicuntur qui inspirantur divinitus, quos θεοσσύτες Nonnus θεσφορεμένους, & ἔμπνοιαν δαιμόνιον ἔχοντας. Lucianus appellat, qualem furorem sibi adflari Claudianus noster hoc Procemio infrà loquitur: quod genus perculsorum hominum ab suis actionibus vacare, & Deum pro animâ habere scribit in Arcanis Ægyptiorum Jamblychus. Valerius Flaccus lib. II. de Vate.

facit ipse verendam
Nam Deus, ex flatu non inscia gliscit anhelo.

Sic & Sacri Christianiq; homines, Spiritu Dei afflari dicuntur. Alcimus Avitus, lib. III.

Historiam cujus cœlesti numine Lucas
Tradidit afflatus.

Ut autem hîc à PLutone superos adflari dicit Claudianus, sic inferum Tisiphonen à Sole Valerius Flaccus lib. III.

trepidam Phaeton adflavit ab alto
Tisiphonem

Quod ex illo est Maronis, de homine defuncto.

Dixit, & afflatus vicino Sole, refugit.

Alecto loquitur priore nostri in Rufinum.

Iam cupio Stygiis invadere nubilus astra
Iam flatu violare diem.

Hoc enim nefas putabāt, functorum aliquem diem aspicere. Tragici in Hercule Furente, & alibi.

1. CURRU.] Quo vectus PLuto erupisse inferis credebatur. Papinius lib. VIII. persona Amphiarai.

fugiat ne tristis in antrum
Cerberus, aut nostros timeat Proserpina Currus.

Quod de Theseo omnino perperam intelligit Lutatii nomine Scholiastes, quem curru ad inferos venisse nullæ dicunt fabulæ.

2. TÆNARIO.] Infero. Tænarus Spartiatarum Promontorium, quo loco descensum ad inferos fingunt Poëtæ. Nam revera ibi specum nullam esse, & in congruum omnino figmentum, scribit Pausanias fine Laconicorum. Ovidius, lib IX.

Ad Styga Tænaria est ausus descendere portâ.

Seneca, Hercule Furente.

Densis ubi æquor Tænarus silvis premit,
Hic ora solvit Ditis invisi domus

Vide Suidam. Eadem se descendisse ad Inferos scribit Orphei nomine Poeta optimus, cujus Argonautica habemus.

Ἄλλα δέ σοι κατέλεξ' ἅπερ εἴσιδον, ἠδ' ἐνόησα,
Ταίναρον ἡνίκ' ἔβην σκοτίην ὁδὸν Ἄϊδος εἴσω,
Ἡμετέρῃ πίσυνος κιθάρῃ.

Est hoc Poëtis decantatissimum. Vide Euripidem Hercule Furente. Virgilium, Georgico. IV. Papinium. II. Thebaid. Ovidium lib. X. Boethium de Cōsolat. Philos. lib. III. Carm. XII. Similis locus sive inferorum Porta in Specu Acherusio, de quo Xenophon Anabasi. VI. *Sidera* dicit *Diem, Solem, Lucem*, de cujus vocis usurpatione non satis omnibus perspecta suprà.

2. CALIGANTES.] Tenebrarum enim Regnum apud Inferos. Sæpè scriptura. Caligo est absentia Lucis, ut ait Evagrius Monachus in Sententijs, Lucis vero apud Inferos, nisi in Elysiis campis, nihil. *Caligo* Nox est. Cicero Arato.

Atq; aram tenui Caligo vestiet Vmbrâ.

Ut optimè legit eruditissimus Grotius. Albricus de Deorum Imaginibus, capite X. *Credebant enim antiqui omnes animas ad Inferos descendere, ibique cum PLutone in caligine perpetuâ manere.* Sic μέγα σκότος ibidem agnoscit Callimachus, verbis modò positis. Caligo, obtenebratio visus, aut densiores nebulæ. Higinus Fab. XIV. *ex his Lynceus sub terrâ quæq; latentia vidisse dicitur, neque ullâ caligine inhibeatur.* Eidem Higino duo memorantur principia unde cætera omnia Deorum millia fuerint prodita, *Caligo* & *Chaos*.

CALIGANTESQUE.] Meritò penes eum tenebræ qui est omnis Lucis consumtor, & cujus regni nemo renuntiavit umquam superis statum. Sic *atreria Proserpina* dicit Appulejus libro VI. Metamorph. *Nigrum Ditem* Silius Italicus, libro VIII. Punicorum.

Nigro fortè Iovi, cui tertia regna laborant,

Atque atri socia thalami. &c.

Quomodo & Papinius libro II. Sic hostem humani generis infelicissimum nigrum indigitant Christiani Scriptores. Sedulius libro III.

Quin etiam rabidas nigrorum depulit iras

Spirituum

Idem. *Nec tantum hoc gaudete viri, quod Spiritus ater*

Subjacet

Juvencus, Libro II.

Occurrit miseram cui mentem Spiritus ater

Horrendâ opplebat lacerans virtute furoris,

Arator, Libro I.

hostesq; à sensibus atros

Proycit, ac nebulis larvalibus exuit artus.

Et in visionibus tali colore Dæmonas videre Viri Sancti. Zacharias Pontifex Vita Benedicti, ex Gregorio Magno, cap. IV. εἶδεν ὁ ἅγιος, καὶ ἰδοὺ νεανίσκος τις αἰθίοψ τοῦ εἴδει κρατήσας τὸ πτερύγιον τοῦ ἱματίου τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου τοῦ ἐν τῇ προσευχῇ καρτερῆσαι μὴ δυναμένου ἦλθεν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας.

Sic *nigros* dicebant mortuos Servius Eclogâ. V. *Candidus, id est Deus, ut contrà mortuos nigros dicimus.* Ad quem vide non inamœna apud Martinum Roam libro VI. cap. XV. Singularium.

2. PROFUNDÆ.] Inferæ. Papinius, Thebaide. I.

sua dona profundo

Reddit habere Iovi

Lucanus, lib. I. *Ditisq; profundi*

Pallida regna petunt.

Statij locum de insatiabili perperam & hunc exponit Lutacius Placidus. Ipse Statius, lib. VIII. *vidi ipse profunda.*

Noctis iter:

3 JUNONIS.] Proserpinæ, quæ Inferorum Juno Silius lib. XIII.

conjux Iunonis Averna.

Virgilius. *Iunoni inferna dictus sacer,* Sic Juppiter inferorum PLuto. Quo pertinet alter ex duobus Juppiter Xenocratis, quem ὕπατον & νέατον finxisse scribit Clemens Alexandrinus, lib. V. Stromatum. Arnobius libro II.

Iuppi-

Iuppiter tam supernus quam Stygius. Lutatius idem ad Librum IV. Thebaidos: *Pythagoras dicit duo esse Hemisphæria, quibus proprios Deos assignat, & facit superioris Regem Iovem & Reginam Iunonem; Inferioris Ditem esse Iovem infernum. Proserpinam Iunonem infernam: Et duas Veneres, unam supernam, & alteram Libitinam, & alios Deos binos constituit, Hecaten, sicut Ditem Iovem, ita & hanc Stygiam Iunonē.* Junonis illius thalami sunt ex Papinij ejusdem libr. IV. *Stygiaque severos Iunonis thalamos & mœsta cubilia cerno.*

3. AUDACI CANTU.] Quia de rebus divinis non citrà temeritatem loqui humanum os censetur, aut eas omninò homo contingere. Horatius.

Audax Iapeti genus.
Ignem fraude malâ gentibus intulit.

Sic Christiana mysteria decentaturus Sedulius lib.I.

nulliq; abolenda per ævum
Temporibus constant virtutum signa tuarum,
Ex quibus audaci perstringere pauca relatu
Vix animis committo meis.

Pagani verò exinde *audaces* tales narrationes dicere possint, quod studio mysteria eorum erant involuta ut timorem facerent auscultaturis. Demetrius Phalereus.

τὰ μυστήρια ἐν ἀλληγορίαις λέγεται πρὸς ἔκπληξιν καὶ φρίκην ὥσπερ ἐν ἀδύτῳ καὶ νυκτί.

3. PRODERE CANTU.] Sic edidit Claverius. At Scaliger *promere* Cui assentitur vulgus universum Belgarum gregis, habetque Noster, insuper, cum Aldinis & Camerti Collatis. Mihi illud Claverianum magis arrideat propter res minimè vulgares hac tractatione comprehendendas.

4. MENS CONGESTA.] In se ipsam, nullis adscititiis, aut aliundè accersitis viribus; neque est insolens dictu, unam, tamen, licet virium inconclusarum, animam in sese adigi, ut oblita omnium externorum vacet sibi, & ita collecta & inspirata Deo efferat in vulgus quę concepit illa sui divina congestione. Hoc genus infiniti sapientissimiq; scriptores agnoscunt & prædicant, ut minimè omnium Claudiano ejus Gratia fuerit lis movenda ab ingenio ingenti Julij Scaligeri, sic *egredi* in vulgus animam, & in se regredi posse sapienter scivit Jamblychus in Arcanis Aegyptiorum, cap. XIIX. Sic Plato retulit credere nonnullos Sapientum ab obitu ex corpore animam in se ipsam *colligi* & *redire*, in Phædone, & refert Ioannes Stobæus Eclogis Physicis. Eodem pertinere existimo quod ab Sexto Empirico traditur animas non posse effluere, corpore licet deposito, sed in sese ipsis velut constipatas sursum versus excedere, ea enim utiq; est congestio.

λεπτομερεῖς οὖσαι, καὶ οὐχ ἧττον πυρώδεις ἢ πνευματώδεις αἱ ψυχαὶ εἰς τοὺς ἄνω μᾶλλον τόπους κουφοφοροῦσι, καὶ κατ' αὐτὰς διαμένουσι, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἐπίκουρος, ἀπολυθεῖσαι τῶν σωμάτων, κάπνου δίκην σκιδνανται.

Ejusdem sententiæ est quod de dormiente scribit Nemesius, Christianus Philosophus, cujus aureolus liber de homine ob vocabuli affinitatem perperam Gregorio Nysseno alibi adscriptus est, jam Angelo Politiano olim contradicente.

ὅτι δὲ καὶ ἀσυγχύτως μένει δῆλον ἐκ τοῦ τὴν ψυχὴν τρόπον τινὰ χωριζομένην ἐκ τοῦ σώματος ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ὥσπερ νεκρὸν αὐτὸ κεῖσθαι καταλείπουσαν, μόνον δὲ ἐξαδμίζουσαν αὐτὸ τῇ ζωῇ, ἵνα μὴ παντελῶς ἀπόληται καθ' ἑαυτὴν ἐν τοῖς ὀνείροις ἐνεργεῖν, θεσπίζουσαν τὸ μᾶλλον καὶ τοῖς νοητοῖς πλησιάζουσαν.

Idemque magis apposite ad Claudianum:

ὡς ἡ ψυχὴ ποτὲ μὲν ἐν ἑαυτῇ ἐστιν ὅταν λογίζηται, ποτὲ ἐν τῷ νῷ ὅταν νοῇ.

Et Planè ita Plotinus Enneade. IV. Libro VIII. cap. I. Sic *solidari animam* per Amorem dicit Claudianus Mamertus, ejus mysteriorum consultissimus, libro II. cap. V. *Apud se eam residere*, cum suis speculationibus vacat, Gulielmus Tyrius, Prologo Historiæ: *Occupatus enim circa pluria animi motus interior ad discutienda diligentius singula solet debilior consurgere, & partitus tantam singulis non potest impendere diligentiam quantam totus apud se residens, uniformis, consuevit unicis & singularibus aptare studiis.* Sic intellectum se colligere, & ita vim suam perspicere. Antoninus Imperator libro IV. τῶν εἰς ἑαυτόν. *Tibi*, inquit, *quacumque visum fuerit horâ licet in te ipsum recedere; nusquam enim neque tranquillior nec majoris otij secessus homini datur, quam ad animum suum: cogita intellectum, cum semel seipsum collegerit, suamq; vim perspexerit, non permisceri Spiritui leniter aut asperè moto.* Et hanc collectionem agnoscunt etiam Christiani Mystæ, Thomas de Kempis, sanè eorum non postremus, libro I. de Imitat. Christi, cap. XII. *Quomodo potest ille diu in pace manere qui alienis curis se intermiscet, qui occasiones forinsecus quærit, qui parùm vel rarò se intrinsecus colligit.* Sic de Beato Antonio in ejus vita B Athanasius.

οὔπω δὲ μῆνες ἓξ παρῆλθον μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς παρερχόμενος εἰς τὸ κυριακὸν, καὶ συνάγων αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἐλογίζετο περιπατῶν, πῶς οἱ μὲν ἀπόστολοι πάντα καταλείποντες ἠκολούθησαν τῷ Σωτῆρι. Et τὴν γνώμην περὶ ἑαυτὴν εἴλλειν Aristophanes pari sensu sive collectionis sive congestionis, eadem enim res est; Nubibus.

Μή νυν περὶ σαυτὴν εἶλλε τὴν γνώ-
μην ἀεί,
Ἀλλ' ἀποχάλα τὴν φροντίδ' ἐς τὸν
ἀέρα.

Sic colligere sensus Hericus Altissiodorensis lib. VI. V. CCCIX.

Auribus explicitis, collectis sensibus, omnes
Indebant animo felicia dicta capaci.

Et cogere, libro II.

Prudentes assunto viri, sensuq; coacto
Expendant hujus caussas & censa negotij.

Contrudi mentem, crastius omnino, Lucretius, Libro IV.

Principiò somnus fit ubi, est distracta per artus
Vis animæ, partimque foràs ejecta recessit,
Et partim contrusa magis concessit in altum.

In seipsum totum converti, velut non moratum obstacula carnis; Rogerius Capite II. de Contemtu Mundi: *Nihil*, inquit, *omninò ad beatam vitam acquirendam præstantius esse videtur quam velut clausis carnalibus sensibus &, quantum fieri potest, extrà carnem mundum effectum, quempiam in seipsum converti, id est suos animos atque sensus constipari, alienumque effectum à mortalibus curis sibi & DEO loqui.* Quod esse intus in anima sua dicit Macarius Homilia XXX.

ἀλλὰ σὺ ὅταν ἀκούσῃς περὶ Ἀδὰμ καὶ περὶ τοῦ τετραυματισμένου, καὶ τοῦ Λαζάρου, μὴ ἀπολύσῃς σου τὸν νοῦν ὥσπερ εἰς ὄρη, ἀλλ' ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ σου γίνου ὅτι καὶ σὺ τὰ αὐτὰ τραύματα καὶ τὴν αὐτὴν δυσωδίαν καὶ τὸ αὐτὸ σκότος φορεῖς..

Idem pariter loquitur Sermone XXXI.

ὅπου τὸ ἄκρως κλίνον ὁ θεός ἐστι. πρὸς ὃν ὀφείλεις συναγαγεῖν τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ μηδὲν ἄλλο ἐννοεῖν.

Pariterq; ipsa Veritas Lucæ capite XXI.

ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Hoc est *redigite velut in thesaurum, & colligite*

ligit animus vestras. Sic contrà extrà se spargi anima perhibetur, quæ suæ dignitatis oblita intrinsecæ abit in diversa studia rerum Vanitati subditarum. Petrus Damianus Epist. de Institutione Monialis: *mox ut verba conferimus quadam paullatim lenocinia confabulationis adulterina surripiunt & omnem animi vigorem indecenter emolliunt, & severitatis robur in excussum risum & turpia joca dissolvunt: Hic est enim quod mens extra se sparsa confunditur, acies cordis obtunditur, lux divini amoris exstinguitur.* Multa eodem pertinentia exstant apud doctissimum Scriptorem, Claudianum Mamertum, ut & PLotinum, Synesium, Jamblychum: Sed quis finis sit colligendi, cum rem ipsam Veritas demonstret, & tot testes sint pro ea, cum nec unus contra stet, nec conscientia sua non quemlibet convincat ex usu ipso & natura Animæ minime absurde sensisse hoc & locutum esse Claudianum, hominem doctissimum & tum Vigentis Philosophiæ, quæ ex PLatonica & Pythagorica, mista constabat, consultissimum, ut ex infinitis Poematum locis constat. Nec omittenda verò quæ in adolescenti Editione ad hunc locum diximus. Ea sic sonant. Non debebat hoc arguere inficetiarum vir maximus, aliter, quot in sacris litteris erunt quibus afferi possit ejus integritas? Est sane aliquid infinito proximum & ob id simile sui perpetuo, Anima humana; sed tamen velut cogi & arctius in se recedere non nequit quando rerum divinarum aggreditur considerationem. Id qui quotidie experitur non relinquit sibi caussam dubitandi. Sic PLatonem ψυχὴν συνηθροισμένην αὐτὴν εἰς αὐτὴν dixisse notavit J. Brodæus. Idem PLato:

λογίζεται δέ γε πȣ τότε κάλλιςα ὅταν αὐτὴν τȣτων μηδὲν παραλυπῇ, μήτε ἀκοὴ, μήτε ὄψις, μήτε ἀλγηδὼν, μήτε τις ἡδονὴ, ἀλλ᾽ ὅτι μάλιςα αὐτὴ κατ᾽ αὐτὴν γίγνηται.

Omnino pariter B. Lucas in Actis Apostolorum cap. XVIII.

συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ Παῦλος διαμαρτυρόμενος τοῖς Ιȣδαίοις τὸν Χριςὸν Ἰησȣν. Sic Ipse Dominus Iesus, Lucæ XII. βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως ȣ τελεσθῇ.

Sic è Prophanis Sapientibus Marcus Antoninus lib. IV.

ὅλον δὲ τȣτο ἰδιωτικώτατόν ἐςιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. ȣδαμȣ γὰρ ȣτε ἡσυχιώτερον, ȣτε ἀπραγμονέςερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὴν ἑαυτȣ ψυχὴν, μάλισθ᾽ ὅςις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα εἰς ἃ ἐγκύψας ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται. Idem post pauca: ἀλλὰ τὰ σωματικὰ ȣκ ἅψεται; ἔτι ἐννόησας ὅτι ȣκ ἐπιμίγνυται λείως καὶ τραχέως κινȣμένῳ πνεύματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ, καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξȣσίαν. Idem libro VIII. Μέμνησο ὅτι ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν εἰς ἑαυτὸ συςραφὲν ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ, μὴ ποιȣν τι ὃ μὴ θέλει κἂν ἀλόγως παρατάξηται.

Cicero, lib. IV. Tusc. Quæstionum. *Quid est seipsum colligere, nisi dissipatas animi partes in suum locum cogere.* Seneca, Epistola IX. *Qualis est Iovis* (animus) *cum resoluto mundo, & Diis in unum confusis, paullisper cessante natura, acquiescit sibi, cogitationibus suis traditus, tale quiddam sapiens facit, in se reconditur, secum est, &c.* Boethius de Consol. lib. III. cap. II. *Tum defixo paululum visu, & velut in angustam sua sedem mentis recepta, sic cœpit.* Quæ omnia illam congestionem nostri tam luculenter probant, ut ipsam oculis animorum velut spectandam ingerant. Tale prorsus etiam est quod PLautus dicit *cogere animum consilij comminiscendi in pectus*, & quod à *cogendo* sive *constipando* cogitationem nostras nobis nuncupatas scribit, Lib. V. de LL. Marcus Varro, quibus similia legere habes apud Philippum Presbyterum Commentario in cap. XV. Hiobi.

4. CRESSUS REMOVE1 E PROFA-

 NI.]

NI.] *Profani* perhibentur cujusq; rei ignari, aversi ab ea, & indigni. Minut. Fel. de inscitis & indoctis: *studiorum rudes, litterarum profanos, expertes artium, &c.* Hos tales arcebant rebus sacris, ut auctoritatem earum facerent majorem, & relligionem jam acceptam animis augerent veneratione, non admissis, nisi qui videbantur cultu irremisso digniores. Vnde Horatius.

Odi profanum vulgus, & arceo.

Vide quæ collegerunt B. Brissonius lib. I. de Formulis, Petrus Gregorius Syntagmate Juris lib. XXXI. cap. VIII. Sic exclamat Orpheus. de Deo Sermonem habiturus.

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοις
Πᾶσιν ὁμῶς, σὺ δ' ἄκουε φαεσφόρου ἔκγονε μήνης
Μουσαῖε

Quos versus ingenti usu habuerunt scriptores antiqui, citantur enim à Clemente Alexandrino, Justino Martyre, Cyrillo, Eusebio, aliis. Sic Callimachus Apollinis sacris committendis proclamat.

ἑκὰς ἑκὰς ὅστις ἀλιτρός.

Præcipuè Cereris sacris, & Eleusiniis, quorum hic res vertitur talia proclamabantur, nempe mysterii reconditioribus omni fere cætera superstitione: Cujus proclamationis Formulam ad tria postea hominum genera sive tres Sectas adactam fuisse, Atheos nimirum, Epicuræos & Christianos, eleganter ex Luciano notat ad Capitolinum præstantissimus Casaubonus. Ad hanc superstitionem pertinet, quod nonnullis gentibus consuetudo fuit reis quorumcunque criminum sacris gentilibus interdicere. Nicolaus Damascenus de Cercetis.

Κρίνεται τοὺς ἀδικήσαντας ὁτιοῦν τῶν ἱερῶν ἀπείργουσιν.

Sic apud Christianos sacra mysteria decentaturus exclamat Nazianzenus.

ἀλλ' ἀπὸ τῆλε

Φεύγετε, ὅστις ἀλιτρὸς, ἐμὸς λόγος οὐ καθαροῖσιν
Ἢ ἐ καθαιρομένοισιν ὁ δ' ἔρχεται, οἱ δὲ βέβηλοι
ὡς θῆρες, χριστοῖο κατ' οὔρεος ἀκροτόμοιο
Λαμπομένου, Μωσῆϊ νόμον τ' ἐνὶ πλαξὶ γράφοντος
Αὐτίκα ῥογνυμένοισιν ἀπὸ σκοπέλοισι δαμεῖεν.

Et ab hac interdictione ortum existimo, quod qui templa petebant, cavebant ne qua profana re inquinarentur ante eorum ingressum. Gregorius Thaumaturgus Panegyrico Origenis:

οὐδὲ γὰρ τοὺς τοῖς ναοῖς προσιόντας εὐσεβείας εἶναι οἴονται ἐφάπτεσθαί τινος ὅλως τῶν βεβήλων.

Hunc autem, ut dictum, morem arcendi peregrinos aut profanos à sacris habebant scriptores ad res quaslibet secretiores, ut de Carminibus suis eos profligat Horatius, & à Medicinæ mysteriis pariter Hippocrates. Alexander Trallianus, lib. X.

ἀλλὰ παρακαλῶ ὑμᾶς μὴ πρὸς τοὺς τυχόντας ἐμφαίνειν τὰ τοιαῦτα πρὸς δὲ τοὺς φιλαρέτους, καὶ τὰ τοιαῦτα δυναμένους φυλάττειν. ὅθεν καὶ ὁ θειότατος ἰδὼν Ἱπποκράτης παρακελεύεται λέγων, τὰ δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται, βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις.

5. JAM FUROR.] Adflatum, perculsum, inspirationem, dicit; quales adfectant, sæpe etiam adipiscuntur, Poetæ, & omnibus sacris adsimulabantur à Vatibus, idque genus veterum Fatuis hominibus. Furor autem Poeticus est ἐνθουσιασμὸς ille divinus quo cœlitus adflata natio scribentium carmina de potestate sua exit, & furentis animi, ut loquitur Petronius, gerit speciem. PLato in Ione.

οὕτω

οὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέους μὲν ποιεῖ αὐτή, διὰ δὲ τῶν ἐνθέων τούτων ἄλλων ἐνθουσιαζόντων, ὁρμαθὸς ἐξαρτᾶται, πάντες γὰρ οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες καὶ κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα. Lucianus, περὶ θυσιῶν. παρακαλέσαντες τὰς Μούσας συνῳδοὺς ἐν ἀρχῇ τῶν ἐπῶν, ὑφ' ὧν δὴ ἔνθεοι γινόμενοι, ὡς τὸ εἰκός, ᾄδουσιν. Orpheus Argonauticis.

Νῦν δ' ἐπεὶ αἰερόφοιτος ἀπέπτατο δηΐος οἶστρος.

Quo abeunte nihil se sufferri cantaturum putat, quæ Neronis locutio utique etiam ex hoc tali sacro furore est interpretanda, ut monebimus alibi. Petronius præcipit legitimæ Poeseos studioso: *Præcipitandus est liber spiritus, ut furentis animi vaticinatio appareat.* Papinius lib. XII. qui alibi sæpe talem furorem & adflatum in ore habet.

Vix novus ista furor, rediensque implesset Apollo.

Impetum, quia videlicet præcipitatur velut mens, appellat Ovidius, lib. I. Fastorum, de toto genere loquens.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo,
Impetus hic sacra semina mentis habet.

De eodem, Idem in Obitum Tibulli.

Sunt etiam qui nos numen habere putant.

Videlicet quia præcordia, quod noster de se ait, totum Apollinem conceperunt. In tali ἐνθουσιασμῷ constituti Hesiodus & alii Antiquissimi Musarum illi mystæ, à Musis sua se carmina accipere commenti sunt. Vide Lucianum Διαλέξει πρὸς Ἡσίοδον. De Numine illo pulcrè Cicero pro Archia: *Poetam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi quodam divino spiritu afflari: quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat Poetas, quod quasi Deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur.* PLato Apologia.

ἔγνων οὖν αὖ καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ σοφίᾳ ποιοῖεν ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις, καὶ οἱ χρησμῳδοί.

Doctrinam enim omnem se vincere, & inspirari divino subsidio animum jactant Vates illi Musici, cum scribunt sua carmina, quæ laus tamen ad alios etiam Scriptores, non adstrictos numeris, transfertur. Hippocrates Epistola de Democrito Philosopho:

ἐπεὶ δὲ ἐπλησίαζον ἔτυχε τότε ἐπελθεῖν αὐτῷ ὅτι δήποτε γράφειν ἐνθουσιωδῶς, καὶ μεθ' ὁρμῆς, εἰσήκειν οὖν περιμένων αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως.

Dum nimirum adflatus ille paullum respirare hominem pateretur. Talem hunc adflatum etiam Oratoribus legitimis adscribit Dionysius Longinus, dum ineptioribus, Amphicrati, Hegesiæ, Matridi, demit, optimus talium Censor. cap. II. περὶ ὕψους.

πάνυ μὲν Ἀμφικράτης, inquit, ποιεῖται, καὶ Ἡγησίας, καὶ Μάτρις, πολλαχοῦ γὰρ ἐνθουσιᾶν ἑαυτοῖς δοκοῦντες, οὐ βακχεύουσιν, ἀλλὰ παίζουσιν.

Quod sane plerisque nostro ævo vatibus, quorum plus est quam Armeniæ muscarum, usu venire res ipsa contestatur. Inepti illi autem vates prisci, qui oracula edebant carminibus, fingebant aut patiebantur talem adflatum, ut plane ex seipsis raperentur, quod non accidisse Prophetis Dei, ad demonstrandum illusionem in illis Dæmonum, probant Christiani Doctores. Vide Oecumenium in Epistolam II. B. Petri, cap. I.

ὅτι οὐκ ἐξιστάμενοι οἱ προφῆται ἐχρησμῴδουν, δῆλον, &c.

Poetæ autem adflatum hunc videntur ea ratione maximè probasse, quod uberem & velut divinitus indultam fingendi licentiam eo sibi

sibi adsciverint, non invito vulgo æstimationi eorum subscribente. Julianus Oratione I. in Constantium.

ἔστι γὰρ οὐκ ἄδηλον τοῦθ' ὅτι τοῖς μὲν ποιηταῖς μοῦσαι καὶ τὸ δοκεῖν ἐκεῖθεν ἐπιπνεομένους τὴν ποίησιν γράφειν ἄφθονον παρέχει τὴν ἐξουσίαν τοῦ πλάσματος.

Quibus peculiari velut inspirationi debitis, opponit mox artificiosam Rhetorum eloquentiam.

τοῖς δὲ ῥήτορσι δὲ ἡ τέχνη τὴν ἴσην παρέχει ἄδειαν τὸ μὲν πλάττειν ἀφελομένη, τὸ κολακεύειν δὲ οὐδαμῶς ἀπαγορεύουσα.

Estque velut exhilarans mentem Poetis ebrietatis divinæ species, qua emoti illa sordida quiete, & paupere quodam mentis pastu, procedunt in liberiores epulas, & Choreas velut ingrediuntur cœlestes, animo sese ipsum exsultationibus suis vix capiente, qua de re pulcre Seneca cap. VII. libri de Tranquillitate: *animus aliquando in exsultationem libertatemque extrahendus, tristisque sobrietas removenda paullisper. Nam sive Græco Poetæ credimus, aliquando & insanire jucundum est, sive PLatoni frustrà Poeticas fores compos sui pepulit, sive Aristoteli, nullum magnum ingenium sine mixtura dementiæ fuit. Non potest grande aliquid & suprà cæteros loqui, nisi mota mens. Cum vulgaria & solita contemsit, instinctuque sacro surrexit excelsior, tunc demum aliquid cecinit grandius ore mortali. Non potest sublime quicquam inque arduo positum, contingere, quamdiu apud se est. Desciscat oportet à solito & efferatur, & mordeat frænos, & rectorem rapiat suum, eoque ferat, quo per se ipsum timuisset escendere.* Sic miracula perlubebant ea omnia, quæ tali mentem vesania concitati videbant, non secus atque Bacchi flore isti solent. Paulinus Benedictus Petrocorius lib. I. de Vita Martini, ubi totum ambitum non inepte describit.

modo si veterum recolamus carmina vatum,
Cum subito attonitos quaterent miracula sensus,
Clamares miserum vecors insania Phæbum,
Nec fineret falsas saltim requiescere Musas,
Delfica mentito quaterentur Apolline templa,
Cunctaque surdarum raperetur turba sororum,
Excita uti totum complerent monstra Furorem.

Ita enim legenda postrema hæc ejus auctoris verba. Furor autem iste genuina habebatur Poesis, præ cujus virtute procul mendicaret velut & frivola agere videretur, quæcunque etiam Doctrina aut Institutio tale quid promittere præsumebat. Aristides PLatonica Prima:

τρίτη δὲ ἀπὸ μουσῶν κατοχή τε καὶ μανία λαβοῦσα ἁπαλὴν καὶ ἄβατον ψυχὴν ἐγείρουσα καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τε ᾠδὰς καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα, τοὺς ἐπιγινομένους παιδεύει, ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη.

Id quod ex Democriti doctrina producit Horatius, Arte Poetica.

Ingenium manu quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone Poetas
Democritus

Hunc furorem non *dictare* jam carmina, sed *eructare* Poetis, cum impetu præcipitata ajebant, ut divinior omni cura virtus, elaboraret intus, modo expellenda, à qua longe absit omnis doctrina. Dionysius Longinus, capite XXX. de Erotosthenis arte longe concedente tali Spiritui Archilochio.

ἡ δὲ Ἐρατοσθένους ἐν τῇ Ἠριγόνῃ, διὰ πάντων

των γὰρ ἀμώμητον τὸ ποιημάτιον, Ἀρχιλόχυ πολλὰ κ ἀνοηθύμητα φρασύζοντΘ, κἀκεῖνα τῆς ἐκβολῆς τῦ δαιμονίυ πνεύματΘ ὁρμῇ, ὡς ἀπὸ νόμον πῆξαι δ' ἴζηλον. Quia videlicet res divina non patitur restrictiones Disciplinarum. Distinguitur autem hic furor re & vocabulo addito ab aliis; Re, quia ad carmina tantum, utilesque instructiones vitæ, laudes virtutum, vituperia vitiorum dari censetur, quibus sane tota constat antiqua Poesis. Vocabulo autẽ Protreptrici, quod exigat & instiget vi sua metra in numeros, quibus utitur præ cæteris omnibus facultatibus Poetica. Cælius Aurel Tardarum lib. I. cap. V. *PLato in Phædro duplicem furorem dixit; unum fieri mentis intentione, ex corporis caussa vel origine: alterum divinum, sive immissum, ejusque Apollinem inspiratorem esse, atque nunc vocari divinationem; ab antiquis vero appellatum furorem. Magna Græcorum vetustas Manian appellabat, quæ nunc Mantice dicta est. Idem alium inquit ex Libero Patre fieri, alium ex Amore; eum appellavit Eroticum. Alium ex Musis, quem appellavit Protrepticum, quod ad carmen instigare videatur. Omne autem hoc genus non aliter fieri Iamblychus scribit,* quam ut Dæmonia extractis animabus de Corporibus hominum, ipsi vicem earum ea intrent, & ita aliis impotentia, eloquantur; qua re etiam improbarunt totum Christiani scriptores, oriundum scilicet ab Spiritibus Saluti humanæ infensissimis. Cyprianus de Vanitate Idolorum: *Spiritus insinceri & vagi, qui posteaquam terrenis vitiis immersi sunt, & a vigore cœlesti terreno contagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & depravati errorem pravitatis infundere. Hos & Poetæ dæmonas norunt, & Socrates instrui se & regi ad arbitrium dæmonis prædicabat. Hi spiritus sub statuis atque imaginibus consecratis delitescunt, hi adflatu suo vatum pectora inspirant, fibras extorum animant, avium volatus gubernant, &c.* Paullinus lib IV. Martin. furiosa vatum pectora eo sensu per convitium vocat, quam ipsi laudem sibi ducunt *vesana loquentes Dementes rapiant furiosa ad pectora Musas Nos Martinus agat* Vide Auctorẽ Carminis quod Claudiano Mamerto adscribitur. Paullinum Nolanum Epistolis ad Ausonium. Quamlibet Cyprianus de Fatidicis potius loquatur furoribus; quos & ipsos tamen adsciscere sibi volunt Poetæ; & ipso illo suo Peculiari mitifica Idolorũ monstra commenti, quibus terrarum orbem in ridiculas superstitiones redegerant, dum inepti & maligni Spiritus Deos professi, incestis, adulteriis, parricidiis, & nullo non criminum genere in dignos ipsis cultus, cæcam & sub velo latentem, humanitatem, compulerunt; donec statuto tempore exorta repente Veritas, & sacra ipsa profana abolevit, & Poesin meliori adflatu in ejus transtulit præconia, cujus consilio est homo Dei ipsius Creatoris sui Præco & Poeta, & quam ordietur orsusque est isthic Laudationem ejus, continuabit illic in sempiternam suam Beatitudinem.

5. HUMANOS SENSUS.] Nihil enim horum relinqui in adflatorum pectoribus videri volebant, sane sis, Jamblychi illo scito, animæ cesserunt Dæmonibus. Lucanus, libro V.

artus
Phœbados irrupit Pæan, mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit
Pectore

Sic vero genere inspirationis, prorsus igniri, & in flammas quasdam transdari mẽtes Christiani Scriptores ajunt, docti nimirum exemplo Apostolorum. Dorotheus, Doctrina. XXII. quem enarramus alibi.

6. TOTUM SPIRANT PRÆCORDIA PHOEBUM.] A Phœbo incitari se & compelli ad eructanda velut carmina, & iter Poeticum ingrediendum dicunt Vates. Joannes Gazæus, in Tabula Universi.

αὐτὰρ Ἀπόλλων

Ἀμφιπεριπλήγδην δολιχῷ σκιρτήματι μυθῶν
Εἰς πόλιν ἀστερόωπον ἀκοντίζει με διώκων.
Καὶ φρενὶ βακχεύειν σοφίης ἐνοσίφρονι παλμῷ
Φοῖβος ἐποτρύνων οὐ παύεται, ὄφρα χορεύων
Οὐρανίην πάγκοσμον ἀνυμνήσαιμι γενέθλην.

Totum dicit Claudianus ad magnificentiam carminis & Operis majestatem respiciens; Spiritus enim nunc totus, nunc tota mente capi dicitur, nunc magnus, nunc major, secundum Operis præsentis effectum. Sulpitius Severus de Vita Martini. cap. V. *Martinus flens ac ejulans accurrit, tum vero Sanctum Spiritum tota mente concipiens, egredi cellam, in qua corpus jacebat, cæteros jubet, &c.* Nazianzenus.

Πνεῦμα θεοῦ, σὺ δ' ἔμοιγε νόον καὶ γλῶσσαν ἐγείροις
Ἀτρεκίης σάλπιγγα ἐείβρομον, ὥς κεν ἅπαντες
Τέρπωνται κατὰ θυμὸν, ὅλῃ θεότητι μιγέντες.

Avienus Periegesi Dionysiana.

Carmine nunc Asiam formet stilus: incute doctam
Phœbe, Chelyn, totis Helicon inspiret ab antris:
Maxima pars Orbis memorabitur

Gunterus, lib. III.

vix hæc stimulatus Apolline toto
Vel Maro vel magnus verbis æquaret Homerus.

Claudianus, lib. IV. de Laudibus Stiliconis. v. DXCVIII.

Quis Musis ipsoque licet Pæane recepto
Enarrare queat

Columella, lib. X. de Cultu Hortorum.

Ista canant majore Deo, quem Delphica laurus
Impulit

Id de se non injuria gloriatus est Julius Cæsar Scaliger, licet forte in talia pronior, ut & ipso impetu quam cura carminis.

ἣν δὲ Σκαλανῶν θείων γένος, ἔργον Ἄρχος,
Φοῖβον ὅλον κατέχων στήθεσι, παίγμα τύχης.

Sic habitari pectora à diis suis dicebant. Silius libro XV.

magnoque habitata Gradivo
Pectora

Nec mirum cum suo oblivisci prorsus, & Dæmonem pro anima habere adflatos vates scribat Jamblychus, quod ei Caput est XXV. libri de Mysteriis, ut is hodie defloratus circumfertur. Sic Paulum habuisse in corde loquentem Christum dicit Nilus lib. I. de Primatu Papæ.

PRÆCORDIA.] Alludere videtur inspiratam vatem Maronis.

Bacchatur Vates magnum si pectore possit
Excussisse Deum, tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda, domans

7. DELUBRA.] Fana Pagana hoc titulo præcipuè signantur. Chrysologus. Sermone LI. *tota dæmonum potestas antiquis & veternosis suis sedibus gemens & tremens & ejulans effugatur. Commutantur in Ecclesias Delubra, in altaria vertuntur aræ, pecorum victima in vivam cordis hostiam transferuntur, &c.*

7. MOVERI SEDIBVS.] Quo genere majestatem suis nugis faciebant impuri Spiritus. Paullinus Benedictus versibus suprà adscriptis.

Delfica mentito quaterentur Apolline templa.

Lucanus lib. V. ubi falso simulat adflari Phæmonoe.

nulloque horrore comarum
Excussa laurus, immotaq; culmina templi.

Apol-

Apollonius, Argon. II. de Adventu Apollinis.

ἡ δ᾽ ὑπὸ ποσσὶ

σείετο νῆσος ὅλη

De Eodem Ovidius, libro XV.

Et locus & laurus, &, quas habet ipse, pharetra

Intremuere simul

Idem Libro IV.

Tecta repente quasi, pinguesq; ardere videntur

Lãpades, & rutilis collucent ignibus ades.

Quintus Smyrnæus, libro III.

ἐκ ῥ᾽ οἱ ὄσσων

Πῦρ ἄμοτον μάρμαιρε ποσὶν δ᾽ ὑπεκείνυτο γαῖα.

Et Callimachus pede ipsum Apollinem quatere dicit Templa.

οἷον ὁ τῶ ᾽πόλλωνος ἐσείσατο δάφνινος ὄρπηξ,

Οἷα δ᾽ ὅλον τὸ μέλαθρον, ἑκὰς, ἑκὰς, ὅστις ἀλιτρός

καί δή πυ τὰ θύρετρα καλῷ ποδὶ Φοῖβος ἀράσσει.

8. CLARAM DISPERGERE CVLMINA LVCEM.] Inepte hæc aliter quam de Dei luce totum templum implente intelligantur, cum ipse doceat sequentibus verbis *Adventum testata Dei* Sic autem lucem insuetam comitari adventum Deorum sciscebant. Theocritus Herculisco.

Καὶ τότ᾽ ἄρ᾽ ἐξέγροντο, φάος δ᾽ ἀνὰ οἶκον ἐτύχθη

Ἀλκμήνας φίλα τέκνα, Διὸς νοέοντος ἅπαντα.

Ovidius lib. IV. Adventu Bacchi.

Tecta repente quasi, pingues ardere videntur.

Lãpades, & rutilis collucent ignibus ades.

PLautus de Adventu Jovis, Amphitruone.

Ædes tota confulgebant tua, quasi essent aurea.

Nonnus lib. VII. Jove ad Semelen veniente.

Καὶ θάλαμος γελόωντι ἐλάμπετο, καὶ πυρὸς ἀτμοῖς

Ἰσμηνὸς σελάγιζεν, ὅλη δ᾽ ἀμαρύσσετο Θήβη.

Insciti qui lectionem mutant Claudiano.

9. DEI.] Non nominat quem, cum in genere omnes ita venire soliti fingantur. Sic Ovidius, Jovis verbis.

Signa dedi venisse Deum, vulgusq; precari Cœperat

Intelligas de Apolline. Apollo enim & Sol & Liber, idem Deus, vide Macrobium & Servium multis, Sole autem nihil junctius ut & Libero ipso, Cereri. Deum unum pro quovis dicit Testimonio Animæ, locutione vulgi. Vide Tertullianum de Test. Anim.

9. CECROPIDUM.] Atheniensium. Non enim procul Eleusis ab Athenis. Vide Strabonem libro IX. alios præcipuè Pausaniam, qui de Sacris Eleusiniis quædam memoriæ traditurum, absterritum se dicit somnio. Eleusinia autem mysteria in honorem Cereris & Proserpinæ quotannis celebrabantur. Vide doctissimas Notas Dion. Petavii ad Orationem XII. Themistii.

10. SANCTASQUE FACES.] Nam ad faces jactatas mysteria Eleusinia obibantur. Lactantius, lib. I. cap. XXI. *Sacra vero Cereris Eleusinia non sunt dissimilia, nam sicut ibi Osiris planctu matris inquiritur, ita hic ad incestum patrui matrimonium rapta Proserpina, quam quia facibus ex Aetna vertice accensis in Sicilia quæsisse Ceres dicitur, idcirco sacra ejus ardentium tædarum jactatione celebrantur.* Procurrebant autem simul, &, faces coruscabant. Papinius IV. Silv.

Tuque Actæa Ceres, cursu cui semper anhelo

Votivã taciti quassamus lampada mystæ.

Sen. Hippol. *Iactare tacitis conscias sacris faces*

De institutione Thesmophoriorum Eleusi, utque id oppidum conditum vide Lutatium ad II. Thebaidem. v. CLXXXI Erant sacra ipsa *Majora*, omnibus initiatis communia, *Minora* paucis mystis nota, ut testis PLutarchus

Demetrio; Cætera longis logis alibi prosequimur. Erat Templum ipsum inibi Cereris castello inclusum, & munitum non incuriose. Livius lib. XXXI. *Philippus Rex, Eleusinem profectus, spe improviso templi castellique, quod & imminet & circumdatum est templo, capiendi, cum haudquaquam neglectas custodias animadvertisset, omisit inceptum.*

12. ANGUES TRIPTOLEMI STRIDUNT.] Quos illi muneraverat Ceres. Vide Mythologos, non enim quisquam à nobis, puto, fabularum recensiones exspectat. Triptolemum Inferorum Judicibus adscribit Plato, Apologia Socratis; ejus satio Proverbium est apud Pætum Epistola ad Artaxerxem Regem de Hippocrate licet fictitia, antiqua tamen.

καθαίρει δὲ οὐ θηρίων μὲν γένος, θηριώδους δὲ σωμάτων καὶ ἀγρίων πολλὴν γῆν καὶ θάλασσαν διασπείρων πανταχοῦ ὥσπερ ὁ τριπτόλεμος τὰ τῆς Δήμητρος σπέρματα, τὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ βοηθήματα.

13. LAPSUQUE SERENO.] Placido, Clemente. Tales enim finguntur Dracones qui Deos vehunt. Serenus, ad Æsculapium.

> *Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,*
> *Tarpeias arces atque inclita templa petisti.*

Quare nec sonum carminis mutare concedimus Julio Scaligero. *Serenus* a clementem, placidum, blandum, denotat. Silius lib. XIV.

> *Hieron tractare sereno*
> *Imperio vulgus pollens*

Hinc factum ut pro cœlo pacato & clementi. *Serenū* absolute dictitetur. Martianus Capella lib I. *Alia etiam, quæ fuerat ex argenti materia, præferebat serena fulgentia, & vernantis cœli temperie renidebat* Sic *Serena noctes* opponuntur turbidis à Lucretio, libro I.

> *Sed tua me virtus tamē, & sperata Voluptas,*
> *Suavis amicitiæ quemvis perferre laborem*
> *Suadet, & inducit noctes vigilare serenas.*

Vbi scilicet blandissimus sopor alicquin, nec interruptus pugnantibus ventis, aut ullo turbine tempestuosi aeris aut cœli. Sic Fulgentius Mythologiarum I.

> *Humor algens, quem serenis*
> *Astra sudant noctibus.*

Qua interpretatione subvenire poteris in ea laboranti doctissimo & disertissimo Mureto libro XVIII. Variarum cap. XIII.

14. ROSEAS.] A colore & placiditate. Incessit epitheton Scaliger; verum non quosvis, sed Cereris, sed ejusdem salutare numen vehentes, & omnibus gratiosissimum ejus amasium, Dracones hoc insigniverit, & ea quidem parte quæ revera talis est, fingiturque optime, nos Censorem non moramur. *Rosea* vero *lux* omnis grati ruboris, cujus coloris alii tituli sanguineum aut terribile aliquid simul inferunt. Sic de Sole, Paneg. Probini.

> *elato surgant temone jugales*
> *Efflantes roseum frænis spumantibus ignē.*

Varro Attacinus, de Luna. *speculoque rosanti*

> *Fraternas reparat per cœlum libera flammas.*

Sic Auroræ gratividissimum fulgur non alio frequentius titulo à Poetis Græcis insignitur. Martianus Capella.

> *Et jam tunc roseo subtexere sidera peplo*
> *Cœperat Ambrosium promens, Aurora, ruborem.*

14. CRISTAS.] Poetas aiunt cristas de sua illa notissima liberalitate affinxisse draconibus, cum nullæ iis sint probatæ testimonio Jubæ Regis. Poetis accedit hac in re Cornificius, qui lib. IV. ad Herennium *jubatum Draconem* nescio quem ferum circumvolitantem vocat. Sed & qui ipsi Orientis partium peregrini fuere, cristatos Dracones esse testantur, inter quos ita scripsit ante hos Quadringentos amplius annos Jacobus Vitriacus, libro I. cap. LXXXIX. *Inter omnes serpentes maximus est Draco, qui abstractus à spelunca sua quandoque super aerem fertur. Est autem cristatus, ore parvo, & strictu arteriarum fistulis, quibus spiritum attrahit, & linguā exerit, dentibus verò non nocet. &c.* Has a. cristas supra & infra os habere Dracones, alii testantur Ælianus Histor. Animal. lib. X. cap. XXV. κάτεισι δὲ ἀπὸ τῆς ὑπήνης αὐτοῖς γένειον, ὡς εἰκάσαι τοῖς τῶν δεριόν.

δρακόντων αὐτῷ. At mares eorumdem tantum cristatos, auctor est idem l. XI. C. XXVI.

ἔχει γοῦν ὁ μὲν δράκων ὁ ἄῤῥην τὸν λόφον, καὶ τὴν ὑπήνην δασεῖαν.

Anguis jubati meminit Livius lib. XLI. citante Prisciano, libro IV. Imitatione verò rosearum harum cristarum *roseos Dracones* ipsos dixit Auctor Carminis de Aerumnis Ceteris, quem Alanum puto.

frigus aquarum
Captabant rosei, vicinâ valle, Dracones.

Et pariter Scriptura: Victorinus Martyr in Apocalypsi. *Ex quibus erat Christus carnem sumturus, Draco roseus, stans & exspectans, &c.* Et quid mirum tam benigne de Draconibus loqui, Claudianum, cum fuerint qui cultu digni habiti, ut ἀγαθοδαίμονες in delicijs habiti Alagabalo, auctore Lampridio.

15. HECATE TERNIS VARIATA FIGURIS] Tria enim Numina hoc solo comprehenduntur, quod eleganter enarravit Prudentius libro I. in Symm.

Deniq; cum Luna est, sublustri splendet amictu,
Cum succincta jacit calamos, Latonia virgo est.
Cum subnixa sedet solio, PLutonia cõjux.

Quos versus perperàm Higini Astronomico Poëtico vulgatis Editionibus inserciũt. Virgil. *tria virginis ora Dianæ.* Ovidius.

Per triplices vultus arcanaque sacra Dianæ.

Minutius Felix. *Trivia ternis capitibus & multimammiis horrifica.*

Silius lib. I. *nigra triformi Hostia mactatur Divæ.*

Valerius Flaccus lib. I. Argonaut.

Tergeminam tum placat horam, Stygiamq; supremo
Obsecrat igne domos.

Statius: *Si te tergeminis perhibent variare figuris.* Ausonius.

Idyll. XI. *Tergeminamq; Hecaten, tria viriginis ora Dianæ.*

Lucanus lib. VI. *Exoritur* autem Hecate, quia illa ductrix rerum infernalium, Papin. lib. IV.

ipse etiam, melior cum sanguis, opertas
Inspexi sedes Hecate ducente, priusquam
Obruit ora Deus.

Et Chaldæorum relligione illa ductrix Animarum Ordinum. Michael Psellus Commentario in Oracula Chaldaica:

τὴν ἑκάτην οἱ χαλδαῖοι θεὸν δοξάζοντες μέσην τάττουσιν ἄγουσαι τάξιν, καὶ οἷον κέντρον ἔχουσαν τῶν ὅλων δυνάμεων. ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς αὐτῆς μέρεσι τιθέασι τὴν πηγὴν τῶν ψυχῶν, ἐν δὲ τοῖς ἀριστεροῖς τὴν πηγὴν τῶν ἀρετῶν. καὶ φασὶν ὅτι μὲν πηγὴ τῶν ψυχῶν ἑτοιμός ἐστιν εἰς τὰς ἀπογεννήσεις, ἡ δὲ πηγὴ τῶν ἀρετῶν ἐν ὅροις μένει ἔνδον τῆς ἰδίας οὐσίας, καὶ οἷον παρθένος ἐστὶ καὶ ἀμιγής, τὸ στάσιμον τοῦτο καὶ ἀκίνητον ἀπὸ τῆς τῶν ἀμειλίκτων λαβοῦσα δυνάμεως, καὶ ζωστῆρι κοσμηθεῖσα παρθενικῷ.

16. EXORITUR.] Subitam præsentiam indicat. Q. Catulus.

Constiteram exorientem auroram forte salutans,
Cum subitò à lævâ Roscius exoritur.

Statius. XVII. Conf. Domitiani.

16. LENISQUE SIMUL.] Hoc est clemens, favens. Horatius ad Faunum.

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines & aprica rura
Lenis incedas, abeasq; parvis
Aequus alumnis.

Alij libri habent. *latusq;* Quod frequens Baccho accedit datori lætitiæ, ut Poetæ nominatur. *Latus* autem, quod faciat lætos, ut alibi fingitur furens, quia faciat furentes, quo nomine & hic producitur. Scholiastes Thucydidis lib. IV.

τὸν Διόνυσον φασὶ μαινόμενον, οὐχ ὅτι αὐτὸς μαίνεται, ἀλλ' ὅτι ποιεῖ μαίνεσθαι.

Eleganter læti Bacchi figuram exprimit Avienus Periegesi, qui cum nato eo comtum universum omne dicit, his luculentis versibus:

Vera fides illic femori sub imagine partus
Disrupisse Iovem penetralia, proderet ortus
Vt sacer, athereâ fulgentem fronte, Lyaű,
Nascenti Baccho risit Pater; undique fulsit
Cælicolum sedes, convexaque pura tetendit
Festa dies, tellus extendit dives adores,
Villosum subitis tumuit pecus incrementis.
Ver habuere suum nova gramina, flore frequenti
Pinxit terra sinus, ac Nymphis unda cucurrit,
Largior; internis etiam procul undiq; ab oris
Ales, amica Deo, largum congessit amomum:
Extemplò Liber subnectit nebride pectus,
Effusasque comas hedera ligat, inde virenteis
Attollit thyrsos & blandi luminis igne
Os hilarat, totaque celer diffunditur æthrâ.

Ecce datorem Lætitiæ. θεὸν φιλοπαίγμονα, καὶ φιλογέλωτα καὶ χαριτοδότην vocat Cæsaribus Julianus, nos tamen à recepta hic Lectione nihil prorsus mutamus.

16. SIMUL PROCEDIT.] Cum Triptolemo nimirum Cereris ministro. Vel Cerete ipsa & Proserpina. Tribus enim his initiabantur. Qui mysteria Eleusiaca capiebant. Vetus inscriptio: SACRATA. APUD. ELEUSINAM. DEO. BACCHO. CERERI. ET CORÆ. Bacchum Cereri jungi manifesta est ratio, nec eget interprete. At verò cur Proserpinæ jungatur, cum quodam nostri vituperio inquiritur. Jungitur quidem ita & ab Artemidoro lib. II. cap XLIV. Ut & inde intelligas juncta etiam initia & mysteria horum Idolorum fuisse. Multæ assignari huic rei caussæ possint, si quis Antiquitatis ignarus scientissimum Poetam velit sapientiam suam docere. Proserpina est Luna, vtpote in Hecates persona illi juncta. Luna autem soror Solis, nemini non dicitur Poetarum, & approbatur cunctis, Iam vtrique Sol & Bacchus idem est Idolum. Virgilius.

vos ô clarissima Mundi
Lumina, labentem cœlo qui ducitis annum,
Liber, & alma Ceres.

Vide Macrobium lib. I. Saturnal. cap. XIIX. Deinde quod à Proserpina educatum per triennium q; apud eam fuisse Dionysum dixerint, quod vix dubito ad tempus illud referendum quo primo Vini usus mortalibus ignotus fuit, invidit q; velut semina ejus terra. Orpheus Hymno.

κικλήσκω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον,
Εγρόμενον κούραις ἅμα Νύμφαις εὐπλοκάμοισιν,
Ος παρὰ Περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων,
Κοιμίζει τριετῆρα χρόνον, Βακχήϊον ἁγνόν.

Tum quod Bacchum nubenti Proserpinæ alio utiq; tali mysterio, facem prætulisse scitum est. Pausanias Atticis·

καὶ πλησίον ναός ἐστι Δήμητρος, ἀγάλματα δὲ, αὐτή, καὶ ἡ παῖς, καὶ δᾷδα ἔχων Ἴακχος.

Iacchi autem sigillatim titulo cum Cerere & filia colebatur Bacchus, vt ex hoc loco nostri, Pausaniæq; his verbis liquet, & adsentitur Artemidorus, non Bacchi, non Dionysij, sed Iacchi numen jungens iisdem. libro II. capite XLIV.

Δημήτηρ δὲ καὶ Κόρη, καὶ ὁ λεγόμενος Ἴακχος τοῖς μεμυημένοις ταῖς θεαῖς ἀγαθόν τι καὶ τὸ τυχὸν ἐσόμενον σημαίνουσι.

Et ita

Et ita Cicero Lib. II. de Legibus. *Quid ergo agit Iachus*, inquit, *Eumolpidæq; nostri, & augustâ illa mysteria. Siquidem sacra nocturna tollimus?* Vides *Iacchum* horum contubernio jungi, velut perpetuo affixum, & numine Divarum velut comprehensum. Quin Iacchum hunc unam totam peculiarem sibi diem habuisse quo produceretur, memini observare, quo lentum lenemq; ejus processum fingens respexit doctissimus Poeta. Hesychius.

Ιακχον τὸν Διόνυσον. ἢ μίαν ἡμέραν τῶν μυστηρίων, ἣ τὸν ἴακχον ἐξάγουσι, καὶ ἡ ᾠδή, τὴν οἱ μεμυημένοι ᾄδουσι. τινὲς δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Διόνυσον οὕτως ἔλεγον.

Itaque nulla fronte omisisset hîc Iacchum istum suum Claudianus. Porrò quod Sabazia nocturna sacra Hecatæ cum Baccho fuerint communia, quod notavit Scaliger. Apud Nonnum libro XLIV. Dionysiacor. Baccho in variâ appellatione auxilium suum poscenti sic respondet Luna, Proserpina, Diana.

Νυκτιφαὲς Διόνυσε, φυτηκόμε, σύνδρομε μήνης,
Σῆς σαφέως ἀλέγιζε, μέλει δέ με ὄργια Βάκχων.

Et quis tot Deorum Cereri & ejus propagini amicior fingi, aut gratior sociari possit Libero, præsertim ad Nuptiarum pompam ornandam, quam iste omnium festivitatum Choragus? De Productione sollenni Iacchi cum Cerere Eleusinijs vide conscripta doctissimo amico nostro I. Meursij Eleusinior. c XXVII. Ubi in Edera Bacchi Comæ istic adscripta error Claudiani notatur. Nisi tamen hic scitior nobis nunc, nec exclusit myrtus hederā: quod verius nos arbitramur.

LÆTUS PROCEDIT IACCHUS.] Ita major pars scriptorum Codicum, itemque ij quibus est Aldus usus. Virgilius.

Lætitiæ, Bacchus, dator, & bona Iuno

Hesiodus.

δῶρα Διονύσου πολυγηθέος.

Quintus Serenus. *Cygnaei adipes hilari misceto Lyæo.* Iulianus Imperator Cæsaribus. *Læti* autem vocabulo omne quod floret eximiè censetur. *Lætæ segetes* apud Virgilium, & Columellam, libro X. *Læta Musa* apud Germanicum Cæsarem, *Lætissimus locus* apud Paulum Orosium lib II. cap. VI. *Lætus imber* apud Tertullianum, *lætum Iubar*, Alcimum Avitum, *Læta pascua*. Drepanium Florum Psalmis, & Aquilium Iuvencum.

PROCEDIT.] Pertinet ad pompam mediatè velut euntis. Nemesianus, Cynegetico *juvat aurato procedere curru.* De Incedendo alibi in Tomo II. Adversar. Bacchi autem iste habitus in sacris retulit expeditionis ejus in Indos armaturam, fuit enim summus Imperator Bellicus, & strategemate assimilati habitus hostes devicit Polyænus, lib. I. Strateg.

Διόνυσος ἐπ᾽ Ἰνδοὺς ἐλαύνων ἵνα δέχοιντο αἱ πόλεις αὐτὸν, ὅπλοις μὲν φανεροῖς τὴν στρατιὰν οὐχ ὥπλισεν, ἐσθῆσι δὲ λεπταῖς καὶ νεβρείοις δορᾶς τὰ κισσῷ πεφυκασμένα θύρσους εἶχεν, αἰχμὴν κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις, οἷς ἐσήμαινεν ἀντὶ σάλπιγγος, καὶ οἴνῳ τοὺς πολεμίους ἰαίνων εἰς ὄρχησιν ἔτρεπεν, καὶ ἴσα δὲ ἄλλα βακχικὰ ὄργια πάντα δὲ ἦν Διονύσου στρατηγήματα, εἰς Ἰνδοὺς καὶ τὴν ἄλλην Ἀσίαν ἐδουλώσατο.

Quod ut verum forte ita paucis notum est.

17. CRINALI FLORENS HEDERA.] Apta crinibus. Docuimus hujus vocis usum supra ex Virgilio. Rutilius Numatianus.

Erige crinaleis laurus.

Martianus Capella libro Nono.

Crinalem spicum faretris deprome Cupido,
Libens capillum solvere.

Hedera autem ornamentum Bacchi. Herodianus, libro I.

Αντίγονος δὲ Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισσὸν μὲν περιτιθεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας, καὶ διαδήματος Μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀν-

δὲ αὐλὶ σκήπτρω φέρει &c. Fortassis quia hedera capiti imposita genus quoddam ebrietatis, ut & vino permixta, inducit, ut PLutarchus libro III Symposiacorum testatur. Tanta autem hujus fruticis ad Bacchum inclinatio, ut vix dum natum ab Ederis ingenuis circumplicitum & evinctum rumor fuerit, sicuti scribit Euripides in Phœnissis. Hanc ejus exemplo ferebant capillis omnes mystæ. Catullus:

Vbi capita Mænades vi jaciunt hederigera.

17. PARTHICA VELUT TIGRIS.] Hyrcanæ Tigridis pellis, velamentum Baccho datum, Himerius Rhetor.

ἦλθεν ἐπ' Ἰνδὰς ὁ Διόνυσος. ὧδε, ὁ μὲν στρατὸς Βακχαὶ καὶ σάτυροι. τὰ δὲ ὅπλα νεβρίδες καὶ θύρσοι.

Cui inaurati fuerint ungues, vt fiebant, ornatus gratia. Statius, Achilleide II

quid imbelles thyrsos mercatus & æra
Vrbibus in mediis, Bacchæaq; terga, mitrasq;
Huc tuleris, varioque adspersas Nebrides auro.

Idem Papinius, libro Sexto. V. DCCXX.

Tunc genitus Talao victori Tigrin inanem
Ire jubet, fulvo, qua circumfusa nitebat
Margine, & extremos auro mansueverat ungues.

Idem, libro Nono.

Illum acies inter medias, jam cæde superbum,
Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris, & auratis adverberat unguibus armos.

Ut Bacchi gestamen, quod notissimum, Etiam ejus mystarum. Avienus Orbis Periegesi.

Orgia ludentes & nebride pectora cincti
Deduxere Choros.

Uti capratum pellibus incolas Cambaiæ suo tempore, usos scribit Ludovicus Romanus, lib. IV. cap. II. Nebridatum familiam, unde nomen pellibus datum, vel à pellibus illi, memorat Arnobius, lib. V. *Nebridarum familiam pellicula cohonestavit hinnula.* Porrò, quod ad superiorem notam pertinet, potantes se in Gratiam Bacchi hedera coronatos inferre convivijs consueverant. Anacreon.

Στεφάνους μὲν κροτάφοισι
Ῥοδίνους συναρμόσαντες,
Μεθύομεν ἁβρὰ γελῶντες,
Ὑπὸ βαρβίτῳ δὲ κούρη
Κατακισσοῖσι βρέμοντας
πλοκάμοις φέρουσα θύρσους,
Χλιδανόσφυρος χορεύει.

Hinc Baccho ipsi factū cognomen κισσοφόρου. Pindarus, Olymp. II.

Φιλεῖ δὲ μιν Παλλὰς αἰεί,
Καὶ Ζεὺς πατὴρ μάλα,
Φιλεῖ δὲ παῖς ὁ κισσοφόρος.

20. EBRIA VESTIGIA] More ebriosorum, vt Bacchum decet. Sidonius Burgo Pontij Leontij.

consurgit uterque
Fratris in amplexum, sed paullò tardior Evam,
Dum pudet instabiles, si surgat, prodere plantas.

Pedes autem fere primos ex membris deficere ajunt ebrios PLautus Pseudolo. Festus Avienus Epigrammatis.

Vt Venus enervat vires, sic copia Bacchi
Et tentat gressus, debilitatq; pedes.

21. FULCIT VESTIGIA.] Noster, Codex *fugit*, alij *firmat*. Ut ut legas, erit tamtumdem, nos à Scaligeri Editione non recedimus. Thyrso autem in hoc negotium utebantur Mystæ Bacchi, Principis sui æmulantes morem. Phurnutus, Speculationis Mythologicæ cap. XXX. *Thyrsu Satyrorum* (comitum Bacchi) *ostendit ebrijs suos ipsorum pedes minimè sufficere, illisq; fulcimento opus esse.* Apud quem & nebridum Mythologia.

21. VE-

21. VESTIGIA.] Pedes, Gratius Cynegetico.

Effuge qui latâ pandit vestigia plantâ.

Manilius, Libro Quarto.

Cruraq; defendit juvenis, vestigia pisces.

Ovidius libro V.

tenuit vestigia tellus.

Gellius, lib. V. cap. XIV.

ODo, Abbas Cluniacensis.

servis dominus vestigia lavit.

FULCIT VESTIGIA.]Vt pressè imprimantur Apollinarius, Psalmo I.

Οὐδ᾽ ἴχνος ἐστήριξεν ἀλιτροτάτοισι κελεύθοις.

THYRSIS.] Thyrsus est hasta hederis involuta, quales gerebant Bacchus decipiendis Indis, & ab eo Bacchæ. Justinus Martyr.

ὥσπερ αἱ Βάκχαι διὰ σχήματος εἰρηνικοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσιν.

Silius Italicus lib. VII Punicorum.

vitis, thyrso delapsa virenti,
Nisæo festas redimivit palmite mensas.

20. INNUMERUM.] Sine numero, ultra numerum. Una enim vox est, nec benè Scaliger qui disjunxit. Tertullianus Exhortat. ad Castitatem, cap. VI. *Sed & benedicti, inquis, Patriarchæ, non modo pluribus uxoribus, verum etiam concubinis conjugia miscuerunt, ergò nobis quoq; propterea licet innumerum nubere?*

20. FAMULANTUR]Non opus est correctione Scaligeri *famulatur* idem enim prorsus dicit illa omnium exemplarium lectio.

20. VACUI AVERNI.] Ita dicuntur loca inferorum, quod omnium, ut sequitur, capacia sint, & tamen vacua, cum umbræ nihil expleant, erudita fictione Poetarum. Valerius Flaccus, lib. II. Argonaut.

frustrà vacui scrutaris Averni
Charè, vias

Papinius, Achilleide. I.

sub inania natum
Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.

Idem Thebaide XI.

insano pratendis funera voto
Meq; premis frustrà, vacua ceu proximus Aula.

21. VULGUS INERS.]Nullius rei capax aut efficax. Vulgus omnis confusa turba. Notamus multis alibi. *Averni*, quæ loca sint vide apud Philostratum Apollonij libro II. capite V.

22. OPIBUS AVARIS.] Omnia ad se trahentibus. Seneca.

Posthac avari Ditis apparet domus.

Qui haud dubiè ab illa immensa opum copia talium & Latinis & Græcis nomen accepit suum. Tibullus.

Dives in ignava luridus Orcus aqua.

Sic *avarum mare* dixit Horatius, quod omnia injecta sorbet.

Addunt avaro divitias mari.

22. ORBE.] Viventium. Notatum suprà.

22. STYX.] Horrendum numen & juramentum superis, inferiorum fluvius, vide Apollodorum lib. XX. de Dijs, qui fuit de Inferis, apud Stobæum Eclogis Physicis CXXIX.

23. INTERFUSA VADIS.]Novem ipsis. Virgilius. *palus innabilis unda*

Alligat, & novies Styx interfusa coercet.

Quorum versuum interpretationem pete ex Commẽtariolo Favonij Eulogij in Somnium Scipionis, ab Andrea Schotto promulgato. Claudianus autem vtraq; hoc flumine imitatur Statium, libro IV. Thebaid.

silvaq; & nigra patescunt
Tartara, liventes Acheron ejectat arenas,
Fumidus atra vadis Phlegeton incendia volvit,
Et Styx discretis interflua manibus obstat.

24. VORTICIBUS PHLEGETON PERLUSTRAT ANHELIS.] Ab incendio quo perpetuo vri & flagrare dicitur hic fluvius. Imitatum ex Silio. lib. XIII.

latè exundantibus urit
Sævus aquis ripas Phlegeton, & turbine anhelo
Flammarum resonans saxosa incendia voluit

Liventem Stygem dicit velut venenatam, nam de talibus omnia dira fingere Poetarum licentia. Sedulius libro I.

ne de tellure cruenta
Liuida mortiferis vellatis toxica succis.

Silius Italicus, libro II.

Deformata gerit liventi membra veneno.

25. SACRARUM RERUM.] Abſconditarum à vulgo, venerandarum, & divinitati proximarum, magnarum. Cælius Aurelianus, lib I. Tardar. cap. IV. *Epilepſia appellatur ſacra ſiue quod diuinitus putetur immiſſa, ſiue quod ſacram contaminet animam, ſiue ob magnitudinem paſſionis, majora enim vulgus ſacra vocauit, inde ſacrum dictum mare & ſacra domus, velut Tragicus Poeta ſacram noctem, hoc eſt magnam, appellauit.* Valerius Flaccus, lib. I. Argonautic.

ſacer effera raptat
Corda pauor.

Idem libro. II. de Typhoeo.

ſacras renomentem pectore flammas.

Capella lib. II.

Sacra fulmina cur rutileſcant. Virgilius.
Auri ſacra fames.

Quam litteratores exſecrabilem interpretantur. Sic ἱερὸν νεκρὸν Capaneum occiſum fulmine in Supplicibus vocat Euripides.

ἢ χωρὶς ἱερὸν ὡς νεκρὸν θάψαι θέλεις.

25. PANDITE.] Sacrum verbum. Vide Suprà notata.

26. VESTRI POLI.] Sunt enim & illic ſidera. Vide lib. II. V. CCLXXXIII.

26. LAMPADE.] Flamma, face. Moſchus de Amore.

πολὺ πλεῖον δὲ οἱ αὐτῷ
Βαιὰ λαμπὰς ἐοῖσα, τὸν ἅλιον αὐτὸν ἀναίθει.

Prudentius, Pſychomachia. II.

Vena animi ſola feruet de lampade Chriſti.

Sedulius. *Nam Petri valida torquebat lampadis æſtu*
Febris anhela ſocrum.

Barbara ſecula *Lampare* hinc extuderunt. Ut in antiquo Carmine Treceoſibus Monumentis inedito.

Limpida lampantem præſultant agmina Petrum.

27. FLEXIT AMOR) Malè mutant hanc lectionem. Statius lib. VIII. *Sed pectora flectas & melior ſis, quæſo. Deus.*

27. FEROX PROSERPINA.] Sanè meritò ferox unicum pignus ſummi numinis, tot procis petitum, uti noſter infrà memorat, & pro virginitate nihil non auſura Proſerpina. Quare vir ingentis ingenij hoc etiam Claudiano inceſſens poterat connivere quem alij tantoperè commendant. Sic *Virginem Minervam*, exempla enim levant invidiam, ferocem vocat Martialis, lib XIV. Lemmate Minervæ Argenteæ.

Dic mihi, virgo ferox, cum ſit tibi caſſis & haſta,
Quare non habeas Aegida? Pallas habet.

Virgilius lib. VI Virgini Vati fera etiam corda tribuit.

Bacchatur vates magnum ſi pectore poſſet
Excuſſiſſe Deum; tanto magis ille fatigat,
Os rabidum fera corda, domans

Et de Sanctiſſima Virgine Martyre, ferocem ingenij fuiſſe, dicit minimè temerarius talium Christi vates, Prudentius, Periſteph. III.

Infremuit ſacer Eulalia
Spiritus, ingenijq; ferox
Turbida frangere bella parat. Vide ad Papin. II. Theb. v 715.

28. DOTALE CHAOS] Novus uſus, vetus tamen vocis *Dotis*, quæ hoc loco id denotat quod à ſponſo accipit ſponſa, cũ contrà ſit in

sit in usu usitatiore. Vide notata Adversariorum lib. XXII. cap. VIII. Sic Dotem generi capias apud Ovidium, lib. IV. loquitur Perseus.

Praeferrer cunctis certè gener, addere tnatis
Dotibus & meritum, faveant modo numina, tento.

Poëta vetus, de fratribus Mævijs.

Dotalemq; petens Romam Cleopatra Canopo
Hinc Capitolino sistra minata Iovi.

Sic Tacitus de Germanis: *dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.* Alia Exempla nostri & aliorum in Adversarijs.

28. CHAOS.] Ipsa regna inferorum. Ausonius, sive Paullinus, ego tamen illum ex charactere dicendi potius puto. Precatione.

cujus
In cœlo solium, cui subdita terra sedenti,
Et mare, & obscura Chaos insuperabile Noctis.

Quintus Smyrnæus, libro XIV.

Καὶ τότ' ἀπ' ὠκεανοῖο ϑεῇ χρυσόϑρονος ἠώς
Οὐρανὸν εἰσανέβη, χάος δ' ἀπεδέξατο νύκτα.

Magis propriè Christiani scriptores *Chaos* vocant quod interjectum dicitur inter loca Damnatorum & Beatorum in Evangelio, ut Eucherius Homilia I. ad Monachos; *earum quas perperam & stultè vulgò Eusebio Emisseno adscribunt.* Ex hac autem proportione patet longè nos amplius hujus operis deficere, quam in possessione habeamus.

29. ANXIA.] Sollicitudine animum affligens. Phœbadius: *en labor vester en anxia sollicitudo quo recidit. Aestuantis nimirum animi & sese non explicantis hac est arumna.* Capella.

Flora decens trina est anxia cum Charite.

Anxios dies ducere, Petrus Chrysologus, Sermone CLXXIII.

30. DATÆ LEGES POPULIS.] Hoc enim Beneficio Ceres junctim Leges dedit hominibus. Ovidius, libro V.

Prima Ceres unco glebas dimovit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris,
Prima dedit Leges, Cereris sunt omnia munus.

Callimachus Hymno.

Μὴ μὴ ταῦτα λέγωμεν ἃ δάκρυον ἤγαγε Δηοῖ,
Κάλλιον, ὡς πολίεσσιν ἑαδότα τέθμια δῶκε. &c.

31. DADONIA QUERCUS.] Per excellentiam hæc habet instar omnium.

32. DUX EREBI.] PLuto. Statius, lib. VIII.

sedens media regni infelicis in arce
Dux Erebi.

Infrà V. XLVIII hujus libri. De Erebo Festus, & ad eum Scaliger.

33. STERILESQUE DIU CONSUMERET ANNOS.] Incusatur & hoc loco Claudianus quod sterilitatem eo in regno indignari faciat Plutonem, vbi perpetua ea sit. Ego vero Poetas, ut sunt ambigui oris in talibus, minimè tam strictè etiam apud inferos sterilia conjugia ponere scio, quin & in locis mortis nasci faciat sobolem, vt Nympha ibi Orphne pepererat sanè Ascalaphum. Ovidius, li. V. Metamorph.

solusq; ex omnibus illud
Ascalaphus vidit, quem quondam dicitur Orphne.
Inter Avernales haud ignotissima Nymphas
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.

35. NOMEN.] Ipsum Parentis, ut sic dicam, statum. καὶ ὄνομα πολλάκι πέρπει ait Theocritus, & notamus multis alio loco. Noster Bello Getico. *Me quoq; non impar natura Cura remordet. Nec ferro sic corda rigent ut nosse recusem. Quam sanctum soceri nomen, quam dulce mariti.*

36. BARATHRO.] Ipsum Inferorum locum Barathrum dicunt quà Græci quà Latini Poëtæ. Apollonius, lib. II. Argonaut.

Τοὔνεκα νῦν, ἀλλ' εἶκε δι' ἀΐδαο βερέθρων
Σπήλαιον ἐπὶ τάρβος ἀνάψομαι.

Quintus Smyrnæus:

Σμερδαλέη δ' ἐνοπὴ μίχεις οὐρανὸν ἀεὶρὸν ἵκανε,
Μίχεις ὑπ' Αὐδονῆος ὑπερθύμοιο βερέθρων.

De Latinis Papinius lib. IX. Prudentius Cathem. XI. Catullus ad Mallium, Silius, libro IX. &c. Signat verò alioquin omnem lacum aut speluncam profundiorem. Euthalius Diaconus in Vita B. Paulli.

ὥρμησε μορμύρων ὥσπερ τις χείμαῤῥος λάβρος, πελεκύζειν δοκῶν τοὺς ἐν Δαμασκῷ μαθητὰς, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας αὐτοὺς βάραθρον ἐκπέμψειν.

Quid speciatim Barathrum habes apud Scholiasten Aristophanis, & Suidam, Vide & Diomedem Grammaticum Lib. I. Barathro, ἄνθρωπος ἄξιος βαράθρου apud Thomam Magistrum.

38. SONTIBUS HYDRIS.] Pastis sanguine scelerate profuso, ut de hoc genere loquuntur Poëtæ. *Sontes* noxios denotant, ut I. in Rufinum dixit de Alecto.

Noxiaq; effudit concusso crine venena.

Sic nocentes vicissim pro sontibus ponuntur, lib. II. Rufin. CXCVIII.

ignavo tantum licuisse nocenti
Miratur:

Quarto Consulatu Honorij. V.C.

Indomitum nihil esse pio, tutumve nocenti.

Primum autem Aeschylum Furiarum capillis angues affinxisse, auctor est Pausanias Attica; non igitur sunt γνήσια quæ Orphei illius vetustissimi nomine ad nos Indigitamenta venerunt, in quib. exstat hic versus, Pœnas ipsas inclamans.

Νυκτέριοι κοῦραι, ὄφις πλόκαμοι, φοβερῶπις.

Vide Phurnutum, seu Cornutum potius Mytholog. cap. X.

39. QUATIENS.] Facem instar signi Bellici extulisse Tisiphonem dicit. Papinius, lib. V. Silvarum. Epicedio Patris.

Talia dum celebras, subitam civilis Erynnis
Tarpejo de monte facem, Phlegræaque movit
Prælia, sacrilegis ardent Capitolia flammis.

Vide Euripidis Scholiastem Phœnissis.

40. PINUM.] Hæc infelix arbor ludibrio Poëtarum fasces Furiarum instruit: Faces autem præcipua earum arma, unde πυρφόρους θεὰς Fabula modo nominata appellat Euripides. Lucianus ipsam earum matrem Hecaten cum face inducit Philopseudi suo:

εἶχε δὲ καὶ δᾷδα ἐν τῇ ἀριστερᾷ, καὶ ξίφος ἐν τῇ δεξιᾷ ὅσον εἰκοσάπηχυ.

Achilles Tatius, libro I.

ἐφίσταταί δή μοι γυνὴ φοβερὰ καὶ μεγάλη, τὸ πρόσωπον ἀγρία, ὀφθαλμὸς ἐν αἵματι, βλοσυραὶ παρειαὶ, ὄφεις αἱ κόμαι, ἅρπην ἐκράτει τῇ δεξιᾷ, δᾷδα τῇ λαιᾷ.

Ubi non tam descriptam quam depictam cum ornamentis suis habes Tisiphonem.

40. ARMATOS.] Suo quodam modo. *Pallentia* autem omnia infera, à colore mortis. Arator *resplenduit umbris*

Pallida regna petens.

41. PENE RELUCTATIS] Rectè eruditissimi viri hanc lectionem servarunt. Valet idem quod reluctatis ausis, aut reluctantibus. Sic Bello Gildonico. *Quos ubi luctatis procul effugere carinis:* Estq; constans omnium librorum scriptura. Fuit cum *reluxatis* scribendum argutaret, quia corpus illud universi nimio-

nimiopere ad amussim membrorum compactum est, ut eò ab humano luxatio commode possit transferri. Quid sit *luxatio*, vide Cor. Celsum libro VIII, cap. XI. Sed nulla mutatione opus est.

43. PUBES TITANIA.] Gigantes post victoriam Phlegræam à Jove in carceres Avernales compacti.

45. AEGÆON.] Vnus fratrum terrigenarum. Sidonius.

> *Sternitur Aegaeon, Briareus, Ephialta, Mimasque,*
> *Assueti Arctous lambere calce rotas.*

At Aegeonem contrà Gigantes Jovi auxiliarem venisse auctor est Nonnus. Dionysiacon Libro XLIII.

> Εἰ μάθες Αἰγαίωνα, τεῶν χραισμήτορα δεσμῶν,
> Ζεὺς ἀνὰ Βάκχον ἔρυκε μεμηνότα.

Meminit ejus auxilii & libro XXXIX.

45. ARCTO DE CORPORE.] Constrictus nimirum erat arctissime. Nodi innexa sunt vincula. Maro:

> *furor impius intus*
> *Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis*
> *Post tergum nodis fremet horridus ore cruento:*

Vincula autem illa erant *adamantina*: Papinius lib. IV.

> *Quid tibi monstra Erebi, Scyllas & inane furentes*
> *Centauros, solidoque intorta adamante Gigantum*
> *Vincula, & angustam centeni Aegeonis umbram, &c.*

Quem locum respexit Claudianus noster. Fuerunt autem alii apud Inferos Centimani, Deorum amici, quibus custodiendos inibi eos Titanas dederunt. Apollodorus, Lib. I.

οἱ δὲ τούτοις ὁπλισθέντες κρατοῦσι Τιτάνων, καὶ καθείρξαντες αὐτοὺς ἐν τῷ Ταρτάρῳ τοὺς ἑκατόγχειρας κατέστησαν φύλακας.

46. MOTU.] *Centimanos* Gigantas vel pueri norunt. Motus autem hoc loco notat Celeritatem, Promtitudinem. Infrà de Æthna, hoc libro.

> *nunc motibus astra lacessit*
> *Terrificis*

Hoc est præcipiti turbine ejectis saxis aliisque molibus. Sic Horatius. Vide infra ad lib. II. v. CIV.

49. ANTE PEDES.] Supplicantium habitum componit. Lucanus libro VII. verbis Pompei.

> *Imperii salva si majestate liceret*
> *Volverer ante pedes.*

Hoc est supplex genibus vestris acciderem. Petronius: *servus nobis despoliatus procidit ante pedes.* Appuleius Apologia: *ante pedes nostros advolutus.* PLinius lib. I. Epist. XIIX. *socrus mea advoluta genibus.*

50. FUDERE SEVERAM CANITIEM.] Vltimum supplicantis ab humilitate indicium, crines evulsos projicere. Lucanus, libro VII.

> *Credite grandævum, vetitumque ætate, Senatum*
> *Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos.*

Statius, lib. II.

> *Canitiem impexam dira tellure volutans.*

Idem, lib. VI.

> *sternit crines, iteratque precando.*

Vel Parcas in luctu illo Publico, ob Regiam Ditis tumultuantem, dicit crinem solvisse & lacerasse; namque is mos rebus luctificis. Cebes in Tabula, ita Luctum ipsum fingit:

ἡ τὰς τρίχας τίλλουσα ἑαυτῆς, καλεῖται ὀδύνη. Tibullus lib. I.

> *Non soror, Assyrios cineri quæ dedat odores,*
> *Et fleat effusis ante sepulcra comis.*

Scholiastes Germanici, de Cassiepæa: *unde & illam dissolutis crinibus propter luctum ire asserunt.*

50. GENIBUSQUE SUAS.] Vetustissimus mos supplicantium manu altera Barbam, altera genua amplecti. Ejus disertissima mentio

mentio in multis Poetarum locis, hactenus non satis evidenter adnotata, nam attigere solum Adrianus Junius & ab eo alii. Homerus, Iliade. K.

Ἦ ῥα ὁ μὲν μιν ἔμελλε γενείου χειρὶ παχείῃ
Ἁψάμενος λίσσεσθαι, ὁ δ' αὐχένα μέσσον ἔλασσε.

PLanius idem, Iliade. A.

Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων
Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα,
Λισσομένη προσέειπε Δία Κρονίωνα ἄνακτα.

Callimachus in Delum.

εἶπε πατρὶ
Κοιμῆσαι μέγα χεῦμα, περιπλέξασθε γενείῳ
Λισσομένη

Euripides Hecuba.

Ἀγάμεμνον, ἱκετεύω σε τῶνδε γουνάτων,
Καὶ σοῦ γενείου, δεξιᾶς δ' εὐδαίμονος.

Idem Medea.

Ἀλλ' ἄντομαί σε τῆσδε γενειάδος
γονάτων τε τῶν σῶν, ἱκεσία δὴ γίγνομαι.

Idem Supplicibus.

πρὸς γενειάδος, ὦ φίλος, ὦ δοκιμώτατος ἑλλάδι
Ἄντομαι ἀμφιπίτνουσα τὸ σὸν γόνυ.

Idem denuo Andromacha. Hebræorum eumdem morem discas ex historia Amasæ à Joabo interemti, libro II. Regum, cap. XX. quem sceleratus latro barba prehensum, quod signum haberi volebat animi ipsi devoti, inopinato vulnere contrucidat. Sic apud Barbaros Romanæ Rei eversores in iciendis fœderibus barbæ apprehensio summum habebat momentum, Chronologus Incertus ex Idatio, lib. III. cap. X. *Clodoveus Rex Francorum, & Alaricus Rex Gothorum, qui sedem Tholosæ habebat, post multa prælia quæ invicem gesserunt, intercedentibus legatis, cum pacem inire cœpissent, hujus Convenientiæ, ut Alaricus Barbam tangeret Clodovæi effectus patrinus perpetuam ad invicem pacem servarent, &c.*

50. ADMOVERE MANUS.] Corippus lib III.

Quem Persa timuere feri, genibusque minantis
Admovere manus, pacem meruere precando.

50. SUPPLICE VULTU.] Major pars librorum *fletu* Siquidem ea numina flere fas est. Nos ab Scaligero nihil mutamus.

51. QUARUM SUB JURE TENENTUR OMNIA.] Ipse etiam Juppiter. Vide Æschylum Prometheo vincto. Quintus Smyrnæus.

εἴκει καὶ μοίραις
Εἴκει καὶ μεγάλοιο Διὸς μένος

52. FERRATIS.] Ob necessitatem fatorum. Aurata autem pensa rebus lætioribus. II. Stilicon CCCXXXIV.

54. NOCTIS.] Tenebrarum, Noctis, Inferorum. Virgilius lib. X.

in æternam clauduntur lumina noctem.

Martialis lib XII. Epigramm. XXXII.

Furias putavi nocte Ditis emersas.

Tertullianus lib. III. in Marcionem.

nox est mortis imago.

Hilarius Generi. *Quo mage forma, dies, vita, nox Mortis imago.* Nox, δύσφημον, Strabo. lib. III. CII. *Molitrix adversorum*, Witichindo, non imprudenti scriptori, lib I. Orig. Saxon. Christianis *Nox vita* hujus caligo, Hesychius lib. II. in Leviticum initio. Etiam tota hæc Vita, tenebris ignorantiæ subdita. Willeramus Cap IV. Cantici Canticorum.

conscendere montes
Virtutum gaudent, his omnia terrea sordent,

Lilia

Lilia scriptura, quæ spirant pascua vitæ
Esuriunt animo, donec sub fine statuto
Mundi Nox abeat, & verum mane nitescat.

55. NOCTIS ARBITER.] Pluto. Seneca.

Tandem noctis, ait, vincimus, Arbiter.

Arbiter Imperatorem sonat. Horatius, de Neptuno.

Quo non arbiter Adriæ
Major ponere seu tollere vult freta.

Avienus Periegesi Dionysiana.

Æolus Imperio summi Iovis arbiter alto
Impositus pelago est.

Idem eodem luculento Poemate.

Nec minus hic aliud monstri genus Arbiter æthra
Edidit, adsistunt scopuli duo

56. FINEM CUNCTIS ET SEMINA PRÆBES.] Ex doctrina veterrimi illius Musæi qui princeps scivit ab eodem omnia proficisci & in idem omnia resolvi, teste Diogene Laertio, Libro I. Cicero, lib. II. de Nat. Deor. *terrena autem omnis vis atque Natura Diti Patri dicata est, qui Dis est, ut apud Græcos Pluton, quia & recidant omnia in terram & oriantur è terra.* Ita legendum eo loco Ciceronis, vulgò inepte *qui Dives* Nam quis fando audiverit Divitem pro Orco sive Dite, nomine absoluto nuncupari? *Dis* autem *diti dives* eo modo quo vulgo sonat non reperiri frustrà opinatur And. Alciatus. Terentius Adelphis.

Dis tu quidem esses Demea & rem stabilisses tuam.

Porro *Ditis* Patris ea persona est cultu veterum, ut ex eius Imperio oriantur, & in id redeant omnia. Julius Firmicus de Error. Profan. Religion. *Terrenam vim omnem atque naturam Ditem Patrem dicunt, quia hac est Natura terræ, ut & recidant in eam omnia, & rursus ex ea orta procedant, quæ res Opulentiam Terra Divitiasque monstravit.* De Jove patria scribit Orpheus in ejus Hymno. Ad hæc Claudiani vide & notata Cælio Rhodigino viro longe doctissimo, libro X. capite XIIX. Ant.

57. NASCENDIQUE VICES ALTERNA MORTE REPENDIS.] ἡ γὰρ ἑτέρου φθορὰ ἄλλου γένεσις, καὶ ἡ ἑτέρου γένεσις, ἄλλου φθορά. Vide Lucretium lib. I. & III. Aristotelis lib. de Ortu & Interitu. Maximum Tyrium Sermone XXV. Aliosque Physicos Philosophos.

59. GIGNIT MATERIES] ὕλη illa quam numquam deficientem, æquævum mundo, commentati sunt. Panegyrico Mallij.

semperque fluentis
Materia caussas.

Vbi notata quædam existimo.

60. CERTIS AMBAGIBUS ÆVI.] Mille annos definit Claudius noster lib. II. in Rufinum, secutus Virgilium, Herodotus MMM. libro II. Silius aliter. Vide ad eum locum in Rufinum quædam. Ambages sunt illi abitus reditusque in idem venientes. Tertullianus, de Resurrectione Carnis, cap. LXIII. *Non sola anima seponitur, habet & caro suos sinus interim, in aquis, in ignibus, in alitibus, in bestijs: cum in hac dissolvi videtur, velut in vasa transfunditur: Si etiam ipsa vasa defecerint, cum de illis quoque effluxerit in suam matricem terram, quasi per ambages resorbetur, ut rursus ex illa repræsentetur Adam auditurus à Domino: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, vere tunc compos mali quod evasit, & boni, quod invasit.* In Veteribus Editis est *junctis*. Non inscite. Vt finem dicas pendere ab initio. Tamen nihil mutamus.

62. PACIS.] Amorem vocat IV. Consul. Honor. Quo amplexa se per suas partes Vniversi istius catena conservat tenorem suum.

Nonne vides operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus Amore liget, nec vi connexa per ævum
Conspirent Elementa sibi

Vide Timæum PLatonis, ejusque Commentatores.

63. NR-

63. NOVITQUE COLUS.] Nostra, dicere vult quod eleganter subintelligitur. Sic infra loquitur ad Siciliam Ceres.

charos uteri commendo labores.

Mei videlicet hujus.

65. INCESTIS.] Impuris, sceleratis. Notamus alibi his libris.

66. POSCE JOVEM.] Atrocis animi personam habet PLuto, qui bello potius præsentario, quam misso nuntio volebat quæsitum conjugium, idque illicò, priusquam quosquam de hoc ejus cõsilio constare posset. Iupiter autem plurimis Poetarum locis & auspex & confector & sancitor fœderum Conjugialium, ut notamus alibi planius.

66. VIX ILLE PEPERCIT.] Corrupta est in omnibus Codicibus hæc scriptura; aperta enim veritas scribendum:

vix illa: pepercit,
Erubuitque preces

Vt subitus tyranni motus ad bellum, ita & repentina ad meliora consilia admoniti reversio. Hoc velle Claudianum prorsus indicat quod sequitur *Quamvis indocilis flecti* Quorum verborum in vulgata scriptura nulla est sententia, nulla utilitas; sic vero commendat Auctoritatem intercedentis Bello Parcæ, quã compositricem tantorum tumultuum summo studio adornat Poeta. Pertinet eodem & comparatio cum Ventis sequens, qui iidem repentino claustrorum obice objecto, tot illas ingentes minas momento perdunt. Prorsus nihil in hoc auctore vident, qui sententię huic adversabuntur.

v.67. ANIMUSQUE RELANGUIT ATROX.] Scribendum cum nostro Libro puto. *Elanguit.* Et est imitatio solita Papinii lib.XI v.381. *his paullum furor elanguescere dictis caperat.*

70. GETICA.] Thrax enim ventus Boreas. Notatum supra.

71. BELLA CUPIT.]Procellis & Tempestatibus pugnant venti. Musæus sub finem, & nos Commentario ad eum renovato.

71. SONORO.] Maronis *tempestatesque sonoras*

72. RAPTURAS.] De vehementi turbatione etiam immobilium rerum hoc utuntur scriptores. Virgilius. lib. II.

alii rapiunt incensa feruntque
Pergama, vos celsis nunc primum è navibus itis.

Quod sane suis illi manibus non poterant. Pertinet ea vox simul & ad celeritatem. Persius.

nihil obstat quin trabe vasta
Aegeum rapias

Sic agros rapere, ut noster campos, dixit Metellus Monachus:

Miles avarior absque modo
Proxima rura sibi solitus
Subdere quaque potente manu,
Sævus agros, violenter agens,
Alme Quirine, tuos rapuit.

73. VANESCIT INANIS IMPETUS.] Elegans loquendi genus, quod geminationem rei sive Pleonasmum occultum licet dicas *inanis vanescit* Si enim inanis, hoc est jam evanidus, jam vanuerat quidem.

74. FRACTÆ.] Retusæ, confractæ. Notatum suprà.

75. MAJA GENITUM.] Mercurium accersit Oratorem. Mercurius Rhetoricen & Oratoriam docuit homines, ejus beneficii ergo cultum Divinum adeptus, & Deorum Legationibus destinatus. Hermogenes Rhetor: *Mercurium facundum & Eloquentem, ajunt, cum contemplatus esset hujusmodi ornatum & varietatem Vitæ humanæ negotiorum, veritum, ne qua seditio & controversia irreperet, Rhetoricen & artem dicendi hominibus tradidisse, ut hac videlicet in consultatione, quod præstabilius esset, persuaderemus, in judicia controversias tolleremus, in Laudem hoc & illud diceremus. Ex Mercurio igitur dicimus Rhetoricen ortum habuisse,*

habuisse, eumque ei Præsidere, & Genium ejus esse, quo pacto Calliopen Musam Poetis inventricem habet. Scite vero apud Lucianum Mercurius de Officii sui perplexabili inter Deos labore conqueritur Majæ matri;

ἐστὶ γάρ τις, inquit, ὦ μῆτερ, ἐν οὐρανῷ θεὸς ἀθλιώτερος ἐμοῦ; τί μὴ λέγω; ὃς τοσαῦτα πράγματα ἔχω μόνος, κάμνων καὶ πρὸς τοσαύτας ὑπηρεσίας διασπώμενος; ἕωθεν μὲν γὰρ ἐξαναστάντα σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ, καὶ διαστρώσαντα τὴν ἐκκλησίαν, εἶτα εὐθετήσαντα ἕκαστα παρεστάναι τῷ Διΐ, καὶ διαφέρειν τὰς ἀγγελίας τὰς παρ' αὐτοῦ ἄνω καὶ κάτω, ἡμεροδρομοῦντα, καὶ ἐπανελθόντα ἔτι κεκονιμένον παραθεῖναι τὴν ἀμβροσίαν, πρὶν ἢ τὸν νεώνητον τοῦτον οἰνοχόον ἥκειν, καὶ τὸ νέκταρ ἐγὼ ἐνέχεον. τότε πάντων δεινότατον, ὅτι μηδὲ νυκτὸς καθεύδω, μόνος τῶν ἄλλων, ἀλλὰ δεῖ με καὶ τότε τῷ Πλούτωνι ψυχαγωγεῖν, καὶ νεκροπομπὸν εἶναι, καὶ παρεστάναι τῷ δικαστηρίῳ, οὐ γὰρ ἱκανά μοι τὰ τῆς ἡμέρας ἔργα, ἐν παλαίστραις εἶναι, κἂν ταῖς ἐκκλησίαις κηρύττειν, καὶ ῥήτορας ἐκδιδάσκειν, ἀλλ' ἔτι καὶ νεκρικὰ συνδιαπράττειν, &c.

77. FERVIDA DICTA.] Qualia ferebat animus ira turbidus. Maro.

non me tua fervida terrent
Dicta, ferox; Dij me terrent

78. CYLLENIUS.] Vibius Sequester. *Cyllene mons Arcadiæ, unde Cyllenius Mercurius.* Mons autem ille Altissimus, Mercurio sacer quo inferiores omnes nubes & Ventos ajunt, apex summitatis ad XV. fere, non integra tamen, Stadia eductus, ut à Dicæarcho (Nisi Dicæarchus est) Geometrice demonstratum scribit Geminus capite περὶ ἐπισημασιῶν τῶν ἄστρων. CCXII. Quem vide.

78. ADSTITIT.] Ad repentem adventum intellige. Sic Maro, non advenire sed adesse celerrimos dicit, lib. II.

portis alii bipatentibus adsunt

Libro III.

subita horrifico lapsu de montibus adsunt
Harpyiæ

Libro VIII.

Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt evincti tempora ramis.

Et optimè libro XII.

corpora saltu
Subjiciunt in equos & strictis ensibus adsunt.

Quod ideo notavi, quia vulgo parum advertitur.

76. ALES.] Hoc censetur, ob alas additas galero & pedibus, Mercurius sæpius. Papinius primo Silvarum:

Et de Mænalia volucer Tegeaticus umbra.

Boethius, lib. II. de Consolat.

Numen Arcadis alitis
Obsitum miserans ducem.

77. SOMNIFERAM.] Homerus Iliad. Ω. & ex eo Silius libro III. Papinius, Thebaide I. Vise Mythologos veteres. Omnia autem ista dicas ex Papinio translata indidem esse, ubi hi sunt ornatissimi versus.

Paret Atlantiades dictis genitoris, & inde
Summa pedum properè plantaribus illigat alis,
Obnubitque comas, & temperat astra galero,
Tum dextra virgam inseruit, qua pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara, & exsangues animare adsueverat umbras.

78. RUDI FULTUS SOLIO NIGRAQUE.] Picturam PLutonis spectandam velut proponit. Albricus de Imaginibus Deorum: *Erat imago PLutonis homo terribilis in solio sulfureo sedens, sceptrum regni in manu tenens dextra, sinistra animam constringens, &c.*

78. NIGRA MAJESTATE.] Nigra enim omnia Mortis, & nigror ejus colos. Lucretius.

Omnia subfundens mortis nigrore

78. VERENDVS.] Terribilis. Seneca.

magna pars regni trucis
Est ipse dominus, cujus adspectum timet.
Quicquid timetur

79. MAJESTATE.] Seneca.

In quo superbo digerit vultu sedens
Vmbras recentes; dira Majestas Deo.

Majestas enim quædam cum horrore gravitas est. Martianus Capella libro II. *triformis etiam discolorq; vertigo terribili majestate quadam rutilabat.* De ea re verboque alibi. *Nigra* autem omnia infera, quare & adspectus eorum Regis; sic *niger Phlegeton* apud Clementem libro primo Recognitionum, quem Joannes Sichardus non debebat in Pyriphlegetontem arbitrio suo commutare. Sic Nigram superstitionem pro mortifera dixit Papinius, lib. VI. initio.

circum tristes servata Palemonis aras
Nigra superstitio

Vbi in veteri scripto meo exemplari est glossa *funeralis.*

79. FÆDO SITU.] Non enim in lucem venerant eatenus umquam.

80. MOESTISSIMA NUBES ASPERAT.] Ipsam mortem describere satagit, quæ à PLutone tamen aliud numen habebatur. Cujus officium erat thesauris Ditis mortuos adnumerare. Idem Papinius, libro IV.

Ipsum pallentem solio, circumque ministras
Funestorum operum Eumenidas, Stygiasq; severos
Iunonis thalamos & mœsta cubilia cerno.
In Speculis MORS atra sedet, dominique silentis
Adnumerat populos; major supereminet ordo.

Sic de morte Virgilius lib. VI.

Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.

Ipsos autem bonos Deos *candidis nubibus amictos* introducebant Horatius.

Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo.

Et Deum Optimum Maximum sic describit Rex David Psalmo XIIX.

καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.

Sic obambulare Deos nubibus amictos & notare facta injusta hominum auctor est Hesiodus, in cujus dulcissimi Poetæ scriptis mira est prudentia & Sanctimonia.

81. ASPERAT] Timendum facit, terrificat. *A ferro* quod asperatur tritum. Papinius, libro IV.

Arcadii morem tenet ille galeri
Ille Lycaoniæ ritu caput asperat ursæ.

Quem secutus est noster.

82. RIGET.] Velut immobilis. Seneca.

Frons torva, fratrum quæ tamen speciem gerat.

Ne plane non videas divinam.

83. ORE TONAT.] Virgilius libro IV.

crines effusa sacerdos
Tercentum tonat ore Deos

83. TYRANNO.] Seneca.

hic vasto specu
Pendent tyranni limina

Cujus

Cujus descriptionem ex Hercule Furente nostri isti committe.

83. SILENT ATRIA.] Vt Jove loquente cœlum.

85. INGENS JANITOR.] Cerberus. Virgilius VI. Seneca Furente. Statius II. Silius. II. III. Lucanus VI. Lucianus Dialog. &c.

86. LACRYMARVM FONTE.] Allusum Cocyti Etymon. Platonem vide Phædone, Apollodorus, libro XX. de Diis.

κωκυτὸν ἢ ποταμὸν ἀνέπλασαν ἀπὸ τοῦ κωκύειν, ὅς ἐστι συγῆς καὶ συγνώσεως ἀπόρροιξ.

Vbi interpres Stobæi Physicorum, Gulielmus Canterus non bene transiit voces καὶ συγνώσεως necessarias sententiæ, qualis auctori proponitur. Est & fluvius ejus nominis aquæ ingratissimæ, unde hic inferis adscriptus. Pausanias, libro I.

περὶ ἢ τῇ Κιχύρῳ λίμνη ἐστιν Αχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμος Αχέρων, καὶ κωκυτὸς, ὕδωρ ἀτερπέστατον.

86. ACHERON TACITIS.] Alioqui à planctibus & querelis nominatus. Vide Apollodorum apud Stobæum Physicis, pagina CXXIX. Vt verò hi Acheron & Cocytus verè flumina sunt, sic & Styx: de qua videas Herodotum. Nos otio abutamur talibus persequendis. quæ tangere satis sit.

88. TEGÆE.] Notissima appellatio Mercurii. Statius

Et de Manalia volucer Tegeaticus umbra.

Sidonius.

Tegeaticus Arcas
Nunc plantis nunc fronte volas

88. COMMVNE PROFVNDIS ET SVPERIS NVMEN.] Vsibus amborum hac & illac commeans. Horatius

superis Deorum
Gratus & imis

Vide Lucianum elegantissimo libello περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Sic servire utriq; sorti Mercurium, ut dubium sit Patri an Patruo sit addictior, scribit Martianus Capella, lib. I &c. Quibus respexerunt utique fictores isti ad naturam sideris quod eo nomine censetur, variam, vagam, & iis stellis obsecundantem ad quas sese applicaverit, uti multis tradit Vestius Valens Fragmentis Astrologicis, Joannes Saresberiensis Policratio, quique alii tractarunt professi talia. Nepos autem Atlantis Mercurius ex Maja filia. Simonides, citante Athenæo, lib. XI.

Ἑρμᾶς ἐναγώνιος Μαίας εὐπλοκάμοιο
παῖς ἦν, ἣν ἔτικτε Ἄτλας

90. FACIS COMMERCIA MVNDO.] Vltro citroque negotia expediundo. Sic de negotiatoribus Asiæ & Europæ Coripus, libro I.

Gratior ille fuit dominis locus, unde solebant
Vndivagum spectare fretum, curvasque carinas,
Omnia vectantes gemini commercia mundi.

91. I CELER ET PROSCINDE NOTOS.] Statianum. Theb. I.

Portantes præcede notos, Cyllenia proles.

93 SI NOBIS NOXIA VIRES.] Omnino merito locum hunc incessit Julius Scalig. ἀδύνατον enim vires amisisse aliquem, robur retinuisse. Sed vitiosam lectionem arguunt libri scripti Belgici, in quibus est *sic nobis noxia vires* Quam scripturam agnoscunt etiam Noster, Codex & Claverio collatus, aut usurpatus, ut in Appendice ipse testatur. Nihil igitur certius quam, præeuntibus illis ab Antiqua scriptura ducibus, ita hanc periodum restituendum.

tantumne tibi, sævissime fratrum,
In me juris erit? Sic nobis noxia vires
Cum cœlo Fortuna tulit? Num robur & arma

Eleganter læti Bacchi figuram exprimit Avienus Periegesi, qui cum nato eo comtum universum omne dicit, his luculentis versibus:

Vera fides illic femori sub imagine partus
Disrupisse Iovem penetralia, proderet ortus
Vt sacer, athereâ fulgentem fronte, Lyæi,
Nascenti Baccho risit Pater; undique fulsit
Cœlicolum sedes, convexaque pura tetendit
Festa dies, tellus extendit dives adores,
Villosum subitis tumuit pecus incrementis.
Ver habuere suum nova gramina, flore frequenti
Pinxit terra sinus, ac Nymphis unda cucurrit,
Largior; internis etiam procul undiq; ab oris
Ales, amica Deo, largum congessit amomum:
Extemplò Liber subnectit nebride pectus,
Effusasque comas hedera ligat, inde vireneis
Attollit thyrsos & blandi luminis igne
Os hilarat, totaque celer diffunditur æthrâ.

Ecce datorem Lætitiæ. θεὸν φιλοπαίγμονα, καὶ φιλογέλωτα καὶ χαριτοδότην vocat Cæsaribus Julianus, nos tamen à recepta hic Lectione nihil prorsus mutamus.

16. SIMUL PROCEDIT.] Cum Triptolemo nimirum Cereris ministro. Vel Cerere ipsa & Proserpina. Tribus enim his initiabantur. Qui mysteria Eleusiaca capiebant. Vetus inscriptio: SACRATA. APUD. ELEUSINAM. DEO. BACCHO. CERERI. ET CORÆ. Bacchum Cereri jungi manifesta est ratio, nec eget interprete. At verò cur Proserpinæ jungatur, cum quodam nostri vituperio inquiritur. Jungitur quidem ita & ab Artemidoro lib. II. cap XLIV. Ut & inde intelligas juncta etiam initia & mysteria horum Idolorum fuisse. Multæ assignari huic rei caussæ possint, si quis Antiquitatis ignarus scientissimum Poetam velit sapientiam suam docere. Proserpina est Luna, vtpote in Hecates persona illi juncta. Luna autem soror Solis, nemini non dicitur Poetarum, & approbatur cunctis. Iam vtique Sol & Bacchus idem est Idolum. Virgilius.

vos ô clarissima Mundi
Lumina, labentem cœlo qui ducitis annum,
Liber, & alma Ceres.

Vide Macrobium lib. I. Saturnal. cap. XVIII. Deinde quod à Proserpina educatum per triennium q; apud eam fuisse Dionysum dixerint, quod vix dubito ad tempus illud referendum quo primo Vini usus mortalibus ignotus fuit, invidit q; velut semina ejus terra. Orpheus Hymno.

κικλήσκω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον,
Εγρόμενον κούρῃς ἅμα Νύμφαις εὐπλοκάμοισιν,
Ος παρὰ περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων,
Κοιμίζει τριετῆρα χρόνον, Βακχήϊον ἁγνόν.

Tum quod Bacchum nubenti Proserpinæ alio utiq; tali mysterio, facem prætulisse scitum est. Pausanias Atticis·

καὶ πλησίον ναός ἐστι Δήμητρος, ἀγάλματα δὲ, αὐτή, καὶ ἡ παῖς, καὶ δᾷδα ἔχων Ἴακχος.

Iacchi autem sigillatim titulo cum Cerere & filia colebatur Bacchus, vt ex hoc loco nostri, Pausaniæq; his verbis liquet, & adsentitur Artemidorus, non Bacchi, non Dionysii, sed Iacchi numen jungens iisdem. libro II. capite XLIV.

Δημήτηρ δὲ καὶ Κόρη, καὶ ὁ λεγόμενος Ἴακχος τοῖς μεμυημένοις ταῖς θεαῖς ἀγαθόν τι καὶ οὐ τὸ τυχὸν ἐσόμενον σημαίνουσι.

Erit a

Et ita Cicero Lib. II. de Legibus. *Quid ergo agit Iachus*, inquit, *Eumolpidaq. nostri, & augustâ illa mysteria. Siquidem sacra nocturna tollimus?* Vides *Iacchum* horum contubernio jungi, velut perpetuo affixum, & numine Divarum velut comprehensum. Quin Iacchum hunc unam totam peculiarem sibi diem habuisse quo produceretur, memini observare, quo lentum lenemq; ejus processum fingens respexit doctissimus Poeta. Hesychius.

Ἴακχον τὸν Διόνυσον. ἢ μίαν ἡμέραν τῶν μυστηρίων, ἣ τὸν ἴακχον ἐξάγουσι, καὶ ἡ ᾠδὴ, τὴν οἱ μεμυημένοι ᾄδουσι. τινὲς δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Διόνυσον οὕτως ἔλεγον.

Itaque nulla fronte omisisset hîc Iacchum istum suum Claudianus. Porrò quod Sabazia nocturna sacra Hecatæ cum Baccho fuerint communia, quod notavit Scaliger. Apud Nonnum libro XLIV. Dionysiacor. Baccho in variâ appellatione auxilium suum poscenti sic respondet Luna, Proserpina, Diana.

> Νυκτιφαὲς Διόνυσε, φυτηκόμε, σύνδρομε μήνης,
> Σῆς ἀφελῆς ἀλέγιζε, μέλει δέ με ὄργια Βάκχων.

Et quis tot Deorum Cereri & ejus propagini amicior fingi, aut gratior sociari possit Libero, præsertim ad Nuptiarum pompam ornandam, quam iste omnium festivitatum Choragus? De Productione sollenni Iacchi cum Cerere Eleusinijs vide conscripta doctissimo amico nostro I. Meursij Eleusinior. c XXVII. Ubi in Edera Bacchi Comæ istic adscripta error Claudiani notatur. Nisi tamen hic scitior nobis nunc, nec exclusit myrtus hederā: quod verius nos arbitramur.

LÆTUS PROCEDIT IACCHUS.] Ita major pars scriptorum Codicum, itemque ij quibus est Aldus vsus. Virgilius.

> *Lætitia, Bacchus, dator, & bona Iuno*

Hesiodus.

> δῶρα Διωνύσου πολυγηθέος.

Quintus Serenus. *Cygnaei adipes hilari misceto Lyæo.* Iulianus Imperator Cæsaribus. *Læti* autem vocabulo omne quod floret eximiè censetur. *Læta segetes* apud Virgilium, & Columellam, libro X. *Læta Musa* apud Germanicum Cęsarem, *Lætissimus locus* apud Paulum Orosium lib II. cap. VI. *Lætus imber* apud Tertullianum, *lætum Iubar*, Alcimum Avitum, *Læta pascua.* Drepanium Florum Psalmis, & Aquilium Iuvencum.

PROCEDIT.] Pertinet ad pompam mediatè velut euntis. Nemesianus, Cynegetico *juvat aurato procedere curru.* De Incedendo alibi in Tomo II. Adversar. Bacchi autem iste habitus in sacris retulit expeditionis ejus in Indos armaturam, fuit enim summus Imperator Bellicus, & strategemate assimilati habitus hostes devicit Polyænus, lib. I. Strateg.

Διόνυσος ἐπ' Ἰνδοὺς ἐλαύνων ἵνα δέξοιντο αἱ πόλεις αὐτὸν, ὅπλοις μὲν φανεροῖς τὴν στρατιὰν οὐκ ὥπλισεν, ἐσθῆσι δὲ λεπταῖς καὶ νεβρίσι δόρατα κισσῷ πεφυκασμένα θύρσους εἶχεν, αἰχμὴν κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις, οἷς ἐσήμαινεν ἀντὶ σάλπιγγος, καὶ οἴνῳ τοὺς πολεμίους ἐαίνων εἰς ὄρχησιν ἔρρεπεν, καὶ ἴσα δὲ ἄλλα βακχικὰ ὄργια πάντα δὲ ἦν Διονύσου στρατηγήματα, εἰς Ἰνδοὺς καὶ τὴν ἄλλην Ἀσίαν ἐδουλώσατο.

Quod ut verum forte ita paucis notum est.

17. CRINALI FLORENS HEDERA.] Apta crinibus. Docuimus hujus vocis usum supra ex Virgilio. Rutilius Numatianus.

> *Erige crinaleis laurus.*

Martianus Capella libro Nono.

> *Crinalem spicum faretris deprome Cupido,*
> *Libens capillum solvere.*

Hedera autem ornamentum Bacchi. Herodianus, libro I.

Ἀντίγονος δὲ Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισσὸν μὲν περιθεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας, καὶ διαδήματος Μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀν-

Eleganter læti Bacchi figuram exprimit Avienus Periegesi, qui cum nato eo comtum universum omne dicit, his luculentis versibus:

Vera fides illic femori sub imagine partus
Disrupisse Iovem penetralia, proderet ortus
Vt sacer, ætherêâ fulgentem fronte, Lyæi,
Nascenti Baccho risit Pater; undique fulsit
Cœlicolum sedes, convexaque pura tetendit
Festa dies, tellus extendit dives adores,
Villosum subitis tumuit pecus incrementis.
Ver habuere suum nova gramina, flore frequenti
Pinxit terra sinus, ac Nymphis unda cucurrit,
Largior; internis etiam procul undiq; ab oris
Ales, amica Deo, largum congessit amomum:
Extemplò Liber subnectit nebride pectus,
Effusasque comas hedera ligat, inde virenteis
Attollit thyrsos & blandi luminis igne
Os hilarat, totaque celer diffunditur æthrâ.

Ecce datorem Lætitiæ. θεὸν φιλοπαίγμονα, καὶ φιλογέλωτα καὶ χαριτοδότην vocat Cæsaribus Julianus, nos tamen à recepta hic Lectione nihil prorsus mutamus.

16. SIMUL PROCEDIT.] Cum Triptolemo nimirum Cereris ministro. Vel Cerere ipsa & Proserpina. Tribus enim his initiabantur. Qui mysteria Eleusiaca capiebant. Vetus inscriptio: SACRATA. APUD. ELEUSINAM. DEO. BACCHO. CERERI. ET CORÆ. Bacchum Cereri jungi manifesta est ratio, nec eget interprete. At verò cur Proserpinæ jungatur, cum quodam nostri vitupetio inquiritur. Jungitur quidem ita & ab Artemidoro lib. II. cap XLIV. Ut & inde intelligas juncta etiam initia & mysteria horum Idolorum fuisse. Multæ assignari huic rei caussæ possint, si quis Antiquitatis ignarus scientissimum Poetam velit sapientiam suam docere. Proserpina est Luna, vtpote in Hecates persona illi juncta. Luna autem soror Solis, nemini non dicitur Poetarum, & approbatur cunctis, Iam vtrique Sol & Bacchus idem est Idolum. Virgilius.

vos ô clarissima Mundi
Lumina, labentem cœlo qui ducitis annum,
Liber, & alma Ceres.

Vide Macrobium lib. I. Saturnal. cap. XIIX. Deinde quod à Proserpina educatum per triennium q; apud eam fuisse Dionysum dixerint, quod vix dubito ad tempus illud referendum quo primo Vini usus mortalibus ignotus fuit, invidit q; velut semina ejus terra. Orpheus Hymno.

κικλήσκω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον,
Ἐγρόμενον κούραις ἅμα Νύμφαις εὐπλοκάμοισιν,
Ὃς παρὰ περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων,
Κοιμίζει τριετῆρα χρόνον, Βακχήϊον ἁγνόν.

Tum quod Bacchum nubenti Proserpinæ alio utiq; tali mysterio, facem prætulisse scitum est. Pausanias Atticis·

καὶ πλησίον ναός ἐστι Δήμητρος, ἀγάλματα δὲ, αὐτὴ, καὶ ἡ παῖς, καὶ δᾷδα ἔχων Ἴακχος.

Iacchi autem sigillatim titulo cum Cerere & filia colebatur Bacchus, vt ex hoc loco nostri, Pausaniæq; his verbis liquet, & adsentitur Artemidorus, non Bacchi, non Dionysij, sed Iacchi numen jungens iisdem. libro II. capite XLIV.

Δημήτηρ δὲ καὶ Κόρη, καὶ ὁ λεγόμενος Ἴακχος τοῖς μεμυημένοις ταῖς θεαῖς ἀγαθόν τι καὶ οὐ τὸ τυχὸν ἐσόμενον σημαίνουσι.

Et ita

Et ita Cicero Lib. II. de Legibus. *Quid ergo agit Iachus*, inquit, *Eumolpidaq; nostri, & augustâ illa mysteria. Siquidem sacra nocturna tollimus?* Vides *Iacchum* horum contubernio jungi, velut perpetuo affixum, & numine Divarum velut comprehensum. Quin Iacchum hunc unam totam peculiarem sibi diem habuisse quo produceretur, memini observare, quo lentum lenemq; ejus processum fingens respexit doctissimus Poeta. Hesychius.

Ἴακχον τὸν Διόνυσον. ἢ μίαν ἡμέραν τῶν μυστηρίων, ἣ τὸν ἴακχον ἐξάγουσι, καὶ ἡ ᾠδή, τὴν οἱ μεμυημένοι ᾄδουσι. τινὲς δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Διόνυσον οὕτως ἔλεγον.

Itaque nulla fronte omisisset hîc Iacchum istum suum Claudianus. Porrò quod Sabazia nocturna sacra Hecatæ cum Baccho fuerint communia, quod notavit Scaliger. Apud Nonnum libro XLIV. Dionysiacor. Baccho in variâ appellatione auxilium suum poscenti sic respondet Luna, Proserpina, Diana.

> Νυκτιφαὲς Διόνυσε, φυτηκόμε, σύνδρομε μήνης,
> Σῆς πέφελ' ἧς ἀλέγιζε, μέλει δέ μοι ὄργια Βάκχων.

Et quis tot Deorum Cereri & ejus propagini amicior fingi, aut gratior sociari possit Libero, præsertim ad Nuptiarum pompam ornandam, quam iste omnium festivitatum Choragus? De Productione sollenni Iacchi cum Cerere Eleusinijs vide conscripta doctissimo amico nostro I. Meursij Eleusinior. c XXVII. Ubi in Edera Bacchi Comæ istic adscripta error Claudiani notatur. Nisi tamen hic scitior nobis nunc, nec exclusit myrtus hederā: quod verius nos arbitramur.

LÆTUS PROCEDIT IACCHUS.] Ita major pars scriptorum Codicum, itemque ij quibus est Aldus usus. Virgilius.

> *Lætitia, Bacchus, dator, & bona Iuno*

Hesiodus.

> δῶρα Διωνύσου πολυγηθέος.

Quintus Serenus. *Cygnaei adipes hilari misceto Lyæo.* Iulianus Imperator Cæsaribus. *Læti* autem vocabulo omne quod floret eximiè censetur. *Læta segetes* apud Virgilium, & Columellam, libro X. *Læta Musa* apud Germanicum Cęsarem, *Lætissimus locus* apud Paulum Orosium lib II. cap. VI. *Lætus imber* apud Tertullianum, *lætum Iubar*, Alcimum Avitum, *Læta pascua*. Drepanium Florum Psalmis, & Aquilium Iuvencum.

PROCEDIT.] Pertinet ad pompam mediatè velut euntis. Nemesianus, Cynegetico *juvat aurato procedere curru*. De Incedendo alibi in Tomo II. Adversar. Bacchi autem iste habitus in sacris retulit expeditionis ejus in Indos armaturam, fuit enim summus Imperator Bellicus, & strategemate assimilati habitus hostes devicit Polyænus, lib. I. Strateg.

Διόνυσος ἐπ' Ἰνδοὺς ἐλαύνων ἵνα δέχοιντο αἱ πόλεις αὐτὸν, ὅπλοις μὲν φανεροῖς τὴν στρατιὰν οὐχ ὥπλισεν, ἐσθῆσι δὲ λεπταῖς καὶ νεβρείοις δόρατα κισσῷ πεφυκασμένα θύρσους εἶχεν, αἰχμὴν κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις, οἷς ἐσήμαινεν ἀντὶ σάλπιγγος, καὶ οἴνῳ τοὺς πολεμίους ἰαίνων εἰς ὄρχησιν ἔτρεπεν, καὶ ὅσα δὲ ἄλλα βακχικὰ ὄργια πάντα δὲ ἦν Διονύσου στρατηγήματα, οἷς Ἰνδοὺς καὶ τὴν ἄλλην Ἀσίαν ἐδουλώσατο.

Quod ut verum forte ita paucis notum est.

17. CRINALI FLORENS HEDERA.] Apta crinibus. Docuimus hujus vocis usum supra ex Virgilio. Rutilius Numatianus.

> *Erige crinales lauros.*

Martianus Capella. libro Nono.

> *Crinalem spicum faretris deprome Cupido,*
> *Libens capillum solvere.*

Hedera autem ornamentum Bacchi. Herodianus, libro I.

Ἀντίγονος δὲ Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισσὸν μὲν περιθεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας, καὶ διαδήματος Μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀν-

δὲ αὐλῶ συμπλέκει φέρει &c. Fortassis quia hedera capiti imposita genus quoddam ebrietatis, ut & vino permixta, inducit, ut PLutarchus libro III. Symposiacorum testatur. Tanta autem hujus fruticis ad Bacchum inclinatio, ut vix dum natum ab Ederis ingenuis circumplicitum & evinctum rumor fuerit, sicuti scribit Euripides in Phœnissis. Hanc ejus exemplo ferebant capillis omnes mystæ. Catullus:

Vbi capita Mænades vi jaciunt hederigera.

17. PARTHICA VELUT TIGRIS.] Hyrcanæ Tigridis pellis, velamentum Baccho datum, Himerius Rhetor.

ἦλθεν ἐπ' Ινδὰς ὁ Διόνυσος. ὧδε, ὁ μὲν στρατὸς Βακχαὶ καὶ σάτυροι. τὰ δὲ ὅπλα νεβρίδες καὶ θύρσοι.

Cui inaurati fuerint ungues, vt fiebant, ornatus gratia. Statius, Achilleide. II

quid imbelles thyrsos mercatus & æra
Vrbibus in medijs, Bacchæaq; terga, mitrasq;
Huc tuleris, varioque adspersas Nebrides auro.

Idem Papinius, libro Sexto. V. DCCXX.

Tunc genitus Talao victori Tigrin inanem
Ire jubet, fulvo, qua circumfusa nitebat
Margine, & extremos auro mansueverat ungues.

Idem, libro Nono.

Illum acies inter medias, jam cæde superbum,
Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris, & auratis adverberat unguibus armos.

Ut Bacchi gestamen, quod notissimum, Etiam ejus mystarum. Avienus Orbis Periegesi.

Orgia ludentes & nebride pectora cincti
Deduxere Choros.

Uti captarum pellibus incolas Cambaiæ suo tempore, usos scribit Ludovicus Romanus, lib. IV. cap. II. Nebridatum familiam, unde nomen pellibus datum, vel à pellibus illi, memorat Arnobius, lib. V. *Nebridarum familiam pellicula cohonestavit hinnula.* Porrò, quod ad superiorem notam pertinet, potantes se in Gratiam Bacchi hedera coronatos inferre convivijs consueverant. Anacreon.

Στεφάνους μὲν κροτάφοισι
Ροδίνους συναρμόσαντες
Μεθύομεν ἁβρὰ γελῶντες,
Υπὸ βαρβίτῳ δὲ κούρη
Κατακισσοῖσι βρέμοντας
πλοκάμοις φέρουσα θύρσους,
Χλιδανόσφυρος χορεύει.

Hinc Baccho ipsi factũ cognomen κισσοφόρῳ. Pindarus, Olymp. II.

φιλεῖ δὲ μιν Παλλὰς αἰεὶ,
Καὶ Ζεὺς πατὴρ μάλα,
φιλεῖ δὲ παῖς ὁ Κισσοφόρος.

20. EBRIA VESTIGIA] More ebriosorum, vt Bacchum decet. Sidonius Burgo Pontij Leontij.

consurgit uterque
Fratris in amplexum, sed paullò tardior Evam,
Dum pudet instabiles, si surgat, prodere plantas.

Pedes autem fere primos ex membris deficere ajunt ebrios. PLautus Pseudolo. Festus Avienus Epigrammatis.

Vt Venus enervat vires, sic copia Bacchi
Et tentat gressus, debilitatq; pedes.

21. FULCIT VESTIGIA.] Noster, Codex *fugit*, alij *firmat*. Ut ut legas, erit tamtumdem, nos a Scaligeri Editione non recedimus. Thyrso autem in hoc negotium utebantur Mystæ Bacchi, Principis sui æmulantes morem. Phurnutus, Speculationis Mythologicæ cap. XXX. *Thyrsus Satyrorum* (comitum Bacchi) *ostendit ebrijs suos ipsorum pedes minimè sufficere, illisq; fulcimento opus esse.* Apud quem & nebridum Mythologia.

21. VESTIGIA.] Pedes, Gratius Cynegetico.

Effuge qui latâ pandit vestigia plantâ.

Manilius, Libro Quarto.

Cruraq; defendit juvenis, vestigia pisces.

Ovidius libro V.

tenuit vestigia tellus.

Gellius, lib. V. cap. XIV.

ODo, Abbas Cluniacensis.

servis dominus vestigia lavit.

FULCIT VESTIGIA.]Vt pressè imprimantur Apollinarius, Psalmo I.

Οὐδ᾽ ἴχνος ἐπιέλξιν ἀλιτρονόμοισι κελεύθοις.

THYRSIS.] Thyrsus est hasta hederis involuta, quales gerebant Bacchus decipiendis Indis, & ab eo Bacchæ. Justinus Martyr.

ὥσπερ αἱ Βάκχαι διὰ σχήματος εἰρηνικοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσιν.

Silius Italicus lib. VII Punicorum.

vitis, thyrso delapsa virenti,

Nisæo festas redimivit palmite mensas.

20. INNUMERUM.] Sine numero, ultra numerum. Una enim vox est, nec benè Scaliger qui disjunxit. Tertullianus Exhortat. ad Castitatem, cap. VI. *Sed & benedicti, inquis, Patriarcha, non modo pluribus uxoribus, verum etiam concubinis conjugia miscuerunt, ergò nobis quoq; propterea licet innumerum nubere?*

20. FAMULANTUR]Non opus est correctione Scaligeri *famulatur* idem enim prorsus dicit illa omnium exemplarium lectio.

20. VACUI AVERNI.] Ita dicuntur loca inferorum, quod omnium, ut sequitur, capacia sint, & tamen vacua, cum umbræ nihil expleant, erudita fictione Poetarum. Valerius Flaccus, lib. II. Argonaut.

frustrà vacui scrutaris Averni

Charè, vias

Papinius, Achilleide. I.

sub inania natum

Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.

Idem Thebaide XI.

insano pratendis funera voto

Meq; premis frustrà, vacua ceu proximus Aula.

21. VULGUS INERS.]Nullius rei capax aut efficax. Vulgus omnis confusa turba. Notamus multis alibi. *Averni*, quæ loca sint vide apud Philostratum Apollonij libro II. capite V.

22. OPIBUS AVARIS.] Omnia ad se trahentibus. Seneca.

Posthac avari Ditis apparet domus.

Qui haud dubiè ab illa immensa opum copia talium & Latinis & Græcis nomen accepit suum. Tibullus.

Dives in ignava luridus Orcus aqua.

Sic *avarum mare* dixit Horatius, quod omnia injecta sorbet.

Addunt avaro divitias mari.

22. ORBE.] Viventium. Notatum suprà.

22. STYX.] Horrendum numen & juramentum superis, inferiorum fluvius, vide Apollodorum lib. XX. de Dijs, qui fuit de Inferis, apud Stobæum Eclogis Physicis CXXIX.

23. INTERFUSA VADIS.]Novem ipsis. Virgilius. *palus innabilis unda*

Alligat, & novies Styx interfusa coercet.

Quorum versuum interpretationem pete ex Commentariolo Favonij Eulogij in Somnium Scipionis, ab Andrea Schotto promulgato. Claudianus autem vtraq; hoc flumine imitatur Statium, libro IV. Thebaid.

silvaq; & nigra patescunt

Tartara, liventes Acheron ejectat arenas,

Fumidus atra vadis Phlegeton incendia volvit,

Et Styx discretis interflua manibus obstat.

24. VORTICIBUS PHLEGETON PERLUSTRAT ANHELIS.] Ab incendio quo perpetuo vri & flagrare dicitur hic fluvius. Imitatum ex Silio. lib. XIII.

latè exundantibus urit
Savus aquis ripas Phlegeton, & turbine anhelo
Flammarum resonans saxosa incendia voluit

Liventem Stygem dicit velut venenatam, nam de talibus omnia dira fingere Poetarum licentia. Sedulius libro I.

ne de tellure cruenta
Liuida mortiferis vellatis toxica succis.

Silius Italicus, libro II.

Deformata gerit liventi membra veneno.

25. SACRARUM RERUM.] Abſconditarum à vulgo, venerandarum, & divinitati proximarum, magnarum. Cælius Aurelianus, lib I. Tardar. cap. IV. *Epilepſia appellatur ſacra ſiue quod diuinitus putetur immiſſa, ſiue quod ſacram contaminet animam, ſiue ob magnitudinem paſſionis, majora enim vulgus ſacra vocauit, inde ſacrum dictum mare & ſacra domus, velut Tragicus Poeta ſacram noctem, hoc eſt magnam, appellauit.* Valerius Flaccus, lib. I. Argonautic.

ſacer effera raptat
Corda pauor.

Idem libro. II. de Typhoeo.

ſacras reuomentem pectore flammas.

Capella lib. II.

Sacra fulmina cur rutileſcant. Virgilius.
Auri ſacra fames.

Quam litteratores exſecrabilem interpretantur. Sic ἱερὸν νεκρὸν Capaneum occiſum fulmine in Supplicibus vocat Euripides.

ἢ χωρὶς ἱερὸν ὡς νεκρὸν θάψαι θέλεις.

25. PANDITE.] Sacrum verbum, Vide Suprà notata.

26. VESTRI POLI.] Sunt enim & illic ſidera. Vide lib. II. V. CCLXXXIII.

26. LAMPADE.] Flamma, face. Moſchus de Amore.

πολὺ πλεῖον δὲ οἱ αὐτῷ
Βαιὰ λαμπὰς ἐοῖσα, τὸν ἅλιον αὐτὸν ἀναίθει.

Prudentius, Pſychomachia. II.

Vena animi ſola feruet de lampade Chriſti.

Sedulius. *Nam Petri valida torquebat lampadis aſtu*
Febris anhela ſocrum.

Barbara ſecula *Lampare* hinc extuderunt. Ut in antiquo Carmine Trecenſibus Monumentis inedito.

Limpida lampantem præſultant agmina Petrum.

27. FLEXIT AMOR) Malè mutant hanc lectionem. Statius lib. VIII. *Sed pectora flectas & melior ſis, quæſo. Deus.*

27. FEROX PROSERPINA.] Sanè meritò ferox unicum pignus ſummi numinis, tot procis petitum, uti noſter infrà memorat, & pro virginitate nihil non auſura Proſerpina. Quare vir ingentis ingenij hoc etiam Claudiano inceſſens poterat connivere quem alij tantoperè commendant. Sic *Virginem Minervam,* exempla enim levant invidiam, ferocem vocat Martialis, lib XIV. Lemmate Minervæ Argenteæ.

Dic mihi, virgo ferox, cum ſit tibi caſſis & haſta,
Quare non habeas Aegida? Pallas habet.

Virgilius lib. VI. Virgini Vati fera etiam corda tribuit.

Bacchatur vates magnum ſi pectore poſſet
Excuſſiſſe Deum; tanto magis ille fatigat,
Os rabidum, fera corda, domans

Et de Sanctiſſima Virgine Martyre, ferocem ingenij fuiſſe, dicit minimè temerarius talium Chriſti vates, Prudentius, Periſteph. III.

Infremuit ſacer Eulalia
Spiritus, ingenijq; ferox
Turbida frangere bella parat. Vide ad Papin. II. Theb. v 715.

28. DOTALE CHAOS] Novus uſus, vetus tamen vocis *Dotis,* quæ hoc loco id denotat quod à ſponſo accipit ſponſa, cũ contrà ſit in

sit in usu usitatiore. Vide notata Adversariorum lib. XXII. cap. VIII. Sic Dotem generi capias apud Ovidium, lib. IV. loquitur Perseus.

Praferrer cunctis certè gener, addere tnatis
Dotibus & meritum, faveant modo numina, tento.

Poëta vetus, de fratribus Mævijs.

Dotalemq; petens Romam Cleopatra Canopo
Hinc Capitolino sistra minata Iovi.

Sic Tacitus de Germanis: *dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.* Alia Exempla nostri & aliorum in Adversarijs.

28. CHAOS.] Ipsa regna inferorum. Ausonius, sive Paullinus, ego tamen illum ex charactere dicendi potius puto. Precatione.

cujus
In cœlo solium, cui subdita terra sedenti,
Et mare, & obscura Chaos insuperabile Noctis.

Quintus Smyrnæus, libro XIV.

Καὶ τότ' ἀπ' ὠκεανοῖο θεὴ χρυσόθρονος ἠώς
Οὐρανὸν εἰσανέβησε, χάος δ' ὑπεδέξατο νύκτα.

Magis propriè Christiani scriptores *Chaos* vocant quod interjectum dicitur inter loca Damnatorum & Beatorum in Evangelio, ut Eucherius Homilia I. ad Monachos; *earum quas perperam & stultè vulgò Eusebio Emisseno adscribunt.* Ex hac autem proportione patet longè nos amplius hujus operis deficere, quam in possessione habeamus.

29. ANXIA.] Sollicitudine animum affligens. Phœbadius: *en labor vester en anxia sollicitudo quo recidit. Aestuantis nimirum animi & sese non explicantis hæc est ærumna.* Capella.

Flora decens trina est anxia cum Charite.

Anxios dies ducere, Petrus Chrysologus, Sermone CLXXIII.

30. DATÆ LEGES POPULIS.] Hoc enim Beneficio Ceres junctim Leges dedit hominibus. Ovidius, libro V.

Prima Ceres unco glebas dimovit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris,
Prima dedit Leges, Cereris sunt omnia munus.

Callimachus Hymno.

Μὴ μὴ ταῦτα λέγωμες ἃ δάκρυον ἤγαγε Δηοῖ,
Κάλλιον, ὡς πολίεσσιν ἑαδότα τέθμια δῶκε. &c.

31. DADONIA QUERCUS.] Per excellentiam hæc habet instar omnium.

32. DUX EREBI.] PLuto. Statius, lib. VIII.

sedens media regni infelicis in arce
Dux Erebi.

Infrà V. XLVIII hujus libri. De Erebo Festus, & ad eum Scaliger.

33. STERILESQUE DIU CONSUMERET ANNOS.] Incusatur & hoc loco Claudianus quod sterilitatem eo in regno indignari faciat Plutonem, ubi perpetua ea sit. Ego vero Poetas, ut sunt ambigui oris in talibus, minimè tam strictè etiam apud inferos sterilia conjugia ponere scio, quin & in locis mortis nasci faciat sobolem, ut Nympha ibi Orphne pepererat sanè Ascalaphum. Ovidius, li. V. Metamorph.

solusq; ex omnibus illud
Ascalaphus vidit, quem quondam dicitur Orphne.
Inter Avernales haud ignotissima Nymphas
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.

35. NOMEN.] Ipsum Parentis, ut sic dicam, statum. καὶ ὄνομα πολλάκι τέρπει ait Theocritus, & notamus multis alio loco. Noster Bello Getico. *Me quoq; non impar natura Cura remordet. Nec ferro sic corda rigent ut nosse recusem. Quam sanctum soceri nomen, quam dulce mariti.*

36. BARATHRO.] Ipsum Inferorum locum Barathrum dicunt quà Græci quà Latini Poëtæ. Apollonius, lib. II. Argonaut.

> Τύνεκα νῦν, ἐδ' εἶκε δὲ ἀΐδαο βερέ-
> θρων
> Σπηλαίων ἐπὶ πέρβ@ ἀνάψε-
> μαι.

Quintus Smyrnæus:

> Σμερδαλέη δ' ἐνοπὴ μίχελς ὑεργνὲκ
> ἀζὸν ἵκανε,
> Μίχελς ἐπ' Αυδονῆ@ ὑπερθύμοιο
> βερέθρων.

De Latinis Papinius lib. IX. Prudentius Cathem. XI. Catullus ad Malliom, Silius, libro IX. &c. Signat verò alioquin omnem lacum aut speluncam profundiorem. Euthalius Diaconus in Vita B. Paulli.

> ὥρμησε μορμύρων ὥσπερ τις χείμαῤῥ@ λάβρ@, ἀπειλῦζειν δοκῶν τὰς ἐν Δαμασκῷ μαθητὰς, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας αὐτὰς βάραθρον ἐκπέμψειν.

Quid speciatim Barathrum habes apud Scholiasten Aristophanis, & Suidam, Vide & Diomedem Grammaticum Lib. I. Barathro, ἄνθρωπ@ ἄξι@ βαράθρε apud Thomam Magistrum.

38. SONTIBUS HYDRIS.] Pastis sanguine scelerate profuso, ut de hoc genere loquuntur Poëtæ. *Sontes* noxios denotant, ut I. in Rufinum dixit de Alecto.

> *Noxiaq; effudit concusso crine venena.*

Sic nocentes vicissim pro sontibus ponuntur, lib. II. Rufin. CXCVIII.

> *ignavo tantum licuisse nocenti:*
> *Miratur:*

Quarto Consulatu Honorij. V.C.

> *Indomitum nihil esse pio, tutumve nocenti.*

Primum autem Aeschylum Furiarum capillis angues affinxisse, auctor est Pausanias Attica; non igitur sunt γνήσια quæ Orphei illius vetustissimi nomine ad nos Indigitamenta venerunt, in quib. exstat hic versus, Pœnas ipsas inclamans.

> Νυκτέριοι κῦρσι, ὄφις πλόκαμοι,
> φοβερώπις.

Vide Phurnutum, seu Cornutum potius Mytholog. cap. X.

39. QUATIENS.] Facem instar signi Bellici extulisse Tisiphonem dicit. Papinius, lib. V. Silvarum. Epicedio Patris.

> *Talia dum celebras, subitam civilis Erynnis*
> *Tarpejo de monte facem, Phlegræaque movit*
> *Prælia, sacrilegis ardent Capitolia flammis.*

Vide Euripidis Scholiastem Phœnissis.

40. PINUM.] Hæc infelix arbor ludibrio Poëtarum fasces Furiarum instruit. Faces autem præcipua earum arma, unde πυρφόρους θεὰς Fabula modo nominata appellat Euripides. Lucianus ipsam earum matrem Hecaten cum face inducit Philopseudi suo.

> εἶχε δὲ καὶ δᾷδα ἐν τῇ ἀριστερᾷ, καὶ ξίφ@ ἐν τῇ δεξιᾷ ὅσον εἰκοσάπηχυ.

Achilles Tatius, libro I.

> ἐφίστατο δή μοι γυνὴ φοβερὰ καὶ μεγάλη, τὸ πρόσωπον ἀγρία, ὀφθαλμὸς ἐν αἵματι, βλοσυραὶ παρειαὶ, ὄφεις αἱ κόμαι, ἅρπην ἐκράτει τῇ δεξιᾷ, δᾷδα τῇ λαιᾷ.

Ubi non tam descriptam quam depictam cum ornamentis suis habes Tisiphonem.

40. ARMATOS.] Suo quodam modo. *Pallentia* autem omnia infera, à colore mortis. Arator *resplenduit umbris.*

> *Pallida regna petens.*

41. PENE RELUCTATIS.] Rectè eruditissimi viri hanc lectionem servarunt. Valet idem quod reluctati ausis, aut reluctantibus. Sic Bello Gildonico. *Quos ubi luctatis procul effugere carinis.* Estq; constans omnium librorum scriptura. Fuit cum *reluxatis* scribendum arguerer, quia corpus illud universi nimio-

nimiopere ad amussim membrorum compa-ctum est, ut eò ab humano luxatio commode possit transferri. Quid sit *luxatio*, vide Cor. Celsum libro VIII, cap. XI. Sed nulla mutatione opus est.

43. PUBES TITANIA.] Gigantes post victoriam Phlegræam à Jove in carceres Avernales compacti.

45. AEGÆON.] Vnus fratrum terrigenarum. Sidonius.

Sternitur Aegaon, Briareus, Ephialta, Mimasque,
Assueti Arctoas lambere calce rotas.

At Aegeonem contrà Gigantes Jovi auxiliatrem venisse auctor est Nonnus, Dionysiacon Libro XLIII.

Εἰ μάθες Αἰγαίωνα, τεῶν χραισμήτορα θεσμῶν,
Ζεὺς ἀνὰ Βάκχον ἔγυκε μεμηνότα

Meminit ejus auxilii & libro XXXIX.

45. ARCTO DE CORPORE.] Constrictus nimirum erat arctissime. Nodi innexa sunt vincula. Maro.

furor impius intus
Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.

Vincula autem illa erant *adamantina*. Papinius lib. IV.

Quid tibi monstra Erebi, Scyllas & inane furentes
Centauros, solidoque intorta adamante Gigantum
Vincula, & angustam centeni Aegeonis umbram, &c.

Quem locum respexit Claudianus noster. Fuerunt autem alii apud Inferos Centimani, Deorum amici, quibus custodiendos inibi eos Titanas dederunt. Apollodorus, Lib. I.

οἱ δὲ τούτοις δήσαντες κρατεῖν Τιτάνων, καὶ καθείρξαντες αὐτοὺς ἐν τῷ Ταρτάρῳ τοὺς ἑκατόγχειρας κατέστησαν φύλακας.

46. MOTU.] *Centimanos* Gigantas vel pueri norunt. Motus autem hoc loco notat Celeritatem, Promtitudinem. Infrà de Æthna, hoc libro.

nunc motibus astra lacessit
Terrificis

Hoc est præcipiti turbine ejectis saxis aliisque molibus. Sic Horatius. Vide infra ad lib. II. v. CIV.

49. ANTE PEDES.] Supplicantium habitum componit. Lucanus libro VII. verbis Pompei.

Imperii salva si majestate liceret
Volverer ante pedes

Hoc est supplex genibus vestris acciderem. Petronius: *servus nobis despoliatus procidit ante pedes.* Appuleius Apologia: *ante pedes nostros advolutus.* PLinius lib. I. Epist. XIIX. *socrus mea advoluta genibus.*

50. FUDERE SEVERAM CANITIEM.] Vltimum supplicantis ab humilitate indicium, crines evulsos projicere. Lucanus, libro VII.

Credite grandævum, vetitumque ætate, Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos.

Statius, lib. II.

Canitiem impexam dira tellure volutans.

Idem, lib. VI.

sternit crines, iteratque precando.

Vel Parcas in luctu illo Publico, ob Regiam Ditis tumultuantem, dicit crinem solvisse & lacerasse; namque is mos rebus luctificis. Cebes in Tabula, ita Luctum ipsum fingit:

ἡ τὰς τρίχας τίλλουσα ἑαυτῆς, καλεῖται ὀδύνη. Tibullus lib. I.

Non soror, Assyrios cineri quæ dedat odores,
Et fleat effusis ante sepulcra comis.

Scholiastes Germanici, de Cassiopæa: *unde & illam dissolutis crinibus propter luctum ire asserunt.*

50. GENIBUSQUE SUAS.] Vetustissimus mos supplicantium manu altera Barbam, altera genua amplecti. Ejus disertissima

mentio in multis Poetarum locis, hactenus non satis evidenter adnotata, nam attigere solum Adrianus Junius & ab eo alii. Homerus, Iliade K.

> Ἦ καὶ ὁ μὲν μιν ἔμελλε γενείου χειρὶ παχείῃ
> Ἀψάμενος λίσσεσθαι, ὁ δ' αὐχένα μέσσον ἔλασε.

PLanius idem, Iliade A.

> Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων
> Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα,
> Λισσομένη προσέειπε Δία Κρονίωνα ἄνακτα.

Callimachus in Delum.

> εἴπατε πατρὶ
> Κοιμῆσαι μέγα χεῦμα, περιπλέξασθε γενείῳ
> Λισσόμεναι

Euripides Hecuba.

> Ἀγάμεμνον, ἱκετεύω σε τῶνδε γονάτων,
> Καὶ σοῦ γενείου, δεξιᾶς δ' εὐδαίμονος.

Idem Medea.

> Ἀλλ' ἅπτομαί σε τῆσδε γενειάδος.
> γονάτων τε τῶν σῶν, ἱκεσία δὴ γίγνομαι.

Idem Supplicibus.

> πρὸς γενειάδος, ὦ φίλος, ὦ δοκιμώτατος ἑλλάδι
> Ἅπτομαι ἀμφιπίτνουσα τὸ σὸν γόνυ.

Idem denuo Andromacha. Hebræorum eumdem morem discas ex historia Amasæ à Joabo interemti, libro II. Regum, cap. XX. quem sceleratus latro barba prehensum, quod signum haberi volebat animi ipsi devoti, inopinato vulnere contrucidat. Sic apud Barbaros Romanæ Rei eversores in iciendis fœderibus barbæ apprehensio summum habebat momentum. Chronologus Incertus ex Idatio, lib. III. cap. X. *Clodovæus Rex Francorum, & Alaricus Rex Gothorum, qui sedem Tholosa habebat, post multa prælia quæ invicem gesserunt, intercedentibus legatis, cum pacem inire cœpissent, hujus Convenientiæ, ut Alaricus Barbam tangeret Clodovai effectus patrinus perpetuam ad invicem pacem servarent, &c.*

50. ADMOVERE MANUS.] Corippus lib III.

> *Quem Persa timuere feri, genibusque minantis*
> *Admovere manus, pacem meruere precando.*

50. SUPPLICE VULTU.] Major pars librorum *fletu* Siquidem ea numina flere fas est. Nos ab Scaligero nihil mutamus.

51. QUARUM SUB JURE TENENTUR OMNIA.] Ipse etiam Juppiter. Vide Æschylum Prometheo vincto. Quintus Smyrnæus.

> οὕνεκα μοίραις
> Εἴκει καὶ μεγάλοιο Διὸς μένος

52. FERRATIS.] Ob necessitatem fatorum. Aurata autem pensa rebus lætioribus. II. Stilicon CCCXXXIV.

54. NOCTIS.] Tenebrarum, *Noctis*, Inferorum. Virgilius lib. X.

> *in æternam clauduntur lumina noctem.*

Martialis lib XII. Epigramm. XXXII.

> *Furias putavi nocte Ditis emersas.*

Tertullianus lib. III. in Marcionem,

> *nox est mortis imago.*

Hilarius Generi. *Quo mage forma, dies, vita, nox Mortis imago.* Nox, δύσφρων, Strabo. lib. III. CII. *Molitrix adversorum*, Witichindo, non imprudenti scriptori, lib I. Orig. Saxon. Christianis *Nox vita* hujus caligo, Hesychius lib. II. in Leviticum initio. Etiam tota hæc Vita, tenebris ignorantiæ subdita. Willeramus Cap IV. Cantici Canticorum.

> *conscendere montes*
> *Virtutum gaudent, his omnia terrea sordent,*

Lilia

Lilia scriptura, quæ spirant pascua vitæ
Esuriunt animo, donec sub fine statuto
Mundi Nox abeat, & verum mane nitescat.

55. NOCTIS ARBITER.] PLuto. Seneca.

Tandem noctis, ait, vincimus, Arbiter.

Arbiter Imperatorem sonat. Horatius, de Neptuno.

Quo non arbiter Adriæ,
Major ponere seu tollere vult freta.

Avienus Periegesi Dionysiana.

Æolus Imperio summi Iovis arbiter alto
Impositus pelago est.

Idem eodem luculento Poemate.

Nec minus hic aliud monstri genus Arbiter æthræ
Edidit, adsistunt scopuli duo

56. FINEM CUNCTIS ET SEMINA PRÆBES.] Ex doctrina vetertimi illius Musęi qui princeps scivit ab eodem omnia proficisci & in idem omnia resolvi, teste Diogene Laertio, Libro I. Cicero, lib. II. de Nat. Deor. *terrena autem omnis vis atque Natura Diti Patri dicata est, qui Dis est, ut apud Græcos Pluton, quia & recidant omnia in terram & oriantur è terra.* Ita legendum eo loco Ciceronis, vulgò inepte *qui Dives* Nam quis fando audiverit Divitem pro Orco sive Dite, nomine absoluto nuncupari? *Dis* autem ἀντὶ *dives* eo modo quo vulgo sonat non reperiri frustrà opinatur And. Alciatus. Terentius Adelphis.

Dis tu quidem esses. Demea & rem stabilisses tuam.

Porro *Ditis* Patris ea persona est cultu veterum, ut ex eius Imperio oriantur, & in id redeant omnia. Julius Firmicus de Error. Profan. Religion. *Terrenam vim omnem atque naturam Ditem Patrem dicunt, quia hæc est Natura terræ, ut & recidant in eam omnia, & rursus ex ea orta procedant, quæ res Opulentiam Terra Divitiasque monstravit.* De Jove paria scribit Orpheus in ejus Hymno. Ad hæc Claudiani vide & notata Cælio Rhodigino viro longe doctissimo, libro X. capite XIIX. Ant.

57. NASCENDIQUE VICES ALTERNA MORTE REPENDIS.] ἡ γὰρ τοῦ φθορὰ ἄλλου γένεσις, καὶ ἡ τοῦ γένεσις, ἄλλου φθορά. Vide Lucretium lib. I. & III. Aristotelis lib. de Ortu & Interitu. Maximum Tyrium Sermone XXV. Aliosque Physicos Philosophos.

59. GIGNIT MATERIES] ὕλη illa quam numquam deficientem, æquævum mundo, commentati sunt. Panegyrico Mallij.

semperque fluentis
Materia caussas.

Vbi notata quædam existimo.

60. CERTIS AMBAGIBUS ÆVI.] Mille annos definit Claudius noster lib. II. in Rufinum, secutus Virgilium, Herodotus MMM. libro II. Silius aliter. Vide ad eum locum in Rufinum quædam. Ambages sunt illi abitus reditusque in idem venientes. Tertullianus, de Resurrectione Carnis, cap. LXIII. *Non sola anima seponitur, habet & caro sues sinus interim, in aquis, in ignibus, in alitibus, in bestijs: cum in hæc dissolvi videtur, velut in vasa transfunditur: Si etiam ipsa vasa defecerint, cum de illis quoque effluxerit in suam matricem terram, quasi per ambages resorbetur, ut rursus ex illa repræsentetur Adam auditurus à Domino: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, vere tunc compos mali quod evasit, & boni, quod invasit.* In Veteribus Editis est *junctis*. Non inscite. Vt finem dicas pendere ab initio. Tamen nihil mutamus.

61. PACIS.] Amorem vocat IV. Consul. Honor. Quo amplexa se per suas partes Vniversi istius catena conservat tenorem suum.

Nonne vides operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus Amore liget, nec vi connexa per ævum
Conspirent Elementa sibi

Vide Timæum PLatonis, ejusque Commentatores.

63. NE-

63. NOVITQUE COLUS.] Nostra, dicere vult quod eleganter subintelligitur. Sic infra loquitur ad Siciliam Ceres.

charos uteri commendo labores.

Mei videlicet hujus.

65. INCESTIS.] Impuris, sceleratis. Notamus alibi his libris.

66. POSCE JOVEM.] Atrocis animi personam habet PLuto, qui bello potius præsentario, quam misso nuntio volebat quæsitum conjugium, idque illicò, priusquam quoquam de hoc ejus cõsilio constare posset. Iupiter autem plurimis Poetarum locis & auspex & confector & sancitor fœderum Conjugialium, ut notamus alibi planius.

66. VIX ILLE PEPERCIT.] Corrupta est in omnibus Codicibus hæc scriptura; aperta enim veritas scribendum:

vix illa: pepercit,

Erubuitque preces

Vt subitus tyranni motus ad bellum, ita & repentina ad meliora consilia admoniti reversio. Hoc velle Claudianum prorsus indicat quod sequitur *Quamvis indocilis flecti* Quoquorum verborum in vulgata scriptura nulla est sententia, nulla utilitas; sic vero commendat Auctoritatem intercedentis Bello Parcæ, quã compositricem tantorum tumultuum summo studio adornat Poeta. Pertinet eodem & comparatio cum Ventis sequens, qui iidem repentino claustrorum obice objecto, totillas ingentes minas momento perdunt. Prorsus nihil in hoc auctore vident, qui sententię huic adversabuntur.

v. 67. ANIMUSQUE RELANGUIT ATROX.] Scribendum cum nostro Libro puto. *Elanguit.* Et est imitatio solita Papinii lib. XI v. 381. *his paullum furor elanguescere dictis caperat.*

70. GETICA.] Thrax enim ventus Boreas. Notatum supra.

71. BELLA CUPIT.] Procellis & Tempestatibus pugnant venti. Musæus sub finem, & nos Commentatio ad eum renovato.

71. SONORO.] Maronis *tempestatesque sonoras*

72. RAPTURAS.] De vehementi turbatione etiam immobilium rerum hoc utuntur scriptores. Virgilius, lib. II.

alii rapiunt incensa feruntque

Pergama, vos celsis nunc primum è navibus itis.

Quod sane suis illi manibus non poterant. Pertinet ea vox simul & ad celeritatem. Persius.

nihil obstat quin trabe vasta

Aegeum rapias

Sic agros rapere, ut noster campos, dixit Metellus Monachus:

Miles avarior absque modo
Proxima rura sibi solitus
Subdere quaque potente manu,
Sævus agros, violenter agens,
Alme Quirine, tuos rapuit.

73. VANESCIT INANIS IMPETUS.] Elegans loquendi genus, quod geminationem rei sive Pleonasmum occultum licet dicas *inanis vanescit* Si enim inanis, hoc est jam evanidus, jam vanuerat quidem.

74. FRACTÆ.] Retusæ, confractæ. Notatum suprà.

75. MAJA GENITUM.] Mercurium accersit Oratorem. Mercurius Rhetoricen & Oratoriam docuit homines, ejus beneficii ergo cultum Divinum adeptus, & Deorum Legationibus destinatus. Hermogenes Rhetor: *Mercurium facundum & Eloquentem, ajunt, cum contemplatus esset hujusmodi ornatum & varietatem Vitæ humanæ negotiorum, veritum, ne qua seditio & controversia irreperet, Rhetoricen & artem dicendi hominibus tradidisse, ut hac videlicet in consultatione, quod præstabilius esset, persuaderemus, in judicia controversias tolleremus, in Laudem hoc & illud diceremus. Ex Mercurio igitur dicimus Rhetoricen ortum habuisse,*

habuisse, eumque ei Præsidere, & Genium ejus esse. quo pacto Calliopen Musam Poetis inventricem habet. Scite vero apud Lucianum Mercurius de Officii sui perplexabili inter Deos labore conqueritur Majæ matri;

ἐστὶ γάρ τις, inquit, ὦ μῆτερ, ἐν οὐρανῷ θεὸς ἀθλιώτερος ἐμοῦ; τί μὴ λέγω; ὃς τοσαῦτα πράγματα ἔχω μόνος, κάμνων καὶ πρὸς τοσαύτας ὑπηρεσίας διασπώμενος; ἕωθεν μὲν γὰρ ἐξαναστάντα σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ, καὶ διαστρώσαντα τὴν ἐκκλησίαν, εἶτα εὐθετήσαντα ἕκαστα παρεστάναι τῷ Διΐ, καὶ διαφέρειν τὰς ἀγγελίας τὰς παρ' αὐτοῦ ἄνω καὶ κάτω, ἡμεροδρομοῦντα, καὶ ἐπανελθόντα ἔτι κεκονιμένον παρατιθέναι τὴν ἀμβροσίαν, πρὶν δὲ τὸν νεώνητον τοῦτον οἰνοχόον ἥκειν, καὶ τὸ νέκταρ ἐγὼ ἐνέχεον. τότε πάντων δεινότατον, ὅτι μηδὲ νυκτὸς κατεύδω, μόνος τῶν ἄλλων, ἀλλὰ δεῖ με καὶ τότε τῷ Πλούτωνι ψυχαγωγεῖν, καὶ νεκροπομπὸν εἶναι, καὶ παρεστάναι τῷ δικαστηρίῳ, οὐ γὰρ ἱκανά μοι τὰ τῆς ἡμέρας ἔργα, ἐν παλαίστραις εἶναι, κἀν ταῖς ἐκκλησίαις κηρύττειν, καὶ ῥήτορας ἐκδιδάσκειν, ἀλλ' ἔτι καὶ νεκρικὰ συνδιαπράττειν, &c.

77. FERVIDA DICTA.] Qualia ferebat animus ira turbidus. Maro.

> *non me tua fervida terrent*
> *Dicta, ferox; Dii me terrent*

78. CYLLENIUS.] Vibius Sequester. *Cyllene mons Arcadiæ, unde Cyllenius Mercurius.* Mons autem ille Altissimus, Mercurio sacer quo inferiores omnes nubes & Ventos ajunt, apex summitatis ad XV. fere, non integra tamen, Stadia eductus, ut à Dicanarcho (Nisi Dicæarchus est) Geometrice demonstratum scribit Geminus capite περὶ ἐπισημασιῶν τῶν ἄστρων. CCXII. Quem vide.

78. ADSTITIT.] Ad repentem adventum intellige. Sic Maro, non advenire sed adesse celerrimos dicit, lib. II.

> *portis alii bipatentibus adsunt*

Libro III.

> *subita horrifico lapsu de montibus adsunt*
> *Harpyiæ*

Libro VIII.

> *Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum,*
> *Populeis adsunt evincti tempora ramis.*

Et optimè libro XII.

> *corpora saltu*
> *Subjiciunt in equos & strictis ensibus adsunt.*

Quod ideo notavi, quia vulgo parum advertitur.

76. ALES.] Hoc censetur, ob alas additas galero & pedibus, Mercurius sæpius. Papinius primo Silvarum:

> *Et de Mænalia volucer Tegeaticus umbra.*

Boethius, lib. II. de Consolat.

> *Numen Arcadis alitis*
> *Obsitum miserans ducem.*

77. SOMNIFERAM.] Homerus Iliad. Ω. & ex eo Silius libro III. Papinius, Thebaide I. Vise Mythologos veteres. Omnia autem ista dicas ex Papinio translata indidem esse, ubi hi sunt ornatissimi versus.

> *Paret Atlantiades dictis genitoris, & inde*
> *Summa pedum properè plantaribus illigat alis,*
> *Obnubitque comas, & temperat astra galero,*
> *Tum dextra virgam inseruit, qua pellere dulces*
> *Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire*
> *Tartara, & exsangues animare adsueverat umbras.*

78. RUDI FULTUS SOLIO NIGRAQUE.] Picturam PLutonis spectandam velut proponit. Albricus de Imaginibus Deorum: *Erat imago PLutonis homo terribilis in solio sulfureo sedens, sceptrum regni in manu tenens dextra, sinistra animam constringens, &c.*

78. NIGRA MAJESTATE.] Nigra enim omnia Mortis, & nigror ejus colos. Lucretius.

Omnia subfundens mortis nigrore

78. VERENDVS.] Terribilis. Seneca.

magna pars regni trucis
Est ipse dominus, cujus adspectum timet.
Quicquid timetur

79. MAJESTATE.] Seneca.

In quo superbo digerit vultu sedens
Vmbras recentes; dira Majestas Deo.

Majestas enim quædam cum horrore gravitas est. Martianus Capella libro II. *triformis etiam discolorq; vertigo terribili majestate quadam rutilabat.* De ea re verboque alibi. *Nigra* autem omnia infera, quare & adspectus eorum Regis; sic *niger Phlegeton* apud Clementem libro primo Recognitionum, quem Joannes Sichardus non debebat in Pyriphlegetontem arbitrio suo commutare. Sic Nigram superstitionem pro mortifera dixit Papinius, lib. VI. initio.

circum tristes servata Palamonis aras
Nigra superstitio

Vbi in veteri scripto meo exemplari est glossa *funeralis*.

79. FÆDO SITU.] Non enim in lucem venerant eatenus umquam.

80. MOESTISSIMA NUBES ASPERAT.] Ipsam mortem describere satagit, quæ à PLutone tamen aliud numen habebatur. Cujus officium erat thesauris Ditis mortuos adnumerare. Idem Papinius, libro IV.

Ipsum pallentem solio, circumque ministras
Funestorum operum Eumenidas, Stygiasq; severos
Iunonis thalamos & mœsta cubilia cerno.
In Speculis MORS atra sedet, dominique silentis
Adnumerat populos; major supereminet ordo.

Sic de morte Virgilius lib. VI.

Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.

Ipsos autem bonos Deos *candidis nubibus amictos* introducebant Horatius.

Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo.

Et Deum Optimum Maximum sic describit Rex David Psalmo XIIX.

καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, κύκλῳ αὐτοῦ, ἡ σκηνὴ αὐτοῦ σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.

Sic obambulare Deos nubibus amictos & notare facta injusta hominum auctor est Hesiodus, in cujus dulcissimi Poetæ scriptis mira est prudentia & Sanctimonia.

81. ASPERAT] Timendum facit, terrificat. *A ferro* quod asperatur tritum. Papinius, libro IV.

Arcadii morem tenet ille galeri
Ille Lycaoniæ ritu caput asperat ursa.

Quem secutus est noster.

82. RIGET.] Velut immobilis. Seneca.

Frons torva, fratrum quæ tamen speciem gerat.

Ne plane non videas divinam.

83. ORE TONAT.] Virgilius libro IV.

crines effusa sacerdos
Ter centum tonat ore Deos

83. TYRANNO.] Seneca.

hic vasto specu
Pendent tyranni limina

Cujus

Cujus descriptionem ex Hercule Furente nostri isti committe.

83. SILENT ATRIA.] Ut Jove loquente cœlum.

85. INGENS JANITOR.] Cerberus. Virgilius VI. Seneca Furente. Statius II. Silius. II. III. Lucanus VI. Lucianus Dialog. &c.

86. LACRYMARUM FONTE.] Allusum Cocyti Etymon. Platonem vide Phædone, Apollodorus, libro XX. de Diis.

κωκυτὸν ὃ ποταμὸν ἀνέπλαζαν ἀπὸ τοῦ κωκύειν, ὅς ἐστι συγὸς καὶ συγνώσεως ἀπόῤῥωξ.

Ubi interpres Stobæi Physicorum, Gulielmus Canterus non bene transiit voces καὶ συγνώσεως necessarias sententiæ, qualis auctori proponitur. Est & fluvius ejus nominis aquæ ingratissimæ, unde hic inferis adscriptus. Pausanias, libro I.

περὶ δὲ τῇ Κιχύρῳ λίμνη ἐστὶν Ἀχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμὸς Ἀχέρων, καὶ κωκυτὸς, ὕδωρ ἀτερπέστατον.

86. ACHERON TACITIS.] Alioqui à planctibus & querelis nominatus. Vide Apollodorum apud Stobæum Physicis, pagina CXXIX. Ut verò hi Acheron & Cocytus verè flumina sunt, sic & Styx: de qua videas Herodotum. Nos otio abutamur talibus persequendis. quæ tangere satis sit.

88. TEGÆE.] Notissima appellatio Mercurii. Statius

Et de Manalia volucer Tegeaticus umbra.

Sidonius.

Tegeaticus Arcas
Nunc plantis nunc fronte volat

88. COMMUNE PROFUNDIS ET SUPERIS NUMEN.] Usibus amborum hac & illac commeans. Horatius

superis Deorum
Gratus & imis

Vide Lucianum elegantissimo libello περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Sic servire utriq; sorti Mercurium, ut dubium sit Patri an Patruo sit addictior, scribit Martianus Capella, lib. I &c. Quibus respexerunt utique fictores isti ad naturam sideris quod eo nomine censetur, variam, vagam, & iis stellis obsecundantem ad quas sese applicaverit, uti multis tradit Vestius Valens Fragmentis Astrologicis, Joannes Saresberiensis Policratio, quique alii tractarunt professi talia. Nepos autem Atlantis Mercurius ex Maja filia. Simonides, citante Athenæo, lib. XI.

Ἑρμᾶς ἐναγώνιος Μαίας εὐπλοκάμοιο
παῖς ἦν, ἣν ἔτικτε Ἄτλας

90. FACIS COMMERCIA MUNDO.] Ultro citroque negotia expediundo. Sic de negotiatoribus Asiæ & Europæ Coripus, libro I.

Gratior ille fuit dominis locus, unde solebant
Undivagum spectare fretum, curvasque carinas,
Omnia vectantes gemini commercia mundi.

91. I CELER ET PROSCINDE NOTOS.] Statianum. Theb. I.

Portantes pracede notos, Cyllenia proles.

93 SI NOBIS NOXIA VIRES.] Omnino merito locum hunc incessit Julius Scalig. ἀδύνατον enim vires amisisse aliquem, robur retinuisse. Sed vitiosam lectionem arguunt libri scripti Belgici, in quibus est *sic nobis noxia vires* Quam scripturam agnoscunt etiam Noster, Codex & Claverio collatus, aut usurpatus, ut in Appendice ipse testatur. Nihil igitur certius quam, præeuntibus illis ab Antiqua scriptura ducibus, ita hanc periodum restituendum.

tantumne tibi, sævissime fratrum,
In me juris erit? Sic nobis noxia vires
Cum cœlo Fortuna tulit? Num robur & arma

Perdidimus, si rapta dies? an forte jacentes
Ignavosque putas, quod non Cyclopea tela
Stringimus, aut vanas tonitru deludimus auras?

Sane ita nihil deerit ad tyranni expostulatoriam orationem, qui non ideo jactat sese servire datum tyrannidi fratris, quia regno cœlesti, ut videri indignabundus vult, sit ab eo interversus: esse & in locis horridis illis & tenebrosis viriles animos, & robur in armis.

95. RAPTA DIES.] Diem comparatione inferorum Poetæ dicunt quicquid illorum non est, quicquid sub Sole est. Sæpissime Senecæ Tragici.

95. JACENTES.] Desperabundos, animum despondentes. Petronius.

Rebus in adversis, quæ jacuere, juvant.

Vide Indicem Appuleianum nostrum in ABJECTVS.

96. CYCLOPEA TELA.] Arma quæ Jovi fabricabantur Cyclopes. Fulmina nimirum. Vide Callimachum εἰς Ἄρτεμιν.

97. TONITRU DELUDIMUS AURAS.] Exprobratio iracundiæ aut Fastus, quam dictat inconsultus fervor alia omnia de re scienti. Sic exercere in scopulos fulmina Jovem alibi dicit, & multa huc facientia sunt apud Epicuræum Poetam Lucretium.

98. GRATI LVMINIS.] Quid enim eo gratius?

99. TERTIA SVPREMÆ] Adeo non comparabilis cum superna sorte ut Eucherius. Homilia in III. Adventus merito inferos cloacam mundi appellaverit. Et quid attinet hæc diducere, cum in abominationem & pœnam superorum facta fictaque sint regna inferorum?

99. SORTIS.] Partis quæ sorte est translata in PLutonem. Seneca Hercule Oetæo.

Et si placerent tertia sortis loca
Regnare poteram.

101. SIGNIFER.] Zodiacum dicit, quo intelligit ipsum cœlum. Cicero Arato.

Zodiacum hunc Græci vocitant, nostrique Latini
Orbem signiferum perhibebunt nomine vero.
Nam gerit hic bis sex volvens ardentia signa.

Vnde autem formas illi animantium adscripserint indicat Hephæstion Thebanus libello de Nomenclatura Dodecameoriorum.

τὸ ζῳδιακὸν, inquit, οἱ παλαιοὶ εἰς ιβ τμήματα διεῖλον, ὀνομασίας ἐπιθέντες ἑκάστῳ ἐκ τῶν ὡς ἐπιτοπλεῖστον συμπαραχόντων αὐτοῖς ζώων ἐπὶ γῆς, ὡς ἐνεχώρει τοῖς μέρεσι τούτου τοὺς τύπους αὐτῶν καταστείσαντες, ἀρχὴν δὲ ἐποιήσαντο ἀπὸ τοῦ ἐαρινοῦ τμήματος, &c. Jovem autem pro sorte ipsius ipsum dixit.

104. CONSANGVINEO SINV.]Soror enim. In conjugum autem gremiis inveniunt solatia laborum Heroes: Sic de se Papinius, indutum sacro post Coronam Albanam Cæsaris auro à Conjuge Polla susceptum visceribus ejus. Lucretius de Marte, ad Venerem.

belli fera in æneraMavors
Armipotens regit, in gremium qui sæpe tuum se
Reiiit, æterno devinctus volnere Amoris.

Amphitrite conjux Neptuni. Pindarus VI. Olymp.

Δέσποτα ποντόμεδον
Εὐθὺν πλόον καμάτων
Ἐκτὸς ἐόντα δίδου
Χρυσαλακάτοιο
πόσις Ἀμφιτρίτης.

Quam & ipsam marito suo sororem facit noster Libro de Nuptiis Honorii. Et hæc tritissima.

104. CON-

104. CONSANGUINEO.] Sororio. Vide Jacobum Cujacium Observat. lib. XI. capite XXVI. Soror Jovis Juno, Arnobius, Seneca Fur. Virgilius, Ovidius lib. III Silius lib. XVII. Prudentius. I. Symm. Lactantius lib. I. c. X.

105. LATONIA FURTA.] Unde Apollo & Diana.

106. CEREREM.] Unde Proserpina, vide Arnobium libro V.

106. MAGNAMQUE THEMIN.] Hanc quoq; complexus est bonus ille Juppiter Hesiodus, si is est, Theogoniâ.

> Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν ὥρας.

Nam Jovis Filiam facit verus Hesiodus ἔργων, α. Quę tamen incestatio non incongrua fabulatoribus Græcis.

> ἡ ῥ ὁπότ' ἄν τίς μιν βλάπτῃ σκολιῶς ὀνοτάζων,
> Αὐτίκα, παρ Διὶ πατρὶ καθεζομένη Κρονίωνι,
> Γηρύετ' ἀνθρώπων ἄδικον νόον.

Perpetim eam Jovi assidere canit Pindarus. VIII. Olympion.

> Ἔνθα σώτειρα Διὸς ξενίου
> πάρεδρος ἀσκεῖται Θέμις.

Eamdem *scitè* πανδερκέα appellat Homero proximus Poeta, auctor Ἰώνων ἀνδρῶν ἐπιτομῶν, quem nos quis fuerit alibi indagabamus.

106. CREANDI.] Generandi. Ovidius.

> *Nec stirps prima fui genito sum fratre creatus.*

Sic *Creatorem* sæpè Ennodius pro patre usurpat, in quo scriptore inexhausta novè & detortè loquendi fuit cupiditas, ingenium vero non vulgare, cujus objecto fascino multum & suo ille & sequentibus aliquot seculis detrimenti dedit, consectantibus ejus vestigia scriptoribus, qui tum demum benè locutos & scripsisse se autumabant cum tanta esset eloquij innodatio, ut diceret sermo alia omnia quam verba ostenderent.

107. NATORUM TURBA CORONAT.] Sunt enim copiosi illi ornamentum unicum felicitatis Paternæ. David Rex & vates Psalmo CXXVII.

> μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται, ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν ταῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου, οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου.

Propriè autem noster, nam corona est in orbem circumstans populus, ut auctor est Lactantius, lib IV C XXVI. Coronare est eximiè ornare, sic Coronatum Philosophiâ, Synesius libro de Regno ad Arcadium; Coronæ dignitatum, nostro Laudibus Serenæ. V. CLXXXIX. Leges Coronare civitatem Porphyrius Malchus, Vita Pythagoræ. XXVI. πλούτου στεφάνωμα apud Pindarū CXCIII. apud quem Divitiæ & Bona fama *summa esse corona* perhibentur. CXCVIII. *Pietate Coronare* Corippus lib. IV. *vota clientum Pensat, devotosq; sibi Pietate coronat.* Epitaphium Monicæ Matris B Augustini.

> *Gloria te major gestarum laude Coronat*
> *Virtutum Mater fertilis hac sobole.*

Filij mei, mea Corona, Martialis Lemovicensis auctor. Similia vide apud Aponium. XIII. Juvencum libro IV. CXVII. Agobardum. CCCLXX. Laurentium Novariensem Homil. Arnobium, fine Psalmi V. Fulgentium DCXXXVIII. Cyprianum. CCCLVIII. Radulphum Ardentem CCLXXIX. Quorum verba non vacat appingere. *Corona* circulus est, itaque circulo quodam natorum ambiri Jovem ait. Sic fluvios facere coronam dicit Aethicus Cosmographiâ. CXI. Steph.

108. DESERTA AULA.] Alludit illa Didus apud Maronem.

> *si quis mihi parvulus aulâ*
> *Luderet Aeneas, qui te tantum ore referret.*

MOERENS.] Imperfecta enim domus sine liberis, ut alibi loquitur. Et filiam sic gaudia vocat matris V. CXCIV. hujus libri.

tibi gaudia nostri
Sanguinis, & caros uteri commendo labores.

Gloriam, lib. II. V. XXXVI.

Quos inter Cereris proles, nunc Gloria matris
Mox dolor.

Sic gloriosum matris nomen vocat Firmicus de Error. Profan. Relig. de Vestalibus loquēs: *Ignis coquos habeant non miseras virgines sacerdotes, quæ contemnentes ignis ipsius favillas, aut prostituto peccare coguntur corpore, aut in virginitate perseverantes perdunt honestam gloriosi nominis dignitatem.* id est ut matres numquam fiant. Sic qui sine liberis sunt orbi, æquiperantur Cæcis ἐοίκασι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ παισίν, ait Artemidorus libro I. cap. XXVIII. Et notamus fusè alibi. De liberis patrum Gloria Lege Stobæum Encomio matrimonij.

109. IMPLACIDAS] Numquam quiescentes.

110. NON ADEO TOLERANDA QUIES.] Non huc usque se extendat ille noster torpor notissimus; placet vero nunc otium illud seponere.

110. PRIMORDIA TESTOR.] Arcanas origines, mysteria initialia.

111. INTEMERATA.] Numquam pejerata, sacrosancta. Ausonius de Sacris Christianis.

Intemeratorum vim continuamus honorum.

Stygiam autem paludem intelligit Deorum sacerrimum juramentum. Apollodorus libro I.

Στυγὸς ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐν ᾅδου ῥέον Ζεὺς ἐποίησεν ὅρκον, ταύτην αὐτῇ τιμὴν διδοὺς ἀνθ' ὧν αὐτῷ κατὰ Τιτάνων μετὰ τῶν παίδων ἐμάχεσε. Apollonius, Argonaut. II.

ὡς φαμένη, λοιβὴν Στυγὸς ὤμοσεν, ἥ τε θεοῖσιν
Ῥιγίστη πάντεσσιν ὀπιδνοτάτη τε πέτυκται.

Homerus Odyss. ε. Minutius Felix Octavio. *Deorum Deum Stygem hinc* scitè appellat Ovidius, lib. III, Metamorph.

112. CIEBO.] In prælia. Maro.

Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.

113. TARTARA.] Quicquid sub terra regnorum fingebatur hoc habebat nomen. Scholiastes Hesiodi Theogonia. CCXLVI.

ἐν πρώτῳ τάρταρα τὰ ὑπόγεια μέρη λέγει, τὰ ῥιγηλὰ ἀπὸ τοῦ τρόμου ἐμποιεῖν.

Ubi & aerem hoc nomine capi notat. *Tartarus Christianis* est ipsa vis mortis æternæ, debellato per Christum, Vide Chrysologi Sermonem. LXV.

115. SATURNI.] Qui miser eviratus à filijs & in Avernalem erat carcerem, sine spe emissionis, compactus, saltim Saturnalibus pausam habens de compedibus. De eo mira multa finxerunt veteres. Ut Pythagoræi, lacrymas ejus mare esse, quod tradit Clemens Alexand. Stromat V. Alia alibi.

116. VIX EA FATUS ERAT.] Summam expeditionis celeritatem arguit. Aristænetus. ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον. lib. II. Epist. VII. Sic sæpissimè Appulejus *cum dicto* aliquid expeditum ait hoc est in ipso dicti vestigio. Apollonius, lib. IV. Argonaut.

ἔνθ' ἔπος ἠδὲ καὶ ἔργον ὁμοῦ πέλεν ἐσσυμένοισιν.

Juvencus Presbyter.

Cum dicto Iudas numero stipante caterva
Advenit.

A modo, idem sonat apud Paullinum Psalmis. λόγου θᾶττον Heliodoro Libro VII. *Ab extrema parte verbi*, Petronius XXXI.

119. PATER.] Juppiter. Cui propriè conveniens hoc nomen, & hæret in ipso titulo ejus. Maximus Tyrius, Sermone XXV. eum merito hoc nomine censeri docet, qui Pater, Rexque omnium, Fons verus bonorum omnium appareat ex ipsa creatione & conservatione

vatione omnium, quæ sapiunt conscientiam Christianismi. Archilochus, apud Stobæum, Sermone CVIII.

ἐπειδὴ ζεὺς, πατὴρ Ολυμπίων ἐκ μεσημβρίας ἔθηκε νύκτα, ἀποκρύψας φάος.

Jovis cognomina in Sphæra Aratæa recenset Leontius Mechanicus.

γενέτωρ, φράτριος, ὁμόγνιος, ἑταιρεῖος, φίλιος, ἱκέσιος, ξένιος, ἀγοραῖος, βουλαῖος, βροντaῖος, καὶ τὰ ὅμοια.

Item Maximus Tyrius Sermone Indicato. Etymon verò τοῦ *Iuppiter* velut juvans pater. Servius ad Virgil. Gellius lib. V. cap. XII. Inimicitiæ vero huic cum Saturno ex Astrologorum etiam pendent scitis, sic Bethem cap. LXXVIII. Centiloquij scribit *Iovem solvere qua Saturnus ligaverat*.

118. DIVERSOS DUCENS ANIMOS.] Rectè ita Scaliger, quod Poeticum & omnium librorum nostrorum. *Diversò* quod Claverius ex suo aliquo infert, novum, inusitatum, peregrinum, & Claudiano indignum est. *Diversos ducens* in diversa: Ut in illo

se matutinus agebat

Hoc est matutino tempore. *Animos* pro adfectibus & mirè omninò ponere Poetas solentes exemplorum copia docemus alibi.

118. SEQUATUR CONIUGIUM] Non invita. Sic locutus Propertius de conjugibus ad maritorum busta morientibus, libro III. Eleg. XII.

Et certamen habent leti, quæ viva sequatur,
Conjugium, pudor est non licuisse mori.

119. PRO SOLE.] Vice Solis. Fulgentius Continentiâ Virgilianâ. *Ergo virtutem primum posui pro qua virum laudandum assumsi.*

120. SENTENTIA.] Quicquid post diuturnam animi alternationem concluditur & pro rato habetur, dicitur sententia. Silius libro XII.

Hæc postquam placita, & tenuit sententia mentem.

Ovidius, Metamorphosi primâ. *sic stat sententia.* Valerius Flaccus, libro I.

nulla magis sententia menti
Fixa mea

Sidonius: *Tandem cunctanti sedit sententia.* Capella. *Anxia cum trepidis nutat sententia rebus.*

120. SEDIT.] *Placuit firmiter & constanter.* Statius, Thebaid. I.

tibi, summe Deorum
Terrarumq; sator, socijs hanc addere mentem
Sedit?

121. ÆTNÆÆ CERERI.] Hæc est omnium Scriptorum & Antiquitus Editorum librorum Scriptura, præ qua doctissimi viri Lilius Giraldus Lib. XIV. De Dijs, & Adr. Turnebus lib. VIII. cap XII. Adversar. Legere maluerunt *Ennaa*, quod Ennææ Cereris mentio sit apud multos scriptores. Ego quidem memini eam legere apud Silium Italicum lib. XIII. & XIV. Ciceronem in Verrem, Lucanũ, lib. VI. Senecam, Hercule Furente, Callimachum, Sidonium Firmicum de Err. Prof. Relig. alios. Sed Aetnæam tamen etiam Cererem quid Rationis vetat admittere, consentientibus tot libris, cum tota præcipuè Sicilia ei idolo fuerit addictissima? Unde ipsam Proserpinam Siculam vocat Iuvenalis, Sat. XIII.

Sicula torvus cum conjuge PLuto.

Diodorus Siculus lib. XI. de Gelone:

ἐπιβάλετο δὲ ὕστερον καὶ κατὰ τὴν Αἴτνην κατασκευάζειν ναὸν Δήμητρος.

Ubi vides & in Aetnâ cultam Cererem. Statius Thebaide. IV.

Aetnaa Cereri negat avia Dyme.

Quid quod raptus ipse Proserpinæ contigit apud Aetnam, teste Higino, cap. CXLVI Ambigua igitur res sit. Aetna vero & urbs est Siciliæ, fuitve potius. Thomas Magister in Vitâ Pindari.

γέγραπται δὲ Ἱέρωνι βασιλεῖ Συρακουσίων ὃς καὶ κτίστης Αἴτνης ἐγένετο πόλεως,

ἀπὸ

ἀπὸ ἢ ὄρυς αὐτὴν οὕτως ὀνομάσας. An & sic ab Aetna dicta Ceres Aetnæa? Sic certè *Chromius Aetnæus* nuncupatus, cui primam Nemeonicarum Pindarum consecravit.

121. PROLES OPTATA.]Luculenti corporis, Arnobius libro IV, *Non vero est verum*, Cererem cum solo Iove concubuisse, utcunque filiam tantum habuerit Proserpinam, nam & equina forma cum equo facto rem habuit Neptuno, ut scribit Pausanias Arcadicis, & ex eo refert Scholiastes Anthologiæ Græcorum Epigrammatum, ad Librum.I. Cap.XLI.

122. LUCINA.] Diana vis pariendi hoc idolo intelligitur. Nec solum hominum, sed etiam animantium. Ut Canum, Adæus Epigrammate in Calathi nam Caniculam, lib. I. Anthologiæ, cap. XXXIV. ei Dianam dedisse facilem partum dicit.

> Μούναις ἐπὶ γυναιξὶν ἐπήκοος, ἀλλὰ & αὐτὰς
> Συνήθεις σώζειν Ἄρτεμις οἶδε κύνας.

123. VISCERA.]Materna. Lucanus, lib.II.

> *geminas excepi fata maritos*
> *Visceribus lassis, partuq; exhausta.*

Hæc naturæ officinam perquam pulcrè dicit Zacharias Scholasticus in Aureola disputatione de Opificio Mundi:

τίς δὲ ὁ τὴν ψυχὴν μορφωθέντι τῷ σώματι δεσμῶν; ἵνα μικρὰ ῥανὶς ὑγρότητος καταβληθεῖσα ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ ζῶον λογικὸν θνητὸν ἀποτελεσθείη, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν;

114. ALTIOR EXSTAT MATRIBUS.] Superat eas veneratione. Cyprianus Sodomâ, modo is sit auctor, licet eo non indigni, Poematis.

> *vix mœnibus exstat.*

Papinius. Epithal. Stellæ. Loquitur Venus.

> *quantum Latonia Nymphas*
> *Virgo premit, quantumq; egomet Neroidas exsto.*

125. PROSERPINA.] Talis, tantaq; qualis hoc nomen habet, Sic Maronis ille.

> *Turnus ego, nulli veterum virtute secundus.*

De Etymo Proserpinæ, quod fruges videlicet terra proserpant. Vide Fulgentium Mytholog. lib. I. cap. IX. Fragmenta Varronis ex libro XVI. Rerum Divinarum. Arnobium lib. III. Isidorum lib. VIII. Originum. Aliter Firmicum de. E. P. R. qui à *Persephone* corruptum putat nomen, sanè non prorsus ineptè. Utut sit mirum nonnullis antiquorum visum, docet quod primam syllabã sint qui corripiãt ut nominatim Seneca in Hercule Furẽte v. DXLIX. *Vidisti Sicula Regna Proserpina.* Fœcunditatem autem matribus facere superbiam res nota de Niobe, infelicissimâ ob illam. Tacitus Annal. IV. de Sejano Agrippinam calumniãte: *igitur contumaciam ejus insectari, vetus Augustæ odium, recentem Liviæ conscientiam exagitare, ut superbiam fœcunditate subnixam, popularibus studiis inhiare dominationi, apud Cæsarem arguerent.*

127. TORVA PARENS.] Cavet *vaccam* aut *bovem fœminam* nominare, ne humili aliquâ voce carminis virtutem contaminet. Id quam studiosè declinaverint veteres in censione recentium Poetarum docuimus, qui omnino hoc nomine malè tanti nominis gloriam sustinent. Amor vero Bucularum in prolem Poetis celebratus.

128. LUNATÆ CURVAVIT GERMINA FRONTIS.] Nondum integra cornua fronte produxit. Papinius, Achilleide primâ.

> *Ut pater armenti quondam Rectorque futurus,*
> *Cui nondum toto peraguntur cornua gyro.*

Idem lib. VI. Thebaidos.

> *Matribus, & nondum lunatis fronte juvencis.*

129. PRONUBA FLAMMA.] Nuptias inferens; jam inquit virum desiderare cœperat.

129. PLENIS ANNIS.] Virgilius.

> *Iam matura viro, jam plenis nubilis annis.*

Alibi

Alibi noster *tumentem virginitatem* dicit, à fructibus arborum maturis. Ut Statius *tumidam Virginitatem* libro II. *annos plena maturitatis* Petronius. PLenum alioquin quod justi est ponderis, aut vigoris. Plena incolumitas apud Largium Designatianum Epistola Hippocratis, quam Marcellus Medicus memoriæ conservavit. *Pacis plena lætitia*, apud Petrum Chrysologum, Sermone. LIII. *PLena dulcedo charitatis*, apud Cyprianum lib. de Opere & Elemos. cap. XVIII.

131. MIXTA TREMIT FORMIDINE VOTUM.] Votum virgineum sunt nuptiæ, quas formidant timore amittendi floris; quæ mira brevitate extulit juncta. Qualem imitaturus Sidonius & alij mapalia post fecerunt. Videtur ad ista Papinii sui Claudianus allusisse II. Thebaid.

> *tacita subit ille supremus*
> *Virginitatis amor, primæque modestia culpæ*
> *Confundit vultus; tunc ora rigantur honestis*
> *Imbribus, & teneros lacryma juvere pavores.*

Vide Ausonium Centone, licet paullo impuriore.

132. PROCIS.] Procorum copia gloria puellarum. Theocritus Oarist. loquitur ipsa pastoralis puella.

> πολλοί με μνώοντο, νόον δ' ἐμὸν οὔτις ἕαδε.

Ovidius, lib. IV. de Medusâ

> *clarissima formâ*
> *Multorumque fuit spes invidiosa procorum.*

Revera autem non paucos habuit Proserpina. Julius Firmicus de Err. Profan. Relig. *Vnicam Cereris filiam, quam Græci Persephonen, nostri immutato sermone, Proserpinam dicunt, ad conjugiale consortium plures petebant. Mater sollicite de singulorum meritis judicabat* &c.

133. CLYPEO MELIOR.] De hoc genere loquendi vide Julium Rufinianum Rhetorem. XXXIV. Edit. Pithæanæ.

134. RHODOPEN.] Thraciæ mons, quæ tota olim regio ob Barbaram immanitatem gentium sacra Marti. Modestus, de Vocabulis Rei Militaris: Statius I. Achilleide, Sidonius Panegyrico Anthemiano, v. XLVI. Phœbo autem notissimum sagittis utendi artem adscriptam, cui & suspendebantur eædem. Aegis Poëta, lib. VI. Anthologiæ.

> καὶ πάλικας ἢ πηνὰ λαγωβόλα σοὶ τάδε Μήδων
> Φοῖβε, σὺν ἰξευταῖς ἐκρέμασεν καλάμοις.
> Ἔργων ἐξ ὀλίγων ὀλίγην δόσιν. ἢν δέ τι μεῖζον
> Λωρήσῃ κοτ᾽ ἐῶν δε πολυπλάσια.

De regionibus quæ quibus Dijs sacræ nota sunt omnia.

138. SICULIS TERRIS.] Siciliæ res notissimæ, Historiam nominis non vulgarem habes ex Hellanico apud Constantinum Porphyrogenetam lib. II. Thematum capite X. quam adscribere nihil attinet. Porrò Glossematis hæc Claudiani inquinata sunt. In Nostro codice Lacuna est ingens, quam & in uno suorum adnotavit Belga Editor. Et à versu hunc præcedente usque ad Ducentesimum Sextumdecimum nec vola est carminum nec vestigium. Ego duos versus qui istum in vulgatis libris sequuntur *Monachos* esse existimo, & proinde in tenebras rursũ claustrales ablegãdos, quod idem judicium habeo de illo

> *Aethera deseruit, Siculasq; relegat in oras*

qui est duorum jam dictorum posterior, à Scaligero retentus. Itaq; sic legenda hæc imposterum arbitrere:

> *Flava Ceres; raptusque timens, heu cæca futuri,*
> *Commendat Siculis furtim sua pignora terris,*
> *Ingenio confisa loci* &c.

Claverio videbatur medius locum suũ tenere

 posse.

posse. Ego nullum minus existimo; non enim culpam Siciliæ daturum puto Poetam Insulæ laudatæ ipsi potius, nec consciæ tanti sceleris, ut Poetemur quidem. Id quod visum contrà fuit farctoribus, itaque hac sententia impacta corruperunt sanum locum, non sine summo stupore suo. Sequitur verò plurium hîc traditionem Claudianus, in Sicilia videlicet Raptam esse Proserpinam, at propè Eleusin in Agro Attico contigisse id Orpheus tradidit, in Thracia Appianus lib. IV. de Bellis Civilibus.

143. INGENIO CONFISA LOCI.] *Ingenium* est promtitudo & aptitudo ad aliquid amplectendum, discendum, tenendum, naturalis, quæ ab hominibus transfertur ad res etiam animarum carentes. *Ingenium* naturalis potentia ad videndas & edifcendas res, Julio Severiano Rhetori: *Oratoriis*, inquit, *artibus nemo instrui potest nisi cui ingenium & frequens studium est. Primum animi sit oportet quadam naturalis ad videndas ediscendasq; res potentia.* Minutius Felix Octavio: *Apparet ingenium non dari facultatibus, nec studio parari, sed cum ipsâ mentis formatione generari.* Ubi simpliciter ingenium Felicitatem ejus designat. Appulejus Dogmate PLatonis: *ingeniumq; intimum de exteriori contemplatus est facie.* Ibid. *acre in percipiendo ingenium.* Spartianus Adriano: *imbutusq; impensè est Græcis litteris, ingenio ejus sic ad ea declinante.* Capitolinus Pio. *nobilis vultu, & placidus ingenio.* Ibidem, *cum omnes ejus Pietatem, Clementiam, Ingenium, Sanctimoniam, laudarent.* Arnobius Libro Primo: *per diversas artium disciplinarumque rationes ingenia dirigunt.* Calpurnius Flaccus, Declamat. VI. *Sceleratis ingeniis & plusquam civilia cupientibus non dominari instar servitutis est.* Boethius: *vivit uxor ingenio modesta, pudicitia pudore præcellens.* Sidonius Burgo Pontij Leontij, pro acutis dolis dixit.

Atq; Ithaci ingenio fraudatum luce Cyclopem.

Capella pariter acumen eo notat. lib. I. *providum perspicacis prudentia ingenium commendabat.* Alcimus Avitus, libro VI.

ingenij quam felicissima promti
Dexteritas

Arator de Animalibus.

Ingenium mites, vim meruere truces.

Paullinus.

Nec sapiens magno gaudeat ingenio.

Quomodo Lactantius lib. I. cap. I. *magno & excellenti ingenio viri cum se doctrina penitius dedidissent.* Ubi non puto admittendum quod *penitus* edidit in Antvverpiensi editione Michael Thomasius, aliarum rerum præstantissimi scriptoris non ineptus Corrector. Sed ad id veniamus, quod instituimus, videlicet ab hominibus ad inanimas etiam res ingenij usurpationem extendi. Sic hoc loci ingenium loci legitur. Columella libro X.

Quod si nec cœli nec campi competit humor,
Ingeniumve loci, vel Iuppiter abnegat imbres.

Papinius, Surrentino Polli. *locine*

Ingenium an Domini mirer prius?

Ovidius. IV. Fastorũ: *ad fruges ingeniosus ager.* Ingenium Avaritiæ apud Sixtum, ut volunt, Pontificem libro Contrà Divitias. Ingenium aulæ. Tacitus Histor. II. *spadonum gregibus & cætero Neroniana aula ingenio.* Idem Annal. XVI. *Noctium Neroniarum ingenia* memorat. Statius, Thebaide III.

extremo in fine ligavit
Ingenium crudele necis

Mundi Ingenium, Appulejus Dogmate PLatonis: *Eoque nihil præterea extrinsecus est relictum, quod corrumpere possit ejus ingenium.* Apud eumdem ingenium metalli legitur, Metamorph. IX. Ingenium Naturæ apud Pacatum Panegyrico. Bonarum artium ingenium apud Ausonium, Epistolâ XVI. ingenia artium à Diabolo inspirata apud Tertullianum cap. X. de Spectaculis. ingenia herbarum penes eumdem leguntur libro de Habitu Muliebri. Ingenia Pœnarum de Resurrectione Carnis cap. VIII. Crines ingenio suo flexi, nativa sub crispi elegantiâ, apud Petronium, Pectinis ingenium

nium

nium exstat apud nostrum lib.II. V. XLI. hujus Operis. Ingenia pullorum apud Columellam lib. VIII. cap.IV. Ingenium Canum apud Claudianum nostrum lib III.deLaudibus Stiliconis, V.CCXCVIII. Ingenia Elefantorum apud Cassiodorum lib. X. Var. Epist. XXX. Casibus subitis mirificum ingenium esse, Martialis, sive quis alius, dixit, Spectac.XIV.

O quantum est subitis casibus ingenium!

141. TRINACRIA.] Strabo.

ἐστὶ ἡ Σικελία τρίγωνος τῷ σχήματι, καὶ διὰ τοῦτο Τρινακρία μὲν πρότερον, τρινακρὶς δ' ὕστερον προσηγορεύθη.

Triquetram hinc appellat Lucretius, lib.I. Martianus Heracleota. V.CCCLXIII.

ἑξῆς Σικελία, νῆσος εὐτυχεστάτη,
ἣν τὸ πρότερον μὲν ἑτερόγλωσσα βάρβαρα
λέγουσι πλῆθη κατανέμεσθ' Ἰβηρικά,
διὰ τὴν ἐπιπρόσθεν δὲ τῆς χώρας φύσιν
ὑπὸ τῶν Ἰβήρων τρινακρίαν καλουμένην
Χρόνῳ Σικελίαν ἀπαγορευθῆναι πάλιν
Σικελοῦ δυναστεύοντος.

Scholiastes Apollonij, libro IV. ἡ Σικελία ἐκαλεῖτο τρινακρία τὸ πρότερον διὰ τὸ τρεῖς ἄκρας ἔχειν, πάχυνον, λιλυβαῖον, πέλωρον. Idem ad versum DCCCCLXV. ejusdẽ Libri. Τίμαιος τρινακρίαν φησὶ καλεῖσθαι τὴν Σικελίαν ὅτι τρεῖς ἄκρας ἔχει. οἱ δὲ ἱστορικοὶ Θρίνακρον φασὶν ἄρξαι τῆς Σικελίας.

142. ITALIÆ PARS UNA FUIT.] Ita creditum, Antiquitus continentem Italiæ fuisse Siciliam, sed interrumpentem pontum fecisse insulam, freto immisso. Vide Thucydidem libro VI. Justinum è Trogo, libro IV. Valerium Flaccum, Argonaut. I. Virgilium, lib.III, Lucanum Libro Tertio. Silium Libro XIV. Quos noster auctores habet.

145. PARVAQUE DISCRIMINA.] Julianus, cap.XCIX. de verbor. signif. *Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet, quæ modico freto ab Italia dividitur.* Lucretius, lib.I,

Angustoq; fretu rapidum mare dividit undu
Italiæ terrai oras à finibus ejus.

146. NUNC ILLAM SOCIA RUPTAM.] Ita correxit Scaliger. Optimi verò quique libri:

Nunc illam socia raptam tellure trisulcâ
Opponit Natura mari

Quæ lectio omnino vera est. Nunc illam ereptam alterius societati sive conjunctioni opponit triangulam mari Natura. Hoc est insulam fecit tribus Capitibus in mare eminentem; Nihil facilius & certius. Jam ait propriam tellurem factam à Naturâ, sicque mari oppositam.

147. CAPUT.] Promontorium. Ab usu Antiquitatis Latinæ etiam nunc hæc vox occupat Idiomata inde Orientia.

148. IRAS.] Fluctus pelagi. Sic *rabiem* mox vocat. Periculosum autem fretum quam maximè circa Siciliam, Homero & Thucydide testibus. Libanius Prosphonetico Juliani:

ὥσπερ ἐν πρῶτον πλέων ἀπὸ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ τὴν πρώτην ἀναγωγὴν ἐποιοῦ χαλεπωτάτου γε πορθμῶν, ὡς Ὅμηρός τε δηλοῖ καὶ Θουκυδίδης μαρτυρεῖ, &c.

152. ÆTNA.] Deflectit ad memorabilissimum omnium, quibus Natura insulam illam insignivit, Aetnam nimirum, sanè miraculum Naturæ Longinus περὶ ὕψους. capite XXXI.

οὐ δὲ τῶν τῆς Αἴτνης κρατήρων ἀξιοθαυμαστότερον νομίζομεν ἧς αἱ ἀναχοαὶ πέτρους δὲ ἐκ βυθοῦ, καὶ ὅλους ὄχθους ἀναφέρουσι, καὶ ποταμοὺς ἐνίοτε τοῦ γηγενοῦς ἐκείνου, καὶ αὐτοῦ μόνου προχέουσι πυρός.

Non tamen sola Aetna talis, sed ut Vesuvius Italiæ, & alij montes aliarum Provincia-

rum, ut cujus maritimi, inter Mediam & Scythiam, si satis recordor, meminit Priscus Rhetor in Legationibus. De caussis talium ignium vide Philostratum Apollon. lib. V. capite VI. &c.

153. NUMQUAM TACITURA.] Hoc est semper laudatura. Sic Maro Illaudatum Busiridem vocat quem omnes meritò vituperabant. Sic de Cor. Tacito. Sidonius.

Et qui pro ingenio pluente nulli
Corneli Tacite es tacendus ori.

Hoc est omnibus es concelebrandus & laudibus vehendus.

154. ENCELADI BUSTUM.] Hunc immanem Gigantem Juppiter injecta Aetna domuisse dicebatur; qui sub ea adhuc exspiret flammas & saxosa illa incendia. Vide Philostratum loco indicato. Oppianus, libro Primo Cynegeticorum.

ὅπη τοι σκέπας Ἐγκελάδοιο
πυρσοῖς αἰθαλόεσσιν ἐρευγόμενοιο κεραυνοῦ
Σικελίης Αἴτνης ἀνεκάχλασεν ἀέναον πῦρ.

Vide Quintum Smyrnæum lib. XIV. Severum Aetna. Typhæo alij adscribunt idem, ut Valerius Flaccus, Ovidius, & sermo hominum publicus apud Philostratum.

156. QUOTIES DETRECTAT ONUS.] Hinc egeri illa saxa & flammas eas fingebant. Valerius Flaccus libro II.

trux ille ejectat adesi
Fundamenta jugi, pariter tunc omnis anhelat
Trinacria, injectam fesso cum pectore molem
Commovet experiens, gemituque reponit inani.

Porrò quæ sequitur Aetnæ descriptio ex Virgilio III. Aeneidos: Silio, lib. XV. Punicorum, Pindaro Pythionic. I. expressa est, in quâ non male reprehendit Claudianum summus vir Julius Cæsar Scaliger, Physicum velut professum induere, & modo proposito Operis argumento digredi, in alienissimas ab instituto dissertationes; Quod antè eum puto & alios monuisse. De Aetna vero non transeundum libellum scripsit proavorum memoria Petrus Bembus, utinam ejus generis plures.

162. INDIGENAS NIMBOS.] Eo loco natos. Alibi.

Indigenas habitus nativa Palatia sumunt.

Composuerunt jam docti has descriptiones. Et res proletaria est.

166. SCIT SERVARE.] Servat. Est Græcanicum. Aristænetus lib. I. Epist. XVII.

ῥανὶς γὰρ ὕδατος ἐνδελεχῶς ἐπιστάζουσα καὶ πέτραν οἶδε κοιλαίνειν.

Lucianus in Anthologiâ de Fulmine..

ἢ δρῦας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ κατάγειν.

Pacianus Parænet: *novit intercipere, ἀντὶ intercipit.* Vide de Aetna Severi si is est, ego vero non esse scio, Poematium ejus tituli, & Auctorem etiam de Mundo quem interpretatus est Apulejus.

166. SERVARE FIDEM.] Incessit hæc Julius Scaliger, penè, ut verum dicam, ridiculè. Non enim promiserat quicquam, ergo non potuit, ait, fidem servare! Quis vero umquam ita Poetas examinavit, aut quis Poetarum non agnoscit fidem etiam in rebus inanimis, & fœdera, & conjugia adeo ipsa? Sanè ego nollem sic notare locutionem omnis ævi exemplis nisam; & si talia neges Poetis, quis non scribendum putet Carmen sine ullis potiò translationibus? Sed non est unius hominis ubique sapere. Quis verò miraculò miraculum urgeat, ut miraculosè loquentem seponat? Satis est servare dici fidem flammam nivi, quam utiq; ei debebat, ut fieret miraculum, tu vero & Consponsionem quamdam flagitas, quæ nec hominum est omnium, & prodigo adscito, vis evertere omnibus conspicuam veritatem, quoniam scitius est enarrata? Sic pari miraculo enarrando locuti sunt optimi alij scriptores. Seneca.

Pax

Pax ante fida nivibus & flammis erit.

Seneca lib. LXXIX. *sed reservemus ista, tunc quæsituri, cum tu mihi scripseris quantum ab ipso ore montis nives absint, quas nec æstas quidem solvit, adeo tuta sunt ab igne vicino.* Tacitus fidem inter montem & nives agnoscit Histor. V. *Præcipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum, fidumque nivibus.* Sic amicum ignem fruticibus, quos lambebat, non & urebat, Cælius Sedulius libro I. v. CXIV.

Ignibus innocuis flagrans apparuit olim
Non audens ardere rubus, nec juncta calori
Materies alimenta dabat, nec torrida vivens.
Sensit damna frutex, sed amici fomitis æstu
Frondea blandita lambebant robora flamma.

Ita enim legenda ea verba; vulgo male *Non ardens ardere* Qui error tamen in optimis etiam membranis exstat. Sic *fidem terminorum* dicunt Agrimensores.

166. PARITERQUE FAVILLIS.] Cum favillis. Omittitur Conjunctio *Cum* Vide O*missa* Indice ad Appuleium.

168. FVMO FIDELI.] Non noxio nivibus. Similia in Apono legas nostri, & fœderatum aquæ ignem apud Alanum libro V. v. CCCVII. Porro de Ætnæ istis ignibus miraculum aliud refert Ctesias in Persicis, dum illud Indiæ monstrum confirmare vult, Solem illi XXXV. refrigerationem concedere, dum festo ejus vacat. *Confirmare volens,* inquit Photius Patriarcha CP. *quod de Sole dixerat, cum India XXXV. dierum refrigerationem concedere scribit & flammam, quæ ex Ætna erumpit, medium regionis tractum, utpote qui ab hominibus injustis colatur, numquam labefactare, cum cætera affligat.*

169. LAMBIT.] Molliter attingit. Sedulius verbis modo positis.

169. CONTIGVAS.] Vicinas. II. Rufin. CCXIX.

Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hosti.

171. VULCANIUS IGNIS.] Vulcanus ignis inventor, ut scribit Ister, vetus auctor, libro I. Rerum Atticarum. Vide Harpocrationem voce *Lampadion.* Vulcanius autem hic ignis, quia officina ejus apud Ætnam fabrilia facientis fingebatur, quod ab aliis talibus montibus refellit Philostratus loco supra laudato. Aliud specus ignivomum in Sicilia, Vulcano sacrum, ejusq; miram & relligionem & efficaciam lege apud Gratium Cynegetico, qui locus sanè mirificè pulcrè ibi descriptus est. Ex Solino & Strabone alibi illustratus. Porro non indigna memoratu stultitia superioris seculi hominum, qui cum in Novi, ut appellant, Orbis quibusdam montibus talia erumpentium flammarum volumina offendissent, ratiaurum liquidum inibi inventuros catenis sese intromisere crateribus, sed diro eventu plerorumque. Legas Hieronymum Benzonem.

180. TVRRIGERAMQVE PETIT CYBELEN.] Cur Turrigera fingantur nemo melius enarret Lucretio, cujus hæc sunt verba, de libro II.

Hanc veteres Grajum docti cecinere Poetæ
Sedibus in curru bijugis agitare Leones:
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram;
Adjunxere feras quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum,
Muralique caput summum cinxere corona
Eximiis munita locis quod sustinet Vrbes.

Alia à fabulis caussa tradita Arnobio, quem vide, lib. V.

181. VOLVCRI QVI PERVIA.] Rectè ita Scaliger, secutus Claverii Editionem & Quatuor Belgas Libros. Sic de Zethe & Calai Higinus cap. XIV. Fab. *Hi capita pedesq; pennatos habuisse feruntur, crinesque cæruleos, qui pervio aere usi sunt.*

183. FRONTEM CRISTA TEGIT.] Virgilius Culice de Serpente alio.

cui crista superne
Edita purpureo lucens maculatur amictu.

185. SPIRIS.] Inepti libri qui mutant ab hac lectione. *Spira* sunt flexus serpentum, Draconum, aut his similes aliorum, quam vocem Latinam fecerunt optimi auctores. Virgil. Æn. II. Crebro usurpant Poetæ Christiani; Victor, Cyprianus, Alcimus, &c.

187. FLAVESCIT ARISTIS ORBITA.] Fruges undique succrescere & sequi iter Cereris ait. Sic de vitifera Italia Sidonius Paneg. Anthemii.

Vbertas sequitur, quacumque propinquat,
Incessu fœcundat iter, comitataque gressum
Læta per impressas rorat vindemia plantas.

190. DECRESCIT.] Donec plane abscondatur, pulcre Valerius Flaccus initio libri II. Argonauticorum.

192. RORE.] Lacrymis sponte fluentibus, præsagio venturi luctus. Lib. III. ipsa Ceres queritur Cybelæ

quoties flaventia serta comarum
Sponte cadunt, quoties exsudat ab ubere sanguis,
Larga vel invito prorumpunt flumina vultu.
Injussaque manus mirantia pectora tundunt.

196. NVLLOS PATIERE LIGONES.] Ergo jam certa erat dandi mortalibus frumenti; nisi si per oblivionem dicas *Poeta* hoc excidisse, velut jam usu sationis noto mortalibus, quæ tamen post, jam amissa & quæsita longe lateque Proserpina, demum data per Triptolemum?

197. VERSABERE VOMERIS.] Poetica arationis descriptio. Valer. Flaccus, lib. I.

Atque imum felix versabat vomere Olympum.

198. SPONTE.] Solo cultu divino placata tellus primis cultoribus fruges dedisse fingebatur. Germanicus Virgine:

neque per dubios avidissima ventos
Spes, procul amotas, fabricata nave, petebat
Divitias; fructusque dabat, placata colono,
Sponte sua, tellus.

198. CESSANTE JUVENCO.] Hic errorem videas Poetæ subesse: Quomodo enim cessationem à re promittat, quæ catenus non sit nota aut facta?

200. SIC AIT.] Simul ut hoc dixit. Celeritatem vecturæ intelligit. Deorum enim voluntatem solam omnia sequuntur. Capella.

præscire Deis vacuum est, cunctatio nulla
Quod superi voluere, liquet
sic quod placet, atque necesse est.

Hoc est illico necesse est fieri, si quid ipsis placuerit. Similia de vero Deo Sedulius libro I. v. CCXXIII.

202. IDAM.] Montem Phrygiæ. Vnde Idæa olim illa regio. Sophocles Ajace Flagellifero. ὅτον πατὴρ μὲν τῆς δ' ἀπ' Ἰδαίας χθονός. Scholiastes. Ἰδαία τὸ πάλαι ἡ Τροία ἐκαλεῖτο ἀπὸ τῆς Ἴδης τοῦ ὄρους. Alius Ida mons in Creta; de utroque Scholiastes Callimachi Εἰς Δία.

201. AVGVSTA.] Cultu non spatio, non ornamentis sed relligione. Itaque non probo mutantes libros in *angusta* qui talium faciles.

202. PINVS.] Sacra Deum matri. Vide doctissimi Turnebi Adversariorum libr. XI, cap. XXII.

203. NVLLA AGITANTE PROCELLA.] Dearum enim sedibus ventos & tempestates excludunt Poetæ. Vide Veneris aulam in Nuptiis Honorii.

203. LVCOS.] Pleraque Idola veterum in lucis culta observamus alibi. De Cereris luco cæso notum infortunium Erisichtonis.

Lucum

Lucum Didymæ celebrat Antoninus Liberalis. Diris lucum Frontinus, Strategemat. lib.I. cap.XI. Palladis Pindarus Olympionic.V. Homerus Odyss.Z. Apollinis. Livius, lib.XXXV. Et luci sunt inter loca præcipua cultorum Dæmoniorum, Chrysologus, Sermone LI. *Et non ad gentes mittam? ubi ad unius discipuli mei vocem templa corruunt, simulacra fugiunt, consumuntur aræ, cadunt Idola, ceduntur Luci, tota dæmonum potestas antiquis & veternosis sedibus suis gemens & tremens, & ejulans effugatur.* Sic & Hæretici Valentiniani in Lucis suas Nugas venerabantur. Auctor Vetus Vitæ B. Ambrosii, *in partibus Orientis, in quodam castello à Christianis viris Synagoga Iudæorum & Lucus Valentinianorum incendio concremata sunt propterea quod Iudæi & Valentiniani insultarent monachis Christianis.*

204. CONIFERI RAMI.] De sola pinu puto sermonnm esse, qua constiterit totus iste Lucus; Itaque melius editum à Claverio, & firmatur libris manuscriptis.

Stridula coniferis modulatur carmina ramis.

204. CARMINA.] Quæ in arborum ventis inspiratorum susurris agnoscunt Poetæ. Petronius. Bello Civili.

non verno persona cantu
Mollia discordi strepitu virgulta loquuntur.

Longus, Pastoralium.I.

εἴκαζεν ἂν τις καὶ τοὺς ποταμοὺς ᾄδειν ἠρέμα ῥέοντας, καὶ τοὺς ἀνέμους συρίττειν ταῖς πίτυσιν ἐμπνέοντας. Theocritus Oarist. Puella ἦχον ἀκούω.

Pastor

Ἀλλήλαις λαλέοντι τὸν γάμον αἱ κυπάρισσοι.

205. THYASI.] Chori matris Deum, notissima omnia. Mythologiam plerarumque ejus ceremoniarum habes in fragmento Varronis, quod ex libro XVI. Rerum Divinarum citat B. Augustinus lib. VII. de Civitate Dei, cap. XXIII. & XXIV.

206. GEMUNT.] Obscuro & gravisono. Virgil. de Ætna, lib. III.

liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat

207. GARGARA.] Vide Macrobium Saturnalium lib.V. cap. XX. Idæ est vertex, fertilitate nobilis. Homerus Iliad. Θ. Ξ. Ο. Virgilius Georg. III. Valerius Flaccus II. Argon. Sidonius, alij.

208. MUGITUM.] Qualis boatus taurorum. Ausonius. Epist. XXV.

tentu reboant cava tympana tergis.

209. CORYBAS.] Corybas Jasonis & Cybeles filius ὃ πατρὸς εἰς θεοὺς μεταστάντος in Asiam sacra Deum matris princeps intulit, Vide Diodorum Siculum lib.V. Hinc perpetua successione Corybantes dicti ejus Divæ sacerdotes furibundi. Erat enim eorum officii simulato repentino furore in orbem currere & ferro sonora arma pulsare. Quod dixi simulato, sæpe in his falsum fuit. Nam & Spiritus malos sibi dedicatos votosque mortales quodam ἐνθουσιασμῷ externare res est confessa, idque de Brasilianis Idololatris superiore seculo oculatus inspector scripsit Joannes Lerius. A Corybantum furore deductum Græcis Corybantiān. Suida.

κορυβαντιᾷ, μαίνεται, ἠχεῖ ἢ δαιμονᾷ καὶ συγκορυβαντιάσαντες, συμμαίνοντες. Aristophanes Vespis.

Ἀλλ' ἢ φρενῶν ἐρῶν ἢ κορυβαντιᾷς.

Dionysius Longinus, cap. IV.

περὶ ὕψους, διὰ τὸ περὶ τὰς νοήσεις καινόσπουδον μάλιστα κορυβαντιῶσιν οἱ νῦν. Zacharias Scholasticus. κἂν οἱ τὰ πάντα κινοῦντες καὶ κορυβαντιῶντες ἄνω καὶ κάτω τὰ ὄντα στρέφωσιν.

Hos describit & intelligit Aretæus Medicus lib. III. cap. VI. fine, ubi quosdam persuasione religionis furere & corpus sauciare scribit, qui post quiete vivant, velut sacris Deorum initiati.

210. BVXVS.] Has inflabant his sacris operantes. Valerius Flaccus lib. II.

horrisona respondent Gargara buxo.

Sidonius.

Cum sectus recalet Corybas, cui gutture rauco
Inguen per bifores regemunt cava buxa cavernas.

210. ÆRA SONANT.] Illisi enses. Sono æris inesse voces Dæmonum opinabantur nonnulli δεισιδαίμονες veteres. Malchus Porphyrius, vita Pythagoræ:

ἔλεγε τὸν ἐκ χαλκοῦ κρουομένου γινόμενον ἦχον φωνὴν εἶναί τινος τῶν δαιμόνων ἐναπειλημμένην τῷ χαλκῷ.

212. OSCVLA.] Multa de Osculationibus veterum disserere poteramus, jam inde è sacris litteris & Persarum vetustissimis moribus traducta, nisi Justus Lipsius, Marcellus Donatus, & alii, occupassent aliquà materiem. Quæ singularia non pauca habemus alibi promentur.

213. ARCE.] Cælo. Capella, lib. I. *ad culmina arcis aerea ille comitatus cum virgine propinquabat*. Nihil crebrius Poetis.

218. CECINIT.] Vaticinata est. Bello Gildonico.

multaque canunt præsagia noctes.

De Themidos vetustissimo oraculo notatum jam & aliis.

219. REM PERAGIT TEMPVS.] Mirum mihi sæpius quid in hac locutione meditati fuerint homines docti, cum bonam partem, non viderunt *peragi* scribendum ijs locis, quo auctores urgent rem præsentem necessitate opportuni temporis adigente. Si enim tempus *perageret rem*, quo pacto non sine pudore hortaretur ad effectum ejus in opportunitate alius alium? Omnino ita scribendum & hoc loco.

Rem peragi tempus

Et ita Belgici plerique libri habent: Sic apud Maronem lib. V. Æneidos *nunc tempus agi res* Nullo modo Pierio Valeriano accedo *peragit* reducere molienti: Quid enim opus ambagibus planam, & prorsus auctorum sententiam oppugnantibus? Papinius, lib. V. v. CXL.

quin, ô miseræ, dum tempus agi rem,
Consulite

Quid stultius consiliis Jovis, & opera Veneris, si tempus rem præsentem ageret? Haud dubio de veteri Poeta aliquo ob sonum versui pulcrè incidentem, mutuatus est Maro, quem secuti sunt alii. Veram in Claudiano lectionem agnoscunt etiam duo scripta Exemplaria, quæ contulit A. Schottus, ut ipse testatur lib. II. cap. V. Difficil. Ciceronis.

220. ILLVDERE CAMPIS.] Ludere in campis, eleganter. Multa hujus generis Commentario Appuleiano notamus. Sic *inlucere* usurpat Tertullianus lib. de Pudicitia. cap. VII. *at quin totus hic mundus una omnibus domus est, in quo magis ethnico Gratia Dei illucet, qui in tenebris invenitur, quam Christiano, qui jam in Dei luce est.*

221. CRASTINA PUNICEOS.] Toto versu crastinum edixit. Sic Virgilius lib. XII.

cum primum crastina cœlo
Puniceis invecta rotis, Aurora rubebit,
Non Teucros agat in Rutulos: Teucrum arma quiescant
Et Rutulum, nostro dirimatur sanguine Bellum.

Quod mirum in re seria.

224. NVLLVMQVE.] Neminem non mortalium subjacere regno Veneris arbitrabantur veteres. Theocritus Oarist.

Οὐ φεύγεις τὸν ἔρωτα, τὸν οὐ φύγε παρθένος ἄλλη.

227. MOLLESCANT.] Frangantur in delicias & Res Amoris. Glossæ, *mollis* μαλακὸς, ἁπαλός. Tertullianus, cap. X. de Spectac. *Est plane in artibus quoq; scenicis Liberi & Veneris patrocinium: quæ privata & propria sunt de scena gestu & fluxu. Nam molliciã Veneri & Libero immolabant, illi per sexum, illi per fluxum dissoluti. Mollicia* enim omne genus excedentis teneritudinis. Sic *Mollitias* Velleius libro II, extremæ teneritatis delicias in Mæcenate vocat.

vocat. Hinc *mollescere* effœminari. Vibius Sequester de Salmaci: *ex quo fonte qui bibit mollescit.* Festus de eadem. *quam qui biberet vitio impudicitia mollescat in undis.* Ovid lib. IV. *Ætatis subito mollescet in undis.* Hinc & mollire est effœminare. Prudent. Psychomachia,

vita cui caussa Voluptas
Elumbem mollire animum

Molles, qui delitiis insepulti. Macrobius libro II. Sat. cap. IX. *Hortensius, vir alioquin ex professo mollis, & in pracinctu omnem ponens decorē.*

CVR VLTIMA REGNA QVIESCVNT?] Ex Ovidii verbis, ubi Venus Cupidinem affatur, Metamorphosi V.

Tu superos, ipsumque Iovem, tu numina Ponti,
Victa domas, ipsumque, regit qui numina Terra.
Tartara quid cessant? cur non matrisq; tuumque
Imperium profers?

DITISQVE SEVERI.] Et hunc enim domuit Amor. Moschus, de Eo:

Βάλλει κ' εἰς Ἀχέροντα, καὶ εἰς ἀΐδεω βασιλῆα.

228. JUSSUQUE PARENTIS.] Non aliter Venerem comitaturæ virgines. Et has latebat tamen machinatio. Minervam autem & Palladem Comites Proserpinæ dant & Valerius Flaccus lib. V & Papinius II. Achill.

229. MÆNALA.] Mons Arcadiæ. Dianæ sacer, unde illa notatur. Scholiastes Theocriti, Idyllio α.

Μαίναλον ὄρος Ἀρκαδίας ἀπὸ Μαινάλου τοῦ Λυκάονος, ἢ τοῦ Ἐρμοῦ, &c.

232. ADDVNT SE COMITES.] Hemistichum Virgilii Æneid. II.

230. DIVINO SEMITA GRESSU CLARUIT.] Non ipsas Divas suas comparavit truci astro, sed semitam earum, per quam cœlo se deportant. Sic *Lacteum tramitem Deorum* in cœlum iter facit Ovidius Metamorphosi prima. Et sunt alia exempla quibus per sidera descendere cælo dii finguntur. Hoc autem debebat animadvertere, qui Claudianum compositionis hujus ergo vellicat.

232. DELABITVR.] Hoc quoque nomine incessitur Claudianus, sed a Scaligero; at hic quoque cogitare debebat, si hoc non accidit, ut ipse notat, videri accidisse, & Poetarum hoc esse, nec nostrum non habere auctores suæ assertionis. Ovidius lib. II. Metamorph.

ut interdum de cœlo stella sereno
Quæ si non cecidit potuit cecidisse videri.

Virgilius, Georgico I. Id etiam sæpe fieri ait, cujus non veniebat tum in mentem viro præstantissimo.

Sæpe etiam stellas, vento impellēte, videbis
Pracipites cælo labi

Qui de vento illud etiam affirmat audacius. Quid enim venti ad stellarum loca & stationes, qui nec montium altorum culmina attingunt, ut vides apud Geminum & alios? Hæc igitur ita excusant Claudianum ut nec hiscere velit Accusator.

237. CYCLOPVM FIRMATA MANV.] Deorum Dearumque ædes ferro plerumque factæ finguntur. Virgilius de Furiis apud inferos.

Ferreique Eumenidum thalami

De Veneris ædibus noster Nuptiis Honorii. Sidonius Epithalamio Ruritii, &c. Leni enim fabulatorum Commentarii.

237. STANT.] Horrent, permanent.

241. NOTIS] Ingentibus follium flatibus, quos possis ipsis Notis æquiperare. Inepte notas aut indicia somnies.

241. ANIMÆ.] Flamina ventorum. *Animas* pro ventis capi ubertim notatum doctis ad Arnobium & Appuleium. Sic Spiritum pro vento in sacris litteris explicat Didymus, lib. III de Spiritu Sancto, quem interpretatus B. Hieronymus.

241. FLVMINE TANTO.] Ita Scaliger. At haud dubio vera est Lectio *flumine* quę liquefacti vi follium inspiratorum metalli ingentem copiam indicat. Claverius ex optimis suis libris veram etiam nostram lectio-

nem, insuper adductis & elegantibus exemplis, confirmavit, cui assentiuntur ad unum omnes etiam Belgici libri. In Nostro est *fulmine* vestigio claro veritatis.

242. LASSA FORNACE.] Ita ex suis Libris idem Claverius, & probavit Scaliger, neque est ulla difficultas. At cæteri manuscripti Codices omnes *lassa cervice* clarè agnoscunt. An dicas cervicem metalli dixisse duram, resistentem, pervicacem, duritiem, & velut resistentiam, robur? Sic cervix virtus, robusta Philip. Presbyter in cap. XXI. Jobi. *cervice maxime virtus luctatorum significatur.* Sic animos dixit æris in simili re Scriptor Æthnæ, minimè ineptus.

> *densissima corpora sapè*
> *Et solido vicina, tamē compescimus igni,*
> *Non animosa æris flammis succumbere cernis?*

Ego nihil affirmavero, & latet fortasse aliud quid. *Cervicem* sane cordis, pro contumacia dixit Gregorius Magnus, Homilia I *Sed nos non impedimus Scaligeri fornacem.* Notamus potius perviam talem a veteribus conflatorium nuncupatam. Glossæ. χωνευτήριον, *fornax, conflatorium.*

245. MULCENS CANTU.] Inter opus, ut fiat facilior hilaritate animi cantu excitata, labor. Pulcre Arnobius lib. V. *Cum historias perlegitis istas nonne vobis videmini textriculas puellas audire tadiosi operis circumscribentes moras.* Sic Columella de suis aureolis versibus:

> *Me mea Calliope cura leviore vagantem*
> *Iam revocat, parvoque jubet decurrere giro,*
> *Et secum gracili connectere carmina filo*
> *Quæ canat inter opus, Musa modulante, putator*
> *Pendulus arbustis, olitor viridantibus hortis.*

248. TVMVLTVM.] Confusum Chaos illud. Litem vocat Ovidius.

249. SEMINA.] Elementa dicit.

250. DISCESSERE LOCIS.] Ovidium exprimit, verba omnibus in promtu. Componere potes his & quæ similia sunt apud Manlium.

251. INCANDVIT ÆTHER.] Ætherem pro aere dixisse purimo videtur. Et sanè aeris regiones longe altiores, quam quibus avium volatus aut oculorum visus locis censetur. Videas quæ scribit Appuleius libro de Deo Socratis.

252. EGIT FLAMMA POLVM.] Meliorem puto lectionem quam ex optimis libris Claverius proposuit *Legit flamma polum Firmatque* appositè eam ex Ovidio. *Ignis*

> *Emicuit summaq; locum sibi legit in arce.*

Tamen nec altera lectio inepta, ad actum sive rotationem poli pertinens. Et habent eam omnes cæteri Codices.

254. OSTRO FVNDIT AQVAS.] Quia mare purpureum Poetis, ἅλα πορφυροειδέα dixit Euripides Troadibus. Furius, vetus Poeta, apud Gellium lib. XVIII. cap. XI. Solinus in Pontico ad Venerem,

> *qua semine cæli*
> *Parturiente salo, divini geminis æstu,*
> *Spumea purpureis dum sanguinat unda profundis,*
> *Nasceris è pelago*

Vide Aristidem Encomio maris Ægæi.

255. SVBTER CELANTIA FLVCTVS.] Quomodo fila celaverint fluctus, aut quomodo fluctus in mari cælari possint, imo quod hoc sit dicere, ego prorsus non adsequor: Latere aliquid aliud semper suspicatus sum. Noster liber cum omnibus Belgicis.

> *jam jam celantia*

hoc est quos modo exulerant, jam revocantia velut & reducentia. Puto tamen aliud venustius expectandum ab melioribus libris. Vulgata lectio poterit toleranda censeri, si *calare* cavare, non tegere, intelligas.

255. RAVCVM BIBVLIS INSERPERE MVRMVR ARENIS.] Artificiosissimus versus, qui mirifice inserpentem arenis rivum exprimit ipso murmure litterarum. Talis

Talis ille Maronis, rem enarrat simul & effert.

Optat aprum, aut fulvum descendere monte Leonem

Idem. *Labitur uncta vadis abies* Ennius.

Atque Atque adscendit muros Romana juventus.

Ausonii idem dicit & sonat iste.

Subterlabentis tacito rumore Mosella.

Virgilii item alius.

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Ennii pariter alius *omne sonabat*

Arbustum fremitu silvai frondosai.

Theocriti insignis de apum susurro.

ὧδε καλοὶ βομβεῦντι ποτὶ σμήνεσσι μέλισσαι.

Eleganter etiam ultimo ævo, Corippus stridorem serræ sic exprimit, lib. IV. *tractæ strident scabredine serræ.* Sonum avis volitantis quicunque auctor Ceiris exprimit.

tenui conscendens aera penna

Cæruleis sua tecta supervolitaverit alis.

Et plausum talem voluit Hericus Altissiodorensis libro VI. Germanidos, de Seraphin Cœlestibus.

Et senas pandunt blandis applausibus alas.

Vide & Lib. CXXII. Advers. cap. Vlt.

258. QUINQUE PLAGAS.] Vide Capellam lib. VI. Ovidium I. Geminum ISagoge.

258. SVBTEMINE.] Quid subtemen. Vide Varronem lib. IV. de Lingua Latina, Senecam, Epistola XC. alios.

262. VIRIS.] Hominibus, quibus quandoque non accensentur fœminæ. Vt *homme* hodie Galliis *virum tantum* notat. Vide elegantissimos Jacobi Durantii Varias. Nos altero Tomo Adversariorum.

265. SACRARIA.] Loca remota, & magis sacra cæteris. Habuisse in ædibus talia Romanos magnates notavi alibi.

267. SVBITIS MADVERVNT FLETIBVS.] Tamquam præsagientia Luctum. Notavi duobus locis supra hoc libello.

269. VITREIS VADIS.] A splendore & perspicuitate aquæ perpetuum Epitheton. Horatius. *O Fons Blandusia, splendidior vitro.* Ausonius Mosella.

Spectaris vitreo per levia terga profundo.

Papinius *expavit vitreo sub gurgite remos*

Silius *vitreas sollers piscator ad undas.*

Sedulius lib. III.

Libera per vitreos movit vestigia campos.

Juvencus, lib. I Histor Evang.

Hæc memorans vitreas penetrabat gurgitis undas.

Marius Victor, lib. I. Geneseos.

Ætheraque, & vitreum pelagus, terrasque virentes.

Chrystallinus fons Alcimo Avito, lib. I. ἀργυρέους ποταμοὺς ubique in ore habent Græci Poetæ, Theocritus, Euripides, Stesichorus, Oppianus, &c.

269. CARDINE VERSO.] Veterum enim cardines ita facti erant, ut cum verterentur, januis apertis, ederent clarum sonitum. Lucretius.

Aeraque quæ, claustris restantia vociferantur.

Metallo enim erant facti Cardines, marmore limina. Virgilius Ceiri.

Quam simul, Ogygii Phœnicis filia, Charme,

Surgere sensit anus, sonitum nam fecerat illi

Marmoreo æratus stridens in limine cardo,

Corripit extemplo fessam languore puellam.

Papinius, Theb. X. v. CCLVIII.

271. PVRPVRA.] Colos purpureus. Sic Manilius Pyropum dicit, lib. V.

Fœmineum rubro vultum suffusa pyropo.

272. ILLVXERE FACES EBVRNVM.] Expressa de his Papinii. I Achil.

fax vibrata medullis

In vultus atque ora redit, lucemque genarum

Tingit, & impulsam tenui sudore pererrat,

Lactea Massagetæ veluti cum pocula fuscant

Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur ostro.

Virgilius lib. XII. Ex Iliade omnes. Δ. *Detenuit udore* quod ait Papinius, simile est illi apud Musæum nostrum.

αἰδοῦς ὑγρὸν ἔρευθος ἀπο στίζουσα προσώπῳ.

275. MERSERAT UNDA DIEM.] Vide Cleomedem lib. II.

DIEM.] Solem. Lucretius *lucida tela Diei.* Radios Solis.

275. NOX HVMIDA.] A rore nocturno. Silius, lib. III.

Iamque per humentem noctis, Cyllenius, umbram,
Aligero lapsu portabat jussa parentis.

276. CÆRVLEIS.] Nigris. Papinius:

Et jam cærula nox obibat Orbem.

Vide Servium.

282. SOPORATIS.] Tinctis vi quadam soporifera. Virgilius lib. VI. De Offa Cerbero objecta.

Cui Vates horrere videns jam colla colubris
Melle soporatam, & medicatis frugibus, offam
Objicit, ille fame rabida tria guttura pandens, &c.

Prolixe aberrat vir doctissimus Adrianus Junius qui *soporatam* contra veterem scripturam reponere satagit, cum Sopor Latinis dicatur ipsa talis potio, quæ sopori conciliando præbetur Quintilianus, Declamatione CCXLVI. cui titulus. *Soporatus fortis privignus. Bello imminente subjectum à noverca soporem, bibit.*

285. NOTA SIGNATVS ALASTOR.] Priscos, ut hodie quoque moris, pecora notis insignivisse testis Festus in *Signare* Virgilius Georgicis, Calpurnius Eclogis, alii. Quod vero Julius Scaliger in nostro Sugillat Equos Ditis pridie sentire prædæ Proserpinam Domino suo futuram, ab Homero, Patre Eruditionum Poeticarum, utcunque ille contranitatur, nullo negotio potest excusari, vel, & hoc non sufficiente, equorum naturali prudentia, de qua non invenusta collegit doctissimus Lipsius. De Equo Pallantis lacrymante Maro, Lib. XI. Sic Arionem Adrasti Equum præsagum pariter nostro dicit Papinius, libro VI. Vide & notata ad Panegyr. Olybrii. v. CVI. Sic equos Achillis altius euntes concinnat auctor non ineptissimus, qui Pindarus de Bello Trojano vulgò nec quid, nec quare, inscribitur; sentientes nimirum successus Domini in subdito Hectore v. MXII. Ita proximis Idibus Martiis interiturum Cæsarem, ante eum diem defleverunt præsagi ab eo libertati dati, equi. Suetonius cap. LXXXI. Sic in funere Cyzici de ejus equus vadit cervice remissa Apud Valerium Flaccum lib. III. v. CCCXXXIV. De Anphiarai equis pariter Papinius, libro VII. v. 690. Possis dicere, *spectare*, hoc loco capiendum velut *exspectare*, dixisset, ut apud Germanicum in Virgine.

cum terrores auget nox atra marinos
Multum clamatos frustra spectaverit ortus.

Sed omnino miri nihil est equos, suo tamen quodam modo; maximi numinis, prudentiores esse quibuslibet cæteris. Quod vel Poetæ non invitus dabit qui personam ejus consideret, quam quæ nihil illi non liceat, quod sit remorum à populo.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI *DE RAPTV PROSERPINÆ* *LIBRVM SECVNDVM*

Animadversiones.

AD PRÆFATIONEM.

PER intervalla scriptos & recitatos hos libros docet hæc Præfatio, quam ad hunc pertinere fidejubent libri scripti. Quamquam, si res mei arbitrij foret ego, si quoquam, ad totum Opus pertinere eam existimarem, ex ultimis potissimum verbis, quæ arguunt ab Obitu Stiliconis diu nihil Musicum edidisse Claudianum, Patrono videlicet destitutum; Cujus locum cum occupaverit posteà Florentinus iste, redijsse cum favente Apolline ad priora studia. Sed hæ sunt conjecturæ, vulgi tamen sententia verisimiliores. De Florentino sanè eum esse adsentimur Claverio, quem notæ ejus ostendunt, hoc tamen haud dubiè tenentes postremo suo tempore, jam Stilicone vivis exemto, decantatos Claudiano hos libros. Imitatur autem & exprimit hoc carmen Venantius Fortunatus lib. VII. Carm. F. ingenio & eruditione præstans, sed ævo & adfectatione scriptor in novam velut sectam omnia miscendi veniens, aliosq; inducens.

V. 1. ORPHEUS.] Palmam Musicorum cantuum huic adscribit Antiquitas, effectu ipso eorum probanti præstantiam, formatione nimirum & institutione hominum ad meliorem vitam, de ferâ, & beluinâ. Horatius.

> *Silvestres homines sacer, interpresque Deorum.*
> *Cadibus & victu fœdo deterruit Orpheus.*
> *Dictus ob hoc lenire Tigres, rapidosque Leones.*

Non solum autem vitam, sed & animos instituit melioribus Musis, inventione litterarum & in usum traductione. Alcidamas Rhetor Oratione Ulyssis de non prodito Palamede, Ubi & Epitaphium ejus vetustissimum proponit.

γράμματα μὲν δὲ πρῶτος Ὀρφεὺς ἐξήνεγκε παρὰ Μουσῶν μαθών, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ τῷ μνήματι αὐτοῦ δηλοῖ Ἐπιγράμματα.

> Μουσάων πρόπολον τῇδ' Ὀρφέα Θρῇκες ἔθηκαν
> Ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς, ψολόεντι βέλει

 Οἰά-

Οἰάγρε φίλον υἱὸν ὃς Ἡρακλῆα ἐδίδαξεν, (φίλω.

Εὑρὼν αἰθερίοις γράμματα καὶ ζω-

Apud quem sequentia verba corrupta sunt turpiter.

Μυσικλῶ δε πινος, ὁ καλλιόπης, ὃν ἡρακλῆς φονεύει.

Scribendum enim Μυσικλῶ δὲ Λίνος, ὁ καλλιόπης, ὃν ἡρακλῆς φονεύει. Nota res.

V. 2. OPUS.] Quo clarebat, quod ei erat velut proprium.

4. LUGEBANT DULCES.] Ita Claverius. Scaliger ex cæteris libris correxit ut nobis editum, quibus assentitur etiam Codex Noster. Repetitio ejusdem verbi mihi non displicet. *Luctum* fluminibus assignat, toti regioni communem attestari volens, ut sæpius Poetæ. Sic Bion Epitaphio Adonis.

καὶ ποταμοὶ κλαίουσι τὰ πένθεα τῆς Ἀφροδίτης.

Et Moschus in Bionis

καὶ Δώριον ὕδωρ

Καὶ ποταμοὶ κλαίοντι τὸν ἱμερόεντα Βίωνα.

Valerius Flaccus

submissis ulularunt cornibus amnes.

5. ET DURI.] Rectè ità Scaliger. Nam *edurus* ut pulcrum verbum ita montibus nescio an hoc loco congruum, cum rupium sit potius. Exstat id apud Maronē lib. IV. Georg. V. CXLV Ubi nimium durum exponit Junius Pilargurus. Scaligero adsentiuntur alij omnes libri; illud alterum ex uno suorum protulit Claverius.

8. BISTONIAM.] Thraciam. Bistoniam urbem Thraciæ agnoscit Epitoma Stephani. *Bistonum genti* imperasse Orpheum, auctor est qui sub nomine ejus Argonauticôn librum scripsit. Scholiastes Apollonij libro II.

Βιστονίη] Θρακικῇ. Βίστονες γὰρ ἔθνος Θρακῶν, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Βίστονος τοῦ Κίκονος ὡς Φιλοστέφανος ἱστορεῖ.

Tyrannorum autem vecordiâ interruptos Orphei cantus, tandem, vindice malorum motum, Hercule superveniente restituros ait Claudianus, Tempora sua notans.

9. INACHIIS.] Inacho conditis & rectis. Virgilijs. (*Argis*

Ecce autem Inachijs sese referebat ab
Cara Iovis conjux.

Missus autem Junonis imperio à Rege Euristheo. Notæ Fabulæ.

10. PACIFERO.] Herculis enim omnis labor pacare orbem, subvenire per vim oppressis, monstrosa facinora ulcisci: Quibus nominibus terrarum Orbem Fanis, Templis, arisq; implevit.

11. DIOMEDÆOS SANGUINE PAVIT EQUOS.] Ita Scaliger. Claverius, Pulmaniani ad duos usq; omnes, Noster, Camers, Aldus.

Diomedæos gramine pavit equos.

Quæ lectio omnino Claudiani est. Nam adsuetos ante hominum cadaveribus pasci, vivos etiam pro pabulo habere, dicit ab Hercule redactos in pastum equinum, gramini nimirum vescendo. Et quid in hoc sit difficultatis nescio. Diomedes istis suis equis inter crudelissimos Regum habetur. Claudian. I. Rufin. CCLIV.

O mites Diomedis equi, Busiridis aræ
Clementes, jam Cinna pius, jam, Spartace, lenis
Rufino collatus, eris.

Notæ fabulæ. Locum ubi domitus hic tyrannus adnotavit Hesychus Illustrius in Originum Byzantinarum Commentario, ubi Zeuxippum nominatum intrà mœnia ejus urbis conspicuum fuisse commemorat. Scaliger quid suo illo

Diomedæos sanguine pavit equos.

Quod & nos perperam edidimus, ejus Codices secuti, sibi voluerit, nondum liquet; Nam ut Diomedem ipsum equis objectum intelligas, utiq; *Diomedæo sanguine* scribēdum fuerit. Quod visum Jano Gebhardo Antiq. Lect. li. I. c. XX. Qui vulgatam probamq; lectionem non cepit. Ea verò lectio ideò placere non potest,

test, quod incertos faciat quodāmodo equos, quos omnino solos Diomedis illius intelligit Claudianus. Et verbum *sanguinis* geminatur duobus versibus proximis. Sed nos verba perdimus, veritate perspicuā, nil ijs indigente.

16. POLLICE FESTIVO EBUR.] Virgil.
Iamque eadem digitis jam pectine pulsat eburno.

17. VENTI STERNUNTUR ET UNDÆ.] Scaliger *frenantur*. Nos nihil mutare habemus in illo altero, Claverianis alijsq; libris confirmato. Sic verò de Orpheo Antipater Sidonius, Epitaphio.

Οὐκ ἔτι κοιμάσεις ἀνέμων βρόμον,
οὐχὶ χάλαζαν,
Οὐ νιφετῶν συρμούς, οὐ παταγεῦσαν ἅλα.

Hac autem Musica Orphei potentia intelligūt Poetæ Barbaros eum & effrænes homines melioribus litteris instituisse, Dio Chrysostomus Oratione de Homero:

τοσοῦτον ἰσχύουσιν ἑνὸς ἀνδρὸς Μουσικῇ, καὶ δοκεῖν ἔμοιγε τῇ δυνάμει ταύτῃ τάς τε Σειρῆνας ὑπερβαλέσθαι καὶ τὸν Ὀρφέα. τὸ γὰρ λίθους τε, καὶ φυτὰ, καὶ θηρία κηλεῖν, καὶ ἄγειν, τί ἐστιν ἕτερον ἢ τὸ βαρβάρους ἀνθρώπους ἀσυνέτους τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς οὕτως ἄγαν χειρώσασθαι, μήτε τῆς γλώττης, μήτε τῶν πραγμάτων ἐμπείρους ὄντας, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ ἀτεχνῶς, καθάπερ; οἶμαι, πρὸς κιθάραν κηλουμένους.

18. ADSTRICTIS.] Admiratione. De Hebro vide Scholiasten Theocriti Eid. VII. Sidonius hæc exprimit Pan. Anthem. *Cum starent Hebri latices, cursuq; ligato Fluminis attoniti carmen magis unda sitiret.*

19. SITIENTES CARMINA MONTES:] Phanocles, apud Stobæum Serm. LX. I.

ἐν δὲ χέλυν πόντῳ λιγυρὴν θέσαν,
ἣ καὶ ἀναύδους
πέτρας, καὶ Φόρκου πικρὸν ἔπειθεν
ὕδωρ.

Eam de Orpheo Elegiā manu Florentis Christiani descriptā & emendatam nactus, in gratiam elegantissimi hominis ita interpretatus sum. Atq; hæc verba mea integrare hīc prioris Editionis absurditas facit, quæ intricatè loquens, ipsum carmēn nostrum, nescio cujus interpolatoris facinore, voluit Christiano Florēti adscribere: Transtuli autem istam Elegiam præsente Theodoro Adamo Sibero, viro eruditissimo. (Qui Græcam Elegiam manu Florentis Christiani descriptam pro thesauro boni habebat, nescius exstare in Stobæo) intra unius horæ spatium.

Threicij vel ut Oeagri natum, Orphea, quondā
Flexit Amor Boreâ progeniti Calais.
Sæpè ille in silvis deses cantabat opacis
Ut requiem ex animo pelleret acer amor.
Assiduè insomnes frangebant pectora Curæ,
Cum tenerum contrà conspiceret Calain.
Donec Bistonides circumfusæ, ausibus atris,
Ensibus & longis dissecuere virum.
Nempè quod in Thracas puerilē primus Amorē
Fœmineam tulerat durus in invidiam.
Proscindunt igitur caput à cervice, Lyramq;
Iunctum, unà abjiciunt Thraciū in Oceanūs
Figentes clavo, mare uti simul ambo natarent,
Ambo unà glaucis humida ab æquoribus.
Iuncta Mare ad sacrā vexit cano agmine Lesbum.
It sonus, argutis qualis abit fidibus,
Littora per malè fida, fretūq;: ibi dulce canētis
Orphei Lesbiades contumulâre caput.
Argutam addentes, quā surdū flexerat Orcū,
Et Petras, dulci capta canore, Lyram.
Ex illo Cytharaq; canor vocisq; affla canentum
Insulam amāt cunctis præ Oceani reliquis.
Verum ubi comperiunt, Thraces, male Martia facta
Conjugum, init cunctos horrida tristities.
Utq; rei memores homicidæ rite manerent,
Livida membra notāt stigmate sanguineo.
Sic hodiè memores pungūt quoq; corpora Pœnæ
Bistonidum, istius in vindicias sceleris.

22. PINUS AMICA.] Quercui amicam dicit pinum silvestrem, propter conditionem eamdem utriusq; arboris, scilicet quia neutra ami-

amittit folia, ad quod de silvestri pinu, hoc est pinastro, tantum dictum volo. Vide Theophrastum, lib. III. Hist. P Laut. cap. IV. junctas crescere, usus docet.

23. DESPEXERIT ARTES] *Daphne* antequam lauru puella mutaretur. Notissimæ fabellæ.

24. ACTA] Rectè audio mutantes. Cassius Parmensis, modo non suppositicius.

Evulsosq; suis scopulos radicibus egit.

Quod sanè epigramma lucu lentum est, cujuscunq; etiam scriptoris. Nam Achillis Statij Poesin cum video, longè est alia; sat generosa, si syllabas servet.

29. ACTUS HERCULIS.] Gesta magnifica & Heroica. Lucanus, lib. V.

licet ingentes abruperit actus
Festinata dies

Idem, lib. VIII. *Adde actus tantos monumentaq; maxima rerum.* Vide LXI. Adv. c. II.

31. TIMIDÆ MATRI PRESSOS OSTENDERIT ANGUES.] Theocritus Herculisco

ὁ δ᾽ ἐς πατέρ᾽ Ἀμφιτρύωνα
ἑρπετὰ δεικνύεσκεν, ἐπάλλετο δ᾽ ὑψόθι χαίρων.

Colebaturq; eo habitu Hercules. Pausanias. κεῖνται δὲ ἑξῆς ἀλλαίτε εἰκόνες, καὶ Ἡρακλέους, ἄγχει δὲ, ὡς λόγος ἔχει, τοὺς δράκοντας. Atticâ.

32. FERO ORE.] Scribam *feros* Angues videlicet.

35. REDITURUS.] Venisse enim è Luna præcipitem in terras hunc Leonem fabulabantur. Vide dicta Politiano, Miscellan. capite XVII. Epimenides.

καὶ γὰρ ἐγὼ γένος εἰμὶ σελήνας ἠϋκόμοιο,
Ἣ δεινὸν φρίξας' ἀπεσείσατο θῆρα λέοντα,
Ἐν Νεμέᾳ δ᾽ ἤγαγ' αὐτόν, διὰ πότνιαν Ἥρην.

Lutatius ad II. Thebaidem: *Luna omnia corpora gignit, quod vicina sit cœlo. Poetæ denique omnes asserunt Leonem de his polis ortum quam Hercules prostravit. Vt etiam Olympus ait.* Herculis Labores repetere velle quæ Crambe sit?

39. DEIICIS.] magnum opus infert hæc vox. Maro.

Deijcit Herminium.

Martialis de Leone. *Non nisi dejecta pascitur ille fera.* Sic ibi legendum.

44. MADUIT.] Rectè hoc Scaliger recepit, servantq; vulgus omne Belgicorum librorum. Vulgo *rubuit* inconcinnè repetitur. Nubigenas Centauros fictos notissima res, ut & eorum fabulæ.

47. MUNDUS.] Cœlum. Varro fragmentis libri XVI. Divinarum. Vitruvius libro IX. cap. IV. Isidorus Originum lib. XIII. cap. I. &c.

50. NAM MEA PLECTRA.] Melior omnino Belgarum librorum Lectio *Tu mea plectra moves* ut erectior; altera languidior & adnectens jam absolutæ sententiæ comma prorsus pigrum. Id verò mirificè hoc Pronomine erigitur. Habet hanc lectionem etiam Noster Codex, eo quoque nobis nomine probatiorem.

52. PLACITO DUCIS AB ORE.] Ita Scaliger secutus Claverium. Belgæ cum Nostro & Bentinis libris *placidos ducis in orbe Choros* habent. quod est facinus interpolatoris inepti. Vulgò, & Camers Aldusq;.

placidos ducis ab ore sonos.

Non inepta lectione, quam nescio an nō præferam cæteris, Poetam leniter & suaviter Commendantem. Sic Papinius ultima silva, luctu obsitus.

nil jam placidum manabit ab ore.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, DE RAPTV PROSERPINÆ

LIBRVM SECVNDVM.

ANIMADVERSIONES.

1. IMPULIT.] Vi velut quadam aperta die. Ductum à janua impulsa. Virgilius. Lib. VII.

regna Deum, cœlo, delapsa, morantes
Impulit ipsa manu portas.

1. PRÆMISSO.] Nondum toto suo, Est prædocta periphrasis.

2. NONDUM PURA DIES.] Mixta adhuc nocte. Eleganter creperam lucem talem appellat Martianus Capella. lib. II.

2. VIBRAVIT.] Vibrata est. Malè mutant correctores, cum usus sit peculiaris talis verbi hujus. Vide notas viri docti ad Silium.

3. LUDUNT.] Subsiliendo velut. De Solis ortu & occasu lege Cleomedem libro. II κυκλικ. θεωρ.

4. AUDAX ANIMI.] Statianum Silvis:

laudum festinus, & audax
Ingenij.

5. DIONÆA.] Veneris. Columella lib. X.

Iamq; Dionæis redimitur floribus hortus.

Cum Diona tamen mater fuerit Veneris.

5. RIGUOS SALTUS.] Locum ubi Rapta Proserpina pulcrè describit Julius Firmicus lib de Erroribus Prof. Relig. *Percus lacus in finibus Ennæ civitatis satis amœnus & gratus; cujus amœnitas ex florum amœnitate nascitur: Nam per omnem annum vicissim sibi succedentibus floribus coronatur; illic invenies quicquid Hyacinthi turget in calicem, illic comam Narcissi, vel quod auream Rosam desuper pingit, illic alba hedera per terram molliter serpunt, & cum purpureis violis suaviter rubens amaracus invenitur, nec coronam justam alba deserunt lilia. Prorsus aptus locus qui gratiâ suâ puellares animos & invitaret pariter & teneret. In hoc loco cum à PLutone virgo propè vesperam fuisset inventa, vi rapitur.* Hæc ille: Cujus verba obiter pulcrè emaculavimus.

6. TER CARDINE VERSO.] Tertii numeri in præsagiis crebra observatio Theocritus, Idyllio XVII.

ἔκλαγε φωνᾷ
Ες τρὶς ἀπ᾽ ἀκρᾶν νεφέων Διὸς αἰετὸς αἴσιος ὄρνις.

Papinius Achilleide Primâ.

ter monte, ter undis
Intonuit, sævaq; dedit præsagia noctis.

Alij infiniti, in Sacris Literis & mysterijs quanta

numeri hujus ratio ducent versus B. Ambrosij, quos refert Alcuinus Epistola VIII.

Omnia terna vigent sub majestate Creantis,
Tres, pater & verbum, sanctus quoq; Spiritus, unum.
Trinas scrutaris species crucis, una redemtrix,
Tertia lux Dominum remeantem à morte, recepit.
Trina dies Ionam tenuit sub viscere ceti,
Tres pueri cernunt Dominum flagrante camino.
Ter Sabaoth sanctum referens benedictio psallit.
Ter mergendus aquâ est cui Gratia plena lavacro.
Testibus adstabilis constat tribus actio cuncta.
Terno mense suis redeunt sua tempora membris.
Tres sunt ætates, flos & rubor, ægra senectus.
Tres medij in caussis, judex, defensor, & actor.
Tres in secla gradus, ortus, transcursio, finis.
Tres Spem quæ palpant requies, lux, gloria, Vita.

8. ÆTNA.] Aetnæ motus inter prodigia non proletaria. Petronius:

Armorum strepitu cœlum furit, & tuba Martem
Sideribus tremefacta ciet: jamque Aetna voratur
Ignibus insolitis, & in æthera fulmina mittit.

Lucanus, lib. I. Obsequens, cap. XXVI.

11. TANTI CONSCIA FURTI.] Omnia quæ clam fiunt furta dicuntur, sicut ubertim alibi & his etiã nonnihil libris notamus. Aliter libri. Noster *tanto conscia voto* Claveriani tanti callida voti. Cum Nostro faciunt quinq; Belgæ. Sanè votum vel maximum erat Veneris subactio Inferorum. Eligat lector.

12. METITUR] Expendit, perpendit æstimat. Cypr. de Deo post conditũ Adamum:

Metitur solum mordaces volvere curas.

Boethius, libro II. de Consol. Philosoph.

Rerum exitus Prudentia metitur.

Horatius. *Metiri se quemq; suo modulo ac pede verum est.* S. Victor in Nerva: *Cum semper egregium sit metiri quantum queas, neq; ambitione præceps agi, tum in Imperio.* Martialis lib. XII. Epigramm. c. *Qui sua metitur pondera, ferre potest.* Boethius libro III. capite II. *plurimi bonum fructum gaudio lætitiâque metiuntur.* Vellejus, lib. II. de Sejano. *nihil sibi vindicantem, eoque assequentem omnia, semper infrà aliorum æstimationem se metientem.* Orosius, lib. II. cap. X. *mutationes rerum hac vel maximè varietate permetiens.* Papinius, Thebaide VI.

ibi corpore mixto
Metiri numerum, vultusq; habitusq; suorum Dulce viris

Sic & Græci. Sophocles Ajace.

Καὶ νῦν ἐπὶ σκηναῖς σε ναυτικαῖς ὁρῶ
Αἴαντος, ἔνθα τάξιν ἐσχάτην ἔχει,
Πάλαι κυνηγετοῦντα καὶ μετρούμενον
Ἴχνη τὰ κείνου.

15. ORBES.] Comarum rotulas spiras, in orbem flexas & acubus suffixas. Martialis:

Vnus de toto peccaverat orbe comarum
Annulus, incertâ non benè fixus acu.

Hos innuunt cum flectere comam dicunt Poetæ, & flexam celebrant. Idem lib. II. Epigramm. XXXVI.

Flectere te nolim, sed nec turbare, capillos.

Lib. III. Epigram. LXIII.

Bellus homo est flexos qui digerit ordine crines.

Lib. X. Epigramm. LXV.

Tu flexâ nitidus comâ vagaris.

Manilius, libro V. Astrom.

Illis cura sui vultus, frontisq; decoræ
Semper erit, tortosq; inflexum ponere crines.

16. ACU.

16. ACU.] Quam comatoriam dicunt, meminerunt præter cæteris adductos Pausanias Atticis. Quintilianus lib. II. cap. V. *Discriminalem* ab hoc divisionis officio vocat Hieronymus in Rufinum.

16. MARITO.] Vulcano. Notissimæ fabulæ. *Sudatus* ingeniosum & longum laborem nostro sæpissimè notat. De fibula gemmea alibi.

18. PARRHASII LYCÆI.] *Lycæum* & *Parrhasius* montes Arcadiæ ob Copiam ferarum Pani & Dianæ sacri. A Parrhasio Parrhasia dicta tota Arcadia. Callimachus.

Ἐν δέ σε παῤῥασίῃ Ῥείη τέκεν.

Scholiographus: ὄρος ἀρκαδίας τὸ παῤῥάσιον ἀπὸ παῤῥάσου τοῦ Λυκάονος.

Cætera sunt trita Mythologis & Poetis.

19. PANDIONIAS.] Minervam dicit Athenarum conditricem & tutricem. Petronius *armigeræ Tritonidis arcem* eam Vrbem appellat Eumenius Panegyrico.

Athenarum conditrix Minerva.

Euripides supplicibus.

Ἄμυνε μητρὶ πόλις ἄμυνε παλλάδος

Exemplum tutelæ fingit illustre Zosimus in obsessa vrbe ab Alarico Gothorum Rege, quem videas, lib. V. Pandion notus Rex Athenarum, Pausanias, libro I. Eusebius Chronico:

19. CUSPIDE.] Sceptro. Nam veteribus Hastæ pro sceptris Vide quæ diximus ad Nuptias Honorij. Minerva Athenarum Præses. Herodes Sophista in Inscriptione.

πότνι' ἀθηναίων ἐπιήρανε τειτογένεια.

Hermogenes Rhetor ad Rhetoricen suam refert hoc præsidium Hasta telum peculiare Minervæ. Juvenalis, Satira. XIII.

Per Solis radios, Tarpejaque fulmina jurat,
Et Martis frameam & Cyrrhæi spicula vatis,
Per calamos venatricis, pharetramque puellæ,
Perq; tuum, pater Ægæi, Neptune, tridentem.
Addit & Herculeos arcus, hastamq; Minervæ.

ARCES.] Peculiariter arx Athenarũ Minervæ consecrata, infinitis testimoniis. Quin omnium civitatum arces hujus divæ tutelæ imputabantur. Catullus de Argonautis.

Diva quibus retinens in summis urbibus arces
Ipsa levi fecit volitantem flamine currum.

Arx autem Atheniensium erat in media urbe, Aphtonius Progymnasmatis.

καὶ τὴν μὲν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν μέσ(ος) Ἀθηνῶν περιείληφε χῶρος, ἄκραν δὲ ἣν Ἀλέξανδρος τῆς οἰκείας τίθεται πόλεως οἷς προσηγόρευσεν εἰργάσθαι, πρὸς ἄκρον γὰρ ἕστηκε πόλεως.

Quod attendere debebant Nicolaus Gerbelius & alij, qui Athenarum picturam quidvis potius quam veram exhibentes Arcem summæ urbi imposuerunt. Vise Collectanea Joannis Meursij, amici nostri.

22. SUMMA PEREMTUS.] Summam partem. Vide imitantem hæc Apollinarem Sidonium Epithalamio Polemij.

23. MORIENS ET PARTE SUPERSTES.] Suspecta hæc. Libri tamen nihil mutant. Omnino ignavior quam pro Claudiano locutio.

24. GYRO.] Pleriq; scripti libri *ferro*, nihil muto licet vulgatum. Idem enim ac si dixisset *hastam terribili orbe surgere*.

25 SILVÆ.] Ingentis arboris. Nam & singulæ *arbores silvæ* perhibentur Poetis. Gratius Cynegetico.

Ergo age luxuriam primò fœtusque nocentes
Detrahe, frondosas gravat indulgentia silvas,
Post ubi proceris generosa stirpibus arbor
Se dederit &c.

Similiter de Clypeo Æneæ in X. Virgilius.

Immanem ærato circumfert tegmine silvam.

Portentosè vero Papinius. I. Achilleide.

septemq; Ajax umbone coruscet
Armentiq; greges, atq; aquum montibus orbem.

Instar, effigië notat, eoq; quid amplius, ipsam nimirum rei dignitatem. Ausonius Parentalibus:

Voce ciere animas funeris instar habet.

Ovidius: *Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.*

26. FULGENTIS.] Auro mero factæ ductæque.

27. MULTUS IN ORE FRATER.] Apollinis species. Papinius, Achill. I.

plurima vultu
Mater inest:

31. INDOCILES.] Aliter hæc capienda existimo quam primus adspectus velit. Comas indociles dabat errare ventis. Non enim sunt indociles errare, quæ plerumq; passæ erāt, imo semper, ut vix coronatæ per lusum. vide inf. v. CXLIX. hoc libr. *Projecerat errare* Hellenismus est, quem multis suprà & alibi illustramus.

31. ERRARE.] Ut aura & motus corporis jubent. Propertius, lib. I.

Seu vidi ad frontem sparsos errare capillos:

Claudianus I. Rufin. Alibi legem in comis puellarum agnoscunt.

33. GORTYNIA.] Ad Cretensium morem habitumq; formata.

35. DELOS ERRAT.] Alluditur fabula quæ ante Latonæ partum in ea Delum fingit errasse in mari, non fixam radicibus, instàr aliarum insularum, à partu autem Latonæ constitisse, ut cęteras. Meminerunt hujus Aristides, Callimachus hymno in Delum, Seneca Hercule Furente, Sidonius præfatione Panegyrici Avito dicti. Claudianus Quarto Consulatu Honorij, Statius primâ Thebaide, Strabo libro X. Philo seu quisquis est, de Mundo, Eumenius Panegyrico &c.

36. CERERIS PROLES.] Columella lib. X. ubi hujus florum lectionis meminit suavissimis versibus, non tumidis, non ineptis:

Et qua Sicanij flores legistis Halesi,
Cum Cereris proles vestris intenta Choreis
Aequoris Ennai florentia lilia carpsit,
Rapiaque, Lethæi conjux mox facta tyranni;
Sideribus tristes umbras, & tartara cælo
Præposuit, Ditemq; Iovi, Lethumque saluti.
Et nunc inferno potitur, Proserpina, Regno.

40. JASPIDE.] Fibulâ ex ea gemma. Papinius, lib. VII.

fibula rasilis auro
Tænariam fulvâ morde Iaspide pallam.

Romanis talis crebro usu. Trebellius Pollio, Gallienis: *cum Chlamyde purpureâ gemmatisq; fibulis Romæ visus est.* Spartianus, Adriano: *cum vestem humilimam frequenter acciperet, sine auro sumeret baltheum, sine gemmis fibulas stringeret.* Adeo pro re magna recenset hac caruisse: tam verò vulgò usus talium increbuerat, ut Rescripto Imperatorum fuerint inhibendæ: Leo Imp. L. Vn. Cod. nulli licere in frænis, lib. XI. *fibulis quoq; in Chlamydibus his utantur quæ solo auro & arte pretiosa sunt.* Vetitis nimirum gemmeis.

44. HYPERIONIO.] Hyperion Pater Solis. Hesiodus.

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε
Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν
ἔχουσι·
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' ὑπερίονος ἐν
φιλότητι.

46. AURORÆ.] Pro die Auroram dixit, sive Sole. Potest videre ad verba Moysis de creatione Solis & Lunæ respexisse, ut alibi alia Sacra verba.

46. CUNABULA THETYS.] Omnium Deorum nutrix. Capella lib. I.

49. TI-

49. TITANA.] Solem. Petronius de Eclipsi Solis.

Deformi Titan vultus caligine texit.

50. PUBESCENTIBUS.] Elegantissime. Capilli enim simul fingebantur Apollinis & radii erant Solis.

51. CRISTATUM RADIIS.] Talis erat figura Solis in picturis & fictionibus priscorum, Ovidius II. Metamorph.

Sol circum caput omne micantes
Deposuit radios

Idem in Ibin. *& radiis circumdata Solis imago.* Seneca Oethæo.

O Decus mundi radiate Titan:

Venantius Fortunatus transtulit ad B. Virginem.

Ore diem jaculans, radios de fronte

Dracontius: *radiato vertice Phœbi.* Ajebant duodecim esse radios, secundum menses anni, & horas diei. Capella in doctissimo Hymno in Solem, Lib. II.

radiisque sacratum
Bis senis perhibent caput aurea lumina ferre;
Quod totidem menses, totidem quod conficis horas.

Hinc & bisseno sidere textam loricam Soli induat Valerius Flaccus, quantumvis id potius ad Signa Signiferi pertineat. Radii autem isti ab effigie Solis venerunt postea ad statuas & imagines immo ipsa capita Principum Romanorum, nihil non divinitatis affectantium. Exempla apud Papinium, Thebaide Prima; Martialem, lib. I. Epigr. LXX. Quomodo radiis caput ornatum in publicum sæpe prodiisse Galienum scribit Trebellius Pollio. Simile quid legis in Luciani Timone.

53. VITREI LIBAMINA POTAT.] Lunam pasci rore seu humore Oceani ait. Persuasione veterum quam illustrat doctissimus Delrius Comment. ad Senecæ Hippolytum, v. DCCXLVII.

54. CORNU.] Cornuta enim Luna fingitur. Orpheus.

ταυρόκερως Μήνη, νυκτίδρομε

57. CRIMNISE.] Verissime hujus fluvii nomen hic restituit vir suo ævo doctissimus, Janus Parrhasius, cum quo scripti Claveriani, Belgicique faciunt. Noster habet *Armise* corruptum ex isto, Veritati adstipulantur & Delriani Codices. *Crimnisi* hujus in Sicilia sua hac meminerunt Dionysius Halicarnassæus libro I. Antigonus, Mirabilium cap. CXLVIII. ex Theophrasto, Plutarchus, Lycophron, Gemistus Plethon in excerptis P. Lutarchi & Diodori post pugnam ad Mantineam. Itaque nullum dubium de Veritate.

58. PANTAGIAM.] Vide Servium III. Æneide.

60. ADVENA ALPHÆUS.] Notissima fabula Alphei fluvii Arethusam Siciliæ fontem amantis & inde, intemerato agmine, mare perambulantis ut misceatur undis amasiæ. Notatum est aliquid supra. Moschi exstat elegans Epigramma apud Stobæum ψόγῳ Ἀφροδίτης.

60. ADVENA.] Æmulatio Papinii, Theb. IV.

Terris, Alphee, Sicanis Advena

61. CYANE] Vide Ovidium lib. V.

Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.

62. QUALIS AMAZONIDUM.] Comparatio ex II. Achilleide deducta videtur, cui pares & apud alios Poetarum. Lege Quintum Smyrnæum.

62. PELTIS.] Clypei Amazonum. Peltastæ, qui his utuntur, quos Cetratos interpretatur Livius, libro XXXI. *nocte cetratos, quos Peltastas vocant loco opportuno inter bina castra in insidiis abdiderat.* Commodum harum usum docet & enarrat Diodorus Siculus, libro XV.

62. ADEMTIS.] Scaliger Pater violentiam hujus vocis incessit. Quasi non & sibi ipsis ademtas possit quivis intelligere cum de exsultatione post partam victoriam sermo sit omnibus conspicuus. Sunt tamen libri qui *aduncis* referunt, quod recepit Josephus Scaliger. Sanè non præter rem. Pallas enim & Diana,

Portentosè vero Papinius. I. Achilleide.

septemq; Ajax umbone coruscet
Armentiq; greges, atq; aequum montibus orbem.

Instar, effigiē notat, eoq; quid amplius, ipsam nimirum rei dignitatem. Ausonius Parentalibus:

Voce ciere animas funeris instar habet.

Ovidius: *Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.*

26. FULGENTIS.] Auro mero factæ ductæque.

27. MULTUS IN ORE FRATER.] Apollinis species. Papinius, Achill. I.

plurima vultu
Mater inest.

31. INDOCILES.] Aliter hæc capienda existimo quam primus adspectus velit. Comas indociles dabat errare ventis. Non enim sunt indociles errare, quæ plerumq; passæ erāt, imo semper, ut vix coronatæ per lusum. vide inf. v. CXLIX. hoc libr. *Projecerat errare* Hellenismus est, quem multis suprà & alibi illustramus.

31. ERRARE.] Ut aura & motus corporis jubent. Propertius. lib. I.

Seu vidi ad frontem sparsos errare capillos.

Claudianus I. Rufin. Alibi legem in comis puellarum agnoscunt.

33. GORTYNIA.] Ad Cretensium morem habitumq; formata.

35. DELOS ERRAT.] Alluditur fabula quæ ante Latonæ partum in ea Delum fingit errasse in mari, non fixam radicibus, instar aliarum insularum, à partu autem Latonæ constitisse, ut ceteras. Meminerunt hujus Aristides, Callimachus hymno in Delum, Seneca Hercule Furente, Sidonius præfatione Panegyrici Avito dicti. Claudianus Quarto Consulatu Honorij, Statius primâ Thebaide, Strabo libro X. Philo seu quisquis est, de Mundo, Eumenius Panegyrico &c.

36. CERERIS PROLES.] Columellā lib. X. ubi hujus florum lectionis meminit suavissimis versibus, non tumidis, non ineptis.

Et qua Sicanij flores legistis Halesi. (rei
Cum Cereris proles vestris intenta Choreis
Aequoris Ennai florentia lilia carpsit,
Raptaque, Lethæi conjux mox facta tyranni;
Sideribus tristes umbras, & tartara cælo
Praeposuit, Ditemq; Iovi, Lethumque saluti.
Et nunc inferno potitur, Proserpina, Regno.

40. JASPIDE.] Fibulā ex ea gemma. Papinius, lib. VII.

fibula rasilis auro
Taenariam fulvā morde Iaspide pallam.

Romanis talis crebro usu. Trebellius Pollio, Gallienis: *cum Chlamyde purpureā gemmatisq; fibulis Romæ visus est.* Spartianus, Adriano: *cum vestem humilimam frequenter acciperet, sine auro sumeret baltheum, sine gemmis fibulas stringeret.* Adeo pro re magna recenset hac caruisse: tam verò vulgò usus talium increbuerat, ut Rescripto Imperatorum fuerint inhibendæ: Leo Imp. L. Vn. Cod. nulli licere in frænis, lib. XI. *fibulis quoq; in Chlamydibus his utantur quæ solo auro & arte pretiosa sunt.* Vetitis nimirum gemmeis.

44. HYPERIONIO.] Hyperion Pater Solis. Hesiodus.

Θεία δ' ἠέλιόντε μέγαν, λαμπρἀντε Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι·
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

46. AURORÆ.] Pro die Auroram dixit, sive Sole. Potest videre ad verba Moysis de creatione Solis & Lunæ respexisse, ut alibi alia Sacra verba.

46. CUNABULA THETYS.] Omnium Deorum nutrix. Capella lib. I.

49. TITANA.] Solem. Petronius de Eclipsi Solis.

Deformi Titan vultus caligine texit.

50. PVBESCENTIBVS.] Elegantissime. Capilli enim simul fingebantur Apollinis & radii erant Solis.

51. CRISTATVM RADIIS.] Talis erat figura Solis in picturis & fictionibus priscorum, Ovidius II. Metamorph.

Sol circum caput omne micantes
Deposuit radios

Idem in Ibin. *& radiis circumdata Solis imago.* Seneca Oethæo.

O Decus mundi radiate Titan:

Venantius Fortunatus transtulit ad B. Virginem.

Ore diem jaculans, radios de fronte

Dracontius: *radiato vertice Phœbi*. Ajebant duodecim esse radios, secundum menses anni, & horas diei. Capella in doctissimo Hymno in Solem, Lib. II.

radiisque sacratum
Bis senis perhibent caput aurea lumina ferre;
Quod totidem menses, totidem quod conficis horas.

Hinc & bisseno sidere textam loricam Soli induat Valerius Flaccus, quantumvis id potius ad Signa Signiferi pertineat. Radii autem isti ab effigie Solis venerunt postea ad statuas & imagines immo ipsa capita Principum Romanorum, nihil non divinitatis affectantium. Exempla apud Papinium, Thebaide Prima, Martialem, lib. I. Epigr. LXX. Quomodo radiis caput ornatum in publicum sæpe prodiisse Galienum scribit Trebellius Pollio. Simile quid legis in Luciani Timone.

53. VITREI LIBAMINA POTAT.] Lunam pasci rore seu humore Oceani ait. Persuasione veterum quam illustrat doctissimus Delrius Comment. ad Senecæ Hippolytum, v. DCCXLVII.

54. CORNU.] Cornuta enim Luna fingitur Orpheus.

ταυροκέρως Μήνη, νυκτίδρομε·

57. CRIMNISE.] Verissime hujus fluvii nomen hic restituit vir suo ævo doctissimus, Janus Parrhasius, cum quo scripti Claveriani, Belgicique faciunt. Noster habet *Armise* corruptum ex isto, Veritati adstipulantur & Delriani Codices. *Crimnisi* hujus in Sicilia sua hac meminerunt Dionysius Halicarnassæus libro I. Antigonus, Mirabilium cap. CXLVIII. ex Theophrasto, Plutarchus, Lycophron. Gemistus Plethon in exceptis PLutarchi & Diodori post pugnam ad Mantineam. Itaque nullum dubium de Veritate.

58. PANTAGIAM.] Vide Servium III. Æneide.

60. ADVENA ALPHÆVS.] Notissima fabula Alphei fluvii Arethusam Siciliæ fontem amantis & inde, intemerato agmine, mare perambulantis ut misceatur undis amasiæ. Notatum est aliquid supra. Moschi exstat elegans Epigramma apud Stobæum ψόγῳ Ἀφροδίτης.

60. ADVENA.] Æmulatio Papinii Theb. IV.

Terris, Alphee, Sicanis Advena

61. CYANE] Vide Ovidium lib. V.

Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.

62. QUALIS AMAZONIDVM.] Comparatio ex II. Achilleide deducta videtur, cui pares & apud alios Poetarum. Lege Quintum Smyrnæum.

62. PELTIS.] Clypei Amazonum. Peltastę, qui his utuntur, quos Cetratos interpretatur Livius, libro XXXI. *nocte cetratos, quos Peltastas vocant loco opportuno inter bina castra in insidiis abdiderat.* Commodum harum usum docet & enarrat Diodorus Siculus, libro XV.

62. ADEMTIS.] Scaliger Pater violentiam hujus vocis incessit. Quasi non & sibi ipsis ademtas possit quivis intelligere cum de exsultatione post partam victoriam sermo sit omnibus conspicuus. Sunt tamen libri qui *aduncis* referunt, quod recepit Josephus Scaliger. Sanè non præter rem. Pallas enim & Dia-

Portentosè vero Papinius.I.Achilleide.

ſeptemq; Ajax umbone coruſcet
Armentiq; greges, atq; aequum montibus orbem.

Inſtar, effigiē notat, eoq; quid amplius, ipſam nimirum rei dignitatem. Auſonius Parentalibus:

Voce ciere animas funeris inſtar habet.

Ovidius: *Sed ſcelus hoc meriti pondus & inſtar habet.*

26. FULGENTIS.] Auro mero factæ ductæque.

27. MULTUS IN ORE FRATER.] Apollinis ſpecies. Papinius, Achill.I.

plurima vultu.
Mater ineſt.

31. INDOCILES.] Aliter hæc capienda exiſtimo quam primus adſpectus velit. Comas indociles dabat errare ventis. Non enim ſunt indociles errare, quæ plerumq; paſſæ erāt, imo ſemper, ut vix coronatæ per luſum, vide inf. v. CXLIX. hoc libr. *Projecerat errare* Helleniſmus eſt, quem multis ſuprà & alibi illuſtramus.

31. ERRARE.] Ut aura & motus corporis jubent. Propertius, lib.I.

Seu vidi ad frontem ſparſos errare capillos.

Claudianus I. Rufin. Alibi legem in comis puellarum agnoſcunt.

33. GORTYNIA.] Ad Cretenſium morem habitumq; formata.

35. DELOS ERRAT.] Alluditur fabula quæ ante Latonæ partum in ea Delum fingit erraſſe in mari, non fixam radicibus, inſtar aliarum inſularum, à partu autem Latonæ conſtitiſſe, ut cęteras. Meminerunt hujus Ariſtides, Callimachus hymno in Delum, Seneca Hercule Furente, Sidonius præfatione Panegyrici Avito dicti. Claudianus Quarto Conſulatu Honorij, Statius primâ Thebaide, Strabo libro X. Philo ſeu quiſquis eſt, de Mundo, Eumenius Panegyrico &c.

36. CERERIS PROLES.] Columella lib. X. ubi hujus florum lectionis meminit ſuaviſſimis verſibus, non tumidis, non ineptis.

Et quæ Sicanij flores legiſtis Haleſi,
Cum Cereris proles veſtris intenta Choreis
Aequoris Ennæi florentia lilia carpſit,
Raptaque, Lethæi conjux mox facta tyranni;
Sideribus triſtes umbras, & tartara cœlo
Prępoſuit, Ditemq; Iovi, Lethumque ſaluti.
Et nunc inferno potitur, Proſerpina, Regno.

40. JASPIDE.] Fibulā ex ea gemma. Papinius, lib.VII.

fibula raſilis auro
Tænariam falvâ morde Iaſpide pallam.

Romanis talis crebro uſu. Trebellius Pollio, Gallienis: *cum Chlamyde purpureâ gemmatisq; fibulis Romæ viſus eſt.* Spartianus, Adriano: *cum veſtem humilimam frequenter acciperet, ſine auro ſumeret baltheum, ſine gemmis fibulas ſtringeret.* Adeo pro re magna recenſet hac caruiſſe: tam verò vulgò uſus talium increbuerat, ut Reſcripto Imperatorum fuerint inhibendæ: Leo Imp. L. Vn. Cod. nulli licere in frænis, lib. XI. *fibulis quoq; in Chlamydibus his utantur quæ ſolo auro & arte pretioſa ſunt.* Vetitis nimirum gemmeis.

44. HYPERIONIO.] Hyperion Pater Solis. Heſiodus.

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
Ἠῶ θ' ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι·
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

46. AURORÆ.] Pro die Auroram dixit, ſive Sole. Poteſt videre ad verba Moyſis de creatione Solis & Lunæ reſpexiſſe, ut alibi alia Sacra verba.

46. CUNABULA THETYS.] Omnium Deorum nutrix. Capella lib. I.

49. TI-

49. TITANA.] Solem. Petronius de Eclipsi Solis.

Deformi Titan vultus caligine texit.

50. PUBESCENTIBUS.] Elegantissime. Capilli enim simul fingebantur Apollinis & radii erant Solis.

51. CRISTATUM RADIIS.] Talis erat figura Solis in picturis & fictionibus priscorum, Ovidius II. Metamorph.

Sol circum caput omne micantes
Deposuit radios

Idem in Ibin. *& radiis circumdata Solis imago.* Seneca Oethæo.

O Decus mundi radiate Titan:

Venantius Fortunatus transtulit ad B. Virginem.

Ore diem jaculans, radios de fronte

Dracontius: *radiato vertice Phœbi.* Ajebant duodecim esse radios, secundum menses anni, & horas diei. Capella in doctissimo Hymno in Solem, Lib. II.

radiisque sacratum
Bis senis perhibent caput aurea lumina ferre;
Quod totidem menses, totidem quod conficis horas.

Hinc & bisseno sidere textam loricam Soli induat Valerius Flaccus, quantumvis id potius ad Signa Signiferi pertineat. Radii autem isti ab effigie Solis venerunt postea ad statuas & imagines immo ipsa capita Principum Romanorum, nihil non divinitatis affectantium. Exempla apud Papinium, Thebaide Prima; Martialem, lib. I. Epigr. LXX. Quomodo radiis caput ornatum in publicum sæpe prodiisse Galienum scribit Trebellius Pollio. Simile quid legis in Luciani Timone.

53. VITREI LIBAMINA POTAT.] Lunam pasci rore seu humore Oceani ait. Persuasione veterum quam illustrat doctissimus Delrius Comment. ad Senecæ Hippolytum, v. DCCXLVII.

54. CORNU.] Cornuta enim Luna fingitur Orpheus.

ταυρόκερως Μήνη, νυκτίδρομε

57. CRIMNISE.] Verissime hujus fluvii nomen hic restituit vir suo ævo doctissimus, Janus Parrhasius, cum quo scripti Claveriani, Belgicique faciunt. Noster habet *Armise* corruptum ex isto, Veritati adstipulantur & Delriani Codices. *Crimnisi* hujus in Sicilia sua hac meminerunt Dionysius Halicarnassæus libro I. Antigonus, Mirabilium cap. CXLVIII. ex Theophrasto, Plutarchus, Lycophron. Gemistus Plethon in excerptis Plutarchi & Diodori post pugnam ad Mantineam. Itaque nullum dubium de Veritate.

58. PANTAGIAM.] Vide Servium III. Æneide.

60. ADVENA ALPHÆUS.] Notissima fabula Alphei fluvii Arethusam Siciliæ fontem amantis & inde, intemerato agmine, mare perambulantis ut misceatur undis amasiæ. Notatum est aliquid supra. Moschi exstat elegans Epigramma apud Stobæum ψόγῳ Ἀφροδίτης.

60. ADVENA.] Æmulatio Papinii Theb. IV.

Terris, Alphee, Sicanis Advena

61. CYANE] Vide Ovidium lib. V.

Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.

62. QUALIS AMAZONIDUM.] Comparatio ex II. Achilleide deducta videtur, cui pares & apud alios Poetarum. Lege Quintum Smyrnæum.

62. PELTIS.] Clypei Amazonum. Peltastę, qui his utuntur, quos Cetratos interpretatur Livius, libro XXXI. *nocte cetratos, quos Peltastas vocant loco opportuno inter bina castra in insidiis abdiderat.* Commodum harum usum docet & enarrat Diodorus Siculus, libro XV.

62. ADEMTIS.] Scaliger Pater violentiam hujus vocis incessit. Quasi non & sibi ipsis ademtas possit quivis intelligere cum de exsultatione post partam victoriam sermo sit omnibus conspicuus. Sunt tamen libri qui *aduncis* referunt, quod recepit Josephus Scaliger. Sanè non præter rem. Pallas enim & Diana,

na, quibus componit Amazonas Claudianus, cum fuerint hic suis quæque armis instructæ quid necesse est illas inermes statuere? Aduncæ autem reapse peltæ illæ Amazonicæ. Quintus Smyrnæus de Penthesilea.

ἔθετ' ἀσπίδα δῖαν, ἀλίγκιον ἄντυγι μήνης.

Virgilius. *Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.* Hinc Lunatum agmen vocat Papinius lib. V. Vide & Silium, libro VIII. Mihi vero tota ista aliæque tales comparationes non admodum placent, cum hoc genus totum institutum sit ut potioris velut assimilatione præsentem rem illustret: Hic autem ad commendandam Dearum formam & agilitatem itur ad mortalium pompam.

66. THERMODONTIACA.] Tryphiodorus.

Αἱ δ' ἀπ' Θερμώδοντος ἀρηϊφίλοιο γυναῖκες.
κοπτόμεναι περὶ κύκλον ἐθήλεα ἐμφακαμαζὺς,
παρθένοι ὠδύραντο δαΐφρονα Πενθεσίλειαν.

Vide Orosium lib. I cap XV. Tryphiodorus γυναῖκας ἀπὸ Θερμώδοντος vocat. Scholiastes Apollonii, libro II.

ὁ Θερμώδων ἐν τῇ λευκοσυρείᾳ ἐστὶν, ἣν πρότερον Ἀμαζόνες ᾤκουν.

Vide & Silium, Libro VIII. Punicorum. Tanais Asiam ob Europa segregans fluvius, ad quem habitabant Sauromatæ, gens mulierum suarum imperio parens Scylax Caryandenus. ἀπὸ Ταναΐδος δὲ ποταμοῦ ἄρχεται ἡ Ἀσία, καὶ πρῶτον ἔθνος αὐτῆς ἐστιν ἐν τῷ πόντῳ Σαυρομάται. Σαυρομάται δὲ ἐστιν ἔθνος γυναικοκρατούμενον.

68. HERMUS.] Hermus Lydiæ seu Mæoniæ fluvius, cujus Baccho accepti meminit Nonnus libris XI. & XII Dionysiac. De auro ejus Poetico omnia notissima

69. AURO MADIDÆ.] Verissima scriptura, quicquid varient libri. Hermi enim unda tota fingitur ἔγχρυσος; Ut simul auro & aqua ejus fluminis Nymphæ madeant. Sic Bacchus ad Ampelum Dionysiac. XI.

ὄφρα κεν ἀμφω
καὶ χρυσῷ σταγόνα καὶ ἠλέκτροισι λοέσσω.

Claudianus vero suam ipse asserit scripturam simillime loquens Panegyrico Mallii.

qui splendida potat
Stagna Tagi, madidoque jubas adspergitur auro.

De Hispanis Equis loquens.

71. VULGUS.] Nymphas cum Ducibus suis. *Vulgus* omnis turba, ut ista sine ordine incedit. Avienus Arato.

non sunt cognomina certa,
Sed permixta simul, vulgi vice, convolvuntur.

72. ÆTNA.] Scribe *Enna*, quota enim pars Ætnæ florida? Et quo pacto tam horribilis maximam partem mons, pater florum? Emendavit ita ante nos Delrius ad Solini cap. XI. Parrhasius etiam *Enna* probat. Cujus Cómentarium de industria non attigimus, rationibus alibi promtis. Stephanus Forcatulus qui errorem Claudiano impingit lib. II. de Imp. & Philos. Gallorum, non erat satis gnarus tractandi talium scripta, neque illi constabat quid veterum auctorum correctores libris nocuissent. Fuerunt tamen qui & in Ætna raptam Proserpinam tradiderunt. Lutatius Placidus in V. Thebaidem. *Venus indignata quod suum Numen Proserpina contemneret spernens conjugia, intulit Amorem ut eam circa cacumen Ætnæ flores legentem rapi faceret, &c.* Sensus est iste, verba Lutatii corrupta vulgo sunt. Notandum autem Hennam, addita aspiratione scribendam, uti ex Plinio observavit doctissimus & benemeritissimus Reipublicæ, And. Schottus Observationum lib. II, capite VIII.

76. ASSIDUIS.] Locum enim eum semper floribus comtum credebant, numquam deficiente

deficiente successione. Vide quæ ex Firmico supra produximus.

79. PUBESCANT.] Quæ novo germine luxuriant *pubescere* dicuntur. Papinius. III. Silvarum.

Pubentesque rosæ primos moriuntur ad Austros.

79. HYBLA.] Amœnissimus Siciliæ locus. Columella lib. X.

Nunc & adorata peregrino munere planta

Sicanüs croceæ descendant montibus Hyblæ.

82. QUICQUID.] Quocunque. Sæpissime sic Poetæ. Alibi.

83. EXTERNIS] Scribe cum Claverio aliisq; melioribus libris *extremis Vltimos enim terræ colonos loquitur.* Quidam & *Sabæis* habent pro *Colonis.*

88. MADIDANTES.] Probum & rei præsenti aptissimum verbum, præ quo *manantes* nullius momenti est. Madidari dicebant veteres quod madore continuo quopiam impletur. Arnobius lib.I. *madidata ex imbribus arva succescunt.* Idem lib.II *exsugerent vellitantes mammu, proluvie se linerent & madidarent sua.* Victor Vticensis, lib.I. *iste panis confringatur in frusta, madidetur aqua,* Appuleius lib.VIII. *hic cruorem præterfluentis aquæ rore diluere, ille spongiis madidatis tumores comprimere.* Cælius Aurelianus Tardarum libro I. cap.I. *Pulmentum dabimus salsum, assum, vel coctum dabimus etiam cappares sinapi madidatas.* Pontius Diaconus Vita Cypriani Episcopi: *illic cum post iter longum nimio sudore madidatus sederet quidam ex tesserariis, quondam Christianus, res suas obtulit.* Contrarium *torridare* exstat apud Nonium in *Torris* similia *Gravidare,* Victorem in Adriano, *Sordidare,* Cyprianum cap.IX. de Vnit. Ecclesiæ. Vide nos ad Apul.

89. MARITAT.] Fœcundat, velut conjugio amabili homo masculus fœmellam. Marius Victor, lib.II. Eadem re.

Dum se decoctu tellus pinguissima glebis

In fœtus movit varios, ques, imbre marito,

Parturiens, putri dissolvit rura meatu.

Elegantissime, cujus generis & alia appingere non erit extra rem, nisi forte Morosophis de pulvere aliter quam litteratis videbitur. Amedæus Lausanensis Homilia I. *Ecclesia hortum dilecti se nominat, quem fontes Salvatoris irrigant, & rivi donorum inebriant, ut maritata amore Spiritus lætetur, in stillicidiis ejus germinans, & gaudeat in prole multorum filiorum.* Marius Victor idem lib.I.

Ad gremium sacri nemoris, quod silva coronat,

Fons scatet, & diti prolē virtute maritat,

Quadrifido tumidum latus caput amne resolvens.

Idem elegantissimus scriptor, libro III.

qua dulcibus undique fusis

Rura maritat aquis, ripisque umbrantibus inter

Labitur & teretes saltus, Iordanis, amœnat.

Alcimus, Avitus, Libro I.

At postquam, largo fœcundans germina potu,

Lympha, maritavit sitientis viscera terræ.

Sidonius lib.IX. Epist XVI. *Sic quoque tamen compotem officii prius agere curavi, quam duodecimum nostrum , quem Numa mensem vos nuncupatis, Favonius flatu teporo fluviisq; natalibus maritaret,* Prudentius de animo & corpore conjugio fertili junctis.

Animam deinde Spiritus connexibus

Piè maritam prolis expertem diu

Faciet perenni fertilem de semine.

Horatius, *adulta vitium propagine Altas maritat populos.* Columella, lib IV. cap.I. Varro de Re Rust, lib I. cap.IX.

91. MEDIOQUE PATENT.] Totum quod inter cœlum & terram est serenari dicit. Suprà pro *color rubor* est in Nostro Cod. Versu LXXXVIII. *Nectar* rorem fructificum notat. Appuleius libro IV. *jam enim loco proximus non illas rosas teneras & amœnas divini roris ac nectaris madidas quas rubi felices, beata spina generant, &c.* Si idem nectaris fontem in gremio Veneris festiviter satis collocat, Locus est

extrem a

extremo lib. V. Quia illa divina hominum Deumque Voluptas à Sapientibus, non sane impura, fingitur.

94. PARTHICA QUÆ TANTIS.] Ipse Dominus, adorandissimum nomen JESUS Salomonis omnem cultum longe concedere florum pulcritudini affirmat. Matthæi Sexto. καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει, λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. Similia sunt huic sententiæ quæ notamus ad illud in Rufinum.

Natura beatis

Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti

96. CINGULA GEMMIS.] Parthorum cingula gemmis conspicua describit pulcrè, ut solet Tertullianus cap. VII. libri de Habitu Muliebri, ita ut plus intelligas quam legas.

98. ARCU.] PLuvio, de eo satis scita scribunt Marius Victor lib. III. in Genesin, Cyprianus, si is est, Sodoma. Alcimus Avitus libro IV. Quos ego Christi olores summa Voluptate canentes audio, cum jucundissimos flores divinorum mysteriorum carminibus eorum inditos lego, omni Ennæ istius apparatu dulciores

99. HYEMS.] Imminens imber, re ex densitate nubium præspicabili, quas discernit semita illa versicolor. Vise Physicos, & illos quos modo nomine citavi, Christi Poetas.

102. MOLLIBUS EDITA CLIVIS.] Minutis, qui facili pressu scandi possunt. Sic in Apono.

Conspicuo clivus molliter orbe tumet.

Vide ad eum locum. Virgilius, Eclog. IX.

qua se subducere colles

Incipiunt, molliquejugum demittere clivo.

103. NIVEO DE PUMICE.] Retinemus hanc lectionem, libris etiam melioribus agnitam. *Niveum pumicem* dat lætis fontibus, ut nigrum Spiraculis Ditis contrà Petronius, Bello Civili.

nigro squalentia pumice saxa

Marent ferali circumtumulata cupresso.

104. MOBILIBUS.] Celeribus, præcipitibus I. Rufin. v. XCI. & CCCXXX. Horatius

& uda

Mobilibus pomaria rivis

Infra *nulla ruenti Mobilitas* Et de Tigri

fremit illa, marito Mobilior Zephyro

105. TORRENTES SOLES.] Tam de rapiditate quam torrente aut adurente vim intelligere potes. Pacuvius Antiopa.

Flammeo vapore torrens

Terra fœtum exussferat.

Torrens aries apud Germanicum Arato, *Torrens Luna* in Higino Astronomici lib. IV. Lucanus lib. VII.

Abstulit ingentes, fato torrente, ruinas.

Torrenti ira furibundum æquiperat Euthalius in Vita Paulli.

108. CORNUS.] Hastis aptissima. Virgil. II. Georg.

At myrtus validis hastilibus, & bona bello

Cornus

108. TUMULOS TECTURA CUPRESSUS.] Proserpinæ consecrata speciatim arbor. Servius Æn. III. De ea ad tumulos res nota.

109. VENTURI PRÆSCIA LAURUS.] Hanc nimirum ab Apolline sortita virtutem, ut coronentur ea vaticinantes, ipsaque eos juvet. Vide notata doctissimo amico nostro Joanni Meursio, ad Lycophronis Cassandram, Carolo Paschalio de Coronis libro VIII. cap. XIII.

111. PAMPINUS INDUIT ULMOS.] Ulmis enim junguntur & eriguntur vites. Virgilius: *ulmisque adjungere vites.* Catullus eleganter Carmine Nuptiali. Auctores Rei Rusticæ, PLinius lib. XVII. cap. XVIII.

112. PERGUM.] Descriptio est ex Ovidio lib. V.

Haud procul Ennæis Lacus est à mœnibus altus

Nomine Pergusa, non illo plura Cayster

Carmina

Carmina Cygnorum labentibus audit in undis.
Silva coronat aquas, cingens latus omne, suisque
Frondibus, ut velo, Phœbeos summovet ignes.
Frigora dant rami, varios humus humida flores,
Perpetuum ver est, quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas aut candida lilia carpit
Paene simul visa est, dilectaque, raptaque, Diti.

114. PALLESCIT.] Viridicescit. Magna enim horum colorum vicinitas, unde *viridis pallor* apud Maronem Ceiri. Vbi plura notamus.

115. ADMITTIT IN ALTUM.] Pulcerrime Ausonius Mosella.

118. ELAPSA.] Elegantissime, ut aves ex custodia.

120. PRÆSUDAT.] Roris matutini descriptio. Vide Nicephorum Blemmidem cap. XIV. Compendii Physices.

121. MEUS.] Stella enim illa Veneri sacra, cujus & titulum ipsum aliquando gerit. Virgilius, lib. VIII.

Oceani perfusus Lucifer unda
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes.

Claudianus Ode IV. Fescennin.

Attollens thalamis Idalium jubar
Dilectus Veneri nascitur Hesperus.

Moschus. Ἕσπερε τᾶς ἐρατᾶς χρύσεον φάος Ἀφρογενείας. Cleomedes, Lib. I.

ὑπὸ τοῦτον Solem ὁ τῆς Ἀφροδίτης ἀστήρ ἐστι, καὶ ἐναντίαν τὴν πρόσοδον ἔχων, καλεῖται δὲ, ὅτι ἐπικαταδύεται τῷ ἡλίῳ, ἕσπερος, ὅταν δὲ προανίσχῃ αὐτοῦ ἑωσφόρος, τινὲς δὲ τὸν αὐτὸν καὶ φωσφόρον καλεῖν εἰώθασιν. Valerius Flaccus lib. II.

122. DOLORIS CARPIT SIGNA SVI.] Alii libri habent *cruoris* à quibus stat etiam Noster. Tantumdem est, & ridiculi qui tantis odiis decertant, super re omninò eadem. *Rosæ* sanè de Veneris cruore nactæ finguntur colorem eum, qui plerumque nunc *Roseus* appellatur. Habuerunt τὸ *cruoris* libri Medicæi, quibus usus Angelus Politianus cui contradicit, ut *dolorem* defendat, Janus Parrhasius. Verba quæ Politianus Latina fecit in Miscellaneis, rem illustrantia, ita Græcè sonant Aphtonii. ἤρα μὲν γὰρ ἡ θεὸς, Ἀφροδίτη, τοῦ Ἀδώνιδος, αὐτῆς δὲ καὶ ὁ Ἄρης αὐτῆς, καὶ τοῦτο ἡ θεὸς ἀπεῖχεν Ἀδώνιδι, ὅπερ Ἀφροδίτη Ἄρης ἐτύγχανεν, θεὸς ἤρα θεοῦ, καὶ θεὸς ἐδίωκεν ἄνθρωπον, πόθος ὅμοιος, κἂν τὸ γένος διήλλαττεν, ζηλοτυπῶν δὲ ὁ Ἄρης τὸν Ἄδωνιν ἀνελεῖν ἐβούλετο, λύσιν ἔρωτος τὸν Ἀδώνιδος ἡγησάμενος θάνατον, καὶ πλήττει μὲν Ἄρης τὸν Ἄδωνιν, μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἡ θεὸς ἀμύνειν ὑπείγετο, καὶ κατὰ σπουδὴν ἐμβαλοῦσα τῷ ῥόδῳ, ταῖς ἀκάνθαις προσέπταισεν, καὶ τὸν μὲν ταρσὸν τοῦ ποδὸς περιπείρεται, τὸ καταρρεῦσαν αἷμα τοῦ τραύματος τὴν τοῦ ῥόδου χροιὰν, εἰς τὴν οἰκείαν ὄψιν μετέθηκεν, καὶ τὸ ῥόδον τὴν ἀρχὴν λευκὸν γεγονὸς, εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται, μετῆλθε. Bion Epitaphio Adonidis, è Sanguine Adonis natum ait ruborem Rosæ.

Δάκρυον ἁ Παφίη τόσον ἐγχέει, ὅσσον ἄδωνις.
Αἷμα χέει, τὰ δὲ πάντα ποτὶ χθονὶ γίγνεται ἄνθη,
Αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώναν.

Doloris in MSS. repertum magis probat St. Pighius libello de Partibus Anni.

127. MELLIFER ELECTIS.] Versus artificiosus. Sonus enim verborum apum herbis obstrepentium sonum imitatur.

128. PRATORUM SPOLIATUR HONOS.] Hemistichum hoc usurpat sibi Corippus Libro II.

Postquam facta quies, totum plebs laeta per urbem
Sacra coronatis ornavit moenia tectis,
Pratorum spoliatur honos, nemus omne refertum
Frugibus, & glauca frondes rapiuntur oliva.

130. STELLATA.] Fulgens, radians, nitens. Symmachus, lib III. Epist. XI. *Ipsa vero pars materia digna laudari, quanto verborum auro stellat.* Capella libro II.

Nunc stellata poli conspice limina,
Et candore sacro atheris utere.

133. TU NATUS AMYCLIS.] Vide elegantissimum libellum Coluthi de Raptu Helenæ. Fabulæ notissimæ vel ex Ovidio.

139. CEPHISSUS.] Boeotiæ fluvius, Delphos prætetlabens, Claudian. I. Rufin. Nestor Poeta, lib. I. Antholog. &c. *Arundo* fluviorum sertum. Maro lib. VIII. &c.

137. ANTE ALIAS.] Ovidius

quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas aut candida lilia carpit,
Dumq; puellari studio, calathos'q; sinumque,
Implet, & aquales certat superare legendo,
Pene simul visa est dilectaque, raptaque, Diti.

140. AVGVRIVM FATALE TORI.] Novi enim nupti coronis sollemni ritu ornabantur, nunc etiam superstite nostris moribus. Catullus ad Sponsum Mallium.

Cinge tempora floribus
Suave olentis amaraci.

Claudianus thalami serta exinde vocat. Prima Stilicon. Hinc Veneris conscia nuptialia, Capella, Libro IX.

Conscia jam Veneris nova serta parate Napaa,
Circumque Lecto spargite.

Hymenæum cum corona tali inductum notavi ad Epithal. Palladii.

148. CANIBVS SCRVTATVR.] Vide Callimachi Hymnum in Dianam.

152. REPENS.] Subitus, improvisus. Tacitus, Histor. II. *Atque illum, jam supremas curas agentem, repens tumultus avertit.* Livius, lib. I. *repens ex agris tumultus in urbem allatus pro nuntio fuit.*

163. VELVT OCCVLTVS.] Cuniculum actum subter moenia, & in obsessam urbem irrumpentem, describit. Sic. IV. Consulatu. v. CCCXXXIII.

ruat emersura juventus
Effossi per operta soli

Papin. II. Theb. 419 Ceu septa novus jam moenia laxat Fossor. Lutatius. *Fossores dicuntur in exercitu Cuniculatores qui cuniculos faciunt, per quos introgressi milites murorum fundamenta convellunt.* Vide ibi notata. Martialis eumdem dolum indicat.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Ostendit tacitas hostibus ille vias.

Et Dion Chrysostomus de Regno. Georg. Phranzes, lib. III. cap. LX. Gulielmus Tyrius sæpius, & Gulielmus Brito. Cuniculum sub moenia Cumarum egit, ea tignis subfulsit, tigna igne mox exussit & ita propugnacula evertit Narses, auctore Agathia, lib. I. cujus exemplo apud duos Gulielmos aliosque legendæ Historiæ patratæ videntur.

171. NON TVLIT ILLE MORAS.] Expressum ab Ovidio, lib. V. ubi regressus Ditis describitur.

haud ultrà tenuit Saturnius iram
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit, icta viam tellus in Tartara fecit.

172. TRABALI.] Ingenti. Plautus clavum trabalem pro maximo dixit.

177. LATIS.] Inepta lectio. Scribe *Latiis* quod

quod nemo tamen neque correctorum neque exscriptorum animadvertit. Quid enim *lata tropæa*? Et an animus præcinctus esset, si illa lata non essent? inepte.

178. PADO ALNUM.] De alnis Padi in Fescenninis. De Penei exundatione Thessalico diluvio, Lucanus lib. VI. *Rhea* autem similiter sceptro rupes findit apud Callimachum *εἰς Δία*.

180. PENEO STAGNANTE.] Alioquin grandis hic fluvius, utpote in cujus nomen veniant Quattuor, aut duodecim adeo ipsi, alii. Vide Scholiasten Apollonii libro III. pag. CLXII Steph.

186. MANU.] Vi, robore, potentia. Vide notata supra.

187. LATE DISCESSIT.] Callimachus.

> πλῆξεν ὄρος σκήπτρῳ, τὸ δέ οἱ δίχα πουλὺ διέστη.

190. PIGRUM.] A motibus plaustrariorum. Germanicus.

> *Tardus in occasum sequitur sua plaustra Bootes.*

Juvenalis, Satira V.

> *Frigida circumagunt pigri serraca Bootæ.*

193. CALIGINE PASCI.] Sic nigros equos Diabolo adscribit Joannes Chrysostomus Oratione de Circo.

> σκληρὸν γὰρ ἀληθῶς πνεῦμα πονηρὸν ὁ διάβολος, ἐν ἅρματι αὐτοῦ ἵπποι μέλανες ὑποζύγιοι μὲν ὁ ᾅδης καὶ θάνατος, ἀχρότηρες δὲ σκότος καὶ ἀπώλεια.

194. LUPATIS.] Vide ISidorum libro XX. cap. XVI. Originum.

199. TORRENTIUS AMNE HIBERNO.] Statius, lib. VI.

> *Quæ bello sic tela volãt, quæ nubila cælo?*
> *Amnibus hibernis minor est, minor impetus igni.*

200. JACULUM PARTHI.] Seneca, seu quisquis auctor, Thebaide.

201. SOLLICITÆ MENTIS.] Cogitationum celeritatem rem omnium velocissimam scivit Thales, teste Laertio, lib. I. Vide Cassiodorum cap. I. Libri de Anima. Homerum, Odyss. *. Quintum Smyrnæum libro XII. Hesiodum Scuto. Oppianum V. Alieut. Psellum de Dæmonibus. Alanum lib. V. v. LXXIII. Gratium Cynegetico. Orpheum in Hymno Furiarum, &c.

202. SANGUINE.] Quia reluctandum est impetuosis fræno, sanguineis spumis dicit fræna decolorata fuisse.

204. DIFFUGIUNT NYMFÆ.] Versus rem mirifice exprimens.

206. CORNU.] Arcu. Male librorum inficetiæ *telo*.

209. ILLE VELUT.] Præ cæteris excellens. Notavit & illustravit copia exemplorum olim Gulielmus Canterus in Novis Lectionibus. Esse autem è Silio jam olim notavit Julius Cæsar Scaliger, lib. V Poetices, cap. XIV. Vide & Silii interpretem.

213. VILES IRAS.] Velut viliores quam quas attendere possit.

216. EUMENIDES MOVERE.] Simillime Juvenalis. Sat. VI.

> *uxorem, Posthume, ducis?*
> *Dic qua Tisiphone quibus exagitare colubris?*

217. CÆLUM INCESTARE.] Sic Statius, lib. XI.

> *Illas ut summo vidit Pater altus Olympo*
> *Incestare diem*

219. ALTERA LETHES NUMINA.] Alia quæ apud vos, in vestro illo egregio mũdo, habentur pro numinibus. Lethes vocabulum generale est, & Numina ejus omnia Inferorum denotant; Quare inepte qui *Flumina* maluerunt; quid enim comparatio fluminum inferorum hic habet, cui conferatur? Recte Claverius uti nos adscripsimus, & Scaligeri Editionem correximus, consentiente & Nostro cum Sex Belgis Codicibus.

221. NOCTE TUA.] Tua parte sortitò tibi oblata. *Nox* omne quod inter viros non est. Sic PLutonem alloquitur Amphiareus, veniens rupta terra ad inferos in VIII. Thebaide.

128. PRATORUM SPOLIATUR HONOS.] Hemistichum hoc usurpat sibi Corippus Libro II.

Postquam facta quies, totum plebs læta per urbem
Sacra coronatis ornavit mœnia tectis,
Pratorum spoliatur honos, nemus omne refertum
Frugibus, & glauca frondes rapiuntur oliva.

130. STELLATA.] Fulgens, radians, nitens. Symmachus, lib III, Epist. XI. *Ipsa vero pars materia digna laudari, quanto verborum auro stellat.* Capella libro II.

Nunc stellata poli conspice limina,
Et candore sacro atheris utere.

133. TU NATUS AMYCLIS.] Vide elegantissimum libellum Coluthi de Raptu Helenæ. Fabulæ notissimæ vel ex Ovidio.

139. CEPHISSUS.] Boeotiæ fluvius, Delphos præterlabens, Claudian. I. Rufin. Nestor Poeta, lib. I. Antholog. &c. *Arundo fluviorum ferrum.* Maro lib. VIII. &c.

137. ANTE ALIAS.] Ovidius

quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas aut candida lilia carpit,
Dumq; puellari studio, calathosq; sinumque,
Implet, & aquales certat superare legendo.
Pene simul visa est dilectaque, raptaque, Diti.

140. AVGVRIVM FATALE TORI.] Novi enim nupti coronis sollemni ritu ornabantur, nunc etiam superstite nostris moribus. Catullus ad Sponsum Mallium.

Cinge tempora floribus
Suave olentis amaraci.

Claudianus thalami serta exinde vocat. Prima Stilicon. Hinc Veneris conscia nuptialia, Capella, Libro IX.

Conscia jam Veneris nova serta parate Napaa,
Circumque Lecto spargite.

Hymenæum cum corona tali inductum notavi ad Epithal. Palladii.

148. CANIBVS SCRVTATVR.] Vide Callimachi Hymnum in Dianam.

152. REPENS.] Subitus, improvisus. Tacitus, Histor. II. *Atque illum, jam supremas curas agentem, repens tumultus avertit.* Livius, lib. I *repens ex agris tumultus in urbem allatus pro nuntio fuit.*

163. VELVT OCCVLTVS.] Cuniculum actum subter mœnia, & in obsessam urbem irrumpentem, describit. Sic. IV. Consulatu. v. CCCXXXIII.

ruat emersura juventus
Effossi per operta soli

Papin. II. Theb. 419 Ceu septa novus jam mœnia laxat Fossor. Lutatius. *Fossores dicuntur in exercitu Cuniculatores qui cuniculos faciunt, per quos introgressi milites murorum fundamenta convellunt.* Vide ibi notata. Martialis eumdem dolum indicat.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antru,
Ostendit tacitas hostibus ille vias.

Et Dion Chrysostomus de Regno. Georg. Phranzes, lib. III. cap. IX. Gulielmus Tyrius sæpius, & Gulielmus Brito. Cuniculum sub mœnia Cumarum egit, ea tignis subfulsit, tigna igne mox exussit & ita propugnacula evertit Narses, auctore Agathia, lib. I. cujus exemplo apud duos Gulielmos aliosque legendæ Historiæ patratæ videntur.

171. NON TVLIT ILLE MORAS.] Expressum ab Ovidio, lib. V. ubi regressus Ditis describitur.

haud ultrà tenuit Saturnius iram
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit, icta viam tellus in Tartara fecit.

172. TRABALI.] Ingenti. PLautus clavum trabalem pro maximo dixit.

177. LATIS.] Inepta lectio. Scribe *Latiis* quod

quod nemo tamen neque correctorum neque exscriptorum animadvertit. Quid enim *lata strophia*? Et an animus præcinctus esset, si illa lata non essent? inepte.

178. PADO ALNUM.] De alnis Padi in Fescenninis. De Penei exundatione Thessalico diluvio, Lucanus lib. VI. *Rhea* autem similiter sceptro rupes findit apud Callimachum εἰς Δία.

180. PENEO STAGNANTE.] Alioquin grandis hic fluvius, utpote in cujus nomen veniant Quattuor, aut duodecim adeo ipsi, alii. Vide Scholiasten Apollonii libro III. pag. CLXII Steph.

186. MANU.] Vi, robore, potentia. Vide notata supra.

187. LATE DISCESSIT.] Callimachus.

> πλῆξεν ὄρος σκήπτρῳ, τὸ δέ οἱ δίχα
> πουλὺ διέστη.

190. PIGRUM.] A moribus plaustrariorum. Germanicus.

> *Tardus in occasum sequitur sua plaustra*
> *Bootes.*

Juvenalis, Satira V.

> *Frigida circumagunt pigri serraca Boota.*

193. CALIGINE PASCI.] Sic nigros equos Diabolo adscribit Joannes Chrysostomus Oratione de Circo.

> σκληρὸν γὰρ ἀληθῶς πνεῦμα πονηρὸν ὁ διάβολος, ἐν ἅρματι αὐτοῦ ἵπποι μέλανες ὑποζύγιοι μὲν ὁ ᾅδης καὶ θάνατος ἀκροτῆρες δὲ σκότος καὶ ἀπώλεια.

194. LUPATIS.] Vide ISidorum libro XX. cap. XVI. Originum.

199. TORRENTIUS AMNE HIBERNO.] Statius, lib. VI.

> *Qua bello sic tela volãt, qua nubila cœlo?*
> *Amnibus hibernis minor est, minor impetus igni*

200. JACULUM PARTHI.] Seneca, seu quisquis auctor. Thebaide.

201. SOLLICITÆ MENTIS.] Cogitationum celeritatem rem omnium velocissimam scivit Thales, teste Laertio, lib. I. Vide Cassiodorum cap. I. Libri de Anima. Homerum, Odyss. *a*. Quintum Smyrnæum libro XII. Hesiodum Scuto. Oppianum V. Alieut. Psellum de Dæmonibus. Alanum lib. V. v. LXXIII. Gratium Cynegetico. Orpheum Hymno Furiarum, &c.

202. SANGUINE.] Quia reluctandum est impetuosis fræno, sanguineis spumis dicit fræna decolorata fuisse.

204. DIFFUGIUNT NYMPHÆ.] Versus rem mirifice exprimens.

206. CORNU.] Arcu. Male librorum inficetiæ *telo*.

209. ILLE VELUT.] Præ cæteris excellens. Notavit & illustravit copia exemplorum olim Gulielmus Canterus in Novis Lectionibus. Esse autem è Silio jam olim notavit Julius Cæsar Scaliger, lib. V Poetices, cap. XIV. Vide & Silii interpretem.

213. VILES IRAS.] Velut viliores quam quas attendere possit.

216. EUMENIDES MOVERE.] Simillime Juvenalis. Sat. VI.

> *uxorem, Posthume, ducis?*
> *Dic qua Tisiphone quibus exagitare colubris?*

217. CÆLUM INCESTARE.] Sic Statius, lib. XI.

> *Illas ut summo vidit Pater altus Olympo*
> *Incestare diem*

219. ALTERA LETHES NUMINA.] Alia quæ apud vos, in vestro illo egregio mũdo, habentur pro numinibus. Lethes vocabulum generale est, & Numina ejus omnia Inferorum denotant; Quare inepte qui *Flumina* maluerunt; quid enim comparatio fluminum inferorum hic habet, cui conferatur? Recte Claverius ùti nos adscripsimus, & Scaligeri Editionem correximus, consentiente & Nostro cum Sex Belgis Codicibus.

221. NOCTE TUA.] Tua parte sortitò tibi oblata. *Nox* omne quod inter vivos non est. Sic PLutonem alloquitur Amphiareus, veniens rupta terra ad inferos in VIII. Thebaide.

subito me turbine mundi
Horret adhuc animus mediis è millibus hausit
Nox tua.

216. PRÆTENTASQVE APERIT CRISTAS.] Quibus illam horrendam figuram dedita opera contexerat. Suprà dixit palla fulgente obumbrasse. v. XXVI. hujus Libri.

227. NIGROS ILLVMINAT.] Splendore hastæ.

229. PACIFICAS RVBRI TORSISSET FVLMINIS ALAS.] Non dubito ex disciplina Fulminum dignoscendorum hæc dicta, uti nimirum rubrum illud consecratum fuerit Paci, & hæc per illud cognita. Sic Jovis autem jaculari rubra fulmina. Vide Interpretem Horatii lib I Carm. II. *Fulminis ala subitum* ejus adventum denotant, ut pinguntur eadem pennata. Sic Silius lib. VIII.

Affuit & sacris interpres fulminis alis
Fæsula

Et fulminibus affabricati fingebantur alæ à Vulcano. Valerius Flaccus, libro II. De eo.

Lemnos cara Deo, nec fama notior Æthna
Aut Lipares domus, has epulas, hac templa peracta
Aegide, & horrifici formatis fulminis alis
Latus adit

Fulmen autem hoc favens proposito noster agnoscit, uti aliud in Panegyrico Probini, quo Juppiter firmat Consulatum fratrum.

Vt sceptrum gessere manu, membrisq; rigentes
Aptavere togas, signum dat summus hiulca
Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
Prospera vibrati tenuerunt omina nimbi.

Sic ad congressum Didus & Æneæ ait Virgilius, lib. IV.

fulsere æther & conscius ignis
Connubii

Fœdera fulmine sanciri erat prosperitatis indicium. Cicero in Mario.

Hanc ubi prapetibus pennis lapsuq; volantem
Conspexit Marius, divini Numinis augur,
Faustaque signa sua laudis, reditusq; notavit,
Partibus intonuit cœli pater ipse sinistris,
Sic Aquila clarum firmavit Iuppiter omen.

Deorum conjugiis auctor erat Iuppiter, suo quodam privilegio. Vide Carmen Quartum Libri Primi apud Martianum Capellam. Vt omnium fœderum, ministerio Mercurii, Idem lib. Eodem de Mercurio.

Hic vibrata potest noscere sidera
Quaque elementa liget dissona nexio.
Perque hunc ipse pater fœdera sancio.

230. SOCERVM.] Nulla mutatione opus. Et tuentur *socerum* omnes libri Belgici cum Nostro, Bentino collatis, Aldo etiam.

230. NIMBIS FLAMMÆ.] Duo hæc elementa dicit fœdus nuptiale confirmasse inter Proserpinam & Plutonem, respiciens ad Ignem & Aquam præferri solitos Nubentibus priscis; quam rem ubertim notarunt qui dedita opera Ritus Nuptiales illustrarunt, ut & Cujacius Observationum libris, aliique ab illo.

234. SIS MEMOR.] Valedicentium vox, miserabilem quodammodo absentiam insinuans. PLautus Milite, ubi discedit Palæstrio.

Conservi omnes conservaque bene valete & vivite,
Bene quaso inter vos dicatis, & mihi absenti tamen.

Sæpè Epitaphia Vetera.

243. FREMANT.] Fremere proprium Leonum. Licentius de Proteo.

Spumat aper, fluit unda, fremit Leo, sibilat anguis.

Qui spumare aprũ etiam pariter nostro dixit.

244. POSITO.] Amisso. Horatius.

versus

versus, & cætera ludicra pono:

248. PLANCTUQUE LACERTOS VERBERAT.] Peculiaris magni planctus & lugendi species, lacertos verberare: *nescio an ulli ad nos usq; observata.* Dinamius Epist. ad Discipulum: *PLus lugent qui plus diligunt, & dum auxilium præstare nequeunt pugnis pectus & lacerta tundunt.* Appulejus, lib. VIII *prolixum ejulat, discissâq; interulâ, decora brachia sævientibus palmulis verberat.* Virgilius libro VII.

palmis percussa lacertos
Auxilium vocat

Firmicus, de Erroribus Prof. Religionum: *tundunt pectus, lacerant lacertos, veterum vulnerum resecant cicatrices.* Ovidius Metamorph. IV.

Sed postquam remorata suos cognovit Amores.
Percutit indignos claro plangore lacertos.

Idem Libro IX.

à pectore vestem
Diripuit, planxitq; suos, furibunda, lacertos.

Auctor Declamationum, quem libri veteres Marcum Florum vocant. Declam. X. *Mulier quæ sanguinantes ad judices porrigit lacertos, quæ scisso laniatoq; vultu; &c. magno dolore cogitur &c.* Petronius, Specimine Belli civilis.

Pax prima ante alias, niveos pulsata lacertos,
Abscondit galeâ victum caput

Papinius, libro XII.

manant lacera ora cruentis
Vnguibus, & molles planctu crevere lacerti.

Arnobius, libro V. *dicite evirati isti mollesque quidnam isthic, habeant negotii, solicitudinis, curæ; & cur, more lugentium, cædant cum pectoribus lacertos; & fortunam imitentur in lamentabili constitutorum sorte?* PLuribus exemplis uti volui in re nescio an ulli observata. Verba plangentis Proserpinæ exactius considerata ingeniosissima sunt; & personæ aptissima.

267. MATER IO.] τὸ IO plangentis & in planctu vociferantis est. Quod nescio an attenderit etiam quisquam. Ovidius IV. Fast.

Illa quidem clamabat, IO charissima mater,
Auferor

Papinius, Thebaide III.

Quantus equis, quantusq; viris in pulvere crasso
Sudor, IO quantum crudele rubebitis amnes.

Scitissimè in solo matris auxilio omnem spem habet simplicissima virguncula. Pueriles annos in ea agnoscit Ovidius.

271. EXITIO.] Extremis miseriis. Noto alibi.

273. FLETUQUE DECORO.] In virgine. Statius Achill. I. Ovidius &c.

275. LACRYMAS DETERSIT AMICTU.] Officio subito, quod ferebat res præsens. Boethius lib. I. de Consolatione: *Hæc dixit, oculosq; meos, fletibus undantes, contractâ in rugam veste, siccavit.* Ineptè Claverius de Plutonis fletu.

278. VEXARE.] Turbare, affligere. Curius Fortunatianus lib. III. Rhetor. *si leviter vexata fuerit vox, quid faciam?* Claudius Quadrigarius: *in hoc maximè Deorum vexatur iniquitas quod optimum quemq; non sinunt inter nos diurnare.*

280. ILLE EGO.] Gloriantis. Virgilius, alij.

283. ALTERA NOBIS SIDERA.] Vide qui Elysios campos describunt, interque eos Tzetzam Scholijs in Hesiodum, quem exscribit Muretus nomen supprimens, lib. V. Variarum cap. I. quod his dedit.

287. SEMEL.] Aureum seculum dicit.

289. QUOS.] Quales. Poeticum.

293. AUTUMNUM.] Proventum auctumnalem. *Autumnitatem* dicit Marcus Varro, ut prius & Cato cap. CLV. de Re Rustica. Aurea poma splendidissimum donum virginum. Virgilius.

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

298. SEPTIMUS AURAS AMBIT ET ÆTERNIS.] Vide Macrobium doctissimis Commentarijs in somnium Scipionis, quæ pars sunt Saturnaliorum, perperam divulsa, ut monuimus Adversariorum Commentarijs, & res ipsa est.

300. VESTIGIA.] Pedes. Inconcinnior tamen lectio, & suspicor *fastigia* Claudianum scripsisse potius, quo indicatur sublimitas Regia, de quâ hic sermo est. Sic in Nuptijs Honorij, sponsus ipse loquitur.

fastigia supplex
Deposui, gessiq; procum

Hoc est Imperatorium culmen. PLinius Panegyrico: *Magnificum est civibus jura, quid hostibus reddere? Speciosum certam fori pacem; quid immanes campos sellâ curuli Victoriique fastigio premere.* Vulgo ibi quoq; inconcinnè editur *victoriq, vestigio.* Pariter Cicero Philippica II. Livius lib. II. Eutropius lib. VII. *in amicos fidissimus, quos tantis evexit honoribus ut penè æquaret fastigio suo.* Orosius libro III. cap. XXIII. *multa nefaria egit per Cassandrum, quem ad summum fastigium per omnes honorum gradus provexerat.* Spartianus Adriano: *Senatus fastigium extulit.* Idem: *quasi servantes principis fastigium inviderent.* Capitolinus Pio: *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* Pacatus Panegyrico: *Qui hunc Romani fastigij apicem non solum fortitudine atq; sapientia, sed decore etiam corporis & dignitate potuerit æquare.* Justinus libro. I. *fastigium majestatis Regiæ,* Curtius lib. X. Antipatrum affectare regium fastigium, Suetonius cap. XXII. Caligulæ, ipsum Regum & principum excessisse fastigium. Tacitus Annal. XII. Agrippinam suum fastigium tollere altius: Seneca ad Martiam, in fastigio collocatis veniam dare peccantibus convenire, Valerius Maximus li. V. cap. I gradibus ad regium fastigium erigi, Egesippus lib. V. c. XLVI. regale fastigium, & cap XLIX. terribile ac superbum fastigium; dixerunt.

300. PURPUREI REGES.] Ovidius lib. VII.

medio Rex ipse resedit
Agmine purpureus.

Purpurei dicuntur Reges à purpura, colore eorum vestimentis dato, ad eminentiam præ omnibus alijs potestatibus, nisi quæ Regias æmulatæ sunt aut vicerunt. βασίλειος & βασιλικὴ *Purpura* apud Herodianum lib. I. & lib. VI. Sic *purpureis utebantur* cingulis, quale gestandi jus instar regij insignis datur Judæorum principi à Romanis, Lib. I. Maccabæorum cap. XI. Sic purpura vicem atramenti scribebant Imperatores Græci, uti notavit Nicolaus Alemannus ad Aneadota Procopij. Sic *purpureis* eidem calceis amiciebantur. Nicetas Choniates in Joanne Comneno. Basilius Imperator ad Filium. Cap. LXIII. Georgius Phranzes, li. III. cap. XVIII. Gregoras XXXII. Gulielmus Tyrius DCCCLXXXV. Anna Comnena Alexiade LVI. De alijs notavit Joannes Valerinus lib. VII. Milit. Rom. capite IX. Regum quoque filij purpureo utebantur habitu, ut vides exemplo Antipatri apud Iosephum libr. XVII. cap. VII. Ἀρχαιολογ. *Calceis purpureis* etiam superbiores erãt Romanorum Consules, qui auratis utebantur. Cassiodorus lib. VI. Epist. I. *Validam manum victoriali Scipione nobilita, lares proprios etiam calceis auratus egredere sellam Curulem, multis gradibus enisus, adscende. &c.* Rubros gestabant etiam Persarum Reges Scholiastes Aeschyli Persis.

καὶ τὸ ὑπόδημα τοῦ ποδὸς κροκόβαπτον, καὶ ἐρυθρόν.

301. TURBA CUM PAUPERE MIXTI.] Phocylides.

κοινὰ μέλαθρα δόμων αἰώνια, καὶ πατρὶς ᾅδης,
ξυνὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσιν.

PLinius li. XIX. cap. IV. Horatius I. Carm. IV. lib. II. C. XIX. lib. III. Carm I. PLautus Trinum-

nummo. Noster II. in Rufinum ἐν βάραθρον Abbianus in Anthologia prima.

305. PARCAS.] Vide Nicetam Choniatem lib. IV. Thesauri Orthodoxæ Fidei.

306. SIT FATUM QUODCUNQUE VELIS.] Poeticè, non enim, vel secundum figmenta, verè. Ineptè alij *factum*. Istud enim divinitatis est, cujus jam ante compos erat Proserpina.

308. QUANTAS TRUCULENTIOR AUSTER.] Ex Sexta Aeneide.

311. STIPANTUR.] Densantur, opplentur. VI. Consulatu.

densum stipantibus athera templis.

313. PASSUS MOLLESCERE.] Sese videlicet. Quod eleganter omittitur. Exempla alibi promisimus.

314. DISSIMILISQUE SUI.] Sana distinctionem.

facili passus mollescere risu
Dissimilisque sui: Dominis intrantibus ingens &c.

Erat quippè alioquin severus aspectu, torva fronte, ut suprà vidimus.

316. FLUUNT INCENDIA.] Igne namq; fluere hunc torrentem Stygium fecerunt Poetæ. Sic ποταμὸς πυρὸς apud Æschylum, & in descriptione Aetnæ similia Severus (sit enim hoc nomen) alijque.

317. LECTA DE PLEBE.] Huic officio destinata.

320. AULÆA TENENT.] Ad ornandam regiam nuptialem, quod fiebat intus & foris: Publicum prætereà gaudium, ad qualia hæc usurpabantur. Pacatus Panegyrico: *quid portas virentibus fertis coronatas, quid aulæis undantes plateas referam?* Sallustius apud Macrobium, lib. II. Saturnalium, cap. IX. inter divinos honores recenset. *Metellus in ulteriorem Hispaniam regressus per vias & tecta omnium visebatur. Eum Quæstor C. Vrbinus aliiq; cognita voluntate cum ad cœnam invitassent, ultrà Romanorum ac mortalium etiam morem curabant, exornatis ædibus per aulæa & insignia, scenisq; ad ostentationem histrionum fabricatis, simul croco sparsa humus & alia in modum templi celeberrimi.* De *foribus coronatis* vide quæ ad Ceirin olim scripsimus, & notata viris doctis, qui hunc morem frequentes admodum illustrarunt.

321. IN THALAMIS VESTES.] Et hic mos nuptialis. Noster nuptijs Honorij. Petronius: *Iam Psyche puella caput involverat flammeo, jam Embasicetas præferebat facem, jam ebria mulieres magnum agmen plaudentes fecerant* (Chorum intelligit, sive concursum matrum, quem & noster mox innuit) *thalamumq; ingesta exornaverant veste.* Purpura in lectis usos Romanos testes Martialis lib. XII. Epigr. XVII. &c. Heroas antiquos Virgilius, Aen. I. Lucanus, lib. X. Valerius Flaccus, Argon. II. Silius Italicus lib. X. Papinius I. Thebaid. &c.

320. CINXERUNT AGMINE MATRES.] Chorus quem intelligit Petronius modo adscriptis verbis. Traduxit hæc ex II. Thebaide.

Interior sacris calet & sonat aula tumultu
Fœmineo, casta matres cinxere corona
Argolides, pars virginibus circum undique fusa
Fœdera conciliant nova, solanturque timorem.
Ibant insignes vultuque habituque verendo,
Candida purpureum fusa super ora pudorem.

Erant enim duæ sorores ibi sponsæ.

325. FLAMMEA.] Vide Festum. *Velatura* autem pudorem dicit innuens colorem hujus veli, qui erat croceus, ne pudor in vultu puellę cerneretur præ ejus splendore. M. Capella lib. IX.

Flammea virgineum quæ obnubere sueta pudorem,
Regina deme pronuba.

328. CORONATI MANES.] Ex ritu Romano. Nuptijs enim Principum coronas sumebat populus. Zosimus, lib. V.

ὥστε τὴν ἐπὶ τῷ γάμῳ πρᾶξιν ἰθεάσατο κατωρθωμένην ὁ Εὐνοῦχος αὐτῷ χορεύειν τῷ δήμῳ καὶ στεφανηφορεῖν ὡς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐκέλευε γάμοις.

Faciebanthoc indicandæ hilaritatis gratia, cum coronatio sit lætorum nuntiorum indicium. Auctor de Fossione Isthmi.

Τίς ἡ προσιοῦσα ναῦς; ὡς ἐπάγειν τι ἀγαθὸν ἔοικεν; ἐστεφάνωνται γὰρ τὰς κεφαλὰς, ὥσπερ χορὸς εὔφημος. &c.

Sed hęc nota jam doctorũ ambitiosis Curis.

331. RARESCERE NOCTEM.] Per facium nuptialium & genialium conviviorum splendorem.

332. VRNA.] More Atheniensium judicare inferorum Iudices finguntur sortibus in urnam acceptis. Virgilius:

Quæsitor Minos urnam movet.

Papinius Silvis.

immensis urnam quatit Aeacus umbris.

Idem lib. XI.

Si modo Agenorei stat Gnosia Iudicis urna.

334. IMPIA.] Crudelia, immania. lib. III.

Impius errantem videat per rura per urbes
Iuppiter.

Epist. ad Adrianum.

Quò mens, ignara nocendi,
Quò sensus abiere pij?

Alcimus Avitus de Morte.

Pauperis ad fletum nulla pietate movetur.

Pietas enim Miseratio est. Prosper.

geminum est opus Omnipotentis.
Totum aut Iustitia est quod geris, aut Pietas.

Dracontius.

Magna Dei Pietas semper qui temperat Iram.

Figmenta sequentia & notissima & perspicua sunt.

337. INVENIT TANTALVS] Concinnior lectio scripta.

Et Tantalus invenit undas.

Quam fac reducas.

338. SPATIOSOS.] Vide Virgilium lib. VI. Lucianum Philopseude.

340. TANTVS ERAT.] Tantus in arma patet. Virgilius.

344. CRATERA PARANT.] Crater ingens vas erat vinarium, quod in medio statuebatur, unde haurirent minutioribus poculis circumagendum vinum. Illustramus multis dedito studio alibi.

347. FESTAS ALIO SVCCENDVNT LVMINE TÆDAS.] Magna in hoc etiam genere erat superstitio veterum, ne de igne funesto accenderentur faces nuptiales, quod omen tristissimum habebatur. Ovidius de Nuptijs Terei. lib. VI.

non pronuba Iuno
Non Hymenæus adest illi, non Gratia, lecto:
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides stravere torum, tectoque profanus
Incubuit Bubo, thalamique in culmine sedit.

348. PESTIFERI.] Vnde morbi & clades ad superos ibant, cujus halitu decidebant aves. Notissima historia, vides Interpretes Virgilij.

348. INNOCVÆ.] Illæsæ, non obvio usu. Claud. Mamertus sive Paullinus:

spatioso bellua rictu
Cepit, & innocuum vasta ructavit ab alvo.

Egesippus, libro III. cap. XXXII. *Cum soli innocui fuerint qui prælia gererent.*

Sic insons. Horatius, lib. II. Carm. XIX.

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum.

350. AM SANCTVS.] *Lacus Lucaniæ, cujus halitus aves necat.* Vibius Sequester. Eleganter, si non immoderatè simul, de hoc, memoria proavorum, Iovianus Pontanus Meteororum cap. XXXII.

351. MV-

351. MUTATO GURGITE.] Qui alioquin lacrymis fluebat.

352. LACTE.] Ex sacris Litteris. Ovidius de aureo Seculo.

Flumina jam Lactis, jam flumina nectaris ibant.

355. MORITUR FLUCTU.] Cessante opera aquaticorum Dæmonum, quos perniciosissimos memorat Psellus Dæmonologia. Aqueæ naturæ. Pessimum genus mortis in undis perire censebat Antiquitas; animam rata simul cum corpore interire eo modo. Noti Homeri versus. Synesio, Luciano, Alijsque celebrati.

357. OPPIDA.] Civitatum incolæ, Notatum alibi. II. Rufin. LIV.

359. IMPEXOSQUE SENEX.] Malè mutant libri. Virgilius.

Terribili squalore Charon cui plurima mento
Canicies inculta jacet, stant lumina flammâ.

Ab hoc Dæmone multa dictu docta apud Poetas, ad res infelices & diras. Poeta vetus apud Varronem. Lib. VI.

Cascum duxisse Cascam non mirabile est.
Quoniam Charon eas faciebat nuptias.

Auctor nuptiarum infelicium, ut Juppiter prosperarum: Ita enim non incommodè possit is locus capi, licet aliter nobis visum libro III. Adv. Capite VII. Sic mortuis invisis Regibus Charonti libabatur, velut liberatori, suo illo avectionis officio, ut exemplum est apud milites Agrippæ, defuncti memoriæ insultantes, in Josepho. libro XIX. Antiquitatum, capite VII. *Charonæum malum*, morticinum, funestum, exitiale, ut Charonæus Spiritus. Psellus Dæmonologia.

τὰ δ' ἄλλα δαιμόνων γένη σοφὸν μὲν οἶδεν οὐδὲν, οὐδὲ ῥαδιουργῆναι ἐπίσταται χαλεπὰ μὲν τοι καὶ δεινῶς ἐστιν ἐνδεχθῆ, καὶ τὸν χαρωνείῳ πνεύματι τρόπον βλάπτοντα.

361. PROCESSERAT HESPERUS.] Ante visum enim hoc sidus nefas putabant sponsum potiri sponsa. Sappho fragmentis, Catullus Epithalamio Mallij, alij.

362. DUCITUR.] Nuptiale verbum; nefas enim solam ire. Tibullus.

Vt juveni primum virgo deducta marito
Inficitur teneras ore rubente genas.

363. TANGENSQUE CUBILE.] Nota morem non satis observatum.

366. EXORDIA.] Cantus. Notavi alibi, & suprà, puto.

368. DUCITE.] Votum nuptiale aut matrimoniale, qualibus adornabantur Epithalamia, ut vel de Galieni Imp. egregio fragmento notum.

372. PROFERTE.] Producite, in æternum protendite. Hoc enim verbum longam seriem notat. Votum autem nuptialium summum productio liberorum, notavi supra ad Honorianas. Sidonius debere hos parentibus filias eleganter dixit. Pam. Anthem.

cui Princeps, cui mundus ab Euro
Ad Zephyrum tunc sceptra dabat, cui nubilis, atq;
Vnica Purpureis debebat nata Nepotes,
Elegit generum.

Sine his non esse perfectam felicitatem arguens.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI

DE RAPTV PROSERPINÆ

LIBRVM III.

Animadversiones.

V.1. IUPPITER.] A quo Consilium rapiendæ filiæ ducebatur. Vide Libro I. v. CCXV. & seqq.

v.1. CINCTAM NIMBIS.] Indicium nimborũ, & nonnisi nimbosis nubibus apparentem. Vide lib. II. v. C.

v.1. THAUMANTIDA.] Irin, quæ nuntia Deorum omnibus Poetis. Eam Joviâ curru curando concinnat Quintus Smyrnæus.

> τὺς δ' ὑπὸ θεσπέσιον ζυγὸν ἄγαγεν
> αἰόλος Ἶρις,
> ἅρματος αἰὲν ἐόντος, ὅν οἱ κάμεν
> ἄμβροτος αἰών,
> χερσὶν ὑπ' ἀκαμάτοισιν, ἀπειρέος ἐξ
> Ἀδάμαντος.

Eamdem elegantissimè *fibulam nimborum* vocat Cyprianus in Sodoma, velut undanti vesti de gemmis splendentem additam.

2. TOTOQUE DEOS.] Concilium Deorum, qualia describuntur à Marone & Nasone, Homero, alijs. Tale fuit quod de Lupo Judice agitasse argumentum dedit primo libro Satirarum Lucilius.

3. ZEPHYRIS ILLAPSA.] Rectè ita Scaliger ex Codicibus Claverianis, quibus assentitur & Noster. De suo autem *Zephyris* scripsit, cum in Libris fuerit *Zephyros* quod ego quidem non muto.

10. PROCERES.] Dij majores, majoribus officijs præfecti. Nobiles Deos vocat Ovidius 1. Metam. Sic Proceres inter Angelos cœlestes agnoscit Alanus libro V.

> *Hic habitant cives superi, proceresq; Tonantis.*

11. LUCIDA PHORCI CANITIES.] Ipse canus. Juvenalis.

> *venit & Crispi jucunda Senectus.*

Malè imò stolidè mutant libri, non tamen & Noster.

13. MANSURUM PROTEA.] Dæmonum mutabilitatem in alias atq; alias formas intellexerunt hoc figmento Poetæ, de ea legere habes elegantissimum Librum Michaelis Psellii.

14. SENIBUS FLUVIIS.] Nam minutiores & juveniores illi non tangebant hoc honoris. Similantem ista Sidoniam notavit Delrius.

inde

inde priores
Consedere Dei, fluvijs quoq; contigit illo
Sed senibus, residere loco.

15. PLEBEIO.] Minores Deos dicit. Sic plebem in Angelis agnoscit Alanus, ingenti ingenio scriptor, utinam aliorum temporum. Lib. V.

quaque magis latitant Archangelus orbi
Nuntiat, & cœli pandit mysteria terris.
Angelica plebis exercitus omnibus istis
Persolvit jus obsequii, mundoq; minora
Prædicat, & nobis varios discurrit in usus.

17. VDÆ NAJADES] Dæmonas Aqueæ naturæ his intelligere voluisse, puto fabulosam veterum Theologiam. Psellus: *Quotquot humidis in locis Dæmones vivunt*, καὶ τὴν μαλθακωτέραν στέργουσιν ἀγωγὴν, *in aves illi sese & fœminas transformant, inde fit ut illos Græci Naiadas, Nereides, & Dryades* θηλυκῶς *appellent.*

17. TACITI.] Alij Codices *placidi*. Tantumdem operæ habet.

18. GRAVIS.] Venerabilis qualis majestatem habet. Maro.

pietate gravem & meritis si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus astant.

Tales fingit Faunos istos. Vulcatius Gallicanus; *per virum sanctum ac gravem, Patrem affectationem tyrannidis latuisse.*

18. ALTO.] Præsidium enim talibus Actibus sedes altiores cæteris. Heliodorus, lib. I. Aethiopic.

ἐπεὶ δὲ ἥχθησαν, ἤθροιστο δὲ ὅλος ὁ ὅμιλος, ἐπί τινος ὑψηλοῦ προκαθίσας ἑαυτὸν ὁ Θύαμις, ἄνδρες, ἔλεγε, συστρατιῶται, &c.

Olympus in ipso cœlo est cœlo aliquid præclarius, ut docemus ex Juliano & alijs alibi.

20. SATVRNIA OTIA.] Sub Saturno rege, placido fuerant torpore omnia. Martialis, ad eum lib. XII. Epigr. LXIII.

Antiquus rex magne poli, mundiq; prioris,
Sub quo pigra quies, nec labor ullus erat.

21. SENIVM.] Placidam & minimè impetuosam ætatem. Talem ferè Deum fingebant sibi Epicurei.

ἐς πρᾶγμα οὔτε αὐτὸς ἔχει οὔτε ἄλλους παρέχει.

Vide exempla apud Nonium.

22. IGNAVI.] Nihil inhonestum infert ista vox, sed placidum & in se torpentem torporem, sive tu *quietem* dicere mavis, exsortem curarum omnium & mœroris. Vide Aristophanem PLuto, *Actu II. Scena V. Ignavescere* animam similiter legimus apud Tertullianum libr. de Ea. cap. LIII. Juppiter autem inito imperio non amaverat illud otium patris Saturni. Valerius Flaccus lib. I.

Siderea tunc arce pater, pulcerrima Grajûm
Cœpta tuens, tantamq; operis consurgere molem,
Lætatur, patrij neque enim probat otia regni,
Vnà omnes gaudent superi.

Hinc, quod noster hoc loci memorat, curis homines addixit, ut terram subigere, & excitare in artes animum discerent. Virgilius.

Pater ipse colendi
Haud facilem esse viam voluit, primusq; per artem
Movit agros, curis acuens mortalia corda
Nec torpere gravi passus sub regna veterno;
Ante Iovem nulli subigebant arva coloni.

23. SOPITOS] Somnum & torporem ut excuterent, coacti rebus suis & victui parando invigilare Quintus Serenus, cap. VI.

Noxia corporib. quadam de corpore nostro
Progenuit natura, volens abrumpere somnos,

Sensibus, & monitis vigiles intendere curas.

24. SOLLICITÆ PLACVIT.] Aratus.

ὁ δ᾽ ἤπι@ ἀνθρώποισι
Δεξιὰ σημαίνει, λαὸς δ᾽ ἐπὶ ἔργον ἐγείρει,
Μιμνήσκων βιότοιο.

Vide Virgilium, Georg. I. Hesiodum Operibus. Gratium initio Cynegetici, Manilium libro I. alios.

28. NEQVE ENIM LIVESCERE FAS EST.] Audiant qui mala Numinibus suis hodieque debere se somniant, contra quos laudo quæ scripsit vir doctissimus, singularíq; laude dignus Nicolaus Remigius lib II. de Dæmon. &c. cap. IX.

30. OBLIMAT.] Atterit, debilitat, impedit, attenuat. Virgilius.

sulcos oblimat inertes.

Junius Pilargurus: *obturet, & occludat.* Horatius lib. I Sat. II.

Rem Patris oblimare malum est

Scholiastes. *deterere, consumere, tractum à lima qua fabri utuntur.* Licentius ad Augustinum:

Quæ, sociata prius, veterum natura locorum
Distulit, & tereti limavit glarea mundo.

Limos oculos pro obliquis & hirquis notavit in Marcellino Petrus Pithæus, Adversariorum lib. I. cap. II *Limare, libare.* Nic. Rigaltius ad Phœdri Fabulas: Ammiani *sensu collimatos oculos* dixit Appulejus, fine libri IX. Vsus ita hoc verbo & Barbarie extrema mirandi ingenij scriptor, Saxo Grammaticus, lib. II.

Ecce per infusas humana tabe lacunas
Cæsorum excussi dentes rapiente cruoris
Profluvio toto, & scabris limantur arenis.

Tabem ijs verbis pro tabo, sive sanioso sanguine cape. Pomponius Mela libro III. cap. IX. *putiscentium membrorum tabe concrescens.* Papinius lib. VIII.

Atq; illum effracti perfusum tabe cerebri
Adspicit, & vivo scelerantem sanguine fauces.

Lucanus, libro Septimo. *Elimata vires* attritæ sunt apud Cælium Aurelianum lib II. Tardarum, cap. vlt. *cum corpus elimatis viribus debilitet lavacri frequentia.* Sæpius ita & Agrimensores. Est tamen cum *oblimare*, pinguedine quadam obducere sonet, ut in illo Virgilij modo adscripto. Cicero li. II. de Natura Deor. *Aegyptum Nilus irrigat, & cum totam æstatem obrutam oppletamque tenuerit, tum recedit mollitosque & oblimatos agros ad serendum relinquit.*

32. RERVM VIAS.] Modos aggrediundarum & expediundarum. Vide Commentarium nostrum ad Gratium.

32. INGENIOSA EGESTAS.] Necessitate ipsâ subacta ad invenienda, & excogitanda quibus opus habeat homo. Theocritus Piscatoribus.

Ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει,

Petronius Satirico: *mirabile est ingenium paupertatis.* Manilius.

Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemq;
Advigilare sibi iussit, Fortuna, premendo.

Appulejus, Apologia: *paupertas prisca apud secula omnium civitatum conditrix, omnium artium repertrix.* Lucianus Timone. Vide Ioannis Stobæi Sermonem XCIV.

33. ARTES PARIAT SOLLERTIA &c.] Manilianum.

Nec dum etiam doctas sollertia fecerat artes.
Sed quum longa dies acuit mortalia corda
Et labor ingenium miseris dedit, & su quemq;
Advigilare sibi iussit, Fortuna, premendo,
Seducta in varias certarunt pectora Curas.
Et quodcunque sagax tentando repperit usus

In com-

In commune bonum commentum læta dederunt.

33. NVTRIAT VSVS.] Virgilius.

Vt varias usus meditando extunderet artes.

Columella lib. I. *Vsus & experientia dominantur in artibus.* Cujus quæ eo loco sequuntur prolixi Commentarii vicem Claudiano esse poterunt.

34. NATVRA.] Monitrix Jovis, & ejus consilia facessens. Papinius Achilleide I.

Stabat, anhela metu, solum, Natura, Tonantem
Respiciens

Talia ubertim, & nimia quidem, apud Alanum.

35. HVMANVM REVELARE GENVS.] Melius abssit totus hic versus. Sed ab omnibus libris caussa ejus agitur. Vt sermo humilior erigatur, scripsisse Claudianum autumes.

durumque. Tyrannumque,
Immitemque vocat

Sed hoc præter morem ejus est. Quatuor libri Belgici durantque. Prorsus ejus mihi ingenuitas suspecta est.

41. NOVERCÆ MORES.] Noti illi velut proverbio. Convitia quædam ex Poetis attulit Marcellus Donatus Dilucidationibus ad Tacitum.

42. MENTEM TRAXISSE POLO.] Multa hujus generis ad Nemesianum & Boethii Consolationem adolescentuli notavimus.

43. EREXISSE CAPVT.] Sapientium virorum argumentum, sequendam homini cœlum intuentis capitis nobilitatem, quæ nihil moretur scilicet, jacentium rerum sordes, sed cœlum adspirare debent cognatum. Sic animum suum alloquitur Gregorius Nazianzenus.

Θυμὲ βλέψον ἄνω, χθονίων δ' ἐπιλήθεο πάντων,
Μὴ δέ σε νικήσῃ πρὸς χαμαὶ τετραμμένας.

Claudius Taurinensis contra cultum Imaginum: *Quid te ad falsas imagines inclinas & humilias? Quid ante inepta simulacra & figmenta terrena & captiva, corpus incurvas? Rectum te Deus fecit, & cum cætera animalia prona & cum cætera animalia prona & ad terram situ vergente depressa sint, tibi sublimis status & ad cœlum, atque ad Dominum vultus rectus est, illuc intuere, illuc oculos tuos erige, in supernis Deum quære, ut carere inferis possis, ad alta & cœlestia suspensum pectus attolle.* Quæ ex Cypriano interpolata esse notat Jonas Aurelianus, eorum refutator. Vide de hoc monitu Sallustium initio Catilin. Ovidium, Metamorph. I. Manilium lib IV. Astronom. Minutium Felicem Octavio, Xenophontem I. Memorabil. Lactantium de Ira Dei cap. VII. Boethium de Consol lib. V. c. V. Victorem Præfat in Genesin. Hilarium Arelatensem ejusdem Tituli Poemate. Rusticum Elpidium Carminibus. Firmicum initio libri VIII. Mathes. *Curvas in terram animas* ad hanc earum erectionem respiciens per convitium dixit ignavas, sordidas, Persius, Satira II. Eodem pertinet quod humi non mutandum Zoroaster scivit in Oraculis.

Μὴ δὲ κάτω νεύσῃς, κρημνὸς κατὰ γῆς ὑπόκειται.

Vide ad eum Notata Plethoni XXVII. Psello LVII. & LXXI. inclinati Voluptatibus animi sunt tales apud Eugippium initio Severini. De glandivoris illis priscis nota omnia, & Proverbia sunt penes Parœmiographos, satis superq; jam enarrata omnibus.

48. CHAONIO.] Epirum glandibus abundantem pro quercetis quibusvis dicunt Poetæ. Est & peculiaris regio *Chaonia.* Scylax. CXIX.

55. ACTÆA.] Attica. Actæa enim vetus nomen Atticæ, vide Pausaniam, libro primo.

55. IMPERII MOLEM.] Parum circumspecte equidem hic fuit Claudianus noster: Scilicet post factum jam vi Plutonis, & minis ejus extusum ipsi fatum, ipse sancit demum quid velit fieri, & cum Terrarum Orbis

concussus fuerit, omnesque fluvii, Fauni etiam cum Nymphis in Concilium terra, cœlo, marique, convocati, indicium raptus vetat Bonus Juppiter ad Cererem deferri, quæ sola scilicet cum matre Deorum tam alte sterterit dum hæc fiunt, ut nihil eorum animadverterent. Similem, siquidem hoc excusando nostro sit, in Papinio incogitantiã licet observare, qui in primo Thebaidos, quod opus & alioquin nescio quam sit accuratum post tot annorum limam, Jovem inducit cum Diis de Polynice Argos ducendo consultantem, in altero autem libro Antiquissimam sortem datam ait Adrasto de Leone & Apro generis ipsi futuris, quorum altero Polynices à multis jam annis socero illi suo debebatur, ut ille cujus vocem fata sequuntur tum certe elinguis fuerit, cum Sors illa vetus ab alio quopiam procuderetur, ut in re tanta inepte obliviosus, qui cum consiliatiis suæ Sapientiæ de re antiquitus conclusa post consultarit.

59. SE LICET ILLA MEO.] Nobilissimam omnium Dearum, utpote non alio loco patris, quam ex meditullio ipso celebri proditam, Palladem præ cæteris indicat, ne quæ alia poscit amori ejus confidere. Vide de hac elegantem & eruditione densum hymnum Martiani Capellæ lib. VI. in quo exigendo ingentum consumas Commentarium.

61. GENITUM DIVINA SORTE PIGEBIT.] Quasi possit in divinitatem cadere illa mortalitatis cupiditas. Simili ineptia Bion de Venere.

Φεύγεις μακρὸν Ἄδωνι, καὶ ἔρχεαι εἰς Ἀχέροντα,
καὶ στυγνὸν βασιλῆα, καὶ ἄγριον· ἁ δὲ τάλαινα
Ζώω, καὶ Θεὸς ἐμμί.

Sic Juturna etiam in Duodecima Æneide.

65 AN PROPRIÆ CONSPIRENT TARTARA CAUSSÆ.] Hoc est sentiet non deesse injuriæ suæ ulciscendæ, & caussæ vindicandæ Tartara. Sic IV. Consulatu Honorii.

nec vi connexa per ævum
Conspirant elementa sibi

67. CONCUSSIT SIDERA.] Perpetuum documentum rei constitutæ apud Jovem, jam inde de prima Iliade Homeri.

ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων,
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος,
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

Quorum versuum quanta olim fuerit gloria vide apud Valerium Maximum libro III. cap. VII. Sæpissime illos exprimunt & alludunt Latini Poetæ. Arnobius, libro IV. *Ergone ille Rector poli, Pater Deorum & hominum, supercilio & nutu totum motans & tremefaciens cœlũ, ex viro concretus & fœmina est?* Propius æmulatur Ovidium Claudianus, quem vide lib. I. Metam.

72. TELIS.] Inepte. Quid enim hæc ad divinitatem lædendam. Et sanè crasse hoc Homerus.

73. NIGRESCERE.] Signum Luctus. Euripides Oreste.

μελάμπεπλος, κουρᾷ τε θυγατρὸς πενθίμῳ κεχαρμένος, &c. Nota res.

75. LUCO DILECTIOR OMNI.] Unde translata erat.

76. VIRGINEOS UMBRABAT THALAMOS.] Cum ipsa Ceres adhuc à Jove violata non esset. Vide Carolum Paschalium Collectaneorum de Coronis libro VIII. cap. XIV.

80. DEBELLAVISSE.] Ad furorem Dirarum commodissimum verbum.

82. INSERTA.] Cum ad eum talis non pertineret. Elegantissima lectio quam invito vulgo scriptorum librorum recte tenent Claverius & Scaliger, ex Cujatianis, agnoscitque diserte Noster. Est pulcra de re Rustica aut arboratia, hortensive adeo, translati, qua ad omnem rem utitur docta Antiquitas, quæ non ingenua

ingenua est, sed diversæ naturæ, & aliunde ita insita. Sic *insititius somnus* Varroni lib. I. de R. R. est meridianus, de nocte translatus in Diem, ad quam non pertinebat. Sic *insertus* alienæ familiæ dicitur Servius Tullius in Monumento Æreo Lugdunensi, quod proponit Vertranius Scholiis ad Tacitum. Sic Avienus Periegesi. v. XXXI.

proculhinc Mæotida Thetyn
Intrat & inserto freta pellit vasta fluento.

Idem eadem pagina.

tellus sese altera in Austrum
Porrigit, insertoque sinus interjacet agro.

Fulgentius lib. I. de Veritate Prædestinat. *Donum Spiritualis delectationis ac voluntatis infundat, extirpet, inserta bonitate, malitiam, benignitatis dono pellat invidiam.* Appuleius, libro VII. *Sumta mulieori veste florida in sequiorem sexum insertus atque absconditus per medias acies infestis militis transabii.* Nithardus libro IV. *hinc inde ubique rapina & omnigena mala sese inserebant, illinc aeris intemperies spem omnium bonorum eripiebat.* Augustinus de Civitate Dei libro I. cap. X.

87. PULCRIOR AURO CÆSARIES.] Flavum capillitium commendatissimum veteribus. Papinius, Achilleide, I.

fulvoq; nitet coma gratior auro.

Petronius *& cedit crinibus aurum.* Ælianus Variarum lib. XIII. cap. I. Euripides Medea. Galenus Arte Medica cap. LI. temperatæ craseos indicium laudat.

συμμέτρε κράσεως γνωρίσματα πρὸς ὅλου ξ ζώε τὴν ἕξιν, ἡ χροία μὲν ἐξ ἐρυθρῦ ϰ λευκῦ συμμιγής, αἱ τρίχες ἢ ξανθαὶ μετρίως, ϰ οὖλαι τὰ πολλά.

88. IGNES.] Faces oculorum. Papinius.

Tranquillaque faces oculis

98. NATÆQUE PEREMTÆ.] Signat extremam calamitatem, licet citra interitum. Sic Anacreon Cupidinem clamantem inducit ab ape punctum.

Ὄφις μ' ἔτυψε μικρὸς,
ὤλωλα, μᾶτερ, εἶπεν,
ὤλωλα, κἀποθνήσκω.

101. NOMEN DULCE TIBI.] Vide Salvianum, Epist. IV.

103. FEROR.] Optime sic Claverius & Scaliger. Ferri enim inviti est quem sanum credebant omnes, suique compotem. Et alludit ad raptum simul. Sic infra. v. CLXXXIII.

106. SI TU SANCTA CERES.] Variant Libri. Ego tamen hanc lectionem optimo consilio elegisse Scaligerum existimo: Cum enim Deorum Dearumque nomina nominantur, nihil illis crebrius adjicitur *Sanctorum* nomine, quo soli scilicet nuncupantur & digni sunt.

106. SI TE NON.] Et hoc optime Scaliger. *alii me non* Inepte, quid enim hoc ad Luctum movendum matri, aut auxilium quærendum?

105. MATREM.] Maternum affectum. Gildonico.

Maturamque simul fratremque hominemque cruentus
Exuit

106. CASPIA TIGRIS EDIDIT.] Ex Virgiliano illo. Dido ad Æneam.

Non tibi diva parens generis, nec Dardanus auctor
Perfide, sed duris genuit te in cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanaque admorunt ubera Tigres.

Petrus Damianus Epist. II. *quod si nos pudore vel metu hac declinare contemnimus, mox inhumani, rigidi, & quos Hircana genuerint Tigres saxei judicemur.* Abaris Epist. ad Phalaridem, licet fictitia:

ἔδειξας φύσιν εἰκείαν ὕβρεως ϰ ὠμότητος, ϰ σε ἔτεκεν ἐ γυνὴ καὶ ἀνὴρ, ἀλλὰ λέαινα ϰ σὺς ἀγρία, ποιεῖς ἢ πάντα βία ἢ πρόσεστι ἰσχὺι δόξῃ κακῇ ϰ ἀγριότητι.

110. TENDERE CONATUR PALMAS.]

MAS.] More supplicum. Virgilius Ceiri.

Ad cœlum infelix ardentia lumina tollens,
Lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.

Quem respexit Claudianus. Cæterum in MAnu Antiquis Fidei sedes, quare ea tradita simul omnia contradere putabant, qui mos, licet in solam speciem, ad Nos ab altissima Vetustate devenit. Ovidius lib. VI.

Et pignus fidei dextras utrasque poposcit.

Hinc dextra manus ipsa Fides. Virgilius: libro VI.

quique arma secuti
Impia, nec veriti Dominorum fallere dextras.

Xenophon. Pædia. VI.

ἐγὼ δὲ, ὦ ἄνδρες σύμμαχοι μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν Κύρου δεξιὰν, οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπίσχετο.

Hospitii insigne dexteram vocat Tacitus Histor. I. Et eamdem pacis palmam indigitat Prosper Aquitanus.

An dextram pacis palmam dare te pudet hosti.

Abhinc descendit vetustissima relligio jurandi, manu alicujus tacta. Euripides Helena, Loquitur Menelaus:

Ἐπὶ τοῖς δὲ τοῖς σοῖς δεξιᾶς ἐμῆς θίγε.

Respondet Helena.

Ψαύω θανόντος σοῦ τὸ δ' ἐκλείπειν φάος.

Atque hinc puto manasse etiam locutionem soli, quod meminerim, PLauto, usurpatam *manum alicui adire* quo quempiam circumscribere dicuntur homines fallaces. Nam *ad* veteri lingua *ob* valet, ut jamdudum doctis animadversum; Sit igitur *manum adire obire fidem*, circumire, circumvenire, decipere.

119. NE FAMA LATEBRAS PRODIDERIT.] Juxta illud Phocylidis.

κάλλος δυσφύλακτον ἔφυ παίδων πινύτοισιν.

121. DEPOSITUM.] Imitatio Papinii, apud quem Achilles deponi dicitur, quem mater Thetys virgineo habitu abscondit. Achilleide I.

Cara mihi tellus magna cui pignora curæ,
Depositumque ingens dubio cognovimus astu.

Et Libro II.

Et Thetidis mandata movent, prodique veretur
Depositum tam grande Dea

Sic *Orbis Depositum* Jonam Prophetam vocat Alcimus Avitus libro IV.

servatque furens super omnia Pontus
Orbis depositum

Sic *depositam*, inque deposito esse carnem morientium hominum fide Jesu Christi resurrecturam dicit Tertullianus, cap. LXIII. de Resurrectione ejus: *Resurget igitur caro, & quidem omnis, & quidem ipsa, & quidem integra. In deposito est ubicunque apud Deum, per fidelissimum sequestrem Dei & hominum IESVM CHRISTVM.* Sanctissima enim fides depositi gentibus, præcipuè apud Pisidas. Nicolaus Damascenus.

ἡ δὲ μεγίστη κρίσις ἐστὶ περὶ παρακαταθήκης, τὸν δὲ ἀποστερήσαντα θανατοῦσιν.

128. INVITO PRORVMPVNT FLVMINA VULTU.] Notatum supra Thyeste.

Quid me revocas festumque vetas
Celebrare diem? quid flere jubes
Nulla surgens dolor ex caussa?
Imber vultu nolente cadit,
Venit in medias voces gemitus, &c.

132. SI BVXOS.] Instrumentum quale fuerit notat Lutatius ad Thebaidem. VII. BVXA.] *tibia vel scabellum quod in sacris tibicines pede sonare consueverunt.* Buxos tamen aliud puto.

135. PROCVL IRRITA VENTI.] Hoc est obliterentur & ex memoria omni penitus auferantur. Euripides Hecuba.

ὦ θύ-

ὦ θύγατερ ἐ μοὶ μὲν λόγοι πρὸς αἰθέρα
Φροῦδοι, μάτlw ῥιφέντες ἀμφί σον φόνε.

Idem Supplicibus.

λόγων ἢ παραχίλδυμα σῶν
Αἰθέρ φερόμθμον οἴχεται.

Anacreon. OD. XLI.

τὸ δ' ἄχ@ πέφδυγε μιχθὲν
Ανεμοτρόπῳ θυέλλῃ.

Idem.

Εμῶν φρενῶν μὲν αὔραις
φέρειν ἔδωκα λύπας.

Multi Latinorum Poetarum.

134. SUBJICIT.] Littera ob versum ejecta. Vide notata Ludovico Carrioni Antiquar. Lect. lib. I. cap V. Sæpe ita media Barbaria Gulielmus Brito. Sic *Aficis* usurpat Appuleius Apolog. relatis versiculis. Seneca Medea.

His adice pinnas saucia Stymphalidos.

137. I TAMEN ET NULLO.] Formula voventium felix iter. Habes apud Paullinum doctissimo Lyrico ad Nicetam.

143. ABSCONDERIT.] Decrescentem per longinquitatem spatii crescentem. Valerius Flaccus lib. II.

Templaque Pisæa mergunt obliqua Diana.

Idem pulcrè & libro I.

stant littore matres
Claraque vela oculis, percussaque Sole sequuntur
Scuta virum, donec jam celsior arbore pontus,
Immensusque ratem spectantibus abstulit aer.

143. SIC ÆSTUAT ALES.] Horatius, Epodo I.

148. EXCUBIIS.] Virginalibus Excubiis. Apollonius libro III.

αἱ οἱ δυοκαίδεκα πᾶσαι
Ἐν προδόμῳ θαλάμοιο θυώδεος ηὐλίζοντο
Ἥλικες, ὄπω λέκτρα σὺν ἀνδράσι πορσύνουσαι.

150. AVLÆ.] Omnis Regia domus *Aula*. Glossæ *Aula* οἶκ@ βασιλικός.

151. NON EXPECTATO RESPECTU CLADIS.] Claverius edidit *exspectata* Prius placet cum Scaligero & omnibus cæteris Codicibus.

151. AMICTVS CONSCIDIT.] Philippus Presbyter in Caput. I. B. Hiobi. *In vestimento conscisso significatio est luctus.* Vide notata ad priorem in Rufinum.

153. HÆSERVNT LACRYMÆ.] Quod solent in enormi luctu. Petronius. *adtoniti exspectamus lacrymas.* Alibi notatur.

154. NEC VOX.] Iudicium summæ confusionis apud animum. Petronius: *Ego frigidior hyeme Gallica factus nullum potui verbum emittere.* Apollonius lib. III.

καὶ ἄναυδοι ἐς ἀλλήλους ὁρόωντο
Αὔτη ἀμηχανίῃ τε κατηφέες

Minut. Felix. *Cum Octavius perorasset aliquandiu nos ad silentium stupefacti intentos vultus tenebamus.* Claudianus Sexto Consulatu Honorii, Belli Getici v. CDLVII.

155. SVCCIDVI] *Succiduus*, jam jam in casum pronus. Ovidius.

Poplite succiduo genua intremuere

PLautus: *tenebræ oboriuntur genua succidunt.* Eleganter verbo utitur Tertullianus cap. VI. de Corona Militis. *Vnde & eum Apostolus ait Vanitati succidisse.* Velut oppressam pondere ipsius. Vt succiduum sidus quod in genua nutare videtur Avienus.

Poplite succidui qua sideris ampla patescunt
Terga dehinc

Aliter Alcimus Avitus cui *Succiduum*, succedens. Libro V.

Quid multis? fit virga prior, qua deinde Sacerdos

Bbbbbb PLu-

PLurima succiduæ monstravit tempore signa.

Tremorem autem ante omnia ajunt *genua infestare*, & proinde gressui esse inimicum. Horatius l. Carm. XXIII.

Et Corde & genibus tremit.

Daniel Propheta, cap. V.

τότε τοῦ βασιλέως ἡ μορφὴ ἠλλοιώθη, καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτόν, καὶ οἱ σύνδεσμοι τῆς ὀσφύος αὐτοῦ διελύοντο, καὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ συνεκροτοῦντο, καὶ ἐβόησεν ὁ βασιλεύς.

Hinc Calaber de Amazonibus, lib. I.

Οὐκ ἀνδρῶν δεύονται, ἐπεὶ πόνος εἰς μέγα καρτος
θυμὸν ἀνηέξησε, καὶ ἄτρομα γούνατ' ἔθηκε.

160. SACRILEGO.] Impio. Vide notata ad Phæbadium. Diu autem post raptum venisse eò Cererem indicat araneæ textus. Situ enim araneosæ fiunt res, Catullus, Carmine XXV. &c.

165. SICVBI SEDERAT OLIM.] Non potest enarrari emphasis hujus tanti doloris, si vel per singulas partes Commentariis expiicetur. De turturibus similia scribunt Poetæ.

174. PRISCAS.] Senes seniores.

177. PATERNIS.] Jovis, cujus ex Cerere filia erat.

178. PROXIMA MATER.] Partu remoto. Vt loquitur de Serena, conlata Flaccillæ matri, educatrice Honorius in suis sibi nuptiis.

179. PULVERE CANO.] Omnino scribendum *canos*. Auget enim hoc spectaculi miseriam. Et agnoscunt hanc lectionem Noster omnesque Pulmaniani Libri, item Bentinus, Camers, Aldus.

181. MARITVS.] Non enim hoc regnante tale aliquid timuerim. Maritum appellat Iovem *hoc prævalans nomine culpam*.

187. ALCIONEVS.] Gigas quem sub Vesevo latere memorat.

195. FVNVS.] Luctum funebrem. Sic supra peremtam sese in somnis obtulit dicens eadem Dea fictitia Proserpina. Claverii liber non agnoscit hunc versum, ut alii omnes: qui pars *Raptorem* alii *Auctorem* Noster *Actorem* præferunt.

199. LEVIUS COMMUNIA TANGUNT.] Siquidem clades hæc foerit ea ratione nobis cum Divis cæteris communis. Seneca.

Ferre quam sortem patiuntur omnes
Nemo recusat.

Heliodorus: μὴ γίνῃ παρὰ ψυχὴν ἡ τῶν ὁμοίων ἀκοή. libro I.

203. INCENSIOR ÆTHER.] Ita Claveriani, Noster, aliique Libri. At Vnus ex Belgis melior *infensior* Alius *imprehensior*. Vtiq; *infensior* scripsit Claudianus, quid enim opus argutiis? Et quid est caloris Phlegra, aut quid ea incensiorem esse ætherem?

206. CASTIQUE.] Melius Noster *cautique*.

209. TENEBRAS] Scribe *latebras* cum Bonis omnibus libris.

210. PRÆSCIERIT.] *Resciverit* scribe cum Nostro.

216. ABSENTAVERIT.] Ita Scaliger. *Absentare*, testibus Cypriano & aliis ad Sidonium illustravit doctissimus Savaronius. At Meliores omnes libri Claveriani, Belgæ, aliiq; *amandaverit* quod Librariorum nequaquam est, & nobis recipiendum suadetur. Salvianus. lib. I. *Cæterum Deus patrata universitate rerum removit à se cunctam terrestrium rerum curam & ablegavit laborem, videlicet forte fugiens à suo loco amandavit.* Quis locus mendo non caret, & *commendavit* aliis libris repertum facit nos suspicari *Fortem* hoc loco designare *Fortunam*, de quo alibi dicemus. Eodem verbo utuntur alii, & B. Ambrosius, nobis restitutus lib. XXXV. Advers. cap. XXII. Est Liber non malus ex Belgicis, referens.

procul à patriis mandaverit astris.

Quem

Quem secutus legam *procul à patriis damnaverit astris* Idque corrumpendo loco & fascinandis librariis fuisse existimo. Sic Cyprianus *varium pluviis damnaverit arcum.* Priscianus Periegesi.

habitant qui finibus illis

Aere damnati tristi, nimioque rigore.

Appuleius lib. I.

perpetua pregnatione damnavit.

Lucretius Libro Quarto.

Stultitiaque ibi se damnet, tribuisse quod illi

Plus videat, quam mortali concedere par est.

221. IMPLET.] IV. Consul. v. DX. Vide ad I. Rufin. sub finem, multoties ita loquitur Papinius.

224. MERITVMQUE LOCI.] Dignitatem, virtutem, gloriam. Boethius: *homo divinum merito rationis animal.* Vide quæ notavit vir doctissimus Desiderius Heraldus, ad Librum I. Arnobii. Ovidius.

Quid fuit asperius Nonacrina Atalanta,

Succubuit meritis trux tamen illa viri.

Græcus Episcopus Epistola ad Ruritium: *Gratias Domino quod fidei vestræ meritum, sicut proficit devotione, ita crescit & opere.* Cæsarius Epist. XIIX. *ad eundem Ruritium me sanctis & illustribus precibus simul & meritis Domino commendetis.*

229. PERSVADET.] Interpunge post hanc vocem.

Persuadet: teneris heu lubrica moribus ætas.

Aetatem autem pro juventa dixit. De qua B. Chrysostomus.

πρὸς θυμὸν καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν εὐέμπτωτος μᾶλλον ἐστιν ὁ νέος διὸ καὶ πλείονος δεῖται τῆς φυλακῆς, σφοδροτέρου τοῦ χαλινοῦ. Homerus, Iliade. ψ.

Οἶσθ' οἷαι νέου ἀνδρὸς ὑπερβασίαι τελέθουσι

κραιπνότερος μὲν γάρ τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις.

Aristænetus, lib. I. Epist. XXI.

αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν νέων ταχεῖαι, καὶ αὗται πολλάκις ἑαυταῖς ἐναντίαι.

Vide cumprimis Marci Imper. morituri in primo Herodiani.

235. ALGET AGER.] Ita libri meliores cum Nostro, & probavit Scaliger. Claverius ex suis *Albet* quod sane potius est.

239. SEV MORTIFER ÆSTVS.] Quomodo potest putare æstum solum fuisse, cum viderit Aurigam? Quare Claverius & Scaliger qui hoc invexerunt non fuerunt tum illi qui solebant. Scribe cum cæteris omnibus Codicibus

seu mortifer ille

Seu mors ipsa fuit

Sane nihil potest dici aptius simul & facilius.

240. LIVOR PERMANSIT IN HERBIS.] *Livor* ille venenatus. Parrhasius *luror,* quod contra omnes Codices est. licet sit satis bonum. Scaliger ediderat *Lutor* sed eo nobis opus non fuit. Et cur contrà fidem Lectionis antiquæ bonumque sensum conjectando pugnemus?

242. ADFLATUM.] Quod vel aura ejus tangere potuit. Claverius edidit *à flatu,* sed nobis nulla mutatione opus.

243. EXSPIRARE ROSAS.] Omnem amittere odorem. Symposius de Viola.

Spiritus est magnus, quamvis sim corpore parvo.

Sic pubescere, senescere, interire, rosas, dicit Ausonius earum Elegidio, satis equidem amœno & luculento.

244. RAVCO.] Inamabili, absono. Vt rauci inamabilia strident.

246. PERSEPHONE NULLA EST.]

Hoc est amissa nobis, periit ut Comici sæpius. Et recte Scaliger & Claverius hanc lectionem ex melioribus libris assumserunt.

247 VOTO.] Omnibus simul tribuit injuriam suam; enormitas enim tanta est doloris ut dispicere non possit.

252. LAPSA.] Inter manus velut, mutant nonnulli codices, sed citra bonam mentem. *Veneno* dicit velut infectione quadam.

255. PERSPICUUS FONS.] Notandus usus Monosyllabi scite in finem carminis cadentis. Primo in Stiliconem.

Quot vel progrediens, vel conspicit occiduus Sol.

Priore in Eutropium.

Iamq; oblita sui nec sobria divitiis mens.

258. ACCENSÆQUE MALIS.] In vindictam. Mira autem res unde anus ista harum historiam & morem resciverit.

258. NON IMPUNE CANORAS.] Iunge ista.

261. TRACTURA,] Velut in pœnam mihi.

263. DEMENS.] Externata animi. Ennius.

Quo vobis mentes, recta quæ stare solebant
Antehac, dementes sese flexere viai?

264. VULTU AD COELICOLAS.] Contaminata sunt hæc. Lege.

Vltrò ad cœlicolas furiato pectore fertur.

τὸ ultrò inconsultum aliquid sinu perit. Claverii libri *Multum* Noster *Vultuq;* nos nostram sententiam manemus; est enim Virgiliana tota hæc periodus.

265. HIRCANA.] Tigres ab Hircania celebrant nulli scriptores Solinus, Petronius, Martialis, Silius, Lucanus, Dracontius, *Niphates Fluvius & Mons Armenia* Vibio aliisque.

266. ACHÆMENIO.] Persico, Partho, quæ dum temporis nomina idem valuerunt. Stephanus. Ἀχαιμενία περσικὴ μοῖρα. Vide Strabonem & alios.

267. MARITO MOBILIOR ZEPHYRO.] Apage distinctionem Claverii. Vento concipere Tigres vulgi sermo. Simposius Grypho Tigridis.

A fluvio dicor, fluvius vel dicitur ex me
Iunctaque sum vento, vento velocior ipso
Et mihi dat natos ventus, nec quæro maritum.

268. MOBILIOR ZEPHYRO.] Oppianus, Cyneget.

ὠκυτέρη πλήθει δὲ θοῶν παντοπείρονα θηρῶν,
Αὐτῷ γάρ τε θέειν ἰκέλη ζεφύρῳ γενετῆρι.

Vbi adjicit optimo judicio scriptor vanam esse fabulam. Vide quæ amicus noster Ioannes Wovverius in Polymathia cap XI.

268. VIRENTIBUS DISPERSIT MACULIS.] Vt efferatam cognoscere possis ex ipsis maculis, velut horrentibus aut flagrantibus iracundia. Papinius, Thebaide II.

Qualis ubi audito venantum murmure Tigris
Horruit in maculas, somnosque excussit inertes.

Egregiè ludit Joannes Bernartius qui maculas retibus commentandis producit in utroq; Poeta. *Viridem* pariter noster alibi Pardum appellat. Dispergit autem iram maculis cum crines varii colores subriguntur, quos laudavimus II. Eutrop v. CCXXXIV.

270. NIMIUMQUE HAUSTURA] Hæc lectio est & in nostro Codice. Claverius ex suis jam jamque Quod à cæteris sane latè, abit. Scribendum puto primumque Vel vivumque quod magis placet imitatione Papinii Qui *spirantem* dicit.

270. HAUSTURA PROFUNDO ORE VIRUM.] Cui celeritate sua supervenit. De ingluvie tali Papinius.

notisque alimenta cruentis
Spirantem fert ore virum

270. VI-

170. VITREÆ TARDATUR IMAGINE FORMÆ.] Ambrosius, Hexaemeron lib. VI. cap. IV. *Vbi Tigris vacuum rapta sobolis cubile reperit, vestigiis raptoris insistit. At ille, quamvis equo vectus fugaci videns tamen velocitate fera se posse praverti, nec evadendi sibi ullum suppetere posse subsidium, Technam hujusmodi fraude molitur; ubi se contiguum viderit, spharam de vitro projicit; at illa imagine sui luditur, & sobolem putat, revocat impetum, colligere fœtum desiderans, rursus inani specie retenta, totis se ad comprehendendum equitem viribus fundit & iracundia stimulo velocior fugienti imminet. Ille iterum sphara objectu sequentem retardat, nec tamen sedulitatem matris memoriâ fraudis excludit: cassam fera versat imaginem, & quasi lactatura fœtus residet, sic Pietatis sua studiis decepta & vindictam amittit & prolem.* Alij non vitreum talem globum, sed ipsum ex catulis raptis aliquem projici, & matrem asportantem consuetam à raptore decipi, tradunt, ut Pomponius Mela lib III. cap. V. Ad quem luculento Commentario Joachimus Vadianus hujus etiam Ambrosiani loci meminit, sicut & Janus Parrhasius ad istum nostri locum.

275. CECIDERE.] Omnia quæ ab ordine & constantia vacillant aut mutant, cadere dicuntur. Gratius Cynegetico:

Demens cecidit violentia retrò.

Ennius *Quo vobis mentes, recta qua stare solebant*

Antehac, dementes sese flexêre?

Petronius Satirico: *effecistis ut corpus orationis enervaretur & caderet.* Priscianus Præfat. *cadentibus studijs litterarum.* Seneca Pater, præfat. Controvers. *nec Dij tantum mali permittant ut cadat Eloquentia.*

276. NOTI PUDORIS.] Quippe auctrix prostituendi corporis. Lactantius pulcrè de ejus pudore noto. libro I. capite XVII. *Quid loquar obscœnitatem Veneris, omnium libidinibus prostituta, non Deorum tantum, sed & hominum? Hac enim ex famoso Martis stupro Harmoniam, ex Mercurio Hermaphroditum, qui est natus Androginus, ex Iove Cupidinem, ex Anchise Aeneam, ex Bute Erycen; ex Adonide quidem nullum potuit, quod, etiam tum puer, ab apro ictus, occisus est: qua prima, ut in Historia sacra continetur, artem meretriciam instituit, auctorque mulieribus in Cyro fuit, uti vulgò corpore quastum facerent. Quod idcircò imperavit ne sola prater alias mulieres impudica & virorum appetens videretur.*

278. SOPOREM.] Somnum veteres quandoque pro concubitu dixisse, locis vulgo non animadversis docemus alibi; quibus jungi potest & iste, sine invidia sua, puto. Vide ad Petronium.

281. HOMINEM SITIENTIBUS ARIS.] Notæ aræ Dianæ Tauricæ, ubi immolabantur homines; notæ & Busiridis hospitum mactatrices. De Pœnis idem Ennius tradit.

Pœnei sunt solitei sos sacrificare puellos.

Qui mos inde haud dubiè ex Sidone aut vicinis locis venit. Nam eandem diram consuetudinem accolas regni etiam Judaici habuisse ex Sacris litteris constat, à quibus eumdem assumserint Boni illi filij promissionis. Et Generatim de Nationibus sive Ethnicis scribit auctor Sapientiæ capite IV. *Non sufficerat eos,* inquit, *errasse, circa Dei scientiam sed & in magno viventes inscitia Bello tot & tam ingentia mala pacem appellant. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insania plenas vigilias habentes, neque vitam neque Nuptias mundas jam custodiunt: Idololatria enim omnis mali caussa initium atque finis est.*

287. AN GRAVIS ALLOQUIO.] Suspecta hæc mihi ea de caussa vox est, quia suprà jam dixit nullum exstare dictum Proserpinæ contra amicitiam aut honorem Dearum: Libri nihil variant, quorum Noster à versu. CCLXXIX. hujus libri ad versum CCCLXI. nihil prorsus habet. Deficit verò totus à versu CCCCXXXVII.

291. ESSET ONERI.] Molestiæ. Alibi:

Arma oneri, fuga præsidio.

293. NULLA POTEST PLACARE DIES.] Inepta lectio; non enim de tempore aut die loquitur, sed de quiete, & latibulo, & modestiâ filiæ suæ Ceres. Quare cum libris aliquot Belgicis scribendum:

Nulla potest placare quies.

Nulla, inquit, solitudo, nulla latebra, nulla tumultuum & turbarum fuga potest à nocendi proposito invidiam avertere. Sic exclamat de Invidiâ Silius Italicus libro XVII. Punicorum.

O dirum exitium mortalibus, ô nihil umquam
Crescere, nec magnas patiens exsurgere Laudes
Invidia.

Sanè pro exemplo tali suam ista puellam ponere habet.

295. MATRI.] Maternos dolores ejus miseratæ.

298. INTUMUIT.] Iracundia aut vehementia alia.

303. SI NOTA FERAM.] Variant hoc loco libri. Sed nullus eorum in melius, quare lectio ista meritò servatur.

304. NON REPETAM QUÆSITA MANU.] Inconcinna hæc sunt, & quomodo *quæsitam* non dixisset potius, hoc sermone? Fuit cum vitium manifestum ita profligandum arbitrarer.

Non repetam, quin visa manet.

Manus potest violentiam designare. Sed omninò ulcus subest.

306. AFFIRMO PRÆDAM.] Consentio illi teneat instar prædæ, non reddat meo juri, quam tenet ut suo. *Adfirmatores* Tertulliano eadem vi, qui testimonio suo negotium ratum habent, & certificant: De Anima. cap. XLVI *quanti autem Commentatores & affirmatores in hanc rem? Antiphon, Artemon, Straton, Philochorus, Epicharmus, Serapion, Cratippus, & Dionysius Rhodius, Hermippus, tota seculi litteratura* Idem libro IV. in Marcionem, cap. VII. *indignum denique ut Romulus quidem adscensus sui in cœlum habuerit Proculum affirmatorem, Christus vero descensus de cœlo sui non invenerit ad nunciatorem.* *Adfirmatores qui* Jureconsultis docent prolixa interpretum Commentaria. Sunt autem Claudiani hæc talia ut lituratios auctoris Codices sapiant, manum ultimam fato interveniente deferentis.

311. CRINE FRUARIS SEMPER APOLLINEO.] Perpetua Juventus Apollinis hoc modo depingitur; sic enim gaudet intonsâ ille comâ. Apollonius lib. II. Argonaut.

αἰεί τοι ἄναξ ἄτμητοι ἔθειραι,
Αἰὲν ἀδήλητοι.

Vide Callimachi Hymnum, Martianum Capellam lib. I. Macrobium Saturnalium libro I. cap. XVII.

313. IMBRIBUS.] Lacrymis densis, quas hoc modo Poetæ præstant Petronius

oculis nec defuit imber.

Quintus Smyrnæus.

εἷλκε βίῃ ἑκάβλῳ, τῆς δ' ἀθρόα δάκρυ' ἀπ' ὄσσων
πίδακος ὣς ἐχέοντο.

Φίλης σταλαγμοὺς doctè vocat Euripides Hecuba.

314. QUID TANTUM EST DIGNUM.] Claverius optimo Codice abfuisse hunc versum notat, & verò non dubitabile est esse spurium.

315. VANA.] Decepta, elusa.

316. BELLA COELESTIA.] Totius cœli in te conspirationem. Per cœlum sæpius scriptores omnia sua illa numina intelligunt.

318. DIEM.] Quàcunq; Sol lucet. Amor verò maternus etiam ipsum Orcum penetrat. Aemylianus Lib. III. Antholog. εἰς γυναῖκας.

ἀλλ' ἴ τὰ μητρὸς
φίλτρα καὶ εἰν ἀΐδῃ παιδοκομεῖν ἔμαθον.

319. NON REQUIES NON SOMNUS ERIT.] Callimach. ad ipsã Cererem eadẽ re.]

οὐ πί-

ὐ πίς ὔτ' ἄρ' ἴδες τῆνον χρόνον, ὐκ ἐλεέαιω.

322. CUNCTABITUR.] A nobis. Nulla nobis cunctatio erit etiam objectam syrtim videntibus. De Sirtibus alibi longis logis.

322. FINES NOTI.] Omnem terrarum orbem peragrasse inveniundæ Proserpinæ fabulati sunt Cererem. Zenobius Centur. IV. Adag. XX.

ἱστορεῖ Δίδυμος ὅτι Ἀμαία μὲν ἡ Δημήτηρ παρὰ τροιζηνίοις προσαγορεύεται, Αζησία δὲ ἡ Κόρη. ἀπὸ γοῦν τῆς ἱστορίας ἡ παροιμία περιήχθη. λέγεται δὲ ἐπὶ πολυχρονίῳ ζητουμένων. πλάνην γὰρ περισφόδρα ἀπέσχεν ἡ Δημήτηρ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν περιϊοῦσα, ταύτην ζητοῦσα.

326. PRIMO.] Supremo.

329. EXSTINCTA.] Imprudeter quæ immortalis sit Dea, & ἄτα θεάων. Sed Poetis *exstingui* summum mœrorem, etiam citrà mortem, denotat. Virgilius de Scyllâ Ceiri:

cum mœsta parentis
Formosos circum virgo morerere capillos.

Quæ infortunio suo summo diu supervixit post.

333. NOCTIVAGO.] Nec noctu enim famosissima ista quæstio interrupta est. Zenobius Cent. I. Adag. VII.

περισφόδρα ὁ πλάνην ἤρπασεν Δημήτηρ δὲ μετὰ λαμπάδων νυκτός τε καὶ ἡμέρας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ζητοῦσα περιήρχετο.

334. ACIN.] Acis fluvius Aetnæorum camporum. Silius Italicus lib. XIV.

Quique per Aetneos, Acis, petit æquora fines.

Vide Eustathium ad Iliadem π. Hermolai Barbari notata ad PLinium, XLIII. De Amoribus ejus & Galateæ multis Ovidius.

336. INNEXIS RAMIS.] Sibi implicatis. De tali luco Callimachus:

δένδρεον ἀμφιλαφὲς διὰ κεν μόλις ἦλθεν ὀϊστός.

339. DATUR.] Narratur, traditur. Julius Scaliger hoc vituperans non attendit principes Romani sermonis Terentium & Virgilium pariter locutos. Virgilius Eclogâ I.

Sed tamen iste Deus qui sit da, Tityre, nobis.

Terentius, Heautontimor.

Nunc quamobrem has artes didicerim, paucis dabo.

Papinius, Achilleide II.

dato passim varius rumore per urbes.

Idem, Thebaide VII.

Asopus genuisse datur.

Valerius Flaccus, libro V.

visaq; vobis
Thessalici da bella ducis.

345. SUSPIRANT.] Propriè loquitur sursum spiritu fulminis inflatæ turgent. Sic Epithalamio Palladij, de sagittis Veneris.

Pendentes placido suspirant igne pharethra.

Similimè autem de Marsyæ pelle assiduo vento inflata Nonnus; cujus carmina citat Agathias libro IV. Histor. Vide Lib. CLXX. Adversar, cap. X.

346. CÆI SPOLIIS.] *Zancli* libri optimi. Sit sanè ille Gigas, licet nobis ignotior: quos infinita talia ipso jure temporis latent.

349. MIMANTIS] Rectè ita correxerunt viri doctissimi Sidonius de iisdem hisce Gigantibus.

Sternitur Aegeon, Briareus, Ephialta, Mimasq;
Adsueti Arctoas lambere calce rotas.

Nonno lib. XXVIII. Heros est ejusdem nominis.

350. OPIMA.] Spolia à victore Duce ipsi detracta. Dio Cassius Lib. XLIV.

σκῦλά τε τινὰ ὀπῖμα ἐς τὸν τοῦ Φερετρίου νεὼν ἀναθεῖναι ὥσπερ τινὰ πολέμιον αὐτοστράτηγον αὐτοχειρίᾳ &c.

Vide

Vide PLutarchum, Romulo. *Sunt* abhinc Poetis opima quævis luculentiora spolia. Silius Italicus, libro XVII.

tibi pugnacis gestantur Opima
Marcelli.

353. TERRIGENUM.] Gigantum. Callimachus. in Jovem:

πηλογόνων ἐλατῆρες.

Scholiastes: γιγάντων, παρὰ τὸ ἐκ πηλοῦ γενέσθαι, τουτέστι τῆς γῆς.

Apollonius lib. II. Argonaut.

Ἀλλ' ὁ μὲν ἢ ὀλοοῖο Τυφωέος, ἢ ἓ καὶ αὐτῆς
Γαίης εἶναι ἔικτο πέλωρ τέκος, οἷά πάροιθεν
Χωομένη Διΐ, τίκτε

Scholiastes. ἐπεὶ λέγεται ἡ γῆ κατ' ὀργὴν, ὅτι τοὺς Τιτᾶνας κατεκαρτέρωσεν ὁ Ζεὺς γεννῆσαι τοὺς γίγαντας.

Alij ergo & hi à Titanibus, penitioribus Fabulis, vulgò tamen confusi.

355. NUMENQUE LOCO.] Luci habebant miseris instar quoddam numinum I. de Laudibus Stiliconis.

lucosq; vetustâ
Relligione truces, & robora numinis instar.

Notarunt docti ad Tacitum, Corippum, alibi.

361. PER ITURA JOVEM.] Ita ex libro, ut ait, Claverius, quem secutus est Scaliger. Nobis illud *per Iovem ire* longius abire à Claudiano videtur. Scribam.

petat ira Iovem.

Quod dignum Genio auctoris & rei ipsius momentis.

361. INCERTA.] Ipsa iracundia. Ista vero quæ sequuntur lituras, ut dixi, auctoris ipsius sapiunt.

366. BRACHIA.] Ramos extensiores arborum.

367. RUDIBUS SILVIS.] Arboribus ut terra prosatæ sunt. Notavi suprà ad utrumq; horum pertinentia.

375. APPOLLINEI NEMORIS NUTRITOR ORONTES.] Celeberrimum nemus in suburbiis Antiochiæ, Oronte fluvio prælabente, Daphnon nuncupatum à laurorum frequentia. Mentio hujus creberrima in scriptoribus vicinorum nostro temporum. Ammianus fine libri XIX. *ambitiosum & amœnum* Suburbium vocat. Rufinus, libro X. Histor. Eccles. Egesippus, libro I. capite XXX. Procopius libro II. Belli Persici. Zonaras in Juliano. Tomo III. Capitolinus Marco, Chrysostomus, Sozomenus, &c. Julianus Misopogone, Philostratus, alij infiniti. Cupressus ibi celebres notantur, & à Philostrato libro I capite XII. Apollon. quem vise. Mentio hujus Daphnes etiam libro II. Macabæorum cap. IV. Orontes autem fluvius ad Antiochiam. Vide Gulielmum Tyrium. In *Orontis* autem voce addita paris soni alia, captat versiculi decentem strepitum Claudianus, ut alibi. II. in Eutropium CCXXXIV.

fama contemtor Orontes.

388. ANIMARE.] Accendere. Ignem enim vivere, spirare, mori, exstingui, ajunt. Sic Sidonius libro II. Epistol. II. *arcuatili camino ignis animatus pulla caligine infecit, &c.* Sed utique corrupta est hæc lectio, & *animarum* scripsit Claudianus. Lustrare enim animas orco adsciscendas dicebantur Dij inferi taxo accensa. Et rectè sic legendum ex optimo libro monuit in Appendice Claverius, adscito Papinij loco ex Thebaid. VIII. Ubi nos.

389. CADMI.] Tragicis decantatas fabulas.

398. COMPRESSO MONS IGNE TONAT.] Non placent ista. Nec enim ulla arborum biga hoc umquam præstiterit.

409. NON TALES.] More Græcorum Heroum vetustissimo, quo Filiabus sponsis præferebant faces matres. Vide Scholiasten Apollonij lib. IV. & nobis supra notata. Hæc autem hactenus imperfecti operis duriora sunt,

sunt, & utique post obitum Scriptoris edita, in quibus laborare etiam velle inanis sit operæ.

414. PROCORUM CINGEBAR STUDIIS.] Papinius, Thebaide II.

Non equidem obscurum vobis plebique Pelasgæ
Esse reor, quantis connubia nostra procorum
Turba petat studijs.

416. CEDEBAT NVMEROSA.] Suprà dixit:

numeri damnum Proserpina pensat.

443. PLENO RIMATUR LUMINE CAMPOS.] Hinc natum morem filij familias peregrè mortui corpus noctu prælucentibus facibus in Cereris fanum inferendi, notat & illustrat Iacobus Gutherius libro I. de jure Manium.

444. IN ÆTHERE SILVIS.] Omnino vitiosa est hæc scriptura. Ait Claudianus Aetherem clamore, terram & mare luce funebrium suarum facium Cererem implere. Quare haud dubiò vera est lectio, licet intricatior ab auctore ipso relicta.

omnis madet orbita fletu,
Omnibus admugit, quacunq; it in æthere, sulcis.

Rotarum videlicet, non enim de alio quoquam loquitur.

Annatat umbra fretis, extremaque Lucis imago
Italiam Libyamq; ferit.

De fretis illustratis pariter Silius loquitur libro II.

Ardent tecta Deûm, respondet imagine flamma
Aequor, & in tremulo vibrant incendia Ponto.

Locus autem totus desumtus est ex Papinio. hujus hi sunt versus de eodem etiam negotio. Thebaide XII.

Qualis ab Aetnæis accensa lampade saxis
Orba Ceres, magna variabat imagine flammæ
Ausonium Siculumque latus: vestigia nigri
Raptoris, vastosque legens in pulvere sulcos.
Illius insanis ululatibus ipse remugit
Enceladus, ruptoque vias illuminat igni,
Persephonen amnes, silva, freta, nubila, clamant,
Persephonen tantum Stygij tacet aula mariti.

446. SCYLLÆA PETIT.] Flammæ videlicet fulgor. Porrò deesse Quartum hujus operis Librum possis scire, si Claveriani Codicis Catalogum contempléte, ubi is tamquam amissus desiderari notatur, de quo monuerunt & Parrhasius & Crinitus. Nobis secus videtur, & ex proposita serie tractandorum, non uni sed pluribus omninò Claudianum libris à fato subtractum. Extat Carmen De Aerumnis Cereris ab eodem CLaverio editum, & diu post repertum titulo *Legifera Cereris*, quo velut audax aranea Proserpinæ raptæ telam, sic nostri Opus istud supplere obscurus quidam versilegus videtur: sed illud tanti non est ut adnectatur, ne scilicet

interpositus vili contaminet unco
Vrbica Lingonicus Tyriantina Bardocucullus.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI GIGANTOMACHIAM,

Animadversiones.

POLITUM satis Carmen, Dignumq; feliciore exitu, sed Materia Vulgaris. Ideoq; nulla diligentia comparabilis cæteris. Græcè idem argumentum tentasse, vel & peregisse, nostrum indicant versus isti, apud Arsenium in Apophthegmatis superstites.

ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ ΣΚ ΤΗΣ ΓΙΓΑΝΤΟΜΑΧΙΑΣ.

Κύπρις δ' αὐτὴ βέλος φέρειν οὐχ ὅπλον. ἀλλ' ἐκόμιζεν
Ἀγλαΐην, θεμένη γὰρ ἐπ' ὄμμασιν ἄγγελον αὐδήν,
πρῶτα μὲν ἀπλεκέας περόνῃ διεκρίνατο χαίτας,
Καὶ πλεκτὰς ἔσφιγξε, πυκνῷ πελπλέγματι σειρῆς,
Σκίλβει δ' ὀφθαλμῶν ἱερτοὺς ὑπεγράψατο κανθούς,
Λιπαὰς ὀξυνίμοιο ῥαφαῖς χαλάσασα χιτῶνας.

Πορφυρέων δ' οὐ κρύπτεν ὑφ' εἵμασιν ἄνθεα μαζῶν,
Ὄμματα εἰς ἄγρην ὡπλισμένα. εἶχε γὰρ αὐτή
Πλέγμα κόρυν, δόρυ μαζὸν, ὀφρὺν βέλος, ἀσπίδα κάλλος.
Ὅπλα μέλη, θελκτήριον ἐν ἄλγεσιν. εἶδε μιν αὐτῇ
Ὄμμα βαλεῖ, δέδμητο.

Qui quidem nimirum malè nos reliquorum desiderium ferre faciunt. Ut & alii Græci quos ex *Ἀνεκδότοις* citat Claudius Salmasius ad Historiam Augustam. Argumentum quod dixi, paucis complectitur Antoninus Liberalis, Metamorph. cap. XXVIII. Multis paratragœdiatur Nonnus initio Dionysiacorum. Nisi sunt recentia ingenia vetustatis damna sarcire, non sine successu, modum modo novissent, & calcare potuissent versum. Lege tamen Eilardi Almæ Libellos Quatuor, non requires alios.

V. 1. TERRA PARENS.] *πηλήγονοι* Gigantes Callimacho *εἰς Δία*. *Fraterculus Gigantu* Juvenali homo terra oriūdus, *γηγενὴς* convi-

convicium inde apud Ariſtophanem Nubibus, Act III. Scen. I.

V. 1. COELESTIBUS INVIDA REGNIS.] Ex Terra & Tartaro natos Gigantas notat Higinus, conſenſu noſtri. Indignatam ſuperis terram, ex vetuſtioribus, Albricus, cap. XII. *Irata Terra contra Deos Titanas dicitur parturiſſe: Erantq; gigantes pedibus ſerpentinis.* Higinus, cap. CLII. *Tartarus ex Terra procreavit Typhonem, immani magnitudine ſpecieque portentoſa, cui centum capita Draconum ex humeris enata erant; Hic Iovem provocavit ſi vellet ſecum de Regno certare. Alij contra Titanas.* Opin ex cœli ſemine Gigantes procreaſſe ſcripſerunt. Apollodorus, lib. I. Qui & formam monſtrorum ponit; & alia cum hoc Poematio componenda: Vt & non pauca loca Luciani. Gigantum autem bellum, minimè Dijs facilè profligari, ut etiam præcipuorum inter eos aliqui interierint. Velut Liberum diſcerptum ſcripſit Orpheus, teſte Servio ad Georg I.

V. 2. TITANUMQUE SIMUL.] Iam enim vincti erant apud inferos. V. XXVIII.

Solvite Titanas vinclis, defendite matrem.

Ubi perpetuo ſervari fingebantur. Noſter primo de Raptu. Quod Bacchum conciſum, inq; olla decoctum ferculo inſtruxerint, fulmine eò à Iove adacti. Arnobius, libro V. Et plenius Firmicus de Err. Prof. Rell. Ei pœnæ exemtus eſt, Dux eorumdem, Atlas, cœlum geſtare juſſus, Higinus, cap. CL. Quid ſint, quando nati, docet, ex Empedocle, ſuaq; ſpeculatione, Phurnutus, capite XVII. Terræ & cœli ſoboles, unde omne genus hominum oriundum, Orpheo Hymno. Quem vide multis Titanes gentem fuiſſe robuſtam & bello potentem tradit Lactant. lib. V. cap. VI. Scholiaſtes Aeſchyli in Prometheo & Cœlo ſatos, & Ante Iovem regnaviſſe Titanas auctor eſt. Eosdem decem annis cum Iove Belligeraſſe ait.

μυθεύεται ὅτι τιτᾶνες ἢ οὐρανοῦ ἐκ τῆς γῆς ὄντες, ἀντῆραν πόλεμον τῷ Διῒ, καὶ ἀντέστησαν αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ δέκα ἔτη ἐμάχοντο, καὶ λύσις τοῦ πολέμου οὐκ ἦν, ἀλλ' ἴσος ἦν τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς τιτᾶσιν ὁ πόλεμος, ὁ Ζεὺς συνέργους πρὸς τὴν μάχην τοὺς τιτᾶνας κατετροπώσατο, &c.

Titanes καταχθόνιοι θεοὶ, dæmones terrenos indicabant, ut exponuntur Moſchopulo. Iidem αἰγελοίθεοι dicebantur ut notat Heſychius. αἰγελοίθεοι. Τιτᾶνες. Titanici & Gigantæi Dæmones. Origeni lib. IV. contra Celſum CCXXXII.

V. 3. COETU.] Bentinianus Liber *fœtu* Quem ſequitur Scaliger. Noſter τὸ *Cœtu* retinet. Nec eſt inepta ſcriptio, Aldo etiam ſervata. *Cœtus*, concubitus, quem dextrè hic poni docet vox *genitura* quæ ſtatim imminet, abſurdè enim genitura diciturt mater, fœtu jam, eoq; tam vario, nominato. Lucretius, libro III.

Nil tamen hoc ad nos, qui cœtu conjugioque
Corporis atq; animi cõſiſtimus uniter apti.

Auſonius Epigramm. LXX.

Præter legitimi genitalia fœdera cœtus,
Repperit obſcœnas Veneres vitioſa libido.

Sententia eſt per totum Tartarum, monſtris gignundis conditiones quæſiviſſe Tellurem.

3. COMPLEBAT.] Noſter littera una peccat COMPLEAT enim præfert.

4. NEFAS.] Impiam ſobolem in Deos. Poſſis tamen de mendo hic ſuſpicari, non enim cohærent ad Poetæ genium Omnia. Verſus integer abeſſe commode poteſt. Legas.

Inviſum gemit Aura nefas, Phlegramque retexit &c.

4. PHLEGRAMQUE RETEXIT.] Imo fundamine eruit, producendis Gigantibus.

5. HOSTES.] Aetheris, in quem proferebantur.

6. FIT SONUS.] Repentini tumultus indicium. Virgilius, lib. IX. *Fit ſonus, ingenti concuſſa eſt pondere tellus.*

6. ERUMPUNT CREBRI.] Ita & nostræ membranæ, Aldinæq; Editiones, cum Scaligero, Bentino, Claverio proditis. Vir doctus, Adrianus Behotius, in Apophoret. Libellis legere mavult *Erumpunt Erebo* minimè male, cum paullo antè crebri vox usurpata sit. *Eruptio* autem congrua tumultui monstrorum. Facit quod Phurnutus ait dicto capite XVII. Post Elementorum generationem.

τὸ δὲ ἔρεβ© σὺν αὐτοῖς γεγονέναι ἐῤῥήθη, ὁ ὁρμὴ ἐπὶ τὸ γῆρᾶν. τὸ δὲ ἔρεβ© ἐκ ϛ χάους ἐγένετο.

6. NONDUMQUE CREATI.] Nervosius membranæ *necdumq*; Pariter Aldus & unum Recentius exemplar Belgicum, quod solum habuit hoc fragmentum.

8. GEMINO LAPSV.] Singuli enim angues pro singulis pedibus erāt. Inf. v. LXXXI. *femorum qua parte volutus Duplex semiferis connectitur ilibus anguis.* Apollodorus:

εἶχον δὲ τὰς βάσεις φολίδας δρακόντων. Alij loco capillorum, Nonnus, libro XXV.

θυρσοφόρ© δὲ
Μῦν© ἀπὸ λμίξας ὀφιώδεας ἴκας ἀρέγης
Ε... ἴχερε πᾶσι Διὸς πρόμος ὤνπερ ἀπ' ὤμων
Ἀμφιλαφεῖς ἑκάτερθεν ἀμοιβάδες ἔρρυεν ὕδρα
ὕδρης Ιναχίης πολὺ μείζονες.

9. PALLESCVNT SVBITO STELLÆ.] Vt solent contuitu inferarum rerum. Sæpè Tragici Græci & Latini.

10. DOCVITQVE TIMOR.] Numquam alias docilem, aut volentem. De Arcto & Trionibus omnia pueris nota.

11. VOLVERE PATI.] Membranæ ἡρωικώτερον Optavere Pati.

14. PVBES DOMITVRA DEOS.] Omen Belli prosperi arripit. Gildonico Bello.

Gildonem domitura manus.

15. MVNDVM.] Cœlum, terram, aerem. *Mundus* τὸ πᾶν. Alibi his Animadversionibus.

16. ILLE.] Quem dicere detestor. Nec dicendus, quod extremi odij. Testamentum Corocottæ Porcelli : *nec nominando coco do, lego, ac dimitto, popam & pistillum, quæ mecum detuleram à querceto ad haram, liget sibi collum de reste.* Sulpitius Severus, Dial. III. *Si vel te quondam, vel me semper audire voluisset, & Martinum magis quam illum quem nominare nolo, fuisset imitatus, numquam à me tam crudeliter disparatus jaceret.*

17. AGNOSCAT QVID TERRA.] Melius liber noster *Cognoscat quod terra potest.* ἀποσόλοικ© vulgaris scriptura. Distinctio peccat posteà, Lege.

Cognoscat quod terra potest. Sic viribus ullis
Vincor? Cur nobis Cybele meliora creavit?

Sic nervosum est, & sæpè fefellit Librarios. In Eutropium. I. *Sic omnia volvis?*
Hoc regni Fortuna tenes?
Primo de Raptu.
Sic nobis noxia vires Cum cœlo Fortuna tulit?

19. QVI SEMPER ACERBIS.] In Libro est QVE.

21. VIVO SVB PECTORE PASCIT.] Eædem membranæ *nullo sub pectore.* Acutius. Sed variationem videtur fecisse vox RECIDIVO PECTORE, quæ non insolens perierit.

22. PROMETHEVS.] Titanes suos loquitur, quos vinclis solvere studet.

23. ATLANTIS APEX.] Dux Titanum, eam pœnam sceleris retulit, ut immensum cœli onus semper portaret. Notatum modo. Higinus. *Titanes cum conarentur in cœlum ascendere eos Iovis cum Minerva & Apolline & Diana precipites in Tartarum dejecit. Atlanti autē, qui dux eorum fuit, cœli fornicem super humeros impo-*

impoſuit, qui adhuc dicitur cœlum ſuſtinere. Ita verò Typhæus contra Jovem prælium initurus Atlantem ſe liberaturum clamat, ut Dii cogantur ſua opera cœlum ſuſtinere in II. Dionyſ. Idem & ipſe Terræ filius, ut Nonnus ibidem teſtatur.

23. ATLANTIS APEX.] Querela hæc ex Æſchyli Prometheo.

ἐπεί με καὶ κασιγνήτου τύχαι τείρουσ᾽ Ἄτλαντος, ὃς πρὸς ἑσπέρους τόπους ἕστηκε κίον᾽ οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς ὤμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Verba ſunt Oceani, ubi de Typhæo pluſcula Elegantiſſimè. Formam ejuſdem monſtrorum monſtri notat Scholiaſtes:

ἡ γῆ πρὸς αὐτὴν μιγεῖσα τῷ ταρτάρῳ, τὸν ἑκατοντακέφαλον Τυφῶνα ἐγέννησεν, ἀπάντων θηρείων ἀγρίων ἔχοντα κεφαλὰς, καὶ πέρας δεινὸν καὶ παμμιγὲς χρηματίζοντα, καὶ ἐξ ὀφθαλμῶν σέλας καταπληκτικὸν ἀστράπτοντα, οὗτος πάλιν ἑτέραν τάξιν τῷ Διὶ συνῆψε, κεραυνωθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς ἐν Συκελίᾳ περὶ τὴν Αἴτνην, τῷ ταρτάρῳ ἐκρίφη, ἐξ οὗ μυθολογεῖται πάντας τοὺς ἀνέμους σφοδροὺς κινεῖσθαι, χωρὶς ζεφύρου καὶ βορρᾶ, θεογονεῖς γὰρ οὗτοι.

23. FLAMMANTIA PONDERA.] Cum laberentur ſidera, malleo ea refigere dicebatur. Vide Albricum cap. XXII. Mythologiæ.

24. GLACIES ASPERRIMA.] Deſcriptionem Atlantis plenam habes in Africa Joannis Leonis Afri. De frigore ait lib. I cap. XXVII. *Mons Atlas & frigidiſſimus eſt & ſterilis fert frugum portionem, omnique ex parte nemoroſus, omnia ferè totius Africæ flumina procreat* Fontes *hujus montis ſummo æſtu frigidiſſimi, adeo ut ſi quis manum aliquandiu huic aquæ immerſam teneret, nulli dubium quin eam prorſus perderet. Non tamen ubique aquæ magna eſt frigiditas, quædam enim loca habitare datur, &c.*

25. TITYON.] Fabulæ notiſſimæ. In ſcripto eſt TICION.

26. VISCERA NASCVNTVR GRAVIBVS CERTANTIA POENIS.] In manuſcriptis membranis eſt CERTANTIA PEBVS. Latere dicas aliud niſi illa lectio cordata ſit ſatis. Maro.

Tityon, terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur, roſtroque immanis vultur obunco
Immortale jecur tundens, fœcundaque Pœnis
Viſcera, rimaturque epulis, habitatq; ſub alto
Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis

28. SOLVITE TITANAS VINCLIS.] Sane verò ſi cruciabiliter extincti morte ſolvi poterunt. Rem ita narrat Julius Firmicus: *Liber Iovis filius fuit, Regis Cretæ. Hic cum fuiſſet adultera matre genitus, nutriebatur apud Patrem ſtudioſius quam decebat. Vxor Iovis, cui Iunoni fuit nomen, novercalis animi furore commota ad necem infantis omnifariam parabat inſidias. Proficiſcens peregrè pater, quia indignationes tacitas ſciebat Iunonis, ne quid ab irata muliere dolo fieret, idoneis cuſtodibus (ſicut videbatur) tutelam credit filii. Tunc Iuno, opportunum inſidiarum nacta tempus, & ex hoc fortius inflammata, quia proficiſcens pater, & ſolium Regni puero tradiderat & ſceptrum; cuſtodes primum Regalibus præmiis, muneribuſque corrupit, deinde ſatellites ſuos, qui Titanes vocabantur, in interioribus Regiæ locat partibus; & crepundiis ac ſpeculo affabrè facto animos ita pueriles illexit, ut deſertis regijs ſedibus ad inſidiarum locum deſiderio puerilis animi duceretur. Illic interceptus trucidatur. Et ut nullum poſſet necis inveniri veſtigium, membra particulatim conſciſſa, ſatellitum ſibi turba dividit. Tunc, ut huic facinori aliud facinus adderetur, quia vehementer crudelitas tyranni timebatur, decocta variis generibus pueri membra conſumunt, ut hu-*

humani cadaveris, inauditis usq; in illum diem, epulis vescerentur. Cor visum sibi soror servat, cui Minerva fuit nomen, quia & ipsa sceleris fuit particeps, & ut manifestum esset delationis indicium, & ut haberet unde furentis Patris impetum mitigaret. Reverso Iovi filia ordinem facinoris exponit. Tunc pater funesta calamitate cladis, & acerba luctus atrocitate commotus Titanes quidem vario genere suppliciorum excruciatos, necat: nec prætermissum est in ultione filii, aut tormentum aliquod aut pœna: sed per omnia pœnarum genera bacchatus, necem qualitercunque filii vindicavit. Alii ab his Gigantes, ut tota hæc series demonstrat. Gigantes & Heroes prisci, quos Titanas nemo dixerit, Cyrus Theodorus de Amicitia Exsulatum eunte.

> κόλον δὲ τὸ πρὶν μακρὸν εἰς χεῖρας δόρυ
> Αἴαντι τῷ γίγαντι τῷ πελωρίῳ.

Alioquin Gigantes peregrinorum barbarorumque hominum convitium aut titulus. Synesius fine libri de Providentia:

ὅταν καὶ τὰ περὶ τῆς ἀγιστείας ἡμῶν καινοτομεῖν ἐπιχειρήσωσιν οἱ νῦν ὄντες ἐν ταῖς δυνάμεσι, μετὰ βραχὺ προσδέχου τοὺς γίγαντας, τούτους λέγων τοὺς ἀλλοφύλους, ἔσεσθαι ἐκποδὼν πεπηλατημένους ὑφ' ἑαυτῶν.

29. VESTRIS NEC PARCITE MEMBRIS.] Veram lectionem defendunt membranæ. *nostris ne parc. m.* Terræ enim membra, non gigantum. Assentitur Aldus consono Claverio. Male rem non expendentibus Scaligero, Bentino, aliis.

30. TELVM NON ESSE RECVSO.] Scriptus Liber *telis non esse* Nullo usu.

31. MISCETE POLVM.] Agite, ferte. Valerius Flaccus, lib. I.

> *ipse suo voluit commercia mundo*
> *Iuppiter, & tantos hominum miscere furores.* Lib. VI
> *æthera quantus*
> *Tunc lituum concentus agit, lymfataque miscet Millia.*

Infra v. 64 Bened. Paullinus lib. II. de Vita B. Martini: *miscere tumultu Anteriora domus penetralia.*

31. TVRRES SIDEREAS.] Munimenta. Turres enim amplæ etiam arces dicuntur, Libro II. Macabæorum, cap. V. Quidam cum fugissent in duas turres valde munitas, omne apparatum regugnandum habentes, Machabæus ad eorum oppugnationem conversus est. Sulpitius Severus Hist. Sacræ lib. I. Inde in parte turris Gader tabernaculum fixit. Thucydides lib. III.

ἐστράτευσαν ἐπὶ Μίνωαν, τὴν νῆσον, ἣ κεῖται πρὸ Μεγάρων, ἐχρῶντο δὲ αὐτῇ πύργον ἐνοικοδομήσαντες οἱ Μεγαρεῖς φρουρίῳ.

Robertus de Monte, Appendice Sigeberti: *Turris Iuren venit in manus Domini Regis, quam multum cupierat, quam nec pater ejus nec avus habuerunt.* Sic alii. Turres etiam viri fortes, singulari robore & virtute. Alcæus apud Suidam in Ἀρήϊος, ἄνδρες πόλεως πύργοι ἀρήϊοι. Quod fragmentum producit etiam Scholiastes Sophoclis ad Tyranni versum LII.

32. RAPIAT FVLMEN.] Vide multis Nonnum, lib II. Dionysiac. Nomina Gigantum sunt apud Higinum, quæ corrupta non male restituit vir doctus ad Annales Ennij. Typhœum sive Typhona natum ἀπάντων θηρείων ἀγρίων ἔχοντα κεφαλὰς scribit Scholiastes Æschyli ad Prometheum.

333. ALTER HABENAS.] Dicas in voce ALter, nomen latere. Vitiose autem Codex scriptus *Alter arenas*

35. PORPYRION.] Celebris inter Gigantes. Purpureum Latinis dicit Nævius apud Priscianum lib. VI. *Rhuncus atque Purpureus, filii terras.* Ita enim & vetustissimi duo ejus auctoris Codices, qui apud nos sunt. Idem celebratur inter primos à Scholiaste Hesiodi in Theogoniam:

Γιγάντων ὀνόματα ταῦτα· Ἀλκυονεὺς, Ἐγκέλαδος, Πορφυρίων, Μίμας, Ὄβριμος, Φροῦτος.

35. TB-

35. TENEBIS.] Membranæ *tenebit*. Puto Claudiani esse tenebunt.

36. ANIMOS ELUSIT INANES.] Temerarios, ut de Aloidis in Bello Getico. Vitiose licet argure membranæ *animose lusit inanes*.

37. REVINCTVM.] Vinctum. Maro. lib.XII.

paribusque revinxit
Serpentum spiris, ventosasque addidit alas.

Valerius Flaccus, lib.VI.

Implicitos, miseraque in veste revinctos
Confodiunt

40. VIOLARE MINERVAM.] Contemerare. Ei enim rei hoc verbum. Cicero Arato.

Vt quondam Orion manibus violasse Dianam
Dicitur.

41. PRÆNVNTIA IRIS.] Superos convocat, quia Superi Nationibus aer, æther, cœlum, Sol, Sidera: Hæc descendere numina dicebant in terram, cum plueret, tempestates, fulmina, fulgura, ferrentur. Ista autem pleraq; prænuntiat Iris, itaque Deos convocare, Deorum nuntia esse dicitur. Nec sine reliquiis Veritatis; cum in Genesi dicatur Arcus cœlestis favoris, divini memoriam servare & indicare mortalibus. Figura etiam prænuntia venturi Servatoris, de quo pulcre Alcimus Avitus fine lib.IV.

43. QVI STAGNA COLVNT.] Incaute. Non enim hi superi, quamvis numinum loco, quamvis Dii, non tamen superi.

44. CINGVNTVR] In Militiam prodeunt. Altero in Eutropium.

nunt aliis armorum incumbere curas.
Se satis Armenio fessum pro Limite cingi.

46. LETHÆO VEHITVR CVRRV.] Membranæ *Lethen evehitur* Transvehitur nimirum, quem fluvium alioquin non transibat. Verissima lectio.

45. REX ILLE SILENTVM.] Scribe *Ipse* cum Claverianis Libris, & nostro, licet Scaliger, Aldus, membranæ Belgicæ, Bentinianæ, aliique dissentiant.

47. TREPIDOQUE VOLATU.] Membranæ *trepidosque volatus*, Minus bene.

50. CONCVRRVNT DEFENDERE.] Vide ad Libros in Rufinum.

51. OMNIGENIS.] Codex scriptus *omerigeis*. Dicas latere quid aliud

52. AD PATRIAS.] Πλατωνικῶς. Vnum enim Numen statuit, ex quo origo omnibus cæteris. In Timæo sic alloquitur illos, Chalcidio traduce: *Conditor Vniversitatis Deus, observanda jubet sancitque oratione tali, Dii Deorum, quorum opifex idemque Pater Ego: Opera vos siquidem mea; dissolubilia, quidē natura, me tamē ita volente indissolubilia. Pulcre in Enarratione Chalcidius: Præclare facit Regem Optimatibus sancientem, ut lex illis etiam ad cæteras potestates atque animas commearet. Opificem se & parentem eorum commemorans. Opificem quidem, utpote à quo sint facti: Patrem verò, ut qui consulat provide quatenus æterni ac beati sint.*

54. NVMQVAM PERITVRA COHORS.] Consilio Regis Jovis. Pertinent huc omnia in Poeta sequentia, cumque ait *ô Debita semper Cœlo Progenies.*

54. O DEBITA SEMPER.] Membranæ ordinem invertunt, leguntque debita Cœlo Semper progenies, nullis obnoxia fatis. Sane nec τὸ *que* ullius est usus.

55. NVLLIS OBNOXIA FATIS.] Id est abolitionibus; Nam alioquin Iuppiter ipse communi Poetarum sententia, subjectus fatis. Quintus Smyrnæus.

οὕνεκα μοίρας εἶχει καὶ μεγάλοιο Διὸς
μένος.

55. CERNITIS UT.] Scriptum exemplar. *Cernitis*? En tellus nostrum conjuratio. Sed vanitatem librarii arguunt facile sequētia.

56. NOSTRVM ORBEM.] Tres Orbes statuunt Poetæ. Cœlestem, Terrenum, Plutonium. Docemus exemplis alibi.

58. DEDERIT.] Pepererit. Ad Fescennina, & alibi Supra.

59 LON-

50. LONGO MANEAT.] Scribunt membranæ nostræ.

longoque manet per singula victu
Tanto pro numero paribus damnata sepulcris.

Scribe *longoque meet per singula luctu Tanto pro numero* p.d f. Sed veritas est in Belgis membranis

longo maneat, per secula luctu
Tanto pro numero paribus damnata, sepulcris.

Nihil clarius. Et ita Scaliger optime edidit, emendandumque posuerunt Codices Bentiniani.

60. IAM TVBA NIMBORVM SONVIT.] Jovis classica, Tempestatum fragores, Vnde sonoras vocat Maro. Scripseram olim *Nimborum* sed nulla mutatione opus. Sic Nonnus, lib. II.

Ζεὺς μὲν ἱμασσομένων νεφέων βρονταῖον ἀέθλων,
Αθέσλον μύκημα μέλ@ σάλπιζεν Ενυῦς.

61. BIS ÆTHER.] Syllabam peccare dicas. Non tamen mutant membranæ. Nec nos sane, exempla posuit unum atque alterum vir doctissimus, interpres Silii Italici, libro V. Punicorum, ubi monosyllaba studio producta, Neque binarius numerus in conflictibus cœlestibus inauditus. Valerius Flaccus, libro IV. de Symplegadibus.

Bis fragor infestas cautes, adversaque saxis
Saxa dedit, flamma expresso bis fulsit ab imbre,

Maro, lib. VI.

Bis conatus erat casus effingere in auro,
Bis patria cecidere manus.

62. CONFUSAQUE RURSUS.] Animi dubia, mœsta atque perculsa PLinius lib. I. Epist. XXII. *Erit confusioni mea non mediocre solatium, si tu nihil quereris.* Petronius: *Confusus hac denuntiatione Eumolpus, non quæsivit iracundiæ caussas, sed continuo limen egressus, &c.* Qui idem sæpius. Faustus init. lib. I. de Lib. Arbitr. *Pelagii blasphemias dudum Ecclesia Catholica fide proditas, eruditione cõfusas, auctoritate calcatas.* Victor Vticensis. lib. I. *Maximam vero, Christi famulam, confusus & victus propria voluntati dimisit.* Appuleius, lib. II. *Omnium ora in unum angulo secubantem, conferuntur. Qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabundus volebat exsurgere.* Sic alii, & male qui incessunt locutionem.

63. NATVRA.] Ordo rerum, quem Jovem mundo imposuisse dicit Sidonius.

Cum Iuvenem super astra Iovem Natura locaret,
Suspiceretq; novus regna vetusta Deus.

Ipsa aliquando rerum machina universa. Præfat. Conf. Manlii Noster.

Iuppiter, ut perhibent, spatium cum discere vellet.
Natura, regni nescius ipse sui, &c.

64. MISCET.] Conturbat rerum ordinem. Supra. v. XXXI. *Ite, precor, miscete polum.*

64. MARI.] Membranæ *maris* Eminentes alioquin, tum latuisse ait. Nihil muta.

66. LITTORA NVDA.] Scopulis, & munimentis naturalibus. Potest & flumina intelligere, quæ cum scopulis & montibus evulsa mox ait.

67. CONNIXIS MANIBVS.] Membranæ *connexis.*

69. HEBRI CVM FONTE.] Scriptus. *Hebri non sponte* Licet non inepta lectio, mutamus tamen nihil. Nomina locorum fluviorumque nemini sunt ignota. Codex Belgicus. *cum ponte* Quomodo & Aldus, Codices Bentiniani, & Claverius. Nobis nil mutantibus assentitur recte Scaliger. Firmatque Sidonius, Epithal. Polemii. *Rhodopenq; Adamastor Strymonio cum fonte levat.*

60. SOCIAS.] Vno amne defluentes interrupit, evulso medio loco.

72. IRRORAT ENIPEVS.] Membranæ *exornat* Malè.

73. SINE

73. SINE CVLMINE.] Montibus undique vorsis evulsis & abstractis.

74. IT FRAGOR.] Vide Typhæi pugnam cum Iove. II. Dionysiacon.

74. PVGNÆ SPACIUM DISCRIMINAT AER.] Obscura locutio, nec elucidare vult ullus librorum. Dicat, puto, non tangere Gigantes Deorum sedes, ob interfusum aerem.

75. IMPELLIT EQUOS.] Membranæ *Implevit equos* Juvat varietatem Lectionis adnotare, cum rarissimæ sint hujus fragmenti veteres membranæ.

80. ENSE ADVERSO.] Scriptus Liber *averso* Nihil muta.

83. TERNAS ANIMAS.] Duorum anguium. Vnius gigantis. Supra. Sidonius Excusatorio ad Felicem:

Non hic terrigenam loquor cohortem,
Admixto mage vividam veneno.
Cui prater speciem modo carentem.

Proceritatem Giganteam dicere laborat.

Angues corporibus voluminosis
Alte squamea crura porrigentes,
In vestigia fauce desinebant.
Sic forma triplicis procax juventus
Tellurem pede proterens vorati
Currebat capitum stupenda gressu.

Cujus ista & sequentia manifesto Claudiani, de more, carmina exprimunt.

83. TVNC PVER INSVLTANS AVIDVS LANGVENTIA CVRRV.] Versum integrum istum non agnoscunt nostræ membranæ. Non tamē deleverim. Concinnius modo legam. *Tunc super insultans avido languentia curru Membra terit Avidos* dicit Martis Equos, ut præsagos PLutonis, in Raptu. Quo loco plura notata sunt. Super auget rem, & explet versum. Papinius.

Quæ superimposito moles Geniata colosso
Stat Latium complexa forum.

Quæ vera & sola est digna auctore ejus loci Lectio. Nihil enim τὸ *complexa* nisi Geniati vox præcesserit. Genii enim hoc, nullius alterius rei. Sed scribe.

Dum superinsultans avido languentia curru
Membra terit, multumque Rota sparsere cruoris,
Occurrit pro fratre Mimas.

85. MIMAS.] Exprimit Sidonius. Epithalamio Araneolæ.

Hic Lemnum pro fratre Mimas contra agida torquet.

Est Mons in Thracia ejusdem nominis. Vide Scholia Celrii ad Solinum, cap. XLIII. *Gigas* non incelebris Poetis: Alius Heros vetus apud Ammianum Lib. XXXI.

86. LARE VOLCANI.] Aliquot ejus Officinas notavimus supra, Revelatum os dicit vultum Gigantis, nudatum elevatione in jactum insulæ. Fluvios, insulas, montes, jactabant anguipedes isti. Sidonius.

Missi dum volitant per astra montes,
Pindus, Pelion, Ossa, Olympus, Othrys,
Cum silvis, gregibus feris, pruinis,
Saxis, fontibus, oppidis, levati.
Vibrantum spatiosiore dextra.

95. PALLANTA REFORMAT.] Sidonius Epithalamio Polemii & Araneoli.

96. NODIS.] Saxea induratione: Induratione in saxum.

98. JAM PÆNE LAPIS.] Membranæ. IAM PARTE

99. QVI SERPIT.] Eædem *Quæ serpit*

100. MARMOREA PESTE.] Multus in talibus Ovidius. Pariter Manilius, lib. I.

Ni veterem Perseus cælo quoque servet Amorem,
Auxilioque juvet; metuendaque Gorgonis ora
Sustineat, spoliumque sibi, pestemque videnti.

Sic enim scribendum cum conjectura Matthæi Lannoii, à Francisco Iunio promulgata, in qua est diu postea & Gevartius libris Electorum. Ipsum conflictum, mutatis nonnihil telis & personis sic in clypeo Minervæ exscribit Sidonius Epithal. jam dicto:

Ddddd Lævam

Lævam parma tegit Plegræi plena tumultus:
Hic rotat excussum vibrans in sidera Pindum
Enceladus, rapido fit mobilis Ossa Typhao.
Porphyrion Pangæa rapit, Rhodopenque Adamastor,
Strymonio cum fonte levat, veniensque supernè
Intorto calidum restinguit fulmine fulmen.
Hic Pallas Pallanta petit, cui Gorgone visa
Invenit solidum jam lancea tarda cadaver
Hic Lemnum pro fratre Mimas contra Aegida torquet
Impulsumque quatit jaculabilis insula cœlum,
Plurimus hic Briareus *populoso corpore pugnat,*
Cognatam portans aciem, cui vertice ab uno.
Cernas ramosis palmas fruticare lacertis.

101. SÆVUSQUE DAMASTOR] Adamastor. Sidonius verbis modo adscriptis, Membranæ tamen nostræ & Belgicæ primam litteram respuunt. Vt & Sidonianæ, collatæ Petro Colvio. Obiter scias Damascum civitatem nobilissimam Tropæum Jovis fuisse à victis Gigantibus, ut memorat ex Procopio ISacius ad Lycophronem.

104. MIRATVR.] Lege MIRATVS.

105. AVCTOREM.] Membranæ malè *Actorem* Versus integer melius absit, sic in præcedente mutaveris etiam melius.

105. NVLLI BIS LICVIT.] Magna pœna vise Palladis. Callimachus in Lavacra, ipsa loquente:

ἐγὼ δ' ὁ τὸν τέκνον ἔθηκ' ἀλαόν.
Οὐ γὸ Ἀθαναίᾳ γλυκερὸν πέλει ὄμματα παίδων
Ἁρπάζειν. Κρόνιοι δ' ὧδε λέγοντι νόμοι

Ὅς κε τιν' ἀθανάτων, ὅκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται,
Ἀθρήσῃ μισθῶ τῦτον ἰδεῖν μεγάλω.

Sed noster ad saxificum clypeum respicit. De quo penes Perseum acutè multa. Ovidius.

107. SVBLATA AVDACIA.] Vna cum auctore suo, dicere vult.

108. ET DIDICIT CVM MORTE DEAM.] Pariter alibi. Agnovit, dicere vult, divinam numinis intemerabilemque majestatem.

108. PALLANEVS.] Recte Claverius *Palleneus*. Firmantque membranæ. Notus Gigas. Dæmon est alius apud Nonnum, Lib. XLIII.

Δαίμονα παλληναῖον Ὀρέστιας ἤλασε Βάκχη.

108. SED TVRBIDVS IDAM.] Scribe turbidus ira.

Palleneus, oculis adversa tuentibus atrox,
Ingreditur.

Nihili hic *Ida* montis nomen cæcum enim furore gigantem inducit. Et quomodo *Ingreditur* Idam, aut Ida, qui montes pro telo habebat? An *Ida Venus?* Sed quomodo cum Palladis clypeatæ Gorgone res agantur? Sed indubia est correctio. Scriptus noster IDA refert. Quantillo errore?

112. CORPUSQUE PER UNUM.] In uno corpore. Locutio Maniliana.

114. SPIRIS.] Anguibus, quibus ibat loco pedum. Sidonius supra. Ovidius. Fast. V.

Terra feros partus, immania monstra, Gigantes,
Edidit, ausuros in Iovis ire domum
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues,
Atq; ait: in magnos arma movete Deos.

115. PORPHYRION.] Immanis inter Gigantes, & ductor velut cæterorum. Apollodorus, lib. I.

ἠκόντιζεν εἰς τὸν οὐρανὸν πέτρας, ἢ δρῦς ἡμμέ-

ημμὲ ας. Διέφερε ᾗ πάντων Πορφυρίων τε καὶ Ἀλκιονεὺς, ὃς δὴ ᾗ ἀθάνατος ἦν, ἐν ἧπερ ἐγεννήθη γῇ μαχόμενος. Purpureum dicebat vetus Latium. Nævius.

inerant signa expressa
Titaani quomodo & bicorpores Gigantes
Mimas, Ephialtes, Rhoitus, atque Purpureus,
Filii terras

Ita emendatum voluit vir doctus ad Annales Ennii. At vetustissimum exemplar Prisciani, cujus libro VI. Exstant hæc verba: *Inerant signa expressa quomodo Titani bicorpores, Gigantes, magnique Atlantes, Rhuneus atque Purpureus, filii terras.* Scribendum puto. *Inerant signa expressa vivo modo* Atlantes perperam demit vir doctus. Ait signa ad vivum fuisse expressa. Vide Supra ad Bellum Geticum, versu DCX. Ordinem ita componam.

Expressa signa juverant vivo modo
Magni Gigantes, Titanes bicorpores,
Purpureus, Atlantes, Rhuncus, atque, filii
Terras.

Rhuncum nunc ignobilem esse in monstrorum numero, non eximit eum veritati Antiquæ celebritatis, cum apud Higinum multi tales supersint. Et in Culice Maroniano arbitror nominari, cujus nusquam gentium alibi mentio.

117. ÆGÆUS.] Mare Ægæum. Valerius Flaccus, lib II.

Insequitur niger, & magnis cum fratribus Eurus,
Intonat Ægæo, tenditque ad littora fluctus.

Ægon, Papinio, lib V.

nec illa Samo fama, Delove sonanti
Pejor, & innumeris quas spumifer assilit Ægon.

Ab Ægeo, Neptuni filio, patre Thesei, dictum, notat alio Thebaidis loco Lutatius.

118. LONGÆVO CUM PATRE THETIS.] Oceano, qui Deorum hominumque Pater. Nerei tamen & Doridis filiam, Oceani liberorum, Thetin facit Apollodorus, lib.I.

120. VERTICE.] Vortice, pelago nimirum. Vel verticem Deli innuit, Cynthum nimirum, Strabo, lib.X.

ἡ μὲν οὖν Δῆλος ἐν πεδίῳ κειμένην ἔχει τὴν πόλιν, ᾗ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὸ Λητῷον, ὑπέρκειται δὲ τῆς πόλεως ὄρος ὑψηλὸν ὁ Κύνθος, ᾗ τραχύ.

122. PRIMUMQUE GEMENTI.] Puerperio vicino. In Delo enim peperit geminos suos Latona Antiquo honore insulæ. Strabo:

Τετίμηται δὲ ἐκ παλαιοῦ διὰ τοὺς θεοὺς ἀπὸ ἡρωικῶν χρόνων ἐξαρμένη, μυθεύεται γὰρ ἐνταῦθα ἡ Λητὼ τὰς ὠδῖνας ἀποθέσθαι τοῦ τε Ἀπόλλωνος, καὶ τῆς Ἀρτέμιδος.

Vide Callimachi Hymnum, qui mihi quidem omnium ipsius (plures sunt, quam vulgo notum,) princeps.

121. DOCUERE.] Membranæ nostræ *domuere.*

123. LUMINA COELI.] Solem & Lunam. Dicas ex Genesi prima Moyschis locum allusisse. Paria Hierem. XXXI. & apud Arat.

125. PÆANA.] Quod monstris domitis nomen est nactus, ad quæ domanda & natus. Callimachus in Apoll.

Ἰὴ ἰὴ παιῆον, ἀκούομεν, οὕνεκα τοῦτο
Δελφός τοι πρώτιστον ἐφύμνιον εὕρετο λαὸς
Ἦμος ἑκηβολίην χρυσέων ἐπεδείκνυσο τόξων,
Πυθώ τοι κατιόντι συνήντετο δαιμόνιος θήρ,
Αἰνὸς ὄφις, μὲν σὺ κατήναρες, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ
Βάλλων ὠκὺν ὀϊστόν, ἐπηΰτησε δὲ λαὸς
Ἰὴ ἰὴ παιῆον, ἵει βέλος, εὐθύ σε μήτηρ

Γείναϑ' ἀοσσητῆρα, τὸ δ' ἐξ ἔτι κεῖθιν ἀείδειν.

127. IN NOSTROS SINVS.] Theognis ad paludem ait rotundam, cum gaudio & maris & terræ.

Φοῖβε ἄναξ ὅτε μέν σε θεὰ τέκε πότνια λητὼ,
Φοίνικος ῥαδινῆς χερσὶν ἐφαψαμένη,
Ἀθανάτων κάλλιστον, ἐπὶ τροχοειδέϊ λίμνῃ,
Πᾶσα μὲν ἐπλήσθη Δῆλος ἀπειρεσίη,
Ὀδμῆς ἀμβροσίης, ἐγέλασσε γαῖα πελώρη,
Γήθησεν δὲ βαθὺς πόντος ἁλὸς πολιῆς.

Multis Callimachus in Delum, qui & de Nymphis modo nostro memoratis.

128. EN ITERVM CONVULSA FEROR.] Desunt Poemati, quantum ejus memoria atavorum superfuit, versus Septemdecim; Nam antiquissimum Codicem Constantini Lascaris, supputatione librarii ipsius non ultra CXLV. versus habuisse, auctor Petrus Bembus, qui lusum exinde potius nostri quam ingens opus fuisse rectè autumat, lib. I. Epist. Famil. VII. ad Angelum Politianum.

†††

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, *EPISTOLAS;*

ANIMADVERSIONES.

EPISTOLA PRIMA

AD ADRIANUM.

IN Veteribus Editis Titulus est: *Epigramma satisfactionis apud Hadrianum Prætorio Præfectum.* Non nemo Præfationem; Epistolam major pars inscripsit. Quos merito sequimur, cum in nostro Codice nullus exstet apex inscriptionis, compellat enim hominẽ, ut ignoscat iracundia ipsius afflicto. Multa paria sunt in Libanij Legatione pro Antiochensibus, quibus cum hyberna sua indulgere soleret Imperator, infensus negabat præsentiam. PLurima in plurimis Ovidij ab exsilij loco scriptis Elegijs, quæ vel lapidem moverint ad ignoscentiam.

V.1. USQUE ADEONE TUÆ.] Delictum fatetur, ut eliciat Clementiam. Ita pulcerrima sententia Libanius dicta Oratione, dandam veniam parvis peccatis ut fiant meliores, qui deliquerant.

βεβιωκαμεν αἰνιμένως, ὦ βασιλεῦ, πάντες, ἐπὶ τῆς ἐμπροσθεν ἐξουσίας. ἤγομεν ὑπὸ ζυγὸν ἀκελφίστως; πειρασόμεθα φέρειν.

ΣΥΓΓΝΩΘΙ ΜΙΚΡΑ', ΚΑΙ' ΠΟΙΗ'ΣΕΙΣ Α'ΜΕΙ'ΝΟΥΣ Η'ΜΑΣ ΔΙΑ ΣΥΓΓΝΩΜΗΣ.

V.1. IMPETUS IRÆ.] Nihil crudelius quam impetum, quæ summa est violentia, producere, Rationem scilicet audire nolẽtem. Barbari animi secundum impetum rem incipere, quam ille virtutem censet. Florus, li III. cap. III. *Et sic cœpta initio florere visa, concidunt postremo.* Tacitus lib. III. Histor. *Omnia inconsulti impetus cœpta, initiis valida, spatio languescunt.* Sed ista alterius loci.

V.2. SUBITISNE.] Ita rectè nos olim, & emendavit de suis Codicibus Claverius. Subita autem odia, ex improviso casuq; incidentia, quæ miratur antiquam inolitamq; amicitiam tollere posse.

V.3. MENS IGNARA NOCENDI.] Heroica planè in summa fortuna. Celebrat eamdem in Panegyrico penes Manlium, & in Laudibus, Stiliconis. Pariter Pedo Albinovanus de Livia:

Quid tenuisse animum contra sua secula rectum?
Altius & vitijs exseruisse caput?
Nec nocuisse ulli & fortunam habuisse nocendi,
Nec quemquã nervos extimuisse tuos?

4. QUO SENSUS ABIERE PII.] Ingenium dicat. Supra non semel dictum de hoc usu vocis. At melior meo animo scripti nostri Codicis Lectio.

Quo sensus abiere tui?

Ut mentem nocendi ignaram, & mite ingenium natura viro datum intelligat.

5. INVIDIÆ.] Calumniam dicit: per quam sibi amicum abalienatum clarè testatur infrà cum dicit.

quemcumq; Deorum
Læsimus, insultet jugulo, pascatque furorem.

5. STREPITUS MALIGNI.] Rumores dicit. Idem enim designant hæ voces, ut Contra Ausonius: *Subterlabentis tacito rumore Mosella.* Ita Boethius lib. II. Consol. *Quid autem tanto Fortuna strepitu desideratis? Vos nisi ad populares auras, inanesq; rumores rectè facere nescitis, & relicta conscientia virtutisque præstantia de alienis præmia sermunculis postulatis.* Noster IV. Consl. Hon.

Rumorumve avidus; qui tolia curat, inanes
Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.

Strepitus autem sonus primus inconditus, minor fremitu, clamore, sibilo, tonitru. Cælius ad Ciceronem, lib. VIII. Epist. II. *Accessit huc, quod postridiè ejus absolutionis in Theatrum Curionis Hortensius introiit, puta ut suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, rudentis sibilus, tonitruum* Ita legenda enim & collocanda ea verba, & Tempestati maritimæ tumultum populi componit, itaq; Pacuvij voce doctissimus homo uti voluit. Cæterum iram hominis præpotentis in se suasque res commotam vulgari rumore videri vult Claudianus, carmina nimirum sua innuẽs ab aliquo sinistrè interpretata, & ita famæ tradita, cum candidè ipse sensisset. Ita excusat sese homo ingeniosus, nobis tamen alia omnia perspicientibus, utiq; enim malorum horum caussa ipsi fuit Epigramma virulentum in Adrianum istum, quem Alexandrinum secum facit hac Epistola, Pharij autem nomine Sacrilegum, Latronemq; incessit, inscripto insuper titulo, Epigramm. XXXVI. cujus hæc verba sunt. DE THEODORO ET HADRIANO.

Manlius indulget somno noctesq; diesq;,
Insomnis Pharius, sacra, profana, rapit.
Omnib. hoc, Itala gentes, exposcite votis,
Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.

Nihil verius quam hos rumores istic dicere, Quia & sub finem carminis ipsemet caussam infortuniorum adscribit Musis infelicibus, cum ait.

Eripe calcatis non prospera cingula Musis.
Scilicet insigni de paupere vate triumfo.

Est autem pulcra satisfactio per confessionẽ, qua ulterior & melior nec sperari poterat, quo pacto accusando se excusare aliquem ingeniosè dicit Lucidus presbyter, Epistola qua revocat subscriptionem suam Erroneæ Fausti Reiensis Diatribæ, ad multos Galliarum Antistites. *Correptio, inquit, vestra, salus publica, & sententia vestra medicina est, unde & ego summum remedium duco, ut præteritos errores accusando, excusem, & salutifera confessione me diluam* Ita emaculanda ea verba.

6. DOLOR INCAUTUS.] Ob raptas res sacras & profanas. Crudelitatem Adriani hujus indicant sequentes Poetæ illatæ pœnæ.

Gratia defluxit, sequitur feralis egestas,
Desolata domus, caris spoliamur amicis.

Et Finis Epistolæ.

6. LUBRICA ÆTAS.] Juvenilis utique, vate nostro nondum Stiliconi, Honorio, Serenæ, tantoperè commendato. Errant ergo qui *in senecta ætate* egestate pressum Claudianum hinc colligere voluisse videntur.

7. TI-

7. TIMOR IMPULERIT.] Ne & mea cum cæteris raperentur. Quare non opus emendatione Adriani Behotij *Me tumor* Præcipuè cum ardor devius sequatur.

8. DEVIUS EGERIT ARDOR.] Iracundam dicit Arrogantiam. Ira temeraria ardoris. Sic de Antiochenis Deprecator eorum Libanius ad Julianum.

κρατήσαιμι δ᾽ ἂν εἰ πείσαιμί σε. μᾶλλον δὲ εἰ πείσαιμι, σὸν ἔσται τὸ κράτος τοῦ παύσαντος τὸν θυμόν. καὶ οὕτω δὴ νίκην νίκῃ συνάψεις, τῇ διὰ τῶν ὅπλων, τὴν ἀπὸ τῆς ἡμερότητος. ἣν ἔπεμψέ με νῦν αἰτήσοντα πόλις ἀτυχὴς, εἰ δὲ βούλει, προπετὴς, πόλις ἐπὶ μὲν τοῖς σοῖς τροπαίοις ἡδομένη, ταῖς δ᾽ αὑτῆς αἰτίαις, αἰσχυνομένη.

9. TE TAMEN HAUD DECUIT.] Ex Eunucho Terentiana.

> *non te dignum, Charea,*
> *Fecisti; nam si ego digna hac contumelia,*
> *Sum maximè, at tu indignus qui faceres tamen.*

9. CONCURRERE TELIS.] Majorem nempè. Similia in Honorio & Gildone, Panegyrico hujus Belli:

> *Auferet ignavus clari solatia lethi*
> *Te Bellante, mori? Decurret Honorius inde*
> *Hinc Gildo? prius astra Chaos miscebit Averno,*
> *Vindictam mandasse sat est; plus nominis horror*
> *Quam tuus ensis aget; minuit præsentia famam.*
> *Qui stetit, æquatur campo; collataq; nescit*
> *Majestatem acies.*

9. HUMANÆ SUPEROS.] Inperturbabilem animum, Clementiamq; suadet homini exemplo Deorum, qui convicia mortalium irrideant potius, quam ut ijs percellantur. Eadem infert Libanius. Quod, inquit, Apollo fecit ad Ilium, idem & ipse & reliqui quotidiè nunc etiam agunt:

τῶν ἁμαρτανόντων μὲν, εἰς δίκας δὲ καταφευγόντων φειδόμενοι. εἰ δὲ ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν ἀηδῶς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πεπραγμένων βέβαιον εἶχον τὴν ὀργὴν, καὶ μηδὲν ἦν ἱκανὸν πρὸς διαλλαγὴν, ἠρήμωντ᾽ ἂν αἱ πόλεις. ὀλίγων κομιδῇ διαφευγόντων τὰ παρ᾽ ἐκείνων βέλη. ἀλλ᾽ οἶμαι, καὶ πλημμελοῦμεν, καὶ ἱκετεύομεν, καὶ σωζόμεθα. καὶ ὁ θεοειδὴς λόγος ἀκριβῶς τοῦτο ἐστιν. οὐχ ὁ θεοῖς τὴν μορφὴν ἐοικὼς, οὐ γὰρ ἰόντι. ἀλλ᾽ ὅστις ἑτοίμως ἔχων εὖ ποιεῖν, οὐκ ἐπιθυμεῖ πανταχοῦ τιμωρεῖν.

Multa id genus noster IV. Consul. Honor. Et in Laudibus Stiliconis.

9. HVMANÆ SVPEROS.] Aliter concipit hæc noster Codex.

> *Humani superos numquam tetigere querelæ.*

Humani, homines. Varro Atacinus *& humano major Cato.* Alter Varro. *Natura humanis omnia sunt paria.* Sed nostro nihil mutandum.

10. NEC PENETRANT CONVICIA COELVM.] Eadem ratione sancitum horumdem temporum Principibus, qui eorum uni ambobusve maledixerit, misericordia prosequendum, aut contemtui habendum, nō strictis pœnis subjiciendum, remq; totam ad supremę Potestatis arbitrium referendam. Lege unica si quis Imp. Maledixerit. Cod. Theodos. lib. IX. Tit. IV. Justinian. Lib. Eod. Tit. VII.

10. SECVRUM COELVM.] Licet, ait, occinant superis mortales pessima verba, ipsi tamen securi, quod volunt facessunt, neq; curāt miserorū iracundiā. Est par sensus in disticho Archilochi, qui scelerata opera in cœlo suum illum egregium Jovem patrare dicit securum, non attendentem Poetarum nempè convicia, verbis non uno quidem fulmine dignis.

> *ὦ Ζεῦ, σὸν μὲν οὐρανοῦ κράτος, σὺ δ᾽ ἔργα*
> *ἐπ᾽ ἀνθρώπους ὁρεῖς, λεωργὰ καὶ ἀθέμιστα.*

Hæc mens eorum Parij Poetæ verborum, licet in Clementis Alexandrini vulgatis exemplaribus aliter legantur, ex mente ipsius Clementis, ad quem consule doctissimi Sylburgij Scho-

Scholia. Parem in Augusto securitatem agnoscit Horatius.

Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.

Penetrare cœlum, locutio sacrarum litterarum, cujus generis multæ in nostro.

11. CONCEDE IACENTI.] Summum enim pœnæ genus, quod alibi ait, vidisse precantem. Virtutum pulcerrima Benignitas ergà jam afflictas. Libanius, Oratione nostra:

κάλλιστον δὲ ἁπάντων ἡ πρὸς τοὺς ἀτυχοῦντας φιλανθρωπία, δι' ἣν πρὸς τοὺς ἄρτι παρεσπάσαντο οἱ ἀθηναῖοι, ὅπερ τούτων πρὸς ἑτέρους ἠγωνίζοντο.

Concedere, ignoscere. Isidorus, Orig. lib. II. cap. V. *Concessio est cum reus omnis non id quod factum est defendit, sed, ut ignoscatur, postulat.* Nonius: Remissum significat concessum. Alioquin *accedere*, assentiri. Valerius Flaccus libro III.

Ergo animum flexus dictis instantis Iason
Concedit, sociosque simul sic fatur ad omnes.

12. EN ADSVM.] Codex noster trajicit voculas *Adsum en.* Oblatio sui est ex Marone.

Me me, adsum qui feci, in me convertite ferrum.

13. MANIBVS.] Heroum exempla proponit, mox Deorum subditurus. Achillem Quàlibet iracundiæ pertinacem, ignovisse tamen jacenti hosti. Pariter Libanius:

Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν μὲν τὴν μῆνιν Ἀχιλλέως ἀχθόμεθα, καὶ μετὰ τῶν πρέσβεων τῶν οὐχὶ πεπεικότων ἀδικεῖσθαι νομίζομεν. χαίρομεν δὲ τὸν πρίαμον ὁρῶντες ἔνδον ὄντα παρ' αὐτῷ, καὶ συνδειπνοῦντα, καὶ οὐδενὸς ὢν ἑαυτοῦ δαζεῖν ἀποχοῦντα. καὶ τοῦτον νομίζομεν ὡς ἀληθῶς ἐκ Θέτιδος, καὶ τῆς οἰκίας Αἰακοῦ.

13. ATROX ACHILLES.] Ante inexorabilis. Horatius de Eodem.

Scriptor honoratum si forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.

Talem unica *Atrocis* vox, infert. *Truculentum* nimirum, horrendum. Silius lib. II.

Instat atrox, terga increpitans fugientia, Victor.

Sic atrox Herodes, infanticida inhumanissimus, Sedulio, lib. II. *Atrox Pelias*, Iasonem irreconciliabili odio persequens, Valerio Flacco, lib I. *Lux atrox fulminis*, in Silio eodem lib. XVII. *Lux atrox micat, & præsens astare videtur viritim*
Creditur, intento perculsus Iuppiter igne.

14. ORESTES.] Matris occisæ furijs Clitemnestræ per omnes scenas exagitatus. Vide Higinum. Fab. CXIX. Alios Mythologos, Tragicosque.

14. VLTRICES FVRIAS MATRIS.] Matricidis imminentes Suetonius Nerone capite XXXIV. Interfecta matre sceleris conscientiam ferre non potuit: sæpè confessus exagitari se materna specie, verberibus Furiarum ac tædis ardentibus Quin & facto per Magos sacro evocare manes, & exorare tentavit. Euripides Oreste.

Τλήμων Ὀρέστης, ὁ δὲ πεσὼν ἐν δεμνίοις,
Κεῖται. τὸ μητρὸς δ' αἷμά νιν τροχηλατεῖ,
Μανίαισιν, ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεὰς
Εὐμενίδας, αἳ τόνδ' ἐξαμιλλῶνται φόβῳ.

15. REDDIDIT ALCIDES PRIAMO.] Prior enim Agamemnone & Menelao Hercules cepit Trojam. Vide Epitomam Daretis, veterem sanè, licet Iosepho Devonio non sine ratione adscripseris, & Apollodori, libro III. Priamo inde nomen, quod calyptra fuerit à sorore redemtus è servitute Herculis. Vide eumdem Apollodorum, Lib. II.

16. PELLÆVM IVVENEM.] Alexandri humanitatem laudat. Libanius.

Ἀλ-

Ἀλέξανδρος πολλὰ πολλῶν Ἀθήνησι ἡγεμόνων ἠδικημένος, ταῦτα πράγματα παρατείνων, καὶ τοὺς δήμους κινοῦντων, καὶ Μαργίτην αὐτὸν ἀποκαλούντων, καὶ ὑβριζόντων, καὶ καταφρονούντων, τῷ μὲν εἶναι παίδων κύριος, ἀπέσφαξεν ἂν εἴπερ ἤθελε. δεξάμενος δὲ πρεσβείαν, εἶασε, Quæ hic ejus tanguntur, ubertim narrant Historici. Pellæus, à Pella oppido in quo natus cui summam celebritatem nascendo dedit, ut ait Gregorius Presbyter in vita Greg. Nazianzen.

17. DARIVM.] Ineptè scriptus liber ET DARIVM. Quod est Grammatistæ ab Lectione Galteri recentis. De Sepulcro Regali Darij, ab hoste dato, Arrianus, lib. III.

Ἀλέξανδρος δὲ τὸ σῶμα τοῦ Δαρείου εἰς Πέρσας ἔπεμψε, θάψαι κελεύσας ἐν ταῖς βασιλικαῖς θήκαις, καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι πρὸ τοῦ Δαρείου βασιλεῖς.

Qui exinde sciscit viuo eum feliciorem extinctum.

ζῶντι μὲν Δαρείῳ τοιαῦτα ξυνηνέχθη. τελευτήσαντι δὲ ταφή τε ἡ βασιλική, καὶ τῶν παίδων ὁποία, καὶ βασιλεύοντος αὐτοῦ τροφή τε Ἀλεξάνδρου, καὶ παιδεύσις, καὶ γαμβρὸς Ἀλέξανδρος.

Quod de Educatione liberorum potius debebat memorare in Alexandri Clementiæ præconio Claudianus. Pariter Curtius, fine Lib. V. *Alexander ad corpus demortui veniens, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est, demtaq; sibi chlamyde, corpus illius contexit, regioq; ornatu cultum ad matrem Sisygambin, patrio regioq; more sepeliendum, atq; regijs majorum* ([suorum]) *tumulis inferendum misit.* Delenda vox virgis inclusa.

18. SOLATUS FATA.] Mortis Solatium scriptoribus ultimum quod morienti aut mortuo aliquis gratificatur. Phædrus, Fab. Nona.

Oppressum ab Aquila, fletus edentem graves,
Leporem objurgabat passer: Vbi pernicitas
Nota inquit, illa est? Quid ita cessarunt pedes?
Dum loquitur ipsum accipiter nec opinum rapit.
Questuq; vano clamitantem interficit.
Lepus semanimis, mortis in solatio;
Qui modo securus nostra irridebas mala
Simili querela fata deplores tua.

Curtius, lib. IX. *Peucestes superuenit, quo viso Alexander non jam vitæ suæ sed morti solatium superveniſſe ratus clypeo fatigatum corpus excepit,* Sic Solatium Vltionis, vindictæ, cadaveris, lacrymarum, salutis, sunt in Appulejo, Quæ Index noster illustrat, vulgaris operæ jam edito non attendente. *Solatia alioquin Voluptates.* Symmachus, lib. X. Epist. XXIX. *Hoc est specimen animi continentis, sibi negari quod alteri deferatur, & lætitiam cæterorum proprijs anteferre solatiis.* Quibus verbis scitè illustratur quod de Stilicone noster alibi jactat

in se vel pignora parco,
Quiq; neget nato, procerum quod præstet honori.

18. SPATIOSIOR INDIA PORO.] Avianus, lib. V.

Ἀλέξανδρος τούτῳ τῷ λόγῳ ἡσθεὶς, τήν τε ἀρχὴν τῷ Πώρῳ τῶν τε αὐτῶν Ἰνδῶν ἔδωκε, καὶ ἄλλην ἔτι χώραν πρὸς τῇ πάλαι οὔσῃ πλείονα τῆς πρόσθεν προσέθηκε.

Curtius, extremo lib. VIII. *Aegrum curavit haud secus ac si pro illo pugnasset; Confirmatum, contra spem omnium, in amicorum numerum recepit. Mox donavit ampliore quā tenuit* Quæ *verba ordine turbato sunt.* Quomodo enim contra spem omnium recepit amicum, quem tanta cura curavit? Scribe: *Aegrū curavit haud secus ac si pro illo pugnasset, contra spem omnium. Confirmatum in am.* Et hoc magnifici animi egregium facinus ex mille alijs in laudatissimo Principe. Qui peculiarem vituperatorem habet Senecam, ut sapere nimirum videretur singulariter, homo tot modis vitiosus. Vix enim invenies Alexandri sine culpa meminen-

tem. Sanè livor eo ingenio non multis exemplis non elucet.

20. CONDITOR HIC PATRIÆ.] Alexandriæ, unde oriundus uterq;; supplex Poeta & ultor nimius Poeticarum injuriarum, Adrianus. Ut condita Alexandria octoginta stadiorum ambitu, Curtius, lib. IV. *farina sparsa designata*. Arrianus, Initio lib. III. Situm, Regias. Portus ad duo maria, Strabo lib. XVII. describunt.

21. VIRTUS TUA DIGNA SEQUI.] Ultione Dijs relinquenda. Ita enim magnanimi principes castigabāt noxios, ne sanguine pœnisve eorum pasci viderentur, sed leniter punitorum delictorum ultionem dijs rescribebant. Ambrosius de Theodosio: *Sapè trementes vidimus quos objurgábat, & convictos sceleris, cum desperassent, solutos crimine. Vincere enim volebat, non plectere, æquitatis arbiter, non pœnæ judex, qui numquam veniam confitenti denegaret. Aut si quid esset quod occulta conscientia involveret, Deo servabat. Hanc vocem ejus homines magis quam pœnam timebant, quod tanta Imperatorem ageret verecundia, ut mallet sibi homines religione quam timore adstringere.*

22. LÆSIMUS.] Occulta & ingeniosa ad veritatem Provocatio.

22. PASCATQUE.] Mali, inquit, vindicesq; Dæmones, si merui, excrucient me; tu modo manum abstineto. de *Pascendi* verbo non uno loco superioribus his Notis.

23. GRATIA DEFLUXIT.] Dum tibi fuimus accepti, grati fuimus omnibus. Te adversario nemo nos non prosequitur odio. Damnare omnes, qui Principibus viris jam non sit acceptus, infinita seges exemplorum docet. Eleganter rem defluendi verbo notavit. Paullatim enim carpere nebulo homo Poëtæ aggressus est felicitatem. Vide querelam Boethij exsulatum missi. I. Consol.

28. EGESTAS] Omnibus velut sacrum fugientibus, omnium ope retro relata.

24. SPOLIAMUR AMICIS.] In quibus fortunarum magna portio. Notum Alexandri dictum in Amicis divitias ponentis.

25. HUNC TORMENTA NECANT.] Insanis igitur modis insaniit isthic Peculator. Patet fugitivum, aut alicubi latitantem scripsisse Epistolam Claudianum.

25. TRUDITUR EXSUL.] Trudendi verbum peculiare ei rei. In Eutropium Infaustamq; suis trusere penatibus umbram Secundo Laudum Trudis avaritiam. Et non semel alijs locis, præcipueque Christiani auctores, quibus *exsilio trudi* nimirum fuit paganis dominantibus familiare.

27. PRÆTEREUNT SUBJECTA FERÆ.] Generosæ nempè. Deorum, Hominūq; inductioni subjicit meliorum ferarum exemplum, ut immite pectus vel sic persuadeat. Stephanus Claverius Hemisticha duo hic auctoritate sui Libri trajecit, hoc pacto.

> *Prætereunt subjecta feræ, mortuaque facultas*
> *Emollit rabiem prædæ; torviq; Leones*
> *Quæ stravisse valent ea mox prostrata relinquunt.*

Ita enim distinguenda ejus restitutio, quam veram sanè agnoscimus, etiamsi Scaliger recipere supersederit. Ait generosas etiam feras Animi victoria contentas, hostilibus corporibus nihil damni dare. Ita alibi.

> *non est victoria major*
> *Quam quæ confessos animo quoq; subjugat hostes.*

Sententiam hausit ex vatibus antiquioribus. Ovidius.

> *Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni,*
> *Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.*
> *At lupus, & turpes instant morientibus ursi.*

Papinius, lib. VIII. Ut Leo Massyli cum lux stetit obvia ferri,

> *Tunc iras, tunc arma citat: si decidat hostis,*
> *Ire super satis est, vitamque relinquere victo.*

Idem lib. VII. *quales ubi tela virosq;*

Pectoris

Pectoris impulsu rapidi stravere Leones.
Protinus ira minor, gaudentq; in corpore capto
Securam differre famem.

Ita Heliodorus, lib. IX. ὑπαγορεύει γὰρ τοῖς χρηστοῖς φιλανθρωπίαν ὑποπίπτων πολέμιος.

Seneca, lib. I de Clement. c. 5. Muliebre est furere in ira: Ferarum vero nec generosarum quidem, præmordere, & urgere projectos. Elephantes Leonesq; transeunt quæ impulerũt, ignobilis bestiæ pertinax ira est. Gulielmus Brito, Lib. I Philippidos, ex Ovidio.

Qualiter irato satis est prostrasse Leoni
Corpora, pugna suum finem capit, hoste jacente.

29. QUÆ STRAVISSE VALENT.] Probo scripturam nostri exemplaris calẽt. Fervor enim ingens contra repugnantes, subsidit in subditos. Alibi *calet obvius ire.* Solus ille liber tenuit veritatem.

31. NOBILIORE FAME.] Quam ut pascatur subjicientibus sese. Respicit verba Papinij.

gaudentq; in corpore capto Securam differre famem. De nobilitate sup.

32. SECVIT.] Interrupit, irrupit. Horatius lib. I. Epist. XVI. *vir bonus est quis*

Quo multa magnaq; secantur judice lites.

Quamquam inepta ad Bonitatem sententia, cum ubi copia talium sit, quod certè fieri potest, nec multæ lites nec magnę sint: Et vero in eum judicem consentiri sit fortunæ potius communis, quam quod virtuti ejus adscribi possit.

32. NASCENTIA VOTA.] *Vota* sunt votivæ dignitates, optata gaudia Symmachus lib. X. Epist. V. Interesse votis tuis animus affectat, sed valetudo corporis longum excusat excursum. Cui *votivum* ibidem quod votis cupitur ejusmodi. Spes vocant alij. Petronius: elatum ab Eumolpo filiũ pariter condicimus, juvenem ingentis Eloquentiæ & spei. Per Eloquentiam enim ad Dignitates ibatur. *Ingestus* cum molestia intrusum signat, de quo ad Epithalamium Palladij.

34. SERENVS RESPICE.] Vt Sol videlicet, in tenebris enim afflicti & mœsti. Libanius de Juliano, ad quem iratum missus erat.

καὶ ἀνθρώπων πάντων ἠθερισμένων, τοῖς μὲν ἄλλοις ἦν πέλαγος, ἐφ' ἡμᾶς δὲ χειμάῤῥους σφοδρότερος. ὡς θ' ἡμῖν τῶν Κιμμερίων ἐκείνου τοῦ χρόνου γεγονέναι βίον, ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ συνεχεῖ.

Sic Cebes Thebanus in tabula, miseros loco ponit στενῷ καὶ σκοτεινῷ. Serenus, clemens, à sole inter æstum & frigus mediam temperiem ferente. Valerius Flaccus ad Domitianũ.

nunc nostra serenus Orsa juves.

Symmachus lib. X. Epist. XLI. Nec enim Serenum clementiæ vestræ animum sine his argutijs compulisset sacro edicto populum convenire.

34. TANTA MORTE.] Tam ambitiosa, Morte aut eversione tot circumstantijs quæsita. Clientem se vocat, prisco usu. Patronorum enim amplum jus, & imperium imperiosum in clientes, ut res gestæ Romanæ multis locis indicant: Adeo ut Onomasticon vetus πελάτην exponat clientem, quem inter mercenarium & servum medium ponit. Julius Pollux lib. VII. cap. XXII.

πτωχός, πτωχεύων, ἀγείρων, προσαιτῶν, μισθωτός, μισθαρνῶν, πελάτης, θής, &c.

Medio ævo Vasallos hodiernos ita dictos observamus exemplis ad Gulielmi Britonis Philippidem.

35. IN BREVIBVS.] Magnificis Heroibus magnos hostes deligendos, quibus suam insumant iracundiam autumat, exemplo ventorum, eorumq; Moderatoris. Par sententia in Epigrammate Luciani.

Οὐ δρίον οὐ μαλάχην ἄνεμος ποτε, τὰς δὲ μεγίστας
ἢ δρῦς ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ κατάγειν.

Sensus interior monet, summam fortunam summis casibus esse obnoxiam, qui non tangant animos domosq; humiliores, toties exsuli Ovidio inculcatus. Synesius ad Arcadium de Regno.

ἀλλ' ὁρᾷς γὰρ πόσι, βίοις αἱ τραγῳδῶν σκηναὶ κεχορήγηνται, οὐκ ἀφ' ὧν δυστυχοῦσιν ἰδιῶται καὶ πένητες, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἰσχυροὶ καὶ δυνάσται, καὶ τύραννοι. οὐ γὰρ χωρεῖ μέγεθος συμφορᾶς οἰκία μικρὰ, οὐδὲ οὐγκον ἀτυχημάτων πτωχεία. τὸν δὲ λαμπρὸν ταῖς τύχαις, τοῦτόν ἐστι καὶ κινδύνοις ἐπιφανῆ γενέσθαι.

35. SESE PROBAT.] Vires suas experitur. Lucanus, lib. VIII.

Despexitque nefas, servatque immobile corpus,
Seq; probat moriens, atque hæc in pectore volvit.

Varro de Re Rust. lib I cap. XX. De omnibus quadrupedibus prima est probatio qui idonei sint boves, qui arandi caussa emuntur.

36. BOREÆ CERTAMINA.] Confligere enim ventos, furentibus tempestatibus, ajunt Poetæ. Musæus in Herone & Leandro.

ἀνέγρετο πάντοθεν ἡ γῆ,
Μαρναμένων ἀνέμων, ζεφύρῳ δ' ἀντίπνεεν Εὖρος,
Καὶ νότος ἐς βορέην μεγάλας ἐφίηκεν ἀπειλάς.

38. COELESTIS FLAMMA.] Fulmini vim potētis viri cōparat. Libanius Legatione:

ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τοῖς βαρβάροις ἑκατέραν ἐμιμήσω τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν, ἐμπίπτων μὲν ὥσπερ τις κεραυνὸς τοῖς ἀντιβλέπουσιν, οὐκ ἐπάγων δὲ τὸν σίδηρον τοῖς ἱκετεύουσιν.

Nota Poetarum Epitheta.

39. HOC PRO SVPPLICIBVS RAMIS.] Idem Libanius:

νῦν δέ σοι παρ' ἡμῶν ἀνθ' ἱερείων, καὶ καπνοῦ κνίσσης, σχῆμα ταπεινὸν, καὶ ἱκετηβόλησις, καὶ δάκρυα. Νεῶν δὴ πρὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ἧς τὴν πόλιν, ὥσπερ ῥώμην ἑκατέραν ἐπιθυμεῖς ἰδεῖν, &c.

41. RAMIS FRONDE.] Frondosum Olivæ ramum intelligit à supplicibus prætendi consuetum. Sæpè Tragici Græci: Petronius: *stante utraq; acie, cum appareret futurum non tralatitium bellum, ægrè expugnavit Gubernator, ut Caduceatoris more Triphena inducias faceret. Data ergo acceptaq; patrio more fide, protendit ramum oleæ à tutela navigij raptum, atq; in colloquium venire ausa.* Sed hæc jam lippis & tonsoribus nota.

41. FRONDE MINERVÆ.] Qua oblata Dea belligerans leniebatur. Et Bellum enim ideo & Olea in tutela ejusdem Divæ. Mythologiam non vulgarem ejus habes in Allegorijs Homericis Heraclidis Pontici. Maro *Oleæq; Minerva Inventrix.* Vide eo loco Collectanea Interpretum.

42. PRO THVRE DAMVS.] Cultum divinum homini offert, quo ampliorem non possit, scriptum utiq; carmen ab interitu Stiliconis, ejusque omnium clientum dispersione aut cæde.

43. ME REDDE MIHI.] Omnibus spoliatus, nec se ipsum habere dicit. Sic odisse se ipsos dicuntur, qui in summo sunt mœrore. Libanius Legatione:

ὅμοιοι τοῖς πενθοῦσι παῖδα ὧν ἄωρον τελευτὴν. δακρύοντες, ὀδυρόμενοι, μισοῦντες ἡμᾶς αὐτοὺς, τοὔδαφος, τὸν ἀέρα, τὸ ὕδωρ, τὰς οἰκίας, τοὺς ἐντυγχάνοντας &c.

Sic *à se exsulare* dictum Salviano, se non habere, Martiali. Vide ad priorem in Eutropium.

44. VVLNERIBVS.] Læsionibus quibuscunq;. Vise ad Secundum in Rufinum.

44. VITAMQVE JVBE FAMAMQVE REVERTI] Paria enim hæc, immò potior etiam Fama. Libanius.

ἔγω δὲ εἶπον ἂν σοι. εἰρωνεύῃ, βασιλεῦ, καὶ μείζω θανάτου ζημίαν εὑρών, ἀποκρίνῃ

ρίζη τὸ πρᾶγμα, μή μοι χαρίζε τὰ τοιαῦτα, μηδ' ἐπονειδιστὸν μοι ποιῶν τὸν βίον ἐπιτρέπε ζῆν. Ἀλλ' ἀναστρέψωσιν, χαλεπώτατον, λεγέτω μέ τις κακῶς αἰσθανόμενον, νῦν δ' οὐκ ἀποκτενεῖς, ὅπως μειζόνως ἐντάσης. Ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, καὶ ζωὴ πολλάκις πικροτέρα πλούτης.

45. REMEAVIT TELEPHVS HERBIS.] Oraculum Telepho suaseret, cum de vulnere ab Achille in Mysia inflicto convalere non posset, Ipsum Achillem adiret: ei ille obtemperans navigat Argos, & ab Achille, tum ibi rem gerente, curatur. Narrat Septiminus Romanus, vetus & eruditus auctor, ad membranas à nobis integer restitutus Secundo Adversariorum Volumine, Lib. II. de Bello Trojano. Achillem Medicinam edoctum in contubernio Centaurorum, ab eorum principe Chirone, Educatore suo, notissima fabula. Sanavisse Telephum Millefolio herba, auctor Appuleius, recentior Madaurensi scriptor, vel iste miris modis excisus, cap. LXXXVIII. de Herbis. Lusit in historiam pulcrè Epigrammatarius Græcus.

> Τήλεφος εἰμι, κόρη, σὺ δ' γίνεο πιστὸς Ἀχιλλεύς.
> Κάλλει σῷ παῦσον τὸν πόθον, ὡς ἔβαλες.

Quod ob rotunditatem ita vertere libuit.

> *Telephus, ô virgo tibi ego, sis tu mihi Achilles.*
> *Qua facis hac Forma sistere puncta potes.*

Alii immissa in vulnus hasta, qua factum id erat, curatum Peliden scripsere; Vt Vetus Enarrator Horatianus ad Vltimam Epodum. Alii impulsa gladio ab hastæ cuspide ærugine, quomodo pictum Achillem auctor Plinius libro XXV. cap. V.

48. PLACIDAMQUE.] Mitem, qualis Medicorum. Levem manum vocat Altero in Eutropium.

> *Vulnera possessis alte suffusa medullis*
> *Non leviore manu, ferro sanantur & igni.*

Plura vide apud amicum nostrum Joan. Gebhardum Lib. II. cap. X Curar. Juvenil.

49. PEPVLIT QVOS FECERAT IPSE.] Mirum nisi vera Lectio unius Codicis Belgæ *quos fecerat hasta* Hac enim curatum vulnus, scriptorum consensus habet, nec alibi hujus isto loco meminit Claudianus. Ovidius.

> *Vulnus Achilleo qua quondam fecerat hosti,*
> *Vulneris auxilium, Pelias hasta, fuit.*

Propertius lib. II.

> *Mysus & Æmonia juvenis qua cuspide vulnus*
> *Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.*

Alii.

50. CALCATIS MVSIS.] Extremo modo adflictis, pedibus subjectis. Ad vim spectat Faustus Reiensis lib. I. de Lib Arbitrio: *Pelagii Blasphemias, jamdudum Ecclesia Catholica fide proditas eruditione confusas, auctoritate calcatas.* Notatum Papinius. Achilleid. I. Jura, fidem, superos, una calcata ruina. Claudian. II. Stilic.

> *fama qui vulnere nuper*
> *Calcatam flevere togam.*

Salvianus lib. V. *Legem legimus, & Legitima calcamus.* Apud Appuleium: *calcare religionem, fœdus tori, numina, adfectionem, præcepta, jus sanguinis.* Prudent. Apoth.

> *Et modo supplicium recipit, modo, Libera, calcat.*

Orientius Common.

> *Contere calcatum mundi cum principe mundum.*

50. NON PROSPERA CINGVLA MVSIS.] Militaria omnia privilegia, ipsamq; Dignitatem. Distinctus Pop. Romanus, aut orbis, in Clerum, Militiam, vulgus & servos. Imperator Marcianus L. IV. Cod. de Summa Trin. *Militum pœna proxima capitali, cinguli adem-*

ademtio. Ibidem. *Qui publice tractare de Religione ausus fuerit, si clericus fuerit, à consortio Clericorum removebitur, si vero militia praeditus sit, cingulo spoliabitur, &c.* A cingulo nempe, quo enses gestabant milites, vetitos caeteris, ut vel Encolpius Petronianus testis. Trebellius Pollio Galieno: *Cum cingula sua plerique militantium, qui ad convivium venerant, ponerent.* Hinc ad omnem dignitatem traductum, qui quidem Magistratus jus haberent gladii. ζώνη ἀξίωμα, Suida, qui & δύναμιν, Sed alio respectu, interpretatur. Ei oi ἀπὸ ζώνης posito exemplo ab vulgo distinguuntur ἀναζητουμένους τῆς βασιλίδος ἐξωθεῖσθαι οὐ μόνον ἰδιώτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπὸ ζώνης. Justinianus Imp. Nov. XII. *Incestas nuptias contrahentis poena est confiscatio bonorum, tam caeterorum quam dotis, exsilium etiam, & cinguli, si quo potitur, spoliatio. Hoc est universa dignitatis.* Epitaphium Vetus Pantagathi Episcopi Viennae: *Arbitrio Regum Quaestura cingula sumsit, Stemmate praecipuus, plus probitate cluens.* Aliud *Naamatii*, *Post fasces posuit & cingula Symmachus ampla.* Arator ad Parthenium. *Cingula plura geris, sed quae tu grandia reddis. Nam tibi quisque datur mox sibi crescit honor.* Militiam vero notar, ut dictum, speciatim, quia milites accincti semper. Cassianus Instit. lib. I. cap. I. *Monachum, ut militem Christi, in procinctu semper Belli positum, accinctis lumbis jugiter oportet incedere.* Idem, Lib. II. *Duplici igitur hoc, quo diximus, cingulo Christi miles accinctus, qui modus psalmorum, agnoscat.* Jovinus in Dedicatione Basilicae, apud Flodoardum lib. I. Histor. Rhenaeus, cap. VI.

> *Felix Militia sumsit devota Iovinus*
> *Cingula, Virtutum culmen provectus in altum,*
> *Bisque datus meritis Equitum peditumque magister.*

Cingulum autem sun tum cum aliqua sollemnitate, invexit morem nunc Nobilitati nostrae usitatum, Ensis jus sumendi accinctione alicujus Principis aut Magnatis, qui fuit tamen Francorum etiam Auctor Expeditionis Palaestinae, Ultimo loco à Bongarsio positus sed usu stiloque primus: *Processu Temporis, cum jam aetas robustior officium militare deposceret, ad Enfridum de Turone, Illustrem Palaestina Principem paludandus accessit & Francorum ritu militia cingulum ab ipso suscepit.* De quo multis nos ad Gulielmum Britonem. Claudianus isthic dignitatem suam dicit per cingulum, erat enim Tribunus & Notarius, mox Militiam additurus. Ea gratia utraque res nobis exemplis adnotata.

52. ME PELLE SODALIS.] Male ita edunt. Scribe *sodali* cum Manuscriptis nostro, Belgis, Bentinianis. Aldi etiam aliisque priscis Editionibus.

53. SCILICET INSIGNI DE] Absolvit Ironiae partem hoc versu noster Codex, & dilerte scribit.

> *SCILICET insignes de paupere Vate triumfos?*
> *Scilicet egregiis ornabere victor Opimis?*

Quem cur non audiamus, cum eandem Lectionem unus etiam Belgarum Codicum firmet, & longè elegantior sit tam vulgata, quam quae quiverit nasci de cerebro Librariorum.

54. OPIMIS.] Congressus velut ipsi, ita magnam rem molitus. De Opimis omnia Nota, & Prisci Grammatici nemini non in manu.

56. LONGEQUE CARINIS NOTA PHAROS.] In eos usus exstracta turris, albo lapide in editam petram, à Sostrato Cnidio, cum inscriptione:

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ, ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΛΩΪΖΟΜΕΝΩΝ.

Vide Strabonem, lib. XVII. Aliam talem, majore utique impensa, opere maxime Heroico & laudabili ad Ostia Tiberis construxit Claudius Caesar. Vide Dionem Libro LX.

57. FLENTEMQUE VULTUM.] Ob Vatis periculum atque infortunium. Ae-

gyptii

gyptii enim omnis census eo tempore Poeseos studiosissimi, & tantum non insanientes in eam. Eunapius Proæresio.

Ἐπεὶ τά γε κατὰ ῥητορικὴν, ἐξαρκεῖ τοσοῦτον εἰπεῖν ὅτι ἦν Αἰγύπτιος, τὸ δὲ ἔθνος ἐπὶ ποιητικῇ μὲν σφόδρα μαίνεται, ὁ δὲ σπουδαῖος Ἑρμῆς αὐτῶν ἀποκεχώρηκεν.

Quod negat tamen suo ævo Dio Chrysostomus Troica sive Orat. XI.

παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις μὴ ἐξεῖναι μηδὲ ἐμμέτρως λέγεσθαι, μηδὲ εἶναι ποίησιν τὸ παράπαν, ἐπίστασθαι γὰρ ὅτι φάρμακον τοῦτο ἡδονῆς ἐστι πρὸς τὴν ἀκοήν, ὥσπερ οὖν οἱ διψῶντες οὐδὲν δέονται οἴνου, ἀλλ' ἀπόχρη αὐτοῖς ὕδατος πιεῖν, οὕτως οἱ τἀληθῆ εἰδέναι θέλοντες οὐδὲν δέονται μέτρων, ἀλλ' ἐξαρκεῖ αὐτοῖς ἀκοῦσαι ἁπλῶς.

Sed certum nobis totam enim ingeniosissimam diatribem ostentandi experiundive ingenii tantum scriptam, mirorque in alia venite præstantissimum Casaubonum Alexandriæ cultus ingeniorum summus, Vrbe patria Claudiano. De quo multis ad Zachariam Scholasticum, quem Æneæ Gazæo nostro paris Operæ & Doctrinæ Comitem Illustravimus.

58. NOSTRA GEMAT NILVS] Fluminibus luctus adscribitur, illustri aliquo homine oris ejus afflictaro. Maro, Lib. VII.

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus unda,
Te liquidi flevere lacus.

Moschus Epitaphio Bionis.

Αἴλινά μοι στοναχεῖτε νάπαι καὶ Δώριον ὕδωρ,
Καὶ ποταμοὶ κλαίοιτε τὸν ἱμερόεντα Βίωνα.

Dion Adonidis.

Ὤρεα πάντα λέγοντι καὶ αἱ δρύες, Αἴ τὸν Ἄδωνιν.
Καὶ ποταμοὶ κλαίοντι τὰ πένθεα τᾶς Ἀφροδίτας
Καὶ παγαὶ τὸν Ἄδωνιν ἐν ὤρεσι δακρύοντι.

Ovidius de Orpheo

lacrymis quoque flumina dicunt Increvisse suis

EPIST. II.

AD SERENAM.

Hæc Epistola in Nostro Codice præfixa visitur Libro de Laudibus Serenæ. Vt & in Editione Aldina. Cum tamen ad eam Laudandam parum faciat, petatq; potius aliquid ab ea, noluimus turbare ordinem librorum omnium Cæterorum. In uno Belgarum inscriptio fuit. EPISTOLA AD SERENAM REGINAM, VXOREM DUCIS STILICONIS. Quam & Parisiensium Typographus olim non ignobilis Colinæus agnovit.

V. 1. ORPHÆA CVM PRIMÆ SOCIARENT LVMINA TÆDÆ.] Ita Claverius ex suis Libris, quam sequitur Scaliger. At ubi secundæ tædæ Orphei? Negant has inferri. Ego verò ajo, & injuriam Orpheo vel per suspicionem Lectoris fieri non debere, quem constat amissa Eurydice conjugia aspernarum etiam ambientium muliebrium Ovidius.

multas ardor habebat
Iungere se vati, multa doluere repulsa.

Deinde quid sibi hic volũt *LVMINA an tũ primum lumina adhibita* nuptiis, aut *tæda* pro his non capientur, nisi ταυτολογίαν Claudiano inpingas. Et quæ tandem Lumina tædæ junxerunt Orpheum. Ambæ emendationes nullius pretii sunt, & nos vulgatam scripturam cum Bentini, Belgis nostro Codice, Aldo, aliisque mordicus tuemur.

Orphea cum primum sociarent Numina tæda.

Hoc est cum primum rumor increbuisset auspiciis Deorum Immortalium conjugio sese commissurum vatem. Nihil planius meliusq; hac Lectione.

1. RURAQUE COMPLERET THRACIA.] Inepte Libri quidam *Tertia* Noster nulla ambigendi ansa veritatem habet, ut & Claveriani, Bentiniani, cæteriq; Doctissimus Læv. Torrentius ad Horatium lib. III. Od. IX. *Threcia* ad veterem scripturam maluit, non inscite. Nihil tamen mutamus, secundum usum Temporis.

2. FESTVS HYMEN.] Fausti ominis ergo, ut felix adesset, invocatus, licet non advenerit propitius, vel favere potens, ut fatis arcentibus, apud Ovidium Lib. X.

Inde per immensum croceo velatus amictu
Aethera digreditur, Ciconumque Hymenaeus ad oras
Tendit, & Orphea necquicquam voce vocatur.
Affuit ille quidem, sed nec sollemnia verba
Nec latos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrymoso stridula fumo
Vsque fuit, nulloque invenit motibus ignes.

Hymen autem Numen conjunctionis, Mundum omnem, Cœlum Terræ, Animam corpori, Amori Amasium, Sexum sexui, consocians. Martianus Capella.

copula sacra Deûm.
Semina qui arcanis stringens pugnantia vinclis,
Complexu sacro dissona nexa foves.
Namque Elementa ligas vicibus, mundumque maritas,
Sexus concilias, & sub Amore Fidem.

Ex Zoroastri & Magorum, (ei discipulorum) doctrina, de qua multis in Barbarica Philosophia nostra, cujus ultra Sexaginta libros jam dum anno cIↃ ab hinc decimo scriptos, ostendimus olim viro docto & prudenti Francisco Raphelengio.

4. DONA SVO VATI.] Delectatus enim silvis fuerat Orpheus. Mythologiam quod homines ferino victu & contubernio abstraxerit habes apud Horatium. Potuit tamen & ea esse, quod de visceribus feratum futura prædicere instituit Auctor sub ejus titulo Argonauticorum, ubi recenset Opera & carmina inventionesque suas.

Ἀμφὶ ἢ μαντείης ἰδάλω πολυπείρονας ὄρμους.
Θηρῶν, οἰωνῶν τε, καὶ ἣ σπλάγχνων θέσις ἐστίν.
Ἠδ᾽ ὅσα θεσπίζουσιν ὀνειροπόλοισιν ἀταρποῖς
Ψυχαὶ ἐφημερίων, ὕπνῳ βεβολημέναι ἦτορ.

V. 5. QVIPPE ANTRI MEMORES CANTUS.] Consentiunt omnes libri ut corrupti hic sint, inprimis Cujaciani nihil sapiunt. Emendatio, quæ vera ante nos incidit Adriano Behotio.

Quippe antri memores, cautes ubi sæpe sonora
Præbuerant dulci mira theatra Lyra.

Ipsas enim cautes sive petras adauxerat Orpheus, ut scenam quandam facerent, umbramque præstarent cantaturo. Quintus Smyrnæus, quem ego scriptorem Milesium Smyrnæum arbitror, antiquæ Poeseos instauratorem, mire ejus rei ergo, licet non citra livoris adspersionem, laudatum Eunapio, Libro III παραλειπομένων. Vbi Calliope consolatur Thetin super Achillis cæde.

Κάτθανε δ᾽ υἱὸς ἐμοῖο, καὶ αὐτῆς ἐθανάτοιο,
Ὀρφεύς, οὗ μολπῇσιν ἐφέσπετο πᾶσα μὲν ὕλη,
Πᾶσα δ᾽ ὀκρυόεσσα πέτρη, ποταμῶν τε ῥέεθρα.

Vmbram sive antrum umbrosum canere exorsus, sibi fecisse canendo Orpheus perhibetur, Ovidius, Metamorph. X.

Collis erat, collemque super planissima campi

Area,

Area, quam viridem faciebant graminis herba.
Vmbra loco deerat: qua postquam parte resedit
Vmbra loco venit

Et paullo post in medio nemore consedisse ait, quod ipse fecisset.

Tale nemus vates attraxerat, inque ferarum
Concilio, medius turba, volucrumque, sedebat. lib. XI. de Saxis.
Carmine dum tali silvas animosque ferarum
Threicius vates, & saxa sequentia traxit.

Vides Nemus, & cautes, antrumque ipsum Claudiani, ut de emendatione dubitare non possis. Sonoras cautes dixit, quod paradoxum corrumpendo loco fuit, ob redditam vocem, ut antrum Phœbi initio Sexti Cons. Honor.

At si Phœbus adest, & frenis Grypha jugalem
Riphæo, tripodas repetens, detorsit ab axe,
Tunc silva, tunc antra loqui, tunc vivere frondes.

Si cui vetus nostra correctio magis placere poterit, sciat minus audacem esse in commutandis omittendisque litteris; nec incommode legas.

Quippe Antri memores, cantus ubi sæpè sonora
Præbuerant dulces, mira theatra, lyra.

Nobis tamen altera potius ἐκ ποιητοῦ est. Pessime Claverius de suis Codicibus.

V. 6. MIRA THEATRA.] Naturalia, constipata silva, coacta rupibus, in modum formamque Theatri. Ovidius pariter, in cæde Vatis.

Ac primum, attonitas etiamnum voce canentis,
Innumerat volucres, anguesque, agmenq; ferarum,
Mænades, Orphei titulum rapuere theatri,
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris.

Ordine quo constiterant suo etiamnum ævo visas Arbores, memorat Apollonius initio Argonauticorum.

Φηγοὶ δ᾽ ἀγριάδες, κείνης ἔτι σήματα μολπῆς,
Ἀκτῆς Θρηϊκίης ζώνης ἐπὶ τηλεθόωσαι
Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι, ἃς ὅγ᾽ ἐπιπρὸ
Θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε πιερίηθεν.

Sic vero scena silvestrem agnoscit in luco descripto Virgilius. Æneid. I.

tum silvis scena coruscis
Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.

7. CAVCASEO CRYSTALLA.] Eorum enim incunabula in præaltis perpetuique frigoris montibus, qualis Caucasus. Vide Plinium lib. XXXVII. cap. II. & Chrystalli de Scythia summus census. Solinus, cap. XX. *Lynces crystallum apportasse ait*, ob perspicuum Lyncurium etiam lapidem, cujus origo ex mictu ejus animantis. Theophrastus περὶ λίθων. Nominare vero istum noluit.

8. GRYPHES HYPERBOREI PONDERA FULVA SOLI.] Aurum quod custodire finguntur illa dubiæ fidei animantia, quæ alterum mundum gignere scite dicit Apuleius, lib. XI. De custodia illa, Plinius, Mela, Solinus, Cassiodorus, Servius, Hieronymus, Ælianus & duo Patres Veritatis Historicæ, Herodotus & Philostratus.

9. VENERIS PRATO.] Quod describitur Epithalamio Honorii.

Intus prata micant, manibus quæ subdita nullis,
Perpetuum florent, Zephyro contenta colono.

Columbas ei Deæ sacras non attinet ostendere, & Mythologiam ipsæ ostendunt. Vt trans

mare eant de Sicilia & redeant, Venerem abeuntem, opinione incolarum, comitatæ ad decimum diem redeant, tradit Ælianus, libro IV. ubi ait.

ἀφύρματα Ἀφροδίτης περιστερὰς εἶναι ᾄδουσί τε ἐκεῖνοι, καὶ πεπιστεύκασι (τοῦτο) πάντες οἱ ἄνθρωποι.

Vox inclusa absit melius eo loco, & mancum perperam reddidit interpres.

v. 11. NOBILIUM SORORUM.] Quippe de progenie Solis, qui in omnium oculis. De succino nullo ad Padum eleganti cachinno Lucianus. De Pygmæis & gruibus, Phœnice, cæterisque Fabulæ minime isthic reponendæ.

14. GERMINA CARA MARIS.] Non mutanda lectio. Quicquid, ait, pretiosum in rubro mari nascitur; Ejus gemmas commendavit Panegyricorum suprà non uno loco. Fatuè in uno Librorum *gramina cava*.

16. CINNAMA RARA.] Non qualia ad nos veniunt, nobisque, ait, nota sunt.

18. VECTIGAL CONNUBIALE.] Donum debitum. Alibi.

Sola novum Latiis vectigal Iberia terris
Contulit, Augustos.

Horatius, lib. III. Od. XVI.

Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam.

Vectigal alioquin quod debetur, quo non soluto, merx ipsa aut possessio perdebatur antiquissimo more Zenobius Adag. Centur. I. Ad. LXXIV.

Λεύκων τις γεωργὸς μέλιτος ἀσκοὺς εἰς φορμὸν ἐμβαλών, ἐκόμιζεν Ἀθήναζε χελιδὰς ἐν τοῖς φορμοῖς ἐμβαλών, ὡς ὑπὲρ χελιδῶν ὀλίγον ὑπερέχηται μέλιτος πλέος, ἐξ οὗ συνπεσόντος οἱ τελῶναι βοηθῆσαι βουλόμενοι, ἔμαθον ὅτι μέλι ἐστί, καὶ ἀπηνέγκαντο αὐτὸ ὡς ἀτελώνητον. Idem refert Diogenianus.

19. HELICONIS REGNO.] Ut Pronuba socrus, Ornamentorum talium novæ Nuptæ collatorum mentio in Epithalamiis Honorii & Palladii, apud nostrum, Manlii Catullum, Papinium Stellæ, &c. Heliconis regnum, ipseque Helicon, Immortalitatem Memoriamque perennem meritorum denotat. Vide scripta ad Cynegeticũ Nemesiani. Theophylactus Simocrates lib. VII. Hist. Maurit. cap. VI.

Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις κομήτης ἐν τῷ ὑπερκαύματι φαίνεται, περὶ τούτων τοιγαροῦν τῶν δοκούντων συνεστάναι ἄστρων, οἱ μὲν φιλόσοφοι πρὸς μετεωρολογικὰς καταφεύγουσιν ἀφορμάς, ἃς Σταγειρῖται καὶ Πλάτωνες ἐν τῷ Ἑλικῶνι τῆς μνήμης βίβλοις ἐναπεγράψαντο.

Monti etiam ipsi Numen adscribebatur. Nemesianus.

Aonio jam nunc mihi pectus ab œstro
Aestuat, ingentes Helicon jubet ire per agros.

Avienus Periegesi

incute doctam
Phœbe chelyn, totis Helicon adspiret ab antris.

20. PROPRIAM.] Suam sibi, nec locutio Latinitate peccat, licet abusi postea scriptores minus cordati Horatius.

Archilochum proprio rabies armavit Iambo, &c.

21. DOMINAM OLYMPI.] Magni matronam Tonantis, ut nuncupatur Ovidio. Domina, Junonis peculiaris Titulus, Nonnus, lib. XLIV.

Πενθεῖ μαζὸν ὄρεξε μετ᾽ Ἄρεα δέσποινα Ἥρη.

Dominam Peculiari titulo Dianam Græci dixisse videntur ex Pausaniæ Arcadicis. Qui scriptor in Eliacorum priore nos illo libro quę Deæ Dominæ speciatim perhibitæ, docturum se pollicitus, promissionis, puto memoriam non servavit. Non enim tale quid præstant Arcadica Potius illud de Diana indicavit, nec pro certo docuit vel uno verbo.

23. NEC SPREVIT REGINA DEUM.]

DEVM.] Concinnius leges *Deam* Calliopæam nempe.

23. CARMINIBVS TOTIES LVSTRAVERAT ARAS.] Chorum cantans circa aram Iunonis duxerat. *Lustrare*, celeriter obire, aut prætcrire, notat. Virgilius de Polite Pyrrhum Achillis fugiente:

Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat.

Juvenal. Sat. II.

Lustravitque fuga mediam gladiator arenam.

Circuire hic valet. Plinius de Hiena. lib. VIII. cap. XXX. *Quibusdam magicis artibus omne animal quod ter lustraverit, in vestigio hærere.* Solinus, cap. XXX. *Hiena quodcunque animal ter lustraverit, movere se non potest, quapropter magicam scientiam ei inesse pronuntiaverunt.* Vel ad *lustrationes* pertinet, quas carmine peregerit Orpheus, ambiens aut emundans Aras Junonis, Numenque propitians, talium artifex.

30. AVGENDIS THORIS.] Ditandis, honestandis. Plautus Mercat. aliquid cedò

Qui hanc vicini nostri aram augeam, Syra.

36. SVB PEDIBVS TEGITVR.] Immensitatem summo Proximi conjunctissimique Numinis, terreni prædicat? Quod Plautus ait *quantum terram tegit hominum Affine* est isti.

42. AVRATÆQUE TRABES.] Splendida ædificia auratis trabibus circumloquitur. ut Papinius non semel, Propertius, alii. Vide nos ad primam illius Thebaiden. Nostrum Bello Get. CCXXIII.

43. SVFFECIT MANDASSE DEAM.] Scripserat ad puellæ parentes pro Claudiano Serena. Non opus fuit ultra ambiri puellam, quam amabat. Cesserunt parentes, consensit ipsa. Matrimonium confectum est. Aliud agebat Claverius cum exemplum Legis primæ Cod. si Nuptiæ ex Rescripto Principis petantur, huc traheret. Ibi enim *quas se intelligebant non mereri* nuptias ambientes personæ indicantur, quæque voluerint per mendacia extorcatis Rescriptis cogere puellarum agnatos ad consensum. QVAS SE INTELLIGEBANT NON MERERI NVPTIAS A NOBIS EXISTIMANT POSTVLANDAS, SÆPE HABERE PVELLÆ CONSENSVM CONFINGENTES, &c. Quorum coercitio, nihil ad istam rem, ubi blando Imperio, id est rogatu? Vati conciliat Serena conjugium, nulla vi jussionis, quamvis Poetice & adulatorie verba cadant, nulla fraude impetrationis interveniente. Sed vir doctus ad hanc Epistolam citra morem facetus esse voluit.

MANDASSE DEAM.] Blando Imperio, cujus vis tamen præsens erat. Sic Ausonius ad Theodosium, Carminum Editionem postulantem.

Mortalia quærunt
Consilium, certus jussa capesse Dei.
Scribere me Augustus jubet, & mea carmina poscit
Pane latens: blando vis latet Imperio.

Eadem omnino res est. Sic enim & addit noster *majestate petendi*.

46. NOMINIS VMBRA TVI.] In Codice nostro *Numinis* quod verius arguunt omnia.

74. SCRIBENTIS VOCE SERENÆ.] Tam enim littera vox est scripta, quam quæ pronunciatur. Sic apud Optatum Afrum mortuus de tabula loqui perhibetur, cujus defuncti voluntas legitur. Sic *Affatus* nostro alibi Epistolam notat affatus quod non mihi dirigis ullos Et in IV. Cons. Honorii de Antiquis auctoribus Monumentisque dicit

nec desinat umquam
Tecum Graja loqui, tecum Romana, Vetustas.

Sic Martialis *carta loquetur anus* Et Petronius.

Hecales, quam Musa, loquentibus annis,
Battiadæ veteris mirando tradidit ævo.

48. GENIVS REGNI.] Principis Felicitatem, Imperijque totius Divinitatem dicit, quuius particeps erat Serena, tantis vinculis Augustæ domui innexa. De *Genio* hoc genus

multa ad Rutilium Numatianum, quæ consulas. Vt & I. Semestrium P. Fabri. Aliosque.

v. 48. VEL PIETATIS AMOR.] Pietas, Clementiam, Amor Favorem in Poetam denotat. Quare veteris Codicis vestigia sequendo, qui vocem PIETATIS discissam profert. Claudianum reliquisse existimo *Vel Genius Regni, vel Pietas & Amor.*

49. SVB LVCE TVI ORIS.] Divinam omnino facit, ut quæ vultu Lucem exspiret. Ita de Principibus Panegyristæ, de Christianis Præsulibus Vitarum Conditores. B. Lucas cap. VI. Actuum de Stephano:

εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

50. CONJUGIS IN CASTRIS ET SENIO GENERI.] Inscitissime ita Claverius. Scripti omnes & Editi *& solio generi* Imperatorem enim dicit Honorium, Magistrum Militiæ Stiliconem. Scitius etiam videntur membranæ scribere *Conjugis & castris, & solio generi* Vt vocula *SVB* ista omnia respiciat. Et dura alioquin locutio In solio Generi celebrare diem optatum. Prorsus ita Claudianum reliquisse existimo.

51. AVSPEX PVRPVRA.] Summa honorati nominis felicissimo omine. Auspices adhibitos veterum nuptiis docuerunt pridem viri eruditissimi. Vide nos ad Sat. X. Juvenalis in Finem.

53. DESPONDERAT ANTE.] Desponderi fecerat. Serenam suam dicit.

54. CONJUGIS EJUSDEM.] Mendosa posteriorem harum vocum ex variãte scriptura verere dicas. Legitur in nostris membranis *Conjugis hac eadem pronuba dextra daret* In Belgico *Conjugis eadem* diserte legitur. Scripsisse arbitror.

Vt mihi quam scriptis desponderat ante puellam
Conjugis; Augusta pronuba dextra daret.

Augustam dicit Serenam, quam toties ante & postea Reginam, eodem sensu. Scripto & intercessione conjugis Stiliconis desponderat Claudiano puellam Serena. Vovet nunc sponsus, ipsius ejusdem Manu Reginæ, quod pronubæ faciebant, sibi eamdem in matrimonium tradi. Possis & vulgatam Lectionem tolerabilem arbitrari, modo *qua* priore versu legas. Nos tamen vere nobis emendasse videmur, cum minime tricas amet Claudianus: mira autem res Conjugis & Augustæ junctorum fascinaverit Librarios. Conjuges scitius etiam Honorium, Augustam, Serenæ filiam Honorio nuptam capere. De Pronubis dextris daris conjuges novos jungentibus, superius satis notatum est. De Sponsalibus per litteras late Paullus Cypræus, vir eruditissimus; qui in hoc loco tamen errat Honorii Conjugem hic capiens cap. IX. § XX. de Sponsalibus.

58. SIDEREO SVPERCILIO.] Exemplo Jovis Homerici, versibus decantatissimis. Quæ sequentes versus canunt, certatim Principibus tribuunt Panegyristæ, Poetæ, Historici etiam.

EPIST. III.

AD OLYBRIUM.

V. 1. AFFATVS.] Epistolas, quibus missitandis sollemne verbum *dirigere* abusu sequentium seculorum corruptum est. Vt divini affatus in L. VI. C. de Aquæductibus. Philoxenus affatibus, *συλλαβῶν γραμμάτων.* Epistola autem, vertere Turpilii scito, ea res est quæ sola possit absentes præsentes facere, referente & exigente B. Hieronymo ad Nicetam. Eamdem *σωματοποιεῖν τὴν παρουσίαν* dicit Gregorius Nazianzenus. Vide Synesium Epist. CXXXIIX. Ita Ruritius lib. II. Epist. V. *Occasionem scribendi prætermittere non debemus, ut reddat nobis quamdam præsentiæ portionem sermo mediatus: qui emittitur, & non amittitur, tribuitur & habetur, videtur discedere nec recedit.* Ita legendum eo loco, mire vulgo contaminato. Cui similia si voles ejusdem libri Epist. XXVI. Consulas. Plura non congerimus *Affatus* pro Epistola, de seculo est, & notat ad Symmachum doctissimus Juretus. Eidem auctori alloquium, Epistolaris compellatio, Lib. III.

III. Epist. LXX. *Sæpius alloqui præstantiam tuam non piget, quamvis nihil invicem sermonis accepi, &c.*

V. 2. ALTERNO POLLICE.] Poeticum; Cum pollice nemo scribat, manum intelligit. Notant & rident nonnulli crebritatem hujus usurpationis in Claudiano, Ille tamen & suo jure fecit, & veterum exemplo. Papinij, Juvenalis, Persij, loca, notavit ad istum Casaubonus. Maro ipse, Lib. XI.

> *Qualem virgineo demessum pollice florem*
> *Non jam mater alit tellus.*

NEC REDIT.] Mutuam vicem loquitur. Res vero clara familiarissimum his summæ & Nobilitatis & Dignitatis inter proceres Romanos viris fuisse Claudianum, quare admiranda res de paupertate adeò queri. Sed scitum illud observasse magnates videntur isti πενία τὰς τέχνας ἐγείρει Ne locupletatus obverteret Musis cornua. Præterea sententia Dionysij uti potuerunt, qui Cantori placenti cum infinita promisisset, nihil vero daret, postulanti respondit, Spe sese delectantem contrà delectasse, uti apud Plutarchum legere est.

SALUS.] Caput Epistolæ Salutatio omni ævo, quam pro ipsa posuit, vertunt tamen mores hodierni & istum Antiquitatis. Romani prisci formula utebantur *Si vales bene est, ego quidem valeo* Imitatione Transmarina, Pariter enim Græci. Antiochus Rex Zeuxidi, apud Josephum lib. XII. Antiq. cap. III.

Βασιλεὺς Ἀντίοχος Ζεύξιδι τῷ πατρὶ χαίρειν, εἰ ἐρρῶσαι εὖ ἂν ἔχοι, ὑγιαίνω δὲ καὶ αὐτός.

V. 4. SEU CICERONE TONAS.] Fulmen Eloquentiæ illud incomparabile dicit. Sidonius non semel expressit. Lib. VIII. Ep. XI, Saxa & robora, corneasq; fibras

> *Mollit dulciloqua, canorus arte,*
> *Arpinas modo quam Tonante lingua*
> *Dictat, nunc stilus aut Maronianus.*

Panegyrico Aviti.

> *Surgentes animi Musis formantur, & illo*
> *Quo Cicerone tonas.*

Idem sensit Petronius cum indomitum dixit instar torrentis aut Tempestatis omnia repagula calcantem. *Grandiaq; indomiti Ciceronis verba minentur.* Ductum à Pericle, qui Concionans fulgurare & tonare dicebatur. Quintilianus lib. II. cap. XVII. *Nonne pulcrum vel hoc ipsum est, ex communi intellectu, verbisque quibus utuntur omnes, tantum adsequi Laudis & gloria, ut non Loqui & Orare, sed quod Pericli contigit, fulgurare ac Tonare videare.* Sic Torrenti æquatur Demosthenes. Juvenal. Sat. X.

> *sævus & illum*
> *Exitus eripuit, quam mirabantur Athenæ*
> *Torrentem, & pleni moderantem fræna theatri.*

Suam vim Eloquij stricto telo comparabat amens Caligula. Suetonius cap. LIII. *Peroraturus, stricturum se Lucubrationis suæ telum, minabatur.* Eloquentiam Ciceronis pariter profundo Gurgiti comparat Ennodius, libro I. Epist XVI. *Adhibita, credo, adversus me fuisset Tulliani profunditas gurgitis, Chrysippi proprietas, Varronis elegantia.* Qui isto ultimo Satiras Menippæas respexit, cum stilus Varronis alioquin elegantiam nullam quæsivisse videatur.

5. DIVITIIS ANIMI.] Opulentia Eloquentiæ Artiumq; instructi. Multa alibi paria de Eodem Olybrio, & Manlio Theodoro. De Opibus Oris & Animi multis alias.

7. QUI SCRIPTA FERAT.] Pessimè Editio Claveriana, vitio Librariorum. *Ferri* autem peculiariter Epistolis addicitur, & est *perferri* isthic: Ut *perlatores* Ennodio, libro V. Epist. X. Qui Latores Sidonio & alijs, portitores Hieronymo.

8. PULVERULENTA.] Numquam, ait, pulvis sedatur, tanta commeantium turba est.

9. FLUAT INGENIUM.] Uberet, quomodo *abundantiam* Tullianam idem Sidonius dixit, & de Lactantio Hieronymus in Chronico Eusebij. *Lactantius quasi quidã fluvius Tullianæ eloquentia, vir omnium suo tempore eruditissimus.* Quod verissimum est Encominum,

mium, & ab eo procul omnis Christiana facundia est.

10. REPORTET.] Sollicitatum jam, non rescribere queritur. Idem indicat τὸ *redit* in Secundo versu.

12. SPATIO DEBILITATUR AMOR.] Quo crescere debebat atq; augeri. Argumentum & res eadem apud Symmachum, Libro III. Epist II &c.

13. LUCEM JAM CONDAT HYDASPES.] Exclamatio admirationis & obtestationis ab rebus impossibilibus, Ovidio usitatissima, & mire decens facilitatem Elegiæ necessariam. Quæ quidem in Claudiano commendabilis est, nec posteà Latio talis comparuit. Codex noster omnia ista Futuro Tempori adscribit hoc modo.

Lucem jam condet Hydaspes,
Et Tartessiaco Sol oriere vado.
Candescet Getitis Meroe cõversa pruinis,
Claraq; se vetito proluet Ursa mari.

Quæ mutatio à vulgata scriptura non est Librariorum. Loca omnia notissima.

V. 19. REMORATURASQUE SODALEM.] Hic quoq; insignis hactenus hallucinatio fuit omnium Librorum & Censorum. Codex noster *Quin age rumpe moras, solaturusq; sodalem* Quomodo & alter Cujacianorum. Quorum prior remoraturusq; cum omnibus cæteris, Latet verbum quod æquipolleat τῷ *solaturus* neq; absit syllabis & potestate τῷ *remoraturus* quod *mora* præcedens mentio subjecit hærentibus exscriptoribus. Quod vero sit istud nisi recreaturusq; sodalẽ Quo aptius nemo aliud invenerit umquam. Sic itaque scripsisse arbitror Claudianum. *Recreatio* vero amici ab officio Epistolari toties inest Epistolis Græcorum Latinorumque scriptorum, ut indicari nemo velit vel unum locum. Claverio visum ad inficetias vocis, etiam distinctione, ultra vulgum, rem intricare.

19. RECREATURUSQUE.] Ut sit hæc Lectio melior vulgaris, nobis tamen minimè sese probat totam. Potius enim quid latere arbitramur, quo Poeta promtitudinem suorum contrà Officiorum referat, eliciendæ videlicet Epistolæ omnia faciens. Libri in his Poematijs parum probæ notæ fuerunt, quotquot hactenus collati sunt, neq; injuria exspectamus flagitamusq; meliores. Etiam τὸ *doce* alia hic ingerere videtur.

22. DIGNA TUIS ANIMIS.] Etiam istuc non esse sanum, tuentibus licet Cujacianis, Libri, Noster & Belgæ, autumant. In his diserte comparet.

Libris atq; animis insinuanda meis.

Dicas τοὺς DIGNA TUIS aspernatos librarios, ne bis idem scilicet scriberent. cum sequentis versus caput facere viderent vocem DIGNATUS. Et qui nostrum Codicẽ scripsit, non intellexit scripta, certis indicijs, literas tantum pingere doctus. τὸ DIGNA TUIS non sufficiunt exspectationi Lectoris, neque hilum habet congruæ mentis, unde enim insinuandam suis animis dicat, qui totus jam erat paratus servire Olybrio, altera Lectio monstrum alit, aut ineptissimi hominis est. Divinaverim Claudiano relictum.

Crebraq; fœcundo festinet Littera cursu,
Signatas animis insinuando manus

Uti crescat ab officio litterarũ amor mutuus, commendans sese in vicem & recipiens per signata manu amica verba, affectuum & studiorum plena. Non satisfacimus nobis hac audacia mutandorum citra libros verborum, licet non facile putemus quempiam sine eorum ope quid melius excusurum. In utraq; Lectione nec hilum bonæ mẽtis est. Simpliciter scribas.

Digna tuis animos insinuando meos

Ipso studio tibi gratificandi dignos ait animos suos qui insinuentur Olybrianis. Potest ut hęc sit Veritas. Nos tamen alia è libris exspectamus.

23. CÆSAR SCRIPSISSE MARONI.] Exstiterunt ergo Epistolæ tum quoque, quas laudat Auctor Dialogi de Corrupta Eloquentia: *Malo*, inquit, *securum & secretum Virgilij secessum, in quo tamen neq; apud divum Augustum Gratia caruit, neq; apud Pop. Rom. notitia. Testes Augusti Epistola, testis ipse Populus, qui auditis*

auditis in theatro versibus Virgilij, surrexit universum, & forte præsentem, spectantemq; Virgilium veneratus est sic quasi Augustum. Auctor vitæ, ex Pediano, Suetonio, Servio, alijsq;, Cento: Augustus & supplicibus, atq; etiam minacibus per jocum litteris, efflagitabat, ut sibi de Aeneide, ut ipsius verba sunt, vel prima carminis hypographa, vel quodlibet colon mitteret. Tenuis ob Fortunam Maro, & quia in Rep. aut Luce hominum magnus esse contemsit. Nec vero isti solum Poetæ Augustus hoc Officium præstitit, verum & Horatio, post Maronē omnium φιλοσοφωτάτῳ, quem & ab Epistolis sibi esse voluit, nec obtinuit tamen, auctore eodem Suetonio. Utinam eadem gravitate morum Ingenium suum incomparabile temperare potuisset Ovidius, pro Tristium Ponticarūque Elegiarum Farragine nunc meliora & tanto auctore digniora opera haberemus.

ET TIBI DEDECORI SCRIBERE.] Variāt etiam hic Libri manu exarati. Omnium infelicissimè Claverius, qui Olybrium Musam dictum suorum ineptijs credere voluerit. Citrā controversiam vera est Scriptura conservata à Nostro.

Et tibi dedecori jam mea Musa? Vale.

Consentit Belgarum princeps demto quod *non mea* haber. Et tibi jam, inquit, post tot experimenta Poeseos nostræ dedecori sit, celeberrima illa, & Principibus Commendatissima nostra Musa? Vale. In ambiguo est, itaq; decens admodum, clausula, quæ indignationis suspicionem infert, ulciscentis contemtum oggestione exempli, ultra quod sapere velle fuerit desipere, τὸ *jam* ingerunt quæ supra scripta & *si jam nostros Fastidit Olybrius ignes.*

EPIST. IV.

AD PROBINUM.

V.1. QUANDO DABIT GRATAS LITTERA NOSTRA VICES.] Displicebat repetitio τȣ̃ *Nostra*, cum succurrunt ijdem duo Codices, Belgicus, & Noster.

Quando dabit caras littera grata vices?

Quam lectionem non potuerunt fingere librarij. Est omnino ȣ̃ πωητȣ̃

V.3. UTRUMQUE TENET.] Reum nempe. Erigendus sermo nota interrogandi.

Me timidum, vel te potius dixisse superbum
Convenit? Alterius crimen utrumque tenet.

V.5. TRANSFLUXERE DIES.] Præstituti nimirum. Vel quia Affectio mutua eis paucos venturas Epistolas sibi spondebat, etiam non consponsas. In membranis unis repertum *Tot fluxere dies* Simpliciore sensu, non, ut jam dictis patet, commodiore.

V.6. POENITET.] Piget, Cicero. Oratore: Potius bonitate verborum nostrorum utamur quam splendore Græcorum. Nisi forte sic loqui pœnitet Qua Tempestate Paris Helenam Nec enim semper præteritæ rei est hoc verbum. Horatius Epodo. XI.

conviviorum & pœnitet
In queis amantem & languor & silentium
Arguit, & latere petitus imo spiritus.

Hoc est piget pudetq;.

8. HINC AMOR HORTATUR.] Melior sonus versusque ipse, si leges, ut nostræ membranæ clarè præferunt.

Hinc hortatur Amor scribere : Vincit Amor. Sic MS.

9. PRISCI SENTENTIA VATIS.] Sic promulgavit Claverius, sic nostri libri. Scaligero visum *CEI sententia vatis*. Ea enim insula Patria Simonidis. Ausonius. Cei Musa Simonidei. Horatius. *Cea retractes munera Næniæ.* Alij Legere malunt *Coi*. Philetam capientes quem Coum faciunt Aelianus, Proclus, Propertius. Sunt qui *Chium* malint ali quem inducere. Latet nos auctor, neque absentimus Codicibus manu exarātis qui incertum patriæ vatem repræsentant. Sententia ipsa nobilitata multorum auctorum usu Ennij, Maronis, Ovidij, Ciceronis, Tibulli, Plutarchi, Nonni, Quinti Smyrnæi, quosq; Sermone XLIX. reponit

ponit Joannes Stobæus. Contra tamen alij, & non ineptè Theoctistus neminem umquam virtutem audacia peperisse:

Θράσος μὲν οὐδεὶς οὐδέπω, πόνῳ δὲ καὶ γνώμαις τισὶ, καὶ ἐπιεικείᾳ ἀρετὴν ἐπεκτήσατο.

Sed illi alteri de Fortuna tantum loquuntur, Virtutem hoc loci susq; deq; habentes.

12. AUDAX AUT SI QUID PENITUS.] In Manuscriptis Cujacianis fuit.

Audax ut. si quid vates peccasse videtur,
Arguar, ingrati non subiturus onus.

Eadem scriptura nostris membranis superest. Si vates inquit ille, quem sequor, peccasse videtur, audax ut arguar, minimè ingratitudinis probrum subiturus. Scaliger correxit.

Audax aut, si quid penitus peccasse videbor.
Arguar, i. n s. o.

Quomodo Aldus alijque ante ediderūt. Idem ferè pretium. Sed nos proximè præcedens versus manuscriptæ lectioni magis faventes facit. Ingratitudinis onus quātum putaverint Veterum Sapientes, enarrari hic nihil attinet. Lege Senecæ libros de Beneficijs, Xenophontem Cyripæd. I. Julianum & Themistium, utrumq; Oratione III. &c.

13. PRIMO TE CONSULE.] Concinnius Codex noster *Romanos primum bibimus primùm.* Ita omnino scripsit Claudianus. τὸ *primum* est in Principe etiam Belgarum Codicum, Agnoscuntq; Aldus & alij prisci Typographi. De re dictum ad Panegyricum Probini. Græca Poesis CLaudiani ex parte in doctorum etiam Conditorijs superest, utinam brevi edenda, utinam vero integra aliquando potiunda. Specimen dant quæ ad Epistolam primam proposuimus.

15. INCIPIENSQUE TUIS AFFATIBUS OMNIA COEPI.] Optimè membranæ nostræ, Vnicæ abstergendis maculis horum Poematiorum. Incipiensque tuis à Fastibus Quomodo correxerat divinus Scaliger & ante eum ediderat Aldus. *Fastibus fastu* sonat, unde natus error. Ab Olybrii & Probini Consulatu exorsus Latinè scribere Poeta, ijsdem commendat & devovet postrema suarum Musarum Opera. Insolentioris usus auctorem habet Lucanum, & Antiquiores. Priscianus lib. VI. *Fastus quando pro Annali accipitur, à Fastis & nefastis diebus sic dictum, frequentius secunda est. Invenitur tamen & quarta. Lucanus in X. Nec meus Eudoxi vincetur Fastibus annus. Quod tamen errore Lucani prolatū dicit Servius in Comment. III. Lib. Virgilij, cum antiquiores quoque similiter idem protulisse inveniantur.* (Ovidius Fastorum inscripsit Libros) *Nam apud Horatium duplicem invenio scripturam, & Fastos & Fastus, In III. Carm. Per memores genus omne fastos, & Fastus in alijs Codicibus. Ovidius Fastorum inscripsit Libros. Varro in Ephemeride: Postea honoris virtutum Iulij Cæsaris caussa qui Fastus porrexit, mensis Iulius appellatus est.* Hæc Priscianus, verbis de Ovidio à nobis in locum ipsorum translatis, male legēdis ibi ubi virgulis inclusa sunt. Nam de utriusque usu Priscianus loquitur. Sed & initio scribendum. *Quod male errore Lucani prolatum dicit Servius.* Servij nota & error etiamnum in nominato Commentario supersunt, Servium in errore sequuntur Agrætius & Beda Artigraphi. Eumdem autem usum Fastuum in Titulo ultimo Codicis Justinianæi L. I. agnoscit, & Grammaticos ex Lucano, Ovidio, Valerio Maximo, probare dicit vir suo ævo admirandus ingenij Lectionis, doctrinæ, Andr. Alciatus. Quam Legem emendandam ad scriptos Codices putavit postea Cujacius. Et sic Columella lib. IX. cap. XIV. *In hac ruris disciplina sequor nunc Eudoxi & Metonis antiquorumq; fastus Astrologorum.* Vbi ante nos natos istorum quædam notasse nunc video, Georgium Merulam, & Philippum Beroaldum. Inepti vero qui Lucani locum emendandum aut qualitercunq; excusandum censent, cum Prisciani Nota omnib. merito satisfacere debeat, nec aliter etiam vetustissimi Codices atque Glossographi referant. In nostro vetustissimo & commendatissimo *vincetur fastibus.*] *Pro fastis*

fastis ἀρχαϊκῶς. Pariter Lectionem servant, quibus usus Robertus Stephanus. Et Philoxenus. Fastus· ἡμφολόγιον.

15. OMNIA COEPI.] Inepta Lectio, & quorsum vidit Claverius, qui probare potuit? Incipiens à tuis omnia cœpi. Rectè Scaliger etiam contrà omnes libros *omina* voce millies ita in scriptoribus corrupta, ut bonæ parti priscis librarijs penitus ignota fuisse videatur.

16. FATAQUE DELEBO.]Ineptum pariter hæc interpretari velle. *Delebo* etsi in vitis libris scriptis omnibus rectè idem vir divinus. In eo autem erraverunt omnes, quod non viderunt Initio versus scribendum *Votaq; debebo posteriora tibi.* Omina cœpit Latinæ scriptionis ab Romanæ Nobilitatis principibus Adolescentibus, pariter Consulibus. Dicas etiam *Probini* nomen hic alludere. His ijsdem bene succedentibus primis vota etiam sequētia se sua dedicaturum dicit. Claverius edidit.

Fœtaq; delebo posteriora tibi.

De lituris interpretata placere hæc potuerunt viro naris interdum sagacissimæ, & dissimulantis acumen & eruditionem minimè vulgarem; non raro autem etiam satis obelæ. Ut vix persuaderi possis unius hominis ejus Notas deberi.

18. ET PATRIA FLORENS SORTE, PROBINE, VALE] Nihil hic difficultatis, & de Probo, Patre Probini satis ad Panegyricum hujus: At codex noster prodigiosè turbat:

Et patria Probine sorte Italia

expressè referens. Suspicamur inde primam scripturā ad Nomen hujus Magnatis allusisse. Quasi tale quid relictum fuerit Claudiano.

Ergo lacessitus tamdem rescribe roganti,
Atq; Probine, patrus sorte probate, Vale.

Nihil tamen mutamus, neq; ullo modo vulgatam scriptamq; cęterorum librorum lectionem collicitamus.

EPIST. V.
AD GENNADIVM
PROCOSS.

Vel *ex Proconsule*, vt Cujacianum Codicem habuisse ex ipso ejus Domino notat Stephanus Claverius. In Nostro nemo Titulus erat, nec nobis notior iste quovis nescio quo. Notus Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus ex Historicis Ecclesiasticis. Notus Medicus Romanus, Augustino familiaris, somnio ad aperiundos aut agnoscendos oculos Animi adactus, auctore Antiste Antistitum illo, Epistol. C. &c. Sed nihil illi ad istum. Epistolium seu Epigrammatium ipsum acumen habet; negātis Poemata, velut domo avolaverint, cum fortasse novum aliquod iste Proconsul posceret. Sanè rogatos non canere commune Cantorum Poetarumq; vitium semper fuit. Et quis umquam talem à Poeta excusationem audivit: Omnino subest, ut veteres loquebantur, noluntas quædam.

V. 1. RUBICONIS AMOENI INCOLA.] Malim legere *accola*. De situ Rubiconis Lucanus. Strabo, PLinius, Plutarchus Pompejo & Cęsare, Appianus, Civiliū II. Suetonius Julio, Vellejus lib. II. &c. *Diviserat* olim ab Italia Gallias. Vibius Sequester. *Rubicon Gallia, juxtà Ariminum, olim dividens Galliā ab Italia.* Benè olim, cum jam suo ævo divisionem illam exolevisse memoret Strabo, ut & Plinius.

V. 2. FAMA SECUNDA.] Sic de nobilissimis loquebantur, vnum aliquem dementes; & vel ipsum Ciceronem, aut Temporum suorum alium principem Eloquentiæ Romanæ excipiat hic Claudianus. Martialis libro VII. Ep. XXVI.

Tusca glandu, aper, populator, & ilice multa
Iam piger, Aetola Fama secunda fera.

Sic autem Artes ipsas pro viris solitì dicere. Ovidius lib. II. Pont. El. III. *Me tuus ille pater, Latia facundia Lingua: Qui non inferior nobilitate fuit. Primus ut euderem committere Carmina fama Impulit.* Sic *Vox prima*, primæ sententiæ Senator. Lucanus lib. VIII. *quos inter Achoreus Consilii vox prima fuit.*

4. HORRET AMATQUE.] Meruit & diligit, quæ sunt Gubernatoris summi. Confundit ad augendam rem alibi in Stilicone

diligimus pariter, pariterq; timemus. Ipse metus te noster amat.

Et alibi de alijs.

6. TESTOR AMICITIAM]Membranę nostræ *Testis amicitiam*.

7. PENNIS CONFISA.] Eædem *pinnis* Optimè. Ut primum pinnæ enatæ non exspectantes pennarum perfectionem. Eamdē Lectionem edidit Aldus. Indicat autem hic simul Claudianus ingenium suum promtū atq; alacre, odisse curam, Poemata sibi nasci non excludi, Natura vatem esse se, non cura. Pulcrè in eam rem & verè Auctor Dialogi de Corrupta Eloquentia: *Extemporalis audacia atq; ipsius temeritatis vel præcipua jundita est. Nam in ingenio sicut in agro, quamquam alia diu serantur atq; elaborentur, gratiora tamen quæ sua sponte nascuntur.* Retulit in numerum Epistolarum duo Epigrammata XXVI. nimirū & XXXIII. in minuta Editione Jos. Scaliger, princeps suo ęvo Litteratorum. Ea nos suis locis illustrabimus. Nec enim magis Epistolæ sunt quam alia aliquot, Epigrammatum nomen ubique servantia.

EPIST. VI.

AD AETERNALEM.

Epigramma sive Epistolium hoc scriptum videtur in Locum quemdam, cui fuerit affixum, vnde reddita oracula: Nec enim sua in persona Claudianū loqui crediderim. Si istud malis. Ut Phębæi tripodes non nisi versibus oracula elocuti, sic se nihil à se impetrare posse dicat communibus verbis conceptum; Ita fieri ut in furore Poetico semper fit. De Aeternali Procōsule monitū sive Claverio sive Cujacio.

V. 3. CARMINA SUNT.] MS. noster. *Carmina sunt, non verba ferunt cōmunia Musæ.* Ipsissima omnino veritate.

V. 3. VERBA COMMUNIA.] Vide Stephani Forcatuli Necyomantiam c. XXIV.

EPIST. VII.

AD MAXIMVM.

Nihil mutat hic liber scriptus. Aculeum in cauda gerere Carmen videtur. Sive enim sint, sive non sint necesse ait sibi suavia putanda quę à Maximo mitterentur, siquidem eo amico animo frui velit. Maximum hunc suspicemur Philosophum fuisse cujus vitam descripsit Eunapius; Eumque patruum Claudiani. Fratrem enim ei Philosopho Claudianum assignat is Sophista, qui in Aegyptum demigrans docuerit Alexandriæ.

ἦν μὲν οὖν τῶν εὐγεγονότων, καὶ πλοῦτος ἀθρόος ὑπῆν αὐτῷ. ἀδελφοὺς δ' εἶχε γνησίους, οὓς ἐκώλυεν εἶναι πρώτους, αὐτὸς ὤν, Κλαυδιανόν τε καταλαβόντα τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κἀκεῖ παιδεύσαντα.

Iterum ejus Claudiani meminit in Nymphidiano. Ita cum ævum, Platonica Philosophia, quæ tum Pythagoricæ mista florebat, & locus nativitatis tempusque in Nostrum conspirent, arbitramur Claudiano isto Alexandriæ genitum, à parente institutum ad Poesin Latinam tamdem venisse, & ita Aulæ adscitum honoribusq; auctum.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAUDIANI
EPIGRAMMATA,
Animadversiones.

NOMINE Epigrammatum quæ hinc sequuntur, insignire placuit doctis, cum ob elegantiam & argumentum elaboratum, addo etiam prolixitatē aliquot potius Eidyllia, Silvæ, aut Poematia inscribi debuerint. Quamquam nec Epigramma circumscriptos habuerit umquam Terminos, sed inveniatur in unum aliquando versum se coegisse, in plures multosque alibi exiisse, nulla Criticorum subsecuta nota, qui Libertatem suam huic generi Poematis minimè inviderunt. De Elegantia quod dixi adeo verum est, ut ea quæ uberiora sunt, præcipuè Hexametro scripta, prorsus nulli toto isto Latio Poematio concedere existimem. Argumentum plerisque, non obscœnæ Ludicræve illusiones, sed è Rerum Naturę miraculis quædam eximia; demas unum alterumque lusum, quibus non de suo ingenio Venereum quid spirat, aut, velut Sidonius & Capella loquūtur, Libidinationibus suis subscalpit, sed vituperat malos mores, ut emendet. Non autem omnia etiamnum prodita in Lucem, quæ hujus tituli tam fœcundo faciliq; ingenio exciderunt, eamq; merebantur jam pridem, testantur docti, nobisque magis felices homines, quibus possidendi ij thesauri contigerunt, uti ad Petronij Arbitri Carmina Claudius Binetus, qui aliquam multa se asservare, nullibi publicè visa, testatur, & nunc nuper Claudius item Salmasius, ingens Litterarum lumen, Commentario ad Historiam Augustam. Eos, eorumve hæredes, ingens Bonum Factum sit Desiderijs nostris, & omnium, maximi vatis studiosorum, hic quamprimum satisfacere, & æternitati suæ reddere dignissima ea ab omnibus legi monumenta. Phœnix iste in Nostro Codice non comparet.

EPIGRAMMA I.

De Phœnice.

PHOENICE.] Nomen cum palma commune habet ales omnium Princeps, nec superabilis tempore, aut ullo casu, indicium Vincentis omnia cœlestis animi, sese per virtutem propriam, divinumq; aspectum omni caducitate vindicantis. PLinius lib. XIII. cap. XII. quod de Palmis: *Clarissima omnium quas Regias appellavere, ab honore, quoniam Regibus tantum Persidis servabantur. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem Syagri, proximamq; Margarides. Una earum arbor in chora esse traditur, una & Syagrorum. Mirumq; de ea accepimus cum Phœnice ave, quæ putatur ex hujus palmæ argumento nomē accepisse, emori,*

ac renasci ex se ipsa. Quo non animadverso erratum non raro Græciæ interpretibus, palmarum res aliti adscribentibus, vti Erasmum & Xylandrum lapsos notavit disertus doctusq; scriptor superiorum temporum M. Ant. Muretus lib. XIII. variar. cap. XII. Nosque alij plureis. Ut autem incertus sexus Phœnici, ita neq; de nominis genere constiturum quippiam, sequiori modo, modo nobiliori adscribente Auctoritate. Vulgo mari dicunt, sunt quia ltero quoq; Græca imitatione. Tertullianus Carmine de Judicio Domini, quem locum ut consanem integrum adscribam:

Sidera cuncta cadunt, iterumque renata nitescunt,
Et dies in densa moritur cum lumine nocte.
Occidit & jam nox rebus mox Luce re tectu.
Iamque suis alia atque alia dies surgit ab astris
Solq; cadit, splendorifero qui lumine clarus.
Lux venit umbrato venienti vespere mundo.
Et renovata suo vivit fuligine Phœnix
Et sua mox volucris, mirum, post busta resurgit,
Tempore nuda suis foliis quoque fruticat arbor.

Generatim verum est, quod alibi nobis dictum, melius foret cum eruditione tanta & indomita locutione sua, Poesi abstinuisse in totum Tertullianum, quam, quod in ipso fuit, prorsus contaminavit. Tamen & correctorum manus multum torsetunt cōtortum, vitiarunt contaminantem seipsum: *Potrant abolere carmina omnia, & eorum loco tot præstātissimos prorsa Orationis Commentarios nobis transmittere.* In his verbis quanti næ vi nativi & insitirij, horum tamen majore vi, qua re exigendi? Scribendum arbitramur.

Sidera cuncta cadunt, iterumque renata nitescunt,
Inde dies densa moritur cū Lumine nocte.
Occidit & jam Nox, rebus Mox luce retectis.
Iamque suis alia atque dies sua surgit ab astris,
Solque cadit, splendorifero quasi lumine clausus.
Lux perit, umbrato venienti vespere mundo.
Et renovata sua vivit fuligine Phœnix,
Et sita mox volucris, mirum, post busta resurgit.
Tempore nuda suo folijs quoque fruticat arbor.

Solius vltimi versus nævum auctoris esse arbitramur, *diem* si unisyllabum relinquas, neq; ita nobiscum scribas, omnem mentem, omne acumen suum auctori cum futilitate librariorum demas. *Dies alia* atque *sua*, id est *eadem* necessario dicenda est, nec enim alias hilum inerit sententiæ. Fuligine sua renovatur Phœnix, quia tenue corpus cum languente Spiritu perit quasi in fuligine, in quam etiam resīdēte aut fumum condensante demum igne, renascitur. Hoc eruditissimè dictum. *Sita* volucris busto suo tradita, jam composita & sepulta, mirum, ipso de rogo resurgit. Hoc pulcrum, non tamen valdè necessarium. Solum crimen in syllabam superest, quod utique auctoris. Phœnicem eodem genere extulit vetus scriptor in Joanne Saresburiensi, Lib. I cap. XIII. *Phœnix singularis felicitatis successus pollicetur; quale est quod nova Roma visa Phœnice melioribus auspicijs condita est.* Interpres Clementis Constit. Apost lib. V. cap. VIII. *Ex cineribus novam Phœnicem formari.* Ipsum hoc Poema Claudiani sanè ingeniosum, acutum, moderatumq;, quæ magna virtus in tam nobili materia, ut merito luculentissimum dixerit vir summus ingenij, judiciiq; raro non perspicacioris quam censent pleriq; ejus scitæ convellentium, Julius Cæsar Scaliger, in Opere Poetices, cujus materiem voluntex Italia Trans Alpes tulisse, Cælio Rhodigino debitam, sanè eruditissimo viro, Gulę tamen melioris quam Stomachi. Tradente ejus filij Amicorum vel præci-

præcipuo Florente Christiano ad Aristophanis Comœdias.

V. I. OCEANI SVMMO CIRCVMFLVVS ÆQVORE LVCVS.] Qua ipse inquit, Oceanus finem habet, ut removeat habitationem Phœnicis omni contubernio humanitatis, nemo enim tum in illo Orientis Oceano quicquam cognitum, nec dum ut fines ejus fuerint. Ignotum ejus habitaculum sentit Antiquitas, nec enim cognitum cuipiam unde veniat, cum in Aegyptum venit. Artemidorus lib. IV. cap. XLIX.

ὅταν αὐτὸν τὸ μοιρίδιον ἄγῃ, ἄγεται εἰς Αἴγυπτον, ὅθεν οὐκ ἴσασιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ποιούμενος πυρὰν ἀποθνήσκει.

Eisdem vere verbis Suida: περὶ δὲ ὄρνεις ἱστορεῖται ὅτι ὅταν αὐτὸ τὸ μοιρίδιον ἄγῃ, ἔρχεται εἰς αἴγυπτον, ὅθεν οὐκ ἴσασιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ποιούμενος ἐκ κασίας καὶ Σμύρνης πυρὰν ἀποθνήσκει.

In eo emacula πυρὰν Quapropter non indicato loco Orientis avem caute alii appellant. Rufinus in Enarratione Symboli: *Et tamen quid mirum videtur si virgo conceperit, cum Orientis avem, quam Phœnicem vocat, in tantum sine conjuge nasci vel renasci constet, ut semper & una sit, & semper sibi ipsa, nascendo vel renascendo, succedat.* Tertullianus cap. XIII. de Resurrect. Carnis. *Animalis est res & vita obnoxia: illum dico Alitem Orientis peculiarem sed singulariter famosum.* Aethiopiæ adsignat Achilles Tatius lib. III.

Φοῖνιξ μὲν ὁ ὄρνις ὄνομα, τὸ δὲ γένος Αἰθίοψ, μέγεθος κατὰ ταῶνα.

Assyriæ Martialis lib. V. Epigr VII. Sunt tamen, qui ut Arabem, ita de busto renatum in Arabiam redire autumant plures. Clemens Apostol. Tradit. lib. V. cap. VIII. Post Historiam universam: *Ex cineribus vermem existere, eumque concalefactum in novam Phœnicem formari, alitemque factum, in Arabiam, quæ est ultra Aegypticum saltum avolare.* Sic in eo legendum, non *advolare.* Vnde *Arabica avis* perhibetur, & in ea regione notatur. Plinius lib. X. cap. II. *Aethiopes atque Indi discolores maxime & inerrabiles ferũt aves, & ante omnes nobilem Arabia Phœnicem.* Origenes lib. IV. in Celsum:

ὑπὲρ εὐσεβείας τῶν ἀλόγων ζώων μαχόμενος ὁ Κέλσος, παραλαμβάνει τὸ Ἀράβιον ζῶον τὸν Φοίνικα, δι' ἃ πολλῶν ἐτῶν ἐπιδημῶν Αἰγύπτῳ.

Tacitus Annal. VI. de Ficto Phœnice. *Falsum hunc Fœnicem, neque Arabum è terris credidere, nihilque usurpavisse ex his quæ vetus memoria firmavit.* Aurelius Victor Claudio. *Visus apud Ægyptum Phœnix, quam volucrem ferunt anno Quingentesimo ex Arabis memoratos locos advolare.* Solinus. cap. XXXVI. *Apud Arabas nascitur avis Fœnix, Aquila magnitudine, capite honorato.* Quomodo nascitur apud Arabas, qui in Ægypto ex suo busto redigitur in vitam? ut ipse subdit. Sane susque deque multis locis is auctor habet momenta rerum quas describit. Herodotus ex Arabia Ægyptum venire memorat, lib. II.

ἐξ Ἀραβίης ὁρμεώμενον, ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ ἡλίου κομίζειν τὸν πατέρα ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα.

Michael Glycas Annal. I. *Phœnix avis est Arabica, quæ & Vnigena, & comparis expers fertur in creatione rerum exstitisse* Epiphanius Ancorato, cap. LXXXV.

περὶ δὲ Φοίνικος Ἀραβικοῦ ὄρνεως πιστὸν μοι τὸ λέγειν.

Philostorgius apud Nicephorum Callisti, lib. IX. cap. XIX. *Sed enim & Phœnix, decantatissima illa avis, apud Arabas est, & Psitacum inde ad nos apportari scimus.* Indum alii faciunt. Epiphanius Physiolog. cap XI. ὁ Φοῖνιξ τῆς Ἰνδίας ἐγγὺς κεῖται...του. Vnde Gangeticus ales, Ausonio. Epistol. XX.

Nec quia mille annos vivit Gangeticus ales
Vincit centum oculos, Regie Pavo, tuos.

Lucianus Peregrino.

Φοίνικα μετωνόμαζεν ἑαυτὸν, ὅτι καὶ Φοῖνιξ, τὸ Ινδικὸν ὄρνεον, ἐπιβαίνει πυρᾶς λέγεται.

Auctor Epist. ad Præsidium XIX. inter suppositas Hieronymo: *Phœnix avis est in India, & per Quingentos annos de Libano implet se aromatibus*, Cautius Claudianus, loco, ut dictum, non nominato, Philostratum secutus qui ipsam Indiam supervolare in Ægyptum contendentem dicit, lib. III. cap. XIV. Apollon. Cum quo Scriptor Elegiæ de Phœnice, non equidem, quod alibi visum nobis aliisque, Venantius, cum longe sit facilior, & Propior Romanæ Poesi iste, omnia conturbante ut docte videatur loqui. Verba ejus: ex nostro ducta, vel & à nostro adumbrata, facilè enim crediderim eum scriptorem Claudiano veteriorem esse, & ætatis Lactantianæ, cum solidiorem adhuc Latinam Linguam non corrumperet Christiana Eloquentia.

> *Est locus in primo, felix, Oriente, remotus,*
> *Quà patet æterni janui celsa poli.*
> *Nec tamen æstivos hiemisque propinquus ortus,*
> *Sed quà Sol verno fundit ab axe diem.*
> *Illic planicies tractus diffundit apertos,*
> *Nec tumulus crescit, nec cava vallis hiat.*
> *Sed nostros montes, quorum juga celsa putantur,*
> *Ter bis sex ulnas eminet ille locus.*
> *Hic Solis nemus est, & consitus arbore multa*
> *Lucus, perpetua Frondis honore viret.*
> *Cum Phaetontais flagrasset ab ignibus axis,*
> *Ille locus flammis inviolatus erat.*
> *Et cum diluvium mersisset fluctibus orbem,*
> *Deucalioneas exsuperavit aquas.*

Ita enim legendi satis ornati comtiq; illi versus, penitus nec Lactantio indigni. Inscite vulgatur *remotus* primo versu. Nam felicem ipso secessu dicere voluit eum Locum. In Octavo Barbarum est *Per bis sex ulnas eminet* Et spacium etiam vilius. Verba & vis verborum longe ultra Venantium, & totum eum præcedens seculum sunt. Immo multa arguunt Gentilem Poetam, pauca refragantur. Inter ista dicas quod *diluvium* istic tam simpliciter, velut de sacris litteris notum habens, nominat. Scitius utique scripsisset.

> *Et cum diluvii mersissent fluctibus orbem,*
> *Deucalioneas exsuperavit Aquas.*

OCEANI ÆQUORE.] Ipso Oceano, Poetica diductione. *Vel Oceani lucum* intelligas ut sacer sit illi omnium Deorum hominumque, secundum Homerum, prosatori. Velut in Sidonio.

> *Est locus Oceani longævus proximus Indis.*

Oceani æquor, ipse ille. Ibi sæpissime Græci Poetæ vel unus Periegetes Dionysius.

> στηθικοῖο βαθὺν ῥόον ὠκεανοῖο.
> ὠκεανοῖο παρὰ ῥόον ἐς φαίνωνται.
> ἀκαμάτου φέρεται ῥόος ὠκεανοῖο,
> &c.

Possis & pro Adjectivo, ut loquare cum Attigraphis, capere *Oceanum*, velut si *Oceanum æquor* dixisset. Avienus Periegesi.

> *Vrget aquas, glaucoque rapax rotat agmine molem*
> *Gurgitis Oceani*

Idem in Arato *Oceanum flata flamina cœli Propellunt pelagus* Venantius lib. VII. *Quicquid ab Oceanis circulus ambit aquis.* Et alia ita posita, ut *Hospitia Zodiaca* Capellæ, Libro primo. Autumna Tempestas. Gellius lib. XIX. c. VII.

CIRCUMFLUUS.] περίῤῥυτος. Sidonius Anthem.

> *At tu circumflua Ponto*
> *Europa atque Asia commissam carpis utrimque*
> *Temperiem*

Ita Catullus circumfluentem aliquem Opibus dixit.

dixit. *Aliter* Ovidius circumfluum humorem, qui Orbem circumambiat. Ἀμφίρυτον νῆσον pariter Dionisius Periegetes.

V.2. TRANS INDOS EURUMQUE.] Euro Arabiam innuere poto. Ovidius,

Eurus ad Auroram Nabathaeque regna recessit.

Stephanus.

Ναβαθαῖοι, ἔθνος τῶν εὐδαιμόνων Ἀράβων.

V.2. PRIMVS ANHELIS.] Auctor Elegiæ venustè.

Atque ubi Sol pepulit fulgentis limina Portæ,

Et primi emicuit luminis Aura levis.

V.2. SOLLICITATVR.] Tangitur, quovis modo attingitur, tentatur, ut Onomasticon. Vt alibi de equo

quem primus Amoris Sollicitavit odor.

V.3. VERBERA SENTIT.] Scita fictio. Verberat, quicquid etiam jucundè tangit, præcipue cum flagello aut ferulæ res adsimilatur. Papinius

toties Titonia questus

Præterit, & tenui spargit miserata flagello. Idem de Somno.

extremo me tange cacumine virga.

Sufficit, aut leviter suspenso poplite transi.

Pari modo tenuem à verbere auram locum illum tangere dicit Claudianus.

4. CVM LIMINA CVRRV.] Prodeunte Solis Quadriga. Stultissime liber vetus meus. cursu Ingens damnum in nostro non comparuisse hoc Carmen.

5. VNDE RVBET VENTVRA DIES.] Flamma nimirum rore suo aut noctis abactæ pasta. Oriens Sol ardet, currens radiat, Plinius lib. II. cap. XIIX *Vnde croceum colorem adscribunt Orienti Poetæ, Eleganter Auroræ pudorem.* Mart Capella, lib II.

roseo subtexere sidera peplo

Ceperat, ambrosium promens, Aurora, Pudorem.

Pudoricolorem una voce appellat Nævius apud Gellium lib. XIX. cap. VII. *Arcem etiam sive Carceres Solis, unde prodeat,* dicere Claudianus possit.

6. AFFLATA ROTIS.] Percussa velut vi venti, nam ea vis & Solis. Virgilius.

Sed me sævus Equis Oriens afflavit anhelis.

Valerius Flaccus, lib. III.

trepidam Phaeton afflavit ab alto Tisiphonam

7. REFVGO AMICTV.[Quem super omnia extendere Poetis Nox perhibetur. Capella roseo subtexere sidera peplo *verbis modo positis.* Idem lib. VIII.

Texerat, exterior qui fulget, circulus Orbis

Ætheris astrifico lumina multa peplo.

Papinius lib. VIII.

Nox subiit, nigroque polos involvit amictu.

In Scriptura pariter. Esaias Propheta cap. L.

Ἐνδύσω τὸν οὐρανὸν σκότος, καὶ ὡς σάκκον θήσω τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ.

Venantius.

Depereunt tenebræ Christi fulgore fugatæ

Aeternæ noctis pallia crassa cadunt.

Eodem respexit Maro, cum de Nocte cecinit.

Involvens umbra magna terramque polumque.

Ab amplexu videlicet & circuitu. Vt idem alibi *furvis tellurem amplectitur alis.*

8. FORTVNATVS NIMIVM] Ad miraculum usque. Valet & Benè. Curius Fortunatianus, lib. III. *Sunt quædam verba, quæ, quamvis obsoleta sint, tamen vitanda non sunt, si nimium propria sunt, & illis melius expeditur oratio.* Vita Vetus MS. Sancti Simeonis: *Cum nimia esset Serenitas, tanta fulgura subito exstiterunt ut templum ipsum scinderetur.* Appuleius lib. V. *Splendore nimio fulgurante lumen lucernæ vacillabat.* Arruntius Celsus apud Terentium Phormion. *Nimium quantum immane quantum exponit.* Ita sæpius Plautus. Vide Nos ad Appuleium.

9. II.

9. TITANIUS ALES.] Soli Sacer Phœnix. Plinius lib.X. cap.II. ex Manilio Senatore: Sacrum in Arabia Soli esse, vivere annis DCLX. Noster II. Stilicon. CCCCXIX.

Conveniunt Aquilæ, cunctæque ex orbe Volucres

Ut Solis mirentur avem.

Auctor Elegiæ.

Paret & obsequitur Phœbo memoranda satelles,

Hoc natura parens munus habere dedit.

σύμβολον ἡλίου. Orus Apollo.

Mittere ex se radios instar verè Soligenæ auctor Philostratus lib. III. Apollon. Ἱερὸν ὄρνιν. Simpliciter vocat Herodotus, lib. II. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱερὸς τοὔνομα Φοίνιξ. Achilles Tatius lib. III.

τὸν ὄρνιν αὐτοῖς ἐπιδημήσαι τὸν ἱερὸν.

φέροντα τοῦ πατρὸς τὴν ταφήν.

Tacitus lib. VI. Sacrum Soli id animal & ore ac distinctu primarum à cæteris avibus diversum. Joannes Gazæus.

Ἠελίου ταχὺς ὄρνις ἐύπτερος.

θεῖον ὄρνιν eodem respectu vocat. Aelianus Lib. VI. cap. LVIII.

ὡς οὐ νῦν ἀλλὰ ἐς ὕστερον ὁδε ὁ θεῖος ὄρνις ἀφίξεται.

Soli cur adscribatur rationem adponit idem Joannes Gazæus, cujus integrum locum de hoc alite proponam, suaviter enim Nonnizat & semel tantum est editus.

Ἔστι δέ τις σοφὸς ὄρνις ἀπειρεσίων ἀπὸ κύκλων

Φοῖνιξ χιλιέτηρος, ἀεὶ περιμετρος ὁδεύων,

Ἠελίου ταχὺς ὄρνις ἐύπτερος, ᾧ πολὺς αἰὼν

Ἥβης μέτρον ὅπασσε πολύχρονον, αὐτὰρ ὁ χαίρων

Γηραλέην βαρύγυιον ἀνηώρησεν ἀνάγκην,

Καὶ νόσον ἐξ ἰσίων δολιχόδρομον ἡνιοχεύσας

Γαστέρα παλλὴν δυώδεκα δήκατο πίαις,

Ἄνθεος δίοδμον βασιλη φάγος, αὐτολικοῦ δὲ

Κινυμένων πτερύγων ἀνωπιος ἐνθορε δίσκου

Καὶ φλογὸς ἁρπάζειν ὁ δαιμόνιος ἔμπυρον ὁρμήν

Ἐς μέσον αὐτὸς ἐκὼν αὐτάγρετος ἔδραμε Φοῖνιξ,

Τεφρώσας περὶ γυῖα, καὶ οὐδεὶ κέκλιτο πότμῳ.

Καὶ νοερὸς πάλιν ὄρνις ἐδέξατο τὸν βίον ἥβης

Αὐτοφαὴς νεότητι, μαραινομένης ἀπὸ τέφρης.

Ἠελίου τότε σῆμα περίδρομον, ὅττι μογήσας

Ἦν χρόνος αὐτογένεθλος ἀποιχομένων λυκαβάντων.

8. REGNA COLIT.] Regna cujusque ubi ei bene propitiúmque vivitur. Virgilius.

Pauperis & tuguri congestum cespite culmen

Post aliquot (mea regna) videns mirabor aristas.

Ausonius, Eidyllio III.

Salve herediolum, majorum Regna meorum,

Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.

Intellige γονεωταρχικὸν aut γονεαρχικὸν χωρίον, progenitoriale prædium, Rem non partam Labore sed relictam, Martiali. Vide doctissimum Carolum Labbæum ad Constantini Porphyrogennetæ Novellam de Militaribus Fundis.

9. DEFENSUS.] Servatus ab ea, assertus.

tus,ne illi se committere opus habuerit. Aliquoties jam his Animadversionibus illustratus hic verbi usus.

9. PLAGA INIQVA.] Humani Laboris,qui noctu diuque universos mortales exagitat,iniquitate Fortunæ omnia volvente. Omnia plena questibus hoc genus. De Phœnice pariter Elegiæ auctor.

Non huc exsangues morbi, non ægra senectus,
Nec mors crudelis,nec metus asper adit.
Nec scelus infandum, nec opum vesana cupido,
Aut Mars,aut ardens cædis amore Furor.
Luctus acerbus abest, & egestas obsita pannis,
Et curæ insomnes,& violenta Fames.
Non ibi Tempestas, nec vis furit horrida venti,
Nec gelido terram Rore pruina tegit,
Nulla super campos tendit sua vellera Nubes,
Nec cadit ex alto turbidus humor aquæ,&c.

9. INTACTAS ÆGRIS ANIMALIBVS.] Venit tamen in humanum mundum, consensu scriptorum, velut cum Saresburiensis supra positis verbis exscripsit, visum cum Byzantium fieret Constantinopolis, idque bono Omine. Contrà malum ejus conspectus fuit, Tiberio morituro,ut eum inter alia portenta connumerarit Dio Cassius Libro LVIII. εἰ δέ τι καὶ τὰ Αἰγύπτια πρὸς τοὺς ῥωμαίους προσήκει,ὁ φοῖνιξ ἐκείνῳ τῷ ἔτει ὤφθη, καὶ ἔδοξε πάντα ταῦτα τὸν θάνατον τῷ Τιβερίῳ προσημᾶναι.

Tacitus verò lib VI. *Aspici aliquando in Aegypto eam volucrem non ambigitur.* Sub Claudio Romam Traductum traditur & publice ostensum.Solinus cap XXXVI. *Quinctio Plautiano & Sex. Papinio Coss. Aegyptum Phœnix involavit,captusque anno DCCC. Vrbis condita, jussu Claudii Principis in Comitio publicatus est quod gestum præter censuram, quæ manet. Actis etiam Vrbis continetur.* Et Tamen fictam rem pronunciat, neque ignoratam Plinius lib.X.cap.II. *Allatus est & in Vrbē Claudii principis censura, anno Vrbis DCCC. & in comitio propositus,quod Actis testatum est, sed quem falsum esse nemo dubitaret.*

10. HVMANI CONTAGIA MVNDI.] Comprehendit versibus modo productis auctor Elegiæ. Et disticho Juvenalis,Sat.I.

Quicquid agunt homines,Votum,Timor, ira,Voluptas,
Gaudia,Discursus, nostri est farrago libelli.

Contagia,vitia. Eupippius Severini vita, cap. VIII. *Hæc inter cætera iniquitatis suæ contagia etiam rebaptisare quosdam conata est Catholicos.* Contagia,morbi serpentes, velut ab ipso tactu.Levis enim & lenis tactus contagio dicebatur. Arnobius lib II. *Radiorum & Luminis intentione videamus, an rerum imagines advolent, & nostris in pupulis sidant? Vtrum sapor in rebus sit,an palati contagionibus fiat?*

11. PAR SVPERIS.] Vltra hominum genus,quod cum maximè laudat, diis proximum commendat doctissimus vates, Stellas, omnia corpora ultra Lunam dicit, immortalia, Mors enim infra Lunam. Ita autem immortalitas solita describi. Ovidius,

Cum Sole & Luna semper Aratus erit.

Idem sæpius.

VIVIDUS.] Viracem vocat Papinius & Ovidius. *Et vivax Phœnix unica semper avis.*
Quæ sibi præsternat vivax altaria Phœnix.

12. DVRANDO] Verbum quod summum robur & velut extraordinarium notat. Virgilius.

Durate, & vosmet rebus servate secundis. Silius lib.XI.
Romuleis durastis, ait secundare muris.

De Phœnice igitur aptum dici,& ita Mela,lib. III. *Phœnix ubi quingentorum annorum ævo duravit perpetua, sibi ipsa incubat, solviturque.* De eodem Solinus,cap.XXXVI. *Probatum*

est quadraginta & quingentis eum durare annis.

11. TERIT ÆVUM.] Quod omnia ipsum solet. Translatio à saxo aut alia re attrita tempore & usu. Vincere ita Ovidius ait, lib. XV.

Inde ferunt totidem qui vincere debeat annos
Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.

Ita enim duo vetustissima exemplaria eo loco, vulgatur vivere Vulgarius.

12. REDEVNTIBVS.] è morte in vitam Orientius.

dum se longi sequitur rota mobilis anni
Nascitur & moritur, succidit atq; redit.

13. NON EPVLIS SATVRARE FAMEM.] Nemo edentem vidit Phœnicem Plinius lib. X. cap. II. *Primus atque diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, Senator ille maximis nobilis doctrinis, doctore nullo neminem exstitisse qui viderit vescentem.* Ovidius.

nec fruge nec herbis
Sed thuris lacrymis, & succo vivit Amomi.

Venti lenis aura pasci memorat Epiphanius. Physiol. c. XI.

ὁ Φοίνιξ τῆς Ἰνδίας ἐγγὺς κοιτάζεται καὶ ἀμφὶ τὰ πεντακόσια ἔτη τὸν βίον διάγει εἰς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, ἄβρωτος, καὶ ἄποτος, τρέφεται δὲ ἐκ πνεύματος.

Auctor Elegiæ. *Non illi cibus est nostro concessus in orbe. Nec cuiquam implumem pascere cura subest. Ambrosios libat cœlesti nectare rores Stellifero teneri qui cecidere polo. Hos legit, his mediis alitur in odoribus ales.*

14. PVRIOR SOLIS FERVOR.] Non ille qui humano orbi necessarius, in Mortis enim regnum tum primum venit Phœnix, cum senectutem positurus. Auctor Elegiæ.

Quæ postquam vita jam mille peregerit annos,
Ac se reddiderint tempora longa gravem,
Vt reparet lassum spatiis urgentibus ævum
Adsueti nemoris dulce cubile fugit,
Cumque renascendi studio loca sancta reliquit
Tunc petit hunc orbem mors ubi Regna tenet.

Apage labem in secundo versu, & scribe *Et se reddiderint*. Sed & alia bono illi Poetæ impacta dedecora, à librariis, nullo negocio tollentur. Vt paullo supra.

Postquam Phœbus equos in aperta refudit Olympi,
Atq; orbem totum protulit usq; means.
Illa ter alarum repetito verbere plaudit,
Non errabilibus nocte dieque sonis.

Elegans & summo vati debitum illud *orbem pretulit*. At vero fatuum & prorsus improbæ notæ illud *usque means*. Cum canere semper & plaudere ad cantum alis, instar generosiorum Gallorum scripserit Poeta suam Phœnicem, Sic enim mox de singulis Horis.

Atque eadem celeres etiam discriminat horas
Igniferumque caput ter venerata silet.

In singulas nimirum horas. Quare scribe:

Postquam Phœbus equos in aperta refudit Olympi,
Atque orbem totum protulit, usque canens
Illa ter alarum repetito verbere plaudit:
Non errabilibus Nocte dieque sonis.

Vsque means ineptum arguit *nox* sequens, non enim tum meare dicunt Poetæ Phœbum. Nostra Lectio continuationem cantus pulcre producit. Hoc genus alia deturpant eam Elegiam etiamnum, ut verum ejus pretium parum æquis oculis videatur. Omnino neque *Lactantio* indigna est. Quem ex uno solo ejus, quod superest, carmine, egregiam Poetam fuisse scimus.

16. AR-

16. ARCANVM RADIANT OCULI JUBAR.] Radios emittere totum Phœnicem ſcribit Philoſtratus. Noſter oculos Soli ſuo æmulos cautius proponit,& conferendo hoc Poema traditis inſignium auctorum, miraberis judicium ſummi vatis, relinquentis omnia abſurditatis aut incredibilitatis. Vt ita loquamur,ſpeciem clarius ferentia,cum ſummi tamen ſcriptores plenis buccis hic inſaniant. Eumdem Oculorum Fulgorem infra ſtellam nimiſquam venuſte dicit. verſ. XXXVII,

Iam breve decreſcit lumen, languetque ſenili
Segnis Stella gelu

Nec enim mutanda ibi optimorum librorum ea ſcriptura. Arcanum Jubar,ſuave, neq; fervidum. Vt de Aurora Sidonius. Fundebant oculi radios,color igneus illis.Non tamen ardor erat.

16. IGNEVS ORA CINGIT HONOS.] Vt deſcripſerint volucrem noſtrum Auctorum veterum præcipui, proponemus ipſorum ipſis verbis. Herodotus non viſam ſibi axem,' ſed de pictura profeſſus depingere, lib.II.

ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὔνομα φοῖνιξ, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ. καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, δι' ἐτέων, ὡς Ἡλιουπολῖται λέγουσι, πεντακοσίων, φοιτῆν τε τότε φασὶ ἐπεὰν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατὴρ, ἐστὶ δὲ ἐν τῇ γραφῇ παρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε, τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρὰ, ἐς τὰ μάλιστα αἰετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος τὸ μέγεθος.

Plinius,lib.X. cap.II. *Aquila narratur magnitudine,aurifulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roſeis caudam pennis diſtinguentibus,criſtis faciem caputque plumeo apice cohoneſtante.* Solinus cap. XXXVI. *Phœnix Aquilæ magnitudine, capite honorato in conum plumis exſtantibus,criſtatis faucibus, circa collum fulgore aureo, poſtera parte purpureus, abſque cauda,in qua roſeis pennis cæruleus interſcribitur nitor.* Philoſtratus auri modo fulgorem agnoſcit,ne repeteret ſcilicet jam dicta. Epiphanius, Phyſiol. cap.XI.

φοῖνιξ τοῦ ταῶνος ὡραιότερος ὑπάρχει, τὸ ταὼν γὰρ χρυσίῳ καὶ ἀργυρείῳ καταπετάσας τὰς πτέρυγας κέκτηται. ὁ δὲ φοῖνιξ ὑακίνθου καὶ σμαράγδου καὶ λίθων πολυτελῶν, πάρεσιν γὰρ φέρει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ σφαίρας κατέχει ἐπὶ τοῖς ποσὶν αὐτῆς.

Quæ verba infrà emendabimus. Achilles Tatius lib.III.

φοῖνιξ μὲν ὁ ὄρνις ὄνομα, τὸ δὲ γένος αἰθίοψ, μέγεθος κατὰ ταῶνα, τὴν χροιὰν ταὼς, ἐν κάλλει δεύτερος, κεκέρασται μὲν τὰ πτερὰ χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ, αὐχεῖ δὲ τὸν ἥλιον δεσπότην, καὶ ἡ κεφαλὴ μαρτυρεῖ, ἐστεφάνωσε γὰρ αὐτὴν κύκλος εὐφυὴς, ἡλίου δὲ ἐστιν ὁ τοῦ κύκλου στέφανος εἰκὼν, κυάνεός ἐστιν, καὶ εἰσὶν αὐτῇ πτερῶν ἀνατολαί.

Diſſentiunt hi poſtremi duo comparatione Pavonis,inferiorem hoc Tatius, ſuperiorem forma facit Epiphanius. Pro priore judicat Auſonius Epiſt.XX.

Longæva tantum ſuperamus honore ſenecta.
Quid refert? Cornix non ideo ante cygnum.
Nec quia mille annos vivit Gangeticus ales,
Vincit centum oculos, regie pavo, tuos.

Contra quem pro Epiphanio eſt Tzetzes, etiam magnitiem majorem faciens.

Ὁ φοῖνιξ ὄρνεον ἐστὶν ἓν ἐν παντὶ βίῳ.

Ταὼν ὡραιόπτερος καὶ μείζων ἀσυγκείτως.
Καὶ χρυσοπτεροδέστερος, θαῦμα καινὸν καὶ ξένον.

Duplam Aquilæ magnitudinem Eidem adscribit Ezechielus Poeta. Struthiocameli auctor Elegiæ. Descriptionem elegantem dedit auctor] Elegiæ idem.

Mirandam sese præstat præbetque videnti,
Tantus ibi decor est, tantus abundat honor.
Principio color est, qualis sub sidere cœli
Mitia quem croceo punica grana legunt.
Qualis inest folijs, quæ fert agreste papaver,
Cum pendens vestit Sole rubente polus.
Hoc humeri pectusque decens velamine fulgent,
Hoc caput, hoc cervix, summaque terga nitent.
Caudaque porrigitur fulvo distincta metallo,
In cujus maculis purpura mista rubet.
Clarum inter pennas insigne est desuper, Iris,
Pingere ceu nubem desuper alta solet.
Albicat insignis misto viridante smaragdo
Et puro cornu gemmea cuspis hiat,
Ingentes oculos credas geminosque hyacinthos.
Quorum de medio lucida flamma micat,
Aequatur toto capiti radiata corona,
Phœbei referens verticis alta decus.
Crura tegunt squama fulvo distincta metallo
Ast ungues roseo pingit honore color.
Effigies inter pavonis mista figuram
Cernitur, & mistam Phasidis inter avem,
Magniciem, terris Arabum quæ mittitur ales
Vix æquare potest, seu fera seu sit avis,
Non tamen est tarda ut volucris quæ corpore magno
Incessus pigros per grave pondus habent.
Sed levis & velox, regali plena decore,
Talis in adspectu se exhibet usque hominum.

Hæc ille pluribus, maculatis misere versibus à fæce exscriptorum, quam detersit hactenus nemo. Secundo versu Monachicum & vile est *tantus ibi decor est* Scribe Tantus ei decor est, tantus abundat honor. Tertio quid est *qualis sub sidere cœli?* Nemo hæc intellexit hactenus. Scribe.

Principio color est, qualis sub sidere, cœli,
Mitia quem in croceo punica grana legunt.

Color est qualis cœli sub Sole, hoc rubicundi aut purpurantis contra fulgorem aureum, qualem in croceo legunt punica grana, cum mitia sunt poma. Poetica eleganterque. Puniceum colorem in croceo dicit, quo modo sæpissime solentesque loquuntur scriptores cum colorum res aut pigmentorum agitur. porro.

Qualis inest fol. q f. agr p.
Cum pendens vestit Sole rubente polus.

Non

Non video hic ullum, scriptore suo dignam, elegantiam. *Polus vestit papaver pendens Sole rubente.* Nugæ meræ sunt Agreste papaver inter aristas enasci, puniceis folijs croceam Cererem distinguere, nemini ignotum. Id voluit, vt superiori hæc comparatio respondeat noster vates. Quare scribendum arbitramur.

Qualis inest folijs quæ fert agreste papaver,
Cum segetem vestit Sole rubente polus.

Ruber, flavus & puniceus, colores conveniũt, vt in superiori disticho. In illo *Caudaq; porrigitur* vocula *que* nullius etiam momenti est. Scripsisse puto.

Cauda retro erigitur, fulvo distincta metallo,
In cujus maculas purpura mista rubet.

Radios solis imitari Phœnicis pennas Achilles Tatius modo nobis dixit Ita iste caudæ pennas erigi ait ne quid pavoni cõcedat Phœnix, & auri splendore fulgurare totam, nisi quod maculas ei faciat mista purpura. Ipsa volucris species vulgata lectione lædi videtur, cui multum honoris decedit retro porrecta cauda. Nec sequens distichon ullo modo intelliges nisi ita hic leges; erectam enim & conspicuam erecto pennarum ordine caudam desuper ambire atq, incingere ait Iridem quandam, cœlesti illi æmulam, qualem sanè & in pavone videmus, cum superbire vult. In illo.

Albicat insignis misto viridante Smaragdo,

Insigniter est corrupta vox insignis, & repetita de versu retrò altero. Utiq, scripsit Poeta.

Albicat hinc jaspis, misto viridante smaragdo,
Et puro cornu gemmea cuspis hiat.

Purum cornu, non maculosum, sed misto viridante, colore Smaragdi, referens albicantem in puniceo, qui est nonnullarum Jaspidum. Rostrum volucris hic describit purissimo cornu dilutum puniceum in viridante colore referens. Rem ob oculos cum sensu auctoris ponet frustum Matricis margaritarum, quod album cum sit, aut albicans, sive argentei coloris, istos duos suavissimè simul refert, quocunq; vertis. Tale rostrum Phœnici adscribit ingeniosus doctusque hic auctor. Si non de rostro, sed ad præcedentem versum Jaspidem & Smaragdum isthinc capere velis, pariter sensus erit elegans, Correctio autem manet indubitata, quam probant etiam sequentia gemmarum genera. Oculos mox geminis ingentibusq; hyacinthis exæquat. Porrò.

Crura tegunt squamæ flavo distincta metallo,
Ast ungues roseus pingit honore color.

Crura distincta flavo metallo, squamę tegunt. Hic etiam macula inest, dicendum enim erat ante omnia quales squamæ, cum harum color alioquin sit turpis, & nisi singularis, dedecoret omnem figuram. Legendum dicam *bis tincta* saturata nimirũ Puniceo colore, καὶ ἐξοχὴν ejus tincturæ. Nam & Claudianus *Tyrio pinguntur crura veneno* Sed hoc crudiusculum sit. Latet aliud quid. Nam & repetitio verborum *flavo distincta metallo* De superioribus olet exscriptorium facinus.

Capere tamen possis ac si dixisset crura tegunt squamæ distinctę fulvo metallo; propter vicinitatem transdata voce in alterius usum quam conveniebat, de qua locutione superioribus his Notis satis monitum. Magnitiem, magnitudinem dixit, vt minuties in vsu alijs. De ea voce ad Appulejum, & in Adversarijs. Inest vero & illi disticho mendum insigne: Scribe.

Magnitiem terris Afrum quæ gignitur ales
Vix æquare potest, seu fera, seu sit avis.

Struthio Camelum enim dicit, Africæ animal quod & feram & avem dicere possis. Aristoteles de Partibus Anim. lib. IV. cap. XII.

τοιοῦτος ὁ στρουθὸς ὁ Λιβυκὸς ὕστερον ἐπισκεπτέον, Et cap. XIV. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ στρουθὸς ὁ Λιβυκός.

Ubi & de forma ejus ferina & volucrina. Idem Histor. lib. IX. cap. XV.

τὸ μελαγκόρυφον καλόυμενον φησὶ πλεῖστα τίκτειν μετά γε τον ἐν Λιβύῃ στρουθόν:

Sed verbis opus non est, cum hodieque catervatim in Africa commeantes sint qui viderint, vide Joannem Leonem Africæ lib IX. Quod aves majores tardiores dicat, caussam Aristotelis cap. vltimo Librorum de Partibus animo habuisse videtur, ideò neq; fieri majores quam sint, potuisse. Ultimus adscriptorum versuum contra mentem auctoris sonat, etsi enim tum sese exhibere velit, non tamen usq; dictum voluit, quare neq; eum mendo carere arbitramur. Scribe & conjunge sequentia istis.

Sed levis & velox, regali plena decore:
Talis ubi adspectu se exhibet usu hominum
Convenit Ægyptus tanti ad miracula visi,
Et raram volucrem turba salutat ovans.

18. HONOS.] Gravis quidem & masculus decor. Sic sæpissimè Poetæ. De Phœnice Plinius: *cristis faciem caputq; plumeo apice cohonestante.* Solinus: *Capite honorato plumis in conum exstantibus.* Auctor Elegiæ versibus modo propositis.

19. CRISTATUS APEX.] Talem Phœnici adscribunt. Vide supra descriptionem. Plinius lib. VIII. cap. XXXVII. *In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices, diversi quidem generis. Phœnici plumarum serie, è medio eo exeunte alio, pavonibus crinitis arbusculis; Stymphalides cirro. Fasiana corniculis.*

20 LUCE SECAT.] Radijs instar Solarium. Vide dicta superius ex Philostrato alijsque, & Elegiam.

21. TYRIO PINGUNTUR CRURA VENENO.] Purpureos pedes dat Phœnici suo. Eumdem colorem ijsdem adscripserat Epiphanius, sed contaminarunt exscriptores. Physiologi cap. XI

τιάραν δὲ φέρει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ σφαίρας καὶ ἔχει ἐπὶ τοῖς ποσὶν αὐτῆς.

Regium insigne capiti Tiaram, regiū item colorem pedibus dederat Epiphanius. Scripsit enim dubio procul

καὶ πορφύρας αντ' πορφυραν κατέχει.

Notus color in calceatu Imperatorio Regioque. Vide suprà ad secundum de Raptu, v. CCC. *Venenum*, tinctura, Purpura. Boethius lib. II. cap. V. *Nec Bacchica munera norat.*

Liquido confundere melli,
Nec lucida vellera Serum
Tyrio miscere veneno.

Virgilius, Georg. I.

Albanec Assyrio fucatur Lana veneno.

Horat. lib. II. Epist. I.

Lana Tarentino violas imitata veneno.

Minio tincta crura Phœnici adscribit Ezechielis Poeta.

22. ANTEVOLANT ZEPHYROS PENNÆ.] Summa velocitas Phœnicis. Nec decebat aliter Regem volucrum. Vide nostrum infra. Alios.

22. CÆRULUS AMBIT FLORE COLOR.] Ineptissima & digna Pædotribis lectio. Cærulus color flore ambit? Quid hoc vult sibi. An in *Cærulo Flos?* Quantum est vt male pereat futilium correctorum. Scripsit Claudianus.

Antevolant Zephyros pennæ, quos Circulus ambit
Floricolor, sparsoque super ditescit in auro.

Circulus Floricolor alas (de his enim loquitur) Phœnicis ambit. Auctor Elegiæ.

Clarum inter pennas (alas pariter) insigne est desuper Iris,
Pingere ceu nubem desuper alta solet.

Hic est circulus. In eumdem Smaragdinum. Jaspidisq; & auri colorem itidem habes. Vide & Epiphanij aliorumque verba adscripta jam. Emendatio indubitata est. *Floricolor*, varijs coloribus præditus, vt florum omne genus, qualem in Iride Auctor ille proponit.

23. DI-

23. DITESCIT.] A pretio metalli cujus color inest. Alibi. *Dives Hydaspe is augescat purpura gemmu.*

23. HIC NEQUE CONCEPTO FOETU.] Nullo parente alio, nisi qui ex busto fiat superstes in novam avem, sic plerіq;. Aliter tamen alij, nam & nasci in Arabia Phœnicem ait Solinus, & Herodotum secuti alij parentem myrrha clausum ex Orientis oris in Aegyptum pervehere, illic sepeliendum. Quibus fabulosiora addunt alij, ut reliquias illas ostendere probaturo earum Fidem Sacerdoti Achilles Tatius, ut Græci nugandi, data occasione, finem invenire nescіverunt semper. Ita de nullo semine, conceptu, Patre, sed ex se ipsa ortu Pomp Mela lib. III. cap. IX. Non enim coitu concipitur, partuve generatur, *sed pubescentium membrorum tale concrescens ipsa se concipit, atque ex se rursus renascitur.* Zeno Veronensis, Sermone CIV. Qui & Vltimus: *Similiter Phœnix avis illa pretiosa resurrectionis evidenter nos docet jura: quæ Nobilitatem generis sui non à parentibus accipit, non liberis tradit, ipsa est sibi uterque sexus, ipsa omnis affectus, ipsa genus, ipsa finis, ipsa principium. Non ex coitu nascitur nec officio alieno nutritur, non invita, non imprudens moritur, &c.* B. Ambrosius in Psalmum CXVIII. *Phœnix coitus corporeos ignorat, Libidinis nescit illecebras, sed de suo surgit rogo, sibi avis superstes, ipsa & sui hæres corporis, & cineris sui fœtus.* Sic Alij. In Claudiano hic etiam nævus est *neque concepto fœtu nec semine surgit* Hæret absoluta alioquin oratio. Scribe *Hic neque concipitur fœtu, nec semine surgit.* Sed pater est prolesq; sui. *Surgere*, oriri, vltimam originem denotat Poetarum Filijs. Maro. Aeneid. I. *Nate Dea quæ nunc animo sententia surgit.* Idem Lib. VI. *non ulla Laborum, O virgo, nova mi facies inopina resurgit.* Lucanus lib. IX. *grata vice mœnia reddent Ausonida, Phrygibus, Romanaque Pergama surgent.* Lucretius. *medio de Fonte Leporum*

> *Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.*

24. PROLESQUE SUI.] Scitius scripsisset *sibi*. Et ita reponimus cum Libro Belgico. Ita Ovidius.

> *Vna est quæ reparet seque ipsa reseminet ales.*

Eadem respicit Nazianzenus Orat. XXXVII. in Natura eum generationis modum agnoscens ut se ipsa reparet regeneretq; avis. Nonnus lib. XL. Dionys.

> Χιλιέτης σοφὸς ὄρνις ἐπ' αὐτόδμῳ στο βωμῷ
> Φοίνιξ τέρμα βίοιο φέρων αὐτόσπορον ἀρχὴν
> Τίκτῃ ἰσοτύπῳ χρόνῳ παλινάγρετον εἰκών.
> Ἀνῶς δ' ἐν πυρὶ γῆρας ἀμείβεται ἐκ πυρὸς ἥβην.

24. NULLOQUE CREANTE.] Generante. Ovidius.

> *Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus*

25. EMERITOS ARTUS.] Joannes Gazæus verbis supra positis.

25. FOECUNDA MORTE REFORMAT.] Alcimus Avitus *vivax quæ colligit ales Natali cum fine perit.* Ita exemplum Partus Virginei ponitur Christianæ Antiquitati hæc avis. Auctor Epistolæ Hieronymo abjudicatæ, quam supra laudavimus. Alij. Auctor Elegiæ.

> *Interea corpus genitali morte peremtum*
> *Aestuat, & flammas parturit ipse calor.*
> Et posteà.
> *Inde reformatur, qualis fuit ante, figura:*

ALTERNAM.] Tertullianus de Resurrect. Carnis, cap. XIII. *Phœnix se ipsum libenter funerans renovat, natali fine recedens & succedens iterum Phœnix.*

26. NAMQUE UBI MILLE VIAS.] Aetas Phœnici vnius curriculi constituta dubia est in scriptoribus. Mille asserit Claudianus.

nus. Cum eo non pauci sentiunt. Martialis, lib. V. Epigramm. VII.

> *Qualiter Assyrios renovant incendia nidos*
> *Vna decem quoties secula vixit avis.*

Sic Nonnus & Joannes Gazæus, tamquam magister & discipulus, versibus jam dum propositis. Auctor Elegiæ.

> *Qua postquam vita jam mille peregerit annos.* Ausonius Epist. XX.

Ipsis mille aliquot adjiciunt alij. Tacitus. *Sunt qui adseverent mille quadringentos sexaginta unum interjici.* Alia ætas apud Hesiodum & Ausonium, Eidyllijs. Millia sex amplius Chæremon Antistes apud Tzetzam in Historiarum Chiliad. Alij non definiunt ætatem sed quam longissimam velut proverbio faciunt. Origenes contra Celsum & cap. XIX. Philocaliæ:

παραλαμβάνει τὸ Ἀράβων ζῶον, τὸν φοίνικα διὰ πολλῶν ἐτῶν ἐπιδημοῦν Αἰγύπτῳ. Orus Apollo libro I. ψυχὴν ἐνταῦθα πολὺν χρόνον διατρίβουσαν γράψαι βουλόμενοι φοίνικα τὸ ὄρνεον ζωγραφοῦσι. Lucianus Hermotinio. ὡς οὔτε αὐτὸν ἱκανὰ κρίνειν οἷόν τε εἶναι φῂς, ἢν μὴ φοίνικος ἔτη βιώῃ. Certam tamen constitutam fuisse apparet inde quod Aegyptijs ejus adventus & reparatio Aetatum fuerit distinctio & dimensio. Synesius Dione:

σπανιώτερον δὲ δήπου τὸ γένος τῶν τοιούτων ψυχῶν, ἢ τὸ τοῦ φοίνικος, ᾧ τὰς περιόδους μετροῦσιν Αἰγύπτιοι.

Plinius lib. X. cap. II. *Cum hujus alitis vita magni anni conversionem fieri prodidit idem Manilius, iterumque significationes Tempestatum & siderum easdem reverti. Sed Quingenti anni plurimorum consensum habent*, & ita Tacitus: De numero annorum varia traduntur. *Maximè vulgatum Quingentorum spatium.* Pomponius Mela: Ubi *Quingentorum annorum ævo perpetua duravit sibi ipsa incubat, solviturque.* Aeneas Gazæus Theophrasto.

καὶ τὸ ὄρνεον ὁ φοῖνιξ εἰς πεντακόσια ἔτη βιῶναι λέγεται.

Ambrosius Hexaem. libro V. capite XXIII. *Phœnix quoque avis in locis Arabiæ perhibetur degere, atque usque ad annos quingentes longævitate procedere.* Clemens lib. V. cap. VIII. Apostol. Constit. *Ajunt avem quandam esse Soligenam, solamq; in mundo reperiri, Phœnicem appellant, narrantque eam post Quingentesimum annum in Ægyptum advenientem conflagrare, redigi in pulverem.* Philostratus lib. III. cap. XIV. fine. Aurelius Victor Claudio: *visus apud Aegyptum Phœnix quam volucrem ferunt anno Quingentesimo ex Arabis memoratos locos advolare.* Ineptè editur, etiam ex MS. libris. *Quinquagesimo*, vti & benè Gruterus noster contra Schottianos notavit. Auctor Epistolæ ad Præsidiam. *Phœnix avis est India & per Quingentos annos de Libano se implet aromatibus, post accenditur.* Ovidius.

> *Hæc ubi quinque suæ complevit secula vitæ.*
> *Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.*

Clementis traditum repetit Cyrillus, Catech. XVIII. Neque *benè Photius Patriarcha*, qui eum reprehendit, cum eodem argumento Resurrectioni demonstrandæ multi alij patres pariter vtantur. De quingentis annis similiter Epiphanius Ancorato; cap. LXXXV.

Πεντακοσιοστὸν ἔτος διατελῶν ἐπὰν γνοίη τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἐνταῦθα, σηκὸν μὲν ἐργάζεται ἀρωμάτων, καὶ φέρων ἔρχεται εἰς πόλιν τῶν Αἰγυπτίων. Idem Physiol. cap. XI. ὁ φοῖνιξ τῆς Ἰνδίας ἐγγὺς κοιτάζεται, καὶ ἀμφὶ τὰ πεντακόσια ἔτη τὸν βίον διάγει.

Michael, sive Joannem mavis, Glycas, Annal. I. *Deinde in pulverem exuritur &c. atque hoc, ut indicavimus post singulos quingentos annos fieri consuevit.* Isidorus Origin. libro XII. *Arabes singularem & unicam Phœnicem vocant.*

aant. Hæc quingentis ultrà annis vivens, iterum de cineribus suis resurgit. Aelianus lib. VI. Animal. cap. LVIII.

αὐτὸ δὲ λογιστικῶς οἱ Φοίνικες συμβάλλειν ἐτῶν πεντακοσίων ἴσασιν ἀριθμὸν, &c. Seneca Epist. XLII. *Vir bonus, tamquam Phœnix, semel anno quingentesimo nascitur.* Orus Apollo, lib. I. cap. XXXIV.

28. TOT FUERINT HYEMES.] Veram Lectionem servavit nobis hic Codex Belgicus. *Tot ruerint hyemes, toties ver cursibus actum, Quas tulit auctumnus, dederit cultoribus umbras.* Cui conspirat Editio Aldina, optimis libris debita. Displicet adhuc tamen τὸ *cursibus* quamvis *breve ver* in proverbio velut sit. Mirum veram Lectionem τῶ *ruerint* apud Aldum non animadvertisse Scaligerum, Belgici enim toto hoc auctore, quos nos laudamus quidem, Codices, maximam partem collati sunt post omnes Pulmanianarum Editionum repetitiones, nec Variæ eorum hactenus publicatæ.

29. TANDEM SUBJUNGITUR.] Subditur, vincitur; quasi perpetuo cum ætate certamine eatenus indomabilis. Mirum mihi hanc Lectionem pro deposita notatam asterisco à Scaligero. An *subjungere* illi visum minus bonum? Atqui ita Maro libro VIII.

Nulli fas Italo tantam subjungere gentem.

Subjūgere, subdere simpliciter. Lucretius li. II. *Immortalia si volumus subjungere rebus Fundamenta, quibus nitatur summa salutis.* An translatio illi displicuit? At quid ea magis congruum, quam ut Temporis currui, omnia proteranti, *subjungi* dicatur tandem longævissimum animans? Ita jurisdictioni *subjungere* ἀντὶ *subjicere*, Ciceroni dictum contra Rullum: Ut sub vestrum jus, Jurisdictionem, potestatem, Urbes, Nationes, Provincias, liberos populos, Reges, terrarum deniq; orbem, subjungeretis. Sic *edomari* tellurem à Phœnice dicit Inf. v. CIX.

30. LUSTRORUM NUMERO VICTUS] Non domitus in universum in abolitionem, sed superatus, ut decederet statione & repararetur. Sic Senectam vincere Phœnicem scriptores aiunt. Alcimus Avitus. Lib. I.

Longa veternosi renovatur corporis ætas
Incensamque levant incendia crebra senectam.

Sidonius, Panegyr. Anthem.

nec non pulsante senecta
Hinc rediviva petit vicinus cinnama Phœnix.

Papinius lib II. Silvar.

senio nec fessus inerti
Scandet adoratos Phœnix felicior ignes.

Cum autem reparetur Volucer ipse hac combustione, non ipsum sed senem ejus, sive senectam exuri eleganter dixit Dracontius Hexaemero.

Phœnici exactam renovat Deus igne juventam
Combustusque senex tumulo procedit adultus.
Consumens dat membra rogus, sine sorte sepulcri.

36. LANGUET QUE SENILI SEGNIS STELLA GELU.] Ita libri Cujaciani & Belgici. Stellam intelligit vigorem Sole oriundum, nam cognatum sidus in verticem voluc[r]i etiam antè collocavit *rutilo cognatum vertice sidus Attollit cristatus Apex* Hunc cum sidere suo apicem senio paullatim consenescere dicit. Potest & oculorum fulgorem ipsum intelligere, de quo pariter suprà.

Arcanum radiant oculi jubar.

Futilis illa *stilla*, licet Scaligero & nobis olim comprobata, quod vel comparatio sequens cum Luna vanescente arguat.

40. CONSCIUS ÆVI.] Exactè enim novit Tempus suum effluxisse, adeoq; ut nemo Sacerdotum Ægyptiorum æquè, excepto uno quem in eam rem afflatu divino instrui tradebatur. Aelianus pulcrè lib. VI. Animal. cap. LIIX. Etsi faciat plures ex uno semper eodemque Phœnice.

αὖθις δὲ λεγουσιν οἱ Φοίνικες συμβάλλειν ἐτῶν πεντακοσίων ἴσασιν ἀριθμὸν, μαθητῇ φύσεως τῆς σοφωτάτης ὄντες. καὶ διὰ ταῦτα τιμῶσι δακτύλων δεδεημένοι, ἢ ἄλλοις τισὶ ἐπιστήμην ἀριθμητικῆς. ὑπὲρ ὅτου δὲ ἴσασι τοῦτο, καὶ εἰδέναι ἀνάγκη αὐτοὺς δημώδης ἐστὶν ὁ λόγος. τὸν δὲ τῶν πεντακοσίων ἐτῶν χρόνον πληρούμενον ἴσασιν Αἰγυπτίων ἥτις, ἢ οὐδείς. ὀλίγοι δὲ κομιδῇ καὶ οὗτοι τῶν ἱερέων. καὶ οὗτοι γοῦν πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τούτων οὐ ῥαδίως συμβῆναι ἔχουσιν. ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἐρεσχελοῦσι σφᾶς ἑαυτοὺς ἐρίζοντες, ἢ ὡς οὐ νῦν ἀλλ᾽ ἐς ὕστερον ὁ δὲ ὁ θεῖος ὄρνις ἀφίξεται. οὐ ὡς ἐχρῆν ἧκεν. ὁ δὲ ἀλλ᾽ ὁ ἐκείνων ἐριζόντων ἀποσημαίνεται δαιμονίως τὸν καιρὸν, καὶ πάρεστιν. οἱ δὲ θύειν ἀνάγκη αὐτοὺς, καὶ ὁμολογεῖν, ὅτι τὸν μὲν ἥλιον ἐν ταῖς λέγαις καταδύειν ἄγουσι σχολὴν, οὐκ ἴσασι δὲ ὅσα οἱ ὄρνιθες.

42. ARENTES TEPIDIS] Pisides Cosmurgia.

> Θεὸς δὲ ποῖος τῶν Ὁμήρου πλασμάτων
> Γῆρας ξέει Φοίνικος ἐκ πυρουμένου,
> Λυπρῷ δὲ τὸν γέροντα τεφρώσας τάφῳ,
> Ζῶντα προσβάλλει τοῦ τάφου τὰ λείψανα,

Colles autem Aromatum aliarumque specierum feraces intelligit Claudianus.

43. CUMULUM TEXENS.] Struem vocat Mela lib. III cap. IX. *super exaggeratam variis Odoribus struem sibi ipsa incubat.* Super palmam considere ait Naso.

> *Ilicis in ramis, tremulaque cacumine palmæ*
> *Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.*
> *Quò simulat casias, & nardi lenis aristas,*
> *Quassaq; cum fulva substravit cinnama myrrha,*
> *Se super imponit, finitque in odoribus ævum.*

Omnem speciem aromatum tradunt adhibere alij. Amedæus Lausanensis Sermone VI. de B. Virgine: *O Phœnix aromatisans gratius cinnamomo & balsamo & nardo suavius reginam in conspectu tuo delectans. O Phœnix congregans omnes species, & igne circumfusa superessentiali, ut cœlum cœlorum & cœli potestates Angelicas mirifico repleas suavitatis incenso.* Hæc illi. Alijs tamen alia traduntur. Mori Patrem, & paternum à nato bustum in Aegyptum deferri auctor est Herodotus, quem velut magistrum fingendi magno agmine sequuntur alij. Verba Herodoti, qui ipse fidem dictis adimit, lib. II.

τοῦτον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες. ἐξ ἀραβίης ὁρμώμενον ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ ἡλίου κομίζειν τὸν πατέρα, ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν ἐν τοῦ ἡλίου ἱρῷ. κομίζειν δὲ οὕτω. πρῶτον τῆς σμύρνης ᾠὸν πλάσσειν ὅσον δυνατός ἐστι φέρειν, μετὰ δὲ πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα. ἐπεὰν δὲ ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ᾠὸν τὸν πατέρα ἐς αὐτὸ ἐντιθέναι. σμύρνῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο καθ᾽ ὅτι τοῦ ᾠοῦ ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα. ἐγκειμένου δὲ τοῦ πατρὸς γίνεσθαι τὠυτὸ βάρος, ἐμπλάσαντα δὲ κομίζειν ἐπ᾽ Αἰγύπτου ἐς τὸ ἡλίου τὸ ἱρόν. Achilles Tatius lib. III. μνηστεύονται δὲ τοῦ Φοίνικος Αἰθίοπες μὲν τὴν ζωὴν, Αἰγύπτιοι δὲ τὴν τελευτήν. ἐπειδὰν γὰρ ἀποθάνῃ, σὺν χρόνῳ δὲ τοῦτο πάσχει μακρῷ. ὁ παῖς αὐτὸν ἐπὶ τὸν Νεῖλον φέρει, σχεδιάσας οὕτω καὶ τὴν ταφήν. Σμύρνης γὰρ βῶλον τῆς εὐωδεστάτης, ὅσον ἱκανὸν πρὸς ὄρνιθος ταφὴν, ὀρύττει τε τῷ στόματι, καὶ κοιλαίνει κατὰ μέσον, καὶ τὸ ὄρυγμα θήκη γίνεται τῷ νεκρῷ.

κρῦ. ἐνθεὶς δὲ ἐναρμόσας τὸν ὄρνιν τῇ σορῷ, φέρει τὸ χάσμα γηΐνῳ χώματι ἐπὶ τὸν Νεῖλον.

Et reliqua, ibi legenda, etsi enim jucundæ sunt, tædet tamen nugarum. Claudianus vero in Arabia comburere aut adeo patria quacũq; sua dicit sese, aut patrem, reliquias deinde Aegypto inferre. Et sic Libro II. de Laudibus Stiliconis.

> *Sic ubi jucunda reparavit morte juventam*
> *Et patrios idem cineres, collectaq; portat.*
> *Vnguibus ossa piis, Niliq; ad littora tamdem*
> *Vnicus extremo Phœnix procedit ab Euro.*

Origenes libro IV. Contra Celsum.

παραλαμβάνει τὸ Ἀράβιον ζῶον τὸν φοίνικα, διὰ πολλῶν ἐτῶν ἐπιδημοῦν αἰγύπτῳ, καὶ φέρον ἀποθανόντα τὸν πατέρα, καὶ ταφέντα ἐν σφαίρᾳ σμύρνης.

Tacitus pariter suis in locis se comburere ait. Alij ex suis locis venientem in Syria sese exurere dicunt. Auctor Elegiæ.

> *Dirigit in Syriam celeres longæva volatus.*
> *Phœnices nomen cui dedit ipsa vetus.*
> *Secretosque petit deserta per avia lucos, &c.*

In ipsa Aegypto id facere alijs traditum. Artemidonus, lib. IV. cap. XLIX.

ἀλλ' ὅταν αὐτον το μοιρίδιον ἄγῃ, ἀφικνεῖται εἰς Αἴγυπτον, ὅθεν, οὐκ ἴσασιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτος ἑαυτῷ ποιησάμενος ἐκ κασίας καὶ σμύρνης πυρὰν, ἀποθνήσκει.

Ad Nili fontes id bustum construere tradit Philostratus Libro III. cap. XIV. In Aegypto nasci & mori Orus Apollo.

44. BUSTUMQUE SIBI PARTUMQUE.] Omnia huc congruunt eorum scita qui ipsum se Phœnicem exurere dicunt, secus tradunt qui de Patre loquuntur. Acute hac de re loquuntur, quicunq; meminerunt. Vide & nostrum Phœnicem.

45. HIC SEDET.] Incubat sibi. Mela, verbis jam positis. Pulcrè auctor Elegiæ.

> *Protenus in strato corpus mutabile nido*
> *Vitaliq; toro membra quieta locat.*
> *Ore dehinc succos membris circumq; supraque*
> *Inycit, exsequiis immoritura suis.*

Ita omnes Editiones, sed nihil certius quam scribendum *Vitaliq; rogo.*

46. CLANGORE SALUTAT.] Quod singulis horis facere auctor Elegię cõvenienti figmento comminiscitur. Blandum clangorem illustravit Dusa Filius ad Catullum. Quæ vera est lectio confirmata Cujacianis, licet liber Belga & Aldus *magno* legant. Vocem Phœnici omnium excellentissimam adscribit Ezechiel Poeta.

φωνὴν δὲ πάντων εἶχεν εὐπρεπεστάτην.

Eumdem nuspiam considere, omnia loca pervolitare, Libanius Orat. IX. quæ est in necem Juliani:

ἀλλὰ πεθαμμένοι οἷον ἐν πόντῳ φοίνικι τῷ ὄρνιθι παρέσῃ, διὰ πάσης μὲν τῆς γῆς ἐκτεῖναι τὴν πτῆσιν. στῆναι δὲ μηδαμοῦ, μήτε ἀγρῶν μήτε ἀστέων.

Contra autem intueri Solem & ita incendi memoratur. Michael Glycas. *Græci memorant eum finem suum prospicientem in Aegyptum sese conferre, ac Soli obvertere, deinde in pul crem exuri de quo vermis nascatur, &c.* Vide Joannem Gazæum versibus supra exscriptis. Clementem verbis mox ponendis

47. EX SUPPLICE CANTU.] Clemens Constit. Apost. lib. V. cap. VIII. *Phœnicem appellant, narrantq; eam post quingentesimum annum in Aegyptum advolantem, secumq; copiam cinnamomi, casia, xylobalsami, adducentem, in loco, qui dicitur Solis ara, consistere. Ibique conversam ad adspectum Solis, et, ut aiunt, supplicem, sponte conflagrare.*

47. PRÆSTATURA.] Præstitura ex usu & regula erat. Sic *constatura* legimus apud Luca-

Lucanum initio lib. II. *quantis sit cladibus Vrbi Constatura Fides.*

Obstatura. Papinius lib. VII. *Spesne obstatura Pelasgis hæc vexilla, pater.* D. Brutus libro XI. Famil. Epistol. IX. *Vtrumque me præstaturum puto ne aut Ventidius elabatur aut Antonius in Italia moretur.*

48. INCENDIA POSCIT.] ἀρπάζειν mavult Joannes Gazæus. Zeno Sermon. Vltimo. *Non invita, non imprudens, moritur; sed cum maturum lethi tempus advenerit à semet-ipsa invitatis sacris ignibus libentissimè concrematur.*

48. PHOEBUS HABENIS.] Primo ortu Solis res geritur. Auctor Epistolæ ad Præsidiam: *Implet aram sacerdos sarmentis, & ibi confert Phœnix aromata & electrum araq; imponit. Et primo Solis ortu Phœnix quidem movet pennas, Solis vero calore incenditur electrum, & sic exuruntur aromata, & ipsa Phœnix inceditur.*

49. STAT SUBITO.] Verba transposita sunt cōtrà morem Claudiani. Sensus enim est. *Quem cum procul vidit Phœbus subito stat adductis habenis.*

49. ALUMNUM.] Alumnus Solis, avis Solis, Phœnix. Vide ad initium Poematis. Baccho eumdem consecrare videtur Avienus in Periegesi. v. MCXXVI.

Nascenti Baccho risit pater
internis etiam procul undiq; ab oris
Ales amica Deo largum congessit amomum.

50. FALSISQUE SEPULCRIS.] Inefficaci busto. Nihil enim ad Phœnicem sepultura. Dracontius Hexaemero.

Consumens dat membra rogus sine sorte sepulcri,
Ignibus exstinctis jam mortua flamma resurgit.

Alij funerari cum magna pompa. Orus Apollo. lib. I. cap. XXXIV.

οὗτος εἰς Αἴγυπτον ἐπὰν ὁ χρόνος τοῦ μοιριδίου αὐτὸν καταλαμβάνειν μέλλῃ, διὰ πεντηκοσίων ἐτῶν παραγίνεται, καὶ ἀποδοὺς ἐὰν φθάσῃ ἐντὸς τῆς Αἰγύπτου τὸ χρέων, κηδεύεται μυστικῶς, καὶ ὅσα ἐπὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ζώων αἰγύπτιοι τελοῦσι, ταῦτα καὶ τῷ φοίνικι ὑπάρχειν ὀφείλει.

Hymnos etiam funebres eidem accini solitos auctor Philostratus. Vltra omnes nugatur Achilles Tatius.

ἕστηκεν οὖν ἐπὶ μετεώρου σκοποῦ, καὶ ἐπιδέχεται τοὺς περιπόλους τοῦ θεοῦ. ἔρχεται δὲ τοὺς ἱερεῦς Αἰγύπτιος βιβλίον ἐξ ἀδύτων φέρων, καὶ δοκιμάζει τὸν ὄρνιν ἐκ τῆς γραφῆς. ὁ δὲ οἶδεν ἀπιστούμενος καὶ τὰ ἀπόρρητα φαίνει τοῦ σώματος, καὶ τὸ νεκρὸν ἐπιδείκνυται. καὶ ἔστι ἐπιτάφιος σοφιστής. ἱερέων δὲ παῖδες ἡλίου τὸν ὄρνιν τὸν νεκρὸν παραλαβόντες θάπτουσιν.

51. NATALES HABITURE VICES.] Reparabilis ex ipsa Morte. Reparabilis ales Ausonio, Eidyll XIIX. Mortem ei natalem adscribit Zeno Veronensis dicto sermone.

52. RENASCI EXITIO.] Duobus elegantibus Aenigmatis Phœnicem celebravit Symposius, quorum alterum tamen solum dedit, primus ejus auctoris editor. Symposius. Prius est.

Vita mihi mors est, morior si cœpero nasci,
Sed prius est fatum lethi, quam lucis origo,
Sic solos Manes ipsos mihi dico parentes.

Alterum:

Nec sum nec non sum, morior simul atque renascor,
Præbet & interitus tenera primordia vitæ,
Sumque mihi & lethi & redeuntis originis auctor.

Ita θνήσκοντα νεάζειν Phœnicem dicit Gregorius Nazianzenus Carmine III. de Institutione ad Virginem.

ὡς δ'

ὡς δ' ὄρνιν φοίνικα φάθης θνήσκοντα νεάζειν.

Sic in eodem ζῶντα τάφε λείψανα agnoscit Georgius Pisides, cuius Cosmurgiam vidimus in Manuscripto Codice Cyrillo adscriptam. Zeno Veronensis. *Sepulcrum nidus est illi, favillæ nutrices, cinis propagandi corporis semen, Mors natalis dies. Deniqu post momentum festo exultat in tumulo non umbra, sed veritas, non imago sed Phœnix, Non alia, sed quamvis melior, tamen prior ipsa. Abinde argumentum & documentum perpetuum restaurationis* corporum à morte, & Resurrectionis indidem Christianis scriptoribus. Zeno eodem Sermone Vltimo. Æneas Gazæus in Theophrasto. Clemens Apostolicar. lib. V. cap. VIII. Cyrillus Catechesi. XIIX. Ambrosius in Hexaemeron lib. V. cap. XXIII. Tertullianus de Resurr. Carnis, cap. XIII. Philippus Presbyter libro II. in Hiobum, Dracontius Hexaemero, Alii.

52. LETHO.] Hæc vero scriptura. Stupor fecit alteram *Lecto*

55. CORPUSQUE COACTUM.] Natura cogente id secedere, & renovari.

55. FLAVIS E CRINIBUS.] Mythologia radiorum Solis. Macrobius lib. I. Saturnal. cap. XVII. *Apollo Chrysocomas cognominatur, à fulgore radiorum, quas vocant comas aureas Solis unde & ἀκερσεκόμης, quod numquam radii possunt à fronte lucis avelli, item argyrotoxus, quod enascens per summum orbis ambitum velut arcus quidam figuratur alba & argentea specie, ex quo arcu radii in modum emicant sagittarum.*

57. VITALI FULGORE FERIT.] Soli hunc tribuit Claudianus. Ipsi avi occulta vi Naturæ alii. Auctor Elegiæ.

Tunc inter varios animam commendat odores,
Depositi tanti nec timet illa fidem.
Interea corpus genitali morte peremtum
Aestuat, & flammas parturit ipse calor.
Aerioq; procul de Lumine concipit ignem
Flagrat, & angustum solvitur in cinerem.
Hos velut in massam cineres in morte coactos
Conflat & effectum seminis instar habet.

Qui versus nec ipsi in eo auctore sani sunt. Cui enim commendat animam? Quid est ambustus cinis? Cur sequuntur *hi cineres*? Sed opus habet auctor ille ex antro quopiam Codice alio, cum unicus tantum ejus hactenus extiterit. Ego emaculem.

Tunc Mythra in varios animam commendat Odores
Depositi tanti nec timet, illa fidem.
Interea corpus genitali morte peremtum
Æstuat, & flammas parturit ipse calor.
Aerioq; procul de Lumine concipit ignem
Flagrat & angustum solvitur in cinerem.
Hos velut in massam cineres, sine morte, coactos
Conflat, & effectum seminis instar habent.

Orientis avis Phœnix, ejus patronus Sol. Totum Orientem à Persis ducto ritu Solem Mythræ nomine & ceremoniis coluisse nemini ignotum est. Huic ergo commendare animam Phœnicem ait. *Peremtum* ποιητικῶς perimendum, notat. Augustus cinis, minutus, parvus. Nemo enim cinerem ambustum umquam vidit. Hos, inquit, cineres sive suo interitu coactos conflat, iique effectum seminis postea habent. Vltimo proximum tamen versum & sic ego suspicione mendi nondum libero. Sed nos moramur isthic. Alis ipsum sibi Phœnicem ignem genitalem conflare atque sufficere scribunt alii. Epiphanius c. LXXXV. Ancorati.

ἐπὰν γνοίη τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἐνστάντα, σηκὸν μὲν ἐργάζεται ἀρωμάτων, καὶ

φέρων ἔρχεται εἰς πόλιν τῶν Αἰγυπτίων, ἡλιούπολιν, οὕτω καλουμένην, ὧν δὲ ἑρμηνευομένην ἀπὸ τῆς Αἰγυπτιακῆς διαλέκτου καὶ ἱερατίδος, καὶ ταρσοῖς ἰδίοις τὰ στήθη τὰ ἑαυτοῦ μαστίξας πολλά, πῦρ ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ περιφερόμενος, ἐμπίπτησι τὴν ὑποκειμένην ὕλην τοῦ τόπου, καὶ οὕτως ἑαυτὸν ὁλοκαυτοῖ, καὶ πάσας τὰς σάρκας αὐτοῦ σὺν ὀστέοις.

Auctor Sermonum ad fratres in Eremo, Augustino inepte adscriptorum, nec tamen valde recens, Serm. XIIX. *Quid enim agit Phœnix nisi quia dum senescit, ad partes calidissimas volat, ligna siccissima congregat, & lignis congregatis alis ligna percutit, & sic ignem accendit, & in eadem se comburi permittit.* Ineptissima lectio. Scribe *& lignis congregatis alis ilia percutit.* Jungit operæ alitis Solis opem Isidorus, ex alio majorum gentium auctore, lib. XII. Originum cap. VII *Collectis aromatum virgultis rogum sibi instruit, & conversa ad radium Solis, alarum plausu voluntarium sibi incendium nutrit, sicque iterum de cineribus suis resurgit,* Aliter Tacitus, ipsum volucrem regenerando sibi vitalem vim inspuere. Annal. VI. *Vbi mors propinquat suis in terris struere nidum, eique vim genitalem infundere, ex qua fœtum oriri.*

58. TELIS COELESTIBUS.] Vera hæc lectio, & quis Sagittas Apollinis nescit, quisque eas ignorat tela Diei jam inde ab Lucretio Poetis Latinis indigitati.

59. AGGER.] Struem Mela dixit, noster supra cumulum. Altare Papinius III. Silv.

Qua sibi præsternat vivax altaria Phœnix.

Solinus, cap. XXXVI. *Rogos suos struit cinnamis, quos prope Panchaiam concinnat in Solis urbem strue altaribus superposita.* Sed revera is scriptor, ut multa alia, non expendit recte veterum tradita, priusquam suis ea litteris reponeret. Claudiani totum hoc Poemation ductum Nasonis videtur secutum, cujus hi sunt de tota re versus, lib. XV. Met.

Vna est quæ reparet, seque ipsa reseminet, ales,
Assyrii Phœnica vocant: nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lacrymis, & succo vivit amomi.
Hæc ubi quinque suæ complevit secula vitæ
Ilicis in ramis tremulæque cacumine palmæ
Vnguibus, & duro nidum sibi construit ore,
Quo simul ac casias & nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha,
Se super imponit, finitque in odoribus ævum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.
Dum dedit huic ætas vires, onerique ferendo est,
Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ.
Fertque pius cunasque suas, patriumque sepulcrum,
Perque levis auras Hyperionis urbe potitus
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

Quinto & Sexto horum versuum Manuscripti duo codices *Ilicet in ramis tremuloque cacumine palmæ. Vnguibus & puro nidum sibi construit ore.* Vt statim elapsis illis annis dixerit. Quam lectionem valde probo, absurdum enim alioquin incertæ arbori Naturæ illud consideratissimum miraculum struem suam imponere; & de palma absolutè auctor Elegiæ.

Tum legit aerio sublimem vertice palmam
Quæ gratum Phœnix ex ave nomen habet.

De

De Scientia verò Phœnicis, & observatione elapsi anni Quingentesimi peculiare scripsit caput Ælianus, LVIII. nimirum libro Sexto Histor. Animalium. *Purum* os agnoscunt etiam Codices totidem Herculis Ciofani, de quo tamen ambigua res est. Ramos autem & cacumina nidum occupare ad Alitis magnitudinem indicandam eum nidum dixit Ovidius. De ea quoque enim dissonant veteres, nemo tamen infra aquilam Phœnicem dejecit.

60. CONSUMITQUE SENEM.] Pisides pulcre.

> Θεὸς ὁ ποιητὴς τῶν ὁμοίων πλασμάτων
>
> Γῆρας ξέει φοίνιξ ἐκ πυρουμένης.

60. JUVENCOS LUNA PREMIT.] Ne qua in re officiatur videlicet tanto operi. Auctor Elegiæ

> *Tum ventos claudit pendentibus Aeolus antris,*
> *Ne violent flabris aera purpureum.*
> *Neu concreto polo nubis per inania cœli*
> *Summoveat radios Solis, & obsit avi*

61. PARTVRIENTE ROGO.] Quod miraculum summum maximumque. Ita Manes parentes Symposius adscribit Phœnici.

62. CURIS NATURA LABORAT.] Ista omnium omnino librorum lectio constans & immutata est, & quidem satis digna Claudiano. Quare quam nos olim volebamus *Parturiente rogo cunis vel cunas* necessaria non est, nec à nobis urgetur. Rem ipsam expressit Patrum Memoria, vel Avorum potius, Gulielmus Sallustius Bartassius Rythmorum Gallis Poeta admirabilis & longè eruditissimus. Lib. V. Cujus hæc verba sunt, Claudiani nostri multa omninò loca exprimentia:

> *Le celeste Phenix commença son ouvrage*
> *Par le Phœnix terrestre, ornant d'un tel plumage*
> *Ses membres revivans, que l'annuel flambeau*
> *De Cairan jusqu'en Fer ne void rien de plus beau,*
> *Il fit brisler ses yeux, il luy planta pour creste*
> *Vn astre flamboyant au sommet de sa teste.*
> *Il couvrit son col d'or, d'escarlate son dos,*
> *Et sa queue d'azur, puis voulut qu'Atropos*
> *Luy servit de Venus, & qu'une mort feconde*
> *Rendit son aage esgal au long aage du monde.*
> *Car ayant veu glisser dessous un ciel divers*
> *Et cent fois dix estez, & cent fois dix hyvers,*
> *Des siecles abbatu il luy prend une envie*
> *De laisser en depost à la flamme sa vie*
> *De mourir pour renaistre, & d'entrer au tombeau*
> *Pour apres en sortir cent mille fois plus beau.*
> *Lors perché sur les bras d'une palme il entasse*
> *Le baume sur le nard, le nard dessus la casse*
> *Et sur le point du iour de leurs branches bastit*
> *Son urne, son berceau, son sepulcre, son nid.*
> *Cependant qu'il attend qu'une flamme seche esprise*
> *A l'odorant buscher ses os sacrez reduise*
> *En genitale poudre, & que ces bois ardans*
> *Finissent non sa vie, ains ses caduques ans.*
> *L'eschanson Phrygien d'une prodigue aiguiere*
> *Ne verse sur les champs riviere apres riviere;*

Les

Les froidureux Trions ne couvrent ne verglas
Les bois Pheniciens, l'Autamne daigne pas
Passer le bord lybique, & l'autre Hyperboree
Retient dans ses prisons captif le froid Boree,
Cor adone la nature encontre tout effort,
Soigneuse tient la main à sa vivante mort,
Et douce, favonise, enfermant tant de bouches,
Ses funebres aprests, sa naissance, ses couches
Mesme le clair Soleil sur son lict doux flairant,
Iette un de se cheveux qui tout soudain s'esprend
Aux rameaux de Sabée, & peu à peu consume
De l'immortel Phenix & la chair & la plume.
Presque en mesme moment de ce cendreux monceau
Naist un ver, puis un oeuf, puis un autre oiseau.
Ainçois le mesme oiseau, qui nè de sa semence
Deux cente lustres nouveaux trespassant recommence.
Au milieu du brasier sa belle ame reprend,
Infini par la fin dans la tombe se rend.
De soimesme se fait, par une mort prospere,
Nourrice, nourrisson, hoir, fils, & pere & mere.
Nous monstrant qu'il nous faut & de corps & d'esprit
Mourir touts en Adam, pour puis renaistre en Christ
L'unique oiseau ramant par des sentes nouuelles
Se void bien tost suivi d'une infinite d'aisles,
Diverses en grandeur, couleur, & mouvement
Aisles que l'Eternel engendre en un moment.

Hæc viri illius admiranda cantilena est ex mytotheciis Musicisve veterum Apothecis ingeniose docteque hinc inde collecta. Cui, quoniam permittimus nobis hunc ludum in ista materie, suum interpretem etiam Latinum addemus damno unius paginæ, delectandis lectoribus, si quis ingeniis novitiis vetus illud Nostri eximium componere in jucunda admodum re voluerint. Gabriel Lermæus ita isthæc elegantissimè ingeniosissimeque interpretatus est.

A Phœnice suum Phœnix æternus ab ævo
Est exorsus opus: plumis quem talibus auxit
Ornator, variumque notis distinxit amictum,
Nil ut ab Eois videat. Fax annua, metis
Pulcrius occidui tostas ad Fesis arenas
Luminibus tremulos vibrantibus addidit ignes,
Sideream fixit supremo in vertice cristam
Cæruleis caudam pennis, at murice dorsum
Pinxit, & ingenuo collum teres ambiit auro.
Eque suo voluit redivivum funere nasci,
Vt magni æquaret vitalia secula mundi.
Namq; ubi mille hyemes vivax, totidemq; peregit
Æstates, alia penitus sub imagine cœli,
Iam senio tardus, jam fractus viribus ævi
Compárat in mediis vitam deponere flammis,
Languentem, tumulumque levem moriturus adire,
Pulcrior æthereas ut deinde resurgat in auras,

Tunc

Tunc casta residens super ardua brachia palma
Thus cumulat casiaque & olentia balsama nardo,
E queis Sole novo tenuem molitus acervum
Nidum una ac tumulum, cunabula condit & urnam.
Dumque novam pennis & odoro fomite flammam
Provocat, in cinerem versos qua misceat artus,
Nec vita finem sed inertibus afferat annis
Threicio gelidus Boreas latet abditus antro.
Nec fluvios versa defundit Aquarius urna,
Nec glacie violant rigidi nemora alta Triones:
Phœnicum, Libycas Auster nec proterit oras.
Vnigena siquidem metuens Natura volucri
Neu pereat, neu fors cunis abolescat in ipsis,
Funeris ingentes & partus anxia curas
Sustinet. & vita primos fovet alma Labores.
Quin unam Sol ipse Comam jaculatur ab alto
Æthere, qua sensim ramis illapsa Sabæis
Ossa rapax, plumasque leves populatur, & omnem
Immortalis avis penitus consumit honorem.
Protinus è massa cineris vivacis in auras
Vermis it, inde ovum dehinc altera tollitur ales,
Aut eadem, qua nata suo de semine rursum
Depositis nitet exsuviis, atque integrat avum.
Et mediis præstantem animam rapit ignibus, expers
Finis fine suo, fausti sibi munere lethi
Et Soboles, & uterq; parens, & alumnus, & hæres.
Argumentum ingens proavito funere mersis
In Christo nobis repetendas Luminis Auras.
Nec mora cum liquido volucris jam credula cœlo
Innumeris cinctam sese circumspicit alis,
Quas pater omnipotens momento temporis omnes
Edidit, & motu varias & luce coloris.

Ita ambo isti suavissimi olores, quorum postremum uno alteroque, collatione facta locis non puto descriptionem nostram ingratam, siquidem in vivis adhuc est, habiturum.

62. NATURA LABORAT.] Sic Elementa laborant apud Aratorem, lib. II. Hist. Apost.

raptisque Elementa laborant.
Luminibus monstrare virum

63. NE PERDAT AVEM] Consensu Antiquitatis, nec absentiente, quem supra laudavi, Æliano; qui de una sibi toties succedente loquitur. Sæpius noster, ut II. Stilicon. Epist. ad Serenam. Martiali inde incredibilis prodigii instar *frequens* Phœnix lib. V. Epigr. XXXVIII. Moschapulus.

Φοῖνιξ ὄνομα κύριον, καὶ δένδρον, καὶ ὄρνεόν τι μοναδικόν.

Voluit nimirum Deus etiam hoc suum Opificium in Natura esse, Avem nimirum Vnicam, quæ, nullo compare, se ipsa res eminaret. Ambrosius lib. V. Hexamer. cap. XXIII. *Deus avem unicam perire non passus, eam sui seminis voluit reparari,* Origenes contra Celsum. lib. IV.

καὶ τοῦτο, inquit, ἱστορεῖται μὲν, δύναται δὲ ἐάν περ ᾖ ἀληθὲς, καὶ αὐτὸ φυσικὸν τυγχάνειν ἐπιδαψιλευσαμένης τῆς θείας προνοίας καὶ ἐν ταῖς διαφοραῖς τῶν ζώων παραστῆσαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ ποικίλον, καὶ τῶν ἐν τῷ

κόσμου κατασκευῆς, φθίνον καὶ ἐπὶ τὰ ὄρνεα, ἐν ζῶόντι μονογενὲς ὑπέστησεν ἵνα καὶ τοῦτο ποιήσῃ θαυμασθῆναι οὐ τὸ ζῶον ἀλλὰ τὸν πεποιηκότα αὐτό.

Eoque alludere etiam nomen volunt. Isidorus Orig. lib. XII. cap. VII. *Phœnix avis Arabiæ dicta quod colorem Phœniceum habeat, vel quod sit in toto orbe singularis & unica.* Cōfutat vero hanc traditionem, neq; unicā fuisse umquam, persuadere contendit Maximus Martyr contra Severianos, cujus libellum vide apud David. Hoeschelium, doctum virum & de Litteris optime meritum, Notis ad Photium.

93. FLAMMASQUE FIDELES ADMONET.] Fidem flammis tribuit. Ut in Raptu Proserpinæ, ubi Ætnæ vorago describitur.

> *Scit nivibus servare fidem.*
> *Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.*

66. ÆSTUAT.] Auctor Elegiæ.

> *Interea corpus genitali morte peremtum*
> *Aestuat, & flammas parturit ipse calor.*

67. VICTURI CINERES.] Non amplius vivo alite, unde & alius & idem dicitur. Eusebius de Vita Constantini lib. IV. capite LXXII.

οὐ κατὰ τὸν αἰγύπτιον ὄρνιν, ὅν δή φασι μονογενῆ ὄντα τὴν φύσιν, θνήσκειν μὲν ἐπ' ἀρωμάτων, αὐτὸν αὐτῷ τὴν τελευτὴν θυηπολοῦντα, ἀναβιώσκειν δ' ἐξ αὐτῆς σποδιᾶς, ἐκ ἀναπτάντα τοιοῦτον, οἷος καὶ πρότερον ἦν, φῦναι.

Cineribus his Magos abusos, ut nihil non, novi modo sit prodigii, comminiscuntur Poetæ, testari vult Lucanus, lib. VI.

> *Viscera non lyncis, non diræ nodus hyenæ*
> *Defuit*
> *Aut viventis adhuc Libyci membrana cerastæ,*
> *Aut cinis Eoa positi Phœnicis in ara.*

67. NULLO COGENTE] Propria vi. Imago vera Servatoris. Sine morte coactos cineres pariter dicit Scriptor Elegiæ, suprà nobis emendatus.

68. PLUMAQUE RUDEM VESTIRE FAVILLAM.] Traditio tamen communis vermem prius oriri mox fieri, deinde interjecto dierum certorum spatio, fieri volucrem. De ovo quidem Auctor Elegiæ.

> *Hinc animal primum sine membris fertur oriri,*
> *Sed fertur vermis Lacteus esse color.*
> *Crevit in immensum subito cum tempore certo,*
> *Seque ovi teretis colligit in speciem.*
> *Inde reformatur, qualis fuit ante, figura,*
> *Et ruptis Phœnix pullulat exsuviis.*

Artemidorus, lib. IV. cap. XLIX.

καυθείσης δὲ τῆς πυρᾶς μετὰ χρόνον ἐκ τῆς σποδοῦ σκώληκα γεννᾶσθαι λέγουσιν, ὃν ἵνα μεταβάλλειν αὐξανόμενον, καὶ γίνεσθαι πάλιν φοίνικα.

Eum de ovo quoque mentionem habuisse puto, sed verbis illis ὃν ἵνα unde nunc corruptis. Lege. *σκώληκα γεννᾶσθαι ὃν ᾠὸν γενόμενον μεταβάλλειν αὐξανόμενον.* Vel ἐντ' ᾠὸν π Quæ genuina emendatio videtur. Certe aliquid tale suadet sermo ipse scriptoris minimè ineptus. Epiphanius unum diem incremento & mutationi dat, tertium jam avolatui. Physiolog. cap. XI.

πάντα τὰ μέλη αὐτῆς σποδὸς γίνεται, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ εὑρίσκει αὐτὴν πτερυγομένην οὖσαν τῇ τρίτῃ δὲ ἀναπεπληρωμένη πτερύγων ἀπέρχεται πάλιν εἰς τὸν ἴδιον τόπον.

De Triduo pariter & distinctius Auctor Epistolæ ad Præsidiam: *Sic exuruntur aromata & ipsa Phœnix incenditur. Crastino die de cinere gignitur vermis, Secundo pennas effert; Tertio ad Antiquam redit Naturam, & sic ad sua*

Sua loca revertitur. De verme etiam Plinius lib. X. cap. II. Clemens Romanus, lib. V. cap. VIII. Glycas Annal. I. Ambrosius Hexaemer. lib. V. cap. XXIII. exque Artemidoro Suidas, pariterque quoque emaculandus.

70. SVCCEDITQVE NOVUS.] Suus sibi hæres, & nova eademque avis. Auctor Elegiæ in finem.

Ipsa sibi proles, suus est Pater, & suus hæres,
Nutrix ipsa sui semper alumna sibi.

Quo loci fatuum est τὸ *semper* & omnino acutum aliquid latet. Sic juvenescere occidendo ait Sidonius. Joannes Gazæus.

Καὶ νοερὸς πάλιν ὄρνις ἐδέξατο τὸν σῖδον ἥβης
Αὐτοφαὴς νεότητι

Aristides in Palinodia de Smyrna restituta:

ἡ πόλις δ' ὥσπερ ἐν δέρματι καὶ δὴ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἀναφύνται μεταβάλλουσα τὴν ἡλικίαν, ἡ αὐτὴ παλαιὰ καὶ νέα γινομένη ὥσπερ τὸν Φοίνικα ἀναβιώσεσθαι λόγος αὐτὸν ἐξ αὐτοῦ, οὐ γὰρ δὴ τοῦτ' ἄρα δόξαι τῷ θεῷ ἕτερον Φοίνικα ἀντ' ἐκείνου τε καὶ μετ' ἐκεῖνον γενέσθαι.

Alius & tamen melior idem, inquit Zeno Veronensis.

71. PROTENUS AD NILUM.] Prima hæc cura cum parem se sentit labori. Tacitus. *Primam adulto curam sepeliendi Patris. Neque id temere sed sublato myrrha pondere tentatoq; per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit, subire Patrium corpus inque Solis aram perferre, atque adolere.*

SACRARE.] Consecrare, velut rem debitam. Mela: *cum adolevit ossa pristini corporis inclusa myrrha Aegyptum exportat, atque in Vrbem, quam Solis appellant, fragrantibus nardo bustis inferens, memorando funere consecrat.*

AUCTOREMQUE GLOBUM.] Genitorem sibi. Auctor Elegiæ.

Ante tamen, proprio quicquid de corpore restat,
Ossaque vel cineres, exsuviasque suas,
Vnguine Balsameo, myrrhaque, & thure soluto,
Condit, & in formam conglobat, ore pio.
Quam pedibus gestans contendit Solis ad Vrbem
Inque ara residens percit in æde sacra.

Inepte quinto versu editur *Solis ad ortus* Nam de Heliopoli communis scriptorum sententia.

74. PHARIÆ TELLURIS.] Nam in Patria Phœnici præterita acta autumat Claudianus. In Ægyptum cum onere hoc proficisci etiam Indos tradere scribit Philostratus.

75. ALIENVM TENDIT IN ORBEM.] A Patria. Omnia late loca pervolitare Phœnicem, nullibi sistere, nec perspici clare hominibus, alia fabulatio est. Libanius Monodia in Iulianum:

ἀλλ' ἀπεπόνθαμεν ὅσιον εἰ τῷ Φοίνικι τῷ ὄρνιθι παρέσῃ, δεῖ πάσης μὲν τῆς γῆς ἐκτεῖναι τὴν πτῆσιν, εἶναι δὲ μηδαμοῦ, μήτε ἀγρῶν μήτε ἀστέων, ἀμυδρὰ γὰρ οὕτως ἂν γένοιτο τοῖς ἀνθρώποις ἡ τοῦ ὄρνιθος ὄψις.

75. FUNUS.] Cadaver ipsum. Hoc enim proprium Funus. Aurelius Victor de Constantino Magno. *Rure proximo Nicomedia excessit. Funus relatum in urbem sui nominis.* Dracontius Hexaemero.

Mortua pars hominis quoties pars una jacebat
Funera viva gerens, vivax in morte cadaver

Papinius lib. X. *Funeraque orba rogis neglectaque membra relinquunt.* Vide Nos ad ejus lib. I. Thebaid. v. XXXVI Et alibi ad Manilium.

76. INNUMERÆ COMITANTUR AVES.] Regem nimirum, quem mox appellat. Tacitus. Multo cæterarum avium comitatu, novam faciem mirantium. Auctor Elegiæ.

Alituum stipata choro volat illa per altum.

Eleganter Achilles Tatius fine lib. III.

φέρει τὸ χάσμα χηνίῳ χώματι ἐπὶ τὸν Νεῖλον, οὕτως ἵπταται τὸ ἔργον φέρων, ἕπεται δὲ αὐτῷ χορὸς ἄλλων ὀρνίθων, ὥσπερ δορυφόρων καὶ ἔοικεν ὁ ὄρνις ἀποδημοῦντι βασιλεῖ, &c.

77. EXETCITVS INGENS.] Ezechiel, Poeta Vetus.

Βασιλεὺς δὲ πάντων ὀρνέων ἐφαίνετο
ὡς ἦν νοῆσαι, πάντα γὰρ τὰ πλὴν' ὁμοῦ
Ὄπισθεν αὐτοῦ δειλιῶντ' ἐπέσσυτο.
Αὐτὸς δὲ πρόσθεν, ταῦρος ὡς γαυρούμενος,
Ἔβαινε κλαιπνὸν βῆμα, βαστάζων ποδός.

Pulcrè & Corippus lib. I.

Huc omnes populi, pueri, juvenesque, senesque, &c.
Ales ut expositos cum Phœnix innovat artus
A Busto recidiva suo, concentus in unum
Stans avium spectat, Solem, Solisque volucrem,
Dum veniat, Regemque novum clamore salutant.

79. AUDET.] Metum à reverentia agnoscit & Ezechiel.

80. REGIS ITER.] Ezechiel, Corippus, Achilles Tatius, verbis modo positis. Verius tamen Regem non agnoscere ullum Aves. Artemidorus inde Sannium servo oblatum mutari in avem, libertatem portendere ait, Lib. II. cap. LXXIII.

οἱ μὲν γὰρ δοῦλοι ἐπὶ τούτῳ τῷ ὀνείρῳ ἐλευθεροῦνται, ἐπειδὴ καὶ πάντες οἱ ἱπτάμενοι ὄρνιθες, ἀδέσποτοί τε εἰσὶ καὶ ἡγεμόνα οὐκ ἔχουσι.

81. NON FERVS ACCIPITER NON ARMIGER IPSE TONANTIS.] Ait utcunque Ruptores atq; crudeles volucres desinere bellandi cum vident Phenicem. Auctor Elegiæ.

Contrahit in cœtum sese genus omne volantum,
Nec prædæ memor est ulla, nec ulla metus.

Hos autem duos nominavit Claudianus quod & facile primi sint crudelium, & inter sese hostes. Plinius, lib. X. cap. VIII. *Accipiter bellum internecinum gerit cum Aquila, cohærentesque sæpe prehenduntur.* Quo loco Chalcidem Aristotelis exprimit, lib. IX. cap. XII. Historiæ Animalium.

ARMIGER TONANTIS.] Hic Aquilæ titulus accessit, quod fulmine non percutiatur. Idem Plinius lib. X. cap. III. *Negant umquam solam hanc alitem fulmine examinatam, ideo armigeram Iovis consuetudo judicavit.* Esse peculiare genus ab eodem Deo dictum quod cæterorum more rapto non vivat, auctor Ælianus lib. IX Animal. cap. X.

Αετὸς ζῶον πλεονεκτικὸν, καὶ δι' ἁρπαγῆς ποιοῦνται τροφὰς, καὶ σαρκῶν ἐσθίουσι, καὶ γὰρ λαγὼς ἁρπάζουσι, καὶ νεβρὸν, καὶ χῆνα ἐξ αὐλῆς, καὶ ἄλλα, μόνος δὲ ἀὴρ ἐν αὐτοῖς ὅπερ ἂν καὶ Διὸς κέκληται κρεῶν οὐχ ἅπτεται, ἀλλὰ ἀπέχει οἱ πόα, ὁ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου ἀκούσας, οὐδὲν ὅμως ἐμψύχων ἀπέχεται.

83. FLUVIO DE TIGRIDE.] Elegantiæ gratia, exque more Romano addita vox *fluvii* cum alioquin perspicua de eo locutio. Horatius. *Phœbe qui Xantho lavis amne crines.* Noster III. de Raptu *Lucus erat prope flumen Acin.* Sic Pisaurum flumen apud Aggenum Vrbicum. Sæpius ita Æthicus Antoninus. De Tigride Curtius.

68 AVRO

86. AURO FRENAT EQUUM.] Dubitabam olim de ingenuitate trium horũ versuũ nec enim tanto ambitu solet talibus immorari Claudianus. Tamen secus sentio. Sunt tamen legendi vt in Belgico Codice scripti & Editione Aldina excusi visuntur. Hoc pacto.

Auro frenat equum, perfusam murice vestem
Assyria signatur acu, tumidusque regendo
Celsa per famulas acies ditione superbit.

Assyria acus texturam Babylonicam notat, nullibi litterarum ignotam. *Tumidus* regendo est ille Maronianus *tumidus novo pracordia regno.* *Tyria* acies fuere commentum nasutorum librariorum. Famulæ acies Dominium Parthorum Regum denotant; quib. pro servis omnes subditi. PLura in Commentario de disciplina Parthorum, quem de Pagana Sapientia exemtum peculiariter exornavimus.

90. URBS TITANA COLIT.] Heliopolin dicere clara res est. Omnia quæ hic sequuntur nota jam sunt de prius dictis. Lege Pomponiũ Melam lib. III. cap. IX. PLinium lib. X. cap. II. Herodotum lib. II. Achillem Tatium fine lib. III. Ovidium, lib. XV. Metam. Tacitum Annali. VI. Auctorem Elegiæ, Epiphanium cap. LXXXV. Ancorati cap. XI. Physiologi. Origenem lib. IV. Contra Celsum. Quos in hanc rem reponere non vacat Cum alioquin Commentatio hæc longa Institutum Ordinem supergressa sit.

91. THEBANO MONTE REVULSIS.] Thebas Aegyptiacas dicit, marmoris feraces. Quo factæ magnæ olim res, ut ingens illa Columna Pompej, nunc quoq; superstes, de qua vide Bellonium. Obs. lib. II. c. XXI. ut & isto marmore. Invehi templum ad Pompas pertinet, quibus plerosq; Deos colebant Ethnici. Adonidis pompæ celebres à Theocrito; alijs aliorum Numinum. Herodotus Solis cultum in Heliopoli quartum Festum Ægyptijs solemne celebrat. lib. II.

94. FLAMMÆ COMMENDAT ONUS.] Auctor Elegiæ. *Tunc Mithra inviarias animam commendat Odores Depositi tanti nec timet ille fidem.*

95. MYRRHATA LIMINA.] Inferiores partes Templi limina vocet, ut sæpè Poetæ. Quæ myrrhæ odore adflata autumet. Sic Codices Cujaciani & Scaliger. At mihi nullo modo placet ea Lectio, cum *divinus fumus* aliam hic rem postulet, alium ignem videlicet. Verissima Codicis Belgici Scriptura

mirata relucent.
Lumina, divino spirant altaria fumo.

Ipsum ignem, ipsum Vulcanum, miratum res tantas, & pleniore luce illuxisse autumat. Vitiavit hunc versum sequentium sensus.

98. PENITUS COMPLETQUE.] Sic ex Libris Cujacianis Claverius. Cæteri penetrat completq; salubri Tempestate viros Hæc lectio non placet quidem, sed minus tamẽ priore displicet; non enim vocula *que* ita incongruè abuti solet, ut verbo minus ad eam pertinenti adjiciat, qui mos est jejunorum versificatorum, Claudianus. Planè autem non placet etiam altera Lectio, & suspicor nomen loci illitere, vt & in illo *viros* quod sequenti versu legitur. Origo corruptionis fit proprie positum τῷ *pervenire* quod transire hic significaverit Claudiano. Scribam.

Et, Pelusiacas productus ad usque paludes,
Pervenit Indus odor Blemias, completque salubri
Tempestate Filas

Filæ vrbs, sive Fylæ, Aegyptiaca, Straboni lib. XVII. Alijs. Blemyes noti populi. Longè ergò lateque dispersum vaporem tam magni nobilisq; busti dicere voluit, indicatis diversi situs populis & urbibus. Pelusium situm in paludibus, & à luto ipsum dictum. Strabo. libro XVII.

Μεταξὺ τοῦ δὲ Τανικοῦ καὶ τοῦ πηλουσιακοῦ λίμναι, καὶ ἕλη μεγάλα καὶ συνεχοῦ, κώμας πολλὰς ἔχοντα. Καὶ αὐτό τε τὸ πηλούσιον κύκλῳ περικείμενα ἔχει ἕλη ἅ τινες Βάθεθρα

καλῦσι, καὶ πλήμματα. ᾤκισαι δὲ ἀπὸ θαλάττης ἐν πλείοσιν ἢ εἴκοσι σαδίοις. τὸν δὲ κύκλον ἔχει ὁ τεῖχος σαδίων εἴκοσιν. ὠνόμασαι δ' ἀπὸ ὁ πηλῦ καὶ τῶν πλημάτων.

Tempeſtas ventum, Spiritum ventorum auræve denotat motum. Inque mitem bonamque partem etiam alibi capitur noſtro. Ut Tempeſtas pretioſa Tagi pro proventu Auri, in ripis ejus fluminis Lecti.

99. NECTARE DULCIOR AURA.] A guſtu ad odorem Nectaris ſuavitas transfertur. Lucretius: *Et nardi florem, nectar qui naribus halat.* Marius Victor lib. I Geneſ. *Vnum ex diverſo nectar componit odore.*

100. NIGRANTIS NILI.] A pingui luto quod vehit, vnde & pinguiſſimus Fluviorum perhibetur. Dionyſius Periegetes. v. CCXXI.

> Ενθεν ποταμοιο κατερχεται ὕδατα Νείλου.

Omnia hujus fluminis arcana peculiaribus Libris tractata à viris doctis, qui in omnium manibus ſunt. Quare nemo hic quicquam de oſtijs ejus exſpectet. Nigrum indicat Hebraicum etiam Nomen Schichor, & quod Melo olim Latinis perhibitus.

100. VAPORAT.] Adolet quodammodo, vapore velut tingit. Vide nos Adverſariorum Volumine I. Libro XXXVII. cap. VI.

101. SOLVIMUR.] Obimus. Mors enim ſolutio Formæ. Symmachus libro X. Epiſtol. XXXII. Licet Vettius Prætextatus Naturæ Lege reſolutus ſit. Pulcrè Vellejus lib. II. de Auguſto, cum omnem curam fata vincerent, in ſua reſolutus initia, animum cœleſtem cœlo reddidit. Vide nos ad Rutilium. Libro I. v. CXXXIX.

101. HÆRESQUE TUI.] Auctor Elegiæ.

> *Ipſa ſibi proles, ſuus eſt pater, & ſuus hæres.*

Alcimus Avitus lib. I.

> *Natali cum fine perit, nidoq; peruſto*
> *Succedens ſibimet quæſita morte reſurgit.*

103. MORITUR SENECTUS.] Eadem Dracontius, vt notatum ſuprà.

106. SCOPULIS STAGNANTIBUS.] Stagnante aqua affuſis. Ita enim hoc verbum vſurpatur. Papinius lib. X.

> *ſtagnant nigrantia tabo*
> *Gràmina, ſanguineis nutant tentoria rivis.*

109. EDOMITA TELLURE.] Terræ omni lege, quæ abſcondit & in ſe recipit omnia quæ eam tetigerunt tangunt tangentq;, ſola hac avi demta.

110. NEC JUS HABUERE NOCENDI.] Omnino ſcribendum *nec jus habet hora nocēdi.* Id eſt Mors, mortis articulus. Hunc enim Fatalem Horam, & ſimpliciter Horam dicunt ſcriptores. Horatius lib. I. Epiſt XVIII.

> *Ne fluitem dubia ſpe pendulus Hora.* Catullus.
>
> *Te ſpectem, ſuprema mihi cum venerit hora.*

Ut & *Diem.* Valerius Flaccus lib. V.

> *poſitumq; feretro*
> *Congemuere, dies ſimul & ſuus admonet omnes.* Ovidius.
>
> *Cum volet illa dies, quæ nil niſi corporis hujus*
> *Ius habet, incerti ſpatium mihi finiat ævi.*

Manifeſtum tamen & ſic deeſſe aliquot verſus huic luculento Poematio. Subjiceremus iſti & noſtrum Phœnicem, ſed ut editus eſt, nobis laxior juſto videtur. Habebit Lector recenſitum, non vt ex liturarijs cartis productus eſt, cum univerſo Opere Poematum, quę quidem nos ad Poſteritatem agnoſcemus.

EPIGRAMMA II.

Magnes.

V 1. MUNDUM RATIONE SECUTUS.] Arcana ejus, velut fugiētia hominem, niſi Ratione inquirantur. Pariter de cœli Rationibus Manilius lib. I.

artem

artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam, speculataque longè
Deprendit tacitis dominantia Legibus astra.

Idem Rationem cepisse naturam dicit post.

Nec prius imposuit rebus finemque modumque
Quam Cælum adscendit Ratio, cepitque profundu
Naturam rerum caussis.
viditq; quod usquam est.

Carminis hujus dolendnm nihil exstare in membranis nostris;itaq;eam tantum scriptam Lectionem conferimus quam membranæ unę Belgicęexhibent:Nec enim plures etiam inde nobis subveniunt. De Magnete mentio apud Theophrastum, Orpheum, sed non magnæ rei,descriptio in PLinio vberior,nec uno loco. Qui lib XXXIV.Concamerationis Arsinoitici templi in Aegypto à Dinocrate hoc lapide cœptæ sed non perfectæ, meminit, pariter suspendendæ statuæ. Lucretius Libro VI. Dioscorides lib.V.cap CLXIX. Augustinus, lib.XXI.deCiv.Dei,cap.IV.PLato Jone.Oribasius,Aetius,Aegineta. Marcellus,Galenus, Medici. Theodoretus Curat. Græcan. Serm. V.& IX. Cicero de Divinat. Alij. Nec nobis exscribendi. Usum quem hodie lapis iste in re nautica habet, veteribus non incognitū fuisse ipsis olim Tyrijs, Chinensibusq; nunc & ante nostra secula,perspectū,docere vult Nicolaus Fullerius Miscellan.lib.IV.cap.XIX. qua in re vir præstantissimus consentientem habet ALbertum Magnum, qui primus exactius hujus Lapidis naturam viresq; descripsit.

6 COMMOVEAT MOTUS.] Scribe cum Libris Cujacianis & Belgico, *Concutiat motus.* Sonus enim in altero insolens nostri auctoris Poesi.

9. COGNOMINE MAGNES.] A populis. Lucretio auctore, lib.VI.

10. DECOLOR, OBSCURUS, VILIS.] Candidus tamen etiam invenitur, sed raro, quem propterea Magicis Amatorijsq; viribus donant Circulatores:De Omni Magnete talia Orpheus canit, & Gallis hodie inde Amantis vocabulum retinet.

12. FIBULA MORSU.] Virginalis habitus cum præcipuis ornamentum, fibula ex Gemma, Cujus in eam rem sæpius meminit Claudianus.

14. TUNC SUPERAT.] τὸ *Tunc* vile admodum tinnit, nec mutat tamen vllus Liber.

15. RUBRA IN ALGA.] Erythræo mari. Cujus etymon & historiam vide apud eumdem modo laudatum Fullerium, lib. IV. Miscellan.cap. XX. *Alga* autem & viridis & rubra, hæc adeo vt & purpureo colore infectioni servierit, vide Theophrastum libro Quarto Historiæ,cap.VII. Indus autem lapis Magnes. Ut post majorum gentium auctores notat etiam Honorius Augustodun.Lib.I. de Imagine Mundi,cap.XIII.

16. FERRIQVE RIGORE VESCITVR.] Pabulo suo quopiam. Nemesius de Homine, cap. I.

Διαλλάττει μὲν γὰρ λίθος λίθου δυνάμει τινὶ, ἀλλ' ἡ μαγνῆτις λίθος ἐξεληλυθέναι δοκεῖ τὴν τῶν ἄλλων λίθων φύσιν τε καὶ δύναμιν ἐν τῷ προφανῶς ἕλκειν πρὸς ἑαυτὴν καὶ κατέχειν τὸν σίδηρον ὥσπερ τροφὴν αὐτῶν ποιήσασθαι βουλομένη. καὶ μὴ μόνον ἐφ' ἑνὸς σιδήρου τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλον δι' ἄλλου κατέχειν τῷ μεταδιδόναι τοῖς ἐχομένοις πᾶσι τῆς δυνάμεως ἑαυτῆς.

Ubi quam vim alijs dare ait, describitur ea ab Augustino lib XXI.cap.IV.de Civ. Tangitur Greg.Nazianzeno Carm.LXIII. Vide Ambrosium libelli de Arbore Interdicta, ad Sabinum.

15. DVLCES EPVLAS.] Amatorias quasdam. Theophylactus Simocata, Epistola XXVI.

τὴν μαγνῆτιν λίθον ἐρᾶν τοῦ σιδήρου φασί, καὶ τοῦτο ζῆν ἱστοροῦσι τὴν λίθον ἴσον τῷ ἐρωμένῳ καὶ συνέστιν· ὁπηνίκα γὰρ ἡ λίθος τοῦ ὁ-

μοζ-

μοζύγυ χωείζηται, παραυτίκα νεκρῶται, ἢ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν ἀπολήθεται. τοιαύτη προσπάθεια, Δεξίκρατες, ἢ τοῖς ἀψύχοις ἐγγίνονται.

Malè Aldus hoc dulces epulas, hoc pabula novit. Vt & MS. Codex, in quo est hic dulces epulas, hic pabula. Illud vulgatum probum. *Has* sui generis epulas, *hac* sibi congrua, apta, pabula. Virgilius.

16. HINC RENOVAT VIRES.] Famulatu ferri uti Magnetem ajunt alij. Theodorus Prodromus:

> Τίς τῦ σιδήρυ τὴν ἄπιστον ἐξίαν
> Δούλην καθίστα τῆς Μαγνῆτιδος λίθου;
> Οὐδὲν τί πάντως ἄλλο φιλίας δίχα
> Ἐμοὶ τὸ πᾶν ζῇ, καὶ κρατεῖται, καὶ μένει.

17. ASPERA SECRETVM. S. ALIMENTA.] Aspera, alimenta, rigidi ferri scobs, sine qua perire aiunt Magneti vires. Secretus vigor, occulta vis naturalis vita vegetans. Subtilem occasionem inter Magnetem & Ferrum vocat Zahel Arabs Scriptor Initio Libri de Electionibus: *Scitoquod omnipotens & altissimus creavit omnem creaturam, Mundum scilicet, & quod in eo est, ex quatuor naturis, & collocavit terram, & omne quod super eam est, ex irrationali & Rationali, & ex mobili & immobili in circulo, posuitq; inter hac & Circulum, rem subtilem, quam sciunt sapientes; Vt illa subtilis occasio quam posuit inter magnetem & ferrum, ut qua est inter Patrem & Filium, inter cibum & comedentem.*

18. MORIENTIA TORPENT MEMBRA FAME.] Thaletis doctrina, magneti esse Animam. Aristoteles I. de Anima. cap. II.

ἔοικε δὲ ἢ Θαλῆς, ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαμβάνειν, εἴπερ τὴν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ.

Marti autem consecratus hic Lapis, unde effigiem ejus in Templo ferream, Veneris persona, complexus, vt noster mox describit. Orpheus Pulcrè.

> Μαγνῆτιν δ' ἔξοχ' ἐφίλησεν θοῦρος Ἄρης,
> Οὕνεκεν ὁππότε κεν πελάσοι πολιοῖο σιδήρου,
> Ἠΰτε παρθενική γλαφυροῖσι χέρεσσιν ἑλοῦσα
> Ἠΐθεον, στέρνῳ προσπτύσσεται ἱμερόεντι.
> ὣς ἥγ' ἁρπάζουσα πολὺ σφετερὸν δέμας αἰεὶ,
> Καὶ πάλιν οὐκ ἐθέλει μεθέμεν πολεμιστὰ σίδηρον.

Scribe primo versu. Ἔξοχα Μαγνῆτιν δ' ἐφίλησεν θοῦρος Ἄρης. Est vero & species Magnetis quæ ferrum repellit, cum altera retraxerit. Michael Psellus.

ὁ Μαγνίτης λίθος ἐστὶ μέλας ἢ βαρύς, ἢ ἀνώμαλος, ἢ ὁ μὲν τις ἐπισπᾶται τὸν σίδηρον, ὁ δὲ ἀναπτύει. Ἀνώμαλος.

Imperfectus, mendosus, non enim perfecta gemma est, & specie turpiore. Vnde Claudianus suprà

> *lapis est cognomine Magnes,*
> *Decoior, obscurus, vilis.*

22. MAVORS.] Complexu horum simulacrorum conjugium Martis & Veneris lusisse sacerdotes in eo Templo autumat, vt infinitis talibus Veneris fabulas spectandas exhibebant populo. Magnete autem ferroque alia hujus generis olim pro prodigijs facta. Isidorus Orig. lib XVI. cap XX. ex alijs. *Cum ferro Magnes lapis concordiam habet. Sola enim hac materia vim ab hoc loco accipit, retinetq; loco tempore. Ex eodem lapide Architectus quidam Alexandria Templum concameravit, ut in eo simulacrum ferreum aere pendere videretur.* Augustinus, lib XXI. cap VI. de Civ. Dei. *Vnde factum est ut in quodam Templo lapidibus magnetibus*

tibus in solo & in camera proportione magnitudinis positis, simulacrum ferreum aeris illius medio inter utrumque lapidem, ignorantibus quid sursum esset & deorsum, quasi Numinis potestate penderet. Rufinus, Histor. Eccles. libro II. cap. XXXIII. *Natura Magnetis Lapidis hujus esse virtutis perhibetur, ut ad se rapiat & attrahat ferrum; signum Solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo, manu artificis fuerat fabricatum, ut Lapis cujus naturam ferrum ad se trahere diximus, desuper in laquearibus fixus, cum temperatè sub ipso radio ad libram fuisset positum simulacrum, & vi naturali ad se raperet ferrum, assurrexisse populo simulacrum, & in aere pendere videretur. Et ne hoc lapsu proprio proderetur, ministri fallacia, surrexit, ajebant, Sol, ut valedicens Serapi secedat ad propria.* Fuisse quadrigam integram Solis, uti is nimirum pingebatur, observat Prosper Aquitanus Lib. III. de Promission. Dei, cap. XXXVIII. *Apud Alexandriam in templo Serapis hoc argumentum Dæmonis fuit. Quadriga ferrea, nulla basi subfulta, nullis infixis uncis parietibus colligata, in aere pendens cunctis stuporem ac velut divinum subsidium oculis mortalium exhibebat. Quam tamen lapis Magnes, qui ferrum sibimet attributum suspendit, eo loco cameræ affixus, totam illam machinam sustentabat. Itaque cum quidam Dei servus inspiratus intellexisset, statim ut magnetem cameræ subtraxit, omne illud ostentum cadens, confractum, comminutumque ostendit divinum non esse quod mortalis homo firmaverat.* De Pari negotio Ausonius Mosella, illum Plinii Dinocratem innuens, libro XXXIV. cap. XIV. *Eodem Lapide Dinochares architectus Alexandriæ Arsinoes templum concamerare incoaverat, ut in eo simulacrum ejus è ferro pendere in aere videretur. Intercessit Mors & ipsius & Ptolemai, qui id sorori suæ jusserat fieri.* Verba Ausonij.

Conditor hic forsan fuerit Ptolemaidos aulæ
Dinochares, quadro cui in fastigia cono
Surgit, & ipsa suas consumit, Pyramis, umbras.
Jussus ob incesti qui quondam fœdus Amoris
Arsinoen Pharii suspendit in aere Templi,
Spirat enim tecti testudine Corus Achates,
Afflatamque trahit ferrato crine puellam.

Ita consensu quodam viri docti cum Ausonij locum ediderunt, & explicare scriptum voluerunt. At *Corus Achates* nullius prorsum hic pretij est, & de venti figmento minimè omnino opus. In Manuscriptis duobus libris erat exaratum chorus Achates Quod nec ipsum non est futilissimum. Omnino scripsit Ausonius.

torvus Achates

Hoc est Magnes, qui invenustior & deformior est Achate, alioquin fere concolor, ideoque & erudite & propter versum Acharen Magnetem appellavit. Colorem *Magnetis* vilem & decolorem etiam noster supra dixit. Achatis formam commendant puncta velut oculi, alioquin concoloris Magneti: istis oculis cum Magnes careat, doctissimus vates eũ torvum Achaten nominavit. De Achate ex alijs auctoribus Marbodæus.

Sit licet ipse niger, Zonis tamen obsitus albis
His lapis ingenuas perhibetur habere figuras.

De Statua in eodem Alexandriæ templo à magnete pendente, eadem forte re, Nicephorus Callisti. lib. XV. cap. VIII.

Parem historiam suspensi Mercurij ex Annalibus Trevirensibus notat Amicus olim noster Marq. Freherus, itemq; aliam de Cassiodoro, ad istum Ausonij locum, sed nec ei optimo doctissimoque viro emendatio vera obvenit. De Machometis sarcofago, apud Mecham paria vulgares næniæ garriunt, sed eas falsitatis convincit, vel unus Ludovicus Vartomannus, lib. I. cap. XI. & XII. Peregrinationum.

24. COMMUNIA TEMPLI.] Conjugium

gium Martis & Veneris tam Planetarum illorum suavioris naturæ prolem denotat, quam Robur ipsum, strenuitatem, Fortitudinem. Temperari oportere otio, voluptate, clementia. Indidem præ Amore stellam Martis Veneris sidus sequi dicunt. Higinus in Astronom. Poetico: *Tertia est stella Martis quam alij Herculis dixerunt, Veneris sequens stellam, hac, ut Eratosthenes ait, de caussa: Quod Vulcanus cum uxorem Venerem duxisset, & propter ejus observantiam Marti copia non fieret, ut nihil aliud assequi videretur, nisi sua stella Veneris sidus persequi à Venere impetravit. Itaque cum vehementer eum Amor incenderet, rem significans, è facto stellam Pyroenta appellavit.* Ita etiam ex optimis libris hæc verba edidit Gulielmus Morellius. At scribendum: *Et propter ejus observantiam Marti copia non fieret; ut nihil aliud assequi fineretur, nisi sua stella Veneris sidus persequi, à Venere impetravit.* Illæque voces insuper *à Venere* glossema sunt. Multa non vulgaria sunt in eo Higini opere, animadversione pleraq; non indigna. Nos mythologias isthic non persequimur.

24. AURATI TEMPLI.] Ex Fastis Romanæ superstitionis. Vide Sextum Consulatum Honorij ad Finem.

25. MAGNETICA GEMMA FIGURAT.] Tornatili materia. Theophrastus.

ὅλως μὲν ἡ κατὰ τὰς ἐργασίας, καὶ τῶν μειζόνων λίθων πολλὴ διαφορά. ἄλλοι πλεῖστοι γὰρ οἱ δὲ γλυπτοί, καθάπερ ἐλέχθη, καὶ τορνευτοὶ τυγχάνουσι, καθάπερ καὶ ἡ Μαγνῆτις αὕτη λίθος, ἣ καὶ ὄψει περιττὴν ἔχουσα, καὶ ὥς γε δή τινες θαυμάζουσι τὴν ὁμοίωσιν, τῷ ἀργύρῳ μηδαμῶς οὖσαν συγγενῆ.

26. DUCIT FLAMMA CHOROS.] Fax nuptialis. Non enim committebantur antiquitus Nuptiæ, citra prælatas faces, aut alioquin Ignis ministerium, Petronius Satirico: *Consurrexi ad officium nuptiale, jam Psyche puellæ caput involverat flammeolo, jam Embasicetas præferebat facem, jam ebriæ mulieres longum agmen plaudentes fecerant, thalamumque ingesta exornaverant veste.* Notissima res, Undam adjiciebant, duobus necessariis Elementis auspicato commendantes velut novos conjuges Lactantius lib. II. cap X. *Substantia ignis calor est, aqua humor. Alterum enim quasi masculinum Elementum, alterum quasi fœmininum, alterum activum, alterum patibile. Ideoque à Veteribus institutum est, ut sacramento Ignis & Aquæ nuptiarum fœdera sanciantur, quod fœtus animantium calore & humore corporentur atq; animentur ad vitam.* Valerius Flaccus, lib VIII. Argonaut.

Inde ubi sacrificas cum conjuge venit ad aras
Aesonides, unaque adeunt, pariterque precati,
Incipiunt. Ignem Pollux Undamque jugalem
Praetulit.

Vide qui de Nuptiarum Ritu Commentati, & Cujacium Observat. Lib. XI. cap. II.

27. MYRTO LIMINA CINGUNTUR.] Ut solitum Nuptialibus festis. Venus apud Claudianum in Nuptiis Honorianis.

Hi nostra nitidos postes obducere myrto
Contendant.

Id Gratiarum ad Officium spectare putabatur. Capella ad Hymenæum.

Comere vernifluis florentia Limina sertis.
Seu Consanguineo Gratia Trina dedit.

Omnia plena sunt exemplis.

Rosa autem Flos Veneris Anacreon. τὸ ῥόδον τὸ τῆς Κυθήρης. De Cubilibus in rosa vide notata doctissimo Casaubono ad Historiam Augustam, Petro Ciacconio & Fulvio Ursino libris de Triclinio. Car. Paschalio de Coronis.

30. DOTALIS.] Dotalia Latinis etiam quæ maritus aut sponsus sponsæ uxorive confert. Vide lib XXII. cap. VIII. Adversar.

30. PURPURA VELAT.] Exstructus purpura thalamus. Nuptiis Honorij.

Ast alij thalamum docto componite textu.

Sta-

Stamine gemmato, picturatisque columnis
Aedificetur apex.

Et post paucos versus.

Nobilibus Gazis, Opibusque cubilia surgunt
Barbaricis, omnes thalamo conferte triumphos.

32. SPONTE RAPIT.] Attrahit violenter Augustinus de Civit. Lib. XXI. capite IV. Magnetem lapidem novimus mirabilem ferri esse raptorem, quod cum primum vidi vehementer inhorrui. Quippe cernebam à lapide ferreum annulum raptum atq; suspensum.

32. COELIQUE THOROS.] Ubi à Vulcano Marti annexa reperta & affixa.

33. TANTUM SUSPENDIT ONUS.] Suspecta scriptura τὸ *suspendit*, vel adeo à Poeta aut re ipsa incongrua scriptio. Sic enim incumbat Venus Marti, cum tamen quale illud prius in cœlo (si dijs placet) connubium etiam istuc præfingere velit. Possis scribendum ariolari

Et tantum succedit onus

Sed illud alterum utiq; ποιητικὸν est.

35. VIVIS.] Vivos maximè referentibus.

38. GEMMA DE CONJUGE.] Amat enim Magnes ferrum. Achilles Tatius Lib. I.

οὐ γὰρ ὁ ἔρως τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν, ὡς καὶ μέχρι ὀρνίθων πέμπειν τὸ πῦρ; οὐ μέχρι ὀρνίθων ἔφθην. τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστὸν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν. ἀλλὰ καὶ ἑρπετῶν καὶ φυτῶν. Ἐγὼ δὲ δοκῶ καὶ λίθων. ἐρᾷ γὰρ οὖν ἡ Μαγνησία λίθος τοῦ σιδήρου, κἂν μόνον ἴδῃ καὶ θίγῃ, πρὸς αὐτὴν εἵλκυσεν ὥσπερ ἐρωτικόν τι ἔνδον ἔχουσα, καὶ μή τι τοῦτο ἐστιν ἐρώσης λίθου, καὶ ἐρωμένου σιδήρου φίλημα;

Inde Gallica appellatio.

39. AURA TENAX.] Spiritus, exhalatio. PLinius, lib. XXXII. cap. I. *Necesse habemus fateri hoc exemplo esse vim aliquam, quæ odore tantum, & quadam aura sui corporis afficiat membra.*

40. GEMINIS METALLIS] Metallorum latè significat appellatio, nam & marmora & speciatim sic dicta hoc nomine comprehenduntur. Ubertim ad Libros Juris alibi.

41. DURAS JUNGIT CONCORDIA MENTES.] Exquisitè fatua Lectio. qua tantus vir, vates, & Philosophus mentem dat rebus inanimis, saxo & ferro. Nihil dici poterat indignius Platonico tantæ doctrinæ, vate tantæ circumspectionis, tantæ existimationis viro. Sed omne vitium est exscriptorum, qui ad saxea sua ingenia etiam subtilissimos scriptores redigere volunt, cum lubet. Mea opinione scripsit Claudianus.

Quis calor infundit geminis alterna metallis
Fœdera? Qua duros jungit concordia Montes?

Lapidem nimirum & ferrum utrumq; monte avulsum montis ipsius nomine Poeticè cēset, præcipuè rectè, cum & tota montium ingentium viscera ferrifodinæ alibi occupent, & ingentes quoq; rupes mero magnete constantes nec veteribus fuerint ignoti. Ptolemæus lib. VII. Geograph. cap. II. verbis factis de aliquot Satirorum insulis:

Φέρονται καὶ ἄλλαι συνεχεῖς δέκα, ἐν αἷς φασὶ τὰ σιδήρους ἔχοντα ἥλους πλοῖα κατέχεσθαι, μήποτε τῆς ἡρακλείας λίθου περὶ αὐτὰς γεννωμένης, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιούροις ναυπηγεῖσθαι, κατέχειν δὲ αὐτὰς ἀνθρωποφάγους καλουμένους Μανιόλας.

Auctor Libri de Brachmanibus B. Ambrosio adscriptus. *Narrabat quoque si credere facile est, mille Insulas Arabici & Persici maris, & quas Mammolas* (Lege ex Ptolemæo quos Maniolos) *vocant, illi obtemperare. Hic ille quem magnetem appellant reperitur Lapis, qui ferri naturam ad se trahere vi sua dicitur. Cum igitur navis aliqua clavos habens ferreos illuc applicuit, illicò retinetur, nec quoquam ire permittitur, vi nescio quanam lapidis occulta impediente, ob id naves ibi ligneis clavis construi dicebat.* Montes ergo Claudianus metallorum

pro ipsis dixit quorum alibi toti montes sit, cum de tota utriusque vi & concordia totius utriusq; res agatur. Pariterque Papinius pro marmorum frustis, ipsos montes. Thebaide Prima:

Et nondum crasso laquearia fulva metallo
Montibus aut latè Graijs effulta nitebant
Atria, congestos satis explicitura clientes

Noster Epigrammat de Quadriga Marmorea.

Mons patiens ferri varios mutatur in artus.

De sensibus & manu quibusdam Magnetis Plinius. Sed in nostro intolerabilis est locutio, prius mentes metallis, deinde & mentibus concordiam adscribens. *Dubitare* tamen faciunt sequentia, & ego, nisi intervenerint librarij, Claudianum nec ipsum excuso.

44. BELLI REGEM.] Lucretius *belli fera manera Mavors Qui regit* Facilè accedo Cujaciano interpreti non sine eo proœmio hæc scripsisse Claudianum.

47. STRICTIS MVCRONIBVS.] Alibi. Ita furens strictis odium mucronibus explet.

48. MOLLITQVE TVMOREM.] Jam illud *mollire* lectum est. Scribe itaq; cum libris Beatini, Aldo, & Belga Codice *solvitque tumorem. Tumor autem Ira.* Maro tumida ex ira tum corda residunt. Ovidius. Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ. Heliodorus, libro II.

οἰδημένη τῷ χόλῳ, καὶ ζήλῳ πυρακτωμένη:

Veneris ille occursus Martisque placatio, etiam alijs debita, sed talium obvia collatio.

54. VIVO CARENTIA SENSV MEMBRA.] *Statuas* ferreas & lapideas. In Lectione nihil mutandum Lapideus sit qui non videat.

EPIGRAMMA III.

De Histrice.

De Hoc animante qui talia scripsere, nec nos nectimus Collectanea. Vise Aristotelem, PLinium, Solinum, &c. In Regno Taieam, civitate Scassem, copiam venatoribus offerri, & agmine facto, jaculisq; confertim emissis, multum canibus nocere, auctor Paullus Venetus lib. I. cap. XXXIII. Nec nostris sanè oris ignoti sunt. Mira tamen res fuit omni ævo, & pro miraculo exhibita, vt quod in Annalibus Colmariensibus Anno M. CC. LXXVI. Notatur. Regina fecit produci in hortum prædicatorum in Basilea, porcum spinosum, ut viderent in eo Dei mirabilem creaturam. Est & flagelli genus, sive Tormenti, apud Aristophanem Pace: Scholiastes.

ὑστριχίς, ἡ ἐξ ὑείων τριχῶν μάστιξ, ἔστι δὲ καὶ ὑστριχὶς θηρίον τρίχας ἔχον, ὃς ὡς ἐν τῷ διώκεσθαι ἐξακοντίζει κατὰ τῶν διωκόντων.

V. 1. STYMPHALE.] Stymphalis palus Arcadiæ, Stymphalos ejusdem oppidum ubi aves illas fatales domuit Hercules. Scholiastes Apollonij, libro II. Fontem ejusdem nominis fluviumque agnoscit Pausanias. Vrbemque & Lacum describit. De avibus etiam, gruum esse magnitudine, arma ferrea facile perfodere, falli libri genere corpori inducto, cui inhæreat ungues, in Arabia degentes. Vide eum lib. VIII. De Rege Stymfalo Apollodorus.

V. 2. SPICVLA VVLNIFICO.] Ea monstrositas harum avium. Higinus in Athlis Herculis, cap. XXX. Aves Stymphalides in insula Martis, quę emissis pennis suis jaculabantur, sagittis interfecit. Idem cap. XX. Argonautæ cum ad insulam Diam venissent, & Aves ex pennis suis eos conficerent pro sagittis, cum multitudini avium resistere non possent, ex Phinei monitu clypeos & hastas sumserunt, exque more Curetum sonitu eas fugarunt. Apollonius lib. Secundo.

δι' ἠέρος ὄρνιν ἴδοντο
ὅς ῥα πνιξαϊδος πτέρυγας κατὰ νῆα
δίνευσαν (ὤμῳ
ἧκ' ἐπὶ οἱ πτερὸν ὀξὺ, ὁ δ' ἐν λαιῷ πέσεν
Δῖος Οἰλῆος.

3. CRE-

V.3. CREDIBILIS FABVLA.] Narratio. Omnem enim notat Fabula. Sic Aristomenis Narratio quæ maxime vera putabatur *fabula* apud Appuleium, lib.I. Lib.II. *subsiste paullisper, & more tuæ urbanitatis fabulam illam tuam remetire.* Atque illi misero adeo vera erat res, ut faciem penè totam laceratam inde circumferret. De eadem re post: *cum primum Telephron fabulam posuit, compotatores vino madidi cachinnum integrant.* Idem Lib.IV. *tota illa prolata de formositatu amulatione fabula gemens ac fremens inquit. Quæ misera nimis vera fingebatur.* Fabulæ & Historiæ eædem eidem. Lib.VI. *Visetur & in fabulis audietur, doctorumque stilis rudis perpetuabitur historia. Asino vectore virgo regia fugiens captivitatem*, Lib.IX. *cognoscimus lepidam de adulterio cujusdam pauperis fabulam.* Sic *fabulosus*, memorabilis Lib.X. *& illius quidem senis famosa atque fabulosa fortuna Providentiæ divina condignum cepit exitum.* Vopiscus Probó: *Non inepta neque inelegans fabula est scire quemadmodum Imperium Probus sumserit. Fabulari*, loqui, Plautus Epidico.

quid ego ex te audio. Hoc quod fabulor

Vnde *Hablar* suum habent Hispani hodiernum.

V.5. AFFIRMAT.] Confirmat. Probat. Fidem iis facit. Cicero Acad.IV. *Nos probabilia multa habemus, quæ sequi facilè, adfirmare vix possumus.* Appuleius lib.II. *Arcana fatorum stipibus emerendis edicit in vulgum, qui dies copulam nuptialem adfirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet.* Inde *Adfirmatores*, quorum ope res probatur. Tertullianus lib.IV. cap.VII. in Marcion. *Indignum denique ut Romulus quidem adscensus sui in cœlum habuerit Proculum adfirmatorem. Christus vero descensus de cœlo sui non invenerit annunciatorem.*

V.5. OS LONGIUS ILLI ASSIMILAT PORCUM.] Qui in his oris visuntur capite leporem referunt potius.

7. OCULIS RIGET IGNEUS ARDOR.] Membranæ nostræ *oculos rubor igneus ardet.* Sed hoc carmen in eo Codice pessimè omnium operum scriptum est. Sic pro *mentita minuta* habet pro *fabula spicula* somniat, &c.

9. EXIGVAM,] Lupi tamen magnitudine facit Oppianus, Cyneg.III,

τῶν ἤτοι μέγεθος μὲν ὁποῖα λύκοισι δαφοινοῖς
Βαιὸν ἐλιζότερον, κρατερώτερον δέμας.

Nemo autem tota Antiquitate mirandum hoc animans plenius meliusque Claudiano nostro descripsit.

12. ALTERA SVCCRESCIT.] Vitiatum hunc sermonem non dubito, & res enim hæret, & dictio minime expedita est. Scripsisse vatem puto, summopere facilitatis studiosum, & ubique observantem

stat corpore toto
Silva minax: jaculisque rigens in prælia crescit,
Picturata seges, quæ cum cute missa tenaci.
Altera succrescit, alternantesque colorum
Cincta vices, spaciis internigrantibus, exit
In solida speciem pinna

Emendationis rationem injecit Codex Belgicus, in quo *cute mixa* aperte scriptum. Quo viso, injecit se illico animo illud *quæ cum* Cujus subventione tota periodus emaculata & perspicuitati suæ reddita est. τὸ *succrescit* mendosum in utroque libro est Belgico & nostro τὸ *internigrantibus* Vterque idem Codex habet, & veritissimum ex ipsa specie jaculorum est, cum in vulgato *intus nigrantibus* nihil sit bonæ mentis. τὸ *pinna* etiam certe correctum est ex utroque eodem exemplari. Speciem dicit, quia cava est intus ea pinna, non solida, & apparet tamen solida quacunque vertatur. Vide sequentia.

15. TENVATAQVE FVRTIM.] Sensim, occulte, ut decrescere spissitudinem vix sentias. Glossæ Basilicorum, *Furtim.* λαθραίως.

16. LÆVIS IN EXTREMVM.] Scripta Lectio. *Lenis.* Vtraque probabilis. Extremum acumen, acutissimum, summum. Vt acutius fieri non possit. Virgilius. *macie confecta suprema Ignoti nova forma viri* Et pariter alibi. Adeo autem acutæ & vulnificæ hæ primæ ut fide digni homines scripto affirment, unius ictu, ad trium digitorum latitudinem alte adacto vulnere, crus adeo læsum venatori, ut claudus fuerit factus. Vide Conradi Gesneri Iconas & descriptiones Animalium.

17. SED NON HÆC ACIES.] Videtur hic tamquam de hactenus indicta re loqui, itaque de superiore correctione dubitari merito possit. In Vtroque libro v. 13. *subtraxit* claris litteris legitur, quare suspicor illud *fixa* non sollicitandum, & scripsisse Claudianum.

stat corpore toto
Silva minax, jaculisque rigens in prælia crescit
Picturata seges, quorum cute fixa tenaci
Alba subit radix, alternantesque colorum
Cincta vices spatiis internigrantibus exit
In solida speciem pinna.

Ita haud dubie restituta erunt ingenuitati suæ omnia. τὸ *altera* peperit olim quod eodem versu sequitur *alternantesque* & abdicavit merito nunc, restituendæ loci totius veritati. Ita non dicet jam dicta Claudianus, & omnia ordine ibunt.

19. LONGE SVA MEMBRA REGIT.] Inepta lectio, quam libri tamen omnes servant, neque vitiosam vidit quispiam correctorum. Emacula *longe sua membra tegit Protegit*, inquit, è longinquo corpus, emissis eminus hastilibus sive jaculis suis.

21. INTERDVM FVGIENS.] Oppianus.

ἀμφότερον ἢ
Φεύγει ἢ ἰμμενέως, ἢ ἀλευάμενος
πολεμίζει.

24. VIBRATAQUE RAUCO.] MS. noster. *urgataque* Facilis correctio virgataq; à pinnis simul & calore. Alioquin certe durum dictu *vibrare terga* Tamen mea sententia nihil mutabitur.

26. STIMVLISQVE ACCENSA TVBARVM.] Maronianum.

Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.

29. PARTVSQVE SVI TREMOR.] Optime corrigunt Scaliger & Clavertus: *parcusque* Id ingenium habere feram prædicat. Ita & Michael olim Beatinus, & Aldus. Scripti vitiosi sunt.

32. ERROR ABEST.] Ita quidem testantur & neoterici, & Oppianus scribit ob certitudinem ictuum canes non admoveri feræ à Venatoribus.

Ἰθὺς ἀκοντίζει μαλερὸν βέλος.
Δηθάκις ἔκτεινεν κύνα καρχαρόν, ὧδε καὶ φαίης
Αἰζηῶν τόξον δεδαηκότα τεξιόεσθαι.
Οὕνεκεν ὁππότε μιν θηρήτορες ὠπήσωνται
Οὔτι κύνας μεθιᾶσι, δόλον δ' ἐπιπεκτήναιντο.

Aelianus, Animal. lib. I. cap. XXXI.

τὴν ὕστριχα ἀκούω ταῦτα μὲν οὐκ ἔχειν, καὶ μὴν ὅπλον ἀπὸ τῆς φύσεως ἀμυντήριον ἀπολελεῖφθαι ἐρήμην, τοῖς γοῦν ἐπιοῦσιν ἐπὶ λύμῃ τὰς ἄνωθεν τρίχας οἱονεὶ βέλη ἐκπέμπει, καὶ εὐστόχως βάλλει πολλάκις, τὰ νῶτα φρίξασα, καὶ ἐκεῖναι γε πηδῶσιν ὥσπερ οὖν ἔκ τινος ἀφειμέναι νευρᾶς.

Quem quidem constat nec unam aliquando pinnam hujus animantis vidisse, cum capillos appellet. Sed tota scriptio Æliani Poeticæ fidei est, suavitatem & Gratias dictionis potius quærens quam ut Veritatis inquisitæ traditione nobilitari voluerit.

33. NIL SPATIO FALLENTE.] Non fallente prorsus. Locutio Papiniana, ad quem

de ea

decea pluribus; & spectat jam umbilicos illud Opus nostrum. Curtius lib. X. *Quis crederet sævam paullo ante concionem obtorpuisse subito metu, cum ad supplicium videret trahi nihil ausos graviora quam cæteros?* Mendosus Plinius in eadem re lib. VIII. cap. XXXV. *Hystrices generat India & Africa spina contectas ne herinaceorum genere. Sed hystrici longiores aculei, &, cum intendit cutem, missiles. Ora urgentium figit canum, & paullo longius jaculatur.* Scribe ex Claudiano & aliis *nec paullo longius jaculatur.* Idem vult legitque hic Solinus cum ait *canes vulnerat ingruentes.* Et noster I.

Quicquid procul appetit hostem Hinc reor inventum

34. DOCTIQUE TEGIT.] Optime membranæ utræque, Aldus, Bentinus, Claverius SCALIger *regit* Visum miraculo dirigi à cutis certitudine ait.

37. TAVRINOS VISCERE.] Ita optime restituerunt doctissimi viri, quod unam litteram non sustulerunt. Omnino scripsit Claudianus *Taurino viscere* Vt solus recte edidit summus Scaliger. Nervos arcuum dicit è taurino viscere intendi. *Visceris* usus, primo numero, librarios fefellit. Et sic tamen in usu bene est. Lucretius lib. V.

genus omne
Visceris in terris quodcunque & sanguinis exstet.

Ovidius, notante Prisciano:

E quibus una trahens hærentia viscere tela.

Arnobius lib. VII. *Si aliquod viscus aris fuerit traditum, ratione ardescit pars.* Prudentius Romano.

Vivum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit.

Avienus Periegesi.

Sic virosarum spatiosa volumina sese
Sponte cerastarum facili sub viscere curvant.

Valerius Flaccus lib. VII.

cum viscere vultur adeso
Tollitur è scopulis.

Errat super hac voce Phocas in Arte.

40 BREVIS BESTIA.] Exigua, minuta. Sic Brevem Fortunam pro parva, minuta, non larga, colebant Romani, ut notatum Formularum Collectoribus. Ex Livio, Tacito, Suetonio, Cicerone, notatum jam aliis.

42. SE PHARETRA SESE JACVLO.] Similis versus Musæi de Leandro.

Αὐτὸς ἐὼν ἐρέτης, αὐτοστόλος, αὐτόματος νηῦς.

44. INDVSTRIA VITÆ FLVXIT AB EXEMPLIS.] Manilius.

Per varios usus artem experientia fecit
Exemplo monstrante viam.

Paullatim dicit utendo venisse rerum usum in vigorem. III. de Raptu.

Provocet ut segnes animos, rerumque remotas
Ingeniosa vias paullatim exploret egestas.

46. CYDONAS.] Cretenses, jaculis sagittisque celeberrimos. Sic supra Gortynia cornua arcus excellentiores dixit. Nota omnia, & ad IV. Consulatum indicata.

EPIGR. IV.

De Torpedine.

Epigramma acutum pulcrumque, γνήσιον τοῦ πατρὸς παιδίον. Quod elegantis & festivi nomine jam olim insignivit, Magnus Litterarum Antiquitatisque & Eloquentiæ Antistes, Erasmus Roterodamus, in Adagiorum Collectaneis. Claudiano celebratus piscis iste videtur quod nullibi quam in Nilo lautior repertus. Athenæus lib. VII. cap. XVII.

Νειλαῖοι εἰσὶν ἰχθύες, νάρκη ἡδίστη, χοῖρος, σιμός, φάγρος, ὀξύρυγχος, ἀλλάβης, σίλουρος, &c.

Hoc autem constat Ægyptiis rebus datas majorem partem has silvas. Vt Statua Magnetica Alexandriæ, Phœnix Heliopoli se exurens, Nilus, ista Torpedo. De Torpedine.

por-

portente ipso omne genus auctorum. Sunt de recentioribus qui scribant magnam ejus piscis copiam in Nilo reperiri, cui constet experientia tale inesse ingenium, ut si ab aliquo manu teneatur, si immotus maneat, nihil efficiat, sin autem se paullulum moveat, adeo tenentis corpus eo motu torqueat, ut nervi, arteriæ, & quotquot habet in corpore membra, cum stupore ingentem sentiant Cruciatum: ubi è manu dimittitur, omnis illico dolor & stupor recedat. Feruntq; esse exploratum, si inter mortuos pisces Torpedo viva ponatur, & inibidem se moveat, eos quos tetigerit, interno quodam & arcano motu ita cieri ut vivere videantur. Quod rerum caussas indagantibus sane portentum obvenit miraculosum. Vide Nicolaum Godignum de Rebus Abyssinorum. Nigram Torpedinem, & ex ea egregium medicamentum celebrat Siburius, qui vulgo Scribonius Largus audit, Compos. XI, Oleum & ceratum laudat Æginera Lib. III. capite LXXVIII. & Lib. VII. cap XVII. Inter edulia laudat Aetius Tom. I. Libro II. cap CXLVII. Qui idem & usum appositæ vivæ mortuæq; ad capitis dolorem & sedem juvandam laudat Ibid. cap. CLXXXV. Quam rem Scribonius dicto loco planius enarrat nimirum cum per torporem capitis dolor amotus, illico tollendam Torpedinem, ne sensus ei parti plane intereat, & sæpe duas tresve in promptu habendas. Quod genus curationis, & alia quoque tanti monstri commoda tacuisse Claudianum valde miror. De esu mentio & apud Oribasium atque Actuarium. Ea de re mendosus Lusus nescio cujus, non ad modum vetustorum Temporum, ingenii male feriati, qui Historias Vtriusque Scripturæ in Schemam cœnæ redactas Cypriano adscripsit. *Iacobus*, inquit, *& Andreas intulerunt pisces. Sustulit itaque asellum Iesus, Labeonem Moyses, Lupum Benjamin, Mugilem Abel, Murenam Eva, Pelamidem Adam, Locustam Ioannes, Gladium Cain, Capitonem Abessalon, Polypum Pharao, Turpitudinem Lia, Auratam Thamar, Scarum Agar, &c.* Emaculandum *Torpedinem* Cujus ratio in Lia ex ejus rebus expedita. De conditura Ejusdem Apirius lib. IX. cap. II. Opere, quo multa docemur, utcunque supposititium sit. Quod inter vescos pisces venalis vulgo fuerit torpedo, testatur Timocles Comicus in Epichairecaco apud Athenæum lib. VI. Torpedinem πνικτὴν; sub testa coctam commendat Antiphanes pariter Comicus, apud eundem lib. VII. cap. XII Torpedo haud dubio ab effectu nomen habet, nam quem nos torporem vulgo, *Torpedinem* dicebant veteres. Sallustius Oratione Macri ad Plebem. Historiar. III. Cujus erat Torpedinis decipi, & vestrarum rerum ultro injuriæ gratiam debere?

V. 2. AVDIT ET EMERITO.] Ita vulgo. Bene emendatum doctis. *Audiit & merito* Itaque duo libri calamo exarati, Noster & Belgicus. Superiore versu iidem *dira* non *mira*. Hoc habent, illo spreto, libri prisci. Sic vero & Græci merito nomine νάρκην appellant. Oppianus ἐτήτυμον οὔνομα νάρκη.

3. MOLLIS.] Cartilaginem pro spina habens. PLinius lib. IX. cap. XXIV. *Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, ut Raja, Pastinaca, Squatina, Torpedo.*

3. OBNIXA NATATV.] Hæc etiam vera scriptura, quam docti ex suis libris probavunt. MS. noster *segnisque obnoxia natu*. Belgicus *obnexia tactu*. An dicat facilem comprehendi, ob torpidum natatum? manu prehendi obviam. Sed vide versus Oppiani modo producendos.

4. SERPIT ARENIS.] Oppianus: Halieutic. II. Vnde hæc omnia.

> Οἷον καὶ νάρκη τερενόφρονι φάρμακον ἀλκῆς
> Ἕσπεται αὐτοδίδακτον, ἐν εἰχείοις μελέεσσι,
> Ἤ μὲν γὰρ μαλακή τε δέμας καὶ πᾶσ' ἀμενηνὴ

Νωθὴς

Νώθης τε βραδύτητι βαρύνεται, ὐ-
δὲ κε φαίης

Νηχομένην ὁρόων, μάλα γὰρ δύσ-
φορα κέλευθα

Εἱλεῖται, πολιοῖο δὲ ὕδατος ἐρπύ-
ζουσα.

5. LATVS ARMAVIT.] Nihil mutandum. Idem Oppianus.

Ἀλλά οἱ ἐν λαγόνεσσιν ἀναλκείης δό-
λος ἀλκή

Κερκίδες ἐμπεφύασι περὶ πλευρὴν
ἑκάτερθεν,

Ἀμφίδυμοι, τῶν εἴ τις ἐπιψαύσειε πε-
λάσσας

Αὐτίκα οἱ μελέων σθένος ἔσβεσεν.

5. GELIDO VENENO.] Philes Jambis.

Ναρκᾶ μὲν ὢν ἄνθρωπος, ἣν ψύ-
χος τ' ἀπῇ

Νάρκην τὸν ἰχθὺν εἴπερ εἰς χεῖ-
ρας λάβοι.

6. RIGENT ARMENTA.] Sic edidit Claverius. Belle autem correxit Scaliger cuncta rigent animata. In duobus Manuscriptis Libris, & Editione Aldina armata Quod est ex illo corruptum, & emendatu facilimum.

7. NATVRAM JUVAT IPSA DOLIS.] Oppianus.

Ἡ δ' εὖ γιγνώσκουσα θεοῦ γέρας οἷον
ἔδεκτο

Ὑπτίον ἀγκλίνασα μένει δέμας ἐν
ψαμάθοισι,

Κεῖται δ' ἀσκαρδαμυκτὶ, ἴσα νέκυς, ὃς δέ
κεν ἰχθὺς

Ἐγχρίμψῃ λαγόνεσσιν, ὁ μὲν λίπε,
κάππεσε δ' αὔτως

Ἀδρανίης βαρὺν ὕπνον ἀμηχανίῃσι
πεδηθείς.

ἡ δὲ θοῶς ἀνόρουσε, καὶ οὐ κραιπνὴ περ
ἐοῦσα

Γηθοσύνη, ζωὸν δὲ κατήσθιεν, ἶσα θα-
νόντι.

Plinius lib. IX. cap. XLII. *Novit torpedo vim suam, ipsa non torpens: mersaque in limo se occultat, piscium, qui securi supernatantes obtorpuere, corripiens.* Antigonus cap. LIII. Historiæ Admirandæ; ex Aristotele:

τὴν δὲ νάρκην καθαλμίσασαν ἑαυτὴν, τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ἰχθύων, ὅτ' ἂν σύνεγγυς ᾖ, κολυμβᾶν, διὰ τὴν νάρκησιν συλλαμβάνειν.

13. CURVIS FRÆNARI SENSERIT HAMIS.] Scriptus *curvis fr s. armis,*

14. NON FVGIT.] Idem Liber *Non furis* Quæ vera scriptura est ex re ipsa.

17. FLAMINA.] Ipsam auram torpore inficere, auctor Plinius lib. XXXII. cap. I. Et ex eo Isidorus. Originum lib. XII. cap. VI.

18. SETAM.] Seta funiculus, cui hamus adfixus. Martialis.

Et piscem tremula salientem ducere seta.

19. VIS ALTA MEAT.] Mira sane efficacia torporis. Plinius. *Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari Torpedo, etiam procul & è longinquo, vel si hasta virgave attingatur, quamvis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes. Quod si necesse habemus hoc exemplo fateri esse vim aliquam, quæ, odore tantum & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est.* De rete observatum aliis. Ælianus lib IX. cap. XIII.

εἴ τις περιψαύσαιτο τῆς νάρκης, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ὀνόματος πάθος τὴν χεῖρα αὐτοῦ καταλαμβάνει, τοῦτο καὶ παιδάριον ὢν ἤκουσα τῆς μητρὸς λεγούσης πολλάκις, σοφῶν δὲ ἀνδρῶν ἐπυθόμην ὅτι καὶ τοῦ δικτύου ἐν ᾧ θηρᾶται εἴ εστιν, εἴ τις περιψαύσαιτο, ναρκᾷ

πάντως, εἰ δὲ τις εἰς σκεῦος αὐτὴν ἐμβάλοι ζῶσαν, καὶ ἐπιχέει θαλαττίου ὕδατος, ἐὰν ἐγκύμων ᾖ, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ὠδῖνος ἀφίκηται, τίκτει, καὶ ἐν τῷ σκεύει τοῦτο ὕδωρ εἴ τις καταχέει χειρὶ ἀνθρώπου ἢ ποδὶ, ναρκᾶν τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ἀνάγκη.

Theophylactus Simocata Quæstione Physica IV.

ἀλλ' ἄγε δὴ τοὺς περὶ νάρκης φιλοσόφει μοι λόγους, καὶ ἡ σοβαρὰ τοῦ Κορινθίου γλῶττα ναρκήσειε τὰ περὶ νάρκας μεγαλαυχουμένη προβλήματα, τοὺς θαλαττουργοὺς ἔφασκεν, εἴποτε νάρκη τῷ κύρτῳ ἁλῷ, τῷ χεῖρε πάσχων εὐθὺς τοῖς καλοῖς * ἀφελκομένη τὸν κύρτον, πῶς δήπου, ὦ ταν, διὰ τῶν κάλων τὰς θηρευτὰς τὸ ζῶον ἀμύνεται;

Responsionem illic vide. Verba autem pene ipsa cum re ipsa ejusdem auctoris exscripsit, & in primum Annalium suorum sibi Tomum retulit Michael Glycas, sive tu Joannem nomine nominari eum mavis.

21. ARCANO FRIGORE.] Aere ipso infecto, ut docere vult cum discipulo eodem suo idem Theophylactus, modo nominata Quæstione. Vide Cassiodorum Var. lib. I. Epist. XXXV.

24. REDIT EXARMATVS.] Abjecto pisce abite ejus effectum auctore ex præsente supra retulimus. Fuerunt tamen & remedia contra vim Ælianus Anim. lib. V.

εἰ κατέχει τις σπόρον Κυρηναῖον, καὶ λάβοιτο τῆς νάρκης, ἐνταῦθα λήπου τὸ ἐξ αὐτῆς πάθος ἐκπέφευγε.

Res ipsa hic ex Oppiano pariter ducta.

πολλάκι δ' ἐκ παλάμης κάλαμος πέσεν, ὅππότε θήρης.
πῶς γὰρ κρύσταλλος ἐνίζεται αὐτίκα χειρί.

EPIGR. V.

De Mulabus Gallicis.

Mirifice me venustas hujus Epigrammatis afficit, atq; adeo quidem, ut quoties istud contemplor audire mihi videar aut cominus videre agasonem quempiam sive mulionem Sequanicum, qui Lemani lacus piscem per Rhodani ripas Lugdunū v. hat. Inter n. equas mulasque suas ille non tam stimulis aut verberibus sævit, quam murmure quodam & vario stridore imperat; Et dicto quidem audientes habet non universas modo, sed singulas, quas & suis nominibus distincte nominat, appellat, vocat, revocat, revocat, increpat, dirigit, sistit, impellit, in adversa & prona moderatur, velut voce gerens vires tantarum bestiarum corporibus pares, ut tanti, mea opinione, ferè sit eo proficisci, & cum re ipsa longè elegantissimi vatis carmina componere, quæ quidem non tam præscribunt imaginem ejus, quam ipsam præfingunt. Epigramma ipsum membranæ nostræ & Belgicæ unæ habent quidem, sed ita vitiose turpiterque contaminatum ex vetere scriptura, quam nullo loco adsecuti sint librarii, ut collationis operam plane perdiderim.

MVLABVS GALLICIS.] Gallicana jumenta celebrat Appuleius lib X. Equis enim inquit, Thessalicis, & aliis jumentis Gallicanis, quibus generosa soboles perhibet pretiosam dignitatem. Mularum indidem, peregrinantibus usitatarum, meminit Sulpitius Severus Dial. II. de Virtutibus Martini. cap. IV. Equæ Celticæ laudantur Trebellio Pollioni in D Claudio. Epigramma hoc totum, qui captus ejus fuit, acutiloquentia superare, certe cum eo certamen inire, voluit Ennodius, isto, quod est CXXII.

Hoc volucrem Rhodani torrentis respice natum,
Sermonum frenis subdere colla tuis.

Iussa

Iussa volat verbis, & verbis jussa quiescit,
Cujus captivum est auribus arbitrium.
Vincula nesciret ni vocis stricta lupatis
Perderet auditu luxuriam generis.
Cum stimulos clamor, mentitur clamor habenas,
Obsequium linguæ Libera membra ferunt.
Non opus est loris, sed nexus, certa loquendi,
Dura catenata rostra ligat pecudis.

Quid distent æra lupinis nemo tam fatuus qui non videat. Misereare seculi & invalescentis barbariæ, quæ tantillo intervallo adeo Romanam Eloquentiam corrupit. Sane nihil hic quod adversum, ut Ennodii titulus jactat, metuar Claudianus.

V.I. MORIGERAS.] Dicto velut audientes, ut contra apud Maronem.

Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Cassiodorus, lib. IV. Epist. I. de Equis Reginam Sponsam vehentibus: *Incedunt molliter, sessores suos non fatigant, quiescitur potius in ipsis quam laboratur, compositi delectabili moderatione agilitate norunt continua perdurare.* Pulcre Valerianus, Homil. I. *Doceant nos servare ordinem disciplinæ dociles Equorum animi, cum in girum ducti flexuosis gressibus membra componunt, & sub unius habenæ retinaculo ita laxari se consentiunt, ut & currendi & standi modus sub quadam Legum dispositione servetur. Ita quos natura numero dividit, studio disciplina* (sic legendum) *conjungit. Videte quam fortia boum corpora plaustro subjaceant, quæ in tantum Imperio animum parant, ut jumentia naturaliter levi jugo colla supponant. Ita Disciplinæ constitutionibus serviunt, etiam quæ in feritate nascuntur.*

V.1. RHODANI TORRENTIS.] Proprium hoc rapidissimi amnis epitheton, & ita Ennodius. Indeque B. Hieronymus Hilarium Eloquentiæ Latinæ Rhodanum appellat. Quod nimirum rapidè & nonnihil luculenter fluat, quem imitatus postea est Venantius Fortunatus lib. I. de Vita B. Martini.

Hilarius fama radios jaculabat in Orbem
Largior Eridano, Rhodano torrentior amplo,
Vberior Nilo, generoso sparsior Istro.

Convenit eodem Etymon etiam Rhodani. Vetus Grammaticus de Verbis Gallicis, quem recenset P. Pitheus fine Itinerarii Burdegalensis Hierosolymam: *Rhodanum, violentum. Nam Rho nimium, Dan judicem, Hoc & Gallicè hoc & Hebraice dicitur.* Ineptè quidem ille ad Etymon, commodè tamen ad rem ipsam. Ego vero in Germanico Idiotismo quærendam Originem vocis existimo, qui hodierno Gallicismo parens est. Ram *Rade Rode* aut addito g. *grade grode* Germanis velocem, agilem, rectum, strictum, continua serie sese expedientem denotat. Quo alludit & Glossarium Vetus Latino Germanicum. *Rhodanus*, Radelauff. Gulielmus Camdemus, Nobilis suæ Britanniæ Illustrator à *Rhedee* deducendum existimat; quem videas.

V.2. IMPERIO.] Jussu herili, qui *Imperium* dicitur in belluas. Vt Terentius Eunucho.

Eone, es ferox quia habes imperium in belluas.

Claudianus Fescenninis. Eques Gelonis Imperiosior. Horat. lib. I. Carm. XVI.

sive opus est Imperitare equis.

Paullinus lib. IV. de Vita Martini:

fixa rebellant
Imperio jumenta truci

Mulis ad Rhedas & esseda usos Romanos constat. Glossarium GræcoLatinum Καρουχάριος, *Mulocisiarius, Carrucharius.*

V.3. DISSONA QVAM.] Vt unaquæque nimirum suas proprias voces intelligeret. Aut ut ad varios flexus cursusve variis mutatisque vocibus adigeretur. Istud vult.

V.8. BARBARICOS SONOS.] Gallicos, quę gens proxima Romanis, primaq; miscuit

Mmmmmm 2

scuit suam eloquentiam Latinæ, acutis dictis, & affectationibus breviloquentiæ, unde labes primum illata Latio, magnitudine ingeniorum totum veterem loquendi scribendiq; ordinem pessumdedit. Hanc gentem speciatim hoc convitio notarunt Romani. Suetonius Cæsare: *Civitate donatos & quosdam è semibarbaris Gallorum in Curiam legit.* S. Rufus de Eodem: *Cum Barbaris ultra Rhenum positis, conflixit.* Silius Italicus de Massilia.

Barbarus immani qua territat accola ritu.

Vegetius: *Galli atque Celtiberi, pluresq; Barbariæ nationes.* Eumenius Panegyristes He duos ait illos Pop. Romani fratres primos omnium inter immanes illas & Barbaras Galliæ gentes hoc nomen meruisse. Neque ipsi Galli talem appellationem magnopere fugiebant. Irenæus. Episcopus Lugduni. Libro I. *Non autem exequi res à nobis qui apud Celtas commoramur, & in barbarum sermonem plerūque avocamur, Orationis artem, quam non didicimus.*

9. ABSENTIS.] Non enim in tergo alicujus mulæ, sed in essedo, longius ab illis considet. Agebantur enim jumenta longis habenis, quæ etiam implicari poterant, iis in alienum locum vertentibus. Indicat locus Sulpitii Severi, Dialog. II de Virtutibus Martini, cap. IV. *Interim per aggerem publicum plena militantibus (viris) fiscalis reda veniebat. Sed ubi Martinum in veste hispida nigro penduloq; pallio circumtectum, contigua de latere jumenta viderunt, paullulum in partem alteram pavefacta hæserunt. Deinde funibus implicatis, (quibus, ut sæpe vidistis, misera illa animalia conglobantur) protentos illos ordines miscuerunt, dumq; ægre expediuntur, moram fecere properantibus, qua permoti injuria militantes, præcipitatis in terram saltibus se dederunt. Ita tam longe moderantem mulas mulionem absentem dixit Claudianus. Absens*, præsens, modo non ita fit ut debebat. Alcimus Avitus lib. I. de Inundatione Nili

inclusa latet sub gurgite Memphis,

Et super absentes possessor navigat agros.

Ad celeritatem pulcre transtulit, velut adsit nec adsit, qui cito transitur. Papinius libro VI.

pereunt vestigia mille

Antè fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.

10. LINGVA VIRILIS.] Gravis, iracunda, horrida.

11. ANGVSTAT SPARSAS.] Contrahit. Eo verbo utitur non semel alibi. *angustat Iaspide pectus* Et *angustant aditum curvis anfractibus Alpes.* Papinius Lib. IV. *tumidos animam angustaret in artus.* Lib. XII.

Neptunius agmina Theseus Angustat clypeo,

Lucanus lib. IV. *Aeris alternos angustat pulmo meatus.* Lib V. *Qua maris angustat fauces saxosa Carystos.* Catullus *iter cæsis angustans corporum acervis* Alcimus Avitus Lib. V. *Ægyptum angustat stipata juventus.* Barbaro ævo Auctore dicebant, ut patet ex Isidori Glossario. Porro non indignum nota quod Marius, Victorinus hoc & alia ejus generis præcipit geminato g, more Græcenico scribi *aggustat*, lib. I. Grammar. Quamquam neminem suæ sectæ habeat discipulum.

12. HÆC SISTIT RAPIDAS HÆC PROPERARE FACIT.] Vituperavi suprà modo scriptum nostrum Codicem, velut nullius boni toto hoc carmine feracem. At hunc locum melius erat excipere, quem utique earum membranarum ope tot jam secula inveterato errore restituimus suæ integritati. Legitur in iis.

Hæc sistit rapidas hæc propera sides.

Nulla controversia scripsit Claudianus *hæc properat resides.* Quod verbum nemini intellectum activa vi pro, quam vocant, deponentis, usurpatum non potuerunt assequi Librarii, itaq; conspurcarunt & sententiam & versum. *Properare aliquid* pro pro, ere expedire, summi auctores usurpant, etiam improprie sumtum, ne dum ut Claudio nostro licuerit propria sua vi, pro *incitare*, ponere.

14. STRE-

14. STREPITUM.] Vocem quidem, sed non concinnam aut humanam admodum. Tale illud

argutos inter ſtrepere anſer olores.

15. VINCLIS FAMULÆ.] Coactę ſervire per vincula & parere jubenti.

16. DITIONE.] Imperio. Superioribus Libris.

17. CONSENSUQUE PARES ET FULVIS PELLIBUS HIRTÆ.] *Concordes* ſequitur ſequenti verſu, diſplicet ergo hic aliquid. Tamen conſenſu & corporum colore ſimiles dicit. In Codice noſtro partim prodigioſè legitur

Conſenſuq; parens & fulvibus pedibus hirta.

Primam vocem non damnem.

18. ESSEDA.] Gallica vehicula, teſte Varrone. Sed & Germanica, cum eæ gentes pleraq; communia habuerint. Perſius

jam lutea Gauſapa captis,
Eſſedaque, ingenteſque locat Cæſonia Rhenos.

Belgica vocat Virgilius III. Georg. *Belgica ſeu melius molli feret eſſeda collo.* Quin & *Britannica & Gothica* auctore Jornande. *Hiſpanica quoque*; nam de Aſturibus Silius libro III. *Aut mollis pacata celer rapit eſſeda collo. Gothica* vel *Vandalica* Paullus Diaconus, libro XVI. *Erant autem exſuviæ quicquid adminiſtratorio principis ordini competebat, Id eſt throni aurei & eſſeda, quibus Regum uxores vehebantur. Romani* etiam primis Imperatoribus horum vſum receperant. Auguſtus apud Suetonium. *Nos in eſſedo panem & palmulas guſtavimus. Eſſeda* collocata & diſpoſita ad tranſeuntium vſum, diurnis ſcilicet itineribus, docet Martialis, qui quincto eſſedo dicit Bilbilin à Tarracone ſe venturum, Lib. X. Epigramm. CIV. Eſt apud me Gloſſarium Antiquiſſimum Fauſti Romani, quo & alibi non ſemel me uſum indicavi, in quo *Eſſedum baſterna Gallicum vehiculum, exponitur.* Ex eo Gloſſario multa, ſi non pleraque, ſunt quæ multis poſt ſeculis Papias collegit, quę quidem alicujus ſunt pręter vulgares quiſquilias, pretij.

18. MULTISONORA.] A vario ſtridore rotarum & clangore ferramentorum. Sidonius. Lib. II. Epiſt. XX.

Hinc ſeſe pedes atq; eques reflectit,
Stridentum & moderator eſſedorum.

EPIGRAM. VI.

De Apro & Leone.

V. 1. TORVUS APER.] Id ei feræ perpetuum epitheton. Sulpitius Lupercus:

Sævaq; dediſces prælia torvus aper.

V. 1. SUPERBIS VIRIBUS.] Ita omnes libri: Legendum tamen *ſuperbi* Confiſos enim pro ſe quemq; ait ſummis ſuis inter feras viribus. Argumentum Epigrammatis eſt de Principatu certaſſe has belluas, ſed utramq; cecidiſſe. Mancum eſt in fine, aut hæc ſententia in eo lâtet, alioquin admodum magni frigoris.

V. 2. HIC SETIS SÆVIOR, ILLE JUBA.] In noſtro Codice diſertè ſcriptum *Hic ſeta.* Intelligit autem iracundiæ & crudelitatis conceptæ notam, in Leone jubæ, in Apro ſetarum ſurrectionem. De apro Oppianus, omnium Græcorum Poetarum citra controverſiam cultiſſimus, Cyneg III.

σφεδανὰ καὶ δ' αὐχένας ὀρθαὶ
Φρίσσουσι τρίχες, οἷα περιλοφίων
πηλήκων,

De Leone, Theocritus Hercule Leonticida.

ἄφαρ δὲ μάχης ἐμνήσατο. πᾶς δὲ οἱ
αὐχὴν
Θυμῷ ἐνεπλήσθη, πυρσαὶ δ' ἔφρι-
ξαν ἔθειραι
Σκυζομένῳ.

Et plures de vtroq; alij. Junguntur autem ferarum ſævarum & robuſtarum Principatu Aper cum Leone, exemplo Homeri. Iliad. XVII. accedente Pardo, qui quidem de Leonum proſapia ſit, vt exiſtimo.

Οὔτ' οὖν παρδάλιος τόσσον μένος,
οὔτε λέοντος

Mmmmmm 3 Οὔτε

Οὔτε σῦ⊙ κάπευ ὀλοόφρον⊙, ὅτε μέγας ⊙
Θυμὸς ἐνὶ ςήθεσι μέγα ϑενῖ βλεμεαίνει.

V.3. HUNC MARS.] Aprum videlicet. Qui Marti consecratus, in cujus is effigie rivalem etiam suum occidit. Inde Ενυαλι⊙ Oppiano.

V.4. DOMINATUR UTERQVE MONTIBUS.] Principium, ait, Ferarum montanarum vterq; habet. Oppianus de Apro.

κάπρ⊙ ἐν ἴλι⊙ δὲ μέγ' ἔξοχ⊙ ἐν ϑηρεσσιν.

De Leone omnia nota. Ad ejus vero robur nihili dicas cæterarum ferarum vim. Constat enim eorum relatione qui ipsimet senserunt. Audi Jonannem Leonem Afrum, Libro IX. *Leo*, inquit, *animans silvaticum, cæteris perduelle; robore, animo, crudelitate, omnia excellit, nec feras tantum sed & homines devorat. Pauci aliqui plerisque in locis ipsos ducentos equites invadere audeant. Armenta ingentia nullo pavore aggreditur, quæ corpora capit, catulis in spelæa sua proxima defert Est qui quinos aut senos equites interficiat. Quanto calioribus locis degunt, tanto sunt audaciores & rabidiores. Quicquid Leo prendit, etiamsi camelus sit, rostro aufert. Binis vicibus parum abfuit, quam prædaillis ego forem, singulari Dei ope utraque liberatus.*

V.4. HERCULEUS SUDOR UTERQVE FVIT.] Id est inter Herculis Atla & Aper & Leo domiti referuntur. Quid feræ robori laudando accedere possit, quam quod omnium Deorum robustissimo Laborem auxit, & quidem penè exitialem? Melior utiq; hæc scriptura, nostro Belgicoque Codice firmata, quam quæ est ex Cujacianis Libris prodita à Claverio *sudor utrique fuit* Et optimè summus Scaliger, qui eam Editioni suæ castigatissimæ non admisit. Mea tamen sententia est, quam supra dixi Aut insigne hic vitium latere, aut finem Epigrammati periisse. Vidimus nos in Principum Aulis commissos non semel Vrsum & Aprum, quater vicisse aprum, semel Vrsum, sed apro interfecto adeo confectum vt inedia mox perierit. Leonē & Vrsum semel, ubi ursum semovere cogebatur Bestiarius, Leone utique alioquin perituro, sed is erat admodum exiguus, his in oris genitus, robore & animo longe transmarinis inferior. Semel itidem Leonem & Aprum, Leo ingens erat, & Africanus omnium testimonio; pugna in feram usq; noctem prolata, vicit tamdem Leo, & superstes fuit licet novem vulneribus læsus.

EPIGRAM. VII.

De Locusta, fragmentum.

V.1. MEDIO FERA LVMINA SVRGVNT VERTICE.] In exemplari nostro disertè scriptum est *fera lumina surgit* Vt dicas *surrigit* significari. Sed vulgatam scripturam non sollicitamus. Belgicus Liber toto fragmento nihil mutat.

V.2. ARMAVIT NATVRA CVTEM.] Eleganter Pisides Cosmurgia. Descriptionem tamen corporis adhuc quærimus, certè nuspiam integram vidimus.

V. 4. CVSPIDIBVS PARVIS MVLTOS ACVERE RVBORES.] In cuspides parvas rubores illos acuere. Scribendum enim *multos* ut sententia constet verba tamen vitiata esse evincit *ruboris* repetitio. In Nostro Libro nihil novi, nisi quod superiore versu scriptum est *dubiuq; rubentem.* Vnde sanè elegans sensus exit *cutem armavit natura, dubiis cuspidibus rubentem* In Claverianis deinde sive Cujacianis fuit. dumiq; rubentes Cuspidibus pariunt multos ac vere colores. Scribe nobiscum.

Armavit Natura cutem, dubiisque rubentem
Cuspidibus, variant milto victore, colores.

Varios

Varios colores, milti superante, inesse cuti dicit. Dumi illi verisimiles sunt quidem, tamen illud alterum neq; Librariorum est, & multo magis & verum & aptum.

EPIGRAM. VIII.

Descriptio Armenti.
Fragmentum.

2. GERYONI.] Fabulæ notæ, nec hic repetendæ.

3. CLITVMNE LAVAS.] Nota etiam fontis hujus historia.

3. IN GVRGITE.] Quem facit ibi fons. PLinius Cæcilius lib VIII Epist. VIII. *Modicus collis assurgit, antiqua cupressu nemorosus & opacus. Hunc subter fons Clitumnus exit & exprimitur, pluribus venis, sed imparibus. Eluctatusq; facit gurgitem, qui lato gremio patescit purus & vitreus, ut numerare jactas stipes, & relucentes calculos possis.*

4. PIA VOTA JOVI.] Votivæ pecudes ibi lotæ, propter miraculum, fiebant enim albæ exinde. Mille jam ista locis notata sunt.

5. NON TALES.] Omnino scribendum. *Non talis* Quod manu ferè est ut possis palpare, at nemo umquam hactenus Emendatorum animadvertit. Jovi ipsi in Taurum mutato speciem sui armenti præfert Poeta. Fabulam pulcrè non tam scribit quam præpingit Achilles Tatius lib. I. Clit. & Leucipp. Bos ludens intelligitur arenas sparsisse, ut invitaret ad adscensum Virginem. Ovidius.

> *Et nunc alludit, viridique exsultat in herba;*
> *Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis.*

6. REVEXIT.] Avexit potius. Sed hoc Poeticum.

7. NON CRETÆVS.] Fabula Pasiphaes formosum taurum amantis intelligitur. Quæ quidem notissima.

> *Gnosos, Creta, Ida, eadem res est.*

8. FERAS.] Solus noster Codex veram scripturam hic asserit. *Feros.* Feræ non sunt armentum, nisi translatè; Claudianus verò propriè hic loquitur. *Feri tauri*, velut speciatim, licet sæpius *Equi*. Vide ad Petronium.

9. MONSTRO DIFFVSVS IN ARTVS] Melius liber noster monstro commissus. Quam quis negabit veram scripturam esse, qui perpēdet? Sic Centauros ex alieginæis mēbris compactam Potestatem vocat Lucretius lib. V. Et de Tritone, homine & pisce Noster ipsemet alibi *Quà pristis commissa viro.* Qui vel vnus locus Codicis nostri medicinam affirmaverit. Est. v. 147. Nuptiar. Honor.

10. CRIMEN MATRIS PRODIDIT ORE NOVO.] Ita edidit Claverius. Sed multo scitius scripti Libri, Scaliger, Aldus *condidit* Quod non intellectum stultissimè mutatum est, cum non abscondendi vim loquatur, sed proferendi, *creandi* velut & prodendi, quod cum glossa fuerit primò post abiit in locum veri verbi. In eadem re pariter loquitur Seneca Hippolyto.

> *tacitum diu*
> *Crimen biformi partus exhibuit nota.*
> *Scelusq; matris arguit vultu truci*
> *Ambiguus infans.*

Quos versus paullo antecedentibus illustre mendum latet, Scaligero, Grutero, Lipsio, Heinsio, Raphelengio, omnibus denique Emendatoribus invisum. Verba sunt Hippolyti ad Phædram, Pasiphaes filiā v. DCLXXXV.

> *O majus ausa matre monstrifera malum!*
> *Genitrice pejor! illa te tantum stupro*
> *Contaminavit, & tamen tacitum diu, &c*

Omnino scribendum *illa se Tauri stupro* Quomodo enim monstrifera, si tantum stupro: Prorsus cæcutierunt hic oculatissimi mortalium. Pariter autem & Ovidius:

> *Creverat opprobrium generis, fœdumque patebat*
> *Matris adulterium monstri novitate biformis.*

Jam.

Jam de *Condendi* verbo videntum. Id ea significatione capiendum, qua diximus. Itaq; usurpatum alijs. Valerius Flaccus libro I. Argon.

tum vobis si quod inausum
Arcanum ve nefas, & adhuc incondita lethi
Sors superest.

Hoc est ignota, inprodita. Optimè enim ita membranæ Carrionis. Manilius.lib.V.

Mercedem tanti belli quo condidit ipsa
Gorgone non levius monstrum.

Appulejus lib.I.Met. *Hymettos Attica & Isthmus Ephiraa, & Tanarus Spartiaca gleba felices aternum, libris felicioribus condita, mea vetus prosapia est.* Hoc est nobilitatæ, celebratæ.

10. ORE NOVO.] Inusitata illa figura Minotauri. Lib.II.in Eutropium.

Infantumque novi vultus, & dissona patrum.
Semina.

11. PORTARENT TOTVM.] Omnino vera est scriptura Cujacianorum Codicum *prastarent totum.* Formositatem armenti talem facit, ut etiam ex Pasiphae perfectus Taurus prodiens minimè potuerit eam exæquare.

EPIGRAM. IX.

De Apono.

V.1. FONS.] In MS.Belgico *MONS.* Noster nihil mutat, vt & aliorum libri. In Cujaciano inscriptio fuit *de Aponi Fonte.* Nihil muto, nam & Cassiodorus, libro II. Epistola XXXIX. *Delectat salutiferi Aponi meminisse potentiam. Caruleum fontem vidimus in formam dolij concavis hiatibus astuantem, & fornaces anhelantium aquarum circumducto tentilatio, Natura probabili dispositione, coronatas.* Legas, circumducto *tentili aulao.* Ennodius de eodem lib.V.Epist.VIII.

Infuso crepitat fons sacer inde rogo.

Locus tot hodie libris conditus, vt dicta toties redicere velle stultitia fuerit.

V.1. ANTENOREÆ.] Antenoreus Gurges Ennodio dicta Epistola. Distat Patavio non integros quinq; Lapides ut alij, imò nec quatuor, ut nos mensi sumus.

1. PORRIGIS.] Extendis. Rutilius libro I. De Reditu suo.

Porrige victuras Romana in secula Leges,
Solaq; fatales non vereare colos.

Corripere contrarium. Vt apud Horatium lib. I.Carm.III.

Semotiq; prius tarda necessitas
Lethi, corripuit gradum.

4. ET SIT NVLLA MANVS.] Ita plerique libri, duo manu exarati, Aldini, Basilæenses, Pulmaniani; vt mirer pro re nova hanc Lectionem proferre Claverium.

6. MEMORES NOTÆ.] Memoriæ ergo relictæ. Horatius lib.I.Carm.XIII.

Impressit memorem dente labris Notam.

7. NYMPHISQVE.] Fontium undatuq; præsidibus, ut & Antrorum. Inscriptio Vetus ad Fontem.

Hujus Nymfa loci, sacri custodia fontis,
Dormio, dum blanda sentio murmur aqua.

Quin Nymphæ ipsas aquas sonant. Aliud vetus carmen in thermas.

Tranquillo Nympha decurrite fluminis ortu,
Huc Proba flagranti succedit lumine Phœbo.

De Antris Longus in Pastoralibus.

9. HVNC QVI TOT POPVLI PROVOCAT ORA LOCVM.] Sic ex Cujacianis edidit Claverius. Noster. Hic qui tot populis provocat ore loqui. Codex Belgicus mirifice mutat:

Ludibrium quid enim fas est à vate relinqui
Hunc qui tot populi provocat ora loqui?

Priorem versum ita edidit & Aldus. Deinde in altero

populis provolat ore, locum.

Omni-

Omnino ſequimur exemplaria Cujaciana, præſertim cum Scaligero.

11. ALTO COLLE MINOR.]Non erectum,ſed ſuaviter acclivem dicit colliculum. De pari quodam Fortunatus li. I. Carm. XIX. ſuo eloquio

Hic brevis aſcenſus leni ſubit aggere clivum,
Carpit & obliqua mole viator iter.
Altior à planis arvis minor emicat altis
Nec humilis nimium neve ſuperbit apex.

Vitioſa ſcriptura. Omnino enim legendum *Altior arx planis* A qua vocula univerſa narratio pendet.

12. MOLLITER ORBE TUMET.]Non, ait,prærupto, ſed molliter clemente jacenteq; clivo. Minutius Felix: *Oram curvi molliter littoris, iter fabulis fallentibus, legebamus.* Silius Italicus, lib.I. *Haud procul Herculei tollunt ſe mœnia muri,*
Clementer creſcente jugo.

Appulejus, lib.IV *Clementi deniq; transmiſſo Clivulo pervenimus ad locum deſtinatum.* Hilarius præf. Operis de Trinitate: *Nos quoque quadam gradiendi initia ordinantes, arduum hoc intelligentiæ iter clivo quaſi molliore lenivimus.* Tacitus, Annal. XII. *Tunc montibus arduis & ſi qua clementer accedi poterant, in modum valli ſaxa præſtruit.* Vegetius libro IV. capite III. *ut de plano civitatis mollius ad propugnacula poſſit aſcendi.* Ennodius dicto loco.

Tollitur acclivi tellus ſubducta tumore,
Leniter elato fulta ſupercilio. &c.

Ita ſub Barbarie Saxo Grammaticus, Daniæ lib.II.

Inſula non longè eſt præmollibus edita clivis,
Collibus ara tegens, & opima conſcia prædæ.

Contra iniquus mons, non facilis adſcenſu. Ovidius lib.X.

per juga montis iniqui
Ire comes, longaq; alis adſuetudine flammas.

12. TUMET.] Non erigitur,ſed proturget quodammodo. Ita tumores terræ, tumuli, minores collibus. Frontinus de Colonijs: *Ager Auſculinus finitur per terminos & terrarum tumores. Rigores dicunt alij, qui colles non ſunt, niſi XXX. Pedes patuerint.* Aggenus Urbicus, Quem *Agerium* Alciatus & alij melius vocant: *Rigor ſi plus de XXX. pedibus patuerit, jam collis eſt*

13. FOECUNDUS AQUÆ.] Genitivi uſus Græcus. Vide ad Appuleium.

13. QVACVMQVE.] Membranæ noſtræ *Quacunq;* Minus benè.

18. VBERA.]Loca terræ fœcundiora. Vide notas Juretianas ad Symmachi Auctuarium. & Vberiora noſtra ad Appuleiũ Commentaria.

22. CONTEMTIS.] Rectè ita Claverius & Scaliger ex Cujacianis. Cæteri libri delirant, referendo *Contentis.*

23. EFFOSSI MARMORE.] Legendum *effoſſo.*

26. VEL CASVS VOMERIS EGIT OPVS.] Mirum quorſum viderint tot docti homines qui hanc Lectionem probare potuerunt. Quomodo caſus egerit aratrum, ut in ſilicem aut marmor ejus ſulci tranſirent, & id exſcinderet, velut tellurem arabilem? Claverius vero etiam teſtimonium Papinij advocat, quod contra ſyllabam inſuper agit, ut aratrum in ſilicem. Certa res emaculandum, ut nos olim conjecimus.

Herculei ſic fama refert, monſtratur aratri
Semita, vel Cacus vomeris egit opus.

Ille Vulcani filius, ignem ore ſpuens, ſolo Hercule viribus inferior, huc, inquit, fertur vomerem agere ſolitus. Indubitata Veritas verbis opus non habet.

33. NE TOTA NITERET.] Libri Cujaciani *ne merſa lateret.* Cæteri ſervant illud *tota* Vnde certa correctio *ne tota lateret.* Ait ne tota vis ſua, & lacus lateret ipſe, inſtar non ſubſiſtentis conſuluiſſe ſibi naturam, & oculis ſpectandum dediſſe quà pedibus aditi non poſſet.

36. TERGA AQVÆ.] Superficiem, supernam partem. Sic Musæus de Hero.

πάντοθι δ' ὄμμα τίταινεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης.

Nonnus, lib. III. Dionys.

φαλλιόωντα κατέγραφε νῶτα θαλάσσης.

Avienus Ora Maritima.

dicit hic nihilominus
Non in profundum terga dimitti maris
Parvoq; aquarum vix supertexi solum.

Sic terga terræ pro planicie. Basilius Seleuciensis, Homil. XLIII. de Sole.

πάντα καθάπερ μελαίνης ἐσθῆτος ἀπογυμνώσας ταῖς ἐξ φωτὸς ἀμφιέννυσι χάρισι καὶ δείκνυσι τῆς ἠπείρου τὰ νῶτα ταῖς ἄνθεσι στεφανούμενα.

Et mirè Terga ruborum quorum nulla planicies tamen. Columella, lib. X.

Nec manibus mites ferulas, nec cruribus aquæ
Terga rubi.

Quæ sanè mira locutio est, & non frequentis exempli, si sana scriptura quam tamen nec vetustissimus Codex mutat. Conjeceramus ante hujus inspectionem *Serta rubi*. Sed de arboribus ita Virgilius, quem ubiq; adorat Columella, Georg. II.

qua parte calores
Austrinos tulerit, quæ terga obverterit axi.

38. VETERES HASTÆ; REGIA DONA.] Ob memoriam Regum ibi à morbis curatorum. Hastæ Regia donaria, quia olim pro sceptris. Vide ad Nuptias Honorij.

39. NIGRÆ TENEBRAS.] Scribe cum nostro Codice & Editione Aldina, *tenebris*. Erunt omnia plana.

41. APPARENT INTRA.] Maronem exprimit.

45. CORONATOS.] Incinctos, inclusos, circulo naturali clausos. Vide Collectanea Caroli Paschalij de Coronis, lib. I. cap. VIII.

45. VIVA SCENA.] Theatrum velut quoddam. Virgilius.

silvis scena coruscis
Desuper, horrentiq; atrum nemus imminet Vmbra.

Sic Ovidius de Orpheo, verbis ad Serenam Epistola suprà propositis. Naturale theatrum Ausonio in Mosella.

Et rupes & aprica jugi, flexusque sinusque,
Vitibus assurgunt, naturaliq; theatro.

Rutilio portus undiq; incinctus Æquoreum theatrum, lib. I.

Molibus æquoreum concluditur Amphitheatrum,
Angustosq; aditus insula facta tegit.

46. EXSILI CORTICE.] Non crassa, ait, tamen gradientes ferens. Tales apparent insulæ.

47. CALCATVRQVE.] Melius cum Scaligero scripseris *Calcantumq;* ex Codice uno Belgicorum, Editione M. Bentini. Et Aldina.

48. FIDA RVINA.] Locus declivis, firmus tamen. Pariter de rotundo mundi sive terræ globo dixit Ovidius

fecitq; cadendo Vndiq; ne caderet.

49. FACTA MANV DICAS.] Omnia quæ hactenus descripsimus, ait.

49. AMBITVS ET TENVIS.] Vocula & non comparet in Codice nostro. Acutius introspicienti comparet hæc ad vocem *stagna* referenda, & transpositum non bona negligentia exscriptorum distichon. Sic igitur ista collocanda sunt.

Sustentat trepidum fida ruina pedem.
Hærent stagna loco, plenas æquantia ripas,
Præscriptumque timent exsiluisse modum.
Facta manu credas, sic leves circuit oras
Ambitus, & tenuis perpetuusq; riget.
Quod superat, fluvius, devexa rupe volutus,
Egerit, & campi dorsa recurva petit.

55. NA-

55. NATIVO SPVMA MEATV.] Inepta lectio, nec ullius pretij. Quid enim spuma ad vecturam, & naturalem meatum? Claveriani libri, Scaliger, Belgicusque, cujus varias edidit Pulmanus, consensu eam tuentur. At alter, cujus nos primi sumus arbitri, Nosterq; & Aldina Editio, disertè *spina* scribunt. Vtrum hoc melius? Parum certè, nisi quod ducit tamen ad veritatis viam. Qui loca ista contemplatus est, observaverit curvum primum hujus fluvij à lapsu meatum, non manu factum, sed natura ductum, vnde citrà ullam controversiam Claudianus scripsit.

Devehit exceptum nativo sigma meatu.

Sigma Græca littera eam figuram habebat olim, quam nunc Latina Tertia. Ab ejus forma quod eam exprimit Sigma vocant Scriptores, sive opificium, sive locus, sive sit quippiam aliud. Vide notata doctissimis viris Joanni Savaronio, & Jacobo Sirmondo ad Sidoniū. Ita vides clarè emendatum quod nemo hactenus intellexit.

56. PLUMBI.] Metallum hoc, ut nostris moribus, ita etiam olim vsitatum ad fistulas. Juvat Cassiodorus lib. II Epistol. XXXIX. *recurva spatia memorans, quæ arte ait facta esse longiora* Sive tubos aquarios. Papinius libro I. Silv. Tiburtino Manlij Vopisci.

Teq; per obliquum penitus qui laberis amnem
Martia, & audaci transcurris flumina plumbo.

57. MADIDIS FAVILLIS.] Ferventissimæ aquæ ejectamentis. Pulcrè dictum, sed contra vim sensus, favillæ enim cum madent jam non favillæ sunt.

59. MVLTIFIDAS DISPERGIT OPES.] Omnino melius membranæ *hinc spargit opes.* Quod necessarium, cum de fluvio perennis sermo sit.

59. ARTEMQVE SECVTVS.] Non magno Labore opus fuisse autumat. Sic ubi Avienus in Ora Maritima vulgo balbutit, in finem ipsum.

Stagnum lambit urbem, & unda lambit oppidum,
Laremq; fusa civitas pene insula est.

Nos emendatum ita loqui jussimus. (*oppidum,*
Stagnum ambit urbes, & unda lambit
Artem secuta, civitas, penè insula est.

62. THOLOS.] Impendentes pontium velut cameras.

63. ACRIVS INTEREA.] τὸ interea in hac Claverij emendatione, nullius pretij est, quare neq; Scaliger attendit. Scribe ex nostris membranis.

Acrior interius rauci cum murmure saxi.
Spumeus eliso pellitur amne vapor.

Vel *igne vapor* ut eædem membranæ, & in interstitio correctum habent Belgicæ.

65. FESSI SVDORE.] Lege Cassiodorū, qui attentè lectus his omnibus est interpres.

65. LACVNAS.] Lacus. Pariter de thermis Aquensibus loquens Guntherus noster Libro I. Ligurini:

tunc ducta cavis cannalibus unda
Confluit in quamdam, mira ratione, lacunam.

66. DAMNA MORÆ.] Amisso calore quem attulerant aquæ cum lacum ingrederentur. Pulcrè totam rem, ex ore quidem sui ævi, describit Cassiodorus: *Inter alia Aponi bona illud quoq; stupendum esse didicimus, quod una fluentorum Natura diversis ministerijs videatur accommodata. Nam protinus saxo suscipiente collisa inhalat prima cellula sudatoriam qualitatem. Deinde in solum mitigata descendens, minaci ardore deposito, suavi temperatione mollescit. Mox in vicinum producta, cum aliqua dilatione torpuerit, multo blandius intepescit: Postremò ipso quoq; tepore derelicto in piscinam Neronianam frigida tantum efficitur quantum prius ferbuisse sentitur.* Veteres autem balneis ita utebantur, ut sudorem subitum, subito frigidæ usu exciperent, quam benè isthic non disputabitur. Petronius Satirico. *Longum erat singula excipere. Itaq; intravimus balneum & sudore calefacti, momento temporis ad frigidam eximus.*

67. SAL-

67. SALVE POEONIÆ.] Vsum jam Medicum commendat. Celebrat eumdem ante hoc seculum, quem defectu Veterum, non indignum Poetæ nomine in multis laudes, Georgius Sabinus, popularis noster, & avi quondam nostri per Italiæ loca ductor, quod genus Aulę magistros ambitiose hodie juventus peregrinas appellat.

Est Apono nomen Fonti: præsentius ægris
Nil, ubi Pæonia deficit artis opus.
Corporis hac reparat mortalibus unda vigorem,
Attulit acre quibus noxia damna gelu.
Cujus iners, stomachus sumtas male digerit escas.
Languidus hac intret balnea, sanus erit.
Quæ steriles uteri non reddunt pignora, nuptæ,
Concipiunt Aponi quando lavantur aquis.
Felices nimium, fortunatosq; colonos
Proluit hic quorum fervidus amnis agros.
Non aliquo miscent ægroti pocula succo,
Vlla Machaonia damna nec arte levant.
Simplicibus curantur aquis, obnoxia morbo
Cum gravis ægrorum corpora languor adit, &c.

Tenues isti & faciles Poetæ, si lectione scriptorum subacti fuissent, ut cultus naturæ accessisset, multo maxima præstitissent, id videre est in Petro Lotichio, quo cultiores elegos recentiorum nemo scripsit.

68. DARDANII.] Ab Antenore Trojano.

70. PRÆSENS NVMEN.] Eo ipso in loco quo colitur, opitulans. Petronius. *Regio nostra tam præsentibus plena est numinibus, ut citius Deum quam hominem invenias.* PLinius, lib. VIII. Epist. VIII. de Clitumno pariter fonte. *Adjacet Templum priscum & religiosum. Stat Clitumnus ipse amictus ornatusq; prætexta, præsens numen, atq; etiam fatidicum, indicant sortes.*

75. PARES FLAMMAS.] Concordia disparium Elementorum. Vide multis in hoc ipso negotio Cassiodorum, loco jam aliquoties indicato. Ennodius. *Hic pira gurgitibus scintillis fluctuat humor Vivitur alterna mortis amicitia.* Acutè sed coactè.

80. CONSILIO.] Certa numinis seu Providentiæ auctoritate & cura. Sapienter ista contraque temeritatem & vulgi & multorum Philosophorum. Superiore versu *remitteris* est in membranis.

81. ADSCRIBERE.] Rectè ita docti & MSS. male edunt alij *describere*.

84. INTER PRIMA POLI TE QVOQVE SACRA DEDIT.] Vitiosa scriptura, quam pepererunt *astra* modo nominata, & telluris sequens mentio. Rectè Libri Cujaciani, noster, Belgicus,

Inter prima coli te quoque sacra dedit.

Prima coli, primo cultu digna. Sacri omnes autem fontes, tam Gręcis quam Romanis moribus. Callimachus.

πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβάς.

Vetus Proverbium apud Laertium Diogene:

ἄνω τῶν ἱερῶν ποταμῶν χωροῦσι παγαί.

Jurabant per eos, cum Dijs junctim cæteris. Sophocles Oedipo Colonæo:

πρὸς νῦν σε κρηνῶν, πρὸς θεῶν ὁμογνίων
Αἰτῶ πιθέσθαι καὶ παρεικάθειν.

De Romanis Frontinus Initio Aquæduct. *Ab vrbe Condita per annos CCCCXLI. Contenti fuerunt Romani usu aquarum, quas aut ex Tiberi, aut ex puteis, aut ex fontibus hauriebant. Fontium memoria cum Sanctitate adhuc exstat & colitur: salubritatem enim ægris corporibus afferre creduntur.* De gentilibus generatim exempla suppeditant Sacræ Litteræ. Si tamen τὸ *poli* retinere malueris, τὸ *sacra* arcana, interpretaberis.

85. CORRVPTA NEC AVSTRI FLAMINA.] Vnde Pestilentiæ. Idem Ovidius in lue Æginensi dirissima, lib. VII.

Lethiferis calidi spirarunt flatibus Austri,
Constat & in fontes vitium venisse lacusque.

De Sinio omnia trita.

94. FATA PROSPERIORA.] Ita omnes Codices nostri, Editio etiam Aldina: Exempla rationis Prosodiacæ in Analectis Poeticis ubertim nobis producuntur. Nequaquam tamen scriptionem hanc Claudiani agnoscimus, sed scioli, volentis impietatem arcere à prisca probaque scriptura *fatis prosperiora* Quam ex Cujacianis Libris protulit Claverius. Contra fata erunt omnia quæ de Parcis jam dicta sunt. Itaque, & ex usu frequente commendandi ita medicamenta cum Medentibus, istam lectionem sequimur.

98. TRISTI GRAMINE.] Austero succo herbarum.

99. IMPUNE.] Sine tormentis Medicorum. Vide Cassiodori verba, jam adscribenda.

100. ÆGRO LUXURIANTE.] Cassiodorus. *O magistri mirandum semper ingenium. Vt Natura furentis ardores ad utilitatem humani corporis temperaret, ut quod in origine dare poterat mortem, doctissime moderatum, & delectationem tribueret & salutem. Vnde non tantum deliciosa Voluptas acquiritur quantum blanda medicina confertur. Scilicet sine tormento curæ, sine horrore remedia, SANITAS IMPVNITA, balnea contra diversos dolores corporis attributa.*

EPIGR. X.

De Balneis Quinctianis.

V. 2. ATQUE TUUM RURSUS CARPE REFECTUS ITER.] Vocem *rursus* non agnoscunt, sed pro ea lacunam habent, membranæ nostræ. Displicet sane ob tot litterarum earumdem concursum, reique iterationem, aliamque Claudiano scriptam suspicor.

V. 3. NIMIUM MIRABERIS.] Imperium in ipsas aquas. Sic de Stilicone alibi. Jusserat averso fluvium migrare meatu Etiam hic τὸ *nimium* suspectum habemus. Nam in membranis expresse scriptum O MI V M Vt insuerit viri nomen.

EPIGRAM. XI.

Nilus.

Argumentum hujus Poematii peculiaribus Libris notum est esse ab aliis tralatum, quibus sepositis, neque inspectis, quæ ad elegantem Lucem nostri Scriptoris facientia incident, adnotabimus, securi nimiarum Notarum, uberiorum, cum animus tempusque ferunt, non negligentes. Tria olim Nomina erant huic fluvio, Quartum est istud recentius. ISacius Tzetzes ad Lycophtonem, ex magis probis magisque priscis ejus Poetæ enarratoribus. τρίτωνος ἐκβολαῖσι τοῦ Νείλου ταῖς ἐκχύσεσι, καὶ ταῖς ἀναβάσεσιν. Τρίτων ὁ Νεῖλος, ὅτι τρὶς μετωνομάσθη. πρότερον γὰρ ὠκεανὸς ἂν ἐκαλεῖτο, δεύτερον δὲ ἀετός, ὅτι ὀξέως ἐπέρρευσε, τρίτον αἴγυπτος, τὸ δὲ Νεῖλος νέον εἶναι, ἐπιμολογούμενον ἀπὸ τοῦ νέους κατάγειν ἰλὺν, καὶ χερσοῦν τὸ πέλαγος. De Tritonis nomine etiam Scholiastes Apollonii lib IV. Quo loco inspecto flebilem illustrium tot scriptorum jacturam videbis, qui de hoc amne spe immortalitatis scripserant singuli, Anaxagoram Nicagoram, Democritum Physicum, Aristonem Chium, Ephorum, Thaletem, Diogenem Apolloniatem, Hermippum, solis nominibus superstites. Nos Nili ista vocabula non expandemus. Appellationem Hermippus à Triton e in Nilum Regi ur-

tribuit. Idem Scholiastes. ὁ ἢ Νεῖλος τὸ πρότερον ἐκαλεῖτο Τρίτων, μετωνομάσθη ἢ ἀπὸ Νείλου ἢ Κίκλωπος, τοῦ Ταντάλου, βασιλεύσαντος τῆς χώρας ὥς Ἑρμιππός φησί.

Mirum vero Quintum vocabulum omisisse Lycophronis enarratoris, Melam, quod *Melonem* reddidere Latini, velut ex Festo & Ausonio constat. De eo vide Plutarchi Nugonis librum de Fluminibus, ut & Eustatium ad Dionysii Periegesin. v.CCXX. Ubi & de Etymo tractatur. Nilum νέαν ἰλὺν interpretatur Heliodorus Lib. IX. Magnitudine sunt, qui principem omnium faciant, Aliis visum tres ipsos excipere. Idem Eustathium ad eumdem Dionysium, v.MCXL.

Γαγγῆν μέγιστον τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ποταμῶν ἱστοροῦσι, μεθ' ὃν δεύτερον εἶναι λέγουσι τὸν Ινδον, καὶ τρίτον καὶ τέταρτον Ἴστρον καὶ Νεῖλον.

Neque iste Solus divinitus ita irrigat terras, ut omnes facere norunt. Idem enim agit Ganges Solinus, cap. LV. *Maximi in India amnes Ganges & Indus, quorum Gangem quidem incertis fontibus nasci; & Nili modo exundare perhibent.* Marius Victor, Lib.I. Geneseos.

> *quorum primo ordine Phison*
> *Gangeti sque replet populos, atque Indica regna,*
> *Distendit limo, terrasque & semina volvens*
> *Qua facit arva feris* Vide Arriani Indica.

Idem Euphrates. Idem Solinus. cap.XL. *Mesopotamiam opimat annua inundationis excessibus, ad instar Aegyptii amnis terris superfusus, invecta Soli fœcunditate iisdem ferme temporibus quibus Nilus exit, Sole scilicet in XX. parte Cancri constituto.* Par aliquid de Indo dicas, auctore Cicerone, qui & de Euphrate istud illustrat, Lib Secundo de Natura Deorum: *Ægyptum Nilus irrigat, & cum tota æstate obrutam oppletamque tenuerit, tum recedit, mollitosque & oblimatos agros ad serendum relinquit. Mesopotamiam fertilem efficit Euphrates, in quam quotannis quasi novos agros invehit. Indus vero, qui est omnium fluminum maximus, non aqua solum agros lætificat & mitigat, sed eos etiam conserit, magnam enim vim seminum secum frumenti & similium dicitur deportare.* De Nilo ejusque rebus scripsere olim infiniti Eudorum & Aristonem sua ætate commemorat Strabo, libro XVII. & sparsim, incidente materie, auctores plurimi qui nunc supersunt, Herodotus, Plinius, Strabo, Philostratus, Mela, Solinus, Diodorus, Lucanus, Heliodorus, Egesippus, Ammianus, Philo, Plutarchus, Orus, Pausanias, Virgilius, Cassiodorus, Egesippus, Capella, Marius Victor, Alcimus Avitus, Seneca, Aethicus, Plinius Panegyrico, Plurimi Patrum Græcorum Latinorumque. Ex recentibus seu novis, ut Quintilianus loqui mavult. Haitho Armenius, Barosius Lusitanus, Joannes Leo Afer, Nogarola Comes Italus, J.B.Scottia Genuensis, I. F. Vendelinus Germanus. De quorum Collectaneis nihil nos ducturos jam sumus professi. Irrigatio notissima, cujus Tempus ad nostrum Calendarium ita ponit Haitho Armenius, cap.LIV. de Tartarorum rebus: *Nilus semel crescit in anno, incipiens medio Augusto usque ad Festum Michaelis, quotidianis augmentis se subjicit. Cum summam surgendi tetigit, indigenæ rivis aquam undique versum deducunt, ut nulla non spatia vi fluminis fœcundentur. XL. Diebus ita terram operit, inde decrescere incipit & siccari terra. Dehinc seritur, & sementis sola annis irrigatione lætificata, imbribus nullis opus habet: Neque enim pluit cœlum iis regionibus ita ut vix aliquando hyems ab æstate internoscatur.* Tamen aratione & sic indigere Ægyptum constat, ne quis & eam curam Fluviorum Principi adscribat. Maximus Tyrius Dissertat. XXXV.

οὐδὲ γὰρ ὁ Αἰγύπτιος τῷ Νείλῳ θαῤῥεῖ μόνῳ, οὐδὲ παραδίδωσιν αὐτῷ τὰ σπέρματα,

πεὶν

πρὶν ἢ τῷ ἀρότρῳ ζεύξη βοῦν, πρὶν τέμη αὔλακα, πρὶν πονήση μακρὰ, μετὰ ἔτος ἤδη καλεῖ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὰ αὐτοῦ ἔργα, αὕτη μίξις ποταμοῦ πρὸς γεωργίαν καὶ ἐλπίδων πρὸς πόνους, καὶ καρπῶν πρὸς ταλαιπωρίαν.

Cui de aratione Inundationem præcedente contradicunt alii. Porro ut cœli moderatio Numinis Optimi Maximi nutu cæterarum regionum proventus dirigit, ita neque hæc Nili fœcundatio certissima semper fuit, sed leguntur historiæ asservantes annum illum Cultorem officium suum neglexisse, nec ad condictum venisse. Sic in Scriptura decem annorum in Ægypto fames maxima, haud dubio emansione hujus amnis constitit, sic ante hos Quadringentos annos, quinque ipsos annos non adfuisse eumdem notat in Historia Constantinopolitani Itineris, Gunterus, Monachus Helvetius, cap. VI. *Quod si fecissent*, inquit, *sperabile satis erat tam ipsam magnificam civitatem, quam & maximam totius Aegypti partem facili compendio in eorum potestatem posse converti. Eo quod totus ferè populus terræ, vel consumtus fame perierat, vel squalebat penuria, propter sterilitatem ejusdem terræ, cui Nilus frugiferas aquas, quibus eam rigare solet, annis, ut ajebant, jam quinque subtraxerat.* De novem sive historia sive fabula apud Apollodorum libro II. Nec ignotum publice, ad Impietatem populi largiri Nilum Deum, & subtrahere moribus sibi eo faciente suam indigentiam. Philo lib. I. de Vita Moysis:

Μωϋσῆς γένος μὲν ἐστὶν ἑβραῖος, ἐγεννήθη δ' ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐτράφη, τῶν προγόνων αὐτοῦ κατὰ ζήτησιν τροφῆς εἰς Αἴγυπτον πανοικὶ μεταναστάντων, γῆν πεδιάδα, καὶ βαθεῖαν, καὶ πρὸς πάντα γονιμωτάτην ἴσων ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δεῖται, καὶ μάλιστα τὸν τοῦ σίτου καρπόν. ὁ γὰρ ταύτης ποταμὸς, θέρους ἀκμάζοντος, ἡνίκα τοὺς ἄλλους φασὶ μειοῦσθαι, χειμάρρους τε καὶ αὐθιγενεῖς, ἐπιβαίνων καὶ ἀναχεόμενος πλημμυρεῖ, καὶ λιμνάζει τὰς ἀρούρας, αἳ δὲ ὑετοῦ μὴ δεόμεναι φορὰς, ἀφθόνως ἐτησίως παντοίων ἀγαθῶν ἀνὰ πᾶν ἔτος χορηγοῦσιν, εἰ μὴ που μεσολαβήσῃ ἐν ὀργῇ θεοῦ δι' ἐπιπλάζουσαν ἀσέβειαν τῶν οἰκητόρων.

Plutarchus in Nilo: δι' ἐμφύλιον δὲ πόλεμον μὴ ἀναβαίνοντος τοῦ Νείλου, καὶ λιμῷ συνεχομένων τῶν ἐγχωρίων, ἔχρησεν ὁ πύθιος τὴν εὐφορίαν ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἀποτρόπαιον θεοῖς θύσῃ.

V. 1. FELIX.] Dicas sumsisse Philosophum à Philosopho Juliano Imper. Cujus sunt ista Epist. I.

ὡς εὐδαίμονες, ἔλεγον, τῶν Αἰγυπτίων οἱ παῖδες, τὸν Νεῖλον ἔχοντες χορηγὸν τῶν ὅσα φέρειν εἶδεν ἐκεῖνος.

Vbi scribendum pridem diximus ὅσα φέρειν εἶδεν ἐνιαυτός. Cum vulgatum illud nulla peculiaritatis nota Nilum commendet.

V. 2. NON SPERAT.] Præstolatur, exoptat, invocat, postulat. Non enim *metuit* sonat hoc loco: quo tamen usu celebre id verbum, vide notata Radulpho Fornerio Rerum Quotidian. lib. III cap. XV. Scholiasten Thucydidis init. ξυγγραφ. Nubes, nubila, pluviæ, nullæ in Ægypto. Lactantius libro II. cap. XIV. *Omnium primi, qui Aegyptum occupaverunt, ex astra suspicere atque adorare cœperunt, & quia neque domiciliis tegebantur propter aeris qualitatem, nec enim ullis in ea regione nubibus subtexitur cœlum cursus siderum & defectus notaverunt.* Pulcre Philo exinde Nilum pro Deo habitum lib. III. de Vita Moysis:

τῆς γὰρ χώρας οὐχ ὑετῷ, καθάπερ αἱ ἄλλαι ὑφαιρουμένης, ἀλλὰ ταῖς τοῦ ποταμοῦ πλημμύραις εἰωθυίας ἀνὰ πᾶν ἔτος λιμνάζεσθαι, θεοπλαστοῦσι τῷ λόγῳ τὸν Νεῖλον Αἰγύπτιοι ὡς ἀντίμιμον οὐρανοῦ γεγονότα.

Nubium carentiæ, accedit quod omnium fluviorum solus Nilus vapores nullos exspirare notetur. Heliodorus lib. II.

ἄτε

ἅτε ἐξ ὄμβρων οὐρανίων χορηγούμενος, καὶ θίγειν πρεσβύτατος, οὐκ ἐπὶ μὲν θερμὸς ὡς ὅθεν ἤρξατο, ἐπὶ δὲ χλιαρὸς ὡς κεῖθεν ἀρξάμενος, δι' ἣν αἰτίαν καὶ μόνος ποταμῶν αὔρας οὐκ ἀναδίδωσι.

Idem tradit Ammianus lib. XXII. Vsqueadeo autem verùm divinis honoribus cultum Nilum, ut Jovis propagine oriundum sciverint. Aristides Hymno in Iovem:

τούτου οὐκ ὀρῶν ἐκφεύγουσι κορυφαὶ, οὐ πηγαὶ ποταμῶν, οὐ πόλις, οὐχ ἡ κάτω τῆς θαλάσσης ψάμμος, οὐκ ἀστέρες, οὐ νὺξ ἔμπροσθεν ἵσταται, οὐχ ὕπνος τῶν τούτου μεγάλων τε καὶ μόνων ἐωρακότων ἀληθὲς ὀφθαλμῶν. ποταμῶν δὲ ὁ κάλλιστος καὶ ἀξιολογώτατος καὶ αὐτὸς ἄρα διϊπετὴς Νεῖλος ἦν, ἅτε δὴ μιμούμενος τὸν πατέρα, καὶ οἷον ὕπαρχος ὑπ' αὐτοῦ τῶν κατ' αἴγυπτον τεταγμένος ἀντὶ τῶν Διὸς ὄμβρων αὐτοῖς ἐπεισὶ καὶ πληροῖ τὴν γῆν.

Cœlo oriundum laudat Porphyrius apud Euseb. l. III. Præpar. c. XI. Strab. l. XVII. Inde Juppiter prorsus. Martial. lib. IX. Ep. XXXIV.

> *Scis quoties Phario madeat Iove fusca Syene.*

Qua de re & cultu Nili pulcrè amicus noster Laurentius Pignorius in Mensæ ISiacæ Commentatione.

V. 3. PLUVIALI FRIGORE COROS.] Occiduus ventus, contra Aquilonem flans. Gellius, lib. II. cap. XXII. Hic Orientales oras nubibus congestis rigat. Lucanus lib. IV.

> *Ille suo nubes quascunque invenit in axe*
> *Torsit quicquid cœli fuscator Eoi*
> *Impulerat Corus*

4. INVOCAT.] Tibullus Eadem re:

> *Arida nec pluvio supplicat herba Iovi.*

5. ÆGYPTUS SINE NUBE FERAX, IMBRESQUE SERENOS SOLA TENET] Apollonius, lib. IV. Argonaut.

> μητὴρ Αἴγυπτος προτερηγενέων αἰζηῶν,
> Καὶ ποταμὸς Τρίτων καλλίρροος, ᾧ ὕπο πᾶσα
> Ἄρδεται ἠερίη, Διόθεν δέ μιν οὔποτε δεύει
> Ὄμβρος ἅλις, προχοαῖσι δ' ἀνασταχύουσιν ἄρουραι.

Venantius Fortunatus lib. VII. Carmin. IV. ad nostrum. *Et sine rore ferax Aegyptus* Abinde sine imbribus pinguem annum dicit Valerius Flaccus lib. V.

> *Arsinoen illi, trepidaque requirunt*
> *Otia læta Phari, pinguemque sine imbribus annum.*

Inde fluvium pluere Nazianzenus initio Orat. XXIV. Egesippus lib. II. cap. IX. *Attexamus Aegyptum, abundantem opibus suis, nec indigentem pluvia cœlestis, quæ sibi ipsi imbres generat, & pluviarum ubertates creat. Denique cum sit ferventior omnibus regionibus, sola non queritur de siccitate, & quod nulli alii loco suppetit, alit irriguo suas messes.* De fervore alij aliter, nam & sine æstu Ægyptum fœcundam celebrat Julianus Imp. itidem Nili Beneficio, Orat. III.

λέγουσι γὰρ δὴ Αἰγύπτιοι τὸν Νεῖλον παρ' αὐτοῖς εἶναι τ' ἄλλα σωτῆρα καὶ εὐεργέτην τῆς χώρας, καὶ ἀπείργειν αὐτοῖς τὴν ὑπὸ τοῦ πυρὸς φθορὰν, ὁπόταν ἥλιος διὰ μακρῶν τινων περιόδων ἄστροις γυναικείοις συνελθὼν ἐμπλήσειε τὸν ἀέρα πυρός.

Idem tradiderat Egesippus lib. IV. capite XXVII. Sed noluerunt librarii: *Aegyptus inadsueta imbribus regio, nec tamen pluviarum indiga, cui Nili irrigua spontaneos imbres ministrant. Vtrimque ei Nilus est, cœli ubertas, terræ fœcunditas. Aera temperat, solum opimat, Nautis & agricolis juxta usui.* Quantam autem vim hominum hic fluvius aluerit olim, notandum ex Josepho, qui libro II. cap. XV. Alos. præter Alexandrinam plebem, quam Vrbem Roma ait non esse inferiorem, incolas Aegypti Septingentas & quinquaginta Myriadas facere

facere autumat. Quod civitatum millia alii posuerint notatum ex Scholiaste Theocriti & aliis alibi. Ægyptum Niliolim fuisse vocabulum, alii probarunt, & tradit Hesychius.

Αἴγυπτος, ὁ Νεῖλος ὁ ποταμός. ἀφ' οὗ καὶ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν νεωτέρων αἴγυπτος ἐκλήθη.

5. IMBRESQUE SERENOS.] Euripides Prologo Helenæ.

Νείλου μὲν αἵδε καλλιπάρθενοι ῥοαί
Ὃς ἀντὶ δίας ψακάδος αἰγύπτου πέδον
Λευκῆς τακείσης χιόνος ὑγραίνει γύας.

Pulcre Philo Libro de Profugis:

ὁ γὰρ χειμῶνος ταῖς ἄλλαις χώραις οὐρανὸς, τοῦτο αἰγύπτῳ θέρους ἀκμάζοντος ὁ Νεῖλός ἐστιν, ὁ μὲν γὰρ ἄνωθεν ἐπὶ γῆν τὸν ὑετὸν ἀποστέλλει, ὁ δὲ κάτωθεν ἄνω τὸ παραδοξότατον ὕων ἄρδει τὰς ἀρούρας.

Valerio Flacco Ægyptius proventus pinguis annus sine imbribus. Non autem verum nullo metu egestatis esse Ægyptios, cum non satis alte, aut nimis increscens Nilus Spes eorumdem confundat Ammianus, lib. XXII. *Abunde luxurians ita est noxius ut infructuosus, si venerit parcior: gurgitum enim nimietate humectans diutius terras, culturas moratur agrorum, parvitate autem minatur steriles segetes. Eumque nemo aliquando extolli cubitis altius XVI. possessor optavit. Ubi & de proventu septuaginta ex uno granorum. At si inciderit moderatius aliquoties jacta sementes in loco pinguis cespitis cum augmento fere septuagesimo renascuntur.*

6. SECURA POLI.] Plinius Panegyrico. *Aegyptus augendis alendisque seminibus, ita gloriata est, ut nihil imbribus cœloque deberet.* Vide omnino Herodotum lib. II. Hieme tamen pluere in Ægypto pro confesso traditur aliis.

7. GAUDET AQUIS QUAS IPSA VEHIT, NILOQUE REDUNDAT.] Nilus omnium omnino bonorum dator celebratur scriptoribus, quorum nemo non sanctius & venerabilius aliquid de eo dicere contendit. Eo profluere bonorum omne genus velut proverbium erat. Libanius Orat. VII. Pro Aristophane.

πᾶς γὰρ, ὦ βασιλεῦ, φιλοχρήματος, μικρὸν οὐδὲν ἐξ αἰγύπτου φέρεται, ῥεῖ γὰρ αὐτόθι μετὰ τοῦ Νείλου καὶ τὸ κέρδη.

Frugum pater perhibetur aliis. Themistius Orat. VII.

ἀλλὰ καὶ τὸν Νεῖλον ἄγαμαι τὸν Αἰγύπτιον, οὐχ ὅτι λήιων πατὴρ ἀλλ' ὅτι ῥεῖ διὰ τῶν σοφῶν Αἰγυπτίων.

Heliodorus lib. IX. Sed quis modo erit Constipationum?

8. MEDIUS AB AUSTRIS.] Vide Scortiam, lib. I. cap. III. Sane indigena fluvius minime est, undecunque veniat. Unde & *advena* Rhemnio, sive Prisciano, de Ponderibus.

Est etiam terris, quas advena Nilus inundat,
Artaba.

9. CANCRIQUE CALENTIS.] Æthiopum ducis, Manilius, lib. V.

colit India Cancrum
Ardent Aethiopes Cancro.

10. FLUCTIBUS IGNOTIS.] Scriptus noster *Fluxibus* quod melius. Non enim fluctus, sed profluxus, ipsumque iter fluminis indicat. *Procurrit* ad imperum *pertinet*, de quo vide qui longis logis fluvium descripserunt.

11. SECRETO DE FONTE CADENS.] Ita ignotus hic omni Antiquitati fuit, ut & proverbium fecerint inde. Præter notatos aliis, Nicephorus Gregoras Initio Historiæ.

ἄλλως δὲ οὐδὲ παρθ' ὅσα γεγράφασι τὰς ἀνθρώπους ψεύδεσθαι ἔφαμεν, τοῦτο γὰρ οὔτε τοῖς τὰς Νείλου πηγὰς ἰδεῖν τερατευομένοις προσείψαιτο ἄν τις ῥαδίως, οὐδ' ὅσοι τοὺς ἀντίποδας καὶ ἀντοίκους οἱ τινὲς ποτ' ἀρ' εἶεν ἐκεῖνοι τῷ λόγῳ παρεισκυκλοῦσιν.

Oooooo Li-

Librum de Nili Fontibus scripserat Porphyrius. περὶ τῶν κατὰ Πίνδαρον τοῦ Νείλου πηγῶν. Notante Suida. Sed eo successu, ut pro re ignotissima censeri non destiterint, ita enim Claudianus isthic semper quærendos ait uti inveniantur numquam. Et Ammianus, lib. XXII. *Origenes fontium Nili, ut mihi quidem videri solet, sicut adhuc factum est, postera quoque ignorabunt ætates.* Quod vaticinium nostro ævo delicuisse consensus Collectorum statuit, quam firmiter, ipsi videant. Vide Joannis Barrosii lib. X. Rerum Lusitaniæ, quæque ex eo Latina fecit Commentariolo ad Melam Schottus noster doctissimus.

13. HOC VIDISSE CAPVT.] Origines fluviorum, *Capita*. Siculus Flaccus: *Quidam rivi ab origine, hoc est à capite, donec in mare defluant, fines possessionibus præstant.* Horatius. *Nunc viridi membra sub arbuto Stratus, nunc ad aquæ Lene caput Sacræ.* Ovidius lib. II. de Nilo. *Occuluitque caput, quod adhuc latet.* Lucanus lib. X.

> *Arcanum Natura caput non prodidit ulli.*

14. SINE TESTE CREATVS.] Herodotus. περὶ τῶν τοῦ Νείλου πηγέων οὐδεὶς ἔχει λέγειν.

15. FLUMINA PROFUNDENS.] Syllabam corripuit, raro exemplo Antiquitatis. Horatius ita lib. I. Sat. VII.

> *Græcus postquam est Italo profusus aceto.*

Prosper fine Libri de Providentia.

> *Qui cum sincerum vivum de fonte liquorem*
> *Gustarint, ipsi profundent flumina ab alvo*
> *Cordis & irriguas præbebunt fratribus urnas.*

Profundum, extensa prima ponit Tertullianus primo in Marcionem.

15. VAGO LAPSU LIBYAM DISPERSUS IN OMNEM.] Vitruvius libro VIII. c. II. *Maurusia, quam nostri Mauritaniam appellant ex monte Atlante Dyris, qui ortus ex Septemtrione progreditur per Occidentem ad lacum Heptabolum, & mutato nomine dicitur Nigir, deinde ex lacu Heptabolo sub montes desertos subterfluens per meridiana loca manat, & influit in paludem Coloe, quæ circumcingit Meroen, quæ est Aethiopum meridianorum regnum. Ab hisque paludibus se circumagens per flumina Astasobam & Astaboram & alia plura, pervenit per montes ad Cataractam, ab eaq; se præcipitans per Septemtrionalem pervenit inter Elephantida & Syenem Thebaicosque in Aegyptum campos, & ibi Nilus appellatur.* Quam verè examinarunt pridem alii. Cæterum multa adjici possunt Laudibus Nili quæ parum nota, neque tacta hoc Poematio. Vt quod Aqua ejus masculos concipere facit. Scholiastes Æschyli Supplicibus.

> ἀλφεσίβαιον τὸ ζωοποιοῦν τὰ θρέμματα, ἢ ἔντιμον, μεταφορικῶς, λέγει δὲ τοῦ Νείλου, ἀρρενόγονον γὰρ τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου, ὅθεν ζεὺς πιὼν ἔτεκεν Ἄρεα.

Quod pisces generat ducentarum Librarum pondo, lectum in Athenæo, lib. VII. de Latis, genere piscium.

> οἱ δ᾽ ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ γινόμενοι λάτοι τὸ μέγεθος εὑρίσκονται καὶ ὑπὲρ διακοσίας λίτρας ἔχοντες.

Aliaq; infinita.

21. DOMITORQUE FERARUM CYRRHÆUS.] Locus difficilis, in quem variæ conjecturæ ex variis veterum Librorum Lectionibus produci possint, incertæ tamen omnes. Nobis nec nunc displicent scripta Adversar. lib. XI. cap. XXIV. Ibi legenda, Girthæum, quem ibi probavimus, apertè probat Editio Aldi, quæ optimos Libros jactat auctores. De diversis autem populis omnino loquitur Claudianus, quapropter Veteris Codicis nostri perspicacitatem hic laudo, qui diserte refert.

> *domitorque ferarum*
> *Cirrhæus, quique alta colit sub rupibus antra,*
> *Qui Ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos,*

Et gens compositis crinem vallata sagittis.
Sic facile gentem notam aliis scriptoribus ex illis Cirrhæis facies, Antrorum incolæ Troglodita sunt palam, Cæteræ degentes qua transcurrit Nilus. Nemini ignotæ.

26. COMPOSITIS CRINEM SAGITTIS.] *Nubianos* aut Meroes incolas dicit, quorum alibi nec semel meminit, cum suis sibi crinalibus sagittis.

28. VT TORRENS MERUIT.] Ita edidit Claverius, Reliquæ Editiones *Vt tempus* Claveriana lectio attaminat dictionem, non enim culte loquetur qui dicet, non meretur similes caussas, ut torrens. Sed & alioquin illa nihil est. Libri, Noster Belgicus, Benciniani *Vt tempus meruit.* Solus iterum Aldus indubitatam veritatem produxit

Nec vero similes caussas crescentibus undis
Aut tempus meruit

Neque caussas similes neque tempus habet augmentis aliorum fluminum, neque enim soluta glacie, neque hiemali aut pluvio tempore increscit. Apage torrentem cui tam stricte exæquet maximum amnem. Jam dictum supra ex Haithone increscere æstate Nilum, qua torrente alia flumina notum est deficere. Anastasius Sinaita in Hexaemeron libro III. *Recedit & recurrit Nilus ex Aegypto in diebus mensium Decembris & Ianuarii. Incipit enim effluere mense Iunio, perq; tum totum & sequenti crescit, nempe Iulio. In Augusto autem & toto Septembri instar pelagi inundat Aegyptum, facitque navigabilem ex antè arabili. Incipit decrescere Octobri & Novembri. In mense autem Decembri & Ianuario redditur priori alveo.* Theodoretus, Therapeut. IV.

καὶ μέντοι τοὺς ποταμοὺς σμικρυμένους ἐστὶν ἰδεῖν, ὅταν οὗτος ἀφεὶς τὰ νότια μέρη, ἐπὶ τὰ βόρεια τρέχῃ, καὶ τὸ θέρος ἐργάζηται· διά τοι τοῦτο καὶ τὸν Νεῖλον φασὶν οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς ἄλλοις ποταμοῖς πλημμυρεῖν καιρὸν, ἀλλὰ μεσοῦντος τοῦ θέρους ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον, ὡς τοῦγε ἡλίου τὴν βορειοτέραν διαθέντος ζώνην καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν ποταμοῖς ἐνοχλοῦντος, τούτου γε πλεῖστον ἀπέχοντος.
Ita pluviarum hiemalium vicem æstivam censent inundationem Nili. Philo de Profugis:
ὁ γὰρ χειμῶνος ταῖς ἄλλαις χώραις ὑετὸς, τοῦτ' Αἰγύπτῳ θέρους ἀκμάζοντος ὁ Νεῖλός ἐστιν, ὁ μὲν γὰρ ἄνωθεν ἐπὶ γῆν τὸν ὑετὸν ἀποστέλλει, ὁ δὲ κάτωθεν ἄνω τὸ παραδοξότατον ὕων ἄρδει τὰς ἀρούρας.

27. PRODUXERIT.] Auxerit, locupletaverit. Autumno abundare Nilum, Jordanem æstate, tradit JESUS Syracides, cap. XXIV.

26. TUMESCIT.] Augetur undis. Manilius lib. III. *Niluque tumescit in auras.* Aestate eum augeri jam dictum, & sic Cleomedes quoque, lib. II.

ὑφ' ὧν καὶ ὁ Νεῖλος πλημμυρεῖν ὑπονοεῖται τοῦ θέρους.

Herodotus Euterpe, Heliodorus lib. II. Mela, Plinius, Strabo lib. XVII. &c. Errat Ambrosius qui vere autumat. Libro de Arca & Noe.

32. VNUM IN AMNEM.] Non sollicito, In MS. tamen est *unum revocantur in agmen.*

33. QVOQVE DIE TITANA CANIS.] Mirum nisi qua nocte. Inepta scriptura quam promulgavit Claverius. Nostri aliorumque produximus capite dicto Adversariorum. Veram etiamnum arbitramur.

Cumque diem Titane Canis flagrantior armat

Canis exortu increscere Nilum, res confessa. Lucanus, lib. X.

Nilus neque suscitat undas
Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti, libra sub judice, Phœbum.

Armare diem id est calorem Titane Canem flagrantiorem dixit Claudianus, quod eo astro nullum sit ferventius, augeatq; id geminetq;

 Solis

Solis calorem: Quæ res non intellecta locum corrumpere adegit Librarios. Manilius, libro V.

Iatratque Canicula flammans,
Et rabit igne suo, geminatque incendia Solis.

Idem lib. I.

Subsequitur rapido contenta Canicula passu
Quo nullum terris violentius advenit astrum.

Sed nulla controversia vera hæc est Lectio. De Caniculæ ipsa vi contra vanitatem vulgi perpulcrè Geminus, cujus caput XIV. Legas.

34. RAPIT HVMORES MADIDOS.] Inscitum madidos dici, quasi essent & aridi: Minime ita loquutus umquam Claudianus. In membranis nostris vitiosè.

Et rapto humores madidus.

Vna littera commutata, redibit scriptio melior *madidis*. Venis videlicet, insequentibus. Tamen alia omnino vox desiderari videtur. Scribe.

Et rapit humorem sidus.

Sol nimirum, quem *Sideris* nomine censeri supra docuimus, docentque Moschopulus & Scholiastes priscus Hesiodi, ut & Pindari Tamen neque sic non aliud censemus illitere, quod nimirum ad *Fontes, amnes,* aut *terras* adeo referatur.

34. VENASQUE CALORE.] Perquam scitè Manilius lib. V.

Cum vero in vastos surgit Nemeæus hiatus
Exoriturque Canis, latratque Canicula flammas,
Et rabit igne suo, geminatque incendia Solis.
Quâ subdente facem terris, radiosque movente.
Dimicat in cineres orbis, fatumque supremum
Sortitur, languetque suis Neptunus in undis,
Et viridis Nemori sanguis decedit, & herbis,
Cuncta peregrinos orbes animalia quærunt,
Atque eget alterius mundus: Natura suismet
Ægrotat morbis, nimios obsessa per æstus.
Inque rogo vivit, tantus per sidera fervor
Funditur

35. NILO BRUMA VENIT.] Vt excrescat & effundatur, alioquin ἀχείμων, quod frigus hiemale numquam senserit. Nonnus lib. I. Dionysiac.

Εὖτε θεοὶ πλεύσαντες ἀχείμονος ὕδασι Νείλου
Ὀρνίθων ἀκίχητον ἐμιμήσαντο πορείην.

37. DEFECTIS.] Languentibus. Phædrus Fab. XXI.

Defectus annis & desertis viribus Leo

Sæpe Appuleius.

Martialis.

Dulcia defecta modulatur carmina Lingua
Cantator, cygnus, funeris ipse sui.

39. SESEQUE PATENTIBUS.] In MS. Codice est *potentibus*. Quod acutius, non tamen τοῦ ποιητοῦ puto.

40. REMIS SONUERE NOVALES.] Inde ortam in agris Geometriam volunt. Boethius lib. II. de Ea: Inventam esse Geometriam Aegyptii dicunt pro necessitate terminorum terræ, quos Nilus inundationis tempore effundebat. Ita legendum inibi. Nam à Nilo labefactatos terminos eos dicere vult. Vide Herodotum.

40. FLVCTVAT OMNIS AGER.] Herodotus lib. II.

ἐπεὰν

ἐπειὰν δὲ ἐπιλάθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν αἱ πόλεις μόναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα καὶ ἐμφερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ κόλπῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου πέλαγος γίνεται, αἱ δὲ πόλιες μοῦναι ὑπερέχουσι. πορθμεύονται ὦν ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. Alcimus Avitus.

Et super absentes possessor navigat agros.

41. CERNIT CUM STABULIS.] Similia in primo Alcimi ejusdem acutis dictis.

Tertius inde Geon Latio qui nomine Nilus,
Dicitur, ignoto cunctis illustrior ortu.
quoties tumido perrumpit flumine ripas
Alveus, & nigris campos perfundit arenis.
V bertas laxatur aqua cœloq; vacante
Terrestrem pluviam diffusus porrigit amnis.
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor navigat agros.
Terminus omnis abest, æquatur judice fructu
Annua suspendens conjectus jurgia limes.
Gramina nota videt latus subsidere pastor,
Inque locum pecorum viridantis jugere campi,
Succedunt nantes aliena per æquora pisces.

Alia Elevatio navium supra domus, quę contigit aliquando Alexandriæ, effluxu maris scaphis in tectis repertis. Nicephorus, lib. X. cap. XXXV. Histor. Ecclesiast.

EPIGRAM. XII.

Portus Saronensis descriptio.

Nihil variant toto hoc Epigrammatio Mēbranæ. Descriptionem Portus habes in Poetis alijs. Marone, Nostro fine Belli Gildonici, Rutilio Numat. lib. I. v. CCXXXVIII. Media Barbaria Josepho Iscanio lib. I. Belli Trojani, &c. Insignem in Libanio Ecphrasi Octava, pag. DCCXVII. Tomi Posterioris. De Saronico Mela lib. II cap. III. ejusdemq; eruditissimus Commentator, Vadianus.

2. PRÆTENTA.] παρατεινῶς. Cui mare obtenditur. Illustrant exempla alibi data.

3. REMOVENT AQUILONIBUS.] Ab ijs abscondunt, tutantur.

EPIGRAM. XIII.

Descriptio Insulæ.

Nihil mutant & hoc Epigrammatio mēbranæ. Scriptum cum cæteris id genus, videtur, ut cum usus posceret majoribus inderetur Poematis; quo tempore locus talis in oculis erat.

V. 2. INSULA QUÆ.] Scribe & distingue *recessu*. Insula qua resides fl. m. c. Curvam in portum insulam describit eodem cum superiore carmine argumento.

V. 3. FRACTASQUE PER UNDAS.] Molem earum retusam. Horatius *Fractiuque rauci fluctibus Adria*. Sæpius sic noster, Papinius, Lucanus, Valerius Flaccus. Quæ brachia hoc Epigrammate, Cornua vocat superiore. Portus hoc genus descriptionem sive ecphrasin lege apud Libanium, unde possis Poema illustrare quocunq; etiam Spiritu aut Genio conceptum.

EPIGRAM. XIV.

De Concha Serenæ.

Recte summus vir Jacobus Cujacius vidit ad Fontem aliquem pertinere hoc Epigrāma, non de mundo muliebri Serenæ particulam.

Qua enim fronte Heliconiam Naida, fontem nimirum ipsam Pegaseum, cōparet, & in istam talem commigrare concham jubeat Claudianus, quæ & manu teneri & nullo negotio profligari possit? Quamlibet non nesciamus testudines ingentes magno pretio habitas (qualem hic intelligere possit Claudianus,) adeo ut Imperatorij saltim infantes lavari talibus consueverint. Capitolinus Albino. *Nam cum Cæsareana familia, hoc speciale habuerit, ut parvuli domus ejus in testudineis alveis lavarentur, testudo ingens patri ejus, munere piscatoris allata est.* Conchæ vero in supellectili Fœminarum alioquin, & generatim quicquid ad lotionem, fucum, aut talia spectat, designare videntur. Juvenalis Sat. VI. de Imperiosa matrona.

conchas & castra moveri Nocte iubet.

Unde omne hoc genus Veneri dedicatum à nubentibus puellis uno sub nomine, vide notata doctissimo Casaubono ad Athenæum, libro VII. Concha Mariæ Stiliconiæ. Honorij Conjugis, in sepulcro ejus inventa celebratur oculatis testibus, ex Achate elaborata. In Glossario Cyrilli lego. Κόγχη, Conscapula Emaculandum, Concha, capsula. Vas lotioni aptum, & deinde per ebrietatem potorium, neque minutum, indicat Juvenalis eadem Satira.

quid enim Venus ebria curat
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit,
Cum perfusa mero spumant unguenta falerno,
Cum bibitur concha, cum iam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.

Cujus superius indicatum locum considerans plenius, pertinere ad hunc Claudiani vt rectè à Cujacio captus est, videbis, nimirum tales in vsu conchas fuisse, ut totis inibi corporibus lavari potuerint fœminæ. Exemplo nimirum Veneris cum Concha sua in mari celeberrimę. Quales Αὐτῆρες in Sicilia facti duo, singuli DCCC. librarum, celebrantur Nicephoro Patriarcha Clar. in rebus post Mauritium Græci Imperij, pag. CCXV. Verba integra sunt,

Balnea nocte subit, conchas & castra moveri
Nocte iubet, magno gaudet sudare tumultu.

Non enim de parvo instrumento lotionis hæc capi possunt. Et sic cœpit media Barbarie Eroticorum scriptor Andreas Capellanus: *Post hac*, inquit, *Brito per prata cœpit equitare pulcerrima, & post decem stadiorum iter in pratum devenit amœnum, ubi omnium florum genera redolebant. In eodem quoque prato jocunda concha residebat argenti purissimi, in qua sufficienter equi potus & paqula consistebant. Mensuram trium cochlearium Conchulam ferre & esse observat Papias* Mensuræ pariter genus agnoscit Hesychius. Capaces Conchas unguentarias dicit Horatius, prout videlicet luxuria unguento uti consueverat, *funde capacibus Vnguenta de conchis.* Nam & angustiores agnoscit alibi. *Concha salis puri* Vasa floribus servandis agnoscit Martianus Capella lib. IX.

Ing, torum violas certatim fundite conchis.
Pulvinar almum comi e.

In mundo muliebrique lautiori consecratas Conchas Paullus IC. lib. III. Sentent. cap. VII. *Mundo muliebri legato ea cedunt per qua mundior mulier lautiorq; efficitur, velut speculum, concha, situli, item pyxides, unguenta, & vasa in quibus ea sunt.* Inter genera poculorū Idem Ibidem: *Argento potorio legato, omnia quæ ad poculorum speciem comparata sunt, debebuntur, veluti patera, caly es, scyphi urceoli. Oenophoria. Concha.* Eodem nomine censentur & capsulæ quibus pigmenta sive ceras condunt pictores. Mæcianus lib. VII. Instit. *Pictoris instrumento legato, cera, co'ores, similiaq; horum legato cedūt, item peniculi, & cauteria, & concha:* Concham vero ad lotionem oris hanc præcipuè destinatam

tam

Jam Claudianus laudat, quomodo manibus lavandis adscribit Auctor vetustissimus Puerilium Colloquiorum:

Ἔνδυσόν με, δός ἐμοὶ σανδάλια. Ἔγχεε ὕδωρ πρὸς χεῖρας κόγχῃ.

Pedibus, Scholiastes Juvenalis, Sat. III. *pelves.*] *Conchas, in quibus pedes lavant, ut vasa fictilia.* ποδονιπτῆρες. In Regiis mensis talium vasorum usum alibi notamus. Paullinus Petrocorius lib. III. de Vita B. Martini. In Convivio Maximi Imperatoris.

Sustentant vitreas crystalla capacia lymfas,
Cumq; ipsa & conchæ species videatur & unda
Non cohibere putes susceptum claustra liquorem.

De Concha majore & minore mensuris Cleopatra in Pigmentariis, & ex ea Cælius Calcagninus lib. V. Epistola VI.

V. I. HELICONIA NAIS.] Castaliam fontem dicit, nomine eam colentis Nymfæ.

2. CONCHÆ DIVITIS.] Argenteam dicit, unde lavaretur Regina. Sidonius, Libro IV. Epist. VIII.

Nam cum dignatur Regina hos tangere vultus
Candor in argentum mittitur è facie.

Aut Crystallinam, velut Paullinus verbis modo propositis; pretiiutiq; amplioris argenteâ Vide Plinium, vix credes quæ leges.

V. 3. ORBE FLUAT.]Ita rectè Cujaciani cæteriq; calamo exarati libri. Non benè Nostræ membranæ *Ore* Quodneq; sic probavimus lib. CII. Adversariorum.

5. DOCTÆ SERENÆ.] Omnes suas Heroinas eruditionis laudat & commendat. Hic excellens scriptor, ea de re longa diatriba alibi. De numine Pegasearum Aquarum omnia sunt jam nota, nihil scripsisse benignum est.

EPIGRAM. XV.

De Crystallo Primum.

Placet sequi his quantivis pretii Epigrammatis distinctionem Cujacianorum Librorum & Josephi Scaligeri, summi talium censione judicii, maximique usus & ingenij viri, Licet neq; nostræ neque Belgicæ membranæ quippiam à vulgata continuatione Epigrammatum in Elegiam mutent.

V. 1. POSSEDIT GLACIES.] Scriptum in semiperfectam Crystallum, quæ continuerit in se aquam, nondum in gemmam redactam. Glaciem in ea agnoscunt omnes, etiam inde venire Physiologi. Dionysius Periegesi.

Κεῖνι γὰρ ποταμοῖο παρὰ κρημνάδεας ὄχθας
Τέμνοις Κρυστάλλου καθαρὸν λίθον, οἰάπερ πάχνην
Χειμερίην.

Dracontius in Hexaemero.

Qui scit, quo niveus crystallus ventre creatur,
Candida materies glacies meditatur ibernas.

Papinius Epithal. Stellæ.

Raraq; longævis nivibus cristalla gelari.

Sidonius lib. II. Epist. XIII. *spumarent falerno gemma capaces, inq; crystallis calerent unguenta glacialibus.* De eo lege Plinium lib. XXXVII. cap. II. Solinum, cap. XX. Theophrastum, & Orpheum de Lapidibus, Diodorum libro II. Biblioth. Etymologicon Magnum, Augustinum in Psalmum CXLVII. Chalcidium in Timæum Platonis, p. 421. Sexcentos alios. Nos enim hic non moramur. Magnitudinem Crystalli CL. pondo notant summam PLinius & Solinus. Ad quam accedit quam levare se vix potuisse de terra scribit in anno. MCC LXXVI. Annalium suæ civitatis conditor Monachus Columbariensis.

2. NATURÆ SIGNA PRIORIS.] Ut non

non sit ea amplius, & videatur tamen, instar aquæ pellucida; Nec enim resolvitur in aquam aut nivem ista glacies.

2. SOLLERS LUSIT HYEMS.] Per ludum adstrinxit. Cinna in Smyrna:

Atque imitata nives ludens legitur crystallus.

Ludo scilicet Naturæ insigni. Non enim audiendus vir doctus qui in varijs Lectionibus lectionem eam *lucente* commutatum adfuit.

v. 4. MISTIS GEMMA TUMESCIT.] Ita rectè ex Cujacianis Libris Scaliger & Claverius. Tumescit, uterum velut fert, prægnans sua sibi aqua. Hic est verus sensus. In Nostro libr. *tumescat* parū bellè legitur. MS. Belgicus

vivis gemma tumescit aquis.

Quod ad prægnationem eam etiam melius.

EPIGRAM. XVI.

De Crystallo secundum.

V. 1. NYMPHÆ QUÆ TEGITIS] Belle emendarunt hæc eidem summi homines. Nisi quod geminanda eadem vox videtur, ut plus habeat acuminis, ut tota hæc Epigrammata solent. Optimè *cognato carcere* non *corpore*. Et ita etiam noster MS. Codex. Geminant vocem *Nymfa* ambo Codices noster & Belgicus.

2. QUÆ NUNC ESTIS.] Forma, colore, frigore. Chalcidius in Platonis Timæum: *Non in sua propria natura perséverans aqua solidatur, & fit terra, siquidem est humida. Sed quod ea, quæ subiacet, videlicet silva, contrariam naturam, hoc est siccitatem, suscipiens, fit ex conversione terra, mutato repente habitu, mutataq; conditione apparens quod non erat. Sed & aquam in saxum solidari dicit, quia in glacialibus & gelidis locis aqua diu constricta mutatur in saxum, quod crystallus vocatur ab Alpinis gentibus montium Rheticorum. Est quoque in Asia Tripolis civitas, aquis immensum calentibus vaporata, quæ cum missa in formulas diversas obriguerit, formatur in uvarum, pomorum, aliorumq; figuras.* Contradicunt tamen alij, cum in locis æque calidis Crystallus reperiatur, ut Cypro, &c. Vide Solinum, alios. Pulcrè & Anticlaudiani lib. V. Alanus.

in speciem nubis expansus in æthere summo
Pendeat, & donet sitienti pocula flammæ.
An glaciem gerat in specie, reddetque figuram.
Crystalli, perdatque suum liquor ipse liquorem.

Claudiani tamen verba etiam clausam crystallo aquam intelligere possunt. Exprimit autem ista de Græco suo trium Hexametrorum Epigrammate.

5. QUIS TEPOR INCLUSUS.] In membranis nostris disertim scriptum Qui tepor Quod si *quomodo* sonare velis, multum addes concinnitati verborum. Et respondet isti sic melius sequens distichon.

EPIGRAM. XVII.

De Crystallo Tertium.

1. GLACIES ALPINA.] Non dubitasset Claverius de Alpino crystallo, si vel Plinium lib. XXXXVII. cap. II. vel Chalcidij quę modo adscripsimus legisset. Sed quid miramur Alpes? Meis ego oculis vidi, mecumq; diu circumtuli frustillum Crystalli, quod inferiore parte, qua petræ adhæserat, longe crassior & minimè adhuc perspicua silex erat, superiore adeò clara gemma ut vix ulli tersissimæ cederet, id repertum me præsente in rupibus Rheni actæ impositis prope nobile Hassiæ in Germania terra castrum, quod Rheinfelsam appellant, subdito oppido à Sancto Goaro sive Guarino demominato imminens. Nec vero id solum, sed qui nobis dono ferebat, vim talium non parvam possidebat Miratus sum ea vidēs fidem

fidem Antiquitatis, notam enim Solinum cap. LV. talium inter Adamantis genera meminisse, non majorum juglande, intra cujus amplitudinem erant omnia ista frusta, neque nisi sexangula forma, qua pariter omnia visebantur. Solinus suum id traditum hausit è PLinio, lib. XXXVII. cap. IV. Cujus verba mendosissima è transscriptore corrigenda sunt. Ipsum Exscriptorem exscripsit Auctor Commentarij in Apocalypsin, B. Ambrosio perperam adscripti, utpote qui Longobardorum populum commemoret, in cap XXII.

2. NIMIO JAM PRETIOSA GELU.] Quod miraculum nempe faciebat. Non tamen è gelu Crystallum oriri ex aliorum opinione suprà indicatum. Vide Solinum fine capite XX. Et ita sub regnante Barbaris non omnino sine Musis Marbodæus, cap. XLII.

> *Cristallus glacies multos durata per annos,*
> *Vt placuit doctis, qui sic scripsere, quibusdam,*
> *Grandinis antiqua frigus tenet atq; colorem*
> *Pars negat, & multis perhibent in partibus orbis*
> *Crystallum nasci, quas nec vis frigoris ulla*
> *Nec glacialis hiems umquam violasse probetur.*

Ea est vera Lectio horum versuum, antiquis Editionibus affirmata. Male recentiores *Germinis antiqui frigus tenet* Quod nec videre potuit Janus Cornarius qui nullo judicio Macri nomine eum libellum edidit. Cum vero in membranis priscis Cœnomanensi Marbodæo inscribatur, suspicati nos aliquando sumus, doctissimum ejus Civitatis Episcopum, Hildebertum, cum legisset in Plinio Evacem Arabum Regem tale quid scripti ad Neronem misisse, eo nomine commentatum hunc librum, præcipuè cum in Bibliothecis multa ἀνέκδοτα ejus Antistitis adhuc lateant, cujus censiis vitam Mariæ Ægyptiacæ, rythmicis quidem sed mire doctis & ingeniosis Hexametris scriptam, alibi publicamus.

4. LATEX.] Hoc est summum miraculum horum Epigrammatum. De Eodem Solinum meminisse dicas, sed male cap LV. *In quodam crystalli genere invenitur materia, in qua nascitur ad aqua similis splendorem liquidissimum, in mucronem sexangulum utrimque secus turbinatus, nec umquam ultra magnitudinem nuclei avellanæ repertus.* Hæc in eo Scriptore verba exstant inter mediam Adamantis recensionem. Præcedunt enim ista. *Nunc reddemus quot quave adamantum sint species. In quodam crystalli genere, &c.* Quę quomodo cohæreant nemo non videt: nec quicquam tamen indicat Delrius, librorum veterum collator. Translata vero sunt è Plinio libro XXXIV. cap. IV. Ubi sic legitur: *Nunc genera adamantis sex noscuntur. Indici, non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione. Siquidem & colore translucido non differt, & laterum sexangulo lavore turbinatus in mucronem aut duabus contrariis partibus, quo magis miremur, ut si duo turbines latissimis sui partibus jungantur, magnitudo vero etiam avellanæ nucis.* Hæc secutus Solinus de suo illum inclusum liquorem adjecit. Scribendum autem existimo. *In quodam crystalli genere invenitur, Materia enim Inda nascitur adæquè, similis splendorem lucidissimum.* Crystallum Indicum omnibus præfert Plinius *Crystallo,* inquiens, *Indicæ nulla præfertur.* Adamantem autem istum ibidem gigni hic positis verbis idem designat. Sic emendatus erat Solinus ex Plinio. Hic autem ex illo vicissim corrigendus, nihil enim certius quam scribendum fine hujus commatis. *magnitudo vero intra avellanæ nucis.* Sic hi se mutua opera adjuverint.

LIQUIDI SAXI.] Pars enim crystalli etiam aquæ relliquiæ.

EPIGRAM. XIIX.

Quod est Quartum de Cryſtallo.

1. SPLENDENTI FRAGMINE.] Vitiatam Lectionem eſſe facile perſuadent membranæ noſtræ in quibus apertè legitur *ſplendenti ſanguine* De vena ne mirere, inde enim ortam gemmam videri vult, & mox in eadem re fontem & rivum nominat. Mihi vero & τὸ *Limes* in ſequenti verſu ſuſpectum eſt, non enim de commiſſura, aut ullo limite ſermonem eſſe exiſtimo. Poteſt tamen ut magnus fuerit lapis, & tenuis limes hinc inde per corpus ejus univerſum conſervatam intus aquam duxerit: vt in τῷ *fragmine* ſolum aliquid lateat, vel in voce *Correptam*, uti *ſanguis ſplendens* ingenioſe cryſtallo adſcribatur. Meo animo ſcripſerit Claudianus.

> *Adſpice correptam ſplendenti fornice venam*

τὸ *fragmine* ſanè nullius pretij eſt. Vel *ſplendenti margine* Quod verius etiam cenſeo. Margo enim naturalis fontium fornix aut ambitus. Utcunq; hæc placeant, ex ultimi tamen Epigrammatis ſubventione nec τὸ *fragmine* aſperneris. Ibi enim *rude ſaxum*, & *Informis glacies* dicitur. Si tamen de uno eodemque loquuntur omnia.

6. NON TENUAVIT EDAX.] Cum jam dixerit, nec ventos timere, nec conſtringi calore aut frigore, de perennitate utiq; in poſterum hic loquatur. Scribe.

> *Aetatis ſpatium nec tenuabit edax.*

7. IMMUNIS.] Nullius rei officio aut munere impeditus quia ſui ſemper ſit ſimilis. Immunis, qui nihil patitur. Ovidius de mundo recens creato.

> *Ipſa quoq; immunis, raſtroq; intacta, nec ullis*
> *Saucia vomeribus per ſe dabat omnia tellus.*

Intactum exponunt Gloſſæ. Cum enim Philoxenus: *immunis* ἀνέπαφος. Cyrillus: ἀνέπαφον *intactum exponit*. Ut eadem res fuerit Romano ori. Male autem diſtichon huc pertinens ſequenti Epigrammati affixit Scaliger. Prorſus ad iſtud retrahendum eſt.

EPIGRAMMA XIX.

Quintum de Cryſtallo.

1. NONNE VIDES.] Digito certam & oculis ſubjectam rem commonſtrantis, increpato velut viſu. Quarto Conſulatu Honorij.

> *Nonne vides operum qui ſe pulcerrimus ipſe*
> *Mundus amore liget?*

Lucretius, lib. II.

> *Nonne vides etiam quanta vi tigna trabesque*
> *Reſpuat humor aquæ?*

Libro IV.

> *Nonne vides etiam guttas in ſaxa cadentes*
> *Humoris, longo in ſpatio pertundere ſaxa?*

Virgilius, Georg. I.

> *nonne vides croceos ut Tmolus odores*
> *India mittit ebur, molles ſua tura Sabæi?*

Et ita Græci. Aratus initio Prognoſticorum.

> Οὐχ ὁρᾷας ὀλίγην μὲν ὅταν κεράεσσι σελήνην
> Ἑσπερόθεν φαίνηται;

3. SPUMET.] Infuſo latice, vino puta. Sed de nativa intus aqua loquitur. In noſtris membranis ita legitur.

> *Nonne vides proprio cum ſpumet gemma lacunis*
> *Vt refluos ducant pocula viva ſinus.*

Quæ ipſa omnino veritas eſt. *Viva pocula*, non manu facta, non arte expolita. Pocula vocat, quia humorem intus habent, vel & quod infundi nativæ cavitati poſſit. Qui non viderit præſentem gemmam talem, fruſtrà omnia definiverit. Aldus edidit pocula nulla.

5. MI-

5. MIRA SILEX MIRUSQUE LATEX.] Distichon passum manus correctorum. Membranæ Cujacianæ. Et lapis est merito quod fluit estq; silex. Belgicæ.

Estq; latex merito quod fluit & lapis est.

Nostræ.

Et merito lapides quod fluit & lapis est.

Aldini.

Et lapis est merito quod fluit & lapis est.

Voculæ duæ *Silex* & *latex* omnia hic agunt. Mihi Poeta reliquisse videtur ad Cujacianam scripturam.

Mira silex mirusque latex: Qui flumina vincit

Est lapis ex merito; quod fluit estne silex?

Hoc enim postremum miraculum est ipsum, neque potest definiri esse silicem quod fluat. Omnino vera restitutio est, neque plerisque locis non omnium principes sunt illæ membranæ, nodosq; omnium desperatissimos solverunt. Latex propritim Aquam denotat. Rhemnius de Ponderibus & Mensuris.

Nam libra, ut perhibent, bessem Sextarius addit,

Seu puros pendas latices, seu dona Lyæi.

Sedulius lib. III. cap. I. Operis Paschalis: *Terrenus abscesserat potus, scilicet ut cœlestis intraret. Convertit ergo Christus tunc latices, in vini speciem transeuntes.*

EPIGRAM. XX.

De Crystallo Sextum.

2. ONUS.] Vides magnam molem fuisse, ut suprà suspicabamur.

3. PERSPICUO.] Membranæ nostræ *Prospicuo* male.

3. NYMFAS.] Belgicus Codex cum nostro limfas Et sic supra. Neq; illud Cujacianorum Codicum adsperneris: vide Adr. Behotij Apophor. lib. I. c. XVII.

6. OSCULA FIGIT.] *Fixit* agnoscunt membranæ.

EPIGRAM. XXI.

Quod est de Crystallo Septimum.

1. RUBRO MARI.] Omnibus gemmis inde oriundis. Alibi.

& rubro dotanda mari.

4. SED RARAS INTER HABETUR OPES.] Ita pleriq; omnes libri, neq; de immanissimo Crystalli pretio ignota sunt quæ Plinius alijq; tradunt. Ego tamen acumen hic fuisse, & paulla mutatione corruptum esse suspicor, aut clausula carmen desiei. Noster Codex, cui familiare omnibus absentire, juvat conjecturam. In eo enim disertissimè erratum in hunc modum *nulla figura*

Gratia. sex oves interhabetur opes.

Emaculem. *Sexta omnes* Ut sexto numero inter raras opes crystallum ponat. Qua fide vel auctoritate, ignoro. Libuit tamen veritatem scrutari. Simpliciorem enim vulgatam scripturam quam pro tam generoso vate, nemo inficiabitur.

EPIGRAM. XXII.

Prius Græcorum de Eadem.

Hoc ita interpretabamur adolescentuli.

Crystallus nive nata, manu fabrefacta virili,

Aeternum in varia tibi monstrat imagine mundum.

Cœlum amplexum intus favi fera marmora ponti.

In Anthologiæ Epigrammatum libro IV. Qui servavit duo nobis hæc Græca, appicta est Glossa semiveteris cujusdam Scholiastæ:

εἰ κόνα κόσμου) ἤγουν αἰθέρα· οὕτω γὰρ φλογερός ἐστιν ὁ λίθος, ὥστε εἴ τις αὐτὸν ἐπάνω

θείη ὕλης, ἐξ ἐναντίας ἀςεροπῦν(τος) τῦ ἡλίε, ἐγείρει καπνὸν, καὶ ὕλην καταφλέγει. ἔχοντα.) γέγραπται καὶ ἔχυσα.

EPIGRAM. XXIII.

Quod est Posterius Græcum in Eandem.

Eadem opera ita istud transtulimus.

Dic age mi Crystalle, latex lapidescere jussus.
Quis strinxit? Boreas. Cui resolutus? Noto.

EPIGRAM. XXIV.

In Seirenas.

Suavis materia in describenda voluptate mortifera, communi incautorum hominum peste, multis veterum lusus exegit, parum iis notos qui de industria Fabulas tractare aggressi, inceperunt tamen vix, quæ perficere professi sunt, vt manifesto Sexaginta nostri de Philosophia Ethnica Commentarij docebũt. Unde huc aliquid, ne jejuna nimium prodeat commentatio, exceptum traducere allubuit. Natæ Seirenes de Cornu Acheloi fluvij, quod Hercules fregerat ei in Lucta, cum ob Deianiram congressi essent. Libanius Progymnasmatis.

Δηϊάνειραν τὴν Οἰνέως ἐβούλετο μὲν γαμεῖν ἡρακλῆς. εἶχε δὲ τὸν ποταμὸν Ἀχελῶον ἔρως τῆς κόρης. ὁ δὲ ἀμφότερα δεδιὼς, οὐδέτερον χαρίζεται. θεὶς ἂν ἆθλον τὴν θυγατέρα, διαγωνίζεσθαι ἐκέλευσε. καὶ ἡρακλῆς ἐνίκα παλαίων, τὸ κέρας ἀνασπάσας τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὸ αἷμα ἔρρει, ἀφ' οὗ Σειρῆνες ἐγένοντο.

Ratio fictionis manifesta ex eo quod in Amore superatus irreconciliabili odio persequitur victorem, neque læsus desistere potest. quin dolo & suavitate sermonis deceptum, quem virtute non potest, lædat atque exstinguat incautum dulcidicentia. Ideoque nihil saluti æquè necessarium, quam vbi loca consortiumque talium adiveris, contraria omnia dictis eorum agere, quo pacto à Sirenum cantu exemisse Argonautas dicitur Orpheus, Apollodorus lib. III.

παραπλεόντων δὲ Σειρῆνας αὐτῶν, Ὀρφεὺς τὴν ἐναντίαν μοῦσαν μελῳδῶν, τοὺς Ἀργοναύτας κατέσχε.

Aut adeo aures obturare, sive cera quæ frigori non cedat facilè, sive salsa aliqua materie, quæ ignem non metuat, id est acrimonia ingenii, & judicii constantia. Libanius idem Orat XIX. Pro Saltatoribus.

διεφθάρης ἂν καὶ αὐτὸς, ἢ κατὰ τὸν Ζαμόλξιν, ἀπὸ γῆς διαιτῶν, ἢ διέφυγες τὴν ἅλμην ἢ κηρὸν ἐμβαλὼν τοῖς ὠσὶν ἠθέεις, καὶ τὰς Σειρῆνας παρέπλεις.

Quod si meliorem rationem audiant, inveterato odio feri mortales, tantum abest ut sequantur persuasi, uti fractis contra artibus suis, se ipsos pessumdent potius. Ita de Seirenum obitu Orphei persona Argonauticis. v. MCCLXXX.

Αὐτὰρ ἐπεὶ φορμίζοντ(ος) ἀπὸ σκοπέλου νιφόεντ(ος)
Σειρῆνες θάμβησαν, ἑὴν δ' ἄμπαυσαν ἀοιδὴν
Καὶ ῥ' ἡ μὲν λωτοὺς, ἡ δ' αὖ χέλυν ἔκβαλε χειρῶν,
Δεινὰ δ' ἀνεστονάχησαν ἐπεὶ πότμος ἦεν λυγρός
Μοιριδίου θανάτοιο. σφᾶς δ' ἀπὸ ζαχάθ(ου) ἄκρης
Ἐς βυθὸν δίσκευσαν ἁλιρροθίοιο θαλάσσης.

Ab hinc omnem noxiam dulcedinem hæc monstra signarunt, summo nimirum odio hominum

minum ex Amoris rebus primum oriundo, cum rivalitas omnem facile in brutis pectoribus rationem deletet, cum perpetua & fatali adjecta conditione, perirent ipsa, quamprimum aliquis eorum fraudes evaserit. Higinus cap. C X L I. *Sirenes Cereris voluntate, quod Proserpina auxilium non tulerat, volatica sunt facta. His responsum erat tam diu victuras, quam diu cantantes eas audiens, nemo esset prætervectus. Quibus fatalis fuit Vlysses. Astutia enim sua cum prænavigasset scopulos, quibus immorabantur, præcipitarunt se in mare. Constringisse ad Malum navis fecerat Vlysses indicans malas linguas nisi vinctum prorsus & obstinatum virtuti animum superare non posse.* Robur enim navis malus, & unica ejus officii gubernatrix susceptrixque, quo auxilium cœleste humanitati adest. Adjiciam de iis ut incident alia. Homerum fictione defendit, neque triverticem rupem Seirenas esse, quæ tres fuerint fictæ, contra Eratosthenem docet Strabo, libro I. Geograph. Fuerunt Meretrices, fatalis adolescentiæ clades, exemplo Vlyssis prudentibus cavendæ etiam vincto corpore. Methodius Sermone.

περὶ δὲ αὐτεξουσίου, ὁ μὲν Ἰθακήσιος γέρων, κατὰ τὸν τῶν Ἑλλήνων μῦθον, τῆς Σειρήνων βουλόμενος ἀκοῦσαι ᾠδῆς, διὰ τὴν τῆς φωνῆς ἀκόλαστον ἡδονὴν, δεσμώτης ἔπλει εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ τὰς τῶν ἑταίρων ἐνέφραττεν ἀκοάς, οὐκ ἐκείνοις ἕνεκα τῆς ἀκροάσεως φθονῶν, οὐδὲ ἑαυτὸν δεσμῷ περιβάλλειν ἐπιθυμῶν, ἀλλ' ὅτι τέλος τῆς ἐκείνων ᾠδῆς τοῖς ἀκούουσι θάνατος ἦν, τοιαῦται γὰρ παρ' Ἕλλησιν ἡδοναὶ Σειρήνων.

Pulcrè Fulgentius, in cujus libros Mythologicos infarctæ sunt mille stupidorum Grãmaticastrorum næniæ, lib. II. cap. VII. *Seirenes Græcæ Tres tractoriæ* (sic legendum, non *Tractatoriæ*) *dicuntur. Tribus enim modis illecebra Amoris trahitur, aut cantu, aut visu, aut consuetudine. Amantur enim quadam speciei venustate, quadam etiam* (emacula, *quadam specie venustate quadam cantilena, lenocinante, etiam consuetudine*) *lenocinante consuetudine. Quas Vlyxis socii obturatis auribus transeunt, ipse vero religatus transit.* (dele vocem alteram repetitatum, aut scribe *religatus audit*) *Vlyxes enim Græce quasi ὅλων ξένος, id est, omnium peregrinus dicitur. Et quia Sapientia ab omnibus mundi rebus peregrina est, ideo astutior Vlyxes est. Denique Sirenas, id est delectationum illecebras, & audivit & vidit, id est agnovit & judicavit, & tamen transit nihilominus: Ideo & quia audita sunt, mortua sunt. In sensu enim sapientis omnis affectus emoritur. Ideo volatiles, quia amantum mentes celeriter permeant.* (scribe *prætermeant* vel ita cape.) *Inde gallinaceos pedes* (Lege gallinacei iis pedes) *quia libidinis affectus omnia quæ habet spargit.* Nam deniq; & Sirenes dictæ sunt. σύρειν enim Græce trahere dicitur. Vltimo commate Scribam *omnia quæ habet clam, spargit Denique & Sirenes.* Ita sane temerati sunt ab exscriptoribus hi libri, ut auctoris nativa vitia etiam cedant insititiis, quod magnum est dicere. Hinc monstra finxerunt alii, animantia rapacia, hujus nominis, quæ agnoscere etiam voluerunt Scripturam, ut alibi dictum. Eo sensu Hesychius.

Σειρῆνες οἱ μὲν ἔξω γυναῖκας φησὶ μελῳδούσας, ὁ δὲ ἀκύλας στρουθοκαμήλους.

Aquilam interpretem Scripturæ dicit, qui Struthocamelos in Esaia Sirenas reddiderit, cum οἱ ἔξω, id est, Ethnici, Virgines aut Mulieres finxerint cantatrices. Vide Beatum Hieronymum, qui nunc Hæreticos, nunc homines voluptati plane addictos nunc alia monstra harum vocabulo intelligenda docet. Alii Clementius, qui vim Animæ Musicam ceperunt. Suida.

Σειρῆνες αἱ τῆς ψυχῆς ἐναρμόνιοι καὶ μουσικαὶ δυνάμεις.

Quo nomine & Templa iis erecta habuit Antiquitas, ut fuit memoratum Straboni, dicto primo libro. Alii per eas nescio quas cœperunt machinas cantatrices. Moschopulus.

Σειρῆνες, μηχανήματα τινὰ κ̔ γῆς ἐμυθεύοντο, ὅτως ὀνομαζόμενα, μέλ☉ ἄῤῥητον ἀναπέμποντα, ἀφ' ὃ Σειρήνεια μέλη.

Sirenem vestem tenuem interpretatur Harpocration, à Siro, si bene memini, deducens, errore ridiculo, quasi ignorabile fuerit textum Sericum, quod adeo pellucidum & tenue norant fingere veteres, uti vix videretur cuti inductum, quam artificiosam nuditatem, æstibus insultantem, dicit Petrus Chrysologus, & nos persequimur ad Petronium. Christiani his pulcrè adsimilant omnes mundi delicias, omnia ablectamenta seculi, quæ non possunt non distinere animum occupatum vel avertere à Deo. Pulcrè Paullinus, sive quicunque auctor, non enim Nolanum puto, ad Jovium: *Esto*, inquit, *Peripateticus Deo, Pythagoras mundo, vera in Christo Sapientia prædicator, & tamdem tacitus vanitati perniciosam istam inanium dulcedinem litterarum, quasi illos patriæ obliteratores, de baccarum suavitate lotophagos, ut Sirenarum carmina, blanditorum nocentium cantus evita. Dicam non literas tantum sed & omnes rerum temporalium species nobis esse lotofagos vel Sirenas. Nam & Voluptatum pestifera dulcedo patriæ nobis oblivionem facit, & illecebra cupiditatum illam Sirenarum fabulam cladis veritate imitantur. Nam quod illæ Sirenes fuisse finguntur id verè sunt illecebræ cupiditatum, & blandimenta vitiorum. Habent enim in specie lenocinium, in gustu venenum, quorum usus in crimine, pretium in morte numeratur. Has oportet ultra Vlyssis astutiam cauti, non auribus tantum, sed & oculis obseratis & animo, quasi navigio prætervolante, fugiamus, ne sollicitati delectatione lethifera in Criminum saxa rapiamur, & scopulo mortis affixi, naufragium salutis obeamus.* Ita conciliata hæc monstra, ut odissent homines, si quos autem caute se fugientes cernerent, eos allicerent. Methodius apud Epiphanium, Hæresi LXXIV. contra Origenem:

κ̔ γὰρ φθάνεσιν οἱ ἐξαπατῶντες πολλάκις τὺς διδάσκοντας, καθάπερ κ̔ αἱ Σειρῆνες τὺς φεύγοντας αὐτὰς κρύπτεσι μακρόθεν τὸ μισάνθρωπον τῇ καλλιφωνίᾳ.

A summa illa, licet perniciosa, suavitate cantus, exinde Proverbium, Concordia, aut dulcedo Seirenarum, qua nulla potior fingi possit. Petronius: *tanta gratia conciliabat vocem loquentis, tam dulcis sonus pertentatum mulcebat aera, ut putares inter auras canere Sirenum Concordiam.* Ælianus lib. XII. cap. I. Variar.

Φώνημα δ' εἶχεν ἡδὺ, κ̔ ἁπαλὸν, εἶπεν ἄντις λαλέσης αὐτῆς ἀκύειν Σειρῆν☉.

Lib. II. cap. XX. de Platone: περὶ τῶν Διονυσίων δ' παρελθὼν ἤκυσε Σωκράτυς, κ̔ ἅπαξ αἱρεθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκείνυ σειρῆν☉, τῦ ἀγωνίσματ☉ ὐ μόνον ἀπέστη τότε ἀλλὰ κ̔ τὸ γράφειν τραγωδίαν ἀπέῤῥιψε.

Æschines contra Ctesiphontem. Aristænetus Epist. Heliodorus Æthiop. Achilles Tatius lib. III.

κἂν Σειρήνων τις γένηται πιθανώτερος, ὁ ἀνδροφόν☉ ὐκ ἀκύει. Lucianus de Electro. ὀλίγυς μὲν κύκνυς ἐνίοτε ὁρῶμεν ἐν τοῖς ἕλεσι τῦ ποταμῦ, κ̔ κρώζυσιν ὗτοι πάνυ ἄμυσον καὶ ἀσθενές, ὡς τὺς κόρακας ἢ τὺς κολοιὺς Σειρῆνας μὲν εἶναι πρὸς αὐτύς.

Nomina earum recenset Scholiastes Apollonii ad Librum IV.

ἠκολύθησεν Ἡσιόδῳ, ὅτως ὀνομάζοντι τὴν νῆσον τῶν Σειρήνων. Νῆσον ἐς ἀνθεμόεσσαν ἵνα σφίσι δῶκε Κρονίων. Ὀνόματα δ' αὐτῶν. Θελξιόπη, ἢ Θελξινόη, Μολπὴ, Ἀγλαόφων☉.

Meretrices fuisse notat & Isidorus, etiam cantu expresso, lib. XI. cap. III. Vbi mythologia integra, ex aliis scriptoribus ponitur: *Sirenes tres fingunt fuisse, ex parte virgines, ex parte volucres, habentes alas & ungulas, quarum una voce, altera tibiis, tertia lira canebat. Quæ illectos navigantes suo cantu in naufragia trahebant. Secundum Veritatem autem meretrices fuerunt, quæ transeuntes, quoniam ad egestatem duce-*

ducebant, iis ficta sunt inferre naufragia. Alas autem habuisse & ungulas, quia Amor & volat & vulnerat. Quæ inde in fluctibus commoraße dicuntur, quia fluctus Venerem creaverunt. Diabolo ipsi comparant, alii Christiani scriptores, ut Wolbero ex antiquioribus commentator Cantici Canticorum in fine ipso: *Dicuntur quædam marinæ bestiæ, quæ Sirenæ nuncupantur, quæ dum navigantes dulcedine sui cantus alliciunt & attrahunt, subito incautos & negligentes submergunt. Hoc modo carnales quique in hujus mundi pelago quasi navigantes carnalis vitæ dulcedine tenentur repente salutem animæ suæ negligentes, ab immundis Spiritibus ad æternam mortem rapiuntur.* Inconditas turpesque Voluptates, ab Vlysse Sapientiæ dotibus instructo pulcrè vitatas Theophylactus Simocata, Epistola LXXXII.

καὶ τὰ τῆς ποιήσεως, inquit, παίγνια πάσης σύμπλεα σοφίας καθέστηκε, κηρῷ τοὺς Ὀδυσσέως ἑταίρους διαβῦσαι τὰ ὦτα φησὶν ὁ τοῦ Μέλητος ὅτε ταῖς ὁλκάσι πρὸς τὰς ἀκολάστους Σειρῆνας ἀνήγοντο, τὸν δὲ Λαέρτου δεσμοῖς ἀπειργάσασθαι ὡς ἐν εἱρκτῇ δυσφύκτῳ τινὶ, μυθολογεῖται τὰ τῆς φιλοσοφίας ἀπόρρητα. Σειρῆνας γὰρ δοκῶ τὰς ἀρχήμονας ἡδονὰς τὴν ποίησιν ἀναπλάττεσθαι, καὶ θαυμάζω λίαν τὸν ποιητὴν συγκείνοντα τοῖς πράγμασι τὴν ἀλήθειαν.

Exstat Epigramma in eamdem rem Festi Avieni, qui pleramque Poesin Græcam olim Latinis numeris expressit, non indignū quod & hic legatur, etiam emaculatius; id omnia cantionum genera Seirenibus vindicat, indicio nullibi non metuendam in delectationibus pestiferam moram. Verba sunt:

Seirenes varios cantus, Acheloia proles,
Et solita miros ore ciere modos.
Illarum voces, illarum Musa movebat
Omnia, quæ Thymele carmina dulcis habet.
Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
Quodque foraminibus tibia mille sonat;
Quodque leves calami, quod mollis cantat aedon,
Quod lyra, quod cithara, quod moribundus olor.
Illectos nautas dulci modulamine vocis
Mergebant avide fluctibus Ioniis.
Sanguine Sisyphio generatus donec Vlysses
Insolita tutos præstitit arte suos.
Illevit cera sociorum callidus aures,
Atque suas vinclis præbuit ipse manus.
Transiliit scopulos & inhospita littora classi,
Illa præcipites desiluere freto.
Sic blandas voces nocituraque carmina vicit
Sic tandem exitio monstra canora dedit.

Habitacula monstrorum Sirenides insulæ nuncupabantur, circa Sardiniam & Siciliam sitæ. Martianus Heracleota v. CCXXII.

Ἐν τῷ πόρῳ κεῖνται δὲ νῆσοι πελάγιαι
Κύρνος τε καὶ Σαρδὼ, μεγίστη λεγομένη
Μετὰ τὴν Σικελίαν, αἵτε πρὶν ποτε
Σειρηνίδες, Κίρκης τε νῆσοι λεγόμεναι.

Quicunque is scriptor fuit, nomen sanè Romanum falso præfert. Tres autem erant diversæ nominibus, monstrosis formis similes, cantuque pestifero pares. Inde tricinium iis pulcrè adscribit Symmachus Lib. I. Epist. XLI. *Non illius cœli aut soli illecebram retinax adventorum lotos æquaverit, & suada Circa pocula,*

cula, & tricinium semivolucrium puellarum. Nomina supra ex Apolloniano Scholiasta posuimus, eadem commemorat Homericus Odyss. M. Qui Insulæ vetus nomen, indicat, ex que fabula fabulam serit, etiam tribus vulgatis quartam adjiciens.

κατὰ τοὺς πολλοὺς Ἀχελώου καὶ Στερόπης τῆς Παρθάονος αἱ Σειρῆνες, κατ' ἐνίους δὲ Ἀχελώου καὶ Τερψιχόρης, μιᾶς τῶν μουσῶν, ἐλόμεναι δὲ τὴν παρθενίαν ἐμισήθησαν ὑπὸ Ἀφροδίτης, καὶ ἔχουσαι πτερὰ ἀνέπτησαν εἰς τὸ Τυρρηνικὸν κλίμα, καὶ νῆσον κατέσχον Ἀνθεμοῦσαν ὀνομαζομένην. Ὀνόματα δὲ αὐτῶν, Ἀγλαοφύμη, Θελξιέπεια, Πεισινόη, καὶ Λίγεια.

Homero duæ tantum notæ, nec nominatæ. Eustathius in Periegeten, ubi & sepulcrarum loca commemorat.

κατὰ μὲν Ὅμηρον αἱ Σειρῆνες δύο, καὶ ἀνώνυμοι, κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους ποιητὰς, τρεῖς, καὶ ὀνόματα αὐταῖς Παρθενόπη, Λίγεια, καὶ Λευκωσία, αἳ παραπλεύσαντος αὐτὰς τοῦ Ὀδυσσέως καὶ μὴ θελχθέντος οἷς ἐμελῴδουν, νικηθεῖσαι τῇ ἀθυμίᾳ κατέρριψαν ἑαυτὰς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀποπνιγεῖσαι ἄλλη ἀλλαχῇ ἐξεβράσθησαν, ὧν ἡ Παρθενόπη πρὸς τῇ Νεαπόλει τέθαπται, πόλει Καμπανῶν εὐδαίμονι, καὶ ἐκεῖ τετίμηται.

Vt Parthenope ei loco, ita alteri nomen dedit Ligeia. Solinus cap. VIII. *Mox in Brutiis extructum Templum ab Vlysse Minerva. Insula Ligea appellata abjecta ibi* (emẽda *ab ejecto ibi*) *corpore Sirenis ita nominata. Parthenope à Parthenopes Sirenis sepulcro, quam Augustus postea Neapolin esse maluit.* Leucosiæ sepulcrum memorat Martianus Capella lib. VI. cap. de Sardinia: *Contra Pastanum Leucasia est à Sirene ibi sepulta nominata.* Nomina, cultum & Tẽpla circa sua loca tradit etiam Auctor περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων vulgo Aristoteles.

Nota cætera, & de Proverbio è dulcedine vocis dictum suprà, quibus adjice quod Magistri sui, ut bonum videlicet discipulum decebat, Epicuri dogmaticas Seirenes celebrat Diogenes Laertius Lib. X. summam dexteritatem suavitatemque eloquii & doctrinæ indicans.

τοῦδ' ἀνδρὸς, inquit, μάρτυρες ἱκανοὶ τῆς ἀνυπερβλήτου πρὸς πάντας εὐγνωμοσύνης ἥ τε πατρὶς χαλκαῖς εἰκόσι τιμήσασα, οἵ τε φίλοι, τοσοῦτοι τὸ πλῆθος, ὡς μηδ' ἂν πόλεσιν ὅλαις μετρεῖσθαι δύνασθαι, οἵ τε γνώριμοι πάντες ταῖς δογματικαῖς αὐτοῦ σειρῆσι προσκατασχεθέντες, πλὴν Μητροδώρου τοῦ Στρατονικέως.

De qua usque in cladem dulcedine, etiam Boethius lib. I. de Consol. Vbi Philosophia Musas increpat. *Hæ sunt*, inquit, *quæ hominum mentes adsuefaciunt morbo, non liberant. Sed abite quantocyus* (ita optimæ membranæ, vulgo *abite potius*, nulla vi) *Seirenes usque in exitium dulces, meisq; cum Musis curandum sanandumque relinquite.* Et meminerat Eucherius Epistola sive Parænesi illa longe excellentissima ad Valerianum, si locus inquinatus non esset. Eduntur verba: *Duæ res præcipuæ sunt quæ maxime homines in negotiis seculi vinctos tenent, & eblanditis sensibus captos illecebroso amore constringunt. Opum Voluptas, & Honorum dignitas. Quarum prior non voluptas sed egestas, sequens non dignitas sed vanitas appellanda est. Hæc utraque alternis nodis irretitis gressus impedit, fallax complexa collegium. Hæ pestifera pectoribus humanis blanda desideriis vitia inspirant defatigatasque mentes mortalium facili jucunditate sollicitant.* Quæ sigillatim postea exsequitur. Sed quid in postremo commate sani acutive sensus superest? Vtique scripsit Eucherius allusu solito eruditionis secularis: *Hæc utraque alternis nodis irretitos gressus impedit, fallax complexu collegium. Hæ pestifera pectoribus humanis blanda, ceu Seirenes, vitia inspirant, defatigatasque mentes mortalium*

lium fatali jucunditate sollicitant: Sic loquetur tamdem Eucherius quæ res & usus ejus cum sermonis solito acumine postulabant.

V. I. DULCE MALUM PELAGO.] Nautis imminens. Pulcrè Nonnus initio Libri II. Dionysiac.

ὡς δ᾽ ὅτε τις Σειρῆνος ἐπίκλοπον ὕμνον ἀκούων
Εἰς μόρον αὐτοκέλευστον ἀώρελος εἵλκετο Ναύτης
Θελγόμενος μελέεσσι, καὶ οὐκέτι κῦμα χαράσσων,
Γλαυκὸν ἀκυμάντοισιν ὕδωρ λεύκαινεν ἐρετμοῖς.
Αλλὰ λιγυφθόγγοισι πεσὼν ἐπὶ δίκτυα μοίρης
Τέρπετο πηδαλίοιο λελασμένος

Martialis. Seirenas hilarem navigantibus Pœnam.

1. VOLUCRES PUELLÆ.] Hæc earum forma pingebatur & scribebatur, ut pulcræ inter speciosissimas puellas, cantu gratæ inter aves maxime canoras haberentur. Ælianus lib. XVII. Animal. cap. XXIII.

καὶ ἄλλα μὲν ποικίλα καὶ οὐ πάντη τὸ εἶδος εὕρητα, μελῳδίαν τε καὶ εὐστομίαν καὶ εὐγλωττίαν ἄμαχα, ὡς εἶναι μή τι καὶ παχύτερόν ἐστι, Σειρῆνας τινὰς ἢ καὶ τούτων γε ἐγγύθεν, κατάπτεροι γὰρ ὡς ἦσαν καὶ τοῦ μύθου κόραι, καὶ τοὺς πόδας ὄρνιθες ἐδόκουν, ποιηταὶ δὲ ᾄδουσι καὶ ζωγράφοι δεικνύουσι.

Auctor tam Pictorum quam Poetarum veterum Princeps, Doctorque, Homerus, de cujus fictione vide Theophylactum Simocattam Epist. LXXXII.

3. MUSICA SAXA FRETIS.] Non dubito mendosa abhinc multa in hoc Epigrammatio, non adeo quidem alioquin elaborato, ut accuratam intentionem auctoris testari possit. Cum vero membranæ nullæ, nisi de quibus vulgatæ Editiones & Claveriana, quam ferè expressimus, factæ sunt, fragmentum istud habuerint, supervacuum dicas nemini approbandis conjecturis otium perdere. Notes potius quædam non prorsus vulgaria. Musis erant qui ideo inferiores fingerent Sirenas, quod Sapientia sine delectatione etiam amanda, & hujus titillationibus omnino præferenda esset. Clemens Alexand. I. Stromat.

Μούσας Σειρήνων ἡδίους ἡγεῖσθαι Πυθαγόρας παραινεῖν, τὰς σοφίας ἀσκεῖν μὴ μεθ᾽ ἡδονῆς διδάσκων, ἀπατηλὸν δὲ τὴν ἄλλων διελέγχων ψυχαγωγίαν, οὐκοῦν πλατύνειν τὰ φυλακτήρια χρή ποτε κενοδοξίαν ζηλοῦντας.

Quorum verborum primo commate scitius legas. *τὰ τῆς σοφίας ἀσκεῖν μὴ μεθ᾽ ἡδονῆς διδάσκων.* Concertasse itaque inter se ajebant, victasque & pennis spoliatas Sirenas, Musas superatrices spoliis se harum exornasse. Julianus Imperator. Epist. XLI.

ἀλλὰ οὐδὲ τὴν Θαμύριδος τοῦ Θρᾳκὸς τελευτὴν ἴχουσιν, ὃς ταῖς Μούσαις οὐκ εὐτυχῶς ἀντεφθέγξατο, τί γὰρ δεῖ τὰς Σειρῆνας λέγειν, ὧν ἔτι τὸ πτερὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου φέρουσιν αἱ νικήσασαι.

Ei rei mythologia non incongrua sit quam illustris Eques Anglus Franciscus Baconius posuit cap. XXXI. libelli de Sapientia Veterum. Jungenda autem hæc *habitabant Musica saxa dulcia monstra fretis, & pericula blanda maris.* Et sic tamen spirant intrusionem correctoriam. Saxa habitasse convenit ei, quod traditur aliis, desertos scopulos habitasse, adjecerint licet indidem non nisi cupiditate victis immodica nocuisse. Dio Chrysostomus, Oratione.

ἀδίξουσι μὲν γὰρ πάντες, αἱ δὲ Σειρῆνες ἄλλο τι ἐποίουν, ὡς ὁ μῦθος φησίν; οὐκ ἀπώλλυον τοὺς σφόδρα ἡσθέντας αὐταῖς; ἀλλ᾽ ἐκεῖναι μὲν ἐρήμῳ ἦσαν πελάγει, καὶ μακρὰν ἀπῳκισμέναι καθ᾽ αὑτάς, ἐπὶ σκο-

πέλυ πνὲς, ὥστε μηδεὶς ῥᾳδίως παρέβαλλε.

3. DULCIA MONSTRA.] Initio dulce malum appellavit. Boethius *usque in exitium dulces.* *Monstra* quia omnia marina animantia hoc censebantur, ut supra monitum: vel & ob figuram. Gallinaceis enim subtus similes erant. Higinus Fab. CXXV. *Tunc ad Sirenas, Melpomenes Musa, & Acheloi filias venit, qua partem superiorem muliebrem habebant, inferiorem autem Gallinaceam.* Tam vero dulcia, ut ipsis calceamentis quædam inesset Gratiositas, quo utique figmento insania Amoris notatur, uti ea apud Poetas superest, quorum Anacreon voto aliquo magno poscit Odario XX.

> Καὶ σάνδαλον γενοίμην
> Μόνον ποσὶν πατεῖν με.

Clemens Alexandrinus fine Stromatei IV. ὁ μὲν οὖν Εὐριπίδης, χρύσεαι δή μοι πτέρυγες περὶ νώτῳ, φησὶ, καὶ τὰ Σειρήνων ἐρόεντα πέδιλα ἁρμόζεται, βάσομαί τ' ἐς αἰθέρα πολὺν ἀερθεὶς, Ζηνὶ προσμίξων.

Quæ quidem verba nobis magis Pindaricum quid Euripidæum tinniunt. De Dulcedine Seirenum etiam Nonnus, initio l. XXII.

> Καὶ Σικελῆς ἐλίγαινον ἀπὸ ζύγα ῥυθμὸν ἀοιδῆς
> Οἷον ἀνεκρούοντο μελιγλώσσων ἀπὸ λαιμῶν
> Τμιοπόλοι Σειρῆνες.

Et Zacharias Scholasticus de Mundo.

> πλάτων καὶ οἱ λοιποὶ ὅσοι τῶν ὑμετέρων περὶ γεγράφασι θεῶν, μᾶλλον δὲ πονηρῶν δαιμόνων, τὰς Σειρῆνας μιμοῦνται τὰς Ὁμηρικὰς, τῇ τῆς Μουσικῆς ἡδονῇ τῶν φιλακροαμένων κατακηλήσας τὰ ὦτα καὶ θανάτῳ ζημιοῦσας τοὺς πειθομένους.

Emendandus in Formæ indicio Nicolaus Clemangius malorum Temporum sic satis bonus auctor. Epistol. LIV. *Quæ ut suam pudicitiam oculis spectantium manifestent, toto propè exserto pectore feminudæ per vias eunt. Non debent perfida simulationis vel duplicitatis argui, quæ non aliud pectore celant, quam vultu produnt, sed pectora & renes, si pedes haberent, occurrere putares, quæ velatis aliquantotenus* (sic scribendum) *imis partibus, humeris ac toto sinu patentibus & à Poetis solent fingi, & ab artificibus fingi.* Scribendum autumno: *Freti pecora & Sirenes, si pedes haberent* Pecora freti, *monstra marina* dicit homo lectione multa subditus, exemplo Horatii, de Diluvio:

> *Omne cum Proteus pecus egit altos*
> *Visere montes.*

Et de monstris marinis marinis paria subjicit: *Adde quod in effigie cornuta fœmina Diabolus plerumque pingitur, per quæ omnia liquet mulieres in loco illo, non modo marini monstri, feræ bestia, sed etiam maligni spiritus speciem tenere* Monstruosas & fabulosas *cantatrices Seirenas* dicit Tertullianus lib. III. in Marcionem cap. V. & alibi cruenta ora *Seirenum* & *Cyclopum* conjungit.

4. TERROR QVOQVE GRATVS.] Illud *quoque* minime nostri Scriptoris est. Sane undis nihil terribilius, quod sciunt qui victrices aut prope tales experti sunt. Neque Scriptura rerum creatarum quippiam his terribilius multoties ingerere habet.

5. INCVMBERET AVRA.] Nihil hic mutandum. Licet huc delatis carinis incumberet aura vehementissima, ferentesque venti à puppe impletis velis propellerent proram, una tamen vox ratem universam figebat.

6. VENTI FERENTES.] Rectissime divinus Scaliger etiam contra libros Cujacianos, qui FVRENTES perperam maluerunt. *Ferentes* manibus velut aut corpore supposito. Omnis adjuvandi conatus sic indicatur. PLinius Panegyrico. *Ex Aegypto navigia inania & vacua, hinc plena & onusta, & similia redeuntibus, hinc plena & onusta, & qualia solent venire, mittantur, conversoque munere maris hinc potius venti ferentes & brevis cursus optetur.* Vide

Vide eo loco Notas præstantis ingenii atque judicii Joannis Levineii.

7. FIGEBAT VOX VNA.] Obstupefaciens nempe. Clemens Alexandrinus Stromat. II.

αἱ μὲν γὰρ οὖν τῶν Σειρήνων ἐπιτελέσεις δύναμιν ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐνδεικνύμεναι ἐξέπληττον τοὺς παρατυγχάνοντας πρὸς τὴν τῶν λεγομένων παραδοχὴν σχεδὸν ἄκοντας ἐπιτρέπειν. Nota fictionibus omnia.

7. VOX VNA.] Concors plurium, unde Concordiam dixit Sciren Latina. Petronius. *Hac ipsa cum diceret tanta gratia conciliabat vocem loquentis, tam dulcis sonus pertemperatum mulcebat aera. ut putares inter auras canere Sirenum Concordiam.*

8. NEC TENDERE CERTUM.] Nec ista Claudianum nisi corruptum, sapiunt. Procul enim facilitate ejus omnis difficilis, impedita, obhærensq; etiam qualitercunque, Oratio. Sensus utique qui in monitis Circes ad Vlyssem initio: Duodecimæ Odysseæ, auditis Seirenibus animo abire memoriam domus, neque visurum deinceps pignora sua qui illarum vocibus aures præbuerit. Sermonis ordo sit. *Iter etiam certum reditus non delectabat tendere* Sed conspurcata res est.

9. ODIUMQUE JUVABAT.] Reditus putat, ut nihil dulce esset propter mortiferas illas voces. Vel & Sirenum, in cædem usq; odia prosequentium.

10. MORTEM DABAT IPSA VOLUPTAS.] Sirenes genus serpentium prius mortem inferunt quam dolorem, inquit B. Isidorus. Zacharias Scholiasticus de Mundo pestiferum poculum, melle illitum, vocat earum Cantus.

οὕτω τὴν ὀλέθριον ᾠδὴν τῶν θανατηφόρων Σειρήνων ἀποφυγόντες ὁμῶν, τὴν δηλητηρίου τὴν κύλικα μέλιτι παραρραθεῖσαν ὡς προχειρισθεῖσαν ἐπιγινώσκοντες.

Pulcrè ad Res Cœlestes μυθολογεῖ Clemangius Epist. I. *In mari magno ac spatioso mundi hujus, cantu Sirenum dulcisono delectati obdormiscimus. Hoc est, si quis metaphoram intelligit; dum rerum temporalium blanda & fallaci sua vitate nimium capimur atque illicimur, in iisque patriæ obliti, requiem requirimus, quasi in me molli strato languido inertique otio torpescimus, & qui vigils ad patriam cursu tendere debueramus, dulciaque Sirenum carmina, perniciose blandientia, surda velut aure vitare atq; declinare, illis capti & consopiti, tum patriam fugimus, tum in periculum exitiale pertrahimur.* Quæ ut Antiquiorum sunt Patrum, ita neque illius ingenio altiora, quod ut eo ævo sæpius admiramur.

EPIGR. XXV.

In Amphinomi & Anapii Piorum fratrum Statuas.

V. 1. FRATRES.] Historia hæc memorabilis omni ævo, & Æneæ Magni Pietati æquabilis, mutatis nominibus reperitur in multis scriptoribus. Lycurgus in Leocratem.

λέγεται ἐν Σικελίᾳ ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρὸς γενέσθαι, τοῦτον δὲ ῥεῖν φασὶν ἐπὶ τὴν ἄλλην χώραν, καὶ δὴ καὶ πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων, τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὁρμῆσαι πρὸς φυγὴν, τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἕνα δέ τινα τῶν νεωτέρων, ὁρῶντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλὰ ἐγκαταλαμβανόμενον, ἀράμενον, φέρειν. φορτίου δὲ οἶμαι προσγενομένου, καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη, ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον ὅτι τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει. λέγεται γὰρ κύκλῳ τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρεῦσαι τὸ πῦρ, καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι

ϰ νῦν πϱοσαγοϱεῦσαι τῶν εὐσεβῶν χῶϱον, τοὺς δὲ ταχείων τὴν ἀποχώϱησιν ποιησαμένους, ϰ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς ἅπαντας ἐγϰαταλιπόντας ἀπολέσθαι.

Catanam urbem ad Ætnæ radices locum habet exempli periculosissimi Hermogenes lib. II. de Inventione. Historiam recensent plurimi, Stobæus, Strabo, Ælianus, Pausanias, Valerius Maximus, Auctor Ætnæ, Martialis, Aristoteles & Appuleius de Mundo, Solinus, cap. XI. Silius Italicus, PLutarchus, Seneca, Ausonius. De recentioribus consule Cælium Rodiginum admirandæ eruditionis Opere, lib. XI. cap. XVII. Thomam Fazellum Rerum Sicularum Libro III. Scaligerum ad Ætnam, Dausqueium ad Silium.

V. 1. VENERANDO PONDERE.] Appuleius. *Eos qui grandævos parentes, ereptos volucri clade suis cervicibus sustinebant: illa flammarum fluenta divino separata discidio, quasi duo flumina ex uno fonte manantia (locum illum) ambire maluerunt, obsidione innocentis, inerant boni bajuli, religiosis sarcinis occupati.* Consule locum ipsum videbis duo verba virgulis à nobis inclusa putida esse glossemata. Sed & τὸ *inerant* nullius omnino rei est. Scribe. *Eruerunt boni bajuli* Hoc est eruperunt, Appuleio digno verbo, quod contrarium fuerit irruendi vulgato. Et hoc genus infinita latent in eo auctore, sagaciore ingenio quam fuere omnia adhuc quæ ei operam navarunt, restituenda. Auctor Ætnæ: Tutus uterque pio sub pondere.

2. HONORI COLI.] Pausanias, lib. X. ἔτι μὲν δεὶ τιμὰς ϰ ἐς ἐμὲ ἔτι πεϱὶ Καταναίων ἔχουσι. Solinus. *juvenes duo sublatos parentes evexerunt inter flammas illæsi ignibus. Horum memoriam ita posteritas muneratu est, ut sepulcri locus nominaretur campus Piorum.* Idem multi alii tradunt, & alludit Scriptor Ætnæ. Qui stilo, ingenio, doctrinaq; non Severum, non Virgilium, sed unum omnium maxime spirat Manilium, sine carminis, sed ut totum id etiamnum, mendosissimo.

Incolumes abeunt tandem, & sua numina secum
Salva ferunt, illos mirantur carmina vatum.
Illeque seposuit claro sub nomine Ditis.
Nec sanctos juvenes attingunt sordida fata.
Sed vere cessere domus, & Iura Piorum.

Scribe, *Sed vera cessere domus & jura Piorum* Non illæ tantum in loco sepulturæ, qui campus Piorum dicebatur, sed veræ domus & habitationes eorumdem vita functorum in sedibus Beatorum. Tertio versu Lege.

Elysiosque colunt claro sub Numine Ditis.

Vbi clarior Sole Lux Ditis faventis. Ita enim celebrat ipse sua illa loca Pluto apud Claudianum in Raptu Proserpinæ.

Amissum ne crede diem, sunt altera nobis
Sidera, sunt Orbes alii, LVMENQVE videbis
CLARIVS, Elysiosque magis mirabere campos.

3. JUSTA QUIBUS.] Ita recte aliorum scripti Codices, consensu etiam nostri. Nescio quid Vulgatæ editiones absurdi ingerunt.

5. ATTOLLANT ACCELERENTQUE.] Scribe cum Libris Cujacianis, Nostro,

Attollunt vultus, accelerantque gradus.

7. GRANDÆVI.] Auctor Ætnæ.

Auspiciunt pigrumque patrem, matremque senemque
Eheu defessos posuisse in limine membra,
Parcite avara manus dites attollere prædas
Illis divitiæ sola, materque paterque
Hanc rapiunt prædam; mediumque exire per ignem
Ipso dante fidem, properant.

Ita

Ita editum etiam summos viros castigatores professis exemplaribus. Et Petrus quidem Pytheus opem scriptorum librorum cum operæ suæ dilatione professus, delusit spes cupidorum. Scaliger corrigit *matremq; senecta senecta membra* conjunctione vocum concinnanda autumans. At nulla ratio vetat legere, vt est in nostro Codice cartaceo. *matremque sedentem* Consederant nempe, non potes limen egredi; quod finxit ad augendam inutilitate senum Pietate filiorum. Sed & illud melius sequenti versu idem Codex Hebeu defectos Maxima varietas ejus libri, quæ multis notis emendandis optimam ansam dedit.

9. ET CLARA NATOS.] Pessimè sic vulgatur. Optimè omnes libri Scripti & à doctis castigati *cara natos*

10. INVOCET ORE DEOS.]Pro liberis tam pijs. Glossa scripti Codicis.

12. PALLUIT ORE COLOR.] Optimè nostræ membranæ & Aldus.

in attonito palluit are tremor.

Aes enim ipsi corpori æquat Claudianus. Vide Ausonij Epigrammata in Buculam Myronis, & Græca ex quibus sua ille adumbravit.

15. ATQUE ONERI METUENS.] Verissima citra controversiam Lectio. Claverius Edidit non sine prodigio *omem metuens* Quod portentum in nostro etiam libro comparet. Vera lectio remansit Belgico & ex Parte Aldo.

21. CONSANGUINEOS.] Vide maximum Cujacium. Observat. libro XI. capite XXVI.

23. DISSIMILES ANNOS.]Ut in senibus juvenum, in his senum vultus compareat. Nō satis dextrè adolescentuli nos ista olim capiebamus. Conjectura tamen nostra *animos* disertè etiam in Nostro exemplari comparet.

25. ET NOVA.] Prorsus nova vox hic inibidem visitur.

Innova germanis paribus discrimina prabens

Divisit vultus cum pietate Faber.

Quam licet prorsus novam non dicas excogitasse Librarios. Et est apta loco. Quot hujus generis perierint Librariorum futilitatibus, alibi disserendi campus. Meo tamen consilio recepta Lectio non sollicitabitur.

28. JUVENUM NUMINA.] Pro talibus ad exemplum colendi.

29. MEDIOS PROPERASTIS IN IGNES.] Melius membranæ medio properastis in igne Non enim redierunt in ignem tollere parentes.

32. ENCELADI FAUCES.] Fabulæ notissimæ.

33. REDUNDANTEM.] Undis, fluctibus, flumine, flammarum. Lycurgus verbis suprà adscriptis. Auctor de Mundo.

καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων, καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων χειμάῤῥου δίκην· ἔνθα καὶ τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος ἐξόχως ἐτίμησε τὸ δαιμόνιον, περικαταληφθέντων ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διὰ τὸ βαστάζειν γέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων γονεῖς.

Appulejus. *Sic ex Aetna verticibus flammarum flumina cucurrerunt, &c. Illa flammarum fluenta divino separata discidio, quasi duo flumina ex uno fonte manantia locum ambire maluerunt obsidione innocenti.* Auctor Aetnæ.

Et velut eversis subito fornacibus ignis

Evecta in longum rapidis fervoribus unda.

Sic ποταμοὶ πυρὸς apud Æschylum. De quo multis alibi.

34. EXEMPLI PII MONUMENTA.] Rem cujus memoria futura pro Pietatis exemplo omnibus posteris. *Exemplum*, res imitatione dignissima. Epitaphium Vetus.

Exemplum perijt, casta lugete puellæ.

Tacitus Annal. de Fide summa Liberti erga patronum XIII. *Libertus suum illud facinus profiteri, se Patroni injurias ultum esse. Commoveratq; quosdam magnitudine exempli.* Sic Historia præcipuè Temporum Augustorum.

36. ELEMENTA FIDEM] Fidelia fidelibus quasi ex compacto. Auctor Aetnæ.

mediumq; exire per ignem
Ipso dante fidem, properant.

Vide ad Libros de Raptu Proserpinæ.

37. LACONAS.] Sic MS. Noster. Notæ res Castorum.

39. VETUS ARGOLICOS.] Cleobis & Biton. Vide Historiam apud Herodotum, Lib. I. Plutarchum Solone. Lucianum Charonte. Ciceronem Tusculan. I. Valerium Maximum Lib. V. cap IV. &c.

41. FORTIS ANAPHI.] Contemtu Mortis obsequio Pietatis.

43. GENUISSE NIHIL.] Membranç nostræ meruisse Illud verius. In scriptis libris nominis modo positi magna varietas, *Anaphi, Onaphi, Anapi* &c.

45. DEVIUS ARDOR.] Late sparsus. A fluminibus cursu suo aberrantibus. Alibi Claudianus de Nilo

Devius & nostri tentat jam transfuga mundi.

48. EMTUM EST INGENTI CLADE.] Paria in adulationem Neronis Lucanus, initio lib. I.

Quod si non aliam venturo Fata Neroni
Invenere viam, magnoque æterna parantur
Regna Deis
Iam nihil ô superi querimur.

EPIGRAM. XXVI.

In Sphæram Archimedis.

Celebris Sphæra hæc Archimedis, vt res tum nova. Cujus usus reique fuerit indicat. Lactantius, lib. II. cap V. *Archimedes Siculus concavo ære similitudinem ac figuram potuit machinari, in quo ita Solem Lunamq; composuit, ut inæquales motus, & cœlestibus similes, conversionibus singulis quasi diebus efficerent, & non modo accessus Solis & recessus, vel incrementa diminutionesq; Lunæ, verum etiam stellarum vel errantium vel vagantium dispares cursus, orbis ille, dum vertitur, exhiberet* Cicero prima Tusculan. *Nam cum Archimedes Lunæ Solis, quinq; errantium, motus in Sphæram illigavit, effecit idem quod ille qui in Timeo Mundum ædificavit Platonis Deus, ut tarditate, celeritate dissimilimos motus una regeret conversio. Quod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, ne in sphæra quidem eosdem motus Archimedes sine divino ingenio potuisset imitari.* Julius Firmicus, Lib. VI. cap. XXXI. *Hic est ille noster, cujus ingenio fabricata sphæra, cœli lapsum, & omniũ siderum cursus exemplo divinæ imitationis ostendit.* Martianus Capella lib. VI. Carmine describit, non prorsus inepto, nisi quà mendoso, & leges sponte egresso.

Constitit attonito spectans stellantia visu
Et decuit crinis, pulvereiq; pedes.
Ipsa etiam læva sphæra assulgebat honora,
Assimilis mundo, sideribusque suis.
Nam globus ac circi, zonaque, ac fulgida signa
Nexa recurrebant arte locata pari.
Tellus qua rapidum consistens suscipit orbem
Puncti instar medio hæserat ima loco.
Hanc tener, & vitreis circumvolitabilis auris,
Aer complectens imbrificabat aquis.
Quæ tamen immenso, quo cingitur illa, profundo
Interriviata marmore tellus erat.
Texerat exterior qui fulget, circulus orbis
Aetheris astrifico sidera multa peplo.
Hinc nitidus rutilum Titan succenderat orbem,
Moxque imitata pium Lactea luna diem.
Hic igitur furva oculos splendescere nocti
Cerneres, ex auro ut sacra flamma micat.
Sic Cypris Oceani perfuso sidere limfis
Lucifero annuerat lumina tota suo.

Omnia

Omnia compar habet paribus sub legibus ordo,
Nec minus hac mira est quam domus alta Deum.
Hanc mundo assimilem stupuit Trinacria tellus,
Archimedaa astrificante manu.
O felix Cura & mentis Prudentia major,
Corpore sub nostro æquiperare Iovem.

Secundo versu inscitè ubiq; editur *decuit crines.* Nos ex Membranis nostris veritatem restituimus. Ex ejusdem consilio *afulgebat* tertio redonavimus. Quarto *fuit* ubiq; circumfertur in Membranis est *fui.* Unde veritatem ex facili adorati reposuimus. Sexto scribendum *suspicit* Vndiq; enim gyro cœli cingitur, & eum superiorem habet tellus, quæ medio globo consistit. Septimo scribendum arbitror.

Puncti instar medio sese habet ima loco

rò ima quidem, pro quo vulgatur *una* disertè superest membranis nostris. Decimo ita reperio in uno omnium optimo Codice.

Qua tamen immenso tunc cingitur infra profundo
Interrivato marmore tellus hiat.

Optimè altero; priore versu emaculandum existimo.

Qua tamen immenso cum cingitur infima ponto.

Cum quà extremas oras habet, tota cingatur uno ponto, interrivatis tamen velut canalibus undiq; hiat. Intelligit sinus globum terræ distrahentes. Immensa licentia sequiora secula debacchata sunt in hunc scriptorem. V. XVI. Idem Codex ita præfert.

Sic oculos furva splendescere noctis iures,
Cerneres ut auro vis sacra flama micat.

Insunt tantis alterationibus verarum lectionum vestigia. Scribe.

Sic jures oculos furva splendescere noctis,
Cerne suo ex auro vim sacra flama micat.

Aliud tamen ultim. versui illitet. Versu XXIII. clarè restituendum ex ijsdem membranis. *Archimedaa sphærificante manu.* Machina hac immensam inter mechanicos laudem sibi paravit Archimedes. Solinus, cap. XI. *Hic domus Archimedis, qui juxta siderum disciplinam machinarius commentor fuit.* Nec tamen hac machina solum celebris fuit, sed alijs in Obsidione Syracusarum ab omnibus celebratis, item Hydraulica machina quapiam, quam Tertullianus laudat cap. XIV. de Anima. *Spectra,* inquit, *portentosissimam Archimedis munificentiam, Organum hydraulicum dico, tot Membra, tot partes, tot compagines, tot itinera vocum, tot compendia sonorum, tot commercia modorum, tot acies tibiarum, & una moles erunt omnia.* Alia aliarum rerum sunt.

1. VITRO.] Mirum si vitro facta ea sphæra. Ligneam memorat Sextus Empiricus contra Mathematicos lib. IX. *Veram Lectionem in nostro* arguit consensus scriptorum Codicum, & quod fragilem mox Orbem vocat. Sic *vitreum mundum* agnoscit. infrà in Curetium Epigramm XXXIX.

3. MORTALIS CURÆ.] In libro nostro. *Circe.* Inepte. Notamus ne ineptior aliquis probatum superveniat.

5. RERUMQUE FIDEM.] Constantiam. Gratius Cynegetico

non est humentibus usus in armis
Nulla fides.

5. LEGESQUE DEORUM] Quibus ipsi Dij adstringuntur. Hi enim Gentilium ab astrorum & mundi Legibus pendere fingebantur. Docta & vera Lectio quam ex libris Cujacianis rectè Claverius & Scaliger asseruerũt. Eamdem ante prodiderat ex bonis pariter membranis Aldus Manutius.

6. SYRACUSIUS SENEX.] Notum Senum nomine censeri Disciplinarum sectarumque Conditores. Sic Magistrum Syracusium eumdem Archimedem appellat Rhemnius Fannius, seu Remus Favinus; vel & Priscianus.

Argentum fulvo si quis permisceat auro.

Quan-

Quantum id sit, quove id possis deprendere pacto,
Prima Syracusii mens prodidit alta magistri.

8. FAMULATUR SPIRITUS ASTRIS.] Hoc omni ævo inimitabile Archimedi ingenium commentum fuisse tradit Antiquitas. Capella versibus modo positis. Sextus Empiricus dicto libro IX. Contra Mathemat.

τὰ γὲ μὴν αὐτομάτως κινούμενα τῶν κατασκευασμάτων θαυμασιώτερά ἐστι τῶν μὴ τοιούτων. τὴν γοῦν Ἀρχιμήδειον σφαῖραν σφόδρα θεωροῦντες ἐκπληττόμεθα, ἐν ᾗ Ἥλιός τε καὶ Σελήνη κινεῖται, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀστέρων, οὐ μὴ Δία ἐπὶ τοῖς ξύλοις, οὐδ᾽ ἐπὶ τῇ κινήσει τούτων πτοηθέντες ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ τεχνίτῃ καὶ τοῖς κινούσαις αἰτίαις.

12. MENTE HUMANA.] Quæ divina alioquin regebantur. Deus enim mẽs mundi, Ocellus Lucanus, Plinius lib II. Maro Georgicis, Plato Timæo. Æneas & Zacharias Philosodhi Christiani de Vniverso, &c.

EPIGRAM. XXVII.

De Quadriga Marmorea.

Vide ad hoc Epigramma Adversariorum nostrorum, jam quidem Editorum Librum XIV. cap. XX. Non indigebis ulteriore forsan interprete. In Quadrigis vero tantum studium veterum ut etiam fuerint qui Magicas artes adhibuerint, tanta existimatio tantum desiderium aurigationis dextræ inerat. Nam & illo fine tales effictas arbitror, qualis hoc Carmine describitur. Sic quadrigis eburneis ludebat Nero princeps. Suetonius cap. XXII. *Equorum studio vel præcipuè ab ineunte ætate flagravit. Inter initia Imperij eburneis quadrigis in abaco quotidie ludebat, ad omnes etiam minimos, Circenses, commeabat secessu.*

V. 1. INNUMEROS] Varios, inexspectatos. Melius *diversos* dixisset.

2. SURGIT IN AURIGAM CURRUS.] Qui ante incedebat velut, ex curru fit currui imminens auriga. *Tortilis* & mutabilis in varios vultus machina ex curru pariebat aurigam, ex auriga denuo currum. Par locutio in illo Paneg. Probin.

immensaq; cornus in hastam Porrigitur.

Et IV. Consl. Honor.

In civem rubuere genæ.

4. DISCRIMINE NULLO.] In membranis nostris clarè compareet nulla Forte acutius quid illitet *discrimine lusu* Aut aliud.

5. VIX REDIT IN CURRUM.] Clara emendatio Codicis quo olim Giraldus usus. *VIR redit in currum* Ex viro denuo fit currus. Respondet enim hic versus secundo. Vide Adversaria dicto Loco. Contra erratum in Claudiano Mamerto lib. III. de Statu Animæ, cap. XII. in scripta Lectione, uti docent notæ ex ea Andreæ Schotti nostri. Conjectaveram alibi. *Rex redit in currum*. Sed utiq; illa lectio verissima est.

6. EX ALIO SE QUISQUE FACIT.] Elegantissima & verissima & hæc scriptura merito ad Codices Belgas, Nostrum, aliosq;, accedente Judicio Scaligeri. Claverius ex Cujacianis *Ex alto se quisq; jacit*, Non ineptè, nec tamen verè. Suo velut motu se ex aliena figura, ea mutata, quisque facit.

7. DUCTUSQUE PER ARTEM.] Per varium artificium in non vnum os deductus. In membranis nostris est *ductamq;* Vt suspiceris *doctamq;* genuinum esse, nos tamen nihil mutandum arbitramur. Montem pro frusto lapidis dictum jam supra notabamus ad Magnetem.

EPIGRAM. XXVIII.

Fragmentum.

In Curetium, alijs Epigrammatis vexatũ, hoc etiam vibratum ordo & inscriptiones ex libris manuexaratis arguunt, Insit ergo velut ænigmati turpitudo illis par, si argutari velis.

Primus

Primus quidem versus totus Maronis est de habitu Charontis Aeneid. VI. Vsurpatus; secundi posterius hemistichum ejusdem de XII. est, de Aurigis Turni.

Circumstant properi aurigæ manibusque lacessunt

Pectora plausa cavis, & colla comantia pectunt.

Si persuadere sibi quis poterit infamando Curetio composuisse Poetam hos versus Maronis, non deerit adumbratio sententiæ impudicæ. Priore quidem versu ipsi patriq; objecerit sordes & paupertatem, ut necesse habuerint amictum sordentem atq; lacerum, prorsus in larvæ illius infernalis faciem, averso nodo colligare, ne membrorum obscœna nuditas omnibus esset ridicula. Altero autem summa insit impuritas, cum libido indomita solẽtibus auctoribus Equinæ comparetur. Prudentius de Saturno.

Advena quos profugus gignens, & Equina libido

Intulit Italiæ: Thuscis namque ille puellis

Primus adhinnivit, simulato numine, mœchus.

Occumenius in Epistolam Judæ:

ὅσα δὲ φυσικῇ ὁρμῇ ἀλόγως ἐπίστανται, ὡς τὰ ἄλογα, ζῶα, ταῦτα μεταδιώκουσιν, ὡς ἵπποι θηλυμανεῖς ἢ χοῖροι.

Et de Ipso Opere Venereo. Martialis.

Hectoreo quoties sederat uxor equo.

Quod alio tamen sensu constat potius. Petronius. *ab hac voce Equum Embasicatas mutavit.* Artemidorus lib. I cap. LVIII. Eamdem rationem Equi & Uxoris aut amicæ habet. Sic festivissimus Anacrion amasium suum alloquitur.

πῶλε θρηκίη τί δή με
λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα
νηλέως φεύγεις, δοκέεις δὲ
μηδὲν εἰδέναι σοφόν;
ἴσθι τοι καλῶς μὲν ἄν τοι
τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι.
ἡνίας δ' ἔχων, στρέφοιμι
ἀμφὶ τέρματα δρόμου.
νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι
κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις.
δεξιὸν γὰρ ἱπποπείρην
οὐκ ἔχεις ἐπεμβάτην.

Machon Comicus, apud Athenæum, libro XIII. Ovidius lib III de Arte Amandi.

Parva vehatur equo, quod erat longissima numquam

Thebais Hectoreo nupta resedit equo.

Aristophanes Vespis.

κἀμέ γ' ἡ πόρνη χθὲς εἰσελθόντα τῆς μεσημβρίας
ὅτι κελητίσαι 'κέλευον, ὀξυθυμηθεῖσά μοι
ἤρετ' εἰ τὴν Ἱππίου καθίσταμαι τυραννίδα.

Vide eo loco notas Christiani Florentis. Pomponius Prostibulo.

Quæ pedites nubere poterant, equites sperant spurca.

Qui locus ex eo interpretandus quod ab Ovidio dictum citatur.

Dum timet alterius vulnus, inepta, loci.

Sic *inequitare* obscœnum Arnobio lib. IV. Vide Machontis versus dicto Athenæi Libro. Horatius lib. II. Sat. VII.

sub clara nuda lucerna (supinum.

Clunibus aut agitavit equum lasciva

Plautus Cistellaria. *Adhinnire possim ego equulam hanc si detur sola soli.* Arnobius lib. IV. *Mercurius primus qui in Proserpinam dicitur genitalibus adhinnivisse subjectis.* Idem lib. V. *Etiamne matrem, etiamne filiam efferati pectoris appetitionibus adhinnivit?* Salvianus lib. VII. *Quisq; ad uxorem proximi sui hinniebat.* Sic pulli egregij illi Magnæ Deorum Matris Sacerdotes, ut Pullarij, & Pullipremones, ab Ausonio, eorum Incubi conscelerati *Calcaria* sic Amoris in Lucretio lib. V.

Primigeri sævit calcaribus ictus Amoris.

Capistrum Venereum Nonno, Dionys. IV.

> διδεν ἀείρει
>
> Κυπρειδίου ἁβρὰ λέπαδνα καὶ εὐζυγέδεσμον ἀρότρων
>
> Αὐχένα μοῦνον ἔρωτι. καὶ οὐ Δήμητρι λεπαίνει.

COLLA COMANTIA.] Alludit forte eo quod Philosophastri illi & palliotenus Sophi comam vulgò nutriebant longissimam, uti ex Luciano, Gellio, aliisq; notum: Pari habitu ante insignem illum Amorem juvenculæ sponsæ describitur in Dialogo Amarantho, nunc nuperrimè edito) minimè tamen veri auctoris nomine, Stratocles. Argumentum igitur hujus fragmenti sive Epigrammatij tale fingi poterit, quale est principij Satiræ secundæ penes Juvenalem. Videlicet Oretenus & pallio Philosophari istos nebulones, aut scientiam rerum præferre memorabilium, postmodum cum soli sint facere paria Cybeles apud Appulejum Gallis, aut Petroniano sive Eumolpo sive Embasicætæ. Possis etiam ad Obscænum linguę abusum capere, quo infamavit Curetium antea Claudianus. Tamen meræ hæc omnia conjecturæ sunt, & pro fragmento habebitur istud quicquid tandem sit, nisi vindicaverint alicundè intercedentes judicio membranæ hactenus inspectis omnibus meliores.

EPIGRAM. XXIX.

De SENE Veronensi.

Ineptè Aldus de *Senatore* cui adstipulantur perperam membranæ Belgicæ. In nostro Codice nullum vestigium elegantissimi Epigrāmatis, quo intimis se sensibus affici disertissimus Muretus, paternus noster amicus, fassus est Variarum libro XVII. cap. VIII. Operis elegantissimi pariter, quo Genio pauci talia scripsere. Mihi sanè dulcissimum & ipsam animam suavitate delibutam reddens obvenit hoc Epigramma. Unius agelli Dominus, contemtis omnium rerum humanarum ex fastu & abundantia ludibriis in eo consenuerat, nescius insidiarum, tumultuum, versutiarum, fraudium, scelerum, universæ denique amentiæ, & malitiæ, quæ aliam omnem vitam versant, istam solam nec tangunt. Id cum lego in mentem mihi veniunt multi, præclarique immo innumeri & beatissimi Christianæ Religionis Ascetæ & Anachoretæ, qui unius vel cellæ vel cœnobij aut hortuli se sepibus inclusos omni turba civili Amore veræ unicæque Tranquillitatis exemerant, uti totos adscriberent Christo. In his tum pleriq; primis Ecclesiæ temporibus, tum sub extrema similem huic seniculo vitam vixisse putem Celeberrimum illum Occidentis Doctorem, Bedam. Is enim longissimum vitæ spatium in ijs monasterijs exegisse, quæ supra quinque milliaria Anglicanæ dimensionis non distiterint invicem, & ad eam pervenisse, legendo, studendo, scribendo, ætatem, vt cum longævis comparari possit. Nec enim verum est quod Continuator ejus Historiæ Ecclesiasticæ scribit. Sexagesimo anno excessisse. Neque dispar historiola est apud Addæum Mitylenæum Poetam, nautæ, qui in vna navicula suum omne tempus insumserat, insuper ejus materia exustus. Libro III. Anthologiæ.

> Ὁ γριπεὺς Διότιμος ὁ κύμασιν ὁλκάδα πιστὴν
>
> Κ' ἐν χθονὶ τὴν αὐτὴν οἶκον ἔχων πενίης,
>
> Νήγρετον ὑπνώσας τὸν ἀμείλιχον, ἵκετο πρὸς ᾅδην
>
> Αὐτερέτης, ἰδίῃ νηὶ κομιζόμενος.
>
> Ἣν γὰρ ἔχε ζωῆς παραμύθιον, ἔσχεν ὁ πρέσβυς
>
> Καὶ φθίμενος πύματον πυρκαϊῆς ὄφελος.

Neq; absimilis Antiqui Sacrarum Litterarum in Saxonicum Idioma translatoris, quem agro

agro suo colendo uno perpetim contentum, divinitus ad eam Posteritati operam navandam instinctum carmine, ut tempora ferebāt, celebravit Hincmarus Archipræsul Rhemensis; In eo sunt ista, Claudiano expressa.

O felix nimium proprio qui vivere censu
Prævaluit, fontemq; ardentem exstinguere dira
Invidiæ, pacemque animæ gestare quietam.
Gloria non illum, non alta Palatia Regum,
Divitiæ Mundi, non dira cupido movebat.
Invidiosus erat nulli, nec enim invidus ulli,
Securus latam scindebat vomere terram
Spemq; suam in modico totam statuebat agello.

Cetera in syllabas injuriosa si legere, ibi legere malis. Felicitatem quod hujus senis commendat ab isto animo Claudianus, dicas ex Solone hausisse, de quo in Ludo Septem Sapientum Ausonius, ipse Solon loquitur.

Rex an Tyrannus Lydiæ Crœsus fuit
His in beatis dives insanum in modum,
Lateribus aureis templa qui divis dabat;
Is me evocavit: Venio, dicto obediens,
Meliore ut uti Rege possent Lydij,
Rogat beatum prodam si quem noverim.
Telana dico, civem non ignobilem,
Pro patria pugnans ille vitam objecerat.
Despexit: alium quærit, inveni Aglaum.
Fines qui agelli proprij numquam excesserat.

Vide eo loco Scholiasten diligentē doctumque, stili tamen Ausoniani non admodum perspicacem, Eliam Vinetum. De eodem sentit Scholiastes vetus Juvenalis ad Sat. XIV. v. CXIIX. *Sibi nulla exempla beati*] *Qualis Apollinis Oraculo declaratus est felicissimus Aglaus Areas, qui numquam patrium agellum excesserat, cum à Deo quæreretur quis fidem veræ felicitatis implesset.* Scribe *Aglaus Arcas.* Valerius Maximus lib. VII cap. I. *Gyges regno Lydiæ inflatus Apollinem Pythium sciscitatum venit, an aliquis mortalium se esset felicior? Deus ex abdito sacrario voce missa Aglaum Sophidium ei prætulit. Is erat Arcadum pauperrimus sed ætate jam senior, Terminos agelli sui numquam excesserat, parvuli ruris fructibus contentus.* Veronam noster ex Arcadia transtulerit, ob situm civitatis amœnum, licet & vera res esse possit, certe aliqua ex parte, aucta secundum Poeticum privilegium. Eam descriptam vide apud Liutprandum Historiar. sui Temporis lib. II. cap. XII. Gunterum Ligurino, Alios. Compares seni isti & Vatiam Senecæ, ex Epistol. LV. Sed ex parte, & invito Philosopho.

1. FELIX QUI PROPRIIS.] Melius scriptus Liber Belgicus cum Aldo & alio Bentini MS. *Patriis* Pertinet enim ad felicitatem istam hæreditario agro insenuisse. Sic in Agricola beato Horatius laudat.

Paterna rura bubus exercet suis,
Solutus omni fœnore.

Et inter ea quæ vitam felicem faciunt, Martialis lib X. Epigr. XLVII.

Vitam quæ faciunt beatiorem
Iucundissime Martialis, hæc sunt:
Res non parta labore, sed relicta,
Non ingratus ager, focus perennis.

Hasque opes agnoscit Hesiodus χρήματα θεόσδοτα omnibus præferens.

χρήματα δ' οὐχ ἁρπακτὰ θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω.

Et Ausonius, suo sibi placens hæredio.

Salve hærediolum, majorum cura meorum,
Quod proavus, quod avus, quod Pater excoluit.

Multa huc pertinet & de pulcra Laude rusticationis apud Senecam Hippolyto.

2. IPSA DOMUS PUERUM QUEM VIDET, IPSA SENEM.] Manuexaratus

Codex quæ videt Quod contemnimus Jucunda autem memoria locorum in quibus transacta prima Pueritia. Auctor Epistolę ad Præsidium Diaconum de Cereo Paschali, utique Hieronymus, sed interpolatus: *Quod si exire cupienti mater obsistet in Limine, loquere ei verbis Domini tui: Mater mea, & fratres mei hi sunt qui faciunt voluntatem Patris mei qui in cœlis est. Si vernacula, quibus nutritus es flectere, & paterni ruris memoria, ipsius quoque domus anguli & secreta retinere te cœperint, in quibus infans volutatus es, lusisti puer, adolescentulus lasciviisti, recordare omnes qui nunc accolæ eremi sunt, cœlestes illos choros per eosdem erupisse tramites.* Et ita maximè lamentabile talibus aspelli. Ammianus lib. XXV. *Mœnia permixta sunt lamentis & Luctu; & per omnia Civitatis membra una vox cunctorum erat gementium, cum laceraret crines matrona exul, fuganda Laribus in quibus nata erat & educata.* Exempla infinita.

3. BACULO NITENS.] Tripedis jam senectæ subsidio: cujus mythologia est apud Maximianum in Elegijs. Cor. Gallo stolidè nunc quoque accensitis.

Ortus cuncta suos repetunt, matremque requirunt,
Et redit ad nihilum quod fuit ante nihil.
Hinc est quod baculo incumbens ruitura senectus
Assiduo pigram verbere pulsat humum.

4 UNIUS NUMERAT SECULA LONGA CASÆ.] Secula, ποιητικῶς longas ætates, multos annos, indicant; sed & verè tamen dicantur. Vide de ejus vocis notione Censorinum & Servium. Jucundissimum autem illud *unius casa.* Et quanta voluptate putes tale tugurium aspectui um senem, tantæ secum ætatis. Deinde etiam τὸ *numerat* peculiarem delectationem infert, est enim in eo exactio ad numerum prorsus digna senili curiositate & sollicitudine. Comparato etiam baculo cum reptatione, videbis speciem utriusq; ætatis gratissimam. Ut enim decrepitæ niti baculo, sic est infantilis, reptare. Alibi noster. *teneroq; amnis reptatus Achilli.* Quarto Honorij Consulatu. *Cretaq; se jactet tenero reptata Tonanti.* Pacatus Panegyrico. *Terra Cretensis parvi Iovis gloriata cunabulis, & geminis Delos reptata Numinibus.*

5. ILLUM NON VARIO TRAXIT FORTUNA TUMULTU.] Ignotam, ait, habet Fortunam omnem, ignotos ejus tumultus, quę levat & deprimit absq; ratione omnia vota ipsi se addicentium mortalium. *Tumultus*, omne quod extra citraq; ordinem fit & contingit, vide ad Librum I. in Rufinum. Fortunæ ipsa natura est, inconstantia, Tumultuatio, omnia sine ordine gubernantis. Seneca Hippolyto.

res humanas
Ordine nullo Fortuna regit.

Vide Pacuvij elegantes versus, ipsius fragmētorum Principes, apud Cornificium Libro II. Rhetoricorum.

6. NEC BIBIT IGNOTAS MOBILIS HOSPES AQUAS.] Instabilis semper & assuefaciendus cuiq; obiectæ rei: quo pacto pulcrè Seneca hospitem multas domos nullas habere amicitias. Et Eleganter Manilius, totius in orbis hospitio esse.

Sed juvat ignotas semper transire per urbes,
Scrutarique novum pelagus, totius & esse
Orbis in hospitio.

Notas aquas pro suavissima vita Maro habet, unde istas contrarias illas adsimilavit Noster. Ecloga. I.

Fortunate senex, hic inter flumina nota
Et fontes sacros, frigus captabis opacum

7. NON FRETA MERCATOR TIMUIT.] Summum mercaturæ periculum, quod mare metuere habent. Horatius.

Luctantem Icarijs fluctibus Africum

Mer-

Mercator metuens otium, & oppidi
Laudat rura sui

Idem *currit mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens* Vide Aratum, Hesiodum, Avienum, Ovidium, descriptione Aurei seculi.

V 7. NON CLASSICA MILES.] Pariter in ruricolæ laudatione Tibullus.

Divitias alius fulvo sibi congerat auro,
Et teneat culti jugera magna soli.
Quem Labor assiduus vicino terreat hoste,
Martia cui somnos classica pulsa fugent.
Me mea paupertas vita traducat inerti
Dum meus assiduo luceat igne focus.

Vide ibi notas nuper editas doctissimi Levineii.

V.8. NON RAUCI LITES PERTULIT ILLE FORI.] Caussidicinam dicit, monstrum Tranquillitati adversissimum. Martialis inter vitæ beatæ requisita.

Lis numquam, toga rara, mens quieta.

Raucia perpetuis concertationibus. Idem. lib.IV.Ep.VIII.

Exercet raucos tertia caussidicos.

Paria in illis auctoris incerti de defectu Lunæ.

Legicrepi tundunt, latrant fora, classica turbant:

Vide & Satiram, quam vocamus, de Lite.

V.9. INDOCILIS RERUM.] Negotiorum, turbarum. Res, omnes civiles actiones, omnia fori negotia, unde *Prolatæ res* Ferias indicant. Auctor ad Pisonem.

si quando judice fesso
Turbida prolatis tacuerunt jurgia rebus:

Noster omnem usum vitæ civilis rusticulo suo ignotum dicit.

9. VICINÆ NESCIUS URBIS.] Nec ipsam novisse curans.

10. ADSPECTU FRUITUR LIBERIORI POLI.] Quem quidem omnibus Regiis palatiis & laquearibus opponas & præponas unum. Quanti enim censeas semper intueri posse cœlum, ex quo oriundus sis, cuique natales tuos debeas? Vnde Spiritum duxeris? Quæ libertas comparari, immo qui carceres componi possint, libero conspectui & oculis semper se ingerenti cœlestis machinæ, citra inclusionem capitis, in quo habitat ratio sola apta & potens tantarum rerum assequi intellectum, mirari ordinem?

11. FRUGIBUS ÆTERNIS NON CONSULE COMPUTAT ANNOS.] Simplicitatem rusticam cum innocenti ad rem attentione secundum naturalem temporum observationem induit. Sunt enim proventus unici, unica gaudia Naturæ dona, & fructus telluris excultæ, secundum quos tempus suum & inter ordinem componit. Basilius Magnus Epist. ad Festum & Magnum:

Χαίρει γὰρ πόνων ὁ γεωργὸς ἀδρυνομένων αὐτῷ τῶν ἀσταχύων ἢ τῶν φυτῶν αὐξανομένων.

Infinita accumules si id agas. Consulibus notare annos hominum cæterorum est. Tranquilli hujus & incuriosi negotiorum, alia ratio est. Quod sequitur supra omnia est Simplicitatis argumenta.

13. IDEM CONDIT AGER SOLES IDEMQVE REDVCIT.] Nec cœlestium corporum aut spatiorum mundi curam animo admittit, quæ res alioquin agnata quodammodo agriculturæ est. *Orbis* suus quo quis suo animo eum absolvit. Sic Orbem Romanum Petronius aliique dicunt, eorum Imperium, velut ultrà nullus esset.

15. PARVO GRAMINE.] Extenuatio rei non incommoda, neq; mutem lectionem, adsentientibus Cujacianis & Aldinis libris. Meminit ingentem insignemque quercum parvum fuisse gramen. Hyperbole est tarde enim crescit quercus.

16. VERONA REMOTIOR INDIS.] Incurioso sermonum, neque enim alios populos,

los, *Vrbes, lacus*, animo admisit umquã. In Codice scripto inscriptio fuit. DE SENE, QVI VILLA SVA, QVAM IVXTA VERONAM HABVIT, NVMQVAM EGRESSVS EST.

18. ROBVSTVM AVUM.] Procul deliciis, procul etiam morbis Vrbanis & turbæ humanæ, secundum naturam vixerat. Itaque tertiam geneam, seu ætatem valente florenteque corpore tenebat, crudus senecta, integerque viribus. Agricultura & Temperantia à Vatio lascivoque victu matres nutricesq; Sanitatis, multis Seneca, Stobæi Collectanea, & nemo non serio sapientium. *Firmi lacerti* robur conveniens, non pingue, non subtile. *Firmitas corporis*, constitutio morbosæ & crassæ contraria. Corn. Nepos Alcibiade: *Omnes Beotii magis firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt.* Sic firmissimi, optime constitutis membris Frontinus libro I. Strateg. cap. IV. *Delegit firmissimos quosque quibus oleo ac mero calefactis præcepit ut oram maris legerent.* *Firmitas* itaque Sanitate potior aut robustior ea, neque delicata. Celsus lib. II. cap. XV. *In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco quo quemadmodum sani neque firmi homines se gererent, percepimus.*

21. EXTREMOS IBEROS.] Adeo erant opinione veterum ut & Occidentem Solem illic audire sibi visi sint Poetarum filii. Vide notas doctissimi R. Balforei ad Cleomedem, nosque alibi.

22. PLVS HABET HIC VITÆ.] Clausula elegantissima, & tali carmine digna. Vita, quæ sibi vivit, κατ' ἐξοχὴν, velut sola eo nomine digna. Æschines Epistola V.

ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ, ὡς γὰρ ἀρχὴ δοκεῖ μοι ὁ βίος ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας.

Verba sunt recens in exsilium missi. Pentadius.

vivere doctus
Vni vive tibi, nam moriere tibi.

Idem sive alius priscus Poeta.

Pars ego sim plebis, nullo conspectus honore,
Dum vivam dominus temporis ipse mei.

Sic vivere, sibi vivere, apud Martialem, Horatium, mille locis Inscriptionum Veterum, ubi Mortui Vivos ad vitam beatam exhortantur, non sine summa animi affectione illis postremis vocibus audiendi. De *alliteratione* quam vocant nec inepte vocant, inter VITÆ & VIÆ vocabula, vide Nos Commentario ad Petronium, quem jam deteximus, brevi promulgandum. Sententiam Claudiani adolescens memini expressam legere in Poematis Junioris Strozæ hoc non incongruo disticho, Epigrammat. XXX.

Tecum habita, ut vivas: alibi quicumq; moratur
Non Vivit. Vita est vivere, Bembe, sibi.

VITÆ VIÆ.] *Vita via* velut proficiscentis transitus. Vide Basilium in Psalmum I.

EPIGR. XXX.

In Pauperem Amantem.

Scripta duo Epigrammata ad demonstrandas ærumnas infelicitatemque Amantis, qui extremo malo humanitatis, paupertate nimirum, peiora fetat, dum non potest Amoris flammæ resistere.

V. 1. DIRVSQVE CVPIDO.] Vere sic noster aliique scripti Codices. Cujaciani & Claverius durusque quod sententiam contaminat, neque audimus. De Amoris intolerabili Cruciatu pleni omnes omnium Amatorum utriusq; & linguæ & stili libri, ut Petrarchas, Dantes, Ronsardos, Portæos, aliosq; hodiernorum Idiomatum non recenseam.

2. TOLE-

2. TOLERANDA.] Tolerabilis aliquo modo, comparata illa diritate. Alioquin fames jam inde ab Homeri testimonio omnium crudelissima pestis. Vide Commentaria ad Civitatem divinam Augustini. Sanè Amor plures bonis, existimatione, Vita, spoliavit, quam Paupertas, infinitis ubique rerum & literarum exemplis. Sententia Epigrammatis, δύο κακῶν εἰς αἵρεσιν προκειμένων τὸ μεῖζότερον αἱρετέον ut loquitur Aristænetus libro I. Epist. XIII.

EPIGRAM. XXXI.

De Eodem.

V. 2. DELIGO.] Scripta lectio nostra *diligo*. Illud verum affirmatumque Claverianis Libris Aldinis & Indicio Scaligeri. Corruptum sæpius alibi hoc verbum. Ut in Prooemio Epitomæ Rei Militaris apud Vegetium, ubi pro *dilectu* delectum vetustissimæ nostræ membranæ disertè scribunt. Summa autem nota miseriæ Amori, paupertate pejorem esse, quæ summum alioquin & tale malum, ut & auditu sit gravis. Oecumenius in cap. II. Epist. Jacobi: ἡ πενία δυσχερὴς ἐστὶ καὶ μόνον ἀκουσθῆναι Infinita Stobæus, aliique Gnomologi.

EPIGR. XXXII.

De Sepulcro Speciosæ.

Inscriptio veterum Librorum variat, non nemo enim adjicit carmen scriptum in sepulcrum Speciosæ, ad viam publicam tumulatæ. Errore, notato à Steph. Claverio. Belgicus Liber hactenus Lectionibus suis ἀνέκδοτος. *SEPULCRUM PENOSÆ* prætulit, manifesta corruptione, ne videlicet & hunc titulum futilitas exscriptoria non tentaret.

PULCRIS STARE DIU.] Effictum ad illud Lucani *summisque negatum Stare diu*. Claudius Quadrigarius eodem sensu: *Hoc maxime vexatur Deorum iniquitas quod optimum quemque non sinunt inter nos diurnare*. Par sententia in Ausonio. Trojan. Heroum Epitaphio XX.

Ocyus ista ruunt quæ sic cumulata locantur,
Major ubi est cultus, magna ruina subest.

Notum illud Nasonis

Invidiam quod habet non solet esse diu.

Pulcre & Plinius lib. XXI. cap. *Flores Natura in diem gignit odoresque, magna, ut palam est, admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerrime marcescere.* Et Orbertus in Vita Henrici Quarti, *mirandus prudentia & ingenii scriptor*, magnam nullam Fortunam diuturnam autumat, quomodo maxima quæque ambigua Tacitus. Et de excelsis non inepte Gunterus, lib. V. ubi Terdonam alloquitur.

ceu corruit illa
Tu quoque victa cades, tanto graviore ruina
Quanto nunc aliis tibi firmior ipsa videris.
Parva cadunt levius, nec multa mole premuntur,
Magna sub ingenti franguntur pondere Lapsu.

Euripides Alcmæone, apud Stobæum Serm. XLVII.

Φεῦ, φεῦ, τὰ μεγάλα μεγάλα καὶ πάσχει κακά.

Invidiam Deorum seu Parcarum in Formosos omnes Amatores canunt. Seneca Hippolyto.

Raris forma viris, sæcula prospice,

Impu-

Impunita fuit. Te melior Deus
Tutum prætereat.

PARCARUM LEGE.] Hæc ut immineat omnibus, vitas Fortunasq; humanas Aranearum instar telis tenuissimis sustinens, nemo melius dixerit falsissimo Philosophorum, Luciano; cujus doctrinæ injuriam faciunt qui Providentiæ aut divinitatis irrisionem oppugnationemve adscribunt, cum nihil ille omni ope agat potius, quam ut honorem ejus à fabulis & deliriis Sapientiam professis vindicet. Qua de re alibi peculiari Opere. Ad Ista vide ejus Charontem.

2. MAGNA REPENTE RUUNT SUMMA CADUNT SUBITO.] Artificium in versu verborum quadam ruina rem ipsam exprimente dudum notarunt docti. Vide Popularis Nostri Valentis Acidalii non injucundam Diatriben de Constitutione Carminis Elegiaci. Alios artificiosos pariter versus suis locis notasse meminimus.

3. VENERIS SORTITA FIGURAM.] Quæ dea fingitur nihil pariter invita pati, quam Formæ suæ aliam quamcunque componi. Exemplum in Psyche Appuleiana & Poeticis fabulis aliorum. Ejus ergo Zelotypiæ interisse vult istam Claudianus. Summa autem Formæ commendatio parem haberi Venereæ. Musæus de Hero.

ἄλλη Κύπρις ἀνάασσα

Idem.

Κύφελδ@ ἀρτιτελεςγενή διεφαίνετο Κύπρις.

Nonnus lib. VII. ubi Nais de Semela.

Εἰς πήγον αὐτοτέλεςον ἄγων μοςφώμθρον ὕδωρ,
ὁπλοτέρlu ὤδινε θαλασσαίlu ἀφροδίτlu.

Lib. XXXIII.

εἰ ϑ κεν ἄμφω
Χαλκομέδlu & κύπριν, ἴσω λιβάνοισ, νοήσης

Οἱ δυνάσαι, φίλε κῦρε, διακρίνειν ἀφροδίτlu.

Lib. XLVII.

κινυρομένη δ' ἀριάδνη
Εἴκαθεν ἐς χεῖρας ἧκε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.

Agathias de Ariadna Cytharistria.

Εἰ ϑ ἢ ἀγλαΐης κείσεις ἴσατο, μᾶλλον ἂν αὐτῇ
Κύπρις ἐνικήθη, κἂν ἐδίκαζε πάρις.

Aristænetus lib. I. Epist. XXVI.

πολύμνιαν ἢ Ἀφροδίτlu ἔχουσιν οἱ θεοὶ ἐκείνας ἡμῖν, ὡς ἐφικτὸν, ἀποκρίνεις, ἀπ' αὐτῶν κοσμουμένη. Synesius. τῆς χρυσῆς εἰκὼν ἡ Κύπελδ@ ἡ Στερατονίκης.

Venus, quicquid eximie pulcrum specie, Veneres pro Romanis puellis Lucretius libro IV.

Nec Veneres nostras hoc fallit, quo magis ipsæ
Omnia summopere vitæ post scenia celant.

Sic ob dicendi vim & Gratiam, quæ tamen in eo mediocris omnino comparet Venus Eunapio perhibetur Plutarchus, proœmio Sophistarum.

ἐν οἷς Ἀμμώνιός τε ἦν ὁ ἐξ Αἰγύπτου πλουτάρχου τοῦ θειοτάτου διδάσκαλ@, πλουτάρχος τε αὐτὸς ἡ φιλοσοφίας ἁπάσης ἀφροδίτη ἢ λύρα.

4. EGREGIUMQUE DECUS INVIDIAM MERUIT.] Sic libri Noster & vulgati. In Belgico *invidiam nutrit indicio corrupta scriptura*. Simplex quidem hic sensus, at omnino verus, Poetaq; dignior, quem servarunt Cujaciana exemplaria.

Egregiumque decus, invidiamque tulit.

Simul scilicet, unde & formosissima fuit, & cito periit. Nihil certius quam ultra librariorum

Fum captum sic scriptum reliquisse Claudianum. De Invidia Deorum alibi multis, & videre potes quæ ad Papinium notavit lib. III. Electorum cap. X. Amicus olim noster, Joannes Gevartius.

EPIGRAM. XXXIII.

De Polycaste & Perdica.

Fabulam ignoravit penitus Claverius, itaq; nomina mutatum venit. Eam ita proponit Fulgentius. Mytholog lib. III. cap. II. *Perdicam ferunt Venatorem esse, qui quidem matris Amore correptus, dum utrinque & immodesta libido ferveret, & verecundia novi facinoris reluctaretur, consumtus atque ad extremam tabem deductus esse dicitur. Sed, ut Fenestella in Archaicis scribit, hic primum venator fuit, cui cum ferina cædis cruenta vastatio, & solitudinum vagabunda errando cursilitas displiceret plusquam etiam videns contheroletas suos, Id est Actæonem, Adonin, Hippolytum, miseranda necis functos interitu, artis pristinæ affectui mittens repudium, agriculturam affectatus est. Ob quam rem matrem quasi omnium gentricem amasse dicitur. Quo labore consumtus etiam ad maciem pervenisse fertur, & quia cunctis venatoribus de pristinæ artis opprobrio detrahebat, serram quasi maleloquium dicitur reperisse.* Matrem etiam Polycasten habuit, quasi Polycarpen, quod nos Latine (non tu quidem valde) multifructum dicimus, id est terram. In quo scribendum. *postquam etiam videas Contherotheras suos, i. e Actæonem, &c.* Venationum nimirum socios. Deinde agriculturam affectatus est.

V 1. FLAMMARUM NUMINE COGAT.] Noster Codex, Aldus, aliæque Editiones veteres habent *flammarum Munere* Illud placuit Cujacianis assentienti Scaligero, Et vero nobis. *Numine flammarum* Totum enim numen, tota vis Amoris in flammis, quibus omnia illius arma constat, vel notissimo Moschi Eidyllio attestante. Editi etiam multi *Cogit.* Sed in illud consentiunt MSS. Vide ad Papinium Lib IV. Thebaidos v. 752.

V. 2. SANGUINIS AFFECTUM MATER AMARE TIMET.] Ratione incestæ libidini pugnante, ut Verbis modo positis in eadem re loquitur Fulgentius: Improbe ergo Liber Claverianus *amara* substituit, cui nullus hic locus. Caritatem maternam, libidinoso amore mutare timet. Ita fere loquitur B. Ambrosius ad Paternumr, Epist. LXVI. *Nubat avunculo suo neptis, & immaculatorum pignorum caritas illecebroso amore mutetur. Affectum Sanguinis* Filium ipse intellige, hunc enim amare horret mater, incensa incesti Cupidinis facibus, & sic loquuntur integræ & inclinatæ Romanæ rei scriptores *affectus* cognationem, agnationemque omnem perhibentes. Marcus Imperator: *Quod interim à te publicari nolo, ne aut ad ipsum Papirium, aut ad ejus affectus perveniat.* Capitolinus Maximinis: *Timentes igitur milites, quorum affectus in Albano erant.* Idem Gordianis: *affectus suos unice dilexit, filium & nepotem ultrà morem, filiam & neptem religiose.* Idem Antonino Philos: *Antoninus quidē non est satis motus defectione Cassii, nec in ejus affectus sævit.* Vulcatius Gallicanus Avidio Cassio: *Nec tamen Antoninus graviter est iratus rebellione cognita, nec in ejus liberos aut affectus sævit.* Salvianus Epistolis: Affectus dilectissimi. Idem: *affectus à suis convenit diligi.* Paullinus Pellæus in Eucharistico. v. CCCCLVII.

Cum mihi plena domus caris affectibus esset.

Interpres Clementis, lib. VII. *Te enim solum pro omnibus meis affectibus habeo, pro matre, pro patre, pro fratribus.* Servastus Lupercus contra Avaritiam.

Cognatorum animas promtum est patrumque cruorem
Fundier, affectus vincit avara fames.

Hoc est jura omnia sanguinis Idem Paullinus socerum, matrem, conjugem, se extulisse recensens v. CCCCXCII.

Perpetuum exilium diversa sorte dierum
Exigo, jamdudum cunctis affectibus expers;
Prima socru ac matre dehinc & conjuge functa.

Ita editur mendosissimo eo carmine. Emaculandum autem censeo.

jamdudum cunctis affectibus expers
Socru prima ac matre, dehinc & conjuge functa.

Plena omnia exemplis. Sequius ævum *adfectare*, corrumpere, devirginare, violare, significare voluit. Commentator Horatii libro I. Sat. II. *Permolere, violare, polluere, adfectare, subagitare, ut habemus in Terentio de ipso actu turpi.* Immo omnis ultra modum adamatio hoc verbo censetur. Wilibaldus Episcopus Vita Bonifacii. *Cum primævo puerilis ætatis decore, multa ut solet, maternæ sollicitudinis cura ablactatus atque enutritus esset, cæterorum postposito amore filiorum, affectatus est à patre.* Eo pertinet usus Tertulliani, quem adnotavit Desi. Heraldus, Digressionum lib. I. cap. XXXIII.

3. ANXIA NVTRIX.] Mater eadem & nutrix, quæ mammam dedit, dum pectori suo miserum applicat, amore ejus percutitur. Cujaciani libri *puerum* Quod ex sequentibus ad Cupidinem verbis geminum puto.

6. ET IPSA DOLET.] Tui Amore incesto. Parce, ait, talibus facinoribus, ne exemplo tuo incitata tui quoque impio amore mater Venus incendatur. Dolet, Amat. Amor enim infinitorum dolorum caussa & principium.

EPIGR. XXXIV.

De Zona Equi Arcadii.

Ita inscriptionem suam huic Epigrammati restituerunt ex libris Cujacianis viri docti, qui & animadverterunt à Serena mitti, quæ à Theodosio Magno adoptata, ut ex ejus Laudibus apud nostrum clarum, soror Principum tum regnantium habebatur. Eos merito lubentes sequimur.

V. 1. PRINCEPS VENERANDE.] Membranæ nostræ *memorande*

V. 3. AVRO PHALERÆ.] De phaleris litem ex Suida, Gellio, Herodoto, Servio movit Aldus Manutius Nepos lib. III. Epist. Quæstion. Quæ omnis ex eo sedari potest quod Poetis quævis ornamenta phaleræ dicuntur. Vt vittis faleratum dicit Prudentius Psychomachia. v. XXX.

phalerataque tempora vittis
Altior insurgens labefactat.

Deinde præcipuè equorum, quorum morem, ut alia solent, vindicarunt postea sibi omnis generis alii scriptores. Apud Romanos insigne aliquod Regium aut Principale fuisse faleras, notatum nobis alibi, & indicat insuper Herodianus lib. II de Severo:

εἰς ὕπνον κατηνέχθη μέγαν καὶ γενναῖον ἵππον βασιλικοῖς φαλάροις κεκοσμημένον ᾠήθη βλέπειν φέροντα ἐποχούμενον τὸν Περτίνακα διὰ μέσης τῆς ἐν ῥώμῃ ἱερᾶς ὁδοῦ.

Quod ipsi primum Imperii Augurium facit auctor Politissimus. Plura aliaque vide apud Bulengerum Collectaneis de Imperatore, Libro III. cap. XLIX.

7. MORSV VERSARE SMARAGDOS.] Hujus gemmæ in ornamentis Equorum tanta post dignitas, ut præter Principes in eis uti nemini licuerit, consule titulum L. Vnicæ Cod. Nulli licere in frænis, &c. In nostro vero Codice est *morsu exare* Vnde liquet Claudianum scripsisse *vexare.*

8. TYRIO CROCO.] Purpura flagrante, instar croceatum flammarum. In eisdem membranis diserte exaratum est pariter *thoro* Vt *stratu* intellexerit Claudianus, sed à vul-

à vulgata Lectione nihil mutamus. Croceum omne quod pulcrum veteribus, observante Scholiaste Horatii.

6. FORMÆ SIBI CONSCIUS.] Alibi similia dixit. Oppianus.

> Ἵπποις μὲν περὶ ἄλλα φύσις πόρε τεχνήεσσα,
> Ἡμερίων κραδίην, καὶ στήθεσιν αἰόλον ἦτορ
> Αἰὲν γιγνώσκουσιν ἑὸν φίλον ἡνιοχῆα.

Vide Maronem, III. Georg. Papinium. I. Silvar. Heliodorus lib. III.

εἴποις ἂν καὶ τὸν ἵππον αὐτὸν συνιέναι τῆς ὡραιότητος τοῦ δεσπότου, καὶ ὡς καλὸν κάλλιστον φέρειν τὴν ἡνίοχον αἰσθάνεσθαι. Vide ibi plura.

11. BREVITAS DONI.] Exiguitas. Notatum supra & alibi.

12. EQVOS] Hic desinit Epigramma in MS. Cætera non comparent. Et omni arguunt sequens carmen ejusdem argumenti esse alterum.

13. DECUS EOO FRATRI.] Clare vides ad Arcadium hæc pertinere. Vocula *decus* ita usus est exemplo Maronis. De Arione & Cyllaro omnia notissima, ut & de Equis Parthorum aut Armeniorum, Halyque, quorum supra meminit. De Arione tamen forte non protrita nos ad Papinium.

EPIGR. XXXV.

De Muneribus Honorio Imper. à Serena missis.

Vitiosum titulum indicavit Claverius, cum de chlamyde sola argumentum habeat Epigramma. Commendat autem donum Serenæ, quo ornarat Honorium, ut non minus quam à Stilicone exsuviis hostilibus bellicus ejus cultus poliretur, uxor ejusdem pacificum Herois pacificum Principis habitum excolere æquum bonumque duxerit.

1. NON SEMPER.] Remissiores curas exemplo Deorum inducto probat. Ita solent Poetæ. Pindarus de Deorum sævissimo, Pythionic. I.

> καὶ γὰρ βια-
> τὰς Ἄρης τραχεῖαν ἄνευθε λι-
> πὼν
> Ἐγχέων ἀκμὰν, ἰαίνει καρδίαν κώ-
> ματι.

Horatius de Jove Tempestatum inductore, Lib. II. Carm. II.

2. METVENDVM GENTIBVS.] Barbaricis, quas circa Ilium plurimas subegisse Achillem Homerus aliique memorant. Sic in Nuptiis Honorii de capillis ejusdem.

> *& quos mox horruit Ida*
> *Thessalico roseos nectebat pectine crines.*

De terrore ejusdem Horatius generosissima Oratione:

> *Filius quamvis Thetyos marinæ*
> *Dardanas turres quateret tremenda*
> *Cuspide pugnax.*

3. ARDENTIS ANTRA DEI.] Vulcanus ipse ignis. PLautus. Vulcanum in cornu conclusum geris. De eodem Gratius noster.

> *Deus illam molliter aram*
> *Lambit, & ipse suos ubi contigit ignis honores*
> *Defugit ab sacris, rursumque reconditur antro.*

Idem autem Numen & igni & ferro à Veteribus præficiebatur. Coluthus Raptu Helenæ, de Eride.

> Ἡφαίστῳ δ' ὑπόεικεν ἀπεχθομένη περ
> ἐοῦσα.

Καὶ πυρὲς ἀζείσοιο, ἠδ θυντῆρες σιδήρεα.

10. ONERABAT.] Non improbo hanc cæterorum Codicum Lectionem, infert enim veterum morem adeo magnis molibus gemmarum vestimenta operire solitorum, ut etiam oneri essent gestantibus. De eo alibi. At in nostro Codice diserte scriptum ornabat *cui assentitur & Belgicus.* De Equis Achillis Iliad. T. Homerus Paralipom. γ. Quintus Smyrnæus.

11. DIVERSIS.] Solus omnium hactenus collatorum noster Codex. Clarissime & integerrime in eo est exaratum.

> *At tibi diversis, princeps altissime, certant*
> *Obsequiis, socer atque soror. Mavortia confert*
> *Munera, Barbaricos, Stilico, Rheniquo, triumfos.*
> *Regina contenta modum servare Serena,*
> *In tua sollicitus urget velamina telas.*

Soror Honorio Serena, adoptata enim ejus Patri Theodosio Magno. Non indiget declaratione, laude omni commendabilis hæc Codicis nostri sincera probitas.

EPIGR. XXXVI.

De freno, phaleris, & cingulo Equi Honorii, à Serena missis.

Ita inscripsit hoc Epigramma Scaliger, Simpliciter cæteri, & MSSti quoque. De Equo Honorii. Optime vir divinus. Ejusdem autem argumenti est cum illo quod Arcadiana ornamenta Equestria modo commendavit. De Equo Imperatorio multis in Collectaneis supra laudatis Cæsar Bulengerus. De pensilibus ab Ephippio pedum sustentaculis, quæ ferro aut orichalco, adeoque argento magnatibus fiunt, disceptant docti, in usu fuerint antiquis, an secus. Nos fuisse & non fuisse, id est nota ea subsidia, non tamen æstimata aut frequentata existimo. Negari enim non potest inveniri in veteribus monumentis picturis, & scriptis, numquam tamen mentio apud auctores ubi debebat fieri, si fuissent vulgo usurpata. Vide quæ notarunt disceptaruntque docti homines, Magius in Miscellis, Marcellus Donatus, Dilucidationibus. Torrentius ad Suetonium, denique Samuel Dresemius ad Josephum Devonium. Quorum notis accedit nummus à nobis Vetus Leonis nescio cujus Principis Constantinopolitani, qui pedem Eques tenui duplici filo insertum ostentat, idque utrumque.

2. NVMINIS.] Ne mira hæc appellatio Christiani Principis videri possit, faciunt infinita loca Vtriusque Codicis, aliæque Principum posteriorum Constitutiones. Sic placuit quod ex eadem ipsa oratione constat, Theodosio Pacatus, cum in os ipsum Deum pronunciaret. Dicas insuper jure suo (si quid in Impietate improba Juris est) uti hominem Idololatram, cum quos videt Beneficos potentesq; Principes, eo honore impertit, quem vulgo dabat ficticiis Deastris, quo olim Argumento usus Alexandri fastum in Deos referre Anaxarchus, teste Arriano Anabasi IV. Sed de re tota prolixissime alibi. Equorum patriæ satis notæ de Gratio, Marone, Oppiano, Nemesiano, aliis, hic non iterandæ. Omnia autem hic quæ superius in Encomio munerum Arcadio missorum, ut junctim duo carmina exierint.

6. PERSTRINGERE.] Non conculcare. Notæ Hyperbolæ Poetarum, Equos per aristas non inflexas currere, jam inde ab eorum parente Homero.

9. GEM-

9. GEMMATA MONILIA.] Notanda equis dari solita. Appulejus Deo saeratis. *Neq, in emendis equis faleras consideramus & baltei polimina inspicimus, & ornatissima cervicis divitias contemplamur: si ex argento & auro & gemmis monilia varia gaza dependent, si plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent, si frana calata, ephippia fucata, cingula aurata sunt.* Virgilius lib. VII.

Aurea pectoribus demissa monilia pendent,
Tecti auro, fulvum mandunt sub dentibus aurum.

Utrumq; locum ante nos notavit Adr. Behotius, lib. I. Apophor. cap. IV Ubi & de gemmatis cingulis frænisq;, tamen nil quicquam ad Papinij locum, in quo citrà controversiam veritas à nobis restituta est *moles geniata Colossi*.

12. MANIBUS SUDATA.] Elaborata, Durior tamen locutio, nisi quod impensum studium elaborantis denotat. Sic sudor, laborem notat Avieno, etiam in re animi, libello nimirum versibus scripto.

Vt aperta vero tibimet intimatio
Sudoris hujus & laboris sit mei,
Narrati nem Opusculi paullo altius
Exordiemur.

Recte autem voculas *Serena* & *colorum*, luxatas ordini suo restituit Claverius, Quamquam ante eum natum sic ediderit Michael Bentinus, summis spebus subtractus juvenis, & repetierint sæpius eam restitutionem Edd. Belgicæ.

14. PERSARUM GENTILE DECUS.] Ad morem Persarum. Mille locis Barbara pompa & superbia vestitus phalerarumq; Persicarum auctoribus celebratur. Persico ritu exornatum Principem, Persico ritu elaboratam Zonam dicit Serenæ.

15. MATERNIS STUDIIS] Jam marito igitur Honorio hæc scripta.

EPIGRAM. XXXVII.

De Byrrho & Castoreo.

Vilem vestem quæ pretiosæ nomen ferat, incessit. Byrrum enim Bibrum Castoreum haberi dicit, se vero pro tali nescire agnoscere, tum quod materiem videat, dum quod viliori pretio emta sit quam tanta nomina ferant. Eam esse sententiam hujus carminis liquet, quod perperam & nos & alij aliorsum alibi duximus duxeruntq;. Scio quod Byrrus fuerit pretiosa vestis, utcunq; tralaticia. Cassianus lib. I. Instit. cap. VII. *Angusto pallio tam amictus humilitatem, quam vilitatem pretij compendiumq, sectantes, colla pariter atque humeros tegunt, quod mafortes tam nostro quam ipsorum nuncupatur eloquio, & ita Planeticarum atque Byrrorum pretia simul ambitionemq, declinant.* Quibus verbis vides astrictiorem vestem fuisse. & ita Sulpitius Severus Dialog. I. *vestem respuit grossiorem, indumentum molle desiderat, atq, hac caris Viduis, ac familiaribus mandat tributa virginibus, illa ut byrrum rigentem, hac ut fluentem texat lacernam. Inde vero, ob pretium nimirum, honorabilium personarum habitus.* Ut Episcoporum, de quibus notarunt jam alii. Ad de locum Messiani in Vita Cæsarij Arelatensis, lib. II. *Ecce sanctus Episcopus venit. Tunc ego ut credidi Deo mihi peccatori inspirante birrum ipsius Domini mei apprehendi & vulneri meo imposui.* Sed ut hoc verum, ita constat birrum alijs pro barbara vili, crassaq; veste captam. Eucheria lib. IV. Epigramm. Veterum.

Sericeum tegmen, gemmantia texta Laconum,
Pellibus hircinis æquiparanda loquar.
Nobilis horribili jungatur purpura birro,
Nectatur plumbo fulgida gemma gravi.

Et hinc jam quærenda sententia Epigrãmatis hujus.

hujus. Birrum, vestem crassam, Bibrum dicebant nonnulli. Isidorus lib. XIX. cap. XXIV. *Græcis id adscribit. Birrus à Græco vocabulum trahit, illi enim Birrum Bibrum dicunt.* Hoc est quod ferre non poterat Claudianus, *Castoream nimirum vestem, pretiosissimam illam, & tenerrimam, vili & crasso birro nomen suum tradere.* Idem enim animal Bibrus sive Fiber, aut Biber, & Castor. Scholiastes Juvenalis ad Sat. XII. v. 34. *Castorem Bebrum dicit, qui cum viderit se obsideri testiculos suos projicit.* Papias. *Berer, bebri, masculinum, quoddam animal.* Nec opus verbis pluribus. De animalis autem hujus pelle & crinibus, ut nunc quoque, pretiosissima fiebant olim sive tegumenta sive vestimenta, vel & ornamenta. Pelles inde è Ponto petitas docet idem Scholiastes Juvenalis ad Satiram. II. *Bebriaci id est Pontici, unde pelles bebrinæ, Galba enim Ponticus fuit.* Quod Bebrorum seu bibrorum ibi copia & meliorum. Val. Probus in Georgicum I. *Pontus fert Castora. Quod animal cum etiam in aliis regionibus, quam in Ponto, nascatur, non tamen est tanta vis testium, quanta Ponticorum Fibrorum.* Unde & Pontici canes dicebantur, ut & aliis notat Papias. Sed nos de pretio usuque vestium jam fibrinarum loquitur. Isidorus lib. XIX. cap XXII. *Fibrina vestis, tramam de fibris, lanam habens Caprinam.* Hanc subfibrinam dixisses. Erant quæ totæ fibrinis capillis constarent. Idem cap. XXVII. Ejusdem Lib. *Fibrinum, lana est animalium, quæ fibros vocant, ipsos & castores existimant. Sic vocat ob mollitiem, qua capilli illi omni lana superiores sunt.* Castorium vocabant hoc genus vestis, quam appellationem birro vulgi dari non patitur Claudianus, aut Castorinam. B. Ambrosius de Dignitate Sacerdotali, cap. V. *Quod si juxta sensum litteræ tantum respiciamus, non aliud sacerdotes quam amictum quærimus clariorem. Verbi gratia: Castorinas quærimus & sericas vestes. Et ille se inter Episcopos credit esse altiorem, qui vestem induerit clariorem.* Sidonius lib. V. Epist. VII. *Nam libenter incedunt armati ad Epulas, albati ad exsequias, pelliti ad ecclesias, pullati ad nuptias, Castorinati ad Letanias* Hoc est *castoreis induti.* Ita clara mens obscurissimi hactenus Epigrammatis. Aliorsum nuperrimè ivit & doctissimus Salmasius, Omissis ad Plinianas Animadversiones, quem imbi videas.

I. UMBRA MANET.] Nequaquam res ipsa, sed vile simulacrum. Hoc enim umbra in omni rerum genere denotat. Achilles Tatius libro VI.

ἀλλὰ τὸ πάντων ὑβρισικώτατον περισπώμενος καταφιλῶν οὕτως ἀνέχῃς ὡς ἄλλῃ γυνὴ, ἧς αὐτῇ τῶν γάμων ἡ σκιά.

Zacharias Scholasticus lib. de Mundo.

ὁ ἄρα κόσμος ἐκ θεοῦ ἔχειν αἰτίαν καὶ δύναμιν ποιητικὴν, εἰ μέλλοι τὸ γινόμενον μὴ σκιά τις εἶναι.

Egesippus lib. V. cap. XLI. *Vidimus etiam mortua terrarum nascentia, humum aridam, virentium fructuum umbras inanes, foris gratiam, intus favillam.* Lucanus, lib. III.

Libertas populi, quem regna coercent,
Libertate perit, cujus servaveris umbram
Si, quicquid jubeare, velis.

Gaudentius, Tractatu. I. *Lex umbra erat futurorum bonorum eorum quæ jam in nobis impleta sunt.* Arnulfus Lexoviensis, Epigrammatis.

Nam virtus vitij nec amat nec sustinet umbram.

Contra illud Juvenalis, Sat. XIV. *Fallit enim vitium specie virtutis & umbra.* Eucherius Homilia in IV. Adventus. *Illius igitur baptismum, umbra quædam erat & significatio melioris baptismi.* Cyprianus Epist. LXIX. cap. III. *Sed quamvis in falsis & spoliatis sacerdotibus umbram tamen ipsam inanem sacerdotalis nominis cogitans dixerit, nesciebam quia Pontifex erat.* Fridericus I. Imp. ad Othonem Frisingensem: *Quæ ab excellentissimis viris edita sunt, magis dici possunt umbra quam facta.* Radulphus Ardeus Homil. XLIII. in Evangel. & Epist.

Epist. *Et illud quidem imperfectum esse tamquam figuram & umbram; istud vero perfectum esse tamquam rem & veritatem.* *Inumbratus* inde, vero oppositus. Celsus JC. cap. XVIII. de Aequir. Possess. *Si furioso, quem sua mentis esse existimas, eò quod fortè in conspectu inumbratæ quietis fuit constitutus, rem tradideris.* *Vmbratilis, vanus.* ut Umbratilis Consul Tertullus apud Adonem Chronico, sub Honorio. Ex Orosio lib. VII. cap. XLII. *Vmbraticus* & Imaginarius præceptor Lactantio libro VI. cap. XII. *Vmbratus* specie pietatis, inductus, fucatus apud Vigilium libro I. Contra Eutycheten, ita enim eo loco membranæ præferunt.

V. SI CASTOR NITEAT.] Inepta scriptura. Cur enim Castoreum non possit dicere si instar Castoris niteat? Omnino scribendum. *Ni Castor niteat nisi nitorem Castoris praeferat, neque enim dicere Castoreum.* Sententia sic est plana. Et ita locus benè habeat ex Codicibus Cujacianis emaculatus. Noster, magno nostro condolio, non habet Epigramma istud. In duobus Belgicis fuit sic Castor vitet. In Aldina Editione *vires* Unde dicas olim fuisse *sic Castor vivat*, aut aliud quid. Nobis meliores hic sunt ij libri, qui & de cætero ad emendationem hujus scriptoris plus alijs omnibus contulerunt.

3. QUID SIT.] Scripta Lectio *quis sit* Eadem res est.

3. POTESTIS.] Solus Aldus *potestur Edidit.* Nec inepte. cum sic Maro, ut quidem ambitiosissime Grammatici nonnulli contra Politianum statuunt. Nos tamen isthic nihil mutandum censemus, non enim opus Pacuvio ad Claudianum. Et illud vulgatum scriptumq; satis asseverat sequens versus.

EPIGRAM. XXXIIX.

In Alethium Quæstorem.

Quę Quæstoria dignitas eo ævo fuerit, pridem notatū doctissimis viris ad Symmachum aliosq; scriptores. Illud hic summo viro, qui ex magistratus dignitate Poeticam etiam præstantiam æstimabat, nemini obscurum. Quæstorem Anastasium Poetis faventem suo ævo laudat Panegyrico ad eum Cresconius Corippus. Paullum Quæstorem & Poetam, nisi Quæstor ei nomen quoq; fuit, Aldhelmus, sive Adlhelmus potius, præfitione Aenigmatum. Palinodia hic est simulata Alethio Quæstori cani, cujus carmina inscitiæ notaverat. Hunc εἰρωνικῶς deprecatur, ut Horatius Canidiam, seq; deinceps plausurum ejus ingenio prædicat, interibi doctis modis hominis fastum traducens. Dicas tactum isthic Manlium Theodorum, quem quæstorem fuisse Panegyrico indicat, & alibi, Epigrammate nempe XLIV. eundem incessit: quem Poetam fuisse clarum ex notatis superioribus commentariis, nec abludit nomen quod totidem litteris in *Manlius Theodorus* reperitur: cum vanitatem ejus viri indicet etiam Augustinus. Sed hæc conjectura est, quam nec ipsimet auctores moramur.

1. SIC NON ÆTHIOPUM.] Attestatio ironica damnorum aut miseriarum sustinendarum, si mentiatur. Si consideres tamen, ambigua sunt omnia. Potest enim facilè carere omnibus his periculis, locis periculosis abstinendo; quæ adire nemo illum cogat; nec tanti crimen istud vt propterea exsilium metuere potuerit. Sententiam hausit ex Thalysiis Theocriti, ubi pastor Panem alloquitur Arato amorem suum sistat.

Εἰδ' ἄλλως νοέοις, κατὰ μὲν χρόα
πάντ' ὀνύχεσσι
Δακνόμενος κνάσαιο, καὶ ἐν κνίδαισι
καθεύδοις,
Εἴης δ' Ἠδωνῶν μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ
Ἕβρον πὰρ ποταμὸν τετραμμένος ἐγγύθεν ἄρκτω,

Ἐν δὲ θέρει πυμάτοισι παρ' Αἰθιό-
πεσσι νομεύεις.

Similiter Catullus, Carm. XLII.

Ni te perdite amo, atq; amare porrò
Omnis sum adsidue paratus annos
Solus in Libya Indiaq; tosta
Cæsio veniam obvius Leoni.

2. SCYTHICO SUB JOVE.] Ubi perpetuum frigus, hieme vero internecinum.

3. NOCTEM DUCENTIBUS HOEDIS.] Hœdi pluviale sidus. Multis Manilius.

5. FURIARUM VERBERE PULSUS.] Grammatici infestam iracundiam æquiparat Furiarum flagellis; ejus generis nos multa in libris Epigrammatum, quos olim suis interpolatos me invito edidit alius, repexos vero & nobis dignos nos brevi emittemus. Ita vel hinc omnia unam esse Ironiam vides.

6. CARMINA.] Vel laboriosissimos & bonę mentis inanissimos versus, quales Grammaticorum est commentari; vel lituras & censiones dicit. Carminis enim vox omne dictum scriptumve denotat. Seneca Epist. XCVIII. Livius, lib. XXXIX. Cicero pro Rabino. Alij. Prior sententia vera est. Pati suis rebus scriptisve Censorem Grammaticum immane sit infortunium; quid erit si iratum?

VERBERE PVLSVS.] Qualibus Furijs fremunt Grammatici. Hinc plagosus Orbilius. Ausonius talem pulcre repræsentat in Protreptico:

ne metuas quamvis schola verbere multo
Increpet, & truculenta senex gerat ora magister.

7. NVLLA MEOS TRAXIT.] Intellige ex re ipsa judicasse, non petulantia.

7. TRAXIT PETVLANS AVDACIA.] Noster Codex *petulans traxit audacia.*

8. LIBERIOR JVSTO.] Elegans ambiguitas. Idem codex *Liberior solito.* Nil mutamus, nec enim cæteri minus sunt Codices.

10. GRAVE CRIMEN ERAT.] Idem Codex singulari acumine, si vero, habet: *quam grave crimen erant* Versus scilicet illi. Sed nil mutamus à vulgato, quamlibet jejunè cadat sententia, & vix bene Latinè. Judicent alij.

11. ORPHEOS ALII LIBROS.] Tanta hujus hominis auctoritas ferè semper fuit, ut nescio an ullius major ex Theologis universæ Gentilitatis. Tractatum de eo ejusq; doctrina peculiarem in Barbarica Philosophia, & Superstitionibus damus. Merito hic ipsi Homero Philosophiæ deditus Platonico Pythagoricæ Poeta eum anteponit, vix enim non adorant Orpheum Sectarum istarum Principes.

12. NEC TVA SECVRVM.] Magno etiam judicio Virgilium Homero præponit. Ille vero usq; adeo non securus famæ fuit, ut neq; vivo neq; mortuo defuerint Zoili & Mastiges. Vide vitæ scriptores, & Gellium. Fama quæ ejus fuerit perpetua ab omni ævo Encomia testantur, quorum quædam damus ad Augustinum.

13. IPSE PARENS VATVM.] Ovidius in Mortem Tibulli. Amor. III.

Adspice Mæoniden, à quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pierijs ora rigantur aquis.

Manilius de eodem. Lib. II.

cujusq; ex ore profusos
Omnis posteritas latices in carmina duxit.

Notum figmentum Pictoris, vomere Homerum, inde colligere sua cæteros Poetas. Similia de eodem humanitatis miraculo Dionysius Halicarnassæus;

σκοπὸν αὐτὸν ἁπάντων πηλῶν, ἐξ ὥσπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα, καὶ πᾶσαι κρῆναι.

Ejusdem perennem auctoritatem laudat Ammianus Marcellinus Lib. XXVII. Instar oraculorũ ejus testimonijs pleriq; omnes Gręci scriptores utuntur, In his Julianus Imperator. Et sanè ut Christianis Moysis scripta, ita Philosophis in eorum nempè invidiam, fuere Homeri, præcipue ijs qui contra veritatem velita-

velitabantur. Ita interdictus Christianus Poeta ab eodem Juliano, vti patet ex Edicto Parabatæ etiamnum superstite. Immo & Christianis scriptoribus inque rebus serijs ejus Eloquentia pro omnium maxima. Sulpitius Severus de vita Martini; *Verò fatebor, non si ipse ab inferis Homerus emergeret posset exponere, adeò omnia majora in Martino sunt quam ut verbis concipi queant.* Sed hæc obvia, & alibi edissertata. Distichon hoc Claudiani citat ejus admiratorum sequenti ævo vnus, Ennodius lib. II. Epist. VI. *cum scriptum sit* inquiens, ut de summæ auctoritatis auctore sententiam proferens. Idem alludit Eugenius Toletanus præfatio in castigatum aut vitiatum Dracontij Opusculum.

PRINCEPS HELICONIS.] σοφωτάτων καὶ ἀρχαιοτάτων Poetarum vel præcipuum censet Aeschines contra Timarchum. Plato Jone.

ὅμηρος ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν. Idem θειοτέσιον περὶ τοὺς ἄλλους vocat in Phædro. Σοφώτατον Xenophon. ἀξιολογώτατον Xenocrates AXiocho, quem Dialogum tamen Aeschini Socratico adscribere malimus, secuti Judicium Harpocrationis, Pollucis, & Stobæi, vt alibi multis declaramus. Hermogenes lib. II. de Id.

ἄριστη δὲ γὰρ ποιητῶν ἡ Ὁμήρου, καὶ ὅμηρος ποιητῶν ἄριστος. Et post pauca: ἄριστος ὢν κατὰ πάντα λόγου εἴδη, καὶ ποιητῶν ἀπάντων, καὶ ῥητόρων, καὶ λογογράφων, Ὅμηρος.

Sed quis finis laudatissimi omnibus laudatis ingenijs: ita tamen ut infint citra exceptionem multa affectum laudantium testantia.

17. ET PALLIDUS.] Scribe ex membranis nostris *en pallidus.* Quod longè vulgato illo & elegantius & nervosius.

18. SOPHOS.] Acclamantium favoris vox, & laus summa. Martialis lib. I.

Audieris cum grande Sophos dum basia captas.

Sidonius, lib. VIII. Ep. VI. atq; ob hoc illi maximum Σοφῶς, non Eloquentia prius quàm verecundia dedit. Idem.

Certavere suum venerari Numina Numen,
Disparibus modulis incinuisse Sophos.

Idem Paneg Majorani.

Personat ergo tuum, cælo, rure, urbibus, undis,
Exsultans Europa Sophos.

Vide Notas doctorum ad eum, & Venantium Fortunatum.

19. IGNOSCAT PLACIDUS TAMDEM.] Ita rectè docti ex libris, & noster consentit. Male nos olim, nimiumque curiose. *FLatus remittere* instar inflatæ belluæ erat, tanti enim vecordiam hominis hæc Palinodia habet.

20. ET TUTO.] Solus denuò noster Codex Integritatem suam hic Claudiano vindicat. Scribit expresse. *Et toto recitet quodlibet ore:* Placet [illegible] toties illis inflatis buccis licet utatur, inquit, & fremat, tonet, clamet, vociferetur, baubetur, quicquid volet, nos parati sumus *Placet* hoc nostrum ubique illi offerre; ne videlicet tanti ponderis hominem cum tanto suo fastu nobis incumbentem ferre cogamur.

EPIGRAM. XXXIX.

In Curetium.

V. 1. FALLACES.] Omnem Genethliacen contemnit, more verorum Philosophorum. Duobus autem his Epigrammatis ne unum quidem apicem mutant membranę nobis collatæ, vti neq Belgici codices duo Notissimum Astrologiam, præcipuè Genethliacam, ob plurimum abusum, usum ferè nullum, malè audivisse apud veteres, vti artem vanam & quæstus gratia dicacem. Tacitus lib. I. Historiarum:

tum: *Vrgentibus etiam Mathematicis, dum novos motus & clarum Othoni annum observatione siderum affirmant, genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in civitate nostra & vetabitur semper & retinebitur.* Eadem ferè verba apud Valerium Maximum lib. I. Multis Gellius lib. XIV. c. I. Sextus, alijq; serio Philosophi, Seneca Suasoria IV. alij. Quos nominare longum. Talis genitoris filium, impurioris hominem, falsè ludit Claudianus, hoc Epigrammatum pari.

2. VAGA SATURNI.] Obesse Saturni inconstantiam, superventurum autem Jovē. Qualibus sententijs sperantibus, quod ait Tacitus, fallacias isti homines nectebant. Saturno autem adversatur Juppiter. Persius, Sat. V.

Saturnumq; gravem nostro Iove frangimus unà.

3. PAUCIS PROMITTERE NUMMIS.] Exempla talium æruscatorum apud Appulejum Metamorphos. I. Lucianum non uno libello.

5. PERJURIA.] Senecæ in Apocolocynthosi pro miraculo est Mathematicum vel semel verum dicere.

6. SPURCOS AVIDÆ.] Sic omnino scribendum, quod mirum nemini monitum. Deest enim meretrici epitheton, & adverbium istud hoc loco non nauci est. Et sic recte Aldus.

8. FLAGITIIS.] Criminibus quæ nec dicere velis. Veteres vitium virgini illatum hoc nomine censuisse autumat Nonius. Omnem libidinem Isidorus lib. V. c. XXVI. Ad immemorabilem libidinem usus Comicorum & Jureconsultorum præcipuè frequentavit.

10. HAS EADEM NATI.] Claveriani libri *Has etiam nati.* Merito id contemsit Scaliger. *Eamdem* linguam pro eodem membro duorum corporum dixit.

EPIGRAM. XL.

In Eumdem.

Sane & nos cum viro docto vellemus neutiquam os illud fatale eximiorum virorum præconijs, & rerum magnarum doctrina spurcitatibus duorum Carminum contaminasse castissimum alioquin vatem, neq; Posteritati se traduxisse talibus vulgarium Poetarum nænijs. Tamen non ideo Bona cætera contemnemus, & ista ipsa non alijs adspiciemus, quam ijs oculis, quibus Satiricorum scripta nudioribus verbis vitia incessentia, solemus. Nec enim suos mores hic sese fœdis rebus delectando, fatetur Claudianus, sed notat & vituperat æternisq; contumelijs inurit obscœnos alterius, abhorrere sese ab omni hoc luto palam contestatus. At si exemplis excusandus vel sic etiam erit, Ausoniam serio & Christianum, & Christianis. Principum Institutorem consideres, dices ista duo Epigrāmatia lac merum esse præ sordibus Imperatorij Præceptoris. Hæ sunt nimirum Satanici regni à debellata Gentilitate reliquiæ, quibus felicitas nostri ævi, certè territorij, inclarescit, quod dediti optimi studijs procul à vita in profanorum hominum libris talia securè damnare possimus; non indigna lectione eatenus, quatenus cavere, abhorrere, damnare, vel exinde discimus.

2. PATRE TUO.] Talium notitiam professo, & inde victitante.

3. DEDIT INCLEMENTIA MARTIS.] Militem & militari animo sanguineum hominem creans, furibundum. Vide Senecam suasoria IV. Vestius Valens: *Martis stella significat violentias, bella, rapinas, clamores, contumelias, adulteria, spoliationes, amissiones facultatum, exilia, alienationem à parentibus, captivitatem, corruptiones mulierum, incisiones uterorum ut fœtus eximantur, incestas nuptias, ablationes bonorum, Mendacia, inanem spem, raptus, furta*

*furta, latrocinia, prædationes, concussionē, iram, pugnas, convitia, odia, controversias, infert & violentam Mortem, & sectiones & cruentationes, subitas febres, ulcerationes, scabiem, amarulentiam, vincula, tormenta, * virilitatem, perjuria, errores, legationes impias.* Hæc omnia agnoscere voluit Claudianus in Curetio, professus scientiam siderum, cum adversum ei Martem facit. Ubi asteriscum posui *virulentiam scribendum* arbitror. Ad sequentia Sidera Notationes ejusdem olim de Græco traducti scriptoris consule.

4. DEBILIS ARCAS ERAT.] Nascenti videlicet, Mercurij enim sidus omnibus ingenij orisq; dotibus præses Idem Vestius: *Stella Mercurij significat disciplinas, litteras, argutias, eloquentiam, fraternam conjunctionem, interpretationem, praconia, numeros, palastram, vocu curam, Attribuit mentem ac intellectum. Efficit Heros, quiq; sacerdotia nanciscantur, fictores, statuarios, medicos, grammaticos, Iureconsultos, Oratores, Philosophos, Architectos, Musicos, vates, ariolos, disertos, &c.* Quibus omnibus debilitate hujus astri excludit Curetium Claudianus.

5. MORBUM.] Obscœnam prurigenem, quę tanta infectione contaminarat genus humanum, ut medici viros curare cogerentur, ne virilitatem vulgo projicerent. Vide Cælium Aurelianum Lib. IV. Tardarum. cap. ult. Sic Morbum vocat noster, exemplo Juvenalis, Sat. II.

hunc ego fatis
Imputo, qui vultu Morbum incessuq; fatetur; Iterum.
Hippo subit juvenes, & morbo pallet utroq;.

Catullus pari sensu de Mamurra & Cæsare: *Morbosi pariter, gemelli utrique.*

πάθ☉ Græcis. Theodoretus Therapeut. IX. ἐγὼ δὲ οἶμαι καὶ τοὺς λίαν ταῖς ἡδυπαθείαις δουλεύοντας οὐκ ἐπαινεῖν τὸ πάθ☉, ἀλλὰ δουλεύειν τῷ χρόνῳ τὸ ἔθ☉ ἔξιν εἰργασμένους.

6. LUNA VENUSQUE.] Luna naturalia, hoc est Libidinis partes in corpore humano adscribit Vestius idem. De Venere res nota. Idem Scriptor: *Venus de membris corporis habet collum, os, labra, olfactum, adversas partes, à calce usq; ad verticem, itemq; eas quibus vulgo quoq; illi operam dari dicitur.*

7. ATTRIVIT SATVRNVS OPES.] Mendicatores facere Saturnum idem auctor inter tristes cæteros ejus astri effectus memorat. Quæ horæ hujus cæterorumque singulæ ferant, notavit Bethem Arabs, libello ei rei peculiari De Saturno consule Marsilij Ficini, scriptoris melioris quam interpretis, & sic tamen valdè docti, Philosophiam omnem, Librum de vita cœlitus comparanda.

EPIGRAM. XLI.

In Iacobum Magistrum Equitum.

Epigramma utique ab homine Idololatra scriptum ironice in Christianum Ducem, ridens Sanctorum in bellicis rebus alijsq; invocationes, tum suborientes hominis simul bibacitatem, & Poeticarum rerum inscitiam. Non indignum Claudiano, in medijs ejus Epigrammatis etiam nostris membranis agnitum, quod nos omnino ejus esse persuasi sumus.

V. 1. PER CINERES PAVLI PER CANI LIMINA PETRI.] Scriptus Codex ita hunc versum exhibet.

Per Cineres Petri, per sancti limina Paulli.

2. DVX JACOBE.] Metitur nomen ut debet, O enim extentum fit. Moschopulus, Ἰάκωβ☉ scribendum proponit. Aliter alij, rati enim sic.

5. OPE SANCTORVM.] Scriptus Liber Ope *junthedi* Cum sequens versus Susannam, ponat, hic Poetam scripsisse autumo. Sic *ope Iudithæ* Notum eam Heroinam avertisse cla-

dem patria, in montana vrbe servanda. Verissima Emaculatio ingratijs omnium cæterorum Codicum. Judithæ res pulcro Opere Gallico celebravit Salluſtius Bartaſſius.

9. FERIAT.] Percutiat velut cœlitus. Alludit Hiſtoriam qua Angelus Aſſyriorum centum octoginta quinq; millia una nocte perimit. IV. Regum XIX. Sic Percutere, Ferire, & talia, cædem, abolitionem, denotant ſæpius, velut fulmine aut cœleſti vi patrante. Lucanus lib. V.

Tiro rudis, ſpecta pœnas, & diſce ferire
Diſce mori.

Hoc eſt occidere gladio. Claudianus Mamertus de Statu Anim lib. III. cap. XI. *Terram repromiſſionis intremus non otioſi neq; inertes, neq; vero trepidantes, ut ſi quid, falſiloqui vanitatis vitio progenitum aut latere tenus adſtrepuerit, aut obvium ſeſe dederit, Ieſu prævio aut adjutore, feriatur.* Sic *ferire* ſe cum dicit Iuſtinus Senior Imp. quem quinquaginta auri libris mulctaret L. XXIII. C. de Teſtamentis. Terentius *Geta ferietur alio munere* Inexſpectata quadam vi. Theodulphus in Parænesi ad Iudices.

Perculit ut geminos infans Tyrinthius angues,
Ordine ſunt etiam geſta notata decem.

Capitolinus Maximino Patre.
Hoc eſt interfecit. Appulejus, lib III. *Qui ſopitus jacebit, trucidetur, qui repugnare tentaverit, feriatur.* Sic *ſecare.* Vid. ad 1. Rufin. v. 328.

9. ROMPHÆA.] Vide Adverſariorum lib. CXIX. cap. XII ad Aſc. Pedianum. Notat Romphæa omnem vim bellicam. Sibylla.

ἀςὴρ λάμψει, ὃν ἔχουσι κομήτην, Ῥομφαίας λιμοῦ, θανατοῖο τε σῆμα βροτοῖσι.

Et majorem gladium Autor vetus Iudæus, media ætate Latinus factus, Philonis Iudæi nomine, Biblicarum Antiquitatum, citatus à M. Glyca, Gobelino Perſona, & alijs talibus. pag. CXV. Edit. Comelin. David auſit in fundibulo lapidem, & percuſſit Allophylum in fronte ſua, & cucurrit ſuper eum, & evaginavit Romphæam ejus, & caput ejus tulit ab eo. Romphææ mentio apud Ennium agnoſcitur ab Agellio, lib. X. cap. XXV.

10. ROMANASQVE REGANT.] Tela regant manus, quod contrà ſolet. Divinam opem intelligit, qualis celebratur Tertio Conſulatu Honorij.

Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adverſas acies, revolutaq; tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit haſtas.

Sal Epigrammatis in eo eſt ut dicat, parce carminum noſtrorum notationi, ſic agant pro te omnia Sancti omnes Sanctæq; , dum tu potas & pergræcaris ſtrenuè, adeoque ut crapula & vino interficias in convivio homines, & ſic non de funeſto Martis opere, ſed Comi & Bacchi, triumphum ſtrenuitate tuæ dignum ducas. Non intellexerunt hæc qui Lectionem mutarunt. Oportet autem bibacitatis hic homo notus fuerit, & tale de menſa ejus exemplum extiterit.

13. NVMQVAM.] Numquam tibi contingat tantum infortunium, ut commacules illam tuam delicatam urbanamq; manum hoſtili ſanguine.

EPIGRAM. XLII.

In Podagrum.

Pedes, & ſcandere, τεχνικὰ hic Grammaticorum ſunt. Videtur in eumdem Iacobum vibratum Epigramma, cum lacerandi verbo pariter utatur, & perpetuo helluone dignum ſit præmium Podagra. Nihil hic mutant membranæ noſtræ, ut nec Belgicæ.

V. 1. PEDIBVS.] Metro Manilius pulcrè, lib. II. *rudibus pueris mõſtratur littera primum. Tum conjuncta ſuis formatur ſyllaba nodis Hinc verbis ſtructura venit Perque pedes proprios naſcentia carmina ſurgunt.* Pedeſtris tamen ſermo Poetico oppoſitus. Vide doctiſſimi Iureti Notas ad Symmachum.

V. 2. LA-

V.2. LACERAS.] Conviciis proscindis, extreme vituperas, Appuleius.lib.V. *In auribus Veneris filii lacerans existimationem, ganniebat.* *Laceratum*, extremis modis contaminatum, Valeriano. Serm.I. *Nam quamvis homo purum corpus immaculatumque custodiat, Laceratam vitam ad Deum portat, cujus actus vultum infamat.*

V.4. PODAGER.] Podagricus. Vide notas doctissimi Salmasii ad Historiam Augustam. Male Rubenius Electis, lib.II.c 33. Victor Vticensis lib.II. 4916. *ad exilium eremi destinavit in quibus erant podagri plurimi.*

EPIGR. XLIII.

De Iracundo.

Hic etiam nihil mutant membranæ nostræ & Belgicæ. Versu primo Veteres Editiones nonnullæ *quodcunque ferit* scribunt, non inepte. Hoc enim designet omnia quibus quis ferire possit. Sic vero in seditione Appuleiana cives omne fortuito oblatum, quo feriri possit, pro telo habent, apud Appianum. ἰμφυλ. A. Virgilius lib.VII. *Quod cuique repertum Rimanti telum ira facit* Heliodorus lib.I.

τὸ γὰρ αἰφνίδιον τῆ κακῆ τὰς χρείας ἰχαυτοπόρες, ἢ βίλεσι κεχρῆσθαι τοῖς ἐκπώμασιν ἐδίδασκεν. Seneca Hippolyto.

tela faciebant dolo.

Virgilius & lib.I.Æn.

Iamque faces & sæva volant, furor arma ministrat.

Benedictus Paullinus lib.IV. de Vita Martini.

vicinas rapiunt ad verbera silvas
Saxa, sudes, fustes, stimulos, quod cuique repertum
Rimanti telum ira facit, consumit in ictus.

Ovidius. Heroid.

Qualibet iratis ipse dat arma dolor.

Seneca lib.III. de Ira.cap.II. *Sine more, sine auspiciis, populus ductu ira sua egressus, fortuita raptaque pro armis gessit.*

1. DEMENTIA.] Philemon.

μαινόμεθα πάντες, ὁπόταν ὀργιζόμεθα.

Vide supra ad Quartum Honorii Consulatum. Omissum hic est Epigrammatis in Iracundum Commentarium, quod vide Notis ad Gul. Britonem lib.V.v.DXXXIII. Imo hic repetendum, nam ad Gul.Brit. multa sunt omissa.

EPIGR. XLIV.

De Theodoro & Adriano.

Suspicamur hoc illud esse Epigramma, quod ut expiaretur, Epistola ad Hadrianum deprecatoria opus habuit Claudianus. Nimis vero Poetice viros illustres traducit nebulas forte inimicitiarum Stiliconiarum secutus. Cum quo & concidisse videtur. Theodorus Alexandrinus iisdem his temporibus celebratus Synesio Epist.XXI. nihil, ut arbitror, cum isto commune habet: quamquam nec decidam. Carmen Paschale Quod sequitur in nostris membranis inter media Claudiani Opera invenitur, neque indignum eo est, si fuit Veritate umquam illuminatus, itaque scriptam & in Lectionem considerabimus, securi aliarum Notationum cum res & materia omnibus animæ fixæ sunt.

EPIGR. XLV.

Carmen Paschale.

1. REDEVNTIS ÆVI.] Imitatio Pollionis Maroniani.

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.

Quod ad Christum scite redigat Constantinus Magnus Imperator penes Eusebium.

2. VOX SVMMI SENSVSQVE.] Sermo. Prudentius Cathemerin VI. Æneas Gazæus sine Theophrasti. *Sensus*, Sapientia. Nos multis ad Phæbadium. Cyprianus de Vanitate Idolorum: Indulgentiæ Gratiæ disciplinæque arbiter & magister Christus mittitur, Sermo & Filius Dei, qui per profetas omnes retro illuminator & doctor humani generis prædicabatur. Hic est Virtus Dei, hic in virginem illabitur, carnem, Spiritu Sancto cooperante, induitur, Deus cum homine miscetur. Alii infiniti.

2. QVEM FVDIT AB ALTA.] MS. *fuderat alta* Quod non displicet, indicat enim occulte τὸν ἄχρονον χρόνον, æternitatem. *Semper* enim *fuderat*.

5. CORPOREA MVNDVM.] Inepta lectio, neque in tanta re excusabilis mundum pro cœlo, cœlum pro Deo, Deum per mundum intelligere. Neque hic mundus designare potest purum, non enim nisi de summa Majestate agitur. Error est ab correptione veteris scripturæ, omnino enim legendum.

> *Passus Corporea Dominum vestire figura.*

6. HOMINEMQVE FATERI.] Humanam naturam. Sic in Laude Christi.

> *corporis hujus*
> *Dissimiles perferre modos, hominemque subire.*

Sic sæpe *Hominem Dominicum* eandem in Christo dicunt Patres. Vide ad Claudianum Mamertum, & alibi plenius.

7. QVEMQVE VTERO INCLVSVM.] Membranæ neq; nostræ neque Belgicæ hunc spurium turbatoremque versum agnoscunt. Et vero pro tali ejiciuntur, omnia erunt, clara, perspicua, Claudiani genuina: nullo enim modo alterius.

11. MVNDI REPERTOR.] *Opifex*, Excogitator, Pulcerrime. Virgilius. XII.

> *Olli subridens hominum rerumque repertor.*

12. LATVITQVE SVB IMO.] Scribe *sub uno* cum MS. & Aldo. Et sic MS. Codex Burdigalensis, quo usus doctissimus Delrius, ut testatur ipse Commentar. ad Senecæ Medeam.

16. QVIN ET SVPPLICII NOMEN.] Recte Cujaciani libri. *Mancipii*, de nexu multis ICtorum filii, Doctissimus Turnebus, & nos Adversariorum Libris.

19. PVRGATA TELLVRE.] Sic recte ex iisdem libris viri docti. In nostro est *latantem Luce* Quod indignum re & Vate, indicium habet Veritatis. Veritatem loco modo nominato asserit idem Delrius.

20. AVGVSTVM FOVEAS.] Disertissime eædem nostræ membranæ. *Augustos* & vere, cum Claudiani sit Carmen, & Honorium Arcadiumque dicat. Abinde *celebrent* scribendum in sequenti versu.

EPIGR. XLVI.

Laus Christi.

Neque istud neque sequens de Miraculis comparet in membranis nostris. Istud tamen ex antiquissimo Codice se Claudiano asserere testatur Joan. Camers in Vita Poetæ, Cujus Editionem his Opusculis comparare nequivimus. Pariter neque Belgæ libri, nec Aldini hoc Carmen agnoscunt. Vtique tamen Claudiani est, par genio, acumine, eloquio, superiori. Fide quoque Cujaciani Libri omnium Optimi. De ejus Christianismo vide lib. I. Adversar. cap. VII. Vbi & isthinc quædam illustrantur & emaculantur.

V. 2. NVNC GENITVS QVI SEMPER ERAS.] B. Gregorius Magnus Homil. VII. *Investigari nullatenus potest quomodo incarnatur verbum, quomodo summus & vivificator Spiritus intra uterum matris animatur, quomodo*

quomodo is qui initium non habet & existit & concipitur. Multis Tractatores in Ferias Natalitias.

3. ANTE TVÆ.] Omnino lege *Nate tua matrisque parens.* Vide dictum caput Adversariorum. Pulcre Alanus lib. V. Cyclopædiæ. Sed vide Advers. Quibus nihil nunc addimus.

EPIGR. XLVII.

Miracula Christi.

Nec istud, ut jam monitum, agnoscunt nostræ membranæ. Neq; ulla inest vel rebus vel Sermoni difficultas. Claudiano non indignum, cujus æquabilitatem, facilitatem, amœnitatemque egregie exhibet.

V. 2. SALVATA VIRGINITATE.] Vide Augustinum Civ. Dei. lib. XXII. c. VIII. Arnulphi Lexoviensis primum carmen. quod illo ævo longe melius. *Signatam virginitatem* mansisse pulcre dixit Prudentius: Angelum Paranymphum Gotfridus Viterbiensis, lib. XIV. Panthei. Multa huc spectantia & Amedæus Lausan. Non inepta vel Cujacii vel Claverii opinio, singula hinc disticha singulis miraculorum picturis fuisse subjecta. Delectabatur enim jam tum Ecclesia repræsentandis penicillo rebus & Historiis Vtriusq; Testamenti. Notatur alibi multis.

V. 18. PORTITOR.] Gestator, bajulus. Petrus Chrysologus Serm. CXXI. *Nec quatuor ut mortuo, sed duo sub uno vecte, quasi projiciendo oneri portitores addicuntur inviti.* Sidonius lib. VI. Epist. IV. Vestius Valens in Saturno: *facit agricolas & rusticos, mercenarios, fabros, &* Portitores. *Quamquam ibi potius* τελώνης, ut à Philoxeno exponitur. Et Hæc sunt prava Claudiani Poematia, quibus Laudes Herculis & Epistolam Parææneticam ad Colleam sive Iovium Claudiani Mamerti, vel Paullini alicujus opus, adjiciunt. Neutrum horum cum ullo jure ad nostrum Auctorem spectet, missum utrumque merito facimus. Sunt alia Claudiano adscripta, ut in Marcum Epigramma inter Petroniarum fragmenta, quod illius minime tamen est: Duo in Aquilam & Bacchum ex Schedis veteribus à Claverio prodita, ipso non indigna, quæ & eo nomine isthuc adjecimus, agnoscenda tanto auctore legendo subactis.

DE AQVILA.

CLAUDI CLAUDIANI

*

Mensa coloratis Aquila juvatur in alis
Quam florum distinguit honos: similique figura,
Texitur, implumem mentitur gemma volatum.

LAVS LIBERI.

EIUSDEM.

LENIS, Vitisator, proles Semeleia, Bacche,
Da Reditum nobis, sic totis dulcia verbis
Mella fluant, totus spumet vindemia labris.

Scribe prioris primo versu. *Aquila variatur in alis.* Diserte enim distinctos colores infert. Alioquin *fucatur* scripseris. *Quam Florum.*] Flores varii coloris in Aquilæ effigiem contextos mensam ex pictura opperuisse dicit. Posteriores sic legerim.

Da reditum nobis, sic totis dulcia labris
Mella fluant, totis spumet vindemia prælis.

Vel & postremo servato, medii *verbis prælis* supponam. Quod & melius censeo. In Marcum illud, qui à nonnemine expeti poterit, ut sunt ingenia hominum, sic sonat:

Mar-

Marcus amans puerum, natum mentitur amare,
Vultque pater dici nescius esse pater
Et Pietate nefas, & Amorem velat Amore;
Se Pietas umbram criminis esse dolet.
Nate dies audit; nox & torus audit, amice.
Et pro temporibus nomina mutat Amor.
Stulte quid ignaro non dicis Cincia fratri?
Ne credas noctis digna latere diem.
Qui pater est huic filius est, à lumine primo
Filius, à thalamis incipit esse puer.

Nihil ad Claudianum, etiamsi doctum & in defectum fictum hoc carmen. Vltimum distichon assutitium assutitio est. *Marcus* ævo Claudiani non ita ponatur absolute ad notandum τὸν ἄρρενα. Versu septimo *Cynthia* legendum, octavo *nocti*. Sed ficta sunt hæc ut à Criticis omnia naso suo pervagantibus, emendarentur, & ita auctoritatem scriptoris acciperent, quam alioquin minime merebantur.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAUDIANI, IN RUFINUM, LIBRUM I.

ANIMADVERSIONES.

Præfatio.

Rufini nomen in Codicibus hujus auctoris Manuscriptis ad unum omnibus uno F scribitur; & superflua geminatio ex pronunciatione ipsamet apparet. Bene quoq; Græci omissa altera litera scribunt, quorum non absque ratione in talibus ductum sequimur, cum in Latina scriptione obscuritas summa sit vel ea sola de caussa quod pronũciationem minime habeamus eam, quam secuti sunt proximi Romano ævo, ne dum ipsorum Romanorum, quam toto cœlo aliam fuisse innumeris locis Ciceronis, Quintiliani, Gellij, & Grammaticorum docere liceat, si ei rei operam quis det, Fuit autem *Rufinus* iste gente Gallus ut scribit Zosimus Comes & ex Suida notat Stephanus Forcatulus de Imperio & Philosophia ejus gentis libro VI. licet Historiam ejus apud Ecclesiasticos scriptores. Chronologos, Zosimum, Jornandem, P. Orosium, alios habes. Nobis enim statutum est in eis quæ ad illam pertinent Rhapsodias novas non facere, cum auctores horũ temporum in omnium manibus sint, habeantque Collectanea Baronii in promtu, qui alieno labore ἀκρυβέστερον cognoscere omnia volunt.

V. 1. DECIDIT ARCU.] Ad molem monstri: Dejici dicuntur quæ non sine labore sternuntur Virgilius III. Georg. itidem de serpente, *cape saxa manu, cape robora, Pastor, Tollentemque minas & sibila colla tumentem Dejice* In pari voce de eodem Rufino vulgo mendosus est Jornandes Episcopus de Successionibus. *Tunc Rufinus Patricius Arcadio insidias tendens, Alaricum Gothorum Regem ut Gracias devastaret, missis clam pecuniis invitavit. Porro delectus Rufinus ab Italia militibus Arcadio cum Gaine Comite missis ante portas urbis detruncatus est. Caput ejus cum dextera manu Constantinopoli ad ludibrium circumductum, uxoreque ejus exsulata opes cunctas Eunuchus promeruit.* Scribendum enim. *Detectus* & ipsum potius quam fraudes ipsius dixit Atticismo temporum. Hæc autem integra verba asscripsimus, quia compendio omnem Rufini historiam narrat. Et ita, ut emaculanda censuimus, transscripta sunt ab Othone Frisingensi lib. IV. Chronicorum cap. XX. Et

 Gotifre-

Gotfredo Viterbiensi eadem hæc Jornandis verba libro XVI Panthei.

CVM DECIDIT.] Fuit scriptus liber qui *ut* referret, ut testatur Andreas Schottus, nullum in mutatione operæ pretium, & tot cæteri contra sentiunt.

2. ÇYRRHÆO.] Ad Delfos famosum illum serpentem dejecit Apollo. Vide Callimachi Hymnum, Et Homeri paris inscriptionis, sive alterius cujuspiam Homeridæ. Ovidium Metamorph. I. Caussa cædis quod custos adytorum Delficorum Apollinem, divinandi scientiam tum primum edoctum, dicebat ingressu. Apollodorus libro I. Epitomæ. Ἀπόλλων ἢ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ ἢ πανὸς τῦ Διὸς ἢ Θ.μβρεως, ἧκεν εἰς Δελφὺς χρησμωδύσης τοτε Θέμιδ@, ὡς δ' ὁ φρουρῶν τὸ μαντεῖον πύθων ὄφις ἐκώλυεν αὐτὸν παρελθεῖν ἐπὶ τὸ χάσμα τῦτον ἀνελὼν τὸ μαντεῖον παραλαμβάνει.

In quibus verbis de matre Panis aliam lectionem nimirum ὕβρεως secutus est interpres Benedictus Ægius. Merito autem à Pane hanc scientiam didicisse Apollo dicitur, cum per eum Deum omnium fons atque gurges intelligatur, cui mundus omnis cum celebri illo Amalthææ cornu subditus fuerit, ut vides apud Phornutum cap. XXVII.

ANHELA JUGO.] In membranis nostris *hanela* & hoc & aliis locis scribitur. *Rogo* vero pro *jugo* nequaquam ἢ ποιητὸ est, quamvis cum veteri Editione Basilæensi præferat unus MSS. Belgarum.

3. QVI SPIRIS TEGERET MONTES.] Immmania de inmani illo monstro commenti sunt Poetæ. Spiræ flexus quos flexibus implicant cum procedunt Dracones, Apollonius Rhodius libro IV.

> ὡς πότ' ἐκεῖνο πέλωρον ἀπειρεσίαις ἑλέλιζε
> γυμβόνας, ἀζαλέῃσιν ἐπηρεφέας φολίδεσσι.

Totum Parnassum novem spiris circumdatum fuisse ab hoc Dracone, auctor est Callimachus in Delum v. XCIII.

4. TANGERET ASTRA JUBIS.] Pleriq; Belgicorum Codicum *tingeret* præferunt. In aliquibus alterum erasum & hoc substitutum visitur. Ego mutationi non assentiar, Codices secutus Cujacianos, & nostrum, *Tingeret* recepit etiam Aldus. Nec placet.

V. 5. JAM LIBER.] Vnus scriptorum Belgicorum *tum*. In altero nota marginali: sed eadem manu fuit *solutum*. Neutro loco quicquam mutamus.

NEXVQVE SOLVTO] Nexus quibus implicabat serpens arbores, solvebantur ejus morte. Papinius initio Lib. VI. Nihil ad rem allusio Libertatis & nexus servilis.

7. CONCVSSÆQXE DIV SPATIOSIS TRACTIBVS ORNI.] Est traductum ex Papinio, cujus auctoritatem sponte libens sequitur Claudianus. Thebaide I. & ubiq; hic.

> *Postquam cærulei sinuosa volumina monstri*
> *Terrigenam Pythona, Deus, septem orbibus atris*
> *Amplexum Delfos, squammisque annosa terentem*
> *Robora, Castaliis dum fontibus ore trisulco*
> *Fusus hiat, nigro poscens alimenta veneno,*
> *Perculit, absumtis numerosa in vulnera telis.*
> *Cyrrhaiq; dedit centum per jugera campi*
> *Vix tamdem explicitum*

Pleraque omnia ex his satis turgentibus alioqui versibus Claudianus transfudit, ut de Ovidio non pauca Papinius. Pariter autem de Silvarum attritu & vastatione Silius Italicus lib. III. in Serpente Reguli.

> *Ecce jugis rapiens silvas & robora duro*
> *Contorta amplexu, tractasque per invia rupes,*
> *Ater lethifero stridebat turbine serpens.*

Sibilis talis belluæ lucos tremuisse & arbores ipsis

ipsis radicibus auctor Argonauticorum sive Onomacritus, sive Orpheus Crotoniata, sive alius, certe antiquus, & Thracem illum mentiri volens versu DCCCCXC.

Ἔνθα δράκων ὀλκεῖσιν ἀπὸ πτ. αλέεσιν ἑλιχθεὶς

Δινεύων ἀναπεπκάφ', βλοσυρῶντε γένειον.

Ἂν δ' ἑλοὸν σύριγξ, ἐπὶ δ' ἔβραχεν ἄσπετος αἰθήρ.

Δένδρεα δ' ἐσμαράγησε κραδαινόμενα ἔνθα καὶ ἔνθα,

Κρήμνοθεν ἐκ ῥίζης, ἰάχησε δὲ σύσκιον ἄλσος.

10. LIQVIDIS PVRIOR IBIT AQVIS.] Nigro veneno fontes illos tumenteis facit, ob potantem inde draconem, cui atrum virus adscribunt pariter Papinius & Ovidius, quare non decido an potior non sit quinque Codicum manu exaratorum lectio *nitidis*. Tantumdem est. Cephyssus fluvius Delficus, per medium Phociorum urbem labens, ut scribit Vibius Sequester. Vide Solinum cap. XII. & Pausaniam.

V. 11. OMNIS IO PÆAN REGIO SONAT.] Prima Gratulatio incolarum Delficorum Apollini victori serpentis hæc verba applausit. Callimachus.

Ἰὴ ἰὴ παιῆον ἀκούομεν, οὕνεκα τοῦτο

Δελφὸς τοι πρώτιστον ἐφύμνιον εὕρετο λαός,

Ἦμος ἑκηβολίην χρυσέων ἐπιδείκνυσο τόξων

Πυθώ τοι κατιόντι συνήντετο, δαιμόνιος θήρ,

Αἰνὸς ὄφις. τὸν μὲν σὺ κατήναρες, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ

Βάλλων ὠκὺν ὀϊστόν, ἐπηΰτησε δὲ λαός

Ἰὴ ἰὴ παιῆον ἵει βέλος.

Hoc est ex interpretatione B. Vulcanii. *Io Io Paean patulas jam personat aures. Id primum accinuit Phœbo gens Delfica carmen, Aurea cum adfuisti certissima spicula torquens. Nam Draco Pythonem tibi quondam occurrit eunti. Immanis, crebro quem telorum impete victor Stravisti, fremitu populi acclamante secundo Io Io Paean, jace tela.* Postrema duo verba à nobis adjecta sunt, perperam omnino ab interprete omissa, cum vel maxime illa ad rem faciant. Sic autem continuanda translatio, ne quis cavilletur dum partem castigamus totum corrumpere. ἰηὺ σε μήτηρ Γείνατ' ἀοσσητῆρα, τὸ δ' ἐξ ἔτι κεῖθεν ἀείδεαι. *te enim aurea mater Auxiliatorem peperit: hinc carmen in usu est.* De Fabula ipsa vide Macrobium Lib. I. cap. XVII. Saturnal. Fulgentium Mythol. lib. I. cap XVI. Higinum Fabularum cap. CXL. Pæan autem ab ea Victoria hymnus quilibet ἐπινίκιος appellatus. Proclus in Poeticis, à Photio P.C. defloratis. παιὰν δέ ἐστιν εἶδος ᾠδῆς εἰς πάντας νῦν γραφόμενος θεούς, τὸ δὲ παλαιὸν ἰδίως ἀπενέμετο τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι ἐπὶ καταπαύσει λοιμῶν καὶ νόσων ᾀδόμενος.

V. 12. TRIPODAS PLENIOR AURA ROTAT.] Tripodem habitare Apollo ipse credebatur. Euripides in Iphigenia Taurica. ὦ Φοῖβε μαντεύων δ' ἐπὶ βὰς ζαθέων, τρίποδι δ' ἐν χρυσέῳ θάσσεις, ἐν ἀψευδεῖ θρόνῳ. Vides Deum ipsum in tripode considentem exinde respondere fingi. Eodem modo vaticinaturæ insidebant eumdem. Idem Poeta in Ione.

Θάσσει δὲ γυνὴ τρίποδα ζάθεον Δελφίς, ἀείδουσ' Ἕλλησι βοάς.

Vide Scholiasten, & alterum Aristophanis initio Pluti. Poetæ cum feliciter carmen scriberent, domi se tripodem aut cortinam Apollinis habere dicebant, ut Sphingem illam Cic. non habere, cum ad Ænigmata non responderet. Sidonius lib. VIII. Epistola IX.

Et me scribere sic subinde cogis
Ac si Delfica Deliotulissem
Instrumenta tuo, novusque Apollo
Cortinam, tripodas, Chelyn, pharetram.

 Et

Et hinc capiendus ille apud Valerium Flaccum locus qui ignorabilis hactenus fuit, interpretibus, mira comminiscentibus Libro I. Argon.

Phœbe mone, si Cumæa mihi conscia Vatis
Stat casta Cortina domo, si laurea digna
Fronte viret

Hoc est si tua mysteria caste celebro, teque familiare mihi Numen non minori reverentia colo quam olim Sibylla, quæ tibi maxime grata familiarisque fuit. Alludit scriptor doctissimus ingeniique minime vulgaris Virgilianum illud Eclogis *Cumæi venit jam carminis ætas.* Et Vatem se Vespasianinatum rerum futurum dicit; Nam Quæ Sibyllinis carminibus de Christo ex Iudæa oriundo, & Imperio novo Orbem terrarũ occupaturo, vaticinata erant, ea vulgus ad Vespasianos deducebat. Sueton. *Percrebuerat Oriente toto vetus & constans opinio, esse in fatis ut eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano quantum eventu postea prædictum patuit Iudæi ad se trahẽtes, rebellarunt.* Norant autem Nationes eam prædictionem Judæorũ libris contineri. Tac. lib. V. Histor. *pluribus persuasio inerat antiquis sacerdotum litteris contineri eo ipso tempore fore ut valesceret Oriens, profectiq; Iudæa rerum potirentur, quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant.* Hæc vero aut talia gnarus in Sibyllinis quoq; libris exstare, se eorũ conscium facit aut ab Ebræis prophetis, gente mirifice exosa, in Sibyllas transtulit & Vespasiani rex ex vatum libris cantatum sese ait Valerius Flaccus.

V.14. THEMIDOS ANTRA.] Ante Apollinem enim Themis Delfis colebatur, ut vides ex iis quæ de Apollodoro supra transscripsimus.

Ibid. DEÆ.] Solus ex tot scriptis Codicibus Noster *Dei* habet quam verã lectionem esse existimo. Omne enim genus Deorum non solas Deas confluxisse ait Poeta. Probat tamen eamdem scripturam unus Pulmanianorũ, qui præcedente hunc versu versu legit *Musarum carmine ducti,* quam vtramq; scripturam Claudiani esse persuasus sum. Et bene ex editoribus Aldus qui & ipse τὸ *DEI* recepit. Fatuum sit Deas hic nominari, quib. sine Epigrammatis componit Proceres Romanæ Aulæ, Sententiam expressit Pindaro, carminum suavitate duci & affici etiam Deos. Musarum delinitos cantilenis. Pythionica I. καὶ γὰρ βιατὰς Ἄρης τραχεῖαν ἄνευθε λιπὼν ἐγχέων ἀκμὰν, ἰαίνει καρδίαν κώματι. Κῆλα δὲ καὶ δαιμόνων θέλγει φρένας, ἀμφί τε Λατοΐδα σοφίᾳ, βαθυκόλπων τε Μοισᾶν.

V.16. CONVENIT AD NOSTRAM.] Ita omnes Codices, excepto solo nostro in quo vestram exaratum inveni. Sed Ratio omnis quoque stat à vulgata.

V.17. QUI STABILEM SERVANT.] Senatum intelligit Vrbis Romæ. Conjectura olim moliebar *Dii stabilem servent,* voto Imperatoribus debito cum frigidior clausula sit, nec pro genio Poetæ videatur. Verum contra tot librorum auctoritatem nihil movemus, cum præcipue adolescẽtes adhuc fuerint Principes, cum Rufinus pœnas scelerati in Arcadiũ animi dedit. Porro ex principio prioris sequentium librorum sumsit Titulum ante annos CCC. AntiClaudiano suo *Alanus ab Insulis,* ingenii illa omnium humanarum obscuritate admirandi homo. Supernaturalia autem illo opere tractat, involutis rebus per terminos, Idæarumq; Græca nomina, more Sophistarum Scholas tum regnantium, ut cum legeris minus quid voluerit fere scias, quam cum librum tetigeris. Titulus a. velut Comœdiæ aut Fabulæ cuipiam extra rem accessit, ut genus illud ævumq; judicio obruto strophis disputationum nihil in bonis litteris extricare potuit. Et constat scriptũ suis personis. Omnino a. ingenio, ut dixi, auctor ille non caruit: sermonis vero inconsulti, vagi, varii, flores affectans varii temporis, sed qui emineant locis plerumq; non suis, nec ipsi decenter positi cætera quoque dedeceant.

AD LIBRUM PRIMUM.

Gentilium hominum Sapientissimi quorum animi expertes veritatis cælitus discendæ, ex rebus creatis ordineq; earum & congruentia mirabili numen aliquod supra nos negocium curare suspicientes potius quam certi cum in eam speculationem altius menteis penetrassent, ratiocinari ex facili potuerunt. Bonum id esse oportere potius quam malum, cum singulæ res creatę & usibus mortalium indultæ & eorum considerationi propositæ, mirandam quampiam benignitatem ex se proclamarent atque contestarentur. Bonum vero cum id esse foret utiq; necesse, quod omnibus bonis fons unicus esset & origo, porrò Rationem ducebant, bonorum mortalium, quiq; ad virtutem præter cæteros composita mente eniterentur majorem divinum Numen curam habere decere quam aliorum illorum, qui fœdo atq; belluino more particulam Cœlestis in se flammæ voluptatum omnium vitijs conspurcarent, & ad opes dignitatesq; per fas atque nefas ullo respectu æqui aut iniqui grassarentur. Cum autem porro non raro usu venire re ipsa experirentur, ut florerent pravi isti & vecordes mortalium; illi autem qui virtutum studio omnia postponerent, miris modis in vita affligerentur, & ab illis ipsis vecordibus, summis injuriis divexarentur; homines nulla certa persuasione de divina Natura imbuti, ex facili resilierunt, & ipsum Relligionis ante captæ fundamentum, Providentiam nimirum, ex Experientia confutare annisi sunt. Inde processit tritissimum in innumeris eorum Commentarijs argumētum, cui convellendo sæpissimè etiam laborarunt nostrę Fidei Antistites; si Bonitas Aequitasq, divina, Providentia quapiam res hominum introspiceret aut gubernaret, utiq; Bonos Virtutisq; asseclas florere, & usibus omniū rerum affluere, solosq; Reges esse oportere illos autem mirificis modis malorum tempestatibus sursum atq; deorsum agi, per omnes miserias ferri, nihil non ærumnabilium angustiarum, ad ipsam usq; desperationem perpeti, Deniq; ob Bonam suam mentem omnibus ludibrio jactari. Necessariam itaq; sequi, atque ex re ipsa conclusionem, Providētiam nullam esse quæ æquis oculis humanas res introspiciat. Hæcq; generatim pluribus tradita speculatione communi porro versabantur. Addita ad confirmationem quorumlibet pravissimorum summa felicitate, cujus illi partem impunè putarent, insultare posse stoliditati simplicium, quam domi suæ quisq; potentiorem experiebatur, quam utiq; bonum Numen, sibiq; similioribus favens potius, si quod curaret mortalia, utpotè naturæ ingenioque suo contrariam perpeti non posset ad clavos rerum sedentem, & pro lubitu fanda nefandaq; omnia permiscentem. His vero, ut quisque improbissimus, & à cultu Divino, humanitateq; remotissimus, omnia tenentibus, sequi pro certo id quod ante conclusum fuerat, Deū neminem bonum gubernare cursum humanæ vitæ, verum omnia dubijs incertisque casibus volvi atq; revolvi. Hæc quoq; consideratio animum quondam Poetæ hujus subijt, cum esset Philosophiæ deditus, nec vulgari eruditione excultus; diuq; hæsit incertus decidendæ sententiæ prone contra ne Providentiam divinam sentiret. Inter cętera exemplum nefarij istius Rufini contra Curam Numinis mentem obarmabat, quippe eum coram suis videbat avaritia, libidine, crudelitate jus fasq; omne miscentem prosperis hactenus rerum successibus uti, ut in eo plane esset ut detruso ab Orbis terrarum gubernamine Imperatore Romano, ipse ejus locum teneret, & ita vota omnia humana in uno jungeret. Hæc dum mentem percellunt, & à Divinitatis aspectu ad Casus Fortunæq; cultum deducunt, ecce non jam opinionem illam verbis eximit, sed re ipsa proturbat majestas Omnipotētis. Proximum enim jam solio Imperatorio in purum latronem ita dejicit, ut in tam altis gradibus

nullo alio fine collocasse videretur, nisi ut esset unde profundiùs prorui valeret. Prior autem illa ex successibus Malorum argumentatio videndum est quam Ratione sola utentibus hominibus crebra in ore fuerit; nam cũ quisq; mala sua sentiret penitius, in hanc eamdem varijs verbis eruperunt, quæ considerare ideo jucundum atque vtile sit, vt videamus quam nos simus illis beatiores, quibus datum est futurorum respectu contemnere felicitatem præsentium, & ea patiendo discere, quibus oportet verè Sapientes instructos esse. Fluunt autem ex ipsis animis hæc verba miserorum, ideoque non indigna quæ perpendantur accuratius. Sic autem sonant miserorum. Attius Antigonâ.

jam jam neq; dij regunt
Neq; profecto Deûm summus rex omnia curat.

Fragmẽtum quidem hoc hujus scriptoris est, tamen cum verborum sonum nomenq; Tragœdiæ cogitamus, non sanè aliorsum hæc dixit Attius, sive vt melius equidem scribi existimo, Accius: Plautus Rudente Actu.I.Scen. III. vbi Palæstra naufraga loquitur.

Nimio hominum fortuna minus misera memorantur
Quam reapse experiundo ijs datur acerbum!
Hoc Deo complacitum est? me hoc ornatu ornatam
In incertas regiones timidam ejectam?
Hanccine ego ad rem natam miseram me memorabo?
Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
Nam hoc mihi haud labori est, laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut Deos me impiavi.
Sed si id paratè curavi ut caverem.
Tum hoc mihi indecorè, iniquè, immodestè.
Datu, Dij; nam quid habebunt sibi igitur impij
Posthac, si ad hunc modũ & innoxijs honor.
Apud vos? nam me si sciam fecisse
Aut parentes sceleste, minus me miserer.

Ecce fæmellam turbato animo, quæ injustos Deos, perperam mala sibi piæ, prospera impiis evenire detestata, Fortunę omnia transscribit. Eandem sententiam non paucis proponit Aristophanes in Pluto. Actu.II.Scena V. Et Maleachi Propheta, ipsis impiorum verbis, Cap. III. versu XIV. Varro apud Cornutum, ævi non intimi, Cornutum tamen, bonumq; Persij interpretem.

Marmoreo Licinus tumulo jacet; at Cato parvo.
Pompejus nullo: Credimus esse Deos?

Virgilius libro IV.

jam jam neque maxima Iuno
Nec Saturnius hæc oculis pater aspicit æquis.

Ovidius quidem nullis involucris sed clarissimo sermone, qua quidem virtute stili omnibus omnino auctoribus prior est li. III. Amor. Eleg. VIII.

Dum rapiant mala fata bonos, ignoscite fasso,
Sollicitor nullos esse putare Deos.

Idem. *Esse Deos credamne? fidem jurata fefellit.*
Et manet in solito, qui fuit, ore decor.

Idem, sive, vt docti alieno nomine sibi blandiuntur, Pedo Albinovanus Elegia divina ad Liviam super morte Drusi.

Heu modo tantus ubi es? tumulo portaris & igni.
Hæc sunt in reditus dona paratda tuos?
Siccine dignus eras oculis occurrere matris?
Sic ego te reducem digna videre fui?
Cæsaris uxori si talia dicere fas est.
Iam dubito magnos an rear esse Deos.
Nam quid ego admisi? quæ non ego numina cultu
Quos ego non potui demeruisse Deos?
Hic Pietatis honos? artus amplector inanes
Et vocat hos ipsos flamma, rogusq; suus.

Pro-

Propertius lib. III Elegiâ. V.

Pate quid aatem numeras? quid cara natanti
Mater in ore tibi est; non habet unda Deos.
Venterum est quodcunq; paras, haud ulla carina
Consecuit, fallit portus & ipse fidem.

Silius lib. VI.

Estis ubi, an iterum superi, dat pectora ferro Regulus.

Multis Cicero lib. III. De Naturâ Deorum, à quo refertur Telamonis ex veteris poetæ Fabulâ versus: *Telamon autem uno versu locum totum conficit, utrum Dij homines negligant. Nam si curent bonis bene sit, male malis, quod nunc abest.* Lucanus lib. VII. quem more suo expressit Claudianus.

sunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiantur singula casu
Mentimur Regnare Iovem: spectabit ab alto
Aethere Thessalicas, teneat cum fulmina, clades.

Martialis libro IV. Epigramm XXI.

Nullos esse Deos, inane cœlum,
Affirmat Selius, probatq;, quod se
Factum, dum negat hoc, videt beatum.

Cujus Epigrammatis is sensus est vt scelestissimum faciat Selium, qui facinoribus malisq; moribus suis nihil non permittens, cum jam locuples factus sit, ipsis Dijs oppedit, eosque nullos esse dicat, quibus invitis, si qui essent, ad rem lautam per pessima exempla pervenisset. Scribendum autem arbitror *dum negat hos* Nam τὸ *Affirmare* & *negare* opposita faciunt Epigrammati decorem. Nec negabat hoc, sed affirmabat, illos vero ejerabat & conviciabatur insuper homo nefario animo. Sic Cælius Ethnicus apud Minutium Felicē in Octavio. *quod si mundus divina Providentia, & alicujus numinis auctoritate regeretur, numquam mererentur Phalaris & Dionysius regnum, numquam Rutilius & Camillus exsilium, numquam Socrates venenum.* Tacitus Annal. VI. Seneca sive alius quis, Tragicus.

premit insonteis
Debita sceleri noxia Pœna.
At perversi resident celso
Mores solio, sanctaque calcant.
Injusta vice colla nocenteis.

Vide cum pluribus Actu. III. Hippolyti.

Theognis Gnomologia, libro perturbatissimo hodie, & ita transposito vt citrà summum laborem palantia membra vix conjungi restituique possint.

πῶς δὲ σέο, Κρονίδη, τολμᾷ νόος ἄνδρας ἀλιτρούς
Ἐν ταὐτῇ μοίρᾳ τόν τε δίκαιον ἔχειν;
Ἤν τ' ἐπὶ σωφροσύνην τρεφθῇ νόος, ἤν τε πρὸς ὕβριν
Ἀνθρώπων ἀδίκοις ἔργμασι πειθομένων.

Salvianus libro I. de Providentia & Gubernatione Dei. *Aiunt igitur à Deo omnia prætermitti, quia nec coerceat malos, nec tueatur bonos & ideo in hoc seculo pejorem admodum statum esse meliorum: Bonos quippe esse in paupertate, malos in abundantia. Bonos in infirmitate, malos in fortitudine, Bonos semper in luctu, malos semper in gaudio Bonos in miseria & abjectione, malos in prosperitate & dignitate,* &c. Cujus egregij scriptoris omnes illi aureoli libelli huc pertinent. Præcipuè verò ad hanc quæstionem evolvendus est liber. III. vt & Lactantius elegantissime pleraque enarrans lib. III. cap. XVII libro VII. capite IX. Boethius de Consolatione libro I capite IV. *Deteriora velle nostri fuerit fortasse defectus, posse verò contrà innocentiam, spectante DEO, monstri simile est. Vnde haud injuria tuorum* (Philosophiæ) *quidam familiarium quæsivit. Siquidem Deus, inquit, est: unde mala? Bona vero unde, si non est?* Lucianus Jove Tragœdo, vbi Momus loquitur.

ἐγὼ,

καὶ, μὴ τὴν Θέμιν, οὔτε τῶν ἐπιεικῶν ἄξιον ὀργίζεσθαι, οὔτε τοῖς ὁμιληταῖς αὐτοῦ καὶ διαδόχοις τῶν δογμάτων εἰ τοιαῦτα περὶ ἡμῶν ὑπειλήφασιν, ἤ τί γε αὐτοὺς ἀξιώσειέ τις ἂν φρονεῖν, ὁπόταν ὁρῶσι τοιαύτην ἐν τῷ βίῳ τὴν ταραχήν; καὶ τοὺς μὲν χρηστοὺς αὐτῶν ἀμελουμένους ἐν πενίᾳ καὶ νόσοις, καὶ δουλείᾳ καταφθειρομένους; παμπονήρους δὲ καὶ μιαροὺς ἀνθρώπους προτιμωμένους, καὶ ὑπερπλουτοῦντας, καὶ ἐπιτάττοντας τοῖς κρείττοσι, καὶ τοὺς ἱεροσύλους, οὐ κολαζομένους, ἀλλὰ διαλανθάνοντας ἀνασκολοπιζομένους τε καὶ τυμπανιζομένους ἐνίοτε τοὺς οὐδὲν ἀδικοῦντας εἰκότως τοίνυν ταῦτα ὁρῶντες οὕτω διανοοῦνται περὶ ἡμῶν ὡς οὐδὲν ὅλως ὄντων.

Cujus generis mox eodem Opuſculo exemplis Phocionis, Ariſtidis, aliorum, plurima. Ubi & de navi gubernatore orba non incommodo exemplo aliquam multa. Eucherius Parænetico ad Valerianum. *Ibi tibi & hæc memorabuntur; cum hic mali interdum bona capiant, boni malis affligentur, qui futurum Dei iudicium non credunt, iniquum quod abſit, Deum iudicant.* Gaudentius Præfatione Homiliarum: *Nonnulli autem Prudentium ſecuti, Sapientia cœleſtis ignari, dum volunt Fortunæ adſtruere univerſa quæ creator omnium Deus iuſto moderamine providenter exercet ita loquũtur: ſi Dei providentia gubernaretur hic mundus, numquam promiſcuè bonos & malos tribulationum, dolorum, ærumnarum, atque ægritudinum plagæ conficerent: quia divinæ æquitatis non eſſet diſparibus meritis plagas irrogare conſimiles. Sed problematis huius invidia facile uſitato veritatis evacuatur exemplo.* Plura in eadem Epiſtola, vt vix aliquis ſcriptorum hoc argumẽtum paucis enarrare potuit. Odo Cluniacenſis, ſcriptor non multis veterum minor lib. III. capite XXXIIX. Collationum. *Murmurationis malum ſive deſperationis per hoc inſidiante Diabolo maximè ſubrepit quod mali proſperantur, & boni comprimuntur; ex hoc enim fit, ut vel Deum non curare de benè geſtis infirmus animus ſuſpicitur, &c. Neq; enim iſta mediocris quæſtio eſt cur bonis malè eſt & malis benè, quandoquidem ſancti profetæ querimoniam de hoc ex perſonâ infirmorum facere videntur &c.* Vide totum illud caput, vt & ſequentia non paucis. Ennodius Declamat. V. *O Numina ſi vobis non eveniunt cuncta diſponentibus, diviſa poteſtas eſt, aut malorum eſtis auctores. Quod ſi humanarum rerum quemquam ex numero veſtro cura ſollicitat Felicitatem mihi redeuntis tribuite, aut errorem quem finiſtis ingrati, ſi cœlum vocanda piorum poſſeſſio, ſi propter momenta lætitiæ mortalibus orata tribuuntur, nolite beneficijs veſtris ſociare vindictam. Cur taliter ad effectum vota tetendimus ut pararetur cœlitum ſuffragio de occaſione proſperitatis adverſitas, &c.* Chriſtianè & pulcrè de eadem re Petrus Damianus Epiſtol. III capite II. vt olim editæ ſunt; nam recentior Editio ſanctiſſimi erudiτiſſimique viri, alibi à nobis ut meretur laudabitur. *Hoc etiam in populo Dei frequentius agitur, cum prædicatis præmiis cœleſtibus ſævire in electos reprobi permittuntur, ut ſi vocati ad terram promiſſionis exire negligimus, preſſuris ſaltim ſævientibus impellamur.* Paria quoque ſunt apud Monachum S. Juſtinæ, in rebus Ecelini tyranni libro II. cap. XVIII. 604. Et Lambertum Schaffnaburgenſem pag. CCIX. Eodem pertinent non ineptè verſus, vel ſanè verſus æmulantes periodi Theodori Prodromi σχετλιαστικῷ in Providentiam, quorum partem vacat etiam appingere.

Ἄγροικος ἀνήρ, καὶ προσοίκων πλαυπίῳ,
Σκαπανέως πρόσωπον αἰσχρὸν φέρων,
Ἄϊδρις εἰς πᾶν τῶν καλῶν καὶ τιμίων,
Καὶ μηδ' ὅπως κνίζαιτο γινώσκειν ἔχων,
Πιεῖν διδαχθεὶς καὶ μεθυσθῆναι μόνον,

καὶ

ἢ καὶ φαγέσθαι τῶν Σελευκίδων πλέον,
Ἐν τῷ λαλεῖν δὲ στελῶν χέων πίθους,
ἐκεῖνος οὗτος εὐπορεῖ μὲν ἀργύρου
Ὅλας δὲ πλίνθους ἐνδέδυται χρυσίου.
Αἴζει δὲ λαμπρὰς οἰκίας χρυσοτέγους,
Ἵππων δὲ γαύρων ἀγέλας ὅλας τρέφει,
Ἐκ Θετταλῆς γῆς, καὶ πέδων Ἀρραβίας,
χρυσοῖς δὲ τούτους ἐνστολίζει φαλάροις.
προσέρχεται δὲ τῆς λεωφόρου μέσον.
ὑπὸ προπομποῖς ἀρχικῶς ἐσταλμένος,
καὶ προσκυνεῖται, καὶ θεοῦ τιμὴν ἔχει.
Ἄλλος δὲ σεμνὸς εὐγενής, τῶν ἐξ ἕω,
Καλὸς μὲν εἶδος, καλλίων δὲ τὸν βίον,
Λόγων μαθητής, καὶ διδάσκαλος λόγων,
πανημέριος ἐνσχολάζων τοῖς βίβλοις.
παίδευσιν ἀσκῶν, καὶ τρυφῶν τὶ μανθάνειν
Ἀνέστιος πρόσοδον, ἄθλιος, πένης,
Μηδὲ τρύφους γοῦν εὐπορῶν πιτυρίου,
Τῆς ἀρετῆς δὲ φίλος ὢν καὶ τῶν λόγων,
Οὐδὲ βραχείας εὐτυχεῖ τιμῆς μέρος, &c.
Ἐντεῦθεν εἰσήγαγεν ἄλλος τὴν τύχην
Τὸ δ᾽ αὐτόματον ἄλλος, Ἑλλήνων δύο.
Ἄμφω δὲ κοινῶς τὴν ἀκυβερνησίαν.
Ἐντεῦθεν ἠγνόησαν οἱ τόδε χρόνοι
Καὶ τῆς προνοίας χρῆμα τῆς σοφωτάτης.

Et tota illa invectiva paucis versibus nostri Poetæ absolvi potest. Vide alia apud M. Tullium Tertio de Nat. Deorum. Senecam libello cur bonis mala accidant. Plotinum aureolis libellis de Providentia: quosq; cum hoc nostro Poeta nominat Augustinus Dathus, vir suo ævo doctissimus libro X. de Immortalitate Anim. Stobæum Sermone CIV. qui huic indignationi proprius. Henricum Mediolanensem versificatorem, libro I. de Controversia hominis & Fortunæ. In scriptoribus Christianis præter hos quos modo nominavimus, crebra hujus pagani argumenti confutatio occurrit, in quibus legere exactam etiam potes examinationem. Lege Clementem Alexand. Stromatis, Iustinũ Martyrem, Theodoretum Sermone IX. de Providentiâ. Isidorum Pelusiotam libro II. Epistol. CXXXVII. Petrum Chrysologum Sermonibus Septem de Joanne Baptistâ. Aeneam Gazæum Theophrasto, quemlibet aureolum tecẽs veste nova Latina induimus. Prosperũ præfatione libri de Providentiâ & in illo ipso. Basil. Magn. in Psal. I. Minutium Octavio, Athenagoram divino libello περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Cujus hæc verba prorsus non prætereunda videntur.

ὁ δὲ ἐκ τούτων (ψυχῆς καὶ σώματος) ἄνθρωπος, τὴν ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν εἰργασμένων αὐτῷ δέχεται κρίσιν. τοῦτο δὲ οὔτε κατὰ τὴν δὲ τὴν ζωὴν εὑρίσκει συμβαῖνον ὁ λόγος. Οὐ γὰρ σώζεται τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἐν τῷ παρόντι βίῳ. Διὰ δὲ τὸ πολλοὺς μὲν ἀθέους, καὶ πᾶσαν ἀνομίαν καὶ κακίαν ἐπιτηδεύοντας, μέχρι τελουτῆς διατελεῖν κακῶν ἀπειράτους, καὶ

τυραννίον τὰς κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐξησκημένον τὸν ἑαυτῶν βίον ἀποδειξαμένους ἐν ἐνδείαις ζῇν, ἐν ἐπηρείαις, ἐν συκοφαντείαις, αἰκείαις τε καὶ παντοίαις κακοπαθείαις &c.

In sacris salutis litteris non raro eodem infirmorum, vt loquitur Odo Abbas Cluniacensis, querellæ occurrunt. Hieremias Propheta cap. XII.

δίκαιος εἶ, κύριε, ὅτι ἀπολογήσομαι πρὸς σέ. πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ. τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται, εὐθήνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα; ἐφύτευσας αὐτοὺς, καὶ ἐρριζώθησαν· ἐτεκνοποιήσαντο, καὶ ἐποίησαν καρπόν· ἐγγὺς εἶ σὺ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ πόῤῥω ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν. &c.

Et non semel dedita opera apud Regem Prophetam Psalm. LXIII. & XCII. Hiobum cap. XXI. Habacuc Profetam cap. I. Maleachi Profetam. cap. III Et ea loca quæ indicavit Odo Collationum dicto lib. III. c. XXXVIII. Ab his elucet quid sibi velit quod ait B. Augustinus lib. I. de Civit. Dei cap. VIII. *Si nullum peccatum nunc puniret divinitas, nulla esse Providentia divina crederetur.* Et hinc clarum quoque, cur beati homines malint in hac vita ærumnis affligi, quam secundum placitum suum vivere. Nimirum quia finis ea sequitur quam male viventibus spondet Claudianus. Ejus sententiæ hæc sunt Nazianzeni, in Tetrasticho XXVIII.

> κρεῖσσον καλῶς βιοῦντα καὶ πονούμενον
> Παῤῥησιάζεσθαι τι πρὸς τὸν δεσπότην,
> Ἢ μὴ καλοῖς θάλλοντ' ἀπαιτεῖσθαι δίκην,
> Εἰ καὶ τὰ πάντα σὺν λόγῳ περαίνεται.

Quo loco ineptè Nicetas Dadybrensis, neque injuriâ reprehensus à Jacobo Billio, caussam tardæ Deorum punitionis pulcrè adsignat Theodectes, apud Stob. Ecl. Phys. Miseria injustorum in Senectutem venit, ut omnibus sint Ludibrio, secundum PLatonem. lib. X. de Republ.

V. 1. TRAXIT SENTENTIA] Opinio hinc inde distulit. Nam sententia opinionem denotat, aut opinionem decisionem. Expressitq; istud Maronis lib. XI.

> *Nunc adeo quæ sit dubia sententia menti*
> *Expediam.*

Expressit eadem Alanus in AntiClaudiano libro V.

> *Dum mentem phronesis anceps sententia motus*
> *Distrahit in varios.*

CURARENT SUPERI.] Omissa est vocula *ne* aut *an* absolutam reddditura interrogationem. Vide plurimis Commentaria nostra ad Appulejum voce. *Omissa.*

INESSET.] Ita absolutè hoc verbo solent vti scriptores. Non enim hic addit cui potissimum rei inesse debeat, sed ex sententia illam noscendam relinquit. Virgilius lib VI.

> *Hic crudelis amor Tauri, suppostaq; furto*
> *Pasiphae; mistumque genus prolesque biformis*
> *Minotaurus inest, Veneris monumenta nefanda.*

Claudianus noster alibi, ejusq; imitator Sidonius non vno loco.

3. RECTOR] Expressit Juvenalis versus Sat. XIII. ad verbum:

> *Sunt in Fortuna qui casibus omnia ponant,*
> *Et nullo credant mundum Rectore moveri.*

Eademque in Philosophos scribit auctor Libelli ad Jovium, quem an Paulino adscribere deceat, alibi ventilabimus. *Sed hanc sententiam de illis video obortam magistris, qui Sapientia suâ superbi Sapientiam Dei quærere dedignati à finibus veritatis exsules agunt, assertores opinionum suarum, qui missis per inane magnum mentibus evanuerunt, sicut scriptum est & probatur, in cogitationibus suis & pro suis arbitriis opera DEI (Lego Deo) & consilia finxerunt*

xerunt: *Illis mare vel cœlum casu regi commoverique videatur, qui mundum istum aut sine Rectore vacuum, aut otiante neglectum DEO fortuitu lapsibus vel vi disputant, ut nullo auctore compositum, ut nullo principio ita nullo fine compositum.* Et hæc sententia certissima est, vagum semel à fixâ veritatis regula animum evanescere tamdem penitus, quod fit cum nec sui conscius aut intelligens efficitur, adeoque ignarus sciat ne illa quæ didicit, immò videat quæ videt, vt plurimorum Philosophorum Sophistarumq; animis accidisse videmus. Liber autem ipse, vnde hoc depromsimus valde diversus à stilo genioq; Paulini Nolani scriptorum est, quod idem & de carmine subdito pronunciandum putamus. Nec video cur magnoperè adversemur Georgio Fabritio è Manuexarato Codice Claudianum Mamertum auctorem asserenti; cujus eruditio & quædam sententiarum coactio vtrobique in his Epistolis apparet.

4. FLUERENT MORTALIA.] Instar mobilis à qualibet aurâ æquoris aquæve, nec vspiam constantis per naturam suam, nisi cum corrumpenda est. Sic Latini sæpè Tacitus Histor. II. *Vnde primum creditur Cacina Fides fluitasse.* Manilius libro IV. *Tunc & opes & Regna fluunt* Similiter Claudiano nostro Boethius libro I de Consolat. cap. VI. *Fortunarum vices existimas sine Rectore fluitare?* Hinc *fluxus*, mollis, incertus, instabilis, Martialis. *Spadone cum sis eviratior fluxo.* Sallustius Catilina. *Divitiarum & Formæ gloria fluxa atque instabilis.* Hincque *fluxum* extremè libidinosum mollemque dicunt, vt vides loco Martialis modo adscripto. Eligius Sermone II. *Immunda vero animalia, fluxa videlicet dissolutaq; quæq; ac male gesta cum immundis deputemus à malo declinando & bonum faciendo.* Qui locus Eligij sanè medicinâ indiget, quæ enim sunt, animalia male gesta? Scribe. *male pasta.* Quæ nimirum malum ἦθ@ velut pastu quopiam hauserunt. Porrò *fluxi* isti homines dicuntur fortasse ab obscœno motu, de quo Arnobius libro VII. *Quid cessatis quin & ipsos dicatis Deos ludere, lascivire, saltare, obscœnas compingere cantiones & clunibus fluctuare crispatis.* Quomodo loquitur & Alciphron libro I. Epist. XXXIX.

καὶ τοσοῦτον παλμὸν ἐξειργάσατο τῆς πυγῆς, ἢ ἅπασιν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ὀσφὺν τῇδε καὶ τῇδε ὥσπερ ῥέουσαν περιεδίνησεν, ὥστε ἀνακροτῆσαι πάσας καὶ νίκην ἀποφήνασθαι τῆς Θρυαλλίδος.

CASU.] Mala enim Fortuitum quidquam Providentiam Divinam magis decent. Quid casus definit Gulielmus Hirsaugiensis lib. I. Institut. Astronom. *Casus est inopinatus eventus ex confluentibus caussis.* Vide inibi multa non inepta pro eo ævo, vixit enim Guilielmus ille anno. M.XCI. post natum Christum, quo & mortuus est. Adde Joannem Damascenum lib. I. cap. III. Orthodoxæ Fidei. Eusebium lib. ult. in Hieroclem. Auctor modo productus ad Iovium. *Actumque nostros quos summi Domini Potestas regit, & pro meritis nostris vertit aut dirigit, vacuis Fortunæ Fatorumque numinibus tamquam æmulis Deo potestatibus subdidisti, in quo ne te existimes Deo detulisse, cum injuriose potius, ut erat. Dei beneficium esse nolueris, dicens ideo hæc à divina Potestate secerni oportere, quia casum magis quam Deum deceant mala.* Minimè verò Paulini est ista Epistola. De Casu nec ineptè Theodorus Prodromus χετλιαστικῷ in Providentiam. At quod neq; Deus neque Providentia humanis ingeniis aut ratiocinatione vlla percipi possit, argumentis acutis docere nititur Sextus Pyrrhonius libro III, cap. I. Hypotypos. Qui & argumentum Claudiani istud *à malorum felicitate* infert, inque eo obhærescit.

5. FOEDERA MUNDI.] Panegyrico. in IV. Cons. *vt se pulcerrimus ipse Mundus amore ligat.* Videbis Appuleium ejusque Auctorem Græcum de Mundo.

5. PRÆSCRIPTOSQUE MARIS FINES.] Scribendum conjeceram *mari* ea lectio

ctio est in membranis unis nostris & quatuor Belgicis. Maris autem intemeratus limes in sacris Litteris Potentiæ Providentiæq; divinæ argumentum invictum Hieremiæ V.

μὴ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθε λέγει ὁ Κύριος. ἢ ἀπὸ προσώπου μου οὐκ εὐλαβηθήσεσθε τὸν τάξαντα ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό, καὶ ταραχθήσεται καὶ οὐκ δυναθήσεται, καὶ ἠχήσουσι τὰ κύματα αὐτῆς, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό.

Vide & Gregorij Cyprij Encomium Pelagi editum à Bonaventura Vulcanio. Et Hiobi cap. XXVIII. & XXXVIII. Item Titum Bostrensem lib. II contra Manichæos, sub finem. Iulius Firmicus Initio Libr. VII. Qui omnium siderum cursus ordinesq; disposuit, qui maris fluctus intra certos terræ terminos coartavit, qui ignem ad sempiternam sibi substantiam inflammavit. Inde ductum est scriptoribus alijs. Minutius Felix: *mari intende, lege littoris stringitur.* Ad quem aliorum Christianorum loca indicarunt eruditissimi viri. Cælius Sedulius addendus libro I.

Omnipotens, æterne Deus, spes unica mundi,
Qui cæli fabricator ades, qui conditor orbis:
Qui maris undisonas fluctu surgente procellas
Mergere vicina prohibes confinia terra.

Quæque ibi sequuntur, singula his Claudiani paria. Aldhelmus Prooemio libri de Virginitate.

Omnipotens genitor, mundum ditione gubernans,
Lucida stelligeri qui condis culmina cæli.
Nec non telluris formans fundamina verba.
Pallida purpureo pingis qui flore virecta,
Sic quoque fluctivagi refrenas cærula Ponti
Mergere ne valeant terrarum littora limfis.
Sed tumidos frangant fluctus obstacula rupis.

Qui scriptor corrupit hoc argumentum, tumidis & obsonis suis dilationibus. Non enim miraculum jam est rupibus obsistentibus pelagus non mergere terras, est vero mirandissimum plano loco littora alluens, imo inpellens tam immanibus fluctuum montibus, non exscendere, aut vndique advolutum proluere. Sed scripsit forte Aldhelmus *obstacula ripis.* Quamquam & illud absonum.

ANNIQUE MEATUS.] Ob tarditatem per signa annum absolventia verbo sedato & considerato Solis cursum proposuit. Estque Maronianum libr. VI.

cæliquе meatus
Describent radio & surgentia sidera dicent.

6. LUCIS NOCTISQUE VICES.] Rectissimè *vices*; cum alternatim succedant, nec sit quod interrumpat ordinem. Sic Minutius Felix Octavio, quem ad verbum in hoc divino exordio penè expressit Poeta noster: *Quid tenebrarum & Luminum dicam recursantes vices, ut sit nobis operis & quietis alterna reparatio.* Et Pariter plurimi alij scriptores. Iuvenalis Satirâ XIII.

Natura volvente vices & Lucis & Anni.

Sedulius libro I. de Sole

Nunc oritur, nunc occiduas demissus in oras
Partitur cum nocte vices, nec semper ubique est.

Columbanus, vetus & probus etiam inter Poetas, nisi cum aut spuria tanto auctori adscribuntur, aut genuina, quæ fortè sunt, malè corrumpuntur.

Omnia Tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur,
Alternant Elementa Vices, & tempora mutant,
Accipiunt alimenta dies noctesque vicissim.

Per-

Perperam vulgo *Alimenta* etiam secundo versu legitur. Sic vices temporũ certò succedentium per anni partes dicuntur à Latino Pacato Panegyrico, & Curtio lib. V. Arnobius lib. II. *non credentes vos frugem percepturos vicibus temporariis.* Sic Mago Agrimensor. *Aquarum ductus per medias possessiones diriguntur, quæ à possessoribus ipsis vice temporum repurgantur.* De re autem ipsa paribus cum nostro verbis locutus est Q. Julius Hilarion, sed adeo vitiose editis in voluminibus Bibliothecæ Patrum, ut quid sibi velint divinare vix possis; Ea operæ pretium fecero si asscribam & ut corrigenda ducam moneam, ut hoc etiam lectoris studium mihi obligem: *Cum ergo hic mundus, Creatore Deo, constitueretur, videretq; omnia suo jussu ex nihilo apparuisse, mature Cœlum cum ornamentis suis id est Solem & Lunam & stellas propter vices & signa Temporum luce radiantes terram cum perfectione omnium seminum virore plenam diversis coloribus floribus habentem divina pictura innana conclusione riparum ac montium ne transcendant, quasi vallatione quadam obsessa, isti n e etiam prolata motum habentia in se & omnem animam vivam. Posthanc igitur perfectionem mundi placuit Omnipotenti Deo instituere hominem, quem præ cæteris animalibus aliud esse omnipotens Deus. Nam si illa jussu & verbo suo creavit, hunc sacris manibus finxit, qui liberum Dominumque super universa sua præfecit.* Pollicitus est Varias in Hilarionis hunc librum Lectiones H. Canisius, quo promisso si stetisset, forte conjecturis opus non foret, at nunc puto ista ita cõcepta ab auctore fuisse. *Cum ergo hic mundus, Creatore Deo, constitueretur; videretque omnia suo jussu ex nihilo apparuisse, jam, videlicet cœlum cum ornamentis suis, id est, Solem Lunam, & stellas, propter vices, & Signa Temporum lucem variantes; Terram cum perfectione omnium seminum, virore, plenam, diversicoloribus floribus balantem, divina pictura. Iam maria conclusione riparum ac montium ne transcendant, quasi vallatione quadam obsessa. Isthinc etiam prima prolata motum habentia in se & omnem animam vivam. Posthanc igitur perfectionem Mundi placuit Omnipotenti Deo instituere hominem quem præesse cæteris animalibus voluit omnipotens Deus.* Sic intelligi poterit ordo & voluntas scriptoris. *Isthinc post prima prolata*, hoc est, Post hoc temporis primum creatis animantibus cæteris, quæ in aere, aqua, Terraque degunt. Illa autem verba *divina pictura*, etiamnum mendo non vacant, Et ab abbreviatione, ut vocant, error natus videtur, ut forte & cætera. *Vices* vero temporum ordinariæ sunt illæ successiones, quæ cum mutantur contra naturam cursus rerum percellitur, & monstra fieri perhibentur. Eucherius in Parænetico ad Valerianum de Senectute Omnium Rerum: *Hi sunt in ultimis jam annis languores sui. Hinc sæpe illa cœli cernuntur signa, motusque terrarum permutata temporum vices, monstruosa animantium fœcunditates, quæ omnia adhuc procedentis sunt signa temporis, sed jam deficientis.*

V. 7. CONSILIO FIRMATA DEI.] Vide Theodoret. Serm. I. de Providentia Minutium Octavio, Manil. lib. II. Theoph. lib I. ad Autolicum, &c. Reliquorum qui de ordine & Admirabili rerum Harmonia commentati sunt nomina vel sola ingentem librum faciãt. Pleriq; eorum eo argumento Deum subsistere, & immensa Sapientia omnia ista construxisse irrefutabiliter concludunt. Ipse adeo Dominus quoties certa argumenta Omnipotentię ægris mortalibus proponere satagit, per inspiratos divinitus vates, aliosq; suorum mandatorum Interpretes, Contemplari machinam rerum jubet, & cum de potentia sua loquitur, eorum Conditorem, Conservatorem, quin & Destructorem & Labefactorem se amandum atq; colendum, timendumque proponit.

V. 8. LEGE MOVERI SIDERA.] Sunt illis ordinati præscriptique cursus sui & momenta procedendi, quæ leges vocant doctissimi scriptores. Manilius, lib. I.

Deprehendit tacitis dominantia legibus astra.

Macrobius in Somnium Scipionis lib. II. c. I. *In cœlo autem constat nihil fortuitum nihil temerarium provenire, sed universa illic divinis legibus & stata ratione procedere.* Boethius libro I. Carm. V.

Legemque pati Sidera cogis.

Scite eleganterq; disciplinam in iisdem quapiam nobis proponit Valerianus scriptor sanctissimus & doctissimus Concione I. *Tanta est disciplina Ratio ut intra temporum metas lege conscriptas ita indefessi itineris alternis vicibus siderum cursus agitetur, ut nec Luna defectionis suæ damna effugiat, nec Solem diurni luminis flamma destituat. Numquid sine disciplina est, quod tanti maris fluctus humili terrarum littore continentur, & in suo sinu frequenter incitata Ventis altior aggere unda concluditur. Omnia profecto insipiens natura confunderet nisi mundum disciplinæ ratio gubernaret.* Quæ verba eo libentius asscripsi quia & præcedentia Claudiani mirifice enarrant.

8. FRUGES DIVERSO TEMPORE NASCI.] Minut. Felix. *quid cum ordo temporum hac stabili frugum varietate distinguitur, nonne auctorem suum patremq; testatur? &c.* Vide Theodoretum dicto libro, & Sermone IV. Alios innumeros.

9. VARIAM PHÆBEN.] Quia toties crescit, decrescit, colorem, vultum variat, hoc merita est apud Poetas Epitheton. Martianus Capella lib. VIII.

Et toties varia flammantia cornua Luna.

Est enim varium, quodcunq; instabile atque mutabile. Sic *Sol varius* apud Papin. lib. VIII. *Varius Annus* apud Boeth. Consol. lib. I. cap. V. *Varia Tempestates*, Minutium Octavio, *Varia Sidera* penes Manilium.

9. ALIENO IGNI.] Solis videlicet. Hinc ψευδοειδῆ Lunam indigitavit Anaximander Milesius primus, si satis memini, hujus rei observator, Apud Diogen. Laert. lib. II. Cleomed. lib. I. τὸ γὰρ λαμπρυνόμενον αὐτῆς ἀπὸ Ἡλίου ἔχει τὴν λαμπηδόνα. Eleganter Higinus Poetico Astronomico: *Luna si suo lumine uteretur, illud quoque sequebatur, eam semper æqualem esse oportere. Præterea si suo lumine uteretur, hujus numquam fieri eclipsin oportebat.* Geminus. ἡ Σελήνη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεται. Ἀεὶ γὰρ τὸ λαμπρὸν πρὸς τὸν ἥλιον ἐπεστραμμένον ἔχει, καὶ ὅταν παραλλάττῃ τοῦ ἡλίου τὸ λαμπρὸν αὐτῆς πρὸς ἀνατολὴν βλέπει. Καὶ ὅταν προδύνῃ τοῦ ἡλίου, καὶ ὅταν ἐπικαταδύνῃ τῷ ἡλίῳ ἐπέστραπται τὸ λαμπρὸν πρὸς τὸν ἥλιον. Vestius Valens. *At Luna quæ generatur ex Solaris Luminis refractionibus ideoque aliena Luce fulget, in genituris hominum vitam corpusque significat.* Arnobius lib. II. *Alieno ex igne an propriis luceat fulgoribus Luna.* Elegantissime a. Nonnus.

ἠελίου γενετῆρος ἀμ[illegible] ἀντέλλει αἴγλη
πατρὸς ὑποχ' ἐπέσσεια παμφυὲς,
αὐτογενὲς πῦρ.

Et pulcre hinc Parentem Lunæ Solem vocat Joannes Geometra scriptor recentior quidem sed in compositione Epithetorum mirifice acutus, ad B. Virginem.

χαῖρε πανταυγήεντος ἀφ' ἠέρος,
νία Σελήνη
πατρὸς ἀπ' ἠελίου φέγγος ἐφελ-
κομένη.

Joannes Gazæus in Tabula universi, v. CCIV. ἀλλὰ φάος φαέθοντος ἀπαυγάζουσα Σελήνη Ἀργυρέη λάμπουσα χαράσσεται. Theodorus Prodromus in Amicitia Exsulante. v. LXIX. Et hinc capiendus Anacreon qui bibi Solem à Luna asserit. Odario. XIX.

πίνει θάλασσα δ' αὔρας
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν
Τὸν δ' ἥλιον Σελήνη.

Plura vide apud Martianum Capellam libro VIII Isidorum Origin. libro III. cap. LII. Diodorum Siculum lib. III. Higinum lib. IV. Poet. Astronomic. Plin. lib. II. cap IX. Quod de primo Anaximandro dixi infirmat Plutarchus ἀρεσκ. lib. II. cap. XXVIII. Ἀναξίμανδρος ἴδιον αὐτὴν ἔχειν φῶς, ἀραιότερον δὲ πως.

Θαλῆς

Θαλῆς κὴ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ὑπὸ ἡλίου φωτίζεσθαι τὴν Σελήνην. Sed in his talibus Horologia sunt Philosophi.

10. TELLVREM MEDIO LIBRAVERIT AXE.] Pulcre hoc enarrat Manilius & ornatissimis versibus, quem vide l. IV. nostrũ, de Raptu, in textu Proserp., Alios innumeros.

11. TANTA CALIGINE.] Quoniam penetrari humanæ mentis accumine non potest, cæcum, tenebrisq; obsitum rerum ordinem facit. Sic omnia solebant veteres, quæ animo exigere non poterant, Callimachus Epigrammate XVII.

τὸ χαεῖδα ἦ τὰ νέρθε; πολὺ σκότος.

Claudianus lib. II, de Laudibus Stiliconis.

Est ignota procul, nostraq; impervia menti
Immensi spelunca ævi, annorum squalida mater, &c.

Sic in profundo obscuroque puteo Veritatem quærebat Democritus. Sic homines absque Epicuræorum scitis in tenebris instar puerorum errare Lucretius vociferatur.

VOLVI.] Argumentum contra Providentiam à felicitate malorum. Sextus Philosophus lib III. Pyrrhon. Hypotypos cap. I. *Qui dicit esse Deum aut providere eum dicit rebus mundanis, aut non providere. Et siquidem providere dicit, aut omnibus aut aliquibus. Sed si quidem provideret, non esset neq; malum ullum, neque nocens ullus, neque ulla vitiositas. Atqui vitiositate plena omnia esse clamant non ergo omnibus providere dicetur Deus, &c.* Quæ illationes utcunque acutæ sint uno tamen ictu dissipari possunt. Nimirum Deum Malis irasci, Bonos amare; neutros vero aut ulcisci aut beatos reddere in hac vita. Neque præmiorum apud eum, neque Pœnarum ab eo finem futurum; ejusque justiciam justissimam esse, sed à nobis non posse comprehendi. At aiunt temporalibus virtutibus æterna præmia sint proposita, qua de re prolixius legatur Gregorius Magnus lib. IV. Dialogorum cap. XLIV. Argumento autem isto etiam sanctissimi viri & Veritate jam dum intellecta adeo perculsi sunt, ut pene conciderint, quod de se Prophetarum summus Rex David profitetur. Psalmo LXXII. Radulf. Ardens Conc. XIIX. in Evang. & Epistolas. *Quia rursus quidem dum vident hic malos florere, & quod filii eorum sunt sicut novella plantationis in juventute sua, filia eorum composita, circumornata ut similitudo templi. Promtuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oves eorum fœtosa, abundantes in gressibus suis Boves eorum crassa. Non est ruina maceria, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. Et quod beatum dixerunt populum cui hac sunt. E contrario vident hic bonos affligi, pene moventur pedes eorum, à via recta. Secundum illud; mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia Zelavi super inimicos pacem peccatorum videns, &c.*

14. VEXARIQUE PIOS.] Quocunq; modo affligi aut cruciari. Vide Gellium & Macrobium Servium ad Eclogam VI: Piorum autem est inter greges tribulantium premi. Prosper: *Numquam bella bonis numquam discrimina desunt.* Prudentius Cathem. IV. *Vexamur, premimur malis rotamur Oderunt, lacerant, trahunt, lacessunt. Iuncta est suppliciis fides iniquis.* Vide Lactantium libro V. cap. XXIII. Et Cyprianus pulcre. *Lex Christianismi Crux est.* Leo Magnus Sermone IX. *Quadragesimali: numquam deest tribulatio persecutionis, si numquam desit observantia Pietatis.* Vt Agricolis laborem, nautis tempestatem, fœnisecis & messoribus sudorem, hic pie sviventibus familiares esse afflictiones scribetit Basilius Magnus in Epistolis.

15. RELLIGIO.] Qualiscunque opinio de Diis, quæ eos tamen esse crederet, & curam humanarum rerum gerere, quorum neutrum cum crederent Epicuræi Relligionem omnem ex eorum schola oppugnat Lucretius cum scribit *quot contra sæpius olim Relligio peperit scelerosa atq; impia facta.* Hoc est quicunque etiam cultus Deorum Ita etiam legendus is Lucretii locus, ut alibi docuimus. Sic *obscænas relligiones* Idololatriæ varia genera vocat Prudentius. Dicta autem religio ab relectione quod relegatur & frequentetur quod colitur, idq; etymon erudite alludit Arnobius lib. IV.

Non

Non enim qui sollicite relegit, & immaculatas hostias cædit, qui acervos thuris dat concremandos igni, numina consentiendus est colere, aut officia solus religionis implere. Cultus verus in pectore est, &c. Vnde *Religens* Deorum citra superstitionem colente dicitur à veteri Poeta, enarrante Nigidio Figulo apud Aulū Gellium l. IV Noct. Attic. c IV. Aliter Macr. l. III. c. III. Porro in uno eoq; antiquissimo Codice Belgicorum *Set* hac periodo repertum est, *Set cum res* Quam scripturam invenerunt Faernus in Terentio, in aliis alii. Ego adeo veteribus frequētatam observo, ut præter Maronem, Christianorumq; Poetarum plerorumq; antiquiorum Codices qui penes nos sunt, etiam in Petri Rigensis Poematis qui circa annum abhinc CCCCXX. scripsit, eamdem Orthographiam offendam.

15. CAUSSÆQUE.] Opinionis, argumenti. Salvianus Procem. *Omnes admodum homines sive utiles res ac probas, sive inutiles atq; improbas stilo texerent, seriem tantum rerum nitore verborum illustrarunt, caussisq; ipsis quas loqui vellent loquendo lucem accenderunt.* Jul. Hilar. *Nunc de annorum integro numero ratio vertitur, ubi non potest quis pro perfecto numero imperfectum ponere. Igitur jam veniamus ad caussam & suo ordine cuncta narremus.* Latissime hujus vocis usum potuisse clarum ex Idiotismis hodiernis Hispanorum, Italorum, Gallorum, qui omnes retinent eam sed ita utuntur ut nihil non appellatione ejus comprehendāt.

V. 13. DIU FLORERE.] Vide Psalmum dictum, & XCII Diu autem improbos florere negat Demosthenes Olynthiaca II.

ἐ γὰ ἔςιν, ἐκ ἔςιν, ἄνδρες Ἀθηναῖοι ἀδικοῦντα κἀπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον ἀντέχει καὶ σφόδρα γε ἤνθησεν ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν ἂν τύχῃ, τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται καὶ περὶ αὑτὰ καταρρεῖ.

Quæ sententia divinius concipi vix equidem poterat. Illud vero longe verissimum est, *facilius ad indignos quam merenteis fortuna bona devolvi.* Boethio auctore lib. II. de Consol. cap. VI. Vt merito exinde Fortunam velut indignorum fautricem notavit Plin. li. II. c. VII.

15. NON SPONTE.] Quippe integri judicii homo, Platonicorum præterea præceptis imbutus; cum tam rudis tamq; fatuus vix ullus natus sit, quin conscientia suapte pro teste convictus fateatur Deum creata omnia gubernare.

16. VACVO MOTV.] Inani rationis, minime Providentia quapiam ordinato. *Vacuum* dicitur quicquid temerarium, facile, cassum rationis est, de quo alibi, hic nō repetēda.

QUI.] Scripti libri Belgæ & Cujaciani cum Nostro disertim *quæ* referunt, quod necessitas connectendi sermonis etiam exigit.

CURRERE.] Moveri hinc inde nullo rectore aut auctore, ut casu conglobentur deinceps, & rerum formas extundant. Hæc enim doctrina erat Leucippi eumque secuti Epicuræorum gregis. Lucretius lib. II.

Seminaq; innumero numero summa atque profunda
Multimodis volitāt æterno percita motu.

SEMINA.] Insecabiles quasdam particulas aut minima quæpiam frustilla, sive ἀτόμους quæ particulæ frustillaque per se non sint, sed primorū instar atque compacta faciant omne genus corporum. Sic Latini ἀτόμους illos Epicuræorum vocant, ut Lucretius infinitis locis. *Idola* dixit Lucilius, *Idola atque atomos Epicuri credere malunt.* Virgilius ex eorum doctrina, Eclo. VI. quam paucis versibus divine inclusit.

Namq; canebat uti magnum per inane coacta
Semina terrarumque, animæ, marisque, fuissent.
Et liquidi simul ignis, ut his exordia primis
Omnia, & ipse tener mundi concreverit orbis.

Minut. Fel. Octav. *Sint principia omnium Semina natura in se coeunte densata.* Mar. Victor, Poeta acutus & doctus libro I. Originum.

Nam non, sacrilegi sensit quod Lingua furoris,

Casus mentis inops, dum nescia semina volvit,
Tam prudens contorsit opus

Papinius Thebaide III.

supera seu conditor aula
Sic dedit, effusum Chaos in nova semina texens.

Ita Lactantius, Arnobius, Augustinus, alii. Sequentibus turbas dat Bentini liber unus. Ejus vero Rationem hic merito nullam habemus, cum quæ mutat ipsamet etiam non textui sed marginalibus spaciis assignet Auctorem quod Leucippum huic doctrinæ dedi, nota, res est. Hesych. Illust. πρῶτος δὲ ἀτόμους ἀρχὰς ὑπεστήσατο. Alii referunt ad Democritum. Minut. *Democritus quamvis primus atomorum inventor, &c.*

17. NOVAS FIGURAS.] Rudes illas quæ sursum & deorsum pervolantibus atomis reguntur & fiunt fortuito, secundum stultissimam Atheorum doctrinam. Hesych. idem de Leucippo, figuras istas explicat, corpuscula nimirũ dici minima variis tamen figuris prædita. φέρεσθαι κατὰ ἀποτομὴν ἐκ τῆς ἀπείρου πολλὰ σώματα παντοῖα τοῖς σχήμασιν εἰς μέγα κενόν, ἅπερ ἀθροισθέντα μίαν ἀπεργάζεσθαι δίνην, καθ' ἣν προσκρούοντα καὶ παντοδαπῶς κυκλούμενα διακρίνεσθαι χωρὶς τὰ ὅμοια πρὸς τὰ ὅμοια, ἰσορρόπων δὲ διὰ τὸ πλῆθος, μηκέτι δυναμένων περιφέρεσθαι, τὰ μὲν λεπτὰ χωρεῖν εἰς τὸ ἔξω κενόν, ὥσπερ διαττόμενα, τὰ δὲ λοιπὰ συμμένειν, καὶ περιπλεκόμενα συγκατατρέχειν ἄλληλα. Hoc vere est quod in sacris litteris dicitur evanescere opinionibus qui scrutatur divina.

PER INANE.] Quod sit hoc spacium docet nos ex opinione principis hujus sectæ Galen. lib. I. de Elementis: *Itaq; atomi omnes, quæ exigua quadã corpuscula sunt omni prorsus qualitate vacant. Vacuum vero spacium quoddam est, in quo ea omnia corpuscula sursum atq; deorsum agitata perpetua motione quandoque simul, secundum aliquem modum complicantur, nonnumquam mutua inter se collisione resiliunt, quo fit postea ut ex hujusmodi eorũ conventu & mutua concretiones fiant, atque iterum secretiones, unde voluit Democritus tum aliorum omnium tum nostrum quoque ipsorum coagmentari corpora atque eorum cum affectus tum sensus.*

18. SENSU AMBIGUO.] Idem enim in effectu sentiunt, qui Deos non esse, quiq; hominũ curam non gerere statuunt; neq; quicquam hos ob illis segregat, nisi Pœnæ legibus in Atheos, communi fere generis humani consensu, sancitæ. Atq; hæc vera omnium librorum manu exaratorũ scriptura est, etiam ejus quem à Bongarsio contudit vir doctus, eamq; secuti sunt Plantinianæ, & à Josepho Scaligero castigata editio Raphelengiana. Aldina & Vetus Lugdunensis perperam *nescia veri,* hæc vero etiam à Bentino margini allitã textui inseruit *quæ numina censet Ambigua, vel nulla putat vel nescia veri.* Quam scripturam nec refutatione dignam arbitror τὸ *veri,* quod Aldus recepit, aliena manu in duobus Belgicis fuit etiam. Est nihilominus absurdum, & ab abbreviatione τ̃ *nostri* prognatũ, puto. Nemo enim Philosophus Deos nescios veri umquã finxit, vel si quis finxit, tantæ tamen obscuritatis fuit, ut hic mentio ejus esse non possit. Quies quidem Epicuræa, minime Veritatis ignorantiam infert; neq; si mortalium curam negligunt, ideo Veri nescia dicentur Numina. Exclamat quidẽ percitus Fortunæ tumultibus Lucan. lib. VII. *mortalia nulli sunt curata Deo* Nemo autem, quod subeat, dixit *ignorata Diis Veritas rerum.* Verum est quod quæritur omnium sectarum tantis studiis.

20. TUMULTUM.] Velut civilem sensuum pugnam aut seditionẽ dicant, non enim bellum audet. Ut alibi *Non ita Romanum fati violentia Nomẽ Obruit ut vestros nequeat punire tumultus.* Sic tempestates animi apud Obertum in vita Henrici Quarti Imper. in finem. Et θόρυβος ψυχῆς apud B. Chrys. lib. I. de Sacerdot. Rogerius de Contemtu Mundi c. II. *hæc omnia considerantes Sancti viri quia nil mundi hujus appetũt nullis procul dubio in corde tumultibus premuntur.* Lucan. l. VII. *Nec magis attonitos*

nitos animi sensere tumultus Cum fureret Pentheus aut cũ desisset Agave. Petron. *ergo pulsata tumultu Pectora per dubias scinduntur territa caussas*, Estq; Tumultus Metus μετ' κατεπείξεως φωνῆς, ut θόρυβον suum Stoicorum princeps Zeno definivit. vide Laertium libro VII. Expressit hunc locum Alanus libro V.

Nec jam nativos curant memorare tumultus
Quos ligat assensus discors, discordia concors.

Est enim diffidentium cogitationum quędam pugna. Faustus Episc. Epist. VI. ad Ruricium. *Alterum abstinentiæ genus est multo sublimius multo pretiosius, cui nulla contradicere possit infirmitas: motus animi regere, & irrationabiles perturbationes, vel colluctantium inter se cogitationum tumultus interioris judicio refrænare, & contra impugna, iones occultas, vel contrà domesticos inimicos rivam quamdam irascentes fidei auctoritate conterere.* Quæ verba ita emaculamus: *& contra impugnationes occultas, velut contra domesticos inimicos rixam quamdam incitantes fidei auctoritate consistere* Est tumultus turbulenta quæpiam commistio atq; obnisio, si ita loqui licet. Vt apud Gaudentium in Tractatu primo, ejus ordinationis Die excepto: *Sed congruus ordo servatus, dum principi Apostolorum primus loquendi locus jure defertur, in tumultus quidam magis quam responsio videretur, si tunc universi certatim pariterq; respondissent.* Sic concursus populi tumultus perhibetur Juvencus lib. II. Historiæ Evangelicæ.

Talia mirantis populi stipante tumultu
Vallatur

21. ABSOLVITQUE.] Intra cogitationem nimirum æstimantis. Nam judiciũ quoddam advocarat taciti animi libra perpensurus Deorum caussam. Sic caussa deorum sæpius disceptatur à stupidissimis Sophistis penes Lucianum: sicq; consilium seu Concilium cogitationum est apud nostrum Augusti I. Stilic:

per castra per urbes Iudicium virtutis erat
Per populos animi cũctantis libra cucurrit,
Tu legeris, tantisq; viros quos obtulit orbis
Intra consilium vincis sensumque legentis.

Gratianus Imperator Consilium de Consulibus nuncupandis instituisse dicit apud Ausonium Panegyrico, secum solo, sed id postea ad Deum retulisse. *Quum de consulibus in annum creandis solus mecum volutarem, ut me nosti, atq; ut facere debui, ut velle te scivi, consilium meum ad Deum retuli.* Nec aliter Appuleius de levitate muliebri se judicium instituisse intra se adhuc asinum lib. VII. *& tunc quidem totarum mulierum secta moresque de asini pendebant judicio.* Sententia Claudianæ huic similis est in Elegia Solonis, nimirum cum ob sceleratam improbamque vitam pœnæ sequuntur, ærumnarum molem non Diis asscribendam, sed absonæ vitæ meritis, cum Dii omnia juste judicent. Apud Laertium lib. I.

Εἰ δὲ πεπόνθατε δεινὰ δι' ὑμετέραν κακότητα
Μή τι θεοῖς τούτων μοῖραν ἐπιμφέρετε.

Quod distichon non inepte vertit Ambrosius Camaldulensis. Vel Benedictus Brognolus potius, cujus omnia sunt Latina Carmina in versione Laertii.

Si vestro meritas pendentis crimine pœnas
Non culpa injustos rejicienda Deos.

Pariter absolvit Deos malos ex suorummet facinorum meritis male plecti videns. Mercur. apud Æschylum fine Promethei Vincti.

Ἀλλ' οὖν μέμνησθ' ἅτ' ἐγὼ προλέγω:
Μηδὲ πρὸς ἄτης θηραθεῖσαι,
Μέμψησθε τύχην, μηδέ ποτ' εἴπη
Θ' ὡς Ζεὺς ὑμᾶς εἰς ἀπρόοπτον
Πῆμ' εἰσέβαλε, μὴ δῆτ' αἰτιῶ
Δ' ὑμᾶς αὐτάς, εἰδυῖαι γὰρ
Κ' οὐκ ἐξαίφνης οὐδὲ λαθραίως
Εἰς ἀπέραντον δικτύον ἄτης
Ἐμπλεχθήσεσθ' ὑπ' ἀνοίας.

21. ABSOLVITQUE.] Verbum judiciale. Julianus lib. LV. Digestorum, cap. XIV. Iudicatum solvi. *Quotiens ex stipulatione judicatum solvi ob rem non defensam agitur cum fidejussoribus, non est iniquum caveri dominum priore judicio absolvi, &c.* Mart. l. IV. Epi. XVI.

Magnus ab infernis revocetur Tullius umbris

Esse

Et te defendat Regulus ipse licet
Non potes absolvi.

Tribus autem his de rerum ordine successionibusq; opinionibus omniū Philosophorum scita concluduntur, *Fato* nimirum, *Casu*, & *Ordinatione* divina; quæ jūgit hoc loco Claudianus, ut videtur ex Epist. XVI. Senecæ cujus non pauca alludit hoc loco. Porro sepositis duobus prioribus Deum esse omnium conditorem & Rectorem pulcrè demonstrat Joannes Damascen. lib. I. cap. III. ubi minime contemnenda constipavit vir profunde eruditus talium Jodocus Clichtovæus: tamen ignobili errore Prudentium memorat super Joanne Damasceno quædam scripsisse, cum is nullo nomine divino Poetæ nobilis fuerit. Vtpote sub Leone Isauro annum Christi circa DCCXXXX, aut etiam post mortuus. Prudentii autem ætatem norint etiam pueri trecentis annis superiorem.

21. CULMINA RERUM.] Summam auctoritatem magistratumque. Rutil. Numatianus, qui Claudiani ipsa verba non uno loco exprimit, Paganus Pagani; sic *gradus* dignitatum, honorum apices, & mille talia præcipue ævi cadentis scriptores. Pariter Juvenal. de Sejano Sat. X. unde culmina sua noster hausisse videtur. *ignorasse fateris*

Sejanum, nam qui nimios optabat honores
Et nimias poscebat opes; numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ praeceps immane ruina.

Et de nobilioribus mox aliis.

Quid Crassos, quid Pompejos evertit, & illū
Ad sua qui domitas deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus.

Nulla non arte ita iniustis nostri Poetæ adjunguntur hi quoque.

22. TOLLUNTUR IN ALTUM UT LAPSU GRAVIORE RUANT.] Vicentina vetus Editio *majore* contra omnium librorum & scriptorum & typis expressorum fidem. Est divina prorsus sententia, hausta ex non uno Sacrosancti Pandectis loco. Vide omnino finem cap. 3. & initium cap. 4. apud Prophetam Malachiam Psalm. LXXI καὶ ἐγενόμην μεμαστιγωμένος ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρωΐας, εἰ ἔλεγον διηγήσομαι οὕτως, ἰδοὺ τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἠσυνθέτηκα, καὶ ὑπέλαβον τοῦ γνῶναι τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου. Ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ θεοῦ καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν, πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακά, κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι, πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου κύριε ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις.

Et aliis infinitis locis, quorum collatio manifeste docebit non ignarum sacrorum Salutis mysteriorum hunc Poetam vixisse, etsi non nego malo suo pervicacem in tempore contemtorem. Verbotenus paria Minut. Felix in Octavio, cujus sequitur libens auctoritatem. *Nisi forte vos decipit quod Deum nescienteis divitiis affluant, honoribus floreant, polleant potestatibus. Miseri! in hoc tolluntur altius, ut decidant altius, hi enim ut victima saginantur, ut hostiæ coronantur.* Et Lucian. Charonte, quem Claudianus exprimit: ἐν τοσούτῳ δὲ ἐπαιρέσθων ὡς ἂν ἀφ' ὑψηλοτέρου ἀλγεινότερον καταπεσούμενοι. Pertinet eodem Demosthenes locus, etsi paullo mitius loquatur, quem supra retulimus, & Cæsaris hic libro I. de Bello Gallico: *Consuesse Deos immortaleis quos gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundiores interim res, & diuturniorem impunitatem concedere.* Interpres.

φιλεῖ μὲν γὰρ τὸ θεῖον οὓς ἂν ἀδικεῖν σφῶν πικρῶς τιμωρήσασθαι θέλῃ, τούτοις ἀζημίους τε καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον εὐδαίμονας ἐᾶν.

Quæ cum aliis sententia arguit doctissimū & cumprimis judicii verum Justum Lipsium qui τὸ ἠθικὸν prorsus deesse Cæsari disserit. Pariter Josephus Devonius de Bello Trojano lib. I.

premit ultio noxas Tum gravior cum sera venit

Prosper Aquitanus Epigramm.XLVII.

Cum datur injusto peccandi optata potestas
Vt mala mens, prave quod cupit, efficiat.
Ira Dei magna est qua multos sic quoq; punit
Vt quibus exsultent criminibus pereant.
Crescit enim occulte cum lõgo pœna reatu
Ausibus illicitis si nihil obstiterit.
Et magis erranti ne parcant flagra, timendum est,
Quam ne non fiat quod voluisse nocet.

Idem in longe elegantissimo libro contra ingratos.

Nullam habet in vobis salvatrix gratia sedem
Inflato exclusa arbitrio, quod fronte superba
Erigitis, spacio ut gravius majore ruatis.

Valerius Maximus lib.I. cap I. *lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira tarditatemq; supplicii gravitate compensat.* Lotharius Diaconus lib.II. de Contemtu Mundi cap.XXV, *Horrendum est incidere in manus Dei viventis qui quanto majorem suæ longanimitatis exhibet patientiam, tanto duriorem suæ sententiæ infert vindictam.* Paullinus Petrocorius, initio lib. III. de Vita Martini, ubi de Maximo Tyranno *mala corde superbo Prosperitas, rebus gravius ruitura secundis.* Eodem Libro de Alio: *Fallacem extulerat vana ad fastigia mentem Celsius elati casurus culmine cordis.* Apollinarius.

Τοῖσι πόνον δολίων ἀντάξιον ὤπασας ἔργων
ὕψος ἀειρομένους πέλασας χθονίοισι θεμέθλοις.
Ἐξαπίνης πόθεν ὧδε δάμησαν μάλα χειρωθέντες;
Ἀμπλακίης σφετέρης ὀλιγοδρανέοντες ὄλοντο.

Eodem referendus liber Plutarchi aureolus de sera Numinis vindicta. Et divini versus Solonis, quos & adscribere non abs re sit.

Αἰεὶ δ' οὔ ἑ λέληθε διαμπερὲς ὅστις ἀλιτρὸν
Θυμὸν ἔχει, πάντως δ' ἐς τέλος ἐξεφάνη.
Ἀλλ' ὁ μὲν αὐτίκ' ἔτισεν, ὁ δ' ὕστερον, οἳ δὲ φύγωσιν
Αὐτοὶ, μηδὲ θεῶν μοῖρ' ἐπιοῦσα κίχῃ.
Ἤλυθε πάντως, αὖτις ἀναίτια ἔργα τίνουσιν
Οἱ παῖδες τούτων ἢ γένος ἐξοπίσω.
Θνητοὶ δ' ὧδε νοοῦμεν, ὁμῶς ἀγαθός τε κακός τε
Ἐσθλὴν ἣν αὐτὸς δόξαν ἕκαστος ἔχει
πρὶν τι παθεῖν, τότε δ' αὖτις ὀδύρεται, &c.

Aristoteles.II.Rhetoric.

πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματα, ἀλλ' ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

Faustus Rheiensis olim Episcopus: *Nam quod non statim in peccatores vindicat, patientia est non negligentia. Non ille potentiam perdet sed nos ad pœnitentiam reservabit. Vnde nimis timendum est ne quanto diutius exspectat ut cessemus, tanto gravius damnet, si emendari noluerimus.* Ita legenda sunt verba ejus scriptoris in Admonitione brevi, sed aureola, quæ quinque vulgo locis contaminata circumferuntur. Perpulcre quoque Gaudentius Præfatione suarum tractatuũ. *Factum est a ut moreretur pauper & portaretur ab Angelis in sinũ Abrahæ, dives vero mortuus sisteretur ad inferna supplicia & aptat istius pauperis tincto in aqua digito refrigerari linguã suã id quod tamen promereri nonpotuit, in tormẽtis flamma inexstinguibilis constitutus. Ad hanc servatur pœnã Prosperitas impiorum, & e contra ad illã Beatitudinem perducitur Iustorum tribulatio, ut cum beato Abraham Patriarcha in æterna vita requiescere mereantur, qui angustias vitæ hujus fideli patiẽtia tolerantes de seculo isto migraverint.* Augustini celebratur sententia, *Quanto st at us altior*

tior tanto ruina gravior. Ex nobilissima hac sententia explicandum scitum figmentum Luciani in Charonte.

ὀρᾷς δ' οὖν ἀπὸ λεπτοῦ κρεμαμένους ἅπαντας; καὶ οὗτος μὲν (intellige sceleratum aliquem & nefarium hominem) ἀνασπασθεὶς ἄνω μετέωρός ἐστι, καὶ μετ' ὀλίγον καταπεσὼν, ἀπορραγέντος τοῦ λίνου ἐπειδὰν μηκέτι ἀντέχῃ, πρὸς τὸ βάρος (propter copiam maleficiorum) μέγαν τὸν ψόφον ἐργάζεται.

Similia penes Justinum Martyrem cujus egregia hæc sententia hinc elucidanda ὅστις πολὺν χρόνον ἀδικῶν ἀκόλαστος μένει, τοῦτον δὴ νομίζειν τὸν ἀτυχέστατον. Horatium lib. II. Carmin. X. Juvenalem exemplo Sejani. Sat. X. Lactantium lib. I. cap. I. Plinium lib. II. cap. VII. infinitos alios. Et hæc quidem de Pœnis injustorum ita sese habent; quos autem diligit Deus, eos nequaquam per scelerum impunitatem extollit, sed cum admiserunt quid, in loco emendantur, & noxiam pœna comes statim ob oculos ponit atque exit. Macabæorum libr. II. cap. VI. Sapienter scribit auctor Sanctus & prudens.

παρακαλῶ τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇ δὲ τῇ βίβλῳ μὴ συστέλλεσθαι διὰ τὰς συμφοράς. λογίζεσθαι δὲ τὰς τιμωρίας μὴ πρὸς ὄλεθρον ἀλλὰ πρὸς παιδείαν τοῦ γένους ἡμῶν εἶναι. καὶ τὸ μὴ πολὺν χρόνον ἐᾶσθαι τοὺς δυσσεβοῦντας, ἀλλ' εὐθέως περιπίπτειν ἐπιτιμίοις, μεγάλης εὐεργεσίας σημεῖόν ἐστιν. οὐ γὰρ καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀναμένει μακροθυμῶν ὁ δεσπότης, μέχρι τοῦ καταντήσαντας αὐτοὺς πρὸς ἐκπλήρωσιν ἁμαρτιῶν κολάσαι, οὕτω καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔκρινεν εἶναι, ἵνα μὴ πρὸς τέλος ἀφικομένων ἡμῶν τῶν ἁμαρτιῶν, ὕστερον ἡμᾶς ἐκδικᾷ. διόπερ οὐδέποτε μὲν τὸν ἔλεον ἀφ' ἡμῶν ἀφίστησι. παιδεύων δὲ μετὰ συμφορᾶς οὐκ ἐγκαταλείπει τὸν ἑαυτοῦ λαόν.

Translata bona pars horum ex Salomone cap. XII. Sapientiæ. Cæterum attendendum etiam hic existimo usum τοῦ tollere, nam vanam superbiam, & ambitiosum tumorem elegantius sonat, quam præteriens aliquis percipiat. Sic apud Petronium.

Qui pelago credit magno se fœnore tollit
Qui pugnas & castra petit, præcingitur auro.

Hoc est inflatur magni lucri spe, ne curet pelagus sæviens. Eum locum non ceperunt plerique eruditissimi viri. Ut nec alterum versum, nam *præcingi auro* est auri gratia procinctum seu militiam sequi, non aurum Zona cinctū circumferre ut voluit vir doctissimus P. Petrenonius. Exemplorum magna vis conferri possit, sed ea obvia sunt, in Marone, Horatio, Ovidio &c. Juvencus libro IV. de fastu Pharisæorum, pulcrè.

Accubitu primo Canis, fastuque superbo
Atque salutantum vano tolluntur honore.
Et nomen sublime volunt gestare magistri.

LAPSU GRAVIORE.] Expressit Horatiū. lib. II. Carm. X.

celsa graviore casu Decidunt turres.

Juvenalis *unde altior esset Casus.*

Celeberrima vero hæc sententia etiam sub media barbarie fuit, quam Rhythmis priscis Germanicè expressam alibi produximus & citat præter alios Nicolaus Clemangius, homo suo ævo doctissimus Epist. XXXV.

24. VOS PANDITE VATI PIERIDES.] Veram historiam Poeticis coloribus descripturus sequitur Petronij præceptum, afflatum quærens, non recitaturus solum rem gestam quod, ut ille verissimè ait, longè melius id præstetur ab Historicis. Cæterum Musarum nomine antiquitus omnis Sapientia censebatur, neque solum versuum concinnandorum peritia. Solon in Elegiā.

ἄλλος Ἀθηναίης τε καὶ Ἡφαίστου πολυτέχνεω (τον.
Ἔργα δαεὶς χειροῖν ξυλλέγεται βίο-

Ἀλλ⊙ Ὀλυμπιάδων μουσέων πάρα δῶρα διδαχθεὶς
Ἱμερτῆς σοφίης μέτρον ἐπιστάμενος.
Ἄλλον μάντιν ἔθηκεν ἄναξ ἑκάεργος Ἀπόλλων
Ἔγνων δ' ἀνδρὶ κακὸν τηλόθεν ἐρχόμενον. &c.

Omnium politiorum litterarum præsides, omnis exactioris scientiæ duces, omnium cœlestium indagatrices, vide Phurnutum Speculat. cap. XIV. Et inde Etymon Suida.

Μοῦσαι, ἡ γνῶσις ἀπὸ τοῦ μῶ τὸ ζητῶ; ἐπειδὴ πάσης τῆς παιδίας αὕτη τυγχάνει αἰτία.

LUES.] Pestis mala. Homo malus potentiam nactus, sævit instar mali morbi, contagione latè nocenti, quod tam de Ecclesiæ pestibus, quam Publici alioquin status verum est. Gennadius Dogm. Ecclesiast. cap. LII. *Priscilliani & Manichæi, variaque impietatis germina vel cætera istorum originis sive ordinis pestes, qua duo principia sibi ignota introducunt.* Seneca De Medeâ.

Abolere ferro pessimam properè luem.

Portius Latro vt volunt, in Catilinam: *omitto pestis hujus impurissimas voces.* Et: *si quam dignitatis spem in hac crudelissima peste reposuisses.* Idem Cladem vocat: *vigent in illâ clade res diversissima.* Humbertus contra Græcos, qui scripsit annis abhinc quingentis amplius: *Cum vero vos ipsos & vobis commissos negligatis ut nefandos Iacobitas immo Theopaschitas seu alias Hæreticorum pestes inter vos & penes vos habeatis.* Idem: *Illa tamen Ecclesia, quam Arrius corrupit, Macedonius prostituit, quæ genimina viperarum, id est, Nestorium, Eutychen, Monothelitas & Theopaschytas & reliquas hæreticorum pestes peperit adhuc à Nicolai Hæresiarcha complexibus abstrahi non potuit.* Plura ad Virgilii Ceirin olim nuperque ad Phœbadium.

ERUPERIT.] Purulentæ materiæ instar, quæ affectis corporis locis erumpit. Aut fluvii alicujus magno impetu erumpentis. Avienus in Periegesi.

25. STIMULIS.] Omnium affectuum perculsiones stimulis reddunt Poetæ, à jumentis stimulo adactis. Flammis æquantur affectus. Stimulabant vero flammis quæ in furorem vertere cogitabant Martialis.

Qui modo per totam flammis stimulatus arenam
Sustulerat raptas Taurus in astra pilas:

Ita omnes Poetæ, nemo autem crebrius Bacchico & semifurioso Dionysiacorum actore dicam an cantore, qui κέντροις suis omnes paginas explet. Et pariter Tacitus Annalium XV. *erant quos pericula fratrum aut propinquorum propriis stimulis incenderent.* Ammianus de Invidiâ lib XXII. *suspicabatur enim ad Christianos egisse stimulatos invidiâ.* Odiorum CL. Mamertus lib. I c. I.

INCANDUIT.] Ut furiosum pecus igneis stimulis agitatum. Est autem incandere, totum igne concipi, & velut in eum mutari; instar earum rerum quæ totę vbi nimium calori admotæ sunt, ignescunt, vt sunt prunæ, pix, sulfur, bitumen. Cato cap XCV. de Re Rustica. *coquito sub dio. Nam si sub tecto coquas, cum bitumen & sulfur additum est, excandescet.* Theodorus Priscianus lib. II. cap. XII. *maximè eo tempore quo æstas calidior incanduerit.* Hinc ad iram hominem totum velut ignitum reddentem, transfertur, quippe quæ animum quoque ipsum excandefaciat. Apollinarius LXXII.

Οὕνεκά μιν βαρύμηνις ἐνὶ φρεσὶ καίετο θυμός.

Sidonius libro VII. Epist. XIV. *Cum sibi quippiam de præsentia tua, quasi te magis nossent, præter æquum gloriarentur, incandui.* In vno Manuscriptorum *præcanduit* scriptum est, vitiato sermone. Sic libro II. in Stiliconem. *Discordia quippe cum fremuit numquam Stiliconis*

onis canduit ira. Atrox, trux, feralis, inferis commodum. De Raptu libro I. De Plutone.

Erubuitque preces, animusque relanguit atrox.

26. ALECTO.] Observanda mensura hujus nominis, nō enim vspiam puto primam litteram nisi productam legi: Quare non satis circumspectè vir maximus Isaacus Casaubonus vbi in inscriptione Herodis legitur.

ἀλλὰ μιν ἀπέσφατ© Νέμεσις καὶ ῥόμβ© ἀλάστωρ

τίζοντω, συγγελῶ δὲ χυλινδῆσι κακότητα.

putat reduci posse ῥύμβ© ἀλλήλω. Non enim uspiam, ut dixi, hoc nomen nisi producta prima legitur.

26. PLACIDAS LATE CUM CERNERET URBES.] Hoc Invidiæ erat maximè contrarium, quæ gaudet malis successibus rerum, vnde ejus ipsius morem ex Ovidio Furię transsumsit. Metamorph II.

Quacunque ingreditur florentia proterit arva

Exuritque herbas, & summa papavera carpit.

Afflatuque suo populos, urbesque, domosque

Polluit: & tamdem Tritonida conspicit arcem

Ingenijs, opibusque, & festâ pace virentem.

Vixque tenet lacrymas, quia nil lacrymabile cernit.

Aliam Invidiæ descriptionem in Octavo Dionysiacorum habes.

27. INFERNAS SORORES.] Omnes illæ pestes noctis genus, vt mox memorat: cujus progenies etiam Furiæ. Lycophron Cassandrâ, de Etheocle & Polynice.

Ημ© ξυναίμυς πατρὸς αἱ νηκτὸς κόραι

πρὸς αὐτοφόντην σφῶνον ὥπλισαν μόρον.

LIMINA TETRA.] Vivis abominabilia. Omne enim jam vita functum, vivis est abominabile. Vel Sapientissimi Laconum Legislatoris scito, vt & Numæ apud Romanos. Vnde Philosophi neq; obviam fieri Cadaveribus volebant, exemplis in Eunapio notatis. *Tetrum* quod aversamur, vitabile, vel Nonio interprete, vnde est noctis epitheton apud Appulejum lib. VI. Malè ergo codex unus Bētino quondam collatus mutat in *sæva* Contrà omnes cæteros.

28 GLOMERANTUR IN UNUM.] Papinianum Thebaide. II.

densi glomerantur in unum Ogygidæ

Est glomeratio convolutio sine ordine. I. de Raptu.

qua tanta cavernas Vis glomeret.

29. EREBI.] Distinctio vitiosa Legendum. *innumeræ pestes; Erebi quascunque sinistro Nox genuit fœtu* Erebus enim Pater, Nox mater dicitur illarum pestium. Auctor Satiræ de Lite, huc respiciens:

O diræ liteis, ô jurgia dira reorum,

O Furijs Ereboque sata, mortalia semper

Continuo dirè laniatu corda secanteis.

29. SINISTRO FOETU.] Infelici. Alluduntur scita genethliacorum, qui sinistros dextrosque, hoc est felicitatis & infelicitatis indices aspectus in nascentibus considerant siderum. Eodem respicit illud Virgilij.

si quem

Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.

Et Persius Satira. IV.

Hunc ais, hunc dijs iratis genioq; sinistro

Qui quandoque jugum pertusa ad compita figit.

Prognatum videlicet. Idem varum genium pro sinistro meo animo nequaquam uti decebat, dixit *geminos, Horoscope, varo*

Producis genio

Sanè vt doctè loqueretur Persius ne communes quidem sensus sæpius consuluit; Contra dextra.

dextra soboles felicem sonat. Papinius libro VI. Thebaidos.

Nunc aliam prolem mansuraque numine dextra Pignora.

Ea ratio in connubijs observata. Idem prima Thebaide. *superis adjuncta sinistris Connubia.* In Auspicijs *læva* erat felix, ominosa *dextera.* Idem Papinius Thebaide. III.

sinas cœlo prænosse laborem:
Si datur, & duris sedet hæc sententia Parcis,
Solvere Echionias Lernæa cuspide portas.
Signa feras, lævumq; tones. tunc omnis in astris
Consonet arcanâ volucris bona murmura linguâ.
Sin prohibes; hic necte moras! dextrisque profundum
Alitibus prætexe diem.

Quod nec ipsum tamen certe certum. Nam pro ratione auspiciorum variabatur, & sæpè dextra sumuntur pro felicibus. Aratus de Jove.

ὁ δ᾽ ἤπιος ἀνθρώποισι Δεξιὰ σημαίνει

Apollonius libro I. Argon.

ἐπεὶ μάλα δεξιὰ Φοῖβος ἔχρη.

Unde Iuppiter nactus duo cognomina, *Lævus & Dexter*, modo commodus modo nocens. Persius Satira. V.

cum verè dixeris, esto
Liberque ac sapiens, prætoribus ac Iove dextro.

Papinius Thebaide. III. *Victoreis adigat leto Iovis ira sinistri.* Nec Iuppiter solum, sed alij quiq; divi. Arnobius libro IV. *Dij Lævi & Lævæ sinistrarum tantum regeonum sunt præsides, & inimici partium dextrarum.* Pestes illas quorum nomina sequuntur enarrare hic non est operæ. Nox apud Poetas genitrix qualiscunque infelicis noxijque fœtus. Contentionis sive Dissidij apud Hesiodum, cujus Theogonia futiliorem & ineptiorem librum nullum puto habuisse ullam ætatem, Rabiei apud Euripidem. Famæ mendacis & perversi Rumoris apud Virgilium &c.

32. IMPATIENSQUE SUI MORBUS.] Morborum omne genus unius appellatione notavit. Sic Lucretius. Libro III. *Nam dolor ac morbus lethi fabricator uterque est.* Hoc est, omne genus morborum mortem admovet. Sic vero impatiens quia excutere se sibi velut laborat, cum in se tamen abierit ita ut excuti indignando non possit, vel quia de malo in malum semper exscendit & augetur.

32. LIVORQVE SECVNDIS ANXIVS.] Aliena felicitate cor suum edens. Ovidius.

Sed videt ingratos intabescitque videndo
Successus hominum, carpitque & carpitur unà
Suppliciumque suum est.

Vide Menandrum & Philemonem, aliosque apud Ioann. Stobæum S. XXXVI.

33. SCISSO MOERENS VELAMINE LUCTUS.] Expressit auctorem suum Papinium libro III. *stat sanguineo discissus amictu Luctus atrox, cæsoque invitat pectore matres.* Mos omnium ferè gentium antiquus scindere in luctuoso aliquo nuncio, aut mœrore singulari, vestimenta, cum pleræq; gentes aut unis modo aut duabus tunicis corpora velarent. Hebræorum innumeris sacratum litterarum locis inest. De Persis Herodotus lib. III.

Πέρσαι δὲ ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύσαντα, πάντες τά τε ἐσθῆτος ἐχόμενα εἶχον κατειρηκότες, καὶ οἰμωγῇ ἀφθόνῳ διεχρέωντο. De Armenijs Xenophon Pædiâ III. ἐν ταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ (Armenij) ὡς ἤκουσε ταῦτα περιεσπάσατο τὴν τιάραν, καὶ τοὺς πέπλους κατερρήξατο: αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδρύπτοντο ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. De Susianis Regis eorum exemplo, seu uxoris potius Regiæ, idem libro. V. ejusdem divini operis.

ὡς

ὡς δ' ἂν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ περικατερρήξατό γε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρετο.

De Græcis Musæus in Erone. Heliodorus libro VI. Æthiopic.

τάς τε κόμας ἀφειδῶς λύεται καὶ θοιμάτιον περιερρηξαμένη, φέρε, ἔφη, καὶ ἡμεῖς δαίμονι τῷ εἰληχότι χορεύσωμεν κατὰ τὸν ἐκείνου τρόπον.

Alcman Poeta Lyricus apud Hephæstionem.

Καταθνήσκει, Κυθέρει', ἁβρὸς Ἄδωνις. τί κε θεῖμεν;
Καττύπτεσθε κόραι, καὶ κατερείκεσθε χιτῶνας.

Aeschylus Persis. ῥήξας δὲ πέπλους] Scholiastes. διαρρήξας δὲ τὰ ἱμάτια ἑαυτοῦ καὶ ἀνοιμώξας ὀξὺ καὶ μέγα ἐφθέγγετο ταχέως.

Phlegon Trallianus de mirabilib. & Longævis.

ὡς δὲ εἶδεν ἡ χαρίλω τηλικαῦτα σημεῖα, ἀναβοῇ καὶ διαρρήξασα τὸ ἱμάτιον, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥίψασα τὸν κεκρύφαλον, πεσοῦσα δὲ εἰς τὴν γῆν καὶ περιχυθεῖσα τοῖς γνωρίσμασιν ἐξ ἀρχῆς ἐποίησε πένθος.

Longus libro IV Poem. ἰδὼν δὲ πᾶν τὸ χωρίον δεδῃωμένον, καὶ ἔργον οἷον ἐχθρὸς λῃστὴς ἐργάσαιτο, κατερρήξατο μὲν εὐθὺς τὸν χιτωνίσκον, βοῇ τε μεγάλῃ τοὺς θεοὺς ἀνεκάλει.

De Romanis Appianus Civilium I. *His Cinna ad irritandam concionem dictis multaq; de miserijs suis questus, postremo veste scissa de loco superiore desilijt humique prostratus diu in medio jacuit.* Vide Dionem libro XL. Herodianum libro I. Iosephum lib. XVIII. cap. VII. Dionysium Alicarnass. libro III. cap. XXIV. Et lib. VII. cap. LXI. Silius Italicus lib. XIII.

duris quamquam non cedere suetus
Pulsato lacerat vehementer pectore amictus.

De Scipione, Idem libro XVI. de Peloro, cui dum quadrigis certat elapsum erat flagellum.

in se versus ab irâ
Auratam medio discindit pectore vestem.

Propertius libro III. quamquam de Græca, Antiopa nimirum. Elegia XIV.

Sola tamen, quæcunq; aderant in corpore vireis.
Regaleis manicas rupit utraq; manu.

Nec Christiani sanè non solebant idem factitare, vel dolentia vel indignantia nimia. Hebræorum more. Arator libro. II. Histor. Apostolicæ.

Paullus adhac tunicam rumpit, festinus, apertâ
Sic prohibens ratione viros

Sedulius libro IV.

ritu plangentis alumni
Saucia discisso nudavit pectora velo.

Iuvencus libro IV. *Talibus auditis scindit de corpore vestem.* Quamquam & isti de Iudæis potius loquantur. Procopius lib. I. de Bello Persico. *Patricius omnia pollicitus hominem remisit. Hic igitur veste laceratâ & similis ploranti in vrbem ingressus ante Glonem consistit.* Victor Uticensis lib I. *Advenit mulier ad locum ubi maritus singularis orabat, conscissis vestibus & crine soluto.* Agathias lib. I. de Lucensibus.

γύναια δὲ πολλὰ διαπληκτιζόμενα, καὶ τὰς ἐφεστρίδας περιρρηγνῦσα ἀνὰ τὰς τριόδους ἐφοίτων.

Etiam ævi inclinantis à Romanâ institutione, immo penitus mutati. Eugippius in Vita Severini cap. VIII. *His auditis Regina crudelis & impia, vestibus dolore conscissis, talia clamabat:* Radulfus Ardentius Homiliarum. Hom. XXXII. *Porro in hoc quod postquam ait scindite corda vestra, adjungit, & non vestimenta vestra morem reprehendit Iudeorum qui in afflictionibus scindebant vestimenta sua magis quam corda sua, quorum etiam hodie similes sunt qui pœnitentiâ magis in exterioribus volunt ostendere, quam in interioribus habere* Atq; hinc elucescit

mos iste cum Claudiani & Papinij versibus, nec minus quod Cebes sive Thebanus, (de hoc enim eruditissimi viri nequaquam sine ratione ambigunt) sive alius aliquis, in tabula Luctum sine vestibus inducit, è quo hausisse noster cum Papinio videtur, vt fuit Græcæ Philosophiæ consultissimus.

οὐδ' ἄλλος οὗτος ὁ παρεστηκὼς αὐταῖς, δυσειδὴς τις καὶ λεπτὸς, καὶ γυμνὸς, καὶ μετ' ταῦτά τις ὁμοία αὐτῷ αἰσχρὰ καὶ λεπτὴ, τίς ἐστιν. ὁ μὲν Ὀδυρμὸς καλεῖται, ἔφη, ἡ δὲ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀθυμία.

31. IMPERIOSA FAMES.] Cujus supplicium acerrimum Sallustius Epistolâ Pompeij lib. III. Histor. vt notant JCti in Procemium Novellæ XXXII. Justiniani, quæ gladio acutissimo æquiparatur à Baldo ad Caput Pactum. III. Cod. de Collationibus. Plura ad Augustinum.

32. LETHO VICINA SENECTUS.] Quasi pedem jam alterum in fovea habens, ideoque in nonnullis casibus infirmitati Senectus æquiperatur, vt notat Abbas Canonistarum vel princeps, in c. magnæ Col. II. Et senes viciniores morti putantur cęteris, vt adferit non uno loco Accursius, glossatorum Coryphæus. Eamdem inter cętera orci monstra collocat Seneca in H. Furente.

34. COECO VULTU.] Non enim videt præ furore. Unde & præceps hîc, & in præfatione librorum de Raptu. *paulatim in praceps audacia crevit.*

35. CUI SEMPER ADHÆRENS.] Sic placere possit hæc scriptura, at cum sequentia verba junxeris, non erit tolerabilis, quæ tam certè respicit, quam etiam ista. Quare melior Duorum Cujacii, ipso adstipulatore, vnius nostri, & sex Belgarum Codicum *quem* Josephus Scaliger, Aldus, & Bentinus *cui*. Ego alterum præferam, licet nec ignorem figuram esse Syllepsin quam Julius Rufinianus Correptionem, vocat. Et in illo Virgil. *Optime Graiugenum cui me [illegible] una precari & vitta comtos voluit pratendere ramos.* Cui enim nequaquam ad *precari* reduci potest, Vide Rufinianum.

SEMPER ADHÆRENS.] Quid mirum? *cum nihil parcere egestatis sit initium*, vt loquitur Rhetor quidam incertus apud Rutilium Lupum libro II. Et Martialis libro III. Epistol. X. *Luxuriam premeret cum crastina semper egestas.* B. Valerianus Homil. XIX. *Gula famulante ebrietate magistra est damnorum. Hinc nuditas hinc mendicitas, hinc egestuosa paupertas.* Similiter apud Plautum Trinummo *Luxuria* & *Inopia* Matris Filiæq; personas gerunt. Et eleganter Petrus Chrysologus Homilia primâ: *Luxuria, ventri, Gula, fames Tortor apponitur, ut ibi ultrix Pœna saviat, ubi pœnalis reatus exarserat. Ad talem finem semper voracitas tendit, ad talem pervenit terminum fugienda voluptatis effusio. Filium data facit egere substantia, qua divitem negata servabat.* Vide & Lotharium Diaconum lib. II. de Contemtu Mundi, cap. XX. Florus libro IV. cap. I. *Catilinam luxuria primum tum hinc conflata egestas in nefaria consilia compulere.*

ADHÆRENS.] Quem adhærens. Bucherius Lugdunensis Feria VI. Adventus. *Cunctis gentibus dominum manifestat, in quo semper exsultavit, in quo semper delectata est, quem semper dilexit, cunctisque viribus adhasit.* Sic multoties Appulejus vt libro VI. *Tunc Psyche pedes ejus advoluta, & uberi fletu rigans Dea vestigia humumque verrens crinibus suis multijugis precibus editis, veniam postulabat.* Lib. III. *quadam die percita. Totis ac fatis trepida me accurrit* Lib. VIII. *& ecce mariti accurrit labātiq; spiritu totam se super corpus effundit.* Libro I. *Assidebat pedes vxor, & mensa vacua posita.* Pessimè eo loco mutare quid voluit Beroaldus. Libro IV. *Tunc vulgus ignobile dapes gratuitas conquirere, passim jacentes epulas accurrere.* Lib. VI. *Accumbebat summum thorum maritus Psychen gremio suo complexus.* Libro IV. *calidâ perfusi & oleo peruncti, mensas dapibus largiter instructas accumbunt.* Libro VIII. *neve sermonem conferas, nec mensam accum-*

cumbas, nec toro acquiescas. Libro IX. *multis omnino suavijs exceptum mulier cœnam jubet paratam accumbere.* Innumera aliorum exempla produci possint; & pertinent eodem quę notat Julius Rufinianus Rhetor in Libello de Schematis Lexeos. Parodia hos versus exprimit Alanus lib. I. Anticl.

Et Ratio mensura boni quam semper adhærens

Felici gressu felix comitatur honestas,

Qui suo tempore sic lectos Claudiani versus comprobat annos.

36. EGESTAS.] Amplius est quam si paupertatem aut inopiam dixisset. Cicero Paradoxis: *Istam paupertatem, vel potius egestatem ac mendicitatem numquam obscurè tulisti.* Unde egestuosa Paupertas apud Valerianum verbis modo positis pro extrema & deterrima. Non vero assentior eruditissimo viro Ausonio Popmę qui Inopiam pejorem egestate cēset. Ratio contra omnino est, inops enim qui opis indigus: egens, qui omnibus ideo caret, quia eget omnibus, & manifestè contradicit ipsi ab ipsomet productus alter Ciceronis locus Catilinaria II. *Præsidia nostra cum illius latronis inopia, atque egestate debeo conferre.* Ineptum sit in tam numerosa oratione minus majori subnectere. Pariter Suetonius Nerone, ab eodem productus: *Inopi atque egens apud amitam Lepidam nutritus est.* Sic pro nostrâ etiam opinione Symmachus libro X. Epistola X. *Diligentia tua & judiciali vigore delector. Sed inopia vel potius Egestas Ordinis Formiani, etiam curationis impatiens est.* Egestatem autem Luxum canit Comitari, vt stultissimū vitium & minimè verum suarum providum. Ita contra Abundantia sequitur Prudentiam, vt filia matrem. Hermogenes Rhetor περὶ γλυκύτητ۞: ὅτε ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη εἱστιῶντο οἵ τε ἄλλοι θεοί, καὶ ὁ τῆς Μήτιδ۞ υἱὸς πόρ۞, καὶ τὰ ἑξῆς.

37. COMPLEXÆ PECTORA MATRIS.] In vno manuscripto Nostro vera lectio remansit. Is disertè *complexa viscera matris.* Quod certè non est vt à futili aliquo librario excogitatum putes. Videntur hujus Poetæ ab ipsomet auctore duæ Editiones antiquitus prodiisse, vnde tanta lectionum varietas subnata sit. Scite viscera matris Avaritię complexę sunt Curę, intimis ejus penetralibus nimirum insitæ; & est mos auctorum filios filiasve, aut qui quæve eorum earumve loco, ob intimam charitatem, *viscera* appellare, aut visceribus suis amplexu strictissimo conjunctos. Statius, lib. V. Silvarum.

Quem luimus tantis mœroribus? ecce lacertis

Viscera nostra tenens, animâque avellitur infans;

Quem locum planè animo habuisse Claudianus hæc scribens videtur, vt posteà, diligens bonorum scriptorum Lector, Venantius Fortunatus libro I. De Vitâ Martini.

Obsequijs intenta pijs, placabilis, in quâ

Vita meam hac mihi dulcis erat selando senectam.

Ecce perit, secumque trahit mea viscera leto,

Caniciemque Patris miseranda in Tartara ducit.

Porrò nec illud oblivione omittēdum quod, vt noster inferno concilio addit Egestatem, sic eam cunctari ante ostia Erebi scribat Lucretius Libro III.

38. INSOMNOS CURÆ.] Similiter curas aviditati jungit Virgilius in Culice. *Cura Qua lacerant avidas inimico pectore menteis.* Quod eleganter dictum magisq; certè quam primo vultu quivis capiat. In homine enim avaro mens pugnat pectori, curisq; rerum coacervandarum, contra suum intellectum, vitæque suę necessitatem, & ęstimationem, homo, vexatur. Quærit id avarus quod jam dū possidere se novit, neq; vtitur tamen, cum splendidioris vsus gratia comparaverit, pugnatq; videns sciensq; secum velut cum jam defuncto; dum intermoritur ijs rebus, quas ad vitam meliorem comparaverat. Inimico igitur pectore Curis suis mentem indulget, odio se ha-

 bens

bens vt delectet. Ab hac stultitia innumeræ inter quærendum, tenendum, abutendum, atq; amittendum, Curæ nascuntur ex Curis, nec adest homini quod intrà manus est. Semper enim illud quæritur quod extrà potestatem est, idq; vltrà potius censetur quod citra Curam est, ne infelici nata de suo labore tormenta desint.

FERRATA SEDILIA.] Inferorum habitacula ferrea. Virgilius libro VI.

Ferreique Eumenidum thalami.

TORVAQUE.] Omnes Codices Belgici, Noster, Aldi, hanc vocem habent; & quidni? cum tam bello concilio merito debere debeat parem vultum locus, nequaquam cultoribus suis amœnior. Claverius *Totaque recepit*, & ita Bentinus, quod Scaliger merito non admisit. Hac eadem voce pro crudeli, fera, immani, sæpius vtitur Papinius qui, quas semel pulcrè posuit, repetere indidem solet. Unde postmodum factum est, vt planè vicem impij atq; abominalis sonet, uti vides apud Hericum, Albonem, & id genus alios.

41. ALECTO STETIT IN MEDIIS.] Melior sonus quam ejus quod in duobus priscis exemplaribus exstat *medio*. Medio autem instar peroraturæ consistit. Septiminus Romanus, libro I. De Bello Trojano: *Tunc Priamus inter regulos medius astans; facto silentio, optionem Helenæ offert, si ei videretur domum ad suos regrediendi.* Libro III. *Igitur Achilles postquam nihil reliquum erat reges omnes ad considendum hortatur ipse medius, atq; inter cæteros excelsior.* De eodem more Apollonius Rhodius Argonaut. I.

Στῆ δ' ἄρ' ἐνὶ μέσσῃ ἀγορῇ, ἀνὰ δ'
ἔσχεθε δεξιτερὴν
Ἦκα μάλις κυφοῖο μεταφρένου. ὧ δὲ
δ' ἔειπεν.

Beatus Lucas Actorum I. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν. Ammianus libro XXIII. *coronaq; celsarum circumdatus potestatum, talia ore sereno disseruit.* Claudianus Bello. Gildonico.

Dictis ante tamen princeps confirmat ituros
Aggere conspicuus; stat circumfusa juventus
Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aureis.

Idem locus erat judicum, cognoscentium. Papinius lib. VIII.

Dux Erebi populos poscebat crimina vitæ
Nil hominum miserans, iratusq; omnibus umbris.
Stant Furiæ circum variaque ex ordine Mortes.
Sævaque multisonas exercet Pœna catenas.

Perorantium, cum tempus locusq; pateretur, Sedes in medio componebatur. Severus Sulpitius Dialogis: *Tum Gallum mediâ in sede componimus, qui cum diu nobili sua verecundia silentium tenuisset tamdem ita exorsus est.* Imperatorum locus in turmis medius. Lucanus libro I.

Vt nota fulsere Aquilæ, Romanaque signa,
Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,

Virgilius lib. V. *Æneas quibus in medijs sic deinde locutus.* Appianus Civilium II. *Interim exercitus tamquam in hospitis honorem secundum littus totus instructus est in aciem, Rege in medijs versante, conspicuo veste purpurea.* Hericus libro V. Germanidos.

aderat gens perfida fines
Iam transgressa suos, faciem telluris aperta
Impleràt ferratus eques: Rex agminis atri
Barbarus in medio, trucibusq; horrendus in armis.

Moribus Romanis medius locus honoratior, vt clara præter ab alijs indicata exempla sunt apud Dionem lib. XXXVI. & Valerium Flaccum libro II.

VUL-

VULGUSQUE TACERE JUSSIT.] Nutu, manu, voce. De quibus singulis infinita sunt Scriptorum loca; si coacervare placeret.

41. REPULIT.] Bene una littera scribunt cusca exemplaria. Etsi enim nec essariæ forent duæ, non tamen nisi una exprimebatur veteri ratione scribendi.

42. ANGUES.] Iis crinitæ fingebantur Furiæ. Raptu Proserpinæ *Crinitaque fontibus hydris Tisiphone* Horatius lib. III. Od. XIII. *intorti capillis Eumenidum recreantur angues.* Silius lib. II. Omnesque alii Poetæ. Phornutus cap. X. Rationem ponit.

Φρικώδεις τὰς ὄψεις εἰσὶ, καὶ πυρὶ καὶ μάστιξι τοὺς ἀσεβεῖς διώκουσι, καὶ ὄφεις πλοκάμους ἔχουσι, τῷ ποιαύτην φαντασίαν τοῖς κακοῖς ποιεῖν ὡς ἂν ἀποτίνωσι ποινὰς ἀντὶ τῶν πλημμελημένων.

Pausanias in Atticis primum hujus figmenti auctorem scribit Æschylum, sed potest ut fallatur. Siquidem Orpheus Indigitamentis ita eas compellat, quem scriptorem antiquiorem esse Æschylo censent Eruditi.

> Ἀλλὰ θεαὶ μοῖραι ὀφιοπλόκαμοι πολύμορφοι
> Περσεφόνου μετάθεσθε βίου μαλακόφρονα δόξαν.

Pausaniam non raro non satis comperta luculentis illis Commentariis tradere, alibi demonstramus.

43. PERQUE HUMEROS ERRARE DEDIT.] Expressisse dicat Propert. lib. II.

> *vidi ad frontem sparsos errare capillos.*

44. CORDE SUB IMO INCLUSAM.] Tectam hactenus & nutritam. Hoc Homerus de Regibus dixit. Iliade α.

> Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτι χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ,
> Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ
> Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ,
> Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσιν

Et ii quidem, si ita videtur, morem suum sequantur. Aliter vero decet litterarum bonarum mystas, de quibus pulcre scripsit Joannes Gazæus in Tabula Universi.

> χρέος ἐστὶν ἀοιδοῖς
> Μὴ δόλον ἢ τινὰ μῆνιν ἐνὶ στέρνοισι φυλάσσειν.

Tunc hoc versu agnoscunt quinque manuscripti Codices Belgæ; nec non & noster. Inepte Claverii editio *dum.* Mihi quod vulgatum est magis placet, mecumque Bentinus, Scaliger, Aldus faciunt.

45. RABIDIS.] Nec hanc lectionem muto, licet quatuor Belgæ libri *rapidis* præ se ferant. Nobiscum sentiunt quos modo nominavi, & Claverius.

46. PRODUCI.] Inoffenso cursu. Loquitur animo habens fusos Parcarum, de quibus secula ducebantur. Seneca.

> *Mutatur vilis pretioso lana metallo*
> *Aurea formoso descendunt secula filo.*

Ducere verbum est ei negocio aptum. Idem Seneca.

> *Candida de niveo subtemina vellere sumit*
> *Felici moderanda manu, quæ ducta colorem*
> *Absumsere novum*

Idem:

> *Nec modus est illis felicia vellera ducunt.*

Catullus.

> *Currite ducentes subtemina, currite fusi.*

48. NOVA CORRUPIT.] Nova, incognita, non visa, non nota hactenus. Suevius vetus Poeta, interque politissimos.

> *hoc genus in prælatis finibus Grajis*
> *Disseruere, noves fructus mortalibus danteis.*

Quos in ea terra ad eum diem nemo hactenus videret. Prosper Tiro seu Aquitanus Grammaticum huic voci dat in Epigrammatis.

Insolitum si quid labentia tempora promunt,
Hoc mirum mundus dicit, habetque novum.

Arnobius lib. I. *neque ulla irruperit novitas quæ tenorem perpetuum rerum dissociata continuatione deduxerit.* Ibid. *cum novi fiat nihil, sed sint omnia vetera, & nullis antiquitatibus inaudita.* Augustinus de Civ. lib. I. cap. VII. *quod amore novo factum est, quod inusitata rerum facie.* Pacatus Panegyrico. *tantumque res credita est habere novitatis, ut nisi frequenter isset in litteras, apud posteros videretur fides laboratura.* Boethius libro II. cap. I. *Quid est igitur, ô homo quod te in mœsticiam luctumque dejecit? novum, credo, aliquid, inusitatumque vidisti.* Sic Græci quoque. Euripides Hecuba.

ἄπιςʼ ἄπιςα, καινὰ, καινὰ δέρκομαι.

Dio Cassius lib. XLIV.

καινὸν ἀνοσίου δόξης ὄνομα πεπλασμένον.

Et νεώτερον ita usurpat Theocritus Herculisco.

Ἐςὶ ἤ μὰν κατὰ δῶμα νεώτερον, ἔςι, φίλʼ ἀνδρῶν.

Idem enim est ac si νέον dixisset. Hesychio interprete. Cui scriptori qui testimonia veterum auctorum exsecuit piaculum inexpiabile fecit; plurima enim bonorum scriptorum loca paucis verbis illustrat doctissimus omnium Grammaticorum quæ nisi coram glossis suis videas, vix sentias quam sint erudita. Porro *novum* adeo pro inusitato monstrosoq; sumitur: ut in Jure Civili etiam pro iniquo & Legibus justis contrario, in quam rem pulcre non pauca observavit Radulfus Fornerius Rerum Quotidian lib. III. cap. XXIV. *Mirum* interpretatus est Prosper loco modo posito, quomodo mirum vicissim pro *novo* legere habes apud Vitruvium de Architectura Proœmio lib. VII.

48. QUÆ NOVA CORRUPIT.] Ita cæteri omnes libri. Duo vero Belgæ. *Quo nova* quattuor ipsi *corrumpit.* Quam scripturam utramque parum abest quin genuinam esse censeam. Quo enim eleganter ad vehementiorem orationem faciendam repetatur, & illud *τῷ perit* scitius consonat, eodem tempore positum. *Quo*, autem, *quorsum*, qua de caussa. Publius ad Petronium. *Quo Carchedonios optas, ignes lapideos?* Horatius. *Quo mihi fortuna, si non conceditur uti?* Quem imitatus ante Quingentos ab hinc annos Gunterus lib. III. Ligurini. *Quo mihi divitias?*

49. INANIA VERBERA.] Flagrorum illa dicit de quibus Phornutus loco modo producto. His exagitati credebantur malefici, à furiis aut manibus peremtorum. Suetonius Nerone cap. XXXIV. *sæpe confessus se agitari materna specie & verberibus furiarum.* Et his quidem conscientiæ stimuli describuntur, qui quiescere non sinunt, sed velut verberibus animum quatiunt, ne securus sit ullibi. Egesippus libro I. cap. VII. *tanti sceleris immanitas animum exulcerabat, non somnus oculis, non quies in animo dabatur.* Scitum Conscientiæ tribunal, Pythagoricum, ad quod quotidie Rationem actorum Deo enarrandam sauciût. Hierocles Commentario in Aurea Carmina.

πρὸς ἑσπέραν ᾗ καὶ εἰς ὕπνον τρεπομένους ὅπως ἂν πέρας τῶν μεθημερινῶν πράξεων τὸ τῆς συνειδήσεως καθέζομεν δικαστήριον, ἀπηνέστατον ἆσμα θεῷ τὴν τῶν διαθέσεων ἀνάκρισιν ποιούμενοι, τῇ παρεδρείᾳ, &c.

49. FACIBUS] Igneis stimulis. Has enim ad Furiarum armaturam conferebant poetarum filii. Pacatus Panegyrico. *Nisi vero tuum Venerabilis Gratiane Carnificem, diris comitatus ultricibus, obsidebas, & irata minax umbra ob os ejus oculosq; fumâteis infernis ignibus tædas, & crepitantia torto angue flagra quatiebas, ne morti honesta vacaret, &c.* Nam Furiarum habitum sumere accisi putabantur. Furiæ ipsæ πυρφόροι θεαὶ apud Euripidem. Valerius Flaccus libro I.

tu nuntia fontum

Virg

Virgo Iovi, terras oculis quæ prospicis æquis,
Vltricesque Deæ, fasque & grandæva Furorum
Pœna parens, meritis Regi, succedite tectis,
Et sævas inferte faces. sacer efferat rapiet
Corda pavor, nec sola mei gravia assore nati
Arma, ratemque putet, classes, & Pontica signa,
Absque indignatos temerato littore Reges
Mente agitet, semperq; metu decurrat ad undas
Arma ciens, mortifera viam, tentataque claudat
Effugia, & nostras nequeat præcurrere Diras.

Vides in his versibus quid facibus Furiarum indicent Poetæ. Hoc autem loco non vindices Diræ, sed ultro Nocentes & mala inferentes inducuntur.

49. CINGIMUR.] Armamur. Quia sine cinctura non est armari, cingi id significat ipsum, & instar ensis cingi quicquid pro telo usurpatur. Ita hoc loco cingi facibus, & alibi, cingi arcu. Sic *cingi lituo* Virgilius *ipse Quirinali lituo parvaque sedebat Succinctus trabea* Quod nec Higinus accusator Maronis nec defensor Gellius satis cæperunt. Vt vides Noctium Attic. lib. VIII. cap. V. Virgil. lib. II. *quæ mens tam dira, miserrime conjux, Impulit his cingi telis*

51. THEUDOSIUS TERRIS.] Ita malunt, quam vulgo semper hoc nomen profertur. Me quidem invito; qui non aliter quam ut natum hoc genus scribendum existimo, Pronunciatione autem Poetica contrahendum nemo non videt; nec Proceleusmaticus inest, nec conveniunt exempla de Virgilio in Claverianis nobis petita. Est exquisita adulatio etiam in Furiæ Sermone non omissa, Cœlum Jovis Pietati, Terras Theodosii, ejusque sobolis Virtuti adscribens. Qualis Virgilii.

Divisum Imperium cum Iove Cæsar habet.

Exemplum Vetus & probum est apud Nasonem in Ibin.

Victima vel Phœbo sacras macteris ad aras
Quam tulit à sævo Theodotus hoste necem.

52. PROLES ANTIQUA.] Soboles, successio, γενεὴ, quam *prolem* vertunt de Græcorum fabulis Latini Poetæ. Aratus Phœnomenis.

Οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο

Germanicus Cæsar, non Domitianus, ut demonstramus Adversarior. libro X, cap. X. & in Commentario Dubiorum.

Aerea sed postquam proles terris data, nec jam
Semina virtutum vitiis demersa resistunt.

Quod sit illa *proles* pulcre enarrat Festus Avienus versu CCCXXXIIX.

ruit hac quoque rursum
Vivendi series, ac succesfere pudendo
Aerea secla habitu.

En autem non & hoc versu legunt omnes MSSti nostri. Nec bene Claverius qui immutat. De Genea vide Censorinum cap. VI.

53. VIRTUS.] Fortitudinem & Abstinentiam dicit, quæ duo Numina propritim velut Virtutis, cum sola ponitur, nomine intelliguntur. Horatius.

Virtus Scipiadæ, & mitis Sapientia Læli.

Nam in eo Imperatore duæ hæ virtuteis maxime celebrantur. Lucilius.

Virtus quærendæ rei finem scire modumque.

Hoc est Temperantiam sectari ubique. Non enim ille versus ad rem familiarem modo pertinet, sed & ad cupiditatem, Libidinem, Ambitionem, Avaritiam, quod animadvertere debe-

debebat Lactantius lib. VI. cap. V. Lucilii integrum locum examinans. Alioquin cur subjunxisset Poeta eodem carmine?

Virtus divitiis pretium persolvere posse.

Hoc est suo loco pretioq; opes apud animum suum ponere. In possessione autem Virtutis vere scitur quæ res quærendæ, quo fine modoque sequendæ sint. Nam cui illa adest, bonis non jam quærendis, quæ quidem mortales talia vocant, sed utendis ad ejus præscriptum, occupatur; nam, ut ait Plautus; *Virtus omnia in se habet, omnia assunt bona quem penes est virtus.*

FIDE PIETAS.] Duæ sorores Justitiæ, quam post aureum seculum cum iis ad cœlum abiisse Poetæ finxerunt. Juvenalis Sat. VI.

Paullatim deinde ad superos Astræa recessit
Hac comite atque duæ pariter fugere sorores.

Alii sorores illas alias ponunt, ut Frugalitatem & Pudicitiam, ex nescio quo vetustiore auctore Joannes Satesberiensis Policrat. libro VIII. cap. XIII.

53. ALTA CERVICE.] Erecto animo, & successibus rerum confidente. Sæpissime hoc genere loquendi ac animalibus hominibusve erecto capite incedentibus utitur hic Poeta. Bello Getico. *Aspice Roma tuum jam vertice celsior hostem.* Epithal. Honor. *Hos inter petulans alta cervice juventus.* Contra IV. Conf. Hon. *Attonitos reges humili cervice videres.* Iterum bello Getico: *Romanasque alta famulas cervice petebat.* Consulatu Honor. VI. *prospexit eunteis Dejecta cervice Getas* Estque imitatio plurium de veterioribus. Propertius.

At tunc demissis supplex cervicibus ibam

Seneca Thyeste:

Aequalis astris gradior, & cunctos super
Altum superbo vertice attingens polum.

Horatius.

Sublimi feriam sidera vertice.

Emanuel Palæologus Oratione I.

ὃς γὰρ χθὲς καὶ πρώτριτα διὰ τὸν πλοῦτον ἐκόμπαζεν, αἴρων ὀφρὺν καὶ ἀκροβατῶν, καὶ τὸν αὐχένα τείνων εἰς οὐρανὸν ὅλως ἐπαιρόμενος κατὰ τῶν αὐτοῦ βελτιόνων, &c.

Nicolaus Clemangius Deploratione Calamitatis Ecclesiasticæ, de Alecto. *Quæ dudum elato lucem terrasque pererrat Vertice* De Belluis traductum docet Florus uti de Elefantis libro I. cap. XVIII. *Non sine sensu captivitatis submissis cervicibus victoreis equos sequebantur.* Hinc *cervicem* contra quem erigere, & illi adversari, obniti, in sacris Litteris, & usurpat Constantinus Imp. cap. III. de Libertis & eorum liberis, *si manumissus ingratus circa Patronum suum exstiterit, & quadam jactantia vel contumacia cervicem adversus eum erexerit.* Similis est formula capite cœlum perstringere, Synesius in divina illa Epistola contra Andronicum, quæ est LVII.

τοιοῦτον ἐστι φύσις ἀπαίδευτος ἐπειλημένη δυνάμεως τῇ κεφαλῇ, τὸν οὐρανὸν ἐξαράσσειν ἐπιχειρεῖ.

Hocque de feris barbaris & potentia immaniter utentibus dicere licet. Nam & alioqui cervix signum est potentiæ. Achmet Sereimus Oneirocriticῶn. cap. CXLIX.

εἰ δὲ ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ πάχος καὶ ἰσχὺν ἴδῃ, ἔσται δυνατὸς εἰς τὰς θυσίας αὐτοῦ. Et hinc ὑψαύχενος animo elatum atque superbum designat. Sibyllina carmina, lib. VIII. ubi & κάμπτειν αὐχένα, superbiam, superbiam fastumque infringere designat, aut demittere.

Ἥξει σοί ποτ' ἄνωθεν ἴση, ὑψαύχενε ῥώμη,
Οὐράνιος πληγή, καὶ κάμψεις αὐχένα πρώτη.

Et *colla levare*, superbire. Juvencus libro IV.

In vobis si quis sublimia colla levabit
Decidet, & barathri mergetur ad intima cœno.

VAGANTUR.] Recte ita edidimus. & con-

confirmatur ab omnibus manu exaratis Codicibus Aldique & Scaligeri censoribus. Nec bene Claverius *vagatur*.

54. CANUNT.] A vocibus quæ elatæ canticoque quopiam conceptæ triumphantibus acclamabantur. Nam *Io io triumphe*, acclamabant milites. Varro libro V. de Lingua Latina. *Triumfare appellatum quod cum Imperatore milites redeuntes clamitant per urbem in Capitolium eunti, io Triumphe, io Triumphe.* Hinc cani dicitur Triumphus. Ovidius libro I. Amor. El II.

Vulgus io magna voce triumfe canet.

Tibullus lib. II. *Miles io magna voce triumfe canet.* Inest Claudiani loco allusio ad scommata, vulgo in triumfatos triumfatoresque conjecta.

55. PROH DOLOR.] Solus Noster Codex *propudor*. Quod velut majorem indignationem faciens, puto ab alia Editione Poetæ esse. Idem Liber versu sequenti *exsultate* legit, contra omnes cæteros, quo tamen opus non erat.

55. LIQUIDAS AURAS.] Cœlum purum, quod invidens Furia commemorat. Horatius *Ferar Penna biformis per liquidum aethera.* Lucretius lib V. *Et leviora aliis alia & liquidissimus aether.* Bello Gildonico *Armiger ad liquidam cunctis spectantibus aethram Correptum pedibus curvis innexuit hydrum.* In Lucretio levem sonat, levissimum enim volens, *liquidissimum* dixit. In versu Hostii, vetustissimi Poetæ, liquata vox facilem, fluentem, celerrimam, libro II. Belli Histrici.

non si mihi lingua
Centum, atque ora sient totidem, vocesq; liquata.

apud Macrobium libro VI. cap. III. Saturnal.

55. JUSTICIA INSULTAT.] Sic Pietati Tisiphone apud Statium lib XII. Cum liquidas modo aures Claudianus dixit, sequitur & exprimit persuasionem veterum qui bona numina descentia cœlo, candidum quendam limitem per auras sequi dicunt. Idem Statius de Pietate.

speculataque Tempus
Auxilium tentemus, ait; licet irrita coner,
Desiluitque polo. Niveus sub nubilus altis
Quamquam mœsta Deæ sequitur vestigia limes.

56. A STIRPE.] Ab ipsis, cum ipsis radicibus. Sæpe sic sacræ litteræ.

57. TENEBROSO E CARCERE LEGES.] Sane Theodosio principe refloruit quodammodo Respublica Romana, unde alibi. *ponunt Caniciem leges, emendanturque vetusta Accedunt que nova.* Ob temporum priorum tyrannos, vix alias tanta copia ab omnibus exercitibus rebellantes. De hoc Principe cum maxima sit dissensio scriptorum, Gentilibus, ducibus Eunapio & Zosimo, velut duobus rabidis canibus, qua licet, ejus Vitam resque gestas vituperantibus. Christianis in cœlum efferentibus; ego credibilius scripsisse neminem puto Victore, sive Victorino.

E CARCERE.] Vocula E Sex manuscriptis Codicibus abest, Noster *in* præfert, velut in carcere quopiam strangulatas. Nam id moribus Romanis fiebat.

58. INDECORES.] Sine vigore aut gloria. Decus Furiarum est quicquid dedecus bonorum Deorum & hominum.

58. REGNIS.] Unus Belgicorum, *terris*. Non opus mutatione, nec enim tam terras quam & terras & in iis regna quærunt Furiæ.

60. FURIAS DECEAT.] Mala omnia, nil omnino probum. Furiæ, immanes, atrocesque iras significant, uti retinent Hispanismus, Italismus, & Gallismus hodierni, sed numero fere primo qui & ipse usus Latio jam inclinatis debetur, sic enim interpres Josephi, scriptor nec Rufini nomen ubique ferens nec illo in multis indignus. Libro XVII. Antiquitatum cap. XIII.

61. CONVENTUQUE.] Concilio, conluvie potius. Philoxenus Glossis. Conventus,

 συνε-

συνοδία, σύνοδος, ἀγορὰ, συνέλευσις, ἀθροίσις. Conventiculum etiam honesta vox, licet abusu plerumque in deterius capiatur. Arnobius libro IIII. *Nam nostra quidem scripta cur ignibus meruerint dari? cur immaniter conventicula dirui? in quibus summus oratur Deus pax cunctis & Venia postulatur magistratibus, Regibus, exercitibus, &c.*

62. JAM CUPIO.] In eversionibus enim, vastationibus, &c. Voluptas Furiarum, & præcipue Alectus. Virgilius lib. VII.

Luctificam Alecto dirarum ab sede sororum
Infernisque ciet tenebris, cui tristia bella
Iræque, insidiæque, & noxia crimina cordi.

63. FLATU VIOLARE DIEM.] *Violatio* rerum sanctarum & castarum est. Flatus seu afflatus Furiarum aut inferorum diem violare credebatur. Vide ad illud libri primi de Raptu *afflataque curru Sidera Tænario.* Contra *afflatum Lucis* cœlestis inferi non patiebantur, utpote functi jam vita. Virgilius. Et Noster Bello Gildon. *Dixit, & afflatus vicino Sole refugit.* Valerius Flaccus libro III. Argonaut. *trepidam Phaeton afflavit ab alto Tisiphonem*

64. FRÆNA MARI.] Omnipotenti Deo ut frænis quibusdam retinetur ne procurrat in omnem terram. Ovidius de fluviis. *Et defrænato volvuntur in æquora cursu.* Sæpe sacræ litteræ. Sic de glacie Maro IV. Georgic. *cursus frænaret aquarum.* Nec aliter Græci Poetæ.

64. RUPTIS RIPIS.] Fractis, laceratis, vel transgressis.

65. RERUM VEXARE FIDEM.] Sic Claverianus Codex, sic Noster, & unus ex iis quos contulit Bentinus, vel ejus successor. Habuit ita & Belgicorum unus in margine. Sane ineptum est *laxare* cum statim antecesserit, frustra Scaligero retinente. At ex isto commode facias *luxare*, hoc est convellere, instar ossium humanorum, quæ luxari dicuntur, cum sedibus suis emoventur, vide Celsum libro VIII. cap. XI. *Fides* illa est mutua elementorum junctio, ex diversis unam Naturam facient. Boethius.

Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis
Arida conveniant liquidis, ne purior ignis
Evolet aut mersas deducant pondera terras, &c.

Amorem vocat noster de Quarto Consulatu Honorii. Vide Platonis Timæum & Commentarium Chalcidii.

66. TOTOS SERPENTUM EREXIT HIATUS.] Unum aliquem serpentem pluribus hiatibus præditum erexisse dicit. Estque ex illo Æneidos VI.

Quinquaginta atris immanis hiatibus hidra.

Et juncto altero lib. VII.

quærentem dicere plura
Reppulit, & geminos erexit crinibus angues.

Hiatus totos pro totis serpentibus dixit, qui hiatu orium maxime timentur. Ita *orbes totos*, pro iisdem auctor Ætnæ, si satis memini. Potius quidem ille Virgilius quam Severus, contra quam voluit Jos. Scaliger, idque ex eodem Senecæ testimonio quod pro hoc adducitur. Ita enim loquitur Seneca ac si peculiari opere Maro tale quid exsecutus esset, quod de Severo ex hoc testimonio adduci non potest, qui cum de Bello in ea regione propterque eam gesto scripsit, quid credibilius quam in eo opere Ætnæ descriptionem attigisse? De opere Quintilianus libro X. *Cornelius autem Severus, etiamsi versificator quam Poeta melior, si tamen, ut est dictum ad exemplar primi libri bellum Siculum perscripsisset, vendicaret sibi jure secundum locum.* De Ætna quid ni meminerit hoc libro Severus, cum toto orbe celeberrimum nomen Siciliæ vel solus hic mons dederit? Ideoque *Unicus* vocatus est à Messalla & Valgio quod miratur Seneca Epistola LI. Virgilium autem peculiari quodam labore de ea scripsisse sic sonant verba Senecæ, Epistola

stola LXXXIX. *morbo enim tuo daturus eras etiamsi nemo mandaret tibi donec Aetnam describas in tuo carmine, & hunc sollemnem in omnibus Poetis locum attingas, quem quo minus Ovidius tractaret nihil obstitit quod jam Virgilius impleverat. Ne Severum quidem Cornelium uterque deterruit.* Vides *impleverat* de Marone dicere; Tamen cum in alio opere *implesse* innuat horum trium neminem ego commode illi Poemati auctorem dari posse arbitror: Et quis exacte æstimans, nec in gratiam Scaligeri connivens, illi ætati, ne dum Maroni, Ovidio aut Severo. Opus hoc adscribat, quod Christianismum etiam alicubi olet?

67. NOXIAQUE EFFUDIT.] Noxia venena, Græco modo ad distinctionem dixit, nam ut illis pharmaca λυγρὰ & ἐσθλὰ notissimo versu Homerico dicuntur, ita Latini inter venena bona & mala distinguunt, cum quævis tinctio aut medicamentum eis designetur Paullus cap. CCXXXVI. de Verb. Signif. *Qui venenum dicit adjicere debet, utrum malum an bonum, nam & medicamenta venena sunt, quia eo nomine omne continetur quod adhibitum naturam ejus, cui adhibitum esset, mutat.* Vbi quod de Græcis addit confirmatur exemplis Poetarum qui addunt malum. Vt Theocritus Heraclisco,

δεξάμενος φάρυγος πόθι φάρμακα λυγρὰ πύκτῃ.

At quod de tinctione dixi, ejusdem Jureconsulti locum firmat, nam mutantia colorem dicuntur venena. Avienus Arato versu CCCXLVII.

> *Agenoreo color hinc mentirier ostro*
> *Incipit, Assyriumque bibunt nova vellera succum.*
> *Ebria ut extremo splendescat lana veneno.*

Vbi *extremo* est ab extremis locis quæsito. Vt Petronius. *ultimus Ammon Afrorum excutitur* Nec mutanda lectio. Sed & extremum pro optimo, novissimoque dici potuit, plus quam semel enim tingebatur lana, & ultima tinctura splendorem accipiebat. *Estremadissimo* optimum hodie quoque Hispanis sonat, retinentissimis inter omnes gentes Latinismi. Ferdinandus Suares Siviliensis, in Colloquio Meretricum ex Petri Aretini Italico: *y luego en la manana me hizo cortar una saya de raso veneciano morado, estremadissimo*, & mille alii. De veneno nonnulla alia vide apud Adversariorum librum IX. cap. XXVIII. ad locum quemdam Ennodii.

67. ANCEPS MOTUS ERAT VULGI.] Ex Maroniano.

> *Scinditur incertum studia incontraria vulgus.*

Quomodo aliquoties interpres Josephi, libro XVIII. Antiq. Infinita ex Gnomologorum Commentariis queant produci, sed aliorum talis opera est. Comparatio vulgi cum undarum tumultu est similis apud Jesaiam Prophetam cap. XVII.

68. DITIS JURA VERETUR.] In duobus libris Belgicis & Nostro, *tuetur*, quod quamquam olim spretum, potius tamen nunc illo altero videtur. Vereri enim jura Ditis non est eorum qui effrænata libidine omnia nefanda cupiebat. Tuentur ea, quia sub ejus imperio vis eorum constabat. Itaque nolunt lacerari aut imminui seditiosis tumultibus.

69. RUMOR.] Sonus quispiam tumultuosus nec distinguendus auditu, qualem scite maris tumoribus mox æquat. Est ergo Rumor obscurus quidam strepitus absque certis vocibus audiendus. Qui usus Iulio Scaligero minus placeat, modo auctorum nobis constet auctoritas. Sic Ausonius Mosella.

> *Et virideis Baccho colleis, & amœna fluenta.*
> *Subterlabentis tacito rumore Mosellæ.*

Sane rumor nihil aliud sonat quam confusum sonum, vti est populi plausus in theatro, qualem qui hic in Ausonio & Claudiano vituperat, contemnet etiam apud Horatium qui libro I. Epist. ad Aristium scribit.

Tu nidum servas, ego laudis ruris amœni
Rivos, & musco circumlita saxa, nemusque:
Quid quæris? vivo & regno, simul ista reliqui
Quæ vos ad cœlum effertis, rumore secundo.

Hoc est plausu populari, & vrbanis theatralibusq. laudibus. Quod manifestum ex Virgilio, qui fremitum vocat libro V. *Prima tenet plausuq. volat fremituq. secundo.* Sic cum susurri crescunt rumores ex ijs fiunt, vnde exemplo Livij & aliorum optimorum auctorum scribit Saxo Grammaticus. Danorum Historiæ Libro V. *opinio tamen sceleris primum susurris alita est, dehinc excepta rumoribus.* Et Hugo Monachus in libro qui claustrum animæ inscribitur, Lib. II cap. XXII. *In claustro non fit rumor sed lectio, in capitulo non lites sed confessio.* Hincque apud veteres *rumare* talem rumorem seu sonum obscurũ ferre significat, vt exponitur & ab Isidoro, cujus frequentativum, *Rumitare* posuit Nævius: Cum Horatio simul peccaverint Fenestella, Ennius, Virgilius, quos parissimè locutos notat Nonius Marcellus. Hinc quoq; & ab hoc sono pecudum *ruminare* descendit, intus nimirum motu palati obscurum murmur edere, quod rumare dictitabant veteres, ut notat Festus.

IMPACATA QUIES PELAGI.] Quies quæpiam, quam tamen pacem, pacatamque dicere non possis, ob pelagus incertum, quod mox proverbio extulit *flavis incertius undis.* Et est Statij lib. VII.

Vt si quando ruit debellataque reliquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet pontumque jacentem
Exanimis jam volvit hyems.

Uti *impacata quies* hoc loco, sic sollers ignavia apud Marium Victorem præfatione Comment. in Genesin.

contraria nempe
Quæ putat humana sollers ignavia mentis,
Dum certant, plus pacis habent.

Tertullianus, sive Cyprianus, Sodoma.

Huc illuc certam differt incerta ruinam.

Sulpitius Severus libro I. Sacræ Historiæ *ut liberius servirent.* Valerius Flaccus, Libro VII.

omnisque Aetia tellus
Fulsit, & ardentes stabula effudere tenebras.

Sic *inopes opes* apud Paullinum Natali. IX. & infinita talia ubiq; scriptorum.

71. FLAMINE FRACTO.] Ita Cujaciani, Aldini, Bentiniani, Lugdunensesque antiqui. Tres vero Belgæ, Delrianus, Nosterq; *flumine.* De flumine controversia nulla est. At de *flumine* hoc est *æquore* sic Valerius libro VII.

æquora non sic
In scopulos irata ruunt, eademque recedunt
Fracta retro

Et Lucanus Libro I.

molli tum cætera rumpit
Turba vado fracti faciles jam fluminis undas.

Nescio tamen an pro æquoreo fluctu voluerit *flumen* dicere. Quare alterum malim.

72. SÆVITQUE TUMOR.] Relliquiæ tempestatis in immenso æquore post eam tumore quopiam sævitiam præteritam referentes. Sic *tumor æquoris* prædixit tempestatem. Avienus in Arato. v. MDCLXXVI.

Quin & terrenis cape rebus certa frequenter
Signa procellarum: nam cum traxere tumorem
Aequora prolixum, cum littora curva resultant, &c.

Vide

Vide quæ ad Arati Diosemia notant docti. Papinius III. Silvarum propempt.

visis tumuerunt puppibus undæ Inq; hominem surrexit hiems

Sedulius, libro III.

Non erat illa feri pugnax audacia ponti
In Dominum tumidas quæ surgere cogeret undas.

Papinium exprimens. Talis tumor in humano quoq; animo post fortunæ fulmina manet. Euripides Hecuba.

ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερέντος. εἶτα δῆτ' ὀγκούμεθα.

72. DUBIUMQUE PER ÆSTUM.] Incertum velut resurgat an consīdat penitus. Virgilius Georg. I.

Hinc tempestates dubio prænoscere cælo
Possumus.

73. VESTIGIA VENTI.] Relliquiæ, ultima indicia.

74. ANIMI PROFANUS ERROR.] Cum animus sede sua motus errat velut, nihil neq; sanctum neq; profanum æstimat. Error animi, insania. Virgilius Georg. III.

furiisque refecti
Ardebant, ipsique suos jam morte sub ægra
Dij meliora pijs, erroremque hostibus illum,
Discissos nudis laniabant dentibus artus.

75. SPUMIS FURIALIBUS.] *Ira furor brevis est*; de quo infra. *Spumare* iracundorum in extremis furijs. Gellius lib. I. cap. XXVI. *neque in spumam ruboremq; efferveſco, neque pudenda dico aut pœnitenda, neq; omnino trepido irâ aut gestio, hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent.* Arnobius libro IV. *proditâ per libidinem fraude intellectus & cognitus evolat, ardescit furiis atque indignationibus mater, spumat, anhelat exæstuat, nec fremitum continere tempestatemque irarum valet.* Pulcrè Nonnus lib. X. ἄφρον ἀναβλύζων χιονώδεα μάρτυρα λύσσης.

Plent exemplis omnium auctorum libri. Furialeis iræ non furiosæ, quia ingens iracundia insaniam gignit. Nilus parænesi.

κόλαζε τὸν θυμὸν μανίας γὰρ ἐστὶ πατὴρ
τὸ μέτρον ἐξερχόμενος.

Alia alibi his notis.

NON NISI QUÆSITUM.] Turpe & improbũ sit de hac lectione dubitare. Quam & veteres Editiones agnoscunt cum omnibus manuscriptis.

77. ILLICITUMQUE.] Non hostilem sed amicorum.

79. TERRUIT HERCULIS ORA.] Megæra insaniam movebat. Papinius. Thebaid. I.

siquidem hanc perhibent post funera junctis
Esse fidem quanta partitum extrema protervo,
Thesea Peirithoo, vel inanem mentis Orestem
Opposita rabidam Pylade vitasse Megæram.

Ineptissima sunt quæ in Scholijs veteribus eo loco sub nomine Lutacij aut Lactantij leguntur, & infamant talia bonos Scholiastas, suntque ab editoribus in peculiarem locum deportanda, ne ad extremum bona cum ineptis vilescent. Hac facie furiarum solebant Dæmones apponere Nationibus, exemplum apud Plutarchum in Dione, Lucianũ, & alios. Hinc eo habitu sese ornabat Menedemus, Ludibrium Cynicæ Philosophiæ, speculatorem infernalem mentitus Laertius libro VI.

80. DEFENSORES TERRARUM.] Omnem orbem terrarum pacavit Hercules. Seneca Apocolocynth. *tum Iuppiter Herculem quia totum orbem terrarum pererraverat, & nosse videbatur omnes nationes jubet ire & explorare, quorum hominum esset,* &c.

81. POLLUIT.] Parricidio. Vide Euripidem & Senecam in Furente.

81. SPICULA.] Nullis ambagibus opus. Vide Ovidium lib. IV. &c. Intelligit sagittas quibus conjugem liberosque peremit Athamas. Lege Apollodorum libro I. Higynum, Scholiastas Tragicorum, alios.

82. INTERBACCHATA.] Uno verbo agnoscunt membranæ nostræ.

83. ALTERNIS LUSIT JUGULIS.] Fabulæ notissimæ. Agamemnon à Conjuge Clytemnestra in gratiam adulteri Aegysthei occisus est, ipse prius adulterijs infamis. Clytemnestra mariticidium vlturus parricidio interficit Orestes, matrem filius, in vindictam paternæ cædis. Revera lusus furiarum.

84. TEDÆ.] Ita omnes libri veteres, & recentes qui vel a nobis excussi vel ab alijs, solus Noster Codex *Thebæ*. Quod propter Thyesten falsi convincitur.

HAC AUSPICE.] Nuptiæ honesta atque eximia aliqua persona auspice conciliabantur moribus Romanis. Furia vero incestis istis atque impijs istis auspex, vt in incestu Terei secuturo apud Ovidium libro VI. *Eumenides stravere thorum* Sic apud Musæum in faustis nuptijs præfecta est Caligo, & nox pronuba. Romana auspicia in Nuptijs celeberrima. Vide Brissonij, Hotomani, aliorum, nuptiales Observationes.

85. O SOCIÆ.] Litteram exclamandi non agnoscit solus iterum ex tot libris veteribus Codex Noster.

87. NEC FAS EST NEC POSSE REOR] Æquæ potestatis hæc duo. Alioquin apud Furiarum maximam nullum fas. Latinis nefas idem sonat quod ἀδύνατον. Horatius. *levius fit patientiâ Quicquid corrigere est nefas.* Tamen & Furijs sua sunt crimina, cum potestas ipsarum alienæ subdita sint; Principibus vero absolutis, quorum non est vt nomen habeat, nisi solus Rerum omnium Conditor & Repertor, nemo legem scripsit, vt ait de Cæsare Plinius Panegyrico; quem per adulationem etiam Deo parem faciebant. Verba Plinij: *In Rostris quoq; simili religione ipse te Legibus subjecisti. Legibus Cæsar, quas nemo Principi scripsit.* Alibi eadem ratione Dominum Mundi vocat.

88. MUNDUM.] Humanum genus. Sæpissimè sic sacræ litteræ, & innumeri auctores.

89. INTENDERE.] In libro Palatino *immittere:* quod nemo alius Codex agnoscit.

90. IMMANIUS HYRDRIS.] Immanitas omnium immanissima serpente terminatur. Nec latet hic non memoria Originum primarum. Proverbium ab alijs etiam celebratur, nam noster non sine notitia Sacri Codicis multa concepit, vt alibi adnotamus, quo spectat ποικιλώτερ⟨ος⟩ τῆς ὕδρας apud Diogenianũ Centuria IV. Proverb. LXXII. Et *cane & angue pejus timere.* Hinc Hydrus δεινὸν ὄρ⟨γ⟩μα apud Tigretem Carem, ei enim inscribi Batrachomyomachiam in priscis exemplaribus notatum eruditissimo Nunnesio ad Phrynichum. Et monuit antè Henricus Stephanus Schediasmatis.

91. MOBILIUS.] Celerius ad rapinam & perniciem miserorum. Mobilis sonat præpetem, celerem. De eadem fera alibi *fremit illa marito Mobilior Zephyro.*

91. AUSTRIS.] Unus modo Belgarum *Euris*. Nihil mutandum. Alioqui vẽti omnes, non Austri, sed Boreæ famuli. Nonnus libro XXXIX.

ἀλλ' ἐνὶ χάρμῃ
Οὐ τρομέω θεράπων εὗρον, ὅτι πλεξότερ-
πες ἀῆται
πάντες, ὅσοι πνείουσιν, ὀπάονές εἰσι
Βορῆος.

92. FLAVIS INCERTIUS UNDIS.] Hæc est omnium manuexaratorum lectio, prętter Cujacianos etiam Bongarsiani, vt notat vir doctus ad Corippum. τὸ *refluis* maluit etiam Scaliger. Et sanè ratio suadet, tum loci Poetæ hujus. Ut III. Consulatu. Hon.

Thetyos alterna refugas calcavit arenas, &c.

Nec minus aliorum. Ovidius. Metam. VII.

Adji-

Adjicit extremo lapides Oriente petitos
Et quas Oceani refluum mare lavit arenis.

Dubium non est pelagi vndas intelligi, cum proverbium quoque sit mari esse sæviorem. Idem Ovidius libro XI.

crudelior ipso
Sit mihi mens pelago si vitam ducere nitar
Longius.

Et aliud, mari mare immittere. Petronius.

& mihi fata
Hos inter fluctus quis raptis evocat armis?
Cui non est mors una satis? ne vincite Pontum,
Gurgitibusque feri alios immittite fluctus.

Qui locus in Editione Commentariorum corruptus est. Valerius Flaccus lib. VII.

quò versa fides, quos vestra voluntant
Arma dolos? alium hic Pelian, alia æquora cerno.

Hoc est pericula non minora. Hoc dicebant *Bithalassum* facere. Fulbertus Carnotensium Antistes Epistola XXVII. *Inter hæc omnia tendendum ad portum cœlestis patriæ. Noli ergo tute ipse tibi Bithalassum facere dubietatis ac duplicitatis in corde tuo miscere.* Hinc sævissima & portentosissima monstra mari nata fabulabantur, & hoc convicium erat. Ovidius Epistola Didus.

Te lapis & monteis, innataque rupibus altis
Robora, te sævæ progenuere feræ.
Aut mare, quale vides agitari nunc quoque ventis,
Quò tamen adversis fluctibus ire paras.

Neque tamen quicquam in tot librorum scriptura absurdi est. Omnem enim undam Poetæ flavam dicunt. Empedocles de flumine.

μέγα ἄσυ κτ̓ ξανθῦ Ἀκράγαντος.

De Mari Ennius Annalium XIV. *Verrunt extemplo placide mare marmore flavo.* Pacuvius apud Gellium libro II. capite XXVI. de fontanâ.

Cedo tamen pedem lymfis flavis flavum ut pulverem
Manibus iisdem quibus Vlyssi sæpè permulsi, abluam.

Manuscriptus liber noster sonum versui meliorem facit solus reducendo *flavis incertior undis Rufinus.*

91. RUFINUS.] Nomen ipsum multis sceleratis viris olim habitum, ut alibi alijsque dictum. Quin ipse se eo Satanas consuit olim, vt est exemplum apud Helmoldum Chron. Slav. lib. I. cap. LVI.

92. DE MATRE CADENTEM SUSCEPI GREMIO.] Susceptio sollennis infantis recens nati in gremium Parentum, indicium prolis agnitæ & educandæ. Alioqui exponebatur. Post nutricibus iisque competebat tollere, qui proximam parentibus dilectionem infantibus debituri erant, atq; hujus moris sæpissimè meminerunt scriptores majorum gentium. Exempla producere possem infinita, sed diligentia magna bonoq; judicio viri pleraque jam laudarunt, quos licet videas. Andream Tiraquellum ad L. si vmquam Cod. de Revocandis Donationibus. Julium Cæsarem Bulengerum libro III. de Imperatore. Scholiastes seu Commentatores Plautinos, Terentianos, Papinianos.

93. REPTAVIT PARVUS.] Trajiciunt duas has voces sex Belgæ libri, & Noster, raro alioqui assensum iis præbens. Nec displicet.

94. TENERO PERQUE ARDUA.] Quinque libri Belgæ, Aldus & Scaliger *teneroque per ardua. Quibus assentitur* & Noster. Ea omnino vera ἡ παντὶ scriptura est; vitiavit distinctionem Editio Claveriana.

95. FINXERUNT MEMBRA.] Instar vrsorum lambendo informeis parteis fingentium. Gellius lib VII. cap. X. *Amici familiaresque P. Virgilij dicere eum solitum ferunt parere se versus more atque ritu ursino, namque ut illa bestia fœtum ederet ineffigiatum informemque* lam-

lambendoque id postea, quod ita edidisset, conformaret & fingeret, proinde ingenij quoque sui partus recenteis rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoque reddere ijs se oris & vultus liniamenta. Aelianus lib. II, c. XIX.

περὶ ζώων. Καὶ τόπε τὸ θαῦμα ἐστὶ δὲ τοῦ ζώου ἴδιον. τεκεῖν βρέφος οὐκ οἶδεν ἄρκτος οὐδ' ὁμολογήσει τις ἐξ ὠδίνων ἰδὼν τὸ ἔγγονον, ζωογόνον εἶναι αὐτήν. ἀλλ' ἡ μὲν ἐλοχεύθη. τὸ δὲ εἰκῆ χρέας καὶ ἄσημον ἢ ἀτύπωτον καὶ ἄμορφον. ἡ δὲ ἤδη φιλεῖ καὶ γνωρίζει τέκνον, καὶ ὑπὸ τοῖς μηροῖς θάλπει, καὶ λεαίνει τῇ γλώττῃ, καὶ ἐκτυποῖ εἰς ἄρθρα, καὶ μέντοι καὶ κατὰ μικρὸν ἐκμορφοῖ. καὶ ἰδὼν ἐρεῖς τοῦτο ἄρκτου σκυλάκιον.

Philes Jambis ejusdem materiæ:

> Ἄσημον ἄρκτος ἀποτικοῦσα χρέας
> Σοφῶς διαρθροῖ, καὶ τυποῖ καὶ φαιδρύνει,
> Καὶ δημιουργεῖ πλαστικῶς τοῦτο βρέφος
> Λεῖον ἰθεῖσα δὲ μαλθακῆς γλώττης πόνῳ
> Λασίοισι καὶ θάλψασα μηροῖς τὸν τόκον
> Ἔνηκε θηλὴν μητρικὴν τῷ φιλτάτῳ.

97. ME TRADENTE DOLOS GESTUS, ARTEMQUE NOCENDI.] Quinque Belgici & Noster item Bentiniani habuerunt *Meque etiam tradentes dolos arteisque nocendi edidit.* Ego vero cum Scaligero & Cujacianis vulgatam non mutandam existimo. Tum quod τὸ *etiam* vulgatę & versus modo explendi natum videatur, tum quia *gestus* non ineptè attenduntur in fallendis mortalibus. Iis enim dissimulare quid animo geras vel maxima pars, certè necessaria est malis artibus vsuro. Non aliter enim quam histrio quod placet populo gestibus ex assumta persona exprimit, animum longè habens, dolosus quoq;, & nefariæ astutiæ homo, decipit fictis gestibus miseros. Licet notare in scriptoribus *gestus*, ordinem gerẽdarum rerum significare. Tertullianus initio Scorpiaci. *Magnum de modico malum Scorpium terra suppurat; tot venena, quot ingenia, tot pernicies quot & species, tot dolores quot & colores Nicander scribit & pingit, & tamen unum omnium violentia gestus de caudâ nocere, quæ cauda erit quodcunq; de postumo corporis propagatur & verberat.* In homine probroso alioquin gestus levitas notatur. Saresberiensis Metalogici lib. I. capite II. *Ipsum vero vulgato designarem ex nomine & tumorem ventris & mentis oris impudentiam, rapacitatem manuum gestus levitatem fœditatem morum quos tota vicinia despuit, obscœnitatem libidinis, deformitatem corporis, turpitudinem vitæ, maculam famæ publicis aspectibus ingerens denudarem, nisi me Christiani nominis reverentia cohiberet.* Noster lib. II. de Hoc Ipso Rufino. *Brachia fœmineo jactabat mollia gestu.* Althelmus libro de Laude Virginum. *Si quisquam sanctum cuperet temerare pudorem Gestibus obscœnis contrectans corpus honestam.* Idem de Octo vitijs. *Nec non scurrilitas & scævo ludicra gestu.* Gestus sunt Actiones. Thomas de Kempis lib. II. de Imit. Christi cap. I. Notabili sententia. *Qui intus benè dispositus est & ordinatus non curat mutabiles & perversos hominum gestus.* Malim deinde *arteis* hoc loco ex scriptis libris Eleganter enim arteis gestusq; nocendi, conjunxit. Artium quippè vocabulo sciẽtiam maleficiorum, Gestus, eorundem effectum, atq; vsum, circumloquitur. Aliud ab his artificium dolus notat. Non benè ergo mutant Libri.

98. EDIDICIT SIMULARE FIDEM.] Citantur hi versus ab Auctore Expeditionis Friderici Barbarossæ in Terram Sanctam, ejus ipsius ævi; vbi scribit: *Imperator reversus illis venientibus ante conspectum suum hilarem vultum exhibuit, ac si de ipsorum peregrinorum adventu non modicum lætaretur. O scelus inauditum! ô immanis perfidia! Revera juxta illud Claudiani: Edidicit simulare fidem sensusq; mina-*

minaces Protegere, & blando fraudem pretexere risu. Legati ergò frustra exhilarati ad hospitia revertuntur. Hæc ille de Constantinopolitano Principe. Videmus vero hinc media etiam Barbarie hunc Poetam viguisse: illorum temporum maximè & Guntero Poeta qui innumera Claudiani in Ligurinum suum transtulit, Poema omnium ejus ævi & generis princeps. Par judicium & de Galtero, nostri admiratore maximo. Distinctio in omnibus Editis laborat. Scribe

artisque nocendi
Edidicit; simulare fidem, sensusque minaceis &c.

99. FRAUDEM PRÆTEXERE.] A vestibus alijsve rebus quibus tegendis aut velandis aliquid induitur. Ausonius

quod multa supellex
Virgea, quod fallax scuticam prætexit aluta.

Claudianus alibi *prætexere Ramis Limina* Hinc ad abditæ & nobiliore specie delitentes res traducitur. Gaudentius Tractatu I. *Sed ipsi dies nostri quibusdam nebulis prætexuntur & non habent serenitatis lætitiam, dicente profetâ. Dies mei sicut umbra declinaverunt.* Virgilius libro IIII.

Nec jam furtivum Dido meditatur Amorem.
Conjugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.

Hericus Altissiodor. de Laudibus B. Germani libro IV.

Addit se comitem perverso pectore quidam
Nudus adusque pedes; pepulit miseratio cunctos,
Iungitur hospitio prætextus paupere prædo
Interque innocuos cubitum dat membra ministros
Hos sopor, hunc urget sæva meditatio fraudis.

RISU.] Fuit revera malitiosus, atq; truculentæ avaritiæ homo, quæ vitia perambages Poeticas illi à Claudiano objiciuntur. Vide Zosimum lib. V. At laudatur egregij corporis & singularis Prudentiæ à Niceforo Callisti libro XIII. cap. I.

100. LUCRIQUE CUPIDINE FERVENS.] Servile ingenium lucro omnia facere. Pulcrè Ammianus libro XXX. *post procinctus Parthici clades magnitudine indigens impensarum, ut militi supplementa suppeterent & impendium crudelitati cupiditatem opes nimias congerendi miscebat, dissimulans scire quod sunt aliqua quæ fieri non oportet etiam si licet. Themistoclis illius dissimilis, qui cum post pugnam agminaq; deleta Persarum licenter obambulans armillas aureas vidisset humi projectas & torquem: tolle, inquit, tu, qui Themistocles non es, non quodlibet probans in duce magnanimo lucrū.* Hæc autem omnium librorum scriptura est veterum, tam Editorum quam scriptorum, cui vt & versui malè consuluit Claverius edendo. *aurique c f.* De avaritiâ Rufini, quæ & aliorum ejus nominis velut hereditaria, vide Frāciscum Juretum ad Symmachum libro. VI. Epistola XIV. *Prædonem annosum & ærarij expilatorem* Symmachus eo loco nominat. Quem antea mirifice laudavit.

101. SATIARET] Legendum puto *satiarit.* Quod hoc loco Latinius. Arenas hunc ero plurium extulit de quo vide Gellium libro. XIX. cap. VIII

102. TEMPESTAS.] Inundatio: si totus Tagus fluctibus i grueret auriferis. imitatur Papinium primo Silvarum, quamvis alia re.

Huic Hermum fulvoq; Tagum decurrere limo
Nec satis ad cultus &c. jussi.

Mora vero quæpiam aut difficultas in his versibus est, quales non sunt ex ingenio & facilitate nostri Poetæ. In scriptorum nullo quicquam opis. Fluviorum trium auriferorum fabula notissima. In Pactoli mentione insigne mendum est apud Plutarchum, non quidem illum Chæronensem, de Fluminibus:

χρ⁀ὁ Ἀπόλλωνος ἠ ἀπαιδίπαιδος παῖς, τὴν μηχανικὴν τέχνην ἀσκήσας, ἠ πάντα

Bbbbbbb βίον

βίον σωεχόμενος νυκτὸς βαθείας τοὺς θησαυροὺς Κροίσου τοῦ βασιλέως ἀνέωξεν, καὶ τὸν χρυσὸν ἐκκομίζων διεδίδου τοῖς οἰκείοις, καταλειφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φρουρῶν, καὶ καταληπτὸς γενόμενος ἑαυτὸν ἔρριψεν εἰς ποταμόν, ὃς ἀπ' αὐτοῦ Χρυσοῤῥόας μετωνομάσθη.

Præter rerum Naturam est à *Chio Chrysorrhoan* appellari, vt animadvertit etiam capitalis ingenij Recensitor. Legendum existimo.

καὶ καταληπτὸς γενόμενος σὺν ἑαυτῷ ἔρριψεν εἰς ποταμόν.

Litteræ similes cæteris facillimè latuerunt in partibus. Sic patet caussa cur à Chio Chrysorrhoas nominatus sit, abstulit enim secum eas Gazas in fluvium præceps iens prædo regiarum opum.

103. MAJORE SITI.] Avaritiâ. Maro: *auri sacra fames.* Infra. *crescebat scelerata sitis, prædæque recentis Incestus flagrabat Amor* Boethius. *Quæ jam præcipitem frena Cupidinem Certo fine retentent? Largis cum potius muneribus fluens sitis ardescit habendi ?* Estque Græcorum.

105. QUAM FALLERE MENTES.] Duo Belgæ libri consentiunt Claverio recipienti, *nam.* Ego τὸ *quam* malo quod cæteri MSS. & Noster, veteresq; editi cum Ratione ipsa tuentur. Minimè vero adhibenda nota rogandi eum eodem Claverio, sed obstupescentis admirantisque malitiam inusitatam.

105. UNANIMES.] Quorum vna anima in duobus corporibus divisa. Sanè ad exprimendam veram amicitiam vno hoc vocabulo omnia Latinitas complexa est, eamq; pariter magna vis scriptorum expressit. Aristoteles, auctore Diogene Laertio, interrogatus quid esset amicus; vna, respondit, anima in duobus corporibus habitans. Minutius Felix Octavio: *nec immerito discedens vir eximius & sanctus immensum sui desiderium nobis reliquit, utpotè cum & ipse tanto semper nostri amore flagraverit, ut & in ludicris & serijs pari mecum voluntate concineret, eadem vellet vel nollet, crederes unam mentem in duobus fuisse divisam.* Quo loco malim scribere *fuisse indivisam.* Fuisse in duobus corporibus, sed indivisam, integram nimirum tamen in vtroq;. Si enim divisa quomodo una? Et quomodo mirum aliquid aut singulare, divisam in duobus esse corporibus? Planè ita Minutium scripsisse existimo. Et similimè Corippus lib. I. de Laud. Justini.

Divinis animis inerat dolor ille parentis,
Ante pios oculos mitu versatur imago
Illa movet mentem, penitusque in pectore utroque
Indivisa manens pia numine numina complet.

Pariter ad rem ipsam *unius mentis* qui maximè concordes. Arnobius lib. II. *vosque cæteri qui estis unius mentis.* Prudentius lib. II. in Symmachum.

nec enim fit copula Christo
Digna, nisi implicitas societ mens unica gentes.

Arator libro I. Historiæ Apostolicæ.

Ecce tot egregijs unum cor inesse catervis
Cernitis, vt quæ animam populus nanciscitur unam.

Divus Lucas Actorum. V.

τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία.

Clemens in Vita Petri, scriptor antiquus, etsi minimè genuinus inter ὁρίσαντα θεῷ ponit pariter ἐν πολλοῖς σώμασι μιᾷ γνώμῃ χρήσαντας ὅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ θέλει τοῦτο καὶ περὶ τὸ πλησίον φρονεῖν. &c.

Gulielmus Brito libro III. Philippidos.

mens omnibus una
Conatu toto totas expendere vires.

Vigilius Pontifex Romanus ad Episcopos, apud Victorem Tunnunensem Chronico: *Anima una & cor unum sit nobis in Deo.*

106. PROGENIES HOMINUM.] Suspicabamur errorem hic esse. Sanè dicam *hominem* scribendum quamvis vnus modo liber eam lectionem agnoscat, idq; in margine: Si prisca

prisca progenies talem hominem tulisset. τὸ *talem* alioquin validè frigidum fuerit. Progenies γενεὰν significat, vt *prolem* suprà notavimus. Horatius lib. III. Carm. VI.

Aetas parentum pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

107. PIRITHOUM FUGERET THESEUS, &c.] Horum disjunctio monstrosissimis ingenijs adscribitur. Martialis libro VII. Epigramm. XXIII.

Cum Iuvenale meo qua me committere tentas
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes,
Thesea Peirithoi destituisset Amor.

Ausonius ad Pontium Paullinum Epistola. XXIV.

Impie, Peirithoo disjungere Thesea posses,
Euryalumque suo socium secernere Niso.
Te suadente fugam Pylades liquisset Orestem
Nec custodisset Siculus vadimonia Damon.

Historiæ fabulæve vbique leguntur. De *Damone* intelligendi sunt versus Manilij libro II. Astronomici, *Optavitq; reum sponsor non posse reverti*, &c. qui cum contaminatissimi sint, alibi à nobis explanabuntur.

109. IPSA EQUIDEM.] Ita scribendum putem adjecta litterula.

109. RABIDOQUE.] Consentiunt libri omnes *rapido* scribendum: rapaci, igneo velut, atq; ad prehendenda mala nimioperè celeri atque apto. Recepit etiam Scaliger. Firmando sit satis vel vnicus Senecæ locus Consolat. ad Helviam. cap. XVI *propter istas quæ litteris non ad sapientiam utuntur, sed ad luxuriam instituuntur, minus est indulgere studijs passus. Beneficio tamen rapacis ingenij plus quam pro tempore hausisti. Iacta sunt omnium disciplinarum fundamenta.* Lucani in eandem rem libris Adversariorum ex alio Senecæ ejusdem loco emaculamus. Sicq; doctissimus ævi sui Poeta Hericus libro I. *studiisque rapacibus omnes Ad sanctam certo migrabant ordine vitam.*

110. PLUS.] Diutius, amplius. Vitilitigant hanc hujus particulæ usum. At pariter Plautus, Latinæ Linguæ magister. Vide Commentaria ad Appulejum.

111. SOLUS HABET SCELERUM.] Hæc de Rufino capitali Stiliconis patroni sui inimico, at omnium Virtutum cinnum apud ipsum ponit. Primo Laudum. *in te juncta fluūt, & quæ divisa beatos Efficiunt, collecta tenes.*

112. ACCOMMODA.] Utilis, proficua, acceptabilis. Glossarium Philoxeni. *accommodatissimum.* ἐπιτηδειότατον. *Accommodare* aptare exponit Cor. Fronto. Palladius Aemilianus libro VIII. cap. VIII. *Aliud acetum digestioni & saluti commodum.*

113. REGALEM AD SUMMI.] Versus mirificè rei majestatem spondæorum gravitate & concinnitate lentè procedentium syllabarum exprimens. Sic Horatius.

persæpe velut qui Iunonis sacra ferret.

114. NUMA GRAVIOR.] Proverbium hujus superstitionis Romanæ Antistitis gravitas dedit. Martialis.

Ardua res certè est opibus non tradere mores,
Et cum tot Crœsos viceris, esse Numam.

SIS DENIQUE MINOS.] τὸ denique arguit nihil sanctius superesse. Sic Martialis.

Nasutus sis usq; licet sis deniq, nasus
Qualem noluerit ferre rogatus Atlas.

Nil majus in rerum natura dicere poterat quam cœlum immensum, infinitum. De Minoe vide brevem sed divinum Dialogum Platonis. Strabonem libro X. Eusthatium in Odysseam.

115. FLECTETUR.] In avaritiam: Minos inflexibilis justitia, præcipuusque ea omnium mortalium habetur, consilio ipsius Jovis Leges sanci visse, vide Platonem. Nec hic tamē consentit antiquitas, nam Strabo scribit ab

aliis pro vecorde tyranno litteris traditum. Sic *rigidi* dicuntur virtutum custodes inflexibiles. Horatius. *Virtutis vera custos rigidusque satelles.* Idem ab hac mente capiendus cum scribit de homine virtutis compote. *Quisquis ingenteis oculo irretorto spectat acervos.*

115. ORANTEM SEQUITUR CLAMOR.] Nota probati sermonis acclamatio. Orpheus sive Onomacritus, Argonauticis.

> ὡς ἔφαθ᾽· οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ἐπῄνεον. ἐν δ᾽ ἄρα φωνῇ
> Λαὸς ἐπερρόθεεν Μινύαις ἐπικοίρανον εἶναι Ἀλκείδην.

116. PORREXERE MANUS.] Adfectus ferè omnes manibus protentis significantur. Dolor apud Cebetem Tabula:

οἱ μὲν αὐτῶν δοκοῦσι χαίρειν, οἱ δὲ ἀθυμοῦσιν ἐκτετακότες τὰς χεῖρας.

Hic signum Favoris, acceptæ sententiæ, opisque promissæ est. Lucanus lib. I. Pharsaliæ.

> *cuncta simul assensere cohortes,*
> *Elatasque altè quæcunque in bella vocares*
> *Promisere manus.*

Xenophon. Anabasi. V. testis manus protensionem injunctam ad signum probatæ sententiæ.

καὶ ὅτῳ δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, αἰρέτω τὴν χεῖρα, ἀνέτειναν πάντες.

Protendebant manum dicturi. Apollonius libro I. Argon.

> Δεξιτερὴν δ᾽ ἄνα χεῖρα τανύσσατο, φωνήσεντι.

Erigebant dexteras milites ad ardorem pugnandi indicandum. Henricus Huntingdoniensis libro I. Historiarum. *Sic loquutus erexit dexteram cunctusq; tollens ad sidera clamorem exercitus dextris erectis infrenduit, & in ipso clamore miscentur hostibus.* Indicabat Imperator manu silentium, ut vides apud Heliodorum libro X. Innuitur manu protenta pax. Appianus Parthico: *Tum Surena cum optimatibus paullatim accedens ad tumulum arcum laxavit, & protendit dexteram, invitabatque Crassum ad fœdera, dicens inviti eum Regis potentiam expertum.* Manum dabat qui se dedebat ut victum. Anna Comnena Alexiados libro VIII.

ὁ δὲ ἀρχισατράπης μυχούμετ τοῦτον καὶ πάλαι γινώσκων καὶ τηνικαῦτα ἀναγνωρίσας, ἀποβὰς τοῦ ἵππου μεθ᾽ ὧν ἔτυχε προσελθὼν ἔφη· μὴ προσέχειν τῆς σῆς σωτηρίας τὸν θάνατον, ἀλλὰ δίδου τὴν χεῖρα καὶ σώζου. ὁ δὲ μὴ πρὸς πάντας ἂν τυχεῖν τῆς δυνάμεως δίδωσι χεῖρα τῷ μυχούμετ. Vide Xenophontem παιδείας. I V. Alia erant quæ manuum gestibus indicare poterāt, ut numerum duorum eligendorum præsignat Roscius, apud Dionem libro XXXVI. quod ad numerandi per digitos rationem pertinet, de qua Beda Anglosaxonum præsul in Libro de Ratione Temporum; cujus generis numerandi mentio post Juvenalem Sat. X. Quintilianum lib. I. Senecam Epist. LXXXVII. Tertullianum Apol. Sidonium lib. IX. Epist. X. Augustinum de Civit. Dei lib. XIIX. c. LIII. Hieronym. in Jovinian. Nicarchum. II. Antholog. Plutarchum, Plinium, Macrobium, Appuleiū, ut ab aliis quoq; nominatos etiam pones Martianum Capellam initio libri VII. *Digiti vero virginis recursanteis & quadam incomprehensa mobilitatis scaturigine vermiculati. Qua mox ingressa septingentos decem & septem numeros complicatis in eos digitis Iovem salutabunda subrexit.* Omnem ordinem à Decem usque ad Mille Millia ære insculptam expressit Parisiis eleganter ad Bedæ præscriptū An. MCCCCC XLIV. *Iacobus Bogardus*, quæ in nostris Conditoriis pictura servatur.

118. NODAVITQUE ADAMANTE COMAS.] Iis nempe opus erat in tergum rejectis ad expeditionem cujuscunque negotii. Quare veteres retro nodatis comis plerumq; procedebant, qui quidem pendulis utebantur. Exempla habes apud Varronem libro VI. de Lingua

Lingua Latina. Manilium libro V. Silium libro IIII. Statium Thebaid II, &c.

119. POSCIT.] Ab ripa ipsius funestam pinum poscit. *De Phlegetonte* vide Platonem cum suis sibi interpretibus in finem Phædonis, & Mythologos.

122. PIGRAQVE VELOCES.] Mos Poetarum contraria jungere. Horatius. *ardentem frigidus Aetnam Insiluit* Estq; erectio languentis Orationis, non secus atque Medici ajunt, contraria contrariis curari. Vegetius Veterinar. lib. I. cap. XI. &c.

123. EST LOCVS EXTREMVM PANDIT QVA GALLIA LITVS.] De Vlyssis in Galliam itinere deque hoc loco non recoquo ea quæ dudum notarunt docti viri, Stephanus Forcatulus Galliæ Philologicæ libro VII. Brodæus lib. III. Miscellaneorum, capite IV. aliique recentiores talium locorum & fabularum excussores. Haud dubium vero Galliam ideo nominare Claudianum, quod exinde ducti natales Rufino. Zosimus lib. IV.

τῶν δὲ τὰς ἀρχὰς ἐπιτετραμμένων ἐν τιμῇ κατ᾽ ἐξαίρετον ἦγετο Ῥυφῖνος Κέλτις τὸ γένος.

Extremam Galliam dicit Oceano finitimã. Paulinus lib. I. Martini.

Sed cum funestus toto sæviret in orbe.
Error, ut extremos peterent hæc crimina Gallos.

124. OCEANI PRÆTENTVS AQVIS.] Cinctus Oceano. Homerus Odyss. XI. ubi mirifica comminiscuntur Explanatores, quæque numquam forte in mentem Poetæ venerunt. *Pratentus* cinctum sonat. Avienus Orbis Ambitu:

Oceani Eoi prætento denique Bacchus
Littore, & extrema terrarum victor in ora
Ducit laurigeros post Indica bella triumfos.

Virgilius libro III. *Sicanio prætenta sinu jacet insula contra Plemmyrium undosum.* Idem libro VI. *penitusque repostas Massylûm gentis, prætentaque Syrtibus arva* circumfusa interpretatur Servius. Paulinus Junior. De Martino lib. II.

Nec prætenta potest transire obstacula Lector.

Joannes Cassianus lib. VII. de Incarnatione Domini, *quod evenire his solet, qui cum pelagus jam evaserint, aut prætentas portibus Syrteis aut vicina littoribus saxa formidant.* Est prætendere propugnare Tertullianus de Pudicitia, cap. XVII. *Provoca ad Apostolicam aciem eum aspice Epistolas ejus, omnes pro pudicitia, pro castitate prætendunt, omnes in luxuria & lascivia & Libidinis jaculantur negocia.* Id est velut clypeum prætendunt.

125. SANGUINE LIBATO.] Necessario more ad evocationem umbrarum. Homerus.

τὺς δ᾽ ἐπεὶ εὐχωλῇσι λιτῇσι τε ἔθνεα νεκρῶν
Ελλισάμην τὰ δὲ μῆλα λαβὼν ἀπεδειροτόμησα
Ε᾽ς βόθρον ῥέε δ᾽ αἷμα κελαινεφές· αἱ δ᾽ ἀγέροντο
Ψυχαὶ ὑπ᾽ ἐξ ἐρέβευς νεκύων κατατεθνειώτων.

Sæpius mentio apud cæteros Poetas Latinos Græcosque aliquotiens Lucianum, &c. Sacrificiorum omni genere divina mandata æmulatus est illudendo miseris hominibus ante manifestatam Veritatem Satanas, de quibus vide eruditissimum & eloquentissimum scriptorem Arnobium libro VII. Judæorum autem indicia venturæ veræ hostiæ erant, quę sanguine suo mundum redimeret, ut luculenter docet tota series Scripturæ, & divinus Liber Mornæi cap. XXX. de V. R. C.

126. POPVLVM.] Omne genus. Nam apud Homerum legitur agminatim animas per bothrum advenisse.

128. SIMVLACRA PALLIDA.] Vmbras mortuorum quas fingebant miris formis veteres. Ovidius. *Persequar & vultus ossea forma tuos* Lucretius libro I.

Et si præterea tamen esse Acherusia templa
Ennius æternis exponit versibus edens,
Quo neque permanent animæ, neque corpora nostra,
Sed quædam simulacra modis pallentia miris.

Virgilius lib. VII. *Multa modis simulacra videt volitantia miris atque imis Acheronta affatur Avernis.* Sic cæteri Poetæ. Reapse vero miris modis; nam in nullo eorum colore agnoscunt tamen pallorem: De Marathone similia tradidisse Pausaniam observat Hieronymus Magius, Miscellaneorum libro IV. cap XVII.

130. INFECIT RADIOS.] Paria in raptu Proserpinæ, & apud Senecam Furente. Præterimus merito ut pervulgata.

131. BRITANNIA.] Vtpote vicina illi Galliæ loco. Illæ oræ olim fabulosæ habitæ & factæ: Vt Oceanum ipsum terram ambientem ab Homero fictum dicere est ausus Herodotus.

132. REVOLUTAQUE THETYS.] Sursum versum, contra æstum venientem retroacta. Notant veteres caussas potius hujus Lunaris refluxionis quam docere poterant. Nostro autem ævo sunt qui sigillatim omnia inquisiverunt. Quos vide, ut & Scortiam de Nilo lib. 2. c. IX. Ita Claudianus alibi.

Thetyos alternè refluas calcavit arenas.

Varro libro VIII. de Lingua Latina. *Sed quid plura de astris ubi difficilius reperitur quid sit aut fiat in motibus dissimiliter. An in mari credo motus non habent dissimilitudines geminas qui in XXIV. horis Lunaribus quater se mutant. At cum sex horis æstus creverunt totidem decreverunt, rursus iidem.* Vide Philostratum, lib. V. cap. I. Apoll. Stobæum Physicis. Basilium Hexaemer. VI. Pulcerrime Lucanus hinc illustrandus libro I.

Quaque jacet littus dubium quod terra fretumque
Vendicat alternis vicibus, cum funditur ingens
Oceanus, vel cum refluis se fluctibus aufert,
Ventus ab extremo pelagus sic axe volutet
Destituatque ferens; an sidere mota secundo
Thetyos unda vaga Lunaribus æstuet horis:
Flammeus an Titan ut alenteis hauriat undas
Erigat Oceanum, fluctusque ad sidera tollat
Quærite, quos agitat mundi labor; at mihi semper
Tu, quæcunque moves tam crebros caussa meatus,
Vt superi voluere, late

Pomponius Mela libro III. cap. I. *Oceanus ingens & infinitum pelagus & magnis æstibus concitum, ita enim motus ejus appellant, modo inundat campos modo late nudat ac refugit, nec ad alios aliosque invicem, neque alternis accessibus nunc in hos nunc in illos impetu versum, sed ubi in omnia littora, quamvis diversa, terrarum insularumque ex medio pariter effusum est, rursum ab illis colligitur in medium & in semetipsum redit, tanta vi semper immissum, ut vasta etiam flumina retrò agat, & aut terrestria deprehendat animalia, aut marina destituat.* Honorius Augustodunensis de Imagine Mundi libro I. cap. XL. *Aestus Oceani id est accessus & recessus Lunam sequitur, cujus aspiratione retro trahitur, ejus impulsu refunditur. Quotti die autem bis effluere & remeare videtur. Cum Luna crescente crescit, cum decrescente decrescit: Cum Luna est in Æquinoctio majores Oceani fluctus surgunt, ob vicinitatem Lunæ. Cum in Solstitio, minores, ob longinquitatem ejus. Per decem & Novem annos ad principia motus & paria incrementa, ut Luna revertitur.* Vide sis Naturalia inquirenteis alios. Cæsarem, libro III. de Bello Gallico. Ciceronem libro III. de Natura Deorum, &c. De fluvio *Indo* paria scribit Arrianus libro VI. Anabaseos. Mirum verò & observandum quod Aristoteli traditum nullum animal nisi recedente Oceani æstu exspirare, quod ut in homine tantum compertum restringitur à Plinio lib. II. cap. XCVIII.

133. RHE-

133. RHENUS PROJECTA TORPUIT UNDA] Sic Noster, uno omnes excepto Belgæ, Scaliger, Aldus, Bentiniani, aliique Libri. At Claverius de Cujacianis edit *urna*; quem unus Belga juvat hactenus ut in margine ita referat. Ego vero tot Codicum scripturam bona ratione nixam non mutaverim; quam hauddubio mutavit is qui non intellexit, planiorem illam alteram commode substituens. At vero cum Rhenus aquas suas si quis alius fluviorum deorsum agat, miraculum facit Claudianus ipsa illa proflua aqua obtorpuisse, non secus atque mare æstui jam imminens, & littora inundaturum. Juvat Etymon Rheni, quod Germanis intro versum, vel deorsum significat, & notarunt docti ad Taciti Germaniam. Et ne quis de locutione disputet, pariter integri ævi, summique ingenii Poeta, Valerius Flaccus libro VIII. Argonauticon.

Iamque altæ cecidere jubæ, nutatque coactum
Iam caput, atque ingens extra sua vellera cervix.
Ceu refluens Padus, aut septem projectus in amneis
Nilus, & Hesperium veniens, Alphæus in orbem.

Alterum simillime extulit Sidon. Anthemio:

Terretur veniente Dea, manibusq; remissis
Remus & urna cadunt

135. SEVERAS.] Seniles. Senes enim κατὰ παντὸς severi, superciliosi, queruli, rixosi. Horatius.

Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti:
Vel quod res omneis timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti,
Se puero, castigator censorque minorum.

Cujus primum hunc versum, ut alia innumera, expressit Juvenalis. Sat. X. *circumsilit agmine facto Morborum omne genus*

136. FICTO LANGUIDA PASSU.] Qualis ætate affectorum gradus. Serpere senes, non incedere ait Euripides Bacchis.

137. INVADIT.] Vadit in muros. Figura sermonis quam supra notavimus. Sic Appuleius libro V. *Nec Deus amator humi jacentem deserens involavit proximam cypressum deque ejus alto cacumine sic eam graviter commotus affatur.* Vel ad violentiam impiissimi monstri. ut Virgilius.

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

Idem Appuleius libro VI. de Latronibus: *puellaque statim distenta vinculis cœnam quam postrema diligentia praeparaverat, infelix anicula firinis invadunt animis.* Priore loco de Cupidine loquitur Appuleius, cujus quidem integra illa de Psyche fabula utcunque à Mythologis explicetur, revera tamen dedita opera anilis efficta quoque est aniliter, multisq; partibus à legitima rerum, quas per nebulam tractat, dignitate peccat, neq; veræ Philosophiæ sive Platonicæ sive alterius cujuscunque ordinem servat, ut in Characterum Commentario plene doceamus.

137. ELVSÆ.] Civitas Galliæ provinciæ Novempopuloniæ, quondam nobilissima, notior etiam, hæc scribente Claudiano, patria Rufini hujus. Hodie *La ville d' Euse en Gascogne*. Vide quæ super ea notarunt Josephus Scaliger Ausonianarum Lectionum libro II. cap. VII. & in Notitia Galliæ de Vocabulis apud Cæsarem minus intellectis. Sirmondus ad Sidonium libro VII Epist. VI. Eodemque loco Joannes Savaronius. Andreas Schottus ad Libellum Provinciarum Romanarum adjecto Antonini Itinerario, Brantius ad Cæsarem III. de B. G. quorum notis addere quicquam sane nunc placet.

138. OCVLIS LIVENTIBVS.] Ex Invidiæ Ovidianæ descriptione. Illud vero vitium

tium ex oculis ipsis mortalium apparet. Ovidius.

Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens
Murmura parva dedit, &c.

Eugenius Toletanus Præfat. Opusculorum.

Obliquum nostra visum qui figis opella
Si mihi rite places, qua tibi Cara manet?

139. TVNC TALIA.] τὸ *tunc* collectionem quampiam spiritus insinuat, antequam oratio aliquid proponat. Sæpius ita Virgilius *Tunc sic orsa loqui vates.* lib. VI *Tunc Venus, &c.* Qualia curiose observanda apud Poetas fugiunt vulgus.

140. FRVSTRAQVE JUVENTÆ CONSVMIS FLOREM.] Ipsam vitę ἀκμὴν, summum decus, tempusque nobilissimum. Ætatulam vocat Appuleius hunc florem, quia brevissimum vita tempus habet in sese, ad apicem aut ascendens cæteroquiaut descendens. Florem vocant Græci, & Latini. Vide Ovidium libro X. Curtium lib. VII. Portium Latronem modo non Latrocinetur id nomen, & Portius sit merus de novo sterquilinio is scriptor, in Catilinam, Focam præfatione Vitæ Maronianæ. Manilium libro III. Ciceronem fragmentis carminum, Lucretium libro IV. Tibullum lib. I. Martialem lib X. Flos etenim cujusque rei vigor summus. Clearchus apud Atheneum lib. XIII.

ὐδὲ παρθένων τῶν χρυσοφόρων, ὐδὲ γυναικῶν βαθυκόλπων καλὸν τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ κόσμυ πέφυκαι, ᾗ γὰρ αἰδῶ ἄνθ☉ ἐπισπείρει. Manilius, libro IV.

toto nihil est aquale sub avo Perpetuosq; tenet flores

Appuleius Poematis.

Aetatis florem floribus ut decores.

Papinius Achill I.

primumque imbelli carcere perdes Florem animi.

141. PATRIIS ARVIS.] *Elusa* nimirum. Noster Codex male *armis*.

142. SIDERA DONENT.] Fingit Furia Chaldæum aliquem aut astrispicem, ut ex sequentibus clarum. Sidera & numina capi valent. Auctor Ætnæ.

non est tam sordida divis
Cura, nec humanas fas est demittere in arteis
Sidera, subducto regnant sublimia cœlo.

Sic *Cœlum*, Deum sonat. Petronius. *nemo cœlum putat, nemo jusjurandum servat.* Claudianus noster Bello Getico.

quis jam post talia segnis
Ambigat, aut cœlo nolit parere vocanti.

Et Olympus. Idem eodem Poemate.

si temnis Olympum
A magno Stilicone cave

Potius tamen de influxibus loqui fingitur; superstitiosæ enim improbitatis hominem suis artibus ad facinora nefaria illicit; ut apud Tacitum Histor. I. *urgentibus etiam Mathematicis dum novos motus & clarum Othonis annum observatione siderum affirmant.* Tria Verba posuit quibus omnem de Eventibus humanam Speculationem Philosophia complexa est. Fata quæ sunt Stoicorum. Sidera, seu Deos, quæ Academicorum pluriumque eo redeuntium scita faciunt. Fortunam, quæ Epicuræorum, & ejus gregis cæterorum, de quibus junctim Seneca scribit ad Lucilium Epistola XVI.

143. TOTI DOMINABERE MVNDO SI PARERE VELIS.] Vnus solus Belgicorum liber *dotabere*, cæteri omnes veritatem servant lectionis vulgatæ. Et simile acumen apud Tacitum primo Historiarum. *Nil deerat Otho protendens manus adorare vulgum, facere oscula, & omnia servilia pro dominatione.* Neque abit quod de Cæsare scribit Dio Cassius lib. XXXVII. parum sollicitum fuisse quorsum se demitteret, quamque humilitatem præ se ferret, modo per eam potentiam augeretur. In hoc autem loco Taciti, jactatio basiorum non alia est quam ea quam manu on

ori ad mota repræsentamus hodieque cum eo gestu cuipiam basium reverentiæ, quod apud veteres habebatur, indicio velut spondemus. Nam & hoc erat cultus genus, & quidem etiam divini. Minutius Felix Octavio. *Cæcilius simulacro Serapidis denotato, ut vulgus superstitiosius solet, manum ori admovens osculum labijs impressit.* Atque ita capiendum quod apud Ciceronem aliosque occurrit. *Iactare basia* Phædrus ita Fabula LXXXVIII.

In plausus consurrectum est, jactat basia
Tibicen, gratulari fautores putat.

Martialis lib.I. Epigramm.III.

Audieris cum grande sophos, dum basia jactas
Ibis ab excusso missus in astra sago.

Quibus locis vise doctorum Commentaria.

144. PRÆSCIVUS ARDOR.] Flammæ divinæ particula. Non enim humanarum virium præscientia futurorum. *Ardorem* dixit, quia Deus Igneum quippiam Pagani sciscebant. Consensu etiam Veritatis Literarum. Martianus Capella lib.VI.

divumque hominumque sacer Nûs,
Celsior una Iove, flammantis circulus æthra
Tuque ignis flos es, eluis & γλαυκῶπις ἀθήνη.

Prudentius. *Deus igneæ fons animarum.* Idem. *Sic ignis æternus Deus Nam Christus ignis verus est.* Ideoque ardor ille Claudiano dicitur, ut ab igne descendens. Fons enim Deus est animarum, & facultatum divinarum quæ eam contingunt. Vide Macrobium libro I. in Somnium Scipionis cap. XIV. Ita à Deorum cultu vaticinia petebantur, vide Jamblychum libro I. de Vita Pyth. cap. XXIIX. quæ utique divinitatis faventis indicia æstimabantur. Lucian. Dial. cum Hesiod.

144. INEST.] *Adest.* Sic alibi
amethystus inest

Valerius Flaccus lib.VI.

Tertius unanimis veniens cum millibus Auchus
Cimmerias ostentat opes, cui candidus olim
Crinis inest, natale decus

Virgilius:

Minotaurus inest Veneris monumenta nefandæ.

145. QVO THESSALA CANTV.] Thessalia studiis Magicæ deditissima, & ejus gentis incantationes celeberrimæ. Vide Apuleium lib.I. & II. Aristophanem, Euripidem, Horatium, Lucanum, Prudentium, Propertium, Tibullum, Sidonium, & immane vulgus aliorum. Herbis ad hoc genus præstigiorum commodis abundare Thessaliam scribit Theophrast. & notarunt jam dum alii.

146. ERIPIAT LUNARE JUBAR.] Cœlo detrahat. Lunam enim cœlo detrahi carminibus Magicis credebant. Sosiphanes Meleagro apud Scholiastem Apollonii libro III.

Μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα Θεσσαλὶς κόρη
Ψεύδης Σελήνης αἰθέρος καταιβάτις.

Auctor Carminis de Defectu Lunæ, quod primus publicavit Turnebus libro XIX. cap.III. Advers.

Non illam, ut populi credunt, nigrantibus antris
Infernas ululans mulier prædira sub umbras
Detrahit altivago è specula

Cleomedes libro II. cap.V.

τούτοις ἑξῆς τὸν περὶ τῆς ἐκλείψεως αὐτῆς ποιησόμεθα λόγον, ὅπως μὴ παραπλησίως ταῖς γεγιδίοις καὶ ἡμεῖς δοξάσωμεν, ὁπόταν ἐκλείπῃ ἡ Σελήνη ὅτι φαρμακίδες εἰσὶν αἱ καθαιροῦσαι αὐτήν.

Cccccc Au-

Auctor Adagiorum Vaticanorum, Centur. I. Adag. LXXI.

ἐπὶ σαυτῷ τὴν Σελήνην καθαιρεῖς. Ἀσκληπιάδης φασὶ τὰς Θετταλὰς ἐκμαθούσας τὰς τῆς Σελήνης κινήσεις προσαγγέλλειν, ὡς ὑπ' αὐτῶν μέλλοι κατάγεσθαι. τοῦτο δὲ πράττειν οὐ χωρὶς αὐτῶν κακώσεως, ἢ γὰρ καταθύειν τῶν τέκνων, ἢ τοῦ ἑτέρου τῶν ὀφθαλμῶν ἀπολύειν.

PLanius in Claudiano scripseris Deripiat cœleste jubar Vt Virgilius Georg. II.

Cilaque prelorum fumosis deripe tectis.

Lucretius libro VI. derumpere dixit

deruptaque saxa
Multaque sub tergo terrai flumina tecta
Volvere vi fluctus submersaque saxa putandum est.

Notarunt plura qui de Magis congesserunt. Etiam Gallicè nuper Lancræus Præses Burdigalensis lib. I. cap. III. hoc loco producto & Poetarum aliis collato.

147. SIGNA SAGACIS ÆGYPTI.] Characteres, Hieroglyphicæ notæ, varia rerum indicit quæ vulgus obscuris ductibus figurarum cosignata, etiam cum edita essent, fallerent. *Sagacem Ægyptum* propter omnium fere artium initia inde petita nuncupat, hærentia nimirum inibi à primorum Patriarcharumque Judæorum cultu, unde mater artium dicitur à Macrobio libro I. Saturn. cap. XV. Idem in Somnium Scipionis lib. I. cap. XIX. *Ciceroni Archimedes & Chaldaeorum ratio consentit, Plato Ægyptios omnium Philosophia disciplinarum parenteis secutus est.* Arcanarum rerum magistra Ammianus libro XXII. multis, multis etiam Strabo libro XVII. Versutia & sagacitas notabilis. Suida Δεινός.

δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς αἰγύπτιοι ἐπὶ τῶν σφόδρα κακεργούντων, τοιοῦτοι γὰρ οἱ αἰγύπτιοι.

Gellius lib. XI. cap. XIIX. *apud veteres Ægyptios, quod genus hominum constat & in artibus reperiendis sollertes exstitisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces, furta omnia fuisse licita.* Religiosi quidem ea gens natura. ISocrates Encomio Busiridis.

μάλιστα δὲ ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν ἄξιον, καὶ τὴν περὶ τοὺς θεοὺς θεραπείαν & reliqua ibi legenda. Et Poetæ. Eunapius Proæresio. ἐπεὶ τά γε κατὰ ῥητορικὴν ἐξαρκεῖ τοσοῦτον εἰπεῖν ὅτι ἦν Αἰγύπτιος, τὸ δὲ ἔθνος ἐπὶ ποιητικῇ μὲν σφόδρα μαίνονται, ὁ δὲ σπουδαῖος ἑρμῆς αὐτῶν ἀποκεχώρηκεν.

Superstitiosissimi, ut ubique omnis generis scriptores testantur. Quare, licet Aegyptus domicilium Sapientiæ habeatur. Niceforus Gregoras lib. VIII.

ἡ δὲ σοφία καὶ αὐτὴ πολλαῖς ταῖς ἀποικίαις ἐχρήσατο, αἰγύπτιος μὲν αἰτίας, φασίν, ἡ πρὶν ἑστία, εἶτα πρὸς πέρσας καὶ χαλδαίους διέβη.

Ipsique Aegyptii fama sapientiæ inclyti. Cedrenus.

εἰκότως οὖν ἐκ παραλλήλου, καὶ τῶν πάλαι γεγενημένως ἀρίστων σοφῶν ἐμνήσθη καὶ τοὺς Αἰγυπτίους προστέθεικεν, ὡς δοκοῦνται παρὰ πᾶσιν εἶναι σοφούς τε καὶ φρονίμους, &c.

Pauci tamen non vituperant mores ingeniumque eorum, malignitatis, invidentiæ, levitatis, contraq; inconsultæ pervicaciæ. Ammianus libro XXII. *Ægyptii venere complures, genus hominum controversum & assuetudine perplexius litigandi semper latissimum, maximeque avidum multiplicatum reposcere. si compulsori quicquam dederit, ut levari debito possit.* Qui eodem libro eleganter *reposcones*, & *sacramentorum irritos inficiatores* scribit his verbis: *Homines Aegyptii plerique fusculi sunt & atrati, magisque mæstiores, gracilenti & aridi*

ad

ad singulos motus excandescentes, & reposcones acerrimi, &c. Molles præterea perhibentur, innumeris auctorum testimoniis. Litigiosi. Ammianus, verbis modo adscriptis. Superstitiosi Justinus libro I. &c. Latrociniis infames. Ammianus fine lib. XXII. Heliodorus Æthyopicis. Suida.

Βελεύσεται κἂν ἐν αἰγύπτῳ τυχεῖν μᾶλλον ἢ χεῖναι κακῶς ὡς ἐπὶ κατάρας, ἐπεὶ ὡς λησευομένη διεβάλλετο ἡ αἴγυπτ☉.

Gens effrænis legibus pugnax. Tacitus Histor. I. *visum expedire Aegyptum provinciam aditu difficilem, annona fœcundam, superstitione ac lascivia discordem & mobilem, insciam legum, ignaram magistratuum domi retinere.* Proditores. Hitrius de Bell. Alex. *Aegyptii, aptissimum genus ad proditionem* Seditiosi, novatores. Vopiscus Saturnino. *Sunt enim Aegyptii, ut satis nosti, viri ventosi, furibundi, jactanteis, injuriosi atque adeo vani, liberi, novorum rerum usque ad cantilenas publicas cupientes.* Curtius lib. IIII. *Aegyptii vana gens novandis quam gerendis aptior rebus.* Imbelles. Nicefoius Gregoras libro IV.

μηδὲ γὰρ εἶναι τὰς αἰγυπτίους ἀγαθὰς τὰ πολέμια ὅτι μὴ δειλὰς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀνάνδρους.

Gulielmus Neubrigius Histor. lib. II. cap. XXIII. *sub rege Noradino regnum affectanteis Aegypti, eo quod Ægyptii opulentia quidem clari, sed armis minus acres viderentur.* Invidi: Philo contra Flaccum: *Aegyptii rumpebantur invidia, quod ipsis nativum est vitium, & alienam felicitatem suum interpretabantur infortunium.* Perfidi. Florus lib. IV. cap. II. *Tandem receptus à classicis suis undique simul Aegyptios adortus, debellata perfida gente justa generi manibus dedit.* Hinc αἰγυπτιάζειν malum malignumque esse proverbio locum fecit. Eustathius ad Dionysium Alexandrinum. Scholiastes Aristophanis ad Nebulas.

αἰγυπτιάζειν τὸ πανοῦργα πράττειν:

De Magicis eorum, de quibus hoc loci Claudiano sermo, notum ex libro II. Moysis, aliisque sacrarum litterarum locis. Lucanus libro VI.

Tunc Babylon Persæa licet, secretaque Memphis
Omne vetustorum recolat penetrare magorum
Abducit superos alienis Thessalis aris.

Arnobius libro I. *Clandestinis artibus ista omnia perfecit, Aegyptiorum ex adytis angelorum potentium nomina, & remotas furatus est disciplinas.* Vide dictum Commentarium nostrũ. *Babylonem* Persæam dicit Lucanus quæ condita eo nomine in Ægypto erat à Cambyse, ad differentiam alterius, de qua Diodorus Siculus libro I. Honorius Augustodunensem, Gulielmus Tyrius lib. XXIX. cap. V. Vitriacus libro I. cap. XCV. Gulielmus Neubringensis libro II. cap XXIII. Lucani locum male vulgo capiunt ut & Memphin cum altera Babylone confundunt. Signa Claudianus sacram scripturam Ægyptiorum nuncupat, erat enim duplex mystica & profana, auctore Herodoto libro II. Sacræ erant effigies, signa, sculpturæ. Plinius libro XXXVI. cap. VIII. *Etenim scalptura illa effigiesq; quas videmus Aegyptia sunt littera.* Vitruvius libro I.

GENS CHALDÆA.] Magicis sacrificiis tum quoque celebris. Conf. Hon. de Marco Imperatore.

Tunc contenta polo mortalis nescia teli
Pugna fuit, Chaldæa mago seu carmina ritu
Armavêre Deos, &c.

Alibi quoque, & expressit Apollinaris Sidonius. Vt recte scribuntur nomina ejus auctoris etiam Mediolanensi Editione prisca volente Anni MCCCCLXXXIIX. Porro quod modo de Babylone Ægyptiaca monui ad Lucani captum facit etiam ad Lucretii versus intelligendos ex libro V.

Vt Babylonica Chaldæam doctrina refutans

Astrologorum artem contra convincere tendit.

Hic Babylonica Memphiticam seu Aegyptiacam artem designat, Chaldææ, quæ & ipsa Babylonica alioquin, & frustra est doctissimus Casaubonus ad librum I Laertii super his versibus, tantum enim abest ut Chaldæos alios à Babyloniis philosophis scribat Strabo, ut ipsos Babylonios philosophos Chaldæos dictos tradat eo quem nominat Casaubonus libro XV.

ἀφώρισο δ' ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ κατοικία τοῖς ἐπιχωρείοις φιλοσόφοις, τοῖς χαλδαίοις προσαγορευομένοις οἳ περὶ ἀστρονομίαν εἰσὶ τὸ πλέον.

Addit quidem Strato.

προσποιοῦνται δέ τινες γενεθλιαλογεῖν, οὓς οὐ καταδέχονται οἱ ἕτεροι.

Sed ideo Chaldæi non minus Babylonii sunt licet pars eorum genethliacen studens à cæteris non probetur, nec minus Babylonii sunt Chaldæi. Et de toto genere seu gente Lucretium loqui manifestissimum est. Gifanius non bene mutat lectionem, Lambinus verò vulgata loquitur, neque modum tangit. Nec tamen valde pugnaverim si quis Chaldæos non ex gente sed arte nominatos, & ita distinctos velit pertendere, in quam rem venit locus Ciceronis quem non inepte, illustravit Muretus libro XV. Variarum. cap. VI.

149. FLVENTEIS ARBORIBVS SVCCI.] Primum numen, nobiliusq; nutrimẽtum generis humani Arbores post in abusum Magicarum præstigiarum venit. Plinius lib. XII. cap. I. *Arborum genera numinibus suis dicata perpetuo servantur, ut Iovi Aesculus, Apollini Laurus, Minervæ olea, Veneri Myrtus, Herculi populus, Quin & Silvanos Faunosque et dearum genera silvis ac sua numina tamquam & cœlo attributa credimus. Arbores postea blandioribus fruge succis hominem mitigavere.* Quo Plinij loco nescio morsum *quo* referri possit *posteà* illud. Sanè nullum locum habet in ordine rei narrandæ, & scribam *Arbores posita*. Nam post sylvestrium mentionem eas dicit quæ positiva fruge mitioribus succis, hortorum proventu hominem delectant, aut alioqui sylvestribus opponuntur. *Positio* autem satio est surculorum & verbum *ponere* ei rei velut consecratam. Columella libro III. cap. XVII. *de positione surculi non minima disputatio fuit inter auctores, quidam totum flagellum sicut erat mari detractum, crediderunt sationi convenire.* Magicæ illæ præstigiæ ex medicamentis primum ortæ. Idem Plinius lib. XXX. cap. I. *Magicã natam primum è Medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse velut altiorem sanctioremque, quam Medicinam, ita blandissimis desideratissimisque addidisse vires Religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus. De arboribus autem pro numinibus cultis.*

151. LETHALI GERMINE.] Ita edidit Claverius, ita Scaliger, eum secutus, ita Aldus & dubitandum non est esse veram lectionem, quamvis Sex Libri Belgæ & Noster *gramine* legant. Quod rejicit repetitio ipsamet.

151. CAUCASUS.] In eo monte omnium Magicarum herbarum potentissima Promethæis nascitur. Apollonius Argonauticôn III.

> πρωτοφυὲς τό γ' ἀνέσχε καταστάξαντος ἔραζε
> Αἰετοῦ ὠμηστέω κνημοῖς ἐνὶ Καυκασίοισιν
> Αἱματόεντ' ἰχῶρα προμηθῆος μογεροῖο, &c.

Est & cæterarum eodem facientium feracissimus, notissima Poetarum tradita.

152. VERNANT IN GRAMINE.] Sic omnes libri nostri, mihi tamen dubium non est Poetam *gramina* reliquisse. *Vernant in gramina*,

gramina. Sic alibi *in Lintres fregêre nemus.* Tertullianus de Pallio: *Languescit in juventutem.* Arnobius lib. VII. *Quis in gladios formavit ferrum?* Hieronymus Epistol. ad Sabinianum. *Deinde curris ad pastorum locum, & Angelorum strepitu desuper concinente, in eadem verba testaris.* Suetonius Tito. cap. 8. *traductos per Amphitheatri arenam partim subjici in servos ac venire imperavit.* Appulejus libro I *parce in verba ista tam absurda tamque inania mentiendo.* Eodem: *pone lancea ferrum puer in mollitiem decorus insurgit.* Idem libro II. *Ecce lapis Parius in Dianam factus tenet libratam totius loci medietatem.* Eodem: *inter medias frondes lapidis Actaon jam in cervum ferinus Dianam opperiens visitur.* Denuo. *succinû mirè cavatum in lapidē ut bibas.* Deinde: *eoq; in profundam quietem sepulto me nomine ciero non desierunt.* Libro III. *At ego ut primum illam laciniam prehenderam, fixus in lapidem steti gelidus.* Ita eo loco legendum Libro IV. *jacensque in mortuum, non fustibus non stimulis, ac ne cauda quidem & auribus cruribusq; undiq; vorsum elevatis tentavit exurgere.* Eodem. *de jumenti quadrupedis incurvo gradu rursus erectus in hominem inspectante nullo resurgerem* Libro V. *plerumque detortos ac duratos in lapidem digitos ejus perfricans.* Libro VI. *quod si verè Iuppiter mugivit in bovem potest in asino meo latere aliquid vel vultus hominis vel facies Deorum.* Libro VIII. *qui statim exsultantes in gaudium fracta rauca & effœminata voce clamores absonos intollunt.* Nec puto dubitandum de hac correctione.

153. FEROX.] Ob cædeis plurimas. Callida Circe ob dolosas hospitum captiones.

154. SACRISQUE LITAVI.] Vitiosum hunc locum esse ex variantibus scripturis dicas. Alij enim MSS. *levavi*, alij *litatu* alij quod asscripsimus habent. Vulgatum retinuit Scaliger. Claverius *citavi* edidit ex optimo libro, cujus varias ad unam omnes habere vellemus. Nulla erit difficultas distinctione correctâ.

sacrisque litavi Nocturnis; Hecaten &
condita funera traxi.

Et sic scribendum arbitramur. Quid *sit litare* non est opus controverti, videantur interpretes Maroniani & Macrobius Saturnal. lib. III. capite V. *Litatu sacris* sit ejusdem Maronis de libro IV.

Tu modo posce Deos veniam, sacrisque
litatis.
Indulge hospitio.

155. NOCTURNIS.] Noctu enim placabatur Hecates numen, aut illa exciebatur ad Magicas præstigias. Vide Apollonium Argonaut. III. Hanc autem omnium humanorum actuum Moderatricem, potentissimamq; Dearum faciebant nonnulli Antiquorum, ut multis versibus Hesiodus in Theogoniâ. Virgilius, lib. IV.

Nocturnisque Hecate triviis ululata per
umbras.

Nonnus libro XLIV.

ὦ τέκος ἠελίοιο πολύστροφε, πάντροφε μήνη,
ἁρμαηλὸς ἀργυρέοιο κοβερνήτειρα
Σελήνη,
Εἰ σὺ πέλεις ἑκάτη πολυώνυμος, εἰνυχίηδε
πυρσοφόρῳ παλάμῃ δονέεις θυασώδεα
πεύκην,
ἔρχεο νυκτιπόλος σκυλακοτρόφος.

Plura Orpheus Indigitamentis, Theocritus Pharmaceutria, Lucian. Necyom. alij.

156. CONDITA FUNERA.] Fallaces mortuorum figuras. Hoc enim inter ludibria eorum quibus Satanas fascinabat mentem, posse eos jam sepulta cadavera carminibus reducere in vitam. Tibullus libro I.

Hac cantu finditque solum, manesque se-
pulcris
Elicit, & tepido devocat ossa rogo.

Lucianus Necyomanthia: καί μοι πότε διαγρυπνοῦντι τούτων ἕνεκα ἔδοξεν ἐς Βαβυλῶνα ἐλθόντα δεηθῆναί τινος τῶν μάγων τῶν Ζωροάστρου μαθητῶν καὶ διαδόχων, ἤκουον δὲ αὐτοὺς ἐπῳδαῖς τε καὶ τελεταῖς τισιν ἀνοίγειν τε τοῦ Ἅδου τὰς πύλας καὶ κατάγειν ὃν ἂν βούλωνται ἀσφαλῶς, καὶ ὀπίσω αὖθις ἀναπέμπειν.

Aeneas Gazęus Theophrasto. Pluries omne genus Poetarum, quorum fabulis talia decantatissima.

157. QUAMVIS PARCARUM RESTARENT FILA.] Contrà fati ordinem, contra tempus vitæ præfixum. Pariter Papinius libro VIII. nonquidem de Mago aliquo, sed rumpente vitam adhuc staminibus Parcarum integris.

quin cominus ipsa
Fatorum deprensa colus, visoque paventeis
Augure, tum demum rumpebant stamina Parcæ.

Usqueadeo nihil licentia Poetarum non conturbat.

158. IRE VAGAS QUERCUS.] Nemesianus. Ecloga IV.

Cantavit quod Luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.

Mendum est in Petronio Arbitro, ubi paria promittit anicula. *his ego callens*
Artibus Idæo frutices in gurgite sistam.
Et rursus fluvios in summo vertice ponam.

Legendum *Aegeo gurgite*, quod mare notissimum granditate & furore. Idæus gurges, non sunt flumina illa decantatissima ad montem Idam Phrygiæ, nam de fluminibus mox, & Scamandrum & Simoenta vix amnium nominibus dignos scribunt qui viderunt, videatur Petrus Bellonius. Pariter Poetæ alij, de translatis arboribus & segetibus, campo nempè in suo.

FLAMINA STARE.] Hæc est vera scriptura, etsi contradicant Quinque Belgici & noster Codex. Benè recepta Claverio & Scaligero. De Ventis pariter Petronius, qui & ipse subdit flumina, ut expressum à nostro scias.

mihi pontus inertes
Summittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes, mihi flumina parent.
Hyrcanaque Tigres, & jussi stare Dracones.

De fluminibus Apollonius quoque libro III. καὶ ποταμοὺς ἵστημι. Vide Lucianum pluribus locis, Manilium, Valerium Flaccum libro VII. Tibullum. I. Virgilium, Theocritum, & Nemesianum, Pharmaceutr. Ovidium libro VI. &c. Ut Apulejum & taleis taceam. Cæterum hic unus est toto hoc elaborato & industrio Poeta versus qui syllabam ante ST & similia corripiat; nec tamen sine auctoritate cæterorum, ęquè vel magis etiam laudatorum *Quin ut sequentibus libris docebimus.* Ut supra notatum. Quin cum cautè caverit in cæteris uno loco sibi eruditâ Maronis imitatione permisit, apud quem nō exstat nisi unico itidem, ut notarunt jam pridem docti; quod de majoribus operibus dictum sit.

159. CURVARI.] Contrariam cæteris omnibus libris nostri lectionem qui *curvanti* agnoscit, nescio an non probandam dicam. Non enim sapit librarium adeo est eruditior cæteris.

160. LOCUTUM.] Ita libri manuexarati, & exit res ipsa In senem enim non anum mutavit formam Megæra. Quare non satis benè liber noster *locutam*.

161. PENATEIS.] Ipsum domicilium, ipsos posteis. Virgilius lib. VIII. *(hospes.*
Alloquere, ac nostris succede penatibus

Papinius libro I. *Non missus Thymbræe tuos. supplex ut penateis Advenio.*

Expres-

Expressit autem Ovidium:

si postibus altis Admovit digitos postes radiare videntur.

162. METALLO.] Auro. κατ' ἐξοχὴν. Seneca. *mirantur pensa sorores*

Mutatur vilis pretioso lana metallo,
Aurea formoso descendunt secula filo.

164. AVARO PASCITUR INTUITU.] Summam cupiditatem oculi velut prælibant: & partem ex re cupita ipso intuitu hauriunt. Martialis.

Rogabit unde suspicer virum mollem?
Unà lavamur, adspicit nihil sursum
Sed spectat oculis devorantibus Draucos.

quod, nisi quatenus obscœnitatis abominabile, venustissimè dictum est. Et Lucilius de concubitu ipso. Libro IV.

Commanducatur totum complexa comestque.

165. AD PRIMA.] Græcanicum. *Prima* substantivè, ut cum Grammaticis loquamur, initia sonant, primum locum apud Maronem libro. V.

Non jam prima peto Mnestheus, neq; vincere certo. Eodem.
Prima tenet plausuq; volat, fremituque secundo.

Idem Georgico. II. *Flos ad prima tenax* hoc est primo loco. Tacitus Ann. IV. *quia prima provenerant volutare secum quomodo Germanici liberos perverteret.* Sic ad omnia, omnibus modis sonat. Auctor. Ceiris: *Fertur & incertis jactatur ad omnia ventis.*

165. TVMEBAT.] Elatus superbia, ob accessionem tantarum opum. Pessimè Vnus liber. *timebat.* Victor libro III. in Genesin. scriptor dignus qui ad membranas recenseatur, culpa enim primi Editoris pessimè interpollatus est; & sunt MSS. exemplaria in Galliâ, ut testatur Franciscus Juretus prioribus Notis ad Symmachum.

fastu tumefacta superbo Despexit Dominam

Alcimus Avitus libro. V. de ficu Matthæi. XXI.

Nec vanum præ se tumefacta superbia nomen Nostra ferat.

Idem Victor eodem libro.

Ergo agite ut vetitum norint quod posse negatum est.
Iam descendamus, tumefactaque corda superbo
Consensu, varijs turbemus vocibus oris.

Et sic Græci. Euripides Hecuba.

ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
τοῦ πρὶν στερέντος, εἶτα δῆτ' ὀγκούμεθα.

166. MÆONIVS.] Midas Rex Phrygiæ. Higynus, cap. CCLXXIV. *Midas Rex, Cybeles filius, Phryx plumbum album & nigrum primus invenit.* Lydiæve, ut alij. Vel utriusque ut Ovidius, libro XI.

Ruricolæ cepere Phryges, vinctumq; coronis
Ad Regem duxere Midam.

Ibidem.

Lydos cum lætus in agros
Rex venit; & juveni Silenum reddit alumno.

Mæonia autem *Lydia.* Stephanus.

Μαιονία ἡ Λυδία, ἀπὸ Μαίονος ποταμοῦ. ἢ ἀπὸ τὴν ἀχαΐδα γῆν ῥέοντος: τὸ ἐθνικὸν Μαιόνιος, καὶ Μαιονὶς θηλυκόν. ἢ Μαιονὶς ὁμωνύμως τῇ εἰκισθ. ἀφ' ἧς ἡ χώρα.

Et Phrygia Strabo. libro X, noster. II. Eutrop.

167. REVINCTOS.] Idem est ac si *vinctos* dixisset. Vergil lib. XII. *recalent nostro Tiberina fluenta sanguine adhuc, campique ingenteis ossibus albent.* Quod tantumdem est ac si *calent* dixisset. Atque hoc ita inolevit, ut alij pariter scriptoreis maluerint compositis uti, quam simplicibus, ut hoc eodem Ammianus libro XXII. *& recalet apud quosdam adhuc, licet atros consideratio mundani motus & siderum doctique sunt haud numero pauci,* &c.

168. MVNVS ACERBVM.] Noxium, nocuum, cōtrarium sibi. Acerbum scriptores, acidum,

acidum, & amarum, vocant quod maximè aversantur. Vide ad Gratium.

169. INVISO VOTVM DAMNAVIT.] Fulgentius Mytholog. lib. II. cap XIV. *Mida Rex Apollinem petiit, ut quicquid tetigisset aurum fieret. Cumque promeruisset, munus in ultionem conversum est, cœpitque sui voti effectu torqueri. Nam quicquid tetigerat, aurum statim efficiebatur; erat ergo necessitas aurea, locuplesq; penuria. nam & cibus & potus rigens auri materia marmorabat. Itaque Apollinem petiit ut male desiderata converteret. Sed evidenter Poetæ alluserunt * argutiam illa videlicet caussa quod omnis appetitor avaritia, cum omnia pretio destinat fame moritur.* Notavi asterisco vocem quæ haud dubito quin vitio exscriptoris luxata loco non suo legatur. Scribe: *Sed evidenter Poetæ alluserunt avaritiam illâ videlicet caussa, quod omnis appetitor argenti, cum omnia,* &c. Non enim appetitur avaritia sed per eam argentum, neque argentum alluserunt hac fabella Poetarum Chori, sed avaritiam ipsam. Mythologia ipsa satis erudita est. quod dixit *locuples penuria*, Ovidianum est

divesque miserque.

169. INVISO AVRO] Ovidiusque.

divesque miserque
Effugere optat opes, & quæ modo voverat, odit,
Copia nulla famem relevat, sitis arida guttur
Vrit, & inviso meritus torquetur ab auro.

Scitè verò glaciem fulvam, aurum ex aqua vinove factum nuncupat, ut niveam. Crystallum ex eodem elemento, vel nive concretum, in Epigrammatis.

170. ANIMI VICTVS.] Maronianum Georg. IV. *Immemor heu, victusq; animi respexit.* Sic Appulejus libro IV. *Sed Psyche Virgo vidua domi residens deflet desertam suam solitudinem, ægra corporis, animi saucia.* Idem libro V. *Tunc Psyche misella utpote simplex & animi tenella rapitur formidine verborum tam tristium.* Et libro IX. *jam ego tibi probè suasum & confirmatum animi illum amatorem acrem vadimonio sistam.* Septimius libro VI. Troj. *provectæ ætatis nec invalidus animi.*

170. SEQVIMVR QVOCVNQVE VOCABIS.] Exclamatio victæ voluntatis, Virgilius IV.

sequimur te sancte Deorum
Quisquis es, imperioque iterum paremus ovanteis.

Prudentius.

Sequimur tua dicta redemtor
Quibus atra morte triumphans,
Tua per vestigia mandas
Socium crucis ire latronem.

173. INSTABILESQVE OLIM SYMPLEGADES.] Cyanei scopuli, quia fingebantur collidi Symplegadum nomen nactæ. Strabo. libro III.

χαλεπὰς γάρ τινας μυθεύει πέτρας καθάπερ τὰς Κυανέας φασίν. Ἐξ οὗ καὶ συμπληγάδες καλοῦνται.

Erat fabulosus harum insularum locus Bosphorum Tracium quem petiisse Rufinum suum scribit Claudianus Dionysius.

Τῇ δ' ἐπὶ Θρηϊκίου στόμα Βοσφόρου,
ὅν παρὰ Ἰὼ
Ἥρης ἐννεσίῃσιν ἐνήξατο πόρτις ἐοῦσα.
Στεινότατος δὴ κεῖνος ἀπείρων ἔπλετο πορθμὸς
Τῶν ἄλλων, ὅθι εἰσὶ πολυκλύστοιο θαλάσσης.
Κυανέας ὅτι μῦθος ἀναιδέας εἶν ἁλὶ πέτρας
Πλαζομένας καναχηδὸν ἐπ' ἀλλήλῃσι φέρεσθαι.

Eustathius. ὅτι περὶ τὸν Θράκιον Βόσπορον αἱ κυανέαι πέτραι εἰσὶ, κατὰ κυελωνομίαν οὕτως καλούμεναι.

Pulcrè & verè Poeticè ex his Avienus.

Hic arctas inter fauceis atque obvia saxa
Thracius angustas discludit Bosphorus oras

Bosphorus Inachia subvector virginis olim.
Nam vicina sibi stant littora, terraque parci
Faucibus oris hiat, prona sinus evomit unda.
Proxima non alibi tantum divortia cernas
Cespitis. hac pecoris dorso sternacis in aquor
Inachis illata est: sic pectus candent irâ
Pellicis, & tanto divam dolor extulit igni.
Illic instabili fama est sale saxa moveri
Inferriq; sibi flabris urgentibus oras.
Hic rigidas errare ferunt per marmora cauteis,
Et nunc ora soli vastas pratendere rupes
Nunc aperire sinum: gemit amplo murmure pontus.
Seu quod collisas Thetis indignata per arces
Saviat, objectis seu quod brevis exitus undis.

Quibus luculentis versibus & historiam & mythologiam complexam habes. Brevissimè transit has angustias Priscianus.

Threicius sequitur post Bosphorus, ostia Ponti.
Hoc nullum perhibent terras angustius orbis
Esse latus dirimens: hic sunt symplegades arcta.

De Cyaneis Symplegadibus vide Orpheum Argon. Apollonium latè libro Secundo. Valerium Flaccum, & Scholiastas Apoll. & Theocriti.

174. THESSALICIS.] Minyarum, quo nomine censetur flos universæ Græciæ ea tēpestate. Catullus.

Cum lecti juvenes Argiva robora pubis
Ausi sunt vada salsa citâ decurrere puppi.

Apollodorus libro I. ὡς δὲ ἡ ναῦς κατεσκευάσθη, καὶ χρωμένῳ ὁ θεὸς ἀνεῖλεν ἐπιτρέψαι συναθροίσαντι τοὺς ἀρίστους τῆς Ἑλλάδος.

Jason autem expeditionis auctor Thessalus. Valerius Flaccus.

Debitus Eois dux Thessalus appulit oris.

174. BOSPORUS ARCE.] Probo nostrarum & sex septem Belgicarum membranarum scripturam *urbe* Non enim pro Poeta nostro repetitio illa. Celsam Constantinopolim templorum, arciumque & Palatiorum splendore dicit, vt alibi de Româ.

Qua septem scopulis Zonas imitatur Olympi
Aemula vicinis fastigia conserit astris.

175. OTHRYSIIS.] Thracijs, quæ in Europa. Ausonius Epigramm I.

Sed carmen non molle modis, bella horrida Martis
Othrysii, Thressaque viraginis arma retractat.

Valerius Flaccus Libro I.

Nec verò Othrysius transtris impenditur Orpheus.

Martialis libro VII. *nunc ludite Musa Victor ab Othrysio redditur orbe Deus.* Papinius libro V. *miseri quos non aut horrida virtus Marte sub Othrysio aut medij inclementia Ponti Hauserit!* Elegantem Thraciæ & simul brevem descriptionem habes apud Scylacem Caryandeum in Periplis. Marcianum, alios.

177. SUBREPSIT IN AULAM.] Malis artibus. Pariter de hærede Rufini Eutropio.

Vt primum vetulam texere palatia vulpem.

Plura infrà. *Ilicet*, quia Furiæ adventus mores mutabat: animo ejus illapsæ, quod innuit dicens *ergo animi victus.*

178. RECTUM.] Regula justitiæ, juris administratio nusquam flexa. Hunc vsum hujus vocis fuisse Latinis familiarem docent Linguarum inde descendentium Idiotismi. Gallicũ enim *droict* quod jus sonat, directum utiq; seu dextrum originem habet, & proprius Italicum *diritto*, multo etiam ad sonum verè

 Lati-

Latinum Hispanicum *derecho*. Virgilius

si quid Usquam justitia est & mens sibi conscia recti

Præmia digna ferant.

Ductum autem abinde quod regula justitiæ flecti nusquam debeat, nec claudicare. Rectus enim homo claudo, Loripedique opponitur. Juvenalis Satirâ. II.

Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus.

Inde Rectum, ipsa justitia. Horatius libro IV. Carm. IV.

Doctrina sed vim promovet insitam

Rectique cultus pectora roborant.

179. AMBITIO NASCI.] Expulsatrix justitiæ. Vbi enim regnat sine respectu Juris honorum cultusq; studium, necesse est perverti regulam. Vnde pulcrè in Laudibus Stiliconis.

Trudis avaritiam cujus fœdissima nutrix

Ambitio, quæ vestibulis foribusque potentum

Excubat, & pretijs commercia pascit honorum.

Sic hoc loco. *Venum cuncta dari*, Ambitione ingruente. Et Petronius.

Venalis populus, venalis Curia Patrum,

Ipsaque maiestas auro corrupta iacebat.

180. PROFERT ARCANA.] Aulæ Regnique quæ plurima, totiesque scriptoribus nominata, & præcipuè Tacito: Hæc vero sceleratus homo ob pretium hostibus populoq; prostituit. At Sapientissimè Horatius I. Epistolarum: *Arcanum neque tu scrutaberis ullius unquam Commissumque teges & vino tortus & ira.* Benè vino tortus. Id genus tormenti hodie quoq; magnatibus usurpatum, neque antiquis defuit. Idem alibi.

Regibus hic mos est multis urgere cullulis

Et torquere mero quem perspexisse laborant.

181. CLIENTEIS FALLIT.] Summum crimen hominum potentium, usque adeò vt vix ullum à Sacris Prophetis abominabilius proclametur, quam afflictos miserosq; homines se & sua fidei alicujus committenteis, ab eo decipi, & deprædari. Hoc idem parricidio prope æquat divinissimus Poetarum Maro. libro VI.

Hic quibus invisi fratreis dum vita manebat

Pulsatusve parens, aut fraus innexa clienti.

Noster alibi laudat in Stilicone *ignarum numquam læsura clientem lib. II* Laudum,

180. AMBITOS A PRINCIPE.] Hæc omnium scriptorum librorum doctorumque hominum scriptura est. Solus Claverius *indeptos* edidit, & in uno eorum Codicum quos ante Centum jam annos contulit Michael Bentinus *auditos* fuisse notatur. Vulgatū illud nequaquam mutamus. Puto errorem natum ex eo quod media syllaba productim posita sit. Sed hujus exceptio manifesta est auctorum testimonijs, licet parum cognita, & contrà etiam regulam; non enim abitum reditum aut talia dicuntur. At de hoc alia res. Ovidius Metamorph. I. *Iussit & ambita circumdare littora terræ.* Quem versum sine exemplo ferè & ratione positum voluerunt tum alij docti, tum Valens Pimpontius ad Virgilium; contra quem nititur Prisciani auctoritate Hercules Ciofanus. Priscianus jā olim de eo disceptum inter Scaurum, Vellejum Celerem, & Hadrianum Cæsarem scribit. At exemplum ne unum quidem producunt omnes, Pimpontius etiam mendosum locum suspicatur. At sunt tamen. Ovidius. Libro XV.

Fluctibus ambita fuerant Antissa Pharosque.

Valerius Flaccus libro V. Argonautic.

Aspicit Aeeta Minyas stupefactus in urbe

Ambitumq; senem, promissaque vellera puppi.

Epitaphium Vetustissimum V.

Fidus

Fidus amicitiæ custos, ambitor honesti
Iustitiæ cultor, pacis amator erat.

Martianus Capella libro II.

Hoc quoq; Nysiacis quod sparsum floribus ardet,
Multiplici ambitum redimitur lumine sertum.

Paullinus Pellæus in Eucharistico.

& neque caussas
Augendi cupidus nimis, aut ambitor honorum.

Deniq; Hericus sub Carolo Calvo bonus pro tempore Poeta, & bonorum imitator eruditus libro III. de vitâ Germani.

votis ambita piorum
Succurrit Pietas benedicto munere farris.

180. VENDIT HONORES.] Paria de Eutropio in eum. At de Rufino, & Stilicone tamen simul, Zosimus.

τῆς δὲ τῶν ὅλων ἀρχῆς εἰς Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον περιστάσης, ἄχρι μὲν ὀνόματος ἐδόκουν ἔχειν τὸ κράτος· ἡ δὲ πᾶσα τῆς ἀρχῆς δύναμις ἦν, κατὰ μὲν τὴν ἑῴαν παρὰ Ῥουφίνῳ, κατὰ δὲ τὴν Ἑσπέραν, ἐν τῇ Στελίχωνος γνώμῃ, δίκαι δὲ πᾶσαι παρ' αὐτοῖς κατ' ἐξουσίαν ἐπεκρίνοντο, καὶ ἀπῄει κεκρατηκὼς, ὁ χρημάτων τὴν ψῆφον ὠνούμενος, καὶ ἄλλως οἰκειότητι τὴν τοῦ δικάζοντος ἐπισπώμενος εὔνοιαν. κτήματα δὲ, ὅσα τοὺς κυρίους ἐν τοῖς ἁπάντων ἐποίει στόμασιν εὐδαίμονας ὀνομάζεσθαι, μετῄει πρὸς τούτους, τῶν μὲν δωρεαῖς θεραπευόντων, καὶ τούτῳ τὸ συκοφαντεῖσθαι διαφευγόντων, ἑτέρων δὲ τὰ οἰκεῖα προϊεμένων ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν ἀρχῆς ἢ ἄλλον τινὰ πρίασθαι τῶν πόλεων ὄλεθρον. παντὸς δὲ εἴδους πονηρίας ταῖς πόλεσιν ἐπιπολάζοντος, ὁ μὲν ἁπανταχόθεν πλοῦτος εἰς τὴν Ῥουφίνου καὶ Στελίχωνος οἰκίαν εἰσέρρει, καὶ ἡ πενία κατὰ πάντα τόπον ἐπενέμετο τὰς τῶν πάλαι πλουτούντων οἰκίας.

Sequuntur quæ horum librorum argumenta esse possunt.

181. INGEMINAT CRIMEN.] Delator hominum, quorum errata veritati additis immensis mendaciis in prodigialia crimina apud Principem extendit. Talis Sejani animus apud Tacitum Ann. IV. *inflando odio Tiberij in Germanici sobolem.* Plena Historia Augusta talibus. Pulcrè verè Titus, qui traductos per Amphitheatrum Delatores flagellis cecidit in foro, & in servos vẽdidit, ut auctor Suetonius cap. VIII. Etiam Marcus, qui ignominia Delatores notavit, auctore Capitolino.

182. IGNEM.] Odium, iracundiamque principis. Noster Codex *ignes*. De Utroque Affectus omnes vehementiores flammis æquari alibi probamus longis exemplis.

183. NUTRIT.] Auget consentiendo. lib. II. in Eutropium. *Targibilus simulare fugam, flatusque Leonis Spe nutrire levis.*

184. STIMULANDO VULNUS ACERBAT.] Ab equis quos stimulis fodiebant veteres, ut Hispanorum hodieque mos est, & partis Gallorum Belgarumque.

185. VELUT INNUMEROS AMNES ACCEDERE.] Insatiabilem Avaritiæ gurgitem pelago comparat. Qualiter Aristides de Romano Imperio:

ὥσπερ τοὺς ποταμοὺς θάλαττα, κοινὸς δέ αὐτῇ καὶ τοῦτο πρὸς θάλατταν ἐστιν, οὔτε γὰρ ἐκείνη μείζων ὑπὸ τῆς ἐμβολῆς τῶν ποταμῶν γίνεται, ὡς συνειμαρμένον τούτῳ σὺν αὐτοῖς εἰς ῥοῦν αὐτὴν ἔχειν τὸ μέγεθος, &c.

Vetereis enim cujus finem nullum adsequi cogitando poterant, id mari simillimum censebant, quod nullâ humanâ ope enavigari posse videbant. Sic Deus Optimus Maximus, immensa potentia ei Elemento æquatur. Nazianzenus de eo.

πέλαγος οὐσίας ἄπειρον, καὶ ἀόριστον νῷ μόνῳ σκιαγραφούμενον, λίαν ἀμυδρῶς, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτόν. Joannes Damascenus lib. I. Orthodox. c XII

ὅλον γὰρ ἐν αὐτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι οἷόν τι πέλαγος οὐσίας ἄπειρον, καὶ ἀόριστον, ὥς φησιν ὁ ἅγιος Διονύσιος, ὁ ἀγαθός.

Vide Epiphanium in Anchorato. Sic aliarum rerum βυθὸς & πέλαγος. Idem Damascenus lib. I. cap. III. de Apostolis.

τῇ τῶν θαυμάτων αὐγῇ πρὸς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας αὐτοὺς ἀνήγαγον. Euripides Hippolyto.

> κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ
>
> Τοσοῦτον, ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.

Menander apud Athenæum libro XIII.

> εἰς πέλαγος αὑτὴν ἐμβάλλεις γὰρ πραγμάτων.

Sic infinitam cupiditatem meretricis cõparat mari Plautus, pater Leporum, in Truculento. & Charybdi Alciphron libro I. Epist VI.

κωμάζουσι γὰρ πρὸς αὐτὴν ἢ πρὸς θάλασσαν νεολαία, καὶ ἄλλος ἄλλο δῶρον ἀποφέρει, ἡ δὲ εἰσδέχεται καὶ ἀναλοῖ, χαρύβδεως δίκην.

Alia ratione opes quoq; ipsæ, humanorum ingeniorum ludibria communissima meretricibus est, maritimis fluctibus æquiparantur, ob mobilitatem nimirum & prorsus fluctibus incertiorem inconstantiam. Amphilochius.

> τὰ δὲ χρήματα
>
> παίζει πλανῶντα τὴν φιλόπλουτον νόσον.
>
> Ἄλλοις ἀπ' ἄλλων προσγελᾶν πεφυκότα.
>
> πέτρης ἄπιστον τὸν τρόπον μιμούμενα,
>
> πολλοὺς ἐραστὰς ποικίλως μωκωμένης,
>
> Συνόντα καὶ φεύγοντα, καὶ κυλιόμενα,
>
> Ἴχνη τε ἐκείνης ἐνδιδοῦσι γνώριμα,

τὸ γὰρ βέβαιον οὐκ ἔχει πλούτου φύσις

> Λάβροις θαλάσσης κύμασιν εἰκασμένη,
>
> Κυρτουμένοις, πίπτουσιν, ἀστάτῳ φορᾷ.

186. NESCIT.] Non sentit. Virg. Georg I. *Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ Nescivere hyemem.* Cur autem mare non crescat tot fluvijs ingredientibus caussam dat ex alijs Niceforus Blemmydes Physicis.

185. VNDANTEM ISTRVM.] Ob copiã. Est enim cumprimis ingẽs fluvius Danubius. Jornandes Geticorum cap. XII. *Danubius in Alemanicis arvis exoriens LX. habet à fonte suo flumina usque ad ostia in Pontum vergentia per mille ducentorum passuum millia hinc inde suscipiens flumina in modum spinæ, quæ costas ut cratem intexunt, omnino amplissimus est: qui in lingua Bessorum Ister vocatur, ducentis tantum pedib. in altum aquam alveo habet profundam. Hic etenim amnis inter cætera flumina immanis, omnes superat præter Nilum.* Hincque in magnorum fluminum recensione Istrum Nilo subjiciunt scriptores, vt Dionys. Longinus περὶ ὕψους cap. XXXI.

185. ÆSTIVVM NILVM.] Ab Æthiopibus oriundum, vt putarũt veteres, vel quod æstivo tempore augetur. Heliodorus libro. II.

ἐμοῦ εἰπόντος ὡς τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς Αἰθιοπίας ἐσχάτων ἢ τῆς Λιβύης ἀναλαμβάνει, καθ' ὃ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολήγον, ἀρχὴν τῇ μεσημβρίᾳ δίδωσιν. αὔξεται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν, οὐχ' ὡς τινες ᾠήθησαν πρὸς τῶν ἐτησίων ἀνακοπτόμενος, &c.

186. SEPTENO GURGITE.] Nihil testatius.

187. PAR SEMPER SIMILISQVE.] Et magnitudine & figura. Symmachus lib. IV. Epistolâ XXXIV. *expende quanto labore respõdeam tot ingeniorum sublimium varietati, Nam partis*

paris estis, nec tamen similes. Vide inibi Scholiasten. *Manet* autem non *meat* scribunt omnes nostri MSS. Et bene sane.

188. FLUCTIBUS AURI.] Magnis confluxibus Zosimus.

ὁ μὲν ἀπανταχόθεν πλοῦτος εἰς τὴν ἐκείνου οἰκίαν εἰσέῤῥει.

Sic apud Plautum Pseudolo *maria frumenti* legimus, ubi vulgo glossa genuinam scripturam infuscat.

> *Hedilium tecum ago qua amica es frumentariis,*
> *Quibus cunctis monteis maximi ac maria frumenti sunt domi.*

Ita enim jactabundi loquebantur de suis possessionibus. Catullus.

> *Mentula habet justa triginta jugera prati;*
> *Quadraginta arvi, catera sunt maria.*

Sic χρυσοῦ πόντον Phœnix vetus Poeta dixit:

> Ἀνὴρ τις Νῖνος ἐγένετο, ὡς ἐγὼ κλύω,
> Ἀσσύριος ὅς τις εἶχε χρυσοῦ πόντον,
> &c.

Ita pelagus scriptorum Prisciano Præfatione operis Grammatici: *quamvis ad Herodiani scriptorum pelagus & ad ejus Patris Apollonij spaciosa volumina meorum compendiosa sunt scripta librorum.*

188. EXPLERI CALOR ILLE NEQUIT.] Hoc maxime vexantur avaritiæ mancipia, semper possidendo plura cupiunt, nec minuitur habendi cupido ullis opibus. In scitis responsis Carsilidæ, τί ἄπληστον; κέρδος. Prosper de vita Contemplativa libro II. cap. XV. Cassianus libro VII. Institut. cap. VII. *Cumque illi & hoc ex voto cesserit avidior fames accrescit auri, tantoque vehementius suscitatur, quanto etiam summa lucri major apponitur. Cum pecunia etenim incremento rabies cupiditatis augetur. Agitur itaque infelix anima serpentinis nexibus obligata dum materiam male concretã nequiore cura concupiscit augere, pestem sibi quadirius inflammetur ipsa parturiens.* Vbi enarrat sanctissimus scriptor quis calor ille sit, pestilens nimirum & serpens. Boethius libro II. de Consolatione.

> *Nil jam parta videntur*
> *Sed quæsita vorans sæva rapacitas*
> *Altos pandit hiatus*
> *Qua jam præcipitem frena Cupidinem*
> *Certo fine retentent?*
> *Largis cum potius muneribus fluens*
> *Sitis ardescit habendi.*

Idem eodem libro: Nec opes inexpletam restinguere avaritiam queunt. Silius Italicus libro V.

> *quod gentibus auri*
> *Numquam exstincta sitis? modo quem Fortuna fovendo*
> *Congestis opibus, donisque refersit opimus,*
> *Nudum Tartarea portavit navita cymba.*

Cupit enim omnia avarus, cum suaviter vivere paucis posset, & ideo perit, ut divinitus Xenophon tradit libro I. παιδ.

πολλοῖς δὲ οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέγιστον ἔχειν τῆς ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον, ἀπέτυχον, πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον χρυσὸν κληρωσάμενοι διὰ τοῦτο ἀπώλοντο.

De cupiditate immensa venuste Theocritus, Eid. XVI.

> Ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἀόνι κύματα μετρεῖν
> Ὅσσ' ἄνεμος χέρσονδε μετὰ γλαυκᾶς ἁλὸς ὠθεῖ,
> Ἢ ὕδατι νίζειν θολερὰν ἰοειδέϊ πλίνθον,
> Καὶ φιλοκερδείῃ βεβλαμμένον ἄνδρα παρελθεῖν.

Rhetor incertus apud Rutilium Lupum lib. I. *qui parcus est utitur eo quod satis est; tu contra quo plus habes, magis eges.* Columb. ad Hunald.

 Quid

Quid modo terrenis menteis intendere curis
Mortaleis cupiunt? quid turpia lucra sequuntur?
Semper avarus eget, nec habet quod habere videtur.

Arator lib. I. Historiæ Apostolicæ.

denique, quando
Auri cessat Amor, qui pectora semper adurit,
Quo capitur mortale genus, qua pullulat omne
De radice malum

Et dedecori sua ipsi pecunia est. Hyperides apud Rutilium Lupum libro II. *Nam hominis avari atque asoti, unum atque idem vitium est, uterque enim nescit uti atque utrique pecunia dedecori est.* Salvianus lib. I. ad Ecclesiam. *Sic ergo habendæ sunt divitiæ sic petendæ, sic tenendæ, sic propagandæ, alioquin inæstimabile malum est bonis à Deo datis non bene uti, & pessimum ac feralissimum morbi genus divitiæ conservatæ in malum Domini sui.* At de insatiabili cupidine etiam plureis Sapientum. Seneca Furente.

nullo fine beatus
Gazis inhians componit opes,
Et congesto pauper in auro est.

Horatius Epistol. lib. I.

Semper avarus eget, certum voto pete finem.

Ovidius I, Fastorum.

Creverunt & opes & opum furiosa Cupido,
Ut quo possideant pluria plura petent.

Ita legimus suis de caussis eum Ovidii locum. Seneca lib. I. Benef. *Aviditas non patitur quēpiam esse gratum, numquam enim improbæ spei quod satis est datur.* Cicero in Paradoxis. *numquam expletur neque satiatur cupiditatis sitis.* Cornificius lib. II. ad Herennium. *Magno malo est hominibus avaritia idcirco quod magnis & multis incommodis conflictantur propter immensam pecuniæ cupiditatem.* Sed & nostri, mixtim enim nunc quædam apponemus, ut Bellaria solent. Prudentius Hamartigenia.

impuro fervescat ut igne libido,
Sorbeat ut cumulos nummorum faucibus amplu
Gurges avaritiæ, finis quam nullus habendi
Temperat, aggestis solventem vota talentis.
Auri namque fames parto fit major ab auro,
Inde seges scelerum, radix & sola malorum,
Dum scatebras fluviorum omnes/. & operta metalla
Eliquat ornatus, solvendi caussa pudoris.

Manilius libro IV.

nullo votorum fine beati
Victuros agimus semper, nec vivimus umquam.
Pauperiorque bonis quisque est, quo plura requirit.
Nec quod habet numerat, tantum quod non habet, optat, &c.

Claudianus IV. Consulatu Honorii.

cupido
Quæ velut immanes reserat dum bellua rictus
Expleri pascique nequit

Pacatus Panegyrico: *spes inter hæc nulla prædonis explendi. Nec enim, ut natura fert, copiam satietas sequebatur; crescebat indies habendi fames, & parandi rabiem parta irritabant.* Paullinus Natali X. Felicis.

Spinæ sunt animo, quia semper inanibus angunt
Ancipites animas stimulis, quas jugiter urit
Defectus miseri metus, & miser ardor habendi.
Atque ita & inter opes inopes, quasi Tantalus ille.
Inter aquas sitiunt, nec habent quod habere videntur.

Nam

Nam partis metuunt uti; servata relinquunt,
Dumque alimenta parant, vivendi tempora perdunt.

Petronius Arbiter Satirico, quem divinus vir expressit.

Non bibit inter aquas, poma aut pendentia carpit
Tantalus infelix, quem sua Vota premunt.
Divitis hac magni facies erit, omnia cernens
Qui timet, & sicco concoquit ore famem.

Quibus versibus vitiata est distinctio, quæ enim vota Tantali? Scribe *Tantalus infelix, quem sua vota premunt, Divitis hac magni facies erit.* Infelix facies magni divitis. Fefellit librarium continuata trans limites pentametri sententia. Sibyllinorum congeries lib. VIII. in quo Opere sunt plurima omnis ævi momimenta, assuta vera fictis.

Ἀρχὴ πᾶσι κακῶν φιλοχρημοσύνη καὶ ἄνοια.
Χρυσοῦ γὰρ δολίοιο, καὶ ἀργυρέου πόθος ἔσται.
Οὐδὲν γὰρ τούτων θνητοὶ μεῖζον προέκριναν.
Οὐ φάος ἠελίου, οὐκ οὐρανὸν, οὐδὲ θάλασσαν,
Οὐ γαῖαν πλατύνωτον, ὅθεν φύουσιν ἅπαντα.
Οὐ τὸν πάντα διδόντα θεὸν, γενετῆρα πάντων.
Οὐ πίστιν τούτων καὶ εὐσεβίαν προέκριναν.
Πηγὴ δυσσεβίης, καὶ ἀταξίας προοδηγός,
Μηχανίης πολέμων, εἰρήνης ἐχθρὰ τ᾽ ἄνοια.

Et quæ plura in eo Centone sequuntur. Pulcre Simplicius in Epictetum: *Avaritiam dirimere omnes necessitudines, & latronum esse, numquam rapinis exsaturandum.* Dionysius Longinus περὶ ὕψους. cap. XXXIX.

ἡ γὰρ φιλοχρηματία, πρὸς ἣν ἅπαντες ἀπλήστως ἤδη νοσοῦμεν, καὶ ἡ φιληδονία δουλαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ, ὡς ἂν εἴποι τις καταβυθίζουσιν αὐτάνδρους ἤδη τοὺς βίους. φιλαργυρία μὲν νόσημα μικροποιὸν, φιληδονία δ᾽ ἀγεννέστατον.

De eorum stolidissimo hominum genere capiendum est quod scribit Themistius Oratione VI.

πλοῦτον ἄκαρπον καὶ ἀβλαστῆ, ὃ οἱ ἀποροῦντές τι λιμῷ ἀπολεῖσθαι.

Pulcerrime Emanuel Palæologus Imperator CP. Oratione I.

τουτὶ γὰρ δήπου τὸ πάθος ὧν ἂν καθάπαξ κρατήσειε, τούτων ταῖς ψυχαῖς ἐντήκεσθαι διηνεκῆ ἵνα δίψαν, ἣν τὸ μετεχόμενον ἀεὶ δήποτε προσαῦξον ὡς ὕλη πῦρ τε καὶ φλόγα ταῖς τῶν ἑαλωκότων φρεσὶ λυμαίνεται, οὐ γάρ ἐστι νοσοῦντα τὴν ψυχὴν, ὑγιῶς ἔχειν τὰς φρένας.

Signabo autem hæc, nam finis tamdem est faciendus, egregio dicto Joannis Saresburiensis Episcopi ex lib. VIII. cap. IV. de Nugis Curialium, qui tamen aliunde, haud dubito, descripsit: *Nec tamen etsi prodigalitas videatur in culpa locum arbitror avaritiæ relinquendum. Nullum enim vitium deterius est, nullum detestabilius, præsertim in his qui principatum aut magistratum aliquem gerunt in Republica. Non enim res ipsa, sed etiam opinio ejus vitanda est, & omnino impossibile est, ut fidelis videatur alicui, aut amore dignus qui ex merito apud graves & circumspectos viros avaritiæ suspicionem incurrit.* Et cap. XV. *E contra ingratissimum & odiosissimum vitium, quod nec effectu prodest aliis, nec affectu. Hæc est avaritia latentium indagatrix lucrorum, manifesta præda avidissima*

vorago

vorago neque habendi fructu felix, & cupiditate gerendi miserrima. Quæ verba sunt Valerii Maximi libro Nono cap. Quarto.

187. CUICUNQUE MONILE CONTEXTUM GEMMIS.] Sordidam publici prædonis rapacitatem dicit, etiam muliebribus ornamentis non parsuram. Sic minatur rapacissimum hostem taliū detractione Deus Opt. Max. Israelitis. Jesaiæ III. De Maximo (Tyranno, an Principe? Principe quidem, & bono extra unum avaritiæ crimen ut testatur contra Adulatores Sulpitius Severus, qui idem ferocis tamen ingenii virum vocat in Martini Vita, cap XXIII.) paria Pacatus Panegyrico: *comportabantur interim spolia provinciarum, exsuviæ exulum, bona peremtorum. Hic aurum matronarum manibus extractum, illic raptæ pupillorum cervicibus bullæ istic dominorum cruore perfusum appendebatur argentum.* Et post: *illud purius aurum splendidiusq; credebat, quod dedissent dolenteis; quod hominum lacryma non amnium aqua abluissent, nec è terrenis specubus egestum, sed è cervicibus jugulisq; cæsorum esset effossum.* Plurima talia apud ejus generis scriptores. De Gildone noster. Et in Eutropium libro I. v. CXCVIII.

Hic Asiam villa pactus regit, ille redemit
Conjugis ornatu Syriam

Et solet Poeta nobilissimus, Maronis exemplo, quæ melius dici posse desperat, ea bis terve iisdem verbis, paullum quidem mutatis, proponere.

188. RUFINO POPULANDUS ERAT.] Sic Prædo annosus idem dicitur, & voluisse ærarium urbanum spoliare à Symmacho lib. VI. Epistola XIV. *Dubitare vos video an Rufini pœnam secuta sit etiam publicatio facultatum, fides præsto est Imperialibus signata præceptis; & tamen prædonis annosi merita pendentibus non fuit ambigendum quod spoliare urbis desiderarit ærarium.* Sed sine dubio vera eo loco est Schoppii ex Cod. Bessarionis lectio. *spolia orbis desideraret.* Sic enim Claudianus noster mox ad verbum *orbisque ruinas Accipit una domus* & Zosimus verbis suprà à nobis positis. Quid mirum autem Præsidi alicui hoc crimen fuisse, cum Romani eam legem fere tenuerint, satis caussæ ad spoliandum aliquem, quod foret dives. Mithradates ad Arsacen apud Sallustium IV. Historiarum. *Namque Romanis cum nationibus, populis, regibus, cunctis una & eo vetus caussa bellandi est, cupido profunda imperij, & divitiarum.* Ibid. *Scio tibi magnas opes virorum, armorum, & auri esse, & ea re à nobis ad societatem ab illis ad prædam peteris.* Post. *Romani arma in omnes habent acerrima in eos quibus victis spolia maxima sunt. Te illa fama sequetur auxilio profectum magnis Regibus latrones gentium oppressisse.* Nec fallit ab hoste quæsita veritas, consentiunt enim testes domestici. Petronius Arbiter.

Orbem jam totum victor Romanus habebat
Nec satiatus erat, si quis sinus abditus ultra
Si qua foret tellus quæ fulvum mitteret aurum
Hostis erat, fatisque in tristia bella paratis
Quærebantur opes

Quo nomine & accusavit eos erudite & defendit duobus libellis doctissimus JCtus Albericus Gentilis, utinam faciliori aliquanto Eloquentia.

189. DOMINOQUE PARABAT EXITIUM FOECUNDUS AGER.] Eodem Bello Gildonico, Plinius & Pacatus Panegyricis, aliique id genus Principum præcones.

191. METUENDA COLONIS FERTILITAS.] Evertebantur enim fundis suis qui singulari aliqua fœcunditate nobiliores habebant.

192. LARIBUS PELLIT.] Similia omnia de Gildone.

perturbat avita
Quemque domo veteres detrudit rure colonos.

192. DETRUDIT AVITIS FINIBUS.] Pacatus Panegyrico. *fuit enim fuit delatorum genus, qui nominibus antistites revera autem satellites atque adeo carnificeis, non contenti miseros avitis evolvisse patrimoniis calumniabantur in sanguinem, & vitas premebant reorum jam pauperum* Fines possessiones ipsas notant, alioqui termini eas circumscribentes. Impp. Diocletianus & Maximianus cap. XVI. Cod. Just. ad L. Falc. *si as alienum hareditarum defuncti substantia fines occupaverit* hoc est summam. *Nam fines*, ut dixi ipsas possessiones notant, ut hoc loco. Celsus IC. cap. XVIII. de Acq. vel am. Poss. *si vicinum mihi fundum mercator in mea turri demonstret, vacuamque se possessionem tradere dicat, non minus possidere capi, quam si pedem finibus intulissem.* Hoc est ipsi fundo.

193. OCCUPAT HÆRES.] Gildonico:

> *Instat terribilis vivit, morientibus hares*
> *Virginibus raptor, Nuptis obscænus adulter.*

Pulcre hoc in regia successione amolitur à Juliano, Libanius in Basilico:

"ὕτω δὲ τύτων ἐχόντων πλέον ἄξιον θαυμάσαι τῆς παρύσης ἀρχῆς τὴν δικαιοσύνην ἢ τὸ μέγεθος, ὐ γὰρ τὺς κεκτημένυς ἐκβαλόντες, εἰς ἀλλότριον κλῆρον ἐνέβησαν ὐδ᾽ αὖ τὸ πλῆθος θεραπεύσαντες ἐώνηνται τὸ σχῆμα καθάπερ οἱ τῶν ἐξ ἀγορᾶς ὠνίων. Ἀλλ᾽ ὥσπερ οἱ καθ᾽ ἕκαστον πατρῴας καὶ παππῴας, κληρονομῦσιν ὐσίας, νόμῳ πρὸς τῦτο καλύμενοι, ὕτω καὶ τύτοις ἄνωθεν ἐκ τριγονίας ἡ βασιλεία προσήκυσα.

Miserrima coactio etiam mortuorum sub principibus impotentissimæ vecordiæ, si quis salvas ex aliqua saltim parte necessitudines suas vellet, testamento Principi hæreditatem vel integram, vel potiorem, cedere necesse habebat. Eam licet *Institutionem* nominare, paucis adeo magnanimis, ut contemnere tyrannos etiam morientes possent; quorum exempla pro re magna notantur; Sufficiat vel unius Petronii, à Plinio memoratum lib. XXXVII cap. II. qui certus mori trullam CCC HS. emtam, in invidiam Neronis confregit. Cui contrarium C. Geminii Rufini memoratur à Dione libro LVIII. Is sua se manu interfectu- rus, nihilominus testamēto in Senatu recitato hæredem nuncupavit Tiberium, etiam post vulnus lethale mori se instar viri Senatui renuntians. Quod exquisitius adulandi senem impurissimæ crudelitatis genus fuit; nam propinquis suis ita cessurum quæpiam facilius spetasse videtur, cum & morte judicium de Imperatore contestatus foret, non abolito testamento. quod communem cum Liberis Cæsarem instituebat. Inter ipsa cunabula crescentis principatus, nondum licentia Imperandi facinoribus confirmata, cui summus Antistes fuit is idem Tiberius, Augustus inter patrem filiumque cogniturus juramento testari voluit, filii, si condemnaretur, hæreditatem non aditurum, ut narrat Seneca libro I. de Clementia, cap. XV. Adeo jam tum usitatum Principes P.R. hæreditatis Bonorumq; participandorum gratia mala judicia judicare. Porro hæ sunt etiam testamentorum insidiæ quas inter caussas jacentium Humanitatis & Eloquentiæ priscæ studiorum ingeniis suis ævi imputat, Luculentus scriptor Cassius Longinus fine Commentarii περὶ ὕψυς, etsi non de Solis Magistratum tenentibus ille loquatur, sed communi seculi morbo.

ὅπυ δὲ ἡμῶν ἑκάςυ τὺς ὅλυς ἤδη βίυς δεκασμοὶ βραβεύυσι, καὶ ἀλλότριαι θῆραι θανάτων, καὶ ἐνέδραι διαθηκῶν, τὸ δ᾽ ἐκ τῦ παντὸς κερδαίνειν ὠνύμεθα, τῆς ψυχῆς ἑκάςος πρὸς τῆς ἑαυτῦ ἠνδραποδισμένοι, ἆρα δὴ ἐν τῇ τοσαύτῃ λοιμικῇ τῦ βίυ διαφθορᾷ, δοκῦμεν ἔτι ἐλεύθερόν τινα κριτὴν τῶν μεγάλων ἢ διηκόντων πρὸς τὸν αἰῶνα καθ᾽ ἑκάςυ ἀπολελεῖφθαι καὶ μὴ καταρχαι-

 ρεσια-

ϛεσιάζεϑαι πρὸς τῆς τοῦ πλεονεκτεῖν ἐπιθυμίας. Dicas de nostro seculo vaticinatum.

193. CUMULANTUR OPES.] Instar rerum quæ magnis acervis concumulantur. Sic de Basilio scribit Zonaras, instar horreorum, qualia plurima sub terris veteres habebant, auri vim suis velut granariis defossam habuisse, Tomo III.

Φασὶ γὰρ ἐς εἴκοσι μυριάδας ταλάντων χρυσοῦ ἐναποτεθησαυρίσθαι αὐτῷ, τὸν γὰρ ἄλλον χρηματισμὸν οὐκ ἄν τις ὑπ' ἀριθμὸν δύναιτο ἀγαγεῖν, ὡς τῶν ταμείων αὐτοῦ πληρωθέντων ὑπὸ γῆν τὰ λοιπὰ ἐθησαύρισεν ἕλικας ὀρύξας λαβυρινθώδεις.

Hoc est ad nostram pecuniam. CXX. Milliones auri, ut non inscite computat, Lipsio in simili re comiter reprehenso, Julius Cæsar Bulengerus libro de Vectigalibus cap. LVII.

193. ORBISQUE RUINAS.] Divitiarum exsuctiones & conturbationes opum. Hæc enim est veterum librorum omnium lectio, Bentiniano uno excepto qui *rapinas* protulit. Sed de opibus ut cumulo aut ædificio aliquo congesto usus loquendi penes scriptores est; unde Conturbare quoque dicuntur qui bonis exciderunt, ut notant eruditi ad Petronium & Martialem. Estque à Lucano Lib. X. *nefando Marte paratus opes mundi quæsisse ruina.* Sic Manilius lib. IV.

Cumque sui parvos usus Natura requirat.
Materiam struimus magna per vota ruina.
Luxuriamque lucris emimus luxuque rapinas,

194. POPULI SERVIRE COACTI.] Venditos vult pretio; parum sollicito Rufino quomodo provinciæ regerentur, modo pretium à Præsidibus ante ingressum, postque administrationem, & in ea, grande ad se rediret. Sic vendidisse Provincias scribit Eutropium.

quicquid se Tigris ab Aemo
Dividit, hoc certa proponit merce locandum,
Institor Imperii, Caupo famosus honorum.
Hic Asiam villa pactus regit, ille redemit
Conjugis ornatu Syriam, suffixa paterni.
Vestibulo, pretiis distinguit regula gentes,
&c.

Hoc vere est deglubere oves, quod de eo dixit Tiberius qui plus ad eum ex provincia miserat, quam poscebatur, ut tradit Dio Cassius libro LVII.

195. PLENAQUE OPPIDA.] Totum orbem hoc malo perire à cupiditatibus nimirum regentium scribit Cassius Longinus libro modo nominato:

ἐπεί τοιγε ἀφεθεῖσαι τὸ σύνολον ὡς ἐξ εἱρκτῆς ἀφέσει κατὰ τῶν πλησίων αἱ πλεονεξίαι κἂν ἐπικλύσειαν τοῖς κακοῖς τὴν οἰκουμένην.

Quandoquidem illæ plus habendi & acquirendi immodicæ cupiditates prorsus laxatæ, ut qui carcere liberi emittuntur contra vicinos ipsum terrarum orbem cladibus incendere possint. Omnia ista de Maximo luculenter Pacatus: *Stabat ipse purpuratus ad lances, & momenta ponderum, nutusque trutinarum pallens atque inhians exigebat. Numerari ubique pecunia, fisci repleri, æra cumulari, vasa concidi. Cuivis intuenti non Imperatoris domicilium sed latronis receptaculum videretur.*

196. TENEAS UTRUMQUE LICEBIT.] Hinc nata sunt ejusdem animi & coloris ista Boethii. Philosophi & Poetæ Christianissimi, nec minus ideo eruditi. lib. II. Consol.

Si quantas rapidis fluctibus incitus
Pontus versat arenas,
Aut quot stelliferis edita noctibus
Cælo sidera fulgent.

Tantas

Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu.
Numquã dives agit qui trepidus gemens,
Sese credit egentem.

197. OCEANUM.] Limites hoc credebant τῆς οἰκουμένης, tam inepti talium rerum indagatione, ut Britanniam quæ ex Galliæ confiniis conspici eminus potuerit, alium orbem putarint. Itaque Oceanum navigaturos jam Solem relinquere, & in Deorum non hominum sedes ire dicebant. Pedo.

Quo ferimur: ruit ipse dies, orbemque relictum
Vltima perpetuis claudit Natura tenebris,
Anne alio positas ultra, sub cardine gentes
Atque alium, libris intactum, quærimus orbem?
Dii revocant, rerumque vetant cognoscere finem
Mortaleis oculos, aliena quid æquora remis
Et sacras violamus aquas Divûmq; quietas Turbamus sedeis?

Et pro maximo apud Petronium est *gravidis freta pulsa carinis Iam per agravabantur.* Mithradates Epist. supra ex Sallustio citata: *An ignoras Romanos postquam ad Occidentem pergentibus finem Oceanus fecit, arma huc convertisse?* Quin Græci veteres usqueadeo rerum talium ignari erant, ut Herodotus Homerum excogitasse instar cęterarum fabularum *Oceanum* quoque ipsum putaverit, ut indicamus supra, & infra ex alio scriptore notabimus. Aristides in Encomio Romæ.

ὅν γε μὴν ἠπίστουν τινὲς τῶν λογοποιῶν μὴ εἶναι τὸ παράπαν ὠκεανὸν μηδὲ περιῤῥεῖν τὴν γῆν ποιητὰς δ' εὑρόντας τ' ὄνομα ψυχαγωγίας ἕνεκα εἰς ποίησιν θεῖναι τοῦτον οὕτω καλῶς ἀνεύρετε ὥστε οὐδὲ ἡ ἐνταῦθα νῆσος ὑμᾶς διέφυγε.

Itaque ad Oceanum venire, erat ultimas τῆς οἰκουμένης oras tenere, quo & fabulosa quæque removebantur. Claudianus supra hoc ipso libro.

Est locus extremum pandit qua Gallia littus
Oceani prætentus aquis, ubi fertur Vlyssis
Sanguine libato populum movisse silentum.

Auctor Carminis de Luna, quod Varroni Atacino adscribere audent.

Et trans Oceanum ferimur porro usque, nivosus,
Dum teneat Vasco, nec parcat Cantaber horrens.

Hoc est in loca fidem vix merentia; talia enim trans Oceanum ponebant. Claudianus de Phœnice.

Oceani summo circumfluus æquore lucus
Trans Indos Eurumque viret

Tamen hac sua ignorantia tantum sibi præsumebant, ut undique enavigasse Oceanum viderentur. Martianus Capella libro VI. *Rotunditatis autem ipsius extima circumfusus ambit Oceanus, sicut navigatus undique comprobatur.* At de Trapobane, quam ultimam eo loco norant, nescire tamen confitentur continens Novusque orbis sit, aut insula, & ad nostrum pertinens, ut scribit ex Hipparcho Pomponius Mela libro III. cap. VII. cujusque verba glossis etiamnum oppleta, post Pintianum, Schottum, Vadianum, & alios nisi fumus ingenuitati suæ restituere Adversariorum libro XIV. capite XVII.

197. RUTILOS TIBI LYDIA.] Ob Pactolum Χρυσοῤῥόαν cognominatum. Notissimum Poetarum figmentum. Similia IV. Consulatu Honorii.

Tu licet extremos late dominere per Indos
Te Medus, te Mollis Arabs, te Seres adorent,

Si metuis, si prava cupis, si duceris ira
Servitii patiere jugum, &c.

198. JUNGANTUR SOLIUM CROESI CYRIQUE TIARÆ.] Quattuor Belgici libri & unus noster invertunt Regum horum nomina *solium Cyri, Crœsique tiara.* Sane nihil interest cum altero divitias cum altero divitias altero potentiam sic quoque describat. Vt tamen vulgatum non spernam facit quod Solium Crœsi celebret & I. libro in Eutropium.

Pollentem solio Crœsum victoria Cyri
Fregit

Tum quod Tiara potius Persarum quam Lydorum sit, & Cyrus præterea multorum regnorum Princeps. Crœsi sane divitiæ tantæ ut & in proverbium venerint. Philo Judæus fragmento περὶ πενίας.

Μὴ τοσοῦτόν ποτε ψευσθῆναι τῆς Ἀληθείας, ὡς εὐδαίμονά τινα τῶν φαύλων νομίσαι εἶναι, κἂν πλουσιώτερος μὲν ᾖ Κροίσου, Λυγκέως δὲ ὀξυωπέστερος, ἀνδρειότερος δὲ τοῦ Κροτωνιάτου Μίλωνος, καλλίων δὲ Γανυμήδους.

Cyrus vero etiam inter summos Heroas, vel sponsoribus divinis illis Xenophontis libris. Libanius in Basilico.

Ξέρξην μὲν οὖν ἐῶμεν, εἰ δοκεῖ, τὸν ἀνοίᾳ τὰ μέγιστα δυστυχήσαντα, καὶ Καμβύσην τὸν εἰς μανίαν ἐκκυλισθέντα. Δαρεῖον δὲ, εἴτῳ φίλον, παραθέντες ἐξετάσωμεν, καὶ Κῦρον ἐκεῖνον, οὗ τὸ θαῦμα μικροῦ σύμπαντας κατέσχε.

Xerxen vero omittamus, si videtur, qui vecordia maximis rebus excidit, & Cambysen in insaniam provolutum; At Darium, si placet; comparatione expendamus & Cyrum illum cujus admiratio omnium fere animos concepit. Alexandro componit Gemistus Plethon libro II. Peloponnesiac.

καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς, ὃς δι' ἀρετήν τε καὶ φρόνημα ἡγεμονεύσας Ἑλλήνων, Ἕλλησί τε ὁμοῦ καὶ Μακεδόσι τὴν τῆς Ἀσίας ἡγεμονίαν περιεποίησε. Καὶ βαρβάρων δὲ Κῦρος ὁ Πέρσης, ὃς Πέρσας τοὺς αὐτοῦ πολίτας δι' ἀρετὴν αὐτοῦ ἅμα μὲν τῆς Μήδων ἀπήλλαξε δουλείας, ἅμα δὲ καὶ τούτων τε καὶ τῆς ἄλλης Ἀσίας ἡγεμόνας ἀπέφηνε.

Alexander quoque Rex Macedonum qui per virtutem simul & animi magnitudinem Græcorum princeps effectus ipsis pariter & Macedonibus Asiæ comparavit Imperium. Nec non inter Barbaros Persa Cyrus, qui Persas suos virtute propria cum tyrannide Medorum liberavit, tum & horum & Asiæ reliquæ dominos constituit.

199. NUMQUAM DIVES ERIS.] Verba ipsa hæc retinuit Boethius, loco modo adscripto. Pulcre ex Rutilio Lupo lib II. *Nequaquam mihi dives est quamvis multa possideat qui neque finem habet cupiendi neque modum statuit utendi. Nam & multum desiderare est egentis signum, & nihil parcere Egestatis est initium.* Et media barbarie non plane ineptus versificator Galterus ab Insula (qui tempore Joannis Saresberiensis, ut ex hujus ad eum Epistolis discimus, vixit, tam autem postea clarus fuit, ut expulsis quibusvis bonis auctoribus, Scholas tenuerit, ut scribit in ejus vita Henricus de Gandavo,) libro X. Alexandreidos, ubi omnia ista Claudiani non malis omnino versibus repræsentavit.

Quo tendit tua, Magne, fames? quis finis habendi?
Quærendi quis erit modus? aut quæ meta laborum?
Nil agis, ô demens, licet omnia clauseris uno
Regna sub Imperio, totumque subegeris orbem,

Semper

Semper egenus eris: animum nullius egentem

Non res efficiunt sed sufficientia: quamvis

Sit modicum, si sufficiat; nullius egebis.

Et hoc ex communi omnium Sapientum sententia est, Divitias non in rerum copia, sed animo possidentis esse quærendas, quam sequentia magis illustrant.

200. SEMPER INOPS QVICUNQUE CUPIT.] Non opus est in sententiam amici nostri legi *qui cuncta* quod contra omnes libros est; & rem adeo ipsam: tam enim cupiditati servit qui parva quam qui maxima cupit, vterq; eget, anxio enim est animo & ea inhiat quibus torquetur possidendis. Et hæc traducta videntur omnia ex divinis monitis Senecæ Epistola XVI. quæ vacat universa adscribere: *Ab Epicuro dictum est: si ad naturam vives numquam eris pauper, si ad opinionem, numquam dives. Exiguum natura desiderat, opinio immensum. Congeratur in te quicquid multi locupletes possederunt, ultrà privatum pecuniæ modum Fortuna te provehat, auro tegat, purpurâ vestiat, & eò deliciarum opumque perducat, ut terram marmoribus abscondas; & non tantum habere tibi liceat, sed & calcare divitias, accedat statua & pictura, & quicquid ulla ars Luxuriæ laboravit, majora cupere ab his disces. Naturalia desideria finita sunt ex falsâ opinione nascentia ubi desinant non habent, nullus enim terminus falso est.* Huc eadem referenda Epistola Apollonij, ut volunt, Tyanæi, Sexta.

ἠρώτων πλουσίους τινάς, εἰ πεπαύνονται; οἱ δ' οὐ μέλλομεν ἔφασαν. ἠρώτων οὖν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀνάγκης: ᾐτιῶντο τὸν πλοῦτον. σὺ δὲ ὦ τάλαν νεόπλουτος.

Interrogabam divites nonnullos, ecquid aliquando explerentur? Responderunt: numquam hoc nobis erit. Querebam ergo caussam hujus necessitatis. Incusabant divitias ipsas. Tu verò ô miser qui recens dives factus es. Et hi enim numquam divitijs se potituros respondebant Philosopho. Eodem pertinent versiculi Notkeri Balbuli, generosi hominis, Regioq; sanguine Monachi.

Non ego posco
Nunc peritura
Munera Gaza
Non quod avarus
Semper egendo
Congregat aurum
Quod sapientum
Lumina cæcat
Et velut ignis
Flamma perurit
Improba corda:
Sapè nefanda
Crimina multis
Suggerit auri
Dira cupido,
Lucra lucris tu
Accumulando
Desine nummos Addere nummis.

Et scribebat ista ætatis anno XC. homo sui temporis doctissimus, cum summa senecta alioqui avidior sit argenti. Vide Zenonis Vir. Quatuor Homilias in Avaritiam. Rogerium, ut volunt, aureolo libro de Contemtu Mundi. cap. IX. Pariter Ausonius.

Quis dives? qui nil cupit? Est quis pauper? Avarus.

Seneca Epistolis: *Cui cum paupertate bene convenit dives est, non qui parum habet sed qui plus cupit pauper est.* Apulejus Apologiâ. *Is plurimum habebit qui minimum desiderabit, habebit enim quantum volet, qui volet minimum.* Lucretius inde elegantissimè concludit, lib. V.

Quod si quis verâ vitam ratione gubernet
Divitiæ grandeis homini sunt vivere parcè
Aequo animo; neq; enim umquam est penuria parvi.

Paulinus Natali. X.

inter opes inopes, quasi Tantalus ille
Inter aquas sitiunt nec habent quod habere videntur.
Nam partis uti metuunt.

Hinc divinè dixerunt sapientiæ studiosi scriptores, superesse multis satis esse memini. Lucilius nimium Latinè atque nuda veritate.

Huic homini quæstore alio est opus atque chorago
Publicitus qui mî atque è fisco præbeat aurum.
Nam si quod satis est homini, id satis esse potisset.
Hoc sat erat: nunc cum hoc non est, qui credimus porro
Divitias ullas animum mi explere potisse?
Denique, uti stulto, nihil est satis, omnia cum sint.

Martialis lib. XII. epigr. X.

Habet Africanus millies, tamen captat.
Fortuna multis dat nimis, satis nulli.

200. FABRITIUS PARVO.] Nihil à vulgata vel scriptura vel distinctione mutandum. *Parvum* enim substantivè, ut loquuntur Artigraphi, capiendum. Ut infra, *Vivitur exiguo melius.* Dionysius Cato lib. I. Dist. VII.

parvo gaudere memento.

Sic *rectum* dicitur pro eo quod justitia suadet. Et ita Lucretius versibus modo productis.

neque enim umquam est penuria parvi.

Fabritius vero Poetæ nostro aliquoties exemplum contemtoris divitiarum. Vide Gellium lib. I. cap. XIV. Et ejus Orationem apud Dionys. Halicarnassæum in Exceptis Legationum. Sidonius Panegyrico Soceri.

rigidum sic Pyrrhe videbas
Fabritium, ingestas animo cum divite fugit
Pauper opes, regem temnens cùm supplice censu.

Lucanus libro X.

Pone duces priscos & numina pauperis ævi
Fabritios, Curiosque graves, hic ille recumbat
Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris.

Quos treis ejus imitatione Claudianus hoc loco protulit. Juvenalis. Sat. XI.

Cum tremerent autem Fabios durumque Catonem,
Et Scauros & Fabritios, rigidiq; severos
Censoris moreis, etiam collega timeret.

Horatius lib. I. Carmin. XIII. *Fabritiumque Hunc & incomtis Curium capillis Utilem bello tulit & Camillum Sæva paupertas.* Virgilius lib. VI. *Scipiadas cladem Libyæ parvoq; potentem Fabritium.* Manilius lib. I. *Fabritius Curiusq; pareis & tertia palma Marcellus.* Columella libro I. *C. Fabritius & Curius Dentatus alter Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis alter Sabinis acceptâ quæ viritim dividebantur captivi agri septem jugera nõ minus industriè coluerit quam fortiter armis quæsierat.* Historicorum tradita notissima. Vide Livium, Florum, Plutarchum, Pyrrho &c.

201. MUNERA REGUM.] Quæcumq; à Regibus dari poterant, non solum Pyrrhi illius, sed quicquid regali ambitu morum regulæ nocere posse videbat. Quare non accedendum Delrio *Regis* contra omneis cæteros Codices reponere molito. Estque imitatio Maroniana, Georgic. IV.

Hic rarum tamen in dumis olus, albaque circum
Lilia, verbenasque premens, vescumque papaver
Regum æquabat opes animis.

Idem parva in Culice, & Curtius de Abdolonymo, libro IV. aliique quos laudare in hanc rem alibi memini. Regum autem deliciæ sunt in animo paucis honestis vitæ copijs contento. Walafridus Strabus, medio ævo, in Mammete.

quæcunque parentum
Cura paravit opes sprevit, montemque petivit
Mentem carne sequens, mansit quæ semper in alto
Contemplata Deum, regumque æquabat opimas
Delicias in lacte gregis.

202. SER-

202. SERRANUS.] Vide Livium. Rutilius Itinerar. I.

Exiguus Regum Rectores cespes alebat
Et Cincinnatos jugera pauca dabant.
Hac etiam nobis non inferiora feruntur
Vomere Serrani Fabritijque foco.

Notissima historia, & à Poetis allusa ferè quos ad Fabritij nomen laudemque modo notavimus. *Sudabat* dixit ut ipsum manum operi admovisse declaret. Salvianus libro I. de Gubernat. Dei. De ijsdem. *Non despiciebant tunc, puto, pauperes cultus cum vestem hirtam ac brevem sumerent, cum ab aratro arcesserentur ad fasceis, & illustrandi habitu consulari illis fortasse ipsis quas assumturi erant imperialibus togis madidum sudore pulverem detergerent.* Divina sunt & πολιτικώτατα quæ ibi sequuntur, quorum cōsideratione haud dubito paupertatem nullis divitijs illos Heroas mutare voluisse. Quod si coram videre habitum talē daretur, magis etiam priscam magnanimitatem miraremur. Aratorem quidem cum habitu suo pulcrè nobis describit Eusthatius in Ismenia & Ismene. libro IV. *Ecce conjuncti terram proscindunt boves, quos arator moderatur, vileis calceos indutus, laceramq; tunicam quam pictor expressit, laneum capitis tegmen, nullius pariter pretij, niger vultus, non ut Aethyopis, sed qualis torridis solibus colorari solet. Crines pileo aperti, retropenduli, pauci; barba demissa densaq; dextra aratrum quo sulcum ducit, læva boum stimulum gestat, aratoribus pro stilo.* Talem hominem si à tali ministerio venientem palmata auroque texta tunica sudorem detergentem pingi curaveris, jam videbis Serranum Salviani & nostri.

203. CASA.] Vilis, plebeja, de ruris similitudine, immò in ipso rure domuncula. Cum postrema Romani ævi civilitas contemtim de suis, de alienis possessionibus honorificè semper loqueretur, *Casa* cœpit quamlibet in sermone communi domum significare; vt nunc apud Italos atque Hispanos. Hispani quidem vocem istam adeo extulere, ut *casarse* hodie pro matrimonium contrahere vsurpent, de quo in Originibus ejus linguæ pluribus. Casas veterum ædificia cum Romano splendore comparata vocant nobilissimi ævi scriptoreis. Manilius lib. IV.

Troja sub uno
Non eversa viro, fatis vicisset in ipsis
Aut Lupa projectos nutrisset Martia fratres
Roma casis enata foret.

Propertius lib. IV.

Fictilibus crevere Deis hac aurea templa
Non fuit opprobrio facta sine arte casa.

203. PUGNACEIS CURIOS.] Mareis vocat inde Horatius. *Et maribus Curijs & decantata Camillis.* In opprobrium seculi sui. Erant enim qui vultu & incessu fœminas morbumque, vt Juvenalis appellat, fatebantur. Jam & remedia à Medicis quærebantur, & caussæ naturaleis in Physicorum libris, unde idem Poeta non tantum joco dixit

fatum est in partibus illis Quas sinus abscondit.

Certè Parmenidis versus adducit, suamque de turpitudine infanda sententiam ut in re necessaria aperit Cœlius Aurelianus libro IV. Tardarum cap IX. Verum hæc nihil ad hunc locum. Curium sępius gravitatis & magnanimitatis celebrant Lucanus, alijq;.

203. TEGEBAT.] Satis splendida si tegeret. Quare hoc ἐξ ἴσου videtur, vtcunq; contradicant quatuor libri Belgæ; cum cæteri & res ipsa pro nobis stent.

204. HÆC MIHI PAUPERTAS AUGUSTIOR.] Vetustissima Philosophia hæc est Sapientiam censere Naturæ bonis contentum esse, nec fines Felicitatis extrà eam in Divitijs aut Gloriâ ponere. Quare ad eam animum componentibus *Sapiens & Ruris cultor* eadem est persona, & Christianæ Sapientiæ hæc consona. Prudentius.

O felix nimium Sapiens & Rusticus idem
Qui terras animumq; colens, impendit utrisq;
Curam.

Curam pervigilem, quales quos imbuit auctor
Christus, & assumtis dedit hac præcepta colonis.

Virgilius.

fortunatos sua si bona norint Agricolas.

Sic naturæ se opes mirari, ijs contentum, alij dum vacent alijs, ait Ausonius Mosellâ. Sic inter documenta Christiani hominis seu doctrinas potius vltima est apud Dacryanum, scriptorem veterem & Sapientissimum: *Paucis contentus esto & simplicibus delectare, memor paupertatis quam pro te assumsit Filius Dei, eamque tibi commendavit.*

204. AUGUSTIOR.] Splendidior meo animo. Suida.

ἄυγυστα λέγονται τὰ λίμνα, καὶ μεγάλα, ἢ ἐπίσημα.

Vide Suetonium initio libri II. In uno libro Bentiniano & Delriano altero fuit *opulentior*, quod cæteri omneis spernunt; & nos cum illis, est enim vulgarius isto; vilis aliquis Poeta potius illo usus esset. Summi autem homines paupertatem, bonæ mentis sororem secũdum Petronium, etiam affectarunt. Vti exemplis vides apud Aelianum Var. lib. XI. c. 9.

205. CULMINIBUS.] Diversa duo hæc vox notat. Ingentia & splendida ædificia ut plerisq; locis auctorum; vilia, pastoralia, humilima, ut notamus ex Marone Paullino, Manilio, alijs Adversarijs.

205. TIBI QUÆRIT.] Terra marique luxuries Romana ciborum genera conquirit. non fami, sed gulæ, quare inanes cibos dixit Claudianus. Cibi enim propritim sunt alendo corpori, unde *Cibarius panis, cibarium oleum* apud Columellam libro XII. cap. L. Porro de cibis per omnem orbem quæsitis innumeri scriptores, præcipuè Seneca multis locis. Petronius, alijq;.

205. QVÆRIT.] Ob laborem ea placent. Petronius.

Ales Phasiacis petita Colchis
Atque Afra volucres placent palato.
Quod non sunt faciles, at albus anser
Et pictis anas enovata pennis,
Plebeium sapit; ultimis ab oris
Attractus scarus, atq; arata syrtis,
Si quid naufragio dedit, probatur.
Quicquid quæritur optimum videtur.

Sallustius.

vescendi caussa terra marique omnia exquirere.

Lucanus lib. IV.

Et quæsitorum terrâ pelagoq; ciborum
Ambitiosa fames.

206. LVXVRIES NOCITVRA.] Pro confesso inter eos qui humani status naturam inquirunt, morborum tam varia genera non aliunde quam ab ciborum varietate, & gulæ intemperantiâ venire; cum animal nullum ferè aliud tot sit malis ærumnis & morbis obnoxium, quia victum eumdem omnia ferè semper sequuntur. Sic apud Aristophanem paupertas bona sua enumerans. Divitijs contra & Opulentia homines omni generi morborum obnoxios reddi asserit, fieri eos *γαστρώδεις, παχυκνήμους, ἀσελγεῖς, πίονας*, &c. in Pluto Actu. II. Scenâ V. Seneca Epist. XXIV. *ipsa voluptateis in tormenta vertuntur. Epulæ cruditatem afferunt, Ebrietates nervorum torporem tremoremq; libidines, pedum, manuũ; articulorum omnium depravationes*, &c. Idem Epist. XCV. *postquam cibus cœpit non ad tollendam sed ad irritandam famem quæri, & inventa sunt mille conditura, quibus aviditas excitatur, quæ desiderantibus elementa erant, onera sunt plenis. Inde pallor & neruorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus quam ex fame macies, Inde incerti labantium pedes, & semper, qualis in ipsa ebrietate, titubatio. Inde in totam cutem humor admissus, distentusque venter, dum malè assuescit plus capere, quam poterat. Inde suffusio lurida bilis, & decolor vultus, tabesq; in se putrescentium, & retorti digitis articuli obrigescentibus, nervorum sine sensu iacentium torpor, aut palpitatio sine intermissione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid*

quid oculorum auriumq; tormenta? & cerebri æstuantis verminationes, & omnia per quæ exoneramur, internis ulceribus affecta? Innumerabilia præterea febrium genera, aliarum impetu subeuntium, aliarum tenui peste repentium aliarum cum horrore & multâ membrorum quassatione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos, supplicia luxuriæ? Immunes erant ab istiusmodi malis qui nondum se delicijs solverât, qui sibi imperabant sibi ministrabant. Simplex erat ex simplici causâ valetudo, multos morbos multa fercula fecerunt.

Chrysostomus de Virginitate, cap. LXIX. ἀλλὰ σιτεῖ δὲ πολλὰ πολλάκις ἡδὺ, ἄπαγε, ἐὰν κραιπάλη καὶ γαστρὸς διάτασις καὶ πνεῦμα ὁ ἐμφράξεις καὶ σκοτοδινίαι, καὶ ἴλιγγοι καὶ ἀχλύες, καὶ τὰ ἔτι τούτων ἀτοπώτερα ἀπὸ τῆς τροφῆς ταύτης ἀναβλαστάνειν δεινά. καὶ εἴθε μέχρι τῶν παρ᾽ ἡμέραν λυπηρῶν τὰ τῆς ἀσχημοσύνης ἐκείνης καὶ τὰ τῆς ζημίας ἵστατο μόνον, νυνὶ δὲ μάλιστα τῶν νόσων αἱ συστάλοι ἀπὸ τῶν τοιούτων τραπεζῶν ἔχουσι τὴν ἀρχήν. καὶ γὰρ ποδαλγίαι, καὶ φθόη, καὶ νόσος, καὶ παράλυσις καὶ πολλὰ ἔτι τούτων χαλεπώτερα ἀπολαβόντα τὸ σῶμα πολιορκῇ εἰς ἐσχάτης ἀναπνοὰς, &c.

206. INEMTAS TERRA DAPES.] Priscâ frugalitate, eaque beatissimâ. Horatius.

Et horna dulci vina fundit dolio
Dapes inemptas apparans.

Claudiani ista ex ultimo secundo Georgicorum translata sunt, quibus concinit de primis hominibus Lucretius libro V. Aratus, Hesiodus, Ovidius, Avienus, in aurei seculi descriptionibus. Vide Senecam Hippolyto. & Lucanum eximijs versibus libro IV. Pharsaliæ.

208. PICTURATÆ SATURANTUR.] Purpureæ illæ vestes non solum tinctæ erant murice apud Romanos, sed varijs etiam picturis textæ, acuq; ante tincturam pictæ; unde picturatas demum satiatas ait Claudianus. Eadem jungit Lucretius libro II.

Nec calida citius decedunt corpore febres
Textilibus si in picturis, ostroq; rubenti
Iactaris, quam si plebeja in veste cubandum est.

Saturantur, ad iterationem coloris, & malè mutant.

209. PRATI VIVA VOLUPTAS.] Vivum est & perhibetur omne quod nativū est, neq; alieno fuco inquinatur, aut mutatur à naturâ suâ. Marius Victor ad Salmoneum.

Cui fratrum ad requiem frondosa vitis in antro
Herbida cespitibus sunt structa sedilia vivis.

Tertullianus libro III. in Marcionem. *Vivētis quoque fontis aquas ingrata reliquit.* Juvencus libro II.

Vrceus est nullus nec sunt tibi vincula funis
Vnde igitur poteris undam mihi tradere vivam?

Paullinus Panegyrico Celsi.

Tu precor ô fons Christe, meis illabere fibris,
Vt mihi viva tua vena resultet aqua.

Ignis vivus apud Valerium Flaccum lib III.

Ast illi subitus ventis, vivoq; reluxit Igne focus.

Vivus enim loco nativo suo cohærentem, & *viventem in eo designat*. Unde aqua viva pars est agri ejus in quo est, ut decidit Ulpianus cap. XI. quod vi aut clam. *is qui in puteum vicini aliquid infuderit, ut hoc facto aquam corrumperet, ait Labeo interdicto quod vi & clam eum teneri: portio enim agri videtur aqua viva.*

210. INGENIO VARIATA SUA.] Naturali venustate. Sic Petronius, *crines ingenio flexi.* Cn. Nævius: *ingenio consita arbusta.* Vide ad libros de Raptu Proserpinæ.

211. FULGENTIBUS ILLIC SURGUNT STRATA TORIS.] Natura bona toris his versibus quæsitis & effictis opponit. De isto venustè Seneca Hippolyto, quæ & appingam.

Non illum auara montis inflammat
furor
Qui se dicauit montium insontem jugis.
mille non quærit tegi
Diues columnis, nec trabes multo insolens
Suffigit auro.
Sed rure vacuo potitur, & aperto æthere,
Innocuus errat. & fessus graui
Labare; niueo corpus Ilisso fouet.
Nunc ille ripam celeris Alphæi legit,
Nunc nemoris alti densa metatur loca
Vbi Lerna puro gelida pellucet vado.
Sedemque mutat: heic aues querula fremunt,
Ramiq; ventis bene percussi tremunt.
Veteresq; fagi. juuit aut amnis vagi
Pressisse ripas, cespite aut nudo leueis
Duxisse somnos: siue fons largus citas
Diffundit undas, siue per flores nouos
Fugiente dulcis murmurat riuo sonus.
regios luxus luxus procul
Est impetus fugisse Sollicito bibant
Auro superbi; quam juuat undâ manu
Captasse fontem! certior somnus premit
Secura duro membra versantem toro. &c.

Ibi quæ sequuntur ijsdem verbis eadem dicunt, quæ apud Claudianum sequuntur.

212. MOLLIS PANDITUR HERBA.] Tenax gramen scitissimè ob summam in eo cubandi voluptatem vocat Horatius Oda. II. Epodon. Et otia ista nimium Philosophicè dia omnino Lucretius libro V. de tibia pastorali.

Auia per nemora ac siluas, saltusque reperta,
Per loca pastorum deserta atq; otia dia.

Talia strata vel ad sedendum vel ad cubādum feliciora habentur à veris Philosophis, omnibus thoris fortunatorum ad speciem hominum. Democritus apud Hippocratem, hoc veniente legato. Epistolâ illâ divinâ ad Damagetum.

ἡ τῶν Ἀσκληπιαδῶν εὐγένεια πολύ γέ σου τὸ κλέος τῆς ἐν ἰητρικῇ σοφίης πεφοίτηκεν ὡς ἐμέ. τί δέ σε χρέος δεῦρ' ἤγαγεν. ἑταῖρε. μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων κάθισον. ὁρῇς δὲ τὴν οὕτως σὺν ἄνθη φύλλων θημῶνα ὡς χλοερὸς καὶ μαλακὸς ἐστι καθίσαι. καὶ προσηνέστερος τῶν τύχης ἐπιφθόνων θώκων.

Asclepiadarum nobilitas, tuaq; in Medicina Sapientiæ gloria, crebris admodum sermonibus ad nos peruenit. Quodnam vero, ô amice, negotium te huc ad nos adduxit? Quin potius omissis omnibus assideto. Cernis enim quam non sit injucunda hæc folijs instrata sedes, viridis insuper & mollis, & ad insidendum blandior obnoxiis inuidiæ Fortunæ thronis. Eo intelligendum Senecæ Tragœdi dictum gramina ducere somnos, quod capere non potuit vir summus.

213. SOLLICITVM.] Procul omnibus anxietatibus, Curis, sollicitudinibus, animus compositus ad veram Sapientiam, summa est felicitas. Idem Democritus, de cujus hac sententiâ scribit sic Stobæus libro II. Physicarum. cap. III.

Δημόκριτος καὶ Πλάτων κοινῶς ἐν τῇ ψυχῇ τὴν εὐδαιμονίαν τίθενται. γέγραφε δὲ ὁ μὲν οὕτως: Εὐδαιμονίη ψυχῆς καὶ κακοδαιμονίη οὐκ ἐν βοσκήμασιν οἰκεῖ, οὐδ' ἐν χρυσῷ, ψυχὴ οἰκητήριον δαίμονος, τὴν δ' εὐθυμίαν, εὐεστώ, καὶ ἁρμονίαν καὶ ἀταραξίαν καλεῖ.

Democritus & Plato communi scito in animo felicitatis summam ponunt. Et ille quidem sic scribit. Animi beatitudo & miseria non in pecore, nec in auro habitat, anima est ejus domicilium. Atq; hanc etiam animi tranquillitatem, harmoniam symmetriam, & carentiam perturbationum vocat. Paria & eadem cum his Claudiani habes in Culice Maronis. Immensi Cōmentarij ex coacervatis sententijs Philosophorum de tali Tranquillitate fieri possint.

214. TVRBA SALVTANTVM.] Ex Marone Georgico. II.

Si non

Si non ingentem foribus domus alta superbus
Manè salutantum totis vomit ædibus undam.

Et hunc cultum ambitio miserorum mortalium in numeros absolvendæ Felicitatis referebat, adeo quidem superbè, ut inter taleis ipso vultu discrimen faceret magnificus aliquis Fortunæ histrio, quod exēplo Sejani docet Cor. Tacitus, fine libri Quarti Annalium. At animosa felicitas, suisq; constans in contemtu omnium vanorum virtutibus, hunc quoq; cultum egregiè despiciebat cum cæteris humani fastus ludibrijs. Athanasius in vitâ Antonij.

τῆς δὲ ψυχῆς πάλιν καθαρὸν τὸ ἦθος, οὔτε γὰρ ὡς ἀπὸ ἀνίας συνεσταλμένον ἦν, οὔτε ὑφ' ἡδονῆς διακεχυμένον, οὔτε ὑπὸ γέλωτος ἢ κατηφείας συνεχόμενον, οὔτε γὰρ ἑωρακὼς τὸν ὄχλον ἐταράχθη οὔτε ὡς ὑπὸ τοσούτων κατασπαζόμενος ἐγεγήθει, ἀλλ' ὅλος ἦν ἴσος ὡς ὑπὸ τοῦ λόγου κυβερνώμενος, καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἑστώς.

Eadem animi puritas, moresq; ad eam compositi. Neque enim ille mœrore contrahi, neque voluptatibus diffluere, neq; risu aut tristitiâ contineri; neq; ad conspectum populi consternari, neq; tot hominum salutationibus exsultare. Sed totus sibi similis, ut sub Rationis moderamine naturæq; ad præscriptum constans.

LATAS ÆDES.] Ædificiorum etiam splendorem contemnit comparatum naturæ illi, vt ab Achille Tatio, Heliodoro, & Aristæneto vocatur, Paradiso: Ausonius Mosellâ.

I nunc & Phrygijs sola lævia consere crustis,
Tendens marmoreum laqueata per atria campum.
At ego despectis quæ census opesque tulerunt,
Naturæ mirabor opus; non cura Nepotum, (&c.
Lataque jacturis ubi Luxuriatur egestas,

213. IBI PERSTREPIT.] Non accedo libro Nostro *sibi referenti*.

214 AVIUM CANTUS.] Maxima accessio Voluptatis in animo soluto curis & ad quietem composito Naturæq; opes sequenti, spretis accessorijs ab humana Cura. Divinè describit Aristænetus libro I. Epist. III.

ἤδη καὶ ἀηδόνες περιπετόμεναι τὰ νάματα μελῳδοῦσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἡδυφώνων κατηκούομεν ὀρνίθων, ὥσπερ ἐμμελῶς ὁμιλούντων ἀνθρώποις. ἔτι κἀκείνους περὶ τῶν ὀμμάτων ἔχειν δοκῶ. ὁ μὲν ἐπὶ πέτρας ἀναπαύει τὼ πόδε καθ' ἕνα. ὁ δὲ ψύχει τὸ πτερόν· ὁ δὲ εἰς τὴν γῆν κατανένευκεν ἀποσπάσασθαι τι ἐκεῖθεν. ἡμεῖς δὲ ὑφειμένῃ τῇ φωνῇ διελεγόμεθα περὶ τούτων, ὅπως μὴ ἀποπτήσωνται, καὶ διασκεδάσωμεν τῶν ὀρνίθων τὴν θέαν.

Dulce & Luscinia fluenta circumuolitantes cantillabant. Sed & alias suavisonas auiculas usurpavimus auribus veluti modulatis canticis colloquenteis hominibus. Adhuc mihi ante oculos eas habere videor. Illa pedes alternè in silice requiescit; illa alam refrigerat, siccat alia, est quæ ex aquâ quid trahit, est quæ cernua terram despectat, pabulo inde quippiam quæsitans. Nos intereà de his summissa voce mussare, scilicet ne auolent aues, turbemusq; spectaculum. Elegantissimus interpres ἀποσπάσασθαι minus curiosè vertit *victum inde quæsitura* Quod nimium dicit, non enim de victu universo, sed grano aut vermiculo aliquo quem pastui quærit sermo est. Achilles Tacius libro I.

ὄρνιθες δὲ οἱ μὲν χειροήθεις περὶ τὸ ἄλσος ἐνέμοντο, οὓς ἐκολάκευον αἱ τῶν ἀνθρώπων τροφαί. οἱ δὲ ἐλεύθερον ἔχοντες τὸ πτερὸν περὶ τὰς τῶν δένδρων κορυφὰς ἔπαιζον οἱ μὲν ᾄδοντες τὰ ὀρνίθων ᾄσματα, οἱ δὲ τῇ τῶν πτερῶν ἀγλαϊζόμενοι στολῇ.

In nemore aues aliæ domesticæ, humanoq; cibo mansuefactæ pascebantur, aliæ liberæ in arborum

cacuminibus ludebant partim quidem ingenuo queq; cantu personanteis, partim fulgore pennarum conspicua. Et hæc & quæ sequuntur parum dextrè vertit interpretes; sed Achilli omnino alio opus est. Longus libro I. Pastoralium.

ἦρ⸗ ἦν ἀρχὴ, καὶ πάντα ἤκμαζεν ἄνθη, τὰ ἐν δρυμοῖς, τὰ ἐν λειμῶνι, καὶ ὅσα ὄρεια. βόμβος ἦν ἤδη μελιττῶν, ἦχος ὀρνίθων μουσικῶν, σκιρτήματα ποιμνίων ἀρτιγεννήτων, ἄρνες ἐσκίρτων ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐβόμβουν ἐν τοῖς λειμῶσιν αἱ μέλιτται, τὰς λόχμας κατῇδον ὄρνιθες.

Ver erat novum omniumq; florum genus per siluas & monteis & prata virebat. Iam apicularum bombus, canorarumq; auicularum sonor aures permulcebat. Pecora novella saltibus sciviebant; agni nempè per monteis saliebant, apes in pratis bombitabant, aves cantu arbustis obstrepebant. Similia multa apud Eusthatium & alios hujus census.

215. LABENTIS MVRMVRA RIVI.] Horatius: *Labuntur altis interim ripis aqua. Queruntur in siluis aues.*

Nemo non qui hujus solum vitæ meminerit.

216. VIVITVR EXIGVO MELIVS.] Hic jam summâ quapiam omnia comprehendit veram vitę voluptatem in parvo esse & secundum Naturam, cætera ludibria mentis humanæ rapere eam varijs illecebris ad inania deliramenta. Respexisse de proximo videtur ista Lucani libro IV.

ô prodiga rerum
Luxuries, numquam parvo contenta paratu,
Et quæsitorum terrâ pelagoq; ciborum
Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ
Discite quam parvo liceat producere vitam
Et quantum Natura petat, non erigit agros
Nobilis, ignoto diffusus Consule Bacchus,
Non auro murrhaq; bibunt, sed gurgite puro
Vita redit; satis est populis Fluviusque Ceresq;.

Hoc est exiguum illud, & natura quod poscit, panis & aqua, quibus contenti omnium tyrannorum contemtores vivere, omnis Fortunæ irrisores Deo deniq; cari & divinorum Spirituum consorteis potuerunt Anachoretę prisci. Sed placet nonnullis etiam veterum Philosophorum auscultare, qui ratione ducti, eadem mente fuerunt. Turpilius Comicus:

Profectò ut quisq; minimo contentus fuit
Ita fortunatam vitam vixit maxime.
Vt Philosophi ajunt isti quidvis satis est.

Manilius libro IV.

Quid tam sollicitis vitam consumimus annis
Torquemurque metu, cæcâque cupidine rerum?
Aeternisque senes curis, dum quærimus ævum
Perdimus, & nullo votorum fine beati
Victuros agimus semper, nec vivimus umquam?
Cumque sui parvos usus Natura requirat
Materiam struimus magna per vota Ruinæ? &c.

Seneca, Epistola XXV. *Tu nobis te, ut facis, fortem præsta, & sarcinas contrahe. Nihil ex his quæ habemus, necessarium est. Ad legem naturæ revertamur. Divitiæ paratæ sunt. Aut gratuitum est quo egemus, aut vile. Panem & aquam Natura desiderat, nemo adhac pauper est, intrà quæ quisquis desiderium suum clausit, cum ipso Iove de felicitate contendat.* Vide ejus Epistolam Nonagesimam in hanc sententiam sanè singularem. Boethius de Consolat. libro III. cap. III. *Quis autem modus est quo pellatur divitijs indigentia? Num enim divites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hibernum pecuniosorum membra non sentiunt? Taceo quod Natura minimum, quod avaritiæ nihil satis est.* Huc pertinet divinum illud Hesiodi.

Νήπιοι,

Νήπιοι, ὐδ' ἴσαζιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.

Stobæus Eclogarum Ethicarum libro II. cap. IV. ex Plutarcho.

τὴν δὲ εὐδαιμονίαν ὁ Ζήνων ὡρίσατο τὸν τρόπον τῦτον, εὐδαιμονία δ' ἐςὶν εὔροια βίε, κέχρηται δὲ καὶ Κλεάνθης τῷ ὅρῳ τύτῳ ἐν τοῖς ἑαυτῦ συγγράμμασι, καὶ ὁ Χρύσιππος, καὶ οἱ ἀπὸ τύτων πάντες, τὴν εὐδαιμονίαν εἶναι λέγοντες, ὐχ ἑτέραν τῦ εὐδαίμονος βίε, καί τοι λέγοντες τὴν μὲν εὐδαιμονίαν σκόπον ἐκκεῖσθαι τέλος δὲ εἶναι τὸ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας, ὅπερ ταυτὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν, δῆλον ὖν ἐκ τύτων ὅτι ἰσοδυναμεῖ τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, καὶ τὸ καλῶς ζῆν καὶ πᾶν τὸ καλὸν κἀγαθόν.

Iam beatitudinem Zeno definivit secundum vitæ cursum, quod etiam Cleanthes in scriptis suis secutus est, & Chrysippus, horumque posteri qui Vitam Beatam à Beatitudine non separant, quamvis illam quidem habeant pro scopo, hanc autem pro fine. Ex quibus manifestum fit idem hæc valere, secundum naturam vivere, honeste vivere recte vivere. Omneque bonum & omnem virtutem. Horũ nimirum omnium scitis summa felicitas hujus Vitæ est vivere secundum simplicitatem Naturę, quam nos amisisse dum studiis omnia difficilia nobis facimus, auctor est Seneca Epistola XC. Hocque est quod vult Pythagoras tum scribit ad Hieronem.

μέγα καὶ ἀσφαλὲς αὐτάρκεια, ὔτε γὰρ ἔχει τὸν φθονήσαντα, ὔτε τὸν ἐπιβυλεύοντα, διὸ καὶ δοκεῖ εἶναι ἐγγυτάτω θεῦ ἡ διαγωγή. Διάθεσις ἀγαθὴ ὐ γεννᾶται ὑπὸ ἀφροδισίων, ὐδὲ ὑπὸ ἐδεσμάτων, ἀλλ' ὑπὸ ἐνδείας ἀγῦσης πρὸς ἄνδρὸς ἀρετήν, ἡδοναὶ δὲ ποικίλαι καὶ ἀκρατεῖς ἐκλύυσι ψυχὰς ἀσθενῶν ἀνθρώπων.

Magnum tutumque frugalitas. Neque enim invidiam incurrit, nec insidias aut malevolentiam. Quamobrem proxima Deo ea vita videtur. Constitutio bona non gignitur ex Venereis Voluptatibus, neque gulæ deliciis, Sed ex egestate quæ viro virtutem conciliat. Voluptates autem variæ atque & immoderatæ arguunt menteis hominum imbecilles. Vide Justinum libro XX. ex Trogo. Et hæc summa doctrinæ Epicuri interioris erat, ut ex Senecæ innumeris locis discere habes, immo ex omnibus qui citra malevolentiam de eo Veteres scripserunt, quam sequitur Apollonius Tyanæus Epistola IV. & omnes Stoici.

τῶν Ἐπικύρυ λόγων ὁ περὶ ἡδονῆς, ait Apollonius, ὐδενὸς ἔτι συνηγόρυ δεῖται τῦ ἐκ τῦ κήπυ, καὶ τῆς ἐκείνυ διατριβῆς, πέφηνε γάρ ὤν καὶ κατὰ τὴν στοὰν ἀληθέστατος.

Ex Epicuri sermonibus ille qui de Voluptate est, non amplius habet opus assertore, vel ex horto vel ex ejus conversatione. Nam & in Stoa Veritas ejus manifesta putatur, & huc pertinet quod Regi Persarum rescribit Heraclitus.

ἐγὼ δὲ ἀμνηστίην ἔχων πάσης πονηρίης, καὶ κόρον φεύγων παντὸς οἰκειύμενον φθόνου διὰ τὴν ὑπερηφανίαν, ὐκ ἂν ἀφικοίμην εἰς Περσικὴν χώρην, ὀλίγοις ἀρκεόμενος κατ' ἐμὴν γνώμην.

Ego vero immemor omnis malitiæ, & Cupiditatem exosus, plenam omni invidia propter Superbiam, in Regionem Persiam umquam venero. Paucis opus habens, mea persuasione. Veteris Christiani Abbatis Columbani versus huc faciunt.

O nimium felix parcus cui sufficit usui
Corporis ut curam moderamine temperet æquo
Nec misera capitur cæcaque cupidine rerum
Nec majora cupit quam quæ Natura reposcit.

Et quod Radulfus Ardens, scriptor longe doctissimus, oggerit Homilia XXIII. Trinit. *Fugiamus nos fratres, hoc grande vitium, non gulæ, sed Naturæ satisfacienteis. Iuxta illud Philoso-*

phi Sint epulæ vicisse famem Lucani est versus libro II. PLura mihi.

215. BEATIS OMNIBUS ESSE DEDIT.] Seneca ad Helviam capite V. *id agit rerum natura ut ad bene vivendum non magno apparatu opus esset, &c.* Vide illum Epistola XC. quæ huic rei scripta videtur. Est Græcismus in Locutione. Aristoteles. ἐφ' ἡμῖν ἐστι τὸ ἐπιεικέσι ἢ φαύλοις εἶναι. Plato in Phædro: ἀνάγκη σοι φύσει ἐντρεχῶ εἶναι. Isocrates. προσήκει ἡμῖν βελτίοσιν εἶναι ἁπάντων. Sic Latini alii. Martialis. *Nobis non licet esse tam disertis.*

216. SI QUIS COGNOVERIT UTI.] Non retexit Deus hominibus hanc scientiam ut excitaret otio & libidinum inertia. Hesiodus.

> κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.

Hæc autem neque nota fuit iis seculis quibus inquirere licebat omnem Sapientiam, in caussa insanus divitiarum amor, qui honestas litteras premit, ex quibus hauriri talia debent, non ipsæ infami Avaritiæ subhastari, de quo queritur satis graviter Cassius Longinus in peroratione aureoli libri sui περὶ ὕψους.

217. SIMPLICE CULTU.] Virgilius Culice: Libera *simplicibus Curis* Hujus rei memoria *facile vivere* veteribus erat divitem esse. Uti docemus Adversariis.

218. CLASSICA NON FREMERENT.] Tibullus lib. I. Eleg. I Boeth. Consol. lib. II. carmine V. Aratus, Avienus, Phænomenis. Ovidius & Hesiodus lib. I. Quique aurei Seculi meminerunt alii aut vitæ quietæ. Seneca Epist. XC. Verg. Culice, &c.

218. FRAXINUS.] Hastarum omne genus unius earum usu excellentis arboris posuit. Papinius libro VI.

> *belli potura cruores Fraxinus*

219. NON VENTUS QUATERET PUPPES.] Avaritia excogitavit maria navigiis transgredi, mercaturæ gratia; quam inter caussas turbatæ vitæ humanæ ponebant vel maximam veteres. Unde pulcre de quiete aurei ævi Avienus ex Arato.

> *Ferventis late pelagi natura, salumque*
> *Fluctibus instabile, & glauci vada turgida Ponti*
> *Qua senior cano nutrit cum gurgite Nereus*
> *Delphinos virideis & physiteras anhelos,*
> *Ignorata suo seclusaque fine jacebant.*
> *Nulla fides undis, tumido commercia fluctu*
> *Nulla petebantur, neque longis navita terris*
> *Insinuare ratem jus fecerat. Exsul ut erris*
> *Omnibus externas veheret per inhospita Gazas*
> *Aequora, & insano penderet sæpe profundo.*

Quorum versuum primo Naturam pelagi dixit velut illa esset à Terrestri humanisque usibus magistra, alia atque disparata. Pariter in Periegesi.

> *Hic densata sali stant marmora, pigraque Ponti*
> *Se Natura tenet, numquam ruit efflans humor.*

220. CRESCEBAT SCELERATA SITIS.] Pacatus de eadem cupiditate: *Spes inter hæc nulla prædonis explendi: Nec enim, ut natura fert, copiam satietas sequebatur: crescebat indies habendi fames & parandi rabiem parta irritabant. Ut ægrorum sitim potius accendit, ut ignis arentibus non obruitur, sed augetur. Ita coacta publica egestate divitiæ aviditatem jejunæ mentis acuebant.* Qui idem mox Charybdi comparat ut noster supra Pelago. *Noster ille pirata quicquid undecunque convenerat id nobis sibique periturum in illam specus sui Charybdim congerebat. Charybdim loquor? quæ cum plena navigia sorbuerit, dicitur tamen rejectare naufragia & contorta*

fundo

fundo rateis, Taurominitanis littoribus exponere. Bona nostra ad ærarium una & perpetua via ibant, nullas eorum reliquias, nulla fragmenta, vel sero victa fastidio illa Communis vorago retinebat. Æthnæ Boethius.

Sed sævior ignibus Aethna
Fervens Amor ardet habendi.

Sceleratam sitim impiam & abhorrentem communi vita vocat; Ea enim voce aliter quam vulgo utuntur eruditi scriptoreis. Rutilius Itinerario.

Obruerint citius sceler ata oblivia Solem
Quam tuus ex nostro corde recedat honos.

Arnobius libro II. *nesciens hoc facto ei cui videatur officere, dari ab se lucem, & sceleratam eripi cæcitatem.* Virgilius Georgico II *sceleratum exquirere frigus Difficile est.* Quem haud dubie aspexit illo usu Arnobius. Perperam *sceleratas faces* Beciechemus olim quidam in Virgilio accusavit Mantuanitatis; auctorem fingens Hieronymum, tum quia nusquam id apud Maronem legitur, uti notatum est jam aliis, tum quod vim hujus verbi non satis ipse vituperator cœlestis ingenii intellexit, quæ late patet. *Scelestus* enim propria sua origine sacrum designat, ut sactum contra scelestum quoque & horrendum, ita scelestum seu sceleratum horrendum quoque, qua re ad res ambiguas quoque transfertur, ut vides in verbis Rutilii & Arnobii, nam tenebræ aliquando sunt non sceleratæ, & Oblivio sæpe minime detestanda, ut neque frigus, de quo Maro. Horatius libro II. Sat. III.

mille adde catenas.
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus
Cum Rapier in jura malis gaudentem alienis
Fiet aper, modo avis, modo saxum, &, cum volet, arbor.

Quo loco versutum & sagacem potius quam nefandum aut abominabilem capies. Sic apud Martialem barbarum & tetricum potius quam talem libro IX. Epigrammate LXIIX.

Quid tibi nobiscum est, ludi scelerate magister.
Invisum pueris virginibusque caput.

Nam in eum destomachatus toto Epigrammate in fine nil nisi garrulum vocat; cum frigidissima talis clausula fuerit, tam grandi convicio principium faciente. Pariter apud eumdem libro III. Epigr. L. *scelerata Poemata* sunt importuna molesta auribus, & inopportune ad mensas recitata.

Deposui soleas, affertur protenus ingens
Inter lactucas Oxygarumque liber.
Quod si non scombris scelerata Poemata donas,
Cœnabis solus jam, Ligurine, domi.

Sed hæc pro Marone in Rejectorum Commentario melius tractantur, nam scelerum omnium caussa caputque hæc sitis de qua loquitur Claudianus.

221. PETENDI.] A Principe nimirum Arcadio.

223. PERJURIA.] Hominem Reipublicæ in parte sibi commissa præsidentem maxime hoc genus dedecet, unde à Stilicone in ejus Laudibus longissime removet Claudianus, & à Juliano in Laudatoriis Libanius.

224. FOEDERE, DEXTRAS.] Manus, ut nostris moribus hodie, sic priscis quoq; seculis fidei & amicitiæ sponsionem facit, & notamus alibi prolixe. Fœdera hic dicit Claudianus, quia juramenta manibus datis concipiebantur. Sic Menelaus juraturus Agamemnoni fratri, prius manum ejus poscit, qua accepta jusjurandum exsequitur, apud Euripidem Iphigenia in Aulide. Sic Menelao jurat Helena data manu, nulli alii nupturam, apud eumdem, Helena.

ἐπὶ τοῖς ἢ τοῖς νῦν δεξιᾶς ἐμῆς θίγε,
Ψαύω θανόντες σοῦ τὸ δ᾽ ἐκλείπειν
φάος.

Valerius Flaccus lib. III. Argonauticorum.

Ipse agit Aesonida junctos ad littora gressus

Cyzicus

Cyzicus abscessu lacrymans; cui tradit amicis
Muneribus primas conjux Percosia vestes,
Tum galeam, & patria telum insuperabile dextra
Addidit. Ipse ducis pateras & Thessala contra
Frena capiti, manibusque datis junxere Nepoteis.

Hoc est progeniem etiam suam mutuis fœderibus conjunxerunt.

225. SEMEL.] Aliquando. Virgilius, *semel informem vasto vidisse sub antro Scyllam.* Alius minus & *simul* notat. Interpres Iren. l. II. cap XXXIII. *adhuc etiam adhac quæ dicta sunt requireretur utrumne semel enixa sit mater illorum semen, ut vidit angelos, an particulatim.* Qui scriptor sane vetus est & veteris Gallicismi in eo, ut puto, multa phrasis. *Tanti*, tot significant, etiam optimorum scriptorum usu, ut Manilii, Plauti, & aliorum testimoniis constat *Quisque, quivis.* Sed locum hunc Claudiani, suspicione mendi aut lacunæ nondum apud me liberant etiam tanto numero scripti Codices. Quid enim est dicere si quisque è tantis poscenti semel negasset? Si quippiam, toties poscenti omnia, quis negasset. Et non est ingenium eloquentissimi Poetæ manca loqui.

226. GETULI JACULO.] Getuli Leones celeberrimi. Virgilius lib. V.

Sic fatus tergum Getuli immane Leonis
Dat Solio.

Supra his Commentariis.

227. LEÆNA.] Hoc genus fœminam sæviorem mare faciunt, Vnde toties ab iis comparatio apud Poetas. Calaber libro XII. de vulnerata ut noster.

μέγ ἴαχεν εὖτε λέαινα
ἤν ρά τ' ἐνὶ ξυλόχοισιν ἀνὴρ λελιμμένος ἄγρης
νύξῃ ne βαλὼν, τῆς δ' ἐν φρεσὶ μαίνεται ἦτορ
πάντη ἀν' οὔρεα μακρὰ πέλει ἣ οἱ ἄγριος ἀλκή.

Et pro miraculo est apud Nonnum libro XV. de Nicæa.

μίη δ' ὑπὸ κοιλάδι πέτρη
Μίμνε μὲ σμερδαλέοισι λεχωΐδος ἀγχι λεαίνης.
Ἤ ἣ γαληναίησιν ὑπ' ὀφρύσι μειλιχίη θὴρ
Ἀδρύπτοις γλώσσῃσι δέμας λιχμάζετο κούρης.

Tibullus libro III. Elegia VI.

Armeniasque Tigres & fulvas ille Leænas
Vicit, & indomitis mollia corda dedit.

227. HYRCANA BELLVA.] Tigrim dicit, quæ nobilis de Hyrcania. Dracontius.

Incertusque color Tigris per mille coloreis
Montibus Hyrcanis venit, atque effœta marito
Mittitur, ut vincat currens orbata procellas.

Virgilius

Hircanæque admorunt ubera Tigres.

Petronius.

Hircanæque Tigres & jussi stare Dracones.

Martialis.

Tigris ab Hircano gloria rara jugo.

228. JURATA DEORVM MAJESTAS TERITUR.] Nihil omnino aut remoti aut novi in hoc loco. Prius jurat omnium numinum majestatem, deinde proculcat eam pedibus, homo vecors & impurus, nihil non lucri gratia ausus; & venit in mentem legenti ista Leno aliquis de Comœdia qui jurat & peierat unius nummi gratia quantum quisque cupit, ut eum cedat. Pessime Noster MS. *calcata* geminat. Est hujus consceleratí hominis persuasio similis iis de quibus Juvenalis Satira III.

Tam

Tam facile & pronum est superos contemnere testeis
Si mortalis idem nemo sciat: aspice quanta
Voce neget, quæ sit victi constantia vultus.

Pariter ibi contemnuntur superi testes juramenti. Juppiter autem ἐπιόρκιος talibus præerat. Silius Italicus libro I.

Iuratumque Iovi fœdus, conventaq; Patrum
Sidonii fregere duces

229. NUSQUAM REVERENTIA MENSÆ.] Hæc est vera lectio duorum Belgarum uniusque Nostri Codicis, vulgo, *numquam* quod non convenit. Reverentia mensæ jungitur divino cultui; non sane principalis, neque de Cæsaribus hic sermo, ut Claverio visum, sed proximam à Templis arisque Deorum immortalium consecrationem veterum Relligio habebat in mensæ communis participatione. Vnde illa sunt truculentissimi Regis apud Apollonium Rhodium libro III.

Εἰ δέ κε μὴ προπάροιθεν ἐμῆς ἥψασθε τραπέζης
Ἦτ' ἂν ἀπὸ γλώσσας τε ταμὼν, καὶ χεῖρε κέασσας
Ἀμφοτέρας, οἴοισιν ἐπιπροέηκα πόδεσσιν,
ὥς κεν ἐρητύοισθε καὶ ὕστερον ὁρμηθῆναι
Οἷά τε καὶ μακάρεσσιν ἐπεψεύσασθε θεοῖσιν.

Vides etiam barbarum hominem, & rerum immanitatis exemplar, mensæ reverentiam servare, ne manum iis injiciat quos cæde dignos arbitratur. Itaque Rufinum invitatos ad mensam suam & numine adjurato extractos cum uxoribus & liberis tradidisse carnifici ob quæstum ait. Et qui simul ederant, paris honoris habebantur, Scholiastes Apollonii lib. I. ὅτι ἡ κοινὴ τράπεζα τὴν αὐτὴν τιμὴν τοῖς μεταλαμβάνουσιν αὐτῆς δίδωσιν.

Respicit vero Silii versus libro XVII. Punicorum de Syface, & eos tota hac periodo æmulatur.

Immemor is dextræque datæ junctique per aras
Fœderis, & mensas testeis, atque hospita jura,
Fasque fidemque simul pravo mutatus Amore Ruperat

Eodem referendum quod Synesius ait Epistola LVII.

οὕτω καὶ σκεῦος τὸ μὲν ἄτιμον τὸ δὲ τίμιόν ἐστι καὶ νομίζεται, κρίνεται γὰρ ἑκάτερον πρὸς ἣν τινα χρείαν παρέχεται, τράπεζα μὲν ἱερὸν χρῆμα, δι' ἧς ὁ θεὸς τιμᾶται φίλιός τε καὶ ξένιος, καὶ τὸν Ἀβραὰμ ἡ φιλοξενία θεοῦ πεποίηκεν ἑστιάτορα.

Sic vos aliud obscænum aliud honori dedicatum est. Vtrumque enim ex usu, cui destinatur, æstimatur. Mensa quidem sacra res est, & per eam Deus hospitij & amicitiæ præses colitur. Et Abraham hospitalitate Deum convivam accipere meruit. Tacitus Annali. II. *per epulas ac violentiam incautum Cotyn, & postquam dolum intellexerat, sacra Regni, ejusdem familiæ Deos & hospitales mensas obtestantem catenis onerat.* Sic mensis suis Romani proceres non aliter Deorum imagines præponebant atque altaribus arisque Templorum. Vt Hercules ἐπιτραπέζιος est apud Papinium lib IV. Silvarum Carmine VI. Quale signum apud se fuisse superstes scribit, nisi fallor, in Antiquitatum Convivialium doctissimo Commentario Stuccius, Mensam Darii sacram nominat Curtius libro V. qua pedibus supposita violari hospites Deos censet Alexander, &c. Sic in salis convictu habebant jus prisci, & eo illato mensam consecrari arbitrabantur. Arnobius libro II. *in penetralibus Vestæ ignis perpetuos fovistis focos? sacras facitis mensas salinorum appositu,*

& simulacris Deorum. Teri majestatem Deorum falso juramento dicit, quia decipi putabantur perjurio. Silius Italicus Libro VI.

> *Sed pacis faciem & pollutas fœderis aras,*
> *Deceptumque Iovem ac dictanteis jura Latinos.*
> *Cernere erat, strictas trepida cervice secures.*

Et ita Petronius.

> *Ipsaque majestas auro corrupta jacebat.*

230. NON CONJUX NON IPSE SIMUL.] Non explent odia cæsi conjugibus liberique mixtis in eorum sanguine miseri Parentes & mariti. Non convenit hæc uni alicui adscribere cum Claverio, nam de avaritia Rufini sermo est nefandis cædibus per orbem universum bacchante, ut satis tenor ipse sententiæ sese sequentis arguit. Ista autem omnia & singula similibus ex historiis, præcipue Ammiano & aliis ejus generis, etiam Panegyristis, illustrari nullo negotio possunt, & à Claudiano in Eutropio & Gildone pari omnino ratione atque ordine spectanda proponuntur. Malè in Editione Claverii ipsa scriptum esse, nec opus ambagibus.

231. ODIIS.] His carere laudi contra dat Stiliconi, etiam in iis qui supplicium meriti non enim sibi vindictam præstant homines Cordati, sed Legibus.

232. NOTOS.] Aicos, clienteis. *Egisse*, exsulatum. Vel est Græcanicum ἄγειν καὶ φέρειν, quorum ἄγειν ad animantium prædam, φέρειν ad rerum prædam pertinet. Vide Ammonium περὶ διαφόρων λέξεων. Junctaque hæc summam & capitalem atque immanissimam prorsus vastationem sonant, atque direptionem Dion. Cassius Longinus capite XXXIX.

καὶ τὸ Διὰ περὶ τύτοις τὰ φερχῆντα τὸν νῦν βίον, καὶ κατὰ χάειν ἄγοντα καὶ φέροντα ταυτὶ πάντα. Psellus de Dæmonibus. ὁ γὰρ τὸ αὐτῷ θρόνον θεῖναι ἐπὶ τῶν νεφελῶν καυχώμενος καὶ ἐσεσθαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ λέγων, καὶ διὰ τῦτο ἐκπωτος καὶ σκότος γενόμενος, αὐτὸς ὅτος τύτοις ἐμφανιζόμενος υἱὸν θεῦ πρωτότοκον ἑαυτὸν ἀναγγέλλει, καὶ τῶν ἐπιγείων ἁπάντων δημιουργὸν ἄγειν τε & φέρειν.

Qui enim thronum se nubibus impositurum gloriatur, altissimoque similem futurum prædicat, eaque de caussa dejectus est in tenebras, is ipse illis apparens seipsum primogenitum Dei esse ait atque terrestrium omnium creatorem, qui pro animi arbitrio quæ in mundo sunt omnia susque deque ferat. Agere dictum esse potest, ut præcipitem se agi ab inimicis dicit Catilina apud Sallustium. *Quoniam ab inimicis præceps agor incendium meum ruina restinguam.*

233. EXSTINGUERE.] Male hoc repetitur. Lege cum Codice Bentiniano: *exscindere.*

234. NEC PERIMIT CELERI LETHO.] Explicat caussam sequentibus *concessaque vita dolori.* Exemplum in Tiberio. Dio libro LVIII. *hæc vero erat extrema miseria qua alios quoque non paucos Tiberius afflixit. Nam & amicorum quempiam aliquando vinciri jussit, cumque deinde agi de hominis morte cœpisset, nondum id fieri posse dixit, quod necdum cum eo in gratiam rediisset.* Et eodem lib. *Inter eos qui tum necati sunt Asinius etiam Gallus fuit, cum quo vix tandem, ita enim ipse loquebatur, in gratiam redierat. Ita modo quodam inusitato efficiebat ut vita nonnullis supplicium, Mors esset beneficium.* Par Caligulæ rabies, & pleni jam inde à Suetonio Romanorum Historicorum libri talibus monstris & dicendo & faciendo. Vltimo ævo insignes truculentia crudelitatis fuerint, Dracula Walachus & Ecelinus Marcæ Tarvisinæ Regulus, quorum hunc Monachus quidam S. Justinæ Paduanæ à Chii-

à Christiano Vrstisio editus, illum Laonicus Chalcocondyles commemorant.

PARCENDI RABIES.] Pessime Bentin. *portenti*. Sidonius. *Optantemque mori gravius clementia fixit. Parcere sæpe malum est sensumque inferre dolori*.

235. CONCESSAQUE VITA DOLORI.] Tyrannorum ars & Lætitia homines miseros, quos excarnificare omni genere dolorum volunt, à morte prohibere, ne finem accipiant optatum tormentis. Phalaris vel Fictor ejus personæ, Epistola LXXXII.

νῦν δὲ εἰς τἆλλα μὲν οὐδὲ ὅσον ἡμᾶς ἐλύπησας, σὲ δὲ τὸ μηκέτι ἐναρμόσαι σεαυτὸν τῶν παρ' ὑμῖν ἀπολέσθαι βασανιστηρίων, οὐδεμιᾶς γὰρ σοι δεῖ τελευτῆς ἐπὶ τοιαύταις κωλαζομένῳ συμφοραῖς, ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, εἰ οἷόν τε μακροτέρου βίου.

Sceleratissimus homo misero longiorem etiam vitam vovet quam natura fieri ea posset ut pœnas ejus delectari possit. Atque hoc est illud quod ait Claudianus, *suppliciis fruitur*. Animum enim pascit, ut alibi scribit. *Pœnis & sanguine pasci Turpe ferumque putes* Et alibi *Qui fruitur Pœna ferus est, legumque videtur Vindictam præstare sibi* *Fructus* enim rei est quod magis ad Voluptatē pertinet Vitæ, quam ad usum, Vnde *Vsusfructus* apud JCtos utroq; extenditur. Paria de Amatore *cui vita in Pœnam conceditur* habes apud Philostratum libro I. Apollon. cap. XXIII. Alia in Seneca Poeta & aliis quos hoc Claudiani loco acuminis laudato, proponit Albericus Gentilis Disput. IV. ad Juliam Majestatis.

237. MORS ADEONE PARUM EST.] Sane parum est immanitate facinorum cruciatus vitæ merente. Cæsar apud Sallustium Oratione in Catilinam in Senatu. *De Pœna possum equidem dicere id quod res habet, in luctu atque miseriis mortem ærumnarum requiem non cruciatum esse, eam cuncta mortalium mala dissolvere, ultra neque curæ neq; gaudio locum esse*. Mors optatissimum perfugium vitæ ærumnosæ. Herodotus lib. VII. Stobæus Serm. XCVI. Est vero exclamatio Virgilii.

Vsque adeone mori miserum est?

238. CAUSSIS FALLACIBUS.] Per delatores & insidiatores. Quia sub alieno Imperio erat Rufinus, & alieno id nomine moderabatur, nectendæ erant caussæ ut homines innocentes in judicium traheret, subornatis qui crimina objicerent ut jure facultatibus spoliati videri possent. Cum autem in judicium protracti essent ipse Index erat: itaque cum scirent ab illo perniciem strui, & ad caussam decidendam ipsum præsidere, percellebantur animi. Hæc est sententia quam enarrare oportuit ob homines quosdam qui varo acumine talia distrahunt. Omnino autem ad artes Rufini tum præfecti prætorio alludit quibus illustrem virum Tatianum evertit, de quibus Zosimus.

239. CÆTERA SEGNIS AD FACINUS VELOX.] Talem astutiam exosam Deo Sapientissimus mortalium Salomon Rex Proverbiorum VI. testatur. *Sex sunt quæ odit Dominus, & Septimum detestatur anima ejus. Oculos sublimes, Linguam mendacem, Manus effundentes innoxium sanguinem. Cor machinans cogitationes pessimas, Pedes veloces ad currendum in malum. Proferentem mendacia testem fallacem, & eam qui seminat inter fratres discordiam.*

240. PENITUS REGIONE REMOTAS IMPIGER IRE VIAS.] Ita habent omnes Codices. *Regione* itaque est, habitatione omni, (οἰκουμένη, remotas ab omnibus terram colentibus. *Regio* est clima cœli. Glossæ. *regio* κλίμα. *Regionibus* κλίμασιν. Horatius libro I. Sat. IV.

Hic mutat merces surgente à Sole ad eum quo
Vespertina tepet regio

Et significat habitationem. Idem libro I. Epistola XV.

Quæ sit hyems Veliæ, quod cœlum, Valla, Salerni,

Quorum hominum regio, & qualis via

Itaque Rufinum inaccessa etiam cultui mortalium loca penetrasse ducente avaritia dicit. Sic de Romanis Petronius.

Orbem jam totum victor Romanus habebat

Qua mare qua tellus, qua sidus currit utrumque,

Nec satiatus erat

Sed clarius idem dicit Pedo Albinovanus in navigatione Germanici.

Iam pridem post terga diem Solemque relictum,

Iam-pridem notis extorres finibus orbis

Per non-concessas audaces ire tenebras.

Regionem notum tramitem dicere Claudianus potuit, ut Virgilius Aen. II.

namque avia cursu

Dum sequor, & nota excedo regione viarum.

Idem libro VII.

Nec sidus regione viæ, litusque fefellit.

Et lib. XI.

Huc juvenis nota fertur regione viarum.

Lib. IX.

fallitque Timor regione viarum.

Ergo viæ regione remotæ sunt à commeantium hominum calle diversæ. Alioquin *regio* pars est provinciæ, ut Troja regio Phrygiæ, teste ISidoro Orig. lib. XIV. c. V. non aliter atq; versus in regiones pedum distinguuntur, de quibus Diomedes libro III. Grammat. Sed hoc istud non facit.

241. IMPIGER IRE VIAS.] Ob avaritiam. Horatius.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

Aratus & Avienus in Virgine. Germanicus.

privataque tellus

Grata satis neque per dubios avidissima ventos.

Spes procul amotas fabricata nave petebat.

242 RIPHÆO STRIDENS AQUILONE.] Aquiloni Riphæos montes & Thraciam pro domicilio consensu assignavit vetustissimorum Poetarum chorus. Simonides.

αἰκὺς ἀπὸ Θρήκης ὀρνύμενΘ Βορέης.

Ibycus.

ἀπὸ στεροπᾶς φλέγων Θρηΐκιος Βορέης.

Tyrtæus.

γικαὶη τε Θεῶν Θρηΐκιον Βορέην.

Sic Apollonius, Callimachus, Aratus, Hesiodus, Germanicus, Ovidius, Silius; Valerius Flaccus, Paulinus, Boethius. Eumdem Regem cæterorum ventorum licet perhibeas cum Nonno, libro XXXIX.

ὁ τρομέω Θρεκοῦν εὖρον, ὅπ πλεξεῶντες ἀήτῃ

πάντες, ὅσα πνείουσιν ὑπήκοοί εἰσι Βορῆος.

Avaritiam autem nulla pericula metuere, omnia terra marique exquirere non uno loco lamentatur, acerrimus ejus hostis, Seneca; acerrimus dico hostis, tamen non usque ad lectum, quod de Euripidis in fœminas odio dixit Sophocles, sed non ultra verba, ut testantur scriptores fidei non controversæ. Itaque cum admiranda apud illum, immò mendacia etiam, verba, de paupertate lego illud mihi Juvenalis in mentem venit. *Præceptor morum dicas tibi* Belle enim dicit Epistola XIIX. *Aude hospes contemnere opes* qui non toto quadriennio Centum & quinquaginta auri quas vocamus, Tonnas, teste Tacito, coegit. Qui quingentas mensas citreas possedit, quarum singulæ ut minimum XII. millibus coronatorum, aliquæ XXV. immo XXX. æstimatæ sunt, ut subduxit Petrus Ciacconius de Triclinio. Sed hæc prolixe alibi.

243. EFFERA TORQUEBANT.] Supra. *Effera pratumido quatiebat corda furore.* Jam vero avaritiam etiam cumularat crudelitate & sanguinis siti.

244. NE PERDERET ULLUM.] Tamquam lucrum aliquod in cædum patratione habens. Ita *perdendi* verbo sæpius utuntur optimi scriptoreis. Statius lib. V. Silo.

ne perderet ullum libertas tam parua diem.

Lucanus libro VIII.

Nuncius armorum tristis, rumorque sinister
Victus adest conjux: quid perdis tempora Luctus
Cum possis jam flere, times.

Plura ex Silio, Martiali, & alijs Commentarijs Adversariorum. *Libido* non minus in Cædibus est quam opibus aut voluptate. Silius libro XIV. *ad cædeis Cyclopea corde libido.* Et de crudelitate Annibalis libro XI. *Quoq; esset miranda magis tam sacra libido.* Arnobius. *libidinosè hominis inhiatum est cruori:*

245. NON FLECTITUR ANNIS NON ÆTATE LABAT.] Neque juventâ neque senectâ ætate furor cædisq; aviditas movetur. Pacatus Panegyrico. *Vidimus redactas in numerum dignitateis, & exutos trabeis Consulares, & senes fortunarum superstiteis, & infantium sub ipso sectore ludentium flendam securitatem.*

247. ANTE PATRUM VULTUS.] Hoc maximum crudelitatis exemplum Virgilianus Priamus jam moriturus *non tamen abstinuit* Pyrrho exprobrate.

Dij, si qua est cœlo Pietas, quæ talia curet
Persoluant grateis dignas, & debita reddant
Præmia, qui nati coram me cernere lethum
Fecisti & patrios fœdasti sanguine vultus.

Ubi atrocitatem maximè exprimit quod, observante Servio, non de cæde sed de spectaculo querentem Patrem inducit. Exemplum in sacris litteris Rex Sedecias, Hieremias Propheta cap. LII. *Et jugulavit Rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis ejus & omnes principes Iudæ occidit in Reblathâ.* Sic maximè atrox fratricidium Bassiani Caracallæ, quia in ipsis penè visceribus matris factum. Xiphilinus.

καὶ αὐτὸν πρός τε τὴν μητέρα, ὡς εἶδε σφᾶς, προσκαταφυγόντα, καὶ ἀπό τε τοῦ αὐχένος αὐτῆς ἐξαρτηθέντα, καὶ τοῖς στήθεσι τοῖς τε μαστοῖς προσφύντα, κατέκοψαν, ὀλοφυρόμενον, καὶ βοῶντα μῆτερ, μῆτερ, τεκοῦσα, τεκοῦσα, βοήθει, σφάζομαι, καὶ ἡ μὲν οὕτως ἀπατηθεῖσα, τόν τε υἱὸν ἐν τοῖς ἑαυτῆς κόλποις ἀνοσιώτατα ἀπολλύμενον ἐπεῖδε, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐς αὐτὰ τὰ σπλάγχνα, τρόπον τινά, ἐξ ὧν ἐγεγέννητο, εἰσεδέξατο, καὶ γὰρ τοῦ αἵματος πᾶσα ἐπλήσθη, ὡς ἐν μηδενὶ λόγῳ τὸ τῆς χειρὸς τραῦμα, ὃ ἐτρώθη, ποιήσασθαι.

Eumq;, qui visis percussoribus ad matrem perfugerat, ac jã tum ex collo pendebat, inhærebatq; pectori ipsius & uberibus, occidunt, lamentantẽ, clamantemq;, mater, mater, genitrix, genitrix, fer opem, occidor. Itaq; mater decepta filium suum occisum nefariè in suo sinu vidit, ejusque cædem quodammodo intra ea viscera, ex quibus eum pepererat; recepit; namq; cruore ita perfusa est, ut vulnus, quo manus ipsius læsa erat, nulla curaret: Quo quid fingi potest atrocius? Pariter Herodianus libro IV.

ὥστε τῆς προσχέας τὸ αἷμα τοῖς τῆς μητρὸς στήθεσι μετήλλαξε τὸν βίον. Et Zosimus lib. I.

δυσχέρειαν δὲ ἔχων ἀναιρεῖ τὸν ἀδελφὸν οὐδὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν προσδραμόντα ῥύσασθαι δυνηθείσης.

Plura ad Papin. V. Theb. CXXVI.

248. IBAT GRANDÆVUS NATO MORIENTE SUPERSTES.] Sceleratissimum hoc, tum sua natura, tum ideo etiam rebantur Romani quod Ordinem fatorum eum facerent, ut patet fine turbatis is non posset ante filium obire. Eumque *ordinem turbasti* superorum suorum ne dum hominum crimen

appellabant. Papinius lib. V. Silvar. C. V.

nonne horridus ipsos
Invidiâ superos injustaque Tartara pulsem?
Nonne gemam te, care puer?

Martialis lib X. epigr. LXIII.

Hic festinatâ requiescit Erotion umbra
Crimine quem fati sexta peremit hyems

Sic de se Quintilianus filio amisso, libro VI. *ut si me, quod aequum & optabile erat, fata intercepissent, praeceptore tamen patre uteretur.* Mors enim prior nati iniqua eidem censetur. Sic impiam suam vivacitatē ibidem conviciatur. Ordo enim ille censebatur Providentiae, ut qui genuerat, prior decederet, quem servasse Fortunam aliquando dicunt, ut Tacitus Annali. XVI. *Servavitq; ordinem fortuna ac senior prius, tum cui prima aetas, exstinguuntur.* Ordinem enim divinum de cujusq; letho disponere censebant. Lucanus libro VIII.

Quod nisi fatorum leges, intentaq; jussu
Ordinis aeterni misera vicinia mortis
Damnatum letho traherent ad littora Magnum.

Poetae Proserpinam ad postes suos exscribere nomina avocandorum è vitâ censebant, non aliter quam patresfamilias censum suum, aut disponenda de eo ad memoriam consignabāt. Papinius Thebaide. IIX.

Nec dum illum aut truncâ lustraverat obvia taxo
Eumenis, aut furvo Proserpina poste notarat,
Coetibus assumtum functis.

Cui simile est quod alibi dicit Horatius *populum Romanum sua aetate nihil aestimare nisi quod Libitina sacravit,* & alij in censum Libitinae redigi, aut ei adscribi. Quem supra Pacati locum attuli non debui olim sollicitare Notis ad hunc locum; cum enim Fortunarum superstites senes dicit Drepanius, omnia humana illis ademta intelligi vult, quasi jam supersint vitae ipsi, certè vitae caussae, & ut loqui amabant veteres, fructu. Vt Mezentius apud Maronem. *Vixi, &, quem dederat cursum Fortuna, peregi.* Et ita in Epitaphijs plurimis priscis, etiam eo quod sibi ipse idem Virgilius scripsisse dicitur.

249. POST TRABEAS EXVL.] Consulares viros in exsilium pulsos dicit, nec unum aliquem; aut de Poeta veritas Historica exigenda in unius alicujus persona. Omneis ordines, honores, omnia jura, omnia deniq; divina & humana conturbasse avaritiam & crudelitatem Rufini declamat. Consularium afflictio inter summa vecordissimorum tyrannorum facinora refertur. Pacatus. *Quod si cui ille pro caeteris sceleribus suis minus crudelis fuisse censetur, vestrum is vestrum, Vallio Triumphalis, & Trabente Merobaudes, recordetur interitum. Quorum alter post amplissimos magistratus & purpuras Consulares & contractum intrà unam domum quendam honorum Senatum sese vitâ abdicare compulsus est, alteri manibus satellitum Britannorum gula domi fracta.* Non incongruè tamen ad Tatianum ista referuntur, ut ejus exemplo alij censeantur perijsse. Quoniam vero hujus viri eversio, & superius allusa est, Historiam ejus ex Zosimo proponere non erit molestum, ut quae ad Rufini judicia exprimenda instar omnium una sit sufficiens. Libro IV. Novae Historiae: *Verba* interpretis interpolata etiam: *Rufinus, quasi qui facinus honestum patrasset, Consul designatur. Hinc Tatiano ejusq; filio Proculo, qui Rufinum aliâ nullâ de caussâ offensum habebant, quam quod praefecturas gerentes; ille Praetorianam, hic Vrbanam, eas incorruptissimi à muneribus, &, quam maximè fieri posset, ex officij ratione administraverant, negotia, nulla justa de caussa facessuntur. Atq; uti perfici possent quae in eos agitabantur consilia prius magistratu abdicatur Tatianus, & in jus ducitur Rufino praefecto Aulae designato. At in speciem quidem constituti sunt & alij, qui cum Rufino in societatem hujus Iudicij venirent sed auctoritatem sententiae ferēdae solus ille habebat. Quia vero Proculus animadversis insidiis fuga sibi consulerat, & suspectam Rufinus habebat industriam viri, metuebatq; ne quid*

quid noui molitus, arte quadam res suas conturbaret; Tatianum patrem fraudi præstitiq; iuramentis circumuentum, ipso etiam Imperatore persuaso ut tam Patri quam Filio spei maximas faceret, eoque modo de veri suspicione abductum ad vana somnia, tandem impellit ut filium per litteras reuocaret. Itaque Proculum, simul atq; comparuisset, correptū carcer excipit, & Tatiano patriam non exire jusso, frequenter ad cognoscendam Proculi caussam coitur. Tandem Iudices ut inter ipsos & Rufinum conuenerat, Proculum morte multandum Sycas, quod suburbij nomen est, abduci jubent. Id princeps animaduertens misit qui gladium scilicet ab ejus ceruicibus reuocaret. At is, Rufini mandato parens tardius yt, & capite iam truncato superuenit. Parum omnino scelerum Rufini alludit Claudianus quod in hac historiola non recenseatur.

249. TANTA.] Tot ait omnia verba minora esse tantis totque sceleribus. Plautus Amphithr.

ita tanta mira in ædibus sunt facta.

Ita infiniti alij.

250. Posset deflere.] Papinius libro V. Silvarum.

Adsit & alterno mecum clamore fatiscat,
Vincetur Lacrymis Et infrà.
inferior vox omnis & omnia sordent
Verba.

251. IMMANES.] Vide Macrobium lib. I. Saturn. cap. III. Tacitus de Caligulâ, libro VI.

immanem animum subdola modestia tegens.

252. SINIS ISTMIACA PINV.] Belgici libri *Cinis*, Noster prodigiosè *Cyc'ops thimica* agnoscit. De Sini autem seu Scini hoc Pausanias Corinthiacis.

ἐςὶ δὲ ἐπὶ ϛ̓ ἰσθμῦ τῆς ἀρχῆς, ἔνθα ὁ λῃςὴς Σίνις λαμβανόμϑ πιτύων, ἦγεν ἐς τὸ κάτω σφᾶς, ὁπόσων ἢ μάχῃ κρατήσειεν, ἀπ' αὐτῶν ἀνεὶς ἀφῆκεν ἂν τὰ δένδρα ἄνω φέρεσθαι, ἐν ταῦτα ἑκατέρα τῶν πιτύων τὸν δεθέντα ἐπ' αὐτῇ εἷλκε, τῷ ϛ̓ δεσμῦ μηδ' ἑτέρωσε εἴκοντος, ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν ἐπίσης βιαζομένου, διεσπᾶτο ὁ δεδεμένος τοιούτῳ διεφθάρη τρόπῳ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Θησέως ὁ Σίνις.

In prima Isthmi fronte locus est ubi Sinis latro curuatu ad terram diuersarum picearum ramis ad eos quos pugnando vicisset arctis utrinq; vinculis alligabat, ut cum in suam naturam arbores redyssent, miserabilem illi in modum distraherētur, quo ipse Sinis posteà supplicij genere à Theseo affectus est. Aliter alij; non enim alligasse homines latronem; Apollodorus, vel Epitoma potius ejus, tantum enim abest ut Bibliothecā hujus scriptoris habeamus, ut ne quartam quidem partem eorum librorum qui à veteribus laudantur, libro III.

δεύτερον δὲ κτείνει (*Theseus*) Σίνιν τὸν Πολυπήμονος κ̀ Συλέας τῆς Κορίνθου. οὗτος πιτυοκάμπτης ἐκαλεῖτο. οἰκῶν γὰρ τὸν Κορινθίων ἰσθμὸν ἠνάγκαζε τοὺς παριόντας πίτυς κάμπτοντας ἀνέχεσθαι. οἱ δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν οὐκ ἠδύναντο κάμπτειν, καὶ ὑπὸ τῶν δένδρων ἀνα(ρ)ριπτούμενοι πανωλεθρως ἀπώλλυντο. τούτῳ τῷ τρόπῳ Θησεὺς Σίνιν ἀπέκτεινεν.

Theseus Sinim posteà Polypemonis filium & Sylea Corintho nata, interemit. Huic Pit yocamptes à curuandis pinis vocabulum fuit. Nam cum Corinthiorum Isthmum insedisset viatores ad pinos flectendas inuitos compellebat, qui quod eas ob virium impotentiam inflectere non valerent, ardorum in cacumen redeuntium impetu sublati pessum peribant. Hoc eodem genere supplicij Sinin Theseus sustulit. Pro lubitu alij aliter referunt. Sane historiam non fabulam esse credibile est, cum apud Turcos barbarasque alias genteis genus supplicij hodie etiam supersit. Plutarchus verò & filiam huic Latroni, & Menalippum ex Theseo genuisse auctor est.

253. RVPE PROFVNDA SCIRON.] De hoc Latrone idem Pausanias Atticis. *Nam alia*

alia saxa quæ Moluridi adiacent infamia & conscelerata putant, quod cum ea accoleret Sciron, inde, quoscunq; nactus esset hospites, in mare detruderet; eos vero adnatans marina testudo conficere dicebatur. Sed Sciron eodem postea mortis genere scelus luit in idem mare proiectus à Theseo. Virgilius in Ceiri.

Præterit abruptas Scironis protenus arces,
Infestumque suis dira testudinis exit
Speleum, multeque cruentas hospite cauteis.

Ita habent omnes veteres Editiones in eo loco, neq; opus est mutatione, ut nos olim arbitrati sumus, nam *suis* popularibus & cognatis significat. *Sciron* enim Megarensibus æque infestus erat atque cæteris Græcis. Neq; dubium de testudine Scironis loqui Virgilium, quam de Pausania jam adduximus. Porro quoniam in mentionem hujus, unius omnium elegantissimi, Poematis incidi, non possum non ad satiem ijs respondere qui nullis hactenus demonstrationibus acquiescere voluerunt, ne Catullum illi potius quam Maronem auctorem adscribere velint, rati à stilo hujus lõgius abesse, quod nequaquam tamen argumenti satis habet, quo minus vincat veritas. Videant igitur an non satis certum nobis documentum Virgilij auctoris det quod Ovidius ex hoc Poemate integrum ferè versiculũ in Medeam suum, Drama omnium Romanorum maximè nobile, transtulit. Ex ea autem Tragœdia hunc citat Quintilianus.

Seruare potui, perdere an possim rogas?

Quem totidem penè verbis in Ceiri nostra habes versu. CCLXXVI. Jam vero illam Ovidij Tragœdiam Virgilianis versibus contextam auctor est Tertullianus cap. XXXIV. libri de Præscriptionibus contrà Hæreticos: *Vis hodiè ex Virgilio Fabulam, in totam aliam componi, materia secundum versus, versibus secundum materias concinnatis? Deniq; Ovidius Geta Medeam Tragœdiam ex Virgilio plenissimè expressit, meus quidam propinquus ex eodem Poeta inter catera styli sui otia Pinacem Cebetis explicuit.* Ita legunt Pamelius alijque docti eum Locum Tertulliani, nec est caussa cur mutemus, cum ita in optimis quoque Codicibus repererit Angelus Politianus, longè perspicacissimus talium, ut testatur in Miscellaneis & in venusto doctoque Poemate quod Nutricia inscribit, cum de Ovidio ait.

Consutum quoque Syrma trahit

Nam quod *Getam* Ovidium dixit, affectatione Eruditionis fecit, ut solet recondita indicare quavis occasione vir doctissimus. Sed omittamus & hoc argumentum Virgilianæ Ceiris. Irrefutabile contrà Catullum tempus scripti Poematis nobis suppeditat. Eusebij Chronicum Canonem consule. Ceiris nostra missa est ad Messallam, quem & versu XXXVI. doctissimum juvenem appellat. Nomine vero ciet versu. LV. Catullus autem fato cessit anno altero post natum Messallam nimirum Quarto Olympiadis CLXXX. Nisi itaq; hunc tam catum infantem facturus es ut in ipsis cunis adhuc fascibus vinctus juvenum doctissimus appellari meruerit, jamdudum scilicet Jovis pullum adusta nate referens, Catullo hoc Poema nullo genere aut colore adscribere poteris. Maroni vero integri pluresq; ordine simul positi isthic versus & aliorum translati, & phrasis ipsa optimè congruit, nimirum insigni suavitate summum artificem præ se ferẽs. Cum hoc autem & ætas omnium optimè facit. Vt ille deditus jam Philosophiæ & ætate in senium inclinabunda Messallam vocet juvenem, quæ manifesta sunt ex ipso Ceiris initio. Anno enim Tertio ejusdem. CLXXX. Olympiadis Cremonæ studuisse Maronem scribit idem Eusebius. Ex quo porro & illud colligere juvat, non ita brevi ante obitũ tempore carmen hoc detexuisse Virgilium. Nam eo obeunte Brundisij anno secundo Olympiadis CXC. Messalla gerebat annum ætatis XL. ut fuerit ineptum tantæ maturitatis virum post tot Bello togaq; virilia facinora Juvenem appellare. Si convenirent cætera non improbaremus Oberti Gifanij aliarumq; nonnullorum doctorum opinionẽ, qui Cornelio Gallo hoc

hoc Poema adscribere malunt. Sed de toto hoc negotio in Libris Dubiorum Scriptorum uberius. Ceiris autem hic locus potest & ad id alludere quod Plutarchus in Theseo tradit Phæam Suem cognomento fuisse meretricem crudelem & latrocinantem. Quare putem inserendam voculam *dira & testudinis*, ut de duobus spelæis Phææ & Testudinis, de quâ supra in historiâ eadem ex Pausania monuimus, sermo fit, de Scirone ipso vide Plutarchi modo nominatum librum. Sed *suis*, ut nos exposuimus non est intolerabile, Nisi enim regio vicina fuit Scyronis rupibus ut vides ex Sophoclis versibus quos enarrat Strabo libro Nono. Porro vtriusq; tam Sinis quam Scironis meminit, & Nicetas Choniates fine lib. IV. de Imperio Manuelis Comneni.

253. VEL PHALARIS TAURO.] Norunt omnes hæc portenta.

255. SPARTHACE LENIS.] Gladiatorum emotor, vir fortissimus, inter exempla quoq; crudelitatis refertur. Apollinaris Sidonius lib. III. Epistolâ XIII. *at si ad occulta familiarium publicanda temporis ratio sollicitet mox per hunc Sparthacum quæunq; sunt clausa franguntur, quæq; obserata reserantur.* Idem alibi, & Claudianus.

256. ERIS.] Ita libri malè edunt *erit*.

257. DEJECERAT OMNES.] In Manuscripto Nostro & quatuor Belgis libris *amens* legitur. Nihil mutandum puta in vulgato. Omnes dejecti erant, quia versutiam belluæ norant, occultissimè odia sua gerentis, ne in herba perirent aliquando, aut cavere posse ut qui exitio destinabantur.

258. TACITIQUE SEPULTOS SUSPIRANT GEMITUS.] Oppressa libertate, nulli sermones, ne gemitus quidem concessi sunt aperti. Pacatus. *Miseri vetabamur agere miseros, omnes cogebamur mentiri beatos. & cum domi atq; secreto solis conjugibus ac liberis credidissemus furtiuos dolores, procedebamus in publicum non nostra fortuna vultu. audires enim dicere delatorem, quid ita ille tristis incedit? an quia pauper ex diuite est? non enim viuere se gratulatur?* Lucanus libro I.

gemitu sic quisq; latenti
Non ausus timuisse palam? vox nulla dolori
Credita: sed quantum volucres cum bruma coercet
Rura silent, mediusq; jacet sine murmure pontus.

Claudianus lib. II. hujus operis. v. LXXXVI.

Quis populi tunc vultus erat, qua murmura furtim?
Nam miseris nec flere quidem aut lenire dolorem
Colloquijs impune licet.

Idem Bello Gildonico.

si quisquam vultu præsentia damnet
Liberiusve gemat, dapibus crudelis in ipsis
Emicat ad nutum stricto mucrone minister.

Tacitus Annali. VI. *neque discerneres alienos à conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens aut vetustate obscurum: perinde in foro, in conuiuio, quaq; de re locuti accusabantur, ut quis prauenire & reum destinare properat.* Nec sermonibus aut doloris vocibus stetit tyrannis, etiam lacrymæ puniebantur, & eæ in fœminis, quæ nequaquam ijs moderari queunt. Eodem Annali. *Ne fœmina quidem exsortes periculi qua occupanda Reipublicæ argui non poterant, ob lacrymas incusabantur, necataque est anus Vitia Fusij Gemini mater quod filij necem fleuisset.* De Amicis Sejani post: *Iacuit immensa strages, omnis ætas, omnis sexus, illustres, ignobiles, dispersi aut aggregati. Neq; propinquis aut amicis assistere, illacrymare, ne visere quidem diutius dabatur, sed circumjecti custodes, & in mœrorem cujusq; intenti.* At illud omni exẽplo miserius, additos custodes qui per singulos dies describerent omnes suspectorum aut exosorum gemitus, gestus, murmura, voces. Scribit tamen idem Tacitus de Druso inediâ à Tiberio vita expulso: *Quin & inuectus in defunctum probra corporis, exitiabilem in suos infensum Reipublicæ*

animum objecit, recitariq; factorum dictorumq; ejus descripta per dies jussit. Quo non aliud atrocius visum, adstitisse tot per annos qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent. Ineptum sit isto Claudiani loco *gemitum* cum *taciti* jungere, ut taciti gemitus sepultos suspirare dicantur; sed vera est sententia suspirare sepultos gemitus. *Suspirare gemitus dixit*, ut Tibullus amores. Lib. I. Eleg. VI. *Te tenet, absenteis alios suspirat amores.* Paria de profligatissimo Italiæ tyranno Ecelino scribit Monachus Sanctæ Justinę editus. Libro III. de gestis ejus monstri.

259. INDIGNARIQUE VERENTUR.] Metu delatorum. Metus enim malæ necis, tormentorumque instantium lætitiam fingere cogit. Unde pulcrè Libanius in Laudibus Juliani Prosphonetico.

ἀλλ᾽ εἰ πάντες ἄνθρωποι νοσήματι κοινῷ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστερημένοι θεοῦ τινὸς ἐξαίφνης εὐνοίᾳ τὰς ὄψεις ἀπέλαβον, οὐκ ἂν μειζόνως ἐχόρευσαν. οὐ γὰρ φόβος ἠνάγκαζε πλάττεσθαι τὴν χαράν. ἀλλ᾽ ἐπὶ τῆς ἑκάστου ψυχῆς ἡ πανήγυρις ἤνθει.

Sed si cuncti homines communi morbo oculis capti Dei cujusdam benevolentiâ visum recuperassent, haudquaquam hilarius choreas clausissent. Non enim metus fingere lætitiam cogebat, sed in animo cujusq; solemnitas gaudij florebat. Cæterum elegantissima etiam scriptura est quam in nostro Codice reperio *indignatique*. Cum intus in imo pectore indignati fuerint, circumspiciunt & verentur ne quis sit intimarum etiam cogitationum delator. Eadem tamen mens vulgatorum verborum esse potest.

260. AT NON MAGNANIMI.] Pariter libro de Victoria contrà Alaricum.

> *Solus erat Stilico qui desperantibus augur*
> *Sponderat meliora manu, dubiaq; salutis*
> *Dux idem vatesq; fuit.*

Estque hæc transgressio ducta ex Lucano, libro. II. v. CCXXXIV.

> *At non magnanimi percussit pectora Bruti*
> *Terror, & in tantâ pauidi formidine motus*
> *Pars populi Lugentis erat.*

260. VIRTUS STILICONIS.] Quicquid Zosimus hinc inde spargat contra fuit vera virtus in hoc heroe, nec ego ejus fide digniorem testem probavero quam, Poetam divini Spiritus, minimeq; mendacem aut adulatorem Prudentium, qui nostro licet aliena castra sectanti concinit sanè super hoc negotio. libro II. in Symm.

> *dux agminis Imperijque*
> *Christipotens nobis juvenis fuit, & comes ejus*
> *Atque parens Stilico.* &c.

261. SOLUS MEDIOQUE.] Distinctio sananda *metu: Solus, medioq; in turbine rerum.* Nec mutandum quicquam. In Nostro & uno Belga: *medio solus sed* In Quinque alijs *medio sese sed turbine* Distinctionem quam dixi recepit etiam Scaliger, quo gratior nobis esse debet. Sunt libri vel fuerunt apud Schottum ut ipse testatur lib. II. Explicationum Ciceroniarum cap. V. in hoc versu variantes; sed eos etiam dum à Belgis allatos existimo, in Judiculo enim Codicum duos se Jacobi Susij evolvisse notat alterũ parvum, altero columnis, ut vocant, descriptum. Theodorus Pulmannus. Sed eorum neutrius hoc loco, quem integrum sanumq; distinctio exhibet, ratio habenda est.

261. TURBINE RERUM.] Bello, aut infortunio publico. Sic alibi sæpius. Bello. *Hic celer effecit bruma ne longior una Esset hiems* Et alibi. Pariter Sidonius libro VI. Epistola X. *Hic cum familia sua deprædationis Gothicæ turbinem vitãs in territorium vestrum delatus est.* Sic turbidè agere est cum tumultu & offensione pacis publicè. Vide Collectanea Jureti ad Symmachum libro X. Epistola XXXVI. *Turbines* equitum immittere & *procellas* dicit Livius.

262. FE-

261. FERAM.] Ob avaritiæ ingluviem. Sic in Quarto Consulatu. *cupido.*

In iecur ac tractus imos compulsa recessit
Quæ velut immanes reserat dum bellua rictus
Expleri pascique nequit.

Martialis libro XII. Epigramm. LIII.

Largiris nihil incubasq; Gazæ
Vt magnus draco, quem ferunt Poetæ
Custodem Scythici fuisse luci.

262. VOLUCRIS.] Non adjutus monstrosis equis, aut portentis ut Deorum natos fingunt Poetæ. Contrà omnes antiquos Heroas Stiliconem laudat, & ita non semel alibi.

263 HIC CUNCTIS OPTATA QUIES HIC.] Sic omnes manuscripti libri agnoscunt præter Nostrum, qui disertè *hæc* utroq; loco, licet absq; diphthongo, refert.

264. TURRIS ERAT.] Perfugij locus tutus; Rex Psalmographus, Psalmo LX. & aliquoties sacri Prophetæ. Nec sine usu Græco & Latino. Euripides Alcestide.

καὶ παῖς μὲν ἄρσην πατρὸς ἔχει, πύργον μέγαν.

Dugalus contra Claudium Taurinensem: *Hinc Beatum Paulinum Sapientia & Sanctitate præditum, quasi quandam Farum lucidissimam & turrim inexpugnabilem imprimis prætendimus.* Haymo lib X. Hist. Eccles. cap. VI. *Sed & Ambrosium turrim adversus hæreticos validissimã multa oppugnatione fatigat.* ἕρκος, hoc modo sive vallum, Trojæ, Hectorem, dicit Aceratus, ἕκτορ Ὁμηρείοισιν ἀεὶ β βοημένε βίβλοις Θειοδόμου. τείχους ἕρκος ἐρυμνότερον.

Plura alibi. Vide Basilium Seleuciensem II. de Davide.

265. CLYPEUSQUE.] Etiam hoc ex plurimis locis sacræ scripturæ. Usum autem clypei designat *trucem porrectus in hostem.* Quæ & ipsa sunt Psalmographi verba. Alibi Claudianus noster. de eodem Stilicone. IV. Consul.

quem fratribus ipse
Discedens clypeum defensoremq; dedisti

Vide eo loco. Sic Abbo de Obsidione Luteciæ libro II. hunc locum exprimens.

Gozlinus domini præsul, mitissimus Heros,
Astra petit, Domino migrans: rutilans velut ipsa,
Nostra manens turris, Clypeus, nec non bis acuta Romphea.

Petrus Damianus Epistola ad Hildebrandum: *Ille autem ex diversitate nominum defensionis sibi faciens scutum aliud esse ait scacum, aliud telã.* Serapion Scholasticus contrà Manichæos: *Lupus erat Paullus, & repertus est Pastor, mactabat. Et hodie scutum & tamquam propugnator gregis sanguinem fundere voluit.*

PORRECTUS] Vibratus, extensus. Claudianus Mamertus lib. II. cap. XI. *arbitrabere, utrumnam istud in impios prophetici sermonis oraculum an in te sit porrectum.*

266. HIC PROFUGIS SEDES.] Noster liber & hìc & sequentibus semper *hæc* agnoscit, quòd contrà omnes cæteros est, licet non absonum.

269. HÆREBAT.] Opposita immobili mole. Sic alibi *nullis Victoria nodis Hæsit* Virgilius. *Hectoris Æneaq; manu victoria Graium Hæsit.*

270. HIBERNO TUMIDUS CUM VERTICE.] Ita omnes Editiones & MSta Exemplaria. Nec tamen ego mõtem aliquem hibernum dici sed fluvium existimo, & Claudiani scripturam esse *vortice* : χειμάῤῥος, enim ποταμὸς Græcorum describitur, torrens hiberna glacie & concursu nivalium aquarum auctus. Pariter legendum apud Virgilium existimo, libro VII.

frondibus atrum
Vrget utrimq; latus nemoris, medioq; fragosus
Dat sonitum saxis & torto vortice torrens.

Nam & rei hoc & sentẽtiæ, & sono magis congruũ. Et ita antiquis. exẽplar Palatinum habet,

vulgo autem ineptè *vertice* excuditur. Juvat etiam liber MS. nostræ Bibliothecæ, in quo glossa est. *torto*) tortuoso. Quod minimè quidem vertici convenit. De hyberno torrente pariter Dioscuris Theocritus.

> ἠΰτε πέτροι ὀλοοίτροχοι οὕστε κυλίνδων
> χειμάῤῥους ποταμὸς μεγάλαις περιέξεσε δίναις.

Quintus Smyrnæus.

> χειμάῤῥοις ποταμοῖσιν ἐοικότες οἵτε φέρονται
> Ἐξ ὀρέων καναχηδὸν ἀγινομένου ὑετοῖο
> πολλὰ δὲ δένδρεα μακρὰ καὶ ὁππόσα φύει ὄρεσσιν
> Αὐτοῖς σὺν πρώνεσσιν ἔσω φορέουσι θαλάσσης.

Alias descriptiones habes apud Lucretium libro I. Silium libro III. & lib. XVII.

270. PONTESQVE REVELLIT.] Pariter Lucretius.

> *. aqua fertur natura repentè*
> *Flumine abundanti, quod magnis imbribus auctum*
> *Montibus ex altis magnus decursus aquai*
> *Fragmina coniiciens silvarum, arbustaque tota,*
> *Nec validi ponteis possunt venientis aquaî*
> *Vim subitam tolerare, ita magno turbidus imbri*
> *Molibus incurrens validis cum viribus amnis*
> *Dat sonitu magno stragem, volvitque sub undis*
> *Grandia saxa, ruit, qua quicquid fluctibus obstat.*

Vides ingenuam descriptionem procul fuco omni, quem addiderunt magnifici vates.

271. FRANGITVR OBJECTV SCOPVLI] Ex illo Virgilij. *obiectu laterum quibus omnis ab alto Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.*

272. CIRCVMTONAT.] Noster *sonat.* At melior omnium cæterorum lectio quam sequimur. Virgilius lib. III. *horrificis iuxta tonat Aethna ruinis.* Idem Georgico. I. *Eurique Zephyrique tonat domus.* Sidonius pariter. *Sestias ora Hellespontiacis circumclamata procellis.* Alij.

274. TVOS HVMEROS.] Pariter primo Stiliconiarum.

> *Ancipites rerum ruituro culmine lapsus*
> *Aequali ceruice subis*

Pariter Pacatus & alij panegyristæ. Calpurnius Ecloga. I.

> *Scilicet ipse Deus Romanæ pondera molis*
> *Fortibus excipiet sic inconcussa lacertis*
> *Vt neque tralati sonitu fragor intonet Orbis,*

Orbem uterque pro Imperio Romano dixit, tamquam extra illum nullus foret. Sic noster alibi. *Orbe sub Augusti.*

275. CEV SIDVS DVLCE.] Pariter ibidem Calpurnius, Et Curtius libro X. *Proinde iure meritoque Populus Romanus salutem se principi suo debere profitetur, cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Huius Hercule, non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra palarent. Quot ille tum extinxit faces, quot condidit gladios, quantam tempestatem subita serenitate discussit. Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet huius seculi tempora eiusdem domus, utinam perpetua, certè diuturna posteritas.* Variò distrahunt eruditissimi viri hæc verba ut Curtij ætatem ex ijs hauriant. Vtcunq; autem concludendum arbitrentur Ego Curtium cum toto flore Eloquentiæ suæ non multo Antiquiorem Claudiano nostro arbitror, utpotè cujus dictio Declamatorium acumen ad Panegyristarum affectiones jam dum inclinet, siquidem veritati præjudicia prævalere non sustineamus. Certè tam veterem esse quam volunt pleriq; minimè crediderò, cum

tot

tot Grammaticorum nemo ullus ejus mentionem faciat, præcipue non paucis in eo apparentibus dignis nota & observatione. Et quæ frons Quintiliano fuerit inter Historicos illum non referenti, si ante eum vixisset. Minime omnium eo Eloquentiæ Magistro antiquior est Curtius. Me si quis audiet hæc verba de Theodosio exaudiet. Novum enim Sidus, novam domum innuit; duo filii firmitatem ejus. At antiquum jam Imperium, immo pene exoletum, verba illa *non ergo revirescit solum sed etiam floret*. Contritum enim quodammodo tot tyrannorum incursibus & innumeris ante hunc principem tumultibus ab eo demum auctoritatem resumsit. Eam speciem Rei Romanæ frustra in Vespasiani aut Claudii ætatibus quæras, at ubique reflorescentem invenies submotis à Theodosio tot tyrannis. Et quoties pariter de eodem ævo loquitur Claudianus noster? Nec obstat purius genus loquendi in Curtio, cum & inclinet illud, utcunque blandientes sibi eruditissimi homines oculos claudant, & plerisque seculis unus aliquis scriptor extiterit, qui majestatem Romani Eloquii comius tueatur, & altius sonet, quam vulgus cæterorum. Quod de Rhetorum catalogo à Suetonio descripto, aut ejus potius capitibus infertur, satis equidem hæc ipsa verba confutant, nam quocunque ea vertes inconfutabile posteriorum temporum argumentum habent quod de Imperio reflorescente modo illustravimus, Viri Clarissimi, Lipsius, Brissonius, Bongarsius, ad Justinum, De Rebus Persicis, ad Tacitum, Rutgersius, T. Popma, secus sentiunt scio; sed disputandi uberior à nobis alio Locus destinatus est. Neque obstat quod Lipsius ex lib. III. de Tyro longa pace florente infert; fuerunt ea tempestate quam nos dicimus bella, sed nihil ad Tyrum; neque non solent per adulationem talia de particularibus locis ad omnem Rempublicam extendi. Romanæ vero etiam gloriosum est Tyrum pace diutina floruisse, cæteris partibus afflictis. Scimus occasiones talium & quæri à scriptoribus & extendi. Quid quod sub excessu Theodosii scribere potuit, cum omnia Imperii tranquilla, si Victorino credimus, qui eum vidit. *Sicque in pace rebus humanis annum agens Quinquagesimum, apud Mediolanum excessit, utramque Rempublicam utrique Arcadio & Honorio quietam Relinquens.* Hæc in mentem venientia huc adscripsimus, cessuri super judicio nostro, si quis docuerit meliora. Illud tamen simul quoque cogitet velim unde tanta tanto scriptori obscurius venerit, tanta nimirum materiæ nobilitate, tamque paucis Romanorum ingeniis tractata. Certe illi clementior Romano ævo Barbaries ipsa fuerit, qua media & densissima nomen ejus celebre fuit, ut versificator Galterus plurima expresserit, & laudetur inter celeberrima nomina à Joanne Saresberiense Policratici libro VIII. cap. XVIII. Est apud nos scriptus liber Jacobi de Cessolis Lombardi de Ludo Scachiorum, qui primum Curtii librum in testimonium citat, sed falso nuda Septimo id quod producit reperitur. Vixit is Jacobus annis abhinc CCCC.

276. OSTENDERE DEI.] Ostendi est subito à Diis adferri. Ut de Marcello Virgilius:

Ostendent terris hunc tantum fata.

Ausonius, Professore VII.

Non mansuris ornate bonis
Ostentatus raptusque simul
Solstitialis velut herba solet.

Sic alibi de Stilicone, Bell Get.

Sub turbine sideris instar
Emicuit Stiliconis apex

277. GEMINIS QUÆ LAPSA PROCELLIS.] Lapsabunda. Simile de duabus tempestatibus navem concutientibus legitur in Themistio. *Cæca* significat obscuram, non videndam, vide eruditos ad Lucretium.

278. INACHIUS QUONDAM.] Omnes manuscripti Belgæ & Noster *rubro* vicem τ *quondam* agnoscunt. Quod cum Scaligero recipimus etiam. Rubrum autem pontum fuisse in quo exposita custodiæ Draconis

Andromeda, docet vel Manilius, qui fabulam perquam eleganter describit libro V.

At simul infecti ventum est ad littora Ponti
Mollia per duras panduntur brachia cautes.
Adstrinxere pedes vinclis

Sane in ea descriptione felicitatem ingenii & seculi ostendit Manilius, cujus integros duos tresve libros ad membranas Palatinas & Editionem vetustissimam Bononiensem summa expendendi omnia diligentia in Adversariis recensemus. Infestum autem Pontum rubrum dicit, ut auctor Priapæorum *Frontem cruentos Faunos*, à similitudine, quæ rei ipsi proxime accedebat. Hæc est vera procul dubio scriptura Lugdunensibus libris edita, comparatis ad MS. ab Antonio Molinio Matisconensi, ut præ se fert præfatio, cum veteres Basilæenses & Scaligeri & Juniana perperam *infesti Ponti* reduxerint. Sane nec veteres libri hic sapiunt, nisi tamen Gamblacensis, qui nunc est in potestate Casp. Gevartii, non est satis accurate inspectus. Scaliger enim eum Codicem numquam vidit.

279. PECUS.] Omnia marina monstra pecori Neptuni adscribebant, & iis pastorem Protheum. Horatius de diluvio. *Omne cum Protheus pecus egit altos Visere monteis,* Etiam monstrosos plerosque homines eo natos. Gellius libro XV. cap. XXI. Fabula Persei apud Higynum cap. LXIV. Apollodorum libro II. Ovidium libro IX. Sed neminem melius Manilio, nisi quod limpida ejus & suavis oratio mendis etiamnum turbata est, ad quam vide Adversariorum lib. VIII. cap. II.

280. RIGIDA.] Ab effectu quod obrigescebant in Lapides qui eam intuebantur.

281. SUSPENSÆ VIRGINIS.] Ita omnes libri scripti. Editi nonnulli *conjugis*. Quæ lectio inepta non est, nam desponsa jam erat Perseo Andromeda. Sponsa vero pro conjuge etiam Jureconsultorũ decisionibus ignota non est. Suspensionem autem elegantissime descripsit Manilius, cum dixit.

Et cruce virginea moritura puella pependit.

Velut in patibulo expansa. Antonius D'el Rio qui Joviani Pontani descriptionem Manilianæ præposuit, uti & Ovidianæ, ostendit quam non acutissima aure ad Poetas judicandos cõsederit. Vide librum IV. Vraniæ, verba sonantia invenies, at gesta & fabulæ ordinem languida, laxa, Poetica tamen modo tantos auctores non aspirent, Nam & Ovidius minime tali loco sui oblitus est, & nescio an ullus minus aptus sit tumido & male laxo ambitu describi.

283. EGIT.] Adegit. Papinius libro III.

Quid me Persei secreta ad culmina montis
Ire gradu trepido, superosque irrumpere cœtus Egistis?

283. TACEAT.] Sic Panegyrico Probini & Olybrii

Taceat Nereida nuptam Peleus

Sidonius Pan. Anthemii. Herculi vero adulator principes suos infra non uno loco confert, & eum secutus Sidonius. Sic Tito aut Domitiano adulatur ignotus Poeta in Spectaculis.

Herculea laudis numeretur gloria, plus est
Bis denas pariter perdomuisse feras.

Martialis lib. IX. Epigr. LXIV.

crassius etiam.

Herculis in magni vultus descendere Cæsar
Dignatus, Latia dat nova templa via.

Neque aliter Horatius & Papinius. Alii Herculis Nepotes faciunt quos laudare volunt ut Theocritus in divino carmine Ptolemæi Encomio.

283. ACTUS.] Nobilia & memoria digna gesta. Lucanus libro V. *licet ingenteis abruperit actus Festinata dies fatis.* Idem libro VIII.

Adde

Adde actus tantos monimentaque maxima rerum.

Licet & *acta* dicere, eadem potestate. Cor. Severus:

Iam redeunt animis ingentia Consulis acta
Iurataque manus deprensaque fœdera noxa.

Ergo bene πράξεις Apostolorum utroq; nomine inscribuntur. Iunge notata Adversariorum libro III. cap. XIII.

284. CLEONÆUM LEONEM.] Ad Cleonas erat Leo ille famosissimus, inter Labores Herculis non postremus. Apollodorus breviter omnia enarrat, libro II.

πρῶτον μὲν οὖν Euristheus ἐπέταξεν αὐτῷ τοῦ Νεμέου λέοντος τὴν δορὰν κομίζειν. τοῦτο δὲ ζῶον ἦν ἄτρωτον ἐκ Τυφῶνος γεγεννημένον, πορευόμενος οὖν ἐπὶ τὸν λέοντα εἰς Κλεωνὰς ἦλθε, εἰς δὲ τὴν Νεμέαν ἀφικόμενος, καὶ τὸν λέοντα μαστεύσας, ἐτόξευσε πρῶτον, ὡς δὲ ἔμαθεν ἄτρωτον ὄντα, ἀνατεινάμενος τὸ ῥόπαλον, ἐδίωκε, συμφυγόντος δ' εἰς ἀμφίστομον σπήλαιον αὐτοῦ τὴν ἑτέραν ἀνῳκοδόμησεν εἴσοδον, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας ἐπεισῆλθε τῷ θηρίῳ, καὶ περιθεὶς τὴν χεῖρα τῷ τραχήλῳ κατέσχεν ἄγχων ἕως ἔπνιξε, καὶ θέμενος ἐπὶ τῶν ὤμων ἐκόμιζεν εἰς Μυκήνας.

Primum itaque Eurystheus illum Nemaei Leonis pellem afferre jussit. Hoc vero animans Typhone natum invulnerabile erat. Contendens igitur in Leonem Cleonas pervenit. Post ubi Nemeam appulit, quæsitumque Leonem reperit, sagittisque immissis invulnerabilem comperit; clavam subsidio sumens insequitur. At fera in speluncam bipatentem fugiente, ingressum alterum obstruxit, altero se immisit. Mox manibus collo injectis astrictam tenuit quousque strangularet, dein humeris impositam Mycenas asportavit. Multa mentio Cleonæi hujus monstri apud Latinos. Vnde Cleonæi rictus velut proverbio pro fortissimis induviis. Hercules enim firmissimis lacertis fingebatur. Priapæorum Poeta. *Phœbus comosus Hercules lacertosus.* Martianus Capella libro I. *Dehinc quidam roboris inauditi, exstirpandisque semper adversitatibus præparatus; ejusque miros lacertos, rictusque Cleonæos Iuno limis cernebat.*

285. ARCADIÆ APER.] Erymanthæus. Apollodorus ibidem. Est autem mons Arcadiæ Erymanthus, vel Vibio Sequestro interprete.

287. COMPRESSA MATRE REBELLIS.] Late hanc fabulam exsequitur Lucanus, ut velut dedita opera eam describens Libro IIII. Vnde & Fulgentium libro II. cap. VII. ut alios non nominem. Albricus barbaro ævo satis argutus Mythologus. *Antæus erat Gigas filius Terræ, cui mater concesserat ut quoties terra prostratus occumberet, viribus duplicatis exsurgeret. Cum hoc Hercules pugnans in lucta, eumque bis prosternens, comperit illum exsurgere fortiorem. Vnde illum brachiis apprehendens elevatum à terra constrinxit ad pectus, & tam diu tenuit suspensum donec deficiens exspiraret. Ponitur autem Antæus sub forma Libidinis. Et nascitur libido de terra & tactu terra fortior redditur, quia libido tactu validior excitatur. Sed à gloriosa superatur virtute, quia denegato tactu ad altiora virtutum mens elevata libidinis concupiscentiam exstinguit.* Nihili quidem tales Etymologiæ sunt confictæ ab ignarissimis Græcæ linguæ, sed ingenia tamen talium acuta ostendunt. Eo enim tempore in talibus summa habebatur doctrinæ, nec abstinent Poetæ allusionibus ad eas, immo opplent omnes paginas. Vixit Albricus iste Anno abhinc ultra Quadringentissimum, nec dubito Anglum illum esse qui alioquin Albricius audit.

289. RESONABAT CRETA.] Celebrabatur, famosa erat. Virgilius libro VII.

Dives inaccessos ubi Solis filia lucos Assiduo resonat cantu,

Hoc est celebrat. Servius resonare facit interpretatur. Barbara ætas *resonatos* pro appellatos

pellatos posuit, nimio usu & abusu Latinæ vocis. Abbo de Obsidione Lutetiæ, libro I. *Arietes Carcamusas vulgo resonatos.* Talia nosse decet non ut laudes, verum ut intelligas. Tanta enim Infelicitatis Romanæ linguæ fuit, ut ab iis corrumperetur à quibus discenda post fuit.

293. LATIA QUICQUID DITIONE SUBACTUM VIVIT.] Videri vult omnia viva subdita Romanæ ditioni esse. Quamvis enim rem aliter se habere scirent, ita tamen loquebantur. Rutilius ad Romam.

Quantū vitaleis natura tetendit in axeis
Virtuti tantum pervia terra tua.

Vides omnia viventia eum dicere. Pari Ambitione Justinianus Imperator occidentem, & Orientem, & à Latere, Sole illustratas terras suæ ditioni subditas ait Novella LXIX.

ταῦτα ἐννοήσαντες τὸν παρόντα θεῖναι νόμον ᾠήθυμεν χρῆναι, προσαγορεύομεν πᾶσι τοῖς ἐν ἐπαρχίαις οἰκοῦσιν, ὁπόσοι τῶν ἡμετέρων κατακούουσι σκήπτρων ἐπὶ τῆς γῆς πάσης, τῆς τε εἰς ἀνίσχοντα βλεπούσης, τῆς τε πρὸς δυόμενον ἥλιον, τῆς τε ἑκατέρωθεν οὔσης, &c.

Fateor aliter quoque hæc verba capi valere sed cui notius magniloquentiæ Romanæ studium & hanc sententiam agnoscet tam apud Justinianum quam Claudianum nostrum. In nostro autem Codice mendose dictione oxaratum est, cæteri omnes sani sunt hoc loco.

294. PRIMIS GANGES HORREBAT IBERIS] Occidentem primum vocat à dignitate Romani Imperii, cujus sedes illic vetustissima. Sic Primum Occidentem non loco sed auctoritate dicit, Nam alioqui prior Oriens, ut Virgilius de Ænea.

Afma virumque cano Trojæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus, Lavinaque venit Littora

Ita enim interpretatur Sextus Victor in Originibus: *intelligendum est Virgilium quoque non ignoratione veteris Historiæ sed suo more primum dixisse Saturnum, non ante quem nemo, sed principem; ut: Trojæ qui primus ab oris Cum dubio procul constet ante Aeneam priorem Antenoram in Italiam esse pervectum, eumque non in ora littori proxima, sed in interioribus locis id est Illyrico urbem Patavium condidisse. En caussam cur primos Iberos dixerit.*

294. HOC NEQUE GERYON TRIPLEX.] Non est inter tot libros qui mutet quicquam præter nostrum, is *neque tu* Geryon refert; nobis contra censentibus.

295. TURBIDUS ORCI JANITOR.] Cerberus extractus inter labores Herculis. Virgilius lib. VIII.

Te Stygii tremuere lacus, te janitor Orci.
Ossa super recubans antro semesa cruento

Ianitor Orci pro eo Poetis.

Silius lib. II.

formaque trifauci
Personat insomnis lacrymosa janitor aula

Fingebatur enim ad Fores inferorum. Paullin. Panegyrico Celsi, carmine erudito & suavi.

Non commenta loquor vatum, terrentia parvos,
Latrantem in foribus per tria rostra canem.
Terrentemq; umbras tristi squalore Charontem,
Vipereis sævas crinibus Eumenidas.

297. SED MORIBUS IMPAR] Nemo hoc nesciat dispares mores esse vitiorum atque virtutum; Quare non puto insuper habendam nostri libri scripturam *montibus diversis studiis populi nimirum.* Sic supra. v. LXIIX. *Anceps motus erat vulgi.* Est enim motus velut tumultus aut seditio. Virgilius X.

At vero Rutilis impar ea pugna videri
Iamdudum, & vario misceri pectora motu.

Lucanus libro IX.

Tunc

Tunc respicit omneis
In cœtu motuque viros

Et sane non de moribus, sed de pugna contrariarum inter se partium loquitur Poeta. *Sublime* autem certamen dixit quod ad clavos Reipub. gereretur, omnium animis in Eventum arrectis, & gloriosum, celebre, notat. Horat. *Sublimi feriam sidera vertice.* Virgilius lib X.

quem pulsi pristina Turni
Aggere murorum sublimem gloria tollit.

Propertius lib. III.

Quo me Fama levat terra sublimis & à me
Nata coronatis Musa vehatur equis.

Hæc de Stilicone vera sunt initio; quæ ad finem gessit, falsa an æque talia, nemo facile deciderit.

296. VIS HYDRÆ.] Collectio in unum versum pluribus modo narratorũ. Et hæc modo suo constricta orationem magnificam non dedecet, Estque ita aliquoties à nostro Poeta cum gratia usurpata. At Apoll. Sidon. qui virtutes hujus non deserit ingenio, Eloquentia autem & Judicio minime attingit, sæpius orationem talibus collectionibus, dum acumen earum captat, fregit, & contorsit velut, rotunditatem affectans; loca ipsa quivis colligere poterit. Sidonii ingenio, sane felici, condonari talia possunt, utpote cujus carmina, præcipue Hendacasyllabi, majestatem Romani Eloquii aliquo modo servant, At Ennodius quique eum secuti, & his contractionibus sententiarum, & aliis stili vitiis, quæ ex imperitia & Judicii pravitate subnascuntur, prorsus barbaram larvam eidem induerunt.

298. ACCCENDIT PRÆLIA.] Expressit in alia re Sidonius Panegyr. Anthemii

Dux fugit, insequeris; renovat certamina, vincis.
Clauditur, expugnas: elabitur, obruis.

299. INFECTO COELO.] Aere. Lucretius lib. VI.

mortifer æstus
Aeris emensus spatium camposque natanteis.

Cætera sunt ex his Ovidii de Pestilentia Æginensi, libro VII. ubi longe elegantissima est descriptio.

Principio cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignavos inclusit nubibus æstus.
Letiferis calidi spirarunt flatibus Austri.
Constat & in fonteis vitium venisse lacusque:
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluviis temerasse venenis.
Strage canum primo volucrumq; oviumq; boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi est.

Quin & famosissima illa lues quam Thucydides & Lucretius describunt, ita cæpit ut per aerem ex Æthiopia venisse crederetur, & fluviis ita aucta est ut infectos illos à Peloponesiis in Attica crediderint, auctore eodem Thucydide. Austri vero flatibus cœlum inquinatur aliquando, Cor. Celsus libro I. cap X. *cum vero hæc in omni pestilentia faciunda sunt, tum in ea maxime quam Austri excitarunt.* Hos perustos ventos dicit Claudianus, Ovidium secutus.

303. URBESQUE RAPIT.] Habitatores. Sic in Sacris litteris. Marci I. *exibat ad eum universa Hierusalem.* Papinius lib. IV.

Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ

Sic Alii de regionibus. Horatius:

Græcia Barbariæ lenta collisa duello.

Æmilius Probus in Themistocle:

Europæ succubuit Asia.

304. DESUDAT IN AMNEIS.] Quattuor Belgæ *diffundit* cum uno Bentiniano. At illa vera lectio in Nostro, Cujacianis, cæterisque superest, & à nobis cum Scaligero penitus retinenda videtur. Male autem Noster *annos* aut *annes.* Cujus libri, Varias adnotare libet, quod plerumque à cæteris secedat, præcipuè à vulgo.

305. AVIDUS PRÆDO.] Symmachus lib.IV.Ep.XIV. & notavi ad v.CLXXXIIX.

307. AUDET.] In omnibus Belgicis libris,in Nostro etiam, & à Scaligero receptū est *ardet*,secus Claverius & Aldini. Ego τὸ *ardet* agnosco pro genuino. Et sic alibi *alacres ardent cum sternere Tauros* Nec paucis aliis locis.

GENTEIS] Alienos ab imperio Romano. Barbaros. Et ita alibi uti gentium appellatione observant Albericus Gentilis in Lectionibus Virgilianis.

308. GENTEIS ISTRUMQUE MOVET.] Propter Rhadagaisum Scytham hoc dicit, qui à Rufino cum CC. millibus Scytharum & Gothorum in Italiam excitus venit Orosius libro VII. cap. XXXVII. Freculfus Tomo II. lib. V. cap. I. Alii Is autem Radagaisus à Stilicone exercitu deleto captus est; Rufinus autem tum jam receperat meritas pœnas,ad urbis CP. obtruncatus. Orosius post cædem Stiliconis Historiam suam texens Stiliconem collusisse his evocandis scribit, quem hoc genus cæteri magno agmine sequuntur. Numerus ipse hostium, cædes, Duxque Romanus, varie prorsus traduntur, ut Religionis dissensu, quoque suæ parti devoto.

309. RECEPTAT.]Recipit. More Poetarum. Virgilius lib.X. *hastamque receptat Ossibus hærentem.* Sidonius Anthemiano. *gaudentes exceptant verbera mala.*

310. DESCENDIT.] Daciam montanam innuit. Et omnis iste tractus Getis, Dacis, Tauriscis, Tracibus, quondam cultus, montibus præaltis habitatus, vide Strabonem libro VII. Plinius libro IV. cap. XII. *Germanorumq; confinium, campos & plana Iazyges, Sarmatæ vero monteis & saltus pulsi ab his Daci ad Pathisum amnem à Maro (sive is Duria est) à Suevis regnoque Vanniano dirimens eos; adversa Basterna tenent* Loquitur autem ut suo tempore hæ gentes fuere, talium oppido peritus, ut qui de Bellis Germanicis XX. volumina ediderit,& ibi militarit, teste Cæcilio Nepote; Mirum vero esse non debet alios scriptores parum talibus gentibus illi consonare cum illarum intestina bella & effusiones tot populorum omnia sæpius mutarint.

310. MIXTIS.] Vnus enim jam dum Plinii ætate idemque populus erat.

311. CORNIPEDES IN POCULA VULNERAT.] Omnium fere Thraciæ Scythiæque gentium apud Poetas consuetudo sanguine equino, lacti mixto pro potu uti. De Massagetis pariter Seneca Oedipo:

Lactea Massagetas qui pocula sanguine miscet.

Sidonius Panegyr. Aviti de Getis, quorum nomen tum generale erat.

solitosque cruentum
Lac potare Getas, & pocula tingere venis.

Alia obvia Poetarum loca. De Scythis & Nomadum populis Clemens Alexandrinus lib.III. Pædagog. Pulcre vero, ut tum tempora erant, describitur ab Ennodio, qui auctor magnitudine ingenii non parva damna Eloquentiæ, quantum quidem ejus restabat, dedit; & merito Innodius ab Arnulfo Lexoviēsi dicitur, modo enim impedite loquatur, rem factam habere censet? Panegyrico Theodorici: *Hos non montana strues non fluminum objectio non negati egestas alimenti in arctum necessitatis lege continuit, dum credunt satis esse ad delicias equini pecoris lac potare. Quis ferat adversarium, qui pernicis jumenti beneficio currit & pascitur? Quid quod & illis animalibus indicunt studiosa famis patientiam, per quã esuriem vitare didicerunt. Quemadmodum fit ut jejuna cornipedū sessor visceribus cibos extrahat. quos illa ne conderet diligentia instruente prospexit.* Affectate quidem loquitur Ennodius, sed caussam tamen qua barbari infanteis suos ad hoc genus cibi assuefecerint, docet. Descriptio alia non carens acumine apud Patrem hujus Sidonium, Panegyrico Anthemii, qui quod de infantibus dixi, ad talia assuefactos, docet clare his verbis.

Excipit hic natos glacies, & Matris ab alvo

Artus

Artus infantum molles vix civica durat
Pectore vix alitur quisquam, sed ab ubere tractus,
Plus potat per vulnus equum. Sic lacte relicto,
Virtutem gens tota bibit

312. MÆOTIN ALANUS.] Iosephus libro VII. Halos. cap. XXVII. Isidor. Orig. lib. XIV. cap. IV. Gens fera, bellicosissima; æneis portis ad Mæotin non egrediendam ab Alexandro clausa, (si qua fides non nimium certis Historiis,) jam arma eorum Europæ fatalia agnoscente, quæ postremo fuerunt Romano Imperio. Egesippus libro V. cap. L. *Per idem tempus Alani gens fera & diu nostris ignota, quod interiorum locorum difficultate & claustro portæ ferreæ, quam Magnus Alexander prærupto Tauri Montis imposuit jugo, cum cæteris feris & indomitis introrsum gentibus cohibebantur. Incolebant Scithycum Tanaim, finitimasque ejus & Mæotidis paludes, velut quodam carcere clausi memorati Regis ingenio ut suas terras exercerent, alienas non incursarent.* De Alania montibus clausa regione, & gente Alanorum ab Alexandro inclusa paria scribit Benjamin Tudelensis in Itinerario, quod utcunque Arias Montanus Latinum fecit. Quam Historiam suis auctoribus relinquo. Nam Hebræi mira de fortitudine Alexandri comminiscuntur, ut cum Iosephus Gorionides eum solum noctu civitatem quampiam iniisse & debellasse scribit lib. II. cap. XVII. Rebelliones quidem & & excursionum molimina huic populo vetera apud Romanos: Iam dum Antonino Pio principe. Capitolinus. *In Achaia etiam atq; Ægypto rebelliones repressit Alanos molientes sæpè refrænavit.* Idem in Marco: *Gentes omnes ab Illyrici limite usque Galliam conspiraverant Sosibes, Sycobotes, Rhoxolani, Basternæ, Alani, Peucini, Costoboci.* Immo jam ævo Domitiani Persis incumbebant, ut vides apud Suetonium cap. I. Deinde Adriani timore & pecunia semoti sunt. Xiphilinus qui eosdem cum Massagetis facit.

ὁ μὲν οὖν τῶν ἰουδαίων πόλεμος ἐς τοῦτο ἐτελεύτησεν ἕτερος δὲ ἐξ ἀλανῶν, εἰσὶ δὲ Μασσαγέται, ἐκινήθη ὑπὸ Φαρασμάνου, καὶ τὴν μὲν Μηδίαν ἰσχύρως ἐλύπησε, τῆς δὲ Ἀρμενίας τῆς τε Καππαδοκίας ἁψάμενος, ἔπειτα τῶν Αλανῶν τὰ μὲν δώροις ὑπὸ τοῦ Ὁλογαίσου πεισθέντων, τὰ δὲ καὶ Φλάβιον Ἀῤῥιανὸν τὸν τῆς Καππαδοκίας ἄρχοντα φοβηθέντες ἐπαύσαντο.

Confecto ad hunc modum bello Iudaico, bellum Alanorum, hi sunt Massagetæ, Pharasmanes movit, vexataque Media, Armeniam atque Cappadociam invasit. Post Alani adducti partim Vologæsi muneribus partim timore Flavii Arriani, qui Cappadociæ præerat, quieverunt Bene vero Massagetæ. Et sic Niceph. Gregor lib. VI.

πέμπουσι τινες τῶν ὑπὲρ ἴστρον μασσαγετῶν, ἀλανοὺς ἡ κοινὴ τούτους καλεῖ διάλεκτος.

Nam ut quæq; gens talium copiosior in procinctum ibat, ita reliquæ nomina ejus ingrediebantur. Sic Ammiani Marcellini ætate, aliæ plures in Alanorum nomen venerant, ut scribit ipse libro XXXI. alioquin finitimi erãt Massagetis. Gratianus quidem Imp. magnus horum amator, donis honestans eos & custodiæ corporis admovens, militum odium sibi confecit, ut late scribit Zosimus Novæ Historiæ libro IV. Claudiani vero ævo Socii erant Romanorum, & inter eorum ordines asscripti, ut ex ipsius Bello Getico apparet, & ante postque victoriam Stiliconis de Rhadagaiso testatur idem Zosimus libro V. Dictos autem *ALanos* à *Lano* fluvio qui sit ultra Danubium argutatur Isidorus lib. IX. cap. II. Originum. Sed vanè ut & docti observarunt. Alania enim montana regio quæpiam est, unde nomen hoc venit. Ammianus libro XXXI. *In immensum extentas Scythiæ solitudines Alani habitant, ex montium appellatione cognominati.* Stephanus. Αλανὸς ἔθνος Σαρματίας. Ita emendandum in eo scriptore. Et pariter Eustathii in Diony-

sium. Non verum autem quod notat Casaubonus, eruditorum summus, ad Suetonium, hanc gentem sub Flaviis primum principibus Romanis innotuisse. Nam mentio clara apud Lucanum libro VIII. qui & Pompeio hoc nomine notos facit, libro VIII.

peterem cum Caspia claustra
Et sequerer duros, aterni Martis, Alanos.

Et Libro X. inter populos sævos & bellicosissimos ponuntur.

quem non violasset Alanus
Non Scytha, non fixo qui ludit in hospite Maurus.

Immo non negem aliis quoque scriptorum locis inlatere, sed corruptum fere nomen in Albanorum vocabulum, quod ij notiores, & viciniores. Sane quos supra positis verbis Xiphilinus *Alanos* hos *Albanos* vocat Zonaras in eadem historia, citans insuper Dionis auctoritatem. Tomo II. de cætero ipsa Xiphilini usurpans, uti solet, verba. Quin in Imperio Leonis Isauri eosdem cum Albanis facit.

Ἅμα ἔσαλτο παρ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀλανοὺς, ἢ ἀλβανοὺς, οὕτω γὰρ τοῖς παλαιοῖς ὀνομάζονται, ἔσαλτο δὲ συγκινήσων αὐτοὺς κατὰ τῶν ἀβασγῶν ἀποστάντων τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς.

Qui tamen error est manifestus. Nam diversas genteis fuisse res situsque ipse demonstrat, & Sole clarius lucet vel ex his solis Valerii Flacci versibus, libro VI. Argon.

Miserat ardentes, mox ipse secutus, Alanos,
Haniochosque truceis, jampridem infensus Anausis
Pacta quod Albano conjux Medeatyranno.

Vbi vides contrarias in bellum venire. Scytharum tamen gens utraque, nam populi plurima sub spatiosissima, ejus nominis terra. Et Alanos cum Zinchis, Gothis, Rossisque eo claudit Georgius Pachymerius libro V. Suo ævo Christianos fuisse, à Scythis Barbaris subactos, ægreque serviisse, scribit Gregoras lib. VI. Laus non vulgaris apud Laonicum Chalcocondylam libro IX. *Verum Alani ad Caucasum usque se extendunt qui præ reliquis habentur viri fortissimi, & bellicarum rerum peritissimi. Hi conficiunt loricas optimas, fidem sequuntur Domini nostri Iesu Christi. Lingua utuntur peculiari, arma habent quæ ex ære parant & Alanica appellantur. Magnam brevi sibi pararunt potentiam, etiam opes plurimas indeptie.* Ex cujus scriptoris libro VIII. ubi describuntur *Albani* videre licet tum quoque diversissimas genteis fuisse. *Alanos* Caucasigenas vocat Sidonius lib. IV. Epist. I. forte quod eorum lingua tale quid mons ille sonarit, unde ipsis quoque deinde nomen, & vides ex Laonico diutissime eum habitasse. Bellica autem laus hujus gentis celebratur à Claudiano nostro alibi non uno loco; quo refero quod Marius Victor canit ad Salmoneum celeritatem ejus laudans.

si quid vastavit Sarmata, si quid
Vandalus incendit, veloxque abduxit Alanus.

Et rapacitatem arguit Salvianus libro IV. *Gens Saxonum fera est, Francorum infidelis; Gepidarum inhumana, Hinaorum impudica. Numquid tam accusabilis Francorum perfidia, aut tam reprehensibilis ebrietas Alemanni, quam ebrietas Christiani, aut tam damnabilis rapacitas Alani, quam rapacitas Christiani.* Ita enim legendum, non vero *Albani*. Tamen & gravi armatura excellens. Jornandes Geticis cap. L. *Nam ibi admirandum reor fuisse spectaculum ubi cernere erat cunctis pugnantem* Gothum *ense furentem, Gepidam in vulnere suorum cuncta tela frangentem, Suevum pede, Hunnum sagitta præsumere Alanũ gravi, Herulum levi armatura aciem instruere.* Eum locũ Jornandis nescio an sanum arbitrer; cum n. diversarum nationum arma diversa, quibus maxime vigeant, exprimat, cur cuncta Gepidis, & quidem tela, dat? Ego mendum existimo, & *longa tela* fuisse vere scriptum. Ea enim sola restant nominatis sagittis & ensibus. Truculenti autem erant Alani, & barbaræ nationis retinentes, unde immitibus populis accensentur à Paulino Natali Octavo Felicis.

Hunc

Hunc ego si Geticis agerem malè subditus arvis
Inter & immiteis celebrarem lætus Alanos.
licet inter barbara vincla
Liber amor placitis caneret mea vota loquelis.

Et tum quidem militabant jam Romanis. Quod diu fecisse notandum ex scriptore coætaneo Friderico Barbarossæ, qui ejus expeditionem Sacram scribit. IS in exercitu ISacij Imperatoris Græci Alanos mercede cōductos militasse scribit. *Omni pernicie Atrociores* vocat Victor seu Victorinus in Theodosio, & à Gratiano jam dum ad se ingenti auripondere transductos. Porrò cum Alanis etiam Turcos fuisse ad Romanum Imperium vexandum memini legere apud Sigebertum Gemblacensem Chronologum, licet nesciā unde id hauserit, imo clarum est ex Legationibus decerptis de Menandro Protectore, quamquam post non paucis annis; uti nec succurrit unde sit quod apud Gotifredum Viterbiensem libr. XVII. Panthei est, Valentinianum pulsis ad Mæotia Alanis edixisse quæ eos gens alia delere posset, eam X annis Tributo liberam futuram, idque fecisse Germanos, & inde nomen Francorum hausisse, idem quidem confirmat Sigfridus Presbyter libro Secundo Epitomes Chronicæ. Et versibus decantavit Gulielmus Brito libro I. Philippidos. Hos, Vandalis cæsis, ab Gothis Romam vastantibus, tantum fuisse forteis, ut ne planè everterentur scribit Renatus Profuturus apud Gregorium Turonensem libro II. Cap. IX. unde constat & non vulgarem juvandæ rei Romanæ operam Alanorum fuisse. Fuere autem plures eorum gentes, (& absona illa scriptorum de Francis deletoribus fabula) quas enumerare longum testatur Ammianus libro XXXI. apud quem de moribus, armatura, specie, patria plurima leges.

313. GAUDET PINXISSE GELONUS.] Vibius Sequester: *Geloni Thraciæ populi picti corporis parte.* Quomodo vero *partem corporis* aut quam? Sanè ferro Geloni pro fuco pingebant corpora. Virgilius Georgic. II.

Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.

Servius. *Stigmata habenteis.* Et id clarè ei genti peculiare facit Claudianus. Morem autem plenius illustrat Solinus. Quare vitiosa puto Sequestri illius verba qui scriptor est, vetustior quam vulgo putant, & alia quoque commentatus est, ut suspicamur Latetque aliquid doctius. Puto allusum ad Plinij verba libro XXII. cap. I. *Maresq; etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt.* In nostris membranis legitur *punxisse* quod tamen cæteræ abigunt omnes.

314. RUFINO COLLECTA MANUS.] Contra Stiliconem pro Honorio Orientem recipere cupientem, Zosimus libro V. narrat omnia quæ huc faciunt. Nam multitudinem Barbarorum illam immensam Rufinus excivisse scribitur, licet mors ejus adventum hujus prævertterit.

τοὺς τὴν Ἀρκαδίου βασιλείαν οἰκονομοῦντας ὁρῶν Στελίχων ἀλλοτρίως πρὸς αὐτὸν ἔχοντας, διενοεῖτο, κοινωνῷ χρησάμενος Ἀλαρείχῳ τῇ Ὀνωρίου βασιλείᾳ τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς ἔθνη, πάντα προσθεῖναι, συνθήκας δὲ περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος εἰς ἔργον ἄγειν ὅσον οὐδέπω τὴν ἐπιχείρησιν προσεδόκα. προσδεχομένου δὲ Ἀλαρείχου τῷ παραγγέλματι πειθαρχήσειν ῥοδογάϊσος ἐκ τῶν ὑπὲρ τὸν ἴστρον καὶ τὸν ῥῆνον κελτικῶν τε καὶ γερμανικῶν ἐθνῶν ἐς τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὥρμητο διαβῆναι, οὗ προσαγγελθέντος ἡ μὲν πρώτη πάντας κατέπληξεν ἀκοή. τῶν δὲ πόλεων ταῖς ἐλπίσιν ἀπεγνωκότων, καὶ αὐτῆς τε τῆς ῥώμης εἰς ἔσχατον κινδύνου συνταραχθείσης ἀναλαβὼν ὁ Στελίχων ἅπαν τὸ ἐν τῷ Τικήνῳ τῆς Λιγυστικῆς ἐνιδρυμένον στρατόπεδον, (ἦν δὲ εἰς ἀριθμοὺς συνειλεγμένον

τριάκοντα) καὶ ὅσον οἷόστε γέγονε συμμαχικὸν ἐξ Ἀλανῶν καὶ Οὔννων περιποιήσασθαι, τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων οὐκ ἀναμείνας αὐτὸς ἐπεραιώθη τὸν Ἴστρον ἅμα παντὶ τῷ στρατεύματι. καὶ τοῖς βαρβάροις ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσὼν ἅπαν τὸ πολέμιον πανωλεθρίᾳ διέφθειρεν. ὥστε μηδένα σχεδὸν ἐκ τούτων περισωθῆναι πλὴν ἐλαχίστους, οὓς αὐτὸς τῇ Ῥωμαίων προσέθηκε συμμαχίᾳ. ἐπὶ ταύτῃ μέγα φρονῶν ὁ Στελίχων εἰκότως τῇ νίκῃ, μετὰ τοῦ στρατοπέδου παρὰ πάντων, ὡς εἰπεῖν, στεφανούμενος ἐπανῄει, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν προσδοκηθέντων κινδύνων τὴν Ἰταλίαν ἐλευθερώσας.

Cum Stilico videret eos qui Arcadij imperium aministrabant animus in se infestis esse, adjuncto sibi Alarico socio, cunctas Illyrici nationes Honorij imperio adijcere destinabat. Quam rem cum Alarico pactus opportunitatem exspectabat, uti re exsequeretur quamprimum quod animo proposuerat. Alarico ad mandata intento Rhadaigisus ex TransDanubianis & Transrhenanis Celticis Germanicisq; nationibus collectis millibus hominum quadringentis, irrumpere Italiam parat. Re famâ deditâ, primus rumor miserè omnes perculsit. Desperantibus jam omnibus urbibus, Româq; velut extremo periculo imminente anxia Stilico assumtis universis copiis, Ticino Liguriæ impositis, Erant autem triginta numeris constituta, cum alijs sociorum auxilijs, quæ ab Alanis & Hunnis contrahere poterat, prævertens hostium adventũ cum universo exercitu Istrum trajecit, barbarosq; necopinanteis aggressus, omnes hostium copias ad internecionem cecidit. Adeoq; feliciter ut è tanto numero propè nullus evaderet, exceptis perpaucis quibusdam quos Romanis auxiliareis adscivit. Ob hanc Victoriam non abs re magnos Stilico animos gerens undiquaque ab omnibus ferè coronato exercitu redibat, cũ præter omnem spem formidine ultimarum rerũ Italiam exemisset. Hæc incomparabilis victoria odia Orientalium Stiliconi levia fecerant, si domesticis malis tam felix exire potuisset. Sequitur enim statim apud eumdem scriptorem cædes ejus ex anno patrata quo Arcadius etiam obijt, quà sane Imperium Occidentis procubuit. Nec potest scriptor levis & hinc inde odijs nutans Zosimus quin merita præconia mortuo exsolvat.

315. INNECTITQUE MORAS.] Idem hoc de Alarico objicitur vel imputatur Stiliconi ab Orosio & ejus asseclis Chronologis. Me si quis sententiam roget, dicam non credere: Non occidit Alaricum, non delevit ejus copias, ais, cum posset? Sanè prudenter. Et contra Rufinum enim, & contrà Constantinum, tyrannos, irrumpentesque barbaros, eo uti volebat; quod Consilium ejus clarè apparet ex Zosimo. Cum enim omnes ferè suaderent bello Alaricum persequi, ille data pecunia placandum dixit, cum Radagaisũ modo delevisset. Quo fine? Ut molitionibus ineptorum hominum, Rufino & Eutropio succedentium, in Arcadio moderando, obviam iret, utq; Constantinum jam Arelate regnantem eo misso provincia expelleret, & hoc quidem urgebat cum extrema pericula illum Felicitati suæ exemerunt. Eucherio, ais, imperium parabat. Minimè vero, cum & hostis ipsius Zosimus testetur numquam Tribuni Notariorum dignitatem illi altiorem indulsisse, unde sanè ad Imperium nullus omnino gradus erat. Hoc maximè verisimilia in Herois fortissimi & modestissimi historia secundum Claudianum nostrum narrat Zosimus. Nam quæ de Serena ipsi contrasentiente, & talibus innectit minimè credibilia sunt, & si sint nihil ad fidem Stiliconis vitiandam, nequealiud quam quovis pacto odium in Stiliconem explere voluisse arguunt, cui quodammodo factus erat ex Præceptoris Eunapij canis virulenti, & Sophistæ odiosi, secta, studioq; paganismi. Eunapium penè descripsisse Zosimum, saltim ut abstineret convitijs in Stiliconem scribit Photius P C.....

317. ULTA DUCIS SOCII LETHUM.] Martinus Delrio, vir doctissimus, in Notis

hunc

hunc locum sibi nō intelligi fatetur nec minus idem ad I. Stiliconiarum Promotum capiendum exponit. Quas igitur gratias hic pollicetur indici, postmodum ipse à se promeruit. Est enim *Promotus*, de quo hic sermo Dux reipublicæ utilissimus, scelere Rufini impactum colafum ulciscentis, interfectus, non aliter quam Drusus postquam alapam duxisset Sejano ut scribit Tacitus Annali. IV. licet aliter Dio libr LVII. Qui suspicione apud nos mendi non vacat. Ejus historiam habes apud Zosimum libro IV. *Ex ijs autem quibus erant commissi magistratus summo apud Theodosium loco erat Rufinus Natione Celta Palatinorum ordinum magister. Huic enim princeps omnia credere, cæteros parvi æstimare. Quod animos Timasii & Promoti nonnihil pungebat qui post tot exhausta pro Rep pericula post istum censerentur. Rufinus autem hoc nomine sibi placens & animo elatus quoddam verbū in Consilio publico paullò ferocius in Promotū jactat. Id ille non ferēs excussa palma os homini verberavit. Rufinus ad principem ingressus ostensa facie in tantam iram eum impulit ut diceret, nisi conceptam in Rufinum invidiam ponerent, brevi Principem visuros. His auditis Rufinus qui alioquin cæteris infestus esset ob Ambitionem & Primi loci cupidinem Imperatori persuadet Promotum extrà aulam aliquo ablegaret, ut militaribus exercitijs præfuturum. Eo obtento barbaros insidiis disponit dū in Thraciam Promotus proficiscitur illi mandata facessentes, tale nihil timentem aggressi trucidant. Virrum & avaritia contemtu, & sincerus in rem Romanam virtutibus inclitum.* Nec vero vilis testis Symmachus qui libr. III. Epist. LXXIV. ad eum scribit: *Multas in te virtutum natura congessit, quas si quis trutinet pensiore judicio, nesciat utrum bona fortitudinis magis an mentis excellant.* Notarunt ad eum quædam docti viri ut & Claverius hoc Claudiani loco; qui singulari Codicum (forsan & operæ) Cujacianorum felicitate mactus multa sanè nequiter clausa in hoc Poeta clave diligentiæ reclusit: Nam & nomina Interpretis Auctorisq; nonnihil fataliter conspirant.

318. IMPIUS ILLE PRODITOR.] Plerique libri calamo exarati habent transpositas voces *Proditor ille Impius Nihil pretij opera in mutatione.*

319. HUNNORUM ALLATURUS.] Sic plerique libri Belgæ habent & rectè pessimè quidem Bentiniani *ablaturus.* Hunnos enim accersiisse Rufinum; rebus Getarum Stiliconis victoria accisis, dicit, verò an ex communi fama nescio; certè cum Rufinus occideretur non longè aberant. Paulus Diaconus Historiæ Miscellæ libro XIII. *Eo tempore Hunni transeuntes Istrum fluvium devastabant Thraciam.* Alij scriptores horum temporum. Porrò Hunnorum militia tum apud Romanos magni æstimabatur, Stilico enim ipse armigeros ex ijs lectos habebat. Zosimus libro V.

Σάρος δὲ καὶ σώματος ῥώμῃ καὶ ἀξιώσει τῶν ἄλλων συμμάχων περιέχων, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν πεταγμένων βαρβάρων ἀνελὼν καθεύδοντας ἅπαντας οἳ Στελίχωνι προσεδρεύοντες ἔτυχον Οὖν οἱ καὶ τῆς ἑπομένης αὐτῷ πάσης ἀποσκευῆς γενόμενος ἐγκρατὴς, ἐπὶ τὴν τούτου σκηνὴν ἐχώρει, καθ' ἣν διατρίβων ἀπεσκόπει τὰ συμβησόμενα.

Sarus autem qui & robore corporis & dignitate cæteris fœderatis præstaret, opera militātium sub imperio suo Barbarorum necatis, per quietem omnibus Hunnis qui Stiliconis assidui Satellites erant, omnibusq; eum sequentibus impedimentis potitus ad tentorium ejus pergit, in quo tam degens eventum rei speculabatur.

320. MOX SE CONJUNGERE.] Conjuncturos esse. Est figura commutati tēporis in sermone, qualis auctoribus optimis familiaris. Et notarunt plurimorum in eam rem loca, amicus olim noster Valentinus Guilielmus Forsterus in Lectionibus Juris Subsecivis, Barrientus in Silva Variorum, Rittershusius ad Gunterum, ad Papinium Bernartius, ad Curtium Acidalius, in Antiquæ Lectionis libello Ausonius Popma.

320. IN-

320. INVISIS.] Principi, Reique Romanę, quibus illudebat Proditor imperij. Quammodo figuram loquendi in Claudiano notavimus, est & Græcismo aliter explicabilis, quē quidem Latini sequuntur volentes sæpè, infinitivum ita usurpandi. Ita Appulejus sæpissimè; vide alia ad Bellum Gildonicum.

321. EST GENUS EXTREMOS.] Hunnorum descriptio hæc videtur esse eruditis. Nec sanè abit à forma illorum; quamlibet equidem aspicere paullum. Ammianus libro XXXI. *Hunnorum gens monumentis veterum leviter nota ultrà paludes Mæoticas glacialem Oceanum accolens omnem modum feritatis excedit. Vbi quoniam ab ipsis nascendi primitijs infantum ferro sulcantur altius genæ ut pilorum vigor tempestivus emergens corrugatis cicatricibus hebetetur, senescunt imberbes absque ulla venustate spadonibus simileis, compactis omnes firmisq; membris & opimis cervicibus prodigiose deformes, & pandi, ut bipedes existimes bestias, vel qualeis in commarginandis pontibus effigiati stipites dolantur incomtè in hominum figuras. Sic & in sua vita usu sunt (ita legendum) asperi, ut neq; igni neq; saporatis indigeant cibis, sed radicibus Herbarum agrestium & semicrudâ cujusvis pecoris carne vescantur, quam inter femora sua & equorum terga subsertam fotu calefaciunt brevi. Aedificijs nullis umquam tecti, sed hæc velut ab usu communi discreta sepulcra declinant. Nec enim apud eos vel arundine fastigatum reperiri tugurium potest. Operimentis induuntur linteis, vel ex pellibus silvestriū murium consarcinatis. Semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur aut mutatur quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata. Galeris incurvis capita tegunt hirsuta crura corijs munienteis hædinis, eorumq; calceis formulis nullis aptati vetant incedere liberis gressibus.* Vide cætera. Quoniam vero Claudianus noster bestiarum istarum semihominum formam pluribus describit, nos quoque super eorum forma aliorum scriptorum quorumdam, non enim omnium licet, verba ponemus. Apollinaris Sidonius præcipuè faciem os oculosque egregiè describit. Anthemiano.

Gens animis membrisq; minax ita vultibus ipsis
Infantum suus horror inest, consurgit in arctum
Massa rotunda caput, geminis sub fronte cavernis
Visus adest oculis absentibus, acta cerebri
In cameram vix ad refugos lux pervenit orbeis,
Non tamen & clausos, nam fornice non spatioso
Magna vident spatia, ut maioris luminis usu
Perspicua in puteis compensant puncta profundis.
Tum ne per malas excrescat fistula duplex
Obtundit teneras circumdata fascia nareis.
Vt galeis cedant, sic propter prælia natos
Maternus deformat Amor, quia tensa genarum
Non interjecto fit latior area naso.

Attilam summum ex omni ęvo eorum ducem ad hanc Sidonij formam accessisse notandum ex ἀποσπασμαλίῳ Juvenci Calani Dalmatæ: *Erat autem Attila Rex superbus incessu, huc & illuc circumferens oculos, ita in omnibus suis arrogans ut eius iactantia superbia ex corporis gestibus quibuscunq; etiam incognitis facilè cognosceretur. Corpore fuit brevis, statura tamen prope iusta, lato pectore, capite grandi, oculis minutis, longisque & acutis auribus, hirsutis & hispidis crinibus, rara barba, sed, more suo, demissa canis quidem aspersus, simus naso, colore subrufus, moribus ferus, audacia pronus. Et verè originis suæ barbaræ signa vel liniamenta demonstrans, ore parvo, latis tamen labijs, ut ferè ab omnibus camina dicerentur, uno dentium, qui foras eminebat plus iusto faciem dehonestātē quantillum.* Ita collocanda sunt verba ejus scriptoris confusa in Editione H. Canisij. Ab

uno

uno autem & Rege, qui procul dubio cæteris etiam venuſtior fuit, utpote & barbam alens, quod de reliquis negat Ammianus, reliquorum formam facilè quivis agnoſcet. Et cæteri quidem Scytharum gentem Hunnos faciunt pro tali ſe gerentem, ut & Priſcus Rhetor Attilæ Legationem deſcribens, at Eunapius Scythas ab ijs deletos in Legationum fragmentis memorat, & idem Priſcus ſejungit pariter ut diverſas genteis. Fuerunt autem & Hunnorum diverſa genera nam Hunoguros, & Hunnos cidaritas apud eumdem Priſcum legere eſt. Inter reliqua Hunnorum immania diſcimus ex eodem Priſco filias quoq; ſuas duxiſſe uxores, uti exemplo Aſcæ & Attilæ demonſtratur. Verba Priſci.

καὶ ἄχει τινὸς τῷ βαρβάρῳ συμπεριελθόντες, ἑτέραν ὁδὸν ἐτράπημεν, τῶν ξεναγούντων ἡμᾶς βαρβάρων τοῦτο ποιεῖν παρεκελευσαμένων, ὡς τοῦ Ἀττήλα ἐς κώμην τινὰ παρεσομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Ἐσκὰμ ἐβούλετο, πλείστας μὲν ἔχων γαμετὰς, ἀγόμενος δὲ καὶ ταύτην κατὰ νομὸν τὸν Σκυθικόν.

Quem ſcriptorem qui Attilæ mores noſſe volet, legat; inprimis verò memorabilis ejus convivij deſcriptio eſt cui Priſcus ipſe interfuit, ex quo clarum pleroſq; magnatum ritus hodie per Europam uſu frequentes Barbarorum illis non eſſe abſimiles forte & oriundos inde. Collocatio enim menſæ, ordo convivarum, poculorum præbitiones, ſalutationes, ſurrectiones bibentium, Salus Regis præbibita, Ferculorũ illationes, & poſitiones, Acroamata, & reliqua cum hujus temporis pleriſq; conſonant. Cæterum Hunnorum formam ſic quoque deſcribit Jornandes, quem Calanus Jordanim vocat. Geticarum, capite XXIV. *Hunni quos bello forſitan minimè ſuperabant, vultus ſui terrore nimium pavorem ingerentes terribilitate fugabant; eo quod erat eis ſpecies pavendâ nigredine, ſed velut quadam, ſi dici fas eſt, deformis offa, non facies, habensque magis puncta quem lumina. Quorum animi fiduciam torvus prodit aſpectus, qui etiam in pignora ſua primo die nata deſæviunt. Nam maribus ferro genas ſecant, ut antequam lactis nutrimẽta percipiant, vulneris cogantur ſubire tolerantiam. Hinc imberbes ſeneſcunt & ſine venuſtate ephebi ſunt, quia facies ferro ſulcata tempeſtivam pilorum gratiam per cicatrices abſumit.* A quo deinceps de fabuloſa eorum origine dira narrantur, ſed minimè credenda, utpote præter cætera ab homine ſcripta cujus gens minimè poterat Hunnorum amica eſſe. Eadem verba retinuit Jornandis exſcriptor Paullus Diaconus, vel Landulfus Sagax libro XII. Hiſtoriæ Miſcellæ. Habitationes Hunnorum non aliunde melius quam ex Priſco diſcas, de quibus ita Sangallenſis Monachi in Vita Karoli Magni, initio libri II. ut fabuloſa plurima vulgo de hac gente vulgata fuiſſe videre facile poſſis, ut ſolent immania immaniora ſermonibus timentium fingi. Porrò ad formam pertinet quod Claudianus noſter dicit in Rufinum. II.

qui nos aut turpibus Hunis
Aut impacatis famulos præſtabit Alanis.

Et Corippus.

Illa colubrimodis Avarum gens dira capillis
Horribilis viſu cruduque aſperrima bellis
Imperio ſubjecta tuo, ſervire parata.

Non enim alij *Avares* ab *Hunnis*, neque interpres ullis ambagibus opus habebat. Vide tamen Theophylactum Simocattam in Hiſtoriâ Mauritianâ. Paullus Warnefridus lib. II. Langob. cap X. *eo quoque tempore comperta Hunni qui & Avares, morte Clothariÿ Regis ſuper filium ejus Sigisbertum irruunt.* Dictiq; eo nomine à Rege quopiam Idem libro I. cap. XXVII. *Alboin vero cũ Avaribus qui primum Hunni poſteà de Regis proprii nomine Avares appellati ſunt fœdus perpetuum innuit.* Crebra poſt horum mentio apud Menandrum Protectorem, Theophylactum, Juvencum Calanum, Glycam, Aimoynum lib. II. cap. XI. & alios. Francicarum rerũ ſcriptores, & Græcos

 Lati-

Latinosque plerosque alios. Eos postea Ungaros faciunt Gotfridus Viterbiensis & alij. Scriptura autem nominis ambigua est, Veteres enim Codices plerumq; sine aspiratione scribūt, ut in Claudiano semper Noster. *Thunnos* eumdem populum creditum docet Eusthatius Commentario ad Dionysium Periegeten. v. DCCXXVIII.

SCYTHIÆ VERGENTIS IN ORTUS.] Ex illis tractibus notissimum plerasq; omnes eas gentes venisse, quæ Romanum Imperium pessumdederunt, Gothos. Alanos, Herulos, Gepidos, Hunnos, Gothunos, Caycos, & magnam vim aliarum, quarum ipsa etiam nomina Romano ori portentosa sint. Memoria autem dignum est notare quo pacto primum multitudo immensa Istrum transjecerit, cum nullo negotio à Romano milite ripis arceri voluerint. Scribit eam historiam Zosimus lib. IV. Valentem videlicet permisisse ut inermes amnem transirēt, quod dum facere orsi essent, præfectos cū præsidio eo missos in pueris mulieribusque formosis eligendis occupatos neglexisse strictiorem ripæ curam, unde cum armis barbaros transmisisse, illicoq; agminibus factis omnem provinciam occupasse, mox signis collatis ipsum Imperatorem interemisse. Scythiæ spatiosissima regio quatenus patuerit, præter Geographos notat Curtius lib. VII. *Caterum nos & Asia & Europa custodes habebis, Bactra, nisi dividat Tanais, contingimus, ultra Tanaim & usq; ad Thraciam colimus, &c.* Duplicesq; jam apud vetustissimos auctores habebantur Europæi atq; Asiatici, Europæi quidem ampliora loca alteris habitantes, ut auctor ex Commentarijs Ptolemæi & Aristobuli Arrianus initio libri IV ἀναβάσεως. Vide latè Jornandem Geticis cap. V. tanta autem amplitudo Scythiæ fuit æstimata ut Hippocrates eam pro universa Europâ dixerit, uti eum interpretatur Erotianus in voce Αβ.ιγ. Et Pompejum per Scythiam tamquam per mare, astris ducibus, venisse, scribit Florus lib. III. cap. V.

324. QUO NON DEFORMIUS ULlum.] Minimè sollicitarim hanc lectionem. At sex libri calamo exarati Belgæ & Septimus Noster clarè unà cum Aldo *famosius* habent, quod recepit etiam Scaliger. Vulgatum minimè mutaverim.

325. OBSCENAQUE VISU.] Talium enim obviæ facies pro malo omine malo habebantur. Priore in Eutropium:

cum pallida nudis
Ossibus horrorem dominis praberet imago.
Decolor & macies occursu laderet omnes,
Aut pueris latura metus, aut tadia mensis,
Aut crimen famulis, aut procedentibus omen.

Unde quæ notamus ad eum locum.

326. NUMQUAM CESSURA LABORI.] Ammianus libro XXXI. legendus.

327. VITANDA CERES.] Velut ex lege quapiam. Radicibus enim tantum herbarum, & semicruda cujusvis pecoris carne vescebantur, ut ex Ammiano retulimus.

328. FRATRESQUE NECARE.] Hanc lectionem res ipsa & fratrum cędes parricidijs constructa exposcere videtur, quam retinuit etiam Scaliger Noster *freniq; secare*, unde non hoc seculo diversitatem hanc natam videre licet. Itaq; & Aldus. Belgæ Quatuor, connumerato Delriano MS. *frontemque secare*, quomodo edidit & Claverius. Ego vero minimo minus probo; quorsum enim frons secta criminis immanissimi loco componatur parricidio, juramento quopiam jactato? Frustra autem hæc Claudiani ad Historicam veritatem exigas, cum enim fictè pleraq; Rufini facinora exaggeret, & hosteis ab eodem Romano Imperio inductos, quam maxime atroces potest, describit. Potest & τὸ SECARE retineri quod Poeticè valet *occidere*. Ut *ferire* alibi. Epigram. Sic Geticas ultrix feriat Romphæa catervas.

329 NEC

319. NEC PLUS NUBIGENAS.] Non ipsi, ait, Centauri arctius natura juncti equis erant quam Hunnorum gens assuetudine Equitandi. Curabant Hunni omnia negocia equinis insidentes, & vix stare firmiter solo poterant. Ammianus. lib. XXXI. *ad pedestres parum accommodati sunt pugnas, verum equis prope affixi duris quidem sed deformibus, & muliebriter iisdem nonnumquã insidentes funguntur muneribus consuetis. In ipsis quivis in hac natione pernox & perdius, emit & vendit, cibumq; sumit & potum, & inclinatus cervici angustæ jumenti in altum soporem, adusq; varietatem effunditur somniorum.* Et deliberatione super rebus proposita serijs hoc habitu omnes in commune consultabant. Zosimus libro Quarto.

τοῖς ὑπὲρ τὸν ἴστρον κατῳκημένοις σκύθαις μάχην ἐπηγέσαν, μάχην μὲν σταδίαν οὔτε δυνάμενοι τοπαράπαν οὔτε εἰδότες ἐπαγαγεῖν, πῶς γὰρ; οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἷοί τε ὄντες ἑδραίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθεύδοντες.

Sidonius Anthemio.

> *Vix matre carens ut constitit infans*
> *Mox præbet dorsum sonipes, cognata reare*
> *Membra viris, ita semper equo, ceu fixus, adhæret*
> *Rector: Cornipedum tergo gens altera fertur*
> *Hac habitat.*

Quod Ammianus ait Hunnos in equis cibum cepisse confirmat exemplo Attilæ eorumdem Regis Priscus Rhetor in Legationibus:

πλησίον δὲ τῶν Ονηγησίου οἰκημάτων γενομένων ὑπεξελθοῦσα ἡ τοῦ Ονηγησίου γαμετὴ μετὰ πλήθους θεραπόντων τῶν μὲν ὄψα τῶν δὲ καὶ οἶνον φερόντων (μεγίστη δὲ αὕτη παρὰ Σκύθαις ἐστὶ τιμή) ἠσπάζετο τε καὶ ἠξίου μεταλαβεῖν ὧν αὐτῷ φιλοφρονουμένη ἐκόμισεν. ὃς δὲ ἐπιτηδείου ἀνδρὸς χαριζόμενος γαμετῇ, ἤσθιεν ἐπὶ τοῦ ἵππου ἥμενος, τῶν παρεπομένων τὸν πίνακα, ἀργύρεος δὲ ἦν οὗτος) ἐς ὕψος ἀράντων βαρβάρων.

330. MOBILITAS.] Celeritas. Altero de raptu. *sed nulla ruenti Mobilitas.* Et libro III. *fremit illa marito Mobilior Zephyro.*

331. INSPERATIQUE RECURSUS.] Zosimus libro IV.

παρελάσεσι δὲ καὶ ἐκδρομαῖς καὶ εὐκαίροις ἀναχωρήσεσιν ἐκ τῶν ἵππων κατατοξεύοντες ἄπειρον Σκυθῶν εἰργάσαντο φόνον.

Paria de Parthis Plutarchus in Crasso, Appianus Parthicis.

332. SPUMANTIS AD HEBRI.] Alludit doctissimus Poeta turbines & volutiones crebras hujus fluvij, ob quas, anteà quam Hebrus Casandri Regis filius patrem falsa novercæ accusatione cædem intentantem fugiens, in eo periret, Rhombus vocabatur, vide Plutarchum de Fluminibus, libro fabularũ veterum eleganti cinno. Alludit eodem is auctor cum initio cap. De eo scribit.

ἕβρος ποταμὸς ἐστι τῆς Θρᾴκης, προσηγορίαν εἰληχὼς ἀπὸ τῆς συστροφῆς τῆς καταφορᾶς τοῦ ὕδατος.

Subjicit vero idem Plutarchus quicunque tamdem, (non enim Chæronensis) de Rhombi nomine fabulam.

333. TENDIT AQUAS.] Probo lectionem Sex Belgicarum Codicum. *tendis more enim suo Stiliconem alloquitur.*

333. ANTE TVBAS FERRVMQVE.] In uno MSto est *tubas aciemque*, cui consentit alius alter Bentinianus. Parum interest utram lectionem sequare; ego officij mei oblivisci in proponenda utraque non debui.

334. NVBIFERO SEV TV PROCVMBIS IN HÆMO.] Propter altitudinem, qua quidem omnes ejus regionis montes excellit Hæmus, proximo Rhodope, ut auctor est Strabo libro VII. Procumbere autem ibi Martem & habitare facit propter perpetua bella quibus inter se gentes illæ digladiabantur. Inde Lucanus *æterni Martis Alanos dixit.* Quædam

nota-

notabimus huc pertinentia. *Thracas defende tuos.*

335. CANA GELU RHODOPE.] Mons Thraciæ, nivibus diu servatis nobilis in scriptoribus. Theocritus Thalysijs.

> ὥτε χιὼν ὥς τις κατετάκετο μακρὸν ὑφ' αἷμον
> Ἢ ἄθω, ἢ ῥοδόπαν ἢ Καύκασον ἐσχατόεντα.

Vide Zachariam Calliergum eo loco in Scholijs. Martis domicilium Poeticum: Claudianus alibi:

> *Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem*, &c.

336 REMIGE MEDO SOLLICITATUS ATHOS.] Manusc. Noster. *remige non dum.* In Belgicis plerisq; *Nudo* quod alia manu correctum in *Modo* quæ quin sit genuina scriptura dubitandum non videtur accedente imitatione Sidonij, cujus versus mox ponemus. Quomodo autem Xerxes Persa effosso Atho ex continentem tenentibus urbibus insulas fecerit, ipsumq; montem remige sollicitaverit lege apud Herodotum Diodorum Siculum libro XI. Hoc facinus cum Græca vanitate in immensum augeretur, tamquã rem maximam celebrare cœperunt, & incredibilem Poetæ, ut & alij scriptores. Virgilius Culice.

> *Non perfossus Athos nec magno vincula ponto*
> *Iacta, meo quærent jam sera volumine famam.*

Agathias libro IV.

> ξέρξην ἐκεῖνον τὸν ἱππήλατον μὲν δεικνύντα τὴν θάλατταν, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι ναυπλεόμενον.

Zosimus libro I.

> ἐζεύγνυτο μὲν ὁ Ἑλλήσποντος ὠρύττετο δὲ ὁ Ἄθως ἅμα τῇ θαλάττῃ καὶ τὰς ναῦς ἐνδεχόμενος. Sidonius.

> *Quas pelagi fames non sic tenuisse vel illum*
> *Crediderim, cui ruptus Athos, cui remige (Medo*
> *Turgida silvosam currebant vela per Alpem.*

Idem.

> *Aut, cum millia mille concitaret,*
> *Inflatum numerositate XerXen,*
> *Atque hunc fluminibus satu profundis*
> *Confestim ebibitis adhuc sitisse.*
> *Nec non Thermopylas & Hellis undas,*
> *Spretis obiicibus salisolique.*
> *Insanis equitasse cum catervis.*
> *Admissoq; in Athon tumente ponto*
> *Iuxtà frondifera cacumen Alpis*
> *Sculptas classibus isse per cavernas.*

Juvenalis Sat. X *creditur olim Velificatus Athos & quicquid Græcia mendaX Audet in Historiâ credimus altos Defecisse amneis, epotaq; flumina Medo Prandente.* Commentarius Priscus. *Xerxen dicit Persarum Regem qui Athonem montem in Thracia dicitur perforasse, & immisisse terris novum mare, pontum contabulasse navibus, atq; ita exercitum in Achaiam transtulisse.* Arnobius lib. I. *ut ille immanis Xerxes mare terris immitteret & gressibus maria transiret, nostri nominis effectum est injuriâ?* Plura apud Ctesiam, Isacium Tzetzam, in Lycophronem. Alterum Chiliade. I. Hist XXXII. Justinum lib II. Orosium li. II. cap. IX. Aemylium Probum Themistocle. Isocratem Panathenaico. Plutarchũ Themistocle. Lucretium libro III. Lucanum libro II. Pulcerrimè Aristides Platonicâ II. Qui rem velut oculis spectabilem proponit. Martianus Periegesi etiam legendus, & Lysias Oratione XXXI. Seu Epitaphio Auxiliarium Corinthiorum. Manil. lib. I. & lib IV. & Alij. Immensa autem hujus montis altitudo miras quoque fabulas in medium dedit, vide Solinum. c XVII.

337. PANGÆA.] Vibius Sequester. *Pangæus Thraciæ & Macedoniæ mons.* Ita edidit nuper eruditissimus Maussacus. At Aldini veteres libri. *Thraciæ in Thessalia.*

338. ACCINGERE MECUM.] Socium enim Stiliconem Marti dat in profligandis hostibus ad felicitatem indicandam. Infra. *Hinc Stilico turmas illinc Gradivus agebant.* Et sanè longis-

longissime ab hujus Herois virtute & felicitate cæteri ejus ævi Principes viri abfuerunt, quo occiso lævam manum, vel dextram potius, sibi præcidit altera Honorius, Postinde servus suorum servorum.

339. THRACAS DEFENDE TUOS.] Thracia fertilis Heroum ora, ut ab Sidonio appellatur Marti propritim à scriptoribus dedicata erat, utpote hominum præ cæteris animosorum mater ut scribit Nicefotus Callisti libro XI. cap. XIV. Manilius lib. IV.

Thrace Martem sortita colonum

Papinius Achilleide I. *Mavortia Thrace.* Ob sævitiam, puta, gentis. S. Rufus: *sævissimi omnium gentium Thraces.* Dionysius Halicarnaff. de Examinat. Orat. *Demus itaque Græcum vel fingamus Barbarum eadem natura divisione esse. Barbarum quidem ut Thracem truculentum. Ponamus altera ex parte Græcam indolem, &c.* Vnde cives Martis Sidonius vocat *tali ordine vitæ Cives Martis agunt* Et is inibi natus. Modestus Compendio rei militaris. *Dacos autem & Mysos, & Thracas, inter bellicosos semper fuisse manifestum est, ut ipsum Martem fabula apud eos natum esse confirment.* Ibidem sepultum eumdem auctor est Alanus Commentario in Prophetias Merlini libro VII. De cultu ex veterioribus. Jornandes in Geticis, cap V. Vbi & de nato inibi Marte testimonio Maronis.

340. VESTITA SPOLIIS DONABERE QUERCU.] Tropæum innuit, qualia Marti post victoriam è quercu erigebant qui hostem pepulissent. Virgilius, libro XI.

Ingentem quercum decisis undique ramis
Mezenti ducis exsuvias tibi magne tropæum
Bellipotens aptat roranteis sanguine cristas, &c.

Sidonius Anthemio.

micat hasta minax, quercusq; tropæis
Curva tremit, placidoque Deam sub fasce fatigat.

Plura vide notata ab eruditissimo Heraldo ad Tertulliani Apologeticum, & Digressionibus ei Commentario subnexis. Julio Cæsare Bulangero de Tropæis. Nos quoque alibi plura minus vulgata.

340. VESTITA.] Tecta, induta. Sic & aliter variis modis abutuntur vestiendi verbo scriptores Græci pauci. Latini vero plurimi. Docemus alibi multis.

341. PATER.] Ex Romanorum persona loquitur. Erynna Lesbia. Χαῖρέ μοι ῥώμα θυγάτηρ Ἄρηος. Quem versiculum perperam aliorsum alii vocant. Mars autem præcipuum numen Romanorum à Romulo ejus filio, ut notissimum. Vnde & in prologis Plautinis *Mars Reipublicæ Romanæ præ omnibus aliis Diis propitius vovetur.*

341. SCOPULISQUE NIVALIBUS ANNI.] Inibi habitatio Martis. Papinius, lib. VII. à quo etiam ministros videtur noster mutuo sumsisse.

Hic steriles delubra notat Mavortia silvas,
Horrescitque tuens, ubi mille furoribus illi
Cingitur adverso domus immansueta sub Aemo.
Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
Læditur adversum Phœbi jubar; ipsaq; sedem
Lux timet; & dirus contristat sidera fulgor.
Digna loco Statio: primis salit Impetus amens
E foribus, cæcumque Nefas Iræque rubentes.
Exsanguesque Metus, occultisque ensibus astant
Insidiæque, geminumque tenens Discordia ferrum
Innumeris strepit aula Minis, tristissima Virtus
Stat medio, lætusq; Furor; Vultuq; cruento

Mors armata sedet. Bellorum solus in arvis
Sanguis, & incensis qui raptus ab Urbibus Ignis.

342. CLAMORE.] Quo gaudere Mars sæpissime Homero fingitur. Descriptionem in eo videbis, Quinto Smyrnæo libro I. & VIII. ubi μέγα δ' ἴαχε πρωσὶ κελεύων, &c. Θοῦρος ἄρης βαρύμηνις, ἀνέκραγε in Dionysiacorum Quarto.

343. PER GALEAM BELLONA.] Hæc armatrix & auriga Martis. Papin. l. VII.

regit atra jugales
Sanguinea Bellona manu longaque fatigat Cuspide

Quin prorsus ipsi in conjugium datur Valerius Flaccus libro II.

Accelerat Pavor & Geticis Discordia demens
E stabulis, atraque genis pallentibus Ira,
Et Dolus, & Rabies, & Leti major imago
Visa truces exserta manus, ut prima vocatu
Intonuit, signumq; dedit Mavortia conjux.

Hanc nulli pugnantium parti favere fingebāt, sed cædibus ubiq; delectari, vides apud Quintum Smyrnæum libro VIII. παραλ. Quamquam ibi de Metu Martis & Thetidis. Adeo quidem ut & humanis eam victimis placarent, auctore Minutio Felice in Octavio. Plures cultas eo nomine docemur ab Arnobio. Cum Quinto facit Silius Italicus lib. V. qui *medias alternatim acies permeare* scribit. De ea cum ait *sparsam flavam sanguine multo sparsa comam* Et Quintus Smyrnæus

ἀνὰ μέσσον Ἐνυὼ
Στρέφατ' ἀλγινόεντι λύθρῳ πεπαλαγμένη ὤμους
Καὶ χεῖρας, ἐκ δ' οἱ αἰνὸς ἀπὸ μελέων ῥέεν ἱδρώς.

Eo respicit quod hujus Dæmonis sacerdotes sese ferro vulnerabant, cruoris visu eā delectari credentes, cujus rei exemplum est in sacris litteris, alibi illustratur.

NEXUSQUE ROTARUM.] Quibus nectebantur currui rotæ. Puto clarum intelligi quem παραξώνιον vocant Græci. Pollux libro I. cap. V.

τὸ δὲ κωλῦον ἐκπίπτειν τὸν τροχὸν ἐμπηγνύμενον τῷ ἄξονι, παραξόνιον.

Vel ipsum adeo παραξονίῳ illius vinculum quod ἐμβολοδέτης nuncupatur, eodem auctore. Apud quem decimo tmemate dicti capitis currus veteris descriptionem habes per partes suas. *Nexus* autem tendere est lora capitibus axis adnectere, quibus currus trahebatur, non enim temonibus erat alligata ea lora, sed capitibus axium ut clarum ex nummis aliisque picturis priscis.

343. TENDE PAVOR.] Hic armigerorum Martis unus. vide Homerum, Hesiodum Scuto & omne genus cæterorum Poetarum. Filius idem. Artemidorus Onirocrit. lib. II. cap. XLIV.

Δεῖμος καὶ φόβος ἄρεως υἱοὶ, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἄρης, στρατηγοῖς καὶ στρατιώταις καὶ μονομάχοις, καὶ λησταῖς, καὶ κυβευταῖς πᾶσι συμφέρουσι.

Deris pariter Soror fingebatur Martis, ut vides apud Quintum Smyrnæum libro VIII.

ἐπετέρπετ' Ἐνυὼ
Δῆριν ἐπικλονέουσα, κασιγνήτη πολέμοιο.

Pavoris uberiorem descriptionem vide VII. Thebaide v. CIX.

344. URGETE MANUS.] Operas, pro quibus manus ipsas dicunt scriptores. Vide quæ notamus ad Quartum Consulatum Honorii.

345. ARBORE.] Tropæa de lignis facta, & quem ad finem vide apud Carolum Paschalium in Elegantissimis conlectaneis de Coronis libro VII. cap. XIV.

346. CRISTAS.] Galeas hostium cristatas. Virgilius libro XI.

Mezenti

ti ducis exuvias, tibi magne Tro-
um
tens, aptat rorantes sanguine cri-
s.
IMUNES SEMPER LITUI.] m cursum victoriarum Stilico- lii rerum ejus scriptores aliter, ter paria in Laudibus Stiliconis.
RRU.]Hæc utique vera Lectio. Codices mutantes.
MPO.]Aciei. Vide quæ nota- de Bello Gildonico.
RBAS.] Conjectaveram tur- iectionem firmari video à Co- Et est sane magnificentior vul- am facilitas correctoria perpe- agebant in eodem Codice, & ris est, quod & ipsum recipi-

CLYPEIS ET MOLE PA- is, cum armatifere totum cor- nolem ipse ingens præcipue re- gilius, lib. XI. experto credite reum assurgat, quo turbine tor- Papinius lib. VII. v.310. Molem umano corpore majorem He- it. Virgil. ingenti mole Latinus itur curru. Silius Italicus lib. viri magnoque habitata Gra- erius Flaccus libro VI. Te quo- tens Ariasmene seclis Tradide- Papinius de Statua Equestri a super imposito moles geniata im complexa forum. Ita enim nus. Sidonius effulgens tra- lis Annum pande novum Fi- co pertinet ut opinio divini- liconi concilietur. Deis enim humanas, sed communibus majores, adscribunt, & ita vi- ipientia & Virtute. Malchus ita Pythagoræ.
τυλίας ὅπλας ἐν Κρότωνι Δικαίαρχος ὡς ἀνδρὸς ἀ- φικομένου πολυπλανοῦς τε καὶ βελτίου καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ὑπὸ τῆς τύχης εὖ κεχορηγημένου, τὴν μὲν γὰρ ἰδέαν εἶναι ἐλευθέριον καὶ μέγαν. Longus Pastoralium libro II. καὶ αἱ αὐτῷ ἐφίσαντο τρεῖς Νύμφαι, μεγάλαι γυναῖκες καὶ καλαί. Achilles Tatius libro Primo. ἐφίσταται δή μοι γυνὴ φοβερὰ καὶ μεγάλη. Xiphilinus Trajano. Τραϊανῷ δὲ ὄναρ ἐγεγόνει πρὶν αὐταρχῆσαι τοιόνδε, ἔδοξε ἀνδρα πρεσβύτην ἐν ἱματίῳ καὶ ἐσθῆτι περιπορφύρῳ δακτυλίῳ τινὶ σφραγῖδα αὐτῷ ἐπιβεβληκέναι.

Vbi vides etiam ætatem grandem talibus adscriptam. Phædrus libro IV. Fabularum. duo juvenes sparsi pulvere Sudore multo defluentes corpora Humanam supra formam. Et ita Christiani quoque. Julianus Pomerius Prognost. libro I. cap. XV. astitit deprecanti & jam pene morienti juvenis honore & majestate venerabilis statu excelsus & clarus adspectu. Alia notarunt Gifanius ad Lucretium in Χαρίτων μία. Turnebus Adversar. libro XXX. cap. XXXIX. Lipsius ad Tacitum. Locum Papinii, quem aliter quam omnes hactenus interpretes legimus, ad eum & in Libris Adversariorum explicamus.

351. STAT CASSIS UTRIQUE.] τὸ stare horrorem infert, velut constitisset minabundus, vel ut minaretur fulgor in galea. Scripserat de hoc verbo caput A. Gellius lib. VIII. Noctium Atticarum, sed is liber ad nos totus non venit. Legendi vero qui superiore seculo in vacuum venire voluerunt elegantissimi uterque ingenii non incelebris. J. Durantius Variarum Lib. II. cap. XV. J. Gulielmus Verisimilium lib. I. c. XXI. ut & Adr. Turnebus libro XXXIII. Adversar. cap. XXXII.

352. SIDEREIS HIRSUTA JUBIS.] Instar siderum fulgorem quempiam emittens. Sæpius de Heroum suorum armis talia Silius Italicus. Virgilius libro X.

Arde-

Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma
Funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes.

353. SATIATUR VULNERE CORNUS.] Ita loquebantur veteres de armis Heroum, quæ instar animantium quorumdam cupere cædem hostium dicebant. Plautus Milite.

Nam Ego hanc macharam mihi consolari volo,
Ne lamentetur, neve animum despondeat
Quia se jampridem feriatam gestitem,
Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Hoc est pinguescere cæde & sanguine hostili. Militariter enim & Thrasonicè fartum facere potius quam satiari, ut Claudianus hoc loco, dixit. Viri doctissimi ex Codice Camerariano Plauti locum aliter legunt, sed nobis invitis, qui errorem librarii in voce *fratrem* agnoscimus. Non enim *fratrem ex hostibus facere* nisi uni convenit, at gloriosus jactator cædes agminum ingentium], quibus satiaretur, scilicet de more, acies ferri sui loquitur, & alioquin durissima illa est interpretatio si exacte excutias; si enim dixisset *gestit consanguineum facere ex hostibus*, magna fuisset inconcinnitas numeri & contra communem fere rationem, at translatio acutior Camerario glaucomam fecit. Quod autem dixi de armis ut animantibus loqui scriptores, pariter omnino Divinus Esaias cap. XXXIIII. *Quoniam inebriatus est in cœlo gladius meus. Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum & hircorum, de sanguine medullatorum arietum.* Anna Alexiados libro I.

τὸ ξίφος αὐτοῦ μεθύσει ἀφ' αἵματος,
οὕτως ἦν φιλοπόλεμος ὁ νεανίσκος.

Farcti autem sunt maxime saturi, cibo potuq; distenti. Pacianus Parænetico. *Quid dicitis, pœnitentes; ubi est vestra carnis interitus? An quod in ipsa pœnitentia lautiores semper inceditis? convivio farti, balneis expoliti, veste compositi?* Porro cornum aptam hastilibus nemo nescit, unde spernenda est glossa tribus MSS. inhærens alios legere *conus* hoc Claudiani nostri versu, & ea voce summitatem galeæ capiendam; cui quidem hic non plus negotii est quam Buttubattæ Nævii.

354. ACRIOR INTEREA VOTO.] Hoc est successione voti. Ita enim sæpissime *Votum* pro optati, ut Higinus loquitur, felici eventu usurpant scriptores. Sic *votivus*, quod minus notum, felicem sonat, Appuleius lib. V. *cunctisque ocyus tecum relatis votivis nuptiis hominem te jungemus homini.* Et sic contra devotare est infelicem aliquem reddere. Idem Appuleius libro IX. *at te, inquit, nequissimum & perjurum caput dominus ille & cuncta cæli numina, quæ dejerando temere devotasti pessimum pessime perdant.* Hoc est ex prosperis inclementia reddidisti.

355. MULTISQUE MEGÆRA LUXURIATA MALIS.] Plerique omnes manuscripti Codices *multo malo* præ se ferunt. Nos vero cum Claverio, Scaligero, & Aldo, omnino mutandum ducimus.

355. IN ARCE] Aulæ Imperatoriæ, ut supra v. 52. vel & poli aut cœli, quæ ubiq Poetis in ore est. Arx vero quivis tutus munitus & editus locus. Vide ad Panegyricum Manlii Theodori. Virginis enim sedes in summo æthere, quæ eo nomine Astreæ subvolavit. Avienus Arato.

cœlum pernicibus alis
Divi intrat, spatiumque sibi subvecta per auras,
Vnde procul terras summa vix cerneret æthra
Propter anhela libens lata capit astra Booræ.

Arx hæc Cœlum omnium cœlorum in sacris Litteris dicitur, ut Nehemiæ IX.

357. EN TIBI.] Etiam Furiæ ipsius omnium malorum auctricis sermone blanditur principibus suis, aureum seculum eorum temporibus tribuens, homo ad adulandum factus.

357. REVOCATAQUE SECULA

RVR-

.] παρελκεῖ το *rursus.* Vitruvius XIII. *E modiolis autem fistula sunt r conjuncta ligneu cervicibus pertin- ad nareis qua sunt in arcula, in quibus ex torno subacti, & ibi collocati, qui, it arcula animam, spiritum non pa- turantes foramina rursus redire.* Ap- bro III. *nec qui laverim qui terse- omum rursum reverterim pra rubore*

BARBARICIS.] Barbararum natio- iptionibus, quas excivisse Rufinum it. In Nostro libro vitiose scriptum *at.* Mœnia enim flammis eversa dici i. Nehemias Propheta cap. I & cap. *. alii rapiunt incensa feruntque Perga-*

SORTEMQUE MEAM.] Portio- uasi sorte divisæ essent regiones. Ho- autem regiones sortem Furiæ dicit ris litteris, quibus Diabolus princeps Dei autem regnum non de hoc Mun- tur. Sors locus sortito datus I. de Ra- uitur Pluto.

Tertia suprema patior dispendia sortis.

SEDES VICINA LEONI.] Ces- elicet, quod ἀπὸ κοινοῦ advocandum ıenti versu. Et ita libri scripti. At mihi nius videbatur legi *sedeas*, Atq; nescio n ἐ ποιητοῦ hanc scriptionem esse di-

. GELIDÆ.] Claveriani libri, si recte apio, *egelida* præferunt. Cæteri omnes & antiquitus excusi, ut adscripsi, exce- uodam Vicetino qui *Gemina* refert. Cla- na lectio sequenda videtur, siquidem ita ris est.

7. ISTE TUUS.] τὸ *iste* ignominio- est. Eo enim utuntur scriptores cum lu- o adversarium habent, aut contemtus a nomen reticent. Sic sæpissime Arnobius eis alloquens, *ô isti*, inquit, *quid dicitis?* est ô fatui, ô excordes, ô impii atque abo- undi. Et est Græcanicum, vide Adversa- riorum libro XXXVIII. cap. II. Ex locis Ap- puleii & Æsopi.

370. IPSVMQVE FATIGAT ÆTHE- RA.] Virgil. *& sidera territat armis.*

369. NEC VILI MORIENS CON- DETVR ARENA.] Extrema & miseria & Pœna. Horatius lib. I. Od. XXVIII. Petronius exemplo Licæ; alii innumeri. De Pœna hoc loco Claudianus, & ipsa Veritas Esaiæ capite XIV. *Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria vir in domo sua; Tu autem projectus es de sepulcro tuo quasi stirps inutilis pollutus & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio & descenderunt, &c.* Vide & Tertium Regum cap. XIV. Arenæ autem tenuis inspersio quam- vis sepultura non erat, jus tamen ejus obtine- bat persuasione Paganæ superstitionis. Vnde Archytas precatur apud Horatium.

Quamquam festinas non est mora longa, licebit
Injecto ter pulvere curras.

370. JAMQUE ADERIT.] Quasi di- vinitus rebus infelicibus Sospitator adventu- rus. Est vero & vere dictum ex ætate Honorii, qui decennis vix dum erat decedēte Theodo- sio & Rufino Orientis imperiū commendanti, tuendum, ut auctor est Zonaras Tomo III. Et alii, ut exputari de Chronologia serie facile. Promissum autem Honorio ex Sibyllinis ver- sibus fingit, exemplo Maronis. Honorii no- men gratissimum fuisse populo clarum vel ex eo quod in militiam è Barbaris allecti Hono- riaci vulgo sint nuncupati, ut vides apud Oro- sium lib. VII. cap XL. & non uno loco Noti- tiarum Imperii.

371. FRATRE CORUSCO.] Glorioso, illustri. Rutilius lib. II. *sola corusca soror.* Side- reum sæpe Heroem vocat eodem sensu. Al- luditur simul juvenilis decor, quem ubique in principum ætate illa laudat adulator. Ita Si- dereus princeps Papinio. Sidereus vates. Ma- ro Columellæ Lib. X.

373. ET CUSPIDE.] Lego cum uno ex MS. *Qui cuspide proteret.* Est enim ποιητι- κώτερον.

375. ASPER.] Glacie concretus, frigidissimo enim loco situs, unde & quondam arcturo huic fluvio nomen fuit, ut auctor Plutarchus junior περὶ ποταμῶν. Juniorem, cur dicam vide Adversariorum Lib.CXLII. cap.VI.

376. PONTEMQUE PATI COGETUR ARAXES.] Fluminis pernicitas & violentia proverbium quoddam de re maxime operosa & gloriosa Poetis dedere. Araxem ponte sternere. Virgilius lib.VIII. *pontem indignatus Araxes.* Papinius Silvarum I. *patiens Latij jam pontis Araxes.* Ita certarunt summi tres Heroici apud Latinos Poetæ. Claudianum post Expressit Sidonius Panegyr. Anthemii, 440. *non ut mihi pressus Araxes Imposito sub ponte fluat Araxis* autem nomine postremis seculis *Parthia* seu *Persia* omnis censebatur. Hildebertus Cenomanensis & Turonensis Episcopus, de urbe Roma.

Ille labor, labor ille ruit quem dirus Araxes
Et stantem tremuit & cecidisse dolet, &c.

Citat eos Hildeberti versus Gulielmus Malmesburiensis libro IV. Historiæ Anglicæ.

377. GRAVIBUS FERRI.] Hæc est omnium omnino scriptorum excusorumque Codicum scriptura, quam nos perperam olim mutare voluimus; est enim Genitivi usus Græcanicus oppido quam familiaris bonis scriptoribus & idem ac si *ferro* dixisset. Sic Horatius lib.III carm.XXXVII. *abstinebo Dixit irarum calidæque rixa.* Titinnius Psaltria. *Quo te avertisti fastidis mei, mea delicia.* Alia exempla apud Nonium cap.IX. Q.Septimius libro VI. *senior & jam provecta ætatis nec tamen invalidus virium.* Avienus Ora Maritima. *pelagia est insula. Herbarum abundans* Claudianus noster IV. Consul. Honor. *festinaque voti.* Statius V. Silvarum. *laudum festinus & audax Ingenij* Silius lib.II. *cæcus fati* Livius Andronicus apud Priscianum libro VII. *ægra sanitatis Herois* Prudentius *ô miles invictissime Fortissimorum fortior.* uti quidem cum locum optime mihi legere visus Joan. Drusius lib.V. Observation. cap.XXIII. Claudianus noster in Eutropium I. *aliquis gravior morum.* Salvianus lib.VII. *sanctior decretorum, severior pudicitia. Lætus præsentium.* Symmachus libro I. Epistola XXVII *prosper temporum, insignis libidinum,* Tertullianus de Pallio. *Dubius consilij* Justinus libro II ex Trogo. *Alienus lucis, veritatis* Cyprianus Epist. *arctari custodia* Victor Vticensis libro I. *multa luxuria ebrius* Symmachus lib.I. Epist. VIII. *spretus vigoris* Silius Italicus libro XII. *Saucius famæ* Ausonius Professoribus. Læta operum plebes, idem Mosella. *Lætus opum pacisque meæ.* Valerius Flaccus libro III. *rerum prudens Experientia* Gratius Cynegetico. Præcipue frequenter autem hoc genere utitur Symmachus, cujus loca & nonnumquam ideo sunt corrupta.

377. RELIGATA CATENIS.] Exemplo Virgilii *furor impius intus Sæva sedens super arma & centum vinctus ahenis Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.* Intelligit autem altissimam pacem quam Theodosius Magnus confecit Imperio priusquam excessit, de qua Victor, sive Victorinus, in Compendio, Orosius lib.VII. cap.XXXIV. aliique Historici & Chronographi.

378. DRACONVM.] Serpentum. Confunduntur duo ista scriptoribus Græcis & Latinis. Etiam Hebræis, ut Salomoni Sapientiæ cap.XVI. Aratus οἷες ποταμοῖο ἀπορρῶξ Ειλεῖται μέγα θαῦμα δράκων Avienus. *Ceu circumflexo sinuantur flumina cursu Squameum agmen agens Draco volvitur* At Germanicus.

Has inter medias abrupti fluminis instar
Immanis serpens sinuosa volumina torquet.

Et est reapse serpentis effigies, non Draconis.

379. TONSA COMAS.] Victarum gentium effigies in dehonestamentum detonsæ in triumphum ducebantur; Hinc *tonsus* victum, triumfatumque designat. Propertius.

Quorum sub titulis Africa tonsa jacet.

Multa

am rem notarunt doctissimi viri qui fo & ejus generis Commentaria re-

TELLVS COMMVNIS ERIT.] aureo seculo tradunt quicunq; illud scripserunt, ex quibus sequentia o- ad Claudianum illustrari possint, si am dare voluerit conferendo Aratū enis, Hesiodum primo Ἐργων, Ovi- etamorph. I. Germanicum, Avienum micis, Virgilium Pollione; scriptorem n, sed minime recentem, quem vulgo Pictorem inscribunt, ego autem ex sse de primis Oripinum M. Catonis li- timo, & ei rei caussas in Commenta- iorum reddo.

DISCERNETVR AGER.] Sido- *descriptosque per agros Fragrat odor*

STAGNANTIA PASSIM VINA NT.] Elegantissime hoc expressit Si-. *Et sine se natis invidit pampinus uvis.* inus venuste Auctor Æthnæ. *Ipse suo Bacchus pede* Pariter vero Deus Opti- laximus populo suo promisit Terram c melle fluentem, hoc est naturali uber- ræcellentissimam. Chalcidius in Ti- n Platonis, scriptor materiæ scriptique dissimulans, utplurimum Christianis-. *Hebrais quoq; consilium datum est à Deo radictione rerum futurarum, in istum mo- dum. Si præceptis meis parebitis bona terrarum omnia penes vos erunt; Lac itaque mellifluï flu- ctus non deerunt. Si contemseritis, pœnarum im- minentium seriem divina vox prosecuta est.* Ex ea vero promissione quis negabit Ovidium suum suavissimum illum versiculum duxisse. *Fluminu jam lactis jam flumina nectaris ibant, Flavaque de viridi stillabant ilice mella.*

OLEIQUE LACUS.] Apposite ad natu- ram olei. Idem vero voluit Sidonius scribens. *exorto flumina melle Dulcatis cunctata vadis oleique liquores Isse per attonitas bacca pendente trapetas.* Junxit autem vinum oleo quod his duobus, pane quidem adintellecto, contenta possit esse vita humana Julianus Imperator Misopogone.

μάλα ἐγέλασας, ἄρτυ, καὶ οἴνυ καὶ ἐλαίυ τῇ σώφρονι πόλει δεῖν φάμλυ@, κρεῶν δ' ἤδη τῇ τρυφώσῃ.

385. QVÆRETVR HONOR.] Pro- pter sonum malim *honos* quod retinuit Codex nobis collatus; quamvis cæteri omnes vul- gatis consentiant.

VIDEBVNT VIRIDES.] Risum viridibus dat quia oculis humanis is color gratissimus, & solius præterea hominis ridere est; nam quod alia nonnulla animalia sonum cachinni exprimunt, non magis sane rident quam lo- quuntur cum murmurant alia.

Præfationem, quam nonnulli Libri huc collocant, illustratam vide ante Bellum Gildonicum.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, *IN RVFINVM; LIBRVM II.*

ANIMADVERSIONES.

INitio hujus libri maximæ res gestæ Theodosio stringuntur, velut tyrannorum expellendorum & Imperii filiis constituendi gratia in terris fuisset is Imperator quo negotio utroque confecto in cœlum redierit. Nos eas ex auctoribus Christianis, & Zosimo enarrandas hoc loco non ducimus, non enim Tempora executere, aut Poetam sive veridicum sive adulatorem ad Historicam speciem veritatis exigere pretium fuerit. Cum species revera Historiæ ubique sit potius, quolibet partibus suis calamum præstante, sufficiatque eatenus fidem adhibere talibus, ut Christianæ Veritatis successio constet, non vero quæcunque tenebrionum deliria credibiliora fiant. Poeta autem ipse hoc unum omnibus numeris agat ut Heroas suos, quos laudandos sibi proposuit, egregie commendet Majestatem Romani Imperii & Sermonis servet comiter & potenter, adversarios vero quam acerbissime atque eloquentissime vituperet. Eum nos collata & examinata veterum Codicum scriptura genuinæ suæ venustati & splendori nativo redonare pergemus, & obiter quæque minus obvia lectori enarrabimus.

V. 1. IAM POST EDOMITAS ALPEIS.] Hoc est prorsus planeque domitas, uti jam nulla ulteriore pugna opus habeant. Vim enim summam litterula infert. Sic in Tertium Honorii Consulatum:

Ille leveis Mauros nec falso nomine Pictos
Edomuit

libro I. de Laud. Stilic.

totidemque diebus
Edomuit Rhenum quot vos potuistis in annis.

Et ab hoc, parente sequentium Auctorum, imitati hunc usum alii plurimi. Sidonius Anthemiano.

Illicet edomiti bello, prædaque carenteis
Mox ipsi sua præda jacent

Orosius libro VI. cap. XII. *Exhaustis atque edomitis Gallis securus Cæsar cum legionibus in Galliam rediit.* Iornandes Geticis cap. XXXIX. *post victorias tantarum gentium post orbem si consistatis edomitum ineptum judicaverim.* Prosper. Epigram. XCVI.

Sed quæ mens recto famulam sub jure tenebit
Edomita ut regnet carnis in officiis.

Corippus libro III.

Sub quo Vandalici ceciderant strage tyranni
Edomitique Getæ

Adreval-

lius scriptor vetus & probus de Bene-
o I. cap. I. *Romani Imperij insignis po-
m edomitum orbem jure perduellionis
vellet, amplissima regnorum spatia in
as coloniasq; discindere ratum habuit.*
Episcopus Reiensis Epistola VI. ad
n: *ut exterior & terrenus homo vomere
omitus commodâ infirmitate macrescat.*
Damianus Epistolâ II. ad Hillebrandū.
*q; sub quadam mentis energia quasi diu
s attritos agitare pedes duruq; cathenis
s elevare cervices.*

LPES.] Victoriam Theodosij de Eu-
ntelligit. meminit ejusdem in Tertio
rto Consulatu Honorij, alijsque Pane-

DEFENSAQUE REGNA HESPE-
Ab Arbogasto. III. Consul. *Proh crimen
n longi proh dedecus ævi, Barbarus He-
exsul possederat urbes.* &c.

MERITA.] Victorijs enim adiri cœle-
des gentiles censebant ex quorum do-
s ubiq; etiam de optimis & Christianis-
Principibus loquitur Claudianus. Inde
Victorijs clarissimis partis gloriatur a-
nnium.

*Si fas endo plagas cœlestum scandere cui-
quam
Mi soli cœli maxima porta patet.*

de viris bona pace egregijs eadem Phi-
nantur. Cicero Somnio Scipionis *Omni-
i patriam conservarint, adjuverint, au-
t, certum esse in cœlo ac definitum locum,
ati ævo sempiterno fruantur.* De Sapien-
idem erat judicium, studio enim Sapien-
ereri cœlestia templa putabantur. Mar-
s Capella libro II. *Animæ beatorum ve-
n quæ jam cœli templa meruerant gressus
igena sequebantur.* Silius Italicus lib. XV.

*fœdere certo
Degeneres tenebris animas damnavit A-
vernus,
At quis ætherei servatur seminis ortus.
Cœli porta patet.*

i versus Silij Italici cum de eodem Scipione loquantur de quo & Ennianum distichon, vel ex ijs clarum est ita Ennium scripsisse ut nos retulimus non *si fas cadendo cœlestia scandere cuiquam est.* Ut vulgantur hi versus apud Lactantium libro I. cap. XIIX. Explosi quidem jam olim ab eruditissimo Pithæo lib. I. Adversi. cap. XI. De fortibus viris pariter Manilius libro I.

*forteis animæ dignataq; nomina cœlo
Corporibus resoluta suis, terraque re-
missa,
Huc migrant ex orbe, suumq; habitantia
cœlum.
Aethereos vivunt annos.*

3. SIDERE.] Apotheosin intelligit Claverius; cujus opinionem tamen vulgo hæsisse potius quam ceremonias priscas usu frequentabas sub principibus seriò Christianis credibile est. Theodosio autem decedente jam Basilicas plerasque omnes tenebant Antistites Christiani, nec superstitio consecrationum Paganarum superarat. Et exstat Oratio in hunc funebris Beati Ambrosij, quæ ut Christianè defunctum nō ut Romano ritu in Deos relatum laudat. Nummorum quidem inscriptiones & talia retinuerint Principes, publici vero ritus, isti rei exoleverant jam dum.

3 MUNDUS.] Divinas animas mortalium virtute præditorum è stellis oriundas, & in eorum numerum redire persuasio Philosophię Humanæ. Cicero Somnio Scipionis: *Homines enim sunt hac lege generati qui tuerentur illum globum quem in hoc templo medium vides, quæ terra dicitur. Hisq; animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quæ sidera & stellas vocatis, quæ globosa & rotunda, divinis animata mentibus circulos suos orbesq; celeritate mirabili conficiūt.* Singulisq; animabus singula astra asscribebat Plato, cujus doctrinam ubiq; sequitur Claudianus. Alcinous cap. XVI.

ἐπεὶ δὲ περὶ τ̃ ἀνθρωπείου γένους, ὡς συγγενεστάτου θεοῖς πάλιν φρόντις ἦν Ἰῶπε πατρὶ πάντων, καὶ τοῖς τούτου ἐγγόνοις θεοῖς, κατέπεμψεν ἐπὶ τὴν γῆν τὰς τούτου τ̃ γένους

 ψυχὰς

ψυχὰς ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις. ἐμβιβάσας δὲ ὡς εἰς ὄχημα ἄστρον, τὸ σώματον ἁπάσας, νόμους τοὺς εἱμαρμένους εἶπεν αὐταῖς νομοθέτου τρόπον, ὅπως ἀναίτιος ᾖ.

Quæ in libris ipsius Philosophi & qui eos enarrant, Dogmataque sequuntur, plenius. Mundus cœlum sonat. Sic Manilius mundum meruisse dixit Augustum postCæsarem, cujus filius audire gestiebat. Libro primo.

Hunc mihi tu Cæsar patriæ princepsque paterque
Qui regis Augustis parentem Legibus orbem
Concessumque Patri mundum Deus ipse mereris,
Dat animum.

Qui versus vel soli testantur, ut centum argumenta etiam his solidiora omittam, & docere possunt minimè Astronomicum illud Poema ad aliud quam Augusti ævũ pertinere posse; Tum enim primum concessus erat Cæsari, ab Julo oriundo, singulari Romani nominis, ut videri volebant, apud superos æstimatione. Jam verò ejus filij & successoris Augusti tanta merita erant in genus humanum, ut ipse sibi illis vindicaret cultum divinum, non concessione aliena opus haberet. Quod comparatione adulatoria Cæsaris & Augusti extulit Manilius, hunc jam vivum videntemq; Deum appellans, (pro quo & cultus sanè fuit) ut patri præferret. Quæ vero merita illa sint duobus verbis explicavit cum dixit *Augustis legibus* Iis enim in novam velut formam universus terrarum, Romanus certè, orbis concesserat, & regebatur; itaq; molem hanc Imperij ab uno homine tot pręclaris legibus moderari videntes, merita ipsius Divinis cultibus rependenda omnes censebant; à quibus sanè absunt longissimè cæteri principes, utcunq; Trajanum Plinium, Severum Herodianus, alios alij laudent. Sed hæc alterius loci sunt. *Mundum* meruisse etiam Melibęum suum ait Nemesianus Ecloga. Prima. Mundus vero totum est cœleste machinæ corpus. Stobæus Eclog. Physicar. libro I.

κόσμον δὲ εἶναι φησὶ ὁ Χρύσιππος σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις φύσεων, ἢ τὸ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων σύστημα, καὶ τῶν ἕνεκα τούτων γεγονότων.

Venit hæc appellatio a Pythagora. Idem Stobæus. Seu potius Plutarchus cujus περὶ ἀρεσκόντων ipsa verba Stobæus exscribit.

πυθαγόρας φησὶ γεννητὸν κατ' ἐπίνοιαν τὸν κόσμον, οὐ κατὰ χρόνον. ὃς καὶ πρῶτος ὠνόμασε τὴν τῶν ὅλων περιοχὴν κόσμον, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τάξεως.

Et hi quidem mundum τὸ πᾶν appellabãt, alij rursum eum ab Vniverso segregabant, ut Diogenes, Melissus, & alij. Idem Stobæus.

Εμπεδοκλῆς τὸν τοῦ ἡλίου περίδρομον εἶναι περιγραφὴν τοῦ πέρατος τοῦ κόσμου, Σελεῦκος ὁ ἐρυθραῖος, καὶ ἡρακλείδης ὁ ποντικὸς ἀπείρατον τὸν κόσμον, Διογένης καὶ Μέλισσος, τὸ μὲν πᾶν ἄπειρον, τὸν δὲ κόσμον πεπεράσθαι.

Et infinitæ sunt disceptationes tales Philosophorum Solum cœlum hoc loci notat. Seneca de Corona Ariadnes. *Mundus puellæ serta Gnosiaca gerit* Alia vide apud Ocellum Lucanum libro περὶ φύσεως κόσμου, Vitruvium libro IX. cap. IV. & alios infinitos.

4. JAMQUE TUIS STILICO ROMANA POTENTIA CURIS, ET RERUM COMMISSUS APEX.] Dubium vix est ex Imperij partitione & consensu plerorumq; scriptorum Theodosium decedentem Rufino Orientis, Stilichoni vero Occidentis curam sub adolescentibus Principibus commendasse. Claudianus vero Soli Stiliconi utrũque orbem adscribit, quia noverat hoc eum adfectare, & Theodosij hanc mentem fuisse persuasum voluisse populo. Zosimus libro Quarto.

πλὴ-

τήσαντος μετὰ τὴν ἀγγελίαν καθαί-
ταλια Θεοδοσίου στρατηγὸς ὢν τοῦ παν-
-δύματος ὁ Στελίχων, εἴ τι δυνα-
ς καὶ πολεμικώτατον ἦν, τοῦτο κα-
όδε ἀπεσκληκὸς καὶ ἀπόβλητον
ἐπὶ τὴν ἕωαν ἠφίει, καὶ ταῦτα δια-
ζων δὲ πρὸς ῥυφῖνον γνώτως, ἵνα
αὐτῷ ἀντίρροπον κατὰ τὴν ἕωαν ἔχειν
ενον ὡς Ἀρκάδιον ἰέναι διανοεῖτο, δια-
κατ' ἐξουσίαν καὶ τὰ κατ' ἐκεῖνον ἐ-
Ἔλεγε γὰρ ἐπιτετράφθαι παρὰ Θεο-
ελευτᾶν μέλλοντος τὰ κατ' ἄμφω τοὺς
ας ἔχειν ἐν πάσῃ φροντίδι.

les hic Zosimum ambitioni tanti viri ere utriusq; Limitis Curam. Et ita initio n libri Rufinum non minus Arcadio Honorio Stiliconem præpositum dicit. ndax & convitiator homo, nisi canem dicas paganum, cujusque maximi viri torem, oblitus sui ipsius cum mortem nis post descripsisset, non ex ambitione ed sua sententia hęc loquitur contraria.

ἀπειλῇ πάσῃ καὶ φόβῳ ταύτης αὐ-
Στελίχων ἀποστήσας τῆς ἐγχειρήσεως
ληνα αὐτὸς τὸν τράχηλον ὑπέσχετο τῷ
, πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἐν ἐκείνῳ
τυσάντων τῷ χρόνῳ γεγονὼς μετριώτε-
Θεοδοσίου γὰρ τοῦ πρεσβυτέρου συνοικῶν ἀ-
ιδῇ, καὶ ἀμφοῖν αὐτοῦ τοῖν παίδοιν τὰς
λείας ἐπιτραπείς, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς
ιν ἐνιαυτοὺς ἐστρατηγηκώς, οὐκ ἐφάνη πο-
στρατιώταις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπι-
ς, &c.

Quid tali homini credas, qui dicto libri e-m hujus initio nihil non Stiliconi venale : declamaverat? Sed hoc quoq; Eunapij oris habuit, qui quandam velut sectam oriæ Sophisticæ fecit, Stiliconem Theo-imq; lacerantium, ut vides apud Photiū, tamen Zosimum Eunapio pudentiorem agnoscit; certè rectiorem nos, non benevolē-tiorem, nisi quod invito etiam veritas non-numquam excidit. Ineptum autem arbitror adeo sollicitè hujus nominis aspirationem servare, ut typographi nonnulli faciunt, qui barbarius eo modo, quod alioqui Latina ele-gantia abhorret, conficiunt

5. RERUM COMMISSUS APEX.] Cre-dibile sanè hoc est, nam & Arcadius tū tutore magnoperè ob ętatem non egebat, vicennium jam agēs; vt fermè assentiar Illustriss. Baronio, qui Suidam & alios de Rufino, tutore ipsi ab ab Theodosio relicto, scribentes, erroris etiam hinc convincit. *Apex* Summam dignitatem notat, ut vertex apud Ammianum libro XXII. *Alexandria vertex est omnium civitatū quam multa nobilitant* &c. Sedulius de D N. Jesu Christo: *una est cum Patre potestas Par splendor, communis apeX*. Hilarius. *Primus apeX rerum, primus sator, omnia condens.* Marius victor *Tu victor, virtutis apeX.*

6. UTRAQUE MAJESTAS.] Majestas Imperatoria jā olim pro ipso principe sumta, velut nominari ipsum minus esset. Tacitus Annal. V. *questus apud Patres quod senatoris u-rius fraude Imperatoria maiestas elusa publicè foret.* Ante quidem Populi Romani aut Rei-publ. erat, ut notum vel ex formula, *Maiestatē P. R. comiter conservare.* Ejus vero potestate & auctoritate omni in Principem collata, hoc quoq; splēdidi nominis hujus personę accessit. Sic *Augustalis Maiestas* apud Justinianum cap. III. Cod. Ubi & apud quem Cognitio Impe-ratoria; apud Tacitum loco modo producto, Justinian. Procem. Institut. Est *maiestas* vene-rabilitas quædam, ipso aspectu animos inva-dens, præter vulgarem formam cœleste quid & inusitatum præ se ferens. Livius libro V. *adeo haud secus quam venerabundi intuebantur in ædium vestibulis sedētes viros præter ornatum habitumq; humano augustiorem, maiestate etiā quam vultus gravitasq; oris præ se ferebat, simil-limos dijs.* Dei enim propria *maiestas*, quæ ad differentiam *Altissima* appellatur, vt ab Imp-perat. Leone & Anthemio c. XI. Cod. de Ferijs.

6. GE-

6. GEMINÆQUE EXERCITUS AULÆ.] Hunc divisisse, partibus licet jam tumētibus, inter fratres Stiliconem in ejus laudibus recenset libro II. v. XCVI.

7. NEC ENIM PATIVNTVR SÆVA QVIETEM CRIMINA] Conscientiæ læsæ more, quæ quietem non habet, sed è scelere in scelus transit. Sallustius de Catilinâ: *animus impurus Dijs hominibus infestus, neque vigilijs neq; quietibus sedari poterat.* Pseudo Egesippus, sive interpolaticius Josephi Epitomator, lib. I. cap. VII. *tanti sceleris immanitas mentem ulcerabat, non somnus oculis, non quies animo dabatur*, &c.

8 POLLVTÆQVE NEGANT MANSVESCERE FAVCEIS.] A feris sanguinarijs, quas semel haustum sanguinem semper sitire ajunt. Victor Caligula. Hieronymus ad Innocentium de muliere Septies ictâ: *igitur Consularis pastis cruore luminib. ut fera quæ gustatum semel sanguinem semper sitit, duplicari tormenta iubet.* Lucanus libro Primo.

nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauceis.

Idem libro IV.

si torrida parvus
Venit in ova cruor, redeunt rabiesq;, furorque,
Admonitaque tument, gustato sanguine, fauceis.

Boethius de Consolat. libro III. carm II.

Quamvis Pœni pulcra Leones
Vincula gestent, manibusq; datas
Captent escas, metuantq; trucem
Solits verbera ferre, magistrum,
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituq; gravi meminēre sui.
Laxant nodis colla solutis
Primusq; lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.

Quas olim hic Lucani emēdationes dedimus, eæ opportunius legentur alibi.

9. TERRAS.] Mundum, humanas res Alibi. *Quam bene dispositum terris ut dignus iniqui Fructus consilii primis auctoribus instet.* Est inter Belgicos Codex priscus qui legit

infandis iterum bellis accendere terras.

10. PACEM TVRBARE TVMVLTV.] Non sollicito hanc lectionem, tumultui enim turbatio est aptissima. Noster liber *vexare* substituit. citrà cæterorum voluntatem.

11. QVANAM RATIONE TVEBOR.] Similimè. I. in Eutrop. *quanam scapulas tutabimur arte.* Servilia ingenia utraq; deliberatio arguit.

12. FLVCTVS.] Mala cumulo quopiam ingruentia & obruentia rationem fluctibus æquantur. Euripides Hippolyto Coronifero.

κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ
τοσοῦτον. ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.

Musæus. ἵστατο κυμαίνουσα πολυκλαύστοισι μερίμναις.

Aristænetus lib. II. Epist. V.

ποικίλα τῆς διανοίας ἀποσκιρτῶσα μοιχεύματα. καθάπερ αἴγλη τις ἡλίου πάλλεται συχνὰ περὶ τοῖχον ἐξ ὕδατος ἀνταυγοῦσα κατὰ σφαγίδος ἢ λέβητος κεχυμένου καὶ ἀστάτῳ φορᾷ τὴν εὐκίνητον συστροφὴν ἀπεικονίζεται τῶν ὑδάτων.

Quæ comparatio est Apollonii Argonauticon. III. & Virgilio alibi & Silio Italico translato. Sic de æstu seu fluctibus animi idem Aristænetus alibi lib. I. Epistolâ. IX.

πῶς οὖν τὸν δείλαιον. ἀλλ' ὑπὸ θαλάττης τρικυμίας ὑπὸ πόθου κορυφούμενον σάλον ἀμαρὲς ἀφηγεῖσθαι.

Et Epistolâ XXVII. Ejusdem.

κλυδωνιζόμενος ἐκ τοῦ πόθου.

Sic de vino Eratosthenes.

οἶνός τοι πυρὶ ἶσον ἔχει μένος, εὖτ' ἂν ἐς ἄνδρα.
ἔλθῃ κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἅλα.
Βορρῆς ἠὲ Νότος.

Sic

t timoris. Arrianus Epictet. lib. IV·

ταχρὺς, μὴ ἀπογνῶς σταυξ, μη-
το τῶν ἀγεννῶν ἀνθρώπων, οἱ ἀ-
πς εἰσάπαν ἐπέδωκαν ἑαυτὺς, ἢ
ματι παρισυρησαι.
estas sive hyems furorem animi
& κῦμα. Sophocles Ajace:
γὸ ὁ δεινὸς ὁ μέγας ὠμοκρα-
τὴς αἴας θολερῷ
εἶπε χειμῶνι νοσήσας.
lem furore captus.
οἷον ἀρὴ κῦμα φοινίας ὑπὸ
δρομον κυκλεῖται. Et σαλεύειν
ru confici in Electrâ.
ος ἣ μόνα σαλεύει Ἠλέκτρα
ἀεὶ πατρὸς
α στενάχυσ' ὅπως ἀπαιόδυρτος
δών.
ακῶν apud Heliodorum lib. II.
ῆς νωθέστεροι συνιέναι το δέον
ωνι κακῶν βεβυθισμένοι. Et
λῶς κλύδων μέλις εἶχε φρον-
πνόστε τὸ λειπόμενον ἐξαλαι-
κτός. Et κύματα ἐπιθυμιάς
lenti. Chrysostomus de Virgi-

οβόλων περιστήσας τὴν εἰρο-
ῃ ταύτῃ τὰ ἐπιθυμίας δεχό-
α ἐν γαλήνῃ πολλῇ καθίστησιν
ητηρεῖ.
mperator lib. XII.
ιρρέουσαν δίνην dicit curam
ingētium. Sic τρικυμία κακῶν
idam variorum infortuniorū.
hagoricus:
ι κατανοῆσαι τόντε τῶν πα-
ῃ τὸν τῶν περιπεξαστηκότων
ραῖς καὶ κακῶν τρικυμίαις

καὶ νῦν ἔντι πολλοὶ, καὶ περὶ τὸ ἐγγύοντο. Sicque vita omnis humana nihil censetur nisi Pontus, mutabilitate rerum omnia alternante. Agapetus in Scheda Regia cap. LXX. &c.

13. PREMOR HINC ODIIS] Domesticorum Aulæ procerum. Nec mirum omnium odia incurrere qui avaritię studio omnia postposuerit. Ipsum etiam principem infensum habebat, si vera sunt quę subjungit isthic Claudianus.

15. MATURA.] Quæ caveri vix jam possint quin in caput meum cadant; non de longinquo minantia, sed coram imminentia. Sic *maturum malum* Plauto, cujus servulus nequam jam velut certus erat.

SURGUNT UNDIQUE.] Suaptè velut natura. A nubibus in tempestatem undique consurgentibus, aut vndarum fluctibus. Virgilius, lib. VI. *tua ne spoliata armis excussa magistro Deficeret tantis navis surgentibus undis*, &c.

16. IMPOSITI RADIANT CERVICIBUS ENSEIS.] Exemplo Damoclis à Dionysio invitati. Horatius lib. III. Od. I. *Districtus ensis cui semper impia Cervice pendet* Persius *auratis pendens laquearibus ensis Purpureas subter cervices terruit*. Describit post Ciceronem, non inconcinne Apollinatis Sidonius lib. II. Epist. XIII. Alludit eodem & Salvianus libro II. *Sed præsentia tormenta senties, atq; imminentem jam cervicibus tuis divinæ severitatis gladium sustinebis*.

17. CUNCTA NOVO CONFUNDERE LUCTU.] Incendinm ruina restinguere, quod nefarie jactavit Catilina, convictus scelerum exitio propinquus. In Nostro exemplari legitur.

Quid restat mihi cuncta novo confundere
luctu.

In quo duo sequenteis versus perperam trāspositi leguntur.

19. SOLATIA LETHO EXITIUM COMMUNE DABIT.] Seneca Troadibus.

Lentius luctus lacrymaq; mordent
Turba quas fletu simili frequentat,

Mmmmmmm *Sem-*

Semper ah semper dolor ipse magnis
Gaudet in multos sua fata mitti.
Seque non solum patuisse Pœna.
Ferre quam sortem patiuntur omnes, Nemo recusat.
Dulce in immensis posito ruinis
Neminem latos habuisse vultus, &c.

20. POTESTAS.] Tyrannis. *Potestas* quandoq; injustam & vi usurpatam dominationem notat, qualem in Rufino proponit Claudianus noster. Julius Firmicus de Erroribus Profanarum Rellig. de Jove: *Per omnia Pœnarũ genera bacchatus necem filii qualitercunq; vindicavit, affectu quidem patris, sed tyrannicâ potestate.* Hoc est crudelitate, vi, impotentiâ. Sic potentatus vim sonat. Justinianus Imp. cap. I. de Raptu Virg. *Sin autem post commissum tam detestabile crimen aut potentatu raptor se defendere, aut fugâ evadere potuerit.*

22. OBJICE.] Male uno jota hæc vox scribitur, cum producitur: Per licentiam enim altera ejicitur, quod cum in *subicere adicere* viderint in hac miror non animadvertisse doctos.

25. DIVISISIT.] Hæc utiq; vera scriptura. Liber Noster, & unus Belga *dimisit* Delrianus *demisit*. Cum Nostro Aldus. Sed nos Scaligerum & Claverium sequimur, nihil mutantes. Ratio est in voce *Disposuit*.

26. NEFAS.] Bellum nefarium. Lucanus libro VII.

fugiens civile nefas redituraq; numquam
Libertas ultra Tigrim Rhenumque recessit.

27. TERGA DANUBII.] Glacij solidata, & alioquin Græcanicum νῶτα θαλάττης, sæpissimè eo utitur Nonnus Dionysiacis, & nemo non aliorum Poetarum.

28. EXPERTAQUE REMOS.] Sæpius remis navigata. *Expertus* enim crebrum usum denotat. Sic Virgilius. *Sin aliquam expertus sumtis spem ponis in armis. Hanc tutare domum.*

30. CASPIA CLAUSTRA.] κλεῖδας vocat Eustathio recensente Dionysius Periegetes.

ὁπηῖον δὲ περὶ τῶν Κασπίων πυλῶν λέγεται, ὡς καὶ κλεῖδας τῆς Ἀσίας γῆς καλέσει ὁ Διονύσιος, &c.

30. ORIENTIS OPES.] *Anatolia*, nam Constantinopolitanis Imperatoribus rerum potientibus. Asia minor ἀνατολὴ appellabatur. Constantinus Porphyrogenetes libro I. Thematôn.

πρῶτον μὲν οὖν τὸ καλούμενον ἀνατολικὸν, εἰ δοκεῖ, μνημονεύσωμεν, ἐν ταῦθα τῆς ἀνατολῆς θέματα ἤγουν τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

Potest tamen universus Oriens barbarorum incursibus impetitus intelligi.

31. PASCUA CAPPADOCUM.] Ea enim regio pascua magnam partem non Cerealis, & idcirco equorum copia nobilis. Solinus cap. XLVII. *Cappadocia terra ante alias altrix equorum & proventui equino accommodatissima est*, &c.

32. PARENS ARGÆUS EQVORVM.] Argæus mons Cappadociæ, equitibus celebris cumprimis Claudianus in Laudib. Serenę.

delectus equorum
Quos Phrygiæ matres Argæaque gramina pasta
Semine Cappadocum sacris præsepibus arcent.

33. JAM RVBET ALTVS HALYS.] Noster. *rubet intus alu.* De Haly fluvio Herodotus, Strabo, Plinius, Mela, Constantinus Thematum lib. I &c.

34. INIQVO MONTE CILIX.] Taurum Ciliciæ montem ob difficultatem transitus iniquum vocat, est enim maximus. Ovidius lib. X. *per juga montis iniqui Ire comes, longâq; alit assuetudine flammas.* Symposius Aenigmate XXXIII. *Taurus.*

Et Cilicum immensus mons sum, & mons nomine solo.
Et vehor in cœlis & in ipsis ambulo terris.

Ita

or horum versuum in editione
ni Perionij, Pithæus autem &
astalio. *Et Cilicum mons sum sed
e solo.* Planè ignotum hactenus
arbitror. *Taurus* enim & τ ai-
m designat, cujus allusio utique
elucescit. Sic enim quatuor si-
ipsas cõjungit etiam Diomedes
oduxit Castalio Quare scriben-
um immensus mons sum & mens
Paullum *polum* scribebant vete-
ius ergo mons Cilicum Taurus
positio; dicitur vero & *mens nomi-*
tivo, hoc est *mentula*. Taurus
c quam illum notat. Nec tamen
t ratione aut argutia, siquidem
n ea re est quæ deminuto ejus
ellatur. Atq; sic de hoc veteris &
oco sentimus, cujus generis non
m alia latent, De Tauro Ciliciæ
Herod. libro III. Silium Italicum
eographos.

/ETVMQVE CHORIS.] Sy-
ies & deliciæ notissimæ, præci-
niæ, quam alluit Orontes. Vnde
crè de m oribus ijs Romanam se-
perantibus.
*idem Syrus in Tiberim defluxit O-
ntes.*
nen de luxu hujus accolarũ con-
de Iulianum Misopogone.

TICIS EVROPA CATERVIS
DATVR.] Omnibus ejus ge-
barbaris parumq; tum cognitis.
gentes appellabantur, Honorio
ate, Gothi, Vandali, Visigothi,
armatæ, Melanchlæni, ut tradit
o.I. de Bello Vandalico. Vide de
vo Strabonem.

NDENTIS AD VSQVE DEL-
Silvosæ. Vide Geographos. Scri-
hujus nominis hæc vera est, li-
ie, non auctorum est, *Dalmatia*
IIS QVA.] Concinnius scribas.
quæ. Omnis tellus intra Pontum & Mare A-
driaticum sita; quæ sit illa videre potes in ta-
bulis, & apud Melam; sanè nobilissima regio,
nec pro Scytharum aut Geticarum gentium
contuberniis Vastationis hujus alibi quoq;
meminit, & in primis de Bello Getico.

41. INSTAR ANHELANTIS LIBYÆ.] Codex Noster hoc quoq; loco seorsum à cæteris præfert *anelantis Libra Libya* autem pars semper torrida, arenis squalenibus & æstuantibus obsita, nullum humani cultus vestigium agnoscit. Vnde *anhelantem* quasi æstu fatiscentem vocat. Martianus Capella libro IV. *Hac autem ex arenis Libyæ anhelãtu adducitur, quod & capillitium impleXum docet, & amiticia venenorum.* Vide Macrobium in Somnium lib. II. cap. VII. Arrianum lib. III. Curtium lib. IV. Lucanum, libro IX. &c.

42. SOLIBVS.] In uno Codice Belgicorum glossa est: *caloribus Solis.*

43. RETICET PELION.] Mira de Panis cantibus & Thessalorum pastorum in hoc sive spelæo sive monte fabulantur Poetę Gręci & Latini Meminit noster & alibi.

44. CVRSVS SOLLEMNIS.] Solemnis temporis cursus, adsueti jam populationibus & incursibus Barbarorum, nihil novi sibi videbantur pati. Alibi *gurgitem avi* vocat.

47. SENSVMQVE MALIS DETRAXERAT VSVS.] Nimirum quæ diu passi sumus, vix sentimus, & tempus ipsũ consumit doloris sensum. Cicero Familiar. libro IV. *Nullus dolor est quem non longinquitas temporis tollat atque minuat.* Terentius Heautont. *Dies adimit ægritudinem hominibus.* Seneca Epist. LXXIIX. *ipso dolore sensum doloris amittunt.* Apud quem multa in hanc rem.

49. EHEV QVAM BREVIBVS.] Divina exclamatio quam in libris Poeseos pluribus enarramus, Confirmationem hujus sententiæ undiq; ingerit Dei omnipotentis Ordo, cui placet momento uno evertere multis annis parata. Lege præter cæteros Plutarchum in Paullo.

54. VRBS ETIAM.] Homines etiam inhabitan-

Mors armata sedet. Bellorum solus in arus
Sanguis, & incensis qui raptus ab Vrbibus Ignis.

342. CLAMORE.] Quo gaudere Mars sæpissime Homero fingitur. Descriptionem in eo videbis, Quinto Smyrnæo libro I. & VIII. ubi μέγα δ' ἴαχε τρωσὶ κελεύων, &c. Θοῦρος ἄρης βαρύμηνις, ἀνέκραγε in Dionysiacorum Quarto.

343. FER GALEAM BELLOMA.] Hæc armatrix & auriga Martis. Papin. l. VII.

regit atra jugales
Sanguinea Bellona *manu longaque fatigat Cuspide*

Quin prorsus ipsi in conjugium datur Valerius Flaccus libro II.

Accelerat Pavor & Geticis Discordia demens
E stabulis, atraque genis pallentibus Ira,
Et Dolus, & Rabies, & Leti major imago
Visa truces exserta manus, ut prima vocatu
Intonuit, signumq; dedit Mavortia conjux.

Hanc nulli pugnantium parti favere fingebãt, sed cædibus ubiq; delectari, vides apud Quintum Smyrnæum libro VIII. παραλ. Quamquam ibi de Metu Martis & Thetidis. Adeo quidem ut & humanis eam victimis placarent, auctore Minutio Felice in Octavio. Plures cultas eo nomine docemur ab Arnobio. Cum Quinto facit Silius Italicus lib. V. qui *medias alternatim acies permeare* scribit. De ea cum ait *sparsam flavam sanguine multo sparsa comam* Et Quintus Smyrnæus

ἀνὰ μέσσον Ἐνυὼ
Στρωφᾶτ' ἀλγινόεντι λύθρῳ πεπαλαγμένη ὤμους
Καὶ χεῖρας, ἐκ δ' οἱ αἰνὸς ἀπὸ μελέων ῥέεν ἱδρώς.

Eo respicit quod hujus Dæmonis sacerdotes sese ferro vulnerabant, cruoris visu eã delectari credentes, cujus rei exemplum est in sacris litteris, alibi illustratur.

NEXUSQUE ROTARUM.] Quibus nectebantur currui rotæ. Puto clarum intelligi quem παραξώνιον vocant Græci. Pollux libro I. cap. V.

τὸ δὲ κωλῦον ἐκπίπτειν τὸν τροχὸν ἐμπηγνύμενον τῷ ἄξονι, παραξόνιος.

Vel ipsum adeo παραξονίῳ illius vinculum quod ἐμβολοδέτης nuncupatur, eodem auctore. Apud quem decimo tmemate dicti capitis currus veteris descriptionem habes per partes suas. *Nexus* autem tendere est lora capitibus axis adnectere, quibus currus trahebatur, non enim temonibus erat alligata ea lora, sed capitibus axium ut clarum ex nummis aliisque picturis priscis.

343. TENDE PAVOR.] Hic armigerorum Martis unus. vide Homerum, Hesiodum Scuto & omne genus cæterorum Poetarum. Filius idem. Artemidorus Onirocrit. lib. II. cap. XLIV.

Δεῖμος καὶ Φόβος ἄρεως υἱοὶ, καὶ αὐτοὶ δὲ ὁ ἄρης, στρατηγοῖς καὶ στρατιώταις καὶ μονομάχοις, καὶ λησταῖς, καὶ κυβευταῖς πᾶσι συμφέρουσι.

Deris pariter Soror fingebatur Martis, ut vides apud Quintum Smyrnæum libro VIII.

ἐπετέρπετ' Ἐνυὼ
Δῆριν ἐπικλονέουσα, κασιγνήτην πολέμοιο.

Pavoris uberiorem descriptionem vide VII. Thebaide v. CIX.

344. URGETE MANUS.] Operas, pro quibus manus ipsas dicunt scriptores. Vide quæ notamus ad Quartum Consulatum Honorii.

345. ARBORE.] Tropæa de lignis facta, & quem ad finem vide apud Carolum Paschalium in Elegantissimis conlectaneis de Coronis libro VII. cap. XIV.

346. CRISTAS.] Galeas hostium cristatas. Virgilius libro XI.

Mezenti

ducis exuvias, tibi magne Tro-
m
ns, aptat rorantes sanguine cri-

MUNES SEMPER LITUI.] a cursum victoriarum Stilico- ii rerum ejus scriptores aliter, er paria in Laudibus Stiliconis. RU.] Hæc utique vera Lectio. Codices mutantes.

APO.] Aciei. Vide quæ nota- de Bello Gildonico.

RBAS.] Conjectaveram tur- ectionem firmari video à Co- Et est sæpe magnificentior vul- am facilitas correctoria perpe- igebant in eodem Codice, & ris est, quod & ipsum recipi-

CLYPEIS ET MOLE PA- us, cum arma fere totum cor- nolem ipse ingens præcipue re- gilius, lib. XI. *experto credite eum assurgat, quo turbine tor-* Papinius lib. VII. v. 310. Molem humano corpore majorem He- iat. Virgil. *ingenti mole Latinus itur curru.* Silius Italicus lib. *a viri magnoque habitata* Gra- lerius Flaccus libro VI. *Te quo- gens Ariasmene seclis Tradide-* . Papinius de Statua Equestri *ua super imposito moles geniata ium complexa forum.* Ita enim imus. Sidonius *effulgens tra- alli Annum pande novum* Fi- m eo pertinet ut opinio divini- tiliconi concilietur. Deis enim humanas, sed communibus m majores, adscribunt, & ita vi- Sapientia & Virtute. Malchus Vita Pythagoræ.

Ιταλίας ὅπλας ἐν Κρότωνι ὁ Δικαίαρχος ὡς ἄνδρας α- φιγμένους πολυπλανεῖς τε καὶ περιττοὺς καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν φύσιν ὑπὸ τῆς τύχης εὖ κεχορηγημένους, τὴν δὲ γὰρ ἰδέαν εἶναι ἐλευθέριον καὶ μέγαν. Longus Pastoralium libro II. καὶ αἱ αὐτῷ ἐφίσαντο τρεῖς Νύμφαι, μεγάλαι γυναῖκες καὶ καλαί. Achilles Tatius libro Primo. ἐφίσταται δή μοι γυνὴ φοβερὰ καὶ μεγάλη. Xiphilinus Trajano. Τραιανῷ δὲ ὄναρ ἐγεγόνει πρὶν αὐταρχῆσαι τοιόνδε, ἔδοξέ τινα ἄνδρα πρεσβύτην ἐν ἱματίῳ καὶ ἐσθῆτι περιπορφύρῳ δακτυλίῳ τινὶ σφραγῖδα αὐτῷ ἐπιβεβληκέναι.

Vbi vides etiam ætatem grandem talibus adscriptam. Phædrus libro IV. Fabularum. *duo juvenes sparsi pulvere Sudore multo defluentes corpora Humanam supra formam.* Et ita Christiani quoque. Julianus Pomerius Prognost. libro I. cap. XV. *astitit deprecanti & jam pene morienti juvenis honore & majestate venerabilis statu excelsus & clarus adspectu.* Alia notarunt Gifanius ad Lucretium in Χαρίτων μία. Turnebus Adversar. libro XXX. cap. XXXIX. Lipsius ad Tacitum. Locum Papinii, quem aliter quam omnes hactenus interpretes legimus, ad eum & in Libris Adversariorum explicamus.

351. STAT CASSIS UTRIQUE.] τὸ *stare* horrorem infert, velut constitisset minabundus, vel ut minaretur fulgor in galea. Scripserat de hoc verbo caput A. Gellius lib. VIII. Noctium Atticarum, sed is liber ad nos totus non venit. Legendi vero qui superiore seculo in vacuum venire voluerunt elegantissimi uterque ingenii non incelebris. J. Durantius Variarum Lib. II. cap. XV. J. Gulielmus Verisimilium lib. I. c. XXI. ut & Adr. Turnebus libro XXXIII. Adversar. cap. XXXII.

352. SIDERIS HIRSUTA JUBIS.] Instar siderum fulgorem quempiam emittens. Sæpius de Heroum suorum armis talia Silius Italicus. Virgilius libro X.

Arde-

Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma
Funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes.

353. SATIATUR VULNERE CORNUS.] Ita loquebantur veteres de armis Heroum, quæ instar animantium quorumdam cupere cædem hostium dicebant. Plautus Milite.

Nam Ego hanc macheram mihi consolari volo,
Ne lamentetur, neve animum despondeat
Quia se jampridem feriatam gestitem,
Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Hoc est pinguescere cæde & sanguine hostili. Militariter enim & Thrasonicè fartum facere potius quam satiari, ut Claudianus hoc loco, dixit. Viri doctissimi ex Codice Camerariano Plauti locum aliter legunt, sed nobis invitis, qui errorem librarii in voce *fratrem* agnoscimus. Non enim *fratrem ex hostibus facere* nisi uni convenit, at gloriosus jactator cædes agminum ingentium], quibus satiaretur, scilicet de more, acies ferri sui loquitur, & alioquin durissima illa est interpretatio si exactè excutias;' si enim dixisset *gestit consanguineum facere ex hostibus*, magna fuisset inconcinnitas numeri & contra communem fere rationem, at translatio acutior Camerario glaucomam fecit. Quod autem dixi de armis ut animantibus loqui scriptores, pariter omnino Divinus Esaias cap. XXXIIII. *Quoniam inebriatus est in cœlo gladius meus. Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum & hircorum, de sanguine medullatorum arietum.* Anna Alexiados libro I.

τὸ ξίφος αὐτοῦ μεθύσει ἀφ' αἵματος, οὕτως ἦν φιλοπόλεμος ὁ νεανίσκος.

Farcti autem sunt maxime saturi, cibo potuq; distenti. Pacianus Parænetico. *Quid dicitis, pœnitentes; ubi est vestra carnis interitus? An quod in ipsa pœnitentia lautiores semper inceditis? convivio farti, balneis expoliti, veste compositi?* Porro cornum aptam hastilibus nemo nescit, vnde spernenda est glossa tribus MSS. inhærens alios legere *conus* hoc Claudiani nostri versu, & ea voce summitatem galeæ capiendam; cui quidem hic non plus negotii est quam Buttubattæ Nævii.

354. ACRIOR INTEREA VOTO.] Hoc est successione voti. Ita enim sæpissime *Votum* pro optati, ut Higinus loquitur, felici eventu usurpant scriptores. Sic *votivus*, quod minus notum, felicem sonat, Appuleius lib. V. *cunctisque ocyus tecum relatis votivis nuptiis hominem te jungemus homini.* Et sic contra devotare est infelicem aliquem reddere. Idem Appuleius libro IX. *at te, inquit, nequissimum & perjurum caput dominus ille & cuncta cæli numina, quæ dejerando temere devotasti pessimum pessime perdant.* Hoc est ex prosperis inclementia reddidisti.

355. MULTISQUE MEGÆRA LUXURIATA MALIS.] Plerique omnes manuscripti Codices *multo malo* præ se ferunt. Nos vero cum Claverio, Scaligero, & Aldo, omnino mutandum ducimus.

355. IN ARCE] Aulæ Imperatoriæ, ut supra v. 52. vel & poli aut cœli, quæ ubiq Poetis in ore est. Arx vero quivis tutus munitus & editus locus. Vide ad Panegyricum Manlii Theodori. Virginis enim sedes in summo æthere, quæ eo nomine Astreæ subvolavit. Avienus Arato.

cœlum pernicibus alis
Divi intrat, spatiumque sibi subvecta per auras,
Vnde procul terras summa vix cerneret æthra
Propter anhela libens late capit astra Boötæ.

Arx hæc Cœlum omnium cœlorum in sacris Litteris dicitur, ut Nehemiæ IX.

357. EN TIBI.] Etiam Furiæ ipsius omnium malorum auctricis sermone blanditur principibus suis, aureum seculum eorum temporibus tribuens, homo ad adulandum factus.

357. REVOCATAQUE SECULA RVR-

] παρέλκει το *rursus*. Vitruvius
:III. *E modiolis autem fistulæ sunt*
conjunctæ ligneæ cervicibus pertin-
'nareis quæ sunt in arcula, in quibus
torno subacti, & ibi collocati, qui,
arcula animam, spiritum non pa-
rantes foramina rursus redire. Ap-
o III. *nec qui laverim qui terse-*
um rursum reverterim præ rubore

ιRBARICIS.]Barbararum natio-
ionibus, quas excivisse Rufinum
In Nostro libro vitiose scriptum
Mœnia enim flammis eversa dici
Nehemias Propheta cap.I & cap.
'i rapiunt incensa feruntque Perga-

)RTEMQUE MEAM.]Portio-
orte divisæ essent regiones. Ho-
:m regiones sortem Futiæ dicit
tteris, quibus Diabolus princeps
autem regnum non de hoc Mun-
Sors locus sortito datus I.de Ra-
Pluto.
supremæ patior dispendia sortis.
DES VICINA LEONI.] Ces-
, quod ἀπὸ κοινοῦ advocandum
*r*ersu. Et ita libri scripti. At mihi
*r*idebatur legi *sedeas*, Atq; nescio
νιντοῦ hanc scriptionem esse di-

LIDÆ.] Claveriani libri, si recte
gelida præferunt. Cæteri omnes
iquitus excusi, ut adscripsi, exce-
Vicetino qui *Gemina* refert. Cla-
o sequenda videtur, siquidem ita

TE TUUS.] τὸ *iste* ignominio-
enim utuntur scriptores cum lu-
rsarium habent, aut contemtus
n reticent. Sic sæpissime Arnobius
juens, *ô isti*, inquit, *quid dicitis?*
ii, ô excordes, ô impii atque abo-
r est Græcanicum, vide Adversa-
riorum libro XXXVIII. cap. II. Ex locis Ap-
puleii & Æsopi.

370. IPSUMQUE FATIGAT ÆTHERA.] Virgil. *& sidera territat armis.*

369. NEC VILI MORIENS CONDETUR ARENA.] Extrema & miseria & Pœna. Horatius lib. I. Od. XXVIII. Petronius exemplo Licæ, alii innumeri. De Pœna hoc loco Claudianus, & ipsa Veritas Esaiæ capite XIV. *Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria vir in domo sua; Tu autem projectus es de sepulcro tuo quasi stirps inutilis pollutus & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio & descenderunt, &c.* Vide & Tertium Regum cap. XIV. Arenę autem tenuis inspersio quamvis sepultura non erat, jus tamen ejus obtinebat persuasione Paganæ superstitionis. Unde Archytas precatur apud Horatium.

> *Quamquam festinas non est mora longa, licebit*
> *Injecto ter pulvere curras.*

370. JAMQUE ADERIT.] Quasi divinitus rebus infelicibus Sospitator adventurus. Est vero & vere dictum ex ætate Honorii, qui decennis vix dum erat decedēte Theodosio & Rufino Orientis imperiū commendanti, tuendum, ut auctor est Zonaras Tomo III. Et alii, ut exputari de Chronologia serie facile. Promissum autem Honorio ex Sibyllinis versibus fingit, exemplo Maronis. Honorii nomen gratissimum fuisse populo clarum vel ex eo quod in militiam è Barbaris allecti Honoriaci vulgo sint nuncupati, ut vides apud Orosium lib. VII. cap XL. & non uno loco Notitiarum Imperii.

371. FRATRE CORUSCO.] Glorioso, illustri. Rutilius lib. II. *sola corusca soror.* Sidereum sæpe Heroem vocat eodem sensu. Alluditur simul juvenilis decor, quem ubique in principum ætate illa laudat adulator. Ita Sidereus princeps Papinio. Sidereus vates. Maro Columellæ Lib. X.

373. ET CUSPIDE.] Lego cum uno ex MS. *Qui cuspide proteret.* Est enim ποιητικώτερον.

375. ASPER.] Glacie concretus, frigidissimo enim loco situs, unde & quondam arcturo huic fluvio nomen fuit, ut auctor Plutarchus junior περὶ ποταμῶν. Juniorem, cur dicam vide Adversariorum Lib. CXLII. cap. VI.

376. PONTEMQUE PATI COGETUR ARAXES.] Fluminis pernicitas & violentia proverbium quoddam de re maxime operosa & gloriosa Poetis dedere. Araxem ponte sternere. Virgilius lib. VIII. *pontem indignatus Araxes.* Papinius Silvarum I. *patiens Latij jam pontis Araxes.* Ita certarunt summi tres Heroici apud Latinos Poetæ. Claudianum post Expressit Sidonius Panegyr. Anthemii, 440. *non ut mihi pressus Araxes Imposito sub ponte fluat Araxis* autem nomine postremis seculis *Parthia* seu *Persia* omnis censebatur. Hildebertus Cenomanensis & Turonensis Episcopus, de urbe Roma.

> *Ille labor, labor ille ruit quem dirus Araxes*
> *Et stantem tremuit & cecidisse dolet, &c.*

Citat eos Hildeberti versus Gulielmus Malmesburiensis libro IV. Historiæ Anglicæ.

377. GRAVIBUS FERRI.] Hæc est omnium omnino scriptorum excusorumque Codicum scriptura, quam nos perperam olim mutare voluimus; est enim Genitivi usus Græcanicus oppido quam familiaris bonis scriptoribus & idem ac si *ferro* dixisset. Sic Horatius lib. III carm. XXXVII. *abstinebo Dixit irarum calidaque rixa.* Titinnius Psaltria. *Quo te avertisti fastidii mei, mea delicia.* Alia exempla apud Nonium cap. IX. Q. Septimius libro VI. *senior & jam provecta ætatis nec tamen invalidus virium.* Avienus Ora Maritima. *pelagia est insula. Herbarum abundans* Claudianus noster IV. Consul. Honor. *festinaque voti.* Statius V. Silvarum. *laudum festinus & audax Ingenij* Silius lib. II. *cæcus fati* Livius Andronicus apud Priscianum libro VII. *agra sanitatis Herois* Prudentius *ô miles invictissime Fortissimorum fortior.* uti quidem cum locum optime mihi legere visus Joan. Drusius lib. V. Observation. cap. XXIII. Claudianus noster in Eutropium I. *aliquis gravior morum.* Salvianus lib. VII. *sanctior decretorum, severior pudicitiæ. Latus præsentium.* Symmachus libro I. Epistola XXVII *prosper temporum, insignis libidinum,* Tertullianus de Pallio. *Dubius consilij* Justinus libro II ex Trogo. *Alienus lucis, veritatis* Cyprianus Epist. *arctari custodia* Victor Uticensis libro I. *multa luxuria ebrius* Symmachus lib. I. Epist. VIII. *spretus vigoris* Silius Italicus libro XII. *Saucius famæ* Ausonius Professoribus. Læta operum plebes, idem Mosella. *Lætus opum pacisque meæ.* Valerius Flaccus libro III. *rerum prudens Experientia* Gratius Cynegetico. Præcipue frequenter autem hoc genere utitur Symmachus, cujus loca & nonnumquam ideo sunt corrupta.

377. RELIGATA CATENIS.] Exemplo Virgilii *furor impius intus Sæva sedens super arma & centum vinctus ahenis Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.* Intelligit autem altissimam pacem quam Theodosius Magnus confecit Imperio priusquam excessit, de qua Victor, sive Victorinus, in Compendio, Orosius lib. VII. cap. XXXIV. aliique Historici & Chronographi.

378. DRACONUM.] Serpentum. Confunduntur duo ista scriptoribus Græcis & Latinis. Etiam Hebræis, ut Salomoni Sapientiæ cap. XVI. Aratus οἷα ποταμοῖο ἀπορρὼξ Εἱλεῖται μέγα θαῦμα δράκων Avienus. *Ceu circumflexo sinuantur flumina cursu Squameus agmen agens Draco volvitur* At Germanicus.

> *Has inter medias abrupti fluminis instar*
> *Immanis serpens sinuosa volumina torquet.*

Et est reapse serpentis effigies, non Draconis.

379. TONSA COMAS.] Victarum gentium effigies in dehonestamentum detonsæ in triumphum ducebantur; Hinc *tonsus* victum, triumfatumque designat. Propertius.

> *Quorum sub titulis Africa tonsa jacet.*

Multa

:m notarunt doctissimi viri qui ejus generis Commentaria re-

.IVS COMMVNIS ERIT.] o seculo tradunt quicunq; illud ferunt, ex quibus sequentia o- laudianum illustrari possint, si lare voluerit conferendo Aratū Hesiodum primo Ἔργων. Ovi- orph. I. Germanicum, Avienum ;, Virgilium Pollione; scriptorem minime recentem, quem vulgo orem inscribunt, ego autem ex primis Oripinum M. Catonis li- , & ei rei caussas in Commenta- n reddo.

;CERNETVR AGER.] Sido- *tosque per agros Fragrat odor*

AGNANTIA PASSIM VINA] Elegantissime hoc expressit Si- *sine se natis invidit pampinus uvis.* venuste Auctor Æthnæ. *Ipse suo bus pede* Pariter vero Deus Opti- ius populo suo promisit Terram efluentem, hoc est naturali uber- entissimam. Chalcidius in Ti- onis, scriptor materiæ scriptique nulans, utplurimum Christianis- *ais quoq; consilium datum est à Deo ione rerum futurarum, in istum mo- dum. Si praeceptis meis parebitis bona terrarum omnia penes vos erunt; Lac itaque melliflui fluctus non deerunt. Si contemseritis, pœnarum imminentium seriem divina vox prosecuta est.* Ex ea vero promissione quis negabit Ovidium suum suavissimum illum versiculum duxisse.

Fluminu jam lactis jam flumina nectaris ibant,
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.

OLEIQUE LACUS.] Apposite ad naturam olei. Idem vero voluit Sidonius scribens. *exorto flumina melle Dulcatis cunctata vadis oleique liquores Isse per attonitas bacca pendente trapetas.* Junxit autem vinum oleo quod his duobus, pane quidem adintellecto, contenta possit esse vita humana Julianus Imperator Misopogone.

μάλα ἐγέλασας, ἄρτυ, καὶ οἴνυ ἢ ἐλαίυ τῇ σώφρονι πόλει δεῖν φάμϑυ@, χρεῶν δ' ἤδη τῇ τρυφώσῃ.

385. QVÆRETVR HONOR.] Propter sonum malim *honos* quod retinuit Codex nobis collatus; quamvis cæteri omnes vulgatis consentiant.

VIDEBVNT VIRIDES.] Risum viridibus dat quia oculis humanis is color gratissimus, & solius præterea hominis ridere est; nam quod alia nonnulla animalia sonum cachinni exprimunt, non magis sane rident quam loquuntur cum murmurant alia.

'ræfationem, quam nonnulli Libri huc collocant, illustratam vide ante Bellum Gildonicum.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, *IN RVFINVM; LIBRVM II.*

ANIMADVERSIONES.

INitio hujus libri maximæ res gestæ Theodosio stringuntur, velut tyrannorum expellendorum & Imperii filiis constituendi gratia in terris fuisset is Imperator quo negotio utroque confecto in cœlum redierit. Nos eas ex auctoribus Christianis, & Zosimo enarrandas hoc loco non ducimus, non enim Tempora excutere, aut Poetam sive veridicum sive adulatorem ad Historicam speciem veritatis exigere pretium fuerit. Cum species revera Historiæ ubique sit potius, quolibet partibus suis calamum præstante, sufficiatque eatenus fidem adhibere talibus, ut Christianæ Veritatis successio constet, non vero quæcunque tenebrionum deliria credibiliora fiant. Poeta autem ipse hoc unum omnibus numeris agat ut Heroas suos, quos laudandos sibi proposuit, egregie commendet Majestatem Romani Imperii & Sermonis servet comiter & potenter, adversarios vero quam acerbissime atque eloquentissime vituperet. Eum nos collata & examinata veterum Codicum scriptura genuinæ suæ venustati & splendori nativo redonare pergemus, & obiter quæque minus obvia lectori enarrabimus.

V. 1. IAM POST EDOMITAS ALPEIS.] Hoc est prorsus planeque domitas, uti jam nulla ulteriore pugna opus habeant. Vim enim summam litterula infert. Sic in Tertium Honorii Consulatum:

Ille leveis Mauros nec falso nomine Pictos
Edomuit

libro I. de Laud. Stilic.

totidemque diebus
Edomuit Rhenum quot vos potuistis in annis.

Et ab hoc, parente sequentium Auctorum, imitati hunc usum alii plurimi. Sidonius Anthemiano.

Illicet edomiti bello, prædaque carenteis
Mox ipsi sua præda jacent

Orosius libro VI. cap. XII. *Exhaustis atque edomitis Gallis securus Cæsar cum legionibus in Galliam rediit.* Iornandes Geticis cap. XXXIX. *post victorias tantarum gentium post orbem si consistatis edomitum ineptum judicaverim.* Prosper. Epigram. XCVI.

Sed quæ mens recto famulam sub jure tenebit
Edomita ut regnet carnis in officiis.

Corippus libro III.

Sub quo Vandalici ceciderant strage tyranni
Edomitique Getæ

Adreval-

riptor vetus & probus de Bene-
ap. I. *Romani Imperij insignis po-
mitum orbem jure perduellionis
t, amplissima regnorum spatia in
oniasq; discindere ratum habuit.*
opus Reiensis Epistola VI. ad
*exterior & terrenus homo vomere
s commodâ infirmitate macrescat.*
anus Epistolâ II. ad Hillebrandū.
*quadam mentis energia quasi diu
itos agitare pedes duruq; cathenis
are cervices.*
.] Victoriam Theodosij de Eu-
git. meminit ejusdem in Tertio
onsulatu Honorij, alijsque Pane-

ENSAQUE REGNA HESPE-
bogasto. III. Consul. *Proh crimen
i proh dedecus ævi, Barbarus He-
ossederat urbes, &c.*
TA.] Victorijs enim adiri cœle-
ntiles censebant ex quorum do-
etiam de oprimis & Christianis-
ibus loquitur Claudianus. Inde
rijs clarissimis partis gloriatur a-
.

*endo plagas cœlestum scandere cui-
uam
i cœli maxima porta patet.*

is bona pace egregijs eadem Phi-
.Cicero Somnio Scipionis *Omni-
iam conservarint, adjuverint, au-
um esse in cœlo ac definitum locum,
o sempiterno fruantur.* De Sapien-
erat judicium, studio enim Sapien-
œlestia templa putabantur. Mar-
ella libro II. *Animæ beatorum ve-
jam cœli templa meruerant gressus
equebantur.* Silius Italicus lib. XV.

*fœdere certo
eneres tenebris animas damnavit A-
vernus,
queisætherei servatur seminis ortus.
Cœli porta patet.*

s Silij Italici cum de eodem Scipione
loquantur de quo & Ennianum distichon, vel
ex ijs clarum est ita Ennium scripsisse ut nos
retulimus non *si fas cadendo cœlestia scandere
cuiquam est.* Ut vulgantur hi versus apud La-
ctantium libro I. cap. XIIX. Explosi quidem
jam olim ab eruditissimo Pithæo lib. I. Adverſ.
cap. XI. De fortibus viris pariter Manilius
libro I.

*forteis animæ dignataq; nomina cœlo
Corporibus resoluta suis, terraque re-
missa,
Huc migrant ex orbe, suumq; habitantia
cœlum.
Aethereos vivunt annos.*

3. SIDERE.] Apotheosin intelligit Clave-
rius; cujus opinionem tamen vulgo hæsisse
potius quam ceremonias priscas usu frequen-
tabas sub principibus seriò Christianis credi-
bile est. Theodosio autem decedente jam
Basilicas plerasque omnes tenebant Antistites
Christiani, nec superstitio consecrationum
Paganarum supererat. Et exstat Oratio in
hunc funebris Beati Ambrosij, quæ ut Chri-
stianè defunctum nō ut Romano ritu in Deos
relatum laudat. Nummorum quidem inscri-
ptiones & talia retinuerint Principes, publici
vero ritus, isti rei exoleverant jam dum.

3 MUNDUS.] Divinas animas mortalium
virtute præditorum è stellis oriundas, & in
eorum numerum redire persuasio Philosophię
Humanæ. Cicero Somnio Scipionis: *Homines
enim sunt hac lege generati qui tuerentur illum
globum quem in hoc templo medium vides, quæ
terra dicitur. Hisq; animus datus est ex illis sem-
piternis ignibus, quæ sidera & stellas vocatis, quæ
globosæ & rotundæ, divinis animatæ mentibus
circulos suos orbesq; celeritate mirabili conficiūt.*
Singulisq; animabus singula astra asscribebat
Plato, cujus doctrinam ubiq; sequitur Clau-
dianus. Alcinous cap. XVI.

ἔπει δε περὶ τ ἀνθρωπείυ γένυς, ὡς συγ-
γενεστάτε θεοῖς πάλιν φρένας ἐν ἰδῶτε πατρὶ
πάντων, καὶ τοῖς τότε ἐγγόνοις θεοῖς, κατέ-
πεμψεν ἐπὶ τὴν γῆν τὰς τότε τ γένες

 ψυχαῖς

ψυχὰς ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις. ἐμβιβάσας δὲ ὡς εἰς ὄχημα ἀστρον, τὸ σωματικὸν ἁπάσας, νόμους τοὺς εἱμαρμένους εἶπεν αὐταῖς νομοθέτου τρόπον, ὅπως αὐτὸς ἀναίτιος ᾖ.

Quæ in libris ipsius Philosophi & qui eos enarrant, Dogmataque sequuntur, plenius. Mundus cœlum sonat. Sic Manilius mundum meruisse dixit Augustum post Cæsarem, cujus filius audire gestiebat. Libro primo.

Hunc mihi tu Cæsar patriæ princepsque paterque
Qui regis Augustis parentem Legibus orbem
Concessumque Patri mundum Deus ipse mereris,
Dat animum.

Qui versus vel soli testantur, ut centum argumenta etiam his solidiora omittam, & docere possunt minimè Astronomicum illud Poema ad aliud quam Augusti ævū pertinere posse; Tum enim primum concessus erat Cæsari, ab Julo oriundo, singulari Romani nominis, ut videri volebant, apud superos æstimatione. Jam verò ejus filij & successoris Augusti tanta merita erant in genus humanum, ut ipse sibi illis vindicaret cultum divinum, non concessione aliena opus haberet. Quod comparatione adulatoria Cæsaris & Augusti extulit Manilius, hunc jam vivum videntemq; Deum appellans, (pro quo & cultus sanè fuit) ut patri præferret. Quæ vero merita illa sint duobus verbis explicavit cum dixit *Augustis legibus* Iis enim in novam velut formam universus terrarum, Romanus certè, orbis concesserat, & regebatur; itaq; molem hanc Imperij ab uno homine tot præclaris legibus moderari videntes, merita ipsius Divinis cultibus rependenda omnes censebant; à quibus sanè absunt longissimè cæteri principes, vtcunq; Trajanum Plinium, Severum Herodianus, alios alij laudent. Sed hæc alterius loci sunt. *Mundum* meruisse etiam Melibœum suum ait Nemesianus Ecloga. Prima. Mundus vero totum est cœleste machinæ corpus. Stobæus Eclog. Physicar. libro I.

κόσμον δὲ εἶναι φησὶ ὁ Χρύσιππος σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις φύσεων, ἢ τὸ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων σύστημα, καὶ τῶν ἕνεκα τούτων γεγονότων.

Venit hæc appellatio à Pythagora. Idem Stobæus. Seu potius Plutarchus cujus περὶ ἀρεσκόντων ipsa verba Stobæus exscribit.

πυθαγόρας φησὶ γεννητὸν κατ' ἐπίνοιαν τὸν κόσμον, οὐ κατὰ χρόνον. ὅς καὶ πρῶτος ὠνόμασε τὴν τῶν ὅλων περιοχὴν κόσμον, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τάξεως.

Et hi quidem mundum τὸ πᾶν appellabāt, alij rursum eum ab Vniverso segregabant, ut Diogenes, Melissus, & alij. Idem Stobæus.

Εμπεδοκλῆς τὸν τοῦ ἡλίου περίδρομον εἶναι περιγραφὴν τοῦ πέρατος τοῦ κόσμου, Σέλευκος ὁ ἐρυθραῖος, καὶ ἡρακλείδης ὁ ποντικὸς ἄπειρον τὸν κόσμον, Διογένης καὶ Μέλισσος, τὸ μὲν πᾶν ἄπειρον, τὸν δὲ κόσμον πεπεράσθαι.

Et infinitæ sunt disceptationes tales Philosophorum Solum cœlum hoc loci notat. Seneca de Corona Ariadnes. *Mundus puellæ serta Gnosiaca gerit* Alia vide apud Ocellum Lucanum libro περὶ φύσεως κόσμου, Vitruvium libro IX. cap. IV. & alios infinitos.

4. JAMQUE TUIS STILICO ROMANA POTENTIA CURIS, ET RERUM COMMISSUS APEX.] Dubium vix est ex Imperij partitione & consensu plerorumq; scriptorum Theodosium decedentem Rufino Orientis, Stilichoni vero Occidentis curam sub adolescentibus Principibus commendasse. Claudianus vero Soli Stiliconi utrūque orbem adscribit, quia noverat hoc eum adfectare, & Theodosij hanc mentem fuisse persuasum voluisse populo. Zosimus libro Quarto.

πλὴν-

ν.Ὁ μξ τὴν ἀρχὴν καθαί-
ἰ Θεοδοσίῳ ςρατηγὸς ἂν ξ παν-
κτΘ ὁ Στιλίχων, εἴπ δυνα-
πολεμικώτατον ἦν, τότο κα-
αὐ πεσκληνὸς καὶ ἀπόβλητον
ἦν ἑῴαν ἠφίει, καὶ ταῦτα δια-
ὲ πρὸς ῥυφῖνον γνήσως, ἵνα
ἰ ἀντίῤῥοπον κτ τὴν ἑῴαν ἔχειν
ς Ἀρκαδίον ἰέναι διανοεῖτο, δια-
;υσίαν καὶ τὰ καθ' ἐκεῖνον ἐ-
ε γὰρ ἐπιτετράφθαι παρὰ Θ ο-
ῖν μέλλοντΘ τὰ καθ' ἀμφοτὺς
ειν ἐν πάσῃ φροντίδι.
: Zosimum ambitioni tanti viri
iusq; Limitis Curam. Et ita initio
Rufinum non minus Arcadio
o Stiliconem præpositum dicit.
convitiator homo, nisi canem
ɔaganum, cujusque maximi viri
, oblitus sui ipsius cum mortem
t descripsisset, non ex ambitione
ententia hęc loquitur contraria.
ῇ πάσῃ καὶ φόβῳ ταύτης ἀν-
ν ἀποςήσας τῆς ἐγχειρήσεως
υτὸς τὸν τράχηλον ὑπέσχετο τῷ
ιν, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἐν ἐκείνῳ
ον τῷ χρόνῳ γεγονὼς μετριώτε-
ν γὰρ ξ πρεσβυτέρε συνοικῶν ἀ-
ῃ ἀμφοῖν αὐτῷ τοῖν παίδοιν τὰς
πιτραπεὶς, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς
ντὺς ἐςρατηγηκὸς, ὐκ ἐφάνη πο-
ις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπι-

i homini credas, qui dicto libri e-
; initio nihil non Stiliconi venale
averat? Sed hoc quoq; Eunapij
uit, qui quandam velut lectam
ohisticæ fecit, Stiliconem Theo-
erantium, ut vides apud Photiũ,
:osimum Eunapio pudentiorem

agnoscit; certè tectiorem nos, non benevolẽtiorem, nisi quod invito etiam veritas nonnumquam excidit. Ineptum autem arbitror adeo sollicitè hujus nominis aspirationem servare, ut typographi nonnulli faciunt, qui barbarius eo modo, quod alioqui Latina elegantia abhorret, conficiunt

5. RERUM COMMISSUS APEX.] Credibile sanè hoc est, nam & Arcadius tũ tutore magnoperè ob ætatem non egebat, vicennium jam agẽs; vt fermè assentiar Illustriss. Baronio, qui Suidam & alios de Rufino, tutore ipsi ab ab Theodosio relicto, scribentes, erroris etiam hinc convincit. *Apex* Summam dignitatem notat, ut vertex apud Ammianum libro XXII. *Alexandria vertex est omnium civitatũ quam multa nobilitant* &c. Sedulius de D. N. Jesu Christo: *una est cum Patre potestas Par splendor, communis apeX*. Hilarius. *Primus apeX rerum, primus sator, omnia condens.* Marius victor *Tu victor, virtutis apeX.*

6. UTRAQUE MAJESTAS.] Majestas Imperatoria jã olim pro ipso principe sumta, velut nominari ipsum minus esset. Tacitus Annal. V. *questus apud Patres quod senatoris u-rius fraude Imperatoria maiestas elusa publicè foret.* Ante quidem Populi Romani aut Reipubl. erat, ut notum vel ex formula, *Maiestatẽ P.R. comiter conservare.* Ejus vero potestate & auctoritate omni in Principem collata, hoc quoq; splẽdidi nominis hujus personę accessit. Sic *Augustalis Maiestas* apud Justinianum cap. III. Cod. Ubi & apud quem Cognitio Imperatoria; apud Tacitum loco modo producto, Justinian. Prooem. Institut. Est *maiestas* venerabilitas quædam, ipso aspectu animos invadens, præter vulgarem formam cœleste quid & inusitatum præ se ferens. Livius libro V. *adeo haud secus quam venerabundi intuebantur in ædium vestibulis sedẽtes viros præter ornatum habitumq; humano augustiorem, maiestate etiã quam vultus gravitasq; oris præ se ferebat, simillimos dijs.* Dei enim propria *maiestas*, quæ ad differentiam *Altissima* appellatur, vt ab Imperat. Leone & Anthemio c. XI. Cod. de Ferijs.

6. GE.

6. GEMINÆQUE EXERCITUS AULÆ.] Hunc divisisse, partibus licet jam tumētibus, inter fratres Stiliconem in ejus laudibus recenset libro II.v.XCVI.

7. NEC ENIM PATIUNTUR SÆVA QUIETEM CRIMINA.] Conscientiæ læsæ more, quæ quietem non habet, sed è scelere in scelus transit. Sallustius de Catilinâ: *animus impurus Dijs hominibus infestus, neque vigilijs neq; quietibus sedari poterat.* Pseudo Egesippus, sive interpolaticius Josephi Epitomator, lib.I. cap.VII. *tanti sceleris immanitas mentem ulcerabat, non somnus oculis, non quies animo dabatur*, &c.

8 POLLUTÆQUE NEGANT MANSUESCERE FAUCEIS.] A feris sanguinarijs, quas semel haustum sanguinem semper sitire ajunt. Victor Caligula. Hieronymus ad Innocentium de muliere Septies ictâ: *igitur Consularis pastus cruore luminib. ut fera quæ gustatum semel sanguinem semper sitit, duplicari tormenta iubet.* Lucanus libro Primo.

nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauceis.

Idem libro IV.

si torrida parvus
Venit in ora cruor, redeunt rabiesq; furorque,
Admonitaque tument, gustato sanguine, fauceis.

Boethius de Consolat. libro III. carm II.

Quamvis Pœni pulcra Leones
Vincula gestent, manibusq; datas
Captent escas, metuantq; trucem
Soliti verbera ferre, magistrum,
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituq; gravi meminēre sui.
Laxant nodis colla solutis
Primusq; lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.

Quas olim hic Lucani emēdationes dedimus, eæ opportunius legentur alibi.

9. TERRAS.] Mundum, humanas res Alibi. *Quam bene dispositum terris ut dignus iniqui Fructus consilii primis auctoribus instet.* Est inter Belgicos Codex priscus qui legit

infandis iterum bellis accendere terras.

10. PACEM TURBARE TUMULTU.] Non sollicito hanc lectionem, tumultui enim turbatio est aptissima. Noster liber *vexare* substituit citrà cæterorum voluntatem.

11. QUANAM RATIONE TUEBOR.] Similimè. I. in Eutrop. *quanam scapulas tutabimur arte.* Servilia ingenia utraq; deliberatio arguit.

12. FLUCTUS.] Mala cumulo quopiam ingruentia & obruentia rationem fluctibus æquantur. Euripides Hippolyto Coronifero.

κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ
τοσοῦτον, ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.

Musæus. ἵστατο κυμαίνουσα πολυκλαύστοισι μερίμναις.

Aristænetus lib.II. Epist.V.

ποικίλα τῆς διανοίας ὑπεκπηδᾷ μηχανήματα. καθάπερ αἴγλη τις ἡλίου πάλλεται συχνὰ περὶ τοῖχον ἐξ ὕδατος ἀνταυγοῦσα κατὰ σφαγίδος ἢ λέβητος κεχυμένου καὶ ἀστάτῳ φορᾷ τὴν εὐκίνητον συστροφὴν ἀπεικονίζεται τῶν ὑδάτων.

Quæ comparatio est Apollonii Argonauticon. III. & Virgilio alibi & Silio Italico translato. Sic de æstu seu fluctibus animi idem Aristænetus alibi lib.I. Epistolâ. IX.

πῶς οὖν τὸν δείλαιον. ἀλλ' ὑπὸ θαλάττης τρικυμίας ὑπὸ πόθου κορυφούμενον σάλον διμερὲς ἀφηγεῖσθαι.

Et Epistolâ XXVII. Ejusdem.

κλυδωνιζόμενος ἐκ τοῦ πόθου.

Sic de vino Eratosthenes.

οἶνός τοι πυρὶ ἴσον ἔχει μένος, εὖτ'
ἂν ἐς ἄνδρας
ἔλθῃ· κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἅλα
Βορρῆς ἠὲ Νότος.

Sic

noris. Arrianus Epictet. lib. IV.

μνὴς, μὴ ἀπογνώς σταυξ, μη-
ῶν ἀγεννῶν ἀνθρώπων, οἱ ἅ-
εισάπαν ἐπέδωκαν ἑαυτὺς, ἢ
υτῷ παρεσύρησαν.
as sive hyems furorem animi
κῦμα. Sophocles Ajace:
ὁ δεινὸς ὁ μέγας ὠμοκρα-
της αἴας θολερῷ
ἴτω χειμῶνι νοσήσας.
m furore captus.
οἷον ἀρτι κῦμα φοινίας ὑπὸ
ρομον κυκλεῖται. Et σαλεύειν
u confici in Electrâ.
τος ἢ μόνα σαλεύει Ἠλέκτρα
ν ἀεὶ πατρὸς
α στενάχουσ' ὅπως ἀπαιδόνες
δών.
ακῶν apud Heliodorum lib. II.
ῶς νωθέστεροι συνιέναι το δέον
ωνι κακῶν βεβυθισμένοι. Et
ιλῶς κλύδων μέλης εἶχε φρον-
ὑπνόστε τὸ λειπόμενον ἐταλαι-
υκτός. Et κύματα ἐπιθυμίας
ulenti. Chrysostomus de Virgi-
..
ρεβόλων περισσὴς τὴν εἰνο-
καὶ ταύτη τὰ ἐπιθυμίας δεχό-
ετα ἐν γαλήνῃ πολλῇ καθίστησιν
κατηρεῖ.
is Imperator lib. XII.
περιρρέουσαν δίνην dicit curam
s tangëtium. Sic τρικυμία κακῶν
quidam variorum infortuniorũ.
Pythagoricus:
ιδμει καταινοῦσι τόντε λῶν πα-
ι καὶ τὴν τῶν περιπεξασκότων
μφοραῖς καὶ κακῶν τρικυμίαις

καὶ νῦν ἔντι πόλει, καὶ περὶ τῦ ἐγχώντο. Sicque vita omnis humana nihil censetur nisi Pontus, mutabilitate rerum omnia alternante. Agapetus in Scheda Regia cap. LXX. &c.

13. PREMOR HINC ODIIS.] Domesticorum Aulæ procerum. Nec mirum omnium odia incurrere qui avaritię studio omnia postposuerit. Ipsum etiam principem infensum habebat, si vera sunt quę subjungit isthic Claudianus.

15. MATURA.] Quæ caveri vix jam possint quin in caput meum cadant; non de longinquo minantia, sed coram imminentia. Sic *maturum malum* Plauto, cujus servulus nequam jam velut certus erat.

SURGUNT UNDIQUE.] Suaptè velut natura. A nubibus in tempestatem undique consurgentibus, aut vndarum fluctibus. Virgilius, lib. VI. *tua ne spoliata armis excussa magistro Deficeret tantis navis surgentibus undis*, &c.

16. IMPOSITI RADIANT CERVICIBUS ENSEIS.] Exemplo Damoclis à Dionysio invitati. Horatius lib. III. Od. I. *Districtus ensis cui semper impia Cervice pendet* Persius *auratis pendens laquearibus ensis Purpureas subter cervices terruit*. Describit post Ciceronem, non inconcinne Apollinatis Sidonius lib. II. Epist. XIII. Alludit eodem & Salvianus libro II. *Sed præsentia tormenta senties, atq; imminentem jam cervicibus tuis divinæ severitatis gladium sustinebis*.

17. CUNCTA NOVO CONFUNDERE LUCTU.] Incendium ruina restinguere, quod nefarie jactavit Catilina, convictus scelerum exitio propinquus. In Nostro exemplari legitur.

Quid restat mihi cuncta novo confundere luctu.

In quo duo sequenteis versus perperam trãspositi leguntur.

19. SOLATIA LETHO EXITIUM COMMUNE DABIT.] Seneca Troadibus.

Lentius luctus lacrymaq; mordent
Turba quas fletu simili frequentat,

Mmmmmmm Sem-

Semper ah semper dolor ipse magnis
Gaudet in multos sua fata mitti.
Seque non solum patuisse Pœnæ.
Ferre quam sortem patiuntur omnes, Nemo recusat.
Dulce in immensis posito ruinis
Neminem latos habuisse vultus, &c.

20. POTESTAS.] Tyrannis. *Potestas* quandoq; injustam & vi usurpatam dominationem notat, qualem in Rufino proponit Claudianus noster. Julius Firmicus de Erroribus Profanarum Rellig. de Jove: *Per omnia Pœnarũ genera bacchatus necem filii qualitercunq; vindicavit, affectu quidem patris, sed tyrannicâ potestate.* Hoc est crudelitate, vi, impotentiâ. Sic potentatus vim sonat. Justinianus Imp. cap. I. de Raptu Virg. *Sin autem post commissum tam detestabile crimen aut potentatu raptor se defendere, aut fugâ evadere potuerit.*

22. OBJICE.] Male uno jota hæc vox scribitur, cum producitur: Per licentiam enim altera ejicitur, quod cum in *subicere adicere* viderint in hac miror non animadvertisse doctos.

25. DIVISISIT.] Hæc utiq; vera scriptura. Liber Noster, & unus Belga *dimisit* Delrianus *demisit*. Cum Nostro Aldus. Sed nos Scaligerum & Claverium sequimur, nihil mutantes. Ratio est in voce *Disposuit*.

26. NEFAS.] Bellum nefarium. Lucanus libro VII.

fugiens civile nefas redituraq; numquam
Libertas ultra Tigrim Rhenumque recessit.

27. TERGA DANUBII.] Glaciȷ solidata, & alioquin Græcanicum νῶτα θαλάττης, sæpissimè eo utitur Nonnus Dionysiacis, & nemo non aliorum Poetarum.

28. EXPERTAQUE REMOS.] Sæpius remis navigata. *Expertus* enim crebrum usum denotat. Sic Virgilius. *Sin aliquam expertus sumtis spem ponis in armis. Hanc tutare domum.*

30. CASPIA CLAUSTRA.] κλεῖδας vocat Eustathio recensente Dionysius Periegetes.

ὁπισὶν δὲ περὶ τῶν Κασπίων πυλῶν λέγεται, ἃς καὶ κλεῖδας τῆς Ἀσιάδος γῆς καλέσει ὁ Διονύσιος, &c.

30. ORIENTIS OPES.] *Anatolia*, nam Constantinopolitanis Imperatoribus rerum potientibus. Asia minor ἀνατολὴ appellabatur. Constantinus Porphyrogenetes libro I. Thematôn.

πρῶτον μὲν οὖν τοῦ καλουμένου ἀνατολικοῦ, εἰ δοκεῖ, μνημονεύσωμεν, ἐνταῦθα τῆς ἀνατολῆς θέματα ἤγουν τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

Potest tamen universus Oriens barbarorum incursibus imperitus intelligi.

31. PASCUA CAPPADOCUM.] Ea enim regio pascua magnam partem non Cerealis, & idcirco equorum copia nobilis. Solinus cap. XLVII. *Cappadocia terra ante alias altrix equorum & proventui equino accommodatissima est*, &c.

32. PARENS ARGÆUS EQUORUM.] Argæus mons Cappadociæ, equitibus celebris cumprimis. Claudianus in Laudib. Serenę.

delectus equorum
Quos Phrygiæ matres Argæaque gramina pasta
Semine Cappadocum sacris præsepibus arcent.

33. JAM RUBET ALTUS HALYS.] Noster. *rubet intus alis.* De Haly fluvio Herodotus, Strabo, Plinius, Mela, Constantinus Thematum lib. I &c.

34. INIQUO MONTE CILIX.] Taurum Ciliciæ montem ob difficultatem transitus iniquum vocat, est enim maximus. Ovidius lib. X. *per juga montis iniqui Ire comes, longâq; alit assuetudine flammas.* Symposius Aenigmate XXXIII. *Taurus.*

Et Cilicum immensus mons sum, & mons nomine solo.
Et vehor in cœlis & in ipsis ambulo terris.

Ita

norum versuum in editione Perionij, Pithæus autem & lio. *Et Cilicum mons sum sed lo.* Planè ignotum hactenus itror. *Taurus* enim & τὸ αἰ- designat, cujus allusio utique tescit. Sic enim quatuor si- as cōjungit etiam Diomedes uxit Castalio Quare scriben- *n immensus mons sum & mens* illum *polum* scribebant vete- ergo mons Cilicum Taurus sio; dicitur vero & *mens nomi-* o, hoc est *mentula*. Taurus quam illum notat. Nec tamen ratione aut argutia, siquidem ea re est quæ deminuto ejus latur. Atq; sic de hoc veteris & to sentimus, cujus generis non alia latent, De Tauro Ciliciæ rod. libro III. Silium Italicum ographos.

ETVMQVE CHORIS.] Sy- es & deliciæ notissimæ, præci- æ, quam alluit Orontes. Vnde rè de moribus ijs Romanam se- erantibus.

dem Syrus in Tiberim defluxit O- ntes.

en de luxu hujus accolarũ con- de Iulianum Misopogone.

ICIS EVROPA CATERVIS DATVR.] Omnibus ejus ge- barbaris parumq; tum cognitis. gentes appellabantur, Honorio ate, Gothi, Vandali, Visigothi, rmatæ, Melanchlæni, ut tradit o. I. de Bello Vandalico. Vide de vo Strabonem.

NDENTIS AD VSQVE DEL- Silvosæ. Vide Geographos. Seri- hujus nominis hæc vera est, li- ue, non auctorum est, *Dalmatia.*

NIS QVA.] Concinnius scribas. *quæ.* Omnis tellus intra Pontum & Mare Adriaticum sita; quæ sit illa videre potes in tabulis, & apud Melam; sanè nobilissima regio, nec pro Scytharum aut Geticarum gentium contuberniis Vastationis hujus alibi quoq; meminit, & in primis de Bello Getico.

41. INSTAR ANHELANTIS LIBYÆ.] Codex Noster hoc quoq; loco seorsum à cæteris præfert *anelantis Libra Libya* autem pars semper torrida, arenis squalenibus & æstuantibus obsita, nullum humani cultus vestigium agnoscit. Vnde *anhelantem* quasi æstu fatiscentem vocat. Martianus Capella libro IV. *Hac autem ex arenis Libyæ anhelãtis adducitur, quod & capillitium impleXum docet, & amiticia venenorum.* Vide Macrobium in Somnium lib. II. cap. VII. Arrianum lib. III. Curtium lib. IV. Lucanum, libro IX. &c.

42. SOLIBVS.] In uno Codice Belgicorum glossa est: *caloribus Solis.*

43. RETICET PELION.] Mira de Panis cantibus & Thessalorum pastorum in hoc sive spelæo sive monte fabulantur Poetę Gręci & Latini. Meminit noster & alibi.

44. CVRSVS SOLLEMNIS.] Solemnis temporis cursus, adsueti jam populationibus & incursibus Barbarorum, nihil novi sibi videbantur pati. Alibi *gurgitem ævi* vocat.

47. SENSVMQVE MALIS DETRAXERAT VSVS.] Nimirum quæ diu passi sumus, vix sentimus, & tempus ipsũ consumit doloris sensum. Cicero Familiar. libro IV. *Nullus dolor est quem non longinquitas temporis tollat atque minuat.* Terentius Heautont. *Dies adimit ægritudinem hominibus.* Seneca Epist. LXXIIX. *ipso dolore sensum doloris amittunt.* Apud quem multa in hanc rem.

49. EHEV QVAM BREVIBVS.] Divina exclamatio quam in libris Poeseos pluribus enarramus. Confirmationem hujus sententiæ undiq; ingerit Dei omnipotentis Ordo, cui placet momento uno evertere multis annis parata. Lege præter cæteros Plutarchum in Paullo.

54. VRBS ETIAM.] Homines etiam inhabitan-

bitantes. Sic solent loqui sacræ Litteræ. Walfridus Abbas, scriptor vetus & bonus Commentario in Cap. XIX. D. Lucæ. *Condolebat Dominus interitum perfidæ civitatis quam nesciebat ipsa sibi esse venturum. Non existimandū est quod fleverit Dominus pulcra mœnia civitatis aut ædificia murorum aut altitudines turriū, sed per metaphoram habitatores deflet civitatis. Est autem metaphora tropus ut Græcorum ac Latinorum docet peritia, per quam scriptura plerumque loqui videtur, scilicet per inhabitatum ad habitantem, &c.* Et ita Latini Græcique scriptores alij. Statius lib. IV. *Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ.* Appulejus lib. III. *Ac dum primum angiportum insistimus statim civitas omnis in populum effusa mira densitate nos insequitur.* Gregentius.

καὶ καθεκθέντων αὐτῶν ἐπέστη περὶ κύκλῳ αὐτῶν πᾶσα ἡ πόλις ἀθρόως.

Heliodorus libro VIII.

ὡς δὲ ἐγίνετο οὐδὲν ἔτι καὶ πλέον ἡ πόλις ἐκλεταράχθη.

Sulpitius Severus Dialogo. III *fugato Avitiano lætata est civitas.*

54. QVÆ DICITVR ÆMVLA ROMÆ.] Ita ἀντίπαλον τῇ ῥώμῃ πόλιν Carthaginem appellat Strabo, de qua ipsa cum hos versus capit, vir impensè doctus, & lectionis multæ Ioannes Savaronius ad Carmen VII. Sidonij, memoria lapsus est. Constantinopolis utique Romæ æmula, nova, Secunda, renascens, Roma. Nam & ipsa toti Orbi Domina. Constantinus Imp. lib. II. Thematum.

δίκαιόν ἐστι προκατάρχειν τῆς Εὐρώπης γῆς τὸ Βυζάντιον, τὴν νῦν οὖσαν Κωνσταντινούπολιν. ἐπεὶ καὶ πόλις ἐστὶ βασιλεύουσα τοῦ παντὸς κόσμου ὑπερέχουσα ὡς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ βασιλέως ἐπωνυμίαν κληρονομήσασα.

Quin & Babylon & Roma & Sion nova. Leo Sapiens Imperator.

Βύζαντ☉ αὐλή, ἐστία Κωνσταντίνου,

Ῥώμη, Βαβυλών, καὶ Σιὼν ἄλλη νέα. &c.

Fuit tamen minor ejus auctoritas Antiquæ, licet Nova Roma appellaretur. Eutropius Lāgobardus de Privilegiis Imperatorum: *Post adventum Domini Romanum Imperium se Byzantium contulit, quæ à Cæsare Constantino Magno Constantinopolis vocata est, quæ quia Romano gloriabatur Imperio, Nova Roma dicta est. Sic tamen ut antiqua Roma gloriosa præponeretur cæteris.* In Constitutionibus Impp. post Constantinum sæpissimè *nova Roma* tritum omnibus.

Pulcrè Sidonius Panegyrico Anthemij.

Salve sceptrorum columen, regina Orientis,
Orbis Roma tui: rerum mihi principe misso
Iam non tu solum veneranda Quiritis
Imperii sedes, &c.

Effictà ad æmulationem, quod ait Claudianus, veteris Romæ. Codinus de Constantino.

νόμους τε καὶ συμβόλαια καθ' ἑκάστην πηθεὶς ἀπὸ τοῦ βελτίστου καὶ δικαίου τείχεσι τε μεγίστοις περικλείσας τὴν πόλιν, καὶ διαφόροις κοσμήσας τρόποις εἰς ζῆλον τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης περιφανεστέραν ἀπέδειξεν.

Ornamenta ex Veteri eo delata scribunt Historiarum conditores, similia Rhapsodia Francicarum quæ Aimoyno sive Anonymo cuipiam adscribitur, lib. IV. capite XXXII. de nescio quo alio, qui Byzantium Romana præda ornatius facere voluit. Nec minus Constantinopolis caput Orientalis Imperij, quam Roma Occidentalis, Radulfus Glaber libro I. Historiarum cap. IV. & V.

55. ET CHALCEDONIAS CONTRA DESPECTAT ARENAS.] Situm Constantinopolis ex adverso Chalcedonis describit. De ejus elegantia elegāter Synesius sive Themistius Philadelphis. Arenas autem dixisse videtur allusione ad magnam vim earum, qua in altum projectâ ampliorem urbē Imperator fecit. Gulielmus Malmesburiensis libro IV. Histor. Anglicæ: *At vero Constantinopolis circum-*

Europa atque Asia carpit utrim-
mperiem; quod Aquilonares bia-
roximo veniens Asiaticus Eurus,
urbs ingentibus mœniis, sed eam
narum innumerus populus. Qua-
molibus & arenarum cumulu
is longe itur in salum & novo
s inventa veteres contrahit un-
ue mare peregrinos vitreo in gur-
emque suam totis terrarum com-
pascit. Stupidum mendacium
riptor eodem loco de Danubio
sum certo tempore urbi ad cœ-
im, *Danubius, qui & Ister, occul-*
bi sub terra influit diebusque con-
essulo inductus cœnum plaearum
t. De situ multis Joan. Xiphili.
XXIV. Dionis Cassii. De are-
no universam illam descriptio-
us Malmesburiensis ille sumsit
s Sidonii ad Vrbem ipsam Con-
n.

at tu circumflua Ponto
atque Asia commissam carpis u-
mque
iem; nam Bistonios *Aquilonis bia-*
a Chalcidici sensim tuba temperat
ri.
te Susa tremunt, ac supplice cultu
Achamenius lunatum Persa tia-
m,
s ingentem spatiosis mœnibus ur-
m
tamen angustam populus facit:
ir in aquor
u, & veteres tellus nova contrahit
ndas.
ue Dicarchaa translatus pulvis a-
na
is solidatur aquis; durataq; massa
t advectos peregrino in gurgite
mpos.
dispositam, spectantemque undique
rtus,

Vallatam pelago, terrarum commoda cin-
gunt,
Fortunata satis, Roma partita triumfos.

Eadem urbs mater Imperii, audit, non aliter atque ipsa Roma, cujus triumfos partitam dicit Sidonius. Vide Synesium seu Themistium Oratione supra nominata. Vt autem illo ævo hæc erat Romæ proxima, sic ante Constantinum Patria Poetæ nostri, Alexandria. Aristides Encomio Romæ.

ὁ δὴ ϰ μόνον ἄξιον τῆς ἑαυτῦ φύσεως ἔργον καὶ μνημεῖον κατέλιπε, πρὸς Αἰγύπτῳ τὴν ἐπώνυμον πόλιν, ταύτην εὐπειῶν ὑμῖν ὤκιζεν ὅπως ἔχητε, ϰ τῆς μεγίστης μετὰ τὴν ὑμετέραν κρατεῖητε.

Constantinopolis autem illa gloria ut Romæ proxima esset diu duravit, & terra illi adjacens *Romania* diu post nominata est. Guntherus Monachus Parisiensis Cœnobii in Helvetia, circa annum Christi MCC. cap. XV. Historiæ captæ à Balduino. *Qua visione Constantinus territus jussit urbem ampliari loco & muris ac turribus emuniri donec in eam quam nunc habet pulcritudinem juvenescens, Roma ut ajunt, similis efficeretur. Vnde & ipsa urbs quandoque altera Roma dicta est, & terra ei adjacens hodieque Romania vocatur.*

57. PROPIUS LUCERE FACEIS.] In castris hostilibus, aut excursionibus Barbarorum flammis omnia vastantium. Sexto Consulatu Honorii.

Mox & per Latium stellarum more videbam
Barbaricos ardere focos

Hinc non raro strategemata fallēdo hosti excogitata, ignibus castrorum mentitis aut dissimulatis. Nam ab his æstimabantur copiæ. Cæsar lib. II. de Bello Gallico: *ad castra Cæsaris omnibus copiis contenderunt, & à millibus passuum minus. II. castra posuerunt; quæ castra ut fumo atque ignibus significabatur amplius millibus passuum. IIX. in latitudinem patebant.* Alii mille. Variant autem in voce *propius* libri

bri Belgæ, sed nulla ratione, quare nec de eorum ullam habemus.

59. PORTVS MVNIRE CARINIS.] Nullus omnium Codicum hic aliquid mutat, nec opus sane. Junctæ enim & concatenatæ rates idem præstant quod catenæ. De his alioqui portibus obtendi solitis Appianus Punico: οἱ δὲ λιμένες ἐς ἀλλήλους διεπλέοντο, καὶ ἔσπλους ἐκ πελάγους ἐς αὐτοὺς ἦν εἰς εὖρος ποδῶν ἑβδομήκοντα, ὃν ἁλύσεσιν ἀπέκλειον σιδηραῖς.

64. VINCTAS IRE NVRVS.] Codex Manuscriptus Jacobi Susii *manus* habuit notante Schotto. Nodorum Ciceronian. lib. II. cap. V. Miserabilior rei atrocis facies est in τῷ *nurus*, quod minime mutandum.

64. PER VADA.] Plus est quam si *in* dixisset. Nam tractum per vada nec uno statim loco mersum dicit. Hoc non intellexerunt qui accusarunt Latinitatem.

67. PVERIQVE CRVORE MATERNOS VNDARE SINVS.] Paria in facinoribus Rufini supra priore libro. Immanissimum supplicii genus in conspectu parentum trucidare liberos, Exempla apud S. Prophetam Hieremiam cap. LII. Plutarchum Phocione Theophylactum Simocattam rebus Mauritij, Appianum de Ciceronis inter Triumvirorum scelera cæde Xiphilinum Geta, Virgilium Æn. II.

74. VICIBVS.] Vltro citroque vicissim, per pares vices. Martianus Capella ad Hymenæum. *Namque elementa ligas vicibus, mundumque maritas, Atque auram mentu corporibus socias.*

76. ARMATA CLIENTVM AGMINA.] Potentiam hominis impuri privata majorem inducit. Stipati enim clientibus incedebant principes, qui nec à sedentibus aberant. Corippus libro IV.

> *& septus lumine sedit*
> *Ante pedes Domini faciunt qui jussa clientes*
> *Adstabant læti, vultuque & veste nitebant.*

Exempla multa in factionibus vigente Republica, ut Pompeji, Clodii, &c.

78. REVOCAT FULVAS IN PECTORE PELLES.] Conjeceram: *pectora*, ita edidit Claverius. Cæteri omnes libri Belgæ, Noster, Aldi, Scaliger, cum vulgato sentiunt.

PELLES.] More atque habitu gentium Septemtrionalum fere omnium; ob frigoris vehementiam in locis patriis, unde habitus moresq; suos Romanis provinciis intulerunt, à ducibus ipsis imitatos per vecordiam, ut de Rufino ingerit Claudianus. Ovidius lib. III. Tristium Eleg. X.

> *Pellibus & sutis arcent mala frigora braccis*
> *Oraque de toto corpore sola patent.*

Vide alia apud Rutilium Itinerarii libro II. Xenophontem Anabasi VII. Vestis ipsa talis barbaro itē vocabulo *mastruca* appellabatur. Prudentius de Alarico *patrii nomen juraverat Istri mastrucis proceres vestire togatos.* Vide Isidorum libro XIX. Originum, &c. Talem hominem suo habitu, & ad versum Ovidii productum excultum non infelici Emblemate spectandum exhibuit Andreas Alciatus, maximi vir ingenii, & inter Iureconsultos politioribus litteris Antiquam Prudentiam illustrantes merito non postremus, Poeta etiam cum multis solam hanc laudem quærentibus, felix.

81. ASSIMILAT.] Ita recte duo libri Belgæ. Neq; audio viros doctos qui ab simulando hoc verbum deducunt, cum similare dixerint veteres, & hoc non simulationem, sed similitudinem affectet & proponat. Eo usi multi scriptores, neque video cur corrigentibus assensum præbere debeamus. Plautus Cistellaria.

> *Assimilate amare oportet, nam si ames extempulo,*
> *Melius illi multo quam amas consulas.*

Ovidius.

> *Grandia si parvis assimilare licet.*

Quo loco fatuitas magna *assimulare* dicere, ut

nemo

is videt. Virgilius libro X. *ju-*
i assimilat capitis. Idem libro XI.
ilata Camerta. Quomodo scri-
n contranitente Prisciano in li-
imo. Petronius de Mimo.
t ridendas inclusit pagina partes
redit facies, assimilata perit.
gr. CXI.
sum Dido vultu quam conspicis
pes
ilata modis pulcraque mirificis.
or versus ita mendose in omni-
tur. Scribe:
sum Dido vultu quem conspicis
pes.
imulationem hic quoque exau-
ntius libro Secundo in Symma-

s pictorum docuit manus assimila-

etarum numen componere mon-
s.
ius libro I. de Lib. Arbitrio. *Vi-*
pietati geminum hunc errorem as-
nferre possimus. Favonius Eu-
entario in Somnium Scipionis:
ut ille, assimilatione commentus
s somnii rationabili quadam ima-
osuit. Capella lib. VI. in Hy-

una Iove, flammantis circulus
ra,
docto assimilant habitu, qui agal-
ta fingunt.
nmentatio in Canticum Canti-
qui se altissimo Deo adsimilare, &
cis transfigurare non metuit, quo
tiam Iustitia non mentiatur? Pri-
gesi
dextera nervum
at recto trahitur nam linea ductu.
ia loca auctorum conduci pos-
mnibus si *simulare* reducas, mul-
, aliquibus etiam sensum con-
Dicebant vero & *Similare* Lati-

ni, cujus ignoratio errores tot peperit. Tertullianus lib. I. in Marcionem cap. IV. *Cui me similabitis, Divinis namque comparabuntur humana, Deo nostra.* Quo certe loco nulla ratione *simulare* illud plebeium & ad effigiem rei exprimendam non sufficiens, reducere possis & dissimilare. Radulfus Ardentius Homilia XXXV. in Epist. III. Quadrag. *Virtutibus non auctoritate sibi similem creavit hominem, sed homo peccando se male à Deo dissimilavit, & se male ei similavit.*

81. MENTEMQVE PALAM TESTATVR AMICTVS.] Ian Gulielm. Verisim. lib. I. cap. XV. Barbariæ faventem, proditricem Romani Imperii; notissimæ historiæ D. Alexandri Græcum habitum mutantis Persico, & id genus aliæ, quas otiosus nullo opere congeras. Idem crimen Stiliconi imponit Rutilius Numatianus in Itinerario libro II.

Immisit Latiæ barbara tela neci
Visceribus nudis armatum condidit hostem,
Illatæ cladis liberiore dolo.
Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat
Et captiva prius quam caperetur erat.
Nec tantum Geticis grassatus proditor armis, &c.

Politicum monitum illustrare pluribus, quod tamen non secundum Poetæ mentem in ore vulgi est ex hoc versu, non est harum angustiarum. Non vero opus est lectione qua nobis olim videbatur *amictu.* Cum omnes Codices in vulgatam consentiant, & nihil omnino sit in ea inconcinnum.

82. AVSONIOS CVRRVS.] *Curules.* Non vero concluditur hinc Consularem potestatem sumsisse Rufinum in eum annum, cum illius potentia tanta fuerit ut omnes magistratus sub se habuerit, itaque regnum etiam quasi de proximo affectavit. Loquitur autem per curules de omni Romano Imperio, quia stante Republica (cujus formam in sermone semper sequitur Claudianus, juxta quod etiam alibi ait *numquam libertas gratior exstat Quam sub Rege pio*) summum inter ea erat Cu-

rules.

rule, Consulatus nimirum. Curulis magistratus, omnis major, quia minoribus jus non erat curru in curiam vehi, sed pedibus itabant, unde & pedarii oppositi illis appellabantur. Vide quæ ex Gabio Basso refert Gellius libro III. cap. XIIX. Atque hæc notanda fuerunt ad Claverianam annotationem; & ne quis lectionem certam stare deinceps prohibeat, quam omnes libri MSS. hactenus evoluti afferunt, mutare vero voluerunt Fornerius & Demsterus, quorum hic illius lectionem refert, & laudat, se tamen & hanc interpretatum ait commode Notis ad Corippum. Legit autem Fornerius *Ausonius curas* Minime bene Omnium enim majorum magistratuum administratio in manu Rufini erat.

82. JURA.] Præfectus Prætorio erat Rufinus, nomine, re ipsa moderator universi Orientalis Imperii; Ita autem de summo principatu solebant loqui veteres *Ius regere* eum, qui absolutam velut aut ei proximam potestatem gereret, qualem sane habebat Præfectus Prætorio, utpote à quo appellari non poterat, uti auctor Charisius Arcadius JC. Cap. unde Off. Præf. Prætor. Vide Cassiodorum lib. VI. Sigonius Panegyrico Aviti.

Intemerata mihi præfectus jura regebat.

Rufinum Patricium vocat Marcellinus Comes, quo nomine velut pater principis censebatur, ut alibi his Commentariis notabimus.

82. REGENTEM.] Est inter Belgas sciolus liber qui *tenentem* mavult. Me invito, & bona sententia, parique usu aliorum scriptorum. Manilius lib. IV.

Dum bene compositis victor civilibus armis
Iura toga regeret

Sidonius Panegyrico modo nominato:

Iura igitur rexit, namque hoc quoque par fuit, ut tum
Assertor fieret Legum qui nunc erit auctor.

Rutilius Numatianus libro I Itinerarii.

Si non displicui, regerē cum jura Quirini
Si colui sanctos, consuluique Patres.

83. SVMERE DEFORMES RITVS.] Nemo tam rudis lectione scriptorum priscorum, qui quanta differentia inter Romanæ Reipubl. instituta moresque, & earum gentium, qui illam pessumdederunt, fuerit, nesciat. Quare potiorem hanc lectionem consensu omnium cæterorum librorum sancitam existimo, quam est ea quæ in nostris membranis conspicitur *rictus vestemq. Getarum.* Illam enim omnes mores indicantur Barbarici, in quos transiisse videri vult Rufinum.

84. INSIGNEM LATII HABITVM.] Quo Latialis imperii pars discerneretur ab aliis aliarum gentium. Munia autem & officia pleraq; Romanorum à Togatis expediebantur, quod Toga vestis forensis, & in foro negociorum cura, unde per summum nefas pellitum juri dicundo præsedisse Rufinum ait. *Toga* vero ex usu eo ipsa forensia negocia denotat. Martialis in vitæ Beatæ descriptione.

Lis numquam, toga rara, mens quieta.

Cicero. *Cedant arma toga* Hoc est forensi Eloquentiæ, & Judiciis Vrbanis. Ovidius.

Sunt fora sunt lites, sunt, quos tuearis, amici,
Vade per urbana splendida castra Toga.

Non vero tantum Iudex, sed & ejus assessores, ipsique officiales *togati* aderant Juridicundo. Prudentius divino carmine, passione Romani.

Fasces, secures, sella, prætexta, toga,
Lictor, tribunal, & trecenta insignia, &c.

Alloquitur B. Martyr Judicem Romanum cum omnibus suis insignibus & pompis.

85. MÆRENT LEGES.] Omnes affectus humanos in Legibus agnoscunt scriptoreis. Vide eruditissimi Jureti notas ad Symmachum libro II. Porro *jura* supra Imperia potestates, notant. Vt alibi.

Postquam jura ferox in se communia Cæsar Transtulit

Et hanc significationem animo habuit Fr. Accursius Glossatorum veterū Coryphæus, homo

s stupendi, qui in tantis di-
tis ipsam disciplinarum di-
ssime intellexit, cum non
Iurisditionem scribendum
m secuti sunt alii, nimirum
tura illud tralaticiū agno-
sive modica coercitione nulla
is est sine ditione, hoc est
m potestatem Iuris voca-
nus, uti hoc loco. Sed ego
em aliud postulare existi-

DICE.] Bentinianorum
uto, quod nequaquam at-
nim videre proceres, Ro-
rum erat Imperii barbaris
i vicem gerebat hic latro.
Radagaiso Rege Scytha-
to se obligasse, Romanos
baricis vestire.

us nuper delere tyrannus
veniens juratus ab Istro,
are solo, tecta aurea flam-

cis proceres vestire toga-

notione vocat Paulinus
carmine ad Nicetam:
t & uterque Dacus
medio, vel ille
ove pelleatus
Accola ripa
uat Latinitatis usus, ego
d Germanicam appella-
entorum respexisse exi-
s ad eam composito vo-
tus. Regum autem Scy-
um vestitum æmulaba-
itur sane æmulatus, ij
am Romanis provinciis
em domi patrio more
uitanus, sive alius quis
, de Providentia.

ceres regesque Getarum

Respice, queis ostro contempto & vellere Serum
Eximius decor est tergis horrore ferarum.

85. CAPTIVÆ LEGES.] Velut à Barbaro in potestatem redactæ. Quin occisæ aliquando memorantur. Arnobius libro VII. *Responsum deinde ab aruspicibus editum res sævas tristissimasque portendi, ab incendiis, cadibus, ab legum interitu & juris occasu. Captivum* autem omne miserum, ærumnosum, Italis, Hispanis, Gallisque hodie quoque, à frequentibus scilicet, pessumdato Romano Imperio, captivationibus, ex usu Latinitatis occidentis. Vide quæ notamus ad Augustinum de Civitate Dei lib. I. cap. I.

87. NAM MISERIS NEC FLERE QUIDEM.] Summa tyrannis etiam doloribus factis fletu interdicere. Impune autem addit, quia pœna pecuniatia lacrymæ æstimabantur. Sic Latinus Pacatus de Maximo: *Fleri non licebat amissa, metu reliquorum. Serenos ergo nubilis mentibus vultus induebamus, & ad illorum vicem qui gustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta mœrentes. Est aliquod calamitatis delinimentum dedisse lacrymas malis & pectus laxasse suspiriis, nulla major est pœna quam esse miserum nec videri.* Habeo omnia paria in hoc Pacati loco, quo scribendum tamen arbitrer *motu reliquiarum* Vix enim erant jam raptorum reliquiæ pro quibus metuebant miseri prædonis iram. Lacrymæ vero malorum levamen aliquod. Seneca Agamemnone. Actu III.

Lacrymas lacrymis miscere juvat
Magis exurunt quos secreta
Lacerant cura, juvat in medium Deflere

Apud eumdem in Troade Vlysses beneficii loco eas concedit necessariis Astyanactis.

misereri tui
Vtinam liceret! quod tamen solum licet
Tempus moramq; dabimus arbitrio tuo:
Implere lacrymis fletus ærumnas levat.

Et Euripides:

ὁ κάμνων δακρύων μεταδὺς ἔχει κυφότητα μοχθίων.

92. BARBARVS ILLINC HINC RVFINVS AGIT.] *ἄγει καὶ φέρει.* arbitrio suo sursum & deorsum torquet & fatigat. Vide superiore Commentario ad librum I, v. CCXXXII. Lucanus Charonte.

ὁρῶ ποικίλην τινὰ τύρβην, καὶ μεσὸν ταραχῆς τὸν βίον, καὶ τὰς πόλεις γε αὐτῶν ἐοικυίας τοῖς σμήνεσιν, ἐν οἷς ἅπας μὲν ἴδιόν τι κέντρον ἔχει καὶ τὸν πλησίον κεντεῖ, ὀλίγοι δέ τινες, ὥσπερ σφῆκες ἄγουσι καὶ φέρουσι τὸν ὑποδεέστερον.

Vltimo ævo, immo jam prorsus nullo, sic Metellus Poeta in Quirinalibus. *Miles avarior absque modo Sævus agros violenter agens Alme Quirine tuos rapuit*

95. HEV PATRIÆ STILICO.] Vir doctus, & bono magistro, optimoq; Codice, instructus, Stephanus Claverius de Patria hic Stiliconis inquirit. Verum non opus ullis ambagibus, cum Patrem Patriæ tum verum in eo Heroe agnosceret universus Orbis Romanus. Sic Arpinas Cicero Pater Patriæ Romanæ, Sic alii innumeri. Nec nego etiam ob tot pignora Constantinopoli degentia Patriam eam dici Stiliconis.

96. THALAMIS PROPRIVM GENIALIBVS OMEN.] Gratum, conveniens, debitum, acceptum. In uno Codice Bentiniano & duobus Belgis *primum* fuit, quod quamvis olim visum fuerit recipiendum, nunc tamen non urserim. In Nostro *genitalibus*, quod ab imperito & inepto exscriptore est. *Genialis* autem usque adeo thalami nuptialis proprium est epitheton, ut etiam sine eo lectum sponsalem notet, ut apud Juvenalem Satira X.

> *dudum sedet illa parato*
> *Flammeolo, Tyriusque palam Genialis in hortis Sternitur*

97. EREXIT REGIA TÆDAS.] Vt faustum omen coeuntibus novis nuptis daretur, faceis nuptialis moris erat alte elevari à matribus sponsarum. Claudianus alibi.

> *Per tædas quas ipsa tuo Regina levavit*
> *Conjugio*

99. SPERATE.] Æmulatur desiderium nubentium. *Speratus* enim sponsum sonat. Afranius Fratriis. *curre & nuntia Venire & meum speratum adduce.* Pari affectu licet contrario Manilius, lib. IV. de Annibale. *Speratum Annibalem nostris cecidisse catenis.* Vide Nonium *Sperata.* Par illud Æneæ in somnis apud Maronem Æneide II. *quibus Hector ab oris Exspectate venis*

100. TE PRÆLIA VISO LANGVESCENT.] Summam virtutis existimationem circumscribunt hoc modo auctores optimi. Silius Italicus libro XIV. *laus sola datur si viso vincitis hoste*, Et tale illud Cæsaris. *Veni, Vidi, Vici.*

101. AVRORA.] Oriens. Sic III. Consulatu LXVIII. Quarto CXXX. Sexto LXXXIV.

102. REMITTI.] Regelari licet dicere cum Columella qui iisdem fere cum Claudiano verbis sic suavissime scribit libro X.

> *Post ubi Riphea torpentia frigora brumæ*
> *Candidus aprica Zephyrus regelaverit aura.*

De exercitu Stiliconis Hyperbolica sunt omnia; verum tamen variis gentibus constitisse, & ductorem ipsum insigniter amasse. Zosimus scribit ipsum Stiliconem eas copias non duxisse in Orientē, sed cohortes aliquot, persuaso Honorio opem Arcadii rebus fatiscentibus ferendam, sub Gaine eo consilio solo ex Italia Constantinopolim misisse ut Rufinum interficerent.

103: PHÆBI PROPERABAT AD ORTVS.] In Nostro Codice scriptum est: *Solis* quod est corruptum à glossatore qui Phœbum Solem erat interpretatus.

108. ARMENIÆ ALÆ.] Miles inde oriundus. Post huic genti peculiare thema datum inter præsidia Romana, vides apud Constantinum Imperatorem libro I. Thematum cap. Secundo. Pulcrum capillum eidem dat & I. Stil. v. CLVI.

108. VI-

TIS CRINIBVS.] Ferro vibratosum. Orientalium pleræque vibrato crine na- Onesicritus.

γυναῖκες ἥλιος διφρηλατῶν ... ἐξέχρυσε λιγνύος. ἀνδρῶν, καὶ συνέτριψεν

... ναυξάποισι σύντηξας πυ-

... ristoteles Historia Anima-

... τοῖς θερμοῖς οὐλότριχες, ξη ... ὁ ἀὴρ ὁ περιέχων.

... apud Heliodorum, si ta- Martialis Spectaculis.

... modum tortis venere Sicam-

... er tortis crinibus Aethiopes. lib. IV.

... odunt torti per tempora cri

... bro IV. *Hæc autem ex are ... adducitur quod & capilli- ... et, & amicitia venenorum.* in Moreto.

... ta patriam testante figura ..., labroque tumens

... atura & mos parilis. Ro- ... næ variis orbibus intortis ... it, ut & pueri molles, qua- ... que depictum dedit L. Pi- ... ster in Commentario de ... pillos in pueris studebant ... or est Plinius, quem Va- ... libro I de Medicina para- ... mus pluribus alibi.

... DA COLLECTÆ FA- ... NODO.] Ita Claverius ... llo præclaro, ut ait; quam- ... n mutationum copia du- ... o libro satis diligenter in- ... ien & Bentinianorum ali- ... litum in Editionis Bebe- lianæ margine. Sane nos huic lectioni non contradicimus, quam & Scaliger recepit. *Herbidus* coloris herbei viridem designat, qui non inusitatus in vestibus priscorum. De Glaucia verna Melioris Atedii Papin. Silv. lib. II. Car. I.

modo puniceo velabat amictu
Nunc herbas imitante sinu, nunc dulce rubente Murice

Martialis lib. V. Epigrammate XXIII.

Herbarum fueras indutus Basse colores
Iura theatralis cum siluere loci.
Quæ postquam placidi censoris crura renasci
Iussit, & Oceanum certior audit Eques
Non nisi vel cocco madida vel murice tincta
Veste nites, & te sic dare verba putas.

Quod Epigramma fere integrum adscripsi, quia ex eo discimus viridem colorem in vestitu vilem habitum & pauperiorum apud Romanos. Græcis mulieres meretrices, & delicatæ modo talibus vestibus utebantur. Artemidorus Onirocrit. lib. II. cap. III.

γυναικὶ δὲ ποικίλη καὶ ἀνθηρὰ ἐσθὴς συμφέρει, μάλιστα δὲ ἑταίρᾳ, ἢ πλουσίᾳ, ἡ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐργασίαν, ἡ δὲ διὰ τὴν τρυφὴν ἀνθηραῖς ἐσθῆσι χρῶνται.

At Romanis matronis veste versicolore interdictum erat, ut notavi libro XII. Adversariorum. Servile quoque erat apud Romanos tinctis vestibus uti, unde Bassum illum incessendi caussam habuit Martialis, quippe qui candido habitu non vestiebatur, ut docet Artemidorus eodem loco. Excipitur tamen in oppulentis tinctura cocci, ut notissimum. Porro *Herbidum* viridem sonare voluit & Prudentius Psychomachia:

Has inter species Smaragdino gramine verno
Prata virent, volvitque vagos lux herbida fluctus.

Sidonius libro II. Epistola X.

Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta Sapphiratos
Flectit per prasinum vitrum lapillos.

Marius Victor ad Salmoneum

frondosæ vitis in antro
Herbida cespitibus sunt structa sedilia vivus.

Itaq; non inconcinna est lectio, nec nos eam contra nitimur. Omnes tamen scripti Belgici & noster τὸ *fervida* servant; quod exponere possis fervorem facile admittentia, minime undosa, ut auram capere possint & ventilare corpus velut flabello; neque est tam ineptum istud quam videri voluit Claverius, nam & *fervida vestis* splendentem notare potest, ut aurum apud Martialem libro X. Epigrammate LXXIV.

Cum Scorpus una quindecim graues hora
Ferventis auri victor efferat saccos.

Et candentes, flammeique splendoris aurei apud Apuleium. lib. IX. Mihi olim conjectura sub manu nascebatur *Pervida*. hoc est aciem luminis transmittentia. Quomodo Saxo Grammaticus lib. II. Daniæ.

Sectus & in gyro remanet mihi pervidus umbo.

Sed nulla mutatione opus esse docet Cujacianus Codex.

110. TRUCES FLAVO VERTICE GALLI.] Laudem animositatis & bellicositatis Gallis largiuntur omne genus scriptores prisci, Quos ubertim notarunt Antiquitatum Historiarumque ejus gentis Collectores. Flavum iisdem, ut & Germanis, capillum multi adscribunt; cujus imitatione exquisita cura suum tingebant Romani, quod & ipsum notissimum. Truces vocat imitatione Lucani libro VII.

Ituræis cursus fuit inde sagittis
Inde truces Galli solitum prodistis in hostem.

Duras mentes Gallis assignat Lampridius in Alexandro Severo. Animos crudeles, corpora plusquam humana, Florus lib. II. Histor. Qui idem tanta eorum corpora fuisse tradit ut ad stragem urbium nati videri possint lib. I. cap. XII.

111. QUOS RHODANUS VELOX.] Rhodani nobilissimi Gallorum amnis velocitas testata scriptoribus priscis, Araris autem tardior, unde pro miraculo magico memoratur à Lucano lib. VI.

Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitavit Arar

Tibullus lib. I. El. VII.

Testis Arar, Rhodanusque celer magnusq; Garumna.

Accedit Etymon nominis in Veteri Dictionario Gallicarum vocum, cujus fragmentum publicavit Petrus Pithœus cum Itinerario Burdegalensi, ubi hæc verba leguntur: *Rhodanum, violentum, nam Rho nimium, Dan judicem. Hoc & Gallice hoc & Hebraice dicitur.* Inepte quidem Grammaticus iste ad Etymon, recte autem quo ad rem ipsam. Ego vero originationem in Germanica lingua, eaq; veteri, quærendam existimo, nam Gallicismus & vetus & hodiernus inde trahitur, ut alibi ostendimus. Vide & Adversariorum librum X. cap. XVII De Rhodano pariter noster Epigramm.

Aspice morigeras Rhodani torrentis alumnas.

Et Ennodius qui cum eo carmine certare voluit.

Hic volucrem Rhodani torrentis respice natam.

Venantius Fortunatus libro I. de Vita B. Martini.

Hilarius Fama radios jaculabat in orbem
Largior Eridano, Rhodano torrentior amplo,
Veterior Nilo, generoso sparsior Istro.

Vbi

m fœcundo significat; innu-
ante hominum millia Da-
nt. Est autẽ hoc de Hilario
:um ex verbis Hieronymi,
laus Faber, vir summus,
menta ejus Historica, ulti-
ficio posteritati asserta. De
eganter Papias Magister in
rum Compẽdio: *Rhodanus
s ab oppido quod Rhodij colo-
qui rapido concitatus cursu
tum scindens non modicum
acit periculum, dum inter
nu fluenta decertant.* Qui
m omnia transscripsit lib.
le & Solinum capite VIII.
ium lib III. cap. IV.
ARDIOR.] Plinius, *multo
us Rhodanus amnis ex Al-
manum lacum segnemque
minus seipso torrentem Isa-*
per incantationes rerum
Lucani locus supra pro-
m Arari confusum dicit,
ndo etiam vi pluviarum
Gregorium Turonensem
ap. XXXIV. Etiam hujus
um apud Germanos.
S NASCENTES EX-
TE RHENUS.] Ger-
arum nationum accolæ,
noris habuisse dicuntur
as fluvio imponere, ut si
tassent alveum, pro le-
ntur, contrà si cederent
a nobis tradiderunt, par-
arum quoq; nationum,
neidos Apoll. Sidonius
ano. Anthologia Græ-
. cap. XLII. Aristoteles
Julianus Epist. ad Ma-
hristianarum. Galenus.
ibro I. Theophylactus,
rum verba ne illustrãdę
ciunt eruditissimi me-

moriæ nostræ homines qui dudum factum est cum ea proposuerunt: Joannes Brodæus ad Florilegium Græcum J. Lipsius ad Tacitum, Antonius Delrio ad hunc nostrum, Gerardus Falcoburgius ad Nonni Dionysiaca. J. Savaronius ad Sidonij Carmina, Dion. Petavius ad modo laudatam orationem Juliani, Steph. Forcatulus de Gallorum Imperio & Philosophiâ lib. V. Scipio Duplexius in Prolegomenis Historiæ Francicæ, pag. 715. Quos consulere cuivis in proclivi.

113. QUOSQUE RIGAT.] Nemo manuscriptorum Codicum non agnoscit hanc lectionem. Ego tamen industruosi doctique hominis Th. Pulmanni verba non obliterabo qui ad marginem Editionis Basilæensis anni M DXXXIV. hæc adscripsit. *Gifanius in Epistolâ ad me scriptâ legit ligat pro circuit, ambit, amplectitur. Vt paullo post; quicquid ligat ultima Thetys. Et infrà eodem hoc libro. Sic ligat immensa virideis indagine silvas Venator.* Hæc Bonus noster Pulmannus. Ego autem auctor non sim ullius mutationis.

112. RETRO PERNICIOR.] Impellente refluxu Oceani, vt versu sequente docetur. Eam verò repulsionem fieri ad spatium Leucarum Centum memini legere in Itinerario vetustissimo, & Claudiano antiquiore, Burdigala Hierosolymam, edito à P. Pythoco. *Civitas,* (ait is scriptor.) *Burdigala, ubi est fluvius Garonna per quem facit mare Oceanum accessa & recessa per leugas plus minus centum.* Ad immanem hanc repulsionem manifestè allu it Etymon nominis, quod Germanico Idiomate totum retro versum, & penitus resupinatum designat. Pulcrè Sidonius:

At cum summotus lunaribus incrementis
Ipse Garumna suos in dorsa recolligit æstus
Præcipiti fluctu raptim redit.

Multiplicatam æquoreis undis dicit Ausonius. Epist. X.

Aequoris undosi quà multiplicata recursu
Garumna pontum revocat.

Vide Pomponium Mellam libro III. & ad eum eruditissimos, quos ineptè prolixitatis alij incusant, Commentarios Joachimi Vadiani, ut & amici quondam nostri, M. Freheri, ad Mosellam Ausonij.

115. MENS EADEM.] Una & eadem voluntas. Imperator Justinianus, sive Tribonianus potius. in Instit. ex JCto magis prisco. *Testamentum est testatio mentis.* Hoc est voluntatis. Nec enim stricte ad vocabulum Iureconsultus alludit, sed quia mens voluntatem certam notat, eam potius quā hanc dixit. Alioquin est Etymi explanatio non grammaticorum regulis sed rei ipsimet debita, qualis est Diogenis Cynici, hominis minimè insulsi de pera apud Laertium lib. VI.

ἀναπήρους ἔλεγεν οὐ τοὺς κωφοὺς καὶ τυφλοὺς ἀλλὰ τοὺς μὴ ἔχοντας πήραν.

Nemo hoc concesserit verum esse examinans ad Originationem vocis; attamen re ipsa & opinione scitisque Diogenis verum erat *ἀνάπηρον* esse qui peram non habeat. Et Modestinus ICtus cap. I. qui testam. fac. poss. *mentem sententiam* explicat cum scribit: *Testamentum est voluntatis nostræ justa sententia.* Itaq; rectissimè scripsit Iustinianus ex auctore alio *testamentum esse mentis testationem*, & penitus insulsè alijs pari compositione coalitis vocibus id irrisit Laurentius Valla. Dicat enim *Calciamentum* quid commune habeat cum sententia mentis, quæ humaniore hac voce usurpatur, & videbit se ridendo ridiculosissimum exijsse. Unam vero mentem dici, jam inde ab Aristotele in ijs qui consentiunt plurimorum scriptorum testimonijs alibi notavimus.

115. ANIMIQUE.] Mentem ab animo sejungit, Philosophica doctrina. Vide Notas ad Eucherij Lugdunensis Paræneticum ad Valerianum

116. VULNERA.] *Injurias.* Vetus est versus usus crebritate in proverbium quoddam redactus.

ξίφος τιτρώσκει σῶμα, τὸν δὲ νοῦν ὕβρις.

Sic Saucius, famæ læsæ homo. Ausonius Professore VI.

tuendis additus clientibus
Famæ & salutis saucius.

Pulcrè de injurioso scommate animum vulnerante Iulianus Imperator adhuc Christianus, Oratione III.

πόσαπον δὲ χρῆμα λοιδορία; ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμύττον ψυχὴν μᾶλλον ἢ σίδηρος χρῶτα.

Sic Papinius lib. I. Thebaidos.

ast illi saucia dictis
Flammato versans inopinum corde dolorem.
Talia Iuno refert.

Augustinus libro de gestis Pelagij. c. XXXV. *ut animi omnium qui illorum scelerum famâ usquequaque volitante graviter vulnerati sunt Dei misericordiâ consequente sanentur.* Gregorius Nyssenus in vitâ Thaumaturgi:

προσῆκει τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν περὶ τῶν ἀκριβῶς μελλόντων δημοσιεύεσθαι ὡς ἂν μήποτε φιλοτιμία ἐπὶ τὴν ψυχὴν τρωθείη.

Eutropius lib. IX. de Iuliano: *in amicos liberalis, sed minus diligens quam principem decuit, fuerunt enim nonnulli qui vulnera ejus gloria infrrent,* Ubi diligens vicem deligens sonat. Rufinus lib. I in Hieronymum. *Ad hæc vulnera quæ infliguntur ex linguâ medicus penè nullus est.* Arnulfus Lexoviensis Epistolâ VII. *Abbati est à nobis abjudicata purgatio septimâ quidem (L. septena) manu trium scilicet Abbatum. Et trium monachorum sacerdotum notæ opinionis & nominis quorum juramentis vulneratæ famæ necessarium posset remedium comparare.* Vulnus autem quævis labes. Iuvencus lib. IV. Histor. Evangelicæ.

Et falsi surgent populorum labe prophetæ
Hac inter si quis protectum à vulnere pectus
Ad finem servare queat, sublimia lucis
Aeternis vitæ sertis redimitus, adibit.

Ejus

ionæ apud nos ſunt mem-
er à capite ad calcem colla-
tum ſibi in hoc genere ſim-
ium auctorum permiſerint
ptorum ineptiæ.

; TUMOR.] Iracundiæ
nſlatum, ut ſupra libro I.
Impacataque quies pelagi, cum
at adhuc ſævitque tumor:
uri, qui tumultum præce-
es. II. Stil. *Mittitur & miles*
partes iam tumeant.
imilima, unde ea com-
otam in fermento eſſe dicit

tum corda reſidunt.
AVERE.] In unam venere
onſpirant Elementa ſibi.
TOTO SIMUL ORBE
maximum Imperium. Ut
Vlpianum cap. XVII. de
res autem univerſi Oriẽtis
libile eſt ad ſuperfunden-
iluvio Græciam. Iſocrates

μένης τῆς ὕστερον στρα-
ης ἤγαγεν, ἐκλιπὼν μὲν
ηγὸς ἢ καταστῆναι πολ-
ας ἐκ τῆς Ἀσίας συνα-
χ ὑπερβολὰς προθυ-
την τῶν ὑπαρχόντων

n Leocratem ἁπάσης τῆς
t.

ıes in Græcos conjuraſſe
i cum Claudiani ſenſu.
rdiâ ad Civitates Aſia-

τοὺς ἕλληνας ἀπάντων,
, ὥστε τὴν μὲν θάλατ-
ηρων τὴν δὲ γῆν πε-
ρεσδοκίαν τῶν κακῶν

ἐν κέρδους μέρει, τῷ μὴ αὐτάγε πω παρεῖναι. οὐκ ἠπίστωσαν ἐν χρήσονται, ἀλλὰ ἐπιόντες μὲν γῆν καὶ θάλατταν μεταφέροντα, ἀπιόντες δὲ ἥλιον κρυπτόμενον τοῖς τοξεύμασι καὶ ποταμοὺς ἐπιλείποντας, πίνουσι τοῖς ἐπιοῦσι καὶ ἔθνη καὶ πόλεις ὅλας ἀναλισκομένας εἰς δεῖπνον λόγον τῷ βασιλεῖ &c.

Tanta autem Xerxis venientis inſolentia fuit, ut velut victæ jam Græciæ etiam provincias amicis in ſatrapias diſpertiretur. Emanuel Palæologus Oratione Prima.

ὁ φοβερὸς καὶ ὑπερνεφῶν, καὶ γεγαυρωμένος ὁ τοσαῦτα ἐμβατεύων εἰς τὰ ἑλλήνων πράγματα ὅσα καὶ τὴν τῶν δὲ γῆν τοῖς σατράπαις διανέμειν εἰς ἀρχὴν, ὥσπερ ἂν εἰ ταύτην πάλαι προειλήφει, &c.

120. RAPVISSE AMNES.] Diodorus Siculus libro XI.

ὥστε μηδὲν θαυμαστὸν εἶναι τὸ λεγόμενον ὑπὲρ τοῦ πλήθους τῶν ὑπὸ Ξέρξου συναχθέντων. φασὶ γὰρ τοὺς ἀενάους ποταμοὺς διὰ τὴν τοῦ πλήθους συνέχειαν ἐπιλείπειν, τὰ δὲ πελάγη τοῖς τῶν νεῶν ἱστίοις καταλυφθῆναι, μέγισται μὲν οὖν δυνάμεις τῶν εἰς ἱστορικὴν μνήμην παραδεδομένων αἱ μετὰ Ξέρξου γενόμεναι παραδέδονται.

Quantæ vero numero eæ copiæ fuerint à pluribus ſcriptoribus variè relatum eſt, quorum collectanea ſuadeo videas ſi Græcorum commenta libet mirari apud Briſſonium libro III. Perſicorum. Juvenalis eamdem de exhauſtis amnibus hiſtoriam innuit Sat. X.

credimus altos
Defeciſſe amneis, exhauſtaq; flumina Medo Prandente.

Noſter de Stiliconis copijs paria I. Laudum.

121. TELIS VMBRASSE DIEM.] ἥλιον κρυπτόμενον. Ariſtides verbis modo productis. Seneca cap. IV. Quod in Sapientem non cadit injuria: *Quid tu putas, cum ſtolidus ille*
Rex

Rex multitudine telorum diem obscurasset, ullam sagittam in Solem incidisse? aut demissis in profundum catenis Neptunum potuisse contingi? Iratus enim Soli Xerxes tanta copia telorum eum peti jussit, ut dies etiã obscuratus fuerit. Tamen terra mariq; postmodum victus est, pedestribus equestribusq; copijs ab Lacedæmonijs, classe ab Atheniensibus Constantinus Porphyrogenetes libro II. Themate VI.

ἀφ' οὗπερ ἐπ' ἀμφοτέρων ὁ Πέρσης ἡττήθη, ξέρξης ἐκεῖνος ὁ περιβόητος, πεζῇ μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ὅτε Μαρδόνιος ἐκεῖνος σὺν παντὶ τῷ λαῷ ἐπεπτώκει. νηΐτῃ δὲ στόλῳ ὑπ' Ἀθηναίων ὅτε Θεμιστοκλῆς ἐναυάρχει τοῦ στόλου.

122. CVM CLASSIBVS IRET PER SCOPVLOS.] Deciso monte Atho, Ponte vero strato Hellesponto. Exstat Epistola Xerxis plusquam insani ad Montem Athonẽ, apud Plutarchum libro de vitandâ irâ.

Ἄθω δαιμόνιε οὐρανομήκης, μὴ ποιεῖν ἐμοῖς ἔργοις λίθους μεγάλους καὶ δυσκατεργάστους, εἰ δὲ μὴ τεμὼν ῥίψω σεαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν.

Multa alia hujus generis collegit Brissonius libro III. Persicorum Collectaneorum. Quibus addatur locus Juliani Imperatoris posteà, tum vero adhuc Christiani, Oratione prima ad Constantium.

ξέρξης μὲν ἐπειρᾶτο πλεῖν καὶ πεζεύειν ἀπεναντίας τῇ φύσει ὥσπερ οὖν ᾤετο καὶ κρατῶν ἠπείρου φύσεως καὶ θαλάττης ἀνδρὸς Ἕλληνος ἡττᾶτο σοφίας καὶ ῥώμης στρατιωτῶν οὐ τρυφᾶν μεμελετηκότων οὐδὲ δουλεύειν, ἀλλ' ἐλευθέρως ἄρχεσθαι καὶ πονεῖν εἰδότων, &c.

124. VIX ALPES TRANGRESSVS ERAT.] Stilico cum Gallicis & collectitijs alijs copiis; quibus omnibus tamen Romanarum Legionum mos erat.

125. BARBARVS.]Exercitus Barbarorum quem à Rufino evocatum consedisse ad muros urbis Constantinopolitanæ suprà dixit.

126. TREMENS.] Melius hoc quam quod præferunt duo Libri Belgæ *timens.*

127. TVTOQVE INCLVDIT PASCVA GYRO.] Non video caussam ullam cur ista mutem, quia enim pleriq; barbarorũ istorum equestres erant, ut in moribus Hunnorum descriptis suprà vidimus, ait maximè pascuis sibi prævidisse, inclusis intrà fossatum, idq; duplex circumduxisse. Simul innuit copiarum multitudinem barbararum; Noster vero liber scribit *totoq; excludit pascua gyro.* Ac si dicas ita se contraxisse metu, ut nullum spatium nõ planè necessarium incluserint castris. Quem cæteri omnes contranituntur.

128. ASPERAT ALTERNIS SVDIBVS.] Est descriptio barbarici munimenti fossa circũmducta duplici vallum ex egestu humo compingere, ei vallo spacio plaustri unius distantes pali erant infixi, in vacuum statuebantur plaustra, corijs taurinis obtenta, quam *carraginem* barbaricam vocant Ammianus lib. XXXI. & alij. Descripserunt autem viri talium commentaria constipantes ex industria.

129. CÆSIS JUVENCIS.] Juvencorum pellibus. Sic boves mortuos pro flagellis ex eorum ossibus confectis dixit Plautus in Asinaria Actu. I. Scen. I.

> *Apud fustitudinas, ferricrepinas insulas,*
> *Ubi vivos homines mortui incursant boves.*

Quem locum non satis explicarunt viri diligentissimi. Quia enim *incursant* dixit ossa taurina intelligi voluit, quibus coagmentatis faciebant mancipijs castigandis flagella asperrima veteres. Appulejus lib. VIII. Metamorph. *Dea vehiculo meo sublata, & humi repositâ cunctis stramentis me denudatum ac de quadam quercu destinatum flagro illo pecuinis ossibus cathenato verberantes penè ad extremam confecerant mortem.* Sic utique interpretandum illum Plauti locum crediderim cum immanitas in servos tanta fuerit olim, ut raro non clemen-

1 pecudes. Superiori autem
ctio, Scaligero, Aldo, & duo-
is *locata* est scribẽdum, Quod
ferendum ex superiori nostra
io non videt. De plaustrali
hyl. Simocatta lib. VII. cap. II.

OCUL.] Abruptus sermo au-
: imitatio est Maroniana, Pa-
quoq; usurpata, ut notamus
n doctum, qui de suo Codice
Rufinũ ipse sonus verborum
ımas Demslerus.
'Æ PALLORE GENÆ.]
:aliger, Claverius, Aldus, at
lelgę libri, vt & Noster *terro-*
Nos nihil mutamus, nihil
uam interpretamentum *τῦ*
rius credidit obscurius.
ATO INCERTUS.] Metu
ob conscientiam scelerum,
gelat velut membra. Cicero
ıatietur frigore corpus.
us lib. I Epistolâ XI. *Ad*
m cum verecundè capite de-
ı concionatoris mei cœperunt
ullò ante post iram tristitia
defuit, quin gelarent, tam-
rabere cervices jussa mucro-
Ego autem frigidior hieme

OS SESE TRANSFER-
S.] Non percepimus satis
Dubitat enim Rufinus u-
ıosti lib. accedat, *trãsferret*
ransiret in tot hostes ab se
k ita palam hostem profi-
,transire. Poeticum. Ut
in Arato volare valet.
uila ardenti cum corpore

t Appulejus libro I. Mile-
ctare se, pro bona vale-
oenè, ut sequior ætas lo-

134. QUID NUNC DIVITIÆ.] Philosophica admonitio & digressio. Qualium occasiones nuspiam amittit sapiẽtissimus Poeta, & revera Philosophus, cujus unius monita & copiosiora & meliora sunt omnium cæteris toto Latio exstantium. Similia multa apud Lucretium sunt, Opum quamlibet magnos acervos animi curas non emendare.

135. CONGERIES.] Inconditus immanisque acervus. Qualibus diviciarum undique congestarum copiæ à Poetis æquantur. Columbanus carmine ad Hunaldum, qui hæc penè verba retinuit.

Quid tristes memorem gemitus, quid tædia mentis?
Somnus abest oculis, illum sonus excitat omnis,
Quid nunc argenti, fulvi quid proderit auri
Improba congeries multos collecta ꝑ annos.

Vides quanto pretio hic scriptor media etiam barbarie sanctissimis, & solum tum doctis, viris fuerit. *Congeries* est temeraria congestio, vt *cõgeries petrarum quas scorofiones* rusticè dictas auctor est Mago Agrimensorum unus, congestiones appellat Julius Frontinus Commentario de Coloniis.

136. PURPUREIS COLUMNIS.] Marmore coloris punicei. Libro de Nuptijs Honorij de Regia Veneris ab Vulcano exstructa.

gravibusque smaragdis
Supposuit cæsas hyacinthi rupe columnas.

Illas enim gemmas marmorum variegatis posituris æmulabantur veteres, multa in hanc rem Sidonius, Papinius, Seneca, & nemo non eorum qui ædificia veterum, aut marmorea, aut marmoreis crustis induta, descripserũt. Quinq; autem marmorum colores præcipuè amatos docet Sidonius. *Hic lapis est de quinq; locis dans quinque colores, Purpureus, viridis, maculosus, eburnus, & albus.* Idem puniceа marmora Synnadis laudat Burgo Pontij, v 137.

136. EFFULTA.] Vide quæ de hoc notavit doctissimus amicus noster J Gebhardus Curarum Juvenilium lib. III. cap. XXIV.

137. ATRIA.] Horum maxima cura in magnificis structuris, propter clientium multitudinem, quorum agmina in ijs patronum præstolari solebant. Statius.

Montibus aut latè Graijs effulta nitebant
Atria, congestos satis explicitura clientes.

Ineptè enim ibi corrigunt *alte* ut & idem Gebhardus animadvertit. Est vero Philosophicum qui amplas domos supervacuis delicijs, & excelso compositoq; animo minis dignis accensebant. Hierocles in Carmina Aurea.

σκεύη ὐ χρυσοῦ ὐδὲ ἀργυρέου ἀλλ' ἐκ τῶν ἀποείσων ὑλῶν, οἰκίαν ὐ πολυτελέσι λίθοις κατηνθισμένην, ὐδὲ τελείως εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἐξειργασμένην, ἀλλὰ σύμμετρον τῇ τοῦ σώματος χρείᾳ. τί γὰρ μεγάλου δεῖται πίνακος εἰς μικρὸν ὄψον; τί δὲ ῥυπαροῦ μέλλοντος ἀφανιεῖν τὸ ὄψον, οἴκου δὲ ὑπὲρ τὴν χρείαν τί δεῖ τοῖς μέλλουσιν ἐν μιᾷ γωνίᾳ αὐτοῦ κεῖσθαι.

Maximus in his atrijs luxus erat magnatū, adeo vt & à Sole instar Theatrorum inductis velis defenderent. Corippus lib. III.

Clara superpositis ornabant atria velis
Vela tegunt postes.

Adque ea non uno sed aliquot vestibulis introibatur. Idem Corippus.

Verum ut cōtracto patuerunt intima velo
Ostia, & aurati micuerunt atria tecti.

Vide quæ ex Sulpicij Severi Dialogo III. & alijs notamus alibi. Et Senecam lib. VI. de Benef. c. XXXIII.

137. AD SIDERA.] Sic de magnificis ædificijs Hyperbolicè loquebantur. Rutilius Numatianus de Roma. *Non procul à cœlo per tua tecta sumus.* Noster VI. Conf. Honor. Infinita alia nullibi non obvia aliorum occupent otia.

137. AUDIT ITER.] Sonitum strepitumq; venientis; imaginatione malæ conscientiæ. Petronius. *Dij deæque quam malè est extrà Legem viventibus, quod semel meruerunt semper exspectant.* Sic isti omnis sonus referebat adventum Stiliconis. Par est fictio servuli nequissimi in Dramate Hispanico Cœlestina, quæ magnoperè inter figmenta ejus gentis ingeniorum commendatur; vbi votulæ maleficæ & Lenæ sagacissimæ auribus insonare titulum perpetuum ipsius *Puta vieja* ab omnibus ictibus malleorum & alio quovis sonitu officinarum, commemorat Parmeno. Verba quæ memini, adscribam. *Si passa por los perros aquello suena su la drido: Si esta cerca las aves otra cosa no cantan. Si cerca los ganados, balando la pregonan. Si cerca las bestias, rebaznando dizen: puta vieja. los ranas de los charcos otra cosa no suelen mentar. Si va entre los herreros, aquello dizen sus martillos, carpinteros, y armeros, herradores, caldereros, arcaderos. Todo oficio de instrumento forma en el ayre su nombre. Cantan a los carpinteros, peynan la los peynadores, texederos, labradores &c. Que quieres mas, si no que si una piedra toca con otra luego suenan Puta vieja.* Talis hic Rufinus vbiq; audire scelerum suorum titulos videtur sibi. Paria Solomon Sapientiæ. c. XVII.

138. SPATIOQUE VIARUM METITUR VITAM.] Alliteratio vocularum jucunda si non affectata. Silico vero eo consilio Italia moverat vt occideret Rufinum. Zosimus; qui non ipsum tamen profectum, sed misisse Gainem scribit.

ἐπεὶ δὲ παρεγένετο τὸ στράτευμα Γαΐνας ἔγνω Ῥουφίνῳ κατασκευάσαι τρόπῳ τοιῷδε. πρὸς τὸν βασιλέα ποιεῖται λόγους Ὁ νῶ φίλων, ὡς προσήκει πάλιν τινὰ στρατιωτικὰ στεῖλαι πρὸς Ἀρκάδιον τὸν ἀδελφὸν ἐπαμυνοῦντα τοῖς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῇ τούτου κεκακωμένοις ἔθνεσι, καὶ ὅπερ ἐγνώκει πράττειν ἐπιτραπεὶς, ἔταττε τοὺς ἐπὶ τοῦτο σταλησομένους. Γαΐνην δὲ αὐτοῖς ἐπιστήσας ἡγεμόνα, ἃ κατὰ Ῥουφίνου διενοεῖτο ἐξεῖπε.

139. TORQUETUR PESTE FUTURA.] Virgilianum de Cleopatræ timore, li. VI.

Illam inter cædes pallentem morte futura
Fecerat ignipotens undis & Iapyge ferri.

139. NEC

:CIPIT SOMNOS.] Sallu- *animus impurus, diu homini- vigilijs neque quietibus sedari* is libro I. cap. VII. *tanti sceleris em exulcerabat, non somnus nimo dabatur.* Quæ & supra nus.

CUBILIBUS AMENS EX- Conscientia meritorum. Cor. XIV. de Nerone post matrici- *a est nocte eadem conviviali lecto ibus, sed à Cæsare perfecto demum ido ejus intellecta est; reliquo noctis ium defixus, sæpius pavore exsur- is inops lucem opperiebatur, tam- allaturam.*

NAMQVE LUIT FORMIDI- Æ] Conscientia meritorum no- instar carnificis ipsius torquente. crè hoc extulit.

a miser timeo quia feci multa pro- tervè
empliq; metu torqueor ipse mei.

Roscio: *Nolite putare queadmodum epenumerò videtis, eos qui aliquid ratèq; commiserint agitari & perter- um tadis ardentibus. Sua quemque uus terror maximè vexat, suum quēq; at amentiaq; afficit, sua mala cogita- scientiaq; animi terrent. Hæ sunt impiis mesticaq; furiæ, quæ noctes dieiq; pœ- sceleratissimis repetant.* Vide Quinti- ib. XII. c. I. Et declamatorem nescio ion sanè avum hujus Quintilianum vel Ennodio teste. Declamat. XII. Sa- em imprimis Sapientiæ XVII.

SED REDIT IN RABIEM.] Vul- ditiones *faciem*, quomodo & MS. No- Belgæ præter duos omnes cæteri. Sic & & Scaliger. Nec nos assentimur Clave- i alterum textui inseuit. *In faciem* redire dicuntur qui antiquum suum ἦθος am infortunio sequestratum repetunt, mulatione abjecta pristinos mores redu- . Lucanus lib. II.

Et jam Plejas hebet. fessiq; jā plaustra Boota
In faciem puri redeunt languentia cœli.

Noster. IV. Conf. Hon. *Amissâ specie raptisque insignibus ambo In vultus rediere suos.* Nam facie priore repetita in eam redire dicimur. Noster Epigrammate illo acutissimo quod in priore Editione minimè à nobis perceptum est.

Vir redit in currum.

Viri enim forma ibi obliteratur, reducitur currus seu quadrigæ. Facies enim formam hominis universam notat, quod ijs discernantur omnes. Horatius.

Nunc & qui color est punicea flore prior rosa.
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam.

Ita mutatus maximo Stiliconis metu Rufinus, non ultra malos suos mores abstinuit quam primus terror externavit, redit mox ad consuetudinem facinorum, & qui vitæ modo incertus erat jam de Imperio invadendo Principem alloquitur. Nihil ergo mutandum. Sic resumsisse ingenium scelerum subjungit.

141. INGENIUM.] Ingenitum amorem malorum morum. Vide ad libros Raptus. Sic sceleratum ingenium dixit Calpurnius Flaccus Declamat. VI ingenia malorum artium. Tertullianus de Spectaculis cap. X. &c.

143. SACRASQVE FORES PRÆDIVITIS AVLÆ INTRAT.] Magnæ potentię indicium intrare cum lubet ad principem. Vide notata Julio Cæsari Bulengero libro II. de Imperatore Romano. cap. XVIII. Cæterum epitheton istud aulæ, vox nimirum *prædivitis* mihi hoc loco valde suspecta est, licet neminem librum videam qui eam mutet. Quorsum enim attinet aulam hîc prædivitem nuncupari, nisi ut otioso epitheto versus expleatur; nemo enim hoc expectabat postquā sacras jam fores dixerat? Præterea *prædives* frigidum spirat, nec ex ingenio tanti Poetæ. Omnino suspicor aliud quid in hac voce delitescere: Fortasse tale quid uti nomine *pravio* irrupisse thalamum Arcadij efferum hominem dicat.

Sic penitus propter consensum tot librorum placet retineri vulgatam scripturam, putem inter omnia maximè excellens Regiæ cōclave innuere voluisse Claudianum, ut etiam in Sacrarium ipsum & secretissimum Arcadij thalamum introiisse Rufinum censeat; nullam enim vel minimam etiam occasionem gravādi ejus audaciam omisit ingeniosissimus vates.

144. PER FRATRIS.] Exquisita adulatio Honorij, quem in mediis Arcadij rebus non solum illi, licet natu minorem, præponit, sed planè Deum facit. Vt superiori libro: *Iamque aderit læto promissus Honorius avo.*

144. FATA PARENTIS ÆTHEREI.] Quinq; Belgici Codices & Noster, *facta*. Ego tamen nihil mutādum censeo. Intererat enim jam divis Theodosius, & conscius fatorum cœlo res humanas regentium, ut vel initium hujus libri testetur.

145. FLOREMQVE TVI TE DEPRECOR ÆVI.] Summa obsecratio ipsius attestatio cui supplicas, & cum is formosus, blanditias simul inferens. Exēpla notissima. Florem autem qvi annos jam maturos generationi vocat, nam minoris ævi per *spes* solebant rogare. Appulejus lib. X. *Sed ubi flos ætatis nuptialem virgini diem flagitabat, quod solum potuit filio suo incitum secretum aperuit.* Honorij autem non ἀκμὴν ipsam dixit, sed *jubar regale*; hoc est futuræ claritatis lucem quandam jam tum cæteris omnibus præmicantem, *Iubar* enim Latinis Luciferum, stellam omnium venustissimam, si quid Poetis credimus, designat. Servius ad Aeneidem. IV. *It portis iubare exorto delecta iuventus, nato Lucifero: Nam propriè iubar Lucifer dicitur, quod iubar Lucis effundit. Vnde & Luciferum iubar videas coniungi.* Nemesianus, poeta luculentus, & solidè eruditus, adeo vt dubitem ullumue ex minorum gentium universis illi præferendum existimem, Cynegetico: Porrò sic adjurabant rogantes corporum nobilissimam partem, oculos. Tibullus lib. IV.

te per dulcissima furta
Perque tuos oculos, per Geniumq;, rogo.

Quibus & manus admovere moris erat. Appulejus libro Tertio. *Tandem denique reversus ad sensum præsentium arrepta manu Fotidis, & admota meis luminibus, patere oro te, inquam, dum dictat occasio magno & singularis me affectionis tuæ fructu perfrui.* Et caput ipsum. Synesius Epist. LXXIX.

παρέντε δὲ οὕτω χρήσθω, καὶ τὴν ἱερὰν ὑμῶν κεφαλὴν, ὡς ἐπειδὴ μοι συνέπεσεν ἀποβαλεῖν τῶν παιδίων τὸ φίλτατον.

Dexteram. Maro *Per ego has lacrymas, dextramque tuam te &c.*

146. ERIPE ME GLADIIS.] Quasi jam iis cinctus orat, aut cædis instrumenta iam coram videns expedita. Sic in iudicio Romæ habito de Milone Lucanus lib. I.

gladij cum triste minantes
Iudicium insolita trepidum cinxere corona.

Pariter undique sibi imminentem Stiliconis militem metuit Rufinus. Fulgur enim gladii pavidas menteis metu cædis externat; unde Claudianus alibi de Honorio:

gladij nec triste timentem
Fulgur, & ad primas tendentem brachia cristas.

Alioquin *gladii* insidias notant, qua facie etiam hic accipit Rufinus, invidiam fortissimo Stiliconi facturus videlicet, ut sæpissimè Cicero & alii de Catilina.

147. GALLIA CONJVRATA.] Vniversæ Galliarum copiæ. Alibi *in iugulum toto descendimus ense Barbariæ.* Imitatus hoc loco est Horatium I. Carm. XVI.

mala ducis avi domum
Quam multo repetet Græcia milite
Coniurata tuas rumpere nuptias.

148. LIGAT] Ultra Thulen enim mare impervium. Pomponius Mella. Solinus, Martianus Capella, Plinius, Strabo, Isidorus, Ptolemæus, Servius, Papinius, Arnobius, Stephanus, Suida, Dionysius & ad eum Eustathius plurimis de hac insula consuli possunt.

149. VOLITAT GENS SI QUA.] Ad vitam vagam & erraticam earum gentium respi-

tarum atque legibus certis quamvis tales fortasse non nen rumor, & jactantia hoenientium, qui inusitata & at magnos se stolidæ plebi niles apud Plautum prorsus s commentus est, qui pinnis m enecarentur.

MIHI.] In meam perniis generis infrà notamus.

IS CAPIENDI CREDI. Duo libri Belgæ & Noster dimur armis. Sane, ait, vel tur digni quibus capiendidentem moveat. Nec vulo inepta est etiam. Aldinus n scripturam innuit cum re-'i Vt suspicio sit Claudianum apiendis credimur armis. Et commode Arcadio principi tudiose ipsum Cæsarem, post is, tueatur & colat, alteri isti ur pro hoste habeatur publilectio mihi τοῦ παντὸς videtur, tot librorum veterum illam id nunc de captivitate loquadem dixerit? Nec hoc modo tio omnibus libris præferenda

NUM COELI SIBI VINEM.] Vulgati libri *geminum* adscripsi hic omnes Bentiniaeriani, & Belgæ. At Scaliger, Aldo etiam dissentiente. Nos consentientibus adhæremus dum factum est cum dixit Ruliconis iniquus *Evitare manus* on semel Claudianus utrumque m imperio Fratrum adscribit. II.

ito non divitias aurique relictum
, sed geminos axes, tantumque revat
im tenris, quantum Sol igneus
ibit.

Tertio Consulatu Honorii *utrumque fratrem* alloquens. *Vestri Iuris erit quicquid complectitur axis.* Quæ duo loca asserendo huic sane sufficiunt, præcipue autem prior.

154. LIBYAMQUE COERCET.] Noster solus ex MSS. libris *pererrat.* Malè omnino. Attamen illum aliunde corruptum existimo.

155. HISPANIS GALLISQUE JUBET.] Nova omnino neque trita ratione usus hoc loco τῷ *jubet* lib. III. de Laudibus Stiliconis v. LXXXV. *Ipsa jubet signis, bellaturoque togatus Imperat.* Vide plura eo loco. Sic *provinciam* alicui *jubere*, pro *tradere* aut *commendare* est Sallustianum Jugurtha. *At Marius, ut supra diximus, cupientissima plebe Consul factus postquam ei provinciam Numidiam populus jussit, antea jam infestus nobilitati tum vero multus atque ferox instar.* Et sic Silius lib. VII.

Et belli summam primasque jubebat habenas.

Plinius lib. X. cap. XXI. *Hi magistratus nostros quotidie regunt, domosque ipsis suas claudunt aut reserant. Hi fasces Ro. impellunt aut retinent, jubent acies, aut prohibent victoriarum omnium toto orbe partarum auspices.* Alioqui idem absolute est *Iubere*, quod regnare, imperare, præesse, uti hoc loco Claudiani. Seneca Medea.

Si judicas cognosce, si regnas jube.

Ita etiam ornatissimus auctor Lucius Florus libro III.

155. NON ORBITA SOLIS NON ILLUM NATURA CAPIT.] Exemplo Cæsaris de quo Lucanus. De Alexandro Magno Juvenalis Sat. X.

Vnus Pellæo juveni non sufficit orbis
Aestuat infelix angusto limite mundi
Vt Gyaræ clausus scopulis, parvave Seripho.

Sic Paulli prædicationibus angustum terrarum orbem non suffecisse scribit Basilius Seleuciensis, Oratione II. Sic de Romanis Petronius Satirico

 Orbem

Orbem jam totum victor Romanus habebat
Qua mare qua tellus, qua sidus currit utrumque
Nec satiatus erat

Hæc autem, callida adulatione, licet Rufini hostis verbis, ita profert Claudianus uti simul etiam honori Stiliconis cedant. Notum Maronis de Ascanio Eulogium. *Nec te Troja capit* Quod Alexandro Magno olim dedit Philippus Pater regum sollertissimus. Cætera Rufini virulentiæ & timori adscribenda sunt.

155. ORBITA SOLIS.] *Qua sidus currit utrumque.* Petronius. Utrumque enim sidus Oriens & Occidens Sol est. Rutilius Itinerar. I. *Qua fert atque refert Phœbus uterque diem* Estque Petronianum illud ironicum in Philosophiam Epicuri, qui quæ futilia atque inepta de corporibus cœlestibus sciverit vide apud Cleomedem libro II. κυκλ. θεωρ.

156. NATURA.] Amplius dicit. Natura enim etiam Deos Veterum complectitur & corpora Sole sublimiora, quæ omnia ambitionem & avaritiam Stiliconis emensa animi impotentia calumniatur. Alioqui natura ordo est rerum omnium. Ocellus.

ἔτι δὲ καὶ ὅλη δι' ὅλης ἡ φύσις θεωρουμένη τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ τιμιωτάτων ἀφαιρεῖ κατὰ λόγον ἀπομαραινομένη τὸ συνεχές.

Nimirum genitorum & gignendorum. Philosophi excipiunt Fortunam & Necessitatem, citra quas omnia naturæ sunt.

πάντα γὰρ τὰ ὁρώμενα ὅσα μήτε ἀπὸ τύχης μήτε ἀπὸ ἀνάγκης, μήτε ἐστὶ θεῖα μήτε τοιαύτην αἰτίαν ἔχει, φυσικὰ λέγονται.

Jam verò homini est cum nec Fortuna sufficit, ut Cæsari apud Lucanum libro III.

neque enim jam sufficit ulla
Præcipiti Fortuna viro

158. NON REDDERE CURAT.] ἔμφασις magna est in voce *curat* omni enim cura atque ope eo niti dicit ne quid reddat semel arreptum, de quali homine jocò mores impotentium magnatum tangens Romanus Aristophanes finxit ridicula agnomina, quod semel Arripides Numquam postea Eripides. *Curare* ita notandum in usu suo scriptorum. Præcipue sic Christiani. Vincentius Lerinensis Commonitorio, *in ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod semper, quod ab omnibus creditum est.* Eugippius in Severino, cap. XXIV. *Qua nocte Herculi insperato irruentes oppidumque vastantes plurimos duxere captivos, presbyterum vero memoratum patibulo suspenderunt, quo audito servus Dei graviter doluit præmonitus non curasse.* Gallus Confessor Sermone Constantiæ habito. *Quos homines Ratione præditos, præceptis instructos, minis coercitos proprio dereliquit arbitrio, ut imitatione Dei prava & iniqua contemnerent, ac recta & æqua retinere curarent.* Gildasius in Objurgatorio. *Præcepta Christi spernentes & suas libidines votis omnibus implere curanteis, sedem Petri Apostoli immundis pedibus usurpant.* Dionysius Exiguus ad Felicianum: *Procli Episcopi litteras ad Armenios destinatas, Latino sermone vestris auribus exhibere curavi.* Dugalus contra Claudium Taurinensem: *non magnopere de hoc excutiendo vel inquirendo curavi sed tantum sensus dispar, & Catholicæ contrarius fidei me movit.* Walafridus Strabus in Hortulo.

Flumina pura cadis inferre capacibus acri
Curavi studio

Abbo Cernuus libro I. de Obsidione Lutetiæ.

Christicolæ pugnant belloque resistere curant.

159. SCILICET ILLE QUIDEM TRANQUILLA PACE FRUATUR.] Nescio an quisquam mentem hujus loci hactenus intellexerit. Scaliger sane & Claverius qui interrogationis notas distinctis commatis apposuerunt, aliorsum abierunt, quibus minime opus est. Sic enim penitus contra mentem Rufinus suam loquatur. Quomodo fruitur pacis tranquillitate Stilico, ille bello armisque

ım dedecus, ideoque jam
: ne illi iste tam callidus ca-
,quod nec verum est, & si
: caussam in auribus princi-
o vero hoc ipsum istud est
itque Delator, quietem in
e debere Stiliconem, dum
ur barbarorum incursibus,
sse qui Orbi commendato
& animositate præesse pos-
ujus loci scriptura hæc erit.
quidem secura pace fruatur,
Obsidio! Quid partem inva-
itat?
æ ejus curæ tradita est pro-
ıs publicis non incurritur,
elicitate fruatur, nec nostris
:rat. Et quid aliud quærat
cussis, sese universo Imperio
casione imponat?

LA PACE FRUATUR.] elgæ cum Nostro *fruetur*, sed l inde apparet, quod iidem i *premat*, non *premet* præ se stro insuper est *tranquilla in* iasi *frui* absolute bene lau- nificare nobis debeat, quo- 1 aliqui accipiendum ajunt il- atira Prima.

ava Marius bibit, & fruitur,
ratis

:icus irridet Deorum suorum libertatem sui curandi majo- sarius, & interpretatio lectio- diano genuina est.

D PARTEM INVADERE Ridicule Bentinianus quidam 1. Arcadii eo loquitur Rufinus. ropotrio hæreditatis uni alicui gorius Magnus Homilia XXX *patrem reliquit & partem sub- rceperat, prodige expendit, post- æpit in se reversus est.* Alioqui icimus, eam inteligimus cui L, Florus libro III. cap. V. *re- gem fugientem media nactus Armenia uno prælio confecit. Nocturna ea dimicatio fuit & Luna in partibus.* Hoc est favens Romanis. Subdit enim: *quippe quasi commilitans cum à tergo hostibus, à facie Romanis se præbuisset.* Tamen & contraria acies indicatur. Suetonius Augusto: *sed ut cognovit Antonium post fugam à M. Lepido receptum, cæterosque duces & exercitus consentire pro partibus, caussam optimatum sine cunctatione deseruit.* Male eo loco codex Manuexaratus; *Patribus.* Sed & Orientalis, Occidentalisque partes mundi sunt, in quas velut divisus, dimidiumq; ita Arcadii, & mox sibiipsi Rufinus adscribit. Augustinus lib. IX. Confessionum cap. VII. *Tunc Hymni & Psalmi ut canerentur secundum morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est.* Codicem Cujacianum *parem* habuisse notat Claverius, unde, & ex Bentiniano illo altero, clarum jam olim lectionem hujus loci ambigui juris habitam, invadi autem dicitur quod non jure occupari nititur quis. Otbertus Leodiensis Episcopus in Vita Henrici Quarti: De ejus filio exhæredato: *Imperator minorem filium, invasore prius ex decreto Curiæ exhæredato, hæredem regni sui constituit.*

159. ILLYRICOS FINES.] Græciam. Nam prope Thessalonicam erat tum exercitus Stiliconis. Illyricum autem ipsum Honorio adscriptum & Occidentali parti fuisse non est dubium, tam propinquum videlicet Italiæ. Cum omnem Europam juncta Africa Honorio traditam collati Zosimus fine lib. 4. & Theodoretus lib. V. cap. XXV. tradant.

161. EOA REMITTAT AGMINA.] Contradicit sibi. Nam in laudibus Stiliconis alibi recenset, militem à Theodosio relictum æque inter fratres ab eo divisum. Libro II.

—ne non Augusta supellex
Ornatusque pares geminis hæredibus essent,
Mittitur & miles, quamvis certamine partes

Iam

Iam tumeant, hostem muniri robore mavis
Quam violare fidem

Sed etiam manifesta Calumnia Rufino pudori non est: Ex mente quidem Poetæ nostri qui de traditione militis etiam non juratus est testis.

162. HASTAS.] Exercitus. Quia hasta antiquissimum telum de quo alibi. Sic Libanius in Prosphenetico ad Julianum suum.

εἶθ' οἱ μὲν εὔχοντό σε περὶ τὸν Ῥῆνον μένειν, οἱ δ' αὖ περὶ Ῥῆνον διαβῆναί σε τὸν πίγρητα, καὶ σφίσι μὲν ἕτερον ἀντιταχθῆναι, σὲ δὲ καὶ Πέρσαις τὴν αἰχμὴν ἐπιδεῖξαι.

Hoc est Exercitum in Persas convertere.

164. QUOD SI DISSIMULAS.] Omnes Manuscripti libri, præter Claverianos, de quibus nihil indicatur, *dissimules* habent. Quatuor autem Belgici etiam *dissimiles*.

165. MANES ET SIDERA TESTOR.] Hominis desperati Iuramentum, qui hæc relinquere, illos adire, jam pro certo habet, nisi quod poscit impetret.

166. HÆC CERVIX NON SOLA CADET.] More potentium & ferocium hominum plurimos involvere pernicie sua minatur. Ita Catilina incendium se suum ruina restincturum. Florus lib. III. cap. V. de Mithradate. *totum pene Orientem & septemtrionem ruina sua involvit*. Exempla in Historiis obvia.

167. MISCEBITVR ALTER SANGUIS.] Ipsum principem dicit, quem nominare non audet indicat tamen τῷ *alter*. Nec huic modo minatur, sed & Stiliconi, quem victurum quidem Barbaros suos ominatur, tamen eos adeo sibi obligatos, ex egregiis, videlicet illis pactis, quæ secuti in Græciam venerant, nihil non prius ausuros.

169. HÆC UBI DICTATUR FACINUS.] Epistola principalis concipitur, qua mandatur Stiliconi cedat partibus Arcadianis. Epistolæ proprium *dictari*. Ita sequior ætas *Dictatum* pro ea habuit ex tempore velut concepta. Quamquam veteres non tam scripsisse quam dictasse Epistolas alibi à nobis exemplis Cæsaris, Ciceronis, & aliorum, doctum Sic *dictatum* Pomerii memoratur à Gennadio Catal. capite. XCVIII. *memini legisse me olim ejus Dictatum ad quemdam nomine Principum de Contemtu mundi & rerum transitoriarum hortatorium. Dictatum* Juliani Antecessoris cujusdam de Consiliariis edidit cum collatione Legum Mosaycarum & Romanarum Petrus Pithæus. *Dictatores* libellorum, qui eos vēdebant, ad quaslibet actiones compositos, apud Iustinianum cap. XXXIX. de Appellationibus. Sic *actio* ipsa *dictari* dicitur à Paullo. cap. XXXII. de Receptis qui Arbitr. receper. *Dicere* autem vim per se maximam habet, ut hic *dictare* Imperatoris, ita *legem dicere*. Symmachus lib. IV. Epistol. XXXIV. *Hanc omnibus gaudiis humanis natura legem dixit, ut cura Voluptatem sequantur.* Et est Imperatorium, aut maximum magistratum gerentis l. Stilic.

inveniens animo, quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu: dictare paratus.
Quæ scriptis peragenda forent

Dictationes, virorum gravium litteræ. Constantinus Imp. Epistola ad Ablabium in fragmentis Actorum Concilii Arelatensis, à P. Pytheo editis: *Sed cum dictationis tuæ scripta legissem, quæ ad Nicasium & cæteros super hisdem simulationibus gravitas tua mittenda crediderat evidenter agnovi &c.* Nec assentimur viro doctissimo Francisco Iureto qui eo Symmachum libro VII. Epist. CXXVIII. lectionem turbat. Nam Episcopi non tam *scribebant* quam *dictabant*, & laus erat dictationibus pollere, quam verecunda reverentia quapiam Ablabio Constantinus tribuit. Aldhelmus de Laude Virginitatis, cap. VII. Laudat quempiam *dictandi facultate* præditum. Et *Dictatio* ipsum aliquod opusculum sacrum æque atque regium notat. Auctor Vitæ Fulgentii cap XXVIII. *Mox enim ut est dictatio ipsius finita protinus est longissima captivitatis catena disrupta.*

[s]criptum auctoritate solida
tur; non aliter atque in Lu-
lata sunt quæ pueri ediscũt.
s in Divinationem. *libellum
lligi attulisse Cæcilium, unde
eris prahibere consuevisset.*
O PRINCIPE.] Metus
viso. Nihil mutandum.
ÆTIOR HOSTE PRO-
lagnanimitatem Herois sui
is in hostes, quos Constino-
.ufinus. Propinquos autem
abis ex v. LVIII. hujus ejus-
er Æneas Mezentii præsen-
de X.
*novit eum, latusque precatur;
le Deum faciat, sic altus Apol-*

nferre manum
NDIT VOCE COHOR-
n in animis hominum, præ-
editorum, oratio valet, quod
sepulto aut qui consederit.
s lib. IV.
*nsa mente feruntur
m sanguis Iovis & Neptunia*

Civitate Dei libro I. cap. XX
*r caussa est cur in eis exhorta-
consumamus quibus baptiza-
udeamus accendere sive ad vir-
atem, sive ad continentiam vi-*
ius lib II. Epist. XXV. *præ ob
im non incendit ingenium.* Ar-
Ammianus lib. XIV. Lucanus
s libro. I. cap. XXI. Eademque
Augustinus Confessionum li-
I. *invenisse ibi Codicem in quo
a Antonii, quam legere capit u-
irari, & accendi, & inter legen-
rriperetalem vitam, & relicta
i, servire tibi.* Sic cæteri etiam
idi dicuntur. Virgilius Ceiri.
*tus incensam potuit retinere Deo-
n.*

Statius libro VI.

*Præsudare parat seseque accendere vir-
tus.*

Heliodorus libro VIII.

καὶ ὅλως διακαὴς ἦν ὁ Σατράπης, θυμοῦ καὶ ἀθυμίας ἅμα ὥσπερ εἰς ἀρχος ἐμβεβλημένος.

VOCE.] Eloquentiæ hæc vis. Perpulcre Cicero II. de Oratore: *Est enim Eloquentia una quadam de summis virtutibus, quamquam sint omnes virtutes æquales, & pares. Sed tamen est species alia magis alia formosa & illustris, sicut hac vis qua scientiam complexa rerum sensa mentis & consilia sic verbis explicat, ut eos qui audiant quocunque incubuerit, possit impellere, &c.* Hanc quoque Stiliconi suo Claudianus asscribit. Vide Eloquentissimam Orationem Aristidis quæ Platonicarum prima inscribitur.

173. NEC MULTO SPATII DISTANTIBUS ÆQUORE VALLIS.] In Nostro est *valli.* Etiam in τῷ *spatii* nescio quid superfluum paret. *Nec* enim verum est castra castris tam vicina fuisse. Et versum quidem totum damnare non ausim, at eo remoto neque sententiam quicquam damni pati negari non potest. *Aequor* autem planities est, vide Nonium, & Isidorum Originum, vel, ut in duobus veteribus libris offendimus, Etymologiarum, libro XIV.

174. SPUMIS IGNESCERE FRÆNA.] Poetarum est phantasia, qui igneum quidpiam in equorum concitatorum flatu agnoscere videntur sibi. Gratius.

*Os magnum ex patulis agitatos naribus
ignes Spirent*

Nemesianus.

*Fumant humenteis calida de nare vapores
Nec pes officium standi tenet*

Claudianus Quarto Consulatu Honorii.

Vtque tuis primum sonipes calcaribus arsit

 Igne-

Ignescunt patulæ nares, non sentit arenas
Vngula, &c.

177. PURPUREIS VNGUIBUS.] Draconum nota vexilla: Illa signis ipsis circumvolitabant, Nemesianus Cynegetico clare docet.

videorque mihi jam cernere fratrum
Augustos habitus, Romam, clarumque Senatum
Et fidos ad Bella duces, & milite multo
Agmina, queis forteis animat devotio mentes.
Aurea purpureo longe radiantia velo
Signa micant, sinuatque truces levis aura Dracones.

Modestus in Epitoma Rei Militaris, quam Vegetio excerptam dicas, nisi Vegetio antiquiorem esse, ex fine suspicari possis. De quo in Dubiis.

178. COELUM SÆVIRE VOLATU.] Nihil caussæ cur hanc lectionem aspernemur. *Cælum* universum aerem, quam late visibus nostris patet, designat. Supra libro I. *Ac velut infecto morbus crudescere cælo Incipiens* In duobus libris *Delriano* altero, altero uno ex Susianis, *fervire* conspicitur. Quod quamvis nec ipsum absonum, nos tamen reliquos Codices & judicia doctorum manemus. De Draconibus dudum alii, & nos alibi.

179. FERRI NITOR.] Splendor armorum, decus egregium militis, quod non ignoravit Pyrho Polynices Comici ferri sui aciem poliri jubens, ut aciem hostibus in acie præstringeret scilicet. Onosander in Strategico cap. XXVIII.

μεμελημένον δ' ἔστω τὸν στρατηγὸν λαμπρὸν ἐκτάττειν τὸ στράτευμα τοῖς ὅπλοις, ῥαδία γὰρ ἡ φροντὶς αὕτη, παρακαλέσαντι τὰ ξίφη θήγειν, καὶ τὰς κόρυθας, καὶ τοὺς θώρακας σμήχειν, δεινότεροι γὰρ οἱ ἐπιόντες φαίνονται λόχοι τοῖς τῶν ὅπλων αἰθύγμασιν, καὶ πολλὰ τὰ δι' ὄψεως δείγματα προσεμπίπτοντα ταῖς ψυχαῖς παρέχει τὸ ἀντιπόλεμον. Noster III. Cons. Honor.

Fervet cristatis exercitus undique turmis
Quisque sua te voce canens, perstringit ahena
Lux oculos, nudique seges mavortia ferri
Ingeminat splendore diem

Statius Thebaide VIII.

stant vertice coni,
Plena armenta viris, nulli sine præside currus,
Arma loco, splendent clypei, pharetræque decoræ,
Cingulaque, & nondum deforme cruoribus aurum.

180. TENEROQUE AMNIS REPVATVS ACHILLI.] Alibi.

Cretaque se jactet tenero reptata Tonanti.

181. RESONAT CLAMORE.] Sic vulgatur. Sed omnes Belgæ Codices, Nosterque cum illis, consentiunt in Radiat. Quare scriptura erit integre sic concipienda.

teneroque amnis reptatus Achilli
Et nemus Ootheum radiat: Clamore nivalis
Ossa tonat, pulsoque fragor geminatur Olympo.

Radios ab armis in flumine & silva agnoscit. Propertius de Pugna Actiaca.

Tamdem acies geminos Nereus lunarat in arcus,
Armorum & radiis picta tremebat aqua.

Oeteum Noster Codex non bene mutat in *Aethereum*. In duobus Belgicis glossa est veteris cujusdam magistri doctum illum Cornipedem Chironem esse à quo armorum & Sapientiæ disciplinis sit instructus Achilles adhuc impubes.

CLAMORE.] Vide Onosandrum capite XXIX.

182. INTUMUIT VIRTUS ET LUCIS PRODIGUS ARSIT IMPETVS.] Ex Papinio sunt hæc. prius ex libro III. Thebaidos.

Tunc quoque lassa tumet virtus multumque superbit
Pectore despecto

Alte-

im debetur libro VIII.

bies, & vita prodiga virtut os

hoc Poeta, quæ qui con- bit aliam longe veterum orum curam fuisse, quam um ascendere viles & me-

Illi vix quicquam pone- tum esset prius, & vel ge- is egregia disciplina com- trum hoc genus nec legit er syllabas. ulla scientia in- d in buccam venit effutit, undis, vara valgis. Vnde tia, mater nutrix, & orna- rarum, & divinitatis præ, hodie in servitutem rapi- ere trium litterarum; quo- juna atque arida sunt, adeo t nihil turpius fieri possit. uo palearum illi institores, ineruditi, inamœni, infeli- q; ad omnem eruditionem qui florem eruditionis hu- æ Poeseos, vilibus suis sche- itum prostituunt, mendici- pro salario habent; & qui- torum mendicantium mi- Largitores, nummos vero ibus honesti doctique ho- mque & semicoacti, impor- sima, impertiuntur, non nittant quam exsecrati bel- as fuerint. Sanè neque in- enim numerum versus ali- ctrina, sine ullo ingenio, sine ere posse; & ea ratione fri- is aliquem undecunque ob- Poetam facit; nemo bubul- suæ melior faber dicendus nis dignior, cum inani, casso, hoc non artificio, sed mo- um ludibrio, nihil probi a- nana, nihil omnino improbi fieri id possit, & uno nummo compensetur. At veræ Poeseos longe alia ratio semper fuit, hæc enim flos ille & apex est, quo post maturitatem omnium scientiarum, post disciplinarum nobilium combibitum nectar, & sucum interiorem digestũ, anima humana tamdem ad superorum laudes & viciniam participandam excrescit, efflorerque, & grata Diis hominibusque canit, præconiis suis ad virtutis cultum generosissimas quasq; mentes excitans, Maledictionibus à rebus infandis deterrens; nectens Coronam Gloriæ non intermorituris frondibus, Apollineo nemore petitis, in eorum vertices, qui recesserunt à colluvie communi & spretis terrestribus inquinamentis, æthereos purosq;, ad Virtutum fixos, cultus, dies vivunt; Aut gubernatorum ritu rebus cæterorum hominum præsidentes, aut Tranquillitati omnibus vitiis inaccessæ recedentes. Talis veri Apollinis & Sacrarum Musarum antistes erat Claudianus noster, qui post Platonis mysteriorum & Christianismi cognitionem, ingenium felix & floridissimum omnium omnis generis Græcorum Latinorumq; scriptorum Lectione subactus, accessit tamdẽ ad summorum ejus ætatis virorũ præconia, quibus immortalẽ, nec nisi cum mundo ipso marcessibilẽ gloriam nobilissimis suis Panegyricis conciliavit, apud omnem litterarum amantium Posteritatẽ ad vituperia vero infamium nebulonum, qualibus numquam caruit ullum virtutibus illustrius seculũ, quib. detestandis id egit ut nullum penitus sit futurum tempus Theodosiorum, Stiliconum, Proborum, Malliorum, laudibus favens; quod non simul Eutropios & Rufinos execrari velit, & meritis conviciis condemnare. At mirari subit Judicia doctissimorum hominum qui in tanto viro Materiæ ignobilitatem accusare sibi permiserunt. Qui si hominis vere Philosophi, & vere Poetæ mentem & Officium penitius considerassent, hac quoque parte illius felicitatem utiq; commendassent. De Christianismo quod dixi, ejus non expertẽ fuisse Claudianum licet contradicente pro tempore Augustino, à quo cæterorum testimonia pendent, alibi pluribus, puto, evincemus.

image
not
available

Κορίνθος δὲ κόλπος ἐστὶν ἐχό-
μενος
π Κεγχρειάτης, οἱ τὸν ἰσθμὸν εἰς στενὸν
συνάγουσιν ἑκατέρωθεν ἡ περιεχόμενον.
ἐστ' ἐστὶ πελοπόννησος ἑξῆς κειμένη
κόλπους βαθεῖς ἔχουσα, καὶ πολλὰς
ἄκρας.

tia oppida Peloponnesum universam
, Quæ Pelopis insula alioqui appella-
:chylides apud Scholiasten Pindari.
Πελοπος λιπαρᾶς νάσου θεότματοι

ur Bacchylides de Corintho, quæ
a quædam Peloponnesi, propter ge-
:roitum maritimum. Pindari modo
s Exegetes.

...ον πύλων καὶ θύραν εἰώθασι κα-
...λεῖν, ἀλλὰ τὸ ἀρχὴν ἢ τέλος
...πελοποννήσου στελλομένοις.

s autem nobilissimum caput Achaiæ
anis temporibus fuit, Imperio jam
Apulejus libro X. *Oriundus patria
od caput est totius Achaiæ provin-*
: accurata scriptor diligentissimus
stimandus Pausanias. Cecopriæ
inem fugiunt esse Athenienses,
dorum, Higinum, Diodorum,
:.

TRAXISSENT VINCULA.]
vt loquitur, mirificam in Gothis
de quibus ijsdem & eidem etiam
ous Claudianus noster hoc looo,
inus de Civitate Dei lib I. cap. I.
n fœminis & Alarici uxore no-
Gerici.

*ugus, invicto dudum quæ freta
marito*
*r Ausonidum gemmata monilia
trum,*
*sq; altâ famulas cervice petebat,
Argolicas, Ephyreiadasq; puellas
, & pulcras jã fastidire Lacænas.*

193. SCELERIS CAUSSAS AUFERRE FUTURI.] Scelesti belli, ut notabamus suprà ex Lucano. pariter Virgilius Pollione. Quod divinum carmen eo tempore scriptũ est quo salus rebus humanis reddita, ijsq; verbis, ut non nisi cœlitus aspiratum ea Poetę expresserit quæ ipsemet nescivit. In Nostro legitur *futuras.* Minimè benè.

195. INTER EQVOS INTERQVE TVBAS] Inter equestria exercitia, & progredientium ardorem, dum jam equos quisque hortatur, & tuba signum datur ad invadẽdum hostem. Sic supra castra jam castris collata dicit, licet aliud sonent historiæ.

195. MANDATA FERVNTVR REGIS] Indicavi olim concinnius legi posse *Regia* & ita omnino scribendum auctoribus omnibus Belgis & nostro Codicibus manuscriptis. Sic quoq; Scaliger & ante integrum seculum edidit Aldus. Regem pro principe, regia mandata pro Imperatoriis capienda, nemo nescit. Infrà hoc libro. *Quod nolit Rex ipse velit.*

197. SIMVL IRA VIRVM SIMVL OBRVIT INGENS MOEROR.] Virgilianum, ut duo concurrentes affectuum violenti motus ostendant animi perculsionem.

198. IGNAVO NOCENTI.] *Nocens* scriptoribus jam convictus scelerum & condemnationi proximus. Claudianus IV. Consulatu Honorii *Indomitum nihil esse pio tutumve nocenti.* Infrà hoc lib. v. CCCXVII.

*Talibus acclamat dictis infame nocentum
Concilium.*

199. MIRATVR.] In nostris membranis legitur: *Mirantur.* Vt hoc ad exercitum ipsum referatur. Nihil tamen mutandum verius est.

200. FORTIA COEPTA DESPRAT.] Ille Codex quem supra variantem indicavimus, sed malo suo, hoc loci *facta cæptis* substituit. Contra omnes cæteros, nec nobis volentibus.

201. ILLYRICIS. Illyricum: rum temporis amplissima erat ex XI Regionibus in quas Imperium Rom. erat distinctũ. In eo enim XIX. erant Provinciæ. Inter eas, Creta, Achaia, Ma-

Ppppppp 3 cedo-

cedonia, Thessalia, Dacia, utraque Pannonia, Dalmatia, Epirus. Quare clarum est cur Illyrica damna dicat Claudianus vastatam Græciã. Vise Notitiam Provinciarum Schottianam.

202. PRÆCEPTIS OBSTARE TIMET.] Alibi in Heroe suo reverentiam etiam pupillorum principum commendat, his aureis versibus. II. de Laudibus.

Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
Vt neque desidia tradas, dum pronus ad omne
Quodlibet obsequeris, nec contrà nixus ovantem
Confringas animum, seu cernas consona regno,
Ceu juvenem doceas moles quid publica poscas
Ceu sanctum venerere senem, patriisque gubernes
Imperium monitis, dominum submissus adores.
Obsequio moderere ducem, Pietate parentem.

204. AD ASTRA ADTOLLIT PALMAS ET AB IMO PECTORE FATUR.] Longè antiquissimus mos orantium Deum, manus cœlo attollere, qui ex Moysis libris apparet, etiam Gentilibus frequentatus. Vide Auctorem de Mundo & ejus interpretem Appuleium. Horatius:

Cœlo supinas si tuleris manus
Nascente Lunâ, Rustica Phidile.

Orpheus Argonauticis, sive is Onomacritus sive Crotoniata est.

ἄκρης ἐκ σκοπιῆς ὁ γέρων ἀνὰ χεῖρας ἀείρων
Φιλλυρίδης ἠρᾶτο, θεοὺς δ' ἐπικέκλετο πάντας.

Apollonius libro I. Argonauticôn.

αἱ δὲ γυναῖκες
πολλὰ μάλ' ἀθανάτοισιν ἐς αἰθέρα
χεῖρας ἄειρον Εὐχόμεναι.

Exempla plurima apud Suidam in Marco Antonino, Arnobium libro Primo Minutium Felicem Octavio, Orosium lib. IV. capite IV. Virgilium Ceiri, alios infinitos. Magna autem Felicitas Claudiani in exprimendis motibus, gestibus, dolore & indignatione Heroici hominis, qui virtutis ardore calens vindictam hostilem imperio non minus obsequitur, præponens principis auctoritatem affectui & cõmodo omni.

205. NUMINA.] Nota eruptionem Heroicam pectoris indigna pati videntis. Incipit enim audacter à semiinjuriosa adversorũ Numinum compellatione. Talis vehementiæ est repetitio illius *Si. Si juvat, si placet*, ab indignitate rei non potest avelli vox.

206. IMPERIUM.] Romanum Regnum. Id peculiariter hoc titulo gaudet, & gavisum est usq; ad Extrema Tempora. Sic Principes Constantinopolitani cum de se & majestate sua loquerentur, non se ipsos, sed Imperium suum nominabãt. Niceforus Imperator apud Luitprandum Othonum in Orientem Legatũ: *Sed vafer ille juravit mihi per sancti sui virtutem Imperij nil me tali passurum.* Et Leo Imper. apud eumdem lib. I. Historiarum, capite III. *Quibus Imperator, cito, inquit, ut in medium proferatur potestas imperij mei etiam atque etiam imperat.* Et ita non ipsum Principem nominare sed *Imperium* fas erat collocuturis. Idem Luitprandus in Legatione: *Cremona Eridano fluviorum Italiæ Regi satis vicina, & quia Imperium tuum Chelandia eo mittere properat profit mihi te vidisse.* Et historiarum libro I. cap. IV. *Ecce autem magnitudo Imperii tui quasi occultè ostium reserans clanculumque ingressa, libram auri apposuit supra singulorum pectus.* Auctor Expeditionis Friderici Barbarossæ: de Isacio Imperatore. *Et erat continentia litterarũ ipsum de præsumtuoso Imperatoris & peregrinorum adventu in Græciam contrà sui voluntatem Imperii plurimum indignari.* Joannes Porphyrogenetes Epistolâ ad eumdem Fridericũ, apud Othonem Frisingensem lib. I. de Gestis Frid. cap. XXIV. *nobilissime & dilecte Imperii mei amice*

ex littera tua nobilitatis affectus signum
lata &c. Græco sermone βασιλείαν
t, tamquam nulla uspiam alibi præter
egalis potestas superesset. Cedrenus.
cticorum capite primo.
ασιλικὴ δορυφορία καὶ ἐξουσία, ὁ τῆς
δυναστεία, ἡ πολιτεία, ὁ τῆς πολιτ-
δειξις, καὶ ἀπόλαυσις οὐδὲ ὅσα τῶν
ρώποις ἐπιθυμητῶν καὶ ἡμῶν τὴν
χὴ οὕτως ἐφραίνει βασιλείαν, ὡς ἡ τῶν
ων εἰρήνη καὶ εὐμεεία.
PENITVS.] Longè concinnius legas
stirpe alterum ταυτολογεῖ. Nec mo-
ibros.
HVMANI GENERIS.] Quod com-
Romanum Imperium putabatur, ad-
n hoc ipso vivere, florere, vigere, III.
ibus Stiliconis sic de Roma scribit.

æc est in gremium victos quæ sola re-
cepit
umanumque genus communi nomine
fovit.

lib. I. Itinerarij.

uantum vitalis Natura tetendit in axes
Tantum virtuti pervia terra tua.
cisti patriam diversis gentibus unam
Vrbem fecisti quod prius Orbis erat.

DELERI SECVLA.] Humanum
uod modo enarravimus Romano Im-
r ambitionem censeri. Sic Lucanus
I.

sunt nobis nulla profecto
umina, cum cæco rapiātur secula casu.
entimur regnare Iovem.

autem illa Romanæ ditionis magni-
is extendendæ adeo fascinavit sum-
etiam scriptorum animos, ut Polybius
scribere non sit veritus omnem ferè
abitabilem Romanis patere, quod
non incommoda τῆς οἰκουμένης in-
ione lenire voluerit JS. Casaubonus
men quomodo negari possit longè
em judicādi sanitatem præstrinxisse.
Et ferat æquo animo suo ævo Polybium hæc scribere, qui Dionysium Alicarnassæum levitatis reum agat, qui tantis post incrementis auctum Imperium Romanum sua tempestate universi orbi habitabili dominatum dicat? Sanè neq; absolutè Polybius τὴν οἰκουμένην nominat. Sed lib. VIII. πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ μίαν δυναστείαν compacta scribit; quam hyperbolen nequaquam excusaveris. Sed & alia in iis Commentarijs τρισμεγίστου illius non satis ultimam manum sapiunt; ut cum mox pag. XX. Zosimum corrigit vel erroris accusat, (ambigitur enim de isto,) qui Sexcentis annis à Condita Vrbe Romam vix aliquam Italiæ partem sibi subjecisse scribit. At sexcenti illi anni sunt Zosimi commentum adeo pingue utque crassum (ut constet sexcentis annis Romana arma ad terminos qui tum cognitus erat, orbis esse prolata. Julianus Imperator Cæsaribus:

ἐμοὶ μὲν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ, γείνασθαι ἐν Ιταλικαύτῃ συνέβη πόλει μετὰ τοσούτους ἄνδρας ὥστε τὴν μὲν ὅσον οὐ πώποτε ἄλλη πόλις ἐβασίλευσε, βασιλεύειν. Ταῖς δὲ ἀγαπητὸν καὶ τὸ τὰ δεύτερα κομίσασθαι, ἡ γὰρ πόλις ἀπὸ τρισχιλίων ἀνδρῶν ἀρξαμένη ἐν οὐδὲ ὅλοις ἔτεσιν ἑξακοσίοις ἐπὶ γῆς ἤλασε πέρατα τοῖς ὅπλοις.

210. EFFRÆNA MARIS.] Nam velut frænis aut habenis cursum Oceani detineri à Deo credebant, ne prolueret universum orbē. Vide ad illud li. I. supra *Præscriptosq; maris fines.* Ovid. Metamorph. I. *& fontibus ora relaxant Et defrenato volvuntur in æquora cursu.* Sic sacræ litteræ, præcipuè Oratione Manassis Regis post infanda facinora ad Deum reversi.

211. PHAETON CONFVNDAT HABENAS.] Tali modo periturum mundum ariolabantur veteres, ut sidera ordinario suo cursu emota omnia forent combustura. Lucanus.

cum compage solutâ
Secula tot mundi suprema coegerit hora:

Anti

Antiquum repetent iterum Chaos. omnia mistis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extẽdere littora nolet,
Excutietq; fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigis agitata per orbem
Indignata diem poscet sibi, totaq; discors
Machina divulsi turbabit fœdera mundi.

211. LIMITE NVLLO DEVIVS.] Idem Lucanus de errore Phaetontis in Iliaco. *raptum transverso limite cœli Flammati Phaetonta poli videre.* Citat Lutacius ad Papinium.

213. HOC AVCTORE PVDET.] Imitatio est ejusdem Lucani contrariæ sententiæ in adulationem Neronis prolatæ.

scelera ipsa nefasque Hac mercede placent.

215. VOS ARSVRÆ VRBES.] Imitatio Maroniana. Aeneide. II.

216. PERMITTO CLADIBVS ORBEM.] Imitatio Lucani lib. VII. *morbosque fluenteis*

Insanamque famem, permissasque ignibus urbes.

Summa autem Laus Stiliconis imminentem orbi terrarum perniciem non sine ipsius permissione immitti spatiis suis posse.

217. REDEAT JAM MILES EOVS.] Occultior sensus hic latet quam quem videre potuerint interpretes. Miles jã Eous, hoc est jam Romanarum & verè virilium partium transfuga, jam Orientalium morum famulus, redeat, præceptis imbellium hominum & aulę improbæ velut devictus. Orientalium luxus & mollities nota, & alibi nostro exagitata. Tamen verum etiam est mixtum Orientalibus militibus exercitum hunc Stiliconis fuisse, qui non veniebant primum in partes Arcadianas sed redibant. Hoc libro. v. CCCLXIX. ita loquitur miles.

Vnde redij nescis? patiarne audire satelles
Qui leges aliis libertatemq; reduxi?

Eugenium enim ex magistro litterarum Imperatorem hoc exercitu devicerat Theodosius. Et Gallias Alpinosque tractus ejus jugo liberaverat. Videbatur vero Stilico cæterum militem secum reduxisse, Legionem modo unicam in Rufini regione reliquisse, ex eo versu CCLVII dicitur. *Vt sese legio vidit disjuncta relinqui.* Sed Poeticè illud dictum, cum nõ unam sed plures agnoscat v. CCCXII.

Nunc Epulas tempus, socii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum.

Suspicamur tamen vera per exprobrationem quampiam occultam *Eoum* appellare suũ militem, veluti ab homine deinceps molliori & effœminato regendum, ejusq; imperio assentientem.

218. PARENDVM EST.] Omnes libri Belgici. Et insuper membranæ nostræ non bono modo *Parcendum.* Quod omnino respuit versus sequens.

219. CONTIGVO.] Tam propinquo ut velut manu contingi possit. Primo de Raptu: Lambit contiguas innoxia flamma pruinas. IV. Consulatu Hon. *aquas, quas hostibus antè Contiguas alio Stilico deflexerat arcu.* Estque, ut dixi, à *contingere*, quod dicitur de rebus quę extrema sua simul habent, ut loquitur Hugo Eterianus de Regressu Animarum: *veruntamen anima non contingit corpus, Nam contingere propriè est extrema tantum habere simul.* Hericus Altissiodorensis lib. V. *Contiguis quid tam succedere mœnibus horres.* Virgilius *Hunc ubi contiguum missa fore credidit hasta.* Servius. *Postquam illum vidit venisse intra iactum teli, scilicet ut possit feriri.*

221 CERAVNIA.] Epiri monteis famosi naufragijs & tempestatibus. Lutatius ad Thebaiden X. *Ceraunia montes Epiri excelsi qui illis propius naviganteis infestant.* Vnde Lucanus *Scopulosa Ceraunia nauta Summa timent.* Horatius. *Infameis scopulos Acroceraunia.* Servius ad Aeneidem. III. Vide Acronem ad Hor. I. carm. III. Plinium lib. III. cap. XI. *Saxum Ceraunum* vocat Propertius lib. II Elegiâ XVII. Isid. lib. XIV Origin. c. VIII. Solin. c. VII. &c.

222. IL-

ILLISA TONITRUA CORIS.]
hoc. *Vento* enim calor humori, immo
pactus undæ gignit tonitrua. Lege
m libro VI. prius, & ibi.

etiam quemvis extrinsecus incita venti
cidit in validam maturo fulmine nubem,
uam cum perscidit, extemplo cadit igneus ille
rtex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.

Nostro Codice duo hi versus traje-

EREPTAQUE PRÆLIA.] Disce-
ilicone.

POPULUS DEFENDIT UTER-
Miles tam Arcadianus quam Hono-
rcadianum potest ut suprà vocaverit
litem. Sic *Utraque castra* movisse Sti-
dicit versu. CIV. Et in querelâ Rufini
. *Eoum militem* reposci vides. Unde
superior v. CCXIIIX. Interpretatio
ris sit commoda, cū remittere Eoum
ilitem voluerit Stilico. Non est vero
m mutandum, ut perperam cēsuimus
e Editione. *Populus* enim quamvis
linem notat ut multis in Adversario-
nmentariis notamus. Sic Xenophon
ὸν δῆμον dixit lib. VI. Pędias. *Populus*,
vulgus, etiam animalium ut notat
ssimus Rubenius Electorum libro I.
. Vide & doctissimum, capitalisque
ingenii virum, Sirmondum ad car-
XXIIX. Ennodij. Populus, exercitus
entibus aut hominibus constipatus.
lib. VII. cap. XXXVII. *Rhadagaisus o-
antiquorum præsentiumq; hostium longè
ssimus, repentino impetu totā inundavit
Nam fuisse in Populo ejus plus quam
millia Gothorum dicuntur*. Cum con-
quædam velut colluvies infima dici-
s vulgi appellatur. Bacchiarius de Re-
s Lapsis: *Quid tibi videtur illud quod
scriptum est in Beati Esdræ libris ubi dicuntur
reversi de captivitate Babylonia, & restructis
templi Dominici fundamentis non solum plebs
vulgi, verum etiam sacerdotalis familia?*

226. NON ILLAUDATA LACESSIT SEDITIO.] Poterat alio nomine hoc certamen indicare. Verum hoc Poetarum maximorum est, aliquid cōtrarium accersere, & ipsum velut vitium quadam virtute nova induere. Horatius.

Splendidè mendax, & in omne virgo Nobilis ævum.

Ita legendus ex vetustiss. membranis, ille Horatii versus, non *nobilis* ut vulgo. Dicere enim vult ingeniosissimus Poeta æternæ Gloriæ velut nuptui datam eam virginem, quia thorum genialem noluit novi mariti sanguine conscelerare, quod tot ipsius sorores fecerant. Pariter de mendacio veritatis laudibus velut induto Paullinus Junior in Vita B. Martini ipso principio libri II.

Donec compositis verbis, lacrymisque coactis
Vicerunt nimium mendacia justa rigorem.

Cui ibidem paullò post *numerosa Seditio* memorabilis conventus ad Episcopatui inferendum Martinum. Ut Animadversiones nostræ docent.

Sic fidele mendacium legimus apud alterum Paulinum isto aliquot seculis antiquiorem, Natali Quinto Felicis.

famulus domini tuto fuit hospita tecto
Cælatusq; pie civeis illusit iniquos,
Fraude bonâ fallax animo mentita fideli.

Sic benè *degenerem dixit* idem Paulinus lib. I. Martinidos.

Nobilior patribus, tam clarus qui patre Christo
Sprevit sacrilegos benè degener in Patre ritus.

Sic injuriosè sedulū Ausonius. Professore III.

Amoris hoc crimen tui est
Quod digna nequiens promere, officiū colo
Injuriosè sedulus.

Sic Claudiano certus error in astris agnoscitur, Panegyrico Mallij *quam certus in astris Error* Sic σώφρονα λύσσαν amorem, nisi fallor, vocat Anacreon. Sic *bellicosam pacem* Marius Victor initio Comment. in Genesin *Dum certāt plus pacis habent* Sic *liberius Servire* Sulpitius Severus libro I. Sacræ Historiæ quæ notabamus supra ad lib. I. v. LXX.

228. LACERTIS.] Manibus potius quam lacertis. Estq; de pilis dictum quæ extensis Lacertis excutiebantur. Lucanus libro VII.

gelidusq; in viscera sanguis
Perculsa pietate coit, totaq; cohortes
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.

De excussione idem libr. IV. *Excussis umquam ferrum vibrasse lacertis Pœnituit.*

230. VIBRATO IMPONERE FERRO.] Nihil difficultatis in hac lectione. Cum tamen Noster liber, & omnes quotquot sunt Belgæ, Aldusq; sic legant *Quiinam audet stricto leges imponere ferro?* At secus Claveriani ex quibus nulla variatio indicatur. Nihil mutamus in vulgato. Par sensus apud Silium libro I.

notum quid cæde calentibus armis
Quantum ira liceat, motusque quid audeat ensis.

Et valde eam confirmat lectionem Lucanus, qui pariter de militibus imperatore pugnam detrectante libro VII.

Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
Vibrant tela manus, vix signa morantia quisquam exspectat.

231. INFLAMMATA SEMEL NESCIT MITESCERE VIRTUS] Commodius forsasse hic versus post tres, sequentes nunc, positus legatur. Cum subjiciat cōgruè miles illud *Non patiar.* Sed in tanto librorum omnium consensu satius est nihil mutari. Quare *nec frigescere* illud, quod olim eruimus, nunc placet. Nec enim virtus philosophica quæpiam aut animi beatitudinem concernens hic intelligenda est; sed militaris potius ferocia & ira sequens mucronem jam strictum. Nam virtutis vocabulo Poetæ fortitudinem militarem, animum cædis hosticę avidum, contemtoremq; lucis, sæpissimè indicant.

232. JAMJAM BARBARICOS.] Legunt omnes libri Belgici *Iam mihi* Quam lectionem sequendam arbitror propter ea quæ sequuntur. *Non patiar.* Itaque ante annos plus centum promulgavit Aldus Manutius. Suprà *Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis Excutit?* Noster vero Liber *pila* mutat hoc versu in *tela*, cui merito refragamur. *Pilum* enim præcipuè Romanum telum & eo ante cætera exercebantur milites Romani, ut scribit Vegetius lib. II. c. XV. Descriptionem exactam habes apud Polybium lib. VI.

231. ULTROQUE MANUS MUCRONE FURENTE DUCITUR.] Quæ alioqui mucronem ducebat. Ita capiendum quod paullo antè ex Lucano produximus. *Vibrant tela manus* contrà communem enim legem ait manus à telis vibratas ut hic Claudianus *ductas.* Notum est Homeri illud

αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.

Quod obscœno sensu detorsit Juvenalis.

αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.

Pariter Valerius Flaccus libro Quinto.

Iamque virum trahit ipse chalyps.

Ducitur autem mitem tractionem notat, ut colorem *ducere* uvam dixit Virgilius. Et ita Seneca in Hercule Oeteo.

Cespes Tyrio mollior ostro
Solet impavidos ducere somnos,
Aurea rumpunt tecta quietem.

Hoc est contrà quam aurea tecta quæ curis perpetuo plena sunt quietem tyrannis invidēt, homini pauperi & naturalibus bonis contento ipsa naturalis fulcri amabilitas & securitas somnos ducit. Nihil ita difficultatis in eo loco quem vir acutissimus Daniel Heinsius Barbariæ damnare voluit. Idem est ac si dixisset, trahunt, alliciunt, invitant. Quomodo eodem verbo infinitis locis usi castigatissimi quique scriptores, quorum numero tamen ego eam

Tra-

iam non censeam. Porrò nec oblite-
universum gregem Belgicorum Co-
ltrixque manus præferre, consentiente
o. At Claveriani, Aldusq; *ultro*. Nos
cum Scaligero approbamus.
NON PATIAR.] Ex abrupto. Qualis
dignationem præpingit. Consuetu-
utem cædis hostilis indicat cum ait
ladium vagina recusat. Ut Plauti Miles
chara gaudet fartum facere ex hosti-
.
BELLI CIVILIS IMAGO.] Terror,
. Virgil. *plurima mortis imago*. Valer.
lib. VI. *Qua Deus & melior belli respe-*
o.
CONSANGINEAS ACIES.] Ex
& Papinio. *Olim*, tamdiu ut nullius
onis jam memoria exstet.
NON DISSOCIABILE CORPUS.]
conjunctio plurium inter se congruē-
Sic Corpus operum Poeticorum Ul-
ap. LII. de Legatis III *Si Homeri corpus*
m & non sit plenum, quantacunq; partes
venientur, dabuntur. *Nummorum* Ale-
Severus cap. I. C. Inst. de Noxal. Act.
corpus nummorum quos ablatos ex pa-
areditate allegas. Hoc est summa in-
corporis instar cui nullum ex mēbris
t hic militum sic *naviculariorum* apud
m & Honorium Impp. cap. XXIV. de
. Tut. *Artium omnium* Romæ consti-
ora in Alexandro, cujus modo rescri-
osuimus, auctor est Lampridius. Sic de
o Imperio universo Corippus lib. II.
omanum Imperium corpus benè ponitur
unum
Compositum multis, quod fas est dicere,
membris.
QUOLIBET IRE.] Probo lectionem
tri Codicis *quà libet*. Plus enim est in
: pariter Editio Aldina.
. HYBERBOREO DAMNATAM
E THULEN.] Adeo quidem ut
ντάτlω ἴσων ὀνομιζομένων dicat Eu-

stathius ad Dionysium, & toto hiberno tempore ibi Solem non videri. Vide eruditissimi viri J. Vadiani Commentarium in Tertium Melæ. *Sidus* constitutionem aeris notat, de quo pluribus ad Quartum Consulatum.

241. INCENSAS LIBYÆ ARENAS.] Lege Lucanum libro IX.

242. STAGNA.] Oceanum. Aeneide. X. *quam magnus Orion Cum pedes incedit medii per maxima Nerei Stagna* At contrà contemtim ille apud Lucanum libro II.

Oceanumq; vocans incerti stagna profundi, Quasi Oceano hoc indignum sit ut stagni nomine censeatur.

244. CALCARE NOTUM.] Meridiem, Australem terram. Cujus tanti recessus ut post tot experimenta, & veteribus incredibilia itinera, ne nunc quidem pateat. Eam post terga etiam Noti collocat, gnarus nimirum Cosmographiæ non vulgariter, Lucanus lib. X.

licet usque sub Arcton
Regnemus, Zephyriq; domos, terrasq; premamus
Flagrantis post terga Noti, cedemus in ortus Arsacidum Domino.

245. SECRETAQUE LITTORA NILI NASCENTIS.] Malè tam propinquo loco repetitur vox littoris Quare non inficior me assentiri unico licet Codici Belgico qui superiori versu legit, *rubrique recessus Aequoris*. Adeo in minimis etiam attendendis aliquādo operæpretium facimus. De Nili origine ne notemus facit qui cum duobus libellis inquisivit Joannes Baptista Scortia.

245. MUNDUM POST TERGA RELINQUAM.] Quæ summa omnia itinerum ὑπερβολικῶς censebatur. Pedo Albinovanus in Navigatione Germanici suum mendacium ultrà extēdit. *Iam pridem post terga Diem Solemque relictum*. Etsi eo versu nondum nos conjecturæ puerilis debet pœnitere *Diem sollemne* Nam & incrediboliora sunt quæ sequūtur, & ταυτολογία manifesta est in SOLE & DIE.

246. TENTORIA FIGET.] Ita omnes cæteri. Noster solus, *ponet.*

247. HEIC PATRIA EST.] Fortissimi viri jam propinqui adfectibus, (ut posterior ætas omnes caros sanguine junctos appellavit) suis, ut amorem Ducis & virtutem suã demonstrent etiam Patriam ubiq; in ejus comitatu se habituros ajunt modo ne ab ijs separetur. Sic de fortissimis viris loquuntur egregij scriptores. Ovidius I. Fast.

Omne solum forti patria est, ut piscibus æquor
Vt volucri vacuo quicquid in orbe (patet.

Aristophanes Pluto.

πατρὶς γὰρ ἐστι πᾶς ἵν' ἂν πράττῃ τις εὖ.

Cicero Tusculan. V. *ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest. Patria est ubicunq; cui benè est.* Orosius de hominis Christiani exemplo pulcrè lib. V. cap. II. *Mihi autem prima qualiscunq; motus perturbatione fugienti, quia de confugiendi statione securo, ubique patria, ubiq; lex & relligio mea est.* Apollonius Tyanæus Epistolâ LII.

καὶ τοι ὐ λέληθεν ἡμᾶς ὡς καλῶς ἔχον ἐστὶ πᾶσαν τε γῆν πατρίδα νομίζειν, καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀδελφοὺς καὶ φίλους ὡς ἐν (ita emaculandum existimo) γένος μὲν ὄντας θεοῦ, μιᾶς δὲ φύσεως.

Sic Crates Patriam se suam in animi magnitudine habere Alexandro respondebat, sciscitanti utrum suam illam restaurari vellet. Diogenes Laertius libro VI.

πρὸς ἀλέξανδρον πυθόμενον εἰ βούλεται αὐτοῦ τὴν πατρίδα ἀνορθωθῆναι, ἔφη, καὶ τί δεῖ; πάλιν γὰρ ἴσως ἀλέξανδρος ἄλλος αὐτὴν κατασκάψει. ἔχειν δὲ πατρίδα ἀδοξίαν καὶ πενίαν ἀνάλωτα τῇ τύχῃ. καὶ Διογένους εἶναι πολίτης ἀνεπιβουλεύτου φθόνῳ.

Sic ad nescio quem Episcopum scribit Faustus Reiensis in Epistolis: *Gratias ad vos dum vobis de patriâ scribimus, qui nobis patriam in peregrinatione fecistis qui indefessa liberalitate patria desideria temperastis.* Et Ruricius, scriptor & prudens & doctus, librò II. Epistol IV. qua mortem filiæ suæ luget: *in unius necessitudinis gradu complurium mihi necessitudinum solatia sublata suspiro. Solam tamen patriam quæ mihi per ipsam acquisita fuerat, non amittam. Qui hanc mihi potissimum terram quam illa corpore suo occupavit patriam judicabo.* Eodem pertinent divini versus nostri Poetæ, panegyrico Mallij ad Justitiam.

nitidu quicquis te sensibus hausit
Inruet intrepidus flammis, hiberna secabit
Aequora, confertos hostes superabit inermis.
Ille vel Aethiopum pluvijs solabitur æstus,
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aer.

248. AVIDAM DIFFERTE MANVM.] Vim, cædem, irruptionem. Valerius Flaccus libro VI.

in patrijs bellare pruinis
Prædarique juvat; talemque hanc accipe dextram,
Dixit; & Aedonis nutritum missile ventris Concitat.

249. CUMULUS.] A rebus facilè corruentibus. Vel innuit anteà se gravatum invidia, ut hic velut cumulus omnibus cæteris accedat. Sed ego summam tanti Ducis Prudentiam innui existimo, parcant animis, parcant manu rem exsequi, invidiam istius minacis balatronis suâ sponte concisuram. Cumulus arenæ congeries, facilis turbatu. Propertius lib. III. Elegiâ XV. *Me tegat arborea devia terra coma. Aut humet ignota cumulus vallatus arena.*

250. MIHI.] Meo commodo, fructu, emolumento. Lucretius ad Venerem *tibi rident æquora Ponti.* Plura ad Quartum Consulatum Honorij.

250. JUVENTUS.] Militaris. Bello Gildonico *pubem* vocat. *notissima Marti Robora præcipuos electa pube maniplos.* Ibidem.

stant

ſtant circumfuſa juventus
Nixa haſtis, pronaſque ferox accomodat aures.

ITE MEI QUONDAM SOCII.] bilem abſceſſum fingit artifex militum tractandis. Qualem etiam capitalis Zoſimus fatetur. Eſt vero ſimplicitas vera in illo paſtoritio apud Maronem. *Ite mea quondam, felix pecus, ite capellæ.*

SOCII.] Commilitones. Vt at Imperatores appellare blandimento m ſollemni ſuos milites, exemplis promptis. Pariter Imperatores Ner- Trojanus apud Vlpianum capite IV. eſtamento Militis. Notanda eſt vox uſitata, ſed apprimè pulcra *Commili-* Salvianus libro I. de Gubernatione. *er ſine itinere, viatrix ſine via, pravio vino commilitio honorabilis.* Et *commi-* commilitone. Gloſſarium Cyrilli. *ςτιώτης commiles.*

NEC PLURA LOCUTUS.] Ve- ore abſceſſus impeditus. Prudenter & Verba autem talia debent eſſe qualia bit in Eodem Stilicone altero Laudum.

figenda quæ ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.

t qualia *audita creſcunt in pectore*, quod, atrice ait Valerius Flaccus libro VII.

. PEPULERUNT IGNE.] In No- gitur: *repulerunt.* Ignis autem maxime infeſtus & odioſus. Oppianus Cyne- V.

ἔξοχα γὰρ δείδοικε πυρὸς μένος ἠΰ-
κομος λίς
Οὐδ' ἐπιδεῖν πέλληκεν ἀζηχέσι ὀφθαλμοῖσιν
τοῖσιν ἐπωπαῖς,

Iambis περὶ ζώων ἰδιότητος

ζώων δὲ πάντων πόῤῥωθεν ἐκφυγὼν γέ-
νος
αὐτὸς τὸ πῦρ δέδοικεν, ὡς φύσει ζώων.

s libro VIII. cap. XVI. Alii. Iubas incli- patefacti, aut cedentes Leones. Papinius lib. II. Silv. V. timuere Leones. Tunc cunctis cecidere jubæ

254. LUMINA VELAT.] Non claudit, quod nimii foret terroris.

257. GALEASQUE SOLUTIS HUMECTAT LACRYMIS.] Vnus inter omnes Manuexaratos libros *ſalutas* habet. Quæ ſcriptura mihi non aſpernabilis videtur, quamvis *ſolutæ lacrymæ* non abſurdæ ſint; immo ego in id inclino ut priorem genuinam exiſtimem, cum veriſimile ſit tanto amore in Ducem, ſolviſſe in gratiam diſcedentis & valedicentis galeas, & ita etiam ſolutas lacrymis perfudiſſe, quod ſane majorem earum copiam deſignat, quam ſi non fuiſſent ſolutæ. Notandum autem veterum galeas non omnes vultu aperto fuiſſe, ſed partem antiquiſſimarum penitus quoque clauſam, ut hodie ii gerunt quos Cataphractos ſive *Curaſſiers* appellant. Cui rei qui contradicunt inepte faciunt. Sic ſane lacrymæ galeati videri non poſſunt apud Papinium Thebaide X I. quas tamen Stiliconi oſtendiſſe credibile eſt Exercitum.

Solve genas, liceat vultus fortaſſe ſupremum
Noſcere dilectos, & ad hæc lamenta videre
Anne fleas

Et clare Sidonius nares contectas docet de Roma. Pan. Anthemii.

incluſa latuerunt caſſide turreis, &
Obtundit teneras circumdata faſcia nareis Vt galeæ cedant

Facies clauſas intuit expreſſe Alcimus Avitus libro V.

Incluſa galeis facies, & ferrea veſtis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.

Colorem faciei præ galeis non viſum docet Silius Italicus libro XIV.

tenuata jacendo
Et maciem galeis abſcondunt ora, maluſq;
Ne ſit ſpes hoſti, celatur caſſide pallor.

Quibus omnibus adducor ut unum illum Codicem velut aliis nonnullis locis ita & iſto veritatem nobis conſervaſſe exiſtimo. De communi autem galea tantum vultus veteri armatura

tura patebat. Valerius Flaccus libro VI. ultimo de Medea.

Semper inexpletis agnoscit Iasona curis.
Armaque, quique cava superest de casside vultus.

258. THORACVM.] Vnus liber Belga *Thorace.* Duo *thoracis.* Nihil mutamus.

260. AMOREM.] Ineptissima glossa est in MS. uno Susiano. *belli.* Non enim de eo sed de in ducem suo affectu incomparabili loquuntur milites.

261. TRADIS.] Deseris, prodis velut & hosti exponis. Vide super hoc usu hujus verbi Notat ad Quartum Consulatum. v.LXXI.

261. TUAS DEXTRAS.] Tibi tam fideles. *Dextra* enim fidem innuit. Valerius Flaccus libro VII.

Haud tam mendacem promissa reposcere Regem
Dignatur, nec si ipse sibi terga ingerat ultro
Qui pepigit, velit in pacem, dextramque reverti.

Alioquin dexteræ principum, viri ijs devoti & fidissimi. Poeta incertus in Obitum Mœcenatis.

Regis eras genus Etrusci, tu Cæsaris almi
Dextera, Romanæ tu Vigil urbis eras.

Sæpe Livius.

263. NOS ADEO VILES.] Simile in expostulatione Tydei cum Etheocle apud Papinium Thebaide Secunda.

horum miseret quos sanguine viles
Proijcis excidio bone Rex

Simillimum in altercatione militari cum Cæsare apud Lucanum libro V.

Quo te dure tulit virtus temeraria, Cæsar,
Aut quæ nos vileis animas in fata relinquens
Invitis spargenda dabas tua membra procellis.

QUID NOBIS PATRIAM.] Huc collocanda distinctio; & est abruptus sermo. Quid, ait, nobis patriam recenses? *Quid juvat,* &c. Nam alioquin τὸ *juvat* cum τῷ nobis componere est Solœcismum orationi immittere. Militum pars Græca erat, quam relinquebat Stilico Græciæ suæ.

268. TE SINE DULCE NIHIL.] Virgilianum lib. VII.

haud quicquam mihi dulce meorum
Te sine, frater, erit

269. FORMIDATA TYRANNI TEMPESTAS.] Mores hominis improbi turbulentos, impuros, varios, sævos, & truculentos, tempestati maritimæ comparat. Sic supra de eodem Rufino dixit Furia lib. I.

prodigium flavis incertius undis.

271. AVT IMPACATIS.] Pacem exosis Quatuor libri *implacatis.* De turpitudine Hunnorum supra ad librum primum.

272. FAMVLOS PRÆSTABIT.] Loquitur ex ambitione barbarica immanium illarum & ferarum gentium, quarum principes. Sic Attila Hunnorum Rex cum irasceretur duces Romanorum servos suos appellabat, qui tamen ipso dignitate non erant inferiores, etsi Principi Romano subjecti, ut scribit Priscus ejus ævi Historicus.

ἤδη καὶ χαλεπαίνοντα εἰπεῖν ὡς ἐκείνῳ μὲν οἱ αὐτοῦ θεράποντες εἰσὶ στρατηγοί, αὐτῷ δ᾽ οἱ τοῖς βασιλεύουσι Ῥωμαίων ὁμότιμοι. Et paullo ante de eodem dixit· εἰ δὲ καὶ Πάρθους καὶ Μήδους καὶ Πέρσας παραστήσαιτο, οὐκ ἔτι Ῥωμαίων ἀνέξεσθαι τὴν αὐτοῦ νοσφιζομένων ἀρχὴν, ἀλλὰ θεράποντας περιφανῶς ἡγησάμενον χαλεπώτερα ἐπιτάξειν καὶ οὐκ ἀνεκτὰ ἐκείνοις ἐπιτάγματα.

Quid putas horum principem militibus non facturum, qui Duces Romanos pro servis habeat? Habebat autem tum temporis Attila titulum Romani Ducis, ut ex eodem Prisci fragmento apparet. Porro cum de Alanis sic loquatur in mentem mihi vocat Claudianus

optimi

Poetæ Herici Altissiodorensis
oncinnos, qui ejus gentis du-
s Germani florentem, urso, im-
nimanti, comparat, libro V.

tumida mores & crimina gen-

am rigidis tamdem permisit Ala-

his Eochar, quovis crudelior ur-

des memorem aut furialia facta
anni? &c.

am cum cæteris ejusdem gene-
t Paulinus de Vita Martini, Gu-
, Josephus Iscanus, Beda, Aldhel-
dus Strabo, Alcuinus Flaccus,
bbo, satis antiquus, quamquam
junterus, princeps fere omnium
or Belli Saxonici, Wipo, Saxo,
a, Henric⁹ Mediolanensis, Theo-
ianensis, Freculfus, Hincmarus,
orlanensis, Fulbertus, Petrus Ble-
inus Maurus, Salisberiensis, Gal-
rius Mathæus Vindocinensis, Ar-
viensis, Alanus ab Insula, Petrus
Auctor Vitæ Caroli Magni, Au-
um, Hartmannus, Notkerus, San-
e tellus, Hildebertus Cenomanen-
Lippiensis, & alii non pauci, Sexto
mnium Poetarum Corporis, cum
dabimus, cum cæteros uno jun-
rio illustrare & in ora hominum
nclusum sit.

ENVRIA FERRI.] Confiden-
uentis pro omnibus unius militis
licat malle se occidere Rufinum,
ctorationem ab eo exspectare.

IDEM] Sacramento militari da-
s formulam antiquam habes apud
bro XVI. cap. IV. Notarunt ubertim
omanæ Illustratores.

TIBI DEBITA PRIDEM VICTI-
uasi ex pacto quopiam aut conspon-
ic Virgilius libro XII.

rnum jam debent hæc mihi sacra.

onensis scriptor adeo doctus & acu-
tus ut eum Appuleium ego Christianum no-
minare soleam Sermone de S. Arcadio: *Ar-
cadius hujus inopinati sacrilegii horrore percul-
sus paululum distulit pugnam jam debitus ad
coronam.* Valerius Flaccus. *debitus Aeau dux
Thessalus appulit oris.* Lucanus libro VIII. *ceu
pridem debita fatis Assyriis, trahitur cladis ca-
ptiva vetusta.* Victimam dixit quia Heroum
iræ victimis placabantur. Alibi Stiliconem
Theodosio integras gentes sacrificas se ait,
non paucos juvenes, instar Achillis aut Au-
gusti.

288. LONGE.] E longinquo. Alibi de
usu hujus vocis.

279. TANGEBAT MACETVM FI-
NES.] Macedonia tum erat inter provincias
XIX. quibus Illyricum censebatur. Notitia
Provinciarũ; In quo libello multa adhuc sunt
parum lucentia. Vt cum VI. Thraciæ provin-
cias ponit, quarum una Scythia, altera Euro-
pa. Contrahendum enim numerum res ipsa
clamat & ex VI. V. faciendum. Europæa enim
Scythia una tantum provincia est, cum in A-
siaticam & hanc immanis illa regio dividatur,
ut ex iis auctoribus vides quos ad superio-
rem librum versu CCCXXIII. notamus.
Macetum autem Macedonum, Macetia, Ma-
cedonia. Hesychius: μακετία μακεδονία.
Gratius Cynegetico.

> *Quid Macetum immensos libeat se dicere*
> *contos.*

Alii *Macetiam* partem Macedoniæ fuisse tra-
dunt, ut Marsyas Historicus apud Constanti-
num Porphyrogenetem libro II. Thematum
cap. II. In Præfectura autem Macedonia du-
plex erat, sub Conciliario altera urbium. XX
XI. Altera sub duce, Vrbium VIII. de qua u-
traque idem Constantinus.

280. THESSALONICA TUOS.] Pri-
ma hæc omnium urbium à Constantino mo-
do nominato Imperatore collocatur. De hu-
jus splendore Julianus adhuc Christo militans
Orat. II. ad Constantinum.

μακεδόνες ἢ ἁπάντων ἦρχον, ὧν ὑπ'
ἐκείνῳ

ἐκείνῳ κτησάμενοι πόλεων καὶ ἐθνῶν ἔτυχον, ἆρ' οὖν ἔτι χρὴ διὰ μειζόνων τεκμηρίων δηλοῦν ὡς ἔνδοξος μὲν ἡ Μακεδόνων καὶ μεγάλη τὸ πρόσθεν γένοιτο, ταύτης δὲ αὐτῆς τὸ κράτιστον ἡ πόλις ἐκείνη, ἣν ἀνέστησαν πεσόντων, οἶμαι, Θετταλῶν τῆς κατ' ἐκείνων ἐπώνυμον νίκης.

Civitatem Ampliſſimam & Macedoniæ principem vocat Niceforus Gregoras libro Secundo. In hac Rufinum cæſum, vel prope eam ſane, prolixe errat cum ſcribit in prolegomenis Auguſtini, vir doctiſſimus, Ludovicus Vives. Quantum enim itineris teceuſet abhinc Claudianus à militibus confectum, quam is in eorum conſpectum venerit? Et diſerte Marcellinus Comes: *Rufinus Patricius Archadio principi inſidias tendens Alaricum Gothorum Regem miſſis ei clam pecuniis, infeſtum Reipublicæ fecit, & in Græciam miſit. Porro detecto dolo ſuo Rufinus ab Italicis militibus olim cum* Gaina *Comite Archadio miſſis ante portas urbis merito trucidatus eſt. Caput ejus manuſq; dextra per totam Conſtantinopolim demonſtrata.* Zoſimus libro V.

τῶν δὲ στρατιωτῶν ἤδη πλησίον τῆς Κονστατινουπόλεως ὄντων φθάσας ὁ Γαΐνης ἀπήγγειλεν Ἀρκαδίῳ τῷ βασιλεῖ τὴν αὐτῶν παρουσίαν.

Errat in eadem hiſtoria inſigniter Georgius Cedrenus, ſcriptor naſutus magis quam diligens, qui Rufinum inter eos collocat quos moriturum Arcadium dicit morti tradidiſſe. Quæ ſane intolerabilis hallucinatio eſt. De Conſtantinopoli pariter Iornandes in Succeſſionibus. *Rufinus ab Italia militibus Arcadio cum Gaina Comite miſſis ante portas urbis detruncatus eſt. Caput ejus cum dextera manu Conſtantinopoli ad ludibrium circumductum.* Paullus Diaconus libro XIII. *Dum Imperator Arcadius ſecundum conſuetudinem ad portas (Conſtantinopolis) occurriſſet exercitui remeanti, tunc milites Rufinum præfectum Imperatoris peremerunt.* Quæ verba eadem omnia retinuit Freculphus Tomo II. libro V. cap. I. Clarius Otho Friſingenſis libro IV. Hiſtor. cap. XX. *Rufinus vero poſtmodum detectus ante portas urbis Conſtantinopolitanæ decollatur, caputq; ejus cum dextera manu ad ludibrium in urbe circumfertur.* Et quid attinet pluribus teſtimoniis uti?

281. SENSU DOLOR HÆRET IN ALTO ABDITUS.] Homericum, Iliade A. de Regibus.

> εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ
> Ἀλλά γε καὶ μεθόπιθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέασῃ
> Ἐν στήθεσιν ἑοῖσι

Vitioſus autem hoc loco eſt Codex Noſtec qui *ambitus* & *perſtruit* præ ſe fert. Belgæ ſaniores quorum nemo quippiam mutat.

282. VINDICTÆ PRÆSTRVIT IRAS.] Idem dicit libro I. Supra

> *commoti pectoris ignem*
> *Nutrit, & exiguum ſtimulando vulnus acerbat.*

Quamvis in alia re.

283. SPECTATVRQVE.] Exſpectatur, probatur. Omnia agit ne Stiliconem auctorem cædis faciat, ſed militem ſua ſponte eam patrantem.

284. CORDA MINANTIA.] Interiorem affectum & ſenſum.

285. TANTI CONSILIVM VULGI POTVISSE TACERI.] Modeſtus Compendio Rei Militaris: *Raro enim manet abſconditum quod ad noticiam multitudinis jam pervenit.*

287. MENTISQVE CALOREM.] In MS. in noſtro *mortiſque* ſcriptum eſt. Locus licet à cæteris libris minime ſollicitetur, mihi jam olim tamen ſuſpectus eſt. Mentis calorem non rumpi. Nimirum in fervorem & iram quæ effutiat dicenda. Sed ſi *mentis Calor* Impetum

onat, rumpere aut erumpere dicen-
t. Immo calor mentis Temperiem
im, reticendo tanto negocio aptam.
alor est fervidum propositum intra
conceptum; Sed quomodo id non
cit, dum siletur, cum facessatur facto
none? nec rumpatur nisi effectu?
alor, generositas, vigor, ejus. Petro-
e perditis addictus obruat vino Mentis

SERMONE VIÆ.] Qualis animus
olet, cum diu comites qui socium iter
Qui hunc nescit, numquam comite
libi iter fecit qui non cavit, sæpe ca-

TVRBAM.] Quomodo si universi
erunt? Non enim erat hoc pacto cui
, cum omnes idem propositum ani-
rent. Sciendum affuisse Rufinum
artium aliquos, quod si non alios,
qui Edictum Arcadii legionibus at-
quos duxisse exercitum duce abien-
ult. Sed & hoc vanum est, Gainam
im strenuissimum principem post
n hujus militiæ fuisse consentiunt

ARCANVM POPVLO.] Acute,
hoc Poeta incomparabilis gratiæ
nec affectata nec nimia. At qui hunc
gumentis secuti, Sidonius. Enno-
inatus, cum viderent decorem, u-
runt, qui sane neque in frequentia
fectatione integer manet. Populus
gnum quodvis notat, uti *populus*
apud Cassiodorum libro VII. Epi-
Vidde dicta supra.
HODOPE.] Non solus mons
mine censebatur, Sed & ex Provin-
æ ultima. Vide Notitiam earum,
latam.
IRACUMQUE PER ARDVA
T.] Vide Constantinum. II. The-
II.
ERCVLEI COGNOMINIS
Heracleam; quam secundam Thra-
ciæ illustrium civitatum censet Constantinus
modo nominato loco. Primam inter omnes
hujus nominis, quarum XXIII. recenset, ponit Stephani Epitomator. Et ea sane hic capienda, non enim Herculeum nomen servabat Constantinopolis, quam maximi principis vocabulo tum florentissimam, eo censere velle nomine, quo ultra viginti alia oppida passim nota erant, & præterea non ab ejus ipsius Herculis appellatione, sed comitis tantum, quanta quæso obscuritas, ne quid aliud dicam? Sane interjungit iter agmine ad Heracleam delato Claudianus, & cum in eam urbem appulisset, jam demum certum victoriæ facit Rufinum, hominem conscientia facinorum adeo timidum, ut non facile longinquo adhuc adversarii milite fuerit rebus suis confisurus. Et Heraclea ista non procul erat Byzantio. Spatium inter utramque nobilitatem cęde Aureliani, qui in via veteri ejus loci occisus teste Eutropio lib. IX.

293. MAGNA CERVICE.] Alibi enarratum. Stoliditatem hominis in duobus extremis proponit, nimia elatione, & nimio metu. Scitum est veterum Sapientum homines extreme audaces, extreme etiam timidos esse, contraque. Et hoc est quod Seneca paucis dicit Epistola LX. *Stultitia nil pacatum habet.* Apud quem multa alia. Sic Papinius Theb. II.
cervixque recepto Sanguine magna redit

294. OMNIA TVTA RATVS.] Adulatur Stiliconem. Vno enim illo absente cursum integrum facinoribus suis spondet. Ita Senex ille Gothus monitus ad Alaricum, Bello Getico.

si temnis Olympum
A magno Stilicone cave, qui semper iniquos
Fortuna famulante premit,

295. SCEPTRVMQVE CAPESCERE.] Regnum sive Imperium Constantinopolitanum. Sceptrum quod ejus partis principes gestabant Regiorum instar cæterorum erat, præter quod in summo crucis effigiem habebat, ut videre licet in iconibus quas do-

ctissimi viri Nicephori Gregoræ Historiæ præfixerunt,

296. HORTATVR VOCE.]In membranis Nostris visitur *affatur.* Alterum probo.

297. VICIMVS, EXPVLIMVS.] Ἐπινίκιον velut sibi ipse canit. Paria Cicero post atrocissimum hostem civitate expulsum Catilinariæ.II. initio. Quas orationes ego Philippicis etiam nobiliores,non magis in ore Antiquitatis fuisse sæpius miratus sum. Sed hujus caussa penes invidiam gloriationum ejus est. Risi nuper incidens in duas contrarias nomine Catilinæ scriptas, quarum priorem egregie scilicet, ne de ingenuitate dubitaretur,excusavit Editor Ascensius, ex tempore scriptam esse. Non nego tamen longe meliorem esse alteram,& satis,nisi fallor conjectura, veterem. Neque enim priscis etiam ævitatibus defuerunt ingenia otiosa fingendis ludendisque posteritati mostellis occupantia suam quietem. Nec parum vereor ne Portius noster Latro ejusdem farinæ sit.

300. QVIS FERAT ARMATVM.] Vsurpavit hoc,Saresburiensis vulgo hodie audiens Joannes,in Eutherico, ut ipse inscripsit eam Elegiam,ad librum Policraticum.

> *Quis ferat armatam quæ sola triumphat inermis,*
> *Armatamque manum vincere sola solet.*

Sic enim legendum illud distichon versu CCXLIX. Simile etiam in Epigrammate Quadragesimo primo Ausonii *Cui Venus, armatam tu me,temeraria,temnis? Quæ quo te vici tempore nuda fui.* Versu retro ab hoc tertio membranæ Bentinianæ prætulerunt *poscere* vicem τῷ *vincere.* Sed non est opus mutatione.

302. INCASSVM STILICO.] Vnæ membranæ Belgicæ, *in casum* Sane suspicio non de nihilo sit aliud quid delitescere. Cum illud *I nunc* Stiliconis audaciam urat.

304. NE SOSPITE RVPES.] Bentinianus liber. *me consule* Nihil mutandum. Dum enim vita sibi integra fuerit, Stiliconem Italia sua deinceps mansurum ait.

306. QVARE FERAX ENSEM.]Virgil.*non me tua fervida terrent Dicta ferox*

308. QVISQVAM CONATVS ADIRE HAS JACTAT VITASSE MANVS..] Adire manus nostras. Nostram potentiam sollicitare. Plautina phrasis non multum huic absimilis cui *adire manũ* fere soli inter omnes Latinos scriptores valet decipere quempiam. Non repeto hic quæ scripsi Adversar. libro XXIV.cap.V.

309. ORBE TE MEDIO.] Græcia meditullium fere Romani Imperii.

310. NVNC EPVLAS TEMPVS SOCII.] Non solum de privatis quibusdam epuiis loquitur mastigia, sed de publicis populo dandis; ad novi,quem sibi bona fide spondet, Principatus faustum & favorabile initium scilicet. Populo enim epulum, militibus donativum spondet, instar Principum priorum. Suetonius Tiberio cap.XXI. *Prandium deinde populo mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit.* Immo & congiario ipsi quandoque carnes addebantur. Lampridius Alexandro: *Congiarium populo ter dedit, donativum militibus ter, carnem populo addidit.* Notarum ὅλῳ ψύλακι alii.

311. DONANDVMQVE NOVIS LEGIONIBVS AVRVM.]Tanta horum donativorum vis atque consuetudo fuit,ut iis fere Imperatorum & auctoritas & vita ipsa censeretur, militibus præsertim Vrbanis, & inter hos Prætorianis, in eos faventibus qui pecuniosi essent & largi Plena omnis historia Augusta. Amplissimas summas talibus insumtas patet exemplo Marci & Veri.Antoninorum, quos singulis militibus vicena millia nummum auspicio Imperii donasse auctor est Iulius Capitolinus. Eas donationes singulis post annis, ineunte vere nimirum, repetitas docet Theophylactus libro III.Histor. capite IV.

312. OPPORTVNA MEIS.] Augusto nimirum de more exercitui ex Occidente redituro obviam ituro. Eam consuetudinẽ principum tum ex aliis licet discere, tum ex hac ipsa

oria. Paullus Diaconus lib. XIII. *Dum*
or Arcadius secundum consuetudinem
u urbis occurreret exercitui remeanti
ufinum Præfectum Imperatoris pereme-
Quæ verba ille descripsit ex Epiphanio
ico Tripartitæ libro X. cap. I. iste ve-
etate. Porro ad ambitionem hanc ho-
fandi melius præpingendam statura
ejus & forma apprimè facit, quam u-
insignem fuisse auctor est Nicepho-
sti libro XIII. cap. I. ex Antiquiori-

QVOD NOLIT REX IPSE
] Tantum jam sibi tribuit sceleratus
exercitu circumfundere principem
pationem Imperii extorquere præfu-
ue hoc est quod insidiis Arcadium
dicit Marcellinus Comes, cujus ver-
d versum CCLXXX. à nobis propo-
mnes libri hunc versum agnoscunt,
suspectum forte habeam; Et pos-
sapit Sophistam aliquem aut homi-
iola sequiorum temporum. Nunc
ro.

EX.] Imperator. Princeps. Ita *Re-*
a dixit supra, & sæpius alibi: *Regia*
antinopolis sæpè Iustiniano, quo-
raro scriptores Panegyricorum. A-
s frequentius Βασιλεὺς quam apud
x principem Romanum sonat. No-
tinuisse Latini aliquamdiu viden-
actis urbe regibus cautum dirisque
ous sancitum, ne quis se ejus gentis
ppellaret, ut præter alios, & ex aliis,
ianus, veterum scriptorum Eclo-
tamen inprudens libro II. Εμφυλ.
sua vis imprecationibus majorum
. Quo enim tempore barbara
a & Mores & tyrannici cum diade-
exsecrabilem fasciam vocat mo-
x Mithradatis Mommia, apud
in Lucullo,) animos Romanos
em fastum mutarunt, eo potissi-
eri imperium & retro disciplina
i cæpit. Dixi raro Latinos Prin-

cipes Romanos Regio nomine censere, sed memini tamen legere, etiam primis temporibus. Valerius Flaccus libro VI.

Romanas veluti sævissima cum legiones
Tisiphone, Regesque movet; quarum agmina pilis
Quorum Aquilis utrimque micant

Auctor Collectionis Chronologicæ ex Idacio, Thoromacho, aliis, quem edidit H. Canisius libro II. *Romanorum secundus post Iulium singulare Octavius assumit Imperium, qui primum Augustus Cæsar appellatus est. Regnavit annos LXII. menses VI. Post quem Augusti appellati sunt Reges Romanorum.* Augustinus Confession. lib. IX. cap. VII. *annus erat aut non multo amplius cum Iustina Valentiniani Regis pueri mater hominem tuum Ambrosium persequeretur.* Hilarius fragmentis Historicis: *hocque renovatum, quo etiam in Romani Imperii provinciis quies carpitur, Rex angitur, palatium fervet, Episcopi circumcursant, officiales volitant.* Paulinus Iunior sive Benedictus simul, sive Petrocorius solum, certe Nolano, longe Iunior, libro I. Martin.

Ordine transcurso sanctus de more citatur,
Respuit instantis præsentia munera Regis.

Ibidem ait Martinus.

Trade aliis, princeps, terrena hæc munera, nummo
Me majora manent majoris præmia Regis.

Non ergo neque potestas Romanis principibus Regia, neque nomen ipsum, licet devotatum majoribus defuit, ut nos olim asseruimus, & Eruditissimus Dausqueius Notis ad Basilium Seleuciensem censuit. Græcis autem nulla cautione eadem *Rex* qui Imperator, etiam cum de primis illis loquuntur, qui cum potestatem supra omnia quæsissent, nomen tamen abhorrebant. Gregorius Nyssenus in vita Gregorii Thaumaturgi.

ἡ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου πόλις ἐστὶν, ἧς βασιλεὺς τις ἐπίσημος τῶν τὴν ἀρχὴν τοῖς

Ῥωμαίοις κρατυνομένων, καίσαρ τὸ ὄνομα, ἔρωτι καὶ πόθῳ τῆς χώρας ἀλλὰ ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀνόματι Νεοκαισάρειαν καλεῖσθαι ἠξίωσεν.

Oppianus de M. Antonino Halieut. I. καὶ πατρὶ καὶ υἱεῖ παμβασιλῆϊ. Ariſtides, Lucianus, alii; Nam Græcorum Principum pleniſſimæ ſunt hiſtoriæ. Et ita Reges appellantur iidem à Latinis etiam ævi ultimi auctoribus. Sangallenſis Monachus libro II. de Vita Caroli Magni.

317. PERPETVIS CREVERE RAPINIS.] Conſtanter ita cæteri codices. At Noſter diſertis litteris *perpetuis nituere rapinis* Quæ lectio nihili non eſt. *Nituere*, pinguedinem hominum peſſimorum & in criminoſis factis ſaginam notat.

Me pinguem & nitidum bene curata cute viſes
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum;

Nec tamen mutationis auctor ſim. Illud alterum enim ad dignitates pertinet, quas vendidiſſe ſui ſimilibus tradit Rufinum ſuperiore libro. Vtrumque poteſt Poetæ eſſe.

319. DELICTA FUERE NEXUS AMICITIÆ.] *Connexi* dicuntur animis maxime conſentientibus amici, Nexus, amicitia ipſa. Ruricius lib II. Epiſt. I. *Charitatis integra ſincera transfuſio cujus ego vinculis colligatum à vobis eſſe gaudeo, & talibus catenis vinctus exſulto.* Paullinus ad Nicetam.

ſola regione linquis
Semper adnexa ſine fine tecum Mente futuros

Vigilius Pontifex Romanus apud Victorem Tunnunenſem. *Orate pro me fratres in Chriſti Dei noſtri caritate connexi.* Venantius lib IX. *Fœmina chara ſibi mente nexa.* Iotſaldus Monachus: *Qui tibi præcipui nodis cingebar amoris.* Paullus Oroſius præf. *generali amori tuo ſpeciali amore meo connexus, voluntati tuæ parvi.* Aliiinfiniti. Paria autem de egregiis ſodalitiis Eutropii Eunuchii, & Gildonis Africæ uſurpatoris alibi ſcribit.

321. QVAS DEVORET VRBES.] Ciceronianum. Pro domo ſua. *Non enim te arbitror cum poſt meum diſceſſum, omnium locupletium fortunas, omnium provinciarum fructus, & tetrarcharum ac regum bona, ſpe & avaritia devoraſſes, & argenti & ſupellectilis meæ cupiditate eſſe cæcatum.* Idem libro III. in Verrem. *non reperietis hominem timide nec leviter hæc improbiſſima lucra ligurientem; Devorare omnem pecuniam publicam non dubitavit.* Catullus.

Quid hunc malum, fovetis, aut quid hic poteſt
Niſi uncta devorare patrimonia.

Et eſt Græcanicum, vigetque vulgaribus verbis apud Germanos, quorum lingua omnium translationum tranſmarinarum eſt capaciſſima & amantiſſima.

324. LABORES.] Quibus ſine non ſunt umquam mortales niſi cum dormiunt Exemplum eſt Maronis Aeneide XI.

Aurora interea miſeris mortalibus almam
Extulerat lucem, referens opera atque labores.

Alia notamus alio loco. Sequentibus verſibus cum præter τὸ *ager* quod plerique in *agrum* mutant, nobis tamen renitentibus, codices Belgæ nihil varient, Noſter tamen miras turbas facit. Sic enim Sex iſtis verſibus in eo exaratur.

Nox gremio, nigraſque ſopor diffuderat alas,
Ille diu A curis animum ſtimulantibus agrum
Labitur in ſonnos: vix toto corde quierat;
Ecce videt diras alludere protinus Vmbras,
Quas dedit ipſe neci: quarum quæ ſævior una
Viſa loco, pro ſurge toro; quod plurima volvit.

Sonnos quidem ſemper ille ſcribit. In cæteris nihil mutandum arbitror.

325. GRE-

GREMIO.] Velut vestis aliquo gre-
olvens. Eleganter eamdem rem extu-
icus Poeta sponte sua simplicior, non
nprobus, initio libri II.

mque dies prono decedens lumine pon-
tum
iciderat. furvamq; super nox cerula pal-
lam
idereis pictam peplis per inane trahebat.

versibus nihil concinnius ad tantam
rimendam in summa simplicitate dici
Plurima talia in eo auctore: *Gremio*
mniam quietem circumloquitur. Ut
mium pacis dixit. Iamq; iter in gremio
emne parabant. Ad muros Ancyra tuos.
LLE DIU CARIS ANIMUM STI-
NTIBUS ÆGER.] Verissima hæc
o contrà Quinque libros veteres qui
abent. Unus vero *agrè*, unde apparet
nem vulgatam scripturam non perce-
tarios. Sed & illud *agre* non est sper-
. Hæ sunt stimulatrices illæ quæ bea-
exuunt animum vel in medijs divi-
us infestiores etiam deprehenduntur.
us venustè libr. Secundo.

eseraque metus hominum curaque se-
quaces
Nec metuunt sonitus armorum, nec fe-
ra tela,
Audacterq; inter Reges rerumq; potentes
Versantur, neque fulgorem reverentur
ab auro
Nec clarum vestis splendorem purpureai.

tem animum ægrum illi, qui summas
jam eo concipiebat, facit, par est illi
necam Epist. XVII. *Nihil refert utrum*
æger in divitijs an in paupertate pona-
lum suum illum sequitur. Vulgatam
am ideo tueor quia *agre* & *labi* non
um congruere videntur. Sed sequitur
lle in somnum diuturnas curas. Sic
le mox dicit, quia velut in partes illud
rum agmina patiebantur. Pariter Lu
e illis qui Pompejum vicerant, unde
manes illos Rufinum infestantes ex-
pressisse videtur Claudianus sequenti periodo.
libro VII *inque parentum*

Inque toris fratrum posuerunt membra
docentes.
Quos agitat vesana quies, somnique fu-
rentes,
Thessalicam miseri versant in pectore
pugnam
Invigilat cunctis sævum scelus, armaque
tota
Mente agitant, capuloque manus absente
moventur.
Ingemuisse putes campos, terramq; nocen-
tem
Inspirasse animas, infectumque æthera
totum
Manibus, & superam Stygia formidine
noctem.

310. VISA LOQUI.] Audita potius. Notat loquendi morem ad præstantiam visus declarandam Claudianus Mamertus li. I. cap. VI. Solent Po tæ duos hos sensus commutare. Sic Musæus suavissimo Poematio.

Νηχόμενον πε λέανδρον ἐμὲ ϰ λύχνον
ἀπιϛῶ..
Λύχνον νυϰτιπαγέντων ἑῆς διαϰτορίην Ἀφ-
ροδίτης.

Sane Lychnum audire non poterat, videre autem imaginatione naturam sequente. Lucretius libro IV.

Sex etiam & septem loca vidi reddere
re voces
Unam cum jaceres.

Quod sanè oculis videre non poterat. Virgilius Aeneide III. *immania monstra*

Perferimus, nec qua sonitum det caussa,
videmus.

Sic *cæcus* qui audiri non potest, nec aure distingui. Ut cæcum murmur apud nostrum Poetam. Valerius Flaccus libro II.

coit è sparso concita mapali.
Agrestum manus, & cæco clamore coloni

Vide ad Papinium lib. II. v. 101. Theb.

333. LÆTI MANIBUS PORTABERE VULGI.] More Principum recens creatorum. IV. Consul.

quanta miracula pompa (mistu
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus a-
Per Ligurum populos solito cõspectior ires,
Atq; inter niveas altè veherere cohortes.
Obnixisque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus.

In Nostro *lætis* quod non attendimus. Levationem istam pluribus illustrarunt Petrus Pithæus in Adversarijs, & ab illo alij.

334. CANIT AMBAGES.] Canere de omnibus præsagijs dicitur. Vide ad Phæbadium.

337. FESTINAMQUE ROTAM.] Etiam hoc sacratum Scripturarum est, ubi veritas per os B. Apostoli affirmat creaturam omnem cœlestem, utputa Solem & tales cæteras in vitas servire vanitati, regnanti in vitiosis hominum moribus, & suspirare ad solutionem è ministerio rerum impiarum. Paullus ad Romanos. VIII. contra tardiorem. Oceano exire Solem ob imminentem stragem Pharsalicam facit Lucanus libro VII.

Segnior Oceano quam lex æterna vocabat
Luctificus Titan numquam magis æthera
contrà
Egit equos.

Similem locum habes & in Panegyrico Latini Pacati. Item Statium lib. V. v. CLXXVII. Pulcris versibus etiam Gunterus initio lib. IV. Ligurini.

338. DENSÆQUE CAPACIA TURBÆ ATRIA.] Romanis atria ita disposita, ut pluribus interstitijs admissos in prima loca sustinerent ab ulterioribus. Neque id alia ratione, quam ut amici salutatum venienteis aliis alijs propius admitterentur; distinxerãt enim eorum agmina, & pro affectu ingenti habebatur propius Patronum accedere posse. Seneca de Beneficijs libro VI. cap. XXXIII. *Est proprium superbiæ magno æstimare introitum ac tactum sui liminis, pro honore dare ut ostio suo propius assideas, ut gradum prior intrà domum ponas, in quâ deinceps multa sunt ostia, quæ receptos quoq; excludunt. Apud nos primi omnium Gracchus & mox Livius Drusus instituerunt segregare turbam suam, & alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios cum universis. Habuerunt itaq; isti amicos primos, habuerunt & secundos, neutros veros. Amicum vocas, cuius disponitur salutatio, aut potest tibi hujus patere fides qui per fores malignè apertos non intrat, sed illabitur?* Mox de ingenti turba subjicit, qui ostia illa obsidebant. *Ad quemcumque istorum veneris quorum salutatio urbem concutit, scito, etiamsi animadverteris obsessos ingenti frequentia vicos, & commeantium in utramque partem catervis itinera compressa; tamen venire te in locum hominibus plenum amicis vacuum. In pectore amicus, non in atrio quæritur.*

339. INSCRIBI PROPRIIS AURUM FATALE.] *Fatale* vocat quia nemini licebat nisi Imperatori effigiem suam nummis inpingere. Rufinus non spectabat aliter rẽ casuram, quam ut particeps Imperij declaratus ipse, donum rediens militi donativum, Populo epulum, ob initia principatus, daret. Huic Regio privilegio aptabat omnia, etiam nummos sua imagine percuti faciebat, quos rediens jactaret in vulgus, & militi donaret. Quare quam hic prærogativam Præfecti Prætorio dicat Stephanus Claverius ego non video, si tamen sententiam ejus assequor, perplexè enim, ut solet, loquitur. Hunc autem novorum principum morem satis clarè nos docet Ammianus libro XXVI. ubi Procopius recens imperium sumserat: *Adiungit his aliud veloci diligentia maturandum & electi quidam ad capessendum Illyricum missi sunt, nullo præter petulantiam adjumento confisi, aureos scilicet nummos effigiatos in vultum novi Principis aliaq; ad illecebras aptantes.* Sed quid opus alijs congestis, cum fatale aurum non alia ratione dicatur, quam quia immobile solius Principis in eo privilegium. De Sparsione notissimum. Donativum sua manu dedisse Imperatores suspicor ex Juliani facto, & verbis Theodoriti Histor. Eccles. lib. III. cap. XV.

mis

ράπωτικοῖς καταλόγοις κῇ τὸ πα-
ῳ διανίμων χρυσίοι ἐκαθέδη μὲν
ᾗ θρόνῳ βασιλικῷ. προσέταξε δὲ
ον κομιζόμενον ἕκαστον πρότερον ἐ-
ν τῷ βωμῷ τὸν λιβανωτὸν, εἶτα
ωθῆ τῆς αὐτοῦ κομίσασθαι δεξιᾶς.
otarunt eruditissimi viri qui tale ferè
excusserunt, quare & uno alteroque
catis nos alio movemus calamum.
RIS.] Effigie capitis. Nam alioquin
num aliquorum figuris, aut judiciis
citer gestarum nummi insigniebãn-
has tales figuras *ægnimata* appellat
s. Hymno Laurentij.

sè tantum non habet
emteorum ænigmatum Augustus.

m enim assentior Georgio Fabri-
os eo loco esse Prudentij codices.
n libris eruditorum alia res sit *æni-*
ione tamen publica aliò quoq; de-
t, adeoq; figuram, typumque, si-
ut apud eumdem Poetam in Hy-
ri.

immemor ille requiret
munera fautor & auctor
rijque ænigmata vultus.

agister in Glossis. *Aenigma. figura,*
. Apage etiam Nebrissensem qui
at *emblemata* substituere voluit.
is Giselini placet interventio, ob
n rerum vulgo velut ægnimatum.
a quia proponitur id quod non
nen ut per id quod video, illud ve-
best mente concipis, revera Figu-
ra, ænigmatis nomine censetur.
sentis in ænigmatis voce signifi-
cuti veteres Latini *Prodigium* aut
indicijs rei vocaverunt, ut docet
lli, liber eruditæ Antiquitatis in-
rus. αἴνιγμα, *Prodigium.* *Alvi-*
Monstruosus. Prodigia enim dicta
ia, ut Prodigiatores prædictores,

Haruspices, uti auctor est Verrius Flaccus, à quibus indicia rerum petebantur.

343. SALVTATVM REDVCES.] Eum honorem legionibus ab Imperatoribus habitam supra notavimus Ab alijs vero nationibus idem præstabatur Romanis, ut gentium Dominis, Josephus lib. XX. Antiquit. cap. VII. de Agrippa. *Quibus adhuc apud eum morantibus Marsus Syriæ præses supervenit. Servans igitur debitam Romanis reverentiam, usque ad Septimum lapidem illi obviam processit.*

344. PRINCIPE CELSIOR.] Animo magis elato, cujus signa incessu prodebat stolidus homo & impuræ arrogantiæ. Ita Papinius: *Exhaustis Martem non altius armis Bistonius portat sonipes. Celsus* animi erectum notat, qualis constantia & erectio virtutem veram sequitur. Vide Senecam lib. I. de Ira cap XVI *Celsitudinem* animi talem elationem appellat Ammianus Marcellinus libr. XXVI. Iracundorum autem & injuriosorum esse incessum celsitudinis cujuspiam affectantem docet nos Emanuel Palæologus Imperator cap. LXX. Centum Sententiarum. At contra de Scipione cum Annibale pugnaturo Livius libro XXX. *adeo celsus hac corpore vultuq; ita lato ut vicisse jam crederes, dicebat.*

345. COLLAQVE FOEMINEO JACTABAT MOLLIA GESTU.] Hæc est, scriptorum Belgicorum Nostri, & Claverianorum consentiens scriptura, quibus accedit & Aldi, si qua est, auctoritas. Scaliger cum vulgatis nonnullis *gestabat* tenuit. Quod non probamus, cum in isto concinnior veteriorq; lectio & sensus. *Iactabat* enim instabilitatem, mollibus aut fanaticis motibus congruam, ingerit. Ut Lampridius in Abagabalo. *Matris etiam Deum sacra accepit & adeo debacchatus est ut typum eriperet & alia sacra quæ penitus habeatur condita. Iactavit autem caput inter præcisos fanaticos, & genitalia sibi devinxit, & omnia fecit quæ Galli facere solent.* Vides cur jactationem colli fœmineis gestibus ascribat Claudianus, nimirum cinædico aliquo habitu velut in scenam ducens suum Rufinum. Erant pro-

prostituti pudoris nebulones inter Romanos qui vulgo habitu incessuque agnoscebantur, & gestus omnes fœmineos assimilabant. Cælius Aurelianus Tardarum lib. IV. capite IX. *Denique volentes alliciunt veste atque gressu, & alijs fœmineis rebus, quæ sunt à passionibus corporis aliena.* Qui idem doctissimus scriptor, verbum, ei negotio peculiare finxit, *fœminari* nimirum, eodem capite, quod revera omnem hanc Rufini gestuositatem exprimit. Tales autem simiilesve gestus in mulieribus quoque vituperantur, unde *gestuosa* dicuntur. Basilius scriptor Latinus & Vetus in Parænetieis. *Sapiens vir mulierem respuit gestuosam, stultus autem concupiscens eam supplantatur.* Meretricios gestus in ebriosis vituperat Basilius Magnus Homilia in Ebrietatem. Proinde & in viris inconcinna & mollis & ridicula, ut Galli loquuntur hodie, continentia. Emanuel Palæologus loco modo citato.

καὶ τὸ σοβεῖν καὶ ὑπερσοβᾶν καὶ τὸν ἄκαμπτον αὐχένα πανταχοῦ καὶ τὸ προσωπογοργευόμενον θρύπτεσθαι ἀλλότρια. νενόμικε καλῶν καὶ χρηστοπρεπῶν ἀνθρώπων.

Ubi sanè eruditè interpres Leunclavius *quos vocant delicatos gestus.* Vide Hesychium. Eumdem hunc versum noster exprimit Epithalamio Honorij.

Celsa potestatis species, non voce feroci
Non alto simulata gradu, non improba gestu.

Sunt enim Gestus, lasciviores improbioresq; motus. Martialis lib. VI. Epigr. LXXI.

Edere lascivos ad Bethica crusmata gestus
Et Gaditanis ludere docta modis.

In incessu affectatio quędam saltitationis, improbus gestus est. Ammianus Marcellinus lib. XXVIII. *Ideoque pedes huc & illuc exsultando contorquens saltare non incedere videbatur, dum studebat inter altaria celsius gradienteis ut quidam memorant imitari Bracmanas.* Et apud hunc Rufinianus iste typhus erat. Gestus effœminati histrioniam referunt Plinius Cæcilius in Panegyrico: *Et quis jam locus misera adulationis manebat? Cum laudes Imperatorum ludis etiam & comessationibus celebrarentur, saltarenturque, atq; in omne ludibrium effœminatis vocibus, modis, gestibus, frangerentur.* Arrogantia Rufini istius incessu prodita similem habuit in Attila Hunnorum truculentissimo Rege. Juvencus Cœlius Calanus: *Erat autem Attila Rex superbus incessu huc & illuc circumferens oculos, ita in omnibus suis arrogans ut qui jactantia superbia ex corporis gestibus quibuscunque etiam incognitis facilimè agnosceretur.* *Gradum gestuosum* appellat Appulejus lib. X. *saltitantium puellarum, qui instar manuũ gestu rem repræsentet. Nam puelli puellæq; virenti florentes ætatula forma conspicui, veste nitidi, incessu gestuosi Græcanicam saltantes Pyrricham dispositis ordinationibus decoros ambitus inerrabant.* Cujus loci meminisse debebat Ludovicus Carrio doctus homo, sed valdè δοκησίσοφος cum in Notis ad Gellium lib. I. cap. V. τὸ *gestuosus* nusquam legisse memorat. Aetas sequior ab hac gestuositate arrogantium, *gestionem* pro inepta exultatione, & incongrua gesticulatione videtur cœpisse. Sic Sangallensis Monachus cap. XXII. lib. I. de gestis Caroli Magni. *Tunc ille inani gestione perflatus dixit coram omnibus, nunc apparet Sanctitas mea.* Is Auctor etsi barbarioris eloquii, fabulosus etiam sit plerumque, multa nos tamen ad ejus ævi mores & aulas pertinentia docere potest, nescio unde alioquin haurienda.

346. TEGERET CEU PURPURA DUDUM CORPUS] Ita Belgæ libri consensu, & vulgati pleriq; cum Aldo. At Claverius *tutum* edidit, Noster habet *nudum* Ego vulgatam sequor, præcipuè cum Scaligerum retinuisse videam, alioquin Claverianis addictiorem. Quasi dudum jam, ait, purpura Imperatoria insignitus, & ita jam Imperij securus, nec ambiguam adhuc spem fovens.

347. AMBIRENT ARDENTES TEMPORA GEMMÆ.] De diademate loquitur quod gemmis cultum fuisse notũ ex nummis Imperatorum. Hunc autem ordinẽ verborum omne

bri cum Nostro faciunt. vulgo
nt. Quod Poeticis auribus ne-
rius sonat. Aldus ut MSS. no-
ius eorumdem MSS. agnoscit,
n differentiam inter significa-
: quibus vide Isidorum Diffe-

NATU FULGIDA FERRI.]
libri *Martis*. Et sanè ornatus
st quam ferri, acies instructa
rdinibus, ut Martem ipsum exi-
e voluptatem capere censeas.
n hic libris nostris Aldus, nec
erium & Scaligerum cum vul-
imur. In τῷ *fulgida* librario-
nitæ nugæ. Pars enim *lurida*,
osuit. Nos cum nostris mem-
itamus, assentientibus & cæte-
ti fulgentes apud Ammianum
m armaturam præstringisse acu-
statur idem libro XXIV.

IS SEDARE LUPATIS.] A-
lare: ineptissimè. Nil attinet
similia cum vbiq; apud Poetas

IM CRISTATO VERTICE
Eleg antissimè. Apparet enim
n fulgentium cristisq; nutan-
: quadam militaris sævitia. Non
stri Codicis exscriptor qui *se-*
.

S OPERIT FORMATQUE
It toti velut formati factiq; vi-
alybe. Sic alibi. VI. Consulatu

ybe indutos equites & in ære la-
tes
rnipedes, quanam de gente vo-
bat
venere viri? quæ terra metallo
teis informat equos.

tes hos appellari posse luculenta
robat Libanius in Basilico, cu-
sunt:

πάντα δὲ διερευνώμενος, καὶ καταλιπὼν οὐδὲν ἀνεξέταστον, ἐπενόησεν ἱππικὸν ἄτρωτον, ὡς εἰπεῖν κατασκευάσασθαι, οὐ γὰρ ὅσον εἰς κράνος καὶ θώρακα, καὶ κνημῖδας τῷ παλαιῷ τρόπῳ τὴν ὅπλισιν ὥρισεν, οὐδ' ὅσον μετώπου καὶ στέρνων ἱππικῶν περιβαλέσθαι χαλκόν. ἀλλ' ὥστε τὸν μὲν ἐκ κεφαλῆς εἰς ἄκρους πόδας, τὸν δὲ ἐκ κορυφῆς εἰς ἄκρας ὁπλὰς κεκαλύφθαι τοῖς φυλακτηρίοις. ὀφθαλμοῖς δὲ μόνοις ἀνεῷχθαι χώραν εἰς ἔφιν τῶν πραττομένων, καὶ ταῖς ἀναπνοαῖς τοῦ μὴ ἀποπνίγεσθαι. ἔφης ἂν τούτοις μᾶλλον πρέπειν τὴν τῶν χαλκῶν ἀνδρῶν προσηγορίαν, ἢ τοῖς παρ' ἡροδότῳ στρατιώταις, &c.

Ait igitur Claudianus novam velut formā cataphractis datam à ferreis illis munimentis. Sic formandi verbo usi alij. Curius Fortunatianus lib III. Rhetoricæ. *Quid aliud observabo? Supercilia, nā Curita? quoniam hu multum agitur: nam & oculos formant, & fronti imperant, hu enim vultus & contrahitur & attollitur & remittitur.* Formare est suam formam rei speciemque tribuere. Arnaldus Claræuallensis scriptor satis suo ævo bonus & doctus, Commentario in Hexaemeron. *Deus, qui in verbo suo, quod est æterni secreti manifestatio, quod dicit facit, & quod illuminat format.* Sic speciem ferream in Cataphractis Equitibus agnoscit Sallustius lib. IV. Historiarum. *Qui prætergrediebantur equites cataphracti ferrea omni specie.*

356. TREMULOS COLORES.] Chlamydum versicolorum, quibus milites supra lineas vestes vtebantur. Hieronymus Epitaphio Nepotiani. *Referret alius quod in palatij militiâ sub chlamyde & candenti lino corpus ejus cilicio tritum sit.* Sed & magnates Romanos versicolori veste usos clarum ex Satirico Petronij Arbitri & Lucano in Necyomanthia.

357. CONJUNCTA PER ARTEM.] Nullum majus artificiū in tali armatura quam conjunctiones laminarum, vt ad usum sub ijs

& cum ijs corpus humanum moveri queat. Catenulas in ea re agnoscit Sidonius qui *catenas* pro ipsa concatenata armatura usurpat. Panegyrico Anthemiano:

Inque frementis equi dorsum cum pondere conti
Indutas Chalybum saltu transferre catenas.

Pulcrè etiam Julianus Imper. cujus verba mox asscribemus.

Et ab hac artificiosa conjunctione, quæ intuéti non cernebatur tamen, plane æreorũ appellatione talia simulacra censebantur, tantùm solidæ apparebat formæ. *παγχάλκους* vocat Nicetas Choniates lib. I. de Gestis Manuelis Comneni.

τὰς ῥωμαϊκὰς ἀθροίζει δυνάμεις, καὶ συνδιασκέπτεται κοινῇ περὶ τῶν κοινῶν· τὸ πλῆθος τῶν παρελαυνομένων στρατῶν διέξεισι, τοῦ ἵππου τὸ πολὺ καταλέγει, τὸ ὁπλιτικὸν ῥόον διασαφεῖ, τῆς πεζοτέρας μοίρας παρίστησι τὸ μυριανδρον, τὸ πάγχαλκον περιλαλεῖ καὶ τὸ φόνιον. &c. Sic *χαλκωθεὶς* apud Pindarum Olympion. XIII. homo totus æreis armis latens. *συμπεφυκὼς τῷ σκεύῃ* apud Libanium in Basilico, quod tamen alia ratione dicitur, nimirum quia arma numquam ponere liceat.

358. FLEXILIS INDUCTIS HAMATUR LAMINA MEMBRIS.] Mirum mihi, immò mirius miro quomodo animo suo potuerint persuadere hanc lectionem viri eruditissimi & præcellenti ingenio. Scaliger, Claverius ex parte, Aldus, Schottus Observationum libro II cap. LV. Rutgersius Variarum libro III. cap III. & alij: nulla quidem alia ratione quam quod *hami* sint & dicantur esse in loricis à scriptoribus, & inde verbum *hamari* sit paullo ab usu remotius. Quid enim ad hũc locum etsi omnes omnino loricæ hamatę sint, & nullibi non hamare dicant nobilissimi scriptores? Quo sane spectanda introducitur lamina quædam perpetua ferri equum virumq; includens junctim, quæ cum solida exteriore intuitu videatur, sit tamen per artificium occultius flexilis, immo inducta membra animantium duorum complexa, sit etiam quodammodo animata ipsa & vivat, & moveatur? Quod intuenti apparet, non enim homo non equus moveri videtur, sed universa illa ferrea moles simul. Hoc cum necessario dicatur voce *animatur* & *τὸ membris* nullam aliam scripturam penitus admittat, habuerunt tamen illi oculos quibus videre potuerunt quo pacto inductis membris hametur lamina; quo quid absurdius cogitari possit non video. An *lamina* tale quid est quod possit hamari? An membra tale quid, quo inducto, quæ alias non erat, illa lamina incipiat esse hamata? Nimirum veræ Lamiæ hæ sunt, veræ Lamæ. Scriptura vera.

Flexilis inductis animatur lamina membris

in Belgicis libris est integra, corrupta in alijs ut Nostro *amatur* & Claverianis. Confirmatur clarissimè à Poeta, suorum dictorum ubique memore, VI. Consulatu Honorij.

num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro? simulacraque Bellis
Viva dedit?

Quæ hic animari, illic viva dicit, eodem sensu. Sic scriptores alij, qui horum Equitum, quos Clibanarios vocat ætas sequior, meminerunt. Noster mox. *credas simulacra moveri Ferrea, cognatoq; viros spirare metallo.* Ammianus lib. XVI. *Praxitelis manu polita crederes simulacra non viros quos laminarum circuli tenues apti corporibus flexibus ambiebant, per omnia membra deducti, ut quocunq; artus necessitas commoveret, vestitus congrueret, junctura congruenter aptata.* Pulcrè etiam Julianus Imperator Oratione I. in Constantium.

ἀπείρων γὰρ εἶχες ἱππέων, πλῆθος, καθάπερ ἀνδριάντας ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχουμένους, οἷς συνήρμοστο τὰ μέλη κατὰ μίμησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀπὸ μὲν ἄκρων τῶν καρπῶν εἰς τοὺς ἀγκῶνας, ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ τοὺς ὤ-

μους,

ὁ θώραξ τμήματι κατὰ τὸ στέρνον καὶ νῶτα ρζόμενος, τὸ χεῖρον αὐτοῦ προσώπων ἐπικείμενος, ἀνδριάντος λαμβανόμενος παρέχει τὴν ὄψιν, ἐπεὶ μηδὲ καὶ μηροὶ, καὶ ἄκροι πόδες τῆς σκευῆς ἔρημοι λείπονται: συναρμοζομένων ν τοῖς θώραξι διά τινῶν ἐκ κείνου ε πεποιημένων οἱονεὶ ὑφασμάτων, οὐδὲν ν τοῦ σώματος γυμνὸν μέρος, ἀπὸ χειρῶν τοῖς ὑφάσμασι τύποις σκε, πρὸς τὸ καὶ καμπτομένοις ἐπακοτοῖς δακτύλοις.

nulto exactius & ad vitam ipsam oguram Cataphracti talis describit, næ floriditatis scriptor, Heliodorus

PAR VESTITUS EQUIS.] Etiam aphractorum toti induti laminis ferd veteres. Leo Philosophicus TactiVI.

ζον δὲ τὸν μὲν κατάφρακτον καον πανταχόθεν, αὐτόν τε καὶ ἵππον τὸν μὲν ἄνδρα λωρικίοις, καὶ κλι σιδηροῖς, ἢ ἐκ κεράτων ἐπιπλεγ περαμικείοις. τοὺς δὲ ἵππους κατν προπαραλελιδίοις καὶ προμετωγυν τὰ πλευρὰ, καὶ τὰς κεφαὺς τραχήλους τῶν ἵππων διὰ κλι λωρικίων ἢ ἄλλης ὕλης κατέσκεs Pollux libro I. capite Decimo.

θονται τε καὶ ἵπποι ὅπλοις, προοις, παρωτίοις, παρηΐοις, προστερπαραπλευριδίοις, παραμηριδίοις, ιδίοις.

gè Elegantiſſimè Heliodor. lib. IX. λησία δὲ σκευῇ καὶ τὸν ἵππον πεισι, τοὺς πόδας κνημῖσι περιδίονρομετωπιδίοις τὴν κεφαλὴν δι' ντες, ἐκ νώτων τε ἐπὶ γαστέρα καθ' ἱέντες πλευρὰν σκέπασμα σιδηρέλασον ἀπαιωροῦντες, καὶ ὁπλίζειν τε ἅμα καὶ τῇ λαγαρότητι μὴ ἐμποδίζειν τοὺς δρόμους &c.

Ubi & contiuſus & conſixio ſæpè duorum ſimul hoſtium deſcribitur. Porrò nec illud omittendum Theodorum Pulmannum contradicere vehementer Martino Antonio D'el Rio ſuperius à nobis exploſo illi *hamatur* reducendo ſerio agens. Bonus & minimè argutus homo poterat conſiderare rem diligẽtius, nec quia legerat fortè in uno alteroq; Sidonij loco τὸ *hamare*, loco alieno ingerere. Eadem ratione viri maximi harum litterarum perſuadere ſibi potueruut in illo Petronij verſu idem verbum genuinum eſſe.

Artis ſeveræ ſi quis amat effectus
Mentemq; magnis applicat, prius morem
Frugalitatis lege polleat exacta.

Quo ego tam jucundo, tam facili, tamque ingenuo, Poetæ nihil fingi poſſe minus congruum puto. Quis enim citra ineptias, citra humilitatem detritiſſimam, imò ſordes ultimas orationis dicat artium effectus *hamo* piſcatorio perſequi aut capere? vel unco quolibet inſtrumento velut ex lacu aut lama quapiam ad ſe pertrahere? Quid vero credibilius quam alia omnia in re tam ſeria dicere voluiſſe tam ſubactum Poetam ut toto Latio neminem verſum ſcribere ſciviſſe dicat, prệter Virgilium & Horatium? Non hoc in vulgaria illa referas, quæ tantoperè in Procemio Belli civilis deteſtatur, hic vero in inſtitutione ſeria adoleſcentiæ ſequatur? At bonum Pulmannum Delrij nota nimium etiam in noſtro commovit, cum recenſitis ſuis varijs & maximo acervo auctis hæc verba hoc loco aſcripſit. *Martinus Antonius Delrio in ſuis notis ad lib. II. in Rufinum v. CCCLVIII. & in Seneca Tragœdia Troade dum nimis temerè & impudenter alios reprehendit, inſcitiam ſuam oſtendit, hamare enim quid ſit non intelligit. Animatur legit Delrio, quam inquit, Lectionem Pulmannus in contextum recipere debebat.*. Sanè optimè Delrio, & nos omnino in textum recipiendam

asserimus, etiam propugnare parati, si quis venerit contra nisurus. Non enim de voce an ea sit Latina disputamus, sed huic Claudiani loco eam inferri hoc vero minimè patimur, cum aliena sit, & nec sensui communi satis respondeat. Et sentit nobiscum vir incomparabilis judicij & eloquii J. Lipsius libro III. de Militiâ R. cap. VI. Par securitas etiam illorum fuit qui honores *adhamare*, pro *adamare* Ciceroni apud Nonium inculcaverunt, quorum auctoritatem merito insuper habuit vir acutissimus & eruditissimus Josias Mercerus qui Nonium novissimè recensuit. In Petronio vero quid vetat ex contractione neglecta ab inscio metri librario, scribere *adamat?*

362. ET JUSSO.] Claverius nihil variat. At Belgæ, Noster. Et Bentiniani Codices, *diviso* Nil mutat Scaliger, cui nos quoq; assentimur. Tamen melius unius litteræ transfiguratione legas. *Vt jusso stat quisque loco.* Tam certi loca sua occupant, ac si quispiam præsens singulos ordinarit. Expeditam celeritatem ea lectio commendet, cum laude occulta Stiliconis ad cujus nutum etiam absentis suos ordines occupabant scilicet.

366. AUGUSTUS.] Hæc vera est lectio consentientibus Coditibus. Scaligero & Aldo. At Claverius *Arcadius* edidit. Quod ex glossa est, quam & in marginibus duorum codicum sibi repertam docet Pulmanni diligentia. Sic mox de eodem. *Increpat Augustum.*

366. VENERANDA PRIOR VEXILLA SALVTAT.] Non quia Crucis sacrum in ijs signum erat vel Labarum, ut interpres Claverius voluit, sed ex more quem principes Exercitibus servabant, primū post tempus aliquod visos salutare, & more cæterorum commilitonum signa venerari. Vide quæ notarunt doctiss. viri, Lipsius ad Tacitum & alibi. Heraldus ad Tertullianum, Demsterus ultimis paginis Collectaneorum, Julius Cæsar Bulengerus libro III. de Imperatore, cap. XXI. & alij.

367. QVI FALLERE CVNCTA SOLEBAT CALLIDVS AFFATV.] Nemo liber quippiam mutat, venustius tamen scribetur, *quo*. Salutationem Imperatoris ipse oratione sequitur.

369. NOMINE QVEMQVE VOCANS.] Imperatorum summorum more, qui student maximopere insigniores militū nomine nosse, facta memoriter recensere posse. Sic de Stilicone noster libro II.

mensaq; adhibes, & nomine quemq;
Compellas, clari sub te quod gesserat olim
Admonitor facti.

Sallustius de M. Petrejo. *homo militaris quod amplius annos triginta tribunus aut præfectus aut legatus aut prætor cum magnâ gloriâ in exercitu fuerat, plerosq; ipsos factaq; eorū noverat, ea commemorando militum animos accendebat.* Paria apud Silium Italicum lib. XVII de Annibale, ut & alibi. Lege Monita Imperatorum Græcorum, Basilij, Constantini, Emanuelis Palæologi, Leonis Philosophi, &c.

369. NATOSQVE PATRESQVE.] Noster *natumque Patremque* quod ad τὸ *quemque* referre possis. Cæteri ut vulgatum. Aldus vero *natosque*. Sed nil mutandum.

371. INSPERATOQVE.] Nihil tale metuebat Rufinus, qui jam sceptrum & purpuram spirabat Dicit autem circumjecisse sese agmen palpanti etiamnum milites quos nomine singulos compellabat. Campus, spacium quod gyro includitur. Sic suprà v. CXXVI. *totoq; includit pascua giro.* Hoc fieri artificio quopiam Campidoctorum quotidiè videmus quod hic luculenter describitur.

373. IN SE REDEVNTIA.] Quales sunt omnes formæ rotundæ, cum enim in talibus nec finis nec principium appareat. *ex se incipere* & *in se finire* dicuntur. Vide quæ ad Principium Panegyrici Probiniani notamus, de mūdi forma disputant Platonici ad Timæum, & alibi, &c.

374. CVRVO PAVLATIM SINVANTVR CORNVA DVCTV.] Hemicycli duo utrinque coeunt in absolutum orbem. Sic *cornua Lunæ* ubiq; appellātur dimidiati orbes, quos in ejus effigie bovinis cornibus vulgus vere-

assimilabat. Locum autem hunc ubi ab exercitu circumdatus obtruncat *Hebdomon* appellatum docet auctor Alexandrini. Huc processerat sceleerii affectator, quia inibidem coro-ratores Orientis solebant, ut discas scriptore ubi de Theodosio Iuniore aurea corona redimito. Ante porfuit is, ubi cæsum Rufinum notat us Comes, sub Coss. Olybrio & Prolium locum definit posteriori ævo Curopalates, quem vide.

IMMENSA VIRIDES INDAGI-AS.] Hæc constans membranarum st. Bentinianus tamen aliquis liber. *cnetos indagine saltus*. Nec minus *ltus* referunt, quod & Iosephus Scait. Nihil mutamus. Notum quid etia nimirum aut lineæ quibus feræ ur. Papinius Thebaide II. *ut clause profert In lucem vox prima feras Indago est cum silvam venantium at ut fera evadere non possint*. Noone expressit suum. Æn. IV. *Dum la saltusque indagine cingunt*. Quo dum quod scribit Servius. *Indagiem* indagantium principem, dici: *m vestigatoribus al' t rum mentioim accipiunt; Nam indaginem vepsum tradunt. Alios vero alatores & sinistra p'agarum sublata voce ire*. Hæc Servius ille quidem quem nelis Petri Danielis dederunt, nam ;is contentus indaginem exposuis-onem, siler de cætero. Sed nec obest fragmentum veteris cujusdam generibus venat rum quod in Ve-e Xenophontis à se repertum scri-Scoppa Collect. lib. I. cap. XXIII. *Venatorum genera referunt esse qua-stigatorum qui animalium vestigia Indicatorum, qui latibula nove-torum qui insidias & casseis anima-. Alatorum, qui equo succussanti rent ne aliorsum, quam per medias tendiculas fugam arripiant*. Hæc quin & ipsa Serviana sint, vix dubitem. Pariter Lucanus libro VI.

magnoq; recessu
Amplexus fines, saltus, nemorosaque tesqua
Et silvas vastasque feras indagine claudit.

In eodem negocio loquuntur versus Nævii apud Nonium, ut nos in Notis ad eum scriptorem legendos arbitrati sumus

alis
Sublimis altos saltus illiciat ubi
Bipedes volucres lino linquant lumina.

Porro nec illud non dignum nota, indaginem inquisitionem attentiorem designare, quam indagationem crassius dicimus. Salvianus lib. I. de Provid. *Qua quidem qua ratione patiatur neque humana imbecillitatis est plena indagine cognoscere, neque nunc temporis disputare. Indagatum* vocat Appuleius libro VII. *tota deniq; factione militarium vexillationum indagatu confecta atque concisa, ipse me furatus agre solus evasi*. Indagem Prudentius lib. II. in Symmachum.

Quæsitura deum variata indage latentem.

Indagionem Isidorus in Glossis, manuscriptis, uti refert Ioannes Savaronius Commentario ad Sidonii librum VI. Epistola XII.

378. ÆQUOREUS POPULATOR.] Nimium erat humile piscatorem nominare. Aliquot talia apud Maronem observarũt tum alii doctissimi interpretes, tum unus omnium præclarissimus Iulius C. Scaliger, circumscripta non posita, quia majestatem carminis vilitate erant contaminatura. Sic præceptis Tragœdiæ voces quasdam alii nominarunt, cothruni cõspurcatrices, siquidem iis uti volueris. Sed hæc uti paucorum hominum semper fuerunt, ita suaderi potius quam persuaderi iis possint qui natura Poeticæ divinitatis consortes non sunt, qualium exemplo nobis sit Silius Italicus qui nec isto in maximarum rerum descriptione abstinuit, libro V. Punicorum. Et

sane in eo auctore qui virtutes Poeticas quærit, frustra laborat; sermonis nobis puritas æstimatur, adeo quidem sola, ut parum numerorum memores scimus dum illum legimus. Sed hæc alterius loci sunt. Cautius Manilius qui rem eamdem describens, maluit hominis officiũ non paucis verbis notare, quam ipsum eo censere. *Populatorem* scite dicit, quia integra agmina cogit & vastat iis pelagus, nam & piscium sunt populi. Manilius libro IV.

lentas flectere tonsas
Et placidum inductis everrere retibus æquor,
Littoribusque suis populos expenere captos.

In Græco auctore quopiam parissimum huic Claudiani locum legere memini, qui nunc non succurrit.

380. PLAGARUM ANFRACTUS.] Cavitates impares & nullo ordine. Sic *aurium cavata anfracta* Varro dixit Parmenone, Quod impares dixi ipsum verbum ingerit, & Lucretius libro V. de interrupto velut Solis tramite.

Aut quia Sol idem sub terras atque superne
Imparibus currens amfractibus, ætheris oras
Partit, & in parteis non æquas dividit orbem.

381. EXCLUDUNT ALIOS.] Ad extremum circulus ille tam arme clauditur, ut solus cum Principe in militum medio remaneat, cui mactando omnes istæ ceremoniæ fiebant. Qui aliquando vidit post probata exercitia Vexillationem militum ita duci ut dux ipso allocuturus in medio solus denique consistat, agnoscet hanc Claudiani descriptionem.

382. APPRENSA VESTE.] More hominum magna serietate aliquem attinentium aut urgentium. Apollonius Rhodius lib. III. Argonaut.

ἢ ἀμφοτέρῃσι χιτῶνος
Νώλεμες ἔνθα ἢ ἔνθα θεαὶ ἔχον ἀμφιμεμαρπῶς,
Λίσσετο δ' αἶψα πορεῖν αὐτοσχεδόν.

Theophrastus Charactere V.

περὶ ἀρεσκείας, ὁ ἢ ἄρεσκος ἀμέλει τοιοῦτός τις, οἷος πόῤῥωθεν προσαγορεῦσαι, ἢ ἄνδρα κράτιστον εἰπὼν ἢ θαυμάσας ἱκανῶς ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ μὴ ἀφιέναι, καὶ μικρὸν προπέμψας ἢ ἐρωτήσας πότε αὐτὸν ὄψεται, ἐπ' ἐπαινῶν ἀπαλλάττεσθαι.

Vbi tamen blandientis & palpantis gestus est, non urgentis aliquo. Paria apud Appuleium Milesiis, Heliodorum lib. IV.

383. AVGVSTVM.] In Manuscripto uno ex Belgis glossæ vicem est. *Arcadio.* Quod nomen minime cum aspiratione scribendum est, at conjectat Claverius. Neque ulla ratione ἀπὸ τῆς ἀρχῆς potest descendere. Barbari enim cum aspiratione quapiam nomina Græca & Romana efferebat, ut hodieque videre est in Septemtrionaliorum populorum idiotismis, quos ideo non possunt etiam magno diuturnoque conatu annisi exprimere Itali, Hispani & Galli. De Arcadio, nigellum hominem fuisse & staturæ pusillæ scribit Georgius Cedrenus; ad nihil magnopere aptum præterquam litteras scite pingendas. Cui rei consentaneum testimonium præbet Zosimus βοσκήματος δίκην à ministris suis, atque adeo Eunucho Eutropio, gubernatum dicens. Quare nec mirum oppido Rufinum etiam pariter tractasse.

382. TRIBUNAL.] Ligneum electioni Imperatoris in Vrbe id fuisse docet Codinus in Aulæ descriptione, in quod deinde throni aurei solebant imponi.

πλησίον ἢ οὗ εἴπομεν ξύλινον οἴκημα κατασκευάζεται ἐκ ξύλων ὁμοίως ἢ ἀναβαθμῶν ἢ ἐνδύνουσι ταύτην πάντοθεν διὰ βλαττίων ἐρυθρῶν, ἐπάνω δὲ ταύτης τίθεται

θμιὸν τῶν βασιλων θρόνοι

ıtarium Cæſaris Bulengeri de ıano libro II.cap.XXXIII.
DESVPER INGENS.] Ex elut cœlo illapſa qui alia o- ctabat. Subita enim omnia :debant veteres, & inopinata. ıirocrit. lib.I. cap.VII.
ς ἤδη καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ ζδόκηται καλεῖν.
Apologet. cap. X. *ex conſue- ıua ignoti vel ex inopinato ap- uperveniſſe dicuntur. Proinde o ubique contigit cœlitem dici.*
: REDI NESCIS.] Neſciſ- ıne, nos à viris venire, viros ıus, nunc fœmineis agmini- ıturos. Laus occulta Stilico- ius Antiquæ Romæ dicit hoc 'heodoſio ab Oriente in Oc- andis tyrannis ductus. Quo- VII. Stilico dixit. *redeat jam* nus autem ſermone univerſi tur. Vt ſupra.

i nudatos enſes qui tela lacertis
ıtit

ıo litteræ geminandæ. Pariter Furente.

ici, morte contemta redij.

abum ſæpius Virgilio eſt. In uobus gloſſa fuit vetus eamdē ıs. Sic ſepeli apud Perſium.
)OMITVM.] Vnus liber, *do* utandum. Sonus enim in illo *efas* bellum inteſtinum, Ro- ıue, ut ex Lucano ſupra indica- ıs Silva I.

: nefas, tu tardum in fœdera
ıtem
arte domus

ıt Claudianus. Innuit autem laximum & Eugenium Theo- ılicone, ſubvertit.
RVPIMVS ALPES.] Sæpius ita de victoriis Theodoſii loquitur. Annibalis eum occulte facinori æquat qui vere Alpium obſtacula rupit. Sic de Cæſare Petronius Arbiter in Specimine Belli Civilis.

magnam nixus in haſtam
Horrida ſecuris frangebat greſſibus arva.

Itidem de Alpibus, nec uno loco paria Lucan.

391. SEGES UNDIQUE FERRI.] Maronianum.

392. REVINCTUS.] Optime. At Noſter Codex : *reductus*. Cui nemo adſentiatur.

394. MONTEIS AMISIT.] Palatinus, dimiſit, & ita quatuor, Pulmanianicum Aldo. Verum Scaligero conſentiente ut & Claverianis & Bentinianis nihil nos mutamus.

395. ALTORVMQVE EXSVL NEMORVM.] Non enim ſponte iis exceſſit. In uno libro Belga *altorumque jugum nemorum* Nihil ideo mutamus. Nam *avitis ſedibus* infera effictis ſcite exſilium ejuſdem conſonat.

396. MVNERIBVS COMMOTA.] Probo ſcripturam quæ in quinque Belgicis libris reperta eſt, in ſexto annotata alia manu, ut & in Bentinianis. *Vulneribus* licet nec τὸ *verberibus* abſonum ſit nimis quod Claveriani & Noſter habent. *Vulneribus* enim incitatiores & truculentiores feræ, apud Virgilium, Papinium, Lucanum, quos iſte noſter auctores perpetuos habet; & ſane non eſt pro theatro aut arena Circi τὸ *verberibus*, ut & hoc ipſum vileſcat. Scaliger vulgatam ſcripturam tenuit, Aldum ſecutus. Neque abſurda eſt, uti conjungatur ea vox cum *arena*.

397. VIR MVRMVRE CONTRA HORTATVR.] Non ſatis facilis mihi hic locus, quem & libri tamen & interpretes trāſeunt ut minime perplexum. Quomodo vel quem vir contra hortatur, ſe? an provocat feram? An ruentem contra hortatur qui incitat ad pugnam? Nihil video quod ſit admodum dignum cæteræ hujus loci claritati. Egreſſus quidem feræ ex cavea deſcribitur, non vero jam cinctæ, quod Rufini hiſtoriæ conveniebat. Nec ſane ille hortatur feram qui venabulum oggerit. Videbimus alibi.

377. CV-

377. CUNEOSQUE ERECTA THEATRI DESPICIT.] Nemo liber hinc quicquam mutat. τὸ *despicit* autem quod Scaligero non satisfacit Poetices libro V. cap. XIV. minime ad corpus feræ quod nequaquam cuneorum altitudini par est, sed ad animum ejus reducendum est. Non enim aliter caveam universam despicit, ac silvam in qua educata est, & pari feritate sit perruptura, si libertati detur. Quare nequaquam visu horret populum fera Claudiani, sed auditum tantum sibilum strepitumque pavet, non aliter atque in lustris ad ignotum fragorem concuti etiam nobilissimæ belluæ solent. Sed nec timorem illi cautissimus scriptor ex auditu asscribit. *pavet* enim tantùmodo *strepitus*, at mox quantum quidem naturæ illius concessum est, non *timet*, sed *miratur*. Nec caussa erat eidem Scaligero illud *tanti miratur sibila vulgi* incessendi, non enim quicquam aliud mirari potest fera quam amplitudinem aut copiam sibilantium. Nec video quo Epitheto τὸ *tanti* mutare possit. Si enim *ignoti* aut tale quid dixisset, idem bis extulisset, nec fera enim rem miratur nisi ignotam. Si *varii* non erat jam dum ejus ulla distinctio. Sic de infinitis al is judicare licet. Nec enim quam quod oculos maxime fatigat feræ quid mirandum objici debet; Quid autem magis hos trahat immensa multitudine, cujus etiam is ordo est, ut, quaquavorsum oculos volvat, in orbem semper eadem sibilantium species observetur.

400. ENSE PROSILIT ERECTO.] Duo libri Belgæ hanc scriptionem in margine & interstitio agnoscunt. Cæteri omnes cum Claverianis, Nostro Aldo, Bentinianis, Scaligero, *exerto* habent. At neque *erecto* barbare dictum est. Sic enim Livius libro VII. Florus libro I. cap. XVI. *erectis ensibus ante pugnam per ipsam viam furit* Non tamen adeo à consensu librorum abeundum existimamus.

401. DICTISQUE ET VULNERE.] Simul ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον. ut loquitur Aristænetus.

402. HOC ABSENS.] Alludit ad ea quæ dicta sunt versu CCCVI.

403. SIC FATUS MERITOQUE LATUS.] Scribo *sic fatur*. Simul enim ferit & loquitur Virgilius.

> *Sic fatur lacrymans classique immittit habenas.*

Duo libri Et Noster *meritumque* nihil video caussæ cur quippiam mutemus. Pariter de Vinio Tacitus I. Histor. *ante ædem D. Iulii jacuit primo ictu in poplitem mox ab Iulio Caro legionario milite in utrumque latus transverberatus.*

404. FESSIQUE LIBRAVERIT ORBIS POENAM.] Quam fesso tot modis & variis facinoribus adflicto orbi debebat impura illa bestia. In τῷ *libraverit* varie variant libri alii *litaverit*, alii, *libaverit*. Hoc est Pœnam à toto orbe ingerendam ipsa libraverit in corpus suo ictu. Et ita Gratius Cynegetico quamvis in alia re *proni moderatus vulneris iram* Appuleius lib. III. *alium pedibus meis mordicus inhærentem per scapulas ictu temperato perimo.* Retinuit Scaliger. Claverius *libaverit*, quod sane etiam nobis placet. Cum enim nec tot pœnæ satis sint, ut etiam inferis sedibus exigendam umbram in finem dicat, potius est primum ictum libasse suppliciũ quam quodammodo peregisse. *Libare* enim est degustare. Sic bello Gildonico.

> *Fixus quisque thoro tacita formidine libat Carnificis epulas*

Gustare, sæpissime sic usurpatur. Ennodius Panegyrico: *Nam tu venerabilis qui incomitatus gustum luctaminis arripueras vallatus millibus incedebas.* Manilius libro III.

> *Vicinos ternosque dabit nascentibus annos*
>
> *Vix degustatam rapiens sub flore juventam.*

Petronius: *jam ego gravatus tot malis minimum velut gustum hauseram somni.* Sedulius libro IV.

> *Quippe necem parvo vix gustaturus amaram Tempore*

Gustu

pud Columellam lib. XI. c. I.
a Theophrasto.
ὄντων τῶν πέρων ...
... ποτὲ τῆς ...

IAM ORBIS.] Ab orbe uni-
homini debitam. Sic infra
us interitu, convexa mortem
cadaver emolitam, dicit. Par
auctorum locis apparet. Sic
n Ceiri.
ecrepat Cyllenia munera pul-

m sonitu Phœbi testatur hono-

li saxo intulerat, cytharam ei
ptatus Afer libro IV. *nemo ve-*
convicia nostra suis tractati-
ıc est nobis ipsorum opinione
Claudianus Epithalamio Pal-

it donum Veneris
io à Paride. Symmachus lib.
X. *Ament alti perpetuas digni-*
ius est fructus felicitatis ut corā
advenerer, intuear benignita-
Hoc est toties mihi Expertæ,
ercitatæ. Quare non satis bene
ira, Iuretus *mera* voluerunt.
Periocha Iliadis primæ. *Thetys*
mas & contumelias filij sui mi-
tur. Achilli nimirum illatas.
TUSQUE TREMENTES.]
lentia. Qui similia iis quæ se-
e volet fabulam Penthei & Or-
idium & Tragicos legat. Sic de
ıe præpingui libro II. in Eutro-
ue fugacior ibat Sudanti treme-

..A.] Ita cæteri codices, at No-
Belgici, *tela.* Nihil mutamus.
LTUS AVIDOS.] Adhuc ava-
bilem oris lineamentis referen-
cici Maxime exigentis pretium

undiquaque corrasum ad stateram agnoscit inhiantiam & pallorem Pacatus in Panegyrico. *Torvam faciem in Avaritia.* Prudentius.

Dixerat & torvam faciem furialiaque
arma Exuit

415. SPATIUM NON INVENIT IRA.] Corporis tantilli spatium non sufficit tanto furori. Spatio enim amplitudo etiam in corpore. Lucanus libro IX.

Rumpitis ingenteis amplexi verbere tauros
Nec tutus spatio est Elefas

416. CONSUMTO FUNERE VIX TUM DESERITUR] *Funus,* cadaver. Cadaver destituere furorem hostilem irati militis dicit, nec satis esse explendæ tantæ iræ tot modis momento concerptum corpus. Quo sensu, qui quidem rei ipsi necessarius est, vitiosa est hæc scriptura licet omnibus libris manuscriptis retenta, præterquam uni soli ex ijs quas Michael Bentinus quondam contulit, qui prætulit *consumto funere Victor Deseritur* Quam lectionem recipiendam arbitror. Non enim victum aut dilancinatum cadaver deseritur, sed inhiantem majoribus suppliciis deserit militem victorem. Possit tamen & *victum* cadaver scribi, propioribus litteris ad tot Codicum scripturam; Sed, uti dictum, Bentiniani libri nobis magis placet. Insulsus aliquis ludifuga non potuit assequi quomodo victor dicatur deseri à cadavere, quod frustatim manserit in telis, hastis, pilis, jaculis, tantæ multitudinis.

418. PERIT PER TELA CADAVER.] Vt nullibi appareat, ipsum uti cadaver consumatur. Non attendimus scriptam lectionem quam duo Belgici in textu, duo alii in interstitio habuerunt *cadit per tela.* Est Lucani imitatio lib. IX. de genere quopiam serpentis in Africa nocentissimo.

Cynifias inter pestes tibi palma nocendi
Eripiunt omneis animam, tu sola cadaver.

Et respexit huc doctissimus pro eo ævo auctor qui vitam Henrici Quarti in litteras mi-

fit. De iis qui in acie conversi Imperatorem voluerant occidere: *Heu miseri quos uno in loco & crimen involvit & vindicta. Nam eos tot vindices dextra in frusta concidebant, & in eis humani cadaveris figura periret.* Porro in cadavera noxiorum, & Imperia magna affectantium hodie sævitum multis exemplis. Nec sine antiquis etiam. Illustre apparet in eadem Henrici Historia, scriptore, ut volunt, Otberto, Episcopo Leodiensi, de Monacho, qui saxo Imperatorem in sacrario peremturus, ipse contractus præceps periit: *Plebs*, inquit is auctor, *quæ non facile sedari potest dum mota fuerit invito Imperatore semianime corpus per rupes per saxa tractum in frusta discerpsit.* Aliorum copiam notamus alibi.

419. PENTHEA FERRENT MÆNADES.] Diruptum in parteis. Vide Pausaniam libro II. fabulis immorari non est nostrum, quæ ubique obvias se ingerunt.

421. CRIMINIBUSVE TUIS.] Alibi ad hunc auctorem hoc illustrantia notamus. Palatinus Codex ita concipit hos versus.

Criminibusve tuis credis æquare favorem
Et male donatum speras fortuna mederi?

τὸ *speras* etiam & *credis* transponunt Belgici libri plerique; sed nullum operæ pretium ad obsequium eorum nos adigit. Quare vulgatam lectionem meritò sequimur.

425. TRUNCUM.] *Truncus* designat corpus, capite demto. Virgilius lib. II. *Regnatorem Asiæ, jacet ingens littore truncus.* Inde *Detruncare* sequiori ævo *decollare* designat. Vide ad Gulielmum Britonem.

427. JAM SECURA RUIT.] Prædone videlicet publico peremto. Quæ nota ad hunc versum omittitur, huc legenda inf. ad CCCCXLI.

430. RUUNT.] Malim aliud vicem hujus verbi quod tam ex propinquo male repetitur. Libri nihil penitus mutant, neque qui castigatissimos profitentur. Legas

orbatæ currunt ad gaudia matres

431. LACEROS JUVAT IRE PER ARTUS.] Belgæ libri omnes, & Noster habent *vacuos juvat ire per artus.* Idque ex eorumdem librorum duobus & Papinio indicavit Andreas Schottus lib. II. Nodorum Ciceronis, cap. V. Ego cum Scaligero, Claverio, Aldo, nullum in mutatione operæ pretium video.

432. PRESSAQUE CALCATO VESTIGIA SANGUINE TINGI.] Alibi dixit *truncis immergere plantas.* Quod etiam Papinianam granditatem redolet.

434. QUOD DE CUSPIDE SUMMA NUTABAT.] More vetustissimo velut triumfantium de hostibus, quorum principum capita hastis præfixa in urbeis reducebantur. Exemplorum acervum congessit vir doctus in Collectaneis Antiquitatum quas vocat.

436. DEXTERA QUIN ETIAM.] Supplicium Rufini ita describit Zosimus, l. V. πεισθέντος δὲ τοῦ βασιλέως καὶ πρὸ τῆς πόλεως ὑπαντήσαντος, ἐπειδὴ προσκυνήσαντες τῆς προσηκούσης ἠξιώθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως φιλοφροσύνης δόντος Γαΐνου τὸ σύνθημα, πάντες ὁμοῦ τὸν Ῥουφῖνον ἀπολαβόντες ἐν μέσῳ τοῖς ξίφεσι παίουσι, καὶ ὁ μὲν ἀφῄρητο τῆς δεξιᾶς, ὁ δὲ τὴν ἑτέραν ἔκοπτεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ τραχήλου χωρίσας ἀπῄει παιᾶνας ᾄδων ἐπινικίους, ἐς τοσοῦτον δὲ ἐπετώθαζον, ὥστε τὴν χεῖρα παντιχῇ τῆς πόλεως περιάγειν, αἰτεῖν δὲ ἀργύριον δοῦναι τῷ ἀπλήστῳ τοὺς περιτυγχάνοντας.

Marcellinus Comes Chronico: *detecto dolo suo Rufinus ab Italicis militibus olim cum Gaina Arcadio missis ante portas urbis merito trucidatus est. Caput ejus manusque dextra per totam Constantinopolim demonstrata.* Hieronymus Epitaphio Nepotiani: *ad privatas veniam dignitates, nec de his loquar qui biennium excedūt: atq; ut cæteros prætermittam sufficit nobis trium nuper consularium diversos exitus scribere. Abundantius egens Pityunte exsulat. Rufini caput pili*

lim gestatum est, & abscissa *ledecim insatiabilis avaritia* *dicavit.* Jornandes de Suc-ɔrum. *Detectus Rufinus ab* *'rcadio cum Gaina Comite* *rbus detruncatus est. Caput* *anu Constantinopoli ad ludi-* *'um, uxoreque ejus exsulata* *ius Spado promeruit.* Got-sub anno Christi CCCXC. *i detectus propter commissum* *rbis Constantinopolitanæ de-* *:um manu & brachio dextro* *ludibrium per omnes vicos* :rates Ecclesiast. Hist. VI. lib. VIII. cap. I. Epiphanius cap I. Freculfus Tomo II.

RETENTVS.] Hominis s manus comparantur un-feræ volucres eos injiciunt is, Prudentius Psychoma-

t infarcire crumenis
n, & gravidos furtis distendi-
s.
lante tegit, laterisque sinistri
to, velox nam dextra rapi-

liisque ungueis exercet abe-

Comicus homini in præ-ı esse Quod semel *arripi-*:a *eripides.* Et Catullus quod talium unguibus ad-'e jubet quod involatum

Setabum Catagraphosque

ab unguibus reglutina &

est Rutilius Numatianus

nteis reppulit Harpyias.

Harpyias quarum decerpitur unguibus orbis,
Quæ pede glutineo quæ tetigere trahunt.

Glutinum istiusmodi quo à conhærendo & abstrahendo velut inunctæ manus essent prædonum, cum varii generis esset, & in tabernis piperariis vulgo venderetur, Martialis jocum à novitate dictionis captans, qui tamen tum temporis obscurus non erat, Autolycum illum furacissimum & Mercurio ipso clependi artificio ingeniosiorem piperatam manum habere dixit, hoc est omni genere furatrinæ expe-rientem, non secus atque varia tenacium unguium genera in Piperariis tabernis vendun-tur. Ita hodie quoque qui talia vendunt à potiore merce Piperarii appellantur. Martialis versus in priscis libris ita leguntur libro IX. Epigr. LIX.

Adspicis hunc uno contentum lumine, cujus
Lippa sub attrita fronte lacuna patet.
Ne contemne caput, nihil est furacius illo,
Non fuit Autolyci tam piperata manus.

Qui hanc lectionem concoquere non potuerunt *piceatam* manum reposuerunt, voce Latinitati ignota, & digna suis auctoribus. Non ait tam variis tamque versicoloribus unguentis glutinosa fuit ipsius Autolyci manus quam lusci hujus nebulonis est. Sic *piperata* sunt edulia apud Apicium, & juscula in quibus piper dominatur. Sed & alia ratione *piperatam* pro tenaci manu dixit Poeta. Git herba est glutinosa, ut nemini dubium est, & demonstrari possit, si necesse sit. Ea vero *piper* quoque nominabatur ut testatur Glossarium vetus Arabico Latinum, cujus excerpta edidit Bonaventura Vulcanius. Neque ab acrimonia non potest eadem interpretari. Vbi *piperata facundia* apud Sidonium libro V. Epist. VIII. de Trochæis Secundini. *Deus bone quid illic inesse mel-*

lis, leporis, piperataque facundia minime tacitus inspexi. Neque à varietate colorum incommoda trahitur eadem explicatio. *Piperinus* enim lapis pariter dicitur subalbidus nimirum *cum puncturis* (ita legendum) *& fortissimus*, teste Isidoro libro XIX. Originum. *Autolyci* autem id erat ingenium eaque, dexteritas dicam an improbitas, ut ex albis atras res, ex atris vicissim albas nullo negotio faceret, vere piperatis manibus homo, modo nigrum attactu modo candidum facientibus. Ovidius.

> *Nascitur Autolycus furtum ingeniosus ad omne*
> *Qui facere adsuerat, patria non degener artis,*
> *Candida de nigris & de candentibus atra.*

Lactantius sive Lutacius Placidus in Periochis. *Autolycum furacissimum qui ex albis nigra & ex nigris alba fecit procreatum ferunt.* Higinus fabula CCI. *Mercurius Autolyco, ex Chione quem procreaverat, muneri dedit, ut furacissimus esset nec deprehenderetur in furto. Vt quicquid surripuisset in quamcunque effigiem vellet transmutaretur ex albo in nigrum, vel ex nigro in album.* Ita argutari possis in explicatione veræ scripturæ apud Martialem. Tamen neq; absurdum *piperatas manus* utentes, acute nocentes, conditas velut acrimonia furandi dicere, non aliter atque acutas manus Cupidini adscribit suo Venus, apud Appuleium, in memorabili ejus longoque convitio, fine lib. V. *Velim ergo scias multo te meliorem filium genituram, ejus donaturam istas pinnas, & flammas & arcum, & omnem meam supellectilem. Sed male prima tua pueritia instructus es & acutas manus habes, & majores tuos irreverenter pulsasti.* Sed verius est ex vulgi sermone locutum Martialem, cui *calida urensque* manus furtifica fuit; Vt ex Animadversionibus viri doctrina & ingenio illustris eo loco norunt nunc omnes. Piper vero notissimum est durum eorum colorum esse.

440. DESINAT ELATIS QVISQUAM CONFIDERE REBVS.] Redit jam ad confirmationem argumenti principio primi libri propositi sub exemplo Rufini. Huc ait respicienteis qui malis artibus ad insignem aliquam potentiam provecti sunt, desinant alta cervice ingredi & Fortunæ faventis lubricitatem considerent. Sic Præfatione II. in Eutropium.

> *quisquis adhuc simileis tendit ad actus*
> *Respiciens Cyprum desinat esse ferox.*

441. INSTABILEISQVE DEOS.] *Fortunam*, quam Deorum omnium nomine circumloquuntur scriptoreis, quoties de instabilitate rerum sermo vertitur. Sic Ciceroni vertitur *Fortuna*, qui apud Xenophontem Δαίμων est, ut notavit vir doctissimus ad Hesiodum Δαίμων autem Græcis usq; adeo Deum sonat, ut ipsos Deorum principes. Cleanthes ad Iovem.

> Οὐδὲ τι γίγνεται ἔργον ἐπὶ χθονὶ σοῦ δίχα δαίμων.

De Diana Euripides Prologo Hippolyti.

> Φοίβου δ' ἀδελφὴν ἄρτεμιν, Διὸς κόρην,
> Τιμᾷ μεγίστην δαιμόνων ἡγούμενος.

De Venere Aristænetus libro II Epistola XV. quem locum nitidus oppido interpres auctoris elegantissimi non cæpit, ut alibi ostendimus. De Cupidine Alexis apud Athenæum libro XIII. Dipnosophistarum. Horatium *ad navem cui imminere* naufragium ariolatur. *Non tibi sunt integra lintea Non Dii, quos iterum pressa voces malo.* Cor. Severus Epicedio Ciceronis.

> *sacrasque manus operumque ministras*
> *Tantorum pedibus civis projecta superbus*
> *Conculcavit ovans, nec lubrica fata Deosque*
> *Respexit, nullo luet hoc Antonius ævo.*

Papinius

le II. *jam penemodum nimiũq;*
is. Seneca. *mediâ potens Do-*
le veis metuit Deos. Dij utriq;,
n denotant. Martialis lib. V.
IX.

humili passu utrumq; Deum.
n pro opibus, facultatibus,
ur. Ut apud Valerium Flac-
onaut.

atria vidisse per ignes
i, stragemque Deûm: nam cæ-
elli
ir.

bi idola seu simula ipsa potius
. Tam fatui enim erant Gen-
ulacra, sed Deos ipsos crederēt
os & fabricari ab artificibus, &
ūm expoliti essent asserebant,
tio Felice & alijs docuimus ad
.I.cap.I. de Civitate Dei.

DEOS AC LUBRICA NU-
sine reconditiore doctrina nu-
nxit, *Numen* enim velut *anima*
psius habebatur apud veteres,
ejunctim colebatur, tamquam
s, nobilius, potentius. Vide
d illustrandum Manilij vulgo
m affero libro Adversariorum
Porrò elationem illam fastuo-
se ferre, & vanitate à successu
velut efferatum esse uno verbo
è efferunt. ὑψαυχενίζειν. Quo
modè usus suavissimus auctor
us Simocatta lib. VI. Hist. c.XI.
nc incidit non indignum quod
issum in Notationib. ad versum
II. referendis, quæ integræ præ-
ec singula membra peremtis suffi-
Divum Hieronymum secundo
eritum Rufini, cum scriberet E-
epotiani ad Heliodorum, vasta-
baris memorare omnem regio-
am, quæ inter Constantinopolim
as sita est, vicennio illo, cujus ipsi
recens memoria subeat: Earum cladum maxi-
mam partē Rufino asscribit Claudianus, quod
si verè facit, *sanè* plurimis populis vastationis
caussa fuit. Verba Hieronymi: *Viginti & eo am-*
plius anni sunt quod inter Constantinopolim &
Alpes Iulias quotidiè Romanus sanguis effundi-
tur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dar-
daniam, Daciam, Thessalonicam, Achaiam, E-
piros, Delmatiam, cunctasq; Pannonias Gothus,
Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali,
Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt. Immo
in Græcia barbaros eo ipso tempore dominati
ait, quod toties deplorat Claudianus: *Romanus*
orbis ruit & tamen cervix nostra erecta non fle-
ctitur. Quid putas nunc animi habere Corin-
thios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cun-
ctamq; Græciam quibus imperant barbari. Vide
in ea divina Epistola alias calamitates Rufini
istius, evocatoris barbarorum, ut loquitur vir
sanctus, luporum, mortem biēnio secutas. Ipse
autem Rufinus non parvo tēpore floruit, nam
& apud Theodosium maximo semper honore
fuit μάγιστρ⊗ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων. ut
scribit Zosimus lib. IV. quem μάγιστρον τῶν ἐν
τῇ βουλῇ τάξεων appellat Suidas, sed mendosè
ut monuisse video doctissimum Sylburgium.
Gente quidem interfectore suo Stilicone me-
lior, qui Celta scilicet fuerit, Stilicone Vanda-
lis oriundo, ut auctores Paullus Orosius lib.
VII.cap.XXXVII. & alij.

442. SCEPTRA SIBI GESTANDA PA-
RABAT.] Sceptri sumtio, Imperatoriæ Pote-
statis usurpatio. Georgius Phranzes lib. I. cap.
XVIII. *Regnavit Ioannes post pulsum Imperio*
socerum Cātacuzenum donec sceptrum Manueli
dederet eumq; corona indui vellet ad annū mun-
di &c. ita res Romana conquievit. Res nota plu-
ribusq; cōgesta ei qui de Imperatore collegit.
Aliud sceptrum Consulibus Romanis gesta-
tum quod servatum etiam sub principibus
notamus ad Panegyricum Probino & Olybrio
dictum. De figura Imperatorij diximus ad v.
CCXCV. hujus libri.

443. CUJUS SE TOTIES SUBMISIT

AD OSCULA SUPPLEX NOBILITAS.] Osculatio manus venerationis signum, cujus vel ceremonia vel certè verbis tenus oblatio vsqueadeo apud eas genteis hodiè frequēs est quæ à Latinis Barbariæ permistis descendunt, Romanorum Græcorumq; moribus receptissima erat, è quorum profundo usu ad hæc tēpora descendit. De Græcis Apollonius lib. I. Argonaut. καί μιν δεξιτερῆς χειρὸς κύσεν Lucianus Necyomantia, quamvis & hic de Romanæ ambitionis homine loquatur, qui diu in atrio à clientibus exspectatus.

ὁ δὲ μέγας αὖ ποτε ἀνατείλας αὐτοῖς πορφυροῦς τις ἢ περίχρυσος, ἢ διαποίκιλος, εὐδαίμονας ᾤετο καὶ μακαρίους ἀποφαίνειν τοὺς προσειπόντας, ἢν τὸ στῆθος ἢ τὴν δεξιὰν προτείνων δοίη καταφιλεῖν.

Verum indiscretis tamen nationibus homini prudentissimo inter omnes qui Christiani non fuerunt aut divinæ Legis gnari, vt alibi docebimus, sermo ducitur. De vetustissimis Græcis Q. Septiminus lib. II. de Bello Trojano. *Intereà Phœnix & cum eo Patroclus circumstantes, genas atq; omnem vultum juvenis manusque adosculari, contingere genua, rediret in gratiam, atq; animos remitteret.* Et Homerus Odyssea XVI.

Κύσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλὰ χεῖράς τ' ἀμφοτέρας.

Romanorum ab his mos multis locis scriptorum exstat. Neq; verum est quod scribit Claudius Musambertius, sive is Theodorus Marcilius est, primum Domitianum civibus osculandam manum præbuisse, quamvis non negarim à servili consuetudine eum morem adscendisse ad ambitionem magnatū: Quippè ante eum Seneca Epist. XLVII. non vtique de servis loquitur: *Hoc loco acclamabit mihi tota manus delicatorum nihil hac re humilius nihil turpius, quos ego eosdem deprehendam alienorum servorum osculantes manum.* Vides tum temporis jam tritum morē fuisse, & procul dubio in invidiam libertorum tunc in Aulis præpotentium loquitur Seneca. Tacitus de Othone. Hist. I. *Ruere cuncti in castra, laudare militum judicium exosculari Othonis manum.* Et suo ævo sub Tiberio utiq; principe, vt alibi nobis luculenter ostenditur, vsu receptum testis est, licet abusus exemplo Demetrij Phaleræi, Phædrus Fabulâ LXXXII.

Vt movest vulgi passim & certatim ruit
Feliciter subclamant ipsi principes,
Illam osculantur, qua sunt oppressi, manum.

Lucanus, lib. II. *spes una salutis Oscula polluta fixisse trementia dextra.* Et *violata dextra reus* apud eumdem v. CXXVI. ejusdem libri qui osculatus non erat. Exemplum aliud etiam apud Plautum sed non ambitionis.

Posterioris ævi exēpla obvia, præter ea quę doctissimus Lipsius Electorum li. II. protulit. Trebellius Pollio Gallienis. *Matronas ad Consulatum suum rogavit iisdemq; manū sibi osculantibus quaternos aureos sui nominis dedit.* Appulejus Apologia. *Pontianus ante pedes nostros advolutus veniam & oblivionem præteritorum omnium postulat flens & manus nostras osculabundus ac dicens pœnitere quod Rufino & similibus auscultarit.* Noster lib. II. in Eutropium. Bello Getico. Et alibi. Atq; hæc florentis Romani Imperij. Divisi à Constantino vsq; adeo hic mos vt & successuri Imperio Principi pedem oscularentur. Codinus Curopalates:

ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ὅτι μόνον προβάλλεται δεσπότης ὁ βασιλεὺς ἵσταται. ἀλλὰ καὶ ὁ πενίκα τῶν ὀφφικίων ποιεῖ τι κἂν ἐλάχιστον ᾖ, ἱστάμενος τοῦτο ποιεῖ. ὁ δέ γε δεσπότης τὸν τοῦ βασιλέως ἀσπάζεται πόδα.

Etiam Senatus. Corrippus lib. I.

Consensuq; sui manifestans vota Senatus
Creverat, orabat Dominos, & poplite flexo
Plurima divinis supplex dabat oscula plantis.

Inter Christianos quoq; oscula manuū fuisse clarum ex Chrysostmo lib. I. de Sacerdotio.

καὶ τὴν δεξιὰν κατέχων ἐβιαζόμην φιλεῖν.

Quod

etustissimi mortales summi
ebant. Xenophon Cyripæ-

ϗ σεβόμας ἦγον ϗ θεὺς μὲν
ιτων ὅτι πεπωρωμένοι ἤσαν
ιλία, ἔπειτα δὲ Κύρου χεῖ-
ρας ϗ πόδας πολλὰ δακρύον-
ϗ εὐφραινόμενοι.

culatio à Romanis moribus arie populorum sub Domi- omnia servilium motum a- ia & supplicia augente, ad devenit, vt Hispani, Galli, a digniore vix loquantur fi- *ise la main. baciando la ma-* *is.* Medio vel extremo ævo entio; sic in veteri vita Læti tensis, quam edidit Joãnes *er prudens simplicitatem ejus* *um de terra dicens, vnde es* *n tuum? Cui perfusus lacry-* *ulans ait: ex patria Bituri-* *igeneris principium,* &c.

Δ QVÆSTVM.] Exitia- i. Sic supra *terribili lucro* t Latini quicquid horren- atrox, est, & obscœnum. a turpissima, quæ *morpions* mine censuerint, quorum tinitati incognitum est. lib. III. Tardarum cap. II. *ecedente cacexia hoc sym-* *od nos accidens dicere posse-* *nomen non à genere sed à* *rum. Plurimi enim crean-* *orpus, nunc per eas parteis* *pta sunt: & nunc consueti* *nunc ignoti hoc est latiores,* *inteis morsibus vehementer* *ppellant. Nam sæpè etiam* *ur corpora penetrasse.*

] Clarissimè paria in cæde Imperatoris cætera fortis aritia Rufino similior, ut

scribunt Sulpitius Severus & alij, Pacatus Drepanius Panegyrico: *Pertinet ad securitatem omnium seculorum quod est factum videri, ut si quis umquam nefaria vota conceperit monumẽtis nostrorum temporum recensitis per oculos hauriat innocentiam Quisquis purpurâ quandoque vestire regali humeros cogitabit. Maximus ei exutus occurrat. Quisquis aurum gemmasque privatis pedibus optabit. Maximus ei plantis nudus appareat. Quisquis imponere capiti diadema meditabitur, avulsum humeris Maximi caput & sine nomine corpus aspiciat.* Non absimilia & alij Panegyristæ.

446. NIMIUM SUBLATA SECUNDIS COLLA GERAT.] Est illud ὑψαυχενίζειν quod supra ex Theophylacto notabamus. Ità ὑψαύχενες ὑπερήφανοι Hesychio Lexicographo exponuntur. In Nostro libro hic prodigiosa lectio. *ne quis nimium stillata.*

447. TRIVIIS CALCANDUS.] Proiectamina sordesq; domesticas veteres projiciebant in trivia, vbi locaverant ad ea destinata, vijs juxta ædes apertis. Hinc sermo trivialis, homo de trivio, *vocationes de triviis*, apud Catullum alios. Athenæus.

τρίοδοι ἦσαν αὗται πρὸς ἀλήθειαν ἐγένοντο περιέξεις πάντων τῶν ἀποκαθαρμάτων.

Eo referendum quod de media via ait Martialis lib. VI. Epigramm. XCIII.

Tam male Thais olet quam nec fullonis avari
Testa vetus, media sed modo fracta via.

Ovidius lib. I. Amorum Eleg. XII. ad infelices tabellas.

Projecta in triviis jaceatis inutile lignũ,
Vosq; rota frangat prætereuntis onus.

Epigramma incerti Auctoris lib. I. Anthol.

χάμαδις βάλλειν, ὡς ἂν ἐδόκεις
Εἴη νεισομένοις ὑμιδαῖς ἐκύβαλον.

Hincque lucem capiunt verba Salvatoris Optimi Maximi, apud D. Mathæum capite Quinto:

ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας
μωραν-

μωλογηθῇ ἐν λκὶ ἀλισθήσεται; εἰς ὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Mendicos in trivijs jacuisse ad æra flagitanda notum ex Appulejo. Calvariam inibidem agnoscit Ausonius Epigrammate LXXI.

Abjecta in trivijs inhumata glabra jacebat
Testa hominis, nudum jam cute calvitium.

Ut & Suetonius Vespasiano, cap. V. *Prandente eo quondam canis exterius è trivio manum humanam intulit, mensaque subjecit.* Unde colligas Rufino hanc Pœnam communem alijs noxiis peremtis fuisse. De trivio ducta dicuntur maximè vilia & contemtibilia. Phrynichus de Dictionibus Atticis:

ἐπεξειλεγόμενος ἀλλὰ ὅτε ἦν ἡρακλῆς. τῦτο ὖν ἴσυρεν ἐκ τριόδυ φαβυεὶν&.

Sic canem trivio conceptum quod ibi conveniant ad rejectamenta cadaverum, vocat per convicium Vulturius apud Phędrum Fab. XXVII.

ô canis, merito jaces,
Qui concupisti subito regales opes,
Trivio conceptus, & educatus stercore.

Sed & lupanaria in trivijs erant Romanorum, vt non immerito de amica sua vilissima vulgi fæci se substernente dixerit Catullus, eam *per trivia* & angiportus sceleratam libidinem explere. Lutacius Placidus in librum X. Ovidij. *Propætides filiæ Amathuntææ aspernatæ Venerem prima in trivio vulgavêre corpora ob ejusdem Deæ iram.* Prudentius passione Agnetis, quæ prostituebatur publicè.

Sic elocutam publicitus jubet
Fluxu in platea sistere virginem.

Eumdem Hebræorum morem observare licet ex Proverbiorum cap. VII. *ubi dicitur, in angulis omnibus meretrix insidiatur. Anguli* Platearum sunt diverticula, vt vides Matthæi VI. v. 5. Prostabant autem nudæ talis mastigiæ, vt etiam sanctissimorum hominum prætereuntium oculos contemerarent. Ovidius II. Tristium.

Sæpè supercilij nudas matrona severi,
Et Veneris stanteis ad genus omne videt.
Corpora Vestales oculi meretricia cernunt,
Nec domino Pœna res ea caussa fuit.

Alias tenuissimo linteo velatæ, unde talem *nudam in linea nebula præstare* dicit Publius Mimographus apud Petronium.

448. QUI SIBI PYRAMIDAS.] Ædificiorum magnificorum furorem in Rufino non semel notavit, cui colludit quod Chalcedone suburbanum ejus fuisse memoratur à Socrate, ex quo postea Basilica Petro & Paullo Apostolis facta sit talis, vti in ea aliquando concilia aut conventus magnis de rebus Ecclesiæ Orientalis fieri potuerint, & recenset Epiphanius Scholasticus Tripartitæ Historiæ li. X. c. XIII. Veterum Romanorum curam in talibus vivis ipsis sibi construendis ex Monumentis Inscriptionibus & Auctoribus alibi prolixè notavimus. Illustravit eosdem hos versus I. Cæsar Bulengerus in Commentario de Imperatoribus. Et Collectaneis Thomas Demsterus.

451. QUI POSSIDET ORBEM.] εἰρωνικῶς. Qui tantas moles suo sepulcro destinaverat vt fama orbem terrarum expleturum se crederet. Vel simpliciter, possidet, possidebat. Cujus votis vix satis erat possessio universi terrarum orbis. Mutatio Temporis.

450. VELARI CREDIDIT.] Sese velandum. Est hæc scriptura meliorum librorum. Variant duo Belgici qui *condidit* emendatum & interpolatum habent. Infinitivis, vt balbutiunt Grammatici, ita vtuntur nobilissimi auctores. Sic Claudianus noster Bello Getico

patrii numen iuraverat Istri
Non nisi calcatis loricam ponere rostris.

Martialis lib. IV. Epigramm. LXXVIII. Vide ad Bellum Gildonicum. Aliter legitur hic versus à Dempsteri Cod. Vide Not. inf. v. 454.

453. NUMQUAM TOTIESQUE SEPULTUS.] Numquam, cum de Rufino ipse sen

ro quod animum ejus voca-
,cogitas. Toties,cum vides
s lacera frusta hinc infelici-
uate ego ad hanc lectionem
ssentior Quattuor Belgicis
Aldoq;, qui *nusquam* redu-
ligero & Claverio veritatis
er autem de hoste quopiam
ae Victor Uticensis lib. III.
dalicae. *nam putrefactus &*
non corpus sed partes ejus cor-
Et de sanctissimo Martyre
ozeno Veronensis: *Durat*
biritus, numerositate serva-
i corporu jam sepultus, ascen-
ali corporis sui impedimenta
iis funeris ipse pracedit. Par
s elegantia est in illo Mar-

usquam corpore corpus erat.
ronomici.
viva rapitur sine funere

pigram. LX.
lum limine limen erat.
is notavit vir optimus, no-
ui litteratas litteras summa
ommendavit alijs & illu-
e immortalitate nominis
s qui famae gloria vivunt
usius commentario ad Op-
Primum.
UNT CONVEXA NE-
ilibus Lucanus, multi Tra-
bulae argumentum, raro
m gerens, Papinius The-
hinc Sacrarum litterarum
creaturam contrà Impios
Sapientiç Salomonis cap.
dem Rege illo sapientissi-
virtutibus aequabilis; vt
orum voluminũ nullum
erim huic comparabilem.
illi asscribo tamquam pe-
r, quem luculento Com-
mentario illustraverim totum. Sidonium autem ostrum cujus modo mentionem fecit Claudianus nobilissimum ferè tincturarum. Virgilius.

Lydia Sidonio quod faemina tinxerat ostro.

Sidonius Epigrammate ad Majorianum Augustum. *Sic te Sidonio recocta fuco Multos purpura vestiat per annos.* Vir doctus Notis ad Corippum ita in Codice Bongarsiano hunc versum legi autumat. *Qui se Sidonio velandum credidit ostro.* Sed nos à tot alijs Codicibus nostris minimè recedimus.

455. RESPIRANTIBUS ASTRIS.] Superiore hac parte coeli. Eam enim astrorum nomine censent Poeticae litterae. Platonicum simul dogma exprimitur, vbi singulis astris sui adscribuntur daemones, suae animae, sub omnium patre qui mundi universi anima est. Et Stellç eidem Philosopho animantia Rationabilia. Chalcidius in Timaeum: *Cum igitur extimi limites, id est summus atque imus celebrentur convenientibus natura sua animalibus, scilicet ratione utentibus, coelestiu quidem stellis terrestriu autem hominibus consequens est etiam caeteros locos regionesque interjectas plenas esse rationalibus animalib. existimare ne quis mundi locus desertus relinquatur.* Vide Proclum.

457. TUNC ANIMAE QUAS ILLE FERO SUB JURE PEREMIT.] *Ius ferum* est imperium tyrannicum. Jus enim, regnum. Animas autem peremisse dicit imitatione sacrarum litterarum, quarum apertissima lumina in toto hoc auctore apparent, & à nobis in gratiam Lectoris peculiari sunt libello ennarratae. Saepè enim ita Codex Legum Mosaycarum. Anima homo etiam profanis scriptoribus. Theodorus Priscianus libro III. Cap. VI. *Nam Dictamnum cum vino tritum post balneas potui dabant, & continuò penè jam maturas animas excludebant.* Alioquin & vita Lucanus lib. IX.

at qui sponsore salutis
Miles eget, capiturque anima dulcedine,
vadat.
Ad Dominum meliore viâ.

 459 JU-

459. JUDICIS URNAM.] Quia judicia collectis suffragijs in vrnas ei operi destinatas per universam ferè Græciam exercebantur, inferis quoq; talia ascripserunt Poetæ. Virgil. lib. VI. Papinius. *immensis urnam quatit Aeacus umbris.* Et inde urna ipsum fatum, ipsam necessitatem moriēdi significat. Vbertim alibi. *Pastoris in ora.* an tali componat monstrum hoc? melius scripsisset *prædonis in ora.* Talis enim Rufinus potius.

461. DVLCIA RAPTV MELLA TRAHIT.] Non insidijs sed raptu manifesto. Vnus est inter libros Belgicos, qui crebrò à cæteris solet dissentire; hic vero *dulcia quercu* præfert. Quod ego nequaquam librarij alicujus ineptijs deberi existimo.

462. SPICULA TENDVNT.] Instar militum. Sulpicia de Vestis. *Turba vigens strictis per lutea corpora telis.* Vulgo malè ibi *rigens* legitur. Dum enim pugnam meditantur florere eas ait, & ita Romanis pacis inertia ignavescentibus comparat Poetria.

463. RIMOSAM PATRIAM.] Ex Marone. *levi rimosa cubilia limo Vnge fores circum.*

463. PVMICIS ANTRA.] Gratissima sedes apibus. Idem Maro: *sub terrâ fodere larem penitusque reperta. Pumicibusq; cavis exesaque arboris antro.* Corippus lib. IV.

> *Floribus insidunt varijs roremque madentem*
> *Ore legunt, onerantq; humeros, ceraque liquenteis*
> *Conficiunt, dulcesque lares in pumice figunt.*

Qui Poeta satis suavis in istiusmodi descriptionibus est. Adeo vero presso atq; jucundo ob æquabilitatem styli & acuminum quēdam opportunum contemtum, vt, demtis quibusdam quæ planè barbariem redolent, vix illo quisquam Christianus sit superior.

465. PRONOQVE FAVOS.] Quod ob molem casui videtur vicinum. Vnus Belgicorum *pronosque* velut jam raptoris manui incidentes. Sed non opus est mutatione, tollit enim dubitandi ansam Virgilij, quem more suo noster expressit, locus. IV. Georg.

> *jamque arbore summa*
> *Confluere, & lentis uvam demittere ramis.*

Conferre autem possis Raptum nostri. Homeri Odysseam. Euripidem Hercule Furente & Senecam, Virgilium, Statium, Silium, Lucanum, magnamq; vim aliorum.

466. EST LOCVS.] Melius *lacus.* Ex Virgilio qui paludem dixit versibus mox ponendis. In lacum enim confluunt alvei illi. Sed cum nemo ex omnibus libris quicquam mutet, nec nos assertum quid aliud à vulgato volumus.

467. INAMOENVS VTERQVE ALVEVS.] Quod ipsa nomina arguunt. Axiochum exscribi notavit Claverius, & puto verè; quanquam ibi pro Phlegetonte Acheron est, licet minimè Platonis is sit Dialogus. Platonicum verò Claudianum qui nescit numquam de dogmatis illius omnibus seculis nobilissimi Philosophi vnam paginam ei adhibuit. Inamœnum imitatione Maroniana dixit cui inamabilis. Georg IV.

> *Quos circum limus niger & deformis arundo*
> *Cocyti, tardaque palus inamabilis undâ,*
> *Alligat.*

Vide paludem dici à Marone, quem nos lacum Claudiano ex suspicione restituimus. Et sic Alcimus Avitus libro III.

> *quam fluctibus implet*
> *Sulfureis volvens undosa incendia gurges*
> *Flammarum stagnante lacu.*

Neq; aliter sacræ salutis litteræ.

469. TVRRIS PER GEMINOS FLAMMIS VICINIOR AMNES PORRIGITVR.] Hæsimus olim in interpretatione hujus loci. *Turris* sanè in altū porrigitur, porrectio enim longitudinis in quâq; re maxima est mensura aut descriptio. Neq; videas quomodo porrigatur turris per alveos quib. inædificata est. Sed sciendum Turrim non vnam molē solam, solumque in altum porrectam significare, verum munitionem latam, arcem, structuram plurium

›rum, castellum, modo altitu-
oris, & quæ fortior ad perma-
ımneis munitas moles turres
libro V.
ıpides quoq; vinci cernis ab avo?
turreis ruere, & putrescere
?
ium quodvis, tutumq; rece-
is. De amnibus ipsis inferna-
:t loca Poetarum coacervare,
Sanè cum per geminos amnes
antina porrigatur, quomodo
i flammis perpetuis fluit, nõ
s perspicio. Nisi tu *vicinum*
elur, similem, proximum, non
natura interpretere, & ita bo-
ratius Cynegetici versu. CCC

los, & qua tutela est proxima,

tilis, magis conveniens. Idem

ım prædam aut propioris pigno-
cri
s primos nec quicquam offende-
ſus.
Primo. *Iam propiusque favet*
tibus ipsum. Prudentius in Ha-
t datur occultum per proxima
Hoc est maximè similia, & na-
ilis. Appulejus in Apologia:
fando audivit tam similem su-
proximum argumentum, tam a-
ım? Sed nec illud nota non di-
diano dictum turrim porrigi,
nem tamen extendatur nõ eam
unimento exaudias promtius,
c ita duo hæc confundi: Vtque
rmanici *Cæsaris, pariter porrectũ*
oscit, prima Commentarij sui
oceritatem contrà non semper
e ad celsitudinem aut erectam
ı ad protensionem etiam ampli-
olixitatem idem valere Cassio-
ctissimus Rigaltius ad Epistolã
Juliani quam cum Lexico suo promulgavit. Appulejus, scriptor vnus omnium maximè proprietatis amans & veteris Latinitatis, supra quam vulgo credatur, conservator. libro V. *Sed ubi remigio plumæ raptum maritum proceritas spatij fecerat alienum per proximi fluminis marginem præcipitem sese dedit.* Et libro VI. *Namq; saxum immani magnitudine procerum & inaccessâ salebritate lubricum medijs è faucibus lapidis fonteis horridos evomebat.* Talia multa nos ad eum scriptorem in Indice olim quem premimus, non opprimimus.

472. FLETV CONCITA PLANGIT.] Cocyti alveus lacrymis fluere omnium Poetarum fabulis notissimus. Hujus aquas *fletum* vocat Claudianus, quibus impulsa turris plangit etiam ipsa, hoc naturaliter sive Deorum fato quopiam coacta facere, nequid absonum mœstitiæ infernali ferret, si non & ipsa plangeret. Vndæ quoq; mihi videtur flebilem vocem dare, quæ turrim illam allatret velut. Sic apud Eumdem Appulejum infernales eædem undæ vocales sunt, libro VI. *Iamq; & ipsæ semet vocales movebant aquæ, iam & Discede & quid facis vide, & Quid agis, Cave & Fuge, & Peribis subinde clamant.*

473. HVC POST EMERITAM MORTALIA SECVLA VITAM DEVENIVNT] Sapientium mortalium multi ante patefactam quoq; veritatem sive ad coercendos & in officio tenendos homines, quod Politici illi ajũt, sive conscientia quadam rerum divinarum, statuerunt locum quemdam esse ubi conveniant animæ morteâ corporibus solutæ, vel ad præmia benefactorum vel ad capiendas pœnas malè administratæ vitæ suæ. Cæteri omnia hæc fabulas rebantur, rati cum Epicuro nil nisi terriculamenta esse & superstitiosarum cogitationum ludibria; inter quos cumprimis est Lucianus non tam reapse, quanquã & hoc interdum, animæ immortalitatem negans, quam inferorum illas Pœnas spectandas exquisitis dialogorum velut picturis proponẽs, unde prudentes sibi judicium sumere, vulgus autem in delirijs suis præstandi ansam capere

 possit.

possit. Opiniones varias Philosophorum Poetarumq; non attinet examinare hoc loco. Utinam exstarent veri illius & veteris Apollodori Bibliothecæ Commentarij, quorum XX. liber totus de inferis fuit, cujus vicem legi nunc potest Stobæi Eclogarum Physicarum caput XL. Tmemate ultimo.

περὶ τῆς τῶν ψυχῶν διαγωγῆς μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔξοδον.

quo Loco & nobilissimorum Philosophorum dissertationes reperies.

474. UBI NULLA MANENT.] In omnibus Belgicis libris fuit *ibi nulla manent* Noster agnoscit *tibi*. Aldus facit cum illis Scaliger & Claverius ut adscripsi.

474. NULLA MANENT DISCRIMINA FATI.] Lucianus νεκρικοῖς. ἰσοτιμία ἐν ᾅδου καὶ ὅμοιοι ἅπαντες.

Paria apud Prudentium Romano, Horatium Odis, Maximianum scriptorem Boethio æqualem tempore, in Elegijs, alios infinitos.

475. VANOQUE EXSUTUM NOMINE REGEM.] Tamquam in scena personã quampiam induisset. Et sic sapientissimi scriptores de vita & ambitione Potentiæ superbiæq; humanæ censuerunt; ut celebre fuerit dictum Petronij Arbitrij *totum mundum facere histrioniam*. Atque is scriptor nequaquam tam vili æstimandus foret quam de fragmentis nunc tenuiter judicat Isaacus Casaubonus, si integer ad nos pervenisset; cum & in laceris his mancisque fragminibus tot sententiæ & tam accommodæ vitijs temporum corrigendis supersint, quot vix in ullo Porticum ipsa fronte præferente. Neq; probavit ille quæ scripsit, sed in hoc totus fuisse videtur ut suavissima oratione ostenderet summè infeliciter eos vivere qui in vita voluptatem sectandam proposuissent. Qua de re alibi. In hanc autem sententiam venit congruè ejusdem elegans Epigramma, quo ait.

Grex agit in scena mimum, Pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas inclusit pagina Partes,
Vera redit facies, assimilata perit.

Eadem enim ratio honorum & dignitatum humanarum est. Et sic fabula vitæ construitur. Epictetus Enchiridij cap. XXIII.

μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος οἷον ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος, ἂν βραχὺ, βραχέος, ἂν μακρὸν, μακροῦ. ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλῃ ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην, σὸν γὰρ τοῦτο ἐστὶ τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς, ἐκλέξασθαι δ᾽ αὐτὸ ἄλλου.

Innumerabilia hujus generis sapientum veterum loca coacervari possint; quæ videri possunt apud Senecam de Brevitate Vitæ, Simplicium, Arrianum, Antoninum, Hieroclem, Platonem, Plutarchum, & quem non?

476. QUÆSITOR MINOS.] Ita appellant Poetę exactorem illum rigidum & justum ad quem omnia à mortalibus commissa sisti, & ab eo examinari credebantur. Virgil. lib. VI. *Quæsitor Minos urnam movet*. Seneca Furente. *Non unus alta sede quæsitor sedens*. Sed & alij per tormenta examinatores, sunt quæsitores. Prudentius. *Inde furens quæsitor ait jam tortor ab unco Desine*. Hinc quæstiones interrogationes sub tormentis, de quibus in Jure Justinianæo titulus XIIX. lib. XLVIII. Pandectis. Et frequens in rebus gestis veteris ævi mẽtio, præsertim seculis Christianis, ubi cõtra scitum D. Augusti à tormentis incipiebatur, nec confessio quærebatur, sed contra omnium legum & humanitatis usum post confessionem tormentą morti cruciabiliori reddendæ dedicabantur; qua de re conqueritur præter alios Tertullianus in Apologetico.

475. PERTENTAT CRIMINA MINOS.] Lego *præsentat*. Etsi nec alterum intolerabile. Minoem autem primum discernere bonos à malis ait, deinde alteri judici eos destinari. Planè ut sacræ litteræ primum de separatione, deinde de condemnatione loquũtur.

Matth.

XXV. καὶ ἀφαιρεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλ-
ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρό-
ἐρίφων.
IN ALTO SOLIO.] Tale tri-
ibebant Minoi. Lucianus Necyo-

ίμον δὲ περιιόντες παραγενόμεθα
Μίνω δικαστήριον, ἐτύγχανε δὲ ὁ
θρόνου τινὸς ὑψηλοῦ καθήμενος, πα-
δ' αὐτῷ Ποιναὶ, καὶ ἀλάστορες,
autem ideo admotus rebus post
od in vita justissimus fuit, & ipsius
uio leges scripsisse creditus, non
Egeriæ Numa. Nicolaus Dama-

πρῶτοι ἑλλήνων νομεὺς ἔχον Mi-
ς, ὃς ἐ πρῶτος ἐθαλασσοκρά-
ςεποιεῖτο δὲ Μίνως παρὰ τοῦ Διὸς
κέναι δι' ἐννέα ἐτῶν, εἰς τὸ ὄρος
Διὸς ἄντρον ἐλέγετο, κἀκεῖθεν
ὺς φέρων τοῖς Κρησί. Μέμνη-
ὁ Ὅμηρος ἐν οἷς λέγει.
δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις,
ἔνθα Μίνως
ος βασίλευε, Διὸς μεγάλου ὀα-
ρισ-

ιc quoque divinæ majestatis in
entiam figmentis suis imitata
sollertia, ita tamen ut maxima
ιeret veritatis & figmentorũ,
disputat Origenes Philocaliæ,
m ego librum à summis anti-
ım magni æstimo, ut ab inge-
ıum Christianorum scriptum,
n judicio doctissimorum, nec
se Minoi Cretenses Leges ju-
; promulgenti, cum adeo stu-
ıerint inter Thraces ut duci
ıs præaltas scalas texenti eum
sacrũ Iunoni relaturum ipso-
m Polyænus lib. VII. Strateg.

fidem habitam testetur. In Nostro Libro hoc versu legitur *in alto Conspiciens solio* Sed male.

476. DIRIMIT SONTEIS.] Melius legas *diribit* Sed illud est τοῦ ποιητοῦ.

478. AD MALA VERBERA.] Singularem energiam τὸ *mala* hoc loci habet, infert enim crudelitatem quandam nocentem, immanem, & astutam simul. Sic malæ Furiæ apud Horatium:

At non ante malis dementem actum furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum.

Et malæ Orci tenebræ apud Catullum, in quibus nil præter amaras curas tormenta animorum. Sic de Fure Calpurnius Ecloga III.

mala nocturni religavit brachia Mopsi
Tityrus, & medio furem suspendit ovili.

Et Virgilius

mala vites incedere falce novellas.

Valerius Flaccus libro I.

quoties mox rapta videbo
Vela notis, plenasque malis clamoribus undas.

Hoc est morticinos, & ex quibus nulla liberatio. De Rhadamanto fabulisque cæteris omnia sunt vel pueris tritissima. Summa est in his Apollodori libro III.

ῥαδάμανθυς δὲ τοῖς νησιώταις νομοθετῶν, αὖθις φυγὼν εἰς Βοιωτίαν, ἀλκμήνην γαμεῖ, καὶ μεταλλάξας ἐν ἅδου μετὰ Μίνωος δικάζει.

481. SUPERNI CURRICULI.] Sapientem vita humana *curriculo* comparatur, sacris potissimum litteris, quarum longa & ipsis ferè semper ignota deductione Philosophi & Philosophanteis scriptoreis, eadem de eadem judicant. Juvenalis Satira IX.

festinat enim decurrere velox
Flosculus, exiguæ miseræque brevissima vitæ Portio

Lucretius libro II. de Rerum Natura

inter se mortales mutua vivunt,

Augescunt aliæ genteis, aliæ minuuntur,
Inque brevi spacio mutantur secla animantum,
Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Virgilius.

Vixi & quem dederat cursum fortuna, peregi.

Favonius Eulogius in Somnium Scipionis: *Insinuat Scipionem illum qui Karthagine subjugata cognomen familiæ peperit Africanum huic Scipioni Paulli filio futuras à propinquis insidias & fatalis metæ denuntiare curriculum.* Hinc scitissime viatorem, viventem in hoc curriculo appellat Alcimus in suo sibi Epitaphio, versibus, qui pro eo ævo & suavissimi & doctissimi sunt, emendati & integri hoc loco propositi.

Hic rogo pauxillum veniens subsiste viator,
Vt mea scruteris pectore dicta tuo.
Vt tua deque meis cognoscas fata figuris,
Vertitur en species, ut mea, versa tua est.
Quod nunc es fui ego formosus in orbe Viator,
En ego quod nunc sum forma futura tua est.
Delicias mundi casso sectabar Amore,
Nunc cinis & pulvis, vermibus esca, nihil.
Quapropter potius animam curare memento,
Quam carnem; perit hæc, perpetuo illa manet
Cur tibi rura paras? quam parvo, cernis, in antro
Me tenet, illa vocat te quoque parva quies!
Cur tyrio corpus inhias vestirier ostro,
Hoc turpi serpens corpore vermis edet!
Vt flores pereunt vento veniente minaci,
Corporis abjecti gloria tota perit.
Tu mihi redde vicem, Lector, rogo, carminis hujus,
Et dic, da veniam, Christe, tuo famulo.

Eleganter ex Sacris Theodorus Studita Homilia XCV. de Arcto itinere, Enarratores in caput XX. Actorum. Valerianus, luculentus scriptor; immortali beneficio Iacobi Sirmondi luci redditus, Sermone II. & III. quem vide, & de curriculo vitæ multa apud Nazianzenum Opusculis Poeticis.

481. PROSPEXERIT ACTVS.] Sex libri Belgici *perspexerit*, quod nos olim ex tribus probatum nunc merito magis amplectimur. Inane boni sensus est quod adscripsimus, quamvis Codex Noster, Aldus, Scaliger, & Claverius, retinuerint.

482. FERARVM.] μετεμψύχωσις in belluas hominum, hodie quoque credita Truscis populo habitandi Libanum, ut scribit Ioan. Iac. Breuningus in Itinerario, Navigatione Quarta, quã luculenter confutat Æneas Gazæus in aureolo Dialogo, Theophrast. qui recens à nobis Latinitate donatus est. Feras a. domicilia malis hominibus dederunt, quia revera illi bestiarum vitam vivunt. Iunilius Episcopus in Genesin: *Sexta ætate seculi inter multos reprobes qui merito serpentibus comparari poterant, ac bestiis propter sævitiam, & quia toto animo terrestribus inhærent curis vel illecebris nati sunt & sancti in plebe Dei.* Vide Philastriũ Hæresi CXX. Pythagoræorum hæc in speciem tantum doctrina erat, sub ænigmate velut docens quid mereatur vita voluptatibus fœdis atque belluinis dedita, ut clare videmus apud Hieroclem cap. LII. aureorum Commentariorum in aurea Carmina, ubi ita disserit.

ὃ πάλιν εἴτις ἑαυτοῦ ψυχὴν συναποθνήσκειν οἴεται τῷ θνητῷ σώματι, ἀγνοίᾳ τῆς προσούσης ἀθανασίας τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ, προσδο-

ι, μηδὲ οἷόν τε γίνεσθαι,
ὐ μεταμφιάσασθαι σῶ-
ν ἄλογον γίνεσθαι διὰ κα-
ἀργίαν αἰσθήσεως, καὶ ὅ-
οις εἰς τὰ ἄνω γῆν μετα-
θρώπου οὐσίαν πρὸς τὰ
θεῖ πεπλανημένος, καὶ
λιπον γὰρ καθ' οὐσίαν ὑπάρ-
νθρωπίνη ψυχῇ. ἀεὶ γὰρ
τῇ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας
, θεὸς ἢ θηρίον γίνεσθαι

nobilitate animæ illa est
belluas. Arrianus Epicteti

υ συγγένειαν οἱ μὲν ἀπο-
μοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ
εροί, οἱ δὲ λέξιν ἄγγελοι καὶ
εροι, οἱ πλείους δὲ ἡμῶν
ζώοις ἀτυχήματα.
lib. IV. Consol. cap. III. Sed
ubstitisse debebant, inter
ianos etiam hoc genus erat
iant in sordibus corporea-
nmo cœno omnium vitio-
oque Borborianos appella-
obscœna & stercorea infa-
creaturam. Philastrius Bri-
I. *Alia est hæresis Borboria-
mplicati seculi & malis con-
tes non sperant judicium fu-
arnalem seculi concupiscen-
i itaque in cœnum euntes &
facies, & membra sua defor-
cunctis velut culpandam Dei
lrantes: cum illa vorago cul-
m perniciosa damnatio ex bo-
non legis divinæ promissione*
:alium ubique ea copia fuit,
ristianæ numquam defuerit
:m nostram è moribus cul-

torum conviciandi. Vt de Averroe nobilissimo Philosopho legimus ab agnita Veritate resiliisse protestantem nullibi terrarum homines esse tam prorsus sceleribus omnibus inquinatos atq; perjuriis coopertos quam Christianos nomine. Ejusdem sententiæ fuit & Moscus sive Machumetanus ille tempore patrum de quo scribit Paullus Oderbornius in Vita Magn. Basilidis. Quod si hodie tales re ipsa, quod Philastrius ait, cœno sese oblinerent, unde putas satis fœtutinarum aut voraginum futurum congerendo & exhauriendo stercori? vel uti singuli Borboriani isti particulam aliquam ad ostendenda velut insignia sectæ suæ indidem nanciscerentur? Sed hæc οὐδὲν πρὸς Διόνυσον.

483. VINCLA PATI.] Corpora, quibus illigantur velut animæ & impediuntur ab actionibus puritati & Rationi suæ convenientibus. Nodos vocat Gildasius Sapiens cognomento. Invectiva in Clericos. *Ego sane ero erat qui hodie sum, tu te utinam mutares. Vtinam haberem aliquid digni muneris quod offerrem huic qui maturius me de nodo follis hujus absolveret.* Et Arnobius lib. II. *annis vivat innumeris & numquam nodis corporeis eximatur.* Virgilius Culice.

Minos:
Conscelerata pia secernit vincula sede.

Arnobius eodem libro; *quo facilius exsui corporalibus possit è vinculis.* Virgilii versum scio plerosque interpretes non esse assecutos. Gennadius Scholarius περὶ προορισμοῦ.

τὸν μὲν γὰρ ἐπὶ πλεῖον περιμεῖναι τῇ παρουσίᾳ τῆς σαρκὸς ἐνενόμησε· τὸν δὲ θᾶττον ἀπολυθῆναι τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος διετάξατο, κατὰ τοὺς τῆς ἀῤῥήτου σοφίας λόγους.

Eligius Homilia II. *Videntem me pacem quæ terrestria lætificat & cœlestia à vinculis corporis dimittis in pace.* Hericus Altissiod. lib. VI.

Spiritus

Spiritus at cæcis ardens emergere vinclis
Emicat, & liquidas ardens transfertur in auras.

Eodem refero quod Artemidorus libro III. cap. XIII. scribit *bonum esse somnium in vinculis commoranti Deum fieri videri.* Sic carcerem animæ vocant nobilissimi auctores corpus. Lucanus lib. VI.

Adspicit adstanti projecti corporis umbram
Exanimes artus, invisaq; claustra timentem.
Carceris antiqui

Prudentius Cathemerinon. X.

dum generosa caducis
Ceu carcere clausa ligantur
Pars illa potentior extet
Quæ germen ab æthere traxit.

Zeno Veronensis Sermone ultimo de Resurrectione: *cum eorumdem ille sapientissimus dicat hanc esse mortem cum corpore animus tamquam carcere clausus tenetur, illam esse veram vitam cum idem animus custodia carceris liberatus ad eum locum unde venerit revertatur.* Theophridus Abbas Sermone de Veneratione Sanctorum: *ibi est habitatio quam fidelium desiderat intentio qui Deum portant in mente quamdiu tenentur in carnis carcere.* Prudentius Hamart.

Hac ille ante obitum membrorum in carcere septus
Secedente anima non discedente videbat.

Arrianus Epicteti lib. I. cap. IX. vocat vincula, cum Claudiano.

ἀλλὰ μή τινες ἐμπίπτωσι τοιοῦτοι νέοι, οἳ ἐπιγνόντες τὴν πρὸς θεοὺς συγγένειαν, καὶ ὅτι δεσμά τινα ταῦτα προσηρτήμεθα, τὸ σῶμα καὶ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ.

Zacharias Scholarius fine aureoli Dialogi de Vniverso.

ὡς ἂν μὴ παραχθείημεν λυομένων ἡμῖν τῶν δεσμῶν καὶ πυκνὰ στρεφώμεθα πρὸς τὰ τῇδε.

Compages elegantissime appellat Cicero de Senectute. *Nam dum sumus in his inclusi compagibus corporis munere quodam necessitatis & gravi opere perfungimur.* Colligationem quampiam stati temporis alii censebant. Nonnus Dionysiacorum libro XXXVII. de Indis.

Ὄμμασιν ἀχλαύτοισιν ἐπαρχήσαντο θανόντας
Οἷα βίου βροτέου χαλῶντα δεσμὰ φυγόντας
Ψυχῆς πεμπομένης ὅθεν ἤλυθε, κυκλάδι σειρῇ
Νύσσαν εἰς ἀρχαίην

Quo eodem alludit Heliodorus libro VIII.

ἅμιλλα ἢ κόρη τῇ Περσεφόνῃ μεσουνίσασθαι, καὶ λύσιν δεσμῶν τῶν ἐνθένδε ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγήν.

Alii tunicam velut quampiam corpus, animæ circumjectam. Nemesius cap. III.

πλάτων μὲν οὖν διὰ ταύτην τὴν ἀπορίαν οὐ βούλεται τὸ ζῶον ἐκ ψυχῆς εἶναι καὶ σώματος, ἀλλὰ ψυχὴν σώματι κεχρημένην, καὶ ὥσπερ ἐνδυομένην τὸ σῶμα.

Pariter λύσις mortem significat. Cassilis in Quæstionibus. τί θάνατος: διάλυσις. Artemidorus lib. III. c. LXI.

φυλακὴν μὲν γὰρ καὶ στρατηγησιν καὶ μονὴν τῶν πραγμάτων τὴν ζωὴν καλοῦμεν· τὸ δὲ ἐναντίον τούτου λύσιν καὶ ἀπώλειαν, τουτέστι τὸν θάνατον.

Nostri tamen eruditiorem explicationem vide Animadversionibus in Æneam Gazeum, his diebus edolatis.

484. TRUCULENTOS INGERIT.] Dogma Socraticorum & Platonis. Vide Phædonem, & ejus doctrinæ alios. Æneam Gazæum. Isidorum Pelusiotam libro II. Epist. CXXXV.

alios. Interpretis vicem Claudiano
Boethius lib.IV. de Consolat.cap.

] Quia truculentissimum hoc ani-
arbarisque moribus homines post
in hujus formam vel corpus tran-
nt. Sic de Rege Alanorum Heri-
iermanidos, ut alibi etiam notavi-

erat his Eoachar quovis crudelior
rso.
ÆDONESQUE LUPIS.] Boe-
ia fervet alienarum opum ereptor?
dixeris. Æneas Gazæus Theophr.
πλάτων τὰς τῶν ἀνδρῶν ἔφη
ῦ δὲ τῷ βίῳ θηλυνομένας εἰς γυ-
ιῶνας, κακίαν δὲ ἐμπιπλωμένας
ταβαίνειν, καὶ χερσαίοις συνδι-
ς δὲ πτηνοῖς συμπέπτεσθαι καὶ τοῖς
κγελάζεσθαι, τὴν δὲ πρὸς φαύ-
τους συνουσίαν διεξιὼν τοὺς ὑπο-
ταιρομένους καὶ πρὸς ἁρπαγὰς
ἐκτείνους καὶ λύκους μεταβάλλει.
rum mysteriorum Exegetæ. Et
tradita illa Platonis, ut pro lupo
pro sue immundus, pro Leone
tur. Vide eumdem Æneam,
cap.II. sub finem. Lupi, rapaces
angelio. Nicolaus Clemangius
go: Qui pastores dati erant,
cæo poculo in Lupos versi sunt.
rl. in Satirica Poesi.
.LACES VULPIBUS AD-
onjugio quopiam. Hoc enim
i familiæ, ut notamus alibi his
. De vulpe & vulpino animo
um librorum loco. In MSS.
iutationem reperio.
DIA SEMPER.] Asino hunc
, quem mirum omitti cum à
: ferorum catalogo accensea-
Pavidus ac fugax non metuen-
vis similis habeatur. Segnis ac
stupidus torpet? asinum vivit. Arrianus Epi-
cteti libro IV. cap. V.

οὐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή, οὐκοῦν
οὐδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, καὶ
οἱ ὀφθαλμοί, ἀλλ᾽ ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀν-
θρωπικά. οὗτος οὐκ ἀκούει λόγου, οὐ παρα-
κολουθεῖ ἐλεγχόμενος, ὄνος ἐστι.

Ita & Aeneas Gazæus Theophrasto. Asini stulticiæ indices, Eligius Homilia II. *asini primo genitum ove mutemus, ut ubi prius fuit stultitia & immunditia substituatur castitas & innocentia.* Et inde Convicium in Comœdia, Terentius. *flabellum gestare te asinum tantum.* Quem tamen locum parum apte exposuerunt interpretes, Libidinosum enim & bene pensilibus peculiatum, qui spadoni opponatur innuit Antiphon. Et sic asinum immundum dixit Eligius, utpote præ cæteris animantibus prolificum. Sed Æschinem Adelphis Mitio *asinum* stuporem ejus incessens, nominat. Hic autem egregius grex augeri etiam Pardis poterat, qui cum Leonibus superbiæ & Versutiæ sunt Indices. Iustus Episcopus Orgelitanus cap. LXXXV. in Canticum Canticorum. *Evocatur Ecclesia de cubilibus Leonum & montibus Pardorum, quando relicta elatione superba, vel diversarum traditione sectarum simplex & humilis venit ad Christum.* Et ita addi figuræ possint plurimæ.

487. SVIS IMMVNDI.] Solus ex omnibus priscis Codicibus Noster *immunda.* De suo Boethius: *Fœdis immundisque libidinibus immergitur? sordida suis voluptate detinetur.* Amphilochius Iconiæ Episcopus Sermone de Muliere & Basilio: *Mulier quædam opibus & generis nobilitate clara, indecenter suis facultatibus abutebatur, gula & Lascivia seipsam emancipans, nihilque ad beneplacitum Dei se componens, sed porcorum instar in sordibus peccatorum volutans demum illuminata ajebat.* Vide Nicolaum de Clemangiis admirandum ejus ævi scriptorem libro de Filio prodigo cap. II. Clementem Alexandrinum Protreptici initio. Radulfus Ardens Sermone in Vigiliam Pa-

...iæ: *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus & similis factus est eis. Sicut vitiis ita morte. Hinc est quod Poetæ describunt homines mutari in pecudes. Homo enim qui divinæ origini oblitus, soli gulæ deditus est, quid aliud quam in porcum mutatus est?* Alia obvia, non enim frequentior alia ulla comparatio.

488. ARCANAQUE SUEVIT PRODERE.] Hoc inter crimina summa constituerunt ii, qui Vitam Politicam, & in primis Monarchiam, constituere pœnis post mortem sancitis voluerunt. Quicquid enim vel Patriæ vel Regio, nonnumquam & tyrannico, contraire Imperio videbis, id reperies in Philosophorum & Poetarum figmentis apud Inferos atrocissime punitum. Sic hoc loco proditio arcanorum æterno silentio punitur. Sic hoc loco proditio arcanorum æterno silentio punitur. Sic subdit summum scelus apud inferos esse refixionem & venditionem Legum. Et talia. Sapienter ergo præcipit Horatius, lib. I, Epistola XVIII.

Arcanum neque tu scrutaberis ullius umquam
Commissumque teges & vino tortus & ira.

Sic in Mecænate tot virtutibus præluxit taciturnitas, quæ eum amatissimum Augusto suo reddidit. Victor Iunior seu Victorinus in Augusto. *In amicos fidus exstitit quorum præcipui erant ob taciturnitatem Mæcenas, ob patientiam laboris modestiamque Agrippa.* Nec huic contradicit Suetonius cum lib. II. cap. LXVI. ait. *Desideravit nonnumquam, ne de pluribus referam, & Marci Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem, cum ille ex levi rigoris suspicione & quod Marcellus sibi anteferretur Mitylenas se relictis omnibus contulisset. Hic secretum de comperta Murenæ conjuratione uxori Terentiæ prodidisset.* Nec opus erat viris eruditis multis in talibus ambagibus. Quod enim taciturnitatem in uno & altero penes Mœcenatem desideratam ait, hoc ipso alioquin semper constantem in ea & laudatum propterea docet Suetonius. Garrulitati vero isti pœnas præ cæteris vitiis atroces sanxerunt Legumlatores, quia oppido humanum atque commune est; quod longe elegantissima fabula de Mida enarravit nobis Petronius his versibus.

Nam citius flammas mortaleis ore tenebunt
Quam secreta tegant: quicquid dimittis in aula
Effluit, & subitis rumoribus oppida pulsat.
Nec satis est vulgasse fidem: simulatim exit
Proditionis opus; famamque onerare laborat.
Sic commissa ferens avidus resecare minister
Fodit humum, Regisque latenteis prodidit aures;
Excepit nam terra sonos, calamique loquenteis
Invenere Midam, qualem narraverat Index.

490. ÆTERNA SILENTIA VOCEM.] In nostro libro est *mentem.* Quod absonũ. Pisces ajunt omnes mutos esse. Quidam aliquos excipere nisi sunt, & illos arguere inscitiæ. Sic enim velut compertum scribit Ælianus libro X, cap. XI. de Animalibus.

Φύσεως ἢ ἰχθύων εἰσὶν ἀμαθεῖς ὅσοι πεῖθον πλέως ἀπάντων καταψηφίζονται σιωπὴν αὐτῶν, ἐπεὶ ἢ συρίττουσί τινες καὶ γρυλλίζουσι. Σκάρος μὲν γρυλλίζει καὶ χρόμις καὶ κάπρος, ὡς Ἀριστοτέλης φησί. Χαλκὶς δὲ συρίττει, κόκκυξ δὲ ἄρα τὴν ὁμώνυμον ἔχειν τῇ φωνῇ μεμιμημένος φθέγγεται παραπλησίαν.

Disquirant vel disquisiverunt jam dum alii. Poetis nos concedimus ut ex maxima parte omnes censeant. Imperiosi enim Pictores sunt. Horatius.

O mutis

...tis quoque piscibus,
...tura Cygni, si libeat, sonum.
...discessum Nicetæ.
...que alludunt patulo verenteis
...Delfines, sine voce quamquam
...la humanis tamen alloquentur
Carmina Linguis.

...ER VARIOS ANNOS PER ...GVRAS.] Frustra olim hic curiosi ...n tot librorum nemo quicquam ...Vincentina Editione *amnes* fuisse ...ius, sed merito eam non attendi... autem figuras dixit quod num...m quiescere, sed hinc inde in & ...varia venire scivetint Pythago...s in divina illa paræneſi Pythago...

...mutantur, nihil interit, errat &
...inc
...nit, hinc illuc, & quoslibet occu...
...t artus
..., èque feris humana in corpora
...nsit,
...eras noster, nec tempore deperit
...o.
...ovis facilis signatur cera figuris
...inet ut fuerat, nec formas servat
...dem,
...en ipsa eadem est, animam sic sem...
...eamdem
...d in varias doceo migrare figu...

...Pythagoricas per *annos* intelli...iam variæ & non unius spatii ...arios annos eruditius dixit, qui ...Solis aut Siderum sed sua pro...ae terminarentur. Et Sic fato...egem in Pythagoricis his trans... certam esse, ipsas autem ani...ipliciterque mutari scribit Phi... II. Apollonii c. III. transire in ...estres, & marinas animantes ...ant, post in hominem reverti, ...dotus libro Secundo. Malchus seu Porphyrius, iste enim revera est, vita Pythagoræ.

πρῶτον μὲν ὡς ἀθάνατον εἶναί φησι τὴν ψυχὴν· εἶτα μεταβάλλουσαν εἰς ἄλλα σώματα ἀνθρώπων, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι κατὰ περιόδους τινὰς τὰ γενόμενά ποτε πάλιν γίνεται, νέον δὲ οὐδὲν ἁπλῶς.

Circulos vocari à Divo Hieronymo notat ibi doctissimus, probissimusque olim amicus noster C. Rittershusius, cujus ad id opusculum Notæ inanes bonarum rerum non sunt. Sed ut ita retineri possit hæc scriptura quoniam in libris omnibus offenditur, non tamen ego lectorem cælare veterem nostram conjecturam debeo, qua suspicabar Claudianum scripsisse.

Quos ubi per varias, annos ter mille, figuras Egit.

Poetarum enim in spatiis Pœnarum istarum tantus est dissensus ut omnium qui numquam scripserunt princeps Virgilius ubi mille statuit, libro VI. ibi ejus discipulus Silius Italicus lib. XIII. quinque millia ponere non verecundetur. Tria autem millia hunc circuitum annorum durare vetustissima Aegyptiorum doctrina fuit, uti memorat ex ipsorummet traditionibus Herodotus libro II. Quod si omnino veram vulgatam lecti nem pertendere quis vellet, putes Methatesin tantum esse casuum in vocibus advocandam interpretationi, ut τὸ *varios* cum ad *figuras* pertineat, esset annis ob vicinitatem appositum. Sic enim multi alii optimi scriptores locuti: Papinius Thebaide II.

Fuderat Assyriis exstructa tapetibus alto
Membra toro

Thori enim exstructi erant tapetibus, non membra, quæ exstructis demum toris imponebantur. Idem libro V. Silvarum.

tamen ille severus
Quisquis is & nostra cognoscat vulnera caussa.

Hoc est caussas nostri vulneris & doloris. Ovidius libro VII.

nudos humeris infusa capillos.

Capilli sane vestiri non dicuntur, nec nudi. Sed nudos humeros debebat dicere, quo propter stridentiorem sonum abstinuit. Pacuvius Antiopa.

Salvete gemini, mea propages sanguinis.

Sanguinis mei dicendum erat. Epitaphium Vetus.

Quid Probina tibi fœcunda viscera profunt.

Fœcunda fuerat dicendum. Sic Claudianus ipsemet noster Præfatione II. de R. Pr.

Cyrrheasque Dei quamvis despexerat arteis

Orpheis Laurus vocibus apta venit.

Hoc est Cyrrhæi Dei, nimirum Apollinis, quę nemini ignotæ sunt, cum Cyrrhæas nemo quisquam agnoscat. Paullinus Petrocorius, lib. I. Martin. v. 37.

Mystica quem nondum fontis renovaverat unda.

Id est Mystici, Baptismatis scilicet. Vltimis seculis, immo plane jam barbaris, ita Gunterus mirum quam facundus, ingeniosus, & doctus Poeta libro VIII.

Præsidium plebs illa loco, sumtusque ciborum

Ad spacium belli longosque locaverat usus.

Hoc est illo loco de quo sermo est. Et Ioannes Saresberiensis in Euthetico.

Namque novos rerum forma movere solet.

Hoc est nova forma novos mores solet. Verum mutatione nulla opus esse supra diximus cum periodi illæ incerti spatii fuerint, ut vitæ animalium in quæ transire animas somniabant, non æquales. Neque tamen in omnia animalia transire humanas mentes docebant Pythagoræi, excipiebantur enim ea quæ mactari fas erat, ut vides apud Iamblychum lib. Primo. cap. XIIX. Quæ ratio haud dubito quin initia hujus doctrinæ referat, Hebræorum nimirum Legem, quæ mactationi congrua animalia omnia nominat, impura seponit, in his nec illis quidem præteritis quæ fabulosa potius quam vere credita habebantur, ut de gryphe scribit Origines in Philocaliam relatis verbis.

491. LETHÆO PURGATOS GURGITE.] Virgilius lib. VI. Silius XIII. alii; Lethen autem ideo fabulis junxerunt, quia tale aliquid intervenire necesse erat, cum nemo umquam in vitam venerit memoriam eorum habens quæ ante ipso facta fuerint. Pythagoræ enim scita hac in re adeo inepta fuerunt, ut neminem paris audaciæ umquam habuerint discipulum, qui asserere voluerit nota sibi desse antequam geret multa.

493. VETERESQUE REOS.] Vt quisque appulerat, ordine temporis.

496. LUSTRAT.] Diu in eo hæret, tot scelerum famosam umbram miratus. Sic de Megæra libro Primo *oculisque diu liventibus hasit Pejorem mirata virum*

497. EX IMO CONCUSSA SEDE.] Indignatione nimia. In Nostro est *ex uno*. Male. Suspicor nescio quid aliud latere, sed libri cæteri nihil variant.

500. PROLUVIES.] Obscæna, impura, abominabilis colluvies, & congestio. Virgilius de Harpyis.

Obscæni volucrum vultus, fœdissima ventris Proluvies

Hoc est cloaca quæpiam, foriæve horrendæ. Papinius Thebaide I.

juvat ire & visere juxta

Liventeis in morte oculos, uteriq; nefandam

Proluviem, & crasso squallentia pectora tabo.

Alioqui *proluvies* ipsa alvi egestio. Lucretius libro VI. *si quis vitarat funera lethi Vlceribus tetris & nigra proluvie alvi Posterius tamen hunc tabes letumque manebat.* Et soluta alvus hoc nomine censetur, ut à Columella lib. XII. cap. XXXVIII. cum idem sit quod diluvium, seu aquarum excessus apud Ciceronem libro III. ad Quint. Ep. VII.

IOD QUÆ MIHI SUMMUM ST.] Altera pars mythicæ Philo-ium non tam vulgum aut quem-nprobumque hominem notans, anum, & Legum receptarum vio-anè Legum auctoritatem servare o voluerunt Poetæ, ex persona anthi apprimè bene hoc loco; & ad Maronem lib. VI.

lit hic auro patriam, dominumque entem
it, fixit leges pretio atque refixit.
meis immane nefas, auroque po-i.

CTOI SIMULATOR FERFI-S.] Non enim verè Arctous seu lium populorum is Mars erat, ad Imperium sibi parandum tot illia universo ferè Romano or-Historia notissima. Simulator est vera formam inducit. Papinius *m simulatricem* vocat, quia for-nanas in pecudales devertere.

lis, si crimina demas,
Aeao simulatrix littore Circe.

A LASSATUR PORTITOR erbium quoddam de immensis onius Specimine Belli Civilis.

navita Porthmeus
simulacra verū traducere cim-lasse opus est

ικοῖς.

TUS INUSTÆ DEFOR-ILÆ.] Platonis dogma. Ani-functorum inhæsuras maculas ipsorum catalogus apud infe-eri. Verba ejus de Gorgia, æus, Cognatus, & alij jam po-ias lib. IV.

πλάτωνος λόγος ἄθλίυς ἶναι, φησὶ καὶ κακοδαίμο-κισα βιῦντες, ἐνταῦθα δί-ῶν ἡμερτημένω ἀλλ' ὄντω ὥσπερ οἱ στιγματίαι, τῶν οἰ-κατων τοῖς ἀδικήμασι πεπελιδνομένοι, καὶ τὸ μὴ ἐκκεκάρθαι ἀποκέρδανοντες.

Lucianus Cataplo, verbis Rhadamanti.

ὁπόσα ἄν τις ὑμῶν πονηρὰ ἐργάσηται παρὰ τὸν βίον, καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἀφανῆ στίγματα ἐπὶ τῆς ψυχῆς περιφέρει.

Revera autem per has maculas conscientię læsæ inluibiles Notæ intelliguntur. Ut Maculas animæ abluere Baptisma dicit Oecumenius Commentario in 1. Petri, cap. III. Pacianus Parænetico. *Postremo illud apertissimè nitemur ostendere qua Pœna sit aut agentibus pœnitentiam aut etiam negligentibus, atque ideò in vulnere suo aut tumore morientibus, qua rursus sit corona quod præmium conscientiæ maculas rectâ & ordinariâ confessione purgantibus.* Egregiè Tacitus Annali. VI. *Neque frustrà præstantissimus Sapientiæ affirmare solitus est, si recludantur Tyrannorum mentes posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceretur.* Hæ sunt maculæ illæ quos sapientes hærere mentibus ipsis opinabantur. Zacharias Scholasticus de Mundo, Precatione qua librum eum claudit.

δοίης ἡμῖν καθαρὰ τὸν νῦν ἄξιον ποιῆσαι τῆς σῆς ἐκ λάμψεως καὶ θεωρίας, ἵνα καθαρῶς ὡς εἰδόντι σῦ καπυρωτάτω ἐφαπτόμεθα εἰ θέμις ἐστὶ, ἢ τοὺς κακοὺς χαρακτῆρας καὶ τύπους τῆς ψυχῆς ἐξελάσῃ, δεῖξαι τε τὴν εἰκόνα τὴν πρώτην ἀθόλωτον.

Porro de corporum maculis celebris opinio fuit veterum, eas innasci ijs qui scelus aliquod commisissent, perjuris maximè, & inficiatoribus. De Ægyptijs, qui tales notas virtutis indices habebant Ammianus Marcellinus fine libri. XXII. *Homines Aegyptij subfusculi sunt & atrati, apud eos erubescit si quis non inficiando tributa plurimas in corpore vibices ostendit.* Ad hanc enim superstitionem interpretandus est is Ammiani locus, cujus mos est plura aut reconditiora dicere quam prima fronte arbitreris, non de vibici-

bus tormentorum quas loqui videtur. Et eò trahendum quod de ijsdem Aegyptiis scribit. Isocrates Encomio Busiridis.

ἐκεῖνοι τοίνυν οὕτως ἁγίως καὶ σεμνῶς περὶ ταῦτα ἔχουσιν, ὥστε καὶ τοὺς ὅρκους πιστοτέρους εἶναι τοὺς ἐν τοῖς ἐκείνων ἱεροῖς ἢ τοὺς παρ' ἄλλοις καθεστηκότας, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἕκαστον οἴεσθαι παραχρῆμα δώσειν δίκην.

Nam in perjurio ipso maculas vibicesque has sequi criminosum arbitrabantur. Unde mirum immo monstro simile videtur Ovidio id aliquando non fieri, & quidem tali, ut prorsus providentiam esse neget.

Esse Deos credamne? fidem jurata fefellit
Et facies illi quae fuit ante, manet.
Quam longos habuit nondum perjura capillos
Tam longos postquam Numina lusit, habet.

Alia notarunt doctissimi viri ad Horatium, Theocritum, Propertium. Eodem spectat figmentum Philostrati de fonte mirifico, qui potus pijs castisque salubris esset, perjuris verò & impijs pustulis corpora obfunderet. Vide librum I. de Vitâ Apollonij. Ad animam autem à corpore maculae traducuntur, in quo saepè etiam naturales quaedam sunt, & à Medicis agnoscuntur. Theodorus Priscianus, scriptor non ineptus, lib. primo, cap. XXXVI. ubi ex accidentibus etiam natarum mentionem facit, sub quibus hanc etiam superstitionem alludi existimo. Sunt porrò & vitae suae maculae, cum nimirum bonis dictis mali mores dissonant. Juvencus lib. IV. Hist. Evang.

Adspicite scribas sublimi sede superbos,
Hi quaecunq; docent justum est comprendere cordis
Obsequio; maculas ipsorum temnite vitae.

505. VITIISQUE INOLEVIT IMAGO.] Umbra ipsa mortui vitiorum tuorum imagines refert. τὸ *inolere* pariter usurpatur. Tertullianus de Patientia, c. VIII. *Imprimis adflictatio carnis hostia Domino placatoria per humilitatis sacrificium cum sordes cum angustia victus Domino libat, contenta simplici pabulo puroq; aquae potu, cum jejunia coniungit, cum cineri & sacco inolescit.* Hoc est crebra consuetudine velut innascitur & cognata fit. Conjungit autem hoc est continuat, cum stati dies intercederent sollemnes illos jejunantibus, hos interpolari, & jejunia conjungi suadet Tertullianus. *Inolescere* est ab insitis dictum ramusculis, quae in alieno stipite adolescunt. Ausonius.

Quae nosti meditando velis inolescere menti.

Prosper contra Ingratos.

Tu vero ô nova gens veteris quae stirpe oleastri
Velleris, & sacra ramis inolescis oliva.

Sic vitiorum usu tam diuturno prorsus inoleverat umbra illa hominis nefarij.

507. GENUS OMNE DOLORUM IN TE FERRE LIBET.] Sic omnes Belgae & ceteri veteres libri. Solus Noster *In te scire libet.* Forte vetus scriptura fuerit. *in te exire lubet.* Ut nihil relinquatur tam remotum quin exciatur.

510. DAPIBUSQUE RELICTIS.] Illis quas tanto jam tempore pascitur. Mansurus autem, ne te umquam putes pari modo solvēdum poenâ. Tibi enim mansurus est vultur. Quaeri hoc loco poterat quâ ratione cum vita caduca sit haec & transitoria, qualis nemini omnium ignota est, ęterna tamen supplicia male transactae imminere dicantur. Facilis respōsio, etiam praemia aeterna proposita esse benè agentibus, ut in hoc clemētiam & Bonitatem Dei laudare, in illo non possit quisquam rigorem aut severitatem incusare. Vide Gregorium Magnum Dialogis. Fabulae quae sequuntur ex Luciano, Apollodoro, Higeno, Fulgentio, Homero, Virgilio, alijsque innumeris & Poetis & Mythologis cuivis enarrari possunt.

515. OCULIS JAM PARCITE NOSTRIS.] Ex superstitione, sive & usu cōmuni, loquitur, oculos inquinari spurcis & inquinatis rebus objectis, Pacatus Panegyr. Nec nullum

...aspectum tuum venire voluisses, ne
...os omnibus salutares, homo fune-
...ret, nisi famam confutare voluisses,
...& lædi intuitu nocivarum putantur.
...spectant oculi læsos læduntur & ipsi.
...taq; corporibus tra-sitione nocent.
...t apud Cassium Jatrosophistam in
...bus, & alios. *Suum* autem *Chaos*
...s ipsis Inferis inferiores, nam nobis
...superos sumus, inferi Chaos appel-
...ad librum Primum de Raptu Pro-
...su XXVII. Virgilius lib. IV.
...ntum tonat ore Deos, Erebumque,
...haosq;, (Dianæ.
...vinamq; Hecatem, tria virginis ora
...III.
...ibus imperium est animarum, um-
...aq; silentes, (latè.
...os & Phlegeton loca nocte silentia
...ustorum.
... alter aquas, alter inane Chaos.
...cus lib. II. Argonauticorum.
...volucri primâ suspendis Olympo
...lum Chaos ostendens, pœnamque
...athri.
...I.
... Apost. pavidis resplêduit umbris
...egna petens, propria quem luce
...scum
...it fuscare Chaos.
...Iam nunc te per inane Chaos
...per Tartara conjux
...a, sequar
...o eo nomine censetur Poetis.
...usquam in ordinem suum o-
...s veniret. Hilar. de Macabęis.
...implicitū cœca caligine miscens
...arteis & das noctemq; diemq;.
...s ad Colleam seu Iovium.
...randia cœpta Tonantis.

Et Chaos ante diem, primaque crepuscu-
la lucis.

Abyssum seu alveum profundissimum notat apud Alcimum Avitum cum de diluvio scribit libro Quarto.

Intereà magna pontus se mole movendo
In Chaos antiquum, linquens mundana, redibat.

Etiam pro tenebris nocturnis usurpant Christiani Poetæ. Ambrosius Hymnis.

Qui manè iunctum vesperi
Diem vocari præcipis,
Tetrum Chaos illabitur,
Audi preces cum fletibus.

Aliqui materiem illam omniũ rerum fontem quam semper fluentem appellat noster Panegyrico Mallij, hoc nomine censuerunt, quam Latini alioquin *silvam* vocarunt. Chalcidius in Timæum Platonis. *Post Chaos enim quam Graci Hylen nos silvam vocamus Hesiodus substitisse terram docet in medietate mundani ambitus, ut fundamentum, fixam & immobilem.*

526. PRÆCEPS UBI MERSUS ANHELET.] Omnes Belgæ libri cum nostro legunt: *penitusque ibi*: quam lectionem non puto vulgata deteriorem, confirmata licet ab Aldo, Claverij & Bentinianis libris, ut & Scaligero. Vide conclusionem aureoli libelli quem Zacharias Scholasticus de Mundo conscripsit, vbi in ergastulum concludi animas sontium, & ibi perpetuis pœnis, ut in lurido quodam squallidoque carcere, detineri, idque traditur ex Platonis cum Sacris litteris consensu.

527. DUM ROTAT ASTRA POLUS.] Vniversam hanc imprecationem exprimit qui multis post seculis scripsit Bellum Trojanum, Josephus Devonius, lib. VI. versu. DXXIV.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI

IN EVTROPIVM LIBRVM PRIMVM.

Animadversiones.

CVM Romani mores maximè laudantur à Græcis Latinisque scriptoribus, præcipua eorum commendatio petitur ex comparatione, &, per hanc, cōtemtu aliorum populorum, rerūq; ab alijs minus fortiter feliciterq; gestarum. Sic disertissimus hic scriptor Imperatoris Imperijq; Occidentalis, quod, vtcunq; adhuc moribus & virtute antiquis nitens, ipse pro firmo stabiliq; celebrat, statum quam optimè commendatum proponere statuens, in gratiā Honorij, & parentis tutorisq; ejus, Stiliconis, cui cliens erat, opponit virtuti eorum masculę luxuriam velut fœmineam Orientis, cujus semiviris Proceribus & moribus capta & velut adulterata sit pars illa Imperij Romani, quā majori natu filio Honorio, divisis provincijs, dederat decedens Theodosius. Argumentum ei rei non aliud firmius & verisimilius invenit, quam, quod ipsa dabant tempora, Eunuchus videlicet consul. Hujus collatione & respectu priscorum Heroum Romani nominis, non solum nullius illum dignitatis aut magistratus capacem dicit, principium Invectivis suis inde petens, sed etiam pro monstro & abominabili prodigio habendum, tantum disciplinam veterem tantæ Reipubl. concidisse, & per mollitiem luxumq; Orientis seriam virilemq; Romani nominis Majestatem esse corruptam & emasculatum, vt tot legionibus, tot vrbibus, tot provincijs, Senatui populoq; gentium domitori, Orbis principi, præsideret Eviratum mancipium, solis avaritia, libidine, prodigalitate, enisum ad summa honorum culmina, & ijsdem virtutibus, opprobrio omnis disciplinæ, & motum publica ruina, magistratum amplissimum deturpaturum: Vnum verò remedium esse Pœnam ipsius monstri; quod detractis Honorum infulis, ad stabula suarum impuritatum præcipitandum, exemplo alijs nequam & scelestis hominibus, ne quis audeat inposterum de Lupanaribus, & cura muliebrium negotiorum, ad quæ destinati ab omni ævo fuerint Eunuchi, ad rerum moderamina aspirare. Hoc cum factum post primū horum libellorum fuerit, historiam cæteris prosecutus est Claudianus, ita vt omnē rem acceptam ferret Patrono suo, Stiliconi, cujus reverà virtus tam Orientalibus quam Occidentis rebus

uit,quoad Heros ille vixit. Con-
is nobilissimis Invectivis possunt
idem Eutropium B Joannis Chry-
emus;quo labore, vt obvio & pa-
. supersedere nos maluimus. Illud
riæ reponendum quod ex Cuja-
ibus de hoc scriptore bene meri-
is Claverius adnotavit, Tertium
ia temporum de Opere isto deci-
erditum esse,cujus titulum vide-
:iu: illę membranæ,quib.certum
Claudiano nullas esse collatas.
materia narrationi, quā vlterius
:q; exactā manifestè posterioris
o indicat. Erit itaq; curæ ijs qui
vberes Antiquorum monumen-
it,vt inquirant tantū negotium,
sperare thesaurum tot jam secu-
em,sive deperditum. Cum spes
na sit exinde, quod quotidiè vi-
atam lucem reddi etiam prius
giori tempore desideratis Scri-
m Opusculis. Porrò Eutropio-
n clarissimis ea & superiore æ-
su fuisse docent Fasti Consula-
es plurimi, ex quibus aliquos
ius Juretus ad Symmachum
ist.XLVII. De Scriptorib. hoc
pitomes Historiarum concin-
in litteras se missurum polli-
ssimus doctissimusq; Christi
istianus & Auctor& Senator,
is; Fuit eo nomine & Gram-
n ignobilis,cujus auctoritate
. Eunuchos nobiles in Repu-
ontexere possis non paucos,
liconis occidendi,&torquē-
iariū cura datā est ab Olym-
m Imperatorem apud Zosi
væ Histor. Euthenius apud
ræter omnes autem & super
s, & Reip. Necessarius Dux,
i, ævo Justiniani Imperato-
laudibus non paucæ paginæ
ocopio. Eutropij Historiam
legas apud Zosimum, Historiæ Ecclesiasticæ auctores, Epiphanij ex ijs Tripertitā. & Chronologos cæteros Christianos. Epitomen recenset his verbis Suidas, de floridis temporum ejus Historicis, ut veteres loquebantur, deflo-ratam.

Εὐτρόπιος ὁ Εὐνοῦχος ἐπίτροπος Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ὥς φησιν ΕΥΝΑΠΙΟΣ. ὁ μὲν γὰρ ῥουφῖνος ἀνὴρ ποιῶν ἢ δοκῶν καὶ ἐν ἀξιώματι γεγονὼς, καὶ ποικίλαις ὁμιλήσας τύχαις, οὐ παρὰ λόγον οὐδὲ τοῦ πρέποντος ἐκτὸς ἐδόκει καταξανίστασθαι τῆς νεωτερικῆς ἁπάσης τύχας· ὁ δὲ θαλαμηπόλος Εὐνοῦχος παραλαβὼν τὸ ἐκείνου κράτος ἐς τοσόνδε κατέσεισεν ἅπαντα καὶ κατεβρόντησεν, ὥστε οὐ μόνον ῥουφῖνος, ἦν αὐτὸς, ἀλλ' ὁ τοῦ μύθου, Σαλμωνεὺς, μηδέν τι χρῆμα πρὸς αὐτὸν ἦν. ὅσγε ὢν εὐνοῦχος, ἀνὴρ εἶναι κατεβιάζετο. καὶ οἱ μὲν μῦθοι φασὶ τὴν γοργόνα φανεῖσαν ἅμα τε φαίνεσθαι καὶ τοὺς ἰδόντας μεταβάλλειν εἰς λίθον, ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς βίος, λῆρον τινα καὶ πλαστὸν, καὶ φλυαρὸν τὸν μῦθον ἀπέδειξε.

Hæc Eunapius apud illum, quem plura talia constipasse memorans, addit mox ex alio rei gestæ ordinem.

Εὐτρόπιος ὁ τοῦ βασιλέως Ἀρκαδίου πρόκοιτος, ὃς οὐδὲν τῶν δεινῶν ἐπελίμπανε. τάς τε ἀρχὰς δημοσίᾳ πιπράσκων καὶ τοὺς τῆς δυνάμεως συκοφαντῶν, ἐξορίαις τε τοὺς μεγιστᾶνας ὑποβάλλων, καὶ πᾶσαν ὕβριν τοῖς τῆς συγκλήτου ἐπάγων. ἀλλ' οὐδὲ τῆς τῶν βαρβάρων ἀπείχετο συμμαχίας. ὡς ἂν αὐτὸς ἐλπίζων ἐς τὴν τοῦ βασιλέως μεταβαίνειν ἀξίαν. καὶ ποτε τοὺς εἰς Ἐκκλησίας προσφεύγοντας συλλαμβάνειν βουλόμενος, προύθηκεν ἐπιτρέπων τούτους ἐκ τῶν θυσιαστηρίων ἀφέλκεσθαι. καὶ ὁ μὲν νόμος ἐγέγραπτο. δίκη δὲ εὐθέως τῆς ὠμότητος ἐκολά-

possit. Opiniones varias Philosophorum Poetarumq; non attinet examinare hoc loco. Vtinam exstarent veri illius & veteris Apollodori Bibliothecæ Commentarij, quorum XX. liber totus de inferis fuit, cujus vicem legi nunc potest Stobæi Eclogarum Physicarum caput XL. Tme mate ultimo.

περὶ τῆς τῶν ψυχῶν διαγωγῆς μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔξοδον.

quo Loco & nobilissimorum Philosophorum dissertationes reperies.

474. VBI NVLLA MANENT.] In omnibus Belgicis libris fuit *ibi nulla manent* Noster agnoscit *tibi*. Aldus facit cum illis Scaliger & Claverius ut adscripsi.

474. NVLLA MANENT DISCRIMINA FATI.] Lucianus νεκρικοῖς. ἰσοτιμία ἐν ᾅδου καὶ ὅμοιοι ἅπαντες.

Paria apud Prudentium Romano, Horatium Odis, Maximianum scriptorem Boethio æqualem tempore, in Elegijs, alios infinitos.

475. VANOQVE EXSVTM NOMINE REGEM.] Tamquam in scena personā quampiam induisset. Et sic sapientissimi scriptores de vita & ambitione Potentiæ superbiæq; humanæ censuerunt; vt celebre fuerit dictum Petronij Arbitrij *totum mundum facere histrioniam*. Atque is scriptor nequaquam tam vili æstimandus foret quam de fragmentis nunc tenuiter judicat Isaacus Casaubonus, si integer ad nos pervenisset; cum & in laceris his mancisque fragminibus tot sententiæ & tam accommodæ vitijs temporum corrigendis supersint, quot vix in ullo Porticum ipsa fronte præferente. Neq; probavit ille quæ scripsit, sed in hoc totus fuisse videtur ut suavissima oratione ostenderet summè infeliciter eos vivere qui in vita voluptatem sectandam proposuissent. Qua de re alibi. In hanc autem sententiam venit congruè ejusdem elegans Epigramma, quo ait.

Grex agit in scena mimum, Pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas inclusit pagina partes,
Vera redit facies, assimulata perit.

Eadem enim ratio honorum & dignitatum humanarum est. Et sic fabula vitæ construitur. Epictetus Enchiridij cap. XXIII.

μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷον ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος, ἂν βραχὺ, βραχέος, ἂν μακρὸν, μακροῦ. ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλῃ ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην, σὸν γὰρ τοῦτο ἐστὶ τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς, ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ ἄλλου.

Innumerabilia hujus generis sapientum veterum loca coacervari possint; quę videri possunt apud Senecam de Brevitate Vitæ, Simplium, Arrianum, Antoninum, Hieroclem, Platonem, Plutarchum, & quem non?

476. QVÆSITOR MINOS.] Ita appellant Poetę exactorem illum rigidum & justum ad quem omnia à mortalibus commissa sisti, & ab eo examinari credebantur. Virgil. lib. VI. *Quæsitor Minos urnam movet*. Seneca Furente. *Non unus alta sede quæsitor sedent*. Sed & alij per tormenta examinatores, sunt quæsitores. Prudentius. *Inde furens quæsitor aut jam tortor ab unco Desine*. Hinc quæstiones interrogationes sub tormentis, de quibus in Jure Justinianæo titulus XIIX. lib. XLVIII. Pandectis. Et frequens in rebus gestis veteris ævi mētio, præsertim seculis Christianis, ubi cōtra scitum D. Augusti à tormentis incipiebatur, nec confessio quærebatur, sed contra omnium legum & humanitatis usum post confessionem tormenta, morti cruciabiliori reddendæ dicabantur; qua de re conqueritur præter alios Tertullianus in Apologetico.

475. PERTENTAT CRIMINA MINOS.] Lego *præsentat*. Etsi nec alterum intolerabile. Minoem autem primum discernere bonos à malis ait, deinde alteri judici eos destinari. Planè ut sacræ litteræ primum de separatione, deinde de condemnatione loquūtur.

Matth.

XXV. ἢ ἀφορεῖ αὐτὺς ἀπ' ἀλ-
ὅπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρό-
ἐρίφων.

N ALTO SOLIO.] Tale tri-
ibebant Minoi. Lucianus Necyo-

ίγον δὲ προϊόντες παραγενόμεθα
Μίνω δικαστήριον, ἐτύγχανε δὲ ὁ
ἐπὶ θρόνυ τινὸς ὑψηλῦ καθήμενος, πα-
ἱ' αὐτῷ Ποιναὶ, καὶ ἀλάστορες,
autem ideo admotus rebus post
d in vita justissimus fuit, & ipsius
io leges scripsisse creditus, non
geriæ Numa. Nicolaus Dama-

ῶτοι Ἑλλήνων νομέως ἔχειν Μί-
, ὃς ἦ πρῶτος ἐθαλασσοκράτησε-
ποιεῖτο δὲ Μίνως παρὰ τοῦ Διὸς
ἐναι δι' ἐννέα ἐτῶν, εἰς τὸ ὄρος
ιὸς ἄντρον ἐλέγετο, κακεῖθεν
φέρων τοῖς Κρησί. Μέμνη-
Ὅμηρος ἐν οἷς λέγει.

ἐνὶ Κνωσὸς μεγάλη πόλις,
Μίνως τε
βασίλευε, Διὸς μεγάλου ὀα-
ς.

quoque divinæ majestatis in
tiam figmentis suis imitata
lertia, ita tamen ut maxima
et veritatis & figmentorũ,
putat Origenes Philocaliæ,
ego librum à summis anti-
magni æstimo, ut ab inge-
n Christianorum scriptum,
idicio doctissimorum, nec
Minoi Cretenses Leges ju-
omulgenti, cum adeo stu-
int inter Thraces ut duci
r æ altas scalas texenti eum
ũ Junoni relaturum ipso-
Polyænus lib. VII. Strateg.

fidem habitam testetur. In Nostro Libro hoc versu legitur *in alto Conspiciens solio* Sed male.

476. DIRIMIT SONTEIS.] Melius legas *diribit* Sed illud est τῦ ποιητῦ.

478. AD MALA VERBERA.] Singularem energiam τὸ *mala* hoc loci habet, infert enim crudelitatem quandam nocentem, immanem, & astutam simul. Sic malæ Furiæ apud Horatium:

At non ante malis dementem actum furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum.

Et malæ Orci tenebræ apud Catullum, in quibus nil præter amaras curas tormenta animorum. Sic de Fure Calpurnius Ecloga III.

mala nocturni religavit brachia Mopsi
Tityrus, & medio furem suspendit ovili.

Et Virgilius

mala vites incedere falce novellas.

Valerius Flaccus libro I.

quoties mox rapta videbo
Vela notis, plenasque malis clamoribus undas.

Hoc est morticinos, & ex quibus nulla liberatio. De Rhadamanto fabulisque cæteris omnia sunt vel pueris tritissima. Summa est in his Apollodori libro III.

ῥαδάμανθος δὲ τοῖς νησιώταις νομοθετῶν, αὖθις φυγὼν εἰς Βοιωτίαν, ἀλκμήνην γαμεῖ, καὶ μεταλλάξας ἐν ᾅδου μετὰ Μίνωος δικάζει.

481. SVPERNI CVRRICVLI.] Sapientem vita humana *curriculo* comparatur, sacris potissimum litteris, quarum longa & ipsis ferè semper ignota deductione Philosophi & Philosophanteis scriptoreis, eadem de eadem judicant. Juvenalis Satira IX.

festinat enim decurrere velox
Flosculus, exiguæ miseræque brevissima vitæ Portio

Lucretius libro II. de Rerum Natura

inter se mortales mutua vivunt,

Augescunt alia genteis, alia minuuntur,
Inque brevi spacio mutantur secla animantum,
Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Virgilius.

Vixi & quem dederat cursum fortuna, peregi.

Favonius Eulogius in Somnium Scipionis: *Insinuat Scipionem illum qui Karthagine subjugata cognomen familia peperit Africanum huic Scipioni Paulli filio futuras à propinquis insidias & fatalis meta denuntiare curriculum.* Hinc scitissime viatorem, viventem in hoc curriculo appellat Alcimus in suo sibi Epitaphio, versibus, qui pro eo ævo & suavissimi & doctissimi sunt, emendati & integri hoc loco propositi.

Hic rogo pauxillum veniens subsiste viator,
Vt mea scruteris pectore dicta tuo.
Vt tua deque meis cognoscas fata figuris,
Vertitur en species, ut mea, versa tua est.
Quod nunc es fui ego formosus in orbe Viator,
En ego quod nunc sum forma futura tua est.
Delicias mundi casso sectabar Amore,
Nunc cinis & pulvis, vermibus esca, nihil.
Quapropter potius animam curare memento,
Quam carnem; perit hac, perpetuo illa manet
Cur tibi rura paras? quam parvo, cernis, in antro
Me tenet, illa vocat te quoque parva quies!
Cur tyrio corpus inhias vestirier ostro,
Hoc turpi serpens corpore vermis edet!
Vt flores pereunt vento veniente minati,
Corporis abjecti gloria tota perit.
Tu mihi redde vicem, Lector, rogo, carminis hujus,
Et dic, da veniam, Christe, tuo famulo.

Eleganter ex Sacris Theodorus Studita Homilia XCV. de Arcto itinere, Enarratores in caput XX. Actorum. Valerianus, luculentus scriptor; immortali beneficio Iacobi Sirmondi luci redditus, Sermone II. & III. quem vide, & de curriculo vitæ multa apud Nazianzenum Opusculis Poeticis.

481. PROSPEXERIT ACTVS.] Sex libri Belgici *perspexerit*, quod nos olim ex tribus probatum nunc merito magis amplectimur. Inane boni sensus est quod adscripsimus, quamvis Codex Noster, Aldus, Scaliger, & Claverius, retinuerint.

482. FERARVM.] μετεμψύχωσις in belluas hominum, hodie quoque credita Truscis populo habitandi Libanum, ut scribit Ioan. Iac. Breuningus in Itinerario, Navigatione Quarta, quā luculenter confutat Æneas Gazęus in aureolo Dialogo, Theophrast. qui recens à nobis Latinitate donatus est. Feras a. domicilia malis hominibus dederunt, quia revera illi bestiarum vitam vivunt. Iunilius Episcopus in Genesin: *Sexta atate seculi inter multos reprobes qui merito serpentibus comparari poterant, ac bestiis propter sævitiam, & quia toto animo terrestribus inhærent curis vel illecebris nati sunt & sancti in plebe Dei.* Vide Philastriū Hæresi CXX. Pythagoræorum hæc in speciem tantum doctrina erat, sub ænigmate velut docens quid mereatur vita voluptatibus fœdis atque belluinis dedita, ut clare videmus apud Hieroclem cap. LII. aureorum Commentariorum in aurea Carmina, ubi ita disserit.

καὶ πάλιν εἴτις ἑαυτοῦ ψυχὴν συναποθνήσκειν οἴεται τῷ θνητῷ σώματι, ἀγνοίᾳ τῆς προσούσης ἀθανασίας τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ, προσδο-

α̃ μὴ δεῖ, μηδὲ οἷόν τε γίνεϑαι, ὁ ϑηλὺ μεταμφιάσασϑαι σῶν, ἢ ζῶον ἄλογον γίνεϑαι διὰ κακυτὸν δι' ἀργίαν αἰσθήσεως, ἢ ὑφως τοῖς εἰς τὰ ἄνω γῆν μέλαυ τῦ ἀνθρώπυ ὐσίαν πρὸς τὰ ὐ συνωϑεῖ πεπλανημένῳ, καὶ ἀμετάβλητον γὰρ καὶ ὐσίαν ὑπάρης τῇ ἀνθρωπίνη ψυχῇ. ἀεὶ γὰρ ρωπος τῇ τῆς ἀρετῆς ἢ κακίας κτήσει, θεὸς ἢ θηείον γίνεϑαι

io ab nobilitate animæ illa est :s facit belluas. Arrianus Epicteti II.

τίω τίω συγγένειαν οἱ μὲν ἀποὐκεῖς ὅμοιοι γινόμεϑα, ἄπιστοι ἢ βλαβεροί, οἱ δὲ λέων ἄγριοι ἢ ἀνήμεροι, οἱ πλεῖυς δὲ ἡμῶν ὡς ἐν ζώοις ἀτυχήματα.

thium lib. IV. Consol. cap. III Sed anos substitisse debebant, inter Christianos etiam hoc genus erat vivebant in sordibus corporearum, immo cœno omnium vitioleo quoque Borborianos appellata sua obscœna & stercorea infan Dei creaturam. Philastrius Bri-XXIII. *Alia est hæresis Borborianitiis implicati seculi & malis conservientes non sperant judicium futius carnalem seculi concupiscen-Hi itaque in cœnum euntes & cœno facies, & membra sua defor-n in re cunctis velut culpandam Dei monstrantes: cum illa vorago culitiorum pernitiosa damnatio ex bonitate non legis, divina promissione*

Et talium ubique ea copia fuit, ci Chistianæ numquam defuerit gionem nostram è moribus cultorum conviciandi. Vt de Averroe nobilissimo Philosopho legimus ab agnita Veritate resilisse protestantem nullibi terrarum homines esse tam prorsus sceleribus omnibus inquinatos atq; perjuriis coopertos quam Christianos nomine. Ejusdem sententiæ fuit & Moscus sive Machumetanus ille tempore patrum de quo scribit Paullus Oderbornius in Vita Magn. Basilidis. Quod si hodie tales re ipsa, quod Philastrius ait, cœno sese oblinerent, unde putas satis fœtutinarum aut voraginum futurum congerendo & exhauriendo stercori? vel uti singuli Borboriani isti particulam aliquam ad ostendenda velut insignia sectæ suæ indidem nanciscerentur? Sed hæc ὐδὲν πρὸς Διόνυσον.

483. VINCLA PATI.] Corpora, quibus illigantur velut animæ & impediuntur ab actionibus puritati & Rationi suæ convenientibus. Nodos vocat Gildasius Sapiens cognomento. Invectiva in Clericos. *Ego sane ero cras, qui hodie sum, tu te utinam mutares. Vtinam haberem aliquid digni muneris quod offerrem huic qui maturius me de nodo follis hujus absolveret.* Et Arnobius lib. II. *annis vivat innumeris & numquam nodis corporeis eximatur.* Virgilius Culice.

Minos:

Conscelerata pia secernit vincula sede.

Arnobius eodem libro; *quo facilius exsui corporalibus possit è vinculis.* Virgilii versum scio plerosque interpretes non esse assecutos. Gennadius Scholarius περὶ προσευχῆς.

τὸν μὲν γὰρ ἐπὶ πλεῖον παραμεῖναι τῇ παρυσίᾳ τῆς σαρκὸς ὠνομάμησε: τὸν δὲ θᾶττον ἀπολύεσθαι τῶν δεσμῶν τῦ σώματος διετάξατο, κατὰ τὺς τῆς ἀρρήτυ σοφίας λόγυς.

Eligius Homilia II. *Videntem me pacem quæ terrestria lætificat & cœlestia à vinculis corporis dimittis in pace.* Hericus Altissiod. lib. VI.

Spiritus

Spiritus at cæcis ardens emergere vinclis
Emicat, & liquidas ardens transfertur in auras.

Eodem refero quod Artemidorus libro III. cap. XIII. scribit *bonum esse somnium in vinculis commoranti Deum fieri videri.* Sic carcerem animæ vocant nobilissimi auctores corpus. Lucanus lib. VI.

Adspicit adstanti projecti corporis umbram
Exanimes artus, invisaq; claustra timentem,
Carceris antiqui

Prudentius Cathemerinon. X.

dum generosa caducis
Ceu carcere clausa ligantur
Pars illa potentior extet
Quæ germen ab æthere traxit.

Zeno Veronensis Sermone ultimo de Resurrectione: *cum eorumdem ille sapientissimus dicat hanc esse mortem cum corpore animus tamquam carcere clausus tenetur, illam esse veram vitam cum idem animus custodia carceris liberatus ad eum locum unde venerit revertatur.* Theophridus Abbas Sermone de Veneratione Sanctorum: *ibi est habitatio quam fidelium desiderat intentio qui Deum portant in mente quamdiu tenentur in carnis carcere.* Prudentius Hamart.

Hæc ille ante obitum membrorum in carcere septus
Secedente anima non discedente videbat.

Arrianus Epicteti lib. I. cap. IX. vocat vincula, cum Claudiano.

ἀλλὰ μή τινες ἐμπίπτωσι τοιοῦτοι νέοι, οἳ ἐπιγνόντες τὴν πρὸς θεοὺς συγγένειαν, καὶ ὅτι δεσμά τινα ταῦτα προσηρτήμεθα, τὸ σῶμα καὶ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ.

Zacharias Scholarius fine aureoli Dialogi de Vniverso.

ὡς ἂν μὴ παρεχθείημεν λυομένων ἡμῖν τῶν δεσμῶν καὶ πυκνὰ στρεφώμεθα πρὸς τὰ τῇδε.

Compages elegantissime appellat Cicero de Senectute. *Nam dum sumus in his inclusi compagibus corporis munere quodam necessitatis & gravi opere perfungimur.* Colligationem quapiam stati temporis alii censebant. Nonnus Dionysiacorum libro XXXVII. de Indis.

Ὄμμασιν ἀκλαύτοισιν ἐπαρχήσαντο θανόντας
Οἷα βίου βροτέου γαιήια δεσμὰ φυγόντας
Ψυχῆς πεμπομένης ὅθεν ἤλυθε, κυκλάδι σειρῇ
Νόστον εἰς ἀρχαίην

Quo eodem alludit Heliodorus libro VIII.

ἄμμιγα ἡ κούρη τῇ περσεφόνῃ μεσουριάσθαι, καὶ λύσιν δεσμῶν τὴν ἐνθένδε ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγήν.

Alii tunicam velut quampiam corpus, animæ circumjectam. Nemesius cap. III.

πλάτων μὲν οὖν ὡς διὰ ταύτην τὴν ἀπορίαν οὐ βούλεται τὸ ζῶον ἐκ ψυχῆς εἶναι καὶ σώματος, ἀλλὰ ψυχὴν σώματι κεχρημένην, καὶ ὥσπερ ἐνδεδυμένην τὸ σῶμα.

Pariter λύσις mortem significat. Carsilis in Quæstionibus. ὁ θάνατος: διάλυσις. Artemidorus lib. III. c. LXI.

φυλακὴν μὲν γὰρ καὶ περιτήρησιν καὶ μονὴν τῶν πραγμάτων τὴν ζωὴν καλοῦμεν, τὸ δὲ ἐναντίον τούτου λύσιν καὶ ἀπώλειαν, τουτέστι τὸν θάνατον.

Nostri tamen eruditiorem explicationem vide Animadversionibus in Æneam Gazeum, his diebus edolatis.

484. TRUCULENTOS INGERIT.] Dogma Socraticorum & Platonis. Vide Phædonem, & ejus doctrinæ alios. Æneam Gazæum. Isidorum Pelusiotam libro II. Epist. CXXXV.

alios. Interpretis vicem Claudiano
Boethius lib.IV. de Consolat.cap.

] Quia truculentissimum hoc ani-
arbarisque moribus homines post
in hujus formam vel corpus tran-
nt. Sic de Rege Alanorum Heri-
iermanidos, ut alibi etiam notavi-

erat his Eoachar quovis crudelior
erso.

RÆDONESQUE LUPIS.] Boe-
tia fervet alienarum opum ereptor?
dixeris. Æneas Gazæus Theophr.
πλάτων τὰς τῶν ἀνδρῶν ἔφη
ῷ δὲ τῷ βίῳ θηλυνομένας εἰς γυ-
οιῶναι, κακίαν δὲ ἐμπιπλωμένας
κταβαίνειν, καὶ χειραίοις συνδι-
ῖς δὲ θηνοῖς συμπίπτεσθαι καὶ τοῖς
αγελάζεσθαι, τὴν δὲ πρὸς φαί-
ὄντας συνουσίαν διεξιῶν τὰς ὑπὸ
ἱπαιρομένας καὶ πρὸς ἁρπαγὰς
ς ἐκτίνας καὶ λύκους μεταβάλλει.
orum mysteriorum Exegetæ. Et
ır tradita illa Platonis, ut pro lupo
, pro sue immundus, pro Leone
gatur. Vide eumdem Æneam,
n cap.II. sub finem. Lupi, rapaces
vangelio. Nicolaus Clemangius
ligo: Qui pastores dati erant,
ircæo poculo in Lupos versi sunt.
orl. in Satirica Poesi.

ALLACES VULPIBUS AD-
: conjugio quopiam. Hoc enim
lia familiæ, ut notamus alibi his
is. De vulpe & vulpino animo
orum librorum loco. In MSS.
mutationem reperio.

ISIDIA SEMPER.] Asino hunc
cat, quem mirum omitti cum à
uic ferorum catalogo accensea-
ıs. *Pavidus ac fugax non metuen-*
cervis similis habeatur. *Segnis ac*
stupidus torpet? asinum vivit. Arrianus Epi-
cteti libro IV. cap. V.

οὐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφὴ, οὐκοῦν
οὐδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, καὶ
οἱ ὀφθαλμοί, ἀλλ' ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀν-
θρωπικά. οὗτος οὐκ ἀκούει λόγου, οὐ παρα-
κολουθεῖ ἐλεγχόμενος, ὄνος ἐστί.

Ita & Aeneas Gazæus Theophrasto. Asini
stulticiæ indices, Eligius Homilia II. *asini*
primo genitum ove mutemus, ut ubi prius fuit
stultitia & immunditia substituatur castitas &
innocentia. Et inde Convicium in Comœdia,
Terentius. *flabellum gestare te asinum tantum.*
Quem tamen locum parum apte exposuerunt
interpretes, Libidinosum enim & bene pensi-
libus peculiatum, qui spadoni opponatur in-
nuit Antiphon. Et sic asinum immundum di-
xit Eligius, utpote præ cæteris animantibus
prolificum. Sed Æschinem Adelphis Mitio
asinum stuporem ejus incessens, nominat. Hic
autem egregius grex augeri etiam Pardis po-
terat, qui cum Leonibus superbiæ & Versutiæ
sunt Indices. Iustus Episcopus Orgelitanus
cap. LXXXV. in Canticum Canticorum. *Evo-*
catur Ecclesia de cubilibus Leonum & montibus
Pardorum, quando relicta elatione superba, vel
diversarum traditione sectarum simplex & hu-
milis venit ad Christum. Et ita addi figuræ
possint plurimæ.

487. SVIS IMMVNDI.] Solus ex omni-
bus priscis Codicibus Noster *immunda.* De
suo Boethius: *Fœdis immundisque libidinibus*
immergitur? sordida suis voluptate detinetur.
Amphilochius Iconiæ Episcopus Sermone de
Muliere & Basilio: *Mulier quædam opibus &*
generis nobilitate clara, indecenter suis faculta-
tibus abutebatur, gula & Lascivia seipsam e-
mancipans, nihilque ad beneplacitum Dei se com-
ponens, sed porcorum instar in sordibus peccato-
rum volutans demum illuminata ajebat. Vide
Nicolaum de Clemangiis admirandum ejus
ævi scriptorem libro de Filio prodigo cap. II.
Clementem Alexandrinum Protreptici initio.
Radulfus Ardens Sermone in Vigiliam Pa-

 schæ:

hæ: *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus & similis factus est eis. Sicut vitiis ita morte. Hinc est quod Poetæ describunt homines mutari in pecudes. Homo enim qui divinæ origini oblitus, soli gulæ deditus est, quid aliud quam in porcum mutatus est?* Alia obvia, non enim frequentior ulla comparatio.

488. ARCANAQUE SUEVIT PRODERE.] Hoc inter crimina summa constituerunt ii, qui Vitam Politicam, & in primis Monarchiam, constituere pœnis post mortem sancitis voluerunt. Quicquid enim vel Patriæ vel Regio, nonnumquam & tyrannico, contraire Imperio videbis, id reperies in Philosophorum & Poetarum figmentis apud Inferos atrocissime punitum. Sic hoc loco proditio arcanorum æterno silentio punitur. Sic hoc loco proditio arcanorum æterno silentio punitur. Sic subdit summum scelus apud inferos esse refixionem & venditionem Legum. Et talia. Sapienter ergo præcipit Horatius, lib. I, Epistola XVIII.

Arcanum neque tu scrutaberis ullius umquam
Commissumque teges & vino tortus & ira.

Sic in Mecænate tot virtutibus præluxit taciturnitas, quæ eum amatissimum Augusto suo reddidit. Victor Iunior seu Victorinus in Augusto. *In amicos fidus exstitit quorum præcipui erant ob taciturnitatem Mæcenas, ob patientiam laboris modestiamque Agrippa.* Nec huic contradicit Suetonius cum lib. II. cap. LXVI. ait, *Desideravit nonnumquam, ne de pluribus referam, & Marci Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem, cum ille ex levi rigoris suspicione & quod Marcellus sibi anteferretur Mitylenas se relictis omnibus contulisset. Hic secretum de comperta Murenæ conjuratione uxori Terentiæ prodidisset.* Nec opus erat viris eruditis multis in talibus ambagibus. Quod enim taciturnitatem in uno & altero penes Mæcenatem desideratam ait, hoc ipso alioquin semper constantem in ea & laudatum propterea docet Suetonius. Garrulitati vero isti pœnas præ cæteris vitiis atroces sanxerunt Legumlatores, quia oppido humanum atque commune est; quod longe elegantissima fabula de Mida enarravit nobis Petronius his versibus.

Nam citius flammas mortaleis ore tenebunt
Quam secreta tegant: quicquid dimittis in aula
Effluit, & subitis rumoribus oppida pulsat.
Nec satis est vulgasse fidem: simulatim exit
Proditionis opus; famamque onerare laborat.
Sic commissa ferens avidus resecare minister
Fodit humum, Regisque latenteis prodidit aures;
Excepit nam terra sonos, calamique loquenteis
Invenere Midam, qualem narraverat Index.

490. ÆTERNA SILENTIA VOCEM.] In nostro libro est *mentem*. Quod absonũ. Pisces ajunt omnes mutos esse. Quidam aliquos excipere nisi sunt, & illos arguere inscitiæ. Sic enim velut compertum scribit Ælianus libro X. cap. XI. de Animalibus.

Φύσεως δὲ ἰχθύων εἰσὶν ἀμαθεῖς οἱ περὶ τῶν πλέως ἁπάντων καταψηφίζονται σιωπὴν αὐτῶν, ἐπεὶ δὲ συρίττουσί τινες καὶ γρυλλίζουσι. Σαῦρος μὲν γρυλλίζει καὶ χρόμις καὶ κάπρος, ὡς Ἀριστοτέλης φησί. Χαλκὶς δὲ συρίττει, κόκκυξ δὲ ἄρα τὸν ὁμώνυμον ὄρνιν τῇ φωνῇ μεμιμημένος φθέγγεται παραπλήσια.

Disquirant vel disquisiverunt jam dum alii. Poetis nos concedimus ut ex maxima parte omnes censeant. Imperiosi enim Prætores sunt. Horatius.

O muti

'tis quoque piscibus,
tura Cygni, si libeat, senum.
ı discessum Nicetæ.
que alludunt patulo verenteis
Delfines, sine voce quamquam
ıla humanis tamen alloquentur
Carmina Linguis.

ER VARIOS ANNOS PER CVRAS.] Frustra olim hic curiosi m tot librorum nemo quicquam Vincentina Editione *amnes* fuisse rius, sed merito eam non attendi- : autem figuras dixit quod num- am quiescere, sed hinc inde in & a varia venire sciverint Pythago- ıs in divina illa parænesi Pythago-

ia mutantur, nihil interit, errat & lline
venit, hinc illuc, & quoslibet occu- ut artus
us ; èque feris humana in corpora ransit,
feras noster, nec tempore deperit ıllo.
novis facilis signatur cera figuris
nanet ut fuerat, nec formas servat ısdem,
ımen ipsa eadem est, animam sic sem- er eamdem
sed in varias doceo migrare figu- as.

as Pythagoricas per *annos* intelli- oniam variæ & non unius spatii , varios annos eruditius dixit, qui ım Solis aut Siderum sed sua pro- ione terminarentur. Et Sic fato- ı Legem in Pythagoricis his trans- us certam esse. ipsas autem ani- ultipliciterque mutari scribit Phi- VIII. Apollonii c. III. transire in errestres, & marinas animantes lebant, post in hominem reverti, erodotus libro Secundo. Mal- chus seu Porphyrius, iste enim revera est, vita Pythagoræ.

πρῶτον μὲν ὡς ἀθάνατον εἶναί φησι τὴν ψυχὴν· εἶτα μεταβάλλουσαν εἰς ἄλλα σώματα ἀνθρώπων, πρός τε τούτοις ὅτι κατὰ περιόδους τινὰς τὰ γενόμενά ποτε πάλιν γίνεται, νέον δὲ οὐδὲν ἁπλῶς.

Circulos vocari à Divo Hieronymo notat ibi doctissimus, probissimusque olim amicus noster C. Rittershusius, cujus ad id opusculum Notæ inanes bonarum rerum non sunt. Sed ut ita retineri possit hæc scriptura quoniam in libris omnibus offenditur, non tamen ego lectorem cælare veterem nostram conjecturam debeo, qua suspicabar Claudianum scripsisse.

Quos ubi per varias, annos ter mille, figuras Egit.

Poetarum enim in spatiis Pœnarum istarum tantus est dissensus ut omnium qui numquam scripserunt princeps Virgilius ubi mille statuit, libro VI. ibi ejus discipulus Silius Italicus lib. XIII. quinque millia ponere non verecundetur. Tria autem millia hunc circuitum annorum durare vetustissima Aegyptiorum doctrina fuit, uti memorat ex ipsorummet traditionibus Herodotus libro II. Quod si omnino veram vulgatam lecti nem pertendere quis vellet, putes Methatesin tantum esse casuum in vocibus advocandam interpretationi, ut τὸ *varios* cum ad *figuras* pertineat, esset annis ob vicinitatem appositum. Sic enim multi alii optimi scriptores locuti : Papinius Thebaide II.

Fuderat Assyriis exstructa tapetibus alte
Membra toro

Thori enim exstructi erant tapetibus, non membra, quæ exstructis demum toris imponebantur. Idem libro V. Silvarum.

tamen ille severus
Quisquis is & nostra cognoscat vulnera caussa.

Hoc est caussas nostri vulneris & doloris. Ovidius libro VII.

nudos humeris infusa capillos.

Capilli sane vestiri non dicuntur, nec nudi. Sed nudos humeros debebat dicere, quo propter stridentiorem sonum abstinuit. Pacuvius Antiopa.

Salvete gemini, mea propages sanguinis.

Sanguinis mei dicendum erat. Epitaphium Vetus.

Quid Probina tibi fœcunda viscera prosunt.

Fœcunda fuerat dicendum Sic Claudianus ipsemet noster Præfatione II. de R. Pr.

Cyrrhæasque Dei quamvis despexerat artes

Orpheis Laurus vocibus apta venit.

Hoc est Cyrrhæi Dei, nimirum Apollinis, quę nemini ignotæ sunt, cum Cyrrhæas nemo quisquam agnoscat. Paullinus Petrocorius, lib. I. Martin. v. 37.

Mystica quem nondum fontis renovaverat unda.

Id est Mystici, Baptismatis scilicet. Vltimis seculis immo plane jam barbaris, ita Gunterus mirum quam facundus, ingeniosus, & doctus Poeta libro VIII.

Præsidium plebs illa loco, sumtusque cibo rum

Ad spacium belli longosque locaverat usus.

Hoc est illo loco de quo sermo est. Et Ioannes Saresberiensis in Euthetico.

Namque novos rerum forma movere solet.

Hoc est nova forma novos mores solet. Verum mutatione nulla opus esse supra diximus cum periodi illæ incerti spatii fuerint, ut vitæ animalium in quæ transire animas somniabant, non æquales. Neque tamen in omnia animalia transire humanas mentes docebant Pythagoræi, excipiebantur enim ea quæ mactari fas erat, ut vides apud Iamblychum lib. Primo. cap. XIIX. Quæ ratio haud dubito quin initia hujus doctrinæ referat, Hebræorum nimirum Legem, quæ mactationi congrua animalia omnia nominat, impura seponit, in his nec illis quidem præteritis quæ fabulosa potius quam vere credita habebantur, ut de gryphe scribit Origines in Philocaliam relatis verbis.

492. LETHÆO PURGATOS GURGITE.] Virgilius lib. VI. Silius XIII. alii; Lethen autem ideo fabulis junxerunt, quia tale aliquid intervenire necesse erat, cum nemo umquam in vitam venerit memoriam eorum habens quæ ante ipso facta fuerint. Pythagoræ enim scita hac in re adeo inepta fuerunt, ut neminem paris audaciæ umquam habuerint discipulum, qui asserere voluerit nota sibi dese antequam geret multa.

493. VETERESQUE REOS.] Vt quisque appulerat, ordine temporis.

496. LUSTRAT.] Diu in eo hæret, tot scelerum famosam umbram miratus. Sic de Megata libro Primo *oculisque diu liventibus hæsit Pejorem mirata virum*

497. EX IMO CONCUSSA SEDE.] Indignatione nimia. In Nostro est *ex uno.* Male. Suspicor nescio quid aliud latere, sed libri cæteri nihil variant.

500. PROLUVIES.] Obscæna, impura, abominabilis colluvies, & congestio. Virgilius de Harpyis.

Obscæni volucrum vultus, fœdissima ventris Proluvies

Hoc est cloaca quæpiam, foriæve horrendæ. Papinius Thebaide I.

juvat ire & visere juxta

Liventeis in morte oculos, uteriq; nefandam

Proluviem, & crasso squallentia pectora tabo.

Alioqui *proluvies* ipsa alvi egestio. Lucretius libro VI. *si quis vitarat funera lethi Vlceribus tetris & nigra proluvie alvi Posterius tamen hunc tabes letumque manebat.* Et soluta alvus hoc nomine censetur, ut à Columella lib. XII. cap. XXXVIII. cum idem sit quod diluvium, seu aquarum excessus apud Ciceronem libro III. ad Quint. Ep. VII.

OD QUÆ MIHI SUMMUM T.] Altera pars mythicæ Philoum non tam vulgum aut quemıprobumque hominem notans, num, & Legum receptarum vionè Legum auctoritatem servare › voluerunt Poetæ, ex persona ıanthi apprimè bene hoc loco; & ıd Maronem lib. VI.

'it hic auro patriam, dominumque entem
it, fixit leges pretio atque refixit.
ıneis immane nefas, auroque po-i.

CTOI SIMULATOR FERFIS.] Non enim verè Arctous seu lium populorum is Mars erat, i ad Imperium sibi parandum tot nillia universo ferè Romano or-Historia notissima. Simulator est i vera formam inducit. Papinius en simulatricem vocat, quia formanas in pecudales devertere.

ılis, si crimina demas,
& Aeæo simulatrix littore Circe.

ıA LASSATUR PORTITOR verbium quoddam de immensis ronius Specimine Belli Civilis.

e navita Porthmeus
simulacra verũ traducere cim-
Classe opus est

ειχοῖς.

CTUS INUSTÆ DEFORCULÆ.] Platonis dogma. Anidefunctorum inhæsuras maculas m ipsorum catalogus apud infensferi. Verba ejus de Gorgia, odæus, Cognatus, & alij jam pothias lib. IV.

ὁ πλάτων λόγος ἄθλιυς εἶναι, φησὶ καὶ κακοδαιμονέστατα βιῶντες, ἐνταῦθα διὰ τῶν ἡμαρτημένων ἀλλ' οὕτω ὥσπερ οἱ στιγματίαι, τῶν εἰκατων τοῖς ἀδικήμασι πεπελιδνομένοι, καὶ τὸ μὴ ἐκκεκάρθαι ἀποκείρδάνοντες.

Lucianus Cataplo, verbis Rhadamanti.

ὁπόσα ἄν τις ὑμῶν πονηρὰ ἐργάσηται παρὰ τὸν βίον, καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἀφανῆ στίγματα ἐπὶ τῆς ψυχῆς περιφέρει.

Revera autem per has maculas conscientię læsæ ineluibiles Notæ intelliguntur. Ut Maculas animæ abluere Baptisma dicit Oecumenius Commentario in 1. Petri, cap. III. Pacianus Parænetico. *Postremo illud apertissimè nitemur ostendere quæ Pœna sit aut agentibus pœnitentiam aut etiam negligentibus, atque ideò in vulnere suo aut tumore morientibus, quæ rursus sit corona quod præmium conscientiæ maculas rectâ & ordinariâ confessione purgantibus.* Egregiè Tacitus Annali. VI. *Neque frustrà præstantissimus Sapientiæ affirmare solitus est, si recludantur Tyrannorum mentes posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceretur.* Hæ sunt maculæ illæ quos sapientes hærere mentibus ipsis opinabantur. Zacharias Scholasticus de Mundo, Precatione qua librum eum claudit.

δοίης ἡμῖν καθᾶραι τὸν νοῦν ἄξιον ποιῆσαι τῆς σῆς ἐκλάμψεως καὶ θεωρίας, ἵνα καθαρῶς ὡς εἰόντι σοῦ κατορωτάτου ἐφαπτόμεθα εἰ θέμις ἐστι, καὶ τοὺς κακοὺς χαρακτῆρας καὶ τύπους τῆς ψυχῆς ἐξελάσῃ, δεῖξαί τε τὴν εἰκόνα τὴν πρώτην ἀθόλωτον.

Porro de corporum maculis celebris opinio fuit veterum, eas innasci ijs qui scelus aliquod commisissent, perjuris maximè, & inficiatoribus. De Ægyptijs, qui tales notas virtutis indices habebant Ammianus Marcellinus fine libri. XXII. *Homines Aegyptij subfusculi sunt & atrati, apud eos erubescit si quis non inficiando tributa plurimas in corpore vibices ostendit.* Ad hanc enim superstitionem interpretandus est is Ammiani locus, cujus mos est plura aut reconditiora dicere quam prima fronte arbitreris, non de vibici-

bus tormentorum quas loqui videtur. Et eò trahendum quod de ijsdem Aegyptiis scribit. Isocrates Encomio Busiridis.

ἐκεῖνοι τοίνυν οὕτως ἁγίως καὶ σεμνῶς περὶ ταῦτα ἔχουσιν, ὥστε καὶ τοὺς ὅρκους πιστοτέρους εἶναι τοὺς ἐν τοῖς ἐκείνων ἱεροῖς ἢ τοὺς παρ' ἄλλοις καθεστηκότας, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἕκαστον οἴονται παραχρῆμα δώσειν δίκην.

Nam in perjurio ipso maculas vibicesque has sequi criminosum arbitrabantur. Unde mirum immo monstro simile videtur Ovidio id aliquando non fieri, & quidem tali, ut prorsus providentiam esse neget.

Esse Deos credamne? fidem jurata fefellit
Et facies illi quæ fuit ante, manet.
Quam longos habuit nondum perjura capillos
Tam longos postquam Numina lusit, habet.

Alia notarunt doctissimi viri ad Horatium, Theocritum, Propertium. Eodem spectat figmentum Philostrati de fonte mirifico, qui potus pijs castisque salubris esset, perjuris verò & impijs pustulis corpora obfunderet. Vide librum I. de Vitâ Apollonij. Ad animam autem à corpore maculæ traducuntur, in quo sæpè etiam naturales quædam sunt, & à Medicis agnoscuntur. Theodorus Priscianus, scriptor non ineptus, lib. primo, cap. XXXVI. ubi ex accidentibus etiam natarum mentionem facit, sub quibus hanc etiam superstitionem alludi existimo. Sunt porrò & vitæ suæ maculæ, cum nimirum bonis dictis mali mores dissonant. Juvencus lib. IV. Hist. Evang.

Adspicite scribas sublimi sede superbos,
Hi quæcunq; docent justum est comprendere cordis
Obsequio; maculas ipsorum temnite vitæ.

505. VITIISQUE INOLEVIT IMAGO.] Umbra ipsa mortui vitiorum tuorum imagines refert. τὸ *inolere* pariter usurpatur. Tertullianus de Patientia, c. VIII. *Imprimis adflictatio carnis hostia Domino placatoria per humilitatis sacrificium cum sordes cum angustia victus Domino libat, contenta simplici pabulo puroq; aquæ potu, cum jejunia coniungit, cum cineri & sacco inolescit.* Hoc est crebra consuetudine velut innascitur & cognata fit. Conjungit autem hoc est continuat, cum stati dies intercederent sollemnes illos jejunantibus, hos interpolari, & jejunia conjungi suadet Tertullianus. *Inolescere* est ab insitis dictum ramusculis, quæ in alieno stipite adolescunt. Ausonius.

Quæ nosti meditando velis inolescere menti.

Prosper contra Ingratos. *(stri*

Tu vero ô nova gens veteris quæ stirpe oleastri
Velleris, & sacræ ramis inolescis olivæ.

Sic vitiorum usu tam diuturno prorsus inoleverat umbra illa hominis nefarij.

507. GENUS OMNE DOLORUM IN TE FERRE LIBET.] Sic omnes Belgæ & ceteri veteres libri. Solus Noster *In te scire libet.* Forte vetus scriptura fuerit. *in te exire lubet.* Ut nihil relinquatur tam remotum quin exciatur.

510. DAPIBUSQUE RELICTIS.] Illis quas tanto jam tempore pascitur. Mansurus autem, ne te umquam putes pari modo solvēdum pœnâ. Tibi enim mansurus est vultur. Quæri hoc loco poterat qua ratione cum vita caduca sit hæc & transitoria, qualis nemini omnium ignota est, æterna tamen supplicia male transactæ imminere dicantur. Facilis respōsio, etiam præmia æterna proposita esse benè agentibus, ut in hoc clemētiam & Bonitatem Dei laudare, in illo non possit quisquam rigorem aut severitatem incusare. Vide Gregorium Magnum Dialogis. Fabulæ quæ sequuntur ex Luciano, Apollodoro, Higeno, Fulgentio, Homero, Virgilio, alijsque innumeris & Poetis & Mythologis cuivis enarrari possunt.

515. OCULIS JAM PARCITE NOSTRIS.] Ex superstitione, sive & usu cōmuni, loquitur, oculos inquinari spurcis & inquinatis rebus objectis, Pacatus Panegyr. Nec tu illum

ſpectum tuum venire voluiſſes, ne
s omnibus ſalutares, homo ſunet-
et, niſi famam confutare voluiſſes,
: lædi intuitu nocivarum putantur:
ſpectant oculi laſos læduntur & ipſi.
taq; corporibus tra ſitione nocent.
t apud Caſſium Jatreſophiſtam in
bus, & alios. *Suum* autem *Chaos*
s ipſis Inferis inferiores, nam nobis
ſuperos ſumus, inferi Chaos appel-
: ad librum Primum de Raptu Pro-
ſu XXVII. Virgilius lib. IV.
ntum tonat ore Deos, Erebumque,
Chaosq;, (Dianæ.
minamq; Hecatem, tria virginis ora
VII.
uibus imperium eſt animarum, um-
bræq; ſilentes, (latè.
haos & Phlegeton loca nocte ſilentia
. Faſtorum.
let alter aquas, alter inane Chaos.
iccus lib. II. Argonauticorum.
tem volucri primâ ſuſpendit Olympo
ndum Chaos oſtendens, pœnamque
arathri.
o II.
ria Apoſt. pavidis reſplēduit umbris
da regna petens, propria quem luce
oruſcum
otuit fuſcare Chaos.
. IX. *Iam nunc te per inane Chaos*
per Tartara conjux
t ulla, ſequar
ıfuſio eo nomine cenſetur Poetis.
s priuſquam in ordinem ſuum o-
mbris veniret. Hilar. de Macabæis.
haos implicitũ cæca caligine miſcens
is in parteis & das noctemq; diemq;.
minis ad Colleam ſeu *Iovium.*
ane grandia cœpta Tonantis.

Et Chaos ante diem, primæque crepuſcu-
la lucis.

Abyſſum ſeu alveum profundiſſimum notat apud Alcimum Avitum cum de diluvio ſcribit libro Quarto.

Intereà magna pontus ſe mole movendo
In Chaos antiquum, linquens mundana,
redibat.

Etiam pro tenebris nocturnis uſurpant Chriſtiani Poetæ. Ambroſius Hymnis.

Qui manè iunctum veſperi
Diem vocari præcipis,
Tetrum Chaos illabitur,
Audi preces cum fletibus.

Aliqui materiem illam omniũ rerum fontem quam ſemper fluentem appellat noſter Panegyrico Mallij, hoc nomine cenſuerunt, quam Latini alioquin *ſilvam* vocarunt. Chalcidius in Timæum Platonis. *Poſt Chaos enim quam Græci Hylen nos ſilvam vocamus Heſiodus ſubſtitiſſe terram docet in medietate mundani ambitus, ut fundamenta, fixam & immobilem.*

526. PRÆCEPS UBI MERSUS ANHELET.] Omnes Belgæ libri cum noſtro legunt: *penitusque ibi:* quam lectionem non puto vulgata deteriorem, confirmata licet ab Aldo, Claverij & Bentinianis libris, ut & Scaligero. Vide concluſionem aureoli libelli quem Zacharias Scholaſticus de Mundo conſcripſit, vbi in ergaſtulum concludi animas ſontium, & ibi perpetuis pœnis, ut in lurido quodam ſqualidoque carcere, detineri, idque traditur ex Platonis cum Sacris litteris conſenſu.

527. DUM ROTAT ASTRA POLUS.] Vniverſam hanc imprecationem exprimit qui multis poſt ſeculis ſcripſit Bellum Trojanum, Joſephus Devonius, lib. VI. verſu DXXIV.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI

IN EVTROPIVM LIBRVM PRIMVM.

Animadversiones.

CVM Romani mores maximè laudantur à Græcis Latinisque scriptoribus, præcipua eorum commendatio petitur ex comparatione, &, per hanc, cōtemtu aliorum populorum, rerūq; b alijs minus fortiter feliciterq; gestarum. Sic isertissimus hic scriptor Imperatoris Impejq; Occidentalis, quod, vtcunq; adhuc morius & virtute antiquis nitens, ipse pro firmo :abiliq; celebrat, statum quam optimè comıendatum proponere statuens, in gratiā Hoorij, & parentis tutorisq; ejus, Stiliconis, cui liens erat, opponit virtuti eorum masculę luuriam velut fœmineam Orientis, cujus semiitis Proceribus & moribus capta & velut adlterata sit pars illa Imperij Romani, quā maori natu filio Honorio, divisis provincijs, derat decedens Theodosius. Argumentum ei ei non aliud firmius & verisimilius invenit, uam, quod ipsa dabant tempora, Eunuchus idelicet consul. Hujus collatione & respectu riscorum Heroum Romani nominis, non soım nullius illum dignitatis aut magistratus apacem dicit, principium Invectivis suis inde petens, sed etiam pro monstro & abominabili prodigio habendum, tantum disciplinam veterem tantæ Reipubl. concidisse, & per mollitiem luxumq; Orientis seriam virilemq; Romani nominis Majestatem esse corruptam & emasculatum, vt tot legionibus, tot vrbibus, tot provincijs, Senatui populoq; gentium domitori, Orbis princìpi, præsideret Eviratum mancipium, solis avaritia, libidine, prodigalitate, enisum ad summa honorum culmina, & ijsdem virtutibus, opprobrio omnis disciplinæ, & morum publica ruina, magistratum amplissimum deturpaturum: Vnum verò remedium esse Pœnam ipsius monstri; quod detractis Honorum infulis, ad stabula suarum impuritatum præcipitandum, exemplo alijs nequam & sceleſtis hominibus, ne quis audeat inposterum de Lupanaribus, & cura muliebrium negotiorum, ad quæ destinati ab omni ævo fuerint Eunuchi, ad rerum moderamina aspirare. Hoc cum factum post primū horum libellorum fuerit, historiam cæteris prosecutus est Claudianus, ita vt omnē rem acceptam ferret Patrono suo, Stiliconi, cujus reverà virtus tam Orientalibus quam Occidentis rebus

tutis

,quoad Heros ille vixit. Con-
iobilissimis Invectivis possunt
m Eutropium B Joannis Chry-
ius;quo labore, vt obvio & pa-
persedere nos maluimus. Illud
reponendum quod ex Cuja-
us de hoc scriptore bene meri-
Claverius adnotavit, Tertium
emporum de Opere isto deci-
ditum esse,cujus titulum vide-
: illę membranæ,quib.certum
laudiano nullas esse collatas.
ateria narrationi, quã vlterius
; exactã manifestè posterioris
indicat. Erit itaq; curæ ijs qui
eteres Antiquorum monumen-
,vt inquirant tantũ negotium,
perare thesaurum tot jam secum,
m,sive deperditum. Cum spes
i sit exinde, quod quotidiè vi-
tam lucem reddi etiam prius
iori tempore desideratis Scri-
i Opusculis. Porrò Eutropio-
i clarissimis ea & superiore æ-
u fuisse docent Fasti Consula-
s plurimi, ex quibus aliquos
us Juretus ad Symmachum
st. XLVII. De Scriptorib hoc
itomes Historiarum concin-
in litteras se missurum polli-
ssimus doctissimusq; Christi
stianus & Auctor& Senator,
s; Fuit eo nomine & Gram-
n ignobilis,cujus auctoritate
. Eunuchos nobiles in Repu-
ontexere possis non paucos,
iliconis occidendi,& torquẽ-
liariũ cura datâ est ab Olym-
m Imperatorem apud Zosi
væ Histor. Euthenius apud
Præter omnes autem & super
s, & Reip. Necessarius Dux,
s, ævo Justiniani Imperato-
; laudibus non paucæ paginæ
ocopio. Eutropij Historiam legas apud Zosimum, Historiæ Ecclesiasticæ auctores, Epiphanij ex ijs Tripertitã. & Chronologos cæteros Christianos. Epitomen recenset his verbis Suidas, de floridis temporum ejus Historicis, ut veteres loquebantur, deflo- ratam.

Εὐτρόπιος ὁ Εὐνοῦχος ἐπίτροπος Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ὡς φησὶν ΕΥΝΑΠΙΟΣ. ὁ μὲν γὰρ ῥουφῖνος ἀνὴρ πᾶν ἢ δοκῶν καὶ ἐν ἀξιώματι γεγονὼς, καὶ ποικίλαις ὁμιλήσας τύχαις, οὐ παρὰ λόγον οὐδὲ τοῦ πρέποντος ἐκτὸς ἐδόκει κατεξανίστασθαι τῆς νεωτεριζούσης ἁπάσης τύχης· ὁ δὲ θαλαμηπόλος Εὐνοῦχος παραλαβὼν τὸ ἐκείνου κράτος ἐς τοσόνδε χαλεπὸς ἦν ἅπασι καὶ βαρυβρόντησεν, ὥστε οὐ μόνον ῥουφῖνος, ἦν αὐλὸς, ἀλλ' ὁ τοῦ μύθου, Σαλμωνεὺς, μηκρὸν τι χρῆμα πρὸς αὐτὸν ἦν. ὅσγε ὢν Εὐνοῦχος, ἀνὴρ εἶναι κατεβιάζετο. καὶ οἱ μὲν μῦθοι φασὶ τὴν γοργόνα φανεῖσαν ἅμα τῷ φαίνεσθαι καὶ τοὺς ἰδόντας μεταβάλλειν εἰς λίθον, ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς βίος, λῆρον ἵνα καὶ πεπλασμένον, καὶ φλυαρὸν τὸν μῦθον ἀπέδειξε.

Hæc Eunapius apud illum, quem plura talia constipasse memorans, addit mox ex alio rei gestæ ordinem.

Εὐτρόπιος ὁ τοῦ βασιλέως Ἀρκαδίου πραιπόσιτος, ὃς οὐδὲν τῶν δεινῶν ἀπελίμπανε. τὰς τε ἀρχὰς δημοσίᾳ πιπράσκων καὶ τοὺς τῆς δυνάμεως συκοφαντῶν, ἐξορίαις τε τοὺς μεγιστᾶνας ὑποβάλλων, καὶ πᾶσαν ὕβριν τοῖς τῆς συγκλήτου ἐπάγων. ἀλλ' οὐδὲ τῆς τῶν βαρβάρων ἀπείχετο συμμαχίας. ὡς ἂν αὐτὸς ἐλπίζων ἐς τὴν τοῦ βασιλέως μεταβαίνειν ἀξίαν. καὶ ποτε τοὺς εἰς Ἐκκλησίας προσφυγόντας συλλαμβάνειν βουλόμενος, προὔθηκεν ἐπιτρέπων τούτους ἐκ τῶν θυσιαστηρίων ἀφέλκεσθαι. καὶ ὁ μὲν νόμος ἐγέγραπτο. δίκη δὲ εὐθέως τῆς ὠμότητος ἐκολάθε-

θει, μεθ' ὃ πολὺ γὰρ προσκρούσας τῷ βασιλεῖ, ἐν τοῖς περιφυγοῦσιν ἐγένετο. καὶ ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον περιέκειτο, ἱκανῶς ἐπισκοπούμενος ὑπὸ τοῦ χρυσοστόμου. ἐκεῖθέν τε ἀφαιρεθεὶς νηκτὸς τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται. οὕτω μὲν ὁ Εὐτρόπιος δίκας τῆς ἁμαρτάδος ὑποσχών, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ καταλόγου τῶν ὑπάτων ἠλείφθη, μόνου τοῦ συνυπατεύσαντος Θεοδώρου γεγραμμένου ἐπὶ τούτου τὸ μὲν εὐνούχων ἔθνος διὰ τὴν ἐκείνου βαρύτητα καὶ δυναστείαν ἐς τοσοῦτον ἐπέδωκε καὶ παρετάθη πλῆθος, ὥστε τινὲς ἤδη τῶν γενειάδας ἐχόντων εὐνοῦχοι βουληθέντες γενέσθαι, σὺν τοῖς ὄρχεσιν ἀφῃρέθησαν καὶ τὰς ψυχάς.

Quod postremum si vel solum verum est ad memoriam Eutropij abominandam & diris omnibus exsecrandam, suffecerit.

V. 1. SEMIFEROS PARTUS.] Prodigia, hoc est, quicquid monstrosarum rerum accideret, contraq; communem cursum atq; ordinem Naturæ iratorum Numinum indicia, & monitus, & impendentium infortuniorum argumenta credebat veterũ superstitio. Itaq; domi forisq; sine taliũ observatione vix quicquam gerebatur, aut gerendum incipiebatur, scriptis etiam consignatisq; ipsorum ostentorum & historijs & procurationibus, de quibus illarum peculiarem libellum ab Romano homine Julio Obsequente scriptum habemus & pleni sunt libri Historicorum, præcipuè Annales Livij; istarum exempla ridicula, & doctè etiam irrisa, apud Arnobium exstant. Sic quicquid monstrosum nascebatur, fiebat, contingebat, mali ominis nomine prædicere divinitus mala tempora putabatur, præcipuè verò Statui Publico, & Rei Communi. Theophylactus Simocatta, lib. VI. cap. XI.

ἐν τούτῳ δὴ τῷ ἐνιαυτῷ εἰς τὰ περὶ τοῦ ἄστεος τίκτονται παράδοξα τέρατα. παιδίον τετράπουν. ἄλλο δὲ δικέφαλον. λέγουσι δὲ οἱ τὰς ἱστορίας μετ' ἐπιμελείας συγγράψαντες, μὴ εἶναι εἰς ἀγαθὸν τὴν τῶν τεράτων ταῖς πόλεσιν ἐπιφάνειαν.

Cujus generis licet infinita monita & exẽpla in priscorum litteris observare, adeò ut veritati etiam initiati homines non rarò in hanc partem indulserint timori, & cõtrà expressum Dei mandatum, observationi superstitiosiori: Cui quidem eventilandæ alius à nobis locus constitutus est.

1. SEMIFEROS PARTUS.] Taliũ monstrorũ nativitates crebrò observatę, nunquam non perculerunt hominum mentes, & rarò etiam non indicarunt tristia infortunia. Sic Romæ infantem cum Anubidis canino capite editum à Cornelij Gallicani conjuge scribit Phlegon Trallianus in Historijs Admirandis. Sic infans cum Elefantino capite apud Liv. lib. XXV. Et eodẽ porcus humano capite proditus memoratur, ut & lib. XXX. *dimidij* homines, ambigui, apud Tacitũ, Annal. II &c. Tales vero partus Reipubl. parem formam hoc est, monstrosam, & diris hominibus lacerandam, indicabant. Ut cum mulier peperit serpẽtem, apud Appianum lib. I. Civilium: Ut cum Marci placidum Imperium truculenta Commodi insania secuta est. Herod, li. I. μετὰ μάρκον; Ubi inter cætera ζῶα δὲ παντοῖα καὶ τὴν ἑαυτῶν φύσιν μὴ τηροῦντα, σχήμασί τε ἀλλοδαποῖς, καὶ μέρεσι σώματος ἀναρμόστοις πολλάκις ἀπεκυήθη.

Ammianus Marcellinus fine lib. XIX. *Tunc apud Daphnen, amœnum illud & ambitiosum Antiochia suburbanum, visu relatuq; horrẽdum natum est mõstrum, infans ore gemino, cum dentibus binis, & barbâ, quatuorq; oculis, & brevissimis duabus auriculis, qui partus ita distortus præmonebat Rempublicam in statum verti deformem.* Claudianus suis istis respexisse videtur versus Lucani, ex Libro Primo.

Indigetes flevisse Deos, urbisq; laborem
Testatos sudore lares, delapsaq; templis
Dona suis, dirasq; diem fœdasse volucres,
Accipimus, silvisq; feras sub nocte relictis,
Audaces, mediâ posuisse cubilia Romæ.

Tum

udum faciles humana ad mur-
a lingua,
iq; hominum partus.
NDAQUE PIGNORA MA-
la, quia nec communi infortu-
: mater, & præterea nocuisse
ortenta à nativitate, vel & dira
isse, exempla sunt. Lucanus.
q; hominum partus, numeroque
q;
um, matremq; suus conterruit
s.
: cap. XXXVIIII. Julij Obse-

BUS IN MEDIIS.] Ab ho-
i ad bestiarum portenta gra-
dem temporibus à morte sta-
omam spoliaverat, in Hispa-
æ pestilentia mortuorum ca-
am pastu, etiam vivis velut
Idatius in Chronico. *Bestiæ*
fame, pestilentia, cadaveribus
minum fortiores interimunt,
vasta passim in humani generis
m. Et ita quattuor plagis, fer-
i, bestiarum, ubiq; in toto Orbe
ta à Domino per prophetas suos
plentur. Et Bestias funesto
dices, sive veras, sive phan-
uo ævo scribit paullo post
itus Homilia in FestumRo-
lem, inquit, terrorum tēporis
s nostrûm adhuc recolere scio:
crebra, terræmotus assidui,
idam totius Vrbis funeri pro-
minabantur: nam populosis
bus domestica silvestrium fe-
sabatur. Deus viderit an lu-
dducta portentis; quicquid
foret perinde monstrosum in-
veraciter immania bestiarū
u tam horribiliter conspecti-
visionis phantasmata posse
, & alias belluas in vrbibus
iorum loco notant multi,

Dio Adriano de vltimo Judæorum excidio: *Id eis ante denunciatū quod Lupi & Hienæ multæ in ipsorum urbes rugientes atq; ululantes introierint.* Lucanus.

silvisq; feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia Roma.

Qui quidem satis confidenter de cubilibus, sanè diro, si accidit vmquam tale quid, comparatione cæterorum, portento. Et de cervis pariter Sidonius, lib. VII Epist I. *nunc stupenda foro cubilia ponebant audacium pavenda mansuetudo cervorum.* Silius lib. VIII. Idem, libro XIII. Punicorum.

subito incursu sævorum agitata Luporum,
Qui tenebris noctu urbē, miserabile visu,
Intrarant, &c.

Julius Capitolinus in Maximino Juniore. *Lupi urbem quingenti simul ingressi sunt, in quam se Maximinus contulerat.* Capitolium Lupum ingressum memoratur à Livio, apud quem & vigilem alius laceravit. PLura de eadem bellua inauspicatissima prodigia, apud Dionem Cassiū, li. XXXIX. & XLI. Julium Obsequentem, cap. X. & XLVII. Appianum Civiliū Quinto, Quintum Smyrnæum in nocte ultima stantis Trojæ, Silium alibi, & alios.

3. ATTONITO PECUDES PASTORE LOCUTAS.] Multo hoc genus notata Julio Obsequenti cap. XXII. *Bubonis vox primum in Capitolio, dein circa urbem audita, quæ avis, præmio posito, ab aucupe capta, combustaq;, cinis ejus in Tyberim dispersus. Bos locutus.* Idem cap. XXIV. *Bos locutus & nutritus publicè.* Expressam vocem memorat Livius, talium superstitiosus, lib. XXXV. *Capram sex hœdos uno fætu edidisse ex Piceno nuntiatum est, & Arretij puerum natum unimanum. Amiterni terra pluisse, Formiis portam murumque de cœlo tactum, &, quod maximè terrebat Consulem Cn. Domitium, bovem locutum ROMA CAVE TIBI.*

4. LAPIDUM DURAS.] Pluisse lapidibus sæpius memoratur Livio & Obsequenti, Juvenalis, Satira XIII.

Hoc monstrum puero vel mirandis sub aratro

Piscibus inventis, aut fœta cōparo mula,
Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber.

Livius, lib VII. *prodigium extemplo deditationem secutum, simile vetusto montis Albani prodigio, namq; & lapidibus pluit, & nox interdiu visa intendi.* Papinius, Lib. VII.

Infestumq; tonat pater, & mala fulgura lucent,
Terrificaq; adytis voces, clausaq; Deorum
Sponte fores, nunc sanguineus, nunc saxeus imber.
Et subiti manes, flentumq; occursus avorum.

Hos tales lapides aliquando ignitos ardentesq; cecidisse cœlo proditum, vt à Plutarcho, vita Fabij Maximi.

5. SANGUINEO RUBUISSE.] Sanguine pluisse autumat. Petronius prodigijs belli civilis Pompejani.

Sanguineoq; recens descendit Iuppiter imbre.

Quem versum videtur Claudianus expressisse. Ovidius, lib XV.

Sapè inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.

Visi sunt omnes exprimere voluisse in negotio tali verba Hesiodi in Clypeo Herculis, modo id Poema ejus sit auctoris.

μέγα δ' ἔκτυπε μητίετα ζεὺς
Καὶ δ' ἄρ' ἀπ' οὐρανόθεν ψιάδας βάλεν αἱματοέσσας.

JOVEM.] Aerem, ætherem. Ita Alcæus.

ὕει μὲν ὁ ζεὺς ἐν δ' ὀρανῷ μέγας χειμών.

Vide PLutarchum περὶ ἀρεσκόντων, vbi Empedoclis hanc in rem versus pluribus interpretatur.

5. PUTEOSQUE CRUORE MUTATOS.] Prodigium hoc inter Decem miracula Dei recenset Moyses lib. II. cap. VII. Vulsinijs sanguine lacum manasse scribit Livius, Libro XXVII. &c.

6. VISAS CONCURRERE LUNAS.] Ignibus cœlestibus hinc inde discurrentibus. Cujus generis sunt apud Obsequentem & Livium multa. Lunas duas interdiu Capenæ ortas memorat Livius lib XXII.

7. GEMINOS SOLES.] Obsequens capitibus, XXIX. XLI. LXVI. LXIIX. Livius sæpe, qui & Tris Soles recenset visos. Lib. XLI. Caussam hujus conspectus naturalem indicant Physici.

7. ORBIS.] Omne genus humanum, tota humanitas. Hanc enim velut alloquitur. Sic Quarto Consulatu Honorij.

Disce, Orbis, quid quisque sibi

Modo ea sit vera Lectio. Sed vide. sup.

8. EVNVCHO CONSVLE.] Sanè inaudita res, & abominanda præcessoribus illis Curijs, Dentatis, Coruncanis, Fabritijs, SCipionibus, si ejus ad eos suspicio pervenire potuisset. Hunc vero scelestum Corybantem etiam Imperio aspirasse suprà posita Suidæ verba indicant, cujus rei præmium ibidem ei assignatur, deletio nimirum de Fastorum Catalogo: Et est hodieq; in ijs nomen obliteratum Chronologis etiam indicantibus Manilium Theodorum solum tum Consulem fuisse. Marcellinus Comes Eutropium primum & vltimum Eunuchorum Consulem fuisse notat producto hoc nostri versu. In Fastis Idatij, sive Hydatij potius, à doctissimo Sirmondo editis, Theodori nomen in Manlium & ipsum perperam dirumpitur, & scribitur. *Manlio & Theodoro Consulibus.* Illud memorabile hoc anno contigit quod ductu Joviani & Gaudētij Comitum templa Paganæ superstitionis dejecta sunt, scriptore eodem Idatio. Scribēdum vero erat secundū Canonas Grammatistarum Claudiano, *Eunucho Consuli.* Huic enim mōstro omnia cessisse vociferatur. Sed ita sæpius optimi scriptores, ob carminis, puta, obsequiū. Lucilius. *Esuriēte Leoni ex ore exsculpere predā.* Papinius, Thebaide Quinta. *sed corde laborem,*

Ante alios erat uncta Pales.

Propertius, Lib. III.

Si placet insultes, Lygdame, morte mea.

Hoc est morti, & sic rectè divinus Scaliger emendat. Venantius Fortunatus, vltimi ævi Poeta,

irum quam ab exscriptoribus
itia insititiis aliis corrupta, ut
nunt, lib.II. De Vita Martini.
ransfixas clavis nisi videro pal-
,
ta crucis tum stigmata carne ge-
m,
, *& fossas, trajecto missile, co-*

ini in scripto exemplari offen-
ismata Quod à Fortunato esse
virtus credidero. PLura hujus
: Scaliger ad Propertium, Ber-
ium, Ausonius Popma libellis
Locutionis.
ERRÆ COELIQUE PU-
t. Exsecratio. Figura Rhe-
Rufinianus: *Aria e secratio.*
ria apud Ciceronem: ô scelus,
ultimas terras exportandum.
:
scelere, exclamat, pro talibus

est cœlo pietas, quæ talia cu-

grates dignas, & præmia red-

nati coram me cernere letum
atrios fœdasti sanguine vul-

:ora hæc Poesis. Exemplum,
diti, & acerbi, Carminis pri-

COELIQUE.] Hominum
.
quod puduit
iveant in crimina terra. Vide

TA.] Consularibus insigni-
es in effigie videlicet. Nam
arbibus circumlatas, & de-
cis constat ex aliis locis

A ANVS,] Elegantissi-
masculatum, & inutilem,
& deformem, & ominosum & honore omni indignum dicit. Cujus census homines etiam nostri Germanorum Idiomatis convicio *anus* appellatur. Nunc per partes omnia dicta firmabo. Omni honore indignum hominem anum vocavit, ex consuetudine publica, qua nihil inhonorabilius fœmina, nihil viro ætate confecto dicitur & habetur æstimabilius Fœmineam in speciem transdari pœna erat masculis hominibus, & ignominia summa, flagrorum castigationi æquata. Georgius Pachymerius, libro III. *Male obiti muneris pœna flagellari, & muliebriter vestiri.* Sic ut infamem diceret, & omni contumelia dignum hominem Clodium, Cicero, decere illum ait muliebrem vestitum: *Tu vero festivus, tu elegans, tu solus urbanus, quē decet muliebris ornatus.* Quæ verba in Ironiæ speciem proponit Rhetor Iulius Rufinianus. Ominosam anum testis Propertius, lib. II. El. XXVIII.

Nigraque funestum condidit omen anus.

Ita enim diserte libri manuscripti eo loco, ut testatur Achilles Statius. *Deformem* Eutropium hoc se convitio notare ipse Claudianus confirmat, v. CCXL. hujus Libri.

Dedecus Eoum quoties intenta sagittis,
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon.

Et ita anum appellat Imperatorem Constantinopolitanum, ex despicabili forma, & habitu, Nicephorum, Liutprandus Othonum ad eum Legatus: *Cum quasi reptans monstrum illud procederet, clamabant adulatores Psalta, ecce venit stella matutina, surgit Eous, reverberat obtutu Solis oculos, pallida Saracenorum mors. Quanto tunc verius canerent: Carbo exstincte, veni, anus incessu, Silvanus vultu, rustice, lustrivage, capripes, cornute, bimembris, indocilis, agrestis, barbare, dure, villose rebellis, Cappadox. Inutilem* indicat, quia anus decrepita rebus humanis velut cadaver est. Appuleius lib. IV. Vbi Latrones anum alloquuntur. *Etiamne tu busti cadaver extremum & vitæ dedecus, & Orci primum fastidium solum sic nobis domi otiosa desidens lusitabis.* Eodem elogio

Eutropium noster infra hoc libro honestat.

postquam deforme cadaver
Mansit, & in rugas totus defluxit aniles
Iam-specie doni, certatim limine pellunt.

Emasculatum hominem anili scommate intelligi, utrique honoris sit loco. Eunuchus enim jam de genere humano velut migravit, ut & anus, & hæc, quia inutilis omnibus rebus dicitur. Menander.

Εὐνοῦχος ἄλλο θηεῖον εἰνὶ τῷ βίῳ.

Non enim homo. Artemidorus lib. II. c. XIV. παῖδοντες πάντες ἄπιστοι, διὰ τὸ φύσει μήτε ἐν ἀνδράσι μήτε ἐν γυναιξὶ ἄξιοι ἀριθμεῖσθαι. Trabeatam anum ostentari ait per urbes, ob trabeatas imagines Consulum & Consulariũ, honoris gesti indices Sidonius libro I. Epistola VI. *Si tamen, Senatorii seminis homo, qui quotidie trabeatis majorum imaginibus ingeritur juste dicere potest semet peregregrinatum, si semel & in juventa viderit Romam.*

10. TITULUM EFFOEMINAT ANNI.] Muliebria officia Eunuchorum, nec ad eos pertinet, quod virile est, sed contaminatur tactu velut ipso eorum & effœminatur. Noster hoc opere.

quodcunque virorum Est decus, Eunuchi scelus est

Gregorius Nazianzenus:

τοὺς γυναικώδεις καὶ ἐν ἀνδράσιν ἀνάνδρους, καὶ ἀμφιβόλους μὲν τὸ γένος, προδήλους δὲ τὴν ἀσέβειαν, οἷς οὐκ οἶδα ὅπως καὶ ὅθεν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς, τὰ τῶν γυναικῶν πιστευομένοις, τὰ τῶν ἀνδρῶν ἐγχειρίζουσι.

Multa noster talia. Qui fœminas toto opere præfert Eunuchis.

11. PANDITE PONTIFICES.] Recludite, ait, ò qui Sibyllinorum carminum custodiæ estis præpositi, arcana scrinia fatidicorum versuum, consulite quid hoc dirissimum portentum ferat infortuniorum! Respondet mox sibi, velut Oraculorum ipsorum nomine *Consule lustrandi fasces, ipsoque litandum Prodigio* Pontificum fidei credita erant carmina Sibyllina, & ab iis consulebantur. Iummo Quindecimviri ad ea adeunda destinabantur ex collegio Pontificum. Gellius lib. I. cap. XIX. *Libri tres in sacrarium conditi Sibyllini appellati, ad eos, quasi ad oraculum, XV. viri adeunt, cum dii immortales publice consulendi sunt.* Ei rei etiam Senatusconsulto opus fuisse ex non uno loco Livii apparet. *Pandere* ipsum religiosa & destinata sacris rebus vox est. Vt alibi, ubi inclamat pariter,

Pandite defensum reduces Helicona sorores.

Et ad Deos suos I. de Raptu Pros.

Vos mihi sacrarum penetralia pandite rerum.

Velut sacras fores templi aut fani alicujus, vel secrarii. I. Rufin.

vos pandite vati
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.

De Cumana Sibylla omnia sunt notissima. Et elegans Syntagma de Vniversa re Sibyllarum à Ioanne Obsopæo collectum est, quod vir diligentissimus obitu immaturo interrupit, unde speciosum librum eum potius quam correctum vel ultimam manum expertũ ediderunt.

12. FULMINEOS LIBROS.] Quibus disciplina fulguritorum procurandorum continebatur, & alia quæcunq; superstitione Romana inoleverant. Vide Ciceronem lib. II. de Divinatione, Arnobium alios. Ex Ethruria acciri solitos aruspices & id genus divinatorũ clarum ex scriptoribus multis; illud tamen notandum ad publica tantum prodigia hisusos Romanos. Livius libro I. *Hac agenti portentum terribile visum anguis ex columna lignea elapsus, cum terrorem fugamque in Regiam fecisset, ipsius Regis non tam subito pavore perculit pectus, quam anxiis implevit Curis. Itaque cum ad publica prodigia Etrusci tantum vates adhiberentur hoc, velut domestico exterritus viso Delphos mittere statuit.* Itaque ut in publico negotio inclamat Consulendos Libros Etruscorum Claudianus. Eis libris quoniam ludibria Dæmonum vetustissima condita forent, Acheronticorum titulum dedit doctissimus scriptor, Arnobius lib. II. *Quod Etruria,* inquit, *libris in Acheronticis pollicetur.* Vide & infra

um Consulatum versu CXLV.
:NSUMQUE NEFAS.] In-
ımo comprehendendum Mi
m omnibus exemplis diritatis
imen Eoum, Consulatum ejus
ilicon.
.] Extispiciis, & omnibus fa-
bus. Fibiæ jocinorum proprie
Vide Correptorem Festi. Poe-
pro omnibus intestinis, unde
cturæ duci.
A.] Inaudita hactenus, quibus
non viderit. Hæc enim vis in-
Prosper Epigrammatis.
si quid labentia tempora pro-
it
irum mundus dicit, habetque
ovum.
RI MUNDI.] Nostrum de-
solitum *pelagus exiturus.*
AT.] Injuria quædam in hoc
ar. Lysias Rhetor, interprete
Libro II. *Aporia: hoc schema*
uarimus quid aut quemadmo-
nitate dicamus, non reperire nos
IÆ Nec jam rationem inveni-
sse speremus, ita nos OMNIBUS
TATOS, acerba, ac nimium
igit. Hoc est omni contume-
mpetitos.
ONE NIPHATE.] Barba-
upto. Alibi.
rupimus Alpes.
Getici. *Niphaten Armenia* in
n esse scribit Vibius Sequester,
ne Parthica aut Persica inun-
um ad Orientem provincia.
Erat Niphates ad Occiden-
ersicæ circa ea tempora ditio-
s libro XXIII. *Utque Geogra-*
m f rmarunt, hac specie distin-
uitus ante dictus. Ab Arctoo
portas Caspias Cadusiis conter-
rum gentibus multis, & Ari-
is luscis & feris. Ab occidua
plaga contingit Armenios, & Niphatem, & in
Asia sitos Albanos, mare rubrū, & Scenitas Ara-
bas, quos Sarracenos posteritas appellavit. Me-
sopotamiam sub axe meridionali despectat, Oriēti
à fronte extenditur. Loquitur de illa colluvie
gentium velut de Torrente, ut alibi, & Florus
in Declamatorio rerum Romanarum Com-
pendio.

17. ORIENS.] Quicquid Romanarum provinciarum est ad Orientem Solem. Triplicem hujus vocabuli vim notavit vir doctus Scholiis ad Eugippii Severinum. Certam partem Antiochenæ provinciæ Orientem appellant Scriptores Bellorum Hierosolymitanorum, enarrante Gulielmo Tyrio.

18. MORBI LUES.] Pestilentia. *Lues* omnis morbus qui inficit. Glossographus. *Λοιμὸς, Pestilentia, Pestis, Lues.* Onomasticon. *Lues, Λοιμός.*

19. NULLA COLONO RESPONSURA SEGES.] Dicuntur arva respondere Rusticorum labori, cum spem eorum non frustrantur. Virgilius primo Georg.

Illa seges demum votis respondet avari
Agricolæ, bis quæ Solem, bis frigora sensit.

Sic mendacem fundum Horatius, qui destituat spem coloni libro III. Carm. I.

Non verberatæ grandine vineæ
Fundusque mendax

Ingratum agrum. Martialis lib. X. Epigramm. XLVII. Contra *memorem* Septimius Serenus Opusculis Ruris, citante Terentiano.

Inquit amicus ager Domino
Si bene mi facias, memini.

Vide Commentariolum ad Gratium.

20. JUGULO.] Qua victima. Diræ autem aræ sunt dirorum Numinum, dira portendentium, ut dira Relligio apud Virgilium, lib. VIII.

relligio pavidos terrebat agrestes
Dira loci

Et dira Dea, Furia libro XII.

Sic Turno quacumque viam virtute petebat
Successum, Dea dira negat

21. LU-

21. LUSTRANDI FASCES.] Piaculo exeundi. Qui finis lustrandi.

21. LITANDVM.] *Impetrandum per sacrificia* quo usus sit. Hoc enim est *litare*. Luctatius PLacidus, ad Thebaidem.

Audite ô fontes extrema litamina divûm
Labdacidæ

LITAMINA.] *Sacrificiorum signa, post quæ sacrificare iterum non liceat. Inter litare enim & sacrificare hoc interest: Sacrificare est hostias immolare, litare vero per immolationem hostiarum impetrare quod postules. Litare* itaque dicuntur quibus hostiæ addicunt, aut abdicunt. Siquidem his verbis horsum uti licet. Sic fibræ litantes, tales repertæ, quales optabat sacrificans. Lucanus, libro VI.

Nec superos orat, nec cantu supplice numen
Auxiliare vocat, nec fibras illa litanteis
Novit

21. IPSO LITANDUM PRODIGIO.] Vt moris erat, utque responsa vatum consulebant, prodigiis ipsis pleraque mala monstra expiabantur. Sic Androgyni deportabantur in mare. *Aves funestæ* captæ exurebantur, & talia, quæ apud Obsequentem legere est. Petronius Satirico: *Excanduit Lycas hoc sermone turbatus. Et, Itane,* inquit, *capillos aliquis in navi pracedit? attrahite ocyus nocentes in medium, ut sciam quorum capitibus debeat navigium lustrari.* Pertinet hoc quod sanguine Jocastæ incessum torū lustrari dicit Papinius noster lib. XI. Theb. v. 641. Pariter faciendum Eutropio consulit, velut ex vatum persona, Claudianus. Et factum est sane jure merito homini impudētissimo & avarissimo.

22. QUÆAUNQUE.] Quæsivit sigillatim de singulis: Concinnior itaque Lectio sit quæ in Codice nostro & Quinque Belgicis patet *quodcunque parant hoc omine fata.* Recepit quoque Scaliger.

22. SIC OMNIA VOLVIS.] Vtiq; vera hæc est scriptura quam libris Optimis Cujacianis, interprete Claverio, debemus. *Omnia volvere* dicit ob instabilitatem perpetuam rerum omnium alteratricem. Sic *varietatem solam oblectare* Fortunam, & nihil illi æque odio esse quam constantem vitæ fructum, Myron Rhetor apud Rutilium Lupum, initio lib. II. clamat. Quo genere querelis omnium infelicium litteræ effluunt. Erant qui Fortunæ omnia seriò rescriberent, Regnumque in universam vitam humanam traderent. Iuvenalis.

Sunt in Fortuna qui casibus omnia ponant,
Et nullo credant mundum Rectore moveri.

22. OMNIA VOLVIS.] Omnes cæteri libri *sic omnia nobis* solis Cujacianis exceptis. Vnde non inepte olim conjectavimus. *Sis omnia nobis*, quantumvis, inquit, omnia tu sis, omnem nos tibi potentiam adscribamus, an hoc etiam, tam prorsus absurdum facinus tibi licet, & huc ne usque illud tuum regnum protenditur? Omnia alicui esse, est summa existimatione, summo ab eo cultu haberi. Ausonius, Actione Grat. pro Consf. *Vnus mihi omnia Gratianus.* Plinius Panegyr. *Omnia unus & statim factus.* Heliodorus, libro VII. εἰμὶ ἢ τῇ δ. Ζαοίνῃ τὰ πάντα, Lucianus Dial. Meretric. πάντ' ἦν ἐγώ. Achilles Tatius, libro V. πάντα νομίζειν ἐκείνην αὐτῷ. Lucanus, Libro III.

Omnia Cæsar erat

Prosper, Libro contra Ingratos. Poemate Luculento.

dum nulla sibi tribuit bona, fit Deus illi
Omnia

Paterculus, Lib. II. *Id unum dixero quam ille omnibus omnia fuerit.* Macrobius, Saturnalium Lib. III. cap. XI. Mercurius Trismegistus Poemandro. Tamen supra modo laudata Claverii ex libris optimis Emendatio, ἢ ποιητῇ videtur, & ista coactior nec ullius momenti. Præsertim cum appareat imitatio Papinii, qui pariter Martem alloquitur, Lib. VI. v. 40. Quas volvis, Gradive, vices? &c.

24. HOC REGNI, FORTVNA, TENES.] Ita in Impotentes incivilesque loqui indignabundi solent Terentius Adelphis.

quid

quid hoc rei est
ne heic, Aeschine, tu possides?
ontra Rationem omnem con-
indignissima facinora edente
emum illam dicunt suas vires
o ratione habere, scriptores,
otum felicitate caussam inve-
ute vel Prudentia decernendi.
ἀνεκδότων.
ς, οἶμαι, τῷ ταύτῃ ὄντι δε-
ι ἀνεχώρησαν συμπεραίνε-
ῦτο, ὥσπερ τῆς τύχης δη-
εως πεπληρωμένης, ἤδη ἅπαν-
τὰ ἀνθρώπεια, ὡς ἥκιστα
αὖ τὰ πεπραγμένα εἰκότω
λα ταῦτα κατὰ λόγον τοῖς αὐ-
θαι δοκῇ. ἐπαιρεῖ γοῦν ἐνια-
γίσω ἐπὶ ἐξουσίᾳ ἐς ὕψος
πώματα μὲν πολλὰ ξυμ-
, αὐτίκα τοῖ ᾗ ... τοι ἐγ-
ὐδὲν, ἀλλ' ἄγεται μηχανῇ
υτῇ διαπέπακται, ἀπαν-
χμένων τε καὶ ἀποχωρούντων
.
is non pœnitenda apud La-
Divin. Institut. cap. XXIX.

DI SÆVITIA.] Ludum
Fortunæ censebant exaltare
os honore homines depri-

i cornicines, & municipalis

nites, notaque per oppida

nc edunt, & verso pollice,

cidunt populariter: inde re-

oricas: & cur non omnia?

umili magna ad fastigia rerũ

Extollit, quoties voluit; Fortuna, jocari.
Boethius, lib. II. de Consolat. cap. I.

Hac, cum superba verterit vices dextra,
Exæstuantis more fertur Euripi,
Dudum tremendos, sæva, proterit Reges.
Humilemque victi sublevat minax vultum.
Non illa miseros audit, haud videt fletus,
Vltroque gemitus, dura, quos facit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat vires.
Dignumq; risu monstrat ostentum, si quis
Visatur una stratus ac felix Hora.

Sic enim ultimo proximus versus apud eum scriptorem legendus, cum ineptissime vulgo circumferatur.

Magnumque suis monstrat ostentum

Contra Legem carminis & communem sensum. Porro ad jocum hunc ludumque Fortunæ pertinet quod ingeniose Plautus dixit miseros à Forte illa sua homunculos pro pila haberi. Talis omnino est amaritudinis nomine laudata Valerii Liciniani sententia à PLinio, libro IV. Epistol. XI. *Prætorius hic*, inquit, *modo inter eloquentissimos caussarum actores habebatur; nunc eo decidit uti exul de Senatore, Rhetor de Oratore fieret. Itaque in præfatione dixit dolenter & graviter: Quos tibi, Fortuna, ludos facis? Facis ex professoribus Senatores, ex Senatoribus professores. Cui sententiæ tantum bilis tantum amaritudinis inest, ut mihi videatur ideo professus ut hoc diceret.* Ea sententia similimam habet istam hoc loco Claudiani, cui non minor amarities inest. Pari ratione jocosæ res pro lætis dicuntur, cum scitum sit videlicet per jocum velut Fortunæ posse eas tristibus commutari. Alanus libro V.

Non hic ambiguo, graditur, Fortuna, meatu
Non visum lacrymis, adversis prospera, læta
Tristibus infirmat, non mel corrumpit aceto,
Aspera commiscens blandis, tenebrosa serenis,
Connectens luci tenebras, funesta jocosis.

 Idem

Idem post eodem libro.

Post facinus pietas, post culpam gratia, virtus
Post vitium, pax post odium, post triste jocosum.

25. HUMANIS REBUS.] Vita universa. Ovidius:

Ludit in humanis divina potentia rebus.

Horatius lib. II Sat. VIII.

heu Fortuna, quis est crudelior in nos,
Te, Deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis?

PLinius, lib. II. cap. VII. *in tota ratione mortalium sola utramque paginam facit Fortuna.* Seneca Hippolyto.

Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, spargitque manu
Munera caca, pejora fovens.

Lucanus lib. II.

fors incerta vagatur
Fertque refertque vices, & habent mortalia casum.

Pulcerrime Claudianus bacchari dicit, ebriam velut, nullo gradu constantem, ut passus ambiguos eidem adscribit Ovidius.

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat.

Sic insanam, cœcam, brutam, conviciatur Pacuvius.

Fortunam insanam esse, & cacam, & brutam perhibent Philosophi.
Saxoque instare globoso pradicant volubili.
Quo saxum impulerit fors eò cadere fortunam autumant.
Cacam obeamrem esse iterant, quia nihil cernat quo se applicet:
Insanam autem ajunt quia atrox, incerta, instabilisque, sit,
Brutam; quia dignum atque indignum nequeat internoscere.

26. SERVILI CRIMINE.] Servis omnibus inferiorem & viliorem, & vituperabiliorem facere Eutropium quærit: itaque fortunæ crimina circumagit, ut nulla fiat, modo vir sit sexu Romanus Consul. *Crimen* dixit opprobrium, ut alibi sæpius. Alludere & eo potest ut infra Malitiam servilem detrudit Eunuchum, ingenia enim servilia sua natura mala sunt. Vide notata elegantissimo Symmachi Scholiasti libro IV. Epistola XLVII.

27. LAXATA COMPEDE.] Metallarios videtur dicere qui in fodinas destinati ferreis compedibus attinebantur. Vide PLautum Captivis. Lucanus libro VII.

vincto fossore coluntur
Hesperia segetes

Seneca, lib. VII. de Beneficiis, cap. X. *O miserum si quem delectat patrimonii sui liber magnus & vasta spatia terrarum, colenda per vinctos, & familia bellicosis nationibus major.* Appianus Punicis. Diodorus Siculus. Plutarchus, Thucydides, in rebus Niciæ & Demosthenis.

28. ERGASTULA.] Carceres serviles & gladiatorii, in quibus laborandum erat captivis. Philoxenus in Glossario. Ergastulanorum. τόποι ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται, Δεσμωτήριον, δεσμός. Vide J. Lipsium Electorum Collectanea.

28. QUIRINALES CINCTUS.] Habitus Consulares, Romani Imperii summo magistratui Togatorum proprios.

29. DES SALTEM QUEMCUNQUE VIRUM.] Non enim viri sunt Eunuchi, utpote

Alter quos pepulit sexus, nec suscipit alter.

Eutropio hoc fortuna dedit ut ante ipsum ad parem dignitatem nemo Eunuchus pervenerit, quod compensavit eo postea quod odio Reipublicæ perduellium Romanæ idem interemtus est. Zosimus, Libro V.

Εὐτροπίῳ μὲν οὖν ἡ τύχη κατ' ἀμφότερα παραλόγως ἐχρήσατο, πρὸς ὕψος ἄρασα τοσοῦτον, ὅσον οὐδεὶς πώποτε τῶν εὐνούχων ἀνεβιβάσθη, θάνατόν τε ἐπαγαγοῦσα διὰ τὸ μῖσος ὃ πρὸς αὐτὸν οἱ τῇ πολιτείᾳ πολέμιοι-

rev. De nullo Eunu-
ribus. Eunuchum por-
cordata Vetustas, credi-
XVI. testetur nec Nu-
:m spadonis testimonio
. Vbi de Eutherio.
QUÆDAM SUNT
vero, uti se ipsum mox
tim servus honestior ha-
ero servitium præstitit,
ris, cum nequam cæteri
s ob malitiam. Sunt ta-
e melioris herorum vo
, quippe sub Dominis ali-
scite loquitur Phæbadius
nen servi, & hoc ipso ser-
mperant, ejusdem sermo-
gant Martianus Iurecon-
u Hominum, & ex eo Tri-
. discrimen inter servorum
ipsum in eos imperium &
Non vero omnis ideo in
a differentia erit tollenda,
quam omnino Vlpianus,
de Vsufructu. Venuleius,
ilitio Edicto. Claudianus
'III.

um tali consorte fremebant
ili, quibus est illustrior Or-

iumque diu sprevere superbi.

quibus præ aliis alii institu-
a in servis fecisse non est du-
m Pædagogi, de quibus vi-
ri tractationis de Polyma-
, de quali Suetonius Nerone
ros fuisse Grammaticos cla-
isdem Suetonii Illustriū litte-
rū ad nos *duo fragmenta* per-
esse habuerint suum aliquem
itur Claudianus noster Splen-
ia apud viros doctos Turne-
pmam & Laurentium Pigno-
nis de Servis Operisque eo-
triis, IS. Casaubonum ad Sue-
tonii lib. I. cap. XLVII. Iacobum Rævardum Variorum lib. V. cap. XX. Petrum Pythæum Subsecivor. libro II. cap. IX. Ioan. Mercerum Opinionum lib. I. cap. IX.

30. MACULAM MINOREM.] Sed tamen maculam, cum talis sit servitutis Romanę conditio, ut vix humana. Æquantur enim servi Quadrupedibus Lege Aquilia, teste Cajo. cap II. ad L. Aquil. &c. vide notata ad IV. Consulatum Honorii. v. DCXVI.

31 DOMINO QUI VIXERIT UNO.] Amicum Domino mancipium. Horatius lib. II. Sat. VII. in quo omnis laus miserrimæ conditionis.

32. ARENAS.] Nota impossibilium notatio. Fulbertus Carnotensis Hymno Divi Martini, quem Librarii Veteres secundùm usum suum Prosam inscripserunt, non agnitis, quibus constat, Iambis.

Quid igne capto cœlitus
Cremasse fana funditus,
Gravesque moles per fidem
Hunc transtulisse predicem.
Dedisse cæcis sidera,
Sentire surdis organa,
Mutisque præcinentibus
Aptasse claudos saltibus
Quot gesserit hujusmodi
Miraculorum millia
Fugit ligari calculo
Velut Suburra pontica.

Adscripsi totum comma, non enim pœnitendi sunt versiculi.

33. EVTROPII NVMERABIS HEROS.] Præfatione, Lib. II.

Innumeri glomerantur heri, sibi quisque petentes
Mancipium solis utile suppliciis.

32. IVRA.] Dominia.

34. MVTAVIT TABVLAS.] Familiares indices servilium operarum; quas toties venditum Eunuchum sæpius mutasse oportebat. Quanta famulitia fuerint Procerum indicat vel Petronianus Eumolpus cujus familia vel Carthaginem capere potuisse perhibe-

tur. Et Seneca lib. VII. cap. X. de Beneficiis majorem sæpe numerum bellicosis nationibus, necesse erat, scriptis tabulis nomina contineri, vt mortuorum venditorum, manumissorum, punitorum, stationes supplerentur: contraheretur aut extenderetur ad copiam aut inopiam victus & demensorum ratio. Potest intelligi & ad tabulas quibus inscripta nomina vendendorum servorum dabantur præconibus. Cùm enim plura mancipia in catastam venirent, assignabantur per decurias, ut quæ primum vendi vellet (velut inutiliora) Dominus, ea primo loco præco proclamaret, integriore videlicet voce, quod ipsum ad odium etiam mancipiorum, velut vendi aliquin ob vitium aut nequitiam nequeũtium pertinet Seneca, Epistola XLVII. *Stare ante limen Callisti* (Libertus erat Claudii) *Dominum suum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter reiicula mancipia produxerat, aliis intrantibus, excludi. Retulit illi gratiam servus, ille in primam decuriam conjectus, in qua vocem præco experitur, & ipse illum invicem apologavit, & ipse non judicavit domo sua dignum.* Has ergo tabellas, nam vtique de tabulis tot nomina pronuntiata sunt, toties vertisse dicat Eutropium, cum venditus sit sæpe, & sæpe vendi non potuerit; priorem interpretionem concinniorem dicas. Ad tabulas illas pertinent quod de Demetrio, Pompei Liberto idem Seneca scribit cap. VIII. de Tranquillitate Animi; servorum illi numerum quotidie referendum fuisse, utpote accedentibus & decedentibus semper aliquibus. Et Tabularii, qui patrimoniales dici possunt, ad quos rationes spectant expressi & accepti, Epistola LXXXVIII.

34. QVANTA VOCABVLA VERTIT.] Quot nomina, ait, dominorũ mutavit Eutropius dum, velut vilissimum mancipium, venum it semper nec constans vllibi servitium reperit. Itaq; inf. v LX. *Permutatq; domos varias, quis nomina possit Tanta sequi?* Videntur notis quibusdam servos notasse, ut in tanta, aliquot sæpe milliũ, turba, dignosci ipso aspectu possent: Hæ notæ vtique vocabula erant Dominorum, quos Characteres dicit B. Ambr. Orat. in Funere Valentiniani: *Charactere Domini inscribuntur & servi, & nomine Imperatoris signantur milites.* Ex Philone etiam constat nomina servorum, affixis cartulis notata, vt facile dignosci posset, extremo libro I. de Monarchia, ubi incessit furorem Idololatrarũ qui inurebant sibi nomina Dęmonum, ne vmquam regredi ad verum Deum possent:

Ἔνιοι δὲ τοσαύτῃ κέχρηνται μανίας ὑπερβολῇ, ὥστ' οὐδ' ἀναχώρησιν ἑαυτοῖς πρὸς μετάνοιαν ἀπολίποντες, ἵενται πρὸς δουλείαν τῶν χειροκμήτων γράμμασιν αὐτὴν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἐν χαρτιδίοις, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνδραπόδων ἔθος, ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι καταστίζοντες αὐτὴν σιδήρῳ πεπυρωμένῳ πρὸς ἀνεξάλειπτον διαμονήν. Potest noster & eo intelligi, quod servorũ nomina, cum venderentur ii, mutata fuerint, ne videlicet mancipio se quod vitiũ foret, aut si per nequitiam sæpe mutasset dominos, facile crimen proderetur. Sic Virgilio cuidam suadet Ennodius ne externo ipsi, h. e congruo, neque legitimè legitimoq; tempore dato, uti pergat, ne venūatur aliquando à nomine suo, aut vendibilis putetur, qui id mutet. Epigramm. CXXI.

Externo quoties vocitaris nomine, demens,
Si tibi sunt sensus, prospice ne veneas.

Hic enim sensus est ejus acuti Epigrammatij, etsi syllabã impegerit, more suo, scriptor non nimium talium vel sciens vel curiosus. Nam *captivum stemma* præcedente idem nomen, quod erat Virgilii, appellavit, velut servili modo adscitum innuens. Nomina servis mutata clarum ex Achilli Tatio & Eusthatio, Amorũ scriptoribus, quæq; ad istius Librum Nonum notavit, omnimodis vir præstantiss. Gilbertus Gaulminus. Pertinere aliqua eodẽ dicas quod nomina servis dederint non longa, sed studio correpta, uti facile mutari possent, non observante quolibet vocabulum unius syllabæ, aut duarum: Id quod notavit jam olim eruditissimus Brodęus Comment. ad Lib. II. Antholog. Notat ad eumdẽ librum CCLXII. Scholiastes

Græcus

irem divitum, qui ex fordibus ad quampiã adscendentes mutarint litis pluribus litteris, brevia videlia instar plebeiorum aut servilium . Mihi prima interpretatio hujus plicior ita etiam verior habetur.

DATUS QUOTIES.] Venalibus ebantur vestimenta, inspiciebanitabãtur corporis partes, ne merx tegeret. P. Vinitius Rhetor, apud b. I. Controv. II. *Castam te putas meretrix es? Nuda in littore stetit emtoris, omnes partes corporu & inrectata sunt. Vultis actionis exitum lit pirata, emit leno: excipitur nihil.* , Eunuchi titulo libello:

;ίων ἀποδύσαντες αὐτὸν, ὥσπερ ήτυς ἐπισκοπεῖν εἰ δυναῖτο φίδὲ πρὸς τῶν ὄρχεων.

sum legas apud Barn. Brissonium, Formulis, Jacobum Durantium, . I. cap. II. Rdaulfum Fornerium ib. II. cap. XXVI. Turcarum ho-, exemplo suo doctus, memoriæ hol. Georgevvitzius. Pessimè ipti non pauci *Mutatus* Non ta-

DICUM DUM CONSULIT Non enim oculis manibusq; suis anta erat vafrities mangonum in js corporum venalium. Pacianus mmodè dixit, *partes eas nudari o-s medicus advocandus sit*, aliter ipse potest.

ULTUM DOLOREM.] Morar.

AVER.] Specie & ætate cadaveri i similior. Vide Idem opus lib. XV. Sic Sulpitius Lupercus dehinem referre ait corpora de pri-Lib. I. Vet. Epigr.

sti terris species, exesaq; seclo bdũtur priscis corpora de tumulis. ci crines, frons improba, tempora pressa,*

Extantes, malâ deficiente, gena.

Sic se cadaver vocat oculis orbatus Oedipus in Thebaide, [Dramate juvenili Rhetoris alicujus prisci. Imo prorsus Senecæ forte junioris.

recipe supplicium vetus
Semper cruente, sæve, crudelis, ferox,
Cum occidis & cum parcis, olim jamtuum
Hoc est cadaver. Vide & lib. CXXV. ad Martialem.

39. RUGAS ANILES.] Decrepitæ ætatis indices. Fulgentius Pręfat. Mytholog. *ausculta dum tibi rugosam sulcis anilibus fabulã ordior.* Hoc est de obsoletis jam Antiquitatis conditorijs depromtam. De Eutropio ita sæpissimè Claudianus. *Defluere* cadaverosum etiam sive morticinum verbum est, de quo ad Quartum Cons. Honorij. *Dilapsa cadavera tabo.* Virgil. Georg. III. fin.

40. SPECIE DONI.] Amoliuntur vt possunt, munus facientes ex gravi omnibus modis mancipio. Sed hanc quoq; mox dignitatem perdit.

41. FOEDUM MUNUS.] Contumeliæ nomen est Eunuchus sanus, vt Julianus Imperator Misopogone testatur, ne dum morbosus, vetulus, cadaverosus, qualis iste proponitur.

42. JUGIS.] Instar jumenti. Servi enim quadrupedibus æquiparantur, neque sunt in censu hominum cæterorum. Vide ad Quartum Consulatum, contrà verò Senecam Epistola XLVII.

42. VETUSTUM SERVITIUM.] Ætate confectum. Nam vetustas etiam humana senectus. Terentianus.

Audivi veterem virum:
Vulgo dicere fabulam.

Hoc est Senem maximè, quod genus ob placidum ætatis morem suavibus fabellis veritatem & Consilia solet involvere. Notavi pluribi alibi. Sic *Antiquus* senem designat, ut in versione Hiobi. cap. XII. *In antiquis est Sapientia & rerum præteritarum cognitio.* Etiam Græcis Sophocles Oedipo Tyranno. v. 981.

Σμικρὰ παλαιὰ σώματ᾽ εὐνάζει ῥοπή.

43. SERVITIUM.] Servus. Sallustius:

Catilina credebat servitia Vrbana posse sollicitari.

Petronius : *servitia ecce in frontibus cernitis.* Hoc est servos eos esse. Sic *ministeria* apud Sidonium, lib. II. Epist. VIII.

45. DEBITA SUPPLICIIS.] Jam tum scelerato hominis ingenio supplicia promerito. Debita quandoq; sunt destinata. Lucanus, lib. VIII.

ceu pridem debita fatis
Assyrius, trahitur cladis captiva vetustæ.

Vide ad II. in Rufinum. v. CCLXXVII.

46. SUSCIPIUNT.] Pariter de Innocentibus Arator lib. I. Hisp. Ap.

quos, ubere raptos,
Vulnera suscipiunt.

47. ARMENIUS.] Negotiator, mango, Deliacus. Armenij, Persæ Parthi, hac ætate confusi, Poetica Eloquentia. Hoc enim Persis adscribit Antiquitas. Petronius.

Persarum ritu male pubescentibus annis
Surripuere viros.

Erant & alia evirandi genera, ut quod, cicuta, sua etiamnum ætate sese castrasse Hierophantas Atheniensium scribit B. Hieronymus fine libri I. in Jovinianum. Quo genere censenda castratio testiculis infantium crasso succo cicutæ illitis, quam tradit Marcellus Empiricus cap. XXXIII. *Modos* per collisionem & exsectionem tradit Paullus Aegineta, libro VI. cap. LXVIII. Hodie Turcæ penitus omnia demetunt, quod & antiqui, fecere, eosq; tales Eunuchos sequior ætas Carsamatia appellabat. Luitprandus Histor. lib. VI. capite III. *Obtuli enses, lanceas, verua, mancipia, quatuor Carsamatia; Imperatori nominatis omnibus pretiosiora. Carsamatium autem Græci vocant amputatis virilibus & virga puerum Eunuchum, quos Verdunenses mercatores ob immensum lucrum facere solent, & in Hispaniam ducere.*

48. NEFANDUM.] Sanè verò, cujus gratia multi homines simul occiduntur priusquam fiant. Itaque & Imperator Constantinus in Orbe Romano Eunuchos fieri capitali supplicio vetuit. L. 1. C. de Eunuchis. Vendi emiq; tamen potuerunt, alibi facti, ex Constitutione Leonis Imperatoris Ibidem exstante. Pretium autem Eunuchi majus quam viri servi. Et ferè triplo; ut videas apud Justinianum Cod. Commun. de Legatis L. 3 Et L 1 §. 3. De Communi Servo Manumisso. Vide & notata Claverio.

49. IGNEM.] Vim generandi, quâ velut de igne ignis, sic divina Operatione, ex homine homo venit in vitam. Contrà frigidi, generationi inepti, ut Haldanus convitio inimici apud Saxonem Daniæ Historiæ Grammaticum libro VII. *Cui inops caloris Natura deforme corporis animique frigus incusserit.* Rectissimè Claverius & Scaliger tenuerunt hanc lectionem, contrà vulgarias Editiones, & servat Codex Noster clarissimè, consentientibus Belgis, Camertis, Aldiq; Exemplaribus. Vide notata ex Claudiano Mamerto, Libro LI. Adversariorum, cap. I.

48. MOLLIRE MARES.] Effæminare. Prudentius Psychom.

Elumbem mollire animum.

Vibius de Salmaci: *quam qui bibunt vitio impudicitia mollescunt.*

49. AVCTVRVS PRETIVM.] Claræ veritatis lectio; firmata Cujacianis nostrisque libris. Delrius ex suo ACTURVS, quam etiam firmat Libro de Tragœdia. Nos nihil tricas moremur perspicua veritate parente.

50. SEDIBVS EXHAVRIT GEMINIS.] pulcrè Oppianus Cynegetico. II.

κόλλησαν λαγόνεσσι δ' ὑπ' αὐτὴν
ἔνδοθι νηδὺν
Ἀμφιδύμους ἕλικας. τοὺς εἴκελος ἀμη-
σεσον
Αὐτίκα θῆλυν ἔθηκε.

50. VNO SVB ICTV.] Poeticè. Nam plures sectiones requirit Paullus Aegineta dictis libro & capite. *Sub* παρελκεῖ hoc loco. Ut solet Poetis, Gratius.

Adsci-

comites sub nomine Diva.
u prosternens, messor, aristas
ti flaventia demetit arva.
PATRIS.] Numerosius
ue Patris. De Chiasmo
1 est. Vtrumque enim de

AXERVNT FRIGORA
inatum, mollem, mulie-
minis enim plus frigoris
ri sexui notum Physicis &
Ab incisis autem nervis
icebantur Latio Eunuchi.
II Confessionum, cap. II.
direm vigilantior, & ab-
s cœlorum felicior exspecta-

VITÆ.] Notum non
rimo eo dolore perijsse.
Iriani *Castrationem* pœna
icarijs Homicidisq; com-
ium capite IV. ad L. Cor.

RVM SECTI TRAXE-
NERVI.] Res ipsa est
venis in isis, circa aures
ex ipso cerebro usque ex-
docti. Claverius hic. Vide
inum, sed doctissimum
De Sponsalibus cap. IX.
nec fœmina, ut Attys.
Nam calor omnis ad vi-
cum membris sexum fa-
r. Vide Lucianum Eu-

tali turpitudini. Crimen

VIRVM.] Eunuchus
vidius:
dominam nec vir nec fœ-
m.
ESSET.] Apage libros
ilunt.
COMMERCIA RIPÆ]
num, Babylonem intel-
ligit, quam vrbem mediam Euphrates interfluit. Negociatores Baylonij primarij Asiaticæ Luxuriæ. Omnia nota.

59. GALATA DVCTORE] Ii mercatura mancipiorum nobiles. Ammianus libro XXII. de Juliano: *suadentibus proximis ut aggrederetur propinquos Gothos, sæpè fallaces, & perfidos, hostes se quærere meliores ajebat, illis enim sufficere mercatores Galatas per quos ubiq; sine condit onis discrimine venumdantur.*

61. STABVLIS PTOLEMÆVS.] Rectè ita Scaliger: Nam fastidit etiam Dominum describere Claudianus, extremo contemtu mancipij. Stabula Galatarum dicit. Ita Noster, etiam liber, Codices Belgæ omnes, excepto uno solo, Bentinus, Camers, Aldus. Camers notat fuisse libros alios qui *thalamis* præferrent. Inscitius. Illud autem nostrum apertè jubent præsepia, quæ mox sequuntur.

62. PELLICIS.] Eunuchi, quem habebat pro tali. Docui alibi *puellam pueri* significatione esse. Pariter Martialis, lib XII. Epigr. XCIIX. in Zelotypam.

Quid quasi pellicibus torqueris, inepta, ministris?
In quibus & brevis est & fugitiva Venus.

62. VSV PELLICIS.] Non velut propriæ possessione. Vxori enim legitimæ, propriæ, perpetuæ, vsuaria opponitur. PLautus Prologo, sive Argumento, Amphitruonis.

Alcmenam uxorem cæpit usuariam.

Quæ utiq; vera est ejus loci scriptio. Non in Solini verbis ad eum à doctissimo Turnebo productis, aliud planè negotium: Ibi enim mutuo sumebant, consensu accedente, uxores, cum nulli certa esset: At Juppiter PLautinus nullam usuram præstabat, sed vtebatur animi solum Gratia, Alcumena Amphitruonis; Qua facie usurpare alienam amicam dixit Ausonius præfatione Periocharum in Iliadē: *novus ferè annus ea negotia continebit quæ ab injuriâ Agamemnonis ac Briseidis usurpatione usque ad funus Hectoris digna memoratu erunt.* Et utendi verbo cum Claudiano nostro eodem alij modo usi. Petronius Satirico:

quoties-

riescunque enim in convivio de usu formo-
m mentio facta est, vehementer excandui.
idius, de Statuâ Pygmalionis
ipsoq; fit utilis usu.
vianus, libro VII. de Gubernatione Dei:
s credere, aut etiam audire posset convertisse
uliebrem tolerantiam viros, non usum suum
tum atq; naturam, sed etiam vultum. Apud
erium Maximum lib. VI. cap. III. *mulieres*
incesto eodem modo, sed παθητικῶς intel-
ndæ sunt, qui alijs nimirum usum sui in-
tum præbuerunt.

53. ARINTHEO.] Recte nomen hoc as-
erunt isthic viri doctissimi. Noster: *Aren-*
habet. Intelligunt eum de quo Ammia-
, Libris XXV. XXVI & XXVII. mentio-
n habet. Et Consulatus ejus meminit fine
us libri Claudianus. Theodoretus lib. IV.
ite XXIX. Histor. Eccles. Inter duces re-
set.

ταῦτα δὲ καὶ Ἀρίνθεος καὶ Βίκτωρ, στρα-
οὶ, τῶ ἤσαν καὶ αὐτοὶ συναμολόγησαν.

ctor Chronici Alexandrini sub Joviano,
ricium Arintheum unum è senatu agnoscit.

53. DIGNVS HABERI.] Indignus, in-
t, erat cujus fœdo & turpissimè abuso à
ite & illo altero, corpore, quis locupletior
us censeretur. Nihil potuit vilius. Sic de
e ob ætatem inutili infra. CXXXIII. ap-
itè ducta comparatione.

54. MATVRVS EMI.] Annis bonis, in-
ris, maturis, sublapsis. Integer & validus
onitur *maturo*. Scribonius Largus, nisi
urius potius, vt ostensum alibi, Medicus,
npos XLI. *Benefacit hoc medicamentum ad*
orem & exulcerationem aurium, aceti acris
tarij duo, incoquuntur mala granata quibus
arij utuntur, quia semper valida sunt, nec
quam maturescunt. Hoc est molliuntur,
pacto sunt proxima corruptioni. Ita *ma-*
è tam tardè quam cito designare notat Ca-
s lib. I. Plaurino testimonio utens, quod
at Curculione. Sic maturissima ætas Car-
cio lib. IV. ad Herennium: *quibus virtuti-*
bus omnem tueri vitam possint, eas in ætate ma-
turissimâ velint comparare; Hoc est molli, te-
nera, quæ facilima corruptui ad malas artes
pravosq; mores. Nam *maturus* diversarum
omnino significationum est. Sonat enim quã-
doq; *perfectum*, quodq; est in acme floris sui.
Julius Rufinianus Rhetor: *Ejusmodi figuræ quæ*
juvenibus in schola lasciviunt, ut Cornutus ait,
minimè matura sunt, & parum canis foroque
conveniunt. *Quandoq; vegetum*, prim', nec ta-
men perfecti, floris. Jornandes Geticis, cap.
XL. *Theodericus Rex equo depulsus, pedibusque*
suorum conculcatus vitam matura senectute
conclusit. Nõ enim erat annis affectus ille Rex.
Maturitas sic rei est ille status à quo declinat
in corruptionem. Chrysologus Sermone LIII.
Locum non demus inimico, ne in tritici segete
valeat seminare zizania, & securo iam Rustico,
at spe longi laboris eluso, exspectatos fructus ipsa
messis maturitate perdat, aut vinum vetustate
suave in liquorem perfidia demutatum infusa
fæcu permixtione conturbet. Est cum maturus
acerbo opponitur. Fulgentius, Epistol. II. cap.
IV. notabili sententia. *Christianus, qui in ti-*
more Dei vixerit, quacunq; fuerit ætate corporis
defunctus, non acerbo funere mergitur, sed pla-
cita Deo subnixus maturitate transfertur. Et
post. *Vita igitur mala immaturos acerbosque*
senes demergit in Tartarum, vita verò bona de-
functos juvenes maturos perducit ad Regnum.
Vide Servium ad Georgicum. I. Gellium, lib.
X. cap. XI.

65. DIVORTIA.] Tamquam de muliere
nupta loquitur ad demonstrandam diuturni-
tatem infamis contubernij. Vide notata. Gru-
tero alteris Notis ad Martialem lib. III. Epi-
gramm. XXX. Ejulatio subsequens egregiè
anilis & mollis est.

65 QVÆ GEMVIT.] Rectè ita Scaliger;
cui assentiuntur majorem partem Belgici Co-
dices, In uno est *Quam gemuit!* Mirum verò
quò viderint Cujacianorum & Nostri exscri-
ptores, qui illud *genuit* retinuerunt, in quo
absurda stoliditas est. Ejusdem fuerunt Ben-
tinus & Camers, non tamen Aldus.

67. IN

.] Amatorio contuberæ. Cariſſima quæque in ; dicuntur. Catullus de

e, quem in ſinu tenere,
incitare morſus.

ὠ[illegible]

ἐν κόλποισι

s tempus ſimul pertinet. is, Libro. VIII. Car-

onſtat
is optat habere ſuam.
enibus caram nutrivit a-

e ſuo conſtituenda loco.

.] Simpliciter cape, vt od tamen merito ambi- & hoc. Nam contuberupertatem domini & imſimul denotat.

Nihil potuit anilius, & dicere convenientius, vt Epos iſtud, totum Satiri-

IS.] Commune aman. convitium. Virgilius.
lexi, nihil mea carmina

um Atticiſtarum pleni ta-

] Non ſexus: is enim jam

UE DECVS.] Formam, ; veriſſimè de pleriſq; di-

tor, amatur.
maritationē apud Theoa forma pereat.

[illegible]ρέμω. μὴ καὶ χρόα κα-[illegible]σω.

UIT ORIS GRATIA.] im Probini.

76. SCAPVLAS TVTABIMVR.] Serviliſſimè. Et dicas de Plauti Scena dictè loquentem nequam ſervulum.

78 ACVTVM.] Pulcrum hoc; nec audimus Libros mutantes. Mox ait: mentem monſtro non ſegnem ad lenocinium fuiſſe. Acutum autem ingenioſum ſonat. Aquila Rhetor. *Inventio rerum cum acutis hominibus, quos tamen oratores nondum appellare poſſis, communis eſt.* Petronius, Satirico:

O hominem acutum & urbanitatis vernulæ fontem!

Acuta Prudentia apud Petrum Damianum Epiſtola ad Hildebrandum.

78. SEGNIS AD ARTEM.] Malam quidem & maleficam. Eunuchi enim tam naturales quam factitij κακοῦργοι. Adamantius Sophiſta:

Εὐνοῦχοις τοῖς ἐκ φύσεως κακίω σημεῖα ἐστιν, ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. καὶ ὡς τὸ πολὺ εἰσιν ὠμόφρονες, δολεροὶ, κακοῦργοι. ἱπποὶ δὲ ἑτέρων μᾶλλον. Τῶν δὲ τομιῶν ἔνιοι ὄνυχων ἔνια μεταβάλλει ἅμα τῇ τομῇ. σημεῖα δὲ τῷ πλείονι τῆς γυναικείας φύσεως ἐμμένει.

Sic Venenationem artem Eunuchorum dicit Livius, quæ videlicet eos Regibus conciliet, Libro XXXV. *Mors nuntiata Antiochi filii Regis: quo carior acceptiorque omnibus fuerat, eò mors ejus ſuſpectior fuit. Gravem ſucceſſorem eum inſtare ſenectuti ſuæ patrem credentem, per ſpadones quoſdam talium miniſterio facinorum acceptos Regibus, veneno ſuſtuliſſe.* Vide Luciani Eunuchum.

79. OFFICII CAPAX.] Cum de Eutropij rebus, negotijs, officio, loquitur Claudianus, verba ſunt pleraque ambigua, ita vt ad turpitudinem monſtri ſimul accommodata ſint. Sic hoc loco officium.

At nuper bis flava Chie, ter candida Pitho,
Ter Libas officio continuata meo eſt.

Aaaaaaa 80. CV-

80. CVSTODIA NVLLA.] Custodes
ncebantur mulieribus matronisq; Romanis,
od, pro more communi, memorat Juvena-
Sat. VI.

Pone seram, cohibe: sed quis custodiet
ipsos
Custodes, cauta est & ab illis incipit
uxor.

les Eunuchi puellarum apud Ovidium,
ledrus concubinæ militis apud Plau-
n.

81. NVLLI POTERVNT EXCLVDE-
VECTES.] Græcorum proverbiales
sus videtur innuere, quibus jactatur nul-
n ostium, nullum adeò ædificium posse
udi atque obmuniri diligenter quin adul-
o tamen & Cato illuc intrò veniendi fit re-
um spatium. Exstat apud Stobæum.

82. DANAEN SVB TVRRE LATEN-
EM.] Fabula Danaas corruptæ inter diffi-
matum rerum indicia venit in Paræmiam.
tronius.

Quisquis habet nummos securâ navigat
aurâ,
Fortunamque suo temperat arbitrio.
Vxorem ducat Danaen, ipsumque li-
cebit
Acrisium jubeat credere, quod Da-
naen.

e videlicet omnipotentem illum Jovem
e, quoniam auro abundet. Ejus fabulæ
μύθιον est quod Diodorus Siculus ali-
uit.

τὰ τοῖς ὅπλοις ἀδύνατα χειρωθῆναι, τῷ
ύσῳ ῥᾴδιόν ἐστι καταπολεμῆσαι. τῷ αρ
ίῳ γὰρ ὑποτάσσεται πάντα.

Et Oraculum.

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα
κτήσεις.

84. INDOMITAS.] Libidinis efferæ,
quinæ, ut Prudentius appellat. Easdem
is equinis aut hinnuleis assimulat Hora-
tius. Publius Mimographus, versiculis à Pe-
tronio positis, quos perperam nonnulli ipsi
exhibitori rescribunt

Quot Carchedonios optas, ignes lapi-
deos;
An ut matrona, onerata faleris pela-
gijs,
Tollat pedes indomita in strato extraneo?

Horatius.

Indomitam properat rabiem sedare.

Tacitus Annali VI. de Tiberio Hirco vetulo:
pudore scelerum & Libidinum, quibus adeò in-
domitis exarserat, ut more regio puellas inge-
nuas stupris pollueret. Sed potius tamen puellas
impatientes Amorum intelligit.

86. ANCILLÆ TETIGISSE LATVS.]
Inter eundum, ne quis observet. Est ex illo
Ovidiano, primo de Arte Amandi.

Insere te turba, leviterq; admotus eunti
Velle latus digitis & pede tange pe-
dem.

Paria in Aristæneti Epistolis.

Tales scitè aucupes dicuntur, irretientes
nimirum miseros, puellas & amatores, retibus
cupidinum, sæpè mortiferis. Evantius Abbas
de Vsu sanguinis & Carnium.

88. FVRTIS QVÆSISSE LOCVM.]
Vbi clam conveniatur in concubitum. Fur-
tum φώριος εὐνή, ut γαμοκλοπέειν apud
Phocylidem, Christianum Poetam, cum suo
sibi socio Naumachio, qui nunc exstant. Fur-
tiva oscula apud Petronium, Furtiva voluptas,
Ovidio, Metamorph. IV. Sic quicquid oc-
cultè & velut cum metu patratur, furtum vo-
cant scriptores. Bellicum Strategema hunc
titulum habet apud Libanium Declamatione
Menelai, Silium Italicum, alios. *Furtivum*
bellum penes Procopium libro primo de Bello
Persico *Furtum* Orationis, Adrevaldum, non
ineptum Scriptorem: Alia infinita apud a-
lios.

90. JVVENVM FLAMMIS.] Ineptum
de gemmis. Amores Laidis quantumq; divi-
tiarum ex universa Græcia ad eam confluxe-
rit, no-

τη. notissimi.
nus lib XIII
τῆς δὲ
ους ἀλλ
θεν. Λαίδ
χόριος.
Vnde ade
cuisse scribit
Non
de
Ad
Vnde Athen
Comicus in
Οὐχὶ
βιαμένη.
Dipnoso
thi indicat,
Pausaniam.
91. SER
Opprobrium
norum decec
gientes indic
Αἰγυ
Αραχ
Αλβα
Κόμας
Υἱλὸν
Refundit est t
92. TVR
RECEDIT
junxit Hora
Parcin
Ibibu
Nec
I
93. SEC
non esse tale
culo Laidis
Lais

Ac

Epitaphium memorat Athe-

ἡ μεγάλαυχος ἀνίκητός τε
ἐλλὰς ἐδούλωσεν κάλλεος ἰσο
ἣν πτερόεις ἔρως, θρέψεν τε,

fores universam Græciam ja-
ropertius.Lib.II.

complebant Ephyrææ Laidos a-

njacuit Græcia tota fores.

m.* Apud quem Philæterus
ıcubitu eam obiisse ait:

μὲν, τελευτῶσα, ἀπέθανε

ɜeminum mare situm Cotin-
ıs descriptionem vide apud

ɩEFVNDIT CANICIES.]
mæ, quæ cum adventu ca-
ɩnacreon Oda XI. planè fu-

ἱ γυναῖκες,
γέρων εἶ,
ιπτρον ἄθρει,
ὐκέτ' οὔσας,
ὸν μέτωπον. &c.

t, ab eadem vi dictum.
ROCAX NOCTISQVE
TVS.] Omnia ista con-
iam, lib. I. Od. XXV.

tas quatiunt fenestras
juvenes protervi,
os adimunt, amatque
zen.

:FORMIDAT,] Videns
s olim fuit. Similia de spe-
s, Epigramm. LIV.

eri speculum dico: dignum
se
ernum forma ministe-

At mihi nullus in hoc usus, quia cernere
talem,
Qualis sum, nolo qualis eram, nequeo.

Nam opprobrium senecturi speculum canere putabatur. Anacreon versiculis modo adscriptis. Propertius lib. III. Eleg. XXIV.

At te celatis ætas gravis urgeat annis,
Et veniat formæ ruga sinistra tuæ.
Vellere tum cupies albos à stirpe capillos,
Ah speculo rugas increpitante tibi.

95. STAT TAMEN.] Producit in testimonium hæc verba Spartanus Jureconsultus qui ante duo secula scripsit Rosarij titulo libellum Ethicum, sed prodigiosè corrupta. Ait Claudianus Laidem jam senio voluptatis usu perdito, juniores tamen meretriculas instruxisse technis meretricijs & artibus; ne planè nihil ageret ad quæstum suum augendum, Synesius de eadem Epistolâ III.

ἡ γὰρ Λαῒς ἔφη ὡς ἤδη λογογράφος, ἀνδράποδον ἐκ ὑκκάρων.

Oppidum est Siciliæ. Athenæus libro XIII.

λαῒς, τῆς ὑκκάρων, πόλις δ' αὕτη σικελικὴ. ἐκ Σικελίας ἠχμαλωτισμένον, ὅθεν ἡ καλλίπυγος ἡ πλεῖστα τὸν πλέον ἐραστὴν. καὶ αὐτὴ πάλαι μὲν ἐπαλλακεύετο ναυκλήρῳ δεσπότῃ. ἔπειτα μὲν τινι ῥήτορι, καὶ τούτῳ δεσπότῃ. τρίτῳ μετ' ἐκείνους ὁμοδούλῳ καὶ λάθρα τῇ πόλει. ἔπειτα λαμπρῶς τῇ πόλει, καὶ προύσῃ τῆς τέχνης. ἧς ἐπειδὴ τὴν ἐργασίαν ὑπὸ χαλαρᾷ ῥυτίδι κατέλυσε, τὰς ἐν ἡλικίᾳ παιδοτρίβει, καὶ τοῖς ξένοις ἀντικαθίστησιν.

Stare meretricium. Horatius.

olenti in fornice stantem

Nonius : *prostibulum quod antè stabulum stet quæstus nocturni & diurni Gratia*. Vel *stat*, *perstat*.

95. SUCCINGIT.] Aptas facit officio, instituit. Expediti enim & operi alicui intenti sunt cinctu substrictiore. Sic statores altius cincti, pincernę apti ministerio conviviali apud Petronium. Et apud Phædrum.

Ex alticinctis unus atriensibus.

97. ET RETINET MORES QVOS PERDIDIT ÆTAS.] Probo omnino emendationem viri docti qui in Promulside Critica reponendum ex membranis suis vidit:

& retinent mores, quod perdidit ætas.

facili, perspicua, & omnino Claudiani nostri lectione. Ex parte juvat Noster Codex, in quo pariter disertis litteris illud *quod* apparet, licet *retinet* sibi indulserit librarius. Cæteri omnes libri delirarunt veritate.

98. VNICA VIRTVS ESSET IN EVNVCHIS THALAMOS SERVARE.] Vnde nomen acceperunt, & cui soli primum officio destinati sunt, ut nimirum Venere dominarum frui ipsi non potentes, custodirent eam Dominis, fidelitate sola gratiam eorum promerituri. Utilitas hæc fecit ut in pretio etiam maximis Regibus fuerint, Romanis etiam moribus pluris emti, cæteris servis, medici quoque & notarij, vt notatum viro docto ad hunc Librum. Sic Cyrus magni fecit Eunuchorum genus, interiorem eis aulam credens, tradit Xenophon Pædiâ VII. Ob fidem Persis commendatos Herodotus libro VIII. Vtiles habiti instituendis puellis, metu videlicet ne à viris corrumperentur. Julianus Imperator Misopogone:

τοῦτο δὲ περὶ μηνῶν μὲν εἴκοσι προσκυνούμενον ἔνωμα, νυνὶ δὲ περιφερόμενον ἀντ' ἀδικήματος καὶ ὀνείδους ἀνοήτου λοιπόν, ἀπὸ τῷ ἐμῷ τεθρεμμένος πάππῳ τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν ὅπως ἀνάγνῳ διὰ τῶν Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ποιημάτων.

In superstitiosis medicinis usum Eunuchorum fuisse persuasione veterum, exemplum est apud PLinium Medicum, quem Valerianum vocant, libro III. cap. XIV. ubi potio servanda Eunucho dicitur, quam hauriat podagricus: *Mulierem omnino non contingat, quod si somniaverit tale aliquid, lavetur, & accipiat potionem. Habeatur autem cum omni mundicia vel ab Eunucho, vel à puella in vestibulo horti servatum.*

99. THALAMOS SERVARE.] Vnde & nomen duxerunt. Vide Etymologicon Magnum. Ab hoc proprio eorum officio factum est, ut custodes Regiorum cubilium, etiamsi non exsecti, appellarentur tamen quandoque Eunuchi, qualem in B. Hieremiæ Prophetæ capite XXXIIX. intelligit interpres Chaldæus.

101. NEC VERBERA TERGO CESSAVERE TAMEN.] Cum officium lenonium dextrè non peregisset, aut caruisset eventu Libidinis destinatio. Iracundiam funestam ex Libidine omnes PLutarchi Amatoriæ narratiunculæ indicant, & docet fabula Cupidinis Erynnin amantis apud Alexādrum, quem dicunt, Aphrodisiensem, Problemate LXXXVIII. quam is scriptor in libris fictarum de Dijs narrationum sese enarrasse amplius memorat. Vtinam vero tanti scriptoris, quicunq; nomine fuit, ii Commentarij ad nos pervenissent.

104. DOTALEM GENERO.] Hi erant addictissimi puellis in alias familias translatis. Ad omnem dominæ voluntatem promtissimum dotalem servum memorat Appulejus, libro X. *amorem ad longè deterius transtulit odium. Et assumto statim nequissimo, & omne facinus emancipato quodam dotali servulo perfidiæ suæ consilia communicat, nec quicquam melius videtur, quam miserum privare vitâ juvenem.*

106. NVTRITOR.] Qui id agat quod nutrix, excepto qua illa mulier. Venantius Fortunatus, lib. IX. Carmine XVI.

Clarus ab antiquis, digno genere ortu.
Regibus & patriæ qui placiturus eras.
Tutoremq; alii, nutritoremq; fatentur
Et fit certamen de Pietate tua.

105. RE-

:TOR.] Vide notata ad Ruti-
DLVII.] Nostri Panegyricum
XLIX.

CTEBAT DOMINÆ CRI-
o muliebri & servili ancillario-
rum. Ornabant autem puellas
ostratus, lib. I. cap. XXIII. Apol-
ter se talia confabulantur ingens
a auditur. Fuerat autem depre-
s cum una ex Regiis pellicibus cu-
machi solent, Venerea exercens.
chorum Senior diceret se dudum
hunc Eunuchum ejus mulieru
c propterea monuisse ne eam allo-
collum, aut manum omnino tam
ea sola EXORNANDA *se ab-*
nen cum ea deprehensum. Mol-
atio, quam adhibebat eo fine
uventuri Cumanæ, muliercu-
i adolescentulos cum pectini-
sequerentur ad balneas, Ari-
s, uti scribit Dionysius Hali-
10 VII.

: LAVANTI NUDUS IN
Aquariolum & Balneatium
nnuit. Eunuchi præfecti bal-
i. Hieronymus ad Lætam:
dam ne Virgo Christi cum Eu-
um maritatis fœminis. Lam-
ro: *quum Alagabalus man-*
um fuisset, ad certum nume-
ec quicquam in palatio curare
u fœminarum. Argentea va-
uchos in ercifcunda familia
iæ, agnoscit Phædrus, Fab.

cha vestem, mundum mulie-

n argenteam, Eunuchos gla-

ii servi inter vilissima man-
orus Abucaras Tractatiun-

ὐκ ἐν τῷ βαλανείῳ μετὰ τῶν
ς βυλόμενος ὑπ' αὐτῶν,

ἵνα λέγεις μείζονα; ἐκεῖνον τὸν οἰκτρὸν δοῦλον, καὶ ἀργυρώνητον, ἢ σαυτὸν τὸν καταρθέντα ὑπ' αὐτοῦ;

De industria vile genus servitii nominavit sanctissimus scriptor. In Glossario *Bacario* πορνοδιάκονος. Scribendum dicas *Acario*, *hoc est Aquario.* Ut Aquarioli aliis dicuntur. Paullus Festi Correptor. *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi asseclæ.* Tertullianus Apologet. capite XLIII. *Si qui fortè vere de sterilitate Christianorum conqueruntur, primi erunt lenones, perductores, aquarioli, tum sicarii, venenarii, magi, &c.* Porro Æthiopes balneis curandis singulari cura destinati divitibus. Cornificius, lib. IV. ad Herennium Charactere Ostentatoris pecuniosi. *Heus tu, inquit, veni Sannio, ne quid isti perturbent, ut ignoti, qui audiunt, unum putent eligi de multis: ei dicit in aurem, aut ut domi lectuli sternantur, aut ab avunculo rogetur Aethiops qui ad balneas veniat, aut asturtoni locus detur ante ostium suum.* Apud Græcos priscos rara admodum balnea; suo certe tempore id indicat Hippocrates, lib. III. de Diæta scribens.

Λουτρὸν δὲ συγγνοίη τῶν νοσημάτων ἀρήγοι ἂν χρεομένοισιν, ἐς τὰ μὲν ξυνεχέως, ἐς τὰ δὲ ἔστι δ' ὅτε ἧσσον χρηστέον, διὰ τὴν ἀπαρασκευασίην τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ὀλίγῃσι γὰρ οἰκίῃσι παρεσκεύασται τὰ ἄρμενα, καὶ οἱ θεραπεύοντες ὡς δεῖ.

Et ille non de Medicis solum lavacris loquitur, sed omnino omnium apparatu Medicorum Balneorum diversissima genera, morbos curantia; quorum partem legas apud Alexandrum Trallianum. Innocentioribus temporibus Calidæ balnea pene infamia mollitiem indicantia aut delicias. Homerus de Phæacibus, cujus locum usurpat Iulianus Imperator, Misopogone:

καλοὶ δὲ, inquit per ironiam, πάντες, καὶ μεγάλοι, καὶ λεῖοι, καὶ ἀγένειοι, νέοι τε ὁμοίως, καὶ πρεσβύτεροι, ζηλωταὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν Φαιάκων.

Ἔμαθα τ᾽ ἐξημοιβὰ, λόετρά τε θερμὰ, καὶ εὐνάς.

Vides calidæ balneas inter mollitiæ argumenta. Sic viro bono τὸ θερμολουτρεῖν prorsus interdicit Hermippus Comicus:

> Μὰ Δί᾽ οὐ μέν τοι μεθύειν τὸν ἄνδρα χρὴ
> τὸν ἀγαθὸν, οὐδὲ θερμολουτρεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς.

Erant qui in balneis potissimam vitæ Voluptatem ponerent, quod & Seneca alibi reprehendit. Aristides Rhetor de Studiis suis.

ἄλλοις μὲν οὖν ὁμιλία παιδικῶν ἡδὺ, τοῖς δὲ ὡς πλεῖστα λούσασθαι, τοῖς δὲ εἰς πλῆθος πιεῖν, τοὺς δὲ ἵπποι καὶ κύνες ἐξέπληξαν. καὶ, νὴ Δί᾽, οἱ μὲν παιδία περιέχοντες ἀφιστᾶσι τῶν λόγων, οἱ δὲ ἕτερ᾽ ἄττα σπουδάζοντες, ἐμοὶ δὲ λόγοι πάσας προσηγορίας καὶ πάσας δυνάμεις ἔχουσι.

Calida balnea variis modis comparata notarunt jam alii, in his fuit, quæ hodie quoque species vsurpatur, fervidis lapidibus congestis in locum vaporandi. Metellus Quirinalibus.

> *Mulier lavacrum cupiebat*
> *Sibi vespere Sabbata quod dant,*
> *Lapidum celerare calore.*
> *Silices manibus capiebat*
> *Positura foco cumulato.*
> *Deus omnipotens ferit illam*
> *Sua jura temerantem.*

107. LYMFAM PORTABET.] Instar vilissimi aquarii. De quo modo diximus. Sic *Aquariolum uxoris suæ* hominem γυναικοκρατούμενον vocat esse effœminatū, vilem, contemtum, projecti & impuri, indicans. Appuleius, Apologia. *Hisce auditus exacerbatus iste Aquariolus uxoris suæ, ita ira extumuit, ita exarsit furore, ut in fœminam sanctissimam & pudicissimam, præsente filio ejus, digna cubiculo suo diceret: amatricem eam, me magum & veneficum clamitaret, se mihi sua manu mortem illaturum.*

108. CVM SE RAPIDO FESSAM PROIECERAT ÆSTU.] Elegantissima notatio mulieris multo Sole se abjicientis in thorum. Delicatæ ventulis factis fovebantur, ad quas delicias pavonum pennæ hodie usurpantur. Sic flabella inter instrumenta mollitiei, quibus Cumanam juventutem corrupit Aristodemus tyrannus, recenset Dionysius Halicarnassæus, libro VII. *jussit, inquit, pueros, more virginum, comam alere, floribus delectari, cincinnos gerere, reticulis coma orbes implicare, indui pictis tunicis talaribus, tenuibusq; & mollibus amiciri lanulis, & in umbra libenter degere, in ludum saltatorium & ad tibicines aliosq; musicarum illecebrarum professores commeare: comites his dabantur pædagogæ mulieres cum umbellis & flabellis, ipsaque levabant eos, pectines in balnea deferentes, & conchas unguentarias, ac specula.* Sic in locupletum familiis propriæ ei rei mulierculæ flabelligeræ. Plautus Trinummo.

> *ducitur familia tota,*
> *Vestispica, unctor, auri custos, flabellifera, sandaligerulæ.*
> *Cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii, &c.*

Flabellatio, Eunuchi officium pariter in Terentii Eunucho. Aurata flabella apud Ammianum lib. XXVIII. Inter instrumenta mollitiei. Eorumdem usus apud Bionem Epitaphio Adonidis. Oppianum Cynegetico. II. Juvenis delicatus cubans flabelliferum proprium ad caput sedentem habet apud Athenæum lib. VI Quo loco & artificium regis Cyprii memoratur ex Antiphonis Milite, cui Columbæ involantes & repulsæ facerent ventum.

108. PATRITIUS.] Ad hanc dignitatem evectus postea Eunuchus isthic, verum fortunæ ludibrium. Zosimus de Gaine.

ἀπέκρινε γὰρ αὐτὸν οὐ τὸ παρορᾶσθαι τοσοῦτον, ὅσον Εὐτρόπιος εἰς ἀκρότατον ἧκων ἤδη δυνάμεως, ὥστε καὶ εἰς ὑπάτους ἀναῤῥηθῆναι, καὶ τῷ χρόνῳ φέρεσθαι τὴν τούτου προσηγορίαν, καὶ τιμηθῆναι δὲ τῇ τῶν πατρικίων ἀξίᾳ. Meminit posthinc noster aliquoties.

109. PA-

ıVONVM ALIS.] Aptis pennis Martialis libro XIV. Epigramm. *ıſcaria pavonina.*

re quæ turpes prohibet tua prandia uſcas,
'is eximia cauda ſuperba fuit.

ore & loco, cum pridem in Rhe- & Salam fluxerit Orontes, quid Notavit hæc & Fulvius Vrſi- . Ciacconii Triclinium.

:ATA.] Bene Scaliger, qui hanc cepit, majore parte Codicum ſſentiente. *Senum* cutis indies paullatim fatiſcente, tabeſcente t. Boethius, libro I. de Conſu- .

ſtivi funduntur vertice cani
vit, effeto corpore, laxa cutis.

.

trum ante omnia vultum,
mque ſui, deformem pro cute
s.

ISQVE GENARVM.] à ſi- po inducti aratri. Hieronym. *: nunc jam cano capite & ara- & inſtar boum pendentibus à* . Ovidius, Virgilius VII. *Et n rugis arat. Fit Calybe Iuno-* us Elpidius. *Curva, nec exſu- 'enectus.*

/ERAT FACIES.] Conci- ;, cap de Andidoto Phthiria-

ce infelix, tali languore pere-

giis *in ſenectutem corruere o-* ſunt penes eum ſcriptorem nde laudes, modo eſſet cul-

mus, tua ſunt quæcunque fa-

que tuo conficis ipſa malo.
'i ſubdis, miſeranda ſenectus,
quicquid vincere cuncta po-

111. PASSA FACIES RVGOSIOR U- VA.] Senectam formam uvæ paſſæ comparat, ut mulierem ſeneſcentem. Theocritus Oariſti. Ait paſtor.

Μὴ καυχῶ, τάχα γὰρ σε παρέρχεται,
ὡς ὄναρ ἥβη.

Reſpondet Puella.

Α᾽ σαφυλὶς σαφὶς ἐςὶ καὶ ὁ ῥόδον αὖον
ὀλεῖται.

Proverbium horſum pertinet apud Zenobium XCVI. Centuria I.

ἀνδρὸς γέροντος ἀσαφὶς τὸ κρανίον. Ait Explicator. ἐπὶ τῶν εἰς μηδὲν χρησιμευόντων, παρόσον ἅπαν τὸ σῶμα τῶν γερόντων ἀσθενές. Gregorius Palama, verbis Animæ. ὅτι δὲ τὸ πρεσβυτικὸν ὑπανέχει κρανίον μηδὲν ἀσαφίδος, τὸ τῆς παροιμίας, ἀπεοικὸς, ὡς νήπιον αὖθις λογίζομαι.

112. FLAVA RVRA.] Poeticum. Non enim flava ſunt cum finduntur.

113. VENTO SIC VELA TREMVNT.] Vide Iuvenalem Sat. X.

114. EXEDERE CAPVT TINEÆ.] Gaudentius Præfat. Tractatuum: *Ex vegeto ac ſano vulneratus, exflorentiſſimo vermibus exaratus aſpicitur.* Sic carioſos artus dixit Hieronymus: *non dico ſenilibus ſed pene jam carioſis artubus nequaquam petierunt amplexus.* Idem apud Lucilium, Libro VII.

Ne auriculam obſidat caries, ne vermi-
culi qui.

Ita legendum; vermiculorum enim talium non una omnino ſpecies. Poeta Priapæus. Carmine LVII.

Cornix & caries, vetuſque buſtum,
Tumba & putida fana ſeculorum
Quæ forſan potuiſſet eſſe nutrix
Tithoni, Priamique Neſtoriſque,
Illis in pueris anus fuiſſet, &c.

Perſecutione Vandalica. *homo ſenecta ætate carioſus.* Afranius de quodam ſordido ſeniculo.

Nemo

Nemo illa vivit carie curiosior.

Virginē carie tabescere indignatur Anus Charme Scyllam Ceiri, utique vera ejus loci scriptura, ut & Afranii, cui laborat vulgo lex Pedia. Tineæ vermes vestimentis, inimici. Columbanus Carminibus.

Nec molles cumulat, tinearum ad pabula, vestes.

Syllaba Latinis numeris ambigua est, contra Grammatistarum sententiam. Correpta hic Claudiano. Virgilius Georgico IV.

Et durum, tinea, genus

Nemesianus Cynegetico *tineas candenti pellere cultro.* Juvenalis, Satira VII.

Aut clude, & positos tinea pertunde libellos.

Producitur Sereno non semel

114. DESERTA PATEBANT.] à pilis. Male consulunt existimationi suæ qui mutant hanc elegantem scriptionem. Petron. de Calva, Elegidio, comarum.

Quod solum formæ decus est cecidere capilli,
Vernanteisque comas tristis abegit hiems.
Nunc umbra nudata sua jam tempora mœrent,
Areaque attritis ridet adusta pilis.

Prorsus dixeris eos versiculos nostrum adspexisse. Quod dictum *abactos pilos* Petronio, Claudianus deserto comarum intervallo reddidit, quod ridendi verbo, ille, iste patendi & interlucendi, quorum eadem vis intelligitur. *Aream aridis arvis* Claudianus expressit. Vt jam de Veritate etiam Lectionis in Petronio constare possit.

115. INTERVALLA COMÆ.] Parte abolita, parte superstite; quæ sane turpissima species, ingeniose irrisa. Martialis, libro V. Epigrammate L.

Vidissem modo forte cum sedentem,
Solum te, Labiene; tres putavi,
Calva me numerus tua fefellit:
Sunt illinc tibi, sunt & hinc, capilli,
Quales nec puerum decere possint:
Nudum est in medio caput, nec ullus
In Longa pilus area notatur
Hic error tibi profuit Decembri,
Tunc, cum prandia misit Imperator,
Cum panariolis tribus redisti.
Talem Geryonem fuisse credo,
Vites, censeo, porticum Philippi,
Si te viderit Hercules peristi.

115. ARVIS.] Area est illa ridens, seu, ob ariditatem, resplendens, Petronii. Sic *campum* eadem re dixit idem Martialis lib X. Epigr. LXXXIII.

latum nitida, Marine, calva.
Campum, temporibus tegis togatis.

Sunt & *areæ*, vitia sive morbi capillorum fluentium, cum ulceribus, de quibus vide Cornelium Celsum, Libro VI. cap. IV.

116. INTERLVCET.] Eleganter, cum color nimirum nitens exscendit illum alterum vicinum obscuriorem, & ad raritatem ejusdem pertinet. Symmachus, lib. IV. Epist. LVI. *Nunc interlucet homo homini: Senatus antiquum obtinet; vivere libet, natum esse non pœnitet, & ad salutem spectant omnia. Hoc est virtutis gloria elucet vitiorum obscuritati,* quamquam rarior illa, per hanc densiorem.

116. JEJUNÆ ARISTÆ.] Nullo imbre pastæ, nulla utili fruge tumentis. Iulius Græcismus apud Columellam libro III. capite XII. *Gravem terram vix ulla cura vincibilem, levem vix ulla sustineri, pinguissimam & latissimam luxuria, macram ac tenuem jejunio Laborare.* Virgilius Georgico II.

Nam jejuna quidem clivosi glarea ruris
Vix humiles apibus casias roremq; ministrat.

117. GELIDIS PLVMA LABENTE PRVINIS.] Eadem de Hirundine Georgius Pisides.

πόθεν χελιδὼν ἐξ ἀομμάτου θέας
τριήμερος προθήγουσιν ὀμματουμένη,
πόαν προσεπιτρίψασα ταῖς κόραις μίαν,
ἣν οὐκ ἀπόμψως καὶ χελιδονίαν λέγειν
Κελτοὶ παλαιῶν δογμάτων ἐθέσπισαν.
τὴν ἀξίαν λαβοῦσαν ἐκ τοῦ πράγματος.

Καὶ

ῷ θέρει μὲν, ὡς λύρα, ῥυθμί-
ἱται,
δὲ χειμὼν εἰσβάλῃ, συστέλ-
λεται,
νδρον δ' εὑρεῖν οἰκίαν τεχνά-
ται,
παρεχανὲσται συντεθεῖσα τῷ
ἰλῳ,
τὴν πτερωτὴν ἐκδιδύσκεται
χίτλω,
τε ταύτην ἀμφιεννύται
αν,
α νεκρὸς ἐκ ταφῆς ἀνηγμέ-

ὸ αὐτῇ τὴν ἀνάστασιν φέρει.

pretata, aliis nobis interpo-

hirundo, capta luce lucidâ
diebus, reparat amissum ju-

unicam oculorum imprimen-
lo pupulus.
belidoniam, nec abs re, nuncu-
ant,
vetustis arbitri scientiis.
ignitatem nacta virtute est
â.
antat illa, ceu lyra scia,
ngruente premitur, & nidum

arte in arbore, indagans do-
num
ata sternitur ligni assulis,
n deinde tunicam ut exuit,
et inde vestienda, illa tamen
pa busto ceu reducta mortuo,
ris illam adventus excitat
ogo
norum suscitat collegio.

omnem historiam paucis ver-
tis proponit Aldhelmus.

Absque cibo plures degebam marcida menses.
Sed sopor & somnus jejunia longa tulerunt.
Pallida purpureo dum gliscunt gramine dura,
Garrula mox crepitat rubicundum carmina guttur:
Post teneros fœtus & prolem gentis adultam
Sponte mea fugiens obscuras quæro latebras:
Si verò quisquam pullorum lumina lædat
Affero compertum medicans cataplasma salutis.
Quærens campestrem proprio de nomine florem.

Herbam illam nemini etiam cognitam auctor Philes, Jambis. De ipsis avibus diversi diversa, PLinius lib. X. cap. XXIV. eas hieme secreta montium petere, ut latebras Aldhelmus, arborum truncos Claudianus, & ibi deplumari. Isidorus Briginum lib. XII. cap. VII. longius demigrare scribit Aristoteles cum nostro, lib. VIII, cap. XVI. Histor.

ἤδη γὰρ ὤμμέναι εἰσὶ πολλαὶ χελιδόνες ἐν ἀγγείοις ἐψιλωμέναι πάμπαν. Ælianus discedere cum aliis. Lib. I. cap. LII. χελιδὼν ἡ ἀρχ τῆς ὥρας τῆς ἀρίστης ἀποσημαίνει τὴν ἐπιδημίαν, καὶ ἔστι φιλάνθρωπος, καὶ χαίρει τῷ δὲ τῷ ζώῳ ὁμωρόφιος οὖσα, καὶ ἄκλητος ἀφικνεῖται. καὶ ὅτε οἱ φίλον, καὶ ἔχει καλῶς, ἀπαλλάττεται.

A nostrorum hominum nonnullis narrari memini formas induere nescio quales pisciculorum, ita in ripis fluminum usque ad spirantem Favonium delitescere: Eo ver revehente sensim rursum implumescere, & avium se choro velut postliminio restituere. Alii flumina quidem subire persuasum habent, sed in iis tuberculi quadam

dam imagine obvelatas latere, uligine obrutas, & in latebras ripestres correpere quã profundissimis; sæpius accidisse affirmantes ut casu in locum igne calidum illatæ, etiam media hyeme de veterno illo morticino subito revixerint. Sed eorum fides sit penes auctores, certe tamen homines quam pro talibus fingẽdis simpliciores. Vide cũ primis Olaum Magnum lib. XIX. c. XXIX. Qui & sub pictura rem exhibet in Romana Editione, cui ipse adfuit. Brumalem hirundinem, à bruma deprensam, à tempore dixit Claudianus, quasi sentiat, brumæ eam tempore immori trunco illi suo; id quod ambagibus sanè nullis opus habet. Sic Virgilius.

pater Æneas se matutinus agebat.

Mors sivè tabes in ligno animatæ volucris, tam admirabilis sanè non est, quam nativitas ex tali animantium avium, quam negatam circumscriptamque hodie multis pro comperta in Chorographia Hiberniæ memoriæ prodidit Silvester Giraldus, doctus & ingeniosus eius ætatis Scriptor, cuius hæc sunt verba, Lib. I. cap. XI. dicti Operis: *Sunt aves hic multæ, quæ Bernacæ vocantur, quas, mirum in modum, contra naturam natura producit: Aucis quidem palustribus similes: sed minores. Ex lignis namque abiegnis, per æquora devolutis, primò quasi gummi nascuntur, dehinc tamquam ab alga, ligno cohærente, conchilibus testis ad liberiorem formationem inclusæ, per rostra dependent, & sic, quousque processu temporis, firmam plumarum vestituram induta vel in aquas decidunt, vel in aëris libertatẽ volatu se transferunt, ex succo ligneo marinoq;, occulta nimis, admirandaque seminii ratione alimenta simul incrementaque suscipiunt. Vidi multoties oculis meis plùsquam mille minuta huiusmodi avium corpuscula in littore maris ab uno ligno pendentia, testis inclusa, & jam formata. Non ex harum coitu, ut in avibus assolet, ova gignuntur, non avis in earum procreatione umquam ovis incubat, in nullis terrarum angulis vel libidini vacare vel nidificare videntur. Unde & in quibusdam Hiberniæ partibus, avibus istis, tamquam non carneis, quia de Carne non natis, Episcopi & viri religiosi jejuniorum tempore sine delectu vesci solent.* Sanè mirissimum negotium. Quo non inferius, quod Ciconias, avem titulum tepidi temporis à Publio dictam, velut certum eius indicem, & nullius frigoris patientem, in frigidis fluminibus brumæ tempore degere apud eandem insulam idem auctor scribit, Libri ejusdem. cap. XIV. *De Ciconiis*, inquit, *hoc mirandum, quod aquas gelidas petant, tepidas relinquant; Toto enim brumali tempore in fundo fluminum hyemantes ad primam veris emergunt temperiem, & in aëris iterum se suscipiunt Libertatem. Id eiusdem est sententiæ cum illo quod ex non inverisimili nostrorum piscatorum relatione suprà de Hirundinibus retuli; immò & quod Claudianus tradit de iisdem.*

119. TRABEIS] Dignitati Consulari, quam crimine Fortunæ adeptus erat semivir, omnibus dudum etiam servilibus officiis inferior & contemtibilior.

120. HAS IN FRONTE NOTAS.] Anilis deformitatis. Occultè si innuit inscriptionem sive stigmata, quæ quoniam non errant, nominare non vult, quia meritus erat exsectus iste furcifer, innuit, proximus affirmanti. Vetus mos facinorum ergo notari maleficorum hominum vultus, inscriptis impressisque notis. Vide quæ doctissim. Justus Lipsius, Elector. lib. II. cap. XV. Et Laurentius Pignorius Libro de Servis notarunt.

120. LUXURIÆ SUÆ.] Petulantiæ, de qua supra. *Luxuriare* effrenatæ petulantiæ esse. Ovidius.

Luxuriant animi rebus plerumq; secundis,
Nec facile est æquâ commoda mente pati.

121. PAL.

.LIDA IMAGO NUDIS ſtar ſceleti meri, annis & caudine prorſus conſumta, o-ıcto. Spectant huc quæ de ›it Columbanus:

:mque tibi veniat tremebunda
ctus,
elida tandem ſequitur violen-
a mortis
m ſapiens meditatur tempo-
ita:
ſenio vires, morboſque fre-
entes:
que diem lethi, certoſque
es;
em fragilis vexant incom-
carnis,
CIE TVRPI tabeſcunt lan-
da membra,
um junctura riget, venaſq;
omnes
o frigeſcit corpore ſanguis.

O.] Umbram dicere vult; anam imaginem, Quintilii oratius. lib. C. XXIV.

reicio blandius Orpheo
noderere arboribus fidem
redeat ſanguis imagini
virgâ ſemel horridâ
ecibus fata recludere
ulerit Mercurius gregi.

LOR] Tollenda poſt natis nota. *Eſtque* per- im illam *macies. Deco-* alloris, ut omnem ſuum aque alium prorſus ferè nsfertur ad alia, quæ im- tatuque ſuo abſcedunt. uarto.
tus ait, errari obnoxia

um & legum mens decolor

ema deturpatio. Proſper. tiva lib. III. cap. VI. *Mens ſi ſe ſuo creatori ſubjiciat, atque ei, qui dignitas eius eſt & ſalus, amanter inhæreat, non ſolum nulla eam vitiorum fœditas decolorat, ſed nec delectatio ulla carnalis effeminat.* Sic *decolor ætas*, ſeculum ferreum, Virgilio, libr. VIII.

Aureaq; , ut perhibent, illo ſub rege
fuerunt
Secula, ſic placida populos in pace rege-
bat:
Deterior donec paullatim ac decolor
ætas
Et belli rabies & amor ſucceſſit ha-
bendi.

Ultimò Sangallenſis, l. II. de Vita Caroli Magni, cap. XXVII. *Cum omnes non in divinis reſplenderent, ſed pannis & decolori fœditate horrerent.*

222. HORROREM DOMINIS.] Tam malæ formæ homines amoliebantur domiciliis, velut infauſta ſpectra. Suetonius lib. II. c. LXXXIII. *Pumilos atq; diſtortos & omnis generis eiuſdem, ut ludibria Naturæ, maliquе ominis abhorrebat.* De Auguſto. Pariter de improbis, malique animi. Ut Cicero de Vatinio: *Nemo te aſpicit qui ingemiſcat: Nemo mentionem facit quin exſecretur: Vitant, fugiunt, audire de te nolunt, cum viderunt, tamquam auſpicium malum, deteſtantur.*

223. OCCURSU LÆDERET OMNES.] Mox —— *aut procedentibus omen* Mira erat in talibus ſuperſtitio ut hominũ futilium, nigrorũ, turpium &c. occurſum, pro peſſimo acceptum omine diris portentis adſcriberent, velut imminentis mali indicem. Ei rei quibuſdam amuletis ſubvenire ſolebant, quæ *Prævia*, quaſi viam bonam facientia, eique rei præmiſſa, aut confecta, nuncupabant. Gloſſarium priſcum, φυλακτήριον, *Prævia, Servatorium, Amolimentum. Amoletum.* Eò pertinet quod talem hominem viſu obſcænum vocat priore in Rufinum. V. CCCXXV. de Hunnis,

Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus,
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius ullum:
Arctos alit, tristes habitus, obscœnaque visu
Corpora, mens duro nunquam cessura labori.

Obviationes hinc intelligendæ, tales videlicet metuti occursus, apud Radulphum Ardentium Homilia in Epiphan. Domin. *Cavete*, inquit, *ab illis, fratres, qui divinationibus, & auguriis intendunt, cum Lex ista prohibeat.* Papinius libro XI.

haud, inquit, patriis prohibere longè
Finibus, occursu dum non pia templa, domosque,
Commacules, habeant te lustra, tuusq; Citharon.

De Oedipo sene, cæco, conscientiæ & morborum stimulis deformatissimo. Calvorum, depilatorumque hominum occursum, ut Claudianus noster hoc loci, ominosum & horridum facit Theodorus etiam Priscianus, libro I. cap. VII. De Alopeciosis. *Contingit hæc in capite duplex passio cadentium capillorum, ut aliquando defectu quodam cadant, ut nudando partes capitis turpent, & aliquando ut eorum ulcerum horridus plerumque visus occurrat.* Sic in nescio quo Rabbino lectum, verba illa Orationis Dominicæ *ne nos inducas in tentationem*, ita expressa *libera nos ab occursu malo.* Vnde liquet eamdem persuasionem etiam Judæorum fuisse. Romanæ alia sunt exempla, qui & malorum Geniorum tales metuebant occursationes. Appulejus lib. de Herbis, cap. LXXI. *Herba herbasci virgulam, qui secum portaverit nullo metu terrebitur, neq; bestia neque occursus mali molestabunt hunc.* Quales repertæ quandoque perniciosissimæ & ferè lethales. Augustinus lib. de Civ. Dei. XXII. cap. VIII. Memoria *Martyrum ibi est Mediolanensium Gervasii & Protasii: portatus est die eo quidam adolescens, qui cum de medio tempore æstatis equum ablueret in fluminis gurgite, dæmonem incurrit, ibi cum jaceret vel morti proximus, vel simillimus mortuo, ad vespertinos illuc hymnos & orationes domina possessionis intravit.* Lethalem omnino habes apud B. Chrysostomum, in caput Quintum B. Matthæi. Eodem pertinet quod Lactantius scribit libro IV. cap. XXVII. de Servatore: *Hominumque mentes motas: & malis incursib⁹ furiatas in sensus pristinos reponebat.* Sed de Obsessis à Satana ibi potius Sermo. Gentiles in occursibus, hominum mutilorum, aut alioquin non satis habitudinis bonæ, ponebant omen adversum. Sic de Eunucho Claudianus. Et Lucianus eius nominis Dialogo:

Δυσοιώνιστόν τε ἀποφαίνων, καὶ συσάντητον θέαμα, εἴ τις ἕωθεν ἐκ τῆς οἰκίας ἴδοι ξτόν τινα.

Vide eumdem Pseudologista. Ita homines locupletes mendicorum occursu turbabantur, quod incessit in Christianis B. Paullinus ad Pneumatium.

Tu, cui sordet inops, qui viso horrescis egeno,
Occursumque pii supplicis omen habes.

Posteri ævi erat superstitio, mutilum hominem, aut mulierem sparsis crinibus occurrentem: malum ostentum esse. Petrus Blessensis, Epistola LXV. *ne te illorum errore involvas, qui occursum Leporis timent, qui mulierem sparsis crinibus, qui hominem orbatum oculis, aut mutilatum pede, aut cucullatum habere obviam detestantur.* Animantium nonnullorum obviatio portentosa, ut spinturnicem avem occursatricem artifices habebant. Festus: *Spinturnix est avis genus, turpis figura, occursatrix artificû, perdita spinturnix, ea Græcè dicitur, ut ait Santra, σπινθαρίς.* Sic à moribus aut natura occurrentium animantium fingebant sibi

ortunasque Ægyptii veteres. ibro I. de Cornice:

κορώνη σωματικόσατης, οἰω-θρωποι, ὡς χηρεύοντι συ-ῶν. τῆς δὲ τοι αὐτῆς ἀν-χάσιν μάχει νυῦ οἱ ἔλληνες κορώνην λέγουσιν ἀγνοοῦν-

PVERIS LATVRA ME- r fœdarum formarum, quæ us figurantur, ut ejulatus n. Juvenalis, Satira III.

mque redit ad pulpita notum cum persona pallantis hiatū matris formidat rusticus in-is.

anduci appellabantur Ter-n monstrosi actores. Varro ia Latina. *Apud Matium: s Grajorum marebam man-dier igni.*

à *mandendo, unde mandu-tellanis obscanium vocant* i editur eo loco; scriben-timo, *Obsonum* vocant a si *Manducus* ille in fabu-is eo nomine, quod dubi-el iste locus Juvenalis: alio ejusdem Matii loco *num* totam interpretari Varro.

NSIS.] Ob turpitudinem t, quam affingit turpi gariem tædium obnasca-

N FAMVLIS.] Tantam nem fuisse ut toti fami-o fuerit pro opprobrio.

DENTIBVS OMEN.] io è loco Luciani modo, ne procedentibus omi-canis, de Theodora an-ὐ γὰρ τοῖς ὁρῶσιν ἄλλως

τε καὶ ἀρχομένης ἡμέρας βλάσφημος οἰωνός. *Omen* autem levissimum inter portenta rerum futurarum, & ei effectum minimum adscribebant. Prudentius lib. II. in Symmachum. (*finister*

Multiplici dæmon sed adest qui morte
Centifidum confundit iter, trahit inde Sophistas,
Barbatos, trahit hinc opibus vel honore potentes.
Illicit & volucrum linguis, & aruspice fallit,
Instigat, bacchantis anus, ambage Sibylla:
In Magicas artes trahit, involvitque mathesin, (*extis.*
Omine sollicitat, capit augure, territat

Vides ominum rei levissimum effectum dari. Veteris autem insipientiæ in Ominibus mira semper fuit superstitio, Vide latè B. Augustinum lib. II. de Doctrina Christiana, cap. XX. quo pertinent & non pauca à Joanne Saresberiense, sive Carnotense potius, collecta, Libro I. de Nugis Curialium. Eadem *auspicia* vocat Virgilius. I. Æn. auguria, l. II. c. VII. Plinius. Omen autem dictū velut oremen, quod quasi ore auguriū fiat, notat Festus. Latius tamen huius vocis usus patet, etiam quam prodere videtur M. Tullius, vbi de Pythagoræis disserit, qui observatas hominum voces omina censere cœperunt. Sunt omina tā in divinis significationibus posita, atque adeò multò magis, quā humanis. Quid enim eorum consultationes, atque captationes aut observandarum, adhibendarum procurationum rationes? Nūc illi sacra facientibus, de inspectione extorū omina dant rerum gerendarum, nunc per ignium decrescentium vel augescentium omina futurarum rerum indicia præmittere fingebātur. Et juvet paulisper, recreando lectori, exspatiari & de modo dictis quæpiam obiter illustrare, atque alia insuper illis nova affigere, quæ inciderint.

Vatem & Aruspicem celebrem ita laudat Valerius Flaccus libro 1. Argon. aut

Cui genitor tribuit monitu praenoscere divûm,
Omina; seu flammas, seu lubrica cominus exta,
Seu plenum certis interroget aëra fibris.

Et Silius de aliis non impariter, libro III. Punicorum.

Fibrarum & pennae, divinarumque sagacem
Flammarum, misit dives Gallacia pubem.

Quibus majorem partem omnium species tanguntur. Per flammas ignispicium illud, de quo modo diximus, intelliges: cum nimirum ex earum vigore aut tabe de futuris conjectatio fit; ducto videlicet de Judaeorum Sacrosanctis Libris in paganam imitationem indicio Clementiae divinae, aut iracundiae. Euripides Supplicibus.

ἃ δ' ἐς ἄσημα κ' οὐ σαφῆ, γιγνώσκομεν
εἰς πῦρ βλέποντες

Idem Phoenissis, Artemidorus Onirocrit. lib. II. cap. IX. multis. Flammae verò observatio haec fuit, ut ascendens bona, luctata, ut Valerius Flaccus idem alibi loquitur, infausta portenderet: Ei rei documentum haurire licet ex libro XXXVII. Cassii Dionis, ubi de praesagio Ciceroni dato sermo est. Euripides Phoenissis.

Μάντεις δὲ μῆλ' ἔσφαζον, ἐμπύρους δ' ἀκμὰς
ῥήξεις τ' ἐνώμων ὑγρότητ' ἐναντίαν,
Ἄκραν δὲ λαμπάδ' ἣ δυοῖν ὅρους ἔχει,
Νίκης τε σῆμα, καὶ τὸ τῶν ἡσσωμένων.

Sic de laetis rebus Papinius, XVII. Consulatu Domitiani:

Adspicis ut templis alius nitor; altior aris
Ignis, & ipsa meae tepeant tibi sidera brumae.

Loquitur inibi Janus. Non vero sistebant in igne, sed, ridiculi conjectores, fumi quoque volumina notabant. Martianus Capella, Libro II.

Nam Sabaeorum rapidis
Quid vapor edat aris,
Fumida quid thuri cremis
Aura paret favillis,
Omina vel certa ferant
Vocibus auguratis,
Intrepida, nec dubitans,
Fatibus antevortis.

Sed hic nimium immoremur si inobservata aliis omnia placeat connotare. Alia trahebant omina ex volucrum volatibus. Ovidius.

Evenient, dedit ipse mihi modo signa futuri
Phoebus, & à laevâ maesta volavit avis.

Quâ de re insignis historia ex Aristotele de Judaeo in Alexandri Magni exercitu stipendia faciente, extat apud Eusebium libro II. Praeparation. Evangelicae. Et apud Josephum alia de Germano Agrippae Regis liberationem augurante libro. XVIII. Ἀρχαιολ. c. VIII.

PLeni huius generis libri Poetarum & Historicorum, quorum classes à nobis factae sunt in opere de Superstitionibus Nationum, in quo non vulgaria ludibria animorum humanorum extrà cognitionem veritatis Deo oriundam, connotavimus. Alia de fluminum meatibus: Petronius de Bello Civili; inter eius portenta, nec pauca, nec vulgaria.

Flumina per notas ibant morientia ripas.

Per incendia silvarum, per montium efflagrationes, per lumina coelestia, aucta, decrescentia, sidera, Faces, Radios, fulmina, fulgura. Per voces bestiarum erant qui futurorum fidem captabant, Tibullus.

Fata

vocales pramonuisse boves.
uens, cap. XII. & XXIV.
;,alii. Omitto Persas de hin-
m principatum augurantes,
propius fortè ad aliam histo-
at. Per statuas, Lucanus,

s flevisse Deos, Vrbisque la-
lores
sudore lares
us libro VIII. Diodorus Si-
us Alexandri, Obsequens
XXVI. XLI. XLIV.
.III. LXII. LXVII. LXIX.
pro XXXVII. Per terræ mo-
les Procemio, Obsequens, c.
fulmina PLinius lib. II. cap.
us de Bello Getico. Obse-
IX. LXI. LXIII. LXVI. Per
currentes. Lucanus lib. I.
c. IX. XXXII. XL. XLIV, L.
. LXX. Stellas diurnas, idem
olem obcæcatum, Thucydi-
: Obsequens cap. XLII. vel
sdam ambientibus inclusum,
VI. Soles plures conspe-
em cap. LXIX. Lunæ tene-
us Bello Getico. Casus fide.
quens cap. LV. Somnia, Mo.
Claudianus Bello Getico. A-
nes ominum in nascentibus.
. II. In imponendis nomi-
Roma. Vide notata Lipsio ad
ni Isacio ad Macobium, qui
austa, alia infortunatiora no-
læ vero illæ notationes sin-
num aut omissorum, quæ
, quibus stolidi & excensi
a futurorum negotiorum si-
:: Uti in vestitu sæpius. Sue-
o, Claudianus lib. III. de Ra-
; Adriano; Ovidius in Ibin
ap. VII. Q. Curtius, lib. VI.
ilius Italicus libro. V. Clau-
ptu. Sternutatione, Fronti-
nus lib. I. Strategem. cap. XII. Leo Impe-
rator Philosophus Tacticorum cap. XX.
versu CXCVIII. Frontinus hoc ad ma-
lum omen refert, ut ad bonum contrà
Xenophon, Anabasi III. Ex Frontinia-
no illo putem procedere nostro etiam
hodiernum morem ut accipientes velut
omen salutare sternutantem salvere jubea-
mus, quanquam averruncandi maligni in-
dicii gratia eam salutationem natam po-
tius docere videatur & Leo Imperator di-
cto loco. Vetustiorem certè morem esse
quam vulgares fabulæ velint, liquidissimum
est de Petronio Arbitro, & quæ ad eum
docti notaverunt. In oculorum porrò
motibus observabant omina: Græcorum
hac re Eusthatius, Romanorum relligio-
nem notam fecit PLautus, uterque nota-
tus ad Theocritum ab Isacio Casaubono.
Quin si quis incivilius quandoque per in-
feriorem peccasset gutturem, erant qui ex-
inde sinistri aliquid elicerent, Conjecto-
res; ut notavit ad Ausonium Josephus Sca-
liger. Nomina verò & Epitheta omnium
omninò diversa sunt: *Infausta* vocant
sinistra, Ovidius in Ibin, funesta, tristia, Se-
neca: Obscæna Virgilius lib. XII. Clau-
dianus lib. I. in Rufinum. *Fausta* dextera,
prospera, Aratus Phænomenis, Arnobius
libro V. Appulejus Apologia, Statius libro
VI. Thebaid. Bona, candida, pulcra, au-
gusta, Propertius, Ennius: Fausta, Pro-
bus in vita Virgilii. Vera, Papinius libro
VI. Severus, si is est, Ætna. Sinistra ta-
men non rarò pro bonis quoque usurpan-
tur. Vt apud Statium, Thebaide. III.
PLinium Panegyrico. Alia pluria tam de
arripiendis, quàm, ut Virgilius loquitur,
levandis ominibus, ut dictum est jam nunc,
alibi recensebimus. Erant porrò aliæ a-
vertendorum ominum relligiones, ut subito
mala ostenta verbis vertendi in bonam
sententiam. Vt cum Cæsar Africam ad-
vectus cecidisset in littore, cunctis malum
omen exhorrentibus, teneo te, Africa, ex-
clamavit;

vit, & ita sibi fecit de infortunato k prosperum. Sic apud militiam ntis Imperatoris est, omina lævi iudi-ito sermone vertere in lætum, uti plo docet Leo Imperator loco modo to: *Auspiciis*, inquit, *exercitus, olim sque hoc genus divinationibus animum m adhibebat: sternutante autem quo-ilites statim demisso animo erant, quasi mine quodam objecto: quod Imperator dvertens; Minimè mirum, inquit, est, t circumstantibus unus sternutet: Hoc cum risu omnes exceperunt: Risus au-ictoriæ signū est: Itaq. prudens Imperator, nen convertens, militum animos magno-citavit.* Quibus sanè illius Impera-verbis parum inest facetiarum, ut iis s ad ridendum debuerint commove-que suspicio mihi est in Græco, ubi ur, κ θαυμαςὸν εἰ τοσούτων ϖεῖςω-ιςέπταρε: In quinto verbo latere iam aliud, acutius, & in circumstan-mores urbanius. Sed hoc alterius nt, & umbram trahunt capitis unius emorato nostro Opere.

5. EXHAVSTO CAPERENT STIPITE LVCRI.] Quomodo-re uti informi monstro vellent, ait, erit ipsis speranda ex eo utilitas, non ac si quis succum exprimere tendat do quodam & deformi stipite. Si-er de Hunnorum forma loquitur Am-us Marcellinus, libro XXXI. *Prodi-deformes & pandi, ut bipedes existimes s, vel quales in commarginandis ponti-figiati stipites dolantur incomptè in ho-m figuras.* Libri qui *cespite* hic legunt ulli magnopere asini sunt. Pariter & tius Lupercus de Caussidicis, sive Ra-

Ambusti torris species, exesaque se-
clo.

hauſtum noster, sic exsuctum vocat cus Elpidius senem,

Curva nec exsucto sulcabitur ore senectus.

127. STERNERE QVIPPE TOROS.] Thalamorum cura ex officio Eunuchorum, unde nomen etiam. Coripus libro III. ubi pudicè castos viros appellat.

Adfuit obsequio castrorum turba virorum;
Illis summa fides, & plena licentia sacris
Deservire locis (scribe toris) atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile,
Internas munire fores, vestesque parare.

127. CÆDERE LIGNA CVLINÆ.] Et hoc ex officiis contemtibilioribus ad Eunuchos tum spectabat. Noster præfatione lib. II. infr.

Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
Fascibus & tamdem vapulat ipse suis.

Inter familiæ sordidiora negotia recensetur à PLutarcho in Philopæmene. Theodoro Prodromo Schethiastico Providentiæ. PLauto Pseudoli Actu primo. Scena II.

128. VESTES, ARCANA.] Coripus hæc omnia Eunuchorum fidei addicit, & nota res etiam mille Scriptorum testimoniis.

130. FVNVS.] Cadaver; ut erat sanè comparatus cum hominibus, si quidem erat talis qualem noster producit. *Funus* cadaver denotat, Manilius libro IV.

Et rapit è sceptro funus Fortuna superbo.

Rusticus Elpidius:

quin mortua funus
Ossa trahens, verbi sanum virtute receptis

Viribus

exsiluit
tra Parmenianum, libro
bro sufficit unum funus.
is.

nco titubantes sustinet
rius,
repetens stramina dura
tori.
n jacuit, misero quid fu-
nere differt?
tum attriti corporis ossa
dent.

.] Malum Genium, Ca-
les domibus certis in-
tæ, notissimo exemplo
Pertinet eodem quod
æum Sermone CXIII.
somniorum autumat,
ipercos vocat cadavera
um Dæmonum in do-
a apud Scriptorem libri
. *Artemisia fugat da-*
& prohibet mala me-
it oculos malorum homi-
nis, Hesychio in ἀλλ-
ne pelli memorant alii,
minibus. In hos cre-
ias acerbe pereuntium.
n Homil. II. de Laza-
yli Persis. Contra noti
ni. τοῖς ἐν Θήβαις λῶ
ίμον@. Paræmio-

MTV JAM LIBER
vindicante dominium.

i quisq; petentes
lis utile suppliciis.

LACTE CANEM.]
nes pane & lacte nutri
Constantinus Geopo
Porrò mirabilem vocis
n, quæ in diversas si-

gnificationes exeat, notat Nonius ex Nævio & Virgilio. Vide & Commentatorem Horatii, Epodo XII. Claudiani sententia est dum utilis canis, pasci eum largiter à pastore, inutilē jā & morbosum, pro cadavere expelli, & vinculum, quo custodiæ alligatus erat, in lucro putari, dum alteri applicatur. Similitudo sanè egregia; si ad custodiam robur aliquando aliquod aut vigilantia infuisset isti spadoni: sed; q; de terrore luporum & latratu mox addit, sanè operam talem poterat navare suis Dominis Eutropius.

136. DEMISIT SORDIBUS.] Malim legas cum Claverii Editione *sordidus.* Habent cani vocem & tres Belgæ Codices & Aldi Editio, commodiorem vulgata.

138. EST UBI DESPECTUS NIMIUS IUVAT.] Sanè verò exempla sunt plurima. Sic Leo dejectum hostem contemnit non frangit, ut noster aliquoties tradit, quem non alia ratione recedere muliebri corpore, qua obscænum est, conspecto, tradit Leo Afer. Ita Canem ingentem & violentum servulam supplicem, quam lacerandam eò projecerant barbari barbarorū victores per contemtum nō tetigisse, sed comminxisse tradunt Scriptores Historiarum novi, quem vocant, Orbis. Sic apud Æsopum asinus convitium apro dicens, vili suo sanguine securus est cædis.

140. OLYMPI SUMMA.] Quisquis Deorum illum Senatum regis. Olympum plus est dicere quam cœlum. In cœlo enim ipso sacratior locus fingebatur hoc titulo, ut monitum alibi, ex Iuliani Cæsaribus, & Senecæ, Ludo Mortis Claudianæ.

142. MORTALIA RISU VERTERE.] Eadem suprà. v. XXV.

143. SUSCIPITUR REGNIS.] Magistratibus summis, quorum sane cura, stante etiam qualitercunque Imperio, non angustior maximo Regno.

Ccccccc 143. TE.

Tibullus.

Et possim media quamvis irrepere nocte,
Et strepitu nullo clam reserare fores.

Rutilius Itinerario lib. I. v. CCCIIII.

Quartus Cæsareo dum vult irrepere regno.
Incesti pœnam solvit adulterii.

Tacitus Annali I. *Dabat & fama, ut vocatus electusque potius à Republica videretur quam per uxorium ambitum & senili adoptione irrepsisse.* Hilarius Senior fragmentis Historicis, ultimo Petri Pithœi in litteras beneficio: *Fides quæ apud Nicæam ordinata est omnibus undique, quibus irrepere Hæretici solent, aditibus obseratis, inviolabili inter patrem & filium soliditate connectitur.* Virgilius lib. I. contra Eutychen: *talium sententiarum fraudulenta subreptio libertatem Catholicæ fidei nititur captivare.* Marcellus Empiricus præfatione libri de Medicamentis: *ne aut casus incidat aut malignitas alicuius obrepat, quæ benivole & sincere parata corrumpat.* Aquilius Juvencus, Libro I. Historiæ Evangelicæ.

totum fallaciter ægro
Suggerit obreptans animo vis tetra veneni.

Prosper Aquitanus de Promission. & Prædict. lib. III. cap. XXXIIX. Aponius, lib. II. Comment. in Canticum Canticorum. Victor Tunnunensis Chronico Fulgentius ad Thrasimundum lib. I. cap. IV. Gualterus in vita Caroli Flandri, cap. LII. Auctor Vitæ Henrici IV. Imperatoris, quem Otbertum vocant alii. Paullus Orosius lib. VI. cap. I. Pacianus Epistola prima.

146. SACRIS.] Imperatoris.

149. ILLVSTRIOR ORDO.] In aula quis nescit plures gradus dignitatum, quæ sub principibus posterioribus omnes uni servitio dediti, vide arrogantiam Dominorum multis apud Ammianũ libro. XXVIII.

um in Arcana Historia,
de mancipiis hic prorsus
e eunuchis, ut vides se-

[C]ANTI FURIIS.] Per-
[s]piratione scribendum au-
e nomina pleraque Roma-
ùm, deinde & barbaris
oribus corrupta sunt. Eius
apud Zosimum libro V.
. Quamlibet enim Scy-
t, hoc tamen ei Romanum
am quis negabit? Eum
itaphium Nepotiani ad
beret, exsulasse Pityunte
dem scribit B. Hieronym⁹.
rbs ex Zosimo corrigenda
idonem in exilium datum
ἐν φοινίκῃ Σιδῶνα nuncu-
iter.

THALAMIS.] Cura imo-
n. Aliud enim præstare
Eunuchus erat qualis mo-
-imus contemtissimum de-
, Sat. VIII.

nen ima plebe Quiritem
m invenies

[M]A BENE.] Laudat provi-
m, ordinantem ita & mo-
humanas ut prima mala su-
consilia caput petant aucto-
ipiant exercere vim suam in
iodi vetus & verissima sen-

καὶ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι
κακίστη.

ammatis.

icunque alium molitur lædere,
primum
ipsum se jaculo percutiet pro-
prio.

is, Libro V.

[s]æ studiis hominum in contra-
ria versis

Auctorem redeunt commenta pericula
in ipsum.

Pertinet oraculum eò Delphicum, relatum à Juliano Cæsaribus:

εἶχε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη τ' ἰθεῖα γένοιτο

Otho Poetaster vetus, apud Alanum in Florilegio.

Auctorem sua sæpè suum fraus fraudat, & in se
Labe sua collisa ruit, ceu debita merces,
In laqueum non sponte cadit quem spõte tetendit.

Lucretius, Libro V.

Circumretit enim fraus atque injuria quemq;,
Atque unde exorta est in eum plerumque revertit.

Victor Uticensis lib. III. *Seu Regis Hunnerici potius edictum* apud eum Scriptorem: *Triumphalis maiestatis & regiæ probatur esse virtutis mala in auctores consilia retorquere: quisquis enim aliquid pravitatis invenerit, sibi imputet quod id incurrit: in qua re nutu divini judicii Clementia nostra secuta est* &c. Theophylactus Simocata libro VII. cap. X. τὸν κακῶς βουλευσάμενον πρῶτον ἡ ἐγχείρησις ἔβλαψε. Illustre exemplum dedit Posteritati idem hic, quem auctorem suum evertisse Claudianus scribit Abundantium, Eutropius, de quo leguntur ista penes Prosperum lib III. de Promission. & Prædict. cap. XXXVIII. *Eutropius, præpotens plurimum anima & mente paganus cum in contumeliam Ecclesiæ Edictum obreptitiè ab Arcadio Christiano Imperatore sculperet, ut si quis ad eam confugeret, etiam ab altari sublatus pœnas lueret etiam ampliores, divino judicio sua sententia prior, ipse propinatus est. Offensam quippe prædicti Regis incurrens, ad ejus refugium, quam oderat, convolavit. Quem sancta mater pietatis suæ gremio*

 suscepit

Omnia qui imperio terrarum millia versat.

Hominum; mira locutione, & allusione forsan ad μικρόκοσμον. Sic in Evangelio Terra appellantur homines, tota humana conversatio. Mathæi V. 13.

ὑμεῖς ἐςε τὸ ἅλας τῆς γῆς ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ ἐν τίνι ἁλισθήσεται; Claudianus, Libro I. in Rufinum.

Sæpe mihi dubiam traxit sententia mentem
Curarent superi terras, an nullus inesset Rector?

150. FLVVIO.] Nilum dicit. Novem continuos tum annos Ægyptum siccam fuisse scribit Apollodorus libro II. Bibliothecæ. Qui idem vatem vocat Thrasium, Cyproque ait oriundum in Ægyptum venisse, & ibi dato oraculo de hospite quotannis mactando, primum infelices aras imbuisse. Vide & Ovidium III. de Arte: Et sunt hæc vulgo omni vulgatiora.

162. QVO DIXERAT.] Scribendum *Quod dixerat* cum libris Cujacii, Nostro, aliquot Belgicis. *Dicere* enim fatidicam dictionem κατ' ἐξοχὴν denotat: Cũ eloqui, & Eloquia, pari vi etiam Christianis Scriptoribus usurpentur, ut & nuntia, Vide notata ad Phæbadii Librum contrà Arianos.

163. OPIFEX TAVRI.] Perilaus. Rem omnem ita recenset Dorotheus primo libro Rerum Sicularum, apud Ioannem Stobæum sermone XLVII: *Phalaris tyrannus Agrigentinorum, cum homo esset eximie crudelis & sanguinarius miris novisque tormentis homines cruciare gaudebat. Id animadvertens Perilaus faber ærarius juvencam abs se æream elaboratam Tyranno dono dedit, ut hospites ei machina intrusos vivos ardore æris, igne supposito, combureret: edebat eo spectaculo juvenca non absimilem mugitu sonum, machina. At Phalaris eo solum facinore,*

[...]tifice tormentum injecto [...] vocant alii. Ovidius.

Tauro violenti membra [...]i

[...], *infelix imbuit auctor* [...]*pus.*

[...]o nominatum expressisse [...]audianus. Epimythion [...] est, quod Seneca cum [...]le Furente.

[...]*e fecit patitur, auctorem*

[...]*que premitur exemplo no-*

[...] Libro XIV. Punico-

[...]*ra conditor artis*

[...]*moriens immugit flebile*

[...]n quod ad Bissulam suam[...]s:

[...]*tristi, exedendum est, sic* [...]*us verbum jubet.*

[...]*um ipse facit, ipse sibi ut* [...]*t faber.*

[...] nomine exstat de hac re [...]ienses Epistola, fictitia [...]tiam ingeniosa, cujus est [...] ὡς γμαζ &c.

[...]ITQVE SVVM MV[...] [...]VM.] Ipse Phalaris in E[...]s, quibus Taurum, per lu[...] fictore Luciano:

[...] τὸν βοῦν ἀπέπεμψα ὑ[...]μνον τῷ θεῷ, διηγεῖσθαι [...]λόντα τὴν πᾶσαν διήγη[...]σιν ἐμοῦ τῶν ὀνομάτων, τὸν τεχ[...]ίτην, τὴν ἐπίνοιαν τὴν [...]ουσίαν τὴν ... [...]ιαν, τὰ δὲ σοφῇ χαλκέως [...]τὴν πεῖραν τῆς μουσι-

[...]iscula nomine ejusdem ty-ranni, inscripta ab eodem, & dictam Epistolam, sanè elegantem.

167. SE PROTVLIT.] Everterat ipsum. τοῦ se talem usum plurimis illustramus Adversariis.

168. DIREPTAS POSSEDIT OPES.] Facultatibus omnibus & dignitate spoliatum sola voluntate Eutropii scribit Zosimus, hominē qui inde à Gratiani temporibus Reip. militaverat, sub Theodosio maximos honores adeptus, & Consul designatus. Fuit eo anno Consul, quo Honorium Augustum fecit Theodosius, ut adnotat Marcellinus Comes.

170. AUCTOREM.] Promotorē, ut alii. Spartianus Adriano: *Exemplo Scipionis Æmiliani, & auctoris sui, Trajani.* Sidonius Panegyrico Majoriani CCCLIV.

Ex quo Theudosius communia jura fugato
Reddidit auctoris fratri, cui guttura fregit
Post in se vertenda manus:

Hoc est, Gratiani fratri, à quo Gratiano ad consortium Imperii adscitus venerat Theodosius. Vide eo loco doctissimos Scholiastas.

172. NEC VOTA PATI NEC FINGERE SOMNIA] Proverbiales sunt modi loquendi, *quod nec optare audebam, de quo nec per somnium cogitaram*, Virgilius.

Turne, quod optandi divûm concedere nemo
Audebat, volvenda dies en attulit ultro, &c.

173. SUB PEDIBUS LEGES.] Sane si voluntate sua potuit propellere quemlibet impurus Spado; Restitisse conatibus ejus solum Stiliconem scribit Zosimus, cui negotium mox dederit Gildone concitato. [...]si sermo est cum rem planè cujuspiam in potestate esse indicare volunt. Corippus de cothurno purpureo.

image
not
available

Historiarum. Judæam
rmisit. *Ex quibus An-*
nnem sævitiam ac libidi-
rvili ingenio exercuit.
ctorem Schotti in Dio-
m lib.IV.105.

; POSSE PUTENT.]
licitas aut potentia non
ere, quos non premit,
censet, pro potente ab
si violenter utatur pote-

ELLUA TETRIOR.]
tio: Sæpe Græci Scripto-
r, præcipuè cadentis æ-
c de Populo Romano Ho-

torum es capitum

TVS.] Quales ipsi sæpè

M VERBERAT, O-
us vero animus hoc fugit
tia non sibi punit sed legi-
oster Panegyrico Mallii, &
iarum.

A PIETATE.] Pietatis
r Claudianus, pro amore
um, aut cognatorum:
ucho nullam esse cum o-
nulla tamen soboles spera-

MOSQVE LIGANT
. DAMNI.] Didonis apud

ara mali miseris succurrere
disco.

. NEC EVNVCHIS
Erat enim manu factus, non
l quomodo fecerint collisis
ibus, aut prorsus etiam ex-
aulus Ægineta, libro VI.
illitis, uti memorat Mar-

cellus Empiricus, cap. XXXIII. De Eunuchis eleganter vir doctissimus Nicolaus Rigaltius ad Phædri Fabulam L. Item Iurecōsulti præstātes Brechæus & Fornerius ad caput. CXXVII. de Verborum signific. Antonius Augustinus, lib. III. Emendationum, cap. V. Jul. Cæsar. Bulengerus de Imperatore, Joachimus Camerarius Cōmentariis Linguæ utriusque. Alii.

190. PEJVS IN AVRVM ÆSTVAT.] De avaritia monstrosi semihominis Zosimus, lib. V.

Μεθύων δὲ ἤδη τῷ πλούτῳ, καὶ ὑπὲρ τὰ νέφη τῇ φαντασίᾳ φέρεσθαι δοκῶν ὁ εὐτρόπιος, ἐν ἅπασι σχεδὸν τοῖς ἔθνεσιν εἶχε τοὺς τὰ πραττόμενα πολυπραγμονοῦντας, καὶ ὅπως ἕκαστος ἔχει τύχης. καὶ οὐδὲ ἦν καθ' ὅντινα ὁ μὴ χρημάτων αὐτῷ κέρδος ἐπῆγε.

Vides totum Orientem impuri unius nebulonis avaritiæ servientem; quam Poeticæ eloquentia mirificè Claud. deducit.

190. LIBIDO.] Succisa libido fruitur. Mira locutio, quæ non erat, quia erat succisa, quomodo poterat frui? Sic sæpius Poetæ: ut cum noster Eutropium Eunuchum, & *nihil* simul esse infra autumat, scilicet quia præter marem & fæminam nihil sit. Libido autem tam avaritiam quam, quod vulgò solet, designat, etsi hoc loco non aliud. Est enim latissimus huius vocis usus. Vt apud Juvenalem Sat. II. *Rarus sermo illis & magna libido tacendi.* Quod ingeniosissimè dictum est, ad indicandum abusum etiam taciturnitatis, rei quæ non erat tamen; non aliter atque Claudianus hoc loco succisam libidinem frui dicit auro. Sic *libidinosè* Arnobio sonat crudeliter. lib. V. *Libidinosè hominis inhiatum est cruori.* Cum paullo post ajat: *Crudelis Iuppiter esse doceatur.* PLautus. Milite,

sat sit

fac sis frugi
Iam non possum, amisi omnem libidinem.

Quod penitius introspectum obscœnissinum. Libido enim ipsum *ἀτίερμα*. Et rugi esse. Veneteis armis fortem desi;nat, ut præliationes sunt apud Appucjum.

193. CASTRAT.] Debilitat. Sic à Romanis nescio quibus olim dictum Morte Scipionis esse castratam Rempubliam, quomodo se de re tanta minimè loquendum arbitrati scribit Cicero. Castrari lia dicuntur, quibus acrimonia demitur, it est *sinapi excastratum* apud Scribonium, quem vulgo vocant, Largum. Compositione Nona.

194. ARCÆ.] Ita Scaliger; ut arcaum in cubiculis spoliatorem innuat. Noler liber & Aldi editio arce, ut & Caners. Belgæ duo *arce* pariter & *arca*. Mihi amen cum Cujacianis *τὸ arte* magis arrileat; ut non solum cistarum sed & forium, k omnium omnino claustrorum sagacem expugnatorem innuat. At si verò illud lterum, ut sunt homines, omninò quis nalit *arcis* longè consultius scribat, nam numerus ille arctior quam pro re & auctore est.

196. QVICQVID.] Quantocunque patio. Notamus alibi.

197. MERCE LOCANDVM.] Infrà. *n mercem veniunt Cilices, Iudaa, Sophene.* Venalia sub tali domino quis non credat uisse omnia, cum rarus quisque Magnatum o ævo nō ad avaritiā peccarit, solo Stilicoe dempto, uti ex Zosimo constat. Venlitio Reipublicæ patriæ antiquissimum celus, vel ex Græcorum, libertatis, ad uc compotum, Annalibus constat. Athe. is familiare, sic Demosthenes, quantum ipso fuit, dicebatur Rempublicam totam atriam, venalem habuisse. Pythias Rhetor apud Rutilium Lupum lib. I. *Quid contrà tot res, tamque evidentes, dicere potes, Demosthenes? Cognitum enim est te Rempublicam venalem habuisse, cognitum est.* Et Exempla dant Philippi Macedonis præcipue res, cuius auro Attici Oratores militabant. Posterioribus Græcis Imperatoribus eadem res in usum usque eo venit, ut ex omnibus unum principem suis Andronicū Nicetas Choniates laudet CCCLIII. nihil tale commisisse, sed quæstores ad nomen eius attonitos facile compulsos ne solita rapacitate provincialium bona carperent. Apud Gallias hodie dignitates & Officia depensa pecunia adeuntur. quem morem eis provinciis ultra quingentos retrò annos fuisse docuit me Radulphus Ardentius. Homilia LXXX. in Evangelia, & noto alibi pluribus. Simili autem ad nostri istam locutionem Sidonius imitator dixit, *popinari provincias* Libro VII. Epistola VII. Vt nos quidem inibi emaculandum arbitramur.

198. INSTITOR IMPERII.] Qui sint Institores, vise Titulum Pandectis de Actione Institoria. Institores Vlpianus ab instando in negotiis dictos ait c. III. Verum potius est uti ab eo vocabulum accepe rint, quod in stationem sive locum domini rebus eius curandis veniant. vide eundem Vlpianum cap. I. versu V. Nautæ Caupones. *Versu* dico, quem utique nota illa, qua vulgò utuntur in libris Iuris, §. indicat. V. nimirum cum traversa per alterum eius cornu virgula. V̸. quæ usu temporum facile illam alteram exclusit. Versibus non solum Iureconsultorum, sed aliorum plerumque scriptorum libros distinctos, alibi latè.

200. CONJUGIS ORNATV.] Tyrannica cupidine desiderante talia. Sic de Gildone & Rufino omnia ornamenta corradentibus, etiam periculo possessoribus inde vitæ imminente, multa cecinit.

201. SVFFIXA PATENTI VESTIBVLO.] Foribus appensa, uti solebāt

Edicta.

ericus Altissiodorensis lib.III. de
.vi,*tota urbe ait pependisse*, hoc est
o,ante Prætorium nempe, ubi à
cile poterat legi, v.XXXVII.
lis Edictum tota mox urbe pependit,
rendaque rei tridui dilatio fertur.
r ait,omni velo annoto caupona-
:s Eutropium.
TI.] Pessime libri quidam *poten-*
palam in omnium oculis suffixam
iam regulam. VNDE DE PLA-
et legi posset. Vlpianus cap. XI.
Act. *Proscribere palam, sic accipi-*
tteris, unde de plano recte legi possit,
im scilicet, vel ante eum in quo ne-
:etur, non in loco remoto, sed in evi-
Cujacium libro VII. Observ. cap.
issonium libro III. de Formulis.
EGULA.] Ordine scripta recen-
retio. Regulam vocat quia hoc
te proponebatur æstimatio Pro-
Est enim regula firma & indu-
clusio, atque propositio. Sic Re-
. Tertullianus totum dogma Sa-
t à Christo Dei Filio sancitum est.
t, Contra Hæret. cap. XIV. *hac*
isto instituta nullas habet apud nos
i quas hæreses inferunt, & quæ ha-
it. Sic *Regula Eloquentiæ* capien-
onium; *verborum* apud Iuvena-
Morum, apud Manilium lib.II.
um Felicem, *Iuris* Ciceronem I.

AT.] In possessionem mercantis.
etricum prostitutarum titulos,
s personam supra dederit Eutro-
ndicabatur quanti quæque pro-
npla sunt apud Petronium Satiri-
pretem Historiæ Apollonii Tyrii.
ODE PARUM.] Ingeniose, ex
more.
MMUNES VULT ESSE NO-
γὰρ περιψυχὴ ἡ τῶν ὁμοίων
Heliodorus, & illustramus alibi.

207. VENDITVS IPSE VENDERE CVNCTA CVPIT.] Summum in Republica scelus habetur priscæ Sapientiæ, ad eam publice quid faciens venditioni subdere. Sic in imis Erebi tormentis ponit Virgilius qui pretio fixerint & refixerint Leges. Et Solon, unus de Septem Sapientibus Græciæ, urbes everteræ scelus hoc scribit.

> Οἱ δ' ἱερῶν κτεάνων, οὔτε τι δημοσίων
> Φειδόμενοι, κλέπτουσιν ἐφ' ἁρπαγῇ ἄλλοθεν ἄλλος,
> Οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ Δίκης θέμεθλα.
> ἣ σιγῶσα σύνοιδε τὰ γιγνόμενα πρό τ' ἐόντα,
> τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἦλθ' ἀποτισαμένη,
> Ταῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἕλκος ἄφυκτον,
> Εἰς δὲ κακὴν ταχέως ἤλυθε δουλοσύνην.

208. LANCES.] Appendebantur enim Romana consuetudine pretia rerum emtarum ingentiora. Notarunt dudum homines doctissimi.

210. NON PUDET, HEU, SUPERI.] Exclamatio Lucani. Seneca.

> *Hoc est Deos quod puduit*

Ita exprobabant Diis res male succedentes. Vt contra lætis *eos esse, eorum imperium esse* exclamabant. Papinius:

> *Estis io superi, nec inexorabile Clotho*
> *Volvit opus*

210. JURE SEPULTUM.] Vide ad Panegyricum in Quartum Consulatum Honorii. Servi mortui & sepulti quo ad jura liberorum hominum, cap. LIX. de Condit. & Demonst. cap. CCIX. de R.I. Et ibi Interpp. Canum conditioni æquantur à Columella lib. VII. cap. XII. dum conservi illis adscribuntur.

. SOLIO CROESI.] Imperio, Re- Hujus titulus Solium. Pacatus Panegy- *quem sceptro & solio destinaverat, num- indulgenter habuit.* Horatius.

Redditum Cyri solio Phraaten.

us Flaccus lib. II. de Hypsypile.

Iura novant, donant solio sceptroque pa- terno
Vt meritam

rthis Spartianus Adriano: *Toparchas es ad amicitiam invitavit, invitato et- osdroe Rege Parthorum, remissaque illi fi- am Trajanus ceperat, ac promissa sella, qua capta fuerat.* βασιλικὸν θρόνον Darii rat Diodor. Siculus l. XVII Egesippus, l. cap. I. *quid enim sella aurea, allatumq; na, nisi regni forent insignia, quo spiritu nferit sedere super thronum Regium? de i solio salutare plebem circumfusam, sti- us armis militaribus, more quodam & u- peratorum?* De Salomonis inter Iudæos nobilissimo, notæ res ex Sacris Litteris. oris Sellam Regiam memorat Appianus adarico. De Regum sive Imperatorum antinopolitanorum quæ potuerit arti- nusitato elevari. Liutprandus Ticinen- Historia Temporum.

. EVNVCHO FLVERENT PA- LVS ET HERMVS.] Poetica lab- tissimarum divitiarum circumlocutio. ius de Sponsa Stellæ, sermone Vene-

quæritur jam Seras avaros
Raraque longævis nivibus cristalla ge- lari,
Huic Hermum fulvoque Tagum decur- rere limo,
Nec satis ad cultus, huic Inda monilia Glaucum
Proteaque, atque omnem Nereida quærere jussi.

num Opulentiam innuit quas illis anti- quis Heroibus possessos caupo iste famosus vexet nundinationibus.

215. ATTALVS.] Rex Asiæ Pergami, qui populum Romanum ingentium opum Hæredem reliquit. Tantæ quidem hæ divitiæ fuerunt, ut mores totius Italiæ corruperint, Roma exorsæ, quæ inde cæpit Luxuriam velle imitari locupletium. Vide Elorum, PLinium, lib. XXXIII. cap. XI. alios.

217. INDOMITOS ISAVROS.] Nota ISaurorum perpetua latrocinia, ex vix diuturnis bellis pax redemta brevissima, vide dicta, Francisco Duareno, lib II. Anniversar. Disput. cap. XII. De inquietudine multis Ammianus. Venere demum in Proverbium eorum montes. Synesius Epist XLVIII.

καλῶς ποιεῖς εἰς τὴν ἔχουσαν τὴν βασιλέα πόλιν ἐπανελθών, εἰ γὰρ καὶ τοῖς ἰσαύρων ὄρεσιν ἡ ἀγαθὴ συντύχη συνλεῦ, ἀλλ' ἔστιν δυστυχία τῷδε τὸν τόπον εὐτυχέστερα.

Servilii nomen secunda syllaba correpta ab Ennio usurpatum notavit sive Josephus Scaliger sive Franciscus Dusa, ad Lucilii Fragmentorum Collectionem.

218. PHAROS.] Ægyptus, Alexandriæ Regnum. *Vel &* designat.

220. IN MERCEM.] Palam ait cauponatum provincias Populi Romani. Supra.

Institor Imperii, caupo famosus hono- rum.

Quomodo cauponari bellum Ennius:

vitam cernamus utrique
Non cauponantes bellum, sed belligeran- teis.

Nundinari animas Optatus Afer, Lib. III. *quis est nescio qui Angelus, qui nundinas facit Animarum?* Cassiodorus pariter libro IX. Epist. XXI. Mercem dicit de provinciis factam, ut Romam ipsam suis civibus L. Florus libro III. *Misera Respublica in exitium suum merces erat.*

220 SO-

220. SO[...]
V. cap. XII. Me[...]
221. QU[...]
quo fine nol[...]
pendat descr[...]
dis vitiosissim[...]
tione, plena[...]
losophis, ipsu[...]
modo Rufin[...]
XCV. Talis[...]
bria suadens,[...]
lo Sequente[...]
222. ST.[...]
congerit. Ma[...]
Mater[...]
223. SU[...]
libri scripti[...]
Noster, &[...]
nem.
223. NU[...]
distinguit[...]
usus obtinuit[...]
nubere dican[...]
cit sciri, ut lo[...]
rius & Const[...]
dult. Iuven[...]
Quirini Qui[...]
quam de re[...]
rissimam tur[...]
Claudianus.[...]
nibus aliqua[...]
quam deteri[...]
animadverte[...]
Titium tum[...]
nummi.
Stat[...]
Filius nimiru[...]
Divinatum[...]
biculo vidi[...]
Sed m[...]
Nupti[...]

..] Vide PLinium libro
ro I.
UIS.] Vt videant omnes
m ingenium suum im-
is vitiis, hisq; exsecran-
libus, eleganti objurga-
, uberante monitis Phi-
pium alloquitur. Pari
oris invectivæ à versu C
peta pro bellicis mulie-
Duci Eutropiano, libel-
CLV. imputatur.
] Aggens, & in cumulum
ibro Quarto.
timus magna per vota rui-

UNT.] *Succedunt* habent
i, quibus assentitur clare
s ipsa suadet eam lectio-

DUCASVE.] Manifeste
o ista verba, & ita uti eis
amen est quando *& mares*
mine illo quod non profi-
ur Imperatores Constan-
.XXXI. C. ad L. Iul. de A-
fficium peragendum in colle
tris? nubit amicus. Tam-
ma, quo pacto & hic impu-
nem objicit clam Eutropio
vero & in veris conjunctio-
Nubere tam ad meliorem
sexum pertinet, quod non
ro Villiomarus Robertum
. PLautus Argumento Tri-

dit, cujus nubunt Liberi,
filia. Varro lib. XIV. Rerum
s nuptiis sacrificabantur in cu-
mponius Pannuceatis.

rater major, postquam vidit me
m domo,
lerius dotata vetula, varicosa,

Interpres Apollonii Tyrii: *Rex ut vidit quod videre noluit ad juvenem ait, Salvi sunt, nuptare, parentes tui? Iuvenis ait, ultimum signaverunt diem.* Et id Nonius Marcellus suo ævo Italis usurpatum tradit memoriæ, cap. II. vers. DLXXVII. De cujus verbis opinionem suam confirmare poterant, qui asserere non dubitarunt etiam vigente Re Romana, linguaque florente, aliam plebis Loquentis, aliam scribentium (utplurimum enim tales erant) Procerum Linguam fuisse Latinam, è quorum numero Poggius Florentinus & Leonardus Aretinus olim negotium Francisco Philelpho illi πραγματικῶς exhibuerunt, contendentes, crasse quidem nimis, vulgare, quod nunc est Idioma Italicum etiam apud Romana tempora fuisse utibile contra, quos pulcre itum And. Alciato, viro præstantissimi judicii & ingenii, Libro I. Prætermissorum Dicendum sane non abs re videtur colluviem illam omnium de Tribus Orbis partibus ferè gentium, quæ in urbē confluxit, refluxit ex ea, & bonam etiam partem intus eam commorata est, potuisse aliqua Linguæ puritatem & peregrinitate & barbarie corrumpere; præsertim cum & res & nova quotidie inventa ad Vrbem conferrentur, quibus merito de Idiomate populorum adscitas esse dicimus appellationes, quæ cum in usum necessario postea venerint, quis negabit plurima aliter tum & dicta & intellecta, quam primis temporibus? Hinc tot Gallica vocabula, in Martiale, Iuvenale, & infinitis aliis apparent; hinc non vocabula solum & locutiones ipsæ, & scriptiones Romanæ aliam omnino à vetere faciem sumserunt. Eloquentiæque Latinæ tam secundum Nationes, quam Tempora ipsa census faciendus est. Hispani enim aliter, aliter Galli, totoque cœlo scripserunt locutique sunt Afri; nisi qui in urbe educati fuere, tanto intervallo à Romano scriptore isti distantes quolibet, ut vix possint ab hoc illum gradus inveniri. Fuisse vero illam, quam post tot secula Septemtrionales demum Nationes illa fatali infusione Barbariæ, intulerunt, barbaram in usu Romanorum

Ignis, & ipsa mea tepeant tibi sidera
bruma.

Loquitur inibi Janus. Non vero sistebant in igne, sed, ridiculi conjectores, fumi quoque volumina notabant. Martianus Capella, Libro II.

Nam Sabaeorum rapidis
Quid vapor edat aris,
Fumida quid thuri cremis
Aura paret favillis,
Omina vel certa ferant
Vocibus auguratis,
Intrepida, nec dubitans,
Fatibus antevortis.

Sed hic nimium immoremur si inobservata aliis omnia placeat connotare. Alia trahebant omina ex volucrum volatibus. Ovidius.

Evenient, dedit ipse mihi modo signa
futuri
Phœbus, & à lævâ mœsta volavit
avis.

Quâ de re insignis historia ex Aristotele de Judæo in Alexandri Magni exercitu stipendia faciente, extat apud Eusebium libro II. Præparation. Evangelicæ. Et apud Josephum alia de Germano Agrippæ Regis liberationem augurante libro. XVIII. Αρχαιολ. c. VIII.

PLeni huius generis libri Poetarum & Historicorum, quorum classes à nobis factæ sunt in opere de Superstitionibus Nationum, in quo non vulgaria ludibria animorum humanorum extrà cognitionem veritatis Deo oriundam, connotavimus. Alia de fluminum meatibus: Petronius de Bello Civili; inter eius portenta, nec pauca, nec vulgaria.

Flumina per notas ibant morientia ripas.

Per incendia silvarum, per montium efflagrationes, per lumina cœlestia, aucta, decrescentia, sidera, Faces, Radios, fulmina, fulgura. Per voces bestiarum erant qui futurorum fidem captabant, Tibullus.

Fataq;

IN E
Fataq;
Julius Obsequ
Minutius Felix
nitu Equoru
quod tamen p
riam pertine
Libro I.
Indigete

Testatos
Silius Italicu
tulus in rebu
cap. V. X.
XLVII. LI. LI
Dio Cassius libr
tus, Thucydide
LXIX. Per
VII. Claudianu
quens capp. LI
faces cœlo disc
Julius Obseq.
LIII. LXVII.
cap. LXVII. So
des Prooemio
coronis quibu
idem cap LX
spectos, ide
bras, Claudian
rum, Jul. Obseq
schus Europa, C
liz Observation
Herodotus lib.
nibus, Festus R
Tacitum, Joan
nominū alia fa
tant. Ridicul
gulorum' astr
fuerint agenda
mortales omni
bi confecerun
tonius August
ptu, Spartianu
PLinius lib. II
In Lacrymis,
dianus, l. de R

præmonuisse boves.
p. XII. & XXIV.
O mitto Persas de hin-
:ipatum augurantes,
fortè ad aliam histo-
Per statuas, Lucanus,

Te Deos, Vrbisque la-

lares
› VIII. Diodorus Si-
xandri, Obsequens
'I. XLI. XLIV.
XII. LXVII. LXIX.
:XVII. Per terræ mo-
œmio. Obsequens, c.
ia PLinius lib. II. cap.
ello Getico. Obse-
I. LXIII. LXVI. Per
es. Lucanus lib. I.
XXXII. XL. XLIV, L.
. Stellas diurnas, idem
bcæcatum, Thucydi-
quens cap. XLII. vel
nbientibus inclusum,
oles plures conspe-
. LXIX. Lunæ tene-
o Getico. Casus fide.
:ap. LV. Somnia, Mo-
inus Bello Getico. A-
iinum in nascentibus.
h imponendis nomi-
Vide notata Lipsio ad
io ad Macobium, qui
lia infortunatiora no-
o illæ notationes fin-
ut omissorum, quæ
ius stolidi & excensi
orum negotiorum si-
n vestitu sæpius. Sue-
dianus lib. III. de Ra-
no; Ovidius in Ibin
I. Q. Curtius, lib. VI.
alicus libro. V. Clau-
sternutatione, Fronti-

nus lib. I. Strategem. cap. XII. Leo Imperator Philosophus Tacticorum cap. XX. versu CXCVIII. Frontinus hoc ad malum omen refert, ut ad bonum contrà Xenophon, Anabasi III. Ex Frontiniano illo putem procedere nostro etiam hodiernum morem ut accipientes velut omen salutare sternutantem salvere jubeamus, quanquam averruncandi maligni indicii gratia eam salutationem natam potius docere videatur & Leo Imperator dicto loco. Vetustiorem certè morem esse quam vulgares fabulæ velint, liquidissimum est de Petronio Arbitro, & quæ ad eum docti notaverunt. In oculorum porrò motibus observabant omina: Græcorum haere Eusthatius, Romanorum relligionem notam fecit P. Lautus, uterque notatus ad Theocritum ab Isacio Casaubono. Quin si quis incivilius quandoque per inferiorem peccasset gutturem, erant qui exinde sinistri aliquid elicerent, Conjectores; ut notavit ad Ausonium Josephus Scaliger. Nomina verò & Epitheta omnium omninò diversa sunt: *Infausta* vocant sinistra, Ovidius in Ibin, funesta, tristia, Seneca: Obscæna Virgilius lib. XII. Claudianus lib. I. in Rufinum. *Fausta* dextera, prospera, Aratus Phænomenis, Arnobius libro V. Appulejus Apologia, Statius libro VI. Thebaid. Bona, candida, pulcra, augusta, Propertius, Ennius: Fausta, Probus in vita Virgilii. Vera, Papinius libro VI. Severus, si is est, Ætna. Sinistra tamen non rarò pro bonis quoque usurpantur. Vt apud Statium, Thebaide. III. PLinium Panegyrico. Alia pluria tam de arripiendis, quàm, ut Virgilius loquitur, levandis ominibus, ut dictum est jam nunc, alibi recensebimus. Erant porrò aliæ avertendorum ominum relligiones, ut subito mala ostenta verbis vertendi in bonam sententiam. Vt cum Cæsar Africam advectus cecidisset in littore, cunctis malum omen exhorrentibus, teneo te, Africa, exclamavit;

navit, & ita sibi fecit de infortunato
& prosperum. Sic apud militiam
lentis Imperatoris est, omina lævi iudi-
ubito sermone vertere in lætum, uti
mplo docet Leo Imperator loco modo
cato: *Auspiciis*, inquit, *exercitus, olim*
risque hoc genus divinationibus animum
dem adhibebat: sternutante autem quo-
milites statim demisso animo erant, quasi
omine quodam objecto: quod Imperator
nadvertens; Minimè mirum, inquit, est,
tot circumstantibus unus sternutet: Hoc
um cum risu omnes exceperunt: *Risus au-*
victoriæ signũ est: Itaq. prudens Imperator,
omen convertens, militum animos magno-
excitavit. Quibus sanè illius Impera-
s verbis parum inest facetiarum, ut iis
ntes ad ridendum debuerint commove-
taque suspicio mihi est in Græco, ubi
itur, ϰ̀ θαυμαςὸν εἰ τοσούτων περιεςώ-
εἷς ἔπταρε: In quinto verbo latere
ppiam aliud, acutius, & in circumstan-
n mores urbanius. Sed hoc alterius
sunt, & umbram trahunt capitis unius
nemorato nostro Opere.

26. EXHAVSTO CAPERENT
STIPITE LVCRI.] Quomodo-
que uti informi monstro vellent, ait,
la erit ipsis speranda ex eo utilitas, non
is ac si quis succum exprimere tendat
rido quodam & deformi stipite. Si-
iter de Hunnorum forma loquitur Am-
nus Marcellinus, libro XXXI. *Prodi-*
è deformes & pandi, ut bipedes existimes
ias, vel quales in commarginandis ponti-
effigiati stipites dolantur incomptè in ho-
num figuras. Libri qui *cespite* hic legunt
nulli magnopere asini sunt. Pariter &
pitius Lupercus de Caussidicis, sive Ra-
is.

Ambusti torris species, exesaque se-
clo.

exhaustum noster, sic exsuctum vocat
sticus Elpidius senem,

Curva nec exsucto sulcabitur ore senectus.

127. STERNERE QVIPPE TOROS.] Thalamorum cura ex officio Eunuchorum, unde nomen etiam. Corippus libro III. ubi pudicè castos viros appellat.

Adfuit obsequio castrorum turba virorum;
Illis summa fides, & plena licentia sacris
Deservire locis (scribo toris) atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile,
Internas munire fores, vestesque parare.

127. CÆDERE LIGNA CVLINÆ.] Et hoc ex officiis contemtibilioribus ad Eunuchos tum spectabat. Noster præfatione lib. II. infr.

Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
Fascibus & tandem vapulat ipse suis.

Inter familiæ sordidiora negotia recensetur à Plutarcho in Philopœmene. Theodoro Prodromo Schetliastico Providentiæ, Plauto Pseudoli Actu primo. Scena II.

128. VESTES, ARCANA.] Corippus hæc omnia Eunuchorum fidei addicit, & notat res etiam mille Scriptorum testimoniis.

130. FVNVS.] Cadaver; ut erat sanè comparatus cum hominibus, si quidem erat talis qualem noster producit. *Funus* cadaver denotat, Manilius libro IV.

Et rapit è sceptro funus Fortuna superbo.

Rusticus Elpidius:

quin mortua funus
Ossa trahens, verbi sanum virtute receptis
Viribus

Viri
Optatus Afer,
II. Vnicuique s
Maximianus B
His dict
Ne
Quo pos
He
131. VMBE
codæmonem.
esse putabantu
in Epistolis PL
Euripides apud
Senes instar ha
& tales Sulpiti
te tumulis.
mibus mentio
de Herbis, ut ca
monia in domo p
dicamenta, &
num,
Gemmaru
ut Plutarchus d
debant transire
Vide Chrysosto
ro Scholiaste A
Et Dæmones
graphi.
132. CON
ERAT.] Ner
Præfatione lib
Mancip
133. OBE
Dum teneri s
ri bubulo præ
nicon libro X
— obesus —

filuit
Parmenianum, libro
o sufficit unum funus.

o titubantes sustinet
us,
petens stramina dura
tori.
acuit, misero quid fu-
re differt?
im attriti corporis ossa
ne.
] Malum Genium, Ca-
s domibus certis in-
:, notissimo exemplo
Pertinet eodem quod
:um Sermone CXIII.
somniorum autumat,
percos vocat cadavera
m Dæmonum in do-
apud Scriptorem libri
Artemisia fugat da-
& prohibet mala me-
oculos malorum homi-
is, Hesychio in ἀλκ.
: pelli memorant alii,
ninibus. In hos cre-
is acerbe pereuntium.
i Homil. II. de Laza-
li Persis. Contra noti
i. καὶ ἐν Θήβαις λῦ
μον@. Paræmio-

ATV JAM LIBER
vindicante dominium.

i quisq; petentes
is utile suppliciis.
LACTE CANEM.]
nes pane & lacte nutri
Constantinus Geopo
Porrò mirabilem vocis
n, quæin diversas si-

gnificationes exeat, notat Nonius ex Nævio & Virgilio. Vide & Commentatorem Horatii, Epodo XII. Claudiani sententia est dum utilis canis, pasci eum largiter à pastore, inutilẽ jã & morbosum, pro cadavere expelli, & vinculum, quo custodiæ alligatus erat, in lucro putari, dum alteri applicatur. Similitudo sanè egregia; si ad custodiam robur aliquando aliquod aut vigilantia infuisset isti spadoni: sedq; de terrore luporum & latratu mox addit, sanè operam talem poterat navare suis Dominis Eutropius.

136. DEMISIT SORDIBUS.] Malim legas cum Claverii Editione *sordidus.* Habent cani vocem & tres Belgæ Codices & Aldi Editio, commodiorem vulgata.

138. EST UBI DESPECTUS NIMIVS IVVAT.] Sanè verò exempla sunt plurima. Sic Leo dejectum hostem contemnit non frangit, ut noster aliquoties tradit, quem non alia ratione recedere muliebri corpore, qua obscænum est, conspectu, tradit Leo Afer. Ita Canem ingentem & violentum servulam supplicem, quam lacerandam eò projecerant barbari barbarorũ victores per contemtum nõ tetigisse, sed comminxisse tradunt Scriptores Historiarum novi, quem vocant, Orbis. Sic apud Æsopum asinus convitium apro dicens, vili suo sanguine securus est cædis.

140. OLYMPI SVMMA.] Quisquis Deorum illum Senatum regis. Olympum plus est dicere quam cœlum. In cœlo enim ipso sacratior locus fingebatur hoc titulo, ut monitum alibi, ex Iuliani Cæsaribus, & Senecæ, Ludo Mortis Claudianæ.

142. MORTALIA RISV VERTERE.] Eadem suprà. v. XXV.

143. SVSCIPITVR REGNIS.] Magistratibus summis, quorum sane cura, stante etiam qualitercunque Imperio, non angustior maximo Regno.

Tibullus.

Et possim media quamvis irrepere nocte,
Et strepitu nullo clam reserare fores.

Rutilius Itinerario lib. I. v. CCCIIII.

Quartus Cæsareo dum vult irrepere regno.
Incesti pœnam solvit adulterii.

Tacitus Annali I. *Dabat & fama, ut vocatus electusque potius à Republica videretur quam per uxorium ambitum & senili adoptione irrepsisse.* Hilarius Senior fragmentis Historicis, ultimo Petri Pithœi in litteras beneficio: *Fides quæ apud Nicæam ordinata est omnibus undique, quibus irrepere Hæretici solent, aditibus obseratis, inviolabili inter patrem & filium soliditate connectitur.* Virgilius lib. I. contra Eutychen: *talium sententiarum fraudulenta subreptio libertatem Catholicæ fidei nititur captivare.* Marcellus Empiricus præfatione libri de Medicamentis: *ne aut casus incidat aut malignitas alicuius obrepat, quæ benivole & sincere parata corrumpat.* Aquilius Juvencus, Libro I. Historiæ Evangelicæ.

totum fallaciter agro
Suggerit obreptans animo vis tetra veneni.

Prosper Aquitanus de Promission. & Prædict. lib. III. cap. XXXIIX. Aponius, lib. II. Comment. in Canticum Canticorum. Victor Tunnunensis Chronico Fulgentius ad Thrasimundum lib. I. cap. IV. Gualterus in vita Caroli Flandri, cap. LII. Auctor Vitæ Henrici IV. Imperatoris, quem Ortertum vocant alii. Paullus Orosius lib. VI. cap. I. Pacianus Epistola prima.

146. SACRIS.] Imperatoris.

149. ILLVSTRIOR ORDO.] In aula quis nescit plures gradus dignitatum, quæ sub principibus posterioribus omnes uni servitio dediti, vide arrogantiam Dominorum multis apud Ammianũ libro. XXVIII.

›ium in Arcana Historia,
de mancipiis hic prorsus
ae eunuchis, ut vides se-

DANTI FVRIIS.] Per-
spiratione scribendum au-
ie nomina pleraque Roma-
nùm, deinde & barbaris
oribus corrupta sunt. Eius
; apud Zosimum libro V.
I. Quamlibet enim Scy-
t, hoc tamen ei Romanum
um quis negabit? Eum
itaphium Nepotiani ad
beret, exsulasse Pityunte
dem scribit B. Hieronym°.
rbs ex Zosimo corrigenda
idonem in exilium datum
ἐν φοινίκῃ Σιδῶνα nuncu-
itter.

THALAMIS.] Cura imo-
. Aliud enim præstare
Eunuchus erat qualis mo-
lmus contemtissimum de-
Sat. VIII.

en ima plebe Quiritem
invenies

BENE.] Laudat provi-
, ordinantem ita & mo-
umanas ut prima mala fu-
nsilia caput petant aucto-
iant exercere vim suam in
di vetus & verissima sen-

ἡ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι
κακίστη.
imatis.

unque alium molitur lædere,
primum
um se jaculo percutiet pro-
prio.
Libro V.
studiis hominum in contra-
ria versis

Auctorem redeunt commenta pericula
in ipsum.

Pertinet oraculum eò Delphicum, relatum à Juliano Cæsaribus:

εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη τ' ἰθεῖα
γένοιτο

Otho Poetaster vetus, apud Alanum in Florilegio.

Auctorem sua sæpè suum fraus fraudat, & in se
Labe sua collisa ruit, ceu debita merces,
In laqueum non sponte cadit quem spon-
te tetendit.

Lucretius, Libro V.

Circumretit enim fraus atque inju-
ria quemq;,
Atque unde exorta est in eum plerum-
que revertit.

Victor Vticensis lib. III, *Seu Regis Hunnerici potius edictum* apud eum Scriptorem: *Triumphalis maiestatis & regia probatur esse virtutis mala in auctores consilia retorquere: quisquis enim aliquid pravitatis invenerit, sibi imputet quod id incurrit: in qua re nutu divini judicii Clementia nostra secuta est* &c. Theophylactus Simocata libro VII, cap. X. τὸν κακῶς βουλευσάμενον πρῶτον ἡ ἐγχείρησις εἷλε. Illustre exemplum dedit Posteritati idem hic, quem auctorem suum evertisse Claudianus scribit Abundantium, Eutropius, de quo leguntur ista penes Prosperum lib III. de Promission. & Prædict. cap. XXXVIII. *Eutropius, præpotens plurimum anima & mente paganus cum in contumeliam Ecclesiæ Edictum obreptitiè ab Arcadio Christiano Imperatore sculperet, ut si quis ad eam confugeret, etiam ab altari sublatus pœnas lueret etiam ampliores, divino judicio sua sententia prior, ipse propinatus est. Offensam quippe prædicti Regis incurrens, ad ejus refugium, quam oderat, convolavit. Quem sancta mater pietatis suæ gremio*

 suscepit

artifice tormentum injecto
im vocant alii. Ovidius.

irus Tauro violenti membra
rilli
uit, infelix imbuit auctor
opus.

odo nominatum expressisse Claudianus. Epimythion onis est, quod Seneca cum ercule Furente.

uisque fecit patitur, auctorem
celas
suoque premitur exemplo no-
ns.

cus, Libro XIV. Punico-

dira conditor artis
suo moriens immugit flebile
tauro.

orsum quod ad Bissulam suam sonius:

mod intristi, exedendum est, sic
vetus verbum jubet.
aedes quas ipse facit, ipse sibi ut
gestet faber.

aridis nomine exstat de hac re Athenienses Epistola, fictitia mi etiam ingeniosa, cujus est. φλεπο ὡς ἡμᾶς &c.

DOCVITQVE SVVM MV-VENCVM.] Ipse Phalaris in E-Delphos, quibus Taurum, per lu-ledicat, fictore Luciano:

...ς δὲ τὸν βοῦν ἀπέπεμψα ὑ-...εξησόμενον τῷ θεῷ, ἐπιγράψαι ...ῷ ἐκείνον τὴν πᾶσαν διήγ-... ...τιξέντος ἐμοῦ γενομ..., τὸν τεχ-... ...ωρίλαον, τὴν ἐπίνοιαν τὴν ..., τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐμὴν, τὴν ...ιν ἁρμονίαν, τὰ δὲ σοφῷ χαλκέως ...ὴν πρώτην πεῖραν τῆς μουσ-...

duo opuscula nomine ejusdem ty-ranni, inscripta ab eodem, & dictam Episto-lam, sanè elegantem.

167. SE PROTVLIT.] Evexerat i-psum. ποῦ ſe talem usum plurimis illustra-mus Adversariis.

168. DIREPTAS POSSEDIT O-PES.] Facultatibus omnibus & dignitate spoliatum sola voluntate Eutropii scribit Zosimus, hominē qui inde à Gratiani tem-poribus Reip. militaverat, sub Theodosio maximos honores adeptus, & Consul de-signatus. Fuit eo anno Consul, quo Hono-rium Augustum fecit Theodosius, ut ad-notat Marcellinus Comes.

170. AUCTOREM.] Promotorē, ut a-lii. Spartianus Adriano: *Exemplo Scipionis Æmiliani, & auctoris sui, Trajani.* Sidonius. Panegyrico Majoriani. CCCLIV.

Ex quo Theudosius communia jura fugato
Reddidit auctoris fratri, cui guttura fregit
Post in se vertenda manus.

Hoc est, Gratiani fratri, à quo Gratiano ad consortium Imperii adscitus venerat Theo-dosius. Vide eo loco doctissimos Scholia-stas.

172. NEC VOTA PATI NEC FINGERE SOMNIA] Proverbiales sunt modi loquendi, *quod nec optare audebam, de quo nec per somnium cogitaram*, Virgilius.

Turne, quod optandi divûm concedere nemo
Audebat, volvenda dies en attulit ul-tro, &c.

173. SUB PEDIBUS LEGES.] Sane si voluntate sua potuit propellere quemli-bet impurus Spado; Restitisse conatibus ejus solum Stiliconem scribit Zosimus, cui negotium mox dederit Gildone concitato. Si sermo est cum rem planè cujuspiam in potestate esse indicare volunt. Corippus, de cothurno purpureo.

riosum nebulonem, quo genere ipse etiam posteà pœnas dedit.

181. ASPERIVS NIHIL EST HVMILI.) Sententia nobilis, & multum celebrata. Media etiam Barbarie gemma hæc illuxit animos Scriptorum egregiorum, & vicissim ab iis illustrata est, sic in intima Anglia citatur ævo ferè professo Barbariam ab Rogero ab Hoveden. Et à Silvestro Giraldo, libro II. Hiberniæ expugnatæ, cap. XV. Sub nostro etiam cœlo notam fuisse, constat ex Interprete Germano, quem in Adversariis dedimus. De re ipsa non insipienter loquitur Theganus Chorepiscopus Trevirensis libro de vita Ludovici Pii, cap. XX. cuius verba, etsi nō satis comta apponam tamen, *Postquam, tales* (humili stirpe prosati, nam de Hieroboamo modo est locutus) *culmen accipiunt, numquam sunt sicut anteà tam mansueti, & sic domestici, ut non statim incipiant esse iracundi, rixosi, maliloqui, obstinati, injuriosi, & minas omnibus subjectis promittentes. & per hujusmodi negotia cupiunt ab hominibus timeri & laudari. Turpissimam cognationem eorum à jugo debita servitutis nituntur eripere, & libertatem imponere. Tunc aliquos eorum liberalibus studiis instruunt, alios nobilibus fœminis conjungunt, & propinquas eorum filios nobilium cogunt accipere. Nullus cum eis æquanimiter vivere potest, nisi hi soli qui talem conjunctionem habent, cæteri verè cum maxima tristitia, gemitu, flendo, ducunt dies suos. Propinqui autem supradictorum postquam aliquid intelligunt, senes nobiles derident atque despiciunt, sunt elati, instabiles, iracundi, &c.* Et sunt hoc genus Scriptores usui in rebus vel maximo, cumque nihil nisi allium & cæpe, ut M. Varro ait, loquantur, optimè tamen animati vivunt, & rem demto circuitu edisserunt. Exemplum talis Imperii Antonius Felix libertus Claudii. De quo Tacitus sermone, ut solet, stricto, omnia loquitur

/. Historiarum. Judæam *permisit. Ex quibus An- omnem sævitiam ac libidi- servili ingenio exercuit.* Victorem Schotti in Dio- aum lib. IV. 105.

SE POSSE PUTENT.] felicitas aut potentia non emere, quos non premit, ri censet, pro potente ab nisi violenter utatur pote-

: BELLUA TETRIOR.] ocutio: Sæpe Græci Scripto- ntur, præcipuè cadentis æ- Sic de Populo Romano Ho-

multorum es capitum

MITUS.] Quales ipsi sæpè

QUEM VERBERAT, O- ierosus vero animus hoc fugit n, quia non sibi punit sed legi- tis noster Panegyrico Mallii, & iliconiarum.

IULLA PIETATE.] Pietatis utitur Claudianus, pro amore berorum, aut cognatorum: n Eunucho nullam esse cum o- tibus nulla tamen soboles spera-

ANIMOSQUE LIGANT RTIA DAMNI.] Didonis apud a.

Non ignara mali miseris succurrere disco.

ILLE NEC EUNUCHIS DUS.] Erat enim manu factus, non quod quomodo fecerint collisis m prolibus, aut prorsus etiam ex- docet Paulus Ægineta, libro VI. reneno illitis, uti memorat Mar- cellus Empiricus, cap. XXXIII. De Eunuchis eleganter vir doctissimus Nicolaus Rigaltius ad Phædri Fabulam I. Item Iurecõsulti præstãtes Brechæus & Fornerius ad caput. CXXVII. de Verborum signific. Antonius Augustinus, lib. III. Emendationum, cap. V. Jul. Cæsar. Bulengerus de Imperatore, Joachimus Camerarius Cõmentariis Linguæ utriusque. Alii.

190. PEJUS IN AURUM ÆSTUAT.] De avaritia monstrosi semihominis Zosimus, lib. V.

Μεθύων δὲ ἤδη τῷ πλούτῳ, καὶ ὑπὲρ τὰ νέφη τῇ φαντασίᾳ φέρεσθαι δοκῶν ὁ Εὐτρόπιος, ἐν ἅπασι σχεδὸν τοῖς ἔθνεσιν εἶχε τοὺς τὰ πραττόμενα πολυπραγμονοῦντας, καὶ ὅπως ἕκαστος ἔχει τύχης. καὶ οὐδὲ ἦν καθάπαξ ὃ μὴ χρημάτων αὐτῷ κέρδος ἐπῆγεν.

Vides totum Orientem impuri unius nebulonis avaritiæ servĩentem; quam Poetica eloquentia mirificè Claud. deducit.

190. LIBIDO.] Succisa libido fruitur. Mira locutio, quæ non erat, quia erat succisa, quomodo poterat frui? Sic sæpius Poetæ, ut cum noster Eutropium Eunuchum, & *nihil* simul esse infra autumat, scilicet quia præter marem & fæminam nihil fit. Libido autem tam avaritiam quam, quod vulgò solet, designat, etsi hoc loco non aliud. Est enim latissimus huius vocis usus. Ut apud Juvenalem Sat. II. *Rarus sermo illis & magna libido tacendi.* Quod ingeniosissimè dictum est, ad indicandum abusum etiam taciturnitatis, rei quæ non erat tamen; non aliter atque Claudianus hoc loco succisam libidinem frui dicit auro. Sic *libidinosè* Arnobio sonat crudeliter. lib. V. *Libidinosè hominis inhiatum est cruori.* Cum paullo post ait: *Crudelis Iuppiter esse doceatur.* Plautus. Milite,

sat sit

fac sis frugi
Iam non possum, amisi omnem libidinem.

Quod penitius introspectum obscœnissimum. Libido enim ipsum ατίςμα. Et frugi esse. Venereis armis fortem designat, ut præliationes sunt apud Appulejum.

193. CASTRAT.] Debilitat. Sic à Romanis nescio quibus olim dictum Morte Scipionis esse castratam Rempublicam, quomodo se de re tanta minimè loquendum arbitrari scribit Cicero. Castrari alia dicuntur, quibus acrimonia demitur, ut est *sinapi excastratum* apud Scribonium, quem vulgo vocant, Largum. Compositione Nona.

194. ARCÆ.] Ita Scaliger; ut arcarum in cubiculis spoliatorem innuat. Noster liber & Aldi editio arce, ut & Camers. Belgæ duo *arce* pariter & *arca*. Mihi tamen cum Cujacianis τὸ *arte* magis arrideat; ut non solum cistarum sed & forium, & omnium omnino claustrorum sagacem expugnatorem innuat. At si verò illud alterum, ut sunt homines, omninò quis malit *arcis* longè consultius scribat, nam numerus ille arctior quam pro re & auctore est.

196. QVICQVID.] Quantocunque spatio. Notamus alibi.

197. MERCE LOCANDVM.] Infrà. *In mercem veniunt Cilices, Iudæa, Sophene.* Venalia sub tali domino quis non credat fuisse omnia, cum rarus quisque Magnatum eo ævo nō ad avaritiā peccarit, solo Stilicone dempto, uti ex Zosimo constat. Venditio Reipublicæ patriæ antiquissimum scelus, vel ex Græcorum, libertatis ad huc compotum, Annalibus constat. Athenis familiare, sic Demosthenes, quantum in ipso fuit, dicebatur Rempublicam totam patriam, venalem habuisse. Pythias Rhetor apud Rutilium Lupum lib. I. *Quid contrà tot res, tamque evidentes, dicere potes, Demosthenes? Cognitum enim est te Rempublicam venalem habuisse, cognitum est.* Et Exempla dant Philippi Macedonis præcipue res, cuius auro Attici Oratores militabant. Posterioribus Græcis Imperatoribus eadem res in usum usque eo venit, ut ex omnibus unum principem suis Andronicū Nicetas Choniates laudet CCCLIII. nihil tale commisisse, sed quæstores ad nomen eius attonitos facile compulsos ne solita rapacitate provincialium bona carperent. Apud Gallias hodie dignitates & Officia depensa pecunia adeuntur. quem morem eis provinciis ultra quingentos retrò annos fuisse docuit me Radulphus Ardentius. Homilia LXXX. in Evangelia, & noto alibi pluribus. Simili autem ad nostri istam locutionem Sidonius imitator dixit, *popinari provincias* Libro VII. Epistola VII. Vt nos quidem inibi emaculandum arbitramur.

198. INSTITOR IMPERII.] Qui sint Institores, vise Titulum Pandectis de Actione Institoria. Institores Vlpianus ab instando in negotiis dictos ait c. III. Verum potius est uti ab eo vocabulum acceperint, quod in stationem sive locum domini rebus eius curandis veniant. vide eundem Vlpianum cap. I. versu V. Nautæ Caupones. *Versu* dico, quem utique nota illa, qua vulgò utuntur in libris Iuris, §. indicat. V. nimirum cum traversa per alterum eius cornu virgula. ỷ. quæ usu temporum facile illam alteram exclusit. Versibus non solum Iureconsultorum, sed aliorum plerumque scriptorum libros distinctos, alibi latè.

200. CONJUGIS ORNATV.] Tyrannica cupidine desiderante talia. Sic de Gildone & Rufino omnia ornamenta corradentibus, etiam periculo possessoribus inde vitæ imminente, multa cecinit.

201. SVFFIXA PATENTI VESTIBVLO.] Foribus appensa, uti solebāt Edicta.

ltissiodorensis lib.III. de
rbe ait pependisse, hoc est
'rætorium nempe, ubi à
;at legi, v.XXXVII.
um tota mox urbe pepen-

rei tridui dilatio fertur.
ai velo annoto caupona-
oium.
ssime libri quidam *poten-*
omnium oculis suffixam
lam. VNDE DE PLA-
osset. Vlpianus cap. XI.
scribere palam, sic accipi-
de de plano recte legi possit,
t, vel ante eum in quo ne-
s in loco remoto, sed in evi-
m libro VII. Observ. cap.
a libro III. de Formulis.
..] Ordine scripta recen-
Regulam vocat quia hoc
onebatur æstimatio Pro-
im regula firma & indu-
:que propositio. Sic Re-
lianus totum dogma Sa-
to Dei Filio sancitum est.
tra Hæret. cap. XIV. *hac*
tuta nullas habet apud nos
tereses inferunt, & quæ ha-
egula Eloquentia capien-
verborum apud Iuvena-
, apud Manilium lib.II.
cem, *Iuris* Ciceronem I.

possessionem mercantis.
prostitutarum titulos,
iam supra dederit Eutro-
itur quanti quæque pro-
at apud Petronium Satiri-
Historiæ Apollonii Tyrii.
ARUM.] Ingeniose, ex

IES VULT ESSE NO-
—ψυχὴ ἡ τῶν ὁμοίων
rus, & illustramus alibi.

207. VENDITUS IPSE VENDERE CUNCTA CUPIT.] Summum in Republica scelus habetur priscæ Sapientiæ, ad eam publice quid faciens venditioni subdere. Sic in imis Erebi tormentis ponit Virgilius qui pretio fixerint & refixerint Leges. Et Solon, unus de Septem Sapientibus Græciæ, urbes evertere scelus hoc scribit.

> Οὔθ' ἱερῶν κτεάνων, οὔτε τι δη-
> σίων
> Φειδόμενοι, κλέπτουσιν ἐφ' ἁρπαγῇ
> ἄλλοθεν ἄλλος,
> Οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ δίκης θέ-
> μεθλα.
> ἣ σιγῶσα σύνοιδε τὰ γιγνόμενα
> πρό τ' ἐόντα,
> τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἦλθ' ἀποτι-
> σαμένη,
> Ταῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἕλ-
> κος ἄφυκτον,
> Εἰς δὲ κακὴν ταχέως ἤλυθε δουλο-
> σύνην.

208. LANCES.] Appendebantur enim Romana consuetudine pretia rerum emtarum ingentiora. Notarunt dudum homines doctissimi.

210. NON PUDET, HEU, SUPERI.] Exclamatio Lucani. Seneca.

> *Hoc est Deos quod puduit*

Ita exprobabant Diis res male succedentes. Ut contra lætis *eos esse, eorum imperium esse* exclamabant. Papinius:

> *Estis io superi, nec inexorabile Clotho*
> *Volvit opus*

210. JURE SEPULTUM.] Vide ad Panegyricum in Quartum Consulatum Honorii. Servi mortui & sepulti quo ad jura liberorum hominum, cap. LIX. de Condit. & Demonst. cap. CCIX. de R.I. Et ibi Interpp. Canum conditioni æquantur à Columella lib. VII. cap. XII. dum conservi illis adscribuntur.

213. SOLIO CROESI.] Imperio, Regno. Hujus titulus Solium. Pacatus Panegyrico: *quem sceptro & solio destinaverat, numquam indulgenter habuit.* Horatius.

> *Redditum Cyri solio Phraaten.*

Valerius Flaccus lib. II. de Hypsypile.

> *Iura novant, donant solio sceptroque paterno*
> *Vt meritam*

De Parthis Spartianus Adriano: *Toparchas & Reges ad amicitiam invitavit, invitato etiam Cosdroe Rege Parthorum, remissaque illi filia quam Trajanus ceperat, ac promissa sella, qua item capta fuerat.* βασιλικὸν θρόνον Darii memorat Diodor. Siculus l. XVII Egesippus, Lib. II. cap. I. *quid enim sella aurea, allatumque diadema, nisi regni forent insignia, quo spiritu præsumserit sedere super thronum Regium? de sublimi solio salutare plebem circumfusam, stipantibus armis militaribus, more quodam & usu Imperatorum?* De Salomonis inter Iudæos reges nobilissimo, notæ res ex Sacris Litteris. Eupatoris Sellam Regiam memorat Appianus Mithradatico. De Regum sive Imperatorum Constantinopolitanorum quæ potuerit artificio inusitato elevari, Liutprandus Ticinensis in Historia Temporum.

214. EVNVCHO FLVERENT PACTOLVS ET HERMVS.] Poetica abundantissimarum divitiarum circumlocutio. Papinius de Sponsa Stellæ, sermone Veneris.

> *quæritur jam Seras avaros*
> *Raraque longævis nivibus cristalla gelari,*
> *Huic Hermum fulvoque Tagum decurrere limo,*
> *Nec satis ad cultus, huic Inda monilia Glaucum*
> *Proteaque, atque omnem Nereida quærere jussi.*

Regionum Opulentiam innuit quas illis antiquis Heroibus possessos caupo iste famosus vexet nundinationibus.

215. ATTALVS.] Rex Asiæ Pergami, qui populum Romanum ingentium opum Hæredem reliquit. Tantæ quidem hæ divitiæ fuerunt, ut mores totius Italiæ corruperint, Roma exorsæ, quæ inde cœpit Luxuriam velle imitari locupletium. Vide Florum, PLinium, lib. XXXIII. cap. XI. alios.

217. INDOMITOS ISAVROS.] Nota Isaurorum perpetua latrocinia, ex vix diuturnis bellis pax redemta brevissima, vide dicta, Francisco Duareno, lib II. Anniversar. Disput. cap. XII. De inquietudine multis Ammianus. Venere demum in Proverbium eorum montes. Synesius Epist XLVIII.

> καλῶς ποιεῖς εἰς τὴν ἔχουσαν τὴν Βασιλέα πάλιν ἐπανελθών, εἰ γὰρ καὶ τοῖς ἰσαύρων ὄρεσιν ἡ ἀγαθή σοι τύχη συνῆν, ἀλλ' ἔστιν δι' εὐτυχία περὶ τὸν τόπον εὐτυχεστέρα.

Servilii nomen secunda syllaba correpta ab Ennio usurpatum notavit sive Josephus Scaliger sive Franciscus Dusa, ad Lucilii Fragmentorum Collectionem.

218. PHAROS.] Ægyptus, Alexandriæ Regnum. *Vel &* designat.

220. IN MERCEM.] Palam ait cauponatum provincias Populi Romani. Supra.

> *Institor Imperii, caupo famosus honorum.*

Quomodo cauponari bellum Ennius:

> *vitam cernamus utrique*
> *Non cauponantes bellum, sed belligerantes.*

Nundinari animas Optatus Afer, Lib. III. *quis est nescio qui Angelus, qui nundinas facit Animarum?* Cassiodorus pariter libro IX. Epist. XXI. Mercem dicit de provinciis factam, ut Romam ipsam suis civibus L. Florus libro III. *Misera Respublica in exitium suum merces erat.*

220 SO-

IE.] Vide PLinium libro
.ibro I.
RUIS.] Vt videant omnes
.ium ingenium suum im-
is his vitiis, hisq; exsectan-
rtalibus, eleganti objurga-
tiæ, uberante monitis Phi-
tropium alloquitur. Pari
prioris invectivæ à versu C
ra opera pro bellicis mulie-
ni, Duci Eutropiano libel-
CCLV. imputatur.
IS.] Aggeris, & in cumulum
us Libro Quarto.
struimus magna per vota rui-

EDUNT.] *Succedunt* habent
nulli, quibus assentitur clare
to res ipsa suadet eam lectio-

AS DUCASVE.] Manifeste
r duo ista verba, & ita uti eis
. Attamen est quando *& mares*
ar. crimine illo quod non profi-
quuntur Imperatores Constan-
ans L. XXXI. C. ad L. Iul. de A-
alis *officium peragendum in colle*
id *quæris? nubit amicus.* Tam-
notissima, quo pacto & hic impu-
rpitudinem objicit clam Eutropio
. Sed vero & in veris conjunctio-
ando *Nubere* tam ad meliorem
riorem sexum pertinet, quod non
terat Yro Villiomarus Robertum
mpens. PLautus Argumento Tri-

ex ut rediit, cujus nubunt Liberi,

rum & filia. Varro lib. XIV. Rerum
m: *viris nuptis sacrificabantur in cu-*
lina. Pomponius Pannuceatis.

d meus frater major, postquam vidit me
ejectum domo,
upsit posterius dotata vetula, varicosa,
Afra.

Interpres Apollonii Tyrii: *Rex ut vidit quod videre noluit ad juvenem ait, Salvi sunt, nupturæ, parentes tui? Iuvenis ait, ultimum signaverunt diem.* Et id Nonius Marcellus suo ævo Italis usurpatum tradit memoriæ, cap. II. vers. DLXXVII. De cujus verbis opinionem suam confirmare poterant, qui asserere non dubitarunt etiam vigente Re Romana, linguaque florente, aliam plebis Loquentis, aliam scribentium (utplurimum enim tales erant) Procerum Linguam fuisse Latinam, è quorum numero Poggius Florentinus & Leonardus Aretinus olim negotium Francisco Philelpho illi πω υγεgφω exhibuerunt, contendentes, crasse quidem nimis, vulgare, quod nunc est Idioma Italicum etiam apud Romana tempora fuisse utibile contra, quos pulcre itum And. Alciato, viro præstantissimi judicii & ingenii. Libro I. Prætermissorum Dicendum sane non abs re videtur colluviem illam omnium de Tribus Orbis partibus ferè gentium, quæ in urbē confluxit, refluxit ex ea, & bonam etiam partem intus eam commorata est, potuisse aliqua Linguæ puritatem & peregrinitate & barbarie corrumpere; præsertim cum & res & nova quotidie inventa ad Vrbem conferrentur, quibus merito de Idiomate populorum adscitas esse dicimus appellationes, quæ cum in usum necessario postea venerint, quis negabit plurima aliter tum & dicta & intellecta, quam primis temporibus? Hinc tot Gallica vocabula, in Martiale, Iuvenale, & infinitis aliis apparent; hinc non vocabula solum & locutiones ipsæ, & scriptiones Romanæ aliam omnino à vetere faciem sumserunt. Eloquentiæque Latinæ tam secundum Nationes, quam Tempora ipsa census faciendus est. Hispani enim aliter, aliter Galli, totoque cœlo scripserunt locutique sunt Afri; nisi qui in urbe educati fuere, tanto intervallo à Romano scriptore isti distantes quolibet, ut vix possint ab hoc illum gradus inveniri. Fuisse vero illam, quam post tot secula Septemtrionales demum Nationes illa fatali infusione Barbariæ, intulerunt, barbaram in usu Romanorum

subditis in Italia Elegantiani, quis nisi amens crediderit? At vero ipsis florentibus rebus vulgo aliter nonnulla usurpata, alias item voces, quam quæ in libris nunc inveniantur, clara res itidem est; cujus testimonium sint hic etiam indicata Nonii Marcelli verba, & quod ex Cicerone Rhetorib. Isidoro, aliis, huc clare facientia alibi non pauca à nobis producantur.

225. GRANDIBVS INDIA GEMMIS.] Ad *pondus earum* alio loco alludit. Et sæpius meminit gemmarum Indicarum.

226. FOLIIS ARABES.] Odoratis videlicet foliis, quæ erant, & sunt nunc quoq; inter aromata, etiam linguæ nostrati adhærente priscæ Latinitatis vocabulo, ut Belgarum usui notum. De talibus loquitur Marcianus JCtus cap. XVI. v. VII. de Publicanis, Vectigalibus, &c. *Species pertinentes ad vectigal, Cinnamomum; Piper longum, piper album, folium, pentasphærum, folium Barbaricum, Costum.* Vindicianus Carmine de Medicina, sive is est Marcellus.

> *quæ Iudaicis fragrant bene conditæ capsis,*
> *Thus, Costum, Polium, Myrrham, Styracem, Crocomagma.*

Idem scriptor eodem Carmine.

> *eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu*
> *Decerptum folijs, ramo, cute, cortice, virga.*

Venantius, sit enim iste, dum alius prodit, nam nos auctorem longe vetustiorem odoramur, carmine de Phœnice.

> *Cinnama dehinc, auramq; procul spirantis amomi,*
> *Congerit, & misto Balsama cum Folio.*

Mentio hujus folii, & apud Apicium lib. I. cap. I. Ex his foliis faciebant unguentum quod *Foliatum* usurpabatur. Iuvenalis Sat. VI. pro pretiosissimo id habet.

> *mœchis foliata parantur.*

Vetus Commentarius: *unguenta Foliis plena, vel aliis aromatibus.* Malobatrum hoc esse, & à Græcis φύλλον simpliciter, ut Latinis *Folium* vocitari notant Horatiani Exegetæ, ad librum II. carm. VII. Heliodorus lib. X.

> οἱ Ἀράβων τῶν εὐδαιμόνων πρεσβευταὶ προσῄεσαν καὶ φύλλον τε τοῦ θυώδους, καὶ κασίας, καὶ κινναμώμου, καὶ τῶν ἄλλων οἷς ἡ Ἀραβία γῆ μυρίζεται, ἐκ πολλῶν ταλάντων ἑκάστου τὸν τόπον εὐωδίας ἐμπλήσαντες.

Nos hic ista prolixius adnotavimus volentes, ut non sine caussa de Foliis hisce locum Vlpiani cepisse assereremus doctissimum & elegantissimum Iureconsultum Gulielmum Fornerium, libro II. Selection. cap. II. quem nostrates Disputatores ὡς ἐκ τεφωνὶς ineptire pronunciant. Verba sunt Vlpiani, cap. XII de Vsu & Habitat. *Præter habitationem quam habet, cui usus datus est, deambulandi quoque & gestandi jus habebit. Sabinus & Cassius & lignis ad usum quotidianum & horto & pomis, & oleribus & floribus, & aqua usurum, non usque ad compendium, sed ad usum. scilicet non usque ad abusum: idem Nerva, & adjicit, stramentis etiam usurum; sed neque foliis, neque oleo, neq; frumento, neque frugibus usurum,* Per Folia Fornerius, cum generalis sit appellatio, & tam pretiosa illa in Oriente, quam alibi terrarum vilia, ea comprehendantur, cum transferre in suos hortos etiam eos fructus possint Patresfamilias, conatu ipso eorum, si non effectu, considerando, intelligi posse, inquam, statuit Fornerius illa pretiosa, conficiendo unguento, ut diximus, idonea. Et vero nos eadem sumus, ob modo posita, sententia. Namque &, si Nervæ cum Cassio & Sabino de cætero usque ad ea, quæ excipiuntur, convenit, cur, illis Flores & poma concedentibus, ipse folia prohiberet, caussam alioquin non habebat. Stramentorum certe idem

foliorum, quem notant, est. Omnia enim quæ subani vsu pecori, *stramenta* iò & frondes bobus subfacit Cato, cap. V. de Re *a* (puta quæ vulgo vocam *legito, eam substernito o-* si eadem est horum ratio, am plura scriptorum loca foliis) cur diversum stanisi si ad pabulum tantum ia docebunt, quod tum faius minimè, sunt, cū Catoitteras damnaturi vel ignocij. Stramentum vero id substerni pecudibus foliro libro primo de Re Ruquid sine auctore asseverare, vt ad finem tamdem verit Fornerij Opinio, maniarebit, & decidendi olim o. si secus, quærant, per nosectio commutetur, cum iam Græci, vt notat Leun. pag. 87. Non vero obstat *tica* sint, & aliunde transq; Nemini enim ignotum esse perditæ petulantisque Roæ, qui delicias totius orbis it in re sua Familiari, habere rà hanc sententiam aliorsum minis superioris seculi scrianus Commentarijs Juris, o IX. Observat. c. XXXVII. onjectaneorum lib. II. c. III. Conciliatarum Legum lib. qi.

LIT EUTROPII.] Hoc imos superius à nobis proasserunt, qui castraverint tropio culmen Reipublicæ cti Exsecto fierent similimi, us mererentur. Quo sanè e post homines natos vecoratum existimo.

229. OBLITA SUI.] Attonita velut & suarum oblita rerum, suæ dignitatis, exsuta per avaritiam & Potentiam sensibus. Elegantissimè talem alterationem efferunt Scriptores. *Alterum à se fieri* dicit Salvianus, vbi jungit alia talia. Libro II. de Provid. *superstes prioris status, à se ipso exsulans, penè jam post se vivens, ita Dei judicio à se alter effectus, ut ei, quem timuerat, forsitan totus orbis, unus in faciem insultaret inimicus.* Iustinus de Clearcho tyranno, fine Libri XVI. paria cum nostro: *Accedit sævitia insolentia, crudelitati arrogantia; interdum enim ex successu continua felicitatis obliviscitur se hominem, interdum Iovis se filium dicit.* Erat planè talis nostri iste furcifer Consul. *Sic non habere se in potestate,* Sulpitius Severus Dialogo III. *iracundum hominem dicit.* Sui oblivisci ob afflictiones à Fortuna velut destitutum, Philosophia apud Boethium lib. I. de Consol. cap. II. *nihil periculi est, lethargum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui paulisper oblitus est, recordabitur facilè.* Petronio *à se exire* Poeta dicitur cum intempestiva arroganterq; stulta garrulitate carmen apud balineas recitat: Eidem Boethio *ex se exstirpari* idem sonat lib. Eodem, cap. VI. Martiali *se non habere* Appulejo lib. II. *suum non esse* idem negotium designat.

229. NEC SOBRIA DIVITIIS MENS.] Paria de Eutropij ebrietate ex rerum successibus Zosimus, verbis suprà adscriptis.

231. PAGINA.] Scriptum omne vetus. Alibi.

> *Antiquos loquitur Musarum pagina Reges.*

233. FOEMINEAS.] Supra dixit.

> *trabeata per urbes*
> *Ostentatur anus, titulumque effæminat anni.*

A mollitie enim, non sexu, quem prorsus rum nullum habebat, Eunuchum vocat fœminam. Sic *fœminea* omnia quæ viros dedecent. Fœmineæ querelæ apud Statium, Thebaide. X.

> *Atria fœmineis crepitant ululata querelis.*

 Lu-

Lucilius, lib. XXVII. *Insanum vocant quem maltam ac fœminam dici vident.* Hoc est hominem desperatæ mollitudinis Sic Petronius extremam ignaviam cuipiam exprobrans, *muliebris appellat patientia.* Et Thersites apud Homerum pro summo convitio Achivas vocat Achivos, ob inertiam videlicet sexu suo indignos. Ἀχαιΐδες οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Quod imitatus Maro, libro IX.

O vere Phrygia, neq; enim Phryges

Sic Alexander penes Q. Curtium Thracibus Persarum divitias ostendens: irent & imbellibus fœminis aurum viri eriperent. Lib. III. Fœmina enim est vir imbellis, & ita vocabant Heroes, quos, non debita animositate resistentes, peremerant. Higinus, Fabulæ LXXX. *cum ossa ejus collocaret in pilâ, intervenit Castor, & prohibere cœpit monumentum fieri, quod diceret se eum quasi fœminam superasse.* Id convitium gentibus à se subjectis occinere voluit ille Aegyptiorum Rex, qui oras omnes earum signis muliebrium membrorum opplevit, vt scribit Herodotus Cum vero postea recenseat ipsemet Claudianus Regna & Imperia à Fœminis gubernata, sanè non est absurdum suspicari hoc loci aliquid corruptum delitescere. Utiq; enim præfuere & Iudicijs fœminæ, & non diu ante ævum Claudiani Zenobia omnia fecit, summo Imperatori non omittēda. Bentini Codex quidam habuit. *qua pagina lites Sic actas meminit?* An scriptum dicas *qua pagina lites Castrati meminit?* hoc est Iudicis, Quippè *iū judicat* horsum detrahendo?

234. FORUM.] Iudicium, Iurisdictionem. Iuvenalis. Sat. II. Prosopopœia mulieris loquentis.

Numquid nos agimus caussas, civilia jura
Novimus, aut ullo strepitu fora vestra movemus?

Varro Atacinus, vt volunt, de defectu Lunæ.

nos congeries obnubit turbida rerum,
Ferrataq; premunt milleno milite Cura,
Legicrepi tundunt, latrant fora, classica turbant.

236. VIOLARE.] A rebus nuptis. Violari propritim dicitur virgo, cui pudor extorquetur. Notamus alibi his, puto, Animadversionibus.

327. SECUM PETULANS AMENTIA CERTAT.] Utrum videlicet amentior an petulantior sit omnis Cupiditas & Scelerositas hominis. Habent hanc Lectionem omnes libri, nec opus mutatione *internit*, quod, remotius ab vsu, non arbitror Claudiani esse, libens autem illi inserat Iustus Zinzerlingus, vir apprimè doctus. Duo sunt vitia, quæ adversa fiunt, dum mens, ebria fortunæ favore, dubitat vtrum petulantius an stolidius vivat, licentia data per fas nefasq; bacchandi. Sic in Maximis viris certasse legimus summis virtutibus summa vitia: quod tamen certamen huc non facit. Alcibiades vigilantissimus & acerrimus erat cum res posceret, profusissimus per otium in luxum & libidinem. Mœcenatem sollertia, vigilātia, strenuitas, lateri Monarchæ terrarum Orbis proximum fecerunt: ejusdem deliciæ & omne genus luxuriæ in proverbium venerunt, vt apud Iuvenalem, tenerorum Męcenatum palma sit inter muliebriter vestitos, & apud Senecam delicię ejus non possint satis notari; Vellejus, virtutum ejus præco, dicat muliere omni per otium fuisse effœminatiorem. Talis fuit Othoni Imperatori animus, homini deditissimo Neronis vitę; quem Mors tamen Heroum æstimationi admovit. Talem Theodosium & Stiliconem facere laborat Zosimus, vt famam nimirum aliquà maculet eorum qui fana Dœmonum, quibus ille Canis serviebat, destruxerunt. Sed eum mentiri aperta res demonstrat. In Eutropio verò minus vitiorum cum vitijs certamen, quam cum virtutibus in istis.

237. AGGREGAT.] Rectè Delrio & Noster liber, cum aliquot Belgis *Aggerat.* Quam dicas Poetæ scripturam. Sic *iras aggerare* dixit Virgilius, lib. IV. *Promissum aggerare dictis*, Papinius. lib. II. &c. Tamen neq; alterum reiculum, confirmatumq; omnium optimis libris, quos contulit Cujacius.

238. ERV-

Γ MAVORS.] Mista pu-
iorum adfectuum vterque

AQUE RISIT ENYO.]
:urbas dandas, & opponens
:am diræ injuriæ Romani
s est cum crudeli risu Mar-

·le pater, tristique mican-

leam:
m hoc numen, rabiei bel-
oetis.
·lacabile Numen,
quitur &c.
qualis hostilis Mezentij,
m vovens & inferens ad-
:bat in potestate.
·ridens mistâ, Mezentius,

at de me divûm pater atq;
· Rex

·risus ad fugatos Græcos k
ıilia etiam apud Nonnum
:st Bellona, penes Quin-
ryphiodorum, Nonnum,
em, Silium, & neminem
· Poetarum.
RA FVLGENS.] Nec
na tribuit Romano Con-
iam fœminæ antiquitus
Mazonum melius descri-
tiliconis Amazones ipsas
s apud Diodorum Sicu-
ıibus Scythiæ populos a-
Gregoras huc fortassis &
onum duæ species perti-
um integrarum dignitati
ı noster, quæ apud Græ-
ıntur.
Gothos auxiliares, quos
lioni turbandę rei Roma-
ar.
ULLA FIDES.] Nemo

ijs tutus est. nec constat, inquit, certa in munimentis, quamlibet firmis, salus. Populatus autem Gothorum intelligit Græciam vastantium. Ad Rufini necem, barbaros foventis, vsum Eutropij opera Stiliconem scribit Zosimus: is vero cum eversi Rufini hæres factus esset, successibus tantarum rerum elatus, obvertit auctori suo cornua; cujus consilijs per Gainem, strenuissimum virum, post est submotus. Nec dubito si Stilico, quod vltimum ejus molimen fuit, singulari Dei voluntate successum non adeptum, in Orientem ipsemet venisset, illam luxuriantem aulam magnopere in ordinem fuisse redacturum. Si tamen alia fuere ejus Consilia, inertiam principum considerantis, vti magno consensu Christiani scriptores, (nemo tamen nisi eo interfecto) scribunt; negat autem prorsus Zosimus, qui nec vivo nec occiso quicquam de his compertum vllis machinis testatur.

249. EXTRA CIMMERIAS.] Suspectus est hic versus, qui commodo sententiæ abesse potest.

250. FLOS SYRIÆ SERVIT.] Optimè omnino & emēdavit & distinxit hæc Scaliger. *Flos Syriæ juventutem*, & omnia optima ejus regionis denotat. Bacis vates apud Pausaniam Messenicis.

Καὶ πότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀ-
γλαὸν ἄνθος ὀλεῖται.

Symmachus. *Flos Siderum Dione.* Quo sane carmine emendando non tenuit suam felicitatem doctissimus Scholiastes. *Flos Curiæ*, apud Metellum Monachum Quirinalibus. Od. II. Sic *Flos florum* Rosa, Fuldensi Straboni in Hortulo, quod Poema centonem sapit de meliore ævo.

251. SERVVMQVE MOLLEM.] Impuratum hominem, omnibus modis fœdum & infamem. Mollis enim talem notat Scriptoribus. Petronius de Eunucho pariter.

Pede tendite, cursum addite, convolate plantâ,
Molles, teretes, Deliaci manu recisi.

Vibius

ibius Sequester: *mollescit, id est obscœnus fit.* libi.

253 VVLTV FLAGRARE.] Sanè qualem a hactenus descripsisti.

254. PRO VICTORE.] Vice, nomine, ssimilatione Victoris. Frequens hoc genus oquendi melioribus scriptoribus, nec satis liquando perceptum. Suetonius Nerone? *alem principem paullo minus XIV. annos per- essus terrarum orbis tamdem destituit, initium acientibus Galliis, Duce Iulio Vindice, qui tum am provinciam pro Pratore obtinebat.* Hirtius e Bello Africano, *de Catonis supremis. Ipse mnibus rebus diligentissimè constitutis, Liberis uis L. Casari, qui tum ei pro Quastore fuerat, ommendatis ferrum clam in cubiculum tulit.* utilius Irinerar. lib. I.

Rexerat ante puer populos Proconsule Pœnos.

Pariter Claudiano Curtius libro IV. *hanc vi- toriam rex majori ex parte virtuti sua debuit: Nam dubio adhuc pugna eventu pro victore se essit, perculsos deinde hostes fudit, &c.* Hujus eneris est illa locutio, cadentis Imperij scri- toribus familiaris, cum gestum officium ali ujus nomini appenditur, uti *ExConsule Ex egato* & mille sunt talia, quorum expositio ossit mirum in modum aliquando Andream Alciatum, hominem doctissimum, & præcla- um Romanæ Iurisprudentiæ illustratorem, t vides libr. IV. Dispunctionum ejus, cap. III. Cujus genus tamen est pervetus, Nam in QuintilianiDeclamationibus unius Inscriptio ilitur Exproditore exsule Fortis.

254. PEDITVM VEXILLA.] Non enim dignatur equestri vt videri vult dignitate Eu- uchum.

255. EVNVCHORVMQVE.] Per con- vitium ita militem Orientalem vocant, vt nfra pluribus testatur, luxu ducum mirificè ffœminatum: Eunuchorum autem titulo digni qui sub Eunuchi vexillis militare po- tuerunt.

255. TVRMÆ SIMILES.] Turma pro- priè manipulus Equitum, appellata velut ter- ma, quod de tribus tribubus, Tatiensium, Rhamnium, & Lucerum cōficeret, ut auctores Varro lib. IV. de Lingua Latina, & Curiatius apud S. Pompejum.

256. HELLESPONTIACIS LEGIO DI- GNISSIMA SIGNIS.] Quæ militaret sub auspicijs Principi, quo duce gaudebant vide- licet Eunuchi illi Orientales, nocturnis bellis. Est opprobrium patientiæ muliebris, non ali- ter insimulandæ ejusdem mollitiæ, Priapum Cassio Chæreæ signū militare dabat Caligula. Suetonius: *Primas sibi partes Cassius Chærea tribunus cohortis pratoria deposcit, quem Cajus, seniorem jam, ut mollem & effœminatum, deno- tare omni probro consueverat; & modo signum petenti Priapum aut Venerem dare, modo ex ali- qua caussa agenti gratias manum osculandam offerre, formatam commotamq; in obscœnum mo- dum.* Priapus autem Hellesponto peculiare Idolum: Sidonius.

Hellespontiaci patrem Priapi.

Arnobius, Libro III. *Hellespontiacum Priapum inter Deas virgines atq; matres circumferentem res illas præliorum in expeditione semper paratas.* Qui de eodem cum nostro bellorum genere loquitur, quo nimirum militare, aut stipendia facere dignus sit Semivir Consul.

257. DEFENSOREMQVE.] Post benè rem pro Republica gestam hoc titulo hono- rabantur Proceres Romani. Vide multis no- tata doctis ad Symmachum.

260. TINEAS.] Calvam à teredinibus & tineis exesam. Supra.

turpes
Exedere caput tinea.

Pessimè igitur qui Lectionem mutant. Ista autem omnia mirifico & ferè incomparabili, certè insuperabili, ingenio, scripta sunt.

261. PLORABILE QVIDDAM.] *Entre les dens.* Quod intelligi non possit, vti sonus orbus bona mente, & tamen flebilis, plorabilis, ejulabilis, qualis vox evirati bellatoris, inten- dentis follem, ut post debellatum, sua jactatio- ne, hostem sese viriliter magnificum faciat. Sic Persius.

Hic

ti circum humeros hyacin-
a est.
quiddam balbâ de nare lo-

sipylas, vatum, & plorabile

mero supplantat verba pa-

NEQUITIAM FRA- ıæ addens ploratum, quò vocem, alioquin effœmi- t amatoria mollities. O-

ia Naso poeta mea.
onius, PLautus. *Nequam* udinibus, vt Verres apud

] Extremè enervatis. Pe-

ére viros
omitiano castra- ıe:
ere sexum
mutare nefas

amœnas
bras ; & fractos solvere

n Satirico scripto de Gu- igand is publicis moribus s, libro V. *cum enim mu- sumerent, & magis quam gerent.* Sic frangere vo- :r doctissimus Gevartius

[ ] Ambiguum per soro- onsanguineam, an vxo- vxorem quidem apertè re ita disiungit, vt una t, lib. II. LXXXVII.
i quid portentis creditur,

res epulis,
videtur, vt fides sit simul :sse Eunuchum, & veri- sdem libri. II.

Quid soror? audebit tecum conscendere
puppim?
Et veniet longum per mare fida comes?

266. MERGIQUE FRETIS.] Devovens caput suum ad fidem dictis faciendam alludit simul pœnam portentorum, quæ mari solebāt mergi. Vide Obsequentis Prodigiorum Indicem.

267. UTINAM.] Tum enim infelicitas portenti in caput ejus fuerit à Republica aversa.

269. ARIDA] Siticulosa. Ut anus PLautina Curculione.

272. SÆVIS PERTENTAS PALLADA CAMPIS.] Melior scriptura *Savi Campi.* Quam Cujaciani & Belgici Libri maximam partem, ingerunt. Similia Leoni fugienti libro sequenti.

273. ALTERIUS MINERVÆ.] Quæ videlicet telis & lana operari consueta, & talium opificiorum præses. Scholia vetera in Ceirin: *Minerva Libyca, Tritonis filia, prima dicitur telam fecisse.* Apollonius lib. I. textum vocat ἔργον Ἀθηναίης, Sabinum vero istum notum nos habere Pomponium Lætum, vt frustrà nobis blandiamur Grammatico incertoris alicujus ævi. Minerva inventrix vestium. Aristides Hymno in Jovem.

οὐδὲν πώποτε ἀνθρώποις ἡμαρτήθη, οὐδ' αὖ πέπραχέ ποτε χρηστὸν οὐδὲν ἄνευ τῆς Ἀθηνᾶς. εἰ δὲ δεῖ καὶ τῶν ἐν μέρει μνησθῆναι, καὶ τοὺς μύθους μὴ ἀτιμῆσαι προσθῶμεν ἔλαιον, ὑγιείας φάρμακον φανὲν ὑπ' αὐτῆς, καὶ ἐσθῆτα εἶναι μὲν κόσμον τῷ σώματι, ὁμοῦ δὲ τῆς αὐτῆς ὑγιείας φάρμακον.

Hinc lanificium opera Minervæ, vt apud Liutprandum Historiar. lib IV. cap. IV. in ridicula mulieris protestatione pro non Castrando viro, cujus virilitatis ad ipsam fructus spectaret.

275. URGERE PUELLAS.] Officium Eunuchorum in Gynæcæis. Vide notata do-

 ctis-

ctissimo Scholiastæ Sidonij, ad lib. I. Epistol. VIII.

277. CYBELEM.] Cujus sacris destinati semiviri. Arnobius lib. V. &c.

278. CELENÆOS.] Phrygios. Urbs Phrygiæ notissima Celenæ, vbi matris Magnæ furiosa sacra continuè celebrabantur. Hinc Celenæi furores, ritus bacchantium lactibus exsectis, vt Concubinus Celenæus apud Martialem lib IV. Epigram. XLIII.

279. PINU.] Ritu eorum, quos modo nominavi Statius lib. X.

Sic Phryga terrificis genitrix Idæa cruentum
Elicit ex adytis, consumtaque brachia ferro,
Scire vetat, quatit ille sacras in pectora pinus,
Sanguineosq; rotat crines. Scribe: *Eijcit.*

280. INGUINIS ET RELIQUUM PHRYGIIS.] Juvenalis Sat. II.

Quid tamen exspectant Phrygio quos tempus erat jam
More supervacuam cultris abscindere partem.

Inspice & Turnebum lib. XXIX. Adv. cap. V.

281. ARMA RELINQUE VIRIS.] Ab armis enim excludendi omnes qui ad curam muliebrium negotiorum spectant. Vegetius libro IV. Eunuchos militiæ non admissos priscis moribus Romanis docet quod pro re magna conceditur ea Monarchis, exemplis Sullæ & Carbonis productis ab Aetio Menandro cap. IV. de Re Militari.

281. FRATRES] Vides molimina sceleratæ belluæ. Sic & Zosimus auctor est Gildonem illum excitasse vt Africam Honorij partibus subtractam addiceret Arcadianis; quare merito per Gainem à Stilicone est submotus. Africa autem omnino ad Occidentis Imperium pertinebat, propter Vrbem ejus annona pascendam.

283. CONCILIARE DECET.] Ars enim lenonum & lenarum amantium paria facere, quæstus sui gratia. Conciliare peculiare ci negotio verbum. Festus: *Conciliatrix dicitur quæ viris conciliat uxoreis, & uxorib. viros.* Isidorus, Originum lib. X. *Conciliatrix ob societatem flagitiosæ consensionis dicta, eò quod intercurrat, alienumq; nundinet corpus, hanc & lenonem vocant.* Lucilius.

saga & bona conciliatrix.

Petronius: *concilio tibi sororem.* Plautus Milite.

285. ANNUM.] Consulatum. Notavimus suprà.

287. EXACTA.] Hactenus à principio suo acta.

288. LABOR ÆVI.] Labor ævi pro ipso ævo est positus, quod omnis in eo degens vita humana perpetuus sit labor. Paulinus I. Epist. ad Ausonium.

Aestus inanes, quos movet vitæ labor,
Præsentis ævi tramite.

Labor pro ipsa vita. Fulbertus Carnotensis, Sermone IV. *Peracto deinceps triduo cum Laudibus in Ecclesiâ piæ matris Domini, per quam reconciliatus fuerat, à Laboribus suis beato fine quievit?* Hoc est vitam humanam deposuit. In Laboribus constituti omnes dicuntur Ruritio lib. II. Epist. VII. *qui humanæ vitæ turbis affliguntur. Vita enim humana perpes est labor.* Eucherius Parænetico: *Abrumpatur illa interminabilis secularium negotiorum catena, & ille de necessitatibus multis unus per totâ vitam Lab r.* Cyprianus Libro de Bono Patientiæ, cap. VI. *Vnusquisque nostrum, cùm nascitur, & hospitio mundi hujus excipitur, initium sumit à lacrymis, &, quamvis adhuc omnium nescius & ignarus, nihil aliud novit in illa ipsa prima nativitate, quam flere: providentia naturali lamentatur vitæ mortalis anxietates, & labores, & procellas mundi quos ingreditur, in exordio statim suo ploratu & gemitu rudis anima testatur. Sudatur enim quamdiu istic vivitur, & Laboratur.* Unde *catenatos labores* vocat Ausonius, alterum videlicet ex altero pedentem, nec solubilem umquam aut terminabilem totam seriem. Ita eruditè Laborare est Vivere. Dionysius Cato Lib. I. Carm. XXXIII.

Quum

incertis versetur vita pe-
(boras.
rede diem, quicunque la
la Horatij, li. I. Carm. IX.
im cras, fuge quaerere, &
um cunque dabit, Lucro

ı notione Dionysius ille
. vita hortatur, non secus
ıis à nobis adscripta sub
onem nolim mutatam à
ui illa disticha elegantissi-
ııt Laborem pro quovis
'ilargitus ad Georgicũ II.
pertinet & locus Hesiodi,

ϑ- ἐςὶ σιδήρεον, ὐδέ ποτ'

ἤματος ᾗ ὐζύϊ☉, ὐδέ τι

:.
co duobus locis.
ES MATREM.] Notissi-
ridiculus post tot alios in
lisq;.labor. Monstrosæ
es exemplaria sunt delira-
:. Michael Psellus libro de

ῦν ὅτε βιάζουσιν αἱ θεμα-
ηρείων. τὸ γὰρ ἄρχε-
ϑῆ θύγατις ἤχει. καὶ δεῖ
περίδρομα κακὰ περη-
ί τε ἀλλόκοτα, καὶ ἀθεσ-
λῶν ἐν διονύσου τελετῶν
ἢ ἐλλησι πετραγῳδίσαι,
ὁ τάνταλ☉, τὰ ἔκγονα
τοῖς τε μητρὶ συμφυρό-
ις τῇ θυγατρί. ταῦτα δὴ
ὰ πολιτείαν ἐπεισφρέσθ

FRATRES JOCASTA MARITO.] Erat enim & ipsius mater. Paullus Orosius lib. I. Historiar. contrà paganos, cap. XII. *Omitto Oedipoden interfectorem patris, matris maritum, filiorum fratrem, vitricum suum.*

291. PELOPÆA SIBI.] Ex parente enim peperit suo Aegysthum.

292. ERECHTEI.] Atheniensis. Vide Pausaniam.

295. ELEVAT HUNC PLUMA.] In avem nimirum. Mirum Scaligerum tam manifestam & necessariam correctionem neglexisse. Poetica autem & pulcra locutio, *elevat* elevatam fingit, ad quam vide festiva notantem Iodocum Sincerum, Promulsidis Capite Quinquagesimo.

298. EUNUCHI SCELUS EST.] Contaminantur enim tactu seminarium virilia omnia munia & negotia. Ex superstitione prisca hoc dictum.

300. CONSPECTUS.] Conspectu ipso venerabilis, Clarus. Notatum alibi.

301. ONERARE TOGA.] Tam macilentos, exesos, tenues, infirmos, vt vix possint onus togæ unius ferre. Uti autem hic adscripsi, correxit Claverius ex libris Cujacianis, quibus assentitur & Noster cum omnibus Belgis, & ita scripsisse Claudianus videtur. Scaligeri lectio: *onerante toga*. Quæ nullatenus pejor est, sed contra libros omnes.

302. INDUCTO.] Ita omnes libri, vno Belga demto, qui *induto* mavult. Tantumdem est. Trabeam Consularem, auro gravem, intelligit, unde trabealis metalli molem dixit Sidonius:

effulgens trabealis mole metalli
Annum pande novum.

De ipsa trabea vide quæ collegit Aldus Manutius Nepos Quæstionum Epistolicarum libro III. cap III.

302. OBSCÆNIOR.] Male ominosior, Scævior.

303. SIMIVS.] Turpes imitationes hujus bestiæ moribus adscribunt. Sic Thersiten, omnium ad Ilium Heroum conviciatorem, & mala lingua, turpibusq; gestibus fortia facta

 incess-

incessentem, in hanc ab obitu belluam transiisse PLato memoravit. Aeneas Gazæus Theophrasto, de ejus doctrina.

ὁ δὲ Θερσίτης, ὡς πάντων αἴσχιστος ἦν ὅσοι ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον, τὸν Ἀχιλλέα οὐ πολεμοῦντα, ἀλλ᾽ ὀνειδίζοντα τῷ Ἀγαμέμνονι, καὶ τοὺς ἥρωας μιμούμενος, εἰς πίθηκον μετάγεται, ματίζεται, καὶ ἐκμιμεῖται τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, τὸ εἶδος οὐ τὸ ἦθος αὐτοῦ μεταβάλλων.

Induebantur habitu tali per ludibrium simiæ, ut nunc quoq; à Circulatoribus, ad ridiculum faciendum. Martialis lib. XIV.

Gallia Santonico vestit te Bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat.

Quàm verò censes appositam hanc esse similitudinem? Sanè ut fieri nulla queat festivior, & rei convenientior.

308. CANDIDA CVRIA.] Senatus nova vestimenta honori novi Consulis sumens. Sic alibi de Militibus Stiliconis.

Candidus intereà positis, exercitus, armis,
Exsultat socerum juxtà.

Uti festis diebus puram sumebant vestem. Tibullus, lib. II, Eleg. V. Ad Apollinem ipsum. Sua ei Festa commendans.

Ipse triumfali devinctus tempora lauru,
Dum cumulant aras, ad tua sacra veni.
Sed nitidus, pulcerque, veni: nunc indue vestem
Purpuream, longas nunc benè pecte comas.

310. LIBERTATEMQVE DATVRVS.] More novorum Consulum, uti ominis optimi gratia primus eorum actus esset collatio libertatis. Vide notata doctissimis Scholiastis ad Sidonium fine Panegyrici Anthemiani, Petro Gregorio Syntagmate Iuris, lib. XIV. cap. V. libro XLVII. c. XV. Etiam nobis notata ad Quartum Consulatum Honorij.

312. ÆGYPTIA SOMNIA.] Horum Onirocritices nunc quoque mentio in Achmet Commentario, cujus nos translationem Latinam, Opus Leonis Tusci ad Hugonem Eterianum in membranis eo ævo scriptis possidemus, cum suo sibi prologo, quem ex Italico, penuria integri exemplaris traduxit doctissimus Editor. Integrum Poetæ judicium in popularibus etiam suis nugarum damnandis.

315. ENERVATVS.] Exsectus. κατ᾽ ἐξοχὴν. nervorum. Supra.

penitusq; supremum
In cerebrum secti traxerũt frigora nervi.

Enerviter muliebriter Evantio Abbati Epistola de Esu sanguinis, vt rectè ibi membranæ.

313. MELAMPVS.] Notus vates: eum ex Aegypto notissimas fabulas de Saturno & Titanibus καὶ περὶ τὰ πάθη τῶν θεῶν historiam Græciæ intulisse, auctor est Diodorus Siculus, Libro Primo.

316. REPTAT.] Tarditatem senilem exprimit. Maximianus de tali.

Et per sordentem flebile serpit humum.

318. INSANVM] Magnum, absonum, ingens, horrendum. Boethius:

Spirat insanum nebulosus Auster.

Vide quæ ad PLautum notarunt docti.

318. NOMEN.] Titulum Eunuchi. Vide notas Gulielmi Fornerij ad varias Cassiodori, libro VI. Epist. I.

319 PROCLAMAT.] Vt rebus tristibus. Contrà lætæ ejusdem voces exstant apud Papinium in Decimum Septimum Consulatum Domitiani.

322. IMPERAT HIC SEXVS.] Pariter Imperasse Fœminas, non Spadones, memorat Curtius, libro X. *Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contentus supplicio insontis spado, ipse morituro manum injecit. Quem Orsines intuens: Audieram, inquit, in Asiâ olim regnasse fœminas, hoc verò novum est regnare castratum. Hic fuit exitus nobilissimi Persarum.*

323. PROBATVR.] Scriptis fide dignis memoratur. Lucretius.

Qua

erius longo sermone probabo.
pigrammate XXI. Sulpitia

axque Diespiter *olim*
ne fine dedi, *dixisse proba-*

us, Sermone L. *omnes muta*
nfirmitatis testimonium, sit
Victor Vticensis Lib.I. *qui-*
m valido respondisse ore pro-

.T PHOEBUS.] Vide ad
.. Intelligit autem Sibyllas,
:s, oracula reddere consue-

.ANAM MINERVAM.]
Lib.I. ad Augustinum. De
octorum Curis omnia.
MASQUE TUETUR.]
immitium flagrorum. Iulius
:odigiis, cap. VI. Macrobius,

ERQUE PROPHANI.]
admissi. Sed hoc verum mi-
ant exsecti in Matris Magnæ

VCTUM MULIER.] Ni-
David Rex & Propheta. Psal-
tas Domini filii sunt, & mer-
s.

AI FUGERE.] Quintus
παρ... εισπ.

... Δαναοῖσιν Ἀρχίας ἔνθορε
,
... χάζοντο, πεπληγότα θυμὸν
τες,
... ἠΰτε, κῦμα βαρυγδούποιο
... ασης.

in Danaos Mavortia virgo rue-

num attoniti tergum vertere,
ntes,

Quos velut horrisono sequitur mare flu-
ctus Amazon.

Exemplo autem Semiramidis & Amazonum muliebri Imperio tuendo usus est etiam Cæsar, verbis à Suetonio relatis, *frequenti curia jactavit ex eo insultaturum omnium adversariorum capitibus, ac negante quodam per contumeliam facile hoc ulli femina fore, respondit quasi alludens, In Assyria quoque regnasse Semiramin, magnamque Asia partem Amazonas tenuisse quondam.*

335. CENTUM PORTIS BABYLONA SUPERBAM.] Descriptionem habes apud Curtium & Herodotum. Relatus muliebris hic Labor inter miracula mundi. Nicetas.

δεύτερον τῶν θαυμάτων τὰ Βαβυλώνια τείχη, ἃ Σεμίραμις κατεσκεύαζεν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, περίμετρον ἔχοντα σταδίων τριακοσίων, πλάτος τοῦ τείχους πηχῶν. π.

Negant alii, nescio an non digniores fide. Vide Berosum apud Iosephum Libro I. in Apionem, & quæ doctissimus vir Octavianus Ferrarius in Originum Romanarum incepto at non absoluto opere notavit.

337. TULIT.] Vel gessit vel passus est, scite ponit ambiguum verbum.

339. SEMIRAMIS.] Ammianus lib. XIV. *ut quaqua incesserit quisquam cernens mutilorum hominum agmina detestetur memoriam Semiramidis Reginæ illius veteris, quæ teneros mares castravit omnium prima.*

340. MENTITA VIRUM.] Qui accuratissime Semiramidis Historiam ex Ctesia describit, Diodorus Siculus, Eunuchorum ab ea prima factorum non meminit: Porro vestem illam sive stolam qua postea omnes Assyrii usi, usurpasse, cum à Menone, priore marito, in Castra Nini Bactra tum oppugnantis, accerseretur, ne videlicet habitu inter viros fœmina nosceretur. Sed Iustinus de vera simulatione qua, tamquam Ninus, cujus mater erat, gessit Imperium.

340. VOCIS ACVTÆ.] Eunuchorum talis. Alexander Aphrodisæus. Problemate IX. *Cur voce acuta sunt spadones? Humiditatis copia implens asperam arteriam eam coarctat, hinc spiritus, per angustum means, vocis acuitatem efficit, per latum, ut in viris, granditatem. Argumento esse possunt foramina tibiarum.* Idem XCVII. *Cur mulieres acuta sunt voce, itemque & spadones & pueri? quia ab humiditatis abundantia arteria eis in amplum minime protenditur. Caliditatis enim officium est meatus laxare in amplum. Vt ergo angusta tibia acutum edit sonum, sic & aspera arteria, cum angusta est.* Lucianus.

πέλ☉ ἢ λεπτόν τι καὶ γυναικεῖον ἐμφθεγξάμενος ὁ δίκαια ποιεῖν ἔφη τὸν διοκλέα.

Erat Eunuchus qui loquebatur, quare elegãter Ioan. Brodæus locum Hippoc. sive alterius cujuscumque auctoris, περὶ ἱερῆς νούσου exposuit libro III, Miscellan. cap XIII. Ipsam Semiramin acuta voce fuisse notat & Iustin. lib. I. Epitomæ. Est acuta vox quæ cum stridore quodam tenuis editur. Gabrias, sive Ignatius Diaconus Fabulis.

Εὗρεν δ᾽ ἐρήμοις ἐγκαθεμένην ὕλαις
Αηδόν᾽ ὀξύφωνον

Ennius, *lituus sonitus effudit acutos.* Vnde ea docet Galenus in Arte Medicinali. capite LXIX.

καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον οὔτε ἡ ὀξεῖα φύσει φωνὴ χωρὶς στενότητος φάρυγγος, οὔθ᾽ ἡ βαρεῖα χωρὶς εὐρύτητος δύναται γίνεσθαι, στενότης μὲν οὖν ἐμφύτου ψυχρότητος ἔκγονός ἐστιν, εὐρύτης δὲ θερμότητος.

Opponitur acutæ gravis, ut acutissimo sonus Gravissimus. Chirius Fortunatianus lib. III. Rhetoricæ Scholicæ: *Quid dilucida elocutio? Vt sonus vocis medius sit, nec gravissimus, nec acutissimus. Quid ornata? Vt virilis. &c.*

341. PARTHICA.] *Persica.* Persæ enim & Parthi iidem sunt, his ab illis in ditionem acceptis. Quare mutandi nulla ratio Delrio, & citanti Brissonio, libellis de Regno Persarum. Confundunt enim volentes has nationes scriptores. Suida.

Ἀρσακίδαι, οἱ Περσῶν βασιλεῖς.

Prudentius post mentionem cladis Crassianæ.

Paphiam vexere columba.
Cujus inauratum tremuit gens Persica lembum?

Vide Ammianum, & alios Historiæ Augustæ Conditores. Porro ut mares vel Semiramis prima, vel Persæ Principes exsecuerint, fœmellas castrare instituit Gyges Rex Lydiæ, cujus rei auctor Xanthus Historicus: Hesychius Illustrius.

Ξάνθος Λυδὸς ἐν δευτέρᾳ τῶν Λυδιακῶν ἱστοριῶν φησὶν ὅτι πρῶτος Γύγης ὁ Λυδῶν βασιλεὺς γυναῖκας εὐνούχισεν, ὅπως αὐταῖς χρῷτο ἀεὶ νεαζούσαις.

342. NASCI LANVGINIS VMBRAM.] Imberbes enim Eunuchi. Iuvenalis.

Testiculos, postquam cœperunt esse bilibres
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.

Commentarius priscus: *quia non habent barbam.*

344. SERVATOQUE DIV.] Ne exolesceret pueritia succedente virili barba. Eam caussam assignat etiam Petronius:

atque ut fuga mobilis avi
Circumscripta mora fugientes differat annos,
Surripuere viros

344. PVERILI FLORE.] Non maturescente corpore, sed flore perpetuo velut manente. Auctor priscus Declamationis in Catilinam, qui nomen Ciceronis voluit fingere, perperam Portius Latro inscriptus, ut alibi demonstramus. *flos pueritiæ venustissimus,*

Voluptatem. Ennodius Pa-
ici : *adhuc incano flore de-*
Martialis lib. IV. Epigram.
n quem semper adolescen-
inde Phœbum Ephœbum
. *Perpetuo sic flore mices.* De
achus. καὶ κὲν ἀεὶ καλὸς
dius quod in canum dicit
iis.
legam tenera lanugine ma-

ETARDATAM VENE-
IVENTAM.] Petro-

itu male pubescentibus an-

viros, excisaque viscera fer-

fregere, atque ut fuga mobilis

pta mora fugientes differat

atura, nec invenit
Silvarum :
ne prima genus lanugo niten-

pulcra fuscaret gratia for-

concussum vulnere corpus
nsire jubent
onius, *Persarum ritu*, cum
atos à Spado Persico pago
ubi primi Eunuchi fuerint

IO CERTANTE LIGV-
otvi albinen diu est cum in
ib. fuere, infinitis hominib⁹
n pro ullo miraculo.
IOR MORVM.] Genitivi
ic Salvianus lib. VII. *Sanctos*
os Pudicitia dixit. Illud *ali-*
hominum sententiam ex-
Navigantium audacia.
uis, prora spectans sublimis ab

Vt nil erepto valuit dignoscere mundo
Obstructo tales effudit pectore voces:
Quo ferimur? ruit ipse dies, orbemque relictam
Vltima perpetuis claudit Natura tenebris.

Musæus de Hero & Leandro:

Καί τις ἐν ἠιθέοισιν ἐθαύμαζε, καὶ φάτο μῦθον,
τοίην ἔπω ὄπωπα νέην κεδνὴν θ' ἀπαλήν τε.

Nonnus, libro XXXII. Dionys.

Καί τις ἀερσιλόφοιο διὰ πτηνῶνος ἀλύξας
παισὶν ὀρειπλόφοισι δίεσχεν ἄκρα κολώνης.

Cum omnes simul fugerent. Dionysius Alexandrinus.

Ἔνθα κορυσσομένης πυρσηνίδος Ἀμφιτρίτης,
Ἄλλοτε μὲν πλημμυρὶς ἐγείρεται, ἄλλοτε δ' αὖτε,
Ἄμφω τις ξηρῇσιν ἐπιτροχάει ψαμάθοισι.

352. IAM TESTVDO VOLAT.] Absurdis aliis narrationibus, quæ fingi facile possint, elevat fidem præsentis. Pertinent eodem hæc Archilochi:

Χρημάτων ἄελπτον οὐδέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον,
Οὔτε θαυμάσιον, ἐπειδὴ Ζεὺς, πατὴρ Ὀλυμπίων,
Ἐκ μεσημβρίας ἔθηκε νύκτ' ἀποκρύψας φάος
Ἡλίου λάμποντος, λυγρὸν δ' ἦλθ' ἐπ' ἀνθρώπους δέος.
Ἐκ δὲ τοῦ κἄπιστα πάντα κἀπίελπτα γίγνεται

Αἰθέρι,

357. IUDAICIS QUÆ PINGITUR INDIA VELIS.] Aulæa dicit Iudaica, quibus miræ formæ expressæ Indiorum monstrorum. Vt solebant aulæ is intexi monstra. Sic Æschyli figmenta irridentur ab Euripide in Ramis Aristophanis:

οὐχ ἱππαλεκτρυόνες, οὔτε τραγέλαφοι ἅπερου Αν τοῖσι παραπετάσμασι τοῖς μηδικοῖς γράφουσι.

Vt ex Medicis velis Iudaica pro tempore fecerit Claudianus. Iudæos ei arti studuisse exemplum B.Paulli Apostoli testatur, qui inde victum sibi procuravit. Olim allusum putabamus ad locum ex Sacris litteris, Regum III.cap X. ubi classis Iudaica navigasse in Indiam scribitur, & inde asportasse res sub alio cœlo mirandas. Sed id nauci non est. Babylonica vela vocat Iudaica, ut Iudæos somniorum interpretes pro Chaldæis dixit Iuvenal. Sat VI. v. DXLV.

Qualiacunque voles Iudæi somnia vendunt.

Babylonica autem tapetia ex Lucretio, Publio Mimo, & aliis, nota Lucretius lib. IV.

Somno devincti credunt extollere vestem
Totius humorem saccatum & corporis fundant.
Cum Babylonica magnifico splendore rigantur.

Publius, apud Petronium, cœna Trimalcionis:

Tuo palato clausus pavo pascitur
Plumato amictus aulæo Babylonico.

Babylonii textores nobiles. Tertullianus initio libri de habitu Muliebri. *Age nunc si ab initio rerum & Milesii oves tonderent, & Seres arbores nerent, Tyrii tingerent, & Phryges insuerent, & Babylonii intexerent, hac Eva concupisset?* Iudæa & Babylon ambæ partes sunt Syriæ B. Mela lib. I. cap I, cap. XI. Ergo pro altera, respectu complectentis ambas, nationem alteram dicere potuit. Nam Syriaca vela nobilissima. Corippus, libro IV.

Interea

lus totus totas compleverat

is diversa fronde coronis,
inctas pendebant vela colu-

s vicosque omnes adstabat

vulgus, palmasque sinusque

pro Orientalibus dici po-
a Petita Oriente, hoc titu-
cello Medico
icis fragrant bene condita

, folium , Myrrham , Styra-
omagma.
apetia Judaica appellavit
em species post idem au-
scribit. Alexandrina au-
ia. PLautus Pseudolo.
romata quidem aque picta
panica,
drina belluata conchyliata

gere potes. Tyrus enim
Ezechiel Propheta, cap.
ssus de Ægypto texta est tibi
& purpura facta sunt ope-
r. Quæ verba in vitupe-
natus usurpat Lotharius
p. XXXVIII. de Contem-
laica pro insolentioribus,
monstrosis usurpabantur
marius, hominem porten-
Ciceronem libro II. ad At-
na, vide nos. Adversario-
V. Aulæis autem talibus
pingebantur, unde *bel-*
it, verbis modo propo-
arcellinus libro XVI. *Et,*
eatrali spectaculo aulæis mi-
s multa, licebat sine metu
: Sidonius, libro IX. Epist.

Rutilum toreuma bysso,
Rutilasque ferte blattas,
Recoquente quas aeno
Melibea fucat unda
Opulentet ut meraco
Bibulum colore vellus,
Peregrina det supellex
Ctesiphontes ac Niphatis
Iuga texta, belluasque
Rapidas, vacante panno,
Acuit quibus furorem
Bene ficta plaga cocco.
Iaculoque ceu forante
Cruor incruentus exit.
Vbi torvus, & per artem
Resupina flexus ora,
It equo, reditque telo,
Fugiens fugansque, Parthus.

Pingebantur porro talibus velis spectandæ etiam Victoriæ Principum, non sine luculentis utique accessionibus. Virgilius, Georg. III.

Vel scena ut versis discedat frontibus, utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Servius. *hoc secundum historiam est locutus: Nam Augustus, postquam vicit Britanniam, plurimos de captivis, quos adduxerat, donavit officia theatralia: dedit etiam aulæa, in quibus depinxerat victorias suas ut Britanni ab eo donati eadem vela portarent.* Indica monstra celebria litteris priscorum, quorum descriptione aliquod ingens volumen absolvit Ctesias Medicus, cujus excerpta hodieque nobis à Photio Patriarcha CP. supersunt. Nicephorus Gregoras, libro I.

Φάσκοντες ἃ μήτ' ἐγένοντο, μήτε γενέσθαι τῶν δυνατῶν ἦν, οἵας τοῦ Πλάτωνος τὰς ἰδέας ἀκούομεν, καὶ ὅσοι τὰς τερατώδεις ἐκ τῶν τῆς Ἰνδίας τεράτων ἐς τὰς τῆς Ἀσίας διαβιβάζουσιν ἀκοάς ἐκ μὴ ὄντων αὖθις μὴ ὄντα καθιστῶντες, ἵνα μᾶλλον ἐκπλήττωσι τὰς ἀκούοντας.

Illa mihi referas, si nostri mutua cura est,
An minor, an toto pectore deciderim

Idem, Libro III.

Quamvis nulla mei superest tibi Cura, Neæra,
Sis felix, & sint candida fata tua.

Propertius, Lib. I.

Hoc moneo, vitate malum, sua quemque moretur
Cura, nec adsueto mutet amore locum.

Idem, Libro III.

Crescit enim adsiduo spectando Cura puellam,
Ipse alimenta sibi maxima præbet Amor.

Virgilius, Ecloga Decima.

tua Cura, Lycoris
Perque nives alium perque horrida castra secuta est.

363. PATET.] Turpissimum. Horat. Epod.

363. FACILIS.] Ad scelestam nequitiam. Horatius: *parabilem amo Venerem, facilemq;.* Catullus Fescenninis:

Non facilis nobis, æquales palma parata est,

Tibullus Libro Primo.

Sed me quod facilis tenero sum semper Amori,
Ipsa Venus campos ducet in Elysios.

Propertius, Lib. II.

Laudatur faciles inter Hamadryadas,

Apud eumdem Cynthia.

Non ego tam facilis, sat erit mihi cognitus unus

363. MOVERI.] Etiam hoc scelestum. Alciphron Epistolis. Lucilius fragmentis Satir. Martialis, &c. Reliqua sunt enim obscœnissima, enarrare non sinit pudor.

365. NIL NEGAT.] Martialis.

Negare

pernegare non jussi.
CENTIBUS OFFERT.]

quem nemo rogavit.
cipitur à Lucilio, libro

.] Dare inter Veneris vo-
pius. Jocus eodem perti-
sarem.
VM.]Hæc vox ad Amo-
t, quo frui ætatula, frui
idissima parte, frui con
iseri & ærumnosi Genti-
atis,opinabantur. Petro-
usque ad invidiam felici-
strius:
ῶτο ἀεὶ νεάζεζαις.

, *membris collatis, flore*

i, fruitur nunc alter A-

lus Amore meo.
o Heroidum,citante Lu-

ene, quam cum frueretur

rum ter jusserat Hesperon

] Hæc quoque vox ἄρρη-
de Grutero observata ad
in Collectaneis Friderici

NITER.] Prostitutum
isthenes Philosophus ro-
m duceret, quia,ait, nolo
n deformi, ποινὴν, quod
istone in Stobæi Sermo-

] Hoc quoque turpe.

Petronius: *consurreximus ad officium nuptia-le.* Ovidius, lib. III. Amorum. El. VI.

Ter Libas officio continuata meo est.

Fungi, est pati, Lucretianum. *Pati* vero ἄρρητον etiam apud Lactantium, Libro V. capite VIII.

369. GAUDETQUE.]Gaudia sunt quæ propinat Amor effectu. Horatius, lib. II. Od. VI.

Mox juniores quærit adulteros.
Intro merini vina, nec eligit
Cui donet inpermissa raptim
Gaudia

Gaudium extorquere. Petronius. Propertius.

Quanta ego præterita collegi gaudia nocte.

Ovidius, lib. VII. Metamorph.

quoties ego dixerit uni
Servor, ubicunque est, uni mea gaudia servo.

Idem, Libro IV.

Vixque moram patitur, vix jam sua gaudia differt.

Idem Ibidem.

Perstat Athlantiades, sperataque gaudia Nympha
Denegat

Idem, lib. VI de Tereo:

Exsultatque, & vix animo sua gaudia differt.

Lucretius, Libro V.

Fœminaque ut maribus conjungi possit, habere
Mutua, queis nectunt se inter se gaudia uterque.

Ita scribendum apud eum locum. Calpurnius Ecloga I.

Dum negat amplexus nocturnaque gaudia nobis.

Nemesianus, Ecloga II.

Venerisque imbutus uterque
Tum primum, dulci carpebant gaudia furto.

Idem, Ecloga IV.

Perferat & fastus, sic olim gaudia sumet.

373. ETIAM.] Post tot mala monstra edomita. Noti tyranni à Theodosio debellati, notus & Rufini furor.

373. NOSTRA DIGNABIMVR IRA.] Velut inferior sit motu ejus. Vt pari re loquitur Symmachus. Symmachus, libro IX. Epistola CV. Sic in Gildone alibi.

375. RAPIT.] Celeritatem summam hæc vox infert. Martialis.

Parcius utaris, moneo, rapiente veredo.

377. RECTORIS SUI.] Stiliconem dicit. Quæ de his populis scribit, ad veritatem exigere voluit olim Franciscus Irenicus, qui Exegeses Rerum Germanicarum commentatus est. De Caucis & Suevis omnia sunt vulgata novum scripsisse nihil sit.

381. HIS TRIBUIT REGES.] Optimè ita Scaliger. Vulgo perperam iterant vocem *leges*. Et apertissime ita Codex Noster, Bentino Collati, Tres Belgæ. Errant Aldus & Camers.

382. DETONSA SICAMBRIA.] In signum victoriæ Romanæ. Nam Sicambri alioquin magni æstimabant comati esse. Sidonius libro VIII Epistola IX.

Sic tonso occipiti senex Sicamber
Postquam victus es, elicis retrorsum
Cervicem ad veterem novos capillos.

Vide doctissimum Savaronium ad librum II. Epist. II. Ejusdem. *Est & detonderi aliis ignominia*, de quo vise Pogoniam Auton. Hotomani, cap. XIII.

384. LÆTA SUBIT ROMAM PIETAS.] Adspectu unicæ suæ Curæ Honorii, sub præsidio Stiliconis. Virgilius.

Qualis in Eurota ripis, aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros
Latona tacitum pertentant gaudia pectus.

384. GAUDIA PENE MOVERUNT LACRYMAS.] Exempla ad Bellum Geticum.

385. DEFENSANTE.] Per intervalla, non enim adhuc est firma defensio. Male Libri qui mutant hanc scripturam.

388. DOMINUMQUE FERARUM.] Leoni enim in has dominium adscribitur. Oppianus III. Cynegeticorum.

Δώροισιν μετέπρεπε Διὸς μέγα κοι-
ρανέοντι
Θηρσὶν ἀρειαύχοις

De iisdem illis Philes.

Θηρῶν δὲ βασιλεὺς ὁ θρασὺς ἄναξ Λέων,
ᾧ τὴν δὲ φύσεως μαρτυρεῖ μοναρχίαν,
καὶ στέρνα καὶ γόνατα καὶ σφυρῶν βάσεις.

390. NEBVLAM.] Qua tecta erat, ut Dea. Dii enim nebulis & nubibus amicti inducebantur. Horatius:

Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo.

Sic Hesiodus Homerus, alii.

390. INGENS.] Vt maxima erat. Majus hoc est quam si maximam dixisset. Lucretius.

Maxima qua vidit quisque, hæc ingentia fingit.

391. LONGINQUA.] Non de longinquo accersenda. Omnia hæc facinora Stiliconis superioribus libris non semel recensuit, & illustrarunt dudum doctissimi Originum, Chronicorum, Annalium, Conditores.

398. TOTO CORPORE.] Gloriatur hoc fieri jam in Pæane Gildonico.

399.400. GILDONIS IACEO.] Ergo jam victo Gildone scripti hi libri: Quem tamen ab Eutropio instigatum apertè scribit Zosimus. Itaque ambo (& tertius) hi libri scripti jam post dejectum Eutropium.

400. RE-

AM PERFIDIAM.] Ulla locutio. Sic in Laudibus

adoptat
nagniq; animo solatia luctus
opius, quam si genuisset, a-

to per hæc solatia. Sic re-
quinio Romam dicit Ma-
ib.I.

; Camillus
uit, Brutusq; à Rege recepta

BORE.] Quia Arcadij il-
pere Eutropius volebat, ut
fereret: id quod metu Sti-
tus concupivit, ne ab eo
tas res.

ERI.] Vide Adversatio-

NI.] Annona Gallica III.
II.

] Africanis Notavi suprà.
A] Ad quam petijt Gildo.
CCCLIX. & alijs locis, et-
i sequentis
tico memoratur Tabraca.

Cyprus sit memoranda tuo.
s (utiq; enim tot fuerunt,)
e in scena loquuntur; & eo
totam Eutropij Historiam
ine nobis amisso. Quare
iore, secundus de dejectio-
as pœnam habuit monstri,
Suntque uno omnes tem-

.] Parthorum mores dicit
im gravitatem. Juvenalis

yrus in Tiberim defluxit O-

ectum ait à Principum lu-
n aula Romana susceptio
perio prior est, & diu antè tempora Constantini Persarum hæc in parte luxus obtinuit.

417. VESTIQUE.] Curam vestium regiorum Eunuchis datam ex Corippo suprà notatum. Vestiarij, Vestispices, noti in familitijs Procerum.

418. ADHIBERE SILENTIA SOMNO.] Exemplum ille in Eunucho Terentij, hunc in finem emtus, & virgini custodiendæ traditus. Silentiarium, locus peculiaris Palatij Imperatorij, & silentiarij, milites, Custodes Quietis Augustæ. Vide Collectanea Cęsaris Bulengeri de Imperatore Romano, lib. III. cap. XXIII. Corrupta autem hoc loco testant quædam Claverij Codices.

sacroq; adhibere silentia somno:
Militia Eunuchi numquam progressa cubile;
Non vitâ spondente fides sed inertia tantum
Mentis pignus erat; secreta monilia servent, &c.

In Nostro invenio. *somno:*

Militia Eunuchi numquam transgressa cubile,
Non vita splendente fidem, sed inertia tantum
Mentis pignus erat:

Belgæ omnes nihil mutant à lectione Scaligeri, nisi quod cũ Delriano aliquo *inertia tutum* Legunt. Quibus assentitur Bentino collatum exemplar. Aldi & Camertis Codices nihil ab ejusdem Scaligeri scriptura secedunt. Mihi Claudianus reliquisse videbatur.

Prefecti sed adhuc gemmis, vestique dabantur
Custodes: sacroq; adhibere silentia somno:
Militia Eunuchi numquam progressa cubili,
Non, vitæ splendente fides, sed inertia tutum
Mentis pignus erat.

Militia, quodvis munus est, præcipuè in Aula: Ubi Imperator habet titulum ipsemet olim militarem. Vide notata doctissimo Scholiastæ

Symmachi, libro X. Epistolâ LVI. Militiam itaq; seu officium militum Eunuchorum numquam progressum cubili ait, hoc est totam fuisse in Cubiculo principis curando insumtam. Hæc enim cura Eunuchorum erat. Et ita Narsen contemnebant Franci apud Agathiam libro I.

θαυμάζειν ἔφασαν τῶν Γότθων εἰ μάλα οὕτω πεφρίκασιν ἀνδρὶ χελόνῃ θαλαμηπόλον σκιατραφές τε καὶ ἁβροδίαιτον, καὶ πόῤῥω τοῦ ἀῤῥενωποῦ τεταγμένον. Corippus, lib. III.

Illis summa fides & plena licentia sacris
Deservire toris, atque aurea fulcra parare,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile,
Internas munire fores, vestesq; parare.

Appulejus lib. VIII. Et *in aliis magnatum domibus adhibitos* ei rei spadones memorat: *qualis ille, quamq; praclarus apparatus, Quattuor Eunuchi confestim pulvillis compluribus, ventosè tumentibus, pluma delicata, terrestre nobis cubitum praeparant, sed & stragula veste, auro ac murice Tyrio depicta, probè consternunt.* Quæ loca nostro illustrando contulisse video & Laurentium Pignorium eleganti de Servis Commentatio Herico Altissiodorensis, Libro VI de Laudibus B. Germani.

Regalis princeps hac tempestate cubilis,
Et servator opum perhibetur forte fuisse
Accolius, claro famosus nomine, Spado.

Noster suprà versu XCIX. hujus Libri.

Et Eutropij hoc ipsum erat munus, Præfectura nimirum Cubiculi Augusti. Zosimus, lib. V.

Εὐτρόπιος δὲ παρίσως, ἐπειδὰν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν πάντων τῶν βασιλικῶν εἶχε κοιτώνων, τῆς πάσης ψήφου κύριος ἦν.

Progressa cubili, eleganter dictum, velut affigentis cubilibus omnem vsum Eunuchorum. *Progredi cubile* scriptum puto Poetæ primitus fuisse, quod valet *egredi*, unde nata sit ausa turbandi loci. Sic Papinius lib 3. v. 600. de Capaneo. Ipse manu progressus avorum Facta. Ambrosius lib. I. Officiorum cap. XIIX. *ne modum progrediaris loquendi.* Paullinus Petrocorius lib. V. de vit. Martini: *quoties propria progressus limina cella Eminus amotam gressus movisset ad urbem.* Joannes Cassianus lib. III. Institut. cap. IV. *vel cellas progredi, vel de suis stratu consurgere ante horam tertiam nulla necessitas invitaret.* Ita ibi optimi libri, & male mutare vult interpres. Idem lib. IV. c. X. *absque præpositi sui scientia non audeant cellam progredi.* De cætero ait nec tantam etiam hactenus Eunuchorum fuisse existimationẽ, vt ullo pacto in vita fides, aut in honore vllo fidelitas eorum, vel in officio requireretur opera; sed eos neglectissimè habitos, ut à quib. omninò metuendum nihil fuerit, propter inertiam & mollitiam, quæ cubilibus eviratos affigebant. Tutum mentis *pignus inertia non enim* poterant quicquam moliri nec ad vitam splendentem eniti, ab omnibus contemti, & ipsi necessario eniti, Mentis pignus dicit fidelitatem Eunucho debitam, quo nomine laudantur à Xenophonte Cyripædia VII. Et Herodoto lib. VIII.

422. A FRONTE RECEDANT.] A Gubernaculo, prora. Prora enim dicitur Frons, hominis ea pars, vultus puta, corporis ceu proram facit, cum nihil sit frequentius quam res navigiorum Curis Imperij adsimilare, & sic noster infra hoc loco. Scholiastes Aeschyli in septem Thebanos.

τὸ καλλίπρωρον καὶ τὸ εὐειδὲς τὸ τὴν πρώραν ἐπανθοῦσαν ἔχον τοῖς κάλλεσι. τοῦτο δὲ τροπικὸν ἀπὸ τῆς νεώς. ὥσπερ γὰρ ἡ πρώρα ταύτης, θεωρία τις καὶ ἄποψις γίγνεται τῶν πόῤῥωθεν, καὶ οἷον δι᾽ αὐτῆς τὸ μακρόθεν διαγινώσκεται, οὕτω καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου εἶδος πρώρα τις φαίνεται, καὶ προορᾶται γὰρ ἐμφανῶς ἅπασι, καὶ ἐκφαίνεται μάλιστα τῶν ἄλλων μερῶν.

Horsum ergo respexerit Claudianus.

423. TENERO.] Muliebri, & curis muliebribus destinato.

424. PU-

MAJESTAS]Auctoritas
blicæ. Est in voce *Maje-*
communem sortem ali-
ione divinitatis inferius,
ambitiosissimo principe
najestas Ducis. Pruden-
rimo Divinitatis ambitu

nis vim Majestatis, & o-

cœli imperium retinere po-

etiam ducibus, parvoque

os.

apud Vitruvium, Proœ-

D SPERNI FACILES.]
la à contemtu. Valerius
naut.

nima faciles, rate, nubila

S SCEPTRIS MULIE-
e à tempore Semiramidis
I. Anabaseos.

τῇ Ἀσίᾳ ἔτι ἀπὸ Σεμι-
ἄρχει ἀνδρῶν.

m notat. Lucanus lib. I.
bus, mundique teporem la-
clementia cœli. Noster

Velut Stigmatis mollitu-

NTEMTOR ORON-
yram luxuriem & mol-
nalis versu suprà adscri-
Syrorum, Assyriorum,
; omnem Asiaticam lu-
os mores notare hujus
n omnibus modis testa-
ccolas scriptus Misopo-
Orontem ipsum depictũ
rosolymitana Gulielmi
censita.

436. NUMQUAM POSCENTIBUS] Ait sola virtute eos Consulatui datos, & nolentes ei dignitati illatos. Consulatus alioquin ea ratio, id æstimium, ut in vitis velut solis accesserit, ut auctor est Cassiodorus. Heroum Eunuchorumque sequentium res & nomina notissima.

441. DEDERE POENÆ.] Castrare Per Eunuchismum igitur, ait, veniendum est ad honores, & paterno amori honorum spes præponenda, ut consilio & voluntate, (ambitione vero potius) parentum castrentur liberi. Doctè dixit *dedere pœna*: cum ab Eunuchismo nulla sit redemtio. Quo pacto *servos Pœna* dicunt Jureconsulti deditos tormentis; quam locutionem industruosè alibi enarravimus.

440. CIVEM PRÆPONERE PATRI.] Exsuere affectum paternum, ob filium admovendum gubernandæ Reipublicæ per castrationem. Multos se huic generi pœnæ dedisse regnante Eutropio ex Suida suprà proposuimus.

448. EUTROPIO FASCES.] Paria sunt apud nostrum Bello Gildonico, à v. XC. & Auctorem Epistolæ ad Octavium, non quidem Ciceronem, nec tamen Petrarcham etiam, sed utriq; ludentem aliquem meliorem temporũ. Nã quod manu ejus viri is libellus descriptus fuerit inventus, mihi quidem non est satis argumenti unde concludatur auctoris esse non alterius; cum memoriam suggerentem habeam integra scriptorum indubitabilium volumina laudari à viris superiorum temporum doctissimis quæ idem Petrarcha sua manu descripserit, inter quæ est Coryphæus Latinæ tum Græcæq; doctrinæ, Angelus Politianus.

452. ANIMOSAQUE PAUPERIS UMBRA FABRITII.] Animosum vocat Fabritium contemtu divitiarum, quæ res virtutem eam conficere credebatur Antiquis Sapientibus, quæ proximos faceret divinitati. Virgil.

Aude, hospes, contemnere opes, & te quoq; dignum
Finge Deo

Sic

Sic Animositatem, hoc est animi summam & inturbabilem Excellentiam, in hoc homine, studio paupere, doctissimus vates agnoscit. Seneca, Epistola CXX *ejusdem animi fuit auro non vinci, veneno non Vincere.* Sidonius.

sic, Pyrrhe, videbas
Fabritium, ingestas animo cum divite fugit
Pauper opes.

Fortitudo enim non in robore solo, sed & in Sapientia est, quæ est ista vera animositas. Amalarius Fortunatus Libro de Ordine Antiphoniarum: *Nam & sapiens vir fortis dicitur. Vnde Horatius Poeta: Fortis, & in seipso totus teres atq; rotundus.* Sic Magnanimitas & Animositas in contemtu est Honorum, Plinius Panegyrico: *Tuam verò magnanimitatem, an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit expetito semper honore abstinere, modestia cedere, benignitas, per alios frui.* Et animositas est Paupertatis in paupertate Victoria. Augustinus, Confessionum libr. II. capite III. *Longinquioris apud Carthaginem peregrinationis sumtus præparabantur, animositate magis quam opibus Patris, municipis Thagastensis, admodū tenuis.* Animosus contemtor pecuniæ. Tacitus Histor. I. de Othone: *adeo animosus corruptor ut Cocceio Proculo Spiculatori de parte finium cum vicino ambigenti universum vicini agnum sua pecunia emtum dono dederit.* Fabritius sanè Fortitudinis laudem hinc sibi peperit perpetuam. Lactantius, lib. VI. cap. VI. Ex Cicerone: *At cum Fabritius Fortis, aut Aristides Iustus, nominantur, aut ab illo fortitudinis, aut ab hoc justitia, tamquam à Sapiente petitur exemplum.* Sic in alijs contemtus opum laudatur Animositatis titulo. Livius lib. XXVII. *Triginta millia servilium capitum dicuntur capta, argenti vis ingens facti signatiq; auri LXXXIII. millia pondo: signa Tabulæq; ut Syracusarum ornamenta æquaverint. Sed & majore animo generis ejus præda abstinuit Fabius, quā Marcellus.* Basilius Imperator ad Filium cap XXIV. *Excelsum atq; invictum principis animum non adeo magnitudo dignitatis ostendit, quam pecuniæ contemtus, in eo enim generositas animæ ejus maximè elucescit: pecuniæ autem contemtus non in eo cernitur, cum in saccos inutiliter congeritur & reconditur, sed cum largè & copiosè in usus necessarios expenditur.* Heliodori & Suetonij loca paria indicantia, dedimus alijs Commentationibus.

459. EUTROPIUM PASSURE.] Sub eo pariture Imperio. *Pati* ita eleganter plurimi scriptores usurpant, ut eo perviam velut indicetur noluntas, ut loquebantur veteres, ejus qui præsens Imperium & servitium tolerabat. Seneca Thyeste: *Immane regnum est posse sine regno peti.* Cui versui explicatio petenda de non uno loco Adversariorum nostrorum. Noster de Insulis Symplegadibus, Bello Getico:

Arte viri domita Symplegades, & nova passæ
Iura soli

IVto Consulatu Honorij, de partibus animæ humanæ.

Illas inferius collo, præceptaq; summæ
Passuras dominæ, digna statione locavit.

Ausonius Panegyrico Consulati: *Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo, non passus septa, neq; campum, non suffragia, non puncta, non loculos; qui non prensaverim manus.* Claudianus Præfatione libri sequentis.

Et solitos duræ passurus compedis orbes,
In dominos vanas luget abisse minas.

PLura ex Curtij lib. IV. Nemesiano, Sabino, Gratio, alibi.

459. TENEBRIS.] Ex regno inferorum, ex orco tenebroso. Sic *Caligantes thalamos* dicit Proserpinæ in 1. de Raptu. Sic & in sacrosancto Evangelio potestas Mortis æternæ *Regnum* dicitur *tenebrarum.*

459. PARVO SEPULCRO.] Cato nobilis tenuitate sepulcri. Varro, Atacinus, puto, apud veterem expositorem Persij

Marmoreo Licinus tumulo jacet, at Cato parvo,
Pompeius nullo: Credimus esse Deos?

459. EUTROPIUM PASSURE CATO.]

Cato-

ı pro re maxima & incredi-
signa ferente
ges iret gener, & Cato castris.
tantia virtutum Stiliconis,

rvire Catones.
MARES.] Habent enim
ormam, licet non integrè,
a.
A.] Quibus ventilabant
. Terentius Eunucho,
.
ULA.] Defendendo soli.

sura calorem
veant rapidos umbracula

] Consularem dignitatem,
: stipatā ad coercitionem
orus, lib VI Epist. I illiga-
ideo memorat, ut, dum
et spatium super mandatō
sul Romanus.
IAS LATEBRAS.] In
& divitum, vbi hactenus
ectui & opprobrio habiti.
IIOS PEPVLIT SEXUS
ALTER.] Ovidius.
Dominam nec vir nec fæ-
na.
mperator tertium homi-
at Eunuchos, nec in vsu
ò vix nobilioribus fœmi-
dio Lucianus.
γυναῖκα εἶναι τὸν εὐνοῦ-
σύνθετον καὶ μικτὸν καὶ τε-
νθρωπείας φύσεως:
convicio Eunucho à Phi
Prudentius Romanō.
ille, nec fit fœmina.
antur sequiore ævo Eu-
o Legatione Constanti-
omine quendam dixit
sexus, vt de reliquijs seu

specie vtriusq; nihil illud fiat, quod ingeniosè loquitur Claudianus: *Cujus socium & commilitonem cum caperent, qui neutrius erat generis, occidere sunt dedignati.* Et post: *quàm indecorum quamq; contumeliosum sit, molles, effœminatos, manicatos, tiaratos, teristratos, mendaces, neutros, desides, purpuratos incedere; Heroas verò, viros fortes, scientes bellum, virtutibus plenos, Deo subditos, non.* Hos & *Neutrones* vulgo nominabant. Isidorus Glossis: *Nitella, neutrones, parunitores, deminuti.* Quæ monstra alibi castigamus.

468. EXSECTI VENERIS STIMVLOS.] Effectum quidem certè, sed nequaquam stimulos. Vide ad versum LXXXVII. lib. sequētis. Adeo quidem vt Eunuchum in concubitu apud pellicem Regiam deprehensum Apollonio fuisse tum ibi degente, scribat Philostratus, lib. I. Et B. Augustinus Calligonū memorat talis facinoris gratia, Eunuchum Valentiniani, meretricis ipsius confessione convictū, capite pœnas luisse, Libro VI. Contrà Julianum, cap XIV.

470. NIL MEDIUM.] Eruditissimè dictū. Omnino enim nec vir erat, nec puer, nec tamē quicquam etiam medium, cum non sit tale aliquid. Sic Luitprandus, Prudentium secutus, de sexu loquitur eorumdem hominum: *cui exercitui, ut puto, ad contumeliam vestram, hominem quandam, sed quandam eò dixi, quia mas esse desiit, mulier fieri nequit, præposuit.* Herodotus lib. VIII. vbi Hermotimus exsectus, Castratorem suum vicissim castrandū alloquitur.

ὦ πάντων ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀνοσιωτάτων τὸν βίον κτησάμενε τί σε ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐμῶν τίς σε προγόνων ἐργάσατο, ἤ σε ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι.

Hoc est castraveris, & eo redegeris quęstus tui turpissima caussa, ut jam nihil sim. Sic sæpius aliarum rerum in nihili vsu ludum fecit Antiquorum ingeniositas. Vetus est, *Nihil agendo homines malè agere discere* Quod ex eodem hoc acumine capiendum erit. Petronius.

 ne vi-

485. NOSTRÆ CAUSSÆ]Omnis enim Romana majestas vertitur in hoc tam propudioso facinore.

486. REGALES NOTAS.] Dedecus Imperatoris Arcadij, cujus aula & universum Imperium Orientis regit iste, inquit, eviratus furcifer.

487. ACCIPIT UNUM AULA.]Consules enim fiunt quandoq;, ait, Principes. Et sanè fuit etiam in his mira Dominorum ambitio. Vide doctissimas Jacobi Sirmondi Commentationes ad Sidonium.

488. IN CRIMEN EUNTIBUS ANNIS.] Omnes enim maculabuntur hoc tam propudioso exemplo, nisi tu succidas perniciem Similè Pan. Mallij *nascentes ibant in secula Libri*. Ubi multa.

489. CONTAGIA.] Nam & alij hoc genus egregij Consules cupient venire in Titulos annorum. Sic Eutropiũ post ponit Eunuchis pœnale exemplũ inconcessæ ambitionis.

> *Quisquis adhuc similes Eunuchus tendit ad actus,*
> *Respiciens Cyprum desinat esse ferox.*

490. DEFENDAS.] Arceas. B. Hieronymus Epist. ad Magnum: *Iustinus Philosophus Antonino Pio & filijs eius, Senatuiq; librum contrà Gentiles tradidit, defendens ignominiam crucis.*

462. OMNE QUOD AMBIT OCEANUS.]Ambitio Romana.

493. CALCARI.]Sperni, projectui haberi; Ammianus libro XXVII. *Sapor calcatâ fide sub Ioviano pactorum*. D. Hieron. Vita Hilarionis: *ego nihil ita stupeo quam gloriam illum & honorem calcare potuisse*.

494. MOLLIBVS AVSPICIIS.] Ductu Eunuchorum *bella feramus* habent nonnulli libri interq; eos Cujaciani. Ferebãt sanè potius tum bella quam gerebant Romani Duces, ex prisca tamen Ambitione & Virtute locutus est Claudianus. & placet potius illud alterum Scaligero receptum. *Molles*, sunt Eunuchi, aut turpia patientes, uti sup. dictũ. Salvian. lib. VII.

> *abstulerunt de omni Africa sordes virorum mollium.*

laturum. frugibus ad v-
gravidum. Ovidius lib.
(diro
lamis procedit, & impia
ro.
am facere. Ovidius de
oplet Achille.
e ad Castitatem, c. XII.
om de tua conscientia im-
) RITV.] Promiscuè
inantibus.
IT.] Paria de Gildone &
Honorius inde
TERGA. [Quia videlicet
ἔλον γέν☉ ἐν οἷς ἀνϕο-
ν ἐςιν. ait Achilles Ta-
dem Sallustius I. Histor.
ti quia tergis abstinetur.
HA.] De Scythis pulcrè
us Gregoras, omnium se-
s scriptorũ cordatissimus.
as apud Justinum II. He-
&c. Pacati locum notavit
anc Valerius Flaccus, lib.
vis oriundos, describens.
& mons
gelidis pollens, Ophiusa, ve-

Degeneresq; ruunt Sindi, glomerantque paterno
Crimine nunc etiam metuentes verbera turmas.

Notabilis autem historia, nec huic non comparanda, paullo ante ævum Claudiani nostri contigit sub Constantino A. ubi Sarmatę servi, Optato & Paulino Consulibus, universa gens dominos suos in Romanas terras expulerunt, vt auctor in Fastis Hydatius.

512. NOTVS HORROR.] Ab ipsis scilicet cunabulis. Flagra enim Pœnæ serviles, & pulcrè ad Justinum notavit I. Bongarsius.

514. ADDICTVS.] Inepta Lectio. Quid enim hîc *addictis negotij?* Ait, etiam in ictum jam adductum ensem torpuisse in manibus servorum, cum animi strepitu flagrorum percellerentur. Habet τὸ *adductus*, quod omninò Claudiani est, Noster Codex, notavitque in alijs reperiri Camertis diligentia, cum duobus insuper Belgicis. Noster vero suprà etiam non ineptè præfert.

Attonitam ostensis aciem fudere flagellis.

Ut ipse conspectus flagrorum eos perculerit.' Simile aliquid adducto isti ensi est apud Nicetam Choniatem libro Primo, vbi Eusthatium cum Constantino duello congressum manum sæpius ad ictum extulisse, quasi præstigijs verò perculsum reduxisse, memoratur.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI

IN EVTROPIVM LIBRVM SECVNDVM.

Animadversiones.

QVAM hoc loco litem Delrius conciliare laborat, ea vero tãtis ambagibus verborum opus nõ habet, cum clara sit res Zosimi, testimonio; qui Eutropiũ cum suo sibi fato nobis paucis verbis lib. V. Historiæ Novæ ita describit, vt Poeta noster, Arcadiusq; Imperator, cum Socrate optimè conveniant, licet hi in Cyprum relegatum esse memorent Eutropium, ille autem, Socrates videlicet, extremo supplicio affectum, qui sane per τὴν κεφαλὴν id intelligit quod cõmuniter eo vocabulo censetur. Zosimi verba Latina adscribam, ob sententiam: *Hac maximè*, ait, *Gainem ad turbandam Rempublicam permovebant: quam ad rem cum animo iam paratus esset prius Eutropium morte multandum statuit. Itaq; degens adhuc in Phrygiâ mittit ad Arcadium Imp. qui diceret, se jam propter insignem Tribigildi in bellicis rebus sollertiam animum despondisse, nec cæteroqui furorem huius sustineri posse, vel Asiam ab urgentibus eam periculis liberari, nisi postulatu eius assentiri Princeps animum induxisset. Postulata verò hæc erant, ut malorum omnium maximus auctor, Eutropius, sibi dederetur, in quem ipse statueret quicquid vellet. His auditis Arcadius & arcessit Eutropium, &, abrogata dignitate, dimittit. Eutropius se cursu ad Christianorum Ecclesiam confert, quæ ab illo tempore ius asyli habebat. Quia verò Gaines instabat Tribigildum aliter de suo quicquam remissurum impetu negans, nisi de medio tolleretur Eutropius, etiam contrà Legem quâ ius asyli sancitum est Ecclesiis, hominem abreptum in Cyprum relegant, accurata custodia traditum. Vrgente verò Gaine & ad cædem eius Arcadium impellente, tandem illi, qui principis negotia tractabant, Iusiurandum Eutropio præstitum, quum extraheretur ex Ecclesiâ, per cavillationem eludentes, eum è Cypro revocant, quasique iurassent non se morte multaturos ipsum quamdiu Constantinopoli esset, Chalcedonem missum interficiunt.* Hoc Catone arbitror Contentos nos pro re præsenti esse posse, nec vlterius argutãdi habere posthac caussas: Delrio sanè, qui Zosimum non viderat, ignoscimus Lubentes, ingenioq; ejus magnũ Sophos acclamamus. Capitis amissionem Civitatis denotari, notissimum vel ijs qui juris Romani principia imbiberunt, & notat Constantinus

Har-

VI. Procli.cap.III. Eoque
ɔ Quinctio locum, vulgo
tetatur Iacobus Nicolaus
mus,lib.IX.Miscellan.cap.
: truncatum scribit & Sui-
oppositis: Ita autem non
plicii ejus noster hoc libro
ι utiq; tertio reservaverit,
te amissa quicquam prio-
, Historiam totam videli-
cumscribens, & distinctã,
ım tempora,proponens.
\S.] Imperium, sub Im-
'rincipum Universum tum
bus regebatur,mutuis sese
), ut docet fides Historia-
male ominatus etiam iste
ıs,per Gainem à Stilicone
ɔst Gaines, usus parente
vindicare majora voluit.
noderandi. Symmachus.
'ebeo lætitiam confiteri quæ
ıd bonam transtulit volun-

IS.] Hoc etiam dignitatis
verat, Zosimus, lib.V. ubi
gnitatem tamen ejus am-
onem retinuisse scribit:
τὸν Gainem *ἐ* *τὸ* *παρο-*
ον Εὐτρόπιος, *εἰς ἀκρό-*
ν ἀμεως, ὥστε ἢ εἰς ὑπά-
ῳ τῷ χρόνῳ φέρεσθαι τὸν
ν, καὶ τιμηθῆναι τῇ τῶν
κῶτα μάλιστα τὸν Γαΐνην
ῶν κοινῶν ἐπανάστασιν.
itas primarius Honoris
: Consulatum adscensus,
Epistol.II. Zeno Impera-
Lib.XII. *nemini ad subli-*
iorem, qui cæteris omnibus
'e liceat, nisi prius aut Con-
ur, aut Prætorio præfectura.
; à Constantino Magno,
auctore Zosimo, Servata ad suprema usque
tempora Francorum Regibus Imperio poti-
tis, titulo hoc gaudentibus; immo tam diu
hujus honos constitit, ut etiam Germani Prin-
cipes eo sint usi, Otbertus vita Henrici Quar-
ti: ***Multis hoc ita factum confessis, Clemen-***
tem Papam ad Electionem omnium favore con-
secratus, Imperator & Patritius factus Romæ se
per aliquod tempus, dum omnia in solidam re-
formaret concordiam, continuit. Zosimi verba
sunt, libro II.

συναιρεθῆναι τούτῳ ἢ Ὀπλάτον παρα-
σκευάσας, ὃς παρὰ Κωνσταντίνου τῆς Ἀξίας
τετυχήκει τ πατρικίου, πρῶτος ταύτην ἐπι-
νοήσαντος τὴν τιμὴν, ἢ προηχθῆναι τοὺς
ταύτης ἠξιωμένους τῶν τῆς Αὐλῆς ὑπάρ-
χων νομοθετήσαντος.

Erat igitur summum hoc culmen privato-
quo per merita virtutum posset adscendere-
ob id etiam maxime expetitum, quod non nisi
cum Vita hominis finiretur, ut memorat Cas-
siodorus: Eumdem ὑπεκκλησιόνα poste-
riores Græci appellabant, etiam Spiritualium
velut Imperatoris Curarum præfectum. Gre-
gentius CCI.

ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς εὐπρεπέστατον ἢ λογιώ-
τατον θεασάμενος τὸν Ερβᾶν, ἀνάδοχος
αὐτοῦ γενόμενος ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι,
ἢ Λέοντα μετωνομάσας, ἕνα τῆς συγκλήτου
αὐτοῦ τοῦτον ἀπέφηνε, ὑπεκκλησιόνα αὐτοῦ
ποιήσας, ὃν οἱ ῥωμαῖοι Πατρίκιον καὶ Κανι-
κλείονα προσαγορεύουσιν.

3. PASSVRVS COMPEDIS ORBES.] Vinctum enim opus servile fecisse Eutropium rumor erat, quem innuit, lib.I, v.XXVII.

4. IN DOMINOS.] Quibus cum infi-
nitis servisse, & in eos primos rabiem evo-
muisse, cum ad potentiam devenit, supra mul-
tis dececinit. Quare vir doctissimus qui No-
tis ad Corippum Imperatorem hic Arcadium

 intelli-

intelligendum pronuntiat, non consuluerat Claudianum.

5. CULMINE.] Votorum suorum summa, quæ erat ad summum magistratum evectio. Sedatus ad Ruritium, Epistola Decima tertia, *Et vere posteaquam me præsentia vestra spes frustrata est, velut de votorum culmine dejectus, & labor qui incubuit, & absentia domus, & omnia quibus ægritudo decerpta spei & anxietas cumulatur, in animum meum pariter convenerunt.* Culmen pro honore, notissimum.

6. JAM SATIATA JOCO] Vide supra ad Libri I. v. XXIV.

7. MEDITATUR LIGNA SECURI.] Supra lib I. v. CXXVII. hoc autem vilissimorum servulorum officium. Ut cura omnis lignorum. Theodorus Prodromus.

> ὃ τις μὲν ὀψόπωλιν, ἢ καπηλίδα
> ἢ πατρὸς υἱὸς τυγχάνων ἀνωνύμου,
> τυχὸν ξύλων ἄρχοντος, ἢ ξύλων
> πράτου,
> ἢ τῶν ὅσα πείαιο, ὃ τελωβόλου,
> Ἀγροῖκος ἀνὴρ, ὃ πρόσηκεν βλαυ-
> λίω
> σκαπανέως πρόσωπον αἴσχιστον φέ-
> ρων
> Αἰδεῖς εἰς πᾶν τῶν καλῶν ὃ τιμίων,
> &c.

9. ILLICITAS CONSUL.] Vera utiq; scriptura. Et errat prolixe vir doctissimus qui aliter ad Quintum Calabrum citat. Consul enim ubi sacrosanctus, nisi finito aut abdicato, abrogatove, magistratu, non suberat supplicio. Hunc autem summa acrimonia & ingeniositate, Consulem se Consule pœnas dedisse ait, videlicet utcunque etiam ei dignitati admotus, tamen non ejus erat capax ullo modo, ob crimina, conditionem, & Eunuchismum, omnibus virilibus officiis ineptissimus. Similimum est quod in Caninium Revilium jocatus est, Urbanitatis pater, Cicero posse quæri quo Consule Consul fuerit. Macrobius lib. II. Saturnal. cap. III. *Caninius Revilius qui uno die Consul fuit, rostra cum adscendisset pariter honorem iniit consulatus, & ejeravit: quod Cicero, omni gaudens occasione urbanitatis, increpuit, λογοθεώρητος est Caninius Consul,* & deinde. *Hoc consecutus est Revilius, ut quæreretur, quibus Consulibus Consul fuerit.* Quomodo autem hæc Zosimi tradito, extendisse honorem ultra Consulatum Eutropium, conveniant, ego non video. Verba modo adscripta sunt. In Claudiano autem scribendum Illicitas Consul.

11. INFAUSTUM POPULIS.] Contaminarat infaustum prodigium omnia suis ominosis honoribus. Vide multis Legem XVII. Cod. Theodosii de Pœnis, dejectioni Eutropianæ scriptam.

11. IN SE QUOQUE.] Contigisse ergo vidit quod supra voverat.

> *Consule lustrandi fasces, ipsoque litandum*
> *Prodigio*

13. ABLATO NOMINE.] Eraso omnibus monumentis, etiam Fastis Consularibus. Auferendum nunc etiam ex libris Chronologorum, quibus Diis hominibusque invitis nunc etiam inhæret.

14. VOMIT.] Velut periculosum vitalibus virus, aut fastidiosam potionem, perperam obductam. Vomitus Romanis levatio & purgatio per quam familiaris, ut de omniũ Medicorum libris clarum.

16. TOTA COHORS.] Eunuchorum manipulos supra dixit.

> *peditum vexilla sequuntur*
> *Et turma similes, Eunuchorumque manipli,*
> *Hellespontiacis Legro dignissima signis.*

19. VULNERE CHARTÆ.] Rescripto, quod modo laudatum exstat.

22. ET THALAMO PULSUS.] Melius legas *Ut thalamo pulsus* velut officio suo cedere jussus, aut divortii libellũ nactus. Hoc enim intelligit per *fœmineam artem*. Male omnino qui arce scribendum arbitrantur.

25. LAR-

RGO DE PULVERE] τὸ *de* abre bonorum scriptorum, quem, s cognitum, libet exemplis proare, nec paucis, vel in invidiam arum, quibus oculi dolent quoim uberes vident, ipsi inaniis & otissimi. Lucretius. Libro VI De ra.

magneta vocant, patrio de nomine, rai.

Ecloga Secunda.

non tam tenui filo de voce sona-

.nigmatum Prologo, perperam

'fus feci subito de carmine vocis.

Cynegetico.

son Semelen, ignemq; jugalem, nque simul novit de pellicis astu.

ide IV.

ident de vulnere multo Cornua

ootheosi.

signata manet, gravis, intus & a

is, florens de fertilitate pudica.

olunt, Genesi.

at immites liquidis de fluctibus

oemario.

nudos calidis de vestibus ar-

.illos more de solito bibendi ap- Libro VI. *Ut olim fessi canes tulo pituitate proijciens.* Iulius or. Prof. Rel. *Illic cum amata miseranda matri de morte fiuit spectaculum.* Gellius lib. *ubra in principes civitatis de um more dicta* Appuleius Do- : *Tantosque progressus exercit Pythia & Isthmia de Lucta* is Afer, lib. II. *Vobis perfectam erbia vindicatis.* Fl. Marcelationis Carthaginiensis, in *tidem, quod & omni de votorum intentione nunc cupio, ut quanta ex demonstratione veritatis orta laetitia est, in melius mutata sententia gratulatio nasceretur.* Eadem Ratio & voculae. Ex. Cyprianus Genesi ut inscribitur id Carmen.

> *Quod viret ex gemino diversa ad munera succo.*

Ennius, apud Festum, de Cane.

> *si forte feram ex nare sagaci Sensit*

In Epitaphio Militis Batavi, quod D. Adriano Imp. adscribunt.

> *Immissumque arcu, dum pendet in aere, telum,*
> *Et redit, ex alia fixi fregique sagitta.*

Appuleius Medicus, de Herbis: cap. XXXIV. *Herba Centauria major tam est efficax ad plagas glutinandas, ut etiam carnes cohaerescant, qua ex aqua ejus coquuntur.* Sic saepissime Medici. Emporius, Rhetor: *in persona Caesaris: Mors quoque ut atrox & impia & ipsis humanis rebus luctuosa, & tamen ex hoc honesta dicetur, quod sit occisus in curia ex manibus Senatorum.* Arnobius lib. I *madidata ex imbribus arva succescunt.* Quod male mutari puto.

25. CANITIEM RARAM.] Supra enim dixit

> *turpes*
> *Exedere caput tinea*

27. PIAS.] Christianorum. Utinam & tu talis. Et factum sane Claudianum non sinunt negare prorsus Epigrammata Christiana, nulli alteri scripta, ut manifesta veritas stili docet.

30. SOLIS UTILE SUPPLICIIS.] Exemplo statuendo.

31. OBSCOENIOR ORE.] Os totam figuram designat. Tamen est occulta ἀῤῥήτου facinoris hic exprobratio, qualis & suprà.

35. GEMINO SUB SIDERE.] Sidus, Sol. Vide ad IV. Consulatum Honorii; *Gemino*, quia Solem diversum ab Occidente faciunt Orientem Poetae. Petronius.

> *Orbem jam totum victor Romanus habebat,*

Qua

Qua mare, qua tellus: qua Sidus currit utrumque.

Noster alibi verbis Romæ

ad Solem victrix utrumque cucurri.

38. CÆCA.] Imprudens: Nam & cæcitas sua animo humano est exemplis alibi pluribus notata. Sibylla omnes vates, quare commune nomen appellat Ausonius in Grypho.

39. FALLAX.] Somnia Ægyptiorum supra quoque memorata.

scandit sublme tribunal
Atque inter proprias laudes Aegyptia jactat
Somnia, prostratosque canit, se vate, tyrannos.

40. PERVIGILANT.] Ad merendum afflatum. De Idolis Pervigiliis cultis multis in Superstitionibus, Vide & Electa Justi Lipsii.

41. SOROR.] Miserrimus Spado, talem habebat secum. Mentio hujus utroque libellorum superstitum.

43. TOROS.] Ita Scaliger, alii *Choros.* Scaligeri lectio videtur genuina, ut portentum sit plenius. Sic libro II.

At soror, &, si quid portentis creditur, uxor,
Mulcebat matres epulis

Habent hanc Scripturam etiam Noster, Belgæ omnes, Aldus, Bentinus, Camers: mutavit Claverius.

45. EVNVCHI JVGVLVM PRIMVS.] Quis ille Eunuchus fuerit nobis quidem juxta cum aliis liquidum est, qui nesciunt. Bargum quidem farciminum propolam, Eunuchus, post Timasium ejus opera sublatum, evertit, an hunc propter morum, forte & rei ipsius, cum isto similitudinem, & impura scelera, eodem nomine cum Eutropio censet? Obscura sunt nimium hæc tempora, & in quibus possint clara esse, diversæ relligionis scriptoribus differuntur.

46. EXEMPLO TUO.] Quod tu tibi confecisti. Epitaphium militis Batavi.

Exemplo mihi sum primus qui talia gessi.

Ovidius.

Exemplique metu torqueor ipse mei.

47. VIVE PVDOR FATIS.] Cujus in æternum pudeat ipsos Deos. Sic in Opere.

Proh cæli terræque pudor, trabeata per urbes
Ostentatur anus

Et sic alibi *crimina Deorum* Quod multis illustramus. Quare non est opus rescribi fastis ut voluit doctissimus ICtus, Scipio Gentilis, lib. II de Conjurationibus. Cum restrictior sit ista lectio, minusque dicat. Nec ullo MS. Libro nitatur.

49. NATVS HABEBIT.] Patres enim Principum nominabantur Patritii, cujus titulum miro ingenio Eunucho infelici exprobrat. Lege illa XVII, quam nominavi bis jam, superest mentio bonorum Eutropii in Fiscum redactorum, uti notarunt & alii. Iocatur ergo non esse cur fleat Eutropius, bonis enim succedere Imperatorem, cui ipse, ut Patritius, Pater sit: Potius illi de tam glorioso successore lætandum, minime interim mortalitatis ordine turbato, argutatur. Parentes Imperatorum dici Patritios clarum de vers. IV Institut. *Quibus Modis patria potestas solvatur.* L.V. Cod. de Consulibus, lib. XII. Novella Justiniani LXXXI. & quæ notarunt huic rei Jac. Cujacius, ad dictam Legem V. B. Brissonius, lib. III. de Formulis, Turnebus Advers. lib. XV. capite XVI. Joannes Wovverius ad Sidonium, Cæsar Bulengerus, lib. II. de Imperatore, c. XIIX. Alludit ultimo ævo Corippus libro IV. de Laudibus Justini Minoris.

Patritius, senio fulgens, Calinicus, honoro,
Qui Pater Imperii meruit jam factus haberi.

51. PVLSAS ASTRA QVERELIS.] Papinius lib. V. Silvar ult.

52. CYPRI LITTORE.] Ideo in longinquam Cyprum repositum Eunuchum, ut nullo negotio interfici posset, existimo. De hac insula memorabilia sunt quæ scribit Constantinus Porphyrogenetes, lib. I. Thematum cap. XV.

52. PAR-

TA QVIES.] Velut emerito. omini semihomini.

ULIS ET ARCU.] Muliebri alem dedit ipsi ritu Amazonum

Eoum quoties intenta sagittis tra fulgens anus exercetur Ama-

CTO SENATUS.] Lib.I.v.

AM.] Togis & matronæ ve- nuchus eam gestaverat ut fœ- mæ dignitatis, ut matrona. Est noribus omnibus Togatis ex- ini monstroso.

NIVM.] Redi ad ingenium im es ad Venerea & lenonia s late superiori libro.

A LÆTA CHORIS.]No- lis in Cypro. *Læta Choris*, gau- ectata iis immensum; quæ lo- is damnata, nobis adserta est *rium*. Sequentia elegantissi- Ironia est facetissima, etiam Eunucho quo solo excellere i.

68. FALLERE.] Dolis & astutiis subdedere amatoribus monstrosis. *Conciliare* enim summa Eunuchi Lenonis doctrina & Professio.

71. MEMORATVR.] Nomen habet & famam. Martialis:

> *Sæpius in libro memoratur Persius uno,*
> *Quam levis in tota Marsus Amazonide.*

73. DELPHINA.] Ut vates Arion. de Vaticiniis & Insomniorum cura penes Eunuchum bis mentio facta est supra.

76. EVNVCHVS.] Optime, ita Scaliger, cum Aldo, Bentino, Camerte, Cluverius, Noster, Belgæ *Eunuchi*. Tamtumdem quidem est, tamen illud magis probabile. Clausula simillima est illi quam Bello Getico habemus.

> *Discite vesanæ Romam non tendere gentes.*

Ea enim utique verissima ejus loci est scriptura.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, IN EVTROPIVM, LIBRVM SECVNDVM

ANIMADVERSIONES.

MYGDONII.] Phrygiam videlicet omnem fere tum depopulatus erat Targibilus, uti noster appellat, quẽ Tribigildum Zosimus Et Socrates lib. VI cap. VI. ubi ...ibit Gainis ausa. Mygdoniam unde Phry...a dicant Poetæ, vide Pausaniam Phocicis. ...liarem tamen ejus Provinciæ partem sic ...gitatam docet Strabo, quem consule, ut ...pitomam, quæ nunc est Stephani.

CINERES] Relliquiæ, velut omnis combusta. Sic in cineribus sedens Vrbs, devastata apud Chronologum incertum ...dario, lib. II. cap. XXXII. *Herodes Sama...jam in cineribus sedentem, à fundamentis ...ans, in honorem Augusti Augustam di...* Sic Trojæ cineres, si memini, obtestatur ...o.

EOI REGNI.] Partis Arcadii, quam semel sic appellat & alibi.

CERTE N ON AVGVRE FAL...] Nescio an melior Lectio, *certe non au... falso*. Ait enim tum demum eos intel...e certitudinem monstrorum, cum jam ...tum videant. Suspicatus aliquando sum præteritam Elegiam ad hunc librum non pertinere, sed peculiarem sibi locum tueri.

4. PRÆSAGIA. DISCITIS.] Eventus enim proditor rerum. Ammianus lib. XXVI. *administratio negotiorum castrensium Gomario & Agiloni revocatis in sacramentum committitur, ut docuit rerum exitus proditor.* Tacite autem imprudentiam partium incessit apud Arcadium, nec sine stimulo occulto duos illos fratres proponit, alterum pendentem, alterum socordem infra v. CCCCLXXXIX. Honorium & Occidentis Imperium semper præferens. Doctrina autem est, malis ingruentibus initio esse obsistendum, dum tenues adhuc sunt.

ἔφησε γὰρ ὡς ἔστιν ὅτε καὶ τὸ βραχὺ δοκοῦν παρορώμενον μέγαν ἀπέτικτε κίνδυνον, inquit Nicephorus Gregoras libro I. Cujus rei infinita exempla sunt.

6. PROSPICIT.] Ante quam adsit, videt. Julianus Pomerius, lib. I. contra Judæos: *Iam hic prospicite, si potestis, quomodo subito in Templum suum venturus esse dicatur, si adventus ejus diffinita à primordiis mundi annorum supputatione colligitur.*

6. TV-

Antequam erumpat in

P E.] Licet non toto na-

ELICTA LEVANT.] em dolentis levant, non emendant. Ovidius IV.

nm flere Voluptas,
mis erigiturque dolor.
e.
ymis miscere juvat,
quos secreta

antibus verum, quod Dio *isus continuus & intentus, Idcirco viget maximè in dioribus. Mihi sane facies lacrymis quam risu. La- num aliqua bona doctrina lascivia. Et flendo qui- itavit autorem cõtumelia, jus auxit.*

Eois partibus maculam ignat, ut tollat saltim Oc- iam Stiliconis sui.

FATIS.] Valerius Flac-

is, nox Duria, fatis.
Hyperides apud Stobæum

ἱ τῶν ἀδ κημάτων ἐμ- ς ὅθεν δ' ἅπαξ ῥιζωθῇ ἤνηται καθάπερ συντε- ...ἐπὸν αὐτὴν κατα(βέ-

OST OBRUTA MOR- Mature subveniendum ma- no serpente. Paræmia ve-

πόλυ λῷιον ἠδὲ τε λων- ὶ δεινὰ δεῖ μᾶλλον πειρᾶ- μάζαντα ἢ πλεισωθέντα.

Harpocrat. Hermannus Lerbecius in Chronico Schaumburgensi; *Sera medicina consultatio est, quando ager desperatus est. Pericula nunc imminentia, debuerant ante pravisa fuisse, &c.* Notæ auctorum sententiæ.

DETERSUM MACULAS.] Infamiæ. Optatus Afer lib. I. *unde pulsa atque extersa infamia cum ingenti laude ille judicio recessit.*

12. POEONIAS HERBAS.] Medicas. Sic Pœonios veterum Medicorum libellos vocat Rhemnius Fannius, sive, Eliæ Vineti, Remus Favinus.

13. LEVIORE MANU.] *Tactu parcente*, ut loquitur Serenus, cap. VI. *Leni manu*, ut Augustinus Confessionum, lib. II cap. II. *Pendentem manum* dicit Pacatus Panegyrico.

14. FERRO SANANTUR ET IGNI.] *Violenta enim mala violenta etiam quærunt remedia*, ut loquitur Cor. Celsus. Sic ferrum & ignem medicorum laudant in desperabilibus rebus Cordati scriptores. Ovidius, I. Metamorphosi

immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Anselmus Lucensis lib. I. contra Guibertum; *cum multo dolore secat medicus pius, ne secaret, moriturum.* Gunterus, Libro V.

Tutius est ferro jam putrida membra recidi,
Quam partis vitio totum tabescere corpus.

Julianus Pomerius præfatione librorum contra Judæos: *Peritorum mos est iste medicorum, ubilibet vulnus serpit in corpore, ferro vulneris* (L. ulceris) *materiam prævenire, & primum purulentas radicitus amputare putredines, antequam sanas ulcus noxium inficiat partes: Unde & ne locus vulneris sana membra contingat, præcisionis semper antefertur industria. Nec enim tactus vulneris*, (Levis manus Claudiani nostri) *caussam potest generare Salutis. Quocunq;*

Hhhhhhh 2 enim

enim accesserit, vulneri locum facit, & nisi antè manu præcidatur artificis, infectis mëbris omnibus occasum parturit mortis. Gregentius, sive Palladius potius, auctor ejus libri:

ὁ ἰατρὸς τέμνων ἐν μέρος τυχὸν σεσηπὸς, οὐκέτι ὡς τῆς τομῆς αἴτιος ἀδικεῖται.

Lambertus Schafnaburgensis: *Obstinatum in malis ingenium, nisi acrior vis adhibeatur, emolliri non poterit, & nisi ad vivum propiusque medullas mucro adigatur, sensum doloris non admittet.* Vide omnino Cyprianum lib. XLV. cap. XXIII. Advers. productum Ammianum, lib. XVII. &c.

15. NE NOCEAT FRVSTRA.] Non est hilum boni sensus in hac scriptura, quam tamen omnes editi & exarati libri habent, utique enim sermone opus est qui doceat non esse levi manu tangendum ulcus, ne ducat supra cicatricem, & pus virusque servet in medullis suis, mox erupturum in perniciem laborantis. Scribe.

Ne coeat frustra, mox irruptura, cicatrix.

Quod mirum nemini tot recensitorum animadversum: Error vero est admodum vetus, nam cum editis citat Sparanus Jureconsultus, qui ante aliquot secula vixit, in Rosario, quod vocat. Coire autem vulnus dicitur quod externis supremisque labris iungitur, intus servat putredinem. Horatius, lib. I. Epist. III. exinde

an male sarta
Gratia necquicquam coit & rescinditur:

Et parissime loquitur Prudentius libro I. in Symmachum.

Vir solus cui cura fuit, ne publica morum
Plaga, cicatricem, summa leviter cute clausam,
Duceret, *& latebram tabentis vulneris altè*
Impressam, penitusque putri de pure peresam
Iuncta superficies, medico fallente, foveret.

PLanè similimè, & rem ipsam nostri. De correctione nulla est ambiguitas. Porro non absimili notione, licet alia re, vulnus in cicatricem cogere dicit Ennodius lib. VI. Epist. I. Quod cicatricari Sidonius, lib. itidem VI. Epistola I. *Coire vulnera*, Propertius lib. III. Eleg. XXIII.

Vulneraque ad sanum nunc coiere mea.

Vulnera ipsa recentia cicatrice, *septa* dicuntur, ut notatum Adversariorum Libro V. cap V. *Tecta cicatrice*, Claudianus II. de Laudibus Stiliconis, v. CCV. *Cicatrix* autem non prius vera, quam sanatum sit vulnus. Vnde *cicatrix sanitatis* appellatur Agobardo, in Comparatione utriusque Regiminis ad Ludovicum Pium.

16. FUNDITUS HUMOR DEFLUAT.] Vt ex fundamentis usque imis fluctibus finem faciat exhausto noxio & corrupto humore.

16. VACVIS.] Vacuatis sanguine infecto.

18. FONS MALI.] Scaturigo, subjiciens sese semper. *Fontis* ad talia translatione sæpius utuntur scriptores. Vide quos nominavi lib. XLV. Adversariorum, cap. XXIII. quorum nunc sane verba huc non libet producere; licet ibi sim pollicitus.

20. AULAM.] Imperium Orientale. Præfat.

Maturamque luem sanior Aula vomit.

21. VINDICTAQUE MUNDI.] Quidam libri, *vindictane* Quod sit clarius, sed est inusitatius nostro, qui semper sui similis.

23. LVSTRARE VALEBIT OCEANVS.] Etiamsi, ait, omnem maris universi undam insumatis, non poteritis eluere hoc tantum dedecus. Notus vetus versus.

Θάλασσα κλύζει πάντα τ᾽ ἀνθρώπων κακά.

Vide notata elegantissimo Durantio Variarum libro I. cap. III.

23. DILUET.] ἀντὶ deluet. Suprà.

immotis hæsere piacula fatis.

24. MUGI.

AB AXE REDDITUS
mugitus fingunt prodi-
arum. Petronius Bello
extulisse inferis os fingit
semina jacienda esse ad-
ibi.
ANA CAVERNAS VI-
altos intelligit, unde ter-
ium prodigia sunt Terræ
tis. Terræmotuum nimis

M RVRSVS.] Nam à
am constiterant. Vide
ticum.
?VLOS.] Vt Furiarum sic

GNES SPARSERAT.]
quentissima. Incendia
sequentem & Livium.
ctum est portentificum
p. XXVI. Dioni libro L.
Iota fulgura, tonitrua, fa-
res, Lapsus siderum & c.
ıntur paucissimis verbis;
cimine Belli Civilis.
Exundationes, portenta:
m, Horatium, Livium,
em lib. LIII. LV. & LVIII.
TRIDENTI.] Vt im-
ras vim tuorū fluctuum:
v. CCCCLXVI.
itis equidem inclementer;
us. Sanè Romæ veteris
tus amator non potuit a-
quæ crescere nequijt sine
:
VM.] Non enim habue-
l tale, ut videri vult. In-
ı vulgo faciunt ex dimi-
erbis, videlicet hunc in
us Nactas suum prope-

omnibus mortalitate ser-
dianus, cui nihil tale hoc

loco vel per somnium in mentem venit.

40. DECOLOR IMBER.] Sanguine. Notatum ad initium libri I.

42. DISSONA PARTV SEMINA.] Trāspositio est verborum ob versum. Nam dicendum erat seminibus incōgrui partus. Sic alibi.

Lætitiæ caussas ignorat dicere miles.

Cum velit perhibere *dicere militem ignorare se se illas.* Vultus novos dicit contrà ordinem solitum Naturæ. Epigramm. XXVII.

Qui crimen matris condidit ore novo.

Prodigiorum vim talem lege apud Obsequentem.

46. IGNESCERE PHOEBI.] Ardere in prædictiones. De Dorothei doctrinis & aliunde alibi multa huc pertinentia notamus.

45. SINE MORE]Præter usum communem. Papinius, Thebaid. I.

nati facinus sine more, cadentes
Calcavere oculos

Contrarium de more. Virgilius, lib. VI.

totidem lectas, de more, bidentes.

48. FATALEM] Vt nimirum ipsi etiam omni honore & felicitate velut exsecarentur.

49. OMNE FVTVRVM DESPICITVR.] Ab Epimethei quidem sobole, de cujus imprudentia infrà hoc libro. Divina sunt hæc omnia.

53. TOT SIGNA.] Auget periculum ad indicandam Ducum Arcadianorū socordiam. Omnia in laudem Stiliconis, quem adversus eos Duces in Orientem iter molitum scribit Zosimus: quod si conficere fuisset datum, haud dubiò omnia melius successissent.

55. PROH SEXVS.] Non vult nominare dedecus etiam virilitatis amissæ, sed inclamatione dolorem sedat, & tamen proponit. Sequentibus verbis suspecta est ꝧ *licet* iteratio. Et putem totum illum versum *Hortantesq; licet* vt glossema præcedentis deportandum esse Morboniam. Contrà responsa autem vel spōsiones Deorum aliquid aggredi non audere, summum periculum denotat. Virgilianus gubernator.

Magnanime Aenea, nō si mihi Iuppiter auctor

Spondeat hic sperem Italiam contingere cælo.
Et de re incredibili, Silius Italicus.

Ille dies primo docuit, quod credere nemo
Auderet superis Martis certamine sisti
Posse ducem Libya

Ego de versu illo ita, vt dixi, sentio, prorsus videlicet spurium atque astutitium esse.

61. SENIS INFANDI.] Tiberij. Dio, Tacitus, Juvenalis, Suetonius, notissima omnia, vt & scena Neronis.

65. ADVOLVI GENIBVS,] Vide corruptos jam tum mores in Romano homini abominabili submissione. Ammianus libro. XXVIII. De sui ævi magnatibus: *Ex his quidam cum salutari pectoribus oppositu cœperunt, osculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua suavianda, vel manus, id eis sufficere ad beatè vivendum existimantes.* De Justiniani temporibus, & fœdissima tali advolutione Procopius Arcanis. Sic Presbyterorum genibus advolvebantur pœnitentes, vt notatum doctissimo Heraldo Digressionum ad Tertullianum lib. II. cap. IV.

66. AMBITVS.] His enim beatos se fieri credebant. Ammianus.

67. PRÆSIDIVM LEGVM.] Romani magistratus tutores Legum. Tertullianus Apologet. cap. IV. *De Legibus primum concurram vobiscum ut cum tutoribus Legum.*

67. GENITORQVE VOCATVR PRINCIPIS.] Vtpotè Patritius. Notatum suprà. Theodosij scitum de Eunuchorum Patritiatu refert Suida.

ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ὀργῇ τῇ πρὸς Ἀντίοχον τὸν πραιπόσιτον διαβληθέντα εἰς καθοσίωσιν ἐξεφώνησε διάταξιν, εὐνοῦχον ἐν τοῖς πατρικίοις μὴ τελεῖν. διὸ καὶ καθῃρέθη ὁ πραιπόσιτος τῆς τιμῆς, καὶ ἐδημοσιώθη καὶ τοῖς ἱερωμένοις κατηγάγη.

68. REGIA.] Familiam domumve Imperatoriam totam dicit. Ita aliorum locorum sæpius.

70. POSTERITAS ADMITTE.] Exclamatio in re velut incredibili. Horatius:

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi canentem, credite posteri.

70. MONVMENTA DEDECORIS.] Statuæ, effigies, picturæ. Impp. Arcadius & Honorius L. XVII. C. Theod. de Pœnis. de eodem Eutropio: *Divinum præmium consulatus lutulentum prodigium contagione fœdavit. Patritiatus dignitate, atque etiam omnibus aliis inferioribus spoliatum se esse cognoscat, quos morum polluit scævitate: omnes statuas, omnia simulacra, tam ex ære quam ex marmore, seu ex fucis, quam ex quacunq; materia, quæ apta est effigiebus, ab omnibus civitatibus, oppidis, locis privatis ac publicis præcipimus aboleri, ne tamquam nota nostri seculi obtutus polluat intuentium.* Hæc est illa ablutio velut macularum, quam toties hactenus adhibitam obliterando dedecori cecinit Claudianus. Novorum Consulum effigies plurimis ubiq; locis dedicatas fuisse notum vel ex nostri libro III. Stiliconiar. alijsq; locis.

73. FVLGET EQVES.] Equestres quoq; statuas effœminato atq; evirato homini datas multas intelligi vult: Etiam in Curia consecratam imaginem, relatam scilicet in seriem Trabeatarum, quibus familiæ consulates erant conspicuæ. Notandæ autem effigies datæ ad habitum magistratus quo functus aliquis, vt Judex, Senator, Miles, Eques, consecratus dicitur Eutropius.

77. CERTAQVE.] Ne relabimini, ait, in tale aliquod iterum facinus, aut ne negetis aliquando hanc vestram insaniam.

78. SVBTER.] In basi statuæ, ubi inscribebantur personarum ijs titulis honoratarum laudes. Vt quæ nostri reperta est.

80. CLARO QVOD NOBILIS ORTV.] Vir puta illustris natalibus, aut tale quid; nam ad obscurandam generis & peregrinitatis obscuritatē hæc maximè affectasse Eutropium clarissimum est: Itaq; & inusitatiores titulos accessisse memorat Claudianus.

81. CONVIVA ET DOMINI.] Inepta scriptu-

æ tamen doctissimis viris placere
nirante. Quis enim inter laudes
fortium factorum, dignitatumq;
os hoc inserat monumentis pu-
o ambitiosissimum Eunuchum,
mnia potius, quam frivolum &
c titulum poni sibi voluisset!
a est scriptura quam clarissimis
nunt membranæ Nostræ:

ro quod nobilis ortu,
ivant Domini?

tione dominos Eutropij super-
ejus, dejectum certatim in ser-
care voluisse asserit, & dedita
imo infinitos eos descripsit.
autem res natales hominis pu-
ntis laudari, cujus domini vi-
supersint!. Videtur speciatim
Abundantium, qui tum in
, exsulans Sidone Phœniciæ,
o supra notatum. Eamdem
genuinam scripturam Qua-
Codices Belgæ consensu pro-
aliorum lectio *Convivant*
ecedens, quam Camertis et-
odices præferunt. Sed res vi-
nbigenda.

TER MILES.] Inepta, diffi-
Claudiani etiam hæc scriptu-
fficulter, abrupte, concise,
ter, loqui solet. Quinq; libri
tie utique vindicant, rescri-

miles?

imeris, tot Legionibus ma-
dignius dici poterit, quàm
omnia prælia implere, va-
rtissimorum & ducum &
mmodius dici poterat, at
rduit hæc scriptura doctis;
itatem ipsam condemna-
sunt in membranis etiam
referunt. Sed ad gentum
t sententiam perspicuam,
ita ordinari.

Subter adulantes tituli; nimiaq; leguntur
Vel maribus Laudes: claro quod nobilis ortu;
Cum vivant Domini? quod maxima prælia solus
Impleat: & patitur miles? quod Tertius Vrbis
Conditor: hoc Byzas Constantinusque videbunt?

83. TERTIVS VRBIS CONDITOR.] Summus honos, summus Titulus, adscriptus apud Vrbem Romam paucis omninò, & Camillo præcipuè ut suprà dictum. Isto autem ævo Barbaris & Græcis Hellespontiisque adulationibus priscam disciplinam frangentibus, non adeò alte situs, quin capi potuerit non paucis. Dabatur autem instauratoribus iste honos etiam ab alijs urbibus. Sic à captis Tigranocertis, cum inde plurimæ urbes restaurarentur, Conditor earum nuncupatus est, honoris sui gratia, Lucullus, vt auctor est Plutarchus. Sic inter Manlij Theodori præconia conditam Pellam Macedoniæ recenset in Panegyrico ejus Claudianus, quam in pristinum decus ille restaurare voluerat. &c.

84. BYZAS.] Vnus è nobilissimis Heroibus prisci ævi, Conditor Byzantij, cum ejus oppidi Ligos ante nomen foret. Ausonius, de Carthagine & Constantinopoli certantibus de gloria.

Ite pares, tandem memores, quod numine Divûm
Angustas mutastis opes; & nomina; tu quum
Byzantina Lygos; tu Punica Byrsa fuisti.

Coloniam Græcam esse scribit Constantinus Imperator Libro II. Thematum. Cæterum Byzantis hujus memoria superveniente majore illo Conditore altero, obliterata ferè, non est invidenda instaurationi. Ejus res gestas, Phidaliam conjugem, Statuam, & alia, commemorat Hesychius Illustrius in Originum Constantinopolitanarum Historiola, edita & commentata ab insigniter bono, industrio,

docto, nobisque amico viro, Joanne Meursio, cujus diligentiæ multa talium scriptorum opera debemus. Item Georgius Codinus. Meminit ejusdem Herois Oppianus Alieut. V.

> Θρηΐκες ὑβρισταὶ καὶ ἕζοι Βύζαντος ἔχουσιν
> Ἄστυ

Georgius Cedrenus, Compendio Annalium:

> πλὴν οὐκ ἀπεστράφη κύριος ἀπὸ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, οὗ ἐθυμώθη ἐν τῷ Ἰούδα ἐπὶ τοὺς παροργισμοὺς, οὓς παρώργισεν αὐτὸν Μανασσῆς, ἐφ' ὧν χρόνων καὶ τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Βύζου βασιλέως τῆς Θρᾴκης ἐκτίσθη.

Oraculum apud Zosimum libro II.

> Ἀνδράσιν οἱ Βύζαντος ἕδος καταναιετάουσι.

Diodorus Siculus lib. IV. Auctor est Byzantij Byzantem regnasse cum in eam civitatem Argonautæ appellerent.

Leo Imperator in Oraculis.

> Καὶ θρασὺς, ὡς μάλιστα, καὶ ταχὺς πέλεις,
> Καὶ πρὸς μάχας ἕτοιμος, ὦ Βύζης γένος.

Hoc est imperij Byzantini Proceres & Legiones. Georgius Codinus.

> ὁ μὲν οὖν Βύζας κατὰ τὴν ἄκραν τῆς Βοσπορίας ἁλὸς διέγραψε πόλιν, Ποσειδῶνος δὲ καὶ Ἀπόλλωνος, ὥς φασι, συνεργούντων, ἀνῳκοδόμει τὰ τείχη, λόγου τε παντὸς κρείττονα μηχανώμενος.

Stephanus: ἐκτίσθη ὑπὸ Βύζαντος, τοῦ Κροέσσης, καὶ Ἰοῦς θυγατρὸς, καὶ Ποσειδῶνος.

Megarensium alij coloniam faciunt, ut qui falso inscribitur Marcianus Heracleotes. Adde scripta libro CXXIV. Advers. Claudianus autem odio & opprobrio Eoarum partium recenset hos titulos æternitatiq; commendat quos sublatos illæ voluerunt.

83. PRODUCERE COENAS IN LUCEM.] Luxuria prisca, & omnibus seculis continuata. Vel Butas ille testis apud Senecam Epistol. CXXII. *qui occidente Sole surgebat pransurus, Oriente ab epulis cubitum concedebat.* Sic Acerra apud Martialem, lib. I. Ep. st. XXIIX.

> *Hesterno fœtere mero qui credit Acerram*
> *Fallitur, in lucem semper, Acerra, bibit.*

Et Antiochenos urens conviciis ironicis Julianus Misopogone.

> ἐρυθριᾶν γὰρ πρέπει τοῖς ἀνδράσιν, ἐπὶ τοῖς γε ἀνδρείοις, ὥσπερ ὑμεῖς, ἕωθεν κωμάζειν, νύκτωρ ἡδυπαθεῖν, ὅτι τῶν νόμων ὑπερορᾶτε, μὴ λόγῳ διδάσκειν, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις ἐνδείκνυσθαι.

Pulcerrimus Character talis Pervigilatoris exstat apud Rutilium Lupum libro II. de Figuris Sententiarum, quem ob festivitatem Adversariorum Commentariis totum recensuimus, alius in Leptologia, non tamen talis, Aquilæ Romani. Mos hodiè omnium ferè nationum, inter quas & Turcorum, ut de eorum Sultano Azatino, Pachymerius auctor est, Libro III.

84. FOETERE MERO.] Hesterno. Martialis verbis modo adscriptis.

87. PLAUSUM EMTURAS.] Favorem vulgarem, quem hoc pacto numquam ambiisse Heroem suum Stiliconem Claudianus alibi sæpius testatur.

86. ALIENI PRODIGUS AURI.] Servus enim nihil tale poterat possidere, & involverat hæreditatem Rufini, ad ipsum nihil pertinentem.

87. AT SOROR ET UXOR.] Una eademque mulier, ut libro I. per salutem ejus jurat, velut Conjugis: & in hujus præfatione apertè dicitur soror. De una sermonem esse clarè docent sequentia.

Uxo-

i autem, aut pro ea, eam habuit
el ad dissimulandam suam in-
el & ob libidinem Eunuchis
qui intentissimi dicuntur ama-
im, adeò ut in sacris etiam lit-
n sed cassum desiderium com-
oni virginem complectenti. Et
etum lib. I. Epist. XXI. tale
tur: Ἀρχιπέλης συνέςι πεθυ-
δύνυχ⊙, ὃ ἐρωτικὰ πελ-
ὲ λιχνεύων, μᾶλλον ἢ κ̀ τ
ωνὸ μέλισ⊙ ἀργόπεε δυ-
enim Eunuchi istic pro in-
, sed citra effectum haben-
llice Regia concumbentem,
prehensum scribit Philostra-
llonii. Et suprà ex Augusti-
ius sub Valentiniano perem-
n qui cum meretrice infan-
uem locum video cum aliis
notasse etiam Brissonium
Regno Persarum. Ioan.
atione XII. cap X. *Quod*
lem esse commotionem carnis
uistis indicio, quod eâ ne ipsi
carere demtis genitalibus
est, non eis carnales astus nec
, sed solam sativa genera-
tem. Terentius Eunucho
s maximos mulierum esse,
eos quippiam, sed inu-
Papias Glossator. *Eunu-*
oeunt, & etiam virus emit-
ndum vanum & invalidũ;
lis tãtum tonsoris damno,
exscindi adultos pueros
alis scortum suo ævo no-
isse, quibus turpia exer-
tus asserat. Dio Chryso-
Regno.
ν φασὶν οἱ ἀπελγέσατοι
ᾶν τ γυναικῶν, ὲ συγκα-
ὲ ἐνοχλῶσι, γίγνεται ἢ

οὐδὲν πλέον οὐδ' αὖ τὰς π νύκτας ὲ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς. Alexander Aphrodisæus, Problemate. X.

SOROR ET UXOR.] Tale portentum apud Ciceronem, idem vir & frater. Pro Cælio: *Quod facerem vehementius, nisi mihi intercederent inimicitia, cum istius mulieris viro, fratre volui dicere; semper hic erro.*

89. VOTA.] Honores votivos. Ex usu seculi. Vibius Helenius, Epitaphio Veteri.

Vixisses, neu te. surgentem in vota tuorum,
Adspicerem addictam manibus ire sacris.

91. SUMMA DE RE.] Statu Imperii & Reipublicæ. Virgilius X.

Ante equidem summa de re statuisse, Latini,
Et vellem & fuerat melius

92. MAGNA TUERI REGNA NIHIL.] Vanitas, ait, in ambitione etiam summorum Imperiorum est, quæ nullo negotio etiam à vilissimis hominibus gubernantur. Prudentissima, & Christiana sententia. Possis & capere *magna tueri* adspectu grandia, non reapse; quomodo non mundum, cum de Vanitate eius loquitur, sed figuram mundi præterire dicit Apostolus.

96. ITER IN GREMIO PACIS.] Altissima quiete. Nam pro secreta profunditate gremium dicunt scriptores: Sic sinũ Patris edisseruisse Dei Filium scribit Phæbadius contrà Arianos. Sic sinum luxuriæ Bajas vocat Symmachus, lib. VII. Epist. XXIV. *Amicos enim non Bajas desiderasti. nisi forte illo Luxuria sinu traheris.* PLinius Panegyrico: *Gestum consulatum mirer, an non receptum? Gestus non in hoc Urbis otio, & intimo sinu pacis, sed juxtà barbaras gentes.* Noster lib. Bell. Gildon. versu XLIX.

in gremium pacis servile recessi.
Sic Gremium Vrbis Hericus Monachus, lib. I. v. CCCLXXIX. & Libro VI. v. CXXV. ut & Gul. Brito, X.

97. ANCYRA.] Vrbs Constantinopoli remota millia passuum CCLXXX. & quod excurrit, ut ex Itinerario Æthici Antonini constat. Eò traducere sollemni itinere pompam suam solitum ineunte Vere, ut scilicet sese magnum faceret, scribit noster. Erat autem Ancyra metropolis Galatię. Constantinus Imperat. lib. I. Themat. cap. VI.

εἰσὶ δὲ πόλεις αἱ συμπληροῦσαι τὸ θέμα τῶν Βουκελλαρίων τοσαῦται. πρώτη μὲν Ἄγκυρα μητρόπολις ἡ τῶν Γαλατῶν, δευτέρα δὲ Κλαυδιούπολις, &c.

98. PELAGI.] In cuius capite sita Constantinopolis.

102. AB VSQVE GELONIS.] Martis cultum in iis gentibus vide apud Jornandem Gothicis, cap. V. Descriptiones locorum & ipsius Idoli longè sunt vulgatissimæ.

103. FÆMINEASQVE TOGAS.) Notavi supra. Sic. lib. I. v. CCLXVI.

107. SVBRISIT CRVDELE.] Vide ad Papinium lib. VIII. v 581.

107. TRISTISQVE MICANTEM.] Ita Scaliger, secutus vulgatos Codices & Belgicorum totum gregem, cui assentiuntur & Noster, Bentinus. Aldus, Camers. Claverius ex Cujacianis prodidit *cristisque micantem.* Quæ mihi lectio non displicet. Alioquin iratum tristis denotet; Ego tamen illud probavero, nam τὸ *micantem* aliarum rerum sit velut otiosum.

109. SANGVINE SORDIDA VESTEM.] Cruenta virtus comes Martis Papinius, lib. I. Silvar. carm. ult. de Pigmæis.

Edunt vulnera, conseruntque dextras,
Ridet Mars pater & cruenta virtus.

110. ILLYRICIS.] Quas Gothi dabant: Eos vero à Rufino & Eutropio fotos & instigatos cladibus Romanæ Rei videri vult Claudianus.

112. RIGESCENT.] In serietatem virilem. D. Rigore notatum ... bi,

115. DVM PEREVNT MEMINERE MALI.] Planè eadem de populo Israelitarum scribunt, queruntur & vociferantur, Prophetæ veritatis.

118. OBSCÆNVM FACINVS.] Malè ominosum, dirum. Varro, lib. VII. *Quare quod dixi scævum bonum omen est. obscænum vero turpe.* Vide notata Petro Colvio ad Sidonium lib. II Epist. IX.

118. CRINIBVS ORA PROTEGIS.] Pudore tam turpium facinorum. Nam Deos ipsos pudere talium arbitrabantur. Præfationé huius libri.

Vive pudor fatis

120. OTIA FERRI.] Per quæ cessaverunt admoneri sui.

124. IVRIS.] Imperii, & Majestatis Romanorum. Sæpè sic.

126. TVRPE RELEGASSET.] Nõ igitur admissus est Consulatui apud Romam Romanam Eutropius. Loquitur de eadem re in *II.* de Laudibus prolixè, à v. CCC. quæ hinc illustrantur. Loquitur Roma:

denique nulla
Dedecoris sanctum violant oracula catum,
Nec mea funestum versavit curia nomen:
Pars sceleris dubitasse fuit, quæcunque profana
Pagina de primo venisset limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia castus
Auribus Italiæ factorum exempla nocerent.
Publicus ille furor (quantum tua Cura mereatur!)
Secretum meruit, &c

128. POR-

ORTVM.] Tutum refugi- ad II. Stilicon.I. in Rufinum, I.

AJESTAS LATII.] Imperii toritas. Sic Clypeum unum ibibus Romanæ rei sufficere ribit noster fine huius Operis, id nunc est

CVLIS SERVILIBUS.] FA- is in Edicto Confiscationis.

M SIMILES HÆC AVLA bruptus sermo ut iracundi tione concitantis. Ego ta- habeo latere isthic aliquid ibri nulli variant. Legas

im similes habet aula viris!

uit, sunt similes viris, qui Omnia in Arcadianarum em dicit. Sed aliud quid

OSQVE QVIRITES.] ce latet Sarcasmus: Notæ inæ offuciæ, contemtibiles is. Per contumeliam ergo es non Romanos dixit. Sidonius Panegyrico

oo solum veneranda Qui- riti

es, sed plus pretiosa, quod tas

itrix

rini legendum cùm do- io.

NEPOTVM.] à Ro- erhibebatur populi Pro- orum. Ennius.

le, Romule, dic ô,

atria custodem Dii genue-

i nos intrà Luminis

Ivonem Carnotensem, recte sunt restituti à do-

ctissimo Jureto, quod judicium scilicet sit in perpetuo velut p...ostu esse, ad officium suum facessendum.

144. TARTAREAM, BELLONA, TVBAM.] Huic enim numini furor bellicus, & in eum præcipitatio adscribebatur, itaque & furentes perculsique animis sacra ejus mystæ obibant.

146. STRINGERE FALCEM] Gladium. In Gladiis autem magna veterum religio. Sic gladium, quem Martis fuisse memorabant fabulæ, habuit Hunnorum Rex Attila, ut scribit Cælius Juvencus Calanus, & Priscus Rhetor, Legationibus, & apud Jornandem, Goticarum Originum, cap. XXXV. Eos consecratos templisque appensos observavit doctissimus Heraldus Digressionum ad Tertulliani Apologeticum pertinentium. lib. I cap. XV.

146. MACEDVM.] Scribe *Macetum* Μακετία enim Macedonia, non Μακεδία. Vide notata ad *II.* Rufin. v. CCLXXIX.

147. GENTES SEPULTAS.] Ex nugis Poetarum, qui Martem continuè belligerari apud Thracas & id genus barbaros fingebant. Innuit verò & clades iis locis à Gothis longo tum tempore illatas.

151. TURBINE.] Tempestate bellica, ut alibi loquitur.

152. MIXTISQUE GOTHVNNIS.] Rectè vero mixtis, ab Gothis nimirum & Hunnis; cum hos tamen illi mirum in modum exsecrentur, uti vides in Alano-Getæ Jornandis Originibus. De Gothunnis notarunt dudum doctissimi viri Colerus ad Tacitum, Gevartius Electis, Freherus ad Ausonium &c. Constantinus Thematum I, I. cap. XIV. γοτθύνους perperam vocat nunc Codice corrupto. Gothinios vero ineptè cū Agricola J. Picardus in Celtopædia. Et errarunt in eo nomine non pauci alii.

154. AD MORES FACILIS NATVRA REVERTI. Horatius *I.* Epist. X.

Naturā expellas furca, tamen usq; recurret.

Nota Gnomarum copia.

157. ARCTOUS ADVENA.] Gothus insessor Provinciæ Romanæ.

164. TIMOR ALLIGAT.] Qui quodam velut vinculo rigoris constringit membra, animo torpente metu. Germanicus Arato.

nautis timor alligat artus.

165. HASTAM.] Alludit ad morem indicendi belli, quo tortam hastam jaciebāt in fines hostium, infestā eorum terram hoc modo facientes. Sic appellens Alexander in Asiam. Vide Diodorum Siculum, libro XVII. Cincius Alimetus, apud Gellium lib. XVI, cap. IV. *Cincius in lib. III. de re Militari fecialem populi Romani Bellum indicentē hostibus, telumque in agrum eorum jacientem, hisce verbis uti scripsit.* Ammianus libro XIX *Eam hastam sanguinolentam fuisse auctor est. Vixq; ibi Grumbades hastam infectam sanguine, ritu patrio, nostrique more conjecerat facialis, armis exercitus concrepans, involat in muros.* Hastam vero ab Imperatore ipso finibus hostilibus intorquendam servabant Romani in templo Bellonæ. Xiphilinus de M. Antonino. ex libro LXXI. Dionis Cassii.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Μάρκος, καὶ τὸ δόρυ τὸ αἱματῶδες παρὰ τῷ ἐνυείῳ ἐς τὸ πολέμιον δὴ χωρεῖον, ὥς γε καὶ τῶν συγγενομένων αὐτῷ ἤκουσα, ἀκοντίσας, ἐξωρμήθη. Mittebatur verò & Romæ hasta, concluso bello, è certo loco. Ovidius Fastorum VI. *Prospicit à tergo summum brevis area circū, est ubi non parva parva columna nota. Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti, in Regem & gentes cum placet arma capi.* Sequiore ævo, desueto hoc more, Gallum Gallinaceum misisse ex Therza Grammatico notat ad Onosandrum doctissimus Rigaltius. Apud Occidentem vero Ensis mittebatur, ut indictum bellum sciret hostis, exemplo apud Theodoricum de Niem, in Vita Ioannis Pontificis XXIII. Hastæ jaciendæ morem in densis tenebris vidit etiam ante duo ferè secula Flavius Blondus. Vide ad Papinii Thebaidem.

168. CONTENTA.] Non interrupto impetu. Germanicus Arato.

Subsequitur rapido contenta canicula passu.

Paullinus Pellæus in Eucharistico.

Quod fecisse prius fuerat magis utile nobis,
Illa ut contento peteremus littora cursu.

Vide Exempla Nonii.

175. TARGIBILUM.] Tribigildi nomen ob versum ita concinnasse existimo. Scena omnis rei est apud Zosimum legenda. Cuius si libri non exstarent hæc essent penitus obscura.

179. SCYTHICVM PECTVS.] Gothos Scythis innumerat. Vide Jornandem.

181. FEROX BARBARA.] Barbara natura, ferox indignatione. Gothos mulieribus Reges Reginis deditos in Alarici exemplo Bello Getico docet Claudianus.

184. MITRA.] Muliebri ornamento tegumentoque capitis. Prudentius opprobrio virilitatis:

Vt mitra Cæsariem cohibens aurata virilem
Combibat infusum croceo religamine Nardum.

187. INFVNDITQVE ANIMO VIRVS PER OSCULA.] Vt Cupido. I. Æneide, sinu receptus, & ita Æneæ amore, eām debellans.

189. RABIEM MOTVRA.] Barbaram iracundiam.

196. CERTO SIDERE.] Verba Maronis de Georgicis.

199. QVIBVS ARGIVÆ.] Exemplum respicit Alarici, de cuius Conjuge hęc omnia commemorat non semel alibi noster.

202. TOTVM QVI DEGENER EXVIT ISTRVM.] Scythicam bellicositatem. Dicas morem Istri accolarum in-

nuisse.

eum fluvium summa & interneus vota concipere solitorũ. Ju- urus ad lib. II. Georgic. *Ausi- us legisse se affirmabat hunc mo orum, ut, cum ad bella proficisce- rius rem capesserent quam del stro um haurientes ero, in modum sa- nt, non se ad patria sedem regres- ibus cesis.* Daci autem & qui- ibi accolæ Poetis, pro iisdem is, Gelonis &c. capiuntur.

AIUM JUNXERE REMIS- VIRO.] Alia prorsus lectio est ostro *nimium junxere marito* ipsa conjux nimium eum V- at. Tamen videtur *τῷ viro* sus glossema esse, & de eius e huc venisse.

AM DOMINUS RAPTO]. pta: *potius* enim est omissum, in sermonem opus erat: Va- lib. VII.

ecumbere tamdem
es, idque sedet. quam non qua- cunque subire
ssa tui

unere Satiri: *Sed temperan- quă alienandus affectus est, ut is desideria quam sopiantur.* Theofridum Abbatem in is ei rei illustratum, Ruri- I. Witechindum lib. II- urienfem, quem Carnoten- is, libro VIII. cap. XXIII- ad Paullinum Petrocorium ini v. CCLX. Quæque ctissimi Vertranius ad Ta- Epistolic. lib. V. c. XXIII- mendat. lib. IV. cap. VI I- ad PLinii Panegyricum Cassiodori librum VIII. atò vicem Quanto-magis, t Optatus Afer libro III. *us docet, orandum esse pro tibus, etiamsi talis esset Im- perator, qui gentiliter viveret; Quantò quod Christianus, quantò quid Deum timens, quă- to quod religiosus, quanto quod misericors?*

208. CUM TELA GERAS.] Lucanus

arma tenenti
Omnia dat qui justa negat

208. FLEBIS IN VLTUS.] Exprobratio animi mollis. Horatius.

Inultus ut flebo puer.

210. METUS POENÆ.] Legas commodius *metu.* Libri tamen consensu integro nihil mutant, quare nec nos quicquam.

213. VASTATOR ACHIVÆ GENTIS.] Alaricum dicit. notissima historia.

215. PRÆSIDET ILLYRICIS] Hæ enim provinciæ assignatæ erant Alarico. Ipse loquitur, bello Getico, v. DXLV.

nunc, Illyrici postquam mihi tradita jura,
Meque suum fecere ducem, tot tela, tot enses,
Tot galeas, multo Thracum sudore paravi.

221. BELLA DABUNT SOCIOS.] Sanè vero, modo *Dux* sit, militum & sociorum confluet copia, vel ut servi ad pileum.

225. BARBARICÆ.] Dignæ te & majoribus tuis, dignæ gente tua.

228. CUM LIBEAT ROMANUS ERIS.] Omninò verè hæc & ex usu temporum istorum loquitur hæc Furia.

230. INFERNIS TENEBRIS.] Stygiis 2. Raptus *Inferni raptoris equos* Habet hanc lectionem Scaligeri etiam Noster liber qui insuper *obscanior* clare scriptum agnoscit. Cluverius cum aliis *infernas alas,* non ex genio Poetæ; cui absentiunt etiam Belgicorum librorum præcipui, accedentibus tamen Aldo & Camerte.

234. RIGIDÆ SEDERE COMÆ.] Quæ metu & stupore surrexerant, Virgilius

scribit Scholiastes Apollonii lib. 1. Argonaut.

Βιθυνοὶ δὲ Θρᾷκες κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος. Scylax Caryandenus. μετὰ δὲ Μαριανδυνοὺς εἰσὶ Θρᾷκες Βιθυνοὶ ἔθνος.

Vt peculiaris ea fuerit gens. Noster Codex scribit *Thynni* & ita Suida. Θυνῶν ἔθνος. Vide doctissimum Stukium ad Arriani Periplum Euxini. De Gallorum illo transitu Livium, & multis Stephanum Forcatulum eleganti Commentario de Gallorum Philosophia & Imperio, Libro IV. Nuper dicit Claudianus respectu Antiquissimæ Antiquitatis de qua alioquin institutus erat sermo.

250. DAT CVNCTA VETVSTAS PRINCIPIVM PHRYGIBVS.] Veritatis quidem ignara. Et à diluvio. Sibylla,

> ὦ Φρυγίη, πρώτη δ' ἀναδύσῃ ἀφ' ὕδατος ἄκρου
> πρώτη δ' αὖ θρέψεις φωλὴν ἑτέρην ἀνθρώπων.

Cuius vicem Libro VII. Sibyllinorum hodie legitur.

> Ὦ Φρυγίη πρώτη δ' ἀνλάμψεις ὕδατος ἄκρου,
> Πρώτη δ' εἰς ἀσέβειαν ἀπαρνήσῃ θεὸν αὐτί.

Alii hanc gloriam Scythis, alii Ægyptiis ut Diodorus Siculus lib. I. adscribunt potius; quæ disceptare instituti nostri non est.

251. NEC REX ÆGYPTIVS VLTRA RESTITIT.] Vide Historiam sive fabulā apud Herodotum libro II. Adscribā verba super hoc negotio Commentatoris Apollonii, in librum IV. quoniam Scriptorum insignium testimoniis constat, quorū vix ipsa nobis vocabula nunc nota sunt.

οὐδέ τι πω Δαναῶν τοὺς Αἰγυπτίους παλαιοτάτους εἶναι φησίν. Ἡρόδοτος

δὲ

Κόσμος δὲ ἐν πρώτῳ τῶν
..., καὶ Λέων ἐν πρώτῳ τῶν πρὸς
..., Κνωσσὸς ἐν α' γεωγραφικῶν τοῦ
τῶν ἀρχαιοτάτους Αἰγυπτίους
ἐν Αἰγύπτῳ πρώτην κληθῆναι
..., καὶ Νικάνωρ δὲ τούτοις συμ-
...χίμαχος ἐν ταῖς μετωνυ-
...αγόρας ἐν πρώτῳ χρόνων,
τοῖς Αἰγυπτίους ἀρχαιοτά-
... λέγει, καὶ πρώτους στοχασα-
...ερος κράσεως, καὶ γονιμώ-
... τοῦ Νείλου ὕδωρ, γεγονέναι δὲ
... Ἀπολλώνιος πρὸ τοῦ πάντα
...ῆναι. κατὰ τήν τε φύσιν
...πῶν δοκοῦσι καὶ τὰ ὀνόματα
...ἐν δώδεκα ζώδια, θεοὺς
...προσαγορεύουσιν, τοὺς δὲ πλα-
...όρους. Ἡρόδοτος δέ φησι
...ους γεγενῆσθαι. Ψαμμέτιχον
...ίων βασιλέα βουλόμενον
τῶν ἀνθρώπων προγενέ-
...ει ποιμένι δύο βρέφη, κε-
...να μηδὲν αὐτοῖς φθέγγεσθαι,
... αἰγὸς γάλα διδοῦσθαι. οἱ δὲ
...των πρώτην φωνὴν ἀφῆ-
... δὲ λέγεται παρὰ Φρυξὶν
...θησαν οὖν ἀπὸ τούτου οἱ
...ς. οἱ δὲ φασὶν ἐπιτηδές
...ένειν τοῦτο. ἀκούοντες γὰρ οἱ
...νων τῶν προβάτων, ὡς
...τως ἐνεργούμενοι, πρὸς τὸ
...νὴν ἀπέστρεψαν.

CECIDIT LIBYCIS LUDIBUS.] Fabula est ...s, inventam tibiam in... umbra aut fluvio infla... morem vidisset, projecit fistulam, quam invenientes pastorum quidam, didicere modulamina. Vide notata doctissimis viris Lilio Gregorio Giraldo, in Historia Deorum, Paullo Leopardo Emendat. Lib. II cap XIII. Delrio, ad istum locum, Commentatoribus Propertianis ad librum II. Mentio apud Clementem Alexandrinum, Pindarum Pythionic. XII. Aristotelem. VIII. Politicorum. Philostratum, Epist. LIV. PLutarchum Alcibiade, Pausaniam Atticis, Ovidium Fast. VI. Fulgentium lib. III. Mytholog. Marsyam tibiæ inventorem scribit Tatianus Assyrius initio libri contrà Græcos.

255. FÆDATAM CVM REDDIT VMBRA MINERVAM.] Buccis tumentibus. Sic, Arsinoæ tibias inflanti genæ intumescebant, oculi accendebantur, apud Heliodorum libro II. Æthiopic. Philostratus.

ἡ δὲ Ἀθηνᾶ καὶ τοὺς αὐλοὺς ἔρριψεν ὡς τὸ πρόσωπον αὐτῆς συγχέοντας. Vide doctissimi Bourdelotii Commentationes Heliodorianas lib. II. pag. 41.

258. PELLE.] Miserrimus ille cantorum. Versus expressus de Statii libro IV.

Illustres Satyro pendente Celænas.

Herodotus Polyhymnia scribit pellem in utrem conformatam fuisse.

ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῶν Κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ, ἐν τῇ καὶ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλει ἀνακρέμαται. τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι. Notæ fabulæ: ut & sequentia omnia.

260. TOTIES LAVERE.] Cum unus eius tactus potuisset eas aureas totas facere. Nota Poetarum figmenta.

263. SAN-

263. SANGARIUM GALLI.] Martianus Capella lib. VI. cap. XXXV. *Bithynia initium Ponti est, & abortu Thracia adversa à Sangario flumine primos habitatores habet, qui fluvius alii fluvio, Gallo, miscetur, a quo Galli dicuntur ministri matris Deûm.* Sunt hæc notissima & ubivis obvia peti de libris Geographorum.

268. QUOS INTER APRICA PLANITIES.] Inter fluvia videlicet Phrygiæ, modo nominata. Errat verò apertè Stephanus Forcatulus qui ad Galliæ fertilitatem hoc Encomium intelligit, Libro VI. Operis à nobis paullo antè laudati.

271. PRETIOSA PICTO MARMORE.] Phrygium marmor celebrat De Synnade Strabo lib. X. PLinius l. XXXV. cap. I. &c. Tibullus:

> *Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,*
> *Tænare sive tuis, sive, Cariste, tuis.*

Lapidem Phrygium candore glaciei certantem memorat Julianus Misopogene. ἴστε δήπου τὸν Φρύγιον λίθον· ᾧ ἐῴκει μάλιστα τοῦ λευκοῦ τὰ κρύσταλλα μεγάλα, καὶ ἐπάλληλα φερόμενα.

282. TVRRIS.] Turritam qua mythologia fingant matrem Deorum Poetæ, habes apud Lucretium & Varronem, nobis alibi productos: Exstant plura monumēta numismataque vetera cum ejus hac forma.

283. CRINALIS.] Aptus crinibus, incessunt usu huius verbi Claudianum acuti Censores, velut trahentis aliquid de seculo. At non meminerunt Virgilii, scribendis lib. *VII.*

> *Solvite crinales vittas, capite orgia mecum*

Et lib. *XI.*

> *Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ*
> *Tigridis exsuviæ per dorsum à vertice pendent.*

Vt & Papinii libro *XI.*

> *Crinalem attollit longo stridore Cerasten.*

Achilleide *II.*

> *& poscere vina vetaret*
> *Sapius, & fronti crinale reponeret aurum.*

291. IMMOBILIS HÆRET TERMINVS.] Lucretius lib. I. Virgilius libro IV. Ita locuti, respexere Ænigma Varronis apud Gellium superstes, quod nos etiam curavimus lib. XVI. cap *XXIII.* Adversariorum.

293. PARET.] Hoc tam flebili funestoque omine.

294. LYDIA.] Lydus enim Bacchus. Nota omnia.

297. CAMPI.] Virgilius *Et campos ubi Troja fuit.*

299. BERECYNTHIA.] Vibius Sequester: *Berecynthus mons Phrygiæ unde mater Deûm Berecynthia.*

BERECYNTHIA.] Similimè alibi loquitur de Regibus à Stilicone subditis. Et de Gildone. l. Stil. *CCCLXI.*

> *Fracturumque reos humili sub judice vultus.*

Ibidem. v. CCXXIIX.

> *nec jam pulsare rebelles*
> *Sed vinclis punire licet, sub judice nostro*
> *Regia Romanus disquirit crimina Carcer.*

310. VASTA VELVT LYBIÆ.] Struthio Camelum dicunt, avem nec nunc quidem rarissimum visu inter peregrè advectas. Aucellum vocabant quandoque Latini. Philoxenus Glossis: *Aucellus,* Σϑρούϑιον, Describit Diodorus Siculus. lib. *III. Est,* inquit, *apud Æthiopas avis genus naturam cum terrestri animante commistam habens, unde nomen etiam compositum accepit. Magnitudine cerva maxima haud cedit, longam ei cervicē lateraque rotunda*

cit natura, at caput infir-
im , femoribus tamen &
gula illi bisulca. Gravi-
sublime extolli possit, sed
inium currit, vix pedum
ingens, maximeq; secundo
ollens, ceu navu ententu
it. Contra vim insequen-
defendit, quos pugni cras-
mquam fundâ extorquet.
nfestatur, aliis properè de-
ra uti nequit, sed cursu fa-

στρουθὸς ἡ μεγάλη Aeliano
it, libro II. cap. XXVII.
X. cap. LVIII. lib. XIV.
otelem de partibus Ani-

RANSMITTIT ARE-
im, lib. IV. cap. XXXVII.
minatorum. De velis,
riptis. Philes Jambis.
ασιν τὴν μεγάλην οἱ

τὴν τοῖς ποσὶ χερσὶ ...

ν εἰς ἄερον μέσην
τῆς τὰ πτερὰ πρὸς τὸν

ιδεῖν ἐκ πνοῆς ...

pite XXVII.
λη λασίοις μὲν τοῖς πτε-
ῆναι δὲ καὶ εἰς βαθὺν
φύσιν οὐκ ἔχει. δεῖ δὲ
τὴν ... ἐκατί-
, καὶ ἐμπιπλὸν τὸ πνεῦ-
ν αὐτάς, ... δὲ οὐκ

. VII. Pennarum autem
s æquatur. Lucret. lib. VI.

Remigio, oblita pennarum, vela remittũt.

Struthiocamelo hominem comparat pariter Julianus Antecessor in Anthologiâ Epigrammatum.

Ὄψιν ἔχεις στρουθῷ παρομοίιον. ἢ ἐγὼ σε Κίρκη
Ἐς πηλὸν μετέπηξε φύσιν, κικεῶνα πόντα.

Et tali comparatus est à Corbulone, Ovidij gener, Cornelius Fidus, ut scribit Seneca de Injuria Sapientis cap. XVII.

312. PULVERULENTA VOLAT.] Per pulverem videlicet, non tam volans quam currens, nititur enim pedibus, vide Diodori verba: Curriculo volare autumat, Plautus.

314. RIDENDUM CAPUT.] Semicalvum scilicet & sine superciliis, sed & hoc ipso actu ridiculum. Vide PLinium lib. X. cap. I. In Græcorum commentariis legimus.

ἐξ τάδε γέλοιός ἐστι πάντοτε ἄξια. στρουθοκάμηλος, ἣ λαθεῖν δοκοῦσα ὅλη, ἐπειδὰν τὴν κεφαλὴν κρύψῃ ἐν τοῖς θάμνοις, ὁ κηπφος &c.

Meminit hujus stultitiæ etiam Oppianus lib. IV. Alieutic. v. DCXXX. De mugile pisce similia scribit PLinius lib. IX. cap. XVII. Struthiocamelis autem ob celeritatem vectus est aliquando Firmus tyrannus, ut refert Vopiscus ex Aureliano Festivo, Cæsaris Aureliani liberto.

318. SERVIRE.] Serviturum esse. Vide alibi has Notas.

318. NEC GRATA TIMENTUM MUNERA.] II. Stilicon. CXLIX.

scit nulla placere
Munera quæ metuens illis, quos spreverit, offert.

320. PRIMA CINGULA.] Principem militiæ dignitatem. Tam enim metu perditus erat Eunuchus ut hosti offerret magisterium Militum. Cingulum jus militandi. Martianus Imper. Lib IV. de Summâ Trinitat. si militiâ præditus erit, cingulo spoliabitur. Basilica.

 τῆς

τῆς ϛρατείας ἐκ πιστεύη. Cinguli jus, ἀξίωμα τῆς ζώνης, Jus militiæ, Zosimo, lib. V. Transfertur ad alia munia.

320. CONSULE TALI.] Conferente, & sub eo.

321 TANDEM CONSILIUM.] Sunt hæc à distinctione intricatiora: Scribe.

Tandem consilium, belli confessus agendi
Ad sua tecta vocat; juvenes venêre protervi
Lascivique senes

Confessus agendi belli, ideo dixit quia coactum, & quasi condemnatum necessitate aggredi bellica consilia facit. In Nostris membranis est *belli confisus agendi* Quod forte tollat omnem moram. Utraq; lectio tolerari potest, nec est ambiguus sensus. Confessi voce sæpius ita utuntur Jureconsulti. Potest etiam facilior sententia fieri si τὸ *consilium* ἀπὸ κοινοῦ repetendum dicas, vt tam *ad confessionem* quam *ad convocationem* pertineat. *Agere bellum*, locutio est inusitatior, & exemplis tamen non carens, vt alibi observatum.

325. AD SUA TECTA VOCAT.] Non in aulam, non in Curiam, non in locũ aliquem publica religione venerabilem. Hoc etiam ex turbata Republica.

326. QUIBUS EST INSIGNIS EDENDI GLORIA.] Tale concilium ad convivium Domitiani habes in Satirâ IV. Juvenalis, in quod venit etiam

venter Montani abdomine tardus.

Edendi illa gloria ex PLautinis Comœdijs tralucta est; vbi edendi professionem non uno loco faciunt parasiti.

327. CORRUPTAS.] Non ad pastum, sed ad ingluviem, non ad cibum; sed ad gulam. Multa huc facientia Seneca Epistolis. Corrupta enim in delicijs gula corrumpit hominem totum delicijs. Retuli quædam libro LX. Advers. Commentariorum Advers. ad Auguinum. I.

328. VENTREM.] Ingluviem, voracitatem. Manilius lib. IV.

in luxum jam ventri longius itur
Quam modo militia.

Venter est cum libidinem denotat. Dionysius Lib. IV. Disticho. XI.

Quum te detineat Veneris damnosa voluptas
Indulgere gulæ noli, quæ vẽtris amica est.

Pudicè, & turpius membrum nominare noluit; quare nec mutandi caussa illustrissimo interpreti.

328. VENTREM INVITANT PRETIO.] Nihil deglutientes nisi quod immanis sit pretij; non ad gustum, sed ad pretium epulas quærentes: Prodigalitatem gulæ describit, ut Petronius:

vendunt conchylia cœnas
Vt renovent per damna famem.

Quod ingeniosissimè idem cum nostro dicit. Multa, immò infinita, talia ex Pacato, Seneca, Sallustio, Suetonio, & alijs notari possent, nisi alio iretur.

329. SIDEREAS JUNONIS AVES.] Pavones luxui sui ævi exprobrat etiam jam dum Publius Mimographus.

Tuo palato clausus pavo pascitur,
Plumatè amictus aulæo Babylonico.

Claudianus vero non solos hos, sed omnes illis similes intelligit quorum species, raritas, pretium, commendet epulas.

330. COLORATVS.] Nigris. κατ' ἐξοχὴν, cum niger aut ater coloratior fieri non possit. Alibi. I. Stil.

cum montibus Ida
Nigra coloratus produceret agmina Memnon.

Ipsam autem institutionem loquendi commendasse gulæ aves memorare vult. Seneca multis locis.

331. QVÆSITVS TRANS REGNA CIBVS.] Pulcrè Seneca maledicit ijs quibus tam invidiosum Imperium angustum gulæ erat, qui aves petebant extrà Romanum Orbem. Vide Consol. ad Helviam.

332. NON ARGEVS.] Si quoquam, in pisca-

:decorum omnium contem-
iſci. Sic Triremes ex Hiſpa-
:ellio piſcium delicias adve-
onius. Infinita materies vetat
. & oſtendit Cenſor Seneca
rus proceſſerit. De Græca
tis Athenæus.
ODORATÆ STVDIVM.]
natum recens, habuere ve-
mentorum genera refert Au-
outi: Suffita, τεθυωμένα:
inorum murium pelliculas
Hieronymus. & in PLauto ſi-

SALES.] Hiſtrionum gre-
læ quidem Græcæ tam paul-
a, ut ſcenica muliercula in
m accepta terrarum Orbem
ſtinianus.
QVE VIRILES MVNDI-
videlicet provocabant in ſe
nem. Tales quærere virum
etronius, & deſcribit pro
Aurelianus.
VE VEL IPSA SERICA.]
uit, luxus & deliciæ plus-
iciebant, ut etiam onerofas
as ipſas veſtes, quamlibet
uvenalis Sat. VI.
dant in cyclade, quorum
panniculus bombycinus urit.
lum intelligit ſummæ cuti
delicatiores de Bombyce
iphron, li. I. Epiſt. XXXIX.
nt multis à doctis, qui pe-
ventilarunt. Aevo etiam
næ æſtimationis. Valeria-
tamus autem pretioſo Serico
iveo vellere membra compo-
à diem tranſigis ſi camini ar-
. Ad ſtragulam veſtem, ſive
mmo erat ornamento. Au-
lberti Epiſcopi Pragenſis:
is gerens, ſed lectus ſuus o-
rius longè præcellens, totus
purpureo ſplendore, & ſericis ornamentis amictus, ad caput aureis ſtaminis linteo pulcerrimè redimitus. Et ad pulvinaria uſurpabatur. Monachus Sangallenſis, Vita Caroli Magni, lib. I. cap. XXI. *Sedebat ipſe molliſſimis plumis pretioſiſſimo Serico veſtitis, exſtructus, Imperatoriâ Purpura indutus, ita ut nihil illi niſi ſceptrum illud & nomen Regium deeſſet.* Hæc Holoſerica plumea intelligenda apud Hericum, Libro II. de Vita B. Germani:

> *Quid memorem Phrygio perſcriptas pectine veſtes?*
> *Nec ſemel in Tyrios cocta indumenta rubores?*
> *Craſſius his aurum ſuper, inſultatq; Smaragdos,*
> *Tum byſſos niveas, holoſerica plumea, Torques,*
> *Multa Duci quæ larga dabat Fortuna ſuperbo.*

Erat & avium Sericum, quod per *niveum vellus* puto intelligere Valerianum verbis modo adſcriptis, de medulla videlicet plumarũ ſubtiliſſimarum productum. Idem Sangallenſis Monachus lib. II. cap. XXVII. Ejuſdem Operis. *Cæteri verò, utpote fer atis d ebus, & qui modo de Papiâ veniſſent, ad quam nuper Venetici de transmarinis partibus omnes Orientalium divitias advectaſſent, Phœnicum pellibus Avium Serico circumdatis, amicti procedebant.*

338. ROMAM CONTEMNERE SVETI.] Ob mares ejus animos. Talem faciunt nõnulli Honorium. Romam contemnentem, Ludos cum Gallo æſtimantem. Viſe Zonaram, Cedrenum.

340. AVRIGARVMQVE PERITI] Gnari & intelligentes quis auriga cujus factionis, quo alterius ſit præſtantior. Hæc ait ſtudia fuiſſe hanc diſciplinam ab ineunte horum Heroicorum Procerum.

341 HVMILI DE PLEBE.] De extremis ſordibus & natalibus prorſus obſcuris elevati in Duces Legionum, Numerorum, &c.

342 CRVRA LIVENTIA.] Ovidius II. Amorum.

Vidi ego compedibus liventia crura gerentem Horatius. *Et crura dura compede.*

343. JURA.] Magistratus, Imperia, Judicia. Sic sæpissimè alibi. Male autem superiorem versum ad stigmata velut cruribus inscripta refert Ramiresius, notis ad Martialem, cum livorem compedum attritu datum intelligat Claudianus, quem nollem secutum esse doctissimum amicum meum Michaelem Meisnerum, libello de Stigmatis, cum Diatriba de Adnotamentis Criticorum vulgato.

345 HOSIO.] Memoriam hujus ex Codice Theodosiano notavit doctissimus Claverius. Sequentia verba alludunt Culinaria, omnia enim agit ut Hosium hunc de Coquina ad Dignitates venisse, ostendat, quem & vocabulis ejus concinnè adurit.

347. ADMOTO QVI TEMPERET OMNIA FVMO.] Est hæc omnium scriptorum nostrorum, editorumq; veterum lectio; excepta Bentiniana Editione, quæ *naso* cum sequentibus non paucis, habet. Fumus in sinu habet vanitatem hominis, ut *fumum vendere* est proverbium notissimum. Dicit autem hominem adeo coquinandi sollertem esse, ut de nidore etiam possit temperiem justam dare cibis parandis, quæ lau sanè fit incomparabilis Coci, hunc autem promoverit ad proximam Eutropio Dignitatem. τὸ *Naso* quoque non inelegans sit, ob salem gulonis in olfactu Poetæ fictum. Sed videtur tamen esse lectio interpolaritia, ob consensum contrà membranarum. Distinctio ita concinnanda erit:

prudensq; novandi
Iuru, & admoto qui temperet omnia fumo;
Fervidus, accensam sed qui benè decoquat iram.

348. QVI BENE DECOQVAT IRAM.] Ferventis nimirum juris aut aquæ. Similiter locutus est Titinnius, Setinâ.

Sapientia gubernator navim torquet, non valentiâ,
Cocus magnum ahenum quando fervit paullâ confutat truâ.

349. APICES.] Summa culmina. Sæpè sic ejus ævi Scriptores.

350. DEFOSSI.] Magnis cicatricibus, ob iterata flagella.

354. MORBIS] Ambigua etiam vox, alterum perstringit libidini alterum gulæ curandis artifices.

355. OBLITI SVBITO.] Summi stuporis est præsentium urgentiumque negotiorum in ipsa eorum tractatione oblivisci. Vide Theophrasti, Characterem τῆς ἀναισθησίας. Histrionum autem asseclæ inepti omnibus negotijs serijs cerendis, adeo ut ne libellorum quidem judiciis eos admittat Joannes Saresberiensis, quem vocant Præfatione Metalogici.

357. VERTIGINE MOLLI.] Non obhærente. Mollia enim omnia quæ facilè fiunt scriptoribus. Talia ludibria quotidiè fieri videmus, & illustrarunt docti qui de Theatro Circoq; collectanea dederunt.

359. VERRAT QVIS MARMORA CRINE SVPINO.] Capite per impactos solo lacertos trajecto, quo modo comatorum histrionum capilli solum tergunt. Hodieq; ubivis gentium multos hujusmodi exosses saltatores videmus, qui, manibus in terram nixi, vix elabi videantur capitis afflictionem, dum se subjiciunt sibi, & in se, orbe quodam mirifico, convoluti, & mox illo evoluti, ultima primis trajiciendo, in manuum vestigia pedibus redeunt, in manus rursum elevatis & in orbem rotatis istis, ut perpetuo quodam globo præterreant sese, & toto corpore volvantur in aerem, excipiendi nunc manuum denuò, nunc iterum pedum subsidijs.

361. NEC DVM COMMISSA CHORO CANTATVR AGAVE.] Non placent quæ de hoc loco retuli in Adversariorum Commentaria ex Schedis subito & turbidè exaratis. Citra enim ambages Claudianus novam & nondum scena traductam fabulam intelligit, quam recitent isti in concilio magnis de rebus

convocato: Allusit Iuvenalis sum.

...am Paridi nisi vendat Aga-

...criptam recens, & egregi... ...am, quæ scenam nondum in... ...llis opus ambagibus aliis.

...G[I.]] Militaria omnia munia ...: ad laudem quam inscriptioni... ...itorum Eunucho datam supra ...LXXX. *quod maxima prælia so-*

...SISTERE.] Cui innitantur ...c Appuleius lib. III. *Nec hoc fa- ...benevolentia, sed ut ei redeunti ...ossem subsistere.* Idem lib. V. *...salutarem opem periclitanti so- ...us afferre, jam nunc subsistite.* Li... ...o *te frugiferam tuam dexteram ...niseranda Psyches anima, suppli-*

Versus qui sequuntur divini ...atiquitate illustrius ad similitu... ...mparationibus res illustrandas ...ngenium.

...EMPLO.] Ex improviso Mi... ...rborum & rerum, ad declaran... ...endam rem præsentem.

...I.] Poetice hæc fingit ad dignos ...agistratu ministros posteritati ...Nam à Gaine missum hunc ho... ...cordem, & ventri deditum, of... ...ion male expediisse Zosimus, ...um suis copiis non ignavia sua, ...ostili, sed dolo & perfidia Gai... ...agebat hoc solo scopo ut ever... ...m. Ingluviem & libidinem ho... ...scribit his verbis.

...τηγὸς ἐπέμφθη αὐτῷ Εὐτρόπιϛ ...τῶν Βαρβάρων. εὐνοῦχος ὤν, ...λω μέθης ὑπαράγων, λῶ... ...δρεῖον ἐπὶ τῦτο συνηναγκά... ...έχειν παλλακίδας τῶν ϛρα... ...ιότα πίνειν, ἢ ὅσα πάντες οἱ ἄνθρωποι πίνουσιν Ex Eunapio, puto, cujus verbis in horum temporum particulis non illibenter utitur ille Rhapsodus.

379. ACER IN ABSENTES.] Ther-...ites & Drances Poetarum.

380. ...UND... ... ...GUUSQUE ANIMI.] A crebritate talium Romani scriptores Magnum pro stolido homine sumunt. Dixi alibi.

384. PRODUCERE RIMAS.] Carminis ferrei descriptio, ad nitidandam & producendam lanam, quod carminari dictum scribit M. Varro lib. VI. de LL. quia ea ope careat lana quod in ea nequam sit.

385. AIAX ERAT EUTROPII.] Cujus sub clypeo ille sese tegebat, non aliter ac Teucer sub fratris Ajacis. Ajax autem alter ab Achille Heroum ad Ilium Princeps apud Homerum & Q. Septimium. Uti vero quæ ad Hosium superiorem omnia de culina petitis verbis edisseruit, sic nunc lanificii opera & instrumenta producit. Sic *texere*, *Trahere*, *ferrum*, *Tritonia*, *opus*, dicuntur; nec aliter Eutropii Lenocinia & turpitudines priore libello incessuit.

392. GLISCERE DESIDIA.] Gliscendi etiam verbum ex opere est. Luna enim gliscit, augetur, producitur, dum carminatur. Sic gliscere mensas dici, dum epulis exstruuntur, notat Festus.

407. VOLUCRES.] Pabula daturos dicet milites vulturibus in Phrygia. Summa autem hæc devotio est apud Homerum sæpius.

410. MULTUMQUE PRIORI DISPAR.] Eumdem dicit esse exercitum quem in Orientem ducturus Stilico deserere jubebatur ab Arcadio, quam Historiam II. in Rufinum descriptam habes, sed mirifice sub talibus moderatoribus effœminatum & disciplina militari exutum. De eodem exercitu paria infra v. DXLVII.

413. HEBRUM.] Debellatarum cum Theodosio Stiliconi Thraciarum sæpissime meminit hic Poeta.

415. ANCYRANIQUE TRIUMPHI.]

brevia Balænarum Corpulentiam prægubernat, ut loquitur Sidonius eadem re lib. V. [illegible] ... Plinium lib. XIII. Vide ejus ibi [illegible] Vegetium libro IV. cap. XVI. IX. [illegible]

426. IMMENSVM.] Vegrande, longissimum. Ovidius.

immensos edera collecta capillos.

427. PECVS.] Monstrum marinum. Horatius.

Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes.

427. TEMPERAT.] Moderatur, gubernat. Sæpe sic alibi.

427. CONJUNGIT.] Jungit fœdera tantilla res cum tam immani monstro.

428. ILLA NATAT.] Amisso pisce sodali, quod modo dixit.

429. DEPREHENSA.] A navi quæ deprendi dicitur cum est fluctibus in acta. Catullus.

minuta magno
Deprensa navis in mari, vesaniente Vento.

431. SIMVLARE FVGAM.] Eleganter Sidonius Anthemiano.

Piratum per rura vagum, qui, prælia vitans,
Victorem fugitivus agit, quis sufferat hostem
Qui pacem pugnamque negat?

Sane miserrimus hic Comedo ita deceptus est à sollerte talium Barbaro, siquidem vera recenset Claudianus.

431. FLATVSQVE LEONIS.] Iactantiam stolidam, tumorem imprudentem, à rebus inani vento tumentibus. Epigrammate XXXVIII.

Ignoscat placidus tamdem, flatusque remittat.

Silius Italicus lib. VII.

Et jam claudebat flatus, nec plura sinebat.
Atropos

Horatius lib. II. Satirarum, Ecloga V.

Crescen-

i tumidis infla sermonibus u-

phus hinc homines utribus

i κενῆς οἰήσεως ἐμπλεοι

ι.

nsis Commonitorio: *utde-superbia flatibus Christiana io placarent Deum.* Ammia-. *multa tamen clam palamq; escente flatu cupiditatis im-itabat & milites.* Hericus lib. III. *Flatus superbos* ipsa Germano suo extrusa Enerntius Sermone, de Verbis *ergo est quod se inflat homo s, quid superbit, terra & ci-*tra Claudium, *ne amplius bia spiritu inflati Ecclesiam asumant.* Arnoldus Hexae-*psus coadificant laborantem, u sanctitatis, & expuritatis dissolutio convalescit.* Terne, de Anima, cap. XXXII. *s quia se Deum delirarat id-atus aliquem se Heroum re-piscis fui, inquit: cur non isufsus, & Chamaleon, tam*

) JUNXERE SOPO- apud Papinium, Homerum Virgilium in Niso & Euace.

IORE.] Omni exemplo.

ANTIA.]Moram cænosa Sic *cunctans ramus*, qui decerptorum, apud Maro-

A.] Moles videlicet illa ere distinxit hæc Scaliger, fecit Claudiano.

S MVCRONE CORV- n cocum de superioribus :. Coquorum autem erat antiquitus mactare animantia culinæ destinata. Testamentum Grunnii Porcelli.

447. CALENTI MANDET AQVÆ.] Quibus elixis, quibusq; assis opus sit herilem mensam instruere; quas partes in farcimina compingat, additis ei reiutibilibus.

448. CVTEM DISTENDAT ECHINO.] Non inepte de ovis Echinorum Delrio, quibus assam suillam dicit istum sapientissimum cocorum farcire voluisse Claudianus. Ego & de Castaneis intellexeram adolescentulus, sed in Editione puerili exciderat illa nota. Videmus vero nunc quoque hoc genus ferculorum fieri, & Echini voce de iis usus Calpurnius, Ecloga II.

> *Mille renidenti dabimus tibi cortice Chias,*
> *Castaneasque nuces totidem, cum Sole Novembri*
> *Maturis nucibus virides rumpentur Echini.*

Sed id nimis equidem de longinquo petitum est. Echinos ipsos marinos salutares fastidienti stomacho, levandæque vesicæ, auctor est Ælianus, libro XIV. de Animal. cap. IV. itemque ungendo corpori contra scabiem, inibidem. Sed videbatur nunc Græcissare voluisse, alioquin Latinitati transscripta hac voce Claudianus, & per Echinum fartum quorumvis farciminum intelligere, cum omasum quod Latio pinguem talem molem notat ἐχῖνον inter cætera dixerint etiam Græci. Onomasticon vetus, *Omasum* ἐχῖνος. Et ista nunc mihi sententia videtur toti rei convenientissima. Frequens autem talis paratura apud veteres. Vnde *Fartores* Laniis, & Cocis, &c. jungit Terentius, Eunucho. Vide notata Lib. CLXIX. Adversariorum cap. I.

449. FLAGRAT OPVS.] *Fervet opus* Virgil.

449. CREBRO PVLSATVS.] Nihil verius quam scripsisse Claudianum.

> *Flagrat opus, crebro pulsu cos perstrepit ictus.*

Contexti

Contexti varius penetrat Calcedona nidor.

Prior versus ex conjectura nostra emendationem recipit, nihil enim tam conveniens rei, quam dum meditatur quibus modis suẽ mactatam dispertiat, & epulis accommodet Hosius, ne otiosus sit interim, & ut culter culinarius fiat subactior, cum coti identidem impingere. Alter versus ex libro Cujacii in Appendice Notarum ita propositus est à Claverio, utique non aliter à Claudiano relictus. Cui quadamtenus conspirant nostræ membranæ, in quibus est *Cum texit.* *Contextum* vocat ex usu seculi, ferculorũ omnium & singulorum variis speciebus adornatorum & effarctorum, ordinem; vel & ipse illa farcimina variis aromatis, more ganeæ priscæ, condita & composita. *Contextum* autem omne quod diversis variegatum velut est rebus, sic Galliam fluminibus contextam vocat Aggenus Vrbicus de Limitibus: *Hæ quæstiones maxime in Gallia tota moventur, quæ multis contexta fluminibus immodicas Alpium nives in mare transmittit.* Cujus generis infinita connotari possint, sed res certa non eget ambitu assertionis.

450. PENETRAT CALCEDONA.] Vicina admodum ea Vrbs Constantinopoli. Gulielmus Tyrius lib. II. cap. XII. *Chalcedon civitas est in Bithynia, locus Constantinopoli proximus, & sola Bosphori distinctione distans, unde & urbem in vicino constitutam erat omnibus intueri & qui negotiis urgentibus trahebantur ter vel quater in die ad Vrbem ire regiam & ad castra redire poterant.*

451. ECCE LEVIS FRONDES.] Terrore exanimatum miserrimum bellatorem dicit, quem interemtum cum omni sua copia dolo Gainis memorat desertum Zosimus. *Metu cur exstinguantur* homines docet Alexander, quem vocant, Aphrodisæus, Problemate. XVI. Expressisse videtur Claudianus locum Statii, Thebaide VI.

> *tantum violentior aura*
> *Impulsæque Noto frondes, cassusque valeret*
> *Exanimare timor*

Est enim metus animam percellens frigus, quem tali rigore deficere auctor est Theophrastus Apospasmatio libri de Defectu Animi. Terrore exanimatorum historiæ non sunt nullæ. Sic in Chare quodam, obsessa Hierosolyma cum turris præcelsa à Romanis subruta procideret terror caussa mortis præsentis fuit, teste Egesippo lib IV. cap. III. Fl. Vopiscus in Caro. *Negari non potest eo tempore quo periit Carus tantum fuisse subitò tonitruum ut multi terrore ipso exanimati esse dicantur.* Ad strepitum autem foliorum timore percelli, descriptio est hominum extreme meticulosorum, quam ex Papinio noster traduxisse videbatur. Horatius.

> *Nam seu mobilibus Veris inhorruit*
> *Adventus foliis, seu virides rubum*
> *Dimovere lacerta,*
> *Et corde & genibus tremit.*

Isidorus Pelusiota, Epistola DLXI. à *Schotto* nostro *Editarum.* Nunc libro V.

ὥσπερ οἱ ψοφοδεεῖς καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν τῶν δεινῶν καταπλήττονται, καὶ οὐδὲ φύλλα φέρουσι κίνησιν, τοὺς δὲ καὶ τῶν τυχόντων μεγάλους ἐμποιοῦντος τὰς ὑποψίας, οὕτω καὶ οἱ πταίοντες ἐλέγχοις πανταχόθεν βάλλονται, &c.

Cui simile & par est apud Arrianum lib. III. Diss. Epicteti, cap. II.

εἶτα μῦς ἂν καταπέσῃ καὶ ψοφήσῃ, ἀπίθανες.

452. PRO VULNERE TERROR.] Alcimus Avitus libro IV.

> *PLus horror quam pœna movet, plus vulnere terror.*

454. INTEGER.] Illæsus. Strabus in Mammete.

> *Integer & Mammes vincat tormenta tyranni.*

Formidine

n quod dixit, Appulei insi-
lluſtrari, qui *saucij* vocem
:nter refert.

'IBI TRACTANDOS.]
am alloquitur. Hæc enim
it mulieribus. Ariſtopha-
itur ipſa.

ἄν πῶς ταῦτ' ὦ ὕεϱ δ[...]
[...] ὧδ' ἀνοήτως;
[...] ἀποβλέψας ἔφασκε,
[...] σήμονα νῆσω,
[...] μακρὰ τὴν κεφαλὴν,
[...] δ' ἄνδρεσσι μελήσει.

AVITO.] Vbi ſedens la-
:deranteque retro majores
: Adverſar. lib. X. cap. XVI.
CARMINE TVTVS.]
c Noſter.

xentum laudabat carmina

mine. Claverio & Noſtro
Aldus & Camers: Eam
que veriſſima eſt, non vi-
tandam cenſuerit. Sane
ie Muſico Leo, ſed erat
m, ut magnum, à narali-
mque carmina laudabat,
eretur aut duceretur. O-
gendum carmen lanifi-
:Ianus Gulielmius Veri-
XX. Et non dubites ſe-
libros.

] Ingluvie cum ipſo Solis
n *penſis* ſcribendum pu-
indum.

NTEM.] Translatio à
iometu expalleſcente. Sic
retulit Gratius, Cynege-

nu ramum pallente ſacer-

tiens.

Pallor cur ſubeat metuentes Caſſius IatroSo-
phiſta, Problemate L.

διὰ τί οἱ μὲν ὀϱγιζόμενοι ἐϱυθϱαίνονται τὸ πϱόσωπον, ὠχϱιῶσι δὲ οἱ φοβούμενοι; ἡ μὲν ὀϱγὴ ἀθϱόα τοῦ πνεύματός ἐστιν ἔκδϱομή, ὁ δὲ φόβος, ἀποστολή, ὅθεν ὅπου μὲν πλεονεκτεῖ, πυϱοῖ, ἔνθα δὲ ὑστεϱεῖ, ψύχει.

Quatere, famæ proprium. Val. Flaccus, li-
bro II.

quatit attonitas rumoribus urbes.

484. METVENDVS AB OMNI TAR-
GIBILVS REGIONE SONAT.] Papinius
lib. I. Th. *pulſat metus undique & undique
frater.* Metuendus, cujus metus non facile
placabilis, mira enim energia in hac voce eſt,
& adnotavit Cyrillus in Gloſſario: metuen-
dus φοβερώπος. Illud *ab omni regione Illu-
ſtrabimus abunde Adverſariis.*

464. SONAT.] Velut ſtridor venientis
audiatur. Quomodo de Alanis alibi *ſtridor
venientis Alani.* Itaque Noſter, liber cum ali-
quot Belgicis. Nec videtur aliquid mutan-
dum.

466. INCVMBERE.] Inſtar tempeſta-
tis. Illuſtravimus ſupra.

469. GEMINANTVR VERBA.] Mi-
rum ſane contra Cujacianos. Omneſque Bel-
gicos fatuam hanc lectionem tenuiſſe Scali-
gerum. Scribendum enim certo ex illis, aſ-
ſenſu etiam Noſtri *geminantur vera Quis ne-
ſcit metum augere omnia?* Sic & Aldus & Ca-
mers, nec eſt dubia veritas.

473. VNAQVE CVNCTO POENA
MANET GENERI.] Si quis Regem occi-
derit cum univerſo genere & tota familia ſua
exſcinditur. Parthorum in Regem ſingula-
rem amorem celebrat. Virgilius, Georg. IV.
Vbi ex Salluſtio notant Servius & Pilargurus
ingenitam Parthis eſſe venerationem Regii
nominis. Sed illam parendi etiam crudelibus
naturalem velut miſeriam potius Pœnam vo-
cat Claudianus. Id quod ſane veritati magis
conſentaneum. Medos autem, Perſas, &

Parthos de industria unam gentem facit, qualis & tum erat.

474. BABYLONA.] Censentur hoc nomine tota Assyria & Mesopotomia. Vide Capellam lib. I. Strabonem lib. XVI. Plinium libro VI. cap. XXVI.

485. SEPTI LATRANTIBUS UNDIQUE BELLIS.] Velut canibus maritimis Scylla. Hoc enim monstrum Poetice alludit. Male vulgo distinctio concipitur.

488. EVENTU STOLIDO.] παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω vetus Hesiodæum est. Simile quid & apud Aerianum, ἐν Anabas, Vera Lectio est stolidi magistri, vide lib. CXXIV. Adversf. cap.

489. GEMINOS FRATRES.] Non tam recte hoc profert, ut videri non velit simul Arcadium & Honorium spectandos proponi.

491. PROMETHEUS.] Per Prometheum intelligit Sapientia Poetica προβούλευσιν. Triclinius in Pindarum.

ἐμβάλλει δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀρετὴν πολλὴν καὶ χαρὰν ἡ προμηθέως, τουτέστι τῆς προβουλεύσεως τὸ αἰδέσιμον.

Vide eum Poetam Olympion VII. & Scholiasten alterum periter explicantem suum Promethæum LXV. Fictio hominis ex limo addita particula cœlestis auræ notissima. Vide Fulgentium. *Aetherem* autem animam intelligit PLatonicus Poeta. Vide Alcinoum PLatonicæ ISagoges cap. XVII. Quo pertinent nobis notata ad Nemesiani Eclegas, ætherem proficisci æthereum animam.

496. EPIMETHEA.] A sequente Pœnitentia. Sic ped sequam Epimethei Pœnitentiam dicit Georgius Pachymerius libro III. Historiarum. His data est ergo Epimethei filiis non Prospicientia, sed Pœnitentia Synesius, Epistola IV.

τῷ Ἐπιμηθεῖ, φασι, τὸ μὲν μέλειν οὐκ ἦν, τὸ δὲ μεταμέλειν, ἐνῆν.

Proclus Scholiis in Hesiodum;

θεός τις ἐστι ὁ Ἐπιμηθεὺς λογισμὸν μὲν αἴτιος ἀλλ' οὐ τῆς προνοητικῆς τῶν ἐκβησομένων, ὡς ὁ προμηθεύς. Hesiodus.

Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησε.

Vide ejus & cæteros Scholiastas. Pulcre Climacus in Pastore cap. V. ab Exemplo medici prudentiæ studium insinuat, quem ab eventu demum sumturum scientiam cum suo sibi ægroto periisse asserit.

500. RENIDET.] Resplendet. Illustravi Adversariis, & alibi.

503. PROCEDERE SALTIM.] Exemplo Rufini, vide II in eum librum.

510. SIDUS.] Alibi *te nostra seu sidus dulce carina*. Intelligit Castoris & Pollucis salutaria nautis sidera.

512. SPERANT.] Superventurum scilicet. Manilius.

Speratum Annibalem nostris cecidisse catenis.

515. VICINUS.] Alludit Calliclem ex Trinummo PLautina, qui in speciem tamen solam vicinas ædes invaserat, optime consulens adolescenti.

523. MUTATI STUPUERE DIU.] Amentiam illam suam incredibilem. Fabula Penthei lippis & tonsoribus nota est.

530. DOLENT.] Qua ignorabant parricidium suum.

533. VESTITA DIEM.] Alibi sic loquitur. Et alii.

534. PHRYGIO BUSTO.] Tam procul a regno natali. Vide Quintum Smyrnæum; Ovidium.

536. MANUM AMPLEXA.] Veluti supplex, & pro magno cultu. Vide supra ad Rufinum notata lib. I. Sequens versus miram habet emphasim & rem velut audiendam spectandamq; ue proponit.

140 DUX

EUS.] Erat enim ibi omnia
u ndam Stilico. Cedrenus,
:ebus præfectum fuisse scri-

QUE DEDIT.] Gallos hic
identalis Imperij Legiones,
obilissimæ nationis, quoties
alium sermo est. Hoc inde
llia Cisalpina Mediolanum
T eodosius Magnus.
T.] Velut fulgur. Alibi
na reluxit In Stilicone salus.
ATUS PROSILIT HÆ-
: qui damnati Rufini ad se
ides: *opes Rufini cunctas Eu-*
ruit. Zosimus scribit par-
m fille potiorem.
SEXUM.] Eunuchis enim
p. v. CCXXIII.
er in armis
eunuchis se defensoribus Orbis
t
Imperans Seneca.
noscas si regnas, iube.
LEGES.] Contrà jus &
& Leges.
ulgarium & servilium ho-
dixit.
ENDIT.] Suprà lib. I. à

Non interrupto, impetu.
RIÆ.] Antiochiam dicit
n. Vide Ammianum, Gu-
ios.
Cui, tamquam emeritæ, a-
ud Phrygiam.
ANUBIO.] Similè alibi

loquitur. Magna autem res est quia Danubius nomen erat timoris Romani plenum, & Deus Gothorum istorum.

591. DUPLEX.]In duas partes scissa. Avaritiæ commento.

599. OFFENSA.]Læsio. Tertullianus, lib. de Oratione, cap. X. *Nec prius adscendamus ad Dei altare quam si quid discordiæ vel offensæ cum fratribus contraxerimus, resolvamus.*

600. SUPREMA PERICVLA SEMPER DANT VENIAM CVLPÆ]Convenit vulgatissimæ Jureconsultorum Regulæ, etsi in alium sensum hic prolatum. Similis sententia in Florilegio Veterum Gnomarum, Jani Gruteri. Papinius lib X. v. 566. nec habent extrema pudorem.

604. SPLENDORE.] Vt Salutiferi Solis.

605. CLYPEVS IDEM.] II. Laudum. v. LXIII. Claverius vero quod illos seponit qui cum Manuscripto Cujaciano Tertium librum desiderant, næ ille nec ex suo, nec ex doctoris illius sui ingenio, hic sapit: Quid enim clarius, quam ad has preces Auroræ mite & magnanimum Responsum Stiliconis dedisse initium Novo Carmini? Et quid requiratur potius quam ordo dejecti culmine, Stiliconis virtute, Eutropij, cujus utiq; successus gratia totum hoc opus scriptum fuit? sanè magno erat optãdum tam acuti, acris, nervosi, deniq; capitalis, & omnino eximij, Operis Colosonem, haud dubiè præcipuum, ad nos venisse. Sed summorum ingeniorum quidni & hoc tetigerit & adflaverit q; clades? Et superfit, tot quotidiè monumentis situ emergentibus, thesauri spes aliqua recipiendi.

S LIB. II. IN EVTROPIVM, & sic totius Operis Claudiani.

263. SANGARIUM GALLI.] Martianus Capella lib. VI. cap. XXXV. *Bithynia initium Ponti est, & ab ortu Thraciæ adversa à Sangario flumine primos habitatores habet, qui fluvius alii fluvio, Gallo, miscetur, a quo Galli dicuntur ministri matris Deûm.* Sunt hæc notissima & ubivis obvia peti de libris Geographorum.

268. QUOS INTER APRICA PLANITIES.] Inter fluvia videlicet Phrygiæ, modo nominata. Errat verò apertè Stephanus Forcatulus qui ad Galliæ fertilitatem hoc Encomium intelligit, Libro VI. Operis à nobis paullo antè laudati.

271. PRETIOSA PICTO MARMORE.] Phrygium marmor celebrat De Synnade Strabo lib. X. PLinius l. XXXV. cap. I. &c. Tibullus:

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,
Tænare sive tuis, sive, Caryste, tuis.

Lapidem Phrygium candore glaciei certantem memorat Julianus Misopogone. ἴστε δήπου τὸν Φρύγιον λίθον· ὡ ἐώκει μάλιστα ἐξ λευκῷ τὰ κρύσταλλα μεγάλα, ἢ ἐπάλληλα φερόμενα.

282. TVRRIS.] Turritam qua mythologia fingant matrem Deorum Poetæ, habes apud Lucretium & Varronem, nobis alibi productos: Exstant plura monuméta mumismataque vetera cum ejus hac forma.

283. CRINALIS.] Aptus crinibus, incessunt usu huius verbi Claudianum acuti Censores, velut trahentis aliquid de seculo. At non meminerunt Virgilii, scribendis lib. *VII.*

Solvite crinales vittas, capite orgia mecum

Et lib. *XI.*

Pro crinali auro, pro longa tegmine palla
Tigridis exsuvia per dorsum à vertice pendent.

Vt & Papinii libro *XI.*

Crinalem attollit longo stridore Ceraston.

Achilleide *II.*

& poscere vina vetaret
Sæpius, & fronti crinale reponeret aurum.

291. IMMOBILIS HÆRET TERMINVS.] Lucretius lib. I. Virgilius libro IV. Ita locuti, respexere Ænigma Varronis apud Gellium superstes, quod nos etiam curavimus lib. XVI. cap *XXIII.* Adversariorum.

293. PARET.] Hoc tam flebili funestoque omine.

294. LYDIA.] Lydus enim Bacchus. Nota omnia.

297. CAMPI.] Virgilius *Et campos ubi Troja fuit.*

299. BERECYNTHIA.] Vibius Sequester: *Berecynthus mons Phrygiæ unde mater Deûm Berecynthia.*

BERECYNTHIA.] Similimè alibi loquitur de Regibus à Stilicone subditis. Et de Gildone. I. Stil. CCCLXI.

Fracturumque reos humili sub judice vultus.

Ibidem. v. CCXXIIX.

nec jam pulsare rebelles
Sed vinclis punire licet, sub judice nostro
Regia Romanus disquirit crimina Carcer.

310. VASTA VELVT LYBIÆ.] Struthio Camelum dicunt, avem nec nunc quidem rarissimum visu inter peregrè advectas. Aucellum vocabant quandoque Latini. Philoxenus Glossis: *Aucellus,* Σθρȣθίον, Describit Diodorus Siculus, lib. *III.* *Est,* inquit, *apud Æthiopas avis genus naturam cum terrestri animante commistam habens, unde nomen etiam compositum accepit. Magnitudine cervo maximo haud cedit, longam ei cervicē lateraque rotunda*

t confecit natura, at caput infir- parvum , femoribus tamen & et, ungula illi bisulca. Gravi- ne in sublime extolli possit, sed imè omnium currit, vix pedum um stringens, maximeq; secundo alas tollens, ceu navu ententis rocurrit. Contra vim insequen- um se defendit, quos pugni cras- bus tamquam fundâ extorquet. vento infestatur, aliis properè de- Natura uti nequit, sed cursu fa- ipitur.

A.] σρȣθὸς ἡ μεγάλη Aeliano minatur, libro II. cap. XXVII. I. lib IX. cap. LVIII. lib. XIV. Aristotelem de partibus Ani- IV.

U TRANSMITTIT ARE- Aelianum, lib. IV. cap. XXXVII. im nominatorum. De velis, is adscriptis. Philes Jambis.

ιν δὲ φασὶν τὴν μεγάλην οἱ
ύγες
πτερὰ τὴν τοῖς ποσὶ χε[illegible]
ἐον,
[illegible] θέουσαν εἰς ἄερον μέσην
ν ἑαυτῆς τὰ πτερὰ πρὸς τὸν
έμον,
[illegible] οἶδεν ἐκ πνοῆς [illegible]
, &c.

II. capite XXVII.

ἡ μεγάλη λασίοις μὲν τοῖς πτε- υ, ἀρθῆναι δὲ καὶ εἰς βαθὺν μαθῆναι φύσιν οὐκ ἔχει. θεῖ δὲ ς [illegible] τὴν [illegible] ἐκατέ- [illegible], καὶ ἐμπίπλον τὸ πνεῦ- [illegible] ἴσιον αὐτάς, πλὴν δὲ οὐκ

IV. cap. VII. Pennarum autem uin velis æquatur. Lucret. lib. VI. *Remigio, oblita pennarum, vela remittũt.* Struthiocamelo hominem comparat pariter Julianus Antecessor in Anthologiâ Epigrammatum.

Ὄψιν ἔχεις σρȣθῷ παναλίγκιον. ἤ σε Κίρκη
Ἐς πτηνὴν μετέθηκε φύσιν, κικεῶνα πόρȣσα.

Et tali comparatus est à Corbulone, Ovidij gener, Cornelius Fidus, vt scribit Seneca de Injuria Sapientis cap. XVII.

312. PULVERU ENTA VOLAT.] Per pulverem videlicet, non tam volans quam currens, nititur enim pedibus, vide Diodori verba: Curriculo volare autumat, Plautus.

314. RIDENDUM CAPUT.] Semicalvum scilicet & sine supercilijs, sed & hoc ipso actu ridiculum. Vide PLinium lib. X. cap. I. In Græcorum commentarijs legimus.

ἐξ τάδε γελοῖός ἐστι πάντοτε ἀξία. σρȣθοκάμηλος, ἡ λαθεῖν δοκȣ̃σα ὅλη, ἐπειδὰν τὴν κεφαλὴν κρύψῃ ἐν τοῖς θάμνοις, ὁ κεπφὸς &c.

Meminit hujus stultitiæ etiam Oppianus lib. IV. Alieutic. v. DCXXX. De mugile pisce similia scribit PLinius lib. IX. cap. XVII. Struthiocamelis autem ob celeritatem vectus est aliquando Firmus tyrannus, vt refert Vopiscus ex Aureliano Festivo, Cæsaris Aureliani liberto.

318. SERVIRE.] Servitutum esse. Vide alibi has Notas.

318. NEC GRATA TIMENTUM MUNERA.] II. Stilicon. CXLIX.

scis nulla placere
Munera qua metuens illis, quos spreverit, offert.

320. PRIMA CINGULA.] Principem militiæ dignitatem. Tam enim metu perditus erat Eunuchus ut hosti offerret magisterium Militum. Cingulum jus militandi. Mutianus Imper. Lib IV. de Summâ Trinitat. si militiâ præditus erit, cingulo spoliabitur. Basilica.

 τῆς

τῆς στρατείας ἐκπεσεῖν. Cinguli jus, ἀξίωμα τῆς ζώνης, Jus militiæ, Zosimo, lib. V. Transfertur ad alia munia.

310. CONSULE TALI.] Conferente, & sub eo.

321 TANDEM CONSILIUM.] Sunt hæc à distinctione intricatiora: Scribe.

Tandem consilium, belli confessus agendi
Ad sua tecta vocat; juvenes venére proterui
Lascivique senes

Confessus agendi belli, ideo dixit quia coactum, & quasi condemnatum necessitate aggredi bellica consilia facit. In Nostris membranis est *belli confisus agendi* Quod forte tollat omnem moram. Utraq; lectio tolerari potest, nec est ambiguus sensus. Confessi voce sæpius ita utuntur Jureconsulti. Potest etiam facilior sententia fieri si τὸ *consilium* ἀπὸ κοινοῦ repetendum dicas, vt tam *ad confessionem* quam *ad convocationem* pertineat. *Agere bellum*, locutio est inusitatior, & exemplis tamen non carens, vt alibi observatum.

325. AD SUA TECTA VOCAT.] Non in aulam, non in Curiam, non in locū aliquem publica religione venerabilem. Hoc etiam ex turbata Republica.

326. QUIBUS EST INSIGNIS EDENDI GLORIA.] Tale concilium ad convivium Domitiani habes in Satirâ IV. Juvenalis, in quod venit etiam

venter Montani abdomine tardus.

Edendi illa gloria ex PLautinis Comœdijs traducta est; vbi edendi professionem non uno loco faciunt parasiti.

327. CORRUPTAS.] Non ad pastum, sed ad ingluviem, non ad cibum; sed ad gulam. Multa huc facientia Seneca Epistolis. Corrupta enim in delicijs gula corrumpit hominem totum delicijs. Retuli quædam libro LX. Adversf. Commentariorum Adversf. ad Augustinum I.

328. VENTREM.] Ingluviem, voracitatem. Manilius lib. IV.

in luxum jam ventri longius itur
Quam modo militia.

Venter est cum libidinem denotat. Dionysius Lib. IV. Disticho. XI.

Quum te detineat Veneris damnosa voluptas
Indulgere gulæ noli, quæ vētris amica est.

Pudicè, & turpius membrum nominare noluit; quære nec mutandi caussa illustrissimo interpreti.

328. VENTREM INVITANT PRETIO.] Nihil deglutientes nisi quod immanis sit pretij; non ad gustum, sed ad pretium epulas quærentes: Prodigalitatem gulæ describit, ut Petronius:

vendunt conchylia cœnas
Vt renovent pēr damna famem.

Quod ingeniosissimè idem cum nostro dicit. Multa, immò infinita, talia ex Pacato, Seneca, Sallustio, Suetonio, & alijs notari possent, nisi alio iretur.

329. SIDEREAS JUNONIS AVES.] Pavones luxui sui ævi exprobrat etiam jam dum Publius Mimographus.

Tuo palato clausus pavo pascitur,
Plumatè amictus aulæo Babylonico.

Claudianus vero non solos hos, sed omnes illis similes intelligit quorum species, raritas, pretium, commendet epulas.

330. COLORATVS.] Nigris κατ' ἐξοχὴν, cum niger aut ater coloratior fieri non possit. Alibi. I. Stil.

cum montibus Idæ
Nigra coloratus produceret agmina Memnon.

Ipsam autem institutionem loquendi commendasse gulæ aves memorare vult. Seneca multis locis.

331. QVÆSITVS TRANS REGNA CIBVS.] Pulcrè Seneca maledicit ijs quibus tam invidiosum Imperium angustum gulæ erat, qui aves petebant extrà Romanum Orbem. Vide Consol. ad Helviam.

332. NON ARGEVS.] Si quoquam, in pisca-

edecorum omnium contem-
·rifci. Sic Triremes ex Hispa-
itellio piscium delicias adve-
tonius. Infinita materies vetat
e. & ostendit Censor Seneca
lirus processerit. De Græca
altis Athenæus.

ODORATÆ STVDIVM.]
renatum recens, habuere ve-
timentorum genera refert Au-
ainuti: Suffita, τεθυωμένα:
grinorum murium pelliculas
Hieronymus,& in PLauto fi-

SE SALES.]Histrionum gre-
Aulæ quidem Græcæ tam paul-
rem, ut scenica muliercula in
tium accepta terrarum Orbem
Justinianus.

MEQVE VIRILES MVNDI-
us videlicet provocabant in se
idinem. Tales quærere virum
it Petronius, & describit pro
ius Aurelianus.

RIQVE VEL IPSA SERICA.]
, inquit, luxus & deliciæ plus-
res faciebant, ut etiam onerosas
Sericas ipsas vestes, quamlibet
Sic Juvenalis Sat. VI.

us sudant in cyclade, quorum
s & panniculus bombycinus urit.

dusiolum intelligit summæ cuti
quod delicatiores de Bombyce
et Alciphron, li.I. Epist. XXXIX.
ata sunt multis à doctis, qui pe-
talia ventilarunt. Aevo etiam
maximæ æstimationis. Valeria-
: I. *Quamvis autem pretioso Serico*
t & niveo vellere membra compo-
maculâ diem transigis si camini ar-
tigeris. Ad stragulam vestem, sive
adis summo erat ornamento. Au-
. Adalberti Episcopi Pragensis:
u honoris gerens, sed lectus suus o-
um alterius longè præcellens, totus *purpureo splendore, & sericis ornamentis ami-*
ctus, ad caput aureistaminis linteo pulcerrimè
redimitus. Et ad pulvinaria usurpabatur. Monachus Sangallensis, Vita Caroli Magni, lib. I. cap XXI. *Sedebat ipse mollissimis plumis pretiosissimo Serico vestitis, exstructus, Imperatoriâ Purpura indutus, ita ut nihil illi nisi sceptrum illud & nomen Regium deesset.* Hæc Holoserica plumea intelligenda apud Hericum, Libro II. de Vita B. Germani:

> *Quid memorem Phrygio perscriptas pectine vestes?*
> *Nec semel in Tyrios cocta indumenta rubores?*
> *Crassius his aurum super, insultasq; Smaragdos,*
> *Tum byssos niveas, holoserica plumea, Torques,*
> *Multa Duci quæ larga dabat Fortuna superbo.*

Erat & avium Sericum, quod per *niveum vellus* puto intelligere Valerianum verbis modo adscriptis, de medulla videlicet plumarũ subtilissimarum productum. Idem Sangallensis Monachus lib II. cap. XXVII Eiusdem Operis. *Cæteri verò, utpote feriatis diebus, & qui modo de Papiâ venissent, ad quam nuper Venetici de transmarinis partibus omnes Orientalium divitias advectassent, Phœnicum pellibus Avium Serico circumdatis, amicti procedebant.*

338. ROMAM CONTEMNERE SVETI.] Ob mares ejus animos. Talem faciunt nõnulli Honorium. Romam contemnentem, Ludos cum Gallo æstimantem. Vise Zonaram, Cedrenum.

340. AVRIGARVMQVE PERITI]Gnari & intelligentes quis auriga cujus factionis, quo alterius sit præstantior. Hæc ait studia fuisse hanc disciplinam ab ineunte horum Heroicorum Procerum.

341 HVMILI DE PLEBE.] De extremis sordibus & natalibus prorsus obscuris elevati in Duces Legionum, Numerorum, &c.

342 CRVRA LIVENTIA.] Ovidius II. Amorum.

Vidi ego compedibus liventia crura gerentem Horatius. *Et crura dura compede.*

343. JURA.] Magistratus, Imperia, Judicia. Sic sæpissimè alibi. Male autem superiorem versum ad stigmata velut cruribus inscripta refert Ramiresius, notis ad Martialem, cum livorem compedum attritu datum intelligat Claudianus, quem nollem secutum esse doctissimum amicum meum Michaelem Meisnerum, libello de Stigmatis, cum Diatriba de Adnotamentis Criticorum vulgato.

345 HOSIO.] Memoriam hujus ex Codice Theodosiano notavit doctissimus Claverius. Sequentia verba alludunt Culinaria, omnia enim agit ut Hosium hunc de Coquina ad Dignitates venisse, ostendat, quem & vocabulis ejus concinnè adurit.

347. ADMOTO QVI TEMPERET OMNIA FVMO.] Est hæc omnium scriptorum nostrorum, editorumq; veterum lectio; excepta Bentiniana Editione, quæ *naso* cum sequentibus non paucis, habet. Fumus in sinu habet vanitatem hominis, ut *fumum vendere* est proverbium notissimum. Dicit autem hominem adeo coquinandi sollertem esse, ut de nidore etiam possit temperiem justam dare cibis parandis, quæ laus sanè sit incomparabilis Coci, hunc autem promoverit ad proximam Eutropio Dignitatem. τὸ *Naso* quoque non inelegans sit, ob salem gulonis in olfactu Poetæ fictum. Sed videtur tamen esse lectio interpolat: tia, ob consensum contrà membranarum. Distinctio ita concinnanda erit:

prudensq; novandi
Iuris, & admoto qui temperet omnia fumo;
Fervidus, accensam sed qui benè decoquat iram.

348. QVI BENE DECOQVAT IRAM.] Ferventis nimirum juris aut aquæ. Similiter locutus est Titinnius, Setinâ.

Sapientia gubernator navim torquet, non valentiâ,
Cocus magnum ahenum quando fervit paullâ confutat truâ.

349. APICES.] Summa culmina. Sæpè sic ejus ævi Scriptores.

350. DEFOSSI.] Magnis cicatricibus, ob iterata flagella.

354. MORBIS] Ambigua etiam vox, alterum perstringit libidini alterum gulæ curandis artifices.

355. OBLITI SVBITO.] Summi stuporis est præsentium urgentiumque negotiorum in ipsa eorum tractatione oblivisci. Vide Theophrasti, Characterem τῆς ἀναισθησίας. Histrionum autem asseclæ inepti omnibus negotijs serijs censendis, adeo ut ne libellorum quidem judiciis eos admittat Joannes Saresberiensis, quem vocant Præfatione Metalogici.

357. VERTIGINE MOLLI.] Non obhærente. Mollia enim omnia quæ facilè fiunt scriptoribus. Talia ludibria quotidiè fieri videmus, & illustrarunt docti qui de Theatro Circoq; collectanea dederunt.

359. VERRAT QVIS MARMORA CRINE SVPINO.] Capite per impactos solo lacertos trajecto, quo modo comatorum histrionum capilli solum tergunt. Hodieq; ubivis gentium multos hujusmodi erosses saltatores videmus, qui, manibus in terram nixi, vix elabi videantur capitis afflictionem, dum se subjiciunt sibi, & in se, orbe quodam mirifico, convoluti, & mox illo evoluti, ultima primis trajiciendo, in manuum vestigia pedibus redeunt, in manus rursum elevatis & in orbem rotatis istis, ut perpetuo quodam globo prætereant sese, & toto corpore volvantur in aerem, excipiendi nunc manuum denuò, nunc iterum pedum subsidijs.

361. NEC DVM COMMISSA CHORO CANTATVR AGAVE.] Non placent quæ de hoc loco retuli in Adversariorum Commentaria ex Schedis subito & turbidè exaratis. Citra enim ambages Claudianus novam & nondum scena traductam fabulam intelligit, quam recitent isti in concilio magnis de rebus

convocato: Allusit Iuvenalis sum.

..am Paridi nisi vendat Aga-

.

criptam recens, & egregi.. am, quæ scenam nondum in-llis opus ambagibus aliis.

I GII.] Militaria omnia munia t ad laudem quam inscriptioni-ntorum Eunucho datam supra LXXX. *quod maxima prælia so-*

SISTERE.] Cui innitantur ic Appuleius lib. III. *Nec hoc fa-benevolentia, sed ut ei redeunti possem subsistere.* Idem lib. V. *salutarem opem periclitanti so-stu afferre, jam nunc subsistite.* Li-*go te frugiferam tuam dexteram miseranda Psyches anima, suppli-e.* Versus qui sequuntur divini Antiquitate illustrius ad similitu-omparationibus res illustrandas t ingenium.

TEMPLO.] Ex improviso Mi-verborum & rerum, ad declaran-idendam rem præsentem.

.O.] Poetice hæc fingit ad dignos magistratu ministros posteritati . Nam à Gaine missum hunc ho-vecordem, & ventri deditum, of non male expediisse Zosimus, cum suis copiis non ignavia sua, hostili, sed dolo & perfidia Gai-nia agebat hoc solo scopo ut ever-pium. Ingluviem & libidinem ho-describit his verbis.

..ατηγὸς ἐπέμφθη κατὰ Εὐτρόπιν ... τῶν Βαρβάρων. εὐνοῦχ... ὤν, ...λω μέθης ... παράγωγ..., ... ἀνδρεῖον ἐπὶ τούτο συνηγαγκά-... ἔχειν παλλακίδας τῶν στρα-...λείονα πίνειν, ἢ ὅσα πάντες οἱ ἄνθρωποι πίνουσιν Ex Eunapio, puto, cujus verbis in horum temporum particulis non il-libenter utitur ille Rhapsodus.

379. ACER IN ABSENTES.] Ther-..es & Drances Poetarum.

380. ..UND... ...GUUSQUE ANIMI.] A crebritate talium Romani scriptores Magnum pro stolido ho-mine sumunt. Dixi alibi.

384. PRODUCERE RIMAS.] Car-minis ferrei descriptio, ad nitidandam & pro-ducendam lanam, quod carminari dictum scribit M. Varro lib. VI. de LL. quia ea ope ca-reat lana quod in ea nequam sit.

385. AIAX ERAT EUTROPII.] Cu-jus sub clypeo ille sese tegebat, non aliter ac Teucer sub fratris Ajacis. Ajax autem alter ab Achille Heroum ad Ilium Princeps apud Ho-merum & Q. Septimium. Vti vero quæ ad Hosium superiorem omnia de culina petitis verbis edisseruit, sic nunc lanificii opera & instrumenta producit. Sic *texere*, *Trahere*, *ferrum*, *Tritonia*, *opus*, dicuntur; nec aliter Eu-tropii Lenocinia & turpitudines priore libello incessuit.

392. GLISCERE DESIDIA.] Glifcen-di etiam verbum ex opere est. Luna enim gli-scit, augetur, producitur, dum carminatur. Sic gliscere mensas dici, dum epulis exstruuntur, notat Festus.

407. VOLUCRES.] Pabula daturos di-cet milites vulturibus in Phrygia. Summa au-tem hæc devotio est apud Homerum sæpius.

410. MVLTVMQVE PRIORI DIS-PAR.] Eumdem dicit esse exercitum quem in Orientem ducturus Stilico deserere jube-batur ab Arcadio, quam Historiam II. in Ru-finum descriptam habes, sed mirifice sub ta-libus moderatoribus effœminatum & disci-plina militari exutum. De eodem exercitu paria infra v. DXLVII.

413. HEBRVM.] Debellatarum cum Theodosio Stiliconi Thraciarum sæpissime meminit hic Poeta.

415. ANCYRANIQVE TRIVMPHI.] Su-

brevia Balænarum Corpulentiam prægubernat, ut loquitur Sidonius eadem re lib. V. [illegible] Plinium lib. XIII. Vide ejus ibi [illegible] Vegetium libro IV. cap. XVI. IX. [illegible]

426. IMMENSVM.] Vegrande, longissimum. Ovidius.

immensos edera collecta capillos.

427. PECVS.] Monstrum marinum. Horatius.

Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes.

427. TEMPERAT.] Moderatur, gubernat. Sæpe sic alibi.

427. CONJUNGIT.] Jungit fœdera tantilla res cum tam immani monstro.

428. ILLA NATAT.] Amisso pisce sodali, quod modo dixit.

429. DEPREHENSA.] A navi quæ deprendi dicitur cum est fluctibus in acta. Catullus.

minuta magno
Deprensa navis in mari, vesaniente Vento.

431. SIMVLARE FVGAM.] Eleganter Sidonius Anthemiano.

Piratum per rura vagum, qui, prælia vitans,
Victorem fugitivus agit, quis sufferat hostem
Qui pacem pugnamque negat?

Sane miserrimus hic Comedo ita deceptus est à sollerte talium Barbato, siquidem vera recenset Claudianus.

431. FLATVSQVE LEONIS.] Iactantiam stolidam, tumorem imprudentem, à rebus inani vento tumentibus. Epigrammate XXXVIII.

Ignoscat placidus tamdem, flatusque remittat.

Silius Italicus lib. VII.

Et jam claudebat flatus, nec plura sinebat.

Atropos

Horatius lib. II. Satirarum, Ecloga V.

Crescen-

Cr

Timon
assimilavi
A

Vincentiu
positis Van
humilitati
nus libro X
circumspic
mensa exs
Altissiodo
vocat Dæ
gumenis.
Michææ
fragilis &
nis! Dug
malignissi
Christi di
metu: sia
nec inflati
respectu e
tullianus
Sed enim
circo opini
cordari Th
magis & p
inflatus

436.
REM.]
de exerci
ryalo, Si

437.

441.
voragine
non facil
nem, Lib

442.
speciosis
qui talib

445.
SCO.]
paginis h

idis insta sermonibus u-

hinc homines utribus

ἔης οἰαστ@ ἐμπλεοι

Commonitorio: *utde-rbia flatibus Christiana acarent Deum.* Ammia-*lta tamen clam palamq; ite flatu cupiditatis im-at & milites.* Hericus II. *Flatus superbos* ipsa mano suo extrusa Ener-is Sermone, de Verbis *est quod se inflat homo uid superbit, terra & ci-* Claudium, *ne amplius spiritu inflati Ecclesiam mant.* Arnoldus Hexae-*s coadificant laborantem, anctitatu, & expuritatis olutio convalescit.* Ter-.de Anima, cap. XXXII. *uia se Deum delirarat id-es aliquem se Heroum re-iscis fui, inquit: cur non ipsus, & Chamaleon, tam*

JUNXERE SOPO-ud Papinium, Homerum 'irgilium in Niso & Eu-e.

)RE.] Omni exemplo.

ANTIA.] Moram cænosa Sic *cunctans ramus*, qui ceerptorum, apud Maro-

A.] Moles videlicet illa re distinxit hæc Scaliger, ecit Claudiano.

MVCRONE CORV-i cocum de superioribus . Coquorum autem erat antiquitus mactare animantia culinæ destinata. Testamentum Grunnii Porcelli.

447. CALENTI MANDET AQVÆ.] Quibus elixis, quibusq; assis opus sit herilem mensam instruere; quas partes in farcimina compingat, additis ei rei utibilibus.

448. CVTEM DISTENDAT ECHINO.] Non inepte de ovis Echinorum Delrio, quibus assam suillam dicit istum sapientissimum cocorum farcire voluisse Claudianus. Ego & de Castaneis intellexeram adolescentulus, sed in Editione puerili exciderat illa nota. Videmus vero nunc quoque hoc genus ferculorum fieri, & Echini voce de iis usus Calpurnius, Ecloga II.

> *Mille renidenti dabimus tibi cortice Chias,*
> *Castaneasque nuces totidem, cum Sole Novembri*
> *Maturis nucibus virides rumpentur Echini.*

Sed id nimis equidem de longinquo petitum est. Echinos ipsos marinos salutares fastidienti stomacho, levandæque vesicæ, auctor est Ælianus, libro XIV. de Animal. cap. IV. itemque ungendo corpori contra scabiem, inibidem. Sed videbatur nunc Græcissare voluisse, alioquin Latinitati transscripta hac voce Claudianus, & per Echinum fartum quorumvis farciminum intelligere, cum omasum quod Latio pinguem talem molem notat ἐχῖνος inter cætera dixerint etiam Græci. Onomasticon vetus, *Omasum* ἐχῖν@. Et ista nunc mihi sententia videtur toti rei convenientissima. Frequens autem talis paratura apud veteres. Vnde *Fartores* Laniis, & Cocis, &c. jungit Terentius, Eunucho. Vide notata Lib. CLXIX. Adversariorum cap. I.

449. FLAGRAT OPVS.] *Fervet opus* Virgil.

449. CREBRO PVLSATVS.] Nihil verius quam scripsisse Claudianum.

> *Flagrat opus, crebro pulsu tot perstrepit ista.*

Contexti

Contexti variis penetrat Calcedona nidor.

Prior versus ex conjectura nostra emendationem recipit, nihil enim tam conveniens rei, quam dum meditatur quibus modis suē mactatam dispertiat, & epulis accommodet Hosius, ne otiosus sit interim, & ut culter culinarius fiat subactior, eum coti identidem impingere. Alter versus ex libro Cujacii in Appendice Notatum ita propositus est à Claverio, utique non aliter à Claudiano relictus. Cui quadamtenus conspirant nostræ membranæ, in quibus est *Cum texit*. *Contextum* vocat ex usu seculi, ferculorū omnium & singulorum variis speciebus adornatorum & effarctorum, ordinem; vel & ipse illa farcimina variis aromatis, more ganeæ priscæ, condita & composita. *Contextum* autem omne quod diversis variegatum velut est rebus, sic Galliam fluminibus contextam vocat Aggenus Vrbicus de Limitibus: *Hæ quæstiones maxime in Gallia tota moventur, quæ multis contexta fluminibus immodicas Alpium nives in mare transmittit*. Cujus generis infinita connotari possint, sed res certa non eget ambitu assertionis.

450. PENETRAT CALCEDONA.] Vicina admodum ea Vrbs Constantinopoli. Gulielmus Tyrius lib. II. cap. XII. *Chalcedon civitas est in Bithynia, locus Constantinopoli proximus, & sola Bosphori distinctione distans, unde & urbem in vicino constitutam erat omnibus intueri & qui negotiis urgentibus trahebantur ter vel quater in die ad Vrbem ire regiam & ad castra redire poterant.*

451. ECCE LEVIS FRONDES.] Terrore exanimatum miserrimum bellatorem dicit, quem interemtum cum omni sua copia dolo Gainis memorat desertum Zosimus. *Metu cur exstinguantur* homines decet Alexander, quem vocant, Aphrodisæus, Problemate. XVI. Expressisse videtur Claudianus locum Statii, Thebaide VI.

tantum violentior aura
Impulsaque Noto frondes, cassusque valeret
Exanimare timor

Est enim metus animam percellens frigus, quem tali rigore deficere auctor est Theophrastus Apospasmatio libri de Defectu Animi. Terrore exanimatorum historiæ non sunt nullæ. Sic in Chare quodam, obsessa Hierosolyma cum turris præcelsa à Romanis subruta procideret terror caussa mortis præsentis fuit, teste Egesippo lib. IV. cap. III. Fl. Vopiscus in Caro. *Negari non potest eo tempore quo periit Carus tantum fuisse subitò tonitruum ut multi terrore ipso exanimati esse dicantur.* Ad strepitum autem foliorum timore percelli, descriptio est hominum extreme meticulosorum, quam ex Papinio noster traduxisse videbatur. Horatius.

Nam seu mobilibus Veris inhorruit
Adventus foliis, seu virides rubum
Dimovere lacerta,
Et corde & genibus tremit.

Isidorus Pelusiota, Epistola DLXI. à *Schotto* nostro *Editarum*. Nunc libro V.

ὥσπερ οἱ ψοφοδεεῖς καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν τῶν δεινῶν καταπλήττονται, καὶ οὐδὲ φύλλα φέρουσι κίνησιν, τοὺς δὲ ὄφεις κατὰ τῶν τυχόντων μεγάλης ἐμπιπλῶντος τὰς ὑποψίας, οὕτω καὶ οἱ πταίοντες ἐλέγχοις πανταχόθεν βάλλονται, &c.

Cui simile & par est apud Arrianum lib. III. Diss. Epicteti, cap. II.

εἶτα μῦς ἂν καταπέσῃ καὶ ψοφήσῃ, ἀπέθανες.

452. PRO VULNERE TERROR.] Alcimus Avitus libro IV.

PLus horror quam pœna movet, plus vulnere terror.

454. INTEGER.] Illæsus. Strabus in Mammete.

Integer & Mammes vincat tormenta tyranni.

Formidine

m quod dixit, Appulei insi-
illustrari, qui *saucij* vocem
enter refert.
TIBI TRACTANDOS.]
iam alloquitur. Hæc enim
nt mulieribus. Aristopha-
itur ipsa.

ἀν πῶς ταῦτ' ὦ ὗερ δέ-
ἐσθ' ὧδ' ἀνοήτως;
ἤν ἀποβλέψας ἔφασκε,
τὸν σήμονα τήξω,
μακρὰ τὴν κεφαλὴν,
ὃ δ' ἀνδράσι μελήσει.

AVITO.] Vbi sedens la-
cderantque retro majores
e Adversar.lib.X.cap.XVI.
CARMINE TVTVS.]
& Noster.

xentum laudabat carmina

mine. Claverio & Nostro
Aldus & Camers: Eam
que verissima est, non vi-
tandam censuerit. Sane
e Musico Leo, sed erat
m, ut magnum, à natali-
mque carmina laudabat,
eretur aut duceretur. O-
gendum carmen lanifi-
Ianus Gulielmius Veri-
. XX. Et non dubites se-
libros.
] Ingluvie cum ipso Solis
m *pensis* scribendum pu-
ndum.
NTEM.] Translatio à
omeτu expallescente. Sic
retulit Gratius, Cynege-

nu ramum pallente sacer-

tiens

Pallor cur subeat metuentes Cassius IatroSophista, Problemate L.

διὰ τί οἱ μὲν ὀργιζόμενοι ἐρυθραίνονται τὸ πρόσωπον, ὠχριῶσι δ' οἱ φοβούμενοι; ἡ μὲν ὀργὴ ἀθρόα τοῦ πνεύματος ἐστιν ἔκδρομὴ, ὁ δὲ φόβος, ἀποστολή, ὅθεν ὅπου μὲν περιαστεύει, πυροῖ, ἔνθα δ' ὑστερεῖ, ψύχει.

Quatere, famæ proprium. Val. Flaccus, libro II.

quatit attonitas rumoribus urbes.

484. METVENDVS AB OMNI TARGIBILVS REGIONE SONAT.] Papinius lib. I. Th. *pulsat metus undique & undique frater.* Metuendus, cujus metus non facile placabilis, mira enim energia in hac voce est. & adnotavit Cyrillus in Glossario: metuendus φοβερώτατος. Illud *ab omni regione Illustrabimus abunde Adversariis.*

464. SONAT.] Velut stridor venientis audiatur. Quomodo de Alanis alibi *stridor venientis Alani.* Itaque Noster, liber cum aliquot Belgicis. Nec videtur aliquid mutandum.

466. INCVMBERE.] Instar tempestatis. Illustravimus supra.

469. GEMINANTVR VERBA.] Mirum sane contra Cujacianos. Omnesque Belgicos fatuam hanc lectionem tenuisse Scaligerum. Scribendum enim certo ex illis, assensu etiam Nostri *geminantur vera Quis nescit metum augere omnia?* Sic & Aldus & Camers, nec est dubia veritas.

473. VNAQVE CVNCTO POENA MANET GENERI.] Si quis Regem occiderit cum universo genere & tota familia sua exscinditur. Parthorum in Regem singularem amorem celebrat. Virgilius, Georg. IV. Vbi ex Sallustio notant Servius & Pilargurus ingenitam Parthis esse venerationem Regii nominis. Sed illam parendi etiam crudelibus naturalem velut miseriam potius Pœnam vocat Claudianus. Id quod sane veritati magis consentaneum. Medos autem, Persas, &

arthos de industria unam gentem facit, quas & tum erat.

474. BABYLONA.] Censetur hoc nomine tota Assyria & Mesopotamia. Vide Caellam lib. I. Strabonem lib. XVI. Plinium lib. VI. cap. XXVI.

485. SEPTI LATRANTIBUS VNDIQVE BELLIS.] Velut canibus maritimis cylla. Hoc enim monstrum Poetice alludit. Male vulgo distinctio concipitur.

488. EVENTU STOLIDO.] παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω verus Hesiodæum est, Simile quid & apud Aerianum, ἐν Anabas. Vera Lectio est stolidi magistri, vide lib. CXXIV. adversf. cap.

489. GEMINOS FRATRES.] Non iam recte hoc profert, ut videri non velit simul Arcadium & Honorium spectandos proponi.

491. PROMETHEVS.] Per Prometheum intelligit Sapientia Poetica προμήθειαν. Triclinius in Pindarum.

ἐμβάλλει δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀρετῆς πολὺ καὶ χαρὰν ἡ προμηθέως, τουτέστι τῆς προβουλεύσεως τὸ αἰδίζιμον.

Vide eum Poetam Olympion VII. & Scholiasten alterum periter explicantem suum Promethæum LXV. Fictio hominis ex limo addita particula cœlestis auræ notissima Vide Fulgentium *Aetherem* autem animam intelligit PLatonicus Poeta, Vide Alcinoum PLatonicæ ISagoges cap. XVII Quo pertinent nobis notata ad Nemesiani Eclegas, ætherem proficisci æthereum animam.

496. EPIMETHEA.] A sequente Pænitentia. Sic ped sequam Epimethei Pœnitentiam dicit Georgius Pachymerius libro III. Historiarum. His data est ergo Epimethei filiis non Prospicientia, sed Pœnitentia Synesius, Epistola IV.

τῷ Ἐπιμηθεῖ, φασι, τὸ μὲν μέλειν οὐκ ἦν, τὸ δὲ μεταμέλειν, ἐνῆν.

Proclus Scholiis in Hesiodum;

θεός τις ἐστὶ ὁ Ἐπιμηθεὺς λογισμὸν μὲν αἴτιος ἀλλ' οὐ τῶν προνοητικῶν τῶν συμβησομένων, ὡς ὁ προμηθεύς. Hesiodus.

Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησε.

Vide ejus & cæteros Scholiastas. Pulcre Climacus in Pastore cap. V. ab Exemplo medici prudentiæ studium insinuat, quem ab eventu demum sumturum scientiam cum suo sibi ægroto perisse asserit.

500. RENIDET.] Resplendet. Illustravi Adversariis, & alibi.

503. PROCEDERE SALTIM.] Exemplo Rufini, vide II in eum librum.

510. SIDVS.] Alibi *te nostra ceu sidus dulce carina*. Intelligit Castoris & Pollucis salutaria nautis sidera.

512. SPERANT.] Superventurum scilicet. Manilius.

Speratum Annibalem nostris cecidisse catenis.

515. VICINUS.] Alludit Callielem ex Trinummo PLautina, qui in speciem tamen solam vicinas ædes invaserat, optime consulens adolescenti.

523. MUTATI STUPUERE DIU.] Amentiam illam suam incredibilem. Fabula Penthei lippis & tonsoribus nota est.

530. DOLENT.] Qua ignorabant parricidium suum.

533. VESTITA DIEM.] Alibi sic loquitur. Et alii.

534. PHRYGIO BUSTO.] Tam procul a regno natali. Vide Quintum Smyrnæum; Ovidium.

536. MANUM AMPLEXA.] Velut supplex, & pro magno cultu. Vide supra ad Rufinum notata lib. I. Sequens versus miram habet emphasim & rem velut audiendam spectandamque proponit.

540. DUX

] Erat enim ibi omnia
ım Stilico. Cedrenus,
præfectum fuisse scri-

DEDIT.] Gallos hic
alis Imperij Legiones,
imæ nationis, quoties
ı sermo est. Hoc inde
Cisalpina Mediolanum
odosius Magnus.
Velut fulgur. Alibi
luxit In Stilicone salus.
IS PROSILIT HÆ-
ıi damnati Rufini ad se
opes Rufini cunctas Eu-
Zosimus scribit par-
e potiorem.
UM.] Eunuchis enim
CCXXIII.
armis
his se defensoribus Orbis

erans Seneca.
as si regnas, jube.
EGES.] Contrà jus &
.eges.
arium & servilium ho-
:it.
IDIT.] Suprà lib. I. à

n interrupto, impetu.
LÆ.] Antiochiam dicit
Vide Ammianum, Gu-

i, tamquam emeritæ, a-
ı Phrygiam.
UBIO.] Similè alibi

loquitur. Magna autem res est quia Danubius nomen erat timoris Romani plenum, & Deus Gothorum istorum.

591. DUPLEX.] In duas partes scissa. Avaritiæ commento.

599. OFFENSA.] Læsio. Tertullianus, lib. de Oratione, cap. X. *Nec prius adscendamus ad Dei altare quam si quid discordiæ vel offensæ cum fratribus contraxerimus, resolvamus.*

600. SUPREMA PERICULA SEMPER DANT VENIAM CULPÆ] Convenit vulgatissimæ Jureconsultorum Regulæ, etsi in alium sensum hic prolatum. Similis sententia in Florilegio Veterum Gnomarum, Jani Gruteri. Papinius lib X. v. 566. nec habent extrema pudorem.

604. SPLENDORE.] Vt Salutiferi Solis.

605. CLYPEUS IDEM.] II. Laudum. v. LXIII. Claverius vero quod illos seponit qui cum Manuscripto Cujaciano Tertium librum desiderant, næ ille nec ex suo, nec ex doctoris illius sui ingenio, hic sapit: Quid enim clarius, quam ad has preces Auroræ mite & magnanimum Responsum Stiliconis dedisse initium Novo Carmini? Et quid requiratur potius quam ordo dejecti culmine, Stiliconis virtute, Eutropij, cujus utiq; successus gratia totum hoc opus scriptum fuit? sanè magno erat optandum tam acuti, acris, nervosi, deniq; capitalis, & omnino eximij, Operis Colosonem, haud dubiè præcipuum, ad nos venisse. Sed summorum ingeniorum quidni & hoc tetigerit & adflaveritq; clades? Et superfit, tot quotidiè monumentis situ emergentibus, thesauri spes aliqua recipiendi.

LIB. II. IN EVTROPIVM, & sic totius Operis Claudiani.

image
not
available

